PAVLI RVBEI
I. C. ROMANI
RESOLVTIONES CENTVM
PRACTICABILES.

Digitized by Google

Ex Biblioth. de Rossi Cas. 119

Digitized by Google

597817 Racc. Vill. F. 141

PAVLI RVBEI
IVRISCONSVLTI ROMANI
RESOLVTIONES
PRACTICABILES
CIRCA TESTAMENTA,
aliaſque diſpoſitiones ad pias, & non pias cauſas.

IN QVIBVS

CELEBRIORES, ET IN VSV FORENSI FREQVENTIORES QVAESTIONES ex Theoria, ac Supremorum totius Orbis Tribunalium, & praeſertim Sacrae Rotae Romanae deciſionibus illuſtrantur, & reſoluuntur

Et ſignanter agitur

1 De forma, ſolemnitatibus, & probatione Teſtamẽtorum, & cuiuſq. alterius diſpoſitionis ad pias cauſas.

2 Quando Teſtamentum dicatur perfectum ratione formae, & voluntatis.

3 De Teſtamento dementis, furioſi, fatui, & ſimilium, & quando valeant fauore piae cauſae, & incidenter tota ferè materia dementiae, & furoris explicatur.

4 De numero, & qualitate teſtium in Teſtamento ad pias cauſas requiſitorum, & obiter abundè materia teſtium Teſtamentorum, enucleatur.

5 De Teſtamento per cedulam, & ſcripturam priuatam ſeu per relationem ad cedulam, & aliam ſcripturam, confecto.

6 De recognitione ſcripturae teſtamenti, & hinc tota materia recognitionis ſcripturarum per comparationem per peritos, & alios modos, tractatur.

7 De Teſtamento condito coram Parocho, iuxta formam cap. cum eſſes de teſtam. amplè diſcutitur.

8 De Teſtamento, alijſque diſpoſitionibus nutu, & ſignis, factis.

9 De diſpoſitionibus captatorijs ad pias, & non pias cauſas factis, & quae dicantur captatoriae diſpoſitiones.

10 An legata ad pias, & non pias cauſas ſuſtineantur in Teſtamento pio minus ſolemni, vel imperfecto, & quid eo exiſtente nullo, aut aliàs irrito, & quid in Teſtamento reuocato.

11 Quando legata pia, & non pia patiantur diminutionem, & legatarij teneantur contribuere.

12 De executoribus teſtamentarijs, eorumq. deputatione, munere, & authoritate, quoad legata pia.

13 Legata pia an vitientur incertitudine, & quando dicantur incerta, & obiter latè tractatur de priuileg.ijs, & authoritate fabricae Sancti Petri Vrbis, & quando inerent eius priuilegia.

14 De donationibus inter viuos, earumq. ſolemnitatibus, quo ad inſinuationem, plenè pertractatur.

Et quamplurimae aliae materiae in foro, & praxi currentes latè explicantur; & quicquid à multis ſparſim ſcriptum fuit, hic ſummo ſtudio, & pleno calamo collectum, digeſtum, ampliatum; & nouis doctrinis elucidatum legitur.

Opus omnibus tam in Scholis, quàm in Palatijs verſantibus, theoricis, & practicis vtile, & opportunum.

Argumentis, Summarijs, & diuerſis Indicibus, & preſertim Materiarum locupletiſſimo decoratum

CVM PRIVILEGIO PONTIFICIO AD ANNOS XX.

ROMAE,

Sumptibus Io. Baptiſtae, & Ioſeph Corbi Bibliopol.

Superiorum Permiſſu. MDCLIV.

SIGNATVRAE GRATIARVM DIVINARVM PRAEFECTISSAE, HVMANIQVE GENERIS ADVOCATAE.

PAVLVS RVBEVS ROMANVS ABIECTISS. CLIENS.

TRAHAT ſua, vnumquemque voluptas? & pro arbitratu ſuo operibus, libriſq. ſuis Patronos, vt plurimum, ſublunares paret licèt ampliſsimos; TV ſola mihi Principis Principum Parens, Patrona es. quæ illum genuiſti, qui aufert ſpiritum Principum, & Glorioſos Terræ humiliare valet. Imò Tu mihi lōgè ſupra omnes es, ò VIRGO POTENS; quæ Cœli, Terræq. poſt DEVM obtines Principatum; Data enim eſt Tibi omnis poteſtas in Cælo, & in Terra, Iureque S. Ioannes Damaſcenus nuncupat Te, Receptaculum Diuinæ omnipotentiæ, nec ſine quare Imperator noſter Iuſtinianus, præexcellētium

factorum gloriam adhuc ſpirans in præcibus tuis efficacibus ſummam reponebat fiduciam, vt præſertim habetur, in l. quas gratias 1. ibi, Hoc etiam deprecantes exoramus, Sanctæ, & Glorioſæ ſemper Virginis, & DEI genitricis MARIAE præcibus, vt quidquid minus eſt Reipublicæ noſtræ, per nos vltimos ſeruos ſuos, reſtituat in ſuo nomine DEVS &c. C. de offic. Prætor. Affric. Et inſuper Tibi templum magnificentiſsimum erexit, & quidem tale, vt par non inuenit. Eòque alacrius præſens Volumen Reſolutionum Iuris Practicabilium ad ſcabellum pedum tuorum pono, quia in eo potiſsimũ, materia grato pietatis odore redolens, pertractatur, cùm Tu optima, & alma Pietatis MATER ſis, & nuncuperis, & talis, ac tanta eſt tua pietas, vt nec litera, nec dabit ætas, & per Te, ipſum DEVM valdè benignum, ſuauemque experimur, Sol namque materialis per Zodiacum diſcurrens, dum in ſigno Leonis perſiſtit, geminatu æſtu, terram, homineſq. vrit, ſed hoſpitans in ſubſequens ſignum Virginis perbellè mitigatur, ita SOL Iuſtitiæ CHRISTVS DEVS noſter in veteri teſtamento erat, vt Leo rugiens, terribilis, & DEVS vltionum nuncupatus, ſed amoris ardore in vterum tuum virginalem intrans, factus eſt totus, vt dicebam, benignus, ſuauis, & humanus, Et ſicut meditatur Theophil. Alexand. Gaudet Filius, aduocante Matre, & omnia, quæ pro nobis intercedit, ipſi Matri, ſe dare putat, & ideo Tu,

ſecun-

ſecũdùm S.Iõ.Chryſoſtomum Mater DEI præelecta es ab æterno,vt quos ipſe DEVS per ſuã non poteſt ſaluare meriſsimam iuſtitiam, Tu per tuam ſaluares pietatem, & miſericordiam. O verè fœlix, ac in Cælorum faſtis iam adſcriptus, quem, inuidenda ſorte, Tu, tanquam Aduocata, defendis, nam, etſi per oſtium Cœli intrare non valebit, ad inſtar latronum, intrabit per feneſtram, quoniam, & Tu Cœli feneſtra facta es. Quare mihi verendum non erit,ſi Tu mihi peccatori omnium nefario, cum ſis Refugium peccatorum, Patronam eligere ſim auſus, & ſub vmbra alarum tuarũ, me ipſum, meaque omnia ponere, Te ſuppliciter exorando, vt ne me deſpicias,ſed reſpicias, nam atteſtãte S. Anſelmo, Omnis peccator ad Te conuerſus, & à Te reſpectus, impoſſibile eſt, vt pereat, Lubẽter quoque præſens munuſculum ſuſcipe, imitando naturam Filij tui, qui ad minimum illud, quod paupercula vidua obtulit, reſpexit, & laudatus eſt. Quod accepi, reddo, ne ſudario talentum inuoluiſſe videar, & ſi quid inſuper lucratus ſum, quod ſanè non video, tua factum eſt, pietate, protectione, & auxilio.

Vale, ò ualde decora, & pro nobis CHRISTVM exora.

Impri-

Imprimatur, ſi uidebitur Reuerendiſſimo Patri Sac. Pal. Apoſt. Mag.

Aſcanius Riualdus Viceſgerens.

APPROBATIO.

LIBRVM inſcriptum Reſolutiones Practicabiles, *Authore Doctiſſimo & Eruditiſſimo Viro D. Paulo Rubeo Iure Conſulto Romano, ſummu animi voluptate diligenter perlegi, Reuerendiſſ. Patris Vincentij Candidi Sac. Palatij Apoſtolici Magiſtri permiſſu, nihilque in eo inueni, quod Sacroſanctam Catholicam Fidem, Sacrorum Canonum Decreta, aut bonos mores offendat, ſed imò omnia piè, ingenioſè, & eruditè pertractata reperi, & digna quidem, vt quam citiùs ad publicum bonum, & Studioſorum ſolatium prælo committantur. In quorum &c. hac die 26. Aprilis 1653.*

Ita eſt Io. Baptiſta Honoratus S. D. N. Papæ Referendarius.

Imprimatur.

Fr. Vincentius Fanus Mag. & Socius Reuerendiſſ. P. Fr. Vincentij Candidi Sac. Pal. Apoſt. Mag. Ord. Prædicatorum.

SVMMA PRIVILEGII APOSTOLICI.

VRBANVS PAPA VIII felic. recordat. Datis literis apud S MARIAM Maiorem, ſub anulo Piſcatoris, die 23. Iulij 1641. Pontificatus anno 18. ſignatis M. A. Maraldus, Indulxit Paulo Rubeo V. I. D. Rom. ne quis durante termino viginti annorum, tam prorsùs in Statu Eccleſiaſtico mediatè, & immediatè ſubiecto, quàm alibi vbicumque citra, & vltra Montes exiſten. omnia, & ſingula per d. Paulum iam edita, & deinceps etiam ædenda Volumina, & Opera, prout ſunt præſentes *Practicabiles Reſolutiones Legales &c.* ſine ſpeciali d. Pauli eiuſque hæredum, & ſucceſſorum licentia in ſcriptis habita, imprimere, vel ab alio, ſeu ab alijs imprimi facere, ſeu impreſſas vendere, aut venalia habere, proponere, vel aliter ædere, aut euulgare, ſeu etiam pro vſu proprio habere, vel tenere poſſit, ſub pœna violatoribus *excommunicationis maioris latæ ſententiæ*, à qua, niſi à Romano Pontifice pro tempore exiſtentibus, præterquàm in mortis articulo, abſolui nequeant, ac in d. Sedis Apoſtolica ditione exiſtentibus, etiam *ſub quingentorum ducatorum auri de Camera, & amiſſionis Librorum*, pœnis toties, quoties contrauentum fuerit, ipſo facto, & abſque declaratione incurrendis, & aliàs, prout latiùs habetur in dictis litteris Apoſtolicis, de quibus ſupra, & per extenſum habentur in 3. & 4. part. Deciſionum Recentiorum Rotæ Romanæ, & in 2. & 3 Tom. eiuſdem part. 4. recent & in part 5 & 7. pariter recent. & in alijs Voluminibus ab eodem Paulo Rubeo in lucem datis.

INDEX

INDEX
PRAECIPVARVM CONCLVSIONVM, QVÆ IN PRÆSENTI VOLVMINE pertractantur.

Alphabetico ordine iuxta Materiarum ſeriem diſpoſitus.

A

ACTIONEM non habens procul à limine Iudicij eſt coercẽdus, & hoc Iudex etiam poteſt facere ex officio. *cap. 88. à numer.* 126.

Actui alicui, ſi teſtis dicat, ſe fuiſſe præſentem, ſed non intellexiſſe geſta per contrahentes, an ei credatur *cap.* 42. *à num.* 339

Actus omnes, & contractus, qui ſolo conſenſu perficiuntur, niſi aliud à iure ſit cautum, nutibus, & ſignis poſſunt fieri. *cap.* 46. *à num.* 31

Actus aliqui, quando poſſunt expediri nutu, & ſignis, tunc non eſt facienda diſtinctio, an ille, qui facit nutus, ſiue ſigna, poſſit loqui, nec ne. & reprobantut, qui contrarium ſentiunt. *cap.* 48. *à num.* 376

Actus factus ab eo, qui paulo antea fuit probatum, quod erat furioſus, ratione vicinitatis, præſumitur in eodem ſtatu ab eo factus *cap.* 15. *à num.* 217

Alimenta quod non poſſint præſtari filijs illegitimis quomodolibet genitis, nec lege, nec conſuetudine, nec ſtatuto, poteſt induci. *cap.* 74. *à num.* 144

Arbitrium liberum datum à teſtatore executoribus teſtamentarijs qualiter intelligatur. *cap.* 71. *à num.* 210.

Authoritatem ſuam in propria cauſa iurare vetant, vt quis poſſit interponere. *cap.* 76. *à num.* 222

B

BOna extracta ex bonis fideicommiſſi ex cauſa dotis, an terminato matrimonio ſine liberis, reincidant in fideicommiſſum. *cap.* 65. *à num.* 119

C

CEdulas albas ſubſcribentes, non obligantur, dum non fuerint certiorati de his, quę in eis erant ſcribenda. *cap.* 26 *à num.* 227.

Certa etiam ea dicunrur, quæ licèt in cõtinenti non poſſint certificari, tamen ex poſtfacto, iuxta naturam caſuum, poſt longum interuallum certificantur. *cap. num.* 83. *à num.* 213

Certum, quod aliquid ſit ab initio, vel ex poſtfacto certificetur, aut de facili poſſit certificari, paria ſunt. *c.* 81. *à n.* 56

Charitatis ordo, quantò magis ſeruatur, tanto magis eſt meritoria eleemoſyna, & peccat contra charitatem, qui contrarium facit. *cap.* 73. *à num.* 85.

Citatio facta in Eccleſia an valeat, & quid ſi ſit executa in die feriata. *c.* 3. *à n.* 223.

Comparationis literarum materia eſt ſatis fallax, & obſcura, & parum defuit ne Iuſtinianus Imp eam in totum obliteraret. *cap.* 23. *à num.* 476

Comparatio literarum, quando eſt facienda, quot ſcripturæ requirantur. *cap.* 31. *à num.* 617.

Confeſſarius an poſſit ſupplere præſentiã Parochi in teſtamento condito iuxta cap. cum eſſes de teſtam. *cap.* 35 *à n.* 152

Confeſſio extraiudicialis, an ſecundum equitatem Canonicam probet ſi ſit facta abſente parte, eſt magna quæſtio, tamen quando ſumus in materia pia, tranſit ſine controuerſia, & quare. *cap* 23. *à num.* 111.

Confeſſio extraiudicialis de æquitate canonica non releuat, quando incidenter fuit facta. *cap.* 23. *à num.* 85.

Confeſſio extraiudicialis tunc, nec de æquitate Canonica probat, quando non fuit probata per teſtes conteſtes. *cap.* 22. *à num.* 83

Confeſſio extraiudicialis, quantumuis ſecundùm equitatem Canonicam probet, tamen ea non procedit in criminalibus, cùm tunc clariores probationes requirantur. *cap.* 23. *à num.* 68.

a Confeſ-

Confeſſio extraiudicialis ſatis probat de æquitate canonica, quæ in diſpoſitionibus attenditur. *cap.22. à num.46.*
Confeſsio propria eſt omnium probationum Regina, & ſuperat omnẽ probationem, etiã mille teſtium. *cap.22. a n.1.*
Confeſſus habetur pro iudicato, & tunc partes Iudicis ſunt tantum exequendi. *cap.22 à num.7.*
Conſanguineos pauperes teſtatoris executor teſtamẽtarius, qui arbitrium habet eligendi pauperes, ad aliquid eis diſtribuendũ tenetur eligere. *cap.73. à n.70.*
Conſenſu, quilibet actus humanus, ſi careat, actum eſt de eo. *cap.1. a num.16.*

D

Eclarans nihil de nouo facit, ſed ſolũ res, quę erat incerta, ſeu occulta, deducit ad lucem, & facit ſicuti, qui excutit granũ ex ſpicis. *cap 82. a n.133.*
Declaratiua virtus, cum cenſeatur ineſſe ipſi diſpoſitioni, cũ retrotrahatur vſq. ad initium ipſius actus declarati, vnde admittitur etiam in prę iudiciũ eorum, quibus medio tempore fuit ius quæſitum. *cap.83. a num.141.*
Delictum aliquod, puta homicidium &c. ſi per furioſũ cõmittatur diſſimulãda eſt, pœnæ exequutio, & quid, ſi illud cõmiſerit ante furorem. *cap.18 à n.534.*
Delinquẽs in vna Eccleſia an ſit ſecurus in aliqua. *cap.3. a nu.297.* & quid de delinquente propè Eccleſiam.
ad Deuolutionem agens ob non ſolutum canonem, vel quia linea eſt finita, vt obtineat quid ſit, quid probandum, & interim, vt denegetur emphiteutę manutentio, quid omnino requiratur. *cap.24. a num.30.*
in Diſpoſitionibus piis, ſi probaretur interueniſſe aliqua fraus, vel dolus nõ ſubſiſterent. *cap.60. à num.361.*
in Diſpoſitionibus pijs, quando teſtator pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus decedit, qualiter bona ſint aſſignanda. *cap.11. a num.611.*
Diſpoſitiones ad pias cauſas incertæ valent, & tenẽt, nõ ſolũ ſi ſint incertę ratione perſonarũ, ſed etiã rerum. *cap 78 à n.352.* & amplia etiã ſi ſint incerta, & ratione perſonarũ, & rerũ ſimul. ibid.
in Diſpoſitionibus pijs non intrat regula illa iuris, quod quis naturaliter nõ poteſt pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus decedere, & quare. *c.10. a n.590*
Diſpoſitio cap. relatum 11. de teſtam. latè declaratur, dum videtur requirere teſtes in teſtamento, et an in eius originali, reperiatur verbum illud requiſitis in eo poſitum. *cap.20. a n.20.*
Diſpoſitio cap. cum eſſes de teſtam. non loquitur in teſtamẽtis pijs, ſed in profanis, & reprobatur, qui contrarium ſentit. *cap.33. a num.34.*
Diſpoſitio cap. cum eſſes de teſtam. procedit in dictione Eccleſię, quoad vtrãq. iuriſdictionem, & quare non ſeruetur. *cap.34. a num.71.*
Donans an cogi poſſit inuitus ad inſinuãdam donationẽ, & negatiuè reſpondetur, quia id ſtat in eius abſoluta volũtate, & ea, quę habẽtur à iure pro non ſcriptis, vt eſt donatio in exceſſu abſq. inſinuatione, non habentur in coſideratione. *cap.92. a num.104.*
ad Donationem inſinuandã procurator conſtitutus in ea non valet id peragere poſt mortem donãtis, quod procedit etiam ſi irreuocabiliter ſit conſtitutus. *cap.9*. a num.80.*
Donationis inſinuatio, quando ſit, prudens, & oculatus Iudex, quid debet animaduertere, & quid facere debeat, ſi ſuſpicetur in donatione interuenire fraudẽ, dolum, vel metũ *cap.93. a n.148.*
Donatio excedẽs ſummã 500. ſolidorum cũ à Iure ſine inſinuatione non habeatur pro perfecta, nec ſcripta, ideoq. nec validè per iuramentum confirmatur, cùm non reperiat quid cõfirmare. *c.95 a n.208.* & veritas tamen eſt, quod opinio contraria pręualet, vt in *cap.96.* per tót. & declara, vt in *cap.100. a n.431.*
Donatio facta diuerſis tẽporibus, ſi omnia ſimul excedãt ſummã 500. ſolidorũ, an ſit neceſſaria inſinuatio. *cap.94. a num 182.*
Donatio, ſi ſit facta vltra 500. ſolidos, vltra exceſsum, eſt adeo inualida, ſi non fuerit inſinuata, vt nullo modo poteſt ſubſiſtere tamquam imperfecta ratione conſenſus, & quare. *cap.91. à num.1.*
Donatio facta ad pias cauſas, an in exceſſu, neceſsaria inſinuatio ſit, & negatiua opinio triũphat, & adducuntur rationes. *cap.100. a num.446.*
Donationis inſinuatio, cũ nõ ſit de forma ſubſtantiali ipſius donationis, ideoque ſpatio 30. ann. pręſumitur interueniſſe iuncta tamen obſeruãtia *c.97. à n.298.*

Donator moriendo ante completam inſinuationem, an dicatur mori in ea voluntate conformi iuri communi, vt interim donatio iſta haberetur pro non ſcripta, quod ad exceſſum. 500. ſolidorum. *cap.* 92. *à num.* 94.

Dotis fauore, ſicuti valet donatio, ſeu promiſſio facta mulieri, quamuis ei abſenti, ita valet promiſſio ad pias cauſas. *cap.*23.*à num.*126.

Dotis legatum non patitur diminutionē ob defectũ patrimonij. *cap.*66.*à n.* 166.

E

E*Ccleſiis* abſq. aliqua ſolemnitate, an etiam de Iure ciuili in teſtamentis poſſit aliquid relinqui. *cap.*4. *à n.*3 3.

Eccleſia cum prædicet æquitatem, multò magis tenetur ad ſoluenda legata ad profana relicta in teſtamento pio minus ſolemni. *cap.*59. *a num.*276.

Eccleſiæ alicui, quãdo teſtator aliquid legat, non cedit in beneficium Rectoris illius, ſed ipſius Eccleſiæ. *cap.*70.*à n.*156

Eccleſia, ſicuti vult vti iure naturali circa acquiſitionem legatorũ piorum, ita eodem iure debet vti circa eorum reuocationem. *cap.*10.*a num.*642.

in Eccleſia vna delinquens, an ſit ſecurus in alia, & quid ſi propè Eccleſiã occiderit, vt ſtatim in eã aufugiat. *c.*3. *a n.*200.

in Eccleſia delinquens non gaudet eius immunitate. *cap.*3.*à num.*189.

Eccleſijs, alijſque locis pijs, olim ſeuerè inhibitum erat, aliquid relinqui, ſed hodie ſublatum eſt. *cap.*4. *à num.*296

Eccleſia, cũ ſit locus ſanctus, niſi ſancta in ea deberent tractari, & an valeat teſtamentum, ſi conditum reperiatur in Eccleſia *cap.*3. *à num.*170

Eccleſijs, locis pijs &c quilibet liberè poteſt relinquere, quidquid eſset ante promulgationem l. 1. C. de ſacroſanct. Eccleſ. *cap.*4.*à num.*186.

Eligere ſe ipſos in pauperes an poſſint executores teſtamẽtarij electi à teſtatore ad diſtribuendũ bona in pauperes, & licèt multi DD. tenuãt id admittere, tñ cõtrarij præualẽt, quia multa ſiquidẽ eorũ auribus inſtillãtur, ne excœcati remaneãt à viperino toxico proprij intereſſe, quia vbi illud adeſt, actũ eſt. *c.*75.*à nu.*165.*&* *c.*76.

Eligendi egenos habens poteſtatẽ à teſtatore, non tenetur eligere magis egenos, ſed hoc procedit in ſoro exteriori, non autẽ in foro conſcientiæ. *cap.*77. *a n.*281.

Electio de digno, omiſso digniori in beneficijs Eccleſiaſticis, præterquam in parochialibus, quantũuis valeat de iure Canonico, tamen talis eligens non eſt tutus in conſcientia. *cap.*77.*à num.*298

in Electionibus ſi ſemper eſsent eligendi digniores, & meliores, ſatis omnia eſsent plena acerbis, & rabioſis litibus, cũ quilibet, ſe putet digniorem, & meliorem altero. *cap.*77.*à num.*323.

Executori teſtamentario, ſi ſimpliciter teſtator ordinauerit, vt eius bona diſtribuat inter pauperes, cũ id importet arbitrium boni viri, ideo, qualiter ſe gerere debet. *c.*72. *à n.*1.

Executor teſtamẽtarius, quãdo ex teſtatoris mandato aliquid declarat, ſeu nominat incertũ, tunc talis declaratio, ſeu nominatio, nõ ipſi, ſed teſtatori eſt tribuenda & quare. *cap.*52.*a num.*97.

Expreſſio explicita vbi requiritur pro forma non admittitur implicita, & ideo opinio, quod valeat teſtamẽntum per relationem ad cedulam, tenui filo pẽdet. *cap.*37.*à num.*45.*&* *cap.*38.*à num.*76.

Expreſsio ſpecialis, dum à lege, vel ſtatuto requiritur in aliquo caſu non ſatisfit tali diſpoſitioni, per expreſſionẽ gñlẽ. *cap.*80.*à n.*9.

F

FAbrica S. Petri de Vrbe non poteſt ſe intromittere in executione legatorũ piorum, niſi data negligentia omnium executorum in teſtamento expreſſorum. *cap.*85.*à num.*34.*&* *cap.*86.*à nu.*52.

Fabricæ S. Petri de Vrbe priuilegia circa legata incerta, non intrant, quando ex præcepto teſtatoris veniunt, deinde certificanda. *cap.*81.*a num.*78.

Fabrica S. Petri de Vrbe, excitãdo ſocordes hæredes ad exequendam voluntatem teſtantis ad pias cauſas, negotium vtile gerit, & pro defunctis, & pro hæredibus, & quare. *cap.*89.*a num.* 244. *&* *cap.*90.*a num.*262.

Fabrica S. Petri de Vrbe circa executionẽ legatorum piorũ debitæ executioni nõ miſsorum, in cuius locũ ſucceſſit. *c.* 84. *a num.*276.*&* *cap.*85. *a num.*33.

Fabrica S. Petri de Vrbe, poteſt ſe intromittere in executione legatorũ piorũ, non obſtante prohibitione teſtatoris, quod nõ ſe intromittat, data negligentia omniũ executorũ teſtamentariorũ, cum iſte caſus ſit prætermiſsus ab eo, & ideo remanet ſub diſpoſitione Iuris. *cap.*88.*a n* 178.*&* *c.*89.*a n.*204.

Falcidia, cum ceſset in legatis pijs, ideo

ea capi poſſunt auctoritate propria. *cap.63. à n.167.*

ex Factis melius probatur furor, quàm ex verbis, & tota probatio furoris, in quo potiſſimum conſiſtat. *cap.16. à nu.* 370.

Filiorum illegitimorum macula non eſt ipſorum, ſed partum, & quid ex hoc inferatur. *cap.73. à num.*106.

Filius eſt pars corporis Patris, & vna, eademque perſona cum Patre, & ex hoc ad plura infertur. *cap.25. à nu.*111.

Filius familias teſtamentum condens ad pias cauſas de conſenſu patris, valet, ſed nô legata ad profana in eo relicta. *cap.55. à num.*23.

de Fideicōmiſſo relicto ad pias cauſas Trebellianica nullatenus detrahitur, & iſta eſt verior opinio, quæ procedit, etiamſi ſimus in filijs primi gradus. *cap.64. à num.*47.

Fideicōmiſſum relictū Hoſpitali in quo exercentur opera pietatis, an detrahatur Trebellianica, ſi non ſit auctoritate Eccleſiaſtica, erectum. *cap.65. à num.*86.

Fideicōmiſſa particularia nutu, licèt relinqui poſſint, tamen ſecus eſt, ſi ſint vniuerſalia. *cap.49. à num.*437.

Fideicommiſſa ſicuti per epiſtolā relinqui poſſunt, ita etiam poterunt relinqui legata. *cap.46. à num.*291.

Forenſis ſi teſtetur in Vrbe ſecundum diſpoſitionem. *cap. cum eſſes de teſtam.* an validè teſtetur. *cap.34 à num.* 824.

Fraus, & dolus, licèt in dubio numquam præſumatur, nec etiā in Notario, tamē ſecus eſt, quando aliquid ex ſolēnibus fuit omiſſū in teſtamento. *cap.43. à n.*1.

Furioſus, quamuis in perſona non poſſit puniri, rectè tamen punitur in bonis. *cap.18 à num.*630.

Furioſus licèt quis de iure non præſumatur, tamē ſi ſemel in aliquo fuit radicatus furor, præſumitur in eo durare, nec eſt neceſſaria alia probatio. *c.* 14. *à num.*164.

Furioſus ſi laudabiliter teſtamentum cōdiderit, veluti ad pias cauſas, an præſumatur de eo tempore fuiſſe ſanæ mentis. *cap.15. à num.*265.

Furioſus, nec ad pias cauſas validè poteſt teſtari, amplia etiamſi ab eo ſit ſubſcriptum. *cap.17. à num.*467.

Furioſus nemo preſumitur, cū natura producat homines ſanæ mentis, & quis teneatur probare furorē. *cap.13. à nu.*88.

Furioſus, contractū nullū poteſt facere, & quatenus aliquē de facto faciat perperam agit. *cap.17 à num.*503.

Furor, cū ſit morbus intrinſecus, qui cū oculis cerni non poſſit, ideò probatur per actus extrinſecos, ſcilicèt per verbū, & facta, *vt latè in c.16. à n.*335.

H

Haeres intra trimeſtre datū ei ad cōficiendum inuentarium, non poteſt conueniri à legatarijs, alijſque creditoribus. *cap.62. à num.*55.

Hæredis nūcupatio facienda ore proprio Teſtatoris, an ſit de forma ſubſtantiali, vel demonſtratiua. *cap.45. à nu.* 197.

Hoſpitalia particularia Ciuitates ille, quæ habent pro educādis expoſitis, magnū pietatis opus exercent. *cap.74. à nu.*156

I

Incerta non poſſunt dici relicta à Teſtatore in teſtamento, quando ipſe in eodem reliquit declarationem alicui. *cap.81. à num.*78.

Incertitudinis defectus, licèt magnus ſit ad proſternendas vires omniū diſpoſitionū, tamen hāc malignā naturā deponit in diſpoſitionibus pijs. *c.67. à n.*1.

Indultum conferendi beneficia reſeruata habens, tale indultum non comprehēdit beneficia duplici reſeruatione affecta. *cap.78. à num.*363.

Infirmus ſi reperiatur non in ſua, ſed in aliena Parochia, dum teſtatur iuxta text. in *c. cum eſſ. s. de teſtam.* qualis Parochus ſit adhibendus. *cap.26. à num.*204.

Inſinuatio, quod nō ſit de forma ſubſtātiali donationis excedētis ſummā 500. ſolidorum, ex quibus ſatis liquidò appareat. *cap.* 97. *à nm.*287.

Inſinuationis donationis defectum, dum apparet ex lectura ipſius inſtrumenti, an ex hoc probetur negatiua talis defectus, ad excludendā præſumptionē, quod ſpatio 30. annorum interuenerit inſinuatio. *cap.98. à num.*33.

Inſinuatio donationis an requiratur, ſi quis faciat vnam donationē, quæ 500. ſolidos excedat, & aſſerat ſe facere plures donationes, quæ non excedant dictam ſummam *cap.94 à num.*1.6.

Inſinuatio donationis, cum ſit quædam ipſius donationis confirmatio, quare niſi fiat re integra nō teneat, veluti ſi fieret poſt mortem donantis, & quare. *cap.91. à n.32. & cap.92. à num.* 60.

abſq.

abſq. Inſinuatione donans vltra 500. ſolidos ius præſumit non habere animũ donandi, & quid inde. *cap.91. à nu.25.*

Inſinuationi donationis, cum iura reſiſtant, ne fiat expreſsè, idoq. id multo magis procedit dicendum venit, ſi tacitè fieret, veluti ſi tantum aſſeretur, quod donatio fiebat ob benemerita, quo caſu non requiritur inſinuatio. *cap.93. à num.135.*

Inſinuationis donationis ſolemnitas, cũ non tantum fauore donantis, quàm fauore publico fuerit introducta, ideoque validè per eum illi renunciatur. *cap.93 à num.124.*

Inimicus reconciliatus, licèt admittatur contra inimicum, tamen non procedit quando de recenti, ſecuta fuit reconciliatio. *cap.15. à num.222.*

Inſtitutio facta in re particulari, ſicuti ſapit naturam legatorum ita an nutu poſſit fieri *cap.49. à num.468.*

Inſtitutio hæredis iura renuunt admittere per nutus, & ſigna, & id non ſine magna cauſa. *cap.43. à num. 36.*

Inſtitutio hęredis, ſi deficiat in teſtamẽto, cum ea ſit baſis, & fundamentum teſtamenti, vnde ſine eo corruit tota machina teſtamẽtaria. *cap.50. à num.1.*

Inſtitutiones captatorię, à iure reprobatæ reperiuntur, & quando permittantur & quia in diſpoſitionibus pijs, *cap. 50. à num. 31. & cap. 51. per tot.*

Inſtrumentum publicum qualem, & quãtam habeat vim, & poteſtarem, & cuius ſit ponderis. *cap. 38. à num. 117.*

Inſtrumentum publicum, ſi partes conueniant, quod de contractu fiat, an interim dum non fit, ſit licita pœnitentia *cap.8. à num. 294.*

Inſtrumenta publica fuerunt reperta ad probandam rei geſtæ veritatem, non autem ad tollendas ipſas leges. *cap. 39. à num. 583.*

Inſtrumentum, ſeù quęlibet alia ſcriptura poteſt abeſſe à teſtamento nuncupatiuo præter ipſius teſtamenti corruptionem. *cap.39. à num. 195.*

Inſtrumentum, ſeu aliam ſcripturam producens, cenſetur omnia, & ſingula in eo contenta approbare, etiam contra ſe, & quid ſi ſit proteſtatum. *cap. 58. à num. 218.*

Inſtrumentum publicum, quando quis habet pro ſe, licèt felici aura poſſit nauigare tamẽ id procedit in poſſeſſorio, ſed non in petitorio. *cap.39. à num.157.*

Interdictum, quorum bonorum quare à iure fuerit introductum principaliter *cap. 63. à num. 161.*

Iudex, ſi pronunciet, teſtamentum minus ſolemniter factum eſſe nullum, rectè iudicat, et quid ſit in foro conſciẽtiæ quo ad hæredis venientes ab inteſtato *cap. 59. à num. 261.*

Iudex in admittenda cõfeſſione extraiudiciali mediante æquitate canonica, valde circumſpectus eſſe debet, & quare *cap. 23. à num. 97.*

Iudex antequam admittat peritos ad faciẽdam comparationẽ literarum quid ſedulo animaduertere debeat *cap.30. à num 505.*

Iuramentũ, quod debent præſtare periti electi ad faciendam comparationem literarum an ſit de forma. *cap. 30. à num.521.*

Iuramenrum calumniæ, ſi non præſtetur quatenus annullet proceſſum, & plura circa dictum iuramentum habetur. *cap.30. à num. 529.*

Iuramentum calũniæ procuratores malirioſi à parte petunt, in parte Iudicij non ponderanda. *cap. 30. num. 566*

Ius accreſcendi quando, & in quibus caſibus teſtator poſſit illud prohibere. *cap. 16. à num. 558.*

Ius ciuile ſi ſubſtuliſſet omnes ſolemnitates in teſtamento pio, inanis fuiſſet diſpoſitio, *cap. rctatum de teſtam. cap. 4. à num. 340.*

Ius ciuile inciuiliter mandauit, vt filijs ſpurijs denegarentur alimenta, cum quęrat peccatum vnum, alio grauiori occultare, & ideo nullibi, nec in terris Imperij eſt ſeruandum *cap. 74. à num. 226.*

Iuſpatronatus mixtum partim Eccleſiaſticum, & partim laicale, non cadit ſub reſeruationibus Apoſtolicis. *cap. 56. à num. 75.*

Iurium patronatus fundatoribus Iura Canonica permittunt, vt poſſint in limine fundatione, accedente conſenſu Ordinarij apponere, quaſcunque conditiones ſibi bene viſas, & quare *cap. 86. à num. 69.*

L

Legata pia an patiantur diminutionem cum alijs legatis, ſi vires patrimonij

trimonij ſufficiant pro omnibus legatis. *cap.66. à num.*141.

Legata pia, incerta, debent Venerabili Fabricæ S Petri de Vrbe, vt conſtat ex diuerſis conſtitutionibus Summ. Pontificum *cap.*80.*à num.* 1.

Legatum relictum Eccleſiæ, non ſpecificato nomine, cui debeatur *cap.* 61. *à n.*43.& latius *cap.*68. *à n.* 58.*& cap.*69.

Legata pia, quando veniant in generali reuocatione, & quando non. *cap.* 66.*à num.*210.

Legata pia facta in teſtamento, in quo filijs non eſt relicta legitima titulo inſtitutionis, valida ſunt *cap.*57. *à num.* 116.*& latius in cap.*53.

Legata pia, an peti poſſint intra tempus datum hæredi ad conficiendum inuẽtarium, & affirmatiuè reſpondetur, quod ampliatur *cap.*62. *à num.* 82.

Legatum ad pias cauſas teſtator faciendo, ſi ante illius perfectionẽ moriatur, non tenet talẽ legatum.*cap.*9. *à n.*497.

Legata relicta ad pias cauſas nõ corruũt ex eo, quia teſtamentum careat inſtitutione hæredis. *cap.*50. *à num.*10.

Legatum relictum ab aliquo eius Eccleſiæ Parochiali, ſi iſte habeat duas Eccleſias parochiales, quid ſit dicendum. *cap.*79. *à num.* 418.

Legata pia, an debeantur ex teſtamento imperfecto, ex quo teſtator deceſſerit antequam teſtamẽtum fuiſſet perfectum. *cap.*9. *à num.*479.

Legatum pro ſepultura alicui Eccleſiæ relictum, ſi contingat, vt alibi ſepeliatur, cui Eccleſiæ debeatur. *cap.*69. *à num.* 144. & quid ſi excommunicatus moriatur ibidem *à num.* 150.

Legata capere propria auctoritate eſt licitum, quando ceſſat Falcidia. *cap.*63. *à num.* 165.

Legata ad ſui perfectionem requirunt aditionem hæreditatis, & interim illa peti non poſſunt, & quid in legatis pijs *cap.*61 *à num.* 1.

Legata relinquendi modus hodie ſublatus eſt, & qualiter ſufficiat, vt relinquantur *cap.*47. *à num.*329.

Legatum libertatis incertis perſonis relictum, quare non teneat. *cap.* 78. *à num.* 371.

Legata etiam non pia, debentur conſtito de clara voluntate teſtantis, in foro conſcientiæ, quantumuis relicta in teſtamento minus ſolemni. *cap.* 58. *à num.*245.

Legata prophana laicis relicta, in teſtamento pio minus ſolemni ſi valerent, aperiretur via fraudibus, & an id ſit verum *cap.*60.*à num.*349.

Legata & fideicommiſſa, nutu, & ſignis poſſunt relinqui, quia in iure contrarium non cauetur. *cap.*46. *à num.*291. declara vt in *cap.*47. in fine, & *cap.* 49.

Legata ambigua declarantur ex affectione reſtatoris in legatarios *cap.*67. *à num.* 29.

Legata profana laicis relicta, in teſtamẽto minus ſolemni, dato, quod illa non valeant, cuius erunt *cap.*55. *à num.*32.

Legatarius non poteſt rem legatam propria auctoritate capere, & ſi id faciat cadit à legato, & ampliatur *cap.*63. *à num.* 134.

Lex noua licèt non habeat oculos, niſi ante, & ſic reſpiciat tantum futura, & non præterita, tamen id non procedit quando Lex diſponit per viam declarationis, & quare. *cap.*83. *à num.* 154.

Lex quando requirit teſtes omni exceptione maiores tunc d. qualitas eſt probanda per agentẽ, ſecùs ſi requirat teſtes idoneos. *cap.*35. *à num.* 196.

Liberi, quando concurrunt cum pia cauſa, illi agunt de damno vitando, & illa de lucro captando. & quis præferatur, *cap.*21. *à num.* 121.

M

Matrimonij eſſentia, ſiue conſideretur vti contractus, ſeu vti Sacramentum, eſt conſenſus, & an ille poſſint doceri per nutus, aliaque muta ſigna. *cap.*46. *à num.* 242.

Matrimonium nec ſpirituale, nec temporale furioſus validè contrahit.*cap.*17.*à à num.*522.

Memoria læſa, an dicatur etiam læſum ratiocinium, & phantaſia, & quid è contra *cap.*48. *à num.*402.

Miſſa in diebus feſtiuis ac audienda ſit in Eccleſia Parochiali iuxta *text. in cap. vt Dominicis. de paroch. cap.*68. *à n.*66.

Mulier accuſata de furto, ſi adulterium fateatur, adulterium, an ex tali confeſſione poſſit damnari *cap.*22. *à num.*90.

Notario atteſtanti de ſana mente teſtatoris, quando ei credatur, & quando ſecus. *cap.*14. *à num.*194.

P

Parochi præſentia an ſit de forma, quando quis teſtatur iuxta *cap. cum eſſes. de teſtam. cap. 35. à num. 214.*

Pater, ſi condat teſtamentum inter liberos, quamuis valeat, ſi fiat coràm duobus teſtibus, non tamen ex hoc infertur: quod teſtes ſint neceſſarij, & per alias probationes, non poſſit de eo doceri. *cap. 21. à num. 99.*

Patronus non poteſt eligere ſeipſum ad iuſpatronatus, & quatenus conſtituat procuratorem ad præſentandum quē voluerit, an poſſit eligere patronum. *cap. 76. à num. 234.*

Pauperibus in neceſsitate exiſtentibus eſt ſubueniendum, nec eſt quærendum, an ex propria culpa inciderint in tantam miſeriam. *cap. 72. à num. 65.*

in Pauperum concurſu, præferendæ veniunt mulieres, & quare. *cap 72. à n. 9.*

Periti electi ad fauendam comparationē literarum qualiter iurare debeant, & an tale iuramentum ſit de forma. *cap. 31. à num. 594.*

Periti electi ad faciendam comparationem literarum, cùm ſit materia ſatis fallax, quid ſedulo animaduertere debeant. *cap. 32. à num. 66.*

Pia cauſa, an ſit fauorabilior, qua cauſa liberorum dubia eſt quæſtio, ſed tranſit ſine pugna, quod liberi ſint fauorabiliores, quando agitur de legitima. *cap. 22. à num. 106.*

Priuilegia multoties quis cōſequitur per alios, quæ per ſe ipſum nunquam conſequeretur, & plura exempla deducuntur. *cap. 56. à. num. 63.*

Priuilegia pia, licèt non extendantur ad alias perſonas non priuilegiatas, tamen id intelligitur principaliter, ſecùs ſi acceſsoriè. *cap 59. à num. 310.*

in Principis præſentia, ea, quæ fiunt carēt ſuſpicione fraudis. *cap. 2. à num. 83.*

Princeps non præſumitur numquam voluiſſe tertio præiudicare, nec in dubio tollere ius tertio, quæſitum. *cap. 53 à num. 156.*

Priuilegiatis non eſt ita fauendum, vt alijs iniuria fiat. *cap. 24. à num. 77.*

Probatio per comparationem literarum, quando poſſit dici plena, & quando ſemiplena, & quando nihil probet. *cap. 32. à num. 66.*

Probatio furtoris, cùm ſit difficilis probationis, ideo iura contenta leuioribus probationibus, & qualiter id procedat. *cap. 13. à num. 95. & 131.*

Promiſſiones, quæ fiunt ad pias cauſas, cum dicantur ordinatę in DEVM ſemper dicuntur factæ parte præſente, quia ipſe eſt vbique pręſens. *cap. 23. à n. 118.*

Prohibitio alicuius rei quando ſublata eſt, & datur libera facultas id faciendi, an poſſit fieri ſine ſolemnitatibus. *cap. 4. à num. 326.*

Præmium aſſignatum primo intranti caſtrum obſeſſum, ſi plures ſimul ingrediantur, cui debeatur, & quid ſi præmium ſit indiuiſibile, veluti dum eſt promiſſa in vxorem filia Ducis. *cap. 79. à num. 427.*

Q

Qualitas à teſtatore requiſita, an neceſſe ſit, vt interueniat tempore teſtamenti, vel mortis teſtatoris. *cap. 69. à num. 115.*

Quantitas leuioribus probationibus docetur quando iam conſtat de ſubſtantia, ſeu qualitate actus. *cap. 98. à n. 350.*

R

ſuper *Recognitione* ſcripturarum teſtes, vt probent, qualiter debeant deponere. *cap. 28. à num. 349.*

Recognitio ſcripturæ per teſtes habentes notam manum ſcribentis, quando ius commune admittat. *cap. 28. à n 397*

Recognitio ſcripturarum qualiter fiat, ſecundum ſtylū Curiæ. *cap. 28. à n. 368*

Retentionis exceptio, cuius potentiæ, & valoris ſit. *cap. 47. à num. 154.*

Rogitus teſtium in teſtamentis, cum ſit ſolemnitas Iuris Ciuilis, ideoque non requiritur in teſtamentis pijs. *cap. 21. à num. 81.*

S

Scriptura, ex qua comparatio literarū eſt facienda, ſi haberi non poſſit, an Iudex poſſit cogere partem ad ſcribendum. *cap. 31. à num. 658.*

Scriptura priuata, ſi non habeat teſtes ad nihil deſeruit, niſi à parte fuerit approbata. *cap. 24. à num. 1.*

Scripturas oſcitāter abſque lectura ſubſcribentes, ſi aliquid mali eis accidat, de ſe ipſis tantum conquerant, cum non ita facilè ſit credendum. *cap. 26. à num. 237.*

Scripturarum priuatarum recognitio, ſecundùm Statutum Vrbis, debet fieri

fieri per tres teſtes. *cap.29. à num.436.*
Scripturam de contractu, quando partes ſimpliciter aſſerunt, quod fiat, qualiter dicta conuentio ſit intelligenda. *cap.8. à num.314.*
Scriptura in contractu ex conuentione partium, quando dicatur neceſſaria, & quando ſecùs. *cap.8. à num.325.*
Sigilli appoſitio in ſcripturis quid operetur. *cap.27. à num.324.*
Signum alicuius poſitum in rebus, quam probationem faciat. *cap.27. à num.334.*
Socij plures, ſi commiſerint ſimul delictum, & inter eos adſit aliquis clericus, tunc iſte omnes trahit ad ſuum forum. *cap.57. per tot.*
Solemnitates teſtamentariç preter numerum teſtium, an ſint ſublatæ per cap. cum eſſes de teſtam. *cap.34. à num.86.*
Status melior, ſemper eſt ſperandus, & non triſtis. *cap.48. à num.430.*
Stulti de tempore dilucidi interualli rectè quemlibet contractum facere poſſunt, & ſic matrimonium contrahere, condere teſtamentum &c. *cap. 19. à num.702.*
Statutum excludens fœminas propter agnationem, quando in terminis talis excluſionis, dos ſuccedat loco legitimæ, & quando non. *cap.66. à n.180.*
Statuta Vrbis tanquam condita, & confirmata à Papa, ligant Eccleſiaſticos, & ſic etiam pias cauſas. *cap.29 a n.442*
Subſcribens ſcripturam non cenſetur approbare contenta in ea, dum de illis non habuit notitiam. *cap.26. a nu.225.*
Subſcribens habetur, ac ſi totam ſcripturam ſubſcripſiſſet, quod procedit etiam ſi ſubſcripſerit per ſolam crucem, vel aliud ſignum. *cap.26. a n.201*
Subſcriptio generalis in ſcripturis an ſufficiat. *cap.27. a num.1.*
Subſcriptio generalis in ſubſcriptionibus ſat eſt, cùm referatur ad omnia.
Subſcriptio operatur approbationem omnium contentorum in ſcriptura, quod procedit, etiam ſi ſit facta per apices verborum nominis. *cap. 26 a num.191.*

T

TEſtamentorum validitas non debet dependere à fide vnius teſtis deplorari, pretio forte redempto. *cap. 40. a num.243.*
Teſtamentum ſicuti redditur nullum et defectu numeri teſtium, ita etiam ex illorum non exauditione. *cap.37. a num 7.*
Teſtamentum imperfectum, ex quo non fuit completum, an dicta imperfectio procedat à Iure Ciuili. *cap.9. a n.484.*
Teſtamentum, quando quis incœpit facere, ſed morte præuentus, illud non perfecit, perindè eſt, ac ſi non incœpiſſet, & quare. *cap.9. a num.328.*
Teſtamenta an ſint ſcripta manu teſtatoris, verum admittatur fallax probatio per comparationem literarum. *cap.32. a num.709.*
Teſtamenta ad profana, condita, ſi ſint nulla ex defectu ſolemnitatum an valeant legata pia in eo facta. *cap.54. a num.246.*
Teſtamentum regulariter eſt indiuiduũ, & ideo ſi valet in totum, valet etiam in omnibus partibus eius, & ſic dum teſtamentum pium non ſolemne valet ad pias cauſas, valere etiam debet quoad profana. *cap.58. a num.211.*
Teſtamentum nullum recipitur, ſi non interuenerint teſtes, & hoc quantũuis ſit priuilegiatum, & an hoc ſit verum. *cap.24. a num.11.*
Teſtamentum, quando arguatur inualidum ex defectu voluntatis, ſtante quod non fuit publicatum. *cap.7. a num.224.*
Teſtamentum condere poteſt maſculus 14. annorum, & mulier 12. annorum & tamen iſti non habent integrum, & perfectum iudicium, cùm non poſſint alienare bona ſua. *cap.19. a numer.672*
Teſtatoris voluntas in vltimis voluntatibus eſt totum fac, & maximè in diſpoſitionibus pijs. *cap.5. a num. 39. & 50. & 75.*
de Teſtamentis nuncupatiuis inualuit conſuetudo, quod conficiantur inſtrumenta publica, quę probant abſq. alio examine teſtium. *cap.38. a n.165.*
de Teſtamento nuncupatiuo, dum non fuit confectum publicum inſtrumentum, ſi aliquis teſtis moriatur ex ſeptem, antequam examinaretur, corruit teſtamentum. *cap.38. a n.117.*
de Teſtamento nuncupatiuo, licèt fuerit confectum inſtrumentum publicum, tamen contra illud poſſunt opponi exceptiones omnes, quæ poſſunt illud annullare. *cap.40. a num.219.*

Teſtamentum conditum ab eo, qui habet caput cerebro vacuum non valet, nec ad pias cauſas *cap.12.à n.1.& c.17.à num.* 479.

Teſtamentum nutu factum per militem an valeat, & quid ſi ſit mutus, & ſurdus, latè explicatur. *cap.*44. *à nu.*81.

Teſtamentum nutu factum eſt adeo nullum, vt nihil hoc caſu operetur clauſula codicillatis. *cap.*45. *à num.*165.

Teſtamentum nutu factum, nec valet inter liberos. *cap.*44. *à num.* 61.

Teſtamentum nutu factum quãdo poſſit ſubſtineri. *cap.*45 *à num.*181.

Teſtamentum conditum ad pias cauſas ſatis dicitur probatum, ſi pars fateatur illud fuiſſe conditum, ſed ſine ſolemnitatibus. *cap.*22. *à num.*1.

Teſtamenta pia quod ſint exempta à vinculis iuris poſitiui, & in eis ſeruetur tantum ius naturale, id procedit vbique. *cap.*1. *à num.*47.

in Teſtamento pio, cum teſtes non adhibeantur ad eius eſſentiã, ſed ſolum ad probationem, ideo non eſt neceſſe vt ſint rogati. *cap.* 21. *à num.* 72.

Teſtamentum pium, iuxta diſpoſitionem iuris naturalis conditum, an ſi legata ad prophana in eo reliquantur, vtrũ reputentur valida & ſint ſoluenda, ardua eſt quæſtio. *cap.*55. *à num.*1. & *cap.* 56.

Teſtamentum pium nutu factum ab eo, qui loquelam, & non intellectum amiſit, valet & tenet, dummodo nutus, ſint clari. *cap* 45. *à num.*224.

Teſtamenta pia, cum contemplatione diuina diſpoſita ſint non ſubiacent legibus humanis *cap.*1. *à num.*1.

in Teſtamentis pijs reuocandis, an teſtatores debeant ſeruare ſolemnitatis iuris Ciuilis, vel Iuris Canonici. *cap.*11. *à num.*639.

in Teſtamentis pijs qualis forma nullo modo, ſit remiſſa. *cap.*5. *à num.*1.

Teſtamentum conditum ad pias cauſas, ſi ſit ſcriptum à teſtatore, ſat eſt, vt recognoſcatur eius manus per duos teſtes habentes notam illam. *cap.*29. *à num.*436.

Teſtamentum ad pias cauſas ordinatum, ſatis dicitur probatum ſi fuerit tantum ſubſcriptum à teſtatore, & doctum fuit, quod illa eſt eius manus. *cap.*24. *à num.*63.

Teſtamentum ad pias cauſas conditum, valet etiam ſi nullus interuenerit teſtis, cum teſtes ad eius eſſentiam non requirantur, damnata contraria opinione, & multa deduceuntur ad intellectum. *cap.* relatum 11. de teſtamen. dum primo aſpectu videtur requirere teſtes. *cap.* 20. per tot.

in Teſtamẽto pio forma intrinſeca in nihilo reperitur mutata cum ea ſit de iure naturali, & refutantur contrarium ſentientes. *cap.*5. *à num.*3.

Teſtamentum factum corã proprio Epiſcopo, & duobus teſtibus, an valeat ſecundum terminos cap. cum eſſes, de teſtament. *cap.*36. *à num.*137.

Teſtamentum, ſecundum diſpoſitionem Iuris Canonici, qualiter ſufficiat, vt fiat. *cap* 33. *à num.*1.

Teſtamentum factum coram Parocho, & duobus teſtibus, tenet in ſtatu Eccleſiaſtico. *cap.*33. *à num.* 218.

Teſtamentum conditum iuxta cap. cum eſſes. de teſtament. eſt nullum, niſi interuenerit Parochus, & quare. *cap.* 35. *à num.*118.

Teſtamentum conditum per relationem ad cedulam valet in illis locis, vbi adeſt talis conſuetudo. *cap.*38 *à n.*81.

Teſtamentum conditum ſine ſolemnitatibus à patre inter liberos, ſicuti valet, an idem procedat, ſi liberi teſtentur, inter parentes. *cap.*25. *à num.*147.

Teſtamentum illud, in quo filijs non eſt relicta honorabili titulo inſtitutionis legitima, corruit. *cap.* 52. *à num.*116.

Teſtamentum conditum inter liberos qualitercumque, & quomodocumque probetur ſatis dicitur validè probatum & quare. *cap.*25. *à num.*1.

Teſtamentum conditum in Eccleſia, dum diuina celebrantur, valet ſine teſtibus. *cap.*3. *à num.* 170.

Teſtamentum conditum in Eccleſia, licèt valeat, tamen non eſt ad hoc locus cõgruus. *cap.* 3. *à num.* 170.

in Teſtamento condito coram Principe nulla requiritur ſolemnitas. *cap.*2. *à num.* 80.

in Teſtamento condito in actis Iudicij nullus teſtis requiritur. *cap.*2. *à n.*128.

Teſtamentum conditum per relationem ad cedulam, eſt quid medium inter teſtamentum in ſcriptis, & nuncupatiuum. *cap.*38. *à n.*99.

Teſtamen-

Teſtamentum rectè conditum, quando præſumatur factum à furioſo, de tempore dilucidi interualli. *cap. 16. à numer.275.*

Teſtamentum, ſi ſit nullum, quia pater ignoranter præterijt filium, an legata pia in eo relicta, ſubſtineantur. *cap.54 à nu.263.* magna eſt quæſtio.

in Teſtantibus iura nullatenus requirũt perſpicacem intellectum, ac abſolutiſſimam mentis ſanitatem, & quid hoc caſu ſufficiat, aliàs pauci poſſent teſtari. *cap.19. à n.645.*

Teſtatoris voluntas eſt ad vnguem ſeruãda, & prout iacet, non obſtante, quòd aliter melius eſſet facere. *cap. 71. à numer.218.*

Teſtator, ſi commiſerit executori teſtamentario, vt certum quid deſtribuat inter pauperes, tunc quid ille obſeruare debeat. *cap.71. à num.189.*

Teſtator, ſi iuſſerit hæredi, vt quædam male albata reſtituat, an donec illa reſtituat, anima defuncti detrimentum patiatur. *cap.62. à num.92.*

Teſtator, quando præſumatur voluiſſe adhibere Notarium pro validitate teſtamenti, eiuſq. publicatione, & quando ſecus. *cap.8. à num.318.*

Teſtator, ſi Notarium conſtet voluiſſe adhibere, tunc ante ſtipulationem, ſi moriatur, non tenet teſtamentum, quamuis teſtator ante declarauerit ſuam voluntatem. *cap.7. à num.243.*

Teſtator præſumitur velle, vt legata pia omnino ſubſtineantur, & nullatenus cum fortuna teſtamenti nauigare. *cap. 61. à num.27.*

Teſtator pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus decedere non valet, quod multipliciter ampliatur. *cap. 10. à numer.512.*

Teſtatoris voluntas in vltimis voluntabus eſt totum fac, & maximè in diſpoſit omnibus pijs, & quare. *cap.5. à n 50.*

Teſtator quando declarauit eius voluntatem, & poſtea iuſſit vocari Notarium, ſi antea quam venerit, moriatur, quid ſit dicendum. *cap.7. à num.226.*

Teſtatoris voluntas ita debet conſeruari, ne extrahatur extra eius limites. *cap.5. à num.50.*

Teſtator, dum in teſtamento nuncupatiuo adhibuit Notarium, cenſetur voluiſſe illum adhibere non ad illud ſolemnizandum, ſed ad ipſius probationem. *cap.39. à num.212.*

Teſtes, vt validè deponant, non debent per ſe ingeri, cum teſtis vltroneus non probet, & omnis, qui ſe ingererе ſuſpectus eſt. *cap.20. à num.39.*

Teſtes idonei, cum requirantur in teſtamento condito iuxta cap. cum eſſes. de teſtam. an actor teneatur probare dictam idoneitatem. *cap.35. à num.179.*

in Teſtibus intelligẽtia arguitur ex præſentia, & an id procedat etiam in teſtamentis *cap.37. à num. 1.*

Teſtes teſtamentarij, quando deponunt contra ipſum teſtamentum, qualiter poſſint conuici per alios teſtes non teſtamentarios *cap 41.* & quid ſi illi non adſint. *cap.42. à num.306.*

Teſtis deſcriptus in inſtrumẽto teſtamẽti, aſſerendo, ſe non recordari de contentis in eo, an faciat vacillare illius fidem. *cap.40. à num.223.*

Teſtis vnicus, ſi deponat contra teſtamentum, & alij ſex pro ipſo, ille valdè ſuſpectus redditur. *cap.42. à num.352.*

Teſtes aſſerendo, ſe non audiuiſſe nomen hæredis, quando teſtamentum faciat vacillare. *cap.40. à num.229.*

Teſtes deponentes ſuper alicuius furore, qualiter debeant deponere, & qualis diligens inquiſitio ſit ei facienda. *cap. 13. à num.137.*

Teſtibus paucioribus de ſana mente deponentibus, quando magis credatur, quàm mille diſponentibus de inſania. *cap.15 a num.320.*

Teſtes ſupernumerarij, quatenus etiam deponant contra ipſum teſtamentum in nihilo ei obſunt. *cap.41. à num.279.* & quando ſit verum *à num.296.*

Trebellianica, an poſſit detrahi de fideicommiſſo relicto ad pias cauſas, eſt quæſtio ſinuoſa, vt valde intricata. *cap.64.* per tot.

Trebellianica de fideicommiſſo pio, an detrahatur, ſi dubium adſit an pia cauſa, ſit ſucceſſura, necne. *cap. 65. à num. 106.*

Tutela legitima, nunquam intrat, quando adeſt teſtamentaria, & quando Iudex aditur, vt liberet tutorem, vel Iudex eum remouet, vti ſuſpectum, tunc nec eſt locus legitimæ, ſed datiuæ, & quare. *cap.85. à num.3.*

pro

V

pro *Validitate* actus præſumptio, ſi ſemper in dubio facienda eſt interpretatio, multo magis procedit fauore vltimæ volũtatis. *cap.*42. *à nu.*368.

Verbum, volo, ſecundum quod, cum quibus verbis iniũgitur, ita denotat perfectionem, vel imperfectionem voluntatis *cap.6. a num.*136.

Voluntas tacita reſultans ex aliquo actu, non extenditur vltra limites d. actus. *cap.*60. *à num.*171.

Voluntas teſtatoris imperfecta, & non deliberata, donec ad eius perfectionem non fuerit deducta, non attenditur. *cap.6. à num.*108.

Voluntas deliberata omnino eſt neceſſaria in pijs diſpoſitionibus. *cap.* 5. *à num.*37.

Vltimarum voluntatum forma extrinſeca in quo conſiſtat, & in quo intrinſeca. *cap.*5. *à num.*1.

Voluntas teſtatoris, an in dubio cenſeatur perfecta. *cap.*8 *à num.*379. & reprobatur Bald. & alij.

in Vltimis voluntatibus fauore ſpeciali receptum eſt, vt admittatur expreſſio per relationem. *cap.*80. *à num.*26.

IO. BAPTISTA , ET IOSEPH CORBI
BIBLIOPOLAE IN VRBE.

BENEVOLO LECTORI.

QVANTVM commodi, & vtilitatis afferant ſtudioſis Iuris theoricis, & practicis tractatus alicuius materiæ diligenter elaborati, nemini, qui per hæc ſtudia verſatur obſcurum eſt. His enim quæ de materia varijs in locis diſperſa ſunt, & à Doctoribus abruptè, aut confusè tractata ſimul in vnam quaſi conſonantiam diſtributa, & redacta, ſolidè diſcutiuntur, & explicantur, ac ex veritate Iuris, non autem ex affectione, vt in conſilijs plerumque fieri ſolet, deciduntur, quæ dum ipſi mente reuolueremus, & de alicuius inſignis Authoris tractatum aliquem prelo committere cogitaremus; Veluti qui publicæ vtilitati nouis quotidie impreſsionibus prodeſſe ſtudemus, Incidit in manus Opus PAVLI RVBEI Doctiſſ.mi Iuriſconſulti Romani, in quo per centum quæſtiones totam teſtamentariæ ſucceſsionis materiam luculenti, & pleno calamo tractat, & illuſtriores & in practica frequentiùs occurrentes quæſtiones examinat, reſoluit, & ſolida doctrina, crebriſque omnium Tribunalium Europæ Deciſionibus confirmat. Quare auidè ad illum imprimendum manum admouimus, & maximo noſtro ſumptu, & aſsidua cura tandem abſolutum tibi exhibemus, & quia materia præ alijs in hominum actibus frequentiſsima eſt, & vtiliſsima, & à doctiſsimo Auctore doctiſsimè explicata noſtrum laborem gratum, & acceptum fore ſperamus, dum alios libros quotidiè paramus diuerſarum facultatum, diſciplinarumque Auctores noſtris impenſis euulgaturos. Vale.

SEQVITVR INDEX
ARGVMENTORVM
PROVT IN VOLVMINE IACENT.

INDEX

INDEX ARGVMENTORVM.

CAPVT I.

TESTAMENTA ad pias cauſas, ordinata, cum cõtemplatione diuina, diſpoſita cenſeantur, libera ſunt à vinculis Iuris poſitiui, & ſat eſt in eis ſeruare ſolemnitates Iuris naturalis, et diuini.

Teſtamenti forma, in quo conſiſtat, et quæ ſit remiſſa in teſtamentis pijs. Conſenſus in quolibet actu eſt adeo neceſſarius, vt ſine ipſo nihil ponitur in eſſe, Nam omnis actus beneplaciti dum caret cõſenſu, caret ſpiritu, et anima.

Diſpoſitio text. in cap. relatum. el 1. de teſtamẽt. ex quo teſtamenta pia eximuntur à ſolemnitatibus iuris Ciuilis, vbique eſt ſeruanda, et ſic non tantùm in Terris Eccleſiæ, ſed etiam in foro Cæſaris, & ſic vbiq; et quare.

CAPVT II.

Teſtamentorum materia, cum ſit ſatis, ſuperque obnoxia ſtaudibus, ideoque Leges mordicè inſiſtunt circa inuiolabilem obſeruationem ſolemnitatum ab eis præſcriptarum. Quando tamen ſunt tutæ, quod non poteſt interuenire fraus, tunc remittit ſolitum rigorem circa numerum teſtium.

In teſtamento condito coràm Principe nullus teſtis in eo Iura requirunt, cum præſentia Principis propellet omnem præſumptionem falſitatis, et fraudis. Teſtamentum conditũ coràm Principe ideo valet ſine teſtibus, quia ſemper penes eum præſumitur adeſſe multitudo perſonarum probatarum.

Plura deducuntur circa Principes, quod numquam ſunt ſui, nec tuti. Principis præſentia, et beneplacitum quid operetur, et præſertim in alienatione bonorum Eccleſiæ, et quid in ea requirant Summi Pontifices.

Fraudes non ſolent committi coram multitudine perſonarum, cum quis poſſit cogitare quod facilè in tantis falſitas poteſt detegi. Teſtamentum quando quis condit in actis iudicij coram Iudice, non eget teſtibus, et quare.

CAPVT III.

Teſtamentum conditum in Eccleſia coràm Populo, quando diuina celebrantur, valet etiã ſine teſtibus. et quare, Tamen licet ſit validũ, nihilominus nõ videtur locus ad hoc opportunus, cum et valeant etiam contractus celebrari in Eccleſia, ſed contrahentes mortaliter peccant.

In Eccleſijs, cum deuotus debeat eſſe ingreſſus, ideo ſecularibus colloquijs, vel actibus non debent diuina impediri, et multoties in eis aliud reperitur, quàm ipſa Eccleſia. Delinquentes in Eccleſia non gaudent eius immunitate, cum beneficium non ſit ab illo ſeparandum, quem quis offendit, et ne Eccleſia incentiuum præbeat delinquendi.

Delinquẽs in vna Eccleſia, an ſit ſecurus in alia, et quid ſi prope Eccleſiam delinquerit occidendo, vel mutilando aliquem, vt ſtatim in Eccleſiam aufugiat. Citatio alicui facta in Eccleſia an valeat. Citationis executio facta in die feriato in honorem DEI de iure non tenet, et quid de conſuetudine.

CAPVT IV.

Eccleſijs, alijſque locis pijs, cum iam olim de tẽpore Imperatorum Gentilium ſeuerè inhibitum erat, ne quis eis aliquid relinqui poſſet, quam prohibitionem deinde amplè ſubſtulit Conſtantinus Magnus, vt apparet ex l. 1. C. de ſacroſanct. Eccleſ. quæ lex quamuis liberam concedat libertatem omnibus relinquendi in teſtamento, dictis locis, non tamen liberauit teſtantes, vt abſque freno ſolitarum ſolemnitatum poſſint teſtari.

Cum ſolùm cenſeatur ſublata prohibitio ſupradicta, vnde communiter damnatur, ac improbatur Bart. dum contrarium ſentit, & propter dictam opinionem Bald. eum vocat virum ſaturninum, quia id quod dixit, neq; vmquam telarum eſt, nec vmquam receptum.

Prædicta enim inquiruntur, quia aliàs cap. relatum 11. de teſtament. vbi determinatur quod ſuper relictis ad cauſas pias non ſecundùm leges Ciuiles, ſed ſecundùm Decretorum ſtatuta iudicaretur, id fruſtratorium fuiſſet, ſi etiam de Iure Ciuili nullæ ſolemnitates in prædictis teſtamentis obſeruari deberent, Et ex prædicta concluſione ad multa notabilia inſeruntur.

CAPVT V.

Vltimarum voluntatum forma intrinſeca, ſeu eſſentialis, eum conſiſtat in ipſa perfecta, ac deliberata voluntate teſtatoris, ſine qua nulla datur perfectio & eſſe in actibus voluntarijs. Vnde ſpretis magnis priuilegijs piarum cauſarum, niſi ea deliberatè, & perfectè interueniat in diſpoſitionibus pijs, talia priuilegia meritò ſpernuntur, Et non ſine cur communiter tàm in Scholis, quàm in Palatijs damnatur Batt. Titaquell. & ſequaces dum contrarium ſenſerunt.

Piæ cauſæ ratio, cum ſit religio, & pietas erga DEVM, ideoque multò magis in eis requiritur deliberata voluntas, cum DEVS, non ea, quæ offeruntur, ſed voluntatem, reſpicit offerentium. Hinc eſt, licet pro profeſſione Religionis ſemper ſit iudicandum, tamen id non procedit, quando nullitas prætenditur ex defectu voluntatis deliberatæ. cum DEVS volũtarium militem, & non coactum diligat. Eccleſia, quare abſtinet à coactis nuptijs.

Teſtatoris voluntas, & mens ita debet conſeruari, vt extra limites voluntatis teſtatoris non trahatur, quod procedit etiã ſi agatur de diſpoſitionibus pijs, cum tempus in omne ſit inuiolabile axioma quod voluntas teſtatoris in teſtamẽto ſit totum fac, & omnia dominetur, quantumuis teſtamentũ ſit pium, aliàs ſi prætet, vel contra voluntatem prætenderetur extenſio, id non pietas, ſed impietas, & nõ æquitas, ſed iniquitas eſſet.

CAPVT VI.

Voluntas imperfecta, & non deliberata, donec per diſpoſitionem ad ſuam eſſentiam nõ fuerit deducta, tamquam actus abortiuus non venit attendenda, Teſtator ſi non ordinauerit certum quid fieri de ſuis bonis, vana erit eius ſimplex voluntas, cum voluntas imperfecta non dicatur voluntas, Homines multa dicũt, quæ ad perfectionem non deducunt.

Verbum, volo, iniunctum infinitiuo, vendere, donare, & ſimilibus, ſicuti in contractibus nõ inducunt aliquam diſpoſitionem, nec aliquid ponunt in eſſe. ita quoque eſt in vltimis voluntatibus, veluti, volo, relinquere, legare &c. cum bona diuerſitatis ratio non poſſit expendi, & reprobatur Bart dum contrarium ſenſit, & à quo fuerit ipſe allucinatus.

Verbum, volo, importat voluntatem perfectam, ſi iungatur verbis executiuis actus perfecti, & completi, veluti, volo eſſe hæres, volo, quod Titius ſuccedat, reſtituat, &c. Secus verò, ſi talia verba actus executionem non denotent, & ſolum velleietatem, & nõ voluntatem, veluti, volo eligere, volo inſtituere &c. Et referuntur nonnulli caſus, ex quibus nullatenus poſſunt inferri ad perfectam, & deliberatam voluntatem teſtantium ad pias cauſas.

CAPVT VII.

Defectus publicationis, & ſtipulationis teſtamẽti, quando arguat ipſum reſtamantum eſſe inualidum ratione ſolemnitatis, & quando ratione voluntatis, ita vt iſto caſu nec valeat, quamuis teſtamentum ſit conditum ad pias cauſas.

Teſtator, quando declarauit ſuam voluntatem, per verba diſpoſitiua declaratoria, ſeu explicauit, quod diſponere intendebat, & petijt, vt vocaretur Notarius, & antequam accedat, vel perficiat, moriatur teſtator, tunc illa eſt diſpoſitio imperfecta ratione voluntatis.

Teſtator ſi ſuam voluntatem propalauerit, & iuſſit, vt accederet Notarius, quo peruento, id diſtulit in aliud tempus, ſi interim moriatur teſtator, an eius propalata voluntas poſſet dici perfecta. Plura deducuntur circa famigeratum conſil. 19. Oldrad. et tota difficultas, vt illud interpretatione ſtat ad indagandum, vtrum in caſu illius conſilij, teſtamentũ illud ſit imperfectum ratione voluntatis, vel ſolemnitatis.

Ex tractatu non bene infertur ad concluſionem, Velleitas aliud eſt, & aliud voluntas, Teſtator adhibẽdo Notarium, vt redigat in publicam formam teſtamentum, tunc quantumuis declarauerit ſuam voluntatem, quomodo teſtari intendebat, tamen ſi ante ſtipulationem moriatur, nihil ſit, cum teſtator non habuerit ſuam voluntatem pro perfecta.

CAPVT VIII.

Partes, quando inter ſe conueniunt, vt de contractu inito inter eos conficiatur publicum inſtrumentum, quamuis illud non eſſet neceſſarium, tamen ratione conuentionis, contractus perfectionem vidétur repoſuiſſe in tempus ſtipulationis dicti contractus, & quare itaque donec illud non conficitur, contractus remanet in pendenti & interim licita erit pœnitentia. Quæ opinio licet aliquibus videatur vera, tamen contraria eſt veriſſima, vel poteſt aſſeri, quod ambæ ſunt admittendæ, ſed in terminis ſuis, ſcilicet

Quan-

Digitized by Google

Quando ſimpliciter fuit conuentum, vt de contractu fiat ſcriptura, & ſumus in illis contractibus in quibus ea non requiritur, etenim quia verba contrahentium debent intelligi ſecundum naturam contractus, tunc cenſentur requiſiuiſſe ſcripturam, non ad eſſentiam contractus, illiuſque perfectionem, ſed ad efficaciorem illius obſeruantiam, & promptiorē executionem, ac faciliorem probationem.

Et propterea quāuis deinde ſcriptura, vel inſtrumentum publicum non fuerit celebratū, non tamen poteſt recedi à contractu. Quando verò dictum fuit, quod conficiatur ſcriptura, & contractus aliàs aliter non valeat, et tunc totum oppoſitum dicendum venit.

Scriptura in contractu tunc dicitur neceſſaria, quando pars primum conuenerunt de ea perficienda, & poſtea conuentiones tractarūt, quare ſi prius perfectè, & deliberatè de omnibus fuerunt concordes circa contractus eſſentiam, & poſtea dixerunt, vt conficeretur inſtrumentum, et tunc ſecus eſt.

Vnde multa deducuntur in caſu quando Teſtator præſumatur voluiſſe adhibere Notarium pro ſtipulatione teſtamenti, eiuſque publicatione, et quando ſecus.

C A P V T IX.

Teſtamentum, quando quis condere incœpit, & conſtat illud non perfeciſſe, quia morte fuit præuētus, aut phræneſi, aut quia loqui amplius non valuit, & tunc quoniam forma eſſentialis teſtamenti, conſiſtit etiam in vltimo verbo concluſiuo, perinde eſt ac ſi teſtamentum nō incæpiſſet, ac ab inteſtato deceſſiſſet, ſicque tale teſtamentum deſeruiet de vento, quod procedit etiamſi facta eſſet inſtitutio, & ſubſtitutio, vel quoque ſi adeſſet clauſula codicillaris.

Quæ tamen concluſio procedit etiam ſi in eo adeſſent legata pia, quia cum tale inſttumentum ſit nullum, non ex defectu ſolemnitatum, quæ in diſpoſitionibus pijs non attenduntur, ſed ex defectu voluntatis incompletæ, quo caſu, nec diſpoſita ad pias cauſas ſubſtinētur, nam de actibus humanis voluntarijs actū eſt, dum deficit voluntas.

Verumtamen, cum talis imperfectio voluntatis proueniat à iure ciuili, vt teſtamentum incōpletum, quia teſtator morte præuentus, non valuit illud perficere, & ſic ſit nullum ex defectu voluntatis incompleta, ſecus verò dicēdum eſt de iure naturali, nam licet dictum teſtamentum ſit nullum ratione totius integralitatis, ratione tamen ſpeciei perfectè diſpoſitæ, attento iure naturali, dicitur validum.

Quod intellige quando diſpoſita ad pias cauſas habuerunt ſuam perfectionem in illa ſua ſpecie, & ideo ſecus eſt dicendum, ſi teſtator dum diſponebat ad pias cauſas ante illius cōcluſionem deceſſerit.

C A P V T X.

Teſtatus pro parte, et pro parte inteſtatus quis naturaliter decedere non poteſt, in tantum quod ſi quis fuerit inſtitutus in re certa, et Teſtator non nominauerit hæredem vniuerſalem, nec aliter de reliquis ſuis bonis diſpoſuerit, tunc ille hæres particularis, quamuis aliàs haberetur pro legatario, erit hæres vniuerſalis, ac ſuccedet in toto aſſe, quod procedit

Quantumuis fuerit prohibitum, ne plus petere poſſet, vel ſi fuerit inſtitutus in aliqua re certa, cum taxatiua dictione, tantùm, quod habet locum, licet teſtator dederit hæredem vniuerſalem, ſed ille præmortuus eſt, vel repudiauerit.

Teſtator nedum tacitè, imò nec expreſſè poteſt prohibere ius accreſcendi in directis inſtitutionibus, et hoc ne admittatur magnum abſurdum, vt quis decedat pro parte teſtatus, et pro parte non. Quale iuris axioma licet indubitatum ſit, et habeatur pro lege naturali, vt dicitur in l. ius noſtrum. ff de reg. iur. tamen non intrat, quando agitur de diſpoſitionibus pijs, quia ceſſat, prædicta iuris anxietas.

Nā quamuis aſſeratur, id procedere de iure naturali, vt quis pro parte teſtatus &c. non tamen probatur id eſſe verum, et qualiter id procedat.

C A P V T XI.

Quomodo ſit procedendum, et aſſignanda bona, quando in diſpoſitionibus pijs, teſtator decedit pro parte teſtatus, et pro parte inteſtatus, vide plures diſtinctiones. Teſtamentū pium ſicuti per duos teſtes probari poteſt, an eius reuocatio poſſit quoque doceri per eandem probationem, quæſtio eſt ſatis ambigua, ſed affirmatiua opinio præualet, et multa notabilia circa hoc adducuntur.

Nam, ſicuti Eccleſia vult vti iure naturali circa confectionem teſtamenti, vel legati pij, ita nō debet dedignari eodē iure vti circa eorumdem reuocationem, Cum ſemper clamitet illa regula ſine cuiuſque indignationis, iuſta, Quod quiſque iuris in alium ſtatuit, eodem iure ipſe quoque vtatur, quæ regula procedit etiam in Eccleſia.

Vnde reijciuntur DD volentes in reuocatione teſtamenti pij ſit ſeruandum ius commune, cum ratio aſſignata in cap. relatum. el 1. de teſtament. ſit communis tàm ad confectionem, quàm ad deſtructionem teſtamentorū ad pias cauſas conditorum.

C A P V T XII.

Teſtamentum conditū ad pias cauſas ab eo, qui habet caput cerebro vacuum nō poteſt ſubſtineri, Et cum materia iſta dementiæ ſit ſatis

ſertilis, et in iure reperiatur ſæpe ſæpius agita, ideoque in præſenti cap. plura materiam furoris attingentia deducuntur.

Et quamuis ſpecies furoris ſint ferè innumerabiles, immò & genera ipſa ſint infinita cum ipſa excogitata vocabula videantur ſuperare. Nã multi reperiuntur, qui non ſunt mente capti, non fatui, non ſtulti, non inſani, non demẽtes, non frenetici, non lunatici, & tamen non magis, quàm prædicti mente, & ratione carent.

Vnde iure dixit Sapiens in Eccleſiaſt. cap. 1. ſtultorum infinitus eſt numerus. Stultorũ genus ad vnũ Ius Ciuile reduxit, ſcilicet ad furioſos, & ſic ſtultos omnes ſub nomine furioſorum nuncupat, qui tamen in octo ſpecies diuiduntur, vnde ſeparatim de eis diſcutitur. Teſtamentum verò ad pias cauſas conditum à furioſo, vt non teneat dicam infra cap. 17.

C A P V T XIII.

Natura enim producat homines ſanæ mentis, ideoque quilibet præſumitur mentis ſanitate gaudere, cum id ſit naturale, furioſum tamen eſſe, eſt quid accidentale, vnde dum quis aſſerit, aliquem fuiſſe furioſum, quando teſtamẽtum, vel alium actum fecit, cum contra eum militet præſumptio naturalis grauatur onere id, & quidem concludenter probandi, et ſanè exacta probatione.

Furoris probatio eſt difficilis probationis, et quare, et quatenus verum ſit, quod furor poſſit probari indicijs, coniecturis, et adminiculis. Teſtes ſingulares verum probent furorem, Probationes in ſuo genere non omninò perfectæ admittuntur in materia difficilis probationis, quia tunc iura contentantur leuioribus probationibus, ne veritas, quæ aliter non apparet, ſuffocata remaneat.

Socius criminis licet regulariter nõ admittatur ad teſtificandum contra ſocium, cum ſit infamis, tamen quando veritas aliter haberi non poteſt, tortus admittitur, quod limita niſi ille teſtis patiatur alias etiam exceptiones, quia tunc omnino reijcitur. Teſtis, quamuis non interrogatus non teneatur reddere rationem ſui dicti, tamen limita, vt hic, Teſtibus deponentibus ſuper furore diligens inquiſitio facienda eſt, & qualis, et qualiter ipſi deponere valeant.

C A P V T XIV.

Teſtibus vt fides adhibeatur, ſi deponant ſuper furore, vel demẽtia alicuius, inter alia requiſita opus eſt, vt eorum depoſitio percutiat tẽpus celebrati teſtamenti, vel alterius actus, quia ſi deponerent de tempore poſt, fruſtratoria eſſet talis probatio, cum furor ſuperueniens non dirimat actum perfectum.

Furioſus, quando conſtat, quod quis iam olim fuit, & in eo radicatus probetur, tunc ſemper præſumitur talis, quia qui ſemel cœpit fatuizare, nunquam regulariter liberatur, quare dum quis probat, quem olim fuiſſe furioſum, non tenetur docere, quod de tempore actus erat etiam talis, quia talis continuatio præſumitur de iure, & ſic contrarium aſſerenti, quod ille tempore actus erat ſanæ mentis, incumbit onus id probandi, quod procedit etiamſi conſtaret eum habere dilucida interualla.

Notario atteſtanti de ſana mente teſtatoris an fides adhibeatur, eſt quæſtio ſatis inter Doctores ventilata, ſed poteſt diſtingui, aut enim conſtat, quod teſtator iam olim delirauit, & tunc eius atteſtatio ad nihil deſeruiet cum tractetur de eius vituperio & damno, aut nullatenus de hoc conſtat, et tunc cum deponat ſecundum præſumptionem naturæ, et iuris, et hoc caſu facit vehemẽtem præſumptionem ſuper ſanitate mentis.

C A P V T XV.

Natura cum nõ patiatur ſubitaneam mutationem maxime in his, quæ cõcernunt mentem, ſenſus &c ideoque concluſio, quod ſemel furioſus ſemper præſumatur talis, multò magis procedit, quando agitur de actu facto ab eo, paulò poſt, quàm incidit in furorem, cum vicinitas temporis valde operetur.

Inimicus reconciliatus, licèt admittatur contra inimicum, tamen id non procedit, ſi de recẽti fuit facta dicta reconciliatio, quia adhuc præſumuntur durare reliquiæ rãcoris, & mali animi, Iudæus de nouo factus Chriſtianus, quare non poſſit ordinari.

Furioſus, quando non præſumatur manere in eodem furore, & ſic ſi fecerit teſtamentũ, vel alium actum prudenter, et laudabiliter, an dicendum veniat illum eo tempore inſania non laboraſſe et diſtinguitur, aut fuit probatum prædictum furioſum ſolitũ fuiſſe habere dilucida interualla, et tunc de eo tempore præſumitur ea habuiſſe, aut conſtat ſemper fuiſſe dementem, et tũc tamquam caſu facta, quamuis prudenter, non tenent.

Declara tamen, tunc teſtamentum rectè factum ab habente dilucida interualla valet, et præſumitur de tempore ſanæ mentis conditum, quando deliberatè, et ſpontè ab eo fuit factũ, ſecus verò ſi ad ſuggeſtionem, & interrogationem alterius, et quare. Teſtibus paucioribus deponentibus de ſana mente magis creditur, quàm mille negantibus, et qualiter, et quando prædicta concluſio procedat.

C A P V T XVI.

Furor cum ſit morbus intrinſecus, et ita facile non poſſit diſcerni, niſi per actus extrinſecos, cum ſit infirmitas animi, quæ oculis nõ paret, Ideo diſcutitur quod duobus modis ad illius cogni-

Index Argumentorum.

cognitionem deueniri poteſt, ſcilicet aut per verba, aut per facta, et nonnulla prius deducuntur circa verba, cũ ei ſex quis cognoſcatur, nam loquela quem manifeſtũ facit, & fatuus fatua loquitur, & plura afferuntur exempla de nonnullis, qui ex verbis ab eis prolatis, pręſumpti fuerunt fatui.

Furor ex factis multò melius, & fortius arguitur, quàm ex verbis, & habes ad hoc plurima facta, & præſertim ſi quis ſpernat ſine ratione medicinas, & Medicos, dum eſt valde à morbo grauatus. Item ſi quis imaginibus fallatur, veluti ſi vnum pro alio accipiat.

Item ex inordinata, et ſatis confuſa memoria, et plura circa hoc adducuntur. Item ex datione curatoris, vt de prætenſo furioſo curam gerat, & quando dictum inditium furoris locum habeat, declaratur, quia multæ fraudes in hoc concipi poſſunt. Probationis furoris materia tota ferè manet in diſcreto Iudicis arbitrio, qui omnia ſeduló, et diligenter penſare debet, cũ agatur de materia ſatis ardua nempe hæreditatum aucupatione, quibus facile tenduntur inſidiæ.

CAPVT XVII.

Furioſus, cum omninò careat conſenſu, et voluntate, ſine qua nihil ponitur in eſſe, et ideo incapax dicendus eſt ad celebrandum quemlibet contractum, vnde ſi de facto conderet teſtamentum, inualidè teſtaretur, quod procedit etiamſi prædictum teſtamentum reperiatur à furioſo ſubſcriptum, et amplia,

Quod ſi probetur, furioſum nõ habere dilucida interualla, licet ritè, & rectè teſtatus fuerit, nec teneret, imo etiamſi haberet dilucida interualla, niſi in ſpecie probetur, quod tempore celebrati actus erat ſanæ mentis, geſta ſimiliter non viribus ſubſiſterent.

Prædicta verò concluſio procedit, etiãſi furioſus ad pias cauſas teſtatus fuerit, et licet dum ſic quis teſtatur, videtur eſſe ſanæ mentis, cum talis diſpoſitio conueniat viro prudẽti, et ſanæ mentis, tamen dum cõſtat eum perpetuò furoris defectu laborare, cum caſu, dicatur factum tale teſtamentum, vnde non poterit dubitari, quod nullam habebit ſubſiſtẽtiam, quia dum non adeſt deliberata voluntas in actibus humanis, actum eſt de eis.

Furioſa cum impoſſibile ſit, vt poſſit dari determinata volũtas, ideo inhabilis erit ad celebrandum quemuis contractum, Quare nec emptionem, et venditionem contrahere poterit, etiamſi in eo interpoſuerit iuramẽtum, et dederit fideiuſſorẽm, qui nec ipſe ad nihil aſtrictus erit, cum contractus principalis non teneat. Item furioſus non poterit contrahere ſponſalia, et nec matrimonium, et hoc intellige tam ſi ſit ſpirituale, quàm carnale.

CAPVT XVIII.

Furioſi, cum nõ habeant voluntatem, mentem, diſcurſum &c. et apud eos omnes actus ſint indifferentes, ideoque ſi aliquod delictum committant, puniendi non veniunt, quia vbi abeſt voluntas delinquendi, ibi ſilet poteſtas puniendi, et hoc eſt verũ etiamſi quis in furorem inciderit ex facto proprio, ſi tamen caſus iſte dari poſſit.

Furioſus non ſolùm non punitur de delicto cõmiſſo de tempore furoris, verum etiam, nec de delicto ante furorem perpetrato, quæ opinio licet intricata, et valde nodoſa ſit, tamen concluſio negatiua palmam inuictè reportat,

Atq; inter alias rationes illa multum ſtringit, quia Iudex debet indulgere reo ad mortem condemnato, vt poſſit peccata ſua confiteri, de qua re eſt penitus incapax furioſus, et ideo expectandum eſt, an reſipiſcat, quia ſi interim in peccato mortali decederet, cõdemnaretur apud DEVM.

Supradicta enim opinio, quod furioſus nõ poſſit puniri de delicto commiſſo ante furorem eſt adeo canonizata, vt defendere contrarium, ſit temerarium. Verum licet hoc caſu furioſus non poſſit puniri in perſona, tamen in bonis poteſt mulctari, Ob delicta commiſſa, ſeu ob damna illata à furioſis, an, et quando veniant puniendi eius conſanguinei.

CAPVT XIX.

Leges, cum nullatenus requirant in teſtantibus perſpicacem intellectum, abſolutiſſimum ingenium, nec omnimodam mentis ſanitatem, cum aliàs pauci poſſent teſtari, cum rari reperiantur, qui ſint ſine aliquo defectu prudẽtiæ. Vnde ad prædictum effectum quis ſatis erit habilis, dummodo omninò non deſipiat, et non ſit talis, vt poſſit induci ad credendum aſinos volare.

Quare quantumuis aliquis habeat ingeniũ imbecille, vel imaginationem læſam, aut obtuſum intellectum, ſiue faciat actus nõ omninò conuenientes homini ſanæ mentis, et nihilominus nõ ſit in ſtatu furoris, et tamen prædi talis teſtamentum validè poterit condere.

Cũ et aliàs in Iure apertũ ſit, licet maſculus 14. annorum, et puella 12. annorum non poſſint ſine curatore de bonis ſuis diſponere, cum nõ habeant integrum, et perfectum iudicium, et tamen poſſunt condere teſtamentum.

Fatuus, ſi habeat tantum iudicium, quantum puer 14. annorum, vel puella 12. annorum rectè teſtatur, aliàs erit inhabilis. Moribundo quantumuis langueat intellectus, cum tunc humana fragilitas mortis cogitatione turbata, non ſiant morientem eſſe mentis compotem, et tamen de eo tempore validè teſtatur, et ex hoc infertur, quod Iura non requirunt perſe-

perfectum iudicium,& intellectum in Teſtantibus,Stulti, & furioſi de tempore dilucidi interualli rectè quemlibet contractum facere poſſunt,et ſic ſponſalia, matrimonia &c. Vnde multò magis teſtari,ſed quid requiratur.

C A P V T X X.

Teſtamentum ad pias cauſas conditum valet,et tenet, quantumuis nullus teſtis in eo ſit adhibitus,et ſic quaecumque alia legitima probatione ſecundum terminos iuris naturalis poterit de eo doceri, nec eſt curādum an adfuerint teſtes,nec ne,quia teſtes pro eius ſubſtantia nullatenus adhibendi veniunt,

Quidquid plures Doctores ſenſerunt, volentes omnino duos teſtes eſſe in eo neceſſarios,quorum opinionem tutam reddere intendit, ex verbis text.in cap.relatum,el.1.de teſtament. ibi, Tribus, aut duobus teſtibus requiſitis. Quale fundamentum deſtruitur, vltra quod. dictum verbum,requiſitis,non legitur in eius textu originali, et ſic non fuit poſitum ab Alexand.III.Pont.Max. d cap.conditore, ſed fuit additum à S. Raymundo Decretalium Compilatore.

Sed etiam dato,quod adeſſet,illud non eſt referendum ad teſtatorem,ſed ad Iudices, quibus Papa reſcribit, vt patet ex decretalis inſcriptione,vnde verbum illud,requiſitis, nō poteſt operari,vt teſtes ſint neceſſarij in teſtamento quia, cū textus dicat,quod Iudices requirant teſtes,qui ſuper ea materia deponere debent. Nam vt teſtes validè deponant perperam per ſe ingerunt ad teſtificandum, cū debeant inquiri,Omnis enim, qui ſe ingerit ſuſpectus eſt,et plura adhoc deducuntur.

C A P V T X X I.

In Teſtamento pio,cum teſtes non adhibeantur ad illius ſubſtantiam,ſed ſolum ad eius probationem, ideoque quatenus per teſtes veniat probandum, non eſt neceſsè, vt ſint rogati, quamuis tale requiſitum omninò ſit neceſſarium in aliis teſtamentis, quia ſic teſtes diligentius attendunt ad ea,quæ dicuntur. Quæ tamen ſolemnitas cum ſit introducta à Iure Ciuili à quo ſunt exempta teſtamenta pia,vnde in eis non erit neceſſarius talis rogitus.

Vnde ſat erit,ſi caſu, aut fortuitò teſtes fuerint præſentes,et probè perceperint voluntatem piam teſtantis. In teſtamento condito per milites,ideo requiritur rogitus teſtium, quia milites ſunt faciles ad decipiendum in lapſu linguæ.

Teſtamentum conditum à patre inter liberos quantumuis valeat,ſi conditum ſit corā duobus teſtibus, non tamen ex hoc infertur quod prædicti teſtes in eo ſint neceſſarii, itaut per alias probationes non poſsit de eo doceri, et ex hoc infertur etiam ad teſtamenta pia.

Pia cauſa,an ſit fauorabilior quàm cauſa liberorum,et concluſio tranſit ſine pugna, quod nō ſit fauorabilior reſpectu legitimæ, reſpectu verò aliorum bonorum dubia,et per difficilis eſt quæſtio,propter vrgentes hinc inde rationes adductas.

Veritas tamen eſt,quando ſumus in dubio, & nō agitur de malè ablatis, & tunc cum pia cauſa agat de lucro captando, & liberi de damno vitando iſti veniunt præferendi,cum inſtinctu naturæ & communi voto parentum, hæreditas debeatur liberis. Legitima non minuitur ex legatis pijs,& quid ex male ablatis.

C A P V T X X I I.

Confeſſio propria ſanè eſt omnium probationū illuſtriſſima,& Regina,& ſuperat omnem probationem,etiamſi ſit mille teſtium, & potentior eſt quolibet publico inſtrumento,Et confeſſus,habetur pro iudicato,cum tunc ſint tā. tum partes Iudicis in exequendo, nam eo caſu non eſt opus tela iudiciali.

Quare ſi pars aduerſa fateatur teſtamentum aliquod fuiſſe conditum ad pias cauſas,ſed in eo nullatenus adeſſe ſolemnitates teſtamētarias, tunc ex tali confeſsione, ſatis ſuperquè cōſtare dicitur illud fuiſſe conditum, & hoc ſatis eſſe ad illius probationem, cum ſolemnitates in eo nullatenus ſint neceſſariæ.

Quod procedit etiamſi talis confeſſio ſit extraiudicialis,& abſente parte facta, quia ſecūdum æquitatem Canonicam, quæ in prædicta materia venit ſeruanda,ſatis dicta confeſſio probat,& vide in ſeq cap. Et quid ſit dicendum attento iure Ciuili, quantum ſcilicet probet dicta confeſsio extraiudicialis.

C A P V T X X I I I.

Confeſsio extraiudicialis quantumuis verum ſit quod ſecundum æquitatem Canonicam probet, tamen talis æquitas non intrat, quando ſumus in criminalibus, quia tunc clariores probationes requiruntur ad aliquem condemnandum.

Item dicta æquitas ceſſat, ſi ea confeſsio non fuerit probata per teſtes conteſtes cū & aliàs ipſi non releuent. Item ſilet prædicta æquitas, ſi confeſsio extraiudicialis incidenter, & ad alium finem emanauerit, et maximè ſi eſſemus in criminalibus.

Mulier accuſata de furto,ſi adulterium fateatur, an ex tali confeſsione poſsit damnari,et an in tali delicto poſsit Iudex procedere ex inquiſitione.In admittenda probatione per confeſſionem extraiudicialem ſecundum æquitatē Canonicam, Iudex valdè circumſpectus ſit, & omnia benè penſet,quia verba in abſentes, ſicut vmbræ, ſolent volitare,abſque vlla proferentis conſideratione,ioci, vel iactandi cauſa prolata.

Con-

Digitized by Google

Confeſsio extraiudicialis, licèt iuxta æquitatem Canonicam, ſecundum aliquos DD. non probet, ſi ſit facta abſente parte, quæ opinio valdè controuerſa eſt, tamen quando ſumus in materia cauſæ piæ, ceſſat omnis amaritudo, quia quando aliquid promittitur vel confitetur ad fauorem cauſæ piæ, cum id reſpiciat DEVM, qui vbique eſt præſens &c. non eſt opus diſcutere tale controuerſiam àdeo ſinuoſam.

Fauore dotis, cum valeat donatio, ſeu promiſsio facta mulieri, quamuis ea abſente, ita etiam multò fortius debet intrare prædicta concluſio fauore, piæ cauſæ, & quare.

CAPVT XXIV.

Scriptura priuata, & ſimplex, ſi nō habeat teſtes ſubſcriptos, vel inſcriptos, niſi à parte fuerit approbata, nec plenè, nec ſemiplenè probat, reprobata opinione eorum, qui tenent ſemiplenè probare, quidquid ſit an faciat aliqualē præſumptionem.

Teſtamentum nullum recipitur, niſi ſit conditū coram duobus teſtibus, et hoc quantumuis perſona ſit priuilegiata, et an hoc ſit verum.

Perſonis priuilegiatis ita eſt fauendum, vt ceteris non fiat iniuria, cum lex numquā ſoleat vni fauere, cum damno alterius. Accidentia cum non poſsint ſtare ſine ſubiectis, ita nec probari, nec intelligi.

Ad deuolutionem agens ob non ſolutum canonē, vel quia linea eſt finita, vt obtineat, quid neceſſariò veniat probandum, et vt interim denegetur emphyteutæ manutentio, quid omnino requiratur.

Teſtamentum ad pias cauſas ordinatum, et ab ipſomet teſtatore conſcriptum, atq. eius manu recognita valet. et tenet, quamuis nulla ſolemnitas ſit adhibita, et ſi nullus omnino ſit adhibitus teſtis, exemplo teſtamenti conditi à milite quale valet et tenet, quamuis in puluere, vel in clypeo conſcriptum reperiatur abſque aliqua ſolemnitate, et teſtibus, cū iſta duo teſtamenta in iure æquiparentur.

CAPVT XXV.

Teſtamentum conditum à patre inter liberos cum à Iure Ciuili reperiatur redactum ad terminos iuris naturalis gentium, nam recuſauit ſe intromittere inter tàm coniunctas perſonas, quare valet, et tenet, qualitercumq. et quomodocumque illud probetur. ſecundū terminos dicti iuris naturalis, et ſic non requiruntur teſtes ad illius ſolemnitatem, ſed tantum ad probationem, quando veritas aliter haberi non poteſt.

Filius eſt pars corporis patris, et à Iure reputatur vna, eademque caro, et perſona cū patre, et parentes magis torquētur in liberos, quàm in ſeipſos, et ad multa infertur. Amoris ardor patris in liberos non poteſt deſcribi, et licet magnus ſit, non tamen æqualis eſt eorum felicitas, et quare.

Filius dicitur pauper, vel diues ſecundùm conditionem parentum, et infertur, quod licet debatur vxori pauperi quarta in bonis mariti diuitis prædefuncti, tamen quantumuis vxor ſit ſatis inops. et indotata, et tamen habeat patrem diuitem, cum ab eo tunc debeat alimentari, tunc ceſſat dicta Iuris diſpoſitio, cū ſatis ſit, vt vxor non cogatur mendicare.

Teſtamentum conditum à patre inter liberos ſicuti valet abſque ſolemnitatibus iuris poſitiui, quæritur an idem procedat, ſi liberi inter parentes teſtentur, cum pater, et filius ſint correlatiui, et ſic diſpoſitum in vno cenſetur quoque in alio ſtatutum, ſed concluſio eſt negatiua, et quare. Et in ſine arguitur, vt ſicuti valet teſtamentum inter liberos ſine teſtibus ita et debet valere ad fauorem piæ cauſæ.

CAPVT XXVI.

Subſcriptio operatur approbationem omnium contentorum in ſcriptura ſubſcripta, quod procedit, etiamſi ſubſcriptio fuerit facta, per apices verborum, quæ denotant nomina ſubſcribentium, et maximè de ſtylo Mercatorum, et idem intellige, ſi neſciens ſcribere, apponat aliquod ſignum, veluti crucis &c. Ampliatur etiam prædicta concluſio, vt procedat, licet quis nec ſcripſerit, nec ſubſcripſerit ſcripturā, ſed alius eius nomine, et mandato ſcripſerit, vel ſubſcripſerit

Subſcribens perinde habetur, ac ſi totam ſcripturam ſcripſiſſet, et ſic an intrent in hoc caſu ſtatuta loquentia de ſcribente, vt procedant etiam in ſubſcribente; Teſtamentum factum per relationem ad cedulam, vt valeat, cum requiratur vt ſit ſcriptum de manu teſtatoris, an huic requiſito dicatur ſatisfactum, ſi teſtamentū ſit tantū ſubſcriptum à teſtatore.

Scripturam ſubſcribens tunc cenſetur approbare contenta in ea, ſi habuit notitiam contentorum in illa, & ſic dum per eum fuit perlecta, nam ſtante eius ignorantia, quæ in dubio præſumitur, quis non obligatur ad aliquid, et infertur ad ſubſcribentes cedulas albas, qui niſi fuerint certiorati de ſcribendis in eis, tūc eis talis ſubſcriptio non nocet.

Cōcluditur tamen, quod cum ſcire id quis præſumatur, quod tenetur indagare, id ſibi imputet, ſi oſcitanter abſque lectura ſubſcripſerit, cum ſcire, et ſcire debere paria ſint. & allegās ignorantiam craſſam non auditur, & quid debeat probare vt ei ſubueniatur.

CAPVT XXVII.

Subſcriptio generalis, vel ſpecialis an requiratur in ſubſcriptionibus, ad hoc vt illæ ualeant, & ſic vt probent etiam circa ea, quæ ſunt contra ſubſcribentes, et cōcluſio indubitata eſt, quod ſuf-

perfectum indicium, & intellectum in Teſtantibus, Stulti, & furioſi de tempore dilucidi interualli rectè quemlibet contractum facere poſſunt, et ſic ſponſalia, matrimonia &c. Vnde multò magis teſtari, ſed quid requiratur.

CAPVT XX.

Teſtamentum ad pias cauſas conditum valet, et tenet, quantumuis nullus teſtis in eo ſit adhibitus, et ſic quacumque alia legitima probatione ſecundum terminos iuris naturalis poterit de eo doceri, nec eſt curãdum an adfuerint teſtes, nec ne, quia teſtes pro eius ſubſtantia nullatenus adhibendi veniunt.

Quidquid plures Doctores ſenſerunt, volentes omnino duos teſtes eſſe in eo neceſſarios, quorum opinionem tutam reddere intendit, ex verbis text. in cap. relatum, el. 1. de teſtament. ibi, Tribus, aut duobus teſtibus requiſitis. Quale fundamentum deſtruitur, vltra quod, dictum verbum, requiſitis, non legitur in eius textu originali, et ſic non fuit poſitum ab Alexand. III. Pont. Max. d. cap. conditore, ſed fuit additum à S. Raymundo Decretalium Compilatore.

Sed etiam dato, quod adeſſet, illud non eſt referendum ad teſtatorem, ſed ad Iudices, quibus Papa reſcribit, vt patet ex decretalis inſcriptione, vnde verbum illud, requiſitis, nõ poteſt operari, vt teſtes ſint neceſſarij in teſtamento quia, cũ textus dicat, quod Iudices requirant teſtes, qui ſuper ea materia deponere debent. Nam vt teſtes validè deponant perperam per ſe ingerunt ad teſtificandum, cũ debeant inquiri. Omnis enim, qui ſe ingerit ſuſpectus eſt, et plura adhoc deducuntur.

CAPVT XXI.

In Teſtamento pio, cum teſtes non adhibeantur ad illius ſubſtantiam, ſed ſolum ad eius probationem, ideoque quatenus per teſtes veniat probandum, non eſt neceſsè, vt ſint rogati, quamuis tale requiſitum omninò ſit neceſſarium in aliis teſtamentis, quia ſic teſtes diligentius attendunt ad ea, quæ dicuntur. Quæ tamen ſolemnitas cum ſit introducta à Iure Ciuili à quo ſunt exempta teſtamenta pia, vnde in eis non erit neceſſarius talis rogitus.

Vnde ſat erit, ſi caſu, aut fortuitò teſtes fuerint præſentes, et probè perceperint voluntatem piam teſtantis. In teſtamento condito per milites, ideo requiritur rogitus teſtium, quia milites ſunt faciles ad decipiendum in lapſu linguæ.

Teſtamentum conditum à patre inter liberos quantumuis valeat, ſi conditum ſit corã duobus teſtibus, non tamen ex hoc infertur, quod prædicti teſtes in eo ſint neceſſarii, itaut per alias probationes non poſsit de eo doceri, et ex hoc infertur etiam ad teſtamenta pia.

Pia cauſa, an ſit fauorabilior quàm cauſa liberorum, et concluſio tranſit ſine pugna, quod nõ ſit fauorabilior reſpectu legitimæ, reſpectu verò aliorum bonorum dubia, et per difficilis eſt quæſtio, propter vrgentes hinc inde rationes adductas.

Veritas tamen eſt, quando ſumus in dubio, & nõ agitur de malè ablatis, & tunc cum pia cauſa agat de lucro captando, & liberi de damno vitando iſti veniunt præferendi, cum inſtinctu naturæ & communi voto parentum, hæreditas debeatur liberis. Legitima non minuitur ex legatis pijs, & quid ex male ablatis.

CAPVT XXII.

Confeſſio propria ſanè eſt omnium probationũ illuſtriſſima, & Regina, & ſuperat omnem probationem, etiamſi ſit mille teſtium, & potentior eſt quolibet publico inſtrumento. Et confeſſus, habetur pro iudicato, cum tunc ſint tantum partes Iudicis in exequendo, nam eo caſu non eſt opus tela iudiciali.

Quare ſi pars aduerſa fateatur teſtamentum aliquod fuiſſe conditum ad pias cauſas, ſed in eo nullatenus adeſſe ſolennitates teſtamẽtarias, tunc ex tali confeſsione, ſatis ſuperquè cõſtare dicitur illud fuiſſe conditum, & hoc ſatis eſſe ad illius probationem, cum ſolemnitates in eo nullatenus ſint neceſſariæ.

Quod procedit etiamſi talis confeſſio ſit extraiudicialis, & abſente parte facta, quia ſecũdum æquitatem Canonicam, quæ in prædicta materia venit ſeruanda, ſatis dicta confeſſio probat, & vide in ſeq. cap. Et quid ſit dicendum attento iure Ciuili, quantum ſcilicet probet dicta confeſsio extraiudicialis.

CAPVT XXIII.

Confeſsio extraiudicialis quantumuis verum ſit quod ſecundum æquitatem Canonicam probet, tamen talis æquitas non intrat, quando ſumus in criminalibus, quia tunc clariores probationes requiruntur ad aliquem condemnandum.

Item dicta æquitas ceſſat, ſi ea confeſsio non fuerit probata per teſtes conteſtes cũ & alias ipſi non releuent. Item ſilet prædicta æquitas, ſi confeſsio extraiudicialis incidenter, & ad alium finem emanauerit, et maximè ſi eſſemus in criminalibus.

Mulier accuſata de furto, ſi adulterium fateatur, an ex tali confeſsione poſsit damnari, et an in tali delicto poſsit Iudex procedere ex inquiſitione. In admittenda probatione per confeſſionem extraiudicialem ſecundum æquitatẽ Canonicam, Iudex valdè circumſpectus ſit, & omnia benè penſet, quia verba in abſentes, ſicut vmbræ, ſolent volitare, abſque vlla proferentis conſideratione, ioci, vel iactandi cauſa prolata.

Con-

Digitized by Google

Confeſsio extraiudicialis, licèt iuxta æquitatem Canonicam, ſecundum aliquos DD. non probet, ſi ſit facta abſente parte, quæ opinio valdè controuerſa eſt, tamen quando ſumus in materia cauſæ piæ, ceſſat omnis amaritudo, quia quando aliquid promittitur vel confitetur ad fauorem cauſæ piæ, cum id reſpiciat DEVM, qui vbique eſt præſens &c. non eſt opus diſcutere tale controuerſiam àdeo ſinuoſam.

Fauore doris, cum valeat donatio, ſeu promiſsio facta mulieri, quamuis ea abſente, ita etiam multò fortius debet intrare prædicta concluſio fauore piæ cauſæ, & quare.

C A P V T X X I V.

Scriptura priuata, & ſimplex, ſi nō habeat teſtes ſubſcriptos, vel inſcriptos, niſi à parte fuerit approbata, nec plenè, nec ſemiplenè probat, reprobata opinione eorum, qui tenent ſemiplenè probare, quidquid ſit an faciat aliqualē præſumptionem.

Teſtamentum nullum recipitur, niſi ſit conditū coram duobus teſtibus, et hoc quantumuis perſona ſit priuilegiata, et an hoc ſit verum.

Perſonis priuilegiatis ita eſt fauendum, vt cæteris non fiat iniuria, cum lex numquā ſoleat vni fauere, cum damno alterius. Accidentia cum non poſsint ſtare ſine ſubiectis, ita nec probari, nec intelligi.

Ad deuolutionem agens ob non ſolutum canonē, vel quia linea eſt finita, vt obtineat, quid neceſſariò veniat probandum, et vt interim denegetur emphyteutæ manutentio, quid omnino requiratur.

Teſtamentum ad pias cauſas ordinatum, et ab ipſo met teſtatore conſcriptum, atq. eius manu recognita valet et tenet, quamuis nulla ſolemnitas ſit adhibita, et ſi nullus omnino ſit adhibitus teſtis, exemplo teſtamenti conditi à milite quale valet et tenet, quamuis in puluere, vel in clypeo conſcriptum reperiatur abſque aliqua ſolemnitate, et teſtibus, cū iſta duo teſtamenta in iure æquiparentur.

C A P V T X X V.

Teſtamentum conditum à patre inter liberos cum à Iure Ciuili reperiatur redactum ad terminos iuris naturalis gentium, nam recuſauit ſe intromittere inter tàm coniunctas perſonas, quare valet, et tenet, qualitercumq. et quomodocumque illud probetur, ſecundū terminos dicti iuris naturalis, et ſic non requiruntur teſtes ad illius ſolemnitatem, ſed tantum ad probationem, quando veritas aliter haberi non poteſt.

Filius eſt pars corporis patris, et à Iure reputatur vna, eademque caro, et perſona cū patre, et parentes magis torquētur in liberos, quàm in ſeipſos, et ad multa infertur. Amoris ardor patris in liberos non poteſt deſcribi, et licet magnus ſit, non tamen æqualis eſt eorum felicitas, et quare. 113

Filius dicitur pauper, vel diues ſecundùm conditionem parentum, et infertur, quod licet debatur vxori pauperi quarta in bonis mariti diuitis prædefuncti, tamen quantumuis vxor ſit ſatis inops et indotata, et tamen habeat patrem diuitem, cum ab eo tunc debeat alimentari, tunc ceſſat dicta Iuris diſpoſitio, cū ſatis ſit, vt vxor non cogatur mendicare.

Teſtamentum conditum à patre inter liberos ſicuti valet abſque ſolemnitatibus iuris poſitiui, quæritur an idem procedat, ſi liberi inter parentes teſtentur, cum pater, et filius ſint correlatiui, et ſic diſpoſitum in vno cenſetur quoque in alio ſtatutum, ſed concluſio eſt negatiua, et quare. Et in ſine arguitur, vt ſicuti valet teſtamentum inter liberos ſine teſtibus ita et debet valere ad fauorem piæ cauſæ.

C A P V T X X V I.

Subſcriptio operatur approbationem omnium contentorum in ſcriptura ſubſcripta, quod procedit, etiamſi ſubſcriptio fuerit facta, per apices verborum, quæ denotant nomina ſubſcribentium, et maximè de ſtylo Mercatorum, et idem intellige, ſi neſciens ſcribere, apponat aliquod ſignum, veluti crucis &c. Ampliatur etiam prædicta concluſio, vt procedat, licet quis nec ſcripſerit, nec ſubſcripſerit ſcripturā, ſed alius eius nomine, et mandato ſcripſerit, vel ſubſcripſerit

Subſcribens perinde habetur, ac ſi totam ſcripturam ſcripſiſſet, et ſic an intrent in hoc caſu ſtatuta loquentia de ſcribente, vt procedant etiam in ſubſcribente; Teſtamentum factum per relationem ad cedulam, vt valeat, cum requiratur vt ſit ſcriptum de manu teſtatoris, an huic requiſito dicatur ſatisfactum, ſi teſtamentū ſit tantū ſubſcriptum à teſtatore.

Scripturam ſubſcribens tunc cenſetur approbare contenta in ea, ſi habuit notitiam contentorum in illa, & ſic dum per eum fuit perlecta, nam ſtante eius ignorantia, quæ in dubio præſumitur, quis non obligatur ad aliquid, et infertur ad ſubſcribentes cedulas albas, qui niſi fuerint certiorati de ſcribendis in eis, tūc eis talis ſubſcriptio non nocet.

Cōcluditur tamen, quod cum ſcire id quis præſumatur, quod tenetur indagare, id ſibi imputet, ſi oſcitanter abſque lectura ſubſcripſerit, cum ſcire, et ſcire debere paria ſint. & allegās ignorantiam graſſam non auditur, & quid debeat probare vt ei ſubueniatur.

C A P V T X X V I I.

Subſcriptio generalis, vel ſpecialis an requiratur in ſubſcriptionibus, ad hoc vt illæ valeant, & ſic vt probent etiam circa ea, quæ ſunt contra ſubſcribentes, et cōcluſio indubitata eſt, quod ſuf-

Digitized by Google

ſufficiat generalis,reprobata communiter cō-traria Bart.opinione. In prothocollis Notariorum non eſt neceſſaria ſubſcriptio in quolibet inſtrumēto,ſed ſat erit ſi in fine apponatur ſignum,ſubſcriptio, &c.cnm ad omnia ſuperius referantur,quidquid dixit Pariſ. vt cauſæ ſuæ inſeruiret.

Verba generalia in ſubſcriptionibus appoſita, habent relationem ad omnia, quæ continentur in ſcriptura,ſiue pro, ſiue contra ſcribentē,Inſcriptio ſicuti refertur ad omnia ſequentia ſic,et ſubſcriptio ad omnia præcedentia. . In teſtamentis, quæ fiunt per relationem ad cedulam, cum requirantur vt manu teſtatoriſ ſint ſcripta,an id impleatur per ſolam ſubſcriptionem,et quid in teſtamento ad pias cauſas,et inter liberos.

Sigillum in ſcripturis appoſitis abſque ſubſcriptione,an operetur ſicut ſubſcriptiones,et conclusio eſt affirmatina, cum ſuis tamen requiſitis ,cum et aliàs iſta probatio eū ſit mortua, et abuſiua repræſentatio perſonæ ſigillantis, ideo valdè cautè in ea admittenda procedendum eſt cum facili negotio ſigilla clā poſsint accipi,et ſic committere multas falſitates. Et an in dubio præſumatur appoſitum de voluntate domini , et quid in teſtamentis ad pias cauſas,et inter liberos.

CAPVT XXVIII.

Teſtes deponentes ſuper recognitione ſcripturarum priuatarum,vt concludant,debent deponere,ſe fuiſſe præſentes,quando ille fuerunt ſcriptæ,aliàs ſi ſimpliciter deponant ſe habere notam manum ſcribētis,et ſic literas, figuras, ſeu characteres illius,quia ſæpius viderunt illum ſcribere,nullatenus probant, quia facili negotio ſuper hac fallaci materia iſta , falſitatibus obnoxia,poſſunt decipi,ſicuti etiam teſtes non debent deponere de iudicio intellectus,ſed per ſenſum corporis, quod eſſet in caſu iſto.

Recognitio ſcripturarnm per teſtes in Vrbe, ſtylõque Curiæ, et à Sacro Tribunali Rotæ recepto ſatis plenè dicitur facta, ſi per eos deponatur,ſibi eſſe notam manum ſcribentis, quamuis non fuerint præſentes,quando individua illa ſcriptura fuit ſcripta,vel ſubſcripta. Vltra quod in Vrbe etiam adeſt ſtatutum ſuper tali materia.Prædictum tamen ſtylum Curiæ quibus concurrentibus Rota admittat, et non aliter. Verisimilitudo qualis ſit potentiæ.

Ius commune quare non admittat recognitionē ſcripturarum per teſtes tantum habentes cognitionem manum ſcribentis; ſed requirat, vt fuerint præſentes,quando fuerunt factæ, et cū potiſſima ratio ſit,ſuſpicio falſitatis, & ſic ne vna ſcriptura pro alia ſupponatur,quæ,tamen ſuſpicio ceſſat, quando adſunt adminicula inducentia Iudicis animum ad credendum eam ſcripturam eſſe illam de qua quæritur, quæ adminicula etiam requirit Rota , quando ſecundum ſtylum Curiæ,admittit recognitionē ſcripturarum, per teſtes eas habentes notas.

CAPVT XXIX.

Teſtamentum conditum ad pias cauſas, ſi ſit ſcriptum,vel ſubſcriptū à teſtatore , vt valeat ſat eſt,vt recognoſcatur manus per duos teſtes habentes eam notam, quod procedit etiā ſi ſit factum in Vrbis diſtrictu , licèt adſit Statutum Vrbis lib.1.cap.84. diſponens,quod recognitiones ſcripturarum priuatarum fieri debeant per tres teſtes.

Statuta Vrbis,cum amplè, & motu proprio fuerint à Sede Apoſtolica confirmata, ideo tamquam Papalia videntur etiam ligare Eccleſias Eccleſiaſticos, & ſic etiam pias cauſas. Tamē veritas eſt in contrarium, niſi in prædictis ſtatutis fiat mentio de prædictis, cum ea ſit natura confirmationis robur tantum addere rei confirmatæ,ſed non in aliquo eam extendere.

Comparationis literarum probatio eſt ſatis fallax,periculoſa,& materia ſatis obſcura, & ſic dubia , ita vt Imperator Iuſtinianus parum defuit,ne in totum eam extirparet.Olim enim dum hominū fidem ſatis eluceſcebat non erat opus tali probatione,quia ſolo verbo contenti ſic tantùm candidè contrahebant, promiſſaque ſeruabant.

Sed hodie dierum excreſcēte malitia aliud practicatur , & non ſolùm verba non ſeruantur, imo & multoties, ipſaque documenta habentur pro chimeris. Et multa dicuntur in genere circa dictam materiam comparationis literarum.

CAPVT XXX.

Iudex,antequam admittat probationem per cōparationem literarum per peritos faciendam, cum penitus ſit probatio ſubſidiaria , & fundata in æquitate,ideo ſedulo debet animaduerte, an ſit percluſa omnis alia via probationis,& ſuper hoc,pars petens eam comparationem,præter ſolitum iuramentum calumniæ,& aliud præſtare debet , quod ipſe non habet aliam probationem præter eam, & inſuper , quod ipſe nihil doloſè egerit, vt aliàs probationes occultaret.

Et cum dictum iuramentum ſit de forma ſubſtantiali talis iudicij,& quidem ante præſtandum,& ideo dato, quod fuerit omiſſum, actū eſt,cum omnia acta,ipſaque ſententia irreparabiliter corruant, quod procedit etiamſi à parte tale iuramentum non fuit peritum, quidquid ſit de iuramento calumniæ, qui licet ſit de forma,& ſubſtantia iudicij, tamen ſi illud non fuit peritum, & omittatur nō annullat proceſſum,quantumuis expreſsè illud

non

Digitized by Google

non poſſit remitti per partem, nec ſtatuto, vel conſuetudine tolli, & reſpondetur tali obiectioni.

Plura deducuntur circa iuramentum calumniæ, quod hodie vno obulo non exiſtimatur, & potius iuratur de calumnia plerumque committenda, quàm vitanda. Iuramentum calumniæ in petente comparationem literarum quare duplex deget præſtari, & omninò requiritur, vt ab initio præſtetur.

CAPVT XXXI.

Periti electi ad faciendam comparationem literarum, vt validè procedant, requiritur, vt iurent, ſe talem actum non facere, non lucri cauſa, neque inimicitia, nec aliqua gratia renti. Et an tale iuramentum ſit de forma, itaut ſi illud omittatur, corruat talis probatio. Verba non aliter, an ſint præciſa, & inducant formam.

Comparatio literarum, quando eſt facienda ſunt neceſſariæ duæ ſcripturæ, vna ſcilicet ad quã, altera verò, ex qua, comparatio fiat, & quæ, & quomodo debeãt dictæ ſcripturæ eſſe, & præſertim multa deducuntur circa ſcripturam, ex qua, quæ omnino certa eſſe debet, & qualiter authentica eſſe debeat, & an ſufficiat, quod à parte ſit confeſſa, eam eſſe ſuam.

Scriptura, ex qua, comparatio literarum eſt facienda, ſi haberi minime poſſit, an Iudex tunc poſſit cogere partem negantem, ſcripturam controuerſam eſſe ſuam, ad ſcribendum, vt ſic ſatis conſtet de dicta ſcriptura, ex qua, & licet Batt. & Angel. negatiuam opinionem teneãt, tamen falluntur, ex rationibus de quibus hic maximè in criminalibus.

Probatio quę fit per comparationem literarum, quando dici poſſit plena, & quãdo ſemiplena, Comparationi literarum quando eſt ſimplex, ideſt ſine alijs adminiculis, numquam eſt plenè credendum, & quare.

CAPVT XXXII.

Periti electi ad faciendam comparationem literarum, cum ſit materia ſatis ſuperque non ita facilis, ſed ſatis fallax, ideo ſedula opera, & curioſè ad plura animaduertere debent, & præſertim modum, & formam ſcribendi, tractum literarum cum multis alijs circumſtantijs de quibus latè hic, quæ requiſita, de forma talis probationis eſſe dicuntur.

Ad comparationem literarum, quando in ſubſidium eſt deueniendum, quot Periti ad hoc eligi debeãt, & vtrum Iudex ſolus facere poſſit iſtam comparationem, cum talis probatio ab eius animo pendeat Peritus vnus quando ſat ſit in hac comparationis literatum materia, & quid ſi cauſa appareat ardua, & in loco, vbi eſt facienda comparatio non adſit, niſi vnus peritus. Periti ſuſpecti partibus inualidè deueniunt ad comparationem literarum, & quid in hoc ſeruetur.

Teſtamenta, cum ſatis ſuperque ſint obnoxia falſitatibus, & lex quantum poteſt ſemper obuiat, vt à longè adſint omnes ſuſpiciones in his terminis, & ideo cum materia probationis per comparationem literarum ſit, vt plurimum dolis, ſuppoſitioniqus, et falſitatibus ſuqiecta, ideoque in hoc caſu arcetur probatio per comparationem literarum, nam vbi adeſt maius periculum, ibi cautius eſt agendum. Et quid ſit dicendum quando ſumus in teſtamentis pijs.

CAPVT XXXIII.

Teſtamentum ſecundum diſpoſitionẽ Iuris Canonici de qua in cap. cum eſſes. de teſtament. factum coram Parocho, & duobus teſtibus valet, & hoc maximè in ditionibus Eccleſiæ, ideſt Romano Pontifici, quo ad vtramque iuriſdictionem tàm ſpiritualem, quam temporalem ſubiectis, & quoad vtrumque forũ, tam Eccleſiaſticum, quàm temporalem, & hoc abſque vllo dubio.

Et reprobatur Caſtren. dum teſtatur in practica in Terris Romanæ Eccleſiæ, de quibus ipſe oriundus erat, non ſeruari diſpoſitionem dicto cap. cum eſſes, Nam aliud dicunt, & atteſtantur alij DD. & Rota Romana ipſa paſſim, ſic pronunciat.

Sicuti etiam reprobatur Alciat. vir alioquin doctiſsimus dum affirmauit d. text. in d. cap. cum eſſes. procedere tantum in foro conſcientiæ, ſed non in foro iudiciali, quod falſum eſt.

Reprobatur quoque Fulgoſ. dum conſuluit in terris Eccleſiæ non valere teſtamentum ad non pias cauſas, niſi cum ſolemnitatibus Iuris Ciuilis quod verum non eſt.

Gloſ. in cap. cum eſſes. in verbo, improqamus. de teſtament. ſanè improbatur, dum perperam ſenſit, cap. cum eſſes. loqui tantum in terminis teſtamenti conditi ad pias cauſas, non autem ad prophanas, quæ opinio, quàm ſit falſa clarè demonſtratur.

Confutantur quoque Cened. & Guidopap. dum firmarunt text. in d. cap. cum eſſes, loqui in teſtatore infirmo, ac in periculo vitæ conſtituto, quod tamen alienum à vero eſt.

CAPVT XXXIV.

Teſtamentum conditum coram presbytero Parochiali, & duobus, vel tribus teſtibus cum valeat, & teneat iuxta diſpoſitionem Iuris Canonici, de qua in celebri decretali cap. cũ eſſes. 10. de teſtam. quæ ſine dubio, & ſecundũ veriorem opinionem procedit in ditione Eccleſiæ quoad vtramque iuriſdictionem, & ſeruatur in vtroque foro.

Dubitatur enim hic, quare hic in Vrbe Romana, quæ eſt caput Status Eccleſiaſtici cœteriſque

que alijs Ciuitatibus præfulgeat, ſi fiat teſtamentum ſecundum cenſuram d.decretalis cũ eſſes, non ſubſtineatur. Sed vt validum ſit ſolemnitates Iuris Ciuilis omnino ſeruandæ veniant.

Forenſis ſi condat teſtamentum in Vrbe iuxta diſpoſitionem d.cap. cum eſſes. an valeat tale teſtamentum, vel ſi veniat ſeruandâ cenſura Iuris Ciuilis. Ius ciuile circa ſolemnitates teſtamẽtorum in quo corrigatur per Ius Canonicum. Rogitus teſtium in teſtamento adhibendorum, an ſit ſublatus per d.text.in cap. cum eſſes, & alia habes circa intellectũ d.cap.

CAPVT XXXV.

Parochi præſentiam in teſtamento condito ſecundum diſpoſitionem decretalis cum eſſes. 10. de teſtament. licet nonnulli DD. ſenſerint nõ eſſe neceſſariam, putando, ideo de eo fuiſſe factam mentionem ad validitatem teſtamẽti, in d.cap.cum eſſes, quia accidentaliter euenerat, Parochum adeſſe penes Infirmum de quo in d.cap. nã Parochi ſolent aſſiſtere infirmis, dum grauiter ægrotant, tamen, falluntur, et quidem egregiè, quia in eo textu non ſit mẽtio de Parocho in narratione caſus, ſed in reſponſione Summi Pontificis.

Ideoque præſentia Parochi in prædicto caſu eſt omninò neceſſaria, aliàs corruit teſtamẽtum, quæ concluſio eſt adeo vera, vt nec per alium Presbyterum ſuppleatur, imo, et ſecundum plures DD. nec per ipſummet Presbyterum Confeſſarium Teſtatoris, Poteſt tamen ſuppleri dicta præſẽtia Parochi, per duos teſtes idoneos, et quare talis extenſio admiſſa reperiatur, quamuis extenſio non admittatur in correctorijs etiam ex identitate rationis.

Text.in cap cum eſſes. 10. de teſtament. dum requirit teſtes idoneos, ideoque fundans ſe in eo, an teneatur probare idoneitatem teſtium, et licet Bart. teneat opinionem affirmatiuam eſſe veram, tamen talis opinio non poteſt ſubſtineri, quia tunc idoneitas teſtium, venit probanda, quando Lex intenderet in aliquo actu requiri teſtes omni exceptione maiores, cum præſumptio iuris ſit, quod teſtes præſumãtur idonei, ſecus verò, quod ſint tales in ſuperlatiuo gradu.

CAPVT XXXVI.

Infirmus, ſi quis reperiatur non in ſua, ſed in aliena Parochia, & ibi decedat, an tunc pro validitate teſtamenti ab eo conditi fuerit neceſſarium proprium parochum ægroti, ſi fuerit teſtatus iuxta cap. cum eſſes, de teſtam. vel ſufficiat, dum fuit adhibitus Parochus illius parochiæ in qua deceſſit, Controuerſia eſt ſatis, dubia, et quæ cõcluſio præualeat, et multæ hinc inde adducuntur rationes, et tandem opinio, quod non requiratur Parochus proprius præualet.

Teſtamentum factum coram proprio Epiſcopo, & duobus, vel tribus teſtibus, an valeat, ſecundum diſpoſitionem cap. cum eſſes. de teſtam. et reſolutio eſt affirmatiua, quia in eo militat eadem confidentiæ ratio, quæ Ius canonicum habet in proprio Parocho, ſcilicet cura animarum propter quam eum cenſeat eum confidentem in anima, ergo fortius in rebus temporalibus.

Cap. cum eſſes. de teſtament. cum requirat præſentiam presbyteri Parochialis, quid ſit dicẽdum, ſi Parochus electus, non ſit adhuc Sacerdos, an valeat teſtamentum conditum in eius præſentia, et affirmatiuè reſpondetur.

CAPVT XXXVII.

In Teſtibus, licèt regulariter ſufficiat præſentia cum intelligentia ſatis ex dicta præſentia arguatur, itaque ſolum neceſſe ſit, quod Notarius roget teſtes, vt ſint præſentes, et quod potuerint audire, ſicque dum aliàs non audiuerint, id non efficit. Tamen quidquid ſit in cæteris actibus, ſine dubio id non procedit in teſtamentis, in quibus vera, actualis, et naturalis exauditio teſtium requiritur, itaut non ſufficiat illa, quæ in conſequantiam deducitur ex ipſa præſentia.

Verba, exaudire, palam, omnimodo, et ſimilia quid importent. Teſtamentum ſicut redditur nullũ ex defectu numeri teſtium, etiamſi vnus tantum deficiat, ſicque redditur etiã nullum ex defectu intelligentiæ in eis. In teſtibus teſtamentarijs an ſit de forma exauditio clara, et aperta, et quid ſit prædicti teſtes non intelligant idioma teſtatoris.

Expreſſio explicita, vbi requiritur pro forma nõ admittitur implicita. Opinio illa, quod valeat teſtamẽtum per relationem ad cedulam, cum teſtes non potuerint exaudire palam, et omnimodo nomen hæredis à teſtatore, ideo tenui filo pendet.

CAPVT XXXVIII.

Teſtamentum per relationem ad cedulam, ideo plures Doctores renuunt illud tamquam validum admittere, quia materia iſta eſt valde obnoxia fraudibus. Teſtamentum per relationem ad cedulam tunc poſſet ſubſiſtere, quando in locis vbi ſic conficitur probatur talis conſuetudo. Doctori atteſtanti de conſuetudine quando non credatur, & quando ſecus.

Teſtandi modus per relationem ad cedulam eſt quid medium inter teſtamentum nuncupatiuum, & teſtamentum in ſcriptis. Inſtrumentum publicum qualem, & quantam habeat vim, & cuius ſit ponderis, & potentiæ, itaque

de

de co dicatur illud vulgatum dictum, Noli me tangere, quia Cæſaris ſum.

De Teſtamentis nuncupatiuis inualuit conſuetudo, quod conficiantur inſtrumenta publica, quæ probant abſque aliquo alio examine teſtium, & tenent talia teſtamenta quamuis non omnes teſtes ſint viui, imo, & mortui ſint omnes. Qualia inſtrumenta niſi fuerint confecta, & aliqui teſtes deceſſerint, nequaquam ſubſiſterent ea teſtamenta, cum non adeſſet neceſſarius numerus teſtium, & alia vt hic.

CAPVT XXXIX.

Inſtrumentum publicum teſtamenti, licet quando hæres habet pro ſe, felici poterit aura nauigare, tamen id procedit quando ſumus, in poſſeſſorio, quo caſu Iudex tenetur ſequi ipſius inſtrumenti primam apparentiam in immittendo in poſſeſſionem hæredem, abſque alia diſcuſione, quidquid ſit ſtante probatione in continenti oblata. Verũ, quando ſumus in petitorio Iudex nõ poterit ita facile ſequi præſumptam veritatẽ inſtrumenti, cũ & aliàs inſtrumentũ dicatur probatio, probata &c.

Nam tunc ceſſant omnes præſumptiones, quia cum inſtrumenta publica fuerint reperta ad probandam rei geſtæ veritatem, non autem ad tollendas ipſas leges, quare in inſtrumento teſtamenti, niſi fuerint, adhibitæ omnes ſolemnitates, quæ iura præſcripſerũt in teſtamentis nuncupatiuis, benè poterunt omnes illi defectus opponi contra ipſum inſtrumentum publicum, & teſtamentum remanebit nullum, data eorum probatione.

Inſtrumentum, ſeu alia qualibet ſcriptura, Iura nullatenus in teſtamentis nuncupatiuis requirũt, cum ſatis poſsint abeſſe præter ipſius teſtamenti corruptionem, et in dubio Teſtator præſumitur voluiſſe adhibere Notarium non ad ipſum teſtamentum ſolemnizandum, ſed ad probationem, Ideoque ſi teſtator corã ſeptem teſtibus, & Notario diſertè ſuam voluntatem explanauerit, et ea Notarius non ſcripſerit, id non officit, dum ea per teſtes poteſt probari.

CAPVT. XL.

Inſtrumẽtum publicum, licet faciat probationem probatam, & habeat omnem præſumptionem pro ſe, tamen id procedit in terminis præſumptionis, & dum ſumus in poſſeſſorio, Vnde ſi de teſtamento nuncupatiuo conditũ inſtrumẽtum publicum reperiatur, quidquid ſit ad effectum obtinendi immiſſionem eius vigore, nam tunc poſſunt deduci cõtra illud, omnes defectus ſubſtantiales, quæ annullant teſtamenta.

Teſtis deſcriptus in inſtrumento teſtamenti, ſi aſſerat ſe non recordari de contentis in eo, vel non audiuiſſe teſt[illegible]tem hæredis nomen nuncupantem, an faciat vacillare fidẽ ipſius teſtamenti. Et quid ſi addat, quod ideo non audiuit tale nomen, quia nõ fuit nominatum, quia ſi fuiſſet nominatum, ipſe intellexiſſet.

Teſtamenta plurima malitiosè, ac facili negotio poſſent deſtrui, ſi aperiretur via, quod eſſet in facultate aliquorum ex teſtibus teſtamentarijs, aſſerendo quod non audiuit, vel non recordatur, quemnam fuiſſe in hæredem nominatum à teſtatore, ſic annullarentur teſtamenta, cum ita remanerent ſine neceſſario numero teſtium.

Iaſon defẽditur ab aculeata lingua Alciari eius diſcipuli, & licet ipſe oblocutus fuerit de sũmis Iuriſconſultis, parcere tamẽ debebat magno eius magiſtro, vnde notatur fetida macula ingratitudinis, quæ adeo conſpurgat.

CAPVT XLI.

Teſtes, cum tunc obſint, quando ſunt neceſſarij, quare deducitur, quando ſunt ſupernumerarij & actus remanet probatus, per teſtes ad illum actum neceſſarios, tunc ſi ſupernumerarij cõtra illum deponant, non releuant, puta ſi in teſtamento ſint deſcripti nouem teſtes, ſi ſeptem ſtent pro eo, et duo contra, teſtamentum remanet in ſuo robore, & ad hoc videndæ sũt multæ diſtinctiones, & declarationes, pro ve etiam in cap. ſequenti.

Teſtes inter ſe varij, & contrarij, quantumuis nõ attendantur licet eſſent mille limita tamen vt hic. Teſtes teſtamentarii tunc non attenduntur deponendo contra inſtrumentum teſtamẽti, ſi ſint ſupernumerarii, quando alij teſtes ſeptem ſunt examinati, et deponunt pro iſto teſtamento, quia aliàs ſi non poſſent examinari, vt quia mortui ſunt &c. & tunc teſtamẽtum valde redditur ſuſpectum, & quare.

CAPVT XLII.

Teſtamenta, cum multoties condantur ſolum coram ſeptem teſtibus, remotis alijs perſonis, ideo quando aliqui ex dictis teſtibus, deponũt contra teſtamentum, vel ob in aduertentiam, vel oſcitantiam, cum ſua non interſit, cui, vel quibus relinquãt teſtatores bona, vel ob dolũ pretio redempti, & tunc ſi non adſint alij teſtes ab extra, à quibus poſſint conuinci, quid nam hoc caſu ſit animaduertendum ne facilè ſuprema mortuorũ elogia deluſa remaneant.

Teſti conuincto de mendacio non eſt danda fides circa eius contradictionem. Mendaces perdunt beneficia legum. Teſtis ſi dicat, ſe fuiſſe præſentem alicui actui, ſed non intellexiſſe geſta per contrahentes, non eſt ei adhibenda fides, & quare, cùm præſentia arguat intelligentiam. Boſſ. in prax. titul. de falſ nu. 1 t opinio à Doctoribus multum perpenditur, ſed refutatur, quæritur tamen ſaluari.

Teſtis vnicus, ſi deponat contra teſtamentum, et alij ſex deponant pro ipſo, ex hoc valdè ſuſpectus redditur teſtis ille. Teſtes omnes ſi deponant contra teſtamentum, an dicatur illud falſum.

Circa depoſitionem teſtium reprobantium, & coadiuuantium inſtrumenta, cum ſit materia non parum inuoluta, tum propter diuerſitatem caſuum, tum propter diuerſitates opinionum DD. id remittendum venit arbitrio Iudicis, & quid ipſe in hoc debet animaduertere.

pro Actuum validitate ſemper in dubio eſt facienda interpretatio, et fingitur id interueniſſe, quod debuit præcedere pro validitate actus, quæ concluſio, ſi vera eſt in aliquo caſu, ſane procedit in vltimis voluntatibus, ne ſuprema mortuorum elogia pereant, nam vt ſubſtineantur, ſat eſt opinio vnius Doctoris, et qualiterprocedat.

CAPVT XLIII.

Falſitates, fraudeſque cum ſoleant committi, quando agitur de vſurpandis morientium hæreditatibus, ideo Iura vigili oculo ſtant, vt in teſtamentis condendis omnia ad amuſſim ſeruentur; & quamuis in dubio fraus, & dolus non præſumatur in aliquo, nec in Notario, eum leges abhorreant aliquem falſarium putare.

Tamen talis præſumptio ceſſat, quando Notarius in confectione inſtrumenti teſtamenti, omittit ea, quæ diſpoſita habentur per cele bre I iubemus. C. de teſtam. nam tunc præſumitur falſitas, & Notarius vti falſarius debet puniri; & aliqua deducuntur circa Notarios imperitos, qui deſtruunt Mundum.

In inſtitutione hæredis, dum iura omnino requirunt claritatem, ideo cum materia coniecturalis ſit non parum ambigua & incerta, quare ſi hæres inſtitutus reperiatur per coniecturas, veluti per nutus, ſigna, aliudque ſimile non valet, itaque nec ſubſtineatur, per ſolam nominis expreſſionem, declara vt hic.

Inſtitutio hæredis ſi admitteretur per nutus, patens aperiretur via fraudibus, maximè ſi teſtator exiſteret in mortis articulo conſtitutus cum morte luctans, ac proximum DEI iudicium timens, horrore, ac ſummis morbi cruciatus affectus, nam tunc ad euitandas interrogantium vexationes, omnibus applaudent, reſpondendo, ſic; Infirmis deficiente corpore, deficit intellectus, ſine quo nihil fit.

CAPVT XLIV.

Teſtamentum nutu factum, cum non valeat, quæritur hic, an illa concluſio procedat quoque in teſtamento condito à patre inter liberos adeo à iure Ciuili priuilegiato, et redacto ad terminos iuris naturalis & quamuis affirmatiuè à multis DD propter rationes non cōtemnendas reſpondeatur, tamen contraria opinio triumphat tamquam maioribus ſuffulta præſidijs.

Idem etiam concluditur, quo ad teſtamenta militaria, in quibus tamen maior eſt pugna; ſed maxima ciſi ſi miles ſit ſurdus, et mutus à natiuitate an poſſit tunc nutu teſtari, Ad interpretationem text. in §. Quinimo. Inſtitut. de militar. teſtam. an ſit correctu per text. in l. diſcretis 10. C. qui teſtam. facer. poſſ. & multa deducuntur ad intellectum. l. iure militari. ff. de teſtam. milit.

Diſpoſitio generalis capit caſus fauorabiles, et priuilegiatos, quando nullatenus reperiuntur priuilegiati in ſpetie illius materiæ, ſeu caſus de quo agitur Et aliqua referuntur, qualiter olim florente Imperio Romano milites eligebantur, Et quæ ſolemnitates adhibeantur, et quare dicti Milites erant feroces tantum in hoſtes.

CAPVT XLV.

Teſtamentum in quo hæredis inſtitutio eſt facta per nutus, & ſigna, adeo deperdita eſt eius ſpes ſubſiſtētiæ, vt nec aliquid operetur clauſula ſalutaris codicillaris, quia morbus eſt intrinſecus, nam Iura denegant ei aſſiſtere, eò quia per nutus, et ſigna non dicitur clarè cōſtare de voluntate teſtantis.

Quando tamen appareret de præambula, apertaque eius voluntate, nempe; quod ante interrogationem Notarij, corā eo, vel teſtibus, ſuam voluntatem declarauerit, et ſanæ mentis exiſtens; poſtea condere intendens teſtamentum, morbo impeditus loquelam amiſit, et tunc nutu, et ſignis, cum explicitè loqui poſſit, indicauerit iam antea expreſſum hæredem, et tunc valeret teſtamentum quamuis nutu conditum.

Hæredis nuncupatio, quantumuis ore proprio, aut literis omnino ſit facienda per teſtatorē, alias teſtamentum non valeat, cum id fiat de forma, quæ per æquipollens non poteſt impleri, tamen ſubſtinetur id quidem eſſe de forma demonſtratiua, non autem ſubſtantiali, et ſic nomen hæredis per æquipollens poteſt nuncupari, declara vt hic.

Teſtamentum pium nutu, ſigniſque factum, ab eo qui loquelam, ſed non intellectum amiſit, dummodo ſint talia, quæ exprimant piam intentionem, valet, et tenet.

CAPVT XLVI.

Actus omnes, & contractus, qui ſolo conſenſu, & nuda voluntate perficiuntur, dummodo aliud à iure non reperiatur diſpoſitum, tunc ſufficit docere de tali volūtate nutu, & ſignis, cum eodem modo ea notificetur voce, nutu, ſcriptura &c.

Cauſa

Cauſa efficiens matrimonij, ſiue conſideretur vti contractus, ſiue vti Sacramentum, ſemper eſt conſenſus, & tamen eo caſu, ſat eſt, ſi ille nutu, vel alio ſigno indubitabili habeatur. Ad confeſſionem peccatorum an ſit neceſſaria vox humana.

Legata, & fideicommiſſa, cum in iure non reperiatur expreſſum, quod debeant fieri ore proprio teſtatoris ad eorum validitatem, ſicuti expreſſum habetur de inſtitutione hæredis, ideo comprehenduntur ſub regula generali, de qua ſupra, & ſic nutu, aliiſque ſignis ad demonſtrandam voluntatem aptis, validè tecta dicuntur.

Fideicommiſſa ſicut per epiſtolam relinqui poſſunt, ita quoque legata, cum hodie legata, et fideicommiſſa per omnia adæquata ſint. Legata per epiſtolam, vel nuncium, aut aliud ſimile, vt validè relicta dicuntur, verba ſic debent eſſe prolata, vt importent diſpoſitionem de præſenti, et obligationem præſtandi in futurum, & quid ſi ſit inſcriptum in lapide ſepulturæ, et dictæ inſcriptiones quam fidem faciant.

C A P V T XLVII.

Formulæ antiquæ relinquendi legata, cum tamquam ſuperſtitioſæ, et inanes hodie de medio ſublatæ reperiantur, ideo quibuſcumque verbis ad hoc aptis relinquãtur, ſiue ſint preceptiua, ſiue præcaria valẽt, et omnino veniũt ſeruanda, Teſtatorum preces ſunt tamquam preces Principum.

Legata per quæ verba relinqui poſſint, et fieri valent etiam non nominatim, et quomodo, et quando ſic relinquuntur, tunc petitio non intrat, ſed bene retentio, cum retentionis materia ſit multùm fauorabilis, et valde priuilegiata, nam et ea faciliùs conceditur, quam petitio, ac excluſus à petendo, non eſt excluſus à retinendo.

Retentionis exceptio eſt ſic potens, vt etiam in executione ſententiæ poteſt proponi ad eã impediendam. Confringit etiam vires aliàs potentiſſimas obligationis Cameralis, cum id non ſit, nec permiſſum exceptioni compenſationis, quantumuis etiam ipſa ſit valde priuilegiata, Imo, et qui eſt prohibitus compenſare, non cenſetur prohibitus retinere. Nutu, et ſignis, quod poſſint relinqui legata, et fideicommiſſa, id intelligendum venit cum ſuis terminis habilibus.

C A P V T XLVIII.

Diſcutitur in præſenti capite, an ſit vera opinio. Iaſ. in l. ſi quis. num. 38. ff. de legat. 1. volentis legata, & fideicommiſſa, tunc poſſe nutu relinqui, quando teſtator caſu amiſit loquelam, non autem quando poteſt loqui, et non vult loqui.

Perpenditur etiam illa alia Saſſeet in l. epiſtola, num. 1. C. de fideicomm. monentis, tunc legatum, vel fideicommiſſum nutu relictum, eſſe validum quando fuit probatum eo tempore teſtatorem potuiſſe articulatè loqui.

Quæ tamen opiniones, vti inualidis rationibus ſuffultæ paſsim per DD refutantur, cum ſint de directo contrariæ diſpoſitioni text. in l. nutu. ff. de legat. 1. & aliorum, cũ veritas ſit, quod quando diſpoſitio poteſt fieri nutu, ſignifque tam ſit valida, ſi fiat ab eo, qui ex aliquo accidenti loqui non valet, quàm ab eo, qui loqui poteſt, ſed non vult loqui.

Memoria læſa an dicatur etiam lædi ratiociniũ, et phantaſia, et è contra, et concordatur text. in l. diſcretis. C. qui teſtam fac. poſſ. cum l. nutu ff. de legat. 3. qui videntur primo aſpectu contrarij. Status melior ſemper eſt expectandus, & non triſtis.

C A P V T XLIX.

Fideicommiſſa licet clarum ſit, quod nutu, & ſignis poſſint relinqui, ſicut ita quoque poſſunt fieri legata, cum illa, iſtis ſint exæquata, tamen quia talis exæquatio intelligitur facta, ſecundum magis communẽ opinionem DD. de legatis ad fideicommiſſa particularia, ideo quatenus fideicommiſſa nutu relicta erunt particularia valida erunt, ſecus verò ſi vniuerſalia apparebunt.

Inſtitutio facta in re particulari, cum ſapiat naturam legatorum, eorum veſtigia ſequatur, ideoque ſicuti legata nutu validè relinqui poſſunt, ita etiam inſtitutiones in re particulari, & multa deducuntur ad demonſtrandum, quod ea pari paſſu ambulant.

Legata, et fideicommiſſa, vt validè nutu, et ſignis relicta dicantur, omnino debẽt eſſe talia, vt remoueatur, omnis dubitatio, et ſic certa, et clara. Oculorum motus, barbæ motus, aperire os, ſunt minime ſigna habilia ad declarãdam voluntatem alicuius. Electio perſonæ, quando alicui fuit commiſſa an dicatur electa induſtria perſonæ, ita vt dicatur forma, ſicque voce, et nutu fieri poſſit.

C A P V T L.

Hæredis inſtitutio cum ſit baſis, fundamentum, & forma ſubſtantialis, & neceſſaria teſtamenti quare ſi ea deficiat, opus eſt, vt tota fabrica teſtamenti miſerè cadat, & res reducatur ad cauſam inteſtati, et quando dicta concluſio procedat.

Prædicta tamen ſolemnitas, cum mere ſit introducta per ius poſitiuum, & nullatenus ſit de iure gentiũ, ideoque abſolutè firmatur, quod valet teſtamentum conditum ad pias cauſas, etiamſi nullus in eo reperiatur inſtitutus hæres, et Teſtator quando iubet, vt eius bona diſtribuantur ad opera pia per agenda, tunc execu-

executor cenſetur inſtitutus hæres ad id adimplendum.

Diſpoſitiones captatoriæ, quamuis à iure ſummè deteſtentur, ex rationibus de quibus hic, tamen cum iſtæ prohibitiones etiam ſcateant à Iure poſitiuo, cum illæ ante S. C. Libonianum erant permiſſę, Quare cum teſtamenta ad pias cauſas ſint exempta à vinculis iuris poſitiui, ideo valida erunt quantumuis in eis tales diſpoſitiones reperiantur, et quomodo id procedat, et vide in ſequenti cap.

C A P V T LI.

Inſtitutiones reciprocæ, tunc vti captatoriæ non dicuntur à Iure prohibitæ, ſi mutuis affectionibus reperiuntur ſactæ, ſecluſo tamen omni pacto, quia dum illæ procedant ex mutua affectione, ceſſat cauſa quare à S. C. Liboniano fuerunt ſeuerè prohibitæ. Simonia, vel Confidentia non probantur ex eis, quæ fiunt poſt ſecutam reſignationem, cum cenſeantur fieri in ſignum gratitudinis, quod nõ eſt prohibitum, intellige ſemper ſecluſo omni pacto.

Captatoriæ diſpoſitiones an ſint permiſſæ in contractibus, et quatenus dicantur contra bonos mores, ideo non videntur, vt poſſint permitti in diſpoſitionibus pijs, & ſuper hoc diſtinguitur, & reſoluuntur multæ obiectiones circa validitatem diſpoſitionum captatoriarum permiſſarum in teſtamentis pijs.

C A P V T LII.

Legitima, quantumuis ex iure nouiſſimo Authenticorum omninò relinquenda veniat liberis, honorabili titulo inſtitutionis hæredis in ea, & hoc ex pluribus priuilegijs, quæ ex d. titulo proueniũt, & hoc ſub ineuitabili vitio nullitatis ipſius teſtamenti itaq. nec hoc caſu ſufficiat tacita, ſed expreſſa, ac clara requiritur inſtitutio. & talis ſolemnitas requiritur etiam ſi conditum ſit inter liberos, quale eſt à Iure adeò priuilegiatum.

Ceſſat tamen omnis tempeſtas in hac ſatis controuerſa concluſione, quando ſumus in teſtamento condito ad pias cauſas, vnde ſi in eo reperiatur relicta legitima liberis non titulo inſtitutionis, ſed alio titulo, puta legati &c. militante magno fauore piarum cauſarum tale teſtamentum non ſubiacebit vitio nullitatis.

Quæ opinio eſt ſine dubio verior, & magis communis, & multa deducuntur contra Bald. in l. 1 num. 142. C. de ſacroſanct. Eccleſ. vbi cõtrarium [illegible] defendit, ſed de hoc non contentus, canino dente rodit Bart. qui abſolute contrariam ſententiam tuetur, & alia habes circa vanagloriam Baldi, & Galeni, qui laudato pauone fuerunt ſuperbiores.

C A P V T LIII.

Teſtamentum ad pias cauſas conditum, in quo filijs non reliquit teſtator legitimam honorabili titulo inſtitutionis, ideo videtur laborare vitio nullitatis, prout regulariter eo laborat, quia tale priuilegium, quod eo caſu fauore piæ cauſæ ſubſtineatur prædictum teſtamentum non potuit concedi in præiudiciũ filiorum cum eis non inſtitutis in legitima, id nõ parum damnoſum eſſe poteſt, nam ſemper priuilegia cenſentur conceſſa ſine præiudicio tertij.

Damnatur tamen prædicta concluſio, cum ſubſiſtere non poſſit, quia veritas eſt, quod validum reputatur tale teſtamentum, ſi in eo legitima reperiatur relicta, ſi non titulo inſtitutionis, ſed alio titulo, puta legati, donationis &c. Nam cum teſtamenta pia exempta reperiantur à vinculis iuris Ciuilis, à quo fuit introductum, vt legitima relinquatur titulo inſtitutionis. Ergo &c.

Princeps non præſumitur vmquam voluiſſe tertio præiudicare, nec in dubio alicui vmquam tollere ius ei quæſitum, et potius in eo præſumitur obliuio, quàm talis animus. Legatarius non de alterius manus, quàm hæredis poteſt capere legatum. Ius accreſcendi datur inter cohæredes, et multa alia deducũtur ad effectum confutandi rationes Baldi.

Dũ voluit ſubſtinere teſtamẽtum pium eſſe nullum, ſi filijs in eo non fuerit legitima titulo inſtitutionis relicta cum ea teſtamenta de Iure Canonico ſint redacta ad tempus illud fœlix aureum, quo ſola veritas mortalibus iuſtitiam ſanciebat, et aliqua circa hoc adducuntur.

C A P V T LIV.

Legata ad pias cauſas facta, & relicta in teſtamento ad prophana condito, abſq. debita ſolemnitate à iure poſitiuo requiſita, et conſequenter nullo, an valeant licet inſtitutio hæredis ſit nulla, et licet negatiuam partem multi DD. teneant, tamen contraria, eſt longè verior, et in praxi obſeruanda, et exploduntur rationes ab eis adductæ.

Legata relicta in teſtamento nullo ex defectu exheredationis, vel præteritionis filiorum valida ſunt, et debentur cum eo caſu omnia præter inſtitutionem valeant, quod ſine dubio procedit etiam in legatis pijs, ſed difficultas maxima ſtat, quid ſit dicendum quando talis præteritio ignoranter fuit facta per teſtatorẽ, qui neſciebat vxorem eſſe prægnantem, vel filium putabat eſſe mortuum.

Et in his terminis, cum dicta legata reputentur nulla ex defectu voluntatis, quia alias ſi teſtator id ſciuiſſet, non relinquiſſet talia legata, vnde non tam corruunt legata prophana

quam

quàm pia, cum priuilegia piarum cauſarum in rătum obtineant ſuum robur, in quantum concurrat voluntas diſponentis, aliàs ſecus. Limitatur tamen prædicta concluſio, quando talia legata pia eſſent relicta pro malè ablatis incertis, et quare.

CAPVT LV.

Diſcutitur concluſio illa, ab aliquibus DD. vti vera, & communis recepta, quod institutiones, legata &c. ad prophanos vſus laicis relicta, in teſtamento pio minus ſolemni, non poſſint ſubſiſtere, cum careant ſolemnitatibus à Iure Ciuili requiſitis, & nec in eis militat ratio, non ſuſpicionis fraudis, et doli, quæ ceſſat in diſpoſitionibus ad pias cauſas.

Teſtamentum pium conditum à filiofamilias de conſenſu patris valet, & tenet, ſi tamen in eo faciat legata extraneis ad prophana nullam ſubſiſtentiam habent.

Legata prophana laicis relicta in teſtamento minus ſolemni ad pias cauſas condito, dato, quod ſecundum opinionem nonnullorũ DD. minime valeant, quid ſit dicendum an ea legata vadant ad hæredes ab inteſtato, aut remaneant penes inſtitutos ad pias cauſas.

CAPVT LVI.

Legata prophana Laicis relicta, in teſtamento pio minus ſolemni, valida ſunt, & debentur, quia teſtamenta ſunt indiuidua, et pro parte valere, & pro parte non valere non poſſunt, nã ſi valet eius caput & fundamentum, quale eſt institutio hæredis facta ad pias cauſas, æquum etiam eſt, vt viribus quoque ſubſiſtãt eius acceſſoria, quæ ſunt legata qualitercumque facta.

Per aliũ, ſæpè quis cõſequitur ea, quæ per ſe ſolũ numquam obtineret. Excommunicatus ſepultus in Eccleſia, licet debeat exhumari, et foras proijci, tamen, quando id ceſſet. Fratres duo habentes idem feudum ab eodem Domino, quando vnus ob alium non priuetur parte ſua, ob feloniam ab eo commiſſam.

Iuspatronatus mixtum competens Eccleſiaſticis, et Laicis, quamuis, ſi eſſet Eccleſiaſticum caderet ſub reſeruationib. Apoſtolicis, tamẽ, vt dixi, ſi ſit mixtũ ratione cõmunionis cum iure patronatus Laicali, non ſubeſt reſeruationibus Apoſtolicis, Nam et mixtum induitur natura partis, quæ eſt magis fauorabilis, ideoque tunc Iuſpatronatus Eccleſiaſticum erit immune à reſeruationibus Apoſtolicis, prout eſt immune Laicale ex benignitate Apoſtolica.

CAPVT LVII.

In præſenti capite adducitur aliud celebre exẽplum, circa famigeratam concluſionem, de qua in præcedent. cap. quod multoties priuilegium, quis conſequitur per alium, quale nullatenus per ſe conſequi valeret, & eſt cuã do plures fuerunt ſocij ad committendum aliquod delictum, inter quos interfuit aliquis clericus, & omnes capti fuerunt per Iudicem Laicum.

Tunc enim indubitatè dictus Iudex non ſolum remittere debet Clericum ad Iudicem ſuum Eccleſiaſticum, & hoc quidem ſtatim, cũ ſunditus nullam habeat in eo iuriſdictionem, ſed etiam ſimul cum clerico omnes alij, qui ſimul cum eo delinquerunt, remittendi ſunt ad eũdem Iudicem, & hoc quidam, quia cum ille clericus, ſit dignior omnibus laicis, & ne continentiæ cauſarum diuidantur, & ſic ne ſequatur aliquod abſurdum, Vnde ille clericus omnes illos ſocios trahit ad ſuum Iudicem, et quale bonum ex hoc poſſet ſequi, vide hic à num. 172. 2

Socius alicuius priuilegiati gaudet, & ipſe eodem priuilegio, Hinc famuli, & inſeruientes Epiſcopo gaudent priuilegio fori, & aliqua deducuntur, circa illud iuris axioma, quod conceſſo vno, omnia videntur eſſe conceſſa, per quã deuenitur ad illud.

CAPVT LVIII.

Teſtamẽtum cum ſit indiuiduum, ideoque quatenus etiam in eo inſtituta ſit hæres pia cauſa, vel Eccleſia, & reperiatur conditum iuxta priuilegia dictis locis conceſſa, non eſt æquũ vt in partibus ſibi fauorabilibus pro ſe acceptetur, & in partibus, quæ non faciunt pro ſe, veluti ſi ſint relicta legata ad prophana laicis, non acceptetur.

Inſtrumẽtum, ſeu aliam ſcripturam producens, cenſetur omnia, & ſingula in eo contenta acceptare, quod procedit etiam, quo ad ea, quæ enunciatiuè, & incidenter in illis deducuntur, & ampliatur quoque quamuis ampla ſit facta proteſtatio, quod procedens in his, quæ contra eum ſunt, non intendit ſibi præiudicare, & ſic in parte, & partibus ſibi fauorabilibus eas produxit, & non alias &c.

Quia opinio, quod talis proteſtatio deſeruiat de vento, eſt verior, cum non ſit in poteſtate partis adimere, ſeu reſtringere vim probatiuam ſcripturarum, cum & in eis, quæ non dependent à voluntate proteſtantis, non iuuat proteſtatio voluntatis declaratoria.

Legata etiam non pia, debentur conſtito de clara mente teſtantis, in foro conſcientiæ, quoq; relicta in teſtamẽto minus ſolemni, et eò magis ſi in eo ſit inſtituta pia cauſa, ſeu Eccleſia, et quare.

CAPVT LIX.

Teſtamentum conditum ſine debitis ſolemnitatibus a Iure Ciuili requiſitis, ſi Iudex pronunciet

Digitized by Google

ciet illud eſſe inualidum, & propterea hæreditatē eſſe adiudicandā venientibus ab inteſtato, iuſtè id dicitur iudicare. & an id procedat etiam in foro Poli, Leges ciuiles, quæ fundātur in præſumptione non habent locum in animæ iudicio, ſeu in foro conſcientiæ, Et quid ſit conſcientia.

Relicta in teſtamento pio minus ſolemni, dum certò conſtat talem eſſe voluntatem teſtantis, tunc hæres inſtitutus in eo veluti pia cauſa, Eccleſia &c. eò magis tenetur adimplere eius voluntatem etiam ſi legata ſint ad prophana laicis relicta, quia Eccleſiaſtici prædicant æquitatem, & contemptum rerum mundanarum, facta ad aliquid perſuadendum longè ſunt potiora, quàm verba, quod validè probatur.

Priuilegia conceſſa pijs cauſis, quantumuis non extendantur ad alias perſonas non priuilegiatas, tamen id eſt intelligendum principaliter, ſecus ſi acceſſoriè, propter regulam iuris, quod acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis, quæ regula cum procedat in odioſis, ergo magis in fauorabilibus. Ex ſocietate bona, vel mala quid præſumatur.

C A P V T LX.

Legata prophana Laicis relicta in teſtamento pio minus ſolemni, ſi valerent poſſet aperiri via fraudibus, & quomodo, Quæ opinio reijcitur, cum mera præſumptio fraudis non ſit valens opprimere plures ſolidas regulas in hoc puncto firmatas. Plura etiam deducuntur, quod ſi in his terminis probaretur aliqua fraus, vel dolus, tunc ſanè nullatenus deberentur,

Imo ſi in ipſis diſpoſitionibus ad pias cauſas ordinatis probaretur aliquid fraudolenter, vel doloſè interueniſſe, quod in dubio nullatenus præſumitur, & ideo ſolemnitates teſtamentariæ in eis non requiruntur, ſed probata fraude, itaut teſtator illa de ſua libera, & abſoluta voluntate non fecerit, tunc nec illa, quamuis relicta ad pias cauſas valerent cum fraus ſit tamquā venenum, quod inficit omne compoſitum.

Legata ad pias cauſas relicta in teſtamento inualido ad prophana facto, valent, et tenent, non obſtante inualiditate teſtamenti. Voluntas tacita reſultans ex aliquo actu, non extēditur vltra limites dicti actus.

C A P V T LXI.

Legata, cum ad ſui perfectionem requirant aditionem hæreditatis, ideoque dum interim hæres nō adit eam, properam agit Legatarius ad illorum conſecutionem, quæ concluſio eſt adeo vera, vt procedat, etiam in legatis cauſa libertatis relictis, & ſecundum plures DD. id etiam procedit in legatis relictis ad pias cauſas, cum in hoc non appareat eas eſſe priuilegiatas ſpecialiter.

Quæ tamen opinio communiter eſt improbata, cum veritas ſit, quod ea debeantur etiam non adita hæreditate, cum ea non dependeant à teſtamento, cum & iſta ſit ſubtilitas iuris Ciuilis, quæ in relictis ad pias cauſas non attenditur, ſed tantum ius Diuinum. Et ſemper præſumendum eſt mentem teſtatoris fuiſſe, vt legata pia omnino ſubſiſterent, quamuis ſubſiſtentiam non haberet teſtamentum, et ſic nolle, vt cum fortuna teſtamenti, etiam irent legata pia, quidquid ſit de alijs relictis ad prophana.

C A P V T LXII.

Hæres quamuis intra trimeſtre ei à iure indultū ad conficiendum inuentarium, nullatenus à legatarijs, aut creditoribus defuncti poſſit conueniri, & hoc licet iam fuerit lata ſententia contra ipſum defunctum, vel agatur de inſtrumento habente executionem paratam. Et dictum tempus, quando incipiat currere, vel à die ſcientiæ delatæ hæreditatis, vel ipſius aditionis.

Tamen ſupradicta regula inter alios caſus ceſſat, quando ſumus in actione reali, & quare. Item ſilet, quando ſumus in relictis ad pias cauſas, & præſertim dum ſunt relicta pro reſtitutione male ablatorum incertorū, & perſcrutatur ratio quare dicta relicta pia pro male ablatis ſubitaneè veniant exequenda.

Et improbatur illa vana vulgi opinio, quod ſi teſtator iuſſerit hæredi, vt quædam male ablata reſtituat, quod donec per hæredem id non fuerit adimpletum, anima defuncti non liberatur à pœnis purgatorij, cum nō remittatur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.

Quæ opinio quanta abſurditate ſit plena demōſtratur, cum DEVS non curet de mala intentione, ſeu actione hæredis ad condemnandū defunctum, dum ipſe fecit, quod facere potuit, ſicuti è contra, ſi hæres abſque præcepto teſtatoris reſtituat male ablata, non ideo liberabit eum à pœnis inferni.

C A P V T LXIII.

Legatarius propria auctoritate ius ſibi dicere non debet in capienda re ſibi legata, et aliàs illa capiens cadit à legato, et hoc quamuis legatarius putauerit id ſibi licere, ex eo, quia rei legatæ dominium ipſo iure tranſit in legatarium, quæ concluſio etiam procedit licet ſit capta ſiue vi impulſiua ſiue expulſiua.

Interdictum bonorum, quamuis aliqui putauerint fuiſſe introductum ad coercendam audaciam Legatariorum, tamen principaliter fuit inuentum ob quartam Falcidiæ detrahēdam, et quare. Vnde ceſſante ratione detractionis

ctionis Falcidiæ non eſt prohibitum capere legata propria auctoritate.

Legata ad pias cauſas relicta capi poſſunt propria auctoritate. quia in eis ceſſat ratio detrahendi Falcidia, et latè comprobatur, quod Legata pia ſunt exempta à detractione Falcidiæ, quæ opinio tamquam veriſſima, et ſatis in iure aperta, non obnubilatur, quantumuis validè nonnulli Doctores recalcitrent, tenendo contrarium, quia contra ſtimulum id faciunt.

C A P V T LXIV.

Trebellianica an poſſit detrahi de fideicommiſſo relicto ad pias cauſas, qualis quæſtio eſt ſic inuoluta, ſinuoſa, ac perdifficilis, itaut nihil ſupra, et ſit alterum nodum Gordij, cui ſoluendo non eſſet ſatis vnus Alexandri gladius. Veritas tamen eſt, quod ſicuti per auth. ſimiliter C. ad Trebellian. eſt prohibita Falcidia in relictis ad pias cauſas, ita etiam debet cēſeri prohibita Trebellianica.

Quæ concluſio procedit etiamſi grauati reſtituere ſint filij, et quidem primi gradus, et hac occaſione tangitur cum filij in Trebellianica non ſuccedant iure filij, ſed potius iure extranei, an pater poſſit eis prohibere Trebellianicæ detractionem necnè.

C A P V T LXV.

Fideicommiſſum relictum Hoſpitali, in quo excercentur opera pia, & charitatis, veluti infirmos curare, aut egenos coadiuuare, pauperes alimentare, captiuos redimere, orphanas maritare, vel alia ſimilia &c. & tunc quamuis illud non ſit erectum, vel approbatum à Sede Apoſtolica, vel ab Ordinario, & ſic non poſſit computari inter loca Eccleſiaſtica, tamē cum ſit plus locus, ex fideicommiſſo ei relicto, non detrahitur Trebellianica.

Locus aliud eſt, quod ſit Eccleſiaſticus, religioſus, vel ſacer, et aliud quod ſit pius, & quæ loca dicantur talia Fideicommiſſum relictum Confraternitati Laicorum, an dicatur pium, vt ex eo non poſſit detrahi Trebellianica. Fideicommiſſum dum eſt relictum ad pias cauſas, & ſit incertum, an ſit ſucceſſura, et dū pendet conditio, hæres grauatus illud reſtituendo vocato, detrahat Trebellianicam, an teneatur cauere, quod in caſu euentus conditionis, quod pia cauſa ſuccedat, teneatur illam reſtituere.

Bona extracta ex bonis fideicommiſſo ſubiectis vigore auth. res quæ. C. comm. de legat. vt cōſtituatur in ſubſidium dos deſcendentibus, an terminato matrimonio, eiuſque reliquiis, dicta bona redeant ad fideicommiſſum, & quid ſi fideicommiſſum, ſit relictum ad pias cauſas.

C A P V T XLVI.

Legata ad pias cauſas relicta an patiantur diminutionem vna cum aliis legatis ad prophanos vſus factis, quando reliquit teſtator plus quam quod verè in patrimonio haberet, & veritas eſt, hoc caſu omnia legata indiſtinctè tàm quantitatis, quàm ſpeciei tam cōſanguineis, quam extraneis relictis pro rata ſuā pati diminutionem.

Et licet ſecundum plures DD. id etiam procedat tam in legatis piis quàm non piis, concluditur tamen cum legata pia detrahantur tāquam æs alienum, ideo illa prius abſque diminutione ſunt adimplenda, & quod ſupereſt perſoluenda ſunt legata non pia.

Legata pia, quare detrahantur tamquam æs alienum. Legatum dotis relictum filiæ à patre non patitur diminutionem ob defectum patrimonii, et qua de cauſa. Statutum excludens fœminas propter agnationem, quando in terminis talis excluſionis dos ſuccedat loco legitimæ, ita vt retineat, vel exuatur natura legitimæ.

Legata pia quando veniant in generali renocatione legatorum, et quando ſecus. Teſtator, ſi minuat legata in Codicillis, an ea diminutio capiat etiam legata pia.

C A P V T LXVII.

Incertitudinis materia, licet ſit adeo malignæ naturæ, vt corrumpat robur, tàm contractuū, quàm vltimarum voluntatum, & quando ea apparet, rationes iacent, ſilet iudicium, & Iudex quid dicat ignorat, tamen in caſè quærit proſternere vires validas priuilegiorum piarum cauſarū, cum earum fauore relicta valeant, & debentur, quoquo modo incertè reperiantur diſpoſita.

Legata ambigua debentur in dubio, ei; qui eſt magis dilectus teſtatori, & ex conſanguineis, illi, qui eſt cum teſtatore plus amicitia coniūctus, & magis cum eo conuerſatur, cum conuerſatio augeat affectionem, etiam inter conſanguineos, nā affectio ex continua conuerſatione efficitur maxima.

Legatum relictum Eccleſię, vel pauperibus, nullis ſpecificatis nominibus, cui debeatur, Legatum relictum alicui Sancto, non cenſetur relictum ipſimet, cū Sancti non egeant bonis temporalibus, ſed Eccleſiæ illius Sancti, & alia vt in ſummarijs.

C A P V T LXVIII.

Legatum relictum alicui Sancto debetur Eccleſiæ illius Sancti, & quid ſi in diuerſa Eccleſia, ſed non dicto Sancto dedicata, reperiantur eius reliquiæ, & quid ſi adſint in eodem loco plures Eccleſiæ eiuſdem Sancti cuinam debeatur

beatur, & concluſio eſt, vt debeatur, Eccleſiæ pauperiori.

Et quid ſit dicendum, ſi vna ex dictis Eccleſiis ſit parochialis Eccleſia Teſtatoris, cum in dubio præſumatur quis habere affectionem ad Eccleſiam Parochialem, cum in ea audiat Sacrificium Miſſæ, percipiat Sacramenta &c.

Et diſcutitur, cum quilibet in diebus feſtiuis teneatur audire Miſſam in propria Parochia, iuxta cap. vt dominicis, extr. de paroch. an quis ſatisfaciat audiendo alibi miſſam. & affirmatiuè reſpondetur, et hoc de generali cõſuetudine totius Orbis ſcita, & tolerata.

Legatum relictum alicui Sancto, ſi in eodem loco adſint plures Eccleſiæ eiuſdem nominis, debetur illi Eccleſiæ, in qua teſtator magis frequenter conuerſabatur, cum ex tali cõuerſatione præſumatur affectio. Et quid ſi in vna ex dictis Eccleſiis teſtator iuſſerit ſe ſepeliri.

CAPVT LXIX.

Teſtator, ſi legatum aliquod reliquerit Eccleſiæ non ſpecificato nomine alicuius Sancti, cui Eccleſiæ illud debeatur anceps eſt quæſtio, & opinio, quod illud debeatur Eccleſiæ Parochiali, propter affectionem, quam teſtator præſumitur ad illã habere, receptior videtur.

Et concluſio tranſit ſine difficultate, ſi teſtator habuerit vnam tantum parochiam, ſed maior difficultas ſtat, dum habuit plures Parochias, veluti ſi habitabat in domo, quæ erat in cõfinio duarum Parochialium, vel ſi poſt conditum teſtamentum mutauerit parochiam, & ibi mortuus ſit.

Qualitas à teſtatore requiſita, quando eſt neceſsè, vt ea adſit de tempore conditi teſtamenti, & quando de tempore ſucceſſionis, ſeu mortis teſtatoris. Legatum pro ſepultura alicui Eccleſiæ relictum, ſi contingat, quod teſtator deinde mutata voluntate, iuſſerit alibi ſe ſepeliri, cuinam Eccleſiæ debeatur tale legatum.

CAPVT LXX.

Teſtator, quando aliquid reliquit alicui Eccleſiæ, & hoc ſiue in ſpecie, ſiue in genere fuerit nominata Eccleſia, ſanè illud non acquiritur Rectori illius, ſed vadit in vtilitatem dictæ Eccleſiæ, ſicquæ ea bona non poteſt alienare, nec transigere ſuper is ſine Beneplacito Apoſtolico, & quid ſi ante aditam hæreditatem conuenerit, vt ea bona perſiſtant penes hæredem.

Quæ concluſio procedit etiam ſi fuerit facta mẽtio Rectoris in ipſo legato, cum id cenſeatur expreſſum cauſa demonſtrationis, limitatur tamen id, quando talis Rector erat conſanguineus ipſius Teſtatoris, quia cenſetur tunc relictum ipſi Rectori.

Filio relictum etiam ſub commemoratione patris cenſetur non patris contemplatione, ſed ipſius filij relictum, nam demonſtratio non cenſetur cauſa diſpoſitionis appoſita. Patri, & non filio, quando quis aliquid voluiſſet relinquere, certe non filio, ſed patri reliquiſſet. Donatum filio à conſanguineis patris, quando patris contemplatione, & quando ipſius filij cenſeatur donatum &c.

CAPVT LXXI.

Teſtator ſi commiſerit executori teſtamentario, vt bona ſua diſtribuat inter pauperes, inter quos debeat facere talem diſtributionem. Et quid ſi eidem ſit datus liberum arbitrium, et abſolutum, an poſſit tunc diſtribuere pauperibus cui voluerit, et reſponſio eſt affirmatiua, dũmodo tamen illi ſint pauperes, & hoc caſu, ſi pauperes non elegerit quid ſit faciendum.

Teſtatoris voluntas eſt ad vnguem obſeruãda, & prout iacet; ita vt perperam agatur, ſi melius prout iuſſerit, fuerit adimpleta. Executores teſtamẽtarij, quid omnino debeant obſeruare in pia teſtantium voluntate, & plura deducuntur, circa arbitrium eis liberum datum à teſtatoribus.

CAPVT LXXII.

Teſtator, ſi ſimpliciter iuſſerit executori teſtamentario, vt eius bona inter pauperes diſtribuat et ſic ſimplex arbitrium ei commiſerit, quod ſanè importat arbitrium boni viri, ſicq. diſcutitur quidnam talis executor debeat animaduertere, vt iuxta arbitrium à Iure regulatum debeat procedere ad faciendam talem diſtributionem.

In cõcurſu plurium pauperum, præferendæ veniunt mulieres, & hoc ob ſexus fragilitatem, ex qua cauſa Iura plura priuilegia eis indulxerunt. In mulieribus maior honeſtas requiritur, quàm in maſculis. Ex mulieribus pauperibus illæ veniunt præferendæ, quæ in Monaſteriorum clauſtris ſunt incluſæ.

Pauperes ex propria culpa, an pietate ſint digni. Per ea, per quæ quis peccat, punitur. Pauperibus in neceſſitate conſtitutis eſt ſubueniendum quomodocumq. eis obuenerit talis extrema paupertas.

CAPVT LXXIII.

Executori teſtamentario ſi teſtator iuſſerit, vt bona ſua inter pauperes diſtribuat, vt validè, & ſecundum arbitrium à Iure regulatũ procedat, præter adducta in præcedenti capite procedat, inſuper etiam debet animaduertere, ſi inter pauperes adſint conſanguinei teſtatoris, illos abſque ſcrupulo debet præferre alijs, nam præſumitur voluiſſe, vt in tali diſtributione ſerueretur ordo charitatis.

Cum

Digitized by Google

Cum eleemoſyna ſit magis meritoria,prout magis in ea ſernatur ordo charitatis , & peccat contra ordinem charitatis , qui potius extraneis, quàm ſuis conſanguineis indigentibua ſubuenit , imo quis ſic faciendo fidem negat, ac infideliori peior efficitur. Teſtamentũ, qui ſecundum ordinẽ pietatis non facit à inre vocatur imprudens .

Item aduertendum venit, quod executor deſtinatus ad diſtribuendum bona, vt ſupra, ſi adſint inter pauperes, filij ſpurij teſtaroris , an debeat inter illos talem diſtributionem bonorum facere , & concluſio eſt affirmatiua , & aliqua adducuntur circa filios illegitimos , vt hoc non ſit vitium ipſorum, ſed patrum.

CAPVT LXXIV.

Ius Cinile non fuit,ſed inciuile,dum in auth. ex complexu. C. de inceſtuos, et inutil.nupt.iuſſit,vt filij nati ex inceſto. & damnato coitu nõ alãtur à patre,quod quantũ à ratione, et quidem naturali , id abhorreat demonſtratut cum peccatum vnum maiori peccato quęratur occulrari, Et melius hoc ſtatuit Ius Canonicum,dum ſanciuit æquitatem ſequendo naturalem, vt omnibus , & quibuſcumque filijs quomodolibet geniris alimenta ſubminiſtrẽtur ab eorum patre.

Cap.cum haberet.ext. de eo,q dux. in matr. q. poll.per adulter.ſeruandum eſt vbique etiam in Terris Imperij , dãnata in hoc diſpoſitione Iuris Ciuilis. Alimenta, quod non debeantur filiis,quomodolibet genitis,id nec Lege, nec pacto,nec conſuetudine poteſt tolli,et in quátum patris bona ſint obligata pro alimentis filijs, etiam ſpuriis debitis , & aliqua habes circa Bulla Pii V. contra illegitimos.

Laudantur Ciuitâtes, quæ habent particularia Hoſpitalia pro alendis infantibus expoſitis,& extolluntur, ſatis, nutritores puerorum expoſitorum cum in hoc verè pietatis opero, omnia ſimul opera pietatis exerceantur.

CAPVT LXXV.

Executor teſtamentarius , qui ex præcepto teſtatoris tenetur diſtribuere eius bona inter pauperes in genere,ſi non adſint inter pauperes nulli ex familia teſtatoris , tunc ille debet animaduertere an adſint ex affinibus pauperibus eiuſdem teſtatoris ,

Quæritur quoque an talis executor teſtamentarius poſſit eligere filium proprium in pauperem, et quid ſi ſit filius ſpurius,nam licet ſpurius aliquid non poſſit conſeqni ex bonis patris, tamen ab alijs poteſt conſequi , nec executor dando dicta bona,dicitur de ſuo dare, cum pauperes ea capiant à Teſtatore,licet de manu executoris, Et aliqua habentur contra illegitimos .

Executor teſtamentarius, ſi de ordine teſtatoris teneatur diſtribuere bona inter pauperes in genere, an ſi ipſe ſit pauper , poſſit ſe ipſum eligere. & reiecta quorumdam diſtinctione concluditur ſtantibus tamen requiſitis , quod poſſit id facere , & adducuntur non nullæ rationea. Inſtillatur tamen auribus prædictorum executorum, vt vigili oculo ſtent,ne pręcipitent in hac periculoſa materia intereſſe.

CAPVT LXXVI.

Executores teſtamentarij, dum tenentnr ex ordine teſtatoris diuidere bona in pauperes, quãnis poſſint , ſibi aliquid appropriare ſi ſint verè panperes, vt habetur in præcedenti capite , tamen diſcutitur hie quod plures DD. cum agatur de materia ſatis periculoſa , nam interuenit intereſſe , abſolutè renuunt admittere talem opinionem .

Authoritatem ſuam in cauſa propria,quod quis ad ſui fauorem poſſit interponere , Iura omnino refutant id admittere . Statuta requirẽtia in contractibus minorum conſenſum proximiorum,intelligenda ſemper veniunt, quatenus dicti proximiores non habeant intereſſe primarium in dictis cõtractibus, quia alias non valeret talis conſenſus , & id ſanè exprimitur in Statut, Vrb.lib. 1.cap. 151.

Patronus, quare non poſſit præſentare ſe ipſum ad beneficium ſui iuriſpatronatus , & an procurator conſtitutns à patrono ad pręſtandum quem voluerit , poſſit ipſum patronum pręſentare , & veritas eſt, quod non valet talia præſentatio, imo nec procurator poteſt ſe ipſum præſentare,& quatenus talis procurator conſtitueret ſubſtitutum ad præſentandum, tunc iſte, nec patronum, nec procuratórem , nec ſe ipſum poteſt præſentare. Patronua qualiter poſſet conſequi beneficium ſui iuriſpatronatus .

CAPVT LXXVII.

Elegendi egenos habens poteſtatem à teſtatore, quantumuis non teneatur eligere pauperiores,& ſatisfaciat diſtribuendo inter pauperes,relictis paupetioribus,tamen id procedit in foro exteriori , non antem in foro conſcientiæ, nam ſecundum eum tenetur eligere pauperiores,

Electio de digno,omiſso digniori in beneficiis Eccleſiaſticis, licet de Iure Canonico poſsit ſubſtineri.præterquam in Parochialibus , tamen id etiam procedit in foro exteriori , non autẽ ſecũdum forum interiorem,et quare Ius Canonicum permittat tales electiones.

Lites acerbæ,funeſtæ, odioſæ &c. paſsim orirentur,ſi ſemper digniores , et meliores in electionibus eſsent præferendi,cum quilibet melior, et dignior omnibus putet ſe eſse, & qualiter ſit intelligenda diſpoſitio Iuris Canoni-

ei,dum permittit electionem de digno omiſso digniori.

CAPVT LXXVIII.

Diſpoſitiones ad pias cauſas ordinatæ valent, et tenent, non ſolum ſi ſint incertæ ratione perſonarum, ſed etiam rerum, et ſummarum relictarum, imo et quatenus adeſſet duplex incertitudo, ſcilicet reſpectu perſonæ,et rei,quę duplex incertitudo quantum regulariter proſternat viriliter diſpoſitiones humanas notũ eſt,tamen militante fauore piæ cauſæ inualida eſt tanta incertitudo.

Alienari prohibita duplici prohibitione, tunc contra talem prohibitionem non admittitur præſcriptio, ſicuti indultum conceſſum conferendi beneficia reſeruata, non capit ea beneficia, quæ duplici reſeruatione ſunt affecta.

Legatum libertatis incertis perſonis relictum, quare non valeat,et in his terminis ratio particularis cum adſit, ideo non valet argumentũ hoc caſu de legato libertatis,ad pias cauſas etiamſi in legatis pijs adeſſet duplex incertitudo, et reiiciuntur Bart. Socin. et Ruin. qui contrarium ſenſerunt.

CAPVT LXXIX.

Legata pia incerta,ſiue valeant de iure cõmuni, ſiue de Iure ſpeciali. veritas eſt,quod valent, & ſubſtinentur, cum parũ curemus de modo, dum habemus effectum. Legatum Eccleſiæ Parochiali.ſi ab aliquo fuerit relictum, & accidat,quod ille habeat duas Eccleſias Parochiales, veluti ſi eius domus ſit in confinio duarum Eccleſiarum, dubitatur cuinam Eccleſiæ debeatur tale legatum.

Aliqui enim ſentiunt,quod debeatur illi Eccleſiæ Parochiali, in cuius Parochia adeſt porta principalis. Cameræ cenſentur eius domus per cuius ſcalas habent acceſſum. Vineæ appellatione,quando veniat canetum, et quando non.Item appellatione domus,quando veniat hortu,domunculas,& ſimilia.

Aliqui verò putant, quoad prædictum legatum relictum Parochiæ, quod ſi porta principalis domus ſit communis vtrique Parochiæ,& tũc diuidatur inter vtramque Parochiã. Pręmiũ aſsignatũ ſi ſit primo arcẽ obſeſſam intrãti ſi plures ingrediãtur, & ignoratur, quis fuerit primus,tunc omnes, qui ingreſsi fuerunt ſanè, admittendi ſunt ad premium, dummodo ſit diuiſibile, aliàs ſecus,veluti ſi Dux promiſerit filiam ſuam in vxorem primo intranti, & alias vt hic habes.

CAPVT LXXX.

Legata pia incerta,quę relinquũtur DEO,eiuſq; Sanctis, & eorum intuitu pauperibus, et alijs locis pijs in genere, et abſque vlla ſpeciali determinatione, & proprijs nominibus perſonarum non expreſſis,pure.in diem.vel ſub cõditione etiam per viam ſubſtitutionis, vel translationis &c. debentur ex diuerſorum Summorum Pontificum Conſtitutionibus, Venerabili Fabricæ Eccleſiæ Principis Apoſtolorum de Vrbe.

Leges, vel Statuta, ſi requirant ſpecificam expreſſionem alicuius rei, eis nõn ſatis ſit, per generalem expreſſionem,vel per relationem ad aliud, cum ad hoc, vt aliquid dicatur expreſsũ opus eſt,vt oculis proſpici poſſit, quod ſcriptum eſt, cum ea non dicantur expreſſa, quæ intellectu tantum percipiuntur.

Obligatio Cameralis licet trahatur etiam ad enunciata, non intrat limites eorum. quæ ex iuris interpretatione veniunt. Sanè ſupradictæ concluſiones benè intrant in terminis cõtractuum, aliarumque diſpoſitionum inter viuos,non autem in vltimis elogijs in quibus quomodolibet admittitur incerti declaratio.

CAPVT LXXXI.

Certum,quod aliquid ſit ab initio, vel ex poſt facto certificetur, aut de facili poſsit certificari paria ſunt.Immiſsio non ſolum conceditur hæredi ſcripto,ſed etiam virtualiter inſtituto ex veriſimili mente teſtatoris Certum an etiam dicatur. quod poſtea certificari poteſt. Expreſſum ab initio etiam illud dicitur, quod ex poſt facto certificatur ſi in ipſo actu fuerit reſeruata ſpecificatio rei incertæ.

Nominationem perſonarum incertarum, quando teſtator in teſtamento reſeruauit alicui, tunc ſecuta tali nominatione deuoratur omnis amaritudo circa talem incertitudinem, et perinde eſt, ac ſi teſtator ipſe talem nominationem, vel declarationem feciſſet cũ ipſe id reſeruauerit in ipſo actu teſtandi, quo caſu admittitur retrotractio vſque ad initiũ actus.

Ex ſupradictis deciditur, quod ampliſsima priuilegia cõceſſa per diuerſos Summos Pontifices venerabili Fabricæ S.Petri de Vrbe circa legata pia incerta,non procedant, quando quantumuis ab initio ſint incerta, ſi per perſonas ab ipſo Teſtatore nominatas debent ad certitudinem reduci per eorum nominationem, & declarationem.

CAPVT LXXXII.

Executor teſtamentarius, dum ex mandato teſtatoris aliquid declarat, veluti, ſi eligat perſonas incertas, tunc iſte actus electionis non tribuitur ipſi executori, cum ipſe in hoc deſeruiat tamquam merum inſtrumẽtum,& res inanimata. ſed benè ipſi teſtatori, qui mediãte executore, dicitur eas elegiſſe.

à Cauſa prima denominatur effectus,& ideo sẽper in omnibus negotijs, radix rerum, ſeu principium perſcrutari debet, nam proceſſio omnis

Digitized by Google

omnis ab initio eius, & multa exempla deducuntur,quod initia rerum ſunt habenda ſemper præ oculis, ad dignoſcendum earum naturam.

Declarans nihil de nouo facit,ſed ſolum res,quæ prius incerta, ſeu occulta erat deducit ad lucem, ſicuti ille, qui excutit granum à ſpicis, nam iſte nouam ſpeciem non facit, ſed ſolum granum, quod in ſpicis occultum eſt, detegit. Et hæc adducũtur ad effectum, quod ampliſſima priuilegia Venerabilis Fabricæ S. Petri de Vrbe circa legata pia incerta, non intrant quando teſtator aliquid reliquid diſtribuendum pauperibus, & alicui, nominationem illorum. vel declarationem reliquit.

CAPVT LXXXIII.

Declaratiua virtus, cum dicatur ineſſe ipſi diſpoſitioni,nam retrotrahitur vſque ad initium ipſius actus declarati, vnde ea admittitur etiã in præiudicium eorum, quibus medio tempore fuit ius quæſitum.

Legatum pium incertum, quando ex ordine Teſtatoris poteſt ad certitudinem deduci per perſonam ab eo deſtinatam, ſtatim ſecuta dicta declaratione,cum retrotrahatur vſque ab initio, tunc cum Fabrica S. Petri de Vrbe, nõ habeat, vnde fundet ſuam intentionem, circa ſua priuilegia,quoad legata pia incerta,ideoque ea ceſſabunt.

Lex noua. licet non habeat oculos, niſi ante, & ſic reſpiciat tantum futura, & non præterita, tamẽ aliam vim habet ipſius legis declaratio, quia iſta reſpicit tàm futura, quàm præterita.

Declaratio dicitur ſtatim fieri, licet fiat ex interuallo,ſi in ipſo actu id fuit reſeruatum.Incõtinenti, quæ fiunt videntur ineſſe ipſi actui, & exceptiones incontinenti probãdæ admittuntur etiam contra ſententiã, quod eſt adeo verum, quod ſi Iudex eas non admittat, appellatur ab eo, & alia plura circa hanc materiam habes.

CAPVT LXXXIV.

Certa non tantùm ea dici valent, quæ in continenti poſſunt ad certitudinem deduci, ſed etiam ſi negotium ita expoſcat, dum ita non facilè, & incontinenti non poſſint certificari, dummodo tamen certum ſit,illa eſſe verificãda.Cum pro certo etiam illud habeatur,quod licet incertum nunc ſit, tamen dubium non eſt,quod certificetur.Nouitius religionem ingrediens an habeatur pro religioſo, et cuius animo cenſeatur eſſe.

Legatum relictum pro conſtruendo Monaſterio, an dicatur incertum,ad hoc, vt intrent ampla priuilegia Fabricæ S.Petri de Vrbe circa legata pia incerta,& concluſio tamen eſt negatiua cum potentia, quæ eſt facilè reducibilis ad actum habeatur pro ipſo actu.

Incertitudo perſonæ, quando qualitas eſt certa, non impedit,quod res certa non ſit. In Facultatibus,et ſolicitudinibus Epiſcoporum,vt legata pia debita executioni mandentur, hodie ſucceſſit Fabrica S.Petri de Vrbe,& intra quale tempus, Itaque ea diligentia, & zelus requiſitus per Sacros Canones in hoc negotio, in Epiſcopis,transfuſus dicendum eſt in Miniſtros d.Fabricæ, piè ergo, & ſancto ducti zelo, ſe gerant.

CAPVT LXXXV.

In curam, & ſollicitudinem, vt pia teſtantium elogia, debito fini mittantur, & ſic vt reuocentur à ſomno negligentes, ſocordeſque eorum executores, hodie in locum Epiſcoporũ, ideſt poſt annum, & poſt quindecim menſes in Vrbe, ſubrogata fuit Venerabilis Fabrica S.Petri de Vrbe, & eius facultas fundata manet in negligentia ſupradictorum executorũ.

Fabrica S.Petri,non poteſt ſe intromittere in executione legatorum piorum etiã data negligentia executorum teſtamentariorum, quando tamen ipſe teſtator in tali caſu,elegit alios executores in defectu negligentiæ illorum, ſicuti nec in his terminis nihil poſſunt Epiſcopi, quia non ſecundum mentem Teſtatorum,ſed contra ſe intromitterent, cum id Iura abhorreant.

Tutela legitima tunc intrat,quando nõ adeſt teſtamẽtaria,&ſemper tutor teſtamẽtarius præfertur legitimo, quod procedit etiam ſi ex pluribus tutoribus datis, vnus remaneret, & amplia, quod ſi tutor teſtamẽtarius obtineat à Iudice ſe eximi à tutela,vel eum remoueat vti ſuſpectum,nec tunc intrat tutela legitima, ſed Iudex bene ſibi viſos poteſt eligere, & quare.

CAPVT LXXXVI.

In Piarum diſpoſitionum executione Fabrica S.Petri de Vrbe, non valet ſe intromittere niſi data negligentia omnium executorum in teſtamento à pio Teſtatore relictorum cum quilibet rebus ſuis eam legem dare poſſit quam vult,dũmodo à legibus non reperiatur improbata, alias habet à Iure liberas habenas, quod multo magis locum habere id debet,& Iura Canonica ſummè exoptant quando agitur,vt hic de diſpoſitionibus pijs, ne aliàs Chriſtifideles, videndo eorum voluntates nõ ſeruatas, retrahãtur à bonis operibus.

Iura Canonica zelanter permittunt fundatoribus Iuriumpatronatus, vt in limine eorum fundationis,accedẽte conſenſu Ordinarij,poſſint apponere,quantas, et quales conditiones ſibi benè viſas, etiam contra ius, dummodo non ſint impoſsibiles, vel turpes, vel contra naturã iuriſpatronatus, alias verò quaſcumq. vt dictum eſt poſſunt apponere, & referuntur non-

nonnullæ conditiones contra ius,quæ poſſunt admitti, et ſi Epiſcopus recuſaret eas admittere quid ſit faciendum.

Papa quamuis poſſet omnia beneficia Iuriſpatronatus Laicorum, etiam Regum comprehendere ſub reſeruationibus Apoſtolicis recuſat tamen id tamquam benignus Pater facere, ne Chriſtifideles fortè retrahat ab his pijs operibus, cum ea pro ſint ad ſalutem animarum, & ipſe omnes homines tenetur derigere in viam ſalutis &c.

CAPVT LXXXVIII.

In Legatorum piorum executione, quando ſe intromitteret Fabrica S.Petri de Vrbe, ex eo, quod exequutores teſtamentatij ſunt negligentes in illorum executione, ſi in caſu illo teſtator prouiderit de alijs ſub exequutoribus,poterit repelli,tamquam agẽs ſine actione,cum ipſa non poſſit pretendere emolumẽta ad hoc ei à Summis Pontificis, deſtinata niſi in caſu negligentiæ eorum, qui ad talem executionem teſtator vocauit, & cum ipſa ſit vocata ſub tali conditione,vnde niſi ea verificata, nihil ponit in eſſe.

Agens ſine actione procul à limine Iudicij arcẽdus eſt, & hoc poteſt facere Iudex ex officio, quamuis id reus non petierit, imo licet libellum exceptionis obtulerit, Iudex calumnioſè agentem non audire,& ſurda aure pertranſire poteſt,Exceptio,tua non intereſt, litem ipſam perimit,cum ſit exceptio litis finitæ.

In executione legatorum piorùm tūc quippe poteſt ſe intromittere Fabrica S. Petri de Vrbe, quamuis Teſtator prohibuerit, ne in illis ſe intromitteret,data negligentia omnium executorum, quia cum de iſto caſu non prouiderit Teſtator cenſetur eum reliquiſſe ſub diſpoſitione iuris communis, et ſic erit locus exequutoribus legitimis qui ſunt Ordinarij, & hodie loco eorum Fabrica S. Petri, et vide etiam in ſequenti cap.

CAPVT LXXXIX.

Teſtator,quando prohibuit, ne in executione eius legatorum piorum, nullatenus ſe intromittat Epiſcopus, vel Venerabilis Fabrica Sancti Petri de Vrbe, eius mens, et cauſa finalis ſimilis prohibitionis, alia non videtur eſſe, niſi magna fiducia, quàm habuit in hæredibus,vel executoribus teſtamẽtariis,quod omninò perfectè executioni eſſent demandaturi, eius piam voluntatem.

Quare data negligentia, ſeu auaritia eorum, et ſic cum ceſſauerit cauſa finalis talis prohibitionis, reſpondendum omnino venit, quod tunc Ordinarius, vel Fabrica S. Petri poſſit eos excitare à ſomno non obſtante tali præcepto. Ordinarius, vel Fabrica curando, vt piæ diſpoſitionis executioni mittantur,negotium vtile gerit, & pro defunctis, et pro hæredibus negligentibus, cum iſti pronoeent contra ſe diuinam vindictam.

Teſtator diſponendo ad pias cauſas, cenſetur voluiſſe, vt ea executioni mitteretur, nam qui vult conſequens ceuſetur velle omne neceſſariū antecedens. Papa confereus aliquid ſcienter indigno, cenſetur, illum diſpenſare, ad hoc vt illud poſſit cōſequi. Cauſa finali coſſante omnia corrunt. Defunctorum memoria, et honor in quo conſiſtat.

CAPVT XC.

Mortus flere, licet dum id piè, & religioſè ſit à iure non ſit improbatum. Itē ampla funeralia eis facere,item eiſdem ſumptuoſa ſepulchra erigere, & ſimilia in eorum memotiā aſtruere. Iſta tamen ſunt conſolationes viuorum,& nō mortuorum,nam illorum memoria, & honor tunc conſeruatur, quando ea, quæ in ſupremis elogijs,& maximè, ſi ſint ad pias cauſas diſpoſita debitæ executioni, expulſa omnī negligentia, & auaritia, debitæ executioni mittuntur.

Lacrymæ quamuis natura ſua ſint temperatæ, tamen ex accidenti poſſunt eſſe, vel callidæ, vel gelidæ, ſcilicet ex qua cauſa proueniant, cum mœroris, & lætitiæ illæ ſunt communes, vide diſtinctiones.

Hæredes quanti mali poſſunt eſſe cauſa,dum im probè renuunt adimplere pias teſtantium voluntates,& maximè circa celebrationem Miſſarum, vltra quod ipſi peccant mortaliter, & tamquam infideles poſſunt excommunicari. Epiſcopi,vel Fabrica S.Petri de Vrbe,licitè,& iuſtè poſſunt ſe intromittere in executione legatorum piorum, data negligentia hæredū ſpreta quanis prohibitione teſtatoris, vt illi non ſe intromitterent in dictis legatis,etiā in caſu negligentiæ hæredum, & cum clauſula annullatiua,quod aliàs non ſint legata pia.

CAPVT XCI.

Donatio, ſi ſit facta vltra 500. ſolidos, abſque inſinuatione nullatenus tenet, quo ad exceſſum, et iſtius inualiditatis defectus pronenit ex cauſa conſenſus, qui de Iure naturali in omni contractu requiritur, et eſt neceſſarius. Iura præſupponūt donantem vltra ſummam permiſſam abſque inſinuatione, non habere animum deliberatum ad donandum, et ideo aſsignatur tale tempus ad deliberandum,donec ſequatur inſinuatio.

Inſinuationis defectus, cum proueniat ex cauſa deliberatæ voluntatis, ideo poſt mortem donantis facta non tenet, veluti ſi donator in ipſa donatione conſtituerit procuratorem ad inſinuandum, et iſte poſt mortem donantis inſinuauerit perperam agit, quod amplia etiamſi conſtitutus fuerit procurator irreuocabiliter,

cabiliter, quia mandatum morte mandantis expirat,

Inſinuatio cum ſit quædam confirmatio dona. tionis, ideo niſi ea fiat re integra non tenet, et res non poteſt dici integra, quando donãs eſt mortuus. Ratificatio contractus de quo tempore fieri debeat. Et non nulla deducuntur an ſolidi antiqui ſint eiuſdẽ valoris,quàm moderni,et quãti erat vncia antiqua, et quãlis moderna, & hodie iuxta computum antiquum donatio 500.ſolidorũ ad quam ſummã aſcendat.

CAPVT XCII.

Donatio facta vltra ſummam præſcriptam à iure, in exceſſu eſt ſic nulla, vt ſi moriatur donator antequam illa per inſinuationem recipiat ſuam perfectionem, nõ poterit poſt eius mortem procurator conſtitutus in ea, ad illã inſinuandam, cõplere dictum actum inſinuationis etiam ſi irreuocabiliter ſit conſtitutus, cum mandatum morte expiret.

Donatione non inſinuata, ſi donator moriatur, nemo poterit ſubſtinere,quod res ſit integra, cum Iura interim habeant eam pro nõ facta, & pro non ſcripta. Hæredis perſona, quod repreſentet perſonam defuncti, et ſit vna, eademque perſona cum eo, quando id habeat locum diſtinguitur.

Donator moriendo ante cõpletam ſolemnitatẽ inſinuationis, quo ad ſumnam excedentem, dicitur mori in ea voluntate conformi iuri cõmuni, nempe quod Interim cenſeatur pro nõ ſcripta. Donans non poteſt inuitus cogi ad inſinuandum donationem cum id ſtet in eius abſoluta voluntate, & nemo poteſt cogi ad agendum, id quod habetur pro non ſcripto, et qua cautela vti poſſit, vt hoc caſu donans non eludat donatarium.

CAPVT XCIII.

Inſinuatio donationis, cum fuerit à Iure introducta, non tantum in fauorem donatoris, verum etiam in fauorem Reipublicæ ne fiant clandeſtinæ fraudes, & falſitates per callidos donatarios anxiẽ rem alienam cupientes, & ne donatores inconſultò bonis ſuis ſe ſpoliẽt, ideo cum ſolum non agatur de eius commodo, ſed mixto non poterit tali ſolemnitati renunciari per donantem,

Inſinuationi donationis, dum Iura reſiſtunt, ne poſſit per donantẽ renunciari expreſsè, multo minus id facere poterit tacitè, veluti ſi in inſtrumento donationis, ponatur, quod ea ſit propter merita donatarij, quo caſu non ſolet donatio inſinuari, & ſic actum eſſet de inſinuatione,ſed vt id euitetur, tali aſſertioni meritorum non eſt ſtandum, ſed probanda veniunt, vt effugiatur inſinuatio, niſi merita eſſent notoria.

Inſinuatio donationis, quando ſit, licet non poſſit impediri ne ea admittatur per Iudicem cũ ea non fuerit introducta ad tollendam hominibus libertatem donandi, tamen quando ex circumſtantijs facti prudens, & oculatus Iudex poteſt animaduertere, quod facile in tali donatione interuenit dolus, fraus, vel metus, quid facere debeat,

CAPVT XCIV.

Donationem, ſi quis faciat, quæ in totum excedat ſummam 500.ſolidorum,& apponat clauſulam in inſtrumento donationis,quod intendit plures donationes non excedentes pro ſingulis, ſummam 500.ſolidorũ. an talis cautela ad nihil iuuabit pro euitanda inſinuatione, & negatiuè reſpondetur, et tamquam fallax cautela reijcitur.

Donatio facta alicui diuerſis temporibus ſi omnia ſimul excedant ſummam 500.ſolidorum, an tunc ſit neceſſaria inſinuatio, et quid ſi ſit facta diuerſis perſonis. Inſinuatio an requiratur, necne in donatione excedente ſummã 500.ſolidorum, necnon, non habetur ratio donatoriorum, ſed donantis.

Donationis inſinuatio ſemper debet interuenire, quando intrat motiuum, ne Ciues depauperentur propter donationes, cum Reipublicæ interſit, ne quis ſubſtantia ſua abutatur, Ciuium ruina vertitur in maximam perniciẽ Reipublicæ, et ideo litiũ terminatio dicitur fauorabilis,quia familiæ in eis conſumuntur.

CAPVT XCV.

Donatio quæ excedit ſummam 500 ſolidorum, ſi non fuerit inſinuata,vltra dictum exceſſum, cũ remaneat nulla, et pro nõ ſcripta, et quidẽ inualida ex magno defectu conſenſus. ideoq. quatenus reperiatur etiam facta cum iuramẽ. to,illud non poterit operari, vt talis donatio in totum ſubſtineatur, quia non reperit quid confirmare,et addere robur religionis, cum non poſſit confirmari id non habuit adhuc ſuã perfectionẽ, Nam & donatio exceſſiua ab inſinuatione recipit ſuum eſſe.

Iuramentum induit ſe natura eius contractus ſuper quo imponitur, ita vt ſi ille ſit validus, illud quoque eiusdem validitatem ſequendo tamquam potens acceſſorium quærit eiusdẽ validitatem roborare, et vim addere, ſed ſi contractus ſuper quo imponitur, eſt nullus, veluti ſi ſit ſimulatus, et tũc tamquam pictus, & dealbatus non habeat ſubſiſtentiam, remanet nullum cum eodem contractu.

CAPVT XCVI.

Iuramentum, quod non ſit potens ad tollendum defectum inſinuationis in donatione excedẽte 500.ſolidos, fuit iam communis retro. Iura-

actis temporibus opinio, hodie verò contraria aſſumpſit vires,et ſic nunc tàm in Scholis, quàm in Palatijs communiter amplectitur,et irrefragabiliter eſt tenẽda fauore Religioſis, et melius eſt offendere Leges Ciuiles, quàm DEVM.

Periurij crimen maximum eſt, graue ſcelus, et peccatum mortale. Periurius punitur exciſione linguæ. Periurius eſt infamis infamia iuris, et facti, et repellitur à limine Iudicij, et ſi eſt clericus priuatur beneficijs, et efficitur inhabilis ad alia acquirenda.

In Donatione excedente ſummam 500. ſolidorũ abſque inſinuatione, licet iura ſentiãt quoad exceſſum non adeſſe conſenſum donantis tamen iſta eſt fictio Iuris Ciuilis, quæ non eſt valens ad tollẽda periuria. Inſinuatio an principaliter dicatur inducta à Iure, fauore publico, vel priuato, et præualet opinio, fauore priuato principaliter fuiſſe introductam, et ſecundariò fauore publico,et ſic intrant vires iuramenti.

CAPVT XCVII.

Inſinuatio donationis excedẽtis ſummam 500. aureorũ, quod ea nõ ſit de ſubſtantia,& forma ipſius donationis, ſatis deducitur ex eo, quia non eſt neceſſe, vt fiat in ipſomet contractu donationis cum ſufficiat quod poſtea interueniat cum alias non poſſet illa interuenire, quia forma in ipſa conceptione actus debet interuenire, nam, et ipſa dat formam contractui.

Inſinuatio donationis eo ſpatio 30. annorum, præſumatur interueniſſe,& affirmatiua opinio præualet, dummodo tamen cum dicto tempore concurrat obſeruantia, ideſt effectuatio ipſius donationis, vt donatarius ſit in poſſeſſione rerum donatarum.

Inſinuatio, cum ſcripturam de neceſſitate requirat, nã apud acta debet reponi, quo caſu quando ſcriptura debet interuenire, tunc non admittitur probatio præſumptiua, ſed debet exhiberi ipſa ſcriptura, et ſic debet conſtare de veritate, quando ex ipſa donatione apparet, quod inſinuatio non interuenit, et vide ſolutionem in ſeq. capite.

CAPVT XCVIII

Inſinuationis donationis defectus quando apparet, ex ipſo inſtrumento donationis, tunc ſanè nõ videtur eſſe locus præſumptioni, quod talis inſinuatio potuerit interuenire, cum ſit aperta ſatis concluſio illa, quod probatio, quæ ſit per euidentiam facti, ſuperat omnes alias probationes.

Actus, quando debet fieri in ſcriptis, non præſumitur, quod fuerit factus, niſi oſtendatur ſcriptura. Forma, & ſolemnitas ſubſtantialis alicuius actus non præſumitur ex ipſo curſu temporis, & quare. Quantitas rerum lenioribus probationibus decetur, quando conſtat de eſſentia, ſeu qualitate actus.

De inſinuatione donationis probanda, quando agitur, dum apparet de ipſa donatione, tunc admittuntur leniores probationes pro illius iuſtificatione.

CAPVT XCIX.

Inſinuatio donationis, quod præſumatur interueniſſe ſtante ſpatio 30. annorum eſt opinio adeo clara, vt nullatenus obnubiletur, ex eo, quia non reperiatur in inſtrumento donationis appoſita, nam cum poſſit fieri etiam poſtea, ex hoc non probatur talis negatiua.

Negatiua, tunc probatur ex inſpectione inſtrumenti, quando affirmatiua de neceſſitate debet probari ex ipſo inſtrumento, ſicuti è contra dicitur, vbi affirmatiua, aliter probari poteſt, quam per certam ſcripturã, & tunc negatiua non probatur concludenter ex inſpectione eiuſdem, cum poſſit adeſſe in aliqua alia.

Decretũ irritans poſitũ in l. ſancimus, et in l. illud C. de donat. in terminis quod donatio facta 500 vltra ſolidos non teneat, ſi nõ ſit inſinuata, an per illud dicatur inducta forma, ad effectum vt inſinuatio, tamquam de forma ipſius donationis, ex tractu temporis, non poſſit præſumi interueniſſe.

CAPVT C.

Defectus inſinuationis donationis excedentis ſummam 500. ſolidorum an dicatur ſanatus per iuramentum, & tunc verè opinio affirmatiua abſque controuerſia tranſit, quando in ſpecie ſolemnitati inſinuationis ſuit renũciatum, quidquid ſit, ſi in genere fuerit iuratum non contrauenire donationi.

Statutum, ſi diſponat, quod iuramentum in cõtractibus habeatur pro appoſito, & tunc licet tale iuramentum parturiat effectum ciuilem, quo ad homines, non inducit tamen ſacramẽtum, & religionem iuramenti formalis erga DEVM, nec tranſgrediens efficitur periurius.

Donatio facta Eccleſiæ, vel aliàs ad pias cauſas, ſi excedat 500. ſolidos vtrum inſinuanda veniat, & quamuis multi DD. quærant ſatis colorate demõſtrare, quod talis donatio incluſa etiam ſit ſub diſpoſitionibus requirẽtibus inſinuationem, tamen falluntur, cum veritas ſatis apparenter militet in contrarium, et adducuntur rationes ſatis apparentes.

LAVS DEO.

SVMMARIVM SEQVENTIS PRAELVDII.

ARGVMENTVM.

In præſenti præludio deducitur, deploraturque miſera Iuris prudentiæ conditio, circa abyſſum Voluminum in ea, iam editorum, et deinceps edendorũ, & quidem edenda deberent ex omni parte abſoluta eſſe aliàs potius nauſeam, quàm guſtandi anſam allatura ſunt, & quando quis talia non edit, ex quo excuſandus veniat.

Et poſt DIVINI auxilij implorationem (plura, cum in hoc volumine plerunque agatur circa materiam piarum diſpoſitionum redolentem) congeruntur, ad effectum inſinuandi omnibus, vt per quam ardentes ſint ad operoſam pietatem erga egenos, quia tutò hac via petitur Cœlum.

Nam, & ea ſatis potens eſt, & ſicuti bonum ſignũ pro victoria cauſæ eſt, dum Iudices munera ſumunt (à quibus vt ſe abſtineant pluribus rationibus latè ſuadetur) ita ſupremus Iudex munera ſumendo per manus pauperum, facili negotio miſericordiam iuſtitiæ anteponet, & non dubitent miſericordes reportandi, niſi fauorabilem ſententiam, quia pietatem exercentibus omnia ſunt munda.

Inſuper, quia pruritus cumulandi aurum fere eſt cauſa, vt pietas, & dilectio erga miſeros ſopita quaſi remaneat, ideo contra malam naturam auri, quæ eſt tenebrarum amantiſſima, & accedente eius palliditate, multa legaliter congeruntur circa illos, qui amant tenebras, quia de iure ſuſpecti ſunt, item contra eos, qui pallent, cum pallere ſit ſignum malæ conſcientiæ.

Tandem deducuntur plures, qui à Iure præſumuntur auari, nempe Senes, Mulieres, Medici, Clerici, Iudices &c. circa quos multa legaliter quoque congeruntur, & dire execratur auaritia, nec non rapacitas iniquorum Cauſidicorum, & ſuadetur litigantibus concordia, extolluntur etiam iuſti Aduocati, Procuratores &c. tamquã ſtellæ fixæ in DEO, & latius vt habetur infra à num. 59.

1. *Cibi ſuaues, & exquiſiti, ſæpè & eos, qui ſaturi ſunt, ad iterum edendum, alliciunt.*

2 *Vina ſuauia, & fragrantia etiam eos, qui ſitim expleuerunt ad bibendum, ſolent exſtimulare.*

3 *Pelagus legalis hodie ſic in immenſum excreuit, vt ſine fundo ſit.*

Voluminorum Iuris moles ita multiplicata reperitur, vt ad ſummum videatur perueniſſe. num. 3.

4 *Libris legalibus ſi quis hodie omnibus communiri præpoſuerit, perampla Craſſi opes, ei deficerent.*

5 *Abyſſus ſicuti abyſſum inuocat, ita quoque copia voluminum legalium hactenus editorum videtur indigere multitudine edendorum.*

6 *Deſiderium, ſeu pruritus edendi volumina eſt inſatiabilis.*

7 *Iuris prudentiæ natura, quæ videatur eſſe.*

8 *Libris legalibus adhuc editis quilibet non ſolum ſaturus reperitur, ſed etiã hydropicus, & ebrius apparet.*

Adiectione non indiget plenitudo. nu. 8.

Rei demonſtratæ demonſtrationem addere fruſtra eſt num. 8.

9 *Solem qui certat facibus adiuuare, fruſtra laborat.*

10 *Volumina in Iure, qui longè doctiſſima non edit, potius nauſeam, quàm guſtandi anſam præbet.*

Volumina in Iure edere nõ deberet, qui non eſt omnibus numeris abſolutus. num. 10.

11 *Gloria inanis non debet eſſe cauſa, vt volumina in Iure ſine vtilitate multiplicentur.*

12 *Muſca cum vidiſſet Elephantem ſtatim cogitauit ſe illi æqualem facere, ſed incipiendo ſe tumeſcere crepuit.*

13 *Mus quidam ridiculus, ex quo cogitabat, ſe poſſe numerari inter molendinarios.*

14 *Temeritas eſt coram perſonis inſignibus in aliqua arte, velle diſputare, ſi de ea ipſe ſit ignarus.*

15 *Barbarus, cum diu ſtetiſſet Athenis, & tres tantum literas Græcas didicerit, quid ei acciderit num. 16.*

17 *Grandes materiæ ingenia parua non ſufferunt, & in ipſo conatu ſuccumbunt.*

18 *Cauſæ ſubtiles non ſunt committendæ groſſis Aduocatis, cum ſint ſuſpecti ob iuris ignorantiã.*

Equum nõ aſcendat, qui neſcit equitare. nu. 18.

19 *Aduocatus an excuſetur à peccato omni, defendendo iniuſtam cauſam ſtante eius ignorantia.*

20 *Aduocatus imperitus tenetur ad reſarciendum damnum, ob ſuam culpabilem ignorantiam, ſecutum.*

Aduocati ignorantia, cum ſit indirectè voluntaria. ſic etiam damnum ſecutum, eſt indirectè voluntarium. num. 20.

21 *Aduocatus, vel alius cauſidicus ex vi ſui officij tenetur eſſe ſufficienti peritia inſtructus.*

Et ſcire ea, quæ communiter ad eius officium ſpectant aliàs culpa eius aſcribitur.

Doctor non ſolum tenetur de dolo, ſed etiam de culpa num. 21.

22 *Aduocatus imperitus ad nihil tenetur, ob damnum ſecutum ob eius imperitiam, ſi clienti nota erat illius ignorantia, vel ſi ipſe cliens ſit etiam Doctor.*

Aduocatus non tenetur habere tantam ſcientiã, vt ſit alter Bartolus.

23 *Iuris Dolores aptiùs non nulli vocari poſſunt, quàm Doctores.*

24 *Libri, qui in lucem mittuntur, ſibi multos aſſumunt Iudices.*

25 *Magiſterium periculoſum eſt, diſcipulatus verò ſecurus.*
Auditor eſt magis ſecurus, quàm prolator. num.24.

26 *Talentum ſuum, quis improbe non debet ſupprimere.*

27 *in Horreum Domini vnuſquiſque aliquid debet afferre. num.28.*

29 *Animus hominum ad aliquid agendum eſt natus, ita vt opere paſcatur, otio verò diſſoluatur.*

30 *Otium eſt peſſima beſtia, & omni aſpide nocentius ſepulturaque hominis viuentis.*
Homines nihil agendo male agere diſcunt. nu.30.

31 *Opiniones erroneæ pedibus terendæ ſunt, ac funditus eradicandæ. & num.32.*

33 *Vires vbi deficiunt, eſt laudanda voluntas.*
Condire ſeitè non omnibus datum eſt. num.33.

34 *à Debitore inopi quidquid accipi poteſt; ad lucrū ſcribendum eſt.*

35 *Laus nulla eſt non facere, quod quis facere non poteſt.*

36 *poſt Naufragia tentanda ſunt maria; & poſt malam ſegetem, ſerendum.*

37 *Scribentibus facile ignoſcendum eſt, ſi nullatenus profiteantur ſe perfectè ſcribere, ſed ſolum ſcribendo proficere, & proficiendo ſcribere.*
Arogantia omnis eſt moleſta, ſed illa ingenij moleſtiſſima.

38 Scriptor ille non eſt arguendus, *qui veniam tãtum pro laude poſcit.*

39 *In Caupona cum quidam viſus fuiſſet à* Catone, *ac in eam ille introfugiens, quid ei dixerit.*

40 *Errorem ſuum quantò magis quis inficiatur; tantò magis illum penetrat.*

41 *Pauperes illi, qui fingunt ſe eſſe diuites ob iſtam ſimulationem ſunt pauperiores.*

42 *ad Studium magis paucorum charitate quis debet ſe prouocare, quam multorum detractione deterreri.*

43 *Luna ſuos curſus ſurda peragit, parum curando de oblatratibus nocturnis canum.*

44 *Laudatorem de ſuis ſcriptis* dum *quis non quærit, nec iniquum detractorem pertimeſcere debet.*

45 *cum* Cenſoribus *iniquis ſemper impar eſt certamen, nam ſiue quis vincat, ſiue vincatur, ſemper maculatur.*

46 *Olla ænea ad pugnam prouocans ollam luteam, ipſa quare recuſanit ſumere certamen.*
Ventum, qui obſeruat non ſeminat.

47 *Nubes qui obſeruat non metit.*

48 *Maledicos qui timet, vilior eſt, quàm qui hoſtes fugit, & quare.*

49 *ad Honeſta properanti contemnendus eſt contemnendorum hominum contemptus. nu.31.*

50 *Palato omnium ſatisfacere, homini vix datum credibile eſt.*

51 *Auriculas Aſini quilibet habet. num 31.*

52 *Vnicuique creato natura dedit vitium ſuum.*

53 *Peccare in nullis potius eſt diuinitatis, quàm humanitatis.*

54 *Votum de numquam peccando non valet.*

55 *Diuinum ſolum eſt, quod labe vacat mortalia numquam reprehenſore carent.*

57 *in Teſtatore non requiritur perfectus ſenſus, & omnimoda mentis ſanitas, quia aliàs nemo poſſet teſtari.*

58 *ſine Defectu aliquo prudentiæ, & per conſequēs ſine aliqua particula ſtultitiæ nemo eſt.*

59 *Quidam exiſtens in Mari, & proximus ſubmerſioni, carnes ſalſas auidiſsimè commedit. & quare.*

60 *Diuini Numinis inuocatio in omnibus actionibus eſt præmittenda.*

61 *Studium humanum vacillat; vbi pro fundamento non habetur IESVS.*

62 *Fidelium mentes planè dulceſcunt IESV melliſluo nomine inuocato.*

63 *Nomen IESV eſt potentiſsimi auxilij, etiam ſi quis in deſperationis abyſſo ſubmerſus eſſet, vt alter Iudas.*

64 *Iudas dum negotiabatur vendere ſuum Magiſtrum ſi loco,* & cum vobis tradam, *dixiſſet,* & IESVM vobis tradam, *non periſſet.*

65 *Deſperatio longè abeſt, vbi eſt nominis IESV, innocatio.*

66 *Cœlum, qui aſcēdere deſiderat nomen IESVS inuocet ſecundum S. Bonauentur.*

67 *Peccator quicunque ſceleſtiſſimus, ſi debitè inuocauerit in vltimo vitæ nomen IESV, ſaluabitur, ſecundum S. Bernardin. Senenſ.*

68 *Nomen Domini quicunque inuocauerit ſaluus erit.*

69 *Laus non eſt ſpecioſa in ore peccatoris.*

70 *Nomen MARIÆ peccatores conſolat, & iuſtos lætificat.*

71 *MARIA eſt omnium excellentiarum incomprehenſibilium compendium, & pulcherrima pulchritudo omnium pulchritudinum &c. numer.72.*

73 *AVE MARIA dum dicitur ridet Cœlum, Angelus gaudet, Mundus exultat; Infernus cōtremiſcit.*

74 *MARIA eſt Cæli gaudium, Mundi refugium, & Purgatorij ſolatium.*

75 *Beneficium punitionis in Inferno citra condignum intercesſioni B. Mariæ attribuitur.*

76 *in Ægypto eſt hortus Balſami, qui nullum producit fructum, niſi irrigetur fonte vicino in quo Deipara Virgo puerum IESVM frequenter lauit, & num.79.*

78 *Fauor Beatæ Virginis, vt opera humana non ſint vidua fructuum valde adiuuat.*

79 *Iuſtinianus Imperator magnam fiduciam repoſitam habebat in precibus B. Virginis.*

80 *Eique magnificentiſsimum Templum erexit, & tale, vt nullum aliud ei æquari potuit.*

IVRIS

IVRIS STVDIOSIS
ET PIETATIS CHRISTIANAE
ZELO ARDENTIBVS
PAVLVS RVBEVS I. C. ROMANVS

Salutem in eo, in quo eſt vera ſalus.

SVAVIBVS, & exquiſitis
cibis propoſitis, ſæpenume-
rò non ij tantùm, qui ſame
1 laborant ad edendum tra-
huntur, ſed non numquam
& ij quos iam ſatietas cœpit
extimulantur. Quemadmo-
dum etiam poculis ingenti
ſuauitate, atque fragrantia
2 præditis, non illi dumtaxar qui ſiti afficiuntur,
ſed illi quoque qui ſitim expleuerunt ad biben-
dum allici ſolent.
Sic, & nos dicere poſſumus, cum hodie lega-
3 lis ſine fundo pelagus, vt eſſe fertur, ille An-
glicus, adeo in immenſum excreuerit. & ita ad
ſummum peruenerit, vt in altitudinem Maris
videatur adeſſe; Vnde ſi quis omnibus Iuris
voluminibus communiri præpoſuerit, nec per-
amplæ Craſſi opes in eorum emptione ſat eſsēt,
4 Heu, quot lepores in Atho quot Apes paſcun-
tur in Hibla, ſic, & hodie tot reperiuntur libri,
vtinam ad eam iam non peruentum eſſet in iu-
re calamitatem, vt quaſi abyſſo abyſſum inuo-
5 cante, ipſa copia editorum voluminum lega-
lium innocet, ſeu expoſcat multitudinem eden-
dorum. Plura de inſatiabili deſiderio, ſeu pru-
6 ritu edendi volumina, iam *dixi in proem ad*
deciſiones Rotæ Romanæ bon. mem. Reuerendiſsimi
Peniæ à num. 11. Natura quippe iuris pruden-
7 tiæ ea videtur eſſe, vt temporum infinita, per-
petuaque varietate, nec modum, nec finem ha-
bere videatur.
Vnde ex hactenus ſcriptis, & quidem ſuper-
8 abundanter, non ſolùm quilibet ſatur, & ple-
nus apparet. ſed etiam hydropicus, & ebrius re-
peritur. Adiectione enim non indiget plenitu-
do. *can. bona quidem 96 diſtinct.* Reique demō-
ſtratæ, demonſtrationem addere fruſtra eſt. *l. 1.*
§. fin ff. de dot prælegat. Non ſunt quidem ad ſyl-
9 uam (vt aiunt) ligna ferenda. Vtique in va-
num laborat, qui Solem certat facibus adiuua-
re. *can. ſi omnia 6. quæſt.* 1, & allegari poteſt illud
Ouid. Elegiar.

Quid folia arboribus plena, quid ſidera Cœlo,
In freta collectas alta, quid addis aquas?

Quare niſi ſuauiſſimi cibi, & pocula penitus
10 fragrantiſſima, nempe volumina longè do-
ctiſſima offerantur, potius nauſeam, quàm gu-
ſtandi anſam allatura eſſe, non ſine cauſa arbi-
tror. Quare volumina quis in iure non edat, niſi
ſit omnibus numeris abſolutus. Quibus ſuppo-
ſitis, opportunùm putabam, quoad legalem di-
ſciplinam calamo, vltimum vale annunciare, Nō
enim ego ſum adeò inanis gloriæ cupidus, vt le-
11 gales libros ſine vtilitare bonum ducerem
augere. Nec etiam adeò exemplari egeo ſub-
ſtitutione, vt mihi perſuadere velim inter do-
ctos Iuriſconſultos me poſſe numerari, vt volu-
mina vndequaque præſtantiſſima edere valerē.
12 Nam certè mihi eueniret, quod narratur in
fabulis de ſtulta illa muſca, quæ cum vidiſſet
Elephantem, ſtatim cogitauit illi ſe æqualem
facere, & incipiendo ſe tumeſcere crepuit, Aut
eſſem ita temerarius, prout pariter enarratur in
13 fabulis, ſicut ridiculus ille mus, qui cum per-
ueniſſet ad quemdam Molendinum. & tantiſper
eius caudę ſummitas fuerit à farina inalbata,
illico putauit ſe quoque inter alios molendina-
rios adſcribendum fore, ſic & ego inter Iuris
peritos.
Vel audax reputatus eſſem, quemadmodum
alter Phormio qui, (vt refert eum exprobrando
14 Marc. Tull.) cum eſſet penitus ignarus rei mi-
litaris, non erubuit tamen coram Anibale, de
ea diſputare. Et quamuis in ampla Iuris pru-
dentiæ ſapientia aliqua elementa, ſi, & in quan-
tùm ſuperficialiter, quaſi poſſideam.
Tamen non eſſem minus deridendus, quam
ille vir barbarus, de quo narrat *Cel. R Log. lib. 19.*
15 *cap.* 13. qui cum cauſa diſcendi perueniſſet A-
thenas, magnum nomen ſibi videbatut acqui-
ſiuiſſe cum poſt longum tempus tres græcas lit-
teras didiciſſet. Cumque rediſſet in Patriam,
magno popularium fauore exceptus, contra
Prætorem quendam Græcè concionantem po-
ſitus eſt, qui Prætor poſtquam perorauit, cla-
mauit Barbarus ille recitando tres illas literas
Græcas. Quo clamore perterritus, Orator ob-
16 mutuit. Barbari verò popularem ſuum putā-
do viciſſe illum magno applauſu domum dedu-
xerunt. Sed his relictis, ad nos, ſeruandū quip-
pe venit præceptum Sapientis Catonis, dum ſic
inter alia ſua aurea monita prudenter docuit.

Quod potes id tentes, operis, ne pondere preſſus
Succumbat labor, & fruſtra, tentata relinquas

Optimeque expendi poteſt dictum Magni Ec-

Digitized by Google

cleſiæ Doctoris Hieronymi Sancti in epiſt. ad
17 Heliodorum, ibi, *Grandes, materias † ingenia*
parua non ſufferunt, & in ipſo conatu vltra vires
auſa, ſuccumbunt, cui aſſentit *Bald. in l. fin. C. de*
hared. petit. vbi quaſt. 16. ſubtiles cauſas (ait) nõ
18 eſſe groſſis Aduocatis committendas, quia
ſuſpecti ſunt propter iuris ignorantiam per illũ
textum, & facit vulgatum illud dictum, Equum
non aſcendat, qui æquitare ignorat.

Ignorantia enim an excuſet Aduocatum, qui
iniuſtam cauſam defendit, ita vt non peccet, &
non teneatur ad reſtitutionem *videatur Azor.*
inſtit. moral. part. 3. lib. 13. cap. 29. dub. 4. vbi con-
cludit, ad hoc vt Aduocatus iniuſtam cauſam
19 defendẽs, excuſetur ab omni peccato prætextu
ignorantiæ, requiritur, quod adhibita debita
diligentia, ignorantia eius ſit inuincibilis. Pu-
tando cauſam eſſe iuſtam, *& ex noſtris concludit*
Io. Paul. Xammar. in tract. de offic. Iudic. & Ad-
uoc. part. 2. quaſt. 8. num. 19. verſ. Aduocatus in-
iuſtam cauſam defendens &c. Concluſio inſuper
illa generalis eſt, quod Aduocatus imperitus te-
netur ad reſarciendum damnum parti, vel clien-
20 ti, ob ſuam culpabilem ignorantiam, ſecutũ,
quia cum talis ignorantia ſit indirectè volunta-
ria, ſic etiam damnum ſecutum eſt indirectè vo-
luntarium.

Nam Aduocatus, vel alius Cauſidicus ex vi
ſui officij tenetur eſſe ſufficienti peritia inſtru-
ctus, & ſcire ea, quæ communiter ad eius officiũ
21 ſpectant, vnde talis ignorantia culpæ aſcribi-
tur. *l. imperitia, vbi Dec. Cagnol. & alij ſcribentes*
ff. de regul. iur. Doctor autem non ſolùm de dolo,
ſed etiam de culpa tenetur *per tradita ab Alex.*
in rubric. de procurator. num. 2. quem refert, & ſe-
quitur *Anton. Mar. Caroc. de comm. opin. lib. 3. ti-*
tul. 11. num. 11. & ſeq. eò quia culpa, dolo æqui-
paratur, *vt communiter notatur in l. quod Ner-*
22 *ua ff. depoſit.* Limita tamen id non procedere,
quando cliens nouerat imperitiam Aduocati,
quia id ſibi imputet, vel ſi ipſe etiam erat Do-
ctor. de qua materia, cum ſit extra propoſitum
noſtrum *latè videatur apud Io. Angel. Boſſ in ſuis*
moralib. part. 1. titul. 1. §. 28. à numer. 762. & ſeq.
Cœterum, *vt inquit Card. Toletus lib. 3. inſtruct.*
cap. 60. num. 3. Aduocatum non teneri habere
tantam ſcientiam, quantam Bartolus.

Supradictæ igitur, vt dicebam, rationes, re-
trahebant me à ſcribendo, maximè agnoſcendo
meam imbecillitatem, cum ſim omnium Iuriſ-
conſultorum doctrina, auctoritateque minimus.
23 Et poſſim aſſerere me in numero eorum Do-
ctorum eſſe, de quibus verba habui *in diſcurſ.*
part. 4. recent. tom. 2. à num. 25. verſ. Non Iuris
Doctores, ſed aptius Iuris dolores vocari poſſũt &c.
Expaueſco etiam admonitum S. Hieronymi *in*
epiſt. contra Vigilantium in illis verbis.

24 *Qui ſcribunt multos, ſibi aſſumunt Iudices.*

Periculoſum ſiquidem eſt Magiſterium, diſci-
pulatus verò ſecurus eſt. Securior eſt enim
25 verbi auditor, quàm prolator, Tutò certè de
ſe dixit ille, ego autem auditor ſemper tantùm,
& benè cõgnouit illud Pſalm. 50. *Auditui meo da-*
bis gaudium, & lætitiam, & hic faciunt tradita
à me in *diſcurſ. par. 7. recent. à num. 17. verſ. crede*
mihi, qui benè latuit, bene vixit &c. Verumta-
men, ne talentum, quod mihi à DEO Optimo
26 Maximo attributum fuit, improbè ſupprime-
rem, & ſi quid ex eo lucrifacere potuiſſem li-
benter exiberem. Nam paternè quidem *idem*
S. Hieronym. ſuper Matth. cap. 1. & nos habe-
mus *in can. reuertimini 16. quaſt. 1.* hortatur, in-
27 uitat, monet, & allicit vnumquemque in hor-
reum Domini cibos afferre, *& in proem. lib. Re-*
gum, ſingulos prouocat in tabernaculo DEI,
conferri quod poteſt, in hæc verba, *In templo*
DEI offert vnuſquiſque quod poteſt, Alij aurum
28 *& argentum, & lapides pretioſos, alij byſſum,*
purpuram, & coccum offerunt, & hyacinthum,
nobiſcum benè agitur, ſi obtulerimus pelles & ca-
prarum pilos.

Inſuper hæc ſcripſi, vt otij mei qualemcun-
que non inuitus redderem rationem. Nam, vt
inclamat Mellifluus Bernardus in epiſt. ad Ru-
ſticum, ibi, *Sunt noſtri animi ad aliquid agendũ*
29 *nati & appoſiti, itaque opere paſcantur, roborã-*
tur, gaudent, otio vero diſſoluuntur, inertia deci-
dunt. Nam otium eſt peſſima beſtia, & omnĩ
30 aſpide nocẽtior, ſepulturaq; hominis viuentis.
Et ex ſententia Catonis, Homines nihil agen-
do malè agere diſcunt, & iam abunde acriter
pungendo otioſos plura contra eos deduxi *in*
diſcurſ. par. 4. recent. tom. 3. à nu. 184. vſq; ad 302.

Quamobrem in Theatro Legali, iterum va-
cuis manibus erubui apparere; Vnde in teſti-
monium meorum ſudorum has, quales quales
reſolutiones legales in lumine publico prodeo.
31 Verumtamen ſi quid bene dictum erit, illud
veritatis contemplatione candidè conſeruetur,
& ſi quid ſpinoſum viderit, quaſi pungat, omit-
tatur. Et præcipuè omnia iudicio Eccleſiæ ſan-
32 ctæ DEI tam dicta, quam dicenda, omniaq; mea
zelanter, & lætanter ſubmitto, & ſubijcio. Cę-
terum ſatis notum eſt, vt vbi deficiunt vires,
33 laudanda venit voluntas, ſicuti etiam in ore
vulgi plurimum verſatur illud dicterium.

Condire ſcitè non omnibus datum eſt.

34 Et quis ignorat, quod ab inopi debitore, quid
quid accipi poteſt, ad lucrum adſcribendum ve-
35 nit. Vlterius nulla laus eſt, non facere, quod
quis facere non poteſt, nam etſi dixit ille.

36 *Et poſt naufragia, tentando maria*
Et poſt malam ſegetem, ſerendum.

Vnde id multò magis ſibi vſurpabit locum, quã-
do neutrum accidit, tentabo igitur ventis ve-
37 las dare. In his enim, quæ erraui, facile mi-
hi ignoſcendum erit, quia non vt arrogans re-
cuſo argui, ſed humilis quæſo corrigi, & edoce-
ri. Scio enim, quod omnis arrogãtia eſt mole-
ſta, verùm illa ingenij eſt moleſtiſſima, *vt ſentit*
Orator Romanus in Verr. Nam, & nullatenus
cẽſeo me eſſe, in illorũ numero, qui perfectè ſcri-
bunt, ſed bene in eorum me repono, qui ſcri-
bendo,

bando, proficiunt, & proficiendo ſcribunt, ſicq;
38 veniam tantum pro laude poſcam. Imbecil-
litatem enim meam, meoſque errores obſtina-
tè numquam defendam. Equidem ſcitum eſt
Diogenis illud dictum ad quemdam, quia ab
39 eo viſus in caupona, & erubeſcens, quare in
eam introfugiens, quantò (dixit illi Diogenes)
magis introfugies, tantò magis in caupona eris,
40 ita quiuis dum errat, quantò magis inficia-
tur errorem ſuum, tantò magis illum penetrat,
ac ſeſe includit morbum, ſicuti quoque faciunt
nonnulli pauperes, qui ſimulant ſe eſſe diuites,
& ob iſtam ſimulationem, ſunt pauperiores.
41 Si quis tamen iſtis rationibus nō acquieſcat,
legat prius, & deſpiciat poſtea, ne videatur, ex
præſumpto liuore id facere, & ad omne peius
dicam vnà cum S. Hieronym in Epiſt. familiar.
42 lib. 1. epiſt 14. ad Domnionem. *Legant qui vo-
lunt, qui nolunt abijciant: euentilent apices, lite-
ras calumnientur. Magis paucorum charitate
prouocabor ad ſtudium, quàm multorum detra-
ctione, & odio deterrebor.* Et ſic Lunam imita-
bor, quæ ſurda curſus ſuos peragit, parùm curā-
43 do de nocturnis canum latratibus, videatur
*Alciat. in Emblem. 165. & ibi latè Commenta-
tores.*

Ego enim, nec laudatorem quæro, nec ini-
44 quum vituperatorem pertimeſco. Cum in-
iuſtis enim cenſoribus impar ſemper eſt certa-
men, ſiquidem.

45 *Vinco, aut vincor, ſemper ego maculor.*

Obuiat quoque quod habetur in fabulis, nempè
46 ollam æneam volentem ferire ollam luteam,
ipſa recuſauit tale certamen ſumere, afferen-
do ſiue percuſſa fuero, ſiue percutiam peius mi-
hi erit. Vlterius ſatis in angulo eſt, quod, qui
obſeruat ventum non ſeminat, & qui obſeruat
47 nubes non metit, propter auiculas ſationem,
quis deſerat? Vilior eſt profectò, qui maledi-
cos, quàm qui hoſtes fugit, hic enim facta ver-
48 bera, mortem, ille vero inania verba perti-
meſcit. *Ad honeſta properanti contemnendus eſt
49 contemnendorum hominum contemptus.* Et tan-
dem omnium palato ſatisfacere homini vix da-
50 tum eſſe arbitror. Quis vnquam dixit multa,
quibus omnes arrideant, vel quæ quadrent in
omnes? *& ſcitè dixit Perſ. ſatir. 1.*

51 *Auriculas aſini, quis non habet?*

Suum enim quiſque patitur Manes, & vnicuique
52 dedit vitium natura creato, eſtque ſatis vul-
gatum dictum illud Imperatoris *in l. tanta. 2. C.
53 de veter. iur. enucl.* quod in nullis penitus pec-
care potius diuinitatis, quàm humanitatis ſit.
54 Vnde votum de numquam peccando non va-
let F. Emanuel *in Summ. par. 2. cap. 94 concluſ. 5.*
Azor *inſtit. moral. part. 1. lib. 11 cap. 14. quæſt. 4.*
Sayr. *in Clau. Reg lib. 6 cap. 2. num. 9* Soar. *de re-
lig. tom. 2 lib. 2. de vot. cap. 3. num. 2 & 3.* Leſſ. *de
Iuſt. lib. 2. cap 40 dub 5. n. 33.* Auguſtin. Barboſ.
*in cap. Niſi cum pridem. num. 6. verſ. vnde votum
de numquam peccando non valet &c. de renunt.*
55 Solum enim diuinū eſt quod labe vacat, mor-
talia numquam reprehenſore carent. Hinc illud
Dauidicum pſalm. 45. *Omnis homo mendax*, &
congruit illa Iuris concluſio, quod in teſtante
56 non requiritur perfectus ſenſus, & omnimo-
da mentis ſanitas quia aliàs nemo poſſet teſta-
ri cum nemo ſit ſine aliquo defectu prudentiæ,
57 & per conſequens ſine aliqua particula ſtulti-
tiæ, & latius dicam infra.

Tandem aliquis nō admiretur ſi plus, quàm
par videtur contra calumniatores, ſeu Momos
verba habui, quia ſi numquam inualuit, & in-
crebuit tam peſtilens hominum genus hodie eſt,
58 nam imitatus ſum iocoſum illum hominem,
qui perſiſtens in Mare, & orta graui tempeſtate
carnes ſalſas comedebat auidiſſimè, & voraciſ-
ſimè, Rogatus dicere cauſam huius edicitatis,
reſpondit, quia mox plus mihi bibendum erit,
quam in omni vita mea bibi, nam tam atra erat
tempeſtas, vt nulla ſpes ſalutis erat veriſimilis.
Sed de his ſatis.

In præſenti enim præludio, more mihi non
59 inſolito, & præcipuè quia in hoc volumine tra-
ctatur ſæpe ſæpius de magnis priuilegijs teſta-
mentorum ad piam cauſam ordinatorum, & ſē-
per Doctor Catholicus, monente bo. me. Card.
Paleotto in pluribus locis ſuorum operum, de-
bet ad confuſionem infidelium, aliquid miſcere
in ſuis ſcriptis Chriſtianam pietatem redolens.

Vnde antequam rem ipſam aggrediar, ope-
rā dabo inflammare omnes, & præſertim quan-
do ſani ſunt, rebuſque ſuis vti poſſunt, ad pieta-
tem operoſam erga ægenos præſtandam, cum
illa ſit via ſecura, quæ in Cœlum vſque ducit,
vt dicam à num. 81 vſque ad 140.

Videbimus poſtea, quod ſicut prophetia ob-
tinendi ſententiam fauorabilem, eſt dum Iudex
recipit munera, quia dum munera per oſtium
Iudicis intrāt, Iuſtitia euolat per feneſtras mul-
taque inſtillantur ſuper hoc auribus Iudicum
pecunia corruptorum *à num. 141 vſque ad nu-
mer. 208.*

Quæ licet vera ſint, quoad Iudices Terrenos,
ſed non quoad ſupremum Iudicem Cœleſtem,
qui per manus pauperū muneribus poteſt flecti,
vt habetur à num 206 vſque ad num. 213.

Deinde ſedulò indagabimus, quare pietas ho-
die adeo torqueſcat, cum in primitiua Eccleſia
tàm ardens erat, & nunc dilectio, quaſi mortua
ſit, & id potiſſimum aſſignabimus magnæ belluę
auaritię, & ſie prurituí cumulandi aurum Vnde
ipſius auri naturam peſſimam deſcribam, cum
aurum ſit tenebrarum amantiſſimū, & qui amat
tenebras ſuſpectus eſt, cuius ocaſione aliqua
congeram quod qui odit lucem ſuſpectus eſt, *vt
diſcutitur à num. 219. vſque ad num. 260*

Item ſtante auri palliditate, cum id ſit malū
ſignum, nam pallere eſt indicium malæ conſciē-
tiæ, ideo perquiram quale indicium faciat ad
torturam palliditas, trepidatio, titubatio &c.
à num 264. vſque ad num. 280.

Seuerè deinde perſtringam auaros eiſdē ante
oculos ponendo eorum execrandam deformi-
tatem.

tatem, ac horrendum ſtatum, cum iuxta oraculum cœleſte in Ecclef. cap. 10. *Auaro nihil ſit ſceleſtius*, itaque quilibet magnus peccator eo melior erit *à num. 384. vſque ad numer. 452.* ſed credo omnia incaſſe deducere, cum illud ſit vitium altæ radicis, & rarò in his terminis reportatur victoria *à num. 374.*

Poſtea verò deducam multos, qui à iure præſumuntur auari, & præſertim Senes *à num. 332. vſque ad num. 365.* Item Mulieres *à numer. 453. vſque ad num. 494.* Medici *à nu. 405. vſque ad nu. 515.* Item Clerici *à nu. 516. vſque ad num. 577.* & plures deducuntur cõtra iniquos Aduocatos, cæteroſque cauſidicos, qui pice auaritiæ conſpurgati ſunt *à num. 578. vſque ad num. 651.*

Quæram deinde enixè inſinuare omnibus litigantibus, in quo pelago miſeriarum maneant, dum in manibus talium cauſidicorum reperiũtur, imò iuſtius canum, ſeu Curiatum deuoratorum, ſeu viperarum ſibilantium, qui non cõtentantur niſi ad ſummam paupertatem miſeros litigantes deducant, vnde hortantur omnes ad concordiam, ne experiantur id, quod euenit Chymiſtis, qui dum aurum quærunt, perdunt etiam argentum, & dum laborioſè exquirunt lapides, omnia bona dilapidant, *vt latè à num. 615. vſque ad num. 651.*

Extolluntur demum æqui Aduocati, & Procuratores, & tam vltra, vt quaſi ipſi DEO cõpatentur, vt habetur *à num. 652.* & præſertim ſummè effertur officium Aduocationis, dum ipſe DEVS, & eius Glorioſa Mater tale officium exercent, *vt à num. 662. vſque ad num. 676.*

Concluditur randem, quod fruſtra laboratur ad deducendum perſonas, quæ auaræ præſumũtur, quia ferè omnes præſumuntur auari, & quaſi ſinguli in magno illo Codice auaritiæ ſtudent.

Inuocato igitur, vt decet DIVINI NVMI-
NIS auxilio, ſicuti monet textus celebris *in can.*
non obſeruetis 26. quæſt. 7. ibi, *ſiue manducatis,*
60 *ſiue bibitis, ſiue aliquid aliud facitis, in nomine*
Domini IESV CHRISTI facite, in quo viui-
mus mouemur, & ſumus &c. quale monitum eſt
Paul. Apoſt. in epiſt. 1. ad Corinth. Sanè ſtudium
61 humanum vacillat, vbi pro fundamento non
habetur IESVS, quippe qui extra IESVM ali-
quid quærit, heu infelici ſorte, in fine nihil ha-
bebit. Dulceſcunt planè omnium fideliũ men-
62 tes IESV mellifluo nomine inuocato, conti-
net enim in ſe omne bonum, eſtque medicina
omnium malorum, & fons omnium bonorum.

Zelanter ergo in omnibus noſtris actionibus
tantum nomen adhibeamus, omnibus quippe
63 ſalutare eſt, ac potentiſſimi auxilij, quamuis
aliquis vt alter Iudas in deſperationis abyſſo eſ-
ſet iam ſubmerſus, & ſibi iam capiſtrum immi-
ſerit, inuocet piè hoc nomen, & non dubitet.
Audiamus obſecro Bernardum Sãctum ſermo-
64 ne 15. ſuper cantic. *Triſtatur*, ait, *aliquis ve-*
ſtrum veniat in cor IESVS, & inde ſaliat in os,
labitur quis in crimine, currit inſuper in laqueum
mortis deſperando, nonnè ſi inuocauerit nomen vi-
tæ, confeſtim reſpirabit, ad vitam?

Et ſicuti optimè ratiocinatur *Euthimius ſuper*
65 *Matth. cap. 16.* ipſe ſceleratus Iudas dum ne-
gotiabatur prodere ſuum Magiſtrum, & dixit,
Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam
ſi dixiſſet, *& ego IESVM vobis tradam*, prolato
hoc ſacroſancto nomine, non perijſſet, produ-
camus quæſo verba ipſa Euthimij. *Dixit eum,*
66 *& non IESVM, quia ſacrum illud nomen*
aderat, & tamen ſi illud inuocaſſet, non perijſſet;
Longè enim abeſt deſperatio, vbi eſt huius nominis
inuocatio.

Quid plura affirmante S. Bonauentura ſuper
67 Act. Apoſtol. cap. 1. *Qui cœlum aſcendere deſide-*
derat, hoc nomen IESVS inuocet. Et vt notabi-
liter aduertit S. Bernardin. Senẽſ. ſerm. 4. tom. 2.
Quicunque ſceleſtiſſimus peccator, ſi debitè inuo-
68 *cauerit in vltimo vitæ nomen IESV ſaluabitur*
iuxta illud Apoſtol. *Quicunque inuocauerit no-*
men Domini ſaluus erit. Deſiſto vlterius loqui de
laudibus huius ineffabilis nominis, quia vt ha-
betur in Eccleſiaſt. cap. 23. *Non eſt ſpecioſa laus*
69 *in ore peccatoris.* Solùm tantùm dicam vna cũ
Regio Propheta Dauid in pſalm. 8. *Domine Do-*
minus noſter quàm admirabile eſt nomen tuum in
vniuerſa terra.

Inuoco pariter prædulciſſimum, ac glorioſiſ-
70 ſimum nomen MARIÆ. O vox de Cœlo ro-
rans, ſuauiter influens, peccatores conſolans, &
iuſtos lætificans, O Cœleſtis fiſtula, quàm dulci-
ter reſonas in deſperata conſcientia.

Illam innoco, quæ eſt Cœli feneſtra, Angelo-
71 rum Regina, Excellentiarum omnium DEI
incomprehenſilium compendium, Pulcherri-
ma pulchritudo omnium pulchritudinum, &
pulchrorum omnium ſummum ornamentum,
Magnum vniuerſi Orbis miraculum, omnium
72 firmamentorum firmamentum, Orthodoxæ
fidei indiſſolubile templum.

Quis enim non exultat ad tantę Imperatricis
inuocationem, audiamus, obſecro, Deuotum,
Mellifluumque Bernardum, ſic alloquentem.
73 *Dum dico Aue MARIA, Cœlum ridet, Ange-*
lus gaudet, Mundus exultat, Infernus contremi-
ſcit, Dæmones fugiunt. Ipſa eſt illa, quæ eſt Cœli
74 gaudium, Mundi refugium, & Purgatorij ſo-
latium, *& ſecundum Rutil. Benz. in pſalm. 86.*
cap. 32. & Iacob. Coren. lib. 1. cap. 13. quos refert
Didac. Celad. ſuper Iudit. in appendic. §. 26.
cap. 23. Beneficium punitionis in Inferno citra
75 condignum interceſſioni Beatiſſimæ Mariæ
aſcribitur.

Aliqua in honorem tam ſublimis Reginæ de-
duxi *in diſcurſu par. 4. recent. com. 2. à num 401.*
vſque ad 414. & in annotat. ad dec. 2. in littera A.
§. 29. à num. 19. ibique etiam num. 21. congeſſi
plures ex noſtris DD. qui Beatiſſimam Virginẽ
multis laudibus meritò afferunt. Et aliqua etiã
76 afferam infra dum officium Aduocatorum tã
ſublime extollam, nam ipſa ſuprema Imperatrix
non parum gloriatur eſſe noſtra Aduocata.

Addo, quo ad implorationem auxilij tã glo-
rioſæ Dominæ in noſtris actionibus, illud rela-
tum *à Burchardo in deſcriptione Terræ Sanctæ, &*
alij

Digitized by Google

alij ex eo tranſcribût nempè in Ægypto eſſe hor-
77 tum Balſami, qui nullum producit fructum,
niſi irrigetur fonte vicino. in quo Deipara Vir-
go puerum IESVM frequenter lauit, vnde illius
Hortis cultores per riuos ex illo fonte aquas in
eum deriuare faciunt, & ſic arbores ibi exiſten-
tes fœcundè Balſamum pretioſum reddunt. Ita
& nos Chriſtiani, omnia noſtra dicta, facta &c.
78 niſi fauore dictæ Sacratiſſimæ Virginis imbuă-
tur, non germinabunt, & ſic fructũ vidua erunt.
Non ſine cauſa igitur Sacratiſſimus Impera-
tor noſter Iuſtinianus glorioſa memoria, adhuc
79 ſpirans, magnam habuit fiduciam in precibus
dictæ tam excelſæ Dominæ, vt apparet in pluri-
bus locis, & præſertim in *l. quas gratias*, ibi, hoc
etiam deprecantes exoramus Sanctæ, & Glorio-
ſæ ſemper Virginis, & DEI genetricis MARIÆ
præcibus &c. C. *de offic. Præt. Affric.* Eidemque
80 Auguſtiſſimæ Reginæ Templum Hieroſoly-
mis erexit, & tale, vt atteſtante Procopio de
ædific. Iuſtinian. nullum planè aliud ei æquari
iure potuerit.

SVMMARIVM.

81 *Fidelis, caſtus, ſobrius &c. licet quis ſit, ſi tamē miſericordiam non habeat, miſericordiam non meretur.*

83 *Miſericordiæ viſcera, qui non habet, quamuis ſpiritualis ſit, legem CHRISTI non adimplet.*

84 *Miſericordiam, qui non habet impoſſibile eſt, Cœleſtis Regni, vel veſtibulum quidē attingere.*

85 *Chriſtianus in pluribus virtutibus ſuperatur à Dæmone, ſed ipſe in hoc ſuperatur circa viſcera pietatis.*

86 *Pietas operoſa erga calamitoſos, eſt ſcelerum noſtrorum apta medicina.*
Eſtque ſcala ſecura, quæ in Cœlum vſque porrigitur.

87 *Eleemoſyna à morte liberat, & non patitur animas ire ad tenebras.*

88 *Diuites opera pietatis ante mortem debent exercere & inter Eleemoſynæ cõditiones illa numeratur, vt fiat in vita. nu 88.*

89 *Pietas magis viua eſt, quæ à viuente fit, quàm ab eo, qui proximus ſepulchro iubet in teſtamento aliquid inter pauperes diſtribui.*

90 *Morientes non poſſunt vti bonis ſuis, nec illa amplius retinere, aut ſecum ferre.*

91 *Munera, quæ dat moriens, hæc munera non ſunt, nam donat, quod deſinit eſſe ſuum.*

92 *Pœnitere tunc eſt ſecurum, dum quis peccare poteſt.*

94 *Viuens, quando dat eleemoſynam, magis meretur, quàm ſi det moriens.*
Liberalis in vita, magis eſt, qui donat, quã qui legat in morte. nu. 94.

95 *Donans in vita, magis diligit donatarium, quã ſe ipſum. num. 95.*
Legans in morte magis diligit legatarium, quàm hæredem num. 95.

96 *Donans ſibi detrahit, legans vero detrahit hæredi.*
Liberalis de alieno, qui eſt, non dicitur magni animi, ſed qui ſibi detrahit.
Pietas erga pauperes ſemper meritoria eſt. n. 59.

97 *Bona ſua omnia quantumuis, quis pauperibus diſtribuerit, tamen quid apud CHRISTVM pretioſius erit.*

98 *Eleemoſyna viri, quaſi ſacculus cum ipſo. Eccleſiaſt cap. 17. non dicitur poſt ipſum, vt eleemoſyna eorum, qui poſt mortem illam reliquũt numer. 99.*

100 *Noctuarum ſacrificium DEVS in veteri teſtamento abhorrebat, quia talia animalia lucem abhorrent.*

101 *Opera pia dilata in ſupremas mortis tenebras, atque anguſtias an DEVS reſpiciat. & n. 102.*

102 *per Alium, qui facit, per ſe ipſum facere videtur. declara vt ibi.*

103 *Eleemoſynam dantibus, omnia ſunt munda, iuxta Oraculum Diuinum.*

104 *Speculum quodam tali artificio fuit compoſitũ, vt ſi in eo ſe inſpexiſſet ſenes pallidus, rugoſus &c. ea diſſimulans, vultum venuſti adoleſcentis repreſentabat. & num. 105.*

106 *Peccatum ex Angelis dæmones facit.*

107 *pro Peccato commiſſo ſi quis lachrymando guttatim Iordanem per oculos emitteret, nunquam ſatisfaceret.*

108 *ſub Peccato vnico quid deliteſcat, nec Angelĩ ſatis eloqui poſſent.*

109 *Puer, ſi moriatur pater, non dolet, non cõqueritur, quia neſcit, quid amiſerit.*

110 *Peccanti videtur rem leuem committere, quia ignorat quid fecerit.*
Peccans, niſi amarè peccata fleuerit amariorẽ fletu dignus erit. nu. 110.

111 *Peccatum eſt venenum lethaliter amabile, nullis inferorum incendijs in æternum ſopiendum.*

113 *Intereſſe maledictum, aut volatica carnis voluptas dum ad peccatum aliquem inuitat, quomodo vociferandum eſt.*

114 *Eleemoſyna eſt tamquam ſpeculum, de quo ſupra num. 104. quod tegit deformitates.*

115 *Eleemoſina eſt quoadmodum animarum lauacrum, & num. 116.*

117 *Criminibus quantumuis quis ſit pollutus, tamen ſi eleemoſinas fecerit, innocens eſſe incœperit.*
Charitatis ardor omnia vitia conſumit nu. 117.
Charitas cum comparetur igni, quid ex hoc ſequitur.

118 *Beatus eſt, qui intelligit ſuper pauperem, & egenum.*
Miſericordes beati ſunt, iuxta Oraculum diuinum apud Matth. cap. 5.

120 *Eleemoſina ad peccata delenda non eſt medicamentum ſimplex, ſed compoſitum, & quomodo.*

121 *Paria ſunt aliquid omnino non facere, vel nulliter facere.*

122 *de Actu, quando fit mentio, intelligitur de valido.*

123 *ad Gaudia æterna ſi oculo contemplatiuo aſpiceretur, magis pronus quilibet eſſit, ad ea rapiẽ-*

da,

da, mediante pietate erga egenos.
124 *Cœlum vix vmquã ſero aſpicitur, veluti Ægi-
ptÿ aratores, quorum nemo Cœlum reſpicit.*
125 *Nilus Ægyptÿ, quod alijs regionibus Cœlum
pluuÿs operatur, ipſe aquis ex imo aſcendenti-
bus in Aegypto facit.*
126 *Aqua dum deſideratur ſolitum eſt Cœlum aſpi-
ci, ſed non in regione Aegyptÿ, quorum incolæ
numquam Cœlum reſpiciunt.*
127 *in Operibus pÿs, qui ſe nunquam exercent, cœ-
leſtia numquam conſiderant, ſed terram tantũ
intuentur.*
128 *Ceſar Imp. quid dixerit de quibuſdam Legatis.
Romæ ambulantibus catellos brachÿs fouentes.*
129 *Ouo, quid fragilius, & tamen inter robuſtiſſi-
ma numeratur, & ſuperat humanas vires, &
quomodo. & nu. 130.*
131 *Homo eſt temporis ſpolium, fortunæ luſus, incon-
tinentiæ imago.*
132 *Homo eſt inſtrumentum oſſeum, mancipium
mortis, terræ creditum, phantaſma temporis.*
133 *Homo eſt ipſa imbecillitas, ſed vbi amor Cœli
illum occupauerit, efficitur ſaxo, ære, vel chali-
de firmior.*
134 *Heliotropium Cœlum continuò Solem aſpiciendo
contemplatur.
Terrena calcat, qui cœleſtia intuetur.*
135 *Iulia Auguſti Imp. filia, cum ab ipſo fuiſſet re-
prehenſa de ſuperbo amictu, quid ei reſpondit.
& num. 136.*
131 *Baptiſmus ſecundus eſt eleemoſina.
Eleemoſina ſtat ante fores Inferni, & non pa-
titur aliquem eleemoſynarium in carcerem mit-
ti. num. 137.*
138 *Pietatis opera, qui exercuit libenter, mala
morte non legitur periſſe.*
139 *Pauper dum petit eleemoſynam, perinde eſt, ac
ſi ipſe CHRISTVS eam peteret.*
140 *Refrigerium pauperis eſt refrigerium DEI, ipſe
enim eſt lapſus, ipſe infirmus, ipſe carceratus &c.*

PRæmiſſis igitur his inuocationibus iamiam
vt promiſi, deuenio ad aliquod pium præ-
81 ludium, cum & hoc conueniant materiæ in hoc
volumine ferè tractaturæ. Nam de relictis ad
pias cauſas diſcutitur, quare nunc pro viribus
hortabor omnes ad pietatem exercendum erga
82 egenos. Nemo enim ſe decipiat, quamuis ſit
fidelis, & caſtus, & ſobrius, & alijs virtutibus
ornatus, ſi miſericors tamen non ſit miſericor-
diam non meretur, eſtque ſanè text. notandus
in can qui. 86. diſtinct. ibi, *Qui clementiam non
83 habet, nec viſcera miſericordiæ, quamuis ſpiritua-
lis ſit, legem CHRISTI non adimplet &c.* & fe-
rè impoſſibile eſt, vt iſte talis ſaluetur.

Audiamus *S. Io. Chryſoſt. homil. 22. in Ioann.*
ibi, *Impoſſibile enim, impoſſibile, inquam eſt, etiãſi
innumera facies bona, ſine eleemoſina Cœleſtis Re-
84 gni, vel veſtibulum quidem attingere &c.* Nec
deſeram aliam auream Magni Baſilij ſententiã.
O homo, inquit, *ſi ieiunas, in hoc à Diabolo non
diſcrepas, quia ipſe numquam manducat, ſi vigi-
85 las, ipſe numquam dormit, ſi continens es, ille nul-
lum cognouit, ſi ſilentium tenes ille numquam in
verba defluit, in hac autem ſuperas, ſi eleemoſynis
dandis præſtas.*

Eleemoſyna enim eſt noſtrorum ſcelerum
apta medicina, hæc animæ ſordes emundat, hęc
86 ſcala ſecura, quæ in Cœlum vſque porrigitur,
nam teſte Oraculo Diuino, *apud Tob cap. 24.* ibi,
*eleemoſyna à morte liberat, & non patitur animas
ire ad tenebras*, & cap. 12. Angelus Raphael aſcē-
87 ſurus in Cœlum dixit vtique Tobiæ, *Eleemoſy-
na à morte liberat, ipſa eſt, quæ purgat peccata, &
inuenire facit miſericordiam, & vitam æternam.*

Et præſertim id veriſſimum iudico, dum in
vita quis exercet erga egenos & pauperes, pro
viribus ſuis liberalitatem. Quia, vt inquit Ora-
culum Diuinum *apud Eccleſiaſt. cap. 14. & 31.
Filij ſi habes ante mortem benefac.* Monet enim
ſapiens ante mortem eſſe benefaciendum, cum
88 eleemoſyna in vita melior ſit, quam in morte.
Videatur ex noſtris *Luc. de Pen. in l. cunctis vnic.
num. 4. C. de mendic. valid. lib. 11.* vbi inter alias
conditiones, quæ debet habere eleemoſyna, illa
eſt, vt dum viuimus, & ſani ſumus eam demus,
& allegat illud Apoſtol. ad Galat. 9. ibi, *Dum
tempus habemus, operemur bonum, quoad omnes.*
Cum alijs ibi allegatis, Et veritas eſt, quod ma-
89 gis viua pietas eſt, quæ à viuente fit, quàm ab
eo, qui iam ſepulchro proximus iubet in teſta-
mento pauperes ſubueniri, aut aliud quis pium
90 fieri, cum tunc moriens non poſſit amplius bo-
nis ſuis vti, nec retinere. Hinc illud S. Orientij,

91 *Munera, quæ donat moriens, hæc munera non
ſunt
Donat enim, quod iam deſinit eſſe ſuum.*

Cõgruitque dictum Innocentij Papę ſerm. 2.
92 in Aduent. Dom. *vt tunc homini ſit ſecurum pœ-
nitere cum poteſt ipſe peccare*, & ſic nos poſſumus
aſſerere, tunc eſſe ſecurum opera pia exercere,
vt ſuum plenarium conſequantur effectum quã-
93 do quis manus adiutrices dando egenis poteſt
bonis ſuis vti & frui, *& vt ex noſtris inquit Io:
Fab. in §. peculium. Inſtitut. de legat. & ibi etiam
Oinot. num. 3.* qui dat eleemoſynam viuens, ma-
94 gis meretur, quàm qui moriens, cum & ma-
gis ſit liberalis in vita, qui donat, quàm qui le-
gat in morte, nam qui donat in vita, magis di-
95 ligit donatarium, quàm ſe ipſum, at qui legat
in morte, magis diligit donatarium quàm hære-
dem. *Ita Surd. in tractat. de alimẽt tit. 9. quæſt. 48.
num. 15. poſt Imol. & Alex. & alios.*
69 Vnde donans ſibi detrahit, legans vero de-
trahit hæredi, non eſt enim magni animi, qui de
alieno liberalis exiſtit, ſed qui ſibi detrahit. No-
lo tamen ex his inferre, meritorium non eſſe
dum in ſupremis elogijs piè relinquitur aliquid
diſtribuendum, ſed ſolum dico vnà cum Sancto
97 Hieronymo in epiſtol. *Vt quamuis omne cenſum
ſuum pauperibus aliquis diſtribuat, tamen illud
tantum apud CHRISTVM pretioſius erit, quam
quod manibus ſuis ille ipſe diſtribuerit.* Audiamus
Vgonem Carenſem, qui *in cap. 17. Eccleſiaſt.*
legens verba illa, *Eleemoſyna viri, quaſi ſaccu-
lus*

Digitized by Google

98 *lus cum ipſo* ita ſcribit, *cum ipſo, & non contra*
ipſum, vt eleemoſyna Hipocritæ. Addit ſtatim
eos perſtringens, qui poſt mortem tantùm ſua
indigentibus eroganda relinquunt, *non poſt*
99 *ipſum*, vt eleemoſyna eorum, qui poſt mortem
ſuam faciunt dare, quod viuentes nolunt dare.
Abhorrebat DEVS in veteri teſtamento, *vt*
legitur in Leuit. cap 11. Sacrificium noctuarum
100 & aliatum auium in tenebris volantium, quo
in loco *inquit S. Cyrill. Alexand.* Ideo DEVM
abhorrere ſacrificium noctuarum, quia talia
animalia lucem abhorrent, per quę ſignificantur
opera dilata in ſupremas mortis anguſtias,
atque obſcuriſſimas tenebras.
Nec aliquid releuant, quoad ſupradicta
illę iuris regulæ, quod faciens per alium per ſe
facere videtur, & actus attribuitur ordinanti,
101 & non exequenti, & maximè dum neceſſariò
executores teſtamentarij ex præcepto teſtatoris
diſtribuant bona ad pias cauſas. Quia reſpondetur,
quid de ſuo teſtator videtur eleemoſynaliter
reliquiſſe? nam quod reliquit omnimodo
relinquere debuit. *ad text. in l. vnum*
ex familia §. 11 *ff. de legat. 2.* & in puncto aduertit
Luc. de Pen. in d. l. cũctis ſub num 4. verſ. quia,
quod reliquit C. *de mendic. valid. lib* 11. Sed in
hac materia non progredior, cum ſatis nota ſit,
102 cum lumen aurea, & non poſtea debeat ferri.
videatur Petr. Dagonel in ſpecul Diuit. de bono
diuit. vſu. conſiderat. 3. per tot. explicando verba
Eccleſiaſt. cap 14. de quibus ſupra, *Fili ſi habes,*
ante mortem benefac.
Quod autem ſupra dixi, eleemoſynam non
pati animas ire ad tenebras, & quod eleemo-
103 ſyna à morte liberat, & ipſa eſt quæ purgat
peccata, & facit inuenire miſericordiã, & vitam
æternam. Nemo enim de hoc nec leuiter du-
104 bitet, nã DEVS ipſemet atteſtatus fuit apud
Luc. cap 11. *Date, inquit, eleemoſynam & ecce*
omnia munda ſunt vobis. Refert Hieronymus
Cardanus vir variæ eruditionis, viſum à ſe ſpe-
105 culum tali artificio factum, vt ſi illud ſenex
pallidus, exanguis, rugoſus inſpiciat, pallorem
rugas deformitatem, ſpeculum illud diſſimulãs,
vultum adoleſcentis, & venuſti, ac gratioſi repræſentat.
Speculum iſtud poſſumus etiam aſſerere,
eleemoſynam eſſe, quid deformius peccatore,
106 nam peccatum ex Angelis facit Diabolos,
eſtque adeo horrẽdum, & deforme peccatum
vt ſcitè dixerit Ioannes Climacus. *Et ſi lorda-*
107 *nem ſtillatim, & guttatim lachrymando per*
oculos educeremus, numquam tamen pro com-
miſſo peccato ſatisfaceremus, Heu heu, Hic om-
108 nes Angeli loquantur, nec tamen ſatis eloquentur,
quid ſub mortifero peccato, vel vnico
deliteſcit. Puero ſi moriatur pater non do-
109 let, non conqueritur, non lachrymat, tamquam
nihil amiſerit, ſed quare ratio in promptu
eſt, quia neſcit, quid amiſerit, ſciet tamen,
quando malum à bono diſcernet.
Sic, & nos dum peccamus, videtur nobis
110 rem leuem committere, quia non attendimus.
quid facimus. ſciemus dolorẽ quando tacti,
illud deplorabimus, & niſi amarè flebimus,
maiori fletu digni erimus. Hinc exclamare
licet. O venenum lethaliter amabile, ò toxicũ
111 vſque ad animi medullam ſæuiens, nullis calamitatum
fluctibus, nullis inferorum incendijs
in æternum ſopiendum, ſtridendum eſt ad
112 ſoli peccati mentionẽ, & vti prodigi proprię
vitę, glorioſè mortẽ obire debemus, prius quã
ei aſſentire, & id pro magno lucro reputare
debemus. O ſi prædicta conſiderarentur, quã
ſæpè audirentur generoſæ illæ voces, *Potius*
113 *mori, quàm fœdari*, & ſic cum maledictum intereſſe,
vel volatica carnis voluptas ad peccatũ
nos miſeros mortales inuitat, vociferaretur.
Aeternum pœnitere, tanti non emo.
Sed loquendo de ſupradicto Speculo, viſo
à Cardano, vt illud, ſicuti dixi, poſſit adaptari
114 eleemoſynæ, quæ de peccatore deformi, ac
horrido, ſi in illo ſe inſpiciat, candidus, ac mũdus
appareat, cum tegat peccata. Audiamus
textum in can. medicamentum 77. *de pœnit. diſt.* 1.
115 ibi, *Eleemoſyna, quodammodo animarum eſt*
lauacrum, ſicut ait Dominus, & omnia munda
ſunt vobis, niſi quod (ſalua fide) dixerimus, in-
dulgentior eſt eleemoſyna, quam lauacrum, laua-
116 *crum enim ſemel datur, & ſemel veniam pol-*
licetur, eleemoſynã verò quoties feceris, toties ve-
niam promereris.
Videatur etiã S. Ambroſius ſerm. de eleemoſ.
117 ibi, *Quamuis pollutus ſis, quamuis criminibus*
circumſeptus, ſi eleemoſynas feceris, innocens eſſe
cœpiſti? & egregiè quidem ſcripſit *S. Auguſt.*
lib. 1. *retractat cap.* 7. ibi, *Ardor charitatis omnia*
vitia conſumit &c. Et non dubitet, qui viſcera
charitatis habet erga egenos, licet totus gelidus
eſſet in amore diuino, quin tandem charitate
operante, cum igni comparetur, flagret
amore ſui Creatoris, vt bene inſinuat *B. Laurentius*
Iuſtinianus in lib. de Lign. vit. cap. 3. Meritò,
ait, igni comparatur charitas, quia ſicut
ignis imperioſè ferrum, quaſi ignem efficit, ita
charitas ignitam reddit animã, quam poſſidet.
Iucundum etiam reddit charitas hominem,
118 iuxta illud pſalm. *Iucundus homo, qui miſere-*
tur &c. Beatificat quoque, nam eoſdem inter
Beatos numerat. Sereniſſimus Rex, & Propheta
Dauid in pſalm 41. ibi. *Beatus qui intelli-*
119 *git ſuper pauperem & egenum, &c.* & ipſemet
DEVS id confirmauit *apud Matth. cap.* 5 ibi,
Beati miſericordes &c Prædicta tamen ſunt intelligenda
iuxta ſuos terminos, nam vt poſt
can. medicina, & d. can. medicamentum de pœnit.
diſtinct. 1. *alt, Rimiuald. ſenior conſ.* 84. *num.* 24.
120 *lib.* 1. Eleemoſyna ad delenda peccata non
debet eſſe medicamentum ſimplex, ſed compoſitum
cum voluntatis actu, cum pœnitentiæ
motu &c. & ex noſtris videatur *Luc. de Penn.*
in l. iunctis. vnic à numer. 3. *C. de mendic. valid.*
lib. 11. vbi adducit vndecim conditiones, quæ
debet habere eleemoſyna, vt DEO ſit grata,

Aliàs enim niſi habeat ſuas debitas condirlo-
nes, ſicuti etiam cœtera opera pia, carent ſanè
121 ſuis mirabilibus effectibus, eſtque ſatis in
iure trira illa regula, paria eſſe aliquid non
facere omnino, vel nulliter, aut minus legiti-
mè facete. *l. nullus ff. de auctor. tut. l quamuis. §. ſi*
conuenire ff. ad S.C. Velleian. cap. 2. de ſent. & re
iudic. cap. tua de cleric. non reſident. Et quando
fit mentio de aliquo actu, in dubiò ſemper in-
122 telligi debet de valido, & efficaci *cap. Cumana*
de elect. l. 4 §. cõdemnatum ff. de re iud. ſed ad nos.
O ſi oculo contẽplationis ad æterna gaudia aſ-
piceremus, quàm proni, & quidem ardentes
123 eſſemus citca miſericordiam, ſeu pietatem
exercendam erga egenos tamquam medium
ad ea gaudia rapienda; Sed heu, vix vnquam
ſerò Cęlum aſpicimus, ſiue cogitamus, veluti
124 Aegyptij aratores quorum nemo Cœlum aſ-
picit. Nilus Aegiptij nominatiſſimum flumen,
125 (Philone teſte) quod alijs Regionibus Cęlum
pluuijs opetatut, illud aquis ex imo aſcen-
dentibus in Aegypto perſecit. Hinc aliarum
Regionum incolæ, dum aqua indigent Cælum
126 aſpiciunt, Aegyptij verò Nilum aſpiciunt, à
quo effectum pluuiæ expectant. Hinc rectiſſi-
mè prudens Stoicus Romanus Seneca, *in Aegy-
pto, ait, nemo aratorum Cælum reſpicit.*

Simillimè, qui in operibus pijs non ſe exer-
127 cent, cæleſtia nunquam conſiderant, ſed ter-
ran. intuentur, & ſic auidè manent in terræ ſpu-
ma, ideſt aurum cumulando. Refert *Plutar-
chus in vita Periclis*, quod Cæſar, cum extera-
128 rum gentium Legatos Romæ obambulan-
tes, cernerent, & catellos brachijs fouentes in-
terrogaſſet, *Num liberos apud illos, mulieres pare-
rent*, quaſi tacitè illorum ineptiam argueret,
quod amorem pueris debitum beſtijs aptarẽt,
quid ex hoc inferre intendam, ſatis per ſe pa-
tet.

Vtiquè quid ouo fragilius, & tamen inter
129 robuſtiſsima numeratur, et talis eſt eiuſdem
firmitas, teſte experientia, *& docet Plinius
lib. 29.* vt ſi vtrunque oui cacumen valido pal-
marum niſu, recto præmatur, nihil fit, quamuis
robuſtiſſimus homo, et opus eſt ipſum fateri
130 vires humanas vinci à ſimplici ouo. Quid
quæſo fragilius homine, quàm rectè dixerimus
ipſam imbecillitatem. Homo enim eſt imbe-
131 cillitatis exemplum, temporis ſpolium, for-
tunæ luſus, incontinentiæ imago, inuidiæ, et
calamitatis trutina, inſtrumentum oſſeum, ter-
132 ræ creditum, mancipium mortis, phantaſma
temporis. Et nihilominus vbi Cæli amor hunc
ipſum occupauerit, videbimus non ouum iam
fragile, ſed ſaxo, ſed ære, ſed chalybe firmio-
133 rem, Cælum et non terram inſpiciamus, ad
cuius ſpectaculum nos excitauit D E V S, imi-
temur Heliotropìum, qui Cælum continuò
Solem aſpiciendo contemplatur, et inclame-
134 mus vna cum morali Seneca. *Ad maiora na-
tus ſum, quàm vt terræ deſeruiam.* In mentem
enim reuocemus ad Cæli glotiam nos eſſe de-
ſtinatos, et ſic propriam dignitatem agnoſca-
mus, in qua D E I relucet imago, et quidem
hæc terrena loco ſtercoris habebimus.

Narrat *Suetonius in vita Augusti*, de Iulia
Cæſaris Auguſti filia, quæ cum argueretur à
135 Patre de ſuperbo amictu, illamque enixè ro-
garet, eum deponere, audacter reſpondit.
*Pater meus oblitus eſt, ſe eſſe Cæſarem, at ego re-
cordor, me eſſe Romani Imperatoris filiam, &
proinde primam omnium Reginarum Mundi,
quare æquum eſt, vt quæ ſim, exterius quoque
demonſtrem.* Sic pariter quilibet Chriſti fide-
136 lis inclamare generosè poterit, dum ab ali-
quo affectu terreno tentatur, nempe, *ſe eſſe fi-
lium Summi Imperatoris, vnde his rebus imis non
intendit ſe inquinare.*

Sed vt proſequar loqui de magna virtute
eleemoſynæ, nam ea, *ſecundum Sanctum Augu-
ſtinum in tractat. de miſericord. DEI, & ex no-
137 ſtris refert V in. deciſ. 7. nu. 7.* eſt ſecundum Bap-
tiſmum, et ſtat ante fores Inferni, et non pati-
tur aliquem eleemoſynarium in carcerẽ mitti:
Etenim non legitur, *teſte S. Hieronymo*, aliquẽ,
qui libenter opera pietatis exercuit, mala mor-
te perijſſe, *& retuli in annotat. ad deciſ. 460. à
138 num. 88. par. 4. recent. tom. 2.* Libentiſſimo igi-
tur animo pauperes operosè adiuuemus.

Si CHRISTVS verſaretur in hoc mundo, et
peteret eleemoſynam, quis eſſet, qui os ſuum
etiam non defraudaret, vt dignum eſſet, elee-
moſynam elargiendi CHRISTO, et tangendi
illas diuinas manus ſui Redemptoris. Quilibet
enim pro certo habeat, quando pauper petit
eleemoſynam manum illam, quæ porrigit, non
eſſe pauperis, ſed CHRISTI, vt in pluribus lo-
139 cis Sacræ Paginæ habetur, et præſertim apud
Eſaiam cap. 28. ibi, *Hæc eſt requies mea, reficite
laſſum, & hoc refrigerium meum &c.* non dixit,
hoc eſt refrigerium pauperis, hæc eſt requies
laſſi, ſed hæc eſt requies mea, refrigerium meũ.

Ideſt ego ſum laſſus, ego infirmus, ego nu-
dus, ego carceratus, ego fame, vel ſiti pereo,
ego plagatus ideoque teſtificor omnibus adiu-
uantibus pauperes, quod non illos, ſed me ip-
140 ſum adiuuant, et miſerẽtur. O verè Magnus
qui magnam habet charitatem, verè prudens,
qui ne in alio Mundo ſit miſer, in hoc lætan-
ter ſubuenit miſeris, Verè ſagax Mercator, qui
dum dat, quod retinere non poteſt, recipit,
quod amittere non valet, Verè ſapiens, qui
proſpectando amarum, et malum diem mortis,
nunc dulces, et bonos dies ſatagit, vt habeant
miſerabiles.

S V M M A R I V M.

141 *Iram ſupremi Iudicis, ſi quis placare deſiderat,
quid omnium potentius ſit.*
142 *Iudex quando accipit munera, optimum eſt
ſignum pro victoria cauſæ.*
*Iudex qui accepit munera ſtudendo ſemper in-
clinabit pro parte, qua munera dedit. nu. 142.*

143 Iudex pecunia corruptus timet in aperto iuſtitiam violare.
Cautela prodit affectum. nu. 143.
Cautela nimia, vel inſolita arguunt delictum.
Homines facile credunt, quod vellent nu. 143.

144 Munera ſunt Aduocati ingenioſi, & eruditi ad perſuadendum Iudici quidquid volunt.
Munerum vis miraculoſa eſt, quia reddit reum innocentem, innocentem reum, diligentem, moroſum. & num. 144.
Munerum miraculis ideo eripitur admiratio, quia crebra ſunt.
Munera imitantur naturam Coruorum, qui vt accedunt ad cadauera, ſtatim effodiunt eorum oculos. num. 144.

145 Munerum proprium eſt excæcare oculos recipientium.
Munera excæcant oculos Iudicum.

146 Iudices illi verè extollendi ſunt, qui ab omni munere excutiunt manus ſuas.

147 Iudex, qui excutit manus ſuas ab omni munere in Cathalogo Sanctorum aſcribi poteſt.

148 Iudicum ſimulacra in publico ponebantur ſine manibus.

149 Munera, quæ dantur Iudicibus, non dantur ex charitate, ſed ob corruptionem.

150 Iudici qui dat vnam gallinam dat cum intentione, vt ab eo extorqueat bouem.

151 Graccus Romanus in gubernio ſibi commiſſa prouincia, numquam munus aliquod recepit.

152 Et quæ verba aurea in Senatu protulit.

153 Scipio Affricanus, cum fuiſſet accuſatus, quod munera receperat in Affrica, quid generosè reſpondit.

154 Lucius Valerius Cõſul Romanus mortuus fuit ſine obulo.

155 Samuel vt ſibi populum propitium redderet, in memoriam ei reuocauit, quod in iudicando ab aliquo nunquam munera ſumpſit.

156 Cardinalis Martinus miſſus Legatus Apoſtolicus in Dacia prouincia abũdantiſſima auri, & argenti,
Rediit ex ea adeo mendicus, vt ex defectu neceſſariorum vix in Curiam redire valuerit.

159 Et videatur ſuper hoc præclara exaggeratio S. Bernardi ad Eugenium Papam, & 160.

161 Iudex, vt iuſtè iudicet, debet ſe ſpoliare omni affectu.
Iuſtitia eſt affectuum ſepultura, nu. 161.
Iuſtitia exulat, vbi affectus regnat. nu. 161.

162 Aduocatus non debet creari in Iudicem propter conſuetudinem ſumendi munera à clientibus.
Mercator quare eligi non debet in Iudicem.

164 Sanctum, & munitum nihil tam eſt, quod pecunia non violari, & expugnari poſſit.

165 Iudex ab auro expugnatus, redditur plumbeus.

166 Iudex auro corruptus eſt alter Iudas, hominibus expoſitus, ſubſanandus, & conculcandus.

167 Iuſtitia eſt ſurda, & cæca, & quando non.
Auro loquente nihil pollet, quamuis ratio.

168 Tinnula rationes præcipuam habent vim ad perſuadendum.
Argento, qui caret, fruſtra vtitur argumento.

169 Lites perduntur, quæ paupertate reguntur.

170 Pauper in iudicio dum clamat, nemo exaudit, & ſi loquatur diues, quilibet applaudit.

171 Pauperes grauius lacerantur à Iudicibus iniquis, quàm à cruentiſſimis hoſtibus, & quare.
Iudex auarus nihil putat honeſtum quod pecunia eſt vacuum. & mediantibus muneribus omnia putat poſſe fieri. nu. 171.

172 Refertur caſus de quadam muliere litigante, quæ vnxit manum Iudicis.
Iuſtitia dum audit voces munerum langueſcit, eorum clamore æquitas obſcuratur. nu. 172.
Leges proditoriè trangulãtur ad impetum munerum, omneque bonum ius ſuffocatur nu. 172.
Munera maiora, qui in iudicijs dabit, victor erit. num. 172.

173 in Bello, ille non palmam reportat, qui fouet melius ius, ſed qui potentior eſt.

174 Memoria legum, ſicut inter arma intermortua eſt, ſic & in iudicijs dum ſtrepitant munerum ſonitus.
Iudex deuiat à vero, ſi ſit corruptus pecunia.

175 Munera incantant homines, & placant homines, Deoſque.
Vis ius menſurat, nec iura potens homo curat.

176 Iudex, ſecundum leges 12. Tabul. ſi ob rem iudicandam pecuniam accipiebat, occidebatur.

177 Plato lib. 2. de legib. iuſſit vt Iudex pecunia corruptus; necaretur.

178 Iudices quidam capite fuerunt puniti, nõ quia munera receperunt, ſed quia ea non recuſarũt.
Iudex à Carolo I Rege Neapolis iuſſus fuit ſuſpendi, quia homicidam ad manus truncationem ſolum condemnauit. num. 178.

179 Egregium factũ cuiuſdam Prætoris narratur.
De rebus humanis actum eſt, ſi ſola ſeruetur vtilitatem fides. num. 179.

180 Gladius conditur, dum aurum ſuſcipitur.
apud Iudices munera ſuſcipientes non eſt ita palpabilis iuſtitia, ſicut pecunia. nu. 180.
Iuſtitia tamquam res, quæ non videtur, vilipenditur, & pecunia vti res viſibilis amplectitur.

181 Rex Perſarum excoriari iudicem pecunia corruptum fecit, & pellem affiet mandauit tabernaculo ſedis iudicialis.

182 Leges Romanæ, vt à mentibus Iudicum peſſimam vertiginem munerum auerterent, quid eis ſtrictè inhibuerunt.

183 Iudices ne munera, accipiant in pluribus locis ſtatuit ſacra Scriptura. & nu. 184.

185 Munera auferunt lumen oculis ſapientium, & mutant verba iuſtorum.

186 Et quid operabunt in illis Iudicibus, qui officia, & Magiſtratus venantur ad effectum ditandi.

188 Iudicum tabernacula, qui libenter munera accipiant, ignis deuorabit.

189 Pecuniam accipere ob ſententiam ferendam omnium turpiſſimum, & nefarium eſt, ſecundum Marc. Tull.

B 2 190 In-

190 *Iudex, qui donum recepit ab aliqua parte, ab altera poteſt vti ſuſpectus recuſari.*

191 *Iudex pecuniam accipiens, vt litem finiat ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè, tenetur pœna l. 1. ad l. repetund.*

193 *Iudex pecuniam accipiens, et ad mortem condemnet innocentem, capite punitur.*

194 *Iudex pecunia corruptus, ſi innocentem condemnet, vel abſoluat nocentem, tenetur pœna confiſcationis bonorum. & vide nu. 195.*

196 *Iudicem donis corrumpens punitur pœna arbitraria, & præſertim in amiſſione cauſæ. n. 197.*
Iudicem etiam tẽtans corrumpere puniẽdus eſt.

197 *Barrataria crimen an poſſit probari coniecturis, & præſumptionibus.*

198 *Barrataria crimen eſt atrociſſimum & ob id minor probatio ſufficit.*
Munera ſunt occulta Mundi Tyranni nu. 198.

199 *Corruptio intelligenda eſt, quidquid offertur Iudici lite pendente.*

200 *Eugenij Papæ elegans reſponſio ad quemdã, qui eum auro corrumpere tentauit, ante quam lis eſſet cœpta.*

201 *Iudex munus accipiens, ſiue pro dante, ſiue contra, ſententiam tulerit, ſemper notabitur.*
Iudex munus ſuſcipiens, ſi totus Mundus veniret, non poſſet credere, quod Iudex dantis non ſit fauorabilis. nu. 201.
Cupiditatis viſco mens alligata, cito à veritate deuiat. 201.

202 *Sacerdotes templorum ſanctè Sancta tractare debent.*

203 *Iuriſperiti Antiſtites in templo iuſtitiæ Sacerdotes appellantur.*

204 *Iuſtitia, cum virgo pingatur, ideo vt talẽ Iuriſperiti eam tractare debent.*

205 *Iuſtitia cum virgo incorrupta ſit, ideoque Iudices animi incorrupti, & non conſtrupatæ voluntatis eſſe debent.*

206 *Diogenes cum vidiſſet multos officiales Iuſtitiæ ducere furem, dixit, Ecce magni fures, ducunt paruum.*
Iniuria non debet naſci ex fonte Iuſtitiæ.

207 *Iudex, qui Iuſtitiam omnibus illibatè miniſtrat, laude æterna dignus eſt.*

208 *Iudex quæ munera licitè capere poſſit.*

209 *Iudex cæleſtis per manus pauperum poteſt, abſque vllo timore muneribus flecti, ſeu placari. num. 210. 211. & ſeq.*

213 *Iudex Cœleſtis licitè, muneribus placari poteſt, & quomodo.*
Peccator qui DEO in pauperes donat, ſeu munera tribuit non dubitet ſe fauorabilem non reportaturum ſententiam. nu. 213

214 *per Pauperis manus ſupremi Iudicis oſtium eſt pulſandum, nam ſic ipſe munera accipit, eiſque mediantibus leges quaſi adulterat, & veritati miſericordiam anteponit.*

215 *CHRISTVS aſcenſurus in Cœlum, id peragere voluit in Monte Oliueto, & id non ſine magno miniſterio.*

216 *Oliua eſt ſimbolum miſericordiæ, & niſi per eã ad Paradiſi gloriam ingreſſus paratur.*

217 *DEVS, quia vult omnes homines ſaluos fieri, ſæpè hortabatur diuites ad pietatem.*

218 *ſine Pietate difficulter ad ſalutis portum deuenitur.*

219 *Camelum facilius eſt intrare per foramen acus, quàm diuitem intrare in Regnum Cœlorum, & affertur duplex expoſitio. num. 220. & ſeq.*

222 *Hieroſolymis aderat porta ita anguſta, quod foramen acus appellabatur, itaque per eam Camelus onuſtus introire nullatenus poterat, niſi demiſſo capite, & ſarcina depoſita.*

223 *Fortunatus eſt ille, qui dum poteſt pauperes aureâ pluuia reficit, Virginitatis flores, auro rore ſeruat &c.*

SI quis iuſtè timeat iram ſupremi Iudicis,
quem toties, varijſque modis offendit, nil
141 potentius, ac efficacius eſt, vt illum ſibi pro-
pitium reddat, quàm eleemoſynam dando eius
intuitu pauperibus, vt claris notis aſſeuerat
magnus Eccleſiæ Doctor Hieronymus Sanctus
cap. 2. prouerb. *Qui iram* (ait) *diſtricti Iudicis,*
142 *quam peccando meruit, placare deſiderat, elee-
moſynam det pauperibus.* Optimum eſt ſignum
pro cauſæ victoria, quando Iudex accipit mu-
nera, quia pro affectione ſemper inclinabit pro
parte ea dantis, & ſic omnes opiniones, quæ
fauore illius adaptari poterint, videbuntur ſibi
concludentes, & veræ, contraria verò iniquæ,
143 & ſemper Iudices pecunia corrupti in aperto
iuſtitiam violare timent, ideo latebras quærũt,
& cautelas, vel etiam hunc, vel illum Docto-
rem quærunt trahere in ſuam ſententiam, &
tunc verum eſſe videmus illud Caſſiador. lib. 1.
epiſtol. 44. *Cautela prodit affectum*. Et apud nos
ſatis notum eſt, quod cõtractus arguitur ſimu-
latus, vel vſurarius, ex nimijs, aut inſolitis cau-
telis &c.

Sed perſiſtendo in terminis loquendo ſcili-
cet de Iudice pecunia corrupto, quæ materia
cũ ſatis quotidiana ſit, & alibi promiſi aliquid
de ea aſſerere, cogit me, vt interrupta ſerie iã
incæpta, zelanter plura deducam, ad effectum
auribus ſimilium Iudicum inſtillandi, quanti,
et qualis mali cauſa ſint, et quanto ſe expo-
nant periculo, et poſtea à num. 209. redeam
in viam. Dicebam ergo, quod Iudex mune-
ra accipiendo, dum ſtudet, ſemper inclina-
bit pro parte ea dantis, et ratio clara
eſt, quia homines facilè credunt, quod
vellent: Munera enim ſunt aduocati ingenioſi
144 & eruditi, qui auctoritate, & opinione emi-
nent, vnde ad quid Iudicum pectora non co-
gunt.

Nonne aduertimus quoque, quod miraculoſa ineſt vis muneribus ad perſuadendum, & impetrandum, nam ea reddunt reum, innocẽtem, ruſtico tribuunt merita periti, innocentẽ conſtituunt reum, moroſum faciunt diligentẽ, & ſimilia. Crebra tamen hæc miracula miraculi admirationem eripiunt, faciuntque naturale hoc miraculum.

Inſuper

Inſuper munera imitantur naturam Coruo-
rum, nam ſordida iſta animalia, vt accedunt ad
cadauera, ſtatim effodiunt eorum oculos. Nam
145 & proprium eſt munerum excæcare oculos
recipientis, prout in terminis noſtris ſedulò
monet Sapientiſſimus Rex Salomon in Eccle-
ſiaſt. cap. 20. ***Munera*** (ait) ***excæcant oculos Iu-
dicum &c.*** meminitque ***Rota coram bon. mem.
Card. Mantic. deciſ. 372. num. 8. verſ. munera,
quæ quidem excæcant oculos.***

Quare procul dubio ſanctè, & religioſè, ſe
146 gerunt Iudices illi, & verè digni, vt omnium
linguis extollantur, qui iuxta monitum oracu-
li Diuini apud Iſaiam cap. 33. 15. excutiũt ma-
nus ſuas ab omni munere, vbi dicitur ***Quod ille
ambulat in iuſtitijs, & loquitur veritatem, qui
proijcit auaritiam, & excutit manus ſuas ab om-
ni munere.***

Vnde pulchrè Horatius Poeta lib. 4. Ode. 4.
incorruptum Iudicem laudat

Reiecit alto dona nocentium
Vultu . . . .

Et non immeritò, nullatenus aſſerere dubita-
nit ex noſtris ***Franc. Viu. deciſ. Baren. 113. nu-
mer. 11. verſ. non vereor &c.*** Quod Iudices illi,
147 qui ob omni munere excutiunt manus ſuas in
Catalogo Sanctorum deſcribi poſſent. Beati
enim iam ſunt, vt infra dicam. Quod autem
Iudices ab omni munere ſe abſtinere debeãt fa-
cit, quod ***narrat Plutarch.*** in publico olim fuiſſe
148 Iudicum ſtatuas appoſitas abſque manibus,
quibus ſimulacris prudentes illi Antiqui ſigni-
ficare intendebant, Iudices nihil prorſus ſu-
mere debere.

Hinc ***text. in can. non nulli. 1. quæſt. 1.*** bene
obſeruat dictum ***Iſaiæ d. cap. 33.*** ibi, ***ab omni mu-
nere,*** ſic ponderando, ***non dixit ſolum à munere,***
149 ***ſed ab omni munere &c.*** Periculum eſt ſemper
munera à litigantibus ſumere, licet modica
ſint, quia non dantur cum charitate, ſed per
corruptionem, nam qui dat Iudici vnã galliuã,
150 dat cum intẽtione, vt ab eo extorqueat bouẽ.
Dicam enim cum text. ***in d. can. non nulli,*** ibi,
Beatus qui excutit manus ſuas ab omni munere.

Idque enim in omnium exemplo fuit practi-
catum à celebri illo Gracco Romano, qui (***vt
refert Aul. Gell. lib. 15. cap. 12.***) poſt quam re-
151 uerſus fuit à gubernio ſuæ Prouinciæ, perorãs
in Senatu Romano, manifeſtauit ſe illo in loco,
ſic Imperij habenas rexiſſe, & ius reddidiſſe
abſque vlla munerum acceptatione, & cãdidiſ-
ſima fronte, vti in ſindicatu extitiſſet, talia ver-
ba aurea, in confuſionem æternam Iudicum,
152 qui venantur munera, protulit, ***O Romani ita
verſatus ſum in prouincia, vt nemo poſſit dicere
aſſem me in muneribus accepiſſe, aut quempiam
mea opera ſumptum feciſſe, cum Roma profectus
ſum, zonas, quas plenas auro, extuli, eas ex Pro-
uincia inanes retuli.***

Scipio Africanus, qui totam Africam Roma-
153 no Imperio ſubiecerat, cum fuiſſet accuſatus,
quod munera accepiſſet, reſpondit, (vt narrat
Valer. Max. lib. 7.) ſe nihil de illa terra, præter
cognomen reportaſſe: Scribit S. ***Auguſtin. de
Ciuit. Dei lib. 5. cap. 18.*** quod Lucius Valerius
154 defunctus in conſolatu Romano, adeo pauper
erat, vt pro eius ſepultura, opus fuit mendica-
re pecuniam in populo, Et Samuel commen-
dando ſe populo, vt ſibi propitium eum redde-
ret, vt habetur in ***1. Regum cap. 12.*** illi in me-
moriam reuocauit, quod munera cuiuſquam
155 non accepit, ibi, ***Si de manu cuiuſquam munus
accepi &c.***

Plures iudices, qui conſtanter oblata mune-
ra ab eorum manibus excutierunt, ***referunt ex
noſtris Pacian. in tractat. de probat. lib. 2. cap. 44.
numer. 76. & ſeq. & Rauden. de Analog. cap. 31.
numer. 37. & adde Franc. Viu. d. deciſ. Audient.
Baren. 113. num. 14. lib. 1.*** vbi ait, quod Iudex, qui
à muneribus ſemper ſe abſtinet religioſè ſe
quidem gerit, refertque exemplum de Ioſepho
Ludouico clari nominis I. C. quod in omnibus
ſuis officijs ſemper ſe abſtinuit à muneribus.

Aequo tamen animo prætermittere non va-
leo aliud, ſed verè rarum exemplum, illudque
narrat S. Bernardus ***de conſiderat. ad Eugenium***
156 ***Papam lib. 4. cap. 5.*** vbi vſque ad ſidera magni-
ficat Card. Martinum certè dignum, vt inter
diuinos Atlantes ſubſtinentes Cœlum miſtycũ
Eccleſiæ ſanctæ fuiſſet adſcriptus, qui cum Le-
gatus Apoſtolicus eſſet miſſus in Dacia prouin-
cia abundantiſſima auri & argenti, rediјt à ſua
Legatione adeo mendicus, vt ex defectu pecu-
157 niæ vix Florentiam peruenire potuerit, & cum
ibi ab Epiſcopo, dono ei equum, vt ſuum iter
proficere poſſet, datus fuiſſet cum petitione
158 quod ei eſſet propitius in quadam ſua cauſa
vertente in Curia Romana, quo audito Car-
dinalis inuictè ſtatim donum refutauit.

De quibus heroicis actionibus ſtupore ple-
nus mellifluus Doctor Bernardus Sanctus con-
uerſus ad Eugenium in talia verba prorupit.
159 ***Quid dicis Beatiſsimè Eugenij? non ne alterius
ſeculi res eſt, rediјſſe Legatum de terra auri ſine
auro? tranſiuiſſe per terram argenti, & argentum
neſciuiſſe? Donum inſuper, quod potuit eſſe ſuſpe-
ctum, illico reieciſſe? O ſi talium daretur virorũ
160 copia, quid te felicius? quid tuo ſeculo iucũdius
cum quaque verſum procedens, ſtipatus te videres
tam inclyto agmine beatorũ &c.*** hucuſque Ber-
nardus Sanctus, ſed de iſtis exemplis poteſt di-
ci, quod fertur de Phœnice, vt ſit rara auis in
terra.

161 Iudex ergo, vt redeam in viam, omni effectu,
munere, vt rectè iudicet ſpoliare ſe debet. Iu-
ſtitia enim eſt affectuum ſepultura, vbi affectus
regnat, ibi iuſtitia exulat. Quare ſatis æqua
quidẽ videtur opinio illorum (***quam & refert
Ioann. Couarr. emblem. 23. lib. 1.***) & ex noſtris ad-
ducit ***Paul. Xamar. de offic. Iud. part. 1. titul. 20.
ſub num. 2.*** exiſtimantium, nullatenus deberi
162 creari in Iudicem, eum, qui iam exercuit Ad-
uocationis officium, ea de cauſa, quia donis
clien-

Digitized by Google

clientium aſſuefactus, difficile cõſuetudinem
recipiendi munera dimitteret, tam omnium
dulciſſimum eſt, accipere. Supradicta etiam
ratione meminit *id. loan. Couarr.* Thebis olim
163 latam fuiſſe legem, ne quis Mercator efficere-
tur Iudex, propter nimiam queſtus cupiditatẽ,
quæ in homine mercatore viget, etiam ceſſan-
te negociandi officio ſemper ineſt, & vide in-
fra aliqua contra prauos Mercatores à nu. 250.
164 Munera enim, qui mittit, ſperat maiora te-
mitti, ſcilicet ſententiam fauorabilem, ſiue pe-
cunia venalem; namque à corrupto Iudice, in-
ſanum eſt ſperare ſententiam iuſtam. Nihil
165 enim tam Sanctum, *inquit Orator Romanus*,
quod non violari, nihil tam eſt munitum, quod
pecunia expugnari non poſſit. Et Iudex ab au-
ro expugnatus, redditur plumbeus, difformis
exiſtimatione, flexibilis leuitate, grauis pon-
dere conſcientię. DEI, qui eſt Iuſtitiæ oculus, vt
166 alter Iudas proditor: hominibus expoſitus,
ſubſannandus, et conculcandus, vt ſal infatua-
tum.

Nulla enim fælicitas in his eſt, vbi nulla ſa-
tietas habetur. Scio quidem iuſtitiam eſſe cœ-
167 cam, et ſurdam, ſed non muneribus, nam vt
dicit commune prouerbium: *Auro loquente, ni-
hil pollet quæuis ratio*, hinc vulgaris ille iocus
168 *Tinnula rationes præcipuam habent vim ad
perſuadendum &c.* Vnde ſcitè dixit ille.

Qui caret argento, fruſtra vtitur argumento.

Et in terminis hinc illa iuſta exclamatio, *Lites
169 perduntur, quæ paupertate reguntur*. Quare
verum eſt, id de quo grauiter conqueritur In-
nocentius Romanus Pontifex, et quidem ſan-
ctiſſimus, in tractat de vilitat cõdition human.
Clamat, inquit. *pauper, & nullus exaudit, lo-
170 quitur diues, & quilibet applaudit, diues locutus
eſt, & omnes tacuerunt, & verbum illius, vſque
ad nubem perducunt: pauper locutus eſt, & dicũt,
quis eſt hic, diuiti dicunt, tu ſede hic, vt pauperi
verò, tu ſta hic*, cum his quæ ſequuntur. Vnde
appoſitè ait Iſidor. lib. 3. de ſumm. Bon. *Grauius
171 lacerantur pauperes à prauis Iudicibus, quàm
à cruentiſſimis hoſtibus, nullus enim prædo tàm
cupidus in alienis, quam Iudex iniquus in ſuis,
nam lucrum pudori præſtat*.

Vnde nihil putat honeſtum, quod pecunia
eſt vacuum, et ſtãte munerum effuſione cuncta
complcantur, temerariè putat. Quædam mu-
172 lier cum audiuiſſet, ad hoc vt ſententiam fa-
uorabilem obtineret, opus erat vngere manus
Iudicis, fertur ex ſimplicitate domum cucu-
riſſe, et vnguento ſecum accepto, ad Iudicem
appropinquans, quaſi volens ſecretius ſibi lo.
qui, manum ipſius aperire fecit, quaſi volens
pecuniam ponere in ea, qua aperta, incæpit eã
vngere, qui Iudex confuſione compulſus, ipſam
expediuit, *Idque narrat Ioann. Bromiard. in
ſumm. prædicant. par. 1. cap. 9. num. 21.* At perſi-
ſtendo in terminis. Heu, dum iuſtitia audit vo-
ces munerum langueſcit, eorumque clamore
æquitas obſcuratur, leges proditoriè tranſgu-
lantur, omneque bonum ius ſuffocatur, ſcitè
cecinit vates ille.

Qui maiora dabit munera, victor erit.

Quemadmodum in bellis, non ille palmam re-
portat, qui fouet melius ius, ſed qui potentior,
173 ita forſitan poterit aſſeri aliquando eſſe in li-
tibus, qui munera dat maiora triumphat, &
hic expendi poteſt dictum illud 1. Regum. c. 18.
ibi, *Acceperunt munera, & peruerterunt, iudi-
cium &c.* & Iſaiæ cap 5. ibi, *Iuſtificatis impium
pro muneribus &c.* Verè quidem ſicuti inter
174 arma inter mortua eſt memoria legum, ſic, &
in iudicijs dũ ſtrepitant munerum ſonitus. Nã

Deuiat à vero corruptus munere Iudex.

Munera ſunt prophetiæ obtinendi victoriam
cauſæ, nam illa ſunt, quæ ſubornant mentem,
& incantant animos, & ſic capiunt homines,
175 Deoſque. Vnde non mirum, ſi illa operan-
tur, vt ſapientia deſipiat, ſagacitas torpeat, iu-
tis prudentia inciuilis ſit, & virtus obſcura, &
ita practicatur illud Poetæ

Vis ius menſurat, nec iura potens homo curat.

Hinc non ſine cauſa lege 12. tabul. cautum fuit,
176 Iudicem capite puniri, qui ob rem dicendam
pecuniam accipiebat: Diuinus quoque *Plato
lib. 2. de legib.* cenſuit, Iudicem, qui donis, & mu-
177 neribus corruptus, iudiciũ peruertebat, mor-
te plectendum eſſe. Refert *Hann. Scol. ad Ta-
cit. lib. 1. annal. pag.* 304. Imbercortus, & Burgũ-
diæ Cancellarius capite fuerunt damnati, non
quod ob iudicandum munera accepiſſent. ſed
178 quod oblata non recuſaſſent. *& ſcribit And.
de Iſerna in cap. 1. quæ ſint regal.* Carolum I. Re-
gem Neapolit. iuſſiſſe, vt ſuſpenderetur Iudex,
qui certo occiſori, pœnam ſolùm indixerat, vt
ei præcideretur manus.

Nolo ſilere hic factum contrarium, ſed egre-
gium cuiuſdam Prætoris, qui exiſtens Peruſij,
vbi aderat ſtatutum, quod homicida ſoluens
179 florenos 60 liberaretur ab omni pœna, cum-
que captus fuiſſet quidam homicida, non ſolum
recuſauit ſumere talem pœnam, ſed ex abrup-
to illum decapitare fecit. Quo facto vniuerſus
populus Peruſinus impetum in Prætorem ſta-
tutorum tranſgreſſorem fecit, & cum ille vidiſ-
ſet ſe iam mortuum, petijt tantùm breuem au-
dientiam, & ſic conuerſus ad populum, liberè
ſe faſſus eſt, contra formam ſtatutorum deca-
pitari feciſſe talem homicidam.

Sed ſi ſic eſt, quod ſtatuta cauebant, quod
homicida ſoluens ſexaginta florenos liberare-
tur, ſubiugens idem Prætor, ego pariter, qui
homicida ſum volo ſoluere ſexaginta florenos
pro pœna ſtatutatia, qua perſoluta nõ poſſum
moleſtari in vita. Quibus auditis placuit po-
pulo talis excuſatio, tamquam iuſta, & receptis
dictis ſexaginta florenis eum à ſubita morte li-
berarunt, & deinde abrogatum tale ſtatutum
fuit

fuit, & quidem meritò, *& tale factum narrat*
Ioſeph. Ludouic. deciſ. Lucenſ. 16. numer. 16 vbi
vide, ne hic vager à propoſita materia, & ſic
ſtrictè ad nos.

Actum eſt enim de rebus humanis, ſi ſola
ſeruatur vtilitatum fides. Gladius vtique con-
ditur, *ait Caſſ. ad 7. epiſtol. 1.* vbi aurum ſuſcipi-
tur. Nam, vt dixi, proprium eſt munerum ex-
cœcare, & mentem euertere, non enim eſt iſta
ſenſibilis, & palpabilis apud Iudices munera
180 accipientes. Iuſtitia, ſicut pecunia, Nam pe-
cunia ponderioſior eſt, & ideo ad illam partem
ſtatera inclinatur, Et iuſtitia tanquam res, quæ
non videtur, nec palpatur, vilipenditur, heu
miſer eſt ille, qui tantùm viſibilia videt.
181 Bene quidem ſe geſſit Rex ille Perſarum cō-
tra ſimilem Iudicem, apud quem, magis pal-
pabilis fuit pecunia quàm iuſtitia, nam eum
iuſſit viuum excoriari & ad terrorem aliorum
pellē affigi tabernaculo ſedis iudicialis, vt refert
Io. And. in cap cum æterni, de ſent. & re iudic. in 6.

Meritò etiam Romanæ leges, vt hanc ver-
182 tiginem adeo peſſimam à mentibus Iudicum
zelanter auerterent, cum malè ſe habeat res,
cum id, quod veritate agi debet, tentatur pe-
cunia, Ideo vt dixi, Romani Vniuerſi Domito-
res, & Dominatores. Iudicibus ſtrictè inhibue-
runt, ne dona vel munera ſuſciperent, ſic enim
clarè ſancitur *in l ſolet. verſ. nec donum vel mu-
nus &c ff. de offic. proconſul.* & ſeuerè inhibitum
eſt *in §. 1.* ibi, *præ omnibus alijs, mundas ab om-
ni munere ſeruare Deo, nobiſque & legibus ma-
nus. & nullum contingere lucrum, neque maius,
neque minus, neque captioſum. Auth. de mandat.
princip.*
183 Et amplia etiam ſi quis ſpontè daret, nam
vbi quid exigi, prohibetur ibi etiam à ſpontè
dante accipere nefas eſt. *cap. ſtatutum §. acceſſ.
de reſcript. in 6. Pelin. in rub. & cap 1. in fin. de Si-
mon.* cū alijs allegatis *per Neuizan. in ſyl. Nup-
tial. lib. 5. num. 97. verſ. etiam ſi ſponte daret &c.*
Scimus etiam, quod ſeuerè & ſtrictè in pluri-
bus locis ſacræ Scripturæ inhibitum eſt iudici-
bus, ne munera accipiant, & præſertim in Deu-
teronom. cap. 16. ibi, *non accipias perſonam nec
munera*, & in cap. 27. ibi, *maledictus qui accipit
munera*, & in Prouerb. cap. 15. ibi, *Qui odit mu-
nera viuet.* Et Michææ cap. 12. ibi, *Principes eius
in muneribus iudicabant.* & in Pſalm. 2. dicitur.
Reges eos in virga ferrea. Ferrea, inquit, ratione
184 inflexibilitatis, quæ auro caret, quod facilè
flectit Iudicem, *vt ex noſtris aduertit Morl. in
Emporio Iur. par. 1. tit. 2. quæſt. 10. num. 2.* & in
Pſalm. 14. ibi, *Qui pecuniam ſuam non dedit ad
vſuram, & munera ſuper innocentē non accepit,
hic habitabit in Tabernaculo Domini &c.* Et adde
rationem, quare munera Iudex non poteſt ca-
pere ea habetur in Exod. d. cap. 16. ibi, *quia
185 munera excæcant oculos Sapientis, & ſubuer-
tunt verba Iuſtorum &c.*

Audimus ne? quod munera lumen oculis
Sapientium auferunt, & mutant verba & ſen-
tentias iuſtorum, & hoc ex Oraculo Diuino.
186 Quid ergo dicendum, ſeu quas denſas tene-
bras, & ſanè cimeras, et quas mutationes, et
ſubmerſiones cogitationum, verborum, conſi-
liorum, votorum, ſententiarum, et vno verbo
abſoluam, qualem infernum, et qualem deuo-
rantem ignem munera operabunt in pectori-
187 bus illis, non dico Sapientium et Iuſtorum, vt
loquitur ſacra pagina, ſed eorum, qui officia
et magiſtratus venantur, niſi ad alium finem,
quàm ditandi, et iuſtitiæ libram moderandi,
pecunia mediante, ſeu muneribus, *Ignis deuo-
188 rabit*, inquit Iob cap. 15. *tabernacula eorum,
qui libenter munera accipiunt*, Vndè præclarè
Demoſtenes Romanus. 2. de Orator et 4. Verr.
Omnium, inclamat, *rerum turpiſsimum, maximè
189 nefarium eſt, ob rem dicendam pecuniam acci-
pere, & pretio habere addictam fidem, & reli-
gionem.*

Optimeque ſancitum fuit, dum clarum eſt,
190 munera oculos excœcare, quod Iudex, qui
donū recipit ab aliqua parte ab altera vti ſuſpe-
ctus poteſt recuſari. Nec non ſententia lata
191 per pecuniam, eſt ipſo iure nulla. *l. venales. C.
quand. appellar. non ſit neceſſe*, et faciunt textus
*in can quatuor. 11. quæſt 3. can non ſat. 14. q. 5.
can. Iudices 1. quæſt. 1. & in l. plebiſcitum 18. ff. de
offic. Præſid.*

Et Iudex pecuniam accipiens, vt lites finiat,
et ſententiam ſiue iuſtam, ſiue iniuſtam pronū-
192 ciet in pœnam incidit. *l. Iulia repetundarum
l. 3. & 6. §. 2. ff ad leg. Iul. repet. l. 2 6. fin. ff. de con-
dit. ob turp. cauſ. can. non licet 11. q. 3. Harprecht.
ad §. item lex* Cornelia *7. nu. 20 Inſtit. de public.
iudic.* et tenetur parti læſæ ad exſtimationem
damni. *Caſtren. in l fin. C. de pœn. iud. q. iniq. iud.*

Inſuper pœna capitis, hoc eſt mortis locum
193 habet, quando Iudex innocentem interſecit,
pecunia accepta *l. 1. §. 1. ff. ad leg. Cornel. de ſicar.
l. lex Iulia §. fin. ff. ad leg. Iul. repet.* cum alijs al-
legatis, *per Farinac. in prax. criminal. part 3.
quæſt.* 111. *num. 24.* ſicut, et confiſcationis pœna
194 in lite criminali obtinet, quando Iudex pe-
cunia corruptus, vel innocentem condemna-
uit, vel nocentem abſoluit. *auth nouo iure C. de
pœn. Iud. qui male iudic. Decian in tractat. cri-
minal. lib. 8. cap. 39. num.* 19. Franc. Marc. *dec. 734.
num. 9 verſ. quando eſt corruptus confiſcatis om-
nibus bonis &c.* Grammat. *vot. 25. nu. 7.*

Vbi dicitur, quando ſumus in cauſa ciuili, et
195 Iudex pecunia corrumpitur, ſoluet triplum
fiſco, et cingulo dignitatis priuatur. In crimi-
nalibus punitur vltra publicationem omnium
bonorum, pœna exilij, et tenetur de falſo ex
iuribus ſupra allegatis, et qui plura videre de-
ſiderat in hac materia, conſulat. *Ægid. Roſſ. in
prax. criminal. titul. de offic. corrupt. pecun.* vbi
196 multa notanda habes circa crimen barattariæ
Iudicum, cum ſit quodam baratum pecuniæ
cum iuſtitia, et vide. *D. Eliſeus Danz. in tractat.
de pugn. Doctor. tom. 1. tit. de official. in gener. à nu-
mer. 16. & ſeq.*

Et

Digitized by Google

Et aduerte quòd non ſolùm, vt diximus In-
dex corruptus, punitur, verum etiam is, qui
197 Iudicem donis corrupit, pœna arbitraria ple-
cti debet, vt in ſpecie tradit *Grammat. conſ.* 35.
num. 13 vbi ait, qnod pœna falſi tenetur *iuxta*
l. 1. *§. & qui Iudicem. ff. de falſ.* & vt notat *Iacob.*
de Beluiſ. in § ſi quis autem. Auth. vt Iud. ſin. quo-
que ſuff-ag. elig. quando corrumpens, & corrup-
tus ſunt ambo ſeculares maiori pena puniri de-
bet corrumpens, quàm Iudex corruptus. Inſu-
per puniri non ſolum debet, qui corrupit Iudi-
cem, ſed etiam qui tentauit eum corrumpere,
vt tenet Bald. in auth nouo iure quaſt. 1. *C. de pœn.*
iud. qui mal iudicar. Caſtren. in l. 1. *num.* 1. *&* 2.
C. eodem. Foller. in pract. in fragment. numer. 191.
Menoch. *de arbitrar. caſ.* 343. *num* 16. & qui Iu-
198 dicem corrumpit litem perdit *l.* 1. *§. ſed. ff. de ca-*
lumn.

Qualiter vero Iudicum barattaria probetur,
& an ad hoc ſufficiant coniecturæ, & præſump-
tiones, *latè diſcutit Maſcard. de probation. tom.* 1.
concluſ. 164. *&* 165. *& Seſſ. deciſ. Aragon.* 214.
199 *per tot.* vbi ait tale crimen barattariç eſſe atro-
ciſſimum, & ob id minor probatio ſufficit. Mu-
nera enim ſunt occulta mundi Tyranna, & ſanè
corruptio intelligenda eſt, quidquid Iudici of-
fertur lite pendente.

Et fertur de Eugenio Papa, cui cum Prior
quidam timendo, ne coràm eo conteſtatura lis
fuiſſet, ideoque magna munera dedit, quæ qui-
200 dem Pontifex intrepidè reſpuit, & eleganter
dixit, *Nondum domum ingreſſus es, & vis cor-*
rumpere Dominum. Tandem, quàm ſint noxia
Iudicibus munera, & quantum ipſi delinquant
ea ſuſcipiendo certè ſi ſcirent odio inteſtino
ea proſequerentur, Nam *vt inquit poſt Put.*
Petr. Cened. in Collectan. 134. *ad Decretal. nu.* 1.
ſi Iudex contra dantem munera protulerit ſen-
tentiam, incurrit infamiam, quia paſſim ab eo
201 furto inculpabitur, ſin autem pro eo feratur
ſententia, ſcrupulus manet aliquando in corde
Iudicis, & pars iactabunda ſæpe ſæpius gloria-
bitur *Feci, quod volui* Et vt dicit *ibi idem Cened.*
ſi totus Mundus veniret non poſſet credere,
quod ſi vna pars dat munera Iudici, & alia non,
quod Iudex non ſit danti ſauorabilis. Et parti
nondanti nociuus, nam mens alligata cupidi-
tatis viſco, citò à veritatis tramite deuiare ſo-
let *cap. bene quidem. diſtinct.* 90. optimeque ce-
cinit Propertius.

Auro pulſa fides, auro venalia iura
Aurum lex ſequitur, mox ſine lege pudor.

Talibus enim verè miſerandis Iudicibus mu-
nera libenter accipientibus illud ſolum in me-
moriam reuoco, qnod ſicut Sacerdotes Tem-
202 plorum ſanctè ſancta tractare debent. *& alias*
inculcaui in diſcurſ. par. 4 *recent. tom.* 3. *à nu.* 417.
verſ. Sanctam ducant vitam &c. & in annotat.
ad deciſ. 28. *par.* 3 *recent. à num.* 190. *verſ ſi Eccle-*
ſiaſticus vitam Euangelicam non duceret &c.
203 Ita & Iuriſperiti, qui Antiſtites in templo Iu-
ſtitiæ, Sacerdotes appellantur. *l. iuri.* 1. *§. iuſtitiā,*
ibi, *meritò nos Sacerdotes. ff de iuſtit. & iur.* Iu-
204 ſtitiā, quæ Virgo pingitur, tractare tenentur.
Vt quemadmodū Virgo incorrupta eſt, ita Iu-
riſperiti, & Iudices animi incorrupti, et non
conſtrupatæ voluntatis eſſe debent. Sed ad
quid hæc exaggero, cum raro, *vt exclamat Luc.*
de Penn. in l per Illyricum 9. *ſub nu.* 1. *verſ quia*
talia diligere munera &c. C. de cohortalibus
205 *lib.* 12. ſupradicta attendantur, vt potius im-
pletum cernamus illud Iſaiæ cap. 1. *Principes tui*
infideles, ſocij furum, omnes diligunt munera &c.

Alluditque feſtiuū dictum Diogenis (illudq;
refert Laert. in eius vita) qui cum vidiſſet plu-
206 tes Iuſtitiæ miniſtros ad carceres ducere fu-
rem, ſubridendo dixit, *Ecce magni fures ducunt*
paruū, et expendi etiam poteſt illud Eccleſiaſt.
cap. 3. ibi, *Vidi in loco Iuſtitia, iniquitatem.* Hinc
pij Imppp Arcadius, Honorius, et Theodoſius
clamant *in l. meminerint* 6. *ibi*, ne inde iniuria-
rum naſcatur occaſio, vnde iura naſcuntur &c.
C. *vnd. vi* Idem habetur *in l.* 2. *ff. de indict. vid.*
tollend. & in l. 1. *C. de his, qui ven. ætat. impetr.*
ſed de his ſatis.

Cæterum quàm laude, & quidem æterna, cū
207 in memoria æterna ſit iuſtus, digni ſint Iuris
conſulti, & Iudices, qui pice auaritiæ non ſunt
conquinati, ſed ſolum ſunt intenti ad ius ſuum
vnicuique tribuendū, excutiendo manus ſuas ab
omni munere, cum iſti Beati, & Sancti ſint, &
tetigi ſupra à num. 146. Videatur quoque quæ
dixi *in diſcur ad deciſ bo me. Penia à num.* 141.
& aliqua dicam infra. Conſulatur etiā Menoch.
de arbitrar Iud caſ. 517. vbi, diligenter explicat
quæ munera Iudices capere, & honeſtè retine-
208 re poſſint, & quando pars poſſit repetere à
Iudice munera ei data, latè tractant *Tiber. De-*
cian in tract. criminal lib 8 *cap.* 40. Farinac. *in*
prax. criminal. quaſt. 111. *à princip.* & innumerā
cohortem adducit *Cened ad can. non licet Iudi-*
ci. 11. *quaſt* 3. *in collect. ad Decret. collect.* 18. *à nu-*
mer. 2 *& alios expendit* Barboſ. *ad d can. non licet*
num. 2. *Boer. deciſ.* 153. *à num.* 23. *vſque ad finem,*
& Franc. Viu. deciſ 113. *per tot. par.* 1, *Scacc. de*
commerc. & camb. §. 1 *quaſt* 7. *par* 2. *ampliat.* 19.
num. 100 *optimè Morl. in Empor. Iuris part.* 1.
tit. 2. *quaſt.* 10 *à num.* 16.

Et ex Theologis vide *Bonacin. qui alios refert*
ad octauum decalag. præcept. diſput. 10. *quaſt.* 2.
punc. 8. *propoſit.* 1. *&* 2, & aude R. P. Anton. Dia-
nā *reſolut moral. par.* 3. *trac.* 5. *Miſcell. reſolut.* 45.
Rebell *de obligat. Iuſtit part.* 2. *lib.* 8. *quaſt.* 20.
& quaſt. 22. vbi *num.* 6 agit de famulis Iudicū
aliquid recipientibus pro actu ordinario ad
eoſdem, de quo etiam *Molin. de Iuſtit. tract.* 2.
diſput. 88 *num.* 6.

Verum tamen ne obliuiſcar domum redire,
ideoque licet ſupradicta, circa munerum ac-
ceptationem veriſſima ſint, quo ad Iudices
mundanos, tamen aliud eſt, quo ad ſupremum
209 Iudicem Cæleſtem, nam licitè ille per manus
pauperū abſque vllo timore muneribus poteſt

flecti,

flecti, ſeu placati, prout ſedulò monet Sanctus
Paulinus epiſt. 12. ad Seuerum. *In ſeculo, ait,*
corruptis muneribus, reorum Iudices condemnan-
210 *tur, ſed quisquis homo præuentus in aliquo pec-*
cato diffidens innocentia ſua offerat pretium ſa-
lutis ſua Iudici noſtro, ne verearis quaſi corrup-
tionis iniuriam iuſtitia DEI facere.

Loquitur ibi Sanctus Paulinus de ſubuentio-
ne pauperum, nec dubitet aliquis peccator,
211 qui DEO in pauperes munera tribuit, ſe fa-
uorabilem non reportaturum ſententiam, quia
ipſe Iudex, qui eſt veritas ipſa, iam dixit apud
212 Luc. cap. 11. *Date eleemoſynam, & ecce omnia*
munda ſunt vobis &c.

Quis enim non ſtupet hæc audiendo, vt nos
213 tàm iuſtum Iudicem per manus pauperum
poſſimus à ſententia mutare, itaque ipſæ leges,
vt ita dicam, adulteret, & veritati miſericor-
diam anteponat. Audiamus obſecro ad corro-
borationem ſupradictorum, gemma ſcriben-
dam ſententiam S. Io: Chryſoſtom. ſuper c. 22.
Luc. *Iudex noſter*, inquit, *per pauperes corrum-*
214 *pitur, fac ergo, vt per pauperis manum Iudicis*
oſtium pulſes, etenim ille munera tua per illum
accipit, & leges adulterat, accipit, inquam, & ve-
ritati miſericordiam anteponit.

Quare credimus CHRISTVM Saluatorem
noſtrum ex hoc Mundo aſcenſurum in Cœlum,
215 id voluiſſe peragere in Monte Oliueto (prout
legimus in ſacra pagina.) Id quidem non fuit
ſine myſterio, nempe vt nos admoneret, per
216 miſericordiam, cuius ſymbolum eſt oliua, ad
Paradiſi gloriam ingreſſum parari.

O ſtupor, ò ingens admiratio, hinc CHRI-
217 STVS Amor noſter, quia vult omnes homi-
nes ſaluos fieri. *can. cauſâ 3 quæſt. 4. can. quia di-*
uinitatis. 23. quæſt. 8. cum aliis allegatis per gloſ.
in cap. decet. in verb. à peccatis eorum, extr. de Im-
munit. Eccleſ. enixè hortabatur Potentes ad pie-
218 tatem, ſine qua perquam difficulter ſolent ad
ſalutis portum deuenire.

En oraculi teſtimonium apud Matth. cap. 19.
219 *Facilius eſt Camelum intrare, per foramen acus,*
quàm diuitem intrare in Regnum Cœlorũ. Porrò
hic locus non eſt ita facilis, proinde duplicem
intellectum afferam. *Prima eſt Theophilati*, qui
220 per Camelum funem Nauticum intelligit; ſi-
cut enim funis integer per foramen acus ingre-
di non valet, diuiſus in ſingula fila, facilè in-
greditur.

Altera expoſitio eſt Card. Caietan. qui aſſerit
Hieroſolymis portam quamdam eſſe ita angu-
221 ſtam, quod foramen acus appellabatur. Per
hanc portam Camelus onuſtus, cum eſſet ſic
anguſta, ingredi nullatenus poterat, niſi demiſ-
ſo prius capite & ſarcina depoſita, ſic diues, niſi
222 prius caput inclinet per humilitatem, & ſar-
cinam, deponat per pietatem, Ciuitatem ſan-
ctam, ac Cœleſtem Hieruſalem non intrabit.

O verè ter quaterque Beatus, ac in Cœlorũ
223 faſtis iam fortunatè aſcriptus, qui dum poteſt
pauperiè aurea pluuia reficit, virginitatis flo-
re aureo rore ſeruat, labentes familias aureo
baculo ſubſtinet, carcerum vectes aurea lima
diſſecat, fluctuantes animos aureis anchoris
firmat.

SVMMARIVM.

225 *Opera pia exercentibus, dum DEVS promiſit tot proemia, quare non omnes ea exercent.*

226 *Theſaurizare quilibet quærit vltra proprias neceſſitates.*

227 *Pietas, & feruor in Chriſtianis primitiua Eccleſia ardens erat, in modernis verò tepeſcit, & quare.*

Chriſtiani primitiuæ Eccleſiæ pugnaturi cum Diabolo, nudi, hoc eſt ſine affectu bonorum temporalium, deſcendebãt in arenam, & quid inde. num. 227.

Et hodie, qualiter deſcendatur.

228 *Aurum ſuaptè natura amat tenebras, eiuſque natalitia domus ſunt ſpelunca, & ſpecus.*

229 *Aurum poſtquam è ſua cauernoſa domo extrahitur, mox in capſas, arcaſque ferreas includitur.*

Aurum vt melius abſcondatur, aliquando etiã in matris gremium redit num. 229.

230 *Theſauri multi in lucem denuò emergunt, & plurimi alij hodie profunda nocte ſepulti iacent.*

231 *Occultè aliquid faciens, doloſè facere præſumitur, quod procedit etiamſi ſimus in perſona aliàs excuſabili.*

232 *Clandeſtinitas facit ceſſare præſumptionem ignorantiæ, & ſimplicitatis, quæ aliàs militat in muliere, in ruſtico &c.*

233 *Coniectura, & præſumptiones, licet de ſui natura non faciant probationem, tamen ſecus in his, quæ occultè fiunt.*

Dolus præſumitur, quando de nocte aliquid fit ſine neceſſitate, dum de die fieri poterat. nu. 233.

234 *Teſtamentum, quando conditur de nocte, debent adhiberi tria lumina.*

235 *Teſtamentum dum fuit conditum de nocte, & Notarius id non expreſſit, ex hoc arguetur dolus.*

Dolus arguitur ex taciturnitate eius, quod potuit exprimi. nu 235.

236 *Notary caueant non conficere inſtrumenta de nocte, niſi vrgente neceſſitate, & tunc id exprimant.*

Nocte vagatur adulter. num. 236.

Tenebræ inuitant ad delinquendum:

237 *de Nocte, qui vadit non habet legitimam excuſationem, niſi ad malum.*

237 *Mulier, ſi reperiatur in aliquo loco ſecreto alloqui cum extraneo de nocte, an ex hoc poſſit torqueri. nu. 239.*

Adulterum ſatis probatur ex nocturna virorũ admiſſione. & amplia nu. 238.

240 *Adulterium ſatis probatur ex nocturna virorum admiſſione, ad effectum tamen ſeparationis Thori, & amiſſionis dotis.*

Non tamen, vt poſſit criminaliter puniri.

Digitized by Google

241 *Thori ſeparatio, vt poſsit fieri ſufficit probare adulterium præſumptiuè.*

242 *Iacere cum aliqua, idem eſt dicere, quàm adulterare eam.*

243 *Adminiſtrator ille præſumitur in dolo, qui procraſtinat librum adminiſtrationis producere.*
Iudicium mouere differens, quod iam antea mouere poterat præſumitur ſouere malam cauſam. num. 243.

244 Creditor *ſi differat agitare pro ſuo credito, exigendo. poſtquam eius debitor eſt mortuus, quid ex hoc inferatur.*

245 *Scripturam ad cauſam facientem, producens poſtquam lis diu fuit agitata,*
Id præbet magnam cauſam ſuſpicionis.
Teſtamentum diu occultatum præſumitur falſum. num 245.

246 *Inſtrumentum ſolutionis diu differens producere, non auditur poſtea illud producendo, niſi refectis expenſis.*
Tarditas partis non producentis iura releuantia, vt ea abſoluatur, non debet nocere aduerſario.

247 *Clericus, ſi permiſit ſe condemnare à Iudice Laico. & poſtea allegauit priuilegium clericale, debet condemnari in expenſis.*
Iudex tamen ſecularis non poteſt condemnare clericum in illis expenſis, ſed Iudex Eccleſiaſticus. num 247.

248 Index Laicus etiam in his, *quæ veniunt incidenter contra* Clericos. *non habet poteſtatem.*

249 *Lucem odit omnis, qui malè agit.*
Iudicium, qui refugit de ſua iuſtitia diffidere præſumitur. num. 249.
de Innocentia ſua, qui confidit, non vadit per mendicata ſuffragia. nu 249.

250 *Occultans probationes alterius partis punitur in amiſsione cauſæ.*
Iura occultantes Leges odio proſequuntur, cũ præſumatur eos fouere malam cauſam.

251 *Notarius occultans iura in actis producta, tenetur pœna falſi.*
Notarius non exhibens ſcripturas, tenetur ad intereſſe.
Notarius amittens ſcripturas, non auditur aſſerendo eas fuiſſe furto ſubtractas. nu. 251.

252 *ad Scripturarum cuſtodiam, qui tenetur, ſi aſſerat eas non habere, tenetur nedum illarum amiſsionem probare.*
Sed etiam iuſtificare, quod ſine culpa ſua ſubtractio earum contigerit. nu. 251.

253 *ad Scripturarum cuſtodiam, qui tenetur, non auditur, volens probare amiſsionem illarum per ſolum iuramentum.*
ad Scripturarum productionem, quando quis tenetur, gratis allegat illarum amiſsionem.
Quia cum ſit ad factum obligatus, fruſtra prætendit ſe liberari verbis tantum.
Cardinalis Iacobus Corradus *extollitur.*

254 *Meropen celebris illa ſtella, quare ſecundum Aſtrologos non comparet cum aliis.*

255 *Mercatores, quare diligant apothecas obſcuras, & opacbas.*

256 *Mercatoribus ad quid deſeruiet eorum, non per viam rectam acquiſitus theſaurus.*
Mercatoribus obſcuritas eſt commodiſsima, dũ vendunt pannos vitioſos. nu. 256.

257 *Mercator, quod ſit probus, & induſtrius miraculum eſt. ſecundum Demoſth.*
Mercator non poteſt eſſe ſine mendacio, & periurio num. 257.
Mercatorum anima, quo vadit, ſecundum Bald. num. 257.

258 *Mercurius ſecundũ antiquos Poetas, erat Deus furum, & mercatorum.*

259 Contrahentibus *inuicem ſeſe decipere iura Ciuilia permittunt.*
Tamen ſecus eſt in foro conſcientiæ.

260 *Iniuſti, fures, rapaces &c. Regnum* DEI *non poſſidebunt.*

261 *Via conſcientiæ eſt arcta, quia ducit ad Cœlũ.*
Mercatores, qui ſunt probatæ fidei laude digni ſunt. num. 261.
Mercatura laudibus non officit, dum recenſentur vitia Mercatorum. nu 261.

262 *Vitia Mercatorum non ſunt artis Mercaturæ, ſed hominum.*
Mercatura, ſeu negotiatio, quod non ſit ars reprobata, facit auctoritas Diuina apud Matth. cap. 13.
Vbi Regnum Cœlorum aſſimilatur homini negotiatori &c. nu. 262.

263 *Pauor ineſt iis, qui operantur mala.*

264 *Crimen non prodere vultu, difficile eſt.*

265 *Nocentium proprium eſt trepidare.*

266 *Vultus eſt ſermo quidam tacitus mentis.*

267 *Iudex aliud in corde gerat, & aliud ſimulet, vti faciunt Bononienſes.*

268 *Pallor, titubatio, trepidatio &c. cum ſint ſigna malæ conſcientiæ an faciant indicium ad torturam & nu 269. & nu. 271.*

270 Conſcientia *mala ſignum eſt, dum reus interrogatus, declinat oculos ad terram.*

272 *Pallor, titubatio &c. ſola. dum non adeſt variatio in ſubſtantialibus eſt fallax, & debile indicium ad torturam.*

273 Carcerati *aliqui ita ſunt ſolliciti de honore ſuo, vt quamuis ſint innocentes, tamen ob ſolum timorem, videntur ſemiſtulti.*

274 Carcer *eſt mala manſio, & locus immenſorum cruciatuum.*

275 *in* Carcere *mortuus, dicitur mortuus in cruciatu, & tortura.*
Carceratorum *negotia, vocantur deſideria. num 275.*

276 Carceratis *miſeris ſubuenire eſt adeo meritoriũ, vt hoc opus æquiparetur martyrio.*

277 Carceratus *quidam, cum intraſſet aulam vbi ſtabat corda, præ timore quamuis innocens, cecidit in terram, & minxit, & egeſtionem emiſit & num. 278.*

279 Carcerati *aliqui. dum ad præſentiam Iudicis ducuntur, adeo turbantur vt loqui non poſsint.*

280 Palli-

280 *Palliditas & trepidatio iunctis alijs indicijs,*
tunc eſt conſiderabilis. aliàs non.
Auri pallor, iuncto quod eſt tenebrarum amã-
tiſsimum, id aliquid operatur ad conuincendum
illius prauam naturam.
Aurum, ſi placet, vitium non longe abeſt. nu-
mer. 280.

225 QVare dum ſupradicta vera ſunt, prout
ſunt veriſſima, tàm ſocorditer in hoc
ponderoſo negotio regulariter proceditur,
ſed potius illaudatè quilibet querit theaauri-
zare vltra proprias neceſſitates, & de ſubueniẽ-
226 do neceſſitatibus miſerorum pauperum nul-
latenus inuigilatur, ita vt charitas proximi te-
ſuguerit, & mortua ferè ſit dilectio.
Heu, quod execranda auaritia, quæ dicitur
inordinatus modus habẽdi, eſt cauſa tanti mali,
pulchrè quidem ad propoſitum, *S. Io. Chryſoſt.*
in act. Apoſtol. 2. ſuper illis verbis, *Et appoſita*
ſunt in die illa &c. ſedulò rogat, quid in cauſa
227 ſit, cur in primitiua Eccleſia tanta primorum
Chriſtianorum fuerit pietas, & feruor, Moder-
norum enim tepor, & remiſſio, & reſpondet,
Quod tunc enim Diabolo pugnaturi nudi in are-
nam deſcendebant, ſe rebus, bonis, & facultatibus
denudando, modò autem prodeunt beneficijs, poſ-
ſeſsionibus, & honoribus veſtiti &c.
Quare, vt dixi, cum inordinatus modus cu-
mulandi aurum det anxam, vt ſuffocetur pietas,
vnde in eius execrationem multa, vt quilibet
illud euitet, dictutus ſum, ad oſtẽdendam illius
enormitatem. Nam & aurum cui placet, vitiũ
non longè abeſt.
228 Quidem cõcedo aurum ſuaptè natura, ama-
re tenebras, nam prima eius natalitia domus,
cauernæ, ac ſpecus ſunt, in his tenebroſis cuna-
bulis naſcitur, & educatur inde quidem in lu-
229 cem vi extrahitur, & nihilominus lucis impa-
tiens, & amãtiſſimum tenebrarum, mox iterum
in capſas, obſcuros fornices, arcaſque ferreas
includitur, & nonnunquam etiam in matris
gremium redit.
Quot theſauri ſunt defoſſi, quorum aliqui in
230 lucem denuò emerſerunt, alijque hodie pro-
funda nocte ſepulti latent. Sed quid, ex hoc in-
ferendum eſt, niſi aurum tenebrarum cupidiſ-
ſimum, hæc praua eius natura ſatis docere, quã
indolis ſit malignæ, nam, & qui lucem timet,
male agere præſumitur. *l. fin. ff. de rit. nupt. l. fin.*
ff. de effract. & expilat. l. hoc edictum. §. labeo. ff. de
his qui deiecer. vel effud. cap. conſuluit de offic. de-
legat.
Nam occultè faciens, doloſè facere præſumi-
231 tur, quod procedit etiamſi prætendatur igno-
rantia, vel ſimplicitas, nam nihilominus præſu-
mitur dolus, & ſic non excuſatur aliàs excuſan-
dus, ſicut ſunt mulier, ruſticus &c. *vt inquit*
gloſ. in l. 1. in verb. non oportet. C. de interdict.
matr. & in l. qui contra. in verb. errore. ff. de inceſt.
nupt. quæ ponunt hanc concluſionem per text.
in d. l. fin. ff. rit. nupt. & latè firmant *Doctores in*
l. 1. C. de interdict. matr. & præſertim *Bald. ibi in*
prim. lectur. dicit,
Ex hoc haberi notabilem limitationem Le-
gum, quæ dicunt, ſexum, & ruſticitatem excu-
ſari. *& in ſecunda lectur* ait, menti eſſe tenen-
das eas gloſ contra ruſticos &c. & plenè notat
Tiraquell. de retract. conuent. in præfat. num. 14.
verſ. nec ignorantiam, nec errorem allegare poſ-
ſunt &c. Idem *in tract. de pœn. tẽperand. cauſ. 11.*
num. 11. verſ. etiamſi prætendatur ignorantia, vel
ſimplicitas &c. cum ibi copioſè allegatis.
Ratio verò ſi quæratur, ea in promptu eſt,
332 quia propter clandeſtinitatem ceſſat præſum-
ptio illa ignorantiæ, vel ſimplicitatis, quæ aliàs
in muliere, minore, ruſtico, milite &c. à iure
præſupponitur, & ſubintrat præſumptio ſcien-
tiæ, propter dictam clandeſtinitatem, dum oc-
cultè aliquid agunt, quantumuis tractent de
damno vitando, *vt habetur in d. l. 1. C. de interd.*
matr. & in d. l. fin. ff. de rit. nupt. cum alijs adductis
per Maſcard *concluſ. 532. num. 46. verſ. ſi aliquid*
agant occultè &c. & copioſè per Addent. ad Ro-
man. ſingul. 721. incip. Regula eſt. verſ. Et eſt ra-
tio, quia propter clandeſtinitatem præſumitur
ſcientia &c. cum ibi latè allegatis. Semper enim
clamat illa regula, quod qui amat tenebras ſu-
ſpectus eſt, idque exornatur à pluribus DD. re-
latis *per Barboſ. in collectan. ad d. cap. conſuluit,*
ſuper verb. qui malè agit, odit lucem &c. num. 2.
& latius per Maſcard. *de probat. concluſ. 815. à*
num. 33.
Nec illud prætereundum eſt, quod licet de
ſui natura coniecturæ, & præſumptiones non
233 probent, tamen in his, quæ occultè fiunt ple-
nam probationem faciunt *Federic. de Senis in*
conſil. 119. Nulli dubium. Alexand. conſ. 53. Viſo
thematc. numer. 2. lib. 2. quos ſequitur *Grat. in*
conſil. 61. ſub num. 15. verſ. tamen in his quæ oc-
cultè fiunt inducunt plenam probationem &c.
lib. 2. & adde Flamin. *in tract. de reſignat. lib. 13.*
quæſt. 3. numer. 24. verſ. plenam probationem fa-
ciunt &c. Congruit pariter illa Iuris concluſio,
quod dolus præſumitur, quando aliquid fit no-
ctis tempore, ſi de die fieri potuerit, *vt poſt*
Socin. & Cranett. firmat *Menoch. de præſumpt.*
lib. 4. præſumpt. 12. numer. 7. verſ. quando ſine ne-
ceſsitate aliquid fit de tempore noctis &c.
Hinc eſt, quod iura ſanxerunt, quando teſta-
234 mentum conditur de tempore noctis, vt tria
lumina debeãt adhiberi, *iuxta text. in l. 1. §. tria*
lumina ff. de ventr. inſpiciend. Et hoc in tantùm
eſt verum, vt ſi fiat abſque d. tribus luminari-
bus, non valet tale teſtamentum, vel ſaltem
ſuſpectum redditur, *vt per gloſ. & ibi omnes no-*
tant in l. non minorem C. de tranſact. & in l. more.
ff. de fer. & reſponderunt Dec. *in conſil. 354. nu-*
mer. 1. Iaſ *in conſil. 50. nu. 1. lib. 3. optimè* Decian.
conſ. 65. num. 20. verſ. fuit factum de nocte abſque
tribus luminaribus ergo non valuit &c. lib. 2. &
nu. 21. ait, quod multò magis in caſu illo auge-
batur præſumptio falſitatis dũ Notarius nõ ex-
235 preſſit, quod teſtamentũ fuit cõditũ de nocte.

Digitized by Google

Nam ex taciturnitate eius, quod potuit exprimi, arguitur ſuſpicio doli *Alex. in conſil 15. num 8. verſ. ſua taciturnitas aſcribitur dolo &c. lib. 5. & in conſil. 63. num. 1. verſ. tenetur ſpecialiter certiorare &c. lib. 6.* Corn. *conſ. 12. numer. 5. verſ. ſi venditor ſciuit, & non certiorauit &c. lib 3.* Obſeruent enim Notarij monitum *Bald. in cap. 1. num. 2 de fid. inſtrum. & in d. cap. conſuluit de offic. delegat.* vbi ſedulò ſuadet omnibus Notarijs, vt caueant ne inſtrumenta conficiant

236 de nocte, niſi vrgente neceſſitate, & ſi conficiant, illud exprimant, eamque expendit rationem, de qua ſupra, quia qui malè agit, odit lucẽ. Nam tenebræ inuitant ad delinquendum, & aptiores ſunt ad iniqua committenda *ad text. in d. l. 1. ff. de ventr. inſpiciend.* Hinc illud vulgatum dictum,

Nocte vagatur adulter.

Et poteſt dici ei, qui venit de nocte & per re-

237 tenebras, amice ad quid veniſti? non enim habes legitimam excuſationem, niſi ad malum, *vt inquit Roman. in conſ. 451. numer. 3. Stephan. Betrand. conſ. 341. Confeſſione num. 4. vol 1.* Hinc eſt, ſi mulier reperiatur alloqui de nocte in loco ſecreto, cum extraneo homine, ex tali col-

238 loquio, & clandeſtinitate præſumitur malum & maximè ſi ille homo tenebat mulierem complexam, quem, & ipſa oſculabatur, libenter ferẽs ſe impudicè attrectari. *cap literis. cap. tertio loco. de præſumpt. cum alijs per* Maſcard *de probation. tom. 1. concluſ. 312. num. 20. & ſeq.* & addo Ioan. Zanger. *de Tortur reor. cap 2 numer. 208. verſ. quando ſolus cum ſola in loco ſecreto &c. & numer. 209. verſ. quam complexam quis tenebat &c.*

239 Vnde ex hoc poteſt torqueri mulier tanquã male indiciata, *vt conſuluit Bald. in cõſ. 421 numer 3. incip. Quædam mulier lib. 5. cum alijs allegatis per* Carol. Rot. *in ſuis practicabil concluſ. par 1. concluſ. 2. num 17. verſ. ſi iuuenis reperitur in domo mulieris de ſolo ad ſolum &c.*

Et in tantum hoc eſt verum, quod adulteriũ

240 ſatis probatur ex nocturna virorum admiſſionẽ, vt hoc procedat etiam quo ad thori ſeparationem, & dotis amiſſionem, quidquid ſit reſpectu condemnationis criminalis, *vt benè comprobat Grauett. in conſil. 205 numer. 20 verſ. ſexto.* & ſic concludunt *Grat. Socin Burſat. Bertazz. & alij relati per* Polydor. Rip. *in tractat. de tempor. nocturn. cap. 35. num 27. verſ. non ſufficere ad condemnationem criminalem, ſufficere tamẽ ad thori ſeparationem, necnõ & ad dotis amiſſionem &c.*

241 Cum ſufficiat ad hoc vt ſeparatio fiat thori, præſumptiuè adulteriũ probare, *d. cap literis 12. ibi, ſolum cum ſola, nudam cum nuda &c. de præſumpt.* & latè tractant Maſcard. *de probation. concluſ. 59 num. 20 & ſeq. lib. 1.* P. Barboſ. *in l 2. in princip. par. 1. num 83. ff. ſolut. matr.* Farinac. *in prax criminal par. 5. quæſt 136. à numer. 171 cum alijs allegatis per* Auguſtin. Barboſ *ad d. cap. literis num. 2. in collectan.* & vt dixit poſt Alexan. *in conſil. 77. num. 2 lib 7.* Rota *in cauſa Calaguritana matrimonij 13. Martij 1643. corã R. P. D. Meltio*, idem eſt dicere, talis iacuit cum tali

242 muliere, quantùm eſt dicere adulterauit eam &c. quidquid tamen ſit, ſi (vt dixi) ageretur ad condemnationem criminalem. Sed perſiſtendo in terminis.

Adminiſtrator ille præſumitur eſſe in aliquo

243 dolo, qui procraſtinat exhibere librum computorum Domino, & præſumitur malitioſè ſe geſſiſſe, & poteſt iurari contra eum in litem, *arg. tex. in l. tutor qui repertorium ff. de adminiſt. tut. & in l. fin. § inter cæteras ff. de liberat. legat. & in l. ſi cuis libertas. & in l. cum ſeruus. ff. de condit. & demonſtr.* Bart. *in l. 2. §. officio ff. de tutel. & ration. diſtrahend. cum alijs allegatis per* Eſcobar. *de ratiocin adminiſtrat. cap. 10. ſub num. 1. Et ratiocinata eſt Rota coram bo. me. Card.* Arigonio, *in cauſa Romana computorum 3. Octobris 1593. & deciſ. 237. num. 3. verſ. cum recuſit librum exhibere præſumitur eſſe in aliquo dolo &c. par. 4. diuerſ.* vbi aliæ deciſiones referuntur, & deinde ſenſit *coram* R. P. D. Cerro *in cauſa Romana Penſionis 19. Ianuarij 1646. & coram eodem in Romana, ſeu Nepeſina Tutela. 8. Iunij eiuſdem anni §. Quintò ponitur verſ. eo ipſo, quod librum exhibere recuſat præſumitur contra eum facere, & ideo occultari, ne contra ipſum detegatur veritas &c.*

Hinc etiam clarum eſt, quod vehemens ſuſpicio falſitatis oritur, & præſumitur fouere malam cauſam, qui diu diſtulit mouere iudicium, quod iam antea mouere debebat, aduerſus eos qui ea de re, & negotio inſtructi erant. Veluti ſi creditor viuo debitore, petere poterat ſuum creditum, & tamen adeo diſtulit petere, vt ille

244 ſit vita functus, quod feciſſe præſumitur, vt peteret ab hæredibus minimè inſtructis, quibus cognitæ non ſunt exceptiones, ſuo anteceſſori competentes, vel quando tamdiu diſtulit agere, vt aduerſario perierint exceptiones, *& ita tenuit gloſ. in Clem. ſæpe. §. & quia. in verb. non obſtante verſ. vt quia perierunt teſtes, per quos poterat inſtrumentum reprobari &c. de verb. ſignif.* Pariſ. *in conſil. 83 num. 27. verſ. nec per tantum tempus ſtetiſſe &c. lib. 1.* Rota *penes Put. deciſ. 239 num. 1. verſ. ex quo tanto tempore tacuerat &c. lib 2. & coram bo. me Penia in cauſa Romana Depoſiti 18. Decembris 1600. eſt apud Zacch. de obligat. cameral. deciſ. 59. num. 5. verſ. non erat veriſimile poſt mortem debitoris dilaturum petere ab eius hæredibus &c. & coram re. me.* Merlino *deciſ. 325. num 23. verſ. diſtulit, quod tam principalis debitor, quàm fideiuſſor mortui ſint &c.* cum ibi allegatis.

Si quidem etiam apertum eſt, quando quis exhibet ſcripturam ad cauſam facientem, poſt

245 quam lis diù fuit agitata, iſta tarditas producendi eam in lucem, magnam præbet cauſam ſuſpicionis *per text. in l. ſi quis fortè in fin. ibi Non enim debebant tam magnam rem tandiu retinere ff. de pœn.* & exornant *Grauett. conſil. 28. num. 6.*

num.6. & conſil.79. num. 9. Bertazz. *conſil. 521.*
nu.18. Menoch. *de præſumpt lib 2. præſumpt.91.*
num 8. & lib. 5 præſumpt. 122. num 4. Oſaſch *de-*
ciſ. Pedemont. 117. num.9 alioſque cumulat *Fa-*
rinac. de falſitat. & ſimulat. quæſt. 153 num. 182.
& nuper ſenſit Rota *coram R. P. D.* Ruias *in cau-*
ſa Aueniones. Pecuniaria 18. Martij 1952. §. In-
iuſtitia verò. verſ. illa exhibita apparet poſt quam
huiuſmodi lis diu agitata fuit &c.
Simile eſt etiam quod dicimus, quod teſta-
mentum diu occultatam, præſumitur falſum,
vt bene poſt Bald. ponderat Barbat. *in conſil.88.*
ſub num. 23. verſ. quia teſtamentum tenuit occultè
præſumptio eſt falſitatis &c. lib. 4. & ſequitur
Menoch. *de præſumpt. lib. 2. d. præſumpt. 91. nu-*
mer. 5. verſ. teſtamentum diu occultatum, præſu-
mi falſum &c.
Inſuper animaduertendum venit, quod ille,
qui differt producere inſtrumentum ſolutionis,
vel alterius tenoris, releuans eum à petitis non
246 debet poſtea audiri illud producendo, niſi re-
fectis expenſis, quibus ſua tarditas vexauit ad-
uerſarium, *vt ſentit* Bald. *in cap. exceptionem in*
princ. de except. quem refert, & ſequitur Fel. *in*
cap. de catero num. 4. de re iud. [illegible] allegat
cap. ſuſcepta 2. & ibi Abb. [illegible] *de reſt. tat.*
[illegible] *con-*
[illegible] *cut.*
[illegible]
oppone[illegible] in executio-
ne ſen[illegible] caſu ipsè diſtuliſſe,
ex quo [illegible] poterat.
Et facit [illegible] *p. nes Bellamer. deciſ. 226.*
incip. In caſu, [illegible] quod Clericus, qui
permiſit, ſe condem[illegible] Iudice Laico, & po-
247 ſtea allegauit priuilegium clericale, cum eſſet
clericus, quod debet condemnari in expenſis,
quibus fatigauit partem tardando opponere
dictam exceptionem, quale dictam admittunt
etiam *Philip. in d. cap. ad audientiam. in princip.*
de except. & Gemin. *in cap 9. numer. 6. in princip.*
de reſcript. in 6. Marſil. *in l. patre vel marito nu-*
mer 6 ff. de quæſt & in prax. criminal. in §. di-
ligenter numer. 201. & ſeq.
A[illegible] quod Iudex ſecularis non
po[illegible] re Clericum in illis expenſis,
nam in hoc [illegible] iam habet iuriſdictionem, ſed id
ſpectabit ad Iudicem Eccleſiaſticum, quia Iu-
248 dex ſecularis etiam in his, quæ veniunt inci-
denter contra clericos non habet poteſtatem
cap. ſi Iudex Laicus 12. de ſent. excomm. in 6. & ibi
ſcribentes, cum alijs plena manu relatis *per* Au-
guſtin. Barboſ. *in Collectan. ad d. cap ſi Iudex. ſub*
num. 2. & in puncto ſupradicti caſus refectionis
expenſarum concludit *poſt* Dec. *& alios* Rolād.
in conſil. 12. num. 42. verſ. Iudex ſecularis non po-
teſt clericum condemnare, quia diſtulit priuilegiū
ſui clericatus deferre &c. lib. 2. ſed perſiſtendo
in terminis.
Quare præſumptio doloſa ſemper eſt facien-
da contra eum, qui ſine cauſa procraſtinat, &
occultat veritatem. Congruitque dictum Ora-
culi Diuini apud Ioan. cap. 3. ibi *Omnis enim, qui*
249 *male agit, odit lucem, & non venit ad lucem,*
vt non arguantur opera eius. qui autem facit ve-
ritatem, venit ad lucem. vt manifeſtentur opera
eius &c. Qui enim iudicium refugit de ſua iuſti-
tia diffidere præſumitur, *vt inquit tex. in can.*
Chriſtianis in fine 12 quæſt. 1. & cap nullus de
præſumpt. Et qui confidit de innocentia non
vadit per mendicata ſuffragia, ſed feſtinat, vt
veritas inquiratur, *Roman. in conſil. 169. num. 3.*
verſ. præſumitur diffidere de iuſtitia &c. Afflict.
deciſ. 13. num. 22 verſ. iudicium fugiens de ſua
iuſtitia diffidere præſumitur &c. Crauett. *in con-*
ſil. 6. num. 8. verſ. præſumptio eſt contra occultan-
tem &c. cum alijs allegatis per Menoch. *in conſil.*
563. num 17. verſ. præſumi, quod malam cauſam
foueat &c. lib. 6.
Videmus etiam, quod probationes alterius
partis occultans, punitur in amiſſione cauſæ,
250 ſic enim iura odio proſequntur occultantes
ſcripturas, nam & præſumitur eos fouere malā
cauſam, vt tenuit *Cyn. in l. prouidendum per illū*
tex. in fine C. de poſtuland. quem bis *ibi Caſtr.*
commendat menti eſſe retinendum, reproban-
do *ibi gloſ.* contrarium volentem *& Franc. Are-*
tin. ibi dicens illam gloſ. eſſe per DD. communi-
ter reprobatam, & videatur *Beer deciſ. 129 nu-*
mer 8 verſ. talem ſubtrahentem perdere cauſā &c
& Honded. *conſ. 19 num. 13. verſ. puniri debet in*
amiſſione cauſa, ſicut punitur ille, qui probationes
alterius partis occultat &c lib. 1.
Hinc eſt, quod Iudex, vel Notarius occultās
251 ſcripturam in actis productam falſi pœna te-
netur. *l. Paulus §. 1. ff. ad leg Cornel de falſ. & l.*
eū qui C. eodem latè Menoch. de arbitr. Iud. lib. 2.
cap. 311 à num. 1. Idem *in conſil. 94 numer 57.*
verſ. falſi pœna tenetur &c. Notarij enim ſum-
mam debent adhibere diligentiam pro ſcriptu-
rarum in actis productarum cuſtodia, & ad ea-
rum exhibitionem cogi poſſunt non ſolùm Iu-
dicis officio, ſed etiam iure actionis, aliàs ad
intereſſe ſunt condemnandi, *vt ſentiunt* Bart.
in l. ſi quis ex argentarijs §. ſed non hæredi. num 4.
ff. de edend. & ibi [illegible] *in §. Aſt Prætor.* & Caſtr.
num. 5. Angel *n*[illegible] Cephal *in conſil. 170. nu. 9.*
verſ Notarius [illegible] *inſtrumentum, tene-*
tur ad intereſſe [illegible] *c.* & pluries firmauit Ro-
t[illegible] rios, quàm ſucceſſores in
[illegible] *Depoſiti 9 Iunij 1595. co-*
ram clar. m[illegible] *d* Pamphilio, *& in Aſſiſien.*
[illegible] *1. Iulij 1611. & 11. Ianuarij, & 11.*
M[illegible] *1612. coram bon. mem.* Manzanedo, *& de-*
[illegible] *bo. mem.* Buratt *deciſ. 692. num. 4. verſ.*
[illegible] *intereſſe cogi poteſt &c. cum alijs allegatis*
coram R. P. D Meltio *in cauſa Romana Societa-*
tis 31 Ianuarij 1648 §. 1. in fin. ibi, *Notarius ſū-*
mam tenetur adhibere diligentiam pro ſcripturarū
cuſtodia, & ad illarum exhibitionem cogi poteſt,
non ſolum Iudicis officio, ſed etiam iure actionis,
aliàs ad intereſſe eſt condemnandus &c.
Nec hoc caſu, quidquam iuuaret excuſatio,
quod ſcripturæ furto fuerunt ſubtractæ, quan-

doquidem

clientium aſſuefactus, difficile conſuetudinem
recipiendi munera dimitteret, nam omnium
dulciſſimum eſt, accipere. Supradicta etiam
ratione meminit *id. Ioan. Couarr.* Thebis olim
163 latam fuiſſe legem, ne quis Mercator efficere-
tur Iudex, propter nimiam queſtus cupiditatē,
quæ in homine mercatore viget, etiam ceſſan-
te negociandi officio ſemper ineſt. & vide in-
fra aliqua contra prauos Mercatores à nu. 250.
164 Munera enim, qui mittit, ſperat maiora re-
mitti, ſcilicet ſententiam fauorabilem, ſiue pe-
cunia venalem; namque à corrupto Iudice, in-
ſanum eſt ſperare ſententiam iuſtam. Nihil
165 enim tam Sanctum, *inquit Orator Romanus*,
quod non violari, nihil tam eſt munitum, quod
pecunia expugnari non poſſit. Et Iudex ab au-
ro expugnatus, redditur plumbeus, difformis
exiſtimatione, flexibilis leuitate, grauis pon-
dere conſcientię DEI, qui eſt Iuſtitiæ oculus, vt
166 alter Iudas proditor hominibus expoſitus,
ſubſannandus, et conculcandus, vt ſal infatua-
tum.

Nulla enim fælicitas in his eſt, vbi nulla ſa-
tietas habetur. Scio quidem iuſtitiam eſſe cœ-
167 cam, et ſurdam, ſed non muneribus, nam vt
dicit commune prouerbium: *Auro loquente, ni-
hil pollet quæuis ratio*, hinc vulgaris ille iocus
168 *Tinnula rationes præcipuam habens vim ad
perſuadendum &c.* Vnde ſcitè dixit ille.

Qui caret argento, fruſtra vtitur argumento.

Et in terminis hinc illa iuſta exclamatio, *Lites
169 perduntur, quæ paupertate reguntur.* Quare
verum eſt, id de quo grauiter conqueritur In-
nocentius Romanus Pontifex, et quidem ſan-
ctiſſimus, in tractat. de vilitat cōdition. human.
Clamat, inquit, *pauper, & nullus exaudit, lo-
170 quitur diues, & quilibet applaudit, diues locutus
eſt, & omnes tacuerunt. & verbum illius, vſque
ad nubem perducunt: pauper locutus eſt, & dicunt,
quis eſt hic, diuiti dicunt, tu ſede hic, vt pauperi
verò, tu ſta hic*, cum his quæ ſequuntur. Vnde
appoſitè ait Iſidor. lib. 3. de ſumm. Bon. *Grauius
171 lacerantur pauperes à prauis Iudicibus, quàm
à cruentiſſimis hoſtibus, nullus enim prædo tàm
cupidus in alienis, quam Iudex iniquus in ſuis,
nam lucrum pudori præſtat.*

Vnde nihil putat honeſtum, quod pecunia
eſt vacuum, et ſtāte munerum effuſione cuncta
compleantur, temerariè putat. Quædam mu-
172 lier cum audiuiſſet, ad hoc vt ſententiam fa-
uorabilem obtineret, opus erat vngere manus
Iudicis, fertur ex ſimplicitate domum cucu-
riſſe, et vnguento ſecum accepto, ad Iudicem
appropinquans, quaſi volens ſecretius ſibi lo-
qui, manum ipſius aperire fecit, quaſi volens
pecuniam ponere in ea, qua aperta, incæpit eā
vngere, qui Iudex confuſione compulſus, ipſam
expediuit, *Idque narrat Ioann. Bromiard. in
ſumm. prædicant. par. 1. cap. 9. num. 21.* At perſi-
ſtendo in terminis. Heu, dum iuſtitia audit vo-
ces munerum langueſcit, eorumque clamore
æquitas obſcuratur, leges proditoriè tranſgu-
lantur, omneque bonum ius ſuffocatur, ſcitè
cecinit vates ille.

Qui maiora dabit munera, victor erit.

Quemadmodum in bellis, non ille palmam re-
portat, qui fouet melius ius, ſed qui potentior,
173 ita forſitan poterit aſſeri aliquando eſſe in li-
tibus, qui munera dat maiora triumphat, &
hic expendi poteſt dictum illud 1. Regum. c. 18.
ibi, *Acceperunt munera, & peruerterunt, iudi-
cium &c.* & Iſaiæ cap 5. ibi, *Iuſtificatis impium
pro muneribus &c.* Verè quidem ſicuti inter
174 arma inter mortua eſt memoria legum, ſic, &
in iudicijs dū ſtrepitant munerum ſonitus. Nā

Deuiat à vero corruptus munere Iudex.

Munera ſunt prophetiæ obtinendi victoriam
cauſæ, nam illa ſunt, quæ ſubornant mentem,
& incantant animos, & ſic capiunt homines,
175 Deoſque. Vnde non mirum, ſi illa operan-
tur, vt ſapientia deſipiat, ſagacitas torpeat, iu-
tis prudentia inciuilis fit, & virtus obſcura, &
ita practicatur illud Poetæ

Vis ius menſurat, nec iura potens homo curat.

Hinc non ſine cauſa lege 12. tabul. cautum fuit,
176 Iudicem capite puniri, qui ob rem dicendam
pecuniam accipiebat: Diuinus quoque *Plato
lib. 2. de legib.* cenſuit, Iudicem, qui donis, & mu-
177 neribus corruptus, iudiciū peruertebat, mor-
te plectendum eſſe. Refert *Hann. Scot. ad Ta-
cit. lib. 1. annal. pag.* 304. Imbercottus, & Burgū-
diæ Cancellarius capite fuerunt damnati, non
quod ob iudicandum munera accepiſſent, ſed
178 quod oblata non recuſaſſent. *& ſcribit And.
de Iſerna in cap. 1. quæ ſint regal.* Carolum I. Re-
gem Neapolit. iuſſiſſe, vt ſuſpenderetur Iudex,
qui certo occiſori, pœnam ſolùm indixerat, vt
ei præcideretur manus.

Nolo ſilere hic factum contrarium, ſed egre-
gium cuiuſdam Prætoris, qui exiſtens Peruſij,
vbi aderat ſtatutum, quod homicida ſoluens
179 florenos 60 liberaretur ab omni pœna, cum-
que captus fuiſſet quidam homicida, non ſolum
recuſauit ſumere talem pœnam, ſed ex abrup-
to illum decapitare fecit. Quo facto vniuerſus
populus Peruſinus impetum in Prætorem ſta-
tutorum tranſgreſſorem fecit, & cum ille vidiſ-
ſet ſe iam mortuum, petijt tantùm breuem au-
dientiam, & ſic conuerſus ad populum, liberè
ſe faſſus eſt, contra formam ſtatutorum deca-
pitari feciſſe talem homicidam.

Sed ſi ſic eſt, quod ſtatuta cauebant, quod
homicida ſoluens ſexaginta florenos liberare-
tur, ſubiugens idem Prætor, ego pariter, qui
homicida ſum volo ſoluere ſexaginta florenos
pro pœna ſtatutaria, qua perſoluta non poſſum
moleſtari in vita. Quibus auditis placuit po-
pulo talis excuſatio, tamquam iuſta, & receptis
dictis ſexaginta florenis eum à ſubita morte li-
berarunt, & deinde abrogatum tale ſtatutum

fuit

fuit, & quidem meritò, *& tale factum narrat*
Ioſeph. Ludouic. deciſ. Lucenſ. 16. numer. 16 vbi
vide, ne hic vaget à propoſita materia, & ſic
ſtrictè ad nos.

Actum eſt enim de rebus humanis, ſi ſola
ſeruatur vtilitatum fides. Gladius vtique con-
ditur, *ait Caſſiad 7. epiſtol. 1.* vbi aurum ſuſcipi-
tur. Nam, vt dixi, proprium eſt munerum ex-
cæcare, & mentem euertere, non enim eſt iſta
ſenſibilis, & palpabilis apud Iudices munera
180 accipientes. Iuſtitia, ſicut pecunia, Nam pe-
cunia ponderioſior eſt, & ideo ad illam partem
ſtatera inclinatur, Et iuſtitia tanquam res, quæ
non videtur, nec palpatur, viliſpenditur, heu
miſer eſt ille, qui tantùm viſibilia videt.
181 Bene quidem ſe geſſit Rex ille Perſarum cō-
tra ſimilem Iudicem, apud quem, magis pal-
pabilis fuit pecunia quàm iuſtitia, nam eum
iuſſit viuum excoriari & ad terrorem aliorum
pellē affici tabernaculo ſedis iudicialis vt refert
Io. And. in cap cum æterni. de ſent. & re iudic. in 6.

Meritò etiam Romanæ leges, vt hanc ver-
182 tiginem adeo peſſimam à mentibus Iudicum
zelanter auerterent, cum malè ſe habeat res,
cum id, quod veritate agi debet, tentatur pe-
cunia, Ideo vt dixi, Romani Vniuerſi Domito-
res, & Dominatores. Iudicibus ſtrictè inhibue-
runt, ne dona vel munera ſuſciperent, ſic enim
clarè ſancitur *in l ſolet. verſ. nec donum vel mu-
nus &c ff. de offic. proconſul.* & ſeuerè inhibitum
eſt *in §. 1.* ibi, *pra omnibus alijs, mundas ab om-
ni munere ſeruare Deo, nobiſque & legibus ma-
nus. & nullum contingere lucrum, neque maius,
neque minus, neque captioſum. Auth. de mandat.
princip.*
183 Et amplia etiam ſi quis ſpontè daret, nam
vbi quid exigi, prohibetur ibi etiam à ſpontè
dante accipere nefas eſt. *cap. ſtatutum §. acceſſ.
de reſcript. in 6. Felin. in rub. & cap 1. in fin. de Si-
mon.* cū alijs allegatis *per Neuizan. in ſyl. Nup-
tial. lib. 5. num. 97. verſ. etiam ſi ſponte daret &c.*
Scimus etiam, quod ſeuerè & ſtrictè in pluri-
bus locis ſacræ Scripturæ inhibitum eſt iudici-
bus, ne munera accipiant, & præſertim in Deu-
teronom. cap. 16. ibi, *non accipias perſonam nec
munera,* & in cap. 27. ibi, *maledictus qui accipit
munera,* & in Prouerb. cap. 15. ibi, *Qui odit mu-
nera viuet.* Et Michææ cap. 12. ibi, *Principes eius
in muneribus iudicabant.* & in Pſalm. 2. dicitur.
Rege eos in virga ferrea. Ferrea, inquit, ratione
184 inflexibilitatis, quæ auro caret, quod facilè
flectit Iudicem, *vt ex noſtris aduertit Morl. in
Emporio Iur. par. 1. tit 2 quæſt. 10. num. 2.* & in
Pſalm. 14. ibi, *Qui pecuniam ſuam non dedit ad
vſuram, & munera ſuper innocentē non accepit,
hic habitabit in Tabernaculo Domini &c.* Et adde
rationem, quare munera Iudex non poteſt ca-
pere ea habetur in Exod. d. cap. 16. ibi, *quia
185 munera excæcant oculos Sapientis, & ſubuer-
tunt verba Iuſtorum &c.*

Audimus ne? quod munera lumen oculis
Sapientium auferunt, & mutant verba & ſen-
tentias iuſtorum, & hoc ex Oraculo Diuino.
186 Quid ergo dicendum, ſeu quas denſas tene-
bras, & ſanè cimeras, et quas mutationes, et
ſubmerſiones cogitationum, verborum, conſi-
liorum, votorum, ſententiarum, et vno verbo
abſoluam, qualem infernum, et qualem deuo-
rantem ignem munera operabunt in pectori-
187 bus illis, non dico Sapientium et Iuſtorum, vt
loquitur ſacra pagina, ſed eorum, qui officia
et magiſtratus venantur, niſi ad alium finem,
quàm ditandi, et iuſtitiæ libram moderandi,
pecunia mediante, ſeu muneribus, *Ignis deuo-
188 rabit,* inquit Iob cap. 15. *tabernacula eorum,
qui libenter munera accipiunt.* Vndè præclarè
Demoſtenes Romanus. 2. de Orator et 4. Verr.
Omnium, inclamat, *rerum turpiſſimum, maximè
189 nefarium eſt, ob rem dicendam pecuniam acci-
pere, & pretio habere addictam fidem, & reli-
gionem.*

Optimeque ſancitum fuit, dum clarum eſt,
190 munera oculos excæcare, quod Iudex, qui
donū recipit ab aliqua parte ab altera vti ſuſpe-
ctus poteſt recuſari. Nec non ſententia lata
191 per pecuniam, eſt ipſo iure nulla. *l. venales. C.
quand. appellar. non ſit neceſſe,* et faciunt textus
*in can quatuor. 11. quæſt 3. can non ſat. 14. q. 5.
can. Iudices 1. quæſt. 1. & in l. plebiſcitum 18. ff. de
offic. Præſid.*

Et Iudex pecuniam accipiens, vt lites finiat,
et ſententiam ſiue iuſtam, ſiue iniuſtam pronū-
192 ciet in pœnam incidit. *l. Iulia repetundarum
l. 3. & 6. §. 2. ff ad leg. Iul. repet. l. 2 6. fin. ff. de con-
dit. ob turp. cauſ. can. non licet 11. q. 3. Harprecht.
ad §. item lex* Cornelia *7. nu. 20 Inſtit. de public.
iudic.* et tenetur parti læſæ ad exſtimationem
damni. *Caſtren. in l fin. C. de pœn. iud. q. iniq. iud.*

Inſuper pœna capitis, hoc eſt mortis locum
193 habet, quando Iudex innocentem interfecit,
pecunia accepta *l. 1. §. 1. ff. ad leg. Cornel. de ſicar.
l. lex Iulia. §. fin. ff. ad leg. Iul. repet.* cum alijs al-
legatis, *per Farinac. in prax. criminal. part 3.
quæſt.* 111. *num. 24.* ſicut, et confiſcationis pœna
194 in lite criminali obtinet, quando Iudex pe-
cunia corruptus, vel innocentem condemna-
uit, vel nocentem abſoluit. *auth nouo iure C. de
pœn. Iud. qui male iudic. Decian in tractat. cri-
minal. lib. 8. cap. 39. num.* 19. Franc. Marc. *dec. 734.
num. 9 verſ. quando eſt corruptus confiſcatis om-
nibus bonis &c.* Grammat. *vot. 25 nu. 7.*

Vbi dicitur, quando ſumus in cauſa ciuili, et
195 Iudex pecunia corrumpitur, ſoluet triplum
fiſco, et cingulo dignitatis priuatur. In crimi-
nalibus punitur vltra publicationem omnium
bonorum, pœna exilij, et tenetur de falſo ex
iuribus ſupra allegatis, et qui plura videre de-
ſiderat in hac materia, conſulat. *Ægid. Roſſ. in
prax. criminal titul. de offic. corrupt. pecun.* vbi
196 multa notanda habes circa crimen barattariæ
Iudicum, cum ſit quodam baratum pecuniæ
cum iuſtitia, et vide. *D. Eliſeus Danz. in tractat.
de pugn. Doctor. tom. 1. tit. de official. in gener. à nu-
mer. 16. & ſeq.*

Et

Et aduerte quòd non ſolùm, vt diximus Iu-
dex corruptus, punitur, verum etiam is, qui
197 Iudicem donis corrupit, pœna arbitraria ple-
cti debet, vt in ſpecie tradit *Grammat. conſ.35.
num.13* vbi ait, quod pœna falſi tenetur *iuxta
l.1.§.& qui Iudicem.ff. de falſ.* & vt notat *Iacob.
de Beluiſ.in § ſi quis autem.Auth.vt Iud.ſin.quo-
que ſuff-ag.elig.* quando corrumpens, & corrup-
tus ſunt ambo ſeculares maiori pęna puniri de-
bet corrumpens, quàm Iudex corruptus. Inſu-
per puniri non ſolum debet, qui corrupit Iudi-
cem, ſed etiam qui tentauit eum corrumpere,
*vt tenet Bald.in auth nouo iure quæſt.1.C.de pœn.
iud.qui mal iudicar. Caſtren.in l.1. num.1. & 2.
C.eodem. Follei.in pract.in fragment. numer.191.*
Menoch.*de arbitrar.caſ.343. num 16.* & qui Iu-
198 dicem corrumpit litem perdit *l.1.§.ſed.ff.de ca-
lumn.*

Qualiter vero Iudicum barattaria probetur,
& an ad hoc ſufficiant coniecturæ, & præſump-
tiones, *latè diſcutit Maſcard.de probation.tom.1.
concluſ.164. & 165. & Seſſ. deciſ. Aragon. 214.*
199 *per tot.* vbi ait tale crimen barattarię eſſe atro-
ciſſimum, & ob id minor probatio ſufficit. Mu-
nera enim ſunt occulta mundi Tyranna, & ſanè
corruptio intelligenda eſt, quidquid Iudici of-
fertur lite pendente.

Et fertur de Eugenio Papa, cui cum Prior
quidam timendo, ne coràm eo conteſtatura lis
fuiſſet, ideoque magna munera dedit, quæ qui-
200 dem Pontifex intrepidè reſpuit, & eleganter
dixit, *Nondum domum ingreſſus es, & vis cor-
rumpere Dominum.* Tandem, quàm ſint noxia
Iudicibus munera, & quantum ipſi delinquant
ea ſuſcipiendo certè ſi ſcirent odio inteſtino
ea proſequerentur, Nam *vt inquit poſt Put.
Petr. Cened. in Collectan.134. ad Decretal. nu.1.*
ſi Iudex contra dantem munera protulerit ſen-
tentiam, incurrit infamiam, quia paſſim ab eo
201 furto inculpabitur, ſin autem pro eo feratur
ſententia, ſcrupulus manet aliquando in corde
Iudicis, & pars iactabunda ſæpe ſæpius gloria-
bitur *Feci, quod volui.* Et vt dicit *ibi idem Cened.*
ſi totus Mundus veniret non poſſet credere,
quod ſi vna pars dat munera Iudici, & alia non,
quod Iudex non ſit danti fauorabilis. Et parti
nondanti nociuus, nam mens alligata cupidi-
tatis viſco, citò à veritatis tramite deuiare ſo-
let *cap. bene quidem.diſtinct.90.* optimeque ce-
cinit Propertius.

Auro pulſa fides, auro venalia iura
Aurum lex ſequitur, mox ſine lege pudor.

Talibus enim verè miſerandis Iudicibus mu-
nera libenter accipientibus illud ſolum in me-
moriam reuoco, quod ſicut Sacerdotes Tem-
202 plorum ſanctè ſancta tractare debent. *& alias
inculcaui in diſcurſ.par.4 recent.tom.3. à nu 417.
verſ. Sanctam ducant vitam &c. & in annotat.
ad deciſ.28.par.3 recent.à num.190.verſ ſi Eccle-
ſiaſticus vitam Euangelicam non duceret &c.*
203 Ita & Iuriſperiti, qui Antiſtites in templo iu-
ſtitiæ, Sacerdotes appellantur. *Liuri.1.§.iuſtitiā,
ibi, meritò nos Sacerdotes. ff.de iuſtit. & iur.* Iu-
204 ſtitiā, quæ Virgo pingitur, tractare tenentur.
Vt quemadmodū Virgo incorrupta eſt, ita Iu-
riſperiti, & Iudices animi incorrupti, et non
conſtupatæ voluntatis eſſe debent. Sed ad
quid hæc exaggero, cum rarò *vt exclamat Luc.
de Penn.in l per Illyricum 9.ſub nu.1. verſ quia
talia diligere munera &c. C. de cohortalibus*
205 *lib.12.* ſupradicta attendantur, vt potius im-
pletum cernamus illud Iſaiæ cap.1. *Principes tui
infideles, ſocij furum, omnes diligunt munera &c.*

Alluditque feſtiuū dictum Diogenis (illudq;
refert Laert.in eius vita) qui cum vidiſſet plu-
206 res Iuſtitiæ miniſtros ad carceres ducere fu-
rem, ſubridendo dixit, *Ecce magni fures ducunt
paruū*, et expendi etiam poteſt illud Eccleſiaſt.
cap.3.ibi, *Vidi in loco Iuſtitiæ, iniquitatem.* Hinc
pij Imppp Arcadius, Honorius, et Theodoſius
clamant *in l. meminerint 6.ibi.* ne inde iniuria-
rum naſcatur occaſio, vnde iura naſcuntur &c.
C.vnd. vi Idem habetur *in l.2. ff. de indict. vid.
tollend. & in l.1. C.de his, qui ven. ætat. impetr.*
ſed de his ſatis.

Cæterum quàm laude, & quidem æterna, cū
207 in memoria æterna ſit iuſtus, digni ſint Iuris
conſulti, & Iudices, qui pice auaritiæ non ſunt
conquinati, ſed ſolum ſunt intenti ad ius ſuum
vnicuique tribuendū, excutiendo manus ſuas ab
omni munere, cum iſti Beati, & Sancti ſint, &
tetigi ſupra à num.146. Videatur quoque quæ
dixi *in diſcur ad deciſ bo me. Penia à num. 141.*
& aliqua dicam infra. Conſulatur etiā Menoch.
de arbitrar Iud caſ.517. vbi, diligenter explicat
quæ munera Iudices capere, & honeſtè retine-
208 re poſſint, & quando pars poſſit repetere à
Iudice munera ei data. latè tractant *Tiber. De-
cian in tract.criminal lib 8 cap.40.* Farinac.*in
prax.criminal.quæſt.111. à princip.* & innumerā
cohortem adducit *Cened ad can non licet Iudi-
ci.11.quæſt 3.in collect.ad Decret.collect.18.à nu-
mer.2 & alios expendit* Barboſ.*ad d can. non licet
num.2. Boer.deciſ.153.à num.23. vſque ad finem,
& Franc.Viu. deciſ 113. per tot. par.1. Sc. de
commerc. & camb.§.1. quæſt 7.par.2.ampliat.19.
num.100 optimè Marl. in Empor. Iuris part.1.
tit.2.quæſt.10 à num.16.*

Et ex Theologis vide *Bonacin.qui alios refert
ad octauum decalog. præcept. diſput. 10. quæſt.2.
punc.8 propoſit.1. & 2,* & vide R.P.Anton.Dia-
nā *reſolut moral par.3.trac.5. Myſcell.reſolut.45.*
Rebell *de obligat. Iuſt.t part.2. lib. 8. quæſt.20.
& quæſt.22.* vbi *num.6* agit de famulis Iudicū
aliquid recipientibus pro a litu ordinario ad
eoſdem, de quo etiam *Molin.de Iuſtit. tract.2.
diſput.88 num.6.*

Verum tamen ne obliuiſcar domum redire,
ideoque licet ſupradicta, circa munerum ac-
ceptationem veriſſima ſint, quo ad Iudices
mundanos, tamen aliud eſt, quo ad ſupremum
209 Iudicem Cæleſtem, nam licitè ille per manus
pauperū abſque vllo timore muneribus poteſt
flecti,

flecti, ſeu placari, prout ſedulò monet Sanctus
Paulinus epiſt. 12. ad Seuerum. *In ſeculo, ait,
corruptis muneribus, reorum Iudices condemnan-*
210 *tur, ſed quiſquis homo prauentus in aliquo pec-
cato diffidens innocentia ſua offerat pretium ſa-
lutis ſua Iudici noſtro, ne verearis quaſi corrup-
tionis iniuriam iuſtitia DEI facere.*
Loquitur ibi Sanctus Paulinus de ſubuentio-
ne pauperum, nec dubitet aliquis peccator,
211 qui DEO in pauperes munera tribuit, ſe fa-
uorabilem non reportaturum ſententiam, quia
ipſe Iudex, qui eſt veritas ipſa, iam dixit apud
212 Luc. cap. 11. *Date eleemoſynam, & ecce omnia
munda ſunt vobis &c.*
Quis enim non ſtupet hæc audiendo, vt nos
213 tàm iuſtum Iudicem per manus pauperum
poſſimus à ſententia mutare, itaque ipſæ leges,
vt ita dicam, adulteret, & veritati miſericor-
diam anteponat. Audiamus obſecro ad corro-
borationem ſupradictorum, gemma ſcriben-
dam ſententiam S. Io: Chryſoſtom. ſuper c. 22.
Luc. *Iudex noſter*, inquit, *per pauperes corrum-*
214 *pitur, fac ergo, vt per pauperis manum Iudicis
oſtium pulſes, etenim ille munera tua per illum
accipit, & leges adulterat, accipit, inquam, & ve-
ritati miſericordiam anteponit.*
Quare credimus CHRISTVM Saluatorem
noſtrum ex hoc Mundo aſcenſurum in Cœlum,
215 id voluiſſe peragere in Monte Oliueto (prout
legimus in ſacra pagina.) Id quidem non fuit
ſine myſterio, nempe vt nos admoneret, per
216 miſericordiam, cuius ſymbolum eſt oliua, ad
Paradiſi gloriam ingreſſum parari.
O ſtupor, ò ingens admiratio, hinc CHRI-
217 STVS Amor noſter, quia vult omnes homi-
nes ſaluos fieri. *can. caute 3 quaſt. 4. can. quia di-
uinitatis. 23. quaſt. 8. cum alijs allegatis per gloſ.
in cap. decet in verb. à peccatis eorum, extr. de Im-
munit. Eccleſ.* enixè hortabatur Potentes ad pie-
218 tatem, ſine qua perquam difficulter ſolent ad
ſalutis portum deuenire.
En oraculi teſtimonium apud Matth. cap. 19.
219 *Facilius eſt Camelum intrare, per foramen acus,
quàm diuitem intrare in Regnum Cœlorũ.* Porrò
hic locus non eſt ita facilis, proinde duplicem
intellectum afferam. *Prima eſt Theophilati*, qui
220 per Camelum funem Nauticum intelligit; ſi-
cut enim funis integer per foramen acus ingre-
di non valet, diuiſus in ſingula fila, facilè in-
greditur.
Altera expoſitio eſt Card. Caietan. qui aſſerit
Hieroſolymis portam quamdam eſſe ita angu-
221 ſtam, quod foramen acus appellabatur. Per
hanc portam Camelus onuſtus, cum eſſet ſic
anguſta, ingredi nullatenus poterat, niſi demiſ-
ſo prius capite & ſarcina depoſita, ſic diues, niſi
222 prius caput inclinet per humilitatem, & ſar-
cinam, deponat per pietatem, Ciuitatem ſan-
ctam, ac Cœleſtem Hieruſalem non intrabit.
O verè ter quaterque Beatus, ac in Cœlorũ
223 faſtis iam fortunatè aſcriptus, qui dum poteſt
pauperie aurea pluuia reficit, virginitatis flo-
re aureo rore ſeruat, labentes familias aureo
baculo ſubſtinet, carcerum vectes aurea lima
diſſecat, fluctuantes animos aureis anchoris
firmat.

SVMMARIVM.

225 *Opera pia exercentibus, dum DEVS promiſit tot proemia, quare non omnes ea exercent.*

226 *Theſaurizare quilibet quarit vltra proprias neceſſitates.*

227 *Pietas, & feruor in Chriſtianis primitiua Eccleſia ardens erat, in modernis verò tepeſcit, & quare.*

Chriſtiani primitiua Eccleſia pugnaturi cum Diabolo, nudi, hoc eſt ſine affectu bonorum temporalium, deſcendebãt in arenam, & quid inde num. 227.

Et hodie, qualiter deſtendatur.

228 *Aurum ſuaptè natura amat tenebras, eiuſque natalitia domus ſunt ſpelunca, & ſpecus.*

229 *Aurum poſtquam è ſua cauernoſa domo extrahitur, mox in capſas, arcaſque ferreas includitur.*

Aurum vt melius abſcondatur, aliquando etiã in matris gremium redit num. 229.

230 *Theſauri multi in lucem denuò emergunt, & plurimi alij hodie profunda nocte ſepulti iacent.*

231 *Occulte aliquid faciens, doloſè facere praſumitur, quod procedit etiamſi ſimus in perſona aliàs excuſabili.*

232 *Clandeſtinitas facit ceſſare praſumptionem ignorantia, & ſimplicitatis, qua aliàs militat in muliere, in ruſtico &c.*

233 *Coniectura, & praſumptiones, licet de ſui natura non faciant probationem, tamen ſecus in his, qua occultè fiunt.*

Dolus praſumitur, quando de nocte aliquid fit ſine neceſſitate, dum de die fieri poterat. nu. 233.

234 *Teſtamentum, quando conditur de nocte, debent adhiberi tria lumina.*

235 *Teſtamentum dum fuit conditum de nocte, & Notarius id non expreſſit, ex hoc arguitur dolus.*

Dolus arguitur ex taciturnitate eius, quod potuit exprimi. nu 235.

236 *Notarij caueant non conficere inſtrumenta de nocte, niſi vrgente neceſſitate, & tunc id exprimant.*

Nocte vagatur adulter. num. 236.

Tenebra inuitant ad delinquendum:

237 *de Nocte, qui vadit non habet legitimam excuſationem, niſi ad malum.*

237 *Mulier, ſi reperiatur in aliquo loco ſecreto alloqui cum extraneo de nocte, an ex hoc poſſit torqueri. nu. 239.*

Adulterum ſatis probatur ex nocturna virorũ admiſſione. & amplia nu. 238.

240 *Adulterium ſatis probatur ex nocturna virorum admiſſione, ad effectum tamen ſeparationis Thori, & amiſſionis dotis.*

Non tamen, vt poſſit criminaliter puniri.

C 241 Thori

241 Thori ſeparatio, vt poſſit fieri ſufficit probare adulterium præſumptiuè.

242 Iacere cum aliqua, idem eſt dicere, quàm adulterare eam.

243 Adminiſtrator ille præſumitur in dolo, qui procraſtinat librum adminiſtrationis producere.
Iudicium mouere differens, quod iam antea mouere poterat præſumitur ſouere malam cauſam. num. 243.

244 Creditor ſi differat agitare pro ſuo credito, exigendo, poſtquam eius debitor eſt mortuus, quid ex hoc inferatur.

245 Scripturam ad cauſam facientem, producens poſtquam lis diu fuit agitata,
Id præbet magnam cauſam ſuſpicionis.
Teſtamentum diu occultatum præſumitur falſum. num 245.

246 Inſtrumentum ſolutionis diu differens producere, non auditur poſtea illud producendo, niſi refectis expenſis.
Tarditas partis non producentis iura releuantia, vt ea abſoluatur, non debet nocere aduerſario.

247 Clericus, ſi permiſit ſe condemnare à Iudice Laico & poſtea allegauit priuilegium clericale, debet condemnari in expenſis.
Iudex tamen ſecularis non poteſt condemnare clericum in illis expenſis, ſed iudex Eccleſiaſticus. num 247.

248 Index Laicus etiam in his, quæ veniunt incidenter contra Clericos. non habet poteſtatem.

249 Lucem odit omnis, qui malè agit.
Indictum, qui refugit de ſua iuſtitia diffidere præſumitur. num. 249
de Innocentia ſua, qui confidit, non vadit per mendicata ſuffragia. nu 249.

250 Occultans probationes alterius partis punitur in amiſſione cauſæ.
Iura occultantes Leges odio proſequuntur, eũ præſumatur eos fouere malam cauſam.

251 Notarius occultans iura in actis producta, tenetur pœna falſi.
Notarius non exhibens ſcripturas, tenetur ad intereſſe.
Notarius amittens ſcripturas, non auditur aſſerendo eas fuiſſe furto ſubtractas. nu. 251.

252 ad Scripturarum cuſtodiam, qui tenetur, ſi aſſerat eas non habere, tenetur nedum illarum amiſſionem probare.
Sed etiam iuſtificare, quod ſine culpa ſua ſubtractio earum contigerit. nu. 252.

253 ad Scripturarum cuſtodiam, qui tenetur, non auditur, volens probare amiſſionem illarum per ſolum iuramentum.
ad Scripturarum productionem, quando quis tenetur, gratis allegat illarum amiſſionem.
Quia cum ſit ad factum obligatus, fruſtra prætendit ſe liberari verbis tantum.
Cardinalis Iacobus Corradus extollitur.

254 Meropen celebris illa ſtella, quare ſecundum Aſtrologos non comparet cum alijs.

255 Mercatores, quare diligant apothecas obſcuras, & opacas.

256 Mercatoribus ad quid deſeruiet eorum, non per viam rectam acquiſitus theſaurus.
Mercatoribus obſcuritas eſt commodiſſima, dũ vendunt pannos vitioſos. nu. 256.

257 Mercator, quod ſit probus, & induſtrius miraculum eſt. ſecundum Demoſth.
Mercator non poteſt eſſe ſine mendacio, & periurio num. 257.
Mercatorum anima, quo vadit, ſecundum Bald num. 257.

258 Mercurius ſecundũ antiquos Poetas, erat Deus furum, & mercatorum.

259 Contrahentibus inuicem ſeſe decipere iura Ciuilia permittunt.
Tamen ſecus eſt in foro conſcientiæ.

260 Iniuſti, fures, rapaces &c. Regnum D E I non poſſidebunt.

261 Via conſcientiæ eſt arcta, quia ducit ad Cœlũ.
Mercatores, qui ſunt probatæ fidei laude digni ſunt. num. 261.
Mercaturæ laudibus non officit, dum recenſentur vitia Mercatorum. nu 261.

262 Vitia Mercatorum non ſunt artis Mercaturæ, ſed hominum.
Mercatura, ſeu negotiatio, quod non ſit ars reprobata, facit auctoritas Diuina apud Matth. cap. 13.
Vbi Regnum Cœlorum aſſimilatur homini negotiatori &c. nu. 262.

263 Pauor ineſt ijs, qui operantur mala.

264 Crimen non prodere vultu, difficile eſt.

265 Nocentium proprium eſt trepidare.

266 Vultus eſt ſermo quidam tacitus mentis.

267 Iudex aliud in corde gerat, & aliud ſimulet, vti faciunt Bononienſes.

268 Pallor, titubatio, trepidatio &c. cum ſint ſigna malæ conſcientiæ an faciant indicium ad torturam & nu 269. & nu. 271.

270 Conſcientiæ malæ ſignum eſt, dum reus interrogatus, declinat oculos ad terram.

272 Pallor, titubatio &c. ſola. dum non adeſt variatio in ſubſtantialibus eſt fallax, & debile indicium ad torturam.

273 Carcerati aliqui ita ſunt ſolliciti de honore ſuo, vt quamuis ſint innocentes, tamen ob ſolum timorem, videntur ſemiſtulti.

274 Carcer eſt mala manſio, & locus immenſorum cruciatuum.

275 in Carcere mortuus, dicitur mortuus in cruciatu, & tortura.
Carceratorum negotia, vocantur deſideria. num 275.

276 Carceratis miſeris ſubuenire eſt adeo meritoriũ, vt hoc opus æquiparetur martyrio.

277 Carceratus quidam, cum intraſſet aulam vbi ſtabat corda, præ timore quamuis innocens, cecidit in terram, & minxit, & egeſtionem emiſit & num. 278.

279 Carcerati aliqui. dum ad præſentiam Iudicis ducuntur, adeo turbantur vt loqui non poſſint.

280 Palli-

Digitized by Google

280 *Palliditas & trepidatio iunctis alijs indicijs, tunc eſt conſiderabilis. aliàs non.*
Auri pallor, iuncto quod eſt tenebrarum amãtiſſimum, id aliquid operatur ad conuincendum illius prauam naturam.
Aurum, ſi placet, vitium non longe abeſt. numer.280.

225 QVate dum ſupradicta vera ſunt, prout
ſunt veriſſima, tàm ſocurditer in hoc
ponderoſo negotio regulariter proceditur,
ſed potius illaudatè quilibet querit thezauri-
zare vltra proprias neceſſitates, & de ſubueniē-
226 do neceſſitatibus miſerorum pauperum nul-
latenus inuigilatur, ita vt charitas proximi re-
frigeuerit, & mortua ferè ſit dilectio.
Heu, quod execranda auaritia, quæ dicitur
inordinatus modus habēdi, eſt cauſa tanti mali,
pulchrè quidem ad propoſitum, *S. Io. Chryſoſt. in act. Apoſtol. 2.* ſuper illis verbis, *Et appoſita
ſunt in die illa &c.* ſedulò rogat, quid in cauſa
227 ſit, cur in primitiua Eccleſia tanta primorum
Chriſtianorum fuerit pietas, & feruor, Moder-
norum enim tepor, & remiſſio, & reſpondet,
Quod tunc cum Diabolo pugnaturi nudi in arenam deſcendebant, ſe rebus, bonis, & facultatibus denudando, modò autem prodeunt beneficijs, poſſeſsionibus, & honoribus veſtiti &c.
Quare, vt dixi, cum inordinatus modus cu-
mulandi aurum det anxam, vt ſuffocetur pietas,
vnde in eius execrationem multa, vt quilibet
illud euitet, dicturus ſum, ad oſtēdendam illius
enormitatem. Nam & aurum cui placet, vitiū
non longè abeſt.
228 Quidem cōcedo aurum ſuaptè natura, ama-
re tenebras, nam prima eius natalitia domus,
cauernæ, ac ſpecus ſunt, in his tenebroſis cuna-
bulis naſcitur, & educatur inde quidem in lu-
229 cem vi extrahitur, & nihilominus lucis impa-
tiens, & amãtiſſimum tenebrarum, mox iterum
in capſas, obſcuros fornices, areaſque ferreas
includitur, & nonnunquam etiam in matris
gremium redit.
Quot theſauri ſunt defoſſi, quorum aliqui in
230 lucem denuò emerſerunt, alijque hodie pro-
funda nocte ſepulti latent. Sed quid, ex hoc in-
ferendum eſt, niſi aurum tenebrarum cupidiſ-
ſimum, hæc praua eius natura ſatis docere, quã
indolis ſit malignæ, nam, & qui lucem timet,
male agere præſumitur. *l. fin. ff. de rit. nupt. l. fin. ff. de effract. & expilat. l. hoc edictum. §. labeo. ff. de his qui deiecer. vel effud. cap. conſuluit de offic. delegat.*
Nam occultè faciens, doloſè facere præſumi-
231 tur, quod procedit etiamſi prætendatur igno-
rantia, vel ſimplicitas, nam nihilominus præſu-
mitur dolus, & ſic non excuſatur aliàs excuſan-
dus, ſicut ſunt mulier, ruſticus &c. *vt inquit
gloſ. in l. 1. in verb. non oportet. C. de interdict.
matr. & in l. qui contra. in verb. errore. ff. de inceſt.
nupt.* quæ ponunt hanc concluſionem per text.
in d. l. fin. ff. rit. nupt. & latè firmant *Doctores in
l. 1. C. de interdict. matr.* & præſertim *Bald. ibi in
prim. lectur. dicit,*
Ex hoc haberi notabilem limitationem Le-
gum, quæ dicunt, ſexum, & ruſticitatem excu-
ſari. *& in ſecunda lectur* ait, menti eſſe tenen-
das eas gloſ contra ruſticos &c. & plenè notat
*Tiraquell. de retract. conuent. in præfat. num. 14.
verſ. nec ignorantiam, nec errorem allegare poſ-
ſunt &c.* Idem *in tract. de pœn. tēper. and. cauſ. 11.
num. 11. verſ. etiamſi prætendatur ignorantia, vel
ſimplicitas &c.* cum ibi copioſè allegatis.
Ratio verò ſi quæratur, ea in promptu eſt,
232 quia propter clandeſtinitatem ceſſat præſum-
ptio illa ignorantiæ, vel ſimplicitatis, quæ aliàs
in muliere, minore, ruſtico, milite &c. à iure
præſupponitur, & ſubintrat præſumptio ſcien-
tiæ, propter dictam clandeſtinitatem, dum oc-
cultè aliquid agunt, quantumuis tractent de
damno vitando, *vt habetur in d. l. 1. C. de interd.
matr. & in d. l. fin ff. de rit. nupt. cum alijs adductis
per* Maſcard. *concluſ. 532. num. 46. verſ. ſi aliquid
agant occultè &c. & copioſè per Addent. ad Roman. ſingul 721. incip. Regula eſt. verſ. Et eſt ratio, quia propter clandeſtinitatem præſumitur
ſcientia &c. cum ibi latè allegatis.* Semper enim
clamat illa regula, quod qui amat tenebras ſu-
ſpectus eſt, idque exornatur à pluribus DD. re-
latis *per Barboſ. in collectan. ad d. cap. conſuluit,
ſuper verb qui malè agit, odit lucem &c. num. 2.
& latius per* Maſcard. *de probat. concluſ. 815. à
num. 33.*
Nec illud prætereundum eſt, quod licet de
ſui natura coniecturæ, & præſumptiones non
233 probent, tamen in his, quæ occultè fiunt ple-
nam probationem faciunt *Federic. de Senis in
conſil. 119. Nulli dubium. Alexand. conſ 33. Viſo
themate. numer. 2. lib 2.* quos ſequitur *Grat in
conſil 61. ſub num. 15. verſ. tamen in his quæ occultè fiunt inducunt plenam probationem &c.
lib. 2. & adde* Flamin. *in tract. de reſignat lib. 13.
quæſt. 3. numer 24. verſ plenam probationem faciunt &c.* Congruit pariter illa Iuris concluſio,
quod dolus præſumitur, quando aliquid fit no-
ctis tempore, ſi de die fieri potuerit, *vt poſt
Socin. & Crauett.* firmat *Menoch. de præſumpt.
lib 4. præſumpt. 12. numer. 7. verſ quando ſine neceſsitate aliquid fit de tempore noctis &c.*
Hinc eſt, quod iura ſanxerunt, quando teſta-
234 mentum conditur de tempore noctis, vt tria
lumina debeãt adhiberi, *iuxta text. in l. 1. §. tria
lumina ff de ventr. inſpiciend.* Et hoc in tantùm
eſt verum, vt ſi fiat abſque d. tribus luminari-
bus, non valet tale teſtamentum, vel ſaltem
ſuſpectum redditur, *vt per gloſ. & ibi omnes notant in l. non minorem C. de tranſact. & in l. more,
ff de fer.* & reſponderunt Dec. *in conſil 354. numer. 1.* Iaſ *in conſil. 30. nu. 1. lib. 3. optimè* Decian.
*conſ. 65. num. 20. verſ. fuit factum de nocte abſque
tribus luminaribus ergo non valuit &c. lib. 2. &
nu. 21.* ait, quod multò magis in caſu illo auge-
batur præſumptio falſitatis dū Notarius nō ex-
235 preſſit, quod teſtamentū fuit cōditū de nocte.

Nam ex taciturnitate eius, quod potuit exprimi, arguitur ſuſpicio doli *Alex. in conſil 15. num.8. verſ. ſua taciturnitas aſcribitur dolo &c. lib.5. & in conſil.63. num.1. verſ. tenetur ſpecialiter certiorare &c. lib.6.* Corn. *conſ.12. numer.5. verſ. ſi venditor ſciuit, & non certiorauit &c. lib 3.* Obſeruent enim Notarij monitum *Bald. in cap.1. num.2 de fid. inſtrum. & in d. cap. conſuluit de offic. delegat.* vbi ſedulò ſuadet omnibus Notarijs, vt caueant ne inſtrumenta conficiant
236 de nocte, niſi vrgente neceſſitate, & ſi conficiant, illud exprimant, eamque expendit rationem, de qua ſupra, quia qui malè agit odit lucẽ. Nam tenebræ inuitant ad delinquendum, & aptiores ſunt ad iniqua committenda *ad text. in d. l. 1. ff. de ventr. inſpitiend.* Hinc illud vulgatum dictum,

Nocte vagatur adulter.

Et poteſt dici ei, qui venit de nocte & per te-
237 tenebras, amice ad quid veniſti? non enim habes legitimam excuſationem, niſi ad malum, *vt inquit Roman. in conſ. 451. numer. 3. Stephan. Betrand. conſ. 341. Confeſſione. num. 4. vol* 1. Hinc eſt, ſi mulier reperiatur alloqui de nocte in loco ſecreto, cum extraneo homine, ex tali col-
238 loquio, & clandeſtinitate præſumitur malum & maximè ſi ille homo tenebat mulierem complexam, quem, & ipſa oſculabatur, libenter ferẽs ſe impudicè attrectari. *cap. litteris. cap. tertio loco. de præſumpt. cum alijs per* Maſcard. *de probation. tom. 1. concluſ. 312. num. 10. & ſeq.* & addo Ioan. Zanger. *de Tortur. reor. cap. 2. numer. 208. verſ. quando ſolus cum ſola in loco ſecreto &c. & numer. 209. verſ. quam complexam quis tenebat &c.*
239 Vnde ex hoc poteſt torqueri mulier tanquã male indiciata, *vt conſuluit Bald. in cõſ. 421 numer 3. incip. Quædam mulier lib. 5. cum alijs allegatis per* Carol. Rot. *in ſuis practicabil. concluſ. par. 1. concluſ. 2. num 17. verſ. ſi iuuenis reperitur in domo mulieris de ſolo ad ſolam &c.*
Et in tantum hoc eſt verum, quod adulteriũ
240 ſatis probatur ex nocturna virorum admiſſione, vt hoc procedat etiam quo ad thori ſeparationem, & dotis amiſſionem, quidquid ſit reſpectu condemnationis criminalis, *vt benè comprobat Grauett. in conſil. 205 numer. 20 verſ. ſexto.* & ſic concludunt *Grat. Socin. Burſat. Berт. & alij relati per* Polydor. Rip. *in tractat. de tempor. nocturn. cap. 36. num 27. verſ. non ſufficeret ad condemnationem criminalem, ſufficere tamẽ ad thori ſeparationem, nec nõ & ad dotis amiſſionem &c.*
241 Cum ſufficiat ad hoc vt ſeparatio fiat thori, præſumptiuè adulteriũ probare. *d. cap. litteris 12. ibi, ſolum cum ſola, nudum cum nuda &c. de præſumpt.* & latè tractant Maſcard. *de probation. concluſ. 59 num. 10 & ſeq. lib. 1.* P. Barboſ. *in l. 2. in princip. par. 1. num 83. ff. ſolut. matr.* Farinac. *in prax. criminal. par. 5. quæſt. 136. à numer. 171. cum alijs allegatis per* Auguſtin. Barboſ. *ad d. cap. litteris num. 2. in collectan.* & vt dixit poſt Alexan. *in conſil. 77. num. 2 lib 7.* Rota *in cauſa Caliguritana matrimonij 13. Martij 1643. corã R. P. D. Meltio*, idem eſt dicere, talia iacuit cum tali
242 muliere, quantùm eſt dicere adulterauit eam &c. quidquid tamen ſit, ſi (vt dixi) ageretur ad condemnationem criminalem. Sed perſiſtendo in terminis.
Adminiſtrator ille præſumitur eſſe in aliquo
243 dolo, qui procraſtinat exhibere librum computorum Domino, & præſumitur malitiosè ſe geſſiſſe, & poteſt iurari contra eum in litem, *arg. tex. in l. tutor. qui repertorium ff. de adminiſt. tut. & in l. fin. § inter cæteras ff. de liberat. legat. & in l. ſi ſeruus libertas. & in l. cum ſeruus. ff. de condit. & demonſtr.* Bart. *in l. 2. § officio ff. de tutel. & ration. diſtrahend. cum alijs allegatis per* Eſcobar. *de ratiocin. adminiſtrat. cap. 10. ſub num. 1. Et ratiocinata eſt Rota coram bo. mr. Card.* Arigonio, *in cauſa Romana computorum 3. Octobris 1593. & deciſ. 237. num. 3. verſ. cum recuſet librum exibere præſumitur eſſe in aliquo dolo &c. par. 4. diuerſ.* vbi aliæ deciſiones referuntur, & deinde ſenſit *coram* R. P. D. Cerro *in cauſa Romana Penſionis 19. Ianuarij 1646. & coram eodem in Romana, ſeu Nepeſina Tutelæ. 8. Iunij eiuſdem anni §. Quintò ponitur verſ. ca ipſo, quod librum exibere recuſat præſumitur contra eam facere, & ideo occultari, ne contra ipſum detegatur veritas &c.*
Hinc etiam clarum eſt, quod vehemens ſuſpicio falſitatis oritur, & præſumitur fouere malam cauſam, qui diu diſtulit mouere iudicium, quod iam antea mouere debebat, aduerſus eos qui ea de re, & negotio inſtructi erant. Veluti ſi creditor viuo debitore, petere poterat ſuum creditum, & tamen adeo diſtulit petere, vt ille
244 ſit vita functus, quod feciſſe præſumitur, vt peteret ab hæredibus minimè inſtructis, quibus cognitæ non ſunt exceptiones, ſuo anteceſſori competentes, vel quando tamdiu diſtulit agere, vt aduerſario perierint exceptiones, *& ita tenuit gloſ. in Clem. ſæpe. §. & quia. in verb. non obſtante verſ. vt quia perierunt teſtes, per quos poterat inſtrumentum reprobari &c. de verb. ſignif.* Pariſ. *in conſil. 83 num. 27. verſ. nec per tantum tempus ſtetiſſe &c. lib. 1.* Rota *penes Put. deciſ. 239 num. 1. verſ. ex quo tanto tempore tacuerat &c. lib. 2. & coram bo. me. Penia in cauſa Romana Depoſiti 18. Decembris 1600. eſt apud* Zacch. *de obligat. cameral. deciſ. 59. num. 5. verſ. non erat veriſimile poſt mortem debitoris dilaturum petere ab eius hæredibus &c. & coram re. me.* Merlino *deciſ. 325. num 23. verſ. diſtulit, quod tam principalis debitor, quàm fideiuſſor mortui ſint &c.*, cum ibi allegatis.
Si quidem etiam apertum eſt, quando quis exhibet ſcripturam ad cauſam facientem, poſt
245 quam lis diù fuit agitata, iſta tarditas producendi eam in lucem, magnam præbet cauſam ſuſpicionis *per text. in l. ſi quis fortè in fin. ibi Non enim debebant tam magnam rem tandiu retinere ff. de pœn.* & exornant *Grauett. conſil. 28. num. 6.*

num.6. & conſil.79. num.9. Bertazz. *conſil.521. nu.18.* Menoch. *de præſumpt lib.2. præſumpt.91. num 8. & lib.3 præſumpt.122 num 4.* Oſaſch *de-ciſ. Pedemont.117. num.9.* alioſque cumulat *Fa-rinac. de falſitat. & ſimulat. quæſt.153 num.182.* & nuper ſenſit Rota *coram R.P.D.* Ruias *in cau-ſa Auenionen. Pecuniaria 18. Martij 1652. §. In-iuſtitia verò. verſ. illa exhibita apparet poſt quam huiuſmodi lis diu agitata fuit &c.*

Simile eſt etiam quod dicimus, quod teſta-mentum diu occultatum, præſumitur falſum, *vt benè poſt Bald.* ponderat Barbat. *in conſil.88. ſub num.23. verſ. quia teſtamentum tenuit occultè præſumptio eſt falſitatis &c. lib. 4.* & ſequitur Menoch. *de præſumpt. lib.2. d. præſumpt.91. nu-mer.5. verſ. teſtamentum diu occultatum, præſu-mi falſum &c.*

Inſuper animaduertendum venit, quod ille, qui differt producere inſtrumentum ſolutionis, vel alterius tenoris, releuans eum à petitis non
246 debet poſtea audiri illud producendo, niſi re-
fectis expenſis, quibus ſua tarditas vexauit ad-
uerſarium, *vt ſentit* Bald. *in cap. exceptionem in princ. de except.* quem refert, & ſequitur Fel. *in cap. de cætera num.4. de re iud.* pro quo allegat *cap. ſuſcepta 4. & ib.* Abb. *in 3. notabil. de reſtitut. in integr. &* Rebuff *in commentar. ad Regias con-ſtitutiones Galliæ tom.1 titul. de ſentent. execut. art.3. gloſ.2 num.3. in fin.* vbi ait, quod differens opponere exceptionem nullitatis in executio-ne ſententiæ, præſumitur calumnioſè diſtuliſſe, ex quo antea opponere poterat.

Et facit deciſ. Rotæ *penes Bellamer. deciſ.226. incip. In caſu,* vbi deciditur, quod Clericus, qui permiſit, ſe condemnari à Iudice Laico, & po-
247 ſtea allegauit priuilegium clericale, cum eſſet
clericus, quod debet condemnari in expenſis, quibus fatigauit partem tardando opponere dictam exceptionem, quale dictum admittunt etiam *Philip. in d. cap. ad audientiam. in princip. de except. &* Gemin. *in cap 9 numer.6. in princip. de reſcript. in 6.* Marſil. *in l. patre vel marito nu-mer. 6 ff de quæſt & in prax. criminal. in §. di-ligenter numer.201. & ſeq.*

Aduerte tamen, quod Iudex ſecularis non poteſt condemnare Clericum in illis expenſis, nam in hoc nullam habet iuriſdictionem, ſed id ſpectabit ad Iudicem Eccleſiaſticum, quia Iu-
248 dex ſecularis etiam in his, quæ veniunt inci-
denter contra clericos non habet poteſtatem. *cap. ſi Iudex Laicus 12. de ſent. excomm. in 6. & ibi ſcribentes,* cum alijs plena manu relatis *per* Au-guſtin. Barboſ. *in Collectan. ad d. cap. ſi Iudex. ſub num.2.* & in puncto ſupradicti caſus refectionis expenſarum concludit *poſt* Dec. *& alios* Rolād. *in conſil.12. num.42. verſ. Iudex ſecularis non po-teſt clericum condemnare, quia diſtulit priuilegiū ſui clericatus deferre &c. lib.2.* ſed perſiſtendo in terminis.

Quare præſumptio doloſa ſemper eſt facien-da contra eum, qui ſine cauſa procraſtinat, & occultat veritatem. Congruitque dictum Ora-culi Diuini apud Ioan. cap.3. ibi *Omnis enim, qui*
249 *male agit, odit lucem, & non venit ad lucem,*
vt non arguantur opera eius, qui autem facit ve-ritatem, venit ad lucem, vt manifeſtentur opera eius &c. Qui enim iudicium refugit de ſua iuſti-tia diffidere præſumitur, *vt inquit tex. in can. Chriſtianis in fine 12 quæſt.1. & cap nullus de præſumpt.* Et qui confidit de innocentia non vadit per mendicata ſuffragia, ſed feſtinat, vt veritas inquiratur, *Roman. in conſil.169. num.3. verſ. præſumitur diffidere de iuſtitia &c.* Afflict. *deciſ.13. num.22 verſ. iudicium fugiens de ſua iuſtitia diffidere præſumitur &c.* Crauett. *in con-ſil.6. num.8. verſ. præſumptio eſt contra occultan-tem &c. cum alijs allegatis per* Menoch. *in conſil. 563. num 17. verſ. præſumi, quod malam cauſam foueat &c. lib.6.*

Videmus etiam, quod probationes alterius partis occultans, punitur in amiſſione cauſæ,
250 ſic enim iura odio proſequuntur occultantes
ſcripturas, nam & præſumitur eos fouere malā cauſam, vt tenuit *Cyn. in l. prouidendum per illū tex. in fine C. de poſtuland.* quem bis *ibi Caſtr.* commendat menti eſſe retinendum, reproban-do *ibi gloſ.* contrarium volentem *& Franc. Are-tin. ibi* dicens illam gloſ. eſſe per DD. communi-ter reprobatam, & videatur *Beer deciſ.129 nu-mer 8. verſ. talem ſubtrahentem perdere cauſā &c* & Honded. *conſ.19 num.13. verſ puniri debet in amiſſione cauſæ, ſicut punitur ille, qui probationes alterius partis occultat &c. lib.1.*

Hinc eſt, quod Iudex, vel Notarius occultās
251 ſcripturam in actis productam falſi pœna te-
netur. *l.1 aulus §.1. ff ad leg. Cornel de falſ. & l. eti, qui C. eodem latè Menoch. de arbitr. Iud. lib.2. cap.321 à num.1.* Idem *in conſil.94 numer 57. verſ. falſi pœna tenetur &c.* Notarij enim ſum-mam debent adhibere diligentiam pro ſcriptu-rarum in actis productarum cuſtodia, & ad ea-rum exhibitionem cogi poſſunt non ſolùm Iu-dicis officio, ſed etiam iure actionis, aliàs ad intereſſe ſunt condemnandi, *vt ſentiunt* Bart. *in l. ſi quis ex argentarijs §. ſed non hæredi num 4. ff de edend. & ibi* Bald. *in §. Ait Prætor.* & Caſtr. *num.5.* Angel *num.7.* Cephal *in conſil.170. nu.9. verſ Notarius non exhibens inſtrumentum, tene-tur ad intereſſe partis &c.* & pluties firmauit Ro-ta tam contra Notarios, quàm ſucceſſores in officio, *vt in Romana Depoſiti 9. Iunij 1595. co-ram clar. mem.* Card. Pamphilio, *& in Aſſiſien. Pecuniaria 1. Iulij 1611. & 11. Ianuarij, & 11. Martij 1612. coram bon. mem.* Manzanedo, *& de-inde coram bo. mem.* Boratt *deciſ.692. num.4. verſ. aliàs ad intereſſe cogi poteſt &c. cum alijs allegatis coram R.P.D.* Meltio *in cauſa Romana Societa-tis 31. Ianuarij 1648 §.1. in fin.* ibi, *Notarius ſū-mam tenetur adhibere diligentiam pro ſcripturarū cuſtodia, & ad illarum exhibitionem cogi poteſt, non ſolum Iudicis officio, ſed etiam iure actionis, aliàs ad intereſſe eſt condemnandus &c.*

Nec hoc caſu, quidquam iuuaret excuſatio, quod ſcripturæ furto fuerunt ſubtractæ, quan-

doquidem

doquidem hoc non præſumitur, ſed probari
concludenter debet. *l. ſi quis ex argentarijs §. an
& haredi vbi* Bart *ff. de edend.* Natta *conſil.* 166.
num. 12. Surd. *conſil.* 109. *num.* 9. *cum alijs alle-
gatis in deciſ.* 18 *numer.* 22. *verſ. actorum amiſſio
nullatenus iuſtificatur &c. par.* 7. *recent & dein-
de fuit dictum coram R.P.D.* Albergato *in cauſa
Romana Redditionis rationis* 27. *Iunij* 1650 *§.
vltim. verſ. ſubtractio iſta libri, cum ſapiat delictũ
concludentiſſimè venit probanda &c.* cum alijs
ibi adductis, *& adde deciſ. in cauſa Romana ſub-
haſtationis de Alexijs* 15. *Maij* 1648. *corã R.P.D.*
Cerro. *§. Nec iuuat allegare, quod inſtrumentum
deperditum & amiſſum fuerit, quia amiſſio non
præſumitur &c.* Vbi etiam deciditur, quod
parti, quæ tenetur ad cuſtodiam ſcripturæ, in-
cumbit onus, nedum probandi caſum ſecutæ
amiſſionis, ſed etiam iuſtificandi, quod ſine ſua
culpa contingerit *Bart in d. l. ſi quis ex argenta-
rijs. §. an. & haredi num* 4. Caſtren. *conſil.* 301.
num. 1. *lib.* 1. Alex *conſ.* 54. *numer.* 5. *lib.* 1. Ruin.
conſ. 70. *num.* 6. *lib.* 4. Honded *conſ.* 19. *num.* 17.
& 18. *lib.* 1. Rota *deciſ.* 452 *n.* 8. *verſ. teneretur pro-
bare illa caſu, & ſine culpa ſua fuiſſe amiſſa &c.
par.* 3 *recent.*

Inſuper aduertendum venit, quando quis
252 tenetur ad cuſtodiam ſcripturarum, vel alia-
rum rerum, & id ex officio, non admittitur ad
probationem amiſſionis, vel reſtitutionis, per
ſolum iuramentum, ſed aliter tenetur iuſtifica-
re caſum fortuitum amiſſionis, vt bene poſt
Io: Andr Federic de Sen. Alb Bart. Alex. Felin.
& alios firmat *Maſcard. de probation. concluſ.* 88.
num. 7. *verſ. quando amiſſio allegaretur à Nota-
rio &c.* & reſpondit *Rota coram bo. mem.* Orano
in cauſa Romana *Mercium* 30. *Maij* 1588. *in fin.
verſ. & ideo iuramento ipſius hoc caſu non ſta-
tur &c* & iterum coram eodem *in cauſa Ro-
mana Computorum* 11 *Februarij* 1591. *§. vltim.
verſ. quando ad alicuius rei cuſtodiam quis obli-
gatur, non admittitur ad probationem amiſſionis
per ſolum iuramentum &c.*

Nam Notarij, & alij, qui ex officio tenentur
ad cuſtodiam ſcripturarum, obligantur præcisè
ad earum exhibitionem, conſtito de intereſſe
petentis, vnde allegando, quod eas non habẽt,
253 quia furto illas fuerunt ſibi ſubtractas, iſta sũt
verba, vtique vbi facto opus eſt, verba nullate-
nus ſufficiunt *l. peculium. la prima, ibi, re enim nõ
verbis &c. ff. de pecul.* gloſ. *in cap. Paſtoralis in
verba, & nota de offic. Ordinar. cum alijs in pun-
cto allegatis per* Rotã *in cauſa Anconitana Man-
na* 21. *Iunij* 1649. *§. Quia nec illius libri exhibi-
tio. verſ. nõ autem verba dare, quæ non ſufficiunt,
vbi facto opus eſt &c. coram R.P.D. Corrado,* qui
tandem ſuperiori anno recurrente 1652. quar-
to Kalendas Martij, aureo virtutum tramite,
a S. D. N. INNOCENTIO X. Romana fuit
purpura inſignitus, cuius celebres prærogati-
uæ mihi potiùs ſilentium, quàm verbum pa-
riunt, admiratio quippe magna id operatur.

Imitabor quidem Heluetiorum conſuetudi-
nem, qui appoſito in ore digito, planetarum
Principem colebãt, vt demonſtrarent illius Aſtri
præeminentias, potiùs eſſe perpendendas, quã
perorandas. Et hoc eò libentiùs, cum mihi ſa-
tis comperta ſit tanti Cardinalis innata mode-
ſtia, nam & laudes, exiſtimat iacula, & hoſtes
credit laudatores, ſolùm tantùm dicam, eiuſdẽ
ingenuæ benignitati me mirum in modum ob-
ſtrictum eſſe, vt & iam alias atteſtatus ſum *in
annotat. ad deciſ* 470. *ſub numer.* 58. *verſ. propter
eius intimam Legum ſcientiam, ac animi candorẽ,
vitæque integritatem, affabilitatemque admirabi-
lem in omnes mihi cariſſimo &c part.* 4. *rec. tom.* 2.
Sed nunc domum redeundo.

Contra eum quippe vt ſupra dixi, conſtat
ſemper eſſe faciendam interpretationẽ, qui ti-
met aliquid in lucem mittere, aut ſe celat. De
254 ſtellis Hiadis, quæ ſicut dicunt Poetæ, fuerunt
ſeptem ſorores, aſſerunt Aſtrologi earum vlti-
mam, nominatam Meropen, non apparere in-
ter alias, & huius rei cauſam aſſignat *Hygin.
cap.* 192. ibi, *conijcitur erubeſcere, quia mortalem
virum acceperit, cum cæteræ Deos pro ſponſis ha-
beant.* Quamobrem ſtella illa Meropen præ pu-
dore, ac timore non apparet, ſe celando.

Quare credemus Mercatores amare apothe-
cas obſcuras, vel opacas, & artificio quærant
255 reddere eas tales, heu id nimis notum eſt,
quia timent, ne prauitates, maculæque pannorũ
aſpiciantur, & ſic decipiant ementes. O im-
prudentia magna, ò viri, verè non lucis æternæ,
256 ſed horrendarũ caliginum infernalium ama-
tores, ad quid deſeruiet eis poſtea accumulatus,
hac via, theſaurus, niſi ad magis accẽdendum
ignem infernalem, & ſic vt plus intollerabili-
ter, intollerabilia illa æterna ſupplicia ſufferant.

Hinc ex noſtris verè dixit *Zaſ. in §. æque. Inſtit.
de action,* ibi, *Mercatoribus obſcuritas eſt com-
modiſſima, qui pannos & merces vendunt aliquã-
do vitioſas, opacant enim tabernas, ne ſol affulgeat.
& ne vitia pannorum videantur, ipſi autem ex-
cuſant ſe dicentes, Solem nocere coloribus &c.* De-
moſthen. in Orat pro Phorm. *Ingens,* ait, *eſt mi-
257 raculum, ſi idem Mercator induſtrius videatur,
& probus.* Vnde inclamat text. in can. eijciens.
88. diſtinct. *Mercator, non ſine mendacio & per-
iurio eſſe non poteſt.* Quare non ſine cauſa inge-
miſcit *Bald. in cap. cum cauſam el.* 2. *in fin. de te-
ſtibus, ibi,* O quo vadit anima Mercatorum, &
facit dictum Zachariæ Prophetæ cap. 14. *Non
erit Mercator,* inquit, *vltra in domo Domini exer-
cituum &c.* & facit, quod antiqui Poetæ dice-
bant, Mercurium fuiſſe Deum, Præſulemque
258 furum, & mercatorum, tamquam ſcilicet fur-
tum, & mercatura, ſint quadam cognatione
coniuncta, *vt ex noſtris exponit Tiraquell. in tra-
ctat. de Nobilit. cap.* 33. *num.* 10. *verſ. tamquam
ſcilicet furtum, & mercatura &c.*

Scio Iura ciuilia permittere contrahentibus
259 inuicem ſeſe decipere *l. in cauſa la* 2. *§. idem
Pomponius ff. de minor. cum alijs iuribus allegatis
per Iaſ. in l. item, ſi quis in conſcribendo nu.* 5. *cap.
de*

de paſt. tamen aliud eſt, in foro conſcientiæ,
Audiamus Tubam Spiritus ſancti, nempe Paul.
260 Apoſt. 1. ad Corinth. 6. 10 ibi. *Neque iniuſti, nec fures, nec rapaces, regnum DEI poſsidebunt,*
& idem 1. Theſſ. 4. 6. ibi, *Ne quis opprimat, aut circumueniat in negotio fratrem, DEVS enim omnium illorum vultor eſt.* Quæ vero dixi de
Mercatoribus, intelligo de illis, de quibus lo.
quitur *text. in l. iuſtiſsimè 44. §. 1. ibi, nã id genus hominum ad lucrum, vel potius turpiter faciendũ pronius eſt &c. ff de ædilit. edict.*
261 Cæterum qui ſunt candidæ, & vndique ſinceræ fidei, & lucris anxiè, vltra quàm par eſt
non inſiſtunt, *iuxta text. in l negotiatores 1. ibi, ne commodum mercatura videantur excedere &c. C. de Epiſcop. audient.* verè digni ſunt laude, &
meritò extollendi veniunt. Non enim mercaturæ laudibus præiudicium affert, quod de
262 Mercatorum vitijs dixi, tum quia non omnes
ſunt tales, tum quia ea vitia, non ſunt artis,
ſed hominum, & ad cognoſcendum Mercatores non eſſe improbatos, non longè optima authoritas eſt inquirenda, & quidem ſuprema
CHRISTI, qui apud Matth cap. 13. *Simile fecit Regnum Cœlorum homini negotiatori.* Vnde &c.
Inſuper & mercatores eſſe, publicæ eſt vtilitatis, *vt inquit Bald. in l 5 nu. 5 ff ad S.C. Maced.*
Plura in honorem Mercatorum congerit. *Benementan. Stracch in tractat de Mercatur part. 2. num. 3. cum pluribus ſeqq* & Tiraquell *de nobilit. d. cap. 33. a num. 13* & Gregor. Toloſ *lib. 25 Syntagm. cap. 15 num. 8.* vbi Mercatorum encomia
refert.

Modo autem redd'tum faciendo ad noſtrum
inſtitutum, animaduertendum inſuper venit,
263 quod præter peſſimam naturam auri, quæ eſt,
vt num. 239. dixi, valde amare tenebras, accedit eius palliditas, nam affirmante Regum omnium ſapientiſſimus Salomon in prouerb. c. 21.
264 *Pauor ijs qui operantur malum &c.* Pallere
enim eſt ſignum malæ conſcientiæ, Vnde & *ſecundum Ouidium,*

O quam difficile eſt, crimen non prodere vultu.

Nam & iuxta Senecam in epiſtol. 98. *Proprium*
265 *quidẽ nocẽtium eſt trepidare,* & vt inquit Orator Romanus lib 2. de Orat. *Vultus ſenſus animi indicat, imagoque eſt animi, vultus,* & ſecundum eumdem in Piſonem *Vultus eſt ſermo qui-*
265 *dam tacitus mentis.* & facit text. *in l obſeruandum 19 ibi, neque precibus calamitoſorum illachrymari, id enim non eſt conſtantis, & recti iudicis, cuius animi motum vultus detegit &c. ff de offic. Præſid.* et ibi *gloſ. in verb. detegit.* aſſerit,
quod text. ille docet mirabilem malitiam, quia
267 vult, vt Iudices aliud gerant in corde, et aliud
ſimulent, et ſubdit, quod id optimè faciunt Bononienſes. *ſed ad nos.*

Quod enim pallor, ſiue trepidatio, vel titu-
268 batio, et ſimilia. cum ſint ſigna malæ conſciẽtiæ, faciant cõtra reum indicium ad torturam,
omnium primus deduxit *Bald. in l. de minore, § plurium num. 2* per text ibi, *qua, quis conſtantia, qua trepidatione, quid diceret &c. ff. de quæſtion,* vbi etiam *num. 4.* ait, quod vbi alia indicia extrinſeca non procedunt, ex eo ſolũ quod
269 reus coram Iudice, loquitur trepidè pauendo, et variando oritur indicium ſufficiens ad
torturam. *& Bart.* ſecuti ſunt *Pariſ de Put. in tractat de Sindicat. in verb. tortura cap 5 num. 1. & 2.* Angel. *in tractat de malefic in verb. Fama publica num. 105. & ibi Auguſtin. in addit. verb. adde Bart. Marſil. in d l. de minore § plurium numer. 32. & in prax. in verb. diligenter numer. 74.*
et benè id probat *Aegid. Boſſ. in prax. tit de Indic. & conſiderat. ante tortur. à nu. 38. verſ. aliud indicium probabile eſt &c.* Carer in *practic. criminal. tit. de indic. & tortur. §. ſextum indicium à num. 1. verſ ſi inconſtanter, aut intrepidanter loquitur cum pallore &c.* vbi etiam dicit, quod
270 eſt ſignum malæ conſcientiæ, ſi quis dum interrogatur declinat oculos ad terram, et ita tenent plures alij Doctores relati *per Farinac. in prax. criminal. titul. 2. cap. de indic. & tortur. quæſt. 52. à num. 40.* vbi pro regula ponit, quod
271 vacillatio, titubatio, tremor, timor, pallor, et
ſimilia ſigna faciunt indicium ad torturam, *& adde Ioan Zanger. in tractat. de tortur. cap. 2. numer. 101. verſ. decimò indicium ad quæſtionem eſt titubatio &c.*

Verum enimuero hoc totum arbitrio, et religioni Iudicantis relinquendum eſt diſcuti, nã
272 et veritas eſt, quod ſolus pallor, ſeu trepidatio dum non adeſt variatio in ſubſtantialibus,
tale indicium fallax, et debile eſt, et maximè
attenta qualitate perſonarum, nam ſunt aliqui
ita de proprio honore, et eius conſeruatione
ſoliciti, (ſicut conſiderat *Boſſ d. tit. de indic. n. 41*)
vt quamprimum ſe vident in carceribus, nihil
273 aliud agitent, niſi quam labem ſit ipſi allatura ea incarceratio, et quæ futura ſit hominum
opinio de eis ob ſuſpicionem criminis, pro quo
detenti ſunt, & ita perditis ferè ſenſibus delitant, & videntur ſemiſtulti. Nam, quod carcer
274 ſit mala manſio, et locus immenſorũ cruciatuum, inquit *text. in l. omnes. 23. C. de pœn* et carceratus dicitur ſemper eſſe in cruciatu, et in
tortura, hinc dixit *Bald in l. 1. C. qui ad libert. peruenir. non poſſ* quod mortuus in carcere di-
275 citur veriſimiliter mortuus in cruciatu, et
tortura.

Et carceratorum negotia, deſideria appellãtur, *in l. omnia ff de offic præſid.* plura iam deduxi ad effectum, vt quilibet ſubueniat alacriter
miſeris carceratis, *in annotat. ad deciſ. 617. à numer. 52. part 4. recent. tom. 3. et vide numer. 63.*
276 vbi probaui, quod adeo meritorium ſubuenire carceratis eſt, vt hoc opus æquiparetur
martyrio, et amiſſioni bonorum &c. ſed perſiſtendo in terminis.

Quod ſolus pallor nõ faciat indicinm ad torturam, id optimè ponderauit *Pariſ. de ſindic. d. verb. tortura. num. 7.* vbi ait, quod reperiuntur
aliqui, qui ob periculi magnitudinem, vel ob
cordis

Digitized by Google

277 cordi's debilitatem, et puſillanimitatem etiãſi
innocentes ſint pallent, & tremunt, & titubãt
in conſpectu Iudicis, & ibi refert exemplum
cuiuſdam nobilis inculpati de magno crimine,
qui cum intraſſet aulam in qua ſtabat corda, ea
278 viſa ſtatim cecidit in terram, & minxit ſub ſe,
& egeſtionem emiſit, & tamen fuit repertus in-
nocens. Et *Clar. in § fin. quaſt* 21. *numer.* 28. ait,
Quod multi ſunt adeo natura timidi, qui cum
279 ducuntur ad præſentiam Iudicis, adeo turbê-
tur, ita vt neſciant, quid dicant, etiamſi inno-
centiſſimi ſint, & quantùm turbet præſentia Iu-
dicis vide quæ dixi *in diſcurſ. ad deciſ. bon. mem. Penia à num.* 120.

Cæterum nunc in viam redeundo, licèt enim
ſola palliditas auri nõ ſit ſufficiens indicium ad
280 demonſtrandã eius improbitatem, & timorẽ,
tamen iuncto alio adminiculo, quod eſt tene-
brarum amantiſſimum, vt ſupra latè probaui
à num 229. benè deueniri poteſt ad aliqualem
illius non bonæ naturæ cognitionem, & ſanè
verum eſt dictum illud, *Aurum ſi placet, vitium non longè abeſt.*

SVMMARIVM.

281 *Auri acquiſitio eſt magni laboris, poſſeſſio magni timoris, amiſſio magni doloris.*
Seruum malum quando quis habet, non curat eum apud ſe retinere, ſed foras eÿcit. nu. 281.
282 *Pecunia ad quid improbum non cogit.*
283 *Pecunia tanquam improbus ſeruus è domo eÿci debet, & vbi.*
284 *Pecuniam, qui amat, proÿciendo eam in ſinum pauperum, ſequitur illius naturã, quæ eſt amare tenebras.*
Pecunia non eſt abſcondenda ſub lapide in perditionem. num 284.
285 *Pecunia concludenda eſt in ſinu pauperis.*
Pecunia in ſinu pauperum multiplicat.
286 *Mercator, vt multiplicet ſuum frumentum non includit illud in horreum, ſed proÿcit in terram.*
287 *Pecuniam qui proÿcit in ſinum pauperum certiſſimus eſt de multiplico, & quidem centenario.*
288 *Sententiam fauorabilem qui ſperat obtinere, deponit propinam pro Iudice.*
289 *Sententiam finalem in extremo iudicio, dum quis fauorabilem ſperat obtinere, opus eſt, vt deponat propinam pro Iudice, ſed vbi.*
290 *Auaris, dum in memoriam reuocatur magnum præmium præparatum, egenis ſubuenientibus fruſtra laboratur.*
291 *in Auarorum gymnaſio aliud verbum non declinatur, niſi verbum, accipio, accipis.*
292 *in Auarorum infauſta Academia alia problemata non diſputantur, niſi ſuper materia verbi, rapio rapis.*
in Academia auarorum perpetuo exilio exulata manet materia verbi, dono donas. numer. 292.
293 *Auari parùm curant de Oraculo illo diuino, Melius eſt dare, quàm accipere.*
294 *Addere, multò melius eſt, quàm auferre.*
Dedecus eſt, ſemper ſumere, nihilque dare, ſed Auaris ſimiles ſententiæ odioſa ſunt.
295 *apud Auaros ſi aliquando fit mentio de verbo, dono donas, nominatur tamquam res fantaſtica, & incognita.*
296 *de Fœnice, multi tractant, ſed in abſtractu, & per traditionem, cum nemo reperiatur, qui eã viderit.*
297 *Donationis materia adeo receſſit ab aula, vt ferè eius memoria deleta videatur.*
Datiui caſus loco, hodie ſucceſſit ablatiuus. numer. 297.
298 *in Auarorum Tribunali alia memorialia non leguntur, niſi illa aureis literis conſcripta.*
299 *in Auarorum amplo regno dummodo ſalua ſit pecunia, non curatur de alio quamuis duro infortunio.*
300 *in Auarorum feſtiuitatibus alia inſtrumenta non reſonant, niſi habentia cordas aureas.*
301 *Auari ſunt ad inſtar plantarum, quæ ex illa parte flectũtur, vbi adeſt maior pars fructuum.*
Auari ſunt ſicut ſtatera. quæ ex parte eo flectuntur, vbi adeſt maior pondus. nu. 301.
302 *Auaritia currus, duobus equis indomitis trahitur, tenacitate ſcilicet, & rapacitate.*
Eiuſque auriga eſt ardor ſemper habendi, & quàm ſit crudelis, acerbiſſimaque ferula vtitur.
303 *Malum maius alicui non poteſt optari, quàm auaritia, & quare.*
304 *à Morſu rabido intereſſe, qui tangitur, verè infœlix eſt, & quàm ſit miſer.*
305 *Auari multi, tamquam verè furioſi in propriã vitam conſpirarunt, & referuntur non nulla exempla. num.* 309. *& ſeq.*
310 *Auarus quidam cum ægrotaret, condendo teſtamentum, ſe ipſum tantùm hæredem vniuerſalem inſtituit.*
311 *Auarus quidam morti proximus, quamplures aureas monetas auidè degluxit.*
312 *Auarus, cum perdidiſſet magnam ſummam pecuniarum, præ dolore volens ſe ſuſpendere, et non expenderet ſex obulos in quadã quantitate funis, quæſiuit mortem viliori pretio.*
313 *Hermon fuit adeo magnus auarus, vt cum ſemel ſe ſomniauerit, quamdam pecuniarum ſũmam ei fuiſſe ſubtractam id tàm acerbè tulit, vt ſe ipſum necauerit.*
Auari mens, ſemel vinculis cupiditatis aſtricta, actum eſt.
314 *Auari ſunt ſicut illi, qui morbo aliquo, vel ſenſus ſtupore, cibi ſuauitatem non ſentiunt.*
315 *Infirmus, quando non ſenſit cruciatus doloris, peſſimum ſignum eſt.*
316 *Infirmior eſt, qui neſcit ſuam infirmitatem.*
317 *ob Auaritiam plures damnantur, quàm ob luxuriam.*
318 *Auari, ebrÿs, ac furioſis æquiparantur.*
319 *Auarus ſemper aurum, ſemper argentum videt.*

Aua-

Auarus ſemper redditus computat. num.319.
Auaro charior eſt lux auri, quàm Solis. numer.319.
320 *Auarorum ſupplicationes ad DEVM, alia nō ſunt, niſi aurum petere.*
321 *Auari non tantùm ſibi ipſis moleſti ſunt, ſed cæteris quoque.*
322 *Auarus eſt propinquis odioſus, famulis grauis, amicis inutilis, exteris vix affabilis, vicinis moleſtus.*
323 *Auarus eſt vxoris malus contubernalis, Liberorum parcus, & ſordidus educator ſui ipſius malignus curator.*
Auarus eſt ſemper cogitabundus, & ſape ſibi ipſi, more furioſorum, loquitur. nu.323.
324 *Auaritia, vel Prodigalitas, quæ ſit tollerabilior, eſt quæſtio ardua inter Academicos.*
325 *Auaris danda ſunt calcaria, prodigijs vero frenum, & quare.*
326 *Prodigus eſt auaro melior, quia ille pluribus prodeſt, iſte vero nemini, imo nec ſibi ipſi.*
327 *Nequam, qui ſibi eſt, nemini poteſt eſſe bonus.*
328 *in Obſidione Caſilini, tāta inopia perplexi fuerunt ciues, vt centum denarijs conſtat, fuiſſe venditum murem.*
Et ille, qui eum vendidit fame perijt, & emens vixit.
329 *Auarus omnes homines odio proſequitur, tàm pauperes, quàm diuites. & quare.*
330 *Auarus ſi potentiorem videt, timet eum vt raptorem, ſi inferiorem, vt furem.*
331 *Auarus vellet nullum reperiri hominem, vt ipſe omnia poſſideret.*
Auarorum diuitiæ ſunt ſicut Sol poſt occaſum. num 331.

CVm ergò ex iam relatis tam peſſima ſit natura auri, nam & eius acquiſitio eſt
281 magni laboris, poſſeſſio magni timoris, amiſſio magni doloris, ideoque ſicuti quis dum habet ſeruum malum, non curat apud ſe eum retinere, ſed eum è domo eijcit, ſummè illum abhorrendo, & quid peius auro? ad quid improbum nos non cogit? Quis ergò talem dome-
282 ſticum inimicum vltra neceſſitatem domi ſuæ abundanter retinere non timebit, Heu tamquā malignus ſeruus è domo proijciendus eſt, & vbi iam dixi ſupra, nempe in ſinum pauperum.
283 Nam ſi tu amas pecuniam, ita ut eius ſequi velis naturam, ſcilicet abſcōdere eam, & id ſcitè adimplebis.
Quoniam inquit Oraculum Cœleſte, *in Ecleſiaſt.cap.29.* ibi, *Non abſcondas pecuniam ſub*
284 *lapide in perditionem*, & deinde ſubdit. *Conclude eleemoſynam in ſinu pauperis &c.* Inſuper
285 pecunia in ſinu pauperis poſita germinabit. Mercator vt multiplicet ſuum frumentum non
286 includit illud in horreum, ſed proijcit in terram, tutus de multiplico, tempore ſuo poſtea metendo, ſic qui proijcit pecuniam in ſinu pau-
287 peris, certiſſimus de augumento in Cœlum poſtea centuplicatè metet.

Sententiam fauorabilem, quando quis iam
288 ſperat habere, deponit propinam pro Iudice, ſic & nos, ſi ſperamus finalem illam ſententiam fauorabilem obtinere, opus eſt vt deponamus
289 propinam, ſed vbi, in ſinu pauperum, ipſum Iudicem venturum in pauperibus cibando, & ſubueniendo, quia poſtea ipſe laturus ſententiā pro cauſa quare ad electorum fauorem iudicabit, non aliam exprimet niſi, vt habetur apud Matth.cap.25.ibi, *Poſſidete vobis paratum Regnū*
290 *exurini, & dediſti mihi manducare, ſitiui, & dediſti mihi bibere, hoſpes eram, & collegiſtis me &c.* ſed operam & oleum amitto, dum hæc & ſimilia refero auaritiæ deditis,
Nam & in magna paleſtra virorum intereſſe
291 deditorum aliud verbum non declinatur, niſi verbum *accipio, accipis*. In infelici Accademia eorumdem alia problemata nō diſputantur niſi
292 ſuper materia verbi *rapio, rapis*. Exulata penitus ac perpetuo decreto, materia glorioſi verbi, *dono, donas*, vel *do, das*, parum curando illud DOMINI relatum à gloſ.ſuper rubr. ff.de
293 commendat. *Beatius eſt dare, quàm accipere*, nec illud Regis Artaxerſis adductum à Plutar-
294 cho in apophet. *Multò melius eſt addere, quā auferre*, & ſic multò minus ſufferre poſſunt illud Martialis

Dedecus eſt ſemper ſumere, nilque dare.

Vnde ſi aliquādo de verbo donationis, apud eos fit mentio, nominatur tamquam res inco-
295 gnita, ac ſi loqueretur de Fęnice in abſtractu, & per traditionem, cum nemo reperiatur, qui
296 gloriari poſſit ſe eam vidiſſe. Congruitque quod dixit *Rota in cauſa Romana ſcutorū* 4000. 4. *Iulij 1635. coram re. me. Merlino eſt deciſio 69. num. 3. par. 7. recent. & inter eius impreſſ. eſt de-*
297 *ciſ.692. num.3. par.1.* nempe hiſce noſtris temporibus donationis materiam, adeo receſſiſſe à praxi, vt ferè eius memoria delata videatur, cum ibi allegatis: Heu, quod hodie loco caſus datiui, ſucceſſit ablatiuus, vt infra dicam.
Inſuper in Tribunali ſupradictarum perſo-
298 narum alia memorialia non tranſeunt, nec leguntur, niſi illa aureis literis ſcripta. In amplo
299 Regno Auarorum, dummodo ſalua ſit pecunia, de quolibet infortunio quamuis infauſto, non curatur. Nam ſalua pecuniæ, omnia ſalua ſunt. Et tandem in illarum feſtiuitatibus, alia
300 inſtrumenta non reſonant, niſi habentia cordas argenteas. Iſti ſunt ad inſtar plantarum, quæ ex illa parte flectuntur, vbi adeſt maior
301 copia fructuum, vel ſicut ſtateræ, quæ ex illa parte pendent, vbi habent maius pondus.
302 Auaritiæ currus duobus equis trahitur, tenacitate, ſcilicet, & rapacitate, eiuſque auriga eſt ardor ſemper habendi, qui ferula acerbiſſima vtitur. Meritoque quidam Philoſophus di-
303 xit, quod non optauit maius malum inimico ſuo, quàm auaritiam, quia auarus, nec hic habet pacem, nec in alia vita meritum, O infelices iſti, qui à tabido morſu auaritiæ tanguntur,

304 & benè quilibet eorum deplorando propriũ
inſortunium ingemiſcere poteſt, *vna cũ Sycoph.*
apud Plaut in Plut. act. 4. ſcen. 3. ibi

Hei mihi miſero, quàm miſerè perij nunc miſer,
O ter me miſerè miſerũ, & quater et quinquies,
Et duodecies, & decies, millies, ah. ah,
Heu obrui, tàm multiplici infortunio.

Quid mirum ſi multi ex his, more furioſo-
305 rum, in propriam vitam conſpirarunt, refert
Plutarc. de Caſſio Lucinio, viro auaritiæ valde
dedito, qui captus, & conuinctus de multis la-
trocinijs, & extorſionibus, & videns M. Tull.
Ciceronem, tunc præſidentem inductum pur-
306 pura, vt contra eum ferret ſententiam con-
fiſcationis bonorum, & exilij, anteaquàm eum
condemnet, Lucinius fecit ſignificare M. T. iã
eum mortuum eſſe, & interim ſe iugulauit mi-
307 ſerabiliter, vt bonis confiſcationem auerte-
ret, non dum enim latæ erant leges, de quibus
hodie.

Quid namque ſtultius, & miſerius poteſt au-
diri. Simile quoque accidit illi, alio deploran-
do verè auaro, qui cum multam frumenti co-
308 piam in horreo condidiſſet, cogitans famem
futuram eſſe magnam eamque optaret, ſed cũ
totum contrarium accidiſſet, nam benedicen-
te Domino, maxima fuit abundantia frumenti;
309 Vnde à deſperatione ductus, vt alter Iudas,
laqueo ſe ſuſpendit in medio horrei. Oculum
etiam demus ad illum infelicem, & inſanum
auarum vocatum Ermocratem, qui, *vt narrat*
310 *Ateneus*, cum mortaliter ægrotaret condere
voluit teſtamentum, & in eo tantùm ſe ipſum
hæredem vniuerſalem omnium ſuorum bono-
rum inſtituit, ſed paulò poſt non inuenit modũ,
quomodo illa ſecum ferret, & ſic opus fuit, vt
omnia relinqueret.

Derideamus alium etiam huiuſmodi farinæ
311 hominem, qui morti proximus quamplures
aureas monetas auidè degluxit. O ſtolidos in-
felices, imo infeliciſſimos. Fertur quoque de
Dinatio Fidone vero ſummè auaro, qui cum
penitus ſe in deſperationis abyſſo proijciſſet,
312 quia certam pecuniarum ſummam amiſerat,
ea de cauſa laqueo non ſe ſuſpendit, vt non ex-
penderet ſex obulos in quadam quantitate fu-
nis, quærendo mortem pretio viliori.

Narrat pariter, *Lucilius*, de Hermone, qui ſic
dilexit auaritiam, & tam ei cordi fuit, vt cum
313 ſemel ſomniauerit quamdam pecuniarum sũ-
mam furto fuiſſe ſibi ſubtractam, à tam acer-
bo dolore aggreſſus fuit, quem ferre non valẽs,
melius putauit ſe ſtrangulare, vt fecit. O ite-
rum ſtolidos, & infeliciſſimos, nam, & auari
ſunt ſicut illi, qui morbo aliquo, & ſenſus ſtu-
314 pore, ſuauitatem cibi non ſentiunt, ſic & aua-
ri laborant tali morbo, vt guſtum in aliquo,
præter quàm in pecunia nõ ſentiant, ſurdi enim
ſunt ad omnia, ſignum enim peſſimi morbi eſt,
315 dum infirmus non ſentit cruciatus doloris,
nam teſte Hippocr. in Aphoriſm. c. 20. *Quicun-*
que dolent in aliqua parte corporis, & dolorem
non ſentiunt his mens ægrotat. Omnes infirmi
316 ſumus, ſed infirmior eſt, qui neſcit ſuam in-
firmitatem, & ad propoſitum noſtrum fertur,
quod dæmon abiuratus, & coactus dicere pro
317 quo peccato plures damnarentur, *Reſpondit*
vos creditis (inquit) *quod pro luxuria, ſed non*
eſt ita, quia in iſto peccato ſcit, qui peccat, & cõ-
fitetur, ſed plures damnantur ex cupiditate, &
auaritia, quia nullus ſcit ſe eſſe auarum, id palliã-
do diuerſis excuſationibus, à quibus excæcati cer-
tè mens ægrotat.

318 Quod autem auari, & inſani, & ebrij ſint, *ſcri-*
ptum reliquit S. Baſilius in homil. in diteſcentes
auaros. *Quemadmodum*, inquit, *per inſaniam,*
& ebrietatem mente moti, res probè non vident,
ſed morbi ſui ratione, quævis imaginantur. ſic ani-
ma tua auaritia poſſeſſa, cuncta aurum, cuncta
argentum reſpicis. optimè id pariter conſiderat
319 *text. in d. can. ſicut.* ibi, *auarus ſemper aurum,*
ſemper argentum videt. ſemper redditus compu-
tat. gratius intuetur aurum, quàm Solem, ipſa
320 *eius oratio, & ſupplicatio ad* DEVM *aurum*
quærit &c. 47. diſtinct.

Auri quippe inſatiabilis fames, non ſolum
321 turbat eius poſſeſſores, ſed etiam alios, & sũt
non tãtùm ſibi moleſti, ſed cæteris quoque, ſi-
bi, alijſque graues, tamquam à mente alieni:
idque eleganter exprimit *S. Aſterius* homil. ad-
uerſus auaritiam, in hæc verba. *Auarus pro-*
322 *pinquis eſt odioſus, famulis, grauis, amicis in-*
utilis, externis difficilis, & vix affabilis, vicinis
moleſtus, vxori malus contubernalis, liberorum
parens, & ſordidus educator, ſui ipſius malignus
curator, noctu, interdiuque ſollicitus, & cogita-
323 *bundus, ſecum ipſe loquens, ac differens, eorum*
more qui mente excidere, & inſania lapſi ſunt &c.

Inter Philoſophos, necnon Academicos at-
dua controuerſia eſt, quidnam tolerabilius ſit,
324 an Auaritia, vel Prodigalitas, & niſi longum
eſſet, poſſem argumenta vtriuſque partis re-
ferre, ſed quia iam ſatis breuitatis metam trã-
ſiui, & tranſibo, ideo hæc alibi reſeruo. Solùm
aſſeram, quod ſi meam dicturus eſſem ſenten-
tiam, neminem abſoluerem, amboſque cõdem-
325 narem, auariſque quidem commodarem
calcaria, prodigis verò frenum, vt illi ad libe-
ralitatem peruenirent, iſti autem in liberali-
tate tantùm ſiſterent, ſed perſiſtendo in ter-
minis noſtris, Audiamus ſententiam Ariſtote-
lis 4. Ethic. cap. 4. qui quærens an damnabilior
ſit prodigalitas, vel auaritia, & ſic reſpondit.
Prodigus auaro melior eſſe videtur, quia ipſe mul-
326 *tis, illiberalis nemini prodeſt, imo nec ſibi ipſi vti-*
lis, quidem eſt. Ideoque *ſecundum eruditum*
Philoſophum. Auarus peſſimus eſt, & facit, id
quod legitur, in Eccleſiaſtic. cap. 14. ibi, *Qui*
327 *ſibi nequam, cui bonus,* Refertur, *in lib. 1. hiſtor.*
apud Frontinum, quod Caſilini obſidente An-
nibale, tanta inopia perplexi fuerunt, vt centũ
328 denarijs murem fuiſſe venditum cõſtat, eiuſ-
que venditorem fame periſſe, emptorem autẽ
vixiſſe,

vixiſſe, & ex noſtris retulit. *Gul. Benedict. in cap. Raynutius. in verb. cætera bona ſub num. 5. de teſtam.* vbi id refert *ex Valer. Maxim. lib. 7. titul. de neceſſit.* & ſuper hoc nõ parum inclamat.

329 Et ait, quod multi ſunt, qui vellent potiùs perdere oculum, quàm denarium.

Auarus omnes homines odio proſequitur,
330 tam pauperes, quàm diuites, pauperes ne quid ab eo petant, diuites, quia quod illorum eſt non poſſidet. Congruit etiam illud prouerbium, *Auarus ſi potentiorem videt, timet, vt*
331 *raptorem, ſi inferiorem, vt furem, & vellet nullum reperiri hominem, vt ipſe omnia poſſideret.* Auarorum enim diuitiæ, ſunt vt Sol poſt occaſum, neminem enim mortalium delectant.

SVMMARIVM.

332 *Auaritia vitium eò, deteſtabilior eſt, quia contra naturam aliorum vitiorum numquam ſeneſcit.*

333 *Homine ſeneſcente, ſeneſcunt etiam vitia, ſola verò auaritia iuueneſcit.*

334 *Prodigalitas eſt melior auaritia, quia illa magis corrigibilis eſt.*

335 *Iuuenes prodigi plures ad terminos liberalitatis ſe reſtringunt, ceſſante iuuenili calore.*

336 *Auaritia eſt morbus ſine medicina.*

337 *Auaritia iuuentutis creſcit ætate, ſicut creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit.*

338 *Senectutis maximum vitium eſt auaritia.*

339 *Auaritia ſenilis eſt monſtro ſimilis, quia enim ſtultius eſt, quam deficiente via augere viaticum.*

340 *Senis obſtinatio inter abuſiones huius ſeculi maior eſt. & quare.*

341 *Senex ſemper videtur eſſe in morte.*
Senectus eſt vita occaſus. num 341.

342 *Senis vita in primioribus labijs habitat.*

343 *Senex non ſolùm eſt infirmus, ſed etiam delirus.*

344 *Lucinus* Caluus, *cum eſſet ſatis ſenex, & rogatus, vt officium Tribunatus militum ſuſciperet, quid reſpondit.*
Senex non eſt ampliùs homo, ſed vmbra, & nomen eius quod fuit. num. 344.

345 *Iuuenis viuere poteſt, ſenex verò debet mori.*

347 *Clericum ſi quis percuſſerit, iter debet arripere Romanum, vt à Summo Pontifice ob incurſa excommunicatione abſoluatur.*

348 *Senex, ſi percutiat clericum, non tenetur arripere iter Romanum, & poteſt abſolui à ſuo Epiſcopo.*
Quod procedit etiamſi validus reperiatur ad ambulandum.

349 *Senes dicuntur infirmi, cum ſenectus ipſa ſit morbus.*

350 *Infirmitatis impedimentum excuſat à lapſu fatalium.*

351 *Infirmitas ſicut excuſat à lapſu fatalium, ita & decrepitas, cum ſit magna infirmitas.*

352 *Senectutem, dum quis optat, quid ſibi optet.*

353 *Senex dicitur, quaſi ſeminex, hoc eſt ſemi mortuus.*

354 *Senex æquiparatur mortuo, hinc Indi conſueuerunt ſenes interficere, quaſi inter eos, & mortuos nullam adeſſe differentiam conſtet.*

355 *Mortui corpus ſicut non poteſt retineri pro debito, ita nec ſenex.*

56 *Senex, homo eſt, & non eſt.*

357 *Septuagenarius non poteſt retineri in carcere pro debitis. nu. 361.*

358 *Et ita paſſim obſeruatur in Viſitatione carcerum. & num. 360.*

359 *Sexagenarij ne dum poſſunt condemnari ad triremes, ſed nec torqueri.*

362 *Infirmi debent habere præbendæ fructus diſtributiones quotidianas, & etiam anniuerſariorum.*

363 *Senes habent priuilegium, infirmorum circa acquiſitionem diſtributionum quotidianarum.*

364 *Intellige tamen ſi dum erant iuuenes ſoliti erãt intereſſe diuinis, ſicuti dicitur de infirmis. numer. 365.*

365 *Senes laudant præterita, & vituperant præſentia.*

366 *Auari æquari poſſunt illis, qui à canibus rapidis morſi ſunt. & quare & nu. ſeq.*

367 *Morſis à canibus rabidis periculum ineuitabile manet.*

368 *Morſi à canibus rabidis nemo ſeruatus fuit. ſecundum Dioſcorid & miratur de illis qui ſcribunt nonnullos conualuiſſe.*

369 *Remedia multa cõtra morſus canis rabidi ſcribuntur, ſed nullum eſt tutum.*

370 *Morſus canis rabidi, quot mala poſſit generare. & num. ſeq.*

371 *à Canibus rabidis morſi, retinent eamdem vim, infrigendi talem morſum.*

372 *Radix roſæ ſilueſtris eſt valde potens, & vnicũ remedium pro ſanandis morſibus canis rabidi. & num. 373.*

374 *Auaritia morbus eiuſmodi malum eſt, vt vix vmquam eo, quis liberari poſſit.*

375 *contra Auaritiæ morbum licet plurima edita ſint pharmaca, tamen ferè omnia ſunt fruſtratoria.*

376 *Peccatum auaritiæ mentẽ ipſam inficit, & ita grauem reddit, vt ad ſublimia tolli nequeat.*

377 *Oculi Thobiæ ſicuti ex ſtercore hirundinum excæcati fuerunt, ſic oculi auarorum excæcantur à bonis temporalibus.*

378 *in Fornace auaritiæ, quid non conflatur, & non profligatur.*

379 *Auaritia, ſic claudit oculos hominibus, vt deſperata ſit ſpes recuperationis luminis.*
Auaritia ſic mentem hominum obſtrictã tenet, vt nullo tempore reſpirare ſinat & num 379.

380 *Iudicium extremum, ſeu finale eſt valde potẽs ad incutiendum terrorem iniquis.*

381 *Iudicij finalis diſcurſus, ſic homines olim deterrebat, vt præ timore quaſi areſcebant.*
Ideoque M. Aur. Imp. vetuit, ſub pœna relegationis in inſulas, tales diſcurſus.

382 *Qua quidem lex inteaſſe fuit lata, & certè, quo
ad auaros dupliciter.*
383 *Auari non deterrentur ex memoria, & exag-
geratione horroris extremi iudicij.*
384 *Auarorum conuerſiones raræ, & perdifficiles
experiuntur.*
387 *Itaque nec valens ſit, quamuis viderent ipſum
Luciferum, barathrumque infernale apertum
ad eos æternaliter ſuſcipiendos.*
388 *Auaritia peccatum eſt altæ radicis, & circum-
dat terram cordis humani, vt reſiſtat viribus
diuinorum auxiliorum.*
389 *ex Auaritia maledicto arbore, qui fructus naſ-
cantur.*
390 *Auaros, cum tàm difficile ſit, reducere in
viam ſalutis, DEO cui omnia poſſibilia ſunt,
remittenda eſt eorum conuerſio.*
391 *Peccator, qui ad mortis cogitationem ad pœni-
tentiam non reddit, DEO remittenda eſt eius
conuerſio.*

EX cauſis igitur ſuperiùs relatis conſtat,
quàm ſit deteſtabile vitium auaritiæ, verũ
332 eò magis creſcit, eius deformitas, & deteſta-
tio quia contra naturam omnium vitiorum nũ-
quam ſeneſcit, imo quantò magis ſeneſcit ho-
mo, illud maiorem vim, & robur ſuſcipit, audia-
mus S. Hieronym. in quodam ſermone. *Cum*
333 *cætera vitia*, inquit, *ſeneſcente homine ſeneſcãt,
ſola auaritia iuueneſcit.* In hoc enim auaritia
eſt peioris conditionis, quàm prodigalitas, nã
334 iſta magis corrigibilis eſt, *vt inquit S. Thomas
2. 2. quæſt. 19. art* 3. egeſtate, & ſenectute ſana-
tur, immo etiam Iuuenes prodigi ad terminos
335 tantùm liberalitatis ſe reſtringunt, ceſſante
iuuenili calore, & facilitate, *vt loquitur text in
l. ſi maritus. 13 § Lex Iulia. ff ad leg. Iul de adult.*
336 Auaritia verò, vt dicebam, incurabilis eſt,
inquit Ariſtol lib 4. moral ad Nicom. cap. 5. Et
auaritia iuuentutis creſcit ætate, ſicut creſcit,
337 amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit.
Nam maximum Senectutis vitium eſt aua-
ritia, & tamen ſecundum Tragicum Philoſo-
338 phum in tract. de morb. & Oratorẽ Romanũ
de ſeneſct. *Mõſtro ſimilis eſt Auaritia ſenilis, quid
enim ſtultius eſt, vt dici ſolet, quàm via deficiente
339 augere viaticum*, ideſt, deficiente vita augere
patrimonium.
Hinc dolenter aſſerit Hugo Victorinus de
clauſtr. anim. lib. 2. ibi, *Inter abuſiones huius ſe-
340 culi ſola maior, ſenis obſtinatio, qui morti proxi-
mus, mortis non timet aduentum, qui quaſi ad
oſtium huius Mundi poſitus, foris expectat, nec
tamen vitæ præſentis attendit egreſſum, nec futura
conſiderat, Audit nuntios mortis, & credere non
vult eis.*
341 Senex enim ſemper videtur eſſe in morte
l. is qui ff. de fideicommiſſ libertat. & notant DD.
in l. ſenium. C. qui teſtam. fac. poſſ. & ſecundum
Senecam. *Senectus nihil aliud eſt. niſi vitæ occa-
342 ſus.* Nam ſenis vita, *vt eſt in prouerbio*, in la-
bijs primioribus habitat. Ideoque ſenex non
deſcendit ſed cadit, pluſquam infirmus, cum
non ſit ſolùm infirmus, ſed vt Græcorum muſæ
343 canunt, *auctore Apollodoro* pariter & dilirus,
atque ex noſtratibus refert *Ludouic. Gomeſ. ſu-
per regul. Cancellar. de infirm. reſignant. quæſt. 7.
verſ. & ideo ſenex &c.*
Quare Lucinus Caluus homo Romanus ex-
actæ ætatis, & magno natu ſenex, rogatus, vt
ſuſciperet officium Tribunatus Militum, ita re-
344 ſpondit Romanis. *Me iam non eundem, ſed
vmbram, nomenque Lucini Calui, relictum vi-
detis.* Et licet mors omnibus continuò immi-
neat, nam, vt inquit Euripides in Alceſte. *Omnes
345 homines debent mori, & nemo mortalium eſt,
qui ſciat, an ſit victurus craſtinam diem futu-
ram &c.* Tamen iuuenis viuere poteſt, ſenex
346 verò debet mori, quia vt ſupra *ex Seneca dixi.*
Senectus eſt vitæ occaſus.
Hinc eſt, quando quis Clericum percutit ob
tam neſarium ſcelus, debet iter arripere Ro-
347 manum, vt à Summo Pontifice ab incurſa
excommunicatione abſoluatur. *iuxta textum
in can. ſi quis ſuadente. 17. quæſt. 14.* ſed hoc li-
348 mitatur, quando percutiens eſt ſenex, quia
poteſt abſolui ab eius Epiſcopo, quamuis ſit
fortis ad ambulandum, *cap ea noſcitur 12 de
ſentent. excommunicat* & ponderant *plures DD.
relati à Carolo de Craſſ. de effect. clericat. effect. 9.
à num. 160. & per Barboſ. in collectan. Iuris Ca-
nonic. lib. 5. Decretal. titul. 39. cap 13. num. 3.*
Et ratio eſt, quia ſenes dicuntur infirmi, &
349 ipſa ſenectus eſt morbus. *videatur Fragoſus
de Republic. Christiana tom. 2. lib. 1. diſputat. 2.
§. 3. nu 64. in fin. & Caſtr Palaus tom. 9. diſput. 3.
punct. 22. & §. 4. num. 14.* Leon. *de Cenſur. re-
collect 5. num.* 468. Vnde infirmitatis impedi-
150 mentum, ſicut excuſat à lapſu fatalium *Aze-
ued lib. 11. tit. 18 lib. 4 recopil. num. 26. & 27 Gre-
gor. Lopez. lib. 24 titul. 23. par. 3. Scacc. de appellat.
quæſt. 15. num. 145. verſ. promiſcuè loquuntur.*
351 Ita etiam excuſat ætas decrepita, vt per-
pendit *Rota in cauſa Anconitana Dotis 17. Iu-
nij 1647. coram bon. mem Argnelles. §. Qua infir-
mitas &c.* & ibi redditur ratio, de qua ſupra,
quia ſenectus ipſa eſt morbus, & allegatur *tex.
in l. ciuitatibus 125 ff. de legat. 1. cap. magna. de
vot. vbi Abb. Idem in cap. quoniam. num. 6. vt lit.
non conteſtat.* & D. Auguſtinus ait, Cum ſibi
352 homines optant ſenectutem, quid aliud op-
tant, niſi longam infirmitatem.
Senex etenim, vt tradunt optimi auctores
353 dicitur quaſi ſeminex, hoc eſt ſemimortuus,
quod acta maiori ætatis ſuæ parte, iam morti
propinquior eſt. Vnde *Apoſtol. ad Hebræos c. 8.*
dicit, qui antiquatur, & ſeneſcit, propè inte-
ritum eſt.
354 Imo ſenex æquiparatur mortuo, & ob hanc
cauſam Indi, *teſte Herodato lib. 3. hiſtoriar.* con-
ſueuerunt ſenes interficere, & edere, tamquam
355 inter ſenes, & mortuos nullum ſit diſcrimen.
Hinc quoque eſt, ſicuti corpus mortui non po-
356 teſt retineri pro debito cũ ſit iniuſtum. *auth.*
item

Digitized by Google

item qui domum. C. de ſepulch violat. ergo nec
ſenex, qui vti Beroald. ex Græcorum prouerbio
357 refert, homo eſt, & non eſt, & in puncto diſ-
ſerit Gaſp. Boet. in tractat. de inop. debitor. cap. 7.
num. 11. verſ. ſicut corpus defuncti &c. Vnde ſe-
cundum veriorem opinionem ſeptuagenarius
358 non poteſt detineri in carceribus pro debi-
to, prout paſſim ſeruatur in Viſitationibus car-
cerum, ſicut poſt Carpan. & alios teſtatur Gra-
tian. diſcept. forenſ. 328 nu. 14. & deinde ſic quo-
que aduertit D. Eliſæus Danz in tract. de pugn.
Doctor. tom. 3. titul. de Sen. in delict. excuſād. cap. 1.
verſ. & aliud, vbi firmat, ſexagenarios ratione
359 ſenilis ætatis, ne dum poſſunt condemnari ad
triremes, ſed nec torqueri, ſed mitius proce-
dendum eſſe, ad textum in l. ſi quis graui. §. igno-
ſcitur ff ad Syllan. & addit, quid,
360 Imo, nec carcerari poſſunt, & ſi fortè repe-
riantur carcerati in Viſitatione debent dimitti.
Reg. Rouit. prag. 3. de Viſitat. num. 36. videatur
P. Diana reſolut. moral. par. 1. tractat. 9. de triun.
reſolut. 19. Videmus etiam ſenem habere be-
neficium electionis, & variationis fori, ex mul-
tis cumulatis per Nouar. de elect. & variar. for.
quæſt. 18. ſect. 1. per tot. & probat Aloyſ. Ricc.
deciſ. Cur. Archiepiſc. Neapol. 233. num 2. verſ. ſe-
nem habere beneficium electionis &c. & inſuper
teſtatur, ſecundum communem opinionem
361 Doctorum, ſenem non poſſe torqueri, nec in
carcerē pro debito ciuili mitti, ex ibi allegatis.
Inſuper ſicuti infirmi debent habere fructus
362 præbendæ. cap. ad audientiam. de cleric. non re-
ſident. & debēt habere diſtributiones quotidia-
nas, & etiam quæ dantur pro diſtributionibus
defunctorum. cap. vnic. de cleric. nō reſident. in 6.
363 Ita quoque ſenes debet habere tales diſtri-
butiones, vt concludit Trentacinq. in conſil. 59.
à num. 5. & ſequitur Gratian. diſcept forenſ. cap.
805. num. 40 & ſeq. cum alijs allegatis per Bar-
boſ. de offic. & poteſt. Epiſcop. part. 3. allegat. 53.
num. 54. Quod intellige dummodo alias dum
364 erat iuue.is ſolitus erat reſidere, pro vt
etiam dicimus de infirmis, qui non lucrantur
prædictas diſtributiones, non obſtante infirmi-
365 tate, ſi dū erant ſani non erant ſoliti reſidere,
vt dixi in annotat. ad deciſ. 576. à nu. 125. part. 4.
recent. tom. 3. quem locum etiam ad hoc alle-
gauit Tondut. in ſuis reſolut. benefic. cap. 202. nu-
mer. 1. verſ. Paul. Rub in annot. &c. Aliqua con-
tra ſenes, qui ſemper laudant præterita, & vi-
tuperant præſentia congeſſi in annotat. ad deciſ.
460. à nu. 24 part. 4. recent. tom. 2. Vtique modo
reducendo ad exagerandum auaritiæ incura-
bilem morbum, quare.
Inſuper Auaros non ſine cauſa æquare poſſu-
366 mus illis, qui à canibus rabidis morſi ſunt,
nam talibus ſecundùm Dioſcorid. lib. 6. cap. 35.
Periculum ineuitabile manet, quorum acerba
367 mala narrat lib. 2. cap. 39. & ſubiungit de his.
Neminem ſeruatum vidimus. Et inſuper ſum-
368 moperè admiratur Euademum referre, quē-
dam a tanto morbo conualuiſſe, & licet ipſe
adducat multa, & diuerſa remedia prout etiam
habentur apud Galenum in lib ad Solo. tamen
369 nullum tutum eſt.
Videatur etiam penes Petr. Valerian. lib. 5.
vbi ponit multa damna in eis, qui à canibus
rabioſis morſi ſunt, & ſic in fine concludit.
370 Vniuſcuiuſque canis morſum tam pernicioſum
eſſe, vt ferunt eum, qui fuerit ſemel à cane læſus,
peſtilenti contagine, gallinarum incubitus, pecorū
fœtus, & abortus incremento ſuo vitiare, eiuſque
introitu alterius vulnera grauari. Et ex hoc
traxit originem prouerbium illud relatum
à Cellio Rodigin. antiq lect. lib. 9. cap. 25. nempe
371 Rabidi canis morſus in eos, qui infecti ipſi ma-
lorum congreſſu, alios itidem inficiunt.
Eſtque communis opinio, & præſertim Lu-
ciani, qui in ea ſententia eſt quod. Non modo
rabiè agitari, & aquam expaueſcere, quos ita
372 effectus canis momorderit, ſed & ipſos retine-
re, vim eundem imprimendi morſum. Cell. Ro-
dig. pro vnico remedio huius veneni aſſignat
373 radicem ſilueſtris roſæ, quæ Cynorrboda appel-
latur. Sed vt dixi eſt malum, non ita facile,
imo difficillimè medendum.
Incidēter hæc dicta ſint circa perſonas mor-
374 ſas à canibus rabidis, quibus æquari poſſunt,
vt dixi, auari, nam & iſti, non minuſquam illi
perdifficulter ſanantur, Quia teſte S. Aſterio
375 homil. 3. aduerſus Auaritiam: Auaritia mor-
bus eiuſmodi malum eſt, vt vix vnquam eo, quis
liberari poſſit. Et licet contra dictum morbum
auaritiæ, varia, et diuerſa prodita ſint remedia,
376 ſeu pharmaca, tamen omnia, vt veri magiſtra,
nempe experientia docet, vana, et quaſi peni-
tus fruſtratoria ſunt.
Nam cogitatio rerum cœleſtium, aliàs po-
tens remedium, ad euacuanda vitia, nihil ope-
ratur. quippe, vt conſiderat Sanctus Gregorius
377 lib. 4. moral. Peccatum auaritiæ mentem quàm
infecerit, ita grauem reddit, vt ad appetenda ſub-
limia, attolli non poſſit, et vt benè ex noſtrati-
bus aſſerit Card. de Turrecrem. in can ſicut. nu. 3.
47. diſtinct. Sicuti oculi Thobiæ ex ſtercoribus
hirundinum excæcati fuerunt, ſic oculi mentis
auarorum bonis temporalibus excæcantur, ne
poſſint cognoſcere, aut affici circa bona cęleſtia.
Inſuper cogitatio acerbæ paſſionis Redem-
ptoris, & Amoris noſtri, nec aliquid eis opitu-
378 latur, idque ingemiſcit deuotus Bernardus
Sanctus, in Cantic. ibi. Non ſine miſerabili gemi-
tu dicendum eſt, CHRISTI opprobria, ſputa,
flagella, clauos, lanceam, crucem, & mortem, hæc
omnia in fornace auaritiæ conflant, & profligunt
auari in acquiſitione turpis quæſitus, & pretium
vniuerſitatis, ſuis marſupijs includere feſtinant.
Optimè quidem ex noſtris poſt Oratorem
Romanum in Vatinium, aduertit Ioan. Rodin.
in tractat. de Maieſtat. Principis. in verb, Blan-
379 dum, num. 30. Auaritiam mentem ſic obte-
nebrare, et hominum mentes, ita obſtrictas te-
nere, vt eas nullo tempore reſpirare, nec ali-
quid boni cernere permittat.

Sed

Digitized by Google

Sed nè in hac materia amplius me dilatē ter-
ror extremi, & tremendi iudicij Diuini, aliàs
ſummum, & vltimnm remedium ad dcterren-
380 dum peccatores, quod & homines areſcere
præ timore ſolet, conſuetumque ſit, non ſine
fructu adhiberi, nam dum & maximè vniuerſa-
le in mentem reuoçatur, metu quis propè con-
ſternatur, & comæ conſternuntur, ideoque
381 Marc. Aureſius Imperator ſanciuit, vt de iudi-
cio finali, quis nullatenus loqueretur, ſub pœna
relegationis in Inſulam.
Quia magnus timor, & ineſplicabilis terror,
excitabatur in cordibus mortalium propter
382 tales diſcurſus, quæ lex ſruſtratoria, & inanis
eſt, cum in hoc lex diuina ſit ſeruanda, quæ in-
bet, vt diuinæ ſcripturæ perſcrutentur. *Ioann.
cap 6.*
Heu quod alias potentiſſima remedia omnia
quoad auaros ſunt impotentiſſima, & nullius
383 roboris, & certè Aurel. Imp. dictam legem
quoad eos dupliciter incaſsè tulit, quia memo-
ria iudicij, eos penitus non terret.
Vtinam falſum eſſet, virorum auarorum, non
384 dico. impoſsibilem eſſe conuerſionem (quod
abſit) ſed ſaltem raras, valdè difficiles, experiri,
& ſicuti demonſtrat experientia quotidiana,
ad talem conuerſionē non ſufficiunt ſacræ Seri-
385 pturæ, non ſententiæ Conciliorum, nō aucto-
ritas Sanctorum Patrum, et Theologorum non
torrentes rationum, et argumentornm non
clamores Prædicatorum, non minæ ignis æ-
386 terni, non ſpes ſempiternæ beatitudinis, non
exempla ſanctorum, et quaſi, ne dixi, non ſuffi-
cit, quamuis viderent ipſum horrendum Luci-
ferum, barathrumque infernale apertum ad
eos æternaliter ſuſcipiendos viuos, et ratio eſt.
387 Quia eſt peccatum altæ radicis, et circundat
terram cordis humani, ſicuti anchora, vt reſiſtat
viribus auxiliorum Diuinorum, *Radix omnium*
388 *malorum eſt cupiditas* ſententia eſt *Paul. Apo-
ſtol. ad Timot. 1. cap. 6.* à quo maledicto arbore,
389 qui fructus peſsimi oriantur, benè ex noſtris
colligit *Iacobus de Ioch in repetit. cap. omnis, à nu-
mer. 82. de pœnitent. & remiſſ* quos non refero
breuitatis ſtudio. Quare cum tam arduum,
et perdifficile, ad reducendum ſit in viam ſalu-
390 tis vitum auarum, DEO, cui omnia poſsibi-
lia ſunt, remittenda eſt, eius conuerſio, nam,
vt aduertit *Nicetas ſuper cap. 1. Iob* Peccator,
qui ad mortis cogitationem, ad pœnitentiam
391 non redit, DEO remittenda eſt eius cōuerſio.

S V M M A R I V M.

392 *in Auaritiæ foueam ſi quis incidat, va illi.*
393 *Auaritia inſatiabilis lupus eſt:*
394 *Feudum non apertum, non poteſt concedi, quia inducitur votum captandæ mortis alterius.*
ex Voto ſæpe peruenitur ad actum facinoris. num 394.
395 *Auaritia æquatur lupo voraci.*
396 *Auarus ſemper habet ardorem ad acquirendū, & conſeruandum. & num. 397.*
398 *Auarus, ſi totum mundum diuitiarum habe-
ret, eſſet ei vnus obulus.*
399 *Elephantibus pluribus ſufficit vna ſylua, & homini auaro, nec tota terra, nec mare.*
Nihil habet, qui totum cupit num. 399.
400 *Auaritia copia inflammatur, non extinguitur.*
401 *Auari comparantur hydropicis. & quare.*
402 *Currus male vnctus, quantò plus onus ducit, tantò maiorem ſtrepitum facit.*
403 *Sic quoque accidit auaro, qui eſt currus diaboli, quantò plus habet, tantò plus ſtridet.*
406 *Auaritia egenos facit, quos capit, quia illi finē quærendi non faciunt,*
Et glorioſior eſt, qui eam vincit, quàm qui hoſtes.
407 *Auari Regnum DEI non poſſidebunt.*
408 *Aurum, qui diligit, non iuſtificabitur.*
409 *Auaritia eſt peſtis interminabilis, & famelica rabies, & quamuis omnia ſuis terminis claudantur, ſola auaritia terminum neſcit.*
410 *Mare ſicuti ſine fluctibus non reperitur, ſic & auarus ſine ſolicitudine, timore, turbidine, curis &c.*
411 *Paul. Apoſtol. iubet. vt inter Chriſtianos, nec nominetur nomen auaritiæ.*
412 *Auaritia eſt mater omnium malorum.*
413 *Auarus dicitur improbus. item cæcus. nu. 669. item ſtultus.*
414 *Auarus in tantum eſt ſtultus, vt ſibi prodeſſe non norit.*
415 *Dementia eſt, hæredis ſui res procurare, & ſibi negare omnia.*
416 *Auaritia adeo peſſima res eſt, vt canes pro hominibus, imo canibus peiores, nos reddat.*
417 *Auarus ſi aliquando aliquid donat, eius pecunia eſt ſimilis morſui aſpidis.*
418 *Auarus à natura odio proſequitur, à gratia aſpernatur, omnibus legibus execrabilis efficitur.*
419 *Vitium non eſt, quod reddat aliquem magis contemptibilem, ſicuti auaritia, & refertur exēplum Rachel.*
420 *Auaritiæ ſectatores non ſunt honorandi, & plura mala auaritiæ referuntur à num. 421. & ſeq.*
416 *Nox nulla reperitur ſic atra, & caliginoſa ad præcipitandum in profundas foueas, ſicuti nox intereſſe.*
427 *ex Cauernis infernalibus Lucifer numquam emiſit magis rabioſum ventum, quam illum intereſſe, auaritiaque.*
428 *contra Auaros, textus plures morales adducuntur, & ex Iuriſconſultis multi allegantur, qui auaritiam exprobarunt num. 429.*
430 *Sylua non eſt ita capax plantarum, non planta ſic fœcunda foliorum, ſicut eſt abundans errorū mens auarorum. & nu. 411. & 432.*
433 *Intereſſe eſt illud diabolicum toxicum, quo facile mens humana venenata remanet.*
434 *Pecuniarum ſtudium ſi tolleretur, omnia mala ſublata eſſent.*

434 *Inte-*

Digitized by Google

434 *Intereſſe eſt fomentum omnium diſcordiarum.*

435 *Diſcordiarum cum fomentum ſit intereſſe, vnde cum ex legibus Licurgi illud fuiſſet ſublatum, ſopitæ remanſerunt diſcordiæ.*

436 *B. Petri Apoſtol. vltima monitio fuit, vt ſuper omnia auaritia fugeretur. & quare. num. 437.*

438 *Auaro nihil eſt ſceleſtius, ſecundum Eccleſiaſt. cap. 10. & quàm formidoloſa ſit iſta ſententia. num. 440.*

439 *à Peccatis omnibus, quamuis quis ſit alienus, ſi tamen auarus ſit, parricidis, inceſtuoſis, idolatris non erit melior.*

441 *Vitium nullum tetrius eſt, nec ſceleſtius, quàm auaritia. ſecundum Marc. Tull.*

442 *Auaritiæ, qui eſt deditus omnia vitia ſecum habet.*

443 *Auaritia eſt arx omnium malorum.*

Peccata omnia voluntaria, à quo procedant.

444 *Auarus, niſi cum moritur, nil ratione agit.*

445 *Auarus diuitias non poſſidet, ſed ipſe à diuitijs poſſidetur.*

Pecunijs quis debet eſſe dominus, & non ſeruus.

446 *Auarorum excuſationibus, quod ipſi nihil inutilum faciunt, dum bona ſua diligentius ſeruãt. reſpondetur à nu. 447.*

447 *in Mundum, quando quis venit, nihil ſecum portat.*

448 *Proprium quis non debet nuncupare, quod cõmune eſt.*

449 *Habenti tollere, non minus malum eſt, quàm cum quis poteſt, & abundans eſt, indigentibus denegat. & nu 450.*

451 *Auarus, quidam cum conquereretur, ſibi aliqua bona fuiſſe furto ſubtracta. fuit reſponſum, ſi tua illa fuiſſent, nullo modo perdidiſſet. & numer. 452.*

TImendum eſt ergò, ne quis in ſupradictam
profundam auaritiæ foueam incidat, quia
392 de illo quid dicam, neſcio quidem. Nam
peius alicui non poteſt accidere, quàm ſub dominio
peſſimæ feræ auaritiæ manere, cùm
393 inſatiabilis lupus eſt, *ſecundum Bald. in conſil. 301. incip. Præſupponitur quod in fin. lib. 1.*
vbi dicit, quod fœudum non apertum, non po-
394 teſt concedi, quia inducitur votum captandæ
mortis alterius, & ex voto ſæpè peruenitur
ad actum facinoris, & deinde reddit rationem
Bald. ibi, *quia auaritia inſatiabilis lupus eſt.*
Boeth. *in tractat. de conſolat. & ex noſtris Iuriſconſ.*
Conſtant. *Rog. de ſumm. bon. titul. de auarit.*
395 *nu.* 8. auaritiam æquant lupo rapaci. *& Imperator in l. ſi quemquam. C. de Epiſcop. & Cleric.*
appellat auaritiam prophanum ardorem. Aua-
396 rus enim ſemper habet ardorem ad acquirendum,
& conſeruandum diuitias. de quo apud
Eccleſiaſtic. cap. 23. ibi, *anima calida.* ideſt æſtu
auaritiæ, quaſi ignis ardens, *vt explicat ex noſtratibus Card. de* Turrecremat. *in can. ſi quis præbendas. num. 3. verſ. auaritia habet ardorem &c. 1. quæſt. 4.* Et eſt tam ardens ſitis, quæ ex dicto
397 igni in mente humana concipitur, *vt ſecundum S. Auguſtinum ad Macedonium in epiſt.*
Si auarus totum mundum diuitiarum acquire-
398 ret non eſſet ei obolus, *aduertitque Guil. Durand. Speculat. in tractat. de mod. gen. conſil celeb. part. 3. rubric. 33 num. 5. verſ. totus mundus diuitiarum auaro obolus non eſt, &c.*
Heu vna ſylua pluribus Elephãtibus ſufficit,
399 & homini auaro, nec tota terra, nec mare,
quia nihil habet, qui totum cupit. Pauperior
400 eſt enim auarus, quo ditior. *Nam copia inflammatur auaritia, non extinguitur.* Meritoq;
auari comparantur hydropicis, illos enim ar-
401 gento plenos, hos autem refertos aqua, conſtat
eſſe, & tamen vtrique acuta ſiti laborant
habendi argentum, & aquam. Et ſicut currus
402 male vnctus, quantò plus onus ducit, tantò
maiorem facit ſtrepitum. Ita auari, qui ſunt
403 currus diaboli, tantò plus conqueruntur
nihil habere, quantò plus habent: quia pecu-
404 nia auaritiam nõ ſatiat, ſed irritat, ſeu ſtrepitare
facit. Hinc Poeta Hetruſcus vernaculus
auari cuiuſdam inſatiabilitatem conſiderans,
eleganter cecinit

Et ha natura sì maluaggia e ria,
Che mai non empie la bramoſa voglia,
E doppo paſto ha più fame che pria.

Inter poetas latinos egregius Claudianus
conſiderãdo Ruffinum virum ſummè auarum,
405 qui quantumuis in dies ditior fiebat, nec tantiſper
ardens ſitis auri in eo diminuebatur,
imò eò magis creſcebat, ita cecinit.

Plenus ſæuitiæ, lucrique cupidine feruens.
Non Tarteſſiacis illum ſatiaret arenis,
Tempeſtas pretioſa Tagi, non ſtagna rubentis,
Aurea Pactoli, totumque exhaureſceit Hermũ.
Ardebit maiore ſiti.

Et teſte *Io. Andrea in cap. 5. num 3. de præbend. in 6.* Ferociſſima peſtis eſt cupiditas, quæ ſolet
406 egenos facere, quos capit, quia finem quærendi
non inuenit, & allegat illud Senecæ, nẽpè,
Fortior eſt qui vincit cupiditatem, quàm qui hoſtem, & ibi etiam *Io Andr. poſt text. in can. vicum. 47. diſtinct.* admonet omnes Catholicos,
vt à vitio auaritiæ longè abſint. Et adde. quod
407 auari Regnum DEI non poſſidebunt, vt inquit
Paul. Apoſtol. 1. Corinth. cap. 6. ibi, *Neque auari, neque rapaces Regnum DEI poſſidebũt.*
Et atteſtante Oraculo Diuino in Eccleſiaſt.
408 cap. 31. *Qui aurum diligit, non iuſtificabitur;*
& vt iuſtè ingemiſcit S. Auguſtin. in ſerm. 48 ad
Fratr. in Erem. ibi, O *auaritia peſtis interminabilis,*
409 *ò famelica rabies, nam omnia ſuis terminis clauduntur. Terra ſuis finibus limitatur. Aer ſuo fine clauditur, Cœlum ſuis terminis arctatur, ſola auaritia terminum neſcit.* Certè quidem
410 quemadmodum ſicut ſine fluctibus mare nõ
conſpicitur, ſic animus auarorum abſque ſolicitudine,
tremore, turbidine, curis, periculis,
numquam reperitur. Quare non ſine cauſa
Paul. Apoſtol. ad Epheſ. cap. 5. iubet, vt inter

Chri-

411 Chriſtifideles, necquidem nominetur aua-
ritia.
Nam vt piè, & ſanctè conſiderat Imperator
noſter Iuſtinianus, *in auth.vt iud.c.ſin.quoq.ſuf-
frag. elig.§.conſideratis enim.* mirabile,& verum
412 eſſe, illud ſacrorum elogiorum, quod auari-
tia omnium ſit mater malorum. Vnde auarus
dicitur improbus *in l.2. §. interdum. ff.de vul-*
413 *gar.& pupill.* Item cœcus, *cap. auaritia cæ-
citas de elect in 6.*
Item ſtultus *can ſicut.1.47. diſtinct.* & in tan-
414 tum eſt ſtultus, vt ſibi prodeſſe non norit, &
benè affirmat Senec.in epiſtol. *Dementia eſt,*
415 *haredis ſui rei procurare, & ſibi denegare om-
nia*,& vt inquit S.Hieronym.in homil.82.ſuper
Matth. *Talis res auaritia eſt, vt nos amentes, ſto-*
416 *lidos, impudentes, canes pro hominibus, imo ca-
nibus peiores, & dæmones redat &c.* Imo ſuam
carnem liberiùs, quàm aurum auarus tradit,
417 & ſi aliquando aliquid donat, eius pecunia
eſt ſimilis morſui aſpidis.
418 Auarus inſuper à natura odio proſequitur,
à gratia aſpernatur, omnibuſque legibus exe-
crabilis efficitur. Non eſt res, nec vitium, quod
419 magis reddat, quem contemptibilem, ſicut
auaritia. Quare Rachel vxor Patriarchæ Ia-
cob aliàs prudentiſſima mulier, excipiendo pa-
trem ſuum Labanum, *vt legitur in Geneſ.cap.31.*
420 non ei, vt par erat, aſſurrexit, nec aliquod
aliud ſignum reuerentiæ oſtendit, Iſta non fuit
ſuperbia, nec animi elatio, aut minus inaduer-
tentia. Sed quia Rachel patrem ſuum, tam-
421 quam auaritiæ deditũ reſpexit, id à filiali re-
uerentia eam abſoluit. ita ſenſit *Card. Vgo in
d.loco Geneſ.cap.31.* vbi excuſando Rachelem
in illius perſona, ſic alloquitur. *Conſuetudo eſt*
422 *aſſurgere maioribus, ſed tibi non aſſurgo, quia
ſectatorem auaritiæ non honoro.*
Quot verò malorum cauſa ſit intereſſe, ſeu
auri cupiditas, verbis conſequi haud facile erit,
423 iſta eſt venenoſa planta omnium vitiorum,
culparum ſeminarium, fons delictorum, cloaca
424 peccatorum, fomes ſcelerum, ſouea ſcanda-
lorum, ſeditionum origo, hæreſum genitrix,
metropolitana domus iniquitatum, naufragiũ
425 virtutum, auriga malitiæ, diſcordiarum præ-
ſidium, calamitatum magnes, miſeriarum eſca,
Non eſt nox ſic atra, & caliginoſa ad præcipi-
426 tandum in profundas foueas, ſicut eſt tene-
broſa, & obſcura nox intereſſe. Ex cauernis
427 infernalibus peſſimus Lucifer numquã emi-
ſit magis rabioſum ventum, quo mediante
firmiora ædificia virtutum labefactat, & expo-
liat, ſicut eſt intereſſe auaritiæque.
428 Videantur morales textus *in can. ſicut, &
can virum, & can.bonorum.47.diſtinct. can. non
ne 37.diſtinct.can.his igitur 27. diſtinct. can. ido-
latria.§.& auaritia idolatria eſt.24.quæſt.1.cap.
auaritia cæcitas.de præbend.& extrauag.execra-
bilis.§.Porro.eod.titul.de præbẽd. inter extrauag.
Ioan.XXII.& in §.quapropter.in auth.vt iudic.
ſin quoq.ſuffragant.* Atque ex Iuriſcõſultis ſum-
419 mè auaritiam exprobantes conſulatur *Con-
rad.Brun in tractat.de ſedition.lib.2.cap.1. nu.1.
Ioan.* Redin. *in tractat. de Maieſtat. Princip.in
verb.largum.ferè per totum. Conſtant.*Ruger. *in
tractat.de ſumm.bon.titul.de auarit.& titul. de
parſimon num.3.*Cepoll.*in tract de Imperat. mi-
lit. eligend.in verb.pro Imperatore verò. num.22.
Marſil.*Colum.*de Eccleſiaſt.reddit par.2.cap.*20.
*num.*13. Anton. Corſet. *de poteſtat. Reg.part.3.
num.9.Iul.*Ferret.*de re naual.lib.*10 *nu.*26.
Non eſt mons ita copioſus ſyluarum, non
430 ſylua ſic ferax plantatum, non planta ſic fœ-
cunda foliorum, ſicut eſt abundans errorum
mens auara. Nam et hæc ſacrilegia commit-
431 tit, et furta, rapinaſque exercet, et prædas,
bellaque gerit, ac beneficia ſimoniacè emit, et
vendit, iniquè petit, et recipit, iniuſtè negotia-
432 tur, et fœneratur, inſtat dolis, et imminet
fraudibus, diſſoluit pactum, et violat iuramẽ-
tum, et corrumpit teſtimonium, peruertitque
iudicium. Auaritia eſt illud diabolicum toxi-
433 cum, quo facile corda humana venenata ma-
nent, nec reperitur monſtrum horribilior de-
ſtructor generis humani, ſicut intereſſe, quarè
verè inclamabat os illud aureum Chriſoſthomi
ſancti in homil.17. in 1.ad Thimot. *Tolle pecu-*
434 *cuniarum ſtudium, & omnia mala ſublata ſũt,
conquieuit bellum, ceſſauit pugna. hæreſes, inimi-
citia &c.* In Grecia, ſi credimus *Polyb.lib.6. hi-
ſtor.cap.44.pag.489.*
Intereſſe fomentum erat diſcordiarum, ſed
435 cum illud mediãtibus legibus Licurgi extir-
patum remanſiſſet, ſepultę remanſerunt diſſen-
tiones, Clemens I. Romanus Pontifex epiſt. 1.
436 ad Iacobum fratrem DOMINI recenſet vl-
tima verba Petri Principis Apoſtolorum et ſui
prædeceſſoris fuiſſe. *Super omnia autem auari-*
437 *tiam fugite, quæ homines occaſione præſentis lu-
cri ab æternis ſeparat bonis. Pondera, menſuras,
ſtateras pro locis quibuſque æquiſſima cuſtodite
depoſita fideliter reſtituite &c.*
Dedignor ampliùs inſiſtere ſuper immani-
tate, et ruina tanti vitij, ideoque pro authen-
ticatione, et teſtimonio veritatis ſupradictorũ
referram oraculum Diuinum in Eccleſiaſt.c.10.
438 ibi, *Auaro nihil eſt ſceleſtius.* O terribilis, et
valde timenda ſententia, maximè cum ſit cœ-
leſtis, ergò ſi quis ſit alienus ab omnibus alijs
439 culpis, vitamque laudabilem ducat, tamen
dum auaritia non erit viduus, parricidis, ince-
ſtuoſis, hæreticis, idolatris &c. melior nõ erit.
Ne grauemus ſuper materia iſta audite ſen-
tentiam Cardin.Petri Damiani Sancti, in lib.2.
epiſtol.2.ſuper d.loc.Eccleſiaſtic. cap.10. Auaro
nihil eſt ſceleſtius, ait, *Dura certè & nimis for-*
440 *midoloſa ſententia, ſi enim nihil eſt auaro ſcele-
ſtius, nihil iniquius, non ergo melior parricidiſt,
non præfertur inceſtis, æquatur hæreticis, aſſimi-
latur hæreticis &c.*
441 Ipſique Gentiles etiam exiſtimatunt, non
adeſſe peius vitium, quàm auaritia, vnde Tu-
ba Romani eloquij lib.2.offic. ait, *Nullum vi-*
tium

tium teterius eſſe auaritia nullumque ſceleſtius,
& vt refert *Aul Gell. lib* 10. *noct. attic.* ille qui
442 auaritiæ eſt deditus, omnia vitia ſecum ha-
bet, & Diogenes tradidit, vt legitur *apud Laer-*
tium auaritiam eſſe arcem omnium malorum,
& affirmante *Ariſtotel. lib.* 2. *Politic cap.* 7 omnia
peccata voluntaria ab auaritia, & ambitione
443 procedunt, *& vt ſcribit Seneca* Auarus cum
niſi moritur, nil ratione agit.

Ipſe enim diuitias non poſſidet, ſed à diuitijs
poſſidetur, *& ex noſtris id conſiderauit Ioach.*
Seayn. deciſ. Bouonienſ. 7. *num* 35. *verſ. ita vt ma-*
gis à pecunijs poſſideretur quàm eas poſſideret &c.
444 Pecunijs enim quis debet eſſe dominus, & nõ
ſeruus. Hinc clamat Stoicus prudens ille Ro-
manus in tract. de vit. beat. *Diuitiæ apud ſapiẽ-*
tem ſunt in ſeruitute, apud ſtultum ſunt in Im-
perio, Diuitiæ apud me aliquem locum, apud te
ſummum locum obtinent, Opes apud me, extra
445 *tamen me ſunt, in Domum eas, non in animum*
accepi &c. eſtque optimum præceptum Pſal. 61.
ibi, *Diuitiæ ſi affluant nolite cor opponere.*

Nec aliquis decipiat ſe coloratè aſſerendo,
quid iniuſtum facio, ſi cum aliena non inuadã,
446 propria diligentius ſeruo? O inconſideratã
reſponſionem, optimè textus auro pingendus
in can: ſicut. 47 *dil ſinct.* de tali propoſitione ine-
pta, quaſi ſtomachatus, ita zelanter reſpondit.
O impudens, quid propria dicis? quid in hunc
mundum detuliſti? Quando egreſſus es in hanc
lucem, quando de matris ventre exiſti, quibus fa-
447 *cultatibus quæſo, quibus ſubſidijs ſtipatus in-*
greſſus es? Proprium nemo dicat quod eſt com-
mune. Numquid iniquus eſt D E V S, *vt nobis*
448 *non æqualiter diſtribuat ſubſidia vitæ? vt tu*
quidem es affluens, & abundans, alij verò deeſ-
ſent, & egerent? An idcirco magis, quia & tibi
voluit benignitatis ſuæ experimenta conferre, &
alium per virtutem patientiæ coronare? tu verò
ſuſceptis D E I *muneribus, & in ſinum tuum*
449 *redactis, nihil te reputas agere iniquum, ſi tam*
multorum vitæ ſubſidia, ſolus retineas &c. & la-
tè id proſequitur.

Audiamus S. *Hieronym. in epiſtol ad Euſto-*
chium, qui etiam id confirmat. *Auaritia quo-*
450 *que* (inquit) *tibi vitandum eſt malum, non vt*
aliena. non appetas (hoc enim, & publicè leges
puniunt) *ſed quo tua quæ ſunt, aliena non ſer-*
ues. Congruitque illud *Boetij* dictum *in lib. de*
conſolat. qui conquerenti cuidam ſibi bona ſua,
451 facultateſque fuiſſe ablatas, reſpondit. *Si tua*
fuiſſent, quæ amiſſa conquereris, nullo modo per-
452 *didiſſes.* Virtutes enim, & vitia propria, ſua
eſſe, quiſque affirmare poteſt. Cœterum DO-
MINI eſt, *terra & plenitudo eius,* vt inquit
Regius Propheta Dauid in pſalm. 23.

SVMMARIVM.

453 *Mulierum vitiorum fundamentum eſt aua-*
ritia.

Mulierum genus eſt auariſſimum. num. 453.

454 *Mulieres quædam, quarum patriæ mores non ſuadent liberalitatem, anxiè ſtant, ne earum pecunia momento ſient otioſæ. & num.* 455.

456 *Mulieres vltra dotem regulariter aliud patrimonium habere non præſumuntur.*

457 *Mulieres dum poſſunt habere reſtitutionem dotis in bonis liberis, non eſt præſumendum velle in bonis fideicommiſſarijs.*

458 *à Muliere etiam iuſtè, vix quidquam extorqueri poteſt.*

459 *Mulieres, quæ viro magnam aſſignant dotem, euadunt inſolentes, audaces &c.*

460 *Frænum vitioſi equi, quis caueat ne nimis carè emat.*

Accidentia abſurdum eſt, vt quis plus amet, quàm ſubſtantiam. nu. 460.

461 *Liberalitas repugnat naturæ mulierum & ideò præſumuntur circumuentæ, quando donant. num.* 462.

463 *Donare non præſumitur mulier, nec filio proprio, & maximè ſi filius non indigeat.*

464 *Coniecturæ licèt plures ſint, quæ inducunt donationem.*

465 *Tamen præſumptio, quod mulier non donet, tollit omnes alias coniecturas.*

466 *Mulier ſuſcipiens alienam obligationem propter fragilitatem ſexus ſubuenitur.*

467 *Mulieres ſæpius contra propria commoda laborant.*

468 *Mulieri donanti non ſuccurritur.*

Mulier faciliùs ſe obligat, quàm donet. n. 458.

469 *Periculum vbi eſt maius, ibi cautius eſt agendum.*

470 *Mulier facilius inducitur ad ſe obligandum, quàm ad ſoluendum.*

471 *Cepoll. in conſil ciuil.* 27. *improbatur, dum facit differentiam inter ſolutionem, & promiſſionem.*

472 *Soluere. & promittere, quando paria ſint.*

473 *Mulier pro liberatione mariti, poteſt dotem exigere, & ſoluere, & an id ſit verum.*

474 *Vxores. Conſules in eorum prouincijs ſecundũ leg.* 4. *ff de offic. proconſul. ſecum non ducere, hortantur.*

475 *Ne ſcilicet illæ, earum auaritia, & rapacitate prouinciales diſpoliarent.*

476 *Mulieres propter earum puſillanimitatem ſemper trepidant, ne fortè terra eis deficiat.*

477 *Donatio præſumitur inter ſocios ob rei modicitatem, maximè dum impenſum fuit in ratione victus.*

Limita tamen, vbi ſocius, qui non impedit erat mulier, quia ea numquam præſumitur donare.

478 *Maritus ſi ſciente, & patiente vxore percipiat fructus bonorum paraphrenalium, & illi ſint conſumpti, an teneatur illos reſtituere.*

479 *Maritus conſumendo fructus bonorum paraphrenalium in communem vſum, dicuntur cõſumpti ad ſubſtinenda onera matrimonij.*

480 *Bart. diſtinctio circa reſtitutionem fructuum bonorum paraphrenalium, reijcitur.*

Alex. Rauden. deciſ. Piſan. 1. *num.* 12. *reprobatur. num.* 480.

480 *Maritus ſemper tenetur ad reſtitutionem fru-
ctuum bonorum extradotalium, & num. 482.*
481 *Niſi euidenter appareat, voluiſſe vxorem illos
ei donare.*
482 *Vxoris voluntas quando eſt dubia, an tunc
maritus lucretur fructus bonorum extradota-
lium valde anceps eſt quæſtio.*
483 *Et ſic obſcura, vt vix diſcerni poſſit, quæ ſit
verior.*
484 *Vxor non præſumitur in dubio voluiſſe do-
nare fructus bonorum extradotalium marito.
& num. 486.*
Quia mulierum genus eſt auariſſimum.
485 *Vxor tenetur ſubuenire neceſſitatibus mariti.*
488 *Mulieres omnes ex ſpeciali natura fœminini
ſexus omnes dicuntur auaræ.*
*Et nemo ex his præſumitur velle diſcrepare à
ſuo genere. & num. 490. & 493.*
489 *Mulier ſibi imputet, dum libere paſſa fuit, vt
maritus in communem vſum conſumeret fru-
ctus bonorum extradotalium.*
490 *Maritus conuentus ad reſtitutionem fructuum
bonorum extradotalium, caueat hanc quæſtio-
nem ponere in manibus Iudicum. nu. 489.*
491 *Maritus tunc multò magis tenetur ad reſtitu-
tionem fructuum extradotalium, ſi in proprios
vſus conſumpſit eos.*
494 *Mulierum auaritia, & malitia vſque quo pro-
greſſa ſit.*
*Nempe extrahendi mortuos è lecto, ac viuos
loco eorum ſupponere, & ſimulare, vt illi ad
eorum fauorem condant teſtamentum.*
495 *Mulier, accepta pecunia à ſecundis hæredibus
mariti, fecit abortum, & morte damnata fuit.*
*Mulier fecit abortum, ne inimico marito filium
pareret, & temporario exilio punita fuit.*
*Delictum idem grauius efficitur mediante pe-
cunia.*
496 *Medicinæ artis inuentor Aeſculapius propter
auaritiam fulmine à Ioue fuit percuſſus.*
497 *Tiraquell. in tractat. de nobilit. cap. 3. inuehitur
contra Medicos.*
498 *Auaritia nonnullorum Medicorum narratur,
& num. 499. 500. 501. & 502.*
503 *Medicus malus longitudinem mali quærit,*
*Medicus malus gaudet longitudine mali, aua-
ritia auctus. num. 503.*
504 *Medico numquam benè eſt, niſi malum ſit,
quamplurimis.*
*Medicus tres facies haberi dicitur, ſcilicet An-
geli Dei, & Diaboli. nu. 504.*
505 *Medicum, cum quis in ſomnijs viderit, ſtatim
animam exalauit.*
506 *Vulnus an ſit læthale, nec non ſtandum eſt iu-
dicio Medicorum.*
507 *Medici nonnulli corrupti pecunia, vel gratia,
contra veritatem atteſtantur, an vulnus ſit læ-
thale, necnè.*
508 *Et quid ſuper hoc in nonnullis locis ſit prouiſū.*
509 *Iudex ſuper atteſtationibus Medicorum an
vulnus ſit læthale necne, quid ſedulo conſide-
rari debeat. & num 510.*
511 *Medicus ille, de quo in l. 3. ff. ver. & extraor-
dinar. cognit. fuit punitus propter eius inciuilem
actionem.*
512 *Fabula refertur de quodam Medico, qui poſt-
quam curauit mulierem morbo oculorum ve-
xatam, ac priſtinæ ſanitati reſtituta, tunc illa
minus videabat, quàm antea.*
513 *Medici ſunt extollendi, quia magnam D E I.
ſimilitudinem gerunt, & vti talem ſe indica-
uit.*
514 *Medici, in quo vnum tantum videantur poſſe
ſe iactare eſſe ſuperiores I. C.*
*Princeps cum ſit ſupra, extra, & contra ius po-
ſitiuum, non ligatur tali iure, ligatur tamen
legibus Hypocratis.*
*Medicus Reges regit, & Imperatoribus im-
perat.*
515 *Corporibus humida carne præditis, imperanda
eſt fames.*
Corpora humida fames ſiccat.

DEducam modò quædam perſonarum ge-
nera, quæ a Iure ſuſpicantur auara, & re-
lictis, de quibus iam dixi ſupra num. 338. His
ſuccedunt mulieres, quarum, *vt inquit Seneca*
453 *controuerſ. 25. ad finem*, vitiorum fundamen-
tum eſt auaritia, ex quo exortum eſt illud ada-
gium, mulierum genus eſſe auariſſimum. *arg.
l. ſed ſi ego, vbi gloſ. ff. ad Vellean. l. ſi ſtipulata in
fin. ff. de iur. dot. l. ſi à ſponſo. ff. de donat. ante nupt.
gloſ. in l. quæ dotis. ff. ſolut. matrim.* Roman. *in l. de
quæſtione. n. 35. C. de pact. cum alijs allegatis per*
Card. Mantic. *de tacit. & ambig. convent. lib. 3, ti-
tul. 17. num. 1.* & adde Rotam, *deciſ. 621. nu. 2.
verſ. mulierum genus, nullatenus liberale eſt & c.
coram bo. mem.* Card. *Sacrato part. 1. recent. repli-
cata in 3. part. deciſ. 584. num. 1.* & deinde etiam
dixit *in cauſa Romana Pecuniaria 9. Iun. 1636.
coram re. mem. Merlino, eſt in 5 part. rec. tom. 2.
deciſ. 596. nu. 21. verſ. fœmina ſexus auariſſimus
eſt.* & num 23. poſt deciſ. *Iannenſem 519. num. 9.*
454 in ſpecie loquitur de mulieribus quibuſdam,
quarum Patriæ mores non ſuadent liberalita-
tem, & nec momento quidem temporis per-
455 mittunt pecunias manere otioſas, *eſt deciſ.
714. num. 22. inter eius impreſſ.*
Adde etiam *deciſ. in cauſa Romana Caſalis
Auguzani 16. Decemb. 1641. coram R. P. D. Ter-
raconen. §. 1.* vbi deciditur, cum mulieres ſint
auariſſimæ, & multùm curent augere proprias
456 dotes, vltra quas regulariter aliud patrimo-
nium non habent, *l. Pomponius. ff. famil. erciſc.*
& ideo dum poſſunt habere reſtitutionem do-
457 tis in bonis liberis, non eſt præſumendum
eas velle in bonis fideicommiſſo ſubiectis, exi-
gere, & facit, quod dicit *Paul. Caſtren. in l. ſi
quis in ſuo. in fin. C. de inoffic. teſtament.* quod à
fœmina etiam iuſtè vix quidquam extorqueri
458 poteſt, prout ab auaro.
Et mulier auarior eſt ex accidenti, quando
marito non tenuem dotem aſsignat, nam tunc
459 mulieres euadunt inſolentes, audaces, & ma-
riti

Digitized by Google

riti qnietem peruertunt, vt ex noſtris nuper ad
longum diſcutit, & inclamat Eliſeus Danz in
addition. ad deciſ 92 Grammat. à nu. 2. verſ. eua-
dunt inſolentes, & audaces &c. Cauendum eſt
enim ne quis nimis carè emat frœnum vitioſi
460 equi, pluſque amet accidentia, quàm ſubſtan-
tiam & vide quæ iam inculcaui in annotation.
ad deciſ. 460. nu. 198. & ſeq. verſ. veniunt à dote
ſagitta &c. part. 4 recent. tom. 2. ſed ad nos.

Hinc eſt generaliter loquendo, vt pro vice-
miraculo ſcribi poſsit, quando mulier donat,
461 cum liberalitas repugnet naturæ earum, &
præſumuntur ſeductæ, ac circumuentæ quando
ipſæ largiuntur, quia vt habetur in d. l. inſtitu-
462 ta ff. de donat. inter vir. & vxor. quando mu-
lier donat, id contra ſexum natura eſt, adde
etiam textum in §. quoniam auth. de nupt. & in
tantum eſt verum, quod pro vicemiraculo ha-
463 beatur, quando mulier donat, vt nec filio do-
nare præſumatur, quia auara eſt mulier, & ma-
ximè ſi filius non indigeat. Bald. in l. 2. C. de iur.
dot. in prim. lectur. & in cap literas. num. 13. verſ.
quæro vtrum. de præſumpt. Iaſ. in l. ſi fundum per
fideicommiſſum. ff. de legat. 1.

Et licet verum ſit, quod adſint plures conie-
464 cturæ, quę inducunt donationem, vt per Bart.
in l. cum quid ff. ſi cert. pet. Mandell. Vaſq. Caſtill.
& alij relati per bo. me. Merlin. deciſ. 692. nu. 64.
verſ. pro donatione concurrunt tot coniectura &c.
tom. 2. Tamen iſta præſumptio, quod mulier nō
465 donet tollit omnes alias coniecturas iuxta
text in l. diuus ff de reſtitut. in integr. & ſequitur
Bertrand. Burt. Socin. relat. per Decian. conſ. 84.
num. 28. verſ. iſta præſumptio. quod mulier non
donet, tollit omnes alias &c. lib. 4.

Proinde notandum eſt, quod etſi mulier, quę
pro alijs intercedit, & alienam ſuſcipit obliga-
466 tionem, propter fragilitatem ſubuenitur. l. 1.
ff. ad Velleian. l. de die. §. 1. ff qui ſatiſdar. cog l. 3.
ff. de fideiuſſ. cum ſæpius ipſæ contra propria
467 commoda laborēt. l. 2. §. verba. ff. ad Velleian.
& l. ſi pater ff. de ſponſal.

Tamen & donanti, non ſuccurritur, quia fa-
368 ciliùs ſe mulier obligat, quàm alicui donet,
vt ſentit, & determinat textus in d. l. ſed ſi ego.
§. ſed etſi, ibi, Senatus enim obligatæ mulieri ſuc-
currere voluit, non donanti, quia mulier facilius
ſe obligat, quàm alicui donet. &c. ff. ad S. C. Vel-
leian. l. velles. 6. C. de reuocand. donat. l. ſi vxor.
tua. C. de pignor.

469 Nam vbi maius eſt periculum ibi cautius eſt
agendum. cap. vbi periculū. in princip. de electiōn.
in 9. l. 1. §. nam vel magis ff. de carbon. edict. gloſſ.
in cap. vltim in verb. vt perſonaliter in fin. de offic.
delegat. cum alijs in puncto plenè notatis per
Aretin. in §. Item ſi in verb. & Velleianum. In-
ſtit. de except. & notauit Vrſill. ad Afflict. deciſ.
137. num. 5. verſ. mulier, quæ donat non ſubueni-
tur, &c.

Facit etiam quod dicit Cepol. in conſ. ciuil. 27.
470 Mulieres, facilius induci ad ſe obligandum,
quàm ad ſoluendum, ſed concluſio ibi per eum
adducta, nec iuri, nec æquitati eſt conſona, imo
471 falſa, dum facit differētiam inter ſolutionem,
& promiſſionem, quia de vno iudicatur, prout,
de alio, l. fuit quæſtionis, vbi Alex. ff. de acquir.
472 hæred. & in propoſito paria eſſe ſoluere, ac
promittere, videatur text. in l. fin. C. ad l. falcid.
& in puncto eſt textus in auth. ſiue à me. C. ad
Velleian. quare Cepoll. in d. conſil. 27. non benè
473 loquitur, dum ſentit, mulierem pro libera-
tione, mariti poſſe dotem exigere, & ſoluere,
vt in l. quamuis. ff. ſolut. matr. non autem poſſe
promittere. Non progredior amplius in hac
materia, cum ſit extra terminos noſtros, ſed
ſuo loco abundè tractabimus, quare ad nos.

Quoad mulierum auaritiam facit etiam tex-
tus in l. ſi obſeruare. 4. §. proficiſci. ff de offic. Pro-
474 conſul. vbi inter alias rationes (ni fallor) ſan-
citum reperitur, melius eſſe, quod Magiſtratus
proficiſcantur ad regēdas ſibi creditas Prouin-
cias, ſine vxoribus &c. ne ſcilicet illæ ſua im-
475 modica rapacitate, & auaritia prouinciales
diſpolient. vt ſentit ibi gloſ.

Nam, & inquit Neuiz. in Sylu. nupt. lib. 2. n. 6.
476 Mulieres propter eorum puſillanimitatem,
ſemper trepidant, ne fortè terra eis deficiat, &
benè etiam ratiocinatur Eſcobar de ratiocin. ad-
miniſtr. cap. 25. numer. 60. vbi ait, licet donatio
præſumatur inter ſocios ob rei modicitatem,
& maximè ſi impēſum fuiſſet in ratione victus,
tamen id limitat ſub num. 61. vt id non proce-
477 dat, vbi ſocius, qui non expendit, erat mulier,
quia non præſumitur velle donare alteri ſocio,
quidquid plus, ſi de bonis ſocietatis expendit,
quia genus mulierum eſt auariſſimū cum alijs,
vt ibi.

Congruit pariter hic illa alia iuris concluſio,
nempe quærumuis recepta opinio ſit, dum
478 maritus ſciente, & patiente vxore adminiſtrat
bona paraphernalia, eorumque perceperit fru-
ctus, ſi illi ſint conſumpti, ſcilicet amplius non
extent, dato, quod dicti fructus petantur per
vxorem, vel eius hæredes, tunc nullatenus ve-
479 niunt reſtituendi, itaque nec maritus, nec
eius hæredes ad aliquid teneantur, quia in cō-
munem vſum conſumpti præſumuntur, & ſic ad
ſubſtinenda onera matrimonij. l. ſi ſtipulata §. ſi
vxor. ff de donat. inter vir. & vxor. & in l. de his.
C eod. titul. & ſic accipienda ſunt verba text. in
l. fin. ibi, & vſuras quidem eorum circa ſe, & vxo-
rem expendere, pecunias autem &c. C. de pact. cō-
uent. & facit text. in l. ſi ego. §. dotis. ff. de iur. dot.
& plenè per Theſaur. deciſ. 187. num. 3.

Vbi abundè plures DD. congerit, & reijcit
Bart. diſtinctionem de fructibus naturalibus,
480 & induſtrialibus, & derider illam aliam di-
ſtinctionem de fructibus parui, aut magni mo-
menti, & ſunt plures deciſiones Rotæ Florenti-
næ, quas allegat Alex. Rauden. deciſ. Piſan. 1.
num. 52. & quamuis ipſe contrarium ſentiat,
acriter tamen in hoc reprehenditur à Mart.
vot. 93. à nu. 2. vbi inquitatur ſuper. ſubſiſtētia
dictæ concluſionis. videatur Matth. Afflict. de-

alibi dixit, *Magnus de cœlo deſcendit Medicus, quia magnus in terra iacebat ægrotus.*

Concludam enim in laudem Medicorum,
514 ingenuo ore loquendo, quod Ars Medica,
quaſi videtur iactare ſe poſſe Iuris prudentiæ
ſuperiorem ſaltem in hoc vnum tantùm eſſe,
quia licet Princeps ſolutus ſit Iuſtiniani legi-
bus *l. Princeps. 30. C. de legib. cum ſimil.* cum ipſe
ſit contra, ſupra, & extra ius poſitiuum, tamen
legibus Hypocratis ſubijciuntur, itaque Reges
regit, & Imperatoribus imperat Medicus præ-
ſertim ad praxim redigatur Aphoriſma eiuſdẽ
Hypocratis, quod eſt in ſectione ſeptima quin-
515 quageſimum nonum. ibi, *Corporibus humida
carne præditis, imperanda eſt fames, quæ corpora
ſiccat.* At modò longum valere iubendo Me-
dicis, ſic honorificè relinquo eos, memor præ-
cepti diuini in Eccleſ. cap. 38. ibi, *Honora Me-
dicum.*

SVMMARIVM.

516 *Clerici auaritiæ labe notantur.*

517 *Sacerdotes propria dare debent, & non aliena diripere.*
Sacerdos, & Leuita, cum viderint proximum vulneratum præterierunt illum, & Publicanus curauit eum. iuxt. Luc. c. 10.

518 *Gratia motu proprio facta alicui de beneficio primùm vacaturo, ſi plura ſimul vacent, de quo eſt intelligendum.*

519 *contra Clericos in ſolutione bonorum temporalium eſt ſemper facienda interpretatio.*
Eccleſiæ, ſi diuerſis menſuris aliquid debeatur, debitor liberatur ſoluendo ad minorem menſuram. num. 319.

520 *Clerici cauere debent, ne tantùm nomen exactoris obtineant in Eccleſia.*

521 *in Legatis relictis Eccleſia intrat etiam diſpoſitio l. ſemper in obſcuris ff. de regul. iur.*

522 *Clerici benignius debent exigere, ne videantur lucris temporalibus inhiare.*

523 *Auaritia eſt radix omnium malorum cuius ſitis, etiam Sacerdotum mentes obtinet.*

524 *Baſilicarum labentium ruina, quare non reparentur.*

525 *Teſtator, ſi certam ſummam in funere erogari mandet poterit tamen hæres plus expendere, & quare.*

526 *Fauori ſuo renunciare cuilibet licitum eſt.*

527 *Teſtator, ſi mandet ſe ſepelliri cum duobus tãtum cereis, & totidem presbyteris, quando id ſit obſeruandum.*

528 *Clerici mille ſtrophas inuenerunt, contra legis Chriſtianæ ſimplicitatem, circa funerum expenſas & num. 529.*

530 *Funeris occaſione, vel terræ ratione, in qua defunctus eſt ſepeliendus, de iure Canonico nihil exigi poteſt.*

531 *Alphonſus Rex, parochum quemdam biduo in foueam terra circumfuſum detinuit, & quare.*

532 *Conſuetudines laudabiles ſunt ſeruandæ circa emolumenta funerum.*

533 *Ad quarum obſeruationem, licet quis non poſſit cogi iure actionis, tamen officio Iudicis compelli poteſt.*

534 *contra Clericorum auaritiam Sancti Patres non parùm inſurgunt.*
in Eccleſiaſticis tanta graſſatur auaritia peſtis, vt non minimum ſcandalum in puſillis generetur. num. 534.

535 *Clerici, qui à turpis auaritiæ macula non ſunt conſpurgati, valde extollendi ſunt.*
Sacerdotes in omnibus exhibere debent ſe veros Miniſtros DEI. num. 535.
Clericis valde decorum eſt, vt liberalitate, & pietate ſplendeſcant. & quare, num. 535.

536 *Mori pro vnoquoque homine CHRISTVS paratus erat, adeo vnumquemque hominem amat, ſicut orbem vniuerſum.*

536 *Clerici, qui non dant pro ouibus ſubſtantiam ſuam, quomodo dabunt animam ſuam.*
Clerici, quidquid habent pauperum eſt.

537 *Gloria Eccleſiaſticorum eſt pauperes prouidere, cum eis ignominia ſit proprijs ſtudere diuitijs.*

538 *Clerici auro pleni CHRISTVM pauperem ſequuntur.*
Diſtribuere aliena, quis non poteſt fideliter, dum ſua tumide reſeruat.

539 *Religioſi, qui toti intenti manent in conſtruendis magnificis Templis, quid alta mente attendere debent. & num. 540.*

540 *in Religioſis non nullis quanta vigeat cupiditas, circa Eccleſiae, & Monaſteria miro modo ædificandas.*

541 *DEO magis placet cor hũmile in humili Eccleſia, quàm alti muri, in quibus corpora ſunt, & corda extra.*

541 *Salamoni non profuit ædificaſſe tam ſumptuoſum Templum, dum diligere neglexit illum, propter quem ædificauit.*
Monachi illi laudantur, qui in Caſellis, & in vilis habitaculis habitabant. num. 541.

542 *Religioſi illi, qui altas, & magnas domos erigunt &c. acrè reprehenduntur à Sancto Bonauentura.*
Eccleſiaſtici contemptores mundanorum eſſe debent, aliàs multa mala proueniunt, & præſertim ſcandolum, & malum exemplum. numer. 542.

543 *Laici perdunt deuotionem Eccleſiaſticis, dum vident eos delectari illis, quæ ſpernere deberent.*

544 *Et ſic de eorum prædicatione, nec exemplis, nec alijs ædificantur, & ſi videant ipſos ad ſe accedere, quid timeant.*

545 *Monaſteria non debent abundare diuitijs, & altis muris, ſed florere omnium fratrum bonis moribus, & virtutibus,*

516 CLetici pariter auaritiæ labe notantur,
& ad hoc facit text. in can. Diaconi ſunt,
ibi, Nunc autem ex quo in Eccleſijs, creuit aua-
ritia, perijt lex de Sacerdote, & viſio de Prophe-
ta &c. 93. diſtinct. & innuit text. quoque in
can. inter cœtera 10. quæſt. 3. ibi, quarimonias
Parochialium presbyterorum contra Pontificum
ſuorum rapacitates in publicum examen deferre,
neceſſitas fuit &c, Crauet. conſ. 10. num. 16. verſ.
auaritia animos Clericorũ excæcat, & verſ Cle-
ricorum genus auariſſimum eſt, & ibi plura alle-
gat, addo. Maſcard. de probation. tom. 1. concluſ.
150. num. 2. verſ. maxime in clericis, quorũ genus
præſumitur auariſſimũ &c. & nuper inter aua-
ros, eoſdem poſuit Anton. Leoncill. in tractat.
de priuileg. paupert part. 3. cap. 2 remed. 7. nu. 4.
verſ. auaritiæ crimen aliquando magis videtur in-
ficeres Clericos, quàm Laicos, vnde auariſſimum
eſt, genus clericorum &c.
517 De Clericorum auaritia, aliqua etiam aſſerit
Guillelm. de Benedict. in cap. Raynutius, §. &
vxorem. deciſ. 1. num 251. & deciſ. 2. numer 156.
& ſeq. extr. de teſtam. Hinc ingemiſcit Gregor.
Sanctiſſ Præſul Romanus in homil. 17. in Euan-
gel. Luc. 10. ibi, plerunque (quod grauius eſt)
Sacerdotes qui propria dare debuerant, aliena
diripiunt, in eo enim text. Euangel. Luc. 10.
aſſeritur quod Sacerdos, & Leuita videntes pro-
ximum vulneratum, prætererunt, & Samarita-
nus curauit &c.
Quo ad Clericorum auaritiam facit etiam
text. in cap. pluribus 24. de præbend. in 6. Vbi cũ
fuiſſet à Papa cuidam gratia facta motu pro-
prio de dignitate, vel præbenda primò vacatu-
518 ra, accidit plures, ſimul vacaſſe; intelligi-
tur de ea fuiſſe prouiſum, quod eſt maioris va-
loris, & ibi gloſ. in verb maioris, ait, quod ma-
ioritas conſiſtit in multis, ſed Pontifex ibi iuſſit
attendi maioritas valoris quia, vt ſubdit, Cle-
rici hoc magis cupiunt, excœcantur ergo aua-
ritia, ex ibi allegatis, videatur etiam Boerius
deciſ. Senatus Burdegal. 236. ſub num. 5 verſ. cle-
ricorum genus (ſicut mulierum) auariſſimum eſt,
& poſt Abb. inquit contra clericos in ſolutione
519 rerum temporalium eſſe ſemper interpreta-
tionem faciendam, & hoc ne notentur auari-
tia, expendi hic ſcitè poteſt. textus in cap. ex
parte extr. de cenſibus, vbi determinatur, ſi Ec-
cleſiæ ad diuerſas menſuras aliquid eſt ſoluen-
520 dum, debitor liberatur, ſoluendo ad minorẽ
menſuram, cum ab Eccleſia benigniter ſit exi-
gendum, ne eius Miniſtri, vt inquit textus no-
tabilis in can. quia cognouimus 10. quæſt. 3. no-
men exactoris tantum in ea ſortiantur vide
Roman. in auth. ſimiliter. num. 60. in fin C ad leg.
Falcid.
Et optimè ponderauit Rota coram bon. mem.
Arguelles in cauſa Romana Executionis Laudi
521 14 Iunij 1647. vbi dicitur, quod etiam in le-
gatis relictis Eccleſiæ intrat regula textus in
l. ſemper in obſcuris. ff. de regul iur. & in l. num-
mis 71. ff. de legat. 3. vbi pariter ponderantur
pulchra verba text in d. cap. ex parte, ibi, cum
huiuſmodi vota gratuita fuerint ab initio, beni-
522 gnius sũt à viris Eccleſiaſticis exigenda, ne tam-
quam exactores videãtur lucris temporalibus in-
hiare &c. plura circa caſum prædictæ deciſio-
nis differam infra, ſed ad nos.
Ad prædictorum auaritiam cõgruit pariter,
quod inclamat Sacrum Cõcilium Toletanum. 4.
ſub Honorio I. Pont. Max. celebratum. can 32.
ibi, Auaritia radix eſt cunctorum malorum,
523 cuius ſitis etiam ſacerdotum mẽtes obtinet,
multi enim fidelium in honorem CHRISTI,
& Martyrum in parochijs Epiſcoporum, Baſili-
cas conſtruũt, oblationes ſanctas tribuunt. Sa-
cerdotes hæc auferunt, atq; in ſuos vſus cõuer-
tũt. Inde eſt, quod cultores ſacrorum deficiunt,
524 dũ ſtipendia ſua perdunt, Inde labentiũ Baſi-
licarum ruinæ non reparantur, quia auaritia
aliquando ſacerdotali omnia auferuntur, &
quid propter hoc fuerit determinatum habes
in can conſtitutum 16 quæſt 1.
Nec eſt prætereundum aſſerta per Andr. Al-
ciat in repetition l. cum in teſtamento. 102. ff de
regul iur. vbi ex d. textu num. 1. notat, ſi teſta-
525 tor certam ſummam in funere erogari man-
det, poteſt, & plus expendi in maiori enim
ſumma, etiam minor continetur, quod ſi eam
ſummam duntaxat cõſumi voluit, adhuc idem
eſt, videtur namque taxationem additam, vt
526 ei, qui grauatus eſſet, conſuleret, vnde licitũ
eſt fauori ſuo renunciare, & quidquid vlterius
velit, impendere ſubdit deinde.
Quod hodie fortè aliter eſſet dicendum, cum
plerumque accidat, vt prudentes Teſtatores
527 mandent ſe duobus tantùm cereis, totidem-
que presbyteris præſentibus ſepeliri, propter
enim auaritiam quorundam ſacerdotum coer-
cendam, ita præcipiſſe videntur, qui contra
Chriſtianæ legis ſimplicitatem, mille ſtrophas
528 inuenerunt, vnde hoc nomine pecunias ex-
torquerent Quid enim ipſi propter pallia, pro-
pter cruces, propter æris campani ſonitus, pro-
529 pter denique ſacræ humationis, vel defodiẽ-
di cœmiterij ius remiſerunt, quod aliquo colore
poſſent exigere, ad hæc candelas cantores, ſan-
dapilarios, parochos, pannos &c. vſuſq; Alciat.
Addo, & verum eſſe de iure canonico prohi-
bitum reperiri, aliquid exigi occaſione fune-
530 ris, vel ratione terræ, in qua defunctus eſt ſe-
peliendus, vel ratione officij, cum habeant
Clerici pro hoc officio, & Sacramentis admini-
ſtrandis beneficium ab Eccleſia. cap. abolenda.
extr. de ſepult cap. non ſatis innctio, cap ſequent.
extr. de ſimon.
Et extat nota hiſtoria de Rege Alphonſo,
531 qui parochum cuiuſdã Villæ, biduò in fouea
vſque terra circumfuſum detinuit, quod viduæ
cuiuſdam maritum noluit ſepelire, ſine nume-
532 ratione pretij facta Laudabiles tamen cõſue-
tudines in hoc ſeruandæ ſunt. iuxta text. in cap.
ad Apoſtolicam. 42. ext. de ſimon. Et aduerte, li-
cet ex laudabili conſuetudine aliquid poſſit
percipi

Sed nè in hac materia amplius me dilatē ter-
ror extremi, & tremendi iudicij Diuini, aliàs
ſummum, & vltimum remedium ad deterren-
380 dum peccatores, quod & homines areſcere
præ timore ſolet, conſuetumque ſit, non ſine
fructu adhiberi, nam dum & maximè vniuerſa-
le in mentem reuocatur, metu quis propè con-
ſternatur, & comæ conſternuntur, ideoque
381 Marc. Aurelius Imperator ſanciuit, vt de iudi-
cio finali, quis nullatenus loqueretur, ſub pœna
relegationis in Inſulam.
Quia magnus timor, & ineſplicabilis terror,
excitabatur in cordibus mortalium propter
382 tales diſcurſus, quæ lex fruſtratoria, & inanis
eſt, cum in hoc lex diuina ſit ſeruanda, quæ iu-
bet, vt diuinæ ſcripturæ perſcrutentur. *Ioann. cap 6.*
Heu quod alias potentiſſima remedia omnia
quoad auaros ſunt impotentiſſima, & nullius
383 roboris, & certè Aurel. Imp. dictam legem
quoad eos dupliciter incaſsè tulit. quia memo-
ria iudicij, eos penitus non terret.
Vtinam falſum eſſet, virorum auarorum, non
384 dico, impoſsibilem eſſe conuerſionem (quod
abſit) ſed ſaltem raras, valdè difficiles, experiri,
& ſicuti demonſtrat experientia quotidiana,
ad talem conuerſionē non ſufficiunt ſacræ Scri-
385 pturæ, non ſententiæ Conciliorum, nō aucto-
ritas Sanctorum Patrum, et Theologorum non
torrentes rationum, et argumentorum non
clamores Prædicatorum, non minæ ignis æ-
386 terni, non ſpes ſempiternæ beatitudinis, non
exempla ſanctorum, et quaſi, ne dixi, non ſuffi-
cit, quamuis viderent ipſum horrendum Luci-
ferum, barathrumque infernale apertum ad
eos æternaliter ſuſcipiendos viuos, et ratio eſt.
387 Quia eſt peccatum altæ radicis, et circundat
terram cordis humani, ſicuti anchora, vt reſiſtat
viribus auxiliorum Diuinorum, *Radix omnium*
388 *malorum eſt cupiditas* ſententia eſt *Paul. Apo-
ſtol. ad Timot. 1. cap. 6.* à quo maledicto arbore,
389 qui fructus peſsimi oriantur, benè ex noſtris
colligit *Iacobus de Ioch in repetit. cap. omnis, à nu-
mer. 82. de pœnitent. & remiſſ* quos non refero
breuitatis ſtudio. Quare cum tam arduum,
et perdifficile, ad reducendum ſit in viam ſalu-
390 tis virum auarum, DEO, cui omnia poſsibi-
lia ſunt, remittenda eſt, eius conuerſio, nam,
vt aduertit *Nicetas ſuper cap. 1. Iob* Peccator,
qui ad mortis cogitationem, ad pœnitentiam
391 non redit, DEO remittenda eſt eius cōuerſio.

SVMMARIVM.

392 *in Auaritiæ foueam ſi quis incidat, væ illi.*
393 *Auaritia inſatiabilis lupus eſt:*
394 *Feudum non apertum, non poteſt concedi, quia inducitur votum captandæ mortis alterius.*
ex Voto ſæpe peruenitur ad actum facinoris. num 394.
395 *Auaritia æquatur lupo voraci.*
396 *Auarus ſemper habet ardorem ad acquirendū, & conſeruandum. & num. 397.*
398 *Auarus, ſi totum mundum diuitiarum haberet, eſſet ei vnus obulus.*
399 *Elephantibus pluribus ſufficit vna ſylua, & homini auaro, nec tota terra, nec mare.*
Nihil habet, qui totum cupit num. 399.
400 *Auaritia copia inflammatur, non extinguitur.*
401 *Auari comparantur hydropicis, & quare.*
402 *Currus male vnctus, quantò plus onus ducit, tantò maiorem ſtrepitum facit.*
403 *Sic quoque accidit auaro, qui eſt currus diaboli, quantò plus habet, tantò plus ſtridet.*
406 *Auaritia, egenos facit, quos capit, quia illi finē quærendi non faciunt,*
Et glorioſior eſt, qui eam vincit, quàm qui hoſtes.
407 *Auari Regnum DEI non poſſidebunt.*
408 *Aurum, qui diligit, non iuſtificabitur.*
409 *Auaritia eſt peſtis interminabilis, & famelica rabies, & quamuis omnia ſuis terminis clauduntur, ſola auaritia terminum neſcit.*
410 *Mare ſicuti ſine fluctibus non reperitur, ſic & auarus ſine ſolicitudine, timore, turbidine, curis &c.*
411 *Paul. Apoſtol. iubet, vt inter Chriſtianos, nec nominetur nomen auaritiæ.*
412 *Auaritia eſt mater omnium malorum.*
413 *Auarus dicitur improbus. item cæcus. nu. 669. item ſtultus.*
414 *Auarus in tantum eſt ſtultus, vt ſibi prodeſſe non norit.*
415 *Dementia eſt, hæredis ſui res procurare, & ſibi negare omnia.*
416 *Auaritia adeo peſſima res eſt, vt canes pro hominibus, imo canibus peiores, nas reddat.*
417 *Auarus ſi aliquando aliquid donat, eius pecunia eſt ſimilis morſus aſpidis.*
418 *Auarus à natura odio proſequitur, à gratia aſpernatur, omnibus legibus execrabilis efficitur.*
419 *Vitium non eſt, quod reddat aliquem magis contemptibilem, ſicuti auaritia, & refertur exēplum Rachel.*
420 *Auaritiæ ſectatores non ſunt honorandi, & plura mala auaritiæ referuntur à num. 421. & ſeq.*
426 *Nox nulla reperitur ſic atra, & caliginoſa ad præcipitandum in profundas foueas, ſicuti nox intereſſe.*
427 *ex Cauernis infernalibus Lucifer numquam emiſit magis rabioſum ventum, quam illum intereſſe, auaritiaque.*
428 *contra Auaros, textus plures morales adducuntur, & ex Iuriſconſultis multi allegantur, qui auaritiam exprobarunt num. 429.*
430 *Sylua non eſt ita capax plantarum, non planta ſic fœcunda foliorum, ſicut eſt abundans errorū mens auarorum. & nu. 431. & 432.*
433 *Intereſſe eſt illud diabolicum toxicum, quo facile mens humana venenata remanet.*
434 *Pecuniarum ſtudium ſi tolleretur, omnia mala ſublata eſſent.*

Digitized by Google

434 *Intereſſe eſt fomentum omnium diſcordiarum.*

435 *Diſcordiarum cum fomentum ſit intereſſe, vnde cum ex legibus Licurgi illud fuiſſet ſublatum, ſopitæ remanſerunt diſcordiæ.*

436 *B. Petri Apoſtol. vltima monitio fuit, vt ſuper omnia auaritia fugeretur, & quare. num. 437.*

438 *Auaro nihil eſt ſceleſtius, ſecundum Eccleſiaſt. cap. 10. & quàm formidoloſa ſit iſta ſententia. num. 440.*

439 *à Peccatis omnibus, quamuis quis ſit alienus, ſi tamen auarus ſit, parricidis, inceſtuoſis, idolatris non erit melior.*

441 *Vitium nullum teterius eſt, nec ſceleſtius, quàm auaritia. ſecundum Marc. Tull.*

442 *Auaritiæ, qui eſt deditus omnia vitia ſecum habet.*

443 *Auaritia eſt arx omnium malorum.*
Peccata omnia voluntaria, à quo procedant.

444 *Auarus, niſi cum moritur, nil ratione agit.*

445 *Auarus diuitias non poſſidet, ſed ipſe à diuitijs poſſidetur.*
Pecunijs quis debet eſſe dominus, & non ſeruus.

446 *Auarorum excuſationibus, quod ipſi nihil inutilum faciunt, dum bona ſua diligentiùs ſeruãt, reſpondetur à nu. 447.*

447 *in Mundum, quando quis venit, nihil ſecum portat.*

448 *Proprium quis non debet nuncupare, quod cõmune eſt.*

449 *Habenti tollere, non minus malum eſt, quàm cum quis poteſt, & abundans eſt, indigentibus denegat. & nu. 450.*

451 *Auarus, quidam cum conquereretur, ſibi aliqua bona fuiſſe furto ſubtracta, fuit reſponſum, ſi tua illa fuiſſent, nullo modo perdidiſſet. & numer. 452.*

TImendum eſt ergò, ne quis in ſupradictam
profundam auaritiæ foueam incidat, quia
392 de illo quid dicam, neſcio quidem. Nam
peius alicui non poteſt accidere, quàm ſub dominio
peſſimæ feræ auaritiæ manere, caque
393 inſatiabilis lupus eſt, *ſecundum Bald. in conſil. 301. incip. Praſupponitur quod in fin. lib. 1.*
vbi dicit, quod fœudum non apertum, non po-
394 teſt concedi, quia inducitur votum captandæ
mortis alterius, & ex voto ſæpè peruenitur
ad actum facinoris, & deinde reddit rationem
Bald. ibi, *quia auaritia inſatiabilis lupus eſt.*
Boeth. *in tractat. de conſolat. & ex noſtris Iuriſconſ. Conſtant. Rog. de ſumm. bon. titul. de auarit.*
395 *nu.* 8. auaritiam æquant lupo rapaci. *& Imperator in l. ſi quemquam. C. de Epiſcop. & Cleric.*
appellat auaritiam prophanum ardorem. Aua-
396 rus enim ſemper habet ardorem ad acquirendum,
& conſeruandum diuitias. de quo apud
Eccleſiaſtic. cap. 23. ibi, *anima calida.* ideſt æſtu
auaritiæ, quaſi ignis ardens, *vt explicat ex noſtratibus Card. de Turrecremat. in can. ſi quis præbendas. num. 3. verſ. auaritia habet ardorem &c. 1. quæſt. 4.* Ereſt tam ardens ſitis, quæ ex dicto
397 igni in mente humana concipitur, *vt ſecundum S. Auguſtinum ad Macedonium in epiſt.*
Si auarus totum mundum diuitiarum acquire-
398 ret non eſſet ei obolus, *aduertitque Guil. Durand. Speculat. in tractat. de mod. gen. conſil. celeb. part. 3. rubric. 33 num. 5. verſ. totus mundus diuitiarum auaro obolus non eſt. &c.*
Heu vna ſylua pluribus Elephãtibus ſufficit,
399 & homini auaro, nec tota terra, nec mare,
quia nihil habet, qui totum cupit. Pauperior
400 eſt enim auarus, quo ditior. *Nam copia inflammatur auaritia, non extinguitur.* Meritoq;
auari comparantur hydropicis, illos enim ar-
401 gento plenos, hos autem refertos aqua, conſtat
eſſe, & tamen vtrique acuta ſiti laborant
habendi argentum, & aquam. Et ſicut currus
402 male vnctus, quantò plus onus ducit, tantò
maiorem facit ſtrepitum, Ita auari, qui ſunt
403 currus diaboli, tantò plus conqueruntur
nihil habere, quantò plus habent: quia pecu-
404 nia auaritiam nõ ſatiat, ſed irritat, ſeu ſtrepitare
facit. Hinc Poeta Hetruſcus vernaculus
auari cuiuſdam inſatiabilitatem conſiderans,
eleganter cecinit

Et ha natura sì maluaggia, e ria,
Che mai non empie la bramoſa voglia,
E doppo paſto ha più fame che pria.

Inter poetas latinos egregius Claudianus
conſiderãdo Ruffinum virum ſummè auarum,
405 qui quantumuis in dies ditior fiebat, nec tantiſper
ardens ſitis auri in eo diminuebatur,
imò eò magis creſcebat, ita cecinit.

Plenus ſæuitia, lucrique cupidine feruens.
Non Tarteſſiacis illum ſatiaret arenis,
Tempeſtas pretioſa Tagi, non ſtagna rubentis,
Aurea Pattoli, totumque exhaureſcit Hermũ.
Ardebit maiore ſiti.

Et teſte *Io. Andrea in cap. 5. num 3. de præbend. in 6.* Ferociſſima peſtis eſt cupiditas, quæ ſolet
406 ægenos facere, quos capit, quia finem quærendi
non inuenit, & allegat illud Senecæ, nẽpè,
Fortior eſt qui vincit cupiditatem, quàm qui hoſtem, & ibi etiam *Io Andr. poſt text. in can. virum. 47. diſtinct.* admonet omnes Catholicos,
vt à vitio auaritiæ longè abſint. Et adde quod
407 auari Regnum DEI non poſſidebunt, vt inquit
Paul. Apoſtol. 1. Corinth. cap. 6. ibi, *Neque auari, neque rapaces Regnum DEI poſſidebũt.*
Et atteſtante Oraculo Diuino in Eccleſiaſt.
408 cap. 31. *Qui aurum diligit, non iuſtificabitur.*
& vt iuſtè ingemiſcit S. Auguſtin. in ſerm. 48 ad
Fratr. in Erem. ibi, *O auaritia peſtis inexterminabilis,*
409 *ò famelica rabies, nam omnia ſuis terminis clauduntur. Terra ſuis finibus limitatur, Aer ſuo fine clauditur, Cœlum ſuis terminis arctatur, ſola auaritia terminum neſcit.* Certè quidem
410 quemadmodum ſicut ſine fluctibus mare nõ
conſpicitur, ſic animus auarorum abſque ſolicitudine,
tremore, turbidine, curis, periculis,
numquam reperitur. Quare non ſine cauſa
Paul. Apoſtol. ad Epheſ. cap. 5. iubet, vt inter
Chri-

411 Chriſtifideles, nec quidem nominetur aua-
ritia.
Nam vt piè, & ſanctè conſiderat Imperaror
noſter Iuſtinianus, *in auth. vt iud. ſin. quoq. ſuf-
frag. elig. §. conſideratis enim.* mirabile, & verum
412 eſſe, illud ſacrorum elogiorum, quod auari-
tia omnium ſit mater malorum. Vnde auarus
dicitur improbus *in l. 2. §. interdum. ff. de vul-*
413 *gar. & pupill.* Item cœcus, *cap. auaritia cæ-
citas de elect. in 6.*
Item ſtultus *can ſicut. 1. 47. diſtinct.* & in tan-
414 tum eſt ſtultus, vt ſibi prodeſſe non norit, &
benè affirmat Senec. in epiſtol. *Dementia eſt,*
415 *hæredis ſui rei procurare, & ſibi denegare om-
nia,* & vt inquit S. Hieronym. in homil. 8a. ſuper
Matth. *Talis res auaritia eſt, vt nos amentes, ſto-*
416 *lidos, impudentes, canes pro hominibus, imo ca-
nibus peiores, & dæmones reddat &c.* Imo ſuam
carnem liberiùs, quàm aurum auarus tradit,
417 & ſi aliquando aliquid donat, eius pecunia
eſt ſimilis morſui aſpidis.
418 Auarus inſuper à natura odio proſequitur,
à gratia aſpernatur, omnibuſque legibus exe-
crabilis efficitur. Non eſt res, nec vitium, quod
419 magis reddat, quem contemptibilem, ſicut
auaritia. Quare Rachel vxor Patriarchæ Ia-
cob aliàs prudentiſſima mulier, excipiendo pa-
trem ſuum Labanum, *vt legitur in Geneſ. cap. 31.*
420 non ei, vt par erat, aſſurrexit, nec aliquod
aliud ſignum reuerentiæ oſtendit, Iſta non fuit
ſuperbia, nec animi elatio, aut minus inaduer-
tentia. Sed quia Rachel patrem ſuum, tam-
421 quam auaritiæ deditũ reſpexit, id à filiali re-
uerentia eam abſoluit. ita ſenſit *Card. Vgo in
d. loco Geneſ. cap. 31.* vbi excuſando Rachelem
in illius perſona, ſic alloquitur. *Conſuetudo eſt*
422 *aſſurgere maioribus, ſed tibi non aſſurgo. quia
ſectatorem auaritiæ non honoro.*
Quot verò malorum cauſa ſit intereſſe, ſeu
auri cupiditas, verbis conſequi haud facile erit,
423 iſta eſt venenoſa planta omnium vitiorum,
culparum ſeminarium, fons delictorum, cloaca
424 peccatorum, fomes ſcelerum, fouea ſcanda-
lorum, ſeditionum origo, hæreſum genitrix,
metropolitana domus iniquitatum, naufragiũ
425 virtutum, auriga malitiæ, diſcordiarum præ-
ſidium, calamitatum magnes, miſeriarum eſca,
Non eſt nox ſic atra, & caliginoſa ad præcipi-
426 tandum in profundas foueas, ſicut eſt tene-
broſa, & obſcura nox intereſſe. Ex cauernis
427 infernalibus peſſimus Lucifer numquã emi-
ſit magis rabioſum ventum, quo mediante
firmiora ædificia virtutum labefactat, & expo-
liat, ſicut eſt intereſſe auaritiæque.
428 Videantur morales textus *in can. ſicut, &
can. virum. & can. bonorum. 47. diſtinct. can. non
ne 37. diſtinct. can. his igitur 27. diſtinct. can. ido-
latria. §. & auaritia idolatria eſt. 24. quæſt. 1. cap.
auaritiæ cæcitas. de præbend. & extrauag. execra-
bilis. §. Porro. eod. titul. de præbẽd. inter extrauag.
Ioan. XXII. & in §. quapropter. in auth. vt iudic.
ſin quoq. ſuff. fiant.* Atque ex Iuriſcõſultis ſum-
429 mè auaritiam exprobantes conſulatur *Con-
rad. Brun in tractat. de ſedition. lib. 2. cap. 1. nu. 1.
Ioan.* Redin. *in tractat. de Maieſtat. Princip. in
verb. largum. ferè per totum. Conſtant.* Ruger. *in
tractat. de ſumm. bon. titul. de auarit. & titul. de
parſimon num. 3.* Cepoll. *in tract. de Imperat. mi-
lit. eligend. in verb. pro* Imperatore *verò. num. 22.
Marſil.* Colum. *de Eccleſiaſt. reddit par. 2. cap. 20.
num. 13.* Anton. Corſet. *de poteſtat. Reg. part. 3.
num. 9. Iul.* Ferret. *de re naual. lib. 10 nu. 26.*
Non eſt mons ita copioſus ſyluarum, non
430 ſylua ſic ferax plantarum, non planta ſic fœ-
cunda foliorum, ſicut eſt abundans errorum
mens auara. Nam et hæc ſacrilegia commit-
431 tit, et furta, rapinaſque exercet, et prædas,
bellaque gerit, ac beneficia ſimoniacè emit, et
vendit, iniquè petit, et recipit, iniuſtè negotia-
432 tur, et fœneratur, inſtar dolis, et imminet
fraudibus, diſſoluit pactum, et violat iuramẽ-
tum, et corrumpit teſtimonium, peruertitque
iudicium. Auaritia eſt illud diabolicum toxi-
433 cum, quo facile corda humana venenata ma-
nent, nec reperitur monſtrum horribilior de-
ſtructor generis humani, ſicut intereſſe, quarè
verè inclamabat os illud aureum Chriſoſthomi
ſancti in homil. 17. in 1. ad Thimot. *Tolle pecu-*
434 *cuniarum ſtudium, & omnia mala ſublata ſūt,
conquieuit bellum, ceſſauit pugna. hæreſes, inimi-
citia &c.* In Grecia, ſi credimus *Polyb. lib. 6. hi-
ſtor. cap. 44. pag. 489.*
Intereſſe fomentum erat diſcordiarum, ſed
435 cum illud mediãtibus legibus Licurgi extir-
patum remanſiſſet, ſepultę remanſerunt diſſen-
tiones, Clemens I. Romanus Pontifex epiſt. 1.
436 ad Iacobum fratrem DOMINI recenſet vl-
tima verba Petri Principis Apoſtolorum et ſui
prædeceſſoris fuiſſe. *Super omnia autem auari-*
437 *tiam fugite, quæ homines occaſione præſentis lu-
cri ab æternis ſeparat bonis, Pondera, menſuras,
ſtateras pro locis quibuſque æquiſſima cuſtodite
depoſita fideliter reſtituite &c.*
Dedignor ampliùs inſiſtere ſuper immani-
tate, et ruina tanti vitij, ideoque pro authen-
ticatione, et teſtimonio veritatis ſupradictorũ
referram oraculum Diuinum in Eccleſiaſt. c. 10.
438 ibi, *Auaro nihil eſt ſceleſtius.* O terribilis, et
valde timenda ſententia, maximè cum ſit cœ-
leſtis, ergò ſi quis ſit alienus ab omnibus alijs
439 culpis, vitamque laudabilem ducat, tamen
dum auaritia non erit viduus, parricidis, ince-
ſtuoſis, hæreticis, idolatris &c. melior nõ erit.
Ne grauemus ſuper materia iſta audire ſen-
tentiam Cardin. Petri Damiani Sancti, in lib. 2.
epiſtol. 2. ſuper d. loc. Eccleſiaſtic. cap. 10. Auaro
nihil eſt ſceleſtius, ait, *Dura certè & nimis for-*
440 *midoloſa ſententia, ſi enim nihil eſt auaro ſcele-
ſtius, nihil iniquius, non ergo melior parricidijs,
non præfertur inceſtis, æquatur hæreticis, aſſimi-
latur hæreticis &c.*
441 Ipſique Gentiles etiam exiſtimarunt, non
adeſſe peius vitium, quàm auaritia, vnde Tu-
ba Romani eloquij lib. 2. offic. ait, *Nullum vi-*
tium

tium teterius eſſe auaritia nullumque ſceleſtius,
& vt refert *Aul Gell. lib* 10. *noct. attic.* ille qui
443 auaritiæ eſt deditus, omnia vitia ſecum ha-
bet, & Diogenes tradidit, vt legitur *apud Laer-*
tium auaritiam eſſe arcem omnium malorum,
& affirmante *Ariſtotel. lib.* 2. *Politic cap.* 7 omnia
peccata voluntaria ab auaritia, & ambitione
443 procedunt, *& vt ſcribit Seneca* Auarus cum
niſi moritur, nil ratione agit.

Ipſe enim diuitias non poſſidet, ſed à diuitijs
poſſidetur, *& ex noſtris id conſiderauit Ioach.*
Scayn. deciſ. Bouonienſ. 7. *num* 35. *verſ. ita vt ma-*
gis à pecunijs poſſideretur quàm eas poſſideret &c.
444 Pecunijs enim quis debet eſſe dominus, & nō
ſeruus. Hinc clamat Stoicus prudens ille Ro-
manus in tract. de vit. beat. *Diuitiæ apud ſapië-*
tem ſunt in ſeruitute, apud ſtultum ſunt in Im-
perio. Diuitiæ apud me aliquem locum, apud te
ſummum locum obtinent, Opes apud me, extra
445 *tamen me ſunt, in Domum eas, non in animum*
accepi &c. eſtque optimum præceptum Pſal. 61.
ibi, *Diuitiæ ſi affluant nolite cor opponere.*

Nec aliquis decipiat ſe coloratè aſſerendo,
quid iniuſtum facio, ſi cum aliena non inuadā,
446 propria diligentius ſeruo? O inconſideratā
reſponſionem, optimè textus auro pingendus
in can. ſicut. 47 *diſtinct.* de tali propoſitione ine-
pta, quaſi ſtomacharus, ita zelanter reſpondit.
O impudens, quid propria dicis? quid in hunc
mundum detuliſti? Quando egreſſus es in hanc
lucem, quando de matris ventre exiſti, quibus fa-
447 *cultatibus quæſo, quibus ſubſidijs ſtipatus in-*
greſſus es? Proprium nemo dicat quod eſt com-
mune. Numquid iniquus eſt D E V S, *vt nobis*
448 *non æqualiter diſtribuat ſubſidia vitæ? vt tu*
quidem es affluens, & abundans, alij verò deeſ-
ſent, & egerent? An idcirco magis, quia & tibi
voluit benignitatis ſuæ experimenta conferre, &
alium per virtutem patientiæ coronare? tu verò
ſuſceptis D E I *muneribus, & in ſinum tuum*
449 *redactis, nihil te reputas agere iniquum, ſi tam*
multorum vitæ ſubſidia, ſolus retineas &c. & la-
tè id proſequitur.

Audiamus S. *Hieronym. in epiſtol ad Euſto-*
chium, qui etiam id confirmat. *Auaritia quo-*
450 *que* (inquit) *tibi vitandum eſt malum, non vt*
aliena non appetas (hoc enim, & publicè leges
puniunt) *ſed quo tua quæ ſunt, aliena non ſer-*
ues. Congruitque illud *Boetij* dictum *in lib. de*
conſolat qui conquerenti cuidam ſibi bona ſua,
451 facultateſque fuiſſe ablatas, reſpondit. *Si tua*
fuiſſent, quæ amiſſa conquareris, nullo modo per-
452 *didiſſet.* Virtutes enim, & vitia propria, ſua
eſſe, quiſque affirmare poteſt. Cœterum DO-
MINI eſt, *terra & plenitudo eius,* vt inquit
Regius Propheta Dauid in pſalm. 23.

S V M M A R I V M.

453 *Mulierum vitiorum fundamentum eſt aua-*
ritia.
Mulierum genus eſt auariſſimum. num. 453.

454 *Mulieres quædam, quarum patriæ mores non*
ſuadent liberalitatem, anxiè ſtant, ne earum
pecunia momento fiant otioſa. & num. 455.

456 *Mulieres vltra dotem regulariter aliud patri-*
monium habere non præſumuntur.

457 *Mulieres dum poſſunt habere reſtitutionem*
dotis in bonis liberis, non eſt præſumendum vel-
le in bonis fideicommiſſarijs.

458 *à Muliere etiam iuſtè, vix quidquam extor-*
queri poteſt.

459 *Mulieres, quæ viro magnam aſſignant dotem,*
euadunt inſolentes, audaces &c.

460 *Frænum vitioſi equi, quis caueat ne nimis ca-*
rè emat.
Accidentia abſurdum eſt, vt quis plus amet,
quàm ſubſtantiam. nu. 460.

461 *Liberalitas repugnat naturæ mulierum & ideò*
præſumuntur circumuentæ, quando donant.
num. 462.

463 *Donare non præſumitur mulier, nec filio pro-*
prio, & maximè ſi filius non indigeat.

464 *Coniecturæ licèt plures ſint, quæ inducunt do-*
nationem.

465 *Tamen præſumptio, quod mulier non donet,*
tollit omnes alias coniecturas.

466 *Mulier ſuſcipiens alienam obligationem pro-*
pter fragilitatem ſexus ſubuenitur.

467 *Mulieres ſæpius contra propria commoda la-*
borant.

468 *Mulieri donanti non ſuccurritur.*
Mulier facilius ſe obligat, quàm donet. n. 458.

469 *Periculum vbi eſt maius, ibi cautius eſt agen-*
dum.

470 *Mulier facilius inducitur ad ſe obligandum,*
quàm ad ſoluendum.

471 *Cepoll in conſil ciuil.* 27. *improbatur, dum facit*
differentiam inter ſolutionem, & promiſſionem.

472 *Soluere, & promittere, quando paria ſint.*

473 *Mulier pro liberatione mariti, poteſt dotem*
exigere, & ſoluere, & an id ſit verum.

474 *Vxores, Conſules in eorum prouincijs ſecundù*
leg. 4. *ff de offic. proconſul. ſecum non ducere,*
hortantur.

475 *Ne ſcilicet illæ, earum auaritia, & rapacitate*
prouinciales diſpoliarent.

476 *Mulieres propter earum puſillanimitatem ſem-*
per trepidant, ne fortè terra eis deficiat.

477 *Donatio præſumitur inter ſocios ob rei modici-*
tatem, maximè dum impenſum fuit in ratione
victus.
Limita tamen, vbi ſocius, qui non impedit erat
mulier, quia ea numquam præſumitur donare.

478 *Maritus ſi ſciente, & patiente vxore percipiat*
fructus bonorum paraphrenalium, & illi ſint
conſumpti, an teneatur illos reſtituere.

479 *Maritus conſumendo fructus bonorum para-*
phrenalium in communem vſum, dicuntur cō-
ſumpti ad ſubſtinenda onera matrimonij.

480 *Bart. diſtinctio circa reſtitutionem fructuum*
bonorum paraphrenalium, reijcitur.
Alex. Rauden. deciſ. Piſan. 1. *num.* 12. *reproba-*
tur. num. 480.

480 *Maritus ſemper tenetur ad reſtitutionem fructuum bonorum extradotalium, & num. 382.*

481 *Niſi euidenter appareat, voluiſſe vxorem illos, ei donare.*

482 *Vxoris voluntas quando eſt dubia, an tunc maritus lucretur fructus bonorum extradotalium valde anceps eſt quæſtio.*

483 *Et ſic obſcura, vt vix diſcerni poſſit, quæ ſit verior.*

484 *Vxor non præſumitur in dubio voluiſſe donare fructus bonorum extradotalium marito. & num. 486.*

Quia mulierum genus eſt auariſſimum.

485 *Vxor tenetur ſubuenire neceſſitatibus mariti.*

488 *Mulieres omnes ex ſpeciali natura fœminini ſexus omnes dicuntur auaræ.*

Et nemo ex his præſumitur velle diſcrepare à ſuo genere. & num. 490. & 493.

489 *Mulier ſibi imputet, dum libere paſſa fuit, vt maritus in communem vſum conſumeret fructus bonorum extradotalium.*

490 *Maritus conuentus ad reſtitutionem fructuum bonorum extradotalium, caueat hanc quæſtionem ponere in manibus Iudicum. nu 489.*

491 *Maritus tunc multò magis tenetur ad reſtitutionem fructuum extradotalium, ſi in proprios vſus conſumpſit eos.*

494 *Mulierum auaritia, & malitia vſque quo progreſſa ſit.*

Nempe extrahendi mortuos è lecto, ac viuos loco eorum ſupponere, & ſimulare, vt illi ad eorum fauorem condant teſtamentum.

495 *Mulier, accepta pecunia à ſecundis hæredibus mariti, fecit abortum, & morte damnata fuit.*

Mulier fecit abortum, *ne inimico marito filium pareret, & temporario exilio punita fuit.*

Delictum idem grauius efficitur mediante pecunia.

496 *Medicinæ artis inuentor Aeſculapius propter auaritiam fulmine à Ioue fuit percuſſus.*

497 *Tiraquell. in tractat. de nobilit. cap. 3. inuehitur contra* Medicos.

498 *Auaritia nonnullorum* Medicorum *narratur, & num. 499. 500. 501. & 502.*

503 Medicus *malus longitudinem mali quærit,*

Medicus malus gaudet longitudine mali, auaritia auctus. num. 503.

504 *Medico nunquam bene eſt, niſi malum ſit, quamplurimis.*

Medicus tres facies haberi dicitur, ſcilicet Angeli Dei, & Diaboli. *nu. 504.*

505 *Medicum, cum quis in ſomnijs viderit, ſtatim animam exalauit.*

506 *Vulnus an ſit læthale, nec non ſtandum eſt iudicio Medicorum.*

507 *Medici non nulli corrupti pecunia, vel gratia, contra veritatem atteſtantur, an vulnus ſit læthale, necnè.*

508 *Et quid ſuper hoc in nonnullis locis ſit prouiſũ.*

509 *Iudex ſuper atteſtationibus Medicorum an vulnus ſit læthale necne, quid ſedulo conſiderare debeat. & num 510.*

511 *Medicus ille, de quo in l. 3. ff. ver. & extraordinar. cognit. fuit punitus propter eius inciuilem actionem.*

512 *Fabula refertur de quodam Medico, qui poſtquam curauit mulierem morbo oculorum vexatam; ac priſtinæ ſanitati reſtituta, tunc illa minus videbat, quàm antea.*

513 *Medici ſunt extollendi, quia magnam DEI ſimilitudinem gerunt, & vti talem ſe indicauit.*

514 *Medici, in quo vnum tantum videantur poſſe ſe iactare eſſe ſuperiores I. C.*

Princeps cum ſit ſupra, extra, & contra ius poſitiuum, non ligatur tali iure, ligatur tamen legibus Hypocratis.

Medicus Reges regit, & Imperatoribus *imperat.*

515 *Corporibus humida carne præditis, imperanda eſt fames.*

Corpora humida fames ſiccat.

DEducam modò quædam perſonarum ge-
nera, quæ a Iure ſuſpicantur auara, & re-
lictis, de quibus iam dixi ſupra num. 338. His
ſuccedunt mulieres, quarum, *vt inquit Seneca*
453 *controuerſ. 15. ad finem,* vitiorum fundamen-
tum eſt auaritia, ex quo exortum eſt illud ada-
gium, mulierum genus eſſe auariſſimum. *arg.
l. ſed ſi ego, vbi gloſ. ff. ad Vellean. l. ſi ſtipulata in
fin. ff. de iur. dot. l. ſi à ſponſo ff. de donat. ante nupt.
gloſ. in l. quæ dotis. ff. ſolut. matrim.* Roman. *in l. de
quæſtione. n. 35. C. de pact. cum alijs allegatis per
Card.* Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib. 3, ti-
tul. 17. num. 1.* & adde Rotam. *deciſ. 621. nu. 2.
verſ. mulierum genus, nullatenus liberale eſt & c.
coram bo. mem. Card. Sacrato part. 1. recent. repli-
cata in 3. part. deciſ. 384. num. 1.* & deinde etiam
dixit *in cauſa Romana Pecuniaria 9. Iun. 1636.
coram re. mem. Merlino. eſt in 5 part. rec. tom. 2.
deciſ. 596. nu 21. verſ. fœmina ſexus auariſſimus
eſt.* & num 23. poſt deciſ. *Ianuenſem 519. num. 9.*
454 in ſpecie loquitur de mulieribus quibuſdam,
quarum Patriæ mores non ſuadent liberalita-
tem, & nec momento quidem temporis per-
455 mittunt pecunias manere otioſas, *eſt deciſ.
714. num. 22. inter eius impreſſ.*

Adde etiam *deciſ. in cauſa Romana Caſalis
Auguzani 16. Decemb. 1641. coram R. P. D. Ter-
raconen §. 1.* vbi deciditur, cum mulieres ſint
auariſſimæ, & multùm curent augere proprias
456 dotes, vltra quas regulariter aliud patrimo-
nium non habent. *l. Pomponius. ff. famil. erciſc.*
& ideo dum poſſunt habere reſtitutionem do-
457 tis in bonis liberis, non eſt præſumendum
eas velle in bonis fideicommiſſo ſubiectis, exi-
gere, & facit, quod dicit *Paul. Caſtren. in l. ſi
quis in ſuo. in fin. C. de inoffic. teſtament.* quod à
fœmina etiam iuſtè vix quidquam extorqueri
458 poteſt, prout ab auaro.

Et mulier auarior eſt ex accidenti, quando
marito non tenuem dotem aſsignat, nam tunc
459 mulieres euadunt inſolentes, audaces, & ma-
riti

riti quietem petuertunt, vt ex noſtris nuper ad
longum diſcutit, & inclamat *Eliseus Danz. in*
addition. ad deciſ. 92 Grammat. à nu. 2. verſ. eua-
dunt inſolentes, & audaces &c. Cauendum eſt
enim ne quis nimis carè emat frænum vitioſi
460 equi, pluſque amet accidentia, quàm ſubſtan-
tiam & vide quæ iam inculcaui *in annotation.*
ad deciſ. 460. nu. 198. & ſeq. verſ. veniunt à dote
ſagitta &c part. 4 recent. tom. 2. ſed ad nos.

Hinc eſt generaliter loquendo, vt pro vice
miraculo ſcribi poſsit, quando mulier donat,
461 cum liberalitas repugnet naturæ earum, &
præſumuntur ſeductæ, ac circumuentæ quando
ipſæ largiuntur, quia vt habetur *in d. l. inſtitu-*
462 *ta ff. de donat. inter vir. & vxor.* quando mu-
lier donat, id contra ſexum natura eſt, adde
etiam *textum in §. quoniam auth. de nupt.* & in
tantum eſt verum, quod pro vicemiraculo ha-
463 beatur, quando mulier donat, vt nec filio do-
nare præſumatur, quia auara eſt mulier, & ma-
ximè ſi filius non indigeat. *Bald. in l. 2. C. de iur.*
dot. in prim. lectur. & in cap literas, num. 13. verſ.
quæro vtrum. de præſumpt. Iaſ. in l ſi fundum per
fideicommiſſum. ff. de legat. 1.

Et licet verum ſit, quod adſint plures conie-
464 cturæ, quæ inducunt donationem, *vt per Bart.*
in l. cum quid ff. ſi cert. pet. Mandell. Vaſq. Caſtill.
& alij relati per bo. me. Merlin. deciſ. 692. nu. 64.
verſ. pro donatione concurrunt tot coniectura &c.
tom. 2. Tamen iſta præſumptio, quod mulier nõ
465 donet tollit omnes alias coniecturas *iuxta*
text in l. diuus ff de reſtitut. in integr. & ſequitur
Bertrand. Bort. Socin. relat per Decian. conſ. 84.
num. 28. verſ. iſta præſumptio, quod mulier non
donet, tollit omnes alias &c. lib. 4.

Proinde notandum eſt, quod etſi mulier, quæ
pro alijs intercedit, & alienam ſuſcipit obliga-
466 tionem, propter fragilitatem ſubuenitur. *l. 1.*
ff. ad Velleian. l. de die. §. 1. ff qui ſatiſdar. cog l. 3.
ff. de fideiuſſ. cum ſæpius ipſæ contra propria
467 commoda laborẽt. *l. 2. §. verba. ff. ad Velleian.*
& l. ſi pater ff. de ſponſal.

Tamen & donanti, non ſuccurritur, quia fa-
368 ciliùs ſe mulier obligat, quàm alicui donet,
vt ſentit, & determinat textus *in d l ſed ſi ego.*
§. ſed etſi, ibi, *Senatus enim obligatæ mulieri ſuc-*
currere voluit, non donanti, quia mulier faciliùs
ſe obligat, quàm alicui donet, &c. ff. ad S. C. Vel-
leian. l. velles. 6. C. de reuocand. donat. l ſi vxor.
tua. C. de pignor.

469 Nam vbi maius eſt periculum ibi cautius eſt
agendum. *cap. vbi periculũ. in princip. de electión.*
in 6. l. 1. §. nam vel magis ff. de carbon. edict. gloſſ.
in cap. vltim in verb. vt perſonaliter in fin. de offic.
delegat. cum alijs in puncto plenè notatis *per*
Aretin. in §. Item ſi in verb. & Velleianum. In-
ſtit. de except. & notauit *Vrſill. ad Afflict. deciſ.*
137. num. 5. verſ. mulier, quæ donat non ſubueni-
tur, &c.

Facit etiam quod dicit *Cepol. in conſ. ciuil. 27.*
470 Mulieres, facilius induci ad ſe obligandum,
quàm ad ſoluendum, ſed concluſio ibi per eum
adducta, nec iuri, nec æquitati eſt conſona, imo
471 falſa, dum facit differẽtiam inter ſolutionem,
& promiſſionem, quia de vno iudicatur, prout,
de alio, *l ſuit quæſtionis*, vbi Alex. *ff. de acquir.*
472 *hered.* & in propoſito paria eſſe ſoluere, ac
promittere, videatur *text. in l. fin. C. ad l. falcid.*
& in puncto eſt textus *in auth. ſiue à me. C. ad*
Velleian. quare *Cepoll. in d. conſil. 27.* non benè
473 loquitur, dum ſentit, mulierem pro libera-
tione, mariti poſſe dotem exigere, & ſoluere,
vt in l. quamuis. ff. ſolut. matr. non autem poſſe
promittere. Non progredior amplius in hac
materia, cum ſit extra terminos noſtros, ſed
ſuo loco abundè tractabimus, quare ad nos.

Quoad mulierum auaritiam facit etiam tex-
tus *in l. ſi obſeruare. 4. §. proficiſci. ff de offic. Pro-*
474 *conſul.* vbi inter alias rationes (ni fallor) ſan-
citum reperitur, melius eſſe, quod Magiſtratus
proficiſcantur ad regẽdas ſibi creditas Prouin-
cias, ſinè vxoribus &c. ne ſcilicet illæ ſua im-
475 modica rapacitate, & auaritia prouinciales
diſpolient. *vt ſentit ibi gloſ.*

Nam, & inquit *Neuiz. in Sylu. nupt. lib. 2. n. 6.*
476 Mulieres propter eorum puſillanimitatem,
ſemper trepidant, ne fortè terra eis deficiat, &
benè etiam ratiocinatur *Eſcobar de ratiocin. ad-*
miniſtr. cap. 25. numer. 60. vbi ait, licet donatio
præſumatur inter ſocios ob rei modicitatem,
& maximè ſi impẽſum fuiſſet in ratione victus,
tamen id limitat *ſub num. 61.* vt id non proce-
477 dat, vbi ſocius, qui non expendit, erat mulier,
quia non præſumitur velle donare alteri ſocio,
quidquid plus, ſi de bonis ſocietatis expendit,
quia genus mulierum eſt auariſſimũ cum alijs,
vt ibi.

Congruit pariter hic illa alia iuris concluſio,
nempe quantumuis recepta opinio ſit, dum
478 maritus ſciente, & patiente vxore adminiſtrat
bona paraphernalia, eorumque perceperit fru-
ctus, ſi illi ſint conſumpti, ſcilicet amplius non
extent, dato, quod dicti fructus petantur per
vxorem, vel eius hæredes, tunc nullatenus ve-
479 niunt reſtituendi, itaque nec maritus, nec
eius hæredes ad aliquid teneantur, quia in cõ-
munem vſum conſumpti præſumuntur, & ſic ad
ſubſtinenda onera matrimonij. *l ſi ſtipulata §. ſi*
vxor. ff de donat. inter vir. & vxor. & in l de bis.
C eod. titul & ſic accipienda ſunt verba text. *in*
l fin. ibi, *& vſuras quidem eorum circa ſe, & vxo-*
rem expendere, pecunias autem &c. C. de pact cõ-
uent. & facit *text. in l ſi ego. §. dotis. ff. de iur. dot.*
& plenè *per Theſaur. deciſ. 187 num. 3.*

Vbi abundè plures DD. congerit, & reijcit
Bart diſtinctionem de fructibus naturalibus,
480 & induſtrialibus, & deridet illam aliam di-
ſtinctionem de fructibus parui, aut magni mo-
menti, & ſunt plures deciſiones Rotæ Florenti-
næ, quas allegat *Alex. Rauden. deciſ. Piſan. 1.*
num. 52. & quamuis ipſe contrarium ſentiat,
acriter tamen in hoc reprehenditur *à Mart.*
vot 93. à nu. 2. vbi inquiratur ſuper. ſubſiſtẽtia
dictæ concluſionis. videatur *Matth. Afflict. de-*

Digitized by Google

ciſ.44.num.5. vbi refert plures DD. aſſiſtentes,
& reſiſtentes opinioni prædictæ Bart. & tãdem
concludit aſſertam diſtinctionem Bart. eſſe cõ-
muniter approbatam, & ſequitur *Horat. Barb.*
in tract. de diuiſ fruct. par. 2. cap. 3. à num. 46. cum
481 *ibi allegatis*. Veritas tamen eſt, quòd tũc opi-
nio relata tranſit ſine difficultate, quando euî-
denter conſtaret vxorem dictos fructus voluiſ-
ſe marito donare, quæ donatio inter maritum,
& vxorem morte confirmatur. *l. à marito. C. de*
donat. inter marit. & vxor. & in puncto aduer-
tit *Vrſill. ad Afflict. d. deciſ. 44. num. 8. verſic. niſi*
euidenter appareret vxorē hos fructus marito vel-
le donare &c. & multis rationibus, & iuribus
id comprobat.

Tamen, vt dixi, quamuis ſupradicta opinio
ſit clara, ſtat nihilominus ingens controuerſia
582 quando non conſtat de tali voluntate vxoris,
nec tacita, nec expreſſa, & quidem ſumus in
dubio, & hoc caſu numquid ex voluntate mu-
lieris fructus eſſe perceptos iudicabimus, an è
583 cõtra, Adeo enim dubia, & difficilis eſt quæ-
ſtio iſta, vt vix decerni poſſit, quæ ſit verior ſen-
tentia, ſed illud ad propoſitum noſtrum facit,
quia Doctores tenentes opinionem pro vxore,
vt ſcilicet ex eius taciturnitate, & patientia
484 non dicatur inductus conſenſus, ita vt mari-
tus vel eius hæredes teneantur ad reſtitutionē
fructuum non extantium dictorum bonorum
tamquam perceptorum contra voluntatem
vxoris.

Nam ex quo mulierum genus eſt auariſſimũ,
485 ideo in dubio, quod contra voluntatem earũ
ſint percepti fructus, præſumendum videtur, &
ſic veniunt reſtituendi, & ſuper hoc eſt magi-
ſtrale *Bald. conſ. 366. num. 4 lib 2.* vbi firmat,
486 quod excluſo caſu inopiæ, in quam maritus
inciderit ſine eius culpa, quia tunc vxor tene-
tur ſubuenire neceſſitatibus viri, *ad text. in cap.*
ex parte. de conſuetud. quo caſu, vt dixi, ceſſan-
487 te, maritus non poteſt lucrari fructus bono-
rum paraphernalium, ſi non adſit cõſenſus, ſeu
voluntas ipſius vxoris, & hoc, ſatis latè exag-
gerat, & facit, vt dixi, ad caſum noſtrum.

Quia incongruum, & monſtruoſum eſt, mu-
488 lierem donare, & ex hoc ſpeciali fœminini
ſexus natura, quæ eſt, vt omnes ſint auariſſimæ,
& nemo ex eis præſumatur velle diſcrepare à
genere ſuo. *arg l. eleganter. §. non ſolum ff. de dot.*
& aliàs prout latius per Bald. in d. conſ 366. à nu-
mer. 5. & benè per Alex. *in conſil 42. ſub num. 7.*
vol. 1. & conſil. 63. ſub num. 7. vol 2. vbi conclu-
dit, quando voluntas mulieris eſſet dubia, tunc
maritus fructus dictorum bonorum, non facit
ſuos, ex quo, vt dictum eſt, genus mulierum
eſt auariſſimum, *& ſequitur Vrſill. ad Afflict.*
d. deciſ 44. num. 5. verſ. quando voluntas mulieris
eſſet dubia, tunc maritus, fructus dictorum bono-
rum non facit ſuos, ex quo genus mulierum eſt
auariſſimum &c. cum ibi allegatis, & adde *Fõ-*
tanell. in tractat. de pact. nupt. clauſ. 6. gloſ. 2. par.
7. num. 33. verſ. contra maritum concludendum
eſt pro reſtitutione fructuum, tamquam contra
voluntatem mulieris perceptorum cum earum ge-
nus ſit auariſſimum &c.

Inſuper ibi atteſtatur in controuerſia præ-
ſenti videre DD. diuiſos. alij tenent pro mari-
489 to, quia vxores debent ſibi imputare, ſi non
ſint proteſtatæ, dum mariti percipiebant fru-
ctus ſuorum bonorum paraphernalium. Alij
verò pro vxore, propter rationem iam dedu-
490 ctam, auaritiæ ſcilicet mulierum, & pro vtra-
que concluſione adſunt placita diuerſorum ſu-
premorum Tribunalium. Concluſio tamen
eſt, & monet idem *Fontanell. vbi ſupra. nu. 36.*
verſ. conſulo tamen &c. quod ij, qui partes ma-
riti agunt, quæſtionem hanc in nudis terminis
491 iuris diſputabilem in manibus Iudicum non
relinquant, & quare vide ibi, ſupradictã quæ-
ſtionem late quoque examinat *Tiber. Decian.*
cõſil 8. à num. 10. lib. 4. cum alijs pluribus per
eum adductis.

Et intrepidè concludit, quod fructus bonorũ
492 paraphernalium percepti per maritum ſcien-
te, & non contradicente vxore, non cenſentur
eidem per vxorem donari, & *à nu. 39.* ampliat
id procedere etiamſi dicti fructus non extent
quando non in communem vtilitatem, ſed tã-
tummodo mariti fuerunt conſumpti. *& nu. 28.*
plura ad propoſitum noſtrum adducit, quod
non præſumitur ex patientia, & taciturnitate
vxorẽ donaſſe tales fructus marito, quia id eſſet
493 contra naturam mulierum, cuius ſexus repu-
gnat liberalitati, & latè id proſequitur.

Quoad auaritiam mulierum, faciunt etiam
caſus relati *per Clar. in §. Teſtamentũ quæſt 59.*
in fin. & per Hieronym. à Laurent. deciſ. Aueni-
nen. 107 per tot. qui referunt nonnullas mulie-
res auaritia ductas, mortuos ſtatim expiratos
394 ſub cubile ab eis eſſe poſitos, & loco illorum,
alij ficti infirmi ſuppoſiti fuerunt, qui vt ipſæ
volebant teſtamentum ad earum fauorem cõ-
diderunt, de qua enormi falſitate alibi ſcribã.

Tandem facit *text. in l. Cicero 39 ff de pœn.*
Vbi mulier ob auiditatem accipiendi pecuniã
ab hæredibus ſecundis, ideſt ſubſtitutis, eius fi-
495 lio naſcituro, fecit illius abortum, tamen re-
detecta, mulier pœnam mortis non euaſit. *ſub-*
dit etiam text. quod idem crimen commiſerat
altera mulier ne inimico marito filium pareret,
exilio tamẽ temporario damnata fuit, ſed qua-
re, nonne ? ambæ idem comiſerunt delictum,
ſed nota, ne lõgior ſim, quod idem delictũ gra-
uius efficitur mediante pecunia. Modo ad nos.

MEDICI quoq; inter auaros ſolent, vt pluri-
496 mum computari, Nam eorum artis medici-
næ inuẽtor, Aeſculapium dico, *vt referunt Pla-*
to, Pindarus, & alij, à Ioue fulmine percuſſus
fuit, quia nimis deditus erat auaritię, Id etiam
tradit *Georg. Trape Zuntius* nõ ineleganter ſe-
quentibus tribus verſibus exametris.

Aurum illi nimium, pracioſaque munera cura
Horrendum inde pater Diuorum concitus ira
Contorſit fulmen, animamque è corpore euulſit.

Memi-

Meminit etiam Lucianus in Dialog. Iouis Æ-
ſculapij, & Herculis in Dialogis Deorum, & con-
ſentit. Cyrillus aduerſus Iulianum, ac ex noſtris
refert Tiraquell. in tractat. de nobilit. cap. 31. nu-
497 mer. 437. vbi de adulterijs, veneficijs, & aua-
ritia Medicorum tractat, & in terminis noſtris
addo deciſ. Senatus Lituanici apud Petr. Ruiz. 1.
numer. 179. vbi pariter refert auaritiam primi
inuentoris medicinæ eiuſque infortunium. Vbi
etiam ſubdit, nõ diſſimili ingenio pleroſq; eius
498 profeſſores ſciẽtiæ extitiſſe, in quibus Char-
mides memoratur, clarus ſuperioribus ſeculis
Medicus, nam iſte à quodam ex prouincialibus
ægro ob hominem priſtinæ valitudini reſtituẽ-
dum H.S.CC. pactus fuit.
Item Petrus Apponenſis, qui noſtræ ætati
propior fuit; Bononiæ, vbi artem medicam
500 profitebatur, pedem non extulit, niſi merce-
de quinquaginta nummorum aureorum, in
dies conſtituta; Prodeunt etiam hiſtoriæ, eun-
dem ad Honorium Pontificem Maximum, qui
CHRISTI Eccleſiam tunc moderabatur, voca-
501 tumq; diurnas operas quadringentis locaſſe.
Subdit etiam idem Petr. Royz. d. deciſ. 1. nu-
mer. 182. quod nec noſtra ætas adeo fœlix in
502 hac parte eſt, gradum Medico, vt ſunt quidam
ad rem attenti, ad ægrotum non promoturo,
niſi ære prius multo ſibi depenſo, Facitque
503 illud antiquum prouerbium, Medicus malus,
morbi longitudinem quærit gaudetque auaritia
ductus, & benè dixit ille Res miſera Medicus eſt,
504 cui numquam benè eſt, niſi malè ſit, quàmpluri-
mis, & congruunt verba incerti Auctoris, quos
refert Pontan. in ſua Artic. Bellar. titul. de Epi-
gramat. circa med. ibi

Tres Medicus facies habet, vnã quando rogatur
Angelicam, mox eſt, cum iuuat ipſe Deus.
Poſt vbi curato poſcit ſua præmia morbo
Horridus apparet, terribiliſque Sathan.

Hanc vltimam faciem vidiſſe præſumendum
505 eſt ille; qui cum ſolùm in ſomnijs aſpexiſſet
Medicum, vitam cum morte commutauit, vt
poſt Petr. Royz. deciſ. 1. ſub num. 85. retuli in
diſcurſ. par. 4. recent. tom. 2. numer. 385. verſ. cum
tantum vidiſſet Medicum &c. ſed ad nos.
Hinc eſt, licèt ſecundùm omnium cõſenſum
receptam opinionem, an vulnus fuerit læthale,
506 necne, ſtandum ſit iudicio Medicorum, vt
teſtantur Plaza lib. 1. delict. cap. 13. num. 6. & Ga-
mer. in prax. titul. de homicid. §. 1. numer. 5. & §. 4.
num. 326. Proſper. Farin. quæſt. criminal. q. 127.
num. 101. & ſeq. Tamen vt aduertit Iul. Clar.
in prax. in verb. homicidium ſub num. 34. & ante
eum Ioan. Petr. Ferrar. pariter in prax. in forma
Inquiſit. in verb. ex quibus percuſſionibus. num. 2.
cauendum eſt à prædictis indicijs, & atteſtatio-
nibus Medicorum cum ſoleant committi frau-
des, nam multi corrupti pecunia, vel gratia,
507 atteſtantur contra veritatem, hacque de cau-
ſa in aliquibus locis prouiſum, & declaratum
eſt, quod ſi vulneratus deceſſerit infra tot dies,
508 præſumatur ex vulneribus mortuus, aliàs
ſecus. Et ſecundum Clar. in ſupradict. loco nu-
mer. 34. & alios per eũ allegatos, quibus addo
Farinac. in prax. criminal. quæſt. 127. à nu. 101.
Baiard. ad Clar. in d. §. homicidium. numer. 155.
verſ. Iudex arbitrari debet &c. cum ibi allegatis.
Muſcatell. in practic. de cognit. & probat. delict.
Rubric. de vulner. lethalib. nu. 159. Petr. Caball.
reſolut. criminal. caſ. 248. à nu. 39. & diſertè per
Guazzin. ad defenſ. reorum defenſ. 4. cap. 12. per
tot.
Tutius eſt id remittere arbitrio Iudicis, qui
debet adhibere diligentiam ſuper dictis atte-
509 ſtationibus Medicorum, & ſedulo conſidera-
re, an vulneratus deceſſerit ex vulnere, vel ex
mala cura, aut alio morbo, quæ omnia cum
multis coniecturis ante Iudicum oculos ponit
Menoch. de arbitr. Iudic. lib. 2. caſ. 257. per tot. &
poſt eum latius ſcripſit Maſcard. de probationib.
concluſ. 1075. per tot. & num. 6. teſtatur ſecundũ
veriorem opinionem id relinqui arbitrio Iudi-
cis, qui tamen ſecundùm Bald. conſ. 328. vol. 2.
510 debet in hoc adhibere peritos Medicos. Vn-
de ſimpliciter non eſt ſtandum in his terminis
iudicio Medicorum cauſa ſecundũ dictos DD.
Contra Medicos etiam facit text. in l. Medi-
cus. 3. ff. de var. & extraordin. cognit. Vbi cum
quidam Medicus, cui curandos oculos ſuos in-
511 firmus commiſerat, periculum amittẽdorum
eorum per aduerſa medicamenta inferendo,
compulit, vt ei poſſeſſiones ſuas contra bonam
fidem æger venderet, & hoc tamquam inciui-
le factum Medicus fuit punitus, ac bonis reſti-
tutis ægroto. Videtur autem hæc hypotheſis
ab Aeſopi fabula emanaſſe, vt autumnat ex
noſtris And. Alciat. Parerg. Iuris lib. 2. cap. 39.
qua fabula traditur.
Quod cum quædam anus morbo oculorum
512 vexaretur, ac Medici operam imploraſſet, qui
Medicus quoties ab ea impoſitis collyris ſuper
oculis, recederet, furto ſecum aliquid de domo
auferebat, demum cum conualuiſſet, & de
mercede anus à Medico interpellaretur, Atqui
inquit illa, minus modò, quã olim video: plura
enim in domo vaſa, inſtrumentaque videbam,
dum oculis ægrotabam, at nunc dum ſanata
ſũ, in domo nihil video &c. ſuper d. l. Medicus.
ff. de var. & extraordin. cognit. videatur Gutte-
rius variar. reſolut. part. 1. cap. 37. num. 28. Bald.
in l. interpoſitas. C. de tranſact. l. archiatri. vbi
Angel. Bald. & Rebuff. C. de profeſſ. & Medic.
Probi tamen Medici mirificè extollendi ſũt,
nam magnam D E I ſimilitudinem gerunt. Nã
513 & DEVS ipſe Medicus nuncupatur, Vnde
in Exod. cap. 15. habetur, Ego enim Dominus
ſanator tuus, vel vt vertunt alij. Medicus tuus,
& apud Hierem. cap. 17. Sana me Domine, &
ſanabor. Et CHRISTVS Dominus ſe Medicum
indicauit, dicens, Non eſt opus benè valenti-
bus Medico, vt Matth. cap. 9. Marc. 2. Luc. 5.
Hinc S. Auguſtin. lib. 4. Confeſſ. cap. 18. ibi, Me-
dicus es, æger ſum, Miſericors es, miſer ſum, &
alibi

alibi dixit, *Magnus de cœlo deſcendit Medicus, quia magnus in terra iaceàat ægrotus.*

Concludam enim in laudem Medicorum,
514 ingenuo ore loquendo, quod Ars Medica quaſi videtur iactare ſe poſſe Iuris prudentiæ ſuperiorem ſaltem in hoc vnum tantùm eſſe, quia licet Princeps ſolutus ſit Iuſtiniani legibus *l. Princeps. 30. C. de legib. cum ſimil.* cum ipſe ſit contra, ſupra, & extra ius poſitiuum; tamen legibus Hypocratis ſubijciuntur, itaque Reges regit, & Imperatoribus imperat Medicus præſertim ad praxim redigatur Aphoriſma eiuſdẽ Hypocratis, quod eſt in ſectione ſeptima quin-
515 quageſimum nonum. ibi, *Corporibus humida carne præditis, imperanda eſt fames, quæ corpora ſiccat.* At modò longum valere iubendo Medicis, ſic honorificè relinquo eos, memor præcepti diuini in Eccleſ. cap. 38. ibi, *Honora Medicum.*

SVMMARIVM.

516 *Clerici auaritia labe notantur.*

517 *Sacerdotes propria dare debent, & non aliena diripere.*
Sacerdos, & Leuita, cum viderint proximum vulneratum præterierunt illum, & Publicatus curauit eum. iuxt. Luc. c. 10.

518 *Gratia motu proprio facta alicui de beneficio primum vacaturo, ſi plura ſimul vacent, de quo eſt intelligendum.*

519 *contra Clericos in ſolutione bonorum temporalium eſt ſemper facienda interpretatio.*
Eccleſiæ, ſi diuerſis menſuris aliquid debeatur, debitor liberatur ſoluendo ad minorem menſuram. num. 319.

520 *Clerici cauere debent, ne tantùm nomen exactoris obtineant in Eccleſia.*

521 *in Legatis relictis Eccleſia intrat etiam diſpoſitio l. ſemper in obſcuris ff de regul. iur.*

522 *Clerici benignius debent exigere, ne videantur lucris temporalibus inhiare.*

523 *Auaritia eſt radix omnium malorum cuius ſitis, etiam Sacerdotum mentes obtinet.*

524 *Baſilicarum labentium ruina, quare non reparentur.*

525 *Teſtator, ſi certam ſummam in funere erogari mandet poterit tamen hæres plus expendere, & quare.*

526 *Fauori ſuo renunciare cuilibet licitum eſt.*

527 *Teſtator, ſi mandet ſe ſepelliri cum duobus tãtum cereis, & totidem presbyteris, quando id ſit obſeruandum.*

528 *Clerici mille ſtrophas inuenerunt, contra legis Chriſtianæ ſimplicitatem, circa funerum expenſas & num. 529.*

530 *Funeris occaſione, vel terræ ratione, in qua defunctus eſt ſepeliendus, de iure Canonico nihil exigi poteſt.*

531 *Alphonſus* Rex, *parochum quemdam biduo in foueam terra circumfuſum detinuit, & quare.*

532 *Conſuetudines laudabiles ſunt ſeruandæ circa emolumenta funerum.*

533 *Ad quarum obſeruationem, licet quis non poſſit cogi iure actionis, tamen officio Iudicis compelli poteſt.*

534 *contra Clericorum auaritiam Sancti Patres non parùm inſurgunt.*
in Eccleſiaſticis tanta graſſatur auaritiæ peſtis, vt non minimum ſcandalum in puſillis generetur. num. 534.

535 *Clerici, qui à turpis auaritiæ macula non ſunt conſpurgati, valde extollendi ſunt.*
Sacerdotes in omnibus exhibere debent ſe veros Miniſtros DEI. num. 535.
Clericis valde decorum eſt, vt liberalitate, & pietate ſplendeſcant. & quare. num. 535.

536 *Mori pro vnoquoque homine* CHRISTVS *paratus erat, adeo vnumquemque hominem amat, ſicut orbem vniuerſum.*

536 *Clerici, qui non dant pro ouibus ſubſtantiam ſuam, quomodo dabunt animam ſuam.*
Clerici, quidquid habent pauperum eſt.

537 *Gloria Eccleſiaſticorum eſt pauperes prouidere, cum eis ignominia ſit proprijs ſtudere diuitijs.*

538 *Clerici auro pleni* CHRISTVM *pauperem ſequuntur.*
Diſtribuere aliena, quis non poteſt fideliter, dum ſua timide reſeruat.

539 *Religioſi, qui toti intenti manent in conſtruendis magnificis Templis, quid alta mente attendere debent. & num. 540.*

540 *in Religioſis non nullis quanta vigeat cupiditas, circa Eccleſias, & Monaſteria miro modo ædificandas.*

541 *DEO magis placet cor hũmile in humili Eccleſia, quàm alti muri, in quibus corpora ſunt, & corda extra.*

541 *Salamoni non profuit ædificaſſe tam ſumptuoſum Templum, dum diligere neglexit illum, propter quem ædificauit.*
Monachi illi laudantur, qui in Caſellis, & in vilis habitaculis habitabant. num. 541.

542 *Religioſi illi, qui altas, & magnas domos erigunt &c. acrè reprehenduntur à Sancto Bonauentura.*
Eccleſiaſtici contemptores mundanorum eſſe debent, aliàs multa mala proueniunt, & præſertim ſcandalum, & malum exemplum. numer. 542.

543 *Laici perdunt deuotionem Eccleſiaſticis, dum vident eos delectari illis, quæ ſpernere deberent.*

544 *Et ſic de eorum prædicatione, nec exemplis, nec alijs ædificantur, & ſi videant ipſos ad ſe accedere, quid timeant.*

545 *Monaſteria non debent abundare diuitijs, & altis muris, ſed florere omnium fratrum bonis moribus, & virtutibus.*

516 CLerici pariter auaritiæ labe notantur,
& ad hoc facit *text. in can. Diaconi ſunt,*
ibi, *Nunc autem ex quo in Eccleſijs, creuit aua-*
ritia, perijt lex de Sacerdote, & viſio de Prophe-
ta &c. 93. diſtinct. & innuit text. quoque in
can. inter cœtera 10. quæſt. 3. ibi, *quærimoniæ*
Parochialium presbyterorum contra Pontificum
ſuorum rapacitates in publicum examen deferre,
neceſſitas fuit &c. Crauer. conſ. 10. num. 16. *verſ.*
auaritia animos Clericorũ exæcat, & verſ Cle-
ricorum genus auariſſimum eſt, & ibi plura alle-
gat. addo. *Maſcard. de probation. tom. 1. concluſ.*
150. num. 2. verſ. maxime in clericis, quorũ genus
præſumitur auariſſimũ &c. & nuper inter aua-
tos, eoſdem poſuit *Anton Leoncill. in tractat.*
de priuileg. pauperi part. 3. cap. 2. remed. 7. nu. 4.
verſ. auaritiæ crimen aliquando magis videtur in-
ficeres Clericos, quàm Laicos, vnde auariſſimum
eſt, genus clericorum &c.
517 De Clericorum auaritia, aliqua etiam aſſerit
Guillelm. de Benedict. in cap. Raynuntius, §. &
vxorem. deciſ. 1. num 251, & deciſ. 2. numer 155.
& ſeq. extr. de teſtam. Hinc ingemiſcit *Gregor.*
Sanctiſſ Præſul Romanus in homil. 17. in Euan-
gel Luc. 10. ibi, plerunque (quod grauius eſt)
Sacerdotes qui propria dare debuerant, aliena
diripiunt, in eo enim text. Euangel. Luc. 10.
aſſeritur quod *Sacerdos, & Leuita videntes pro-*
ximum vulneratum, prætereierunt, & Samarita-
nus curauit &c.

Quo ad Clericorum auaritiam facit etiam
text. in cap. pluribus 24. de præbend. in 6. Vbi cũ
fuiſſet à Papa cuidam gratia facta motu pro-
prio de dignitate, vel præbenda primò vacatu-
518 ra, accidit plures, ſimul vacaſſe, Intelligi-
tur de ea fuiſſe prouiſum, quod eſt maioris va-
loris, *& ibi gloſ. in verb. maioris,* ait, quod ma-
ioritas conſiſtit in multis, ſed Pontifex ibi iuſſit
attendi maioritas valoris quia, vt ſubdit, Cle-
rici hoc magis cupiunt, excœcantur ergo aua-
ritia, ex ibi allegatis, videatur etiam Boerius
deciſ. Senatus Burdegal. 236. ſub num. 5. verſ. cle-
ricorum genus (ſicut mulierum) auariſſimum eſt,
& poſt *Abb.* inquit contra clericos in ſolutione
519 rerum temporalium eſſe ſemper interpreta-
tionem faciendam. & hoc ne notentur auari-
tia, expendi hic ſcitè poteſt. *textus in cap. ex*
parte extr. de cenſibus, vbi determinatur, ſi Ec-
cleſiæ ad diuerſas menſuras aliquid eſt ſoluen-
520 dum, debitor liberatur, ſoluendo ad minorẽ
menſuram, cum ab Eccleſia benigniter ſit exi-
gendum, ne eius Miniſtri, *vt inquit textus no-*
tabilis in can. quia cognouimus 10. quæſt. 3. no-
men exactoris tantum in ea ſortiantur *vide*
Roman. in auth. ſimiliter. num. 60. in fin C ad leg.
Falcid.

Et optimè ponderauit Rota coram *bon. mem.*
Arguelles in cauſa Romana Executionis Laudi
521 *14 Iunij 1647.* vbi dicitur, quod etiam in le-
gatis relictis Eccleſiæ intrat regula *textus in*
l. ſemper in obſcuris. ff. de regul iur. & in l. num-
mis. 73. ff. de legat. 3. vbi pariter, ponderantur
pulchra verba text in d. cap. ex parte, ibi. *cum*
huiuſmodi vota gratuita fuerint ab initio, beni-
522 *gnius ſũt à viris Eccleſiaſticis exigenda, ne tam-*
quam exactores videãtur lucris temporalibus in-
hiare &c. plura circa caſum prædictæ deciſio-
nis diſſeram infra, ſed ad nos.

Ad prædictorum auaritiam cõgruit pariter,
quod inclamat *Sacrum Cõcilium Toletanum. 4.*
ſub Honorio I. Pont. Max. celebratum. can 32.
ibi, Auaritia radix eſt cunctorum malorum,
523 cuius ſitis etiam ſacerdotum mẽtes obtinet,
multi enim fidelium in honorem CHRISTI,
& Martyrum in parochijs Epiſcoporum, Baſili-
cas conſtruũt, oblationes ſanctas tribuunt. Sa-
cerdotes hæc auferunt, atq; in ſuos vſus cõuer-
tũt. Inde eſt, quod cultores ſacrorum deficiunt,
524 dũ ſtipendia ſua perdunt, Inde labentiũ Baſi-
licarum ruinæ non reparantur, quia auaritia
aliquando ſacerdotali omnia auferuntur, &
quid propter hoc fuerit determinatum *habes*
in can conſtitutum 16. quæſt 1.

Nec eſt prætereundum aſſerta *per Andr. Al-*
ciat in repetition l. cum in teſtamento. 202. ff de
regul iur. vbi ex *d. textu num. 1.* notat, ſi teſta-
525 tor certam ſummam in funere erogari man-
det, poteſt. & plus expendi in maiori enim
ſumma, etiam minor continetur, quod ſi eam
ſummam duntaxat cõſumi voluit, adhuc idem
eſt, videtur namque taxationem additam, vt
526 ei, qui grauatus eſſet, conſuleret, vnde licitũ
eſt fauori ſuo renunciare, & quidquid vlterius
velit, impendere ſubdit deinde.

Quod hodie fortè aliter eſſet dicendum, cum
plerumque accidat. vt prudentes Teſtatores
527 mandent ſe duobus tantùm cereis, totidem-
que presbyteris præſentibus ſepeliri, propter
enim auaritiam quorundam ſacerdotum coer-
cendam, ita præcipiſſe videntur, qui contra
Chriſtianæ legis ſimplicitatem, mille ſtrophas
528 inuenerunt, vnde hoc nomine pecunias ex-
torquerent Quid enim ipſi propter pallia, pro-
pter cruces, propter æris campani ſonitus, pro-
529 pter denique ſacræ humationis, vel defodiẽ-
di cœmiterij ius remiſerunt, quod aliquo coloro
poſſent exigere, ad hæc candelas cantores, ſan-
dapilarios, parochos, pannos &c. vſuſq; Alciat.

Addo. & verum eſſe de iure canonico prohi-
bitum reperiri, aliquid exigi occaſione fune-
530 ris, vel ratione terræ, in qua defunctus eſt ſe-
peliendus, vel ratione officij, cum habeant
Clerici pro hoc officio, & Sacramentis admini-
ſtrandis beneficium ab Eccleſia. *cap. abolenda.*
extr. de ſepult cap. non ſatis iniucto. cap ſequent.
extr. de ſimon.

Et extat nota hiſtoria de Rege Alphonſo,
531 qui parochum cuiuſdã Villæ, biduò in fouea
vſque terra circumfuſum detinuit, quod viduæ
cuiuſdam maritum noluit ſepelire, ſine nume-
532 ratione pretij facta Laudabiles tamen cõſue-
tudines in hoc ſeruandæ ſunt. *iuxta text. in cap.*
ad Apoſtolicam. 42. ext. de ſimon. Et aduerte, li-
cet ex laudabili conſuetudine aliquid poſſit
percipi

percipi pro ſepulturis, exequijs mortuorum,
533 & ſimilibus,& ad id cogi poſſe populum,ſi nō
iure actionis, ſaltem officio iudicis, tamen peti
non poſſunt antequam actus perficiatur, non
obſtante quaecunque conſuetudine in contra-
rium, vt dicunt Doctores *in d. cap ad Apoſtolicā & præſertim*. Hoſtien *num.4.& 5*. Abb. *numer.2.*
Felin *in princip. idem* Felin *in cap. abolenda. nu-
mer.7. de ſepultur. cum alijs allegatis per* Gratian.
*diſcept. forenſ cap.210. à num.13 & num.24. & la-
tius* Soar. *de Religion. tom.1. tract.2. lib.1. de Di-
uin. cult. cap.5. numer.12.* Bellett. *diſquiſit. cleric.
part.1. titul. de bon. cleric. §.3. numer.21.* Reodan.
*in tractat ſimon. mental. par.3. cap.16. num.33. &
ſeq.*

Atque hæc dicta ſufficiant, quoad clericos
534 auaros, contra quos non parum inſurgunt, &
inuehunt ſancti Patres, quorum ſententias re-
fert. *Petr. Creſpet. in ſumma Catholic. fid. Apo-
ſtolic. doctr. & Eccleſiaſt diſcipl. in verb. Auaritia
titul. auaritia Eccleſiaſticorum deteſtanda*. Vbi
apoſtilla ſic ait. Et reuera tanta graſſatur pe-
ſtis auaritiæ in Eccleſiaſticis, vt non minimum
ſcandalum puſillis generetur, & iuſtè habeant
Heretici quid obijciant Clero tanta impietate
turpari &c.

Cœterum illi Eccleſiaſtici, qui à turpi auari-
535 tiæ macula non ſunt conſpurgati, mirificè ſūt
extollendi, & ſi in omnibus Eccleſiaſtici, iuxta
paternum monitum *Sacri Cōcil. Trident. ſeſſ.14.
in decret. reformat. in proem.* ſe exhibere debent
tamquam Miniſtri D E I, ne dictum illud Pro-
phetæ impleatur in eis, *Sacerdotes DEI conta-
minant ſancta, & reprobant legem*. Quare ſi in
omnibus, vt dixi, miniſtri D E I, ſe oſtendere
debent Eccleſiaſtici in eis enim valde decorū
erit, pietate liberalitateque ſplendeſcere.

Sequendo ipſum D E V M, qui adeo prodi-
gus fuit, vt non dubitauerit manibus tradi no-
centium, & tàm libenter crucis ſubire tormē-
tum, Nec non ſic profuſa eſt eius liberalitas, &
charitas, nam, *vt inquit S. Ioan. Chryſoſtomus*
Non enim CHRISTVS recuſaturus erat, vel
536 propter vnum hominem mori, adeo ſingulū
quemque hominem pari charitatis amore di-
ligit, quo diligit orbem vniuerſum, ideoque
vnuſquiſque noſtrum non minus gratias agat
CHRISTO, quàm ob ipſum ſolum moriturus,
veniſſet &c. Sed inclamat *Gregorius Magnus
homil.14. in Euangel.* loquendo de auaritia cle-
ricorum, qui non dat pro ouibus ſubſtantiam
ſuam, quomodo daturus eſt animam ſuam &c.
537 Sed perſiſtendo in terminis, Eccleſiaſticis
enim magis decet operoſa pietas, penitus aua-
ritiam abhorrēdo, quia quidquid habent Cle-
rici pauperum eſſe dicitur *can. quoniam 16. q.1.*
& latè deduxi *in annotat. deciſ 460. à num. 97.
verſ quoniam quidquid habent clerici pauperum
eſt &c. part.4. recent. tom.2.* Iſta enim eſt eorum
gloria, tuminetur obſecro *text. in can. gloria
12. quaeſt.2.* vbi dicitur, *Gloriam Eccleſiaſticorū
eſſe pauperes prouidere, cum eis ignominia ſit pro-
prijs ſtudere diuitijs*, qui textus inuitādo eoſ-
dem ad contemptum diuitiarum, adducit exē-
plum Chraris Philoſophi Thebani, qui homo
erat ditiſſimns, & cum ad philoſophandum
Athenas pergeret, magnum auri pondus abie-
cit, non putando ſe poſſe, & virtutes & diuitias
ſimul poſſidere.

Et deinde *ſubdit textus* pariter loquēdo Ec-
cleſiaſticis, ibi, *Nos ſuffarcinati auro C H R I-
S T V M pauperem ſequimur, & ſub prætextu
538 eleemoſynæ, priſtinis opibus incumbentes, quo-
modo poſſumus aliena fideliter diſtribuere, dū no-
ſtra tumidè reſeruamus? Plenus venter, facile de
ieiunijs diſputat. Non Ieroſolymis fuiſſe, ſed Ie-
roſolymis bene vixiſſe laudandum eſt*, hucuſque
textus facit quoque alius textus peregregius,
in hac materia. *in can. aurum Eccleſia habet, nō
vt ſeruet, 12. quaeſt.2.* vbi videatur. & præſertim
536 Clerici, alijque Religioſi, [illegible] mente repetant
illius verba dum toti intenti manent in con-
ſtruendis magnificis Templis, Monaſterijſque.

Hinc illa Euſebij exclamatio in ſua Epiſtol.
quæ in tom.4. oper. S. Hieronym. habetur, ibi,
540 *Sunt nonnulli, qui totum ſuum fructum exi-
ſtimant, Eccleſias, & Monaſteria miro modo, &
opere ex pauperum mercede, ædificare, in quibus
tanta viget cupiditas, vt terram ſibi, & omnia
deficere putent, ibi cor, ibi mens, ibi ſemper ſua
cogitatio, vt aliena poſſint expoliare marſupia &c.*

Hic mihi imperare nequeo, quin auribus
prædictorum non inculcem Diuinum Oraculū
ex S. Brigitta in ſuis reuelation. lib.3. cap.18.
Maria loquitur. *Placet DEO magis cor humile,
541 in humili Eccleſia, quàm alti muri, in quibus
corpora ſunt & corda extra, propterea non habēs
neceſſè arcas auro, & argēto implere propter ædi-
ficia, quia non profuit Salomoni ædificaſſe, tam
ſumptuoſa ædificia, ex quo neglexit eum diligere,
propter quem ædificabantur &c.*

Hinc exprobatio contra prædictos S. Bona-
uenturæ *in quæſtionib. circa Reg. quaeſt.6.* vbi ait,
quod cum ſecundùm Patres laudentur Mona-
chi in caſellis, & in vilis habitaculis habitabāt,
542 deinde acrè eos reprehendit religioſos, qui
altas, & magnas domos erigunt, oratoria ſum-
ptuoſa, & arcas latas magno pretio comparāt,
cum contemptores mundanorum eſſe debeant.
Ex quibus deinde, vt ſubdit *idem ſanctus*.

Tot mala proueniunt, & quinque numerat,
543 & præſertim malum exemplum, & ſcandalū,
dum homines vident eos, qui huiuſmodi pro
CHRISTO ſpernere debuerāt, quærere, & de-
lectari, ex quo illis perdunt deuotionem, & ſic
nec de eorum prædicatione, nec exemplis, nec
544 alijs ædificantur, & quando vident eos ad ſe
accedere timēt, quod velint aliquid petere &c.

Optimum mihi ſanè videtur monitum illud
ad Superiores Religionum Thomæ de Kempis
viri zelo DEI, ardentis, in quadam Epiſtol. ibi,
545 *Non optes, vt Monaſterium tuum abundet di-
uitijs, & altis muris, ſed vt floreant omnes fra-
tres bonis moribus, & virtutibus ſanctis &c.*

cum

cum his, quæ ſequuntur. Vide etiam aliqua, quæ iam dixi in ſimili materia *in annotat. ad deciſ. 523. à num. 130. verſ. contra religioſos aliter facientes &c. par. 4. recent. tom. 3.* vbi etiam *numer. 138.* poſui exemplum notabile, & ſimul lacrymabile de quodam Monaſterio Monialiũ, in qua non recipiebatur aliqua monialis, niſi ſecum afferret certam pecuniarum ſummam.

S V M M A R I V M.

546 *Iudices etiam inter perſonas pice auaritiæ coinquinatas, numerantur.*

547 *Pictores ſolent pingere quatuor, ſcilicet, Iudicem, Militem, Agricolam, & Mulierem, & cum inſcriptione.*

548 *in Officialibus, & præſertim officialibus Terrarum præſumitur fraus, & voracitas.*

549 *Iudicium iuſtum, quatuor peruertere ſolent, inter quæ præcipua eſt cupiditas.*

550 *Iuſtitiæ veſtigium nullum eſt in eo corde, in quo auaritia habitaculum fecit.*

551 *Iudicum animabus, ſi inhæreat auaritia actum eſt, cum id ſatis ſit, vt iuſtitia ſuffragetur.*

552 *Hieruſalem quare, ſeu ob quæ vitia fuit deſtructa.*

553 *Officium officialium eſt hodie iura confundere, lites ſuſcitare, tranſactiones reſcindere &c.*

554 *Iudices auaritiæ intuitu, aut differunt, aut peruertunt iudicium.*

555 *Tebani, Iudices pingebant ſine manibus, & cum oculis conniuentibus. & quare.*

557 *In Iudices, qui eligendi ſunt.*

558 *Iudices non ſolùm debent eſſe non auari, verum tales, vt odio inteſtino proſequãtur auaritiam. & num. 559.*

560 *Iudices, qui auaritiæ dediti ſunt, caueant, vt puris manibus vtantur.*

561 *Iudices contenti eſſe debent ſuis ſtipendijs.*

562 *Stipendia Iudicibus conſtituenda ſunt à Principibus.*

ad Onus, qui eligitur, non debet repelli à mercede. num. 563.

563 *Alexander Imperator ſolitus erat aſſignare magna ſtipendia Iudicibus.*

Ne iuſtitiam venderent, neue ipſi contemnerentur.

543 *Reipublicæ intereſt, vt Iudices, & Officiales cõgrua ſtipendia habeant.*

Labor mercede fit dulcis.

564 *Stipendia quare conſtituantur Iudicibus.*

565 *Iudices qui aliquo reſpectu, vel ſuſpecto humano iniquè iudicant, horrendum committunt peccatum.*

566 *Iuſtitiam vendere, & ſimoniam committere paria ſunt.*

567 *Iuſtitiam vendere grauius eſt, quàm committere ſimoniam.*

CHRISTVS, *quod ſit præbenda nuſquam legitur. num. 567.*

568 *Culpa eò grauior eſt, quo maior eſt, in quem culpatur.*

569 *Beneficium vendere inter grauiſſima crimina reputatur.*

569 *Crimina omnia ad comparationem ſimoniæ, quaſi pro nihilo habentur.*

570 *Hieruſalem ſubmerſa fuit ob ſimoniam Sacerdotum.*

571 *Simoniam non habere locum in Curia Romana, qui dicunt. videant text. in can. iudices. 1. quæſt. 1.*

572 *Iuſtitiam vendere longè grauius eſt, quàm vendere præbendam.*

573 *Iudicandi munus eſt ſatis ſuperque res periculoſa, maximè ſi perſcrutentur text. in cap. 72. in Apocalyſ.*

574 *Dan idem ſignificat, quàm Iudex.*

575 *Iudex malus, qui quaſi coluber tortuoſus eſt pro libito leges intorquens.*

576 *Iudices æqui ſplendidiſſimis titulis ornandi ſunt.*

Iudices recti ſimulacra Dei dicuntur.

Iudicare tribuitur D E O.

577 *Iudices dicuntur etiam Dij.*

D E V S inter Deos iudicat iuxt. Pſalm. 81. & quid pro Dijs intelligere voluit Propheta.

SEquendo modo adducere alios, qui à Iure
præſumuntur auari, & dic Iudices pariter
546 pice auaritiæ cenſeri coinquinatos, *vt ſentit*
Neuizan. in Sylu. nuptial. lib 5. titul. quomodo
iudicand. verſ. Iudex euitet auaritiam, quæ potiſ-
ſimum aſcribitur Iudicibus, & allegat. *Ariſtotel.*
cart. 18. problem. 4. & ſequitur *Maſcard. concluſ.*
139. ſub num. 3. verſ. quarto amplia, vt procedat
etiam in iudicibus &c. vbi poſt *Neuizan. in ſu-*
pracitat. loc. aſſerit,

Pictores ſolitos eſſe pingere quatuor, videli-
547 cet Iudicem, Militem, Agricolam, & Fœmi-
nam, & ſcribunt: Militi, quod defendit illos
tres. Agricolæ, quod alit illos, tres, Mulieri,
quod decipit illos tres, Iudici verò, quod fura-
tur illis tribus &c. Necnon vide *Franciſc. Viu.*
deciſ. Audientiæ Baren. 113. num. 6 vbi ait, quod
548 de iure communi præſumitur fraus, & vora-
citas in Officialibus, & præſertim in Poteſtati-
bus terrarum.

Inter quatuor illa monſtra, quæ iuſtum iu-
549 dicium peruertere ſolent, connumeratur cu-
piditas, *vt habetur in can. quatuor modis, huma-*
num iudicium peruertitur 11. quæſt. 3. ibi, *cupi-*
ditate, dum præmio alicuius animum corrumpi-
mus &c. O cupiditas fera peſſima, & vt conſi-
550 derat in terminis noſtris Magnus Leo Papa,
ſerm. 9. de paſſione Dom. *Nullum eſt in eo corde,*
iuſtitiæ veſtigium, in quo auaritia habitaculum
551 *fecit.* Auaritiaque quippe eſt mater omniũ
malorum maximeque quando, non priuatorũ,
ſed Iudicum animabus inhæret verba ſunt *Iu-*
ſtiniani Imperatoris noſtri in auth. vt Iudic. ſin.
quoq. ſuffrag. fiant §. eſt quoque.

Legimus *apud Michaam cap.3.* deſtructam
552 fuiſſe Hieruſalem, eò quod Principes in mu-
neribus iudicabant, Sacerdotes in mercede
docebant, & Prophetæ in pecunia diuinabant.
Hinc æqua quærela Petri Bleſenſis, dum incla-
mat his verbis. *Officium officialium eſt hodie*
553 *iura confundere, lites ſuſcitare, tranſactiones*
reſcindere, dilationes innectere, ſupprimere veri-
tatem fouere mendacium, quæſtum ſequi, æquita-
tem vendere, inhiare actionibus, verſutias concin-
nare. Et Iſidorus de ſummo bono lib.3. ſic cō-
554 queritur, *ſæpe praui Iudices, auaritiæ cauſa,*
aut differunt, aut peruertunt iudicium &c.

Sed perſiſtendo ſtrictè quoad auaritiam Iu-
dicum, quàm ipſi, tamquam peſtem euitare de-
555 berent. Vnde ad id ſignificandum; in hoc
prudentes illi Thebani, *vt referunt vetera illa*
annalia, Iudicum imagines pingebant ſine ma-
nibus, & cum oculis conniuentibus, eo quod
556 iuſtitia, nec muneribus capiatur, nec homi-
num vultu flectatur. Et in terminis noſtris ſū-
mopere illud notandum puto, & ponderare
ſoleo, quod legitur *in Exod. cap.* 18. vbi deſcri-
bitur qui ſint eligendi Iudices, ibi, *Prouide ait*
557 *Moyſi de omni plebe viros ſapientes, & timentes*
DEVM, in quibus ſit veritas, & qui oderint
auaritiam &c.

Quare audiuimus non ſolum Omnipotentē
DEVM, Iudices nolle eſſe auaros, verum etiā
558 eos eſſe tales, vult, vt odio proſequātur aua-
ritiam, idem pariter habetur in Exod. *cap.* 23.
Num. *cap.* 16. Deut. *cap.* 10. *& cap.* 16. Reg. 1.
cap. 12. *&* 18. Reg. 2. *cap.* 22. Iob *cap.* 15. 17. *&*
20. 36. Pſalm. 17. *&* 25. Prouerb. 15. 17. 22. *&* 28.
Eccleſiaſt. *cap.* 20. 40. *&* 46. Eſai. *cap.* 1. 5. *&* 33.
Ezech. *cap.* 22. Amos. *cap.* 5. Mich. *cap.* 22. Amos.
cap. 5. Mich. *cap.* 3. *& vltim.* & Act. *cap.* 24. Idem
probat text *in l. ad ſplendidioris ff de diuerſ. offic.*
l. properandum. §. ſin. autem. C. *de iudic.* & habe-
tur *in cap. cum æterni. in princip. de re iudic. in 6.*
cum alijs allegatis per Iul. Cæſ. Ruginell. *in ſuis*
pract. quæſt. cap. 48. *ſub num* 22. *verſ. hanc inex-*
plicabilem ſitim exercentes, mandanteſque creari
in Iudices eos, qui oderint auaritiam &c. Iraque
etiam ſuſpicio auaritiæ ab eis debet eſſe aliena.
Tales pariter exquirebat, Sereniſſimus Rex
559 Dauid, & tales admittebat, nam vt inquit
in pſalm. 100. *Ambulans in via immaculata hic*
mihi miniſtrabit. & munera ſua per innocentem
non accipiens, vide ſupra *à num.* 543.

Cœterum Iudices, qui auaritiæ dediti ſunt,
560 ſicuti etiam cœteri alij, qui ciuiles admini-
ſtrationes obtinent, caueant vt puris manibus
vtantur, & ab omni acceptatione ſe abſtineāt,
561 contenti permanendo de his, quæ ſibi à fiſco
adminiſtrantur, *vt ſancitur in auth. vt iudic. ſin.*
quoq. ſuffr. fiant. §. cogitatio & alibi dicit *Canon.*
eſtote contenti ſtipendijs veſtris. ſicuti dicitur etiā
in can. non ſatis. 86. *diſtinct. circa finem.* & habe-
tur *titul. in* C. *de præben. ſalar.* latè *Menoch. de*
562 *arbitrar. caſ.* 514. vbi oſtendit ſalaria Iudici-
bus conſtituenda à Principibus oportere, quod
exornatur *à Pacian. de probat. lib* 2. *cap.* 45. *nu-*
mer. 82. *& ſeq.* & eſt pulchra *Nouella* 17. *cap.* 6.
§. 2. Nam, & qui ad onus eligitur, repelli non
debet à mercede *cap. cum ſecundum.* 10. *de præ-*
bend. & copioſè tractat *Steph. Nathen. de Iuſtit.*
vulnerat. titul. 3. *cap.* 7. & latius *Paul. Xamar. in*
tract. de offic. Iudic. cap. 19. *tit. de ſalar. & expenſ.*
Iudic. part. 1.

Refert Lampridius in vita Alexādri Seueri,
& ex eo Ioann. *Couarr. lib.* 2 *Emblem.* 23. *& Io-*
ann. de S. MARIA. in Polit. Chriſtian. *cap.* 10.
dictum Imperatorem cuius imperium litteris
tantum florebat, ſolitum ſemper fuiſſe Iudici-
563 bus magnā aſſignare ſtipendia, ne iuſtitiam
venderent, neve ipſi contemnerentur. Inte-
reſt enim Reipublicæ Iudices, & Officiales cō-
grua ſtipendia habere, videatur *Ioan. Baptiſt.*
Fragoſ. de Regim. Chriſtian. *Reipubl lib.* 4. *diſput.*
9. §. 4. & facit *text. in l. in nomine*, ibi, *ſemper pro-*
uidimus vnumquemque ſecundum laborem ſuum
&c. C de offic præfet. Prat. Afric. Specimen enim
florentis Reipublicæ eſt, vt diſciplinatum Pro-
feſſoribus, & Magiſtratibus proemia opulenta
pendantur, nam vt dicit Ouidius lib. 6. Faſtor.

. . . . : *ſit dulcis mercede labor.*

Quæ quidem ſtipendia Iudicibus, vt dicebā
dantur, & conſtituta ſunt, vt gratis iuſtitia li-
564 tigantibus miniſtretur, & ne iuſtitia efficiatur
venalis, *vt habetur in can. cum ab omni verſicul.*
gratis. ſtudeatis litigantibus &c. de vit. & hone-
ſtat. cleric. & in can. non licet, Iudici vendere iu-
ſtum iudicium. 11. *quæſt.* 3. Vide quæ latè dixi
ſupra circa Iudices munera affectantes *à nu-*
mer. 143.

Demum illud mihi reſtat aſſerere, quoad
Iudices auaros, de quibus hic tantùm loquor,
vt attentè conſiderent, ſi auaritia, aut alio re-
ſpectu, vel ſuſpecto humano, iudicij libram
565 æquo libramine non moderentur, & ſic, vt di-
citur, iuſtitiam vendunt, permaximum, horrē-
dumque committunt peccatum, nam, vt dicit
Caſſiodor. lib. 6. *var. epiſt.* 21. paria eſſe iuſtitiam
566 vendere, & ſimoniam committere, congruitq;
textus in cap. accepimus. in fin: ibi, *ſimoniacam*
venditionem iuſtitiæ &c. extr. de purgat. canonic.

Imò grauius eſt vendere Iuſtitiam, quàm
567 præbendam, quia CHRISTVS iuſtitia eſt
can. exiſtimant. verſ. CHRISTVS ſapientia eſt,
iuſtitia &c. 11. *quæſt.* 3. nuſquam tamen legitur,
568 quod CHRISTVS ſit præbenda. Sed culpa
eò eſt grauior, quò maior eſt, in quem culpa-
tur, *vt ait S. Bernardus, & ex noſtris ratiocina-*
tur Luc. de Penn. *in l. ſi quis num.* 62. C. *de deſer-*
tor lib. 12. & Perr. Rebuff. *tom.* 3. *ad leges Galliæ.*
tractat. de ſalar. titul. Des ſalaries procez. gloſ. vnic.
§. i Nam dicit. Itaque culpa tantò grauior eſt,
quantò res, in qua culpatur, eſt maior.

Et ſi vendere præbendam, & beneficium, in-
569 ter grauiſſima crimina reputetur, vt omnia
crimina, ad comparationem ſimoniæ, quaſi pro
nihilo habeantur. *can. patet. vltim. verſ. omnia*

crimina

crimina ad comparationem &c. 1.quaeſt.7 cap.
per tuas 6. cl 1.verſ.ſimoniaca peſtis ſui magnitu-
dine omnes alios morbos vincit,&c.extr de ſimon.
& aduertit *Rota coram* Card. Blanchetto *deciſ.*
108.nu.1. verſ agitur de ſimonia atrociſſimo cri-
mine,quo nullum reperitur in iure Pontificio ma-
gis execrandum iudicatum &c. part.5.diuerſ.
Et propter hoc crimen, *vt inquit S.Hieronym.*
570 *& tetigi ſupra*. Hieruſalem ſubmerſa eſt, nē-
pe propter ſimoniam ſacerdorum: *& habetur*
etiam in text.can. indicet.1. quaeſt.1. quem textū
571 pre oculis habeant, qui dicunt ſimoniam nō
habere locnm in Romana Curia *per l.1. ff. ad*
leg. Iul. de ambit. videatur *Paul. Layman. in*
Theolog. moral. lib.4. tractat.10.cap.8. de ſimon.
§.6.num.64. verſ.porro in Curia Romana ſimo-
niam committi poſſe ab officialibus &c.
Sic ergo, tam immane, vt dixi, peccatum
eſt ſimoniæ, quid erit dicendum ſi vendatur
572 Iuſtitia, ideſt CHRISTVS, qui eſt Iuſtitia,
grauius quidem erit, quàm vendere præben-
dam quate talis Iudex poterit vocari peſſimus
ſimoniacus, hæreticus, & alter Iudas proditor,
& peius, ſi excogitari poterit.
Iudicandi enim munus, eſt ſatis ſuperq; res
573 periculoſa; ideoque contremiſcant Iudices,
dum percuntantur ſactum illum textum *apud*
Ioann.cap.72. in Apocalif. vbi Euangeliſta re-
cenſens numeroſam multitudinem prędeſtina-
torum, refert ex qualibet tribu, duodecim mil-
lia fuiſſe ſignatos, & cum ſingulas referret ſolū
Tribum Dan ſilentio inuoluit, Hen, quid mirū?
& vnde iſta eius lacrimoſa ſors, facilis eſt re-
574 ſponſio Dan idem ſignificat, quàm Iudex.
Quod Oraculi Dinini teſtimonio liquet in
Gen. cap.49. dicit enim, ſacer textus *Dan iudi-*
cabit populum ſuum, & ſtatim ſubditur, *Fiat*
Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita.
Iudex qui quaſi coluber tortuoſus eſt, pro
575 libito leges intorquens, & quaſi ceraſtes in-
ſidias parens, iuſtitiæ rectitudinem, non ob-
ſeruat, talis equidem inter electorum numerū
ſupputandus non eſt, & in potentias Domini
non introibit, imò perpetuis ſupplicijs tradetur
ſine fine cruciendus.
Verumtamen ſplendidiſſimis titulis, & im-
mortalibus laudibus ornandi ſunt Iudices illi,
qui poſt aurū non abeunt, æquo libramine ius
ſuū tribuēdo vnicuiq; Nam æqui Iudices DEI
ſimulacra rectè dicuntur, nam iudicare tribui-
576 tur DEO, qui ſæpe ſæpius in ſacris literis Iu-
dex appellatur, vt notū eſt. Vnde dicitur quod
omnis Iudex, Iudicem cœleſtē imitare debet.
§.Arripiat. Auth. vt omnes obediant Iudici &c.
vt meminit *Grammat deciſ.5. nu 38.* Imo & Iu-
577 dices etiam Dij dicuntur, vtique *Cardinal.*
Bellarmin.in tractat.de Aſcenſ.ment.in DEVM
grad.10.cap.6. declarando illud Pſal.81. *DEVS*
inter Deos iudicat. ait, ideſt iudicat Iudices, quia
Dij in ſcripturis dicuntur.

SVMMARIVM.

578 *Cauſidici, qui non ad iuſtitiam, ſed ſolum ad quaeſtum oculos vertunt, quid eis acciderit.*

579 *Morbus adeo deſperatus reperitur, qui non inueniat Medicum.*

Cauſa nulla adeo deperdita reperitur, quae non inueniat Aduocatum. num.579.

580 *Cauſidicorum malorum genus peſtilens & peſſimum eſt.*

581 *Mendacium, & iniquitatem protegere ad excluſionem iuſtitia, quid peius eſt.*

582 *Lites turpes, turpiores ſolent habere Aduocatos.*

583 *Hominem iniquum, cum Phocio in iudicio defendiſſet, & ob id fuiſſet reprehenſus, quid reſpondit.*

Homo nemo bonus, patrocinio indiget.

584 *Infernum, quidam vidit, & Aduocatorum turbam illic circumſpexit, & quid dixerit.*

585 *Refertur caſus viſus à quodam Aduocato, circa multitudinem Iudicum, & Aduocatorum ad Infernum deſcendentium. & numer. 586. & 587.*

588 *Aduocati boni ſunt tamquam ſtellae fixa, in DEO tantum.*

589 *ad Iuſtitiam, qui erudiunt multos fulgebunt quaſi ſtella.*

589 *Aduocati iniqui ſunt ſtella, ſed erratice, quae habent duplicem motum, ſcilicet pro, & contra.*

590 *Aduocatus quidam cum iactaret, ſe multum acquiſiuiſſe pro vna aduocatione, Alius reſpondit ego plus acquiſiui, vt tacerem.*

591 *Aduocato, cum cliens dederit currum, & aduerſarius eidem Aduocato donauerit equos quid euenerit.*

592 *Aduocato cuidam cum fuiſſet datus à clienti bos, vt pro eo loqueretur, & cum coram Iudice Aduocatus tacitus ſtaret, & interrogatus de ſilentio quid reſpondit.*

593 *Cauſidici iniqui, iuſtius canes nuncupari poſſunt, quàm homines.*

594 *Cauſidici iniqui ideo vocantur canes, quia tàm ardens eſt eorum ſitis, vt canina videatur.*

Cauſidici iniqui, tamquam canes omne cibum, tàm purum, quàm impurum deuorant.

595 *Cauſidici iniqui adinſtar canum, gaudent ſe ſatiare alienis vomitis,*

Et ſic auidè ſuſcipiunt cauſas à iuſtis Aduocatis reiectas.

596 *Aduocatus quidam dum erat in ſaeculo omnes cauſas cuiuſdam Monaſterij vincebat, factus poſtea in eo Monachus, & Aduocatus pro eo, tunc omnes illas perdebat.*

De qua re ſummè admiratus Abbas, quid ei reſpondit Aduocatus.

597 *Lingua tertia multos commouit, iuxta Eccleſiaſt.cap.28. & quae ſit iſta lingua tertia. & numer.598.*

599 *Bellum, qui volunt diſſipandi ſunt.*

600 *Procuratores mali, ſe venales exponunt, frondes habentes in capite, ſicut equi venales.*
601 *Procuratores mali, cum canibus comparentur, ideo dum ſequuntur umbrā, amittunt veritatem, ſicuti accidit cani Aeſopi.*
602 *Litigantes, quomodo poterint ſatiare famem caninam iniquorum Procuratorum, eorumque crumenam implere.*
603 *Qua ſemper inclamat, ſicut Infernus affer, affer.*
604 *S. Iuo Cauſidicorum Patronus, poſtquam ad Cœlum peruenit, ſcalas attraxit, & hactenus nullus eorum amplius ad Cœlum peruenit.*
605 *Sed hoc potius iocoſum, quàm veri dictum exiſtimatur, & vide num. 606. & ſeq. vtinam pro multis id non eſſet verum.*
608 *Procurator litigioſus, & cauilloſus pro idoneo fideiuſſore non habetur.*
609 *à Procuratoribus cauilloſis, & fori anfractus expertibus, perdifficulter exigitur, quod debet ſoluere.*
610 *Procuratores, & ſollicitatores peſſimi inſtruunt clientes ad negandas poſitiones.*
Aduocati, & Procuratores iniqui damnantur, in quo peccarant.
611 *Aduocati cuiuſdam famoſi lingua diu putrefacta fuit ante mortem.*
612 *Aduocatus quidam ſtatim infirmatus loquelā amiſit, quamuis adhuc leuis eſſet infirmitas, & perquiſito ore, nulla erat lingua.*
613 *Aduocatus quidam propter eius eloquentiam dicebatur habere linguam auream, & quid acciderit poſt eius mortem.*
614 *Procuratores iniqui ponunt ſuam ſpem ſuffocandi veritatem, dum partes negant verum.*
615 *à Latronibus quidam miſerabilis aggreſſus, & crudeliter ab eis fuit tractatus.*
616 *Et vſque adeo eum non reliquerunt, niſi poſt quam eum putarunt mortuum. de quo apud Luc cap. 20.*
617 *Latrones illi, qui ſignificantur.*
618 *Procuratores iniqui veritatis lucē abhorrent, vt cæteri Latrones, celando eam ſub falſis interpretationibus.*
Vt Iudices illam non aſpiciant.
619 *Procuratores iniqui in hoc non imitantur Latrones, quia iſti in tenebris furantur, illi verò in luce meridiana. num. 618.*
619 *Cauſidici mali audaciores ſunt Marte, qui, vt fabulantur Poetæ, timet ſolis aſpectum, ne eius adulteria ad notitiam deueniant.*
620 *Latrones à longè fugiunt Tribunalia, vbi Iuſtitia miniſtratur, ſed iniqui Cauſidici ad illa currunt, & quare.*

QVod diximus ſupra de auaris, & iniquis Iudicibus, idem quoque dicendum erit, de Aduocatis, Procuratoribus, cæteriſq; Cauſidicis, qui auaritia ducti, iniuſtum, iniquumque defendere temerario auſu, non erubeſcunt, non ad iuſtitiam, ſed tantùm ad quæſtū oculos conuertentes, O venale hominum genus, prudenter ille, *Vidi morbum incurabilem ad quem curandum non inuenitur Medicus, ſed numquam vidi cauſam adeo deperditam, ad quā tuendam non inueniatur Aduocatus.*

578 (beside "que defendere temerario auſu, non erube-")
579 (beside "ad quem curandum non inuenitur Medicus, ſed")

Quàm peſtilens, & peſſimum ſit malorum Cauſidicorum genus, verbis non ita facilè cō-
580 ſequi poterit, O infamis, & ignominioſa iſtorum profeſſio, mendacium, & iniquitatem pro-
581 tegere toti intenti manendo ad obſcurādam auratam lucem veritatis, iuſtitiæque. Et benè facit dictum illud Senecæ lib. 1. de ira cap. 7.
582 *Turpes*, ait, *lites, turpiores habere ſolent Aduocatos.* Multi enim ſunt, qui ſequuntur Phocionem, qui cum à ſuis reprehēderetur, quod hominem impium in iudicio defendiſſet, reſpon-
583 diſſe fertur, *Quod nemo homo bonus patrocinio indiget.* Et verè dici poteſt, quod nullum eſt vitium ſine patrocinio.

Attendant iniqui Aduocati, rapere, congerere, auferre, poſſidere, quia tandem omnia relinquenda ſunt, & quod peius eſt, eos expectat caterna infernalis. Refert *Ioann. Valent. in ſua ſumm. part. 1. communiloquij diſtinct. 5. de informat. Aduocat. cap. 1.* & ex noſtris adducit *Burg. de Paz in proem. ſelection. ad legem tertiam Thauri. nu. 386. verſ. denique.* Virum quemdam
584 infernum vidiſſe, & Aduocatorum turbam illic circumſpicientem dixiſſe. *Heu venale hominum genus accedite, & mecum in hoc vaſe ſaturamini &c.*

Legitur *in Chronicis Seraphici Patris Sancti Franciſci, & ex noſtris refert* Ceuall. *commun. contra commun. tom. 4. in præfat.* De quodam
585 Aduocato, & Iudice in Hiſpania exiſtēti, qui Ioannes Par. vocabatur, cū eſſet ſemel ad feneſtram ſuæ domus, quæ aſpectum habebat in viam publicam, ſuperuenit quidam cuſtos por-
586 corum, qui cum claudere voluiſſet porcos, in ſtabulo, et non valuiſſet, cœpit iratus vociferare, quaſi inſanus. *O porci maledicti intrate ſtabulum ſicuti Iudices, & Aduocati intrant in infernum,*

Et his dictis ſtatim porci mutuò ſe impellentes ſine mora, et ſtrepitu intrauerunt, quod ip-
587 ſe Iudex, et Aduocatus aſpiciens, timore perterritus, mundanis relictis, ordinis Fratrum Minorum intrauit, et ſanctus homo factus fuit, et propter eius vitam exemplarem ad officiū Generalatus Ordinis Sancti Franciſci euectus fuit. Sed relictis exemplis ad nos.
588 Sicuti enim boni Aduocati æquiparantur ſtellis, fixis tamen in DEO ſuo, et facit illud Daniel. cap. 12. *Qui ad iuſtitiam erudiunt multos, fulgebunt quaſi ſtellæ &c.* Ita iniqui Aduo-
589 cati ſunt ſtellæ, ſed erraticæ, quæ habent duplicem motum ſcilicet pro, et contra, committendo peſſimum illud vitium præuaricationis, *iuxta text. in l. 1. ff. de præuaricat. & l. præuaricationes ff. de verb. ſignificat.* Fertur, de quodam
590 inſigni Aduocato, qui cum iactaret, ſe multū pro vna aduocatione acquiſiuiſſe; alius reſpondit, *ego plus accepi, vt tacerem.*

Narra-

Narratur etiam de alio Aduocato, cui cum
eius cliens dediſſet currum, aduerſarius verò
591 dono dedit ei equos. Cum ergo cliens vi-
diſſet, quod ille Aduocatus potius loquebatur
ad ſanorem aduerſarij, quàm pro ſe, ait, Currus
malè vadit, Aduocatus reſpondit, *Non poteſt
aliter ire, quia equi ſic eum ducunt per illam viá.*
Fertur etiam de illo Aduocato, cui cum da-
592 tus fuiſſet bos, vt pro dante loqueretur, &
cum coram Iudice nihil loqueretur, & videns
cauſam ſuam periclitari, exclamauit, *DEVS
meus quando loquetur bos meus*, Aduocatus ve-
rò qui vaccam ab aduerſario receperat pro ſi-
lentio ſuo, *Reſpondit vacca ita dorè tenet eum
per guttur, quod non poteſt loqui.* Sicque apud
iniquos Aduocatos etiam ſilentium venale eſt.
Erubeſcant Iuriſconſulti illi, ſeu Aduocati,
qui leui intereſſe pecuniario non contremiſcũt
cauſas iniuſtas defendere, & aliquando etiam
peruaricare verè indigni hoc præclaro nomine
593 Iuriſconſulti, cum iuſtius canes poſſint nomi-
nari, quàm homines, nam vt inquit S. *Ioannes
Chryſoſtom. homil. 8. in Ioann* ibi, *Qui in iudicio
dicunt canibus ſimiles ſunt &c.* Vtique mali
594 Procuratores, Aduocati &c. vocandi ſunt ca-
nes, ea de cauſa, quia tam ardens eſt eorum fa-
mis cupiditatis, vt canina videatur, & propterea
omne cibum purum, & impurum deuorant, vt
ſuam burſam hydropicam reddant, parum cu-
rant, an patrocinium ſit iuſtum, an iniuſtum.
595 Imo gaudent ſe ſatiare more canum, alienis
vomitis, & ſic auidè ſuſcipiunt cauſas à zelan-
tibus Iuſtitiæ Aduocatis renunciatas, & foris
eiectas.
Abbas quidam ſummè admirabatur de ſuo
Aduocato, qui dum erat in ſæculo victoriam
596 reportabat de omnibus litibus, in quibus ip-
ſe aduocabat, & cũ habitum Religioſum ſum-
pſiſſet in nulla, quàm pro Monaſterio defen-
debat, palmam reportaſſe valuit. Vnde dictus
Abbas huius rei rationem ab eo ſcire voluit,
qui reſpondit, dum eram in ſeculo, mendacia
cumulare poteram, ſed id in Religione non eſt
mihi permiſſum &c.
Oraculum Diuinum in Eccleſiaſt cap. 28. ait,
Lingua tertia multos commouet, loquitur enim
597 ibi de lingua mali Aduocati. Tres ſunt lin-
guæ, quæ loquuntur in iudicio, prima eſt eius,
qui accuſat, ſecunda accuſati, tertia Aduocati,
vel Procuratoris, qui dum malus eſt, omnia
commouet, ita inquit Hug. Carenſ. ſuper dicto
loco Eccleſiaſt. ibi, *lingua tertia eſt lingua Ad-
uocati, quæ eſt tertia ab Actore, & reo, hæc lingua
598 multos commouit, milites, ruſticos, clericos, Mo-
nachos ad bella, & lites.*
Iuſtè dixit Regius Propheta in pſalm. 67. ad
Dominum conuerſus; *Diſſipa gentes, quæ bella
599 volunt*, ſicut ſunt mali cauſidici, qui ſemper
lites deſiderant, ſicuti Medici infirmitates. Et
poſſumus iure aſſerere, quod ſupradicti, ſe ve-
nales exponunt, frondes habentes in capite,
600 ſicuti equi venales, occurrunt venientibus,
dicentes, Domine benè veniatis, quid habetis
facere in Curia, ſi habetis litem, meum patro-
cinium ſumite.
Heu miſeri, verè neſciunt, quid faciunt, &
quia prædicti comparantur canibus, dum ſe-
601 quendo vmbram, ſicuti accidit cani Aeſopi,
veritatem amittũt, ſeu relinquunt. Qualis erit
miſeria infelicis litigantis, manendo ſub parro-
cinio ſimilium Procuratorum, nõ aliter, quàm
in manibus canum, & quomodo poterit eos
602 ſatisfacere, & quibus muneribus crumenam
implere, quæ non aliter, quàm Infernus clamat
affer, affer.
603 Parua quippe ſpes eſt ſalutis huiuſce farinæ
Iudicum, Aduocatorum, Procuratorum, Solli-
citatorum, Notariorumque remanet. Nam
vulgò dicitur S. Iuonem Cauſidicorum Patro-
604 num, poſtquam ad Cœlum peruenit, ſcalas
attraxiſſe, & hactenus ſupradictorum neminẽ
amplius ad Cœlum peruenisse.
Verumtamen, quamuis magis iocosè, quàm
verè id dici exiſtimem, nihilominus vereor,
605 ſollicitaque cura angor, ne plerumque id ve-
rum ſit. O quanta patrocinia hic felicia, ibi in-
felicia futura, ac nimis multos prius dictũ non
iocoſum, ſed verum experturos, qui per ſub-
tilia vincunt vtilia, qui cauſas differunt, vt
partibus litigantibus damnum inferrant, qui
606 aliud faciunt, quàm ſuis clientulis afferant
fructus, qui veluti ranarum ſonis, & cantibus
actorum molem efficiunt, & tamen nihil fru-
ctuoſum perficiunt, & quæ ſunt ſimilia in foro,
607 proh dolor? nimis nota, imò infinita, vt nec
ab eo, qui illa proſpecta habet, ſatis deſcribi
queant.
Meritoque pro idoneo fideiuſſore nõ habe-
608 tur procurator litigioſus, & cauilloſus. *Bart.
& alij in l. 2. in princip. ff qui ſatiſdar. cog.* Iaſ. *in
l. 2. num 19 ff ſolut. matr.* Hippol. Marſil *in rub.
ff. de fideiuſſ. cũ alijs allegatis per Natt. conſ. 143.
num. 10. verſ. eſt cauſidicus, & ſolitus litigare. &
rixari &c.* & ratio eſt, quia à talibus Procura-
609 toribus cauilloſis, vti fori anfractus experti-
bus difficilius pecuniam, quàm ab Hercule
clauam quis extorquet, *vt latè per Hering. de
fideiuſſ. cap. 7. à num. 590.*
Contra prædictos adduco quoque doctrinã
Plott in tractat. de in lit. iurand. §. 36. nu. 2. & 3.
vbi tradit, quod aliqui Aduocati, & Procura-
610 tores, & peſſimi ſollicitatores, clientulos ad
negandum poſitiones inſtruunt, dicendo, ſi il-
las fateris perdis cauſam, non tamen dicunt ſi
eas negabis perdis animam. Iuſtèque prædicti
poſtea condemnantur in quo peccarunt. Fer-
611 tur enim de quodam famoſo cauſidico, cuius
lingua diu ante mortem putrefacta fuit, peſſi-
mè eam fætendo, manifeſtè oſtendens, quod in
quo peccauerat, puniebatur.
Aſſeritur etiam de alio ſimili, qui ſtatim,
612 atque ægrotauit ad mortem, amiſit loquelã,
de qua re admirati amici, quod tam ſubitò lo-
quelam amiſiſſet, cum adhuc non multùm de-
biis

Digitized by Google

bilis eſſet, vnde ſcrutando eius os, nullam lin-
guam inuenerunt. Iuſtè enim lingua canum,
quæ ſuper omnes latrat, canibus Inferni datur,
et habetur in pſalm. 67. *Lingua canum ex ini-
micis &c.* Tandem fertur de quodam celebri
Aduocato, de quo propter facundiæ excellen-
613 tiā iactabatur, quod linguam auream habe-
ret, quodque cum ſemiſatuus id audiret, poſt
mortem ſepulchrum eius aperuit, vt linguam
auream furaretur, ſed non aurum, ſed horridū
animal inuenit, Iute quidem, quia ore ſpeciali-
ter peccauit, de quo *Iob cap. 15. Condemnabit te
os tuum &c.*

Itaque in viam nunc redeundo, veritas eſt,
quod iniqui Cauſidici, in negatione ponunt
614 ſpem ſuam ad ſuffogandum verum, & con-
gruunt antiqua illa & veriſſima carmina Plau-
ti, nempe

Noſtra ætas non multam fidei gerit,
Tabula notantur, adſunt teſtes duodecim
Tempus, locumque ſcribit Auctriarius
Tamen inuenitur Rhetor, qui factum negat.

A latronibus aggreſſus fuit miſerabilis ille
vir, de quo mentionem facit Euangelium *apud
Lucam cap. 10.* dum diſceſſit è Hieruſalem itu-
615 rus in Iericum, quorundam ſuorum negotio-
rum gratia, & crudeliter ab illis tractatus fuit,
& non contenti omnibus rebus, quas ſecum fe-
rebat impiè ſpoliaſſe, crudeliter etiam illum
616 vulneribus affecerunt, eumque non dereli-
querunt, niſi poſtquam mortuum, eum puta-
runt, verba textus ſunt. *Homo quidam deſcen-
debat à Hieruſalem in Iericō, & incidit in latro-
nes, qui etiam deſpoliauerunt eum, & plagis im-
poſitis abierunt, ſemiuiuo relicto.* Quas perſonas,
poterant ſignificare iſti latrones, non minus
617 crudeles quàm auari? Niſi mali Aduocati
verba ſunt Hugonis Cardinalis in d. cap. 10. Luc.
ibi, *Incidit in latrones*, ideſt, *in manus iniquorū
Aduocatorum &c.*

Latrones iſti odio proſequuntur veritatis lu-
cem, ſicuti cæteri latrones, celando eam ſub
618 falſis interpretationibus, vt Iudices illam nō
aſpiciant. Et contra morem aliorum latronū
non timent Solem, cum in tenebris furentur.
Sed iſti latrocinantur in ipſa luce meridiana.
Audaciores ſunt Marte, qui ſicuti fabulantur
619 Poetæ, ne ſua adulteria ad notitiam deueni-
rent, timebat Solis præſentiam.

Alij latrones à longè fugiunt Tribunalia, vbi
Iuſtitia miniſtratur, ſed iſti currunt ad illa, quia
620 non timent damnum, ſicut illi, ſed ſperant lu-
crum, Iſti ſunt latrones crucifixi, non à Iudæis,
ſed ab auaritia, non in Cruce lignea, ſed argē-
tea. *Pars aduerſa crucifixit ipſos*, (verba sūt Pe-
tri Berconij in dict. verb. Aduocat.) *pecuniam
cruciatam eis dando.*

SVMMARIVM.

621 *Aduocati, Procuratores, &c. eò, ſunt iniquio-
res, quantò magis auari ſunt.*
*Cauſidici auari non ſolum ſpoliant bonos clien-
tes, ſed etiam vulneribus afficiunt num. 621.*
622 *Litigantes infeliciſſimam ducunt vitam, dum
multo ære alieno contrahunt.*
*Debitis, qui ſunt onuſti afflictiſſimam ducunt
vitam num. 622.*
623 *Cæſar Auguſtus pro eius perſona quare emi iuſ-
ſerit culcitram (vulgo* matarazzo*) cuiuſdam
Equitis Romani mortui, cum magno ære alieno*
624 *Cauſidici auari non ſolum ſpoliant bonis, &
vulneribus ideſt debitis implent clientes, ſed
etiam occidunt.*
Decoctus æquiparatur mortuo nu. 624.
623 *Litigantes poſtquam multo ære alieno ſunt ob-
ſtricti, niſi admittantur ad miſerabile refugiū
ceſſionis bonorum.*
625 *Coacti ſunt, quando aliter non poſſunt ſatisfa-
cere, dum viuunt, ſe ſepelire in aliqua Ec-
cleſia, ne ſepeliantur in perpetua carcere. nu-
mer 625.*
626 *Litem introducens, debet aſſerere aduerſario,
aut tu me perde, aut ego te.*
*Et ſæpius experitur peius, quia ambo perdun-
tur.*
*Litigans ſi perdat remanet nudus, ſi verò vin-
cat, remanet ſeminudus.*
627 *Pyrrhus Epirotarum Rex, cum ſemel, atque
iterum Romanos glorioſè viciſſet, ſed adeo dimi-
nutis viribus ſe poſtea reperit.*
*Vt exclamaſſe fertur, ſi tertiò Romanos viciſ-
ſet, erat vltimum exterminium eius, & Regni.*
628 *Litigaturo tribus magnis ſaccbis opus eſt ſcili-
cet, pecunia, patientia, & ratione.*
*Victoria illa eſt infælix, quæ magno acquiritur
diſpendio.*
629 *in Templo Delphico aureis literis conſcriptum
erat, Æris alieni, & Litis miſeriam, fac vt effu-
gias.*
630 *Litigantes ſunt ſimiles Chymiſtis, qui laborioſè
quærunt lapides, donec omnia bona dilapident.*
631 *Chymiſti, & litigantes pari paſſu ambulant in
ſtultitia, & tandem ambo in idem incidunt in-
fortunium miſeriarum.*
632 *Chymiſti cuiuſdam caſus refertur, qui tamquā
ingenioſus venator, quærebat aurū, à Leone X.
Pont. Max. quia ei dedicauerat librum, de auro
conficiendo è qualibet materia, nu. 633.*
634 *Sed fuit deluſus à Papa. & quomodo.*
635 *Lis eſt monſtrum horrendum, & quartū DEI
flagellum diuitibus, reſeruatum.*
*Diuites fame diteſcunt, peſtem fugiunt, belloq;
triumphant.*
*ex Litibus diuites pauperes efficiuntur, & pau-
peres mendici.*
Litiget, & ædificet, qui vult citò pauper fieri.
636 *Litis comes eſt miſeria, rancor animi, vana
ſpes, timor, labor &c.*

Litem

Litem cum quis, per decem, & amplius annos ſubſtinuiſſet, vt reſpirare poſſet, profectus fuit ad imminentis belli conflictum.

Litigantes turbantur innumerabilibus ſollicitudinibus.

637 *Litigator, & luſor æquiparantur, quia vterq; ſpem vincendi habet.*

Litigantes vana ſpe vincendi ducti, ſtultè viuunt, nec curant aduerſitates.

638 *Litigantes ſub ſpe vincendi non curant rigorem Iudicum, ſuperbiam Aduocatorum, ambitionẽ Procuratorum, ſordes Notariorum.*

Litigare nihil aliud eſt, niſi perpetuò ingemiſcere.

639 *Litigans in perpetuo motu eſſe debet, modò Iudicem, modò Aduocatum, modò Procuratorẽ, modò Notarium inuiſendo.*

640 *Litis ingreſſus eſt infœlix, progreſſus infœlicior, exitus verò infœliciſſimus.*

641 *Alcides, quamuis innocens noluit litigare in integerrimo Areopago Athena, & quare.*

642 *Litiganti numquam apparet lux illius diei, quo lis eſt terminanda.*

642 *Expectatio in rebus omnibus eſt moleſta, & vbi magis expectare oportet, quam in lite, quæ finem neſcit.*

643 *Mulier quædam prudens, cum vidiſſet turbam magnam ſtudentium in Legali ſcientia, & omnes erant eiuſdem patria, ex hoc prædixit illius exterminium. & quare nu. 644.*

645 *Ferdinandus Hiſpaniæ Rex laudabiliter prohibuit Aduocatum, aut Cauſidicum nullum in Indiam Orientalem ducere, & quare.*

647 *Literaturam, ſi quis non agnoſcat, is in potentiam Domini intrabit. declara vt num. 648.*

649 *Aurum vbi lucet, obſcuratur conſcientia.*

650 *Aduocatus quidam cum recuſaſſet ſumere patrocinium cuiuſdam malæ cauſæ, & cum fuiſſet ei oblata magna ſumma aureorum.*

Cum impreſſione imaginis Magni Ducis, Patrocinium tunc ſumẽdo. quomodo exclamauerit.

651 *Compedibus aureis conſtringi durum eſt.*

VLterius Aduocati, Procuratores alijque
Cauſidici eò ſunt iniquiores, quantò sũt
621 magis auari, & non ſolum ſpoliant Clientes,
vt dixi, ſed etiam vulneribus afficiunt, non ſolũ
auferunt quidquid habent, ſed etiam tantò ære
alieno occaſione litis contrahunt, vt hac de
622 cauſa infeliciſſimam ducant vitam, qualis eſt
illa eorum, qui debitis ſunt onuſti, eamque af
flictiſſimam deſcripſi *in annotat. ad deciſ. 9. à numer. 251. verſ. contra ære alieno obæratos omnia iura inſurgunt, & tamquam ſignum ad ſagittas poſiti &c. part. 3. recent.*

Et facit, quod fertur, de Cæſare Auguſto,
qui iuſſit pro ſua perſona emi culcitram (vulgo
623 matarazzo) cuiuſdam Ciuis Romani in magna
miſeria defuncti propter magnum æs alienum ab eo conflatum, & cum Miniſtri Cæſaris non parum admirarentur de tali emptione, & percontati fuiſſent ab eo de hac nouitate, reſpondiſſe fertur Imperator, (& narrat *Macrob. lib. 2. Satur. cap. 4. & Eraſm. lib. 4 in Apoth. in Auguſt. num. 31.*) habenda eſt ad ſomnum mihi conciliandũ illa culcitra, in qua illæ Eques, tanto ære alieno obſtrictus ſomnum capere potuit &c. ſed perſiſtendo in terminis.

Imò non ſolùm Cauſidici auari ſpoliant bo-
624 nis, & vulneribus, ideſt debitis, implent cliẽ-
tes, ſed etiam occidunt, & non tantùm, quia decoctus æquiparatur mortuo. *vt aduertit Rota coram bon. mem. Card.* Seraph. *deciſ. 794. numer. 17. verſ. habebatur, ac ſi in humanis eſſe deſijſſet, & deciſ. 226. num. 11. par. 4. diuerſ. cum alijs allegatis in cauſa Romana Domorũ 23. Iunij 1642. coram Reuerendiſſ. D.* Paratino. *verſic. ſuper addita morte ciuili per decoctionem*

Sed quoque ſi non admittantur ad miſerabi-
le refugium ceſſionis bonorum dicti litigãtes,
625 cum non habeant tot in bonis, vt debita cõ-
tracta perſoluant, coacti ſunt, dum viuunt ſepeliendi ſe viuos in aliqua Eccleſia, tamquam eſſent defuncti, ne ſepeliantur in aliqua perpetua carcere, & hic eſt finis litium. Et ſæpe proh dolor hodie videmus practicari illud *Senecæ lib. 1. de ira*, dum quis incipit litigare, aſſerere debet aduerſario, *aut tu me perde, aut ego te.*
626 Sed peius heu expetitur, Ambo perduntur,
quia qui perdit, nudus remanet, & qui vincit
in ſubucula aſpicitur, Pyrrhus Epirotarum
Rex cum duas victorias de Romanis ſumma
cum laude reportaſſet, poſt ſecundam victoriã,
627 cum numeraſſet exercitum illud adeo dimi-
nutum reperit, vt exclamaſſe fertur, ſi adhuc tertio prælio Romanos viciſſet, penitus actum erat de eo, & Regno.

Vnde ſic quoque poteſt aſſeri de victorijs litium; nam earum finis ferè ſemper eſt tragicus, & triſtiſſimi, ac mortiferi euentus, vt ad longũ docui *in proem. par. 7. recent. à num. 115.* Vtinam
lites introducentes, attentè cõſiderarent, quid
628 ſit lis, nam vt vulgò dicitur litigaturo opus
tribus magnis ſacchis, ſcilicet pecuniæ, patientiæ, & rationis, & aliquando nec ſufficiunt. *Infœlix eſt illa victoria quæ multo acquiritur diſpendio.* Congruitque tertium illud præceptũ
639 in templo Delphico aureis literis conſecratũ
ÆRIS ALIENI, ATQVE LITIS MISERIAM FAC VT EFFVGIAS, illudque refert *Rota coram re. mem. Arguellio in cauſa Vlixbonen. Nullitatis profeſſionis 29. Ianuarij 1646. §. Tertio quia. verſ. quanta ſit miſeria docuit tertium illud &c.*

Non enim abſimiles ſunt litigantes Chymi-
ſtis, qui laborioſè quærunt lapides, donec om-
630 nia bona dilapidauerint, & ita litigantes ſe,
& opes conterunt, donec triſtiſſimum litis euẽtum experiuntur, & Chymiſtarum proemium, ſcilicet extremam paupertatem ſentiunt. Itaque Chymiſti, et litigãtes in ſtultitia pari paſſu
631 ambulant, et tandem ambo in diem incidũt
infortunium miſeriarum. Placuit hic referre caſum cuiuſdam Chymiſti, qui ad Leonem X.

Roma-

Romanum Pontificem, tamquam ingenioſus
632 venator adijt, ac valde in prædicta arte Chy-
mica excellebat (quam hoc æuo exercēt multi,
qui dum aurum quæritant, argentum etiam
amittunt) libellum porrigens, quem de auro
è quauis propemodum materia conficiendo,
non ſine eruditionis fuco, conſcripſerat.

Pontifex donum non aſpernatus, beneuola
manu admiſit, et hominem reſponſo liberali
633 cenſuit remunerandum, ſed cum ille peteret
amplam aliquam remunerationem, Pontifex
amplum ſacchum, ſed vacuum ei donare iuſſit,
addito dicto, Non ingratum ſibi fuiſſe munus
oblatum, et videri aurea munificentia compē-
ſandum, quia tamen ille, ipſe ſcientiam certam
conficiendi auri calleret, iudicare Pontificem,
634 commodiſſimū ipſi fore ſacchum amplum, vt
habeat, vbi aurum à ſe conſectum reponat. O
aurificem miſerum, qui mendicat aurum, quod
facere, quod donare poterat. Sed relictis his
Chymiſtis, redeo ad litigantes.

Et fidem mihi in hoc præſtent, et tantò ma-
gis, quia depono contra proprium intereſſe,
(cum concordia non faciat pro Iuriſconſulto,
ſicuti nec pax pro milite, nec ſanitas pro Medi-
635 co.) Monſtrum horrendum eſſe litē, et quan-
tum DEI flagellum reſeruatum diuitibus, qui
peſtem fugiunt, ſame diteſcūt, bello triumphāt,
ſed ex litibus redduntur pauperes, ex pauperi-
bus Mendici, et verè dixit ille

Litiget, ædificet, qui vult citò pauper haberi.

Heu quanta mala proueniunt ex litibus, vt iam
& adde, quod diſſerui in ſupra allegato loco.
636 Litis atra comes eſt miſeria, rancor animi,
vana ſpes, perpetuæ curæ, timor, odiū, ſimultas,
diſſidium, inquietudo, labores, Hinc miſer ille
litigans, qui per decem, et plus annos amarū
litium calicem degluxit, vt poſt tātum tempus
aliquantulum reſpiraret, profectus fuit ad im-
minentis belli conflictum.

Nam litigantes turbantur innumerabilibus
ſollicitudinibus *l. omnes*, ibi, *turbulentam obſer-
uationem prætorij, quæ imminet litigantibus &c.*
637 *C. de Epiſcop. & Cler.* Videmus etiam, quod
luſor, et litigator æquiparantur, quia vterque
ſpem vincendi habet. Hac ſpe vana ducti liti-
gatores, ſtultè viuunt, nec curant aduerſitates,
rigorem Iudicum, ſuperbiam Aduocatorum,
ambitionem Procuratorum, ſordes Notario-
rum.

638 Nam litigare nihil aliud eſt, quàm ſemper
occaſionem dandi ori ſuſpirandi, oculis plan-
gendi, linguæ querelandi, menti ſe affligendi,
pedibus ſe inquietandi, modò Aduocatum,
639 modò Procuratorem, modò Notarium inui-
ſendo, marſupio ſe exonerandi, modò vni, mo-
dò alteri ſalaria, aut munera dando.

Ipſaque experientia veri magiſtra in hoc ca-
ſu loquatur, cum nimis exploratum ſit, quod
640 litium ingreſſus eſt infœlix, progreſſus infœ-
licior, et exitus infœliciſſimus, exemplum no-
bis reliquit Alciades, qui cum ab Athenienſi-
bus è Sicilia citaretur, vt ſuper criminibus re-
ſponderet, abdidit, ſe negans litigaturum, ſi
quoquo modo liceret effugere, at multis re-
641 plicantibus, non igitur confidis de integer-
rimo iudicio Areopagi Athenæ, at ipſe repli-
cauit, ne matri quidem crederet, quia metue-
bat ne ſors imprudens albi calculi loco, nigrū
immitteret, cum habeant ſua ſydera lites.

Et hoc maximè dum in manus rapaciū Pro-
642 curatorum, Aduocatorum etc. in ſœlici ſorte
inciditur, quia lux nunquam apparet, illius
diei, quo lis eſt terminanda. Omnibus in re-
bus moleſta eſt ſemper expectatio, at vbi ma-
gis expectare oportet, quàm in litigijs, teſtatur
quotidiana litigantium querela, innuitque
text. in l. etiam. 15. ibi, *nonnullas moras exercita-
tio iudicij habet. ff. vt legat. nom. cauſ. ind. l. quod
debitum.* 51. *ff. de pecul.*

Narrat Gerſon in ſermon. ad Regem Fran-
ciæ de quadam prudenti muliere, quæ viden-
643 do turbam magnam ſtudentiū in legali ſcien-
tia, et omnes erant eiuſdem patriæ, præuidit
exterminium eorum Ciuitatis, ita dicendo,
*Huc ſolus eſt vnus in patria noſtra Aduocatus,
& ferè tota patria deſtructa eſt, quid fiet de tam
644 ingenti caterua?* Quaſi dicere vellet, ſi patria
mea, quia vnicum habet Aduocatum ferè de-
ſolata eſt, O iſtorum infelicem, et deplorandam
Ciuitatem, vbi non vnus, ſed tot erunt, actum
eſt de ea. Iure ergo *Bodinus lib. 5. de Republic.
cap. 1. num.* 511. laudat Ferdinandum Hiſpaniæ
645 Regem, prohibentem, Iuriſconſultum, aut
Cauſidicum in Indiam Orientalem ducere, ne
litium ſemina ab illis importarēt. Origenes ſu-
per illud Exod. cap. 8. *Percutiam omnes terminos
646 eius ranis.* In originali Ranæ (inquit) ſigni-
ficant clamoſas Aduocatorum allegationes.

Tandem attentè perpendant iniqui Aduo-
cati, Procuratores etc. ac ſimul contremiſcāt.
Regius enim Propheta Dauid conuerſus ad
DEVM, vt habetur in pſalm. 70. ait, *Quoniam
non cognoſco litteraturam, introibo in potentiam
Domini &c.* Quando ego cogito, *ferè ac ſi di-
647 ceret*, me non eſſe litterarum, mihi ſpes blan-
ditur, Cœlum aſſecuturum, et beata illa Ciui-
tate fruiturum, de quo introitu dubitarem, ſi
literas ſcirem. Exilium ergo à Cœlo habebūt
viri literati, hoc nullatenus verum eſſe poteſt.
At, vt breuiter me expediam, audiamus ad
propoſitum noſtrum qualiter dictum textum
intelligit *Cardin. Hug. in d. pſalm.* 70 ibi, *Hoc
648 intelligitur ad literatura Aduocatorum, quæ
multos retrahit, ne ſaluentur, ipſa enim præcipuè
dicitur literatura; literatura enim eſt congeries
literarum, ideſt Decretales &c.*

Literæ iſtæ ſunt valde periculoſæ, difficulter
ſaluantur iſti litterati, pro damnatis habentur,
649 qui fraudulenter exercent tale exercitium,
et ſic locum non habebunt in Cœlo, *Vbi aurū
lucet, obſcuratur conſcientia &c.* Refertur de
quodam Iuriſconſulto, qui oblatum ſibi cuiuſ-
dam

Digitized by Google

650 dam cauſæ nõn ita bonæ patrocinium, recu-
ſauit illud ſuſcipere, nec inſtãtibus precibus ad
eius defenſionem adduci potuit. Verum cum
deprecator nõ mediocrem ſummam aureorum
Hũgaricorum, quibus impreſſa erat Cataphra-
cti bellatoris imago, ipſi donaſſet, exclamauit
Doctor, *Captiuum me tenes, Quis enim, tot ar-*
651 *matis reſiſtere poterit?* Et verè dicitur, quod
Aureis compedibus ſtringi durum eſt.

Plura verò circa malos Aduocatos alioſque iniquos Cauſidicos ponit *Caroc. in tractat. de locat. & conduct. part. 1. titul. de expenſ. & hi. penſ. quaeſt. 8. num. 2. verſ. Aduocati, Procuratores, & Notarij appellantur canes Curiarum &c.* cum ibi allegatis, & adde *Thor. in Compend. deciſ. Neapolit. in verb. Aduocatus*, & nuper per Thom. Pellicion. *quaeſtion illuſtr. titul. de Aduocat. quaeſtion. 39. §. Et quoniam. verſ. iuſto DEI iudicio tales mali Aduocati &c.* Ioan. Paul. Xamar *in tract. 11. de offic. Iud. & Aduocat. part. 2. quaeſt. 1. num. 32. verſ. Iudex inquirit contra Aduocatos cauilloſos &c. & num. 35. verſ. voraciores lupis, & crudeliores coruis &c. videatur etiam* Guillelm. le Rouille *in tract. de Iuſtit. & Iniuſt. lib. 3. cap. 5. numer. 10. & ſeq.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 186. à numer. 59. verſ. ſordidos Cauſidicos, & Aduocatos &c.* Matth. Berlich. *practicabil. concluſ. part. 1. concluſ. 9. à numer. 60. & praeſertim numer. 66. verſ. impij Procuratores, Notarij, & Aduocati tamquã excoriatores pauperum, canes Curiarum, & deuoratores ciuili &c.*
Deſiſto, & quæ dixi, in bonam partem ſuman-
652 tur, zelo quippe Chriſtiano, & pro communi
bono, & loquendo tantum de iniquis, indi-
gniſque Aduocatis, ac cœteris cauſidicis hæc
ſcripſi, nec vmquam intellexi, neque per ſom-
nium bonos, iuſtoſque Aduocatos tangere, cũ
iſti omni laude ſint digni, vt dicam infra. Aſſe-
rere etiam poſſum, quod mali Aduocati, ac
cœteri iniqui Cauſidici non ſunt Aduocati, nec
aliter cauſarum patrocinatores, ſed bene eorũ
ſimulacra, & de iſtis ſupra ſum locutus, nam
& hi ſunt Sathanæ Miniſtri, contra quos atrè
quilibet debet inſurgere.

SVMMARIVM.

653 *Aduocatus bonus quaſi in DEVM transmutatur.*

654 *Pater orphanorum eſt DEVS, Aduocatus bonus, affectu paterno defendit orphanos.*
DEVS, quia eſt ipſa Iuſtitia ad iuſta tantùm reſpicit, ſic etiam bonus Aduocatus. numer. 954.

655 *Iuriſconſulti officium eſt, iuſtum, ab iniuſto, falſum à vero diſcernere.*

656 *DEVS eſt vnus, & bonus Aduocatus eſt adeo vnus, vt numquam erit alter, quod ſemper fuit in defendendo verum.*

657 *DEVS eſt pax, & Aduocatus bonus eſt adeo pacificus, vt omnia tentet, vt ad pacem partes conducat.*

658 *DEVS immortalis eſt, & pius Aduocatus eſt immortalis, ſed in fama bonitatis, & iuſtitia acquiſita penes populum.*
DEVS diues eſt, & bonus Aduocatus eſt diues, quia ſuo contentatur, diuitemque poſſidet animam.

660 *Aduocatis bonis magnum praemium eſt reſeruatum in Cælo, nam & fulgebunt quaſi ſtella.*

661 *Aduocati pij plus apud DEVM merentur, quàm ſacri verbi Concionatores, ſed quis eſt hic? ſecundùm Marcheſ. ſed reijcitur.*

662 *Aduocationis Officium laudandum eſt, non ſolum quia eſt licitum, & honeſtum, ſed etiam quia neceſſarium, & meritorium eſt.*

663 *D. Vincentius Compagnus extollitur.*

664 *DEVS in hoc mundo ſaepius exercuit officium aduocationis.*

665 *CHRISTVS apud Patrem in Cælo exercet pro genere humano officium Aduocati.*

666 *Aduocati aequi gloriari poſſunt ſe gerere officium Saluatoris Noſtri, adeo laudabile, & meritorium.*

667 *Sancti plures officium Aduocationis exercuerunt.*

668 *B. Virgo eſt excellentiarum omnium DEI incomprehenſibilium compendium &c.*

669 *B. Virgo in quotidiana oratione, Salue Regina &c. vocatur Aduocata noſtra.*

670 *B. Virgo in aduocando pro genere humano, ipſe multoties praeuenit.*

671 *B. Virgo mirum in modum gaudet de nomine Aduocata vt num. 672. & 673.*

673 *pro Aduocata ſua, ſi quis ſuſcipiat Beatam Virginem, non dubitet de victoria ſua cauſa. & num. 674*

674 *Damnari non poteſt ille, pro quo Beata Virgo exorauit, quia eius preces efficaces ſunt.*

675 *B. VIRGO eſt tamquam primum Mobile inter Angelos, & Beatos & quomodo num. 677.*

676 *Primũ mobile cum ſuo diurno motu rapit poſt ſe omnes ſferas inferiores.*

ADuocati igitur æqui, ſicuti cœteri Cauſi-
dici, qui non auaritiam, ſed auratam lu-
cem veritatis ſedulò intuentur, non parum, vt
dixi, ſunt egregijs laudibus cohoneſtandi, Nec
altius eos poſſum extollere, niſi aſſerere bonũ
Aduocatum quaſi in DEVM trãſmutari, O ſtu-
653 por magnus officij Aduocationis, iuſtè, ſan-
ctèque adminiſtrati. *DEVS eſt pater orphano-*
rum, Aduocatus affectu paterno protegit, &
defendit orphanos. *DEVS, quia eſt ipſa iuſtitia,*
654 ideo ad iuſta tantùm reſpicit, Aduocatus
amore Iuſtitiæ, ſurdus, & cœcus, ad omnia quę
in terra ſunt, ſolùm ad iuſta attendit, cum Iu-
655 riſconſulti officium illud præcipuum ſit, iu-
ſtũ ab iniuſto falſum à vero diſcernere. DEVS
eſt vnus, bonus Aduocatus, eſt adeo vnus in
defendendo iuſtitiam, vt ob quantumuis ma-
656 gnam potentiam, numquam erit alius, eius,

quod ſemper fuit, vnum tantum calamum, lin-
guamque habendo pro honore iuſtitiæ, quæ eſt
conſtans,& perpetua volũtas iūs ſuum vnicui-
que tribuendi, *D E V S eſt pax*, & Aduocatus
657 eſt pacificus, ſudat, omniaque tentat,vt par-
tes ad pacem, omnium rerum pulcherrimam
deducat, & in hoc adeo anhelat, & ſitibundus
eſt, vt parum curet de propria crumena con-
tribuere. Denique DEVS *Immortalis eſt*, *&*
Diues, pius verò Aduocatus eſt immortalis,
ſed in ſama bonitatis, & iuſtitiæ acquiſita pe-
nes populum. Diues eſt, quia ſuo contenta-
tur, diuitemque poſſidet animam bonis ſpiri-
658 tualibus, quæ ſunt veræ diuitiæ, non curat
enim poſt aurum abire, quia eius ſectatores in
enormitates indicibiles cadunt.

Magnum ſanè proemium eſt reſeruatum in
Cœlo bonis Aduocatis, nam vt inquit Ora-
culum Diuinum apud Daniel. cap. 12. *Qui ad
iuſtitiam erudiunt multos. fulgebunt quaſi ſtellæ
in perpetuas æternitates*. Eſtque verior opinio,
659 ſi boni Aduocati exerceant munus eorum,
vt debent, merentur apud DEVM, pluſquam
ſacri verbi Concionatores,& religioſi,*vt tenent*
Parlador. *lib. 1. rerum quotidian. cap. 2. numer.* 8.
Bugoſ.de Paz. *in proem. leg. Thaur. numer.* 382.
Hierom. Ceuall. *comm.cõtra commun.quæſt* 637.
num. 14. verſ. ſic verior eſt opinio &c. *Burg.* Ca-
ualc. *deciſ. Peri Fiuizan. num. 21. verſ. Aduocati
vtentes leges prout debent &c par.* 1. vbi aſſerit ſic
quoque affirmaſſe *in tractat. de vſufruct. mulier.
relict. ſub numer.* 205. *&* *vide* Gregor. *in legg.
Hiſpan. l. 1. titul. 4. par. 3. verſ. los iuzgadores*, vbi
660 aſſignat rationem. Sed quis eſt iſte? inquit
*Marcheſ. de Cõmiſſ. tom. 2. cap. 2. §. 2. fol 338. n. 4.
verſ. Cauſidici legibus vtētes meliorem Fratribus
Prædicatoribus vitam ducunt, ſed quis eſt iſte?*

Decipitur tamen in hoc Marcheſ quia mul-
ti ſunt Aduocati, & Procuratores in Romana
Curia vita, & doctrina inſignes, atteſtante ip-
ſo *Marcheſ. pariter de Commiſſ. tom. 1. part. 1.
cap 3. fol. 168. num. 192. verſ. Proborum procura-
torum præcipuè Romana Curia ſemper abundat,
quorum laudes, & ingenij acumen cantico &c.*
661 Sunt enim nonnulli ex eis,qui vitæ ſanctimo-
niam cum doctrina coniunctam habent, & ſic
depulſa omni caligine auaritię pauperibus gra-
tis, & lætanter patrocinantur, mercedem ſpe-
rando ſuperabundanter ab eo,qui in miſericor-
dia eſt diues. Etſi tractaretur, vt cauſas iniu-
ſtas ſuſciperent, exemplo acutiſſimi I. C. Papi-
niani potius mortem, quam eas ſubirent.

Poſſem ex eis plures adducere,ſed alibi id re-
ſeruo, & ſolum quaſi per tranſitum afferam
663 Excellentiſſimum D. meum Vincentium Cõ-
pagnum I. C. Romanum, Socerum meum, quē
indiſſolubili amore complector, Is enim eſt le-
gum peritia, rara prudentia, miro rerum vſu,
ac morum integritate inſignis, depono ſuper
hoc calamum, ne aliquid mihi obijciatur.& ſa-
ma communis, quæ non mentitur, ipſa inter-
rogetur, necnon pro me loquatur.

Aduocationis officium inſuper laudandum
eſt, cum non ſolùm honeſtum, licitum,vtile ſit,
664 immo etiam maximè neceſſarium, & merito-
rium ſit, ſufficiat aſſerere Omnipotentem
DEVM noſtrum, dum in hac lacrymarum val-
le permanſit, pluries tale officium exercuiſſe.
Fuit enim Aduocatus S. Mariæ Magdalenæ, in
tribus caſibus, *vt habetur apud Luc. cap.* 10. *in
fin. apud Matth. cap. 26. & Marc. cap. 14. & Luc.
cap.* 7. Item Diſcipulorum, dum euellebant ſpi-
cas, & comedebant. *Matth. cap.* 12. Item fuit
aduocatus mulieris deprehenſæ in adulterio,
Ioann. cap. 10.
665 Et nunc in Cœlo continuè exercet pro ge-
nere humano apud PATREM aduocationis of-
ficium, vt habetur apud Ioan. cap. 2. ibi, *Sed &
ſi quis peccauerit, habemus Aduocatum apud Pa-
trem, IESVM Chriſtum &c.* inquit, etiã Apo-
ſtolus, ad Hebre. cap. 9. *Aduocatum habemus
CHRISTVM apud Patrem*, & facit quoque
hic, quod dicit Beda ſuper illud Marci, & legi-
tur in primo Sabato Quadrageſimæ; nempe.
*Cum ſero factum eſſet, filius, vt formam homi-
nis impleret, obſecrandum Patrem putat eſſe pro
nobis, quia aduocatus ipſe eſt.*

Glorientur ergò æqui aduocati, dum exercēt
666 officium Saluatoris Noſtri, adeo meritoriũ,
& laudabile, prout exaggerant *Alberic. in l. ſi
quis; deſideria* 1 *ſub num. 5. verſ. patet per exempla
Chriſti, &c. C. de ſuffrag.* Roland. à Valle *conſ.*
36. *ſub numer. 5. verſ. Aduocati officium exercuit
CHRISTVS, in hoc mundo, & continuè illud
exercet in Cœlo &c. lib.* 3. *Sebaſtian.* Guazzin.
*in tractat. ad defenſ. reor. in præfat. ſub numer. 3.
verſ. multoties CHRISTVS Redemptor noſter
aduocati officium exercuit &c.* Plures quoque
667 ſancti aduocationis officium exercuerunt,
quos commemorat *Caſſan. in Cathalog. Gloriæ
Mundi. part. 7. conſiderat. 26. in fin. verſ fuerunt
etiam plures aduocati ſancti, &c.* & Mathienco
*in Dialogo relatorum in prim. part. cap. 7. nu-
mer.* 3.

Sed vbi relinquo Glorioſiſſimam, & Imma-
culatam Virginem MARIAM, Angelorum Re-
667 ginam, Excellentiarum omnium DEI incom-
prehenſibilium compendium, Si enim omnia
creata cuncta lingua forent, minimè deprome-
re poſſent, quæ ſit, & quanta ſit Virginis Regi-
næ MARIÆ ſublimitas, nec id litera, nec dabit
ætas, Iſta enim ſacratiſſima puella vtriuſque
669 Orbis Imperatrix ab Eccleſia, in quotidiana
oratione, *Salue Regina &c.* vocatur peccatorũ
aduocata, ibi, *Eia ergo aduocata noſtra.*

Aliquando etiam non rogata, ipſa præuenit
670 in aduocando, audiamus S. Bernardin. Sen.
ſerm. 9. art. 3. cap. 2. ibi, *Mater in nuptijs Cana
Galileæ interpellat, ac ſi ad eam curam omnium
pertineret, ſed quia omnium hominum, ſe Aduo-
catam ſentiebat, ideo officium Aduocationis, &
pia auxiliatricis aſſumpſit, etiam non rogata.* De
hoc enim nomine Aduocatę ipſa mirum in mo-
dum gaudet.

Nam

Nã vt legitur in reuelationibus Beatæ Ger-
trudis *lib.4.cap.53.* cum dicta Beata aliquando
recitaret orationem præſatam, quando expri-
mebat prædicta verba, *Eia ergo aduocata noſtra*,
videbatur eidem Gertrudæ, ipſa Mater DEI
veluti funibus quibuſdam validis tracta incli-
nari ad eam, per quod intellexit, vt quoties,
aliquis ipſam ſuam Aduocatam cum deuotione
671 nominando inuocat, per hoc nomen Aduo-
catæ, materna pietas eius in tantum commoue-
tur, vt nullatenus ſe valeat cohibere, quin be-
nignè precibus eius acclinetur.

Poſt hæc videbatur B.Gertrudi, quaſi ſub
pallio Intemeratæ Virginis, quædã diuerſi ge-
672 neris beſtiolæ accurrere, per quas notaban-
tur omnes peccatores ad ipſam ſpecialem de-
uotionem habentes, quas omnes Mater Miſe-
ricordiæ benignè ſuſcipiens, & quaſi pallio ſuo
protegens, delicata manu ſua, ſingulas contre-
ctando, deliniendo, ipſis amicabiliter blandie-
batur, quemadmodum quis blandiri ſolet ca-
tulo ſuo. Per hæc manifeſtè inſinuans, quàm
673 miſericorditer ſuſcipiat omnes ſe inuocantes,
& quam materna pietate defendat, & prote-
gat homines, qui eam pro ſua aduocata ſuſci-
piunt, & tantùm operatur, donec eos Filio ſuo
conciliet veraciter pœnitentiam agendo.

Nam, & affirmante, *S. Anſelmo in Orat.ad
B. Virginem*, damnari non poteſt ille, pro quo
674 ſemel B.VIRGO orauit, quia eius preces ef-
ficaces ſunt, & ipſa orante pro aliquo, totum
Cœlum pariter cum ipſa concurrit, & coadiu-
uat. Iſta enim Aduocata noſtra eſt inter An-
675 gelos, & Beatos, ſicuti eſt primum Mobile
inter ſferas Cœleſtes & ſicuti illud cum ſuo
motu diurno rapit poſt ſe ſferas omnes inferio-
676 res, ita ipſa ad inſtar primi mobilis rapit, ſe-
cumque trahit, exemplo ſuarum potentiſſima-
rum precum, omnes Choros Beatorum, & An-
gelorum vniformiter rogando pro eo, pro quo
Aduocata noſtra, aduocat, & facit illud Eccle-
ſiaſt. cap.24. *Gyrum Cœli circuiui ſola*, quare
non eſt mirum ſi B.Virgo tam potens ſit ad ad-
uocandum pro ſuis clientibus.

Porrò hæc ipſa euincunt validiſſimè verba,
quæ DEVS PATER aliquando dixit Sanctæ
677 Catherinæ Senenſi, quæ in monili ſpirituali
leguntur, auctore P.Bloſio. *MARIAE, inquit,
vnigeniti filij mei glorioſæ Genitrici, à bonitate
mea conceſſum eſt, propter incarnati VERBI
reuerentiam, vt quicumque etiam peccator, ad eã,
cum deuota, veneratione recurrerit, nullo modo
diripiatur à Dæmone infernali. Hæc enim eſt à
me electa, parata, & poſita, tamquam eſca dul-
ciſſima ad capiendos homines, & præcipuè animas
peccatorum &c.*

Reperio pariter ſupradicta confirmata, ab
ore ipſius VERBI, *apud S.Brigittam lib. 6. ſua-
rum reuelationum cap. 97.* CHRISTVS loquitur
678 in feſto cuiuſdam magni peccatoris, qui ho-
magium fecerat Diabulo, *Sed potes quærere*, ait
S.Brigittæ, *quare meruit contritionem homo, qui
tantis ſceleribus inuolutus erat. Reſpondeo tibi,
hoc fecit dilectio mea, qui vſque ad vltimum pũ-
ctum, expecto hominis conuerſionem, per meritum
Matris meæ, nam licet iſte homo non dilexit eam
corde, tamen, quia conſuetudo ſua fuit compati
eius dolori, quoties eam conſiderauit, & audiebat
nominari, ideo compendium ſuæ ſalutis inuenit, &
ſaluatus eſt &c.*

Aliqua alia in honorem huius noſtræ Aduo-
catæ congeſſi *in diſcurſ.par.4 recent.tom.2. à nu-
mer.401. & in annot.ad deciſ.2. in litera A.§.29.
à num.19. part.3. recent.* ibi etiam *num. 21.* cu-
mulaui plures Doctores, qui B. VIRGINEM,
multis laudibus efferunt, & vide ſupra in hoc
679 præludio à *num.40.* & hic concludam piè aſ-
ſerendo, *Eia ergo aduocata noſtra, illos tuos mi-
ſericordes oculos ad nos conuerte.* Et nos etiam
ad ipſam oculos conuertamus, quia ea eſt ſtel-
la Maris, & quidem tuta, & ſic procellis non
obruemus.

Videatur pulcher tractatus Bart. cuius titu-
lus eſt, Quæſtio ventilata coram D.Noſtro Ieſu
Chriſto inter Virginem MARIAM Aduocatã
Generis humani, ex vna parte, & diabolum
780 contra generẽ humanum ex altera, vbi Bart.
diluit oppoſitiones Diaboli contra B. VIR-
GINEM, & præſertim, quod vti mulier non
poterat aduocare, quia hoc eſt officium virile,
& etiam quia erat Mater Iudicis, & ideo ſuſpe-
ctã allegabat, quæ oppoſitiones, vt dixi iuridi-
cè penitus proſternit, & in fine ponit ſententiã
latam ad fauorem B.VIRGINIS, vt poſſet eſſe
Aduocata generis humani. Et receſſit vocife-
rando Diabolus, & Angeli in laudem B. VIR-
GINIS canere cœperunt *Salue Regina &c.*

SVMMARIVM.

681 *Auaritiæ deditos referre, ſi quis vellet, longum
eſſet.*

682 *Auaritiæ omnes homines ſubiecti ſunt.
Auaritia inuadit omnem ætatem, omnem ſexũ,
& omnem ſtatum. num. 682.*

683 *Fortuna multis dat nimis, ſed nulli ſatis.*

684 *Intereſſe habetur fere pro Idolo vniuerſali.*

685 *Auaritia eſt Idolorum ſeruitus.
Aurum, qui habet omnes Deos captiuos tenet.*

686 *Auarus, quilibet de iure præſumitur.*

687 *Hominum naturæ prauitati innatum eſt, vi-
tium auiditatis habendi.*

688 *Intereſſe deditus quilibet præſumitur, ac etiam
auaritia delectatur.*

689 *Auaritiæ à minori vſq; ad maiorem omnes ſtu-
dent. ſecundum Ierem.cap.6.*

690 *Auaritia eſt ille magnus Codex vniuerſalis, in
quo omnes ſtudent.*

691 *Intereſſe deditus, ſi quis non reperiatur inter
magna miracula id deſcribi poteſt.*

692 *Intereſſe, qui eſt viduus inter Angelos referri
poteſt.*

693 *Petrus Apoſtol quando cognouit, quod ille, qui
eũ liberauit tã miraculosè à carcere, quod erat*

Angelus DEI. & numer. 694. & ſeq.
696 *de Perſonis intereſſe non deditis quando tracta-tur, eſt tamquam loqui de re prodigioſa.*
697 *Iuriſconſulti prateruut, qua raro contingunt.*
698 *Intereſſe eſt illud ius, tranſcendẽtale quod vbique reperitur.*
699 *Arbor ſi ad oſtium cuiuslibet viri intereſſe dediti poneretur, omnes Ciuitates cœteraque loca, magna Antra eſſent.*
700 *Intereſſe, ſi eſſet febris, magna eſſet felicitas Medicorum.*
Medicis morbus febris eſt valde vtilis. nu. 700.
701 *Medici, vt plurimum vocantur, quando adeſt morbus febris, non ſic eſt de alijs morbis, niſi ſint grauiſſimi. & vide num. ſeq.*
Auaritia ſollicita quilibet ſerui. num. 704.
705 *Auaris, ſi repente omnia facta eſſent aurea, quid per hæc eis accedet ad beatitudinem. & nu. 706.*
706 *Aurum nihil prodeſt ad dolorem corporis.*
707 *Auri beatitudo dat occaſionem periurÿs.*
Auaro numquam deficit cauſa negandi. n. 707.
708 *Auarus quidam, cum in quadam infirmitate implorasset auxilium auri, & cum nihil ei reſpondiſſet, quid ordinauerit. nu. 709.*
710 *Auari, quod ſe ſpoliſut theſauro per ſe accumulato, eſt res rari exempli.*
711 *Aureis compedibus quando quis ligatur nimis ſeuerè ſtringitur, & ſic difficile ſoluitur.*
712 *Auro Phyſicè conſiderato, ad plura vtile eſt.*
713 *Auri vſus in re medica non rarus eſt.*
714 *ad Melanchoniam propellendam aurum iuuat, & ad alia mala vt hic habes. & num. 715.*
716 *Auro generi humano nil nocentius.*
717 *Aurum ſi totum ex hac vita poſſet abdicari magna eſſet felicitas ſecundùm Plin.*
Vitia erunt donec aurum, nobiſque reſtringit portam Paradiſi num. 717.
718 *Auaritia, tantò magis eſt deploranda, quantò magis eſt malum vniuerſale.*
719 *Ventum, qui ſeminat, turbinem metit.*
720 *Euripides ſummo labore tres verſus in tribus diebus componebat.*
721 *Alceſtides centum verſus in vno die facilè fundebat. & quid ei reſpondit Euripides.*
722 *Vita æterna amanda eſt, quia ſic cognoſcetur, quantum ſit laborandum pro ea.*
723 *Vitæ temporalis amatores, valde laborantne eam perdant, quando adeſt metus mortis. & vide num. 724.*
725 *Stulti omnino iudicandi ſunt illi, qui ſic viuunt, vt vitam æternam perdant.*
726 *Conculcanda ſunt, quæ extrinſecè ſplendent, & ad verum bonum ſpectandum venit ſecundum Senec.*
727 *Diuitiæ mores corrumpunt, & mentem auferunt.*
728 *Diues cum dormierit nihil inueniet, ſcilicet poſt mortem. & num. 730.*
729 *Cæcitas viuentis, præcipitium morientis.*
731 *Epulo ille diues poſt mortem vidit mendicum Lazarum, & tamen quotidie in hac vita, ad illius oſtium ſtabat, & num. 732.*
733 *Luſores dum in ludo incaleſcunt, propriam ſui luſus fortunam non vident.*
734 *Sed qui adſtant optimè vident, & ipſi luſores peracto tamen ludo. & num. 735 & 736.*
737 *Auari, quando terminatur vita, aperiuntur oculi, & agnoſcunt eorum errorem in theſaurizando, & num. 738.*

OPorteret nũc vt redeundo ad inſtitutum
noſtrum, pergerem enarrare alios. qui
681 à Iure præſumuntur auaritiæ vitio dediti.
Sed quia adhuc longa mihi reſtaret via, termi-
nare intendo, tum quia diuerticulum hoc in
infinitum iret, tum quia, vt iura monent, fru-
ſtra fit per plura, quod fieri poteſt per pauciora
ra æquè benè. Poſſum enim paucis verbis to-
682 tum terminare præludium, aſſerendo omnes
homines ſubiectos eſſe vitio auaritiæ, nam cõ-
ſtat illud omnem ætatem, omnem ſexum, om-
nem ſtatum inuaſiſſe, & eleganter Horat. lib. 1.
ſat 1. ibi, *At bona pars hominum decepta cupidine
falſi, nil ſatis*. & ſecundùm Senec. *Fortuna mul-
683 tis dat nimis, ſatis nulli &c.* Admirabatur qui-
dam cur non omnes homines ſimul conuenirẽt
684 ad colendum vnum Deum, ſed tãdem ille ad-
mirationem omnem depoſuit, dum ei in men-
tã venit, omnes pro Deo colere intereſſe, aua-
ritiamq; Nam atteſtante Paul. Apoſt. ad Epheſ.
cap. 5 ibi, *Auarus, quod eſt Idolorum ſeruitus, nõ
685 habet hæreditatem in Regno CHRISTI &c.*
Omnes enim, depulſa pietate, aurum colunt,
omnibuſque Dijs, ſecundùm Monoſt, aurum
formoſius eſt, immo iuxta dictum Bald Poetæ

Aurum, qui habet, omnes Deos captiuos tenet.

De iure præſumitur quilibet *Leum de inde-
bito. ff. de probationib* quem ad hoc expendunt.
*Bertrand. in conſil. 59. incip. Viſo proceſſu ſub nu-
mer. 7. verſ. in dubio, quilibet de iure præſumitur
auarus &c.* col. 3 tom. 2. Vide. *Coler. in tractat. de
proceſſ. executiu. part. 1. cap 10 numer. 147.* vbi
687 inquit prauitati naturæ hominum, quaſi in-
natum eſſe, vitium auiditatis habendi, *& ſub-
dit.* quod omnes in dubio præſumuntur auari.
Et addo non ſolùm omnes præſumi auaros, ſed
688 etiam omnes, ni paucos excipias. deditos in-
tereſſe, auaritiaque delectari, Iſta ſententia à
fonte cœleſti emanauit, apud Ieremiam cap. 6.
ibi, *A minori vſque ad maiorem omnes auaritiæ
689 ſtudent*, aut ſicut impetu maiori, & eſaggera-
tione legit Hebræum. *Omnes auarè ſectantur a-
uaritiam &c.*

Auaritia eſt ille magnus Codex vniuerſalis,
690 in quo omnes mortales ſtudium maximum
ponunt, eumque ſæpe reuoluendo lucriſacien-
di gratia. Quod ſcitè aduertit ſenex ille Plaut.

Omnes ad vnum currimus curſim lucrum.
Lucro ſtudemus omnes viles, nobiles.

Quatenus verò reperiretur aliquis, qui ſpo-
liatus penitus cerneretur de intereſſe, inter ma-
691 gna miracula id eſſet connumerandum, & il-
le

le talis in Cathalogo Bearorum adſcribendus
veniret, vt docet ſacra Pagina in Eccleſiiaſt.
cap 31. ibi, *Beatus qui poſt aurum non abijt, nec
ſperauit in pecunia, theſauris, quis eſt hic &
laudabimus eum, fecit enim mirabilia in vita*
691 *ſua &c.* Imò etiam inter Angelorum choros
poni poteſt.

Legitur *in Actib. Apoſtol. cap.* 12. Quando Pe-
trus Princeps Apoſtolorum liberatus fuit à car-
ceribus. in quibus mādante Herode detineba-
tur, non potuit ſibi fingi, quis erat talis libera-
tor, vidit enim ſplendorem in media nocte, vi-
693 dit catenas fractas eſſe, vidit etiam carcerū
portas per ſe aperiri, & numquam venit ei in
mentem illum eſſe Angelum DEI, dicit quippe
textus, quod *exiſtimabat ſe viſum videre*. Sed
egreſſus è carcere, quando Angelus ab eo di-
694 ceſſit, Petrus cognouit illum eſſe verè Ange-
lum, dixitque. *Nunc ſcio verè, quia miſit Do-
minus Angelum ſuum*.

Et quare nunc, & non antea, quando tot mi-
racula vidit, reſponderi poteſt, Petrum conſi-
695 deraſſe magnum fuiſſe illud beneficium libe-
randi eum à carcere, & recedendo ab eo libe-
rator, nec minimum quidem pro recognitione
petijt. Ex hoc tutò in cognitionem venit Pe-
trus, prædictum non eſſe virū, ſed Angelū DEI,
696 & ideo dixit, *Nunc*, ſcilicet poſt diſceſſum, &
non antea, ſcivit illum eſſe Angelū &c. At quia
loqui de viris intereſſe viduis, eſt de re pro-
digioſa, & inſolita tractare, ideo deſiſto, nam
697 rarò contingentia prætereunt Iuriſconſulti
*l. ex ijs l. ad ea. ff de leg. & Senatuſcōſ l. antiqui. 3.
ff ſi pars hæred petat §. ſi verò. Auth. vt ſine pro-
hib. &c. col.* 8. Quare pergar loqui de intereſ-
ſatis.

698 Vtique intereſſe eſt illud ens tranſcenden-
tale, quod vbique reperitur, & ſicuti conſi-
699 derabat Bias celebris ille philoſophus ſi ante
oſtium cuiuslibet intereſſe dediti, poſita eſſet
arbor, Ciuitates, omniaque loca habitata, ma-
gna arboreta, ſeu atra nemora efficerentur,
Intereſſe quoque ſi eſſet febris, magna quidem
700 eſſet fælicitas Medicorum, nam quilibet eſſet
febri affectus.

Quid enim vtilius Medicis morbo febris.
Etenim alios morbos contemnunt homines,
701 aut ſi non contemnunt, niſi cum grauiſſimi
facti ſunt, accedunt, vel vocant Medicum, atq;
eum qualemcumque, Siquidem Medicis, quæ
vtilitas ex vulneribus, fracturis, vlceribus, lu-
xationibus, & multis alijs malis prouenit? cum
702 viliſſimi quique tonſores illorum morborum
ſcientiam profiteantur, & vtilitatem iam du-
703 dum ſibi vindicauerint, quin & vetulæ Mu-
lierculæ, & idiota quilibet ſtomacho dolēti re-
media audet adhibere ex abſcinthio, melle, &
alijs parabilibus remedijs. At febrium cura-
704 tiones Medicis relinquerunt omnes, & nemo
illius ſcientiam ſibi vindicare audet. Sed pro-
ſequi, loquendo de morbo vniuerſali auaritię.
Itaque Poeta ille ſcitè cecinit.

Sollicita quiſquis ſeruit auaritia.

Vbinam quæſo tanta, & tam vniuerſalis cœ-
citas, quis nos, tàm mortiferè faſcinauit *Fin-*
705 *gamus* (inquit S. Gregorius Niſſenus homil. 4.
in Eccleſiaſt.) *aurū non per minam, aut drachmā
venire ad eos, qui ſunt cupidi pecuniæ, ſed eis ſi-
mul repentè omnia facta eſſe, aurea, terram, are-
nam, montes, campos, valles, ponamus omnia repētè*
706 *in eam mutatam fuiſſe materiam, quid per hac
eis accedet ad beatitudinem? Quis ex ea auri ma-
teria aduerſus dolores corporis habuit ſolatium?
Numerauit, repoſuit, clauſit, & cum ab eo pete-
retur negauit. & cum ei fides nō haberetur etiam
peierauit Hæc eſt beatitudo, hic eſt finis eius quod
in ea poſuit ſtudiū, vt materiam præbeat periuria.*
707 Et vt habemus in prouerbijs. *Negandi cauſa
numquam auaro deficit.*

Quare auari exemplum non ſumunt, ab illo,
qui pariter peſſimo, ac nefando vitio hoc non
708 parum erat coinquinatus, is enim poſtquam
per plures annos fixis oculis illud intueba-
tur, niſi aurum cogere, & eum ſummam magnā
auidè cumulaſſet, Fertur in quadam ſua infir-
mitate, ad collectum aurum clamaſſe, vt ei
opem ferret, & nihil reſpondiſſet vnde,
709 Auarus videns ingratitudinem ait, tantùm
illud amaui, & tāta paſſus ſum pro eo, vt ſimul
congererem, & nunc in meis miſerijs, non re-
ſpondet, nec ſuccurrit, tunc tactus cordis do-
710 lore intrinſeco, conſiderādo propriam ſtulti-
tiam, totum illud aurum diſperſit, & dedit pau-
peribus. Sed exempla iſta rara ſunt, cum ſint
ſimilia coruis albis, quia quando quis compe-
711 dibus aureis ligatur, nimis durè ſtringitur,
& ſic difficulter quis poteſt ſe ab eis vinculis
liberare.

712 O quantis malis in Mundo cauſam dedit au-
rum, non loquor phiſicè nam ſi hoc modo ſpe-
ctetur, & ſic naturalem vim auri exploremus,
713 ad plura vtile aurum eſt, non rarus illius in
re medica eſt vſus, & in primis ad Melancho-
714 niam propellendam iuuare ſcribit *Auicen.
apud Barthol. à Clivolo lib. 3. cap* 11. Item auri
puluerem ad ſananda puerorum vlcera, ad ad-
ſtergendas fiſtulas, & lichenas prodeſſe, nec non
715 Melle decoctum, & vmblico illitum, leuiter
aluum ſoluere, docet *Plin. lib 33. cap.* 4. auro
verrucas curari. *M. Varro eſt auctor*.

Verum, ſi aurum moraliter conſideremus,
716 prout, & ego ſupra ſumpſi, nihil eſt humano
generi auro nocentius. Quare licet exclamare,
vna cum Plinio cap. 1. *Vtinam poſſet è vita in
totum abdicari aurum, ſacra fames, ad perniciem*
717 *vita repertum, quantùm feliciori æuo cum res
ipſæ permutabantur inter ſe*: Sed heu, quod vi-
tia erunt donec aurum, & reſtringit mortali-
bus portam Paradiſi.

718 O miſeria hæc tantò magis deploranda,
quātò magis communis eſt, O nos ſtolidos, &
infelices, quæ eſt iſta tam profunda inſania, tā-
tùm inhiare peritutis, tantum amare ea, quæ
nos

719 nos decipiunt. *Qui enim ventum ſeminat,*
turbinem metet, ait Oſea prophet.cap.8. Inanis
eſt labor Inani rei laborare. *Ex multis paleis,*
nullus, aut parum fructus coll'gitur. Egregius
Poeta Græcus Euripides apud Alceſtidem tra-
gediarum ſcriptorem, aliquando conqueſtus
fuit, quod ingenti conatu, ſummoque tridui
720 labore, non niſi tres verſus componere po-
tuiſſet. Alceſtides contra gloriatus eſt, ſe vno
die facillimè centum verſus fundere. Ad quem
721 Euripides grauiter reſpondit, *Verſus tuos tri-*
duò tantùm, at meos in perpetuum duraturos.

Hoc re vera aſſiduè nobis eſſet cogitandum,
quidquid facimus id non triduò ſolùm, ſed in
æternum durabit, ſi quæ DEI ſunt facimus,
722 veluti ſi opera pia exercemus &c. Hæc totam
nos conſolabunt æternitatem, ſicut è contra.
Amanda eſt vita æterna, & ex ea noncrimus,
quantùm pro vita æterna laborare debere-
mus. Cum videamus homines huius vitæ tem-
poralis amatores, ſic pro illa laborare, vt quã-
723 do venit metus mortis, quidquid poſſunt fa-
ciunt, non vt auferant, ſed differant mortem.

Si enim labore tanto, tanto conatu, tantis
724 impendijs, tanta vigilantia, tanta cura agi-
tur, vt aliquantulum plus viuatur, quid ergo
erit agendum, vt ſemper fœliciter beata vita
fruamur, & ſi prudentes ſunt, qui omnem mo-
725 uent lapidem, vt quantò plus poſſunt viuant,
quàm ſtulti ſunt ergo illi, qui ſic viuunt, vt
æternam, & beatam vitã perdant. Latius hanc
humanam ſoliditatem hic deplorare poſſem,
ſed quia nolens ſui in exprobatione intereſſe,
auaritiæque ideo alibi circa has noſtras vanas
ſpes, & cogitationes affluenter diſſeram.

Atque hic loco ſigilli ponam auream ſentẽ-
tiam, quàmuis viri Gentilis, nempe Senecæ,
726 qui eã Catholico calamo eius dilecto Lucilo
ſcripſit in epiſtol.23. ibi, *Fac te oro (Lucili ca-*
riſſimè) quod vnum poteſt te præſtare fœlicem, dis-
ijce, & conculca iſta, quæ extrinſecè ſplendent,
quæ tibi promittuntur ab alio, *ad VERVM*
BONVM ſpecta, & de tuo gaude &c.

Fini aliquando properando, quæram tantùm
727 iterum reſpondere obiectioni, de qua ſupra,
ſcilicet, quare tàm oſcitanter proceditur in hac
materia ſubueniendi CHRISTO in pauperi-
bus, & tàm auidè theſaurizetur. Reſpondeo,

728 quia ipſæmet diuitiæ mores corrumpunt
mentemque auferunt. Iob id credemus affir-
manti in cap.17. ibi, *Diues cum dormierit, nihil*
ſecum auferret, aperiet oculos ſuos, & nihil inue-
niet.

729 Apetiet oculos, *inquit,* poſt mortem, ſcilicet
quos in vita habuerat clauſos. Miſera quidem
eſt conditio diuitum, tunc primùm velle vide-
re, cum non amplius licet viuere, Cœcitas vi-
730 uentis, præcipitium morientis, in vita excœ-
catus, in morte damnatus.

Talis fuit erga pauperes immiſericors ille
731 Epulo diues, qui poſt mortẽ *eleuans oculos in*
tormentis, vidit Abraham à longè & mendicum
Lazarum in ſinu eius. Luc. cap.16. Conſidere-
mus in hoc rem admirandam, Lazarus iacebat,
prius in hac vita continuò ante oculos Epulo-
732 nis, & tamen illum non videbat planè cœcus,
nũc verò longiſſimè ad aliquod milliarium di-
ſtantiam eminus videt.

Nonnumquam eum ſcacchis, ſeu latrunculis
733 luditur, luſorum alter adeo incaleſcit, vt pro-
priam ſui luſus fortunam non videat, & ludum
perdit, Qui adſtat, errorem facilè aduertens,
Ego, in quit, *hunc calculum, vel tabulam non*
mouiſſem, hanc potius admouiſſem, & ſic tutò vi-
734 *ciſſem,* ad quod aduertens victus, & videns
id eſſe veriſſimum, de ſe ipſo conquæri incipit,
ad quid attendebam, inquam, quando ludebã,
non eram forſan compos mentis, vel cœcus fui,
735 ſed non aduertit deſiderium ipſum vincendi
eum excœcaſſe, & finito ludo tunc agnouiſſe
verum.

Sic quoque euenit Epuloni, omnibuſq; alijs
diuitibus, qui manus adiutrices non porrigunt
736 pauperibus, calidi, ſed mali luſores, At vbi
ludum, ideſt vitam finiunt, aperiuntur eis ocu-
li, & primùm vident errorem ſuum in theſau-
737 rizando, & non ſubueniendo pauperibus,
antea enim non viderunt modum, quo ſupera-
tur Mundus, & pro præmio acquiritur Paradi-
ſus, quia excœcati erant à diuitijs, & ſic errorẽ
dirè, ſed incaſsè lacrymant, cum iam ludus, hoc
eſt vita terminata ſit. Et quia ludus, et vita
terminata eſt, terminabo etiam ego hoc præ-
ludium, et pro finali puncto intrepidè aſſeram
vna cum Petronio

Inueniat, quod quiſque velit, non omnibus vnum eſt,
Quod placet, hic ſpinas colligit, hic roſas.

RESO.

RESOLVTIONES PRACTICABILES PAVLI RVBEI I. C. ROMANI.

ARGVMENTVM.

Teſtamenta ad pias cauſas ordinata ; cum contemplatione diuina, diſpoſita cenſeātur, libera ſunt à vinculis Iuris poſitiui, & ſat eſt in eis ſeruare ſolemnitates iuris naturalis, & diuini, *à num.* 1. *& à num.* 31.

Teſtamenti forma, in quo conſiſtat, & quæ ſit remiſſa in teſtamētis pijs, *à nu.* 13. Conſenſus in quolibet actu eſt adeo neceſſarius, vt ſine ipſo nihil ponitur in eſſe, Nā omnis actus beneplaciti dum caret conſenſu, caret ſpiritu, & anima, *à num.* 16.

Diſpoſitio text. in cap. relatum. el 1. de teſtament. ex quo teſtamenta pia eximuntur à ſolemnitatibus iuris Ciuilis, vbique eſt ſeruanda, & ſic non tantùm in Terris Eccleſiæ, ſed etiam in foro Cæſaris, & quare, *à num.* 47.

SVMMARIVM.

1 *Relicta diuino intuitu, humanis Legibus non ſubiacent.*
Libertas eſt, vbi ſpiritus DEI *eſt, num.* 1.

2 *Lex non eſt poſita iuſto. declara vt numer 5. ne alias actum ſit de legibus, cum quilibet præſumat ſe iuſtum eſſe.*
Hominum malitia legibus anſam dedit num. 2.

3 *Vir bonus nullis legibus ſibi dominaturis indiget.*
Paul. Apoſtolus dicebat ipſum non eſſe ſub legibus. num. 3.

4 *Ariſtotelis quid tantum lucratus fuit ex ſua philoſophia.*
Timor diuinus, quos non reuocat à malo, pœna ſaltem temporalis id operatur. num. 4.

6 *Charitas eſt fons proprius, cui non communicat alienus.*

7 *Relicta ad pias cauſas debentur quantumuis in teſtamento nulla iuris ciuilis ſolemnitas ſeruata ſit.*

8 *Relicta ad pias cauſas, quando aliquid dicatur, & num.* 9. *&* 10.

11 *Relictum ad pias cauſas non dicitur aliquid ex ſolo nomine pietatis.*
Pietas non conſiſtit in ſolo nomine pietatis, ſed in ſubſtantia charitatis, & pietatis. & nu. 11.

12 *Teſtamentum, ſeu legatum, vt dicatur pium, requiritur pietas in perſona, & in cauſa.*

13 *Teſtamenti forma duplex eſt, nempe intrinſeca, & extrinſeca.*
Seu alia eſt ſubſtantialis, & alia probatoria.

14 *Teſtamenti forma ſubſtantialis conſiſtit in ipſa voluntate, & conſenſu teſtantis.*
Teſtamenti forma ſubſtantialis in nullo quantumuis priuilegiato teſtamento remiſſa eſt. numer. 14.

15 *in Teſtamento pio circa formam ſubſtantialē ipſius teſtamenti nihil immutatum reperitur.*

16 *Conſenſus, & voluntas omnibus iuribus vna voce conclamantibus eſt anima omnium diſpoſitionum.*
ſine Conſenſu nihil ponitur in eſſe. num. 16.
Conſenſu dempto omnis ſpiritus ab actu quolibet eradicatur. nu. 16.

16 *Actus ſine voluntate eſt tamquam Cymbalum tinniens dans ſine mente ſonum.*

18 *Actus omnis beneplaciti eſt ſine anima dum non reperitur formatus conſenſu, & voluntate.*

19 *Teſtamentum, quantumuis pium non ſubſiſtetur, dum probatur in teſtatore adfuiſſe defectum deliberatæ voluntatis.*

20 *Vo.*

Digitized by Google

20 *Voluntatis defectus procedit à iure naturali, in quo Lex non diſputat.*

21 *Voluntatis vulnus eſt immedicabile, & ac pro tanto morbo non reperitur medicamen.*

22 *Conſenſus cum ſit de iure naturali, ideo eius defectus non poteſt per Principem ſuppleri. Princeps tamquam creatura rationalis ſubeſt iuri naturali.*

23 *Conſenſus eſt ſtella Polaris omnium diſpoſitionum, & ſine ea nihil factum eſt.*

24 *Teſtamenti forma probatoria verſatur circa ſolemnitates à iure ciuili introductas.*

25 *Inſtitutio hæredis ore proprio, facienda per teſta orem eſt ſolemnitas iuris ciuilis. Item vt teſtamentum fiat vnico contextu.*

26 *Item quod Notarius, & teſtes ſint rogati, item quod teſtes ſint liberi, maſculi &c & alia vt hic.*

27 *in Teſtamentis pijs ſat eſt ſeruare ſolemnitates iuris naturalis, & diuini.*

28 *Eſt iſta opinio verior, & communior quidquid nonnulli DD. recalcitrent, ſed contra ſtimulum.*

29 *in Relictis Eccleſia proceditur non ſecundùm ius ciuile, ſed ſecundùm canones, duobus, vel tribus teſtibus requiſitis.*

30 *Teſtamenti tota vis, & ſubſtantia ſecundum terminos iuris gentium conſiſtit in ipſa voluntate & conſenſu teſtantis.*

31 *de Teſtamento pio ſiue conſtet per confeſſionem partis, ſiue per teſtes.*

32 *Siue per ſcripturam, ſiue per quodcunque aliud inditia legitima validum eſt.*

33 *Et ſic tenet numeroſa caterua Doctorum.*

34 *Et plures Theologi.*

35 *Nec non diuerſa Orbis ſuprema Tribunalia, & præſertim.*

36 *Senatus Mantuanus.*

36 *Senatus Luſitanus. & num. 39.*

38 *Senatus Burdegal.*

40 *Senatus Cathaloniæ.*

41 *Senatus Neapolitanus.*

42 *Rota Ferrarienſis.*

43 *in Curia Friſiorum.*
In Rota Piſana.

43 *Rota Romana ſupremum Tribunal, ſæpiùs firmauit prædictam opinionem eſſe veriorem, æquiorem, tutiorem, ac etiam communiorem. num. 44.*
in Teſtamento pio de Iure Ciuili nulla ſolemnitas remiſſa reperitur.

46 *Quidquid parum caute, & in hiſtorijs non bene informatus, dixerit Bart.*

47 *Cap. relatum 11. de teſtament. ex quo teſtamenta pia eximuntur à vinculis iuris ciuilis.*

48 *Etiam in foro Cæſaris, ac etiam extra diſtrictum temporalem Eccleſiæ, & ſic in toto Orbe ſeruandum eſt.*

49 *Quæ opinio verior eſt, & ita pronunciatum fuit per Innocentium Quartum in publico Cōſiſtorio. num. 52.*

53 *Et ita tenuerunt plures Theologi.*

54 *Atque ita determinatū fuit in Senatu Sabaudiæ, nu. 55. in Senatu Burdegal. num. 56. in Neapolitano num. 57. In Curia Friſiorum, & in Rota Romana &c.*

60 *Cap. relatum 12. de teſtament. ſi quis aſſereret in terris Imperij non ligare, eius opinio vti temeraria eſt reijcienda.*

61 *Papa quando poſſit derogare legibus Ciuilibus. Piæ cauſæ ſunt ſub protectione Eccleſiæ. nu. 61.*

62 *Papa in Principes ſeculares habet pleniſſimam poteſtatem, quatenus finis ſupernaturalis, bonumque animarum id poſtulat.*

63 *Plenitudo Eccleſiaſticæ poteſtatis eſt in Romano Pontifice.*

64 *Eccleſiaſticæ poteſtatis proprium eſt dirigere actiones humanas ad ſalutem animarum.*

65 *Papa poteſt tollere ea, quæ curſum, & ſtudium bonorum operum poſſunt impedire.*

66 *Solemnitas iuris ciuilis requirendo ſeptem teſtes in teſtamento, impedire poſſet curſum bonorum operum.*

67 *Et ſic id per Papam potuit tolli.*

68 *Fraudis, & falſitatis ſuſpicio ceſſat in diſpoſitionibus pijs.*

69 *in Teſtamento mulierum nonnulla ſtatuta requirunt conſenſum, propinquorum, ſed dubitatur de eorum validitate.*

70 *Statuta requirentia conſenſum propinquorum in teſtamento mulierum, cum cenſeantur facta ad euitandas fraudes.*
Ideo ceſſant, quando teſtamenta prædicta canonicè reperiuntur facta.

71 *Inuentarij beneficium cum fuerit inuentum ad obuiandum fraudibus, & cum in Eccleſia talis ſuſpicio ceſſet,*

72 *Ideo, ſi illud non conficiat, nullatenus tenetur vltra vires hæreditarias, declara tamen vt numer. 73.*

CAPVT I.

1 TESTANTVR omnes, & iure meritò teſtantur, teſtamēta, ſeu quaslibet alias diſpoſitiones ad pias cauſas ordinatas, cū intuitu diuino factę cenſeantur, legibus humanis non ſubiacere, vbi enim ſpiritus DEI eſt, ibi, libertas, & quæ DEI afflatu aguntur, non
2 ſunt ſub lege, quia Lex non eſt poſita iuſto. Verba ſunt Magni Doctoris Gentiū Pauli Apoſtol. 1. *Timoth. cap.* 1. relata ab Innocentio III. Summ. Pont. *in cap. licet.* 18. *§ quia tamen vbi ſpiritus. ext. de regular.* & facit *tex. in can. duæ ſunt. 19. quæſt. 2.*

Hominum enim malitia, legibus anſam de-
3 dit, Nam, vt ait *Plato. de legib. lib. 9.* Bonus, & integerrimus vir, nullis legibus ſibi dominaturis indiget, & idem Apoſtolus ſcribendo *ad Roman. cap. 6.* ait, quod ipſe non erat ſub legibus.

Fertur

Fertur de Ariſtotele, & præſertim narrat
Marc. Acti. de vit. philoſoph. lib. 3. agens de illius
vita, qui cum fuiſſet interrogatus à quodā eius
amico, quid lucratus fuerat ex ſua philoſophia,
4 reſpondit, ſe lucratum fuiſſe facere ſine legibus
illud, quod cœteri, legum auctoritate compulſi
faciunt. Congruitque *text in cap. vt clericorū*,
ibi, *vt quos diuinus timor à malo non reuocat, temporalis ſaltem pœna cohibeat à peccato &c. ext de vit. & honeſt. cleric.*

Et ſic intellgi debet dicta concluſio, quod
5 Lex non eſt poſita iuſto, aliàs longum valere-
dandum eſſet legibus, cum quilibet præſumat
ſe iuſtum, & ſic non eſſe ſub legibus. Sed perſiſtendo in terminis, quod vbi eſt ſpiritus DEI,
ibi eſt libertas videatur S. *Thom.* 1 2. *quæſt. 96. artic. 5.* Driedon *de libertat. Chriſtian. lib. 1 pag.* 37. Alphonſ. de Caſtr. *in ſumm. hæreſum in verb. libertas, & lib 1. de Lege pœnal. cap. 6. aduertitq;* Rota *coram bo mem. Arguelles in cauſa Burgen. Nullitatis profeſſionis* 16. *Aprilis* 1649. *§. ſufficeret, verſ. ſi alibi libertas eſt, quàm vbi ſpiritus Domini &c.*

Charitas enim eſt fons proprius, cui non cō-
6 municat alienus, *vt inquit text. in d. cap. licet in fin. & in cap. reſuſcitatus. §. item vt* CHRISTVS. *diſtinct. 1. de pœnit.* necnon ratiocinata eſt Rota *coram clar. mem. Merlino in cauſa Bononien. Profeſſionis* 14. *Martij* 1622. *à me relata in recent. part. 4. tom. 3. deciſ. 395. num. 44. verſ. charitas eſt fons proprius &c. inter eius impreſſ. eſt deciſ.* 18. *num. 44.* Quamobrem indubitanter affirmandū
7 venit, relicta ad pias cauſas deberi quantumuis
nulla, in tali teſtamento ſeruata ſit ſolemnitas
iuris poſitiui.

Tunc verò dicitur aliquid relinqui ad pias
cauſas, quando relinquitur in bonum propriæ
8 animæ, vt quando relinquitur elemoſyna pauperibus, etiam cōſanguineis, Eccleſiæ, aut Monaſterio, in redemptionem captiuorum, ad orphanas maritandas, in diuinum cultum, in ſuf-
9 fragia pro ſe, aut alijs fidelibus defunctis, & denique quidquid præcipuè ſit DEI, finiſque ſupernaturalis intuitu ad gratiam, vel gloriam
coram benigno DEO noſtro, promerendam,
10 Vel in ſatisfactionem pro proprijs, vel alienis
peccatis, dicitur res, ſeu cauſa pia, *vt latè per Nauar. in Apol. quæſt. 1. monit. 29. & per Tiraquell. de priuileg pia cauſ. in princip & ibi Additi*tes, & omnium latiſſimè *Magdal. de num. teſt. par. 2. cap. 2. Adde etiam* Fragoſ. *in tractat. de Regimin. Chriſtian Reipubl. part. 3 lib 4. § 4. à n. 70.* Ioan. Angel. Boſſ. *in ſuis var. moralib par. 1. tit* 12. *§. 4. à nu. 215. & bene per R. P.* Antonin. Dianam *in ſuis reſolut. moral. lib. 7. tractat. 6. reſolut. 29. & 30.*

Illud tantùm ſubdam non dici relictum ali-
11 quid ad pias cauſas, ex ſolo nomine pietatis, nā
pietas non conſiſtit in puro nomine pietatis,
ſed in ſubſtantia veritatis, aut charitatis, *vt per text. in l. cum qui. § ſed perſonarum, & § ſed ſi in annos ff. de tranſact. vt poſt Mantic.* & alios ratiocinata eſt *Rota coram Reuerendiſſ. Terracinen. in cauſa Fanen. Hæreditatis* 17. *Iunij* 1641. *§. Hoc tamen teſtamentum; verſ. cum pietas non conſiſtat in nomine pietatis, ſed in ſubſtantia veritatis, aut charitatis &c.* Nam vt teſtamentum ſeu lega-
12 tum verè dicatur pium, requiritur pietas in
perſona, & in cauſa, hoc eſt vt fiat pauperi, &
cauſa pietatis, ſeu amore DEI. *ad Bald in l. illud. numer. 4. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* & latè *per Sanchez. de matrimon lib. 1. diſputat. 4. nu 9.* qui loquitur in terminis legati facti conſanguineo
pauperi, & in voto ducendi pauperem in vxorem, & ſenſit quod non dicatur pium, niſi ſit cū
paupere, & intuitu pietatis, & non ſimplicis
affectionis. Sed loquendo de forma teſtamenti.

Duplex etenim eſt forma teſtamēti, ſubſtan-
13 tialis ſcilicet, & probatoria, vel alia eſt intrinſeca, & alia extrinſeca. Circa formam ſubſtantialem, ſeu intrinſecam, quæ conſiſtit in voluntate ipſa, & conſenſu teſtantis, & iſta forma in
14 nullo quantumuis priuilegiato teſtamento remiſſa eſt, quare per conſequens, nec in caſu noſtro, nempe teſtamenti pij aliquid immutatum
erit, cum perpetuum, & inuiolabile ſit axioma
tam de iure naturali, gētium, quā ciuili, Volun-
15 tatem, & cōſenſum eſſe animā omnium diſpoſitionum, & ſine eo nihil deducitur in eſſe.

Nā eo dempto, vigoris quicquam in quolibet
actu non eſſe, nemo prudens, nec leuiter quidē
16 dubitauit, omniaque iura in hoc clamant *l. prima § 1 ff. de pact. l. non omnis. & l. ſi ergo ff. ſi cert. pet. l. in venditionibus. & l. quid tamen in fin. & l. cum ab eo § fin. ff de contrahend. empt; l. obligationum ſubſtantia l. cum figura l. in omnibus regulis. & l. ex maleficijs. §. 1. ff. de action & obligat. l. 2 & 3. ff. de contrahend. empt. l. omnes. C. de contra-*
17 *hend. committend. ſtipulat.* Nam actus ſine voluntate, eſt, vt dici ſolet, tamquam cymbalum
tinniens dans ſine mente ſonum, & facit *text. in l. multum. C. ſi quis ſibi, vel alter, l. cum te. C. de donat propt. nupt. l. ex facto. § retinendæ. ff. de hæred inſtitut.*

Et vt inquit Bald. *in conſil. 326. num. 2. verſic. ad ſecundum lib. 1.* omnis actus beneplaciti eſt
18 ſine anima, dum non eſt fortunatus conſenſu,
& voluntate, quia caret ſanè ſpiritu, latè de hac
materia diſſeram infra dum multus ero ad
deducendum, teſtamentum quantumuis pium
19 non ſubſtineri quando probatur in teſtatore
adfuiſſe defectum deliberatæ voluntatis, vel
intellectus, cum defectus voluntatis ſit defe-
20 ctus procedens à iure naturali, in quo lex non
diſpenſat, & eſt id inuiolabile.

Nec pro tali, ac tāto malo reperitur aliquod
pharmacum, cum ſit immedicale, & penitus
mortale, & adeo deſperatum, vt in eo ceſſet
vulgatum illud Medicorum dictum, nempe Ex-
21 tremis malis extrema remedia adhibenda. Nā
nec ſuprema Principis auctoritas aliquod adiuuamen afferret, quamuis aliàs de eius auctoritate, nec diſputandum, nec dubitādum ſit, quia
id eſſet totū euāgare mundum, *vt inquit Bald.*

in conſ 262.*Recolo.numer.* 2. *lib.* 1. tamen in caſu
noſtro ad nihil, vt dixi, deſeruiter, quia con-
ſenſus eſt, de iure naturali, & ideo eius defectus
non poteſt per Principem ſuppleri.

Gum ipſe Princeps, tamquam creatura ra-
22 tionalis, & mortalis tali iuri ſubſit, & inferior
nihil poteſt contra Legem ſuperioris *l. nam, &*
Magiſtratus ff de arbitr. & larius deducam in-
fra, vt præmiſi. Et quod voluntatis defectus ſit
de iure naturali clatum eſt, & retigi iam *in*
annotat. ad deciſ. 444. *ſub num.* 48. *verſ. in conſen-*
ſu conſiſtit ſubſtantia omnium &c. par. 4 *recent.*
23 *tom.* 2. Sar enim erit dicere, quod conſenſus in
omni actu, eſt ſicuti Nautis, ſtella Polaris.

Circa verò formam probatoriam, ſeu extrin-
ſecam, & iſta eſt ea, de qua ſupra loqui incœpi,
24 quæ verſatur circa omnes ſolemnitates à Iure
poſitiuo introductas, vt eſt inſtitutio omnimo-
da hæredis, & vt nominetur ore proprio, &
25 teſtamentum fiat vnico contextu, ac Notarius,
& ſeptem teſtes ſint rogati, & iſti ſint liberi,
maſculi non ſint cœci, muti, ſurdi, habeantque
teſtamenti factionem paſſiuam, & maneant in
26 conſpectu teſtatoris, totoque teſtamento in-
terſint aliaque de quibus *in l iubemus. & tot. ti-*
tul ff. & C. de teſtam. & l. hæredes palam. ff qui
teſtam. fac poſſ. & tot. titul. Inſtit. de teſtament.
ordinand.

Et hæc forma, vt dicebam, eſt penitus rela-
xata in teſtamentarijs diſpoſitionibus pijs, in
27 quibus ſat ſunt ſolemnitates iuris gẽtium, ſeu
naturalis, & diuini ſeruare, cui huic opinioni,
quamuis multi DD. recalcitrent, ſed contra
28 ſtimulum, ea tamen eſt verior, communior, &
tutior, probaturque ex generali determinatio-
ne Romani Pontificis *in celebri cap. relatum* 11.
el. 1. *de teſtament.* vbi decernitur, quod in
29 cauſis, in quibus agitur de relictis Eccleſiæ
procedatur non ſecundùm Leges, ſcilicet, ciui-
les, ſed ſecundùm canones, duobus, vel tribus
teſtibus requiſitis, verba textus ſunt, *Relatum*
eſt, quod cum ad veſtrum examen ſuper relictis
Eccleſia cauſa deducitur, Vos, niſi ſeptẽ, vel quin-
que teſtes idonei interuenerint, inde poſtponitis
iudicare, et infra. *Mandamus, quatenus cum*
aliqua cauſa talis ad veſtrum fuerit examen de-
ducta, eam non ſecundùm leges, ſed ſecundùm
decretorum ſtatuta tractetis, tribus, aut duabus
legitimis teſtibus requiſitis, quoniam ſcriptum eſt,
in ore duorum, vel trium teſtium ſtat omne
verbum.

Ex cuius textus diſpoſitione, ac ratione ibi
30 adducta, ſcilicet, *Quod in ore &c.* ex iure diui-
no deſumpta *Deuteron.* 18. clarè conſtat in te-
ſtamento, & quacunque diſpoſitione, ſeu vlti-
ma voluntate ad pias cauſas, attendi tantùm
ius gentium, & diuinum, ſecundùm quod tota
ſubſtantia, & ſolemnitas ſubſtantialis teſtamẽ-
31 ti, & diſpoſitionis conſiſtit in voluntate ipſa, &
conſenſu teſtantis, cætera verò ſunt extrinſeca,
& in his terminis non attendenda veniunt, vt
dixi.

Quamobrem qualitercunque & quomodo-
32 cumque appareat vltima volũtas ad pias cau-
ſas, ſiue per confeſſionem partis, ſiue per teſtes,
ſiue per ſcripturam, ſiue per quæcumque alia
indicia legitima, eſt omnimodo ſeruanda. Sicq;
33 in diſpoſitionibus, ſeu teſtamentis pijs relaxa-
ta eſt omnis ſolemnitas Iuris Ciuilis, vt benè
declarant Scribentes omnes *in d. cap. relatum*
& præſertim Abb. *num.* 3. Bart. *in l.* 1. *numer.* 66.
& 80. *cum ſeq. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* Bald. *in l. in*
iure num. 1. *C. de teſtament. manumiſſ* Imol. *in l. ſi*
qui num. 6 *ff. de teſtament. & in cap. quia ingre-*
dientibus ext. de teſtament. & generaliter notãt
DD. in l. captatorias & præſertim ibi Dec. *nu.* 18.
C. de milit. teſtament. & in auth. quod ſine. de te-
ſtament. & in cap. vltim. de ſucceſſ. ab inteſtat.
Roman. *in auth. ſimiliter num.* 63. *C. ad l. Falcid.*
Aretin *in d. l. ſi is qui num.* 6 *ff. de teſtam.* Couar.
in d. cap. relatum num. 4 *eod tit.* Rip. *in l nemo po-*
teſt. num. 101. *ff. de legat.* 1. Ita etiam conſulti re-
ſponderunt Abb. *in conſil.* 32. *nu.* 1. *& ſeq. par.* 2.
latè Alex. *in conſil.* 105. *num.* 8. *& ſeq. verſ inſtitu-*
tio fauore piæ cauſa. lib. 4. *& conſil.* 13. *numer.* 11.
vol. 7. Ruin *conſ.* 72. *num.* 18. *vol.* 4. Iaſ *in conſ.* 61.
in fin. lib. 1. Cephal. *conſil.* 99 *numer.* 2. *lib.* 1. Rub.
Alex. *conſil.* 107 *nu.* 1. Menoch. *conſil.* 167. *nu.* 19.
lib. 1. Corn. *conſil.* 307. *num.* 8 *lib* 3. Sichard *con-*
ſil. 1 *nu.* 57. *& ſeq.* Valaſc. *conſil.* 67 *nu* 8. Gratian.
diſcept forenſ cap. 605 *numer.* 10 *& ſeq. tom.* 4. *&*
cap. 893. *num.* 42. *&* 43. *tom.* 5. Cened. *latè plures*
allegans in collectan. 95. *à num.* 1. Magdalen. *de*
numer. teſt. par. 2. *cap* 1. *à num.* 2. vbi etiam abũ-
dè ſicuti etiam Tiraquell. *de priuileg. piæ cauſ.*
priuileg. 162 *per tot & ibi Addentes, addo* Spin. *in*
ſpecul. teſtament. gloſ. 31. *nu.* 40. *& ſeqq.* Maſcard.
de probation. concluſ. 763. *num.* 10 *& latius con-*
cluſ. 1358. *num.* 32. *& ſeq.* Vaſq. *de ſucceſſ creat.*
lib. 3. *§.* 22 *limit.* 11. *num.* 1. *verſ. ſolemnis teſtamẽ-*
torum obſeruatio ceſſat &c. Auguſtin. Barboſ. *in*
collectan ad d. cap. relatum 11. *ſub num.* 2. *& in*
tractat. de iure Eccleſ. lib 3. *cap.* 17. *num.* 68. 101.
& 102. Aloyſ. Ricc *in prax. rer. quotid. par.* 2. *re-*
ſolut. 279. *&* 420. Polidor. Rip. *de act. in articul.*
mort. cap. 62. *num.* 2. Clar. *in §. Teſtamentum. q.* 7.
num. 3. *verſ. aliquando verò.* Card. Mantic *de cõ-*
iectur. vltim. volunt lib. 6. *tit.* 3. *ſub num.* 4. Paul.
Æmil. Gall. *in tractat. de exception teſtament. tit.* 1.
except. 2. *num.* 2. *verſ. non requiruntur ſolemnita-*
tes iuris poſitiui &c. Craſſ in *§. Teſtamentum. q.* 18.
num. 2. Nouar *in tractat. de priuileg miſerab l per-*
ſon. priuileg. 168 *num* 6. *verſ. teſtamentum ad pias*
cauſas ſolemnitates minimè requirit &c. Carpan.
ad ſtatut. Mediolanen ad cap. 319 *nu.* 194. *verſ.*
ſolemnitates tamen iſta, non habent locum in te-
ſtamento ad pias cauſas &c. Mart. *in tractat. de*
ſucceſſ. part. 4 *quæſt.* 8. *articul.* 3 *à num.* 1. *& ſeq.*
Marc. Anton. Genuenſ. *in practicabil. Eccleſ.*
quæſt. 860. *num.* 3. *verſ. idem eſſe in teſtamento ad*
pias cauſas &c. Ciarlin. *controuerſ. forenſ cap* 21.
num. 7. *verſ. in teſtamento pio non requiruntur ſo-*
lemnitates iuris poſitiui &c. Vvrmber *practic. fo-*
renſ. lib. 9. *titul.* 1. *obſeruat.* 1. *nu.* 1. *& ſeq.* Ceuall.
commun.

commun.contra commun.quaſt. 319.per tot.Hot-
tenſ.Canalcan.in prax.de teſtib lib.2. numer.60.
optimè Franciſc.de Barry in tractat.de teſtamēt.
lib.1.cap.4. à numer.1. verſ.in teſtamento ad pias
cauſas nō requiruntur ſolemnitates &c. Io: Bap-
tiſta Ciarl.controuerſ.forenſ.lib.1.cap.21.num.7.
verſ.in teſtamento pio non requiruntur ſolemni-
tates iuris poſitiui, ſed tantùm naturalis, & diui-
ni &c.Hartm.Piſtor.quaſt.28.nu.2.lib.3.Matth.
Berlic.practicabil concluſ. part.3.concluſ.5. nu-
mer.16.verſ.in teſtamento ad pias cauſas ea inter-
uenire debent, qua iuris gentium vim probationis
habent &c. Paul.Staiban. in ſuis reſolut. deciſiuis
cap.68.num.42.verſ teſtator poteſt diſponendo ad
pias cauſas coram duobus teſtibus &c.

34 Eamdemque ſententiam comprobarunt ex
Theologis Molina de iuſt.& iur.tractat 2.diſpu-
tat.134.per tot Sanchez conſil moral.lib.4.cap.1.
dub 7.num.6.Silueſter in ſumm. in verb legatum.
quaſt 20.Fagundez.de Iuſtit lib 6.cap.3 nu.19.
Layman Theolog.moral lib 3.tractat 5 cap 2. nu-
mer.2.Villalobos.ſumm.Theolog part.2.tract.30.
different.4 nu.3.Leſſ.de iuſtit.lib.2 cap.19 dub.4.
num.4.Filliucius tom 2.tractat.34.cap.3.nn.153.
& 154.Ioann.Valet.de different inter vtrumque
for in verb Teſtamentum.differint.8.Sanctarell.
variar.reſolut.part.1.quaſt.69. Marchinus de
bello diuin.part.8 cap.6 Vaſquez in opuſcul de
teſtament.cap.3.dub.1.num.11. Bonacin. de con-
trouerſ.diſputat.3.quaſt 1 part.3 num.14 & ſeq.
Trullench.in precept.Decal.part.2 lib 7 cap 18.
dub.4.num.2.Eminentiſs.D.Card.de Lugo in
tractat de iuſtit.& iur.tom 2.diſputat 22.nu.265.
R.P.Antonin. Dian. vir exquiſita, & ſolida do-
ctrina clarus, in ſuis reſolut moral.par.7.tract.6.
reſolut.2. verſic. teſtamentum ad pias cauſas &c.
& preter ab eo allegatos addo.R.P.Illuminatus
Moron in ſuis cent. reſponſ.titul de cedula teſta-
mentaria reſponſ.2. num 4. verſ.ſupponimus quo
ad legata pia valere etiam ſine ſolemnitatibus &c.
& nuper optimè R.P Ioan. Angel Boſſ in ſuis va-
rijs moral.titul.12.§.3.à nu.1. verſ in teſtamen-
tis ad piam cauſam non eſt neceſſaria ſolemnitas
iuris poſitiui ciuilis &c. & num.5.poſt Tanner.
affirmat prædictam ſentētiam adeo eſſe veram,
& contrarium ſit temerarium, & meritò. Idem
etiam ſenſit Fragoſ.in tractat.de Regimin. Chri-
ſtian.Reſpubl.part.3.lib.4. diſput.6 §.4. num.62.
verſ.in teſtamento ad pias cauſas ſufficiens eſt ſo-
lemnitas iuris naturalis, & gentium &c.

35 In diuerſis etiam Tribunalibus idem pariter
inuictè retinetur, quod in diſpoſitionibus pijs
ſileant ſolemnitates iuris poſitiui. & præſertim
36 in Senatu Mantuano penes Surd. deciſ.292. ſub
numer.16. verſ.in teſtamento ad pias cauſas omnis
37 remittitur ſolemnitas &c.,& in Senatu Luſitano
apud Gamm: deciſ.46.num.3. verſ ſi ad pias cau-
ſas &c. et deciſ.81.num.4. verſ.valet etiam ſolus
38 nutus ad pias cauſas &c.& in Senatu Burdegal.
teſte Boer.deciſ.240.ſub nu.3. verſ.teſtamentum
minus ſolemne valet ad pias cauſas &c. Et iterū
39 in Senatu Luſitanio ſicuti ſcribit Valaſc.deciſ.67.
ſub num.1.verſ.teſtamentum ad pias cauſas à te-
ſtatore ſcriptum valet abſque Notario, et teſti-
bus &c. & licet num.16. referat contrariam
ſententiam, deinde tamen ſic ſubdit, retenta
tamen hac opinione, quod charta ſcripta manu
teſtatoris etiā nullis adhibitis teſtibus valeat &c.
40 & in Senatu Cathaloniæ penes Fōtanell dec.50.
num.21. verſ.ſic ſchedula teſtamenti ad fauorem
pia cauſa facti, manu teſtatoris ſcripti &c. & In
Rota Ferrarien. teſte Anton Leoncill deciſ.144.
nu.3.verſ immo etiam ſchedula ſine teſtibus ma-
nu teſtatoris ſcripta valet ad pias cauſas &c.& in
41 Senatu Neapolitano. vt habetur penes Gizzarel.
deciſ.49.num.14.verſ ſi inter liberos id permiſſum
eſt, à fortiori debet eſſe permiſſum in teſtamento
ad pias cauſas &c. & nuper in eodem Senatu
apud D.Regentem Capic.Latr.deciſ.140.num.19.
verſ.lex enim fauet teſtamento imperfecto ratione
ſolemnitatis fauore pia cauſa &c. Necnon in
42 Curia Friſiorum penes Ioann.à Sande lib 4.tit 1.
de teſtament et codicill.deciſ.13.circa med. verſ in
teſtamento ad pias cauſas ſufficit interueniſſe
duos teſtes &c. Rota Piſana apud Alex Rauden
deciſ.46. num.5. verſic. vbi agitur de pia cauſa
ſufficiunt ſolemnitates iuris diuini,et gentium &c.
part.2.

43 Tribunal Supremum Rotę Romanę ita ſæpe,
ſæpius iudicauit, perpetuaq. obſeruantia præ-
fatam opinionem canonizauit. et ſic iam olim
tenuit coram Reuerendiſſimo Verallo, tunc
Archiepiſcopo Roſſanen in cauſa Romana hære-
ditatis de Mazzocchis de anno 1558. ad fauorem
Societatis S.Rochi de Vrbe relata per Put dec 97.
verſic.in hoc non dubitabāt Domini, quod ita va-
leret ad pias cauſas lib.3. Achill de Graſſ dec 301.
alias deciſ.1.numer 1. verſic. teſtamentum ad pias
cauſas valet etiam ſine teſtibus &c. de teſtament.
idemque fuit reſponſum coram bon.mem.Card.
Lancellot.Sen. in cauſa Leodien. Domus, ſeu te-
ſtamenti 9.Iulij 1574.§.Non obſtat.verſic ſolem-
nitates iuris poſitiui non requiruntur, quia atten-
ditur tantùm ius naturale, et diuinum in teſta-
mentis ad pias cauſas &c. & coram bon. mem.
Cantucc.in Romana Hæreditatis 21.Febr.1578.
eſt deciſio 74.num.19.verſic.teſtamentum ad pias
cauſas manupropria teſtatoris conſcriptum,nullis
interuenientibus teſtibus valet &c.par.2. diuerſ.
et coram bon. mem. Iuſto in cauſa Mediolanen.
Bonorum de Cuſanis 4. Februarij, et 13.Martij
1600. et coram bon.mem.Card Sacrato dec.321.
ſub num.2.verſic.primum teſtamentum fuit va-
lidum non obſtante defectu ſolemnitatum, cum
fuerit conditum ad piam cauſam &c.par.4.recent.
vbi etiam Rota teſtatur de veriori, æquiori, &
communiori ſententia, et coram bon. mem. Bu-
ratt deciſ.475.num.2.verſic.multò magis ſubſti-
neri debet, cum teſtamentum ſit ad piam cauſam
&c. et coram bon.mem.Card.Caualer deciſ.553.
numer.1.verſic.in diſpoſitione ad pias cauſas, quæ
ſubſtinetur etiam ſine die, et Conſule, et ſine alia
ſolemnitate &c. et coram bon. mem. Motmanno
deciſ.108.num.3. verſic.in teſtamento pro non ſit

Digitized by Google

neceſſaria iuris ſolemnitates &c. part.7.recent. & coram bon.mem.Cardin Veroſpio *Iun in cauſa* Callien. *Hæreditatis* 10. *Decemb.*1638. *§.Neque poterat. verſic.ſolemnitates teſtamentaria non ſunt neceſſaria fauore piæ cauſæ &c.* & iterum *in eadem cauſa coram R. P. D.* Terracinen. *ſub die* 1.*Iulij* 1639.*§.*1. *verſ.valere teſtamentum ad pias cauſas etiam ſi nullus adſit teſtis, cum in eo tantum attendatur ius naturale, & diuinum &c.*

44 Necnon indubitanter affirmatur prędictā opinionem eſſe veriorem, æquiorem, tutiorem, ac etiam communiorem. *& coram eodem in cauſa Viterbien.Hæreditatis* 4.*Martij* 1641.*§.fin.verſ. eoque facilius DD.cenſuerunt cum agatur de teſtamēto facto ad pias cauſas pro ſalute animæ &c. et coram eodem R.P.D.*Terracinen.*in cauſa Fanen.Hæreditatis* 17.*Iunij* 1641. *§.*1. *verſ.data hac cauſa pia non poteſt dubitari de validitate teſtamenti, quantumuis ſit ſimplex ſcriptura &c. & coram R. P. D.*Cerro *in cauſa Romana, ſeu Iannen.Locorum montium* 26.*Iunij* 1648.*§.vltimo.verſ diſpoſitio ad pias cauſas ſubſtinetur cum duobus ſolis teſtibus &c. & coram R.P.D.* Veroſpio *in cauſa Alatrina Teſtamenti* 26.*Februarij* 1649.*§.*1.*verſ.quia dum diſpoſitio perfectam, & abſolutam teſtatoris voluntatem continet ad pias cauſas ordinatam licet nullis iuribus ciuilibus ſolemnitatibus fulciatur, eiuſdem tamen fauore piæ cauſæ ſubſtinetur &c. et in d.cauſa Romana, ſeu Iannen. Locorum Montium* 16.*Maij* 1650. *§.Inſuper.verſ.diſpoſitio eſt ad pias cauſas, quo caſu valet teſtamentum ſine ſolemnitatibus iuris poſitiui, ſed naturalis, & diuini &c.* corā R.P.D. Ottobono.

QVI tantus Auditor, ſuperiori anno 1652. quarto Kalendas Martij, inter diuinos Athlan-
45 tes ſubſtinentes Cœlum myſticum Eccleſię ſāctæ à Sanctiſs. D.N. INNOCENTIO X. omnibus præ gaudio geſtiētibus, & ego in primis, ſublimatus fuit. Eius virtutum præconia canoræ tubæ decantanda relinquo, ſolùm aſſerendo, quod eſt Princeps cum quo pauci hac tempeſtate conferendi veniunt, vel vitæ integritate, vel acerrimo iudicio, vel mira eruditione, vel animi tranquillitate, vel rara beneuolentia, benignitateque ſingulari in omnes &c. Et nunc perſiſtendo in terminis.

Iacto hoc ſolido fundamento, libet nunc nō incongruè prænotare, quod licèt de iure ciuili, teſtamentum ſeu diſpoſitio ad pias cauſas abſq; ſolemnitate legum conditum non valeat, ad-
46 miſſo, quod eædem ſolemnitates non fuerint remiſſæ per diſpoſitionem *l.*1. *C.de ſacroſanct. Eccleſ.* quidquid parum cautè loquendo, & in hiſtorijs non benè verſatus, dixit *Bart. in d.l.*1. *num.*5. contra quem demonſtrando à quo fuit allucinatus, plura deducam infra. Nihilominus diſpoſitio *d.cap.relatum.*11.*de teſtament.* ex quo, vt diximus, diſpoſitiones, ſeu teſtamenta pia eximuntur à vinculis iuris poſitiui, ſeruan-
47 da eſt non ſolùm in Terris Eccleſiæ, & in foro Eccleſiaſtico, ſed etiam in foro Cæſaris, ſeu ciuili, & ſeculari, etiam extra diſtrictum temporalem Eccleſiæ, *vt poſt Bart. notat Iaſ in d l* 1. *in prima lectura.num.*11.*ad fin. & lectura* 2. *nu* 28. C.*de ſacroſanct. Eccleſ.* Couar. *in d cap.relatum num.*1. vbi dicit.

48 Quoties apud ſecularem Iudicem eſt controuerſia de legatis pijs, iudicium ferendum eſt iure Canonico adamuſſim ſeruato, non iure
49 ciuili; licet is Iudex non ſit, quoad temporalia Eccleſiæ Romanæ ſubiectus. *Iul. Clar. in §.Teſtamentum.quæſt* 6.*num.*1.*in fin.verſ.diſpoſitio d.cap.relatum.ſeruanda eſt, non ſolum in ter-*
50 *ris Eccleſiæ, ſed etiam in foro Cæſaris &c.* cum alijs copioſè relatis *per Tiraquell. de priuileg piæ cauſ.priuileg.*163. *verſ. in diſpoſitis ad pias cauſas ius canonicum eſt ſeruādum in vtroque foro &c.*
51 & in fin. hanc opinionem vocat veriorem. Et addo *Ferdinand Vaſq. de ſucceſſ progreſſ.lib.*6. *§.*23. *numer.*51. *verſ.ius* Canonicum, *quo ad pias cauſas in vtroque foro ſeruandū eſt &c.* Michael. Craſſ.*de ſucceſſ in §.Teſtamentum.quæſt.*18 *numer.*2 *&* 3 *verſ in teſtamento ad pias cauſas ſufficit ſolemnitas iuris gentium, & naturalis, & hoc procedit tàm in terris Eccleſiæ, quàm Imperij &c.* Iul.Cæſ.Caluin.*in tract de Æquitat lib* 1. *cap* 8. *num.*9 *verſ.etiam in terris Imperij non obſtante quacunque lege, relicta ad pias cauſas debent iudicari ſecundum canones, & iura diuina &c* & deinde idē ſenſit *Card. Mantic. de coniectur. vltim. volunt.lib* 6.*titul.*3 *nu.*4.*in fin verſ & ita Iudex etiam ſecularis reiectis ſolemnitatibus iuris ciuilis in teſtamento ad pias cauſas in hoc debet ſacros canones ſequi, licet quoad temporalia Romanæ Eccleſiæ non ſit ſubiectus &c.* cum alijs allegatis *per Magdalen de numer.teſt par.*3.*cap* 6 *num.*3. *verſ in terminis pijs ius Ciuile cedit iuri Canonico, & ſeruandum vbique in quolibet foro &c. & num.*3 *in fine poſt* Bald. *in conſil.*284. *Dominus.ſub num.*2.*lib.*3. refert.

52 Ita fuiſſe pronunciatum per Innocentium Quartum Summum Pontificem in publico Cōciſtorio, & faciūt notata *per Thoming. decis. Lipſiens.*4.*num.*1.2 *& seq.* & adde *Honded in conſil.*26.*numer.*3.*verſic vbique etiam in foro Cæſareo &c. lib.*1. vbi amplè teſtatur ex communi ſententia, quod ius Canonicum in relictis ad pias cauſas vbique etiam in foro Cæſaris, & in Terris Imperij ſeruandum eſſe, ex ibi allegatis, *& addo Thor.in ſingul. piarum cauſarum cap.*50. *poſt princip.verſ.in teſtamento cōdito ad pias cauſas, vt etiam valeat in terris Imperij &c.* Ioan. Andr. Georg. *allegation.*31. *num.*26. Sebaſtian. Medic *in opuſcul* 4.*num* 33. Riccius *in addition. ad Tiraquell d priuileg.*163. *cum ibi allegatis*, & adde *Gaſp.Theſaur. quæſtion. forenſ.lib.*4. *q* 35. *num.*2.*verſ.habere locum in foro Eccleſiaſtico, & etiam in foro ſeculari, tàm in terris Eccleſiæ, quā in terris Imperij &c. Principum ſecularium &c.*

53 Ex Theologis idem confirmant P. Paulus Comitulus *reſponſ.moral.quæſt.*14 *num.*5. Paul. Layman.*Theolog.moral.tom* 1.*lib* 3 *ſect.*5. *tract.*5. *cap.*2.*num.*2.*et* 3. *corollar* 5. optimè P.Ludouic.

Molin.

Digitized by Google

Molin *de iuſtit.et iur.tom.1.tractat.2.diſput 134.*
verſic.ratio cur in diſpoſitionibus ad pias cauſas
ſtandum ſit iuri canonico &c. Tanner. *in defenſ.*
libert.Eccleſ.lib.2.cap.8. Mazuchel.*de caſ. reſer-*
*uat.diſputat.2.cap 20 quæſt.1 num.12.*Eminen-
tiſſimus D.Card.de Lugo *in tractat de Iuſtit. et*
Iur tom.2.diſputat.12. num.265. R.P. Antonin.
Diana *in ſuis reſolut.moral.part.7.tract.6.reſol.8,*
verſ.dicendum eſt igitur. addo. Fragoſ. *de Regim.*
Chriſtian.Reipubl.par.3.lib.4 §.4.nu.65.verſ.de-
bet etiā ſeruari in foro Ciuili &c. Paul. Comitul,
in ſuis reſponſ.moral.lib. quæſt.14. num.5. P.Vaſq.
de teſtament.cap.3.dub.1.num.12.& nuper *Ioan.*
Angel.Boſſ.in ſuis varijs moral.titul.12.§.1.nu.9.
& cœteri Theologi relati *à num.34.*

Ita pariter determinatum reperio *in Senatu*
55 *Subaudiæ,* vt refert *Anton. Fabr. in ſuo Codic.*
lib 6.titul 5. de teſtament. definit.5 ſub numer.2.
vbi dicitur, In teſtamentis ad pias cauſas con-
ditis ius Pontificium ſeruandum eſſe, etiam in
ſoro Cæſaris, & fuit etiam dictum in Senatu
56 Burdegal.*penes Boer.deciſ.93.num.3.verſ.Vnde*
teſtamentum coram duobus teſtibus factum,valet
etiam in Terris Imperij, & ſic intelligitur d.cap.
relatum &c. & in Curia Friſiorum teſte *Ioanne*
à Sand lib.4. deciſ.13. verſic. decidendum non ex
Romano, ſed iure canonico. & in Senatu Gratio-
nopolitano *vt apud Guidop.ap.deciſ.543. ſub nu-*
mer.14.verſic nō ſolùm debet ſeruari in terris Ec-
cleſiæ, ſed etiam in terris Imperij &c. Et in Au-
dientia Baren.*penes Vin deciſ.5. ſub numer.17.*
verſ.in teſtamento ad pias cauſas, tunc etiam in
Terris Imperij illud valet, & tenet cum duobus
57 *teſtibus &c* & amplè atteſtatur iſtam eſſe con-
cordem, communemque omnium ſcribentiū
ſententiam. *Gaſpar Theſaur. quæſtion. forenſ.*
lib.4.cap 35 ſub num.5, vbi quoq; dicitur,quod
valet tale teſtamentum etiam in forō ſeculari,
et in terris Imperij, licet principaliter non ſit
conditum ad pias cauſas, cum ibi allegatis.

Optimè quoque ſic iudicauit Senatus Nea-
politanus *apud Gizzarell.deciſ 47. numer.5.* vbi
58 aſſeritur, Sacrum Conſilium Neapolitanum,
reiecta contraria opinione cenſuiſſe in relictis
ad pias cauſas ſeruandam eſſe diſpoſitionem
d.cap.relatum in omni foro, tàm Eccleſiaſtico,
quàm ſeculari, ipſamque opinionem recipiſſe
dictum Conſilium, quàm ſequuntur Doctores
omnes frequentiori calculo, eamque moribus
receptam eſſe, & communem, *& in fine ſubdi-*
*tur,*ita fuiſſe pronunciatum die 8.Octob.1603.
referente D. Conſiliario de Ponte, in legato
facto ad pias cauſas, vt illud probetur per duos
59 teſtes, & ſeruandam eſſe diſpoſitionem *d.cap.*
relatum &c.& ſic ſæpius reſpondit Rota,& præ-
ſertim nuper *in d Romana,ſeu Ianuen.Locorum*
Montium 16. Maij 1650. coram Eminentiſſimo
Ottbobono.§.Inſuper.verſic.quia in teſtamento ad
pias cauſas non requiruntur ſolemnitates iuris po-
ſitiui, ſed naturalis, et diuini in vtroque foro &c.
ſic etiam fuit dictum in pluribus alijs deciſio-
nibus de quibus ſupra *à num.38.*& addo deciſ.
in cauſa Romana Legati. 22. Iunij 1650 coram
Eminentiſſimo Corrado § Quoniam verſic. hoc
procedit ſecundum æquitatem Canonicam, quæ
in cauſis pijs ſeruatur in vtroque foro &c.

Supradicta enim concluſio adeo certa eſt, *vt*
60 *Tannetus in tractat.de defens.libert.Eccleſ lib 2.*
cap.4. doceat, ſententiam oppoſitam (quàm
Henricus Caniſius lib.3.Decret titul.26. cap.11.
& alij ab ipſo relati tenuerunt) aſſerētem duos
teſtes ſufficere in teſtamento ad pias cauſas
61 procedere ſolùm in terris Eccleſiæ,non autem
in terris Principum ſecularium,putat temera-
riam, & meritò. Quis enim negare audebit,
quin tales piæ cauſæ non ſint ſub protectione
Eccleſiæ, nam id indubitatum eſt & in confeſſo
eſt apud omnes, & communiter firmatur per
Scribentes *in d.cap.relatum, et in cap clerici de*
iudic.et notatur in cap licet ex ſuſcepto extra de
for.competent.

Sicque conſequenter fatendum hoc caſu ſci-
licet vbi agitur de pia cauſa, canon præualet
62 legi, & decidi debet ſecundum regulas iuris
Canonici, non autem iuris Ciuilis. & hanc ra-
tionem eſſe viuacem, & palpabilem, *teſtatur*
Audient.Baren.penes Vin.d.deciſ.5. nu.18. vers.
et ratio viuax, palpabiliſque eſt, quoniam tales
piæ cauſæ ſunt ſub protectione Eccleſiæ etc. & idē
ſenſit Curia Friſiorum *apud Ioan.à Sande lib.4.*
titul.de teſtament.d deciſ 13 circa med vbi affir-
63 matur, quod et humanitati, ac verbo DEI cō-
ſentaneum eſt, (vt etiam inquit *Donell lib 6.*
comment.cap 9.in fin) quod in vtroque foro Ci-
uili,et Eccleſiaſtico ſeruetur diſpoſitio *d. cap.*
relatum.

Potuit quidem Summus Pontifex in hac ma-
64 teria pia, derogare legibus Ciuilibus, quoniā
ipſe pleniſſimam habet poteſtatem in Principes
ſeculares, quatenus finis ſupernaturalis, bo-
65 numque animarum ſpirituale poſtulat, vt ſatis
apertum eſt, *et latè dixi in annotat. ad deciſ.2 à*
*num.27.part.3.recent.*vbi ad hoc integras DD.
columnas expendi.

Cum ergo poteſtatis Eccleſiaſticæ (cuius ple-
nitudo eſt in Romano Pontifice) ſit dirigere,
66 et ordinare hominum actiones ad finem ſu-
pernaturalem, qui eſt ſalus animæ. Vnde con-
ſequenter valuit ſubmouere, et tollere omnia,
quæ curſum, et ſtudium bonorum operum ad
ſalutem animæ pertinentium, impediūt. Solem-
nitates autem, tot teſtium iuxta leges Ciuiles
67 in teſtamento adhibendæ, impedirēt in cauſis
pijs, ſtudium bonorum operum, Ergo meritò
Alexander Tertius potuit talem ſolemnitatem
auferre quoad Teſtamentum, et diſpoſitionem
68 ad pias cauſas in fauorem animarum, maximè
quia fraudis,et falſitatis ſuſpicio ceſſat in diſpo-
ſitionibus pijs, vt conſiderant *Roman. in auth.*
ſimiliter num.95 vers ex prædictis.ff de hæred. et
*falcid. et Card.*Mantic *de coniectur. vltim volunt.*
lib 6.tit.3.num.2.vers.ſciendum eſt in Teſtamēto
pio ceſſare omnem fraudis, et falſitatis ſuſpicionem
propter quam Lex Ciuilis talem numerum, et ſo-
lemni-

lemnitatem teſtium introduxit etc. et ratic einātur plures alij relati per *Spin. in specul. teſtamēt. gloſ 31. num. 41. verſ. cùm in prædicto caſu teſtamenti ad pias cauſas ceſſet fraudis, et falſitatis suſpicio minor numerus teſtium, quàm leges conſtituerunt sufficiens eſt etc.* Fragoſ. *in tractat. de Regimin. Chriſtiana Reipubl. par 3. lib. 4. §. 4. numer. 72. verſ quia in hoc teſtamento pio ceſſat suspicio fraudis, et falſitatis etc.*

Facit etiam illa concluſio, ſi ſtatutum prohi-
69 beat mulierem teſtari poſſe ſine præſentia, et conſenſu propinquorum veluti fratrum, filiorum etc. (quidquid ſit de validitate ſimilium ſtatutorum, tamquam auferentium liberam teſtandi libertatem) dato, quod ſine tali ſolemnitate canonicè mulier teſtamentum condat,
70 eo ſtatuto non obſtante valebit tale teſtamentum, quia cum talia ſtatuta fiant ad obuiandū fraudibus, quæ quidem ceſſant, vbi canonicè teſtamenta fiunt, *vt defendit à* Ponte *conſil.* 148. *num. 19. et seq. lib. 2.* et idem ſenſit *Rota coram R. P. D.* Terracinen. *in cauſa Viterbien. Hæreditatis 4. Martij 1641. §. Eoque facilius. verſicul. et præſertim quia ſtatutum, de quo agitur, fuit factum ad obuiandum fraudibus, quæ hic ceſſant, vbi agitur de teſtamento canonicè facto etc.* et iterum idem reſpondit *in eadem cauſa coram eod. sub die 28. Martij 1642. §. Placuit etiam Dominus, verſ quando autem teſtamentum eſt canonicè factum, ceſſant ſolemnitates requiſitæ per ſtatutum etc.*

Et magis in terminis congruit *deciſio in cauſa Romana Locorum Montium* 18. *Maij 1643. coram R. P. D.* Melrio. *§. Tertio,* vbi aſſeritur *poſt Monticul. de inuentar par. 2. num. 2.* Cum fuerit
71 ideo inuentum beneficium inuentarij, vt fraudibus obuietur, quæ ſuſpicio ceſſat in Eccleſia, et ſic cum non teneatur illud conficere, non poterit ea moleſtari vltra vires hæreditarias, nec quidem in obulo. declara tamen, *vt ibi habetur,* nempe, quando extarent omnia bona
72 hæreditatis, quia tunc non teneretur Eccleſia aliquid exponere de ſuo. ſecus verò ſi non ex-
73 tarent, *& latius, vt ibi habetur.* Sed perſiſtendo in caſu noſtro, cum ſicuti diximus, in diſpoſitionibus ad pias cauſas ceſſet ſuſpicio fraudis
75 et falſitatis. ideoque eò facilius potuit *text. in d. cap relatum. de teſtam.* relaxare rigorem Iuris Ciuilis circa ſolemnitates teſtamentarias. Cū et videamus, quod idem Ius ciuile, remittit
76 ſolitum rigorem quando in teſtamento veriſimiliter putat, non poſſe interuenire aliqua fraus, aut falſitas, vt in teſtamento coram Principe condito, aut corā Iudice apud acta iudicij, vel in Eccleſia, vt infra dicā in ſequenti capite.

A R G V M E N T V M.

Teſtamentorū materia, cum ſit ſatis, ſuperque obnoxia fraudibus, ideoque Leges mordicè inſiſtunt circa inuiolabilem obſeruationem ſolemnitatum ab eis præſcriptarum. Quando tamen ſunt tutæ, quod non poteſt interuenire fraus, tunc remittunt ſolitum rigorem circa numerum teſtium.

In teſtamento condito coram Principe nullus teſtis in eo Iura requirunt, cum præſētia Principis propellet omnem præſumptionem falſitatis, & fraudis, *à num.* 80. Teſtamentum conditum coram Principe ideo valet ſine teſtibus, quia ſemper penes eum præſumitur adeſſe multitudo perſonarum probatarum *à num.* 104.

Plura deducuntur circa Principes, quod nūquam ſunt ſui, nec tuti. Principis præſentia, & beneplacitum quid operetur *à num.* 88. & præſertim in alienatione bonorum Eccleſiæ, & quid in ea requirant Summi Pontifices *à num.* 97.

Fraudes non ſolent committi coram multitudine perſonarum, cum quis poteſt cogitare quod facile in tantis falſitas poteſt detegi. *à num.* 123. Teſtamentum quandoquis condit in actis iudicij coram Iudice, nō eget teſtibus, & quare. *à num.* 128.

S V M M A R I V M.

77 *Teſtes ſeptem ideo ius* Ciuile *requirit in teſtamentis, vt procul arceantur falſitates in hac periculoſa materia.*
78 *In teſtamentis maximè verſantur ſuſpiciones, inſidiarum, & aucupationum hæreditatum.*
79 *in Teſtamentis, quando Leges ſunt tutæ quod non interueniat fraus relaxāt ſolitum rigorem numeri teſtium.*
80 *in Teſtamento condito coram Principe nullus teſtis requiritur pro eius ſolemnitate.*
in Teſtamentis conditis coram Principe perperā quæritur de ſolemnitatibus num. 80.
81 *Teſtari quando quis dicatur coram* Principe.
82 *in Principis præſentia ea, quæ geruntur ceſſant fraudes, & falſitates,*
Princeps non præſumitur voluiſſe, vt in eius præſentia aliquid fraudulenter fieret.
83 *pro Principe ſtat præſumptio, vt ſit iuſtitia plenus, & rectitudo in eo claro lumine perfulgeat. Princeps eſt DEI Miniſter. num.* 83.
84 *coram Principe ſupremo quando aliquid ſit nō eſt aliud quærendū, circa validitatem. nu.* 85.
86 *Princeps vbi adeſt, ibi tota legalis philoſophia concurrit ad teſtimonium perhibendum.*
87 *coram Principe quando aliquid geſtum eſt, non eſt quærendum de ſuſpicione fraudis.*
88 *Principis præſentia, & ſcientia ſupplet defectū cuiuslibet ſolemnitatis iuris poſitiui.*
89 *Donatio facta coram* Principe *non eget ex inſinuatione.*

90 *Et*

90 Et idem procederet, ſi fieret coram Principiſſa.

91 Reſeruationes Officiorum, & Locorum Montium vacabilium, cum non fiant niſi coram Papa.

92 Et cum non admittantur, niſi approbentur ab eo, & ideo ſi alicui donentur, valet donatio ſine inſinuatione.

93 Princeps, quando procedit ex certa ſcientia videtur tollere omne obſtaculum.

94 Licentia Principis ſupplet omnes defectus.

95 in Alienatione bonorum ſi ſtatutum requirat conſenſum alicuius, dato, quod facta ſit de licentia Principis, valet ſine eo.

96 Superioris verbum qui habet, non indiget verbo inferioris.

97 in Alienatione bonorum Eccleſiæ, quando interuenit authoritas Papæ, nõ requiruntur aliæ ſolemnitates. declara. vt num. 98.

98. Alienatio bonorum Eccleſiæ, cum hodie nõ poſſit fieri ſine beneplacito Apoſtolico. vltra illud requiritur iuſta cauſa.

99 Cauſa iuſta alienandi bona Eccleſiæ non ſuppletur per beneplacitum Apoſtolicum.

100 in Alienationibus bonorum Eccleſiæ, ſi euidens vtilitas non requireretur, facilè beneficia remanerent de pertica.

Papa tota mente concedendo beneplacitum circa alienationem bonorum Eccleſiæ, quæ ſit.

101 in Alienatione bonorum Eccleſiæ, euidens, & clara debet eſſe neceſſitas, vel vtilitas, alias ſi ſit turbida, nihil ſit.

102. Vtilitas euidens in alienatione bonorum Eccleſiæ, non probatur ex aſſignatione rei æqualis valoris. Sicuti nec ex ſolo valore redditum, ſed etiam proprietatis eſt iuſtificanda.

103 Vtilitas euidens, vel neceſſitas in alienatione bonorum non probatur ex ſola aſſertione partis, ſed aliunde id eſt iuſtificandum.

Executor ad inquirendam vtilitatem alienationis bonorum Eccleſiæ, qualiter ſe gerere debet. num. 103. in fin.

104 Teſtamentum conditum coram Principe, ideoque non requirit teſtes, quia penes eum præſumitur ſemper adeſſe multitudo nobilium.

105 Teſtium probatorum multitudo præſumitur adeſſe penes Principem.

106 Princeps vbi eſt, non poteſt eſſe ſine multis.

107 Princeps vbi eſt, ibi multi nobiles ſunt,

108 Principes, ſecundùm Alphonſum Aragoniæ Regem, ſunt inmenſis deterioris conditionis, & quare.

109 Princeps nuſquam eſt ſuus, nuſquam liber, ſeu tutus, & vbique premit eum, iugum ſuæ ſeruitutis.

110 Adrianus Sum. Põt. aſſiduè exorabat DEVM vt dexteram apponeret, vt tam graue onus ferre poſſet.

111 Adrianus Papa nihil ſibi infelicius in vita duxit, quàm imperare.

112 Vrbanus Septimus, quoties lineam veſtem ſuperinducbat ad purpuratos Principes conuerſus, quid grauiter aſſerebat.

113 Principibus adaptatur impreſſa illa, nẽpe Pharetra ſagittis vacua, cum inſcriptione, Herent ſub corde ſagittæ.

114 Octauianus Imperat. aliud ſolamen non recipiebat, niſi cogitare ſuam magnitudinem deponere, & num. 115. & 116.

117 Regnare ſi tàm graue eſt, & oneroſum, ſed quare omnes tàm anxiè regnare affectant.

118 Stulti putantur, qui regnare neſciunt, & ſtultum nemo ſe putat.

119. penes Principem ſemper præſumitur adeſſe multitudo perſonarum probatarum.

120 in Priuilegijs, & Bullis Papæ, quare non ponantur teſtes.

121 in Teſtamentis conditis coram Principe ceſſat timor fraudis, & quare num. 122.

123. Falſitatem, ſi quis in animo haberet committere, id certe non committeret coram multitudine perſonarum.

in Multitudine perſonarum facilè minime eſt falſitatem occultare. num. 123.

124 Punibile aliquid, quando quis intendit facere, id principaliter quærunt, vt quàm occultè poſſunt, id committant.

125 Tenebras amant. qui ſuſpecti ſunt.

126 Actus, quando fit coram populo publicè nedum oritur præſumptio, quod non adſit fraus,

127 Sed clara inducitur etiam probatio, quod non ſit commiſſa fraus.

128 Teſtamentum, quando quis condit in actis iudicij coram Iudice, nullus teſtis ad illius validitatem requiritur.

129 Actus quando geritur publicè coram Iudice, ceſſant ſuſpiciones falſitatis, & fraudis.

130 Donatio, ſi fiat coram Iudice, eiuſque auctoritate, ceſſat defectus inſinuationis. & num. 134.

131 Inſinuationis ſolemnitas cum fuerit à Iure introducta, vt euitentur fraudes,

Satis illis dicitur obuiatũ, ſi donatio fiat apud acta publica coram Iudice.

132 Donationes quoties fiunt coram Iudice, eoque auctorizante, non eſt opus inſinuatione, & hic eſt ſtylus Bonon.

133 Donatio facta coram Iudice, tunc non eget inſinuatione, quando propter aliud Iudex non fuit aditus.

135 Suſpicio mala omnis ceſſat, quando aliquid palàm, & publicè fit.

136 Pecuniam ſi quis accipiat alienam, palam, & bona fide, non animo contrectandi, non incidit in crimen furti.

137 Teſtamentum, quando non eſſet factum coram Iudice, ſed ſolum coram eo productum, ſiue repetitum,

138 Tunc non quadrat diſpoſitio l. omnium C. de teſtament.

139 Teſtator quando petit teſtamentum iam factum publicari de nouo dicitur teſtari.

140 In teſtamento coram Iudice apud acta condito, licet nullus omnino teſtes requiratur.

Tamen multi DD. contrarium ſentiunt.

141 Accurſ. in teſtamento condito apud acta coram

Iudi-

Iudice, dicit eſſe neceſſarios teſtes, ſed non exprimit quot.

142 *Angel. & Alberic. ſeptem teſtes requirunt.*
143 *Salicet. tres teſtes ait eſſe neceſſarios.*
144 *Cyn. ſentit, duos debere interuenire.*
145 *in Teſtamento condito apud acta coram Iudice, quod nullus teſtis requirantur,*
Eſt verior, & magis in iure fundata.
146 *Teſtamentum. quod fiat apud acta, vel coram ſeptem teſtibus paria ſunt.*
147 *Acta habent vim teſtium.*
148 *Teſtamentum coram Principe conditum, vel apud acta coram Iudice factum æquiparatur.*
149 *Teſtamentum coram Principe factum nullum omnino requirit teſtem pro ſolemnitate,*
150 *Quare id quoque eſt dicendum de teſtamento condito coram Iudice, apud acta.*
151 *in Notorijs non eſt opus probatione.*
152 *Probare non eſt neceſsè, quod patet expreſſe.*
153 *Impedimentum, quando eſt notorium nō requiritur proteſtatio de tali impedimento.*
154 *Notorium habet vim ſententia.*
155 *apud Acta geſta coram Iudice dicuntur notoria, & ideo non egent teſtibus.*
in Actis iudicialibus non ſunt neceſſarij teſtes. numer. 155.
156 *Acta iudicij, licet non requirant teſtes, tamen id procedit in his, quæ ſunt propriè de actis.*
157 *apud Acta, ſi fiant ea, quæ alibi poſſunt expedire, vt ſunt contractus, teſtamenta &c. an tūc requirantur teſtes. & num. 158.*
159 *Actus Notarij debent habere teſtes.*
160 *Notarius, quando rogatur de aliquo actu ſimpliciter. vti Notarius, & de re, quæ non ſunt propriè de actis.*
161 *Et tunc requiruntur teſtes, ſed ſecus ſi de commiſſione Iudicis id faciat.*
162 *Teſtamentum, ſi fieret apud acta coram ſolo Iudice, non valeret, & quare. et num. 166.*
163 *Verbo, vnius Iudicis cuiuſcunque etiam dignitatis ſit, non eſt ſtandum.*
164 *Iudices non nulli iniqui reperiuntur, qui innocentium iuſtitiam lædunt.*
165 *Iudici regulariter non creditur.*
Et maximè in materia teſtamētaria fraudibus valde obnoxia.
167 *Teſtamentum coram Iudice factum minimè tenet, ſi in loco priuato fiat. & quare nu. 168.*
169 *Teſtamentum coram Iudice apud acta confectum, debet per Notarium in ſcripturam redigi, & apud acta referri debet.*

CAPVT II.

LEges Cæſareæ, licet mordicè ſoleant inſiſtere ſuper obſeruatione ſolemnitatum in
77 teſtamentis ab eis præſcriptarum, & id quidem prudenter cum agatur de materia ſatis fraudibus, & falſitatibus obnoxia, & in ea maximæ verſantur ſuſpiciones inſidiatum, & aucupatio-
78 num hæreditatum, quia ſanè quilibet canere quærit lætanter illud carmen

Res non parta labore, ſed relicta.

Nihilominus, vt tetigi in præcedenti capite, quando Leges tutæ ſunt, quod ſint immunia
79 teſtamenta à fraudibus, & falſitatibus, tunc remittendo ſolitum rigorem manus dant circa remiſſionem ſolemnitatum, & præſertim exemplum habemus in teſtamentis conditis
80 coram Principe, in quibus nullus teſtis requiritur pro eorum ſolemnitate, iſto enim caſu perperam quæritur de ſolemnitatibus *text. eſt in l. omnium & ibi DD.* omnes & in ſpecie *Bart. num. 1. C. de teſtam.* Couarr. *in rubric de Teſtam. par. 2. num. 2. cum alijs allegatis per* Iul. Clar. *recept. ſentent lib. 3. §. Teſtamentum. quæſt. 56. verſ. eſt tamen alius.*

Vbi quoque aduertit hunc caſum eſſe nota-
81 bilem in hac materia, & ſubdit quomodo quis dicatur teſtari coram Principe. Supradictæ verò ſententiæ ratio illa poteſt commodè aſſignari, quia quando aliquid geritur in præſentia
72 Principis ceſſant fraudes, & falſitates, cum veriſimiliter præſumendum ſit ipſum noluiſſe, vt aliquid fraudulenter ageretur.
83 Nam præſumptio eſt pro Principe, vt ſcilicet ſit Iuſtitia plenus, & rectitudo in eo claro lumine perfulgeat. *l. inter claras C. de ſumm. Trinit. & fide Cattolic.* Nam DEI miniſter eſt Princeps, vt ſcriptum reliquit *Plutarch. de Do-*
84 *ctrin. Princip.* & in puncto quando aliquid geſtum eſt coram Principe, vt ceſſent fraudes, cōſuluit *Menoch. conſil. 431. num. 11. et ſeq. cum ibi allegatis.* Et in puris terminis teſtamentarijs videatur *Marcb. Anton. Thomat. deciſ. Macerat. en. 50 num. 515. verſ. factum fuit teſtamentum in præſentia Principis &c.*
85 In his enim quæ coram Principe ſupremo (de quo loquitur *text. in d. l. omnium C. de teſtament.*) geruntur non eſt aliud quærendum, nā vbi adeſt Princeps, ibi tota legalis philoſophia
86 concurrit ad teſtimonium perhibendum, vt in puncto explicat *Bald. in d. l. omnium. in princip.*
87 Et ipſe Princeps eſt lex animata in terris *§. fin. in Auth. de* Conſul. Quare non eſt dubitandum an geſta coram eo ſint à ſuſpicione fraudis, et falſitatis valde aliena.

Scimus etiam Principis præſentiam et ſcien-
88 tiam ſupplere defectum cuiuslibet ſolemnitatis iuris poſitiui. Hinc eſt, quando donationes, fiunt coram Principe inſinuationem, vel
89 alias ſolemnitates tamquam alienas à fraudibus, non requirunt *ad text. in d. l. omnium. et ibi* Bald. *in princip.* Caſtr. *numer. 1. et 2. C. de teſtam.* idem Bald. *in conſil. 105. num. 3. verſ: defectum inſinuationis ſupplet præſentia Principis &c. lib. 2.*
90 vbi etiam ait, idem procedere ſi donatio fiat coram Principiſſa. *Copic. deciſ. 202. ſub nu. 13. verſic quia ſpeciale eſt, in Principe &c.* et dixit Rota coram Reuerendiſs. P. D. Dunozetto Decano *in cauſa Romana Legati ſcutorum 50. mill. 16. Ianuarij 1640. §. eoque minus. verſ. donationes, quæ fiunt coram Principe inſinuationem non requirunt &c.*

Vbi

Vbi aſſeritur, reſernationes Officiorum Ro-
manæ Curiæ, et Locorum Montium vacabiliũ
91 cum fiant coram Papa, nec admittantur niſi ab
eodem fuerint approbatæ, vt praxis edocet,
quare ſi tales reſeruationes quis faciat ad fauo-
92 rem tertij, non requiritur inſinuatio. Sed per-
ſiſtendo in terminis, quod præſentia Principis
generaliter ſuppleat defectum ſolemnitatum
iuris poſitiui, id præcisè per *d.l.omnium notat Innocent.in cap ante num.2. & Abb. numer.20. Felin.num.9 de lite conteſtat* et vbi Princeps
93 procedit ex certa ſcientia videtur tollere om-
ne obſtaculum *iuxt. l.idem Vlpianus in fin. ff de excuſ tut & curat. & l.quidam conſulebant etiã in fin & ibi latè Scribentes ff de re iudic.*

Hinc quoque decidit Rota *coram Reuerendiſſimo P.D. Dunozetto in cauſa Romana Donq-*
94 *tionis 19. Aprilis 1641. §.Nam licet.* quod licen-
tia Principis ſupplet omnes defectus, *ad text.in d.l.omnium.C.de teſtam.Oldrad.conſil 187.nu.13. Dec.conſil. 341.num.12 Parte.conſil.24. numer.4. lib 3. Gabr.conſil.161.num.19 lib.1.Pic.ad ſtatut. Vrb glos.7.num.196.Rot.deciſ.461.num 13.par.1. recent.* Gonzal. *ad Regul 8.glos. 12. sub num.75. verſic.Beneplacitum* Papæ *vbi adeſt, ſupplet quoſcunque defectus, & ſolemnitates requiſitas &c.* cum multis ibi allegatis.

Et in terminis ſi Statutum requirat licentiã
alicuius in alienatione bonorum ea nullatenus
95 requiritur, ſi de licẽtia Principis fiat talis alie-
natio. *dixit* Rota *coram bo.mem* Card Pãzirolo
in cauſa Bononien Fideicomm.de Rubeis 4. Martij 1641. § Nec obſtare verſic. venditio fieret auctoritate Apoſtolica non erat opus alia licentia ſeu
96 *ſolemnitatibus &c.* Nam, qui habet verbum
ſuperioris, non indiget verbo inferioris.

Ideoque vbi in alienatione rerum Eccleſia-
ſticarum interuenit Papæ authoritas, ſeu bene-
97 placitum, tunc non requiruntur aliæ ſolemni-
tates, vt conſtat *per text in cap.ad audientiam.5. ibi, confirmationis priuilegium faceremus &c. ext.de Eccleſ ædificand.et ibi gloſ in verb. indulgemus* et facit text.*in cap.1.de reb. Eccl.non alienand in 6.* Panormitan *in conſil.41.num. 3.verſ. omnis ſolemnitas videtur remiſſa per indulgentiã Papæ. vnde purè, & ſine alia auctoritate, et ſolemnitate poterunt alienare bona &c.par.1.* Pariſ. *in conſil. 14.num.4 verſic. quando enim alienatio fit auctoritate Papæ dicitur legitimè facta, nec alia ſolemnitas. nec cõſenſus requiritur &c.lib.4.* Redoan.*in tractat.de reb.Eccl.nõ alien rubr.26. numer.12.verſic.ſed ſi Papa ſuam interponat auctoritatem in alienatione bonorum Eccleſiæ, tunc non requiritur &c. et ſæpe ſæpius dixit Rota, vt conſtat ex pluribus deciſionibus congeſtis per re. mem.* Theodoſium Rubeum *patrem meum in Singular.Rot.Roman tom.2.part 4. circa alien.it. bonorum Eccleſ.num.7.verſic.in alienatione bonorum Eccleſiæ non requiruntur aliæ ſolemnitates, ſi auctoritate Papæ facta ſit &c.* et alias nu-
per congerit *Io: Angel. Boſſ. in ſuis moral. var. tom.3 tit ul.de alienat.bon.Eccleſ.titul.18.n.188. verſic.in alienatione bonorum Eccleſiaſticorum, vbi interuenit Papæ auctoritas. tunc non requiruntur aliæ ſolemnitates, non tractatus, neque*
98 *conſenſus Epiſcopi &c.* declara tamen, *vt per Rotam deciſ.207.num.2. verſic vbi adeſt auctoritas Papæ non requirũtur aliæ ſolemnitates &c. part.4.diuerſ.*

Quare hodie attẽta *Paulina Ambitioſæ*, iuxta
quam alienatio bonorum Eccleſiæ non poteſt
fieri, niſi cum auctoritate, et beneplacito Apo-
99 ſtolico, in eadem alienatione ſufficit, et requi-
ritur tantum iuſta cauſa, quæ tamen per dictũ
beneplacitum Apoſtolicum non ſuppletur *Rot. dec.430 num 5. verſic.confirmatio Apoſtolica non ſupplet ſubſtantialia &c. part. 1.recent.* cum in
vtilitate conſiſtat tota ſubſtantia alienationis
100 prædictæ. Aliàs enim ſi id negligeretur, be-
neficia ferè remanerent de pertica, *vt conſiderauit Rota in cauſa Mutinen. Bonorum 14.Ianuarij 1639.coram R. P. D Terraconen. §.Quod autem.verſic. beneficia ferè remanerent de perdita etc.* Etenim videmus, quod in alienationibus rerum Eccleſiæ Papa concedendo beneplacitũ, tota voluntas eius conſiſtit in vtilitate euidenti Eccleſiæ, *vt perpendit Rota coram Card.*Mantic. *deciſ.101, num. 5.verſic.inſpiciendum eſſe ſolam intentionem Summi Pontificis, quæ eſt, vt alienatio fiat in euidentem vtilitatem Eccleſiæ &c.et coram bo mem.* Merlino *deciſ.710. nu.8. verſic.voluntas Papæ, quæ ſola eſt in euidenti vtilitate Eccleſiæ etc.*

Et vtilitas prædicta non incertè, et euentua-
101 liter eſt probanda, ſed debet eſſe clara, et eui-
dens, non autem turbida, itaut conditio Eccle-
ſiæ, patenter melior fiat, et locupletior, *vt per* Abb.*in cap.ad aures.num.4. de reb Eccleſ. non alien* Rota *apud Caſ.de Graſſ. deciſ 4. numer.7. verſic.ſed cum non probentur &c de reb Eccleſ. non alien.* Rota *deciſ 907.numer.1. verſic ex qua probatione apparenter &c.part. 1 diuerſ. & deciſ.65.num.17.verſic.euidens neceſſitas, vel vtilitas non ſubeſſet &c. part. 2. diuerſ. & deciſ.367. numer.5.verſ.Eccleſiæ vtilitas debet eſſe clara, & euidens &c. part.5. recent. et deciſ.243. numer.5. verſic.ita vt conditio Eccleſiæ patenter melior fiat, & locupletior &c par.7.recent.* cum alijs allega-
tis *in cauſa Cracouien.Decimarũ 21.Maij 1640. coram R.P.D.* Cerro. *§.Nec viſum eſt. verſ.cum aſſerta vtilitas nullibi iuſtificetur, imo conuincitur cõditionem Collegij eſſe effectam deteriorẽ &c. & in eadem cauſa ſub die 4. Iulij eiuſdẽ anni coram eodem. §.Quia ex deductis. verſic. ex defectu vtilitatis &c.* & adde *deciſ.in cauſa Leodien. Dominiorum 25. Iunij 1649. coram Eminentiſſimo D.Card.*Corrado. *§. Præterea.verſic.deficit iuſta cauſa, quæ potiſſimum attendi, ac ſummo ſtudio inquiri debet, ſcilicet neceſſitas & vtilitas Eccleſiæ, & quidem notabilis & euidentis &c.* vbi aliæ
deciſiones referuntur, & ſubditur.
102 Quod ex aſſignatione rei æqualis valoris nõ
iuſtificatur euidens Eccleſiæ vtilitas, qualis eſt
neceſſaria pro validitate alienationis *ex ibi alle-*

gaiis, et neque ex ſolo valore reddituum, ſed
etiam proprietatis eſt iuſtificanda.

Et aduertendum venit quod vtilitas, vel ne-
103 ceſſitas prædicta nullatenus iuſtificatur ex
ſola partium aſſertione, ſed bene aliunde, ne
*vt conſiderauit Rota in cauſa Squillacen. Diſmé-
brationis 3. Iunij 1643. §. Iuſta verò cauſa etc.
coram Eminentiſſ. D. Card. Ottbobono,* via aperi-
104 tetur fraudibus, eludendi prohibitionem le-
gis, et ibi plura allegantur, quam deciſionem
Rota deinde ſecuta eſt *in cauſa Comen. Diſmé-
brationis 22. Iunij 1648. coram eod. Eminentiſſ.*
D. Card. Corrado. *§. In propoſito autem verſ. nec
huiuſmodi cauſæ iuſtificatio ex partium aſſertio-
ne ſatis percipitur, ſed aliunde iuſtificari debet etc.*
ibique vide, et multa more ſolito, allegantur.
Idem etiam poſtea fuit tentum *coram eodem
in d. cauſa Leodien. Dominiorum 25. Iunij 1649.
§. Si enim. verſic. nam ſola partium aſſertione, eui-
dens vtilitas Eccleſiæ non probatur etc.*

105 Quid enim obſeruare debeat Executor de-
putatus ad cognoſcendum, an alienatio bono-
rum Eccleſiæ ſit valida necne, *dixit Rota coram
bo. me. Merlino dec. 887. à n. 23.* Et modo redeun-
do ad terminos noſtros de quibus ſupra *nu.* 80.

Inſuper altera poteſt expendi ratio quare
106 contra teſtamentum conditum in præſentia
Principis nõ poteſt opponi exceptio de nume-
ro teſtium eſt, quia cũ Principe ſemper adeſſe
præſumitur multitudo nobilium, probatarum-
que perſonarum, & per conſequens multitudo
teſtium probatorum, vt habetur *in d. l. om-
nium* ibi *inter tot nobiles probataſq; perſonas &c.
C. de teſtam.* vbi dicit *gloſ. in verb. omnium*, quod
107 vbi eſt Princeps non poteſt eſſe ſine multis,
& ibi etiam Bald. in 1 notab. dicens quod vbi
eſt Princeps ibi ſunt multi nobiles itaque ni-
hil occultè corã eo fieri poteſt, *vt ibi per Alex.
num. 8 & Iaſ. col. fin. verſ. ad idem facit, et Bald.
in l. ſancimus num. 4. C. de donat.* Vnde bene di-
108 cebat Alphonſus Aragoniæ Rex, Principem
eſſe iumentis deterioris conditionis, nam iſta
dum capiunt cibum non vexantur ac nos etiã
inter pocula.

Hinc iure dicebat Mellifluus Doctor Ber-
nardus Sanctus alloquendo eum Eugenio III.
Romano Pontifice *in tractat. de conſiderat. ad
eundem. lib. 5 cap. 3.* ibi, *Tu quoque dic quæſo, vbi
109 vmquam es liber, vbi tutus? vbi tuus? vbique
ſtrepitus, vbique tumultus vbique iugum tuæ ſer-
uitutis te premunt.* De Adriano Pontifice refe-
runt Sacri annales quod aſſiduis præcibus & la-
110 crymis exorabat Dominum, vt dexteram
apponeret, vt tam graue onus tamquam infœ-
licem fœlicitatẽ ferre poſſet, Is enim nihil ſibi
111 infœlicius in vita duxit quã quod imperaret.

Vrbanus Septimus quoties lineam veſtem
ſuperinduebat ad purpuratos Principes con-
112 uerſus, hæc aurea verba depromebat. *En tu-
nica leuis tanti tamen ponderis &c.* Egregius il-
le Dux ſupradicta forte innuere volens pro
113 ſtemmate gerebat, Pharetram ſagittis vacuã
cum inſcriptione: *Hærent ſub corde ſagittæ.* hoc
eſt intus dolor, intus angor intus ſpinæ, & ti-
mores.

Vnus pro mille teſtis locupletiſſimus ſit ille,
114 qui, & inter fortunatos, fortunatiſſimus fuit,
primogenitus fortunæ vocatus, nempe Octa-
uianus Imp. *Iſte enim* (vt teſtatur Senec. in tract.
115 de breuitat. vit.) *qui videbat ex ſe omnia pen-
dentia, qui omnibus fortunam dabat, illum diem
fœliciſſimum cogitabat, quo magnitudinem ſuam
deponeret &c.* & ſic aliud ſolamen in ſua ma-
116 gnitudine non habebat, niſi cogitare depoſi-
to Imperio vitam priuatã agere, reliqua vide
apud eumdem Senec. in d. loc. & aliqua etiam ha-
bui *in annotat. ad deciſ. 617. à num. 95. verſ. qua-
re per experientiam loquendo &c. part. 4. recent.
tom. 3 et alibi, vt ibi retuli num. 97. in fin.*

Et ſi id verum eſt, quare, tàm auidè omnes
117 regnare cupiunt. Quas non didicerunt artes,
omnes recuſant exercere, Imperare, quæ eſt ars
artium nemo recuſat. Huius rei cauſam roga-
tus Rodulf Cæſar, (vt refert *Põtan. in ſua Attic.
Bellar. lib. 3. ſyntag. 3. cap. 8.*) reſpondit. Non-
118 mitum. *Stultos putant, quos regnare neſciunt,
ſtultum autem nemo ſe putat.*

Sed perſiſtendo in terminis, cũ coram Prin-
119 cipe ſemper præſumatur adeſſe multitudo
perſonarum probatarum ex ſupra allegatis, &
conſiderant *Bald. Alex. & Zaſ. in d. l. omnium.
C. de Teſtam.* vbi etiam aſſerunt ideo in priui-
120 legijs, & Bullis Papæ non apponuntur aliqui
teſtes propter multitudinem aſtantium *cum
multis alijs per eos allegatis.* Ideoque ſtante di-
121 cta multitudine in teſtamento condito coram
Principe, ceſſat timor fraudis, & ſuſpicio falſita-
tis, propter quàm fuit per legem inducta iſta
122 ſolemnitas numeri ſeptem teſtium, vt ſubdit
Iaſ. in d. l. omnium col. fin. ibi item iſta opinio.

Demens enim quis eſſet, ſi dum cogitando
committere aliquam fraudem, vel falſitatem,
123 id poſtea faceret coram multitudine perſona-
rum, quia facile animaduertere poterat, quod
in multitudine hominũ difficile falſitas occul-
tari poteſt, quia ſi non videt vnus, videt alius,
Quod enim non eſt veriſimile imaginem,
habet falſitatis, & ſi licet arguere à com-
muniter accidentibus, & ab experientia, quæ
124 eſt rerum magiſtra, qui aliquid punibile com-
mittunt id principaliter facere ſtudent, vt id
magis occultè faciant, quàm poſſibile eſt, nam
ſuſpecti amant tenebras, *vt latè dixi in prælud.
à num. 231.* Vnde dum aliquid peragitur coram
multitudine perſonarum ceſſat, vt dixi, ſuſpi-
125 cio fraudis, ex allegatis *per Crauet. conſil. 75.
num. 19. verſic non eſt veriſimile, quod auſus fue-
rit falſitatem committere coram multitudine ho-
minum &c.* qui loquitur in terminis teſtamen-
tarijs, prout etiam loquitur *Franciſc. Becc. con-
ſil. 102. num. 27. verſic falſitas non ſolet committi
coram multitudine perſonarum &c.* & allegat
*Bald. in l. hac conſultiſſima. in fin. C. qui teſtam.
facer. poſſ.* adde *Surd. conſil. 137. num. 21. verſic ul.*
fuiſſent

Digitized by Google

fuiſſent enim fatui, ſi tam egregium facinus, fidei
tot hominum commiſiſſent &c. & latè poſt alios
tuetur *Farinac. de falſitat. quæſt* 153. *num.* 216.
quibus accedit *Tomat deciſ Maceratenſ.* 50. *nu-*
mer 422. *verſic. ceſſat enim falſitatis præſumptio*
ex tot hominum præſentia &c. videatur etiam
Menoch de præſumpt. lib 5 *præſumpt.* 20 *num.* 55.
& Card Mantic. *de tacit & ambig. lib.* 8. *tit.* 21.
num. 44.

Aduertendum etiam eſt, ſi actus fiat coram
multitudine perſonarum, ne dum oritur præ-
126 ſumptio, ſed clara inducitur probatio, nullam
eſſe commiſſam falſitatem, vt benè *per Foller.*
in pract. criminal. in verb item quod commiſit fal-
ſitatem. num 80. *et* 94 *verſic ſextò ceſſat præſum-*
ptio, & adducit rationem de qua ſupra, quia
facilè cogitare poterat, quod in multitudine
127 plurium perſonarum difficile falſitas occul-
tari poteſt, & ſequitur Foller. *Io Bapt. Hodiern.*
controu forenſ lib 1. *cap.* 38 *num* 25. *verſic. nedũ*
præſumptio, ſed clara inducebatur probatio &c.

Videmus vlterius quando quis teſtamentũ
condidit corám quocumque Iudice in actis
128 Iudicij, nullus teſtis ad illius validitatem re-
quiritur *d l. omnium verſic. ſicut etiam ſecurus.*
C. de teſtament. vbi *Bart. Bald. Paul. de Caſtr. et*
late Iaſ. num 15. *Alex num* 4. & cæteri Scriben-
tes ibidem & idem notat *Bald. in l. pacta nouiſ-*
ſima. num. 1. *et Caſtren num* 4. *Alex num.* 3. *Iaſ.*
nu. 10. *C. de pact* Gratian *diſcept forenſ. cap* 312.
num. 20. *verſic. valebit teſtamentum abſque ſo-*
lemni numero teſtium, ſi fiat coram quocumque
Iudice, apud acta Iudicij &c. Honded *conſil.* 16.
num. 5. *verſic. valet teſtamentum factum coram*
Iudice in actis iudicij abſque legitimo numero te-
ſtium &c. lib. 2. cum alijs ibi allegatis, & addo
affluenter relatos *per* Matth. Berlich. *in ſuis cõ-*
cluſ. practicabil. lib. 3. *concluſ* 4. *à num.* 4. & idem
ſenſit *Rota coram bon. mem. Iuſto deciſ.* 123. *nu.* 1.
verſi. licet deficiat teſtium numerus in teſtamen-
to requiſitus, ſuppletur præſentia Iudicis &c par. 2.
recent.

129 Et ratio eſt quia pariter tunc ceſſat, timor
falſitatis, & fraudis, quando actus geritur pu-
blicè coram Iudice. *l. quicumque & ibi notat*
Bart. num. 4. *C de præd. decurion. lib.* 10 idem
Bart. in l. frater à fratre num. 51 *ff. de condit. in-*
debit. Bald in l. iubemus ante nu. 4. *C. ad Trebell*
Angel. in conſil. 192. *ad finem et in l. tranſactionẽ,*
vbi id notat *Caſtrenſ Iaſ. & alij. C. de tranſact.*
130 Hinc quoque eſt, ſi donatio facta fuerit corã
Iudice, & cum eius auctoritate, ceſſat defectus
inſinuationis, Nam legalis illa ſolemnitas ad
euitandas fraudes inſtituta regulariter æquè
131 adimpletur, ſi donatio per acta publica corã
competenti Iudici fiat, ac ſi facta eodem modo
deinde publicetur. *l. donatio. in fin. ibique* Bart.
num. 2. *l. data, vbi etiam* Bart, *in fin.* dicens, quod
vbicumque fit donatio in actis de alio non eſt
curandum. *l in hac. et l. in donationibus. C. de do-*
nat. Idem ſentiant *Az. Goff. Hoſtien.* & alij re-
lati *per Io And. in addit. ad Specul. lib.* 2. *titul. de*
Inſtrum. edic. § 14. *verſ. Porro, col.* 6. *in verb. ſub-*
ſcribat, vbi teſtatur quod ita ſeruatur in Ciui-
tate Bononiæ eius patria, in qua fiunt donatio-
nes coram Iudice, auctorizante, & dicuntur
132 inſinuatæ, & comprobant *Alex. in conſil.* 157.
Viſo inſtrumento. num. 2. *verſic. quia in donatio-*
ne interuenit auctoritas Iudicis &c. lib 2. Corn.
in conſil. 39 *ſub num.* 1. *verſic. haberi pro inſinuata*
&c lib. 3. Tiraquell. *de retract. lignag.* § 36. *gloſ* 2.
num. 22. *verſic ſi donatio fiat coram Iudice, non*
requiritur alia inſinuatio &c. Vbi intelligit etiã
133 niſi ob aliud Iudex ſit aditus. Ita etiam re-
ferunt *Angel. Dec. Caſſan. Guidopap* & alij relati
per Ant Gabr. comm. concluſ lib 3. *titul. de donat.*
concluſ. 1. *num.* 46. *verſic ſufficit donationem eſſe*
factam coram Iudice &c. & ſequitur Barz *deciſ.*
Bononien. 25. *ſub num.* 35. ibi, *quia in caſu isto*
non requiritur inſinuatio &c. & ſæpiùs reſpon-
dit *Rota, et præſertim coram ſanct. me.* Greg XV.
deciſ 391. *num.* 8. *ibi, præſentia Iudicis, qui dona-*
tioni interfuit habet vim inſinuationis &c. et in
recent. deciſ. 552. *num* 5. *ibi, minus facit quod non*
fuerit inſinuata &c part. 4. *recent.* & fuit dictum
coram Eminentiſſ. D. Card. Corrado *in cauſa*
Regien Bonorum 23 *Februarij* 1647. § *Non ob-*
ſtat demum, verſ. ceſſat inſinuationis defectus &c.
134 Vbi dicitur, cũ ſolemnitas inſinuationis fue-
rit inſtituta, vt fraudes euitẽtur, id adimpletur,
ſi donatio per acta publica, coram competenti
Iudice fiat. Quæ deciſio eſt confirmatoria al-
terius deciſionis *in eadem cauſa facta ſub die*
23. *Ianuarij* 1647. *coram eodem.* § *Altera verò*
nullitas, ibi, defectus inſinuationis eliditur ex præ-
ſentia Iudicis &c.

Et perſiſtendo in terminis noſtris teſtamen-
tarijs, nempe quando teſtamentum eſt apud
acta coram Iudice conditum eum tunc ceſſent,
vt dixi, ſuſpiciones fraudum, & falſitatum, te-
net, licet nullus teſtis ſit adhibitus, *vt per text.*
in d l in donationibus, et d. l. omnium præter ad-
ductos iam ſupra comprobant *Iaſ in d. l omniũ.*
ſub num. 15. *verſic. item iſta ratio. C. de teſtament.*
Felin. *in cap. quoniam contra. num.* 13. *de probat.*
Bald. *in l. pacta nouiſſima. in princip.* & ibi Caſtr.
num. 4. *C. de pact* Riccard. de Malumbr. Cyn. &
alij relati *per* Guglielm. de Benedict. *in cap. Rai-*
nutius. in verb. Teſtamentum clauſ. 1. *num* 18.
verſic. ſeptimo fallit de teſtament. & benè Mag-
dalen. *de numer. teſt. in teſtament. requiſit part* 1.
cap. 23. *numer.* 5. *verſic. ceſſat tunc timor falſitatis,*
quando actus geritur publicè coram Iudice &c.
Gratian. *dict cap.* 312. *num.* 20. *verſic. vltra quod*
etiam ceſſat omnis timor falſitatis, quando actus
135 *geritur publicè &c.* Sicque in his, quæ palam,
& publicè fiunt, ceſſat omnis mala ſuſpicio, *&*
facit, quod in pulcro caſu notat Bald. conſ 472.
in quarto puncto lib. 4. vbi ait, ſi quis acc piat
136 pecuniam alienam, palam, & bona fide, non
animo contrectandi, nõ incidit in crimen furti,
& ſequitur *Aym. in conſil.* 3 *numer.* 5. *verſic. acci-*
piens pecuniam alienam publicè &c. cum ibi alle-
gatis.

Declata tamen, id quod ſupra dixi, nempe
teſtamentum conditum coram Iudice in actis
iudicij eſſe validum etiam abſque numero te-
137 ſtium, vt id non procedat, quando tantùm
teſtamentum eſſet coram Iudice productum,
ſiue repetitum, quia in his terminis non qua-
138 drat diſpoſitio *d.l omnium*, & ita reiecta con-
traria opinione *firmauit Rota coram bon. mem.*
Iuſto *d.deciſ.*123.*num* 2. vbi benè reſpondetur
139 ad rationem illam, quod ſi teſtator petat te-
ſtamentum iam factum publicari de nouo dici-
tur teſtari &c & aliàs *vt ibi latiùs habetur*.

Quatenus verò dixi ſupra, quod in prædicto
teſtamento apud acta coram Iudice condito,
140 nullus omninò teſtis ſit neceſſarius, id verum
intellige, quamuis multi celebres DD. contra-
rium ſentiant, & præſertim *gloſ. in d.l omnium.*
in verb.teſtibus.C.de teſtam. qui dicit in huiuſ-
modi teſtamento, neceſſarios eſſe teſtes, ſed
141 numetum teſtium non exprimit, quem ſe-
quitur *Herm.Vult conſ* 34 *incip.ſtrenuus, et no-*
*bilis vir,num.*42 *verſic.neque dum vſquequaque*
*expeditum eſt.vol.*1.

Et Angel.*in d l.omnium.numer.*1.*poſt Alberic.*
*ibidem numer.*3. aliter opinatur, quod teſtes
142 ſeptem, prout in alijs teſtamentis requiran-
tur.*Salicet.in d.l.omnium,num.*7.*verſic. aut fecit*
in actis, & iſto caſu &c. vbi *per text. in l.ſanci-*
*mus.*17.C.*de teſtament.*ſentit in prædicto teſta-
143 mento tres teſtes eſſe neceſſarios. Tandem
*Bald.in d.l omnium.num.*3.*verſ.aut dicunt,quod*
acta ſufficiunt &c. & ibidem *Cyn.nu* 5. Salicet.
in l.pacta nouiſſima,num 1. *verſic.hinc eſt, quod*
144 *teſtamentum valet,C.de pact.*qui putant duos
teſtes eſſe neceſſarios.

Quidquid tamen ſit de ſupradictis opinioni-
bus, tamen conſtanter retinenda eſt, iam ſupra
145 firmata, quod hoc caſu nullus omnino teſtis
requiritur, nec quò ad ſolemnitatem, nec quò
ad probandam veritatem, & id comprobatur
*per d.l.omnium.*nam text. ibi, æquiparat paria
eſſe, vel quod teſtamentum fiat apud acta, vel
146 coram auribus priuatorum, & ſic coram ſep-
tem teſtibus. Item probatur *per d. l.ſancimus*
inquit (non minus tribus, vel inter acta mani-
feſtauerit) & ſic text. alternatiuè loquendo, eui-
147 denter demonſtrat, quod acta habent vim
teſtium.

Accedit etiam quod teſtamentum coram
148 Principe conditum, & apud acta factum pari
paſſu ambulant. text. eſt clarus *in d. l. omnium.*
poſt princip.verſ ſicut ergo ſecurus erit &c. & iã
dixi ſupra *num.*80. teſtamentum coram Prin-
149 cipe factum nullum omninò teſtem requirit,
ita nec illud apud acta confectum, & latè id de-
fendit *Magdalen.de numer.teſt. d.part.*1. *cap.*25.
*à num.*6. *et num.* 10. reprobat contrarium ſen-
tientes, et præter ab eo allegatos addo *Dauth.*
*in d.l.omnium.num.*5. vbi refutat quoque ali-
ter firmantes, et optimè id defendit *Myſinger.*
obſeruat. Imperial. Centur. 6 *obſeruat.* 29 *à nu-*
*mer.*2.

Vbi relatis contrarijs opinionibus, aſſerit
150 *nu.*4. in prædicto caſu nullum omnino requi-
ri teſtem, et quod ita vſu, et in practica paſſim
ſeruatur, et ſic obſeruat Camera Imperialis. et
adde *Matth Berlich. in ſuis concluſ. practicabil.*
*part.*3.*d.concluſion.*4.*à nu.*4. *verſic. diſſentit Ac-*
curſ.et verſic.verum horum opiniones facilè refu-
tari poſſunt &c. et ſenſit Rota *coram bon. mem.*
*Iuſto d.deciſ.*123.*ſub num.*1. *verſic. licet deficiat*
teſtium numerus, ſuppletur præſentia Iudicis &c.

Veritas enim eſt, quod teſtamentum factum
151 coram Iudice in actis, cenſetur propter mul-
titudinem perſonarum in loco publico exiſtē-
tium, eſſe notorium, in quibus terminis non
ſunt neceſſarij alij teſtes ratione notorietatis.
152 Nam notoria ea, quæ ſunt non egent proba-
tione, quia quod patet expreſsè, non eſt proba-
re neceſsè. *can. manifeſta.* 2.*quæſt.*1.*cap. euiden-*
*tia de accuſat.gloſ in l.*1, *et ibi* Bart. C.*qui, et ad-*
uerſ quos gloſ. *in Clem. appellanti in verb. alias*
cauſas.de appellat. DD. communiter *in cap ve-*
ſtra,de cohabitat.cler et mulier.et in l.ea quidem.
*ff de accuſat.*Natt *conſil.*415.*num.*4. *verſic.eſt no-*
torium ergo non eget probatione, et ſat eſt allega-
*re &c. lib.*1. Afflict.*deciſ* 30. *num* 5. *verſic. impe-*
dimentum eſt notorium etc.
153 Vbi etiam dicitur, quod quando impedi-
mentum eſt notorium, non requiritur prote-
ſtatio de tali impedimento *ex ibi allegatis,*Surd.
*deciſ.*259.*num.*14. *verſic. notorium ſufficit, quod*
allegetur etc. ibique quoque probat, quod no-
154 torium habet vim ſententiæ etc *cum alijs ad-*
ductis per Rotam *coram R.P.D.*Bichio *in cau-*
ſa Florentina Horti 1.*Iulij* 1643. §.*Cauſa autē.*
verſ.quæ cum ſint notoria ſufficit, quod allege-
tur abſque alia probatione etc.

Geſta enim apud acta coram Iudice dicun-
155 tur notoria, et ideo non egent teſtibus, *Bart.*
in d l.in donationibus, vbi ita ſumat d.text. *In*
actibus iudicialibus non ſunt neceſſarij teſtes, et
ſubiungit, *tene menti hanc legem*, et videatur
Bald in rubric.de fid.inſtrument. vbi dicit, quod
licet acta iudicij non requirant teſtes, tamen
156 id intelligit verum, in his, quæ ſunt propriè
de actis, ſecus in alijs, quæ de ſui natura non
ſunt explicanda in iudicio, licet apud acta ex-
trinſecè gerantur, vt eſt mandatum procuræ
157 apud acta confectum, donationes, cōtractus,
teſtamenta, et ſimilia. *Alberic.in l.ſi in fraudem.*
§.*neque inſtrumenta.num* 1.*ff.de iur.fiſc.* Aſin.*de*
execution.§.1.*cap.*1 *nu.*1.*et* 4. Rota corā R.P D.
Bichio *in cauſa Neapolitana Penſionis* 13.*Iunij*
1642. §. *In caſu autem. verſic. non verſamur in*
actis iudiciarijs, ſed in contractibus, ſeu actorum
inſtrumento, quod caret calore iudicij, et valde
differt ab actis etc.

Quare cum ſupradicta non ſint propriè de
actis iudicij, nullatenus poſſunt ſine teſtibus
158 ſubſtineri, *vt latè voluit Lap. allegat.*81.*nu.*2.
quem ſequitur *Abb.in cap quoniā contra nu* 8.
de probat. et poſt Bald.*in d.rub.de fid.inſtrument.*
*et in d.l.omnium numer.*4. ſequitur etiam *Alex.*
*nu.*4

Digitized by Google

num.4.in fin. et ſic in prædictis actibus, quæ
159 ſunt propriè de actis iudicij, ſtandum eſt de-
cantatæ regulæ, quod actus Notarij debent ha-
bere teſtes. *vt in §.oportet autem. in Nouell. de
teſtib.*

Verum quidquid ſit de ſupradicta diſtinctio-
ne, quàm multi D D. improbant, ſed ne longior
160 ſim, etiam admiſſa pro vera, procederet tan-
tùm, quando Notarius actorum eſſet rogatus
de aliquo actu. ſimpliciter, vt Notarius, ſecus,
ſi vt Notarius actorũ de commiſſione Iudicis,
*vt bene declarat Dec. in d. cap. quoniam contra
num. 9. ad finem,* & in caſu iſto procedit, & lo-
quitur *text. in d. l. omnium, & in d. l. in donatio-
nibus.* Sicque indubitanter aſſeri poteſt, quan-
do actus, veluti teſtamentum, fit apud acta co-
161 ram Iudice, non eſt neceſſarium, vt teſtes in-
terueniant ad effectum ſolemnitatis, vel pro-
bationis cum in iudicio ſemper præſumatur
adeſſe, multitudo teſtium, vt ſæpius dixi, & be-
ne concludit *Myſing. obſeruat. Imperial. d. cen-
tur. 6 obſeru. 29 in fin. cum pluribus ibi allegatis.*

Illud etiam aſſeuerandum mihi reſtat, quod
ſi teſtamentum fieret apud acta coram ſolo Iu-
162 dice, cum ceſſaret fundamentum multitudi-
nis perſonarum, non valeret *ad text. in d. l. om-
nium ibi, inter tot nobiles, probataſque perſonas,
et ibi, & toto iure teſti ſuccedat.* Nam, & vnius
Iudicis, quantumcumque fuerit authoritatis,
verbo non creditur, ſiue ſuper teſtamentis, ſiue
163 quibuſcumque alijs cõtractibus, quæſtio agi-
tetur, *text. est in cap. cum à nobis. 28. ibi, ne vnius
Iudicis &c. de teſtib. & atteſtat. vbi* Felin. *nu. 5.
ibi, nec Iudici. et ſeq.* & videatur *Tiraquell. in
tractat. ceſſant cauſ. part* 1. *num.* 140. Socin. *regul.*
247. Menoch. *de arbitrar. lib. 1. quaſt. 75.* Caldas
quæſtion. forenſ. quaſt. 9. num. 15.
164 Quandoq; enim iniqui Iudices repetiũtur, per
quos innocentium iuſtitia læditur. *cap. quoniam
contra 11. ibi Iudex ſemper adhibeat. de probat.*
Ex quo textu notatur, quod Iudici regulariter
non creditur. Quod maximè procedit in mate-
165 ria teſtamentaria, vbi omnis falſitatis ſuſpi-
cio debet eſſe remotiſſima. *l. fin. C. de fideicom-
miſſ.* & in puncto quod teſtamentum coram
166 ſolo Iudice conditum non valeat, nec ei in
hoc credatur, *optimè probat Matth. Berlich. in
ſuis aureis decis part. 1. deciſ. 85. nu. 1. verſ. quan-
do iniqui Iudices reperiantur &c.* & tetigit *in
ſuis concluſ. practicabil part. 3. concluſ. 4. num. 16.
verſ. adeo vt, teſtamentum coram ſolo Iudice fa-
ctum non valeat &c.* & adde Cephal. *conſil.* 360.
num. 14.

Vbi etiam dicit, quod tunc teſtamentum
167 coram Iudice factum, minime tenet, ſi coram
eo in loco priuato fuerit factum, quia quando
fit in loco publico, præſumitur adfuiſſe multi-
tudo perſonarum, & ſic ceſſat falſitatis ſuſpicio,
168 quod ſecus eſt ſi fuerit conditum in loco non
publico, *cum ibi allegatis.* An autem apud acta
ea fieri dicantur, quæ geruntur coram Iudice
etiam extra locum iudicij, alibi diſcutiendum
reſeruo. Tandem teſtamentum coram Iudice,
169 apud acta confectum, de neceſſitate per No-
tarium in ſcripturam redigi, & apud acta re-
ferri debet, nec aliquam per publicam ſcriptu-
ram probari poſſit, experientia teſtatur, *per l.
omnium, verſ. quis actu cuiuſcunque Iudicis &c.
C. de teſtament.*

ARGVMENTVM.

Teſtamentum cõditum in Eccleſia coràm Populo, quando diuina celebrantur, valet etiam ſine teſtibus, & quare, tamen licet ſit validum, nihilominus non videtur locus ad hoc opportunum, cum & valeat etiam contractus celebratus in Eccleſia, ſed contrahentes mortaliter peccant. *à num.* 176.

In Eccleſijs, cum deuotus debet eſſe ingreſſus, ideo ſecularibus colloquijs, vel actibus non debent diuina impediri, & multoties in eis aliud reperitur, quàm ipſa Eccleſia. Delinquentes in Eccleſia non gaudent eius immunitate, cum beneficiũ non ſit ab eo ſperandũ, quem quis offendit, & ne Eccleſia incentiuum præbeat delinquendi, *à num.* 189.

Delinquens in vna Eccleſia, an ſit ſecurus in alia. *à num.* 197. & quid ſi prope Eccleſiam delinquerit occidendo, vel mutilando aliquem, vt ſtatim in Eccleſiam aufugiat. *à num.* 200. Citatio alicui facta in Eccleſia an valeat, *à num.* 223. Citationis executio facta in die feriato in honorem DEI de iure non tenet, *à nu.* 223. & quid de conſuetudine.

SVMMARIVM.

170 *Teſtamentum conditum in Eccleſia, vbi &
quando diuina celebrantur, tenet ſine teſtibus.
& num.* 173.
171 *in Teſtamento condito in Eccleſia, dum diuina
celebrantur. totus populus eſt teſtis.*
172 *in Teſtamento condito in Conſilio publico. vel
alio quocunque loco publico, teſtes non requi-
runtur.*
174 *in Eccleſia debet eſſe humilis, & deuotus in-
greſſus, & quietus ſtatus.*
175 *Teſtamentum conditum in Eccleſia, licet va-
leat, non tamen videtur ad hoc locus congruus.*
176 *Contractus celebratus in Eccleſia quantumuis
teneat, tamen contrahentes peccant morta-
liter.*
177 *Contractus factus in Eccleſia non videtur poſ-
ſe ſubſtineri, tamquam celebratus in loco pro-
hibito. Nam* CHRISTVS *eijcit om-*

nes

nes ementes, & vendentes in Templo.

178 *Contraria tamen eſt verior.*

179 *in Eccleſiis dum diuina peraguntur, non debet ſecularibus colloquijs, et actibus impediri.*

180 *ad Eccleſiam multi melius facerent non venire, quàm diuinam iram contra ſe prouocare.*
Eccleſia multoties in ipſa Eccleſia non reperitur. num. 180.

181 *ad Eccleſiam multi accedunt, non vt orent, ſed vt negotientur, & confabulentur.*

182 *Eccleſiæ deſeruiunt ad magis offendendum DEVM.*

183 *Innocentia nec illic eſt ſecura, vbi defenditur, & reſeruatur.*

184 *Et videatur ſuper hoc iuſta exclamatio Iuſtinian. Imp. in §. His quoq; Auth. ne liceat matr. vel auiæ.*

185 *Auxilium legis, in qua quis deliquit fruſtra implorat.*

186 *Delinquentes in Eccleſijs non gaudent immunitate Eccleſiæ.*

187 *Homicidia, vel mutilationes membrorum committentes in Eccleſia, non gaudent illius immunitate. & num. 188.*

189 *Puniri quis debet, in eo, quod deliquit.*

190 *in Eccleſia delinquentes, ſi tuti eſſent. Eccleſia præſtaret occaſionem delinquendi.*
Inimicos facile quilibet in Eccleſia occideret, ſi ibi poſtea eſſet tutus.

191 *Beneficium æquum, nec iuſtum eſt, vt quis recipiat ab eo, quem offendit.*

192 *in Eccleſia vna delinquens, ſi ad ad aliam confugiat, in ea nec eſt tutus. & num. 197.*

193 *Eccleſia vna eſt per totum orbem vniuerſalis.*

194 *Iniuriam, qui facit vni Eccleſiæ particulari, omnes offendiſſe videtur.*
Aurem, qui tangit totum corpus tangere videtur num. 194.

195 *Poſſeſſionem, qui capit in angulo prædij, dicitur cœpiſſe poſſeſſionem totius.*

196 *Præſcribens venam minieriæ in vna parte, totam præſcripſiſſe cenſetur.*

197 *Iniuria illata vni ex conſanguineis omnibus conſanguineis cenſetur illata.*
Iniuria illata vni ex conſanguineis cenſetur rupta pax. & debetur pœna conuenta.

198 *in Eccleſia, qui ſemel deliquit illius immunitate non gaudet.*

199 *Etiam pro alijs delictis ante, vel poſt cum extra Eccleſiam commiſsis.*

200 *Occidens vel mutilans membra prope Eccleſiã, vt ſtatim aufugiat in eam, non eſt tutus in ea, Contra vide num. 405.*

201 *Delinquens ſub ſpe & fiducia immunitatis Eccleſiæ, ea non debet ei prodeſſe.*

202 *Immunitas Eccleſiæ, cum ob reuerentiam Eccleſiarum fuerit introducta, abſit, quod ſit incentiuum delinquendi.*

203 *Delinquens prope Eccleſiam, tunc in ea non eſt tutus, ſi ſtudioſè & ex propoſito,*
Et malis artibus, id fecerit. vt immunitate Eccleſiæ gauderet, ſecus verò ſi caſu. n. 411. & 406.

204 *prope Eccleſiam delinquens, præſumitur deliquiſſe ex propoſito, vt facilius in Eccleſiam cõfugeret.*

207 *Delinquens prope Eccleſiam non offendit leges immunitatis, ſed leges prohibentes delictum ab eo commiſſum.*

208 *Delinquens prope Eccleſiam, licet habuerit ſpẽ confugiendi ad eam, in hoc potuit decipi, & quare.*

209 *in Eccleſia delinquens ſpes eſt certa, quod in ea, ſe reperitur.*
Quæ ſpes certa, non eſt in eo qui eſt prope Eccleſiam.

210 *Clemens VIII. ſanct. mem. declarauit, quod delinquentes prope Eccleſiam ſub ſpe immunitatis, non eſſent in ea tuti.*

212 *Eccleſiam DEI, qui irreuerenter tractãt valde timeant et quare nu. 213.*

214 *Superiores illi, religioſè ſe gerunt dum ſummè cordi eſt, vt ſolùm Eccleſiæ deſeruiant, ad colendum DEVM.*

215 *DD. Veneti quomodo mulctarunt quemdam adoleſcentem, qui in veſtitu muliebri in Eccleſia inter fœminas vagabat.*

216 *Vir veſtitus veſte fœminea abbominabilis eſt apud DEVM.*

217 *Pius V. glorioſ. mem. edidit Conſtitutionem cõtra colloquentes, confabulantes, deambulantes & cœteros, qui ſcandala operantur in Eccleſia,*

218 *Et præter diuinæ vltionis acrimoniam, pœnam etiam viginti quinque ducatorum impoſuit.*

220 *Tumultum in Eccleſia mouentes, aut impetum, vel conuenticula facientes &c. vltimo ſupplicio ſubiacent.*

221 *coram Domino temporali ſi quietè, & modeſtè ſtatur, quantò magis coram Domino Dominorum.*

222 *DEVS quamuis vbique ſit, tamen in Cœlo, & in Eccleſia ſtat modo particulari.*
in Eccleſia nihil quod terram ſapiat tractandum eſt.

223 *Citatio alicui in Eccleſia facta, nullius eſt roboris. vide num. 225.*

224 *Citatio eſt de actis, imo fundamentum totius iudicij.*

226 *Citationis actus poteſt in Eccleſia valide, expediri.*

227 *Nuncius validè non poteſt excommunicari ob executam citationem in Eccleſia.*

228 *Citatio videtur eſſe actus iudicialis, & pertinens ad iuriſdictionem contentioſam & ſic non poteſt fieri in Eccleſia.*

229 *Citatio eatenus eſt de proceſſu, quatenus concernit reum, vel Iudicem.*

230 *Citatio, quo ad Nuncium, eſt quædam nudi facti executio, & ſic ille actus executionis non eſt propriè de proceſſu*
Citationis executionis actus eſt extraiudicialis.

231 *Citatio executa die feriata, ſi cadat in diem iuridicam valet. & ſic ſeruat Rota numer. 232.*

Digitized by Google

233 *Quod intellige ſi feriæ ſint propter hominum fa-uorem.*
234 *Sed ſecus ſi in honorem DEI. & num.239.*
235 *Citatio executa in die feriata in honorẽ D E I nullo modo de iure ſubſiſtinetur.*
236 *Et nec valet, ſi pro die non feriata fuerit facta.*
237 *Quæ opinio eſt communis omnium Doctorum. imo & ipſo iure eſt nulla. num 238.*
241 *Citandi conſuetudo in diebus feriatis in hono-rem DEI, non poteſt induci,*
243 *Cum lex reſiſtat principio talis actus, & po-tius eſſet conſuetudo Nunciorum, quàm Iu-dicierum.*
Citationes quocumque tempore feriarum etiam in honorem DEI feriatis poſſunt exequi in Romana Curia.
244 *in Ferijs etiam in honorem D E I introductis Ius Canonicum vult, vt ſeruentur conſuetu-dines locorum.*
245 *Conſuetudo citandi etiam in diebus feriatis in honorem DEI eſt plenè probanda, cum ſit con-tra ius.*
246 *Fides non facit fidem.*
248 *Curſores in Vrbe in diebus in honorem DEI feriatis non ſolent citationes exequi.*
Mandatarij verò aliarum Curiarum citant etiam in prædictis diebus. num.248.
249 *Citatio conſiderari poteſt tribus temporibus.*
250 *Citatio ad ſui validitatem tria requirit, ſcilicet commiſſionem Iudicis, executionem, & rela-tionem Nuncij.*
251 *Executio citationis, & relatio Nuncij, non va-let ſine mandato Iudicis.*
252 *Limita niſi aliud conſuetudine, vel ſtatuto ca-ueatur, alias de iure requiritur.*
253 *Commiſsio de citando, cum ſit actus iudicialis non poteſt fieri in Eccleſia.*
254 *Decretum de citando reputatur ſentẽtia inter-locutoria. & quare.*
255 *Decretum de citando, cum ſit actus iudicialis non poteſt fieri in Eccleſia.*
256 *Citationis executio, & relatio poteſt fieri in Eccleſia.*
257 *Cum ſint executiones nudi facti.*
258 *Iudex extra ſuum territorium non poteſt fa-cere decretum de citando aliquem.*
259 *Iudex in ſuo territorio faciens decretum de ci-tando aliquem, illud poteſt exequi etiam in alieno territorio.*
260 *Citatio facta in Eccleſia, valet etiamſi fiat ad cauſam criminalem.*
261 *Citatio facta in Eccleſia pro cauſa criminali, tunc non tenet, quando eſt ad mortem, vel ad pœnam corporalem.*
Sed ſecus ſi ad pœnam pecuniariam delicti ſa-tisfactoriam.
262 *Contra Cõfugientes ad Eccleſiam poteſt proce-di ciuiliter, & criminaliter, ſed non ad pœnam ſanguinis.*
263 *Ius Canonicum licet defendat confugientes ad Eccleſiam, non tamen vult vt remaneant im-puniti.*
264 *Et omnino iuſtitia pereat, ſaltem eo modo, quo fieri poteſt.*
265 *ad Eccleſiam confugiens, licet inde extrahi nõ poſſit, tamen pœna pecuniaria poterit puniri. Verbum, componat, refertur ad pœnam pecu-niariam.*
266 *Citatio facta in Eccleſia, licet teneat, tamen ne in hoc Eccleſia vilipendatur,*
267 *Quid faciunt in iſto caſu prudentes Epiſcopi.*
270 *Leges, quando ſunt tutæ, quod in teſtamentis non interueniant fraudes, remittunt rigorem numeri teſtium. vt num.271. & ſeq.*
274 *in Teſtamentis pijs ceſſant ſuſpiciones fraudis, & falſitatis.*
275 *Diſpoſitio generalis non comprehendit teſtamẽ-ta ad pias cauſas. & nu.276. & ſeq.*
278 *in Contractibus, in promiſſionibus, & obliga-tionibus, etiam iuramento roboratis ſemper cẽ-ſetur excepta perſona Principis.*
279 *Iurans aliquid facere, dum eſt Cardinalis, fa-ctus Papa poteſt contrauenire.*
280 *Et præſumitur iuſta cauſa recedere à iura-mento.*
281 *D E I perſona, qui eſt Princeps Principum cenſetur excepta in qualibet diſpoſitione.*
283 *Donatio omnium bonorum præſentium, & fu-turorum valet, & tenet ſi facta repertatur ad pias cauſas.*
284 *Donatio non inſinuata valet fauore piæ cauſæ, quantumuis excedat ſummam 500. ſolidorum.*

CAPVT III.

TEſtamenta condita coram Principe, vel
apud acta iudicij coràm quocunque Iu-
dice, cum ob multitudinem perſonarum in di-
ctis locis exiſtentibus ceſſet ſuſpicio fraudis, &
præſumptio falſitatis, ideo Iura ſolitum rigo-
rem circa numerum teſtium remittunt, cum
tũc nullus teſtis requiratur, nec quo ad ſolem-
nitatem, nec quo ad probationem, vt ſatis ſu-
170 pra probaui. Vnde eadem ratione firmandũ
venit, ſi quis teſtamentum conderet in Eccle-
ſia, vbi, & quando Diuina coram populo cele-
brantur, et tunc nulli teſtes requiruntur, *arg.
leg. 1. iuncta gloſ. fin. C. de his, qui in Eccleſ. ma-
numitt.*

Tunc enim totus populus deſernit pro teſti-
171 monio, et ſic idem procederet, ſi teſtamentũ
quis conderet in foro publico, vel in Conſilio
publico, aut alio quocunque loco publico in
172 conſpectu populi, et in puncto teſtamenti cõ-
diti in Eccleſia coram populo, vt validum ſit,
173 licet neceſſarius teſtiũ numerus in teſtamẽtis
requiſitus nõ interuenerit, afferũt *Sim de Pret.
de interpretat. vltim. volunt. lib. 2. ſolut. 3. nu. 13.
verſ. nec demum dubites teſtamentum factum in
Eccleſia valere &c* et adducit Silnan. *conſil. 16.
& benè per* Capitefert *in tractat. de numer. teſt.
in teſtam. requiſ. par. 1. cap. 26. n. 4. verſ ſi teſtamẽ-
tũ fieret in Eccleſia publice, corã populo valeret &c.*

Non

Non nego tale teſtamentum in Eccleſia fa-
174 ctum validum eſſe, ſed ſolùm dico, vt monet
text. in cap. 2. ext. de immunitat. Eccleſ. in 6. cum
ad Eccleſias debet eſſe humilis, & deuotus in-
greſſus. in eis quieta conuerſatio DEO grata,
inſpicientibus placita, quæ conſiderantes non
ſolùm inſtruat, ſed & reficiat &c. Ideoque non
175 videtur locus conueniens ad id operandum.
Hinc notabiliter aduertit gloſ. in d. cap. 2. in verb.
proceſſus, quod volentes contractum celebrare
176 in Eccleſia, ſi de facto contrahant, tenet con-
tractus, ſed contrahentes mortaliter peccant.
Et idem ſenſit Abb. in d. cap. 2. num. 5. cum ſeq.
Doctores in l. 2. C. de ſacroſanct. Eccleſ. & licet ſe-
cundùm Bald. in l. nemo Apoſtolorum nu 5. C. de
ſacroſanct. Eccleſ. contractus factus in Eccleſia
177 non videtur poſſe ſubſiſtere. quia eſt factus in
loco prohibito arg. l. mercatores. C. de commerc.
& mercat. Nam, & CHRISTVS omnes emen-
tes, & vendentes eiecit à Templo. Matth. c. 21.
Tamen, vt ipſe Bald fatetur, & iam dixi, ve-
rior eſt contraria opinio, vt per DD. in l. Baſili-
cam. C. de oper. public. Abb. in cap qua fronte. de
appellat. Paul. Fuſc. de viſitat. & regimin. Eccleſ.
lib. 1. cap. 28 num. 4. verſ. contrahentes mortaliter
peccant &c. Franciſc. Viu. deciſ. Audient. Baren.
102. num. 2. vbi probat contractus factos in Ec-
178 cleſia eſſe validos & tenere, ſed contrahen-
tes peccare, &c. & tractant Silueſter. in verb.
Immunitas 1 ſub numer. 3 in fin. Azor. Inſtitut.
moral part. 2. lib. 9 cap. 9. quæſt. 5. Suar. tom. 1. de
Relig. lib. 3. cap 4 num. 16.
Ita quoque poteſt aſſeri de teſtantibus in Ec-
cleſia, vt quamuis validè teſtentur, tamen non
179 eſt locus congruus ad id peragendum, vnde
prædicti male operantur, vt dum diuina in Ec-
cleſia celebrantur, ea prophanis, & ſecularibus
actibus, & colloquijs impediri, quod eſt pro-
hibitum, vt in cap. decet. de immunitat. Eccleſ.
lib. 6. & in clem. 1 de celebr. miſſ. & in Concilio
Trident ſeſſ. 22. in decret. de obſeruant. & euitãd.
in celebrat. miſſ. quod etiam refert Nauar. in ſuo
Manual. confeſſ. cap. 21. num. 10. in fin. O quan-
180 tis, melius eſſet ad Eccleſiam non venire, quã
contra ſe diuinam iram prouocare, & multo-
ties Eccleſia in ipſa Eccleſia non reperitur.
Declamat Sanctiſſimus Præſul Chryſoſtom.
homil. 38. in epiſtol. ad Corinth. ibi, Multi per-
agunt ad Templum Domini, non vt orent, ſed vt
181 negotientur, vt ciuilium, domeſticorumque nego-
tiorum ſermones faciant; Vnde cætera facilius in
Eccleſia deprehendas, quàm ipſam Eccleſiam &c.
Hinc iure ingemiſcit. Tertull. in apolog. cap. 5.
vbi ait, quod templa DEI. ad magis offenden-
182 dum ipſum DEVM deſeruiunt, ſcilicet ad ad-
ulteria, et lenocinia componenda. et ſuper
hoc inclamat S. Cyprianus in epiſtol. 2. Inter ip-
ſas, ait, leges delinquitur, inter iura peccatur,
183 et innocentia, nec illic vbi defenditur reſer-
uatur. Vnde in his terminis dolenter aſſerit
Iuſtinian. Imp. in text. §. Hu quoque ibi, Aliqui
impij, vt etiam in venerandis domibus, præ-
ſumunt in ſceleribus ſe immiſcere, et ibi de
peccatis tractare, vbi conſueuerunt DEVM
184 timentes, peccatorum veniam poſtulare &c.
Auth. ne liceat matr. vel auia &c. & ibi gloſ. in
verb. deſpexerunt, expendit generalem illam re-
185 gulam, vt non debet eius in quem deliquit
implorare auxilium, iuxta celebrem tex. in l. au-
xilium. 38. in fin. ibi. dum leges inuocat, contra
eas committit. & l ſi ſeruum, et l. ſeq. ff. de arbitr.
Hinc meritò iſtis in terminis ſancitum eſt,
quod delinquentes in ipſis Eccleſijs, vel Cœ-
186 miterijs excipiuntur, vt non fruantur immu-
nitate Eccleſiaſtica ſicuti habetur in cap. im-
munitatem fin. de immunit. Eccleſ. & in can. ad
Epiſcopos 17. quæſt. 4. et aſſerit text. in §. quia
verò ita comperiuntur, Auth vt non lic. matr. &
au. et id comprobarunt Anton. Gomeſ. variar.
reſolut. tom. 3. cap. 10. num 2 verſ. tertius caſus eſt.
Anaſtaſ Germon. de ſacr. immunit. lib. 3. cap. 16.
num. 79. Menoch. de præſumpt. lib. 5. præſump. 10.
Io: Seſ. deciſ. Aragon. deciſ 141. per tot. Bobadil.
in ſua polit. lib. 2. cap. 14. num. 24 Ludou Rodol-
phin. variar. quæſt. lib. 2. quæſt. 36. nu. 1. Gutierez
practic quæſt. lib. 3. quæſt. 1. cum alijs copioſè cu-
mulatis per Farinac. in tractat. de Carcer. & car-
cer. quæſt. 28. num. 52. & addo Barboſ. in d. cap.
fin. nu. 2. verſ. delinquentes in Eccleſia non gau-
det immunitate Eccleſiaſtica &c. Ambroſin. de
immunit. Eccleſ. cap. 5. num. 1. & ſeq.
Et ſupradictorum ſacrorum Canonum ve-
187 ſtigijs fel. rec. Gregor. XIV. inhærendo in
eius Bulla ſuper immunitate Eccleſiaſtica ema-
nata de anno 1591. quæ eſt in nou. Bullar. Ro-
mano inter alias eiuſdem Pontificis Conſtitut. 7.
ibi in § 3. excluſit ab immunitate Eccleſiaſtica,
qui homicidia, et mutilationes membrorum in
188 ipſis Eccleſijs, earumque cœmiteris commit-
tere non verentur, et quamuis in dicta Conſti-
tutione iſtius excluſionis ab immunitate non
reddatur ratio, tamen optima redditur in dicto
cap fin et in d. can ad Epiſcopos.
Nam ea eſt, et ſupra tetigi, quia in eo, in
quo quis deliquit, puniri debet, neque gaude-
189 re debet immunitatis priuilegio, qui facit ſe
indignum, neque ab Eccleſia tueri debet, qui
Eccleſiam offendit etc. Accedit etiam quod ſi
tales tuti eſſent in Eccleſia, præſtaret ipſa Ec-
cleſia occcaſionem delinquendi, nam omnes
190 occiderent inimicos in Eccleſia ſcientes, ſe
ibi tutos, aliàs non occiſuri, vt optimè dicitur,
et ratiocinatur Optimus Pontifex Innocentius
Nonus in d. cap. fin. Non enim eſt æquum, nec
iuſtum, priuilegium, vel beneficium recipere
191 ab Eccleſia, vel à perſona, quàm quis offen-
dit, vt bene monet text. in d §. Quia vero, ibi,
Non enim debent huiuſmodi perſonæ in venera-
bili loco munimen habere, quem ipſa per ſcelus
proprium deſpexerunt &c.
Vlterius quoque ſupradicta intellige, ſi quis
192 in vna Eccleſia deliquerit, et ad aliam con-
fugerit, nullatenus immunitate gaudebit Ec-
cleſiaſtica, Cum vna ſit per totum Orbem vni-
uerſa.

uerſalis Eccleſia *can. quodcumque 24. quæſt. 1.* & immunitas non vni Eccleſiæ, ſed vniuerſali
193 conceſſa reperitur, & ideo qui in vna Eccleſia, vt dixi, deliquit, in alia tutus minimè erit, nam qui iniuriam facit vni Eccleſiæ particulari, omnes offendiſſe videtur, & facit illa iuris concluſio, quod qui aurem tangit, totum corpus tangere dicitur, *de qua per Bart. in l. vul-*
194 *garis. in fin. ff de furt.* Hinc eſt, qui capit poſſeſſionem in angulo prædij, dicitur cœpiſſe poſſeſſionem integri prædij, item præſcribens venam minieriæ in vna parte, cum ſit vna à principio, vſque ad finem, totam præſcripſiſſe cenſetur *Caſtren. in conſil. 4. à num. 2. lib. 2.* vbi alia ſimilia adducit.

Et congruè, etiam facit, quod iniuria alicui
195 illata, afficit etiam omnes iniuriati conſanguineos, *ſicuti ſcribit poſt* Bald. *& alios.* Afflict. *in cap. 1. num 6. de eo, qui interfec. frat. dom. in vſib. feud.* Iaſon. *in l. ſi de pupillo. § ſi quis ipſi Prætori. num. 13. ff de oper. nou. nunc. et in l. 1. numer 7. C de indict. vid. tollẽd.* Menoch. *conſ.* 1189. *num. 21. verſ. iniuria vni illata afficit etiam iniuriati ſanguini coniunctos &c. et bene per* Matſil. *ſingul. 331. incipient. Pacem faciens*, vbi firmat poſt multos DD ibi allegatos, quod pacẽ faciens cum aliquo et promittens eũ nõ offen-
196 dere ſub certa pœna, ſi eum non offendat, ſed ipſius conſanguineum, ita incidit in pœnam, ac ſi eum offendiſſet. Sed ad nos.

Quod enim delinquens in vna Eccleſia con-
197 fugiens ad aliam nõ gaudeat immunitate Eccleſiaſtica, poſt antiquos comprobant *Couarr. variar. reſolut. lib 2, cap. 20. num 15. verſ. non tantum illius Eccleſia immunitate priuatur, ſed etiam quacumque alia*, & eſt communis opinio, *vt per Remig. de Immunit. Eccleſ. in 11. fallent. num. 2.* quem refert, et ſequitur *Clar. in practic. § fin. quæſt. 30. verſ. ſed ſi aliquis.* Io. de Viſch. *de immunit. Eccleſ num. 64. verſ. etiam ſi delinquens* relatus à *Decian lib. 9. cap. 28. num. 59.* cum alijs plena manu relatis *per Reuerendiſſ. D.* Sperell. *in ſuis deciſ. Fori Eccleſiaſt. deciſ. 59 part. 1. nu. 8. verſ. cum vna ſit per totum Orbem Eccleſia vniuerſalis ſingulas læſiſſe cenſetur &c.* Azor. *inſtitut. moral part. 2. lib. 9. cap 9. quæſt. 9. verſ. quid ſi quis &c. cũ alijs allegatis per* Barboſ. *in d. cap. fin. n 6 verſ. delinquens in vna Eccleſia poteſt capi in alia, etſi in ea non deliquerit &c. & nu. 7.*

Amplia, vt qui ſemel deliquit in Eccleſia il-
198 lius immunitate non gaudeat etiam pro alijs delictis ante, vel poſt per eum extra Eccleſiam commiſſis, *ſecũdùm* Couar. Caſſan. & Clar. *quos refert* Farinac. *d. quæſt. 28. num. 60. & adde* Capell. Tholoſam *deciſ. 422 verſicul concluſum fuit, quod nõ debeat gaudere &c.* & vide ſuper hoc diſtinctionem *Decian. in d lib. 6 cap 28. nu. 10.* vbi
199 notabiliter diſtinguit, quàm diſtinctionem etiam adducit *Alex. Ambroſin. de immunit. Eccleſiaſt. d. cap. 5. ſub num.* 10. eamque aſſerit ei ſemper placuiſſe.

Supradicta cõcluſio videtur etiam poſſe extẽdi, vt ſi quis prope Eccleſiã aliquẽ occiderit,
200 vel membra mutilauerit, quo facto ſtatim ad Eccleſiam confugerit, in ea non ſit tutus, *ſecundùm* Anchar. *in d. cap. fin. de immunit. Eccleſ. &* Boich. *in cap. Eccleſia. numer. 3. eodem titul* vbi firmant, quod delinquens prope Eccleſiã, in ea poteſt capi, quia delinquẽs prope Eccleſiam vi-
201 detur deliquiſſe, ſub fiducia, & ſpe illius immunitatis, quo caſu ceſſat immunitas, quã opinionem comprobãt latè *Alciat. de præſumpt. regul. 3. præſumpt. 33. num. 12. & ſeq.* Io. de Viſch. *d. tractat. de immunit. Eccleſ. numer. 27.* Gig. *de crimin. læſ. Maieſt. lib. 1. rub. qualit. & à quib. crim. læſ. Maieſt. comm. quæſt 10. numer. 7. & 9.* Iodoc *in pract. crimin. cap. 107. titul. de Templ. violat. num. 8.* & benè *per Menoch. de præſumpt. d. præſumpt. 10. nu. 12. verſ quando quis deliquit extra Eccleſiam ſub ſpe confugiendi ad eam, atque ita ſpe immunitatis eius, ab ea extrahi poteſt &c. & latè ponit* Farinac. *de carcer. d quæſt. 28. numer. 56.* vbi ex mente *Alciat.* & aliorum inquit prædictam opinionem optima ratione eſſe fundatam, ne ſcilicet domus DEI fiat ſpelunca latronum, & ne immunitas, quæ ad bonum finẽ
202 fuit introducta ob reuerentiam Eccleſiarum tribuat malũ, & incentiuum delinquendi, quod abſit hoc numquam cogitare.

Veritas tamen eſt, ne longior ſim, quod opinio prædicta (& ſic fœdere diſtinctionis cõcordabo DD qui totum oppoſitum ſentiunt) pro-
203 cedit tantùm quando delinquens prope Eccleſiam ſtudioſè, & malis artibus, & ex propoſito induxerit ſuum inimicum prope Eccleſiam, & ibi illum occidit, & ſic animo ſtatim confugiendi ad eam, quo caſu non gaudet immunitate, & ita poſt *Vitalin. Alex. Vulpel. Decian. Gutier.* ſentit *Farinac. in d. quæſt. 28 num. 212. & 213.* & inquit *Barboſ. in d. cap fin. nu. 5. verſ. quando quis ſtudioſè delinquit prope Eccleſiam, & animo facilius ſe tuendi poſt delictum &c.* & deinde poſt *Franciſc. Molin. in tract. de ſacr. homicid. amitend. immunit. verſ. tandem quæſtio. num 89.* ait, quod in dubio delinquens prope
204 Eccleſiã præſumitur deliquiſſe ex propoſito, vt facilius ſe in Eccleſia tueretur, *& ſequitur Menoch d. præſumpt 10. num. 15. verſ. nam tale præſumitur, ob loci vicinitatem &c.*

Opinio verò affirmatiua, quod ſi quis prope Eccleſiam occiderit, vel mutilauerit membra, quo facto ſtatim in Eccleſiam confugiat, vt tũc
205 etiam gaudeat immunitate Eccleſiaſtica, totis viribus tuetur *Decian. d. lib. 6 cap. 28. num. 5. ante fin. poſt* Bellam. *quem allegat in conſil. 13.* & fundamentis adductis *per Alciat. reſpondit.* Et tantum conſentit, quando delinquens ſtudioſè propè Eccleſiam delinquit, vt diximus.
206 Certè enim rationes ponderatæ non multùm vrgent, & præſertim illa, quod fruſtra legis auxilium implorat, qui contra eam nititur, ex ſupra allegatis.

207 Nam iſte non offendit leges immunitatis,
ſed aliàs leges loquentes contra homicidas, &
licèt habuerit ſpem confugiendi ad Eccleſiam,
in hoc potuit decipi, quia plura poterãt occur-
rere, per quæ impediretur perfugium ad Eccle-
208 ſiam, quod non eſt in his, qui in Eccleſia de-
linquunt, cum enim ſint in Eccleſia, ſpes eſt
certa, quod non eſt in eis, qui extra eam, ſe re-
209 periuntur, & ideo eſt diuerſa ratio ſpei, ab ea,
de qua *in d. cap. vltim. de immunit. Eccleſ.* & ſe-
dulò id quoque protegit *Alex. Ambroſin. in di-
cto tractat. de immunit. Eccleſiaſt. cap. 5. numer. 4.
circa med. verſic. contrarium tamen totis viri-
bus &c.*

Vbi tamen *in §. vltim. ante num. 5.* dicit opi-
nionem *Decian.* tenendam eſſe non dubitaret,
niſi Farinac *d. quæſt. 28. nu. 56.* atteſtatus eſſet,
quod de anno 1597. in vna Panormitana Im-
munitatis Eccleſiæ ſanct. mem. Clemens VIII.
210 reſoluit, quod delinquentes ſub ſpe immu-
nitatis Eccleſiæ non eſſent tuti, referentibus
DD. Cardd. Plato, & Burgheſio. Vel ſaltem præ-
dicta opinio Deciani, & ſequaciũ, prout & ipſi
ſentire videntur, & comprobatum ex iſta proxi-
ma reſolutione Apoſtolica, quando non ſub ſpe
211 immunitatis Eccleſiæ, & ſic non ſtudioſè, ſed
caſu quis prope Eccleſiam deliquerit. *& vide
Barboſ. in d. cap. fin. num. 5. verſ. quando quis de-
liquit prope Eccleſiam non ſic ſtudioſè, ex propo-
ſito &c.* Atque hæc ſufficiant.

Nunc verò perſiſtendo in terminis *de quibus
ſupra num* 185. cum Eccleſia ſit res ſancta mul-
toties multa indigna in ea committuntur. qui
tales non parum timeant, & gelidus eis, per du-
212 ra currat oſſa tremor, nam vt inclamat Paul.
Apoſtol. 2. Corinth. 3. *Si quis violauerit templũ
DOMINI perdet eum DOMINVS &c.*
& plura exempla vltionis diuinæ, contra eos,
qui in Eccleſijs irreuerenter ſe geſſerunt, qui
deiderat videre conſulat ex noſtris *Gulielm.
de Benedict. in repet. cap. Raiuutius, in verbo mor-
tuo itaque teſtatore. nu. 66. de teſtament.* & Matth.
Stephan. Pomeran. *in rubric. C. de ſacroſanct.
Eccleſ. num* 47.

Vbi ponit lacrymabile exemplum de octo-
213 decim ſodalibus, qui omnes miſerabiliter pe-
rierunt, & refert, quemdam, qui in Eccleſia
ſacra miniſteria conturbauit capitaliter fuiſſe
condemnatum per Collegium iuridicum Aca-
demiæ Boſtochiẽſis anno 1595. Religioſè qui-
dem ſe gerunt Superiores illi, quibus ſummè
cordi eſt, vt Eccleſiæ deſeruiant tantùm ad co-
lendum DEVM, nec aliud quidpiam, quod pie-
214 tas chriſtiana offendat, in eis fiat. Nec ſilebo
memorandam, & celebrem iuſtitiam Sereniſſi-
mæ Reipublicæ Venetiarum anno 1641. quæ
in vinculis ponere iuſſit, quemdam audacem
adoleſcentem, quia ſe fœminam fingebat, et
ſic vagabat in Eccleſijs, veſtimentis, geſtiſque
215 fœmineis (et facit illa prohibitio diuina in
Deut. cap. 22. 5. ibi, *Vir non vtetur veſte fœmi-
nea, abbominabilis enim apud DEVM eſt &c*),
et poſt carcerationem ſecuta fuit punitio, eaq;
216 fuit, vt in naſo, in auribus, et labijs fuerit mu-
tilatus, et ſic adeo deformatus, deinde om-
nibus notus eſſet, digitoque oſtenſus. A-
lias animaduerſiones non refero breuitatis
cauſa.

Vtinam in viridi obſeruantia eſſet Conſtitu-
tio illa ſanctæ, et glorioſæ memoriæ Pij V. *edita
de anno 1566. anno eius 1. Calendis Aprilis, eſt
in nouo Bullario Romano inter eius Conſtitutio-
nes in ordin. 5. incip. Cum primum Apoſtolatus
officium &c.* in qua *§. 4.* ſanctiſſimè dictus Pon-
217 tifex, qui Rempublicam Chriſtianam ſacratiſ-
ſimis legibus armauit, iuſſit, vt à Templis col-
loquia, confabulationes, deambulationes, om-
niaque, quæ ſcandalo eſſe poſſunt, vel deuotio-
218 nis impedimento arcerẽtur, & præter Diuinæ
vltionis acrimoniam, pœnam etiam viginti-
quinque ducatorum impoſuit inobedientibus,
aliaque *prout latius habetur in d. Conſtitutione.*
219 Adeſt etiam optima Cæſarea conſtitutio *de
qua in l. decernimus. C. de his qui ad Eccl. confug.*
Vbi Pijſſimus Marcianus, ſic ſanciuit, ibi, *De-
nunciamus vobis omnibus, vt in ſacroſanctis Ec-
cleſijs, & alijs venerabilibus locis, in quibus cum
pace, & quiete, vota competit celebrari, nemo mo-
ueat tumultum, aut impetum committat, vel con-
220 uenticulã &c.* et deinde in fine ponit pęnam,
ibi, *vltimo ſupplicio ſubiacebit &c.* Necnon in
Nouella 123. *cap. 31. §. ſi quis.* inter alia decer-
nitur, ſi quis Eccleſiæ ſacra miniſteria contur-
bauerit capitaliter puniatur etc.

Si enim, vt conſiderat *Io. Monach. in d. cap.
221 decet. numer. 2.* quietè ſtamus coram Domino
Temporali, quantò fortiùs coram Domino
Dominorum, et quamuis DEVS vbique ſit, ta-
222 men in Cœlo, et in Eccleſia ſtat modo parti-
culari, *vt inquit Sanctus Thomas 1. par. quæſt.* 8.
Quare in Eccleſia nihil, quod terram ſapiat
tractandum eſt; Meritoque ſecundùm aliquos
Doctores citatio alicui in Eccleſia facta nullius
eſt roboris, vt auctoritate *text. in cap. decet*, ibi,
*ceſſet iudiciorum ſtrepitus &c. de immunitat.
Eccleſ.* tenent Angel. & Fulgoſ. *in l. 2. ff. de in
ius vocand. Idem* Angel. & Petr. Anchatan. *in
l. ſatis. ff. eodem, cum alijs allegatis per* Tiraquell.
de retract. lignager. ad finem titul. numer. 82 &
adde *Valaſc conſil.* 81. *numer. 1. & ſeq.* Azeued.
ad Curiam Piſan. lib. 1. cap. 3. numer 4. litera B.
Auguſtin. Barboſ. *ad d cap. decet. numer. 9. verſic.
notatur etiam, quod citatio fieri non poteſt in Ec-
cleſia &c.* & refert *Aſin. in Iudic. prax. §. 6. titul.
de citation. cap. 1. numer. 6. verſic. cum in Eccle-
ſia citari non poſſit &c.* Ripol. *de citation part. 3.
à nu.* 146. Idem Barboſ. *de poteſt. Paroch. cap. 13.
num. 15. cum ibi allegatis.*
224 Quod enim citatio ſit de actis iudicij non eſt
dubitandum, *vt eſt text. in cap. quoniam contra*,
ibi, *Vniuerſa acta iudicij conſeribant videlicet
citationes &c. de probation.* Imo citatio eſt prin-
cipium

Digitized by Google

215 cipium, & fundamentum totius iudicij, *vt in*
§. fin. Inſtit. de pœn. tem. litigant. cum ſimil. & vi-
deatur Gratioſ. *V bert in tractat. de citation. par. 1.*
cap. 1. à num. 13. & ſeq. Verius tamen eſt, quod
216 actus citationis poteſt in Eccleſia valide ex-
pediri, *vt per text. in l. præſenti. §. ſed & ſi quid.*
C. de his, qui ad Eccleſ. confug. firmat *gloſ. ibi in*
verb. ſeruata. & ibi etiam Guli. Bart. *& alij. Idem*
Bart. Bald. & Alex. *in l. plerique ff. de in ius vocād.*
& hanc opinionem eſſe communem teſtatur
Tiraquell. de retract. lignag. d. num. 82. in fin. verſ.
& hæc eſt communis opinio &c. & quod id ſit
verius affirmat *Aſin. in prax. d. cap 1. num. 6. verſ.*
attamen contrarium verius eſt &c. & idem ſen-
ſit Reuerendiſſ. D. Alexand. Sperell. Epiſcopus
Eugubin *in ſuis deciſ. For. Eccleſiaſt. par. 1. dec. 51.*
num. 26. verſ. impunè id ab eo fieri potuiſſe &c.

Vbi aſſerit, id ei in facto contigiſſe, dum Par-
mæ officium Vicarij exercebat, cum enim qui-
dam regulares prætenderent, vt excommuni-
227 cationis mucrone percuteret, quemdam nū-
cium Curiæ ſecularis, qui in eorum Conuentu
cuidam Laico citationem porrexerat, Reſpon-
dit enim ipſe, id impunè ab eo fieri potuiſſe,
per iura ibi allegata, nec proſternitur prædicta
cōcluſio ex eo, quod citatio videatur eſſe actus
228 iudicialis, & pertineat ad contentioſam iu-
riſdictionem, quodque non poteſt exerceri in
Eccleſia, *vt dixi ſupra ex d. cap. decet.* nam licet
229 verum ſit, quod citatio eſt de proceſſu, cate-
nus tamen eſt de proceſſu, quatenus concernit
reum, vel Iudicem, ſed quatenus concernit
Nuncium, eſt quædam nuda executio facti.
230 Vnde propriè ille actus nuncij nō eſt de pro-
ceſſu iudicij, *vt benè diſtinxit Bald. in l. 2. nu. 9.*
C. de ſacroſ. Eccleſ. & ſequitur Marian. Socin. *in*
tractat. de Citation. *articul. 17. num. 49. verſ. vnde*
propriè talis actus nuncij, non eſt de proceſſu iudi-
cij &c. Franciſc. Baron. *in tract. de citation part. 1.*
quæſt. 42. ſub num. 27. verſ. quia nuncius non de-
cernit, ſed tantum exequitur citationem, & facit
tantùm nudum miniſterium facti &c. & quod
actus executionis citationis ſit actus extraiu-
dicialis, aſſerunt alij relati per Rotam *coram*
bon. mem Card. Veroſp. *Iunij in cauſa Auximana*
Fideicommiſſi 30. *Maij* 1631. *§. Aliæ nullitates.*
verſ. cum extraiudicialis ſit actus eiuſdem citatio-
nis &c.

Subdit tamen ibi Rota, quod prædicta con-
cluſio non eſt ſemper vera, quia licet ſuſtinea-
tur citatio executa die feriato, ſi tamen cadat
pro die iuridico. *arg. l. in tempore 62. ff. de hered.*
inſtituend. & tenuit *Io. And. in cap. conqueſtus.*
num. 3. extra de fer. quem etiam eſſe ſtylum Tri-
232 bunalis Rotæ conſtat *ex deciſ. 1. num. 1. de fer.*
& ex deciſ. Caſſador. *deciſ. 5 in fin. de dol. & con-*
tumac. Nihilominus id intelligitur, quando
feriæ propter hominum fauorem, & commodū
introductæ ſunt, in quibus terminis loquitur
d. deciſ. 1. & Caſſador. deciſ. 5. et fuit dictum in
deciſ. 452. numer. 4. in fin. poſt tractat. Duard. de
Cenſib.

Sed ſecus eſt, ſi in die feriato in honorem
234 DEI, citatio executa ſit, et ideo dixit *Rota*
in d. Auximana Fideicommiſſi, quod actus exe-
cutionis citationis eſt extraiudicialis, ſed id nō
eſt verum ſemper, et ſic limitatur in prædicto
caſu.

Quod enim citatio executa die feriata in ho-
235 norem DEI non teneat, eſt text. apert. *in l. fin.*
ibi, *nulla quemquam vrgeat admonitio taceat ap-*
paritio, præconis horrida vox ſileſcat &c. C. de
fer l. ex quacumque. ff. ſi quis in ius voc. non ier.
et idem firmant innumeri relati *per Barboſ. in*
in cap. conqueſtus. num. 2. verſ. ergo citatio in die
in honorem DEI feriato, exequi non poteſt &c.
ext. de fer. & num. 3. poſt Azor. *& alios concludit,*
etiam id procedere, ſi citatio facta die feriata in
honorem DEI ad diem non feriatam colla ta ſit
comparitio. et adde *V bert. d. tractat. de* Citation.
tom 2. cap. 10 à num. 204. verſ. citatio facta in die
feriato in honorem DEI nō valet &c. et nu. 206.
verſ. ſed in hoc errat &c. vbi reprobat *Vant. in*
tractat. de Nullitat in rub. de nullitat. ex defect.
citat. num. 46. Vbi tenet, quod citatio facta die
feriata, pro die non feriata valet, et tenet, quia
236 contrarium eſt verius, et quatenus ad id alle-
gat *Bart. in l. fin. §. nunciatio. ff. non oper. nunc.*
decipitur ipſe Vant. quia Bart. hoc non dicit,
imò cōtrarium, et idem *Vant. in fin. nu. 46. poſt*
Lanfranc. apertè fatetur, quod re vera com-
munis opinio eſt, in qua Doctores omnes con-
237 cordant, quod citatio non valet, ſi fiat die
feriata in honorem DEI pro die non feriato, ſe-
cus verò ſi tempore feriato in honorem homi-
num, et ſubdit, quod ita ſaluari poſſunt deci-
ſiones Rotæ de quibus ſupra diximus *nu. 232.*

Et adde *Franciſc. Baron. d. tractat. de citation.*
part. 1. quæſt. 42. à num. 16. vbi inquit, quod cita-
tio executa die feriato in honorem DEI eſt ip-
238 ſo iure nulla, neque ſequenti die comparere
tenetur citatus. Ita etiam tenet Rota, vt ſæ-
piùs fuit dictum, et præſertim *coram* Card. Sa-
crato *deciſ. 365. num. 1. verſ. citatio fieri non potuit*
cum dies eſſet feriata in honorem DEI &c. part. 3.
recent. & coram bo. mem. Ortemberg. *deciſ. 233.*
numer. 4. verſ. erat dies Dominicus, quo die citatio
fieri prohibetur &c. poſt 2. tom. conſil. Farinac.
nu. 5. & aſſeritur, quod deciſiones Rotæ de qui-
bus ſupra *num. 232.* ſunt intelligendæ in termi-
nis feriarum in honorem hominum indictarū,
239 et non aliàs, prout, et vere loquuntur, ita etiā
reſpondit *Rota coram Card.* Veroſpio *in d. Au-*
ximana Fideicommiſſi. §. Aliæ nullitates. verſic.
in diebus, in quib. in DEI honorem celebrātur &c.

An autem valeat conſuetudo, vt citatio facta
in die feriata in honorem DEI, validè dicatur
240 executa, eſt quæſtio inter DD. valde contro-
uerſa, et pro vtraque parte adſunt, qui teſtan-
tur de communi, nolo hic inſiſtere ſuper venti-
latione huius quæſtionis, tantò magis quia ſu-
pradicta incidenter deduxi, et ideo eſſet lon-
gū deuiare à propoſita materia. Aliqua tamen
dicam.

Et *videatur Paul. de Caſtr. in conſil. 271. num. 3.*
lib. 1. vbi firmat, quod talis conſuetudo non
241 valeret, tùm quia hoc eſt expreſsè prohibitũ,
per leg. in d. l. dies feſtos, ibi dũ dicit *præconis hor-*
rida vox ſileat &c. & ſic reſiſtit principio, tum
242 quia illa eſſet potius conſuetudo nunciorum,
quàm iudiciorum &c. *& Caſtr.* refert *Rota in*
d. Auximana Fideicommiſſi. d. §. Alia nullitates.
in fin. verſ. Caſtr. conſil. 271. num. 3 lib. 1. qui dicit
neque valere contrariam loci, aut regionis con-
ſuetudinem &c. & è contra videatur *Veſtr. in*
prax. lib. 4. cap. 3. num. 6 vbi atteſtatur, quod
243 generaliter omnis citatio quocumque tem-
pore feriatum, etiam in honorem DEI exequi
poterit in Curia, vel extra in Prouincijs, *& ſe-*
quitur Grauat. ibidem num. 13.

Videtur enim valere dicta conſuetudo, quia
244 ius Canonicum, etiam in ferijs in honorem
DEI introductis vult, vt ſeruentur conſuetudi-
nes, & ſtatuta locorum. *cap. capellanus. de fer.*
Bald. in l. ſi feriatis nu. 3. ff. de fer. & in l. quadra-
ginta. C. eodem. Conſuetudo tamen prædicta eſt
legitimè probanda, & quidem plenè cum ſit
245 contra ius, & meritò *Rota in d. deciſ. 233. nu-*
mer. 6 poſt 2 tom. conſil. Farinac. reiecit proba-
tionem ſtyli Ciuitatis Bononiæ exequendi cita-
tiones diebus Dominicis, & feſtiuis in honorem
246 DEI, & id quia erat per ſimplicem fidem, quæ
non facit fidem.

Et quod teneat prædicta cõſuetudo latè pro-
bat *Vbert. in d. tractat. de citation. tom. 2. cap. 10.*
ſub num. 257. verſ. & ideo dico, quod valeret con-
ſuetudo indiſtinctè ſeruans, quod quis poſſit citari
die feriata in honorem DEI pro non feriata &c.
cum ibi multis adductis. & addo Baron. *pariter*
de Citat. part. 1. d. quæſt. 42. à nu. 18 & ſeq. & vbi
num 23. ait, quod in Regno illo, ſeruatur quod
Nuncij tradunt ſchedulam citationis die feria-
to, relationem autem faciunt die ſequenti non
feriata, nulla facta mentione, qua die citationẽ
247 tradiderunt, ſed ſimpliciter referunt tradi-
diſſe. Et poſt Alnern. & alios dicit, quod de Iu-
re licet non valeat citatio executa die feriato
in honorem DEI. *per text. in d. l. fin.* C. *de fer.*
Tamen de generali conſuetudine omnium
prouinciarum, aliud ſeruatur. Hic tamen in
248 Vrbe in diebus feriatis in honorem DEI Cur-
ſores non citant, ſed Mandatarij aliarum Cu-
riarum, Vicarij, Gubernatoris, Capitolij &c.
contrarium ſeruant.

Verum modò redeundo in viam, de qua ſu-
pra *num. 230.* nempe quod citatio validè in Ec-
cleſia poteſt fieri, attamen, vt clarius proceda-
mus, ita poteſt diſtingui, quod citatio conſide-
249 rari poteſt tribus temporibus, *Primò*, quan-
do fit commiſſio de citando, *Secundò*, quando
ipſa citatio fit per nuntium, *Tertiò*, quando fit
relatio ipſius citationis.

Nam citatio ad ſui validitatem prædicta tria
requirit, nempe Decretum, ſiue commiſſionem
250 Iudicis, Executionem, & Relationem nuncij,
Nam non ſufficeret executio, & relatio nuncij,
commiſſione à Iudice prius non data *iuxt text.*
in l. ſed ſi hac. ibi Prætor ait, in ius ſine permiſſo meo
ne quis vocet &c. ff. de in ius vocand. & in § furti.
ibi, *vſque quo iuſſu Magiſtratũ conueniatur &c.*
Inſtit. de action. & in cap. ex parte, ibi, *cumque*
auctoritate prædictorum Iudicum vocatus eſſet. de
probat. Limita niſi ex forma ſtatuti, vel conſue-
251 tudine inductum eſſet, quod nuncij Curiarũ
poſſint citare abſque cõmiſſione Iudicis, *vt poſt*
Paul. de Caſtr. & abũdè alios firmat *Iul. Cartar.*
deciſ. 32. num 11. verſ. non ſufficere citationem
factam à nuntio ſine commiſſione Iudicis niſi &c.
Nouar. *deciſ. 155. nu. 2. verſ niſi præcedente man-*
dato Iudicis, aliàs citatio redditur nulla &c. latè
videatur Farinac. *in fragment. poſt repert. iudic. in*
verb. citatio. à num. 3. & abunde per Franciſc.
Baron. *in d. tractat. de citat. part. 1. quæſt. 30. à*
num. 4. verſ. commiſſio Iudicis ad validitatem ci-
tationis interuenire debet &c.

Et ſolidè & ad longum firmat *Gratioſ. Vbert.*
in tractat. de Citat. *tom 2. d. cap. 11. à num. 1* vbi
ait, quod licet multi DD. putant, commiſſionẽ
252 Iudicis de conſuetudine non eſſe neceſſariã,
ſed errant. Et quando procedat, ſeu intret di-
cta conſuetudo benè declarat *à num. 13.* At ad
nos. In primo enim caſu circa commiſſionem
253 de citando, cum iſte ſit actus iudicialis, & de
proceſſu, & contentioſa iuriſdictione, vt dixi,
abſque dubio ſi fiat in Eccleſia non valet. *per*
text. in d. cap. decet, ibi, *ceſſet iudiciorum ſtrepi-*
tus &c.

Nam et ipſa commiſſio citationis, ſeu decre-
254 tum reputatur ſententia interlocutoria, quia
Iudex, ſeu eius nomine executor præcipit, vt
citatus veniat ad cauſam, ſecundum *gloſ. in l. cũ*
clericis. in verb. ſententiarum. C. *de Epiſcop. &*
cleric. Bart. *in l. quod iuſſit. num. 3. ff. de iud.* & in
puncto quod commiſſio Iudicis de citãdo cum
255 ſit actus iudicialis inualidè fiat in Eccleſia,
probat *poſt Bald. Felin. & alios Valaſc. conſultat.*
81. *ſub num. 6. verſ. quo ad commiſſionem de citã-*
do, cum ſit actus iudicialis non poteſt fieri in Ec-
cleſia &c.

Cœterum ſi ſumamus citationem ſecundo,
vel tertio modo, ſcilicet quo ad executionem,
256 & relationem nuncij, cum iſta non poſſint di-
ci actus iudiciales, ſed quædam, vt dixi, execu-
tiones facti nudi, vnde validè poſſunt fieri in
257 Eccleſia, ſicuti iam probaui ſupra *num. 226.* et
pro aſſerta opinione facit, quod dicit *Iaſon. in*
l. extra territorium ff. de iuriſdict. omn. iud.

Quod Iudex extra ſuum territorium non po-
258 teſt facere decretum, ſeu commiſſionem de
citando aliquem, quia iſta commiſſio eſt actus
iuriſdictionalis, quæ non poteſt exerceri extra
territorium, *vt in d. l. extra territorium,* ſed ſi
Iudex faciat talem commiſſionem in ſuo terri-
259 torio, bene poterit fieri citatio per nuncium,
et ſic executio in territorio alieno, *vt eſt text.*
in cap. Romana. §. contrahentes. de for. competent.
& in l. omnes. §. apparitor. C. *de Epiſcop & Cleric.*
& ibi Bart. et Bald. *cum alijs allegatis per* Vbert.
dicto

Digitized by Google

dicto tractat. de Citation. *tom.* 2. *cap.* 11. *num.* 113.
verſic. ſi verò Iudex exiſtens in proprio territorio
vult committere contra ſuum ſubditum &c.

Apparet ergo, quod ſi nuncius verbaliter, vel
in ſcriptis citet in Eccleſia, etiam ad cauſam
260 criminalem non erit nulla talis citatio, & te-
nebunt proceſſus, & ſententiæ eius virtute ſe-
cutæ, dummodo tamen per talem ſententiam
261 non infligatur citato aliqua pœna ſanguinis,
vel corporalis, ſed tantùm aliqua pœna pecu-
niaria ſatisfactoria delicti, *ut dicit Abb. in cap.*
inter alia. num. 8. *& ſeq. verſ. ſed ego quæro, de im-*
munit. Eccleſ. vbi ait, quod contra confugientẽ
ad Eccleſiam poteſt procedi ciuiliter, & crimi-
262 naliter, dummodo non condemnetur ad pœ-
nam mortis, vel ad aliam pœnam corporalem,
& allegat *text.* ibi, quatenus dicit, *ſuper hoc ta-*
men, quod iniquè fecit, eſt legitimè puniendus,
& ibi *gloſ. in verb. puniendus.* declarat ſcilicet pe-
cunialiter dumtaxat, vel alia ſatisfactione, præ-
ter pœnam corporalem.

263 Quia ius Canonicum quamuis defendat cõ-
fugientes ad Eccleſiam, ſua immunitate, non
tamen vult vt remaneant impuniti, & omninò
264 Iuſtitia pereat, ſaltem eo modo, quo de iure
fieri poſſit, & congruit etiam *text. in can. Reum*
ad Eccleſiam, ibi, *tamen legitimè componat, qui*
iniquè fecit &c. 17. *quæſt.* 4. & id notatur ad
hoc, quod confugiens ad Eccleſiam, licet inde
265 extrahi non poſſit, poterit tamen pœna pe-
cuniaria puniri, ponderãdo verbum, *componat,*
quod ad pecuniariam pœnam referri videtur,
vt ibi annotauit gloſ. in verbo, reum, & in verb.
ad mortem, in fin. Archid. *numer.* 2. *&* 3. Bellam.
num. 1. *in fin.* Valaſc. *d. conſultat.* 81. *num.* 4. *verſ.*
quamuis defendat confugientes ad Eccleſiam &c.
Barboſ. *ad d. can. reum. num.* 2. *verſ. poterit tamen*
pœna pecuniaria puniri &c. & latè *per Farinac.*
de immunit. Eccleſiaſt. à num. 330.

Sed vt accedere incipiam ad terminos no-
ſtros, quamuis enim ſubſtineatur citatio facta
in Eccleſia tamen non videtur hoc conueniens,
vnde prudenter non nulli Epiſcopi, qui zelum
266 honoris Domus DEI habent, ne prædicti
Nuncij citantes diuina turbent, & Eccleſiam
vilipendant, in eorum ſynodalibus Conſtitu-
tionibus vetant, vt in Eccleſia poſſint citatio-
nes exequi ſine ipſorum licentia, qua prohibi-
tione ſtante non ſolet huiuſmodi licentia con-
267 cedi, niſi pro reliquis locis immunibus extra
Eccleſiæ corpus exiſtentibus, & ita paſſim pra-
cticatur, *vt teſtatur Reuerendiſſimus Epiſcopus*
Eugubinus Alexand. Sperellus *in d. deciſ.* 51. *nu-*
mer. 26. *verſ. prudenter agunt nonnulli Ordina-*
rij &c.

Et refert etiam Franciſc. Baron. *in tractat. de*
Citation. par. 1. *d. quæſt.* 42. *num.* 27. *verſ. ne nun-*
cij diuina turbent &c. & inſuper teſtatur, quod
ita etiam in eius Ciuitate Panhormi practica-
268 tur, & videatur *Rou. ſuper pragm.* 2. *de citat. nu-*
mer. 12. Marin. *reſolut. quotid.* 43. Barboſa *remiſ-*
ſiuè in l. præſenti. num. 13. C. *de his, qui ad Eccleſ.*
confug. Atque hæc dicta ſufficiant circa conclu-
269 ſionem incidenter deductam, quod citatio in
Eccleſia per nuncium executa, valida ſit, licet
aliqui DD piè contrarium ſenſerint, ne ipſa
Eccleſia contemnatur, ſed contrarium verius
eſt, ex rationibus de quibus ſupra.

Loquendo modò in caſu noſtro, quod quan-
do leges tutæ ſunt, ne in teſtamentis interue-
niant fraudes, vel falſitates, tunc remittunt ſo-
270 litum rigorem circa ſolemnem numerum te-
ſtium in eo ſub pœna nullitatis requiſitorum,
imo nullum requirendo teſtem, *vt exemplifica-*
ui ſupra à num. 80. ſic licet quando teſtamentũ
conditum fuit coram Principe, *& à num.* 270.
271 quando quis teſtatus fuit in actis iudicij, co-
ram quocumque Iudice, *& num.* 28 quando
quis teſtamentum in Eccleſia, dum diuina cele-
brantur, conderet, cuius occaſione multa ha-
272 bui de reuerentia debita Eccleſijs, & licet va-
leat teſtamentum in eis conditum non tamen
videtur locus ad hoc conueniens, ne diuina
turbentur.

Strictè nunc perſiſtendo in terminis noſtræ
principalis inſtituti de quo ſupra *num.* 77. dum
iura Ciuilia, dum certò ſciunt, vt ſæpiùs dixi, in
273 teſtamento non poſſe interuenire fraudes, re-
mittunt numerum teſtium, nec de eo curant,
ergo potuit Alex. VI. *in d. cap. relatum. el.* 2. *de te-*
ſtam.

Tum quia vt dixi, in diſpoſitionibus, ſeu te-
274 ſtamentis ad pias cauſas, ceſſant ſuſpiciones
fraudis, et falſitatis, tum quia ea, quæ ſpiritu
DEI aguntur legibus humanis non ſubiacent,
vt præmiſſi ſupra à num. 1. ideoque tutò aſſeue-
randum venit, teſtamenta, et diſpoſitiones ad
275 pias cauſas, immunes eſſe à vinculis iuris po-
ſitiui, et ſic ciuilis, ſtatutorum, conſuetudinũ,
aliarumque ſanctionum humanarum. Quoniã
indubitatum eſt, quod nulla generalis diſpoſi-
276 tio piam cauſam comprehendere poteſt, vt
dixit *Bald. in l. ſi ſponſus. §. conceſſa num.* 1. *verſ.*
in generali prohibitione videtur excepta perſona
DEI &c. ff. de donat. inter vir. & vxor.

Vbi firmat, quod in generali diſpoſitione
277 non intelligitur comprehenſa cauſa pia, nec
eleemoſyna, cum pia opera finaliter ordinãtur
in DEVM, qui à qualibet diſpoſitione dicitur
exceptus, et tradunt plures DD. relati *per Ti-*
raquell. de priuileg. pia cauſ. priuileg. 130. *verſ. in*
generali diſpoſitione videtur excepta perſona
DEI &c. et ibi Addentes dant concordantes
addo Rot. penes Mohed. deciſ. 145. *alias* 7 *de priui-*
leg num. 2. *verſ. in generali ſermone non compre-*
henditur factum ad piam cauſam &c.

Si enim in quibuſcumque contractibus, pro-
278 miſſionibus, et obligationibus etiam iuramẽ-
to roboratis ſemper intelligitur perſona et au-
ctoritas Principis, ſeu Superioris excepta, *vt in*
cap. imperialem. de prohibit. feud. alienat. per Fede-
ric. & in l. final. ff. ad municip. & in cap. quia con-
tigit. de religioſ. domib. & in cap. venientes 19. ibi,
ius ſuperioris exceptum. & in cap. cũ te. de iureiur.

& in

& in cap. ſignificanti. de elect. gloſ. penult. in cap. ea, quæ contra mores. vbi Geminian. 8. diſtinct. Iaſ. *in l. vltim. num. 6. cum ſeq. ff qui ſatiſdar. cog. & in l ſi quis maior. num. 19. C. de tranſact. & in §. item ſi quis poſtulante. nu. 80. Inſtitut de action.* Rebuff. *de priuileg. ſcholar. priuileg. 73.* Pariſ. *in tractat de reſignat. lib. 3. cap. 18. num. 109. verſ. in iuramento ſemper intelligitur excepta auctoritas ſuperioris &c. vbi etiam numer.* 110. aſſerit *poſt Butr.* Cin. *Alex. Bero. Gamm. Vaſqueſ. Gabr. & alios.*

279 Quod iurans aliquid facere dum eſt Cardinalis, factus Papa poteſt contrauenire, et præ-
280 ſumitur iuſta cauſa recedere à iuramento, *videatur* Soar *de religion. tom. 2. in tractat. de iurament. cap. 14. num. 5,* Anton. Corn. *in tractat. de abſolut. forenſ iurament par. 3. quæſt. 4. numer. 7. verſ. iuramentum intelligitur ſaluo præcepto ſuperioris &c. et latè* Palaez *de maior. par. 4. quæſt. 36. nu. 8.* Gregot. *Magal. in tract. de ſecuritat. par. 2. num* 5. Bellamer *de permutat. beneficior part. 7. quæſt. 2. num. 21.* Fortunat. Gatz *de vltim. fin. iuris num.* 383. optimeque deduxit *Rota coram bon. mem.* Coccino *in cauſa, Foroſempronien. & Eugubina, ſeu Nullius Emphiteuſis* 16. *Iunij* 1636. *§. Aut denique. mihi num. 107. verſ. in quibuſcumque contractibus & promiſſione, ac fide etiam iurata ſemper intelligitur præſeruata authoritas, et factum ſuperioris &c.* et iterum in eadem cauſa coram eodem 7. *Maij* 1638. *§. Et tanto minus verſ. cum in omni contractu etiam iurato ſemper intelligatur præſeruatum factum, et auctoritas ſuperioris, quæ præualet facto cuiuſcumque inferioris etc.*

Si ergo, vt dicebam à qualibet diſpoſitione cenſetur excepta perſona Principis, multò for-
281 tius, ac potentius cenſetur excepta perſona DEI, qui eſt Princeps Principum, et Dominus Dominantium, et ſuper hoc particulari plura hic deducere poſſem, ſed ne cogar longè aberrare ab incæpto inſtituto circa validitatem te-
282 ſtamenti pij, tam reſpectu validitatis circa ſolemnitates, quàm circa abſolutam, et deliberatam voluntatem, ad pias cauſas diſponere volentis. quare vide infra in cap. ſeparato, vbi plures caſus conglutinabo ad effectum probādi in generali diſpoſitione nullatenus compre-
283 hendi ea, quæ intuitu diuino, ſeu ad pias cauſas fiunt, et præſertim ſatis aſſluenter in materia donationis, vt ea valeat fauore piæ cauſæ, quamuis ſit omnium bonorum præſentium, et futurorum, nihilque ſit reſeruatum ad effectum
284 teſtandi, nec illa veniat inſinuanda, licet excedat ſummam 500. ſolidorum, non obſtante in contrarium cātate diſpoſitionem iuris communis.

ARGVMENTVM.

Eccleſijs, alijſque locis pijs, cum iam olim de tempore Imperatorum Gentilium ſeuerè inhibitū erat, ne quis eis aliquid relinqui poſſet, quàm prohibitionem deinde amplè ſubſtulit Conſtātinus Magnus, vt apparet *ex l. 1. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* quæ lex quamuis liberam concedat libertatem omnibus relinquendi in teſtamento, dictis locis, non tamen liberauit eos, vt abſque freno ſolitarum ſolemnitatum poſſint teſtari.

Cū ſolùm cenſeatur ſublata prohibitio ſupradicta, vnde communiter damnatur, ac improbatur Bart. dum contrarium ſentit, et propter dictam opinionem Bald. eum vocat virum ſaturninum, quia id quod dixit, neque vmquam relatùm eſt, nec vmquam receptum.

Prædicta enim inquiruntur, quia aliàs *cap. relatum 11. de teſtament.* vbi determinatur quod ſuper relictis ad cauſas pias non ſecundùm leges Ciuiles, ſed ſed ſecundùm Decretorum ſtatuta iudicaretur, id fruſtratorium fuiſſet, ſi etiam de Iure Ciuili nullæ ſolemnitates in prædictis teſtamentis obſeruari deberent, Et ex prædicta concluſione ad multa notabilia inferuntur.

SVMMARIVM.

285 *Cap. relatum. 11. de teſtament. intrat vbique locorum.*
286 *L. 1. C. de ſacroſanct. Eccleſ. dat liberam licentiam vnicuique, vt poſſit relinquere locis pijs.*
287 *Teſtamentum pium, licet deſtitutum omnibus iuris ſolemnitatibus valet etiam de Iure Ciuili, ſecundum Bart.*
288 *Iura ciuilia nullatenus in teſtamentis pijs ſolemnitatem aliquam remiſerunt.*
289 *Mutanda non ſunt, ea, quæ interpretationem certam ſemper habuerunt.*
290 *Bart. more furioſorum, ſe ipſum laceſſat in l. 1. num. 73. C. de ſacroſanct. Eccleſ.*
Contra ea, quæ dixit in d. l. 1. in prim. lectur. in fin.
291 *Eccleſijs ideo olim prohibitū erat relinqui, quia putabantur ſuperſtitiones improbatæ.*
292 *Collegia Chriſtianorum ante Conſtantinum Magnum damnata erant. et num. 293. et 316.*
294 *Clericis, et Monachis relinqui olim non poterat. et num. 360.*
295 *Aleiat. in l. 1. C. de ſacroſanct. Eccleſ. improbatur et num. 298.*
296 *Clericis, et Monachis aliquid relinqui à mulieribus in vltima voluntate prohibitum fuit, et à quo lata fuit hæc lex.*
297 *Super qua lege, quid dixerit Sanctus Hieronymus.*
Cauterium bonum eſt, ſed non eſt faciendum vulnus, vt eo quis indigeat. num. 297.
299 *Bart. in l. 1. C. de ſacroſanct. Eccleſ num. 73 eſt communiter reprobatus, tam in ſcholis, quàm in Palatijs. et num. 301.*
300 *Cap. relatum. de teſtam. non diſponeret, leges ciuiles non eſſe ſeruandas in teſtamentis pijs, Dum ſecundum ipſas Leges Ciuiles illæ non requirerentur.*
302 *Bald ioci gratia vocat Bartolum virum ſaturninum, et quare.*

303 *Locis pijs quilibet liberè relinquere poteſt dummodo tamen ſolemnitates ſeruet teſtamẽtarias, et hæc ex qua leg.*

304 *Bart. in l. 1. numer. 73. C. de ſacroſanct. Eccleſ. æſtuauit ad extremos vſque ſudores ad reſpondendum text. in l. generali. C. eod. et quare. numer. 305.*

306 *Verbum, liberè, poſitum in l. 1. C. de ſacroſanct. Eccleſ. quid ſignificet et num. 307.*

308 *Verbum, liberè, eſt abſolutum, ac omnimodam libertatem, et diſpoſitionem concernit.*
Verbum, liberè, à quacunque neceſſitatis obſeruantia abſtractum eſt. num 308. et 401.

309 *Libertas totalis, nec iure, nec ratione, nec æquitate aliqua regulatur.*

310 *Verbum, liberè, importat liberum, et abſolutũ arbitrium diſponendi.*

312 *Verbum, liberè, latè patet, et ideo implicat etiã petitorium, licet de ſolo poſſeſſorio actum ſit.*

313 *Militibus cum ſit conceſſa licentia liberè teſtãdi, ex hoc dicitur remiſſa eis omnis ſolemnitas iuris Ciuilis. et num. 357.*

314 *Bart. in l. 1. num. 37. C. de ſacroſanct. Eccleſ. ex quo arguit teſtamenta pia eſſe exempta à ſolemnitatibus etc. et num. 315. 322. 323.*

318 *Conſtantinus Magnus abrogauit leges latas contra Eccleſiam.*

319 *Et præſertim, vt quibuslibet liberè poſſet Eccleſijs alijſque locis pijs relinquere.*

320 *Conſtantinus Imp. in l. 1. C. de ſacroſanct. Eccleſ. reddidit licitum, quod antea erat probibitum.*

321 *Bona Eccleſiarum, quantum fuerint aucta, poſt leg. 1. C. de ſacroſanct. Eccleſ.*

326 *Princeps ſi concedat liberam facultatem alicui teſtandi, qualiter cenſeatur talis conceſſio data.*

327 *Princeps, cum iura tueatur, non cenſetur voluiſſe euertere ſolemnitates, teſtamentarias. & num 326.*

328 *Et quando id procedat.*

329 *Perſonæ inhabiles ad teſtandum quæ ſint, remiſſiuè.*

330 *Princeps ſi concedat ſpecialiter pupillo licentiam alienandi eius bona, an requiratur decretum Iudicis.*

331 *Principis licentia ſupplet omnes ſolemnitates.*

332 *Princeps eſt omnium tutor, ac ſpecialis pupillorum protector.*

333 *Principis beneplacitum ſupplet omnes ſolemnitates requiſitas in contractibus minorum.*

334 *Princeps quamuis concedat licentiam pupillo vendendi eius bona, tamen cauſa, quare ſint ea vendenda, debet inquiri coram Iudice. nu. 335.*

336 *Licentia conceſſa à Principe pupillo de vendendo bona,*
Debet intelligi ſeruatis debitis ſolemnitatibus.

337 *Minori ſi Princeps concedat, vt bona ſtabilia poſſit diſtrahere, ac ſi eſſet maior, tunc nulla requiritur ſolemnitas in eorum diſtractione.*

338 *Princeps, ſi diſpenſet minori, vt abſque ſolemnitatibus ſtatutarijs diſtrahat bona ſtabilia,*

339 *An nihilominus teneatur ſeruare ſolemnitates Iuris communis.*

340 *Princeps dando abſolutam poteſtatem alicui teſtandi alias inhabili,*

341 *Cenſetur habilitaſſe perſonam, non autem vt poſſint ſine ſolemnitatibus teſtari.*

342 *Filio legitimato debetur legitima in bonis patris clerici, etiamſi ſint bona Eccleſiaſtica.*
Et etiam ſi clericus habeat liberam facultatem à Papa de illis teſtandi, & num. 349.

343 *Clericus regulariter de bonis Eccleſiaſticis inhabilis eſt ad teſtandum.*

344 *Clericus, ea quæ ex bonis Eccleſiaſticis tenaci parſimonia ſibi theſaurizat, non poteſt de eis teſtari.*
Clericus de bonis Eccleſiæ tenetur pauperibus ſubuenire.

345 *Clericus æquiparatur vſurario.*

346 *Clericus cum de bonis Eccleſiaſticis non poſſit teſtari, ad quem ſpectent.*

347 *CHRISTVS, quod non capit, rapit fiſcus.*

348 *Lucra turpia, & illicita omnia rapit fiſcus.*
Fiſcus eſt ſacchus male ablatorum.

349 *Clericis dum poſt mortem auferuntur bona Eccleſiaſtica, puniuntur in eo, quod deliquerunt.*
Spolijs Eccleſiaſticis Clerici dant cauſam.

350 *Filiofamilias ſi ſtatutum permittat, vt poſſit teſtari, intelligitur ſine præiudicio vſufructus patris.*
Pater in bonis aduentitijs filij habet vſumfructum.

351 *Diſpenſatio teſtandi habita ab inhabili ad teſtandum, recipit interpretationem à iure communi.*

352 *Princeps ſi concedat teſtandi facultatem aliàs ad hoc habili, id debet aliquid operari, & quid vide num. 354.*

353 *Gratia Principis non debet eſſe fruſtratoria, ac de vento ſeruire.*

355 *Iudici ſi mandetur, vt inquirat de aliquo delicto, ſuper quo aliàs poteſt cognoſcere.*
Ad quid deſeruiet talis commiſſio, ne aliàs ſit de vento. num. 355.

356 *Locator ſi promittat non expellere conductorem durante locatione, quid operetur tale pactum.*

357 *Conductor poteſt expelli per locatorem durante locatione, ſi ipſe domo egeat.*

357 *Locator non poteſt expelli, etiamſi Dominus egeat domo, ſtante pacto, quod non poſſit expelli. & nu. 360. & 361.*
Pacta ſecundum ius commune debent ſemper aliquid operari vltra dictum ius. nu. 358.

359 *in Locatione pactum appoſitum, quod eueniente tempeſtate fiat remiſſio penſionis, quid operabitur tale pactum.*

362 *in Locatione, ſi expreſſè fuerit conuentũ, quod conductor vſque ad certum tempus non poſſit expelli,*
Id tamen eſt intelligendum, niſi in ſolutione penſionis ceſſauerit.

363 *Teſtator ſi prohibeat alienationem bonorum fidei-*

fideicommiſſariorum, cum etiam de iure adſit talis prohibitio, ea quid operabit.

364 *Alienationis prohibitionis legis, & hominis, quando ſimul concurrunt faciunt vt nec in caſu aliàs permiſſio fiat alienatio.*

365 *Teſtator ſi alienationem bonorum prohibuerit vſque ad certum tempus, poſt dictum tempus cenſetur permiſſa alienatio,*

366 *Tamen id non procedit in bonis fideicommiſſarijs, & quare.*

367 *in Fideicommiſſis naturaliter ineſt prohibitio alienationis,*

368 *Alienationis prohibitio ad tempus adiecta ſubſtitutioni elapſo dicto tempore, quando tollat præcedentem ſubſtitutionem, ſatis ardua eſt quæſtio. nu. 369. & ſeq.*

372 *Milites non reperiuntur inter perſonas prohibitas teſtari.*

377 *Legum fundamentum fundamentorum eſt iuriſdictio.*

378 *in Teſtamentis pijs non leges ciuiles, ſed decretorum ſtatuta ſunt ſeruanda.*

379 *Et hoc ſub anathematis interminatione.*

CAPVT IV.

TEſtamenta ad pias cauſas condita, quod
ſint exempta à vinculis iuris ciuilis ſatis
conſtat ex ſpeciali diſpoſitione Summi Pont.
in celebri c. ip. relatum 11. el 1. de teſtament. quale
tam in foro Eccleſiæ, quàm Cæſaris, & ſic in
toto Orbe ſeruandum eſt, ſed videtur quod
285 opera, & oleum fuerit deperditum, dum &
præſertim plura deduxi ſupra cap. 1. *à num. 47.*
ſuper tali concluſione Scribentes inſiſtunt. Eo
quia multi DD volunt in teſtamento condito
ad pias cauſas fuiſſe remiſſas ſolemnitates Legũ
Ciuilium in teſtamentis regulariter requiſitas,
& redactas ad ius gentium etiam ab ipſo Cæ-
ſare, vt in l. *Habeat* 1. C. *de ſacroſanct. Eccleſ.* vbi
ſic aſſerit text. *Habeat vnuſquiſque licentiam*
285 *Sanctiſſimo Catholico, Venerabilique Concilio
decedens bonorum, quod optauerit relinquere, &
non ſint caſſa iudicia eius.* & poſtea in fine ſubdi-
tur, *liber ſit ſtylus.* ſuper qua *l. Bart. num. 5. in
prima lectura, & in ſecunda à nu. 73.*

Ponderans illa verba, *& non ſint caſſa iudicia eius,* & dictionem, *liber,* infert iuxta diſpo-
ſitionem d. text. & ſic etiam de Iure Cæſareo
287 teſtamentum ad pias cauſas valere, licet om-
nibus iuris ſolemnitatibus ſit deſtitutum, ita
etiam ſenſerunt, & vti probabile admiſerunt
*ibidem Caſtren. & Alciat. & Corn. in conſ. 215.
num. 4. vol 2.* Syluest. *in ſumm in verb. Teſtamentum quæſt. 4 poſt princip.* Gugl. de Benedict. *in
cap. Raynutius in verb. Teſtamentum 1. num. 17.
& ſeq de teſtament.* vbi alios adducit.

Veritas tamen eſt, vt multa omittam, quod
Iura Ciuilia in ſolito perſiſtẽdo, rigore nullate-
nus in teſtamentis pijs, ſolemnitatem aliquam
remiſerunt, non obſtante *text. in d. l. 1.* & ita
communi calamo tenent Doctores, & huius
opinionis auctor eſt *gloſ. in l. 1. in verb. caſſa.
C de ſacroſanct. Eccleſ.* quam in effectu ſequitur
ibi Bart. in 1. lectur. in fin. vbi dicit, licet contra-
ria opinio ſuſtineri poſſit tamen minimè ſunt
289 mutanda, quæ interpretationem certam, ſē-
per habuerunt &c.

Sed poſtea ipſe Bart more furioſorum, ſe ip-
ſum laceſſat, nam vt dixi contrarium affirmat,
290 & defendit *d. num. 73. & ſeq.* Contra Bartol.
multi DD. tenuerunt, & præſertim *Bald. in l. 1.
num. 9. lectur. 1. & num. 4 in 2. lectur.* & ibi quo-
que *Iaſ. in lectur. 1. nu. 59. & ſeq. & in 2. lectur.
num. 4. & 9.* vbi ait, quod rationes Bart. ſunt
ambages, quia ante prædictam *Leg. 1.* prohibi-
tum erat Eccleſijs, & Collegijs relinqui, quia
291 putabantur ſuperſtitiones improbatæ, & ideo
emanauit hæc lex tollens illam prohibitionem.
Videatur etiam *Alciat. in d. l. 1.* vbi ſic ait. *Quo-
niam ante Conſtantinum Magnũ Collegia Chri-
ſtianorum damnata erant, eorum ille profeſſionem
292 primus Cæſarum ſincera fide amplexatus, con-
ſtituit, vt quilibet facultatem haberet quantum
vellet generali ipſius Eccleſiæ relinquendi.*

Illud verò, quod ſubdit, non rectè dixit,
fuitque tunc hæc lex intellecta, vt non ideo
293 Clericis, & Monachis relinqui poſſit, aut par-
ticulari templo. Cuius rei rationem S. Hiero-
nymus, quadam ad Nepotianum epiſtola, his
verbis attingit. *Pudet dicere. Sacerdotes idolorũ,
294 mimi, & aurigæ, & ſcorta hæreditates capiunt,
ſolis Clericis, & Monachis hoc lege prohibetur.*
Vnde apparet, *inquit Alciatus*, recentiorum in-
terpretatione factum, vt aliter hæc lex hoc no-
295 ſtro ſeculo, aliter in primitiua Eccleſia intel-
ligeretur. Non rectè enim, vt præmiſi, hæc di-
xit, Alciat. Quia S Hieronym. loquitur de Le-
ge Valentiniani, Valenti, & Gratiani, qui lon-
gè poſt Conſtantinum Magnum imperarunt.
296 Hi enim prohibuerunt Clericis, & Monachis
aliquid relinqui in vltima voluntate à mulie-
ribus, vt conſtat *ex l. 20. C. de Epiſcop. & Cler.
C Theodoſ. lata de anno 370.*

An autem iuſtis ex cauſis id fuerit factum
videatur *Card Baronius in annalib. Eccleſiaſti-
cis tom. 4 ad Ann. Dom. 370. longe poſt med.* vbi
etiam ponit *d. leg. 20.* & deinde multa congerit
ex S Hieronymo, & præſertim prædictam epi-
ſtolam ad Nepotianum, vbi etiam S. Hierony-
297 mus ſubdit, *Nec de lege conqueror, ſed doleo
cur meruimus hanc legem, cauterium bonum eſt,
ſed quò mihi vulnus, vt indigeam cauterio?* & re-
liqua vt ibi refert *Card. Baronius.*

Supradictum errorem Alciat. quod S. Hiero-
298 nymus *in d. Epiſtol. ad Nepotianum* non con-
queratur de Legibus prohibentibus relinquere
aliquid Eccleſijs latis ante promulgationem
d l. 1. C. de ſacroſanct. Eccleſ. de tempore Imp.
Ethnicorum, ſed de allegata *l. 20. C. de Epiſcop.
& Cleric. C. Thodoſ.* lata à prædictis Imperato-
ribus Valentiniano, Valenti, & Gratiano, ad-
uertit ex noſtris *Andr. Fachin. controuerſ. Iuris
lib. 4.*

Digitized by Google

lib.4.cap.39.verſ. Non rectè, quia S. Hieronymus loquitur de Lege Valentiniani, Valentis, & Gratiani, qui longe poſt Cōſtantinum Magnum imperarunt. Hi iuſtas ob cauſas prohibuerunt Clericis, & Monachis aliquid relinqui in vltima voluntate à mulieribus &c.

Quod enim Iura Ciuilia aliquam ſolemnitatem non remiſſerint in teſtamentis pijs, id etiā probat *Bald. in conſil. 20 in princip. lib. 5. Angel. in conſil. 233. nu. 4.* vbi dicit, quod opinio *Bart.*
299 *in d. l. 1. num. 73.* eſt communiter reprobata, tam in Iudicijs, quàm in ſcholis, & latè probat in præciſis terminis noſtris *Abb. in cap. relatum al 1. num. 3. de teſtam.* & de communi contra *Bart.* præter DD. antiquos atteſtatur. *Cardin. Mantic. de coniectur. vltim. volunt. lib. 3. titul. 3. nu. 4. & verſic. quidquid contradixerit Bart. contra eum eſt communis opinio, & poſt Mantic.* idē aſſeuerat *Magdal. de num. teſt. in teſt. in requiſ. part. 1. cap. 12. num. 5. verſ. opinio Bart. eſt communiter reprobata.*

Certè ſi Bart. ponderaſſet textum *in d. cap. relatum. il. 1. de teſtam.* conſtanter permanſiſſet in ea opinione, quàm, vt dixi, aliàs firmauerat. *In d. enim cap. relatum.* Romanus Pontifex Ale-
300 xander Tertius determinat, quod ſuper relictis ad pias cauſas nō ſecundùm leges Ciuiles, ſed ſecundùm Decretum ſtatuta iudicetur, vbi nemo, niſi cœcus non diſcernit, Papam præſupponere, quod ſecundùm leges Ciuiles requiruntur in relictis factis Eccleſiæ, & ſic ad piam cauſam, ſeptem teſtes, aliæque ſolemnitates.
301 Vnde propter hanc rationem falſam pronunciat opinionem Bart. *Angel. Aretin. in d. cōſ. 233. ſub num. 4. verſ. ex quo concludo eius opinionem falſam* expendit etiam hoc textum in *cap. cum eſſis. extr. eodem titul. de teſtament.* Andr. Fachin. *Controuer. iur. d. lib 8. cap. 39. §. ſed his omiſſis*, vbi ob ſupradictam opinionem vocat *Bart.* ioci
302 gratia *poſt Bald.* virum Saturninum, quoniā ſcilicet id dixerit, quod nec vſquam relatum eſt, nec vmquam receptum, vt de Saturnino *Vlpianus* ſcribit *in l. 1. ff. de Senator.*

Contra Bart. inclamat pariter textus *in l. generali*, ibi, *quod tamen omni alia ratione munitū ſit. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* vbi in effectu, expreſ-
303 ſè diſponitur, quod quælibet perſona poſſit liberè in ſuo teſtamento Eccleſijs, et alijs pijs locis bona ſua per viam inſtitutionis, et ſubſtitutionis, vel fideicommiſſi relinquere, dum tamen teſtamentum omni alia ratione Iuris munitum ſit, quem textum pro fundamento huius opinionis adducit *gloſ. in d. l. 1. in verb. caſſa.*, quā ſupra adduxi, quæ eſt communiter approbata, *vt iam num. 288. dixi.*

Et quidem *Bart.* guſtauit repugnantiam di-
304 cti textus, qui ex diametro repugnabat cōtra eius nouam opinionem, in tantum, quod, vt fidem facit. *Iaſ. in d. l. 1. in 2. lectur. num. 21. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* adeo conatus fuit, pluribus rationibus reſpondere terribili illi textui, vt
305 æſtuauerit ad extremos vſque ſudores, tamen nugas agitauit, quia omnes eius reſponſiones ſunt diuinationes, quæ non ſunt admittendæ.

A quo enim *Bart.* fuit alluciuatus benè deducam, nam ipſe pro fundanda eius erronea opinione expendit textum eundem *in d. l. 1.*
306 *C. de ſacroſanct. Eccleſ.* dum ibi dicit, *liber ſit ſtylus*, ideſt ordo liber ab omni ſolemnitate Iuris Ciuilis, *vt ibi per Bart. in 1. lectura. nu. 73. & ſeq.* nam illud verbum, *liber*, hoc importat, vt nulli reſciſſioni teſtamentum ſit ſubiectum. *Bald. in l. ſi filiam. num. 4. & Iaſ. num. 8. C. de inofficioſ. teſtament.* & quod vltra ius commune aliquid cenſeatur indultum *iuxta text. in cap. ſi Papa de priuileg. in 6.* Bald. *in auth. habita. num. 4. C. ne fil. pro patr. & notatur per Hoſtien. & cæteros communiter in cap. 1. vbi latè Felin. num. 4. & ſequent. de reſcript. Aretin. in conſil. 76. num. 3. & ferè in terminis Iaſ. in d. l. 1. in 1. lectur. nu. 14. C. de ſacroſanct. Eccleſ.*

Nulla enim adeſt controuerſia, quin verbū *liberè*, ſit abſolutum, ac omnimodam liberta-
308 tem, & diſpoſitionem, à quacumque neceſſitatis obſeruantia abſtractam, importet, *iuxta gloſ. communiter receptā in clem. dudum. in verb. liberè, de ſepultur. & in clem. fin. de atat. & qualit. Bald. in cap. quæ in Eccleſiarum. col. 1.* vbi *Dec. col. 2. de conſtitut. cum pluribus alijs allegatis per Surd. conſil. 143. num. 23. & conſil. 313. num. 96.*

Et totalis libertas, nec iure, nec ratione, nec
309 æquitate aliqua regulatur *Socin. ſen. conſ. 170. num. 8. verſic. verbum autem liberè, importat, quod habeat liberam poteſtatem non regulatam à lege &c. lib. 2. Gonz. ad Regul. 8. Cancellar. gloſ. 45. num. 13. verſ. quæ libertas, nec iure, nec ratione aliqua regulatur &c.* Quod enim dictum verbum, *liberè*, importet liberum & abſolutum
310 arbitrium diſponendi, ſenſit *Rota in cauſa Romana Dotis, ſiuè ſaluiani. 7 Aprilis 1628. coram Reuerendiſſimo* Durano *eſt deciſio 166. numer. 27. verſ. & illud ibi, liberamente &c. part. 5. recent. & inter eius impreſſas eſt deciſ. 165. nu. 29.*
311 Et quod omnino ſit à quacunque obſeruantia abſtractum fuit dictum *in Mediolanen. Decimarum 17. Februarij 1631. coram re. me. Merlino eſt deciſ. 19. num. 2. verſ. omnimodam libertatē, & diſpoſitionem &c. part. 6. recent. inter eius impreſſ. eſt deciſ. 503. num. 1.*

Dictum etiam verbum, liberè, latè patet, &
312 ideo quamuis de ſola poſſeſſione actum fuiſſet implicaret quoque petitorium. *Socin. in l. rē quæ nobis. nu. 34. verſ. aduerte tamen. ff. de acquirend. poſſeſſ. Alex. conſ. 99. numer. 1. & ſeq. lib. 5.* Menoch. *de recuperand. poſſeſſ. remed. 1. num. 14. Scacc. de appellat. lib. 3. cap. 2. quæſt. 17. limit. 6. memb. 9. num. 21. & 78.* & dixit *Rota deciſ. 356. num. 3. verſ. quando quis eſt condemnatus ad liberè dimittendum poſſeſſionem, ſententia dicitur cōtinere mixturam cum petitorio &c. part. 1. diuerſ.* & recentius fuit reſolutum *in cauſa Bononien. bonorum 4. Maij 1639. corā R. P. D.* Terracinen. *§. Nec dubitarunt Domini. verſic. cum non poſſit dici, res liberè dimiſſa, quæ per petitorium poteſt*

auocari &c. & deinde fuit dictum *in cauſa Elbo-*
ren. Iuris conferendi. 5. Decembris 1640. coram
Eminentiſſ. D. Card. Panzirolo. §. Addito quod.
verſ. permittat liberè præſentare, quod reſpicit pe-
titorium.

Sed perſiſtendo in terminis *id Bart. in d. l. 1.*
C. de ſacroſanct. Eccleſ. vt magis firmaret illam
ſuam opinionem, adducit illud ſimile de mili-
313 tibus, quibus pariter permittitur liberè teſta-
ri quomodo velint, & quomodo poſſint, nam
per hæc verba cenſetur remiſſa omnis ſolemni-
tas Iuris ciuilis *l. 1. & ibi notat Bart. ff. de teſtam.*
milit. ex quo *Bart.* arguit ad caſum ſuum, quia
dum *d. l. 1.* vult, vt teſtantibus ad pias cauſas
liber ſit ſtylus, cenſetur condonata omnis ſo-
314 lemnitas Iuris ciuilis, aliàs niſi eſſet conceſſa
dicta libera facultas, reſpectu habilium, nullum
adeſſet priuilegium, quod non eſt dicendum,
& ſic de ſuperfluitate poteſt argui *d. l. 1.* vt per
Bart. ibi. *hoc modo limitando l. ſi quãdo vbi gloſ.*
& Doctores C. de inofficioſ. teſtament.

Hæc adducit *Bart.* pro coloranda ſupradicta
eius opinione erebrina, nempe quod de Iure
315 ciuili quis abſque ſolemnitatibus ad pias cau-
ſas poſſit teſtari. Opus enim non multùm ar-
duum erit adducta per eum in totum labefa-
ctare. Vnde notandum venit, prout aduertunt
DD. ante promulgationẽ *d. l. 1. C. de ſacroſanct.*
Eccleſ. erat prohibitum, & interdictum aliquid
316 relinquere Collegijs Chriſtianorum, Eccleſijs
& alijs locis pijs, eò quia ante Conſtantinum,
cuius fuit hæc edita ad Populum Romanum, vt
patet ex ipſa inſcriptione, cœteri Imperatores
fuerunt infideles, & Chriſtiani nominis impijſ-
ſimi perſecutores, Conſtantinus Imp. verò, pro
317 quo Munificus DEVS noſter, & annuendo
præcibus Fidelium, qui continuò eas effunde-
bant pro exaltatione S. Matris Eccleſiæ, & re-
cordatus eſt miſericordiæ ſuæ, mirabilia ope-
ratus fuit, & ad longum adduxi *in annotat. ad*
deciſ. 2. in 2. part. annotat. à num 25. vſque ad nu-
mer. 57. part. 3. recent.

Illud tamen facit ad propoſitum noſtrum,
poſtquam Magnus Conſtantinus Imperator
veritatem amplexus fuit Catholicam, leges la-
318 tas cõtra Chriſtianos, & eorum Collegia, pe-
nitus abrogauit, & licentiam omnibus dedit
fabricandi Eccleſias, & Chriſtianos fieri, *vt ha-*
betur in can. futuram 12. quaſt. 1. & in d. can. Cõ-
ſtantinus 9. diſtinct. & in cap. fundamẽta. de elect.
in 6. Nec non, *per d. l. 1. C. de ſacroſanct. Eccleſ.*
ſtatuit, quod vnuſquiſque poſſet liberè iuxta
319 cuiuſque libitum Catholicis Chriſtianorum
Concilijs, Eccleſijs, & alijs locis pijs in teſta-
mento bona ſua relinquere, vnde ſubſtulit pro-
hibitionem præambulam, quæ, vt dixi, prohibi-
tùm erat Eccleſijs, & Concilijs relinqui, quia
320 putabantur ſuperſtitiones improbatæ, & ſic
Conſtantinus *per d. l. 1.* reddidit licitum, quod
prius erat prohibitum.

Mirũ enim eſt dictu, (*inquit Eminentiſſ. Card.*
Baronius in Annalib. Eccleſiaſtic. tom. 3. ann. 321.
num. 17.) relaxata ſemel libertate fidelium (*per*
d. legem Conſtantini) in relinquendis vltima vo-
321 luntate, ſuis bonis Eccleſijs, adeo auctæ ſunt
illarum diuitiæ, vt poſteriores Imperatores ve-
riti ob eam cauſam, Reipublicæ detrimentum,
& paupertatem, conati ſint iterum ab huiuſ-
modi profuſis largitionibus cohibere fideles,
& reliqua vt habetur penes d. Card. Baron. *& ad*
longum exaggerat in tom. 4. Annal. ad ann. 370.
& tetigi ſupra. & ait Fachin. d. cap. 4. c. 39. in fin.

Modo equidem ſtringere poſſum argumen-
tum contra *Bart.* nam cum ipſe ſenſerit *in d. l. 1.*
322 *num. 73. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* valere Teſta-
mentum de Iure ciuili ſine ſolemnitatibus, ſi
ad pias cauſas, fuerit conditum, ea ratione,
quia Conſtantinus Imp. *in d. l. 1.* voluit, vt dum
quis aliquid relinquit Eccleſiæ, & ſic ad pias
323 cauſas liber ſit ſtylus, ex qua libertate aſſerit
Bart. non eſſe neceſſariam aliquam ſolemnita-
tem Iuris Ciuilis, cum id importet dictum ver-
bum, liber, *vt dixi ſupra num. 306.*

Qnia vt apparet ex ſupra relatis, cum *d. l. 1.*
tollat prohibitionem relinquẽndi locis pijs &
quoad hoc multùm operetur, certè per huiuſ-
modi conceſſionem liberè teſtandi ad fauorem
piæ cauſæ, non cenſetur remiſſa ſolemnitas iu-
324 ris in teſtando, ſed ſolum habilitata Collegia
Chriſtianorum, & huiuſmodi loca pia, vt poſ-
ſint capere ex teſtamento, quæ alias erant inca-
pacia, & quod vnuſquiſque poſſit relinquere
huiuſmodi locis piis, cum antea nullus illis re-
325 linquere poſſet *iuxta textum ſingularem, &*
notabilem in hac materia in l. ſi quando, & ibi gloſ.
& Doctores C. de inoffic. teſtament.

Vbi habetur, ſi per Principem concedatur
326 libera facultas teſtandi, intelligitur ſolùm
conceſſio facta legitimo, & conſueto modo, ne-
que enim ſubdit textus, credendum eſt Roma-
num Principem, qui iura tuetur, hoc verbo
327 totam obſeruationem teſtamentorum multis
laboribus, & vigilijs excogitatam, atque inuẽ-
tam velle euerti. Quem textum, *gloſ. & DD.*
omnes intelligunt procedere, quotieſcumque
328 priuilegium poteſt aliàs aliquid operari abſq;
eo, quod cenſeatur remiſſa ſolemnitas Iuris,
puta ſi cõcedatur perſonæ aliàs inhabili ad te-
ſtandum, quia tale priuilegium præſtat habili-
tatem teſtãdi & ſatis operatur abſque eo, quod
329 iuris ordo cenſeatur relaxatus, quæ autem
perſonæ inhabiles ſint ad teſtandum referunt
gloſ. in l. ſi quæramus ff. de inoffic. teſtam. & Ioan.
Dilect. de art. teſtand. titul. 1. & Iul. Clar. *recept.*
ſentent. lib. 3. quaſt. 18. & ſeq. & ante eos Speculat.
330 *de Inſtrum. edit. §. compendioſè per tres colum. à*
num. 1. vſque ad numer. 6. & habetur totus *titul.*
Inſtit. quib. non eſt permiſſ. fac. teſtament. & ex
Theologis tractat *Syluestr. in ſua ſumma, & alij.*

331 Supradictis congruit non diſſimilis conclu-
ſio, nempe, quando Princeps ſpecialiter con-
ceſſit licentiam vendendi bona pupilli, quo ca-
ſu licet non requiratur decretum Iudicis, quia
332 licentia Principis ſupplet omnes ſolemnita-
tes.

tes. l.omnium.C.de teſtament & l.1.C.de his,qui
ven ætat.impetr.Oldrad conſil.257 num.13. Dec,
conſil.341.num.12. Pariſ.conſil 24.num.4. lib.4.
Gabr.conſil.161 num.19.lib.1. Abb.conſil.41. nu-
mer.3.verſ.item omnis. lib.1.

Etenim ipſe eſt omnium tutor,& Iudex, pru-
332 dentiæ oculus, regula temperantiæ, Charita-
tis ſplendor, bonorum ſpes, innocentium refu-
gium, ac ſpecialis pupillorum, & ſimilium per-
ſonarum protector, iuxta illud Iob cap.29 ibi,
Pater eram pauperum, oculus fui cæco, & pes
claudo. facitque textus in can.Regum officii 23.
quæſt.5.& can.1.& 2. 87. diſtinct. Alberic. in l.
unic.in princip. Bald.num.1.& 2. Salicet.num.1.
Caſtr.num.4. C.quand. inter pupill. & vid. &c.
Bald de pac.Conſtant.in princip.nu.1. Cranett.
conſil.235.num.4. Tiraquell de priuileg.pia cauſ.
priuileg.150.

Et quod ob dictam cauſam beneplacitum
333 Principis ſuppleat omnes ſolemnitates requi-
ſitas in contractibus minorum, ratiocinata eſt
Rota in cauſa Romana Aperitionis oris 8. Martij
1613.coram bo.mem.Card.Sacrato.eſt deciſ.461.
num.13.part.1.recent. & iterum ſenſit in cauſa
Romana Donationis. 19.Aprilis 1641 coram Re-
uerendiſſ P.D Dunozetta Decano.§ Nam licet.in
ſtipulatione verſ.cum licentia Principis ſuppleat
omnes ſolemnitates &c. & vide ſupra cap.2.à nu-
mer.94.

Nihilominus, vt eſt optimus text.in l.etiam ſi.
in princip.verſ.idem eſſi à Principe ff.de bon libert.
& habetur gloſ.in l.2.C.quand.decret.op. non eſt.
334 cauſam quare pupilli bona ſunt vendenda co-
ram ipſo Iudice, inquiri debet, et ſequuntur in
d.l.2.Fab.& Salicet.& Amil. Ferret. in reſponſ.
43.num.1.et hoc idem, et clarius voluit Azor.
in ſumma eodem titul.quando decret &c. in prin-
cip. dicens,minorem, qui ſpecialiter ius vendi-
335 tionis à Principe obtinuit, debere poſteà a-
pud Præſidem probare ſubeſſe æs alienum, nec
aliàs commodius poſſet diſtrahi. per l.penult. C.
de his qui veniam ætat. impetr. prædictam opi-
nioné ſecuta eſt etiam Rota in cauſa Bononien.
Terrarum 17.Nouembris 1578.coram bon mem.
Cantuccio, eſt deciſ.84.num.5 part.2.diuerſ.

Vbi etiam firmatur,quod licentia de vendé-
336 do bona pupilli à Principe conceſſa,debet in-
telligi ſeruatis debitis ſolemnitatibus arg. d.l.ſi
quando, & ibi Doctores.C.de inoffic.teſtam.Bero.
conſil 124 num.22. verſ quamuis data fuerit po-
teſtas &c. lib.1. et adde Pic.ad ſtatut Vrb lib.1.
cap.131.num.196.in fin à Ponte conſil.1,nu 120.
part.1.Cæſar.Manent.conſil.17. et deciſ Senatus
Mantuani 63.num.14 et 16. vbi etiam ſupradi-
cta opinio limitatur num.23. quando Princeps
337 minori concedit, vt bona ſtabilia diſtrahat ac
ſi eſſet maior,quia nulla tunc requiritur ſolem-
nitas l.2. ff de reb cor. l.2. C.quando decret. opus
non eſt vbi. Bald. hæc notat Ruin.conſil.35. ſub
num.22. et conſil.161.ſub num.26.lib.1,Cephal.
conſil,316.num.58.Surd.deciſ.Mantuan. 226.nu-
mer.1.

Quid autem ſit dicendum dum minor diſpē-
338 ſatus à Principe ad diſtrahendum bona ſtabi-
lia abſque ſolemnitatibus ſtatuti, an nihilomi-
339 nus teneatur ſeruare illas Iuris communis,
affirmatiuè reſpondent, Sola ad Conſtitut. Sa-
baud.titul de alienat.bonor.min.gloſ.3.ſub nu.11.
Simon.de Pret.conſil.100.numer.20 et 31. Pariſ.
conſil 89 num 9.lib 1 Grat.conſil.121. numer 24.
lib.1. contrarium tamen, et præſertim in caſu
ſuo firmauit Manent in d deciſ.63 à num.32. At
hic perſiſtendo in terminis de ſimplici licentia.
340 In puncto verò quæſtionis noſtræ, vt in caſu
quo Princeps det liberam, et abſolutam pote-
ſtatem alicui teſtandi, quàm facultatem aliàs
non habet, cenſeatur habilitata tantùm perſo-
341 ſona, non autem vt poſſit teſtari iuris ordine
ſpreto, vt reſpondit Rota ex d l ſi quando C de
inoffic teſtamēt.in cauſa Romana legitima 27.Iu-
nij 1614 coram bo.me.Fabrit.Veroſpio eſt deciſio
653.part 1.recent.

Vbi ſuit deciſum, legitimam deberi filio le-
342 gitimato in bonis Patris clerici, etiamſi bona
ſint Eccleſiaſtica, et clericus habeat liberam
facultatem à Papa de illis teſtandi, et hoc ea de
ratione, quia cũ Clericus regulariter de bonis
343 Eccleſiaſticis ſit inhabilis ad teſtandum,nam
ea quæ ex dictis bonis,tenaci,et illaudabili par-
344 ſimonia ſibi theſaurizat, cum teneatur pau-
peres ſubuenire, et non cumulare, et ideo in
pœnam, cum mortaliter peccet (vide qua dixi
in annotat ad deciſ 460. num.98. part. 4. recent.
tom.2 vbi adduxi memorabile exemplum) Ius
canonicum vetuit, ne de illis bonis poſſint Cle-
rici teſtari, cap.quia nos.9.in fin. vbi omnes de te-
ſtam. nam Clerici, quo ad fructus beneficii, vel
de bonis occaſione dictorum fructuum acquiſi-
tis,licet in vita liberè poſſint, et abſolutè diſpo-
nere, tamen non ſic eſt in morte.

345 Nam clerici in vita comparãtur vſufructua-
rio, in morte tamen vſurario, vt conſtat ex
pluribus relatis per Barboſ. in d.cap. quia nos, per
text. ibi, cum ſolum vſum habeant, & adde alios
adductos per Io.Nicol Lucidor.in tractat.de ille-
gitimis Clericor. & Regul cap.6. num 2. verſ per
vltimas voluntates omnino Clericis eſt interdicta
diſpoſitio &c. & pluries ſenſit Rota, vt coram
ſanct.mem.Gregor.XV. deciſ.401. num.3. verſ.in
vita æquiparatur vſufructuario &c & coram bo.
mem.Merlino deciſ.103.num 6.verſ clericus tam-
quam vſurarius non potuit ad hæredes tranſmit-
tere &c. & aſſerit quod ita Rota paſſim admit-
tit, & allegat deciſ Seraph 594 num.3. verſ be-
neficiarium comparentes in vita vſufructuario,&
in morte vſurario &c Quare, vt dixi cum Clerici
de illis bonis Eccleſiæ non poſſint teſtari, ideoq;
346 honeſta quadam reſtitutione Eccleſiæ retri-
buuntur, vt aduertit Gulielm. Redoan. de ſpoliis.
Eccleſ.& memini in diſcurſ. part.4.recent. tom.3.
num.410.& ſeq.

347 Vbi adduxi illud ſatis vulgatum dictum,
nempe, Quod nõ capit CHRISTVS rapit Fiſcus,
per text.in l.latius.ff.de iur.fiſc.cum omnia lucra

torpia, & illicita rapiat fiſcus, quia *fiſcus eſt fac-*
348 *cbus male ablatorum*, & in his terminis Cleri-
ci puniuntur in quo deliquerunt, cum de hoc
ipſi ſint cauſa, ſed de his hactenus. Quare ſtan-
te dicta prohibitione, ſi Papa det liberam pote-
ſtatem Clerico teſtandi de bonis Eccleſiaſticis,
cenſetur tantùm habilitaſſe perſonam, & non
aliud, & ſic ipſe in teſtamenti factione tenetur
349 ſeruare Ius commune, & ſupradicta *deciſio in
cauſa Romana legitima coram Card Veroſpio* fuit
deinde confirmata *coram bon.mem.Card.Sacra-
to ſub die* 10. *Martij* 1617.*impreſſa eſt apud Mer-
lin poſt tractat.de legitim. deciſ.* 57.*num*.1.

Hinc etiã notat *Arias* Pinellus, *in repetition.
l.*1.*part.*1.*num*.44. C.*de bon patern*. ſi per ſtatu-
tum permittatur filiofamilias teſtari, intelligi-
350 tur ſine præiudicio vſusfructus, quem pater
habet in aduentitijs, nam ſemper diſpenſatio
teſtandi, aliàs inhabili data, debet recipere in-
351 terpretationem à Iure communi. *vt per* Alex.
*& alios in l.prima.§ Lex falcidia. ff. ad leg falcid.
& ſenſit Rota in part.*1. *diuerſ deciſ*.47. *nu*.6. *verſ.
reſpectu facultatis teſtandi debet recipere interpre-
tationem à iure communi &c.*

Verum tamen eſt, quando Princeps concede-
352 ret liberam teſtandi facultatem, ei, qui aliàs
non eſt prohibitus teſtari, & nunc ne ſequere-
tur abſurdum, & priuilegium Principis redde-
353 retur inane, et fruſtratorium, ac de vento de-
ſeruiret contra *cap ſi Papa.de priuileg in* 6.*cap in
ijs extra eodem titul l.*1. *in fin. & ibi gloſ. & DD.
ff.de legat.*1. *Gratian.deciſ. Marcb.* 106. *numer*.19.
*cum alijs allegatis à Rota in cauſa Romana, ſeu
Ameriua aperitionis oris* 27.Iunij 1635. *coram bo.
mem*. Coccino.*§. Aut prætenditur.verſ.nam gratia
Principis non debet eſſe inanis &c.*

Ideo aliquid tale priuilegium debet operari,
& ſic cenſetur tributa libera facultas teſtandi
354 abſque freno ſeruandi ſolemnitates à Iure ci-
uili introductas, *vt ſentit gloſ.communiter appro-
bata in d.l ſi quando. & ibi Bart.Bald Paul de
Caſtr. Iaſ & alij.C.de inofficioſ.teſtament*. et op-
timè diſtinxit pro intellectu *d.l.ſi quando. idem
Bald.in l*.7. *§ mutus per tot. ff.de teſtament*. adde
Ruin in conſil.100.*numer*.2. *lib*.1. *Dec.conſil*.512.
ſub nu.10. *Curt.iun.conſil*.105.*nu*.3. *& conſ*.178.
num.20.*Iacob. Menocb. de arbitrar. Iudic. lib*.1.
quæſt.7.*num* 39. *verſ.poteſt es teſtari, nulla iuris
ſolemnitate ſeruata &c*. Iaſ *in d. l.*1. *C.de ſacro-
ſanct. Eccleſ.* Alciat.*lib*.5. *Paradox. cap*.5. Bald.
in cap. 1 *num*.14 et Rip. *num*.19 *de reſcript*.

Hinc etiam non inelegãter ſcriptum reliquit
*Bald.in l.nullus.C ad leg. Iul.*Maieſt.*num*.1. vt ſi
Iudici mandetur, vt inquirat de aliquo delicto,
355 ſi ipſe aliàs poterat inquirere de eo, virtute
huius commiſſionis poterit inquirere, etiam fa-
ma non præcedente, cuius opinionem ſequitur
poſt alios *Crot.in l.nemo poteſt.nu*.3.*ff.de legat*.1.
et refert *Hercul. Mareſcott. Variar.reſolut.lib*.1.
cap.197.*num* 4. *verſ.quod ſi Iudici mandetur &c.*

Expendi etiam poteſt illa iuris cõcluſio, quod
356 quando inter locatorem, et conductoré con-
uentum fuit, ne locator durante locatione poſ-
ſit expellere conductorem, et tunc licet alias
conductor propter neceſsitatem habitandi poſ-
357 ſit in ea expellere cõductoré durante tempo-
re locationis, *iuxta l. ædem*. ibi, *proprijs vſibus
dominus eam, neceſſariam eſſe probauerit &c. C.
locat cap.propter ſterilitatem.eodem titul. & vide*
Coua-.*variar reſolut.cap*.15.*lib*.2.*nu*.4. Gomeſ.
tom.2.*vari cap*.3.*num* 6. Valaſc. *de Iur. Emphit.
quæſt*.22.*numer*.3. Gabr.*commun concluſ.lib* 3.
titul.de locat.concluſ 3.vbi alios habes.*adde* Ca-
rot.*de locat par*. 3.*titul.de recuſat quæſt*.1.Molin.
diſput.499.*num*.5. Cardoſ.*in prax.iudicum, in
verb.locatio num*.20.

Tamen prædictum pactum, quod conductor
non poſsit expelli, operabit, vt in caſibus in
358 quibus, circumſcripto dicto pacto licita foret
expulſio, vt aliquid operetur, nullatenus pote-
rit fieri talis expulſio; Nam pactum quando
continet idem quàm ius cõmune debet aliquid
operari vltra ius cõmune, *vt latè per Cepbal. in
conſil*.179.*per totum* relatũ *per Surd.in conſ*.203.
num.5. vbi ait, ſi inter locatorem, et conducto-
rem conuentum ſit quod eueniente tempeſtate
de menſe Maij fiat remiſsio mercedis, operabi-
tur tale pactum, etiamſi tale damnum non ſit
359 illatum, per quod de iure communi nullate-
nus fieri debeat remiſsio, et propter dictam ra-
tionem in caſu noſtro ſic firmauit *Angel in d l.
ædem.circa med* C.*locat*.quod ſi locator indigeat
domo ſua pro ſuo vſu non poſsit expellere con-
ductorem, quando promiſit conductoré à prin-
360 cipio non expellere, ſubdens conductores de-
bere cautè agere, et in inſtrumento apponere
talem clauſulam. *Corn in conſil* 301.*in fin vol*.2.
vbi dicit hoc eſſe notabile, et ita tenent *Curt.
Dec. Alciat. Grat. Felin. Gabr. & alij relati per*
Surd.*d conſil*.103. *numer*.5. & hoc, propter dictã
iam rationem, quia pactum continens idem,
quàm ius commune, debet aliquid plus operari
& num 61 *in fin*. refutata opinione contraria
Alberic. Archidiac Natt. & aliorum contrarium
volentium, ait, quod extant tot prædictæ ſententiæ
361 tiæ Authores, quod res niſi impudenter poteſt
in controuerſiam deduci. & adde alios DD al-
legatos *per Barboſ.in collecta.ad d.cap.propter ſte-
rilitatem, num*.28. *verſ.limita ſi dominus promiſit
non expellere durante locatione &c.*

Aduerte tamen licet prædicta opinio ſit vera,
vt tunc conductor nec ex cauſa neceſſaria poſſit
362 expelli, tamen ſi non ſoluat locationem, aliàs
non obſtante tali pacto, poterit eijci, quia illud
intelligitur, niſi conductor ceſſauerit in ſolutio-
ne penſionis *l.quæro §.inter locatorem.& ibi gloſ.
in verb.parauerit.ff locat*.Ruin. *conſil*.114.*ſub nu-
mer*.5.*poſt med.lib*.1.Alex. *conſil*.76.*ſub numer*.7.
verſic & idem debemus dicere &c. lib.5 *& dixit
Rota coram R. P. D.* Cerro. *in cauſa Bononien.
Pradij* 27. *Ianuarij* 1642. *§.Idque ſine difficul-
tate.verſ vbi enim expreſsè fuit conuentum, quod
intra certum tempus conductor non poſſit expelli,
intelligitur niſi ceſſauerit in ſolutione pẽſionis &c.*

Con-

Conductor per quantum tempus in ſolutione
penſionis ceſſans, poſſit expelli, videatur Gomeſ.
variar. reſolut. tom. 2 cap. 3. num. 6. vbi doctè di-
ſtinguitur, & alios vide apud Surd. d. conſ. 103. à
num. 16.

Stat ergo inconcuſſa cōcluſio ſupra firmata,
quod priuilegium, pactum &c. ſi contineant idē
quod ius commune, ſemper trahi debent, vt ali-
quid plus operentur vltra ius commune pro vt
363 etiam videmus, quādo teſtator prohibet alie-
nationem bonorum fideicommiſſo ſubiectorū,
quæ de iure in eis etiam tacitè ineſt. auth. res
qua. C. commun. de legat l. fin. § sed quia noſtra
C. eodem cum ſimil. vnde ſtante tali etiam pro-
hibitione hominis ſimul cum lege, id operatur,
vt ſuperfluitas euitetur. l. cogendum. § ſabinus. ff.
364 de procurat. vt alienatio omnino ſit prohibita,
etiam in caſu aliàs licito, & permiſſo Valenzol.
conſil. 187 num. 44. 52. & 56. Roland. conſil. 81.
nu. 6. verſ. geminata prohibitio ſolet impedire alie-
nationem, etiam in illis caſibus permiſſis &c. lib. 2.
Natta conſil. 481. num. 17. verſ. prohibitio aliena-
tionis expreſſa addita prohibitione legali, operatur
&c. Nanguerol allegat. 19. numer. 80. vbi alios,
adde Magon deciſ. Florentin. 50. num. 4. verſ. talis
prohibitio operatur, vt alienatio non fiat in caſu
alias alienabili &c. Capye. Galeot. lib. 1. contro-
uerſ. 1. num. 17. verſ. cenſebitur alienatio prohibita
etiam in caſu aliàs permiſſo &c. & reſpondit Ro-
ta coram bon. mem. Arguelles in cauſa Romana
fideicommiſſi de Pelagijs 25. Iunij 1646. § Nec
dicatur ſuperfluam. verſ quia prohibitio hominis
concurrens cum prohibitione legis operatur, vt alie-
natio ſit omnino prohibita etiam in caſu aliàs lici-
to &c.

Hinc eſt, licet alienationem bonorum Teſta-
tor prohibuerit vſque ad certum tempus, poſt
365 dictum tempus cenſetur permiſſa alienatio
ad text. in l ſi quis ita quis. ff de vulgar. & pupill.
l ſi vnus § 1. ff de pact & l. in hoc iudicio. § ſi con-
uenerit l 2. ff commun. diuid. Tamen prædicta
regula non intrat, quando ſumus in bonis fi-
deicommiſſarijs, quia tunc in eis, vt dixi, con-
366 ſideratur duplex prohibitio alienationis, alte-
ra ſcilicet expreſſa inducta ab homine, & altera
tacita inducta à lege. Quocirca quamuis ceſſet
expreſſa hominis per lapſum temporis, non in-
de ceſſare debet tacita legis, quæ in omnibus
367 fideicommiſſis naturaliter ineſt, vt dixi, & be-
nè id diſcutit Puſar. de ſubſtitut. quæſt. 720 nu 7.
& ſeqq. & dixit Rota coram bon. mem. Rubeo in
cauſa Bononien. Fideicomm. de S. Petro 4. Martij
1584. quam nuper ſecuta eſt coram R. P. D. Tar-
raconen. in Viterbien. Fideicom. 2 Iunij 1652. § vl-
tim. verſ. demum non obſtat, quod teſtator prohi-
buerit alienationem bonorum, quouſque hæredes
deuenirent ad ætatem 30. annorum &c.

Similis etiam eſt illa concluſio, quod prohi-
bitio alienationis ad tempus adiecta ſubſtitu-
tioni, elapſo tempore tollit præcedentem ſub-
368 ſtitutionem, & quamuis iſta controuerſia, an-
tiquorum, & modernorum ingenia mirum in-
modum extorſerit, tamen ferè omnes DD. vno
ore concludunt, quod quando nulla alia adeſt
prohibitio, niſi illa teſtatoris & tunc procedit
opinio affirmatiua, ſed ſecus eſt, loquendo in
terminis de quibus ſupra, ſi ſublata prohibitio-
ne teſtatoris, remaneat prohibitio legis, ne ea
369 ſit inutilis, veluti ſi verſemur in bonis fidei-
commiſſarijs, in quibus omnibus naturaliter
ineſt, iubente lege, ne poſſint alienari, auth. res
qua. C. commun. de legat. cum ſimil. & tunc proce-
dit contraria opinio & ſuper hoc eſt magiſtra-
lis deciſio coram bon mem. Arguelles in d. cauſa
Romana Fideicommiſſi de Pelagijs 25. Iunij 1646.
vbi opinio negatiua tamquam æquior, & magis
370 tuta extollitur, & textibus, ac iuris axioma-
tibus in contrarium obſtare videntibus ſatisfit,
& alibi ſusè de hac materia differam, cum hic
non ſit locus. Ideoque ad nos.

Meritò hic oritur occaſio deſtruēdi alterum
fundamentū Bart dum in d. l. 1. C. de ſacroſanct.
371 Eccleſ. ad corroborandam eius communiter
reprobatam opinionem adduxit, vt dixi ſupra
num. 299. text. in l. 1. ff. de teſtam. milit vbi datur
auctoritas militibus liberè teſtandi, & ſic cen-
372 ſetur eis remiſſa omnis ſolemnitas iuris poſi-
tiui. Vndè ita videtur remiſſa teſtantibus ad
pias cauſas, dum text. in d l. 1. determinat, vt
eis liber ſit ſtylus teſtandi. Quia reſpondetur
Milites eſſe perſonas aliàs habiles ad teſtādum
cum non reperiantur expreſsè prohibiti. Specul.
de Inſtrument. edit. § compendioſè num. 1. vt ſatis
eſt notum.

Idcircò, vt proximè dixi, per illud priuilegiū
373 liberè teſtandi, cenſeri debent remiſſæ Iuris
ſolemnitates, quia aliàs nihil operaretur, con-
tra textum in cap. non decet de regul. iuris in 6.
ſed non ſic eſt in teſtantibus ad pias cauſas, cū
antea ſuper hoc aderat prohibitio, quæ per
d. l. 1. C. de ſacroſanct. Eccleſ. fuit ſublata, & abū-
dè iam deduxi.

Supradicta optimè aduertit Anaſtaſius Ger-
mon. Tarātaſiæ Archiepiſcop. in tractat. de indult.
§ quod tu Romanam. nu. 21. vbi ait, ſi Princeps
concedat teſtandi facultatem ei, qui alias liberè
374 poteſt teſtari, vtique videtur concedere, vt
omiſſis omnibus ſolemnitatibus, poſſit teſtari,
ſi verò ei, qui aliqua cauſa impeditur, vt puta
filiofamilias, vel liberto, tunc videtur eos tan-
tùm ſoluere ea lege, qua impediebantur, ne te-
ſtamentum facerent, ſeruatis tamen ſolemni-
375 tatibus, vt filiusfamilias perinde teſtamen-
tum facere valeat, ac ſi in patris non eſſet pote-
ſtate, et libertus ac ſi nullo patronatus iure im-
pediretur, et ita debet intelligi d. l ſi quando. C.
de inoffic teſtament. videtur etiam Cephal. in con-
ſil. 433. à num. 20. lib. 3.

Sed vt verum fatear, plura quidem pro con-
firmatione huius opinionis; nempe ſecundum
376 Ius ciuile aliquid de ſolemnitatibus non fuiſ-
ſe remiſſum, dum quis ad pias cauſas teſtatur,
adducere poſſem, niſi certò certiùs ſcirem, me
in arena ædificaturum eſſe, non quod dubitem

de

Digitized by Google

de veritate concluſionis,ſed de ſubſiſtentia,de-
377 ficit enim fundamentum fundamẽtorum om-
nium legum, ſcilicet iuriſdictio.

Nam, vt tetigi ſupra in angulo eſt, quoad
relicta ad pias cauſas, non ius Cæſareum, ſed
ius Pontificium ſeruandum eſt textus habetur
rotundus *in cap. relatum il primo. de teſtament.*
378 vbi Romanus Pontifex determinauit, quod
ſuper relictis ad pias cauſas nõ ſecundùm leges
Ciuiles,ſed ſecundùm decretorum ſtatuta iudi-
379 caretur, & hoc iubet obſeruare ſub anathe-
matis interminatione. & vide *P. Vaſquez. de te-
ſtament. cap. 3. dub. 1. num. 12.* dicentem *Non
poſſe leges Ciuiles irritum facere, quod pro pijs cau-
ſis Romanus Pontifex ſtatuit, cum pia opera, &
legata ſint Tribunalis illius &c.* Et quãuis *Mar-
ta de ſucceſſ. legal. tom. 2. part. 4. quæſt. 8. art. 4.*
380 *num. 3.* contrarium ſentiat, fuit tamen ipſe ni-
mis rigidus in fauoribus piorum legatorum,
verum an benè id ſenſerit, ſibi iam viderit &c.

ARGVMENTVM.

Vltimarum voluntatum forma intrinſeca, ſeu eſſentialis, cum conſiſtat in ipſa perfecta, ac deliberata voluntate teſtatoris, ſine qua nulla datur perfectio, & eſſe in actibus voluntarijs. Vnde ſpretis magnis priuilegijs piarum cauſarum, niſi ea deliberatè, & perfectè interueniat in diſpoſitionibus pijs, talia priuilegia meritò ſpernuntur, Et non ſine cur communiter tàm in Scholis, quàm in palatijs damnantur Bart. Tiraquell. & ſequaces dum contrarium ſenſerunt.

Piæ cauſæ ratio, cum ſit religio, & pietas erga DEVM, ideoque multò magis in eis requiritur deliberata voluntas, cum DEVS non ea, quæ offeruntur, ſed voluntatem, reſpicit offerentiũ. Hinc eſt, licet pro profeſſione Religionis ſemper ſit iudicandum, tamen id non procedit, quando nullitas prætenditur ex defectu voluntatis deliberatæ, cum DEVS voluntarium militem, & non coactum diligat. Eccleſia, quare abſtineat à coactis nuptijs.

Teſtatoris voluntas, & mens ita debet conſeruari, vt extra limites voluntatis teſtatoris non trahatur, quod procedit etiamſi agatur de diſpoſitionibus pijs, cum tempus in omne ſit inuiolabile axioma, quod voluntas teſtatoris in teſtamento ſit totum fac, & omnia dominetur, quãtumuis teſtamentum ſit pium, aliàs ſi præter, vel contra voluntatem prętenderetur extenſio, id non pietas, ſed impietas, & non æquitas, ſed iniquitas eſſet.

SVMMARIVM.

1 *Teſtamenti forma intrinſeca in quo conſiſtat.*
2 *Teſtamentum pium, an ſit exemptum à forma eſſentiali.*
3 *Teſtamentum pium quod valeat etiamſi nullũ ſit ex defectu voluntatis, eſt communior opinio, ſecundum Tiraquell.*
4 *Libertas debetur etiam ex teſtamento imperfecto.*
5 *Teſtamentum pium imperfectum ratione voluntatis. vt valeat abſit à ſeculo iſta opinio.*
6 *ſine Potentia nihil ad actum deducitur,*
ſine Voluntate nihil conſenſu perficitur.
ſine Modo nihil in finem ſuum deducitur.
7 *Teſtamentum pium, vt valeat etiam ſi ſit imperfectum ratione voluntatis,*
Id tenere eſt ſtultiſſimum. & nu. 9 & 15.
8 *Bart. opinio in l. in teſtamẽto ff. de fideicommiſſ. libertat. ſi eſſet vera, eſſet ſingulariſſima,*
9 *Communiter tamen talis opinio damnatur. cum ſit falſa, & nu. 13. & 16.*
10 *Teſtamentum pium imperfectum ratione voluntatis, quod non valeat,*
11. *Eſt opinio vera, & canonica, et qui contrariũ ſentiunt, peſſimè loquuntur. et num. 17.*
12 *Teſtamentum inualidum ratione voluntatis, eſt nullum, etiamſi tenderet ad pias cauſas.*
18 *Tiraquell. de priuileg. pia cauſ. priuileg. 7 à quo fuerit allucinatus ad firmandum, teſtamenta pia valida eſſe. etiam ex defectu voluntatis.*
19 *Libertas tunc debetur ex teſtamẽto imperfecto, ſi ſit tale ex defectu ſolemnitatis, non autem voluntatis.*
20 *Defectus ſi proueniat à iure naturali, leges in eo non diſpenſant.*
2 *Tiraquell. de priuileg. pia cauſ. priuileg. 7. reprobatur cum loquatur cõtra ver. orem, & magis receptam ſententiam.*
22 *Bart. & Tiraquell. opinio, de qua hic, adeo damnata, quo caſu poſſit ſaluari.*
23 *Voluntas imperfecta ratione incompleta voluntatis non habetur in conſideratione,*
Apparere non poteſt, quod non eſt, et hoc ex quouis facto humano.
24 *Hominem nudum, nec mille homines poſſent ſpoliare.*
Viator vacuus cantabit coram latrone.
25 *Paupertas operatur ne emphyteuta cadat in commiſſum ob non ſolutionem canonis.*
Solutio non poteſt dici facta metu cenſurarum, ſi nulla præceſſerit coactio.
26 *Solutio dicitur ſpontanea, dum nulla præceſſit coactio ad id, non obſtante proteſtatione ſoluentis, quod ſoluit coactè.*
27 *Actus ad hoc, vt dicatur coactè factus, requiritur aliquod factum præcedens.*
Defeciſſe id dici non poteſt, quod numquam fuit in rerum natura.
28 *Subſtitutus in locum primò inſtituti, dato quod ipſe numquam fuit in rerum natura, an admittatur ad ſuccedendum.*
Deficere etiam ea dicuntur, quæ numquam fuerunt. num. 28.
29 *Voluntas, quando deficit, omnia corruunt.*
Diſpoſitiones ſine voluntate, ſunt tamquam cadauera,
Anima omnium humanorum actuũ eſt volũtas.
30 *Voluntate teſtatoris deficiente, corruit ſubſtãtia relicti.*

31 *Vo-*

Digitized by Google

31 Voluntas deliberata, ſi in aliquo actu requiritur, id ſane requiritur in diſpoſitione pia. & num. 44.
Pia cauſa ratio eſt religio, & pietas erga DEVM. num. 31.
32 DEVS non ea, quæ offeruntur, ſed voluntatē reſpicit offerentium.
33 ad Animum magis, quàm ad datum reſpicit DEVS, cum ſit ponderator ſpirituum.
34 ad Affectum & non ad donum dantis, etiam ſi minimum ſit, vt de calice aquæ frigidæ, reſpicit DEVS.
35 Voluntarium militem ſibi eligit DEVS.
36 Profeſſio religionis, vt ſubſtineatur facienda eſt interpretatio.
37 Quod eſt verum, quando nullitas prætenditur ex alio capite, quam conſenſus.
38 Profeſſio, ſi prætendatur nulla ex defectu conſenſus, tunc interpretatio facienda in dubio pro libertate perſonæ.
40 Seruitia coacta DEVS contemnit.
41 Tempora profeſſionis coniunguntur egreſſo; & regreſſo ad Monaſterium.
42 Tempora profeſſionis, non coniunguntur egreſſo de Monaſterio, & poſtea per vim redacto ad illud.
43 Annus Nouitiatus quare, fuerit inductus.
44 Nouitius, ſi animo deliberato non profitendi diſcedat à Monaſterio, ſi animo mutato redeat, eget noua probatione.
45 Eccleſia timet infelices exitus ob coactas nuptias, & ideo rationabili ex cauſa à tali coactione ſe abſtinet.
46 Sponſalia non ſunt indiſſolubilia ſicut matrimonium.
47 Eccleſia tunc maxime cauet à coactis nuptijs quando pars tenaciter perſiſtit in recuſatione.
Quod etiam procedit licet ſponſalia ſint iurata, ſtante tamen iuſta cauſa recuſationis.
49 Priuilegia conceſſa pijs cauſis, tunc intrant quando ceſſat ſuſpicio inſanæ mentis, inopportunæ ſuggeſtionis,
50 Ac conſtat, ita deliberatè teſtatorem voluiſſe diſponere.
51 Interpretatio latiſſima eſt facienda, quando agitur de relictis ad pias cauſas.
50 pro Pia cauſa tunc eſt facienda latiſſima interpretatio, quando ſumus in dubio.
53 Sed ſecus eſt, ſi conſtet de clara, & indubitata mente teſtantis. & num. 78. & 70.
54 Teſtamentum, vt ſubſtineatur contra voluntatem teſtatoris, id eſſet irrationabile.
Teſtamentum non poteſt dici ſine voluntate. num. 54.
55 Mens teſtatoris, niſi concurrat in pijs diſpoſitionibus, nullatenus admittitur interpretatio.
57 Voluntatis repugnantia vbi eſt clara, tunc admittere extenſionem, etiam in pijs cauſis,
Id potius impietas, quàm pietas eſſet. & numer. 63.
58 Conſenſus tacitus neceſſariò ceſſat, ſtante expreſſo diſſenſu.
59 Diſpoſitio pia intra limites voluntatis teſtatoris debet conſeruari.
60 Voluntas teſtatoris non ita debet conſeruari; vt trahatur ad id, quod teſtator non intellexit.
61 in Pium vſum, ſi quis bona aliena vellet conuertere abſque voluntate Domini,
Id non æquitas, ſed iniquitas eſſet.
62 de Rebus alienis non eſt licitum facere eleemoſynam.
64 Benefacere nemo cogitur inuitus.
65 Diſpoſitio facta per vltimam voluntatem eſt ſeruanda tamquam lex.
66 Teſtator, ſi aliquid ordinauerit ad piam cauſã, id non poteſt mutari in magis piam, & proficuam cauſam. & num. 68.
67 Voluntatem manifeſtam teſtatoris mutare durum eſt.
69 Voluntatem teſtatoris contra piam cauſam ſeruare, id magnam habet æquitatem.
Voluntatem defuncti ſeruare, pium eſt.
70 Voluntatem teſtatoris non ſeruare iniquius eſt, quàm excluſis proximioribus bona in extraneos deferre.
Teſtamento in dubio fauendum eſt ad excluſionem filiorum. num. 70.
71 Voluntatem defuncti, qui ſubuertit violat iura pietatis, ac etiam peccat mortaliter.
Libertas omnibus rebus fauorabilior eſt. nu. 71.
72 Libertas quando abeſt, nihil eſt beatum.
inter Mortales, quod optimum eſt, libertas eſt. num. 72.
Seruitutis ſpecies ſi ſapiat præceptum Teſtatoris debet reijci, à legato & inſtitutione num. 72.
73 Libertas contra voluntatem teſtatoris, nec eſt danda.
74 Interpretationi non eſt locus, quando res eſt clara, etiam non obſtante fauore piæ cauſæ.
75 Fauor piæ cauſæ operatur, vt diſpoſitio in dubio ſubſtineatur, non autem vt extendatur.
In Legatis pijs etiam intrat diſpoſitio regulæ de qua in l. ſemper ff. de regul. iur. num. 75.
76 Eccleſiaſtici benignius vota debent exigere, ne tamquam exactores videantur lucris temporalibus inhiare.
80 Apotheca appellatione an veniant etiam manſiones pro rhedis reponendis. num. 97.
81 ex Nominis diuerſitate arguitur diuerſitas rerum.
82 Res, quæ differunt nomine, differunt etiam ſubſtantia.
83 Exceptio firmat regulam in contrarium.
85 Domo relicta, niſi aliquid ſit exceptum veniunt etiam domus annexa.
89 Apotheca veniunt ſub legato domus, dum non fuerunt excepta.
87 Legatum à latam recipanit interpretationem.
88 Legatum tunc eò magis recipit latam interpretationem, quando eſt pium.
89 Teſtamentum piæ cauſæ ambiguum pro piæ cauſa, in dubio eſt ſubſtinendum.
90 Apotheca appellatione veniunt etiam remiſſæ. & quando num. 91. & 92.

93 in

93 *In Teſtatoris diſpoſitione quid veniat id optimè percipitur ex ipſius vſu, & conſuetudine.*

94 *Teſtatoris vſus, & conſuetudo eſt tanta potentia, vt praualeat etiam proprietati verborum.*

95 *Vſus loquendi particularis teſtatoris, facit vt teſtamentum aliàs æquiuocum, & erroneum, iuxta eius formam recipiat interpretationem.*
Finis potius eſt attendendus, quàm ea, quæ ad finem ſunt ordinata.

96 *Teſtatoris mens quando non concurrit, non attenditur fauor piæ cauſæ.*

98 *Apotheca dicitur qualibet Cella in qua aliquid reponitur, quæ ſit repoſitorium.*

99 *Libri vbi reponuntur, dici etiam poteſt apotheca.*

100 *De Apotheca ſi loquatur ſtatutum, extenditur ad omnia ſimilia repoſitoria.*

101 *Ad pias cauſas diſpoſita, vt debeantur opus eſt, vt teſtator, ita deliberatè voluerit.*

102 *Bart. in l. teſtamento. ff. de fideicommiſſ. libert. communiter damnatus. quæritur ſaluari.*

103 *Diſpoſitio pia quando eſt perfecta, reſpectu illius particularis diſpoſitionis, quidquid reſpectu totius teſtamenti ſit,*

104 *Tunc militãte, magno piarum cauſarum fauore tenet.*

105 *Teſtamentum recipit ſuam perfectionem ab vltimo puncto.*

106 *Teſtatus pro parte, & pro parte inteſtatus, quis fauore piæ cauſæ poteſt decedere.*

107 *Teſtamentum pium ſi ſit imperfectum ratione fauoris, vel ratione illius particularis diſpoſitionis piæ, non tenet.*

CAPVT V.

TESTAMENTA ad pias cauſas cõdita quòd
non ſint obnoxia vinculis iuris poſitiui,
ſatis iam canonizatum eſt, & deduxi *ſupra in
cap.* 1. Quarè teſtamenta pia exempta ſunt, à for-
ma extrinſeca teſtamentaria, quæ conſiſtit cir-
ca ſolemnitates, vtique ſat erit ſeruare ſolum
in eis diſpoſita à iure naturali, & diuino, Vnde
nunc diſcutiendum opportunum putaui, an idẽ
1 firmandum veniat circa formam intrinſecam,
ſeu eſſentialẽ, in teſtamentariam, quæ verſatur
circa voluntatem, ſeu deliberatum conſenſum,
& ſic an magnus fauor piæ cauſæ deuoret quo-
que talem imperfectionem.

2 Et affirmatiuè etiam videtur reſpondẽdum,
ex notatis *per Bart. in l. in teſtamento num.* 2. per
illum textum *ff. de fideicommiſſ. libert.* & per Bald.
in l in iure. C. de manumiſſ. teſtam. Imol. *in l. is qui
C. de teſtament.* & hanc opinionẽ protegit *Tira-
quell. de priuileg. piæ cauſ. priuileg.* 7. *in princip.
verſ. teſtamentum imperfectum imperfectione vo-
luntatis fauore piæ cauſæ &c.* & deinde refert
contrariam ſententiam, ſed poſtea *in §. Tu ta-
3 men.* apertè proteſtatur, quod prima opinio eſt
communior, ideo tenenda, & ipſe eam ſequitur
*per text. in d. l. in teſtamento. ff. de fideicommiſſ.
libert.*

Qui eſt, vt ipſe dicit, ad hoc expreſſus, ſta-
tuitur enim in eo, quod ex teſtamento imper-
4 fecto debetur libertas, & ſic etiam ad pias cau-
ſas relicta. Ita quoque tenuerunt alij relati *per
Surd. deciſ.* 292. *numer.* 5. *verſ. quinimò tenuerũt
multi valere ad pias cauſas diſpoſitionem teſtatoris
quantumuis imperfectam ratione voluntatis &c.
& alij referuntur per Fernand.* Vaſq. *de ſucceſſ.
lib.* 3. *§.* 22. *limita* 11. *num.* 2. *verſ. quinimo non
ſolum ſi ſit imperfectum ratione ſolemnitatis, ſed
etiam ſi eſſet imperfectum ratione voluntatis, ad-
huc valeret teſtamentum ad pias cauſas &c.* & te-
ſtatur hanc eſſe communem opinionem. *Idem-
que ſenſit* Andr. Barbat *conſil.* 42. *num.* 12. *verſ. ſi
ergo teſtamentum imperfectum ratione volunta-
tis valet ad pias cauſas, ergò multò fortius quan-
do eſt imperfectum ratione ſolemnitatis &c. lib.* 4.
adde Cardin. Mantic. *de coniectur. vltim. volunt.
lib.* 6. *titul.* 3. *num.* 9. *verſ. teſtamẽtum ad pias cau-
ſas valet, quamuis fuerit imperfectum ratione
voluntatis &c.* Menoch. *conſil.* 1189. *num.* 1. *verſ.
doctrinam Bart. & ſequacium procedere fauore
piæ cauſæ &c.* Decian. *conſil.* 86. *num.* 15. *verſic.
imperfectum imperfectione voluntatis teſtamentũ
ad pias cauſas valet &c. lib.* 2. Mart. *de ſucceſſ.
part.* 4. *quæſt.* 8. *artic.* 3. *num.* 12. *verſ. aliqui firmãt
cõtrarium propter fauorem piæ cauſæ &c.* Gaſpar
Theſaur. *quæſt. forenſ. lib.* 4. *quæſt.* 35. *numer.* 35.
*verſ. etiam imperfectum teſtamentum ratione vo-
luntatis fauore piæ cauſæ ſubſtinetur &c.*

Abſit à ſeculo, & tempus in omne falſum ſit,
5 vt opinio prædicta, ſic ſimpliciter ſumpta pro
vera admittatur, & ſic vt actus voluntarij etiã
quantumuis fauorabiles, & priuilegiati, ſine
deliberata voluntate introduci poſſint. Nam
6 ſicut ſine potentia, nihil ad actum deducitur,
ſic ſine voluntate nihil conſenſu perficirur, &
ſine modo nihil in finem ſuum deducitur.

Non ne? videmus, ſi prædicta opinio Bart.
& ſequacium viribus ſubſiſteret, ſtultorum te-
ſtamentum, quorum nulla eſt voluntas, & apud
quos omnes actus ſunt indifferentes, ad fauorẽ
7 piæ cauſæ factum, valeret, quod, aſſerere eſſet
ſtultiſſimum atque eſſet contra *text. expreſſum
in cap. fin. de ſucceſſ. ab inteſt.* & dicam infra latè
ſuo loco. Iure meritò non parum miratur *Gu-
lielm. Benedict. in repetit. cap. Raynutius in verb.
teſtamentum. ſub num.* 71. *de teſtament.* de ſupra-
dicta opinione *Bart. in d. l. teſtamento. ff. de fidei-
commiſſ. libert.* volentis, valere teſtamentum
8 fauore piæ cauſæ, licet ſit imperfectum ratione
voluntatis, & ſubdit, præfatam opinionem eſſe
ſingulariſſimam, eſſetque dictum valde notabi-
le, & ſingulare, ſi vera appareret d concluſio,
9 ſed eſt falſa, & iure vti talis à DD. damnatur.

Non parum quoque in hoc indignatur *Frã-
ciſc. Viu. in Sylu. commun. opin. lib. cap.* 880. *incip.
Teſtamentum imperfectum num.* 1. *in fin.* vbi poſt-
10 quam firmauit teſtamentum imperfectum ra-
tione voluntatis nullatenus validum eſſe, nec
ad pias cauſas, deinde apertè proteſtatur, quod
fatuum eſſet recedere ab ea opinione, tanquã
vera

Digitized by Google

vera, & canonica. Idemque firmauit *Idem Vin.*
in deciſ 13. Audient. Baren. num. 11. part. 1. vbi
11 ait, quod qui contrarium ſentiunt peſſimè lo-
quuntur, quoniam tàm ſecundùm æquitatem
Canonicam, quàm ſecundùm rigorem Iuris ci-
uilis, teſtamentum inualidum ratione volunta-
12 tis ſit nullum, & inualidum etiamſi tenderet ad
pias cauſas.

Quod etiam firmauit *Magdalen. in tractat. de*
Num. teſt par. 3. cap. 5 num. 3. vbi quoq; affirmat,
quod opinio contraria *Bart in d. l. in teſtamento,*
13 tamquam falſa communiter damnatur, cum
opinio negatiua, vt non valeat tale teſtamen-
tum, nec ad pias cauſas, ſit verior, & magis cō-
14 munis, ac pluribus, validioribuſque auctorita-
tibus, & rationibus roborata, *ibique abunde nu-*
mer. 2. plures DD. ad hoc cumulat & addo Fran-
ciſc. de Barry *in tractat. de ſucceſſ. lib. 1. titul. 4.*
num. 9 vbi reprobato *Bart. in d. l. in teſtamento,*
atteſtatur quod opinio contra eum, eſt verior,
& receptior. *Clar. in § Teſtamentum. quæſt 7.*
num. 4. ibi. *ſed credo, quod Bart in hoc malè di-*
xerit, cum communis ſit in contrarium. Salon. de
Paz. *ad leg. 3 part. 1. numer 250* vbi reprobato
Bart ait, quod opinio contra eum, eſt probabi-
lior, & verior, & ab eo fuit allucinatus Tiraquel.
vt infra dicam. nu. 18. Mar. Giurb. *ad conſuetud.*
Meſſanen. part. 1. cap. 13. numer 4. vbi atteſtatur,
communem opinionem eſſe contra Bart. & cō-
tra eundem Bart. ſolide inſurrexit *Io Baptiſt.*
Hodiern. controuerſ. forenſ. lib. 1. cap. 36. à nu 78.
& ſeq. vbi illo reprobato atteſtatur contrariā
opinionem eſſe veriorem, & communiorem.

Quod enim fatuum ſit à prædicta opinione
15 recedere, affirmauit etiam *Surd. in deciſ. 292.*
num. 15. verſ. agimus de teſtamento imperfecto ra-
tione voluntatis, quod etiam fauore pia cauſa non
ſubſtinetur, & fatuum eſſet ab hac communi opi-
nione recedere &c. Nouar. *de priuileg. miſerabil.*
perſonar priuileg. 114. num. 8. vbi etiam dicitur,
16 quod contraria opinio Bart. vti falſa commu-
niter reprobatur. *Decian. d. conſil. 86. numer. 15.*
verſ. attamen contraria opinio &c. lib. 2. vbi etiā
reprobato Bart. aſſerit ſupradictam opinionem
eſſe communiorem, & veriorem, *& adde multos*
relatos per Cened. *in collectan. ad Decretal. col-*
lectan 91. num. 5. verſ. teſtamentum imperfectum
ratione volūtatis nō valet, nec ad pias cauſas &c.
quod etiam comprobauit Gratian. *diſcept forenſ.*
cap 764 numer. 25. verſ ſumus in actu, & reuoca-
tione imperfecta imperfectione voluntatis incom-
pleta, quæ non valet, nec ad pias cauſas &c. &
cap. 763. num. 18. verſ. ſtante imperfectione volun-
tatis actus nullus valet, neque inter liberos, nec
ad piam cauſam, neque ad fauorem alicuius &c.
tom. 4. R. P. Antonii Dian. *in reſolut. moral. par. 7.*
tractat. 6. reſolut. 29. § 3. verſic. voluntas erit pro
imperfecta habenda, quæ non valet, nec ad pias
cauſas &c. R. P. Angel. Boſſ. *in ſuis var. moral.*
tom. 1 titul. 10 §. 5. nu. 181. verſ. tale teſtamentum
imperfectum ratione voluntatis eſt nullum etiam
in diſpoſitis ad pias cauſas, & in totum &c. Fra-
goſ. *de regimin. Chriſtian. Reipubl. part. 3. diſput. 7.*
§. 4. num. 76. verſ. certi iuris eſt, quando teſtamen-
tum etiam ad pias cauſas eſt imperfectum, imper-
fectione, vt aiunt vltima voluntatis, nō valet &c.
& reijcit contrarium ſentientes. Boer. *deciſ. 93. nu-*
mer. 10 in fin verſ. ſi eſſet aliter imperfectum ra-
tione voluntatis, tunc tale teſtamentum non va-
let, nec ad pias cauſas &c. & deciſ. 240. numer. 5.
verſ. quando voluntas eſt imperfecta ratione vo-
luntatis, non valet, nec etiam ad pias cauſas &c.
Ioach. Mynſig. *obſeruat Imperial. centur, 5. ob-*
ſeruat 28. num. 3. verſ. teſtamentum ratione volū-
tatis imperfectum prorſus viribus deſtitui etiam
ad pias cauſas &c. & reprobat Abb. *in rub. de*
ſucceſſ ab inteſtat. dum contrarium defendit,
17 cum ſupradicta ſententia ſit verior, & validior
Rota coram R. P. D. Cerro *in cauſa Senogallien.*
Bonorum 30. Maij 1644. §. Nec releuat. verſ. ex
defectu perfecta voluntatis diſpoſitio non ſubſtine-
tur, nec minus fauore pia cauſa &c. & dicam in-
fra *nu. 240.* vbi ponam plures deciſiones etiam
Rotæ Romanæ, dum multus ero, & pluribus
comprobabo celebre *conſil. Oldrad. 119.* in hac
materia ſatis famigeratum.

Ex ſupra dictis enim apparet, quàm turpiter
allucinatus fuerit *Tiraquell in d priuileg. 7.* dum
18 atteſtatur opinionem Bart. *in d. l. in teſtamento.*
eſſe communiorem, quàm ipſe oſcitanter ſequi-
tur, *per text. quem ait expreſſum in d. l. in teſta-*
mento, qui tamen nihil penitus concludit cum
19 ſolum probet, vt dixi ſupra *num. 4.* quod liber-
tas debetur etiam ex teſtamento imperfecto, &
ſic legata pia, non tamen loquitur, quando eſt
imperfectum ratione voluntatis, id circo poteſt
pro vt intelligi debet, de imperfectione ſolem-
nitatis, non autem voluntatis, cum iſte ſit de-
20 fectus procedens à iure naturali, in quo Leges
non diſpenſant, *vt dixi ſupra cap. 1. à num. 20.*

Vnde videmus, quantum in hoc deceptus
fuit Tiraquell. & meritò *Io. Aloyſ. Ricc. in addi-*
tion. ad eumdem d. priuileg. 7. ait, quod dictum
priuilegium piæ cauſæ adductum *per Tiraquell,*
21 eſt contra veriorem, & magis receptam ſentē-
tiam, & plures ad cumulat auctoritates, ſicuti
etiam facit *Io. Baptiſt. de Thor pariter in addition.*
ad d priuileg. 7. & addo Salon. de Paz. *d part. 1.*
leg. 3. Tauri nu 238. cum pluribus ſequent. & nu-
mer. 250. in fin. ſubdit opinionem prædictam
contra Bart. *in dicta. l in teſtamento.* eſſe pro-
babiliorem, & veriorem, & ideo falſam eſſe cō-
trariam, & ob id allucinatum fuiſſe *Tiraquell.*
d priuileg. 7. aſſerente dictam Bart. traditionem
eſſe communem. Aduerte tamen, quæ dicta
22 ſunt contra Bart. & Tiraquell. intelligo vera,
quando non conſtaret de voluntate deliberata,
& completa ſecus ſi conſtaret de ea attento
iure naturali, vt dicam infra à *num. 202.* & vide
latè *in cap. 9 per tot.* & loqui hic proſequendo in
ſupra relatis terminis.

Semper enim inclamat illa Iuris naturalis
diſpoſitio, quòd quotieſcumque actus eſt im-
perfectus imperfectione voluntatis incompletę,

M tunc

23 tunc tamquam diſpoſitio ad ſuum eſſe nō per-
ducta in nihilo habetur in conſideratione, quia
tunc non habemus ſubſtantiam voluntatis de-
liberatæ, nam quod non eſt, apparere non po-
teſt, & hoc quouis facto humano. *l. nam. & ſub
conditione. ff. de iniuſt. & rupt. teſtam.* Non entiū
enim nullæ ſunt qualitates. *l. eius. quæ in princip.
ff. ſi cert. pet.* Et vt habetur in prouerb. Nec mil-
le viri, nudum ſpoliare poſſent, & bene cecinit
Iuuen. ſatir. 10.

Cantabit vacuus coram latrone viator.

Emphyteuta, ſi propter impoſſibilitatem de-
fectus pecuniæ ſoluere ceſſauerit canonem per
biennium Eccleſiæ, vel per triennium priuato,
25 excuſatur, & lætus coram Domino intentante
caducitatem canere poterit, quod vacuitas
pecuniæ, operatur, ne emphyteuſi ſpolietur,
Bald *in cap. querelam. in fin. ex. de iureiur.* Marſil.
in repetition. rub. num. 182. *de fideiuſſ.* Crot. *in l.* 4.
§. Cato. num. 68 *ff. de verb. obligat. cum alijs alle-
gatis* Aurel. Cordul. *in tractat. de emphyt. titul.
vltim. limit.* 29. *num.* 1. *verſ. quando emphyteuta
propter paupertatem canonē ſoluere nō potuit &c.*
Fulgin. *de iur. emphyt. titul. de ſolut. can. num.* 379.
verſ. limita ſi ob paupertatem &c. ſed perſiſtendo
in terminis, quod id, quod non eſt, nullo mo-
do apparere poteſt, & hoc quouis facto, aut
ingenio humano.

Hinc eſt, quod ſolutio non poteſt dici facta
metu cenſurarum, ſi nulla ex parte Iudicis, &
26 actoris præceſſerit coactio, Cum hoc caſu talis
ſolutio debet cenſeri ſpontanea, & voluntaria,
quod procedit etiam ſi in actu ſolutionis fuerit
facta proteſtatio, quod ſoluens metu cenſurarū
ſoluit, quia talis proteſtatio non poteſt efficе-
re, vt adſit talis metus, ſi verè non aderat, *vt
bene ratiocinata eſt* Rota *coram Reuerendiſſ. Ter-
racinen in cauſa Valentina Penſionis* 8 *Martij*
1632. *§. Proteſtatio facta.* Vbi dicitur quod actus,
vt dicatur metu factus, ſeu coactè requiritur ali-
quod factum præcedens.

Sicuti quoque aſſeritur, quod non poteſt di-
ci defeciſſe, id quod numquam in rerum natura
27 extitit, cum naturæ ordini, & verbi ſignificatui
conueniat, vt non dicatur, quid deſinere, niſi
id incœperit. *ad text. in l. non poteſt.* 208. *ff. de re-
gul. iur. & l. Titio vſusfructus.* 69. *ff. de condit. &
demonſt. l. ſed eſt eius.* 24 *ff. de famil. erciſc. l. in re
furtiua.* 8. *ff. de condit. furt. l. filius à patre.* 28. *§.* 1.
ff. de liber. & poſth. l. ſi Augustæ. 57. *ff. de legat.* 1.
l. 3. *ff. de condit. tritic. l.* 1. *§. ſed ſi quis. ff. de ſuis, &
legit. hæred.* Vnde ſubſtitutus in defectum primi
28 inſtituti, ſi ille numquam extitit, non poteſt
dici defeciſſe, & ſic veniſſe caſum ſubſtitutionis,
iuxta celebre illud conſilium Oldrad. 117. & quā-
do id procedat, vel non, ſunt celebres deciſio-
nes *in cauſa Rauenaten. Bonorum* 1. *Febr.* 1647.
coram Eminentiſſ. D. Card. Corrado, & die 11.
Ianuarij 1649. *coram Reuerendiſſ. Decano,* vbi aſ-
ſeritur, quod etiam deficere dicantur, quæ nū-
quam fuerunt, & quando id ſit verum *de qua
materia alibi fusè dicam,* & hic perſiſtēdo in no-
ſtris terminis, de quibus ſupra *à num.* 22.

Ratio vtique prædicta eſt adeo lucida, vt in
nihilo obnubilari poſſit, nam deficiente volun-
29 tate ruit totum æther, omnes diſpoſitiones ſi-
ne ea ſunt tamquam cadauera, cum ea ſit ani-
ma omnium humanorum actuum, ipſaque re-
git, ac totum facit *l. in conditionibus. ff. de condit.
& demonſtrat. l. ex facto. l. a* 2. *§. verum ff. de hæred.
inſtituend. cum alijs iuribus copioſè allegatis ſupra
cap.* 1. *à num.* 6. ipſa quoque eſt, quæ facit, vt
in teſtamento quod eſt ſcriptum valeat. *l. ſi mi-
hi, & tibi, in fin ff. de legat.* 1. *cum ſimil.*

Nam deficiente voluntate teſtatoris corruit
30 ſubſtantia relicti. Et prædicta eò magis intrant
in diſpoſitionibus de quibus loquimur, nempe
ad pias cauſas ordinatis, vti in DEVM factis,
31 cum piæ cauſæ ratio, ſit religio, & liberalitas
erga DEVM, ſicuti ratiocinata eſt *Rota coram
R. P. D. Terracinen. in cauſa Fauen. Hæreditatis*
17. *Iunij* 1641. *§. Hoc tamen. verſ. in cauſa pia, ſo-
la ratio eſt religio, & liberalitas erga DEVM &c.*
& iam dixi.

Et ipſe miſericors DEVS noſter, vt clamat
text. in can. odi, & prouen. 24 *quæſt.* 1. *in fin.* non
32 ea, quæ offeruntur, ſed voluntatem reſpicit
offerentium &c. & ſic plus reſpicit ad animum,
quām ad datum, cum ſit ponderator ſpirituum
33 *Prouerb. cap.* 16. *&* 21. appendit corda Dominus
1. *Reg cap.* 16. reſpicit ad affectum dantis, etiam
ſi minimum datum ſit, vt exemplum eſt de ca-
34 lice æquæ frigidæ, quia dans non perdet mer-
cedem ſuam. *Matth.* 10. *Marc.* 19. Ergo cōſtat
non ei oblata, ſed voluntatem ſumere, & facit
35 vulgatum illud dictum Apoſtol. *Voluntarium
militem ſibi eligit CHRISTVS can. non eſt.* 15.
quæſt. 2. Et hilarem datorem reſpicit DEVS.

Hinc eſt, licet ſemper in dubio, vt profeſſio
36 religionis ſuſtineatur, facienda ſit interpre-
tatio. *ex allegatis per* Nauarr. *conſ.* 13 *num.* 10 *de
regul* & Sanchez. *de matrimon. lib.* 7. *diſputat.* 37.
num. 12. vbi ad hoc expendit *text. in l. ſunt per-
ſona,* ibi. *ſumma eſt ratio, quæ pro religione fa-
cit. ff. de religion. & ſumpt. funer. & dixit* Rota
coram bon. mem. Card. Seraphin. *deciſ.* 1361. *nu.* 7.
*verſ. profeſſio in dubio præſumitur valida &c. &
coram* R. P. D. Carillo *in cauſa Vlixbonen. Nul-
litatis Profeſſionis* 17. *Maij* 1641. *in fin. verſ. ſem-
per in dubio interpretatio eſt facienda, vt profeſſio
ſuſtineatur &c.*

Tamen iſta concluſio eſt intelligenda, quan-
37 do dubitatur de validitate ex alio capite, quam
ex defectu conſenſus, quo defectu ſtante, ſem-
per eſt facienda interpretatio pro libertate per-
38 ſonæ, DEVS enim, vt dixi voluntarium militē
ſibi eligit, *& in puncto reſpondit* Rebuff. *in con-
ſil.* 68. *num.* 32. *verſ. nec me conturbat ſummam
eſſe rationem, quæ facit pro religione, quia id ve-
rum eſt, quando religio eſt, ſed hic religio non eſt,
ſed volunt cogere ad eam faciendam &c.* & con-
ſiderauit *Rota coram bo. mem.* Arguelles *in dicta
Vlixbonen. Nullitatis Profeſſionis* 29. *Ian.* 1646.

(recc-

(recedēdo à deciſ. iam allegata 17. Maij 1641.
39 coram Carillo.) § Denique non obſtat, quod in
dubio eſt facienda interpretatio, vt profeſsio ſub-
ſtineatur, quia procedit, quando dubitatur de
validitate ex alio defectu quàm conſenſus &c.
& allegatur prædictum vulgatū dictum, quod
40 DEVS volūtarium militem ſibi eligit, & coa-
cta ſeruitia cōtemnit, can. iam verò 13. quaſt 6.
cum ſimil & videatur deciſio coram eodem Ar-
guellio in cauſa Burgen. Nullitatis Profeſſionis
16. Aprilis 1649.
Vbi dicitur, quod plures DD licet teneant,
41 quod tempora anni profeſſionis cōiungantur
egreſſo Monaſterium, & regreſſo, tamen id
omnes intelligunt, quando deſerens Religio-
nem, Monaſterium pœnitentia ductus regre-
42 ditur, non verò quando coactus, & vi redu-
ctus, vel potius raptatus, vt accidit in caſu il-
lius deciſionis, quo caſu nulli venit in mentem
tempora coniungi &c & idem fuit firmatum
coram R. P. D. Terraconen. in cauſa Melcuita-
na Nullitatis Profeſſionis 10. Decembris 1649.
§. 1. verſ. nō autem animo dimittendi habitū &c.
& iterum in eadem cauſa 13. Ianuarij 1653. co-
ram eodē, quæ eſt reuocatoria ſupradicta. §. Præ-
tereà dixerunt, verſ. tenebatur tamen pro validi-
tate profeſſionis nouum annum peragere &c.
Et ratio eſt ſatis clara, quia ſi annus Noui-
tiatus inductus fuit, ad hoc vt Nouitius pro-
43 bet onera Religionis, & Religio vitam, & mo-
res Nouitij, vtique dum ipſe diſcedit animo
deliberato non profitendi, præſumendum eſt,
nolle ſubire Religionis onera, ideo ſi mutato
44 propoſito profeſſionem emittere velit eget
noua probatione, vt ratiocinatur Lap. alleg. 46.
numer. 3. in fin & per Rotam coram bon. mem.
Argnell. in d causa Burgen Nullitatis Profeſsio-
nis 16 Aprilis 1639. §. Et omnes. verſ. ſi Noui-
tius habitu dimiſſo, & animo deſerendi Religionē
extra clauſtra ſe conferat &c. & deinde coram
R. P. D. Terraconen. in d cauſa Melemtana nul-
litatis Profeſsionis 13. Ianuarij 1653. §. Præte-
rea. verſ. vtique cum ipſe diſcederit animo delibe-
rato non profitendi, ideo ſi mutato propoſito pro-
feſsionem emittere velit eget noua probatione &c.
Nullum eſt bonum, niſi volūtarium, & om-
ne neceſſarium eſt triſte, Hinc ſancta Eccleſia,
tamquam pia Mater timendo infauſtos euen-
45 tus coactarum nuptiarum abſtinet facili ne-
gotio à coactione ſimilium nuptiarum, quan-
do adeſt aliqua iuſta cauſa diſſoluendi ſponſa-
46 lia, cum ea non ſint indiſſolubilia, ſicut ma-
trimonium, & tunc eò magis abſtinet Eccleſia
à tali coactione, quando pars perſiſtit perti-
naciter in recuſatione quod procedit etiamſi
47 ſponſalia ſint iurata, vt conſtat ex pluribus
pleno calamo relatis per me in annotat. ad de-
ciſ. 431. num. 79. part. 4. recent. tom. 2. & nu. 71.
deſcripſi mala quæ proueniunt ex coactis nup-
tijs. Vbi vide, quare nunc ſtrictè loquendo in
caſu noſtro,
Cum ergo voluntas abſoluta, & deliberata
totum faciat in omni actione, & maximè vt
48 præmiſi, apud benignum Dominum DEVM
noſtrum, Vnde quis adeo effrontis erit, quod
affirmare audebit relicta ad pias cauſas vali-
ditatis robur obtinere, quantumuis abſit de-
liberata voluntas, Nam, & certò eſt certius,
49 tunc intrare tantum priuilegia conceſſa piæ
cauſæ, quando ceſſat omnis ſuſpicio inſanæ
50 mentis, ac inopportunæ ſuggeſtionis, & con-
ſtat teſtatorem ita voluiſſe determinatè diſpo-
nere, pro vt in puncto ratiocinata eſt Rota coram
R. P. D. Cerro in cauſa Senogallien. Bonorum
30. Martij 1644. §. Nec releuat, tunc intrare pri-
uilegia piæ cauſæ &c. verſ hoc enim ex defectu
perfectæ voluntatis diſpoſitio non ſubſtinetur, nec
minus fauore piæ cauſæ &c.
Hinc eſt, licet verum ſit, quod ſi agatur de
51 relictis ad pias cauſas, tunc latiſſima ſit faciē-
da interpretatio ad text. in l. Titia. 11. §. final.
ff. de aur. & argent. legat Abb. in cap. indicante.
num. 6 de teſtament & ibidem Anchar. Imol. &
etiam Couart. nu. 5 Mantic. de coniectur vltim.
volunt lib. 6. titul. 3. num. 32. 33. & 34. Surd. de-
ciſ. 298. num. 10 & 13. & in tractat. de aliment.
titul. 2. quaſt. 10. num 17. & titul. 8. priuileg. 25.
nu. 6. Menoch de præſumpt. lib. 4. præſumpt. 106.
nu. 33. Ferdinand. Vaſq. de ſucceſſ. progreſſ. §. 27.
num 27. cum alijs pluribus per prædictos alle-
gatos, & adde Marc. Anton. Genuenſ. in præ-
cticabil Eccleſ quaſt. 153. 443. & 485. & ſæpius
reſpondit Rota, & præſertim coram Eminen-
tiſſ. D. Card Ottobono in cauſa Romana Fidei-
commiſſi 27. Maij 1647. in fin. verſ. libentius ad-
mitti debet fauore piæ cauſæ &c & coram Emi-
nentiſſ. D. Card. Corrado in cauſa Rauenaten.
Bonorum 1. Februarij 1647. §. eoque magis, quā-
do pia cauſa fuit ſubſtituta &c. & iterum in ea-
dem cauſa coram Reuerendiſſ D. Dunozetto De-
cano ſub die 11. Ianuarij 1649. §. In præſenti.
verſ in hac materia lata facienda eſt interpretatio
fauore piæ cauſæ.
Tamen id ſemper erit intelligendum, quan-
52 do ſumus in dubio, ideoque ſecus aſſeuerran-
dum venit, quando conſtaret de clara, & indu-
bitata mente teſtatoris, ita diſponentis. Vnde
53 & rectè dicimus, quod abſurda, & irrationa-
bilis eſſet interpretatio illa, vt teſtamentum
vel legatum ſubſtineretur contra voluntatem
54 ipſius teſtatoris, cum teſtamentum non poſ-
ſit dici ſine voluntate. l. 1. ff. de teſtament cum
ſimil. & perpendit Card. Mantic. de coniectur.
vltim. volunt. lib. 1. titul. 15. num. 22 verſ certè
abſurdum, & irrationabile eſt, teſtamentum
ſubſtineri ſine voluntate &c. & ſenſit Rota corā
fel. rec. Gregor. XV. deciſ. 446. num. 9. verſic. ab-
ſurdū, & irrationabile eſſet illud ſubſtinere &c.
& coram bo. mem. Remboldo deciſ. 652. num. 12.
verſ. irrationabile eſſet ſubſtinere teſtamentum
contra mentem teſtatoris &c. part. 4. recentior.
tom. 3.
Et perſiſtendo in terminis noſtris, vt niſi cō-
currat mens teſtatoris, nullatenus ad id, quod

55 prætenditur, ſit facienda interpretatio, ſeu
aliqua extenſio ſtante clara voluntatis repu-
56 gnantia, cum id non pietas, ſed impietas eſ-
ſet, Vnde bene intrat concluſio illa, quod ex-
57 preſſus diſſenſus neceſſariò facit ceſſare taci-
tum conſenſum, *ad text. in cap. nonne. de pra-
ſumpt. & in l. eum Prator. ff de iudic* & commu-
niter DD *in cap. relatum 2. ext. de iis qua vi me-
tuſue cauſ. fin. cum alijs relatis à Rota coram*
R. P. D. Carillo *in cauſa Vlixbonen Nullitatis
Profeſſionis 17. Maij* 1641. *§. Pro vt, nec tacitã.
verſ. lamentationes, & declarationes excludunt
tacitam profeſſionem, reſultantem ex delatione
habitus per* 20. *annos &c.* & iterum *in eadem
cauſa coram eodem ſub die 16 Iunii 1642. §. Nec
dicta. verſ expreſſus diſſenſus facit ceſſare praeſu-
ptum, & tacitum conſenſum &c.* & latius *in
eadem cauſa coram bo. mem.* Arguell. *die 10. De-
cemb.* 1646 *§. Cum ergo. verſ. expreſſus conſen-
ſus facit ceſſare tacitum &c.*

Er in terminis, quòd quando voluntas te-
58 ſtatoris eſſet clara, & expreſſa, vt tunc ſi ad-
mitteretur præſumpra, ſeu tacita, etiamſi tra-
ctaretur de diſpoſitionibus ad pias cauſas, id
potius eſſet impietas, quàm pietas, & non
æquitas, ſed iniquitas, ſedulò ratiocinatur
Angel. in conſil 328. *num.* 5. vbi ait, quod pia
59 diſpoſitio ad pium propoſitum teſtatoris de-
bet conſeruari, ſed non ita, vt trahatur ad id,
de quo teſtator non ſenſit, quia in hoc, vt in-
60 quit, nulla verſatur pietas, imò eſſet oppoſitũ,
Et ſubdit, quòd nulla eſſet æquitas, imò magis
iniquitas, ſi contra vel præter voluntatem te-
61 ſtatoris aliquis auſu temerario vellet bona
ipſius in pium vſum conuertere, quoniam de
rebus alienis non eſt licitum facere eleemoſy-
62 nam, citra voluntatem Domini, & id etiam
ponderauit Card. Mantic. *de coniect. vltim. vo-
lunt. lib.* 3. *cap.* 19. *num.* 10. *verſ. nullam eſſe aequi-
tatem, imo magis iniquitatem &c.* Gratian. *di-
ſcept. forenſ. cap.* 662. *num.* 15. *verſ. tunc non erat
fauor pietatis, ſed impietatis repugnante volun-
tate defuncti &c.* & dixit *Rota coram bon. mem.*
Arguelles *in cauſa Romana Executionis Lau-
di 14. Iunij* 1647. *§. Potiſſimè. verſ. cõſtat de con-
traria teſtatricis voluntate, vnde non pium, ſed
impium eſſet legatum extendere &c.* Io. Angel.
Boſſ. *in ſuis var. moral. tom.* 2. *titul.* 26. *num.* 69.
*verſicul. nullus in eo verſatur fauor pietatis, nec
aequitatis ratio patiatur, vt contra, vel praeter
propoſitum teſtatoris bona ipſius in pium vſum
conuertantur &c.*

Non enim pium eſt facere contra voluntatẽ
63 teſtatoris, ſed impium, & inhumanum, etiam
ſi fiat diſtributio in pios vſus, cum, & aliàs ne-
64 mo inuitus cogatur benefecere, *can. de iudeis
45. diſtinct. cap. ad fidem.* 23. *quaſt.* 5. & quilibet
in re ſua eſt moderator, & arbiter *l. in re man-
data. ff. mandat. l. ſed & ſi lege. §. conſuluit. ff. de
petit. hared.* Quod maximè procedit ſi diſpona-
tur per vltimam voluntatem, quia ea tunc nõ
65 aliàs, quàm lex venit ſeruanda. *vulgat. §. diſ-
ponat. Auth. de nupt. cap. tua nobis de teſtament.*
Et quantum operentur verba teſtamentorum
iam dedixi *in annotat. ad deciſ.* 16. *numer.* 23.
*verſ tamdiu contenditur de haereditate mortuo-
rum &c. part.* 3. *recent.*

Imo, ſi teſtator ordinauerit aliquid ad pias
66 cauſas fieri, id non poterit mutari in magis
pias, & perſpicuas cauſas, durum enim eſt ma-
67 nifeſtam teſtatoris voluntatem ſubuertere,
& benè animaduertit Rota *coram Reuerendiſſ.
Tarraconen. in cauſa* Pacen. *Collegij 1. Iul.* 1639.
§. Nec minus releuat. Vbi Rota reijcit articu-
lum illum, ex quo pars probare intendebat,
68 quod diſpoſitio pia relicta à teſtatore de con-
ſtruendo Collegio, melius erat, vt ea implica-
rerur ad maritandas tot pauperes puellas &c.
cum ibi allegatis.

Quinimò etiam voluntatem teſtatoris con-
69 tra piam cauſam ſeruare, id magnam habet
æquitatem, *vt concludit* Dec *in conſil.* 326 *nu-
mer.* 2. *ad fin verſic. quando praeciſè non conſtat,
quod teſtator cogitauerit de Monaſterio &c.* Ca-
ſtren. in conſil. 321. *ſub numer.* 1. *verſ. non obſtat
fauor piae cauſae &c. lib.* 2. Angel. *conſ.* 328 *nu-
mer.* 5. *verſ. nunc ad ſecundum de fauore piae cau-
ſae &c.* Pedroch. *in conſil.* 2. *num.* 100. *Cardin.*
Mantic. *de cõiectur. vltim volunt. d. lib.* 3. *cap.* 19.
num. 11. *verſ. teſtatoris voluntatem contra cauſã
piam ſeruare, magnam habet aequitatẽ &c.* Gra-
tian. *diſcept. forenſ. cap.* 757. *num.* 2. *verſ volun-
tas teſtatoris eſt ſeruanda ad vnguem, & praeciſè
etiam contra cauſam fauorabilem &c. tom.* 4.
Thor. *in ſumm. priuileg piar. cauſ. priuileg* 245.
§. 1. *verſ. voluntas teſtatoris praeciſè ſeruanda eſt,
etiam ſi contra piam cauſam tenderet &c.*

Nam & pium eſt voluntatem defuncti ſer-
uare, cum & magis iniquum, & durum ſit,
manifeſtam teſtatoris voluntatem ſubuertere,
70 quàm excluſis proximioribus in extraneos
bona deferre, vt ait *Dec. in conſil.* 11. *numer.* 20.
& 21. vbi inquit, quod in dubio fauendum
eſt teſtamento ad excluſionem filiorum, & ſe-
quitur *Card. Mantic. de cõiectur. vltim volunt.
lib.* 3. *titul.* 3. *numer.* 3. *in fin.* Cyriac. *controuerſ.
forenſ. cap.* 405. *à num.* 23. *verſ. etiam ad excluſio-
nem filiorum &c.* Grat. *conſil* 26. *num.* 30. *verſ.
Iudex. in dubio pro teſtamento debet pronuncia-
re etiam ad excluſionem filiorum &c.* & ſenſit
Rota coram R. P. D. Bichio *in cauſa Romana
ſucceſſionis 9. Maij* 1644. *§. Vltim. verſ in dubio
pronunciandum eſt pro validitate teſtamenti
etiam contra filium excluſum &c.* Violat enim
71 omnia iura pietatis, qui voluntatem defuncti
ſubuertit. *contra voluntatem. C. de teſtament.
manumiſſ.* Ac etiam peccatum mortale com-
mittit *can. vltima voluntas* 13. *quaſt.* 2. *cum alijs
adductis per Cephal. in conſil.* 429. *num.* 50. *verſ.
& etiam peccatum mortale committit &c.*

Inſuper libertas omnibus rebus fauorabi-
lior eſt. *l. libertas. ff de regul. iur.* Cum, & nihil
72 beatum ſit, ſi abſit libertas, & ſiquid optimũ
eſt inter mortales, libertas eſt, cum & *ſecun-*

dum

Digitized by Google

dium Ariſtotel. ſeruus non viuit. In æſtimabilis
inſuper res eſt libertas. l.non eſt. 176. ff.de re-
gul.iur. hinc eſt, quod præceptum teſtatoris,
ſi inducat ſpeciem ſeruitutis à legato, vel in-
ſtitutione reijci debet. l.Titio centum. §.Titio
centũ il 2.ff.de cõd.& demõſtr.& aduertit Rota
coram R.P.D.Carillo in cauſa Romana, ſeu Tu-
dertina educationis 1. Martij 1638. §. Non ob-
ſtat præceptum. verſ. quia vltra quod tale præ-
ceptum tamquam ſpeciebus ſeruitutis à legato, &
inſtitutione reijci debet &c. Inhibuit enim ibi
teſtator hæredi, ne vmquam habitationem
à certo loco poſſet relinquere, nec alibi ad ha-
bitandum ire &c.

Sat enim probaſſe, quod libertas omnium
73 rerum eſt fauorabilior, & tamen ea contra vo-
luntatem defuncti præſtãda minimè eſt. l.ſi cui
pure libertas in fin.princ.ff.ad Trebell.& d l.con-
tra voluntatẽ.C.de teſtam.manumiſſ.& l.ex fi-
deicommiſſo ff.de fideic. Vnde cõtra piã cauſam
reſpondit Raph.Fulgoſ.in conſ.46. nu.1. & latè
Pariſ.in conſ.74.num.10. & ſeq vol.3. & multi
alij &c. & multoties Rota, vt infra apparebit.

Quamobrem, quando conſtaret de clara, &
74 indubitata mente teſtantis, tunc non eſſet
locus interpretationi, quamuis adeſſet fauor
piæ cauſæ, cum hoc caſu dum voluntas deficit,
penitus ceſſat fauor piæ cauſæ, vt ſæpè dixi, In-
ſuper prædictus fauor quidem operatur, vt re-
75 licta ad pias cauſas valeant, non autem vt ex-
tendantur ex deductis per Pedroch.in d conſ.2.
num.99 qui latè materiam hanc tractãt; mul-
tis DD.citatis & à num.106 vſque ad 112.vbi
etiam ait. quod etiam in legato piæ cauſæ in-
trat regula text.in l.ſemper in obſcuris. ff. de re-
gul.iur & in l.nummis.3 ff.de legat.3. & sũt op-
tima verba text in cap ex parte 18 ext.de Cẽſib.
76 ibi, cum huiuſmodi vota gratuita fuerint ab ini-
tio, benignius ſunt à viris Eccleſiaſticis exigẽda,
ne tamquam exactores videantur lucris tempo-
ralibus inhiare &c.

Supradicta enim opinio, & verba fuerunt
77 relata, & peregregiè ponderata à Rota coram
bo.mem. Arguelles in d cauſa Romana Executio-
nis Laudi 14. Iunij 1647. § Quæ omnia magis.
verſ. fauor autem piæ cauſæ faciet &c. & iterum
in eadem cauſa corã eodẽ ſub die 17. Maij 1649.
§ Quia regula procedit in dubio &c. vbi decidi-
tur, cum quidam reliquiſſet loco pio penſio-
78 nes cuiuſdam domus exceptis apothecis, quę
erant ſub dicta domo, ſine dubio dictus locus
pius non poterat prætendere penſiones dicta-
rum apothecarum, dum expreſsè reluctabat
mens, & voluntas tàm clara diſponẽtis, & hoc
79 non obſtante magnis priuilegijs piæ cauſæ.

Quia ea ſunt intelligenda, quando concur-
rit mens, & voluntas diſponentis, ſecus ſi ex-
preſsè reſiſtat, & ſubditur id procedere, licet
inter dictas apothecas adeſſent etiam nonul-
80 læ remiſſæ, ſeu manſiones pro Rhedis reponẽ-
dis, quæ appellatione apothecæ ſecundum ali-
quos non veniunt, & id deducebatur ex diuer-
81 ſitate nominum, ex qua demonſtratur diuer-
ſitas rerum. l.ſi is idem. 7. C.de codicill. Seraph.
deciſ.1137.nu.3.verſ.ex diuerſitate arguitur &c.
ſanct mem. Gregor. XV. deciſ.555. num.8. verſ.
& ideo ex diuerſitate nominum, diuerſi erũt &c.
82 & quæ differunt nomine differunt ſubſtantia,
Ricciardus in rubric.ff.de bonor.poſſeſſ.num.4.

Et ideo, dum teſtator excepit à legato pio
83 apothecas, non verò manſiones illas pro rhe-
dis ſeruandis accomodatas (quas vulgò dici-
mus Remiſſas) conſequentia ex ſe venit, quod
illæ non compræhenſæ eſſent ſub nomine apo-
84 thecarum. Vnde ex prædicta exceptione, ſci-
licet detractis tamen apothecis dicebatur,
quod omnia alia membra, & pertinentiæ do-
mus ſub illo compræhenderentur, eò quia ex-
ceptio firmat regulam in contrarium. l.nam
quod liquida.4.ff.de penu legat cum ſimil. eſtque
vulgatum axioma.

Sicuti etiam eſt decantatum iuris elementũ,
quod relicta domo, niſi aliquid ſit exceptum,
85 ea quoque cenſentur relicta, quæ ipſi domui
annexa ſunt l.quod in rerum. §.ſi quis poteſt.&
l.planè § fin.ff de legat.1. l.cum fundus. ff.de le-
gat.2. l prædijs. §.balnea, & §.fin. ff. de legat.3.
l.Olimpico & ibi Paul.de Caſtro ff.de ſeruit.vrb.
præd. gloſ.in cap.fin.12.quæſt.2. latè Surd conſil.
86 207. num.1. & in terminis Apothecæ Anchar.
conſil.291.num 1. Alex conſil 204. num.2. lib.6.
Card. Mantic.de coniectur lib.7. titul.2. nu.37.
Mart.de ſucceſſ. legal part.4 quæſt 18. articul.1.
num.41. & dixit Rota coram R.P.D meo Bichio
in cauſa Florentina Hortus 4. Iulij 1642. §. Nec
dicendum verſ. ex quo vti vnitus. acceſſorius, &
deſtinatus &c.

Addebatur etiam, quod legatum latam re-
87 cipit interpretationem. l.in teſtamẽtis 12 ff de
regul.iur. Alex. conſil.204. numer.4. in fin. lib.6.
Maximè, vt dixi ſupra, cum ſit pium legatum,
88 & ideo eò faciliùs ſub legato domus apothe-
cas contineri ait Bertazol. conſil ciuil.87.nu.19.
Nam, & aliàs teſtamentum fauore piæ cauſæ
conditum etiam ambiguum pro ipſa ſolet in-
terpretari. l.ſunt perſonæ ff.de religion.& ſumpt.
funer. Imol.in cap. in præſentia. de probat. cum
alijs allegatis per Maſcard. de probationib. con-
cluſ.1171. numer.2.& 70. Tiraquell de priuileg.
99 piæ cauſ.priuileg.165.per tot. & ibi addentes, &
præſertim Thor. in verſ. hinc teſtamentum &c.
& nuper admiſit Rota coram R.P.D. Cerro in
cauſa Cathacen. Hæreditatis 28. Maij 1649. §. Et
prædicta tanto magis. verſ. teſtamentum etiam
ambiguum pro pia cauſa ſolet interpretari &c.

Verum enim verò contrarium in caſu præ-
dictæ deciſionis in cauſa Romana Executionis
Laudi 14. Iunij 1647. & 17. Maij 1649. coram
bo.me. Arguelles ſup. relat. num. Rota reſpon-
90 dit, nempe ſub appellatione apothecæ venire
remiſſas, & ſic penſiones earum non ſpectabãt
ad dictum locum pium, & hoc ex pluribus ra-
tionibus, ſed illa eſt, quæ facit ad propoſitum
91 noſtrum, quia benè conſtabat de mente teſta-
toris,

tòris, comprehendi remiſſas ſub appellatione
apothecarum, & hoc non ſolum ex vſu loquē-
di ipſius teſtatoris, eò quia dictas remiſſas pro
92 apothecis habebat, ſed etiam ex vſu vendi,
vt loquitur Card. Mantia, *de coniectur. vltim. vo-*
lunt. lib. 3. titul. 19. num. 4. verſ. nec debet, quia
aliquando eas locabat ad vſum Apothecarum.

Eſtque generalis regula, ad cognoſcendum,
quidnam contineatur in diſpoſitione Teſtato-
93 ris, vt id optimè percipiatur ex eius vſu, &
conſuetudine. *l. haeredes palam. 21. § ſi quid poſſ.*
ff. qui teſtament. fac. poſſ. l. ſi ſeruus plurium. 53.
§ fin & ibi Duaren ff. de legat. 1. l. ſi filiofamilias.
48. § fin ff de legat. 3. l. librorum 50. § quod autem
Caſſius ff eodem. l. nummis 73 ff. eodem. l. ſi cui an-
num. 14 ff de ann. legat l. vltima. ff de aliment.
& cibar. legat l. ſi quis 9 § item ſi quis 2. & l. ſeq.
ff de trit vin & oleo legat. l. ſi quando 31. l. pedi-
culis 34. § 1. & § Heraclas. l. ſi oxori. 41. ff. de aur.
& argent. legat. l. 3 § proinde. ff. de in rem verſ.
l. damnas eſt. 15. in fin. ff de vſu. & vſufruct. legat.
l. Seiæ. 20. § Tyranna ff de fund. inſtruct. l 3. §.
fin. l. Labeo 7. § ſeruus. l. quemadmodum. 12. ff de
ſuppellect. legat. l 3 § penultim. ff de penu. legat.
& benè probant DD. in allegatis iuribus, et
videatur Caſtren *in l. quo loco 20. § 1. in princ.*
ff de hered. inſtituend. Donell. in l. ita ſtipulatus
fuero. 109. num. 2. ff de verb. obligat Rota *coram*
ſanct. mem. Gregor XV. deciſ. 544. num. 10 & co-
ram Reuerendiſſ. Terraconen. *in cauſa Romana*
Legati 24. Maij 1642 § Secunda verſ vſus lo-
quendi multum operatur, imo multoties præfer-
tur propriæ ſignificationi vocabuli, & in inter-
pretandis legatis attenditur &c.

Nam vſus. et conſuetudo teſtatoris eſt tan-
94 tæ potentiæ, vt etiam verborum proprietati
præualeat. *text. eſt in d. l. cum filiofamilias. 48.*
§ fin & d. l. Labeo 7 § Seruus. l. 3. § fin. ff de
ſuppell legat. d. l. ſi ſeruus plurium 53 ff. de legat. 1.
d. l. haeredes palam 21. § 1. verſ ſed ſi notam ff qui
teſtament. fac. poſſ. l. eum de lanionis 18 § item ca-
cobos, ibi, non propriam verborum ſignificationem
ſcrutari. ff de fund. inſtruc. Cephal. *conſil. 306.*
num 18. verſ ſic ceſſaret. Mantic. *de coniectur.*
vltim. volunt. lib. 3. titul. 8. num. 10. verſ. nouiſſi-
mè tamen. & titul. 9. num. 1. Forcatul. *in ſua*
penu. Iuris Ciuilis cap. 8. ad fin. Rota *coram*
ſanct. mem. Gregor. XV. deciſ 257. nu. 10. verſ.
præterea. & deciſ 239. numer. 8. verſ. neque huic,
& num ſeq part. 7. recent. & corā R. P. D. Cer-
ro in d. cauſa Cathacen. Hæreditatis 28. Maij
1649. § Quartò denique. Vbi dicitur, quod te-
ſtatoris particularis loquendi vſus tollit omne
dubium, et operatur, vt teſtamentaria diſpo-
95 ſitio aliàs æquiuoca, et erronea, iuxta eius for-
mam omnimodam recipiat interpretationem,
ibique plura pleno calamo deducuntur. Et
ratio eſt, quia potior eſt finis, hoc eſt mens te-
ſtatoris, quàm quæ ſunt ad finem ordinata, vt
ſunt verba, quæ ſunt deſtinata ad ſignifican-
dam mentem, Quandoquidem verba pendent
à mente, nō mens à verbis, vt ſatis notum eſt.

Vnde perſiſtendo in caſu noſtro, de quo ſu-
pra *num. 78. & 90.* facilius, cum, et vſus, et cō-
ſuetudo teſtatoris, et ipſa quoque verborum
proprietas, quæ vult, vt ſub appellatione apo-
thecarum veniant etiam remiſſæ, ſub dicto le-
gato pio, nullatenus veniebant dictæ remiſſæ:
96 Quare dum non concurrit mens teſtatoris pa-
rum curamus de magnis piarum cauſarum
priuilegijs *vt dixit Rota coram bo. mem. Penia*
in cauſa Romana Subſtitutionis 1 Iulij 1598 eſt
inter eius à me impreſſas deciſ 552. num 6. verſ.
ſecus eſſet dicendum, quando adeſſent verba re-
ſtrictiua, quibus ſignificaretur teſtatorem eo ca-
ſu. et non aliter voluiſſe etc. et coram bon. me. Pi-
rouano deciſ. 721. num. 5 in fin. verſ ſecus quan-
do pia cauſa habet voluntatem Teſtatoris contra
ſe quia tunc etc. part. 2 recent. et coram Reueren-
diſſ. Terracinen. *in cauſa Fanen. Subſtitutionis*
27. Maij 1627. § Nec facit in contrarium fauor
piæ cauſæ, quia de contraria mente teſtatoris
apparet &c. Et benè fuit perpenſum *in d. Ro-*
mana Executionis 14. Iunij 1647. et 17. Maij
1649. coram bo mem. Arguelles.

In quibus etiam aſſeritur, quod nomine
apothecarum non ſolum ſignificantur illæ, quę
97 pro vendēdis mercibus, vel aliquo exercitio,
ſed etiam manſiones, quæ pro rebus ſeruan-
dis conſtruuntur; Apotheca namque (vt Am-
broſius Calepinus docet) qualibet cella dici-
98 tur, in qua aliquid reponitur, quod ſit repoſi-
torium, ſeu reconditorium, vel locus rebus,
quibuſuis ad tempus reponendis idoneus, *tra-*
dit Caluin in Lexic. iur. in verb Apotheca, vbi
hæc, et alia ad literam tranſcribit *ex Prateo,*
et prius Imperator *in l. ſi quis intra. 7. C. de bonis*
præſcript ibi *quidue in apothecis ſit repertum,*
99 et librorum etiam apothecam dixit I. C. *in*
l. quæſitum 12. § inſtructo autem fundo 34 ff de
fund. inſtruct. ibi *ſi quaſi apotheca librorum*
vtebatur Gratian. *diſcept. for. cap 927. numer. 5.*
ad num. 8.

Vbi, quod conſtitutio loquens de apothe-
100 cis, extenditur ad omnia ſimilia repoſitoria,
quæ locari ſolent reliqua videatur in prædi-
ctis deciſionibus, vbi etiam ſatis fit exceptio-
nibus oppoſitis per dictum locum pium, imo
contra eum optimè retorqueatur. Stat ergo
inconcuſſa concluſio ſupra firmata, adhoc vt
101 relicta ad pias cauſas debeantur conſtare eſt
opus, diſponentem ita determinatè voluiſſe
diſponere, quæ deliberata voluntas ſi probe-
tur abeſſe, nihil ponit in eſſe, et maxime in
diſpoſitionibus pijs, ex ſupra allegatis.

Verum quia opinio *Bart. in d. l. in teſtamento.*
ff de fideicommiſſ. libert. ſupra relata, et damna-
102 ta, vt conſtat *ſupra à num. 5.* volentis teſta-
mentum imperfectum ratione voluntatis va-
lere ad pias cauſas benigna interpretatione,
ſeu diſtinctione ſaluari poteſt, vt penitus non
ſit falſa, ſed partim vera ideoque iuridice ſic
aſſerere poſſumus, Quod quando voluntas te-
ſtatoris ad pias cauſas teſtantis, vel legantis
eſt

Digitized by Google

103 eſt imperfecta ratione totius diſpoſitionis,
ſed eſt perfecta reſpectu eius de quo agitur,
ſecundùm ius naturale, puta, quando teſtator
fecit pia aliqua legata, et vellet inſtituere hæ-
104 redem, morte præuentus, non potuit perfi-
cere teſtamentum, certè licet teſtamentum in
ſui integritate ſit imperfectum, ex quo ſecun-
105 dùm iuris regulas illud recipit ſuam perfe-
ctionem ab vltimo puncto, et ſyllaba conclu-
ſiua, vt dicam infra.

Tamen ſubſtinetur ex ſpecialitate, fauore ſci-
106 licet piæ cauſæ, in eo capite in quo teſtator
perfectè diſpoſuit, et ſic pro parte teſtatus, et
pro parte inteſtatus hoc caſu poterit decede-
re, vt latè deducā infra. Vnde in terminis præ-
dictis, et non in alijs, ſcilicet ſi mens teſtatoris
107 ægrotaret, vel voluntas eſſet imperfecta ra-
tione illius particularis diſpoſitionis &c. intel-
ligenda eſt opinio *Bart. in d.l. in teſtamento*, et
quot eum ſequuntur, et vide in ſeqq. cap.

ARGVMENTVM.

Voluntas imperfecta, et non deliberata, donec per diſpoſitionem ad ſuam eſſentiam non fuerit deducta, tamquam actus abortiuus non venit attendenda, Teſtator, ſi non ordinauerit certum quid fieri de ſuis bonis, vana erit eius ſimplex voluntas, cum voluntas imperfecta non dicatur voluntas, Homines multa dicunt, quæ ad perfectionem non deducunt.

Verbum, volo, iniunctum infinitiuo, vendere, donare, et ſimilibus, ſicuti in contractibus nō inducunt aliquam diſpoſitionem, nec aliquid ponunt in eſſe, ita quoque eſt in vltimis voluntatibus, veluti, volo relinquere, legare etc. cum bona diuerſitatis ratio non poſſit expendi, et reprobatur Bart. dum contrarium ſenſit, et à quo fuerit ipſe allucinatus.

Verbum, volo, importat voluntatem perfectam, ſi iungatur verbis executiuis actus perfecti, et completi, veluti, volo eſſe hæres, volo, quod Titius ſuccedat, reſtituat etc. Secus verò, ſi talia verba actus executionem non denotent, et ſolùm velleicitatem, et non voluntatem, veluti, volo eligere, volo inſtituere etc. Et referuntur nonnulli caſus, ex quibus nullatenus poſſunt inferri ad perfectam, et deliberatam voluntatem teſtantium ad pias cauſas.

SVMMARIVM.

108 *Voluntas dicitur imperfecta, ſi teſtator de ea fecerit minutam, & ante ſtipulationem, deceſſit.*
109 *Teſtator dum incœpit teſtari, ſi teſtamento non dum perfecto, deceſſerit, dicitur mori ab inteſtato.*
110 *Voluntas, quæ conſiſtit in fieri nullatenus venit attendenda.*
111 *Teſtamenti definitio traditur, & quamuis dicatur ſuperflua, tamen eſt falſum, & declara' vt num. 115. & 116.*
112 *Teſtamenti definitio redarguitur, dum in ea dicitur, voluntatis noſtræ, & deinde ſubditur fieri velit, cum ſatis fuiſſet alterum eorum ponere.*
113 *in Legibus omnino vitanda eſt ſuperfluitas.*
113 *in Definitionibus verba ſatis librata eſſe debent.*
115 *à Voluntate teſtatoris totum teſtamentum dependet.*
119 *Voluntate ab actis humanis dempta, omnes actiones eſſent indifferentes.*
117 *Teſtator, niſi ordinaret, quid poſt ſuam mortem eſſet faciendum de ſuo patrimonio, vana eſſet eius ſimplex voluntas.*
118 *Voluntas teſtatoris iſta eſt, non ſatis eſt dicere, & quomodo ſit dicendum.*
119 *Teſtator, ſi dicat inſtituere velle quatuor hæredes, ſi duos tantum inſtituat, iſti erunt hæredes.*
120. *Teſtator non ſufficit, vt dicat, ſe certum quid velle diſponere, niſi actu id diſponat & numer. 121. et 122.*
123 *Teſtator, dum aliquid dixit in principio teſtamenti, ſi non reperiatur id diſpoſuiſſe quid ſit dicendum. et num. 124.*
125 *ex Voluntate omni teſtatoris agi non poteſt ſed ex ea tantùm quæ tranſiuit in diſpoſitionē, & num. 126.*
127 *Tacitum etiam habetur pro expreſſo, quando in diſpoſitionem tranſiuit.*
128 *Voluntates teſtatorum, quamuis omnia iura ſtrepitent, vt ſeruentur, tamen id eſt verum, quando de ea apparet.*
129. *Voluntas, imperfecta non poteſt dici voluntas, cum careat ſua eſſentia.*
130. *Voluntas coniuncta cum poteſtate, humanis actibus eſſentiam dat.*
131 *Voluntas imperfecta dicitur abortiua:*
132 *Teſtes deponentes ſuper voluntate teſtatoris, neceſſariò quid debeant teſtari.*
Actus, niſi ſit concluſiuus non attenditur. numer. 132.
133 *Homines multa dicunt, quæ ad perfectionem non deducunt.*
Homines multoties contrarium dicunt quàm ſentiunt. num. 133.
134 *Facito, ut cunctis lingua videaris amicus, eſt prouerbium antiquum.*
135 *Verba dare, aliud eſt, & aliud diſponere.*
136 *Verbum, volo, iniunctum infinito, velutì volo relinquere, importat diſpoſitionem.*
Sed iſta eſt opinio Bart. damnata num. 139. et in hoc communiter reprehenditur. num. 142. et 158.
137 *Vltima voluntatis natura eſt pendere vſque ad mortem.*
138 *Verba, volo relinquere, cum habeant pendentiam à futuro euentu, conueniunt vltimæ voluntati.*
140 *in Cōtractibus, verba volo donare, emere &c. ſicuti non inducunt diſpoſitionem,*

141 *Ita*

141 *Ita etiam nec in vltimis voluntatibus, cum bona ratio diuerſitatis non poſſit aſſignari. & num. 157.*

143 *Bart. non bene guſtauit text. in l. Pamphilio. §. propoſitum ff. de legat. 3. & num. 159.*

144 *Verba, volo relinquere, prolata à teſtatore, quando, & ex quibus coniecturis, dicatur ex his diſpoſuiſſe,*

145 *Et quæ ſint iſtæ coniecturæ, & recenſentur vſque ad num. 151.*

152 *Teſtator, ſi conſtet habuiſſe animum deliberatum teſtandi, tunc per verba, volo relinquere, dicitur diſpoſuiſſe.*

153 *Verba, volo accipere in vxorem, denotant ſponſalia, non autem matrimonium.*

154 *Verba, volo accipere in vxorem, quando ſunt deliberatè prolata, iunctis coniecturis, importãt matrimonium. num 155.*

155 *Verbum, accipere, & ſimilia apta ſunt comprehendere omne tempus, ſic præteritum, præſens, & futurum.*

160 *Bart. fuit ingenij diuini, ſecundum Gramaticę.*

161 *Verba, volo inſtituere, reſpiciunt potentiam, & non actum,*
Et ſic non diſponunt, ſed destinant aliquid facere.

162 *à Verbo, volo, tanquam à fonte, & radice proueniunt omnes diſpoſitiones humanæ.*

163 *Verbum, volo, eſt informe. & destinatur ſecūdum naturam verbi, cui adiungitur. & num. 165. & 166.*

164 *Verbum, volo, ſi iungatur verbis obliquis importat fideicommiſſum, ſi verbis communibus, inſtitutionem.*

167 *Verbum, volo. ſi referatur ad factum grauati, veluti, volo, vt reſtituat &c. ſine dubio tunc inducit fideicommiſſum.*

168 *Verbum, volo, quando importet animum deliberatum, & quando præparationem.*

167 *Verbum, volo, ſi iungatur verbo adiectiuo ſignificanti rem ipſam.*
Et non expectanti poſt ſe, actum alterius voluntatis, importat perfectum conſenſum. numer. 168.

170 *Volo hanc rem, ſi quis dicat, ſtatim cenſetur eam eligiſſe.*
Volo eſſe hæres, ſi quis dicat, ſtatim præſumitur adiuiſſe hæreditatem.

171 *Volo hanc rem, ſi quis dicat, ſtatim cenſetur illam eligiſſe.*

172 *Hæres eſſe volo, ſi quis dicat ſtatim cenſetur adiuiſſe hæreditatem.*

173 *Hæreditatem adire volo, ex his verbis non colligitur animus adeundi hæreditatem.*

173 *à Fachin. controuerſ. iur. lib. 6. cap. 50. cauea, tur.*

175 *Volo eſſe hæres, ſi quis dicat, cenſetur adire hæreditatem, ſecus ſi dicat, volo adire, & videtur magna ſubtilitas.*

175 *Verba, nolo adire, vel non volo adire, non important repudiationem.*

176 *Verba, volo eſſe hæres, ſi adſint bona, licet non importent aditionem, non tamen —*
Verbum, volo, quoties habet adiunctum infinitiuum eſſe, ſemper diſponit.

177 *Infinitiuum, eſſe, ſi iungatur, verbo, volo, informat illud, præſenti actus eſſentia abſque expectatione alterius actus.*

178 *Verbum, volo, quoties adiungitur verbis executiuis ſemper diſponit.*
Verba, dari, reſtitui, ſolui, obuenire &c. ſunt executiua. num. 178.

179 *Verbum, ſuccedat, eſt executiuum.*

180 *Verba, hæc eſt voluntas mea, vt ſuccedat Hoſpitale, inducunt diſpoſitionem.*

181 *Verbum, volo, ſi iungatur infinitiuo ſignificanti actus initium, veluti. volo facere relinquere &c. quid ſignificet. & nu. 182. et 192.*

183 *Verbum, volo, quãdo denotet ſolum animi motum, ſeu affectum faciendi in futurum.*

184 *Volo inſtituere, adire &c. quando quis dicit non cenſetur ſtatim inſtituere, adire, & quare.*

185 *Verbum, volo, ſi non iungatur verbo non ſubſtantiuo ne quaquam diſponit.*

186 *Ratificatio, quando non inducatur per verba, eam importantia & num. 187.*

188 *Ratificandi animus, quando longe abeſt, non ſunt trahenda verba ad inducendam ratificationem. num. 189.*

190 *Ratificatio non inducitur, per verba ad alium finem prolata.*

191 *Aſſertio alicuius facti, intelligi poteſt de facto, & non de Iure.*

194 *Verbum, volo, eſt præſentis temporis, et reſoluitur in participium.*

195 *Verba, volo relinquere, idem ſonant, quàm volens ſum relinquere.*
Verba, volo relinquere, futurum reſpicit tempus.

196 *Caſus cuiuſdam refertur, qui deliberatam nõ habebat voluntatem ad diſponendum ad pias cauſas. & num. 197. et 201. et ſeq.*

198 *Teſtatoris verba dicta interroganti, an certum quid vellet relinquere* Signor ſi, fate voi, *nullatenus important legatum.*

199 *Legatum, ut dicatur relictum, non ſufficit ſimplex declaratio.*

200 *Legatum non dicitur relictum, ſi relinquatur in ſuſpenſo, ſub futura interrogantis uoluntate.*

202 *Ægroti in extremis exiſtentes, multoties præter uoluntatem, reſpondent interrogantibus, ut ſe liberent ab eis.*

203 *Interrogatus de re grauiſſima, ſi diuerſum reſpondeat, et nihil ſignificans, non præſumitur ſanæ mentis.*

205 *Infirmus ſi dicat,* io voglio far teſtamento, è voglio che Sempronio ſia herede, *non dicitur feciſſe teſtamentum, et quare nu. 206.*

207 *Verba*, io voglio far teſtamento, *non ſunt diſpoſitiua, ſed enunciatiua.*

208 *Sententia Angeli Epiſcopi Recanaten. de qua qua hic ualde redditur dubia, et quare num. 209. et 210.*

211 *Al-*

211 *Alexand. Raudin. deciſ.46. valde dubitatur, an poſſit ſubſiſtere, num.212. & quæritur ſaluari, num.213.*

214 *Matth. Brun. conſil.97.n.33.lib.1. toto Cœlo errauit.*

215 *Sine voluntate deliberata nihil ponitur in eſſe.*

216 *Bald. in conſil.74. lib.2. & in conſil. 221. eodem lib. dubium eſt, quomodo poſſint ſaluari, & num 218.*

218 *Animus deliberatus in vltimis voluntatibus, tamquam cauſa efficiens ſi non adſit, nihil ponitur in eſſe.*

219 *Animum deliberatum teſtandi, vt probent teſtes, quid requiratur.*

220 *in Animo ea, quæ conſiſtunt, aliter probari non poſſunt, quam per aſſertionem agentis.*

221 *Animum deliberatum alicuius non poſſumus agnoſcere, ſi verba nullatenus id ſuadeant.*

222 *Occidendi aliquem animum habere aliud eſt, & aliud habere animum deliberatum ad eum occidendum.*

CAPVT VI.

TEſtatoris voluntas ad pias cauſas diſponentis, duobus modis, aſſeri poteſt, quod ſit imperfecta imperfectione voluntatis incõpletæ, ſeu non deliberatæ, Vno namque modo, ſi teſtator animum habebat aliquid piè diſponendi, & ad id fortè inſtructionem, ſeu dicere velimus, minutam habebat, & inſuper vocari iuſſiſſet Notarium, præuẽtus tamen morte, nihil re ipſa diſpoſuit, & de hoc dicam infra cap.7. Alter verò modus eſt, ſi teſtator in-
109 cœperit facere teſtamentum, vel codicillum,
& quædam in eis piè diſpoſuit, ſed phræneſi, vel morte præuentus non potuit ſuam voluntatem totam ſignificare, & ſic teſtamento incompleto deceſſit, de qua imperfectione latè dicam infra in cap.9.

In præſenti enim capite plura præmittam circa voluntatem imperfectam, quæ conſiſtit
110 in fieri cum nullatenus ea attendatur, niſi
per diſpoſitionem ad ſuum eſſe deducatur, Noti enim iuris eſt, quod imperfecta diſpoſitio, nõ poſſit dici diſpoſitio, nec re vera poſſit nuncupari vltima voluntas, ſeu teſtamentum, cum ſecundùm illius definitionẽ traditam ab Vlpiano in *l teſtamentum. 1. ff. de teſtament.* nihil
111 aliud ſit teſtamentum, *Niſi voluntatis noſtræ*
iuſta ſententia, de eo, quod quis poſt mortem ſuam fieri velit, & quamuis iſta definitio, teſtamenti ab aliquibus oſcitanter quidem argua-
112 tur tamquam ſuperflua, dum in principio
dicitur (voluntatis noſtræ) & deinde in fine ſubditur (fieri velit.)

Satis enim ſecundùm eoſdem erat, ponere
113 alterum eorum, cum maximè in legibus vi-
tãdum veniat vitium ſuperfluitatis. *l.1 ff. quod met cauſ. l 3. in princip.* ibi, *nec fruſtra adijcitur, ff. de iureiur. l. 1. in fin. ff ad municip.* idq; multò cautius in definitionibus, quorum ſatis libra-
114 ta debent eſſe verba.

Nam reſpondetur nihil ſuperfluum in dicta definitione contineri, ſiquidem in principio
115 dicitur, (voluntatis noſtræ) vt deſignaretur
à noſtra voluntate, tamquam à Stella Polari, totum teſtamentum prouenire, nam de medio
116 dempta voluntate, omnis actus eſt indifferẽs
& faciunt quæ proximè dixi ſupra, ſubditur deinde in dicta definitione (quod fieri velit)
117 quia fruſtra facta eſſet diſpoſitio, niſi vellet
teſtator, quod poſt mortem ſuam de ſuo patrimonio aliquid fieret, & id ordinaret.

Voluntas enim parui eſt momenti, niſi trã-
118 ſeat in diſpoſitionem, nec ſatis eſt dicere,
Iſta eſt voluntas teſtatoris, ſed debet dici, *Iſta fuit voluntas, & diſpoſitio teſtatoris.* & bene id confirmatur *per text. in l. iubemus.* C. *de teſtam.* vbi ſcriptum habetur, quod cum teſtator vel-
119 let ſcribere plures hæredes, puta quatuor,
& hoc conſtabat, & tamen duos ſolum hæredes ſcripſit, dicitur ibi, ſolùm illos duos tantũ cenſeri inſtitutos.

Ad hoc etiam expendere intendo optimum
120 *textum in l. quidam cum filiusfamilias. ff. de*
hæred. inſtituend. vbi eſt caſus, quod teſtator volens ſuam hæreditatem peruenire ad filiumfamilias, ſed quod pater hæredis, nihil de ea habere poſſet, tractatu prius habito cum filiofamilias, hæredem inſtituit amicum dicti filijfamilias, aliter non rogando eum, vt reſtitue-
121 ret hæreditatem filiofamilias, vt teſtatoris
voluntas erat, hoc faciendo neſciretur à patre familias, decidit tamen ibi textus, filiumfamilias non poſſe ab hærede ſcripto petere fideicommiſſum, niſi probetur teſtatorem hoc diſpoſuiſſe expreſsè ſequendo ſuam fidem.

Itaque ſat non erit probare, quod in principio condendi teſtamentum teſtator dixerit,
122 ſe velle aliquid Titio relinquere, ſi id po-
ſtea non legatur in teſtamento, quia potuit dum conderet, mutare voluntatem. *l. ſi teſtamentum.* C. *de inſtit. & ſubſtit.* vbi ſi teſtator inſtituat hæredem ſecundùm conditiones in-
123 fraſcriptas, & nullas ſcribat conditiones, te-
net inſtitutio, & voluntas dicitur perfecta, ex qua ratione de qua ſupra, & videatur *Cravet. in conſil. 147. num. 6. verſ. dicitur imperfecta ratione voluntatis &c.* Menoch. *in conſil. 224. numer. 20. verſ. non adſcripſit illam ſubſtitutionem, quam adſcribere deſtinauerat, videtur illius deſtinationi penituiſſe &c.* & ſenſit Rota *coram bo. mem. Card.* Plato *in cauſa Viterbien. Cenſus 6. Aprilis 1590. impreſſ penes Cenc. de Cenſib. deciſ. 15. num. 5.*

Vbi habetur quod legatum factum pro do-
124 te Capellæ ſoluendum Capellanis nominã-
dis ab ipſo teſtatore, ſi accidat, quod teſtator poſtea eos non nominauerit, non tamen tale legatum efficitur caducum, quia perinde eſt, ac ſi teſtatorem penituiſſet ſibi reſeruaſſe talẽ

N nomi-

nominationem. *per text. 1. in l. penult. C. de inſtit. & ſubſtit. & in d. l. teſtamentum.* & deinde
fuit dictum *coram bon. mem. Card. Sacrato in causa Romana Hereditatis 17. Iunij 1611. §. Nec etiam obſtare. verſ. quia potuit teſtator dum conderet teſtamentum mutare voluntatem &c.*

Etiam hinc paſſim dicimus, non ex omni
voluntate teſtatoris agi poſſe, ſed ex ea, quæ
125 tranſiuit in diſpoſitionem, vnde non ſufficeret dicere, teſtatorem velle, niſi diſponat, & ex
126 teſtamento ſimiliter non agi, niſi expreſsè,
vel tacitè in eo diſpoſitum non ſit, nam & etiã
128 tacitum habetur pro expreſſo, quando in
diſpoſitionem tranſiuit.

Quantumuis enim clament iura, & ſtrepitẽt
128 Doctores, voluntatem defunctorum omnino
eſſe ſeruandam, tamen id intelligendum eſt,
quatenus tranſiuerit in diſpoſitionem, quia
talis imperfecta eſt, & voluntas imperfecta nõ
129 dicitur voluntas. *l. cum Syllanianum. C. de ijs, quib. vt indign. l. heredes. §. vltim. ff. de teſtament. §. ex eo autem ſolo. Inſtit. quib. mod. teſtam. infirm. l. quidam eũ filiusfamilias ff. de hered. inſtituend.*

Voluntas enim cõiuncta cum poteſtate hu-
130 manis actibus eſſentiam dat, vt dicunt Philoſophi debet eſſe concreta actui, qui perfici
debet, aliàs tantùm diſtat feciſſe, aut conce-
131 piſſe, quarum perfectum ab imperfecto. Alioquin dicitur voluntas abortiua. *l. ſi repetendi. C. de cõdit. ob cauſ. plenè* Riminald. *iun. conſ. 412. nu. 38. verſ. dicitur voluntas abortiua &c. lib. 4.* Decian. *conſil. 54. nu. 77. verſ. non ſufficit teſtatorem voluiſſe, niſi diſponat &c. lib. 2.* Honded. *conſil. 46. num. 36. verſ. voluntas, quæ non tranſiuit in diſpoſitionem non ſpectatur &c. lib. 2.* Cephal. *conſil. 656. num. 66. verſ. voluntas non tranſiuit in diſpoſitionem &c.* Magon *deciſ. Lucenſ. 82. num. 23. verſ. nuda cogitatio non attenditur, & non ex omni voluntate teſtatoris agitur, ſed ex ea, quæ tranſiuit in diſpoſitionem &c.*

Vtique, vt dixi, non ſufficit agenti ex teſtamento aſſerere, quod teſtator volebat aliquid
relinquere, aut diſponere, ſed opus eſt, vt doceat ipſum teſtatorem actualiter voluiſſe, vt
132 talis eius volũtas tranſiret in diſpoſitionem,
itaque teſtes ſuper hoc debent neceſſariò atteſtari, quod ita teſtator voluit perfectè, & deliberatè diſponere. *Bald. conſil. 12. num. 3. lib. 2. Card.* Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. lib. 12. titul. 16 nu 3. & perpendit* Rota *in cauſa Romana, ſeu Tudertina Educationis 11. Martij 1638. coram R. P. D.* Carillo. *§. Maximè quia. verſ. erat enim neceſſarium teſtes deponere, teſtatorem perfectè, & deliberatè voluiſſe ſic diſponere &c. & deinde coram R. P. D.* Cerro *in cauſa Senogallien. Bonorum 30. Maij 1644. §. Nec obſtat præterſio. verſ. erat enim neceſſarium teſtatorẽ actualiter, & deliberatè voluiſſe, & diſpoſuiſſe &c.* & iterum in eadem cauſa, *coram eodem ſub die 15. Maij 1645. §. Iuſtitia vero. verſ. opus eſt, vt ipſe teſtator actualiter, & deliberatè diſponat &c.*
Quare non ſufficit, ſi quis dicat, volo diſponere, relinquere, quia niſi actus ſit concluſiuus
133 non attenditur, homines enim multa dicũt,
quæ non perducunt ad effectum, vel ab ijs recedunt, & multoties contrarium dicunt, quàm
ſentiunt, & velint, *vt benè ratiocinatur* Crot. *in l. non ſolum. §. morte. num. 100. in fin. ff. de nou. oper. nunc.* & adduxit *Rota coram ſanct. mem.* Gregor. XV. *deciſ. 247. num. 18. verſ. ſæpè enim homines dicunt aliud, quàm velint &c.* & facit
134 antiquum illud peruerſum dictum, *ſic facito, vt cunctis lingua videaris amicus.* Vnde niſi
verba, vt dixi, tranſeant in diſpoſitionem ni-
135 hil releuant, quia aliud eſt verba dare, &
aliud diſponere, *vt in puncto aduertit Rota coram R. P. D.* Carillo *in cauſa Romana Domus 18. Nouemb. 1638. §. Vnde dum. verſ. ſi voluiſſet, potuiſſet condere teſtamentum &c.*

Miror tamen de radioſa illa iuris lucerna,
Bart. *in l. ſerui electione, ſub num. 4. ff. de legat. 1.*
138 vbi tenet, quod in vltimis voluntatibus verbum *volo*, iniunctum infinito, veluti, volo relinquere, ſufficiens ſit ad inducendam diſpo-
137 ſitionem, & hoc ea ratione, quia natura vltimæ diſpoſitionis eſt pendere vſque ad mortem. *l. 4. ff. de adimend. legat. & l. conſpiciuntur §. fin. ff. de leg. 1.* quare cum dicta verba volo re-
138 linquere, habeant quamdam pendentiam,
conueniunt illi actui, ideo &c. & ad hoc in
puncto allegat *textum in l. Pamphilio. § propoſitum. ff. de legat. 3.* & prædictam opinionem
Bart. ſingulariter defendit *Aretin. in l. gerit. ff. de acquir. hered. & latius Iaſ. in d. l. ſerui electione.* & quod in puncto iuris prædicta opinio
Bart. poſſit ſuſtineri dicit *Curt. iun. in conſil. 304. ſanctiſſimè vol. 3.*

Tamen quidquid perperam ſenſit Bartol.
139 abſque vlla dubitatione firmãdum eſt, quod
ſicuti in contractibus, verbum, *volo*, iniunctum
verbo infinito, veluti, volo vẽdere, donare, &c.
140 verba iſta diſpoſitionem aliquam non inducunt, nec aliquid diſponunt, *gloſ. in d. l. ſerui electione, in verb. poſſumus in princip.* & ibi Bald. *& Alex. ff. de legat. 1.* & faciunt text. *in l. Clodius Clodianus. 97. ff. de acquir. hered. & in l. fin. ff. qui teſtam. fac. poſſ.* Idem Bald. *in l. 1. num. 11. verſ. quæro pone. C. de confeſſ. & in l. in vendentis. num. 25. & 26.* & ibi Salicet. *nu. 10.* vbi ait, *quod ſic communiter tranſeunt Doctores. C. de contrahend. empt.* Molin. *de rit. nupt. lib. 1. compend. 20. num. 34. & ſeq.* Prat. *Lexic. Iur. in verb. volo,* Barboſ. *dictio 436. num. 14.* Piccard. *inſtitut. quib. mod. teſtam. infirm. §. 1. nu. 35* Mienſ. *de maioraſ. part. 1. quæſt. 48. num. 266.* Peregr. *in tractat. variar. titul de pact. num. 5. & 6.* & animaduertit *Rota coram Card.* Seraph. *deciſ. 1079. num. 3. verſ. verbum, volo, iunctum infinito in actibus inter viuos, non importat diſpoſitionẽ &c. & coram bon. mem. Buratt. deciſ. 199. nu. 5. verſ. quæ verba nihil diſponunt, prout ſi dixiſſet, ſe velle ſoluere &c.* & deinde *coram bon. mem. Arguellio in cauſa Vlixbonen. Nullitatis Profeſſionis 19. Ianuarij 1646. §. Octauo conſiderabunt*

Domini

Domini &c. verſ. verbum, volo, iniunctum alteri
verbo infinitiui temporis non importat diſpoſitio-
nem de præſenti &c.

Ita, nec quoque in vltimis voluntatibus, cũ
141 bona ratio diuerſitatis reddi non poſſit, ita
contra *Bart. in dicta l. ſerui electione*, tenuerunt
Imol. Caſtren. & Alexand. & alij, qui ferè om-
nes aſſerunt in hoc Bart. meritò reprehendi
142 communiter, & meminit *Menoch. de arbitr.*
Iudic. lib. 2. centur. 5. caſ. 496. nu. 23. verſ. ex qui-
bus conſtat erraſſe Bart. &c. & refert *Corn. So-*
cin. & alios, qui ineptè ſecuti ſunt *Bart.* allu-
cinatus quidem fuit *Bart. à textu in d. l. Pam-*
philio. §. propoſitum. ff. de legat. 3. cum ab eo, præ-
143 dicta l. nõ fuerit ſpeculata, nam ideo ibi, fuit
ſancitum, per verba, volo, vel vellem relinque-
re, prolata à teſtatore, fuiſſe inductam diſpo-
144 ſitionem, quia concurrebant plures conie-
cturæ, ex quibus patebat teſtatorem habuiſſe
deliberatam voluntatem ac ſi perfectè diſpo-
nendum.

In primis aderat ibi conuocatio amicorum,
145 vt probat text. ibidem in verbis, *acceſſitis*
amicis, ex qua conuocatione, apparet delibe-
ratio. *ſecundùm eundem Bart. in l. gerit. ff. de*
acquirend. hered. & in l. ſin. ff. de teſtament.

146 Secundò erat miles, & contubernalis ille,
cui prædicta fuerunt relicta, vt apparet ex
textu, ibi, *Caio contubernali dixiſſe, quod vellet*
ei relinquere prædia.

147 Tertiò erat teſtator infirmus, & prope mor-
tem, vt dicit text. ibi, *in vitæ diſcrimine cõſti-*
tutum.

148 Quartò interuenit ſcriptura facta ad inſtan-
tiam dicti Caij, cui relinquebantur prædia, vt
apparet ex tex. ibi, *in atteſtatione Caium Seium*
redegiſſe.

149 Quintò interuenit nedum geminata, ſed
etiam triplicata diſpoſitio teſtatoris, & primò
præambula quædam voluntas teſtantis, licet
non perfecta, quia dixit *velle relinquere Caio*
prædia, & interuenit ſtatim *nominatio* prædio-
150 rum diſtinctè, & acceſſit dictæ denominatio-
ni *ſcriptura* facta per illum Caium, quorum
verborum geminatio multum operatur, quia
demonſtrant iam enixam voluntatem. *vulgat.*
l. Baliſta. ff. ad Trebell. & l. ſi mulier. C. ad Vellei-
an. cum ſimil.

151 Sextò, & vltimò interuenit poſtea interro-
gatio ex parte dicti Caij ſcribentis erga dictũ
teſtatorem, ibi, *& ipſo teſtatore interrogato, an*
152 *ea dixiſſet.* Sicquè, quãdo ex coniecturis con-
ſtat, teſtatorem ex tunc habuiſſe animum de-
liberatum ad teſtandum, eo caſu verba, volo
facere hæredem, denotant voluntatem perfe-
ctam, ſicuti etiam in ſimili videmus, quod li-
cet verba illa, volo ducere, vel accipere te in
vxorem, vel in maritum, denotent ſponſalia,
153 et non matrimonium, quia ea verba non de-
notant diſpoſitionem de præſenti, ſed futuro,
vt conſtat *ex pluribus relatis per* Sanchez. *de*
matrimon. lib. 1. diſputat. 18. à num. 25. & nuper
alios referens Io: Angel. Boſſ. *in eodem tractat.*
cap. 3. num. 193. & ſeq. & ſenſit Rota *coram*
bon. mem Robuſter. *deciſ. 121. à num. 7. verſ. in-*
ducit enim ſponſalia de futuro &c. part. 1. diuerſ.
& coram bon. mem. Butatt. *deciſ. 713. num. 1. verſ.*
mi contento, & voglio pigliarui &c. & coram
Card. Veroſpio *deciſ. 124. num. 10. verſ. negaba-*
tur, quod poſſent ea verba ſatis eſſe pro delibera-
tione conſenſus præſentis &c. part. 7. recent.

154 Nihilominus quando dicta verba, volo ac-
cipere in vxorem ſunt deliberatè prolata, tunc
iunctis coniecturis, cum infinitiuum accipere,
et ſimile, ſit aptum ad omne tempus, præſens,
futurum, et etiam præteritum *ita gloſ. in l. ubi.*
5. §. ſtipulatio, in verb. daturum, & facturum. ff.
155 *de verb. obligat.* important matrimoniũ, quæ
autem ſint dictæ coniecturæ ad longum dedu-
xit *Rota d. deciſ. 121. à num. 22. & ſeq. part. 1. di-*
uerſ. & d. deciſ. 713. num. 2. verſ. prædicta opinio
non procedit, præcedentibus tractatu, & alijs con-
iecturis &c. & deciſ. 266. num. 3. verſ. iſta verba,
volo, & vis accipere in vxorem, poſſunt adaptari
ad contractum matrimonij ex adiunctis, & cir-
cumſtantijs &c. part. 5. diuerſ. alias poſt 2. tom.
conſil. Farinac. & deciſ. 74. num. 2. verſ. quando
hæc verba, volo accipere in vxorem, proferuntur
deliberatè, vt in apparatu matrimonij, vel ad in-
terrogationem alterius partis. tunc ſunt apta ad
inducẽdum perfectum contractũ matrimonij &c.
par. 4. recent. & iterum fuit animaduerſum *co-*
ram Card. Sacrato *in cauſa Romana Hæredita-*
tis 17. Iunij 1611. §. Vltim. verba, volo accipere
in virum iunctis circumſtantijs importãt matri-
monium &c. quæ deciſio loquitur in terminis
noſtris, nempe, quod verba, *volo facere hæredẽ,*
156 iunctis circumſtantijs de quibus ibi, impor-
tent veram inſtitutionem, eis tamen ceſſanti-
bus, & ſic regulariter loquendo non poteſt ſal-
uari nullo modo *d. doctrina Bart.* & vide infra
à num. 181.

Patet ergo ex ipſo textu *d. §. propoſitum* om-
nia ſupradicta ſpecialia conuenire, quę faciunt
diſpoſitionem illam valere, quæ quidem diſſẽ-
157 tiunt à ſimplici caſu, quare ſtat inconcuſſa
ſupra relata generalis concluſio, vt tam in
contractibus, quàm in vltimis voluntatibus,
158 verbum volo iniunctũ infinitiuo nihil diſpo-
nat. Iure ergo dixi *Bart.* fuiſſe allucinatum à
d. §. propoſitum, tantum per ipſum in tranſitu
159 guſtatum, & bene id ſedulo conſiderauit
Thom. Grammat. in ſuis conſil. ciuil. 54. ſub nu. 3.
verſ. non obſtat textus in d. §. propoſitum &c.
160 vbi ait ab eo §. fuiſſe deceptum diuinum in-
genium *Bartoli*, latè videatur etiam apud *Me-*
noch. de arbitrar. Iudic. dict. caſ. 496. à num. 35.
verſ. cæterum in eo verſatur dubitatio &c. vbi
ad longum videri poteſt. Et benè poſt *Fulgoſ.*
Caſtren. Socin. & alios animaduertit *D. Regens*
Capyc. Latr. deciſ. 140. num. 23. lib. 2. verba, vo-
161 lo inſtituere, reſpiciunt quidem potentiam,
ſed non actum, & ſic non diſponunt, ſed deſti-
nant aliquid facere, & vide infra *à num. 181.*

Cœterùm illud animaduertam, circa cele-
162 bre verbum, volo, à quo tamquam à fonte,
& radice proueniūt omnes diſpoſitiones, quod
ſi per ſe ſolùm conſideretur, nihil ponit in eſſe,
163 nam de ſui natura eſt informe, & determinatur,
ſecundùm naturam verbi adiuncti, vnde
non eſt directum, vel obliquum de ſe, ſed ra-
tione verbi adiuncti, quare ſi iungatur verbis
164 obliquis, importat fideicommiſſum, ſi verbis
directis, aut communibus directam ſubſtitu-
tionem, *ſecundùm doctrinam Bart. in l. apud
Aufidium num. 1. verſ. reſpondeo verbū volo &c.
ff. de opt. legat. & in l cunctos populos num. 3. C. de
Sum. TRINIT. & fid. Cathol.* & clarius in
l. verbis ciuilibus num. 5. verſ. prætetea ff. de vul-
165 *gar.* Vbi ait, verbum, volo, non eſſe directū,
vel obliquum, de ſe, niſi propter verbum ad-
iunctum, alios DD. ad hoc cumulat *Rota corā
bon. mem.* Vbaldo *in cauſa Bononien. Fideicom-
miſſi de Pretis. 17. Iunij* 1611. & deinde *coram
bon. mem.* Dunozetto *in cauſa Firmana Hære-
ditatis 16. Decemb.* 1620. *à me relata in part. 4.
recent. tom. 2. deciſ. 246. num. 42. verſ. exiſtima-
runt enim Domini verbum illud, volo, ex ſui pro-
prietate eſſe informe &c.*
166 Vnde quatenus multi DD. dicunt, per ver-
bum, volo, induci fideicommiſſum, vt conſtat
*ex pluribus relatis per Rotam coram bon. mem.
Card.* Panzirolo *in Romana fideicōmiſſi de Pan-
caldis 16. Februarij* 1640. *§. Nec viſum. verſ.
verbum, volo, inducit fideicommiſſum &c.* et ite-
rum *coram R. P. D.* Bichio *in cauſa Romana
Fideicōmiſſi de Spiritibus 22. Maij* 1643. *§. Quæ
comprehenſio. verſ. verbum, vult, eſt fideicommiſſi
inductiuum &c.* id tamen venit intelligēdum,
quatenus adiungatur verbis obliquis, et tunc
refertur ad fideicommiſſum, et id ſine dubio
167 procedit, ſi dictum verbum, volo, vel ſimilia
referantur ad factum grauati, veluti volo, vt
det, præſtet, reſtituat &c. *l. ſi ſeruus legatus 111.
§. qui margaritam. l. etiā 118. & l. & eo modo 121.
& l Lucius 116. in princip. & § fin. ff. de legat. 1.
l. eum quidam, 23. & l. vnum ex familia. 69. §. ſed
& ſi fundum & §. rogo. & l. cum filius. 78. §. pa-
ter. l. cum pater. 79. in princip. & §. rogo. & l. Ti-
tia ſeio. 89. §. Seia libertis. ff. de legat. 2. l. ſed. & ſi
ſic. 6. l. fideicommiſſa. 11. § hæc verba. l. Illicbus 12.
l. cum quis decedens. 35. §. pater. ff. eodem, cum
alijs pluribus relatis per* Bellon. *in tract. de Iure
accreſc. cap. 7. quæſt. 3. num. 189.*
Dilucidius tamen procedendo circa prædi-
ctum verbum, volo, perſiſtendo in terminis
168 noſtris, ſcilicet ad effectum cognoſcendi,
quando denotet animum deliberatum teſtan-
di, vel diſponendi, ſeu tantùm præparationem
animi, aut affectum ad diſponendum, vel teſtā-
dum, et hoc propter verba ei adiuncta, diſtin-
guendi erunt nonnulli caſus.
Primus ergo erit, ſi verbum, volo, iungatur
169 adiectiuo ſignificanti rem ipſam, itaque non
expectet ad ſui eſſentiam, actum alterius vo-
luntatis ipſius loquentis, vel cuiuſuis alterius,
veluti *volo Caium eſſe mihi hæredem, vel volo,
vt ſchedula manu mea ſcripta, & ad Titium
tranſmiſſa ſit meum teſtamentum, vel volo eſſe*
170 *hæredem*, et tunc cum iſta verba executio-
nem actus perfecti, et completi reſpiciant, Vn-
de Doctores vno ore concludunt, quod ver-
bum, volo, importet conſenſum, et voluntatē
perfectam, et ſtare diſpoſitiuè non autem enū-
171 ciatiuè, itaque ſi quis dicat, volo hanc rem,
ſtatim cenſetur illā elegiſſe, *vt per text. in l. Au-
fidium ff. de option. legat. tradit Menoch. de arbitr.
Iud. caſ. 496. num. 6. & 7. cum ibi allegatis.* Vnde
ſimiliter ſi quis dicat, volo eſſe hæres ſtatim
172 cenſetur adiuiſſe hæreditatem. *vt conſtat ex
leg. iam dubitari in fine. ff. de hæred. inſtituend.
Bart. in l. facta. §. ſi ſub conditione. num. 4. ff. ad
Trebell. & in l. gerit num. 10 verſ. inſtantibus ff.
de acquir. hæred.* cum alijs copioſè relatis *per
Card. Mantic. de coniectur. vltim. volunt. lib. 12.
titul. 11. num. 3.*
Vbi ait, licet ex his verbis, *volo adire hære-*
173 *ditatem*, non inducatur aditio, niſi ex alijs
coniecturis animus adeundi colligatur, tamen
ſi quis dixerit, *volo eſſe hæres*, cenſetur adire
hæreditatem, videatur etiam *Menoch. de præ-
ſumpt. lib. 4. præſumpt. 100. nu. 10. Maſcard. de
probation. concluſ. 41. à nu. 6. & ſeq. tom. 1. Fran-
ciſc. de Barry de Teſtament. lib 11. titul. 4. nu. 1.
verſ. adeo hæreditatē, vel accipio, agnoſco, quibus
verbis puris intelligitur adita hæreditas &c. &*
174 *num. 2.* monet, vt caueatur à *Fachin. contro-
uerſ. iur. lib. 6. cap. 50.* vbi ſequitur eos, qui te-
nent verbis illis, *volo adire hæreditatem*, cenſeri
aditam. Et vt animaduerto valde enim excā-
deſcit *ibi Fachine.* & ingenuè fatetur, ſe neſci-
re vnde veniat talis ſubtilitas, vt ſi quis dicat,
volo eſſe hæres, dicatur adita hæreditas, at ſi aſ-
ferat, *volo adire hæreditatem*, non cenſeatur
adita.
Inſuper nota, quod ſicuti per verba, *nolo
adire hæreditatem*, ea non cenſetur adita, ita è
175 contra per verba, nolo adire, vel non volo
adire, non cenſetur repudiata, vt voluit *gloſ. 1.
in l. qui ſeparatis. C. vnit. liber.* per text. *in l filij.
matrē. C. ad Tertull. vbi Iacob. Butrig. & ſequi-
tur* Bald. *in d. l. qui ſeparatis vbi Dec numer. 17.
verſ. prædictis non obſtantibus, & dicit commu-
nem*, & Curt. iun. *num. 17.* idem affirmat. Idem
voluit *gloſ. in l. 2. vbi Bart. & alij C. de iur. &
fact. ignorat.* Benedict. *in cap. Raynutius. in verbo
mortuo teſtatore il primo, num.* 360. Idem enim
operatur oppoſitum in oppoſito, quod propo-
ſitum in propoſito, *vt in puncto ratiocinatur*
Surd. *in conſil. 298. à num. 38. verſ. qui dicit nolo
adire &c. & num. 39.* loquitur in caſu noſtro,
vt qui dicit, *volo adire*, non fit hæres &c. *cum
ibi allegatis*, & videatur Rota *coram bon. mem.*
Pirouano *in cauſa Romana Hæreditatis 2. Iunij*
1623. *§. Quia fuit reſponſum.* Vbi dicitur, quod
ſi quis dicat, ſe *velle eſſe hæres, ſi aliqua bona
habeat*, quamuis iſta verba ſint ſuſpenſiua, nec
176 importent aditionem *l. cum qui. §. fin. ff. de
acquir.*

acquir. hæred. Bart. *in l. qui procuratorem. num. 1. ff. eod.* non tamen important repudiationem, & maximè quando aditio iam fuit facta, *& latius vt habetur in d. deciſione.*

Verùm perſiſtendo in terminis, quoties ver-
177 bum, volo, coniunctum eſt cum infinitiuo, eſſe, ſemper diſponit, quia infinitiuum eſſe, informat verbum, volo, præſenti eſſentia actus abſque expectatione alicuius alterius actus voluntatis propriæ vel alterius.

178 Quare idem erit affirmandum, quando ſimilibus verbis executiuis prædictum verbum, volo, reperiemus adiunctum, veluti, dari, ſolui, reſtitui, obuenire, deuenire, nam ſicuti prædicta verba important executionem actus, ſeu ſunt executiua, *vt per Alex. in l. 1. num. 7. ff. de pact. Bart. in l. Centurio. numer. 31. ff. de vulgar. Ruin. in conſil. 49. numer. 11. lib. 2.* et latius *per Sim. de Prat. de interpretat. vltim. volunt. lib. 2. interpretation. 3 dub. 2. ſolut. 3. num. 9.* Ita etiam volo dari, ſolui &c. Et idem eſt dicendum,
179 ſi teſtator dicat, *volo Titium ſuccedere, vel quod Titius ſuccedat,* nam & hoc verbum, *ſuccedat,* eſt executiuum, ſeu executionem actus denotat, prout diſcutit *Marcell. de Maur. allegat. 36.* vbi concludit verba prolata ab infirmo
180 exiſtenti in Hoſpitali, *Hæc eſt voluntas mea, vt poſt mortem meam ſuccedat Hoſpitale,* inducere diſpoſitionem, et alias, pro vt latius ibi habetur, et ſequitur *Marc. Anton. Genuenſ. in tract. practicab. Eccleſ. quæſt. 275. nu. 4. verſ. non omitto.* Vbi dicit, quod contrarium fuiſſet, ſi teſtator dixiſſet, *mea mens eſt velle inſtituere Hoſpitale,* ſed cum dixiſſet, ſuccedat Hoſpitale dicitur diſpoſitio valida, cum non habeat tractum de futuro &c. vt ſupra dixi.

Secundus caſus eſt, ſi verbum, *volo,* iungatur
181 infinitiuo nõ ſignificanti rem, aut eſſentiam, nec actus executionem denotanti, ſed potius ipſius actus initium, et inchoationem, ſine di-
182 cere velimus, voluntaté propenſam aliquid agendi in futurum, quemadmodum ſi quis dicat *Volo inſtituere, volo facere hæredem, volo relinquere, volo eligere, volo adire, & ſimilia,* & hoc caſu, verbum, *volo,* vt iam tetigi *ſupra à num. 39.* & ceſſantibus coniecturis, de quibus pariter *ſupra à num. 143.* non denotat volun-
183 tatem de præſenti, nec ſtat diſpoſitiuè, ſed tantùm enunciatiuè, denotatque ſolùm animi motum, ſeu affectum faciendi in futurum, *iuxta gloſ. in leg. ſerui electione in principio. ff. de legat. 1. cũ alijs à me copioſè relatis ſupra nu. 140.* et hanc eſſe communem Doctorum opinionẽ teſtantur Card. *Mantic. de coniectur. vltim. volunt. lib. 12. titul. 11 num. 1. & Menoch. de arbitrar. Iud. d. caſ. 496. num. 18. & 20.* et idem *in conſil. 750. num. 6.* Socin. iun. *conſil. 179. nu. 66. & 74. vol. 2.* Simon. de Prat *in tractat. de interpret. vlt. volunt. lib. 2. interpret. 1. dub. 2. ſolut. 1. num. 33. vbi alios habes, vide D. Regens* Hect. Capyc. Latr. *deciſ. 140. num. 23. verſ. illa verba, volo inſtituere reſpiciunt potentiam, non dicitur diſpoſitio facta, ſed quam deſtinauerat facere &c. cum ibi allegatis lib. 2.* et dixit *Rota coram bon. mem.* Card. Sacrato *in d. Romana hæreditatis 17. Iunij 1611. §. Minus facit. verſ. teſtatorem dixiſſe volo facere hæredem vxorem meam, quæ verba volo facere regulariter denotant voluntatem imperfectam &c.*

184 Quare dum quis dicit, *volo inſtituere, volo adire, volo eligere,* non cenſetur ſtatim inſtituiſſe, audiuiſſe, eligiſſe &c. eò quod verbum, volo, adiunctum infinitiuo, quale non eſt ſubſtãtiuum, ſeu verbi ſubſtantiui, nullatenus diſpo-
185 nit, ſed dumtaxat primum animi motum denotat, vt benè conſiderauit *Rota coram bon. mem.* Vrgellen. *deciſ. 17. num. 11. & 12. verſ. aut fit mentio de voluntate determinanda per actum alterius voluntatis, & tunc verbum, volo, non diſponit &c.* et iterum fuit dictum *in deciſ. 478. num. 1. verſ. cum verba illa intendant adire, ſuſpenſionem quamdam habeant, vt de ſimilibus verbis volo adire &c. part. 5. recent. tom. 2. & coram Reuerendiſſ.* D. Dunozetto *Decano in cauſa Rauennaten. Emphyteuſis 19. Ianuarij 1646. §. Minus prodeſt. verſ. verba volo eligere non diſponunt, ſed actum futurum enunciant, vt de verbis, volo hæreditatem adire &c. & coram bon. mem.* Arguellio *in cauſa Vlixbonen. Nullitatis Profeſſionis 29. Ianuarij 1646. §. Octauo conſiderabant,* ibi, *non importat diſpoſitionem de præſenti, ſed voluntatem propenſam id agendi in futurum &c.*

Verum quamuis caſus relatus in dicta deciſione videatur contrariari primo capiti præ-
186 ſentis noſtræ diſtinctionis, dicitur enim in dicta deciſ. cum quædam Monialis animi maxima perturbatione commota, et quaſi deſperata emiſerit profeſſionem per violentiam, ac
187 deinde emiſſa profeſſione dixerit, quod licet Monialis non eſſet, adhuc Monialis eſſe volebat, per quæ verba fuit dictum non fuiſſe inductam ratificationem, ex ibi allegatis.

Sed ſecundùm terminos noſtros de quibus
188 in primo caſu, cum adſit prædictum verbum, eſſe, quod denotat ſubſtantiam, videretur eſſe inductam ratificationem, ex his, quæ ibi dixi. Tamen reſpõderat, quod in caſu prædictæ deciſionis multa concurrebant, quæ apertè demonſtrabant ratificandi animum longè erat à tali actu, et quod magis ſtringit, prædicta ver-
189 ba non fuerunt à dicta Moniali prolata in actu determinato ad emittendam profeſſionẽ, ſeu ratificationem, ſed ad alium finem, nempè
190 ad deſiſtendum à lite, ideoque non poterant deſeruire ad inducẽdam ratificationem. *iuxta text. in l. Diuus. 25. ff. de milit. teſtam. & ibi Gotiſfred. litera K. l. tale pactum. 41. & ibi Bart. numer. 3. Caſtren. numer 8 ff. de pact. l. quid venditor. 8. ff. de ædilit. edict. l. Arrianus. 47 ff. de act. & obligat. & l. quidquid aſtringendæ 99. ibi, quidquid aſtringendæ obligationis eſt, id niſi palam verbis exprimatur omiſſum intelligendum eſt. ff. de verb. oblig.* et ibidem Scribentes, et non

eſſet nouum affirmare, quod aſſertiones factæ
ab aliquo ſuper actibus ab eo geſtis, intelligi
191 poſſunt de facto, non autem de Iure *ex allegatis à Rota coram R.P.D.* Bichio *in cauſa Romana, ſeu Velitern. Affictus* 13. *Martij* 1652. *§. Memoriale &c. & coram Reuerendiſſ.* Terraconen. *in cauſa Meleuitana Nullitatis Profeſſionis* 13. *Ianuarij* 1653. *§ Nec aliquo uit. verſ. d. aſſertio intelligi poteſt de facto, non autem de iure &c.*

Sed perſiſtendo in caſu noſtro, quando ſcilicet, verbum, *volo*, iniunctum eſt verbis de-
192 notantibus actus initium, ſeu voluntatem propenſam aliquid faciendi, veluti, *volo relinquere, legare &c.* vt ex hoc non dicatur teſtator reliquiſſe, legaſſe &c. et id corroborari poteſt ea ratione, quia verbum, *volo*, iniunctum
193 ſimilibus infinitis, importat actū voluntatis determinandum, et perficiendum per alterū actum voluntatis, et ſic non poteſt conſiderari perfectio, quis enim dicendo, *volo relinquere*, reſoluitur ac ſi dixiſſet, volens ſum, quia ver-
194 bum, volo, præſentis temporis reſoluitur in participium, et verbum eiuſdem temporis *iuxta Bald. in l. verbum volo. C. de fideicommiſſ.* et ob id, idem eſt dicere, *volo relinquere*, quod
195 volens ſum relinquere, atque ita futurum reſpicit, Vnde dicens, *volo relinquere*, vel *volo eligere*, enunciat in futurum, ſe id velle, et cōſiderauit *Rota coram R. P. D.* Cerro *in cauſa Senogalien. Bonorum* 30. *Maij* 1644. *§. Nec obſtat*, ibi, *erat contentus relinquere; quæ verba cum expectent poſt ſe complementum diſpoſitionis actus remanet ſimplex præparatio, ſine effectu perfectæ diſpoſitionis &c.*

Fuit enim deciſum in prædicta cauſa cum quidam Confeſſarius ægroti ad inſtantiam cō-
196 ſanguineorum illius interrogaſſet dictum ægrotum morti proximum, an vellet legatum relinquere ſcutorum mille pro erigenda Collegiata in quodam loco, qui reſpondet, *Padre sì*, quo reſponſo habito, agnoſcentes dicti cōſanguinei ijdem ſcuta mille non ſufficere, pro
197 perficiendo opere, curarunt, vt Confeſſarius iterum interrogaret ægrotum, an vellet pro erectione dictæ Collegiatæ relinquere certum prædium, et cum reſpōdiſſet, *Padre sì fate voi*, et in hoc caſu Rota reſpondit, quod dicta verba nullatenus important legatum, quia non
198 continent diſpoſitionem perfectam, vt opus eſſet, ſed ſimplicem declarationem, quod erat contentus relinquere, et præſertim cum dicta
199 verba ſonent, quod negotium immittebatur ipſi Confeſſario interroganti, ibi, *fate voi*.

Vnde ægrotus non fecit legatum, ſed declarauit ſe contentum, quod Confeſſarius ipſe ad ſui libitum diſponeret, quod valde diſtat à le-
200 gato, pro cuius perfectione opus eſt, quod ipſe teſtator actualiter, et deliberatè diſponat, nec ſufficit, quod illud relinquat in ſuſpenſo ſub futura interrogantis voluntate. Et vlterius ad detegendam imperfectionem dicti le-
201 gati, ponderabatur, quod Confeſſarius dictam imperfectionē agnoſcens, ſubdit, *Signor Pietro non tocca à me à diſporre della robba voſtra*, Ægrotus verò reſponſum dedit, *e ſopere à zappare*, quibus articulatis, illinc ad modicū tempus expirauit.

Quare nec Confeſſario voluit aptè reſpondere, ſicque vnum de duobus elicitur, et quidem neceſſariò, vel quod non habebat ipſe
202 perfectam voluntatem ſic diſponendi, et ita reſpondit ad euitandas interrogationes adſtātium, vel ipſe non erat amplius ſanæ mentis, dum interroganti ſuper vna re grauiſſima, reſpondit de re, ad rem non faciente, et nihil
203 prorſus ſignificante, *& aliàs pro vt latius in d. deciſione, quæ amplè fuit deinde confirmata coram eodem* R.P.D. Cerro *in eadem cauſa Senogalien, Bonorum* 15. *Maij* 1645.

Conſtat ergo, quando teſtator aliquid exprimit, per verba, quæ denotant ſolum animi motum, et ad ſui eſſentiam actum alterius vo-
204 luntatis ipſius loquentis expectant, tunc nullatenus poteſt dici, inducta aliqua diſpoſitio, Hinc etiam eſt ſi quis infirmus dixiſſet,
205 *Io voglio far teſtamento, & voglio che Sempronio ſia mio herede*, non dici feciſſe teſtamētum, *ait Menoch. de arbitr. d. caſ. 496. num. 22. in fin.*

Nam verba illa, *voglio che Sempronio ſia mio herede*, licet ſecundùm ſe inducant diſpoſitionem, et importent voluntatem de præſenti
206 perfectam, vt dixi ſuperius in primo capite, tamen quia à verbis præcedentibus, *voglio far teſtamento*, regulantur, et per ſe non ſtant,
207 ideo non ſtant diſpoſitiuè, ſed enunciatiuè ſicut præcedentia, *vt benè deducit Socin. iun. conſil.* 120. *vol.* 2. Ex ſupradictis ſatis, ſi benè perpendamus redditur dubia deciſio Angeli Epiſcopi Recanaten. et Maceraten. inſerta in-
208 ter conſilia diuerſorum vltimarum voluntatum *part.* 1. *conſil* 55. qui diffinitiuè reſpondit, quamdam Margaritucciam rectè fuiſſe teſtatā dum protuliſſet hæc verba. (*Io voglio far te-*
209 *ſtamento, e voglio laſciar lo mio, che ſia dato per l'amor di DIO, e per l'anima mia à chi pare à me, & quando torno dalla Torre di Palma lo farreggio*) ex his enim verbis non colligitur aliquo modo deliberata voluntas ipſius teſta-
210 tricis, quod voluerit tunc teſtari, vt benè patet ex iam deductis.

Pariter quoque non parum dubitandum
211 eſt de deciſione *Alexand. Raud. in deciſ.* 46. vbi vult, quod mulier quædam nominata Thomaſina, poterat petere bona cuiuſdam ſui mariti, qui vindicatus ab ipſa à ſeruitutis iugo, in quo à Turcis detinebatur, cum ſæpius
212 inſtaſſet, vt ad eum adduceretur Scriba cōdendi cauſa teſtamentum, in quo volebat omnia ſua bona remunerationis cauſa prædictæ Thomaſinæ relinquere, ex hac luce, antequā Notarius perueniſſet, fuit ſubtractus. Prædicta tamen deciſio Raud. poterit tamen ſalua-
213 ri, ex multis circumſtantijs tum pietatis, et

loci,

loci, tùm temporis, cauſæ et perſonarum, de
quibus apud eum in facti ſpecie videri poteſt.

Saluari tamen non poterit, quia toto erra-
uit Cœlo, *Matth Brun conſil* 87. *num.* 33. *lib.* 1.
dum ibi concludit per verba enunciatiua de
214 futuro induci diſpoſitionem ad fauorem piæ
cauſæ, & ratio eſt clara, quare dicta opinio
ſaluari non poteſt, nam defectus eſt in ſubſtan-
tia, cum non adſit deliberata voluntas, ſine
214 qua nihil ponitur in eſſe.

Cum ſupradictis poni etiam poteſt *Bald. in
conſil.* 74. *Quidam Rhanbanus lib.* 2. vbi ſi eſſet
aliquis interrogatus, *quos volebat eſſe ſuos ha-
redes*, reſpondeat. *Carthuſianos*, per hæc ver-
ba, conſuluit *Bald.* fuiſſe inductam diſpoſitio-
nem ad illorum fauorem, ſaltem per viam fi-
216 deicommiſſi, *& in conſil.* 221. *eod. volum.* dicit,
quod verba iſta ad interrogationem prolata,
vellem, quod bona mea potius haberent pauperes,
217 *quam attinentes*, inducerent diſpoſitionem,
ſi legitimè probarentur. Verum an poſſint
ſaluari prædicta conſilia, benè patet ex ſupra-
dictis, atque hæc ſufficiant circa celebre, ver-
bum, volo,

Animus enim deliberatus in prædictis ter-
218 minis, tamquam cauſa efficiens, ſi non ap-
pareat nihil fit, qui tamen non probatur, licet
teſtes dixerint, quod teſtator eum habebat,
niſi reddant aliquam rationem, quæ reſultet
219 ex verbis teſtatoris id neceſſariò inferenti-
bus, vel alijs ſignis, et actibus extrinſecis, ex
quibus colligi poſſit teſtatorem prædictũ ani-
mum habuiſſe teſtandi, cum animus de quo
ipſi deponũt, ſit quid latens & occultum eſtq;
220 firma cõcluſio, quod ea quæ conſiſtũt in ani-
mo aliter probari non poſſe, quam per aſſer-
tionem propriam agentis, vt inquit *gloſ. in l. it.
qui § diuus. in verb. ſermonibus*, quam ibidem
ſequuntur *Bart. & Bald. ff. de tutor. et curat.
datis ab his. gloſ. in § alia. Inſtit. de action. cum
alijs allegatis per* Menoch. *conſil* 385. *num* 12.
*uerſ. ratio uera, & concludens eſt, quia ea, quæ
conſiſtunt in animo &c. & per* Altograd. *con-
ſil* 5. *num.* 12. *uerſ. quæ conſiſtunt in animo ali-
ter probari non poſſe, niſi per aſſertionem agen-
tis &c.* Rota *coram bon mem.* Merlino *dec.* 194.
numer. 29. *uerſ. animus alioquin latitans melius
detegi non poteſt, quam &c. et coram bon. mem.*
Motmanno *deciſ.* 297 *num* 4. *uerſ. quæ in ani-
mo conſiſtunt, nemo uerius &c. part.* 6. *recent. &
coram R. P. D.* Bichio *in cauſa Auguſtana
Decimarum* 27. *Iunij* 1639. *§. Et accedit. uerſ.
animus excluditur ex dicta declaratione &c. cũ
ibi allegatis.*

Quare niſi verba prolata à teſtatore, quod
velit aliquid alicui relinquere, neceſſariò in-
221 ferant eius animum deliberatum, quod in-
tendit id facere, non poſſumus aſſerere, quod
id deliberatè voluerit, *ut benè animaduertit*
Cancer. *uar. reſolut. part.* 1. *reſolut.* 4. *ſub nu.* 76.
*uerſ. dictus animus teſtandi non probatur, licet
teſtes dixerint, quod habebat teſtator animum
teſtandi, niſi reſultet ex uerbis teſtatoris &c.*
Magnum enim diſcrimẽ verſatur inter animũ
ſimpliciter, et animũ deliberatum. Vnde aliud
quidem eſt habere animũ ocidẽdi, & aliud ha-
222 bere animum deliberatũ occidendi, vt rectè
declarat *Ægid Boſſ in prax. titul. de homicid.
num.* 3. *uerſ. ſi non eſt animus deliberatus &c. cũ
ibi allegatis adde* Surd. *conſil.* 33. *num.* 4. *uerſ. in-
ter ſe differunt animus occidendi, et animus deli-
beratus &c. et conſil.* 40. *num.* 29. *uerſ. aliud eſt
habere animum occidendi, et aliud habere animũ
deliberatum occidendi &c. quæ conſilia Surd.
ſecuta eſt* Rota *coram bon. mem.* Merlino *deciſ.*
251. *num.* 10 *uerſ. magnum diſcrimen eſt inter
animum ſimpliciter, et animum deliberatũ &c.
part.* 6. *recent. inter eius impreſſ. eſt deciſ.* 392.
num. 10. Quare ſic concludi poteſt in caſu no-
223 ſtro, quod magnum eſt diſcrimen, quod te-
ſtes deponant, de animo teſtatoris ſimplici-
ter, vel de animo deliberato relinquendi, vt
conſtat abundè ex ſupra relatis.

ARGVMENTVM.

Defectus publicationis, et ſtipulationis teſtamẽ-
ti, quando arguat ipſum teſtamentum eſſe in-
ualidum ratione ſolemnitatis, et quando ra-
tione voluntatis, ita vt iſto caſu nec valeat,
quamuis teſtamentum ſit conditum ad pias
cauſas.

Teſtator, quando declarauit ſuam voluntatem
per verba diſpoſitiua declaratoria, ſeu expli-
cauit, quod diſponere intendebat, et petijt, vt
vocaretur Notarius, et antequam accedat,
vel perficiat, moriatur teſtator, tunc illa eſt
diſpoſitio imperfecta ratione voluntatis.

Teſtator, ſi ſuam voluntatem propalauerit, et
iuſſit, vt accederet Notarius, quo peruento, id
diſtulit in aliud tempus, ſi interim moriatur
teſtator, an eius propalata voluntas, poſſit di-
ci perfecta. Plura deducuntur circa famige-
ratum conſil. 119. Oldrad. et rota difficultas,
vt illud intret, ſtat ad indagandum, vtrum
in caſu illius conſilij, teſtamentum illud ſit
imperfectum ratione voluntatis, vel ſolemni-
tatis,

Ex tractatu non bene infertur ad concluſionem,
Velleitas aliud eſt, et aliud voluntas, Teſtator
adhibendo Notarium, vt redigat in publicam
formam teſtamentum, tunc quantumuis de-
clarauerit ſuam voluntatem, quomodo teſtari
intendebat, tamen ſi ante ſtipulationem mo-
riatur, nihil fit, cum teſtator non habuerit ſuã
voluntatem pro perfecta.

SVMMARIVM.

224 *Teſtator, ſi piè teſtari intendat, ſed id non
diſponat nihil agit.*

225 *Actus ſi peccet ex defectu deliberatæ volun-
tatis, in vanum quæritur de eius ſubſiſtentia.
Voluntas abortiua non attenditur.*

226 *Te-*

226 Teſtator, ſi ordinauerit ſuam voluntatem & iuſſit, vt vocaretur Notarius, et teſtes et antequam conuocarentur deceſſit,
Quid inde, ſi eſſemus in caſu piæ diſpoſitionis. et num. 229.

227 Teſtator quando dicatur potius ſe præparaſſe ad teſtandum, quàm actu teſtamentum condidiſſe.

228 Teſtator quando videatur complementum ſuæ voluntatis, ſuſpendiſſe, vſque ad ſtipulationē Notarij.

229 Teſtator piè diſponens, ſi vt intendebat, non valuit, vt Notarius teſtamentum ſtipularetur, iſta quæ imperfectio ſit.

230 Notarius, ſi voluntatem teſtatoris in ſcripturam redegit, quare omnino recitatio neceſſaria ſit.

231 Notarius, dum in ſcripturam redigit voluntatem teſtantis, totum illud tempus ante ſtipulationem teſtator habet liberum ad addendum, minuendum &c.

232 Teſtatores inter legendum teſtamentum per Notarium ſæpe pleraque mutant. et nu. 272.

233 Voluntas teſtatoris non poteſt dici plena, dum etiam aliquid addere, vel minuere poteſt.

234 Publicationis, et ſtipulationis teſtamenti defectus, cum ſit iuris poſitiui, non attenditur in teſtamento pio.
Stipulatio, et publicatio teſtamenti non eſt neceſſaria, cum illud poſſit fieri ſine ſcriptura.

235 Actus non poteſt dici perfectus, dum ſupereſt aliquid agendi.

236 Linea dum conſtat eſſe vſque ad vltimum punctum ducta, dicitur perfecta.

237 Teſtator, quando declarauit ſuam voluntatem, et voluit, quod ea expediretur per Notarium, quo animo cenſeatur facta dicta declaratio.

238 Verborum nuda, et ſimplex enunciatio non ſufficit ad teſtandum, nec ad pias cauſas, cum deliberata voluntas requiratur.

239 Diſpoſitio, ſi non ſit concluſiua nullatenus attenditur.

240 Oldrad. in conſil. 119. in quo caſu loquatur, refertur. et num. 241.

242 Præparatio ad teſtandum non poteſt dici teſtamentum, quantumuis illud eſſet pium. et num. 246. 256. et 258.

243 Teſtator ſi pium ordinauerit teſtamentum, et poſtea dixit, quod ſibi placebat, et addit, quod volebat adhibere Notarium, et id differre vſq; ad veſperas,

244 Dato, quod ante dictum tempus moriatur, tale teſtamentum non ſubſtinetur.

245 Teſtator, ſi propalauerit ſuam voluntatem, et volebat eam ſtipulari per Notarium, et id diſtulit in aliud tempus, quod ſignum id ſit.

247 Notarium quemdam, ſi teſtator iubeat vocari pro ſtipulando eius teſtamento.
Et illo accendente, & redeunte ſemper diſtulit, dicendum non eſt deliberatè velle teſtari. & num. 282.

284 Teſtator, ſi dicat, velle inſtituere Hoſpitale, dum conſtat, de tali voluntate velle conficere inſtrumentum publicum, ſi ante moriatur, nihil ſit. & num. 249.

252 Teſtator, quando vocat Notarium, vt ſuam voluntatem ſcribat. quid ex hoc inferatur.

253 Teſtamentum ad pias cauſas, quando dicitur nullū ex defectu publicationis, & ſtipulationis.

254 Oldrad. conſil. 119. eſt ſatis famigeratum, & perpetuo menti retinendum.

257 Teſtator, quando conſtat, quod in ſcriptis voluit teſtari, quo caſu dicitur perfectum tale teſtamentum.

260 ab Oldrad conſil. 119. quantumuis ſic famigerato, nonnulli DD. receſſerunt.

261 Teſtatoris voluntas de qua in conſil. Oldrad. 119. an poſſit dici deliberata. & num. 262.

263 Teſtamentū de quo in caſu d. conſ. 119 Oldrad. an dicatur nullum ex defectu ſolemnitatis, vel voluntatis.

264 Oldrad conſil. 119 ſecundum aliquos eſt communiter damnatum.

265 Teſtator, ſi ſuum pium teſtamentum conſcribat, licet illud non fuerit publicatum, conſtito de eius manu, tenet.

266 Et hoc procedit, quando teſtator aliud non dixit, vel non fecit.

267 Oldrad conſil. 119. in quo caſu non procedat.

268 Teſtator, quando poſt ſcriptam, vel declaratā eius piam voluntatem, iuſſit vocari Notariū, & id nō perfecit, tunc intrat conſ. Oldrad. 119. & num. 269.

270 Cum tunc ſit imperfectio voluntatis, et non ſolemnitatis.

273 Diſpoſitio non omnis perficitur, et peruenit ad ſuam perfectionem.
ex Tractatu non infertur ad concluſionem.

274 Teſtis qui interfuit tractatus, et non concluſioni, non probat.
in Capitulis, ſi adſit aliqua pactio, quæ non reperitur in inſtrumento, cenſetur conſulto in eo omiſſa

275 Capitula ſi diſcordent ab inſtrumento, ſtandum eſt capitulis, et quare.
Capitula fiunt à partibus inſtrumenta à Notario. & ideo inhærendum eis.

276 ad Conuentionem originalem ſemper eſt recurrendum, dum contrarium in inſtrumento diſponitur.

277 à Capitulis datis à parte, ſi recedatur, ſolet de hoc fieri mentio in inſtrumento.

278 Contrahentes ſi conſtet ex parte receſſiſſe à capitulis traditis Notario, intrat præſumptio noua voluntatis.
Dum contrarium expreſſis verbis reperitur cautum in inſtrumento.

279 Mart. vot. 8. num. 25. reprobatur, dum ſentit Oldrad conſ. 119. communiter eſſe damnatum.

281 Velleitas aliud eſt, & aliud voluntas.

284 Teſtator, quando adhibuit Notarium cenſetur ex more voluiſſe, vt publicaretur teſtamentum.

Et

Et ideo, ſi non fuerit publicatum eſt nullum ex defectu voluntatis, et ſic non valeret etiam ſi eſſet ad pias cauſas.

285 *Viam duplicem, quando quis habet, ſi eligat vnam, ſed nulliter, non poterit deinde vti altera.*

286 *Hæres, ſi non vult vti beneficio legis, et inuentarij, & præterit terminum iuxta formam legis antiquæ.*

Etiam quod confecerit inuentarium, tenebitur in ſolidum creditoribus.

287 *pro Beneficio nouo, qui vetus eligit, ſibi imputet, ſi aliquid ſiniſtri ei accidat.*

288 *Sapere nimis aliquando nocet.*

289 *Legis beneficio, quando quis non vult vti, ſed vult aliter ſibi prouidere, quid ei eueniat.*

290 *Via antiqua non eſt dimittenda propter nouam, et vide num. 291. et 292.*

CAPVT VII.

TEſtatoris voluntas ad pias cauſas teſtantis, ſi ſit imperfecta ratione voluntatis
incompletæ, ſcilicet ſi teſtator intentionem
habebat aliquid piæ relinquendi, ſed eam ad
224 ſuum eſſe per diſpoſitionem non reduxit, vt
apparet ex caſibus ſupra relatis in præcedenti
capite, tunc quia actus peccat in iure naturali,
ſcilicet ex defectu deliberatæ voluntatis, non
225 eſt quærẽdum de ſubſiſtentia talis abortiuæ
voluntatis.

Vnde ſi quis facta ſcriptura talis ſuę piæ vo-
luntatis, dedit ordinem, vt vocarentur Nota-
226 rius, et teſtes, et anteaquam illi conuoca-
rentur, vel Notarius in publicam formam di-
ctam ſcripturam redigeret, teſtator extremũ
clauſit diem, tunc ſanè actus non dicitur per-
fectus, quantumuis ad pias cauſas cantaret,
227 cùm ea potius dicatur quædam præparatio
voluntatis ad teſtandum, quàm perfecta, et
abſoluta diſpoſitio, nam alio non apparente,
de eius deliberata voluntate, videtur comple-
mentum dictę ſuæ voluntatis ſuſpendiſſe vſque
228 quo fuerit per Notarium in ſcriptis de mo-
re redacta, et deinde coram teſtibus ſtipulata.

Quare dicta recitatione non facta dicendũ
eſt, diſpoſitionem eſſe ratione voluntatis im-
229 perfectam, et tantum præparatam *ad text.
in l. fideicommiſſa. 11. §. 1. ibi, quoties quis exem-
plum teſtamenti prius præparat, et prius decedit,
quam teſtetur, non valent quaſi ex Codicillis,
quæ in exemplo ſcripta ſunt, licet verba fideicom-
miſſi ſcripta habeant ff. de legat. 3. et in l. ex ea
ſcriptura, ibi, ex ea ſcriptura, quæ ad teſtamen-
tum faciendum parabatur, ſi nullo iure teſtamẽ-
tum perfectum eſſet, nec ea, quæ fideicommiſſorũ
verba haberent peti poſſunt. ff. qui teſtam. facer.
poſſ.*

Et ratio in promptu eſt, quia ſi id, quod in
teſtamenti formam redactum eſt, teſtatori nõ
230 perlegatur, fieri tamen poteſt, quòd aliud
contineat, quàm quod teſtator dixit, quare
ad excludendam omnem ſiniſtram ſuſpicionẽ,
fraudiſque occaſionem, quando conſpicitur,
teſtatorem in extremis eſſe, teſtamenti præ-
lectio omnino neceſſaria eſt, *vt per Couarr. in
cap. relatum. 10. num. 11. de teſtament.* Clar. *in
§. Teſtamentum. quæſt. 7. num. 7.* Card. Mantic.
de coniectur. vltim. volunt. lib. 2. cap. 6. numer. 10.
Ludouic. Zunt. *in conſil. pro vxore numer. 285.
et ſeqq.* Ioannes Dauth. *de teſtament. num. 404.
& ſeq.* Ioannes de Caſtill. *Soto maior lib. 4. con-
trouerſ. 21. optimè* Gomeſ. *ad leg. Thauri 3. nu-
mer. 107. verſ. quia ſi inſtrumentum, aut ſcriptu-
ra non legatur, poteſt aliud continere, quam
teſtator dixit &c.* Sic quoque ſenſerunt *Afflict.
Boer. Grammat* & alij relati *Io. à Sande deciſ.
Curiæ Friſiæ 5. de teſtament. et codicill.*

Vbi etiam adducitur ſupra relata ratio;
vnde ſic talis diſpoſitio remanet nulla ex de-
fectu voluntatis, nam et vlterius etiam totum
231 illud tempus, quo perficitur ſcriptura per
Notarium, liberum eſt teſtatori mutandi, de-
trahendi, addendi, quæcunque, quæ addere,
vel mutare, vel detrahere vult in ſuo teſtamẽ-
to, Et ſæpè accidit, vt inter legendum plera-
que vel deleantur, vel emendentur, ita iuben-
232 te teſtatore, tamquam ad id, quod agit di-
ligentius attendente. Quare nullo modo di-
ci poteſt plenam eſſe, numeriſque omnibus
233 abſolutam voluntatem cui aliquid addere,
vel detrahere poteſt teſtator, Vnde teſtamen-
tum remanet nullum ex defectu voluntatis,
et ſic non valebit, nec ad pias cauſas, Et hoc
nullatenus ex defectu publicationis, et ſtipu-
234 lationis teſtamenti, quia id ſi non requiri-
tur in alijs teſtamentis, nam et ſine ſcriptis va-
let teſtamentum. *l. hac conſultiſſima. § per nun-
cupationem.* C. *de teſtam. et alibi dixi.* Vnde hoc
multò magis habebit locũ in teſtamento pio,
vt ratiocinatur Rota *coram bon. mem.* Motman-
no *deciſ. 108. num. 12, verſ. in teſtamento pio non
eſt neceſſaria illius ſtipulatio, ſeu publicatio ad
illius validitatem &c. part. 7. recent.* nam iſtæ
ſolemnitates cum ſint iuris poſitiui non attẽ-
duntur in prædicto teſtamento, vt ſatis latè
dixi *ſupra cap. 1. per tot.* ſed ex defectu, vt præ-
miſi, voluntatis concluſiuæ, non enim actus
235 perfectus dicitur, dum quid ſupereſt ad agẽ-
dum. *l. penult.* C. *de his quib. vt indign. cũ ſimilib.*
et tunc verè dicitur aliquid ſuam perfectionẽ
236 recepiſſe, quando conſtat lineam omnem du-
ctam eſſe etiam, vſque ad extremum punctũ.

Quando enim teſtator declarauit ſuam vo-
luntatem, & voluit, quod per manum Nota-
237 rij expediretur, & talis declaratio nõ fuit fa-
cta animo condendi vltimam voluntatem, ſed
animo, quod in futurum facere volebat, & niſi
aliud deinde ſequatur talia verba nihil ope-
238 rantur, & ſic non probatur teſtamentum,
nec ad pias cauſas, ſed ſolum probatur quæ-
dam prima diſpoſitio, ſeu quædam nuda ver-
borum enunciatio redigenda poſtea in teſta-

239 mentum; Vnde perperam, & ſatis ineptè
quis tunc aſſereret conſtare de deliberata vo
luntate teſtari volentis, cum eſſet diſpoſitio
concluſiua,

Punctualiter in terminis diſpoſitionis piæ,
240 habetur celebre *conſ.* 119. *Oldrad.* in quo te-
ſtator vocauit duos teſtes, & quemdam cleri-
cum, à quo ſcribi fecit accuratè eius bona, in
quibus hæredes inſtituit pauperes CHRI-
STI, & nonnulla legata fecit, deinde dictos te-
241 ſtes rogauit, vt ab aliquo Tabellione ordi-
nationem à ſe factam deſcribi facerent, ipſam-
que diſpoſitionem in formam redigerent, ſed
antequam hæc ad finem perducerentur, teſta-
tor vitam cum morte commutauit, & conſul-
uit *Oldrad.* quod etiam ſi cauſa pia fuerit hæ-
res inſtituta, diſpoſitio non teneat, quia ſi ma-
242 turè conſideremus, ea diſpoſitio non poteſt
dici teſtamentum, ſed benè præparatio ad te-
ſtandum, & *Oldrad* ſecutus eſt *Io. Andr. in*
addit. ad ſpeculat. in titul. de edit. inſtrument.
§. compendioſè. in addit. incip. ex parte. circa med.
verſ. ſed contrarium fuit iudicatum, ex ratione,
quia illa ſcriptura non fuit teſtamentum, ſed
quædam diſpoſitio ad teſtandum &c. & *Oldrad.*
& Io And. adhæuit Alberic. in l. hac conſultiſ-
ſima. § ſi quis autem. C. *de teſtament.* & optimè
plura allegando, & ſequendo d. *conſil. Oldrad.*
concludit Couar. *in repetition. cap. relatum. el 1.*
num. 9. verſ. vt pietatis cauſa valeat teſtamentum
imperfectum reſpectu ſolemnitatis, non autem
voluntatis &c. ext. de teſtament. & refert, ſeu
figuratur caſus *Oldrad* et idem ſenſit Rota
coram bo. mem. Bubalo *in cauſa Caſenaten. Le-*
gati 11. Ianuarij 1580. *§. Nec obſtant verſ. illa*
ſcriptura confecta à Notario, potius dicitur præ-
paratio, quàm teſtamentum, quo caſu non va-
let, nec fauore piæ cauſæ &c. et canonizatur
ſupradictum *conſil. Oldrad.* & ſæpius ſic tenuit
Rota, vt dicam infra *num.* 259.

Ita pariter conſuluit *Paul. de Caſtr. in con-*
ſil. 540. *incip. Viſa facti narratione. in fin. lib.* 2.
vbi ſic reſpondit etiam in fortioribus termi-
nis; Nam ibi in caſu ſuo lecta fuit ſcriptura
243 priuata, in qua continebatur ordinatio te-
ſtamenti, & inſtitutio hæredis ad pias cauſas,
& teſtator dixit, quod ſibi placebat, & quod
ita faciebat, addit tamen, quod volebat ad-
hibere teſtes, & Notarium, et quod volebat
differre, vſque in veſperas, & interim mor-
244 tuus eſt teſtator. Conſuluit *Paul. de Caſtr,*
quod tale teſtamentum etiam ad pias cauſas
non valebat, quia talis diſpoſitio non fuit
perfecta.

245 Nam licet illa verba apta fuiſſent ad facien-
dam diſpoſitionem perfectam, ſi teſtator vo-
luiſſet, tamen ex ſequentibus verbis appare-
bat, quod teſtator noluit, quia diſtulit in
futurum, et voluit teſtes, & Notarium adhi-
bere, vnde apparuit, quod non habuit illam
diſpoſitionem pro perfecta, ſed potius fuit
246 quædam præparatio teſtamenti, quàm te-
ſtamentum, allegat *Ioan. Andr. in loc. præalle-*
gat. videatur etiam idem *Caſtren. in conſil.*
307. *vol.* 1. *& conſil.* 137. *volum.* 2. & Decian.
in conſil 86. *num.* 14. *lib.* 2. vbi refert, & ſequi-
tur ſupradictum *conſ. Caſtren.* 450. Idem te-
net *Io. de Anan. in conſil.* 57. *incip. Viſis & con-*
ſideratis, circa med. verſ. poſtquam teſtator co-
ram duobus teſtibus &c. vbi tenet eãdem opi-
nionem, quam tenuit *Oldrad* licet eum non
alleget, Sic quoque conſultus reſpondit *Iaſ.*
in conſil. 165. *incip. In cauſa, & lite ſub num.* 5.
verſ. vltima voluntas ad pias cauſas perfecta nõ
fuit ſufficienter probata &c. lib. 4. vbi de Teſta-
tore, qui iuſſerat vocari quemdam Notarium
247 pro ſtipulatione, & illo accedente, & re-
deunte ſemper diſtulit ſchedulam teſtamenti
ſtipulari.

Nec à prædicta opinione *Oldrad.* receſſit
Philipp. Dec. in conſil. 159. *num.* 4. qui loquitur
de quodam, qui dixit coram teſtibus ſe velle
248 inſtituere hoſpitale, et inſuper apparebat
voluiſſe, vt de tali voluntate, & teſtamento
conficeretur inſtrumentum publicum, et cum
ante confectionem illius teſtator migrauerit
ab hac vita, reſpondit, tale teſtamentum va-
lidum non eſſe, nec ad pias cauſas, cum vſque
249 ad illud tempus non dicatur perfecta volun-
tas. Ita pariter in non diſſimili caſu conſuluit
Ruin. in conſ. 7. *nu.* 7. *verſ. nõ valet illa diſpoſitio,*
nec ad pias cauſas, quamuis probetur per teſtes
teſtatorem ita ordinaſſe &c. lib 3. *& in conſ.* 11.
nu. 12. *verſ. ſecundo alia ratione &c. eod. lib* 3.

Vbi firmauit, ſchedulã teſtamenti non con-
tinere voluntatem perfectam, et deliberatam,
250 ſed potius quamdam diſpoſitionem præpa-
ratoriam ad teſtandum, ſi in fine illius dicat
teſtator, vt de ea rogetur Notarius, cũ ex hoc
apertè colligatur, teſtatorem interim talem
ſchedulam non habuiſſe pro perfecta, et ideo
ſi ante talem confectionem moriatur, tale te-
251 ſtamentum nec valet ad pias cauſas, nec in-
ter liberos, et ſequitur ad hoc prædictum con-
ſilium *Oldrad.* ſicuti quoq; conſulendo ample-
ctitur *Surd. in conſ.* 158. *nu* 20. *verſ. quia magis*
videtur facere cœpiſſe, vel paraſſe, quã feciſſe &c.
Menoch. *in conſ.* 45. *nu.* 29. *verſ. qui præparauit*
teſtari, et morte præuentus non potuit &c. lib. 1.
eamque opinionem communẽ nuncupat Iul.
Clar. *in § Teſtamentum. nu.* 3. *verſ. teſtator fecit*
vocare duos teſtes &c. et refert prædictũ *Oldrad.*
caſum, ac ſequitur eiuſdẽ deciſionem, abundè
videatur *Anton.* Gabr. *conclus.* 9. *num.* 3 *&* 4. *&*
per tot. et magis affluenter Magdal. *de numer.*
teſt. part. 3. *cap.* 5. *à numer.* 1. *verſ. ſi teſtamentum*
ad pias cauſas, ſit imperfectum ratione incom-
pletæ voluntatis non tenet &c. addo Gratian.
diſcept. 969. *numer.* 23. *verſ. apocha eſt imperfe-*
cta tamquam continens diſpoſitionem ad diſpo-
nendum &c. Mart. *de ſucceſſ. part.* 4. *quæſt.* 8.
articul. 3. *numer.* 11. *verſicul. dicitur imperfe-*
ctum ratione voluntatis, quando non perfe-
cit &c. et deinde pluribus etiam relatis.
Anton.

Digitized by Google

Anton. de Amat. *reſolut.8 num.18. verſ.quam-
uis parentes inter liberos, vel ad pias cauſas, ore-
tenus vel corā teſtibus.vel priuata ſcriptura &c.*
& latiſſimè videatur *Paſqual de patr. poteſtat.
part.2.cap 8.à numer.68.* & addo Paul Staiban.
reſolut forenſ.cap.69. à numer.43. & optimè de-
ducit Io.Baptiſt.Hodiern *in ſuis controuerſ fo-
renſ lib.1.cap.35.à num.63.*

Vbi ait, quando Teſtator vocat Notarium,
vt ſuam voluntatem ſcribat, certum eſt, quod
252 de publicatione, & ſtipulatione cogitauit,
vnde ante illius publicationē dici non poteſt,
quod voluerit illud pro perfecto habere, cum
præſumatur voluiſſe teſtari, iuxta conſuetudi-
nem, vnde ante quam teſtamentum publice-
tur, & legetur coram teſtibus, nullum dicitur
253 ex defectu volūtatis, & ſic nec ad pias cauſas
valebit, Addo *Cancer. variar.reſolut.part 1.cap.
4. ſub num.66 verſ. ſi antequam Notarius ac-
cedat, moriatur teſtator, eſt illa diſpoſitio imper-
fecta ratione voluntatis, & ſic nec fauore piæ
cauſæ valet &c.*

Eandemq. opinionem diuerſa Orbis Tri-
bunalia comprobarunt, & præſertim Senatus
254 Luſitanus penes *Gamm deciſ.221.numer.3.
verſ. decedente cum prædicta declaratione non
cenſetur cum teſtamento mori, nec ad pias cau-
ſas teſtari viſus eſt &c.* & refertur, & ſequitur
Oldrad in d.conſil.119. Idem fuit animaduer-
ſum in *Senatu Burdegal. apud Boer. deciſ. 93.
num.10. verſ. tale teſtamentum non valet: nec
ad pias cauſas, nec inter liberos &c.*

Idemque fuit deciſum in Audientia Baren.
vt ſcribit *Franciſc.Viu deciſ.13. num.11. verſ.
non debetur hæreditas, nec legata, etiam ſi eſſent
ad pias cauſas &c.* & canonizantur rationes
famigerati *conſil Oldrad. 119.* monetq. præ-
dictam ſententiam eſſe verā, & perpetuò mē-
455 ti tenendam, eamq. procedere tàm ſecundū
rigorem Iuris Ciuilis, quàm ſecundum æqui-
tatem Canonicam; Ita pariter fuit reſponſum
in Senatu Grationopolitano vt habetur apud
*Guidopap. deciſ.538. ſub num.2. verſ. non recita-
uit coram teſtibus teſtamentum &c.*

Sic quoque fuit ponderatū in *Senatu Man-
tuano* vt firmat *Surd. deciſ. 292. num. 11. verſ.
magis videtur cœpiſſe, vel parauiſſe facere teſta-
mentum, quàm feciſſe &c.* & ibi, *quia cum pro-
poſuerit teſtes adhibere, nihil actum videtur, an-
tequam fuerit impletum &c.* & ſubditur, *quod
Oldrad d. conſ. 119. loquitur quando pauperes
CHRISTI erant inſtituti &c.*

Et ſic pariter fuit ratiocinatum in *Senatu
Neapolitano*, vt ſcribit *Grammat. in deciſ. 62.
num 15. verſ. etiam in teſtamento nuncupatiuo,
ſi antequam Notarius recitaret teſtamentum,
teſtator moritur non tenet teſtamentum etiam
ad pias cauſas &c.* allegatur prædictum *conſil.
119. Oldrad.* Et iterum in eodē Senatu fuit di-
ctum penes *D. Regentem Hectorē Cappc Latr.
deciſ.7 num.13. verſ. quamuis faciat diſpoſitionē
ad pias cauſas vel inter liberos, & faciat ſcrip-
turam ex omni parte perfectam, quod ſi deinde
dicat, quod vocetur Notarius &c.* & pariter ca-
nonizatur prædictum *Oldrad conſil. 119.* & ter-
tiò in eodem Senatu fuit retentum apud *eun-
dem. D. Regetem deciſ.140. ſub num. 15 verſ. etiā
quod pia cauſa ſit inſtituta diſpoſitio non tenet,
quia re vera non dicitur teſtamentum, ſed præ-
paratio ad teſtandum &c. lib.2.* & expenditur
quoque relatum *conſil. Oldrad.* 119. & pleno
calamo plures DD. adducuntur.

Id pariter fuit admiſſum in *Rota Lucen pe-
nes Hierom. Mangon. deciſ 95. num. 2.* vbi ſi te-
ſtator enūciata voluntate iuſſerit vocari No-
256 tarium pro ſcriptura cōficienda, & ante ad-
uentum moriatur, illa ſic probata voluntas
non valet in vim teſtamenti, ſed potius dici-
tur, quædam diſpoſitio ad teſtandum, quàm
teſtamentum, & ibi etiam allegatur prædictū
conſil.119 Oldrad. Ita quoq. tentū fuit in *Rota
Ferrarien. aſſerente* Anton. Leoncil. *deciſ.196.
num 4. verſ huiuſmodi volūtas eſt potius præor-
dinatio teſtamenti, quàm teſtamentum &c.* & in
Rota Maceraten. penes Thomat. *deciſ.68. nu.
96. verſ. ſed ſolùm præparatio ad teſtandum &c.*
vbi dicitur, ſi teſtator voluerit eius diſpoſitio-
nem in ſcriptis redigere, & deinde coram te-
257 ſtibus rogatis per Notarium vti moris eſt
publicare, tunc quantumuis in ſcriptis perfe-
ctè, eius enixa voluntas ſit redacta, nequaquā
poteſt dici perfecta diſpoſitio, niſi in puncto,
ſeu actu publicationis, & benè diſcutit *Gaſp.
Theſaur. quæſt. forenſ lib.4. quæſt. 28. n.6.7. & 8*
quia prius negatur, quod ſit perfecta volūtas,
258 quæ ante publicationem nō poteſt dici ab-
ſoluta, ſed præparatio, nec etiam talis ſcriptu-
ra poſſet ſubſtineri ad pias cauſas, dum adeſt
imperfectio voluntatis, vt ſæpius dixi.

Sic pariter ſæpius in Rota Romana fuit re-
259 ſolutum, & præſertim coram *bo. me. Creſcen-
tio deciſ. 3. alias 164. ſub nu. 2 verſ. defectus vo-
luntatis eſt, ex quo voluit teſtes adhiberi, & per
conſequens ſit voluntas faciendi, non autem fa-
cere teſtamentum &c. de teſtamen* vbi etiam
allegatur præfatum *conſil. 119. Oldrad.* idem
fuit firmatum *coram bo. me. Motmanno in
cauſa Romana Hæreditatis 3. Martij 1636. à
me relata in part 7. recent. deciſ.108 num.4 verſ.
non fuit abſoluta voluntas, ſed potius quædam
præparatio teſtamenti, non obſtante fauore piæ
cauſæ nequaquam ſubſtineretur &c. & nu.21.
verſ concluſio procedit in voluntate, quæ ea ra-
tione dicitur imperfecta &c. & coram R.P.D.*
Cerro *in cauſa Senogallien. Hæreditatis 30.
Maij 1644. §. Non obſtat. verſ. quia non conti-
nens diſpoſitionem perfectam, ſed ſimplicem de-
clarationem, quod erat contentus relinquere &c.*
quæ deciſio loquitur etiam in terminis noſtris
piæ diſpoſitionis, *& deinde fuit confirmata ſub
die 15. Maij 1645. coram eodem.*

Nec me latet à prædicto *conſil. 119. Oldrad.*
260 ab omnibus ferè celebrato, recedi, & impu-
gnari *per Io. de Imol. in cap. cū eſſet in 5. quæſt.*

de teſtament. vbi formiter prædictam deciſio-
nem *Oldrad.* refert, ſed non ſequitur, imo tue-
tur contrarium, ex quo prædicta diſpoſitio, vt
261 eſt caſus *Oldrad.* fuit perfecta ratione volun-
tatis, Nam de ordine teſtatoris fuit ſcripta, &
ſic conſtat de perfecta voluntate, licet reſtaret
publicatio fienda per Notarium, vnde tunc
262 voluntas dicenda eſt imperfecta ratione ſo-
lemnitatis, quæ imperfectio in teſtamẽtis pijs
non attenditur, vt ſatis dixi ſupra cap. 1.
Et in puncto notat *Bart. in l. ſi is qui. nu. 2.*
ff. de teſtament. vbi tenet, quãdo teſtator ſcrip-
ſit, vel de eius ordine ſcribere ordinauit in
263 ſchedula totam ſuam voluntatem, ſed eam
non publicauit coram Notario, & teſtibus af-
firmat, quod tunc teſtamentum dicitur im-
perfectum ratione ſolemnitatis, non autem
ratione volũtatis, quare tenet teſtamẽtum, et
264 ſubſtinetur ad pias cauſas. *Oldrad.* reproba-
tur etiã *poſt Alex. & Ruin. à Cephal. in conſ. 99.*
num. 6. verſ. propterea Oldrad. reprobatur &c.
& à *Mart. vot. 8 numer.* 21 *&* 25. vbi ait, prædi-
ctum *conſ.* 119. *Oldrad.* eſſe communiter repro-
batum.
Veritas tamen eſt, quod ſupra relati caſus
non congruũt. relato per *Oldrad. in d. conſ.* 119.
admitto quidem ſecundùm *Bart. in d. l. ſi is qui*
ſi teſtator ſcribat, vel ſcribere faciat ſuam vo-
265 luntatem ab aliquo, licet eam non publica-
uerit coram Notario, et teſtibus, cõſtito quod
illa non ſit manus teſtantis, vt latè dicam in-
fra, ſed de ordine, et commiſſione ſcriptura
ſit facta, et tunc ſi teſtator aliud non dixit, vel
non fecit, certè tale teſtamentum fauore piæ
266 cauſæ ſubſtineretur, cum aliquid non poſſit
deduci, ex quo de imperfectione deliberatæ
voluntatis poſſit mens teſtantis redargui, &
in his terminis non procedit opinio *Oldrad. &*
ſequacium. quia hoc caſu defectus ſolemnita-
267 tum extrinſecatum non infirmant teſtamen-
ta pia, vt ſupra late dixi.
Sed quando teſtator poſt ſcriptam, vel aliter
declaratam eius piam voluntatem, dixit, vel
268 iuſſit, vt vocaretur Notarius, et teſtes, quia
intendebat, vt talis voluntas in publicam for-
mam redigeretur, et ſtipularetur, et tunc, ſi-
cut eſt caſus *Oldrad. & ſequacium*, quamuis
teſtator explanauerit ſuam voluntatem per
ſcripturam, vel coram teſtibus eam declara-
uerit, et interim antequam aduenerit Nota-
269 rius, vel non adimpleuerit ei commiſſa, mo-
riatur teſtator, non dicitur perfecta voluntas
eiuſdem et ſic tunc potius imperfectio reſpe-
270 ctu voluntatis dici poſſit, quàm ſolemnitatis,
vnde nec ad pias cauſas tale teſtamentum va-
lebit, *vt iam ſatis deduxi. & vide cap.* 8, nam
hoc caſu etiamſi quæcũque ſolemnitas inter-
ueniſſet, non obſtante fauore piæ cauſæ, tale
teſtamentum, tamquam imperfectum ratione
voluntatis non valeret, vt pluribus relatis in
puncto ratiocinata eſt *Rota coram bon. mem.*
Motmanno *d. deciſ.* 108. *nu.* 4. *verſ. ſi nempe non*
fuerit abſoluta, ſed potius quædam præparatio
teſtamenti &c par. 7. recent.
Suſpenſa enim in prædicto caſu videtur vo-
luntas teſtatoris in futurum Notarij rogitum,
271 quem voluit adhiberi, vnde non poteſt dici
perfecta ante dictum rogitum ſequutum, nam
& in ipſo actu ſtipulandi (vt experientia ipſa
docet) teſtatores ſæpe mutant, addunt, & re-
272 uocant plura per eos prius ordinata, vt te-
tigi ſupra à *num.* 232. & in propoſito conſide-
rat *Iul. Clar in § Teſtamentum. quæſt. 7. in fin.*
verſ. videmus. quod teſtatores in ipſo actu confi-
ciendi &c multa quidem tractantur, quæ non
273 perficiuntur, & non veniunt ad perfectionẽ,
et finalem effectum, vt dicit *Bald. in l. cum al-*
legas num. 8. C. de vſucap. & in l. multum. nu. 2.
ad fin. verſ. quandoque præcedit tractatus. C. ſi
quis alteri, vel ſibi &c.
Vnde rectè dicitur ex tractatu, non inferri
ad concluſionem, et ideo teſtis, qui interfuit
274 tractatui, & non concluſioni, nihil probat,
ſicuti etiam aſſeritur, quando in capitulis re-
peritur aliquod dictum, quod nõ ſit in inſtru-
mento ſtandum eſt inſtrumento, et cenſetur
conſultò in eo omiſſum. *cap. ad audientiam. de*
decim. Rota coram ſan. me. Gregor. XV. deciſ. 90.
ſub num. 15. verſ. cum in inſtrumento non fuerit
appoſitum prout alia videtur conſulto omiſſũ &c.
Cõſule tamen, & declara, vt per *Rotam coram*
R. P. D. Terraconen. in cauſa Romana Situs 15.
Decembris 1642. §. Non obſtat. verſ. in contra-
ctibus ſi Capitula diſcordant ab inſtrumento po-
275 *tius ſtandum eſt Capitulis, quam inſtrumen-*
to &c. & redditur ea ratio, quia Capitula fiũt
à partibus, inſtrumentum verò à Notario, &
ideo eis inhærendum eſt in dubio, *per text. in*
l. Titia §. 1. ff. de verb. obligat. l. iſte quia. §. vltim.
vbi communiter Doctores ff. de pact. Alex. *conſ.* 56.
num. 8. lib. 6. Surd. *conſil.* 202. *nu.* 19. *& deciſ.* 71.
num 4. latè Rota *deduxit coram bo. me.* Merlino
deciſ. 608. *num.* 19.
Vbi poſt plures deciſiones ibi adductas, cõ-
276 cluditur, quod ſemper eſt recurrendum ad
matricem, et originalem conuentionẽ, quando
in inſtrumento contrarium diſponitur, quod
fuerat à cõtrahentibus prius firmatum in Ca-
pitulis, ſolet vt plurimum, vel in inſtrumento
277 de hoc receſſu fieri mentio, vel ipſa capitula
deleri, aut laniari. Verum prædicta concluſio
non procedit quando conſtat contrahentes in
aliqua parte receſſiſſe à Capitulis, et tunc in-
trat præſumptio nouæ voluntatis, dum con-
278 trarii illius, quod in Capitulis fuerat conclu-
ſum diſertis verbis, reperitur in inſtrumento
receſſum, *vt conſiderauit Rota coram Reueren-*
diſſ. Terraconen. in d. Romana Situs, §. Non ob-
ſtat, verſ. intrare præſumptionem nouæ volunta-
tis &c. & coram R. P. D. Meltio in cauſa, Ro-
mana reſidui Dotis 8. Iunij 1643. §. 1. verſ. cum
apocha illa hoc caſu habeatur loco capitulorum
nec de ea in inſtrumento non fuit facta mentio
cenſetur conſultò omiſſa &c. Et perſiſtendo in
termi-

Digitized by Google

terminis, quod ſufficit tractatus ſine conclu-
ſione videatur in puncto *Dec. in conſil. 159. nu-
mer. 6. verſ. non deponunt teſtes de perfectione vo-
luntatis, quę debuit fieri per Notarium, ad quem
teſtator videtur ſe retuliſſe &c.* et latius *in con-
ſil. 488. à nu. 9. verſ. non ergo facta fuit ſcriptu-
ra, vt eſſet teſtamentum, ſed pro deſignando te-
ſtamento &c.* et benè pariter in puncto diſcu-
tit *Magdal de numer. teſt. part. 3. cap. 5. num. 12.
verſ. nam in ipſo actu ſtipulandi, teſtatores ſæpè
mutant, addunt &c.* vbi ait, id ab ipſamet ex-
perientia doceri, et ratiocinatur *Rota coram
bon. mem. Card.* Sacrato *in cauſa Romana Hæ-
reditatis. 17. Iunij 1611. §. Non etiam conſtare.
verſ. multoties teſtantes non retinent voluntatem,
quam explicarunt in tractatu &c.*

Videatur etiam Hodierna in *addit. ad Surd.
decis. 292 ſub num. 14. verſ. & vbi voluntas non
eſſet perfecta &c.* ibique plures DD. ad hoc cō-
gerit, et benè deduxit *D. Regens Capyc. Latr.*
279 *decis. 7. num. 14.* vbi quoque affirmat, quod
non eſt verum, id quod dixit *Doctor. Marta in
d vot 8. num 25.* opinionem *Oldrad.* et ſequa-
cium eſſe communiter reprobatā, et ſubiūgit
poſt Zunt. in reſponſ. pro vxore num. 290. quod
ſine dubio procedit dicta opinio *Oldrad.* quā-
do conſtat, teſtatorem diſpoſitionem ſuam in
280 ſtipulationē Notarij voluiſſe differre, & tunc
licet, vt ſæpius dixi, ſuam diſpoſitionem ſcri-
pſiſſet, vel coram teſtibus explicaſſet, videtur
potius voluiſſe ſe præparare ad teſtandum,
quàm teſtari. et addo *Iaſon. in conſil 155. nu. 6.
verſ. imo non eſt perfecta diſpoſitio ſed prӕpara-
tio &c. lib. 4. & Honded. in conſil. 77. numer. 1.
verſ. cum hæc fuerit potius quædam præparatio.
teſtamenti quàm teſtamentum &c. lib. 1.*

Vel ſi lingua Philoſophorum loqui velimus,
281 poſſumus aſſerere, illam eſſe potius velleita-
tem, quàm voluntatem, et vt in proprijs ter-
minis firmat *Rouit. in conſil. 41. numer. 9. lib 2.*
ſi Teſtator etiam proprio ore, Notario ſcribē-
ri ſuam diſpoſitionem narrauerit in præſentia
teſtium, animo teſtandi in ſcriptis, et illud te-
282 ſtamentum ſtipulandi, ipſam verò ſtipula-
tionem diſtulerit vſque ad alium diem, vel ho-
ram, ſi interim moriatur teſtator, teſtamento
non ſtipulato, talis diſpoſitio non valet, nec
inter liberos, nec ad pias cauſas, eſt enim
283 imperfecta voluntas, pro qua opinione plu-
res DD. cumulat, et adde *Cardin. Mantic. de
coniect. vltim. volunt. lib. 2. titul. 4. numer. 6.* vbi
poſt *Rum. in conſil. 1. nu. 7. & ſeq vol. 3. & Sa-
crn. iun. in conſil. 71. num. 24. vol. 4.*

Traditur, pro regula, quod ſi teſtator adhi-
buit Notarium, creditur voluiſſe ex more pu-
284 blicari teſtamentum, et ideo ſi non fuit pu-
blicatum non valet, tamquam imperfectum
ratione voluntatis, id etiam admiſit *D. Regens
Capic. Latr. d. decis. 7. num. 27 verſ. ſi teſtator ad-
hibuit Notarium creditur voluiſſe ex more pu-
blicari teſtamentum, & ideo &c. lib. 1* et iterū
*in decis. 140. num. 1. verſ. cōuocatio Notarij &c.
lib. 2.* ſenſitque *Rota coram bon. mem. Card.* Se-
raphin. *decis. 623. num. 8. verſ. ſi verò appareret
teſtatorem ſuſpendiſſe voluntatem ſuam &c.* et
deinde *coram bon. mem.* Mormanno *d. decis. 108.
num. 21. verſ. antecedens diſpoſitio fuit coarctata,
& dependet à futura publicatione, in quo teſta-
tor actus perfectionem contulerat &c. part. 7. re-
centior.*

Corroborari poteſt prædicta opinio, ex ſin-
gulari illa iuris deciſione, quod habens dupli-
285 cem viam, eligens vnam, ſed tamen nulliter
non poterit deinde vti altera, ad quod eſt tex-
tus notabilis *in l. fin. §. ſin autem hoc aliquis fe-
cerit. C. de iur. deliberand.* vbi ſtatuit Impera-
tor, quod ſi hæres beneficio illius legis vti po-
tetat in conficiendo inuentarium *iuxta formā
d. l.* poterit terminum ad deliberandum iuxta
formam legis antiquæ, etiam quod confecerit
inuentarium, tenebitur in ſolidum creditori-
bus ſuper quo textu Offred. allegat rationem,
287 quia ſibi imputet, qui pro nouo beneficio
vetus eligerit grauamen, et magis infra, quia
damnum, quod quis ſua culpa ſentit, ſibi im-
putet. *l. quod quis. ff. de regul. iur. & Alberic.* ex
mente *Oldrad* dicit ex eo text. ſumi illud vul-
gare Lombardorum *(che lo troppo ſappere noce)
& Petr. ibi verſ. notabilis ex dicto text. aduertit,*

Quod qui non vult vti beneficio legis, ſed
289 vult aliter ſibi prouideri, amittit legis pro-
uiſionem, *vt ibi, & in l. fin. C. de pact. conuent.*
et Salicet. dicit *colum. 1. verſ. nota, & ſigna tex-
tum*. Quod de duabus vijs eligens deteriorē,
vel magis periculoſam, et lubricoſam, debet
ſibi imputare, et notat antiquum illud dictū,
290 *Noli dimittere viam antiquam, pro noua &c:*
et videatur *Vincent. de Franch. decis. 567 à nu-
mer. 7. vſque ad 33.* vbi ex illo text. *in d l. fin.
§. ſin autem.* tenuit, quod Fiſcus, qui in Ciui-
tate Neapolis poterat citari facere inquiſitū
ad fori iudicandum ſine teſtibus, quia tamen
291 elegit viam eum citandi cum teſtibus, nulli-
ter citauit, ei imputandum eſt, quod cum poſ-
ſet eligere viam ſine teſtibus, elegit viam cum
teſtibus, ſed nulliter, ſic quoq; poteſt aſſeri in
caſu noſtro, nam dū teſtator quamuis ad pias
cauſas diſponens, noluit vti facultate ſibi à le-
ge conceſſa voce teſtādi, ſed voluit vt ad ſub-
292 ſtantiandum teſtamentum Notarium adhi-
beretur, proinde ſi eo modo illud non habuit
ſuam perfectionem, neceſſe eſt, vt voluntas
teſtantis corruat.

ARGVMENTVM.

Partes, quando inter ſe conueniunt, vt de con-
tractu inito inter eos conficiatur publicum
inſtrumentum, quamuis illud non eſſet neceſ-
ſarium, tamen ratione conuentionis, contra-
ctus perfectionem videntur repoſuiſſe in tem-
pus ſtipulationis dicti contractus, et quare,
itaque donec illud non conficitur, contractus
remanet in pendenti, et interim licita erit pœ-
nitentia.

nitentia. Quæ opinio licet aliquibus videatur vera, tamen contraria eſt veriſſima, vel poteſt aſſeri, quod ambæ ſunt admittendæ, ſed in terminis ſuis. ſcilicet

Quando ſimpliciter fuit conuentum, vt de contractu fiat ſcriptura, et ſumus in illis contractibus in quibus ea non requiritur, etenim quia verba contrahentium debent intelligi ſecundùm naturam contractus, tunc cenſentur requiſiuiſſe ſcripturam, non ad eſſentiam contractus, illiuſque perfectionem, ſed ad efficaciorem illius obſeruantiam, et promptionem executionem, ac faciliorem probationē, et propterea licet deinde ſcriptura, vel inſtrumentum publicum non fuerit celebratum, nō tamen poteſt recedi à contractu. Quando verò dictum fuit, quod conficiatur ſcriptura, et contractus aliàs aliter non valeat, et tunc totum oppoſitum dicendum venit.

Scriptura in contractu tunc dicitur neceſſaria, quando partes primum conuenerunt de ea perficienda, et poſtea conuentiones tractarūt, quare ſi prius perfectè, et deliberatè de omnibus fuerunt concordes circa contractus eſſentiam, et poſtea dixerunt, vt conficeretur inſtrumentum, et tunc ſecus eſt. Ex quibus multa deducuntur in terminis, quando Teſtator præſumatur voluiſſe adhibere Notarium pro ſtipulatione teſtamenti, eiuſque publicatione, et quando ſecus.

S V M M A R I V M.

293 *Diſpoſitio imperfecta ratione voluntatis, nec valet ad pias cauſas.*

294 *in Contractibus licet partes ſint concordes de omnibus, ſi volunt vt de eis rogetur Notarius,*
Interim dum non purificatur rogitus eſt locus pœnitentiæ. & num. 296. & 298.

295 *Scriptura regulariter in contractibus non requiritur, niſi ad eorum maiorem probationem. & numer. 315.*

297 *Notarius, quando adhibetur in contractu quare cenſeatur adhibitus.*

297 *in Contractu, quando partes adhibent Notarium, vt conficiat inſtrumentum, videntur tacitè innuere, vt valeat contractus à die rogitus.*

300 *Notarius non poteſt rogari, niſi de his, quæ eo præſente dicuntur, aut fiunt.*
Partes neceſſarium eſt, vt coram Notario cōtrahant. num. 300.

301 *Contractum de aliqua re ſi faciant partes, & ſunt conuenti de neceſſarijs in eo, ſi ambo conſentiant,*
Vt conficiatur inſtrumentum vtrū ante illius confectionem ſit perfectus, & ſit locus pœnitentiæ. & nu. 301.

302 *Contractus ante perfectionem non dicitur contractus, ſed ratiocinium.*

304 *Scriptura ſi partes conuenerunt, vt fiat, ante illius effectuationem, non videtur habere animum ſe obligandi.*

305 *Fideiuſſionem, ſi quis pro alio faciat, & fuit dictum, vt adhiberetur Notarius, tunc ante ſtipulationem eſt locus pœnitentiæ.*

306 *Partes, quando conſtet voluiſſe contrahere in ſcriptis.*

307 *de Venditione ſi partes conueniant, vt fiat ſcriptura publica, tunc ante illius confectionem, venditio potius dicitur cœpta, quàm perfecta.*

308 *Itaque renuens vendere, aut emere improbe argui non poterit, quod non ſeruet conuenta, & quare.*

309 *Venditio alicuius rei, ſi facta ſit, & inſtrumēti confectio ſit remiſſa in craſtinum, interim eſt locus pœnitentiæ.*

310 *Scriptura eſt de ſubſtantia contractus, quando partes conuenerunt, vt ea fiat.*

311 *Teſtator, quando voluit, vt adhiberetur Notarius dicitur ſuſpenſa voluntas eius in futurum Notarij rogitum.*

312 *Inſtrumentum, vt fiat de contractu, quando partes conuenerunt ſimpliciter, interim contractus non ſtat in ſuſpenſo,*

313 *Niſi fuerit conuentum, quod contractus aliter non valeat.*

314 *Scriptura de contractu, dum partes conueniūt, vt fiat, hoc debet intelligi ſecundum iuris diſpoſitionem.*
Verba contrahentium debent intelligi ſecundū naturam contractus num. 314.

315 *de Contractu, ſi fiat pactum, vt conficiatur ſcriptura, partes non præſumuntur velle eam pro illius ſubſtantia, ſi illa de iure non requiritur.*

316 *Contractus, quando non requirit ſcripturam, ſi fiat pactum, vt ea interueniat, ante eius confectionem, non eſt licita pœnitentia. & numer. 317.*

318 *Scriptura, quam volunt adhibere partes in contractu, dupliciter poſſunt moueri vt fiat.*

319 *Scriptura in contractibus ſui natura non tam ad rerum ſubſtantiam, quàm ad probationem ſpectant.*

320 *Et quatenus partes velint eā conficere intelligitur quoad probationem, cum ita ſit de iure, quæ opinio eſt veriſſima. & num. 328.*

321 *Itaque ita ſæpe ſæpius reſpondit Rota Romana.*

322 *Declaratio conficiendi ſcripturam ſimpliciter facta de aliquo contractu, quid inferat.*

323 *Caſtren. in l. contractus. numer. 1. ff. de fid. inſtrument. refutatur & declara num. 326.*

324 *Partes tunc eo magis non cenſentur voluiſſe adhibere ſcripturam pro ſubſtantia contractus,*
Quando ad executionem dicti contractus hinc inde deuenerunt ante illius confectionem.

325 *Scriptura, quando de contractu conuentum fuit, vt fiat, & aliter non valeat, &*

tunc

Digitized by Google

tunc ea eſt de ſubſtantia. & numer. 327.

328 Oldrad. conſil. 119. intrat, quando non conſtat de deliberata mente teſtantis.

330 de Scriptura conſiſtenda, ſi id dixerunt partes quando habuerunt contractum pro perfecto, & tunc non dicitur petita pro illius ſubſtantia, ſecus ſi ante. & num. 332. 334. 335. 336.

331 Venditionis, & emptionis contractus, quando dicatur perfectus.

333 Scriptura in multis contractibus de Iure requiritur remiſſiuè.

330 Donatio non poteſt dici intuitu matrimonij facta quando ſine ea praceſſerũt capitula matrimonialia.

337 Teſtator, ſi coram competenti numero teſtium aptis verbis declarauit ſuam voluntatem, ſi poſtea iubeat vocari Notarium, quid ex hoc inferatur.

338 Teſtator, quando habuit teſtamentum pro profecto, tunc vocatio Notarij non infert ad illius imperfectionem.

339 Nam cẽſetur vocatus ad maiorem cautelam, & non ad illud ſubſtantiandum.

330 Teſtamentum pium, ſi ſit nullum ex defectu voluntatis, quantumuis ſit adhibita omnis ſolemnitas non tenet.

343 Teſtator ſi conſtet in ſcripturis voluiſſe teſtari, & coram Notario, et teſtibus aperuit ſuam voluntatem, ſi ſcriptura de ea non fuit facta, quando valeat. et num. 344. 345. 346.

346 Teſtator, quando totam ſuam voluntatem coram teſtibus aptè expreſſit, & id fuerit probatum.

Tunc valet, et dicitur perfectum teſtamentũ, etiamſi per Notarium vocatum non fuerit publicatum.

348 Teſtamentum nuncupatiuum, cum nõ requirat ſcripturam, ita nec publicationem ad eius eſſentiam.

349 Via vna probationis amota, non tollitur alia, quæ non reperitur amota.

350 Teſtamentum, ſi ſit perfectum ratione voluntatis, attenditur licet ſit imperfectum ratione ſcripturæ.

351 Teſtator, ſi teſtamentum dictauit Notario, qui illud non ſcripſit, poteſt tamen teſtibus probari, licet ſcriptura non probetur.

352 Quia teſtamentum fuit in facto, quo ad officium teſtandi, licet eſſet in fieri, quoad officium Notarij.

In Teſtamento nuncupatiuo nullatenus requiritur ſcriptura.

353 Notarius, ſi timeat propter vim mali non poſſe teſtatorem explicare ſuam voluntatem, & renuat conficere ſcripturam, quid ſit dicendum.

354 Et ſic an tunc voluntas teſtatoris poſſit probari per teſtes.

Notarij iudicium de habendo teſtamentum pro imperfecto non attenditur. num. 254.

355 Verba ioco ſa, et blandiendi animo dicta non important vltimam voluntatem.

Et refertur caſus, de quodam, quo animo blandiendi teſtatus fuit.

356 Verba non animo diſponendi, ſed adulandi prolata, nõ important validam diſpoſitionem. et num. 359. 360. et 361.

357 Genuenſ practicab Eccleſiaſt. cap. 275. nu. 2. improbatur dum male tribuit Corn. in conſil. 149. lib. 2.

360 Maritus, ſi ob quamdam appariẽtem honorificentiam, fateatur ſe recipiſſe maiorem dotem, quàm verè recepit, cum abſit conſenſus, id non attenditur.

361 Et tales confeſſiones, vti ampulloſæ, inanes, ac ſimulatæ paſſim per Rotam reijciuntur.

Veritas magis eſt attendenda, quàm quæ ſimulatè, fictitiè, et imaginatiuè fiunt. nu. 361.

362 Simulatio, quando eſt in perſona, et veritas in actu, tunc quæritur veræ perſonæ, et nõ fictæ.

Veritati potius eſt ſtandum, quam honorifico verborum cortici. num. 362.

362 Verba adulatoria, tamquam extrinſecè prolata non probant, nec obligationem aliquam inducunt.

363 Verba adulatoria non ſunt appicieatoria, cum verba curialia dicantur.

Curiales ſolent aliud ſentire, et aliud dicere, et pluſquam ſimplices ſunt, qui eorum verbis credunt. num. 363.

364 Petitio alicuius rei, ſi alicui ſit facta, ſi ille reſpondeat, non ſolum prædictam rem tibi concedo, ſed etiam omnia mea bona, iſta vltima verba, non ſunt attendenda.

Corteſia di bocca molto vale, e poco coſta, adagium ſatis vulgatum num. 364.

366 Oldrad. conſ. 119. quando ſine dubio ceſſet.

368 Teſtamentum pium, quando non ſit nullum, quamuis non fuerit confectum inſtrumentum, vt teſtator deſiderabat. num. 369.

370 Rogitus Notarij, ſiuè publicationis teſtamenti defectus, tunc teſtamenta in oppoſitum ducit, dum agitur de eo probando per ſcripturam & num. 371.

372 Rota decíſ. 173. numer. 5. par. 1. diuerſ. quando intret.

373 Teſtamenti publicatio, quando ſit neceſſaria.

374 Teſtatoris voluntas in dubio præſumitur perfecta, et vide diſtinctionem. num. 375. & 376.

376 Iudices cauti ſint in examinando teſtes deponentes ſuper perfectione teſtamenti.

378 Voluntas teſtatoris in dubio non præſumitur perfecta, ſecundum Bald. niſi ea probetur, & num. 379. ſed iſta opinio eſt falſa.

370 Bald. in l. quaſtio. num. 59. C. de fideicommiſſ. aliter ſaluari non poteſt, niſi aſſerere id eueniſſe in curia Typographi.

381 Et id ex multis redditur veriſimile. & 382.

383 Voluntas teſtatoris tunc dicitur imperfecta, quando appareret, teſtatorem voluiſſe aliquid plus dicere.

384 Teſtamentum momento perficitur, cum ad extraneos actus deuenitur, vel licentiantur teſtes, vel Notarius.

Et

Et quid ex hoc inferre vellet Bald. ſed improbatur num. 386.

387 *Teſtamentum, quod in dubio perfectum non ſit, non poteſt admitti talis concluſio.*

388 *in Corde nemo præſumitur plus habere, quàm quod verbis expreſſit.*

389 *Teſtator, ſi dicat, velle inſtitutioni hæredis imponere quaſdam conditiones, ſi deinde nihil in actu ipſo dicat, cenſetur mutaſſe voluntatem.*

390 *Gomeſ. ad leg. Tauri 3. num. 105. reijcitur dum ſentit in dubio præſumi teſtatorem voluiſſe aliquid addere teſtamento, ſi interim moriatur.*

391 *Teſtator, ſi pium teſtamentum ſcripſit, & antequam teſtes accederent deceſſit, & incertum eſt, an aliquid voluerit addere, quid ſit dicendum.*

392 *Teſtator, ſi poſt inſtitutum hæredem deceſſerit, an præſumatur aliud voluiſſe addere teſtamento. & num. 393. 394.*

395 *Teſtamenti perfectio eo clarior redditur, ſi teſtator dixerit,* ſia ringratiato D I O adeſſo ſono contento, che hò aggiuſtato le coſe mie *& num. 405.*

399 *Teſtator, quando ſemel habuit pro perfecta ſuam voluntatem, licet dicat, velle aliquid addere, non ex hoc redditur imperfecta & numer. 404*

397 *Teſtator ſi poſtquam compleuit teſtamentum, dicat,* non farò altro ſino à dimani, *quid ex dictis verbis inferatur.*

398 *Et quid ſi poſt dictum tempus nihil diſpoſuerit. & num. 399.*

400 *Teſtator dum non facit, id quod facere deſtinauerat, cenſendum eſt pœnituiſſe.*

401 *Prohibitio temporalis certi diei, per eius lapſũ inducitur conceſſio.*

402 *Teſtator, ſi poſt ſcriptam teſtamenti ſubſtantiam dicat Notario,* tenete coſì, non ſate altro tornate domani.

An ex his verbis inferatur imperfectio teſtamenti, & negatiuè reſpondetur, & quid inferatur.

403 *Teſtator, ſi facta publicatione teſtamenti dicat, reuertimini cras, quia volo addere, vel diminuere, ex hoc non dicitur imperfectum teſtamentum.*

405 *Notarius, ſi petat à Teſtatore, an velit teſtamentum in publicam formam redigere, ſi reſpõdeat, quod vult in aliam formam redigere, quid inferatur. & num. 406.*

408 *Dies incertus habetur pro conditione.*

409 *Teſtator ſi habuerit teſtamentum pro perfecto, & dixit Notario, vt cras rediret, quia volebat aliud addere, & detrahere,*

Ex hoc neceſſariò non infertur, quod habuerit teſtamentum pro perfecto.

410 *Teſtamentum, quod ſit perfectum, & quod teſtator velit altera die, aliquid addere per viã codicillorum, iſta poſſunt ſtare ſimul.*

411 *Teſtator poſtquam perfectè compleuit ſuum teſtamentum pium, ſi interrogetur à Notario, an velit illud ſtipulari,*

412 *Dato, quod reſpondeat,* andate via non ci voglio far altro, *ex hoc minimè arguitur ad illius imperfectionem. & quare nu. 413.*

413 *Solemnitas publicationis teſtamenti, eſt quid diuerſum ab ipſo teſtamento.*

414 *in Teſtamentis pijs, nec illius ſtipulatio, nec publicatio eſt neceſſaria & nu. 417.*

417 *Teſtamentum, quando eſt perfectum, non ita facile ſuſpendenda eſt eius perfectio & nu. 418. cum ſeqq.*

422 *Teſtator, quando apparet, quod non habuit teſtandi animum, & tunc ſi aliquid expreſſerit, id potius demonſtrabit velleitatem, quàm voluntatem.*

423 *Voluntatis perfectæ, & concluſiuæ defectus, vbi adeſt, nihil ex ea ſperandum venit quantumuis caſus ſit priuilegiatus. & numer. 424. & 425.*

426 *Teſtamentum, ſi ſit imperfectum ratione voluntatis non poteſt valere, nec vt codicillus, etiamſi adeſſet clauſula codicillaris.*

427 *Clauſula codicillaris non lecta, & publicata nihil operatur.*

428 *Clauſula codicillaris eſt penitus fruſtratoria, quando non concurrit mens teſtatoris.*

CAPVT VIII.

DIſponens ad pias cauſas, ſi minutam huius ſuæ diſpoſitionis confecerit, & iuſſit vt vocaretur Notarius, vt eam in publicũ inſtrumentũ de more redigeret, ſi antequã talem ordinẽ teſtatoris Notarius perficeret, vitam cũ
293 morte ipſe teſtator commutauerit, tunc talis diſpoſitio cum ſit imperfecta ratione non perfectæ voluntatis. nec ad pias cauſas valebit & præter adducta ad id firmandum in præcedenti capite, corroborari ſanè prædicta opinio vlterius poterit, adducendo illud ſimile,
294 quod videmus in contractibus, in quibus licet partes, ſint de omnibus pactis cõcordes, tamen dum volunt, vt de eis rogetur Notarius, quamuis non ad ſubſtantiam contractus,
295 ſed ad faciliorem probationem requiratur iuxta *textum in l. cõtrahitur. ff. de pignor.* & generalem Orbis conſuetudinem,

Nihilominus contractus non dicitur perfectus, niſi ſequatur rogitus, vt partes fieri vo-
296 luerunt, et idcircò interim donec ſequatur rogitus, quilibet pœnitere poteſt, vt decidit *Paul. de Caſtr. in l. contractus num. 1. C. de fid. inſtrument. & in l. qui bis idem. num. 2. ff. de verbor. obligat. & in l. eum reſ. n. 4. C. de probat.* vbi ait, quod quando adhibetur in cõtractu No-
297 tarius, vt conficiat inſtrumentum ſicut modernis temporibus fieri aſſiduè ſolet, contractus non dicitur perfectus, niſi poſtquam Notarius non fuerit ſtipulatus, & rogatus, & ante
298 inſtrumentũ eſt locus pœnitentiæ, & ſubdit

Idem

Idem Caſtren. quod de facto id contigerit in Ciuitate Florentiæ, & ita conſuluiſſe, *& Rapha.* ſubſcripſiſſe, & obtinuiſſe.

Inſuper eam quoque adducit rationē, quia
299 quando conuentum eſt, vt fiat inſtrumentū
de contractu, Notarius apponit diem conſcripti inſtrumenti, ideo contrahentes videntur hoc tacitè conueniſſe, cum Notarius non poſſit rogati, niſi de his, quæ eo præſente di-
300 cuntur, aut fiunt, & ideo neceſſarium eſt, vt
partes in præſentia Notarij contrahant, quam rationem etiam tradunt *Fulgoſ. in conſil.* 200. *In quaeſtione. num.* 2 *in fin.* Aretin. *in conſ.* 160. *alias* 159. *incip. Longa eſt ſub numer.* 8. Socin. Sen. *in conſil.* 120. *num.* 17 *lib* 4 Fabian. *de Mont. Pic. in tract. de empt. & vendit. part.* 1. *q.* 3. Ripa qui etiam communem profitetur, *in reſponſo* 5. *n.* 11. *&* 12. *& ſeq. vol.* 2. Riminal. Iun. *conſil.* 51. *n* 18 *&* 19. *Natta in conſil* 357 *ſub nu.* 1. *verſ. quando in contractu adhibetur Notarius, vt conficiat inſtrumentum, &c. lib.* 2. & latè *Iaſ. in conſil.* 151. *num.* 3. *verſ. an venditor poſſit pœniteri &c. lib.* 2.

Vbi ait, quotidie, contingere, quod partes
301 faciunt mercatum de aliqua re in preſentia
teſtium pro tanto precio, & vtraq. pars conſentit, quod illa res ſit vendita pro tanta quātitate, et debeat confici inſtrumentum, et hoc caſu, eum ante confectionem inſtrumenti non dicatur perfectus cōtractus, ſtante pacto, quod
302 contractus celebraretur in ſcriptis, igitur
antea non eſt dicenda venditio perfecta, ſed ratiocinijū de faciendi, et videatur ibi. *Franc. Bec. in addition in litera B* vbi DD. plures cōcordantes ad hoc congerit, et adde *Parlador. rer. quotidian lib.* 2. *cap.* 3 *num.* 47.

Vbi ait, quando conuenitur inter partes, vt inſcriptis contractus fiat, tūc antequam ſcri-
303 ptura fiat, vnicuiq. ex contrahentibus pœ-
nitere licebit, & ſubdit, quod firmiſſima ei videtur illa opinio, ſi quidem ita contrahentes
304 non videntur habere animum obligandi ſe,
antequam ſcriptura fiat. Idem aduertit *Afflict. deciſ.* 39. *num* 4 *verſ. donec non eſt confecta ſcriptura &c.* vbi aſſerit, ſi probetur aliquem fideiuſſiſſe pro alio, & fuit dictum, quod adhi-
305 beretur Notarius pro ſcriptura conficien-
da de dicta fideiuſſione, tunc ſuccedit iuris concluſio, quæ vult, quod donec non eſt confecta ſcriptura, quam partes fieri voluerūt de contractu, habet locum pœnitentia, cum antea contractus non ſit perfectus.

306 Quia ex hoc conſtat partes voluiſſe in ſcri-
ptis contrahere, & ſubditur iſtam eſſe opinionem *Azonis, Placentini, Caſtren. Salicet, & alior.* ibi *relatorum.* Sic etiam aſſeruit *Hieronym. Magon. deciſ. Lucen.* 95. *num.* 1. *verſ. conuentum eſt de publica ſcriptura facienda &c.* vbi habetur ſi inter partes conuentum fuit, vt de venditione fiat ſcriptura publica, videntur
307 tacite inter ſe conueniſſe, vt inter ea quam-
diu hoc publicum documentum non fuit cōfectum, contractus cœptus magis, quam perfectus dici debeat, tacitamque conditionem contineat, videlicet ſi interim eos non pœniteat.

Adeo vt renuens vendere, aut emere impro-
308 bè argui videretur, ſi ſecundùm tacitè acta,
vel intellecta pactum non ſeruet. *Boer. deciſ. Burdegal.* 48. *num.* 18. *verſ. ſed contrarium &c.* vbi ſequendo opinionē *Caſtren.* ait, ſi facta ſit venditio alicuius rei, & inſtrumenti confectio
309 remittatur in caſtrinum, interim ſit locus
pœnitentiæ. *Gamm. deciſ. Luſitan.* 207. *num.* 7. *verſ. ipſa ſcriptura erat de ſubſtantia contractus &c.* vbi inquit, quando partes expreſsè
310 voluerunt per ſcripturam contrahere hoc
caſu ſcriptura eſt de ſubſtantia contractus, & ita tenent alij relati *per Auguſtin Barboſ. in collectan ad d. l. contractus. C de fid. inſtrumen. tom.* 1. *lib.* 4. Quamobrem ſic videtur concludendum in terminis noſtris, vt voluntas teſtatoris dicatur ſuſpenſa in futuram Nota-
311 rij ſcripturam, quam ipſe voluit adhiberi. li-
cet ea ſcriptura non dicatur neceſſaria, vt iā ſuperius dixi.

Et multi tamen contrarium tuentur, & ſecundum eos eſt verior, & communior opinio, quod ſtante tali cōuentione, de faciēda ſcrip-
312 tura, nullatenus maneat in ſuſpenſo con-
tractus, donec ea fiat, ſed ad hoc ſit neceſſe, vt nominatim cōueniatur, quod contractus alias aliter non valeat, niſi poſt cōfectionem ipſius
313 ſcripturæ, & hoc ea ratione roboratur, quia
quando partes ſimpliciter dicunt, quod de cōtractu fiat ſcriptura, videtur hoc intelligere,
314 ſecundum diſpoſitionem iuris, verba enim
contrahentium debent intelligi ſecundum naturam contractus, de quo agitur *l. ſi ſtipulatus ff de vſur. l.* 1. *§ ſi ſub conditione. ff. vt leg. nom. cau. l. ſi legati ſerui nomine. ff de legat.* 1.

Vnde ſi contractus, qui fuit celebratus ſine
315 ſcriptis, fieri poteſt tūc per cōtrahētes ſim-
pliciter dicentes quod ſcriptura fiat, non videntur eam voluiſſe adhiberi pro ſubſtantia, ſed vt ſcriptura fiat ad effectum facilioris, ac perpetuæ probationis, non autem ad perfectionem contractus. vt eſt *textus ſingularis in l. contrahitur* 4. ibi, *fiunt enim de his ſcriptura, vt quod eſt facilius probari poſſit. & ſine his valet autem. quod geſtum eſt ff de pignor. §.* 1. *Inſtitut. in princip. de emption. & vendit & §.* 1. *Inſtit. de obligat. q. ex conſenſ.* & benè diſſerit *Grat. in conſil.* 107 *à nu.* 5. *lib.* 1. vbi firmat,
316 quòd quando non ſumus in illis contracti-
bus. qui de eſſentia non requirunt ſcripturā, qui enumerantur per *gloſ. in cap.* 1. *de cenſib.*
317 *in* 6. quamuis inter partes fuerit dictū. quod
conficeretur ſcriptura, ante illius confectionē ſanè non erit locus pœnitentiæ. ex ibi allegatis; adde *Riminald. Iun. in conſil* 51. *à nu n.* 1. *verſ. licet ſit conuentum, quod inde fiat inſtrumentū de huiuſmodi cōuentione &c.* & ſub *n.* 6. *Fernand. Vaſq. controuerſ. illuſtr. lib.* 1 *cap.* 28. *in fine.*

P Du-

Duplici enim ratione moueri poſſunt con-
318 trahentes, ad conueniendum vt de contra-
ctu fiat ſcriptura, vel eo animo, vt ſcriptura
ad rei probationem vtilis eſſet, vel ea mente,
vt ad ſubſtantiam ipſius contractus deſerui
319 ret, at prior interpretatio veriſimilior eſt, cũ
ſcripturæ ſui natura non tam ad rerum ſub-
ſtantiam, quàm ad rerum probationem pro
deſſe ſoleant, ac ſpectare. *l. Publia. ff. de poſit. cũ*
ſimil. & latè id comprobat *Theſaur. deciſ. Pe-*
de mont. 195. n 6. verſ. cum partes dicunt, quod
de contractu fiat ſcriptura, videntur hoc intelli-
gere ſecundum diſpoſitionem &c. & ait prædi-
320 ctã opinionẽ non ſolum eſſe communem,
ſed etiam veriſſimam, & vti talem quoque
comprobat *Mangon. d deciſ. Lucenſ. 95. nu. 19.*
verſ. ſi ſimpliciter conueniatur de inſtrumento
conficiendo, tunc præſumitur cogitatum de ſcrip-
tura ad faciliorem probationem non autem pro
forma actus &c. Idem *Mangon. deciſ. Florent.*
135. num. 14. in fin. verſ. ſi ſimpliciter facta ſit
mentio de ſcriptura, non præſumitur cogitatum,
vt pro forma &c. Fabr. in Cod. Fabrian. titul.
16. lib 4. definit. 14. num 7. verſ. cenſetur hæc
conuentio ſubijci in conſequentiam, & ad pro-
bationem perfecti contractus, non ad eius vim
ſuſpendendam &c. & cõprobat Card. Mantic.
de tacit. & ambig. conuent. lib. 1. titul. 10. ſub n. 7.
verſ. non ſufficit hac actum eſſe, vt fieret inſtru-
mentum ad hoc vt contractus in ſcriptis intelli-
gatur &c. & atteſtatur prædictam opinionem
communiter eſſe receptam.
321 Ita pariter pluries cenſuit *Rota*, & præſer-
tim penes *Put. deciſ. 43. incip. Contractus tunc*
dicitur fieri in ſcriptis. lib. 3. vbi dicitur etiam
quod opinio *Caſtr. in l. contractus. C. de fid. in-*
ſtrument. communiter, reprobatur *& coram*
Ghiſanen. in Placentina Salis 27. Maij 1547.
& coram Card. Seraph. *deciſ. 854. num. 5 verſ.*
contactus dicitur perfectus etiam ſi actum ſit de
conficienda ſcriptura &c. & *coram Card.* Lan-
cellotto *deciſ. 377. num. 6. verſ. contractus non*
dicitur fieri in ſcriptis. &c part. 1. diuerſ. & corã
Card. Saccato in cauſa Romana Palatij 6. Iunij
1618. eſt deciſ. 37. num. 8. verſ. non denotat im-
perfectionẽ contractus &c. part. 4. recent tom. 2.
Vbi atteſtatur, *Rotam* tenere hanc opinio-
nem, vt talis declaratio conficiendi ſcripturã
322 ſuper cõtractu ſimpliciter facto non arguat
imperfectionem contractus &c. præter ibi
allegata, addo *deciſionem in cauſa Romana*
Caſalis 17. Iunij 1575. coram bo. me. Cotta
§. Nec obſtat, quod dicitur vbi reprobatur ſu-
pradicta opinio *Caſtren.* & firmatur, quod per
323 pactum de conficienda ſcriptura non fiat.
Et iterum fuit dictum *corã bo. me. Card.* Vbal-
do *deciſ. 113. num. 13. verſ. quia illa ſcriptura*
deſeruiſſet ſolum ad faciendam probationem
&c part. 5. recent. tom. 1. & optimè id fuit diſ-
cuſſum, & firmatum *coram Eminentiſſ. D.*
Card. Corrado *in cauſa Caſenaten. Cenſuum*
3. Iunij 1644. §. Quoniam huiuſmodi, verſ. ſim-
plex illa conuentio de conficiendo inſtrumento
non reſpiciebat perfectionem ipſius contractus,
ſed efficaciorẽ illius obſeruantiam, & probatio-
nem, & propterea licet deinde celebratum non
fuerit non tamen poteſt à contractu recedi &c.
& iterum fuit dictum *in eadem cauſa coram*
eodem D. Card. ſub die 9. Iunij 1645. §. Quin-
imo verſ. quãdo atq. ideo licet inſtrumentũ confe-
ctum non fuerit nihilominus contractus, & con-
cordia ſubſiſtetur &c. Et ampliatur id mul-
324 tò magis procedere, quando fuit deuentum
hinc inde ad executionem cõuentionum, an-
te confectionem inſtrumenti, nam certior in-
de redditur, & comprobatur eiuſdem contra-
ctus perfectio, & animus contrahentium, qui
habuerunt contractum pro perfecto ante d.
confeſſionem inſtrumenti, vt ſatis per ſe pa-
tet. Et perſiſtendo in terminis.
Quando tamen, eſt expreſſum, vt fiat ſcrip-
tura, et alias aliter non valeat contractus, et
325 tunc quamuis ſcriptura non ſit neceſſaria
in tali contractu, nihilominus donec illa non
interueniat, contractus non recipit ſuam per-
fectionem, cum cenſeatur adhibita ad ſubſtã-
tiandam eorum voluntatem, et in hoc caſu
326 optimè poteſt ſaluari *Caſtrenſ. ſupra n. 198.*
relata, et ita conciliant hunc ſatis controuer-
ſum articulum *Salicet in auth. ſed nouo. col. 5.*
num. 8. C. ſi cert. pet. & alij communiter, in d. l.
contractus. C. de fid. inſtrument. et ſenſit *Ro-*
ta coram bo. me. Buratt. deciſ. 553. num 9 verſ.
expreſſè voluerunt illa in ſcriptis redigi cũ clau-
ſulis ab negantibus potentiam aliter &c. part. 1.
recent. inter eius impreſſ. eſt deciſ. 19 num. 12.
et ſubditur, quod hoc caſu procedit doctrina
Caſtrenſ. ſic quoque fuit dictum *bo me.* Piro-
uan. *deciſ. 20 num. 4. verſ. ſatis patet hanc cõ-*
ditionem non habuiſſe effectum, cum ad eius ſub-
ſtantiam partes deſiderauerint confici inſtru-
mentũ &c part 2. recent, & coram bo. me. Card.
Vbald. *deciſ. 114. num. 8. verſ. & ſi aliquando*
ſcriptura requiritur, id procedit, quando fuit
conuentum, quod aliter contractus non valeret
&c. part. 5. recent. tom. 1. iterum coram eodem
Vbald. deciſ. 199. num. 10. verſ. licet ſcriptura
non requiratur regulariter ad perfectionem con-
tractus, attamen requiritur, quando inter partes
hoc fuit conuentum &c part. 6. recent. et deinde
fuit tentum *in cauſa Romana Do:ũs 5 Iunij*
1648. §. Quod eo facilius. verſ. quia tunc dici-
tur de ſubſtantia inſtrumentum, ob neceſſarium
in contractu ſolemnitatum interuentum ſiue ex
legis diſpoſitione, ſiue ex ipſarum partium con-
uentione &c. coram R. P. D. Celſo. Auditore
quidem per egregio, at non minori morum
probitate, quàm præſtanti literarum, et præ-
ſertim Iuris ſcientia conſpicuo quem et amo-
re ſingulari proſequor &c.
Verumtamen admiſſa prædicta opinione,
vt redeam in viam, pro vera; nempe quod non
ſufficiat, ad hoc vt ſcriptura requiratur pro
327 forma contractus, ſola conuentio partium
de

Digitized by Google

de conficienda ſcriptura, niſi addatur quod
contractus aliter non valeat, et ſic quoq. fir-
mandum videtur in caſu noſtro; Vnde dum
teſtator ſimpliciter aſſerit, vt de eius prolata
voluntate conficiatur per Notarium ſcriptu-
328 ra, alio nõ addito, cenſetur illam deſideraſ-
ſe pro maiori probatione, et non pro eius eſ-
ſentia, et forma, ſeu ad ſubſtantiandum ipſum
teſtamentum, et ſic proſternitur penitus ce-
lebris deciſio *Oldrad.* 119.

Verum pro clariori intelligentia animad-
uertendum puto, quod ſicuti in materia de
329 qua ſupra, et ſic tradam aliam diſtinctionem
ad effectum dignoſcendi, quando partes deſi-
derantes ſcripturam in contractu, eam velint
interuenire pro forma, vel ſolemnitate, ſcili-
cet ſi contrahentes de ſcriptura, ſeu inſtrumẽ-
to conficiendo, nihil ab initio dixerũt, ſed poſt
330 perfectum, et abſolutum contractum, pro-
miſſionibus, et ſtipulationibus hinc inde ſe-
cutis, et iam ad ſuum eſſe deductus apparet
contractus, veluti ſi ſimus in contractu em-
ptionis, et venditionis, in quo quando con-
ſtat de mutuo contrahentium cõſenſu, de re,
331 et pretio, videlicet res ex parte venditoris,
pretium ex parte emptoris, et ſimul cõſenſus
partuim, et tunc ſatis dicitur contractus iſte
perfectus, *l. 1. & per totum titul. ff. de contra-
hend emption. & in l. 1. & per totum titul.* C. *eo-
dem, & in §. 1. Inſtit. de emption. & vendit.* cum
ſimil. et eſt optima *deciſio coram re. me. Merli-
no in cauſa Vrbeuetana Reſciſſionis contractus
24. Ianuarij 1633. eſt deciſio 172. part. 6. recen.*
confirmata coram *eodem ſub die 12. Decembris
1633. eſt in eadem part. deciſ.* 248. vbi etiam
quæritur, ſi prætium conferatur in certum pe-
ritum, eo declarãte illud, quid ſit faciendum,
et ſic an contractus venditionis ſit perfectus,
nec ne.

Quare, vt dicebam, ſi poſtquam contractus
fuit perfectus, et abſolutus conuentum fuit
inter partes de inſtrumẽto conficiendo, illud
332 nequaquam pertinere interpretandum eſt
ad ipſius contractus perfectionem, ſed potius
ad probationem, ex *text. in d. l.* 5. C. *de tran-
ſact. & in d. l. cũ res.* C. *de probat.* cum ſimilib.
iur. quãdo verò à principio, dum adhuc erat
in pendenti, inter partes conuentum fuit, vt
contractus fieret in ſcriptis, tunc ſcriptura
videtur eſſe neceſſaria, et ad ſubſtantiam ip-
333 ſius contractus pertinere, quem admodum
in multis alijs caſibus ſcripturam adhibendã
eſſe *Alciat* docet *in d. l.* 5. C. *de tranſact.* et ſu-
pradictam diſtinctionem probant *Andr. Fa-
chin. controuerſ. iuris lib. 2. cap. 97. §. Prioris ſẽ-
tentia. verſ. in caſu, quo inter partes conuenit
&c.* Gomeſ. *variar. reſolut. tom. 2. cap. 2. titul.
de empt. & vendit. ſub num. 17. verſ hoc dicere
debent partes in ipſo contractu, vel ante, ſecus
verò ſi poſtea contractu iam perfecto, & abſolu-
to, quia tunc requiritur tantum ad effectum
probationis &c* Anton. Amat. *variar. reſolut.
lib. 1. cap. 8. num. 16. verſ. nam ſi contractus ab-
ſolutus, & vndique perfectus non exiſtat. quan-
do quo quomodo etiã per coniecturas conſtet con-
trahentes de ſcriptura conficienda &c.* cum *ibi
vſque ad nauſeam allegatis. & num.* 17. dat al-
terum caput diſtinctionis, et bene diſcutit
*Card. Mantic. de tacit. & ambig. conuent. lib. 1.
titul. 10. ſub num. 13. §. fin.*

Vbi ait, quod quando prius celebratus eſt
334 contractus, deinde dictum fuit, quod fieret
ſcriptura, illa dicitur accedere ad faciliorem
probationem, ſed quando prius dictum eſt, vt
fiat ſcriptura, et ex hoc colligitur, quod par-
tẽs voluerint in ſcriptis celebrare cõtractum,
et videãtur *Anton. de Cana in tract. de inſi-
nuat. quaſt. 21. n. 39.* Fabian. de Mont. *in tract.
de empt. & vendit. quaſt 5. princip. nu. 76. verſ.
dicitur autem contractus &c.* Idem quoque
ſenſit *Rota coram Eminentiſſ. D. Card.* Corra-
do *in d. cauſa Caſanaten. Cenſuum 13. Iunij*
1644 *§ Quoniã huiuſmodi.* vbi firmatur, quod
quando à principio non fuit actum, vt de cõ-
335 tractu fieret ſcriptura, ſed poſtquã fuit con-
cluſus contractus, et hoc caſu ſcriptura non
eſt de eſſentia contractus, nec de eius perfec-
tione, ſed ſolum pro maiori probatione. *& id
fuit quoque confirmatum in eadem cauſa coram
eodem ſub die 9 Iunij 1645. §. Quia cum inſtru-
menti, verſ. non egerunt, quod contractus in ſcri-
ptis fieret, ſed poſt firmatam iam concordiam
&c.* et adduci etiam poteſt *deciſ. in cauſa Ro-
mana Fideicõmiſſi del Incoronatis 7 Iunij 1652
coram R.P.D.* Albergato *§ Non obſtat.* Vbi aſ-
ſeritur, quod nullatenus donatio præſumitur
facta intuitu matrimonij, ſi abſque illius men-
336 tione præceſſerint capitula matrimonialia,
et dotale inſtrumentum, cum tunc gratuita,
et voluntaria cenſeatur latè *Fontanel. de pact.
nupt. tom. 1. clauſ. 4. gloſ. 1. ſub num.* 20. *verſ. ex
quibus*, et nunc ſtrictè loquendo in terminis
teſtamentarijs.

Vnde quoque poteſt cõcludi in caſu noſtro
337 ſcilicet, quando teſtator coram teſtibus ad
hoc neceſſarijs ſuam volũtatem perfectè pro-
tulit verbis aptis ad teſtandum, ſeu codicillã-
dum, et poſtea iuſsit vocari Notarium, et tũc
illa conuocatio Notarij non ſuſpendit actum
voluntate perfectum, et cenſetur ſolùm teſta-
tòr animum habuiſſe adhibendi Notarium
ad effectum maioris probationis, non autem
ad ſubſtantiandum ipſum teſtamentum, cum
iam habuerit illud pro perfecto.

Vnde hoc caſu non poterit conſiderari im-
perfectio voluntatis, ſed maioris ſolemnitatis
338 eò quia illa Notarij vocatio tantum ad ma-
iorem cautelam præſumitur facta, vnde qua-
tenus Teſtator ante illius ſtipulationem mo-
riatur, non obſtat eo caſu talis defectus, quia
339 ad maiorem cautelam id adhibebatur, vn-
de non officit, dum non interuenit, *argument.
l. teſtamentum. C. de teſtament.* et ſenſit *Socin.
conſil. 189. n. 92. & 93. lib. 2.* latè *Ruin. conſil. 15*

*nu.*10.*lib.*2.et reprehendit Caſtren.quaſi con-
trarium ſentire videatur *in conſil.* 15 *Viſa fa-*
*cti lib.*1. adde alios allegatos *per Cancer. va-*
*riar. reſolut.lib.*1.*cap* 4. *de teſtam.num.*96. *verſ.*
& poſtea dixiſſet, quod vocaretur Notarius &c.
in iſtis terminis non intrar prædictum *conſil.*
Oldrad. 119. vide infra *à num.* 368.

Quando verò conſtaret, quod ab initio, te-
ſtator petijt Notarium, et poſtea protulit ver-
ba non concluſiua ſuæ voluntatis, ſic antequã
340 Notarius accederet, vel ſtipularetur moria-
tur, et tunc illa diſpoſitio dicenda eſt imperfe-
cta ratione voluntatis, vnde nec ad pias cauſas
poterit ſubſtineri, et ratio eſt, quia Teſtator
341 prius petendo, et poſtea, nec verba conclu-
ſiua ſuæ voluntatis dicendo, videtur ſuam vo-
luntatẽ diſtuliſſe in tempus ſtipulationis No-
tarij, *vt volunt Bart.* Cuman. *Caſtren. & alij,*
*in d.l.ſi is qui.ff de teſtam.Cephal. in conſil.*99.
*num.*9. *&* 10. *cum alijs allegatis per* Cancer. *d.*
*p.*1. *cap.* 4. *ſub num.* 96. *verſ. vbi verò conſtet*
primum petijſſe Notarium & poſtea &c.

Et nos perſiſtendo in primo caſu, quando
teſtator verbis aptis coram competenti nu-
mero teſtium explicauit ſuam voluntatem,
342 et poſtea iuſſit vocari Notarium, et tunc ſi
antea moriatur, id non ſit defectus volunta-
tis, ſed ſolẽnitatis imo et hãc concluſionẽ am-
plia, ex communi Doctorum ſententia defini.
tum eſſe, ſi non conſtet teſtatorem in ſcriptis
343 teſtari voluiſſe, ſed coram Notario, et teſti-
bus ipſe ſuam voluntatem manifeſtè aperuit,
eo etiam animo, vt ſcriptura ad probationem
de ea fieret licẽt enim illa facta non fuerit, vel
minus ſolemniter, adhuc per ſolas teſtium
344 rogatorum depoſitiones, teſtamentum re-
cte probatur, et valebit, per text. *in l. Lucius.*
ff. de teſtam. milit. et inde notant *Bald. Alber.*
Ang & Cuman. et ſẽſit *Bart. in d l. ſi is qui n.*2.
latè ſcribentes *in l hac conſultiſſima.§.per nũ-*
*cupationem.C. de teſtam. Crauet. in conſil.*944.
*num.*3.*verſ. & quidem vel perabſurda eſſet te-*
ſtium admittendam probationem non eſſe &c.
cum alijs copioſè relatis per *Hondred. in con-*
*ſil.*77.*num.*17.*verſ. quando teſtator coram No-*
tario, & teſtibus ſuam voluntatem perfectè aper-
*uit &c. lib.*1. et adde *Bertazol. in conſil.*86.*n.*5.
*lib.*1.

Vbi etiam dicit ſi quis aliter diceret, lo-
345 queretur contra deciſionem *text. in d. l. Lu-*
cius, et contra communem omnium ſenten-
tiam, tenentium, quod quando per teſtes eſt
probatum teſtatorem totam ſuam diſpoſitio-
346 nem, ſeu voluntatẽ coram teſtibus expreſ-
ſiſſe, teſtamentum dicitur perfectum, etiam ſi
per Notarium vocatum non fuerit publicatũ.
ita quoque pluribus relatis ſenſit *Hodiern. ad*
*ſurd. deciſ.*292.*n.*7. vbi ait.

Quando conſtat teſtatorem voluiſſe nun-
347 cupatiuum condere teſtamentum, et eo ca-
ſu licet de eius diſpoſitione Notarium cum
teſtibus conuocaſſet, hoc erat ad faciliorem
probationẽ, vnde perfecta videretur eius vo-
luntas, nam dum teſtamentum nuncupatiuũ
non requirit ſcripturam, ergo nec publicatio-
348 nem ad eius eſſentiam, et perfectionem, et
ſedulò ſic iudicauit *Rota Patauina deciſ.* 80.
*num.*10. *verſ. quamuis Notarius vocatus non*
publicauerit voluntatem teſtatoris, & interim
deceſſerit, nihilominus teſtamentum per teſtes,
qui interfuerunt probatum volebis &c. et teſta-
tur de communi omnium ſententia eſtque in
349 iure ſatis notum, vt amota vna probationis
via, non tollitur alia, quæ non reperitur amo-
ta *arg. l. ſi domus ff. de ſeruit urban præd.* dicit
*Bald in l. penult. col.*2. *verſ.*3. *quæritur* C *de te-*
ſtam. et in pũcto ratiocinatur *Simon. de Prat.*
*de interpret. vlt. volunt lib.*2. *ſolut.*1. *num.* 49.
verſ. quia amota vna via probationis &c. &
ſubdit ita in facto obtinuiſſe, *vt in eius conſil.*
164 *lib.*1.

Idem optimè etiam fuit ponderatum cum
nonnullis egregijs diſtinctionibus *per Rotam*
*coram. Card. Seraph. deciſ.*623.*à num.* 3.*verſ. aut*
teſtator tractat de præparatione ſui teſtamenti
&c. vbi ait, ſi teſtamentum ſit perfectum ra-
350 tione voluntatis, attenditur licet ſit imper-
fectum ratione ſcripturæ *iuxt. gloſ. in d. l Si is*
qui, & in d l hac conſultiſſima §. ſed quia in
verb. octauum C. *qui teſtam. facer. poſſ.* quæ eſt
communiter approbata expenditur etiam fa-
migerata doctrina *Bald. in d. l. Lucius ff. de te-*
ſtam. vbi inquit ſi teſtator dictauit teſtamen-
351 tum Notario, qui illud non ſcripſit, poteſt
tamen teſtibus probari, licet ſcriptura, non
probetur, et reddit rationem quia teſtamen-
tum fuit in facto, quo ad officium teſtandi, li-
cẽt eſſet in fieri, quoad officium Notarij, cu-
352 ius miniſterium in teſtamento nuncupati-
uo nullatenus eſt neceſſarium cum ſcriptura
in eo non requiratur *l. hac conſultiſſima §.*
per nuncupationem C. *de teſtam. & dicam*
infra.

Inſuper ſi Notarius vocatus, timens, quod
teſtamentum eſſet imperfectum, ex eo, quia
353 teſtator propter vim morbi perfectè non
poſſet explicare voluntatem ſuam, noluit cõ-
ficere ſcripturam, vel illam coram teſtibus le-
gere, et publicare, quia, vt dictum eſt valet te-
ſtamentum ſine ſcriptis, etiam ſi interueniat
354 Notarius ex hoc non excluditur, quin vo-
luntas non poſſit probari à teſtibus, quia indi-
cium Notarij in habendo teſtamento pro im-
perfecto non nocet *vt latè per Ruin. in conſ.* 1
*num.*22.*verſ. non eſt curandum, quod Notarius*
habuerit teſtamentum pro imperfecto, ex quo de
diſpoſitione ſolemni teſtatoris per teſtes appares
*&c. lib.*2. et poſt eum ſenſit *Gratian. diſcept.*
550.*num.*11. *& in deciſione Rotali in fine d. di-*
*ſcept. poſita num.*43. *verſ. Notarij iudicium in*
habendo teſtamento pro imperfecto &c.

Dum ergo, vt dicebam ſupra, verbis aptis,
aperuit ſuam voluntatem, nam ſi verba eſſent
355 iocoſa, vel blandiendi, et iactandi cauſa di-

cta

cta non importarent vltimam diſpoſitionem validam *vt in caſu conſil. Corn. 149. V iſis non nullis lib. 2.* vbi quidam non infirmus non æceſſitis aliquibus, et habens agnatos, ad ignē exiſtens ad interrogationem quorundam ibi exiſtentium dixit, *V oglio che doppo la morte mia tutta la robba mia ſia del monaſterio di S. Catherina,* et hæc verba protulit præſentibus duabus monialibus eiuſdem Monaſterij, qui-
356 bus ſtantibus conſuluit Corn. ibi, quod cū iſta verba tamquam blandiendi, et adulandi animo prolata eſſent, non animo diſponendi, non importarent vltimam diſpoſitionem validam.

Et quamuis *Genuenſ. in ſuis practicab. Eccleſiaſt. cap. 275. num. 2* tali *Corn. conſ. 149.* ma-
357 lè tribuat tamen animaduertendum venit, quod *Corn.* non negat, ſed imo ſupponit, vt legentibus patet, per huiuſmodi verba. *V oglio, che doppo la morte mia tutta la robba mia ſia del Monaſtero &c.* de ſe indicatur diſpoſitio, ſed n[illegible] in ſuo caſu, Monaſterium fuiſſe hæredem [illegible] ia à [illegible]cente non fuerunt prolata
358 an[illegible]to diſponendi, ſed potius bla[illegible] interrogauerunt, an vellet bon[illegible]e dicti Monaſterij poſt mo[illegible], & ipſis Monialibus. (erat [illegible]ulus) ex quibus duæ erant præ[illegible] vt dixi dum illa verba protulit ab alijs, & non ab ipſis monialibus interrogatus, et concurrebant etiam requiſita de quibus *latè in d. conſil.* vnde ad prædictum effectum ſat non fun[illegible] verba blandiendi, & la-
359 ctandi animo [illegible] *videatur etiam Ruin. in d. conſil. 1. num. 2* [illegible] *Rip. poſt alios in l. 1. §. ſi quis ita* [illegible] vbi plura de intell[illegible] *poſitum*, et latius *per Grammat.* [illegible] et in puncto *per Simon.* [illegible] *volunt. lib. 2. in* [illegible] *17. verſ. & verba* [illegible]ndi &c.

[illegible]acit etiam vulgata i[illegible]is concluſio, quod quando vir ſimulatam [illegible] receptionem confitetur, aut maioris ſumma vt hono-
360 ri conſulat, ne incompetetur dotatam vxorem duxiſſe videatur; vel vt ſatisfacit parentibus, aut conſanguineis, quibus renitentibus matrimonium inijt, vel intendit inire, non eſt dubium huiuſmodi confeſſionem eſſe nullam, nec donationem inducere, cum ſit apparens quædam honorificentia, ſeu iactantia, nullam habens veritatis ſubſtantiam, *ad text. in l. 3. §. ſin cum leg. ſeq. vbi DD ff. commod.* Angel. *in l. 1. ſub princip. verſ. in textu C. de donat. ante nupt. latè Card.* Patis *conſil. 86. à num. 10. verſ. fuerunt omnia ſimulatè, & imaginatiuè concepta &c. lib. 30.* Roman. *conſil. 445. ſub nu. 8. verſ. quare dicta confeſſio facta videatur & maritus tegat eius verecundiam, quam incurrit ducendo vxorem indotatam &c.* Hieronym. Gabr. *conſil. 163 num 40. verſ. nam omnes in hoc conueniūt, &c. lib. 2.* P. Molin. *de Iuſtit. & Iur. tom. 2. diſp.* 439 *ſub nu. 9. verſ. ſed quid tenendum &c.* Alnar. Valaſ. *conſult. 5. ſub num. 21. verſ. quando quis ſimulatè fatetur dotem recepiſſe, quàm non recepit, & hoc fingit honoris gratia, vt vide atur dotem recepiſſe &c. & latè videatur* P. Sanchez. *in tract. de Matrim. lib. 6. diſputat. 9. n. 2. verſ. quādo vir ſimulatè &c. adde etiā* Criuel. *deciſ. Senat. Dolan. 48. ſub num. 5. verſ. oſtentationis gratia inſtrumentis dotalibus adductum eſſe, quàm quod animo donandi &c.* Pontanell. *de pact. nuptial. clauſul. 7. gloſ. 3. par. 12. à n. 57. verſ. maioris oſtentationis gratia &c.*

Et Rota Rom. paſſim huiuſmodi apochas,
361 ſeu inſtrumenta, quæ fiunt ob maiorem honoricentiam matrimonij, vti ampulloſa, pompoſa, & ſimulata, cum in eis abſit conſenſus, declarat, et reijcit, quamuis licitè poſſint fieri, et hodie multùm in vſu ſint &c. Inclamat enim vulgatum illud Iuris axioma, quod magis attendi debet ipſa veritas, quàm quod ſimula[illegible]ctitiè, et imaginatiuè fit *vt tot titul. C. plu*[illegible] *quod ag. l. qui ſub pratextu. C. de Sacro*[illegible] *Eccleſ. l. imaginaria. ff. de regul. iur. l. a*[illegible] *fiſo. C. mandat. l. nuda. § ff. de contrahen*[illegible] *l. contractus. 54. ff. de obligat. & action.*[illegible] *cum allegatis per* Rotā *coram* [illegible]. Bichio *in cauſa Roſſanen. Deciman*[illegible] *unij 1641. §. Plus enim valet, quod in r*[illegible]*te agitur, quam* [illegible]*od ſimulatè exprimitur &c.* vbi deciditur quod quando ſimulatio eſt in perſona, & [illegible]n actu, ius
362 quæritur veræ perſonæ, & non fictæ *ex ibi allegatis.*

Sed nos perſiſtentes in terminis, quod Rota paſsim, conſtito de veritate, non attendat apochas, vel inſtrumēta dotalia, quæ ob quādam apparentem honorificentiam fiunt, cum non habeant ſubſtantiam veritatis, *& præſertim fuit dictum corā bo. me.* Burat. *deciſ. 775. num. 1. verſ. pro maiori partium honorificenti a conſtituuntur &c. & coram bo. me.* Merlino *deciſ. 533. num. 1. verſ certè illi promiſſioni maioris dotis ad pompam emanatæ &c.* vbi dicitur, quod veritati potius eſt ſtandum, quam honorifico verborum cortici. *& coram R. P. D.* Carillo *in cauſa Macerat. Cenſus 15. Februarij 1641. §. Præcipuum reſolutionis, verſ. ſimiles apochas matrimoniales pompoſas, vti ſimulatas reputatas &c. quæ deciſio fuit deinde confirmata in eadē cauſa corā Reuerend.* Terracinen. *ſub die 18. Iunij 1642. §. Nec reuelare, verſ. apocha matrimonialis ficta, & ad apparētiam inter nobiles &c. & coram* R. P. D. Peutingeto *in cauſa Romana prætenſa reſtitutionis Dotis 15. Ianuarij 1649. §. Nec refert. verſ. ob maiorem honorificentiam matrimonij, pro vt fieri ſolet &c.* Quādo verò intret prædicta concluſio, et quando ceſſet, benè declarauit *Rota coram R. P. D.* Meltio *in cauſa Romana reſidui Dotis 8. Iunij 1643. tot.* At modo domum redeundo.

Clarum eſt ergo, quod verba ampulloſa, adulatoria tamquàm inania, fruſtratoria, et

nitentia. Quæ opinio licet aliquibus videatur vera, tamen contraria eſt veriſſima, vel poteſt aſſeri, quod ambæ ſunt admittendæ, ſed in terminis ſuis, ſcilicet

Quando ſimpliciter fuit conuentum, vt de contractu fiat ſcriptura, et ſumus in illis contractibus in quibus ea non requiritur, etenim quia verba contrahentium debent intelligi ſecundùm naturam contractus, tunc cenſeotur requiſiuiſſe ſcripturam, noo ad eſſentiam contractus, illiuſque perfectionem, ſed ad efficaciorem illius obſeruantiam, et promptionem executionem, ac faciliorem probationẽ, et propterea licet deinde ſcriptura, vel inſtrumentum publicum non fuerit celebratum, nõ tamen poteſt recedi à contractu. Quando verò dictum fuit, quod conficiatur ſcriptura, et contractus aliàs aliter non valeat, et tunc totum oppoſitum dicendum venit.

Scriptura in contractu tunc dicitur neceſſaria, quando partes primum conuenerunt de ea perficienda, et poſtea conuentiones tractarũt, quare ſi prius perfectè, et deliberatè de omnibus fuerunt concordes circa contractus eſſentiam, et poſtea dixerunt, vt conficeretur inſtrumentum, et tunc ſecus eſt. Ex quibus multa deducuntur in terminis, quando Teſtator præſumatur voluiſſe adhibere Notarium pro ſtipulatione teſtamenti, eiuſque publicatione, et quando ſecus.

S V M M A R I V M.

293 *Diſpoſitio imperfecta ratione voluntatis, nec valet ad pias cauſas.*

294 *in Contractibus licet partes ſint concordes de omnibus, ſi volunt vt de eis rogetur Notarius,*
Interim dum non purificatur rogitus eſt locus pœnitentiæ. & num. 296. & 298.

295 *Scriptura regulariter in contractibus non requiritur, niſi ad eorum maiorem probationem & numer. 315.*

297 *Notarius, quando adhibetur in contractu quare cenſeatur adhibitus.*

297 *in Contractu, quando partes adhibent Notarium, vt conficiat inſtrumentum, videntur tacitè innuere, vt valeat contractus à die rogitus.*

300 *Notarius non poteſt rogari, niſi de his, quæ eo præſente dicuntur, aut fiunt.*
Partes neceſſarium eſt, vt coram Notario cõtrahant. num. 300.

301 *Contractum de aliqua re ſi faciant partes, & ſunt conuenti de neceſſarijs in eo, ſi ambo conſentiant,*
Vt conficiatur inſtrumentum vtrũ ante illius confectionem ſit perfectus, & ſit locus pœnitentiæ. & nu 301.

302 *Contractus ante perfectionem non dicitur contractus, ſed ratiocinium.*

304 *Scriptura ſi partes conuenerunt, vt fiat, ante illius effectuationem, non videtur habere animum ſe obligandi.*

305 *Fideiuſſionem, ſi quis pro alio faciat, & fuit dictum, vt adhiberetur Notarius, tunc ante ſtipulationem eſt locus pœnitentiæ.*

306 *Partes, quando conſtet voluiſſe contrahere in ſcriptis.*

307 *de Venditione ſi partes conueniant, vt fiat ſcriptura publica, tunc ante illius confectionem, venditio potius dicitur cœpta, quàm perfecta.*

308 *Itaque renuens vendere, aut emere improbe argui non poterit, quod non ſeruet conuenta, & quare.*

309 *Venditio alicuius rei, ſi facta ſit, & inſtrumẽti confectio ſit remiſſa in craſtinum, interim eſt locus pœnitentiæ.*

310 *Scriptura eſt de ſubſtantia contractus, quando partes conuenerunt, vt ea fiat.*

311 *Teſtator, quando voluit, vt adhiberetur Notarius dicitur ſuſpenſa voluntas eius in futurum Notarij rogitum.*

312 *Inſtrumentum, vt fiat de contractu, quando partes conuenerunt ſimpliciter, interim contractus non ſtat in ſuſpenſo.*

313 *Niſi fuerit conuentum, quod contractus aliter non valeat.*

314 *Scriptura de contractu, dum partes conueniũt, vt fiat, hoc debet intelligi ſecundum iuris diſpoſitionem.*
Verba contrahentium debent intelligi ſecundũ naturam contractus num. 314.

315 *de Contractu, ſi fiat pactum, vt conficiatur ſcriptura, partes non præſumuntur velle eam pro illius ſubſtantia, ſi illa de iure non requiritur.*

316 *Contractus, quando non requirit ſcripturam, ſi fiat pactum, vt ea interueniat, ante eius confectionem, non eſt licita pœnitentia. & numer. 317.*

318 *Scriptura, quam volunt adhibere partes in contractu, dupliciter poſſunt moueri vt fiat.*

319 *Scriptura in contractibus ſui natura non tam ad rerum ſubſtantiam, quàm ad probationem ſpectant.*

320 *Et quatenus partes velint eã conficere intelligitur quoad probationem, cum ita ſit de iure, quæ opinio eſt veriſſima. & num. 328.*

321 *Itaque ita ſæpe ſæpius reſpondit Rota Romana.*

322 *Declaratio conficiendi ſcripturam ſimpliciter facta de aliquo contractu, quid inferat.*

323 *Caſtren. in l. contractus. numer. 1. ff. de fid. inſtrument. refutatur & declara num. 326.*

324 *Partes tunc eo magis non cenſentur voluiſſe adhibere ſcripturam pro ſubſtantia contractus,*
Quando ad executionem dicti contractus hinc inde deuenerunt ante illius confectionem.

325 *Scriptura, quando de contractu conuentum fuit, vt fiat, & aliter non valeat, &*

tunc

tunc ea eſt de ſubſtantia. & numer. 327.

328 *Oldrad. conſil. 119. intrat, quando non conſtat de deliberata mente teſtantis.*

330 *de Scriptura conficienda, ſi id dixerunt partes quando habuerunt contractum pro perfecto, & tunc non dicitur petita pro illius ſubſtantia, ſecus ſi ante. & num. 332. 334. 335. 336.*

331 *Venditionis, & emptionis contractus, quando dicatur perfectus.*

333 *Scriptura in multis contractibus de Iure requiritur remiſſiuè.*

330 *Donatio non poteſt dici intuitu matrimonij facta quando ſine ea praeceſſerūt capitula matrimonialia.*

337 *Teſtator, ſi coram competenti numero teſtium apti verbis declarauit ſuam voluntatem, ſi poſtea iubeat vocari Notarium, quid ex hoc inferatur.*

338 *Teſtator, quando habuit teſtamentum pro perfecto, tunc vocatio Notarij non infert ad illius imperfectionem,*

339 *Nam cēſitur vocatus ad maiorem cautelam, & non ad illud ſubſtantiandum.*

340 *Teſtamentum pium, ſi ſit nullum ex defectu voluntatis, quantumuis ſit adhibita omnis ſolemnitas non tenet.*

343 *Teſtator ſi conſtet in ſcripturis voluiſſe teſtari, & coram Notario, et teſtibus aperuit ſuam voluntatem, ſi ſcriptura de ea non fuit facta, quando valeat. et num. 344. 345. 346.*

346 *Teſtator, quando totam ſuam voluntatem coram teſtibus aptè expreſſit, & id fuerit probatum,*

Tunc valet, et dicitur perfectum teſtamentū, etiamſi per Notarium vocatum non fuerit publicatum.

348 *Teſtamentum nuncupatiuum, cum nō requirat ſcripturam, ita nec publicationem ad eius eſſentiam.*

349 *Vna vna probationis amota, non tollitur alia, quæ non reperitur amota.*

350 *Teſtamentum, ſi ſit perfectum ratione voluntatis, attenditur licet ſit imperfectum ratione ſcripturæ.*

351 *Teſtator, ſi teſtamentum dictauit Notario, qui illud non ſcripſit, poteſt tamen teſtibus probari, licet ſcriptura non probetur,*

352 *Quia teſtamentum fuit in facto, quo ad officium teſtandi, licet eſſet in fieri, quoad officium Notarij.*

in Teſtamento nuncupatiuo nullatenus requiritur ſcriptura.

353 *Notarius, ſi timeat propter vim mali non poſſe teſtatorem explicare ſuam voluntatem, & renuat conficere ſcripturam, quid ſit dicendum,*

354 *Et ſic an tunc voluntas teſtatoris poſſit probari per teſtes.*

Notarij iudicium de habendo teſtamentum pro imperfecto non attenditur. num. 354.

355 *Verba iocoſa, et blandiendi, animo dicta non importans vltimam voluntatem.*

Et refertur caſus, de quodam, quo animo blandiendi teſtatus fuit.

356 *Verba non animo diſponendi, ſed adulandi prolata, nō important validam diſpoſitionem. et num. 359. 360. et 361.*

357 *Genuenſ practicab Eccleſiaſt. cap. 275. nu. 2. improbatur dum male tribuit Corn. in conſil. 149. lib. 2.*

360 *Maritus, ſi ob quamdam apparētem honorificentiam, fateatur ſe recepiſſe maiorem dotem, quàm verè recepit, cum abſit conſenſus, id non attenditur,*

361 *Et tales confeſſiones, vti ampulloſæ, inanes, ac ſimulatæ paſſim per Rotam reijciuntur.*

Veritas magis eſt attendenda, quàm quæ ſimulatè, fictitiè, et imaginatiuè fiunt. nu. 361.

362 *Simulatio, quando eſt in perſona, et veritas in actu, ius quaritur veræ perſonæ, et nō fictæ. Veritati potius eſt ſtandum, quam honorifico verborum cortici. num. 362.*

362 *Verba adulatoria, tamquam extrinſecè prolata non probant, nec obligationem aliquam inducunt.*

363 *Verba adulatoria non ſunt appiciatoria, cum verba curialia dicantur.*

Curiales ſolent aliud ſentire, et aliud dicere, et pluſquam ſimplices ſunt, qui eorum verbis credunt. num. 363.

364 *Petitio alicuius rei, ſi alicui ſit facta, ſi ille reſpondeat, non ſolum prædictam rem tibi concedo, ſed etiam omnia mea bona, iſta vltima verba, non ſunt attendenda.*

Corteſia di bocca molto vale, e poco coſta, *adagium ſatis vulgatum num. 364.*

366 *Oldrad. conſ. 119. quando ſine dubio ceſſet.*

368 *Teſtamentum pium, quando non ſit nullum, quamuis non fuerit confectum inſtrumentum, vt teſtator deſiderabat. num. 369.*

370 *Rogitus Notarij, ſiuè publicationis teſtamenti defectus, tunc teſtamenta in oppoſitum ducit, dum agitur de eo probando per ſcripturam & num. 371.*

372 *Rota deciſ. 173. numer. 5. par. 2. diuerſ. quando intret.*

373 *Teſtamenti publicatio, quando ſit neceſſaria.*

374 *Teſtatoris voluntas in dubio præſumitur perfecta, et vide diſtinctionem. num. 375. & 376.*

376 *Iudices cauti ſint in examinando teſtes deponentes ſuper perfectione teſtamenti.*

378 *Voluntas teſtatoris in dubio non præſumitur perfecta, ſecundum Bald. niſi ea probetur, & num. 379. ſed iſta opinio eſt falſa.*

370 *Bald. in l. quaſtio. num. 59. C. de fideicommiſſ. aliter ſaluari non poteſt, niſi aſſerere id eueniſſe in curia Typographi.*

381 *Et id ex multis redditur veriſimile. & 382.*

383 *Voluntas teſtatoris tunc dicitur imperfecta, quando appareret, teſtatorem voluiſſe aliquid plus dicere.*

384 *Teſtamentum momento perficitur, cum ad extraneos actus deuenitur, vel licentiantur teſtes, vel Notarius.*

Et

Et quid ex hoc inferre vellet Bald. ſed improbatur num. 386.

387 *Teſtamentum, quod in dubio perfectum non ſit, non poteſt admitti talis concluſio.*

388 *in Corde nemo præſumitur plus habere, quàm quod verbis expreſſit.*

389 *Teſtator, ſi dicat, velle inſtitutioni hæredis imponere quaſdam conditiones, ſi deinde nihil in actu ipſo dicat, cenſetur mutaſſe voluntatem.*

390 *Gomeſ. ad leg. Tauri 3. num. 105. reijcitur dum ſentit in dubio præſumi teſtatorem voluiſſe aliquid addere teſtamento, ſi interim moriatur.*

391 *Teſtator, ſi pium teſtamentum ſcripſit, & antequam teſtes accederent deceſſit, & incertum eſt, an aliquid voluerit addere, quid ſit dicendum.*

392 *Teſtator, ſi poſt inſtitutum hæredem deceſſerit, an præſumatur aliud voluiſſe addere teſtamento. & num. 393. 394.*

395 *Teſtamenti perfectio eo clarior redditur, ſi teſtator dixerit*, ſia ringrariato D I O adeſſo ſono contento, che hò aggiuſtato le coſe mie *& num. 405.*

399 *Teſtator, quando ſemel habuit pro perfecta ſuam voluntatem, licet dicat, velle aliquid addere, non ex hoc redditur imperfecta & numer. 404*

397 *Teſtator ſi poſtquam compleuit teſtamentum, dicat*, non farò altro ſino à dimani, *quid ex dictis verbis inferatur.*

398 *Et quid ſi poſt dictum tempus nihil diſpoſuerit. & num. 399.*

400 *Teſtator dum non facit, id quod facere deſtinauerat, cenſendum eſt pœnituiſſe.*

403 *Prohibitio temporalis certi diei, per eius lapſũ inducitur conceſſio.*

402 *Teſtator, ſi poſt ſcriptam teſtamenti ſubſtantiam dicat Notario*, tenete coſì, non ſate altro tornate domani.

An ex his verbis inferatur imperfectio teſtamenti, & negatiuè reſpondetur, & quid inferatur.

403 *Teſtator, ſi facta publicatione teſtamenti dicat, reuertimini cras, quia volo addere, vel diminuere, ex hoc non dicitur imperfectum teſtamentum.*

405 *Notarius, ſi petat à Teſtatore, an velit teſtamentum in publicam formam redigere, ſi reſpõdeat, quod vult in aliam formam redigere, quid inferatur. & num. 406.*

408 *Dies incertus habetur pro conditione.*

409 *Teſtator ſi habuerit teſtamentum pro perfecto, & dixit Notario, vt cras rediret, quia volebat aliud addere, & detrahere,*

Ex hoc neceſſariò non infertur, quod habuerit teſtamentum pro perfecto.

410 *Teſtamentum, quod ſit perfectum, & quod teſtator velit altera die, aliquid addere per viã codicillorum, iſta poſſunt ſtare ſimul.*

411 *Teſtator poſtquam perfectè compleuit ſuum teſtamentum pium, ſi interrogetur à Notario, an velit illud ſtipulari,*

412 *Dato, quod reſpondeat*, andare via non ci voglio far altro, *ex hoc minimè arguitur ad illius imperfectionem. & quare nu 413.*

413 *Solemnitas publicationis teſtamenti, eſt quid diuerſum ab ipſo teſtamento.*

414 *in Teſtamentis pijs, nec illius ſtipulatio, nec publicatio eſt neceſſaria & nu. 417.*

417 *Teſtamentum, quando eſt perfectum, non ita facile ſuſpendenda eſt eius perfectio & nu. 418. cum ſeqq.*

422 *Teſtator, quando apparet, quod non habuit teſtandi animum, & tunc ſi aliquid expreſſerit, id potius demonſtrabit velleitatem, quàm voluntatem.*

423 *Voluntatis perfectæ, & concluſiuæ defectus, vbi adeſt, nihil ex ea ſperandum venit quantumuis caſus ſit priuilegiatus. & numer. 424. & 425.*

426 *Teſtamentum, ſi ſit imperfectum ratione voluntatis non poteſt valere, nec vt codicillus, etiamſi adeſſet clauſula codicillaris.*

427 *Clauſula codicillaris non lecta, & publicata nihil operatur.*

428 *Clauſula codicillaris eſt penitus fruſtratoria, quando non concurrit mens teſtatoris.*

CAPVT VIII.

DIſponens ad pias cauſas, ſi minutam hu-
ius ſuæ diſpoſitionis confecerit, & iuſſit
vt vocaretur Notarius, vt eam in publicũ in-
ſtrumentũ de more redigeret, ſi antequã talem
ordinẽ teſtatoris Notarius perficeret, vitam cũ
293 morte ipſe teſtator commutauerit, tunc ta-
lis diſpoſitio cum ſit imperfecta ratione non
perfectæ voluntatis, nec ad pias cauſas valebit
& præter adducta ad id firmandum in præce-
denti capite, corroborari ſanè prædicta opi-
nio vlterius poterit, adducendo illud ſimile,
294 quod videmus in contractibus, in quibus
licet partes, ſint de omnibus pactis cõcordes,
tamen dum volunt, vt de eis rogetur Nota-
rius, quamuis non ad ſubſtantiam contractus,
295 ſed ad faciliorem probationem requiratur
iuxta *textum in l. cõtrahitur ff. de pignor.* & ge-
neralem Orbis conſuetudinem,
Nihilominus contractus non dicitur perfe-
ctus, niſi ſequatur rogitus, vt partes fieri vo-
296 luerunt, et idcircò interim donec ſequatur
rogitus, quilibet pœnitere poteſt, vt decidit
*Paul. de Caſtr. in l. contractus num. 1. C. de fid.
inſtrument. & in l. qui his idem. num. 2. ff. de ver-
bor. obligat & in l. cum reſ. n. 4. C. de probat.* vbi
ait, quod quando adhibetur in cõtractu No-
297 tarius, vt conficiat inſtrumentum ſicut mo-
dernis temporibus fieri aſſiduè ſolet, contra-
ctus non dicitur perfectus, niſi poſtquam No-
tarius non fuerit ſtipulatus, & rogatus, & ante
298 inſtrumentũ eſt locus pœnitentiæ, & ſubdit

Idem

Idem Caſtren. quod de facto id contigerit in
Ciuitate Florentiæ, & ita conſuluiſſe, *& Rapha.* ſubſcripſiſſe, & obtinuiſſe.

Inſuper eam quoque adducit rationẽ, quia
499 quando conuentum eſt, vt fiat inſtrumentũ
de contractu, Notarius apponit diem conſcripti inſtrumenti, ideo contrahentes videntur hoc tacitè conueniſſe, cum Notarius non
poſſit rogari, niſi de his, quæ eo præſente di-
500 cuntur, aut fiunt, & ideo neceſſarium eſt, vt
partes in præſentia Notarij contrahant, quam rationem etiam tradunt *Fulgoſ. in conſil.* 200. *In quæſtione. num.* 2 *in fin.* Aretin. *in conſ.* 160. *alias* 159. *incip. Longa eſt ſub numer.* 8. Socin. Sen. *in conſil.* 120. *num.* 17 *lib* 4 Fabian. *de Mont. Pic. in tract. de empt. & vendit. part.* 1. *q.* 3. Ripa qui etiam communem profitetur, *in reſponſo* 5. *n.* 11. *&* 12. *& ſeq. vol.* 2. Riminal. Iun. *conſil.* 51. *n* 18 *&* 19. *Natta in conſil* 357 *ſub nu.* 1. *verſ. quando in contractu adhibetur Notarius, vt conficiat inſtrumentum, &c. lib.* 2. & latè *Iaſ. in conſil.* 151. *num.* 3. *verſ. an venditor poſſit pœniteri &c. lib.* 2.

Vbi ait, quotidie, contingere, quod partes
301 faciunt mercatum de aliqua re in preſentia
teſtium pro tanto precio, & vtraq. pars conſentit, quod illa res ſit vendita pro tanta quãtitate, et debeat confici inſtrumentum, et hoc caſu, cum ante confectionem inſtrumenti non
dicatur perfectus cõtractus, ſtante pacto, quod
302 contractus celebraretur in ſcriptis, igitur
antea non eſt dicenda venditio perfecta, ſed ratiocinũ de facienda, et videatur ibi. *Franc. Bice in addition in litera B* vbi DD. plures cõcordantes ad hoc congerit, et adde *Parlador. rer. quotidian. lib.* 2. *cap.* 3 *num.* 47.

Vbi ait, quando conuenitur inter partes, vt
inſcriptis contractus fiat tũc antequam ſcri-
303 ptura fiat, vnicuiq. ex contrahentibus pœnitere licebit, & ſubdit, quod firmiſſima ei vi-
detur illa opinio, ſi quidem ita contrahentes
304 non videntur habere animum obligandi ſe,
antequam ſcriptura fiat. Idem aduertit *Afflict. deciſ.* 39. *num* 4 *verſ. donec non eſt confecta ſcriptura &c.* vbi aſſerit, ſi probetur aliquem fideiuſſiſſe pro alio, & fuit dictum, quod adhi-
305 beretur Notarius pro ſcriptura conficienda de dicta fideiuſſione, tunc ſuccedit iuris concluſio, quæ vult, quod donec non eſt confecta ſcriptura, quam partes fieri voluerũt de contractu, habet locum pœnitentia, cum antea contractus non ſit perfectus.

306 Quia ex hoc conſtat partes voluiſſe in ſcriptis contrahere, & ſubditur iſtam eſſe opinionem *Azonis, Placentini, Caſtren. Salicet, & alior.* ibi *relatorum.* Sic etiam aſſeruit *Hieronym. Magon. deciſ. Lucen.* 95. *num.* 1. *verſ. conuentum eſt de publica ſcriptura facienda &c.* vbi habetur ſi inter partes conuentum fuit, vt
de venditione fiat ſcriptura publica, videntur
307 tacite inter ſe conueniſſe, vt inter ea quamdiu hoc publicum documentum non fuit cõfectum, contractus cœptus magis, quam perfectus dici debeat, tacitamque conditionem contineat, videlicet ſi interim eos non pœniteat.

Adeo vt renuens vendere, aut emere impro-
308 bè argui videretur, ſi ſecundùm tacitè acta,
vel intellecta pactum non ſeruet. *Boer. deciſ. Burdegal.* 48. *num.* 18. *verſ. ſed contrarium &c.* vbi ſequendo opinionẽ *Caſtren.* ait, ſi facta ſit
venditio alicuius rei. & inſtrumenti confectio
309 remittatur in caſtrinum, interim ſit locus
pœnitentiæ. *Gamm. deciſ. Luſitan.* 207. *num.* 7. *verſ. ipſa ſcriptura erat de ſubſtantia contractus &c.* vbi inquit, quando partes expreſsè
310 voluerunt per ſcripturam contrahere hoc
caſu ſcriptura eſt de ſubſtantia contractus, & ita tenent alij relati *per Auguſtin Barboſ. in collectan ad d. l. contractus. C. de fid. inſtrumen. tom.* 1. *lib.* 4. Quamobrem ſic videtur concludendum in terminis noſtris, vt voluntas
teſtatoris dicatur ſuſpenſa in futuram Nota-
311 rij ſcripturam, quam ipſe voluit adhiberi. licet ea ſcriptura non dicatur neceſſaria, vt iã
ſuperius dixi.

Et multi tamen contrarium tuentur, & ſecundum eos eſt verior, & communior opinio,
quod ſtante tali cõuentione, de faciẽda ſcrip-
312 tura, nullatenus maneat in ſuſpenſo contractus, donec ea fiat, ſed ad hoc ſit neceſſe, vt nominatim cõueniatur, quod contractus alias
aliter non valeat, niſi poſt cõfectionem ipſius
313 ſcripturæ, & hoc ea ratione roboratur, quia
quando partes ſimpliciter dicunt, quod de cõ-
tractu fiat ſcriptura, videtur hoc intelligere,
314 ſecundum diſpoſitionem iuris, verba enim
contrahentium debent intelligi ſecundum naturam contractus, de quo agitur *l. ſi ſtipulatus ff. de vſur. l.* 1. *§ ſi ſub conditione. ff. vt leg. nom. cau. l. ſi legati ſerui nominę. ff. de legat.* 1.

Vnde ſi contractus, qui fuit celebratus ſine
315 ſcriptis, fieri poteſt tũc per cõtrahẽtes ſimpliciter dicentes quod ſcriptura fiat, non videntur eam voluiſſe adhiberi pro ſubſtantia, ſed vt ſcriptura fiat ad effectum facilioris, ac perpetuæ probationis, non autem ad perfectionem contractus. vt eſt *textus ſingularis in l. contrahitur* 4. ibi, *fiunt enim de his ſcripturæ, vt quod eſt facilius probari poſſit. & ſine his valet autem. quod geſtum eſt ff. de pignor. §.* 1. *Inſtitut. in princip. de emption. & vendit & §.* 1. *Inſtit. de obligat. q. ex conſenſ.* & benè diſſerit *Grat. in conſil.* 107 *à nu.* 5. *lib.* 1. vbi firmat,
316 quòd quando non ſumus in illis contractibus, qui de eſſentia non requirunt ſcripturã, qui enumerantur per *gloſ. in cap* 1. *de cenſib.*
317 *in* 6 quamuis inter partes fuerit dictũ. quod
conficeretur ſcriptura, ante illius confectionẽ ſanè non erit locus pœnitentiæ. ex ibi allegatis; adde *Riminald. Iun. in conſil* 51. *à nu n.* 1. *verſ. licet ſit conuentum, quod inde fiat inſtrumentũ de huiuſmodi cõuentione &c.* & ſub *n.* 6. *Fernand. Vaſq. controuerſ. illuſtr. lib.* 1 *cap.* 28. *in fine.*

Digitized by Google

Duplici enim ratione moueri poſſunt con-
318 trahentes, ad conueniendum vt de contra-
ctu fiat ſcriptura, vel eo animo, vt ſcriptura
ad rei probationem vtilis eſſet, vel ea mente,
vt ad ſubſtantiam ipſius contractus deſerui-
319 ret, at prior interpretatio veriſimilior eſt, cũ
ſcripturæ ſui natura non tam ad rerum ſub-
ſtantiam, quàm ad rerum probationem pro-
deſſe ſoleant, ac ſpectare. *l. Publia. ff. de poſit. cũ
ſimil.* & latè id comprobat *Theſaur. deciſ. Pe-
de mont. 195. n 6. verſ. cum partes dicunt, quod
de contractu fiat ſcriptura, videntur hoc intelli-
gere ſecundum diſpoſitionem &c.* & ait prædi-
320 ctã opinionẽ non ſolum eſſe communem,
ſed etiam veriſſimam, & vti talem quoque
comprobat *Mangon. d. deciſ. Lucenſ. 95. nu. 19.
verſ. ſi ſimpliciter conueniatur de inſtrumento
conficiendo, tunc præſumitur cogitatum de ſcrip-
tura ad faciliorem probationem non autem pro
forma actus &c.* Idem *Mangon. deciſ. Florent.
135. num. 14. in fin. verſ. ſi ſimpliciter facta ſit
mentio de ſcriptura, non præſumitur cogitatum,
vt pro forma &c. Fabr. in Cod. Fabrian. titul.
16. lib 4. definit. 14. num 7. verſ. cenſetur hæc
conuentio ſubijci in conſequentiam, & ad pro-
bationem perfecti contractus, non ad eius vim
ſuſpendendam &c.* & cõprobat Card. Mantic.
*de tacit. & ambig. conuent. lib. 1. titul. 10. ſub n. 7.
verſ. non ſufficit hoc actum eſſe, vt fieret inſtru-
mentum ad hoc vt contractus in ſcriptis intelli-
gatur &c.* & atteſtatur prædictam opinionem
communiter eſſe receptam.

321 Ita pariter pluries cenſuit *Rota*, & præſer-
tim penes *Put. deciſ. 43. incip. Contractus tunc
dicitur fieri in ſcriptis. lib. 3.* vbi dicitur etiam
quod opinio *Caſtr. in l. contractus. C. de fid. in-
ſtrument.* communiter, reprobatur *& coram
Ghiſanen. in Placentina Salis 27. Maij 1547.
& coram Card.* Seraph. *deciſ. 854. num. 5 verſ.
contractus dicitur perfectus etiam ſi actum ſit de
conficienda ſcriptura &c.* & *coram Card.* Lan-
cellotto *deciſ. 377. num. 6. verſ. contractus non
dicitur fieri in ſcriptis. &c part. 1. diuerſ. & corã
Card. Sacrato in cauſa Romana Palatij 6. Iunij
1618. eſt deciſ. 37. num. 8. verſ. non denotat im-
perfectionẽ contractus &c. part. 4. recent tom. 2.*

Vbi atteſtatur, *Rotam* tenere hanc opinio-
nem, vt talis declaratio conficiendi ſcripturã
322 ſuper cõtractu ſimpliciter facto non arguat
imperfectionem contractus &c. præter ibi
allegata, addo *deciſionem in cauſa Romana
Caſalis 17. Iunij 1575. coram bo. me. Cotta
§. Nec obſtat, quod dicitur* vbi reprobatur ſu-
prædicta opinio *Caſtren.* & firmatur, quod per
323 pactum de conficienda ſcriptura non fiat.
Et iterum fuit dictum *corã bo. me. Card.* Vbal-
do *deciſ. 113. num. 13. verſ. quia illa ſcriptura
deſeruiſſet ſolum ad faciendam probationem
&c part. 5. recent. tom. 1.* & optimè id fuit diſ-
cuſſum, & firmatum *coram Eminentiſſ. D.
Card.* Corrado *in cauſa Cæſenaten. Cenſuum
3. Iunij 1644. §. Quoniam huiuſmodi, verſ. ſim-
plex illa conuentio de conficiendo inſtrumento
non reſpiciebat perfectionem ipſius contractus,
ſed efficaciorem illius obſeruantiam, & probatio-
nem, & propterea licet deinde celebratum non
fuerit non tamen poteſt à contractu recedi &c.*
& iterum fuit dictum *in eadem cauſa coram
eodem D. Card ſub die 9. Iunij 1645. §. Quin-
cũ verſ. quãdo atq. ideo licet inſtrumentũ confe-
ctum non fuerit nihilominus contractus, & con-
cordia ſuſtinetur &c.* Et ampliatur id mul-
324 tò magis procedere, quando fuit deuentum
hinc inde ad executionem cõuentionum, an-
te confectionem inſtrumenti, nam certior in-
de redditur, & comprobatur eiuſdem contra-
ctus perfectio, & animus contrahentium, qui
habuerunt contractum pro perfecto ante d.
confeſſionem inſtrumenti, vt ſatis per ſe pa-
tet. Et perſiſtendo in terminis.

Quando tamen, eſt expreſſum, vt fiat ſcrip-
tura, et alias aliter non valeat contractus; et
325 tunc quamuis ſcriptura non ſit neceſſaria
in tali contractu, nihilominus donec illa non
interueniat, contractus non recipit ſuam per-
fectionem, cum cenſeatur adhibita ad ſubſtã-
tiandam eorum voluntatem, et in hoc caſu
326 optimè poteſt ſaluari *Caſtrenſ. ſupra n. 196.*
relata, et ita conciliant hunc ſatis controuer-
ſum articulum *Salicet in auth. ſed nouo. col. 5.
num. 8. C. ſi cert. pet. & alij communiter, in d. l.
contractus. C. de fid. inſtrument.* et ſenſit *Ro-
ta coram bo. me. Buratt. deciſ 553. num 9 verſ.
expreſſè voluerunt illa in ſcriptis redigi cũ clau-
ſulis ab negantibus potentiam aliter &c. part. 1.
recent. inter eius impreſſ. eſt deciſ. 29 num. 12.*
et ſubditur, quod hoc caſu procedit doctrina
Caſtrenſ. ſic quoque fuit dictum *bo me.* Piro-
uan. *deciſ. 20. num. 4. verſ. ſatis patet hanc cõ-
ditionem non habuiſſe effectum, cum ad eius ſub-
ſtantiam partes deſiderauerint confici inſtru-
mentũ &c part 2. recent, & coram bo. me. Card.*
Vbald. *deciſ. 114. num. 8. verſ. & ſi aliquando
ſcriptura requiritur, id procedit, quando fuit
conuentum, quod aliter contractus non valeret
&c. part. 5. recent. tom. 1. iterum coram eodem
Vbald. deciſ. 199. num. 10. verſ. licet ſcriptura
non requiratur regulariter ad perfectionem con-
tractus, attamen requiritur, quando inter partes
hoc fuit conuentum &c part. 6. recent.* et deinde
fuit tentum *in cauſa Romana Doτis 5 Iunij
1648. §. Quod eo facilius. verſ. quia tunc dici-
tur de ſubſtantia inſtrumentum, ob neceſſarium
in contractu ſolemnitatum interuentum ſiue ex
legis diſpoſitione, ſiue ex ipſarum partium con-
uentione &c. coram R. P. D. Celſo.* Auditore
quidem per egregio, at non minori morum
probitate, quàm præſtanti literarum, et præ-
ſertim Iuris ſcientia conſpicuo quem et amo-
re ſingulari proſequor &c.

Veruntamen admiſſa prædicta opinione,
vt redeam in viam, pro vera; nempe quòd non
ſufficiat, ad hoc vt ſcriptura requiratur pro
327 forma contractus, ſola conuentio partium
de

de conficienda ſcriptura, niſi addatur quod contractus aliter non valeat, et ſic quoq. firmandum videtur in caſu noſtro; Vnde dum teſtator ſimpliciter aſſerit, vt de eius prolata voluntate conficiatur per Notarium ſcriptu-
328 ra, alio nō addito, cenſetur illam deſideraſſe pro maiori probatione, et non pro eius eſſentia, et forma, ſeu ad ſubſtantiandum ipſum teſtamentum, et ſic proſternitur penitus celebris deciſio *Oldrad*. 119.

Verum pro clariori intelligentia animaduertendum puto, quod ſicuti in materia de
329 qua ſupra, et ſic tradam aliam diſtinctionem ad effectum dignoſcendi, quando partes deſiderantes ſcripturam in contractu, eam velint interuenire pro forma, vel ſolemnitate, ſcilicet ſi contrahentes de ſcriptura, ſeu inſtrumēto conficiendo, nihil ab initio dixerūt, ſed poſt
330 perfectum, et abſolutum contractum, promiſſionibus, et ſtipulationibus hinc inde ſecutis, etiam ad ſuum eſſe deductus apparet contractus, veluti ſi ſimus in contractu emptionis, et venditionis, in quo quando conſtat de mutuo contrahentium cōſenſu, de re,
331 et pretio, videlicet res ex parte venditoris, pretium ex parte emptoris, et ſimul cōſenſus partuim, et tunc ſatis dicitur contractus iſte perfectus. *l. 1. & per totum titul. ff. de contrahend. emption. & in l. 1. & per totum titul. C. eodem, & in §. 1. Inſtit. de emption. & vendit. cum ſimil.* et eſt optima *deciſio coram re. me. Merlino in cauſa Vrbeuetana Reſciſſionis contractus 24. Ianuarij 1633. eſt deciſio 172. part. 6. recen.* confirmata coram *eodem ſub die 12. Decembris 1633. eſt in eadem part. deciſ.* 248. vbi etiam quæritur, ſi prætium conferatur in certum peritum, eo declarāte illud, quid ſit faciendum, et ſic an contractus venditionis ſit perfectus, nec ne.

Quare, vt dicebam, ſi poſtquam contractus fuit perfectus, et abſolutus conuentum fuit inter partes de inſtrumēto conficiendo, illud
332 nequaquam pertinere interpretandum eſt ad ipſius contractus perfectionem, ſed potius ad probationem, ex *text. in d. l. 5. C. de tranſact. & in d. l. eſt res. C. de probat.* cum ſimilib. iut. quādo verò à principio, dum adhuc erat in pendenti, inter partes conuentum fuit, vt contractus fieret in ſcriptis, tunc ſcriptura videtur eſſe neceſſaria, et ad ſubſtantiam ip-
333 ſius contractus pertinere, quemadmodum in multis alijs caſibus ſcripturam adhibendā eſſe *Alciat* docet *in d. l. 5. C. de tranſact.* et ſupradictam diſtinctionem probant *Andr. Fachin. controuerſ. iuris lib. 2. cap. 97. §. Prioris ſententiæ. verſ. in caſu, quo inter partes conuenit &c.* Gomeſ. *variar. reſolut. tom. 2. cap. 2. titul. de empt. & vendit. ſub num. 17. verſ. hoc dicere debent partes in ipſo contractu. vel ante, ſecus verò ſi poſtea contractu iam perfecto, & abſoluto, quia tunc requiritur tantum ad effectum probationis &c* Anton. Amat. *variar. reſolut. lib. 1. cap. 8. num. 16. verſ. nam ſi contractus abſolutus, & vndique perfectus non exiſtat. quando quo quomodo etiā per coniecturas conſtet contrahentes de ſcriptura conficienda &c.* cum *ibi vſque ad nauſeam allegatis. & num. 17.* dat alterum caput diſtinctionis, et bene diſcutit *Card. Mantic. de tacit. & ambig. conuent. lib. 1. titul. 10. ſub num. 13. §. fin.*

Vbi ait, quod quando prius celebratus eſt
334 contractus, deinde dictum fuit, quod fieret ſcriptura, illa dicitur accedere ad faciliorem probationem, ſed quando prius dictum eſt, vt fiat ſcriptura, et ex hoc colligitur, quod partēs voluerint in ſcriptis celebrare cōtractum, et videātur *Anton. de Cana in tract. de inſinuat. quæſt. 21. n. 39.* Fabian. de Mont. *in tract. de empt. & vendit. quæſt 5. princip. nu. 76. verſ. dicetur autem contractus &c.* Idem quoque ſenſit *Rota coram Eminentiſſ. D. Card.* Corrado *in d. cauſa* Caſanaten. *Cenſuum 13. Iunij 1644. § Quoniā huiuſmodi.* vbi firmatur, quod quando à principio non fuit actum, vt de cō-
335 tractu fieret ſcriptura, ſed poſtquā fuit concluſus contractus, et hoc caſu ſcriptura non eſt de eſſentia contractus, nec de eius perfectione, ſed ſolum pro maiori probatione. *& id fuit quoque confirmatum in eadem cauſa coram eodem ſub die 9 Iunij 1645. §. Quia cum inſtrumenti, verſ. non egerunt, quod contractus in ſcriptis fieret, ſed poſt firmatam iam concordiam &c.* et adduci etiam poteſt *deciſ. in cauſa Romana Fideicōmiſſi del neoronati 7 Iunij 1652 coram R. P. D.* Albergato *§. Non obſtat.* Vbi aſſeritur, quod nullatenus donatio præſumitur facta intuitu matrimonij, ſi abſque illius men-
336 tione præceſſerint capitula matrimonialia, et dotale inſtrumentum, eum tunc gratuita, et voluntaria cenſeatur latè *Fontanel. de pact. nupt. tom. 1. clauſ. 4. gloſ. 1. ſub num. 20. verſ. ex quibus,* et nunc ſtrictè loquendo in terminis teſtamentarijs.

Vnde quoque poteſt cōcludi in caſu noſtro
337 ſcilicet, quando teſtator coram teſtibus ad hoc neceſſarijs ſuam volūtatem perfectè protulit verbis aptis ad teſtandum, ſeu codicillādum, et poſtea iuſsit vocari Notarium, et tūc illa conuocatio Notarij non ſuſpendit actum voluntate perfectum, et cenſetur ſolùm teſtatòr animum habuiſſe adhibendi Notarium ad effectum maioris probationis, non autem ad ſubſtantiandum ipſum teſtamentum, cum iam habuerit illud pro perfecto.

Vnde hoc caſu non poterit conſiderari imperfectio voluntatis, ſed maioris ſolemnitatis
338 eò quia illa Notarij vocatio tantum ad maiorem cautelam præſumitur facta, vnde quatenus Teſtator ante illius ſtipulationem moriatur, non obſtat eo caſu talis defectus, quia
339 ad maiorem cautelam id adhibebatur, vnde non officit, dum non interuenit, *argument. l. teſtamentum. C. de teſtament.* et ſenſit *Socin. conſil. 189. n. 92. & 93. lib. 2.* latè *Ruin. conſil. 15*

*nu.*10.*lib.*2.et reprehendit Caſtren.quaſi con-
trarium ſentire videatur *in conſil.* 15. *Viſa fa-
cti lib.*1. addc alios allegatos *per Gancer. va-
riar. reſolut.lib.*1.*cap* 4. *de teſtam.num.*96. *verſ.
& poſtea dixiſſet, quod vocaretur Notarius &c.*
in iſtis terminis non intrat prædictum *conſil.
Oldrad.* 119. vide infra *à num.* 368.

Quando verò conſtaret, quod ab initio, te-
ſtator petijt Notarium, et poſtea protulit ver-
ba non concluſiua ſuæ voluntatis, ſic antequã
340 Notarius accederet, vel ſtipularetur moria-
tur, et tunc illa diſpoſitio dicenda eſt imperfe-
cta ratione voluntatis, vnde nec ad pias cauſas
poterit ſubſtineri, et ratio eſt, quia Teſtator
341 prius petendo, et poſtea, nec verba conclu-
ſiua ſuæ voluntatis dicendo, videtur ſuam vo-
luntatẽ diſtuliſſe in tempus ſtipulationis No-
tarij, *vt volunt Bart. Cuman. Caſtren. & alij,
in d.l.ſi is qui.ff de teſtam.Cephal. in conſil.*99.
*num.*9. *&* 10. *cum alijs allegatis per* Cancer. *d.
p.* 1. *cap.* 4. *ſub num.* 96. *verſ. vbi verò conſtet
primum petijſſe Notarium & poſtea &c.*

Et nos perſiſtendo in primo caſu, quando
teſtator verbis aptis coram competenti nu-
mero teſtium explicauit ſuam voluntatem,
342 et poſtea iuſſit vocari Notarium, et tunc ſi
antea moriatur, id non ſit defectus volunta-
tis, ſed ſolẽnitatis imo et hãc concluſionẽ am-
plia, ex communi Doctorum ſententia defini-
tum eſſe, ſi non conſtet teſtatorem in ſcriptis
343 teſtari voluiſſe, ſed coram Notario, et teſti-
bus ipſe ſuam voluntatem manifeſtè apetuit,
eo etiam animo, vt ſcriptura ad probationem
de ea fieret licẽt enim illa facta non fuerit, vel
minus ſolemniter, adhuc per ſolas teſtium
344 rogatorum depoſitiones, teſtamentum re-
cte probatur, et valebit, per *text. in l. Lucius.
ff. de teſtam. milit.* et inde notant *Bald. Alber.
Ang & Cuman.* et ſẽſit *Bart. in d l. ſi is qui n.*2.
latè ſcribentes *in l hac conſultiſſima.§.per nũ-
cupationem.C.de teſtam.Crauet. in conſil.*944.
*num.*3.*verſ.& quidem res perabſurda eſſet te-
ſtium admittendam probationem non eſſe &c.*
cum alijs copioſè relatis per *Hondred. in con-
ſil.*77.*num.*17.*verſ.quando teſtator coram No-
tario, & teſtibus ſuam voluntatem perfectè ape-
ruit &c.lib.*1.et adde *Bertazol.in conſil.*86.*n.*5.
*lib.*1.

Vbi etiam dicit ſi quis aliter diceret, lo-
345 queretur contra deciſionem *text.in d. l.Lu-
cius*, et contra communem omnium ſenten-
tiam, tenentium, quod quando per teſtes eſt
probatum teſtatorem totam ſuam diſpoſitio-
346 nem, ſeu voluntatẽ coram teſtibus expreſ-
ſiſſe, teſtamentum dicitur perfectum, etiam ſi
per Notarium vocatum non fuerit publicatũ.
ita quoque pluribus relatis ſenſit *Hodiern. ad
Surd. deciſ.*292.*n.*7. vbi ait.

Quando conſtat teſtatorem voluiſſe nun-
347 cupatiuum condere teſtamentum, et eo ca-
ſu licet de eius diſpoſitione Notarium cum
teſtibus conuocaſſet, hoc erat ad faciliorem
probationẽ, vnde perfecta videretur eius vo-
luntas, nam dum teſtamentum nuncupatiuũ
non requirit ſcripturam, ergo nec publicatio-
348 nem ad eius eſſentiam, et perfectionem, et
ſedulò ſic iudicauit *Rota Patauina deciſ.* 80.
*num.*10. *verſ. quamuis Notarius vocatus non
publicauerit voluntatem teſtatoris, & interim
deceſſerit, nihilominus teſtamentum per teſtes,
qui interfuerunt probatum volebit &c.* et teſta-
tur de communi omnium ſententia eſtque in
349 iure ſatis notum, vt amota vna probationis
via, non tollitur alia, quæ non reperitur amo-
ta *arg. l. ſi domus ff. de ſeruit urban præd.* dicit
Bald. in l. penult. col 2. *verſ.*3. *quæritur* C *de te-
ſtam.* et in puncto ratiocinatur *Simon. de Prat.
de interpret. vlt. volunt lib.*2. *ſolut.* 1. *num.* 49.
verſ. quia amota vna via probationis &c. &
ſubdit ita in facto obtinuiſſe, *vt in eius conſil.*
164.*lib.*1.

Idem optimè etiam fuit ponderatum cum
nonnullis egregijs diſtinctionibus *per Rotam
coram.Card.Seraph.deciſ.*623.*à num.* 3.*verſ. aut
teſtator tractat de præparatione ſui teſtamenti
&c.* vbi ait, ſi teſtamentum ſit perfectum ra-
350 tione voluntatis, attendi[illegible] licet ſit imper-
fectum ratione ſcripturæ *iuxt. gloſ. in d. l Si is
qui, & in d l. hac conſultiſſima §. ſed quia in
verb. octauum* C. *qui teſtam. facer. poſſ.* quæ eſt
communiter approbata expenditur etiam fa-
migerata doctrina *Bald. in d.l. Lucius ff. de te-
ſtam.* vbi inquit ſi teſtator dictauit teſtamen-
351 tum Notario, qui illud non ſcripſit, poteſt
tamen teſtibus probari, licet ſcriptura, non
probetur, et reddit rationem quia teſtamen-
tum fuit in facto, quoad officium teſtandi, li-
cẽt eſſet in fieri, quoad officium Notarij, cu-
352 ius miniſterium in teſtamento nuncupati-
uo nullatenus eſt neceſſarium cum ſcriptura
in eo non requiratur *l. hac conſultiſſima §.
per nuncupationem* C. *de teſtam. & dicam
infra.*

Inſuper ſi Notarius vocatus, timens, quod
teſtamentum eſſet imperfectum, ex eo, quia
353 teſtator propter vim morbi perfectè non
poſſet explicare voluntatem ſuam, noluit cõ-
ficere ſcripturam, vel illam coram teſtibus le-
gere, et publicare, quia, vt dictum eſt valet te-
ſtamentum ſine ſcriptis, etiam ſi interueniat
354 Notarius ex hoc non excluditur, quin vo-
luntas non poſſit probari à teſtibus, quia iudi-
cium Notarij in habendo teſtamento pro im-
perfecto non nocet *vt latè per Ruin. in conſ.*1
*num.*21.*verſ. non eſt curandum, quod Notarius
habuerit teſtamentum pro imperfecto, ex quo de
diſpoſitione ſolemni teſtatoris per teſtes appares
&c. lib.*2. et poſt eum ſenſit *Gratian. diſcept.*
550.*num.*11. *& in deciſione Rotali in fine d. di-
ſcept. poſita num.*43. *verſ. Notarij iudicium in
habendo teſtamento pro imperfecto &c.*

Dum ergo, vt dicebam ſupra, verbis aptis,
aperuit ſuam voluntatem, nam ſi verba eſſent
355 iocoſa, vel blandiendi, et iactandi cauſa di-

cta

cta non importarent vltimam diſpoſitionem
validam vt in caſu conſil. Corn. 149. Viſis non-
nullis lib. 2. vbi quidam non infirmus non ac-
ceſitis aliquibus, et habens agnatos, ad ignẽ,
exiſtens ad interrogationem quorundam ibi
exiſtentium dixit, Voglio che doppo la morte
mia tutta la robba mia ſia del monaſterio di S.
Catherina, et hæc verba protulit præſentibus
duabus monialibus eiuſdem Monaſterij, qui-
356 bus ſtantibus conſuluit Corn. ibi, quod cũ
iſta verba tamquam blandiendi, et adulandi
animo prolata eſſent, non animo diſponendi,
non importarent vltimam diſpoſitionem va-
lidam.

Et quamuis Genuenſ. in ſuis practicab. Ec-
cleſiaſt. cap. 275. num. 2 tali Corn. conſ. 149. ma-
357 lè tribuat tamen animaduertendum venit,
quod Corn. non negat, ſed imo ſupponit, vt le-
gentibus patet, per huiuſmodi verba. Voglio,
che doppo la morte mia tutta la robba mia ſia
del Monaſtero &c. de ſe indicatur diſpoſitio,
ſed negat in ſuo caſu, Monaſterium fuiſſe hæ-
redem, quia à dicente non fuerunt prolata
358 animo deliberato diſponendi, ſed potius
blandiendi eis, qui interrogauerunt, an vellet
bona ſua monialibus dicti Monaſterij poſt
mortem ſuam obuenire, & ipſis Monialibus.
(erat enim ipſorum famulus) ex quibus duæ
erant præſentes vt dixi dum illa verba protu-
lit ab alijs, & non ab ipſis monialibus inter-
rogatus. et concurrebant etiam requiſita de
quibus latè in d. conſil. vnde ad prædictum ef-
fectum ſat non ſunt verba blandiendi, & la-
359 ctandi animo dicta, videatur etiam Ruin. in
d. conſil. 1. num. 23. lib. 2. & Rip. poſt alios in l. 1.
§. ſi quis ita nu. 8. ſeq. ff. de verb. ſignif. vbi plu-
ra de intellectu d. §. propoſitum, et latius per
Grammat. conſil. 53. per tot. et in puncto per Si-
mon. de Prat. de interpretat. vlt. volunt. lib. 2. in-
terpret. 1. dub. 2. ſolut. 1. num. 37. verſ. & verba
iocoſa. vel blandiendi &c.

Et facit etiam vulgata illa iuris concluſio,
quod quando vir ſimulatam dotis receptio-
nem confitetur, aut maioris ſummæ, vt hono-
360 ri conſulat, ne incompetẽter dotatam vxo-
rem duxiſſe videatur, vel vt ſatisfacit paren-
tibus, aut conſanguineis, quibus renitentibus
matrimonium inijt, vel intendit inire, non eſt
dubium huiuſmodi confeſſionem eſſe nullam,
nec donationem inducere, cum ſit apparens
quædam honorificentia, ſeu iactantia, nullam
habens veritatis ſubſtantiam, ad text. in l. 3.
§. fin cum leg. ſeq. vbi DD ff. commod. Angel. in
l. 1. ſub princip. verſ. in textu. C. de donat. ante
nupt. latè Card. Paris conſil. 86. à num. 20. verſ.
fuerunt omnia ſimulatè, & imaginatiuè concep-
ta &c. lib. 30. Roman. conſil. 445. ſub nu. 8. verſ.
quare dicta confeſſio falſa videatur & maritus
tegat eius verecundiam, quam incurrit ducendo
vxorem indotatam &c. Hieronym. Gabr. conſil.
163 num 40. verſ. nam omnes in hoc conueniũt,
&c. lib. 2. P. Molin. de Iuſtit. & Iur. tom. 2. diſp.
439 ſub nu. 9. verſ. ſed quid tenendum &c. Al
uar. Valaſ. conſult. 5. ſub num. 21. verſ. quando-
quis ſimulatè fatetur dotem recepiſſe, quàm non
recepit, & hoc fingit honoris gratia, vt videatur
dotem recepiſſe &c. & latè videatur P. San-
chez. in tract. de Matrim. lib. 6. diſputat. 9. n. 2.
verſ. quãdo vir ſimulatè &c. adde etiã Criuel.
deciſ. Senat. Dolan. 48. ſub num. 5. verſ. oſtenta-
tionis gratia inſtrumentis dotalibus adiectum
eſſe, quàm quod animo donandi &c. Pontanell.
de pact. nuptial. clauſul. 7. gloſ. 3. par. 12. à n. 57.
verſ. maioris oſtentationis gratia &c.

Et Rota Rom. paſsim huiuſmodi apochas,
361 ſeu inſtrumenta, quæ fiunt ob maiorem ho-
noricentiam matrimonij, vti ampulloſa, pom-
poſa, & ſimulata, cum in eis abſit conſenſus,
declarat, et reijcit, quamuis licitè poſsint fie-
ri, et hodie multùm in vſu ſunt &c. Inclamat
enim vulgatum illud Iuris axioma, quod ma-
gis attendi debet ipſa veritas, quàm quod ſi-
mulatè, fictitiè, et imaginatiuè fit vt tot titul.
C. plus valer. quod ag. l. qui ſub prætextu. C. de
Sacroſanct. Eccleſ. l. imaginaria. ff. de regul.
iur. l. ab Anaſtaſio. C. mandat. l. nuda. § ff. de con-
trahend. empt. l. 1. contractus. 54. ff. de obligat. &
action. cap. fin. de probat. cum allegatis per Rotã
coram R. P. D. Bichio in cauſa Roſſanen. Deci-
marum 28. Iunij 1641. §. Plus enim valet, quod
in rei veritate agitur, quam quod ſimulatè ex-
primitur &c. vbi deciditur, quod quando ſi-
mulatio eſt in perſona, & veritas in actu, ius
362 quæritur veræ perſonæ, & non fictæ ex ibi
allegatis.

Sed nos perſiſtentes in terminis, quod Ro-
ta paſsim, conſtito de veritate, non attendat
apochas, vel inſtrumẽta dotalia, quæ ob quã-
dam apparentem honorificentiam fiunt, cum
non habeant ſubſtantiam veritatis, & præ-
ſertim fuit dictum corã bo. me. Burat. deciſ. 775.
num. 1. verſ. pro maiori partium honorificentia
conſtituuntur &c. & coram bo. me. Merlino de-
ciſ. 555. num. 1. verſ certè illi promiſſioni maioris
dotis ad pompam emanatæ &c. vbi dicitur,
quod veritati potius eſt ſtandum, quam ho-
norifico verborum cortici. & coram R. P. D.
Carillo in cauſa Macerat. Cenſus 15. Februa-
rij 1641. §. Præcipuum reſolutionis, verſ. ſimiles
apochas matrimoniales pomposas, vti ſimulatas
reputatas &c. quæ deciſio fuit deinde confirma-
ta in eadẽ cauſa corã R. P. D. reuerend. Terracinen. ſub
die 18. Iunij 1642. §. Nec reuelare. verſ. apochæ
matrimoniales fictæ, & ad apparẽtiam inter no-
biles &c. & coram R. P. D. Peutingero in cauſa
Romana prætenſæ reſtitutionis Dotis 15. Ianua-
rij 1649. §. Nec refert. verſ. ob maiorem honorifi-
centiam matrimonij, pro vt fieri ſolet &c. Quã-
do verò intret prædicta concluſio, et quando
ceſſet, benè declarauit Rota coram R. P. D.
Meltio in cauſa Romana reſidui Dotis 8. Iunij
1643. tot. At modo domum redeundo.

Clarum eſt ergo, quod verba ampulloſa
adulatoria tamquàm inania, fruſtratoria

et

nu.10.lib.2.et reprehendit Caſtren.quaſi con-
trarium ſentire videatur in conſil.15 Viſo fa-
cti lib.1. adde alios allegatos per Cancer. va-
riar.reſolut.lib.1.cap 4. de teſtam.num.96. verſ.
& poſtea dixiſſet,quod vocaretur Notarius &c.
in iſtis terminis non intrat prædictum conſil.
Oldrad.119. vide infra à num.368.

Quando verò conſtaret,quod ab initio, te-
ſtator petijt Notarium,et poſtea protulit ver-
ba non concluſiua ſuæ voluntatis,ſic antequã
340 Notarius accederet,vel ſtipularetur moria-
tur,et tunc illa diſpoſitio dicenda eſt imperfe-
cta ratione voluntatis,vnde nec ad pias cauſas
poterit ſubſtineri,et ratio eſt, quia Teſtator
341 prius petendo,et poſtea, nec verba conclu-
ſiua ſuæ voluntatis dicendo, videtur ſuam vo-
luntatẽ diſtuliſſe in tempus ſtipulationis No-
tarij, vt volunt Bart. Cuman. Caſtren. & alij
in d.l.ſi is qui.ff de teſtam.Cephal. in conſil.99.
num.9. & 10. cum alijs allegatis per Cancer. d.
p.1. cap. 4. ſub num. 96. verſ. vbi verò conſtet
primum petijſſe Notarium & poſtea &c.

Et nos perſiſtendo in primo caſu, quando
teſtator verbis aptis coram competenti nu-
mero teſtium explicauit ſuam voluntatem,
342 et poſtea iuſſit vocari Notarium, et tunc ſi
antea moriatur, id non ſit defectus volunta-
tis,ſed ſolẽnitatis imo et hãc concluſionẽ am-
plia,ex communi Doctorum ſententia defini-
tum eſſe, ſi non conſtet teſtatorem in ſcriptis
343 teſtari voluiſſe,ſed coram Notario, et teſti-
bus ipſe ſuam voluntatem manifeſtè aperuit,
eo etiam animo,vt ſcriptura ad probationem
de ea fieret licẽt enim illa facta non fuerit, vel
minus ſolemniter, adhuc per ſolas teſtium
344 rogatorum depoſitiones, teſtamentum re-
ctè probatur, et valebit, per text. in l. Lucius.
ff.de teſtam. milit. et inde notant Bald. Alber.
Ang & Cuman.et ſẽſit Bart.in d l.ſi is qui n.2.
latè ſcribentes in l hac conſultiſſima.§.per nũ-
cupationem.C.de teſtam.Crauet. in conſil.944.
num.3.verſ.& quidem res perabſurda eſſet te-
ſtium admittendam probationem non eſſe &c.
cum alijs copioſè relatis per Hondred. in con-
ſil.77.num.17.verſ.quando teſtator coram No-
tario,& teſtibus ſuam voluntatem perfectè aper-
uit &c.lib.1.et adde Bertazol.in conſil.86.n.5.
lib.1.

Vbi etiam dicit ſi quis aliter diceret, lo-
345 queretur contra deciſionem text.in d. l. Lu-
cius, et contra communem omnium ſenten-
tiam, tenentium, quod quando per teſtes eſt
probatum teſtatorem totam ſuam diſpoſitio-
346 nem, ſeu voluntatẽ coram teſtibus expreſ-
ſiſſe,teſtamentum dicitur perfectum, etiam ſi
per Notarium vocatum non fuerit publicatũ.
ita quoque pluribus relatis ſenſit Hodiern. ad
Surd.deciſ.292.n.7.vbi ait.

Quando conſtat teſtatorem voluiſſe nun-
347 cupatiuum condere teſtamentum,et eo ca-
ſu,licet de eius diſpoſitione Notarium cum
teſtibus conuocaſſet, hoc erat ad faciliorem
probationẽ, vnde perfecta videretur eius vo-
luntas, nam dum teſtamentum nuncupatiuũ
non requirit ſcripturam,ergo nec publicatio-
348 nem ad eius eſſentiam, et perfectionem, et
ſedulò ſic iudicauit Rota Patauina deciſ. 80.
num.10. verſ. quamuis Notarius vocatus non
publicauerit voluntatem teſtatoris, & interim
deceſſerit, nihilominus teſtamentum per teſtes,
qui interfuerunt probatum valebit &c. et teſta-
tur de communi omnium ſententia eſtque in
349 iure ſatis notum, vt amota vna probationis
via, non tollitur alia, quæ non reperitur amo-
ta arg. l. ſi domus ff. de ſeruit vrban præd. dicit
Bald in l.penult.col 2 verſ.3.quæritur C de te-
ſtam.et in pũcto ratiocinatur Simon. de Prat.
de interpret.vlt. volunt lib.2. ſolut.1. num. 49.
verſ.quia amota vna via probationis &c. &
ſubdit ita in facto obtinuiſſe, vt in eius conſil.
164.lib.1.

Idem optimè etiam fuit ponderatum cum
nonnullis egregijs diſtinctionibus per Rotam
coram.Card.Seraph.deciſ.623.à num.3.verſ.aut
teſtator tractat de præparatione ſui teſtamenti
&c.vbi ait, ſi teſtamentum ſit perfectum ra-
350 tione voluntatis, attenditur licet ſit imper-
fectum ratione ſcripturæ iuxt.gloſ. in d. l Si is
qui, & in d l.hac conſultiſſima §.ſed quia in
verb.octauum C.qui teſtam. facer.poſſ. quæ eſt
communiter approbata expenditur etiam fa-
migerata doctrina Bald.in d.l. Lucius ff. de te-
ſtam.vbi inquit ſi teſtator dictauit teſtamen-
351 tum Notario, qui illud non ſcripſit, poteſt
tamen teſtibus probari, licet ſcriptura, non
probetur, et reddit rationem quia teſtamen-
tum fuit in facto, quoad officium teſtandi, li-
cèt eſſet in fieri, quoad officium Notarij, cu-
352 ius miniſterium in teſtamento nuncupati-
uo nullatenus eſt neceſſarium cum ſcriptura
in eo non requiratur l. hac conſultiſſima §.
per nuncupationem C. de teſtam. & dicam
infra.

Inſuper ſi Notarius vocatus, timens, quod
teſtamentum eſſet imperfectum, ex eo, quia
353 teſtator propter vim morbi perfectè non
poſſet explicare voluntatem ſuam, noluit cõ-
ficere ſcripturam, vel illam coram teſtibus le-
gere, et publicare, quia, vt dictum eſt valet te-
ſtamentum ſine ſcriptis, etiam ſi interueniat
354 Notarius ex hoc non excluditur, quin vo-
luntas non poſſit probari à teſtibus, quia indi-
cium Notarij in habendo teſtamento pro im-
perfecto non nocet vt latè per Ruin. in conſ.1
num.22.verſ.non eſt curandum, quod Notarius
habuerit teſtamentum pro imperfecto, ex quo de
diſpoſitione ſolemni teſtatoris per teſtes appares
&c.lib.2. et poſt eum ſenſit Gratian. diſcept.
550.num.11. & in deciſione Rotali in fine d. di-
ſcept. poſita num.43. verſ. Notarij iudicium in
habendo teſtamento pro imperfecto &c.

Dum ergo, vt dicebam ſupra, verbis aptis,
aperuit ſuam voluntatem, nam ſi verba eſſent
355 iocoſa, vel blandiendi, et iactandi cauſa di-
eta

Digitized by Google

cta non importarent vltimam diſpoſitionem
validam *vt in caſu conſil.*Corn.149. *Viſis non-*
nullis lib.2. vbi quidam non infirmus non ac-
ceſitis aliquibus, et habens agnatos, ad ignẽ,
exiſtens ad interrogationem quorundam ibi
exiſtentium dixit. *Voglio che doppo la morte*
mia tutta la robba mia ſia del monaſterio di S.
Catherina, et hæc verba protulit præſentibus
duabus monialibus eiuſdem Monaſterij, qui-
356 bus ſtantibus conſuluit Corn. ibi, quod cũ
iſta verba tamquam blandiendi, et adulandi
animo prolata eſſent, non animo diſponendi,
non importarent vltimam diſpoſitionem va-
lidam.

Et quamuis *Genuenſ. in ſuis practicab. Ec-*
cleſiaſt. cap.275. num. 2 tali *Corn. conſ.*149. ma-
357 lè tribuat tamen animaduertendum venit,
quod *Corn.* non negat, ſed imo ſupponit, vt le-
gentibus patet, per huiuſmodi verba. *Voglio,*
che doppo la morte mia tutta la robba mia ſia
del Monaſtero &c. de ſe indicatur diſpoſitio,
ſed negat in ſuo caſu, Monaſterium fuiſſe hæ-
redem, quia à dicente non fuerunt prolata
358 animo deliberato diſponendi, ſed potius
blandiendi eis, qui interrogauerunt, an vellet
bona ſua monialibus dicti Monaſterij poſt
mortem ſuam obuenire, & ipſis Monialibus.
(erat enim ipſorum fam[illegible] ex quibus duæ
erant præſentes vt dixi [illegible] verba protu-
lit ab alijs, & non ab ip[illegible]alibus inter-
rogatus, et concurreba[illegible] requiſita de
quibus *latè in d. conſil.* [illegible] prædictum ef-
fectum ſat non ſunt v[illegible]ndiendi, & la-
359 ctandi animo dicta [illegible] *eiam Ruin. in*
d. conſil. 1. *num.* 23 [illegible] *alios in l.* 1.
§. ſi quis [illegible] vbi plu-
ra [illegible] latius *per*
Grammat. conſil. 53. *per tot* [illegible] *per Si-*
mon. de Prat. de interpreta [illegible]
terpret. 1. *dub.* [illegible] *ſolut.* 1. [illegible]*m.* 37. [illegible]
iocoſa, vel blan[illegible]*ndi &c.*

Et facit [illegible] vulgata illa iuris c[illegible]
quod quand[illegible]mulatam dotis re[illegible]tio-
nem confite[illegible]ris ſummæ, vt [illegible]ono-
360 ri con[illegible] dotata[illegible] vxo-
rem duxiſſe [illegible]
tibus, aut con[illegible] renitentio[illegible]
matrimonium in[illegible], vel intendit ini[illegible]
dubium huiuſmodi confeſſionem eſſe [illegible],
nec donationem inducere, cum ſit apparens
quædam honorificentia, ſeu iactantia, nullam
habens veritatis ſubſtantiam, *ad text. in l.* 3.
§. fin cum leg. ſeq. vbi DD ff. commod. Angel. *in*
l. 1. *ſub princip. verſ. in textu.* C. *de donat. ante*
nupt. latè Card. Paris. *conſil.* 86. *à num.* 20. *verſ.*
fuerunt omnia ſimulatè, & imaginatiuè concep-
ta &c. lib. 30. Roman. *conſil.* 445. *ſub nu.* 8. *verſ.*
quare dicta confeſſio falſa videatur & maritus
tegat eius verecundiam, quam incurrit ducendo
vxorem indotatam &c. Hieronym. Gabr. *conſil.*
163 *num* 40. *verſ. nam omnes in hoc conuenĩũt,*
&c. lib. 2. P. Molin. *de Iuſtit. & Iur. tom.* 2. *diſp.*
439 *ſub nu.* 9. *verſ. ſed quid tenendum &c.* Al
nar. Valaſ. *conſult.* 5. *ſub num.* 21. *verſ. quando-*
quis ſimulatè fatetur dotem recepiſſe, quàm non
recepit, & hoc fingit honoris gratia, vt vide atur
dotem recepiſſe &c. & latè videatur P. San-
chez. *in tract. de Matrim. lib.* 6. *diſputat.* 9. *n.* 2.
verſ. quãdo vir ſimulatè &c. adde etiã Criuel.
deciſ. Senat. Dolan. 48. *ſub num.* 5. *verſ. oſtenta-*
tionis gratia inſtrumentis dotalibus adiectum
eſſe, quàm quod animo donandi &c. Pontanell.
de pact. nuptial. clauſul. 7. *gloſ.* 3. *par.* 12. *à n.* 57.
verſ. maioris oſtentationis gratia &c.

Et Rota Rom. paſsim huiuſmodi apochas,
361 ſeu inſtrumenta, quæ fiunt ob maiorem ho-
noricentiam matrimonij, vti ampullosa, pom-
poſa, & ſimulata, eum in eis abſit conſenſus,
declarat, et reijcit, quamuis licitè poſsint fie-
ri, et hodie multùm in vſu ſunt &c. Inclamat
enim vulgatum illud Iuris axioma, quod ma-
gis attendi debet ipſa veritas, quàm quod ſi-
mulatè, fictitiè, et imaginatiuè fit *vt tot titul.*
C. *plus valer. quod ag. l. qui ſub prætextu.* C. *de*
Sacroſanct. Eccleſ. l. imaginaria. ff. de regul.
iur. l. ab Anaſtaſio. C. *mandat. l. nuda. § ff. de con-*
trahend. empt. l. 1. *contractus.* 54 *ff. de obligat. &*
action. cap. fin. de probat. cum allegatis per Rotã
coram R P. D. Bichio *in cauſa Roſſanen. Deci-*
marum 28. *Iunij* 1641. *§. Plus enim valet, quod*
in rei viritate agitur, quam quod ſimulatè ex-
primitur &c. vbi deciditur, quod quando ſi-
mulatio eſt in perſona, & veritas in actu, ius
362 quæritur veræ perſonæ, & non fictæ ex ibi
allegatis.

Sed nos perſiſtentes in terminis, quod Ro-
ta paſsim, conſtito de veritate, non attendat
apochas, vel inſtruméta dotalia, quæ ob quã-
dam apparentem honorificentiam fiunt, cum
non habeant ſubſtantiam veritatis, *& præ-*
[illegible]*im fuit dictum corã bo. me.* Burat. *deciſ.* 775.
[illegible]*m.* 1. *verſ. pro maiori partium honorificenti a*
[illegible]*ſtituuntur &c. & coram bo. me.* Merlino *de-*
ciſ. 553. *num.* 1. *verſ. certè illi promiſſioni maioris*
dotis ad pompam emanatæ &c. vbi dicitur,
quod veritati potins eſt ſtandum, quam ho-
norifico verborum cortici. *& coram R. P. D.*
Carillo *in cauſa Macerat. Cenſus* 15. *Februa-*
rij 1641. *§. Præcipuum reſolutionis, verſ. ſimiles*
apochas matrimoniales pompoſas, vti ſimulatas
reputatas &c. quæ deciſio fuit deinde confirma-
ta in eadẽ cauſa corã Reuerend. Tetracinen. *ſub*
die 18. *Iunij* 1642. *§. Nec reuelare. verſ. apocha*
matrimonialis ficta, & ad apparẽtiam inter no-
biles &c. & coram R. P. D. Peutingero *in cauſa*
Romana prætenſa reſtitutionis Dotis 15. *Ianua-*
rij 1649. *§. Nec refert. verſ. ob maiorem honorifi-*
centiam matrimonij, pro vt fieri ſolet &c. Quã-
do verò intret prædicta concluſio, et quando
ceſſet, benè declarauit *Rota coram R. P. D.*
Meltio *in cauſa Romana reſidui Dotis* 8. *Iunij*
1643. *tot.* At modo domum redeundo.

Clarum eſt ergo, quod verba ampulloſa,
adulatoria tamquàm inania, fruſtratoria,

et

Et quid ex hoc inferre vellet Bald. ſed improbatur num. 386.

387 *Teſtamentum, quod in dubio perfectum non ſit, non poteſt admitti tali concluſio.*

388 *in Corde nemo præſumitur plus habere, quàm quod verbis expreſſit.*

389 *Teſtator, ſi dicat, velle inſtitutioni hæredis imponere quaſdam conditiones, ſi deinde nihil in actu ipſo dicat, cenſetur mutaſſe voluntatem.*

390 *Gomeſ. ad leg. Tauri 3. num. 105. reijcitur dum ſentit in dubio præſumi teſtatorem voluiſſe aliquid addere teſtamento, ſi interim moriatur.*

391 *Teſtator, ſi pium teſtamentum ſcripſit, & ante quam teſtes accederent deceſſit, & incertum eſt, an aliquid voluerit addere, quid ſit dicendum.*

392 *Teſtator, ſi poſt inſtitutum hæredem deceſſerit, an præſumatur aliud voluiſſe addere teſtamento. & num. 393. 394.*

395 *Teſtamenti perfectio eo clarior redditur, ſi teſtator dixerit*, ſia ringratiato D I O adeſſo ſono contento, che hò aggiuſtato le coſe mie *& num. 405.*

399 *Teſtator, quando ſemel habuit pro perfecta ſuam voluntatem, licet dicat, velle aliquid addere, non ex hoc redditur imperfecta & numer. 404*

397 *Teſtator ſi poſtquam compleuit teſtamentum, dicat*, non farò altro ſino à dimani, *quid ex dictis verbis inferatur.*

398 *Et quid ſi poſt dictum tempus nihil diſpoſuerit. & num. 399.*

400 *Teſtator dum non facit, id quod facere deſtinauerat, cenſendum eſt pœnituiſſe.*

403 *Prohibitio temporalis certi diei, per eius lapſũ inducitur conceſſio.*

402 *Teſtator, ſi poſt ſcriptam teſtamenti ſubſtantiam dicat Notario*, tenete così, non fate altro tornate domani.

An ex his verbis inferatur imperfectio teſtamenti, & negatiuè reſpondetur, & quid inferatur.

403 *Teſtator, ſi facta publicatione teſtamenti dicat, reuertimini cras, quia volo addere, vel diminuere, ex hoc non dicitur imperfectum teſtamentum.*

405 *Notarius, ſi petat à Teſtatore, an velit teſtamentum in publicam formam redigere, ſi reſpõdeat, quod vult in aliam formam redigere, quid inferatur. & num. 406.*

408 *Dies incertus habetur pro conditione.*

409 *Teſtator ſi habuerit teſtamentum pro perfecto, & dixit Notario, vt cras rediret, quia volebat aliud addere, & detrahere,*

Ex hoc neceſſariò non infertur, quod habaerit teſtamentum pro perfecto.

410 *Teſtamentum, quod ſit perfectum, & quod teſtator velit altera die, aliquid addere per viã codicillorum, iſta poſſunt ſtare ſimul.*

411 *Teſtator poſtquam perfectè compleuit ſuum teſtamentum pium, ſi interrogetur à Notario, an velit illud ſtipulari,*

412 *Dato, quod reſpondeat*, andate via non ci voglio far altro, *ex hoc minimè arguitur ad illius imperfectionem. & quare nu. 413.*

413 *Solemnitas publicationis teſtamenti, eſt quid diuerſum ab ipſo teſtamento.*

414 *in Teſtamentis pijs, nec illius ſtipulatio, nec publicatio eſt neceſſaria & nu. 417.*

417 *Teſtamentum, quando eſt perfectum, non ita facile ſuſpendenda eſt eius perfectio & nu. 418. cum ſeqq.*

422 *Teſtator, quando apparet, quod non habuit teſtandi animum, & tunc ſi aliquid expreſſerit, id potius demonſtrabit vellettatem, quàm voluntatem.*

423 *Voluntatis perfecta, & concluſiua defectus, vbi adeſt, nihil ex ea ſperandum venit quantumuis caſus ſit priuilegiatus. & numer. 424. & 425.*

426 *Teſtamentum, ſi ſit imperfectum ratione voluntatis non poteſt valere, nec vt codicillus, etiamſi adeſſet clauſula codicillaris.*

427 *Clauſula codicillaris non lecta, & publicata nihil operatur.*

428 *Clauſula codicillaris eſt penitus fruſtratoria, quando non concurrit mens teſtatoris.*

CAPVT VIII.

DIſponens ad pias cauſas, ſi minutam huius ſuæ diſpoſitionis confecerit, & iuſſit vt vocaretur Notarius, vt eam in publicũ inſtrumentũ de more redigeret, ſi antequã talem ordinẽ teſtatoris Notarius perficeret, vitam cũ
293 morte ipſe teſtator commutauerit, tunc talis diſpoſitio cum ſit imperfecta ratione non perfectę voluntatis. nec ad pias cauſas valebit & præter adducta ad id firmandum in præcedenti capite, corroborari ſanè prædicta opinio vlterius poterit, adducendo illud ſimile,
294 quod videmus in contractibus, in quibus licet partes, ſint de omnibus pactis cõcordes, tamen dum volunt, vt de eis rogetur Notarius, quamuis non ad ſubſtantiam contractus,
295 ſed ad faciliorem probationem requiratur iuxta *textum in l. cõtrahitur. ff. de pignor.* & generalem Orbis conſuetudinem,

Nihilominus contractus non dicitur perfectus, niſi ſequatur rogitus, vt partes fieri vo-
296 luerunt, et idcircò interim donec ſequatur rogitus, quilibet pœnitere poteſt, vt decidit *Paul. de Caſtr. in l. contractus num. 1. C. de fid. inſtrument. & in l. qui bis idem. num. 2. ff. de verbor. obligat. & in l. cum reſ. n. 4. C. de probat.* vbi ait, quod quando adhibetur in cõtractu No-
297 tarius, vt conficiat inſtrumentum ſicut modernis temporibus fieri aſſiduè ſolet, contractus non dicitur perfectus, niſi poſtquam Notarius non fuerit ſtipulatus, & rogatus, & ante
298 inſtrumentũ eſt locus pœnitentiæ, & ſubdit

Idem

Idem Caſtren. quod de facto id contigerit in
Ciuitate Florentiæ, & ita conſuluiſſe, *& Ra-*
pha. ſubſcripſiſſe, & obtinuiſſe.
Inſuper eam quoque adducit rationẽ, quia
499 quando conuentum eſt, vt fiat inſtrumentũ
de contractu, Notarius apponit diem con-
ſcripti inſtrumenti, ideo contrahentes viden-
tur hoc tacitè conueniſſe, cum Notarius non
poſſit rogari, niſi de his, quæ eo præſente di-
300 cuntur, aut fiunt, & ideo neceſſarium eſt, vt
partes in præſentia Notarij contrahant, quam
rationem etiam tradunt *Fulgoſ. in conſil.* 200.
In quæſtione. num. 2 *in fin.* Aretin. *in conſ.* 160.
alias 159. *incip. Longa eſt ſub numer.* 8. Socin.
Sen. *in conſil.* 120. *num.* 17 *lib* 4 Fabian. *de*
Mont. Pie. in tract. de empt. & vendit. part. 1. *q.* 3.
Ripa qui etiam communem profitetur, *in re-*
ſponſo 5. *n.* 11. *&* 12. *& ſeq. vol.* 2. Riminal. Iun.
conſil. 51. *n* 18 *&* 19. *Natta in conſil* 357 *ſub*
nu. 1. *verſ. quando in contractu adhibetur No-*
tarius, vt conficiat inſtrumentum, &c. lib. 2. &
latè *Iaſ. in conſil.* 151. *num.* 3. *verſ. an venditor*
poſſit pœniteri &c. lib. 2.
Vbi ait, quotidie, contingere, quod partes
301 faciunt mercatum de aliqua re in preſentia
teſtium pro tanto precio, & vtraq. pars con-
ſentit, quod illa res ſit vendita pro tanta quã-
titate, et debeat confici inſtrumentum, et hoc
caſu, cum ante confectionem inſtrumenti non
dicatur perfectus cõtractus, ſtante pacto, quod
302 contractus celebraretur in ſcriptis, igitur
antea non eſt dicenda venditio perfecta, ſed
ratiocinũ de faciendi, et videatur ibi. *Franc.*
Bece in addition in litera B vbi DD. plures cõ-
cordantes ad hoc congerit, et adde *Parlador.*
rer. quotidi in lib. 2. *cap.* 3 *num.* 47.
Vbi ait, quando conuenitur inter partes, vt
inſcriptis contractus fiat, tũc antequam ſcri-
303 ptura fiat, vnicuiq. ex contrahentibus pœ-
nitere licebit, & ſubdit, quod firmiſſima ei vi-
detur illa opinio, ſi quidem ita contrahentes
304 non videntur habere animum obligandi ſe,
antequam ſcriptura fiat. Idem aduertit *Af-*
flict decif. 39. *num* 4 *verſ. donec non eſt confecta*
ſcriptura &c. vbi aſſerit, ſi probetur aliquem
fideiuſſiſſe pro alio, & fuit dictum, quod adhi-
305 beretur Notarius pro ſcriptura conficien-
da de dicta fideiuſſione, tunc ſuccedit iuris
concluſio, quæ vult, quod donec non eſt con-
fecta ſcriptura, quam partes fieri voluerũt de
contractu, habet locum pœnitentia, cum an-
tea contractus non ſit perfectus.
306 Quia ex hoc conſtat partes voluiſſe in ſcri-
ptis contrahere, & ſubditur iſtam eſſe opinio-
nem *Azonis, Placentini, Caſtren. Salicet, &*
alior. ibi *relatorum.* Sic etiam aſſeruit *Hiero-*
nym. Magon. decif. Lucen. 95. *num.* 1. *verſ. con-*
uentum eſt de publica ſcriptura facienda &c.
vbi habetur ſi inter partes conuentum fuit, vt
de venditione fiat ſcriptura publica, videntur
307 tacite inter ſe conueniſſe, vt inter ea quam-
diu hoc publicum documentum non fuit cõ-
fectum, contractus cœptus magis, quam per-
fectus dici debeat, tacitamque conditionem
contineat, videlicet ſi interim eos non pœni-
teat.
Adeo vt renuens vendere, aut emere impro-
308 bè argui videretur, ſi ſecundùm tacitè acta,
vel intellecta pactum non ſeruet. *Boer. decif.*
Burdegal. 48. *num.* 18. *verſ. ſed contrarium &c.*
vbi ſequendo opinionẽ *Caſtren.* ait, ſi facta ſit
venditio alicuius rei, & inſtrumenti confectio
309 remittatur in caſtrinum, interim ſit locus
pœnitentiæ. *Gamm. decif. Luſitan.* 207. *num.* 7.
verſ. ipſa ſcriptura erat, de ſubſtantia contra-
ctus &c. vbi inquit, quando partes expreſsè
310 voluerunt per ſcripturam contrahere hoc
caſu ſcriptura eſt de ſubſtantia contractus, &
ita tenent alij relati *per Auguſtin Barboſ. in*
collectan ad d. l. contractus. C de fid. inſtrumen.
tom. 1. *lib.* 4. Quamobrem ſic videtur con-
cludendum in terminis noſtris, vt voluntas
teſtatoris dicatur ſuſpenſa in futuram Nota-
311 rij ſcripturam, quam ipſe voluit adhiberi, li-
cet ea ſcriptura non dicatur neceſſaria, vt iã
ſuperius dixi.
Et multi tamen contrarium tuentur, & ſe-
cundum eos eſt verior, & communior opinio,
quod ſtante tali cõuentione, de faciẽda ſcrip-
312 tura, nullatenus maneat in ſuſpenſo con-
tractus, donec ea fiat, ſed ad hoc ſit neceſſe, vt
nominatim cõueniatur, quod contractus alias
aliter non valeat, niſi poſt cõfectionem ipſius
313 ſcripturæ, & hoc ea ratione roboratur, quia
quando partes ſimpliciter dicunt, quod de cõ-
tractu fiat ſcriptura, videtur hoc intelligere,
314 ſecundum diſpoſitionem iuris, verba enim
contrahentium debent intelligi ſecundum
naturam contractus, de quo agitur *l. ſi ſtipu-*
latus ff de vſur. l. 1. *§ ſi ſub conditione. ff. vt leg.*
nom. cau. l. ſi legati ſerui nomine. ff de legat. 1.
Vnde ſi contractus, qui fuit celebratus ſine
315 ſcriptis, fieri poteſt tũc per cõtrahẽtes ſim-
pliciter dicentes quod ſcriptura fiat, non vi-
dentur eam voluiſſe adhiberi pro ſubſtantia,
ſed vt ſcriptura fiat ad effectum facilioris, ac
perpetuæ probationis, non autem ad perfe-
ctionem contractus. vt eſt *textus ſingularis in*
l. contrahitur 4. ibi, *fiunt enim de his ſcriptura,*
vt quod eſt factius probari poſſit & ſine his va-
let autem. quod geſtum eſt ff de pignor. §. 1. *In-*
ſtitut. in princip. de emption. & vendit & §. 1.
Inſtit. de obligat. q. ex conſenſ. & benè diſſe-
rit *Grat. in conſil.* 107 *à nu.* 5. *lib.* 1. vbi firmat,
316 quòd quando non ſumus in illis contracti-
bus, qui de eſſentia non requirunt ſcripturã,
qui enumerantur per *gloſ. in cap* 1. *de cenſib.*
317 *in* 6 quamuis inter partes fuerit dictũ, quod
conficeretur ſcriptura, ante illius confectionẽ
ſanè non erit locus pœnitentiæ. ex ibi allega-
tis; adde *Riminald. Iun in conſil* 51. *à nu n.* 1.
verſ. licet ſit conuentum, quod inde fiat inſtru-
mentũ de huiuſmodi cõuentione &c. & ſub *n.* 6.
Fernand. Vaſq. controuerſ. illuſtr. lib. 1 *cap.* 28.
in fine.

P Du-

Duplici enim ratione moneri poſſunt con-
318 trahentes, ad conueniendum vt de contra-
ctu fiat ſcriptura, vel eo animo, vt ſcriptura
ad rei probationem vtilis eſſet, vel ea mente,
vt ad ſubſtantiam ipſius contractus deſerui
319 ret, at ptior interpretatio veriſimilior eſt, cũ
ſcripturæ ſui natura non tam ad rerum ſub-
ſtantiam, quàm ad rerum probationem pro
deſſe ſoleant, ac ſpectare. *l. Publia. ff. de poſit. cũ
ſimil.* & latè id comprobat *Theſaur. deciſ. Pe-
de mont.* 195. *n 6. verſ. cum partes dicunt, quod
de contractu fiat ſcriptura, videntur hoc intelli-
gere ſecundum diſpoſitionem &c.* & ait prædi-
320 ctã opinionẽ non ſolum eſſe communem,
ſed etiam veriſſimam, & vti talem quoque
comprobat *Mangon. d. deciſ. Lucenſ. 95. nu. 19.
verſ. ſi ſimpliciter conuenatur de instrumento
conficiendo, tunc præſumitur cogitatum de ſcrip-
tura ad faciliorem probationem non autem pro
forma actus &c.* Idem *Mangon. deciſ. Florent.
135. num. 14. in fin. verſ. ſi ſimpliciter facta ſit
mentio de ſcriptura, non præſumitur cogitatum,
vt pro forma &c. Fabr. in Cod. Fabrian. titul.
16. lib 4. definit. 14. num 7. verſ. cenſetur hæc
conuentio ſubijci in conſequentiam, & ad pro-
bationem perfecti contractus, non ad eius vim
ſuſpendendam &c.* & cõprobat Card. Mantic.
*de tacit. & ambig. conuent. lib. 1. titul. 10 ſub n. 7.
verſ. non ſufficit hæc actum eſſe, vt fieret instru-
mentum ad hoc vt contractus in ſcriptis intelli-
gatur &c.* & atteſtatur prædictam opinionem
communiter eſſe receptam.

321 Ita pariter pluries cenſuit *Rota*, & præſer-
tim penes *Put. deciſ. 43. incip. Contractus tunc
dicitur fieri in ſcriptis. lib. 3.* vbi dicitur etiam
quod opinio *Caſtr. in l. contractus. C. de fid. in-
ſtrument.* communiter, reprobatur *& coram
Ghiſanen. in Placentina Salis 27. Maij 1547.
& coram Card.* Seraph. *deciſ. 854. num. 5 verſ.
contractus dicitur perfectus etiam ſi actum ſit de
conficienda ſcriptura &c.* & *coram Card.* Lan-
cellotto *deciſ. 377. num. 6. verſ. contractus non
dicitur fieri in ſcriptis &c part. 1. diuerſ. & corã
Card. Saccato in cauſa Romana Palatij 6. Iunij
1618. eſt deciſ. 37. num. 8. verſ. non denotat im-
perfectionẽ contractus &c. part. 4. recent tom. 1.*

Vbi atteſtatur, *Rotam* tenere hanc opinio-
nem, vt talis declaratio conficiendi ſcripturã
322 ſuper cõtractu ſimpliciter facto non arguat
imperfectionem contractus &c. præter ibi
allegata, addo *deciſionem in cauſa Romana
Caſalis 17. Iunij 1575. coram bo. me. Cotta
§. Nec obſtat, quod dicitur* vbi reprobatur ſu-
pradicta opinio *Caſtren.* & firmatur, quod per
323 pactum de conficienda ſcriptura non fiat.
Et iterum fuit dictum *corã bo. me. Card.* Vbal-
do *deciſ. 113. num 13. verſ. quia illa ſcriptura
deſeruiſſet ſolum ad faciendam probationem
&c part. 5. recent. tom. 1.* & optimè id fuit diſ-
cuſſum, & firmatum *coram Eminentiſſ. D.
Card.* Corrado *in cauſa Ceſenaten. Cenſuum
3. Iunij 1644. §. Quoniam huiuſmodi, verſ. ſim-
plex illa conuentio de conficiendo instrumento
non reſpiciebat perfectionem ipſius contractus,
ſed efficaciorẽ illius obſeruantiam, & probatio-
nem, & propterea licet deinde celebratum non
fuerit non tamen poteſt à contractu recedi &c.*
& iterum fuit dictum *in eadem cauſa coram
eodem D. Card ſub die 9. Iunij 1645. §. Quin-
imò verſ. quãdo atq. ideo licet instrumentũ confe-
ctum non fuerit nihilominus contractus, & con-
cordia ſuſtinetur &c.* Et ampliatur id mul-
324 tò magis procedere, quando fuit deuentum
hinc inde ad executionem cõuentionum, an-
te confectionem inſtrumenti, nam certior in-
de redditur, & comprobatur eiuſdem contra-
ctus perfectio, & animus contrahentium, qui
habuerunt contractum pro perfecto ante d.
confectionem inſtrumenti, vt ſatis per ſe pa-
tet. Et perſiſtendo in terminis.

Quando tamen, eſt expreſſum, vt fiat ſcrip-
tura, et alias aliter non valeat contractus, et
325 tunc quamuis ſcriptura non ſit neceſſaria
in tali contractu, nihilominus donec illa non
interueniat, contractus non recipit ſuam per-
fectionem, cum cenſeatur adhibita ad ſubſtã-
tiandam eorum voluntatem, et in hoc caſu
326 optimè poteſt ſaluari *Caſtrenſ. ſupra n. 296.*
relata, et ita conciliant hunc ſatis controuer-
ſum articulum *Salicet in auth. ſed nouo. col. 3.
num. 8. C. ſi cert. pet. & alij communiter, in d. l.
contractus. C. de fid. inſtrument.* et ſenſit *Ro-
ta coram bo. me. Buratt. deciſ. 553. num 9 verſ.
expreſsè voluerunt illa in ſcriptis redigi cũ eſſet
ſalis abnegantibus potentiam aliter &c. part. 1.
recent. inter eius impreſſ. eſt deciſ. 29 num. 12.*
et ſubditur, quod hoc caſu procedit doctrina
Caſtrenſ. ſic quoque fuit dictum *bo me.* Piro-
uan. *deciſ. 20. num. 4. verſ. ſatis patet hanc vi-
ditionem non habuiſſe effectum, cum ad eius ſub-
ſtantiam partes deſiderauerint confici instru-
mentũ &c part 2. recent, & coram bo. me. Card.*
Vbald. *deciſ. 114. num. 8. verſ. & ſi aliquando
ſcriptura requiritur, id procedit, quando fuit
conuentum, quod aliter contractus non valeret
&c. part. 5. recent. tom. 1. iterum coram eodem
V bald. deciſ. 199. num. 10. verſ. licet ſcriptura
non requiratur regulariter ad perfectionem con-
tractus, attamen requiritur, quando inter partes
hoc fuit conuentum &c part. 6. recent.* et deinde
fuit tentum *in cauſa Romana Dotis 5 Iunij
1648. §. Quod eo facilius. verſ. quia tunc dici-
tur de ſubſtantia inſtrumentum, ob neceſſarium
in contractu ſolemnitatum interuentum ſiue ex
legis diſpoſitione, ſiue ex ipſarum partium con-
uentione &c. coram R. P. D. Celſo.* Auditore
quidem per egregio, at non minori morum
probitate, quàm præſtanti literarum, et præ-
ſertim Iuris ſcientia conſpicuo quem et amo-
re ſingulari proſequor &c.

Verumtamen admiſſa prædicta opinione,
vt redeam in viam, pro vera; nempe quod non
ſufficiat, ad hoc vt ſcriptura requiratur pro
327 forma contractus, ſola conuentio partium
de

Digitized by Google

de conficienda ſcriptura, niſi addatur quod
contractus aliter non valeat, et ſic quoq. fir-
mandum videtur in caſu noſtro; Vnde dum
teſtator ſimpliciter aſſerit, vt de eius prolata
voluntate conficiatur per Notarium ſcriptu-
328 ra, alio nõ addito, cenſetur illam deſideraſ-
ſe pro maiori probatione, et non pro eius eſ-
ſentia, et forma, ſeu ad ſubſtantiandum ipſum
teſtamentum, et ſic proſternitur penitus ce-
lebris deciſio *Oldrad.* 119.

Verum pro clariori intelligentia animad-
uertendum puto, quod ſicuti in materia de
329 qua ſupra, et ſic tradam aliam diſtinctionem
ad effectum dignoſcendi, quando partes deſi-
derantes ſcripturam in contractu, eam velint
interuenire pro forma, vel ſolemnitate, ſcili-
cet ſi contrahentes de ſcriptura, ſeu inſtrumẽ-
to conficiendo, nihil ab initio dixerũt, ſed poſt
330 perfectum, et abſolutum contractum, pro-
miſſionibus, et ſtipulationibus hinc inde ſe-
cutis, et iam ad ſuum eſſe deductus apparet
contractus, veluti ſi ſimus in contractu em-
ptionis, et venditionis, in quo quando con-
ſtat de mutuo contrahentium cõſenſu, de re,
331 et pretio, videlicet res ex parte venditoris,
pretium ex parte emptoris, et ſimul cõſenſus
partium, et tunc ſatis dicitur contractus iſte
perfectus, *l. 1. & per totum titul. ff. de contra-
hend. emption. & in l. 1. & per totum titul. C. eo-
dem, & in §. 1. Inſtit. de emption. & vendit. cum
ſimil.* et eſt optima *deciſio coram re. me. Merli-
no in cauſa Vrbeuetana Reſciſſionis contractus
24. Ianuarij 1633. eſt deciſio 172. part. 6. recen.*
confirmata coram *eodem ſub die 12. Decembris
1633. eſt in eadem part. deciſ.* 248. vbi etiam
quęritur, ſi prætium conferatur in certum pe-
ritum, eo declarãte illud, quid ſit faciendum,
et ſic an contractus venditionis ſit perfectus,
nec ne.

Quare, vt dicebam, ſi poſtquam contractus
fuit perfectus, et abſolutus conuentum fuit
inter partes de inſtrumẽto conficiendo, illud
332 nequaquam pertinere interpretandum eſt
ad ipſius contractus perfectionem, ſed potius
ad probationem, ex *text. in d. l. 5. C. de tran-
ſact. & in d. l. cũ res. C. de probat.* cum ſimilib.
iur. quãdo verò à principio, dum adhuc erat
in pendenti, inter partes conuẽntum fuit, vt
contractus fieret in ſcriptis, tunc ſcriptura
videtur eſſe neceſſaria, et ad ſubſtantiam ip-
333 ſius contractus pertinere, quem admodum
in multis alijs caſibus ſcripturam adhibendã
eſſe *Alciat* docet *in d. l. 5. C. de tranſact.* et ſu-
pradictam diſtinctionem probant *Andr. Fa-
chin. controuerſ. iuris lib. 2. cap. 97. §. Prioris ſẽ-
tentiæ. verſ. in caſu, quo inter partes conuenit
&c.* Gomeſ. *variar. reſolut. tom. 2. cap. 2. titul.
de empt. & vendit. ſub num. 17. verſ. hoc dicere
debent partes in ipſo contractu. vel ante, ſecus
verò ſi poſtea contractu iam perfecto, & abſolu-
to, quia tunc requiritur tantum ad effectum
probationis &c.* Anton. Amat. *variar. reſolut.
lib. 1. cap. 8. num. 16. verſ. nam ſi contractus ab-
ſolutus, & vndique perfectus non exiſtat. quan-
do quo quomodo etiã per coniecturas conſtet con-
trahentes de ſcriptura conficienda &c.* cum *ibi
vſque ad nauſeam allegatis. & num.* 17. dat al-
terum caput diſtinctionis, et bene diſcutit
*Card. Mantic. de tacit. & ambig. conuent. lib. 1.
titul. 10. ſub num. 13. §. fin.*

Vbi ait, quod quando prius celebratus eſt
334 contractus, deinde dictum fuit, quod fieret
ſcriptura, illa dicitur accedere ad faciliorem
probationem, ſed quando prius dictum eſt, vt
fiat ſcriptura, et ex hoc colligitur, quod par-
tẽs voluerint in ſcriptis celebrare cõtractum,
et videãtur *Anton. de Cana in tract. de inſi-
nuat. quæſt. 11. n. 39.* Fabian. de Mont. *in tract.
de empt. & vendit. quæſt. 5. princip. nu. 76. verſ.
dicitur autem contractus &c.* Idem quoque
ſenſit *Rota coram Eminentiſſ. D. Card.* Corra-
do *in d. cauſa Caſanaten. Cenſuum 13. Iunij*
1644. *§. Quoniã huiuſmodi.* vbi firmatur, quod
quando à principio non fuit actum, vt de cõ-
335 tractu fieret ſcriptura, ſed poſtquã fuit con-
cluſus contractus, et hoc caſu ſcriptura non
eſt de eſſentia contractus, nec de eius perfec-
tione, ſed ſolum pro maiori probatione. *& id
fuit quoque confirmatum in eadem cauſa coram
eodem ſub die 9 Iunij 1645. §. Quia cum inſtru-
menti, verſ. non egerunt, quod contractus in ſcri-
ptis fieret, ſed poſt firmatam iam concordiam
&c.* et adduci etiam poteſt *deciſ. in cauſa Ro-
mana Fideicõmiſſi de Incoronatis 7 Iunij 1652
coram R.P.D.* Albergato *§. Non obſtat.* Vbi aſ-
ſeritur, quod nullatenus donatio præſumitur
facta intuitu matrimonij, ſi abſque illius men-
336 tione præceſſerint capitula matrimonialia,
et dotale inſtrumentum, cum tunc gratuita,
et voluntaria cenſeatur latè *Fontanel. de pact.
nupt. tom. 1. clauſ. 4. gloſ. 1. ſub num. 20. verſ. ex
quibus,* et nunc ſtrictè loquendo in terminis
teſtamentarijs.

Vnde quoque poteſt cõcludi in caſu noſtro
337 ſcilicet, quando teſtator coram teſtibus ad
hoc neceſſarijs ſuam volũtatem perfectè pro-
tulit verbis aptis ad teſtandum, ſeu codicillã-
dum, et poſtea iuſſit vocari Notarium, et tũc
illa conuocatio Notarij non ſuſpendit actum
voluntate perfectum, et cenſetur ſolùm teſta-
tòr animum habuiſſe adhibendi Notarium
ad effectum maioris probationis, non autem
ad ſubſtantiandum ipſum teſtamentum, cum
iam habuerit illud pro perfecto.

Vnde hoc caſu non poterit conſiderari im-
perfectio voluntatis, ſed maioris ſolemnitatis
338 eò quia illa Notarij vocatio tantum ad ma-
iorem cautelam præſumitur facta, vnde qua-
tenus Teſtator ante illius ſtipulationem mo-
riatur, non obſtat eo caſu talis defectus, quia
339 ad maiorem cautelam id adhibebatur, vn-
de non officit, dum non interuenit, *argument.
l. teſtamentum. C. de teſtament.* et ſenſit *Socin.
conſil. 189. n. 92. & 93. lib. 2.* latè *Ruin. conſil. 15*

Digitized by Google

*nu.*10.*lib.*2.et reprehendit Caſtren.quaſi con-
trarium ſentire videatur *in conſil.*15. *Viſa fa-
cti lib.*1. adde alios allegatos *per Cancer. va-
riar. reſolut. lib.*1.*cap* 4. *de teſtam. num.*96. *verſ.
& poſtea dixiſſet, quod vocaretur Notarius &c.*
in iſtis terminis non intrat prædictum *conſil.
Oldrad.* 119. vide infra *à num.* 368.

Quando verò conſtaret, quod ab initio te-
ſtator petijt Notarium, et poſtea protulit ver-
ba non concluſiua ſuæ voluntatis, ſic antequã
340 Notarius accederet, vel ſtipularetur moria-
tur, et tunc illa diſpoſitio dicenda eſt imperfe-
cta ratione voluntatis, vnde nec ad pias cauſas
poterit ſubſtineri, et ratio eſt, quia Teſtator
341 prius petendo, et poſtea, nec verba conclu-
ſiua ſuæ voluntatis dicendo, videtur ſuam vo-
luntatẽ diſtuliſſe in tempus ſtipulationis No-
tarij, *vt volunt Bart.* Cuman. *Caſtren. & alij
in d. l. ſi is qui. ff. de teſtam. Cephal. in conſil.* 99.
*num.*9. & 10. *cum alijs allegatis per* Cancer. *d.
p.*1. *cap.* 4. *ſub num.* 96. *verſ. vbi verò conſtet
primum petijſſe Notarium & poſtea &c.*

Et nos perſiſtendo in primo caſu, quando
teſtator verbis aptis coram competenti nu-
mero teſtium explicauit ſuam voluntatem,
342 et poſtea iuſſit vocari Notarium, et tunc ſi
antea moriatur, id non ſit defectus volunta-
tis, ſed ſolẽnitatis, imo et hãc concluſionẽ am-
plia, ex communi Doctorum ſententia defini-
tum eſſe, ſi non conſtet teſtatorem in ſcriptis
343 teſtari voluiſſe, ſed coram Notario, et teſti-
bus ipſe ſuam voluntatem maniſeſtè aperuit,
eo etiam animo, vt ſcriptura ad probationem
de ea fieret licèt enim illa facta non fuerit, vel
minus ſolemniter, adhuc per ſolas teſtium
344 rogatorum depoſitiones, teſtamentum re-
cte probatur, et valebit, per *text. in l. Lucius.
ff. de teſtam. milit.* et inde notant *Bald. Alber.
Ang. &* Cuman. et ſẽſit *Bart. in d. l. ſi is qui n.*2.
latè ſcribentes *in l. hac conſultiſſima. §. per nũ-
cupationem.* C. *de teſtam. Crauet. in conſil.* 944.
*num.*3. *verſ. & quidem vel perabſurda eſſet te-
ſtium admittendam probationem non eſſe &c.*
cum alijs copioſè relatis per *Hondred. in con-
ſil.* 77. *num.*17. *verſ. quando teſtator coram No-
tario, & teſtibus ſuam voluntatem perfectè aper-
uit &c. lib.* 1. et adde *Bertazol. in conſil.* 86. *n.*5.
*lib.*1.

Vbi etiam dicit ſi quis aliter diceret, lo-
345 queretur contra deciſionem *text. in d. l. Lu-
cius*, et contra communem omnium ſenten-
tiam, tenentium, quod quando per teſtes eſt
probatum teſtatorem totam ſuam diſpoſitio-
346 nem, ſeu voluntatẽ coram teſtibus expreſ-
ſiſſe, teſtamentum dicitur perfectum, etiam ſi
per Notarium vocatum non fuerit publicatũ.
ita quoque pluribus relatis ſenſit *Hodiern. ad
Surd. deciſ.* 292. *n.*7. vbi ait.

Quando conſtat teſtatorem voluiſſe nun-
347 cupatiuum condere teſtamentum, et eo ca-
ſu licet de eius diſpoſitione Notarium cum
teſtibus conuocaſſet, hoc erat ad faciliorem
probationẽ, vnde perfecta videretur eius vo-
luntas, nam dum teſtamentum nuncupatiuũ
non requirit ſcripturam, ergo nec publicatio-
348 nem ad eius eſſentiam, et perfectionem, et
ſedulò ſic iudicauit *Rota Patauina deciſ.* 80.
*num.*10. *verſ. quamuis Notarius vocatus non
publicauerit voluntatem teſtatoris, & interim
deceſſerit, nihilominus teſtamentum per teſtes,
qui interfuerunt probatum volebit &c.* et teſta-
tur de communi omnium ſententia eſtque in
349 iure ſatis notum, vt amota vna probationis
via, non tollitur alia. quæ non reperitur amo-
ta *arg. l. ſi domus ff. de ſeruit. urban. præd.* dicit
*Bald in l. penult. col.*2. *verſ.*3. *quæritur* C *de te-
ſtam.* et in pũcto ratiocinatur *Simon. de Præt.
de interpret. vlt. volunt. lib.*2. *ſolut.*1. *num.* 49.
verſ. quia amota vna via probationis &c. &
ſubdit ita in facto obtinuiſſe, *vt in eius conſil.*
164. *lib.*1.

Idem optimè etiam fuit ponderatum cum
nonnullis egregijs diſtinctionibus *per Rotam
coram. Card. Seraph. deciſ.* 623. *à num.* 3. *verſ. aut
teſtator tractat de præparatione ſui teſtamenti
&c.* vbi ait, ſi teſtamentum ſit perfectum ra-
350 tione voluntatis, attenditur licet ſit imper-
fectum ratione ſcripturæ *iuxt. gloſ. in d. l. Si is
qui, & in d. l. hac conſultiſſima §. ſed quia in
verb. octauum* C. *qui teſtam. facer. poſſ.* quæ eſt
communiter approbata expenditur etiam fa-
migerata doctrina *Bald. in d. l. Lucius ff. de te-
ſtam.* vbi inquit ſi teſtator dictauit teſtamen-
351 tum Notario, qui illud non ſcripſit, poteſt
tamen teſtibus probari, licet ſcriptura, non
probetur, et reddit rationem quia teſtamen-
tum fuit in facto, quo ad officium teſtandi, li-
cèt eſſet in fieri, quoad officium Notarij, cu-
352 ius miniſterium in teſtamento nuncupati-
uo nullatenus eſt neceſſarium cum ſcriptura
in eo non requiratur *l. hac conſultiſſima §.
per nuncupationem* C. *de teſtam. & dicam
infra.*

Inſuper ſi Notarius vocatus, timens, quod
teſtamentum eſſet imperfectum, ex eo, quia
353 teſtator propter vim morbi perfectè non
poſſet explicare voluntatem ſuam, noluit cõ-
ficere ſcripturam, vel illam coram teſtibus le-
gere, et publicare, quia, vt dictum eſt valet te-
ſtamentum ſine ſcriptis, etiam ſi interueniat
354 Notarius ex hoc non excluditur, quin vo-
luntas non poſſit probari à teſtibus, quia iudi-
cium Notarij in habendo teſtamento pro im-
perfecto non nocet *vt latè per Ruin. in conſ.*1.
*num.*22. *verſ. non eſt curandum, quod Notarius
habuerit teſtamentum pro imperfecto, ex quo de
diſpoſitione ſolemni teſtatoris per teſtes appareat
&c. lib.*2. et poſt eum ſenſit *Gratian. diſcept.*
550. *num.*11. *& in deciſione Rotali in fine d. di-
ſcept. poſita num.*43. *verſ. Notarij iudicium in
habendo teſtamento pro imperfecto &c.*

Dum ergo, vt dicebam ſupra, verbis aptis,
aperuit ſuam voluntatem, nam ſi verba eſſent
355 iocoſa, vel blandiendi, et iactandi cauſa di-
cta

ęta non importarent vltimam diſpoſitionem validam *vt in caſu conſil.*Corn.149. *Viſis nonnullis lib.2.* vbi quidam non infirmus non aceſitis aliquibus, et habens agnatos, ad ignē exiſtens ad interrogationem quorundam ibi exiſtentium dixit, *Voglio che doppo la morte mia tutta la robba mia ſia del monaſterio di S. Catherina*, et hæc verba protulit præſentibus duabus monialibus eiuſdem Monaſterij, qui-
356 bus ſtantibus conſuluit Corn. ibi, quod cū iſta verba tamquam blandiendi, et adulandi animo prolata eſſent, non animo diſponendi, non importarent vltimam diſpoſitionem validam.

Et quamuis *Genuenſ. in ſuis practicab. Eccleſiaſt. cap.275.num.2* tali *Corn.conſ.*149. ma-
357 le tribuat tamen animaduertendum venit, quod *Corn.* non negat, ſed imo ſupponit, vt legentibus patet, per huiuſmodi verba. *Voglio, che doppo la morte mia tutta la robba mia ſia del Monaſtero &c.* de ſe indicatur diſpoſitio, ſed negat in ſuo caſu, Monaſterium fuiſſe hæredem, quia à dicente non fuerunt prolata
358 animo deliberato diſponendi, ſed potius blandiendi eis, qui interrogauerunt, an vellet bona ſua monialibus dicti Monaſterij poſt mortem ſuam obuenire, & ipſis Monialibus. (erat enim ipſorum famulus) ex quibus duæ erant præſentes vt dixi dum illa verba protulit ab alijs, & non ab ipſis monialibus interrogatus, et concurrebant etiam requiſita de quibus *latè in d.conſil.* vnde ad prædictum effectum ſat non ſunt verba blandiendi, & la-
359 ctandi animo dicta, *videatur etiam Ruin. in d.conſil.1.num.23.lib.2.& Rip. poſt alios in l.1. §.ſi quis ita nu.8.ſeq.ff.de verb.ſignif.* vbi plura de intellectu *d. §.propoſitum*, et latius *per Grammat.conſil.53.per tot.* et in puncto *per Simon.de Prat.de interpretat.vlt. volunt. lib 2.interpret.1.dub.2.ſolut.1. num.37. verſ. & verba iocoſa.vel blandiendi &c.*

Et facit etiam vulgata illa iuris concluſio, quod quando vir ſimulatam dotis receptionem confitetur, aut maioris ſummæ, vt hono-
360 ri conſulat, ne incompetēter dotatam vxorem duxiſſe videatur, vel vt ſatisfacit parentibus, aut conſanguineis, quibus renitentibus matrimonium inijt, vel intendit inire, non eſt dubium huiuſmodi confeſſionem eſſe nullam, nec donationem inducere, cum ſit apparens quædam honorificentia, ſeu iactantia, nullam habens veritatis ſubſtantiam, *ad text. in l.3. §.fin cum leg.ſeq. vbi DD ff.commod.* Angel. *in l.1.ſub princip.verſ.in textu.C.de donat. ante nupt. latè Card.*Paris *conſil.86.à num.20. verſ. fuerunt omnia ſimulatè, & imaginatiuè concepta &c.lib.30.*Roman. *conſil.445.ſub nu.8.verſ. quare dicta confeſſio falſa videatur & maritus tegat eius verecundiam, quam incurrit ducendo vxorem indotatam &c.*Hieronym.Gabr. *conſil.163 num 40.verſ. nam omnes in hoc conuenerunt, &c.lib.2.*P.Molin. *de Iuſtit.& Iur.tom.2.diſp.* 439 *ſub nu.9.verſ. ſed quid tenendum &c.* Aluar.Valaſ. *conſult.5.ſub num.21.verſ. quando quis ſimulatè fatetur dotem recepiſſe, quàm non recepit, & hoc fingit honoris gratia, vt videatur dotem recepiſſe &c. & latè videatur* P. Sanchez. *in tract.de Matrim.lib.6.diſputat.9. n.5. verſ. quādo vir ſimulatè &c. adde etiā* Criuel. *deciſ.Senat.Dolan.48.ſub num.3. verſ. oſtentationis gratia inſtrumentis dotalibus adiectum eſſe, quàm quod animo donandi &c.* Pontanell. *de pact. nuptial.clauſul.7.gloſ.3.par.12.à n.37. verſ. maioris oſtentationis gratia &c.*

Et Rota Rom. paſsim huiuſmodi apochas,
361 ſeu inſtrumenta, quæ fiunt ob maiorem honorificentiam matrimonij, vti ampulloſa, pomposa, & ſimulata, cum in eis abſit conſenſus, declarat, et reijcit, quamuis licitè poſsint fieri, et hodie multùm in vſu ſunt &c. Inclamat enim vulgatum illud Iuris axioma, quod magis attendi debet ipſa veritas, quàm quod ſimulatè, fictitiè, et imaginatiuè fit *vt tot titul. C.plus valer. quod ag.l.qui ſub prætextu. C.de Sacroſanct. Eccleſ. l. imaginaria. ff. de regul. iur.l.ab Anaſtaſio.C.mandat.l.nuda.§ ff.de contrahend.empt.l.1.contractus.34 ff. de obligat.& action.cap. fin.de probat. cum allegatis per* Rotā *coram R P.D.* Bichio *in cauſa* Roſſanen. *Decimarum 28.Iunij 1641.§.Plus enim valet, quod in rei veritate agitur, quam quod ſimulatè exprimitur &c.* vbi deciditur, quod quando ſimulatio eſt in perſona, & veritas in actu, ius
362 quæritur veræ perſonæ, & non fictæ ex ibi allegatis.

Sed nos perſiſtentes in terminis, quod Rota paſsim, conſtito de veritate, non attendat apochas, vel inſtrumēta dotalia, quæ ob quādam apparentem honorificentiam fiunt, cum non habeant ſubſtantiam veritatis, *& præſertim fuit dictum corā bo.me.*Burat. *deciſ.775. num.1.verſ.pro maiori partium honorificentia conſtituuntur &c.& coram bo.me.*Merlino *deciſ.553.num.1.verſ certè illi promiſſioni maioris dotis ad pompam emanatæ &c.* vbi dicitur, quod veritati potius eſt ſtandum, quam honorifico verborum cortici. *& coram R. P. D.* Carillo *in cauſa Maceras. Cenſus 15. Februarij 1641.§.Præcipuum reſolutionis, verſ. ſimiles apochas matrimoniales pompoſas, vti ſimulatas reputatas &c. quæ deciſio fuit deinde confirmata in eadē cauſa corā Reuerend.*Tetracinen. *ſub die 18.Ianij 1642.§.Nec reuelare. verſ. apocha matrimonialis ficta, & ad apparētiam inter nobiles &c.& coram R.P.D.*Peutingero *in cauſa Romana prætenſæ reſtitutionis Dotis 15.Ianuarij 1649.§.Nec refert.verſ.ob maiorem honorificentiam matrimonij, pro vt fieri ſolet &c.* Quādo verò intret prædicta concluſio, et quando ceſſet, benè declarauit *Rota coram R. P. D.* Meltio *in cauſa Romana reſidui Dotis 8. Iunij 1643. tot.* At modo domum redeundo.

Clarum eſt ergo, quod verba ampulloſa adulatoria tamquàm inania, fruſtratoria

et

& extrinſecè prolata de vento deſerulunt,
363 & ſic non probant, nec obligationem aliquam inducunt, *vt latè per DD. in cap. cum veniſſent. per illum textum*, ibi, *Faceret quod ſibi placeret &c. de inſtitution. cum alijs à me allegatis in annotat. ad deciſ. 2. num. 108. verſ. verba adulatoria, tamquam inania &c. part. 3. rec.* vbi etiam dixi, quod verba adularoria non
364 ſunt appiccicatoria, cum verba curialia dicantur, nam curiales ſolent aliud ſentire, aliud loqui, & plus quàm ſimplices ſunt, qui eorum verbis credunt. Vnde ſi quis petat aliquid à Titio, & reſpondeat, *non ſolùm prædictam rem tibi concedo, ſed etiam tu es dominus omnium re-*
365 *rum mearum* addat, talia verba generalia non obligant, congruit illud vulgatum, *Corteſia di bocca molto vale e poco coſta.*

Verum perſiſtendo in terminis quādo verbis aptis teſtator ſuam voluntatem perfectè coram Integro numero teſtium patefecit, &
366 deinde iuſſit vocari Notarium, tunc talis vocatio non ſuſpendit, vt dixi ſupra *nu. 328.* actum voluntatis perfectum ex rationibus iā ſupra deductis, & in his terminis abſque ſcrupulo ſibi non vſurpat locum *opinio contra Oldrad. in d. conſil.* 119. Quæ concluſio multò magis procederet, dum ſortè teſtator in extremis laborabat, & mori incipiebat, & totam eius voluntatem coram teſtibus expreſſit, &
367 pro perfecta habuit, & hoc caſu licet fuerit miſſum pro Notario, non tamen arguitur ex hoc, quod voluntas fuerit ſuſpenſa in aduentum ipſius Notarij, ſed vt eius voluntas magis patens eſſet, de ea conficeretur publicum inſtrumentum, quod licet factum non fuerit, quia teſtator morte forſitan, aut phreneſi præ-
368 uentus fuit, nihil impedit quo minus eius voluntas maximè ad pias cauſas ſuum ſortiatur effectum, dum per duos teſtes, vel per ſeptem omni reſpectu legitimè probari poteſt, quamuis de illa nullum inſtrumentum confe-
369 ctum fuerit, vt teſtator ipſe deſiderabat, & ad hoc ſuffragatur *Couar. in repet. d. cap. relatū. el. 1. num. 11. ad fin. de teſtament. cum alijs allegatis per Magdalen. de numer. teſt. part. 3. cap. 5. n. 15. verſ. quia ſorte laborabat in extremis &c. Stephan. Gratian. diſcept. forenſ. cap. 764. num. 6. verſ. quādo teſtator omni mora poſtpoſita voluit teſtari, & habere voluntatem ſuam pro perfecta, & abſoluta, & non ſuſpenſa per acceſſum Notarij &c.*

Defectus enim ſolemnitatis, rogitus Notarij,
370 ſiue publicationis teſtamenti, tunc ſupremas voluntates in oppoſitum ducit, vbi agitur de probando teſtamento per ſcripturam, non autem per teſtes, nam licet ex ſimilium ſolemnitatum prætermiſſione arguatur actus
371 imperfectio. non tamen ſunt neceſſariæ, ita vt ſi non fiant teſtamenta, habeantur pro imperfectis, vt animaduertit *Rot. deciſ. 173. nu. 5. verſ. illa imperfectio non publicationis teſtamenti reſpicit Notarium, non teſtatorem, & dicitur imperfectio ſolemnitatis, quæ non attenditur vbi agitur de probando teſtamēto per teſtes &c. par. 2. diuerſ.* & reprobatur Ruin dum contrarium ſentit, cum loquatur *contra communem*, & videatur *Menoch. conſ. 1189. num. 12. & 13. lib. 12.*

Vbi declarat, quando intret prædicta *deci-*
372 *ſio 173.* & veritas eſt, quod publicatio teſtamenti, tunc neceſſariè requiritur, quando teſtator voluit, & deſtinauit, vt ſua ipſa volun-
373 tas, & diſpoſitio publicaretur coram Notario, & teſtibus *iuxta l. fideicommiſſa §. 1. ff. de leg. 3.* aliàs non eſt neceſſaria, vt demonſtrat *Menoch. conſ. 224. num. 43. verſ. quando ipſe teſtator deſtinaſſet &c.* cum ibi allegatis *lib. 3.* meminit *Gratian. diſcept. 550. num. 5. verſ. publicatio teſtamenti non eſt neceſſaria &c.* & dixit Rota *coram bon. mem.* Card. Sacrat. *dec. 336. num. 4. verſ. non obſtat, quod teſtamentum non fuerit lectum, & publicatum per Notariū, quia id non procedit, quando agitur de probando teſtamento per teſtes &c. part. 5. diuerſ. alias poſt 2. tom. conſil. Farinac.*

Subſtantia igitur tota, ſtat ſanè in eo, quod
374 teſtator iam perfectè, & concluſiuè ſuā manifeſtauerit voluntatem, quod & in dubio præſumitur, vt latè patet ex textu in *d. l. ſi is qui*, ibi, *ſi conſtaret voluiſſe plures eum heredes pronunciare ff. de teſtament.* & ibi in ſpecie annotarunt *Bald. & Imol.* cum alijs allegatis *per Nell. Fernand. ad l. Tauri in 2. parte legis tertiæ ſub num. 19.* qui dat diſtinctionem de teſtamēto per ſcripturam confecto, aut per nuncupa-
375 tionem, vt primo caſu eo ipſo quod ſcriptura non completa apparet, nō dicitur nec præ-
376 ſumeodum eſt perfectum, ſecundo vero caſu, id ait pendere à depoſitionibus teſtium, & in hoc monet Iudices, ut ſint ualde cauti in committendo examinationem prædictorum
377 teſtium, ſicuti etiam poſt eum aduertit *Dominus Regens Capyc. Latr. dec. 140. à numer. 16. lib. 2.*

Nec aliquis titubet ad recognoſcendam pro vera ſupradictam iuris regulam, quantumuis *Bald. in l. quæſtio n. 59. verſ. ſin autē non conſtat.*
378 *C. de fideicommiſſ.* innuere videtur in dubio voluntatem nō præſumi perfectam, ſed id probandum veniat, verba autem quæ ſcribit ſunt
379 hæc. Si autem non conſtat, quod teſtator perfecerit teſtamentum, talis ſcriptura non valet *l. fideicommiſſa §. 1. ff. de legat. 3.* ex quibus verbis arguitur præſumptionem eſſe, quod in
380 dubio teſtator non perfecerit teſtamentum, *& Bald. ſecutus eſt Alex. in conſ. 73. numer. 12. verſ. niſi teſtator aſſeruiſſet ſe compleuiſſe dictam ſcripturam, ſecundùm Bald. &c. lib. 3. & Grammatic. deciſ. 62. num. 10. verſ. ſi non conſtat, quod teſtator perfecerit teſtamentum &c.* Tamen non video aliter, poſſe ſaluari prædictam inaduer-
381 tentiam Bald. niſi aſſerere id eueniſſe in curia Typographi, cum verbum illud non fuerit antepoſitum, & ſic ita legi debet. *ſi autem conſtat quod teſtator non perfecerit teſtamentum*

& be-

382 & benè id colligitur ex textu, quem ibi alle-
gat *Bald. in d. l. fideicommiſſa §. 1.*
Et ſi aliter intelligeretur, non ſolùm ſibi
ipſi parum conſtans eſſet Baldus, ſed & aduer-
ſus *d. l. ſi is qui*, in qua ex ſententia Labeonis,
tunc dicitur voluntas eius, qui obmutuit im-
383 perfecta, quãdo conſtaret voluiſſe plures hæ-
redes pronunciare, Ergo dum non conſtat, vo-
luntas interim perfecta eſt iudicata, ſicuti nec
384 etiam obſtant, deducta per eumdem *Bald. in
d. l. ſi is qui, & ibi Caſtrenſ. nu. 6. & rum ibidem
Iaſon. in l. 1 num. 13. & Ruin. ibi num 4. ff. de le-
gat. 1.* quod teſtamentum momento perfici-
tur, cum ad extraneos actus perueniatur, vel
385 licentiantur teſtes, vel Notarius quaſi id ve-
niat probandum ad effectum, vt dicatur teſta-
mentum completum. Quia reſpondetur non
negando prædicta, & ſimilia, arguere teſta-
menti perfectionem, tamen non ſunt omnino
386 neceſſaria, ita vt ſi non fiant, teſtamentum
habeatur pro imperfecto, quia ſi ita Doctoris
dicta interpretanda venirent, iterum deſtrue-
retur tam firmata concluſio, quod teſtamen-
387 rum in dubio præſumitur perfectum, quod
nullo modo admittere poſſumus, cum id eſſet
contra *text. in d. l. ſi is qui*, & benè poſt *Caſtrenſ.
Fulgoſ. Celſ. Vg. & alios admonet Rot. dec. 173.
num 7 part. 2 diuerſ.*
Eo enim caſu fortius intrabit ſupradicta
præſumptio iuris, dum appareret teſtatorem
non voluiſſe aliud diſponere, nemo enim præ-
388 ſumitur habere in corde pluſquam ore ex-
preſſerit, vt declarat in his terminis *Bald. in
d. l. ſi is qui in 3. notab.* & ſequitur ibi *Imola nu-
mer. 3. pariter in 3. notab ff. de teſtament.* & alle-
gari ad hoc poteſt *tex. in l penult. ff. de inſtit. &
ſubſtit.* vbi dicitur, ſi hæredem teſtator inſti-
tuat ſecundum conditiones infraſcriptas, valet
389 teſtamentum, etiam ſi nullæ cõditiones ſint
expreſſæ, vel ſcriptæ, & latius declarat, ac con-
trarijs iuribus reſpondet *Fachin. controuerſ.
iuris lib 4. cap. 4 per totum, cum ibi allegatis.*
Nec eſt curandum *de Gomez ad leg. Taur. 3.
num 105. cum nonnullis ibi relatis*, dum deter-
minat, quod & ſi Teſtator nihil dixit, nec pro-
390 teſtatus eſt, ſe velle addere, nec appareat id
voluiſſe agere, ſed verſamur in dubio an vo-
luerit addere, adhuc teſtamentum totum vi-
tiari, ſed vt dixi de eo non eſt curandum, quia
contra eum, eſt *text. in d. l. ſi is qui*, vbi contra-
rium determinatur, & in puncto teſtamẽti pij,
vt ſi cõtineat hæredis inſtitutionem, in dubio
391 præſumatur completum bene comprobat,
Vaſq de ſucceſſ. creat. lib 3. §. 22. num. 6. in fine.
Vbi ait, quando teſtator ſuum teſtamentum
in quadam ſchedula conſcripſit, & antequam
teſtes adducerentur, deceſſit, & incertum eſt,
an aliquid vltra additurus eſſet, nec ne, tunc
ſi in tali teſtamento adſit hæredis inſtitutio,
præſumendum eſt nihil aliud addendum fuiſ-
392 ſe, & valebit teſtamentum. *arg. in l. 1 §. fin. ff.
de vulg. & pupill. & in l proximè ff. de his, quæ
in teſtam. delen.* ita etiam ſenſit *Sanchez in con-
ſil moral. lib. 4. cap. 1. dub. 9. & 20. Eminentiſſimo
D. Card. de* Lugo *in tractat. de Iuſtit. & Iur.
tom. 2. diſput. 22. numer. 127.* Honded. *conſil. 77.
num. 10 verſ. tunc teſtamentum dicitur perfectũ,
quando in eo non reperiuntur verba, quæ demõ-
ſtrẽt illud non eſſe perfectum &c. lib. 1. cum alijs
allegatis per* Rotam *decìſ. 177 num. 1. verſ. regu-
la eſt, vt in dubio voluntas pro perfecta habetur
&c. part 2. diuerſ.*
Vbi etiam dicitur, quod hæc regula proce-
393 dit etiamſi in actu teſtandi poſt hæredem
inſtitutionem ſuperuenerit impedimentum,
& hoc *ex eadem l. ſi is qui ff. de teſtament.* videa-
tur etiam Rota *coram Card.* Sacrat. *decìſ. 336.
num. 9. verſ. voluntas præſumitur completa, &
abſoluta &c. poſt 2. tom conſil. Farinac.* vbi quo-
que aſſeritur, quod dicenti contrarium incũ-
394 bit onus plenè probandi, & per media, quæ
concludant per neceſſe, & in puncto teſtamẽti
conditi ad pias cauſas pluribus relatis, dixit
Rota coram bon. mem. Motmanno *d. decìſ 118.
num. 5. verſ. in dubio voluntas præſumitur perfe-
cta &c. part. 7. recent.* vbi etiam dicitur, quod
in caſu dictæ deciſionis eò clarior apparebat
395 perfectio teſtamenti, attentis verbis à teſta-
tore prolatis, ſcilicet, *Laudato DIO, adeſſo ſo-
no contento, che hò aggiuſtato le coſe mie*, & aliàs
vt ibi latius.
Inſuper etiam eſt animaduertendum, quod
quando ſemel teſtator habuit ſuam voluntatẽ
pro perfecta, licet deinde cogitauerit aliquid
396 facere, vel addere, non tamen ex eo quod
non fecit, deſinit eſſe perfecta, *d l. penult. vbi
Aret. num. 2. C. de inſtit. & ſubſtit. & l. cum pater
§. penult ff de legat. 2. Anton de Prat. inter con-
ſil. Alex. in conſ. 73. num. 3. verſ. quia forte teſta-
tor voluiſſet lib 1.* quem ſecus eſt idem *Alexã-
der in ſeq. conſ. 74. num. 3.* Dictus enim Prat. re-
397 ſpondit, ſi poſtquam teſtator ſuum teſtamẽ-
tum compleuerit, dicat *non farò altro ſino à do-
mani*, ideſt non faciam, vel addam aliud vſque
in craſtinum, dato enim quod poſtea aliquid
398 non fecerit, vel addiderit non tamen ex hoc
teſtamentum dicitur imperfectum eſſe, vt eſt
*tex. in l. 2. & in l. aſſe toto cum ibi notat. per gloſ.
& DD. ff de hæred. inſtituend.* & notatur in *l. ſi
ita ſcripſero ff. de condit. & demonſtrat.*
Per dicta enim verba, non conſtat omnino
de voluntate teſtatoris, quid voluit facere, vel
399 addere, mutare, vel diminuere, & ideo
elapſa dicta die, & non faciendo, videtur per-
ſiſtere in eadem voluntate, prius expreſsè ex-
plicita, & pœnitere eius adiectionis, & perpẽ-
dit *Menoch. in conſil. 224 ſub num. 23. verſ quia
teſtator fortè pœnituit illius deſtinationis, quam
habebat aliquid addendi ipſi teſtamento &c.*
Quare cum dicta verba includant prohibitio-
nem temporalem certi diei, per cuius elapſũ
401 inducitur conceſſio, & habetur perindè ac,
ſi verba non eſſent prolata, & ſedulò animad-
uertit *Surd. decìſ. 229. nu. 6.* vbi ſi teſtator poſt
ſcriptam

ſcriptam teſtamenti ſubſtantiam dicat, *tenete*
402 *così non fate altro tornate domani*, nõ per hoc
dicitur imperfectum.

Et infertur quod puniri nõ poterit de falſo
Notarius, qui illud leuauit in publica forma,
& comprobauit *Simon de Pret de interpretat.*
vltim volunt. lib 2. interpret. 1. dub. 1. ſolut 1. nu-
mer. 41. vbi ait ſi facta publicatione teſtamen-
403 ti corã Notario, & teſtibus diceret teſtator
Notario, *Non fate altro tenete così ſino domani,*
vel diceret, *reuertimini cras, quia volo addere,*
vel diminuere, tamen non impedit teſtamenti
perfectionem, & hoc ea præcipuè ratione, quia
vt dixi, poſt diem craſtinam, eo aliud non fa-
ciente iam teſtata, & diſpoſita remanent in ſua
validitate, *arg l. Imperator ff. de poſtul & l. 1. C.*
eodem l ſtatu liberi. §. Stichum ff. de leg. 2. l. pa-
ter filium §. fundum ff de leg. 3. nam & qui in
tempore prohibuit, vltra illud dicitur permit-
tere *l. cum prætor ff. de iudic. & l. maritus. C. de*
procurat. & in puncto ſequendo, & declarando
prædictum *conſ. 78 Alex.* ratiocinatur *Iaſon.*
in conſ 196. ſub num. 14 verſ. vnde prohibitum
vſque ad certum tempus &c. vol. 2. vbi etiam
ſubdit.

405 Quod in caſu ſuo non poterat intrare fir-
mata per *Anton. de Prato veter. in d conſil 73.*
quia teſtator non dixit, vt ibi, *non farò altro*
ſino à domani, ſed ſine adiectione temporis
reſpondit Notario petenti ab eo, an vellet te-
ſtamentũ in publicam formam redigere, quod
volebat illud in aliam formam redigere, quã-
do melius ſe haberet, & idem ſenſit *Barr. de*
ſucceſſion lib. 10. tit. 15. ſub nu. 1. verſ. dixit No-
tario, rogo vos, vt reuertimini huc, quia volo ad-
aptare hoc meum teſtamentum, in meliorem for-
mam, quando melius me habebo, quale teſtamen-
tum non valet &c.

Quare ſic, vt dixi, adiecit tempus incertum,
408 & dies incertus habetur pro conditione
l. dies incertus ff de condition. & demonſtrat. Vi-
deatur etiam *Ruin. in conſ. 15 numer. 12. vol 2.*
vbi conſuluit in caſu, quo teſtator habuit te-
ſtamentum pro perfecto, & dixit Notario, vt
cras rediret, quia volebat aliquid addere, vel
detrahere ex hoc ait, neceſſariò non inferre,
409 quod teſtator non habuerit teſtamentũ pro
perfecto. & abſoluto, cum poſſint ſimul ſtare,
410 teſtamentum eſſe perfectum, & quod teſta-
tor velit, & poſſit altera die, vel alio tempore
addere, vel diminuere per viam codicillorum,
& benè conducunt adducta *per Bertazz. conſ.*
86. à num 8 & ſeq. lib 1. & latè per Mart. dict.
vot 8. num. 7. & doctè per *Regentẽ Caoye. Latr.*
à deciſ. 7 lib. 1.

In puris verò terminis noſtris, nempè teſta-
menti conditi ad pias cauſas, vt ſi appareat
441 teſtatorem concluſiuè, ac perfectè ad hoc
ſuam voluntatem declaraſſe, ſi poſtea ipſe in-
terrogetur. an velit illud ſtipulari coram No-
tario, et teſtibus, et reſpondeat *andate via nõ*
ei veglio fare altro &c. ex hoc minimè argua-
tur ad imperfectionem, vel reuocationem im-
412 perfectæ voluntatis, quia cum talis reſpõſio
conſecutiuè veniat ad prædictam interroga-
tionem ſuper ſtipulatione, non attingit teſta-
menti ſubſtantiam, ſed illius publicationem,
quæ ſolemnitas eſt quid diuerſum ab ipſo in-
413 ſtrumento, in hoc adeſt optima *deciſio Rotæ*
coram bon. mem. Motmanno in cauſa Romana
teſtamenti 5. Martij 1636. eſt à me relata in re-
cent. part. 7 deciſ. 108. per tot. & ſæpe ſupra alle-
gata, nam vt argutè conſideratur *numer. 12.*
quemadmodum in teſtamento cõdito ad pias
cauſas non eſt neceſſaria illius ſtipulatio, nec
414 publicatio, cum iſtæ ſint ſolemnitates à iure
ciuili introductæ, quibus non ſubiacent dicta
teſtamenta, ex amplè à me relatis ſupra *cap. 1.*
per tot.

Ideo conſtito de voluntate, prout benè ap-
parebat in caſu dictæ deciſionis, ex quo teſta-
415 tor iuſſit teſtamentum à ſe ſubſcriptum, et
ſuo ſigillo obſignatum, in arcula reponi,
vt retuli ſupra *numer. 395.* et quamuis ſe-
quenti die Notario redeunte, et ſuſcitante à
teſtatore, num vellet teſtamentum ſtipulari, et
reſpondit *andate via io non ne voglio far altro,*
ſino che non parlo con il Signor Marcheſe mio
Padrone &c. tamen prędicta reſponſio parum
416 releuat, cum clarè iam conſtet de perfecta,
et concluſiua voluntate, et ſic ſolemnitatum
ſuſpenſio, ſeu omiſſio non vitiat, nec arguit
imperfectionem voluntatis.

Quæ in huiuſmodi pijs teſtamentis, dũ pro-
batur, aliud non quæritur, *& num. 14.* datur
regula generalis, quam etiam ſupra adduxi,
vt quotieſcumque conſtet de perfecta volun-
tate teſtatoris, ad hoc verbis aptis explicita,
non arguatur eius imperfectio, ſeu reuocatio,
ſi quid cogitauerit deinde, et poſtea non per-
fecit, ſicut exemplificaui in caſu de quo ſupra,
nempe dum coram competenti numero te-
ſtium concluſiuè manifeſtauit ſuam voluntatẽ
teſtator, ſi poſtea iuſſerit, vocari Notarium,
418 dato quod moriatur antequam ille accedat,
vel ante teſtamenti ſtipulationem, nõ ex hoc,
niſi aliter enixè appareat de teſtatoris volun-
tate, vt dicam infra, talis vocatio ſuſpendit te-
419 ſtamentum voluntate perfectum, et teſti-
bus tunc illud poterit probari, vt dixi, et abũ-
dè qui plures DD. materiam hanc pertractã-
tes, et ſic concludentes videre deſiderat, con-
ſulat. *Anton. de Amat. variar. reſolut. lib. 1. reſo-*
lut. 8 num. 19.

Vbi ait ſi teſtator inter liberos, vel ad pias
420 cauſas coram teſtibus, vel quomodolibet iã
perfectè ratione voluntatis diſpoſuerit, ſed
Notarium vocari, et ſcripturam publicam
confici iuſſerit, tunc enim ad faciliorem pro-
bationem, non ad voluntatem iam perfectam
ſubſtantiãdam, voluiſſe dicendum eſt, Hinc li-
cet tunc fato præuentus teſtator, non potuerit
adhibere Notarium, nihilominus perfectam,
firmamque eius diſpoſitionem remanere ibiq;

multos

multos plena manu ad hoc congerit, & adde
*D. Regen. Hector Capyc. Latr. d. deciſ. 140. nu-
mer. 18.*

Verum enim verò quando veriſimiliter ap-
422 pareret, teſtatorem non habniſſe animum
perfectè, & deliberatè manifeſtandi eius vo-
luntatem, & ſi aliquid expreſſerit, id magis
fecerit ad demonſtrandam velleitatem, quàm
voluntatem, ſeu præparationem, quàm diſ-
1 poſitionem, vt eſt caſus *conſ 119 Oldrad.* cuius
deciſio apparet adeo magnificata, vt abundè
iam ſupra deduxi, quo caſu, cum voluntas te-
ſtatoris ſtet in fieri, vnde nullatenus perfecta,
423 & tunc ſi ipſe iubeat vocari Notarium, talis
vocatio cenſetur adhibita per teſtatorem, ad
effectum vt ſua concepta voluntas per illum
ad perfectionem reduceretur, quibus ſtanti-
424 bus, ad omnem effectum, & ſic etiam nec
ad pias cauſas. vel inter liberos, volũtas ſigni-
ficata per teſtatorem ſubſiſtentiam habetet.

Sic ipſe ſi deceſſerit, vel in furorem incide-
rit, antequam Notarius ſuum officium imple-
uerit, cum adſit defectus concluſiuę volunta-
425 tis, & perfectæ diſpoſitionis, quare in tali
ſtatu ſi decedat, perperam quæritur, vtrum
detur caſus ſubſiſtentiæ eius, quod non fuit,
vt iam dixi ſupra, & prædictam diſtinctionem
optimè fouent plures DD. relati per *Hodiern.
in addit. ad Surd. deciſ. 292 ſub num. 14 verſ. at
ſecus vbi voluntas non eſſet perfecta, & conuoca-
tio Notarij, & publicatio admitteretur per te-
ſtatorem ad effectum vt ſua voluntas perficere-
tur, nã tunc nec ad pias cauſas ſubſtineretur &c.*

Inſuper amplia prædicta, quod tale teſta-
426 mentum, neque valere poteſt, vti codicillus
*l. fideicommiſſa §. 1. ff. de legat. 3. cum alijs allega-
tis per Surd. conſil. 258. num. 23. verſ. non ſubſti-
neret etiam per clauſulam codicillarẽ &c. lib. 2.*
vltra quod talis clauſula nihil operatur, niſi
427 fuerit lecta, & publicata *d. l. fideicõmiſſa. §. 1.
vbi gloſ. in verb. quoties. & l. ex ea ſcriptura. 29.
ff de teſtament. cum ſimil.* eſtque ſatis decanta-
tum in iure, quod dicta clauſula, penitus eſt
fruſtratoria, quando cum ea non concurrit
voluntas teſtandi, ſicque quando deficit mẽs,
& voluntas teſtatoris, vires dictæ clauſulæ, cõ-
tra eam non poſſunt operari ſuum effectum
*Bald in conſil. 170. num. 10. & conſil. 319. in fin.
lib. 1.* Dec. *conſ. 205. num 10. & conſil 347. nu-
mer. 7. & conſ. 384. in fin. & in l. precibus. C. de
impub & alijs ſubſtitut.* Surd. *conſ. 37. numer. 7.
plenè per* Giouag. *conſil. 32. numer. 4. verſ. quia
alioquin.* Laderch. *conſil. 58. num. 32.* Rot. *deciſ.
519. num. 6. part. 1. recent & coram ſanct. mem.*
Gregor. XV. *deciſ. 271. num. 12. & benè ponde-
ratum fuit coram Reuerendiſſ.* Terracinen. *in
cauſa Romana de Mareſcottis 18. Maij 1646.
§. Nec pariter. verſ. contra quam non ſubſtine-
tur teſtamẽtum ex dicta clauſula codicillari &c.*
Et in iſtis terminis ſecundùm veriorem ſen-
tentiam ſibi locum vindicat celebris deciſio
Oldrad. in d. conſ. 119.

Atque hæc dicta ſufficiant, circa cõtrouerſiam de qua ſupra, nempe ſi teſtator animum habebat aliquid piè diſponendi, & ad id fortè inſtructionem habebat, iuſſitque acceſſiri Notarium, & interim mortuus eſt, vtrum talis diſpoſitio ſubſtineatur, nec ne, in ſequenti capite verò videbimus, quidnam ſit dicendum, dum quis cœpit teſtari verbo, vel ſcripto, et quædam inter cœtera piè diſpoſuit, ſed morte aut freneſi præuentus non potuit illud perficere.

ARGVMENTVM.

Teſtamentum, quando quis condere incœpit, & conſtat illud non perfeciſſe, quia morte fuit præuẽtus, aut phræneſi, aut quia loqui amplius non valuit, & tunc quoniam forma eſſentialis teſtamenti, conſiſtit etiam in vltimo verbo cõcluſiuo, perinde eſt ac ſi teſtamentum non incæpiſſet, ac ab inteſtato deceſſiſſet, ſicque tale teſtamentum deſeruiet de vento, quod procedit etiamſi facta eſſet inſtitutio, & ſubſtitutio, vel quoque ſi adeſſet clauſula codicillatis.

Et ſupradicta concluſio procedit etiam ſi in eo adeſſent legata pia, quia cum tale teſtamentum ſit nullum, non ex defectu ſolemnitatum, quæ in diſpoſitionibus pijs non attenduntur, ſed ex defectu voluntatis incompletæ, quo caſu, nec diſpoſita ad pias cauſas ſubſtinentur, nam de actibus humanis volũtarijs actum eſt, dum deficit voluntas.

Verumtamen, cum talis imperfectio voluntatis proueniat à iure ciuili, vt teſtamẽtum incompletum, quia teſtator morte præuentus, non valuit illud perficere, & ſic, ſit nullum ex defectu voluntatis incompletæ, ſecus verò dicendum eſt de iure naturali, nam licet dictum teſtamentum ſit nullum ratione totius integralitatis, ratione tam ĕſpeciei perfectè diſpoſitę, attento iure naturali, dicitur validum, quod intellige quando diſpoſita ad pias cauſas habuerunt ſuam perfectionem in illa ſua ſpecie, & ideo ſecus eſt dicendum, ſi teſtator dum diſponebat ad pias cauſas ante illius concluſionẽ deceſſerit.

SVMMARIVM.

528 *Teſtator ſi ante quã teſtamentum perficit, moriatur, nihil ex eo debetur, & nec legata pia.*

429 *Teſtamentum dicitur nullum ex defectu voluntatis, quando teſtator nõ potuit illud perficere. & num. 465,*
de Priuilegijs pia cauſa actum eſt, quando adeſt defectus voluntatis.

430 *Teſtator, quando incœpit teſtari, ſed facto nõ valuit illud perficere, perinde eſt ac ſi non incœpiſſet illud. & num. 441.*

431 *Teſtator, ſi non deſeciſſet incõpleto teſtamento,*

aliud diſpoſuiſſet, vel iam diſpoſitis conditiones adieciſſet.

432 *Actum nihil dicitur, quando aliquid ſupereſt agendum.*

433 *Perfectum id dicitur, quod ex omnibus partibus ſuis conſtitit.*

434 *Teſtamentum dicitur incompletum, quando fuit probatū, quod teſtator volebat aliud addere, vel detrahere.*

435 *Teſtatoris voluntas, quando ſemper dicatur imperfecta.*

436 *Teſtamenti forma eſſentialis conſiſtit in puncto indiuiſibili in vltima litera concluſiua, ſicuti in baptiſmate.*

437 *Coniectura multa ſunt, ex quibus colligitur teſtatorē teſtamentum habuiſſe pro imperfecto remiſſiuē.*

438 *Forma, quæ dat eſſe teſtamento non ſolùm conſiſtit in inſtitutione hæredis, ſed etiam in perfectione ipſius teſtamenti.*

436 *Teſtamenti forma eſt quidam actus indiuiduus.*

440 *Teſtator dum teſtamentum ſuum imperfectū relinquit, idem eſt ac ſi ab inteſtato deceſſiſſet.*

442 *Hominibus plerumque accidit, vt morte præuenti, diſponere non valeant de rebus ſuis.*
Et ſic eorum bona contra ipſorum voluntatem vadant ad eos, quos numquam voluiſſent hæredes.

444 *Emphyteuta, ſi in defectu generationis habeat facultatem nominandi aliquem ſi moriatur ab inteſtato,*

445 *An in caſu iſto hæres ſuccedens ab inteſtato dicatur nominatus ad emphyteuſim,*

446 *Et opinio negatiua dicitur verior, & communior.*

447 *Temerarius eſt ille, qui cum potuit, noluit, & deliberationem coniecit ad extrema.*
Naufragio facto, non eſt opus conſilio.

448 *Prudens non dubitat, ſed expectat, non ſuſpicatur, ſed cauet.*

449 *Præcauere melius eſt, quàm pauere.*
Fœlix nemo eſt, niſi ſit prudens num. 449.

450 *Renunciantes caueant effuſis ſermonibus renunciare, quia non ſufficit poſtea, ſtulte dicere, non putabam.*

451 *Renunciatio facta verbis generalibus trahitur etiam ad incognita.*

452 *Sermonis generalis natura eſt, vt omnes actus, & perſonam includat,*
Etiamſi maior ratio ſit in vno, quàm in alio.

453 *Teſtator ſi inter diſponendum moriatur, nihil valent diſpoſita per eum, quamuis fecerit inſtitutionem, & ſubſtitutionem.*

454 *Teſtamentum non dicitur perfectum, licet teſtator fecerit inſtitutionem, ſi conſtet facturum eſſe legata.*

455 *Teſtamentum non dicitur perfectum, quamuis teſtatori remanebat facere vnum tantum legatum.*

456 *Teſtator, ſi fecerit hæredis inſtitutionem, ſi dū velit pronunciare ſubſtitutionem decedat, nihil dicitur feciſſe & num. 457.*

458 *Teſtamentum, ſi conſtet teſtatorem non perfeciſſe, quamuis in eo adſit clauſula codicillaris non ſubſtinetur.*

459 *Clauſula codicillaris, quando non fuit lecta nihil operatur.*

460 *Clauſula codicillaris, quamuis cenſeatur appoſita de ordine teſtatoris, tamen de tali ordinatione conſtare debet.*

461 *Clauſula codicillaris plerunque ex ſtylo, & capite Notariorum ſolet apponi.*
Teſtatores multi ſunt, qui neſciunt, quid importet clauſula codicillaris.

462 *Notarij cenſentur à partibus rogati apponere in inſtrumentis clauſulas conſuetas.*

463 *in Teſtamento quolibet an ſubintelligatur clauſula codicillaris.*

466 *Clauſula codicillaris ſubintelligitur in teſtamento inter liberos, & ad pias cauſas.*

466 *de Clauſula codicillaris virtute in vanum quæritur, quando teſtamentum non fuit completum. & quare. num. 467. & ſeq.*

469 *Teſtamentum paternum ſi ſit nullum ex eo, quia pater morte præuentus non potuit illud perficere, nec valet inter liberos. & nu. 473.*
Et hoc eſt valde vtile liberis, quādo ſunt inæqualiter inſtituti.

470 *Teſtamentum inter liberos validum eſt quantumuis ſit imperfectum, & num. 496.*

471 *Quod tamen intelligendum eſt, ſi ſit inualidū ratione ſolemnitatis, non autem voluntatis, quale eſt, quando minime fuit completum teſtamentum.*

472 *L. fin. C. famil. erciſcund qualiter procedat. & num. 472.*

474 *Teſtamentum ſi ſit nullum, eò quia non fuit completum, non tenet, nec quo ad diſpoſita ad pias cauſas.*

476 *Teſtator ſi aliquid reliquerit ad pias cauſas, & dum adhuc teſtamentum erat in fieri deceſſit, illud non debetur.*

477 *in Diſpoſitionibus pijs, quis non poteſt decedere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus & num. 479. et ſeq.*

484 *Teſtamentum, ſi ſit nullum, ex quo complere non valuit illud teſtator, vtrum ſubſtineatur quoad diſpoſita ad pias cauſas, punctus vbi ſtet. et num 485.*

486 *Teſtator, ſi aliquid diſpoſuit ad pias cauſas, dū poſtea fato, non valuit complere teſtamentum. Quo ad iam diſpoſita, dicitur completum, attento iure naturali.*

487 *Et prædicta opinio procedit, etiamſi teſtator ante perfectionem dicti teſtamenti, diſpoſita potuerit mutare.*

488 *Teſtamentum etiam integrum, & perfectum, non ex hoc dicitur imperfectum, quamuis teſtator poſſit illud mutare, & in totum reuocare.*

489 *Diſpoſita iam in teſtamento imperfecto, quia teſtator non valuit illud, complere, dicuntur*

in

Digitized by Google

in ſua ſpecie perfecta attento iure naturali.
490 *Inciuile, quo ad diſpoſitiones pias perinde eſt, ac ſi non emanaſſet.*
491 *Teſtamentum nullum, quia non fuit completum, ſi in eo adſint diſpoſita ad pias cauſas, valet quo ad eas, n. 293.*
493 *Et iſta opinio eſt magis iuſta, & æqua.*
494 *Bart. in l. qui teſtamento, ff. de fideicommiſſ. libert. iniuſt. reprobatur communiter à DD. & num. 495.*
497 *Teſtamentum incompletum, quia ante teſtator deceſſit quam vi compleuit, quare non teneat quo ad diſpoſita, nec inter liberos.*
498 *Diſpoſita ad pias cauſas remanent ſub diſpoſitione iuris naturalis, & ſic non attenditur cenſura ciuilis.*
501 *Teſtamentum quando eſt incompletum, non ſolum ratione totius integralis, ſed etiam ratione relicti ad pias cauſas.*
502 *Tunc ſine dubio non tenet, nec quoad illam partem relicti ad pias cauſas.*
594 *Teſtator, ſi imperfectè diſpoſuit ad pias cauſas, quia morte præuentus fuit, non valet talis diſpoſitio.*
505 *Quia talis imperfectio eſt reſpectu voluntatis, & non ſolemnitatis.*
506 *Teſtamentum incompletum, quia teſtator nõ valuit illud complere, vt nec valeat ad pias cauſas multi DD. tenent, alij vero contrariũ, & vide concordiam, num. 507. & ſeq.*

CAPVT IX.

TEſtamentum, aut codicillum ſi quis verbo, aut ſcripto condere incœperit, & multa in eo diſpoſuit, et inter cœtera ordinauit non nulla legata ad pias cauſas, et antequam illud perfecerit, morte, aut phræneſi fuit præuentus, Quæritur, quidnam veniat reſpondẽdum in hac ſatis controuerſa opinione, ſcio multos DD. indubitanter in omnibus nega-
428 tiuè reſpondiſſe, et ſic nec quo ad diſpoſita ad pias cauſas ſubſtineri, ea non contemptibili ratione ducti, quia hoc caſu teſtamentum non eſt imperfectum ratione ſolemnitatis, ſed
429 voluntatis, et ſic actum eſt de priuilegijs piæ cauſæ, ex allegatis *in præcedenti cap.*

Noti enim iuris eſt, quando teſtator mortuus eſt inter diſponendũ, plura eſſet dicturus
430 niſi mors præueniens illum occupaſſet, tunc perinde eſt, ac ſi non incœpiſſet teſtari *text. eſt in l. ſi is, qui teſtamentum ff. de teſtam. & in l. ex ea ſcriptura ff. eod. §. eo autem ſolo Inſtit. quib. non eſt permiſſ. facer. teſt.* nã fortè niſi deficiſ-
431 ſet teſtator, aliud diſpoſuiſſet, vel iam diſpoſitis conditiones adiecíſſet, Hinc vulgatum
432 illud axioma, *Nihil dicitur actũ, quando aliquid ſupereſt agendum.* vt inquit *text in l. eum Syllanianum. §. in fin.* ibi, *nihil etenim actum credimus, dum aliquid addendum ſupereſt. C. de his, quib. vt indign. hæred.* ſatiſque in angulo eſt,
433 quod id dicitur perfectum, quod ex omnibus ſuis partibus conſiſtit *l. 1. ff. de orig. iur.*

Sufficit enim ſi tacitè, vel expreſsè conſtet, quod teſtator volebat aliquid addere, vel de-
434 trahere, vt dicit *Bart. in d. l. ſi is qui teſtamentum. in fin. ff. de teſtam. & per eum Surd. in conſil. 258. num. 19. verſ. ſufficit, quod tacitè, vel expreſsè conſtet, quod teſtator volebat aliquid addere &c. lib. 2.* & eo caſu ſemper voluntas teſta-
435 toris dicitur imperfecta, *vt Bart. in d. l. ſi is qui* & ibi, inquit *Bald. in princip.* quod teſtamenti forma eſſentialis conſiſtit in puncto in-
436 diuiſibili, et in vltima litera concluſiua, ſicuti in baptiſmate, et alijs Sacramentis, & prædictam concluſionem, vti in dubitatam, & certã pluries admiſit *Rota* et præſertim *in deciſ. 176. num. 6. verſ. teſtamentum momento perficitur &c. part. 2. diuerſ.* et deinde *coram R.P.D. Carillo in cauſa Tiburtina Hæreditatis 15. Maij 1638. §. Nec releuat. verſ. continet actum concluſiuum, & vltimum diſpoſitionis punctum, à quo teſtamentum recipit perfectionem &c.* iterũ *in eadem cauſa coram eodem 16. Maij 1639. §. Reliquerat. verſ. teſtamentum recepit ab vltimo actu concluſiuo perfectionem &c.* et comprobat *D. Regens* Capye. *Latr. deciſ. 7 num. 18. verſ. Teſtamentum dicitur perfici in vltimis verbis &c.* et latè tractat *Mart. de ſucceſſ. part. 4. quæſt. 1. art. 7. ferè per tot. incip. Nihil dicitur actum, quando aliquid ſupereſt agendum &c.* et *num. 5* ponit non nullas coniecturas ex qui-
437 bus colligi poteſt, teſtatorem non habuiſſe teſtamentum pro perfecto,

Forma enim teſtamenti non ſolum hæredis inſtitutionem complectitur, ſed totum ipſum
438 teſtamentum, donec fuerit perfectum, et abſolutum, eſt enim forma teſtamenti, quidam
439 actus indiuiduus. *l. furioſum cum gloſ. C. qui teſtament. facer. poſſ. l. ſi quis teſtamentum. ff. de teſtam.* et vnicus dicitur contextus *l. hæredes palam. §. vlt. ff. eodem*, et conſuluit *Menoch. in conſil. 234. num. 4 verſ. teſtamentum dicitur eſſe, quid indiuiduum, & ideo capit vires ab vltimo puncto &c. & conſil. 1189. num. 8. verſ. teſtamentum capit vires ab vltimo pũcto &c. lib. 12.*

Teſtator quippe dũ voluntatem ſuã imper-
440 fectam reliquit, id quod incœptũ eſt pro nihilo habetur, & perinde eſt, ac ſi deceſſiſſet ab inteſtato *ad tex. in d. l. furioſum. cum alijs ſupra allegatis*, et videat *Franciſc. V in deciſ. 13. n. 5 ver. teſtator intendebat facere legata, et fideicõmiſſa &c.* et plures DD. plena manu ad hoc cumulat *Caſtill. in tract. de vſufruct. mulier. relict. part. 2 cap. 22. num. 19. ver. vbi conſtat, quod teſtator vltra volebat diſponere, & morte, aut morbo impeditus, id non fecit &c.*

Sic etiam quoque cenſuit *Rota corã R.P.D. Carillo in cauſa Romana Domus 8. Aprilis 1639. §. Imo ſi quis.* vbi dicitur, quando quis
441 incœpit facere teſtamentum cum omnibus

Digitized by Google

ſolemnitatibus requiſitis, ſed morte præuen-
tus non potuerit vlterius procedere, pro vt
volebat, teſtamentum dicitur nullum in totũ,
442 et allegantur ſuprarelati textus, ſubditur
etiam, Ideòque plerumque accidere homini-
bus, vt morte præuenti non poſſint diſpone-
re de rebus ſuis prout volebant, et hinc eorũ
bona tranſeunt ad perſonas etiam ſibi ipſis
443 inuiſas, pro vt accidit in caſu dictæ deciſio-
nis, et addo, quòd id etiam aliàs animaduer-
tit *Rota coram* Card *Sacrato in cauſa Bonon.
de Lucio* 9 *Decemb.* 1619. *à me relata in part* 4.
recent. tom 2. *dec.* 55. *num.* 17. *verſ. cum notum
ſit pleroſque ex negligentia teſtandi habere hæ-
redes ab inteſtato, quos numquã voluiſſent &c.*

Hinc illa ardua quæſtio, ſi emphyteuſis cõ-
444 ceſſa ſit ad certam generationẽ, et emphy-
teuta in delectu generationis habeat facul-
tatem nominandi aliquem; ſi eueniat eum
mori ab inteſtato, nullatenus facta dicta no-
445 minatione, vtrum cenſeatur nominaſſe ve-
nientes ab inteſtato, et quamuis multi Docto-
res ex notatis *in l. conficiuntur ff de iure codi-
cill.* affirmatiuam partem tenere videantur,
446 negatiua opinio eſt verior, ac communior,
et in hoc habetur egregia deciſio *Rota in
cauſa Romana Domus* 23. *Iunij* 1636. *coram bo.
me. Card. Veroſpio, quam retuli in part.* 7. *recent.
deciſ.* 163. *per tot.* et iterum eamdem opinionẽ
vti veriorem agnouit in altera *Romana Do-
mus* 16. *Iunij* 1641. *coram R.P.D. Bichio.* De
qua materia alibi latiſſimus ero.

Temerarius, ſi quidem eſt ille, qui cum po-
447 tuerit noluit, et deliberationem conieeit ad
extrema, ſera pœnitudine, qui conſilia circũ-
ſpicit, naufragio facto. Prudens enim non du-
448 bitat, ſed expectat, non ſuſpicatur, ſed ca-
uet ad *text. in l. fin. C. in quibus cau. reſtitut in
integr. non ſit nece.* et *in l. liberam reſiſtendi. C.
quando liceat ſin. iud.* et longe plus expendit
449 præcauere, quàm pauere. Nemo, enim (vt
dicebat Plato) fœlix eſt, niſi prudens, et ali-
qua in hac materia iam congeſſi in *annotat. ad
deciſ.* 523. *à num.* 23. *verſ. ſi prudens eſſe cupis in
futura proſpectum intende &c. part.* 4. *recent.
tom.* 3.

Vbi ſedulò monui renunciantes, vt atten-
450 dant, quid faciunt, quando effuſis verbis, re-
nunciant, et ſat non erit dicere, non putabam,
quia poſtea ſat non erit pœnitentia, et adde
deciſ. in cauſa Romana Pecuniaria 23. *Iunij*
1645. *coram* R.P.D. *Meltio*, §. 1. vbi dicitur,
451 quòd renunciatio facta verbis generalibus
ad incognita etiam extendatur, cum genera-
lis ſermonis natura ſit, omnes caſus, et perſo-
452 nas includere, etiam quod, ſit maior ratio in
vno, quam in alio, et capit etiam incognita, ex
his ibi latè allegatis. Sed ad nos.

Notabiliter ampliari poteſt ſupra relata con-
cluſio, nempe ſi teſtator inter diſponendum
453 moriatur, diſpoſita per eum ruant in totum,
vt procedat etiam ſi iam feciſſet inſtitutionẽ
et ſubſtitutionem, in quibus tota vis teſtamẽ-
ti conſiſtit, et verſaretur circa legata, vt inquit
Paul. de Caſtr. in d. l. ſi is, qui teſtamentum, n. 2.
& poſt Paris Natt. Ruin. & alios, ſolidè reſpõ-
dit *Cephal. in conſil* 294. *num.* 10. ibi, *teſtator
iam fecerat inſtitutionem, & ſubſtitutionem
in quibus tota teſtamenti ſubſtantia conſiſtit ta-
men cum videretur non habuiſſe teſtamentum
pro perfecto &c lib.* 4 *præſumpt.* 5. *ſub n.* 3. *verſ.
ſecundus eſt modus*,

Vbi ait, teſtamentum non eſſe perfectum
454 quando teſtator poſt iam ſcriptam hæredis
inſtitutionẽ, et ſubſtitutionẽ facturus erat le-
gata, nam tunc, quidquid antiqui ſcripſerint,
totum teſtamentum dicitur imperfectum. ex
ibi allegatis, et idem ſenſerunt *Mart. de ſuc-
ceſſ part.* 4. *quæſt.* 1. *articul.* 7. *num.* 1. *verſ. quan-
do teſtator inſtituit hæredem ſuum, & fecit ali-
qua legata, quia alia facere deſtinauerat, mor-
te præuentus complere non potuit, tunc totum
teſtamentum corruit &c. Fernand. Vaſq. de
ſucceſſ. lib.* 3 §. 22. *limit.* 11. *n* 7 *verſ. morte præ-
uentus non declarauit &c. Franciſc. de Barrij.
de teſtament. lib.* 10. *titul.* 15. *ſub num* 1. *verſ.
quando iam ſcripta hæredis inſtitutione & ſub-
ſtitutione, facturus legata, & cum legare vellet
morte fuit interceptus, nam tunc nulla ex parte
valebit teſtamentum &c.*

Et de communi opinione poſt *Natt. Curt.
Socin. & alios teſtatur Clar. in* § *Teſtamentum.
quæſt* 9. *nu.* 2. vbi. et facta inſtitutione, et alijs
legatis, prius quam faceret vnum legatum
quod facere intendebat, et ſolum reſtabat
455 relinquere, et morte præuentus illud fa-
cere non valuit, tale teſtamentum non va-
let, neque ſubſtinetur, quo ad iam perfectè di-
ſpoſita, et vide ibi *Addentes*, qui teſtantur pa-
riter de communi, et congerunt concordan-
tes *DD.* et caſus in *d. l ſi is*, eſt, quis cœpit face-
556 re teſtamentum, ac cum hæredis inſtitutio-
nem iam feciſſet, et vellet ſubſtitutionem
pronunciare, obmutuit, et dicitur quod id ni-
hil valet, etiam quo ad ea, quæ ſcripta fuerũt.

Caſus *deciſionis in d. cauſa Romana Domus*
8. *Aprilis* 1639. *coram* R.P.D. *Carillo* eſt quo-
457 que de teſtatore, qui inſtitutionem, et legata
aliqua expreſſit, ſed non omnia, et interim de-
ceſſit, et fuit dictum in totum inualidum te-
ſtamentum, intellige etiam ſupradicta, vt lo-
cum habeant, quamuis in teſtamento, vel co-
458 dicillis poſita reperiatur clauſula codicilla-
ris, *text. eſt in d. l ex ea ſcriptura ff. de teſtam.*
et ibi communiter *DD.* tenet etiam et com-
mendat *Bart. in l.* 1. *in* 4 *quæſt. principal. ff. de
iure codicill. Caſtren. & communiter DD. in d. l.
ſi is qui. Gomez. ad l Tauri* 3. *num* 18. *verſ. exte-
de, vt procedat etiam in codicillis. & teſtamentis,
in quibus eſt poſita clauſula codicillaris &c.*
459 Clauſula enim codicillaris quando non fuit
lecta, et publicata, eo caſu nihil operatur *vt eſt
text. in l fideicommiſſa.* §. 1 *ff de legat.* 3. *& l. ex
ea ſcriptura.* 29. *ff. de teſtam. Gabr. Ruin. & alij*
alle-

allegati per Gaſp.Theſaur. quæſt. Forenſ. lib. 4.
quæſt.28.verſ Clauſula codicillaris non fuit le-
cta,& publicata.quo caſu nihil operatur &c la-
460 tè *Turrett. de clauſul.* Codicillar. *quæſt.6.*
et quamuis, de voluntate teſtatoris cenſea-
tur appoſita d.clauſula codicillaris, tamen
de tali ordinatione conſtare debet,cum ſoleat
apponi ex capite, et ſtylo Notariorum nam
461 multi ſunt teſtantes,qui neſciunt quid nam
importet d Clauſula ex allegatis *per Theſaur.*
d.quæſt.24 num.12.verſ. & quamuis cenſeatur
appoſita de voluntate &c.
462 Notarij enim cenſentur rogati apponere
clauſulas conſuetas.et ſic clauſulam codicilla-
rem.*vt notat Roland. à Vall. conſil.7. num.27.*
& ſeq.lib.4. Menoch.*conſil.37.num.30.lib.1.&*
de præſumpt lib.3. præſumpt 31. num.6. Card.
Mantic. *de coniectur.vltim.volunt lib.1.titul.9.*
num.2.Sfort. Odd.*de compend.ſubſtitut.part.5.*
art.1.verſ.retenta tamen communi Alex. Tren-
tacinq. *de ſubſtitut.part.4.cap.9. num.18. cum*
alijs allegatis per Seraph. *de priuileg iurament.*
priuileg 22.n.91. & ſeq. & innumeri per Turr.
de tract.de clauſ.codicillari quæſt.143.defect.36
Ita vt ſi ſcripta non reperiatur ſubintelliga-
463 tur in quolibet teſtamento dicit *Alex. in*
conſil.1.n.22.lib 5.& Menoch conſil 58.nu.59.
in ſpecie, vbi inſtituti eſſent valde dilecti, in-
quit *Bald.in l.ſi iure per gloſ ibi* C. *de teſtam.*
manumiſſ. Cephal. *conſil. 294. num. 16. lib.2.*
Card Mantic.*de coniectur.vltim.volun.d.lib.1.*
*titul 9.nu.*8.Boer.*deciſ.34.ſub nu.10.* Menoch.
lib.4.præſumpt.31.num.17.
Quidquid tamen ſit de ſupradicta opinione
illud certum eſt, quod in teſtamento inter li-
464 beros d.clauſula ſubintelligitur, vt in caſu
noſtro ad pias cauſas, ſed ſuper hoc articulo
hic inſiſtere vanum puto, dum vt dixi ſupra
etiam ſi d.clauſula expreſsè appoſita fuiſſet
de vento deſeruiret, ponderare ſi quidem
debemus,tale incœptum teſtamentum nō eſ-
465 ſe nullum reſpectu ſolemnitatis, ſed volun-
tatis.eo quod teſtator cœpit teſtari, ſuamque
voluntatem manifeſtare,et aliquibus diſpoſi-
tis cum vellet reliqua diſponere, morte, vel
466 phreneſi præuentus non valuit, et ſic potius
incœptio teſtamenti, quàm teſtamētum nun-
cupari poterit,quare clauſula codicillaris, aut
quid aliud ſimile acceſſorium, cum principale
465 non ſubſiſtat, vanum erit quærere de ſubſi-
ſtentia acceſſorij.
Et hoc propter rationem, quia niſi teſtator
à morte fuiſſet præoccupatus poterat muta-
re, addere,vel detrahere aliquid de contentis
468 in teſtamento,ideo non dicitur perfecta, et
conſumata voluntas, in quo fundata reperi-
tur deciſio *text. d l ſi quis cum teſtamentum*
alijſq ſimil. determinari poterit, vt nec quidē
quoad liberos poterit vllo modo etiam in iā
469 diſpoſitis valere tale teſtamentum, vel co-
dicillum ità ſingulariter tenuit *gloſ. in d. l. ſi*
quis cum teſtamentum,in verb futuros, et ibi-
dem *Aretin. Bartol. Caſtren. Imol.* et com-
muniter ibi *ſcribentes. Corn.in l.hac conſultiſ-*
ſima §.ex imperfecto.C.de teſtam.Boer deciſ 240
n.5 verſ.cum teſtator plus voluiſſet diſponere
fuit impeditus, & illa diſpoſitio non valet nec
etiam inter liberos &c. et ſubdit, quod durum
eſſet in iudicando recedere ab ea opinione.
Gomeſ. ad d Leg 3 Tauri num.106.verſ.exten-
de.vt habeat locum, & procedat etiam inter li-
beros &c vbi etiam a t. id eſſe valde vtile li-
beris,quando ſunt inæqualiter inſtituti.
Concedo verum eſſe, quod teſtamentum
470 imperfectum, validum ſit inter liberos, vt
clarus eſt *text. in d l hac conſultiſſima § ex im-*
perfecto.C. de teſtament cum auth. ſequenti.
Etenim id intelligendum venit de imperfe-
ctione ſolemnitatis, ſed non profectò de im-
471 perfectione voluntatis. Sic quoque poteſt
reſponderi ad *textum in l.final.C.familiæ erciſc.*
vbi Imp. Conſtantinus ait, ſiue incœptum
neque completum ſit teſtamentum, cuſtodiē-
dum eſſe patris defuncti teſtamentum inter
liberos, Quia id quoque intelligendum eſt de
472 eo teſtamento, quod non eſt completum,
quantum ad iuris ſolemnia, non verò quan-
tùm ad defectum voluntatis. vt eſt caſus no-
ſter. Et ita quam per egregiè declarat *Fa-*
chinen. controuer. Iur. lib. 4, cap.4. §. Prima
propoſitio.
Vbi ait, prædictum textum loqui quando
in teſtamento patris inter liberos confecto
473 deſunt ſolemnia iuris,ſi enim Teſtator mor-
te præuentus illud perficere non potuit aliter
eſt dicendum, & ſic pariter ſenſit *Gaill obſer-*
uat. Imper.lib.2. obſeruat.112.num.14.verſ.ſe-
cus ſi voluntatis ſit defectus, puta ſi pater morte
præuentus voluntatem ſuam inter liberos non
compleuiſſet &c. Ioach. Mynſ.ſingular.obſeruat.
Centur.5.obſeruat.28 num 4. verſ.quinimo tale
teſtamentum imperfectum quia teſtator incœpit
condere, & conficere teſtamentum, ſed non ab-
ſoluit, nec inter liberos ſeruandum eſt &c.
Quibus ergo ſtantibus, ſic quoque in caſu
noſtro, nempe in teſtamento ad pias cauſas
474 ordinato concludendum quis arbitrabitur,
& hoc quidem de plano, cum adſit defectus
non ſolemnitatis, cui talia teſtamenta nō ſub-
iacent, ſed voluntatis, ſine qua indifferenter
475 omnia corruunt,ex allegatis ſupra *à num.1.*
quamobrem ſi teſtator hæredes fecerit pau-
peres, Eccleſiam, &c. vel aliquod legatum piū
reliquerit, et dum adhuc teſtamentum erat
476 in fieri, facto abreptus fuit, tale teſtamentū
erit nullum etiam in diſpoſitis ad pias cauſas,
et in totū,et ſic tradiderunt *Bald in l.habeat.1.*
in 2.lectura.verſ.dico teſtamentū non valere &c.
C.*de ſacroſanct.Eccleſ.* et ſubdit,quod contra-
477 rium aſſerere,eſſet ridiculum, nam etiam in
diſpoſitionibus pijs, quis non poteſt decedere
pro parte teſtatus, et pro parte inteſtatus, ex
ibi allegatis, et reſpondit contrarijs, et dicam
in ſeq.cap.

Supra

Snpra relatæ opinioni ſe etiam ſubſcripſe-
runt *Ioan. de Imol. in cap. 2. num 22. de teſtam.*
et ibidem *Anchar. numer. 10. Vaſqu. de ſucceſſ.*
creat. lib. 3 §. 22. num. 7. vbi air, ſi teſrator iuſ-
478 ſerit fieri capellam, vel Eccleſiam certo mo-
do, et cum vltra vellet procedere deceſſit, an-
tequam teſtamentum perficeret, id teſtamē-
tum non valet etiam, quo ad illam Cappellã,
vel Eccleſiam, et ſubdit licèt ſecundùm *Dec.*
in conſil 610. num. 3. contraria opinio ſit com-
479 munis, defendi tamen nō poteſt. Ita quoque
tenuit *Clar. in §. Teſtamentum quæſt. 7. num. 4.*
verſic. prinſquam ipſum teſtamentum compleret
deceſſit &c. et reprobat *Bart. in l in teſtamento*
C. de fideicommiſſ libert. & Dec. in conſil. 159.
num. 3. verſ. Quarid, & vltimo &c.

Quia cōtrarium ſenſerunt, aſſerendo, quod
credit *Bart* in hoc male dixiſſe, et *Dec.* falli,
quia communis opinio eſt, quòd quandocum-
que teſtaror decedit, priuſquam integrè vo-
480 lunratem ſuam explicauerit, tale teſtamentū
non dicitur perficere ratione ſolemnitaris, ſed
voluntatis, et ideo non valet, nec fauore piæ
cauſæ, et teſtatur de communi opinione, ſic
etiam in puncto aſſerit *Mart de ſucceſſ part. 4.*
quæſt. 8. artic. 2. ſub num 11. verſ teſtamentum
imperfectum ratione voluntatis, non valet, nec
ad pias cauſas, & dicitur imperfectum ratione
voluntatis, quando perfecit minimè quod facere
deſtinauerat &c et de veriori et validiori ſen-
tentia teſtatur *Mynſig. ſingular. obſeruat. cen-*
tur. 5. d. obſeruat. 28. num. 3. verſ ſed contrariam
ſententiam vti veriorem &c.

Latè prædictam opinionem defendit, & fo-
uet *Magdalen. in tractat. de numer. teſt part. 3.*
cap. 5. ſub numer. 2. §. Et quamuis, vbi affirmant
481 hanc concluſionem eſſe veriorem, & magis
communem, ac pluribus, & validioribus au-
thoritatibus & rationibus roboratam, & cō-
trariam fundatam in opinione *Bart in d. l. in*
teſtamento eſſe tamquam falſam communiter
reprobatam, vt teſtantur plures ibi allegati.
Et miratur *de Tiraquell. in tractat. de priuileg.*
piæ cauſ. priuileg. 7 §. Tu tamen tene &c. dum
atteſtatur, quod dicta opinio Bart. communior
482 eſt, quam ipſe inaduertenter ſequitur, per
textum, quem ait expreſſum *in d. l. in teſta-*
mento.

Qui tamen nihil penitus concludit, cum ſo-
lùm probet ex teſtamento imperfecto, deberi
libertatem, & ſic legata pia, non tamen loqui-
tur, quando eſt imperfectum ex defectu volū-
tatis, & idcircò poteſt, pro vt intelligi debet
483 de imperfectione ſolemnitatis, non autem
voluntatis, vt ſæpius dixi, & inſuper aſſerit,
quod Tiraquell. à dictis rationibus Bart. fuiſſe
allucinatum ad firmandam eam opinionem
tamquam communiorem cum ea ſit reproba-
ta, vt latè dixi ſupra, in præcedenti cap.

Et adde *Io Baptiſt. Hodiern in ſuis cōtrouerſ.*
forenſ. lib. 1 cap. 36. à num 71. vbi latè magnifi-
cat, & ex tollit prædictam opinionē, quod quā-
do teſtamentum eſt nullum ex defectu incom-
pletæ voluntatis, non valet, nec quo ad iam
diſpoſita ad pias cauſas.

Anceps eſt quidem reſolutio tàm ventilatæ
quæſtionis propter rationes hinc inde cumu-
latas, & auctoritatem Doctorum pro vtraque
484 parte ſcribentium, pūctus tamen ſolùm ſtat
in eo, an verè in tali caſu adſit defectus non
ſolemnitatis, ſed voluntatis, Et veritas eſt, lo-
quendo tamen in puncto de diſpoſitis ad pias
cauſas, in quibus tantùm ius naturale, ſecluſa
omni iuris ciuilis cenſura attenditur, vt ſupra
485 in principio dixi, reſpondendum arbitror,
talem defectum eſſe nullatenus volūtatis, quo
probato vana erit omniū Doctorum alterca-
tio circa talem controuerſiam.

Si quidem, quando teſtator fecit hæredem
piam cauſam, vel ei aliquod legatum reliquit,
486 licet ſuam voluntatem poſtea morte præuē-
tus in reliquis non potuerit proſequi, ex hoc
non arguendum venit ad imperfectionem reſ-
pectu illius inſtitutionis, vel relicti in ſua ſpe-
cie perfectè diſpoſiti, dum ſunt expreſſa cum
ſufficienti deliberatione, Quæ concluſio ſanè
quidem procedit, quantumuis teſtator antè
487 teſtamēti perfectionem potuerit iam diſpo-
ſita renocare, & mutare, id tamen non nega-
tur, ſed ſolum ponderatur, propter talem
conſiderationem, non eſſe imperfectam volun-
tatem, vt ſupra dictum eſt.

Nam & etiam integrum teſtamentum ha-
488 bet hoc, vt prior voluntas poſſit mutari, &
reuocari in totum, ex qua ratione nequaquam
dicimus anterius teſtamentum eſſe imperfe-
ctum, dum poteſt mutari. Quare ſi re ipſa
nullam mutationem teſtator ſignificauerit,
naturali iure, & conſequenter abſolutè firma
489 remanere debet illa diſpoſitio ad pias cau-
ſas, cum vt valida ſit, & in ſua ſpecie perfecta,
nihil aliud exigatur, quòdque ſufficit ſtando,
in ſolo ●ute naturali, nam ius Canonicum nū-
quam talem diſpoſitionem irritauit, & ius Ci-
490 uile, quoad diſpoſitiones ad pias cauſas, per-
inde eſt, ac ſi non emanaſſet, iuxta vulgatum
text in cap. relatum el 1 de teſtament. & ibidem
latè Scribentes, & abunde dixi ſupra cap. 1.
per tot.

Patrocinantibus igitur rationibus iſtis, be-
nè patet, quantum æqua, & iuſta ſit opinio
affirmatiua, vt tali caſu diſpoſita ad cauſas pias,
491 quantumuis teſtamētum ad ſuam perfectio-
nem nō deuenerit, executioni debitæ ſint de-
mandanda, & ita docuerunt *Bart. in d. l in te-*
ſtamento ff. de fideicommiſſ. libert. qui dixit ſe
reſpondiſſe, quod cum quidam cœpiſſet face-
492 re teſtamentum, et iam ſcripſiſſet, quod tali
loco conſtrueretur Eccleſia, et ei reliquiſſet
certam ſummam, et deinde ſtatim deceſſit re-
ſiduo ſuæ diſpoſitionis non abſoluto, et perfe-
cto, eam voluntatem fauore piæ cauſæ obſer-
493 uari debuiſſe, et ad hoc inducit *textum in*
d. l. in teſtamento.

Qui

Qui dicit eſſe expreſſum in prædictis termi-
nis, vt ibi videre potes, et poſt Bart.ita etiam
pluribus alijs relatis, tenuit *Couarr. in d. cap.
relatum. el. 2. num. 10.* ibi, *teſtator incœpit face-
re teſtamentum, & cum pietatis cauſa aliqua le-
gaſſet, velletque alia diſponere, mortuus eſt, ex
hac voluntate deberi pia legata &c. extra de te-
ſtament.* alios DD. antiquiores, qui hanc opi-
nionem firmarunt commemorat *Tiraquell. de
priuileg. piæ cauſ. priuileg. 7. in princip. & in §. Tu
tamen teme*, et teſtatur de communiori, et ma-
gis recepta opinione.

Et quamuis in hoc fuerit damnatus à Mag-
dalen. vt habes ſupra, vbi tamquam allucina-
494 tum à Bart. eum reprobat, tamen an benè
id fecerit, rationes iam adductæ id iudicent.
Et quatenus aliquis diceret eas non ſtringere,
neſcio quid dicam, niſi quod aut ego dormio,
aut ipſe ſomniat. Scio quidem, talem diſpo-
ſitionem eſſe imperfectam ratione voluntatis,
quo ad reliqua, de quibus volebat ipſe teſta-
495 tor teſtari, niſi fuiſſet à morte præoccupatus,
attamen quoad diſpoſitionem piam perfectè
explicitam, non video quomodo in ſua ſpecie
non ſit dicenda perfecta.

Nam dato prædictum defectum non eſſe
voluntatis, attento iure naturali, temeritas
496 eſſet contrarium firmare, ſcilicet non eſſe
validum tale relictum, Concedo, quod teſta-
mentum inter liberos, in quo etiam ſeruatur
ius naturale, ſi fuerit incœptum, et non termi-
natum ob mortem ſuperuenientem, non va-
497 lere, nec quo ad diſpoſita iuxta DD. ſupra
relatos *num. 473.* nam reſpondetur id proce-
dere, quia ius ciuile, ita *in d. l. ſi quis cum teſta-
mento, & in d. l. furioſum* diſpoſuit, & potuit,
& ita per dicta iura in tali caſu determinauit
*gloſ. in d. l. ſi quis cum teſtamentum. in verbo fu-
turos. cum alijs vt ſupra.*

Quo verò ad relicta ad pias cauſas prædictũ
498 ius ciuile non diſpoſuit, nec potuit, vnde re-
manſerunt in terminis iuris naturalis, et gen-
tium, ſecundum quod attendendum venit an
499 aliquid in ſua ſpecie ſit perfectum, relicta, vt
dixi, cenſura iuris ciuilis. Tandem ſupra re-
latam ſententiam, quamuis multi recalcitrent
500 ſed contra ſtimulum, fouent, et protegunt
plures alij DD. quos longa ſerie cumulat
*Menoch in conſ. 234. num. 24. verſ. tamen quoad
inſtitutionem factam fauore piæ cauſæ, non di-
citur voluntas imperfecta &c.* et adde *Anton.*
Gabr. *de teſtament. concluſ. 9. numer. 7. verſ. aut
voluntas erat perfecta, quo ad piam cauſam, licet
eſſet imperfecta, quoad alia, & tunc valet &c.*
Idem Menoch. *de præſumpt. lib. 4. præſumpt. 5.
ſub num. 6. circa med. verſ. quando diſpoſitio te-
ſtatoris eſt perfecta quo ad vnum capitulum, li-
cet imperfecta ſit, quo ad reliqua &c.* Molina *de
iuſtit. & iur. tractat. 2. diſputat. 134. § penult.
verſ. etenim ſtando in ſolo iure naturali ſecluſa
auctoritate legis diſpoſitione, valida ſunt illa, vt pote
iam diſpoſita &c.* Sanchez. *conſil. moral. lib. 4.
cap. 1. dub. 7. num. 5. ibi, ſi vero eſſet perfectum
ratione voluntatis, quo ad legata pia, licet quoad
cætera imperfectũ tenebit tãtùm quo ad pia &c.*
et adde Villal. *in 2. part. ſumm. tr. 30. differ 5.
num 3.* Bonacin. *de contract. diſputat. 3. quæſt 1.
part. 3. numer. 21.* Trull *in Dialog lib. 7 cap. 13.
dub. 4. nu. 3. Card. Ioannes* Lugo *de Iuſtit. tom. 2.
diſputat. 22. num. 277.*

Vbi tamen teſtamentum eſſet imperfectum
non ſolùm ratione, vel reſpectu totius inte-
501 gralis, ſed etiam quo ad id, de quo eſt quæ-
ſtio, puta ſi dum teſtator vellet inſtituere hæ-
redem piam cauſam, vel ei aliquod legatum
relinquere, morte præuentus non potuit di-
ctum capitulum perficere, et tunc equidem
502 talis diſpoſitio diceretur imperfecta ratione
voluntatis, et ſic nec ad pias cauſas ſubſiſten-
tiam reperiret, vt ſæpius iam dixi, et in puncto
aduertit *Surd decis. Mantuan. 292. ſub nu* 16.
vbi ait, licet teſtamentum recipiat perfectio-
503 nem ab vltimo puncto concluſiuo, tamen
ſubſtinetur fauore piæ cauſæ, in eo capite, in
quo teſtator perfectè diſpoſuit.

Sed quando eſſet imperfectum reſpectu il-
lius particularis capitis relicti ad pias cauſas,
504 quia morte abreptus non potuit illud cõple-
re, et hoc caſu fauor piæ cauſæ talem diſpoſi-
tionem non ſubſtinere valeret, quam diſtin-
ctionem prius tradit *Dec. in cap. ſcripturam 1.
num. 43. verſ. ſecus eſt. ext. de fid. inſtr.* vbi poſt
Abb. in cap. 1. de ſucceſſ. ab inteſt. ait, quãdo vo-
luntas reſpectu capituli in quo teſtator voluit
relinquere aliquid ad pias cauſas, non fuit
perfecta reſpectu illius ſpeciei,

505 Tunc cum adſit imperfectio reſpectu volũ-
tatis, nec fauore piæ cauſæ ſubſtinetur, et poſt
eos ita ſenſit *Tiraquell. de priuileg. piæ cauſ. di-
cto priuileg. 7. §. vltim. verſ. ſecus eſt, ſi volun-
tas eſt imperfecta, reſpectu diſpoſitionis, de qua
agitur &c.* et deinde ſic voluit *Gabr. de teſta-
ment. d. concluſ. 9. num. 7. verſ. erat imperfecta
etiam, quo ad piam cauſam, & tunc teſtamen-
tum eſt nullum &c.* et nuper ita indubitanter
firmauit *Hodiern. in ſuis controuerſ. forenſ. lib. 1.
cap. 36. ſub num. 82. verſ. deceſſit vacando circa
ipſam inſtitutionem ob onera, & cõditiones quas
pro eius anima ſalute adjicere volebat &c.* vbi
atteſtatur prædictam opinionem omni carere
difficultate, et in eam ſententiam, omnes Do-
ctores, nemine contradicente deuenerũt, cum
concluſio ſit irrefragabilis.

Diſtinctione igitur iſta mediante concludi
506 poterit certa pax inter DD qui in hoc pun-
cto videntur adeo inter ſe hoſtiliter pugnare,
vt ſupra retuli, et ſic quando voluntas teſta-
toris non ſolùm eſt imperfecta reſpectu to-
tius teſtamenti, ſed etiam reſpectu illius par-
ticularis relicti ad pias cauſas, cum tunc quo-
507 que attento iure naturali, teſtator minuere,
addere, vel conditiones apponere non inueri-
ſimiliter valuiſſet, et hoc caſu benè intrant
DD. qui mordicè tenent, quod teſtamentum
imper-

imper.fectum ratione voluntatis, eo quia te-
508 ſtator illud non valuit concludere, fit inua-
lidum etiam reſpectu piæ cauſæ, cum intrent
rationes ab eo expenſæ.

Quando verò teſtator inſtitutionem, ſeu
509 legatum ad pias cauſas perfecit, veluti quia
diuertit ad alias diſpoſitiones, ſed illas, fato
occupatus, non potuit abſoluere, quo caſu ar-
tento iure naturali non poteſt de perfectione
voluntatis teſtantis ad pias cauſas veriſimili-
510 ter dubitari, et cum non adſit defectus vo-
luntatis, inuitis etiam dentibus fatendũ erit,
tale reditum deberi, et ſic in hoc caſu intrat
innumera turba DD. aſſerentium, teſtamen-
tum inualidum ratione incompletæ volunta-
tis ſubſtinere fauore piæ cauſæ.

ARGVMENTVM.

Teſtatus pro parte, et pro parte inteſtatus quis naturaliter decedere nõ poteſt. in tantũ quod ſi quis fuerit inſtitutus in re certa, et Teſtator non nominauerit hęredẽ vniuerſalẽ, nec aliter de reliquis ſuis bonis diſpoſuerit, tunc ille hęres particularis, quamuis aliàs haberetur pro legatario, erit hæres vniuerſalis, ac ſuccedet in toto aſſe, quod procedit etiamſi fuerit prohibitum, ne plus petere poſſet, vel ſi fuerit inſtitutus in aliqua re certa, cũ taxatiua dictione, tantùm, quod haber locum, licet teſtator dederit hæredẽ vniuerſalem, ſed ille præmortuus eſt, vel repudiauerit.

Teſtator nedum tacitè. imò nec expreſsè poteſt prohibere ius accreſcendi in directis inſtitutionibus, et hoc ne admittatur magnum abſurdum, vt quis decedat pro parte teſtatus, et pro parte non. Quale iuris axioma licet indubitatum ſit, et habeatur pro lege naturali, vt dicitur in l. ius noſtrum. ff de regul. iur. tamen non intrat, quando agitur de diſpoſitionibus pijs, quia ceſſat, prædicta iuris anxietas, et quamuis aſſeratur, id procedere de iure naturali, vt quis pro parte teſtatus &c. non tamen probatur id eſſe verum, et qualiter id procedat.

SVMMARIVM.

511 *Diſpoſitiones piæ valent, quamuis relicta in teſtamento nullo, quia totum non fuit completum.*

512 *Teſtatus pro parte, & pro parte inteſtatus, naturaliter, quis non poteſt decedere.*

513 *Homo naturaliter non poteſt eſſe pro parte viuus, & pro parte mortuus.*

514 *Teſtator ſi inſtituat hæredem in certa re, dato quod de reliquis bonis non diſponat, ille erit hæres vniuerſalis, & num. 519.*

515 *Sicque totam conſequitur hæreditatem. & numer 531. & 534.*

516 *Vxor, ſi ſit hæres inſtituta in vſufructu, & nullus alius hæres ſit inſtitutus in proprietate, ipſa omnia habebit.*

517 *Teſtator dum aufert hæredibus ab inteſtato hæreditatem viuente vxore, præſumitur voluiſſe, vt poſt illius mortem ad eam iret.*

518 *Hæreditas ex die, vel ad diem dari non poteſt, ſed detracta temporis mentione cenſetur pure data.*

520 *Vxor, ſi ſit inſtituta hæres in vſufructu, donec vixerit, ſed alio non dato hærede, quid ex hac inſtitutione veniat detrahendum, vt ſit pura.*

521 *Vxor, quòd teneatur reſtituere hæreditatem venientibus ab inteſtato mariti. ſi ipſe hoc non dixit, nullo iure cauetur. & num. 522.*

523 *Hæres inſtitutus in re certa habetur loco legatarij.*

524 *Inſtitutio hæredis vniuerſalis ſi fuerit reſtricta ad certa bona nõ deſinit hæredem eſſe particularem, & ſic legatarium.*

525 *Inſtitutio hæredis, quando non eſt de tota, vel quota hæreditatis ſemper cenſetur particularis.*

526 *Hæres, ſi ſit inſtitutus in re certa, & alius in quota, nullo ſcripto hærede in reliquis, in his ſuccedet hæres in quota.*

527 *Hæres inſtitutus in re certa. tunc habetur pro legatario. ſi ſit datus hæres vniuerſalis, alids ſecus. num. 528 & 529.*

530 *Teſtator non poteſt, decedere pro parte teſtatus, & pro parte non, licet hæres inſtitutus ſit prohibitus certum quid petere, & num. 533.*

532 *Teſtati cauſa eſt fortior, & fauorabilior quã cauſa inteſtati, & ideò eam vincit.*

535 *Inſtitutus in re certa tantùm, ſuccedet in totum, alio non dato hærede, vel eo repudiante non obſtante dictione taxatiua tantũ. & numer. 537. 538.*

536 *Dictio, tantùm, eſt limitatiua, & excluſiua omnium præter expreſſa.*

Dictio, tantùm, operatur, vt vno incluſa, cætera excludantur.

539 *Teſtator ſine dubio tacitè in inſtitutionibus directis, non poterit prohibere ius accreſcendi, dum nec expreſsè, id facere valet*

540 *Hæres inſtitutus in certa re, alio non dato coh-hærede, capiet totum, quamuis refragaret mẽs teſtatoris.*

541 *Contrarium tamen tenet Bart. volens, vt hoc caſu, res reducatur ad cauſam inteſtati, ſed in hoc eſt communiter reprobatus, damnatus, & reiectus, vt à num. 550. vſque ad 556.*

542 *Bartol. fuit alter Pytagoras.*

543 *Pytagoras apud ſuos ſectatores fuit tanta venerationis, vt non audebant, ea quæ ab eo acceperant, in diſputationem deducere;*

544 *Et ſat erat dũ aliquis aſſereret ipſe dixit, quia ſolum replicabant, ergò eſt verum.*

545 *Hæres ſi ſit inſtitutus in omnibus, excepto vſufructu, ſi de eo teſtator non diſpoſuerit, ei accreſcet, non obſtante exceptione. & numer. 546. 547. & ſeq.*

548 In

548 *In hoc enim praualet ius Ciuile, dum prohibet, ne quis decedat pro parte teſtatus, et pro parte non.*

549 *in Milite ſpeciale eſt, vt poſſit pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus decedere, ergo contrarium eſt in pagano.*

556 *Ius accreſcendi inductum eſt à lege ex tacita, & coniecturata mente teſtantium.*

557 *Ideoque videtur id poſſe ceſſare, quando conſtaret de contraria eius aperta voluntate.*
Teſtatoris mens expreſſa, ſemper præferenda eſt tacitæ.

558 *Teſtator, quod poſſit prohibere expreſſe, ne hæres inſtitutus in re certa, poſſit capere totum, ſi de eo non diſpoſuit,*
Tenentes hanc opinionem, à quo textu fuerint allucinati.

449 *Ius accreſcendi, licet à Iure proueniat ex tacita mente teſtantis, tamen etiam ab eo id quoque ſancitum eſt, & quidem principaliter, vt num. 560.*

560 *Teſtator, tacitam illam voluntatem, non decedendi pro parte teſtatus, & pro parte non, licet poſſit mutare per expreſſam contrariam,*

461 *Non tamen poterit derogare diſpoſitioni legis, quæ ſic interpretata fuit mentem teſtatoris, & numer. 562.*

562 *de Illis, quæ à voluntate teſtatoris liberè pendent, ipſe poteſt facere quidquid vult.*

563 *Teſtator non poteſt liberè diſponere, de his quæ ab eius voluntate, & ſimul à diſpoſitione iuris dependent.*

564 *Teſtator, quamuis habeat abſolutam à lege facultatem, vt poſsit diſponere de rebus ſuis, non tamen id efficit, vt contra leges ipſas poſſit diſponere.*

565 *Beneficia conferendi liberè poteſtatem obtinēs, licet quis habeat, ea intelligitur ſecundum leges, non autem contra leges.*
Expectatiuæ in beneficialibus ſunt prohibitæ, & ſic ſunt contra ius, num. 565.
Ius accreſcendi primariò, & immediatè procedit à lege.

566 *Maritus, ſi ſtatuto caueatur, ne poſſit relinquere vxori proprietatem bonorum, ſed ſolum vſumfructum, illud ceſſabit ſi capiat proprietatem per ius accreſcendi.*

567 *Hæres capiens bona per ius accreſcendi dicitur illa habere ex diſpoſitione Legis.*

568 *Statutum non debet extendi ad caſum non expreſſum.*
Statutorum verba in proprio caſu, ſunt intelligenda,

569 *Statuta ſunt ſtricti iuris, et ſterilia vt Mula, & multò magis, ſi ſint exorbitantia à iure communi.*
Statutū, ſi tollat liberam teſtandi facultatem eſt exorbitans à iure naturali, & ciuili.

570 *Statutum loquens in caſu ſimplici, non comprehendit caſum mixtum.*

571 *Ius redimendi domum, cum tali pacto venditam, non cadit ſub Bulla Iuris congrui Gregor. XIII. cum loquatur de domo,*

572 *Ius redimendi domum, eſt quid diuerſum à domo.*

573 *Bulla Iuris congrui Greg. XIII. ceſſat quando non eſt ſimplex venditio, ſed mixta, veluti ſi fiat etiam ex cauſa gratitudinis.*

574 *Conſtitutiones exorbitantes, vt euitentur licitum eſt indirectè illud, quod directè non liceret.*

575 *Statutum diſponens, locationes tacitè cenſeri tam in vrbanis, quàm in ruſticis renouatas, pro eodem tempore, & pactis &c*
Tale ſtatutum ceſſabit, ſi locatio ſit mixta, id eſt cum pacto de affrancando.

576 *Et prædicta opinio eſt magis communis, et verior, nec ab ea eſt recedendum.*

578 *L. quoties. §. ſi duo. ff. de hæred. inſtituend. videtur deſtruere opinionem, quod teſtator non poſſit ius accreſcendi prohibere.*

579 *Et refertur verus ſenſus d. l. ſecundum communem ſcholam DD. ibi ſcribentium. & numer. 580. 581. & 582,*

583 *Iura anxiè inſiſtunt, ne quis pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus decedat. & nu. 584.*

585 *Teſtator non poteſt pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus, nec fauore piæ cauſæ decedere. contra num. 606.*

586 *Quæ opinio, ſecundum Bald adeo vera eſt, vt contrarium aſſerere, eſſet ridiculum.*

588 *Teſtator, quod pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus decedere valeat, id repugnat iuri naturali. vide tamen num. 692.*

589 *Tiraquell. more ſolito plures quæſtiones indeciſas reliquit,*

590 *Piæ cauſæ fauore quis poteſt, decedere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus.*

591 *in Diſpoſitionibus pijs ceſſat iuris ciuilis ſolemnitas.*

592 *Teſtatus, vt quis per omnia decedat id non eſt neceſſe, ſecundum naturalem æquitatem. & num. 608.*
De iure naturali ea, quæ ſunt, vlla lege, nec moribus, aut priuilegijs, ſiue hominum diſpoſitionibus, poſſunt tolli.

593 *Teſtatus per omnia, ſi naturaliter quis non poſſet decedere, nulla lege, aut ſtatuto poſſit diſpenſari.*
Et tamen id per legem, aut ſtatutum contrarium diſponitur.
in Hiſpania iure Regio, quis pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus poteſt decedere. numer. 593. in fin.

594 *Miles, qualiter partim teſtatus, & partim inteſtatus poſſit decedere.*

595 *Teſtator pro parte teſtatus, & pro parte non decedere poteſt, ex incapacitate hæredis inſtituti,*

596 *Quia in ea parte, in qua eſt capax, ipſe ſuccedit, in reliquis vero venientes ab inteſtato.*

597 *Pater non poteſt filio naturali, exiſtentibus liberis legitimis plus relinquere, quàm vnicam bonorum.*

598 *Mulier, quæ intra annum luctus prioris mariti nupſit, quantum poſſit relinquere ſecundo viro.*

599 *Patrimonia, quando ſunt diuerſa, poſita in diuerſis locis habentibus diuerſa ſtatuta, tunc quis poteſt, quo ad vnum patrimonium decedere teſtatus, & ſecus quoad alterum.*

600 *Iuris naturalis ea, quæ ſunt, non poſſunt tolli lege humana. num. 601. & 602.*

603 *l. ius noſtrum. 77. ff de regul. iur. dū dicit, quod naturaliter, quis non poteſt pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus decedere,*

606 *Qualiter intelligenda ſit, & quo caſu capiat verbum illud naturaliter, & num. 607.*

609 *Teſtatus pro parte, & pro parte non, vt quis non decedat, id eſt inductum à iure ciuili.*

610 *Teſtamentum, quod ſit indiuiduum iſta eſt ſolemnitas iuris ciuilis, & ſic non attenditur in cauſis pijs.*

CAPVT X.

Diſpoſitiones piæ, quod valeant, & teneāt,
quantumuis ſint relictæ, in teſtamento
nullo ex defectu incompletæ voluntatis, quia
teſtator non valuit illud perficere, & dum-
511 modo diſpoſitiones illæ ſint in ſua ſpecie
perfectæ, vt iam in præcedenti capite docui-
mus, ſed ad eam concluſionem firmandam
magis, opus eſt, vt in præſenti cap. reſpon-
deamus obiectioni, quæ multùm ſtringere vi-
detur, *& tetigi ſupra num.* 477. Nempe, quod
512 quis naturaliter non poteſt decedere pro
parte teſtatus, & pro parte inteſtatus, *vulgata*
l. ius noſtrum. 77. verſ. naturaliter inter ſe pugna
eſt. vt teſtatus, & inteſtatus quis ſit. ff de regul.
iur. & l. ſi ego 19 ff. de iniuſt., & rupt. teſtament.
cum ſimil.

Non enim defunctus pro parte eſt repræ-
513 ſentandus, & pro parte non, quia vt natura-
liter homo non poteſt eſſe viuus pro parte, &
pro parte defunctus, ita nec haberi per fictio-
nem, cum fictiones naturam imitentur, cuius
ſubtilis rationis inuentor, non fuit *Antonius*
Fabr. vt ipſe gloriatur *in tractat. de error prag-*
mat decad. 49. error. 1. ſed Duarenus qui ante
Fabr. clarè expoſuit *in lib. de Iur. accreſc. cap. 2.*
& eā ſequuntur cū recentiorum Schola *Gomeſ.*
Vaſq. Bonell. & alij relati per Rotam in cauſa
Tiburtina Hæreditatis 1639. coram R. P. D. Ca-
rillo *§. Etenim licet. verſ. vel ne defunctus pro*
parte repræſentetur &c. Quare dum teſtator
inſtituit hæredem particularem aliquem, ſi in
514 eodē teſtamento non reperiatur factus alius
cohæres, nec aliter cætera bona per legata
diſtributa, tunc per dictam regulam iuris, hę-
515 res ille particularis debet conſequi totam
hæreditatem, *vt ſunt text. expreſſi in l. cohære-*
di. 41. §. non videri ff de vulgar. & pupill. ſubſtit.
l. 1. §. ſi ex fundo. & ibi gloſ. *in verb. ſubſtitutus.*
l. quoties 9. § ſi duo. & l. ſi alterius. 10. & ibi gloſ.
magn. & in l. ex facto 35. §. ita igitur. ff de hæred.
inſtituend. cum alijs allegatis per Cyriac. *con-*
trouerſ. forenſ. cap. 43 num. 44. verſ. quidem fieri
hæredem inſolidum &c. et cap. 305. nu. 1. verſ. in-
ſtituto in re certa alio non dato cohærede vniuer-
ſali &c. adde Card. Mantic. *de coniectur. vltim.*
volunt lib. 4. titul. 3. num. 17. verſ inſtitutio facta
ex rebus certis nullo alio hærede inſtituto, per
iuris interpretationem intelligitur eſſe vniuer-
ſalis &c. Surd. *qui, et alios cumulat in conſ. 437.*
num. 19. verſ tota hæreditas accreſcit inſtituto in
re certa, ſi hæres vniuerſalis non fuit inſtitu-
tus &c & ita ſæpè reſpondit *Rota, vt coram*
ſanct mem. Gregor. XV. *deciſ. 244. num. 7. verſ.*
inſtitutus in re certa hæredis nomen, & commo-
dum habet, ceſſante vniuerſali hærede et ibi Bel-
tramin. *in annotat in litera C. dat concordantes,*
& addo *deciſ. coram Card.* Seraph. 194. *num. 5.*
verſ. inſtitutio in re certa trahitur ad totam hæ-
reditatem, nullo hærede vniuerſali inſtituto &c.
part. 2. diuerſ. quæ inter eius impreſſ eſt dec. 584.
num. 6. Idem fuit dictum *coram Card* Sacrato
dec. 109 n. 3. verſ. inſtitutus in re certa, et nullus
datus cohæres, tunc taliter inſtitutus ſit hæres
vniuerſalis &c. part. 3. recent. et deinde coram
Eminentiſſ. D. Cardinal. Otthobono *in cauſa*
Romana Reſtitutionis Dotis 27. Ianuarij 1649.
§ ſed vlterius fuit animaduerſū. verſ. hæres par-
ticularis, cum in eodem teſtamento non legatur
factus alter cohæres, ipſe remanſit hæres vniuer-
ſalis, et totam debet conſequi hæreditatem &c.
& iterum *in eadem cauſa coram eodem Emin-*
tiſſ. Domino 24. Ianuarij 1650. §. Et in omnem.
verſ. inſtitutus in re certa vim habet vniuerſa-
lis inſtitutionis, ex quo alius hæres inſtitutus non
fuit &c. et præter ibi allegatos, addo *deciſ. in*
cauſa Senogallien. ſeu Vrbinaten. Dotis 28. Iu-
nij 1648. coram Reuerendiſſ Terraconen. *§ Vn-*
de ſequitur. verſ. nec alius fuit datus hæres vni-
uerſalis &c.

Hinc deciditur illa ſatis ardua quæſtio, ſi
vxor in ſolo vſufructu ſit relicta hæres, donec
516 vixerit, & nullus alius etiam poſt eius mor-
tem fuerit inſtitutus, vtrum ea ſuccedat in
tota hæreditate ſimpliciter, an verò ſuccedat
quidem, ſed cum onere reſtituendi hæredita-
tem venientibus ab inteſtato, & quamuis hāc
vltimam opinionem multi ſequantur, & præ-
ſertim *Caſtren. in conſil. 142. lib. 2. cum multis*
alijs, quos refert, et ſequitur Menoch. *de præ-*
ſumpt. cap 141. num. 5. lib. 4. ea ducti ratione,
517 quia cum teſtator auferat legitimis ſuis hæ-
redibus hæreditatem donec vxor vixerit, ea
mortua videtur velle, ad eos peruenire. *argum.*
l. vltim. C. de legat l. Titia cum teſtamento. § vl-
tim. ff de legat. 2. et l peto poſt princip. §. idem di-
cemus. ff. eod. titul.

Melius tamen alij primam opinionem ſe-
cuti ſunt, & præſertim *Corn. in conſil. 60. nu, 6.*
lib. 1. & Franciſc. de Doctoribus inter conſilia
diuerſ. vltim. volunt. in conſil 158. num. 6. verſic.
ipſa remanebit hæres purè, abſque onere reſti-
tuendi

Google

tuendi &c. lib. 1. & ita tenent Ioann. de Imol.
& Aretin. cum alijs ibi relatis, & addo Cardin.
Mantic. de coniectur. vltim. volunt. lib 4 cap 5.
num. 13. verſ. donec vixerit, nullo dato cohærede
poſt mortem &c. Et ratio eſt ſatis clara, quia
518 aliàs teſtator partim teſtatus, & partim in-
teſtatus decederet, contra diſpoſitionem text.
in l. ius noſtrum. 7. ff. de reg. iur. Indubitatum
enim eſt, hæreditatem ex die, vel ad diem da-
ri non poſſe, ſed detracta temporis mentione
purè relictam dici. l. hæreditas ex die. ff. de hæ-
red. instituend.
Inſuper indubitatum quoque eſt, & ſatis iã
probaui ſupra à num. 514. ſi quis ex certa re,
519 hæres inſtituitur detracta rei particularis
mentione, ille in totum, & purè dicitur habe-
re hæreditatem, ex iuribus ſupra allegatis nu-
mer. 515 Cum ergo vxor hæres in ſolo vſufru-
ctu inſtituta fuerit donec vixerit, detracta
temporis, & rei particularis mentione cum
520 nullus alius cohæres datus fuerit, hæres pu-
re, & in totum eſſe iudicabitur. Sic enim ratio-
cinatur Cyriac controuerſ. forenſ. d. cap. 43. n. 45.
verſ. quia detrahitur mentio rei particularis, &
temporis, et remanet hæres purus totius ſubſtan
tiæ &c. Nec eſt curandum de Doctoribus cõ-
trarium ſentientibus, de quibus ſupra à nu-
mer 517. nec de iuribus per eos allegatis, nam
quod vxor legitimis hæredibus in hoc caſu te-
521 neatur reſtituere hæreditatem, nulla ratio-
ne nullisque legibus demonſtrari poteſt, & be-
nè ad iura ſupra allegata à num. 517. reſpõdit
Andreas Fachin. lib. 4. cap. 14. vbi etiam ait
prædictam opinionem magis ſibi probari, &
522 declarat prędictoa textus in his terminis nõ
procedere, ſed in diuerſis loquuntur, vnde
perperam fit ad diuerſa illatio.
Nec obſtat, quod hęres inſtitutus in re cer-
523 ta habeatur loco legatarij d. l quoties. C. de
hæred inſtituend. vbi Salicet. declarat numer. 1.
& 6. Alex. num. 3. Iaſ. num. 1. et 2. in fin. Couar.
var reſolut. lib. 2. cap 18. nu. 5. Franc. deciſ 293.
num. 3. verſ hæres inſtitutus in re certa, habetur
loco legatarij &c. Rota coram bo. me. Vrgellen.
deciſ. 224. num. 18. verſ inſtitutus in re certa
legatarius est &c. et coram ſanct. me. Greg. XV.
deciſ. 495. num. 1. et 2. verſ. inſtitutus in re certa
non poteſt dici hæres, nec ſub nomine hæredum
venit &c. et fuit dictum coram R. P. D. Cerro
in cauſa Ciuitatis Vetulæ Dotis 27. Febr. 1643.
§. Quatenus verò. verſ. et ipſa fuit inſtituta in
certis rebus, vnde cenſeri non debet, niſi legata-
ria &c. et iterum coram eodem in eadem cauſa
ſub die 29. Aprilis eiuſdem anni. §. Nec contra-
rium ſuadent verba.
Vbi dicitur, quando vniuerſalis inſtitutio
524 fuerit reſtricta ad bona certi loci, non ideò
deſinit eſſe particularis, vt probatur ex text. in
l. vbi autem. §. illud ibi, ſi qui vinum, aut oleum
aut triticum, quod in Horreo eſt ſtipulatur, cer-
tum ſtipulari intelligitur ff. de verb. obligat. Suf-
ficit enim inſtitutionem non eſſe de integra,
525 aut quota hæreditatis, vt ſemper reputetur
particularis. & de re certa. DD. omnes in d. l.
quoties. C. de hæred. inſtituend. Bald. in l. cum à
matre. num. 5. verſ. aduerte. C de rei vindic. Alex.
conſil. 175. num. 1. verſ. non efficitur hæres vni-
uerſalis, ſed particularis & in re certa &c. lib. 6.
cum multis ibi allegatis. Hinc ſi in eodem te-
526 ſtamento ſit aliquis hæres inſtitutus in re
certa, & alius in quota, nullo ſcripto hærede
pro reſiduo, illud accreſcet inſtituto in quota
non autem hæredi rei certæ, quia vt dixi, iſte
habetur pro legatario, vt per text. in d. l. quo-
ties communiter num. 1. & 6. Alex num. 3. Iaſ.
numer. 1. & 2 cum alijs in puncto allegatis per
Surd in conſil. 339. num. 25. verſ. ſit aliquis inſti-
tutus in re certa, & alius in quota &c. ibi pro-
bant Scribentes, & præſertim Salicet.
Reſpondetur enim admittendo prædictam
concluſionem, vt quidem procedat, quando
527 alter fuerit inſtitutus hæres vniuerſalis, quia
tunc proculdubio inſtitutus in re certa, rema-
net particularis, & legatarius, nec talis hæres
repræſentat defunctum, nec in eum tranſeunt
iura paſſiua, Ideoque ſecus eſt dicendum in
528 caſu noſtro, quãdo nullus alius eſt datus hæ-
res vniuerſalis, vel datus deficit, vt quia repu-
diauit, vel mortuus eſt, & tunc ne hæreditas
remaneat in ſuſpenſo, vel defunctus pro par-
te, vt ſæpe dixi, remaneat teſtatus, & pro par-
529 te inteſtatus, tota hæreditas defertur ad hæ-
redem inſtitutum in re certa, ita diſtinguen-
do tradunt Alex. in d. l. quoties. ſub num. 5. verſ.
quod videtur intelligendum, ibique Alberic. ſub
num. 5. verſ ſi verò inſtituit &c. Molin. de pri-
mogen Hiſpan. lib. 1. cap. 14. numer. 8 verſic. inſti-
tuitur abſque alio hærede vniuerſali, & hoc ca-
ſu tamquam hæres iure directo &c. cum alijs al-
legatis per Bellon. in tractat. de Iure accreſcend.
cap 7. num 2. & ſeq. verſ ſi nemo fuerit inſtitu-
tus, ſiue inſtitutus poſtea defecerit &c & optimè
id declarauit Rota coram R. P. D. Cerro in di-
cta cauſa Ciuitatis Vetulæ Dotis 27 Febr. 1643.
& 29. Aprilis eiuſdem anni §. Vltim. verſ. quan-
do nullus alius fuit datus hæres vniuerſalis &c.
cum alijs deciſionibus ſupra adductis
Ampliari etiam inſuper poteſt ſupra relata
concluſio, quod quis pro parte teſtatus, & pro
parte inteſtatus non poteſt decedere, vt pro-
cedat, etiamſi teſtator hæredem inſtituat in
omnibus ſuis bonis, præterquam in quibuſdã
530 rebus, & tunc ſi accidat, vt de illis rebus nõ
diſponat, eo caſu illæ non ſpectabunt ad hæ-
redes ab inteſtato, ſed ad hęredem inſtitutũ,
ſiue per ius accreſcendi, non obſtante tali diſ-
poſitione. l. ſi quis ita hæres, ibi excepto fundo.
ff de hæred. inſtitut. ſiue non propriè per ius
accreſcendi, ſed ſubtracta de medio probatio-
531 ne illa particularia rei, tunc perinde eſt, ac ſi
in totum purè fuiſſet hæres inſtitutus, & hoc,
vt dixi ne teſtator decedat pro parte teſtatus,
& pro parte inteſtatus, ita probat text. in l. co-
hæredi. §. fin. ſecũdum primam lecturam gloſ. ibi,

ff de vulg. et pupill. et in d. l. 1. §. ſi ex certo fundo.
ff. de hæred. inſtit. latè Bero in cap. Raynutius. à
num. 147. de teſtam. Signorol. in conſil. 183. nu-
mer. 10. verſ. ex beneficio legis inſtitutus detracta
particulariter admittitur in vniuerſum &c.
Tholoſan. in ſintag. Iur. vniuerſ. lib. 42. cap. 9.
num. 8. verſ. vſque adeo Quare ſemper verum
erit dicere, quod ſiue teſtator nihil diſpoſuerit
de bonis à ſe alicui non relictis, ſiue ea exce-
532 perit ab inſtitutione, cauſa teſtati vti for-
tior, & fauorabilior palmam reportabit de
cauſa inteſtati.

Et congruit deciſio Rotæ coram bon. mem.
Gypſio in cauſa Romana Hæreditatis de Vigno-
dis 17. Nouemb. 1595 §. 1. vbi dicitur, ſi teſta-
tor inſtituat duos cohæredes, & vni relinquat
533 tot, puta centum pro omni, & toto quod
prætendere poſſet ab eius hæreditate, eue-
niendo alterum prædecedere teſtatori, et cõ-
ſequẽter eius inſtitutio caduca effecta fuiſſet,
iuxta textum in l. 1. §. et centuplum ff. de caduc.
toll. l. cum ex filio 39. §. quidem. ff. de vulg. l. Lu-
cius Titius. §. filiam. ff. de legat. 2. Vnde ſolus ille
in tota hæreditate ſucceſſiſſe dicitur non ob-
ſtante dicta reſtrictiua. Perinde enim eſt, ac ſi
534 ſimpliciter ſolus in tota hæreditate inſtitu-
tus eſſet ex allegatis per Cyriac. cõtrouerſ. 352.
num. 11. & per Oſaſc. deciſ. 108. num. 5. & ſeqq.
et per Rotam coram R. P. D Bichio in cauſa Bo-
nonien. Legati Vſusfructus 5. Decembris 1650.
§. Eamque &c. et coram R. P. D. Meltio in cau-
ſa Bononien. Nullitatis Cõcordiæ 17. Maij 1651.
§. 1. verſ. qui propterea ſolus in tota hæreditate
ſuccedit, ac ſi ipſe ſolus à principio fuiſſet inſtitu-
tus hæres &c. Paria enim ſunt, aliquid à prin-
cipio non extitiſſe, vel extitiſſe, ſed non ha-
buiſſe effectum, l. ſi quis ſub conditione 11. ff. de
teſtament. tutel. l. ſi quis in Senatoria, 27. et l. eos
qui 65. ff. de rit. nupt. l. 1. ff. de iniuſt. et rupt. teſta-
mẽt. l. 2. §. ſed ſi ſint ſui. ff. ad Trebell. l. 1. §. penult.
ff. de bonor. poſſeſſ. contra tabul. Ergo idem erit
dicendum, quando eſt datus hæres, ſed non
adiuit.

535 Eſt quoque notandum prædictam con-
cluſionem procedere, etiamſi cohæres ille, qui
remãſit, reperiatur inſtitutus in certis bonis,
cum dictione taxatiua, tantùm, quę licet ſit li-
536 mitatiua, et excluſiua, ſeu prohibitiua om-
nium, præter expreſſa, itaque vno incluſo cæ-
tera excludat, & hoc maximè in diſpoſitione
hominis. l. ſeruus nomine. 16 ff. de vſucap. l. his ſo-
lis. 7. C. de reuocand. donat. l. 3 §. cum Titio. ff. de
adimẽd. legat. l. qui alienus. §. libertas. ff. de negot.
geſt. l. qui ſella. §. qui actum ff. de ſeruit. vrban.
præd. Surd. deciſ. 192. num. 10. verſ. quæ taxatiua
tantum, excludit &c. cum alijs allegatis per Cy-
riac. controuerſ. forenſ. cap. 103. num. 95. verſ. di-
ctio, tantùm, eſt limitatiua &c. Rota deciſ. 235.
num. 3. verſ. in vim taxatiuæ &c. part. 1. recent.
et deciſ. 240. num. 5. ibi, dictionis taxatiua, tan-
tum, virtus eſt, vt vno incluſo &c. par. 6. recent.
cum alijs allegatis coram Reuerendiſſ. Terraco-
nen. in cauſa Vicen. Camerariæ 14. Martij 1640.
§. Iuſtitia vero verſ. quæ dictio taxatiua, exclu-
dit non expreſſos &c. et coram eodem in cauſa
Romana Domorum 1. Iunij eadem anno 1640.
§. Vltra quod. verſ. dictio taxatiua, tantum, alias
partes reſeruat &c. Tamen his non obſtantibus
hæres ille totum conſequetur, vt ſentiunt Iaſ.
in l. ſi mora. in 4. notab. ff. ſolut. matrim. Imol. in
l. quoties. §. ſi duo. ff. de hæred. inſtit. et ibi etiam
Angel. Iaſ. in conſil. 7. num. 6. verſ. quinimo di-
ctio taxatiua tantum nõ impedit ius accreſcendi.
lib. 3. Decian. conſil. 40. num. 9. verſ. imo plus di-
co, ſi hæres fuiſſet inſtitutus in re certa tantum,
totum tamen traheret &c. lib. 1. Marcabrun.
conſil. 111. num. 81. et ſeq. Celſus Hugo conſ. 36.
num. 15. Crot. conſ. 79. num. 21. lib. 1. et melius in
conſil. 365. num. 9. et 16. lib. 3. Caball. conſil. 49.
num. 21. et 22. lib. 1. Franciſc. Viu. in Sylu. com-
mun. opinion. cap. 312. incip. Filius inſtitutus. nu-
mer. 2.

Vbi ait, ſi quis ſit hæres inſtitutus in re par-
537 ticulari tantum, atque aliud non poſſit pe-
tere, tunc ſi nullus alius ſit inſtitutus hæres
vniuerſalis, aut ſi ſit factus, et repudiauerit,
huic hæredi particulari accreſcet tota hære-
ditas, non obſtante dicta dictione taxatiua,
tantum, et poſt Alex. in l. ſi quis in prin. 2. col. fin.
ff. ad Trebell. aſſeuerat hanc eſſe communem
opinionem, prout etiam atteſtatur Turrett. in
tractat. de clauſul. Codicillar. quæſt. 119 effect. 81.
num. 8. et benè deduxit Altograd. in conſil. 77.
numer. 56. vbi etiam de communi, et reſpondet
Rota coram Eminentiſſ. D. Card. Otthobono in
d. cauſa Romana Reſtitutionis Dotis 24. Ianna-
rij 1650. §. Nec vi ſa, verſ. Non altera, quod in-
ſtitutio hæredis ſit facta cũ verbis taxatiuis &c.

Nec in aliquo venit dubitãdum, quin teſta-
tor, ne pro parte decedat teſtatus, et pro par-
te inteſtatus. poſſit nullatenus tacitè prohibe-
538 re nempe, vt cohæres non poſſit plus petere,
vel poſſit tantum. vel ſolum conſequi partem
ei relictam, quia ſi non dederit teſtator alium
cohæredem in bonis ſuis, vel ſi dederit, et re-
pudiauerit hæreditatem, et tunc quamuis ta-
citè videatur prohibitum ius accreſcendi, et
539 ſic velle quoad illam partem vacantem de-
cedere ab inteſtato, tamen talis tacita prohi-
bitio in nihilo venit attendenda. Cum in
aperto ſit ſatis, quod teſtator, dum ſumus in
inſtitutionibus directis, nec expreſsè valet
prohibere, ne inſtitutus in re certa, nõ capiat
540 totum, ſi de cæteris bonis ipſe teſtator non
diſpoſuerit, et ſic non ceſſabit ius accreſcendi
quantumuis mens teſtatoris expreſsè refrage-
tur, quidquid dixerit Bart. in l. ſi quoties. §. ſi
duo numer. 1 ff. de hæred. inſtituend. vbi ait, ſi
ex parte inſtitui. prohibeoque alteram partẽ,
in qua nullum inſtitui, tibi accreſcere, tunc ex
toto vitiatur inſtitutio, vt nec eã habeas, quæ
541 primodialiter tibi data fuit, quod commu-
niter receptum eſt, ſecundum Dec. in d. l. ius
noſtrum. 7. ff. de regul. iur. et Viglium in §. hære-
ditas

ditas. ad fin. Inſtitut. de hæred. inſtituend. quod
refert, et non ſequitur *Vaſq. de ſucceſſ. progreſſ.
lib. 1. §. 3. num. 61. verſ. quod communiter recep-
tum eſt &c.* et ſunt multi alij, qui Bart. ſequun-
tur.

542 Bartolus enim fuit alter Pytagoras, cui tan-
ta veneratio ab eius ſectatoribus attributa
fuit, vt quæ ab eo acceperant, in diſputationẽ
543 deducere nefas exiſtimabant, quia etiam de
ipſa ratione, ſeu cauſa interpellati hoc ſolùm
reſpondebant, *Ipſe dixit*, & in acerrimis diſ-
putationibus, ſi quis tantùm aſſerebat, *Ipſe
544 dixit*, tunc depoſitis argumentis, vti ſupera-
ti, aliud non replicabant, niſi, *Si ipſe dixerit,
ergo eſt verum*, vt memorat *Valer. Max. cap. 8.
cap. 16. titul. de his quæ magnif. vnicuique obue-
nerunt*.

Quod enim teſtator ſupradictam prohibi-
tionem facere non valeat, eſt verior, & recep-
545 tior opinio, et ſatis probatur *per text. in l. ſi
quis ita 74. ff. de hæred. inſtituend.* vbi ponitur
caſus, in quo teſtator hæredem inſtituit Titiũ
in certo fundo, excepto vſufructu, alio non
546 dato cohærede, et quæritur an hac inſtitu-
tione non obſtante, ſit reſtricta ad certam
rem, et expreſsè fuerit exceptus vſusfructus
trahatur ad totum, et reſoluit, perinde eſſe
iure ciuili, ac ſi ſine ea re hæres inſtitutus fuiſ-
ſet, vbi *gloſ. in verb. ſine ea re* dicit, id eſt ſine
exceptione eius rei, ſcilicet vſusfructus, *vt ſu-
pra eadem l. 1. § ſi ex fundo*, et ſubiungit *gloſ.* to-
547 tum enim ſimpliciter debet habere, cum nõ
ſit alius inſtitutus. Patet ergo, quod licet te-
ſtator hic expreſsè declarauerit ſuam volunta-
548 tem verbis claris excipiendo vſumfructum,
nihilominus contra eius voluntatem præualet
ius Ciuile, quod non intendit admittere, vt
quis pro parte teſtatus, et pro parte inteſtatus
decedat. Accedit etiam, ſpeciale eſſe in limite,
549 vt valeat inſtitutio ab eo facta in certo fun-
do, et non trahatur ad totum. *l. ſi miles vnum
ex fundo ff. de milit. teſtament. et l. 1. & 2. C. eo-
dem, cum alijs infra allegandis à nu. 594.* et per
conſequens in pagano ius commune videtur
eſſe in contrarium. *l. ius ſingulare. ff. de legib.*

Ex quibus ſolidis iuris fundamentis prædi-
550 ctam opinionem amplectuntur, et veriorem
et receptiorem prædicant *Dyn* omnium Ante-
ſignanus *in l. ſi quis ita hæres ff. de hæred. inſtit.*
Bald. *in conſil. 379. num. 2. verſ. adeo eſt ex neceſ-
ſitate, vt ius accreſcendi prohiberi non poſſit &c.
lib. 2.* Roman. *in l. vnic. nu. 29. & 30. verſ. à con-
trario ſenſu C. quand. non pet. part.* vbi poſt plu-
rium relatas ſententias tandem opinionem
Dyni ſequitur, et eam, vt ipſe ait, tamquã in-
551 dubitatiſſimam extollit, et pronunciat, et idẽ
ſenſit *Aretin. in §. hæreditas n. 2. verſ. ſed Dynus
Inſtit. de hæred. inſtituend.* vbi ait, quod iſta eſt
552 veritas, et expreſsè reprobat Bart. eius
opinionem nõ eſſe veram. *Vaſq. de ſucceſſ. pro-
greſſ. titul. de hæred. inſtituend. dicto lib. 1. §. 3. nu-
mer. 61.* qui contrariam opinionem *Bartol.*
falſam putat, et illam propterea reprobat, *et de
tacit. ſubſtitut. lib. 3. §. 23. num. 105.* vbi firmat
hanc noſtram opinionem eſſe tutiorem. *late
Clar. in §. Teſtamentum. quæſt. 74. num. 2. & 3.*
vbi hanc Dyni opinionem contra *Bart.* pro-
553 culdubio magis communem eſſe atteſtatur,
et in fine profitetur, ab ea in praxi non eſſe
ita de facili recedendum. *Menoch. in conſ. 596.
num. 14.* vbi ait hanc eſſe magis receptam ſen-
tentiam, et ab ea non eſſe recedendũ in praxi.
Trentacinq. de ſubſtitut. part. 1. cap. 15. num. 13.
vbi ait, prædictam opinionem eſſe veram, et
554 communem, et contrariam falſam. *Fab. Tur-
rett. Clauſ. Codicill. quæſt. 129. effect. 81. num. 8.
& conſ. 97. nu. 92. lib. 1.* qui vtrobique ait, Bar-
toli ſententiam non eſſe veram, et contra eum
ſtare magis communem opinionem. *Ioann.
Guttierez. in repetit. l. vnic. C. quand. nõ pet. part.
num. 18. & ſeq. et num. 19.* reiecta opinione
555 *Bart.* hanc noſtram veriorem, et commu-
niorem exiſtimat. *Cevall. commun. contra com-
mun. quæſt. 707. num. 3.* vbi de magis communi
*Iacob. Cancer. variar. reſolut. part. 3. cap. 22. de
iure accreſcend. numer. 154. 155. et numer. 160.*
ait hãc eſſe meram veritatem. *Argel. de acqui-
rend. poſſeſſ. quæſt. 17. artic. 6. per tot.* vbi ad par-
tes diſputato articulo hanc late defendit, et
omnium melius et plenius *Ioan. del Caſtill.
quotidian. controuerſ. iur. lib. 3. cap. 17. à num. 1.
vſque ad num. 123.* vbi præſertim *num. 65. 66.
& n. 108* hanc noſtram opinionem firmat, et
teſtatur de veriori, et communiori ſententia,
quam etiam exactè canonizatur *per Lelium
Altograd. conſil. 77. à num. 13. & ſeq.* vbi plu-
ribus, relatis atteſtatur prædictam opinionẽ
abſq dubio, et veriorem eſſe, & receptiorem,
nec non Bart. ſententia cõtraria penitus dam-
natur, & proſternitur. Supradictam concluſio-
nem ſequitur etiam *Rota*, & præſertim *in de-
ciſ. 333. alias 1. de teſtament. in nou. verſ. ius ac-
creſcendi hæredi per teſtatoris diſpoſitionem non
poteſt prohiberi, quia lex vult hanc accreſcentiã,
quia non patitur, vt quis decedat pro parte teſ-
tatus, & pro parte inteſtatus &c.* et recentius
fuit dictum *coram Eminentiſſ. D. Card.* Octo-
bono *in cauſa Romana reſtitutionis dotis. 24.
Ianuarij* 1650. *§. Nec viſa ſunt* vbi dicitur
etiam quod contraria opinio *Bart. in d. l. quo-
ties. § ſi duo* impugnatur à pluribus.

Nec repugnat ſupradictæ coronatæ conclu-
ſioni, quod ius accreſcẽdi introductum fuerit
556 à lege, ex tacita, & coniecturata mente te-
ſtatoris, *vt tradunt* Caſtren. *in l. ſi Titio. §. idem
Iulianus num. 2. ff. de legat. 1.* Iaſ. *in l. ſi in teſta-
mento. nu. 5. ff. de vulgar.* Dec. *in rub. C. quand.
non peten. part. in vlt. lect. num. 15.* qui dixit
hanc eſſe communem, cum alijs allegatis *per
Menoch. conſ. 596. nu. 13. ius accreſcendi eſt in-
troductum à lege ex tacita mente teſtatoris &c.*

557 Vnde, quoties teſtator expreſsè prohibet
tale ius accreſcendi, non videtur dubitandum
ſequi opinionem Bart. quia vbi expreſsè ali-

quid

Digitized by Google

quid à teſtatore diſpoſitũ reperitur, illud de-
bet præferri tacitæ eius menti, quæ ex conie-
cturis fuit à iure expiſcata, cum expreſſa ſem-
per præualeant tacitis. *ex allegatis in puncto
per Clar. in §. teſtamentum, quæſt. 74. ſub nu. 3.
et per Menoch. d. conſ. 596. num. 13. verſ. ſi iuri
accreſcendi repugnat mens &c.* ſic etiam multi
DD. tenent apertè, quod abſque vllo ſcrupulo
558 teſtator poſsit prohibere ius accreſcendi, al-
lucinati à textu, vt ipſi aſſerunt, clarum, & ad
literam *in d. l. ſi quoties. §. ſi duo ff. de hæred. in-
ſtituend.* ibi, *ſi modo voluntas patris familias ma-
nifeſtiſſimè non refragatur &c.* Quaſi ius accre-
ſcendi ceſſare debeat, quando teſtatoris volũ-
tas refragatur ergo dum habemus textum
expreſſum in cauſis laboratur ad firmandum
contrarium. vt infra.

Reſpondetur enim, licet dictum ius accre-
ſcendi proueniat ex tacita volũtate teſtantis,
vt dicunt ſupradicti Doctores tamẽ nemo eſt,
559 qui neget talem prohibitionem prouenire
etiam ex diſpoſitione legis, quæ ita interpre-
tatur mentem teſtatoris, Imo principaliter, et
immediatè dicitur induci talis prohibitio à le-
560 ge, vt conſtat. ex *l. ſi teſtamento. 5. iuncta gloſ.
in verb. legem. & ibi notat* Bart *nu. 3. ff. de vulg.
& pupill.* ſecundariò autem, et occaſionaliter
ex tacito iudicio teſtatoris *l. ſi Titio, & Meuio.
§. Iulianus ff. de legat. 2.* cum alijs allegatis per
Bellon. *de Iur. accreſcend. cap. 2. quæſt. 2. n. 1. &
per Gutier. in repetit. d. l. vnica num. 23 verſ. licet
ius accreſcendi proueniat ex tacita defuncti vo-
luntate &c.* ſubdit etiam quod licet teſtator
561 tacitam illam voluntatem mutare poſsit per
alteram expreſſam contrariam, non tamen po-
terit diſpoſitioni legis derogare, quæ inter-
pretata eſt mentem defuncti, propter incon-
562 ueniens maximum, de quo *in d. l. ius noſtrum
Bellon. d. tract. de iure accreſc. cap. 3. quæſt. 2. à
nu. 1 vbi abunde,* & benè in terminis deducit
Trentacinq. de ſubſtitut part. 1. d. cap. 25. nu. 13.
vbi ait, quando ſumus in his, quæ à ſola, & me-
563 ra voluntate teſtatoris dependent, et tunc
ipſe abſolutè poteſt facere, quod vult, ſed ſe-
cus, in his, quæ ex eius ſola voluntate non de-
pendent, vt ſi ſimul etiam adſit iuris reſiſten-
tia, vt eſt caſus noſter, propter dictum abſur-
dum, nam tunc ſecus eſt, quantumuis enim fa-
564 cultas ampliſſima conceſſa ſit Teſtatoribus,
vt ad libitum de rebus ſuis diſponant, iuxta
§. diſponat, auth. de nupt. non propterea id ef-
ficitur, vt contra leges ipſas poſſint diſponere,
*vt ratiocinata eſt Rota in cauſa Fanen. Com-
menda 27. Iunij 1639 coram Reuerendiſſ.* Ter-
raconen. *§. Nec dicta conſtitutio. verſ facultas
ampliſſima conceſſa teſtatori, vt ad libitum diſ-
ponat &c.* vbi refertur, ſi habeat quis liberam
diſpoſitionem conferendi beneficia, talis diſ-
565 poſitio venit intelligenda de diſpoſitione
legitima, et iuxta leges, et non contra leges, &
ſic non poterit dare expectatiuas, cum ſint
contra ius. *cap. 2 de conceſſ. præbend. in 6. cum
alijs ibi allegatis,* ſed perſiſtendo in terminis.

Ius ergo accreſcendi quaſi ex lege deſcen-
dit et ſic iudicari debet, quia per prius, et im-
mediatè à lege originem trahit, quidquid ſit
mediatè et ſecundariò. Hinc nobiliter dedu-
citur, vt ſi ſtatuto caueatur, pro vt eſt Papiæ,
quod maritus non poſsit relinquere proprie-
tates bonorum vxori, ſed tãtum vſufructum,
566 Tamen eo non obſtante vxor relicta vſufru-
ctuaria, non prohibetur capere proprietatem
ſibi obuenientem per ius accreſcendi ex re-
pudiatione hæredis, et ratio eſt, quia vxor non
dicitur habere à Marito, ſed à lege vt perpul-
chrè conſuluit *Ioan Cephal. in conſil. 59 nu. 19.
vſque ad fin. & conſil. ſeq. à num. 11. & ſeq. &
benè per* Natt. *qui in eodem caſu conſuluit, in
conſil. 463. num. 15. verſ. ius accreſcendi deſcen-
dit principaliter à lege &c.* vbi etiã ait, id pro-
cedere, quamuis concedatur ius accreſcendi
567 prouenire etiam ex tacito iudicio teſtatoris
cum principaliter veniat à lege, ita quoque
ſenſit Card. *Mantic. de coniectur vltim. volunt.
lib 4. d. titul 11. num. 12. verſ. ſi quidem ij repu-
diat hæreditatem, vxori accreſcit, nec ſtatutum
intelligitur eſſe impedimento huic acquiſitioni
&c.* Cyriac. *controuerſ. Iur. cap 43 nu 46. verſ ſi
Statutum prohibeat Marito relinquere proprie-
tatem vxori &c* Surd. *deciſ. Mantuan. 8. nu 29
verſ. vxor, cui non poteſt Maritus aliquid relin-
quere præter vſumfructum, conſequitur etiam
proprietatem per ius accreſcendi quia eſt ſucceſ-
ſio delata à lege &c* Vnde non eſt curandum
de Crauett. *in conſil. 766.* qui in eadẽ facti ſpe-
cie contrarium conſuluit, nam per rationes à
ſupradictis DD adductas, ſatis ſubuertuntur
illius concluſiones.

Accedit etiam, quod prædictum ſtatutum
intelligendum eſt, de eo, quod vxor ſolum ca-
568 pit ex iudicio teſtatoris, vnde hoc non ve-
nit extendẽdũ ad id, quod non ſolum capit ex
iudicio teſtatoris, ſed etiam legis miniſterio.
Nam ſtatutum loquens in caſu ſimplici, com-
prehendit caſum mixtum *l. quid ergo §. 1 ff. de
his, qui not. infam. l. 1. § ſi quis. ff. de exercit. Bart.
& cæteri in l. certi conditio. §. quoniam ff ſi cert.
pet. cum alijs allegatis* per Menoch. *conſil. 11.
num. 5. verſ. ſtatutum hoc loquens in caſu ſim-
plici &c. lib. 1.* Statutorum enim verba in pro-
569 prio caſu ſunt intelligẽda cum ſint ſtricti iu-
ris, et ſterilia veluti Mulæ, *vt poſt Rip. in cap. 3.
col 3. num. 2. lib. 1. reſponſ. dixit Hieronym. Ma-
gon deciſ. Florent. 55. num. 13. verſ ſtatuta eſſe
ſtricti iuris, & ſterilia veluti Mula &c.*

Et ſupradicta multò magis veniunt intelli-
570 genda, quando ſtatutum eſſet exorbitans à
iure communi, quale eſt prædictum, cum au-
ferat liberam teſtandi facultatem, quare lo-
quens in caſu ſimplici abſit, vt trahatur ad ca-
ſum mixtum *l. vim paſſam. § præſcriptione ff. de
adult. Doctores in l. 2. in princip. ff. de verb obli-
gat. & in puncto* Natta *d. conſil. 463. n. 28 verſ.
ſtatutum exorbitans loquens in caſu ſimplici nõ*
trahi-

trabitur ad caſum mixtum &c. Card. Mantic.
d.titul.11.num.13 verſ.quia ſtatutum odioſum,
loquens in caſu ſimplici &c. Surd.*deciſ.174.nu.*
14.verſ.præcipuè, quando materia eſt odioſa &c.
Riminald.*iun.conſil.372.num.17. verſ. præci-*
puè procedit in materia exorbitanti &c. et ſæ-
pius dixit Rota, *& præcipuè coram bo.me.* Ro-
buſter.*deciſ.475.nu.3.verſ. conſtitutio quæ lo-*
quitur in caſu ſimplici &c part.1.diuerſ. & corã
Card. Caualer.*deciſ.526.num.5.verſ. ſtatutum*
eſſe exorbitans à iure communi, itaut non ha-
beat locum in caſu mixto &c. & coram Card.
Sacrato *in cauſa Romana Prælationis 16. Fe-*
bruarij 1618. *§. Sicut etiam.verſ.caſus mixtus*
non debet venire ſub diſpoſitione exorbitanti à
regulis iuris &c.

Vbi deciditur quod ius redimendi domum
571 cum tali pacto vendita, Dominus poteſt il-
lud vedere cui vult, nec in his terminis intrat
Bulla Iuris Congrui.ſa.me.Gregor.XIII. cum
ea Bulla loquatur de venditione Domus, &
572 nõ de iure redimendi, cum tale ius, ſit quid
diuerſum ab ea, et ampliatur multò magis
id procedere, ſi adeſſet aliqua mixtura, veluti,
ſi ceſſio fieret etiam ex cauſa gratitudinis, cũ
tunc ſine dubio ceſſaret d.Bulla, quia cum ſit
exorbitans, et contra Ius commune, loquen-
573 do in caſu ſimplici tantùm venditionis do-
mus, ceſſat quando intraret aliqua mixtu-
ra, vt erat in caſu dictæ deciſionis de qua ma-
teria alibi multus ero circa fallentias d. Bul-
læ, & quomodo poſsit ea euitari, cum non ſit
nouum aſſerere, quod ad euitandas Conſtitu-
tiones exorbitãtes, liceat indirectè illud, quod
574 alias nõ liceret directè, vt probabo. Videatur
etiam dec. *in cauſa Bononien. Prædi 27. Ianua-*
*rij 1642 coram R.P.D.*Cerro. *§. Statutum ve-*
rò &c. vbi firmatur, quod *Statutum Bononien.*
lib.1.rubr.de pœn.vend.rem alienam.§.præterea
diſponens tàm in vrbanis, quàm in ruſticis
575 tacitam locationem intelligi renouatam
eiſdem pactis, penſionibus, et tempore, pro vt
erat prima locatio, habet locum, quando ſu-
mus in locatione ſimplici, et ſic non compre-
hendit locationem mixtam, veluti ſi eſſet fa-
cta cu pacto affrancandi, *vt diſtinguendo con-*
ſuluerunt Alex.*conſ.76.nu.5.& 10.lib.5.* Bero
*conſil.153.num.18 & ſeq. lib.1.*Ruin.*conſil.344.*
num.4.& ſeq.pariter lib 1. Trentacinque *va-*
riar.reſolut.lib.3.titul de locat. reſolut.2. nu.14.
verſ. non procedit in locatione facta cum pacto
de affrancando &c. & præter ibi allegatos adde
*Card:*Mantic.*de tacit. & ambig. conuent.lib. 5.*
titul 15. num.32.verſ iſte contractus cum pacto
affrancandi non eſt locatio ſimplex, ſed mixtus
&c. et in fine teſtatur hanc eſſe magis cõmu-
576 nem, et veriorem opinionem, et in iudican-
do, et conſulendo non eſſe ab ea recedendum.
Idem ſenſit, *Rota Bononien. diuerſ.119.num.9.*
verſ.attamen prædictum ſtatutum loquitur in
ſimplici locatione, non autem cum pacto affran-
candi &c. Vbi etia *Adden.in §.1.circa Statutũ.*
Iidem Addent.ad deciſ.80.verſ.deficit, quoque
pactũ, et ad deciſ 90. verſ. circa tertiũ. vbi ve-
riorem, et magis receptã opinionem teſtãtur.

Patet ergo ex ſupra relatis, quod ſtatutum
loquens in caſu ſimplici, non poteſt trahi ad
caſum mixtum, et ſic ſtatututum diſponens,
577 quod vxori non poſſit relinqui proprietas
bonorum, ſed tantum vſusfructus, illud non
intrat, quando mulieri proprietas per ius ac-
creſcendi defertur, quia tunc illa defertur ex
diſpoſitione legis, et tacita mente mariti, et ſic
eſt caſus mixtus, qui in ſtatutis, et maximè
exorbitantibus non venit ſi loquantur in caſu
ſimplici; atque hæc ſufficiant circa prædictum
ſtatutum. Reſtat tantum vt reſpondeatur cir-
678 ca veriorem opinionem, vt teſtator in dire-
ctis inſtitutionibus non poſſit prohibere ius
accreſcendi, textui, qui prædictam opinionem
videtur deſtruere, et in quo DD. contrarium
ſentientes ſuum conſtituunt fundamentum, et
adduxi n.558. nempe *in d. l. quoties. §. ſi duo*
ibi, *ſi modo volũtas patris familias manifeſtiſſi-*
mè nõ refragetur &c. quaſi ius accreſcẽdi ceſ-
ſare debeat, vbi volũtas teſtatoris refragatur.

Animaduertendum eſt enim, quod cõmu-
579 nis ſchola DD. *in d.text.* ſcribentium, prædi-
cta verba, non referunt ad ius accreſcendi,
ſed ad æqualitatem partium, de qua ibi agit
Iuris conſultus. Perpendamus obſecro d.tex-
tũ, quæritur enim ibi an duo inſtituti in certo
580 fundo, hoc eſt vnus in tertia parte, et alter
in beſſe, detracta fundi mentione ſuccedere
debeat in tota hæreditate æquis portionibus
an verò proportionabiliter ſecundum partes
ad quas in particulari fundo eos expreſsè te-
ſtator vocauerat, et textus reſpõdit, quòd de-
tracta fundi mẽtione ſuccedere debeant in to-
ta hæreditate æqualiter & ſic abſq; diſtinctione
quaſi ſine partibus inſtituti, quod ſtatim limi-
581 tat dicens, niſi voluntas Teſtatoris manife-
ſtiſſimè refragetur.

Vnde exceptio hæc fieri debet ad regulam
præcedentem æqualitatis portionum ſeruan-
dæ inter ita inſtitutos, niſi apertè voluntas te-
582 ſtatoris contradicat, quia tunc nõ ſuccedent
in totũ, ſed pro partibus inæqualibus, hoc eſt
iuxta ratam aſsignatam in inſtitutione parti-
culari, ita huic textui reſpondent *Imol. in d.l.*
1.§.ſi ex fundo.num.59 ff.de hæred.inſtitut. Ro-
man.*in l.vnic.num.32.C. quando non pet. part.*
et ibi etiam latè Gutier.*num.22.* Cancr.*var. re-*
ſol.cap.22. de iur.accreſcendi n.185. vbi ait, hũc
eſſe genuinum huius textus intellectum. *Ar-*
gel. d tract.de acquir. poſſeſſ. quæſt. 17. art.6 n.
139. et latè Caſtill *quotid.lib.3. d.cap.17. n.45.*
46.& 47.

Tempus iam eſt, vt ad noſtram redeamus
cõcluſionem, de qua ſupra à n.338. nempe, Iu-
583 ra nullatenus admittere intendunt, vt quis
pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus de-
cedat, et ſuper hoc non parum mordicè inſi-
ſtunt, ita vt licet videantur id induxiſſe ex ta-
cita

Digitized by Google

584 cita, & coniecturata mente ipſorum teſtato-
rum, tamen quatenus conſtaret de contraria
eorum mente, per prohibitionem iuris accre-
ſcendi inter hæredes inſtitutos ad nihil deſer-
uiret talis prohibitio, quia leges recuſant ſuf-
ferre, vt dixi, hoc abſurdum, vt quis pro parte
teſtatus &c. quæ concluſio videtur etiam ad-
mittenda in terminis noſtris, nempe teſtamēti
ad pias cauſas ordinati, vt inquit *Bald in l. ha-
beat. 1. in 2. lectura num. 147. verſ ex hoc conclu-
do &c* C. *de ſacroſanct. Eccleſ.* vbi ait (ſicuti
etiam tetigi ſupra) quod in inſtitutionibus ad
585 pias cauſas non poteſt teſtator pro parte te-
ſtatus, & pro parte inteſtatus decedere, quia
eſſet ridiculum id dicere. Et inſuper repro-
586 bat DD. contrarium dicentes, tamquam
peſſimè loquentes, & reſpondet *ad text. in l. ſi
miles vnum. ff. de militar. teſtament.*

Vbi fauetur, quod miles poteſt pro parte
teſtatus, vel pro parte inteſtatus decedere, vt
587 ibi latè videri poteſt. Et ſatis fauere vide-
tur *text. in d. l. ius noſtrum*, ibi, *naturaliter pugna
eſt. ff. de reg. iur.* & cum in teſtamentis pijs at-
tendatur ius naturale, & id repugnet iuri na-
turali, vt quis decedat pro parte teſtatus, &
588 pro parte inteſtatus, ergo id quoque in teſta-
mentis pijs venit ſeruandum ſupradictamque
opinionem comprobant plures alij *DD. relati
per Tiraquell de priuileg. pia cauſ. priuileg. 13.
§. Verum Bald. &c.* vbi *Tiraquell.* refert ratio-
nes omnes in hoc particulari adductas *per
Bald.* & deinde in fine non declarat, quam
589 opinionem pro vera teneat more ſolito, ſed
ſolum relinquit cogitandum, quæ ſit verior,
at ipſe referendo hanc negatiuam pro vltima,
eam videtur retinere.

Verùm ſupradictis, & quotquot in contra-
rium poſſent adduci minimè refragantibus,
590 opinionem affirmatiuam, vt quis fauore piç
cauſæ poſſit pro parte teſtatus, & pro parte in-
teſtatus decedere, veriorem prædico, & atte-
ſtor, atque ratio eſt, quia in diſpoſitionibus ad
pias cauſas ordinatis, ceſſat omnis iuris ciuilis
591 ſolemnitas, nec ſanè obſtat, quod ex na-
turali æquitate, quis per omnia teſtatus dece-
dat, ergo &c. Nam ſi abſolutè eſſet verum, vt
innuere videtur *text in d. l. ius noſtrum*, quod
592 naturaliter quis non poteſt decedere pro
parte teſtatus, et pro parte inteſtatus, certè
vlla lege, vlloque more, aut priuilegio, vel ho-
minis diſpoſitione poſſet induci contrarium
eius, quod à natura prohibetur. *l. vbi repugnā-
tia 188. § fin ff. de regul. iur. cum ſimil,*

Et tamen ſcimus, à lege, vel ſtatuto fieri, ſeu
593 determinari poſſe, vt quis poſſit decedere
pro parte teſtatus, & pro parte non, vt ſcribūt
*Bart. in l. cunctos. 1. nu. 38. verſ quia ex poteſtate
legis, quis poteſt decedere pro parte teſtatus &c.*
C. *de ſumm. TRINIT. & Fid Cath &* Bald *in
leg. 1, num. 10* C. *de ſecund. nupt.* Alex. *in l. 1. nu-
mer. 6. verſ in gloſ. 2.* et ibi Iaſ. *nu. 1. C de teſtam.
milit.* Alex. *in l. 2. in princip. num. 6. ff de vulgar.*
Angel *&* Imol *in l. moribus in princip. per illum
text ff eodem de vulgar. & pupill.* Dec. *in d. l. ius
noſtrum. numer. 12.* ibi, *auctoritate ſtatuti poteſt
induci, vt quis pro parte teſtatus &c. ff. de regul.
iur. & in l. nec ex prætorio. num. 7 verſ. à ſtatuto
tamen contrarium poteſt induci &c. ff. eodem.*
Ruin *in conſil 17. num. 18. verſ ſtatutum, ſicut
lex potuit facere, vt quis pro parte teſtatus, & pro
parte inteſtatus decedat &c. lib. 3.* Corn. *in con-
ſil. 85. num. 8. verſ ex diſpoſitione legis, quis poteſt
decedere pro parte teſtatus &c. lib. 3.* Cephal. *in
conſil. 90. num 3 verſ ſtatutum poteſt diſponere,
vt quis decedat partim teſtatus, & pro parte in-
teſtatus &c lib. 1.* Surd. *in conſil. 93. numer. 2.
verſ. benè hoc facere poteſt lex, vel ſtatutum, vt
quis pro parte teſtatus &c. lib. 1.* Andr. Gaill.
*practic obſeruat lib. 2 obſeruat. 124. num. 14. verſ.
ex legis diſpoſitione fieri poteſt, vt partim teſta-
tus &c. & nuper Franciſc.* Redenaſch. *conſil. 1.
num. 175 verſ. nouum non eſt, vt ex diſpoſitione
legis, vel ſtatuti, quis decedat pro parte teſtatus,
& pro parte inteſtatus &c.* Hinc eſt quod in Hiſ-
pania iure Regio *ex leg. 1. titul. 4 lib. 5. recop.*
admittit, vt quis pro parte teſtatus, et pro par-
te inteſtatus decedere poſſit, *& refert Ceuall.
commun contra commun. quæſt. 114. num. 7 verſ.
de iure regio hæredes ab inteſtato ſuccedunt cum
hærede inſtituto &c Caſtill. tom. 3. controuerſ.
iur. cap. 17. num. 150.* vbi ait ſic eſſe de Iure
regio.

Videmus quoque quod miles pro parte te-
594 ſtatus, et pro parte inteſtatus decedere po-
teſt, *vt tetigi ſupra num. 549. d. l. miles. 6. & l.
quærebatur. 20. et l. ſi duobus 38. l. miles ita hære-
dem. 42. ff. de militar teſtament. l. 1. & 2. C. eodem
titul.* & latè declarat *Clar. in §. Teſtamentum
per tot. & Card. Mantic. de coniectur. vltim. vo-
lunt. lib. 6. titul. 1 à num. 21. vſque ad numer. 31.*
& alij allegati per *R. P. Dian in ſuis moral. re-
ſolut. part. 7. tractat. 6. reſolut. 55.* vbi poſt Clar.
ponūtur plures caſus, in quibus iuxta allegatas
leges, vel coniecturas debet miles cenſeri de-
ceſſiſſe partim teſtatus, et partim inteſtatus.

Scimus pariter, quod quando ex qualitate
perſonæ hæredis non poteſt inſolidum inſtitui,
595 poteſt defunctus decedere pro parte teſta-
tus, et pro parte inteſtatus, veluti, quādo filius,
vel alius eſt capax ſucceſſionis paternæ, vel te-
ſtatoris tantum in certa parte, tunc in ea po-
596 teſt inſtitui, et in reliqua parte decedit ab
inteſtato, vt probat *text. in l. 2.* et ibi Scriben-
tes et præſertim Angel *ff. de vulgar. & pupill.*
et caſus habetur *in l. 2. C. de natural. liber.* vbi
597 aſſignatur vnica bonorum paternorum, filio
naturali, exiſtentibus liberis legitimis *l. 1. &
auth. licet C. de natur. libe. & in §. diſcretis Auth.
de trient. et ſemiſſ gloſ. in l. cogi. §. is qui ſolidum
ff. ad Trebell. latè per* Peregrin. *de iure fiſc. titul.
de natural. & ſpur. à num. 12. & adde* Fuſar. *de
fideicomm. quæſt. 125 num. 6. &* Merlin. *de Legi-
tim. lib. 1. titul. 2. quæſt. 4. ſub num. 1.* vbi plura
allegantur.

Et

Digitized by Google

Et in terminis etiam facit text. *in l. 2. §. præ-*
terea. C. de ſecund. nupt. vbi ſecũdo viro, cui mu-
lier, quæ intra annum luctus prioris viri nup-
ſerat, tertiam duntaxat bonorum ſuorũ par-
598 tem vtiliter aſſignatur, de qua materia dicã
alibi fusè, & ſic pater, aut vxor in reliquis bo-
nis poſſunt ab inteſtato decedere. Nam vbi
Lex prohibet alicui relinqui vltra certã ſum-
mam, vltra eam relictum ipſo iure non illi de-
beri, ſed venientibus ab inteſtato, quoniam
lex ex ſua auctoritate poteſt facere, quem de-
cedere pro parte teſtatus, et pro parte inte-
ſtatus *Bart. in l. 1 per illum textum. C. de ſecund.*
nupt. et iſta eſt recepta, et communis opinio,
vt per Alex. *&* Aretin. *in l. ſi is, qui ex bonis ff. de*
vulg. et per Dec. *et* Cagnol. *in l. ius noſtrum. in*
vltim. fallẽt ff. de regul. iur *latè* Ioan. *de* Garron.
in d. l. 1. num. 114 C. de ſecund. nupt. et melius in
conſ. 155. nu. 21. verſ. quoniam lex. lib. 1. Peregr.
conſ. 72. num. 7. verſ ſi totum relinquat non va-
let relictum &c. lib. 1. Bellon, *de Iure accreſcẽd.*
cap. 7. quæſt. 10. nu. 35. 41. & 42. vbi, quod hæ-
reditas hoc caſu pertinet ad venientes ab in-
teſtato, *& ſequitur Franciſc* Redenaſch. *conſ. 5.*
num. 66. verſ tunc non accreſcit hæreditas inſti-
tuto in re certa, ſed pertinet ad venientes ab inte-
ſtato &c. lib. 1.

Item quando ſunt diuerſa patrimonia po-
ſita in diuerſis locis habentibus diuerſa ſtatu-
599 ta, poteſt quis quo ad vnum patrimonium
decedere teſtatus, et quo ad alterum inteſta-
tus, vt poſt *Bart. Angel Corn. Alex. Ruin. Gozad.*
& alios firmat Menoch. in conſil. 1018. numer. 8.
verſ. quando ſunt diuerſa patrimonia &c. Hære-
ditas enim tamquam quid intellectuale, et in-
diuiduum, quando non poſſit ſcindi, et quan-
do ſecus, *videatur in magiſtrali deciſ. 177. à nu-*
mer. 30. par 5. recent.

Quamobrem, aut affirmandum erit prædi-
ctas concluſiones nullatenus vti iuridicas poſ-
ſe ſubſtineri, quia, vt dixi, ea, quæ ſunt iuris
600 naturalis, pro vt ſupponitur caſus noſter, ex
textu in *d. l. ius noſtrum* non poſſunt tolli, aut
mutari, nec ex diſpoſitione legis, vel ſtatuti,
601 aut hominis, vt *in §. ſed naturalia quidem*
iura. Inſtit. de iur. natural. gent. & ciuil.

Aut omninò eſt dicendum prędictam regu-
602 lam, quod quis pro parte teſtatus, et pro
parte inteſtatus decedere non poteſt, nequa-
603 quam diſcedere à iure naturali, & id verius
puto, nec ſcrupulum mihi iniciunt verba *d. l.*
ius noſtrum, dum aiunt naturaliter inter ſe pu-
604 gnare, vt quis teſtatus, & inteſtatus decedat,
nam credo prædictum textum reſpexiſſe ad
605 communem naturam contrariorum, quæ in
vno, eodemq; ſubiecto ſeſe non admittunt, ac
probabiliter credi poteſt Ius Ciuile voluiſſe
606 demonſtrare in hoc quodãmodo imitari na-
turam, quod ſaltem in paganis comprobauerit
teſtatum, & inteſtatum poſſe decedere nemi-
607 nem, non quin hoc ius veriùs ciuile ſit, quã
naturale, et vide alias declarationes ſuper hoc
puncto penes *Gomeſ. variar. reſolut. tom. 1. cap.*
10. num. 11. verſ. loquitur tãtum limitatiuè &c.
& nuper id optime explicat *Petr. Gudel. in*
ſyntag. Regul. iur. cap. 10. num. 34. et ſeq. Conſtat
608 ergo, quod decedere pro parte teſtatum, &
pro parte inteſtatum non repugnat iuri natu-
rali, ſed benè iuri Cæſareo.

Quia certè ſi repugnaret non poſſent addu-
ci tot limitationes, vnde dicendum eſt id fuiſ-
609 ſe inductum de iure ciuili, & ita in proprijs
terminis, quod quis fauore piæ cauſæ, poſſit
decedere pro parte teſtatus, & pro parte inte-
ſtatus, *ſcribunt Bart. in repetit l. habeat 1. nu. 70.*
verſ. Eccleſia, quæ inſtituta eſt ex tertia parte &c.
C. de ſacroſanct. Eccleſ. Iaſ. *in l. hac cõſultiſſima.*
§. ex imperfecto. num. 10. verſ. & tenendo. C. de
teſtam. Dec. *in d. l. ius noſtrum nu. 8. verſ. & iſta*
limitatio de militibus extenditur etiam ad pias
cauſas &c. ff. de regul. iur. Alex. *in conſil. 105.*
num. 23. ibi, *in teſtamento ad pias cauſas dece-*
dit quis pro parte teſtatus, et pro parte inteſta-
tus &c. lib. 4. & ibi Addentes *in verb. Teſta-*
mentum dant concordantes, alios etiam con-
gerit *Tiraquell. de priuileg piæ cauſ. d. priuileg. 13.*
§. 1. et latius deinde *per Bellon. de iure accre-*
ſcendi cap. 5. quæſt. 41. numer. 40. verſic de teſta-
mẽto ad pias cauſas &c. et reijcit Bald. et alios
contrarium ſentientes. Nam quod teſtamen-
610 tum ſit indiuiduum eſt ſolemnitas iuris Ci-
uilis, igitur non attenditur in pia cauſa, *vt in*
puncto ratiocinatur Barbat. conſil. 42. num. 23.
lib. 4 cum ibi allegatis.

ARGVMENTVM.

Quomodo ſit procedendum, et aſſignanda bo-
na, quando in diſpoſitionibus pijs, teſtator
decedit pro parte teſtatus, et pro parte inte-
ſtatus, vide plures diſtinctiones à *num. 624.*

Teſtamentum pium ſicuti per duos teſtes pro-
bari poteſt, an eius reuocatio poſſit quoque
doceri per eandem probationem, quæſtio eſt
ſatis ambigua, ſed affirmatiua opinio præua-
let, et multa notabilia circa hoc adducuntur.

Nam, ſicuti Eccleſia vult vti iure naturali circa
confectionem teſtamenti, vel legati pij, ita nõ
debet dedignari eodem iure vti circa eorum-
dem reuocationem, Cum ſemper clamitet illa
regula ſine cuiuſque indignationis, iuſta, Quod
quiſque iuris in alium ſtatuit, eodem iure ipſe
quoque vtatur, quæ regula procedit etiam in
Eccleſia.

Et reijciuntur DD. qui ſentiunt in reuocatione
teſtamenti pij ſit ſeruandum ius commune,
cum ratio aſſignata in cap. relatum. el 1. de
teſtament. ſit communis tàm ad confectionẽ,
quàm ad deſtructionem teſtamentorũ ad pias
cauſas conditorum.

§. SVM-

SVMMARIVM.

611 *Pia cauſa, ſi ſit hæres inſtituta, & conſtat teſtatorem voluiſſe aliqua legata relinquere, ſed non potuit.*

612 *Quid in his terminis ſit reſpondendum, & vide plures diſtinctiones, vſque ad num. 627. & num. 629. 630. & 632.*

628 *Diſponendi animus ſolus, ſat non eſt, vt dicatur diſpoſitum.*

631 *Ius naturale, quale in diſpoſitionibus pijs attenditur, ſpernit iuris ſolemnitates, quando conſtat, de nuda veritate etiam ex coniecturis habita, & num. 632.*

633 *Pia cauſa, non eſt æquum, vt habeat totam hæreditatem contra mentem teſtantis.*

634 *Veluti ſi ipſe intendebat, poſt inſtitutam hæredem ipſam piam cauſam, aliquid relinquere alicui, ſed non valuit, quia fato ceſſit, & id cõſtet ex coniecturis.*

635 *Pia cauſa dum intendit vti iure naturali in acquiſitione hæreditatis, eodem etiam debet vti, circa accidentia talis acquiſitionis.*

636 *Eccleſia æquum eſt, quod ſtatutum, quod nõ recipit contra ſe ſuper obſeruantia alicuius actus, non debeat recipere poſtea pro ſe. & numer. 689. & 690.*

637 *Regula, quod quiſque iuris in alium ſtatuit, ipſe quoque eo vtatur, ſecundum Ariſtotelem eſt lex Radamontis, quæ maximam continet æquitatem.*

638 *In Eccleſia etiam procedit, regula illa ſine cuiuſque indignatione iuſta, quod quiſque iuris in alium ſtatuit &c.*

639 *Eccleſia petendo hæreditatem, vel legatum pium ſibi factum, fundando ſe in iure diuino, quo diſponitur, vt credatur duobus teſtibus, Debet etiam illud contra ſe admittere propter rationem de qua ſupra. numer. 637 668. & 669.*

640 *Teſtamentum ſicuti de Iure Diuino probari poteſt duobus teſtibus, eodem modo etiam probari poteſt illius reuocatio.*

641 *Et ſic Eccleſia, vel locus pius id admittere debet, cum ratio aſſignata in cap. relatum el 1. de teſtament. eſt communis ad confectionem, & deſtructionem teſtamenti.*

642 *Solemnitas ea, quæ requiritur in faciendo eadẽ ſat eſt in diſſoluendo.*

643 *Legati pij ademptio valet de Iure Canonico, ſi ea probetur per duos teſtes. & nu. 644.*

645 *Teſtator ſi reuocet inſtitutionem factam de pia cauſa, & non faciat alium hæredem, hæc reuocatio valet de iure Diuino.*

Teſtamẽtum an dicatur reuocatum dum illud ſimpliciter reuocat, & non ait, quod vult mori ab inteſtato.

DEVS curat tantum de intentione.

646 *Teſtamenta, vel legata pia, cum ad eorum fauorem de Iure Canonico fuerit introductum, vt probarentur duobus teſtibus,*

647 *Si etiam illorum reuocatio eiſdem teſtibus poſſit probari, in pia cauſa præiudicium redundaret.*

in Fauorem alicuius, id quod eſt introductum, non debet contra eum retorqueri.

648 *Ius Canonicum diſpoſuit, quod duo teſtes ſufficerent tantum in teſtamentis pijs, ſed circa reuocationem nihil diſpoſuit, & ſic ſtandum iuri communi circa hoc. contra à num. 651.*

649 *Teſtamentum inter liberos, valet conditum coram duobus teſtibus, & tamen ſeptem requiruntur ad eiuſdem reuocationem, & numer. 673.*

650 *Regula, Nihil tàm naturale &c. non procedit vbi agitur de correctione iuris communis, quæ eſt euitanda. contra num. 678.*

652 *Cap. relatum el 1. de teſtam. in quo fundatur, & corrigat ius ciuile.*

653 *in Correctorijs etiam licita eſt extenſio de caſu ad caſum, ex identitate rationis in lege correctoria expreſſa & num. 654.*

655 *Ratio in lege expreſſa, habetur pro lege, licet aliàs ſecus.*

656 *ex Ratione in lege expreſſa, licita eſt extenſio ad caſum omiſſum, vbi eadem ratio concurrit, & num. 657.*

658 *Et tunc non dicitur extenſio, ſed comprehenſio. & amplia num. 666.*

659 *Ratio, quando eſt generaliter dicta admittitur etiam extenſio in odioſis, & exorbitantibus.*

661 *Genus, ſicuti comprehendit ſpecies, ita generalis ratio includit diuerſas ſpecies caſuum emergentium.*

662 *Ratio generalis tanquam genus, omnes caſus, tamquam ſpecies complectitur.*

663 *Quod procedit etiamſi lex, vel ſtatutum loqueretur reſtrictiuè, vel eſſet etiam pœnale. numer. 664. & 665.*

670 *Teſtamentum pium, quod poſſit probari duobus teſtibus, & illius reuocatio non poſſit doceri pariter duobus teſtibus, non valet aſſignari bona diuerſitatis ratio.*

671 *Diſpoſitum de vno, intelligitur idem diſpoſitũ de eodem contrario, quando militat eadem ratio, ſpreto an actus contrarius ſit odioſus.*

672 *Actus eo modo, quo naſcitur, eodem modo poteſt diſſolui.*

Contrariorum nõ ſolum eadem eſt diſciplina, ſed etiam potentia.

675 *Teſtamentum conditum inter liberos, ſicuti coram duobus teſtibus fieri poteſt, ita, & reuocari poteſt. ſed aliud ſtatutum fuit per Imperat. in auth. hoc inter liberos. C. de teſtamentis. 676.*

677 *Legatum, ſi ex ſtatuti forma poteſt probari per duos teſtes, eodem modo poteſt reuocari.*

679 *Teſtamentum conditum cum omnibus ſolemnitatibus, reuocatur per teſtamentum pium cum duobus teſtibus conditum.*

680 *Pia cauſa, ſi reuocat teſtamentum ſolemne, & hoc cum duobus teſtibus, quare id quoque*

663 Quod

non debet ſeruare in caſu proprio. & nu. 681.

682 *Teſtamentum ſolemne ad pias cauſas, reuocatur pariter per ſecundum ad pias cauſas, quãtumuis ſit conditum coram duobus teſtibus.*

683 *Solemnitas maior in teſtamentis non inducit maiorem perfectionem, vbicumque vtrumque eſt perfectum.*

684 *Solemnitas ſuperflua, & non neceſſaria non attenditur.*

685 *Teſtamentum pium, quod non poſſit reuocari, coram duobus teſtibus, multi DD. tenent, ſed incaſiè. num. 686.*

687 *Cum contraria opinio ſit verior, & communior.*

691 *Bald. numquam ſubtraxit conſcientiam ſuã ab operibus pietatis propter bonum animatũ, ſed tamen à rationibus legum, propterea ait, ſe non poſſe recedere.*

CAPVT XI.

FIrmato iam in præcedenti cap. legatum relictum ad pias cauſas in teſtamẽto imperfecto ratione concluſiuæ volũtatis, vt illud
611 debeatur quãuis aliquis non poſſit pro parte teſtatus, et pro parte inteſtatus decedere, nũc et procedamus diſcutere maiorem difficultatem, nempe ſi pia cauſa ſit hæres instituta, et conſtet teſtatorem voluiſſe aliqua legata re-
612 linquere, ſed fato, aut phræneſi præuentus non potuit ſuam voluntatem perficere diſponendo, an tota hæreditas debeatur tunc piæ cauſæ, et breuiter ſic diſtinguere intendo.

Aut enim tantum in genere apparet, quod
613 teſtator volebat alia diſponere, et aliquod, vel aliqua legata facere, et tunc ob omnimodam incertitudinem, vel quibus vellet relin-
614 quere, et tunc cauſa pia inſtituta hæres ex mente ipſius teſtatoris capiet totam hæreditatem, et ratio eſt, quia eo ipſo, quod teſtator
615 inſtituit hæredem piã cauſam, voluit, quod ad eam pertinerent omnia bona, et per conſequens etiam omnia legata, quę vel obliuione,
616 vel impotentia non poſſent executioni demandari in ſe ipſis, neque in æquipollenti, ac
617 proinde ex vi inſtitutionis factæ, et ex caſu impotentiæ ſubſecutæ, ius habet legitimum cauſa pia ad omnia illa bona hæreditaria prætendenda.

Aut verò certum eſſet teſtatorem aliquid voluiſſe relinquere alicui ex ſuis nepotibus,
618 vel conſanguineis, aut ſuis famulis, et non potuiſſet explicare determinatè perſonam morte preuentus, puta dixiſſet, Lego centum nepoti meo, vel famulo meo, et dum voluit exprimere nomen nepotis, vel famuli morte
619 præuentus non potuit, et tunc videtur tale legatum eſſe ſoluendum à cauſa pia hæreda instituta, et ratio eſt, quia iam conſtat certò de voluntate præſenti iam explicata leganda alicui ex nepotibus, vel famulis, ſed quia cum non potuerit nominare certum nepotem, vel
620 famulum, incertum eſſet cui ex nepotibus, vel famulis deberet dari, foret tale legatum diuidendum inter nepotes, vel famulos, vide quæ congerit *Ludouic. Molin. de Iuſtit. tom. 1. tractat. 2. diſputat. 197. per tot.*

Aut verò ex antecedẽtibus, & veriſimilibus
621 coniecturis apparuiſſet, quod poſt inſtitutionem piæ cauſæ volebat relinquere certæ perſonæ, vel certis perſonis, & morte præuentus
622 non potuit legatum explicare, neque perfectè quoad quantitatem, dicendo, Lego centũ, vel imperfectius dicendo, Lego, & etiam in hoc caſu in foro conſcientiæ, vt ſupra reſpondendum non procul à veritate puto. Vnde in his
623 terminis recurrendum eſt ad prudentem, integrumq; virum, qui ferre debeat iudicium ex æquo, & bono, ſpectatis, ac liberatis circum-
624 ſtantijs concurrentibus in ſingulis caſibus, puta ſi attentè omnia rimatis, ac perpenſis veriſimilius appareat, teſtatorem aliquibus perſonis aliqua legaturum fuiſſe puta vxori, nepotibus, vel famulis, tunc enim eis aliquid eſt aſſignandum, cum clamitet illa ratio, vt tali
625 caſu verè animus teſtatoris non fuerit, vt Eccleſia, ſeu alia pia cauſa totam hereditatem non haberet, idque ſatis ex coniecturis de quibus ſupra, patenter dicitur conſtare.

Nec id oritur ex iuris Ciuilis diſpoſitione,
626 ſed ex ipſo iure naturæ exigente teſtatoris plenum conſenſum, qui per illa verba in talibus circumſtantijs prolata non ſufficienter ſignificatus videtur, cum potius ſignificarent
627 animum dandi hæreditatem cum oneribus apponendis, *& ſuper hoc videatur* Bonacin. *de contract. lib. diſputat. 3. quæſt. 1. part. 3. numer. 21. &* Trullench. *in Decalog. lib. 7. cap. 13. dub. 4. numer. 3. & Eminentiſſ. Card. Ioannes* Lugo *de iuſtit. tom. 2. diſputat. 22. à num. 277. & declarat Io. Angel.* Boſſ. *in ſuis varijs moral. part. 3. tit. 12. §. 1. à num. 60.*

Nec ſupra relatis reſiſtit, id quod iam ſupra firmaui *cap. 7. à numer. 114* quod animus ſolus
628 diſponendi ad valorem diſpoſitionis ſat minimè ſit cum alijs, vt ibi, *& adde deciſ. in cauſa Romana Reſciſſionis Concordiæ 21. Iunij 1652. coram R. P. D.* Bichio. *§. Et hoc. verſ. multa non perducuntur ad effectum &c. cum multis ibi allegatis,* quia reſpondetur, in caſu noſtro non adeſſe ſolum animum, ſed rem ipſam. Nam teſtator poſt inſtitutam hæredem piam cauſã,
629 deinde cœpit actu legare, & erat in procinctu effectualiter faciendi aliquod legatum tali perſonæ, vel talibus perſonis, de qua, vel de quibus veriſimiles coniecturæ apparebant,
630 quamuis impedimento ſuperueniente non potuit ſuam voluntatem explicare, & quatenus quis huic rationi ſtare recuſet, conſideret quoque prædictam concluſionem procedere ſecundum ius ciuile, iuxta quod omninò concluſiua diſpoſitio ad validitatem actuum requiritur, non autem ſecundum ius naturale,

631 quale tantum ſeruandum venit in diſpoſi-
tionibus pijs, nam iuxta d. ius naturale non eſt
de apicibus iuris diſputandum, ſed attenditur
nuda veritas, etiam ex coniecturis, et veriſi-
632 militudinibus habita, et ſic quid teſtator sẽ-
ſit, vel probabiliter conijci poteſt voluiſſe di-
ſponere, niſi fuiſſet impeditus, vt eſt caſus no-
633 ſter, aliàs enim pia cauſa haberet totam hæ-
reditatem contra mentem ipſius teſtatoris, et
id nulla æquitas certè permittit.
634 Ergo dum pia cauſa vult vti iure diuino,
ſeu naturali in acquiſitione hæreditatis, eodẽ
635 pariter vti debet circa accidentia talis ac-
quiſitionis, hinc eſt, quod Clericus volens vti
Laicorum ſtatutis, cogitur illis vti cum om-
nibus, vt tradit Bald. in l. venditiones num. 9. C.
de contrahend. empt. & in l. omni nouatione. ſub
num. 9 C. de ſacroſanct. Eccleſ. cum alijs copio-
sè relatis per Cranett conſil. 902. num 9. verſ.
clerico vulgo dici ſolet Laicorum ſtatutis non ali-
ter cum vti, niſi ſi conditiones &c. & latiùs per
Honded. in conſil. 78. à n. 111. verſ. clericus vtens
ſtatuto contra Laicum &c. lib. 2. & adde Polite.
illuſtr. quæſt. cap. 1. circa fin. verſ. Clericus non
poteſt vti ſtatuto Laicorũ, niſi cum omnibus qua-
litatibus ſuis &c. et dixit Rota in cauſa Roma-
na, ſeu Ianuen Locorũ Montiũ 20. Iunij 1648.
coram R.P.D. Cerro. §. Minuſque verſ. Clericus
volens vti huiuſmodi ſtatutis, cogitur illis vti
cum omnibus ſuis qualitatibus &c. declara ta-
men, vt doctè habetur in d. deciſ. in §. Quia
præter.
In terminis verò noſtris faciũt tradita per
Anchar. in conſil. 309 num. 3. vbi ait, eſſe æquũ,
vt ſtatutum, quod Eccleſia non recipit contra
ſe ſuper obſeruantia alicuius actus, nõ debeat
636 recipere pro ſe cap. cum omnes de conſtitut. &
l. 1. C. quod quiſque iur. Quod enim æquum
contra alium quis ducit, id recipere, et contra
ſe debet l. cum ea ibique gloſ ff. de pact. l. ſi duo.
§. ſi quis, & §. ſequent. ff. de iur. l. ſi fundum
qui ff. mandat. Nec petendum à quopiam id
non eſt, cuius contrariũ ipſe tractat. l. ſi & rem
& pretiũ ff. de petit. hæred. l. de fidei commiſſo. C.
de tranſact. l. ſi pater puella. C. de tranſact. l. ſi ea
lege, C. de vſur. l. latas, C. de reſcind. vendit. l. pe-
nult. C. de ſolut. cap. 1. & cap. qualiter. de pact.
Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gloſ. 13. nu. 6.
Vbi ait, regulam illam quod quiſque iuris
637 in alium ſtatuit, ipſo iure vtatur ſecundum
Ariſtotelem eſſe legem Radamontis, quæ ma-
ximam continet æquitatem, et ſine cuiuſque
indignatione iuſta, quod enim prædicta re-
638 gula procedat etiam in Eccleſia eſt text. in
d. cap. cum omnes, ibi quod quiſque iuris in alios
ſtatuit &c. & benè diſcurrit Granett. in conſil.
802. à num. 13. verſ. quod cum ita ſit, quod ſibi
præſtari Eccleſia vult, hoc idem ab ea alijs recu-
ſari non conuenit &c. Natt. in conſil. 442. à n. 5.
vbi firmat, quod ſi Eccleſia, ſeu alius locus
pius, petendo legatum pium ſibi factum, fun-
639 det ſe in iure diuino, quo diſponitur duobus
teſtibus credi, debet etiam illud contra ſe ad-
mittere, propter rationem de qua ſupra, nem-
pè, quia quod quiſque iuris in alium ſtatuit
&c late ad rem Sperell. deciſ. 11. num. 1. verſ. eſt
iniquum videatur, vt quis eo iure vtatur quo cõ-
tra ſe alios vti non permittit &c. lib. 1. & Genu.
in pract. Eccleſiaſt. quæſt. 645. ſub num. 5. verſ.
Inſuper videtur æquitas id ſuadere, quæ ſeruan-
da eſt ab Eccleſiaſticis &c.
640 Vnde ſicuti de iure diuino teſtamentum
probari poteſt duobus teſtibus, eodem modo
etiam poteſt probari illius reuocatio, nam ra-
tio aſſignata in cap. relatum. el. 1. de teſtament.
in quo teſtamenta pia eximuntur à vinculis
iuris ciuilis, eſt communis ad confectionem, &
deſtructionem text. Solemnitas enim ea, quæ
641 requiritur in faciendo actum, eadem ſat eſt
in diſſoluendo. l. nihil tam naturale. ff. de reg.
iur. & in puncto diſſolutionis teſtamenti, vel
legati pij. ſic exactè ſcribunt Cardin. in d. cap.
relatum, quem ſequitur Imol. & Alex. in
rubric de acquirend. poſſ. & in l. inter ſtipulan-
tem §. ſacram. col. 1 ff. de verb. obligat. Idẽ Alex.
in conſil. 209. ſtatutis accurratè perſpectis, n. 17.
verſ. ſicuti valet legatum pium factum coram
duobus teſtibus ita ademptio eiuſdem poteſt fieri
coram duobus teſtibus lib. 2. & allegatur Card. in
d. cap. relatum, ita quoque conſultus reſpondit
Bald. in conſil. 28 ſuper eo. per tot. lib. 3. & in fine
atteſtatur, apud eum nullum dubium adeſſe,
quod de iure Canonico legati pij ademptio
642 valeat, ſi per duos teſtes ea probetur, quia
ſicuti eodem modo poteſt probari, quod fue-
rit relictum per text. in d. cap. relatum, ita quo-
643 que doceri poterit, quod fuerit ademptum,
& benè patet ex notatis per Bald. in l. 1. nu. 153.
verſ. item incidenter &c. C. de ſacroſanct. Eccl.
vbi dicit, ſi teſtator reuocet inſtitutionem fa-
644 ctam ad fauorem piæ cauſæ, non facit tamẽ
alium hæredem, hæc reuocatio valet de iure
diuino, quia DEVS tantum curat de intẽ-
tione, vt latè dixi ſupra cap. 3. à n. 32. licet ſecus
645 ſit de iure ciuili. l. ſi ita § regula ff. de liber. &
poſt hunc cum ſecundum magis receptã opi-
nionem reuocatio ſimplex teſtamenti, quan-
tumuis coram ſeptem teſtibus facta, non te-
net niſi etiam reuocans addat, quod volebat
decedere ab inteſtato, ex doctrina Bart. in l. ſi
iure 18. n. 3 ff. de legat. 3. quam vti receptiorẽ
amplexa eſt Rota coram ſa. me Gregor. XV.
deciſ. 446. n. 1. verſ. quæ teſtatus fuit caſſando te-
ſtamentum dicat velle ab inteſtato decedere &c.
de quo ſubtili articulo alibi fusè diſſeram, ne
hic à propoſita materia pia diſcedam. Vnde
Bald. tenet, quod in ademptionem facta piæ
cauſæ ſeruetur ius diuinum, et naturale, quòd
ſaltem prædictam expreſſionem non requirit.
Difficultatem tamen non ingerit, quamuis
Andreas Sicul. in d. cap. relatum, n. 13. ex dia-
metro contrarium firmiter defendat, & præ-
ſertim ea ductus ratione, quia cum introdu-
646 ctum ſit de iure Canonico, quod teſtamen-
ta,

Digitized by Google

ta, vel legata pia fieri poſsint coram duobus
teſtibus, vt habetur *in d. cap. relatum*, retor-
queretur contra Eccleſiam, quod eius fauore
647 fuit introductum, contra *Leg. quod fauore C.
de legib. cum ſimil.*

Inſuper prouiſum tantùm eſt, quod duo
teſtes ſolùm ſufficiant ad diſponendum, & re-
linquendum ad pias cauſas, ergo in reuocan-
648 do, et adimendo, ſtandum erit diſpoſitioni
Iuris communis, cum de hoc nihil dictum ſit.
*l. ſi extraneus ff. de condit. ob cauſ. l. ſi ſeruus. §.
non dixi. ff. de acquir. hæred.* vlterius id confir-
649 matur ſimili illo, quia teſtamentum inter li-
beros valet conditum coram duobus teſtibus.
l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto. C. de teſtam.
& tamen ad eius reuocationem ſeptem requi-
runtur teſtes, *authent. hoc inter liberos. C. eodem
tit.* Et ad regulam *nihil tam naturale &c.* reſ-
pondet *And. Sicul.* eam non procedere vbi agi-
650 tur de correctione iuris communis, quæ eſt
euitanda. *l. ſi vero, §. de viro. ff. ſolut. matrimon.
cum ſimil.*

Verumtamen rationes iſtas non reperio ſic
651 validas, vt tantam habeant vim ad proſter-
nendas vires contrariæ, & iam ſupra firmatæ
conclusionis, & ſic nullatenus diſcedendum
puto ab opinione *Card. in d. cap. relatum*; nam
conſiderare debemus, quod *text. in d. cap. rela-
tum.* diſponens, poſſe teſtari, aut legari ad pias
652 cauſas coram duobus teſtibus (intellige ta-
men ſemper ad effectum probationis) fundat
ſe in ratione Iuris diuini, ſecundùm quod in
ore duorum, vel trium ſtat omne verbum, vn-
de licet corrigatur in hoc ius ciuile quoad Ec-
653 cleſiam, vel cauſam piam, tamen in corre-
ctorijs licita eſt extenſio de caſu ad caſum ex
identitate rationis, vbi ſcripta eſt ratio in lege
gloſ. in clem. 1 in verb. eligatur de elect. & latè
per Tiraquell. in tractat. ceſſant. cauſ. num. 158.
654 vbi ait, quod in exorbitantibus, & corre-
ctorijs extenditur diſpoſitio ex ratione expreſ-
ſa in lege, licet aliàs ſecus, & ad hoc DD. ad
nauſeam vſq; adducit, & adde *Menoch. illuſtr.
quæſt. cap. 37. nu. 4. & cap. 57. nu. 14. & cap. 76.*
655 *num. 1. & cap 87. num. 27.* vbi firmat, quod
ratio in lege expreſſa habetur pro lege. *Ioann.
Gutier. canonic. quæſt. lib. 1. cap. 10. nu. 3.* vbi ait,
Quod ex ratione expreſſa in lege, vel alia
quacumque conſtitutione, licita eſt exten-
656 ſio ad caſum omiſſum, vbi eadem ratio con-
currit, ac militat, etiam in correctorijs. *Petr.
Barboſ. in l. ſi conſtante. in princip. num. 102. ff. ſo-
657 lut. matrim.* vbi inquit, ſi in lege correctoria
ratio ſit expreſſa admittitur extenſio ad om-
nes caſus, quibus ea ratio adaptari poteſt,
658 quaſi tunc præcipuè nō dicatur extenſio, ſed
comprahenſio magis, & latè per *Ioann. Valer.
de different. inter vtrumque forum verb. Lex. dif-
ferent. 5.* & dixit *Rota coram R. P. D.* Dunozetto
Decano deciſ. 194. num. 26. part. 7. recent. vbi aſ-
ſeritur, quando ratio eſt generalior dicto, ex-
659 tenſio etiam admittitur in odioſis, & exor-
bitātibus, cum alijs à me allegatis in annotat.
*ad deciſ. 27. num. 41. verſ. eadem lex non exten-
ſiuè, ſed comprehenſiuè & c. part. 3. recent.*

Sicut enim genus comprehendit ſpecies, ita
660 generalis, & expreſſa ratio includit diuerſas
ſpecies caſuum emergentium, & ſic poſſumus
aſſerere, quod ratio generalis tamquam genus
661 omnes caſus, tamquam ſpecies cōplectitur,
vt bene deducit Giurb. *de ſucceſſ. feud. §. 2. gloſ. 2.
num. 21. & gloſ. 11. ſub num. 14.* Reg. Ramond.
conſil. 12. inter conſil. Sicul. à num. 25. vbi inquit,
quod quotieſcumque ratio eſt expreſſa in Le-
662 ge, vel Statuto, non ſolum comprahendit
cauſam expreſſam, ſeu caſum expreſſum, verū
etiam alios caſus, qui comprahenduntur ſub
illa ratione.

Quod amplia etiam ſi Lex, vel Statutum
663 nedum, vt dixi, eſſet correctorium, ſed etiam
ſi reſtrictiuè loqueretur. *Caſtill. deciſ. 157. nu-
mer. 32. & 33. Burſati. conſ. 76. num. 15. Honded.
conſil. 4. nu. 75. & ſeq. lib. 1.* vbi ait in Iure eſſe
regulam infallibilē, vt in vim rationis expreſſæ
664 ſtatuti verba, etiam in materia correctoria,
& ſtrictiſſimè intelligenda, largè, & impropriè
ſint interpretanda ad ampliationem ſtatuti.
Idem Honded. *in conſil. 34. num. 14. lib. eodem*
665 vbi etiam plura allegātur. Et iterū id amplia
quoque ſi Lex, vel Statutum eſſet pœnale. *Bo-
badigl. in politic. lib. 2 cap. 14. ſub numer. 18. gloſ.
in cap. ſi poſtquam. & ib.* Io. And. *de electior &
elect. poteſtat. in 6.* Menoch. *de præſumpt. lib. 5.
præſumpt. vltim. nu. 27.* Riminald *Iun. conſ. 657.
à num. 30. verſ. etiamſi materia eſſet pœnalis &c.
lib. 6.* Giurb *d. §. 2. gloſ. 2. num. 21. & ſeq.* Curt.
Iun. *conſil. 334. num. 9. & ſub nu. 30. & 31. lib. 3.*
Gerrad. Mazzol. *conſil. 108. nu. 68.* Marcabrun.
conſil. 98. nu. 176. & de magis communi teſta-
tur Port. *conſil 184. num. 21.* Torniell. *conſ. 24.
num. 18 & 20.* & Paul. de Mont. Pic. *conſil. 95.
numer 17.*

Qui omnes concludunt, ſi Lex, vel ſtatutum
ſit ſpecialis, ſi tamen ratio expreſſa eſt gene-
666 ralis comprahendit alias perſonas, & caſus
non per viam extenſionis, ſed per viam com-
prahenſionis, quod procedit etiamſi caſus illi,
qui in lege comprahendūtur ſub ipſa ratione
generali eſſent aliter per aliam legem deciſi.
*Pontanell de pact. nupt. clauſ 7 gloſ 8. part. 9. à
num. 26. & ſeq.* Firmum ergo ſtat, quod quādo
667 ratio generalis in lege eſt expreſſa, operatur
quod Lex ſpecialis ſit generaliter intelligēda,
dum militat eadem ratio.

In propoſito enim noſtro ratio aſſignata
in text. d. cap relatum, eſt communis, & gene-
ralis ad confectionem, & deſtructionem lega-
668 torum, quia ſecundum ius diuinum, ita de-
bet credi duobus teſtibus deponentibus ſuper
diſſolutione relictorum ad pias cauſas, quam
669 ſuper confectione illorum, ergo diſpoſitio
text. in d. cap. relatum. militabit pariter in diſ-
ſolutione propter identitatē rationis expreſſæ
in d. cap. relatum, nec ratio, diuerſitatis poterit
aſſigna-

670 aſſignari cur potius credendum ſit duobus
teſtibus deponentibus de relictis ad pias cau-
ſas, quàm ſuper reuocatione eorum, quoque à
deponentibus, & competri iuris eſt, quod diſ-
671 poſitum de vno, intelligitur idem diſpoſitũ
de eius contrario eſſe, quando militat eadem
ratio *l. fin. § fin. ibi, contra quoque. ff. de legat. 3. L. et ſi contra. § fin.* & ibi *gloſ. ff. de vulgar. & pupill.* & tradit *Bart. in l. in fundo. num. 1. ff de rei vindic. Bald. in l. unic. § pro ſecundo. 7 oppoſit. C. de cadut. toll.*

Nec attenditur, vt eſt caſus noſter, an ſit
oditioſum contrarium, nec ne, quia præualet illa
672 ratio, quod eodem modo quo actus naſcitur,
eodem debet, & poteſt diſſolui, cum contra-
riorum eadem non ſolum ſit diſciplina, ſed etiã
potentia vt *Bald.* inquit *in l. ab emptione, per illum text. ff. de pact.* Nec pariter obſtat, illud
673 ſimile adductum de teſtamento inter libe-
ros, quale tenet, & valet quantumuis coram
duobus teſtibus ſit factum, & tamen ad eius
reuocationem ſeptem requiruntur teſtes.

Nullo enim negotio poteſt reſponderi tali
674 obiectioni, ſpeculando id potius fauere con-
cluſioni noſtræ, quàm quod obſit, quia niſi
fuiſſet diſpoſitio *text. in d. auth. hoc inter liberos.* teſtamentum factum inter liberos, ſicuti fieri
675 poteſt coram duobus teſtibus, ita etiam
duobus teſtibus poterat reuocari, ſed quia Im-
perator ſpecialiter diſpoſuit in caſu illo, ſequi-
676 tur, quod in contrarium ſit ius commune,
licet ſingulare, vt l. quod vero. ff. de legib. quod
expreſſe etiam determinat *Bald. in l. fin. circa fin. verſ. ex hoc infero. C. de fideicommiſſ.* dicens,
677 quod ſi ex forma ſtatuti legatum poterit
probari per duos teſtes, eodem modo etiam
reuocatio eiuſdem poterit probari *per gloſ. in l. cum proponeretur. ff. de leg. 2.*

Ex quo patet etiam quod regula iuris, nihil
tam naturale &c. procedit etiam in correcto-
678 rijs, cuius contrarium And. Sicul. dicebat, &
in ſpecie circa hoc particulare eum reprobat
Natt. in d. conſil. 442. nu. 7. lib. 1. cum loquatur
contra communem opinionem, & Nattam ſe-
cutus eſt *Franciſc. Viu. in Sylu. commun. opin. cap. 890. incip. Teſtes ſeptem. num. 16. verſ. ſicut valet legatum pium coram duobus teſtibus factũ, ita etiam poteſt adimi coram alijs, dumtaxat duobus teſtibus, &c.* & ſic quoq; ſentiunt alij relati
per *Io. Baptiſt. Thor. in ſingular. piarum cauſ. ſingular. 25. verſ. quemadmodum valet coram duobus teſtibus &c.*

Expendi poteſt etiam alia concluſio, ſcilicet,
quod teſtamentum prius conditum cum om-
679 nibus ſolemnitatibus iuris communis vide-
licet ſeptem teſtium, reuocatur tamen per te-
ſtamentum ad pias cauſas cum duobus tantũ
teſtibus conditum, vt per *text. in l. eius militis. § militia miſſus, ff. de teſtament. milit.* deciduntCaſtren. Alex. *& alij relati per Tiraquell. de priuileg. piæ cauſ. priuileg. 53. in fin. verſ. teſtamentũ prius conditum cum ſolemnitate iuris communis &c.* & videatur *Medic. in opuſc. 4. ſub numer. 60. verſ. decimo tertio.* Si ergo hoc eſt ve-
680 rum, vt pia cauſa poſſit tollere teſtamentum
ſolemne per ſecundum teſtamentũ eius fauore
conditum cum duobus teſtibus, tamen idem
ſeruandum non erit in caſu proprio, ſcilicet
681 dum conſtat eius teſtamentum fuiſſe per te-
ſtatorem reuocatum coram duobus teſtibus,
cum ſemper vociferet maxima illa æquitas ſu-
pra relatæ regulæ. Quod quiſque iuris in aliũ
ſtatuit, eodem ipſe vtatur.

Congruitque pariter alia non longè diſſimi-
lis concluſio, ſcilicet, quod teſtamentum ſo-
682 lemne ad pias cauſas tollatur per ſecundum
minus ſolemne etiam ad pias cauſas, cum ſuf-
ficiat, vt iſtud ſecundum perfectum ſit in ſua
683 ſpecie, & habeat ſubſtantialia requiſita
ad ſui perfectionem, quamuis primum conti-
neat plures ſolemnitates, nam maior ſolemni-
tas non inducit maiorem perfectionem, vbi-
cumque vtrumque eſt perfectum, quo ad ſo-
684 lemnitatem neceſſariò requiſitam, quaſi ſo-
lemnitas ſuperflua, & non neceſſaria non attẽ-
datur, iuxta doctrinam *Bart.* communiter in
propoſito approbatam *in l. heredes palam. 21. § ſi quis poſt num. 3. verſ. ſed dubium eſt. ff. de teſtam.* & pluries ſecuta eſt *Rota*, & præſertim
coram R. P. D. Ghiſlerio in cauſa Firmana Codicillorum 28. Iunij 1643. § Minus releuat. verſ. illius depoſitio non eſt neceſſaria &c.

Et quamuis ſupra relatæ opinioni plures nõ
685 aſſiſtant, & potiſſimum *Ruin. in conſil. 9. n. 16. 18. & 19. lib. 2.* qui alios refert, & ad hoc mul-
ta inculcat, ſed in vanum, cum & ipſemet fa-
686 reatur, contrariam communem ſententiam
ei refragari, quam ſecuta eſt *Alex. Dec. & alij relati per Tiraquell. de priuileg. piæ cauſ. priuileg. 2.* & omnium copioſius id tractat *Gratian. diſcept. forenſ. cap. 605. per tot.* vbi plura ad hoc
cumulat, *& num. 9. & 10.* expulſa contraria
687 opinione hanc affirmat veriorem, et magis
communem, *& numer. 12.* congerit DD. anti-
quos, et modernos, qui huic receptæ ſenten-
tiæ adhæſerunt, et adde *Gaſp. Ant. Theſaur. quæſt. forenſ. lib. 4. quæſt. 35. à num. 6.* cum alijs
nuper allegatis per *Ricc. & Thor. in addit. ad Tiraquell. de priuileg. piæ cauſ. dict. priuileg. 2.* quibus ſubnecto *Franciſc. de Barry de Teſtament. lib. 10. titul. 1. ſub num. 27. verſ. ſed quid ſi vtrumque &c.* vbi poſt *Maſcard. & Valq.* te-
ſtatur de veriori, et communiori ſententia.

Opus eſſet, vt nunc diſcuterem amplam aliã
688 controuerſiam, an in reuocatione teſtamẽ-
ti, vel legati ad fauorem piæ cauſæ conditi, ſit
neceſſaria expreſſa, et ſpecialis reuocatio, qua-
lis quæſtio pendet ab alia, pariter non parum
ventilata, an clauſula derogatoria ſubintelli-
gatur in teſtamentis pijs, ſed quia proximum
concluſionem incidenter deduxi, ideò fortè in
ſeparato capite amplam vtrique aſſignabo ſe-
dem. Atque ſupradicta, vt dixi, incidenter
ſufficiant reſpectu eorum, quæ ſupra retuli,

nempe

nempe quod dum Eccleſia, ſeu alij loci pij vtū-
689 tur iure naturali circa acquiſitionem bonorum eiſdem relictorum, *iuxta text. in d. cap. relatum*, eodem etiam iure vti debent circa modum, et quantitatem prædictorum bonorum,
690 et hoc ex famigerata regula illa ab omni iure exaltata, Quod quiſque iuris in aliū ſtatuit, idem ipſe quoque ſeruet, quæ etiam in Eccleſia ex textu *in d. cap. cum omnes de conſtitut.* dixi procedere.

Et concludam vnà *cum Bald. in conſil. 254. in fin. vol. 1.* vbi ſcribit, ſe DEVM quidem timere, et propterea numquam conſcientiam
691 ſuam ſubtraxiſſe ab operibus pietatis propter bonum animarum, ſed tamen à rationibus legum, ſe non poſſe recedere, quale dictū etiam refert Card. *Mantic. de coniectur. vltim. volunt. lib. 6 titul. 3. num. 38. verſ. vnde etiam Eccleſia, quæ eſt auctrix, & cultrix iuſtitiæ &c.* et faciunt *tradita per me in Annot. ad deciſ. 444. num. 51. verſ. Eccleſia eſt mater Iuſtitiæ, Æquitatis, & Dilectionis &c. part. 4. recent. tom. 2.* Videbimus modo infra an teſtamētum furioſi ad pias cauſas conditum valeat.

ARGVMENTVM.

Teſtamentum cōditum ad pias cauſas ab eo, qui habet caput cerebro vacuum non poteſt ſubſtineri, Et cum materia iſta dementiæ ſi ſatis fertilis, et in iure reperiatur ſæpe ſæpius agitata, ideoque in præſenti cap. plura materiam furoris attingentia deducuntur,

1 Et quamuis ſpecies furoris ſint ferè innumerabiles, imò et genera ipſa ſint infinita cum ipſa excogitata vocabula videantur ſuperare, cum multi reperiantur, qui non ſunt mente capti, non fatui, non ſtulti, non inſani, non dementes, non frenetici, non lunatici, et tamen non magis, quam prædicti mente, et ratione carēt, Vnde iure dixit Sapiens in Eccleſiaſt. cap. 1. ſtultorum infinitus eſt numerus. Stultorum genus ad vnū Ius Ciuile reduxit, ſcilicet ad furioſos, et ſic ſtultos omnes ſub nomine furioſorum nuncupat, qui tamen in octo ſpecies diuiduntur, vnde ſeparatim de eis diſcutitur. Teſtamentum vero ad pias cauſas conditum à furioſo, vt non teneat dicam infra cap. 17.

SVMMARIVM.

1 *Stultorum plena ſunt omnia, eorum ſpecies ſūt infinita.*
2 *Teſtamentum conditum ad pias cauſas ab eo, cui mens ægrotat, an valeat.*
3 *Et opinio abſolutè eſt negatiua.*
4 *Piæ cauſæ fauor non poteſt abſtergere maculā defectus voluntatis, in diſponentibus ad eius fauorem.*
Voluntatis priuatio vbi adeſt, ibi nihil adeſt.
5 *Teſtamentorum ſumma perfectio conſiſtit in voluntate teſtantium.*
6 *Mentis ſanitate, qui non gaudet, alienus eſt à diſcurſu, & iudicio rationis.*
7 *Furioſi voluntas nulla eſt, nec habet velle, nec nolle, & inſtar animalium, furioſus non poſſidet vſum rationis.*
7 *Furioſorum materia eſt ſatis fertilis, & in iure propter varios caſus ſæpè ventilata.*
9 *Stultorum infinitus eſt numerus, ſecundum Salamon.*
10 *Stultorum plena ſunt omnia, ſecundum Oratorem Romanum.*
11 *Furioſus ille propriè dicitur qui furia, ſeu rabie, actus homini non ſanæ menti conuenientia, facit.*
12 *Furioſus ex eo, quis dicitur, quaſi extra mentem, ſe feratur.*
Mentis emota dicuntur, qui furore agitātur.
13 *Furioſi verbum eſt generale ad plures inſanorum ſpecies.*
14 *Stultorum genus ad vnum, Ius ciuile reduxit, conſtituens, ſtultos omnes ſub nomine furioſorum nuncupare. et nu. 15. & 20.*
16 *Inſaniæ gradus plures ſunt, tamen ex Medicorum ſchola, ad tres gradus reducuntur.*
17 *Scilicet vel ad Phraneſim, vel ad Maniam, vel ad Melancholiam, ſeu fatuitatem.*
18 *Phraneſim ſemper eſt cum febri, cum ſit morbus acutus & num. 67.*
Mania ſemper eſt cum rixa, et cum furore.
19 *Melancholia, ſeu fatuitas eſt cum metu, & triſtitia ſine cauſa.*
21 *Furioſorum ſpecies ſecundum Doctores nonnulla referuntur.*
22 *Furioſi aliqui non videntur tales, & tamen ſunt magis ſtulti, quàm illi, qui tales apparent. & num. 23.*
24 *Pictor quidam cum in perexigua tabella pingere deberet decem millia milites armatos, quid fecerit.*
25 *Mente captus ille propriè dicitur, cui mens, & conſilium deficit, licet nullum oſtendat furorem. & num. 29 et 30.*
26 *Mente captus ideo ſic vocatur, quia ei capta ſit mens, vel quia captiua mente teneatur.*
27 *Mente capti diſcurrunt bene, retinent memoriā, & niſi tangatur illa pars melancholia in qua peccant non cognoſcuntur tales,*
28 *Si verò tangatur de facili erumpunt in inſaniam manifeſtam.*
30 *Mente captus eſt cum quieta dementia.*
32 *Fanatici ſunt, qui cum corporis agitatione fana profanantes debacchantur. et nu. 33.*
34 *Fatuus dicitur, qui quidem caret intellectu, licet integrum animi vigorem non habeat,*
35 *Fatuus eſt, qui fatua loquitur.*
Fatuitas quaſi conſiſtit in loquela, & non in operibus,
36 *Stultus à fatuo diſcernitur, quia fatuus cognoſcitur ex verbis, ſtultus ab operibus,*
37 *Stultum eſſe, leuius eſt, quàm eſſe fatuum,*
36 *Fatuus eſt, qui omnino deſipit, ſtultus verò, qui aliquid ſapit.*

Fatui-

Fatuitas aliquando eſt leuis, & aliquando grauis.

39 *Fatuus quandoque quis eſt in totum, & quãdoque in parte.*

Fatuitas aliquando à principio eſt leuis, & poſtea ex tempore augetur.

40 *Stultitia eſt inconſtantia ſanitatis vacans, eſtque nomen generale.*

41 *Stultus dicitur, qui ſtulta facit.*

Inſania ſtulti lenior eſt, quàm ea fatui.

Stultum eſſe minus eſt, quàm inſanum.

42 *Stultus eſt, qui imprudens, incautus, vel ineptus eſt.*

43 *Stultus, & mente captus æquiparantur,*

45 *Stultus dicitur à ſtupore, quia non ſtupenda ſtupet, & ſtupenda non ſtupet.*

46 *Inſania eſt ſpecies furoris, quæ ex diuerſis cauſis poteſt procedere*

Inſani ex bile ſunt feroces, & furioſi.

47 *Inſani ex ſanguine deſipentiam habent cum riſu aſſociatam.*

48 *Inſani ex melancholia, vacantur circa ſepulchra, noctu ambulant, imitantur lupos, & ſimilia agunt.*

49 *Inſani ex pituita plorant, nemine moleſtante, aut verberante.*

50 *Inſani triſtantur ex rebus, quæ nihil ad eos pertinent.*

51 *Inſania eſt mens vacua animi tranquillitate, & conſtantia.*

52 *Inſania dicitur, quaſi inſanitas, hoc eſt non ſanitas.*

53 *Inſanum eſſe, minus eſt, quàm eſſe ſtultum.*

54 *Melancholia, qui afficiuntur inſania rapiuntur.*

55 *Melancholici mortem ſibi inferunt, vel laqueo, vel ferro, aut præcipitijs.*

59 *Inſanus eſt Titius, ergo eſt melancholicus, eſt bona conſequentia, non autem è contra.*

Inſanus qui eſt, melancholicus eſt, quia inſania procedit ex nimia melancholia.

57 *Melancholicus qui eſt non ſemper eſt inſanus, quia vt plurimum ſtudentes, ſunt melancholici ſecundum Ariſtotel.*

Viri præſtantiſſimi melancholia vexantur.

58 *Melancholia eſt ſoror furoris.*

59 *Humor melancholicus qualiter, & ex quibus cauſis poſſit producere inſaniam. num. 60. 61. & 62.*

62 *Amentia, ſeu dementia eſt afflictio animi lumine carens.*

Amens idem eſt, quàm ſine mente.

63 *Demens dicitur, qui habet mentem diminutã, atque mente caret. vide exemplum nu 64.*

65 *Demens præſumitur, qui proprium nomen ignorat.*

67 *Freneſis eſt cum febri, & facit ægrotum deſipere, & aliena loqui.*

Freneſis vera paulatim creſcit, nec ſubito mentis alienationem facit.

69 *Freneſis proprie, qualis dicatur.*

71 *Frenetici alij ſunt hilares, alij triſtes, alij ſacilius continentur, alij conſurgunt, & violenta faciunt.*

72 *Frenetici verba, & actus conuenientes viris prudentibus dicunt, & faciunt, non tamen ſunt tales.*

Lunaticus dicitur, qui in interlunio natus eſt.

73 *Lunatici illi dicuntur, cuius mens propter Lunam, officium ſuum non facit.*

74 *Dominis non expedit habere ſeruos Lunaticos.*

Lunatici ſingulis mẽſibus in eumdem morbum incidunt. Quo tempore nullius vſu ſunt, imo maximi incommodi.

74 *Lunatici tempore Lunæ mille faciunt motiua, proijciunt ſe in terram, virtutem quaſi perdunt &c.*

75 *Lunatici, licet eodem ſpecie ſint, quam epileptici, tamen ab illis differunt frequentia, & grauitate.*

76 *Medici ſatis diſcrepant circa morbum furoris lunaticorum, & maxime circa eius definitionem. & num. 77. & 78.*

78 *Domine miſerere filio meo, quia lunaticus eſt, vt habetur apud Matth. cap. 17.*

79 *Miſerabiles ſunt, qui habent caput cerebro vacuum.*

Furioſi, vti perſonæ miſerabiles, gaudent priuilegio fori, cæteriſque priuilegijs miſerabilium perſonarum.

80 *Pauperes dicuntur furioſi, & ſic illorum priuilegijs fruuntur.*

81 *In Actibus pro mente captis celebrandis cuncta gratis debent procedere.*

82 *Dementia longè maior eſt, quàm paupertas ipſa,*

Sapientia maior eſt, quàm pecunia.

83 *Cerebri carentia maior eſt, quàm pecuniæ.*

Cerebro poteſt acquiri pecunia, at non pecunia cerebrum.

84 *cum Talentis poſſunt acquiri talenta, ſed non è contra.*

85 *Homo melius eſt, qui pecunia indiget, quàm pecunia, quæ indiget homine.*

86 *Stulto nihil proſunt diuitiæ, cum ſapientiam emere non poſſit.*

87 *Stultitia magis deplorabilis eſt, quàm mors.*

CAPVT XII.

STVLTORVM, cum plena ſint omnia, eorumque ſpecies ſint infinitæ, vnde non incongruè putaui de eis aliqua deducere, & deinde diſcutere, an ſi teſtamentum reperia-
2 tur factũ ad pias cauſas ab eo, cui mens ægrotat, vtrum fauor piæ cauſæ aliàs adeo potens, tollere poſſit, vel mederi talem, ac tantam imperfectionem. Et abſolutè reſpondere arbitror,
3 quando tamen conſtat, teſtantem nullatenus fuiſſe ſanæ mentis, dum teſtatus fuit, quantumuis piè, & religiosè, nequaquam fauor piæ cauſæ abſtergere poteſt talem, & quidem ſubſtantialem defectum.

Volun-

Voluntatis enim priuatio vbi adeſt, ibi nihil
5 adeſt omneſque actus eo caſu ſunt indifferen-
tes, teſtamentorum enim omnium perfectio
præcipua, à voluntate teſtantium dependet,
6 at qui mentis ſanitate, & integritate non gau-
dent, alieni ſunt à diſcurſu, & iudicio rationis,
cum eorum nulla ſit voluntas, nec habeat vel-
le nec nolle, nam mens imaginibus addicta,
7 adinſtar animalium, non habent vſum ratio-
nis, prout ex Phyſicorum, & Medicorum ſcho-
la diſſerunt *Cornel.* Celſ. *lib. 3. de re medic. cap. 18. forenſ obſeruat lib. 1. obſeru. 19.* D. Meteur *lib. 1. ſua practic. Medic. cap. 16.* Hipp. 1. *in 6. Epid. vlt. lib. 4. aeut. 63 66. lib 2. apporiſ. 6. lib. 6. aphor. 23. 54. lib. 7. aphor. 40. 1. prognoſt. text. 10 19. 21. 23. lib 2. prognoſt text. 12. in coacis prænot. text ex ſaſio 47 & 233. 282.* Galen. 3. *in 1 Epidem. 1. & 2. in 6 Epid. 43. lib 4 de loc. affect. cap. 2. 1. prognoſt. text 10. 18.* Areteus *lib. 1. cap. 5.* Valleſ. 3. 1. *epid. ag. 1. lib. 5. epid comm. vltim. & 1 in 6.* Epid. *com. vltim. & 7. epid. com 4. 8 11. 12. 83.* Guarinot. *Conſult. 191 Guglielm* Ballon. *lib. 2. conſil. hiſt. 1.* Duret. *in coacis præceſ. lib. 2. cap. 11. text. 12. cap. 24. text 4.* Sennert. *lib. 1. prax. part 2. cap 6. 10. Dom.* Miglioce *tom. 1. part 1. diſputat. med. diſputat. 1 cap. 26. ad finem. & Andreas* Laurētius *in tractat. de Morb Melanchol. cap. 1. & fuſius cap. 7. vbi plura habes. & nuper peregregiè diſcuſſit, & firmat clari nominis* D. Paul. Zacch. *Medic Roman. in ſuis quæſtionib. Medic. legal. lib. 2. cap 2. 3 4. & ſeq.*

Pro pleniori, quippe, ſuprarelatæ concluſio-
nis intellectu, quod teſtamentum furioſi, fatui,
ſtulti &c. non teneat, nec ad pias cauſas, *vt*
8 *diſſeram infra cap 17.* Multa opportunè duxi
præmittere, in hac tam fertili materia, & in
iure ſæpè propter varios caſus ventilata. Vide-
bimus ergo primum quis dicatur furioſus, &
9 quot ſint ſpecies furoris, nam & ferè ſunt in-
numerabiles, cum vt ſapienter ſcriptum reli-
quit Sapientiſſimus Rex Salamon in Eccleſiaſt.
10 *Stultorum infinitus eſt numerus*, & ſecundùm
Tubam Romani Eloquij lib. 4. Quæſt. Tuſcul.
Stultorum plena ſunt omnia, & iuxta DD. in-
fra allegandos, ſpecies eorum penitus non poſ-
ſunt deſcribi, tam magna multitudo eſt, & de-
inde aliqua deducam, à quo ſit probandus fu-
ror, & quomodo, necnon per quæ ſigna furor
probandus veniat, & an ſemel furioſus, ſemper
præſumatur talis, & quid de habentibus dilu-
cida interualla, & an Iura requirant in teſtan-
tibus perſpicacem intellectum, & abſolutum
ingenium, & ſic verum groſſolaui aliique
huiuſmodi ſpeciei poſſint teſtari.

Breuiter igitur aſſero, furiolum eū propriè
11 dici, qui eum furore, furia, ſeu rabie, vt alij
dicunt, actum homini non ſanæ mentis conue-
nientem gerit, *ſecundum Bald. in l. ſed & mili-
tes §. iam autem. ff. de excuſat. tut. & in l furioſi.
C. de nupt. & in l. humanitatem. col. 3. verſ. venio
ad quartum. C. de impuber. & alijs ſubſtit.* Iaſ *in
l. furioſum. numer. 2. C. qui teſtam. facer. poſſ.* latè
Menoch. *de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 45. nu. 11.
& ſeq. & latius* per Maſcard. *de probat. tom. 3.
concluſ. 1045. num. 1.* vbi alij plures referuntur
concordantes. Furioſus ex eo quis dicitur,
12 quaſi mente extra ſe feratur, vnde mentis
emotæ dicuntur, qui furore agitantur.

FVRIOSI verbum eſt quidem generale ad
plures inſanorum ſpecies, de quibus infra di-
13 cam, poteſt referri, Nam cum inſaniæ varia,
& infinita ſint genera, quæ in hac ſpecie exco-
gitata vocabula ſuperare videntur. Vnde me-
14 ritò Ius ciuile, vnū ſtultorum genus ad actus
legitimos incapaciū, vt eſt caſus noſter, nempè
à teſtamenti factione, vel à pœnis delictorum,
15 exemptum conſtituit, quos omnes furioſos
nuncupare ſtatuit, *vt in l. furioſus. ff. de tutel. in
l. 1. ff. de curat. furioſ. in § furioſus. Inſtitut. qui
teſtament. tut. dar. poſſ.*

Et quamuis multi gradus inſaniæ ponantur
à Platone, & Marco Tullio, nihilominus ex
16 Medicorum ſententia omnes reducuntur, vel
ad phrenitidem, vel ad maniam, vel ad melan-
choliam, ſeu ad fatuitatem, *Phreneſim* ſemper
17 eſt cum febri, & eſt morbus acutus, *vt infra*
18 *num. 67. Mania*, vt voluit inter cæteros Aui-
cenn ſemper eſt cum rixa, & furore, *Melan-*
19 *cholia*, ſeu fatuitas iugiter cum metu, et mæ-
ſtitia ſine cauſa, vt ſentit *Galen. in loc. affect.
cap 7. Paul. Aetius. Areteus & omnes alij Medi-
cinæ Scriptores* in proprijs capitibus de Melā-
cholia, ſed nos loquendo ſecundum terminos
legales, iuxta quos, vt dixi, vnum ſtultorum
genus Doctores conſtituunt, et quidem ſub
20 nomine furioſi, et ſic videamus ſecundum
eorumdem furioſorum ſpecies.

Furioſi ergo aliqui dicuntur mentecap-
21 ti, aliqui fatui, aliqui ſtulti, aliqui inſani,
aliqui dementes, aliqui lunatici, aliqui frene-
tici, ſed quid vltra faciam, ad enumerandam
tàm deplorandam catēruam perſonarum, cū
22 tam magna multitudo earum ſit, et ſpecies,
vt diuerſi reperiantur, qui non ſint furioſi, nō
mentecapti, non fatui, non ſtulti, non inſani,
non dementes, non lunatici, non frenetici, et
23 tamen non magis, quàm prædicti mente, et
ratione carent, et facit præclara ſententia Plau-
ti in Bacchid. Act. 1. ſcen. 1.

*Quicumque vbi ſunt, qui fuere, quiq; futur
ſunt, poſthac
Stulti, ſtolidi, fatui, fungi, bardi, buccones
blenni, ego
Longe anteo ſtultitia, & moribus indoctis.*

Quare ego de ſpeciebus ſtultorum locutu-
24 tus, imitabor celebrem illum pictorem, qui cū
in perexigua tabella decē millia armatos mi-
lites pingere deberet, ſolum octo eorum peni-
cillo expreſſit, cœterorum verò galeas confu-
ſim adumbrauit, ideoque ad nos.

MENTECAPTORVM igitur eſt præcipua
ſpecies furoris, et propriè ille dicitur mente-
25 captus, cui mens, et conſilium deficit, licet

nullum oſtendat furorem, et non alia ratione
menteeaptus ſic vocatur, niſi quia ei capta ſit
mens, eique pars animæ rationalis vitiata ſit,
26 niſi dicere velimus mentecaptum ſic ideo di-
ci, quaſi captiua mente laborans. *Iſti* enim
mentecapti diſcurrunt benè, retinent memo-
27 riam, et niſi tangatur illa pars melancoliæ, in
qua peccant difficulter cognoſcuntur.
Si verò illa pars, in qua humor peccat, tan-
28 gatur, de facili erumpunt in inſaniam mani-
feſtam, vt ad longum diſſerunt *Iaſ. in l.furio-
ſum.num.2.* & ibi etiam *Dec.pariter nu.2.& 8.*
C.*qui teſtament.fac.poſſ. cũ alijs relatis per* Maſ-
card.*de probation.concluſ.*1045.*à nu.*1.Menoch.
de præſumpt lib.6 præſumpt.45.à nu.7. Farinac.
in fragment.part.1.in verb. Furor.à num.219.
cum multis alijs allegatis per Rotam *coram*
*bon.mem.Cantuec.deciſ.*107.*nu.*2.*part.2.diuerſ.*
29 Vbi dicitur, quod mentecaptus eſt is, cui
mens, & animi iudicium deficit, et extrinſecus
30 nullum furorem oſtendit, vel qui furorẽ habet
latentem, et deinde fuit dictum *coram bo. me.*
*Coccin. deciſ.*484. *num.*3. vbi etiam habetur,
quod ille dicitur mentecaptus, qui eſt cũ quie-
ta dementia, et adde *Parlador. quotid. differ.*
*different.*86. *nu.*1. vbi ponit differentiam inter
furioſum, mentecaptum, & fanaticum, et ait
31 Furioſum mentis alienationem, factis, dictiſq;
furore ipſo agitatum propalam oſtendere,
Mẽtecaptum verò ſine vlla corporis agitatio-
32 ne mentis pati alienationem. Fanatici autem
ſunt, qui corporis iactatione fana profanantes
debacchantur, *vt oſtendit Quintil. Inſtit lib.9.*
33 *&* 11. in hæc verba, viros, veluti mẽtecaptos,
cum iactatione fanatica vaticinari &c.
FATVITAS eſt altera ſpecies furoris, et fa-
tuum eum eſſe dicimus, qui quidem non ca-
34 ret intellectu, licèt integrum animi vigorem
non habeat, *vt inquit Dec. in l furioſum. nu.8.*
C *qui teſtam.facer.poſſ.* cum alijs ibi allegatis,
videatur etiã textus *in can.legimus diſtinct.*93.
35 vbi dicitur fatuum eſſe, qui fatua loquitur,
quaſi quod fatuitas conſiſtat in loquela, et non
in operibus, *ex allegatis per Pacian.de probat.*
*lib.1.cap.23.num.*11.
36 Vbi probat in hoc cognoſci ſtultum à fatuo,
quia fatuus cognoſcitur ex verbis, Stultus au-
tem ab operibus, *& num.*12. dixit leuius eſſe
37 quem ſtultum eſſe, quàm fatuum, et idem di-
xit *Menoch. de præſumpt. lib.6. d.præſumpt.*45.
*n.*9. vbi propterea ait quod fatuus eſt is, qui
38 omnino deſipit, ſtultus vero, qui aliquid ſapit,
& poſt Dec. Pacian.& Menoch.diſſerit Nouar.
*in prax.de elect.& variat.for. cap.45. numer.*2.
verſ.fatuum eſſe, qui fatua loquitur &c. Veri-
tas tamen eſt, quod fatuitas aliquando leuis
39 eſt, et aliquando grauis, quandoque quis fa-
tuus eſt in totum, quandoque in partem,
et fatuitas à principio quandoque eſt leuis, et
poſtea ex tempore augetur.
STVLTITIA eſt etiam ſpecies furoris, et
40 eam dicitur eſſe, inconſtantiam ſanitate va-
cantem, eſt quidem nomen generale, et om-
nes alias ſpecies furoris complecti valens eſt,
vt inquit *Pacian.de probat.d. cap 43.numer.*10.
*& ſeq.& Claud in addit.ad Bertacz.d.cõſ.*228.
litera B, verſ. inſania vbi etiam ait, ſtultum
41 eſſe, quia ſtulta facit, leuiuſque eſſe inſaniam
ſtulti, quàm fatui, ſicut etiam minus eſt eſſe
ſtultum, quàm inſanum. *Menoch de præſumpt.*
lib.7.d.præſumpt.47.num.8. vbi dixit ſtultum
42 eum eſſe, qui imprudens, incautus, vel inep-
tus eſt.
Et ſtultus poteſt æquiparari mentecapto, et
differt à furioſo, quia furioſus oſtendit extra
ſuum furorem, ſtultus autem ſecus, et æquipa-
43 ratur, vt dixi, mentecapto, quia ambo non
oſtendunt ſigna furoris, licet pars animæ vi-
tiata ſit, minus tamen eſt eſſe ſtultum, quàm
44 furioſum, vel tandem ſecundum *Bart. in tra-
ctat.de teſtib. num.*98. ſtultus dicitur à ſtupo-
45 re, quia ſtupenda non ſtupet, vel non ſtupen-
da ſtupet.
INSANIA eſt quoque altera ſpecies furo-
46 ris, quæ ex diuerſis cauſis poteſt prouenire,
aut enim à bile, aut à Melancholia, aut à pi-
tuita, vel à ſanguine. Inſanientes ex bile ſunt
47 feroces, & furioſi. Ex ſanguine, deſipientiam
habent cum riſu. *Galen.6 Aphor.*53. Ex Melã-
cholia, ſicut eſt Lycanthrogia, vagantur circa
ſepulchra, noctu ambulant, imitantur lupos,
48 & ſimilia agunt. *Altom.cap.6.de medend.morb.*
Quæ verò procedit ex pituita, plorant nemine
49 moleſtante, aut verberante formidant non
formidanda, triſtantur ex rebus nihil ad ſe
50 pertinentibus, & dicunt ea, quæ non conue-
niunt ſapientibus *Hippoc.lib.1.de dyeta.*
Inſania igitur eſt mens vacua animi tran-
quillitate, & cõſtantia, & inſania dicitur, quaſi
51 inſanitas, hoc eſt non ſanitas, Inſania eſt etiã
verbum generale, & poteſt referri ad ſtultos,
& mentecaptos, & vt dixit *Menoch. d.conſ.*82.
*num.*199. minus tamen eſt eſſe inſanum, quàm
52 furioſum, quamuis plus ſit eſſe inſanum, quàm
ſtultum, vt dixit *Pacian.de probation lib.1.c.*43.
*num.*3. videatur etiam *Menoch. de præſumpt.*
d.lib 6.præſumpt.45.à num.2. & Farinac. in
*fragment.criminal.in verb. Furor. num.*124.
Aduertatur quoque, quod qui melancholia
53 afficiuntur, inſania rapiuntur, *ſecundum Ari-
ſtotelem in problem.ſect.*12. cum dixit eos, quo-
54 rum natura atra bile, quæ Melancholia eſt,
abundat, inſania rapi, quare *idem Ariſtotel. in
prim.problemat.ſect.*30. ſcriptum reliquit Me-
55 lancholicos, mortem, vel laqueo, vel ferro ſibi
inferre conſueuiſſe. Verum tamen eſt, quan-
tumuis bona ſit conſequentia. Titius inſanus
eſt, ergo eſt melancholicus. Non tamen ſequi-
56 tur è contra, eſt melancholicus, ergo eſt inſa-
nus, qui enim inſanus eſt, melancholicus eſt, cũ
inſania ab ipſa immodica malincholia cauſe-
tur, non tamen, qui eſt malincholicus ſemper
57 inſanus eſt, quia vt plurimum ſtudentes ſunt
malancholici, *& ſecundum Ariſtotel. eadem
ſect.*30.

ſect. 30. viri præſtantiſſimi melancholia vexantur, & plures ex eis ibi commemorat.

Verum tamen eſt, quod non incongruè dicere poſſumus, melancholiam ſororem eſſe fu-
58 roris. Inſuper animaduertendū eſt ex Medicorum, & Phiſicorum ſchola, quod licet morbi cerebrum percutientes procedant ab humore malancholico peccante, tanquam à fonte, nihilominus conſtituunt diuerſos gradus,
59 quaſi riuulos delirij, cum enim ſint tres principalium animæ virium effectus, ſeu facultates, quarum ſedem in cerebro Philoſophi conſtituunt ſcilicet imaginatio, memoria, & ratioci-
60 natio, fieri poteſt, vt aliqua ex dictis facultatibus in homine reperiatur male affecta, & læſa, aliiſque verò ſanis, & integris manentibus, *vt diſtinguit Galen. lib. 3. de loc. affect. cap* 5. & 6.

Alij enim totalem memoriæ vſum propter
61 aliquem morbum, vel ſenium perdiderunt, videatur *Andreas Laurentius in tract. de Morb. Melanchol. cap.* 1. & *fuſius cap.* 7. vbi multas ex Hiſtoricis cauſaſq; naturales ex Arabum, Græcorum, & Latinorum ſcriptis depromptas cumulat, et ſupradicta latius deducūtur ex Phyſicorum ſchola, *per Rotam in cauſa Romana Donationis* 11. *Ianuarij* 1619. *coram bon. mem. Seleucien. §. Placuit enim reſponſio ex Phyſicorum &c.*

AMENTIA, ſeu, vt alij volunt, dementia eſt altera ſpecies furoris, quę eſt animi afflictio
62 lumine carens, et amens is, qui eſt quaſi ſine mente, et demens quaſi deorſum à mente, niſi dicere velimus, quod demens dicitur is, qui
63 habet mentem diminutam, atque ita mente caret, quamuis non in totum, ſed ex parte mentis errore ducitur. *l. his qui. ff. de tut. & curat. dat. ab his, & ratiocinatur Menoch. d. cōſ.* 82. *num.* 193. *verſ. nec minus. & de præſumpt. lib* 6. *d. præſumpt* 45. *num.* 6. *Pacian. de probat. lib.* 1. *cap.* 43. *numer.* 14. *Farinac in d. verb. Furor numer.* 125. et addo Roderic. Suares *in allegat.* 1. *num.* 4. vbi arguit dementiam in caſu, in quo
64 ipſe reſpondet, ex eo, quia mulier, quæ reſtata fuit, vocabat maritum, et cum veniebat, illum repellebat, dicendo, quod non erat ipſe, ſed
65 alius, qui vocabatur Goncalo Hita, vide reliqua ibi, et adde *Roſa deciſ.* 107. *num.* 9. *part.* 2. *diuerſ.* vbi dicitur, quod demens præſumitur, qui proprium nomen ignorat.

FRENESIS, quæ, et ab aliquibus etiam
67 Melancholia nuncupatur, eſt morbus acutus in febre ſuperueniens, quæ facit ægrotum deſipere, et aliena loqui *ad text. in l.* 1. *§. interdū. ff. de adilit. edict.* et ipſa melancholia freneſim
68 generat, et vera freneſim paulatim venit, nec ſubito mentis alienationem facit, vt bene ex noſtris diſerit *Menoch. d. conſ.* 82. *à num.* 197.

Freneſis eſt propriè paſſio (vt Auicen placet
69 & Galen. cœteriſque Medicorum magiſtris) et quędā exagitatio furoris à cerebro deſcendens, et dicitur freneſis ab impedimento mentis, imò ſecundùm eundem Auicen. patiens freneſim, quandoque dicitur demoniacus, ex hoc quia freneſis, vel terminatur ad maniam,
70 vel quia mania ſequitur ad freneſim, et complicatur cum ea, vt poſt Medicos cōmemorat *Roderic. Suares d. allegat.* 1. *num.* 7.

Inſuper freneticorum, alij ſunt hilares, alij
71 triſtes, alij facilius continentur, et intra verba deſipiunt, alij conſurgunt, et violētet quædam manu faciunt, & *ſecundum Galen lib* 3. *de ſymptomatum different. cap.* 3. Frenetici ſæpè
72 ſæpius verba ad propoſitum immiſcent, ac emittunt, et faciunt etiam actus, qui conueniunt viris prudentibus, ſed tamen id euenit caſu, nec inde reſultat eos eſſe ſanæ mentis, vt concludunt plures relati *per Cyriac. controuerſ.* 334. *numer.* 24. *verſic. ſæpe loquuntur ad propoſitum &c.*

LVNATICORVM etiam eſt altera ſpecies
73 furoris, et lunaticum illum eſſe dicimus, qui in interlunio genitus fuit, cum ipſa Luna mutabilē, defectum, et mutabilitatem patitur, menteque abalienat, itaut inſanat. *Maioll. in tractat. de irregularit cap.* 16. *lib.* 1. *quem refert, & ſequitur* Viuald. *in candelabr. aur. in titul. de irregularit. ex defect. corpor fol* 542. *col.* 2. *num.* 5. eoſque adducit, et amplectitur *Nouar. de electio. for. ſect.* 2. *priui leg.* 47. *num.* 2. *verſ. Lunaticum illum appellari &c.* Vel Lunaticus ille appellatur, cuius mens propter Lunam ſuum officium non facit, *ad text. in lege bouem §. aliquando. ff. adilit. edict.* cum dicat, non expedire Domino ſeruum habere lunaticum, ex
74 hoc, quia ſingulis menſibus in morbum relabitur, ita vt nullius penè vſus ſit. imò potius maximi incommodi nam tempore Lunæ mille faciunt motiua, et ſenſum non habent, inſani à cunctis reputantur, in terram ſe proijciunt, virtutem quaſi perdunt, calore carent, et aliquando quaſi mortui nō loquuntur, nec vllos
75 viuæ creaturæ actus gerunt &c. Lunatici licet eodem morbo laborent, quo detinentur Epiletici, & in eadem ſpecie exiſtant, tamen ab il-
76 lis differunt frequentia, & grauitate. Medici ſatis diſcrepant circa definitionē huius morbi, videatur *Holler. lib* 1. *de Morb. inter. cap.* 15. vbi refert diuerſas opiniones, ſicut etiā *Mercurial lib.* 1. *ſua pract. cap.* 26. & *Foreſt. lib.* 10. *Obſeruat.* 13.

Ea noſtris tractant *Stracc. in tractat de mercatur part.* 3. *numer.* 23. & *ſeq.* & melius *apud Ioann. Caluin. in ſuo Iuris Lexic in verb Luna-*
77 *ticus*, vbi ait, prædictum verbum non ſolum aptari comitiali morbo laborantibus, ſed cæteris omnibus qui ſecundum Lunæ motum ægrotant, & quotumdam morborum inſultibus corripiuntur, aut eo temporeq; inſaniunt. Quo ad Lunaticos confert etiam text. ſacer *Matth. cap.* 17. *Domine, miſerere filio meo, quia Lunaticus eſt.* Vere miſerabiles ſunt Lunatici, ſed generaliter aſſerere poſſumus ſatis pietate digni ſunt, qui habent caput cerebro vacuum,

79 vnde meritò eorum priuilegijs potiuntur, &
gaudent, vt benè probant *Innocent. in cap. ſi-
gnificantibus. de offic. delegat.* Cala *de modo arti-
cul. & probandi gloſ. 1. nu. 193.* Amat. *deciſ. Rotæ
Marcb. 105. num. 5.* Rioc. *in Collect. Deciſ. col-
lect. 300. vbi allegat* Franch. *deciſ. 598.* Cochier.
*in tractat. de Iuriſdict. in exēpt. quaſt. 108. par. 4.
tom. 1.* Nouar. *de election. for. ſect. 2. quæſt. 44.*
Dicuntur etiam pauperes, & eorum quoq;
80 priuilegijs fruuntur, *ad text. in l. tā dementis. 21.
in fin. C. de Epiſcop. Audient.* vbi quod in acti-
bus pro mentecapro celebrandis graris cun-
81 cta procedunt, ne tale hominum infortunium
expenſarum quoque detrimenro prægrauetur,
Idemque diſponitur *in l. furioſi 25. in fin. C. de
82 nupt.* Imo dementia longè maior eſt, quàm
paupertas ipſa, nam ſicut maior eſt ſapientia,
quàm pecunia, ita maior eſt carenria cerebri,
83 quàm pecuniæ ex multis, & maximè ex eo,
quod cum cerebro poreſt acquiri pecunia, at
non è contra, nam cum ralento poſſunt acqui-
84 ri ralenra, at non è conuerſo.
Vnde *Themiſtocles apud Tull. & Plut.* malo,
85 inquit, hominem, qui pecunia indigeat, quàm
pecunia, quæ homine, vnde in prouerb. cap. 17.
86 dicitur, *Quid prodeſt ſtulto habere diuitias, cum
ſapientiam emere non poſſit.* Tandem videtur
magis deplorabilis ſtultiria, quàm mors; nam
87 Sapiens in Eccleſiaſt. cap. 22. ait, ſupra mortuū
plora, defecit enim lux eius, ſupra fatuum
plora, defecir enim ſenſus eius, *Luctus mortui
ſeptē dies, Luctus fatui omnes dies vitæ eius &c.*
Viſis iam ſpeciebus furoris, videbimus inſe-
quent. cap. cui incumbat onus probandi furo-
rem.

ARGVMENTVM.

Natura cū producat homines ſanæ mentis, ideo-
que quilibet præſumitur menris ſanitare gau-
dere, cùm id ſit naturale, furioſum ramen eſſe,
eſt quid accidentale, vnde dum quis aſſerit,
aliquem fuiſſe furioſum, quando teſtamētum,
vel alium actum fecir, cum contra eum militet
præſūptiō naturalis grauatur onere id, & qui-
dem concludenter probare, & quidem exacta
probatione.
Furoris probatio eſt difficilis probationis, et
quare, & quatenus verum ſit, quod furor poſ-
ſit probari indicijs, coniecturis, & adminiculis.
Teſtes ſingulares verum probent furorē, Pro-
bationes in ſuo genere non omninò perfectæ
admittuntur in materia difficilis probationis,
quia tunc iura contentantur leuioribus pro-
bationibus, ne veritas, quæ aliter nō apparet,
ſuffocata remaneat.
Socius criminis licer regulariter non admittatur
ad teſtificandum contra ſocium, cùm ſit infa-
mis, tamen quando veritas aliter haberi non
poteſt, rotrus admittitur, quod limita niſi ille
teſtis patiarur alias etiam exceptiones, quia
tunc omnino reijcitur. Teſtis, quamuis nō in-
terrogatus non teneatur reddere rationem
ſui dicti, ramen limita, vt hic, Teſtibus depo-
nentibus ſuper furore diligens inquiſitio fa-
cienda eſt, et qualis, et qualiter ipſi deponere
valeant.

SVMMARIVM.

88 *Natura producit homines ſanæ mentis.*
Mentis ſanitate quilibet præſumitur gaudere.
89 *Furioſum eſſe, eſt quid accidentale.*
90 *Mente ſanus, quis cenſetur, etiam ſi decrepitæ
ætatis eſſet.*
Senio confecti regulariter ſolent delirare.
Senis vita in occaſu eſt.
91 *Senes præſumitur ſanæ mentis, etiamſi eſſet
centum annorum.*
92 *Teſtator præſumitur ſanæ mentis etiam eſſet
moribundus, et quaſi in agonia poſitus.*
93 *Furioſum, ſi quis dicat fuiſſe teſtatorem de
tempore teſtamenti, id concludenter tenetur
probare.*
94 *Furor, ſeu dementia eſt quid inuiſibile, & pro-
priè non percipitur viſu, vel auditu, ſed magis
mentis ratione. & num. 107.*
95 *Probatio exactiſſima requiritur contra præ-
ſumptionem naturæ, & iuris & nu. 97.*
96 *Furoris probatio ideo eſt difficilis probationis,
quia paſſim cognita non eſt.*
98 *Furor coniecturis, ſigniſque ex verbis, & fa-
ctis orientibus probari poteſt.*
99 *Furor etiam ex vnico actu probari poteſt.*
100 *Furor benè poteſt probari per teſtes ſingula-
res, & ſic non eſt neceſſè vt ſint conteſtes.*
101 *Teſtes ſingulares admittuntur, quando agitur
ad effectum probandi aliquid ex multiplicatis,
& ſucceſſiuis actibus. & num. 103.*
109 *in Occultis, & in rebus difficilis probationis,
admittuntur leuiores probationes.*
110 *Probationes in genere ſuo adeo perfectæ non
requiruntur, vbi agitur de materia difficilis
probationis.*
111 *Coniectura ſola admittuntur, & habentur pro
plena probatione, vbi veritas aliter haberi non
poteſt.*
112 *Socius criminis non admittitur ad teſtifican-
dum contra ſocium.*
113 *Veritas, quando aliter haberi non poteſt tunc
ſocius criminis admittitur contra conſocium
ad teſtificandum,*
114 *Quod intelligendum eſt, quando id depoſuit in
tortura.*
115 *Socius criminis non admittitur in teſtem con-
tra ſocium, etiam quando veritas haberi non
poteſt, ſi alios etiam patiatur defectus,*
116 *Et tunc nec ſat eſſet ad inquirendum, nec in
crimine læſæ maieſtatis.*
117 *Socius criminis non admittitur in teſtem, licet
veritas aliter haberi non poſſit, ſi duo ſint tan-
tum defectus.*
118 *ex Socio criminis teſtimonio patiēte plures de-
fectus, nullatenus deueniendum ad torturam.*
Tortura

Tortura ſupplet ſolum vnum defectum n.118

119 *Furor tunc indicijs, & coniecturis probatur, quando ſunt tales, quæ furioſo tantum conueniunt.*

120 *Coniecturæ non omnes probant dementiam & ideo debent eſſe tales vt moueant omnem ſenſum, & iudicium & n.121.*

122 *Mentis alienatio nequaquam probatur leuioribus probationibus.*

123 *Viri prudentes, & ſapientes dicis & faciunt aliquando plura, quæ niſi furioſis conueniunt: & non tamen ſunt tales.*

124 *Dicta, vel facta inſani, ex quibus cognoſci poſſint, quod proueniat à viro prudenti, vel ab inſano, & n.125.126.& 127.*

128 *Teſtes dum deponunt ſuper furore diligens inquiſitio eis venit facienda.*
Et ſic interrogari debent quid viderint, quæ ſigna, quos actus, quos motus, quas demonſtrationes &c.

129 *Furoris accidentia non poſſunt percipi ex momento temporis, ſeu ex tranſitu, ſed ex multitudine actuum. & n.130.*

131 *Teſtes deponentes ſuper furore non releuant, niſi etiam non interrogati reddant rationem ſui dicti.*

132 *Teſtes regulariter, niſi ſit interrogatus, non tenetur reddere rationem ſui dicti.*

133 *Teſtis non debet eſſe verboſus, nec tenetur dicere ea, de quibus non interrogatur.*

134 *Teſtis, quando deponit ſuper his, quæ iudicio intellectus percipiuntur, tunc etiam non interrogatus tenetur reddere rationem ſui dicti. & num.135.*
Animi paſſiones, cum cerni non poſſint, ideoq. qualiter probari poſſint.

136 *Teſtis deponens ſuper furore debet reddere rationem talem, per quam appareat ipſum nullatenus erraſſe.*

137 *Teſtes, vt probent furorem ſat non eſt, ſi ſimpliciter aſſerant talem eſſe furioſum & quid requiratur.*

138 *Teſtis deponens ſuper furore, niſi reddat ſatis concludentem rationem ſui dicti, præſumitur pro ſana mente.*

139 *Teſtis non probat furorem alicuius, ſi ſimpliciter aſſerat, quod proijciebat lapides per viam.*

140 *Sapientes etiam aliquando proijciunt lapides, cum id iuſta de cauſa fieri poſſit, veluti pro tuitione corporis ſui, vel alterius aut relaxandi animi gratia, vel corpus ſuum exercendi cauſa.*

141 *Teſtis deponens, quod aliquis proijciebat lapides, vt probet furorē eius, quid addere debet.*

142 *Teſtis non probat furorem alicuius ſi ſimpliciter aſſerat, eum vidiſſe ligatum in carcere, & inſuper quia tenetur addere.*

143 *Teſtis non concludit ſuper furore, ſi dicat quē noluiſſe obtemperare Medico, quia id potuit fieri ex cauſa.*

144 *Medicinæ aliquando plus damnum, quàm adiumentum ſolent infirmis adferre.*

145 *in Teſte deponente ſuper furore, ſubſtantialia ſunt illa verba, quod demens aliquid faciebat, more furioſorum. & num.146.*

CAPVT XIII.

VISIS iam in præcedenti cap. ſpeciebus furoris, ſeu dementiæ opportunæ nūc ſequitur inquirere, cuinam incumbat onus probandi talem defectum, & quomodo. Verum cum indubitatum ſit naturam ipſam parere homines ſanæ mentis vnde quilibet præſumi-
88 tur mentis ſanitate gaudere, & ſic aliquem eſſe compotem mentis naturale eſt, ſed eſſe furioſum, accidentale eſt, Quare quis præſu-
89 mitur eſſe talis, qualem ſolet natura producere, niſi tamen contrarium probaretur, quod procedit, etiamſi quis ſit ſenio confectus, ſeu decrepitæ ætatis, cum iſti regulariter mente
90 laborent, vt *ex Lucretio, Platone, & Iuuenali* tradit *D. Paul* Zacch. *quæſt. Medic. Legal. titul. 1. quæſt. 10. n. 19. & ſeq.* & vide, quæ dixi *ſupra in præludio à num. 341. verſ. Nam ſenis vita in labijs primioribus habitat &c. & in annotat. ad deciſ. 460. num. 25. verſ. inuidet ætatem iuuenibus, cum ſua ſit in occaſu &c. part 4. recent. to. 2.*
91 Tamen d. præſumptio ſanæ mentis militat etiam in quantumuis ſene, *pro vt notant DD. in l. Senium. 3. & ſignanter Bald. & Salicet n. 2. C. qui teſtament facer. poſſ. &* Caſtren. *ibidem num. 2.* dicit, quod ſenes non præſumitur delirare etiamſi eſſet centum annorum, *quem ſequitur* Card. Mantic. *de coniectur. vl. im. volun. lib. 2. titul. 5. num. 3. verſ. etiam ſi eſſet centum annorum, & prædictos ſecuta eſt Rota coram Reuerendiſſ. D.* Dunozetto *Decano in cauſa Meliutana Hæreditatis 26 Ianuarij 1643. §. Nec releuat quod præſumptio. verſ. etiā ſi ille eſſet ſenex centum annorum, quia adhuc nullatenus præſumitur delirare &c.*

Loquitur enim ibi deciſio de ſene habente annos nonaginta tres. *& antea idem fuit reſolutum in cauſa Romana Donationis 11. Ianuarij 1619. coram Reuerendiſſ.* Seleucien. *§. Nec poteſt. verſ. non præſumitur quis delirare, etiam ſi eſſet centum annorum &c. & iterum reſpondit coram bon. mem.* Butarto *deciſ. 256. num. 2. verſ. præſumptio ſanæ mentis militat etiam in quantumuis ſene &c.* Amplia quoque id peocedere etiam ſi teſtator grauiter decumbat, & ſit ſe-
92 mi mortuus, moribundus, & quaſi in agonia conſtitutus. *per text. in l. quoniam indignum 15. l. iubemus. 29. C. de teſtament. & de hoc dicā infra.*

Sicque generaliter firmari poteſt, mentis ſanitatem de Iure præſumi, itaque ſi quis contrarium aſſerere intenderet, ſcilicet, quod ali-
93 quis tempore teſtamenti, vel alterius actus à furore, vel dementia poſſidebatur, difficili ſe ſupponit periculo probationis, quia cū furor, vel dementia ſit quid inuiſibile, & propriè nō

per-

percipiatur viſu, vel auditu, ſed magis mentis
ratione, ac proinde deponendo, vt dixi, non
ſanitatē mentis, cum ſit contra præſumptio-
nem naturæ, & iuris, eſt neceſſaria exactiſſima
probatio. *ad text in l. fin. C. de teſtamen. & in l.
nec codicill. C. de codicill. & in cap. fin. ext. de
ſucceſſ. ab inteſtat.* & vbique ſcribētes, & ideo
dicebat *Bald. in l. furioſum. in princip. C. qui
teſtam. facere. poſſ.* quod difficile eſt probare,
quem eſſe furioſum. *& ſequitur Alex. ibidem
poſt num 3 verſ puto in tanta varietate.* Iaſ. *n. 4.
verſ. verum quia furor.* Dec. *in conſil. 448 n 31.
verſ difficile eſt probare &c.* Decian. *conſil. 127.
poſt num. 29. verſ. quod difficile eſt probare. lib. 34
cum alijs allegatis per* Menoch. *in conſil 82. nu.
211. verſ ex mente omnium ſciendum eſt ſtulti-
tiam eſſe difficilis probationis &c lib. 1.* vbi ait:
Quod ſtultitia, dementia, inſania, & furor
96 ideo ſunt difficilis probationis, quia ſunt de
his, quæ latent in hominis animo, & paſſim
cognita non ſunt, adde Card. *Mantic. de conie-
ctur. vltim. volunt. lib. 2. titul. 5. n. 16. verſ. illud
verum notandum &c. & poſt* Innoc. *benè deduxit
Spin. in ſpecul. teſtament. rubric* 10. *num. 10.
verſ probatio dementiæ vel furoris eſt difficilli-
ma &c. cum alijs copiosè relatis per* Maſchard.
*de probation. concluſ. 824. à num. 8. verſ. qui fu-
rioſum aliquem eſſe dixerit &c. et id aduertit*
Magon. *decif. Florentin. 97. num. 15. verſ. furor
enim nõ præſumitur, niſi manifeſtè conſliterit,
et ideo difficilis probationis reputatur &c. plene*
Menoch. *de præſumpt lib 6. præſumpt. 45. à nu.
18. et 20.* & Farinacc. *in fragment. in verb. Fu-
ror. num. 232. verſ furorem eſſe difficilis proba-
tionis &c.* & Nauar. *in tract de elect. for. ſection.
2. quæſt 43. n. 3. verſ qui furioſum aliquem dixe-
rit. id ei onus probandi incumbit &c. et adde de-
ciſ. Petr* Royz. *Lituan. 2. num. 32. verſ. vnum-
quemque ſanæ mentis eſſe præſumptiũ eſt, et ideo
probandi onus &c.* Sanchez *de matrimon lib. 1.
diſput. 8. num. 57 verſ. aſſerentis aliquem eſſe in-
ſanam. aduerſatur præſumptio, quæ à natura
ipſa deſcendit &c.* Boſſ *eodem tractat. cap 3 §.
22 num. 64 et ſeq et ſic ſæpe ſæpius cenſuit Rota
et videre eſt penes bon. mem.* Comitul. *deciſ. 164
num. 3 verſ. caput dementia viſum fuit diffici-
lioris eſſe probationis &c. et coram bo. me.* Burat.
*dict. deciſ. 256. num. 1. verſ. indubitata eſt natu-
ra et iuris &c.* vbi ad hoc plures deciſiones
cumulantur, ſicuti etiam facit *R. P. D. Ferent.
ibi in annotat. in littera A. num. 20 verſ. clemen-
tia plenè, et concludenter &c.* et adde *deciſ. 184.
num 2. verſ indubitati iuris eſt neminem præſu-
mi dementem, et qui contrarium aſſerit &c. et n.
3. verſ. quin concludenter probanda eſt &c. par 1
recent et deciſ. 570. nu 12 verſ. vnde debuit ta-
lem defectum inſaniæ ex aduerſo plenè, et con-
cludenter probari &c. part. 4. recent. tom. 3. et co-
ram bo. me.* Merlino *deciſ 772. num. 4. verſ. con-
cludenter venit probanda &c. optimeque fuit
animaduerſum coram R. P. D.* Carrillo *deciſ. 233
num. 19. verſ. alleganti furorem incumbit onus
probandi, et quidem concludentiſſimè &c. part. 7.
recent. et num. 20.* redditur ratio iam adducta,
97 quia contra præſumptionem iuris naturalis
requiritur exactiſſima probatio ex ibi allega-
tis. *adde deciſ 384. num. 7. verſ agitur de probā-
da dementia, quæ debet concludentiſſimè proba-
ri &c. part. 1. recent. et coram Reuerendiſſ.* Ter-
racinen. *in cauſa Melinetana Hæreditatis. 1.
Iulij 1633 §. Vltim. verſ. contrarium aſſerenti
incumbit onus plenè, et concludenter probandi
aſſertam mentis alienationem &c. et corā R. P.
D.* Cerro *in eadē cauſa Melinetana Hæredita-
tis 15 Aprilis. 1644 §. Multòque minus. verſ.
qui contrariũ dicit, et dementiam et furorē alle-
gat, tenetur concludentiſſimis rationibus probare,
& grauatur onere exactiſſimæ probationis &c.*
Non nego tamen, furorem coniecturis, &
98 exterioribus ſignis ex verbis, & factis orien-
tibus, & homini non ſanæ mentis conuenien-
tibus probari, communiter eſſe receptum, &
præſertim ſic ſenſit *Bart in l. ſi quidem. num. 2.
verſ. & ideo videtur. C. ſolut. matrim. Iaſ. in d. l.
furioſum nu. 4. verſ. verum quia furor. C. qui te-
ſtament. facer poſſ. Paris. in conſil. 87. nu 4. & 5.
verſ tamē ex geſtis, & ſermonibus &c. lib. 3.* vbi
alios DD pleno calamo congerit, ſicuti ple-
nius facit *Maſchard. de probation. concluſ 824.
num. 2 & ſeq. verſ. quem furioſum eſſe ex conie-
cturis, & præſumptionibus procul dubio probā-
dum &c.* & admiſit Rota *coram bo. mem.* Can-
*tuce. deciſ. 107. num. 5. verſ. ex verbis fatuis, &
deridendis, quia D. Margarita dicebat ſe eſſe in-
firmam in vno capillo &c part. 2. diuerſ.* Imo ex
99 vnico actu furioſi, vel mentecapti probatur
dementia, *vt benè comprobat Petr. à Blanch. in
Epitom. delict. lib. 1. cap. 29. num. 6. verſ. illud etiā
conſtat &c. ex Bald. & Angel. & alijs per eum
allegatis* & refert *Farinac. in fragment. d. verb.
Furor. num. 233. verſ. ampliat furorem probari
ex vnico actu furioſi &c.*
100 Scimus etiam, quod dementia docetur per
teſtes ſingulares, itaque non eſt neceſſe, quod
ſint conteſtes, ſed ſatis erit, dum erunt ſaltem
ſingulares, veluti ſi vnus deponeret vno mo-
do, et alius alio, nam cum agatur de probādo
101 quid in vniuerſum, id eſt, quem eſſe demen-
tem, ſufficiunt teſtes ſingulares, *vt notant In-
nocent. & cæteri ſcribentes in cap. qualiter, &
quando. el. 2. de accuſat. Specul. in titul. de in-
quiſit. §. 1. verſ. quid ſi vnus. & in §. nunc tra-
ctemus.* cum alijs abunde relatis *per Alex in
conſil. 147. num. 20. verſ. teſtes ſingulares ad pro-
bandum, quem in genere fuiſſe furioſum, vel in-
famem, vel hæreticum ſufficiunt, &c lib. 7.* & ad-
de *Ruin. in conſil. 67 n. 9. verſ quando agitur de
probando aliquid in genere ſcilicet, quod quis ſit
furioſus, ſufficiunt teſtes ſingulares &c. lib. 1. cum
alijs allegatis per Rotam coram bon. mem. Coc-
cin. deciſ. 155. num. 61. part. 5. recent.*
Vbi determinatur, quod teſtes ſingulares
102 admittuntur, quando agitur ad effectum
probandi aliquid ex multiplicatis, ac ſucceſ-
ſiuis

ſimis actibus in genere, et addo Mynſig. Obſer-
uat. Imperial. centur. 3. obſeruat 76. num. 4. verſ.
quando teſtes admittuntur ad probandum hæ-
reſim, vel furorem in genere &c. Riminald. Iun.
in conſil. 7. vbi ad ſatietatem per totum conſi-
103 liū docet, et magiſtraliter demonſtrat, quā-
do teſtes ſingulares probent, et nu. 68, loqui-
tur in caſu noſtro, quando ſit probandus fu-
ror, quòd probetur per teſtes ſingulares Sur.
in conſil. 89. n. 26 agitur de probando furorem
admittuntur teſtes ſingulares &c. Mantic. de
coniectur. vlt. vol. lib. 2. tit. 5. nu. 16. verſ. teſtes
ſingulares probant quē eſſe furioſū &c. et citat
Gab. de teſtib concluſ. 1. n 52. qui alios congerit
quibus addo Maſcard. de probat. concl. 327. n. 7.
verſ. ſat erit, vt ſaltē ſingulares ſint, et tunc furo-
rē probabunt &c. vbi etiā multos DD cumulat
ſicuti etiam facit Farinac. in tractat. de teſtib.
quaſt. 63. num. 259. verſ. limita in probatione
furoris &c. vbi atteſtatur, prædictam opinionē
104 communiter eſſe receptam per DD. et de
veriori opinione teſtatur Boer. decif. 4. nu. 44.
verſ. ad probandum quem eſſe furioſum ſufficiūt
teſtes ſingulares &c. et addo Caldas. conſil. 24. n.
7. verſ. licèt vnus teſtis deponat de vno actu fu-
roris, et alius de alio, bene probat &c. cum ibi al-
legatis, et ſubnecte Hieronym. Magon. decif. Flo-
rentin. 97. n. 9. ibi ad quorum actuum, et furo-
ris probationem etiam ſingulares teſtes admittū-
tur &c. & idem tenet Rota d. decif. 107. num. 12.
verſ. ad probandum quod in genere teſtes ſingu-
lares admittuntur &c part. 2. d. verſ.

Verumtamen licet verum ſit, vt dixi, furo-
rem, ſeu dementiā concludentiſſimè eſſe pro-
105 bandam, & poſtea coniecturis, indicijs, &
præſumptionibus, de ea doceri poſſe, receptū
eſſe, et etiam per vnicum actum, ac quoq. per
106 teſtes ſingulares, vt patet ex ſuperius dictis,
attamen animaduertendum venit quod ideo
tales leues probationes admittuntur, quia ſi-
107 cuti præmiſi, cum furor ſit quid inuiſibile,
et propriè nō percipiatur viſu, vel auditu, ſed
108 magis iudicio rationis, cum lateat in homi-
nis animo, et ideo ſit difficilis probationis,
quo caſu, ſatis nota eſt illa Iuris cōcluſio, quod
109 quando ſumus in occultis, et rebus difficilis
probationis, lex contentatur illis probationi-
bus, quæ haberi poſſunt, et ſic non requirun-
100 tur probationes in ſuo genere adeo perfe-
ctæ, et ita adamuſſim concludentes, vnde ali-
quando ſolæ coniecturæ admittuntur, vt per
DD. in l. 2. §. ſi dubitetur. ff. quemad. teſtamen.
111 aper. et habentur pro plena probatione. l. ſi
lium deſinimus. ff. de his, quæ ſunt ſui vel alien.
iur. l. ſi vicinis. C de nupt. l. conſenſu §. nuper. C.
de repud. l. licet Imperator ff. de legat. 1.. l. ſi quis
locuplex ff de manumiſſ. teſtam. cap. veniens il 2.
in fin. de teſtib. cap. Michael. de fil. presbyter. et
dixit Rota coram bon. mem. Arguelles in cau-
ſa Auximana ſepulturæ de Cinis 14. Martij
1641. §. ſimiliqúe modo. verſ. tamquam res diffi-
cilis probationis ſatis etiam probatur coniecturis

&c. Bald. in cap. cauſam matrimonij, n. 4. in fin.
de offic. delegat. Alex. in conſil. 24 n 42. verſ.
probatio nō eſt facilis &c. lib. 2 et ibi Addētia in
litera XX. cōcordantes adducūt Grammat. Theo-
rem. 23. n. 15. verſ. quando eſſemus in occultis, et
rebus difficilis probationis &c. latè Gomeſ. var.
reſol. lib. 3. cap. 12. rubric de probat. n. 21. verſ. ſi
factum, vel delictum eſt cōmiſſum tali loco &c.

Hinc eſt, licet regulariter ſocius criminis
112 non admittatur ad teſtificandum contra
conſocium cap. Veniens. 1. de teſtib. cap. 1. de
confeſſ. l. 1. §. Diuus Anton. ff. de quaſt. l. quoniā
liberi ff de teſtib. l. 1. C. de accuſat Dec. conſ. 188
à num 7. vol. 1. Marſil. conſil. 28. in fin Pariſ. con-
ſil. 63. num. 10. vol 4, latè Baiard. in prax. quaſt.
24. n. 129. Tamen quando veritas aliter habe-
113 ri non poteſt, admittitur ſocius criminis cō-
tra ſocium, nec poterit contra eum excipi,
quod fuerit ſocius, ita Butr. in cap. quoniam
de teſtib. Hippolit. in d. §. Diuus Anton. nu. 15.
et in l. de minore, §. tormenta num. 21 ff. de quæ-
ſtion. et probat. text. in cap. fin. de teſtib cogend.
114 quod intellige, ſi tamen fuerit tortus, vt tra-
dit Fulgoſ. conſil. 163. n. 2. Hippolit. conſil. 109.
num. 15. Sed ſi d. ſocius criminis alios patitur
defectus, omnino reijcitur. Natt. conſil. 298.
lib. 2. Riminald. conſ. 290 n. 8. lib. 3. Burſat. conſ.
192. vbi teſtatur de communi n. 22. lib. 2.

Vnde ſi dictus ſocius criminis pateretur
etiā alias exceptiones, vt quia eſſet vilis, pau-
115 per, luſor, &c. & tunc nec etiam ad inquirē-
dum ſat eſſet, et etiam in caſu, in quo veritas
aliter haberi non poſſet, etiam in crimine læſæ
maieſtatis, et etiamſi defectus eſſēt duo. Mar-
ſil. ſingul. 100. et conſil 74. n. 4. cum alijs allegatis
per Farinac. in prax crimin. titul. de indic. et tor-
tur quaſt. 43. n. 122. et ſeq et n 178. teſtatur in
ſocio criminis patiente plures defectus, nun-
quam vidiſſe in Vrbe, quod fuerit deuentum
117 ad torturam, et aduerte etiam, quod tunc ſo-
cius criminis non probaret ſi quoque id de-
poneret in tortura, cum tortura nō ſuppleat,
118 niſi tantummodo vnum defectum, et latè de
prædicta materia tractat pluribus adductis Al-
mont. Ciazz. in ſuis diſcept. Forenſ. criminal. di-
ſcept. prim. à num. 80. vſque ad num 100.

At perſiſtendo in terminis videatur Fari-
nac. de teſtib. quaſt. 62. limitat. 1. n. 28. verſ. non
procedere in factis, quæ ſunt difficilis probationis
&c. & ſic multoties cenſuit Rota, et præſertim
coram bon. mem. Coccino. decif. 430. num. 12. et
13. ver. cum hæc res de facili probari non poſſit
ſufficiunt probationes coniecturales &c. part. 5.
recent. tom. 2. et plenius coram eodem decif. 191.
n. 7. ver. vbi difficilis eſt probatio ſtatur etiam
probationibus, quæ haberi poſſunt, et etiam ſolis
coniecturis &c. part. 6. recent. cum alijs allegatis
corā bo. me. Merlino decif. 177. n. 4. ver. propter
difficultatem probationis etiam leuior probatio
admitti ſolet &c. & in puncto caſus noſtri bene
ratiocinatur Surd. in conſil. 89. n. 24. ver. cum
dementia ſit difficilis probationis, lex contentatur

bis

his probationibus, quæ haberi poſſunt &c. cum
ibi allegatis.

Concluſio tamen iſta cum aliquo grano ſa-
lis eſt intelligenda, & ſic concludi poteſt pax
inter ſupradictas opiniones, quæ videntur cō-
trariæ, de quibus ſupra *num.* 105. vt tunc fu-
119 ror, ſeu dementia coniecturis, indicijs, &
præſumptionibus probata dicatur, quando illa
ſunt talia, quæ furioſo conueniunt, & hominē
ſanæ mentis non attingunt, nam non omnes
120 coniecturæ probant demētiam, & ideo ſigna
concludentia furorem debent eſſe tot, & talia,
quæ remoueant ab homine omne iudicium,
121 omnem mentem, & omne intellectum aliàs
nihil agitur *vt poſt Socin. Parif. Grammat. Lan-*
franc. & alios, ſenſit *Maſcard de probation. con-*
cluſ. 224 *num* 4. *verſ. dummodo ſigna huiuſmodi*
ſint talia, & furioſo conueniant &c. adde *Me-*
noch de præſumpt. lib. 6. *præſumpt.* 45. *num.* 17.
verſ. intellige de illis inſanis, qui omnino carent
bono ſenſu &c. Petr Royz. *deciſ. Lituan* 2. *n* 33.
vbi ait, nuſquam relatū eſſe leuibus coniectu-
122 ris, furorē, mentiſq; alienationē probari &c.
cum alijs allegatis *per Farinac. in fragment. in*
verb. Furor. num. 236. *verſ non omnia ſigna, &*
coniecturæ probabunt furorem &c.

Multoties enim viri prudentes, & ſapientes
123 dicunt, & faciunt nonnulla, quæ ſanè niſi fu-
rioſis, & mentecaptis conueniunt, & tamen
ex hoc non ſunt iudicandi furioſi, *& ſic ratio-*
cinata eſt Rota coram R. P. D. Carillo *deciſ.* 233.
num. 24. *verſ. quandoque viri ſanæ mentis, etiāſi*
ex accidenti faciant aliqua leuia non reputantur
dementes &c. part 7. *recent.* cum alijs allegatis
coram R. P. D. Cerro *in cauſa Meleuitana Hæ-*
reditatis 15. *Aprilis* 1644 *§. Præterea. verſ. huiuſ-*
modi actus non excludunt vſum rationis &c.
Sicque in hoc notabiliter poteſt diſtingui ad
124 cognoſcendum, an dicta, vel facta inſana
proueniant à furore necne. Aut enim conſtat
talia dicentes, vel facientes non furioſos antea
125 fuiſſe, & hoc caſu tales ex his non præſumū-
tur furioſi, & hoc ratione de qua proximè di-
xi, & qui aſſerit hunc eſſe ſtultum, aut inſanum
126 probare tenetur. Aut verò conſtat, illum
eſſe ſtultum, et tunc verba illa, vel facta inſa-
na arguunt eum eſſe inſanum, et qui contra-
127 rium deducit, id probare grauatur, quia fu-
ror durare præſumitur, vt infra dicam.

Quare dum teſtes teſtificari intēdunt ſuper
furore, ſeu dementia, diligens inquiſitio eis
128 facienda eſt, et ſic interrogari debent quid-
nam viderunt, quæ demonſtrationes furoris,
quæ ſigna, quos actus, quos motus, et ſimilia,
vt ex illis coniecturari poſſit furor teſtatoris,
cum hæc accidentia nō poſſint percipi ex mo-
129 mento temporis, ſed ex quodam diſcurſu, et
multitudine actuum, ſicuti optimè aduertit
poſt Bald. & Aretin. Rota coram R. P. D. Carillo
d. deciſ. 233. *num.* 26. *verſ. teſtis deponens ſuper*
furore debet interrogari, quid vidit &c. part. 7.
recent.

Inſuper cum dementia cognoſcatur per in-
130 quiſitionem, quæ ſe animo non offert, niſi
per multa, et diuerſa media circa quæ teſtes
facile errare poſſunt, ideo eis non creditur, niſi
131 cauſam ſui dicti, etiam non interrogati fa-
ciant manifeſtam, licet aliàs regulariter teſtis
non interrogatus, non tenetur reddere ratio-
132 nem ſui dicti, *iuxta gloſ. communiter approba-*
tam in cap. cum cauſam. 1. *verſ. de cauſis extra de*
teſtib. & in cap. ſicut. de re iudic. & in can. item
ſolum. 4 *quæſt.* 3. *& in l. ſolum. vbi DD. omnes.*
C. de teſtibus cū alijs copioſè relatis per Maſcard.
de probation. concluſ. 869. *num.* 1. *& ſeq. & nu-*
mer. 2. ait,

Quod teſtis non debet eſſe verboſus, nec re-
133 ſpōdere debet eis, de quibus non interroga-
tur &c. Iſta tamen regula nō procedit in mul-
tis caſibus, qui latè recenſentur *per Farinac. in*
tractat de Teſtib quæſt. 70. *cap.* 1 *per tot.* et inter
alios eſt caſus noſter, vt dixi, quando ſcilicet
teſtis deponit de his, quæ non corporeo ſenſu,
134 ſed iudicio intellectus percipiuntur, vt ſunt
inuiſibiles animi paſſiones, quæ cerni, aut co-
gnoſci per ſenſum non poſſunt, niſi medianti-
bus quibuſdam extrinſecis actibus, ex quibus
intrinſecæ qualitates cognoſcuntur, *vt in præ-*
cto ratiocinati ſunt Aretin. in §. Præterea. in fin.
Inſtitut. quib. non eſt permiſſ. facer. teſtament.
Florian. *in l. ſed & ſi. § iniuriam. num.* 7. *verſ. &*
hoc ſcire eſt vtile &c. ff ad Leg. Aquil. Dec. *in*
l furioſum nu. 28. *verſ. & caſu quo. & ibi etiam*
Paul. de Caſtr *num.* 3 *&* Corn. *num.* 5. *C. qui te-*
ſtam. fac. poſſ Card. Zabarell. *conſil* 56. *num.* 4.
verſ & quia conſiſtit in intellectu &c. Roland.
conſil. 27 *num.* 24 *verſ. cum non reddant cauſam*
ſui dicti, quare ſit furioſus &c. lib. 3. Maſcard.
de probation. concluſ. 827. *num.* 4. *verſ. etiamſi nō*
ſint interrogati teſtes debent reddere cauſam ſui
dicti &c et ibi alij allegantur. & idē ſenſit Boer.
deciſ. 23. *numer.* 41. *verſicul. niſi reddant cau-*
ſam ſcientiæ, etiam non interrogati &c. Magon.
deciſ. Florentin. 97. *num.* 15. *verſ. quia etiam non*
interrogati exprimere debent &c. Honded. *in*
conſil. 78. *num.* 70. *verſ. quas rationes, & cauſas*
bonas et concludentes reddere debent, quamuis nō
fuiſſent interrogati &c. Iul. Caſ. Caluin *in tra-*
ctat. de Æquitat. lib. 2. *cap.* 184. *num.* 14. *verſ. niſi*
teſtes deponant illum eſſe furioſum, & ſimul red-
dant cauſam ſcientiæ, etiam non interrogati &c.
et ſic ſæpius reſpondit *Rota, & præſertim corā*
bon. memor. Cantucc. *d. deciſ.* 107. *numer.* 30. *ver-*
ſicul. debent reddere cauſam ſui dicti, aliàs non
probant furorem &c. part. 2. *diuerſ. et coram*
bon. mem. Manzaned. *deciſ.* 384 *num.* 7. *verſ. cum*
deficiant &c. part. 1. *recent. et coram bo. mem* Du-
rano *deciſ* 233. *num.* 22. *verſ. niſi cauſam ſui dicti*
etiam non interrogati faciant manifeſtam &c.
part. 5. *recent. & inter eius impreſſ. eſt deciſ.* 178.
nu. 17. *part.* 1. *et coram Card.* Caualer *deciſ.* 366.
nu. 4. *verſ. teſtibus de dementia deponentibus non*
eſt credendum, niſi aſſignent rationem ſui dicti
etiam non interrogati &c. cum alijs deciſionibus
allega-

Digitized by Google

allegatis in d.cauſa Meleuitana Hæreditatis 15. *Aprilis* 1644. *coram R P.D.*Cerro. *§.Talis autem. verſ.minuſq; reddunt concludentem ſui dicti cauſam, quam tamen in iſto caſu probationis furoris, etiã nõ interrogati reddere debuiſſent &c.*

Et in tantum eſt indubitata prædicta con-
135 cluſio, vt nedum teſtes ſuper furore deponẽ-
tes, reddere teneantur cauſam ſcientiæ, etiam
non interrogati, verum etiam cauſam, et rationem talem. quæ concludat furorem ipſam,
136 & per quam clare appareat eos nullatenus
erraſſe, *prout poſt Bald. &* Saliert. *in l.ſolam. numer.3.ff de teſtib. ſenſit Alex. in conſil.* 147. *poſt num.*16.*lib.*1.*verſ quando deponit quem eſſe furioſum, debet reddere cauſam ſui dicti concludẽtem &c.*& ſedulo admonnit *Rota coram bo.me. Penia in Romana Hæreditatis* 13. *Nouẽbr.*1592. *inter eius à me impreſſ.deciſ.*202. *nu.*3. vbi aſſe-
137 rieur, quod ad hoc, vt teſtes, probent aliquẽ
non fuiſſe ſanæ mentis, non ſufficit, vt deponãt
ſimpliciter talem eſſe furioſum, niſi etiam non
interrogati, ſufficientem reddant rationem
138 eorum dicti, aliàs enim pro ſana mente pręſumendũ erit *cum alijs ibi allegatis, & animaduerſum fuit coram R. P. D.* Cerro *in d. Meleuitana Hæreditatis* 15. *Aprilis* 1644. *§.Talis. verſ. cum agatur de probatione furoris, circa quàm error facillimè poteſt committi &c.*

Sicque ſatis non eſſet, ſi teſtis in redditione
rationis ſuper furore diceret, talem ideo eſſe
139 furioſum, quia lapides per viam proijciebat,
nam & hoc caſu nihil probaret, quia etiam
Sapientes aliquando lapides proijciunt, cum
iuſta de cauſa id fieri poſſit, veluti pro tuitione corporis ſui, vel alterius, aut relaxandi ani-
140 mi gratia, vel corpus ſuum exercendi, vel
alia rationabili cauſa, Oportet ergo, vt teſtes
deponant, quod proijciebat lapides in via ſine
141 cauſa, vel quod nullus ſanæ mentis hoc feciſ-
ſet, & quod hoc ſæpius fecerit.

Item ſi teſtis deponeret quem eſſe furioſum,
quia vidit eum ligatum in carcere cum funi-
142 bus, vt furioſum detinere, non concludenter probat, niſi addat, & in vinculis vidiſſe,
vel audiuiſſe facta, aut inſana verba. Minuſq;
ſufficeret, ſi deponeret talem noluiſſe obtem-
143 perare Medico, ſed opus eſt, vt addat, quod
iſtud faciebat propter furorẽ, vel more furioſorum, cum poſſibile ſit, medicinas ſibi à Medico ordinatas, infirmum recuſare propter infirmitatem, vel propter earum amaritudinẽ,
144 vel quia timeat ne plus damni, quàm adiumenti ferant, vt ſæpè experientia demonſtrat,
neceſſe eſt, vt dixi, teſtes addere, propter furorem infirmum id recuſare, & infra dicam.
145 Nam, & verba illa ſubſtantialia ſunt in teſte
deponente ſuper furore, videlicet more inſanorum quis aliquid fecerit, vel dixerit, *Bald. in §.item furioſi. Inſtit.quib. non eſt permiſſ.facer.teſtam. Alex.in l.cum dotem.§.maritus col.penult.in fin.ff ſolut.matrim.* Iaſ. *in conſil.*2.*num.*9. *verſ.cum talia faceret more inſanorum &c.lib.*1.
& teſtatur hanc eſſe doctrinam *Bald.in d.§.item*
146 *furioſi*, eamque tamquam ſingulariſſimam
extollit, ſicuti etiam faciunt alij DD. ibi per
eum adducti. *Magon d.deciſ.Florentin.*97. *numer.*16 *verſ teſtes in aliquo erant defectiui, dum prætermiſerunt hæc verba ſubſtãtialia, videlicet more inſanorum illa feciſſe &c.*

ARGVMENTVM.

Teſtibus vt fides adhibeatur, ſi deponant ſuper furore, vel dementia alicuius, inter alia requiſita opus eſt, vt eorum depoſitio percutiat tẽpus celebrati teſtamenti, vel alterius actus, quia ſi deponerent de tempore poſt, fruſtratoria eſſet talis probatio, cum furor ſuperueniẽs non dirimat actum perfectum.

Furioſus, quando conſtat, quod quis iam olim fuit, & in eo radicatus probetur, tunc ſemper præſumitur talis, quia qui ſemel cœpit ſæuizare, numquam regulariter liberatur. quare dum quis probatur, quem olim fuiſſe furioſum, non tenetur docere, quod de tempore actus, erat etiam talis, quia talis continuatio præſumitur de iure, & ſic contrarium aſſerenti, quod ille tempore actus erat ſanæ mentis, incumbit onus id probandi, quod procedit etiamſi conſtaret eum habere dilucida interualla.

Notario atteſtanti de ſana mente teſtantis an fides adhibeatur, eſt quæſtio ſatis inter Doctores ventilata, ſed poteſt diſtingui, aut enim cõſtat, quod teſtator iam olim delirauit, & tunc eius atteſtatio ad nihil deſeruiet, cum tractetur de eius vituperio, & damno, aut nullatenus de hoc conſtat, et tunc cum deponat, ſecundũ præſumptionem naturæ, et iuris, et hoc caſu facit vehementem præſumptionem ſanitatis mentis.

SVMMARIVM.

147 *Teſtes vt probent furorẽ, neceſſe eſt, vt attingant tempus præciſum ipſius.*
Teſtes, niſi deponant ſuper tempore furoris, eorum probatio deſeruiet de venta.
148 *Teſtes probando furorem, parum releuant deponendo in genere quem eſſe ſtultum.*
146 *Teſtes non probant furorem, ſi deponant quem poſtera die celebrati actus fuiſſe dementem.*
150 *Tempus, quando eſt fundamentum intentionis alicuius, præciſè tenetur illud probare.*
151 *Tempus præciſum teſtes non probant, ſi deponant generaliter, & incertè.*
152 *Tempus, quando eſt fundamentum intentionis alicuius, probari etiam debet de hora confecti actus.*
153 *Furoris probatio nihil iuuat, dum fuit probatus de tempore, poſt actum conſumatum.*
154 *Furor ſuperueniens non annullat actus iam perfectos.*

V 155 *Fu-*

155 *Furor ſuperueniens nullum negotium rectè geſtum perimit.*

156 *Obligatio fideiuſſoria, non perimitur ob ſuperuenientem furorem fideiuſſoris.*

157 *Fideiuſſoriam obligationem mors non ſoluit, licet ipſa omnia ſoluat.*

158 *Furioſi mortuis etiam æquiparantur.*

159 *Matrimonij vinculum non rumpit furor ſuperueniens.*

160 *Matrimonium non diſſoluitur, ſi poſt illud cõtractum, mulier dæmonibus ſit obſeſſa, vel mentecapta.*

161 *Teſtes deponentes de furore ante tempus celebrati actus, an releuent. & num. 162.*

163 *Furioſum, quando conſtat quempiam iam fuiſſe ſemper præſumitur eſſe talem. & nu. 172.*

164 *Inſanire, quando quis ſemel cœpit numquam liberatur.*

165 *Furioſus olim, hodie etiam præſumitur talis.*

166 *Furioſus olim, quod etiam hodie non ſit furioſus, id aſſerens probare tenetur.*

167 *Actus geſtus ab eo, qui fuit iam olim furioſus, debet annullari, non docto de ſana mente.*

168 *Delictum commiſſum ab eo, qui iam olim fuit probatum fuiſſe dementem, non eſt puniendũ. & numer. 169.*

170 *Furioſum, ſi quis aſſerat actum geſſiſſe de tẽpore ſanæ mentis, id probare tenetur.*

171 *Teſtamentum etiam pium conditum ab eo, qui iam olim erat furioſus non releuat, non docto de ſana mente.*

173 *Furioſus præſumitur continuare in eodem furore ex præſumptione iuris.*

174 *Animi paſſiones vehementes, durare præſumũtur, niſi contrarium probetur.*

175 *Furor, poſtquam eſt radicatus, durare præſumitur, vt docent Medici, & experientia demonſtrat. & num. 181.*

176 *Delirare. qui ſemel cœpit, & fatuum eſſe numquam liberatur.*

177 *Furioſus, licet habeat dilucida interualla, tamen ſi quis aſſerat actum geſſiſſe de tempore illo, tenetur id ipſe probare. & num. 178. 180. 182. & 183.*

179 *Furor præſumitur durare, quamtumuis quis probetur habere dilucida interualla.*

184 *Furioſus celebrans contractus, licet ex verbis videatur ſapiens, tamen id aliunde eſt probandum.*

185 *Cum furor iam probatus, ſemper durare præſumatur, & prædicta concluſio eſt communiter recepta. num. 186.*

187 *Primogenitura inſtituta à furioſo habente dilucida interualla, non tenet, niſi probetur facta de tempore dicti dilucidi interualli. & numer. 188.*

189 *Furor in aliquo, quando iam fuit probatus, ſi habeat dilucida interualla, id eſt accidens, quod non præſumitur.*

190 *Accidens, quando eſt contra, vel præter naturam, tollit effectum præſumptionis ipſius naturæ. & num. 191.*

192 *Furor ſemel probatus præſumitur durare, quamuis Notarius atteſtetur, celebrantem teſtamentum. vel alium actum, eſſe ſanæ mẽtis.*

193 *Notario non creditur, niſi de eo, quod ſibi mãdatur.*

194 *Notarius de qualitatibus, & rebus naturalibus, quæ nec dependent à voluntate partium, non poteſt condere inſtrumentum.*

195 *Notarius non probat ſanam mentem teſtantis, quamuis fuerit rogatus ab eo, vt id atteſtaretur.*

196 *Notarij verba enunciatiua, ſanus mente & æquare non diſponant.*

197 *Notario deponenti de ſana mente teſtãtis, quod non credatur eſt verior, & receptior opinio, immo. & veriſſima. num. 198.*

199 *Teſti deponenti in cauſa propria nõ creditur.*

200 *Teſti non creditur deponenti ſuper facto alieno, quando ex eo reportaret aliquod commodum, vel vituperium.*

201 *Cauſa propria illa etiam dicitur, ex qua teſtis commodum, aut damnum ſperat.*

202 *Quæ opinio eſt communiter recepta.*

203 *Notario conficienti teſtamentum alicuius dementis, magnum damnum ei id poteſt afferre.*

204 *Notarij antequam teſtamenta ſcribant, pro debito ſui officij, & honoris, quid perquirere debeant.*

In officio ſuo, quilibet præſumitur diligens,

205 *Negligens in arte, vel officio ſuo, qui eſt, dicitur eſſe in lata culpa.*

206 *Notarij iurant fideliter exercere ſuum officiũ.*

207 *Notarij aſſertio de ſana mente teſtantis, inducit vehementem præſumptionem ad eam probandam.*

208 *Notario tamquam officiali publico credendum eſt.*

209 *Notario atteſtanti de ſana mente, eò magis videtur credendum, cum dictet ſecundũ ius commune.*

210 *Teſtator, quando verè, vel præſumptiuè erat furioſus, tunc atteſtatio Notarij, quod erat ſanæ mentis, non attenditur. & quare numer. 209.*

211 *Coniecturæ ſimplices non iuuant, contra præſumptiones naturæ, & iuris.*

212 *Furioſi, & mentecapti ſæpe loquuntur prudẽter, & tamen non ſunt tales.*

213 *Notarius excuſatur, condendo teſtamentum furioſi, dum in eo actu non vidit ſigna manifeſta furoris.*

214 *Notarij atteſtatio, de ſana mente teſtatoris, quando inducat vehementem præſumptionem pro ea.*

CAPVT XIV.

FVror, vt concludenter per teſtes dicatur probatus, non tantum requiritur, vt deponant ſecundum requiſita in præcedenti ca-
147 pite deducta, verum etiam neceſſarium eſt,

vt

vt eorum depoſitio tempus, vel momentum,
quo actus prætenditur annullari ex cauſa fu-
roris, percutiat, aliàs tales depoſitiones deſer-
uient de vento, itaque parum iuuabit, ſi teſtes
148 probent indefinitè, quem fuiſſe, vel eſſe in-
ſanum *cap. ſicut tenor. iuncta gloſ. in verb. mente.
de regular.* Paul. de Caſtr. *in l. qui teſtamentum.
§. nec furioſus. ff. de teſtament. milit.* quem refert
*Alex. in l. furioſum. poſt num. 3. C. qui teſtamēt.
fac. poſſ.* Honded. *conſil. 78. num. 71. verſ. conſide-
randum eſt, numquid deponant de furore tem-
pore profeſſionis &c. lib. 2. cum alijs abunde rela-
tis per* Maſchard. *de probation concluſ. 824. nu.
15. verſ. tempore actus probare debet &c. et ita*
ſæpius cenſuit Rota. *coram bon. mem.* Orano *in
cauſa Rauenaten. Attentatorum 13. Martij
1589. circa fin. verſ. deponentes, de inſania non
percutient tempus ipſius actus &c. et corā Card.*
Caualer. *deciſ. 366 num. 7. verſ. neceſſaria erat
temporis expreſsio, & quod furor ineſſet tempore
donationis ad illam inualidandam &c. et coram
bon. mem.* Manzaned. *deciſ. 570. nu. 15. verſ. nec
deponunt de tempore teſtament, prout neceſſa-
rium ad illius inualiditatem &c. part. 4. recent.
tom. 3, et coram R. P. D.* Carillo *d. deciſ. 232. n.
15. verſ. probatio dementia non releuat, niſi con-
cludenter probata de tempore teſtamenti &c.
part. 7. recent.* Itaq. non ſufficeret, ſi teſtes pro-
149 barent furorē alia die, vt ſenſit *Cæſar* Caren.
*in ſuis practic. reſolut. cap. 171. nu. 14. verſ. non
ſufficit, ſi probatur altera die furioſus &c.* Rota
coram bon. mem. Durano *deciſ. 178 nu. 10 verſ.
Itaq. non ſufficiat, ſi aliqua die probetur furioſus
&c. et coram eodem* Manzanedo *deciſ. 384. nu.
10. verſ. iſti teſtes ſuper dementia non deponunt,
de tempore teſtamenti prout eſt neceſſe &c. part.
3. recent. cum alijs allegatis à Rota coram R. P.
D.* Cerro *in cauſa Meliuitana Hæreditatis 15.
Aprilis 1644. §. Idque verſ. eoque magis quia
teſtes non percutiant tempus præciſum conditi
teſtamenti prout opus eſſet &c.*

Cui ſententiæ optimè conuenit illud decā-
tatum, axioma Iuris, vt dum fundamentum
150 intentionis alicujus eſt tempus, illud præci-
sè, et explicitè probandum eſt, nec ſufficit ſi
generaliter, vel incertè probetur eſt *text. in l.
non ſolum. § ſciendum. verſ. ſed vt probari. ff. de
nou. oper. nunc. l. cum actum ff. de negot. geſt. l. eli-
te. C. de probat. & poſt* Angel. & Alex. *comprobat*
Oſach. *deciſ. Pedemont. 79 num. 53. verſ. non ne-
ceſſariò includunt tempus ſuarum depoſitionum
de quo præcisè erat probandum &c. latè in pun-
cto* Card. Zabarell. *conſil. 56. n. 5. verſ. quod quā-
do quis fundatur ſuper aliquo, quod habet tem-
poris determinationem &c.* Riminald. *Iun. con-
ſil. 39. num. 28. verſ. quando tempus eſt à funda-
mentum intentionis alicuius eſt præcisè proban-
dum &c. cum alijs ibi allegatis, & copioſius per*
Surd. *deciſ. 75. nu. 10. verſ. qui ſe fundat in tem-
pore certo, & præciſo, tenetur illud probare &c.*
& paſſim reſpondit Rota, *& præſertim coram
Card. Sacrato deciſ. 361. num. 6. verſ. quādo au-
tem tempus eſt de ſubſtantia, debet præcisè pro-
bari &c. part. 2. recent. & coram bon. mem.* Piro-
uano *deciſ. 441. num. 2. verſ. et præcisè, quando
tēpus eſt de ſubſtantia &c. part. 3. recent. et coram*
Coccino *deciſ. 469. num. 4. eadem part.*
162 Vbi etiam dicitur, quod quando tempus eſt
de ſubſtantia rei, debet probari etiam de hora
confecti actus, *et coram Card.* Panzirolo *deciſ.
99. num. 10. verſ. quia non percutiſſet tempus præ-
cisè vnionis &c. part. 7. recent. et coram Card.*
Veroſpio *deciſ. 130. num. 20. verſ. quod tempus
erat neceſſariò probandum, dum in eo conſtitue-
batur id fundamentum &c. eadem part. 7. cum
alijs allegatis coram bon. mem.* Merlino *dec. 711.
num. 20. verſ. tempus cum ſit de ſubſtantia præci-
sè attingere debebant &c. et deinde fuit dictum
corā R. P. D.* Celſo *in Toletana Decim. 15. Iunij
1644. §. Vlterius verſ. nec percutiſſet tempus &c.
et coram eodem in cauſa Piſana Damnorum, &
Intereſſe 10. Iunij 1652. §. Adhuc. verſ. quando
tempus eſt de ſubſtantia, tunc probatio debet cō-
cludere reſpectu tempor. &c. et adde in puncto*
Cyriac. *controuerſ. forenſ. 334. num. 27. verſ. qui
fundat ſe in tempore tenetur illud præcisè proba-
re, & ibid. qui dicit talem fuiſſe furioſum, quando
contraxit, debet &c. cum alijs DD. et deciſioni-
bus de quibus num. 118.*

Firma igitur ſtat noſtra cōcluſio, quod pro-
152 batio furoris, dum præcisè non percutit tē-
pus, ſeu momentum ipſius actus, qui prætèn-
ditur annullari, ſed poſt, nihil releuat talis
154 probatio, cum noti Iuris ſit, furorem ſuper-
uenientē non annullare actus iam perfectos,
vt in d. l. furioſum, & ibi communiter ſcribentes.
furor enim ſuperueniens nullum negotium
155 rectè geſtum perimit, *§. Præterea Inſtit. quib.
non eſt permiſſ. fac. teſtament. latè* Hering.
in tract. de fideiuſſ. cap. 30. titul. de furor. vbi
quærit, an furor ſuperueniens in perſona fide-
iuſſionis, extinguat obligationem fideiuſſoriā,
156 et aſſerit id nullatenus in iure eſſe expreſsū,
vt extinguatur, ſi enim mors, quæ omnia ſol-
uit fideiuſſorem ab effectu obligationis fide-
157 iuſſoriæ liberare non valet, & ſic multò mi-
nus furor ſuperueniens ipſum ab effectu obli-
158 gationis fideiuſſoriæ liberabit, quia furioſi
mortuis etiam æquiparantur à *Bald. in l. hu-
manitatis. nu. 4. C. de impub. et alijs ſubſtitut.
Hippolit. de* Marſil. *in l. 1. in princip. et nu. 57.
C. ad leg. Cornel. de ſicar.* Hinc etiam eſt, quod
159 furor ſuper veniens non diſſoluit matrimo-
nij vinculum, vt notant DD. *in cau. neque fu-
rioſus,* ibi, *ſed ſi contractum fuerit. 37. quæſt. 2.*
& explicant Theologi *in 4. diſtinct. 3. vbi S.
Thom. & Sot. art 4.* Boer. *deciſ. 24. num. 69.* San-
chez *de matrim. lib. 1. diſput. 8. nu. 15. verſ. ſe-
parandum non eſt matrimonium ob ſuperuenien-
tem furorē. cum alijs allegatis per* Boſſ. *in eodem
tractat. de Matrim cap. 3. num. 57. verſ. demen-
tia ſuperueniens &c. et dixit* Rota *coram bon.
mem.* Burat. *deciſ. 763. num. 3.* vbi dicitur, quod
160 matrimonium non diſſoluitur, ſi mulier dæ-

monibus ſit obſeſſa, vel ſit mente capta, & id
poſt contractum matrimonium, *& coram eodẽ*
Buratt. *d. deciſ. 156. num. 20. verſ. et quatenus de*
illo tempore ſuperuenisset dementia, illa tamen
non infringeret &c. ſed perſiſtendo in terminis.
Maior tamẽ difficultas oritur, in caſu quo
161 teſtes deponerent de furore ante d. actum,
et pariter nullatenus de tẽpore ipſius actus,
an quoq. talis probatio dicatur fruſtratoria,
162 et in caſu iſto contrarium, vt ſcilicet valida
ſit probatio, reſpondendum arbitror. Vnde
conſtituenda eſt regula contraria præcedẽti,
et hoc propter rationem illam, nempe quan-
163 do conſtat, aliquem fuiſſe furioſum, demen-
tem, vel inſanum, ſemper præſumitur eſſe talẽ
vt colligitur *in cap. cum dilectus, et ibi gloſ. in*
verb. compotem. de ſucceſſ. ab inteſtat, et ibi no-
tat Abbaſ. *num. 20.* et docuit *Bart. in tractat. de*
teſtib. in verb. oppoſita prudentia, poſt num. 94. et
ſeq. verſ. quid ſi dixerit &c. Caſtren. *in l. qui te-*
ſtamento. §. nec furioſus, num. 3. ff. de teſtam. vbi
aſſerit, eum qui ſemel cœpit inſanire, nunquã
164 liberari, idque confirmauit *Nicol. Euerard.*
in ſuis loc. legal. in loc. à tempore, ad tempus, poſt
num. 18. verſ. hinc etiã eſt. vbi ait, quod ſi quis
olim fuerit furioſus, vel inops mẽtis, præſumi-
165 tur etiam hodie talis, & ideo, qui dicit, eum
poſtea fuiſſe, vel eſſe hodie ſanæ mentis, debet
hoc probare, & ſi non probauerit, debet actus
166 per talem geſtus poſt furorẽ declarari nul-
lus, & inualidus, quia furor ſemel accidens,
præſumitur adhuc adeſſe, niſi contrarium pro-
betur, et quod prædicta opinio menti perpe-
167 tuò retinenda ſit, quia docto de furore ante
actum geſtum, poſtea transferatur in aduer-
ſarium onus illud, quod de tempore actus di-
ponens non erat furioſus, bene monet *Pariſ.*
in addition. ad Bart in l. mutuſ. 2. in litera H.
verſ. tene menti perpetuò &c. ff. de bon. poſſ. furioſ.
Surd. *in conſil. 89. num. 29. verſ. qui ſemel fuit*
furioſus, vel mentecaptus præſumitur continua-
re in eodem furore &c.
Idem comprobauit *Gomez. variar. reſolut.*
tom. 3. cap. 1. num 77. vbi ait, ſi probaretur, quẽ
aliquando fuiſſe furioſum, præſumitur durare
168 in tali ſtatu, & tempore furoris commiſiſſe
delictum, et accuſator, vel Iudex ſi procedat
ex officio, tenetur probare delictum eſſe factũ
169 tempore ſanæ mentis, ita probat *text. in can.*
indicas. 3. quæſt. 9. et ibi gloſ. in verb. oſtenderis,
et ibi etiam latè *Anchar.* vbi quoque affirmat,
ita aliquando ex facto interrogatum, reſpon-
diſſe, vt verè reſpondit *in conſil. 5. num. 5.* vbi
aſſerit, quod ille, qui dicit furioſum geſſiſſe
170 actum tempore, quo erat ſanæ mentis, de-
bet hoc clarè probare, ex ibi allegatis, *& adde*
Alex. in conſil. 141. num. 4. verſ. qui certis tempo-
ribus fuit furioſus præſumitur in poſterũ furio-
ſus &c. lib. 1. vbi ait, quod dum Florentiæ aſ-
ſideret iudicauit contra quoddam monaſte-
171 rium Monachorum inſtitutum hæredem
in teſtamento vnius, de cuius anteriori furo-
re probatũ fuerat. *& latè* Menoc. *de præſump.*
li. 6. præſump. 45. n. 59. verſ. ſanè dicendũ eſt, hũc
præſumi adhuc furioſum &c. num. 61. aſſeuerat
de veriori, et recepta Doctorum ſententia, ſi-
cuti quoque teſtatur Card. *Mantic. de coniect.*
vltim. volunt. lib. 2. cap. 5. num. 7.
Vbi ait ex communi Doctorum ſenſu elici-
172 tur illa cõcluſio, quod qui fuit furioſus, præ-
ſumitur in eodẽ furore perſeuerare, & ad hoc
plures congerit Doctores, et qui ad ſatietatẽ
eos videre deſiderat, conſulat *Maſchard. de*
probat. vol. 2. concluſ. 825. à nu. 1. verſ. furioſum
ſemel, ſemper præſumi furioſum &c. & n. 5. vbi
plures DD. adducit, qui teſtantur de commu-
ni, et veriori opinione, et abunde quoque vi-
deatur *Farinac. in prax. criminal. in titul. de*
pœnit. temperand. quæſt. 94. num. 52. & copio-
ſius in Fragment. in verb. Furor. num. 317.
verſ. furioſus, qui fuit ſemel in futurum durare
præſumitur &c. qui pariter de communi, et
veriori teſtatur, & adde *Gaſpar. Ant.* Theſaur.
quæſt. forenſ. lib. 3. quæſt. 34. nu. 3. verſ. poſt cœp-
tum furorem argui perſeuerantiam, et illum
præſumi durare in furore, niſi probetur contra-
rium &c. et num. 4. pro certa regula tradit fu-
173 rioſum continuare in eodem furore ex præ-
ſumptione iuris, et ad hoc plura allegat, &
ſubnecte *Cyriac. controuerſ. 534. num. 11. verſ.*
qui probatur fuiſſe mentecaptum per aliquod
tempus ante, præſumitur etiam mentecaptus de
præſenti &c. Sanchez, *de Matrimon. lib. 1. diſp. 8.*
num. 17. verſ. quando conſtat aliquem dementẽ
fuiſſe, præſumitur adhuc demens &c. et deinde
Ioan. Angel. Boſſ. *in eodem tractat. de Matrim.*
cap. 3. num. 67. verſ. furor de præſenti præſumi-
tur durare in futurum &c. & ſenſit *Rota co-*
ram Card. Mantic. *deciſ. 60. num. 3. verſ. tamen*
quando conſtat aliquem in furorem incidiſſe &c.
Supradictæ tamen cõcluſionis, ſi ratio quæ-
174 ratur, ea in promptu eſt, quia paſſiones ani-
mi vehementes, prout inter alias eſt furor, ſeu
dementia, durare præſumuntur niſi contrariũ
probetur, ſicque furoris morbus, qualitatem
175 illam habet, qui poſtquam radicatus eſt, du-
rare præſumitur, vt teſtatur periti Medici,
ipſaque experientia docet, *et probat text. in*
l. humanitatis. C. de impuberib. et alijs ſubſtitut.
et in l. 1. ff. de curat. furioſ. et gloſ. celebris in cap.
cum inter canonicos, 21. in verb. recenſatus, verſ.
quia non conſtabat. &c. de elect. quæ benè pro-
bat, paſſiones animi vehemẽtes, et ſimiles mor-
bos durare omni tempore præſumi, *Roder.*
Suares allegat. 1. num. 21. verſ. paſſiones enim
et tales morbi durare præſumuntur &c. & ra-
tiocinatus eſt *Ioſeph de Seſſe dec. ſ. Aragon. 56.*
num. 17. verſ. morbus furoris non cenſetur de
facili recedere &c. vbi poſt *Caſtr.* & alios alle-
gat, id quod dici ſolet, ſcilicet, eum, qui ſemel
176 cœpit deſipere, & fatuum eſſe, nunquam li-
berari, *R. P. D. Ferentill. in annotat. ad Buratt.*
deciſ. 763. num. 16. verſ. furoris morbus ſuapte
natura perpetuus, inſanabilis, ac deſperatus eſt.

et ideo

& ideo præſumitur durare omni tempore &c. et
adde alios allegatos per Iul. Caſar Caluin. *in*
tractat. de Aequit. lib. 2. cap. 194. num. 5. verſ. qui
ſemel cœpit fatuizare numquam liberatur &c.
Magon. *deciſ. Florentin. 97. numer. 10. verſ. quæ*
quidem dementia, et furor, cum ſemel quemquã
inuaſerit durare præſumitur, niſi aliud doceatur &c. Simon. de Præt. *de interpret. vltim. volunt. lib. 2 ſolut. 4. num. 19. verſ. dementia eſt defectus, ſeu motus in cerebro, cuius defectus non*
ita facile ſanatur &c. et plura ibi allegantur.

Inſuper in tantùm eſt vera prædicta concluſio, quod quando quis eſt factus ſtultus, & in-
177 ſanæ mentis, quamquam dilucida interualla
habeat, attamen hoc non obſtante, quod ab
eo dictum, aut factum eſt, præſumitur dictum,
aut factum nullatenus de tempore ſanæ men-
178 tis, ſed benè de tempore furoris, & qui con-
trarium dicit, probare debet, *vt eſt text. apert.*
in l. eß alijs ff. de curat furioſ. vbi eſt caſus, quod
furor præſumitur continuari, licet cauſaliter
179 quis habeat dilucida interualla per quem
text. ita tradit *Bart in tractat. de teſtib. §. oppo-*
ſita prudentia. Vbi ſcripſit eum, qui firmat fu-
rioſum, vel dementem geſſiſſe aliquem actum
180 tempore ſanæ mentis, id probare debere, cũ
præſumptio ſit contra eum. Et notabiliter idẽ
ſenſit *in l ſi cum dotem. § ſi maritus ff. ſol. matr.*
vbi per *text.* ibi dixit, quod quandocumque
aliquis eſt infirmus alicuius infirmitatis, quæ
181 illum extra mentem conſtituit, & nulla erat
ſpes ſanitatis, ſi ſemel probatur furor, præſu-
mitur ſemper in futurum durare, quã doctri-
nam ſequitur *Angel de Peruſ. conſil. 36. col pe-*
nult. & eam doctrinam *Bart.* dicit eſſe mirabi-
lem *Franciſc. Aretin. in l in eo. nu. 2. ff de teſtam.*
cum allegatis per Franciſc. Cald. *conſ. 24. num. 5.*
verſ. eam doctrinam Bart. eſſe mirabilem &c.

Sic quoque docuit Card. Zabarell. *in clem. ſi*
furioſus 1. num 4. de homicid volunt. vbi refert
in contingentia talis caſus ſic reſpondiſſe, age-
182 batur, vt ipſe inquit, ex cauſa mutui contra
quemdam, & obijciebatur contra agentem, eũ,
cui fuerat factum mutuum, fuiſſe furioſum, &
exàduerſo fuit probatum, quod ille habebat
dilucida interualla, & ait *Zabarell.* in hoc caſu
protuliſſe ſuam opinionem, ſatis non fuiſſe,
183 quod ille probauerit dilucida interualla, ſed
doceri debuit, tempore illo, quo fuit celebra-
tus mutui contractus, is haberet dilucidum
interuallum. In ſimili etiam caſu ita contro-
uerſiam decidiſſe refert *Petr. de Anchar. in di-*
cta clem. ſi furioſus circa med. Quidam furioſus
184 ait, qui ex verbis, & factis extrinſecè ſanam
mentem præſeferebat, is enim celebrauerat
contractum, in quo ſe obligauerat ad mille, eo
namque mortuo eius hæres eodem contractu
conuentus, rationem furoris excipiebat, & ſic
ſe defendebat, & exaduerſo probatum fuit, illũ
habuiſſe dilucida interualla, ſicque aliquo tẽ-
pore mentis ſanitatem poſſediſſe, & aliquo, mi-
nimè, ſed non fuerat tempore contractæ obli-
gationis probatus furor, ideo merito dubita-
batur, vtrum obligatio præſumeretur facta
185 tempore dilucidi interualli, vel furoris, & in
eam pedibus, & manibus itum fuit ſententiam
fuiſſe celebratum contractum, tempore furo-
ris, cum ſemel fuerit furioſus, cuius *Ancharan.*
iudicium ſecutus eſt *Dec. in d. l furioſus. nu. 13.*
C, qui teſtam. facer poſ. Innocent Anton. de Butr.
Io. Andr & Abb in cap final. de ſucceß. ab inteſt.
Speculat. *in titul. de probationib. §. 1. numer. 19.*
verſ pone quidam erat furioſus &c. Pariſ *in con-*
ſil 87 nu. 16. verſ. non præſumuntur facta tem-
pore ſanæ mentis, & dilucidi interualli &c. vol. 3.
& ibi plures congerit DD. idẽ fouentes, & ma-
gnam eorum cateruam expendit *Maſcard de*
probat. d. concluſ. 825. num. 10. verſ. locum habet,
etiamſi conſtaret furioſum habuiſſe dilucida in-
terualla &c. ſicuti pariter facit *Menoch. de*
præſumpt. lib. 6. d præſumpt. 45. num. 63. verſ in
dubio præſumi geſtum tempore furoris, & qui di-
cit geſtum tempore dilucidi interualli probare te-
netur &c. & copioſè Farinac *in fragmẽt. d. verb.*
Furioſus. nu. 329. verſ. dic. quod præſumitur fa-
ctum tempore furoris &c. & atteſtatur, negari
186 non poteſt, dicam concluſionem eſſe com-
muniter receptam, & deinde ſenſit *Cyriac. di-*
cta controuerſ. 334. num. 13. verſ. licet probaretur
talem mentecaptum habuiſſe dilucida interualla
præſumeretur etiam actus geſtus tempore furo-
ris &c. & ad hoc plures Doctores ad ſatietatẽ
adducit.

Necnon adde *Molin de primogen. Hiſp. lib 2.*
cap. 11. num. 30. verſ ſi vero de furore antecedenti
continuato conſtet &c vbi ait, quod primoge-
187 nitura à furioſo habente dilucida interualla,
inſtituta, non tenet, niſi probetur facta de tẽ-
pore dicti dilucidi interualli, aliàs dicendum
eſt, fuiſſe inſtituta de tempore furoris, ſic quo-
que ſenſit alter *Molin. Theolog. de Iuſt. & Iure*
tom. 1. tractat. 2. diſputat 136. num. 3. verſ. conſtat
fuiſſe amentem, lucidum habuerit interuallum
præſumendum eſt illum nõ habuiſſe &c. Barboſ.
in d. cap. fin. num. 10. verſ furor præſumitur du-
rare omni tempore, ſi cõſtet furioſum fuiſſe antea
furore agitatum, quamuis dilucida habeat in-
terualla &c. Cyriac. *controuerſ. forenſ. cap. 334.*
num. 14. verſ. præſumitur geſtum tempore furo-
ris &c. & atteſtatur, quod communis opinio
188 eſt, quod indiſtinctè geſta à furioſo quantũ-
uis dilucida interualla habente præſumantur
tempore furoris facta.

Sicque vbi notum eſt, aliquem ante actum
controuerſum fuiſſe furioſum, præſumitur, vt
189 ſæpius dixi, durare in futurum, & omni tem-
pore, & illa dilucida interualla, quia ſunt per
accidens, minimè præſumuntur, nam accidens
licet ſit contrarium naturæ, vel præter naturã
190 tollit effectum præſumptionis ipſius naturæ
& hoc præcipuè in accidente ſaltem aptitudi-
ne, vt accidens, ſeu morbus furoris, ac demen-
tiæ, & proinde ſtante furore huiuſmodi iam
191 noto, & ſemel probato, licet aliquando ad-
fuerint

Digitized by Google

ſuerint dilucida interualla, tamen qui aſſerere
voluerit mentem ſanam, id probare tenetur,
vt ſupra firmatum eſt.

Intellige pariter veram prædictam concluſionem,
ſionem, etiamſi Notarius, qui rogauit ſe de
tali actu geſto à furioſo, atteſtetur, talem fuiſ-
192 ſe ſanæ mentis de tempore teſtamenti, vel
alterius actus, vt infra num. 208. Et generali-
ter loquendo, Notario atteſtanti de ſana men-
te non videtur credendum, cum ipſi ex quadã
conſuetudine in teſtamentis communiter ſcri-
bere ſoleant, Titius ſanus mente, licet corpo-
re infirmus, & ſic paſſim reperitur in eis, quæ
verba deducta videntur, *ex l. ſanum. 27. ibi, ſa-
num mente, licet egrum corpore, rectè transſigere
manifeſtum &c. C. de tranſact.* Nam Notario
193 non creditur, niſi de eo, quod ſibi mandatur
*text. in auth. de tabell. §. nos autem collat. 4. idem
tenet* Aretin *in leg. 2. num. 1. ff. de teſtament.* De
qualitatibus enim, et rebus naturalibus non
194 poteſt Notarius conficere inſtrumentum, ad
producendum effectum, qui non dependet à
poteſtate partium rogantium. Quod etiam
procedit, etiamſi teſtator rogauit Notarium,
195 vt ſcribat quod erat ſanæ mentis, *& latè id
examinat* Angel *de Gambel in tract. de teſtamẽt.
gloſ. 3. num. 4. verſ. ſi Notarius in principio teſta-
menti, dicat Titius ſanæ mentis &c. vbi numer. 6.*
ait, quod verba enunciatiua Notarij (prout
196 ſunt dicta verba Titius ſanæ mentis &c.) nõ
diſponunt etiam inter partes à quibus eſt ro-
gatus, niſi in his, quæ partes poſſunt diſponere,
*vt in l. optimam, & ibi notant DD. & præſertim
Cyn. Bart Bald. Aug. &* Salicet. *C. de contrahend.
& committend. ſtipulat.* et inſuper atteſtatur,
et determinat, quod opinio negatiua, vt non
197 credatur Notario atteſtanti de ſana mente,
ſit verior, et receptior. *id pariter defendunt Ro-
deric. Suarez. allegat. 1. num. 8. verſ. licet in prin-
cipio teſtamenti dicatur ſanus mente, non tamen
ex hoc probatur ſana mens &c.* Boer. *deciſ. 23.
num. 71. verſ. mentis ſanitas non probatur per te-
ſtimonium Notarij &c.* et poſt Iaſ. et alios, pro-
fitetur hanc eſſe communem opinionem, ſicuti
pariter facit *Franc. Viu. in Sylu. commun. opin.
cap. 534. à num. 1. & num. 3.* affirmatque præ-
198 dictam eſſe veriſſimam opinionem, reiectis
Salicet. & Corn. in contrariam ſententiam in-
clinantes. *Menoch. de præſumpt. lib. 6. d. præ-
ſumpt. 45. num. 65. verſ. mente ſanus non præſu-
mitur, cũ Notario non credatur &c.* Riminald.
*Iun. conſil. 376. numer. 22. verſ. nec ſtandum eſt
aſſertioni Notarij, dicentis in teſtamento, ſanus
mente &c.* Simon de Pret. *de interpretat. vltim.
volunt. lib. 2. interpret. 1. dub. 1. ſolut. 4. n. 13. verſ.
in tantis negotijs periculum eſt credere vni Ta-
bellioni &c.*

Viua eſt quidem illa ratio, quod ſicuti teſti
199 non creditur deponenti in cauſa propria,
vt in l. omnibus. 9. ibi, *in re propria dicendi teſti-
monij iura ſubmouerunt. C. de teſtib.* ita nõ cre-
ditur ſuper facto alieno, quãdo in cauſa in qua
200 deponit, haberet aliquod intereſſe, vel ex ſua
depoſitione, ſperaret commodum, vel honorẽ
conſequi, aut è contra damnum, vel vituperiũ
euitare, nam tunc indiſtinctè non probat, cũ
201 tunc etiam cauſa propria illa dicatur, ex qua
quis cõmodum, aut damnum reſultare putat.
*l. 1. § in cauſa propria. ff. quando appelland. ſit, &
intra quæ tempor.* à qua opinione nullus eſt, qui
diſſentiat, *vt poſt Menoch. & alios profitetur
Farinac. de teſtib. quæſt. 63. num. 211. verſ. dam-
num, vel vituperium euitare &c.* et in fine poſt
cumulatos plures DD. indubitanter firmat,
202 ſine dubio ita communiter receptum eſſe,
& idem firmant Surd. *deciſ. 219. nu. 2. verſ. non
eſt bonus teſtis is, qui de ſuo honore, vel vitupe-
rio &c.* Hieronym. à Laurent. *dec. Auenion. 103
num. 1. verſ. ille teſtis nullo modo probabat &c.
& num. 4 verſ. qui ex depoſitione ſua laudem, vel
vituperium conſequi poterat, repellitur &c* Ant.
de Gamm. *deciſ. Luſitan. 98. num. 1. verſ. ex quo
ſibi ipſis laus, vel opprobrium obuenire poſſit, non
eſt adhibenda fides &c.* Ioſeph. Ludouic. *deciſ.
Lucen. 14. num. 13. verſ. ratione vtilitatis non
creditur teſtibus &c,* et paſſim ſic reſpõdit Ro-
ta, et præſertim *coram Card. Vbaldo deciſ. 159.
num. 21 verſ. ſecundus teſtis tanquam intereſſa-
tus non probat &c. in recentior. part. 5.* ibique
aliæ deciſiones referuntur, *& coram bon. mem.*
Penia *deciſ. 77. num. 10. verſ. opponitur, quod ſit
intereſſatus &c.* Et quod dicti teſtes nullum
gradum probationis faciant, ſedulò *aduertit
Rota coram Card.* Veroſpio *deciſ. 107. num. 25.
verſ. nullam fidem facere poterãt propter intereſ-
ſe &c. par. 7. recent.*

Quare, cum nullibi ſit dubium, quod eſſet
opprobrium, imo periculum, ac magnum in-
203 tereſſe Notario conficienti inſtrumentum
alicuius dementis, cum iurent Notarij fideli-
ter exercere ſuum officium. *cap. ad audientiam
de præſcript.* Notarij enim, antequam ipſi in-
cipiant ſcribere teſtamentum alicuius pro va-
liditate ſui inſtrumenti, et debito ſui officij, et
204 honoris, diligenter prius cum teſtibus voca-
tis perquirere optimum erit, de bono intelle-
ctu, et ſana mente teſtatoris cum præſumatur
quilibet diligens in officio ſuo. *d. cap. cum ad
audientiam, verſ. nos igitur.* Cum in lata culpa
205 dicatur eſſe, qui eſt negligens in arte, ſeu of-
ficio ſuo. *Bart. in l. quod Nerua num. 17. & 18.
ff. depoſit. Menoch. conſil. 1194. num. 18. & 30.
& faciunt tradita per Rotam coram Reueren-
diſſ.* Dunozetto *Decano in cauſa Cuſentina Be-
neficij 4. Decemb 1637. §. Præterea. & coram
eodem in cauſa Romana Cenſus, ſeu Depoſiti
8. Martij 1642. §. Minus, verſ. in lata culpa di-
citur eſſe, qui eſt negligens in officio ſuo &c.* quã-
206 obrem abſque difficultate Notario atteſtã-
ti de ſana mente contrahentis, non eſt credẽ-
dum propter rationem ſupradictam, et ita in
puncto *poſt Viu. Io. Andr. Anton. de Butr. Alex.
Dueñas, & alios ratiocinatus eſt Franciſc.
Caldas. conſil. 24. ſub num. 16. verſ. ſicut non*

dicitur

*creditur, quando ſibi poteſt quæri laus, vel oppro-
brium &c. & adde* Pariſ. *in conſ.87. numer.43.
verſ. depoſitio Notariorũ deponentium &c. lib.3.*
Cyriac. *controuerſ. forenſ cap 334. num, 27. verſ.
quia tunc agitur de eius opprobrio &c.*

Sunt tamen multi celebres DD. qui oppo-
ſitũm defendunt, aſſeuerando quod talis No-
207 tarij aſſertio de ſana mente, faciat vehemen-
tem præſumptionem ad eam probandam, tũ
208 Notarius eſt officialis publicus, cui credẽdũ
eſt. *l. ſi quis decurio. C. de falſ. et in auth. de in-
ſtrum. cautel. & fid. § ſi vero nominantur & l.1.
§ penult ff de offic præfect & cap. cum paratt. de
appellat. cap. ad audientiam. de præſcript.* eoque
209 magis videtur eidem credendum, quia cum
quilibet ſanæ mentis præſumatur *l. 2. C. qui
teſtam fac. poſſ et dixi ſupra num.* 138. Ergo No-
tarius dicendo dicta verba, *ſanus mente &c,*
non ponit, nec inducit aliquid de nouo, ſed
declarat, quod ius dictat, igitur &c. eamque
opinionem defenderunt, *poſt Imol. in l.3 ff de
teſtament. Tiber.* Decian *in conſil.51. numer.41.
verſ. aſſertio Notarij, qui ſcripſit teſtamentum,
aſſerentis eũ tunc fuiſſe ſanæ mẽtis, creditur &c.
lib. 4. et ſic tenent plures alij conſulentes ibi per*
Decian. *adducti. et adde* Honded. *in conſil* 78.
*num.58. verſ negari tamen non poteſt, quin fa-
ciat magnam coniecturã &c.* Magon. *deciſ. Flo-
rentin 97. num.13. verſ. Notarius, qui teſtamen-
tum ſcripſit, aſſeruit teſtantem ſanæ mentis fuiſ-
ſe &c.* Cæſar Caren. *in ſuis practic. reſol cap.171.
num 4. verſ. hæc autem aſſertio Notarij ſine du-
bio inducit vehementem præsumptionem ſanitatis
intellectus &c et ſenſit Rota corã bon. me.* Baratt.
*deciſ.256. numer.3. verſ. aſſertio Notarij de ſana
mente vehementem facit præſumptionem &c. et
coram R.P.D.* Carillo *deciſ.233. num.32. verſ.
maximè quia Tabellioni aſſerenti teſtatorem
fuiſſe ſanæ mentis prout hic, ſtandũ eſt &c. par.7.
recent. et coram Reuerendiſſ.* Terracinea, *in cau-
ſa Meleuitana Hæreditatis 1. Iulij 1633. § vlt-
tim. verſ. ſed omnis ceſſat difficultas ex facto, tum
ex aſſertione Notarij facta in teſtamento, in quo
ſe fundat pars aduerſa, dum in eo enunciatur
teſtator ſanæ mentis &c.*

Sed quia opinio iſta eſt valde inter DD. cõ-
trouerſa, tamen quidquid ſit de ea, certum ta-
men eſt quod in caſu noſtro, de quo ſupra *nu-
mer.* 192. ceſſat omnis amaritudo, et ſic indu-
bitanter poteſt concludi, quod quando verè,
210 vel præſumptiuè fuit probatus furor ante
conditum teſtamentum, cum ille præſumatur
durare, donec contrarium probetur, vt iam
deduxi *num.* 163. ideoque tunc ſtandum eſt,
primæ opinioni de qua ſupra *num.* 193. ſcilicet
prædictam Notarij atteſtationem, aliquid non
211 releuare, nec præſumptionem inducere ad
docendam ſanam mentem, cum eſſet ratio iã
adducta, ſcilicet quemlibet præſumi ſanæ mẽ-
tis, nam ſemel probato furore, vt dixi, præſu-
mitur durare in futurum, et ſic Notarij aſſe-
212 rerent contra præſumptionem iuris, quo ca-
ſu requiruntur plenæ probationes, et ſic non
ſufficerent ſimplices coniecturæ deſumptæ ex
ſola Notariorum atteſtatione, cum ipſi in hoc
facile poſſint decipi, nam furioſi, ſiue mente-
213 capti ſæpe loquuntur ad propoſitum, et fa-
ciunt actus quales conueniunt viris pruden-
tibus, ſed tamen id euenit caſu, nec inde re-
ſultat eos eſſe ſanæ mentis, vt latè dicam infra.

Hinc eſt, quod Notarius excuſatur condẽ-
214 do teſtamentum furioſi, quando in eo actu
non vidit manifeſta ſigna furoris, et ſic nõ fuit
in culpa, vt poſt *Alex. Pariſ. Surd. Mãtic. Sua-
rez. Burg. de Pax.* ſcitè diſſerit *Ioseph de Seſſ.
deciſ. Aragon. 56. n. 13. verſ maximè cũ non vide-
rit in eo actu manifeſta ſigna furoris &c.* Cyriac.
*controuerſ. forens. cap.334. num.25. verſic. quia
Notarij potuerunt decipi, nã furioſi ſæpè loquun-
tur ad propoſitum &c.*

215 Quando vero non conſtaret, ſeu non fuerit
probatus præcedens furor, et tunc procedit
altera opinio de qua ſupra *à num.* 205. quod
aſſertio Notarij, quod teſtator erat ſanus mẽ-
te, inducat vehementem præſumptionem, vt
habes ſupra *d. num.* 205. Cæterum quãdo fuit
ſemel probatus furor, contrarium eſt dicendũ
216 cum prædicta concluſio, quod docto ſemel
de furore, præſumatur ſemper durare, donec
aliud non docetur ſit indubitata, quam etiam
in ſequenti capite comprobabo, et declarabo.

ARGVMENTVM.

Natura cum non patiatur ſubitaneam mutatio-
nem maxime in his, quæ concernunt mentem,
ſenſus &c. ideoque concluſio, quod ſemel fu-
rioſus ſemper præſumatur talis, multò magis
procedit, quando agitur de actu facto ab eo,
paulò poſt, quam incidit in furorem, cum vici-
nitas temporis valde operetur. Inimicus re-
conciliatus, licet admittatur contra inimicum,
tamen id non procedit, ſi de recenti fuit facta
dicta reconciliatio, quia adhuc præſumuntur
durare reliquiæ rancoris, & mali animi. Iudæus
de nouo factus Chriſtianus, quare non poſſit
ordinari.

Furioſus quando non præſumatur manere in eo-
dem furore, & ſic ſi fecerit teſtamentum, vel
alium actum prudenter, & laudabiliter, an
dicendum veniat illum eo tempore inſania nõ
laboraſſe, & diſtinguitur, aut fuit probatum
prædictum furioſum ſolitum fuiſſe habere di-
lucida interualla, & tunc de eo tempore præ-
ſumitur ea habuiſſe, aut conſtat ſemper fuiſſe
dementem, & tunc tamquam caſu facta, quã-
uis prudenter non tenent.

Declarata tamen, tunc teſtamentum rectè factum
ab habente dilucida interualla valet, et præſu-
mitur de tempore ſanæ mentis conditum, quã-
do deliberatè, & ſponte ab eo fuit factum, ſe-
cus verò ſi ad ſuggeſtionem, & interrogatio-
nem alterius, et quare. Teſtibus paucioribus
depo-

deponentibus de ſana mente magis crediteur, quàm mille negantibus, et qualiter, et quando prædicta concluſio procedat.

S V M M A R I V M.

217 *Furoris vicinitas multum operatur, ad eam præſumendam.*
218 *Natura non patitur repentem mutationem. & nu. 249. et 250.*
219 *Furioſus licet deſierit eſſe furioſus tamen, niſi appareat facere actus prudentes, præſumitur in eodem furore manere. amplia nu. 220.*
221 *Actus geſtus à furioſo, quamuis rectè factus non valet. ſi pauld poſt furorem fuit geſtus, Quia integra mente non præſumitur ille adhuc eſſe.*
222 *Teſtes, qui prius erant inimici, et poſtea recõciliati, admittuntur contra olim inimicos, quia attenditur tempus depoſitionis. et nu. 223.*
224 *Teſtis reconciliatus, tunc admittitur contra olim inimicum, ſi longum tempus poſt reconciliationem interceſſerit.*
225 *Teſtis quantumuis reconciliatus non admittitur contra inimicum, quando modicum tempus interceſſit poſt reconciliationem,*
Quia adhuc reliquiæ præcedentis odij, ſeu rancoris præſumuntur durare.
226 *Accuſatores, & teſtes minimè eſſe poſſunt, qui ante externum diem erant inimici accuſati.*
Inimico nemo citò venit in gratiam.
227 *Inimicus de breui reconciliatus, timendum eſt, ne amicitia ſit vera, & ſic adhuc rancoris veſtigia repupullent.*
228 *Iudex, vel accuſator vel teſtis non poteſt eſſe ſui inimici, qui poſt modicum tempus eſt reconciliatus.*
229 *Teſtis de breui reconciliatus, tunc multò magis non admittitur contra inimicum, quando poſt reconciliationem, ſecuta eſt aliqua cauſa odij.*
230 *Quia tunc non videtur teſtis idoneus, quamuis reconciliatio non eſſet de breui.*
231 *Inimicus etiam poſt mille reconciliationes nũquam poteſt dici integer teſtis.*
233 *Inimico ſuo in æternum non eſt credendum & ſi humiliatus vadat curuus, cuſtodiendum eſt ab eo.*
Liuorem acerbum, nulla dies poteſt placere.
234 *Inimicitia non facit indicium ad torturam, quando ſecuta eſt reconciliatio, limita ſi de recenti facta ſit. num. 235.*
236 *Iudæus de modico factus Chriſtianus non poteſt ad ordines ſacros promoueri, ſed aliquod tempus debet prius currere.*
237 *Neophitus ideo ad ordines ſacros non poteſt promoueri, quia ex tempore, & ſignis debet conſtare an in fide perſeueret. & num. 240.*
238 *ad Religionem Chriſtianam conuerſus nemo ante biennium debet tonſurari.*
239 *ad Sacerdotium nullus Neophitus debet promoueri.*
241 *Eſſe aliquid in ſtatu, vel de recenti fuiſſe paria ſunt.*
242 *Factum aliquod de recenti fuiſſe, vel factum non eſſe, paria ſunt.*
243 *Infirmus ſicuti excuſatur à comparendo, ita etiam excuſatur, ſi de recenti exijt à malo.*
244 *Morbo ceſſante, ceſſat impedimentum.*
245 *Valetudinarij non tenētur comparere cum ex reliquijs præcedentis morbi poſſunt reincidere in morbum.*
246 *Medicus tenetur curare infirmum recidiuantem pro eodem ſalario, & diſtingue.*
247 *Reliquiæ præcedentis cauſæ, etiamſi de recenti ceſſaſſet cauſa, adhuc durare præſumuntur. & numer. 248.*
251 *Furioſo ſi aliquid fuerit relictum, donec permanſerit in furore, videtur teſtatorem voluiſſe legatum reſolui, ſi ad ſanam mentem deuenerit.*
252 *Legatum relictum furioſo, donec permanſerit in furore, illud non reſoluitur, ſi ille in furore deceſſerit, ſed vadit ad eius hæredes.*
253 *Mortuus cenſetur manere in eo ſtatu, in quo decedit.*
254 *Legatum relictum vxori, donec abſtinuerit à ſecundis nuptijs, ſi illa moriatur in ſtatu viduali, illud remanet hæredibus mulieris.*
255 *poſt Mortem, quis iuris fictione præſumitur manere, ſicuti in quo erat tempore mortis.*
256 *Furioſus ſemel, præſumitur in eodem furore perſeuerare dum fuerit probatum per aliquod tempus in furore perſeueraſſe.*
257 *Furioſus non præſumitur in eodem furore perſeuerare, ſi tantum aliqui actus furoris fecerit. & num. 256. & 465.*
258 *Actus aliquos furoris, ſi tantum quis fecerit eos per accidens præſumitur feciſſe.*
260 *Furioſus non præſumitur perſeuerare in eodẽ furore ſi iudicio Peritorum probetur, id contigiſſe ex cauſa accidentali,*
261 *Et ſic ex veriſimili coniectura præſumitur etiam ceſſiſſe furor.*
263 *Furor dum eſt probatus ante, & poſt actum qui prætenditur annullari, & tunc aliud non eſt probandum,*
264 *Extremitatibus probatis media præſumuntur.*
265 *Furioſus, ſi habeat dilucida interualla, & diſpoſitio ab eo facta, eſt prudenter facta, & tunc non præſumitur, quod de eo tempore fuerit furioſus. & nu. 267. contra nu. 301.*
268 *Furioſus ſemel, quod ſemper præſumatur talis, iſta præſumptio tollitur alia vehementiori præſumptione.*
269 *Sapiens, vel ſtultus quis in dubio debet cenſeri, ſecundum qualitatem ipſius diſpoſitionis & num. 270. quæ opinio mentis tenenda eſt. numer. 273.*
271 *Senatus Romanus approbauit teſtamentum cuiuſdam furioſi, ex eo, quia illud prudenter repertebatur factum. & num. 272. 274. 278. & 300. vbi quod hoc eſt mirabile.*

Teſta-

Teſtamenta magis ſunt inſpicienda, quã quod quis ea ſcripſerit.

275 *Actus quod præſumatur factus à prudenti, vel à ſtulto ex qualitate ipſius diſpoſitionis. eſt opinio Io. Andr ſingularis, & peregrina. & n. 276.*

277 *Et eſt verior, & rationabilior concluſio, & in diuerſis Orbis Tribunalibus recepta. num. 280.*

281 *Sententia cuiuſdam fatui Pariſienſis refertur, qua in quodam caſu, qui hic refertur à nu. 282. & ſeqq.*

285 *Fuit adeo iuſta, & prudens ita vt multi DD. de ea admirentur, cum ipſe Gratianus, vel Cato melius non poterant iudicare.*

286 *Fatuus quidam in quæſtione de præcedentia inter Legiſtam, & Medicum, iudicauit, quòd Fur, Carnificem præcederet.*

287 *Fatuus ex tenore ſententiæ ab eo prolatæ cognoſcitur an de eo tempore ſit talis.*

288 *Teſtamentum furioſi rectè diſponentis valet, ſicuti quilibet actus à ſtulto prudenter geſtus.*

289 *Teſtamentum factum à furioſo habente dilucida interualla, ſi laudabiliter fuerit factum, tenet, quia præſumitur factum de tempore ſanæ mentis.*

290 *Et ſic in diuerſis Orbis Tribunalibus fuit deciſum, approbando ſententiam Romanorum Senatorum, de qua ſupra num. 271.*

291 *Et præſertim in Conſilio Neapolitano.*

292 *In Auditorio Lituanico.*

293 *In Senatu Burdegal. In Senatu Luſitano.*

294 *In Rota Peruſina.*

295 *In Senatu Pedemontano.*

296 *In Camera Imperiali.*

297 *Et ſæpius in Supremo Rom. Rotæ Tribunali.*

298 *Mentis ſanæ coniectura nulla maior datur, quam illa, quæ ſumitur ex ipſa diſpoſitione, de qua controuertitur.*

301 *Furioſus non præſumitur ſanæ mentis, quamuis rectè faciat.*

Furioſus non præſumitur ſanæ mentis, licet ingrediatur Monaſterium, & bona ſua diſpẽſet pauperibus.

303 *Actus factus à furioſo, ſicut quilibet prudens faceret, nullius eſt roboris.*

304 *Sententia Romanorum Senatorum ſuper approbatione teſtamenti à furioſo prudenter facti, ex quo valuit.*

305 *Teſtamenta ſtultorum rectè condita, ſi valerent, multæ fraudes poſſent committi. & vide num. 320.*

306 *Teſtamentum furioſi laudabiliter conditum quando valeat, et quando non vide diſtinctionem. nu. 307. 308. & ſeq.*

309 *Furor vbi adeſt, ibi, abeſt voluntas, & diſcurſus.*

310 *Teſtamentum conditum à furioſo habente dilucida interualla rectè factum tenet.*

311 *Quando deliberatè, & ſponte fuit conditum et ideo ſecus ſi ad alterius interrogationem. num. 313.*

312 *In furore perſiſtens facili negatio prudenter negatiuè, vel affirmatiuè poteſt reſpondere.*

314 *Furioſus habens dilucida interualla, ſi teſtetur ad interrogationem alterius, non poteſt cognoſci an tunc erat ſanæ mentis.*

315 *Et hoc quantumuis prudenter teſtetur. quia talis prudentia ei non poſſit aſcribi. quare ſi dubitetur de hoc, non tenet, & num. 316.*

317 *Teſtibus deponentibus de ſana mente magis credendum, quam deponentibus de inſania.*

318 *Illis enim aſſiſtit ius cõmune, quæ opinio negari non poteſt, quin non ſit communior.*

319 *Teſtibus deponentibus de inſania, quod magis ſit ſtandum, quam deponentibus de ſana mente, eſt opinio nonnullorum DD. ſed damnata.*

320 *In Probationum concurſu. quod magis ſit ſtãdum teſtibus deponentibus de inſania, quàm de ſana mente. id ratio nulla naturalis ſuadet.*

321 *Teſtibus duobus deponentibus de ſana mente magis eſt ſtandum, quam mille negantibus, et num. 322. 323.*

324 *Teſtibus paucioribus deponentibus de ſana mente, tunc eſt ſtandum, quando ſunt melius informati, quam teſtificantes contrarium.*

325 *Iiſ ſi illi deponant in ſpecie, et iſti in genere.*

326 *Teſtes mille ſi deponerent, quem fuiſſe furioſũ ante teſtamentum, et duo deponant de ſana mente de tempore teſtamenti, eſti præualent.*

327 Probationes præualent præſumptionibus.

328 *Teſtes, quando dicantur deponere in ſpecie de actibus ſanæ mentis, & num. 329.*

330 *Teſtibus deponentibus de ſana mente in ſpecie et alijs deponentibus de inſania pariter in ſpecie, ſtandum eſt maiori numero.*

331 *Teſtibus paucioribus deponentibus de inſana mente in ſpecie, magis ſtandum eſt, quam deponentibus de ſano in genere.*

332 *Teſtibus deponentibus de ſana mente, vel de inſana, quando intret quæſtio quibus magis ſit ſtandum. num. 333. et ſeq.*

CAPVT XV.

IN Furorem, dum quis incidit, cũ morbus
iſte cerebri ſit fere deſperatus, nam quãdo
quis ſemel fatuizare incœpit, difficile ſanatur,
vt conſtat ex communi Phyſicorum Schola,
ipſaque experientia demonſtrat et iſta eſt Iu-
ris præſumptio, vt ſatis in præcedẽti capite de-
monſtraui, quare nunc loqui proſequendo de
eadem materia, vnde tunc multò magis pro-
cedit dicta præſumptio, ſi intra modicum tem-
217 pus, diſpoſitio, quæ controuertitur inualida,
& nulla, fuit facta, nam talis vicinitas multùm
operatur ad præſumendam modicam illã con-
tinuationem furoris, Natura enim non patitur
218 repentem mutationem, præſertim in his, quę
concernnnt mentem, ſenſus, & affectus homi-
num, *vt benè poſt* Iaſ *in l. pater furioſi nu. 5. ff. de his quæ ſunt ſui, vel alien. iur.* declarat *Decian. in conſil. 34. num. 32. verſ. & quod à modico tempore &c. lib. 3.* vbi conſuluit, quod furioſus, li-
cèt deſierit eſſe in furore, tamen niſi appareat,

X quod

219 quod fecerit ea,quæ quilibet ſanæ mentis fe-
ciſſet, præſumitur adhuc in furore durare, &
præſertim, quando conſtat, quod diu fuit in
furore,& à modico tempore citra furor,deſijt,
220 ſic quoque poteſt argui in caſu noſtro, *& in*
puncto poſt Bald. Aretin. Anchar. Couar. *& alios*
affirmat Card. Mantic. *d. lib. 2. cap. 5. ſub num. 6.*
verſ. quando teſtamentum, vel alius actus paulò
poſt furorem factus fuerit aliud ſi ſit poſt longũ
internallũ &c. cum alijs copioſè relatis per Maſ-
card. *de probat. d. concluſ. 825. nu. 20. verſ. quan-*
do actus factus fuerit poſt diuturnum temporis
internallum poſt tempus furoris &c. adde Boſſ.
in tractat. de matrimon. d. cap. 3. numer. 71. vbi
firmat, *poſt DD. ibi allegatos*, quod quando
actus geſtus à furioſo, eſt rectè actus, non va-
221 let, ſi proximè, et paulò poſt furoris tempus
fuit geſtus, quia integra mente non præſumi-
tur factus.

Congruit,que illa iuris diſpoſitio,quod licèt
222 verum ſit, teſtes,qui primò fuerunt inimici,
ſed poſtea reconciliati,facta pace admitti con-
tra alias ſibi inimicum, ſed reconciliatum, at-
223 tenditur enim in materia iſta tempus depo-
ſitionis. Vnde ſi tempore depoſitionis teſtis
eſt amicus eius contra quem producitur, non
224 repellitur à teſtificando contra ipſum etiam
ſi antea eſſet inimicus *arg. text. in l. 3. § fin. cũ*
leg. ſeq. ff. de adimend. legat. & ibi Bart. & com-
muniter DD. & facit text. in l. in ipſius. C. famil.
erciſc. Bald *in ſua Margarit. in verb. teſtis, verſ.*
teſtis inimicus. ex Innocent. quem allegat in cap.
cum oporteat de accuſat. cum alijs copioſè relatis
per Farinac. *de teſtib. quæſt. 63. nu. 58. verſ. non*
procedere in inimico reconciliato, & cum quo ſe-
cuta eſt pax &c.

Attamen id verum eſt, ſi longum tempus
225 interceſſit poſt recõciliationem, aliàs ſi mo-
dicum tempus, non admittetur, quia reliquię
præcedentis odij, et rancoris durare præſu-
muntur, etiam poſt reconciliationem per ali-
quod tempus quale arbitrio Iudicis remitti-
tur *ſecundum Clar. in §. fin. quæſt. 24. numer. 6.*
verſ. & quid ſi ſecuta ſit reconciliatio &c. in fin.
ideoque propter dictam vicinitatem repelli-
225 tur teſtis de proximo reconciliatus à teſtifi-
cando, *iuxta text. ſingularem in can. accuſato-*
res. el 1. 3. quæſt. 5. vbi dicitur, quod accuſato-
226 res, et teſtes eſſe minimè poſſunt, qui ante
externum diem, aut nudius tertius inimici
fuerũt, ne irati nocere cupiant, aut læſiſſe vul-
ciſci velint, audiamus Plauti Comici conſiliũ

Cum inimico nemo in gratiam cito redit
Opus eſt tunc tuto loco ——————

Et ex noſtris, idque optimè aduertit *Gomez.*
variar. reſolut. lib. 3. cap. 12. numer. 14. verſ. quod
intellige niſi talis reconciliatio ſit de recenti &c.
Franciſc. de Curt *in tractat. de teſtib. num. 101.*
verſ. & hoc ſi cõcordia ſit de recenti &c. Aufrer.
de reprobat. teſt. num. 56. verſ. niſi ſit reconcilia-
tus de recenti &c.

Timor enim eſt, ſtante temporis breuitate
dictæ reconciliationis, ne amicitia verè ſit cõ-
227 firmata, et ſint obliterata omnia inimicitię
veſtigia, et ſic remãſerint adhuc aliquę odij re-
liquiæ, et ſic talis non poteſt eſſe Iudex, vel ac-
228 cuſator, aut teſtis, vt dixi, inimici de proxi-
mo reconciliati, *& notanit gloſ. in cap. per tuas*
el. 1. in verb. inimicitias, vbi omnes tradunt *de*
ſimon. et præſertim *Auguſtin. Barboſ. in collect.*
ad d. cap. per tuas. numer. 9. ad d. gloſ. verſ. non ſit
recens, vbi plures etiam DD. ad hoc congerit,
et addo Bertazz. *conſil. 474. nu. 24. et ſeqq. lib. 2.*
vbi *num* 26. ampliat multò magis id procede-
229 re, quando poſt reconciliationem, ſecuta eſ-
ſet alia cauſa inimicitiæ, hic enim non videtur
teſtis idoneus, etiam quod reconciliatio non
230 eſſet de recenti, *& ſequitur Decian. & alij*
relati per Farmac. *in tract. de teſtib. d. quæſt. 54.*
à nu. 59. et ſeq. Et veritas eſt, quod in omnem
calum inimicus, etſi reconciliatus ad teſtimo-
231 nium admiſſus, non eſt teſtis omni exceptio-
ne maior, *vt placuit Clar. in practic. d. quæſt. 24.*
num. 9. vbi ait. quod inimicus etiam poſt mil-
232 le recõciliationes, numquam poteſt dici in-
teger teſtis &c. *& ſenſit Riminald. iun. conſ. 88.*
numer. 13. verſ. etiam poſt mille reconciliationes
numquam inimicus poteſt dici integer teſtis &c.
et ad hoc expendo *textum Oraculi Diuini in*
Eccleſiaſt. cap. 12. ibi, Non credas inimico tuo in
233 *æternum, & ſi humiliatus vadat curuus, adijce*
animum tuum, & cuſtodi te ab illo &c.

Quod quidem verum eſt quãdo magna, ſeu
ſæua adſuit inimicitia, nam verè dixit Claud.
lib. 3 de Rap. Proſeq.

——————*rabiem liuoris acerbi*
Nulla poteſt placare dies ——————

Sed perſiſtendo in terminis. Hinc pariter eſt,
vbi eſt ſecura pax, & reconciliatio, tunc inimi-
234 citia præterita, ſi aliquod malum ſit illatum
inimico reconciliato, non facit indicium ad
torturam, *vt inquit* Eugen. *conſ. 27. nu. 21. vol. 1.*
Decian. *conſ. 88. nu. 12. verſ. pax & reconciliatio*
facta tollit omnem ſuſpicionẽ &c. vol. 3. Honded.
conſ. 87. nu. 101. verſ. nihilominus cum reconci-
liatione, ac remiſſione facta per concordiam, omne
indicium, quod ex prætenſa inimicitia aliàs oriri
poſſet, remanet ſublatũ &c. lib. 2. Burſat. *cõſ. 146.*
nu. 14. verſ. tollitur indicium inimicitia, & recõ-
ciliatione ſequuta, quæ omnem mali animi præ-
ſumptionem tollit &c. lib. 2. & ibi plures alios
DD. cumulat, *ſicut facit* Farinac. *quæſt. crimi-*
nal. 41. à num. 109. & adde Guazzin. *ad defenſ.*
reor. defenſ. 28 cap. 1. num. 16. verſ. poterit defen-
ſor deducere in articulis, & probare quod inter
inquiſitum, & interfectum ſecuta fuit reconcilia-
tio, quia ex ea tollitur omne indicium inimi-
citia &c.

Tamen ſupradicta cõclnſio nullatenus pro-
cedit abſolutè, in caſu de quo ſupra, ſcilicet ſi
235 inimicus de recenti ſit reconciliatus, quia
tunc aliud eſt dicendum, *vt conſtat ex relatis*

per Farinac.*d.quæſt.*41 *nu.* 110.*& adde* Cyriac.
*controuerſ.forenſ.*150.*num.* 14.*verſ.non procede-
re in inimico de recenti conciliato &c.& declara
vt per* Guazain *d.defenſ.*28.*cap.*1.*nu.*17. Sem-
per enim intrat ratio illa, quod durario præ-
ſumitur in facto de recenti ob breuitatem
temporis.

Pariter quoque videmus, quod Iudæus de
236 nouo, et modico tempore factus Chri-
ſtianus non poteſt ad ordines ſacros promo-
ueri, ſed oportet permitti labi aliquod tem-
237 pus, vt ſignis cognoſcatur an in fide perſeue-
ret, *vt eſt text. in* §.1.48. *diſtinct.* vbi decerni-
tur, quod Neophiti in Epiſcopos eligi non
debent. *can.qui de Ecclesiaſticis. & can. Sacer-
dotale.*59. *diſtinct. & can. in Sacerdotibus, &
can. non negamus, & can. miramur. et fere per
tot.*61.*diſtinct* eſtque auctoritas *D.Paul.Apoſt.
ad Timoth.*1. *cap.*3. ibi, *Non Neophitum ne in
ſuperbiam elatus in laqueum incidat etc.* cuius
auctoritate, prædicta iura ſic ſtatuerunt, et vi-
deatur *Maiol de irreg.lib.*1.*cap.*31.*nu.*2.Hoied.
de incompatibil.benef.part 1.*cap.*24. *à numer.*1.
Azor.*Moral.Inſtit.tom.*2.*lib.*4.*cap.*6. *quæſt.*2.
verſ.verius tamen.

Hinc *Gregor. Magn.lib.*8.*epiſt.*23. *ad Portu-
natum Neapolitanum Epiſcop.* ſcribit. Neminẽ
238 ad religionem conuerſum ante biennium
debere tonſurari, *vt in can. Monaſterijs.*19.
*quæſt.*3.& Siricus Papa huius nominis Primus
hoc ipſum prohibet *in epiſtol.* 3. ad vniuerſos
Orthodoxos, prohibuit ne Neophiti Sacerdo-
239 tes fiant, ſic *et in Neocæſarienſi Concil.cap.*12.
quoque ſtatutum reperitur. Et hoc nulla alia
ratione admittitur, vt dicebam, niſi quia
Neophiti propter vicinitatem temporis, quo
240 erant alieni à fide Catholica, non dum vidẽ-
tur ſatis in fide cõfirmari, *vide Anton.Ricciull.
in tract.de Neophit cap.*2. *per tot.* & latè *Augu-
ſtin.Barboſ.in tractat.de offic.& poteſt. Epiſcop.
part.*1.*titul.*2.*gloſ.*27.*à princ.*

241 Nam & paria ſunt aliquid eſſe in ſtatu, vel
de recenti fuiſſe, *vt per gloſ. in clem. in agro.§.
ſanc.in verb.nouitijs.de ſtat. Monach* latè *Pelin.
in conſil.*3.*num.*7. vbi ait paria eſſe aliquid eſſe
242 factum de recenti, vel factum non eſſe. & ad
hoc adducit *text.in l.*2. §.*ſi quis in iudicio.ff.ſi
quis caut.* vbi text. vult quod quemadmodum
excuſatur à comparendo ille, qui eſt in infirmi-
243 tate conſtitutus *l.*2.§.*ſi quis in iudicio.ff.ſi quis
caut.l.celſus* 28.§.1.*ff de recept.arbitr.l.cum hæ-
res.*4 § *Stichus.ff.de ſtat liber l.contumacia* 53.
*ff.de re iudic.Thom.Act.in tractat.de Infirm.c.*7.
ita, & qui fuit de recenti infirmus, *& concor-
dat text.in cap.ſi quis teſtium.*8. ibi, *valetudina-
rijs.ext.de teſtib.*

244 Et licet verum ſit, quod ceſſante morbo,
ceſſet impedimentum, cum ceſſante cauſa, ceſ-
ſet effectus, *vulgat.cap.cum ceſſante.*60. *ext. de
appellat.cum ſimil.* tamen ex reliquijs præce-
245 dẽtis morbi dicetur adhuc impeditus, cum
facile poſſet in recidiuum morbum cadere, &
peiorem, vt ipſa quotidiana experientia de-
monſtrat, *& tradunt DD. in l.maritus.ff.locat.
Alberic.in l.contractus.nu.*7. *ff.de regul iur.* vbi
246 etiam decidit. an Medicus teneatur curare
infirmum recidiuantem pro eodem ſalario, &
diſtinguit, verum ſtatim vel longè poſt, & vi-
247 de ibi, ne à propoſita materia diſcedã. Re-
liquiæ enim præcedentis cauſæ, etiamſi de re-
248 centi ceſſaſſet cauſa ſubſtinẽt, & faciũt dura-
re effectum cauſæ, quamuis maxima ex cauſa
ceſſaſſet. *l.*2.*&* 3. *vbi ſcribent.poſt Dyn.ff.de
rer.amot.* cum alijs allegatis *per Decian.in con-
ſil.*14.*numer.*39. *verſ.reliquiæ enim præcedentis
cauſa, etiam quod de recenti &c lib.*3. Et facit,
quod dicimus, de recenti profeſſum haberi
pro nouitio, *vt inquit Pelin.in cap. cum te. ſub
num.*12.*de regul* & nouitium Ciuem, & foren-
ſem comparari, quo ad ignorantiam ſtatuti,
vt ex nonnullorum ſententiam ſcribit *Gaill. Ob-
ſeruat.Imperial.lib.*2.*obſeruat.*48.*nu.*29. & latè
videatur in hac materia. *Iudoc. Damboud. in
ſuis loc comm parium, ac ſimil.in verb.* Proxima,
*vel proximè futura, in annotat.in litera O.verſ.
factum eſſe de recenti, vel factum nõ eſſe plerum-
que æquiparari &c.* vbi ad ſarietatem magnã
ad hoc cumulat cateruam Doctorum.

Quare nunc directò in viam redeundo, tunc
249 enim multò fortius probato furore de ali-
quo tempore, omnia poſtea geſta vti à furioſo
facta inualida ſunt, ſi recenter poſt dictam
probationem furoris emanauerint, nam in his,
quæ concernunt mentem, ſenſus, & affectus ho-
250 minum, natura non patitur repentem mu-
tationem, vt iam demonſtraui. Addo quoque
quod ſemel furioſus, ſemper præſumitur talis,
vt hoc in tantum ſit verum, quod ſi teſtator
251 relinquat aliquid Titio, quamdiu perman-
ſerit in furore, videtur voluiſſe legatum reſol-
ui, quando deſierit eſſe furioſus, ſi autem con-
tingeret illum decedere, antequam efficiatur
252 ſanæ mentis, legatum non reſoluitur, quam-
uis enim non videatur permanere in furore,
quando mortuus eſt, cum in mortuo nõ cadat
253 furor, tamen iuris fictione cenſetur eſſe in eo
ſtatu, in quo obijt, ideo legatum remanebit
ad hæredes deſcendentis in furore, *text. ſuper
hoc habetur in l.ambiguitatem. C de vſufruct.* et
probatur etiam *in l.ſufficiat de condict. indebit.*
et comprobat *Paul.Caſtren. in conſil.*451, *nu-
mer.*1.*lib.*1. vbi quoque firmat per text. ibi ad-
ductos quod legatum factum vxori in tantum,
254 in quantum abſtinuerit à ſecundis nuptijs, ſi
ea moriatur in ſtatu viduali legatum remane-
bit penes hæredes mulieris, quia amplius non
poteſt reſolui conditio. Quis enim poſt mortẽ
255 cenſetur remanere in eo ſtatu, in quo erat
tempore mortis. *arg l. mala.* §.*ſed ſi alimenta.
ff.de aliment.legat et l ſi mater. C.ne de ſtat de-
funct.* videatur *Simon.de Prat. de interpret. vl-
tim.volunt.lib.*4.*dub.*10.*numer.*93. *&* Gratian.
*diſcept.forenſ.cap.*563. *à num.*16. ſed perſiſtẽdo
in terminis.

Notabiliter nunc animaduertendum venit,
vt tunc ſemel docto de alicuius furore, cenſea-
tur ille in eodem ſtatu continuare, quãdo fuit
iam probatum per certum tempus cõtinuum,
256 nempe plures menſes, vel aliquot annos, olim
ante geſtum actum, de quo controuertitur,
quem fuiſſe furioſum, quia tunc in furore, ſeu
dementia præſumitur perſeuerantia, ſecus ve-
257 rò ſi probaretur feciſſe aliquos tantum actus
dementiæ, vel furoris, aut delirij; Nam tunc
non præſumeretur furioſus, vel delirus in fu-
258 turum, enm illi actus per accidẽs credi poſ-
ſit eueniſſe, vnde non datur in eis perſeueran-
tia. *vt Bart. ſenſit in l. mutus. 2. num. 4. verſ. non
ſequitur. quod ſi heri fuerit ſurdus, mutus, furio-
ſus, quod hodie ſit. nam poteſt id eſſe propter ali-
quod accidẽs &c. ff. de bonor. poſſeſſ. furioſ. infant.
ſurd. cæc. compet.* vbi ait, quod non ſufficit pro-
259 bare, quem fuiſſe ſemel mutum, vel cæcum,
vel furioſum, quia debet probare aliquo tem-
pore certo, vel menſibus ſic fuiſſe, *vt in l. pretia
rerum. in fin ff. ad leg. Falcid.* tunc enim præſu-
mitur, quod in futurum ſic quoq; ſit, niſi pro-
260 betur contrarium, vt ſatis iam diximus,
Cæterum prædictam *Bart. opinionem* ſunt ſe-
cuti *Iaſ. in d. l. furioſum. poſt num. 3. verſ. ſed tu
dic quod intentio Bart. &c.* vbi etiam *Alex. poſt
num. 3. verſ. puto in tot varietate opinionum &c.
&* Dec. *ibi num. 25. et ſeq. C. qui teſtam. fac. poſſ.
latè* Menoch. *de præſumpt. lib. 6. d. præſumpt. 45.
num. 62. verſ. quando fuit iam probatum, hunc
per aliquod tempus continuum, atque ita per ali-
quot annos, vel menſes &c. cum alijs copioſè re-
latis per* Maſcard. *de probation. d. concluſ. 835.
numer 8. verſ. fuiſſe furioſum per aliquod tempus
continuũ veluti per menſem &c. & adde Card.*
Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. lib. 2. cap. 5.
nu. 7. verſ. quando per aliquod tempus continuum,
puta per menſem &c.* Sanchez, *in tractat. de
matrimon lib. 1. diſput. 8. num. 17. verſ. quod ta-
men procedit ſi probatum fuerit furorem duraſſe
quodã tempore continuo vt anno, vel menſe &c.
& Io. Angel.* Boſſ. *in eodẽ tractat. de matrimon.
cap. 3. numer. 69. verſ. ſi probaretur feciſſe aliquos
tantum actus ſtultitiæ &c.*

Quare quis non præſumitur perſeueraſſe in
261 eodem furore, ſi iudicio, ac teſtimonio pe-
ritorum probetur, illum furorem ex cauſa ac-
cidentali contigiſſe, quæ poſtea ſublata fuerit,
262 nam ex veriſimili coniectura furor etiam
ceſſaſſe præſumitur. *et optimè diſtinxit Rota
coram bon. mem.* Cantucc. *deciſ. 134. numer. 5.
part. 2. diuerſ.* quidquid ſit dum eſt probatus
furor ante, & poſt actum, qui prætenditur an-
263 nullari, & tunc aliud non eſt probandum,
quia furor præſumitur duraſſe tempore inter-
264 medio, nam probatis extremitatibus, me-
dia præſumuntur. *l. oratio ff. de ſponſal. cũ ſimil.*
Si vero fuerit probatus furor de tempore tã-
tum ante actum de quo controuertitur, & tũc
vt præſumatur continuatiò furoris vſque ad
265 tempus dicti actus, & eo caſu opus eſt, vt
probetur furor per aliquod tempus continuũ,
aliàs non releuat.

Temperanda pariter venit ſupradicta con-
cluſio, vt probato ſemel furore, detur in eo
continuatio, vt id non procedat, quando fu-
266 rioſus habebat dilucida interualla, et diſpo-
ſitio de qua cõtrouertitur ita facta reperitur
267 vt ex ea, nullum ſtultitiæ ſignum concipi
poſſit *ad text. in l. furioſus, ff. de action. & obli-
gat. et in l. ſi à furioſo. in princip. ff. eodem, et l.
non omnis § ſi pupillus. ff. ſi cert. pet.* itaque ſi ri-
tè. & rectè furioſus diſpoſuerit ex tali pruden-
ti actu, quantumuis conſtaret antea fuiſſe fu-
rioſum, præſumitur fuiſſe ſanæ mentis tempo-
268 re dicti actus, ſicquè præſumptio illa. quod
furioſus, ſemper præſumatur furioſus, tollitur
ex præſumptione vehementiori, nempe vt di-
269 xi, ex actu congruenti viro ſanæ mentis, et
iſta eſt fortior præſumptio, et magis confor-
mis naturæ, et in dubio cenſeri debet ſapiens,
270 vel ſtultus fuiſſe, ſecũdum naturam, et qua-
litatem ipſius diſpoſitionis. *ita valde notanter
dixit* Io. Andr. *in cap. cum dilectus fin. num. 7. de
ſucceſſ. ab inteſtat,* vbi etiam *ex Valer. Maxim.
lib. 7. cap. ſeptem.* refert,

Quod iam olim Romæ, quidã furioſus con-
didit teſtamentum, & ita prudenter, ac ſolem-
271 niter, vt videretur factum ab homine ſanæ
mentis, et licet multum fuerit dubitatum ſu-
per tali teſtamento, tamen fuit iudicatum per
Senatores Romanos, vt teſtamentum valeret,
cauſa de qua ſupra, quantumuis ille. qui con-
272 didit teſtamentum vocatus Tuditanus no-
tæ inſaniæ eſſet, vt pote, qui populo nummos
ſparſerit, togamque velut tragicam veſtem,
in foro trahens, maximo cum hominum riſu
conſpectus fuerit, de cuius inſania mentionẽ
quoque facit *Lactant. Firman. in ſuis Inſtitut.
lib. 3. de falſ. ſapient. cap. 23. circa med. verſ. imi-
tare ſaltem inſaniam, furoremque Tuditani
ſparge populo diripienda &c.* Nam conſidera-
uit Ampliſſimus Senatus Romanus, *vt refert
idem Valer. Maxim.* magis quod ſcriptũ erat
in tabulis, quàm quod quis eas ſcripſerat.

Quod enim menti tenenda ſit prædicta opi-
273 nio *Io. Andr.* plures DD. ingenuè fatentur,
& præſertim *Hippolyt. de Marſil. in ſingul. 380.
num. 3. verſ. teneas tamen menti &c* vbi abun-
dè multos DD. congerit in eadem ſententia
perſiſtentes, et teſtatur de veriori, et rationa-
biliori opinione, et quod ei magis placeat, re-
274 ferendo etiam prędictum placitum Romani
Senatus, et in contingentia facti, adducendo
caſum, ſic ipſe pariter iudicauit, ita quoque
ſenſit *Anton. Corſet. ſingul. 368. in verb. Teſta-
mentum. incip. Tu habes in l. furioſum. verſ. ſi. fu-
rioſus ſi faceret teſtamentum tale &c* vbi extol-
275 lit prædictam ſententiam *Io. Andr.* tamquã
ſingularem, et peregrinam theoricam, *& ita
tenent quoque alij plures relati per* Maſcard. *de
probation. concluſ. 825. num. 13. verſ. videtur fu-
rioſum habentem dilucida interualla, præſumi*

ſane

ſana mentis &c. vbi etiam recitat præfatum
placitum Senatus Romani, ſicut pariter facit
*Roderic. Suarez. allegat.*1 *num.*2.*verſ. quod. Va-*
ler. refert &c. vbi, quod ipſe aſſentit illis Do-
276 ctoribus volentibus in dubio benè eſſe pon-
derandā qualitatē, et formā ipſius diſpoſitio-
nis, ad præſumendum an diſponens ſit furio-
ſus, vel ſanæ mentis.

Sic quoque conſuluit *Honded. in conſil.* 78.
*num.*61 *verſ. quoniam ex dicta prudenti diſpoſi-*
tione præſumitur fuiſſe ſanæ mētis, tēpore illo &c.
par. 2. vbi etiam teſtatur de veriori, et ratio-
277 nabiliori opinione, ad cuius confirmationē
multos DD congerit, et adde *Riminald. Iun.*
conſil. 376.*num.*33. *verſ. cum teſtatus fuerit, ita*
ritè, ac rectè, ſicuti fuiſſet homo ſanæ mentis &c.
*tom.*4. vbi etiam refert ſententiam Romano-
278 rum Senatorum, de qua ſupra, et deinde
ſic quoque ſenſit *Cardin. Mantic. de coniectur.*
*vltim volunt. lib.*1. *cap.*5. *numer.*7. *verſ. quando*
furioſus habuit dilucida interualla, & teſtamen-
tum ita conditum fuerit &c. vbi omnibus co-
pioſius DD. cōcordantes expendit, et adducit
279 pariter auctoritatem Senatus Romani &c.
ſicut quoque facit *Menoch. de præſumpt. lib.*6.
*præſumpt.*45.*num* 66.*verſ. actus ipſe geſtus, ita*
bene geſtus, vt ſignificet non eſſe actū furioſi &c.
Cæſ. Caren. *in ſuis pract. reſolut. cap.* 171. *ſub*
*num.*6. *verſ. ex ſic autem benè ordinatis non eſt*
dubium, quin rectè arguatur ad integritatem
*mentis &c. et num.*8. *in fin.* teſtatur de magis
communi opinione, magiſque in Tribunali-
280 bus vſu recēpta. *et idem ſenſit* Franciſc. Cald.
*conſil.*24.*ſub num.*2. *verſ. quotieſcumque ſtul-*
tus faceret actum, quem quilibet ſapiens feciſſet,
talis actus valet. & tenet &c. & adde Cæſar
Caluin. *in tractat de Aequitat. lib.*2.*cap.*184.*nu-*
*mer.*8.*verſ de æquitate verò, contraria ſententia*
tutior eſt, nempe teſtamentum valere, quando
furioſus ſapienter omnia diſpoſuit &c. vbi etiam
refert prædictam auctoritatem Senatus Ro-
mani, eamque quoque refert *Petr. Ærodius*
*lib.*5.*rer. iudic. titul.*1.*cap* 1. *& conferunt tradita*
per Redin. *in eius promptuario Iuris titul.* 114.
*de teſtament. num.*10.

Et plures ex dictis Doctoribus adducunt
quamdam ſententiam latam à quodam fatuo
281 Pariſienſi, nam cum viator mendicus, & fa-
melicus perueniſſet ad Tabernam, & ad odo-
rem carnis aſſæ, quæ tūc coquebatur, auidè ſuū
panem comediſſet, & cum iam ſatur eſſet, Ta-
bernarius petebat, ſibi pecuniā ſolui, ex quo,
282 ille viator tam ſaporosè ad odorem dictæ
aſſæ (vulgò *arroſto*) comederat, & cum ſuper
hoc magna altercatio inter eos hinc inde fuiſ-
ſet, tandem conuentum fuit, ne ad manus, aut
bacula deuenirent, vt ſtarent ad iudicium fa-
tui Pariſienſis, ibi in Taberna exiſtentis, qui
283 auditis partibus, & intellecta controuerſia,
Iuſſit adferri bacile, & in eo numerari fecit par-
uam quamdam ſummam denariorum Turonen.
illius viatoris, quam deinde eidem reſtituit, Et
ferendo ſententiam dixit, quod ſicuti ille fa-
284 melicus fuit ſaturatus ex odore carnium,
ita etiam per eumdem modum ex tinnitu nū-
miſmatum, Tabernario eſſet ſatisfactum, ex
ſono tantùm denariorum.

De qua prudenti ſententia quaſi admiratus
Hoſtienſ. in cap. ex parte conſuetud. inquit, quod
ſi Gratianus, qui decretum compilauit, hac
285 de re fuiſſet interrogatus, non ſciuiſſet iu-
ſtius illam controuerſiam decidere, *& ſecun-*
*dum Boer. deciſ.*23.*numer.*59. nec ipſe prudens
Caro melius decidere potuiſſet, *& numer.* 60.
refert etiam ſententiam Baſtiani Hiſcidi pari-
286 ter fatui, qui Mediolani decidit quæſtionem
de præcedentia inter Legiſtas, & Medicos, ſci-
licet Latronem præcedere Carnificem, *& re-*
liqua, vt ibi. Vnde illi fatui tunc præſumuntur
287 ex tenore ſententiæ latæ, ſanæ mentis fuiſſe,
id quoque comprobauit *D. Regens Capyc. Ga-*
*leot. lib.*1 .*controuerſ.*4.*num.*9. vbi firmat, quod
teſtamentum furioſi rectè diſponentis valet,
288 ſicuti quoque valet quilibet actus à ſtulto
prudenter factus.

Stat ergo inconcuſſa prædicta concluſio,
quod ſi probatum fuerit furioſum habere di-
289 lucida interualla, & prudenter, ac laudabi-
liter actum aliquem fecerit, ex hoc præſumi-
tur de eo tempore fuiſſe ſanæ mentis, & ſic in
290 diuerſis tribunalibus Orbis fuit iudicatum,
& præſertim in Concilio Neapolitano *penes*
*Matth. de Afflict. deciſ.*143.*num.*5. *verſ. teſta-*
mentum furioſi eſſe validum, quia bene fuit diſ-
poſitum &c vbi etiam mentio fit de ſuprare-
lata ſententia Romani Senatus relata *per Va-*
ler. Max. de qua ſupra num. 271. & iterum in
291 eodem Sacro Conſilio fuit ſancitum *apud*
*Thom. Grammatic. deciſ.*73.*num.*38, *verſ. inde*
ſumitur regula, quod ſi ſtultus, vel furioſus face-
ret actū, quem quilibet ſapiens feciſſet, talis actus
valet, et tenet &c. & quoque refertur ſenten-
tia Romani Senatus, nec non prudens diſpoſi-
tio, ſeu placitum fatui Pariſienſis de quo ſu-
292 pra, Idem fuit deciſum in Auditorio Luſi-
tanico, *vt refert Petr. Royz deciſ.*1. *numer.*111.
verſ. illud vnum ſpectandum exiſtimantibus ſa-
næ mentis homini ordinatio conueniat, nec ne,
quo magis valeat, infirmaq; eſſe exiſtimetur &c.
*et num.*114. narratur illuſtre exemplum de
quo ſupra Valer. Maxim, ita pariter fuit con-
293 cluſū in Senatu Burdegal. *teſte Nicol. Boer.*
*dict. deciſ.*23.*à numer.*58.*verſ ſapienter teſtatus*
fuerat, quia tunc præſumitur fuiſſe ſanæ men-
tis &c. & pariter refertur auctoritas, Senatus
Romani. Sic ita etiam reſponſum reperitur in
Senatu Luſitano, vt videre eſt *apud Anton. de*
*Gamm. deciſ.*302.*numer.*2. *verſic. ſi actus geſtus*
conuenit homini ſanæ menti &c. ſic etiam fuit
294 deciſum in Rota Peruſina *penes Ioſeph. Lu-*
*douic. deciſ.*1.*numer.*11. *verſ. debet præſumi ſanæ*
mentis, cum actus geſtus conueniat homini ſanæ
mentis &c. & pariter fit mentio de dicta reſo-
lutione Senatorum Romanorum. *et numer.*12.
in fin.

Digitized by Google

Notabiliter nunc animaduertendum venit,
vt tunc ſemel docto de alicuius furore, cenſea-
tur ille in eodem ſtatu continuare, quādo fuit
iam probatum per certum tempus cōtinuum,
256 nempe plures menſes, vel aliquot annos, olim
ante geſtum actum, de quo controuertitur,
quem fuiſſe furioſum, quia tunc in furore, ſeu
dementia præſumitur perſeuerantia, ſecus ve-
257 rò ſi probaretur feciſſe aliquos tantum actus
dementiæ, vel furoris, aut delirij; Nam tunc
non præſumeretur furioſus, vel delirus in fu-
258 turum, cum illi actus per accidēs credi poſ-
ſit eueniſſe, vnde non datur in eis perſeueran-
tia. *vt Bart. ſenſit in l. mutus. 2. num. 4. verſ non ſequitur. quod ſi breui fuerit ſurdus, mutus, furioſus, quod hodie fit, nam poteſt id eſſe propter aliquod accidēs &c. ff. de bonor. poſſeſſ. furioſ. infant. ſurd. cœc. compet.* vbi ait, quod non ſufficit pro-
259 bare, quem fuiſſe ſemel mutum, vel cœcum,
vel furioſum, quia debet probare aliquo tem-
pore certo, vel menſibus ſic fuiſſe, *vt in l pretia rerum. in fin ff ad leg. Falcid.* tunc enim præſu-
mitur, quod in futurum ſic quoq; ſit, niſi pro-
260 betur contrarium, vt ſatis iam diximus,
Cœterum prædictam *Bart. opinionem* ſunt ſe-
cuti *Iaſ. in d. l furioſum. poſt num. 3. verſ. ſed tu dic quod intentio Bart. &c.* vbi etiam *Alex. poſt num. 3. verſ puto in tot varietate opinionum &c. & Dec. ibi num. 25. et ſeq, C. qui teſtam. fac. poſſ. latè Menoch. de præſumpt. lib. 6. d præſumpt 45. num. 62. verſ quando fuit iam probatum, hunc per aliquod tempus continuum, atque ita per aliquot annos, vel menſes &c. cum alijs copiosè relatis per Maſcard. de probation. d. concluſ. 835. numer 8. verſ. fuiſſe furioſum per aliquod tempus continuū veluti per menſem &c. & adde Card. Mantic. de coniectur. vltim. volunt. lib. 2. cap. 5. nu. 7. verſ. quando per aliquod tempus continuum, puta per menſem &c. Sanchez, in tractat. de matrimon lib. 1. diſput. 8. num. 17. verſ. quod tamen procedit ſi probatum fuerit furorem duraſſe quodā tempore continuo vt anno, vel menſe &c. & Io. Angel. Boſſ. in eodē tractat de matrimon. cap. 3. numer. 69. verſ ſi probaretur feciſſe aliquot tantum actus ſtultitia &c.*

Quare quis non præſumitur perſeueraſſe in
261 eodem furore, ſi iudicio, ac teſtimonio pe-
ritorum probetur, illum furorem ex cauſa ac-
cidentali contigiſſe, quæ poſtea ſublata fuerit,
262 nam ex veriſimili coniectura furor etiam
ceſſaſſe præſumitur, *vt optimè diſtinxit Rota coram bon. mem.* Cantucc. *deciſ. 134. numer. 5. part. 2. diuerſ.* quidquid ſit dum eſt probatus
furor ante, & poſt actum, qui prætenditur an-
263 nullari, & tunc aliud non eſt probandum,
quia furor præſumitur duraſſe tempore inter-
264 medio, nam probatis extremitatibus, me-
dia præſumuntur. *l. oratio ff de ſponſal. cū ſimil.*
Si vero fuerit probatus furor de tempore tā-
tum ante actum de quo controuertitur, & tūc
vt præſumatur continuatiò furoris vſque ad
265 tempus dicti actus, & eo caſu opus eſt, vt
probetur furor per aliquod tempus continuū,
aliàs non releuat.

Temperanda pariter venit ſupradicta con-
cluſio, vt probato ſemel furore, detur in eo
continuatio, vt id non procedat, quando fu-
266 rioſus habebat dilucida interualla, et diſpo-
ſitio de qua cōtrouertitur ita facta reperitur
267 vt ex ea, nullum ſtultitiæ ſignum concipi
poſſit *ad text. in l. furioſus, ff. de action. & obligat. et in l ſi à furioſo. in princip ff. eodem, et l. non omnis § ſi pupillus. ff. ſi cert. pet.* itaque ſi ri-
tè. & rectè furioſus diſpoſuerit ex tali pruden-
ti actu, quantumuis conſtaret antea fuiſſe fu-
rioſum, præſumitur fuiſſe ſanæ mentis tempo-
268 re dicti actus, ſicquè præſumptio illa, quod
furioſus, ſemper præſumatur furioſus, tollitur
ex præſumptione vehementiori, nempe, vt di-
269 xi, ex actu congruenti viro ſanæ mentis, et
iſta eſt fortior præſumptio, et magis confor-
mis naturæ, et in dubio cenſeri debet ſapiens,
270 vel ſtultus fuiſſe, ſecūdum naturam, et qua-
litatem ipſius diſpoſitionis. *ita valde notanter dixit* Io. Andr. *in cap. cum dilectus fin. num. 7. de ſucceſſ. ab inteſtat,* vbi etiam *ex Valer. Maxim. lib. 7. cap. ſeptem.* refert,

Quod iam olim Romæ, quidā furioſus con-
didit teſtamentum, & ita prudenter, ac ſolem-
271 niter, vt videretur factum ab homine ſanæ
mentis, et licet multum fuerit dubitatum ſu-
per tali teſtamento, tamen fuit iudicatum per
Senatores Romanos, vt teſtamentum valeret,
cauſa de qua ſupra, quantumuis ille, qui con-
272 didit teſtamentum vocatus Tuditanus no-
tæ inſaniæ eſſet, vtpote, qui populo nummos
ſparſerit, togamque velut tragicam veſtem,
in foro trahens, maximo cum hominum riſu
conſpectus fuerit, de cuius inſania mentionē
quoque facit *Lactant Firman. in ſuis Inſtitut. lib. 3. de falſ. ſapient. cap. 23. circa med. verſ. imitare ſaltem inſaniam, furoremque Tuditani ſparge populo diripienda &c.* Nam conſidera-
uit Ampliſſimus Senatus Romanus, *vt refert idem Valer. Maxim* magis quod ſcriptū erat
in tabulis, quàm quod quis eas ſcripſerat.

Quod enim menti tenenda ſit prædicta opi-
273 nio *Io. Andr.* plures DD. ingenuè fatentur,
& præſertim *Hippolyt. de Marſil. in ſingul. 380. num. 3. verſ. teneas tamen menti &c* vbi abun-
dè multos DD. congerit in eadem ſententia
perſiſtentes, et teſtatur de veriori, et rationa-
biliori opinione, et quod ei magis placeat, re-
274 ferendo etiam prędictum placitum Romani
Senatus, et in contingentia facti, adducendo
caſum, ſic ipſe pariter iudicauit, ita quoque
ſenſit *Anton. Corſet. ſingul. 368. in verb. Teſtamentum incip. Tu habes in l furioſum. verſic. furioſus ſi faceret teſtamentum tale &c* vbi extol-
275 lit prædictam ſententiam *Io. Andr.* tamquā
ſingularem, et peregrinam theoricam, *& ita tenent quoque alij plures relati per* Maſcard. *de probation concluſ. 825. num. 13. verſ. videtur furioſum habentem dilucida interualla, præſumi*

ſana

ſanæ mentis &c. vbi etiam recitat præfatum placitum Senatus Romani, ſicut pariter facit Roderic. Suarez. allegat. num. 2. verſ. quod Valer. refert &c. vbi, quod ipſe aſſentit illis Do-
276 ctoribus volentibus in dubio benè eſſe ponderandã qualitatẽ, et formã ipſius diſpoſitionis, ad præſumendum an diſponens ſit furioſus, vel ſanæ mentis.

Sic quoque conſuluit Honded. in conſil. 78. num. 61 verſ. quoniam ex dicta prudenti diſpoſitione præſumitur fuiſſe ſanæ mẽtis, tẽpore illo &c. par. 2. vbi etiam teſtatur de veriori, et ratio-
277 nabiliori opinione, ad cuius confirmationẽ multos DD congerit, et adde Riminald. Iun. conſil. 376. num. 33. verſ. cum teſtatus fuerit, ita ritè, ac rectè, ſicuti fuiſſet homo ſanæ mentis &c. tom. 4. vbi etiam refert ſententiam Romano-
278 rum Senatorum, de qua ſupra, et deinde ſic quoque ſenſit Cardin. Mantic. de coniectur. vltim. volunt. lib. 1. cap. 5. numer. 7. verſ. quando furioſus habuit dilucida interualla, & teſtamentum ita conditum fuerit &c. vbi omnibus copioſius DD. cõcordantes expendit, et adducit
279 pariter auctoritatem Senatus Romani &c. ſicut quoque facit Menoch. de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 45. num 66. verſ. actus ipſe geſtus, ita bene geſtus, vt ſignificet non eſſe actũ furioſi &c. Cæſ. Caren. in ſuis pract. reſolut. cap. 171. ſub num. 6. verſ. ex ſic autem benè ordinatis non eſt dubium, quin rectè arguatur ad integritatem mentis &c. et num. 8. in fin. teſtatur de magis communi opinione, magiſque in Tribunali-
280 bus vſu recèpta et idem ſenſit Franciſc. Cald. conſil. 24. ſub num. 2. verſ. quotieſcumque ſtultus faceret actum, quem quilibet ſapiens feciſſet, talis actus valet, & tenet &c. & adde Cæſar Caluin. in tractat. de Aequitat. lib. 2. cap. 184. numer. 8. verſ. de æquitate verò, contraria ſententia tutior eſt, nempe teſtamentum valere, quando furioſus ſapienter omnia diſpoſuit &c. vbi etiam refert prædictam auctoritatem Senatus Romani, eamque quoque refert Petr. Ærodius lib. 5. rer. iudic. titul. 1. cap 1. & conferuut tradita per Redin. in eius promptuario Iuris titul. 114. de teſtament. num. 10.

Et plures ex dictis Doctoribus adducunt quamdam ſententiam latam à quodam fatuo
281 Pariſienſi, nam cum viator mendicus, & famelicus perueniſſet ad Tabernam, & ad odorem carnis aſſæ, quæ tũc coquebatur, auidè ſuũ panem comediſſet, & cum iam ſatur eſſet, Tabernarius petebat, ſibi pecuniã ſolui, ex quo,
282 ille viator tam ſaporosè ad odorem dictæ aſſæ (vulgò arroſto) comederat, & cum ſuper hoc magna altercatio inter eos hinc inde fuiſſet, tandem conuentum fuit, ne ad manus, aut bacula deuenirent, vt ſtarent ad iudicium fatui Pariſienſis, ibi in Taberna exiſtentis, qui
283 auditis partibus, & intellecta controuerſia, Iuſſit adferri bacile, & in eo numerari fecit paruam quamdam ſummam denariorum Turonen. illius viatoris, quam deinde eidem reſtituit, Et ferendo ſententiam dixit, quod ſicuti ille fa-
284 melicus fuit ſaturatus ex odore carnium, ita etiam per eumdem modum ex tinnitu nũmiſmatum, Tabernario eſſet ſatisfactum, ex ſono tantùm denariorum.

De qua prudenti ſententia quaſi admiratus Hoſtienſ. in cap. ex parte conſuetud. inquit, quod ſi Gratianus, qui decretum compilauit, hac
285 de re fuiſſet interrogatus, non ſciuiſſet iuſtius illam controuerſiam decidere, & ſecundum Boer. deciſ. 23. numer. 59. nec ipſe prudens Cato melius decidere potuiſſet, & numer. 60. refert etiam ſententiam Baſtiani Hiſcidi pari-
286 ter fatui, qui Mediolani decidit quæſtionem de præcedentia inter Legiſtas, & Medicos, ſcilicet Latronem præcedere Carnificem, & reliqua, vt ibi. Vnde illi fatui tunc præſumuntur
287 ex tenore ſententiæ latæ, ſanæ mentis fuiſſe, id quoque comprobauit D. Regens Capyc. Galeot. lib. 1. controuerſ. 4. num. 9. vbi firmat, quod teſtamentum furioſi rectè diſponentis valet,
288 ſicuti quoque valet quilibet actus à ſtulto prudenter factus.

Stat ergo inconcuſſa prædicta concluſio, quod ſi probatum fuerit furioſum habere di-
289 lucida interualla, & prudenter, ac laudabiliter actum aliquem fecerit, ex hoc præſumitur de eo tempore fuiſſe ſanæ mentis, & ſic in
290 diuerſis tribunalibus Orbis fuit iudicatum, & præſertim in Concilio Neapolitano penes Matth. de Afflict. deciſ. 143. num. 5. verſ. teſtamentum furioſi eſſe validum, quia bene fuit diſpoſitum &c vbi etiam mentio fit de ſuprarelata ſententia Romani Senatus relata per Valer. Max. de qua ſupra num. 271. & iterum in
291 eodem Sacro Conſilio fuit ſancitum apud Thom. Grammatic. deciſ. 73. num. 38, verſ. inde ſumitur regula, quod ſi ſtultus, vel furioſus faceret actũ, quem quilibet ſapiens feciſſet, talis actus valet, et tenet &c. & quoque refertur ſententia Romani Senatus, nec non prudens diſpoſitio, ſeu placitum fatui Pariſienſis de quo ſu-
292 pra, Idem fuit deciſum in Auditorio Luſitanico, vt refert Petr. Royz deciſ. 1. numer. 111. verſ. illud vnum ſpectandum exiſtimantibus ſanæ mentis hominis ordinatio conueniat, nec ne, quo magis valeat, infirmaq; eſſe exiſtimetur &c. et num. 114. narratur illuſtre exemplum de quo ſupra Valer. Maxim, ita pariter fuit con-
293 cluſũ in Senatu Burdegal. teſte Nicol. Boer. dict. deciſ. 23. à numer. 58. verſ. ſapienter teſtatus fuerat, quia tunc præſumitur fuiſſe ſanæ mentis &c. & pariter refertur auctoritas Senatus Romani. Sic ita etiam reſponſum repetitur in Senatu Luſitano, vt videre eſt apud Anton. de Gama. deciſ. 302. numer. 2. verſic. ſi actus geſtus conuenit homini ſanæ mentis &c. ſic etiam fuit
294 deciſum in Rota Peruſina penes Ioſeph. Ludouic. deciſ. 1. numer. 11. verſ. debet præſumi ſanæ mentis, cum actus geſtus conueniat homini ſanæ mentis &c. & pariter fit mentio de dicta reſolutione Senatorum Romanorum, et numer. 12. in fin.

in. fin. affirmat prædictam opinionem eſſe ve-
riorem, & magis communem, Nec diſſenſit
295 Senatus Pedemontanus, vt videre eſt apud
Theſaur. deciſ. 92. num. 4. verſ. ita vt ſi rectè cõ-
ditum ſit teſtamentum tamquam ſi ab eo, qui ſa-
næ mentis eſt, valet &c. & teſtatur de commu-
ni, & quoque adducitur caſus ſimilis deciſus
296 in Senatu Romano, ita pariter fuit iudicatũ
in Camera Imperiali, vt ſcribit Ioach. Mynſ.
Centur. 2. obſeruat. 41. num. 3. verſ. ſit conueniens
homini ſanæ mentis et præſumitur, quod in quie-
te, et tempore interualli geſſerit &c. & aſſeritur,
prædictam opinionem, vti veriorem Domi-
nos amplexos fuiſſe.

Sic quoque ſæpe ſæpius ſancitum reperio in
297 Supremo Rotæ Romanæ Auditorio, et præ-
ſertim coram bon. mem. Cantucc. deciſ. 129. nu-
mer. 15. verſ. actus à furioſo ritè, & rectè factus,
ſicut à quolibet prudenti geſtus, valet, & te-
net &c. part. 2. diuerſ. & amplè plures DD. cu-
mulantur, & teſtatur de communiori, & ratio-
nabiliori opinione. & idem fuit dictum coram
Card. Caualer. deciſ. 366. num. 8. verſ. quia dona-
tio fuit ſatis cauta, & digna viro prudenti &c.
et coram bo. me. Buratto deciſ. 256. num. 20. verſ.
in qua, non ſolum nihil legitur ſapienti inconue-
niens &c. & affirmatur de veriori, & magis
communi, et ibi R. P. D. Ferentill. in annotat. in
litera B. adducit alias deciſiones Rotales, &
addo deciſ. 233. num. 31. part. 7. recent. coram
R. P. D. Carillo, vbi dicitur, quod nulla maior
ſanæ mentis coniectura datur, quàm illa, quæ
298 deſumitur ex qualitate diſpoſitionis, de qua
controuertitur &c. & antea fuit dictum coram
bo. me. Dunozetto in cauſa Romana Donationis
31. Ianuarij 1619. §. His ſic ſtantibus. verſ. cum
actus in eo etiam, qui patitur dilucida interualla
præſumatur factus de tempore habili &c. et §. Et
quod omnem. verſ. omnis dubitatio videtur ſub-
lata ex teſtamento &c. & deinde ſic quoque
fuit deciſum coram Reuerendiſſ. Terracinen. in
cauſa Meleuitana Hæreditatis 1. Iulij 1633. §.
Neque obſtat, verſ teſtamentum factum apparet,
vti à viro ſanæ mentis, non autem à demente &c.
& coram R. P. D. Cerro in eadem cauſa Meleui-
tana Hæreditatis, 15. Aprilis 1644. §. Idque eo
magis. verſ. minus excludunt teſtatorem habuiſſe
dilucida interualla, quod ſatis eſſet ad ſubſtinen-
dum teſtamentum &c. et in §. penult verſ. nulla
maior coniectura ſanæ mentis dari poteſt, quam
illa, quæ deſumitur ex qualitate teſtamentariæ
diſpoſitionis &c. coram bo. me. Merlino in cauſa
Elnen. Beneficij 21. Aprilis 1638. eſt inter eius
impreſſ. deciſ. 772. nu. 12. verſ. in dubio præſumi-
tur actus geſtus de tempore dilucidi interualli, ſi
ipſe actus ſit congruus homini ſanæ mentis &c.
et antea bene fuit animaduerſum coram bon. me.
Rembold. in d. Romana Hæreditatis de Grae-
chis. 5. Octob. 1622. §. Tum etiam. vbi aſſeritur,
quod omnia geſta per furioſum ſunt nulla, ſed
299 ſi prudenter & ſapienter geſta ſunt, tenent.
& Rota ibi facit mentionem, de ſuprarelata
ſententia Romanorum Senatorum, qui con-
firmarunt teſtamentum furioſi rectè, & pru-
300 denter conditi, & poſt Roman. aſſeritur, id
eſſe mirabile, & rationi conſentaneum.

Verumtamen, quamuis prædicta opinio ſa-
tis iam appareat canonizata, nihilominus nõ
301 video illam tranſire ſine difficultate, nam
ſunt plures celebres DD. qui ſtant pro con-
traria ſententia, & præſertim Panormitan. in
cap. ſicut tenoris. nu. 3. in ſecund. notabil. verſ. fu-
rioſus non poteſt ſe aliquo modo obligare, etiam
DEO &c. de Regul. et tranſeunt. ad Relig. vbi
302 inquit, furioſum non præſumi ſanæ mentis,
quãuis rectè faciat, veluti ſi ingrediatur Mo-
naſterium aut bona ſua diſperdat, & det pau-
peribus, quod cõprobat ex illo text. et ex cap.
fin. de ſucceſſ. ab inteſtat. In eadem ſententia
perſiſtere etiam videtur Phillip. Dec. in d. l. fu-
rioſum. nu. 14. & ſeq. C. qui teſtam. facer. poſſ. vbi
etiam atteſtatur idem ſentire Bald in §. item
furioſi I nſtit. quib. non eſt permiſ facer. teſt. et
multi eum ſequuntur ſimpliciter in d. l. furioſum,
& ſic etiã tenent plures alij relati per Grauett.
in conſil 689 num. 14. verſ nec actum vllum fu-
rioſus facit &c. part. 4 vbi, quod actus furioſi,
303 quantumuis factus, ſicut quilibet prudens
faceret, nullius eſt roboris, & præter ibi rela-
tos, addo Io. Cephal. in conſil. 753. num. 4. verſic.
quod procedit etiam ſi furioſus actum ritè fecerit,
cum illud caſu feciſſe dicatur &c. & ad ſenten-
tiam Romanorum Senatorum, de qua apud
Valer. Max. reſpondent ſupradicti DD. quod
304 ex eo, quia fuit approbata ab eo Senatu,
benè arguitur quod à principio dictum teſta-
mentum furioſi non valuit, et ipſamet appro-
batio oſtendit. Acerrimè etiam ſupradictam
opinionem Io Aud. impugnat D. Regens de Põt.
in conſil. 149. lib. 2. aſſerens Io. Andr. numquã
305 eam opinionem tenuiſſe, eo quia ordinari
poteſt teſtamentum per alium, multaque ad-
hiberi fraudes, et meminit Io. Baptiſt. Hodiern.
in ſuis controuerſ. forenſ. lib. 2. cap. 41. numer. 54.
verſ. cui quidẽ opinioni acerrimè contradixit &c.

Saluari tamen poſſunt iſtæ tam contrariæ
opiniones, vt ambæ veræ ſint, ſed in terminis
diuerſis, Quare ſic opportunè diſtingui pote-
306 rit, aut enim cõſtat furioſum, vel mentecap-
tum habuiſſe dilucida interualla, et ſic ſolitũ
ea habere, et tunc ſi prudenter aliquid agat,
307 certè ex dicto actu ſic geſto, cenſendum erit,
illum fuiſſe ſanæ mentis, tempore celebratio-
nis prædicti actus, et in hoc caſu locum ſibi
vindicat prima tàm celebris opinio, quàm cõ-
ditionem ſemper ſuppoſui. Aut verò conſtat,
furioſum non habuiſſe dilucida interualla, ſed
308 ſemper continuo furore correptum fuiſſe, et
tunc etiamſi talis furioſus faciat actum, qui
in ſui facie appareat prudenter geſtus, tamen
id à caſu profectus cenſendum erit, non autẽ
309 à voluntate, et diſcurſu agentis, cum furio-
ſus iſtis careat, nam vbi adeſt furor, ibi abeſt
voluntas, et diſcurſus, et in iſtis terminis bene
proce-

Digitized by Google

procedit ſecunda opinio, quod actus geſtus à
furioſo quamuis prudẽter geſtus nequaquam
validus ſit,& hanc diſtinctionem cõprobarunt
Menoch. de præſumpt. lib. 6. d. præſumpt. 45. num.
68. verſ. teſtamentum factum ab eo, qui habet di-
lucida interualla &c. Maſcard. d. concluſ. 825.
num. 16. verſ. ſi probatũ fuerit furioſum habuiſ-
ſe dilucida interualla certè ex actu prudenter ge-
ſto ſecus &c. Card. Mantic. de coniectur. vltim.
volunt. lib. 2. d. cap. 5. num. 6. in fin. verſ. non ha-
bet locum, quando furioſus habuit dilucida in-
teruallа, et teſtamentum rite conditum fuit &c.
Caſtill. quotidian. quæſt. cap. 28. num. 52. part. 4.
vbi abundè alios cumulat eamque diſtinctio-
nem pariter ſæpius canonizauit Rota, et potiſ-
ſimum coram Cantucc. d. deciſ. 129. nu. 17. verſ.
communem cõcluſionem procedere in furioſo ha-
bente dilucida interualla &c. part. 2. diuerſ. et co-
ram R. P. D. Carillo d. deciſ. 233. num. 31. verſ.
ſufficit ad eius validitatem etiamſi factum fuiſ-
ſet ab eo, qui habuit aliquãdo dilucida interual-
la &c. et melius coram bon. mem. Merlino deciſ.
772. num. 15. verſ. horum opinio vera eſt quando
conſtat furioſum nõ habuiſſe dilucida interual-
la, ſed ſecus ſi fuerint probata &c.

Liber nunc ſeduló admonere, quod tunc
geſta per furioſum habentem dilucida inter-
ualla, valent, et tenent, ſi prudenter facta
310 ſint, vt iſta concluſio procedat, quãdo actus
talis deliberatè, et ſpõtè fuerit geſtus, ſecus ve-
rò, ſi ad alterius interrogationem, diſpoſitio
reperiatur facta, quoniam facili negotio, quiſ-
311 que etiam in furore perſiſtens affirmatiuè,
vel negatiuè prudenter reſpondere poteſt, ca-
ſu tamen & ſic non animo deliberato, quare
312 ſi teſtator ſanæ minimè mentis fuerit, et te-
ſtamentum eius factum reperiatur ad alterius
interrogationem, valere non debet, etiamſi
313 prudenter et ritè conditum fuerit, cum tẽ-
pore furoris præſumatur factum, nam prudẽs,
et ſapiens, dementem ſuo modo interrogare
valet, et teſtamentum, vel alium actum facere
314 ordinatè, et prudenter, quare non poterit
diſcerni, an tunc dilucida interualla teſtator
315 habuerit, cum talis ordinatio, et prudentia
ei aſcribi non poſſit: vt per text. in l. furioſum.
C. qui teſtam. facer. poſſ. reſpondit Menoch. in
conſil. 45. num. 40. verſ. maximè procedere in te-
ſtamento furioſi facto ad alterius interrogatio-
nem &c. vbi etiã reſpõdent Corn. Alex. et Gra-
tian. per ipſum ſupra num. 10. in contrarium al-
legati, & Menoch. ſequutus eſt Ioſeph. Lodouic.
in ſuis commun. concluſ. cap. 59. poſt ſeptimam
ampliationem, verſ. hæc tamen ampliatio &c.

Vbi ait, quod quando eſt dubiũ, an teſtator
316 tempore conditi teſtamenti ſit mente cap-
tus nec ne, tunc ex actu ritè geſto præſumitur
ſanæ mentis, ſi à ſemetipſo nominauit hæredẽ
et ritè teſtatus ſit, ſecus verò, quando non à
316 ſemetipſo teſtatus eſt, ſed ad interrogatio-
nem alterius, et hoc caſu ceſſat opinio adeo
famigerata de qua ſupra à num. 285. et idem
ſenſit Gardin. Mantic. de coniectur. vltim. vo-
lunt. lib. 2. d. cap. 5. ſub num. 8. verſ. alioquin ſi
dubitetur, an teſtator ſanæ mentis fuerit, teſta-
mentum factum ad interrogationem alterius
non valet, etiam ſi rectè conditum fuerit &c. et
benè quoq. ponderauit Ioſeph. Seſſ. deciſ. Regn.
Aragon. 56. num. 21. verſ. in actu confectionis te-
ſtamenti reſpondebat Notario aliqua verba ſa-
næ mentis & ad propoſitum, non inde infertur,
quod habebat ſanam mentem &c.

Illud quoque mihi remanet aſſerere, quod
teſtibus deponentibus de ſana mente magis
credendum veniat, quàm deponentibus ſuper
furore, illis enim aſſiſtit præſumptio naturæ, et
iuris, quæ eſt, vt quilibet præſumatur ſanæ mẽ-
317 tis, et non deponentibus ſuper furore, et iſta
eſt communis Doctorum ſententia, vt conſtat
ex pluribus relatis per Iaſon conſil. 178. num. 2.
verſ. imo præferuntur, et credi debet illis teſtibus
qui deponunt de ſana mente &c. lib. 2. cum
alijs allegatis per Menoch. de præſumpt. lib. 6.
præſumpt. 45. num. 21. verſ. hinc eſt, quod magis
creditur teſtibus deponentibus de ſana quàm de
inſana mente &c. et adde Maſchard. de proba-
tion. d. concluſ. 827. num. 11. et 12. verſ. tunc ma-
ior eſt adhibenda fides his pro ſana mente, quam
illis de furore deponentibus &c. et omnium ple-
nius deducit Farinac. in fragment. d. verb. Fu-
rioſus, num. 306. verſ. magis creditur teſtibus de-
ponentibus de ſana mente, quam deponentibus de
furore &c. et poſt plena manu relatam nobi-
lem Doctorum cohortem, ait, non poſſe ne-
318 gari eam opinionem eſſe communem Do-
ctorũ ſententiam.

Non deſunt tamen, qui contradicunt, nam
& illi facilè ſperni poſſunt, quia vltra quam lo-
319 quuntur contra communem, videmus etiã
ſic in diuerſis Tribunalibus fuiſſe deciſum, &
præſertim in Concilio Neapolitano teſte Caſ.
Vrſill. in addit. ad Afflict. deciſ. 365. nu. 3. verſ.
ſtatur enim magis teſtibus deponentibus de ſana
mente, vt contigit mihi in Sacro Conſilio &c. &
in Audientia Baren. affirmante Franciſ. Viu.
deciſ. 377. num. 23. verſ. potius ſtatur teſtibus de-
ponentibus de ſana mente, quam deponentibus de
furore &c. et ſæpius fuit dictum in Rota Ro-
man. & præſertim coram bon. mem. Robuſterio
deciſ. 577. num. 10. verſ. magis credendum eſt te-
ſtibus deponentibus de ſana mente &c. part. 1. di-
uerſ. et coram bon. mem. Manzaned. deciſ. 384.
num. 9. verſ. magis ſtandum eſt teſtibus de ſana
mente deponentibus &c. part. 1. recent. et optime
aduertit coram bon. mem. Coccino deciſ. 884.
num. 5. verſ. in concurſu magis ſtandum eſt teſti-
bus qui habent præſumptionem iuris &c. & ſub-
ditur, quod nulla æquitas naturalis ſuadet,
quod in concurſu probationum magis creda-
320 tur teſtibus deponentibus ſuper amentia,
quàm teſtibus deponentibus ſuper ſana mẽte,
et idem fuit deciſũ coram Rever. D. Dunozetto
Decano in cauſa Meliuitana Hæreditatis 26.
Ianuarij 1643. §. Irrelevantia, verſ. intrat con-
cluſio

cluſio quod teſtes, quibus ius commune aſſiſtit, preferuntur alijs. qui iuri cõmuni aduerſantur &c. quæ decifio loquitur in terminis noſtris.

Prædicta inſuper concluſio adeo indubitata apparet, vt procedat etiamſi illi teſtes deponentes de ſana mente eſſent exigui numeri,
321 veluti duo, illi verò de furore aſſerentes eſſent plures vt mille, & tunc fides maior eſt etiã habenda duobus de ſana mente deponẽtibus,
322 quàm mille negantibus, *vt reſpondit* Iaſ. *in conſil. 2. num. 10. verſ. magis in iſto caſu creditur teſtibus deponentibus de ſanitate, quàm mille deponentibus de inſania &c. lib. 1. & ibi Addentes in litera b* adducit plures DD. in eandem opinionem coincidentes, *& addo* Boer. *deciſ. Burdegal. 23. num. 93. verſ. quia plus creditur duobus teſtibus de ſana mente, quàm mille de inſana deponentibus &c. et deciſ. 160 num. 5. verſ.*
323 *alius caſus eſt, quando duo teſtes deponunt de ſanitate mentis. quibus plus creditur, quàm mille de inſania deponentibus &c.* Caſ. Caren. *practicar. reſolut. cap. 171. num. 27. verſ. plus creditur duobus teſtibus ſuper ſana mente, quam mille ſuper inſania deponẽtibus &c. Io Baptiſ.* Hodiern. *in ſuis controuerſ. forenſ. cap. 35. nu. 3. verſ. magis credi debere duobus teſtibus deponentibus de ſana mente, quàm mille negantibus &c.* & dixit *Rota coram eodem* Manzaned. *d. deciſ. 384. ſub num 9. verſ. plus creditur duobus teſtibus de ſana mente, quam mille de inſania deponentibus &c.* cum alijs allegatis *coram R. P. D.* Cerro *in cauſa Meluitana Hæreditatis 15. Aprilis 1644. §. Sed ex duobus, verſ. plus enim creditur duobus teſtibus deponentibus de ſana mente, quàm mille de inſania &c.*

Declara tamen, & intellige, vt ea opinio tũc
324 præcipuè procedat, vel quando teſtes deponentes de ſana mente ſunt conſanguinei, vicini, familiariares, domeſtici, vel alij, qui cum eo de cuius furore, vel ſana mẽte controuertitur longam conuerſationem habuerunt, vel quando illi teſtes pauciores deponunt in ſpe-
325 cie de ſana mente: plures verò in genere de inſania per ea, quæ generaliter tradit *Farinac. de teſtib. quæſt. 65. à num. 170. et in puncto benè aduertit* Iaſ. *in d. conſil. 2. num. 10. verſ. & maximè quando deponunt in ſpecie de ſana mente &c. et conſil. 178. num. 1. verſ. ſufficit probare ſpecialiter &c. lib. 2.* Dec. *in conſil. 448. num. 37. verſ. teſtes deponunt in ſpecie de actu confeſſionis. qua mente capto fieri non ſolet. et teſtes, qui in ſpecie deponunt &c. & ſenſit* Rota *decis. 577. num 10. vers. magis credendum eſt teſtibus deponentibus ſanam mentem, quàm deponẽtibus ſimpliciter de mentis defectu &c. et fuit dictum coram bon. mem.* Rembold. *in d. Romana Hæreditatis de Graecbis 5. Octobris 1622. §. Nam his omnibus*, vbi aſſeritur, quod etiamſi mille te-
326 ſtes probarent talem prius fuiſſe furioſum, et duo probarent eumdem, tempore, quo actũ geſſit ſanæ fuiſſe mentis, iſta ſecunda probatio præualet, quia prima non infert in tempus
327 de quo præcisè quæritur, niſi præſumptiuè, et huic præſumptioni præualet ſecunda probatio, *& benè tradit* Boer. *d. dec. 23. num. 97. verſ. dato, quod mille teſtes probarent talem &c. et refert, & ſequitur Philipp. conſil. 85. vol. 2.* vbi amplè dictam materiam diſcutit. & adde Pacian. *de probation. lib. 1. cap. 50. num. 17. & 18.*

Vbi quoq; aduertit probationem dici in ſpecie factam non ſolum, quando depoñũt te-
328 ſtes de ſpecialibus actibus, et ſignis ſanæ mentis, ſed etiam quando deponunt de actu, de quo ſpecialiter quæritur, cum teſtis magis in ſpecie probet, qui ad tempus celebrationis
329 actus, puta teſtamenti, vel alterius cõtractus, ſuam probationem coarctabit, & *num. 19.* ait, quod ſtantibus teſtibus de ſana mente in ſpecie, & alijs teſtibus deponentibus de furore in
330 ſpeciẽ, ſtandum eſt maiori numero teſtium in ſpecie deponentibus, *iuxta textum in l. ob carmen § ſi teſtes, et* ibi *glos. in verb. impari. ff. de teſtib.* tacitè ſentiens, vt præmiſi, quod teſtes pauciores deponentes de ſana mente in ſpe-
331 cie alij autem plures deponentes de furore in genere, præferuntur illi pauciores ita etiã e contra dicendum erit, *Card.* Mantic. *de coniectur. vlti m. volunt. lib. 2. d. cap. 5. num. 6. vers. tamen ſi deponerent de furore per veras cauſas ſignificantes, eis magis credendum eſſet &c. et præter ibi allegatos.* addo Barr. *de teſtam. lib. 1. titul. 7. num. 46. vers. niſi deponerent &c.*

Animaduertendum tamen venit, quod tũc intrat diſputatio, an teſtibus deponẽtibus de ſana mente, vel inſania ſit magis credendum,
332 vt ſcilicet ſit ſtandum magis illis deponentibus de ſana mente, quam alijs. quãdo ſiquidem, vno eodemque tempore, deponunt contraria, aliqui nempe de furore, alij autem de ſana mente, alias enim ſi aliqui teſtes de-
333 ponerent de furore de aliquo tempore, et alij teſtes deponant de ſana mente de diuerſo tempore, et tunc intrabit dubitatio de actu facto ab habẽte dilucida interualla, quo tempore factus præſumatur, et vide, quæ dixi ſu-
334 pra *num. 316. et ſeq.* non autem quibus teſtibus ſit magis credendum &c. In ſequenti cap. videbimus plura ſigna furorum.

ARGVMENTVM.

Furor, cum ſit mòrbus intrinſecus, et ita facile non poſsit diſcerni, niſi per actus extrinſecos, cum ſit infirmitas animi, quæ oculis nõ patet, Ideo diſcutitur, quod duobus modis ad illius cognitionem deueniri poteſt, ſcilicet aut per verba, aut per facta, et nonnulla prius deducuntur circa verba, cum eis quis cognoſcatur, nam loquela, quem manifeſtũ facit, & fatuus fatua loquitur, et plura afferuntur exempla de nõnullis, qui ex verbis ab eis prolatis, præſumpti fuerunt fatui.

Furor ex factis multò melius, et fortius arguitur, quàm ex verbis, et habes ad hoc plurima fa-

cta

eta, et præſertim ſi quis ſpernat ſine ratione medicinas, et Medicos, dum eſt valde à morbo grauatus. Item ſi quis imaginibus fallatur, veluti ſi vnum pro alio accipiat.

Item ex inordinata, et ſatis confuſa memoria, et plura circa hoc adducuntur. Item ex datione curatoris, vt de pretenſo furioſo curam gerat, et quando dictum inditium furoris locum habeat, declaratur, quia multæ fraudes in hoc concipi poſſunt. Probationis furoris materia tota ferè manet in diſcreto Iudicis arbitrio, qui omnia ſedulo, et diligenter penſare debet, cum agatur de materia ſatis ardua nempe hæreditatum aucupatione, quibus facile tenduntur inſidiæ.

SVMMARIVM.

335 *Furorum ſigna propemodum ſunt infinita.*
336 *Sitientibus iuſt eſt fontem digito monſtrare.*
337 *Furor nihil aliud eſt, niſi animi ægritudo, eſtque morbus latens.*
Furoris morbus non cadit ſub ſenſu noſtro.
338 *Furoris morbus cum ſit intrinſecus per actus et ſigna externa probatur.*
Stigmata oſtendunt militem.
339 *Habitus Clericum, Purpura Regem, Stola Sacerdotem, Toga Doctorem, Cuculla Monachū, Marca Mercatorem.*
340 *in Speculis ſicuti figura propria aſpicitur, ita in verbis, & ſermonibus, animi natura cernitur & num. 341.*
342 *Hominis ſermo, quaſi ſigulus animi formam effingit, & profert.*
343 *Vaſa fictilia, ſicuti ex ſono cognoſcuntur an ſint bona, & integra, ita homo ex ſermone cernitur.*
344 *Lingua non diſcrepat à mente.*
345 *Loquela quem manifeſtum facit:*
346 *Philoſophus quidam, cum vellet inquirere de quodam viro, an eſſet vir frugi, nec ne, dixit illi, loquere, vt te videam.*
347 *Fatuus fatua loquitur, ac deridenda dicit numer. 350.*
348 *Mens talis præſumitur, qualem verborum proprietas demonſtrat.*
349 *Vxor Iob reprehendit eum de tanta patientia, & quid ei dixerit, ac replicauerit Iob.*
351 *Furor argutus fuit in quodam, qui aſſerebat, quod aſinus ſuus erat bos, & dum erat in Ciuitate, aiebat, ſe eſſe in pratis cum beſtijs.*
352 *Item in quodam alio, qui dicebat, vxorem ſui Villici non eſſe mulierem, ſed virum.*
353 *Item in quadam muliere, quæ aſſerebat, Turres cuiuſdam Eccleſiæ, quæ ob nebulam non videbantur, fuiſſe aſportatas, & poſtea dempta nebula, fuiſſe reportatas.*
354 *Item de alio, qui dicebat, ſe eſſe Sanctum, & Deum.*
355 *Item de alio, qui aſſerebat mortuos viuere, & fratri ſuo iam mortuo legatum reliquit. & vide num. 356. et 357.*
358 *Item de alio, qui dicebat, ſe exploratorem ab Inferis miſſum, delaturum dæmonibus hominum peccata.*
359 *Item de quadam muliere, quæ aſſerebat ſe eſſe infirmam, in vno capillo. & vide num. 360.*
Stulti per quam loquaces ſunt.
361 *Vaſcula inania maximè tinniunt, ita cui minimum ineſt mentis hi ſunt loquaciſſimi.*
362 *in Garrulo verborum flumen ineſt, mentis verò gutta.*
363 *Stultus verba multiplicat.*
Homo velox ad loquendum, ſtultitia ſperanda eſt ab eo.
364 *Prudens homo tacet.*
Stultus ſi parum loquatur, ipſe etiam videbitur ſapiens.
365 *Stultus a ſapiente non differt, niſi dum loquitur.*
366 *Democritus, cum in quodam conſeſſu taceret, quid prudenter, reſpondit.*
367 *Vitrum, ſicuti eſt inter lapides, ita ſtultus inter prudentes, & quare.*
368 *Vitri natura eſt patefacere exterius, quidquid habet interius.*
369 *Furoris probatio, quæ fit per facta; eſt longè potentior, quam illa, quæ fit verbis.*
370 *Facta potentiora ſunt, quam verba. & vide nu. 371. 372. & 376.*
373 *Equum, ſi quis vendat,* per vn ſaccho di oſſe, *quid ex hoc veniat intelligendum. & nu. 374. & 375.*
377 *ex Verbis, licet quis appareat prudens, tamen ſi facta eum oſtendant furioſum, talis eſt iudicandus.*
378 *Furioſi, & alienati à mente, ſæpe loquuntur ad propoſitum. & nu. 380.*
379 *Infantes ſæpe ſapius verba prudentia aſſerũt, & tamen non ſunt tales.*
381 *Infirmi etiam faciunt multa ſigna ſanitatis, et tamen non ſunt tales.*
382 *ex Verbis ſapientibus, quis non præſumitur talis, niſi etiam faciat actus ſapientiæ conſentaneos. & nu. 384 declara nu. 385.*
383 *Demens, quod quis ſit, et quod loquatur ad propoſitum ſimul ſtare poteſt.*
386 *Furioſus ille eſt dicendus, qui ſpernit ſe mederi, et Medico obedire recuſat. & numer. 387. & 388.*
389 *Teſtamenta plurima deſtruerentur, ſi argueretur furor teſtantium, ex eo quia nolunt obedire Medicis, & qualiter id procedat. & numer. 390. et 391.*
394 *Pompeius Magnus noluit obedire Medicis, qui iuſſerunt in quadam infirmitate, vt ſe veſceretur ſolis turdibus, et quare. & nu. 395.*
395 *Pompeius Magnus, ne vitam à delitijs recognoſceret ſpreuit conſilium Medicorum.*
396 *Furor arguitur, ſi quis tam publicè, quàm priuatim lapides more furioſorum projiciat.*
397 *Furor præſumitur, quando quis ad propoſitum non loquitur.*
398 *Veluti, ſi de vna re interrogetur, & reſpon-*

deat de re, quæ non facit ad propoſitum. & numer. 399.

400 *Furioſus quidam, interrogantibus de aliqua re, omnibus aliud reſponſum non dabat, niſi ſe eſſe Regem Cucchorum, & replicantibus, quid inſulſe dicebat. num. 401.*

402 *Furioſus præſumitur, qui interrogantibus ſibillat.*

403 *Iudex quidam abſoluit paſtorem ouium, qui vectigal non ſoluit, eò quia eum iudicauit furioſum, quia aliud reſponſum non dabat, niſi ſibilare,*

404 *Quale conſilium habuit paſtor à quodam Aduocato cauto, ſed paſtor eum poſtea decepit, & quomodo. & numer. 405.*

406 *Fatuus ille præſumitur, qui ſine cauſa publicè vociferat.*

407 *Monialis quædam iudicata fuit fatua, quia tempore ſilentij vociferabat.*

408 *Furoris ſignum eſt, quando quis imaginibus fallitur veluti vnum pro alio accipit. & numer. 409.*

410 *apud Furioſos adeſt atra mentis confuſio, & quid velint, vel nolint, neſciunt exprimere.*

411 *Furioſi habent memoriam inordinatam.*

412 *Furioſi, aliquando nec proprij nominis memoriam habent, ſic adumbrata reperitur eorum mens. & num. 413.*

414 *Dementia non tàm præſumitur in eo, qui ignorat nomen proprium, verum etiam nomen patris ſui declara num. 415.*
Infirmitas operatur obliuionem.

416 *Vir, quidam doctiſſimus, ictu lapidis in capite percuſſus, literarum quarum erat peritiſſimus memoriam penitus amiſit, ſecus quoad reliqua.*

417 *Furoris ſignum deſumptum ex inordinata memoria eſt ſatis debile. & nu. 432.*

418 *Memoriæ imbecillitas nõ infert ad intellectus defectum.*

419 *Memoria inordinata poteſt venire à caſu, vel à morbo, vel à ſenectute.*

420 *Hominis memoria labilis eſt, & ſæpiſſimè etiã Principes, non recordantur de eo, quod paulò ante geſſerunt.*

421 *Obliuio in teſte magis præſumenda eſt, quàm dolus.*

422 *Obliuio præſumitur in Supremo Principe propter multitudinem negotiorum, & ſic eum falli obliuio.*

423 *Princeps propter multitudinem negotiorum præſumitur obliuiſci de his, quæ aliàs reſcripſit.*

424 *Clauſula, ex certa ſcientia, cum ſimilibus operatur circa ea, quæ ſunt iuris, non autem circa ea, quæ ſunt facti.*

425 *Clauſula, motu proprio, non operatur, quando Princeps reuocat à ſe conceſſa, quia præſumitur circumuentus. & nu. 427.*

426 *Quod procedit etiamſi diceretur, non obſtante conceſſione alteri facta, quia intelligeretur de conceſſione inualida.*

428 *Obliuio non præſumitur in facto proprio, quod tamen non procedit in viro valde negotijs dedito*

429 *Summi Pontifices, vt plurimum ſenes eliguntur.*
In ſenibus naturaliter contingit obliuio.

433 *Memoriam inordinatam habere eſt potius indicium obtuſi ingenij, quàm probabile indiciũ ſtultitiæ.*

434 *Memoriæ omnis mala inordinatio non ſufficit ad præſumendum quem inſanum.*
Niſi ſit notabiliter confuſa.

435 *Furoris ſignum eſt, quando alicui eſt datus curator, vt illius curam gerat. & vide numer. 436 & ſeq. & late à nu. 702.*

438 *pro Iudicis decreto præſumitur.*

442 *ex Curatoris datione, vt arguatur furor, quid ſit neceſſarium. & præſertim debet abeſſe dolus. & num. 441.*

442 *Furor ex multis ſignis arguitur, & ſunt innumeri, & nulli ex eis referuntur confuſim.*

443 *Veluti, dum quis à propinquis in carcerem detinetur.*
Item furor arguitur ex audacia.

444 *Item ſi quis in aliquo negotio fuit enormiter læſus.*
Item cum poſſit eligere bonum, et eligit malũ.

445 *Item ſi à patre furioſus habitus fuerit, & ideo ei fecerit ſubſtitutionem exemplarem.*
Item ſi per vicos, & plateas cachinos emittat.

446 *Item ſi per Ciuitatem nudus incedat.*

447 *Item, ſi in faciem alterius conſulto expuat, puta Notario, Medico &c.*
Item ſi in teſtamento ordinauerit, vt corpus ſuum proijciatur in Mare.

448 *Item ſi de naturali erga liberos charitate laboret.*

449 *Stimulus naturalis vrget patrem ad charitatem liberorum.*
Item, ſi timenda non timeat, vel non timenda timeat.

450 *Item per venditionem bonorum ſuorum vili pretio. Item per crebras donationes.*

451 *Item ſi turpia, & inhoneſta faciat, et publicè oſtendat pudibunda.*

452 *Item ſi quis ſemper de fuga cogitet, timendo ne Cœlum cadat.*

453 *Item ſi patrem, vel matrem verberet.*

455 *Item ſi quis tentaret ſe ipſum occidere, & hoc eſt magnum furoris ſignum.*

457 *Signa omnia, quæ non conueniunt viro prudenti, & ſanæ mentis, ſunt ſigna furoris.*

458 *Fatuitatis probationis materia tota repoſita eſt in diſcreto Iudicis arbitrio & vide numer. 459. & ſeq.*

460 *Iudices in declaranda dementia teſtantium valde circumſpecti ſint, & non ita facilè omnibus credant.*

462 *Hæreditatum negotia ſunt facilè ardua, & inſidiarum plena, & quare num. 463.*

C A-

CAPVT XVI.

INquirere nunc ſequitur, iuxta promiſſio-
nem de qua ſupra, et quidem breuiter ex
quibus ſignis probentur furor, ſeu inſania, et
ſanè ea tot ſunt, vt propemodum infinita ſint,
principaliora tantum adducam, et poſtea re-
337 ferã Doctores in genere, qui de his tractant,
cum ſitientibus ſatis ſit, fontem digito mon-
ſtrare. Et in primis ſciendum eſt, cum furor
nihil aliud ſit, quàm quædam animi ægritudo,
animique morbus proinde latens intus, et
cum ſub ſenſu noſtro cadere nequeat, quare
neceſſariò ſequitur, quod niſi per actus, et ſi-
338 gna externa, ad cognitionem internorum
deueniamus. Furor enim probatur ex ſignis,
quia ſigna oſtendunt ſignatum, *l. 1. § ſi intelli-
gatur ff. de ædilit. edict.* Nam ſtigmata oſtendũt
339 militem, habitus clericum, purpura Regẽ,
ſtola Sacerdotem, toga Doctorẽ, cuculla Mo-
nachum, marca Mercatorem &c.

Duobus enim modis prædicta ſigna exter-
340 na apparere poſſunt. verbis & factis. Et lo-
quendo, quo ad verba, ſicuti enim in Speculis
figuram vultus noſtri aſpicimus, ita in verbis,
341 ſeu ſermonibus, animi naturam, et imaginẽ
cernimus, et vt inquit *Demoſt. apud Max.
ſerm. 15.* Oratio, ſeu ſermo hominis, quaſi ſi-
342 gulus animi formam effingit, et profert, Et
ſicuti vaſa fictilia ex ſono, et percuſſu an ſint
343 bona, et integra cernuntur, ita homo ex ſer-
mone exploratur, nam ſicuti ait *Orator Ro-
manus lib. 1. de orat.* Quoties aliquid dicimus,
344 aut loquimur, toties de nobis iudicatur, *&
ſecundum Demonſt. Rbal.* Lingua non diſcrepat
à mente, et congruit illud Euangelicum apud
345 Matth. cap. 26. *Et tu de illis es, nam & loque-
la tua manifeſtum te facit.* Fertur etiã de quo-
dam Philoſopho, qui cum eſſet rogatus ab a-
mico ſuo, vt de quadam perſona perquireret
346 quid ſibi videretur, et cum ille ad eius præ-
ſentiam perueniſſet, dixit ei Philoſophus, *lo-
quere vt te videam.*

Ex ſermone ergo, vt dicebam, cognoſcitur
347 an quis ſit fatuus, nam nimis in angulo eſt,
quod fatuus fatua loquitur *iuxta can. Legimus
ibi, fatuus fatua loquetur &c. 93. diſtinct.* &
dixit *gloſ. in l. nec codicillos. in verb. probari. in
fin.* ibi, *item ex ſermonibus. C. de codicill. per leg.
quidam in ſuo ff. de condit. inſtit.* et faciunt *text.
in l. ob vitia. in princip. ff. de ædilit. edict. & in
l. is qui. §. Diuus* ibi, *ex ſermonibus videntur cõ-
potes eſſe.* et ibi *gloſ. ſuper verb. ex ſermonibus.
vbi Bart. num. 1. ff. de curat. furioſ. l. eadem l. Iulia-
nus. § fin. ff. de legat. 1. cap. filij. de heret. in 6.* Ta-
346 lis enim præſumitur mens, qualem verborũ
proprietas demonſtrat. *iuxta l. fin. C. de hered.
inſtituend. l. patronus. § fin. ff. de legat. 3.* Inde
eſt, quod cum vxor Iob eum reprehenderet
349 de tanta patientia, vt habetur *in cap. 2.* ibi,
*Adhuc permanes in ſimplicitate tua? benedic
DEO, et morere &c.* et Iob vxoris inſaniam
arguens ex verbis illis reſpondit ei, *Quaſi vna
ex ſtultis mulieribus locuta es,* et reliqua, *vt ha-
betur in d. cap. 2.*

Quamobrem furioſus ille iudicandus erit,
350 qui more inſanorum, fatua ſeu deridenda
loquitur, Hinc *Alex. in conſil. 86. Viſis dubita-
tionibus. num. 10 lib. 2.* arguit furorem in diſ-
ponente, ex eo, quia more inſano, aſſerebat,
351 quod ſuus aſinus erat bos, et dum eſſet in
Ciuitate Ferrariæ, aiebat, ſe eſſe in pratis cum
beſtijs. *Et* Menoch. *in conſil. 683 nu. 15.* loqui-
tur de eo, qui aſſerebat, vxorem ſui Villici nõ
352 mulierem, ſed virum eſſe. *Et Decian. in
conſil. 127. num. 31. lib 3.* loquitur de quadam
muliere, quæ dicebat Turres Eccleſiæ Sancti
353 Antonij. quæ ob nebulam non videbantur,
fuiſſe aſportatas, et poſtea depulſa nebula,
aiebat, fuiſſe reportatas. Et *Ruin. in conſil. 67.
num. 8. lib. 1.* affert exemplum de eo, qui pro-
354 fitebatur, et palam affirmabat ſe eſſe Deum,
et Sanctum &c. *et Afflict. in cap prim. numer. 2.
de form fidelit* loquitur de eo, qui credebat, et
355 aſſerebat, mortuos viuere, prout ſenſit ille,
de quo *apud Corn. in conſil. 73 per tot lib. 1.* qui
certum quid legauit eius fratri, iam mortuo.

Et *Menoch. in conſil 82. ſub numer. 220.* vbi
356 verba facit, de quodam Berardino, qui dice-
bat, ſe vidiſſe Equitem ingredientem ſuum
cubile per ſpeculam, et quod contra eum cla-
mabat, quod recederet, *et Corn in conſil. 116.
357 num 16. lib 3.* loquitur de eo, qui more ve-
nantium ſibillabat. Et *Maſcard de probation.
concluſ. 826. num. 32.* affert exemplum de Me-
358 nedeno Lampſaceno, qui dictabat ſe explo-
ratorem eſſe ab inferis miſſum, delaturum
dæmonibus hominum peccata. Et *Rota corã
bo. mem. Cantuce. deciſ. 107. ſub num. 5. verſ. in
primis ex verbis fatuis &c. part. 2. diuerſ.* loqui-
tur de quadam muliere infirma, quæ dicebat
359 ſe eſſe infirmam in vno capillo, et aſſerebat
ſibi apparere quamdam faciem in vno fora-
mine, quæ ſibi videbatur Maurus incantator,
aliaque inſulſa, et ridicula dicebat, vt ibi. *et
coram bo. mem.* Seleucien. *in cauſa Romana Do-
nationis 11. Ianuarij 1619. §. Nec obſtant.* vbi
loquitur de eo, qui noctu videbat feles ſylue-
360 ſtras, aliaque ſpectra, et illuſiones ridiculas.

Obſeruandum etiam eſt, quod ſtulti, ſunt
361 per quam loquaces, hinc Plaut in Moral. in-
quit, *Vaſcula inanania maximè tinniunt, ita qui
minimum ineſt mentis, hi ſunt loquaciſſimi,* et
ſicuti affirmat Stob. ſermon 36 *In garrulo ver-
362 borum flumen, mentis verò gutta,* meritoque
inquit Sapiens in Eccleſiaſt. cap. 10. *Stultus
verba multiplicat.* et in prouerb. cap. 29. aſſerit,
ibi, *Vidiſti hominem velocem ad loquendum
ſtultitia ſperanda eſt &c.* Nam et prudentis eſt
363 tacere, vt fidem facit, Idem quoque in pro-
uerb. cap. 11. ibi, *Vir prudens tacebit.* Imo, et
ſi ipſe ſtultus parũ loquatur, videbitur ſapiens,

Digitized by Google

vt pariter habetur in prouerb cap. 17. ibi, *Stul-*
364 *tus quoque ſi tacuerit, ſapiens reputabitur,*
quodque quibuſdam in faciem prædicauit pa-
tientiſſimus Iob cap. 13. ibi, *Vtinam taceretis,*
et videretis ſapientes.

Neque enim à ſapiente ſtultus differt, niſi
365 quando loquitur. Vnde Demarathus in
conſeſſu quodam, cum penitus ſileret, roga-
tus fuit ab aſtantibus vtrum ob ſtultitiam, an
366 ob ſermonis inopiam ſileret, prudenter re-
ſpondit; *quod ſtultus non poteſt tacere*, teſte
Plutarch. in Lacon. Apophteg. Quemadmodũ
enim vitrum (vt dicit Auicenna) inter lapi-
367 des eſt, ita quoque eſt ſtultus inter homi-
nes. Vitri namque natura eſt patefacere ex-
368 terius, quidquid habet interius, quod ſecus
eſt in quolibet alio metallo, ſic eſt de fatuo, vt
de vitro, quia ille quidquid ſcit, & habet in-
terius, loquitur, et prodit exterius.

Ex factis etiam deuenitur ad cognitionem,
369 an quis habeat caput cerebro vacuum, nec
ne, quæ quidem probatio eſt longè potentior
ea, quæ fit per verba, cum clari iuris ſit, facta
370 eſſe potiora verbis, *iuxta text. in l. ſi tamen*
§ ei qui ff. de adil. edict. vbi quis vendidit ſeruũ,
eumque venditori oſtendit ligatum, & paulò
poſt ſecuta venditione aufugit, quæſitum fuit
371 an venditor teneretur de fuga quaſi naturã
ſerui ei non ſignificauerit, et reſpondet text.
372 quod ſatis venditor id expreſſit, dum ſeruũ
victum ei vendiderit, cum multò magis ſit, id
facere, quam pronunciare in vinculis fuiſſe.
Videatur *Surd. deciſ.* 146. *nu.* 14. vbi ait ſi quis
373 vendat equum, et expreſsè conuentat, ſe
nolle tenere pro aliquo vitio ad intereſſe, et
nec ad pretij reſtitutionem, ſed equum illum
374 vendere, vt vulgus dicit, *per un ſacco d'oſſe,*
ex hac enim forma et pacto, emptor poterat
in cognitionem deuenire, talem equũ aliquo
375 morbo laborare, et allegat *text. in d. l. ſi ta-*
men § ei qui. plura circa hanc materiam, quod
376 facta ſunt potentiora, quam verba *dixi in*
annotat. ad deciſ. 431. numer. 95. verſ. facta dictis
ſunt potiora &c. part. 3. recent. tom. 2. & in an-
notat. ad deciſ. 542. num. 7. verſ. voluntas non
minus declaratur factis, imo potentius quàm ver-
bis &c. eadem part. 3. tom. 3.

Quare loquendo in caſu noſtro, quamuis ex
verbis quis appareat prudens, tamen ſi facta
377 furioſum ipſum oſtendant, erit talis iudicã-
dus, *iuxta text. in l. is qui § dinus. ff. de tut. et*
curat. et comprobat *Zabarell. in conſil. 56 nu-*
mer. 4. verſ. conuincuntur, quandoque ex factis,
licet ex verbis prudentes appareant &c. Corn. *in*
conſil. 69. num. 22. verſ. furioſi multoties loquun-
tur ad propoſitum, vt prudentes & tamen non
iudicantur propterea non furioſi &c, lib. 1. Idem
in conſil. 73. num. 3. verſ. nam ponderandum eſt
378 *eodem lib. 1.* vbi ait, quod furioſi, et alienati à
mente propter infirmitatem, vel ex alia cauſa
ſæpe reſpondent ad propoſitum, & immiſcent
et verba, et facta, quæ conueniunt homini ſa-

næ mentis. Prout videmus quoque in infan-
370 tibus, qui ſæpe ſæpius loquuntur ad propo-
ſitum, et verba valde prudentiã proferant, nõ
tamen iudicantur prudentes, vt in puncto ra-
tiocinata eſt *Rota coram bo. mem.* Cantucc. *di-*
cta deciſ. 107. numer. 25. verſ. quia etiam infantes
ſæpe ſæpius verba prudentia loquũtur &c. par. 2.
diuerſ. et multi DD. id adducunt relati *per*
Maſcard. de probation. concluſ. 824. num. 3. verſ.
licet ex verbis prudens videatur, nam ſi facta
inſapientem ipſum oſtendant erit talis iudican-
dus &c. et adde Ioſeph de Seſſe *dec. Aragon. 16.*
num. 21. verſ. reſpondebat aliqua verba ſana mẽ-
tis, et ad propoſitum, non inde infertur, quod ha-
bebat ſanam mentem &c. Ipſaque experientia
rerum magiſtra docet, et refert *Roder.* Suarez.
allegat. 1. num. 17. et adducit *Rota d. deciſ. 107.*
380 *num. 23. in fin.* quod nullus eſt ita ſtultus, qui
aliqua verba nõ proferat, pro quibus iudicen-
tur homines ſanæ mentis.

Et in ſimili etiam videmus quãuis infirmus
381 faciat aliquos actus plerumque ſanitatis, vt
ambulando, ludendo, benè manducando &c.
tamen infirmitate corporis laborat, vt quoti-
die practicatur, *et poſt Propoſit. Corſet. et alios*
ratiocinatur Rota deciſ. 233. num. 34. verſ. vti in
ſimili infirmus qui et ſi aliquos actus faciat, qui
ſanitatẽ arguant, tamen non eſt ſanus &c. part. 5.
recent. tom. 1. Ex verbis ergo ſapientibus non
382 præſumitur quis ſapiens, niſi etiam faciat
actus ſapientiæ cõſentaneos, *vt notat* Roman.
ex gloſ. in l. filium emancipatum. num. 3. ff. de ac-
quirend. hered. et aduertit *Rota deciſ. 129. nu. 7.*
verſ. quia ſtant ſimul &c part. 2. diuerſ. vbi ait,
383 quod eſt compatibile, quia ſtant ſimul, quod
quis ſit demens, et loquatur ad propoſitum.
Vnde etiam *Lap. in allegat. 25. nu. 2.* aſſerit hoc
384 modo probari aliquem eſſe ſanæ mẽtis, quia
verba prudentis proferebat, et actus ſenſatos
exercebat. Id tamen non eſt vniuerſaliter ve-
385 rum, nam quis poteſt loqui ad propoſitum,
et actus prudentes facere, et tamen ſtultum
eſſe, vt ſenſit *Rota in d. deciſ. 129. num. 8. & ſeq.*

Adducam modò nonnullos actus, ſeu facta,
ex quibus argui poterit, quem in furorem in-
cidiſſe, quare illud non paruum ſignum furo-
386 ris, ſeu dementiæ erit, ſi quis repetiatur in
infirmitate conſtitutus, ac diu ſpreuit, ſe me-
deri, Medicoque recuſauit obtemperare, *vt*
ſenſit gloſ. in cap. ſingularis 1. in verb. inferas verſ.
ſed puto eſſe furioſum &c 83. diſtinct. vbi ait,
quod infirmus ſi prohibeat, vt ei nullæ dentur
387 medicinæ, putandum eſt talem furoris mor-
bo laborare, et ſequitur *Specul. in titul. de ſalar.*
§ vltim. § 4. verſ. ſed quid ſi infirmus &c. vbi
ait, eum furere dici, qui cum aduerſa laboret
388 valetudine Medico rectè conſulenti, morem
gerere recuſat, vt ſi ſibi ſalutares medicinas
dari prohibuerit. *et idem ſenſit* Iaſ. *in l. furioſi.*
ſub nu. 4. verſ. item ſi furioſus recuſat &c. C. qui
teſtam. fac. poſſ. Alex. *in l. apud Iulianum. §. con-*
ſtat. num. 9. in fin. ff. de legat. 1. Menoch. *de præ-*
ſumpt.

ſumpt.lib.6.dict præſumpt.45.num.37.verſ.cum infirmus ſpernit,vel prohibet medicinas in infirmitate ſibi à Medicis ordinatas &c. Maſcard.*de probation.d.concluſ.826.num.23.verſ.vt ſi ſalutares potiones ſibi dari prohibuerit &c.* Farinac. *in fragment.d.verb. Furioſus.nu.265.verſ dum eſt infirmus non patitur ſe medicari &c.* Gardin. Mantic.*de coniectur.vltim.volunt.lib.2.d.cap.5. num.12. verſ ſi quis ſit ægrotus, & nolit medico obtẽperare &c.* et ratiocinata eſt *coram bo.me.* Cantucc.*d.deciſ.107.ſub num.5.verſ.qui in infirmitate non vult mederi &c.part.2.diuerſ.*

Intellige tamen tale argumentum,tũc procedere ſecundum ea,quæ dixi ſupra *à nu.143.* ſcilicet dummodo teſtes addant, infirmũ pro-
389 pter furorem, vel more furioſorum ſpreuiſſe Medicos, aliàs ſi ſimpliciter prædicta conclu-
390 ſio procederet, deſtruerentur quamplurima teſtamenta, *vt bene aduertit* Andr.Alciat. *de præſumpt.regul.1.præſumpt.38.nu.2. verſ.ſi eſſet ita ſimpliciter verum,deſtruerentur multa teſtamenta &c.* Quamplurimi enim ſunt, qui te-
391 nuunt obedire Medicis,ex cauſis de quibus ſupra *d.numer.144.* congruitque quod narrat
392 *Plutarc.in Apoth.*de Pompeio Romano verè Magno, qui cum valde aduerſa valetudine la-
393 boraret, eique Medici præſcripſerint,vt ſolis turdis veſceretur, Quumque ille, cui datũ erat negotiũ, negaret inueniri (non erat enim tempus, quo genus hoc auium capi poſſet)
394 admonuit quis apud Lucullũ inueniri poſſe, qui turdos toto anno alere ſolitus eſſet,itaque inquit Pompeius, niſi luxuriaret, ſeu delitijs
395 deditus eſſet Lucullus nequaquam viueret Pompeius? Contempto Medico, turdiſque recuſatis voluit ſe veſci,cibis parabilibus. *O verè maſculum animum, qui ne vitam à delitijs recognoſceret. tàm generoſè Medicorum conſiliũ ſpreuit, et ſimul ſanitatem.*

Probabile eſt quoque illud furoris ſignum, dum quis inconſulto, et abſque alia differen-
396 tia, tũm publicè, tùm priuatim lapides furioſorum more,proijcit, ſicuti probat *text. in l.iudeis 2. ibi, ſaxis, aut alio furoris genere &c. C.de iudeis.* Bald.*poſt gloſ. in l.ſi eum dotem. § ſi maritus.numer.2 verſ in text.ibi, terribilis,*et ibi Angel.*in fin.*Caſtr.*num.4.verſ.vltimo nota gloſam.* Alex.*num.7. verſ.nota in gloſ.* Imol. *nu.62. verſ.& ex prædictis nota ff.ſolut. matrim. Idem* Bald. Angel.Iaſ *& alij in dicta l furioſus.* Carol. Ruin.*in conſil.67.nu.8.verſ.item deponunt,quod proijciebat lapides &c. lib.1.* Pariſ. *in conſil.87. num.5.verſ.more inſanorum lapides proijcit &c. part.3. Idem in conſil.88. nu 68. verſ proijciebat lapides per viam &c.eadem part.3. cum alijs copioſè relatis per* Maſcard. *de probation.concluſ. 303.num.5.verſ poterit ex eo probari, quod quis proijciat lapides &c.*et iterum *in d concluſ.826. num.32. verſ.cum publicè lapides more furioſorum proijceret etc. et per* Decian. *in conſil. 127. num.30. verſ puta,quod lapides indifferenter, et ſine cauſa proijceres etc. tom.3. et per* Menoch. *de præſumpt.lib.6.d.præſumpt.45.num.25. verſ quando quis proijcit lapides per viam, is enim furioſus demenſque præſumitur etc.* Farinac. *in fragment.d.verb. Furioſus. num.261. verſ furor probatur per proiectionem lapidum etc.* Cardin. Mantic, *de coniectur.vltim.volunt.lib.2.d.cap 5. nu.12.verſ.furoris ſignũ eſt proijcere lapides etc.* Io. Maria Nouat. *in prax. electiõ. for. part. 1. quæſt. 43. num.8. verſ.quando quis proijcit lapides per viam etc.* Petr. Royz.*deciſ. Lituan.1.numer.11.verſ ex lapidibus vulgò commeantium perniciè temere, et ſine cauſa iactis furor arguitur etc. Rota* Rom.*d deciſ.107.num.5. verſ. qui lapides proijcit etc. part.2.diuerſ.* Hinc bene cecinit Vernaculus ille Poeta.

Altri cò piè và miſurando i paſſi,
Altri parla latin, nè sà, nè intende,
Chi trà se ſteſſo per la via contende,
E chi crede ſaper tirando i saſſi.

Intelligenda tamen eſt ſuprarelata concluſio, vt iam dixi ſupra *num.143.*

Vehemens eſt pariter illud furorem probã-
397 di argumentum, quando quis ad propoſitũ nõ reſpondet, veluti ſi de vna re interrogetur, aliud reſpondeat, quod ad rem nec per ſomnium quidem faciat *vt* Gemin *in cap.1.§.ſi verò eſt.de cleric.ægrot lib 6.et illum ſecutus eſt* Iaſ. *in d.l.furioſum.num.4. verſ.item iudicatur, ibidem* Dec.*num.29.verſ.tertiò ſi probetur, et in conſil.448 ſub num.1.verſ.ſi quis eum interrogabat non reſpondebat ad propoſitum etc. Alex.* Rauden.*ſis commentar.de Analog.cap.30.à numer.156.*Grammat.*in conſil.16. num.9.et 10.in criminal.*Menoch.*d præſumpt.45.num.36.verſ. quando quis ad rem non reſpondet etc. et idem ſenſit* Maſcard *de probat d.concluſ.826.num.20. verſ furor colligitur cum quis ad rem ipſam non reſpõdet &c. et præter ibi allegatos adde* Magon. *deciſ. Florentin.97.num 8.verſ.de inſulſe reſpondente ad interrogata &c. & fuit dictum coram R.P.D.* Cerro *in cauſa Senogallien. Bonorum 30. Maij 1644. & iterum in eadem cauſa 15. Maij 1645.* vbi cum quis fuiſſet interrogatus an vellet relinquere ſcuta mille pro erigenda
398 collegiata, reſpondit, *ſapere,è zapare,* eaque verba ſæpius replicauit, ex qua inepta reſpõſione dixit Rota, alterum de duobus eliſci,vel quod ille non habebat animum, ſic diſponendi, & ſic faciebat, vt euitaret moleſtas interrogationes adſtantium, vel ipſe non erat amplius ſanæ mentis, dum interroganti ſuper.ro grauí, reſpondit de alia ad rem non faciente,
399 et nihil prorſus ſignificante, de caſu dictarum deciſionum memini etiam ſupra. Inſuper & pro exemplo adduci poteſt fatuus ille vocatus Scarpaccia, de quo mẽtionem facit *Thom. Garz. in ſuo hoſpital. ſtult. incurabil.diſcurſ.24.*
400 qui fuit tam vacuæ mentis, & tam extrauaganti ſtultitia laborauit, vt prætendebat ſe eſſe Regem Cucchorum, & quoties aliquis ſecum alloquebatur,omnibus indiſtinctè reſpõ-

debat

debat ter replicando eucchù, eucchù, eucchù,
& interrogatus quare non reſpōdebat ad pro-
401 poſitum, aliud reſponſum non dabat, *Ioſo-
no il Rè, eucchù, eucchù, eucchù*, aliaque exem-
pla vide ibi.

Vlterius quis eum furentem non præſumit?
402 qui eum interrogatur, ſibilat, vt conſultus
reſpondit *Corn. in conſil.* 319. *nu.* 1. *verſ. dicunt,
quod cum ſibilabat more venantium &c. lib.* 1. *cum
alijs allegatus per* Menoch. *d. præſumpt.* 45. *nu.* 58.
*verſ. interrogatus à Notario conſcribente eius te-
ſtamentum ſibilabat, nec aliud reſpondebat &c.*
vbi etiam aſſerit, ſe legiſſe aliquando apud fa-
403 cetiarum ſcriptorem eueniſſe in Ciuitate
Patauij corā illius Ciuitatis Prætore, qui ouiū
paſtorem dementem iudicauit ob id quod in-
404 terrogatus, quare non perſoluiſſet vectigal
Publicanis pro ouibus à ſe conductis, & quæ
alioquin in commiſſum inciderant, nil aliud
reſpondebat, quàm quod ſibilabat. Sic enim
ille paſtor, vt eo ſigno ſe ſtultum fingeret ab
illius Ciuitatis Aduocato conſilium, ſeu caute-
405 lam acceperat, Qua quidem cautela cautus
ille paſtor, aduocatum deinde petentem dari
conſilij præmium, mercedemque, facetè &
prudenter deinde quoque eludit Fatuus quo-
406 que cenſetur ille, qui publicè ſine cauſa vo-
ciferat, *vt aſſerunt DD. in l. quidam in ſuo. ff de
condit. inſtit. & in l. ob quæ vitia ff de ædilit. edict.*
Iaſ. *in conſil.* 141 *numer* 14. *verſ. faciet at multos
clamores &c.* vbi abūdè alios adducit, & ſenſit
Rota d. deciſ. 107. *ſub numer.* 3. *part.* 2. *diuerſ.* vbi
407 loquitur deciſio de Moniali quæ tempore ſi-
lentij vociferabat.

Furoris non leue ſignum, illud certè pariter
erit, quando quis imaginibus fallitur, nempè
408 vnum pro alio accepit, & credit, vnde ima-
ginandi potētia læſa reperitur, *vt recenſet* Ga-
lenus *lib* 3. *de morbis.* & Cornel. Celſ. *lib.* 3. *me-
dicin. cap* 17. & Cœlius Rhodig. *lib.* 17. *lect. antiq.
cap.* 3. vbi nonnulla adducunt exempla, & ex
noſtris videatur *Roderic.* Suarez *allegat.* 1. *nu.* 4.
vbi pro magno dementiæ ſigno ponit; quod
quædam mulier infirma, vocabat ad ſe venire
409 maritum, et dum veniebat illum repellebat,
dicendo, quod non erat ipſe, ſed alius, qui vo-
cabatur Gonzalo Hita. Hi enim qui imagini-
bus falluntur inſani verè ſunt, *vt ſentit Cornel.
Celſ. lib* 3. *medicin. d. cap.* 17. nam eſt apud eos
410 atra confuſio, et quid velint, vel nolint ex-
primere neſciunt, vt bene conſiderat *text. in
cap paſtoralis.* 1. § *ſi verò.* ibi, *demens fuerit &
quid velit, aut nolit exprimere neſciat &c. de
cleric. agrot. in* 6. Prędicti enim habent memo-
411 riam inordinatam, ex quo bene arguitur fu-
ror, vt notabiliter probatur *per text. in cap. fi-
lij.* 3. ibi, *quod non ſit ſanæ mentis, & memoriam
habeat inordinatam &c de hæretic. in* 6. *cū alijs
allegatis per* Surd. *conſil.* 89. *numer.* 24. *verſ. habet
memoriam inordinatam, quod eſt inſaniæ mani-
feſtum ſignum &c.* Rota *deciſ.* 233. *nu.* 16. *verſ.
inordinatio arguit defectum &c. part.* 5. *recent.*

412 ita vt aliquādo nec proprij nominis memo-
riam habeant, ſic enim adumbrata reperitur
eorum mens.

Verum et quod illud non ſit paruum furo-
413 ris argumentum, cum quis ignorat ſuum
nomen, optimè probat *text. ſingularis in l. fin.*
ibi, *nec enim ſic homo ſtupidus, imo magis ſtultus
inuenitur, vt ſuum nomen ignoret &c.* C. *de hæ-
red. inſtit.* & innuunt *Bart. in l. ſi quis in fundi
vocabulo. poſt num.* 6. *verſ. ſicuti enim, qui igno-
rat &c. vbi etiam* Caſtren. *num.* 5. *ff. de legat.* 1.
et idem voluit Romanus *in conſil.* 176 *ſub nu.* 2.
verſ. adeſt error nominis &c. vbi etiam dicitur,
414 quod dementia non tam præſumitur in eo,
qui ignorat nomen proprium, ſed quoque ſi
ignoret nomen patris, vel filij. *Idem* Roman.
in conſil. 281. *num.* 6. *verſ. allegans errorem in
nominis proprij expreſſione, fatuitatem errantis
allegat &c. & ſequitur* Iaſ. *in d. l. furioſum. poſt
num.* 4. *verſ item qui nomen &c.* C. *qui teſtam.
facer. poſſ.* Intellige tamen id nullatenus pro-
415 cedere, quando quis propter corporis mor-
bum, nominis ſui memoriam non habet, vt
de Meſſala Coruino Oratore, paginæ antiqui-
tatis memores teſtantur, qui propter ægritu-
dinem, qua non parum vexatus fuit, proprij
nominis oblitus eſt, quàntumuis aliàs ei ſen-
ſus vigerent, *vt tradiderunt* Solinus *cap.* 6. Po-
lyhiſt. Crinit. *lib.* 1. *cap.* 10. Plin. *lib.* 7. *cap.* 24. *&*
Sabin. *lib.* 10. *c.* 9. *& ex noſtris adducit* Maſcard.
de probation. d. concluſ. 826. *numer.* 18. *& latius*
Menoch. *de præſumpt. lib.* 6. *d. præſumpt.* 45. *nu-
mer.* 31 *vbi etiam nu.* 33. *poſt* Valer. Max. *lib.* 1.
cap. 8. & Folater. *lib.* 21. narrat fuiſſe obſerua-
416 tum, virum quemdam eruditiſſimum Athe-
nis ictu lapidis in capite percuſſum, literarum,
quarum doctiſſimus erat, memoriam amiſiſ-
ſe, reliqua verò tenaciſſima memoria reti-
nebat, quod quidem videbitur mirabile.

Declara, quod dixi *num.* 410. ſcilicet furo-
417 rem benè argui poſſe ex inordinata memo-
ria, quod tale inditium leue ſit, nam memoriæ
418 imbecillitas non infert ad intellectus defe-
ctū. *Menoch. de præſumpt. lib.* 6. *d. præſump.* 45.
numer. 30. *verſ. cum multi inuenti ſunt obliuioſi,
qui tamen in cæteris &c. Rota deciſ.* 384. *num.* 5.
*verſ. quaſi non habeat illum vigorem mentis &c.
part.* 1. *recent & deciſ.* 233. *num.* 23. *verſ. memo-
ria imbecillitas non infert ad intellectus defe-
ctum &c. part.* 5. *recent. tom.* 1. & ideo non ita
facilè ei dandus eſt locus ad probandam inſa-
niam, ſeu dementiam niſi, et alia plura admi-
nicula concurrant, Et hoc ea ratione, quia ta-
419 lis inordinata memoria poteſt venire à caſu,
tùm vel à morbo, vel à ſenectute, tùm quia
memoria hominis labilis eſt, & ſæpiſſimè ho-
mines, & etiam Principes non recordantur de
420 eo, quod paulò ante geſſerunt, & hoc præſer-
tim propter multiplicitatem negotiorum, cu-
rarum &c. quibus anguntur, *vt ſatis iam dixi
ſupra cap.* 2. *à num.* 108 Et de memoriæ imbe-
cillitate generaliter loquendo in terminis fa-
cit

Digitized by Google

cit text in l.peregrè.44. verſ.infirmitatem memoria &c. ff.de acquir. poſſeſſ.

Huc eſt obliuionem magis præſumere de-
421 bemus in teſte quàm dolū. *arg. text. in l.merito. ff.pro ſoc. et l quoties §.qui dolo ff de prob.* Corn.*in conſil.324. num.9. verſ. & de facili cadit obliuio &c lib.3. et ſenſit* Rota *coram ſanct. mem. Gregor XV. deciſ.294 num.6. verſ.obliuionem magis præſumere debemus, quàm dolum in teſte &c. quæ deciſio impreſſ. etiam habetur in recent.part.1.deciſ.131.num.3.in fin.* & in puncto, quod etiam in Supremo Principe præſu-
422 matur obliuio propter multitudinem negotiorum, et ſic cū fallat obliuio, bene colligitur *ex text in cap. ex parte. 12.* ibi, *ſi memores fuiſſemus ſcripſiſſe pro primo, non ſcripſiſſemus pro ſecundo &c. ext de offic delegat. & ibi DD. & præſertim* Card.*nu.7.* Anan.*num.2. &* Anchar. *num.2.* Sarnenſ.*in cap.licet.1.num.135.verſ.propter multitudinem reſcriptorum præſumitur obliuio &c de conſtitut.in 6.cum multis ibi allegatis.et adde* Pariſ *in tractat. de reſignat.benef.lib.3. quæſt.6.num.58. verſ.quia Papa multitudine negotiorum impeditus, hæc retinere memoria non præſumitur &c.* & ſic ſæpius cenſuit Rota, *& præſertim* iam olim *coram bo. mem.* Oradino *in cauſa Taruiſina Penſionis 2. Maij 1567.§.Fuit tentum verſ.dicebatur Clementem ob multitudinem negotiorum fuiſſe oblitum breuis &c. coram bo.me* Cotra *in cauſa Romana Officij Camerariatus 27 Iunij 1569.§.Concluſum.verſ.probabilem eſſe in Papa ignorantiam regularum Cãcellariæ &c. et coram bo.me.*Cantucc. *in cauſa Cremonen.Penſionis 18. Maij 1589. eſt dec.791. num.13.verſ.quia Papa multitudine negotiorum impeditus hæc memoria retinere non poteſt &c. part.1.diuerſ. et coram Card.*Seraph. *deciſ.268. nu.4.* vbi dicitur, quod Princeps propter mul-
422 tiplicitatem negotiorum præſumitur obliuiſci illius, quod alijs vicibus reſcripſit, et ſubditur, quod huiuſmodi ſciētia minimē ſuppleatur per clauſulam ex certa ſcientia, cum Rota indiſtinctè teneat, quod huiuſmodi clauſula
424 cum ſimilibus operentur tantùm circa ea, quæ ſunt iuris, non autem circa ea, quæ ſunt facti, *ex ibi allegatis et adde* Crauett. *in cōſ.241. ſub num. 20, verſ.tertio reſpondeo.*

Vbi loquitur in terminis clauſulæ, motu proprio, & ait, quod prædicta clauſula non
425 operatur, quando Princeps reuocat à ſe cōceſſa, quia præſumitur circumuentus, adeo quod contrarium probari non poſſit. *l.prædia. C.de locat.præd.ciuil.vel fiſcal.lib.11.* Quæ concluſio adeo vera eſt, vt procedat etiam ſi dictū fuiſſet, non obſtante conceſſione alteri facta,
426 quia intelligeretur de conceſſione inualida, iuxta ſolemne dictum *Compoſtell.in cap.cauſā. de reſcript.* et tamquam notabile dictū ſequuntur *Alex. Iaſ Dec. Afflict. Ruin. et alij relati per* Peregr. *de Iur. Fiſc. lib.2. titul.3. ſub numer 21. verſ. amplia etiam ſi fuerit dictum non obſtante conceſſione alteri facta &c.*

Semper enim clamat illa ratio, quod in
427 Principe propter diuerſitatem curarū præſumitur obliuio, et ſic fuerit circumuentus in ſecunda conceſſione, et per conſequens videtur in eo ceſſare voluntas reuocandi primam *vt eleganter inquit text. in cap cum olim ibi, ſicut credimus circumuentus. ext de re iud quem textum in varijs locis Doctores* notarunt ad multa, vt fidem facit *Roderic. Suarez. allegat 8. num.6. verſ. præſumitur cum Princeps circumuentus in ſecundo priuilegio &c.*
428 Et licet in facto proprio nō admittatur obliuio. *cap. ab excommunicato. de reſcript. cum ſimil.* tamen id procedit in homine non impli-
429 cito in negotijs, quia tunc minus toleratur obliuio, quàm in valde occupatis. *l.penult. ff.de confeſſ.* cum alijs allegatis *per* Gratian. *diſcept. forenſ.cap 846. num.40. verſ.quia ſcimus in homine non implicito &c.* & in puncto ratiocinatur *Gomez. in d.cap. licet. num 135. verſ quæ licet in facto proprio non præſumatur, tamen fallit propter multitudinem negotiorum etc. de conſtitut. in 6. et num.136.* ſubdit, quod ſupradicta
430 maximè procedunt in Papa, quia vt plurimùm Summi Pontifices ſenes eliguntur, in qua ætate naturaliter contingit obliuio, *vt probat Andr. Sicul. in cap. eam te. in 3.col per illū textum* ibi, *ſi benè meminimus. de reſcript.*

Sed quia vereor, ne loquendo de materia obliuionis, quæ eſt exitus è memoria, in ſimi-
431 lem quoque caueam præcipitem, ideo nunc recto tramite domum redeundo, Prædictum argumentum de quo ſupra *numer. 397.* quod furor alicuius benè poſſit deduci ex eiuſdem
432 inordinata memoria, eſt ſatis, ſuperque leue, vt dixi, et niſi alia plura adminicula concurrant ad præſumendam inſaniam, ſeu furorem, nullius erit roboris. Nam habere memoriam inordinatam eſt potius inditium obtuſi inge-
433 nij, quàm probabile inditium ſtultitiæ, ſicuti optimè aduertit Card. Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. lib.2. d.cap.5. num.13. verſ. quamquam aliud ſit obliuiſci, et aliud non habere memoriam ordinatam etc. et cum referunt, et ſequitur* Maſcard. *de probat. d.concluſ.826 numer.14. verſic. verum cum hac præſumptione, inordinatæ memoriæ debere alia adminicula cōcurrere, alioquin ex ſe furorem etc.* & Farinac. *in Fragment. d.verb. Furioſus. num.246 verſ. hoc ſignum inordinatæ memoriæ reputat leuem coniecturam etc.* et conferunt tradita *per Menoch. de præſumpt. lib 6. d.præſumpt.45. num.20. et ſeq verſic. cum multi ſint inuenti obliuioſi etc.* Nauar. *in repetit. cap ſi quando. numer.2. except.10. verſic quarto quia. de reſcript.* vbi deducit, quod non omnis mala memoriæ ordinatio, ſufficit ad faciendū,
434 quem reputari inſanum, ſeu dementem, niſi fuerit notabiliter confuſa.

Furoris quoque morbus ex eo indubitatè
435 poterit argui, dum alicui ratione dementię aſſignatus fuit curator, vt illius curam gereret, quemadmodum et in ſimili dicimus de probanda

banda ætate pupillari, vel minori. vt bene illa
436 arguatur ex datione tutoris, vel curatoris,
itaur onus probandi illum non fuiſſe pupillũ,
vel minorem transferatur in eum, qui id deducir. ſicuti poſt Bald. Dec. Riminald. et alios. ſentit Decian. in conſil 53. num. 5. verſ. quia tunc ſi curator datus ſit &c lib 2. vbi ait, licet regula ſit, quod qui ſe fundat in ætate, illam probare debeat, fallit tamen in eo, qui pro ſe addu-
437 cit decretum Iudicis, talem eſſe datum curarorem illi, quia tunc releuarur à tali probatione, cum alijs ibi deductis, et ſuper tali concluſione larè videatur Sfort. Odd. in tractat. de reſtitut. in integr. part. 1. quæſt. 37. articul. 11. tit. An per inſtrumentum cura. ſeu dationis Curatoris probetur ætas, et per Meuoch. de præſumpt. lib. 2. præſumpt. 50. num. 40. et ſeq.

Et in terminis, quod ex aſſignatione cura-
438 toris facta à Iudice alicui vri furioſo arguatur furor, quia pro decreto Iudicis præſumitur, ſedulò comprobat Dec in conſil. 87. ſub numer. 7. verſ. accedit, quod fuit datus curator, tamquam mentecapto &c. vbi plures DD. allegat, et copioſus per Surd. in conſil. 89. num. 19. verſ. hac autẽ datio curatoris arguit eſſe dementẽ &c. & adde Pariſ. in conſil 88. nu. 70. verſ fuerit datus curator, vti datur mentecaptis &c. lib. 3. Lap. allegat. 25. num. 2 verſ ſi tamquam furioſo fuiſſet ei datus curator, vel coadiutor iam conſtito hoc, incumbet probatio aduerſario, quod erat ſana mentis &c. cum alijs allegatis per Maſcard. de probation. d concluſ. 826, nu. 7. verſ. inditium non leue probandi furorem eſt cum ratione dementia datus eſt ei curator &c. & idem reſpondit Honded in conſil. 78. num. 73. verſ. quando alicui datur curator vti furioſo non modica furoris reſultat probatio &c. lib. 2. Boer. deciſ. Senatus Burdegal. 23. numer. 79. verſ. fuit eidem Carolo datus curator ſicut furioſo &c. Gamm. deciſ. Luſitan. 302. num. 4 verſ. iuſſit curatorem dandum &c. et ſenſit Rota Rom. corã bo. me. Durano dec. 178. num. 29. verſ. qua Curatoris datio dementiã arguit &c. par. 1. et corã bo me. Card. Marcomout. deciſ. 190. numer. 4. verſ. atque deputatione curatoris ſimul, atque iterum dati ex cauſa dementia &c. part. 2. recent.

Intelligenda tamen venit prædicta concluſio, vt tunc vera ſit, quando talis datio cura-
439 toris facta furioſo cum cauſæ plena cognitione reperitur decreta, iuxta text. in l. obſeruare. ff. de curat furioſ. Cauſæ enim cognitio, eſt requiſitio agnatorum, & attinentium vicinorum, et amicorum ad effectum explorandi ab eis veritatem, ne ex fictione, & cauſa decipiẽdi alios, talis fieret petitio. ad l. fin. ff. vbi pupill. debet educar et l. ergo. ff ex quib cauſ. maior &c. Caſtren. in conſil. 248. num. 4. verſ. ne ex fictione, et cauſa decipiendi alios &c. part. 2. quæ ratio deceptionis conſideratur etiam à text. in d. l. obſeruare. ibi, quoniam plerunque vel furorem, vel dementiã fingunt quo magis curatore accepto &c. Hinc benè dixit Rota coram bon. mem. Merlino deciſ. 772. num. 18. quod curatoris deputatio arguit furorem, et inſaniam, quando
440 tamen abeſt ſuſpicio fraudis, qualis ſuſpicio non parum intrabat in caſu dictæ deciſionis, ex eo quia patronus quidam, qui furioſus prætendebatur, iam præſentauerat, et poſtea fuit
441 à ſuis procuratum, vt ei curator aſſignaretur, et ſic poterat ſuſpicari id fuiſſe factum in fraudem, et præiudicium præſentationis cum alijs ibi allegatis, et idem fuit animaduerſum in recent. deciſ. 233. num. 36. verſ. & an fuerit ad hoc procurata ab habentibus pinguius intereſſe ex primo teſtamento &c part 5. tom. 1. et coram bo. mem. Remboldo in illa Romana de Gracchis 5. Octobris 1622. verſ. nec ſola curatoris datio arguit dementiam &c. et coram bon. mem. Cardin. Panzirolo in cauſa Melenitana Hæreditatis 26. Nouemb. 1637. §. Non obſtat. verſ. datio curatoris non abſtulit teſtamenti factionem &c. et corã eodem in eadem cauſa ſub die 19. Maij eiuſdem anni. §. Non obſtat. verſ. datus fuerat curator, per quam curatoris dationem &c et in eadẽ cauſa 26 Ianuarij 1643. §. Minus releuat. verſ. petierit dari curatorem &c. coram Reuerendiſſ. D. Dunozetto Decano, et iterum in eadem cauſa 15 Aprilis 1644. §. Nec releuat. verſic. ex ſola conſtitutione curatoris datione, non arguit dementiam &c. coram R. P. D. Cerro. Vide quæ dicam cap. 19.

Sed quia, vt dixi iam ſupra num. 335. propemodum infinita ſint ſigna, ſeu argumenta
442 ex quibus probatur furor, ſeu dementia, & ſanè quoniam longum eſſet ſingula, vt incœpi, diſcurrere, ideoque ne vltra quam par eſt in ſimilibus quæſtionibus inſiſtam. Vnde breuitati conſulendo, aliquam eorum magnam turbam ſimul coaceruabo, & deinde DD. de eis tractantes. Inſuper ergò probatur furor, dum
443 quis à propinquis in carcerem detinetur, & etiam compedibus conſtrictus ſit. Item furoris præſumptio oritur ex audacia. Item ſi quis
444 in aliquo contractu ſit enormiter læſus. Item cum poſſit eligere bonum, malum eligit. Item ſi à patre pro furioſo fuerit habitus, et tracta-
445 tus, et tamquam tali fecerit ſubſtitutionem exemplarem. Item ſi per vicos, & per plateas
446 cachinos emittat. Item ſi nudus incedat per Ciuitatem. Item probabile erit illud dementiæ argumentum, ſi quis in faciem alterius
447 conſultò, & dedita opera expuret, puta Notario, Medico &c. Item ſi in teſtamento ordinauerit, vt ſuum corpus in Mare proijciatur. Item ſi quis publicè clamores emittat. Item
448 ſi quis de naturali erga liberos charitate laborat, cum naturalis ſtimulus vrgeat patrem
449 ad charitatem liberorum. Item ſi quis non timenda timeat, & timenda non timeat. Item per vẽditionem bonorum ſuorum vili pretio.
450 Item per crebam donationem ſine cauſa, & alias per bonorũ dilapidationem. Item ſi quis
451 turpia, et inhoneſta faciat, ſicuti quando quis paſſim, et publicè oſtendat pudibunda.

Item

Item ſi quis ſemper de ſuga cogitet, timendo
452 ne Cœlum cadat. *Item* dum quis communi-
ter ſuit tentus, & reputatus pro inſano, &
mentecapto, ſeu demente. *Item* qui poteſt
453 ire per porticum, quando pluuit, & vult ire
per pluuiam. *Item* ſi verberaret patrem, vel
matrem. *Item* dum quis voluntariè periculo
454 euidenti ſe ſubmittit. *Item* ſi quis ſe ipſum
occidere tentauit, quod quidem eſt magnum
455 furoris argumentum. hinc *Seneca lib. 3. controuerſ. 9.* defendendo furioſum, & pro eo per-
456 orando, inquit, Quæritis inſaniæ argumen-
tum? & ſe ipſum voluit occidere.

Cœterum vt paucis multa complectar generaliter aſſero, quod omnia ſigna, quæ mi-
457 nimè conueniunt prudenti, & ſanæ mentis
homini, ſunt ſigna furoris, & dementiæ. Et
prudens Iudex, in cuius arbitrio toram iſtam
458 materiam probationis ſatuitatis repoſitam
apud Doctores reperio, *vt poſt Rip. Iaſ. & alios teſtatur Antonin.* Theſaur. *deciſ. Pedemont 92 numer. 4. verſic. hac autem fatuitas diſcretio tota relinquitur iudicantis arbitrio & c*æſaris attentè, & cum non modica conſideratione, omnia ſimul perpendendo animaduer-
459 tere debet, vtrum quis poſſit dici furioſus,
& vti talis ſecerit actus, qui prætenduntur annullari, cum furor ex momento temporis
non poſſit percipi, ſed ex quodam diſcurſu,
460 & ex multis ſignis, et argumentis ſimul
iunctis, et tandem omnia diligenti obſeruatione rimari, cum ſatis ſit materia ſallax, &
461 facilè reſtantium, aut aliter diſponentium
voluntates ſic in totum poſſunt labeſactari.
& benè aduertit Simon. de Præt. *de interpretat. vltim. volunt lib. 2. interpretat. 1. dub 1. ſolut. 4.*
492 vbi monet Iudices, vt in declaranda demẽtia teſtantium valde circumſpecti ſint, & non
ita facile omnibus credant, quia negotia
hæreditatum cũ valde ardua ſint, & inſidiarum plena, quia quilibet pro ſe canere quæ-
463 tit illud carmen, *Res non parta dolore, ſed relicta*, & memini etiam ſupra, Vnde vbi maius eſt periculum, ibi eſt cautius agendum circa fidem adhibendam.

Qui verò ſupradicta iam relata, & ſimilia
464 ſigna, ſeu argumenta fatuitatis videre deſiderat conſulat *Maſcard. de probation. concluſ.* 303. 824. 825. 827. & 1045. Menoch. *de præſumption. lib. 6. præſumption. 45. per tot.* Cardin. Tuſc. *pract concluſ. in verb Furor. concluſ. 539. cum plurib. ſequent.* Card. Mrãic. *de cõiect. vltim. volunt. lib 2. cap. 5. à numer.* 10. Farinac. *in fragment. in verb. Furor. à num.* 238. & tradunt communiter Doctores *in cap. vltim. de ſucceſſ. ab inteſtat. & in l. furioſum. C. qui teſtament. facer. poſſ. Petr. à* Blach. *in Epit. delict. lib. 1. cap. 29. à numer.* 7. vbi plura ſigna deducuntur, & deinde plena manu plures Doctores videndi, citantur, late quoque videatur *Nouar. in ſua prax. electio n. fori. quæſt.* 2 *§. part. 1. per tot.* Surd. *conſil. 89. per tot.* Valaſc. *conſult. 145. numer. 18. vſque ad fin. Addent. ad* Maſcard. *in ſupradict. concluſion. late* Caſtill. *quotid. controuerſ part. 4. cap. 28.* Ioan. Angel. Vermigliol. *in ſuis conſil. criminal. 65. per totum. Franciſc.* Viu. *deciſ. Audient. Baren. lib. 2. deciſ. 377. per tot.* Nicol. Boer. *deciſ. Burdegal. 23. numer. 70. & ſeq.* Anton. de Gamm. *deciſ. Luſitan. 100 per tot* Petr. Royz. *deciſ. Lituan. 1. fere per tot. Ioſeph. de* Seſſ. *deciſ. Regn. Aragon. 56. à numer. 11. Ioſeph.* Ludouic. *deciſ. Peruſ. 1. num 8 & ſeq. Hieronym.* Magon. *deciſ. Florentin. 9. à num. 8. & ſeq.*

Et ſæpius etiam perpendit Rota Romana;
465 *& præſertim coram bon mem.* Robuſter. *deciſ. 577. à numer. 5. part. 1. diuerſ. & coram bon. mem.* Cantucc. *deciſ. 107. à num. 5 part. 2. diuerſ.* vbi plurima ſigna furoris deducuntur, & congeruntur multi Doctores id pertractantes. *& adde deciſ. 384. à numer. 1. part 1. recent coram bon. mem.* Manzaned. *& deciſ. 570. à numer. 11. part. 4. recentior. tom. tertio. coram dicto* Manzaned. *& deciſ. 233. à numer. 11. vſque ad fin. part 5 recent. tom. 1. coram bon mem.* Vrgellen. *vbi plenè, quæ eſt deciſ. inter eius impreſſ. 188. part. 1. & idem fuit diſcuſſum coram R. P. D.* Carillo *in cauſa Tiburtina Hæreditatis impreſſ. in recent. part. 7. deciſ. 233. à num. 18. & coram Cardin.* Caualer. *deciſ. 366. à numer. 4. & coram bon. mem.* Penia *deciſ. 102. à numer. 17. videatur etiam coram bon. mem.* Buratt. *deciſ. 256. à numer. 1. & ſeq. & coram eodem deciſ. 763. & vtrobique R. P. D. Ferentill.* ibi *in annotation. & coram Cardin.* Mantic. *deciſ. 60. à numer. 2. & eſt magiſtralis deciſio in cauſa Romana Hæreditatis de Graecbis 5. Decembris 1618. coram bon mem.* Remboldo *impreſſa habetur inter Additiones ad Maſcard concluſ 814 tom. 2. & coram bon. mem.* Seleucien. *in cauſa Romana Donationis 11. Ianuarij 1619.* & deinde fuit perpenſum *coram bon mem.* Merlino *in cauſa Elnen. Beneficij 21. Maij 1638 & inter eius impreſſ. 772. à numer. 3. part. 2. & coram Reuerendiſſ. Domino* Terracinen. *in cauſa Meleuitana Hæreditatis 1. Iulij 1633. § fin. & coram bon. mem. Cardin.* Panzirolo *in eadem cauſa 26. Ianuarij 1637. & coram eodem in eadem cauſa 29 Maij eiuſdem anni 1637. & coram Reuerendiſſimo Domino* Dunozetto *in eadem cauſa 26. Maij 1642. & 26. Ianuarij 1643. & coram R. P. D.* Cerro *in eadem cauſa Meleuitana Hæreditatis 15. Aprilis 1644.*

ARGVMENTVM.

Furioſus, cum omninò careat conſenſu, & voluntate, ſine qua nihil ponitur in eſſe, & ideo incapax dicendus eſt ad celebrandum quemlibet contractum, vnde ſi de facto conderet teſtamentum, inualidè teſtaretur, quod pro-

cedit etiamſi prædictum teſtamentum reperiatur à furioſo ſubſcriptum, & amplia, quod ſi probetur, furioſum non habere dilucida interualla, licet ritè, & rectè teſtatus fuerit, nec teneret, imo etiamſi haberet dilucida interualla, niſi in ſpecie probetur, quod tempore celebrati actus erat ſanæ mentis, geſta ſimiliter non viribus ſubſiſterent.

Et prædicta concluſio procedit, etiam ſi furioſus ad pias cauſas teſtatus fuerit, & licet dum ſic quis teſtatur, videtur eſſe ſanæ mentis, cum talis diſpoſitio conueniat viro prudenti, et ſanæ mentis, tamen dum conſtat eum perpetuò furoris defectu laborare, cum caſu, dicatur factum tale teſtamentum, vnde non poterit dubitari, quod nullam habebit ſubſiſtentiam, quia dum non adeſt deliberata voluntas in actibus humanis, actum eſt de eis.

In Furioſo cum impoſſibile ſit, vt poſſit dari determinata voluntas, ideo inhabilis erit ad celebrandum quemuis contractum, Quare nec emptionem, & venditionem contrahere poterit, etiamſi in eo interpoſuerit iuramentum, & dederit fideiuſſorem, qui nec ipſe ad nihil aſtrictus erit, cum contractus principalis non teneat. Item furioſus non poterit contrahere ſponſalia, et nec matrimonium, et hoc intellige tam ſi ſit ſpirituale, quàm carnale.

SVMMARIVM.

466 *à Teſtamenti factione omnino arcetur, qui mẽtis, animique furore opprimitur.*

467 *Furioſi teſtamentum non valet, licet ab ipſo reperiatur ſubſcriptum.*
Furioſus per ſubſcriptionem teſtamenti an cẽſeatur illud approbaſſe.

468 *Furioſus non poteſt dici approbare actum, quẽ gerere ignorat.*
Conſenſus numquam porrigitur ad ignorata.

469 *Iuramentum non operatur vltra voluntatem, & mentem iurantis.*

470 *Iudicium, & animi intellectus à quo remouetur, remouetur etiam conſenſus, & voluntas.*
Conſenſu, & voluntate remota, remouetur ſubſtantia actus.
Furioſus cenſetur à Notario, vel à Circumſtantibus vocatus ad ſubſcribendum teſtamentum.

471 *Subſcriptionis actus, licet conueniat viro prudenti conuenire tamen etiam poteſt furioſo, in quantum decipiatur.*

472 *Furioſi licet ratione careant, tamen aliquando faciunt facta, & dicunt verba ſummè prudentiæ.*

473 *Furioſus eadem facilitate, qua inducitur ad teſtãdum, eadem quoque poteſt induci ad ſubſcribendum teſtamentum.*

474 *Teſtamentum furioſi adeo ſubijcit vitio nullitatis, vt nec per Principem, nec per Statutũ, et poteſt reparari.*

475 *Teſtamentum furioſi non tenet, quantumuis ritè, & rectè conditum ſit.*

476 *Furioſus, quantumuis piè, & ſanctè ſuum teſtamentum ordinauerit, tunc eneruatis viribus pia cauſa, nec valet, nec tenet. & numer. 477. 487. 488. & 489.*

478 *in Teſtamentis pijs quamuis ſint caſſæ diſpoſitiones iuris poſitiui, tamen ſecus eſt ſi ſint iuris naturalis.*

479 *Teſtamentum conditum ab eo, qui non habet vſum rationis. non eſt dubium quin ſit nullũ etiam de iure naturali.*

480 *Voluntas vbi deficit, tunc omnes actus ſunt indifferentes.*

481 *Voluntas, eſt illud ſubſtantiale, quod in teſtamento, omnibuſque alijs diſpoſitionibus voluntarijs humanis requiritur.*
Actus validitas non poteſt dari, quando deficit illius ſubſtantia.

482 *Furioſus, ſi ſe, ſuaque bona omnia Monaſterio dediset, inualida eſt talis dedicatio, quia deficit voluntas & nu. 483 & 484.*

485 *Furioſus dum teſtatur ad pias cauſas dicitur ordinatè, & rectè diſponere vnde de eo tempore præſumitur ſanæ mentis, de qua opinione tamen dubitatur.*

486 *Teſtari ad pias cauſas eſt actus, qui conuenit cuilibet bono Chriſtiano, & homini ſanæ mentis. et num. 509.*

488 *Furioſus non intelligit. quod agit, vnde inualidè teſtatur ad pias cauſas.*

491 *Pueri multa agunt, et faciunt vti prudentes viri, & tamen carent vſu rationis.*

492 *Fatui. & furioſi reguntur impulſu corporum ſuperiorum.*
Furioſi quare ſæpe numero vaticiniantur futura.

493 *Sol, & Luna, & reliqua influentia cæleſtes agunt in ſicum fatuam, & inde eſt, quod aliquando vaticinantur futura.*
Caſus iuuat plerunque temeritatem.

494 *Caſus. & fortuna nullum cum prudentia commercium habent.*
In Actu quantò quiſque aliquãdo minus proſpexerit, tantò melius à caſu euenire ſolere non eſt nouum id aſſerere.

495 *Fatui reguntur à caſibus, quia coguntur facere nec non operari ſecundum neceſſitatem emergentem.*
Sapientes ſua prudentia regunt caſus.
Sapiens dominatur Aſtris.

496 *Furioſi teſtamentum ad pias cauſas conditum, quod non valeat, damnata contraria opinione, eſt communis, & veriſſima, ac indubitabilis concluſio.*

497 *Furioſus profitendo religionem, non obligatur, quia conſenſum non habet.*

498 *Profeſſionis actus eſt prudentis viri, et tamen ſi eam faciat furioſus non tenet.*

499 Fu-

499 *Furioſus relinquendo omnia ſua bona pio loco, non dicitur vti homo ſanæ, & bonæ mentis diſpoſuiſſe, ſi nihil reliquerit ſuis propinquis, et num. 500. & ſeqq.*
503 *Teſtamentum pium factum à furioſo non valet, etiamſi ſuper hoc adeſſet ſtatutũ vt valeat. Furioſi, nec naturaliter obligantur.*
504 *Teſtamentum pium factum à furioſo non tenet, etiam ſi ipſe furioſus iuſtum patet, quod fecit.*
505 *Priuilegia piæ cauſæ ſ ne intrant, quando conſtat de determinat e mente diſponentis.*
506 *ad Pias cauſas relicta, vt teneant non debet conſtare de inſanitate mentis, quia tunc non tenerent.*
507 *Teſtatorem dicitur non fuiſſe ſanæ mentis, ſi interrogetur ſuper re grauiſſima, & reſpondeat, inſulſe de alia re.*
509 *Et hoc ſuffici, vt diſpoſitio non valeat, quamuis ad piam cauſam,*
510 *Furioſus teſtando ad pias cauſas, tunc dicitur ritè, & rectè teſtatum fuiſſe, ſi conſtet eum habere dilucida interualla, aliàs ſecus.*
511 *in Furioſo impoſſibile eſt, vt detur voluntas, & conſenſus, ſine quo omnia fruſtratoria ſunt.*
512 *Furioſus habetur loco abſentis, quieſcentis, & mortui.*
513 *Furioſus eſt ſimilis dormienti.*
Furioſus, & mentecaptus nullatenus poſſunt
514 *reſignare.*
515 *Damnum, quod furioſus dat, æquè æſtimandum eſt, ac ſi à quadrupede eſſet illatum.*
516 *Adrianus Imp. egregius, quid ordinauerit ex quo ſeruus furioſus in ipſum ruit cum gladio. & num. 517.*
517 *per Offenſionem factam à furioſo, nec pax, nec cautio de non offendendo rupta dicitur.*
518 *Furioſus non poteſt contrahere emptionem, & venditionem, etiam cum iuramento.*
520 *Fideiuſſor contractus celebrati à furioſo ad nihil tenetur cum contractus principalis non ſubſiſtat. num. 521.*
522 *Furioſi ſunt inhabiles ad contrahendum quemlibet contractum, & hoc intellige tàm quoad bona, quàm quoad perſonam.*
523 *Furioſus nec matrimonium, nec ſponſalia contrahere poteſt.*
524 *Furioſus, nec furioſa matrimonium contrahere poſſunt, ſed ſi contractum fuerit non ſeparatur.*
Matrimonium à furioſo contractum, cum altero ſanæ mentis, conſcio furoris illius, an valeat.
525 *Text. in can. furioſus 32. quæſt. 7. qualiter veniat intelligendum.*
526 *Furoris impedimentum ſuperueniens, vinculum matrimonij non diſſoluit. & num 527.*
528 *Furioſus ſicuti matrimonium carnale contrahere non valet, ita nec ſpirituale.*
529 *Argumentum de matrimonio carnali ad ſpirituale valet.*
530 *Homicidium cauſale dicitur, ſi fuerit commiſſum ab infante, vel furioſo.*
531 *Peccatum non datur ſine voluntate, quæ deficit in furioſo, & ſic iſte non peccat.*
532 *Peccatum vſque adeo eſt voluntarium, ita vt non ſit peccatum, niſi ſit voluntarium.*
533 *Peccatum actuale committi non poteſt ſine voluntate.*

CAPVT XVII.

PRæmiſſis ſupradictis tam amplis concluſionibus in relata materia probationis furoris, ſeu dementiæ, nunc intermiſſum opus reaſſumendo, ſcilicet ad diſcutiendum, an teſtamentum cõditum à furioſo teneat, & deinde in ſpecie tractabimus an ſubſtineatur, dũ reperitur conditum ad pias cauſas. Quamobrem abſoluté eſt dicendum, quod illi, qui
466 mentis animique furore opprimuntur, à teſtamenti factione omnino arceantur, text. eſt formalis *in l. furioſum. C. qui teſtament. fac. poſſ. et in l. filiusfamilias. §. Marcellus. ff. de teſtamẽt. et in §. item furioſus Inſtitut. quib. nõ eſt permiſſ. fac. teſtam et facit text. in l. ob quæ vitia. ff. de ædilit. edict. cum alijs allegatis per* Menoch. *de arbitrar. Iud. caſ. 323. et lib. 2. præſumpt. 75. numer. 57. & conſil. 174. numer. 45.* Card. Mantic. *de coniectur. vltim volunt. lib. 2. titul 5. à num 1.* Spin. *in ſpecul teſtament. gloſ. rubric. 10. num. 5. verſic. ius prohibuit liberam teſtãdi facultatem, furioſo, mẽtecapto, frenetico &c.* Gomez. *ad Leg. Taur. 3. numer. 6. verſic. item prohibetur furioſus teſtari, qui perpetuo morbo laborat &c.*

Quæ concluſio procedit etiam ſi tale teſta-
467 mentum ſubſcriptum reperiretur ab ipſo teſtatore, qui iam probatum fuit in furorem incidiſſe, quaſi per talem ſubſcriptionem ille diſpoſitionem ſuam videtur approbaſſe, *arg. text. in l. Publia. ff. depoſit et in leg cum antiquitas. C. de teſtament et arg l. fideiuſſor. § pater. ff. de pign. & l. ſicut. § nõ videtur ff. quib. mod. pign. vel hypot ſol. et l. ſi ego. § dotis. ff. de iur. dot. cum alijs allegatis à* Rebuffo *tom. 1. ad Leges Gall. titul. de chirog. & recor. recognit. fol.* 188. *num* 5.
Non enim approbaſſe videtur teſtator viſus
468 eſt teſtamentum, ſeu alium actum, quem geri ignorabat, propter mentis, & iudicij alienationem, cum conſenſus, numquam porrigatur ad ignorata Barr. *in l qui Romæ. §. duo fratres. num. 11 ff. de verb. obligat. & ibid.* Alex. *numer. 27.* Iaſ. *num. 21.* Capra *conſil. 103. numer. 5* Thob. Non. *conſil. 42. num 21.* Cephal. *conſ. 455 num. 81* Peregr. *de fideicommiſſ. art, 52. num. 20. et dixit Rota coram R. P. D.* Bichio *in cauſa Roſſanen. Decimarũ 18. Iunij 1642. §. Nec opus eſt. verſ. aſſenſus Proregis, qui non extendit recognitionem vltra ibi diſpoſita &c. et coram eodem in Romana Donationis 16. Iunij 1643. §. Nam ſemper. verſic. conſenſus non porrigitur ad ignorata &c.*

Vbi etiam ampliatur id, vt procedat etiam
ſi appoſitum ſit iuramentum, quia illud non
469 operatur vltra voluntatẽ, & mentem iuran-
tis,& ſic non extenditur ad ignorata. *l. fin C. de*
non numerat. pecun cap. quintaualln de iureiur.
Rip. *in d. l. qui Roma. §. duo fratres. num. 73. in*
fin. Socc. Iun. *conſ. 24. numer. 23. lib. 4.* Siluan.
conſil. 49. num. 38. Riminald. *conſil. 54. num. 18.*
Menoch. *conſil. 355. numer. 11.* Fuſar. *conſil. 39.*
num. 60. D. Regens Capyc. Latr. *deciſ. Neapo-*
lit. 2. num. 44. Sed perſiſtendo in terminis, cum
furioſus ignoret an condat teſtamentum, nec
ne, vnde ad nihil deſeruiet eius procurata
ſubſcriptio facta in dicto teſtamento, à quo
enim remouetur iudicium, et animi intelle-
ctus, remouetur etiam conſenſus,& voluntas.
Vnde corruit ſubſtantia diſpoſitionis, quæ per
470 conſenſum,& voluntatem inducitur Sicque
prædictam teſtatoris ſubſcriptionem non ſup-
plere, animi, & intellectus iudicium, nec te-
ſtamenti inualiditatem, aſſeuerandũ eſt. quaſi
teſtator fuerit deceptus à Notario, vel à cir-
cumſtantibus cogentibus eum ſubſcribere te-
ſtamentũ, *ex doctrina Bartoli in l. 1. § ſi quis ne-*
get. ff. quemadmod. teſtament. aper. et ita in pro-
prio caſu conſuluit Amic. in conſil. 127. nu. 28.

Vnde licet ſubſcriptionis actus homini ſanę
mentis conuenire videatur, non tamen ideo
471 non conuenire furioſo, frenetico &c. et ei,
qui iudicio, & mente alienatus eſt, quoniam
& prædicti licet iudicio, et mente careant, &
omnino a ratione ſint alieni, non numquam
472 tamen aliqua verba, et facta faciunt, quæ
niſi viris prudentibus conueniunt, & tamen
non ſunt tales, vt iam probaui ſupra,& ſic po-
teſt aſſeri quoque de ſubſcriptione facta à fu-
rioſo, Quare et dici poteſt eadem facilitate,
473 qua fuit inductus furioſus ad teſtandum,
eadem præſumitur quoque inductus ad ſub-
ſcribendum, *& optimè id deduxit Franciſc.*
Caldaſ. *in conſil. 24. num. 19. verſ. aſſeuerandum*
eſt, quaſi fuerit teſtator deceptus à Notario ad
ſubſcribendum &c.

Inſuper animaduertendum venit, teſtamẽ-
474 tũ furioſi ita, & taliter nullitatis vitio ſub-
iacere, vt nec à Principe, nec per ſtatutum
poſſit confirmari, *vt ſatis notum eſt, & probat*
Reuſn. *in tractat. de teſtament. part. 2. cap. 8. nu-*
mer. 10. Franciſc. de Bart. *in eodem tractat. de*
teſtament. lib. 1. cap. 7. num. 40. verſ. extenditur,
vt nec à Principe, vel ſtatuto confirmari poteſt
teſtamentum furioſi &c. Didac. *in Speculo te-*
ſtamentorum titul. de teſtament. furioſi num. 7.
475 vbi etiam ampliat id, quantumuis teſtamẽ-
tum ritè, & rectè fuerit conditum &c. *cum*
multis allegatis per Aloyſ. Ricc *deciſ. 1. numer. 4.*
verſ. etiã ſi ritè teſtatus ſit furioſus non valet &c.
part. 2. de qua materia plura iam abundè de-
duxi ſupra.

Et nunc tandem loquendo in caſu noſtro,
vnde ſupra relata concluſio amplianda venit,
etiam ſi teſtamentum conditum repetiatur
ad pias cauſas, ſicque abſolutè reſpondendum
476 eſt, quod ſi teſtator perpetuo furoris mor-
bo laboret. vel ſi habeat dilucida interual-
la, tempore furoris piè teſtatus ſit, vel
ſi ægrotus ſit, & morbo phreneſis febri effi-
ciente, ſemper phrenetizet, aut deliret, vel ſi
cum intermedio temporis talem morbum pa-
tiatur, & tẽpore phræneſis, ſeu delirij ad pias
cauſas teſtamentum ordinauerit, & id fuerit
probatum cum circumſtantijs probationis fu-
477 toris, de quibus abundè iam diſſeruimus,
quo caſu, vt dixi, nulla eſt ſpes validitatis præ-
dicti teſtamenti quamtumuis pij.

Et ratio ſatis palpabilis eſt, quia vt ſæpe de-
cantatum fuit ſupra, et præſertim cap 1. quod
licet in diſpoſitionibus pijs non attendantur
ſolemnitates iuris poſitiui, et quod in eis,
478 pro non ſcriptis habeantur, vt ſatis docui
ſupra cap. 1.

Tamen à vinculis iuris naturalis non repe-
riuntur exemptæ, Non enim eſt dubitandum,
479 quin teſtamẽtum conditum ab eo, qui actu
vſu rationis, et libero arbitrio caret, peccet
in iure naturali, dum in eo deficit voluntas, ſi-
ne qua omnes actus ſunt indifferentes,& cum
480 in furioſo deficiat voluntas, quæ eſt ſubſtan-
tialis, attento iure naturali, in teſtamento, om-
nibuſque alijs diſpoſitionibus, deficiet etiam
481 cauſatum, producendum ab illo ſubſtantia-
li, quod eſt validitas dicti pij teſtamenti, ſeu
alterius diſpoſitionis.

Quod enim teſtamentum conditum ad pias
cauſas ab eis, qui actu, rationis vſu carent,
482 nullius ſit roboris, probat *text. in cap. dile-*
ctus. vltim. de ſucceſſ. ab inteſtat. vbi Summus
Pontifex Innocentius III. declarauit inualidã
dedicationem de ſe, ſuiſque bonis Monaſterio
483 factam à quodam qui ſuę mentis compos nõ
erat, ibi, *quæ, ſuper vltima voluntate præmiſſa*
ſunt, alienata mente dixiſſe, ad faciendam et re-
ſtitutionem bonorum &c & vide ibi latè Scri-
484 bẽtes, ex quo textu benè refutari poteſt opi-
nio *Io. Andr. in d. cap. vltim. quem ſecuti ſunt*
Bald. *in cap. 1. in princip. titul per quos fiat inue-*
ſtitur. Alex. *in d. l. furioſum. num. 3.* Iaſ *in col. 2.*
verſ. quarto limita. & Dec. *nu. 14.* qui ſentiunt
485 dum furioſus teſtatur ad pias cauſas dicitur
ordinatè, & rectè diſponere, cum ſit actus, qui
conuenit cuilibet bono Chriſtiano, & homini
486 ſanæ mentis, et ſic validum eſſe tale teſta-
mentum, et adducunt pro ſe ſententiam Se-
natus Romani centum Senatorum, de qua
ſupra cap. 16. *num. 271.* declarantium validum
487 teſtamentum fatui, ex quo apparuit rectè
fuiſſe ordinatum.

Tamen quidquid ſit de præfata opinione,
illud certum eſt, ſi conſtet piè teſtantem tem-
pore teſtamenti caruiſſe vſu rationis, et libera
488 voluntate, certè non video, quomodo præ-
dicta concluſio poſſit ſaluari, Nam, ſicut ſupra
dixi, teſtamentum vt perfectum ſit, ſecundum
ius naturale debet à voluntate procedere, ſed

489 in prædicto caſu deficit voluntas, & iudiciũ
propter furorem, dementiam, delirium &c.
ergo teſtamentum furioſi ad piam cauſam or-
490 dinatum non poterit ſubſtineri, Non enim
furioſus intelligit, quid agit *§, furioſus. Inſtit.*
de inutil. ſtipul. & ſic dum aliquid rectè dicit,
aut diſponit, caſu id agere præſumitur, ſicuti
491 faciunt pueri, qui multa prudētis viri pera-
gunt, et tamen carent vſu rationis, liberique
arbitrij, iam dixi ſupra.
Nec non facit quod dicit *S. Thomas.* 1. 2. *in*
principio, quod fatui, & furioſi reguntur impul-
492 ſu corporum ſuperiorum, et ſæpè numerò
vaticinãtur futura, et ſic in pũcto caſus noſtri
ratiocinãtur *Gul. Benedict. in cap. Rainutius, in*
verb. Adiectæ impuberis, nu. 74. de teſtam. verſ.
tales enim fatui reguntur impulſu corporum
ſuperiorũ &c. Vnde *Bald in proœm. Decr.* Agũt,
inquit, Sol, & Luna, et reliquæ influentiæ cœ-
493 leſtes in ficum fatuam, & inde eſt, quod ali-
quando vaticinantur futura &c. Caſus enim
iuuat plerunque temeritatem, quia caſus, &
fortuna nullum cum prudentia commercium
494 habent. Imo euenit aliquando, vt quantò
quiſque minus proſpexerit, tantò melius à ca-
ſu euenire ſoleat. Fatui enim reguntur à caſi-
495 bus, quia coguntur facere ſecundum neceſ-
ſitatem emergentem, Sapientes verò ſua pru-
dentia regunt caſus. Hinc illud vulgarum di-
ctũ *Sapiens dominatur Aſtris &c.* ſed perſiſtẽ-
do in terminis noſtris videatur, *Didac. Spin.*
in Specul. teſtament. ſuper gloſ. rubric. part. 10.
num. 7. verſ. ſed certò prædicta opinio, vbi inge-
nuè fatetur, quod nulla ratione poteſt ſubſti-
496 neri concluſio illa, quod teſtamentum furio-
ſi valeat ad pias cauſas ordinatum, et cõtra-
riam tuetur, et poſt *Dec. in l. furioſum. C. qui te-*
ſtam. fac. poſſ. ait eam eſſe communem, et ve-
riſſimam, Optimequè ad hoc etiam exponen-
do textum notabilem *in cap ſicut tenor.* 15. ibi
poſitus extra mentem, indutus fuit habitu mona-
chali &c. de regul. vbi pariter Innocentius III.
decreuit, quod furioſus profitendo non obli-
497 gatur, & tamen actus profeſſionis, eſt prudẽ-
tis viri, & de hoc dicam infra, et in terminis
noſtris prædictum *text. valde magnificat* Abb.
in eodem cap. ſicut tenor. n. 3. verſ. idem videtur,
ſi furioſus daret omnia bona ſua pro anima non
valebit &c. & ſedulò quoque aduertit *Iaſ. in*
conſil. 141. num. 15. lib. 4. vbi reiecta contraria
opinione firmè tenet *per dictum text. in d. cap.*
ſicut tenor quod ſi furioſus non habens dilu-
498 cida interualla dato, quod ritè, et rectè ſit
teſtatus ſicut quilibet ſapiens, tamen teſta-
mentum non valet, nec tenet ad pias cauſas.
Subiungit etiam *Iaſ.* quod in caſu ſuper
quo ipſe conſuluit non poterat dici, quod fu-
499 rioſus ille ritè, et rectè diſpoſuiſſet, ſicut ho-
mo ſanæ, et bonæ mentis, ex quo omnia bona
ſua reliquit cuidam loco pio, nihil penitus re-
linquendo filio arrogato, qui vltrà arrogatio-
nem etiam erat ex proximioribus propinquis
500 ſuis, et ſucceſſurus ei ab inteſtato, et quem
in inſtrumẽto dictæ arrogationis promiſerat
501 eũ tractare in omnibus, et per omnia, ac ſi
eſſet filios legitimus, et naturalis, et de pro-
prio corpore procreatus &c. reliqua vide ibi,
et alibi in hoc multus ero. Vnde perſiſtendo
in terminis, prædictã opinionem, quod furio-
502 ſus incaſſè teſtetur ad pias cauſas, tuentur
etiam *Bart. & alij relati per* Clar. *in §. Teſta-*
mentum quæſt. 5. num. 5. verſ. an furioſus poterit
teſtari ad pias cauſas reſponde, quod non &c. &
teſtatur eam eſſe communem opinionem, *&*
ibi Addentes in littera B. aſſerunt eam eſſe
veram, & communem ſicuti etiam affirmat
Graſſ. in §. Teſtamentum, quæſt. 17. num. 3. verſ.
furioſum ad pias cauſas teſtari non poſſe &c.
Fernand. Vaſq *de ſucceſſ. creat. lib. 3. §. 22. li-*
mit. 11. num. 5. verſ an furioſus poſſit teſtari ad
pias cauſas, & cõmunis opinio eſt non poſſe &c.
Benedict. Capr. *regul. 102. num. 5. verſ. vt eſt in*
furioſo, & demente, qui teſtari non poteſt, etiam
ad pias cauſas &c.
Vbi etiam ait, id procedere etiam ſi ſtatu-
503 tum contrarium diſponeret, nam cum talis
defectus proueniat à natura nõ poteſt per ius
poſitiuum tolli *Tiraquell. de priuileg. piæ cauſ.*
priuileg. 79. verſ. limitabis non procedere in his,
in quibus eſt defectus intellectus, vt in furioſo
&c. Gall. *de except. teſtamen. titul. 1. except. 7.*
part. 2. num. 21. verſ. furioſus teſtari non valet,
quod extẽditur, etiamſi velit teſtari ad pias cau-
ſas &c. et teſtatur de cõmuni opinione. *Alex.*
in conſil. 182. n. 3. verſ furioſus ſeu mente captus
non poteſt teſtari, nec ad pias cauſas &c. lib. 5.
vbi reddit rationẽ de qua ſupra, ſcilicet quan-
do quis eſt inhabilis ad teſtandum inhabili-
504 tate proueniente à ratione iuris naturalis,
pro vt eſt in mente capto, furioſo &c. tunc iſti
nec ad pias cauſas validè diſponunt, quia & hi
non obligãtur etiam naturaliter. *l. Marcellus*
cum ibi notat ff. de fideiuſ. & dicam infra. Hie-
ron. Grat. *conſil. 30. num. 33. verſ. ſed hic legata*
pia non valerent ſi teſtamentum eſſet factum ab
inſano &c. Franciſc. de Barrij *in tractat. de Te-*
ſtament. lib. 1. titul. 7. num. 40. verſ. furioſus non
poteſt facere teſtamentum, & procedit etiam ſi
ad pias cauſas teſtatus ſit &c. & idem ſenſit.
Aym. *in conſil. 689. num. 14 verſ. ſed nec etiam*
ad pias cauſas furioſi recipi teſtamẽtũ ſolet &c
Magdal. *de numer. teſt. part. 3. cap. 4 nu. 96. verſ.*
nec alius actus valet ad pias cauſas, vel pro ani-
ma, & quantumuis alias religioſè factus à fu-
rioſo tempore furoris &c. cum ibi allegatis, *&*
adde Nouar. *in tractat. de election. for. part. 1.*
quæſt. 42. num. 14. verſ. etiam ſi ad pias cauſas
teſtetur &c. Cæſar Caluin. *in tract. de Æquitat.*
lib. cap. 194. num. 4. verſ. etiam in furioſo diſpo-
nente ad pias cauſas &c.
Et ſic tenent plures Theologi, *& præſertim*
Molin. Vaſq. Layman. Bonacin. Fagund. Trul-
lench. Card. Lugo. Filliuc. Diana. relati per Io.
Angel. Boſſ. *in ſuis var. moral. titul. 12. §. 3.*
n. 131.

Digitized by Google

nu.131.verſ.furioſi.qui perpetuo laborant morbo
inhabiles ſunt ad teſtandum, & ſic etiã ad pias
cauſas &c.
Ita quoque reſpondit Ioſeph Ludouic. deciſ.
Rotæ Perus. deciſ.1.num.3.verſ. quod amplia-
tur procedere etiam quod furioſus diſponeret ad
pias cauſas & c. Hieronym. Magon deciſ. Rotæ
Florentin. 96. nu. 5. verſ nam furioſus nec le-
gata relinquere, nec codicillare, etiã ad pias cau-
ſas &c. Nicol. Boer. deciſ. Burdegal. 23.nu.49.
vbi dicitur, etiamſi actus per furioſum factus
ritè, et rectè fuiſſet geſtus pro vt prudenti cõ-
505 uenit viro, tamen non tenet, etiam ad pias
cauſas, immo quamuis furioſus iuſtum putet
id quod facit. can. illam in fin. 11. quæſt. 3.
Sic pariter fuit reſolutum in Rota coram
bon. mem. Manzaned. in cauſa Romana Domo-
rum 27. Iunij 1614. eſt deciſio 576. num. 3. verſ.
nec talis ſcriptura poteſt ſuſtineri, quaſi teſta-
mentũ ad pias cauſas &c. part. 2 recent. et corã
R.P.D. Cerro in cauſa Senogallien. Bonorum
30. Maij 1644. § fin. vbi dicitur, quod tunc in-
trant priuilegia piæ cauſæ, quando de deter-
minata mente diſponentis conſtat, & ſic, vt
valeant legata ad pias cauſas relicta non de-
bet conſtare de inſanitate mentis. quia in ter-
minis iſtis non valent diſpoſita ad pias cau-
ſas, quæ deciſio deinde fuit confirmata 15. Maij
1645. §. Iuſtitia verò. vbi dicitur, quod tunc
conſtat, teſtatorem non fuiſſe iam ſanæ mentis
507 dum interroganti ſuper vna re grauiſſima,
reſpondit de alia, ad rem non faciente, & ni-
hil protſus ſignificante, quod ſufficit ad hoc, vt
508 diſpoſitio prætenſa non valeat, quantumuis
facta ad pias cauſas.
Benè verum eſt, quod opinio Io. Andreæ. et
ſequacium de quibus ſupra num. 485. volentiũ
ex quo furioſus teſtatur ad pias cauſas dici-
tur teſtari prudenter, cum ſit actus, qui con-
509 uenit cuilibet bono Chriſtiano, et ſic tam-
quam actus ritè, et rectè geſtus, cũ præſuma-
tur illo tempore furioſus eo morbo non labo-
rare, debeat ſuſtineri. reſpondetur, quod ea
opinio tantum poteſt ſaluari, quando conſtat
510 furioſum habere dilucida interualla, et tũc
illa præſumptio poteſt intrare, vt dum prudẽ-
ter teſtatus ſit ſuctit abſque furore, et freneſi,
et latè iam dixi ſupra, ſecus verò ſi appareat
furioſum fuiſſe in perpetua mentis alienatio-
511 ne, cum in eo deficiat ſubſtantiale funda-
mentum omnium diſpoſitionum, ideſt conſẽ-
ſus, qui in eo dari nequit. l. qui ad certum. ff.
locat. l. oratione. in fin. ff. de rit nupt. l. in negotijs.
ff. de regul. iur l. 2. ff. de contrahend. empt. cap. ſi.
cut. de regul. et hinc eſt, quod furioſus, habetur
512 loco abſentis, quieſcentis, et mortui, l. ſi cui
quis 2. §. furioſus, verſ. cum per omnia, & in om-
nibus abſentis, vel quieſcentis loco habeatur &c.
ff. de iur codicill. l. Iulianus. ff. de diuort. l. 2. §. fu-
rioſus. ff de procurat. l. 1. §. adipiſcimur. ff. de
acquirend. poſſeſſ. latè Menoch. in conſil. 82.
num. 203. & ſeq. vbi etiam probat furioſum
513 ipſum dormienti eſſe ſimilem, & ſequitur
Franciſc. Viu deciſ. Audient. Baren. 377 nu. 13.
verſ furioſum ipſum dormienti ſimilem fore &c.
lib. 2. latè etiam Flamin. Pariſ in tractat. de re-
ſignat. benefic. lib. 3. cap. 8 num. 4 verſ. et haben-
tur pro mortuis &c. et num. 1. plures DD. conge-
514 rit circa concluſionem illam, quod furioſi, et
mente capti nullatenus poſſunt reſignare.
Videmus etiam, quod æquè æſtimãdum eſt
515 damnum, quod furioſus dederit, ac ſi qua-
drupes fecerit. l. ſed et ſi quamcunque iniuriam
§. 1 ff. ad leg. Aquil. nõ enim furioſus intelligit
quid agit, Menoch. de arbitrar. Iud caſ. 325.
num. 3. verſ. æquè æſtimandum eſſe damnũ &c.
Petr. Caball. reſolut. crimin. centur. 3. quæſt. 297.
num. 23. verſ. videtur enim factum à furioſo ha-
bendum eſſe tamquam factũ caſu ſine facto ho-
minis, et non ſecus æſtimandum, ac ſi à quadru-
pede factum fuiſſet &c. Vnde Adrianus egre-
giusille Imperator cum ſpatiaretur per viri-
516 darium in eum irruit ſeruus furioſus cum
gladio, qui retentus à Miniſtris Imperialibus,
517 et vbi furioſum eſſe conſiſtit. Imperator iuſ-
ſit vt Medicis curandum traderetur, in nullo
omninò cõmotus, auctores ſunt Dion. et Spar-
tian. in Adriani vit & ex noſtris id refert Me-
noch. in d. conſil. 82, num. 209. verſ. Hinc lauda-
tur Adrian Imperator. &c. et ante eum retu-
lit Tiraquell. de pœn. temperand. cauſ. 2. num. 3.
verſ Adrianus Imp. ſpatiatus per viridaria &c.
Quamobrem, et videmus, quod per offen-
ſionem factam à furioſo, nec pax, nec cautio
518 de non offendendo rupta dicitur, vt probat
Hercul. in tractat de caut. de non offendẽdo cap.
34. num. 20. et ſeq. et dicit Farinac. in prax. cri-
minal part. 1. titul. de pœn. temperand quæſt. 94.
num. 28. verſ. vt per offenſionem factam à furio-
ſo &c. Nec venit dubitandum omnia geſta
519 à furioſo inania eſſe, ac aerea, vnde et inſu-
per ſcimus, quod furioſus non poteſt contra-
here emptionem, vel venditionem leg. 2. C. de
contrahend empt. cũ alijs vt per Franciſ. Viu.
deciſ. 377. num. 16. verſ. furioſus non poteſt con-
trahere emptionẽ &c. quòd amplia etiam ſi iu-
ramento reperiatur vallata, et quoque ſi em-
ptor, vel venditor reputabat eum ſanæ mẽtis,
520 et nec fideiuſſor, qui in venditione pro fu-
rioſo interceſſit ad nihil tenetur, etiamſi ſciẽ-
ter interceſſerit, cum contractus principalis
521 non teneat, ſicuti rectè concludit Boet. deciſ.
23. d n 47. cum ibi allegatis.
Eſtque generalis axioma, furioſos inhabi-
les eſſe ad ineundum quemlibet contractum
522 eò quia carent vſu rationis ob defectum in-
telligentiæ et legitimi cõſenſus, quod verum
eſt tàm quoad bona, quã quoad perſonã, vn-
de eſt communis aſſertio, quod furioſi matri-
523 monium aut ſponſalia contrahere non poſ-
ſunt, can. furioſus 32. quæſt. 7. cap. dilectus filius,
de ſponſal l. furor ff. de rit. nupt. Franc. Molin.
de rit. nupt. lib. 1. comp. num. 80. Guttierez, de
Matrim. cap. 8. num 5. cum alijs allegatis, per Sã-
chez

chez eodem tract. de matrim. lib. 1. diſput 8. n 5. et ſeq. et nuper per Io. Ang. Boſſ. *in eodem tract. de matr. cap. 3. à n* 56. Ric. *dec. 1. n. 1. part. 2. verſ. matrimonii contractũ à furioſo, non tenet &c. Rota corã bo me. Buratt. deciſ. 763. n. 1. verſ. ſicut ſi fuiſſet furioſa vel mente capta &c & ibi R. P. D. Ferentill. in annotat. in littera A. alios DD adducit.*

Nec tali communi aſſertioni aduerſatur
tex in d. can. furioſus, dum dicit, Neque furio-
ſus, neque furioſa matrimonium contrahere
poſſunt, ſed ſi contractum fuerit, non ſeparen-
524 tur propter quæ verba *gloſ in d. cap. dilectus
filius in verb. furorem verſ poteſt dici*, voluit ma-
trimonium à furioſo contractum cum altero
ſanæ mentis, conſcio furoris illius, valere, quia
texr. ille intelligendus venit, de matrimonio
525 contracto ante furorem, vt ſenſus ſit, furioſũ
nullo modo matrimonium poſſe contrahere
de tempore furoris, ſed ſi contraxerit (nempe
ante furorem) ſeparandum non eſſe.
526 Nam impedimentum furoris ſuperueniens
vinculum matrimonij non diſſoluit, *vt notant
Canoniſtæ in d. can. furioſus*, ibi, *ſed ſi contractũ
fuerit &c.* & videatur *deciſ. 763. num. 3. coram
Buratt.* vbi dicitur, quod vt dirimatur matri-
monium cum muliere dæmonibus obſeſſa, aut
527 mentecapta, oportet, quod huiuſmodi defe-
ctus extiterint tempore, quo fuit contractum,
vel ante, ſecus ſi poſtea ſuperuenerint. Inſuper
quemadmodum furioſus non poteſt, vt dixi-
528 mus, contrahere matimonium carnale, ita
nec ſpirituale, vnde profeſſio religionis facta
à demente nulla eſt, & ſatis cogniti iuris eſt,
529 valere argumentum de matrimonio carna-
li ad ſpirituale, *cap. quoniam contra §. porro. vt
lit. non conteſtat. late* Enerard. *in loc. à matrim.
carnal. ad ſpiritual.* & in ſpecie, quod furioſus
incaſsè profiteatur eſt optima deciſio *Rotæ*
207. *per tot part. 2 diuerſ. & præſertim à nu. 16.
vbi abundè* vlterius quoque etiam homicidiũ
caſuale dicitur illud, quod committitur ab in-
fante, vel furioſo, nam iſti caſualiter ſemper
dicuntur peccare, quia alterum innocentia,
530 & alterum fati infelicitas excuſat, *iuxta
text. in l. infanſ. ff. ad leg. Cornel. de ſicar.* Imo
531 verius dici poteſt, furioſos malum commit-
tendo nullatenus peccare, cum non habeant
voluntatem, & ſine ea peccatum dari non po-
teſt. Nam, eſt Theologorum omnium ſenten-
532 tia, peccatum vſque adeo voluntarium eſſe
vt non ſit peccatum, niſi ſit voluntarium *ſecũ-
dum S. Auguſtin. lib. 4 quæſtion. 24. ad cap. 15.
Numer.* relat. in *can. meritò. 15. quæſt. 1.* vbi ait,
533 ſine voluntate peccatum actuale committi
non poſſe *vide Card.* Bellarmin. *in controuerſ.
Chriſtian. Fidei tom 3. controuer. 2. cap. 5. Card.*
Tolet *in Summ. lib. 6. cap 84. poſt princip.* San-
chez. *in præcept. Decalog tom. 1. lib. 1. cap. 2. n. 12
& 13.* Nauar. *in manual. Prælud. 7. num. 11. &
latius Magiſter in 2. diſtinct. 4. littera* D *&* E.
In ſequenti cap. videbimus an, & qualiter de-
licta furioſorum puniantur.

ARGVMENTVM.

Furioſi, cum non habeant voluntatem, mentem, diſcurſum &c. & apud eos omnes actus ſint indifferentes, ideoque ſi aliquod delictum committant, puniendi non veniunt, quia vbi abeſt voluntas delinquendi, ibi ſilet poteſtas puniẽdi, & hoc eſt verum etiamſi quis in furorem inciderit ex facto proprio, ſi tamen caſus iſte dari poſſit.

Furioſus non ſolùm non punitur de delicto cõmiſſo de tempore furoris, verum etiam, nec de delicto ante furorem perpetrato, quæ opinio licet ſinuoſa, & valde nodoſa ſit, tamen concluſio negatiua palmam inuictè reportat, et inter alias rationes illa multum ſtringit, quia Iudex debet indulgere reo ad mortem condemnato, vt poſſit peccata ſua confiteri, de qua re eſt penitus incapax furioſus, et ideo expectandum eſt, an reſipiſcat, quia ſi interim in peccato mortali decederet, condemnaretur apud DEVM.

Et ſupradicta opinio, quod furioſus non poſsit puniri de delicto commiſſo ante furorem eſt adeo canonizata, vt defendere contrarium, ſit temerarium. Verum licet hoc caſu furioſus nõ poſſit puniri in perſona, tamen in bonis poteſt mulctari, Ob delicta commiſſa, ſeu ob damna illata à furioſis, an, & quando veniant puniẽdi eius conſanguinei.

SVMMARIVM.

534 *Furioſus, homicidium, vel aliud graue delictũ committendo, diſſimulandum eſt eum puniri.*

535 *Voluntas delinquendi vbi abeſt, ibi ceſſat poteſtas puniendi.*

536 *Homicidium commiſſum à demente non eſt punibile.*

537 *Furioſus delinquendo non punitur, etiamſi in furorem inciderit facto proprio.*

538 *Furioſum culpa ſua, quod quis velit eſſe, vix poteſt dari caſus, et num. 542.*

539 *Furioſus peccando, vel delinquendo, non ſecus habendus eſt, ac ſi caſu id contigerit.*

540 *Furioſus non peccat, etiamſi culpa propria in inſaniam inciderit*

541 *Ebrius ſua culpa, dupliciter puniri poteſt, ſcilicet ebrietatis, & delicti.*

542 *Ad Veniam conſequendam alicuius delicti, credi non poteſt, quod quis velit inſanire.*

Mens ſemel alienata fere nũquam reſipiſcit.

543 *Ebrietas eſt furor momentaneus citò tranſiens.*

Furioſus aliquem mutilans, aut occidens non efficitur irregularis.

544 *Clericus furioſus aliquem occidens, non peccat, ſed officium exercere non poterit.*

545 *Furioſus non ſolùm non punitur de delicto ab eo commiſſo de tempore furoris, ſed nec etiam de commiſſo ante furorem.*

Qua

546 Quæ concluſio licet ſit ſinuoſa, & nodoſa tamen opinio negatiua præualet.
Furioſus ſatis ſuo furore punitur.

547 Punitur fruſtra ille, qui ſupplicium non ſentit nec habet velle, nec nolle.

548 Delinquens, qui poſtea effectus fuit furioſus, poſſet eſſe vt habuiſſet iuſtam cauſam delinquendi, quam alij ignorent.

546 Impunitum nocentem ſanctius eſt relinquere, quàm innocentem condemnare, et num. 554.
Interpretatio benignior in dubio eſt ſequenda, et id non ſolum iuſtius eſt, quàm tutius.

550 In Obligationibus interpretatio benignior eſt ſumenda.

551 In pœnalibus opinio benignior amplecti debet, & habet exemplum et num 552.

553 Incertitudo delinquentium excuſat.

555 Rationem reddere ob miſericordiã melius eſt, quam ob crudelitatem.
Seueritas nec nimia, nec nimia miſericordiæ ſeruanda eſt.

556 Iudex plus charitate, quam poteſtate vti debet.
Nemo ſine reprehenſione, aut peccato viuit.

557 Scientia, quæ miſericordiam negat fugienda ſane venit.

558 Iuſtitia vera eſt miſereri delinquentium, cũ plenitudo virtutum ſit miſericordia.
Iuſtus nimis quandoque in ſua iuſtitia perit.

559 Iudices mali, nihil aliud præ oculis habent, quã proprium mali dictum intereſſe.
Ob Iudices malos Chriſtiana pietas frigeſcit.

560 Iudices mali, quamuis DEVM verbis fateãtur, factis verò negant, & quod peius eſt inducunt alios ad hoc.

561 Lenitas cum ſeueritate miſcenda eſt, & faciendum ex vtraque quoddam temperamentum.
In Delictis leuioribus ſicuti eſſe debemus mitiores, ſic in atrociſſimis intemperati

562 Nocentibus dum ignoſcitur, innocentium ſalus non poteſt cuſtodiri.

563 Nocentium remiſſio improborum ſtudia ad peccatum excitat.

564 Magiſtratus prudens ſeuerus eſt,
Bonis eſt parcendum, mali verò puniendi.

565 Furioſus ſi de homicidio, commiſſo de tempore ſanæ mẽtis puniretur, quod abſurdum magnũ ſequeretur.

566 Iudex debet indulgere reo ad mortem cõdemnato, vt poſſit confiteri ſua peccata. et n. 593.
Sacerdos miſſus ad reum condemnatum ad mortem, quid ei perſuadere debet.

567 Diuiniſſimum omnium diuiniſſimorum eſt, cooperari DEO in ſalutem animarum.

568 Furioſus eſt incapax confeſſionis, et exhortationum piarum.

569 Furioſus, ſi commiſerit peccatum mortale de tempore quo erat ſanæ mentis, & illi non ſatisfecerit ſi decedat in furore condemnabitur apud DEVM.

579 In Mala fide, ſi quis eſt, & ei ſuperueniat furor adhuc dicitur in eo durare mala fides.

571 Furioſus, de delicto commiſſo ante furorem, licet poſſit puniri in bonis, non tamẽ poteſt in perſona.

572 Afflictio non eſt addenda afflicto.

573 Furioſus, quod non poſſit puniri de delicto commiſſo de tempore ſanæ mentis eſt opinio communis et benignior et n. 574.

575 Furioſus poteſt puniri de delicto cõmiſſo quãdo mentis ſanitate gaudebat, ſecũdum Roman, ſed contrarium eſt verius.

576 Qualitas ſuperueniens poſt delictum commiſſum non mutat pœnam.

577 Furioſus de delicto commiſſo ante furorem, tunc poteſt puniri, ſi poſt latam ſententiam inciderit in furorem, contra n. 595.

578 Furioſus in delicto commiſſo ante furorem non poteſt puniri, ſi ante accuſationem, & ſententiam in illum inciderit.
Furioſus cum habeatur loco abſentis non poteſt puniri.

579 Furioſus, quod indiſtinctè non poſſit puniri, ob delictum commiſſum ante furorem. eſt verior opinio, & vide num. 580 581. & 583.

582 Roman. in l. furioſum C. qui teſtam. fac. poſſ. carpitur à Gul. de Benedict.

583 In Pœnis ſequenda eſt mitior pars, vbi ſunt diuerſæ opiniones.

584 Furioſus, an debeat puniri ex delicto commiſſo ante furorem, conſulendus eſt Princeps. & quando id procedat n. 585. & 586.

587 Furioſus, tunc ob delictum commiſſum ante furorem, poteſt vltimo ſupplicio affici, quando paulò ante furorem eius peccata confeſſus eſt,

588 Sed iſta eſt opinio noua Ioſeph. Ludouic. quam habet contradictores.

589 Furioſus, quod non debeat puniri indiſtinctè, ob delictum ante furorem commiſſum, plures celebres DD. viriliter defenderunt, vt nu. 596. 591. & ſeq vſq ad num. 606.

590 Et ſic reſcripſit Senatus Mediolanen. conſtito tamen prius an furor ſit verus.

596 Furioſus ideo non poteſt puniri de delicto cõmiſſo ante furorẽ. quia æquiparatur mortuo, & mortuus non poteſt ſuſpendi.

597 Furioſus, quod capitaliter non poſſit puniri ob delictum commiſſum ante furorem, eſt opinio adeo vera vt ſi quis contrarium ſentiret temerarius eſſet.

599 Furioſus, ob delictum commiſſum ante furorem, non eſt puniendus licèt nulla ſit ſpes, vt reſipiſcat.

601 Furioſus an ſit puniendus ob delictum commiſſum ante furorem, eſt quæſtio pulchra & nobilis,

602 Sicuti inquit Caball. et ipſe tenet negatiuam opinionem, et affirmat numquam vidiſſe tales furioſos puniri pœna corporali.

607 Iudex debet eſſe cautus, ne decipiatur, fingendo ſe delinquentes furioſos, ne puniantur.

608 Et refertur caſus quod contingit Ioſeph Ludouic.

donic. dum erat Commiſſarius in Arce Spoletana. et num. 609.

610 *Furioſus condemnatus ad mortem. interim dum non apparebit, an ſit verè furioſus, eſt diligentius cuſtodiendus.*

611 *Furioſus eſt diligenter cuſtodiendus ad tutelam, et ſecuritatem aliorum.*

612 *Furioſo delinquente, poſſunt moleſtari eius conſanguinei.*

613 *Conſanguinei furioſi, quare veniant puniendi, ſi ille malum aliquod faciat. et num. 616.*

614 *Furioſi, debent cuſtodiri, ligari, vel incarcerari per eius conſanguineos.*

615 *Diligens quilibet, præſumitur in ſuo officio, & non negligens.*

618 *In Officio ſibi commiſſo, qui eſt negligens, puniendus venit, et num. 620.*

619 *Conſanguinei furioſi, tunc veniunt puniendi ob delictum ab eo commiſſum, quando eis ſpecialiter fuit commiſſa cuſtodia per Iudicem, et num. 620.*

622 *Delicti immanitate ſtante, poteſt puniri furioſus, qui illud perpetrauit aliqua pœna arbitraria. declara vt num. 634.*

624 *Regina Caſtellæ punire fecit quemdam furioſum, qui vulnus intulit eius marito Rege.*

625 *Furioſus ob delicta commiſſa ante furorem ex quibus cauſis poſſit puniri aliqua pœna arbitraria. et num. 626.*

627 *Apud Romanos antiquos, nulla excuſatio etiā iuſtiſſima recipiebatur à decoctoribus, ſed omnes illos indiſtincte puniebant, et quare.*

628 *Excuſatio nulla recipitur, vbi agitur de præſtanda fide.*

629 *Contra Homines inculpata vita Iura aliquando inſurgunt.*

630 *Furioſus, quamuis non poſſit puniri capitaliter de delicto commiſſo ante furorem, poterit tamen puniri in bonis.*

631 *Intellige quando talis furioſus eſſet condemnatus de tempore ſanæ mentis, ſecus vero ſi iam erat furioſus.*

632 *Proceſſus non poteſt fieri cum furioſo, quia nullum negotium facere poteſt, nec cum eo fieri, et num 638. et 639.*

633 *Furioſo curator dari non poteſt ad acta facienda in iudicio.*

634 *Minor cum tutore, et curatore poteſt facere negotium.*

635 *In Poſſeſſione acquirenda plurimum id facti habet.*

636 *Infans quamdam tenendi affectionem habet ſi quid ei in manu ponatur, quod tamen ſecus eſt in furioſis.*

627 *Furioſus, nec meliorem conditionem ſuam facere nequit in his, quæ ſunt iuris.*

640 *Furioſus ratione, et intelligentia caret.*

641 *Voluntas, vbi non adeſt, ibi nec adeſt propoſitum ad delinquendum.*

642 *Furioſus, ſi teſtetur incaſſũ dicitur teſtari, etiamſi ad pias cauſas diſpoſuerit. Quamuis actus eſſe ſit prudentis viri, et boni Chriſtiani.*

643 *Furioſi nulla eſt voluntas, ſine qua omnibus iuribus conclamantibus, nihil boni, vel mali ponitur in eſſe.*

CAPVT XVIII.

APertũ eſt, quod furioſus homicidiũ, furtũ,
aut aliud crimen committendo, de
pœna illius diſſimulandum veniat, cum ſatis
534 ſuo furore puniatur, & ideo liber euadat
à ſupplicio. *probat text. in l Diuus Marcus*, ibi
quia ſatis ſuo furore punitur ff. de Offic. Præſid.
& idem habetur *in l. 1. C ſi quis Imperat.*
maledix. l. quod infans. ff. de rei vindic. l. quinta ff. ad Leg. Aquil l penult. §. final. ff. de parricid. l. ſiu. ff de adminiſtr. tutor. l. illud § ſane ff.
de iniur. cum alijs iuribus allegatis *vt per Farinac. de pœn. temperand quæſt. 95. à numer. 1.*
Vbi enim non adeſt voluntas nec propoſitũ
535 delinquendi, ibi abeſt auctoritas puniendi,
l. 1. ff. ad leg Cornel. de ſicar. l. qui iniuria ff. de
furt. l. damna fatalia ff pro ſoc. alijſque allegatis
per Gomes. *variar. reſolut. tom. 3. cap. 1. num 70*
verſ. an furioſus poſſit delinquere & puniri, &
breuiter dico quod non &c. & præter ibi adductos, addo Caball. *in tractat. de omni genere homicidij à n. 179* vbi defendit, quod homicidiũ
536 cõmiſſum à furioſo non eſt punibile, cum
ibi allegatis, & reſpondetur ad illam obiectionem, quod aliquando delinquẽdo animal punitur. *& adde* Menoch *de arbitrar Iud. caſ. 325*
per tot. vbi etiam dicitur, quod valdè dubia
537 eſt opinio eorum, qui ſentiunt, quod ſi facto proprio effectus ſit aliquis furioſus, & delinquat, tunc poſſit puniri, cum non ſit veriſimile, vt quis velit ita ſe perdere, vt alium offendat nam *vt bene aduertit Farinac. in fragment. criminal. part. 2. in littera* I. *nu. 418. in fin.*
vix poteſt dari in quo quis velit culpa ſua fu
538 rioſum euadere, *& num* 417. iam firmauit,
quod qui facto proprio in furorem incidit, delinquendo non punitur, & ratio eſt clara quia,
539 vt dixi, furioſus peccãdo, ſeu delinquendo
nõ ſecus habẽdus ſit, quàm ſi caſu cõtingiſſet.
Idem quoq. ſenſit *Ant. Fabr. in ſuo Cod. Fabrian. lib. 9. titul. 10. definit. 1.* vbi refert Senatum Sabaudiæ cenſuiſſe, furioſum, qui furore percitus Appatitorem iuſſu Iudicis exequentem percuſſerat, & occiderat, nõ puniri debe
539 re, ſed continendum decreuit per neceſſarios proximiores, ſi fieri poterat cõmodè &c.
Idem etiam cenſuit Senatus Belgiæ, *vt refert Paul. Chriſtian. deciſ. 198. num. 14. verſ. caſus fortuitus, & impetus furoris, vel amentia plenam excuſationem præbet &c.* & refert quod Senatus ille, in caſu cuiuſdam famuli furioſi, qui filium ſui Domini occidit, iuſsit, quod tantum carceribus contineretur &c.

Videatnt quoque gloſ. in can ſi quis inſaniēt
§. ſed hoc fortè 15. quæſt. 1. in verb. propria, vbi
in ea re reprehendit Gratianum, Et ſequitur
Tiraquell. de pœn. temperand. d. cauſ. 2. num. 5.
verſ procedit etiam in eo, qui ſua culpa in furorē
incidit &c. & allegat. Gabr. Biel lib. 2. ſentent.
diſtinct. 22. quæſt 2. conſ. 3. docentem, furioſum
540 non peccare in his, quæ in furore facit etiā
ſi ſua culpa in furorem incidit, et dixi in an-
notat. ad deciſ. 28. num. 155. verſ nec furioſum,
nec ebrium quamuis vterque eor ſit ſua culpa
vſu ratione priuatus &c. adde Petr. Caball. re-
ſolut. criminal centur 3. d. reſolut. 297. num 27.
verſ. quod adeo verum eſt, vt procedat etiam
in eo, qui ſua culpa in furorem incidit &c.

Vbi etiam aſſerit, quamuis ſecundum ali-
541 quos DD. ebrius ſua culpa ſi delinquat du-
pliciter poſſit puniri cum ſit in duplici pœna,
ſcilicet ebrietatis, & delicti commiſsi, et etiam
dixi in annotat. prædicta. num. 156. verſ. poſſent
tamen optimè ſaluari Doctores &c.

Tamen reſpondit Caball. quod licet facilè
poſset euenire, vt quis dedita opera ſe ine-
542 briet, vt committat aliquod delictum, & ſic
excuſetur tamen difficillimum eſt, ne dicatur
impoſsibile, vt quis velit effici furioſus ad cō-
543 ſequendam aliquam veniam delicti perpe-
trandi cum mens ſemel alienata ferè numquā
reſipiſcat, vt dixi ſupra nu. 217. ebrietas verò
eſt furor momentaneus, cito tranſiens, et ita
ſentiūt alij relati per Auguſt. Barboſ. in Clem. ſi
furioſus, vnic. nu. 3. verſ ampliа etiam ſi furioſus
occiſor ſua culpa in furorem inciderit &c. de
homicid. volunt & caſual. in qua Clem. decidi-
tur quod furioſus aliquem mutilans, vel oc-
cidens, non efficitur irregularis ex quo text.
videtur corrigi alius in can ſi quis inſanient.
15. quæſt. 1. vbi probatur, clericum in furore
544 occidens non peccare, ſed officium exerce-
re non poſſe, et id diſcutiunt Autl. de Cenſur.
part. 7. titul de homicid. caſual. diputat 6 ſect. 1.
dub. 12. Maiol. de irregulat lib 5. cap 48. nu. 1 t.
Ludouic. Bæia reſponſ. caſ. conſcient. part. 1. caſ.
40. Farinac. in prax. criminal. quæſt 94. num. 6
& in fragm crimin part. 2. in verb. 1. à nu. 417.

In tantum quoque eſt vera opinio iſta, vt
furioſus non puniatur ob delictum perpetra-
545 tum in furore, verum nec etiam ob delictū
commiſſum ante furorem, ſcio quidem prædi-
ctam opinionem ſinnoſam, ac nodoſam eſſe,
opinio tamen negatiua videtur palmam re-
546 portare quia furioſus ſatis ſuo furore puni-
tur, qui non ſentit ſupplicium, neque velle, ne-
que nolle habet, & vt dixi, furioſus habetur
547 loco abſentis, dormientis, et mortui, qui non
poſſunt condemnari iuxta leg. abſentem. ff. de
pœn. clem. vnic. de homicid & l. defuncto ff de pu-
blic. iudic. Poſſet pariter eſſe quod talis delin-
quens qui poſtea effectus fuit furioſus, habe-
ret aliquam iuſtam cauſam defenſionis, quam
548 curator eius ignorabat, et ſic Iudex inno-
center eum condemnaret. clamitat enim text.
in d. l. abſentem. ff. de pœn.

Nam ſanctius eſt nocentem impunitum
relinquere, quàm innocentem condemnare,
549 & in re dubia benigniorem interpretatio-
nem ſequi, non minus iuſtius eſt, ſed quàm tu-
tius. l. ſemper in dubijs. 56. & l. rapienda. 168.
alias 128. & l. ea quæ. 192. alias 153. ff. de regul.
iur. & l. benignius. 18. ff de leg.

Sumitur namque interpretatio benignior
550 in obligationibus. l. Titius. 14 ff. de conſtitut.
pecun. ſumitur in teſtamētis. l ſi ita 13. ff de
liber & poſthum. ſumitur in legibus. d. l. beni-
gnius. ff. de legib. & ſumitur in caſu noſtro, ideſt
in pœnalibus l factum. 155. §. vltim ff de regul.
iur. cap. in pœnis, 49 de regul. iur. in 6. l penult. ff.
de pœn. can pœnas de pœnit. diſtinct 1.

Hinc eſt, ſi reperiatur quis in rixa mortuus,
551 & plura, vel pauciora vulnera habens quàm
fuerint perſonæ in rixa, ſi non conſtet, quis læ-
thaliter eum vulnerauerit, licet vnus vulne-
raſſe neceſſariò dicatur), & hoc quidem cer-
tè. Tamen nullus poterit condemnari pœna
552 ordinaria homicidij, quia ſemper in du-
bio ſit mitior interpretatio, ita plene Hippolit.
Marſil. ſingul. 217. incip. Ter, vel quater. vbi
plures allegat. incertitudo enim delinquentis
553 excuſat, et ita communi Doctorum calculo
receptum eſt, vt poſt Roland. in conſil. 63. nu 3.
lib. 2. & alios teſtatur Clar. in §. Homicidium.
ſub num. 3. verſ. ſunt omnes abſoluendi à pœna
mortis, & condemnandi pœna pecuniaria &c. et
declara vt ibi, vbi tres diſtinguit caſus et vide
Farinac in ſua prax. criminal. part. 3. titul. de
pœn. temperand. quæſt. 96. num. 35. et ſeqq. vbi
DD. concordantes adducit, et adde Matth.
Berlic. in ſuis concluſ practicabil part 4. concluſ.
15. titul. de pœn. plurium in rix. aliquem occident.
à num. 36. verſ. ſi tamen author vulneris lætha-
lis ignoretur &c. et intellige vt à nu. 49.

Clamat enim ſemper ratio text. in d. l. ab-
ſentem. ff de pœn. quod ſanctius eſt nocentem
dimittere, quàm innocentem condemnare,
554 vnde et promptiores eſſe debemus ad libe-
randum, quàm ad condemnandum. vt inquit
text. in l Arrianus ff. de action. & obligat. & me-
lius eſt ob miſeriſericordiam, quàm ob crude-
555 litatem rationem reddere can. alligent. 26.
quæſt. 7. et iuſtitia ſine pietate crudelitas eſt,
Etenim nec nimia ſeueritas, nec nimia miſeri-
cordia ſeruanda eſt. l. reſpicienda. ff de pœnis, et
vt inquit text. in can. licet. 45. diſtinct. Iudex
plus erga corrigendos agat beneuolentiam,
quàm ſeueritate, plus cohortatione, quàm cō-
556 minatione plus charitate, quàm poteſtate,
cum nemo noſtrum ſine reprehenſione, aut
ſine peccato viuat. Et gloſa in d. can. licet. dicit,
557 Quod ſciētia, quæ miſericordiam negat fu-
gienda eſt. & text. in can. vera iuſtitia 45. di-
ſtinct. ait quod vera iuſtitia eſt miſereri delin-
558 quētium, cum, & plenitudo virtutum ſit mi-

ſeri-

ſericordia, *& vt inquit gloſ. in cap. niſi cum pridem de renunciat*, quod nimis iuſtus, quandoq.
in ſua iuſtitia perit. *& latè videatur Ioſeph.*
Facell. *in tract. de adminiſtrat. Iuſtit. tract. 1.*
cap. 4. titul. Arbitrium Iudicis ad quid debeat inclinare, à num. 1. verſ. Iudex inclinet ſemper magis in pietate &c. & num 53.
559 Inclamat, quod mali Iudices, nihil aliud præ
oculis habent quàm propriam domum, ac filijs prouidere, ita vt Chriſtiana fides frigeſcat
ob malos Iudices, et quamuis fateantur ſe
560 noſſe DEVM factis tamẽ eũ negant, et quod
peius eſt inducunt etiam alios ad id, *reliqua vide ibi*.

Verumenimuero miſcenda venit lenitas
cum ſeueritate, faciendumque quoddam
561 ex vtraq; temperamentum, & veritas eſt, ſi-
cuti in leuioribus debemus eſſe mitiores, ſic
in atrociſſimis intemperati. *can. diſciplina, & can. licet. 45. diſtinct. l. ſi Præſes. ff. de pœn.* Nam
562 obſeruandum eſt dictum, & quidem graue
Stratoclis, ſcilicet, *Ignoſcendo nocentibus innocentium ſalutem cuſtodiri non poſſe*. Et Lycurgus, *Nocentium remiſſio* (inquit) *improborum ſtudia ad peccatum excitat.* Magiſtratus enim
563 prudens ſeuerus eſt, in ſumma bonis parcẽ-
dum, mali puniendi, iuxta Poetam.

Parce bonis, & perde malos, propone quibuſq;
Iuſtitia, meritis compenſans præmia cunctis,

Sed perſiſtendo in terminis, ſi admitteretur
opinio, quod furioſus poſſet puniri de homici-
564 dio, aut alio delicto, commiſſo de tempore
ſanæ mentis, conſiderandum venit, quod Iu-
565 dex debet concedere, et indulgere tempus
ipſi reo ad confitendum peccata ſua ante executionem ſentẽtiæ, *vt in l. archigerontes, 6. C. de Epiſcopal. audient. & notat* Bald. *ibidem num. 1.*
Cuiac. *lib. 23 obſeruat. 3.* Aleiat. *lib. 3. diſpunct. 18.* Paris. de Put. *in tract. de Sindicat. in verb. Condemnatio cap. 2 num. 1.* Marſil. *in prax criminal. §. quoniam poſt num. 51.* Iod. Damhoud. *pariter in prax criminal cap. 150. num. 3.* vbi ait
quod ita ſe habet laudabilis conſuetudo, vt
pridie quam reus patiatur, ad eum mittitur
566 prius aliquis Confeſſarius, cui confiteri poſ-
ſit, & qui ipſius animum ad contritionem moueat, ad miſericordiam diuinam conſequendam accendat, & ad ſatisfactionem corporali
pœna perſuadeat, qui rei pectus ſacra admonitione pijs verbis emolliat, & ad dolorem cõpungat, et CHRISTI facilitatem in remittẽdo perſuadeat &c. *reliqua vide ibi, & ſequitur Iul.* Clar. *in prax. §. fin. quæſt. 99. num 11. verſ. mittuntur enim viri religioſi qui eum confortentur &c.* Nam, & inquit *S. Dioniſius Areopagita*
567 Diuiniſsimum omnium diuiniſsimorum eſt,
cooperari DEO in ſalutem animarum.

Sed furioſus eſt de ſupradictis incapax, quare ex hac cauſa iuſtiſſimum erit pœnam differre in tempus, quo reſipuerit, Nam certum eſt,
568 quod ſi quis commiſit peccatum mortale,
tẽpore, quo mentis ſanitate gaudebat, & ſi ſu-
569 perueniat ei furor, et decedat in furore cõ-
demnabitur apud DEVM *ſecũdum* Theologos, *& ſecundum* Canoniſtas *in cap. maiores, de baptiſm. & tenet* Bart. *ponderando text. ibi in l. nunquam §. ſi vi aut clam, num. 1. verſ. ſi aliquis habeat peccatum mortale, & efficitur furioſus, & moriatur furioſus &c. ff. de vſucap.* vbi habe-
tur, quod ſi quis erat in mala fide, et ſuperue-
570 niat ei furor, adhuc dicitur in eo durare
mala fides, quo ad omnes effectus.

Quare iuſtiſsimum erit, vt dixi differre cõ-
demnationem in tẽpus ſanæ mentis, et prædictam opinionem prius probauit *Bald. in l. furioſum num. 3. C. qui teſtam. facer. non poſſ.*
vbi dicit, licet talis furioſus in eo caſu poſſit
puniri in bonis, non tamen poterit in perſona.
572 Quia non debet afflictio addi afflictio *vt in*
his terminis dicit *text. in d. l. diuus ibi, cum ſatis ſuo furore puniatur &c. ff. de offic. præſid. & notat ibi gloſ.* Et quod præfata opinio ſit com-
573 munis, et benignior apertè proteſtatur *Hieronym.* Cagnol. *in l in negotijs. 5 num. 3. verſ. pro homicidio commiſſo ante furorem non puniatur ſuperueniente furore, verum diffiratur executio &c. ff. de regul. iur.* eamque opinionẽ quoque magnificat *Gul. Benedict. in repetit. cap. Raynutius. in verb. ſi abſque liberis moreretur. el. 2. à num. 22. de teſtam.* vbi poſt relatas tres
in hac controuerſia ſententias, hanc negatiuã
ſequitur. Prima enim eſt iſta noſtra iam re-
574 lata, vt talis furioſus non puniatur *ſecundum Bald. in l. furioſum num. 3.*

Secunda ſententia eſt tota cõtraria primæ,
ſcilicet, quod furioſus propter delictum com-
575 miſſum ante furorem puniri debet, et po-
teſt, non obſtante furore ſuperueniente, *vt latè defendit Ludouic.* Roman *in d. l. furioſum.*
vbi dicit, quod licèt opinio Bald. propter eius
authoritatem ſeruaretur in practica, tamen
576 de iure verior eſt opinio, quod furioſus pu-
niatur, quia qualitas ſuperueniens poſt delictum commiſſum non mutat pœnam, *l. 1. ff de poen. cum alijs ibi adductis.*

Tandem refert tertiam ſententiam, et eſt
Ioan de Imol. qui ſic diſtinguit, aut ille deliquit ante furorem, et pro delicto fuit accu-
577 ſatus, et per ſententiam condemnatus, ſed
tempore executionis reperitur factus furio-
ſus, et tunc furor eum non excuſat à pœna,
quia non reſtat niſi pura facti executio, Aut
furor ei ſuperuenit poſt commiſſum delictũ,
578 ſed ante accuſationem, et ſententiã et tunc
puniri non poterit durante furore, donec ad
ſanam mentem reuertatur, quia cum tũc furioſus habeatur loco abſentis, non poterit puniri cum reliquis vt ibi, nam tunc non potuit
ſe defendere.

Relatis prædictis tribus ſententijs ingenuè
fatetur ipſe *Gul. Benedict.* vbi ſupra *ſub nu. 25,*
quod ipſe in conſulendo imo ſemel in iudicã-
579 do tamquam Iudex appellationum Caturci

ſecutus fuit primam ſententiam, ſcilicet *Bald.*
in perſona cuiuſdã mulieris paupertimæ, quæ
quemdam ſubmerſerat puerum patri, & matri
580 vnicum, quem proiecerat de ponte de Va-
landre Ciuitatis Caturci in flumine Olti, ob
quod facinus per Conſules dictæ Ciuitatis cõ-
demnata fuerat ad ſuſpendium. Quæ quidem
ſententia per eundem Benedict. fuit reforma-
581 ta, & dicta infelix mulier fuit abſoluta à pę-
na capitali. *videatur etiam Franc. Aret. in l.*
humanitatis. C. de impub. et alijs ſubſtit. & in
l. ex facto. ff. de vulgar. & pupill. ſubſtitut. vbi
quæſtionem prædictam latè examinat, & hãc
noſtram opinionẽ ſequitur, et nominatim car-
582 pit *Roman.* qui, vt dixi, contrarium defen-
dere nixus eſt, & reſpondet ad rationes illius.

Idem quoque protegit *Tiraquel de pœn. tem-*
perand. cauſ. 3 num. 6. vbi ait, non eſſe diſcedẽ-
dum à prædicta opinione, nec in iudicando,
583 nec in conſulendo, nec in legendo, cum in
pœnis ſequẽda ſit mitior pars, vbi ſunt diuer-
ſæ opiniones per text. *in l. interpretatione & l.*
ſanctio. ff. de pœn. et reſpõdet ad text. *in d. l. Di-*
uus Marcus, vbi dicitur, quod ſuper ea re cõ-
584 ſulendus eſt Princeps. et ſubiungitur, quod
propter immanitatem ſceleris (ibi enim po-
nitur caſus de eo, qui matrem interemerat)
morbo eius non eſt danda venia, ideoque da-
585 tur clarè intelligi, quod niſi eſſet tanta, cri-
minis immanitas, non eſſet huiuſmodi furio-
ſus ſupplicio afficiendus, quamuis prædictæ
opinioni non videatur adhærere *Andr. Fachin.*
controuerſ. Iur. lib. 9. cap. 5. verſ. ego omnibus ma-
turè &c. vbi prædictum *text. in d. l. Diuus.* ge-
586 neraliter intelligit, & ipſe recuſat adhærere
nec affirmatiuæ, nec negatiuæ opinioni, ſed
conſulendum Principem eſſe omninò putat.

Nec mihi ſatisfacit opinio *Ioſeph. Ludouic.*
in deciſ. 78. ſub num. 13. vbi tenet communem
opinionem de qua ſupra, vt ſcilicet furioſus nõ
587 poſſit puniri, quam tamen limitat, ſi furio-
ſus ille parum ante furorem fuiſſet confeſſus
eius peccata, & tunc ipſe putat, quod non ob-
ſtante furore poſſit, furioſus vltimo ſupplicio
affici, et quidem iſta opinio eſt noua ipſius Lu-
douic. quam tamen habuit, vt ipſe, ait, contra-
588 dictores, & ipſe ſecundum eam votauit, &
vide rationes ſuper hoc à Ludouic. adductas,
ſed vt dixi eius opinio, mihi non ſatisfacit.

Nec deſunt plures alij celebres DD. qui
ſupradictam opinionem, quod eo caſu indi-
589 ſtinctè corporaliter furioſus non poſſit pu-
niri, defenderunt, & viriliter amplexi ſunt, &
præſertim *Emanuel* Soarez. *in theſaur. recept.*
ſentent. in litera F. num. 41. verſ. furor poſtea
ſuperueniens pœnam corporis delicto antea pa-
trato infligendam extingit &c. & teſtatur de
communi opinione *Iul.* Clar. *in practic. § fin.*
ſub numer 4. verſ. aut tempore delicti erat ſanæ
mentis, & poſtea effectus furioſus, et nec hoc caſu
poteſt puniri &c. & affirmat hanc eſſe commu-
nem opinionem, & abundè plures DD. con-
590 gerit, & refert ita fuiſſe obſeruatum in quo-
dam fure Andrea de Aurificibus, qui poſtquã
fuerat ex ea cauſa detentus videbatur inſani-
re, Reſcripſit enim Senatus Mediolanen. Præ-
tori Leuci, vt diligenter animaduerteret, ne
inſania eſſet procurata, aliàs ſi eſſet vera, illũ
dimmitteret. *Duen. regul.* 259. in 3. *ampliatione*
in fin.

Vbi licet defendat contrariam pluribus fũ-
damentis ſententiam, fatetur tamen hanc no-
591 ſtram negatiuam opinionem communem,
& ſequendam eſſe tam in iudicando, quàm in
conſulendo optimè *Anton.* Gomez. *variar. re-*
ſolut. tom. 3. rubric. de delict. num. 72. vbi magi-
ſtraliter diſcuſſa materia hinc inde, & addu-
ctis, ac refutatis argumentis contrariæ ſentẽ-
592 tiæ, concludit ab iſta opinione, non ſolum
tamquam magis communi, ſed etiã vti æquio-
ri non eſſe recedendum, & præſertim ratione
de qua ſupra dixi, quia Iudex non debet exe-
qui ſuam ſententiam capitalem, niſi fecerit
593 reum confiteri ſua peccata. quam quidem
confeſſionem non poteſt facere furioſus. *Petr.*
à Blanch. in epitom. delict. lib. 1. cap. 29. numer. 1.
& ſeq. vbi latius diſputata quæſtione tandem
594 concludit non eſſe recedendũ ab hac *Bald.*
frequentiori calculo recepta ſententia. *Ludo-*
uic. Carrer in prax. criminal. titul. de homicid. §.
ſecundo excuſat. num 2. vbi ait,

Ex quo non poteſt formari proceſſus. cõtra
furioſum, quantumuis tempore commiſſi de-
licti eſſet ſanæ mentis, non tamen ex homici-
dio poterit ſuſpendi, & affirmat ab iſta com-
muni opinione non eſſe diſcedendum, nec in
595 iudicando, nec in conſulendo, quod ampliat
etiamſi factus fuiſſet proceſſus, et facta fuiſſet
condemnatio, quia nec poterit exequi ſenten-
tia capitalis, antequam reſipiſcat, ex quo fu-
596 rioſus mortuo æquiparatur, et mortuus non
poteſt decapitari, aut ſuſpendi &c. Menoch.
de arbitrar. Iud. lib. 2. caſ. 325. num. 12. vbi de
597 veriori et receptiori ſententia, *Farinac. in*
prax. criminal. titul. de pœn. temperand. quæſt. 94.
nu. 13. verſ. amplia etiam ſi delictum fuerit com-
miſſum in ſana mente &c. et ad hoc pleno ca-
lamo plures DD. congerit, et multi ex eis at-
598 teſtantur de communi, et magis communi,
et in fine proteſtatur, ſi quis ab iſta veriori, et
receptiori opinione recedere auderet temera-
rium eum crederet *et num 15.* eam procedere
599 quoque ait, etiamſi nulla ſit ſpes, quod effe-
ctus furioſus reducatur ad ſanam mentem, et
præter adductos à *Farinac.* ſubnecto *Io. Fabr.*
in ſuo Codic. Fabrian. lib. 9. titul. Ad Leg. Cornel.
de ſicar. definit. 1. vbi aſſeritur, furioſum nedũ
puniri poſſe pro delictis ante furorẽ commiſ-
ſis, nec etiam ſi furor poſt condemnationem
ſuperuenerit. *Paul Chriſtian. deciſ. Cur. belg.*
198. *num. 15. verſ. nec etiam ſi furor poſt cõdem-*
nationem ſuperuenerit &c.

Addo etiam *Hieronym.* de Cæuall. *commun.*
contra comm. quæſt. 33. vbi refert vtramque
opinio-

opinionem, & num.6. hanc noſtram negati-
600 uam amplectitur ſententiam, et fatetur eam
eſſe veriorem, & æquiorem, et ab ea non eſſe
recedendum, nec in iudicando, nec in conſu-
lendo, idem etiã ſenſit Didac. Canter. quæſtion.
criminal. cap. 7. titul. de homicid. num. 63. verſic.
aut commiſit delictum tempore ſana mentis &c.
601 et teſtatur de communi opinione. Latè pa-
riter eamdem concluſionem protegit Petr.
Caball. in ſuis reſolut. criminal. cent. 3. cap. 297.
à num. 1. vbi ad ſatietatem plures DD. idem
602 ſentientes cumulat, et ait hanc eſſe pulchrã,
et notabilem quæſtionem, et tenet vna cum
Bald. in d. l. furioſum, quod talis furioſus ob
delictum commiſſum ante furorem non pu-
niri poſſit in perſona, licet poſſit in bonis. &
numer. decimo nono. alia ſuper hoc adducit,
et apertè proteſtatur, quod contrariæ opinio-
ni nullatenus abhæreatur, ſed omnino ſequa-
603 tur iſta noſtra opinio negatiua tam in iudi-
cando, quàm in conſulendo cum in pœnis ſit
ſequenda mitior pars, vbi diuerſæ ſunt opi-
niones, et num. 43. affirmat, prædictos furio-
ſos, qui poſt delictum commiſſum in furorem
inciderunt, numquam vidiſſe fuiſſe punitos
604 pœna corporali, ſed in carceribus detineri,
donec ad ſanam mentem redeant, et pœna
contra eos exequi poſſit, maximè quia multi
vt pœnam capitalem euitarent, etiam prudẽ-
605 tes, furioſos, ſe atque inſanos eſſe calidè ſi-
mularunt, vt vitæ conſulerunt.

Et hanc cautelam inter aliàs vulpium fal-
lacias reperio poſuiſſe Bartholom. Cepoll. in
tract. de cautel. 2. titul. de liberando aliquem ad
mor. 2. iuſtè damnat. num. 7. verſ. eſt etiam alia
606 cautela, ne ille, qui interfecit hominẽ, vel aliud
delictum cõmiſit, decapitetur, vel moriatur, quod
fingat ſe furioſum, quia tunc non poterit puniri
criminaliter, nec de delicto commiſſo ante furo-
rem &c. Quare valde cautus ſit in hoc Iudex
607 ne decipiatur, et iuſtitia eludatur ad text. in
l. congruit, ibi, vtrum ſimulato furore, et in dicta
l. diuus, ibi, nec ſubeſt aliqua ſuſpicio &c. et pru-
denter admonuit Angel. in tractat. de maleſic. in
verb. ſcienter doloſè. num. 9. ibi, Sis autem cau-
tus, tu Iudex quòd non credas ita faciliter aliquẽ
eſſe fatuum, vt pœnam criminis euitare poſſit, ſed
velis retinere ipſum et multas, et varias interro-
gationes per te, vel alium fiendas, vt comprehen-
di poſſit ſi eſt furioſus, vel non, ita dicit, Bald. in
l. obſeruandum. numer. 5. ff. de curat. furioſ.

Videatur etiam Ioſeph. Ludouic. deciſ. 68.
num. 14. vbi etiam ſedulò monet Iudices, vt
in hoc cauti eſſe debeant, ne deludantur à de-
linquentibus, qui aliquando fingunt ſe eſſe
608 furioſos, ad hoc vt dilatetur executio ſen-
tentiæ capitalis, et affirmat id ſibi contingere
in facto, dum erat Commiſſarius Summi Pon-
tificis fel. rec. Pij V. in Arce Spoletana. Vbi
quidam Paſqualis de Caſtro Valli fingebat ſe
ſtultum, ex quo verebatur, ne eum ſuſpendi
faceret, prout facere deſtinauerat die ſequen-
ti, et ſubdit, quod interim, et conſulto Roma-
609 no Pontifice, ipſum Paſqualem cum quam-
plurimis alijs condemnauit per plures annos
ad triremes, et licet, vt ait, ab eius ſententia
appellatum fuerit, fuit tamen confirmata hic
in Vrbe per D. Blaſium Buffetum Senatorem
Vrbis &c.
610 Interim tamen ſi non apparebit, quod verè
ſit furioſus diligentius cuſtodiendus erit, non
tam in pœnam ipſorum furioſorum, quàm ad
611 tutelam, et ſecuritatẽ aliorum, et facit text.
in d. l. congruit. § Furioſi. in fin. ibi, ſi fureret, in
carcere detineretur etc. ff. de offic. præſid. et aper-
tè in d. l. Diuus, ibi, tamen diligentius cuſtodien-
dus erit, aut ſi putabis, etiam vinculo coercendus,
quoniam non tam ad pœnam, quam ad tutelam
eius, et ſecuritatem proximorum pertinebit etc.
ff. eodem.

Imo, et multi ſunt, qui ſenſerunt, quod fu-
612 rioſo delinquente poſſint moleſtari eius cõ-
ſanguinei ad quos ſpectabat cuſtodia, et cura,
quaſi negligenter eum obſeruauerint, et non
613 cuſtodiuerint, ex quo lex ipſis talem cuſto-
diam, et curam imponit, vt cuſtodient, ligent,
vel incarcerent per iura mox allegata, quod ſi
614 non faciunt puniuntur tamquam negligen-
tes in officio eis à lege commiſſo, quilibet
615 enim diligens eſſe debet in officio ſuo, et nõ
negligens. l. ſi duas. §. decet autem. ff. de excuſat.
tut. l. plures. §. nimium ff. de adminiſtrat. tut. l. ſi
quos. C. de offic. præfect. prætor. l. penult. C. de an-
nal. except. & in puncto eſt text. in d. l. diuus, ibi,
à ſuis, vel in propria villa cuſtodiatur, & in fi-
ne ſubiungitur, ibi, non immeritò culpa eorum
adſcribendum eſt, qui negligentiores in ſuo officio
fuerint &c.

Et congruit Platonis dogma lib. de legib. 12.
quo cautum eſt, vt propinqui furioſum domi
quocumque modo poſſint cuſtodiant, quod
616 niſi fecerint, mulctentur, qui maximi cenſus
ſunt, drachmis cẽtum &c. quod enim propin-
qui furioſi ob non diligentem cuſtodiam ve-
617 niant puniendi ex ſupradictis rationibus
multi vt dixi, ſentiunt, et præſertim Bald. in
d. l. congruit. § furioſus. num. 1. verſ. item nota
quod lex committit cuſtodiam furioſi coniunctis,
618 vt eum cuſtodiãt, & poſtea in fine ſubiungit,
qui eſt negligens in officio ſibi commiſſo de-
bet puniri, & cum Bald. conuenit Aretin. in
§. furioſi. num. 1. & 3. l. inſtitut. de curat. & clarius
Tiraquell. de pœn. temperand. cauſ. 2. nu. 10. verſ.
illud autem non prætermiſerim, quod etſi furioſi
non ſunt puniendi, parentes tamen puniendi &c.

Mihi tamen magis arridet opinio Bartol. in
dicta l. congruit. numer. 2. in fine, vbi dicit,
619 quod tunc demum conſanguinei furioſi ob
eius delictum puniendi ſunt, ſi eis ſpecialiter
iniuncta eſt cuſtodia per Iudicem, et id vide-
tur ſatis conſonum literæ d. l. congruit. § furioſi
et d. l. diuus, in quibus nihil eſt dictum ex quo
poſſit inferri neceſſariò coniunctos teneri pro
delicto furioſi, niſi quando negligentes ſunt in
eorum

Digitized by Google

620 eorum officio, et cuſtodia furioſi illis innn-
cta. *idem quoque ſenſit Petr.* Caball. *reſolution.
criminal.contur.* 3.*d.reſolut.* 297.*num.*50.vbi in
fine ait, quod Bald. et ſequacium opinionem
621 non vidit ſecutam, ſed potius Bart. et ſic et
in contingentia caſus, coniunctos, et attinen-
tes furioſi non fuiſſe moleſtatos, nec à Curia
criminali inquiſitos, ob damnum illatum per
eum. Atque hæc ſufficiant quoad conſangui-
neos furioſorum.

Non nego tamen, quod ſtante immanitate
622 delicti, poſſit deueniri ad aliquam pœnam
arbitrariam contra furioſum, nec ei omnino
parcatur, *vt conſtat ex multis relatis per Petr.*
Caball.*d.reſolut.*197.*num.*35. *verſ poſſet tamen
eſſe tanta immanitas ſceleris &c* et adde *Gomeſ.
variar.reſolut.tom* 3. *d.cap.*1. *num.*72. *verſ.præ-
terquam delictum ſi eſſet valde enorme &c.*et re-
fert quod Sereniſſima Regina Caſtellæ fecit
623 puniri hominē furioſum, qui intulit vulnus
Sereniſſimo Regi Ferdinando marito ſuo. Su-
pradicta opinio forſitan poſſet procedere abſ-
624 que magna pugna, quando furor ſuperue-
nit poſt commiſſum delictum, vt quoque ſen-
ſit *Farinac.in prax titul.de pœn.temperand.dict.
quæſt.*94.*numer.*19.*in fin. verſ. in caſu quando
furor ſuperuenit poſt delictum in ſana mente cō-
miſſum &c.et nu.*30 *poſt Gaill.Nauarr* et alios
inquit quod triplici cauſa tales furioſi poſſunt
625 aliqua pœna arbitraria puniri. *Primo* in
exemplum cohibendi delicta fauore Reipu-
blicæ. *Secundò* in ſolatium offenſorum. *Tertiò*
626 propter ſuſpicionem, quod facilè ex delicto
commiſſo generari poteſt, quod ille demens ſi
non dolum, aliquam tamen culpam habere
poſſit.

Et facit quod *dixi in annotat. ad decis.*9 *nu-
mer.*54.55.*et seq. part*.3.*recent.* quod apud an-
tiquos Romanos, nulla penitus excuſatio,
627 quamuis iuſtiſſima à decoctoribus recipie-
batur, et ne de hoc quis admiraretur rationē
elegantem expendit *Senec. lib.* 7. *de beneſic.
cap.*17. vbi poſt relatam dictam legem, eiuſq;
admirationem, ſic tollit omnem ſtuporem, ibi,
628 *Nullam excuſationem recipiebant Romani, vt
omnes ſcirent fidem vtique præſtandam, ſatius
enim erat à paucis etiam iuſtam excuſationem
non accipi, quã ab omnibus aliquam tentari &c.*
nec etiam nouum in iure eſſet aſſerere, quod
629 iura contra inculpatæ vitæ homines aliquā-
do inuehi, *vt in l. quanta ff de Public. et in l.*3.
§.miratur ff.naut.caup. ſtab.reliqua vide ibi.

Cœterum declara, quod dixi ſupra, delin-
quentem in ſana mente, ſi poſtea efficiatur fu-
630 rioſus, non puniri in perſona, ſed bene poſſe
in bonis, vt hæc concluſio procedat, quando
talis furioſus eſſet condemnatus tempore ſa-
næ mentis, nam ſi eſſet condemnatus, quando
631 erat in furore, non valeret talis condemna-
tio, nam cū eo non poteſt fieri proceſſus, quia
furioſus nullum negotium facere poteſt, nec
632 cum eo fieri, vt eſt *text.in § furioſus,*ibi, *nul-
lum negotium gerere poteſt furioſus, quia non
intelligit, quod agit, Inſtit. de inutil. ſtipulat.*
Ergo nec cum eo iudicium fieri poteſt, cum
633 ibi faciat negotium, nec etiam furioſo po-
teſt dari curator ad facienda acta in iudicio,
quod probatur *per text.iuncta ſua gloſ.in l.in
negotijs* 1.5.*ff.de regul.iur.& ibi gloſ. in verb. po-
teſt*, dicit etiam curatore auctore. Et hoc vult
text. in æquiparatione furioſi ad minorem, li-
634 cet verum ſit, quod minor cum tutore, vel
curatore poſſet facere negotium, vt ſatis aper-
tum eſt, tamē furioſus non poſſet, vt dixi, Quin
etiam in acquirenda poſſeſſione cum plurimū
hæc facti habeat & infans quamdam tenendi
635 affectionē, ſi quid ei in manu ponas, habeat,
ſingulare eſt, et vtilitas cauſa receptum eſt, vt
poſſit tenuitas iudicij eius ſuppleri auctoritate
tutoris. *l.quamuis.*32. *§.infans.ff.de acquir. vel
amittend.poſſeſſ.*

In furioſis enim, ſeu mentecaptis non idem
eſt, cum non ſit auctoritas, niſi de eo, quod ab
636 alio geritur, ac geſtio intellectum deſideret,
quo ille caret, adeo vt ne quidem meliorem
ſuam conditionem facere poſſe, in his, quæ
637 iuris ſunt, cenſeatur, vt bene perpendit *Petr.*
Gudelin. *in Syntag.Regul.Iur.titul.de tutel.&
curat cap.*7 *num.*36.*verſ.cum non ſit auctoritas,
niſi de eo &c.* et antea ratiocinatus eſt *Didac.*
Canter.*quæſtion.criminal.cap.*7.*de homicid.ſub
num.*65.*verſ.nec etiam furioſus acquireret poſ-
ſeſſionem etiam per procuratorem &c* qui loqui-
tur in puncto terminis noſtri, nempe, ſi quis
committat homicidium, vel aliud delictum
638 tempore ſanæ mentis, ſi poſtea efficiatur fu-
rioſus, licet tunc non poſſit puniri in corpore,
tamen poterit puniri in bonis, quod intelligē-
dum venit vt dixi, quando furioſus eſſet con-
demnatus, dum erat ſanæ mentis.

Secus ſi iam inciderat in furorem, quia tunc
639 non poteſt fieri proceſſus cum eo, nec pote-
rit eidem dari curator ad facienda acta iudicij,
per rationes iam adductas. Quatenus vero di-
xi, quod furioſus nec cum curatoris auctori-
tate poſſit ſuam conditionem meliorem face-
re declara, *vt per Ioann Fabr.in tractat.de con-
iectur.lib.*8.*cap.*6.*num* 8. vbi ait, quod furioſus
iure veteri, nec hæreditatem ſibi acquirere
poterat, etiam curatore auctore, nec curator
ipſe nomine furioſi. Hanc tamen ſubſtulit Iu-
ſtinianus *in l.fin.§.fin autem. C.de curat.furioſ.*
vbi curatoribus imo et ipſis neceſſitatem im-
poſuit, vt nomine furioſi hæreditatem adire
poſſint. Sed ad nos.

Ex ſupradictis ergo apparenter conſtat, quã
640 longe abſit à furioſo, ſeu demente conſen-
ſus, et voluntas, et ſic carent vſu rationis ob
defectum intelligentiæ, et legitimi conſenſus,
ad hoc vt facta ab eis, caſu, et abſque eis di-
cantur facta, nam et ſecundùm etiam ius na-
641 turale, vbi non adeſt voluntas, nec propoſi-
tum ad delinquendum, ibi non adeſt auctori-
tas puniendi, furioſus enim nō intelligit, quid,

quid

Digitized by Google

642 quid agit. Vnde non mitum eſt, ſi teſtando
etiam ad pias cauſas, nullatenus talis diſpoſi-
tio ſubſiſtat, quamuis prudentis, et boni Chri-
ſtiani actus ille dicatur, cum furioſi nulla ſit
643 voluntas, ſine qua, omnibus iuribus concla-
mantibus nihil boni, vel mali ponitur in eſſe,
vt ſatis iam demonſtraui.

ARGVMENTVM.

Leges, cum nullatenus requirant in teſtantibus perſpicacem intellectum, abſolutiſſimum ingenium, nec omnimodam mentis ſanitatem, cũ aliàs pauci poſſent teſtari, cum rari reperiantur, qui ſint ſine aliquo defectu prudẽtiæ. Vnde ad prædictum effectum quis ſatis erit habilis, dummodo omninò non deſipiat, et non ſit talis, vt poſsit induci ad credendum aſinos volare.

Quare quãtumuis aliquis habeat ingenium imbecille, vel imaginationem læſam, aut obtuſum intellectum, ſiue faciat actus non omninò conuenientes homini ſanæ mentis, et nihilominus non ſit in ſtatu furoris, et tamen prædictus teſtamentum valide poterit cõdere. Cum et aliàs in Iure apertum ſit, licet maſculus 14. annorum, et puella 12. annorum non poſſint ſine curatore de bonis ſuis diſponere, cum nõ habeant integrum, et perfectum iudicium, et tamen poſſunt condere teſtamentum.

Fatuus, ſi habeat tantum iudicium, quantum puer 14 annorum, vel puella 12. annorum recte teſtatur aliàs erit inhabilis. Moribundo quantumuis langueat intellectus, cum tunc humana fragilitas mortis cogitatione turbata, non ſinat morientem eſſe mentis compotẽ, et tamen de eo tempore validè teſtatur, et ex hoc infertur, quod Iura non requirunt perfectum iudicium, et intellectum in Teſtantibus. Stulti, & furioſi de tempore dilucidi interualli rectè quemlibet contractum facere poſſunt, et ſic ſponſalia, matrimonia &c. Vnde multò magis teſtari, ſed quid requiratur.

SVMMARIVM.

644 *Furioſi, & mentecapti nullum contractum inire poſſunt, & ſic nec poſſunt teſtari.*

645 *Fatuus ſuum condere poteſt teſtamentum & valebit.*

Fatuus ille propriè dicitur, qui non caret intellectu, quamuis integrum animi vigorem nõ habeat.

646 *Fatuus, vel demens, ſi habeat aliquem ſenſũ, & intellectum, veluti ſi ſciat aliqualiter diſcernere negotia ſua, poterit teſtari. & numer. 647.*

648 *Teſtari, vt quis poſſit, vel aliter diſponere de rebus ſuis, iura non requirunt perfectiſſimum intellectum, & quantum ſufficiat. & numer. 668. & 690.*

649 *de Furioſis quoties Leges mentionem faciunt, de quibus furioſis intelligant.*

650 *ſine Prudẽtia aliquo defectu rari reperiuntur, qui ſint.*

651 *a Mente, qui non eſt penitus alienatus poterit teſtari.*

652 *Groſſolanus, vt dicitur, quando quis eſt, dummodo non ſit talis, vt credat aſinos volare, poterit teſtari.*

653 *Imaginationem læſam, quis poteſt habere, & nihilominus non eſſe in ſtatu dementiæ.*

654 *Terram coctam, quis ſe eſſe credebat, & quid obuiantibus aſſerebat, ne ſe rumperet.*

655 *Senſum bonum, et diſcurſum optimum, quis poteſt habere, & tamen falſam imaginationem poſſidere.*

656 *Inſanus quis poteſt eſſe, circa aliqua obiecta circa verò alia eſſe ſanæ mentis.*

657 *Paſtor, quidam quamuis prædictus ratione, nihilominus à pluribus exquirebat chirographum, ut eos cogerent ad ſuſcipiendum habitũ Monachalem. & num. 658.*

659 *Inſania morbo, quis eo laborabat, vt putabat Ianuenſes eſſe eum occiſurum, quia ipſe dixit illos gerere barbam Iudæorum more.*

In reliquis verò erat prudens, & ſapiens, & ſic tantum imaginatiua erat læſa.

660 *Imaginatiua dum eſt tantum læſa, enim non excludat vſum rationis, & intellectus, ideo non excludit teſtamenti factionem.*

662 *Fatuo datur curator, ſicuti furioſo, & mentecapto.*

663 *Furioſus, & mentecaptus ſicuti non poſſunt teſtari, ita nec fatui, cum Leges eodem modo, & ratione iſtos habeant.*

664 *Fatui non ſunt rerum ſuarum Domini, cum a Curatoribus regantur.*

665 *Fatui, quod poſſint condere teſtamentum eſt opinio Fabr communiter recepta, damnata contraria l. aſ.*

666 *Fatuus, vel demens ſi habeat aliquem ſenſũ, poteſt teſtari, & nec eis poteſt fieri exemplaris ſubſtitutio.*

667 *Actus ſingulorum hominum, ſi benè prætenderentur nullus eſſet ſapiens.*

668 *Teſtator licet probetur, quod fuerit parui iudicij, & vt dicitur, ſciocarello, & ſic quod erat ſimplex.*

669 *Non tamen ex hoc infertur, quod non erat habilis ad teſtandum.*

670 *Filia, quod hæredem inſtituat matrem, id non eſt à ratione alienum, imo eſt actus ſatis prudens. & num 671.*

672 *Pueri quatuordecim annorum, et puellæ duodecim annorum adhuc non habent perfectum, et integrum iudicium.*

Minores non poſſunt eorum bona alienare, ſine curatore, nec aliter contrahere validè.

673 *Minores ſi contrahant ſine curatore non obligantur, ſaltem obligatione ciuili.*

674 *Minor non poteſt ſtare in iudicio. & ſententia contra eum lata eſt ipſo iure nulla.*

675 Mi-

675 *Minor ſi in iudicio ſine curatore aliquid fateatur contra ſe, talis confeſsio ei non nocet.*

676. *Minores ſunt inhabiles ad comparendum in iudicium ſine curatore, & id prouenit a iure naturæ, et iure ciuili. num 677.*

678 *Pueri 14. annorum, et puella 12. validè teſtātur. licet adhuc non habeant plenum, & integrum iudicium. et num. 679.*

680 *Quod procedit etiam ſi dies illorum annorum ſint incœpti, quia habentur pro completis.*

681 *Fatuus, licet non ſit ita ſagax, & prudens ſicuti cæteri viri oculati, nihilominus poterit teſtari.*

682 *Teſtes licet afferant, teſtatorem non eſſe ſapiētem, ex hoc non arguitur, quod ſit furioſus. Sapientes rari ſunt.*

683 *ex Actibus inferentibus ad paruam prudentiam non infertur ad dementiam.*

684 *Canibus, ſi quis multoties dederit bibere oleū, ex hoc non infertur ad furorem. Oleum prodeſt canibus, ne fiant ſcabioſi.*

685 *Sordidè, & malè indutus ſi quis vadat, cum ſit diues, ex hoc non infertur ad furorem cum id tendat in auaritiam.*

686 *Fatuus, vel demens, ſi non habeat tantum iudicij, quantum in puero 14. vel in puella 12. annorum, & tunc non poterit teſtari. & quare num. 687.*

688 *Fatuus, ſi ei eſt plus iudicij, quàm in puero 14. annorum, & tunc validè teſtatur. & numer. 689.*

691 *Moribundus, & ſic in articulo mortis conſtitutus, et quamuis lingua balbutiat validè teſtatur.*

692 *Memoriam perdit, qui agit in extremis, vel ſaltem redditur imbecillis. Animi conſilium moribundus non præſumitur habere, cum tunc langueat intellectus.*

693 *Fragilitas humana, dum eſt in extremis mortis cogitatione turbata, non ſinit morientem eſſe mentis compotem.*

694 *Corpore deficiente, deficit intellectus, & ſine corpore intellectus nihil operatur.*

695 *in Extremis agens, cum perdat memoriam, ideo non debet examinari in teſtem.*

696 *In Teſtibus opus eſt ſcientia, & memoria, & moriens in vltimo ſpiritu perdit, et ſcientiam & memoriam.*

697 *in Extremis agens in tãtum habetur pro mortuo, vt ius ſuccedendi proximioribus videatur quaſi delatum. Itaque legitimatio de eo tempore facta non tenet.*

698 *Teſtis infirmitate grauatus, non eſt examinandus*

699 *Semimortuus, & ſic ſemialienatus à mente, cum iura permittant, vt validè teſtetur, quid ex hoc inferatur. num. 700.*

701 *Fatuus poterit teſtari, quamuis datus ei fuerit curator.*

702 *Curatoris datio non probat furorem ad effectum, vt quis reddatur inteſtabilis.*

703 *Curator datur etiam habenti dilucida interualla, & tempore induciarum conquieſcit eius officium.*

704 *Fatuis, qui etiam mente totaliter non ſunt alienati, datur curator.*

705 *Curatoris ſola datio non arguit omnimodo furorem, quando aliud impedimentum non adeſt.*

706 *Curatoris datio, quatenus argueret furorem, id eſſet intelligendum, quo ad tempus dationis, & non antea.*

707 *poſt Curatoris dationem, quando apparet, quod furioſus deuenerit ad ſanitatem mentis, an declaratio Iudicis ſuper hoc requiratur.*

708 *Sentētia reuocatoria dationis Curatoris quatenus requireretur ad effectum validitatis teſtamenti conditi ab, eo qui erat olim furioſus.*

709 *Etiam poſtea ferri poteſt, cum retrahatur ad diem conditi teſtamenti.*

710 *Fatui, & dementes non ſolum poſſunt condere teſtamentum, ſed etiam ſtulti & furioſi, ſi habeant dilucida interualla, & de eo tempore teſtentur. & nu. 711. declara vt à nu. 716.*

720 *Furioſi de tempore dilucidi interualli cum ſint rationis participes poſſunt præſtare conſenſum, omnes contractus poſſunt celebrare.*

713 *Furioſi de tempore dilucidi interualli poſſunt ſponſalia, & matrimonia contrahere.*

714 *Furioſus quando præſumatur condidiſſe teſtamentum de tempore dilucidi interualli.*

715 *Freneticus, ſeu delirus, ſi ſemper non freneticet, vel deliret, de tempore ceſſationis rectè teſtatur.*

717 *Furioſus, vt de tempore dilucidi interualli rectè teſtetur, requiritur vt dicta dilucida ſint perfectiſſima. et nu. 720.*

718 *Verbum, dilucidum, quid importet, ſecundū veros Grammaticos. et nu. 716.*

CAPVT XIX.

TEmpus, cum iam ſit, vt aliquando inci-
piam me liberare, à ſupradicta verè de-
ploranda materia, quantumuis vniuerſali, ſci-
licet ſtultitiæ, qua plena ſunt omnia, Vnde ta-
men ſubiungere intendo, quod licet indubi-
644 tatum ſit furioſos, et mentecaptos nullate-
nus poſſe aliquem contractum celebrare, et
nec teſtamentum condere, quantumuis ad
pias cauſas, nihilominus fatuus generaliter
poterit ſuum condere teſtamentum, et obti-
645 nebit validitatis robur, cum fatuus ille pro-
priè dicatur, qui non caret intellectu, quam-
uis integrum animi vigorem non habeat iux-
646 ta ea, quæ dixi ſupra à *num.* 34. quare ſi fa-
tuus, vel demens habeat aliquem ſenſum, et
intellectum, veluti ſi ſciat diſcernere aliquali-
ter negotia ſua, ſed parua perſpicacitate, et
647 ſic poſſideat intellectum, licet non perfectū,
et integrum benè poterit teſtari.

Nam

Nam eſt ſatis conſtans in iure axioma illud,
648 quod ad effectum teſtandi, aliterquè diſpo-
nendi de rebus ſuis, Iura nullatenus requirũt
perſpicacem intellectum, & abſolutiſſimum
ingenium, ac omnimodam mentis ſanitatẽ, &
quoties Leges mentionem faciunt de furioſo,
649 intelligendæ ſunt de eis, qui continua men-
tis alienatione patiuntur, omniquè ſenſu ca-
rent, *vt in text. in cap. cum dilectus*, ibi, *quia erat
alienatus mente &c. de ſucceſſ. ab inteſt & in l. cũ
dotem. §. ſi manens. ibi, ſenſum non habet, ff. ſolut.
matrim.* nam aliàs rari eſſent, qui poſſent te-
650 ſtari, cum rari reperiantur, qui ſint ſine ali-
quo defectu prudentiæ,

Sed ſatis ſit, dum teſtator non reperitur fu-
rioſus, vel mentecaptus, vel ſimilis, qui omni-
651 no à mente, & intellectu alienatus dicitur,
& ſic poterit vocari, vt dicunt Doctores, groſ-
ſolanus, & hebetis ingenij, vel ſenſus, Vnde
652 omninò non deſipiat, dummodo nõ ſit adeo
fatuus, quod de facili poſſet induci ad creden-
dum, vt aſſeri ſolet, aſinos volare.

Quare benè poterit cõcludi, cum ſimul ſta-
re poſſit, vt quis habeat ingenium imbecille,
653 vel imaginationem læſam, aut obtuſum in-
tellectum, ſiue actus faciat non omninò con-
uenientes homini ſanæ mentis, et nihilomi-
nus non ſit in ſtatu furoris, *vt probat Galen.
lib. 3. de loc. affect.* dum commemorauit exem-
plum illius, qui credebat ſe eſſe terram coctã,
654 et ob id eundo, euitabat, quos obuiam ha-
bebat, ne ſe ipſum rumperet, vel elideret, di-
xitque Galenus hunc habuiſſe, falſam imagi-
655 nationem, bonum tamen ſenſum, & diſcurſũ.

Poteſt enim contingere quoſdam circa ali-
qua obiecta delirare, & inſanos eſſe, circa ve-
656 rò alia eſſe ſanæ mentis, & profectò ratio-
nis iudicio diſcurrere, qui proinde capaces sũt
celebrandi quoſlibet contractus, *vt pluribus
exemplis demonſtrat* Menoch. *de præſumpt. lib. 6.
d. præſumpt. 45. à num. 48 vſque ad 57.* & San-
chez *de matrimon. lib. 1. diſputat. 8. à numer. 23.*
& inter alia exempla illud adducit, de quo di-
cit fuiſſe teſtem oculatum, de quodam ſcilicet
657 paſtore, qui ratione præditus erat ad oues
ducendas, et paſcendas, et de ſtipendio ſuis
operis debito, paciſcendum, & denique in
omnibus ratiõne vtebatur, ſed ſolum vehemẽ-
ter angebatur, ne ad habitum monachalem
ſuſcipiendum cogeretur precabatur enim, &
658 enixè contendebat, quod chirographo ali-
quo ſibi dato, tutus redderetur fore, vt nullo
tempore ad id compelleretur, cæterum quid-
quid ſibi iniungebatur, libentiſſimè executio-
ni demandabat.

Videatur etiam *Boſſ. in eodem tractat. de ma-
trimon. cap. 3. à num. 73.* vbi etiam ipſe alia in-
ducit exempla et inter alia narrat, quod ipſe
nouit Ianuæ quemdam Sacerdotem Pedemõ-
659 tanum, qui eo inſaniæ morbo laborabat, vt
ſemper ſuſpicaretur Ianuenſes, ſibi necem
machinari, eò quod, vt aiebat ille Sacerdos,
Ianuenſibus falsò relatum fuiſſet, ſe dixiſſe
illos gerere barbam Iudæorum more, in reli-
quis verò erat ſanæ mentis. Vndè euidens
ſignum eſt, ſolam imaginatiuam, quo ad eam
materiam, læſam eſſe, & ſic, vt dixi, cum præ-
dicta non excludant vſum rationis, ſeu intel-
660 lectum, nec mentis alienationem inducant,
ſicquè iſti poterint diſponere de rebus ſuis, et
per conſequens teſtari, et iſta fuit opinio
*Io. Fabr. in §. Præterea num. 1. verſ. ſecus dicerẽ
in fatuo, quod iudicium rei recipit &c. Inſtitut.
quib. non eſt permiſſ. fac. teſtament et ibi ſequitur
Angel.* & illud dictum reputat ſingulare, et nõ
alibi dictum *Iaſ. in l. ex facto. numer. 41. ff. de
exempl ſubſt.* licet de eo valde dubitet, et non
firmet, imò contrarium cenſeat, quamuis etiã
661 aliquantulum vacillans, et inſuper contra
dictum *Fab.* facit expreſsè *text. in l. 2. ff. de
662 poſtuland.* vbi diſponitur, quod fatuo detur
curator ſicut furioſo, vel mentecapto, eſt etiã
*text. in l. dabimus §. fin. cum l. ſeq. ff. de priuileg.
cred.* quare Iura in eodem loco retinẽt, & cu-
ſtodiunt furioſum, et mentecaptum, quàm fa-
663 tuum, et ſicuti illi non poſſunt teſtari, vt ſu-
pra diximus, ita nec fatuus. *Graſſ. in §. Teſta-
mentum quæſt 21. num. 7. verſ. quæro quid in
fatuo vtrum teſtari poſſit, reſpondeo quod non*
et allegat *Iaſ. in d. l. ex facto. & idem ſenſit* Ca-
bed. *deciſ. Rot. Luſitan. 97 num. 1 part. 1.* reddẽ-
do ſupradictam rationem, quia fatui non ſunt
664 rerum ſuarum domini, cum à Curatoribus
regantur *d. l. 2. ff. de poſtul.* et ſequitur *Ricc. in
collectan. 1965.*

Ab opinione tamen *Fabr.* nullo tamen mo-
do puto recedendum eſſe ex ſupra relatis, &
infra referendis rationibus, cum, et inſuper
665 prædicta opinio eſt communiter ſecuta, *vt
conſtat ex pluribus relatis per ipſum* Iaſ. contra-
rium volentem *in l. patre furioſo. num. 40. ff. qui
ſunt ſui, vel alien. iur.* et affirmat hanc opinio-
nem receptam eſſe, eamque etiam ſecuti ſunt
Paul. de Caſtr. *in l. ſi frater. nu. 2. C. qui teſtam.
fac. poſſ.* Corn. *in conſil. 161. num. 21. verſ profectò
non requiritur ad teſtandum perfectus ſenſus, &
ſufficit, quod ſit ſanus, adeo quod non ſit furioſus,
vel ſimilis &c. lib. 4.* Pariſ *in conſil. 88. à nu. 39.
verſ. talis ita rudis, et groſſolanus benè poteſt te-
ſtari, et alios actus celebrare &c. lib. 3.* Simon. de
Præt. *de interpræt vltim. volunt. lib. 2. interpræ-
tat. 1. dub. 1. ſolut. 4. num. 21. verſ. ita quod poteſt
dici fatuus, vel quidam groſſolanus, vel hebetis
ſenſus, et iſte nõ impeditur facere teſtamentũ &c.*
Gomez. *ad Leg. Tauri 3. verſ. licet furioſus, &
mente captus non poſſint teſtari, tamen fatuus
benè poteſt teſtari &c* affirmarquè quod ipſe
tenet ſententiam Fabri, et ſequacium, et ite-
rum idem ſenſit *in commentar. variar. reſolut.
tom. 1. cap 9. num. 2. verſ fatuus, licet non ſit ita
prudens, aut ſapiens, vel ſagax, ſicut alter homo
poteſt teſtari &c.*

Vbi etiam dicit, quod ſicut fatuus, vel
666 demens ſi habent aliquem ſenſum, et intel-

lectum poſſunt teſtari, ſic et eo caſu non poteſt
fieri eis exemplaris ſubſtitutio. ex ibi allegatis,
et in terminis noſtris vide ibi Emanuel. Soarez.
in addit. litera A. Ioan Angel. Boſſ. in ſuis moral.
var titul 12. §. 3. num. 131. in fin. verſ. quos vul-
go appellamus fatuos, vel ſtolidos, ſicut hi poſſunt
contrahere matrimonium, ita etiam poſſunt te-
ſtari &c. Idem in tractat. de matrim. cap. 3. nu-
mer. 60. verſ. qui non ſunt ita mentecapti, vt om-
nino deſipiant, ſed aliquid ſapiunt &c. Menoch.
in conſil. 683. ſub num. 15. verſ. ad diſponendum
de rebus ſuis proprijs non requiritur perfectus
ſenſus, ſed ſufficit, quod non ſit furioſus &c lib 6.
Decian. reſponſ. 127. num 31. verſ. licet fuiſſe, et
eſſe ingenij obtuſi, et groſſi, aut ſimplicis, nam ta-
les poſſunt teſtari &c. lib 3. et ſub num 32. poſt
Alex. in l. ſi frater. C. qui teſtam. fac. poſſ.

Quod hæc adeo vera ſunt, vt nullum ha-
beant contradictorem, et conſiderat, quod ſi
667 omnes actus ſingulorum hominum perpen-
derentur, nullus eſſet ſapiens, qui aliquando
non reperiretur fatua, et puerilia loqui, aut
facere, non tamen ideo ſtatim censendus eſt
mentecaptus, vt teſtari non poſſit. Craſſ. in
§. Teſtamentum d. quaſt. 21. numer. 7. verſ. ſin le-
uior ſit fatuitas et habeat ſenſum, et intellectum,
eo caſu et teſtari permittitur &c. Vaſq. de ſucceſſ.
creat. §. 17. numer. 110. verſ ſin autem leuior, tunc
& poſſit teſtari &c. Card. Mantic. de coniectur.
vltim. volunt. lib 2. cap. 5. nu 14. verſ. nam etiam
groſſolanus, vt vulgo dicitur, qui eſt ingenij obtu-
ſi, et hebetis teſtari poteſt &c. Franciſc. Barr. de
teſtament. lib. 1. cap 6. num. 42. verſ. ita quod poſ-
ſit dici fatuus, vel quidam groſſolanus, ſeu hebe-
tis ſenſus poteſt facere teſtamentum &c. Nouar.
in tractat ſeu prax. elect. & variar. for. lib. 1.
cap. 44. num. 3. verſ ſi is tantum ſit ſtupidus, vel
ſtolidus, & ſimplex, teſtari poterit &c. et teſta-
tur de communi. Caſar Caren. variar. reſolut.
cap. 171. num. 16. verſ. debent de neceſſitate infer-
re totale exitium mentis, & intellectus, et omni-
modum defectum vſus rationis, ad effectum red-
dendi quem inteſtabilem &c. Caſar Caluin. in
tractat. de Æquitat lib. 2. cap. 194. num. 11. verſ.
non omnem intellectus imbecillitatem auferre te-
ſtamenti factionem, ſed eam tantum qua furori
accedit, et dementia &c. Hieron. Magon. deciſ.
Florent 97 num. 17. verſ. non omnis intellectus
imbecillitas aufert teſtamenti factionem, ſed ea,
qua furori accedit, & demētia &c. Anton. The-
ſaur. deciſ. Pedemont. 92. num. 3. verſ. eſt aliquis
fatuus ideſt rudis, et hebetis ſenſus, & poterit te-
ſtari &c.

Itam etiam ſæpe ſæpius reſolutum fuit in
Rota, et præſertim coram bo. mem. Cantucc. de-
ciſ. 107. num. 28 part. 2. diuerſ. vbi aſſeritur eam
668 eſſe communem cōcluſinnem, vt illud qnod
dicitur de mentecapto, et furioſo non proce-
dat in fatuo ſimplici, ſtupido, et hæbetis inge-
nij. qui intellectu non caret, licet integrum
animi vigorem non habeat, et coram bon. mem.
Penia in cauſa Romana Hæreditatis 13. Noue-
bris 1592. eſt inter eius à me impreſſ. deciſ. 202.
num. 6. vbi habetur quod licet fuerit probatū,
669 in caſu illius deciſ. teſtatricem, vt dicebant
teſtes, eſſe de poco giudicio, ſciocarella, e che cre-
deua à ogni coſa, e ſenza malitia, è ſemplice tamē
non probabant eam eſſe inhabilem ad teſtan-
dum, quamuis enim mentecaptus, et furioſus
670 non poſſint condere teſtamentum, ſimplices
tamen, et fatui non impediuntur, dummodo
mente priuati non ſint omninò, quod maximè
procedebat in caſu illius deciſionis, in quo fi-
lia prætenſa furioſa hæredem inſtituit matrē,
671 cum non ſit à ratione alienum, matrem hæ-
redem facere &c. et coram bo. mem. Manzaned.
deciſ. 384 numer. 5. verſ poſſet forſitan imbecillis
videri, quaſi non habeat illum vigorem mentis,
non tamen poteſt dici ex eo non habere iudicium
ad contrahendum &c. part. 1. recent et coram bo.
mem. Buratt. deciſ. 256 nu. 10. verſ. prædicti enim
actus tendunt potius ad quamdam leuitatem, ſeu
imbecillitatem ingenij vel memoria, quam ad de-
mentiam cum non excludat vſum rationis, nec
intellectus, & ſic non tollunt vſum rationis &c.
et coram bon mem. Rembold. in d. Romana Ha-
reditatis de Gracchis 5. Octobr 1622. §. 3. verſ.
neque ad effectum, vt teſtamentum ſubſtineatur,
neceſſe eſt, vt illud conditum fuerit ab homine
perfecto ſenſu prædito, ſed ſufficit vſum rationis
habere, neque à mente totaliter alienatū eſſe &c.
et coram bon mem. Duran. deciſ. 178. numer. 18.
verſ. memoria imbecillitas non infert ad intelle-
ctus defectum &c. quæ deciſio eſt etiam in re-
cent. deciſ. 233 nu. 23. part. 5. tom. 1 et idem ſenſit
coram eodem Manzaned. deciſ. 570 num. 14. verſ.
nullatenus dementiam probant, ſed tantum ali-
quos actus impatientia ex morbi cauſa, qui cum
non excludant vſum rationis, non tollunt diſpo-
nendi facultatem &c. part. 4. recent tom. 3 et co-
ram bon. mem. Seleucien. in cauſa Romana Do-
nationis 11. Ianuary 1619. §. Placuit enim, verſ.
non omnes actus imbecillitatem ingenij arguentes
ex defectu memoria, aut imaginatiua, licet parū
ſana mentis hominibus competant, tollere facul-
tatem contrahendi, aut teſtandi &c. et coram
R. P. D. Carillo in cauſa Tiburtina Hæreditatis
22. Iunij 1637. est deciſ. 231. num. 24 verſ. præ-
dicta omnia non excludunt vſum rationis, ſeu
intellectum, nec mentis alienationē inducunt &c.
part. 7. recent. et coram bon. mem. Merlino deciſ.
772. numer. 6. verſ. qui imperfecta freneſi correpti
ſunt, habent tantum læſam imaginationem, ſed
adhuc vſus rationis, et diſcurſus cōpotes ſunt &c.
et coram R. P. D. Cerro in cauſa Meleuitana
Hæreditatis 15 Aprilis 1644. §. Præterea. verſ.
qui actus propterea tollere non poſſunt teſtamenti
factionem, cum poſſint ſtare ſimul, vt teſtator
habeat imbecille ingenium, aut actus feciſſet non
omnino conuenientes homini ſana mentis, et ni-
hilominus non eſſet in totali ſtatu dementia, qua
propterea teſtamēti factionē illi auferri poterit &c.

Prædicta concluſio ea ſatis inuicibili ratio-
tione corroboratur, quia ſcimus, quod licet
puellæ

672 puellæ duodecim annorũ, & pueri quatuor-
decim annorum, non habeant perfectum, &
integrum ſenſum,& iudicium, & non poſſint
eorum bona alienare. *l. non ſolum. & l.mino-
rum & l.etiam et l.prædia ruſtica.& l.final.* C.
de præd & alijs reb minor. nec aliter contra-
673 here ſine curatore,& ſi ſine eo contrahant nõ
obligantur ſaltem obligatione ciuili. *l.ſi cura-
torem.cum ibi notat.*C *.de in integr. reſtit. min.*
nec minor poteſt ſtare in iudicio,vnde ſenten-
tia lata contra minorem, eſt ipſo iure nulla, ſi
674 de tempore inchoati iudicij, non fuit ei da-
tur Curator,prout requiritur pro validitate
iudicij, *iuxta text.in l.admone adoleſcentem.*
*C.qui pet tutor.l.cum, & minores. C.ſi aduerſ.
rem iudic.l.acta.§.contra,& l.contra pupillũ.ff.
de re iudic.et l.clarum.*C.*de auth.præſtand.*De-
cian.*reſponſ.*18. *nu.*175.*lib.*1.vbi ait, quod om-
675 nes concludunt,quod etiam ſi minor in iu-
dicio ſine curatore aliquid contra ſe fateatur,
talis confeſſio ei non noceret. *Creſcent. deciſ.*
206. *alias* 9. *num.* 3. *verſ.minor autem, etſi ci-
tetur, tamen ſi curator non detur &c.de ſentent.
et re iudic.*& fuit dictum *coram* Card. Plato *in
cauſa Cortonen. Bonorum* 28. Iunij 1589. *§.
fin verſ.tertiò eſt nulla quia lata contra mino-
rem indefenſum,nemo,enim,comparuit ad eum
defendendum &c.cum alijs allegatis in cauſa*
Maceraten. *Hæreditatis* 2. *Decembris* 1639.
coram R.P.D.Terraconen.*§.Rurſus fuit,verſ.
minor pro ſe ſine curatore in iudicio paſſiuo ſta-
re non potuit &c.et inſuper poſt* Vant. *in tract.
de nullitat. ex defectu inhabilitatis. num.* 134.
ea aſſignatur ratio, quia talis ſententia eſt ip-
676 ſo iure nulla,ea de cauſa,quoniam inhabili-
tas minorum ad comparendum ſine curatore
in iudicio prouenit à iure naturæ, vel ciuili
677 funditus inhabilitãte, & reſiſtente potentiæ
comparendi.& ad hoc ibi plura allegantur.

Sed perſiſtendo, quæſo in terminis, cum
puella 12.annorum,& pubes 14.annorum poſ-
678 ſint condere teſtamentum,vt dixi, licet non
habeant plenum intellectum, cum plerumque
faciant puerilia, & deriſoria, & nõ conuenien-
tia viro prudenti, tamen benè poſſunt teſtari,
679 quia ſufficit habere ſenſum, & intellectum,
licet non ita plenum,& integrum, ſicut alij ſa-
gaces, & maiores *l.ſi frater.* ibi, *Nam ſi hanc
ætatem,ſcilicet* 14. *annorum egreſſus, licet vigo-
ris non dum emerſiſſent veſtigia,ſuum ſolemni-
ter ordinauit iudicium. hoc euellere fruſtra co-
naris &c.*C.*qui teſtam.facer. poſſ. et l. qua æta-
te,*ibi, *verius eſt in maſculis quidem* 14. *annum
ſpectandum,in fœminis* 12.*completum &c. ff. de
teſtam.* & ſubditur,quod quãtum adhoc dies
680 cœptus habetur pro completo.In fauorabi-
li enim materia non eſt nouum aſſerere,quod
dies cœptus habetur pro completo quidquid
ſit in odioſis, *l.ad rempublicam,& ibi gloſ.in
verb fauoris cauſa.ff.de muner. & honor* Bart.
num 1.Angel.*num.*1.*in fin.*Iaſ. *num.*7.Bart. *in
l.nõ putabam.ff.de condit.& demonſtrat.*Aretin.
*in §.*1.*&* 2.*Inſtit. quib. mod.tutel. fin. & con-
cludunt omnes ferè* DD. *in l.ſi cui, in princip.
ff.de legat.* 1.& in hoc eſt magiſtralis *deciſ. corã
bon.mem.*Cantuc. 75.*à n.*27. *part.*2.*diuerſ.* vbi
teſtatur de communi concluſione, & plura ad-
hoc allegantur,& alibi fusè aſſeram, ne à pro-
poſita materiã diſcedam.

Ergo ita etiã dicamus in propoſito noſtro
quod fatuus,licet non ita ſit ſapiens, vel ſagax
681 ſicuti cœteri viri prudentes,& occulati, ni-
hilominus poterit teſtari,*& ita optime arguit*
Corn.*conſil.*91.*nu.*23. *verſ.videmus quod puel-
la* 12. *annorum &c. lib.*4. vbi etiam ait, quod
682 licet teſtes aſſerant,teſtatorẽ non eſſe ſapiẽ-
tem,ex hoc non argui eſſe furioſum, cum ra-
ri ſint ſapientes,ſicuti etiam ex actibus inferẽ-
tibus in paruam prudentiam, nõ infertur de-
683 mẽtia,ſicuti conſiderabatur in caſu *d. conſil.
Corn.*ex quo fuit probatum teſtatorem dediſ-
ſe bibere multoties canibus oleum, & quam-
uis,vt dicitur, oleum prodeat canibus ne fiãt
684 ſcabioſi,ſicuti etiam reijcitur illa alia obie-
ctio contra teſtatorem, ex quo ibat malè, &
ſordidè indutus,licet eſſet diues, & non viliter
natus,cum id tendat potius in auaritiã,quàm
685 in furorem, reliqua vide ibi, eodem argu-
mento vſus eſt etiam *Pariſ.in d.conſil* 88.*n.*42.
*verſ. & tamen certum eſt illos,ſcilicet fœminam
in* 12.*anno,& minorem in* 14. *anno, non habere
plenum intellectum,& tamẽ poſſunt teſtari &c.
lib.*3. Gomes. *variar. reſolut. tom.*1. *cap.*6. *ſub
num.*2. *verſ. licet pubes, vel adultus non habeat
plenum,& integrum ſenſum &c.* & Gul. Bene-
dict. *in ſolemni repetit. cap Raynutius. in verb,
adiecta impuberi.num.*83. *verſ. maior* 14. *anno-
rum, licet habeat imbecillitatem ſenſus,tamen
teſtari poteſt, quam imbecillitatem lex non vi-
detur conſideraſſe &c.*

Quare ſic optimè in hac materia poterit di-
ſtingui,aut enim fatuus, vel demens cui plus
686 iudicij non ſit,quàm puero 14.vel 12.anno-
rum,et ei non licet teſtari, quia ſicut lex non
admittit teſtamentum pueri minoris 14. an-
687 norum,ex quo, non poſſidet animi iudiciũ.
*§.præterea.Inſtit.quib.non eſt permiſſ.facer. te-
ſtament.* ita eadem ratione non permittitur
tali fatuo, defectu iudicij. Aut verò prædicto
688 fatuo plus eſt iudicij quàm puero 14. anno-
rum, & tunc poteſt admitti ad teſtandum.
& ſic diſtinxit Anton. Theſaur. *d. deciſ.* 92. *ſub
num.*4.*verſ.Ego in contingentia facti diſtingue-
bam &c.* & affirmat, quod talis eius diſtinctio
689 non diſplicuit Senatui, qui iudicauit teſta-
mentum fatui inualidum eſſe, *ex ibi adductis.
& adde Franciſc.*de Barr.*in tractat. de teſtam.
lib.*1 *cap.*7.*ſub num.*42,*verſ.ſi plus iudicij, et ſi
quàm pupillo.poſſit teſtari,alias non poſſit.*

Valido quoque alio fundamento prædicta
opinio,quod ad teſtamenti factionem iura in-
tegrum animi,ſeu intellectus vigorem nulla-
690 tenus neceſſariò requirant,roboratur ex eo,
quia moribundus, & ſic in articulo mortis

Digitized by Google

691 conſtitutus, et quamuis lingua balbutiat,
poterit teſtamentum validè condere, *text. eſt*
in l. quoniam indignum, ibi, *quæ fortè ſeminecis,*
& balbutiene lingua profundit &c. & ibi notat
Angel. & gloſ. & Caſtren. C. *de teſtament. l. Seia*
§. vltim. ibi, *morientem. ff. de mort. cauſ. donat. l.*
Pamphilio. §. propoſitum. ibi, *in diſcrimine vitæ.*
ff. de legat. 3. & in cap. Raynutius, ibi, *in extre-*
mis poſitus de teſtament. & dicam infra latius,
692 & tamen ſatis palam eſt, quod agens in ex-
tremis perdit memoriam, vel ſaltim tūc tem-
poris memoria redditur imbecillis, & languet
intellectus, nec quis præſumitur habere animi
conſilium, nec intellectum, nam humana fra-
693 gilitas mortis cogitatione turbata, non ſinit
morientem eſſe ſuæ mentis compotem. *l. hac*
conſultiſſima. §. at humana fragilitas. C. *qui te-*
ſtament. facer poſſ. nam deficiente corpore
694 deficit intellectus & ſine corpore intellectus
nihil agit *ſecundum Ariſtotel. et ex eo docet,*
Bald. in l. fin. num. 14. de C. bon. q. liber. & ſequi-
tur Fabian. de Mont. *inter conſil. diuerſ. vltim. vo-*
lunt. lib. 1. conſil. 149. nu. 55. verſ. quilibet labo-
rans in extremis præſumitur animi conſilium nō
habere &c. & refert Card. Mantic. *de coniectur.*
vltim. volunt. lib. 2. cap. 6. num. 3. verſ. quia tunc
temporis memoria redditur imbecillis &c. & vi-
deatur Gul. Benedict. *in d. cap. Raynutius. in*
verb. in extremis poſitus nu. 19 verſ. quilibet in
mortis articulo cōſtitutus eſt extra mentem.

Quo in loco etiam ait, poſt *Bald in d. §. at*
humana fragilitas, cum exiſtens in extremis
695 perdat memoriam, ideo non debet exami-
nari in teſtem, *argum. l. quidam tabularum.*
in fin. ff. de furt. quia mens ita mortis cogita-
tione turbata non bene poteſt rememorari,
696 in teſte enim eſt opus ſcientia, & memoria,
et moriens in vltimo vitæ ſpiritu videtur ca-
rere ſcientia, et memoria, *& latè videatur pe-*
nes Farinac. *in tractat. de teſtib quæſt* 80. *oppo-*
ſiti. 40 à num 105. *verſ. quia conſtitato in mortis*
articulo langueſcit memoria, et intellectus &c.
Boſſ. *titul. de indic. conſid in tort. n. 186. & ſeq.*
& dicit *Celſ. Hugo conſil. 73. nu. 32.* quod in ex-
tremis laboras, adeo pro mortuo habetur, vt
697 ius ſuccedendi proximioribus delatum cē-
ſeatur, ſicque legitimatio hoc tempore facta
non valet, & eum ſequitur *Menoch. conſil. 108.*
nu. 47. & refert Hodiern. controuerſ. forenſ. lib 1.
cap. 35. num. 42. verſ. et ob id legitimationem hoc
tempore factam, non valere &c. et num. 38 lo-
698 quitur in terminis, de quibus ſupra, ſcilicet
teſtem infirmitate grauatum non eſſe exa-
minandum.

Quamobrem nunc redeundo ad terminos
noſtros, cum ſemimortuus, et ſic ſemialiena-
699 tus à mente Iura permittunt, vt poſſit teſta-
ri, ex hoc deprehenditur, quod licet quis pa-
tiatur defectū cerebri, et in aliquibus ſit inſi-
700 piens, non propterea dicitur inteſtabilis,

Inſuper adeo verum eſt, fatuos poſſe teſta-
ri, quod procedat etiam ſi eis datus fuerit cu-
rator, quia certum eſt dationem curatoris nō
probare dementiam, ad effectū reddendi eū,
cui fuit deputatus curator, inteſtabilem, & li-
cet, vt latè dixi ſupra à *num.* 435. hoc ſit vnū
ex ſignis ex quibus furor argui poſſit, tamen
in caſu noſtro non eſt ad id potens, quia da-
tio curatoris inferre nō poteſt, quod quis om-
702 ni rationis vſu careat, atque à mente conti-
nuo alienatus ſit, quia curator etiā datur ha-
benti dilucida interualla, & tempore indu-
703 ciarum eius officium conquieſcit. *l. cum*
alijs. 6. C. de curat. furioſ.

Nā fatuis, qui mente totaliter capti non ſūt,
704 datur curator. *l. fatuo. 2. ff. de poſtuland.*
Quare ſola curatoris datio non impedit teſta-
705 menti factionem quando aliud impedimē-
tum non ſubeſt. *vt ſingulariter poſt* Io. *Fabr.*
Aretin. Iaſ. et alios tenet Boer. *d. deciſ. 23. n. 79*
verſ. licet fatuo detur curator, ſicut furioſo. ta-
men propter hoc non prohibetur facere teſtamē-
tum &c. Barr *de teſtament. lib. 1. titul. 7. nu. 42.*
verſ. licet huic fatuo datus eſſet curator, quia hoc
non aufert teſtamenti factionem &c. & addu-
cit Intrigl. *de ſubſtitut. centur 2. quæſt.* 20. *&*
nuper deduxit Caren. *variar. reſolut. d. cap.* 171
num. 12. *verſ. certum eſt curatoris deputationem*
non probare dementiam ad effectum quem red-
dendi inteſtabilem &c. & optimè cenſuit Rota
coram bon. mem. Rembold. *in cauſa Romana*
Hæreditatis de Gracchis 5. *Octobris* 1622. *§. Nec*
facit. verſ. nec ſola curatoris datio, quando aliud
impedimentum non ſubeſt, impedit teſtamenti
factionem &c. et iterum coram bo. mem. Durano
deciſ 178. *num.* 29. *verſ. curatoris datio non ar-*
guit dementiam ad effectum &c. et corā R. P. D.
Cerro *in cauſa Meliutana Hæreditatis* 15.
Aprilis 1644. *§ Nec ex deputatione curatoris nō*
inferri ad dementiam ad effectum impedien-
di, et irritandi teſtamentum &c. et etiam ſub-
ditur, quod quoque admiſſa contraria opi-
nione quod datio curatoris arguat furorem,
706 intelligendum eſt, vt ea probet tantummo-
do de tempore, quo datus fuit curator, non
autem antea. *Honded conſil. 28. num. 75. et ſeq.*
lib. 2. Menoch. de præſumpt. lib. 2. præſumpt. 50.
num. 41. ad fin. verſ. et prædicta.

Et quādo apparet, quod poſt Curatoris da-
tionem furioſus deuenerit ad ſanitatem men-
707 tis, veluti ſi ritè, et rectè teſtatus ſit, quo ca-
ſu ad validitatem teſtamenti, nulla præcede-
re debet declaratio Iudicis ſuper ſanitate,
etiam ſi ſanitas non eſſet notoria *Cyn. in l. in-*
ter te, & auiam. verſ. ſed. et idem eſt C. quando
prouoc. non ſit neceſſ. Angel. Aretin. *in §. item*
prodigus num. 5. et 6. Inſtit quib. non eſt permiſ.
facer. teſtam. Rip. *in l. ſi cui bonis, num* 41. *verſ.*
ego non diſcedo ff. de verb. oblig. Caldas. *in l. ſi*
curatorem. verſ. cum non ab ſimilij, num. 81. *C.*
de reſtitut. in integr. Decian. *conſil. 2. nu. 15. lib 3.*
Riminald. *Iun, conſil.* 515. *num.* 13. *lib.* 5.

Et quatenus, tenēda eſſet opinio quod om-
nino dicta ſententia reuocatoria dationis cu-
rato-

Digitized by Google

708 taroris eſſet neceſſaria ad validitatem teſta-
menti conditi ab eo, qui prætenditur furioſus,
tamen cõſtito de ſanitate mentis, poteſt ſem-
per ferri ſententia reuocatoria, quæ quan-
tumuis lata poſt conditum teſtamentum, re-
709 trotrahitur tamen ad diẽ conditi teſtamen-
ti. *Alciat in l. ſi cui nauis, nu.19. vbi* Ripa *n.45.*
verſ. ſed ſi aliter probari poſſet, ff. de verb. oblig. &
dixit Rota *coram bon. mem. Card.* Panzirolo *in*
cauſa Meliuitana Hæreditatis. 26. Ianuarij
1637. §. Et omnis videtur. verſ. ex prædictis ſatis
conſtat de ſanitate mentis poteſt hodie ferri ſen-
tentia, quæ retrotrahatur ad diẽ conditi teſtamẽ-
ti &c. et iterum coram eodem in eadem cauſa
29. Maij 1637. §. Quæ propter verſ. poteſt hodie
ferri ſententia declaratoria ſanitatis, quæ retro-
trahatur ad tempus teſtamenti, vt illud ſuſtinea-
tur &c. Videatur etiam ſupra *à num.453.*

Tandem illud ſubnectam pro coronide ſu-
prædictæ tàm amplæ materiæ, aſſerendo, quod
710 non ſolùm fatui poſſunt cõdere teſtamen-
tum, vt dictum eſt, ſed etiam furioſi, ac demen-
tes, ſeu menti capti, quia in tantum iſti teſtari
prohibentur, quatenus perpetuo furoris mor-
711 bo laborãt, vnde ſi habeant dilucida inter-
ualla, validè eo tempore teſtamentum conde-
re poſſunt, *text. eſt in l. furioſum 9. ibi ſi vero*
voluerit in dilucidis interuallis aliquod condere
teſtamentũ, ſtare cenſemus &c. C. qui teſtament.
facer. poſſ. et idem habetur in § furioſi autem. ibi,
ſi per id tempus fecerint teſtamentum, quo furor
eorum intermiſſus eſt iure teſtati eſſe videntur
&c. Inſtit. quib. non eſt permiſſ. facer. teſtam.

Poſſunt enim eo tempore, cum ſint rationis
712 participes, & poſſint præſtare liberum, & le-
gitimum conſenſum quemcumque contra-
713 ctum celebrare, & etiam ſponſalia, & ma-
trimonia. *vt conſtat ex can. quamuis. 7. quæſt. 1.*
& latè DD. in cap. dilectus filius de ſpõſal. & ibi
gloſ. in verb. furore, & in can. neque furioſus. 32.
quæſt. 7. cum alijs allegatis per Sanchez. *in tra-*
ctat. de Matrim. lib. 1. diſputat. 8. num. 16. verſ.
ſi enim dilucidis interuallis &c. & per Io. Angel.
Boſſ. *in eodem tractat. cap. 3. num. 62. verſ. nam*
ſi furioſus, aut demẽs habeat dilucida interual-
la &c. quando autem furioſus præſumatur
714 condidiſſe teſtamentum de tempore diluci-
di interualli iam *tetigi ſupra à nu. 209.* & quod
dictum eſt de furioſo, idem ob eamdem ratio-
nem aſſeuerandum venit de ægroto laboran-
te morbo phrænesis, aut febri efficiente deli-
715 rium, qui non ſemper phrenetizet, aut deli-
ret, ſed habeat dilucida interualli, hic enim
tempore dilucidi interualli, & ſanæ mentis
poteſt validè teſtari.

Notandum tamen eſt, dum Iura permittũt
716 furioſis, mentecaptis, &c. facultatem teſtan-
di, hãc concedunt in interuallis dilucidis, ſic
diſponit *text. in d. l. furioſum.* ibi, *in dilucidis in-*
teruallis &c. et ſic non ſolum requiruntur in-
717 terualla, ſed etiam dilucida. *l. cum aliqui* ibi,
ſed per interualla, quæ perfectiſſima ſunt &c. C.
de curat. furioſ. quæ verba notanda valde ſunt,
in quantum ſupradicta, et alia iura requirunt
718 dilucida, et perfectiſſima interualla, Dilucidũ
enim ſecundũ veros Grammaticos interpre-
tes cõponitur ex di, & lucidum, vtiq. dilucida-
re eſt diuerſis modis lucidare, et lucidare eſt,
propriè lucidum facere, aperire, exponere,
declarare, et manifeſtare, & ſic Iura duo requi
719 rũt interualla dilucida, hoc eſt diuerſis mo-
dis manifeſtantia, & declaratoria mentis ſani-
tatem, et hæc manifeſtiſſima, *et benè id ponde-*
rant Roderic. Suares. *allegat. 1. ſub nu. 20. verſ.*
Ecce ergo, quod iura, quæ concedunt furioſo &c.
Cyriac. *controuerſ. 334. num. 15. verſ. dilucida*
interualla debent probari per plures actus ſanæ
mentis ſucceſſiuos, & per perfectiſſima ipſa inter-
ualla &c. et docet Rota *coram bon. mem. Can-*
tuc. deciſ. 129. num. 11. verſ. huiuſmodi dilucida
interualla perfectiſſima eſſe debent &c part. 2.
diuerſ. et coram Card. Mantic. *deciſ. 60. n. 2. verſ.*
vt dementis diſpoſitio valeat, debet habere diluci-
da interualla, & quidem perfectiſſima &c.

Atque hæc dicta ſufficiant circa primum
ſubſtantiale teſtamenti, quæ eſt voluntas, ſine
720 qua in actibus volũtarijs nihil ponitur in eſ-
ſe, etiam attento iure naturali, et ſic omnino
etiam in teſtamentis pijs requiritur. in ſequẽ-
tib. vero capitibus indagabimus qualiter, et
quomodo teſtamenta pia probentur attento
iure naturali.

ARGVMENTVM.

Teſtamentum ad pias cauſas conditum valet, et tenet, quantumuis nullus teſtis in eo ſit adhibitus, et ſic quacumque alia legitima probatione ſecundum terminos iuris naturalis poterit de eo doceri, non eſt curandum an adfuerint teſtes, nec ne, quia teſtes pro eius ſubſtantia nullatenus adhibendi veniũt.

Quidquid plures Doctores ſenſerunt, volentes omnino duos teſtes, eſſe in eo neceſſarios, quorum opinionem tutam reddere intendunt, ex verbis text. in cap relatum, el. 1. de teſtament, ibi, Tribus, aut duobus teſtibus requiſitis, quale fundamentum deſtruitur, vltra quod. dictum verbum, requiſitis, non legitur in eius textu originali, et ſic non fuit poſitum ab Alexand. III. Pont. Max. d. cap. conditore, ſed fuit additum à S. Raymundo Decretalium Compilatore.

Sed etiam dato, quod adeſſet, illud non eſt referendum ad teſtatorem, ſed ad Iudices, quibus Papa reſcribit, vt patet ex decretalis inſcriptione, vnde verbum illud, requiſitis, non poteſt operari, vt teſtes ſint neceſſarij in teſtamento pio, cum textus dicat, quod Iudices requirant teſtes, qui ſuper ea materia deponere debent, Nam vt teſtes validè deponant perperam per ſe ingerunt ad teſtificandum, cũ debeant inquiri, Omnis enim, qui ſe ingerit ſuſpectus eſt, et plura ad hoc deducuntur.

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 Diſpoſitiones ad pias cauſas, vt validæ ſint. quid ſufficiat. et num. 2.

3 Pro Teſtamenti validitate. quid præſumatur adeſſe.

4 Teſtamentum vt dicatur validum ſecundum terminos iuris naturalis, ſufficit, vt conſtet de voluntate.

5 In Teſtamento pio, quod ad eius validitatem requirantur duo teſtes, tenent plures DD. allucinati à verbis text. in cap. relatum, de teſtam.

6 Dum ibi dicitur, Tribus aut duobus teſtibus requiſitis, &c.

7 In Teſtamento ad pias cauſas, indubitatum eſt, quod ſint neceſſarij duo teſtes ſecundum Aret. et alios, et num. 9. 10. et 16.

8 Legatum libertatis, vt validè relictum dicatur ſunt neceſſarij duo teſtes. quantumuis teſtamentum ſit ſcriptum manu teſtatoris, et num. 54. 55.

10 Teſtamentum pium etiam manu teſtatoris conſcriptum non tenet ſine duobus teſtibus.

11 Teſtamentum pium, quod valeat etiam ſine vllo teſte conditum, eſt opinio ada-[illegible] et num. 12.

13 Teſtamentum pium, poteſt probari duobus teſtibus.

14 Teſtamentum pium conditum coram tribus, aut duobus teſtibus validum eſt, et num. 15.

17 Ius Ciuile, quo ad diſpoſita ad pias cauſas perinde eſt, ac ſi non eſſet ſcriptum. et num. 61.

19 Teſtamentum pium, quod non valeat, niſi adſint duo teſtes, eſt opinio reprobata, et adultera.

20 Nec eis aliquod adiuuamen verba text. in cap. relatum de teſtam. afferunt.

21 Verba Legum iudaicè non ſunt accipienda.

22 Leges non ſunt ſuperficialiter ſtudendæ, ſed internè perſcrutandæ.

23 Leges ſunt difficiles vt intelligantur. quia plerunque aliud videntur velle, quàm velint.
In Legum interpretatione ſæpè decipiuntur Magiſtri, et Scholares. num. 23.

24 Leges ſcire non eſt earum verba tenere, ſed vim, & poteſtatem.

25 Leges ſcire non eſt earum verba tenere ſed vim et poteſtatem.

25 In Cap. relatum. de teſtam. verbum illud, requiſitis, non fuit appoſitum ab Alexand. III.

26 Sed à Sancto Raymundo decretalium compilatore, et num. 27.

28 Cap. relatum, de teſtamen. mandat cauſas pias tractari ſecundum decretorum ſtatuta.

29 Teſtes in teſtamento omnino debent interuenire ſecundum ius Ciuile.

30 Teſtes in teſtamento ſecundum ius ciuile non ſolum debent interuenire, ſed etiam rogari.

31 Legum illa interpretatio non eſt admittenda quæ eſt contra mentem expreſſam Legislatoris.
Correctio ſubitanea non eſt admittenda in Legislatore.

32 Proteſtatio, ſeu declaratio præcedens derogat ſequentibus, ne contra prædecentem declarationem operentur qualiacumque verba ſequantur.

33 Clauſula in fine poſita, numquam refertur ad ea, quæ fruſtratoriam reddere poſſunt diſpoſitionem.

34 In Cap. relatum de teſtam. verba illa, teſtibus requiſitis. ad quid ſupra ſint referenda. & num 11. & 53.

36 Verbum, tractetis, eſt futuri temporis.

37 Text. in cap. relatum. de teſtam. qualiter verè, et ſolidè poſſit interpretari.

38 Verba legum non ſunt referenda ad ea, quæ nõ poſſunt ſubſiſtere.

39 Teſtes, vt validè deponant, debent inquiri, & non debent ſe ingerere ex ſe.
Teſtes, qui ex ſe volunt ſe ingerere ad examinandum, non carent ſuſpicione.

40 Probatio illa inualida eſt, quæ fit per teſtes voluntarios.

41 Teſtis non citatus, vltrò ſe offerens eſt ſuſpectus, et poteſt torqueri.

42 Teſtis vltrò ſe offerens præſumitur habere malum animum contra eum aduerſus quem, ſe offert, ad teſtificandum.

43 Omnis, qui ſe ingerit ſuſpectus eſt.

44 In Tutores, vel curatores illi non ſunt admittendi, qui ſe ingerunt, vt creentur.

45 Tutor, qui ſe ingerit, vt creetur tunc non videtur ſuſpectus, ſi alias eſt idoneus, & an hoc ſit verum.

46 Curam aliorum, omnes, qui DEI memoriam habent, perdifficulter accipiunt.

47 Titulus procuratus non eſt verus titulus.

48 Officium publicum procuratum nihil prodeſt, nec præſtat aliquam immunitatem.

49 Vmbra eſt aer carens Sole, et fit, quando Solis obijcitur radijs.

50 Aer ſicut ſine Sole vmbra eſt, ita eſt ſine virtute percipere dignitatem.
Dignitas in indigno amittit dignitatem.

51 Donatio procurata non dicitur pia, nec ad pias cauſas, nec licitè poteſt retineri.

52 Teſtes in diſpoſitione pia nullatenus requiruntur ad eius validitatem, et ſic per alias probationes poteſt doceri.

56 Legatum libertatis, quod ſit pium, id negari non poteſt.

57 Legatum libertatis licet ſit pium, non tamen relinquitur pro anima.

58 Pia cauſa diuerſum eſt, quod reſpiciat amorem DEI, vel pietatem humanam.

59 Pia cauſa, quæ reſpicit ſalutem eſt longe fauorabilior altera, circa pietatem humanam.

60 Cauſa, quo magis eſt fauorabilior, ſic maioribus debet gaudere priuilegijs.

62 Put. deciſ. 97. lib. 3. firmat, quod in teſtamen-

to

to pio de Iure Canonico requiruntur duo teſtes.
63 *Rota Romana à ſplendore veritatis capta, non curat recedere ab eius placitis, dum videt veritatem eſſe in contrarium.*
64 *Put.deciſ.97.lib.3. vel eſt corrupta, vel non eſt vera, et ex quo appareat. nu.64. et 65.*
66 *Alex.in conſil.76.num.15.vol.3. confutatur, et reprobatur per Rotam.*
67 *in Teſtamentis pijs non attenditur diſpoſitio iuris Ciuilis.*
69 *Rot.deciſ.74.num.5.part.2.diuerſ.declaratur in eadem deciſ. à num.12.*

CAPVT XX.

CERTISSIMA cũ ſit, et iam coronata appareat, celebris illa cõcluſio, quod teſtamẽta, aliæque diſpoſitiones ad pias cauſas ordinatæ, immunes repetiantur à ſolemnitatibus iuris poſitiui, cum ſatis ſuperquè validæ
1 reputentur, dum iuxta terminos iuris naturalis, et diuini factæ probentur, Quare opportunum duxi, ſedulò inquirere, quidnam in ſimilibus diſpoſitionibus attento præfato iure, ad hoc vt actor obtinear, deducendum, ac probandum veniat, Vnde indubitanter, aſſe-
2 ro, quod conſtito de voluntate diſponentis ad pias cauſas, ac verificata morte illius, ſi per viã vltimæ voluntatis ſit diſpoſitum, certè petens
3 ſuam obtinebit intẽtionem, nam poteſtas diſponentis, et capacitas eius ad cuius fauorem diſponitur, et libertas in diſpoſitione ſatis de iure præſumuntur, dum contrarium non probatur per aſſerentem.

Itaquè quomodocumquè conſtet hoc caſu teſtamentum, ſeu aliam diſpoſitionem fuiſſe factam, ſpretis tot vinculis iuris Ciuilis, conſtito tantum, vt dixi, legitimè ſecundum ter-
4 minos iuris naturalis, & diuini, de voluntate ſic teſtantis, ſatis validè, ac perfectè dicitur diſpoſitum, nec aliud requiritur, *vt notant Bart. Bald. Fulgoſ. cæterique ſcribentes in l.habeat.1.C de ſacroſanct. Eccleſ. cum alijs adductis per* Tiraquell. *in tractat. de priuileg. pia cauſ priuileg.*164. *&c. ibi Riccius, &c. Thorus in addit.* & ſenſit Rota *coram R. P. D. Ghiſilerio in cauſa Fanen. Hæreditatis 17. Iunij 1641. §.1.verſic. data hac cauſa pia dubitari non poteſt de validitate teſtamenti, quantumuis ſit ſimplex ſcriptura &c.* & hic congruunt quotquot DD. & deciſiones congeſſi ſupra pleno calamo, in præcedenti capite 1. à *num.*13.

Nec aliquis titubet, quamuis plures Docto-
5 res contrarium ſentiant, moti auctoritate *textus in cap.relatum et l.1. de teſtament.* ad ſubſcribendum ſe illi opinioni, quod in teſtamen-
6 to condito ad pias cauſas, neceſſariò pro eius validitate duo teſtes requirantur, Verba enim textus hæc ſunt *Tribus, aut duobus legitimis teſtibus requiſitis &c.* atque in ſpecie ita ſenſerũt Alex *in conſil.76 ſub num.*15. *verſ concurrit expreſſus defectus teſtium, ſaltem duorum, qui debuerunt adeſſe tempore teſtamenti quando in teſtamento aliquid diſponitur ad pias cauſas &c. lib 3.* Aretin. *in l.is qui col.1.ff. de teſtam.* Iaſ. *in conſil.184.qui nititur ſupradicto conſil.* Alex. *numer.6.vol.2.&c ſequitur* Socin. *Iun.in conſ.189. numer.64. vol.2.* Aretin. *in conſil.64. col penult. verſ tamen his non obſtantibus.*

Vbi dicit eſſe indubitatum, quod nec ad pias cauſas teſtamentum valeat, quando in
7 ſcriptura teſtes non ſunt deſcripti, cum duo teſtes ad illius validitatem requirantur &c. & refert Card. *Mantic. de coniectur. vltim. volũt. lib.6.titul.3 num.8.&c 9. verſ nullum teſtamentum abſquè duobus ſaltem teſtibus à iure recipitur &c.* cum multis alijs ibi allegatis. Concurrit pariter ad fauorem ſupradictorum *text. in §.ſi tamen. auth. de teſtam. imperfect.* vbi legatum libertatis, quod eſt pium, ſi relinqua-
8 tur in teſtamento manu propria teſtatoris cõſcripto, tùm demum valet, ſi coram duobus teſtibus exprimatur, & hoc pro ſolemnitate requiritur. Ergo caſus videtur deciſus.

Corroboratur quoque non parum prædicta opinio, dum videtur ad eius defenſionem cõ-
9 currere ſingularis auctoritas Rotæ Romanæ, vt videre eſt *apud Put.deciſ.97. incip. In vna Romana lib.3.* vbi damnata contraria ſententia hanc protegere nititur, ibi, *Sed his non obſtantibus, Domini contrarium voluerunt, quia de Iure Canonico, vt teſtamentum valeat, vel vt*
10 *relicta debeantur etiam ad pias cauſas debent eſſe duo teſtes &c.* refertque eamdem opinionẽ *Rota in deciſione 74.num.5. verſ. teſtamentum ad pias cauſas etiam manu teſtatoris conſcriptum non valet ſine interuentu ſaltem duorum teſtium &c. part.2. diuerſ.*

Sed prædictis Doctoribus, et quotquot alijs in contrarium poſſent adduci, & nec ipſis de-
11 ciſionibus Rotalibus, minimè refragantibus, à priori ſententia recedendum non puto, etiãſi adeſſet calor auctoritatis ſublimioris, itaque pro impreſia in hoc faciam Sol ſuper Mare, addita inſcriptione N V M Q V AM SICCABITVR ÆSTV, abundat quippe hæc noſtra
12 ſententia (quod in teſtamento cõdito ad pias cauſas non ſint neceſſarij aliqui teſtes pro eius validitate, et ſubſtantia, ſed valeat etiam nullo adhibito teſte) vrgentibus rationibus, & inuicta caterua Doctorum communita repetitur.

Nolo tamen ſuſtinere teſtamentum con-
13 ditum ad pias cauſas non poſſe probari per duos teſtes, quia circa hoc veritas eſt in contrarium, & id vltrò admittendum per textum apertum *in d.cap. relatum,* ibi, *tribus aut duobus legitimis teſtibus &c. de teſtam.* et conſequẽter dicendũ eſt teſtamentum cõditum ad pias
14 cauſas firmũ, validumq; eſſe, ſi fiat coram tribus, aut duobus teſtibus. *d.cap. relatum,* ibi, *in ore duorum, vel trium &c.* pluraque quo ad hanc concluſionem congerunt *Tiraquell. de priuileg.*

priuileg. pia cauſ. priuileg. 1. *& ibi latè Ricc. & Thor.in addition. Idem Thor in Summ.priuileg. piarum cauſ ſingular.* 50. *Card. Mantic. de coniectur. vltim. volunt. lib. 6. titul.* 3. *num.* 4. *vbi allegat* Federic. Senenſ. Calder. Hoſtien. Io. Andr. Anchar. Alex. Corn. *& alios*, latè *Vaſquez. de ſucceſſ. creat. limit.* 12. *§.* 22. *num.* 1. *& ſeq. lib.* 3. Sned. *deciſ.* 292. *num.* 2. *verſ. licet teſtamentum factum fuerit coram duobus teſtibus ſolum &c.* Valaſc *deciſ.* 74. *num.* 4. *verſ. ſi teſtamentum fuerit ad pias cauſas duo tantū teſtes ſufficiunt &c. part.* 1. latius Cabed *deciſ* 129. *numer.* 12. Boet. *deciſ.* 93. *num.* 5 *verſ. valet teſtamentum coram duobus teſtibus ad pias cauſas conditum &c.* Gizzarell. *deciſ.* 47 *num.* 8. *verſ. legatum factum ad pias cauſas probatur per duos teſtes, & ſeruādam diſpoſitionē d cap relatum &c.* et ita quoquè ſæpe reſpondit *Rota Romana.* et præſertim *coram R P.D. Cerro in cauſa Romana, ſeu Iauuen. Locorum Montiū 26. Iunij 1648. §. vltim. verſ. qua diſpoſitio ad pias cauſas ſubſtinetur cū duobus ſolis teſtibus &c.* et antea ſic ſæpius cēſuit, *vt videre eſt in cauſa Romana Legati corā bon. mem. Card. Canaler eſt deciſ.* 27. *num.* 1. *inter eius impreſſ* vbi dicitur in legato piam cauſam
15 concernente, ſufficere duos teſtes, tàm de Iure Canonico, quàm de Iure Ciuili.

Quoad ius Canonicum ad effectum tamen probationis, et non ſolemnitatis id indubitāter affirmo *ex text. in d. cap. relatum*, quidquid in contrarium ex eodem textu, vt illi requirā-
16 tur ad effectum ſolemnitatis, firmare conantur nonnulli Doctores, quos mox refutabo. Quod verò etiam de Iure Ciuili ſat ſint in teſtamento ad pias cauſas duo teſtes id nullatenus ſubſtinere intendo, et quamuis iſta controuerſia ſit penitus fruſtratoria, quia ius Ci-
17 uile perinde eſt, ac ſi non eſſet ſcriptum quoad materiam piarum diſpoſitionum, et hoc ex defectu iuriſdictionis, *vt dixi in cap* 1 tamen quia *Bart.* qui eſt auctor prædictæ opinionis
18 in hoc errauit, eumque freti illius auctoritate multi ſequuntur, ideoquè nonnulla notabilia adducendo in hoc multus iam fui, demōſtrando à quo fuit allucinatus *Bart* diſſerui ſupra *in cap.* 4. *ferè per tot.* et præſertim *à numer.* 287.

His igitur ſic præmiſſis, illud enim eſt certiſſimum, quod opinio illorum, qui minus fūdatè ſenſerunt, ad validitatem teſtamenti pij
19 de Iure Canonico neceſſe eſſe, vt duo teſtes, & quidem rogati interueniant in ipſius teſtamenti confectione, eſt penitus reprobata, &
20 omninò adultera, Nullum ſane eis adiuuamē affert, imo contra eos retorquetur *text. in dicto cap. relatum.* 11. *de teſtament.* ibi, *tribus, aut duobus teſtibus requiſitis &c.* Sunt nōnulli Do-
21 ctores, vt liberè loquar, qui legum verba iudaicè accipiunt. *contra notata per Rotam coram bon. mem. Coccino deciſ.* 208. *num.* 5. *verſ. iudaicè legum verba non ſunt accipienda, cum iura ex mente, et ratione &c. part.* 5. *recent.*

Leges enim non ſunt ſuperficialiter ſtuden-
22 dæ, nec per tranſitum guſtandæ, ſed internè perſcrutandæ, nam vt benè ab experientia edoctus ratiocinatus eſt *Bald. in conſil.* 122.
23 *Verba teſtamenti. in fin. lib.* 1. Leges ſunt difficiles, vt intelligantur, quia plerunquè aliud videntur velle, quàm velint. & ſæpe decipiuntur Magiſtri, & Scholares, & ideo ſubdit, quod
24 ſcire leges non eſt earum verba tenere, ſed vim, & poteſtatem. *l ſcire. ff de legat. prout quoque poſt Bald.* monuit *Rota coram eodem Coccino deciſ* 438 *num.* 25 *verſ. Leges ſunt difficiles, vt intelligantur &c. part.* 5. *recent. tom.* 2.

Sciant quippe, & hoc præmitto ex abundāti, verbum illud, *requiſitis*, poſitum *in d. cap. re-*
25 *latum.* non fuiſſe à Summo Pontifice Alexandro III. Iuris, vt dicitur, peritiſſimo, poſitum, ſed à Collectore Decretalium, qui fuit Sanctus Raymundus, vt patet ex text. originali, exiſtē-
26 te apud Antonium Auguſtinum in illius collectione Decretalium, eius enim verba ita ſe habent. *Cum aliqua cauſa. ſuper teſtamentis Eccleſia relictis, ad veſtrum fuerit adducta examen, eā autem non ſecundū leges, ſed ſecundum decretorum ſtatuta tractetis, tribus aut duobus legitimis teſtibus quoniam ſcriptum eſt, In ore duorū vel trium ſtet omne verbum &c.* ſicque in hoc
27 textu, non fit aliqua mentio de verbo, requiſitis. *id quoque ponderauit Anton. Merenda in ſuis controuerſ lib.* 19. *cap.* 6. *num.* 1. *verſ. patet ex textu originali &c.*

Sed dato prædictum verbum adeſſe in textu Pontificio, tamen animaduertendum eſt, dum
28 ibi Papa mandat cauſas pias tractari, non ſecundum leges, ſed ſecundùm decretorum ſtatuta, Vndè per verba poſtea ſequentia non
29 poteſt inferri, quod teſtes debeant interuenire, & rogari, quia hoc eſſet Eccleſiam tractare ſecundùm Leges Ciuiles, ſecundùm quas, te-
30 ſtamentarij teſtes omnino debent interuenire, & rogari. *l. haredes palam. §. in teſtamentis. ff. qui teſtam facer poſſ. l. has conſultiſſima. C. de teſtam. et in auth. rogati. C. de teſti* Quare cum id eſſet contra mentem expreſſam Papæ, non
31 eſt admittenda talis interpretatio, nec tàm ſubitanea correctio in Legiſlatore.

Nam qualiacumque verba ſequantur, proteſtatio, ſeu declaratio præcedens derogat ſe-
32 quentibus, ne contra præcedentem declarationem operentur. *l. ſi mihi, & tibi. §. in legatis. verſ. interdum. et l ſi ita ſcriptum. ff de legat.* 1. *et notatur plenè in cap. cum Martinus. de conſtitut.*
33 Hinc eſt, quod clauſula in fine poſita, numquā refertur ad ea, quæ ſi referatur, fruſtratoria diſpoſitio illa redderetur. *l. cum vulgari ff de dot. prælegat facit l. fin §. vltim. ff. de fideicommiſſ. libert. l. ſi quis à filio. ff de legat.* 1. cum alijs iuribus allegatis *à Roman in conſil.* 112 *numer* 3. *verſ. clauſula in fine poſita, numquā refertur &c. ibique Mandoſ in addit in litera A.* dat concordantes, *& ſæpius dixit* Rota, *et præſertim corā Card. Marcomont. deciſ.* 319, *num.* 10. *verſ rela-*

tis

tio ita fieri debet, vt diſpoſitio non inſtruetur, vel
inutilis non reddatur. part.1. recent. et coram
*ſanct.mem.*Gregor.XV *deciſ.495.num.10.verſ.*
relatio non ſit ad omnia ſuperius expreſſa, quãdo
ſequeretur effectus contrarius intentioni diſponẽ-
*tis &c. cum alijs allegatis coram bo.me.*Merlino
deciſ.44.nu.7.verſ.relatio non eſt facienda ad ea,
ad quæ, alias fieri poteſt, ſi repugnet intẽtioni &c.
part.5.recent. Et in ſpecie caſus noſtri, nempè
d.cap relatum ratiocinatur *Guglielm. de Bene-*
dict.in ſolemni repetit.cap. Raynutius.in verb.Te-
ſtamentum el 1 ſub num.61. verſ.unde per ver-
ba poſtea ſequentia, non poteſt inferri &c. ext. de
teſtament.

Verum prædicta declaratio, ſeu interpreta-
tio mihi penitus non ſatisfacit, ſed vera, ac
germana, & quæ per Doctores contrarium ſẽ-
34 tientes nullatenus cauillari poterit, illa reſpõ-
ſio eſt, ſcilicet verba illa, *teſtibus requiſitis*, non
referuntur ad actum teſtandi, ſed ad actum iu-
35 dicandi, & ſic verbum illud, *requiſitis*, non ad
verbum, *teſtibus*, ſed ad verbum, *tractetis*, quod
quidem refertur ad Iudices, & eſt verbum fu-
36 turi temporis, & tamen teſtamentum erat fa-
ctum de præterito, Vnde, vt dixi, refertur ad
actum iudicandi, quaſi Summus Pontifex di-
cere voluiſſet, *ſi Iudici, requiſitis coram ſe teſti-*
bus, apparuerit de teſtamento ad pias cauſas, de-
bet pro illo iudicare &c. ſicque non intendit il-
le textus, quod teſtator teneatur conuocare,
38 ſeu inquirere teſtes, cum ad eum nullatenus
verba referantur, ſed ad Iudices, nam Papa
cum eis alloquitur, vt patet ex ſuprainſcriptio-
ne decretalis, In iure enim indubitata eſt illa
39 concluſio, quod teſtes debent inquiri, vt va-
lidè deponant, nam non debent ex ſe ingere-
re, nam hoc modo ſuſpicione non carerent.

Vnde dicere ſolemus, inualidam eſſe proba-
40 tionem illam, quæ per teſtes vltroneos fit, ad
text in l.quæ omnia. vbi Angel. id notat. ff.de
procurat. et aduertit gloſ in l. presbyteri. C.de
Epiſcop.et Cleric. et Roman in conſil.420. nu.3.
verſic teſtis qui vltrò ſe offert ad teſtimonium
ſatis ob hãc ſuſpicionem, repellitur &c. & ibi *Ho-*
*rat.*Mandoſ *in addition.in litera* C. dat concor-
dantes. *et ſæpiſſimè fuit in Rota deciſum, vt ha-*
*betur coram bon.mem.*Durano *deciſ.363.num.5.*
verſ.vltrò ſe obtulerant, ideo nihil probant &c.
cum ibi allegatis, & teſtatur ita ſæpiſſimè fuiſſe
in Rota deciſum. Imo teſtis non citatus, vltrò
41 offerens ſe ad teſtificandum, tamquam ſuſpe-
ctus debet torqueri, *vt probat Marſil. in l.ex*
libero.num.7.ff.de quæſtion. et in l.vnius.§.ſeruo,
qui vltro.ff.eodem, & antea tradiderunt *Bart.*
in d.l.ex libero.num.2.et Angel.de maleſic.in verſ.
comparuerunt, et negarunt totum. num.18. cum
alijs copioſè allegatis per Maſcard. *de probation.*
concluſ.1358. num.64. verſ.qui ſponte vadit ad
teſtificandum &c.

Nam teſtis ſponte ſe offerens ad teſtifican-
dum, præſumitur malum habere animum ad-
42 uerſus eum, contra quem ſe offert, *vt inquit*
gloſ.in l.poſt legatum. §.his verbis ff.de ijs quib.vt
indign. videatur *Tiber.Decian.in tractat.crimi-*
nal.tom.1.lib.3.cap.25.rub.inimicitia cauſa. nu-
mer.62. Proſp.Farinac.*in tractat.de teſtib. lib.1.*
titul.5.quæſt.43 num.189.et quæſt.36. numer.9.
et titul.6.quæſt.54.num.17 et ſeq. Eſtque regu-
43 la generalis, quod omnis, qui ſe ingerit, ſuſpe-
ctus eſt, *l quæ omnia 25. §.1. et ibi gloſ. in verb.*
ſuſpectus.ff de procurat. l.vxori. §.1. ff.ad l.Cor-
nel.de falſ. & tetigi *in annotation.ad deciſ.617.*
*num.230.part.4 recent.tom 3.*vbi *poſt text.in*
l.ſcire oportet.21. §.cos.ff.de tut. et curat. dat. ab
his &c. & rogaui Magiſtratus ne creent eos
44 in tutores, qui ſe ipſos volunt ingerere, vt cre-
entur, & ibi reſpondeo quoque ad limitatio-
nem *gloſ.in d.l.ſcire. in verb.ingerere*, dum id nõ
habere locum ait, quando ille, qui ſe ingerit
aliàs idoneus eſt.

Et tunc eò magis vana mihi videtur *d.gloſ.*
45 opinio, quando ille talis, qui ſe ingerit, vltra
idoneitatem, etiam DEI timorem habet, cum
vero ſit verius, quod ſenſit Imperator Iuſti-
nianus *in §.quoniam*, ibi, *Quicumque DEI me-*
moriam habent ad aliorum curam difficulter ac-
cedunt &c. Auth. §. qui oblig. ſe hab. &c. & ibi
46 Imperator loquitur in ſpecie de curatoribus
idoneis. Vnde *gloſ.*ibi, *in verb.difficulter*, quaſi
oblita, de eo, quod dixit *in d.l.ſcire in verb. in-*
gerere, ſimpliciter ait, eos curatores eſſe ſuſpe-
ctos, qui ſe ingerunt, et adducit *text. in l.vxo-*
ri.§.1.ff.ad l.Cornel.de falſ. et in l.quæ omnia.1.
ff. de procurat. &c. Facit quoque illa Iuris
47 concluſio, quod titulus procuratus, non dici-
tur verus titulus *Bart.in l.ſiue autem. §.ſi duo-*
bus.ff.de public.

Sicuti etiam officium publicum procuratũ,
48 nihil prodeſt, nec præſtat aliquam immunita-
tem, *vt eſt text.in l.vniuerſi ſecundum vnam*
lecturam, et ibi Bald ad hoc notat. C.de legation.
lib.10. dum *text.*ibi dicit, *nec commoda publi-*
ca cum vmbratili ſuffragiorum pactione lacerẽ-
tur &c. dicitur enim vmbratili, Quia vmbra
46 eſt aer carens Sole dicta, quod fiat cùm Solis
obijcitur radijs, Inde vmbratilis. Nam ſicut
50 ſine Sole aer vmbra eſt, ita ſine virtute perci-
pere dignitatem, *vide quæ latè dixi in diſcurſ.*
part.4.recent.tom.2.à num.167.verſic.in indigno
amittit dignitas dignitatem &c. Sicque res pro-
curata nõ benè olet, videmus etiam, quod im-
pedimentum procuratum non excuſat, *l.ſecũ-*
da.§ fin. et ibi Bart.*ff ſi quis caut.* & diſcutit *Iaſ.*
in conſil.141.num.17. lib.4. vbi etiam dicitur,
51 quod donatio procurata non dicitur pia, nec
ad pias cauſas, nec poteſt licitè retineri, ſed
debet reſtitui venientibus ab inteſtato. *argum.*
text.notabil.in can.conſtituit 20.quæſt.3. et can.
fin 17.quæſt.vltim et de hoc alibi dicam. Et nunc
ſtrictè ad nos, et ſic à *d.num.39.*

Indubitatum ergo eſt in teſtamento pio te-
52 ſtes nullatenus eſſe neceſſarios, ad illud ſub-
ſtantiandum, nam benè per alias probationes
poteſt de eo doceri. Quod enim ſupradictus

text.in d.cap.relatum. neceſſariò ſit intelligen-
dus, vt verbum illud, *requiſitis*, referatur mi-
53 nimè ad teſtatorem, vel ad tempus teſtamenti,
ſed benè ad Indices, plures inuictè tenuerunt,
& præſertim *Imol. in d.cap.relatum. et alij alle-
gati per Corn. in conſil. 215. numer. 10. in fin.
verſic. ſi rectè aduertatur, ſic neceſſariò eſt intel-
ligendus textus ille, quia Papa ibi loquitur Iu-
dicibus &c. vol.2.* idem quoque firmauit *Gra-
zarel deciſ. Neapolitan.46 numer. 8. verſic. ver-
bum, requiſitis, de quo in d. text cap. relatum,
non refertur ad teſtes, ſed ad Iudices &c.*
& proteſtatur, quod iſte verus ſenſus literæ
d. textus, & hunc ſenſum ſequuntur communi-
ter DD. omnes, & ibi nonnullos congerit, Si-
cuti etiam faciunt Addentes, ibi.

Reſtat modò, vt in oppoſitum deducam
aliud fundamẽtum Doctorum aduerſantium,
dum ſatagunt colorare eorum opinionem,
quod in diſpoſitionibus pijs sũt neceſſarij duo
54 teſtes, quia *text. in § ſi tamen. auth. de teſtam.
imperfect.* requirit in legato libertatis, quod
eſt pium, duos teſtes, etiamſi illud ſit relictum
55 in teſtamento manu ipſius teſtatoris cõſcrip-
to. Facili tamen negotio huic oppoſitioni po-
56 teſt reſponderi, nullatenus negando libertatis
legatum eſſe pium, nã textus eſt clarus, ſuper
hoc particulari *in l. prima. in fin. ibi, rationem
pietatis. C. de commun. ſeru. manumiſſ. et in l. con-
tra voluntatem. ibi, iura pietatis. C. de teſtament.
manumiſſ. cum ſimilib.* Bene tamen replicatur,
57 licet legatum libertatis ſit pium, non tamen
relinquitur pro anima, *vt ratiocinantur Imol.
in l. captatoria ſſ. de legat. 1. Iaſ. in l. 1. in prima
lectur num. 26. verſ. nota hanc pulchram limita-
tionem &c. C. de ſacroſanct. Eccleſ. cum alijs al-
legatis per Tiraquell. in tractat. de priuileg. pia
cauſ. in præfat. §. Limita quod dictum &c. et ibi
Ricc. Thor. in addition.*

Diuerſum ſiquidem eſt, quod pia cauſa reſ-
58 piciat pietatem humanam, vt eſt legatum li-
bertatis, &, aliud eſt, ſi pia cauſa reſpiciat amo-
59 rem DEI, & ſalutem animæ, nam iſta pia
cauſa eſt longè fauorabilior altera *ad text. in
l. ſancimus. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* & ſic maio-
60 ribus gaudet priuilegijs, ita quoque ratioci-
nata eſt *Rota deciſ. 74. nu. 21. verſ. quo vero &c.
part 2. diuerſ.* & melius antea *penes Achill. de
Graſſ. deciſ. 1. de teſtament.* Si quia verò ſupra-
dictis rationibus mordicus adhuc reſiſteret,
61 adeſt ratio generalis, & ineuitabilis, ſcilicet
ius Cæſareum, perinde eſt, ac ſi non eſſet in
rerum natura, quo ad relicta ad pias cauſas,
vt dixi ſupra cap. 1.

Vlterius parum adiumen affert contra-
riæ opinioni, auctoritas Rotæ Romanæ *apud
Put. deciſ. 97. lib. 3.* de qua ſupra num. 9. vbi cla-
rè reiecta cõtraria concluſione, firmatur, quod
62 de Iure Canonico, vt valeant teſtamentum,
ſeu relicta ad pias cauſas debent adeſſe duo
teſtes. In hac enim deciſione ſi quis aliquod
63 faceret fundamentum certè aranearum
telas texeret, Nam ipſa met Rota Romana, vt
videre eſt, *coram bo. me. Card Lancellotto Sen.
in cauſa Romana Teſtament. 9. Iunij* 1574.
à ſplendore veritatis capta prædictam deci-
ſionem Putei atteſtatur, vel eſſe corruptam,
64 vel non eſſe veram, & liquido id proſpiciemus
ſi oculum demus ad alteram deciſionem eiuſ-
dem *Put. nempe deciſ. 14. ſub titul. de teſtament.*
vbi indubiè firmatur, teſtes non requiri in te-
65 ſtamento ad pias cauſas condito, ſed eſſe ſat, ſi
ſcriptura mortui ſufficienter recognoſcatur,
ibique plura allegantur, & refutatur *Alex. in
conſil. 76. num. 15. vol. 3* dum contrarium ſen-
tit, cum loquatur ſecundum terminos Iuris
66 Cæſarei nolentis, nec in teſtamentis ad pias
cauſas ſolitum rigorem remittere, quo ad de-
cretas ſolemnitates, vt infra dicam, quale ius
nullatenus in diſpoſitionibus pijs venit atten-
67 dendum, & benè ſupra relatam opinionem
ſnuet Rota *apud Achill. de Graſſ. d. deciſ. 1. de
teſtament. incip. Teſtamentum ad pias cauſas*,
vbi etiam dicitur, id eſſe verum atq; ita fue-
68 rit in Rota deciſum, Teſtamentum ad pias
cauſas valere ſine teſtibus &c. & deinde ſic ſę-
pius reſpondit, & præſertim *coram bon. mem.
Cardin. Veroſpio in cauſa Gallien. Hæreditatis
1. Iulij 1639. §. 1. verſic. valet teſtamentum ad
pias cauſas, etiamſi nullus adſit teſtis &c.*

Tandẽ nullũ fundamentũ ſuprarelatæ repro-
batæ opinioni affert altera *deciſio quæ eſt 74.
num. 5. part. 2. diuerſ.* allegata ſupra *nu.* 10. quia
ſi quis ad hunc effectum vti intendit, habet
venenum in ventre, nam eam opinionẽ, quod
69 ſint neceſſarij duo teſtes, pro validitate teſta-
menti pij, ſolum refert ſimpliciter, ac poſtea
à num. 12. verſic. his non obſtantibus, deſtruitur,
ac firmatur totum contrarium à Rota, quæ
70 deciſio ſatis celebris eſt, & paſſim ad hoc ca-
nonizatur, eamque tamquam elegantem ex-
tollit *Iacob. Cancer. variar. reſolut. cap. 4. de te-
ſtament. num. 8. verſic. eſt elegans Rota deciſ. 74.
in nouiſſ. part 3. diuerſ. &c.*

ARGVMENTVM.

In Teſtamento pio, cum teſtes non adhibeantur ad illius ſubſtantiam, ſed ſolum ad eius probationem, idenque quatenus per teſtes veniat probandum, non eſt neceſsè, vt ſint rogati, quamuis tale requiſitum omninò ſit neceſſarium in alijs teſtamentis, quia ſic teſtes diligẽtius attendunt ad ea, quæ dicuntur, Quæ tamẽ ſolemnitas cum ſit introducta à Iure Ciuili, à quo ſunt exempta teſtamenta pia, vnde in eis non erit neceſſarius talis rogitus.

Vnde ſat erit, ſi caſu, aut fortuitò teſtes fuerint præſentes, & probè perceperint voluntatem piam teſtantis. In teſtamento condito per milites, ideo requiritur rogitus teſtium, quia milites ſunt faciles ad decipiendum in lapſu linguæ.

Teſta-

Teſtamentum conditum à patre inter liberos, quantumuis valeat, ſi conditum ſit corã duobus teſtibus, non tamen ex hoc infertur, quod prædicti teſtes in eo ſint neceſſarij, itaut per alias probationes non poſſit de eo doceri, & ex hoc infertur etiam ad teſtamenta pia.

Pia cauſa, an ſit fauorabilior quàm cauſa liberorum, & concluſio tranſit ſine pugna, quod non ſit fauorabilior reſpectu legitimę, reſpectu verò aliorum bonorum dubia, & perdifficilis eſt quæſtio, propter vrgentes hinc inde rationes adductas.

Veritas tamen eſt, quando ſumus in dubio, & nõ agitur de malè ablatis, & tunc cum pia cauſa agat de lucro captando, & liberi de damno vitando iſti veniunt præferendi, cum inſtinctu naturæ, & communi voto parentum, hæreditas debeatur liberis. Legitima non minuitur ex legatis pijs, & quid ex male ablatis.

SVMMARIVM.

71 *in Teſtamento pio, ſi teſtes adhibeantur, non eſt neceſsè, vt ſint rogati.*
Et ſufficit, ſi caſu, aut fortuitò fuerint præſentes, & probè perceperint voluntatem teſtantis.
72 *in Teſtamento pio, quod teſtes debeant eſſe rogati, DD. qui hoc ſentiunt reprobantur.*
73 *in Teſtamento pio, quod teſtes non ſit neceſſè, vt rogentur, eſt verior opinio. & num. 74.*
75 *Teſtes in teſtamento pio non ad ſubſtantiam, ſed ad probationem adhibentur, & quid ex hoc inferatur. num. 76. & 90.*
77 *Teſtamentum pium, cum ſit redactum ad ius gentium, & naturale, ideo in eo non requiritur rogitus teſtium. et num. 79.*
78 *Rogitus teſtium in teſtamento eſt mera ſolemnitas iuris Ciuilis. & nu. 85.*
80 *Verbum, requiſitis, poſitum in cap. relatum de teſtament. multi DD. ſumunt pro rogatis, ſed male.*
in Teſtamentis maximus ſubeſt falſitatis, & fraudis timor.
81 *in Teſtamentis, quare Ius Ciuile requirat rogitum teſtium.*
82 *Teſtes rogati ad audiendam voluntatem teſtantium, diligentius ad omnia aduertunt.*
83 *Rogitus teſtium in teſtamentis ideo fit, vt certum ſit, verba à teſtatore prolata, fuiſſe animo deliberato dicta, & non perfunctoriè.*
84 *Teſtator dum roget teſtes, vt interſint ſuo teſtamento, ex hoc colligitur eius animi deliberatio.*
85 *L. Diuus. ff. de teſtam. milit. quo caſu loquatur.*
86 *Milites ſolent eſſe homines, ad decipiendum, vt lapſu linguæ.*
87 *in Teſtamento militum rogitus teſtium non requiritur ad eius ſolemnitatem, ſed demonſtrationem, quod miles voluerit teſtari.*
88 *in Teſtamento pio, ſicuti ceſſat præſumptio fraudis, & falſitatis, ſic ceſſat quoque, præſumptio iocandi, & blandiendi.*
91 *in Teſtamento condito inter liberos ſufficiunt duo teſtes.*
92 *Quæ opinio eſt communis, & verior & ſic in diuerſis Tribunalibus fuit deciſum, & nu. 95. 96. 97. & 98.*
93 *in Teſtamento condito inter liberos ſufficiunt duo teſtes, quamuis pater ſit cæcus.*
94 *in Teſtamento matris inter liberos ſufficiunt etiam duo teſtes.*
96 *in Teſtamento patris inter liberos ſufficit etiam aſſertio Sacerdotis, cum iſte vicem duorum obtineat.*
99 *Teſtamentum patris, licet poſſit probari duobus teſtibus, tamen cum illud ſit redactum ad ius gentium,*
100 *Ideo non ad eius ſubſtantiam, ſed ad probationem requiruntur, vnde aliter quàm per teſtes poteſt probari.*
101 *in Teſtamento patris inter libros, ſi nullus interuenerit teſtis valet, & tenet, cum, & aliter poſſit probari. & nu. 102.*
103 *in Teſtamento condito inter liberos, ſi nullus requiritur teſtis ad eius ſubſtentiam, multo magis, id dicendum eſt in teſtamento pio.*
104 *Teſtamentum pium eſt exemptum à vinculis iuris poſitiui.*
105 *Teſtamentum pium æquum eſt, & congaudeat eiſdem priuilegijs teſtamenti conditi inter liberos.*
106 *ad Pias cauſas quando aliquid relinquitur DEO relinquitur.*
DEO quis magis tenetur, quàm liberis.
107 *ad Pias cauſas, quando aliquid relinquitur, pro anima dicitur relictum, quæ charior eſt liberis.*
108 *Pia cauſa, tunc non eſt fauorabilior liberis, ſi agatur de legitima.*
109 *Pater, ſi poſt ingreſſum Monaſterij moriatur non facta diuiſione inter liberos filij ſolum admittuntur ad legitimam.*
Et reliqua bona Monaſterio competunt.
110 *Liberorum fauor præualet fauori piæ cauſæ abſolutè, & ſimpliciter abſque diſtinctione legitimæ, vel cæterorum bonorum.*
111 *Can. quicumque 17. quæſt. 11. an loquatur de exhæredatione facta à patre de legitima, vel quò ad reliqua bona.*
112 *Legitima neceſſariò filijs de iure naturæ relinquenda eſt: ſi cauſam ingratitudinis non commiſerint.*
113 *S. Auguſtinus in can. quicumque 17. quæſt. 11. non poteſt loqui de exhæredatione facta à patre ex cauſa ingratitudinis, & quare.*
114 *Iuſtinianus Imp. centum poſt annos à S. Auguſtini tempore tulit legem de exhæredatione liberorum ex cauſa ingratitudinis.*
115 *Pater non debet priuare filium ſua hæreditate, vt hæredem inſtituat Eccleſiam.*
Nam non debet hunc ſuum malum animum tali mendicato colore tegere, ſecundum Sanctũ Auguſtinum.
116 *Filio exhæredato, ſi quis inſtituat Eccleſiam*

ſit

ſic Eccleſia id damnat, vt nihil velit ſibi acquiri, cum id ſapiat iniquitatem.

117 *Pia cauſa, vel liberi, qui ſint fauorabiliores, eſt opinio ſatis ardua propter rationes vtrinſq; partis ſatis vrgentes.*

119 *Parentes liberos habentes, numquam ſolent priuare eos ſuis bonis, vt haredem inſtituant Eccleſiam.*

120 *Pater rarò contingit, vt relicta liberis legitima omnia bona donet Eccleſia.*

121 *Hareditas parentum liberis debetur inſtinctu natura, & communi voto parentum. et n. 137.*

122 *Filius eſt. ergo eſt heres valet conſequentia.*

123 *Filiis, de priuando hareditate paterna, quando agitur, qualibet interpretatio fauorabilis eſt ſumenda, dummodo abſit malitia, & dolus.*

124 *Pater, quando reliquit hareditatem ſuam liberis, iſta pietas eſt.*

Pietas eſt, quando teſtator reliquit bona ſua ad pias cauſas.

125 *Priuilegiati duo, quando ſimul concurrunt ille praefertur, qui agit de damno vitando.*

126 *Et ſic praeualet ille, qui eſt potentior altero, qui inquirit de lucro captando.*

Conditio damnum patientis eſt melior, quàm damnum inferentis.

127 *Filij, quando concurrunt cum pia cauſa, ad hareditatem paternam, & ſumus in dubio, et tunc ipſi agunt de damno vitando, et quare numer. 128.*

129 *Pia cauſa, quando concurrit cum liberis ad aliquam hareditatem, & ſumus in dubio, ipſa agit de lucro captando. & quare.*

130 *pro Filijs magis in dubio fauendum eſt, quam pro pia cauſa propter pietatem naturalem parentum in eis.*

131 *pro Pia cauſa in dubio iudicandum eſt.*

132 *Probationibus paribus exiſtentibus libertatis probationes praeualere debent.*

133 *Quod procedit non ſolum in cauſis libertatis, ſed etiam in omnibus rebus, qua pietatem continent.*

134 *Pia cauſa tunc praeualere debet, quando aliud ex veriſimili mente, & coniecturata voluntate diſponentis non apparet.*

135 *Voluntas teſtatoris eſt potentior quam fauor pia cauſa, et religionis.*

136 *Teſtator, quod non ſit excludendus liberos propter piam cauſam, in dubio eſt facienda interpretatio. & quare num. 137.*

138 *Donatio facta Eccleſia, alijq. alio loco pio an per ſuperuenientiam liberorum reuocetur in totū, vel quoad legitimam.*

139 *Et opinio, quod reuocetur in totum videtur praeualere, & quare. et vide diſtinctionem Bald num. 140. vſque ad 146.*

145 *Donatio facta Eccleſia ſimpliciter, vel pro ſalute anima, hac paria ſunt & nu. 145.*

147 *Eccleſia donans ſemper cenſetur donare, vel relinquere pro ſalute anima.*

148 *Eccleſia relinquens pro exoneratione conſcientia, vel pro male ablatis, tunc id eſt fauorabilius, quam cauſa liberorum. & nu. 149.*

150 *Legitima non debetur, niſi deducto are alieno.*

Legitima eſt quota bonorum, & non hareditatis, et bona intelliguntur deducto are alieno.

151 *Legitimam minuunt relicta pro male ablatis, cum debeantur tamquam as alienum. & numer. 152. & 153.*

154 *Legitima, vt minuatur pro rebus male ablatis, aliter debet conſtare de eis, quàm per teſtamentum, & quare.*

155 *Legata pia non minuunt legitima filiorum.*

156 *Legatum pro male ablatis, pium eſt.*

Legatum pro male ablatis tunc dicitur pium, quando fuit relictum pia cauſa.

157 *Legatum pro male ablatis, tunc dicitur pium, ſi aliunde ea probentur, quàm per aſſertionem teſtantis.*

158 *ab Conſcientia alterius, ea, qua pendent, ſtetur eius declarationi.*

159 *Legitima filij non ſunt priuandi propter ſolam aſſertionem patris.*

160 *De Teſtamento pio, quando conſtat non requiruntur teſtes.*

161 *Probatio, qua non poteſt haberi per teſtes, ſatis eſt, dum aliunde habetur.*

162 *pro Forma, quoties cumque aliud non deſideratur, poteſt adimpleri per aquipollens.*

163 *Legis intentio, ſi obtineatur, & ſic cogitatus ſequatur effectus non eſt curandum de modo.*

164 *pro Forma licet aliquid requiratur, quando eius omiſſio irritet actum. & numer. 165. & 166.*

167 *Forma, ſi praeſcribatur à lege ad conſequendum certum finem, tunc ſi talis finis habeatur per modum aquipollentem non eſt aliud quarendum.*

CAPVT XXI.

CONSTAT igitur ex relatis in praecedenti cap. in teſtamento pio nullatenus
ad illius validitatem neceſſe eſſe, vt interueniant nulli teſtes, & ſat eſſe dum alias legitimè
ſecundùm terminos iuris naturalis probari
poſſit, & quatenus verò per teſtes illud eſſet
docendum, ſanè tunc nequaquam opus eſſet,
71 quod eſſent rogati, & ſufficeret, ſi caſu, & fortuito fuerint praeſentes, & teſtatoris voluntatē
probè perceperint, quam opinionem veram,
& communem perhibet *Couar. in cap relatum. num. 4. de teſtam.* & refutat *Bor. Barbat. et Roman.* contrarium ſentientes, & de magis communi opinione teſtatur *Honor. Mandoſ. in addition. ad Roman. in conſil. 306 in verb. opinionē,*
72 vbi quoque damnat contrarium ſentientes,
eamdem opinionem protegit, reiecta contraria *Tiraquel. de priuileg. pia cauſ priuileg. 3. circa med. verſic. Sed Corn. in locis &c et ibi. Ricc. & Thor. in addit.* adducunt plures DD. eamdem opinionem fouentes, & adde *Gratian. diſcept. forenſ. cap 93. nu. 8.* vbi teſtatur de communi,
qui

qui verò abunde alios DD. videre deſiderat
in hoc articulo, conſulat Farinac. de teſtibus
quæſt.62.num.152.verſ. in teſtamento ad pias
cauſas, nec teſtes rogatos &c. & in fine atteſta-
tur, licet Bart.Viu.& Rom. & alij per eos te-
lati aſſerant contrariam ſententiam de iure
73 eſſe veriorem, tamẽ durum eſt contra autho-
ritates tantorum DD. recalcitrare, & vide ibi
plures, qui teſtantur, de communi, & veriori,
ſicuti faciunt plures alij conglutinati per Giz-
zarell.deciſ.Neapolit.46. quæ deciſio belliſſima
eſt in hac materia, vt inquit Baldaſſ. de Ange-
lis in illius addition.num.1.incip. Ex hac belliſ-
ſima &c. ſupradictam opinionem diuerſa etiã
74 alia Tribunalia amplexa ſunt, vt videre eſt,
apud Gamm.deciſ.Luſitan.81.numer.3.verſ.nec
etiam requiritur teſtes eſſe rogatos &c. & penes
Thoming.deciſ.Lipſien.4.Ricc. in collect.ad deciſ.
229.Borell.in ſumma deciſ.Neapolit. titul.6. n.
5.part.3. & apud Boer. deciſ. Senatus Burde-
gal.34.num.5.verſ.contrarium in teſtamento ad
pias cauſas &c. & teſtatur de communi.

Ratio verò huius communis concluſionis
eſt quia, vt dixi, teſtes in teſtamento ad pias
cauſas non requiruntur ad ſolemnitatem ſub-
75 ſtantialem, ſed ſolum ad probationẽ, ac pro-
inde ſufficit, ſi præſentes fuerint, & bene intel-
lexerint vltimam teſtatoris voluntatem ita vt
de ea poſſint deponere, eſto non fuerint prius
76 rogati, talem vltimam voluntatem audire
tamquam teſtes. Inſuper etiam d. ratio benè
ſumitur ex generali, & famigerata deciſione
text. in d. cap. relatum.1.de teſtament. quam, &
ſæpius expendi, ſcilicet, quia teſtamentum ad
77 pias cauſas redactum eſt ad ius gentium, &
naturale, quo attento in ore duorum, vel triũ
ſtat omne verbum. Rogitus verò teſtium in
78 teſtamentis eſt mera ſolemnitas iuris Ciuilis,
vt patet ex text. in l.hac conſultiſſima. in prin-
cip. C. de teſtament. & in l.hæredes palam, §. in
teſtamento ff. de teſtam. & in auth.rogati. C. de
teſtib. & in l.fin.§.fin. ibi excepto teſtamento. C.
de codicill.gloſ.in fin. in verb. adhibitis. Inſtitut.
de teſtam. Item gloſ. in l.fin. in verb. excepto C. de
codicill. Item gloſ. in d.l. hæredes palam. §. in te-
ſtamentis in verb. rogati. ff. de teſtam. cum ſimil.
Igitur dicta ſolemnitas, rogitus, in teſtamento
79 ad pias cauſas non requiritur tamquam re-
quiſita à iure poſitiuo, à quo illud reperitu
immune. Nec obſtat text. in d. cap. relatum, ibi
tribus, aut duobus teſtibus requiſitis, quale ver-
bum, requiſitis, ſectatores contrariæ opinionis
80 interpretãtur pro, rogatis, ſed ipſi falluntur,
vt ſatis docui ſupra in præcedenti cap.19.n.19.

Maior tamen ſtat difficultas in eo, quia in
teſtamentis maximus ſubeſt falſitatis, & frau-
81 dis timor, ideo voluit lex in his, teſtes non
fortuitos, ſed ad id in ſpecie rogatos adhiberi
82 vt diligentius ad omnia animaduerterent, &
bene conſiderat Clar. in §. Teſtamentũ, quæſt.
50.num.1.verſ. in teſtamentis maximus ſubeſt
falſitatis timor, & ideo lex voluit, vt rogentur
teſtes &c. & Farinac. in tractat. de teſtib. quæſt.
62.limitat.7.num.136.verſ. maximus ſubeſt fal-
ſitatis, & fraudis timor ideo &c. Spin. in ſpecul.
teſtament.gloſ.31.num.30.verſ. ea ratione teſtes
rogati in teſtamento requiruntur, quia rogatus
teſtium tollit omnem dubitationem &c. Inſuper
rogitus teſtium ideo Iura requirunt in teſta-
83 mentis, vt certum ſit, verba à teſtatore prola-
ta fuiſſe, animo deliberato, & non perfunctoriè
aut blandiendo, iuxta celebrem text. in l. Diuus,
ff. de teſtament. milit. §. plane. Inſtit. eodem. quæ
84 quidem deberatio ſatis demonſtratur, dum
teſtator teſtes rogat, vt interſint ſuo teſtamẽ-
to, ſicuti ratiocinatur Card. Mantic. de coniect.
vltim. volunt. lib. 2. titul. 11. n. 34. verſ. qua de-
liberatio. &c. Superatur tamen omnis amari-
85 tudo, non ſolùm conſiderando prædictas diſ-
poſitiones ſcateri à iure poſitiuo,

Sed etiam quia prædictus text. in l. Diuus.
loquitur in teſtamento militum, qui ſolent eſ-
ſe homines faciles, vt decipiantur in lapſu lin-
86 guæ, & non requirit rogitum ad ſolemnitatẽ
teſtamenti, ſed ad demonſtrationem, quod te-
ſtator voluerit teſtari, vt clarè apparet ex ver-
87 bis literę, & ideo non militat eadem ratio (vt
notauit Corn in conſ.278.n.5.lib.1.) in teſta-
mẽto, ad pias cauſas, nã ſi alibi appareat, quod
piè teſtator volebat teſtari, tunc quia ſicuti in
88 eo, ceſſat diſpoſitio fraudis, et falſitatis, pro vt
89 iam dixi, ita etiam præſumptio iocandi, vel
blandiendi.

Deuoratis hactenus ſupra relatis oppoſi-
tionibus percurram effuſius modò in hac no-
ſtra materia, quod non ſolum nequaquam ro-
90 gitus eſt neceſſarius in teſtamento ad pias
cauſas, ſed nec etiam ipſi teſtes ad eius eſſen-
tiam, et validitatem requirũtur, vnde vlterius
animaduertendum puto, ſatis quoque proba-
ri veritatem dictæ opinionis dum pariter vi-
91 demus in teſtamento condito inter liberos,
ſufficere duos teſtes, ſecundũ gloſ. vnic. in auth.
quod ſine C. de teſtament. vbi Alex. nu. 3. Bart.
in l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto, num. 3. &
ibi etiam Angel. in princip. Caſtren. num. 2. Alex
num. 5. Iaſ. num. 6. Natt. numer. 153. C. de. te-
ſtament. Alexand. conſil. 105. numer. 4. verſ.
& quod ſufficiunt duo teſtes; lib. 7. & conſil. 128.
num. 2. verſ. & videtur quod ſufficiant. lib. 7. &
conſil. 128. num. 2. verſ. et videtur quod ſufficiãt
eodem lib. 7. et cõmunem dicit Hieronym Grat.
conſil. 90. num. 3. verſ. teſtamentum conditum
inter liberos per duos teſtes probatur &c. lib. 2.
Surd. conſil. 258. n. 2. verſ. ſat eſt ſi duobus teſti-
bus probetur teſtamentum conditum à patre
inter liberos &c. lib. 2. vbi etiam prædictam
gloſ. in d. auth. quod ſine poſt Couarr. in cap. re-
latum el. 2. num. 4. de teſtam. teſtatur eſſe com-
muniter receptam Burſat. conſil. 206 numer. 1.
verſ. teſtamentum valet inter liberos etiam duo-
bus teſtibus &c. lib. 2. vbi ad hoc poſt Dec. in
conſil 610. num. 2. & Grammat. conſil ciuil. 52.
num. extollit gloſ. in l. fin. C. de codicill. tãquam

tom.

communiter approbatam, & ſequitur Roland.
à Valle in conſil. 82. num. 19. verſ. teſtamentum
factum à patre inter liberos valet ſi fiat coram
duobus teſtibus &c. volum. 1. Natta conſil. 423
num 3. & 4. et conſil 622. nu. 1. Bimi conſil 277.
num. 12. Io. de Amic. conſil. 39. num. 1. Papon.
conſil 88. num. 11. Alciat conſil. 37. num. 6. lib. 6.
Cabal. decis. 106. n. 13. lib. 2. Menoch. conſil. 223.
num 55 verſ. teſtamentum à patre conditum inter liberos requirit præſentiam duorum teſtium
&c. lib 3. Horat. Perſius conſil. ciuil. 44. ſub n. 10.
verſ in teſtamento condito inter liberos ſufficiunt
duo teſtes &c. centur. prim. Io. Anton. Rub. conſil 7 num. 8. vbi hanc opinionem crebriorem
porrigit. Cephal. conſil. 512. num. 21. verſ. in
teſtamento inter liberos duos teſtes etiam non
rogatos ſufficere &c.

Inſuper præfatam opinionem, quod teſtamentum inter liberos conditum probetur per
92 duos teſtes, vti communem, & veriorem extollunt plures alij Doctores, & præſertim Clar.
in §. Teſtamentum. num. 2. verſ. in teſtamento
condito inter liberos ſufficiunt duo teſtes, & iſta
eſt communis opinio &c. Craſſ. pariter in §. Teſtamentum. quæſt 11. num. 4. verſ. tamen in teſtamento condito inter liberos, ſufficiunt duo teſtes, & hæc eſt communis opinio &c. cum alijs
allegatis per Franciſ. Viu. in Sylua commun.
opin. lib. 3 opin. 890. incip. Teſtes ſeptem &c ſub
nu. 10 verſ. iſtud teſtamentum inter liberos factum valet etiam cum duobus teſtibus &c. vbi
quoque affirmat id procedere ſiue ſit teſtamentum nuncupatiuum, ſiue in ſcriptis ſecundum gloſ & Doctores in d l. hac conſultiſſim.
§. ex imperfecto. C de teſtam. & Michaelem Ciſuentes in l. 3. Tauri ſub num. 7. vbi oſtendit,
quod ita quotidie practicatur. Alios etiã pleno
calamo adducit Ioſeph Maſchard. de probat.
concluſ. 1352. num. 55. verſ. teſtamentum inter
liberos poteſt fieri cũ duobus teſtibus tantũ &c.
vbi etiam id ampliat quamuis pater ſit cœcus,
93 in cuius teſtamento licet aliàs Iura regulariter requirerent octo teſtes, vt latè alibi dicam,
tamen id fallit in teſtamento inter liberos. &
præter allegatos à Maſcardo addo Ioſeph. Ludouic. in ſuis commun. concluſ cap. 68. rub. in teſtamento regulariter ſept. teſt. requir. verſ. Fallit
tertio in teſtamento inter liberos, quia illud probatur duobus teſtibus &c. vbi etiam poſt Curt.
Id ampliat licet non fuerint inſtituti filij, ſed
nepotes, et alij non tenentes primum gradũ
94 idque pariter procedere ait, in teſtamento
matris, ex ibi allegatis, Speckan. centur. 1. quæſt.
47. Adam Kell. in tractat. de Iur. ſuccedend. ab
inteſt part. 1. titul. 2. num. 57 verſ. teſtamentum
inter liberos conditum probari poterit duobus
Teſtibus etiam fœminis licet non rogatis, &c.
Paul. Æmil Gall. in tractat. de except. titul. 2.
num. 10. verſ. in teſtamento condito inter liberos
ſufficiunt duo teſtes &c. ibique pluties teſtatur
de communi, et magis communi, ſicuti etiam
affirmant Ludouic. Zunt in conſil. pro vxore
num 63. Ferdinand. Vaſquez. de ſucceſſ. creator.
§. 21. n 58. Paſchal. de virib. patr. poteſt. part. 2.
cap. 8. num. 19 & 17. Card Mantic. de coniect.
vltim. volunt. lib. 6. cap. 2. num. 2. et poſt eum
Capiſer. in tractat. de numer. teſt. in teſtam. requiſit part. 1. cap. 16. nu. 2. vbi plures alios plena manu cumulat, & ſimul teſtatur de cõmuni, et addo Antonin. de Amat. variar. reſolut.
part 2. reſolut. 90. num. 3. verſ. in teſtamentis inter liberos conditis duorum teſtium tantum interuentus ſufficit &c. Iacob. Cancer. variar. reſolut. cap. 4. titul. de teſtament. num. 4. verſ. teſtamentum inter liberos valet cum tribus, aut duobus teſtibus &c. Franciſc de Barry in tract. de
ſucceſſ. teſtat. & ab inteſtam. lib. 1. titul. 3. num. 1.
verſ. pater ſi fecerit teſtamentum inter ſuos liberos ſufficiunt duo teſtes &c. Harthami. Piſtor
quæſtion. iur. lib. 1. quæſt. 1. 1. à num. 1. cum
additione Anton. Theſaut. quæſt. forenſ. lib. 1.
quæſt. 34. num. 4.

Sic quoque ſenſerunt diuerſa Orbis Tribu-
95 nalia, & præſertim Rota Florẽtina apud Hieronym Magon. decis 58. num. 19. verſ. dummodo
ſaltem duorum teſtium numero muniatur &c.
affirmatque hanc eſſe communem opinionẽ,
96 & etiam aſſerit, ad hoc, ſolam Sacerdotis atteſtationem ſubſiſtere, quia is vicem duorum
obtinet, & allegatur Menoch. cõſil. 92. n 89. &c.
Rota Marchia affirmante Gratiano decis. 106.
num. 1. verſ. teſtamentum inter liberos valet etiã
ſi non adſint ſolemnitates & ait idem procedere
in matre &c. Prætorium Sardinenſe, ſicuti affirmat Ioãnes Daxart decis. 74 num. 1. verſ. patris teſtamentum inter filios cum duobus teſtibus
etiam non rogatis valere, concluſum, et deciſum
fuit die 12. Octobris 1617. &c. nec non Audientia Baren. teſte Franciſco Viu. decis 407.
num. 1. verſ in teſtamento inter liberos ſufficiunt
re vera dumtaxat duo teſtes &c. atque teſtatur
de crebriori ſententia. Senatus Burdegal. penes
Boer. decis. 240. num. 1. verſ. in teſtamento inter
liberos condito non requiruntur ſeptem teſtes,
ſed ſufficiũt duo puberes, mares, aut fœminæ &c.

Simulque profitetur hanc eſſe communem
97 opinionem, quam monet, menti eſſe tenendam, quia tam in Curia Burdegal, quàm vbique ſic ſeruare vidit &c. Senatus Grationopolitanus referente Guidopapa, decis. 543. num 10.
verſ. in teſtamento à patre inter liberos condito
ſufficiunt duo teſtes etiam non rogati &c. Rota
Patauina ſicuti ſcribit Marc. Anton. Peregr.
decis. 33. nu. 10. verſ. quæcumque patris ordinatio inter liberos, licet non ſolemnis valet &c. vbi
plura ad hoc cumulantur. Senatus Cataloniæ,
apud Petr. Fontanell. decis. 203. num 8. verſ teſtamentum imperfectum inter liberos. &c. Senatus Luſitanus teſte Anton. de Gamm. decis. 100
num. 1. verſ præſuppoſita validitate teſtamenti
conditi &c. Conciſtorium Siciliæ, teſte Maſtril.
decis. 132. num. 25. verſ. teſtamentum inter liberos ſufficit non tantum ſolemne, ſed etiam
quod ſolis &c. Senatus Sabaudiæ, vt videre eſt in
Codi-

Codice Fabriano lib.6.titul.5.diffinit.24. verſ.à patre inter liberos teſtamentum valet duobus adhibitis teſtibus &c. Parlamentum Delphinale, *affirmante Franciſco* Marco *deciſ.319.num.10. verſ quia teſtamentum imperfectum inter liberos valet cum duobus teſtibus &c. Camera Imperialis, ſicuti ſcripſit* And.Gaill. *obſeruat. Imperial.lib.2.obſeruat.112.num.1.verſ. teſtamentum paternum imperfectum, puta coram duobus teſtibus factum inter liberos valet &c. atque de communi teſtatur.*

98 Et demum ità in Supremo Rotæ Romanæ Auditorio fuit ſæpè admiſſum, & potiſſimum *penes* Put. *deciſ.321.num.1. verſ. quia tamen eramus in teſtamẽto inter liberos.eſſet validũ &c lib.1.et latè fuit firmatum in cauſa Romana de Alterijs 20.Decembris 1582. coram bon. mem.* Cantuc.*eſt deciſ 734.num.4.verſ. in teſtamento condito inter liberos ſuffecit duo teſtes &c.part.1.diuerſ. et in cauſa Auenionen. Hæreditatis coram bon.me* Card.Seraph.*eſt inter eius impreſſ. deciſ.1301.num.6.verſ cum ſimus in diſpoſitione facta inter liberos & potuit probari per duos tãtum teſtes &c.* idemque fuit reſolutum *coram bon.mem.*Buratto *deciſ.616.nu.5. verſ.in teſtamento inter liberos.vel eorum fauore, & minor numerus teſtium ſufficeret, tamen duo ſaltẽ ſunt neceſſarij &c.*

Concludam etenim ad propoſitum noſtrum ea, quæ præmiſi de teſtamento pa-
99 tris condito inter liberos, quale licet poſſit probari per duos teſtes, ſicuti iam latè dixi, tamen quia d. teſtamentum à iure redactum eſt ad terminos iuris naturalis gentium, ſecundum quod in ore duorum, vel trium ſtat omne verbum, Quamobrẽ, fatendũ
100 eſt, prædictos tres, vel duos teſtes adhiberi minimè ad ſubſtantiam actus, quod eſt de iure poſitiuo, ſed ad effectum probationis. Quo ſtante deducendum eſt, talem probationem
101 mentis patris teſtantis inter liberos non coangustari ad ſolummodam probationem faciendam per teſtes, ſed ad quamcumque aliam legitimam probationem, etiam ſi nul-
102 lus interuenerit teſtis, *ſicuti perbellè conſtat ex leg.vltim.*ibi, *quocumque modo fiat, et etiamſi ſolemnitate legum huiuſmodi diſpoſitio fuerit deſtituta &c.C.famil.erciſcund.et ex leg.hac conſultiſſima.§.ex imperfecto.C.de teſtam.* et abũde infra dicam *cap.24.*

Inferendo modò poſt longum interuallum ad noſtram principalem concluſionem ſi prædicta vera ſunt in teſtamento condito inter li-
103 beros, multò magis intrabunt in caſu noſtro, nẽpe in teſtamento condito ad pias cauſas, cum illud non minus, quàm teſtamentum inter liberos ſit exẽptum à vinculis iuris po-
104 ſitiui. *iuxta celebre textum in cap. relatum 11.el.1. verſ.non ſecundum leges. ext. de teſtam. cum alijs latè relatis à me ſupra cap.1. per tot.* Quod enim ſupremum elogiũm ordinatum ad pias cauſas, æquum ſit, vt congaudeat eiſdem priuilegijs teſtamenti conditi inter libe-
105 ros, cum non minus iſto illud ſit fauorabile. *ex modernis DD. qui alios congerunt,* comprobarunt *Fachin.Illuſtr.controuerſ. part.1.lib.4. cap.3.ad tertium dubium* Matt. *de ſucceſſ. legal. quæſt 8. art.1.num.3.& art.3 et 5.*Paul.Laym. *Theolog.Moral. tom.1.lib.3. ſect.5. tractat. 5. cap.2.à num.11. coroll.2.* Sanctarell. *variar. reſolut.quæſt.70.num.2.*Merlin.*in tractat.de Legitim.lib.5.titul.2.quæſt.3.nu.4 verſ.quo ad ſolemnitates parificatur &c.* et ratiocinata eſt, *Rota coram bon.mem.*Buratt.*deciſ.475. sub n.1. verſ.nõ ſicuti illud inter liberos ſubſtinetur &c.*

Imò magis fauorabile eſt iudicandum, quia
106 dũ aliquid relinquitur ad pias cauſas, DEO relinquitur, cui quis magis tenetur, quàm filijs, vt habemus in Euangelio, *Niſi quis relinquerit patrẽ, matrem filios, nõ eſt me dignus &c.*
107 Item relinquitur pro anima, quæ clarior eſſe debet, quàm liberi *arg.l.ſi præſes.C.de ſeruit. et aqu.l.ſancimus in fin.C de ſacroſanct. Eccleſ.* & in ſpecie ratiocinatus eſt, *Caſtren.in conſil.456 n.3.vers.multò magis cũ relinquitur DEO &c. part.1.*meminitque *Rota coram bon.mem* Cantuc.*decis.74.nu.18. vers.tum auctoritate ſacræ paginæ dicentis.niſi quis relinquerit &c. part.2. diuers.et nuper aduertit* Boſſ.*in ſuis var. moralib.titul.12.§.1.sub n.38. vers. Vnde CHRISTVS Dominus Noſter in Euangelio dixit &c.*

Intellige tamen eo caſu cauſam piam eſſe
108 fauorabiliorem, quando non agitur de legitima, quia tunc fauor liberorum præualet, *vt tradiderunt Alex.in l. pactum, quod dotali, num.7.C.de pact.et conſil.66.num.6.vol.2.*Dec. *in l.licet.num.5.C.de pact.et in l precibus.nu.15.* C. *de impub. & alijs ſubſtit.* Salicet. *in auth. ſi qua mulier. per illum textum C. de ſacroſanct. Eccleſ.* vbi dicitur, quod ſi pater poſt ingreſſum Monaſterij moriatur, non facta diuiſione
109 inter filios, filij admittuntur ſolùm ad legitimam, et reliqua bona Monaſterio competũt, ex quo patet cauſam piam præferri filijs excepta legitima. *Felin.in cap.in præſentia,n.43. de probat.* Couar. *in cap.relatum n.1, de teſtam.* Tiraquel.*in repetit.leg.ſi vnquam.in verb.libertis,num.83.C.de reuocand.donat.*Card. Mantic. *de coniectur. vltim volunt.lib.6.titul.3.num.34.* Sanctarel.*variar.reſolut.quæſt.79.num.1.et ſeq Mart. Anton.de* Amat.*decis.March.*10.*nu* 35 vbi ait, dum dicitur, filios eſſe præferendos Eccleſiæ, id venit intelligendũ, quoad legitimam tantùm,

Alij verò Doctores tenẽt abſolutè fauorem
110 liberorum, non ſolum reſpectu legitimæ eſſe fauorabilem, ſed etiam ſimpliciter id obtinere locum. *per text.in can. quicumque.17. quæſt.4.* et notatur *in l.Papinianus.§ 1.ff.de inofficioſ. teſtament. et in l.ſi quis ad declinandam C.de Epiſcop.& cler.et tradunt* Socin.*l.cum auus.numer.42.ff de condit.et demonſtrat.*Rip *in l.ex facto.§ ſi quis rogatus.el 1,numer.41. ff ad Trebell.* Surd.*in tract.de aliment.titul.9.quæſt.9. n.150.*

Me-

Google

Menoch.*de præſumpt.lib.4.præſumpt.* 189. *numer.*121. *cum ſeq.* Intrig. *de ſubſtitut. centur.*3.
*quæſt.*73.*num.*289. Mart.*de ſucceſſ legal.par.*4.
*quæſt.*8.*articul.*5 *a num* 4.*Io.Maria* Nouar.*in
tract.de incert.et male ablatis.priuileg.*6. *per tot.
et num.*7. concludit quod potior eſt cauſa filiorum apud patrem quàm cauſa religionis.
*Coſta de iur.et fact.et ignorat.Centur.*2.*diſtinc.*2.
*numer.*23.

Nec iuuat *gloſ.in l.ſi quis ad declinandum
C.de Epiſcop.et cleric.et in l.Papinianus.§.*1.*ff.de
inoffic teſtament.* cum alijs allegatis *per Amat.
d.deciſ.*10.*num.*35. volentes, quod text. *in dicto
cap.quicumque* 17. *quæſt.*4. vt loquatur *ibi Sanctus Auguſtinus* de exhæredatione facta à patre, quo ad legitimam liberorum, vt omnia
111 bona relinqueret Eccleſiæ, et hanc exhæredationem quo ad legitimam reprobet, et deteſtetur *S.Auguſtin.* Reſpondetur enim talem
interpretationem nullatenus poſſe ſubſtineri,
112 quia cum illud ſit conſilium, ibi, *pro conſilio*, non poteſt reſtringi ad legitimam, quæ
neceſſariò iure naturæ filijs debetur, et relin-
113 quenda eſt, ſi nullam cauſam ingratitudinis
filij commiſerint, *§.aliud quoque capitulum
Auth vt cum de appellat cognoſcitur* Nec etiam
potuit S. Auguſtinus loqui de exhæredatione
facta ob cauſam ingratitudinis, cum illa à Iu-
114 ſtiniano Imp. *(att Menoch.in citat. loc.)* centum poſt annos à S.Auguſtini tempore introducta fuerit.

Voluit enim dictus Sanctus, quod pater nõ
debet filium priuare ſua hæreditate, vt Eccleſiam inſtituat, nam hunc ſuum malum animũ
115 non debet tali mendicato colore tegere, et
videatur deciſio Rotæ *coram bon.me.Card.* Veroſpio *Iun in cauſa Gallien Hæreditatis* 10. *Decembris* 1638.*§. Altera exceptio. verſic.imo ita
damnantur ab Eccleſia huiuſmodi diſpoſitiones,
116 quæ continent exhæredationem liberorum,vt nihil velit ſibi acquiri &c et in eadem cauſa* 1. *Iulij* 1639 *coram R.P.D.*Ghiſilerio.*§. Non obſtat.
verſic.exhæredatio iſta ſapit iniquitatem, et ideo
teſtamentum non ſubſtinetur, nec in fauorem
Eccleſiæ &c. ex ibi allegatis*. Pia enim cauſa
117 non eſt valens extinguere amorem patris in
filios, qui tàm ardens eſt, *vt teſtigi ſupra*, et in
debilioribus terminis nempe amoris patrui in
nepotes, *ratiocinata eſt* Rota *coram* R.P.D.
Rojas in cauſa Romana *Legati* 24. *Maij* 1642.
§. Non obſtat verſic.cauſa pia non eſt apta extinguere amorem erga nepotem &c.

Quæ autem iſtarum verior, & communior
ſit ſententia vix diſcerni videtur, tùm propter
118 diuerſas rationes vtriuſque vrgentes, tùm
propter auctoritatem Doctorũ, qui pro vtraque parte ſtant. Huic tamen opinioni poſteriori maximè fauet potens illa ratio, & quidẽ
deſumpta ex quotidiana experientia, nam
119 certum eſt, parentes habentes actu liberos,
vel de illis cogitãtes, excepta ſolùm legitima,
numquam ſpoliare alijs bonis, vt hæc, Eccle-
ſiæ, & pauperibus aut alteri piæ cauſæ dent, et
ſic à communiter accidentibus tardò reperitur
120 quod pater donet omnia bona Eccleſiæ, reſeruata tantum filijs legitima ad notat. *in l.nã
adeo ff de legib.*

Vrget etiam aliud motiuum, nempe, quia
hæreditas parẽtum debetur filijs inſtinctu na-
121 turæ, & communi voto parentum. *l.nam etſi
parentum*, ibi, *propter votum parentum, et naturalem erga filios charitatem ff.de inoffic. teſtam.
l.cum ratio.*ibi *naturalis quaſi lex quadam tacita liberis parentum hæreditatem adijceret, veluti ad debitam ſucceſſionem vocando ff.de portion.q.liber damnat.conced.* & poſt dd. iuta ſenſit *Rota coram bon. mem. Penia deciſ.*177. *inter
eius à me impreſſ num.*10. *verſ cum hoc ſit commune votum parentum, vt poſt mortem ſuam
filios ſuos ſibi ſuccedant &c.* congruitque illud
Euangelij Luc.15. *Fili tu mecum ſemper es, &
omnia mea tua ſunt &c.* & benè ſpectat illud
D.Paul.ad Roman.cap.8.ibi, *Filius ergo hæres*,
meminitque Rota *coram Card. Sacrato deciſ.*
144.*num.*3,*verſic filius ergo hæres &c.par.*3 *recent.* & iterum dixit *Idem Apoſtol. ad Galat.
cap.*4. ibi, *Quod ſit filius, et hæres per* D E V M,
vbi etiam ſub iuramento, quod denotat illud
122 per DEVM, iuxta aliquos DD. affirmat Apoſtolus, qui eſt filius, eſt etiam hæres. Ex illo
Eccleſiaſtic.cap.30. *Mortuus eſt pater eius, &
quaſi non eſt mortuus, ſimilem enim reliquit poſt
ſe*, meritoque aſſerit *text.in l.in ſuis hæredibus.*
11.ibi, *itaque poſt mortem patris non hæreditatem percipere videntur.ſed magis liberam bonorũ
adminiſtrationem ſuſcipere &c. ff. de liber. &
poſthum.*

Hinc eſt quoque, quod quando agitur de
123 priuando filium hæreditate paterna hoc caſu ſumenda eſt, quælibet interpretatio fauorabilis, dummodo abſit malitia, et dolus. *l.igitur.*12 *ff de liber. cauſ l.interpretatione.*42 *ff de
pœn.l factum.*198.*§ in pœnalibus.ff de regul.iur.
cap.in pœnis.eodem titul. in* 6 *cum alijs allegatis
à Rota coram Eminentiſſ D.Card.*Ottobono *in
cauſa Romana Fideicommiſſi de Alberinis* 8. *Aprilis* 1647,*§.In hanc verò. verſ agitur de priuãdo filium ab hæreditate paterna, quo caſu qualibet interpretatio &c.*

Sic ergo charitas, ſeu pietas eſt, vt dixi, quãdo pater hæreditatem ſuam relinquit liberis
124 ſuis, ſicut conſtat *ex d.l.nam et ſi.* & pietas eſt
etiam, quod teſtator relinquat piæ cauſæ, vt in
aperto eſt, atque ita vtraque cauſa dicitur priuilegiata, et indubitati iuris eſt, quando ſimul
125 concurrunt duo priuilegiati; tunc is præfertur, qui tractat de damno vitando, & ſic tali
caſu præualet ille, & eſt potentior altero, qui
126 inquirit de lucro captãdo.*l.verum.§.fin.ff de
minor.l.fin.ff.ex quib.cauſ.maior.*vbi melior reputatur conditio damnum patientis, quàm
damnum inferentis &c. *cap. auditis. de integr.
reſtitut.Bart.in auth.quas actiones.num.*3. C.*de
ſacroſanct.Eccleſ. Dec.in auth.qui rem.num.*21.

vbi

vbi alios allegat. C. *eodem.* & *in cap.in præſentia*
*num.*178.*et* 180.*ext. de probat.cum alijs adductis*
per Cephal.*conſil.*7.*num.*12.*verſic.ille Abbas ce-*
tabat de damno vitando &c. *et conſil* 116. *nu.*6.
verſic.cum ipſe agat de damno vitando &c.& at-
teſtatur hanc eſſe communem declarationem,
& omnino veram &c. & adde *Trentacinq. var.*
*reſolut.lib.*1.*titul.de reſcript.et priuileg.reſolut.*1.
num 4. *verſic. quando ſunt duo priuilegiati,* &
vnus tractat de damno &c. *cum alijs pleno cala-*
mo congeſtis per Auguſtin. Barboſ.*in d.cap.audi-*
*tis.num.*6. *de in integr. reſtitut.* & *adde* Leo *de-*
*ciſ.Valent.*90.*num.*23.*et ſeq.*& Rouit *deciſ.* 90.
*nu.*32.*late* Pic.*ad ſtatutum Vrbis lib* 1.*cap.*151.
*gloſ.*7.*a num.*83.& ſæpius cenſuit *Rota* et præ-
ſertim *coram ſanct.mem.*Gregor.XV. *deciſ.* 164.
numer 6. *verſic propter læſionem agit de damno*
vitando poteſt dare de nullitate &c. & ibi *Bel-*
*tram.in annotat. num.*12. *in fin.* dat deciſiones
concordantes, & deinde ſic quoque ſenſit *co-*
*ram bon.mem. Merlino deciſ.*575.*num.*29. *verſ.*
potior eſt cauſa illius, qui agit de damno vitan-
do &c.*et plenius deciſ.*737. *num.*22. *verſ.vnde*
præualet, et eſt potentius &c.

Ex quibus inferendo ad caſum noſtrum,
127 quando concurrunt filij, vna cum cauſa pia
ad hæreditatem parentum et ſumus in dubio,
128 & tunc ipſi agunt de damno vitando, cum
illa eis debeatur ſecundum rationem natura-
lem, & votum parentum, vt dixi, & ſic cauſa
filiorum præfertur cauſæ piæ, quæ ius ad ſuc-
129 ceſſionem teſtatoris habet ex mera liberali-
tate eiuſdem teſtatoris, niſi quatenus ei relin-
quatur ex teſtatoris voluntate, & ſuper parti-
culari iſte videatur *Card. Mantic. de coniectur.*
*vltim.volunt.lib.*10.*titul.*7.*nu* 9.*et* 10 Menoch.
*de præſumpt.lib.*4. *d.præſumpt.*189.*numer.*124.
Marta *de ſucceſſ.quæſt* 8.*d.art.*3. *num.*67. *et* 68.
vbi concludunt fortiorem eſſe præſumptionē,
quando ſcilicet ſumus in dubio, pro filijs, quā
130 pro pia cauſa, propter pietatem, & charitatē
naturalem parentum in liberos.

Concedo quidem in dubio pro pia cauſa
131 iudicandum eſſe, *vt aſſerit text.in cap. vltim.*
de re iudic.et in l. lege Iulia ff. de manumiſſ vbi
deciditur, teſtibus hinc inde paribus exiſten-
132 tibus, libertatis probationes pręualere, quod
Speculator in titul.de teſtib.verſ.ſed ſi contingat,
nō ſolum in libertatis cauſis, ſed etiam in om-
133 nibus rebus, quæ pietatem in ſe continent,
locum habere tradit. *Card. Mantic. de coniect.*
*lib.*6.*titul.*3. *nu.*48. & latè alios allegans *Maſ-*
*card.de probat. concluſ.*1177.*nu.*1. cum anima
ſit cunctis rebus præferenda, *vt palam eſt.* Ta-
134 men animaduertendum eſt, tunc id eſſe ve-
rum, quando non aliud ex veriſimili mente, &
coniecturata voluntate diſponentis apparet,
135 cum voluntas teſtatoris ſit potentior, quām
fauor piæ cauſæ, & religionis, *vt poſt Caſtren.*
& alios ratiocinatur *Rota coram Card.Veroſpio*
tun. in cauſa Bononien.fideicommiſſi de Blan-
chettis 26.*Ianuarij* 1632.*§.Et licet,verſ.cum fa-*
uor pia cauſa, non poſſit dici potentior voluntate
teſtatoris &c. & iam dixi ſupra.

In caſu enim noſtro ſatis veriſimilis dicitur
136 mens diſponentis, vt filij non excludantur
ab eius hæreditate intuitu piæ cauſæ, cum ſē-
per in dubio clamet naturalis affectus, & con-
137 iecturata mens, ſeu voluntas parentum pro
filijs, vt dixi, & videatur *Genuenſ. in ſuis pra-*
*ctica b Eccleſiaſt.quæſt.*294.*per tot.*

Vbi quærit, an donatio facta Eccleſiæ aliiue
138 piæ cauſæ per ſuperuenientiam liberorum
reuocetur in totum, vel ſolum quoad legiti-
mam, & poſt longam diſputationem plura
hinc, inde inducendo ſuper intellectu *can. qui-*
cumque 17. *quæſt.*4. concludit ſibi videri ve-
139 rius, quod donatio reuocetur, in totū, & hoc
propter ſuprarelatam rationem, ſcilicet pieta-
tis, & charitatis naturalis parētum in liberos.
141 Nec mihi numquam arriſit diſtinctio *Bald.*
*in conſil.*215.*lib.*1. vbi quærendo ad concordiā
perducere iſtas duas pugnantes opiniones ait,
142 quod aut donatio fuit facta Eccleſię pro ani-
ma donantis expreſsè, aut verò ſimpliciter, &
143 primo caſu dicit non reuocari, niſi quoad le-
gitimam, quia cenſetur reliquiſſe pro exone-
ratione conſcientiæ, & quilibet magis diligit
144 animam ſuam, quam filios. *l.ſancimus. C.de*
ſacroſanct. Eccleſ. ſecundo tamen caſu, quando
145 ſcilicet fuit donatum ſimpliciter, & ait, in
totum reuocari, quæ diſtinctio non ſubſiſtit,
146 quia nulla eſt differentia, quod quis ſimplici-
ter donet Eccleſiæ, vel adiectis illis verbis, pro
ſalute animæ.

Quia donans Eccleſiæ ſemper cenſetur do-
nare, vel relinquere pro anima, vt notum eſt,
147 quidquid tamen eſſet dicendum, ſi donans
expreſſe dixiſſet, ſe donare pro exoneratione
conſcientiæ, ſeu pro male ablatis, vel ex circū-
148 ſtantijs id conſtaret, puta ex qualitate per-
ſonæ donantis, quia habuit officia, et negotia
ex quibus veriſimiliter præſumi poſſet talem
donationem feciſſe pro exoneratione conſciē-
149 tiæ, ſed ſuper hoc eſt etiam cogitandum, quia
nec in his terminis reuocaretur quo ad legiti-
mam, quia tunc donatur tamquam debitum,
150 & legitima non debetur, niſi deducto ære
alieno. *l.Papinianus § quarta.et §.quoniam au-*
*tem.ff de inoff. teſtam. Craſ. in §.Legitima.q.*1.
Rota coram Card.Seraph.deciſ 976.*num.*4.*verſ.*
ante legitimam detrahuntur debita &c. cum ſit
quota bonorum, et non hæreditatis, et bona
151 intelliguntur, deducto ære alieno. *l.ſubſigna-*
tum. §.bona.et l princeps bona.ff.de verb.ſignific.
late Ant.Cucch.in tractat.de legitim.tit.Legitim.
*eſt quot.bonor.a num.*1.*et ſeq.*et in puncto, quod
152 relicta pro male ablatis minuant legitimam,
cum debeantur tamquam æs alienum, dixit
Io.Baptiſt. Coſt.*in tractat.de iur.et facti ignorat.*
*diſtinct.*2.*centur.*2.*num.*26. *verſic.ſicuti æs alie-*
153 *num præualet legitima filiorum,ita relicta Ec-*
cleſiæ pro male ablatis &c. latè Nouar. *de incert.*
*et mal.ablat.priuileg.*6. *num.*8. *verſic.quoties ſu-*

*mus in legatis factis pro male ablatis &c. et pri-
uileg.5. num.5. verſ. minuunt legitimam &c. et
num 7.* teſtatur de veriori, et æquiori ſenten-
tia, refutato prius *Surd. in tractat. de aliment.
priuileg.95. titul 8. numer.9.* dum male contra-
rium ſentit.

154 Verumtamen eſt, quod aſſertio pro male
ablatis debet verificari aliter quàm per teſta-
mentum, quia aliàs de eis iudicatur, prout de
155 ſimplici pio legato, quæ non nocet legitimæ
filiorum &c. & ſuper hoc videatur *Merlin. in
tract. de legitim. lib.5. titul.1. quæſt.2. numer.14.
verſ. aſſertio pro male ablatis &c.* cum alijs ibi
allegatis, & adde *Genuenſ. d. quæſt.294. num.5.
verſ. nec debetur legitima, quia donatur tamquã
debitum &c* Benedict. Capr. *concluſ 102. nu-
mer.167. verſ. quando male ablatis conſtaret ali-
ter quam per aſſertionem teſtantis &c.* Farinac.
*in repertor. vltim. volunt. quæſt.63. num.2. verſ.
teſtatori aſſerenti propter male ablata relinquere,
non creditur, niſi aliunde conſtet &c.*

Hinc quoque eſt licet legatum pro male ab-
156 latis pium ſit, *vt poſt* Bald. Bart. Tiraquel. *&
alios probant* Maſcard. *de probat. concluſ.1177.
num.3.* Menoch. *lib.4. præſumpt.125. nu.28. cum
alijs allegatis per* Tiraquell. *de priuileg pia cauſa
in præfat. in fin. verſ. item relictum pro incertis.*
Gratian. *diſcept forenſ cap.329. num.14. verſ di-
citur legatum pium cum aliquid relinquitur pro
emendandis foris factis &c. et latè per* Nouar. *in
d. tractat. de incert. et mal. ablat. priuileg 1. et ſeq.*
& id declara, *vt per* Rotam *deciſ.74. numer.25.
verſ id poſſet procedere, quando relictum eſſet piæ
cauſæ pro male ablatis &c part.2. diuerſ. & me-
lius fuit conſideratum coram* Reuerendiſſ. Terra-
cinen. *in cauſa Fanen. Hæreditatis 17. Iunij*
1641. *§ Hoc tamen verſic. legatum pro male ab-
latis poteſt dici pium, ſi relictum fuerit cauſæ
piæ &c.*

Licet enim, vt dixi, legatum pro male ab-
latis ſit pium, tamen ſi aliunde aliter quã per
157 aſſertionem teſtantis, non probentur male
ablata, iudicatur de eis, quàm de puro legato,
vt in puncto voluit *Bart. in l.1. num.37. C. de
ſacroſanct. Eccleſ. et in l. vxori. ff. de aur. et argẽt.
legat.* Alex. *in conſil.122. num 6. lib.7. & conſ.46.
num.17. vol.1. et conſil.17. lib.4.* Purpurat. *con-
ſil.461. vol.2.* Roland. *de lucr. dotal. q.80. num.7.*
Peregr. *de fideicommiſſ art.4 ſub num.14.* Coſt.
*de fact. et iur. ignorant. cent.2. diſtinct.1. num.29.
Io. Baptiſt.* Hodiern. *in l. hac edictali. quæſt.37.
num.16 verſ. tamen ſi aliunde aliter non proba-
tur male ablatum &c C. de ſecund. nupt. et nu-
mer.17.* reijcit *Giurb. ad conſuetud. Meſſanen.
cap.2. gloſ.12. part.1.* contrarium ſentientem,
158 ea ductus ratione quia in his, quæ dependẽt
ab alterius conſcientia, ſtatur eius dicto &c.
Debet ergo vt ſupra, *num.152.* dicebam, vt re-
licta ad pias cauſas minuant legitimam, vt de
eis aliter, quàm per aſſertionem teſtantis pro-
159 bentur, quia aliàs aperta eſſet via parẽtibus
facilè per ſolam aſſertionem valde præiudicã-
di liberis in legitima. Vnde ea via clauſa, re-
deo ad noſtram principalem concluſionem, de
qua ſupra in princip. *à num.1.* quod in teſta-
mento pio non ſunt neceſſarij teſtes.

Quamobrem firmato in teſtamento ad pias
cauſas condito non requiri teſtes pro ſolem-
160 nitate, ſed pro iuſtificatione, & ſic tantum ad
probationem voluntatis teſtatoris poſtulãtur.
*Bald. in repetit. leg.1. ante nu.3. C. de ſacroſanct.
Eccleſ. Felin in cap cum nobis. num.11. de præ-
ſcript.* Corn. *in conſ.215. nu.14. lib.2. et conſ.307.
nu.6. lib.3.* & fuit reſolutum in Rota *coram bo.
me.* Cantuc *deciſ.734. num.6. verſ. illi duo teſtes
non requiruntur pro ſubſtantia teſtamenti, ſed
ad probationem illius &c part.1. diuerſ.* & ſatis
ſupra firmaui, & dicam infra. Ergo aliter de
voluntate teſtantis legitimè ſi conſtiterit, ad
quid vltra opus erit teſtibus, iuxta illud
Matth.26. *Blaſphemauit, quid adhuc egemus te-
ſtibus? ecce nunc audiuiſtis blaſphemiam &c.*
& Marc.14. *Quid adhuc deſideramus teſtes? au-
diuiſtis &c.* & idem Luc.22. *Quid adhuc deſi-
deramus teſtimonium? ipſi enim audiuimus ex
ore eius*, & vide *Speculat. in titul. de probat. §.fi-
161 nal.* idcirco ſi per teſtes non poteſt haberi
probatio, ſatis eſt, dum aliunde habetur, *arg.
l. ſi contrahitur. ff. de pignor. l. in re ff. de fid. in-
ſtrument. l. pactum. et ibi notat Bald.* C. *de pact.
et l. cum res. ibiq; etiam Bald. in 2. notab. et Paul.
de Caſtr. num.2.* C. *de probat.*

162 Vbicumque enim aliquid requiritur non
pro forma, ſed ad aliquem effectum, tunc illud
per æquipollens poteſt adimpleri, eò namquè
caſu ſat eſt, vt obtineatur legis intentus, & ſic
163 cogitatus ſequatur effectus, vnde parum
curamus de modo. *l. iubemus. C. de teſtam. l. mu-
lier. in princip. ff. ad Trebell. l. ſi mulier. & ibi no-
tat* Dec. *in 2 notab ff. de inſtitut. & ſubſtitut. l.
fideicommiſſa, §. ſi eis ita. et ibi notat Bald. ff. de
legat.3.* cum qua concordat *l. mulier. & ibi Ca-
ſtren. in vltim. oppoſit ff. ad Trebell* Roman. *in
conſil 433. numer.1. verſ ſeptimo conſidero.* Ruin.
conſil.137. num.9 lib.1. Parif. *conſil 32. num.34.
lib.2.* Bero. *conſil.2. num.21. lib.2.* Viu. *deciſ.334.
num.13 part.1.* Oſaſc. *deciſ.92. numer.15.* Ioſeph
Vela *diſſert.21. num.19. verſ. ſecus ergo erit ſi for-
ma à lege præſcripta principaliter tendat ad cer-
tum finem, et effectum conſequendum &c.* Card.
Mantic. *de tacit. et ambig. conuent. lib.2. tit.4. nu-
mer.45.* vbi etiam dicit, ita ſæpe iudicatum in
Sacro Auditorio, & allegat nonnullas deciſio-
nes, *& adde Seraph. deciſ.309. num.1. & deciſ.
1413. num.3. et deciſ 33. nu.4. et 5. part.2. diuerſ.
et deciſ.577. num.9. part.1. deciſ.167. numer.12.
part.2. et deciſ.353. numer.1. part.3. et deciſ.124.
num.1. & 149. num.14 part 6. recent.*

Immo dato aliquid requiri pro forma, tunc
164 eius neglectio, ſeu omiſſio reddit irritum ip-
ſum actum, dum principaliter illa forma à lege
165 præſcribitur pro ſubſtantia, & omnimoda
perfectione, ſeu conſumatione actus, ita vt ea-
tenus is valeat, quatenus forma ſeruata fuerit,
nihil-

166 nihilquè agitur ea prætermiſſa, cum eo caſu actus ſit ipſo iure nullus. *can. in Synodo de conſecrat. diſtinct 4. can. diſſinitius 2 quæſt 6. can. ſolet quæri. 32 quæſt 2. cap. 1. de excommun. cap. veniens. de presbyt. baptiz. cap. cum delicta. de reſcript cap tua. de ſponſal. cap prouida, & cap. fin. de elect. in 6 l. Iulianus. §. ſed etſi quis. ff. ad exhibend. l. Mæuius, & l. qui hæredi. ff de condit. & demonſt. cum alijs iuribus, Doctoribus, & Deciſionibus à me pleno calamo relatis in annotat. ad decif. 542. num. 58 part. 4. recent. tom. 3.*

Secus verò ſi forma à lege præſcripta, vt eſt caſus noſter, tendat ad cōſequendum certum
167 finem, veluti ad certum quid probandum, quia tunc, vt dixi, ſi talis finis habeatur per modum æquipollentem, non minus valebit
168 actus, quàm ſi ſpecificè fuiſſet formæ obtemperatum. *l. 3. C. de liber. præterit. l. 3. §. conditio. ff. de adimend. legat. cum alijs allegatis* à Rota coram R. P. D. Dunozeto Decano *in cauſa Romana Cenſus, ſeu Depoſiti 8. Martij 1641. §. Nec dicatur. verſic. vbi forma, ſeu conditio reſpiciunt certum finem, ſufficit, quod finis ille, quomodocumque habeatur &c.* Atquè hæc dicta ſufficiant circa materiam, quod in teſtamento pio nullus omnino teſtis requiratur ad ſubſtantiam
169 illius, itaut niſi potuerit probari per teſtes, ſat erit, ſi quacumquè alia probatione potuerit de eo doceri, & quatenus veniat probandum per teſtes non eſt neceſsè, vt ſint rogati, & etiam an liberi ſint fauorabiliores, quàm pia cauſa &c.

ARGVMENTVM.

Confeſſio propria ſanè eſt omnium probationum illuſtriſſima, & Regina & ſuperat omnem probationem, etiamſi ſit mille teſtium, & potentior eſt quolibet publico inſtrumento, Et confeſſus, habetur pro iudicato, cum tunc ſint tā tum partes Iudicis in exequendo, nam eo caſu non eſt opus tela iudiciali.

Quare, ſi pars aduerſa fateatur teſtamentum aliquod fuiſſe conditum ad pias cauſas, ſed in eo nullatenus adeſſe ſolemnitates teſtamētarias, tunc ex tali confeſſione, ſatis ſuperquè conſtare dicitur illud fuiſſe cōditum, & hoc ſatis eſſe ad illius probationem, cum ſolemnitates in eo nullatenus ſint neceſſariæ.

Quod procedit etiamſi talis confeſſio ſit extraiudicialis, & abſente parte facta, quia ſecundùm æquitatem Canonicam, quæ in prædicta materia venit ſeruanda, ſatis dicta confeſſio probat, & vide in ſeq. cap. Et quid ſit dicēdum attento iure Ciuili, quantum ſcilicet probet dicta confeſſio extraiudicialis.

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentum conditum ad pias cauſas ſatis probatur per confeſſionem partis, aſſerendo fuiſſe confectum, ſed ſine ſolemnitatibus.*
2 *Probatio, quæ fit per confeſſionem ſuperat omnes probationes.*
3 *Confeſſio vbi eſt, ibi eſt omne genus probationum, & ſuperat præſumptionem iuris, & de iure.*
4 *Probatio, quæ fit per confeſſionem præualet etiā depoſitionibus mille teſtium. & num. 19.*
5 *Concordia non datur inter principalem, & teſtes.*
6 *Probatione omni ſublata, non cenſetur ſublata probatio per confeſſionem.*
7 *Errorem contra propriam confeſſionem volens probare, indiget efficaciori probatione.*
8 *Teſtes omni exceptione maiores requiruntur ad probandum errorem contra propriam confeſſionem.*
9 *Confeſſio partis, vbi adeſt, non eſt opus tela iudiciaria.*
Confeſſio propria nihil aliud expectat, niſi Iudicis executionem.
10 *Hæres, vt obtineat immiſſionem vigore l. fin. C. de edict. D. Adr. tollend debet exhibere teſtamentum non cancellatum &c.*
11 *Limita, quando ſuper hoc adeſt partis confeſſio, quia tunc non requiritur.*
12 *Executio ſi vigore ſtatuti detur inſtrumentis publicis, eodem modo dabitur, ſi debitor coram teſtibus fateatur debitum, et de tali confeſſione, conficiatur ſcriptura.*
13 *Confeſſio æquiparatur inſtrumento, imo illi præfertur.*
14 *Statutum, ſi admittat ſolùm probationem per ſcripturam, & non per teſtes, non reijcit probationem per confeſſionem.*
15 *Voce ſua, quod quis affirmauit, indignum eſt, vt id poſtea infringat. & nu. 16.*
17 *Viro probo non conuenit, vt id quod ſemel dixit poſtea infringat.*
18 *Remiſſoriæ petitionem Rota ſolet reijcere, quādo eſt contra propriam confeſſionem.*
19 *Teſtes dicuntur falſi, ſi deponant contra confeſſionem partis.*
20 *Confeſſio infringit probationem factam per teſtes, vel inſtrumenta.*
21 *Remiſſoriam Rota numquam concedit, quando prætenditur aliquid probari, quod poſtea non releuat.*
22 *Iudex non poteſt annullare probationem factam per propriam confeſſionem.*
23 *Peccatorum cartula reperta penes delinquentem non probat contra ipſum ad pœnam ipſi infligendam.*
24 *Confeſſio æquipollet inſtrumentis.*
25 *Legatum factū alicui ſatis dicitur probari per confeſſionem factam ab hærede teſtatoris, in ipſius teſtamento.*
26 *Amplia, ſi talis confeſſio fiat ad pias cauſas; & num. 27. & 28.*
29 *Peccat plus ille, de quo plus confidit teſtator, ſi non adimpleat per eum diſpoſita.*

30 *Confeſſio facta abſente parte probat ad fauorem pia cauſa.*

31 *Eccleſia dominium probatur per confeſſionem extraiudicialem.*

32 *Confeſſio extraiudicialis non valet abſente parte facta, ſi nullus pro eo ſtipuletur & n. 33.*

33 *Lex ciuilis non admittit confeſſionem extraiudicialem.*

34 *Confeſſi pro iudicatis habentur, quando pars acceptauit confeſſionem.*

35 *Itaque non ſufficit, ſi ſit pars præſens, & taceat.*

36 *Confeſſio extraiudicialis facta abſente parte ſemiplenam inducit probationem.*

37 *Quæ opinio eſt indubitata, & communis, & à diuerſis Tribunalibus recepta, & nu. 40.*

39 *Confeſſiones duæ extraiudiciales, vbi concurrunt, dicitur perfecta probatio.*

41 *Confeſſio probata per idoneos teſtes probat etiam de iure ciuili.*

42 *Confeſſio extraiudicialis nihil omnino probat de Iure Ciuili, & num. 43.*

44 *Confeſſio extraiudicialis non debet mouere Iudicem.*

46 *Confeſſio extraiudicialis abſente parte facta probat ſecundum æquitatem Canonicam,*

47 *Et facit plenam probationem, quæ opinio eſt indubitabilis, & coronata, num. 48. 49. 51. & 52. & fuit dictum in diuerſis Tribunalibus, vt num. 53. & 54. 55. & 56.*

50 *Confeſſio extraiudicialis probat de æquitate Canonica, quod et habet locum in toto Regno, cum ſit feudum Eccleſiaſticum.*

57 *Rota Romana Tribunal eſt omnium Iuriſconſultorum auriga, & magiſtra.*

58 *Rota Romana eſt iuris lucerna, totum illuminans Orbem.*

58 *Rota Romana contra communem habentem in ſe rigorem ſolet iudicare, cum æquitatem potius, quàm rigorem ſoleat amplecti. nu. 58.*

59 *Iuris apices nullatenus attenduntur de Iure Canonico.*

60 *In Confeſſione propria ius Canonicum non reſpicit niſi mentem proferentis, ſpreto an ſit iudicialis, vel extraiudicialis, & num 61.*

62 *Mentiri velle, nemo præſumitur, vel inaniter loqui.*

63 *Pactum nudum de Iure Canonico actionem, & obligationem inducit, & eſt vera, & communis opinio, num. 64.*

65 *Confeſſio extraiudicialis quod non probet de æquitate Canonica plenè, plures DD. putant, ſed inaniter. & num 66. et 67.*

CAPVT XXII.

IN TESTAMENTO condito ad pias cauſas ſi ad eius probationem non fuerint adhibiti teſtes, fateatur tamẽ pars teſtamentũ fuiſſe factum, ſed dicat nullatenus ſubſtineri, quia teſtes non interuenerint, vel aliæ ſolemnitates, & tunc iudicandum eſt pro teſtamento pio, quia abundè per dictam confeſſionem partium dicitur conſtare de tali voluntate teſtatoris, cum teſtes in hoc teſtamento non requirantur pro ſolemnitate, ſed ſolum ad effectum probationis, quando veritas aliter haberi non poteſt, de qua veritate in caſu noſtro
2 ſatis ſuperque eluceſcit per talem confeſſionẽ, vt in puncto optimè reſpondit *Corn. in conſil. 215. ſub num. 5 verſ. Et idem indubiè reſpondendum eſt, ſi quis fateretur &c. lib 3.* & poſt eum ſic quoque conſulit *Euerard. Iun. conſil. 27. nu. 40. vol. 1.* & ſic pariter ſenſerunt *Tiraquell. de priuileg piæ. cauſ. priuileg. 2. §. Hoc autem in elige. verſ. fatetur tamen pars teſtamentum, ſed dicat non valere &c.* Mart. *de ſucceſſ legal part. 4 quæſt. 8. art. 3. ſub num. 8. verſ. poteſt non conſtare per confeſſionem*, Thomas Maulius *in tract. de vltim. volunt. lib. 1. titul. 13. num 8.* Dicaſtill. *de iuſtit & iur. lib. 12. tractat. 9. dub 10. diſput. 1. num. 116.* March. *de peſt part 8. cap 6.* Franciſc. de Barry. *in tractat. de teſtament lib. 1. titul. 4. ſub num 7. verſ. certè ſi aduerſarius fateretur factum eſſe teſtamentum &c.* Io. Angel. Boſſ. *in ſuis moralib. titul. 12. §. 1. part. vltim. tom. 1. ſub num. 37 verſ ſi ita per confeſſionem partis, qua fateretur &c.* Fern. Vaſq *de ſucceſſ. creat. lib. 3. §. 22 limita. 11. ſub num. 6. verſ. ſi per confeſſionem partium &c.*

Accedit etiam, quod probatio, quæ fit per confeſſionem ſuperat omnes probationes. *l. te. vbi Doctores C. de probat l. generaliter. C. de*
3 *non numerat. pecun. cap. per tuas de probat.* Rota *deciſ. 170. num 4 part 4. diuerſ.* Card Mantic. *deciſ. 57. n 8. &* Ludou. *deciſ. Luceuſ. 5. nu. 50.* Barz. *deciſ. 140. num. 4.* Ricc. *collectan 1958. in princ. cum alijs allegatis coram Eminentiſſ D. Card.* Corrado *in cauſa Bituntina Cenſus 27. Nouemb. 1645 § penultim. verſ demum ex eorũ propria confeſſione quæ omnes alias probationes præcellit &c.* Inſuper, & vbi eſt confeſſio, ibi eſt omne genus probationis ſuperatque præſumptionem iuris, & de iure, Eſtq. ſic potens,
4 vt præualeat etiam depoſitionibus mille teſtium contrarium teſtificantiũ *ex allegatis per* Gabr. *de teſtib. concluſ 4 nu 77 verſ. magis creditur confeſſioni principalis, quàm mille teſtibus contrarium aſſerentibus &c. et dixit* Rota *corã bon. mem.* Gregor. XV. *deciſ. 357. num. 3. verſ. eſt confeſſio præuale at mille teſtibus, & ibi* Beltram. *in addit. in litera B. dat concordantes, & adde deciſ. 214. nu. 4. coram* Vrgellen. *verſ. quia confeſſio partis præualet mille teſtibus &c.*

5 Hinc eſt, quod inter principalem, & teſtes non datur concordia. Quoque, et meritò Rota ſeruat denegare remiſſoriam, ſi ſit contra confeſſionem partis, vt infra dicam. Vlterius ſublata omni probatione, non cenſetur ſublata confeſſio, imo etiam quando ſcriptura eſſet de ſubſtantia, admittitur partis confeſſio. Vndè

de exiſtente confeſſione non aliter, ac ſi teſtiũ
depoſitiones, vel ſcriptura exhiberetur. l. cum
te. C. de tranſact. & ſpecialiter deciditur in l.
fin. C. de fideicomm. vbi Bart. num. 3. verſ. nota
quod iſtam legem, & Bald. num. 26. verſ. ad-
de huic legi &c. Caſtr. ſub num. 5. verſ. & ſecun-
dum hanc lecturam &c. Alberic. ſub nu. 3. in
fin. Iaſ. num 4. verſ. ſecundo nota &c. & in cap.
iudicante. ibique gloſ. & DD. in verb. nullis
verbis de teſtam. Rip in l. nemo poteſt. num. 30.
verſ. nota hanc ſolutionem. ff. de legat. 1. Surd.
deciſ. 10. num. 12. verſ. Secundo reſpondetur. Alu.
Valaſ. de iur. emphyt. quæſt. 7. num. 27. verſ. niſi
aduerſarius ſponte fateatur, tunc enim non indi-
gemus ſcriptura &c. Anton. de Gamm. deciſ.
Senatus Luſitaniæ 43. num. 2. verſ. quia in caſu,
quo aliàs requiritur ſcriptura, ſufficit confeſſio
patris &c. Rota penes bon. mem. Card. Mantic.
deciſ. 57. ſub num 9. verſ. & ita vim habet ſcrip-
tura. & ſa. me. Greg. XV. deciſ. 234. nu. 14. verſ.
et clarum eſt &c. et Card. Veroſp ſen. deciſ. 15 P
ſub nu 14. verſ. & ſit fortior inſtrumento, &
quacumque alia probatione &c. part 4. recent.

Vnde non eſt mirum, ſi volens probaret er-
rorem contra propriam confeſſionem indiget
efficaciori probatione propter aliam maiorẽ
probationem, quàm contra ſe habet. Dec. in
conſil. 105. Protenus, num. 3. ad med. verſ. cum
ergo iſta probatio erroris. Abb. in cap. quia ve-
riſimile in 2. notab. de præſumpt. Butr. in cap. ſu-
per hoc de renunt. Bero. conſil. 147. nu. 34. lib. 2.
Aym. conſil 75 num. 34 & conſ. 56. nu. 3. Surd.
conſil. 6. num. 12. verſ. ita vt, qui contrarium pro-
bare &c. lib. 1. & conſil 192. num 13. ad med.
lib 2. Itaque teſtes debent eſſe omni exceptio-
8 ne maiores in perſonis, & dictis, ita vt proba-
tiones ſint manifeſtiſſimæ, vt concludunt om-
nes in l. 2. § ſi quis neget vbi Bart. col. fin. ff. quem
admod. teſtam. aper. Bald. in l. in exercendis C. de
fid. inſtrument. & in conſil 37. in fin. lib. 1. Alex.
conſ. 43. num. 24. lib. 4. Io. de Anan. conſil. 97.
num. 2. Iuxta § item verborum. Inſtit. ff. de inutil.
ſtipulat. Gratian diſcept. forenſ. cap. 789. nu. 6.
verſ vnde non mirũ, ſi volens probare errorẽ &c.

Sicque vbi adeſt partis confeſſio non indi-
9 gemus tela iudiciaria, cum nihil aliud expe-
ctetur niſi Iudicis executio. ex allegatis per Ro-
tam in cauſa Romana pecuniaria 27. Iunij, 614.
coram bon. mem. Pirouano. §. pro cauone autem.
verſ. a confeſſione ſubſtinctæ partes Iudicis ſunt
in exequendo, cum non requiratur alia probatio
extrinſeca &c. et in cauſa Florentina Decima-
rum 29. Ianuarij 1625. coram Eminentiſſ. D.
Card. Veroſpio verſ. confeſſus habetur pro iudi-
cato &c. et in cauſa Sancti Seuerini Dotis, ſeu
Saluiani 4. Maij 1640. coram Reuerendiſſimo
P.D. meo Dunozetto Decano. §. altera verò eſt.
verſ confeſſio habet vim rei iudicatæ &c. & co-
ram Eminentiſſ. D. Card. Corrado in cauſa
Romana Pecuniaria 19. Ianuar. 1646 §. 1. verſ.
vnde ipſius reſultat confeſſio, quæ paratam ad-
uerſus illum habet executionem &c. et coram
R.P.D. Roias in cauſa Aunionen. Hæreditatis.
confeſſio partis præualet inſtrumento &c.

Hinc eſt, quod licet ad validitatem iudicij
immiſſionis in poſſeſsionem bonorum defun-
cti vigore leg. fin. C. de edict. D. Adr. tollend. om-
10 nino requiratur, vt exhibeatur inſtrumentũ
non cancellatum, non abolitum, attamen ſi
pars aduerſa faſſa fuerit in iudicio exiſtentiã
teſtamenti ad fauorem alterius partis, hoc
ſufficit ad effectum conſequendi validam im-
11 miſsionem vigore d. l. fin. abſque alia teſta-
menti exhibitione, & hoc ex ea ratione de
qua ſupra, quia confeſſio partis æquipollet in-
ſtrumento, vt ſcribunt Bald. in d. l. fin. num. 47.
ad fin. ibiq. Alex num. 21. Dec. num. 39. prope
fin. Iacobin. in n. 33. Menoch. de adipiſcend. re-
med. 4. num. 102. Mart. de ſucceſſ. part 4. quæſt.
16. art. 1. num. 7. verſ. ſi teſtamentum probare-
tur per confeſsionem aduerſarij &c. cum alijs al-
legatis per Argel. de acquir poſſeſ. art. 15. n. 32
& reſpondit Rota coram Reuerendiſſ. D. Terra-
conen. 10. Iunij 1648. §. Nullitates autẽ verſ.
alia teſtamenti exhibitione ex hac ratione,
quia confeſsio partis æquipollet inſtrumento &c.

Prò vt etiam dicimus, quod ſi dabitur exe-
cutio vigore ſtatuti, illam dantis inſtrumentis
12 publicis, eodem modo dabitur, ſi debitor co-
ram teſtibus fateatur ſe debitorem alicuius,
& de tali confeſſione conficiatur ſcriptura.
Menoch qui alios allegat. de accipiſcend. remed.
4. num. 12. vſque ad num. 105. tamquam con-
feſsio æquiparetur inſtrumento, immo illis an-
teferatur. l. cum te. C. de tranſact. Cœphal. in
conſil. 192. num. 8. & conſ. 687. num. 84. & ſeqq.
vbi multa, & in puncto Gratian. diſcept. forenſ.
cap. 750. num. 21. verſ. ſi debitor coram teſtibus
ſe eſſe debitorem alicuius &c. vbi etiã ait, quod
ſi ſtatutum admittat ſolum probationem ex
14 ſcriptura, non ex teſtibus, non reijcit pro-
bationem ex confeſſione. Bald. in auth. ſed no-
uo iure. C. ſi cert. pet. Dec. in cap. 1. col. penult.
verſ. noue declara. de probat. Meritoque enim
confeſsio propria vocatur probatio omnium
probationum Illuſtriſsima, & probatio ſuper
latiua Riminald. Iun conſil. 501. n. 3. lib. 5. Bero
conſil. 16. num. 2. lib. 2. Et dicam, relictis infi-
15 nitis allegationibus, vna cum Imperatore Iu-
ſtiniano in l generaliter. C. de non numerat. pe-
cun. Nimis eſt indignum, quod ſua quiſque
16 voce affirmauit, id poſtmodum infringere
velle. Nec conuenit viro probo, quod ſemel
17 dixit, poſtea reuocaſſe, ſicuti ratiocinata eſt
Rota penes Caputaquen. deciſ. 190. la prima. n. 2.
verſ. non conuenit. part. 1. et deciſ. 158. num 11.
verſ quod nõ conuenit viro bono &c. corã Card.
Lancellot part. 1. recent.

Quarè & iure meritò Rota ſolita eſt reijce-
re petitionem remiſſoriæ, quãdo articuli ver-
18 ſãtur cõtra ea, quæ ipſa pars confeſſa iam fuit
ad text. in cap. in præſentia. §. præterea. de pro-
bat. tum alijs coram Reuerendiſſ. Vrgellen. d. de-
ciſ. 214. num. 3. verſ. remiſſoria non datur ad
pro-

probandum id, cuius contrarium conſtat ex cõfeſſione eius, qui remiſſoriam petit &c. et coram Buratt. *deciſ.* 877. *num.* 7 *verſ non eſt dandaremiſſoria contra propriam confeſſionem &c.* & deinde *fuit dictum coram R. P. D. Rojas in cauſa Ferrarien.* Pecuniaria 11. *Nouembris* 1651. *§ fin. verſ. contra propriam confeſſionem numquam cõceditur remiſſoria &c.* Et merito fit talis dene-
19 gatio, quia, vt dixi *ſupra num.* 4. confeſſio partis præualet mille teſtibus, imo & quod plus eſt, teſtes dicuntur falſi, quando deponunt cõtra principalis confeſſionem, *vt poſt Innocent. & Dec. ſenſit Rota coram* Caputaquen. *deciſ.* 283. *alias* 20 *part.* 3 *numer.* 6. *verſ. præterea aliqui ex teſtibus deponunt falſum, quia principales fatentur, & ipſi negant &c.*

Vnde non mirum, ſi confeſſio infringat etiã
20 iam factas probationes per teſtes, vel inſtrumenta, *vt conſtat ex allegatis per* Maſcard. *de probat concluſ.* 343. *num* 2. *verſ. confeſſio infringit probationes factas &c.* & Rota numquam concedit remiſſoriam, quando id, quod prætẽ-
21 ditur probari, non releuat, cum hoc aliud nõ eſſet, niſi tempus conterere, *vt plenè iam deduxi in Annotat ad deciſ* 606 *à num.* 41. *part.* 5. *recent tom.* 2. Accedit etiam, quod Iudex nul-
22 lam non poteſt declarare confeſſionem partis, *vt poſt Cephal. & Crauett.* probat *Cyriac controuerſ.* 427. *num.* 12. *verſ. non poſſe nullam pronunciare &c.* Mart. *de ſucceſſ part.* 4. *quæſt.* 2. *articul* 5. *num.* 2. *verſ. quia confeſſionem partis non poteſt Iudex nullam pronunciare &c. cum alijs allegatis per* Ricc. *deciſ.* 372. *part.* 1 *num.* 5. *verſic. nec Iudex poteſt iudicare confeſſionem nullam eſſe &c.* & vide ibi *num.* 8. vbi tamen probat,
23 quod ſcartula peccatorum reperta penes delinquentem, nõ probet contra ipſum ad pœnam infligendam, & vide ibi nè à propoſita materia diſcedam.

Vndè in puris terminis diſpoſitionis ad piã
24 cauſam, vt ea plenè dicatur probata per confeſſionem partis, non aliter ac ſi teſtium depoſitiones, & ſcriptura exhiberetur, præter ſupra adductos DD. nuper fuit dictum *in Rota in cauſa Romana Legati* 22. *Iunij* 1650. *coram Emin. D. Card.* Corrado. *§. Nam illud probatur.* Vbi fuit deciſum, Legatum factum alicui, ſatis
25 dicitur probari per confeſſionem factam ab hęrede teſtatoris, qui dictum legatũ reliquit, aſſerendo, *tale legatum fuiſſe relictum tali perſonæ.*

Ibique ampliatur id multò magis procedere in caſu noſtro, ſcilicet quando tale legatum,
26 ſeu quęlibet alia diſpoſitio ad piam cauſam fuit ordinata, et extenditur eò fortius id ſibi vſurpare locum, quando talis confeſſio exone-
27 rationem conſcientiæ ipſius hæredis contineret, qui diutius deſecerat, & diſtulerat, illud
28 legatum pium ſoluere, ac adimplere, vt tenebatur. *l. nulli. C. de Epiſcop. & cleric. l.* 2. *& l. fin. C. de fideicomm. & in Auth. de hæred. & Falcid. in §. his igitur à nobis præordinatis, & in cap. indicante, & cap. nos quidem, & cap. ſi hæredes extra de teſtib.* Bald. *in d. l. fin. ſub num.* 26. dicens,
29 quod plus peccat ille, de quo plus confidit teſtator. C. *de fideicommiſſ. Franc.* Aretin. *conſ.* 93. *Viſo legato. ſub numer.* 1. *verſ. ita quando aliquis ſcit ſe ex lege conſcientiæ &c.* Addo *Tiraquell. de priuileg. piæ cauſæ. priuileg* 2. *§. Hoc autem intellige, verſ. in foro conſcientiæ peccaret &c. Rota coram bon. mem. Card.* Seraph. *deciſ.* 487. *num.* 11. *verſ. confeſſio facta pro exoneratione conſcientiæ prodeſt &c.*

Et generaliter quod confeſſio extraiudicia-
30 lis in fauorem piæ cauſæ, abſente parte facta propter dictam abſentiam non poſſit reuocari, *benè concludit* Tiraquel. *in d. priuileg. piar. cauſ. priuileg.* 116. *cum ibi allegatis*, quibus adſtipulantur *Ricc. & Thor. in addition. ad dictum priuileg.* 2 Quare in Senatu Neapolitano, teſte *Afflict. deciſ.* 164 fuit deciſum per confeſſionẽ cuiuſdam priuati, quod certum territorium à
31 ſe retentum erat Eccleſiæ, probari dominium Eccleſiæ. *Franciſc. V in deciſ.* 486. *num.* 3 *verſic. confeſſio extraiudicialis ad exonerandã conſcientiam plenam quidem inducit probationem &c. & dixit Rota coram Eminentiſſ. D. Card* Corrado *in cauſa Romana Fideicommiſſi de Capiteferro* 10. *Maij* 1645. *§ Huiuſmodi autem. verſ. ex prædictis ſatis probatur abundè magis cõuincitur ex declaratione facta in teſtamento &c. & iterum coram eodẽ in eadem cauſa ſub die* 19. *Februarij* 1648. *§. Hac autem. verſ. huiuſmodi confeſſio in teſtamento facta ob recognitionem bonæ fidei, quæ in effectu exonerationem conſcientiæ importat &c.*

Nec quidquam releuat, ſi opponeretur prę-
32 dictam confeſſionẽ nullius eſſe roboris, quando eſſet extraiudicialis, ad fauorem abſentis, pro quo nemo fuit ſtipulatus, & ſic tamquam
33 facta abſente parte, legitimam non inducit probationem, *arg. leg. certum. §. ſi quis abſente. ff. de confeſſ. & leg. fin. ff. de interrogatorijs action. & not gloſ. in l. cum de indebito. § fin. ff. de probat. & in cap. ſi cautio de fid. inſtrument. in l unica. C. de confeſſ. & in cap. fin. ext. eodem.* cum alijs multis relatis *à Gabr. in tit. de confeſſ. cõcluſ.* 1. *num* 1. ſenſitque *Rota in cauſa Romana pecuniaria coram bon. mem.* Penia. *eſt inter eius à me impreſſ. deciſ.* 332. *num.* 3. *verſ. confeſſio extra iudicium facta abſente parte non facit probationem contra confitentem &c.* & in cauſa *Romana Mutui de Celſis coram bon. mem. Card.* Caualer. *eſt inter eius impreſſ deciſ.* 492 *num.* 6. *verſic confeſſio extra iudicium facta non releuat &c. et coram* R. P. D. Bichio *in cauſa Carpentoraten. Hæ-*
33 *reditatis* 5 *Iunij* 1648. vbi dicitur, quod regula iuris Ciuilis eſt non admittere confeſſionẽ extra iudicialem &c. *& antea coram* R. *P. D.* *Rojas in cauſa Maceraten Cenſus* 15. *Febr.* 1641. *§. Denique verſ. aſſertionem factam fuiſſe parte abſente, quæ ideo illi non nocet &c.*

Nam, & licet verum ſit, vt dixi, ſupra quod
34 confeſſi pro iudicatis habentur, id ſanè ita

acci-

acclpiendum eſt, dummodò pars aduerſa ex-
35 preſsè acceptet conſeſſionē, Nec ſufficit enim
præſentem eſſe, & tacere, vt notat Cyn in leg.
vnic. C. de confeſſ. quæſt. 9. receptus ſecundum
Rip. in rub. ff. de verb. obligat num. 22. ita etiam
tenet Salicet. in l. iubemus. C. de liberal. cauſ. et in
l. generaliter in 6 quæſt. C. de non numerat. pecun.
vbi refert ſe ita conſuluiſſe, & refert Alex. in
conſil. 20. num. 1. vol. 4. et in conſil. 111. numer. 7.
vol. 3. et conſil. 174. num. 2. vol. 6. & hanc opinio-
nem eſſe communem, teſtatur Iaſ. in l. error.
num. 3. C. de Iur. et fact. ignorant. & communē
etiam aſſerit Alciat. in rub. ff. de verb. obligat.
num. 3. latè Franciſc. Cald. quæſt. forenſ. ſeu re-
cept. ſentent. lib. 2. quæſt. 31. num. 2. verſ. dummo-
do pars aduerſa expreſsè acceptet confeſſionē &c.
& vide latè prædictam concluſionem, an, &
quatenus vera ſit.

Sunt tamen multi Doctores ſentiētes, quod
36 licet confeſſio extraiudicialis facta abſente
parte plenam non induceat probationem, ta-
men faciat ſemiplenam, iuxta communem de
qua atteſtatur Iaſ. in l. admonendi. nu. 158. ff. de
iureiur. cum adductis per Polydor. Rip. ſingul.
obſeruat. 266. & Senator Bell. in tractat. de his
quæ fiunt in continent. cap. 114. lib. 1. Afflict. de-
ciſ. Neapolit. 12. num. 2. verſ. quia confeſſio ex-
tra iudicium facta, abſente parte, probat ſemi-
plenè &c. et deciſ. 337. num. 6 verſ. facit ſemiple-
nam probationem &c. et deciſ. 364 numer. 4. verſ.
confeſſio extra iudicium parte abſente, probat ſe-
miplenè etc. Ioſeph Ludouic. deciſ. Peruſ. 9. nu. 1.
verſ. inducit ſemiplenam probationem etc. & aſ-
ſerit de indubitata, & communi omnium opi-
37 nione, teſtaturque ab ea, nec in iudicando,
nec in conſulendo nō eſſe recedendū. Io. Petr.
Fontanell. deciſ. Catalon. 258. num 7. verſ. con-
feſſio extraiudicialis legitimè probata facit ſemi-
plenam probationem etc affirmatque id procul-
dubio procedere. Franciſc. Viu. deciſ. Audient.
Baren. 191. num. 1. verſ. indubitanter quidem ſal-
tem ſemiplenè probat confeſſio extraiudicialis in-
ter alias perſonas facta in fauorem alicuius tunc
abſentis &c. Io. Domin. Gait. in tractat. de credit.
cap. 2. titul. 3. articul. 1. numer. 226. verſ. confeſſio
abſente parte ſemiplenam inducit probationē &c.
fidemque facit de receptiſſima opinione. Et de
38 cōmuni opinione pariter teſtatur Hieronym.
Magon. deciſ. Florent. 135. num. 11. verſ. quæ ſe-
miplenè probat ſecundum communem opinionem.
Senatus Neapolitanus penes Afflict. deciſ. 337.
num. 6. verſ. communis concluſio eſt, quod confeſ-
ſio extra iudicium parte abſente facit ſemiplenā
probationem. Rota March. apud Marc. Ant. de
Amat. deciſ. 13. num. 1. verſic. confeſſio extraiudi-
cialis ſemiplenè probat. Senatus Mantuanus ſe-
cundum Io. Petr. Surd. deciſ. 12. num. 4. verſ. facit
ſemiplenam probationem.

Vbi etiam aſſerit, quando concurrunt duæ
39 confeſſiones extraiudiciales ſuper eadem cau-
ſa, tunc cum vnaquæque faciat ſemiplenam
probationem ſimul iunctæ probabunt plenè.
adde Rota Ianuen. deciſ. 199. num. 5. verſ. ſemi-
plenam facit probationem &c. atque de cōmu-
40 ni Doctorum opinione à qua in iudicando, &
conſulendo non ſit recedendum etiam pluri-
bus relatis, aſſeuerat Matth Berlic. in ſuis con-
cluſ. practicabil part. 1. concluſ. 36. num. 101. verſ.
confeſſio extraiudicialis abſente parte emiſſa ſemi-
plenam probationem facit &c. ſentitque Rota
penes Creſcent. deciſ. 5. numer. 1. verſ. confeſſio
extraiudicialis abſēte parte probat ſemiplenè &c.
de confeſſ. Aduerte tamen vt confeſſio extra-
iudicialis ſemiplenè probet, probanda eſt ple-
nè, prout monet Hieronym. Magon. deciſ. Lu-
cenſ. 46. num. 11. & 23. verſ. vt ſemiplenè probaſ-
ſet &c. vtique quando eſt probata per teſtes
41 idoneos probat etiam de iure ciuili. l. deſide-
rium. C. depoſit. ſentitque Rota coram bon. mem.
Penia deciſ 409. num 3. vide infra.

Alij vero Doctores oppoſitum ſentiunt, ſci-
42 licet talem confeſſionem omnino nihil proba-
re, & præſertim Salycet. in l. bonæ fidei. 3. nu. 21.
verſ. ſextum exemplum, C. de reb. credit. & ibi
etiam Bald. num. 10. verſ. modo quæro de viua
voce &c. Iaſ. ſibi quodammodo contrarius in
l. ſiue apud acta. num. 2. C de tranſact. Coraſ. in
l. admonendi. nu. 76. & ſeq. C. de iureiur. Vincent.
Mancin in tractat de confeſſ. cap. 2. num. 7. verſ.
imo magis communis eſt ſententia, vt nihil probet,
& antea pariter de magis communi opinione
atteſtatur Hercul. in tractat. de probat. negat. nu-
mer. 198. verſic. quadrageſimo ſexto fallit &c. &
poſt eum pariter de magis communi opinio-
ne affirmat Maſcard. in tractat. de probat. vol. 1.
concluſ. 349. n. 6. verſ. quia tunc nihil probat &c.
& aſſerit id docuiſſe ab Vlpiano, & Scæuola, vt
ibi per eum, de communi quoque ſententia
pluribus DD. adductis teſtatur. Anton. Gabr.
in ſuis commun. concluſ. titul. de confeſſ. ſub nu-
mer. 53. verſ. contrarium, quod etiam ſemiplenā
non faciat probationem.

Et quod de rigore Iuris confeſſio extraiu-
43 dicialis abſente parte facta non releuet. dixit
Rota coram bon. mem. Pirouano in cauſa Roma-
na Redditionis rationis 16. Ianuarij 1634. quam
retuli in 6. part. recent. deciſ. 256. nu. 1. verſ. con-
feſſio extraiudicialis non releuat &c. cum alijs
adductis ſupra num. 36. Et benè inquit Innocent.
in cap. interpoſita. de appellat. quod confeſſio
44 recepta extra iudicium non accipitur, nec
mouet Iudicem ad credendum, ex quibus vi-
detur innuere Innocent. quod confeſſio extra-
iudicialis nō moueat Iudicem ad credendum,
ex eo quia talis confeſſio non probet plenè, &
videtur, quod nec ſemiplenè. An autem talis
confeſſio faciat indicium ad torturam plenè
videatur. Farinac. quæſt. 37. num. 47. & q. 84.
num. 23. & Guazz. ad defenſ. cap. 34. per tot. vi-
de infra num. 68.

Quidquid tamen ſit de ſupradictis opinio-
nibus, primam de qua à nu. 36. videri verio-
rē quibuſdam tamen requiſitis cōcurrentibus
45 vt fusè ſuo loco dicam, Nam hic ad caſum
noſtrum

noſtrum non eſt opus ingredi tam magnam
ſyluam, quia indubitatum eſt, ſupradicta pro-
cedere de Iure Ciuili, ſed ſecus de Iure Cano-
nico, nam ſecundum æquitatem Canonicam
46 (quæ in cauſis pijs ſeruari debet in vtroque
foro, ex rationibus, iuribus, & Doctoribus à
me ſupra adductis cap. 1. per tot.) confeſſio ex-
traiudicialis abſente parte facta, plenam facit
47 probationem, iuxta notata per gloſ. quæ repu-
tatur admodum ſingularis, in can quoties cor-
dis oculus. in verb. et per te. 1. quæſt. 7. eamquè
vti communem, et veriorem extollunt, & ſe-
48 quuntur paſſim Doctores, & ferè prædicta
ſententia eſt indubitabilis, & coronata, vt ap-
paret ex multis DD relatis tàm per Maſcar-
dum in tractat. de probat. concluſ. 357. à nu. 57.
vbi hanc opinionem predicat veriorem, &
communiorem, quàm per Ant. Gabr. in titul.
de confeſſ. concluſ. 1. num. 46. vbi de communi,
49 & recepta opinione, latèque hanc concluſio-
nem tamquam veriſsimam admittũt fere om-
nes Canoniſtæ in cap. ſi cautio de fid. inſtrumen.
Et ab hac opinione non eſſe recedendum in
practica, proteſtatur Thom. Grammatic. in con-
ſil. ciuil, 116. nu 5. verſ. opinio dicta gloſ. eſt com-
munis, ideo ab ea nec in deciſiuis, nec in practica
eſt recedendum, & ſequitur Mareſcot. variar. re-
ſolut. cap. 44. num. 4. verſ. confeſſio extraiudicia-
liter facta de æquitate Canonica plenè probat
contra confitentem &c. ac nuper pluribus re-
latis de communi opinione atteſtantur Ioſeph.
Pelin. in Margarit. variar. concluſ. in verb. con-
feſſio. § Confeſſio extraiudicialis etiam abſente
parte facta plenam inducit probationem, & con-
fitenti præiudicat de æquitate Iuris canonici, vt
pro communi &c. Horat. Perſ. in conſil. ciuil. 5.
num. 13. verſ. in foro Eccleſiaſtico confeſſio ex-
traiudicialis parte facta abſente plenè probat &c.
ibiquè etiam poſt Alex. Trentacinq. conſil. 51.
num. 16. vol. 1. inquit, id in toto Regno debere
50 procedere, cum ſit feudum Eccleſiaſticum.
Marc. Antõn Genuenſ. in ſuis practicabil. Ec-
cleſiaſt Tricenar. 26. quæſt. 768. num. 2. vbi re-
futata contraria opinione, indubitanter aſſe-
rit, de æquitate Canonica confeſſionem factã
51 abſente parte probare, & teſtatur hanc eſſe
communem opinionem, quam tenent grauiſ-
ſimi Doctores. Videatur Cauall. commun.
contra commun. quæſt. 17. num. 2. vbi reiecta
contraria opinione, aſſerit hanc ſibi videri
magis veram, & communem. Iul. Cæſar. Cal-
uin. in tract. de Æquitat. lib. 1. cap. 63. n. 4. verſ.
de æquitate tamen canonica &c vbi ait, con-
feſſioni factæ ſiue preſente, ſiue abſente parte
52 de æquitate canonica ſtatur, etiam erroneæ,
ac extraiudicialiter emanatæ.

Sic quoque diuerſa Orbis Tribunalia ſen-
53 ſerunt, & præſertim Rota Auenion. apud Hie-
ronym. à Laurent. deciſ. 62. ſub num. 1. verſ. in-
ſpecta æquitate Canonica, quæ obligat confitentẽ
parte etiam abſente &c. Audentia Baren. penes
Franciſc. Viu. decis. 486. nu. 1. verſ. taliter, quod
ea de æquitate canonica valida quippe redditur,
plenèque probat contra confitentem &c. Sena-
tus Pedemõtanus teſte Anton. Teſſaur. deciſ. 109.
ſub num. 6. verſ. æquitas Canonica vult confeſ-
ſionem factam abſente parte facere plenam pro-
54 bationem &c. teſtaturque de veriori, et com-
muniori ſentẽtia. Rota Lucen. penes Hieronym.
Magon. decis 46 ſub num. 10. verſ. plenè probat
de æquitate canonica. Rota Marchiæ, vt ſcribit
Marc. Anton. de Amat. decis. 13. verſ de æquita-
te canonica confeſſio extraiudicialis facta abſẽte
parte probat &c.

Nec deficit ad corroborandam ſupra rela-
tam acceptiſsimam opinionẽ auctoritas Ro-
55 tæ Romanæ, nam eam inuicta conſtantia, vt
repetio, amplexa fuit, & præſertim penes Put.
decis. 12. ſub num. 2, verſ. de iure canonico con-
feſſio extra iudicium plenè probat. lib. 2. et decis.
53. num 1. verſ. confeſſio extraiudicialis de Iure
Canonico probat &c. eodem lib. 2. Rota decis. 4.
num. 1. coram bon. mem. Cantuc. verſ. confeſſio
extraiudicialis etiam abſente parte facta plenè
probat &c part. 2. diuerſ. ibique teſtatur de cõ-
muni. Card. Seraph. decis. 487 n. 6 verſ. ſecun-
dum æquitatem canonicam iuxta quam confeſ-
ſio præiudicat etiam abſente parte &c. et fuit di-
ctum coram bon. mem. Coccino decis. 170. nu. 10.
verſ. confeſſio in omnem euentum erit extraiu-
dicialis, quæ de æquitate canonica plenè probat
&c. nec non coram bon mem. Cumitulo deciſ.
168. num. 4. verſ. probans de æquitate Canonica
&c. et coram bon. mem. Penia decis. 94. num. 7.
verſ confeſſio extraiudicialis de iure Canonico
plenè probat &c. et decis. 409 num. 1. verſ. con-
feſſio licet extraiudicialis de æquitate canonica
etiam parte abſente probat &c. Idemque fuit
deciſum coram bon. mem. Vrgellen. 188. nu. 1.
verſ. quæ confeſſio licet extraiudicialis de æqui-
tate canonica plenè probat contra confitentẽ &c.
& coram bon. mem. Buratt. decis. 317. numer. 6.
verſ. quæ confeſſio extraiudicialis de æquitate
canonica plenè probat &c. et coram ſan. mem.
Gregor. XV. decis. 408. num. 2. verſ. etiamſi ema-
naſſet parte abſente probat &c. et ſæpe ſæpius
fuit admiſſum in recent. et præſertim in decis.
158. ſub num. 11. verſ. ſaltem procedit in vim
extraiudicialis confeſſionis &c. part. 1. vbi aper-
tè Rota fatetur de magis communi opinione,
et decis. 404 ſub num. 2. verſ. licet fuerit extra-
iudicialiter facta, tamen de æquitate canonica
probat &c part. 2. et decis. 463. ſub num. 4. verſ.
cum confeſſio extraiudicialis probet de æquitate
canonica &c part. 3. decis. 157. ſub num. 1. verſ.
etiam de æquitate canonica procedit in confeſſio-
ne extraiudiciali, vt plenè probet &c part. 4. et
decis. 256. n. 2. verſ cõfeſſio extraiudicialis plenè
probat contra confitentem &c. par. 5. et decis. 218.
num. 5. verſ. parte abſente emanata de æquitate
Canonica plenè probat &c. part. 6 et decis. 207.
num. 8. verſ. licet ſit confeſſio extraiudicialis ta-
men de æquitate canonica operat. &c. part 7. &
deinde fuit reſolutum coram Eminentiſſ. D.

Card.

Digitized by Google

Card. Veroſpio *in cauſa Viterbien. Cenſus 7. Iunij 638. §. Secūdo hæc ad minicula verſ. maximè vero ce dunt inſpecta canonica æquitate, cum ſecundum eam recipiat & obliget confeſſio facta abſente parte &c.* et coram R. P. D. Bichio *in cauſa Romana Diuiſionis 20. Iunij 1639. §. Nō obſtat verſ. de æquitate Canonica probat etiam confeſſio parte abſente emiſſa &c.* Videatur *Frā-ciſ.* Viu. *d. decif. 386. num.* 14. vbi paternè monet, vt prædicta opinio omninò retineatur, &
56 eò libentius, quia Rota Romana eam rigore abiecto amplectitur, cum tale Supremum Tribunal ſit omnium Iuriſconſultorum auriga,
57 et magiſter, iuriſque Lucerna, totum illuminans Orbem, taliter quod, vt ſubiungit, Rota ipſa Romana meritò quidem ſolet contra cō-
58 munem habentem in ſe rigorem iudicare, cū æquitas ipſa potius, quàm rigor debeat amplecti, De Iure enim Canonico apices iuris nō attenduntur *cap. dilecti,* & ibi *gloſ. in verb. ſubtiliter,* vbi *omnes. de iudicijs* ſed ſola ſpectatur æquitas, quamobrem in confeſſione propria per dictum ius Canonicum non inſpicitur, niſi
60 mens proferentis, et non attenditur vtrum confeſſio ſit extraiudicialis, vel iudicialis, itaque quotieſcunque apparet de intētione proferentis, æquitas canonica, iudicare ſolet ſecū-
61 dum verba, quonis modo prolata. *cap. Antigonus 1, ext. de pact. can. iuramenti. 22. quæſt 5.* & notant Doctores *in cap. ſi. cautio.* & ibi *Felin. num. 27.* Butr. *num. 7.* Card. *in fin. in vltima oppoſitione de fid. inſtrument. Matth. de* Afflict. *deciſ. Neapolit. 164. num. 5. verſ. confeſſio probata per teſtes &c. Franciſ.* Viu. *deciſ. Audient. Baren. 486. num. 4. verſ. ſoletque ius canonicum vbicūque appareret de intentione loquentis &c.* optimeque ra[illegible] est *Rota Rom. in cauſa Florentina* [illegible] *29* [illegible]*rij 1635. coram Eminent.* [illegible] *Card.* Ve[illegible] *eſt deciſio 12. n. 14. verſ.* [illegible] C[illegible] *non inſpicitur, niſi m*[illegible] *&* [illegible] *7. recent.*
[illegible] nemo præſumitur velle men-
62 tiri ad[illegible] *merito. ff. pro ſoc.* vel inaniter loqui [illegible]*bianus, vltim. de ſepultur. Felin. in ca*[illegible] *num. 29. de fid inſtrum. Hieronym. à* L[illegible] *deciſ. Auenion. 63. num. 1. verſ. Ne præſum*[illegible]*ur quiſquā velle mentiri &c.* Hinc quoque eſt de iure canonico pactum nudum
63 obligationem, & actionem producere *d. cap. 1 vbi omnes de pact. cap. quamquam. de vſur. in 6.* & eſt communis opinio ferè omnium DD vt
64 inquit *Corn. in conſil. 83. num. 1. verſ. ſecus eſt de Iure Canonico &c. lib. 4. Rota deciſ. 492. n. 1. verſ. nullum adeſt dubiū, quin pactū nudū &c. part. 5. recent. & alibi latè dicam.*

Nec eſt curandum, licet nonnulli Doctores abſolutè negent, nullatenus ſubſiſtere prædi-
65 ctam opinionem, quod de æquitate Canonica cōfeſſio extraiudicialis abſente parte emanata plenè probet. et præſertim id tenet *Alex. in conſil. 180. ſub num. 7. verſ. Non obſtat ſi dicatur, quod de iure Canonico confeſſio facta &c. lib. 2.* vbi atteſtatur ſic communiter teneri. ita quoque ſenſerunt alij plures adducti per *Fernand Vaſq. de ſucceſſ. lib. 3. §. 23 limitat. 18. ſub num. 26. verſ. Contrariam partem &c.* vbi ex-
66 preſsè dictam opinionem approbat, et ait numquam apud eum dubium fuiſſe, quin prædicta ſententia verior eſſet.

Tamen, vt dixi, non eſt curandum de tali eorum opinione, quia ex ſupra relatis DD. cō-
67 ſtat contrariam eſſe veriorem, et communiorē, quam diuerſa Orbis Tribunalia ſine ſcrupulo ſequuntur, vt ſupra *à num. 53.* tamquam optima quidem ratione munitam, & in ſpecie *Alex in d. conſil.* 180. reprobatur à *Dec. in conſ. 162. ſub num. 2. verſ. iſta opinio videtur communis, quidquid dixerit Alex. &c. &* à Curt. *in conſil. 168. n. 12. verſ. quidquid dixerit Alex. &c. &* à Rota *deciſ. 4. n. prim. verſ. Licet contrariū teneri teſtetur Alex. conſil.* 180. *nu. 7. lib. 3. tamen reprobatur part. 2. diuerſ.* Vide in ſeq. capite vbi dictam opinionem declarabo.

ARGVMENTVM.

Confeſſio extraiudicialis quantumuis verum ſit, quod ſecundum æquitatem Canonicam probet, tamen talis æquitas non intrat quando ſumus in criminalibus, quia tunc clariores probationes requiruntur ad aliquem cōdemnandum.

Item dicta æquitas ceſſat. ſi ea confeſſio non fuerit probata per teſtes conteſtes eum & aliàs ipſi non releuent. Item ſilet prædicta æquitas, ſi cōfeſſio extraiudicialis incidenter, & ad aliū finem emanauerit, & maximè ſi eſſemus in criminalibus.

Mulier accuſata de furto, ſi adulterium fateatur, an ex tali confeſſione poſſit damnari, & an in tali delicto poſſit Iudex procedere ex inquiſitione. In admittenda probatione per confeſſionem extraiudicialem ſecundum æquitatē Canonicam, Iudex valdè circumſpectus ſit, & omnia benè penſet, quia verba in abſentes, ſicut vmbræ, ſolent volitare, abſque vlla proferentis conſideratione, ioci, vel iactandi cauſa prolata.

Confeſsio extraiudicialis, licet iuxta æquitatem Canonicam, ſecundum aliquos DD. non probet, ſi ſit facta abſente parte, quæ opinio valde controuerſa eſt, tamen quando ſumus in materia cauſæ piæ, ceſſat omnis amaritudo, quia quando aliquid promittitur vel confitetur ad fauorem cauſæ piæ, cum id reſpiciat DEVM, qui vbique eſt præſens &c. non eſt opus diſcutere talem controuerſiam adeo ſinuoſam.

Fauore dotis, cum valeat donatio, ſeu promiſſio facta mulieri, quamuis ea abſente, ita etiam multò fortius debet intrare prædicta concluſio fauore, piæ cauſæ, & quare.

mus in legatis factis pro male ablatis &c. et priuileg. 5. num. 5. verſ. minuunt legitimam &c. et num 7. teſtatur de veriori, et æquiori ſententia, refutato prius Surd. in tractat. de aliment. priuileg. 95. titul 8. numer. 9. dum male contrarium ſentit.

154 Verumtamen eſt, quod aſſertio pro male ablatis debet verificari aliter quàm per teſtamentum, quia aliàs de eis iudicatur, prout de
155 ſimplici pio legato, quæ non nocet legitimæ filiorum &c. & ſuper hoc videatur Merlin. in tract. de legitim. lib. 5. titul. 1. quæſt. 2. numer. 14. verſ. aſſertio pro male ablatis &c. cum alijs ibi allegatis, & adde Genuenſ. d. quæſt. 294. num. 5. verſ. nec debetur legitima, quia donatur tamquã debitum &c. Benedict. Capr. concluſ. 102. numer. 167. verſ. quando male ablatus conſtaret aliter quam per aſſertionem teſtantis &c. Farinac. in repertor. vltim. volunt. quæſt. 63. num. 2. verſ. teſtatori aſſerenti propter male ablata relinquere, non creditur, niſi aliunde conſtet &c.

Hinc quoque eſt licet legatum pro male ab-
156 latis pium ſit, vt poſt Bald. Bart. Tiraquel. & alios probant Maſcard. de probat. concluſ. 1177. num. 3. Menoch. lib. 4. præſumpt. 125. nu. 28. cum alijs allegatis per Tiraquell. de priuileg. piæ cauſæ in præfat. in fin. verſ. item relictum pro incertis. Gratian. diſcept. forenſ. cap. 329. num. 14. verſ. dicitur legatum pium cum aliquid relinquitur pro emendandis foris factis &c. et latè per Nouar. in d. tractat. de incert. et mal. ablat. priuileg. 1. et ſeq. & id declara, vt per Rotam deciſ. 74. numer. 25. verſ. id poſſet procedere, quando relictum eſſet piæ cauſæ pro male ablatis &c. part. 2. diuerſ. & melius fuit conſideratum coram Reuerendiſſ. Terracinen. in cauſa Fanen. Hæreditatis 17. Iunij 1641. § Hoc tamen verſic. legatum pro male ablatis poteſt dici pium, ſi relictum fuerit cauſæ piæ &c.

Licet enim, vt dixi, legatum pro male ablatis ſit pium, tamen ſi aliunde aliter quã per
157 aſſertionem teſtantis, non probentur male ablata, iudicatur de eis, quàm de puro legato, vt in puncto voluit Bart. in l. 1. num. 37. C. de ſacroſanct. Eccleſ. et in l. vxori. ff. de aur. et argēt. legat. Alex. in conſil. 122. num 6. lib. 7. & conſ. 46. num. 17. vol. 1. et conſil. 17. lib. 4. Purpurat. conſil. 461. vol. 2. Roland. de lucr. dotal. q. 80. num. 7. Peregr. de fideicommiſſ. art. 4. ſub num. 14. Coſt. de fact. et iur. ignorant. cent. 2. diſtinct. 1. num. 29. Io. Baptiſt. Hodiern. in l. hac edictali. quæſt. 37. num. 16 verſ. tamen ſi aliunde aliter non probatur male ablatum &c. C. de ſecund. nupt. et numer. 37. reijcit Giurb. ad conſuetud. Meſſanen. cap. 2. gloſ. 12. part. 1. contrarium ſentientem,
158 ea ductus ratione quia in his, quæ dependēt ab alterius conſcientia, ſtatur eius dicto &c. Debet ergo vt ſupra, num. 152. dicebam, vt relicta ad pias cauſas minuant legitimam, vt de eis aliter, quàm per aſſertionem teſtantis pro-
159 bentur, quia aliàs aperta eſſet via parētibus facilè per ſolam aſſertionem valde præiudicã-
di liberis in legitima. Vnde ea via clauſa, redeo ad noſtram principalem concluſionem, de qua ſupra in princip. à num. 1. quod in teſtamento pio non ſunt neceſſarij teſtes.

Quamobrem firmato in teſtamento ad pias cauſas condito non requiri teſtes pro ſolem-
160 nitate, ſed pro iuſtificatione, & ſic tantum ad probationem voluntatis teſtatoris poſtulãtur. Bald. in repetit. leg. 1. ante nu. 3. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Felin in cap. cum nobis. num. 11. de præſcript. Corn. in conſ. 215. nu. 14. lib. 2. et conſ. 307. nu. 6. lib. 3. & fuit reſolutum in Rota coram bo. me. Cantucc deciſ. 734. num. 6. verſ. illi duo teſtes non requiruntur pro ſubſtantia teſtamenti, ſed ad probationem illius &c. part. 1. diuerſ. & ſatis ſupra firmaui, & dicam infra. Ergo aliter de voluntate teſtantis legitimè ſi conſtiterit, ad quid vltra opus erit teſtibus, iuxta illud Matth. 26. Blaſphemauit, quid adhuc egemus teſtibus? ecce nunc audiuiſtis blaſphemiam &c. & Marc. 14. Quid adhuc deſideramus teſtes? audiuiſtis &c. & idem Luc. 22. Quid adhuc deſideramus teſtimonium? ipſi enim audiuimus ex ore eius, & vide Speculat. in titul. de probat. §. fi-
161 nal. idcirco ſi per teſtes non poteſt haberi probatio, ſatis eſt, dum aliunde habetur, arg. l. ſi contrahitur. ff. de pignor. l. in re ff. de fid. inſtrument. l. pactum. et ibi notat Bald. C. de pact. et l. cum res. ibiq; etiam Bald. in 2. notab. et Paul. de Caſtr. num. 2. C. de probat.

162 Vbicumque enim aliquid requiritur non pro forma, ſed ad aliquem effectum, tunc illud per æquipollens poteſt adimpleri, eò namque caſu ſat eſt, vt obtineatur legis intentus, & ſic
163 cogitatus ſequatur effectus, vnde parum curamus de modo. l. iubemus. C. de teſtam. l. mulier. in princip. ff. ad Trebell. l. ſi mulier. & ibi notat Dec. in 2 notab. ff. de inſtitut. & ſubſtitut. l. fideicommiſſa, §. ſi cui ita. et ibi notat Bald. ff. de legat. 3. cum qua concordat l. mulier. & ibi Caſtren. in vltim. oppoſit. ff. ad Trebell. Roman. in conſil. 433. numer. 1. verſ. ſeptimo conſidero. Ruin. conſil. 137. num. 9 lib. 1. Pariſ. conſil. 32. num. 34. lib. 2. Bero. conſil. 2. num. 21. lib. 2. Viu. deciſ. 334. num. 13. part. 1. Oſaſc. deciſ. 92. numer. 15. Ioſeph Vela diſſert. 21. num. 19. verſ. ſecus ergo erit ſi forma à lege præſcripta principaliter tendat ad certum finem. et effectum conſequendum &c. Card. Mantic. de tacit. et ambig. conuent. lib. 2. tit. 4. numer. 45. vbi etiam dicit, ita ſæpe iudicatum in Sacro Auditorio, & allegat nonnullas deciſiones. & adde Seraph. deciſ. 309. num. 1. & deciſ. 1413. num. 3. et deciſ. 33. nu. 4. et 5. part. 2. diuerſ. et deciſ. 577. num. 9. part. 1. deciſ. 167. numer. 12. part. 2. et deciſ. 353. numer. 1. part. 3. et deciſ. 124. num. 1. & 149. num. 14. part. 6. recent.

Immo dato aliquid requiri pro forma, tunc
164 eius neglectio, ſeu omiſſio reddit irritum ipſum actum, dum principaliter illa forma à lege
165 præſcribitur pro ſubſtantia, & omnimoda perfectione, ſeu conſumatione actus, ita vt eatenus is valeat, quatenus forma ſeruata fuerit,
nihil-

Digitized by Google

166 nihilquè agitur ea prætermiſſa, cum eo caſu
actus ſit ipſo iure nullus. *can. in Synodo de conſecrat. diſtinct. 4. can. diffinitiuè 2. quæſt. 6. can. ſolet quæri. 32. quæſt. 2. cap. 1. de excommun. cap. venient. de presbyt. baptiz. cap. cum delicta. de reſcript. cap. tua. de ſponſal. cap prouida, & cap. fin. de elect. in 6. l. Iulianus. §. ſed etſi quis. ff. ad exbibend. l. Maxius, & l. qui hæredi. ff. de condit. & demonſt. cum alijs iuribus, Doctoribus, & Deciſionibus à me pleno calamo relatis in annotat. ad deciſ. 542. num. 58 part. 4. recent. tom. 3.*

Secus verò ſi forma à lege præſcripta, vt eſt
caſus noſter, tendat ad cõſequendum certum
167 finem, veluti ad certum quid probandum,
quia tunc, vt dixi, ſi talis finis habeatur per
modum æquipollentem, non minus valebit
168 actus, quàm ſi ſpecificè ſuiſſet formæ obtemperarum. *l. 3. C. de liber. præterit. l. 3. §. conditio. ff. de adimend. legat. cum alijs allegatis* à Rota coram R. P. D. Dunozeto Decano *in cauſa Romana Cenſus, ſeu Depoſiti 8. Martij 1641. §. Nec dicatur. verſic. vbi forma, ſeu conditio reſpiciunt certum finem, ſufficit, quod finis ille, quomodocúque habeatur &c.* Atquè hæc dicta ſufficiant circa materiam, quod in teſtamento pio nullus omnino teſtis requirarur ad ſubſtantiam
169 illius, itaut niſi poruerit probari per teſtes,
ſat erit, ſi quacumquè alia probatione potuerit de eo doceri, & quatenus veniat probandum per teſtes non eſt neceſsè, vt ſint rogati, & etiam an liberi ſint fauorabiliores, quàm pia cauſa &c.

ARGVMENTVM.

Confeſſio propria ſanè eſt omnium probationum illuſtriſſima, & Regina & ſuperat omnem probationem, etiamſi ſit mille teſtium, & potentior eſt quolibet publico inſtrumento, Et confeſſus, habetur pro iudicato, cum tunc ſint tãtum partes Iudicis in exequendo, nam eo caſu non eſt opus tela iudiciali.

Quare, ſi pars aduerſa fateatur teſtamentum aliquod fuiſſe conditum ad pias cauſas, ſed in eo nullatenus adeſſe ſolemnitates teſtamẽtarias, tunc ex tali confeſſione, ſatis ſuperquè conſtare dicitur illud fuiſſe cõditum, & hoc ſatis eſſe ad illius probationem, cum ſolemnitates in eo nullatenus ſint neceſſariæ.

Quod procedit etiamſi talis confeſſio ſit extraiudicialis, & abſente parte facta, quia ſecundùm æquitatem Canonicam, quæ in prædicta materia venit ſeruanda, ſatis dicta confeſſio probat, & vide in ſeq. cap. Et quid ſit dicẽdum attento iure Ciuili, quantum ſcilicet probet dicta confeſſio extraiudicialis.

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentum conditum ad pias cauſas ſatis probatur per confeſſionem partis, aſſerendo fuiſſe confectum, ſed ſine ſolemnitatibus.*
2 *Probatio, quæ fit per confeſſionem ſuperat omnes probationes.*
3 *Confeſſio vbi eſt, ibi eſt omne genus probationum, & ſuperat præſumptionem iuris, & de iure.*
4 *Probatio, quæ fit per confeſſionem præualet etiã depoſitionibus mille teſtium. & num. 19.*
5 *Concordia non datur inter principalem, & teſtes.*
6 *Probatione omni ſublata, non cenſetur ſublata probatio per confeſſionem.*
7 *Errorem contra propriam confeſſionem volens probare, indiget efficaciori probatione.*
8 *Teſtes omni exceptione maiores requiruntur ad probandum errorem contra propriam confeſſionem.*
9 *Confeſſio partis, vbi adeſt, non eſt opus tela iudiciaria.*
Confeſſio propria nihil aliud expectat, niſi Iudicis executionem.
10 *Hæres, vt obtineat immiſſionem vigore l. fin. C. de edict. D. Adr. tollend. debet exhibere teſtamentum non cancellatum &c.*
11 *Limita, quando ſuper hoc adeſt partis confeſſio, quia tunc non requiritur.*
12 *Executio ſi vigore ſtatuti detur inſtrumentis publicis, eodem modo dabitur, ſi debitor coram teſtibus fateatur debitum, et de tali confeſſione, conficiatur ſcriptura.*
13 *Confeſſio æquiparatur inſtrumento, imo illi præfertur.*
14 *Statutum, ſi admittat ſolùm probationem per ſcripturam, & non per teſtes, non reÿcit probationem per confeſſionem.*
15 *Voce ſua, quod quis affirmauit, indignum eſt, vt id poſtea infringat. & nu. 16.*
17 *Viro probo non conuenit, vt id quod ſemel dixit poſtea infringat.*
18 *Remiſſoriæ petitionem Rota ſolet reÿcere, quãdo eſt contra propriam confeſſionem.*
19 *Teſtes dicuntur falſi, ſi deponant contra confeſſionem partis.*
20 *Confeſſio infringit probationem factam per teſtes, vel inſtrumenta.*
21 *Remiſſoriam Rota numquam concedit, quando prætenditur aliquid probari, quod poſtea non releuat.*
22 *Iudex non poteſt annullare probationem factam per propriam confeſſionem.*
23 *Peccatorum cartula reperta penes delinquentem non probat contra ipſum ad pœnam ipſi infligendam.*
24 *Confeſſio æquipollet inſtrumentis.*
25 *Legatum factũ alicui ſatis dicitur probari per confeſſionem factam ab hærede teſtatoris, in ipſius teſtamento.*
26 *Amplia, ſi talis confeſſio fiat ad pias cauſas. & num. 27. & 28.*
29 *Peccat plus ille, de quo plus confidit teſtator, ſi non adimpleat per eum diſpoſita.*

30 *Confeſſio facta abſente parte probat ad fauorem pia cauſa.*

31 *Eccleſia dominium probatur per confeſſionem extraiudicialem.*

32 *Confeſſio extraiudicialis non valet abſente parte facta, ſi nullus pro eo ſtipuletur & n. 33.*

33 *Lex ciuilis non admittit confeſſionem extraiudicialem.*

34 *Confeſſi pro iudicatis habentur, quando pars acceptauit confeſſionem.*

35 *Itaque non ſufficit, ſi ſit pars præſens, & taceat.*

36 *Confeſſio extraiudicialis facta abſente parte ſemiplenam inducit probationem.*

37 *Quæ opinio eſt indubitata, & communis, & à diuerſis Tribunalibus recepta, & nu. 40.*

39 *Confeſſiones duæ extraiudiciales, vbi concurrunt, dicitur perfecta probatio.*

41 *Confeſſio probata per idoneos teſtes probat etiam de iure ciuili.*

42 *Confeſſio extraiudicialis nihil omnino probat de Iure Ciuili, & num. 43.*

44 *Confeſſio extraiudicialis non debet mouere Iudicem.*

46 *Confeſſio extraiudicialis abſente parte facta probat ſecundum æquitatem Canonicam,*

47 *Et facit plenam probationem, quæ opinio eſt indubitabilis, & coronata, num. 48. 49. 51. & 52. & fuit dictum in diuerſis Tribunalibus, vt num. 53. & 54. 55. & 56.*

50 *Confeſſio extraiudicialis probat de æquitate Canonica, quod et habet locum in toto Regno. cum ſit feudum Eccleſiaſticum.*

57 *Rotæ Romanæ Tribunal eſt omnium Iuriſconſultorum auriga, & magiſtra.*

58 *Rota Romana eſt iuris lucerna, totum illuminans Orbem.*

58 *Rota Romana contra communem habentem in ſe rigorem ſolet iudicare, cum æquitatem potius, quàm rigorem ſoleat amplecti. nu. 58.*

59 *Iuris apices nullatenus attenduntur de Iure Canonico.*

60 *In Confeſſione propria ius Canonicum non reſpicit niſi mentem proferentis, ſpreto an ſit iudicialis, vel extraiudicialis, & num 61.*

62 *Mentiri velle, nemo præſumitur, vel inaniter loqui.*

63 *Pactum nudum de Iure Canonico actionem, & obligationem inducit, & eſt vera, & communis opinio, num. 64.*

65 *Confeſſio extraiudicialis quod non probet de æquitate Canonica plenè, plures DD. putant, ſed inaniter. & num 66. et 67.*

CAPVT XXII.

IN TESTAMENTO condito ad pias cauſas ſi ad eius probationem non fuerint adhibiti teſtes, fateatur tamẽ pars teſtamentũ fuiſſe factum, ſed dicat nullatenus ſubſtineri, quia teſtes non interuenerint, vel aliæ ſolemnitates, & tunc iudicandum eſt pro teſtamento pio, quia abundè per dictam confeſſionem partim dicitur conſtare de tali voluntate teſtatoris, cum teſtes in hoc teſtamento non requirantur pro ſolemnitate, ſed ſolum ad effectum probationis, quando veritas aliter haberi non poteſt, de qua veritate in caſu noſtro

2 ſatis ſuperque eluceſcit per talem confeſſionẽ, vt in puncto optimè reſpondit *Coru. in conſil. 215. ſub num. 5 verſ. Et idem indubiè reſpondendum eſt, ſi quis fateretur &c. lib* 3. & poſt eum ſic quoque conſulit *Euerard. Iun. conſil. 27. nu. 40. vol.* 1. & ſic pariter ſenſerunt *Tiraquell. de priuileg piæ. cauſ. priuileg. 2 §. Hoc autem in ellige. verſ. fatetur tamen pars teſtamentum, ſed dicat non valere &c.* Mart. *de ſucceſſ. legal part. 4 quæſt. 8. art. 3. ſub num. 8. verſ. poteſt enim conſtare per confeſſionem.* Thomas Maulius *in tractat. de vltim. volunt. lib. 1. titul.* 13. *num* 8. Dicaſtill. *de iuſtit & iur. lib. 12. tractat. 9. dub* 10. *diſput. 1. num.* 116. March. *de peſt part 8 cap* 6. Franciſc. de Barry. *in tractat. de teſtament lib. 1. titul. 4. ſub num 7. verſ. certè ſi aduerſarius fateretur factum eſſe teſtamentum &c.* 10 Angel. Boſſ. *in ſuis moralib. titul. 12. §. 1. part. vltim. tom. 1. ſub num. 37 verſ ſitis per confeſſionem partis, quæ fateretur &c.* Fern. Vaſq *de ſucceſſ. creat. lib. 3. §. 22. limita. 11. ſub num. 6. verſ. ſi per confeſſionem partium &c.*

Accedit etiam, quod probatio, quæ fit per confeſsionem ſuperat omnes probationes. *l. ii. vbi Doctores C. de probat l. generaliter. C. de*

3 *non numerat. pecun. cap. per tuas de probat.* Rota *deciſ.* 170. *num 4 part 4. diuerſ.* Card Mantic. *deciſ.* 57. *n* 8. & Ludou. *deciſ. Lucenſ. 5. nu.* 50. Barz. *deciſ.* 140. *num.* 4. Ricc. *collectan* 3958. *in princ. cum alijs allegatis coram Eminentiſſ. D.* Card. Coerado *in cauſa Bituntina Cenſus* 27. *Nouemb.* 1645 *§ penultim. verſ demum ex certè propria confeſſione quæ omnes alias probationes præcellit &c.* Inſuper, & vbi eſt confeſſio, ibi eſt omne genus probationis ſuperatque præſumptionem iuris, & de iure, Eſtq. ſic potens,

4 vt præualeat etiam depoſitionibus mille teſtium contrarium teſtificantiũ *ex allegatis per* Gabr. *de teſtib. concluſ. 4 nu. 77 verſ. magis creditur confeſſioni principalis, quàm mille teſtibus contrarium aſſerentibus &c. et dixit* Rota *corã bon. mem.* Gregor. XV. *deciſ. 357. num. 3. verſ. cũ confeſſio præualeat mille teſtibus, & ibi* Beltram. *in addit. in litera B. dat concordantes, & adde deciſ. 214. nu. 4. coram* Vrgellen. *verſ. quia confeſſio partis præualet mille teſtibus &c.*

5 Hinc eſt, quod inter principalem, & teſtes non datur concordia. Quoque, et meritò Rota ſeruat denegare remiſſoriam, ſi ſit contra confeſſionem partis, vt infra dicam. Vlterius ſublata omni probatione, non cenſetur ſublata confeſſio, imo etiam quando ſcriptura eſſet de ſubſtantia, admittitur partis confeſſio. Vndè

de exiſtente confeſſione non aliter, ac ſi teſtiū
depoſitiones, vel ſcriptura exhiberetur. *l. cum
te. C. de tranſact.* & ſpecialiter deciditur *in l.
fin. C. de fideicomm.* vbi Bart. *num. 3. verſ. nota
multùm iſtam legem, &* Bald. *num. 26. verſ. ad-
de huic legi &c.* Caſtr. *ſub num. 5. verſ. & ſecun-
dum hanc lecturam &c.* Alberic. *ſub nu. 3. in
fin.* Iaſ. *num 4. verſ. ſecundo nota &c & in cap.
iudicante. ibique gloſ. & DD. in verb. nullis
verbis de teſtam.* Rip *in l. nemo poteſt. num. 10.
verſ. nota hanc ſolutionem. ff. de legat. 1.* Surd.
deciſ. 10. num. 12. verſ. Secundo reſpondetur. Alu.
Valaſ. *de iur. emphyt. quæſt. 7. num. 27. verſ. niſi
aduerſarius ſpontè fateatur, tunc enim non indi-
gemus ſcriptura &c.* Anton. de Gamm. *deciſ.
Senatus Luſitaniæ 43. num. 2. verſ. quia in caſu,
quo aliàs requiritur ſcriptura, ſufficit confeſſio
patris &c.* Rota penes *bon. mem.* Card. Mantic.
*deciſ. 57. ſub num 9. verſ. & ita vim habet ſcrip-
tura. & ſa. me.* Greg. XV. *deciſ. 234. nu. 14. verſ.
et clarum eſt &c. et Card.* Veroſp *ſen. deciſ. 15 P
ſub nu 14. verſ. & ſit fortior inſtrumento, &
quacumque alia probatione &c. part 4. recent.*

Vnde non eſt mirum, ſi volens probaret er-
rorem contra propriam confeſſionem indiget
efficaciori probatione propter aliam maiorē
probationem, quàm contra ſe habet. Dec *in
conſil. 105. Pro tenui. num. 3. ad med. verſ. cum
ergo iſta probatio erroris.* Abb. *in cap. quia ve-
riſimile in 2. notab. de præſumpt.* Butr. *in cap. ſu-
per hoc de renunt.* Bero. *conſil. 147. nu. 34. lib. 2.*
Aym. *conſil 75 num. 34 & conſ. 56. nu. 3.* Surd.
*conſil. 6. num. 12. verſ. ita vt, qui contrarium pro-
bare &c. lib. 1. & conſil 192. num 13. ad med.
lib 2.* Itaque teſtes debent eſſe omni exceptio-
8 ne maiores in perſonis, & dictis, ita vt proba-
tiones ſint manifeſtiſſimæ, *vt concludunt om-
nes in l. 2. § ſi quis neget vbi* Bart. *col. fin. ff quem
admod. teſtam. aper.* Bald. *in l. in exercendis C. de
fid. inſtrument. & in conſil 37. in fin lib. 1.* Alex.
conſ. 43. num. 24. lib. 4. Io. de Anan. *conſil. 97.
num. 2. Iuxta § item verborum. Inſtit. ff. de inutil.
ſtipulat.* Gratian *diſcept forenſ. cap. 789. nu, 6.
verſ vnde non mirū, ſi volens probare errorē &c.*

Sicque vbi adeſt partis confeſſio non indi-
9 gemus tela iudiciaria, cum nihil aliud expe-
ctetur niſi Iudicis executio *ex allegatis per Ro-
tam in cauſa Romana pecuniaria 27. Iunij 1614.
coram bon. mem.* Pirouano. *§. pro canone autem.
verſ. à confeſſione ſubſtinctè partes Iudicis ſunt
in exequendo, cum non requiratur alia probatio
extrinſeca &c. et in cauſa Florentina Decima-
rum 29. Ianuarij 1625. coram Eminentiſſ. D.
Card.* Veroſpio *verſ. confeſſus habetur pro iudi-
cato &c. et in cauſa Sancti Seuerini Doni, ſeu
Saluiani 4. Maij 1640. coram Reuerendiſſimo
P. D. meo* Dunozetto Decano. *§. altera verò eſt.
verſ confeſſio habet vim rei iudicatæ &c. & co-
ram Eminentiſſ.* D. Card. Corrado *in cauſa
Romana Pecuniaria 19 Ianuar. 1646 §. 1. verſ.
vnde ipſius reſultat confeſſio, quæ paratam ad-
uerſus illum habet executionem &c. et coram*
R. P. D. Roias *in cauſa Auenionen. Hæreditatis.
confeſſio partis præualet inſtrumento &c.*

Hinc eſt, quod licet ad validitatem iudicij
immiſſionis in poſſeſsionem bonorum defun-
cti *vigore leg. fin. C. de edict. D. Adr. tollend.* om-
10 nino requiratur, vt exhibeatur inſtrumentū
non cancellatum, non abolitum, attamen ſi
pars aduerſa faſſa fuerit in iudicio exiſtentiā
teſtamenti ad fauorem alterius partis, hoc
ſufficit ad effectum conſequendi validam im-
11 miſsionem vigore *d. l. fin.* abſque alia teſta-
menti exhibitione, & hoc ex ea ratione de
qua ſupra, quia confeſſio partis æquipollet in-
ſtrumento, vt ſcribunt *Bald. in d. l. fin. num. 47.
ad fin. ibiq.* Alex *num. 21.* Dec. *num. 39. prope
fin.* Iacobin. *in n. 33.* Menoch. *de adipiſcend. re-
med. 4. num. 102.* Mart. *de ſucceſſ. part 4. quæſt.
16. art. 1. num. 7. verſ. ſi teſtamentum probare-
tur per confeſsionem aduerſarij &c. cum alijs al-
legatis per* Argel. *de acquir poſſeſ. art. 15. n. 32
& reſpondit* Rota *coram Reuerendiſſ.* D. Terra-
conen. 10. *Iunij* 1648. *§. Nullitates autē verſ.
alia teſtamenti exhibitione ex hac ratione,
quia confeſsio partis æquipollet inſtrumento &c.*

Pro vt etiam dicimus, quod ſi dabitur exe-
cutio vigore ſtatuti, illam dantis inſtrumentis
12 publicis, eodem modo dabitur, ſi debitor co-
ram teſtibus fateatur ſe debitorem alicuius,
& de tali confeſſione conficiatur ſcriptura.
Menoch qui alios allegat. *de accipiſcend. remed.
4. num. 12. vſque ad num.* 105. tamquam con-
feſsio æquiparetur inſtrumento, immo illis an-
teferatur. *l. cum te. C. de tranſact.* Cœphal. *in
conſil. 192. num. 8. & conſ. 687. num. 84. & ſeqq.*
vbi multa, & in puncto *Gratian. diſcept. forenſ.
cap. 750. num. 21. verſ. ſi debitor coram teſtibus
ſe eſſe debitorem alicuius &c.* vbi etiā ait, quod
ſi ſtatutum admittat ſolum probationem ex
14 ſcriptura, non ex teſtibus, non reijcit pro-
bationem ex confeſſione. *Bald. in auth. ſed no-
uo iure. C. ſi cert. pet.* Dec. *in cap. 1. col. penult.
verſ. noue declara. de probat.* Meritoque enim
confeſsio propria vocatur probatio omnium
probationum Illuſtriſsima, & probatio ſuper
latina *Riminald. l un conſil. 502. n. 3. lib. 5* Bero
conſil. 16. num. 2. lib. 2. Et dicam, relictis infi-
15 nitis allegationibus, vna cum Imperatore Iu-
ſtiniano *in l generaliter. C. de non numerat. pe-
cun.* Nimis eſt indignum, quod ſua quiſque
16 voce affirmauit, id poſtmodum infringere
velle. Nec conuenit viro probo, quod ſemel
17 dixit, poſtea reuocaſſe, ſicuti ratiocinata eſt
*Rota penes Caputaquen. deciſ. 190. la prima. n. 2.
verſ. non conuenit. part. 1. et deciſ. 158. num 11.
verſ quod nō conuenit viro bono &c. corā Card.*
Lancellot *part. 1. recent.*

Quarè & iure meritò Rota ſolita eſt reijce-
re petitionem remiſſoriæ, quādo articuli ver-
18 ſātur cōtra ea, quæ ipſa pars confeſſa iam fuit
*ad text. in cap. in præſentia. §. præterea. de pro-
bat. tum alijs coram Reuerendiſſ.* Vegellen. *d. de-
ciſ. 214. num. 3. verſ. remiſſoria non datur ad
pro-*

probandum id, cuius contrarium conſtat ex cõ-
feſſione eius, qui remiſſoriam petit &c. et coram
Buratt. *deciſ.* 877. *num.* 7 *verſ. non eſt dando re-*
miſſoria contra propriam confeſſionem &c. & de-
inde *fuit dictum coram R. P. D. Rojas in cauſa*
Ferrarien. Pecuniaria 11. *Nouembris* 1651. *§ fin.*
verſ. contra propriam confeſſionem numquam cõ-
ceditur remiſſoria &c. Et merito fit talis dene-
29 gatio, quia, vt dixi *ſupra num.* 4. confeſſio par-
tis præualet mille teſtibus, imo & quod plus
eſt, teſtes dicuntur falſi, quando deponunt cõ-
tra principalis confeſſionem, *vt poſt Innocent.*
& Dec. ſenſit Rota coram Caputaquen. *deciſ.* 283.
alias 20 *part.* 3 *numer.* 6. *verſ. præterea aliqui ex*
teſtibus deponunt falſum, quia principales faten-
tur, & ipſi negant &c.

Vnde non mirum, ſi confeſſio infringat etiã
30 iam factas probationes per teſtes, vel inſtru-
menta, *vt conſtat ex allegatis per* Maſcard. *de*
probat. concluſ. 343. *num.* 2. *verſ. confeſſio infrin-*
git probationes factas &c. & Rota numquam
concedit remiſſoriam, quando id, quod prætẽ-
31 ditur probari, non releuat, cum hoc aliud nõ
eſſet, niſi tempus conterere, *vt plenè iam de-*
duxi in Annotat. ad deciſ. 606 *à num.* 41. *part.* 5.
recent. tom. 2. Accedit etiam, quod Iudex nul-
32 lam non poteſt declarare confeſſionem partis,
vt poſt Cephal. & Cravett. probat *Cyriac. con-*
trouerſ. 427. *num.* 12. *verſ. non poſſe nullam pro-*
nunciare &c. Mart. *de ſucceſſ. part.* 4. *quæſt.* 2. *ar-*
ticul. 5. *num.* 1. *verſ. quia confeſſionem partis non*
poteſt Iudex nullam pronunciare &c. cum alijs
allegatis per Ricc. *deciſ.* 172. *part.* 1. *num.* 5. *verſic.*
nec Iudex poteſt iudicare confeſſionem nullam
eſſe &c. & vide ibi *num.* 8. vbi tamen probat,
33 quod cartula peccatorum reperta penes delin-
quentem, nõ probet contra ipſum ad pœnam
infligendam, & vide ibi nè à propoſita materia
diſcedam.

Vndè in puris terminis diſpoſitionis ad piã
24 cauſam, vt ea plenè dicatur probata per con-
feſſionem partis, non aliter ac ſi teſtium de-
poſitiones, & ſcriptura exhiberetur, præter ſu-
pra adductos DD. nuper fuit dictum *in Rota*
in cauſa Romana Legati 22. *Iunij* 1650. *coram*
Emin. D. Card. Corrado. *§ Nam illud probatur.*
Vbi fuit deciſum, Legatum factum alicui, ſatis
25 dicitur probari per confeſſionem factam ab
hęrede teſtatoris, qui dictum legatũ reliquit,
aſſerendo, *tale legatum fuiſſe relictum tali per-*
ſonæ.

Ibique ampliatur id multò magis procede-
re in caſu noſtro, ſcilicet quando tale legatum,
26 ſeu quęlibet alia diſpoſitio ad piam cauſam
fuit ordinata, et extenditur eò fortius id ſibi
vſurpare locum, quando talis confeſſio exone-
27 rationem conſcientiæ ipſius hæredis contine-
ret, qui diutius deſecerat, & diſtulerat, illud
28 legatum pium ſoluere, ac adimplere, vt tene-
1 batur. *l. nulli. C. de Epiſcop. & cleric. l.* 2. *& l. fin.*
C. de fideicomm. & in Auth. de hæred. & Falcid.
in §. his igitur à nobis præordinatis, & in cap. in-
dicante, & cap. non quidem, & cap. ſi hæredes ex-
tra de teſtib. Bald. *in d. l. fin. ſub num.* 16. dicens,
29 quod plus peccat ille, de quo plus confidit te-
ſtator. *C. de fideicommiſſ. Franc.* Aretin. *conſ.* 93.
Viſo legato ſub numer. 1. *verſ. ito quando aliquis*
ſcit ſe ex lege conſcientia &c. Addo *Tiraquell. de*
priuileg. piæ cauſæ priuileg. 2. *§. Hoc autem intel-*
lige, verſ. in foro conſcientia peccaret &c. Rota
coram bon. mem. Card. Seraph. *deciſ.* 487. *num.* 11.
verſ. confeſſio facta pro exoneratione conſcientiæ
prodeſt &c.

Et generaliter quod confeſſio extraiudicia-
30 lis in fauorem piæ cauſæ, abſente parte facta
propter dictam abſentiam non poſſit reuocari,
benè concludit Tiraquel. *in d. priuileg. piar. conſ.*
priuileg. 116. *cum ibi allegatis*, quibus adſtipu-
lantur *Ricc. & Thor. in addition. ad dictum pri-*
uileg. 1. Quare in Senatu Neapolitano, teſte
Afflict. deciſ. 164 fuit deciſum per confeſſionẽ
cuiuſdam priuati, quod certum territorium à
31 ſe tetentum erat Eccleſiæ, probari dominium
Eccleſiæ. *Franciſc. Viu. deciſ.* 486. *num.* 3 *verſic.*
confeſſio extraiudicialis ad exonerandã conſcien-
tiam plenam quidem inducit probationem &c.
& dixit Rota coram Eminentiſſ. D. Card Cor-
rado *in cauſa Romana Fideicommiſſi de* Copite-
ferro 10. *Maij* 1645. *§ Huiuſmodi autem verſ.*
ex prædictis ſatis probatur, abundè magis cõuin-
citur ex declaratione facta in teſtamento &c. &
iterum coram eodẽ in eadem cauſa ſub die 19. *Fe-*
bruarij 1648. *§ Hac autem verſ. huiuſmodi con-*
feſſia in teſtamento facta ob recognitionem bonæ
fidei, quæ in effectu exonerationem conſcientiæ
importat &c.

Nec quidquam releuat, ſi opponeretur prę-
32 dictam confeſſionẽ nullius eſſe roboris, quan-
do eſſet extraiudicialis, ad fauorem abſentis,
pro quo nemo fuit ſtipulatus, & ſic tamquam
33 facta abſente parte, legitimam non inducit
probationem, *arg. leg. certum. §. ſi quis abſente.*
ff. de confeſſ. & leg. fin. ff. de interrogatorijs action.
& not. gloſ. in l. cum de indebito, § fin. ff. de probat.
& in cap. ſi cautio de fid. inſtrument. in l. unica.
C. de confeſſ. & in cap. fin. ext. eodem. cum alijs
multis relatis à *Gabr. in tit. de confeſſ. cõcluſ.* 1.
num. 1. ſenſitque *Rota in cauſa Romana pecu-*
niaria coram bon. mem. Penia. *eſt inter eius à me*
impreſſ. deciſ. 332. *num.* 3. *verſ. confeſſio extra iu-*
dicium facta abſente parte non facit probationem
contra confitentem &c. & in cauſa *Romana*
Mutui de Celſis coram bon. mem. Card. Caualer.
eſt inter eius impreſſ. deciſ. 492 *num.* 6. *verſic con-*
feſſio extra iudicium facta non releuat &c. et *co-*
ram R. P. D. Bichio *in cauſa Carpentoraten. Hæ-*
33 *reditatis* 5 *Iunij* 1648. vbi dicitur, quod regu-
la iuris Ciuilis eſt non admittere confeſſionẽ
extra iudicialem &c. *& antea coram* R. *P. D.*
Rojas in cauſa Maceraten. Cenſus 15. *Febr.* 1641.
§. Denique verſ. aſſertionem factam fuiſſe parte
abſente, quæ idea illi non nocet &c.

Nam, & licet verum ſit, vt dixi ſupra quod
34 confeſſi pro iudicatis habentur, id ſanè ita
acci-

accipiendum eſt, dummodò pars aduerſa ex-
35 preſsè accepret confeſsionē, Nec ſufficit enim
præſentem eſſe, & tacere, vt notat Cyn in leg.
vnic. C. de confeſſ. quaſt. 9. receptus ſecundum
Rip. in rub. ff. de verb. obligat num. 22. ita etiam
tenet Salicet. in l. iubemus. C. de liberal. cauſ. et in
l generaliter in 6 quaſt. C. de non numerat. pecun.
vbi refert ſe ita conſuluiſſe, & refert Alex. in
conſil. 20. num. 1. vol. 4. et in conſil. 111. numer. 7.
vol. 3. et conſil. 174. num. 2. vol. 6. & hanc opinio-
nem eſſe communem, teſtatur Iaſ. in l error.
num. 3. C. de Iur. et fact. ignorant. & communē
etiam aſſerit Alciat. in rub. ff. de verb. obligat.
num. 3. latè Franciſc. Cald. quaſt forenſ. ſeu re-
cept. ſentent. lib. 2. quaſt. 31. num. 2. verſ. dummo-
do pars aduerſa expreſsè acceptet confeſſionē &c.
& vide latè prædictam concluſionem, an, &
qnatenus vera ſit.

Sunt tamen multi Doctores ſentiētes, qnod
36 licet confeſſio extraindicialis facta abſente
parte plenam non indncat probationem, ta-
men faciat ſemiplenam, inxta commnnem de
qua atteſtatur Iaſ. in l. admonendi. nu. 158. ff. de
iureiur. cum addnctis per Polydor. Rip. ſingul.
obſernat. 266. & Senator Bell. in tractat. de his
qua fiunt in continent cap. 114. lib. 1. Afflict. de-
ciſ. Neapolit. 12. num. 2. verſ. quia confeſſio ex-
tra iudicium facta, abſente parte, probat ſemi-
plenè &c. et deciſ. 337. num. 6 verſ. facit ſemiple-
nam probationem &c. et deciſ. 364 numer. 4. verſ.
confeſſio extra iudicium parte abſente, probat ſe-
miplenè etc. Ioſeph Ludouic deciſ. Peruſ. 9. nu. 1.
verſ. inducit ſemiplenam probationem etc. & aſ-
ſerit de indubitata, & communi omnium opi-
37 nione, teſtaturqne ab ea, nec in indicando,
nec in conſulendo nō eſſe recedendū. Io. Petr.
Fontanell. deciſ. Catalon. 258. num 7. verſ. con-
feſſio extraiudicialis legitimè probata facit ſemi-
plenam probationem etc affirmatque id procul-
dubio procedere. Franciſc. Viu. deciſ Audient.
Baren. 191. num. 1. verſ. indubitanter quidem ſal-
tem ſemiplenè probat confeſſio extraiudicialis in-
ter alias perſonas facta in fauorem alicuius tunc
abſentis &c. Io Domin. Gair. in tractat. de credit.
cap. 2. titul. 3. articul. 1. numer. 226. verſ. confeſſio
abſente parte ſemiplenam inducit probationē &c.
fidemque facit de receptiſſima opinione. Et de
38 cōmnni opinione pariter teſtatur Hieronym.
Magon. deciſ. Florent. 135. num. 11. verſ. qua ſe-
miplenè probat ſecundum communem opinionem.
Senatus Neapolitanus penes Afflict. deciſ. 337.
num. 6. verſ. communis concluſio eſt, quod confeſ-
ſio extra iudicium parte abſente facit ſemiplenā
probationem. Rota March. apud Marc. Ant. de
Amat. deciſ. 13. num. 1. verſic. confeſſio extraindi-
cialis ſemiplenè probat. Senatus Mantuanus ſe-
cundum Io. Petr. Sutd. deciſ. 12. num. 4. verſ. facit
ſemiplenam probationem.

Vbi etiam aſſerit, quando concurrunt duæ
39 confeſſiones extraiudiciales ſuper eadem cau-
ſa, tunc cum vnaqnæque faciat ſemiplenam
probationem ſimul iunctæ probabunt plenè.
adde Rota Ianuen. deciſ. 199. num. 5. verſ. ſemi-
plenam facit probationem &c. atqne de cōmu-
40 ni Doctorum opinione à qua in indicando, &
conſulendo non ſit recedendum etiam pluri-
bus relatis, aſſeuerat Matth Berlic. in ſuis con-
cluſ. practicabil. part. 1. concluſ. 36. num. 101. verſ.
confeſſio extraiudicialis abſente parte emiſſa ſemi-
plenam probationem facit &c. ſentitqne Rota
penes Creſcent. deciſ. 1. numer. 1. verſ. confeſſio
extraiudicialis abſēte parte probat ſemiplenè &c.
de confeſſ. Aduerte tamen vt confeſſio extra-
indicialis ſemiplenè probet, probanda eſt ple-
nè, prout monet Hieronym. Magon. deciſ. Lu-
cenſ 46. num. 11. & 23. verſ. vt ſemiplenè probaſ-
ſet &c. vtiqne qnando eſt probata per teſtes
41 idoneos probat etiam de iure ciuili. l. deſide-
rium. C. depoſit. ſentitque Rota coram bon. mem.
Penia deciſ 409. num 3. vide infra.

Alij vero Doctores oppoſitum ſentiunt, ſci-
42 licet talem confeſſionem omnino nihil proba-
re, & præſertim Salycet. in l. bona fidei. 3. nu. 21.
verſ. ſextnm exemplum. C. de reb. credit. & ibi
etiam Bald. num. 20. verſ. modo quaro de viua
voce &c. Iaſ. ſibi quodammodo contrarius in
l. ſiue apud acta. num. 2. C de tranſact. Coraſ. in
l. admonendi. nu. 76. & ſeq. C. de iureiur. Vincent.
Mancin in tractat de confeſſ. cap. 2. num. 7. verſ.
imo magis communis eſt ſententia, vt nihil probet,
& antea pariter de magis communi opinione
atteſtatur Herenl. in tractat de probat. negat. nu-
mer. 198. verſic. quadrageſimo ſexto fallit &c. &
poſt eum pariter de magis communi opinio-
ne affirmat Maſcard. in tractat. de probat. vol. 1.
concluſ. 349. n. 6. verſ. quia tunc nihil probat &c.
& aſſerit id docuiſſe ab Vlpiano, & Scæuola, vt
ibi per eum, de communi quoque ſententia
pluribns DD. adductis teſtatur. Anton. Gabr.
in ſuis commnn. concluſ. titul. de confeſſ. ſub nu-
mer. 53. verſ. contrarium, quod etiam ſemiplenā
non faciat probationem.

Et quod de rigore Iuris confeſſio extraiu-
43 dicialis abſente parte facta non releuet. dixit
Rota coram bon. mem. Pirouano in cauſa Roma-
na Redditionis rationis 16. Ianuarij 1634 quam
retuli in 6. part. recent. deciſ. 256. nu. 1. verſ. con-
feſſio extraiudicialis non releuat &c. cum alijs
adductis ſupra num. 36. Et benè inquit Innocent.
in cap. interpoſita. de appellat. quod confeſsio
44 recepta extra iudicium non accipitur, nec
monet Indicem ad credendum, ex quibus vi-
detur innuere Innocent. quod confeſſio extra-
iudicialis nō moueat Iudicem ad credendum,
ex eo quia talis confeſſio non probet plenè, &
videtur, quod nec ſemiplenè. An autem talis
confeſſio faciat indicium ad torturam plenè
videatur. Farinac. quaſt. 37. num. 47. & 9. 84.
num. 23. & Guazz. ad defenſ. cap. 34. per tot. vi-
de infra num. 68.

Quidquid tamen ſit de ſupradictis opinio-
nibus, primam de qua à nu. 36. videri verio-
rē quibuſdam tamen requiſitis cōcurrentibus
45 vt fusè ſuo loco dicam, Nam hic ad caſum
noſtrum

noſtrum non eſt opus ingredi tam magnam
ſyluam, quia indubitatum eſt, ſupradicta pro-
cedere de Iure Ciuili, ſed ſecus de Iure Cano-
nico, nam ſecundum æquitatem Canonicam
46 (quæ in cauſis pijs ſeruari debet in vtroque
foro, ex rationibus, iuribus, & Doctoribus à
me ſupra adductis cap. 1. per tot.) confeſſio ex-
traiudicialis abſente parte facta, plenam facit
47 probationem, iuxta notata per gloſ. quæ repu-
tatur admodum ſingularis, in can. quoties cor-
dis oculus. in verb. et per te. 1. quæſt. 7. eamquè
vti communem, ac veriorem extollunt, & ſe-
48 quuntur paſſim Doctores, & ferè prædicta
ſententia eſt indubitabilis, & coronata, vt ap-
paret ex multis DD relatis tàm per Maſcar-
dum in tractat. de probat. concluſ. 357. à nu. 57.
vbi hanc opinionem predicat veriorem, &
communiorem, quàm per Ant. Gabr. in titul.
de confeſſ. concluſ. 1. num. 46. vbi de communi,
49 & recepta opinione, latèque hanc concluſio-
nem tamquam veriſsimam admittūt fere om-
nes Canoniſtæ in cap. ſi cautio de fid. inſtrumen.
Et ab hac opinione non eſſe recedendum in
practica, proteſtatur Thom. Grammatic. in con-
ſil. ciuil. 116. nu 5. verſ. opinio dicta gloſ. eſt com-
munis, ideo ab ea nec in deciſiuis, nec in practica
eſt recedendum, & ſequitur Mareſcot. variar. re-
ſolut. cap. 44. num. 4 verſ. confeſsio extraiudicia-
liter facta de æquitate Canonica plenè probat
contra confitentem &c. ac nuper pluribus re-
latis de communi opinione atteſtantur Ioſeph.
Pelin. in Margarit. variar. concluſ. in verb. con-
feſſio. § Confeſsio extraiudicialis etiam abſente
parte facta plenam inducit probationem, & con-
fitenti præiudicat de æquitate Iuris canonici, vt
pro communi &c. Horat. Perſ. in conſil. ciuil. 5.
num. 13. verſ. in foro Eccleſiaſtico confeſsio ex-
traiudicialis parte facta abſente plenè probat &c.
ibiquè etiam poſt Alex. Trentacinq. conſil. 51.
num. 16. vol. 1. inquit, id in toto Regno debere
50 procedere, cum ſit feudum Eccleſiaſticum.
Marc. Antōn Genuenſ. in ſuis practicabil. Ec-
cleſiaſt. Tricenar. 26. quæſt. 768. num. 2. vbi re-
futata contraria opinione, indubitanter aſſe-
rit, de æquitate Canonica confeſſionem factā
51 abſente parte probare, & teſtatur hanc eſſe
communem opinionem, quam tenent grauiſ-
ſimi Doctores. Videatur Cauall. commun.
contra commun. quæſt. 17. num. 2. vbi reiecta
contraria opinione, aſſerit hanc ſibi videri
magis veram, & communem. Iul. Cæſar. Cal-
uin. in tract. de Æquitat. lib. 1. cap. 63. n. 4. verſ.
de æquitate tamen canonica &c vbi ait, con-
feſſioni factæ ſiue preſente, ſiue abſente parte
52 de æquitate canonica ſtatur, etiam erroneæ,
ac extraiudicialiter emanatæ.

Sic quoque diuerſa Orbis Tribunalia ſen-
53 ſerunt, & præſertim Rota Auenion. apud Hie-
ronym. à Laurent. deciſ. 62. ſub num. 1. vers. in-
specta æquitate Canonica, quæ obligat confitentē
parte etiam abſente &c. Audientia Baren. penes
Franciſc. Viu. decis. 486. nu. 1. vers. taliter, quod
ea de æquitate canonica valida quippe redditur,
plenèque probat contra confitentem &c. Sena-
tus Pedemōtanus teſte Anton. Teſſaur. deciſ. 109.
ſub num. 6. vers. æquitas Canonica vult confeſ-
ſionem factam abſente parte facere plenam pro-
54 bationem &c. teſtaturque de veriori, et com-
muniori ſentētia. Rota Lucen. penes Hieronym.
Magon. decis. 46. ſub num. 10. vers. plenè probat
de æquitate canonica. Rota Marchiæ, vt ſcribit
Marc. Anton. de Amat. decis. 13. verſ. de æquita-
te canonica confeſsio extraiudicialis facta abſēte
parte probat &c.

Nec deficit ad corroborandam ſupra rela-
tam acceptiſsimam opinionē auctoritas Ro-
55 tæ Romanæ, nam eam inuicta conſtantia, vt
reperio, amplexa fuit, & præſertim penes Put.
decis. 12. ſub num. 2. vers. de iure canonico con-
feſsio extra iudicium plenè probat. lib. 2. et decis.
53. num 1. vers. confeſsio extraiudicialis de Iure
Canonico probat &c. eodem lib. 2. Rota decis. 4.
num. 1. coram bon. mem. Cantuc. vers. confeſsio
extraiudicialis etiam abſente parte facta plenè
probat &c part. 2. diuers. ibique teſtatur de cō-
muni. Card. Seraph. decis. 487 n. 6 vers. ſecun-
dum æquitatem canonicam iuxta quam confeſ-
ſio præiudicat etiam abſente parte &c. et fuit di-
ctum coram bon. mem. Coccino decis. 170. nu. 10.
vers. confeſsio in omnem euentum erit extraiu-
dicialis, quæ de æquitate canonica plenè probat
&c. nec non coram bon. mem. Cumirulo deciſ.
168. num. 4. verſ. probans de æquitate Canonica
&c. et coram bon. mem. Penia decis. 94. num. 7.
vers confeſsio extraiudicialis de iure Canonico
plenè probat &c. et decis. 409 num. 1. vers. con-
feſsio licet extraiudicialis de æquitate canonica
etiam parte abſente probat &c. Idemque fuit
deciſum coram bon. mem. Vrgellen. 188. nu. 1.
vers. quæ confeſsio licet extraiudicialis de æqui-
tate canonica plenè probat contra confitentē &c.
& coram bon. mem. Buratt. decis. 317. numer. 6.
verſ. quæ confeſsio extraiudicialis de æquitate
canonica plenè probat &c. et coram ſan. mem.
Gregor XV. decis. 408. num. 2. vers. etiamſi ema-
naſſet parte abſente probat &c. et ſæpe ſæpius
fuit admiſſum in recent. et præſertim in decis.
158. ſub num. 11. vers. ſaltem procedit in vim
extraiudicialis confeſsionis &c. part. 1. vbi aper-
tè Rota fatetur de magis communi opinione,
et decis. 404 ſub num. 2. vers. licet fuerit extra-
iudicialiter facta, tamen de æquitate canonica
probat &c part. 2. et decis. 463. ſub num. 4. vers.
cum confeſsio extraiudicialis probet de æquitate
canonica &c part. 3. decis. 157. ſub num. 1. vers.
etiam de æquitate canonica procedit in confeſſio-
ne extraiudiciali, vt plenè probet &c part. 4. et
decis. 256. n. 2 verſ. cōfeſsio extraiudicialis plenè
probat contra confitentem &c. par. 5 et decis. 218.
num. 5. vers. parte abſente emanata de æquitate
Canonica plenè probat &c. part. 6 et decis. 207.
num. 8. vers. licet ſit confeſsio extraiudicialis ta-
men de æquitate canonica operat. &c. part. 7. &
deinde fuit reſolutum coram Eminentiſſ. D.
Card.

Card. Veroſpio *in cauſa Viterbien. Cenſus 7. Iu-*
nij 638. §. Secūdò hac ad miracula verſ. maxi-
mè concordant inſpecta canonica æquitate, tum
ſtrandum tam recipiat & obliget confeſſio facta
abſente parte &c. et coram R. P. D. Bichio in
cauſa Romana Diuiſionis 20. Iunij 1639. §. Nō
obſtat verſ. de æquitate Canonica probat etiam
confeſſio parte abſente emiſſa &c. Videatur *Frā-*
ciſ. Viu. d. deciſ. 386. num. 14 vbi paternè mo-
nēt, vt prædicta opinio omninò retineatur, &
56 eò libentius, quia Rota Romana eam rigore
abiecto amplectitur, cum tale Supremum Tri-
bunal ſit omnium Iuriſconſultorum auriga,
57 et magiſter, iuriſque Lucerna, totum illumi-
tans Orbem, taliter quod, vt ſubiungit, Rota
ipſa Romana meritò quidem ſolet contra cō-
58 munem habentem in ſe rigorem iudicare, cū
æquitas ipſa potius, quàm rigor debeat am-
59 plecti, De iure enim, Canonico apices iuris nō
attenduntur *cap. dilecti; &* ibi *gloſ. in verb. ſub-*
tilitet, vbi omnes de iudicijs ſed ſola ſpectatur
æquitas, quamobrem in confeſſione propria
per dictum ius Canonicum non inſpicitur, niſi
60 mens proferentis, et non attenditur vtrum
confeſſio ſit extraiudicialis, vel iudicialis, ita-
que quotieſcunque apparet de intētione pro-
ferentis, æquitas canonica, iudicare ſolet ſecū-
61 dum verba, quonis modo prolata. *cap. Anti-*
gonus 1. ext. de pact. can. iuramenti. 22. quæſt 5.
& notant Doctores *in cap. ſi cautio.* & ibi *Felin.*
num. 27. Butr. num. 7. Card. *in fin. in vltima op-*
poſitione de fid. inſtrument. Matth. de Afflict *de-*
ciſ. Neapolit. 164. num. 5. verſ. confeſſio probata
per teſtes &c. Franciſ. Viu. *deciſ. Audient. Baren.*
486. *num. 4. verſ. ſoletque ius canonicum vbicū-*
que appareri de intentione loquentis &c. opti-
meque ratiocinata eſt *Rota Rom. in cauſa Flo-*
rentina Decimarum 29. Ianuarij 1635. coram
Eminentiſſ. D. *Card.* Veroſpio. *eſt deciſio 12. n.*
14. verſ. de æquitate Canonica *non inſpicitur,*
niſi mens proferentis &c part. 7. recent.

Et ſine dubio nemo præſumitur velle men-
62 tiri *ad text. in l. merito. ff. pro ſoc.* vel inaniter
loqui. *cap parochianus, vltim. de ſepultur. Felin.*
in cap ſi cautionum. 27. de fid inſtrum. Hiero-
nym. à Laurent. *deciſ.* Auenion. 63. *num. 1. verſ.*
Ne præſumatur quiſquā velle mentiri &c. Hinc
quoque eſt de iure canonico pactum nudum
63 obligationem, & actionem producere *d. cap. 1*
vbi omnes de pact. cap. quamquam. de vſur. in 6.
& eſt communis opinio ferè omnium DD vt
64 inquit *Corn. in conſil. 83. num. 1. verſ. ſecus eſt*
de Iure Canonico *&c. lib. 4. Rota deciſ. 492. n. 1.*
verſ. nullum adeſt dubiū, quin pactū nudū &c.
part. 5. recent. & alibi latè dicam.

Nec eſt curandum, licet nonnulli Doctores
abſolutè negent, nullatenus ſubſiſtere prædi-
65 ctam opinionem, quod de æquitate Canoni-
ca cōfeſſio extraiudicialis abſente parte ema-
nata plenè probet, et præſertim id tenet *Alex.*
in conſil. 180. ſub num. 7. verſ. Non obſtat ſi di-
catur, quod de iure Canonico confeſſio facta &c.
lib. 2. vbi atteſtatur ſic communiter teneri. ita
quoque ſenſerunt alij plures adducti per *Fer-*
nand Vaſq. de ſucceſſ. lib. 3. §. 23 limitat. 18. ſub
num. 26. verſ. Contrariam partem &c. vbi ex-
66 preſsè dictam opinionem approbat, et ait
numquam apud eum dubium fuiſſe, quin
prædicta ſententia verior eſſet.

Tamen, vt dixi, non eſt curandum de tali
eorum opinione, quia ex ſupra relatis DD. cō-
67 ſtat contrariam eſſe veriorem, et communio-
rē, quam diuerſa Orbis Tribunalia ſine ſcru-
pulo ſequuntur, vt ſupra *à num. 53.* tamquam
optima quidem ratione munitam, & in ſpecie
Alex in d. conſil. 180. reprobatur *à* Dec. *in conſ.*
162. ſub num. 2. verſ. iſta opinio videtur commu-
nis, quidquid dixerit Alex. &c. & à Curt. *in*
conſil. 168. n. 12. verſ. quidquid dixerit Alex. &c.
& à Rota *deciſ. 4. n. prim. verſ. Licet contrariū*
teneri teſtetur Alex. conſil. 180. *nu. 7. lib. 3. tamen*
reprobatur part. 2. diuerſ. Vide in ſeq. capite
vbi dictam opinionem declarabo.

ARGVMENTVM.

Confeſſio extraiudicialis quantumuis verum ſit,
quod ſecundum æquitatem Canonicam pro-
bet, tamen talis æquitas non intrat quando
ſumus in criminalibus, quia tunc clariores
probationes requiruntur ad aliquem cōdem-
nandum.

Item dicta æquitas ceſſat, ſi ea confeſſio non
fuerit probata per teſtes conteſtes eum & alias
ipſi non reſeruent. Item ſilet prædicta æquitas,
ſi cōfeſſio extraiudicialis incidenter, & ad aliū
finem emanauerit, & maximè ſi eſſemus in
criminalibus.

Mulier accuſata de furto, ſi adulterium fateatur,
an ex tali confeſſione poſsit damnari, & an in
tali delicto poſſit Iudex procedere ex inqui-
ſitione. In admittenda probatione per confeſ-
ſionem extraiudicialem ſecundum æquitatē
Canonicam, Iudex valdè circumſpectus ſit, &
omnia benè penſet, quia verba in abſentes, ſi-
cut vmbræ, ſolent volitare, abſque vlla profe-
rentis conſideratione, ioci, vel iactandi cauſa
prolata.

Confeſsio extraiudicialis, licet iuxta æquitatem
Canonicam, ſecundum aliquos DD. non pro-
bet, ſi ſit facta abſente parte, quæ opinio valde
controuerſa eſt, tamen quando ſumus in ma-
teria cauſæ piæ, ceſſat omnis amaritudo, quia
quando aliquid promittitur vel confitetur ad
fauorem cauſæ piæ, cum id reſpiciat DEVM,
qui vbique eſt præſens &c. non eſt opus diſcu-
tere talem controuerſiam adeo ſinuoſam.

Fauore dotis, cum valeat donatio, ſeu promiſſio
facta mulieri, quamuis ea abſente, ita etiam
multò fortius debet intrare prædicta conclu-
ſio fauore, piæ cauſæ, & quare.

120 *DEVS eſt vbique per potentiam, per eſſentiã, per præſentiam &c.*
121 *DEVS eſt circulus, cuius centrum eſt vbiq. et circumferentia nuſquam, ſeu nullibi.*
DEVS eſt intra omnia non incluſus, extra omnia non excluſus,
122 *Donatio, vel promiſſio facta pauperibus, vt valeat, debent ipſi pauperes eſſe præſentes per ſe, vel per alios.*
123 *Conſenſus requiritur pro ſubſtantia donationis.*
124 *DEVS pro pauperibus ſemper cenſetur acceptare, & quare.*
125 *DEVS non ſolum iubet, vt largiatur pauperibus, ſed etiam copioſam mercedem promiſit, id exequentibus.*
126 *Donatio, ſeu promiſſio facta mulieri abſente ex cauſa dotis valet, & tenet.*
127 *Verba enunciatiua fauore dotis prolata probant.*
128 *Mulier, ſi fateatur, duxiſſe maritum, et omnia bona ei dediſſe in dotem, iſta verba enunciatiua ſatis probant.*
129 *Verba enunciatiua fauore piæ cauſæ ſatis probant, etiam parte abſente prolata.*
130 *Pia cauſa, & dos in iure æquiparantur.*
131 *Dotis cauſa nititur natura pietatis.*
132 *Pia cauſa ſpiritu DEI ducitur.*
133 *Diſpoſitio ad pias cauſas, quando dicatur fauo.*
134 *Dotis cauſa verè non dicitur pia, ſed ſolum lato ſumpto vocabulo.*
135 *Dos, non dicitur cauſa pia, de illa, quæ reſpicit amorem DEI.*
136 *Diſpoſitio ex cauſa dotis, quando verè, et ſtricte dicatur pia cauſa.*
137 *Dos, quantumuis relicta non pauperi dicitur diſpoſitio ad pias cauſas, & qualiter.*
138 *Templo, ſi quis aliquid offerat ad eius ornatũ, valet donatio quamuis nullus acceptet.*
140 *ſuper Altare alicuius Eccleſiæ, ſi quis aliquid ponat, animo offerendi,*
Abſentibus Miniſtris Eccleſiæ, an illud cenſeatur Eccleſiæ acquiſitum.
142 *Emancipatio abſque conſenſu emancipati non poteſt fieri, fallit tamen ſi ſimus in infante.*
143 *Eccleſia gaudet priuilegijs pupilli, et minoris. et num.145.*
144 *Argumentum ab Eccleſia, & minore in iure ſæpiſſimè ſumitur.*
146 *Pia cauſa, et Eccleſia æquiparantur, et gaudent eiſdem priuilegijs:*
147 *Priuilegia in genere conceſſa Eccleſijs competunt etiam Capellis, omnibus locis pijs.*
148 *Eccleſia ſua priuilegia habet propter animam et contemplationem DEI, et ad idem etiam reſpicit pia cauſa.*

CAPVT XXIII.

CÒnſeſſio extraiudicialis, quæ, vt in præcedenti cap. diximus, ſecundùm æquitatem Canonicam probat, et cum multi DD. prædictam æquitatem abſolutè negent, tamen ſi eorum reprobationem euitare velimus, dicere poſſumus, tunc confeſſionem extraiudi-
68 cialem abſente parte, nec de æquitate Canonica probare, quando ſumus in criminalibus, quia tunc nullatenus plenam inducit proba-
69 tionem, quo ad effectum pœnæ ordinariæ infligendæ, *text. eſt in cap. quam ſit graue. 9. de exceſſ prælat.* vbi Summus Pontifex Innocentius III. determinauit, ſi presbyter beneficia-
70 tus confeſſus fuerit crimen adulterij ſe commiſiſſe, non ex hoc priuatur beneficio, aut deponitur, ſed ſolum ſuſpenditur, et ibi notant *Abb Hoſtien.* cœterique Canoniſtæ adducti *per Barboſ. in collectan. in d. cap. quàm ſit graue,* et addo Rotam *in nou. deciſ. 1. verſ. confeſſio extraiudicialis plenè delictum non probat &c. de confeſſ.* et melius apud Bellamer *deciſ 720. numer. 1. verſ. tamen ſecus eſt in delictis &c.* et penes Put *decis. 53. num. 2. vers. confeſſio de æquitate canonica extra iudicium facta probat, ſed non in criminalibus &c. lib. 2.* et admiſit idem *Alex. in d. conſil. 180. num. 7. verſic in criminalibus conſtat etiam de Iure Canonico confeſſionem extra iudicium factam non probare &c.*
71 Et ratio poteſt eſſe, quia in delictis probandis clariores probationes eſſe debent. *l. fin. C. de probat* et quidem, vt dicunt DD. luce ipſa meridiana. *l cuncti ſciant. C. de probat.* vbi DD. omnes, quæ eſt canonizata *in can. ſciant cuncti 2. quæſt. vltim.* Quod enim confeſſus in cri-
72 minalibus non habetur pro iudicato *text. eſt in l. 1. §. Diuus* ibi, *confeſſiones reorum pro exploratis facinoribus haberi non oportet, ſi nulla alia probatio religionem cognoſcentis inſtruat &c. ff. de quæſtion. et in l. ſi confeſſus. ff. de cuſtod. rer.* Et hinc eſt, ſi aliquis confiteatur ſe occidiſſe aliquem, & non conſtat de corpore occiſo, ta-
73 lis confeſſio illi non præiudicat, nec pro ea punitur, *ad text. in l. indè Neratius. §. fin.* ibi. *ſi quis hominem viuum falſo confiteatur occidiſſe, et poſteà paratus ſit oſtẽdere hominem viuum eſſe, Iulianus ſcribit ceſſare Aquilam. ff. ad l. Aquil.* & ita tenet *Angel. de maleſic. in verb. fama publica. verſ. duodecimo tu Iudex.* Bald. *in addit.* ad Specul. *titul. de ſentent. verſ. Titius fuit confeſſus.* Iaſ. *in l. error. col. 2. ff. de iur. & fact ignor. & in l. iuſiurãdum. §. procurator. num. 25. ff. de iuretur.*
Imo, & ſi conſtaret, illum fuiſſe occiſum, dummodo non conſtaret de delicto, non poſſit
74 condemnari, quia duo requiruntur, vt quis condemnetur, quod delictum ſit commiſſum, & commiſſum ſit ab illo, qui confitetur ſaltem per coniecturas, *Bart. in l. 1. §. item illud. ff. ad*

Silanian. & declara vt per Didac. Canter. in ſuis practic. quaeſt. criminal. tit. de Iudic. quæſt. 1. num. 2. verſ. etiamſi conſtaret occiſum fuiſſe &c.
75 Sola enim inquiſiti confeſſio ipſum non condemnat, vt per Caſon. in tractat. de torment. cap. 20. in fin et per Alimont. Ciazz. in diſcept. forenſ. criminal. diſcept. 26. num. 422. verſ. ideo ſola inquiſiti confeſſio &c. Quare vt dixi, confeſſus in
76 criminali non habetur pro iudicato, prout habetur in ciuili, vt ſupra firmaui, ſed pro iudicando, d. l. confeſſus, ibi, ſi confeſſus fuerit reus, donec de eo pronuncietur in vincula &c. ff. de cuſtod. reor.
Vnde ſponte confeſſo aſſignandus eſt termi-
77 nus ad ſe defendendum, licet non fuerit petitus cum multa poſſint aduerſus confeſſionem etiam ſpontaneam deduci, & ita videtur eſſe communis obſeruantia, & practica, quam ſeruat totus mundus, vt dixit Salicet. in l. 2. nu. 7. C. de cuſtod. reor. & poſt Ang. Pariſ. de Put. Boſſ. & alios teſtatur Clar. lib 5. recept. ſent. § fin. q. 49. verſ. eſt igitur, & quæſt. 65. in princip. cum alijs allegatis per Anton. Leoncel. deciſ. Rota Ferrarien. 84. num. 16. verſ. ſponte confeſſo, licet non petenti aſſignandus aliquis terminus &c.
An autem Iudex ex ſola confeſſione rei de-
78 lati de crimine, poſſit eumdem ad pœnā condemnare, ſi eam confeſſionem, ſub promiſſa criminis impunitate extorſit, eamque quæſtionem ſatis latè tractat Couar. variar. reſolut. lib. 2. cap. 2. num. 16. & opinionem affirmatiuā, quæ Cyno aſcribitur, exiſtimat communiorē, ſed contrariam, quæ Imolæ eſt, credit æquio-
79 rem præſertim, quando promittens immunitatem delicti, illud remittere poteſt, puta Princeps, aut ab eo hāc poteſtatem & authoritatem habens, tunc enim promiſſio impunitatis ſeruanda eſt, & ita in praxi obſeruari tradunt Iul. Clar. lib 5. § fin. quaeſt. 55. verſ. circa ſecundum num. 9. & Boſſ. in prax. criminal. tit. de confeſſ. per tortur.
At ſi impunitas promiſſa ſit ab eo, qui eam
80 non habet poteſtatem, & tunc reus ſibi imputare debet, quod ei credidit, cum nec iuramentum hoc caſu quidem ſeruare teneatur, maxi-
81 me ſi crimen atrox ſit. l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. Dom. Pec. in cap. non eſt obligatorium. numer. 6. verſ. amplia ſexto. ff de regul. iur. in 6. & benè deducit Paul. Chriſtian. deciſ. Curia Belg. 109. numer. 5. verſ. an Iudex ex ſola confeſſione rei &c. Verum circa confeſſionem extraiudicialem in criminalibus latè tractat cum ibi adductis Sebaſtian. Guazzin. in tractat. ad defenſ. reor. defenſ. 33. à cap. 14. per tot. Et perſiſtendo in terminis, quando non probet confeſſio extraiudicialis de æquitate canonica, nam DD. id volentes, præter ſupradictum caſum à nu. 69.
Vel ſunt intelligendi, quando confeſsio extraiudicialis non eſſet probata, niſi per vnicū
82 teſtem, quia nec tunc de æquitate canonica probaret, cum ad minus duo requirantur, &
83 debent eſſe conteſtes, vt fusè alibi dicam, & in puncto admiſſit Rota coram bo. mem. Coccino in cauſa Parmen. Status 3 Martij 1629. à me relata in part. 5. recent deciſ. 264. num. 43 verſic. confeſſio extraiudicialis, nec de Iure Canonico probatur per vnicum teſtem &c. et coram R. P. D. Bichio in cauſa Carpentoraten. Hæreditatis 5. Iunij 1648. §. Secundo quia. verſ. ſingularitas verſatur circa confeſſionem extraiudicialem &c.
Vel aſſerere poſſumus, DD. opinionem volentium confeſsionem extraiudicialem abſente parte emanatam, nec ſecundùm æquitatē Canonicam releuare, tunc procedere, quando
84 talis confeſsio eſſet facta incidenter, vel ad alium finem, aut ſine cauſa emiſſa, nam tunc nec de Iure Canonico ſufficiens eſt. Alexand. conſil. 155. numer. 2 lib. 5. admiſitque Rota coram bon. mem. Penia in cauſa Romana Pecuniaria 3. Martij 1595. eſt inter eius à me impreſſ. deciſ. 332. nu. 9. verſ. neque de Iure Canonico &c.
Quando enim confeſſio eſt incidenter, & ad alium finem emanata, non præiudicat confitenti. Hinc enim eſt, quod emiſſo proclama-
85 te, quod omnes teneantur fideliter cum iuramento profiteri ſua bona, & debita pro faciendo æſtimo, ſi aliquis in æſtimatione dixerit, ſe debitorem Titij de certa quantitate, nō poterit Titius vigore illius confeſsionis iuratę, petere quantitatem confeſſatam, quia ibi non agebatur, vt ſe obligaret erga Titium, ſed vt in æſtimo minus grauaretur. Sicut etiam ſi
86 requiſitus ſū ab aliquo ad ei mutuādum certam pecuniarum ſummam, & dicam me talem ſummam non habere, imo, quia egui, accepi paulò ante mutuò à Sempronio viginti, quāuis ille ſit præſens, non tamen poterit in vim dictæ confeſsionis Sempronius me moleſta-
87 re, quoniam mea intentio non fuit obligandi me Sempronio, ſed excuſandi, ne mutatam pecuniam concederem, vt benè deducit Salicet. in l. 1. nu 37. verſ eſt enim confeſſio, C. de confeſſ. Tiraquell. in tractat. res inter alios acta limitat. 1. in fin. verſ. et id quidem. & adde Albert. Brunum in tract. de ſtatut. interpretat. part. 2. quæſt. 148. & diſcutit Surd. deciſ. 250. num. 6. verſ. ſi requiſitus ab aliquo ad mutuandum, dicam me nō habere, imo quia egui &c. et Io. Baptiſt. Hodiern. in addition. ad eumdem Surd. deciſ. 309 numer. 6. verſ. eſt enim confeſſio ad alium finem facta, quæ confitenti non præiudicat &c. & adde Marſil. in rub C. de probat. num. 88. verſ. et facit ſingulare verbum &c. et tractat. Gratian. diſcept. forenſ. cap. 151. à num. 16. verſ illa confeſſio minus obligaret, ſi eſſet facta incidenter &c. et ſenſit Rota deciſ. 127. ſub num. 10. part. 1. recent. vbi firmatur
88 quod confeſſio facta ad excuſandum confitētem non probat contra eum ad alium finem.
Quæ concluſio multò magis procederet, ſi eſſemus in criminalibus, quia tunc ſine dubio confeſſio incidenter facta non veniret atten-
89 denda, quare ſi mulier inquiſita de furto, con-
feſſa

Digitized by Google

ſeſſa ſit adulterium commiſiſſe non poterit ex
dicta confeſſione incidenter facta cōdemnari,
et ita fuit iudicatum in Conſilio Neapolitano
apud Matth.de Afflict.*deciſ.*176.*per tot.* vbi per
S.C.reuocatum fuit decretum Magnæ Curię,
ex quo mulierem accuſatam de furto, ſed de
eo abſoluta,fecit iterum carcerare, ex eo quia
90 incidenter confeſſa fuit ſe commiſiſſe adulte-
rium, cum ex tali confeſſione ſic facta nō poſ-
ſet condemnari, et prædictam opinionem
ſecuta eſt etiam Rota *deciſ* 276.*num.*8.*verſ.mu-*
lier inquiſita de furto, ſi confiteatur adulterium
non poteſt condemnari ex tali confeſſione &c.
*part.*4.*diuerſ.* & refertur *d. deciſio* 176. Afflicti,
& vide *ibi Addentes ad deciſ. Afflicti*,et præſer-
tim Proſper *Caran.* vbi *poſt Gulielm. de Bene-*
dict. in repetit. cap. Raynutius *in verb. cuidam.*
91 *num.*23.*de teſtam.ait*, quod in crimine adul-
terij non proceditur ex officio, et videatur
*Fulgoſ.in conſil.*136.*per totum.*

Vbi quod adulterium per vxorem commiſ-
ſum, non poteſt à Iudice, neque ab alio accu-
92 ſari non volente marito, quia adulterij accu-
ſatio proprium dolorē marito defert,vbi plura
habes *& Fulgoſ.*ſecutus eſt *Petr.Caball.reſolut.*
*criminal.caſ.*114.*num.*12.*centur.*1.*verſ.in caſu*
adulterij nō poteſt Iudex ex officio inquirere &c.
vbi id ponit ad limitationem eius,quod firma-
uit ſupra, nempe, quod Iudex de iure poteſt
93 ex officio procedere ſuper quocumque deli-
cto, reliqua vide ibi, *& adde Didac.* Canter.
quæſt. criminal. titul de delict. & fragilit. carn.
cap 4.*de adulter. num.*27. vbi ait, quod de iure
duodecim tabul. cuilibet erat permiſſum ac-
94 cuſare mulierem de adulterio, poſtea de lege
Iulia, fuit permiſſum tantū marito,& patri &c.
idem etiam ſenſit Vulpell.*conſil.criminal.*94.*nu-*
*mer.*6 *in* 2.*dub.*Gomez.*ad Leg.Tauri* 80.*nu.*49.
*ante med. verſ.hodie tamen de Iure Codicis.*Clar.
*in §.Adulterium.num.*4 Farinac. *quæſtion. cri-*
*minal.*140.*numer.*36. *&* D.Vermigliol. vir in-
ſignis *in conſil. criminal.*55. *numer.*4. *verſ. nec*
Iudex ex officio procedit, qualitercumque adul-
terium ad eius aures deueniat &c Et perſiſtēdo
in terminis,quod confeſſio incidenter facta nō
probet,vt id multò magis procedat, ſi ſimus
in criminalibus. *& idem ſenſit Rota in cauſa*
Paduana Matrimonij 6. *Martij* 1593. *eſt in*
part 4 *diuerſ. d. deciſ.*276. vbi fuit deciſum, cū
95 orta fuiſſet controuerſia ſuper nullitate matri
monij ob impotentiam viri, ſi idem vir confi-
teatur adulterium, quod vxor ex tali confeſ-
ſione pro adulterio ad Thori ſeparationem
agere non poſſit. cum illa ſit facta ad alium fi-
nem, ſcilicet ſe defendendi ob impotentiam
allegatam ab vxore. Atq; de hac materia ſatis.

Illud tantum ſubdam,in terminis confeſſio-
nis extraiudicialis, quæ de æquitate Canoni-
ca plenè probat, vt multum circumſpectè in
96 admittenda prædicta opinione procedatur,
quia iſtæ confeſſiones extraiudiciales plerum-
que ab hominibus fiunt, ſine animi delibera-
97 tione cauſâ ioci, vel iactantiæ, vel ſtudio benè
dicendi, vel malè dicēdi, vel ipſius ſolæ loqua-
citatis calore, aut interdum cum mulierculis,
vel inter conuiuia, vel commeſſationes, vnde
cum dicta concluſio, quod confeſſio extraiudi-
98 cialis probet, ſit fundata in mera æquitate
Canonica, vt patet ex ſupra allegatis, ex quo
regula iuris Ciuilis eſt in contrarium ex iuri-
bus ſuperius adductis multū debet deferri Iu-
99 dicis arbitrio in ponderandis circumſtantijs
facti,quia cum æquitas non habeat certos ter-
minos conſtitutos à lege, id religioni iudican-
tis remittitur. *l.*1.*ff.de iure deliber.l.vnic.§.ex-*
pilatores ff.de effract.l.ſanctio legum. & ibi gloſ.
ff.de pœn gloſ.fin.in cap finem litibus.verſ hoc eſt
generale ff.de dol & contum. late Menoch. de ar-
*bitrar.Iud.lib.*1.*quæſt.*21.*num.*1.*et per tot.et in*
puncto optimè ratiocinata eſt Rota *coram bo. me.*
*Card.Sacrat.deciſ.*466.*num.*4. *verſic.multum*
*circumſpectè procedendum ſit &c.part.*3.*recent.*
& poſt dictam deciſionem optimè conſiderarū
fuit *coram R. P. D.* Bichio *in d. Carpentoraten.*
Hæreditatis 5.*Iunij* 1648.*§.Secūdo,*vbi dicitur,
quod æquitas Canonica, quæ recedendo à re-
gula iuris ciuilis contraria, admittit, quod cō-
feſſio extraiudicialis plenè probet, expoſcit vt
cautè procedatur, in admittenda huiuſmodi
probatione, & reliqua vt ibi.

Etenim non eſſet nouum aſſerere, verba in
100 abſentes ſolitum eſſe volitare ſicut vmbræ,
citra vllam loquentis deliberationem,aut ple-
num conſenſum,ſed vel iocandi, vel voluptate
loquendi, aut vel etiam leuitate.

His itaque ſic præmiſſis, perſiſtendo in ter-
minis noſtris, cum in relictis ad pias cauſas in
vtroque foro ſeruandum ſit ius Canonicum,
ſecundum communiorem, & veriorem ſentē-
tiam, *vt ſatis docui ſupra in cap.*1. *à numer.*47.
Ideo quidquid ſit de iure Cæſareo, Nam re-
mota omni amaritudine, confeſſio extraiudi-
cialis ad fauorem abſentis,cui aliquid in piam
101 cauſam relictum fuit, & pro quo nemo fuit
ſtipulatus, contra confitentem plenam indu-
cit probationem *ad text.in can.dilectus.*3.*et fin.*
de ſucceſſ.ab inteſtat Bald. *in l.*1.*col.*2. *verſ.qui-*
dam confeſſus fuit.C de falſ cauſ. adiect. legat.
Tiraquell.*de priuileg piæ cauſ. priuileg.*117. *cum*
ibi allegatis. & adde Leoncell. *de priuileg pau-*
*per.part.*2.*priuileg.*67.*num.*2.*verſic.fauore tamen*
piæ cauſæ, & præſertim pauperum,confeſſio ex-
traiudicialis probat &c. & ſatis deduxi ſupra à
*num*1.*et ſeq.* idque ſine ſcrupulo procedit in
his terminis.

Nam licet apud nonnullos DD. indubitatū
ſit, quod etiam ſecundum æquitatem Cano-
102 nicam in confeſſione extraiudiciali requira-
tur præſentia partis ad hoc, vt releuet, *ſecun-*
dum Cyn.in l.generaliter C. de non numerat. pe-
cun.in 4 *quæſt.* vbi atteſtatur ita per Canoni-
ſtas *in cap.ex parte.de confeſſ.* firmari pro indu-
bitabili ſententia, & poſt *Cyn.* ſic quoque af-
firmat *Paul.de Caſtr. in conſil.*153 *In cauſa*

ſub

Digitized by Google

ſub numer. 1. verſic. et per Canoniſtas, qui hoc ha-
bent pro indubitato &c. part. 2. & pulchrè id fo-
uet Marc. Anton. Natt. in conſil. 101 num. 14.
103 vbi ait, opinionem illam quod de canonica
æquitate confeſſio facta abſente parte probat,
eſt Ant de Butr. qui hoc dicit in cap. ſi cautio
de fid. inſtrument. & loquitur per verbum
fortè, nec Imol. etiam ibi hoc firmat. Bald. in
cap innotuit de elect. loquitur, quando confeſ-
104 ſio eſſet facta Iudice præſente, idem ſenſit
Alex conſil. 325. num. 2. Crauett. in conſil. 281.
num. 6. verſic. Nec obſtat. vbi ait, quod contra-
ria ſententia, confeſſionem extraiudicialem
abſente parte factam, probare æquitate Ca-
nonica, poſſet procedere in foro pœnitentio
nali, aut ſpirituali, et non aliàs.

Inſuper conrraria opinio eſt fundata, ſuper
glos in can. quoties cordis oculus 1. quæſt. 7. in
105 verb. & per te. quæ voluit, ſtipulationem fa-
ctam alteri valere, veluti ſi ego promitto tibi,
me datutum Titio cẽtum, valida eſt talis pro-
miſſio de iure Canonico, quæ glos. communi-
ter improbatur, vt apparet ex latè congeſtis
per Iaſ. in l ſtipulatio iſta §. alteri. col. 1. ff. de verb.
obligat. & per Felin in proem. Decretal Gregor.
ſuper gloſ in verb. ſeruus. Nam illa gloſ. eſt con-
tra textum in cap. quamquam. de vſur. in 6. vbi
in cauſa fauorabili reſtitutionis vſurarum re-
107 quiritur perſona publica ad validitatem ſti-
pulationis. Item, quia opus eſt etiam, vt obli-
gatio initium capiat à perſona contrahentiũ.
l quæcumque. ff. de action. & obligat. Si ergo Do-
ctores volant, quod ſtipulatio non reneat alio
non recipiente De Iure Canonico, multò ma-
108 gis dicendum eſt, quod confeſſio non teneat
nullo interueniente, ſicuti poſt Abb. & Ioan.
Baptiſt. de Sanct. Seuerino latè id tractantes,
109 ratiocinatur Natta in d. conſil 101. numer. 15.
Addo Fernãd. Vaſq. de ſucceſſ creat. lib. 3. §. 23.
limitat. 18. ſub numer. 26. verſ contrariam par-
tem &c. vbi repugnantem opinionem impiã,
& captioſam tenet.

Tamen quidquid ſit de hac opinione affir-
matiua, concluſio nihilominus negatiua, quod
110 non requiratur præſentia partis de qua ſupra
à num. 30. videtur magis vera, & communis,
quia æquitas Canonica, ſicuti iam dixi, non cõ-
111 ſiderat præſentiam partis, ſed ſolam mentẽ,
& in puncto ponderauit Hieronym. Ceuall. in
ſpecul. commun. opin. contra commun. quæſt. 17.
num. 3. vbi etiam fatetur in iſta tam varietate
112 opinionum hanc eſſe quæſtionem pro amico
licet ei magis placeat opinio negatiua, quod
non requiratur præſentia, et vti magis veram,
& communem prædicat propter ſummã æqui-
113 tatem Canonicam, quæ non curat de apici-
bus iuris, deinde ſic quoque ſenſit Paul. Chri-
ſtian. decis. Cur. Belg. titul. 59. de confeſſ dec. 209.
num. 4. vers an verò in confeſſione extraiudiciali
de iure canonico requiratur præſentia partis &c.
vol. 4. vbi opinionem Ceuall. amplectitur, &
idem ſenſit Rota coram bo. mem. Penia dec. 409.
numer. 1. verſic. confeſſio licet extraiudicialis de
æquitate canonica etiam abſẽte parte probat &c.
& allegatur Put. deciſ. 11. num 8. lib. 2.

Vlterius animaduertendum puto, quod cõ-
cluſio illa generalis, nempe ſolam confeſſionẽ
114 extraiudicialem abſẽte parte factam, & à ne-
mine acceptatam, non præiudicare confitenti,
iuxta text in l. certum. §. ſi quis abſente ff de con-
feſſ. procedit ſolum in confeſſione, quæ princi-
paliter tendit ad obligandum confitentem di-
rectò illi, ad cuius fauorem emanat talis con-
feſſio, ſecus verò ſi verſaremur in terminis il-
lius confeſſionis, quæ non tendit principaliter
115 ad hoc, ſed ad probandum aliquid ex cuius
probatione abſenti quæritur obligatio, nam
tunc talis confeſſio præiudicat confitenti, licet
facta parte abſente, & nemine pro eo acceptã-
116 te, quia per modum probationis cadit ſuper
re prius geſta, vt tradunt Aret in § ſi vero ex-
preſſim. num. 45. Auth. de hæred. & falcid. Felin.
in cap. cum Marc. Ferrarienſis. 9 num. 32. verſic.
bene facit. de conſtitut & in cap. ſi cautio. 14. nu-
mer. 14. verſic. fallit tertio de fid. inſtrum. Alex in
addit. ad Bart. in d. § ſi quis abſente. verb præſẽte.
in princip. Matſil. in rubric. C. de probat. nu. 110.
verſic. & teneas & in Singul. 302. num. 2. verſic.
item confeſſio. Ioan. de Anan conſil. 85. numer. 3.
verſic. præterea. Socin. Sen. conſil. 21. nu. 11 verſ.
quæ verba. vol 1. Curt. Iun. conſil. 168. num. 10.
& ſeq. Decian. in conſil. 62. num. 5. verſic. item
reſpondeo & numer. 55. vol. 3. Trigon. ſingul. 86.
numer. 1. verſic. vel ſi aliquis. Caſſan. in conſuet.
Burgund. Rub. 10. §. 12 in text. Ou par le ſermon
des contrahens. numer. 4. Socin. in regul. confeſſio
cap. 24. fallent. 17. Gabr. titul de confeſſ concluſ. 1.
num. 51. Aym. de antiquit. tempor. part. 1. nu. 43.
& ſeq. Afflict. deciſ. 375. nu. 4. verſic & dicit &c.
& vide Cãcer. variar. reſolut. part. 3. cap. 7. titul.
de pact. à num. 348. verſic an habeat locum in cõ-
feſſione extraiudiciali liberatoria &c. Alexand.
Trentacinq. variar. reſolut. vol. 1. lib. 2. titul de
Confeſſ. reſolut. 11. num. 78. verſic. ſi confeſſio ex-
traiudicialis parte abſente emanata, non tendat
principaliter ad obligandum, ſed ad probandum
obligationem præcedentem, ex qua probatione
abſenti quæritur obligatio &c.

Et licet referat plures DD. qui totum oppo-
ſitum tenent, tamen in fine proteſtatur, quod
nullatenus recedatur à priori ſententia, quam
etiam tenuit Rota penes Bellamer. deciſ. 691. &
optimè eam comprobat Laurent. Syluan conſil 44
à num. 15. eamdem opinionem ſequitur Cæſar
Caluin. in tractat. de æquitat. lib. 1. cap. 63. nu. 12.
verſic. ſi verò facta fuit parte pariter abſente ad
liberandum, vel ad obligandum non tendat prin-
cipaliter, ſed ad probandã obligationem præceden-
tem, tunc præiudicat confitenti &c. Mareſcott.
variar reſolut. lib. 2. cap. 44. num 5. verſ. vbi agi-
tur de probanda veritate rei geſtæ puta ſolutione,
talis cõfeſſio per idoneos teſtes probata facit etiam
fidem de iure ciuili &c. & ſenſit Rota coram
bon. mem. Penia d. deciſ. 409. num. 3. vbi dicitur,
ſi non

ſi non agatur ad aliquem obligandum, ſed de
probatione veritatis rei iam geſtæ, hoc caſu,
117 quamuis verſaremur inter Romanos, inter
quos attenditur ius Ciuile, tamen in prædicto
caſu, confeſſio extraiudicialis per idoneos te-
ſtes probata, facit etiam fidem de Iure Ciuili.
l. deſiderium. C depoſit cum alijs ibi allegatis.

Nos verò in terminis noſtris, nempe diſpo-
ſitionis ad pias cauſas, extra turbidinem tam
contrariarum opinionum exiſtemus, quia do-
118 nans, vel promittens aliquid ad fauorem piæ
cauſæ, videtur DEO, qui vbiq; eſt præſens, &
acceptans, promittere. *glos. in can. quoties cor-
dis oculis, in verb. & per te. 1. quæſt 7. Abbas in
proœm.* Decretal. *in 2. part. incip. Greg. diuiditur,
num. 24. verſ.* Dirigitur *DEO, & ipſe recipit pro
abſente &c.* et poſt *Iacob. Rainer. Cinum, Al-
bericum Bald.* Caſtren. *Corneum*, et alios reſol.
uit Tiraquel *in tract de pia cauſa priuileg. 115.
per tot.* vbi etiam allegat illud vulgatum:

Iupiter eſt quacumq. vides, quacumq. moueris

Et plures alios DD. idem ſentientes, qui vi-
deri deſiderat *conſulat Maſcard de probatio-
nib. concluſ. 347. num. 93.* vbi plena manu plu-
res adducit, et firmiter tenet, ſi cõfeſſio fuerit
facta fauore piæ cauſæ probat, etiamſi ema-
nata parte abſente fuerit, quia DEVS cenſe-
119 tur illam pro cauſa pia acceptare, cum ſe-
cundum vulgatiſſimam doctrinã DEVS vbi-
que eſt præſens.

Hinc illud Virgil. ***Iouis plena ſunt omnia***, &
adde, quod ex Theologorũ ſẽtẽtia quã cõpro-
bat S. ***Thom. part. 1. quæſt 8. art. 3.*** DEVS eſt
vbique per potentiã, per eſſentiã, et præſentiã
& à Mercurio Trimegiſterio definitur ***DEVS
eſt circulus, cuius cẽtrum eſt vbiq. & circumfe-
121 rentia nuſquam, ſeu nullibi***, quod eleganter
expreſsit S. Auguſt. in opuſc. meditat. cap. 30.
***DEVS eſt intra omnia non incluſus, extra om-
nia non excluſus &c.*** Et præter edductos DD.
à Maſcard. quod piæ cauſæ promittens DEO
promittere videtur, qui vbique eſt, præ-
ſens, & addo ***Surd in tractat. de aliment. titul.
8 priuileg. 73. à nu. 5. verſ fauore piæ cauſæ &c.
Ioſeph. Ludouic. deciſ. Peruſ. 19 num. 12. verſ fa-
uore Eccleſiæ etiam aliquo non acceptante, dona-
tionem effectam eſſe irreuocabilem, nec donantẽ
potuiſſe pœnitere etiam ante rati habitionem &c.***
Gonzal. *ad* Regul. 8. *Cancellar gloſ. 5. §. 7 n. 102
verſ. quia quod promittitur piæ cauſæ, promitti-
tur* DEO, *qui vbiq. eſt præſens, & acceptãs, &c.*
Barboſ. *in collectanea ſuper 2 part. Decret. in d.
can. quoties cordis verſ. quid quid promittitur piæ
cauſæ &c. 1. quæſt 7.* & præter DD. ab eo alle-
gatos, addo Card. Mantic. ***de tacit. & ambig cõ-
uent. lib. 13. cap. 7. num. 13. verſ. facta eſt paupe-
ribus, vel Eccleſiæ ſeu loco pio, quæ etiam ſi abſẽ-
tibus facta ſit. ſuum effectum ſortitur. quia DEO,
qui vbique eſt præſens facta intelligitur &c. Ste-
phan.*** Gratian *d. ſeeptiforenſ. cap. 358. num. 34.
verſ. quaſi tũc fiat promiſſio DEO, qui pro loco pio
eſt præſens, et acceptat &c.* & affirmat hanc eſſe

veriorem opinionem ſenſitque Rota *in cauſa
Romana Legati 22. Iunij 1630. corã Eminentiſſ.
Card.* Corrado *§. Quia non procedit obiectio &c.
verſ. ad pia diſpoſitioni. quæ finaliter ordinatur
in DEVM, ac illius acceptationẽ præſefert &c.*
et clarius fuit animaduerſum *in cauſa Baren.
Donationis 3. Aprilis 1647. coram Reuerendiſſ.
D. Dunozetto Decano §. Nõ obſtat. verſ. donatio
eſt facta Eccleſiæ. & DEO, cum ipſe DEVS, qui
præſens eſt vbique acceptet.*

Non de ſunt tamen cõtradictores, qui quæ-
tunt hãc opinionem ſubuertere, et præſertim
gloſ. ordinar. in l. illud. in verb. alia cauſa. in fin.
C. *de ſacroſanct. Eccleſ* aſſerens ad hoc vt va-
122 leat donatio, vel promiſſio facta pauperibus,
debent ipſi pauperes eſſe præſentes per ſe, vel
per alium, quam *gloſ. ibi ſequuntur Gul. Bart.
Bald. & Caſtren.* et inter alios *Bald numer. 2.*
reſpondet ad illam rationem, quod cũ DEVS
ſit vbique præſens, cenſetur acceptare illam
123 diſpoſitionem ad piam cauſam, vt intelliga-
tur facta DEO mediatè, et non immediatè, &
ideo hoc caſu deficit conſenſus, qui pro ſub-
ſtãtia donationis, aut promiſſionis requiritur.
l. abſenti ff. de donat. l. nec ignorans. C. *eod. titul.*

Nolo inſiſtere plura adducendo ſuper hac
parum firma opinione, nam contraria iam
adducta eſt firmior, & verior, ſicuti iam dixi.
Ad prædictã rationẽ *Bald.* facili negotio po-
124 teſt reſpõderi, quod DEVS ipſe pro pauperi-
bus, ſẽper cõſentit, et accipit cũ præcipit dari
pauperibus iuxta illud. *Date eleemoſinã, & ecce
omnia munda ſunt vobis &c. apud Luc. cap. 11.
et in alijs locis ſacra pagina*, & ad longum ra-
tiocinatus ſum ſupra *in diſcurſ. à numer. 129.*
Vbi auæſiui inflãmare omnes ad operoſam
125 pietatem erga pauperes. Et non ſolũ DEVS
iubet dari pauperibus, ſed etiam dantibus
copioſam promittit retributionem, & ipſemet
recipit quidquid datur pauperibus, vt atteſta-
tur *per Iſaiam cap. 28. ibi.* ***Hæc eſt requies mea
reficite lapſum, et hoc eſt refrigerium meum &c.***
& reliqua, vt habetur in prædict. diſcurſ.

Corroborari ſanè poteſt ſupra relata opinio
in mentem reuocãdo, quod donatio, ſiue pro-
126 miſſio facta mulieri abſenti ex cauſa dotis
valet, & tenet, *iuxta l. vnic. §. accedit. cum gloſ.
ff de rei vx. action. et in l. vltim.* C. *de iure dot.* per
quæ iura ita concludunt *Bart. Alex. Paul. de
Caſtr. et alij allegati per Dec. in conſil. 35. incip.
Præſtantiſſime Doctor ſub num. 1. verſ. et ſpeciale
in dote, vt ex contractu inter alios celebrato, mu-
lieri abſenti quæratur ius &c. lib. 1.* Verbaque
127 enunciatiua fauore dotis probant. Rota
apud Put. deciſ. 409. num. 1. lib. 1. vbi fuit reſo-
lutum, in caſu illo de verbis prolatis à mulie-
re. *Io l'hò tolto per marito, è datoli quanto ho al
Mõdo*, licet eſſent verba enunciatiua, tamen
probant mulierem dediſſe omnia in dotem, &
non refert an fuerint dicta in præſentia, vel
128 abſentia mariti, per ea, quæ tradunt Do-
ctores ibi per Rotã adductos, alios plures cõ-
gerit *Io. Maria Nauar. in tractat. de miſerabil.*

per-

Digitized by Google

perſonar.priuileg.cap.13. num.7. et abundè id
firmat, et declarat Genu. in tractat. de Verb.
enunciat.lib.2.cap.32. à num.1. & pluries teſta-
tur de communi.

Pari etiam ratione debent ſubſtineri verba
enunciatiua, promiſſiones &c.ſi fiant pauperi-
bus,vel Eccleſiæ,aut alijs locis pijs ipſis abſē-
tibus,ad text.in cap.fin.de ſucceſſ.ab inteſt. Alex.
conſil.190 num.7.verſ.confirmo.per notata lib.2
Tiraquell. de priuileg pia cauſ.verſ nec id qui-
dem &c. et ſolidè prædictam opinionē firmat
in eodē tractat.de verb. enunciat.lib.2.cap.23. à
n.prim.vbi ad ſatietatem plures DD.adducit.
In iure enim ſatis eſt notum, in omnibus piā
cauſam,et dotem æquiparari, et rectè de dote
130 ad piam cauſam argumentari, text.habemus
in cap.donare.titul.qualiter olim feud.alien.verſ.
pro anima,vel in dotē pro filia &c.in vſib feud.
lariſſimè, Bart.in l.1.§.fin.ff.de donat. & in l.ſi
ego ff.de iur.dot.in princ.Bald.in l. mandatum
C.mandat.Ruin.conſil 71.num.15.lib.3. Card.
Mantic de coniectur.vltim.volunt.lib.6.titul.12.
num.18 in fin. Burſat.in conſil.180.nu.29.verſ.
dos, et pia cauſa à lege æquiparantur &c. lib. 2.
et argumentum valet,Euerard.in ſua topic.loco
à dote ad piam cauſam.25.Stephan.Gratian.diſ-
cept.forenſ.cap.700.num.11.verſ.ſumus in ma-
teria dotali &c.tom.4. addo Iudoc. Dambond.
in tractat.Loc.commun.par.et ſimil.in verb Dos
§1. Dos,et pia cauſa &c. Tiraquell. de priuileg.
pia cauſæ priuileg.158.et ibi Ricc et Thor.in
addition.Idem Thor.in Sum.priuileg. piar. cauſ.
priuileg.109.verſ. in omnibus pia cauſa, et dos
æquiparantur &c. Genuenſ. in practicabil. Ec-
cleſiaſt.quæſt.253.num.4.verſ.dos, & pia cauſa
æquiparantur &c.Io Maria Nouar.in tractat.
de priuileg.miſerabil.perſonar.priuileg.13.nu.6.
verſ dos gaudet priuilegijs pia cauſa &c. Idem
Nouar.in ſuis quæſt. forenſ. quæſt.55. num.10.
verſ.Eccleſia gaudet priuilegijs dotis &c.et in
pragmat Regni 5. ſub rub. de empt.et vendit.
Surd.deciſ.Mantuan.298.num.9.verſ.valet ar-
gumentum à pia cauſa ad dotem &c.

Quale quidem argumentum à fortiori pro-
131 cedit,nam dotis cauſa nititur naturæ pieta-
tis l.cum is §.ſi in ea opinione ſit mulier. ff.de
condit.indebit.ideoque multò magis debet ha-
132 bere locum in cauſa,quæ ſpiritu DEI duci-
tur,et verè eſt pia cauſa. Rip.in l.fin. num.170.
C.de reuocand.donat.Bald.de Bartolin. in l. 1.
num.33.40.et 41.ff.ſolut.matrim. Corn. in conſ.
50 num.14 verſ.nam licet dos,et num. 15. lib.1.
conſiderauitque Rota in cauſa Fanen. Hæredi-
tatis 17. Iunij 1641.coram Reuerendiſſ. R.P.D.
Ghislerio.§.Hoc tamen verſ.cauſa pia ratio eſt ſo-
la religio,et liberalitas erga DEVM &c.

Tunc ſanè dicitur diſpoſitio ad pias cauſas,
quando intuitu pietatis,et amore DEI, et pro
133 ſalute animæ relinquitur, Nam pietas non
ſtat in nomine pietatis, ſed in ſubſtantia veri-
tatis.ad text.in l. cum hi. §.ſed perſonarum &
§.ſi in annos ff.de tranſact.

Non enim dotis cauſa,verè dicitur pia, ſed
134 ſolùm tantum lato ſumpto vocabulo,ſecun-
dum Bart.in l.ſi ergo in princip.ff.de iur. dot. &
in l.2.§ final ff.de donat.Bald in l. mandatum
col. 3.verſ.ſed contra hoc oppono &c.C mandat.
Burſat in conſil.180.num.28.verſ. cauſam dotis
cenſeri piam ſaltem largo modo &c.;lib.2. Card.
Mantic.de coniectur.vltim.volunt.lib.6 titul.3
ſub num.26.vbi ait poſt Corn.in conſil.50. n.14.
lib.1.licet dos ſemper intelligatur cauſa pia per
text.in d.l.cum is §.ſi in ea opinione.ff de condit.
indebit.non tamen intelligitur de ea pietate,
quæ ſpiritu DEI ducitur, ita vt non ſubiaceat
legum ſolemnitati &c. Franciſc.Viu.deciſ. Au-
dient.Baren.7.num 4.verſ. cauſ. pia dicitur dos
largo ſumpto vocabulo &c.lib.1.

Tunc enim diſpoſitio cauſa pia, quando ex
cauſa dotis verè & ſtrictè dicitur nō diuiti, vel
ob debitum,vel ratione amicitiæ,aut conſan-
guinitatis fit, ſed pro maritandis puellis pau-
peribus diſponitur, quæ nō habent vnde ſe
dotent.vt poſt Alex.Iaſ. Bald Nouell.Dec. et
alios firmat Ioan.Cephal in cōſil.216.ſub nu.3.
verſ niſi verè pauperi relinquatur &c. lib.2.et
cum alijs copioſè relatis per Tiraquell. in tra-
ctat.de priuileg.piar.cauſ.in præm.§. Item cum
dos.verſ.cum legatum dotis ſit pium, ſi relictum
ſit pauperi nō etiam ſi diuiti &c et ibi vide ad-
dition Aloyſij Ricci vbi alios citat,et latiſſimè id
diſcutit Bald.Nouell in tractat. de dot. part. 5.
per totum, cum pluribus alijs coaceruatis, per
Petr.Domin. Magdal.de teſt. numero in teſtam.
requiſit.part.2.cap.2.verſ. vbicumque fieret le-
gatum pro maritandis puellis pauperibus &c. et
dixit Rota coram Card.Caualer.deciſ.27. nu.3.
verſ.hæ puellæ ſunt pauperes, quod ſufficit ad
præſumendum legatum dotis fuiſſe factum ex
cauſa pietatis &c. et iterum coram eodem deciſ.
49 num.1.verſ.eſt enim legati relictum pro dote
pauperibus puellis &c.

Stat ergo firmum, perſiſtendo in terminis
noſtris, dotem quantumuis relictam non pau-
137 ri dici diſpoſitionem ad pias cauſas, nō qui-
dem illa pietate priuilegiata, ſed fauorabili,
eiuſque intuitu promiſſio,verbaque enuncia-
tiua etiam abſente parte emanata probant
contra confitentem, vt iam deduxi ſupra nu.
127. Quare ſi hæc vera ſunt in materia pia
138 largè ſumpta, igitur à fortiori intrabunt,
quando tractatur de cauſa pia verè,ac ſtrictè.
Itaque ſine controuerſia receptum eſt, vt ſi
quis rem aliquam in Templo offerat ad eius
139 ornatum,donatio valet, etiamſi nullus reci-
piat l.Paulus, et ibi notat Socin.ſen.num.2 ff. de
except.idemque probatur ex l.is,qui in puteum.
§.1.ff.quod vi,aut clam. et ſequitur Tiraqu. de
priuil pia cauſa. priuileg.115.in fin,et ibi Ricc.
in addition.pariter in fin. Card. Mantic. de ta-
cit. et ambig. convent.lib.13.titul.7.numer. 20.
verſ ſi quis aliquam rem in Templo offerat &c.
Pariter ſi quis aliquam rem ponat ſuper alta-
re alicuius Eccleſiæ,animo offerendi, abſenti-
bus

Digitized by Google

bus miniſtris Eccleſiæ, res intelligantur Eccle-
ſiæ acquiſita. *arg. leg. Statuas ff. de acquirend rer.*
domin. & d. l. is, qui in puteum. §. 1. et l. ſeruos.
ff. de pollicit. et argument. à contrar. ſenſu l. 2 ff.
de furt. Alberic. in l. illud num. 2. in fin. verſ. ſed
pone. C. de ſacroſanct. Eccleſ.

Tandem ad magis firmandum eam opinio-
nem, quod ad fauorem piæ cauſæ valeat dona-
141 tio, abſentibus pauperibus, Eccleſia, vel loco
pio, & ſic ſtatim ſit perfecta, ſuumq. ſortiatur
effectum ante acceptationem, vltra rationes
ſupra deductas, expendi poteſt etiam. *text. in*
l. iubemus. C. de emancipat. liber. vbi aſſeritur,
quamuis emancipatio abſque cõſenſu, & vo-
142 luntate emancipati non poſſit fieri, tamen
fallit in infante, qui etiam ſine conſenſus ac-
ceptatione efficitur ſui iuris, ibi, *niſi infantes*
ſint, qui, & ſine conſenſu, etiam hoc modo ſui iu-
ris efficiuntur &c. Eccleſia enim vtitur, gau-
143 derque priuilegijs pupilli, & minoris *cap. 1.*
& 3. de reſtitut. in integr. gloſ. in l. Reſpublica.
in verb. ſolet verſ. ſic & in Eccleſia. C. ex quib.
cauſ. maior. reſtitut. in integr. & in l. libertos, in
verb. adminiſtrauerunt, verſ. cum, & ipſe loco.
C. de excuſat. tutor. cum alijs allegatis à Matth.
Berlig. in ſuis practicabil concluſ part. 1. concluſ.
67. de legal. & tacit. hypoth. ſub nu. 53. verſ. Ec-
cleſia æquiparatur pupillo, & minori &c.

Vnde ſæpiſsimè in iure ſumitur argumentũ
144 à minore ad Eccleſiam vt conſtat ex latè cõ-
geſtis *per Nicol. Euerard. in ſua topic. in loco à*
minore ad Eccleſiam. Ergo &c.

Nec obſtat prædicta iura, & Doctores loqui
tantum in Eccleſia, vt ipſa vtatur iure pupil-
145 lorum, & minorum, quia ſatis notum eſt, Ec-
cleſiam, & quamuis piam aliam cauſam in iu-
re æquiparari, ac eſſe paria, eiſdemq; gaudere
146 priuilegijs. *l. fin. C. de ſacroſanct. Eccleſ. §. ſci-*
mus in Auth. de non alienan. bon. Eccleſ. collat.
2. & notat gloſ. ordin. in l. reſpublica in fin. C. de
iur. republ. lib. 11. cap. requiſiuiſti §. ſecus autẽ de
teſtam. & facit *cap. Xenodochus, cap. ſeq. de relig.*
dom. Quamobrem priuilegia conceſſa in ge-
nere Eccleſijs competunt etiam capellis, om-
147 nibusque locis pijs, cum Eccleſia, & pia cau-
ſa reperiantur æquiparatę, par enim vtriuſque
eſt cauſa, nam Eccleſia ſua priuilegia habet
propter animam, & contemplationem DEI,
148 ad idem etiam reſpicit pia cauſa. Qui in hoc
particulari plura ſcire deſiderat conſulat *Ti-*
raquell. de priuileg. pia cauſa priuileg. 140 & ibi
Ricc. & Thor. in addition. & Nouar. in diuerſis
locis à Ric. allegatis in prædicta addition. quibus
omnibus ſubnecto *Iudoc. Dambod in tractat.*
loc. commun. par. ac Simil. in litera B §. Eccleſia.
et pia cauſa &c. & ibi *Nicol. Thuldan in anno-*
tat. in littera A. vbi plures DD. plena manu
congerit. Quamobrem &c.

ARGVMENTVM.

Scriptura priuata, & ſimplex, ſi non habeat teſtes ſubſcriptos, vel inſcriptos, niſi à parte fuerit approbata, nec plenè, nec ſemiplenè probat, reprobata opinione eorum, qui tenent ſemiplenè probare, quidquid ſit an faciat aliqualem præſumptionem.

Teſtamentum nullum recipitur, niſi ſit conditum corã duobus teſtibus, & hoc quantumuis perſona ſit priuilegiata, & an hoc ſit verum.

Perſonis priuilegiatis ita eſt fauendum, vt cœteris nõ fiat iniuria, cum lex numquam ſoleat vni fauere, cum damno alterius. Accidentia cum non poſsint ſtare ſine ſubiectis, ita nec probari, nec intelligi.

Ad deuolutionem agens ob non ſolutum canonem, vel quia linea eſt finita, vt obtineat, quid neceſſariò veniat probandum, et vt interim denegetur emphyteutæ manutentio, quid omnino requiratur.

Teſtamentum ad pias cauſas ordinatum, & ab ipſo met teſtatore conſcriptum, atq. eius manu recognita valet, & tenet, quamuis nulla ſolemnitas ſit adhibita, & ſi nullus omnino ſit adhibitus teſtis, exemplo teſtamenti conditi à milite quale valet & tenet, quamuis in puluere, vel in clypeo conſcriptum reperiatur, abſque aliqua ſolemnitate, et teſtibus, cũ iſta duo teſtamenta in iure æquiparentur.

SVMMARIVM

1 *Diſpoſitio ſimplex ad pias cauſas facta, ſine teſtibus, ſi negetur, qualiter doceatur.*

2 *Veritas aliud non timet, niſi quod aſcondatur.*

3 *Scriptura ſimplex regulariter nihil probat.*

4 *Scriptura ſimplex non approbata à parte, nec contra ipſum ſcribentem probat.*

5 *Scriptura ſimplex nec plenam, nec ſemiplenam facit probationem*

6 *Scriptura ſimplex, quod faciat ſemiplenam probationem e DD. qui hoc dicunt, reprobãtur.*

7 *Scriptura ſimplex facit aliqualem præſumptionem, & quare.*

8 *Scriptura ſimplex nec plenè, nec ſemiplenè probat.*

9 *Scriptura priuata non probat pro ſcribente, nec pro eius ſucceſſore, ſiue ſit Eccleſia ſiue Fiſcus.*
Bart. in l. ſcripturas in fin. C. qui potior in pign. hab. reijcitur n. 9.

10 *Scriptura defuncti à teſtibus non ſubſcripta, nullatenus releuat, ſi in controuerſiam deducatur.*

11 *Teſtamentum nullum recipitur, niſi munitũ ſit duobus teſtibus, et num. 14. 15. & 16.*

12 *Siue conditum ſit à milite, ſiue ad pias cauſas inter liberos.*

13 *Teſtamentum manu teſtatoris, quamuis priuilegiati ſcriptum nullum eſt, ſi à parte negetur illam eſſe manum illius.*

17 *Teſtamentum conditum ad pias cauſa iuſtitia naturali fauorabiliter eſt ſuſtinendum.*

18 *Fauorabilibus cauſis ita debet fauor exhiberi, vt cæteris non fiat iniuria.*

19 *Fidei fauor, quantumuis ſit magnus, non tamen debet præberi cum iniuſtitia*

20 *Lex non præſumitur velle alicui fauere cum præiudicio tertij.*

21 *Vtilitas publica, quamuis magna ſit, non tamen propter eam inferendum præiudicium alicui.*

Alienari non poſſunt bona eorum vigore auth. res quæ. C. commun. de legat. qui non tenentur dotare.

22 *Teſtamentum conditum ad pias cauſas, tunc dicendum eſt fauorabile. ſi de illo conſtet.*

23 *Voluntas teſtatoris tunc vti fauorabilis eſt adiuuanda. quando de ea conſtat.*

24 *Qualitas non poteſt ſtare ſine ſubiecto.*

25 Qualitatē, *qui vult probare, prius debet probare ſubſtantiam, in qua illa qualitas fundatur.*

26 *Furem eſſe manifeſtum impoſſibile eſt probare, niſi prius probetur, quod ille ſit fur.*

27 *Accidentia non poſſunt ſtare ſine ſubiectis, ita nec probari. nec intelligi.*

Accidentis eſt, eſſe, & ineſſe.

28 *Meretrix publica quod aliqua ſit non poterit probari, niſi prius doceatur, quod ſit meretrix.*

29 *Vulnus, quod ſit mortale, non poteſt dici, niſi prius conſtet de vulnere.*

30 *ad* Deuolutionem *agens ob non ſolutum canonem, nihil facit, niſi prius doceat ſe eſſe dominum.*

31 *Et probatio ad hoc debet eſſe ſatis concludens.*

32 *Emphyteuſim eſſe apertam ob lineam finitam, non poteſt dici, niſi prius doceatur lineam eſſe finitam.*

33 *Dominus directus non poteſt ingredi poſſeſſionem emphyteuſis ob lineæ defectum, niſi plenè docto, eam eſſe finitam.*

34 *Quod procedit etiamſi adeſſet pactum eam ingrediendi propria auctoritate. et declara numer. 34.*

35 *Lineæ defectus debet clarè, & notoriè conſtare, ad hoc vt emphyteuta poſſit reijci à petitione manutentionis.*

36 *Intantum quod ſufficit, vt poſſit dubitari, an ei competat aliqua defenſio, & ſic eſſe deſtitutum omni auxilio. & nu. 37. & 38.*

39 *Melioramenta non ſunt reficienda, niſi prius conſtet de ſtatu antiquo rei melioratæ.*

40 *Retentio nō datur pro melioramentis, niſi prius doceatur ſtatus antiquus. & quare.*

41 *Scripturam eſſe amiſſam non poteſt doceri, niſi prius conſtet, illam eſſe factam.*

42 *Prothocollum, ſi quis intendat probare eſſe amiſſum, debet prius docere re vera illud fuiſſe factum.*

43 *Scriptura amiſſa, vt quis iuuari poſſit, vltra caſum amiſſionis, debet probare illam eſſe ritè, & rectè factam. & nu. 44. 45.*

46 *Et teſtes ſuper hoc deponentes debent eſſe valdè inſtructi, & periti.*

47 *Inventario amiſſo, vt quis iuuetur, vltra amiſſionem, debet etiam docere, illud ſolemniter eſſe factum.*

48 *Et ad hoc non iuuant teſtes aſſerentes confusè, & ſimpliciter dicentes ſolemniter eſſe confectū.*

50 *Inuentarium bonorum hæreditariorum an ſit ſolemniter factum, id videre ſpectat ad Iudicem, non ad teſtes.*

51 *contra Inſtrumentum, ſi ſtatuto caueatur, vt nulla poſſit opponi exceptio, poterit tamen opponi, quod non ſit inſtrumentum. & nu. 53.*

54 *Statutum ſi prohibeat, vt contra ſententiam non detur aliqua exceptio poterit tamen excipi, quod non ſit ſententia.*

55 *in Qualitate aliqua fundans ſuam intentionem, plenè, & præcisè debet de ea docere, & nō ſufficit præſumptiuè. nu. 56.*

57 *Actus, ſi requirat certam qualitatem ea non probata corruit actus.*

58 *Qualitatem aliquam, quando lex ponderat, tunc non ſufficit adeſſe factum, niſi adſit illa qualitas.*

60 *Teſtamentum conditum ad pias cauſas, non poteſt dici eſſe fauorabile, niſi legitimè conſtet de tali voluntate.*

62 *Voluntas illa eſt priuilegiata, quæ eſt merè cognita, id eſt conſtat per legitimas probationes.*

63 *Teſtamentum conditum ad pias cauſas ſine vllis teſtibus, à teſtatore conſcriptum, valet, et tenet in vtroque foro.*

64 *Intellige, ſi recognoſcatur, vti manus teſtatoris, & iſta eſt veritas, & opinio verior, æquior, & tutior. num. 65. & 83.*

66 *Teſtamenta pia redacta ſunt ad terminos iuris naturalis, ſeu gentium.*

67 *Teſtamenta pia ſecundum ius naturale qualiter ſufficiat, vt probentur vſque ad nu. 73.*

74 *Teſtamentum militis, ſine ſolemnitate iuris ciuilis, in vagina, vel clypeo conſcriptum eius ſanguine, valet & tenet.*

75 *Pagani inſeruientes militibus, militariter etiā poſſunt teſtari in ipſo inſtictu.*

76 *Teſtamenti militis ſolemnitas ſubſtantialis, et eſſentialis, in quo conſiſtat. & nu. 77. & 78.*

79 *in Teſtamento militis, ſi lex aſſignet aliquam ſolemnitatem, id non ad formam inducendam, ſed ad probationem, cenſetur inductum.*

80 *Card. Mantic. de coniectur. vltim. volunt. lib 6. titul. 1. num. 18. dum ſentit in teſtamento militis eſſe neceſſarios duos teſtes, non bene ſentit. & nu. 81. & 82.*

84 *Teſtamentum militis, & ad pias cauſas, æquiparantur cum ambo ſint exempti à vinculis iuris ciuilis.*

Digitized by Google

CAPVT XXIV.

TESTATOR, ſi ſuam diſpoſitionem,ad
pias cauſas ordinatam cõſcripſerit, nul-
lumque in ea adhibuerit teſtem, dato, quod
1 eius ab inteſtato hæres denegauerit tale te-
ſtamentum, ſeu ſcripturam nullatenus eſſe
manu ipſius teſtatoris factam, quidnam hoc
caſu ſit reſoluendum, nec non operandum, ad
effectum vt appareat de veritate talis diſpoſi-
2 tionis. Nam, & veritas, teſte Tertulliano, aliud
non timet, niſi quod abſcondatur.

Primo quidem aſpectu reſolutio non vide-
tur niſi negatiua, nam ſimplex ſcriptura regu-
3 lariter loquendo, quando tamen non eſt ap-
probata à parte, nullatenus facit fidem, etiam
4 contra ipſum ſcribentem. *l. ſcripturas. 1. C. qui
potior. in pign. hab. cap. ſcriptura. 2. de fid. inſtrum.
l. inſtrumenta. 5. ſecundum vnam lecturam l. non
epiſtolis. 13. l. non nudis. 14. C. de probat. l. compa-
rationes. 20. C. de fid. inſtrument. cum alijs alle-
gatis per* Coler. *de proceſſ. executiu. art. 3. cap. 1.
à num 93. verſic. de priuatis autem ſcripturis, vel
inſtrumentis &c. et per Nicol. de* Paſſer. *in tra-
ctat. de ſcriptur. priuat. lib. 1. quæſt. 3. à num. 1.
per tot. et per* Genn. *eodem tractat. lib. 2. cap. 1.
à num. 23.* vbi dicit, quod talis ſimplex ſcrip-
5 tura eſt, quæ non habet teſtes inſcriptos, vel
ſubſcriptos, & à debitore illa fuit negata, nec
plenam, nec ſemiplenam induoit probationem
ex iuribus ibi allegatis, quare nõ eſt audienda
*gloſ. in §. ſi tamen quiſquam in verb. inuenerit.
Auth. de inſtrument. fid. & caut.* nec Bart. *in
l. ſcripturas in fin. verſ. ſi verò non habet ſubſcrip-
tionem &c. C. qui potior. in pign. hab.* volentes,
6 quod talis ſcriptura ſemiplenam fidem faciat,
& paſſim in hoc à DD. reprobantur, & præ-
ſertim *à Paul. Grannt. in ſuis commun. concluſ.
theorem. 15. num. 11. verſ. reiecta pro nunc &c.*

Vbi ait, quantumuis prædicta ſcriptura ali-
7 quam præſumptionem faciat, ex eo, quia pro-
pter timorem pœnæ, non eſt veriſimile quis
feciſſe ſcripturam falſam, *Rip. in l. admonendi.
num. 96. & 98. ff. de iureiurand.* vbi teſtatur de
communi, & veriori opinione, tamen quid
quid ſit de ea, illud certum eſt, nec plenè, nec
8 ſemiplenè probare ex ſuperius allegatis, & di-
xit *Rota coram* Buratt. *deciſ. 771. num. 1. verſ. &
ſcriptura huiuſmodi caret teſtibus, & ideo non
probat &c.* cũ ibi deductis, & videatur *Genua
d. tractat. de ſcriptur. priuat. lib. 1. quæſt. 4. à nu-
mer. 55. verſ. ampliatur, vt nec ex ipſa ſcriptura
priuata, oriatur ſemiplena probatio &c.* ac re-
probat *Bart.* in prædicto loco contrarium ſen-
9 tientem, ac ſibi ipſi contrarium, & in terminis,
vt ſcriptura priuata, ſine teſtibus non probet
pro ſcribente, nec pro eius ſucceſſore, ſiue ſit
fiſcus, ſiue Eccleſia docet *Bald. in d. l. admonẽdi
ſub num. 4. verſic. ſi ex propria, quæ* ibi ſequitur
Caſtren. *num. 43. prope fin.* Alex. *numer. 37.* Iaſ.
num. 120. verſ. ſi tamen. Franciſc. Curt. *nu. 124.
prope fin.* & dixit Rota *deciſ. 781 num. 15. verſic.
nullam fidem facit, nec pro eo, nec pro eius ſucceſ-
ſore, etiamſi ſit fiſcus, vel Eccleſia &c. part. 1. di-
uerſ & coram R. P. D.* Bichio *in cauſa Neapo-
litana Penſionis 30. Aprilis 1640 §. Secũda, quia.
verſ. ſcriptura priuata, nullo iure probat &c.*

Quare ſola ſcriptura defuncti à teſtibus non
ſubſcripta nullatenus releuat, ſi in controuer-
10 ſiam deducatur, quoniam nullum ſanè teſta-
mentum à Iure recipitur, niſi duobus ſaltem
teſtibus ſit munitum, quantũcumque condi-
11 tum à perſona priuilegiata, & ſic ſiue ſit con-
ditum à milite. *l. 1. & l. lucius. ff. de militar. teſta-
ment. l. miles. cum gloſ. ibi. C. eodẽ* ſiue ſit ad pias
cauſas. *cap. cum eſſet. & cap. relatum de teſtam.*
12 ſiue ſit conditum à patre inter liberos, *vt in
auth. de teſtam. imper. in princ. & in auth. quod
ſine. C. de teſtament.* Idquè etiã procedit ſi ma-
nu teſtatoris ſcriptum teſtamentum dicatur,
13 nam ſi hoc negetur, nullam probationem fa-
cit. *Alex.* qui loquitur in teſtamento ad pias
cauſas *in conſil. 76. ſub num. 15. verſic. concurrit
expreſſus defectus teſtium &c. lib. 3.* Iaſon. *in cõ-
ſil. 184. ſub num. 31. lib. 2.* vbi expreſsè firmat
14 nullum teſtamentum, quantumuis priuilegia-
tum ſubſtineri, niſi adſint duo ſaltem teſtes, &
nititur id probare ex dicto reſponſo *Alex.* &
ſequitur *Aretin, in conſil. 64. col. penult. verſicul.
verumtamen his non non obſtantibus,* aſſeritque
hoc eſſe indubitatum, vt nec ad pias cauſas
teſtamentum ſine teſtibus valeat, *& ſubdit etiã*
licet probaretur illam ſcripturam manu te-
15 ſtatoris eſſe ſcriptam adhuc teſtamentum nõ
valeret, niſi etiam probetur duos teſtes inter-
ueniſſe. Hãc opinionem etiam ſequitur *Socin.
Iun. in conſil. 189. num. 64. vol. 2.* eamque vſq;
ad num. 87. latè defendit, *& numer. 74.* magis
16 communem teſtatur, prout quoque de magis
communi ſentẽtia ſcribit *Iul. Clar. lib. 3. recept.
ſentent. quæſt. 7. ſub num. 1. verſic nullam habet
formam &c.* in hanc opinionẽ & *Couarr.* pro-
clinior videtur *in cap. relatum. num. 12. in fin.
verſ mallem huic opinioni &c. de teſtam.* eamq;
intrepidè pariter tuetur *Card. Mantic. de con-
iectur. vltim. volunt. lib. 6. titul. 3. à num. 9.* vbi
etiam expendit rationes quare ab hac com-
muni opinione nullatenus ſit recedendum.
A quo ſiquidem ſint allucinati DD. qui id te-
nent dixi in cap. 20. *à nu. 16.*

Proteſtatur tamen idem Mantic. in d. cap. 9.
17 *ſub nu. 12.* ipſum firmiter tenere teſtamentum
ad pias cauſas conditum pro ſalute animæ, &
iuſtitia naturali fauorabiliter eſſe ſubſtinendũ,
neque de apicibus iuris hoc caſu ſit diſputan-
18 dum. Nihilominus fauorabilibus cauſis, ita
debet fauor exhiberi, vt cœteris, qui ab inte-
ſtato ſunt ſucceſſuri, iniuſtitia non fiat. *cap. ex
tenore de for. competent. cap. nuper de donat. inter
vir. & vxor. & l. vltim. C. de militar. teſtament.*
nec fauore piæ cauſæ à rationibus legum eſt
recedendum. *Bald. conſil. 254. in fin. lib. 1. Ioan.*

Digitized by Google

de Anan. conſil 68. col. 1. in fin. verſ licet in dubio fauendum ſit pauperibus &c. Addo Calderin. in conſil 3. incip. An filij Iudaorum. ſub numer. 1. titul. de Iudais, vbi ait, quod nec fauore fidei, quamuis ſit magnus, non tamen debet
19 præberi cum iniuſtitia, latè Maſcard. de probation. concluſ. 1176. num. 77. cum ibi allegatis, & ſubnectè Mart. de ſucceſſ. tom. 4. quaſt. 8. art. 3. num. 13. verſ. non eſt fauendum pia cauſa, contra iuris regulas expreſſas &c.

Lex enim nunquam præſumendum eſt velle
20 le alicui fauere cum præiudicio tertij, & hoc quantumuis adeſſet vtilitas publica, Vnde videmus quamquam vtilitas publica, ſit ratio motiua auth. res quæ. C. commun. de legat. vt aduertit Rouit conſil. 54. num. 16. lib. 1. cum alijs allegatis per Rotam deciſ. 312. num. 4. verſ ratione publica vtilitatis &c. part. 6. recent. & coram bon. mem. Merlino deciſ. 884. num. 5. verſ. bonum publicum &c. & tamen dicta vtilitas publica
21 non efficit, vt à lege præſumatur inductum, vt pro dote alienari poſſint bona eius, qui dotare non tenetur. Bart. in d. auth. res quæ. nu. 3. Iaſ. ibidem numer. 32. verſ. ſecundo limita Alex. Trentacinq. conſil. 35. num. 27. lib. 1. & conſil. 1. ſub nu. 91. verſ. atq; tenetur &c. lib. 2. Mareſcott. variar. reſolut. lib. 2. cap. 69. nu. 20. & reſpondit Rota corã R. P. D. Bichio in cauſa Romana Hæreditatis de Gratianis 26. Iunij 1651. §. Minus obſtat. verſ. non obſtante fauore dotis, & vtilitate publica, non præſumitur, quod lex velit, vnt fauere, cum læſione alterius &c.

Ideoque ita demum debet cẽſeri fauorabile teſtamentum ad pias cauſas ordinatum, quan-
22 do conſtat illud conditum fuiſſe arg. l. diuus. ff. de militar. teſtament. & ibi Bart. num. 1. & 2. ſed ſi negetur illud teſtamentum de quo eſt controuerſia, ſcriptum eſſe manu ipſius teſta-
23 toris, non poteſt dici fauorabile, niſi prius appareat, hanc eſſe eius voluntatem, qua non probata, non poteſt dici in eſſe deductum tale teſtamentum ad pias cauſas, quia qualitas non
24 poteſt exiſtere ſine ſubiecto. l. 1. ff. de vſufruct. l. eius qui. in fin. ff. ſi cert. petat. l. Pomponius, ad fin. C. de condit. ob turp. cauſ. & ille, qui vult pro-
25 bare qualitatem, prius debet probare ſubſtã-tiam, in qua illa qualitas fundatur, nam ignorata ſubſtantia ignoratur qualitas, vt inquit gloſ. in l. arbiter. ff. de probat. quare impoſſibile
26 erit probare aliquem eſſe furem manifeſtum, niſi prius conſtet, quod ſit fur. vt notatur in l. is qui opem. ff. de furt. quapropter niſi probetur, quod ille ſit fur, totus Mundus nõ poteſt probare, quod ſit manifeſtus fur, quia ſicuti acci-
27 dentia ſine ſubiectis non poſſunt eſſe, ita nec probari, nec intelligi, quia accidentis eſſe, eſt ineſſe, l. 2. ff. de vſufruct. nec poteſt probari, ali-
28 quam eſſe publicam meretricem, niſi prius probetur, quod ſit meretrix. l. palam. ff. de rit. nupt. nec quod vulnus ſit mortale, niſi prius
29 conſtet de vulnere. l. 1. §. illud ff. ad Sillan. l. item Mella. §. ſi plures. et l. huic ſcripturæ. ff. ad l. Aquil.

Hinc quoque deducitur, ſi emphyteuta ob nõ ſolutum canonem prætendatur cecidiſſe ab
30 emphyteuſis commodo, prius conſtare debet agentem eſſe dominum & rem illam eſſe emphyteuticam, vt inquit Bald. in conſil. 173. Ad euidentiam. lib. 3. Speculat. in titul. de locat. §. nũc verò. num. 72. et ſeq. & quidem concludens, &
31 exacta probatio hoc caſu requiritur, itaque nec locationes, nec confeſſiones, nec ſolutiones ſufficiunt. ex allegatis à Rota in cauſa Romana Domus S. Agnetis 19. Iunij 1589. coram Orano. §. 1. verſ. Neque locationes, confeſſiones, aut ſolutiones ſufficiunt &c.

Prout pariter in ſimili dicimus, ſi dominus aſſerat emphyteuſim eſſe apertam ob lineam
32 finitam, vt obtineat, prius concludenter debet docere defectum lineæ. Rota in Romana Domus 26. Februarij 1631. coram rec. me. Merlino. eſt deciſ. 506. nu. 4. & ſeqq. part. 1. et deinde amplè fuit firmatum coram R. P. D. Meltio in cauſa Fanen. ſeu Senogallien. Bonorum 14. Martij 1646. §. Quia cum verſ. non poterat directus Dominus ingredi poſſeſſionem, donec fuerit ſuper ea legitimè cognitum, et declaratum eueniſſe caſũ deuolutionis, et emphyteuſim fuiſſe finitam &c. & ibi ad hoc plura abundè allegantur, & addo deciſ. coram R. P. D. Celſo in cauſa Romana Domus 25. Februarij 1647. §. Prætenſio vero. verſ. non permittitur Domino directo exercitium propria auctoritatis, ſed iudicio petitorio contra poſſeſſorem agendum eſt, qui poſſeſſor interim debet in ſua poſſeſſione manuteneri &c. Et amplia
33 prædictam concluſionem procedere, etiamſi adeſſet pactum, ſeu facultas capiẽdi poſſeſſionem propria auctoritate, finita emphyteuſi, ſiue in caſu deuolutionis. Et quamuis iſta opi-
34 nio non procedat, quando aperitio, ſeu deuolutio eſt clara, & notoria ex relatis per Rotam coram Reuerendiſſ. D. Dunozetto in cauſa Romana Emphyteuſis 30. Maij 1653. §. Non releuare. verſ. quando caducitas eſt dubia, ſecus, quando apparet clara &c.

Tamen id procedit, ſi deuolutio nullam recipiat dubitationem, in tantum quod ſufficit
35 dubitari poſſe an aliqua defenſio competat emphyteutæ, & ſic debet concludenter conſtare, emphyteutam eſſe deſtitutum omni au-
36 xilio, & emphyteuſim eſſe finitam, quo ſtante interim Dominus tenetur pati, quod prætendens ſe inueſtitum poſſideat, ſuper quo articulo, & quidem variè intellecto multa mihi dicenda reſtarent, & quia de eo hic ago tantũ
37 incidẽter, & per tranſitum, alibi enim ex profeſſo amplam aſſignabo dotem circa eius intellectum. Quare nunc perſiſtendo in terminis,
38 quod qui vult probare qualitatem, prius docere debet de illius ſubſtantia, cum ignorata ſubſtantia ignoretur qualitas.

Vnde illud etiam ſimile poteſt adduci, quod nequaquam melioramenta ſunt reficienda,
39 quando non probatur prius rem eſſe melioratam, vnde docendus eſt ſtatus antiquus rei,

antea-

anteaquam ſacta fuerint melioramenta, aliàs
non poterit ſciri qualia ſint prætenſa melioramenta.
ex allegatis per Rotam coram Card. Seraph.
deciſ. 898. num. 6. & deciſ. 1453. numer. 5.
& in recent deciſ. 356. numer. 3. part. 2. & coram
bo. mem. Penia deciſ. 358. num. 16. part. 1. & coram
Card. Marquemont. in cauſa Florentina
Melioramentorum 16. Iunij 1609. & coram
Coccin. deciſ. 206. num. 1. part. 4. recent & corã
R.P.D. meo Cerro in cauſa Romana Domus 25.
Februarij 1641. §. Secundum verò, vbi dicitur,
40 quod retentio pro melioramentis non datur,
quando non fuit probatus ſtatus anterior domus,
& an melioramenta ſint neceſſaria, vel
vtilia, cum alijs ibi adductis. Eſt etiam optima
deciſio coram Reuerendiſſ. P.D. Dunozetto Decano
in cauſa Romana Domus ſeu Appartamenti
de Capranica 17. Decemb. 1635. §. Non obſtat.
verſ. pro iuſtificandis melioramentis, neceſſariò
habenda eſt notitia ſtatus anterioris &c. ibique
aliæ deciſiones congeruntur, & deinde etiam
fuit dictum coram Reuerendiſſ. D. Terracinen. in
cauſa Bononien. Fideicommiſſi de Glauarinis
23. Ianuarij 1636. §. nec probatur, quanam melioramenta
&c. et coram eodem Reuerendiſſimo
Decano in cauſa Auximana fideicõmiſſi 28. Ianuarij
1641. §. Minus obſtat. verſ. cum prædicti
teſtes non deponant, qualis eſſet ſtatus antiquus
dictæ domus, prætenſa melioramenta probare non
poſſunt &c.

Quemadmodum etiam dicimus, ſi probandum
ſit ſcripturã aliquam eſſe amiſſam, prius
41 concludenter debet conſtare talem ſcripturã
fuiſſe iam in rerum natura, vnde niſi probata
apparuerit talis exiſtentia, deſperata erit probatio
amiſſionis, cum, & carentiæ ſint habentium.
ex latè congeſtis per Surd. in conſil. 109.
ſub numer. 10. verſ. hoc tamen debet intelligi &c.
& dixit Rota coram bo. mem. Buccabella in cauſa
Æſina Bonorum 11. Ianuarij 1636. & coram
R.P.D. Cerro in cauſa Romana prætenſi Fideicommiſſi
de Strotijs 27. Februarij 1645. §. Ad
hunc autem effectum, vbi aſſeritur dum inten-
42 dit probare fuiſſe amiſſum prothocollum, debet
prius docere verè fuiſſe tale prothocollum
factum. cum alijs allegatis corã R.P.D. Albergato
in cauſa Romana Redditionis rationis
27. Iunij 1650. §. fin. & deinde coram eodem in
cauſa Romana pecuniaria 15. Aprilis 1652. §. Diuerſa
autem. verſ. libros priuatos ſuæ domus exhibere
non tenetur, niſi eorumdem penes ipſum probata
exiſtentia &c.

Et aduerte, ad hoc, vt quis etiam probata
exiſtentia ſcripturarum, inſtrumentorum &c.
43 ſi intendat gaudere beneficio eorum, debet
ante omnia probare illa in rerum natura extitiſſe,
eaque forma, & tenore concepta, vt
44 ſi realiter exhiberi poſſet illi omnino profutura
eſſet, deinde verò caſu amiſſam fuiſſe.
iuxta text. in l. Teſtium. § ſi vero facta. C. de teſtib.
in cap. cum olim. 1. l primo. vbi Scribētes. extra
de priuileg. Bart. in auth. ſi quis in aliquo ſub numer. 6.
verſ. quæro ſi ſint plures teſtes dicentes non
45 ſufficere ſi teſtes deponant inſtrumentum eſſe
factũ, ſed exprimere debent ſic fuiſſe ſcriptum,
& ſic fuiſſe lectum, aliàs non facerent fidem,
infertque ſic neceſſarium eſſe, quod illi
ſint valde periti, qui defectus inſtrumentorũ,
46 & literas Notarij rogati cognoſcant. Iaſ. ſub
num. 2. verſ. ſubdit tamen Bart. C. de edend. Alb.
conſil. 101. numer. 7. verſ. & quatenus. Crauett.
conſil. 411. num. 12. verſ. per teſtes peritos examinatos
qui dicunt vidiſſe, & legiſſe dictum originale
concordans &c. Anguiſc. conſil. 14. nu. 104.
verſ. & oportet probare. Decian. conſil. 18. nu. 13.
verſ. quod etiã comprobo, & latè explicat Surd.
conſil. 109. numer. 8. verſ. ad hæc omnia respondetur
&c. Honded. conſil. 39. num. 61. verſ. ſi teſtes
deponerent inſtrumentum fuiſſe amiſſum nihil
probarent, niſi etiam deponerent, quid contineretur
in eo &c. lib. 2. Franciſc Viu. deciſ. Baren.
165. numer. 1. verſ. duo neceſſariò requiruntur,
amiſſio originalis inſtrumenti, & quod iſti teſtes
ſint valde periti &c. lib. 1. & ſenſit Rota coram
Card. Caualer. deciſ. 533. nu. 4. verſ. debeat pro-
47 bari tenor inſtrumenti deperditi per teſtes, quod
debent valde periti &c. et coram bon. me. Buratt.
deciſ. 505. verſ. acta iudicialia non probantur per
teſtes non deponentes ſuper illorum tenore &c.
et coram Eminentiſſ. D. Card. Corrado in cauſa
Bituntina Cenſus 24. Maij 1647. §. Primò quia.
verſ. non ſufficere teſtes deponere inſtrumentum
fuiſſe factum &c.

48 Vbi deciditur, quod non iuuat probare inuentarium
bonorum hæreditariorum fuiſſe
amiſſum, quamuis teſtes genericis verbis deponant
inuentarium fuiſſe ſolemne, ſed requiritur,
vt facti feriem enarrent, ac ſolemnitates
49 in eo adhibitas ſpecialiter enumerent, vt deinde
iudicari poſſit, an omnes ritè, & rectè fuerint
ſeruatæ, itaque ſat non erit, ſi deponant
ſimpliciter inuentarium fuiſſe ſolemniter cõ-
50 fectum cum huius rei cognitio, & definitio ad
Iudicem ſpectet, non ad teſtes, qui rem ipſam
dumtaxat prout geſta fuit diſtinctè deponere
debent, aliàs non releuant. ad text. in l. de ætate
§. nihil. ff. de interrogat. action. l. ita fidei ff. de iure
fiſc. Alber. in l. ſciendum. numer. 6. verſ. vnum eſt
tamen, circa hoc valde notandum. ff. de verb. obligat.
& ibi etiam Iaſ. ſub num. 14. verſic. limita
hanc doctrinam &c. Afflict. deciſ. 274. ſub nu. 1.
verſ. primo debet probare &c. cum alijs allegatis
à Rota in d. Bituntina Cenſus. §. Quia propter
quod. verſic. teſtes confuſis verbis deponunt
inuentarium fuiſſe ſolemne &c. Stat ergo firmum
ſcripturarum amiſſio, vt validè probe-
51 tur debere prius cõſtare fuiſſe factas, & quidẽ
ritè, & rectè ad hoc vt releuet, aliàs nihil operatur,
prædicta probatio.

Ex ſupradictis quoque emanat illa iuris cõcluſio,
nempe ſi ex ſtatuto caueatur vt nulla
52 poſſit opponi exceptio contra inſtrumentum,
vel alium actum, nihilominus poteſt opponi
53 exceptio, quod non ſit inſtrumentũ, vel actus,

de

Digitized by Google

de quo ſtatutum loquitur. *Abb. in cap. item cum quis, numer 6. de reſtitut. ſpoliat.* Bart. *in l. Diuus nu. 1 et 2. ff de milit. teſtament. et in l. 1. poſt princ. ff. quod vi, aut clam.* Aſin. *in practic. exequut. §. 31. cap. 21. nu. 1.* Dec *in cap ex parte. il secondo. num. 40. extr. de offic. deleg. et in cap. conſuluit. in 1. notabil. de appellat. cum alijs copiosè relatis per* Oſaſc. *decis. Pedemont. 122. nu. 2. verſic. ſi ſtatuto prohibeatur &c. Carol. de* Graſſ. *in tractat. de exception. cap. 2. num. 1. et seqq. vbi num. 2. poſt* Riminald *iun.* ait ſi ſtatutum pro-
54 hibeat nullam exceptionem poſſe opponi cõtra ſententiã, nihilominus poteſt opponi, quod non ſit ſententia.

Ratio autem prædictarum concluſionũ eſt,
55 quia fundans intentionem ſuam in aliqua qualitate, tenetur illam probare præcisè alioquin ſuccumbet. *l. 4. § docere. ff. de vi bon. rapt. l. 1. §. ait* Prætor. *ff ne quid in flumin. public.* Alex. *conſil. 119. num. 3. lib. 1.* Iaſ. *in l. ſi extraneus in. ff. de condit. cauſ. dat. cum alijs alegatis per Hieronym.* Magon. *decis. Florent. 40. num. 1.* dixitque Rota *coram bon. mem.* Pirouano *in causa Romana Hæreditatis 20. Iunij 1619 à me relata in recent. decis. 128. num. 49 part 4. recent. tom. 2,* vbi
56 habetur, quod fundans ſe in aliqua qualitate, eſt plenè, & concludenter, non autem præſũptiuè probanda *per text. in l. item ſi in poteſtate. ff de his qui sunt sui, vel alien. iur.* Nam ſi actus requirat certam qualitatem, ea non probata,
57 ſeu non adimpleta, pro non facto habetur. *Bart in l. ſi is, qui pro emptore. num. 14 ff. de vsucap.* Soccin. *in conſil. 170. num. 9. lib. 1. cum alijs allegatis per Franciſc. à* Ponte *conſil. 5. nu. 32. et seq. et dixit* Rota *coram Card.* Sacrato *decis. 234. num. 13. in fin. verſic. ex defectu iſtius ſolius qualitatis corruere &c. part. 1. recent.* & coram Reuerendiſſ. D Dunozetto Decano *in causa Romano Cenini, seu Depoſiti 8. Martij 1641. §. Quoniam quidquid ſit etc. verſic. cum actus requirens certam qualitatem, ea non probata &c.* & quoties Lex, ponderat qualitatem aliquam,
58 illa qualitas tam eſt de ſubſtantia probationis, quàm ipſius facti ſubſtantia. *vt notatur in l. in delictis. §. ſi extraneus. ff. de noxal.* Bald. *in conſil. 447. num. 2. lib. 5. et resolutum fuit in Rota coram* R. P. D. Carillo *in causa* Rhegien. *Communia 21. Iunij 1618. §. Nec ex eo. verſic. quoties Lex ponderat qualitatem &c.*

Quamobrem quando qualitas eſt cauſa alicuius effectus, non ſufficit adeſſe factum, niſi
59 adſit illa qualitas. *gloſ. & Angel. in l. cum actum ff. de negot. geſt.* Bald *in l. matrem. nu. 2. et ibi Adden. in litera A. C. de probat.* Alberic. *in l. ſpadonem. § qui abſolutus ff. de excuſat. tutor.*

Vtique ſic eſt dicendum in caſu noſtro, non
60 poſſumus enim aſſeruare, teſtamentum eſſe fauorabile vti conditum ad pias cauſas, niſi prius doceamus talem fuiſſe mentem teſtatoris, de qua nõ poteſt dici conſtare, per ſimplicem eius ſcripturam nullo adhibito teſte, qui
61 viderit eum ſcribere, & talis ſcriptura à parte in controuerſiam deducitur hinc *per textũ in l diuus, in princip. ff de milit. teſtamen.* dicit *Bald. in l. ſacroſancta. in fin. C. de Episcop. & cleric.* quod illa voluntas eſt priuilegiata, quæ
62 eſt verè cognita, ideſt de qua conſtat per legitimas probationes, *cum alijs in puncto adductis per Simon. de Prat de interpretat. vltim. volunt. lib 2. dubitat. 2. ſolut. 1. nu. 1. verſ. prius conſtare debet teſtamentum eſſe factum &c.*

Verum enim verò ſupradictis parum, aut nihil obſtantibus in terminis noſtris, nam ſpecialiter Doctores magis cõmuniter reſoluunt
63 tale teſtamentum ad pias cauſas ſine vllis teſtibus, tantum manu teſtatoris conſcriptum eſſe in vtroque foro poli, et externo, ac iudiciali validum, & ſeruandum, ſi recognoſcatur vti ſcriptura teſtatoris, *ita Bart. in l. fideicommiſſa §. 1. ff. de legat. 3. & in l ſi is, qui teſtamento. ff. de teſtament. ibidem* Imol. *num. 6.* & Aretin. *colum. 2. poſt medium. verſ. in primo caſu.* Corn. *in auth. quod ſine. C. de teſtament.* Alexand. *in l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto. C. de eodem* Ruin. *conſil. 71. num. 16. vſque ad 19. lib. 3.* Zaſ. *conſil. 6 num. 25. vol 1* Corn. *conſil 307. num. 6. & ſeqq vol. 1.* Velaquez. *conſil 67. num. 8. optimè Iacob* Menoch. *conſil. 227. à num. 59. vol. 3.* vbi plures alios DD. adducit, et inuictè hanc opinionem tuetur. *Couarr. in cap. relatum. n. 12 in fine. de teſtamen.* vbi monet, quod ab hac sẽtentia non recedatur. *Vaſq. de ſucceſſ. creat. §. 22. num. 6.* vbi etiam plures DD. adducit. *Auguſtin.* Barboſ. *in tractat. de Iur. vniuerſ. Eccleſ. lib. 3. cap. 27. num. 101.* Riccius *in prax. variar. reſolut part. 2. reſol. 420. num. 1.* Graſſ. *de ſucceſſ. in §. Teſtamentum quæſt. 19. nu. 3.* Mart. *in tractat. de ſucceſſ. legal. part 4. quæſt. 8. articul. 3 num. 9. verſ. ſi illius manu &c.* Petr. Cened. *in collectan. ad Decretal. collectan. 91. ſub num. 1. verſ. per ſchedulã manu teſtatoris recognitã &c.* Tiraquel. *de priuileg. piæ cauſ. priuileg. 4. poſt princip. verſ. teſtamentum manu teſtatoris ſcriptum ſine teſtibus &c.* alios DD. idem ſentientes congerunt *ibi Thor. et Ricc. in additione ad* Tiraquell. *in d. priuileg 4.* Idemque ſenſerunt alij, et præſertim *Reuerendiſſ. P. D. Ferentillus, in annotat. ad deciſ. Burat. 475 in litera B. verſ. fieri etiam poteſt ſine teſtibus, & ſufficit ſi recognoſcatur manus &c. Stephan.* Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 605, num. 10. verſ. quamuis ſit ſolùm folii, ſeu ſchedula ſubſcripta manu teſtatoris etc. & cap. 895. num. 31. verſ. in teſtamento ad pias cauſas ſcripto manu teſtatoris non requiruntur teſtes &c. et cap. 979. num. 17 verſ. in diſpoſitione ad pias cauſas non requiruntur teſtes nec alia ſolemnitates, & ſufficit ſola ſubſcriptio &c.* Cabed. *deciſ. Luſit. 129. num. 12. lib. 2.* Boer. *deciſ. Senatus* Burdegal. *240. nu. 4. verſ. ſatis erit probare ſcripturam &c,* ac teſtatur hanc eſſe veritatem, quæ de cõſuetudine Franciæ obſerua-
64 tur *latè Valaſc. deciſ.* Luſitan. *67. ſub num. 1. verſ. valet teſtamentum ad pias cauſas à teſtatore conſcriptum, quamuis non ſit coram teſtibus*

nuncu-

nuncupatum &c. et quamuis poſtea referat
contrariam opinionem,tamen *ſub num.7.et 16*
hanc noſtram ſententiam defendit cum sūma
ſit ratio,quæ pro religione facit. *Maſtrill.de-
ciſ. Regn.*Siciliæ 132.*n.16.verſ.in tantùm, quod
ſola ſchedula &c.* *Fontanell.deciſ.*Cataloniæ 50.
*num 21.verſ.ſi ſchedula teſtamenti ad fauorem
piæ cauſæ facti &c.* Et ſæpe ſæpius ſenſit *Rota*
Rom. & præſertim *apud Achillem de* Graff. *de-
ciſ.301.aliàs 1.de teſtament. num.1. verſ. ſi eſt
totum ſcriptum manu teſtatoris valet, etiamſi
nullus adſit teſtis &c.*atque de veriori,æquio-
ri,tutiori, ac etiam communiori ſententia,
65 quam Rota ſæpè ſecuta fuit, teſtatur *in cauſa
Romana Hæreditatis de Mazzocchis eſt deciſio
74.num.12.part.2 diuerſ.* vbi dicitur eamdem
opinionem tenuiſſe in ea ipſa cauſa *coram Ve-
rallo.7.Maij* 1548. et deinde ſic quoque fuit
reſponſum *coram bon.mem.* Buratt. *deciſ.475.
num.1.*vbi aliæ deciſiones referuntur.*addo de-
ciſ.coram bon.mem.*Card.Caualer.553.*ſub n.1.
verſ.in ſcriptura ad pias cauſas non requiruntur
teſtes &c.* idemque fuit deciſum *corā bon.mem.*
Merlinno *in cauſa* Romana *Hæreditatis* 5.
Martij 1636.*quam retuli in 7. part recent. de-
ciſ.108.num.13. verſ. cum in huiuſmodi teſta-
mento &c.* vbi etiam Rota de veriori,& magis
communi opinione teſtatur ſic quoque fuit
admiſſum *in cauſa Fauen Hæreditatis 17. Iu-
nij 1641 coram R.P.D.*Ghiſilerio *§.1.verſ.du-
bitari non poteſt de validitate teſtamenti conditi
ad pias cauſas, quamuis ſit ſimplex ſcriptura
ſcripta à teſtatore ſine teſtibus &c.*

Probatur potiſſimum ſupradicta tàm cele-
bris concluſio, ex iſta ſæpius decantata ratio-
66 ne, nempe cum teſtamentum ad pias cauſas
conditum, ſit redactum ad terminos iuris gē-
tium,et naturalis, ſeu diuini, *iuxta textum
in cap.relatum.de teſtament.* atque adeo ad il-
lius ſubſtantiam,ſeu valorem,nulla iuris ciui-
lis ſolennitas deſideretur, ſed tota eius ſub-
67 ſtantia,et eſſentia conſiſtat in ipſa teſtatoris
voluntate exterius manifeſtata ſiue ſit edocta
et declarata voce,ſiue nutu, vt infra dicam,
ſiue ſcriptura, et cōſequenter quomodocūq.
68 eadē volūtas ad pias cauſas appareat, ſeu le-
gitimè probetur,ſit tam in foro externo quàm
interno adimplenda vt ex abūdanter deductis
*à ſupra cap 1.à num.1.et ſeq.*liquidò conſtat.ex
quo manifeſtè ſequitur, quod ſcriptura teſta-
69 menti continens vltimam voluntatē ad pias
cauſas manu ipſius teſtatoris ſcripta in vtroq.
foro valet in vim teſtamenti, ſi recognoſcatur
70 vti ſcriptura teſtatoris, ſiue per cōfeſſionem
partis,*vt dixi in præcedenti titulo,* ſcilicet dum
aduerſarius fatetur talem ſcripturam eſſe ma-
nu teſtatoris quidem confectam, ſed neget
71 habere vim teſtamenti, quia nulli interuene-
runt teſtes &c. ſiue per teſtes deponentes ſe
habere notam manum teſtatoris, quia vide-
72 runt eum ſæpe ſcribere,et hic eſt caſus noſter,
ſiue per comparationem ſcripturarum, *vt di-
cam inferius*,itaque dummodo habeamus ip-
73 ſam voluntatem teſtatoris quoquo modo, nō
curamus de alia iuris ciuilis ſolemnitate.

Exemplo militis, cuius teſtamentum valet
ſine aliqua ſolemnitate iuris ciuilis, etiamſi
74 eſſet ab eo ſcriptū in vagina, vel clypeo eius
ſanguine rutilante, aut in puluere. *per textum
in l.milites,& in l.militibus ff de militar. teſtam.*
ibi *facient enim milites teſtamenta quomodo vo-
lent,quomodo poterunt. ſufficiet ad bonorum
ſuorum diuiſionem faciendam nuda eorum vo-
luntas &c.* idem etiam habetur *in l. Lucius. ff.
eod.titul et in §.1.Inſtitut.de militar. teſtamen.*
et latè tractant Doctores ſuper dd.iuribus, *et
Simon de Præt. de interpretat. vltim. volunt.
lib.3,interpretat,1.dub.6.ſolut.8.* Cancer. *variar.
part.1.cap.4.* Gaill. *practicarum Obſeruat. lib.2.
obſeruat.118.num.17.* Vaſq. *de ſucceſſ.creat. lib.
3.§.24,num.1.et de ſucceſſ.progeſſ.lib.2 §.20.n.1
& 2.*Magdalen.*in tractat. de Numer.Teſtium.
part.1.cap.18.limit.13.num.7.verſ.ſola nuda
et ſimplex voluntas militis &c. Franciſc.* de
Barry *in tractat de teſtam.lib.1.titul.5.à num.1.
R.P.Anton.*Dian. *in reſolut. moral.part.7.tra-
ctat.6.reſolut.65 cum ibi allegatis, et nuper Io.
Ange.*Boſſ.*in tractat.var.moral part.4.titul.11.
§.1. à nu.1.* & dixit Rota *coram re. me.* Merlin.
*in cauſa Meliuitana Bonorum.22.Aprilis 1641
eſt inter eius impreſſ deciſ.* 862.*ſub nu.6. verſ.
tunc enim intermortua eſt memoria Legum &c.*

Vbi etiam reſoluitur, reiecta contraria opi-
nione,quod Pagani, quoque inſtruentes mi-
75 litibus, poſſunt militariter teſtari, quatenus
teſtentur in ipſo conflictu, et in acie Belli, et
ibi decedant, *per textum in l.fin.ff. de milit. te-
ſtament.*ibi *ſi in hoſtico deprehendantur, & illic
decedant, & in l.fin ff de bon. poſſeſſ. ex teſtam.
milit.*ibi, *qui in hoſtili loco ſuprema iudicia ſua
quoquomodo ordinaſſent, ibidem dic ſuum obijſ-
ſent &c.* Sed ad nos.

Quare tota teſtamenti militis ſolemnitas
ſubſtantialis, et eſſentialis, eſt ipſamet ſupre-
76 ma voluntas militis exterius patefacta, quæ
adimplenda eſt quomodocumque probetur,
ſiue de ea conſtet per teſtes, qui fuerunt præ-
ſentes declarationi dictæ vltimæ voluntati
militis,ſiue per indicia, et coniecturas, ſiue
77 per ſcripturam à parte admiſſam. vti manum
ipſius militis, ſiue recognitam per teſtes, qui
viderunt ſæpe militem ſcribere, vel per com-
78 parationem literarum, prout ſatis conuincūt
ſupra allegata iura,et præſertim *ex d.l Lucius.*
ibi,*& hoc ita ſubiectum eſſe legitimis probatio-
nibus oſtēdatur*,ex quibus verbis,et totali diſ-
poſitione ſupradictarum legum aperte colli-
gitur, quod ſi aliqua ſolemnitas in militū in
79 expeditione degentium teſtamentis à lege
aſſignetur,id non ad formam inducendam,
ſed tantum ad legitimam rei geſtæ probatio-
80 nem habendam requiri. Sanè non intelligo,
quod ſcribit *Doctiſſimus Card.* Mantic. *in tra-
ctat.de coniectur.vltim.volunt.lib.6.titul.*1.n.18
vbi

Digitized by Google

vbi ait duos teſtes in teſtamento militis eſſe
81 neceſſarios, in hoc enim ſequor exemplum
Bolog. in repetit.auth. habita poſt med. C. ne fil. pro patr. vbi inquit cum renuiſſet reprehen-
82 dere quandam ſententiam Bart tranſiuit dicendo ſe, vel id non intelligere, vel putabat librum eſſe corruptum.

Quibus ſic ſtantibus, ſi ſupradicta opinio (nempe teſtamentum militis validum eſſe ſi-
83 ne vllo teſte conditum, dummodo recognoſcatur eius manus) procedit fauore militum, ergo eodem modo dicendum eſt in teſtamento ad pias cauſas, quod valebit ſine aliquo teſte, dummodo per teſtes recognoſcatur manus
84 teſtantis, cũ iſta duo teſtamenta in iure æquiparentur, nam ambo à vinculis Iuris ciuilis ſunt ſoluti. *Carol.* Ruin. *conſil. 71. num. 18. verſ. in diſpoſitione ad pias cauſas attenditur ius naturale, ſicut in teſtamento militis &c. lib 3. Stephan.* Gratian. *diſcept forenſ cap. 605. numer. 22. verſic. cum iſti duo caſus æquiparentur &c. & cap. 895. num. 67 verſ pia cauſa habet priuilegia militiæ &c.* latè Euerard. *loc. argument. cap. 57. titul. à milit. ad Eccleſ ad piam cauſam.* An autem prædicta concluſio procedat etiam in ter-
85 minis teſtamenti à patre conditi inter liberos videbimus in ſeq. capite, & in fine reſpondebimus oppoſitionibus de quibus ſupra *à nu. 1.*

ARGVMENTVM.

Teſtamentum conditum à patre inter liberos cũ à Iure Ciuili reperiatur redactũ ad terminos iuris naturalis gentium, nam recuſauit ſe intromittere inter tám cõiunctas perſonas, quare valet, & tenet, qualitercumq; & quomodocumque illud probetur, ſecundum terminos dicti iuris naturalis, & ſic non requiruntur teſtes ad illius ſolemnitatem, ſed tãtum ad probationem, quando veritas aliter haberi non poteſt.

Filius eſt pars corporis patris, & à Iure reputatur vna eademque caro, & perſona cum patre, & parentes magis torquẽtur in liberos, quàm in ſeipſos, & ad multa inſertur. Amoris ardor patris in liberos non poteſt deſcribi, & licet magnus ſit, non tamen æqualis eſt eorum felicitas, et quare.

Filius dicitur pauper, vel diues ſecundùm conditionem parentum, & inſertur, quod licet debeatur vxori pauperi quarta in bonis mariti diuitis prædefuncti, tamen quantumuis vxor ſit ſatis inops, & indotata, et tamen habeat patrem diuitem, cum abeo tunc debeat alimentari, tunc ceſſat dicta Iuris diſpoſitio, cum ſatis ſit, vt vxor non cogatur mendicare.

Teſtamentum conditum à patre inter liberos ſicuti valet abſque ſolemnitatibus iuris poſitiui, quæritur an idem procedat, ſi liberi inter parentes teſtẽtur, cum pater, & filius ſint correlatiui, & ſic diſpoſitum in vno cenſetur quoque in alio ſtatutum, ſed concluſio eſt negatiua, & quare. Et in fine arguitur, vt ſicuti valet teſtamentum inter liberos ſine teſtibus, ita & debet valere ad pias cauſas.

SVMMARIVM.

86 *de Voluntate teſtantis inter liberos, qualitercũq; conſtet, non eſt de alio curandũ. & n. 102.*
87 *Teſtamentum inter liberos probari poteſt per recognitionem manus teſtatoris, vel per confeſſionem partis. & nu. 93.*
88 *Teſtes in teſtamento inter liberos non requiruntur ad ſolemnitatem, ſed ad probationem, quãdo veritas aliter haberi non poteſt. & nu. 89.*
89 *Scriptura manu teſtatoris ſcripta, ſi contineat diſpoſitionem inter liberos, talis ſcriptura ſimplex probat.*
Et iſta eſt magis communis opinio. num. 91. nec in iudicando, nec in conſulendo eſt ab ea recedendum. nu. 92.
90 *Salicet. in l. hac conſultiſſima. § ex imperfecto. in princip. C. de teſtament. communiter improbatur.*
94 *Cuiac. in prima eius conſultatione reijcitur, & num. 101. 102. & ſeqq. vſque ad nu. 107.*
95 *Teſtamentum non poteſt dici ea voluntas, quæ teſtibus non reperitur roborata.*
96 *in Teſtamẽto inter liberos quid ſtatuerit text. in l. fin. C. famil. erciſc.*
97 *Teſtes ſunt de eſſentia formali teſtamẽtorum. Fideicommiſſa nutu relinqui poſſunt. nu. 97.*
98 *Fideicommiſſa licet nutu relinqui poſſint, non tamen relinqui poſſunt ſine teſtibus.*
99 *Teſtamentum illud dicitur imperfectum, quod à teſtibus non fuit ſubſcriptum.*
100 *in Teſtamento inter liberos non eſt ſublatum omne vitium.*
in Teſtamento illud eſt ſummum vitium, ſi teſtibus careat.
à Teſtibus ſubſtantia nominis teſtamenti deducitur.
101 *in Teſtamento condito inter liberos eſt ſublata omnis ſolemnitas iuris, vnde etiam interuentus teſtium. & num. 102.*
109 *in Teſtamento condito inter liberos non requiruntur teſtes, ſed ſi aliquid in eo relinquatur vxori, aut extraneis, tunc requiruntur.*
110 *Filij, quod obſeruent voluntatem parentum quamuis omni ſolemnitate ſit deſtituta æquitati conſentaneum eſt.*
111 *Teſtium præſentia, quando non requiratur.*
112 *Ius Ciuile renuit ſe intromittere inter patrem, & filium, mediante rigoroſa illa teſtamentorum ſolemnitate. & nu. 113. 145. et 146.*
Ideoque pacato animo id remiſit ad merum ius naturale.
114 *Filius eſt pars corporis patris, & de eius ſubſtantia, & cum eo vna caro. & nu. 144.*
115 *Perſona patris, & filij à iure reputantur, vna eademque perſona.*

116 *Filij*

116 *Filij caro dicitur, quemadmodum caro patris augumentata.*

117 *Filius apud Hebræos vocatur Ben. à radice Bana, quod eſt fabricare, quia filius eſt fabrica patris.*

118 *Induſtria perſona vbi eſt electa, poteſt quis ſeruire per filium.*

119 *à Carceribus, quis verè liberatus non dicitur quando relinquit filium pro obſide.*

120 *Torqueatur quis in ſe, vel in liberos paria ſunt. Parentes magis torquentur in liberos, quàm in ſeipſis.*

121 *Dauid tribus diebus, & tribus noctibus filium ſuum Abſalonem amarè planxit, quamuis eſſent inuicem inimici capitales.*

122 *Amor patris in liberos qualis ſit, verbis conſequi non poteſt.*

123 *Amoris ardorē in filios nemo nouit, niſi ſit pater. Patris amor in filios licet ſit magnus, non tamen eſt æqualis eorum fælicitas.*

124 *Liberos mortalibus gigni an melius ſit, quàm ſterili vita frui, ſatis dubium eſt.*

125 *Liberos, qui non genuerunt, miſeri eſſe videntur, & qui genuerunt nihilo fælieiores videntur, & quare.*

126 *Liberorum voluptas amara eſt.*

127 *Patri ſi fiat violentia, & filius aliquid fecerit, vt liberaret patrem, actus ille dicitur factum per metum.*

128 *Filius dicitur diues, vel pauper ſecundum conditionem patris.*

129 *Filius poteſt eligi in officialem, ſtante ſtatuto, quod non poſſit eligi, niſi habeat tot in bonis, ſi pater illa habeat.*

130 *Vxor inopia laborans ſuccedit marito diuiti in quarta, & quid ſi relinquat vltra tres filios & num.130.*
Auth. præterea. C. vnd. vir, & vxor, quare fuit introducta.

131 *Vxor inops, etiam indotata, non conſequitur quartam in bonis mariti, quando habet patrē diuitem. & num.136.*

132 *Filia vidua, quando conſequatur alimenta à patre.*
Auth. Præterea. C. vnde vir, et vxor eſt odioſa.

133 *Auth. Præterea. C. vnd. vir. & vx. non intrat niſi in ſubſidium.*

134 *Et non habet locum, niſi vxor cogatur mendicare, itaque ſufficit, vt habeat panem, & aquam. & num.136.138. & 139.*

136 *Teſtes, vt probent paupertatē quid requiratur.*

137 *Mendicus non poteſt dici, qui habet patrē, vel matrē diuitem, et quid ſi habeat fratrē diuitē.*

140 *Dec. in auth. præterea. num.20. C. vnde vir. & vx. improbatur. & num.141. et 143.*

141 *Petens id, quod aliquis ſibi debet, non dicitur illud mendicare.*

142 *Alimenta filius an recognoſcat à patre, vel à iuris diſpoſitione.*

147 *Liberi quando teſtantur inter parentes, an intret diſpoſitio l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto. C. de teſtam. & num. 148.157.*

149 *Argumentum ſumptum à correlatiuis valet, vt diſpoſitum in vno, cenſeatur ſic etiam diſpoſitum in alio.*

150 *Correlatiuorum regula eſt, vt vnum ſub altero omnino contineatur. & num.151.*

152 *Creditore inuito, ſicuti vnum pro alio ſolui nō poteſt.*
Ita nec debitor aliud pro alio ad ſoluendum cogi poteſt.

153 *Creditor, & debitor ſunt correlatiua.*

154 *Cibum, potum, & habitationem, ſi quis alicui reliquerit, an legatarius poſſit prætendere ea in pecunia.*

155 *Pater, & filius, quod ſint correlatiui indubitatum eſt.*
Correlatiua ea ſunt, quorum vnius poſitio, ſupponit, & alium.

156 *Pater ſemper ſupponit filiū aliàs nō eſſet pater. Filius ſemper ſupponit patrem, alias non eſſet filius.*

158 *Correlatiuorum regula procedit etiā in odioſis.*

159 *in Teſtamento condito a filijs inter parentes non ſunt remiſſa ſolemnitates, & iſta eſt cōmunis opinio. nu.160.*

161 *Et quæ ſit talis concluſionis principalis ratio.*

162 *Voluntas liberorum inter parentes, non eſt voluntas parentum in liberos.*

163 *Correlatiuorum regula ceſſat, ſtante rationis diuerſitate.*

164 *Curt. Iun. in l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto num.4. C. de teſtam. paſſim improbatur.*

165 *Clar. in prax. lib.3. quæſt.12. reijcitur. & numer.166.*

167 *Dictio, solū, eſt taxatiua, & cætera excludit.*

168 *Dictio, ſolum, non excludit caſus ſimiles, vbi eſt eadem ratio.*

169 *Dictio, ſolum, ſemper excludit caſus ſimiles, ſtante diuerſitatis, ac inæqualitatis ratione.*

170 *Liberi inter parentes minus ſolemniter poſſunt teſtari, & quomodo.*

171 *Teſtamentum illud validum eſt, factum cum quinque teſtibus, quando inſtituuntur venientes ab inteſtato. & nu.172.*

174 *Teſtamentum inter liberos cōditum, ſicuti valet ſine teſtibus, dum aliter probatur, ita et teſtamentum ad pias cauſas. & quare. nu.173. 174 et ſeq.*

178 *Teſtamentum nullum, quod non recipiatur ſine teſtibus, quantumuis priuilegiatum qualiter intelligatur. nu 179.180. et 181.*

182 *Alex. in conſil.76. nu.15. lib.3. paſſim improbatur. et num.183.*

185 *Socin. Iun. in conſil.189. num.74. lib.2. manifeſtè conuincitur de falſo. et nu.186.*

186 *Fauorabilibus cauſis non eſt exhibendus fauor, ſi alijs fiat iniuria. et nu.187.188.*

189 *Hæredibus ab inteſtato non fit iniuria, ſi conſtito de voluntate defuncti, validum ſit, dum aliquid relinquit ad pias cauſas. et nu.190.*

191 *Card. Mantic. de coniect. vltim. volunt. lib.6. titul.3. num.9. refellitur.*

CAPVT XXV.

RAtionibus etiam de quibus ſupra in præ-
cedenti capite, audacter quoque firmā-
dum venit in teſtamēto condito à patre inter
liberos, in quo cum etiam ſit remiſſa omnis
iuris poſitiui ſolemnitas, & ſola ea, quæ ſunt
86 iuris gentium requirat, ideo quomodocum-
que probetur volūtas teſtatoris inter liberos,
validum erit teſtamentum, & ſeruandum pu-
to, quamuis nullus teſtis interuenerit in illius
87 confectione, quando talis volūtas aliter pro-
bari poterit, puta per confeſſionem partis, vel
per recognitionem manus teſtatoris factam
per teſtes habentes notam eius manum, vel
quocumque modo alio conſtet ſufficit inter
liberos, quare teſtes non ſunt neceſſarij ad va-
88 liditatem dicti teſtamenti, ſed ad probationē,
quando veritas aliter haberi nō poterit, ſicuti
iam tetigi ſupra in præcedenti cap. à num. 1.
& conſtat *ex leg. final. C. famil. erciſc. & ex leg.
hac conſultiſſima. §. ex imperfecto. C. de teſtamēt.*
(quæ lex eſt clauis in hac materia.) *auth. quod
ſine. C. eodem titul. de teſtam.*

Per quā diſponitur quod ſi reperiatur ſche-
dula manu teſtatoris in qua contineatur eius
89 diſpoſitio inter liberos, talis ſchedula valet,
etiam ſi nulli interuenerint teſtes, nec ulli ipſi
ſchedulæ ſe ſubſcripſerint. Et ita ſe habet ma-
gis communis opinio, *vt teſtantur Alex. in
conſil.* 105 *in fin lib. 7 & refert Io. Dilect. de arte
teſtand. titul. 2. cautel. 2. in fin.* (quidquid dixe-
rint Salicet *in d. l. hac conſultiſſima* 21. *§. ex im-
perfecto. in princip. &* Cuiac. *in ſuis conſultation.
conſultat.* 1. & latius exprobabo *à numer.* 49.)
90 nam contra, communiter tenent DD. & præ-
ſertim Bart. *in l. ſi is qui teſtamentum.* 25. *nu.* 4.
*ff. qui teſtament. fac. poſſ. Bald. Corn. Fulgoſ. Ca-
ſtrenſ. Natt. iaſ. & Stehard. in d. Auth. quod ſi-
ne. C. de teſtam. Guil. de Benedict. in cap.* Rainu-
tius 16. *in verb. teſtamentum, numer.* 85. *de teſta-
ment. Graſſ. lib. 2. recept. ſentent. §. Teſtamentum.
quæſt.* 16. *num.* 2. *Iul. Clar. lib.* 3. *ſentent. § Teſta-
mentum quæſt.* 14. *numer.* 1. vbi atteſtatur ita
91 ſe habere communem opinionem, & addo
præter ab eo allegatos *Eberhard. Speckhan.
cent.* 1. *quæſt.* 48. vbi affirmat ab hac ſententia
finaliter, nec in iudicando, nec in conſulendo
nullatenus eſſe recedendum, *teſte quoque
Hartman.* Piſtor. *lib.* 1. *quæſt. Iur. quæſt.* 1. *nu.* 4.
& 5. Ioan. Ficard. *conſil.* 71. *num.* 4. & 5. *tom.* 2.
Valēt. Forſter. *de ſucceſſ. ab inteſtat. lib.* 1. *cap.* 4.
per tot. Andr. Fachinen. *controuerſ. Iuris lib.* 1.
cap. 1. *in princ.* Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præ-
ſumpt.* 7. *num.* 5. *Adam* Keller. *in tractat. de ſuc-
ceſſ. ad inteſtat. lib.* 1. *titul.* 2. *num.* 58.
92 Vbi quoque aſſerit, ab hac opinione nec in
iudicando, nec in conſulendo eſſe recedēdum
Reuſner. in tractat. de teſtament. part. cap. 3. *nu-
mer.* 18. Elbertus Leonius *conſil* 98. *nu.* 4. *Thad.*
Piſ *lib.* 1. *variar. reſolut. cap.* 7. *num.* 7. Arumæus
Exercit. Iuſtin 7. *theſ.* 12. *Daniel* Moller. *lib.* 3.
ſemeſtr. cap. 22. *num.* 6. *& ſeq* Maſcard *de pro-
bation. tom.* 3. *concluſ.* 1359. *num.* 62. *& ſeq. And.*
Gaill. *obſeruat. Imperial lib.* 2. *cap.* 116. *numer.* 2.
& ſeq. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 235. *numer.* 1
& 17. *tom.* 2. Farinacc. *in repertor. vltim. volunt.
quæſt.* 37 *num.* 5. *& ſeq.* Gabr *commun. concluſ.
lib.* 4. *titul. de teſtament. concluſ.* 9. *num.* 12. & 13.
Philipp. Paſcalis *in tractat. patr. poteſt part.* 2.
cap. 8. *num.* 21 *verſ. etiam ſi reperiatur tantum
cedula ſcripta manu teſtatoris, in qua continea-
tur diſpoſitio inter liberos vim teſtamenti habet,
non obſtāte, quod nullus teſtis eam ſcribere vide-
rit &c.* latiſſimè *Ludouic. Zan* qui alios DD.
congerit in reſponſo pro vxore numer. 66. *& ſeq.*
vbi plures modos tradit, & explicat, quibus
93 hæc voluntas paterna probari poteſt, quæ ſuf-
ficit, vt quibuſcumque indicijs eluceſcat, etiam
ſi nullus interuenerit teſtis, & *adde Mart. de
ſucceſſ. part.* 4. *quæſt. artic.* 1. *numer.* 5. *verſ. inter
liberos nulli prorſus teſtes ſunt neceſſarij pro ſub-
ſtantia teſtamenti &c.* Magdal *de numer teſt.
part.* 1. *cap.* 6. *num.* 167. *verſ valet teſtamentum
hoc inter liberos abſque vllo teſte &c.* & dixit
Rota coram Cantucc. *deciſ.* 74. *num.* 13. *verſ. te-
ſtamentum inter liberos manu teſtatoris cōſcrip-
tum etiam ſine teſtibus valet &c. part.* 2. *diuerſ.
& coram* R.P.D. Buratt. *deciſ.* 375. *num.* 1. *verſ.
ſicut aliàs ſine teſtibus valet teſtamentum inter
liberos &c. cum alijs deciſionibus relatis coram
bon. mem.* Merlino *deciſ.* 806. *num.* 1. *verſ. ſchedu-
la teſtamenti manu patris ſcripta valet inter li-
beros &c.*

Nec aliquis manum quidem vertat, quan-
tumuis Iacob. *Cuiac.* vir alioquin ſcientiſſi-
mus, *in prima eius conſultation.* totum oppo-
94 ſitum defendat, ac tueatur, aſſerendo prout
etiam ſentire videtur Salicet. *in l. hac conſul-
tiſſima* 21. *§. ex imperfecto. in princip.* quod te-
ſtamentum non poteſt dici ea voluntas, quæ
95 teſtibus non reperitur roborata, et ſic etiam
requirit, in teſtamento inter liberos, eſſe ne-
ceſſarios ſaltem duo teſtes, licet abſq. eorum
ſubſcriptione, ſubdens huic ſuæ opinioni nul-
latenus obſtare *text in d. l. fin. C. famil. erciſc.*
96 vbi Conſtantinus Imperator ſanxit, quod li-
cet in teſtamento inter liberos, qualiacumque
verba, & indicia ſufficiant, non tamen cenſen-
dum eſt, voluiſſe excludere teſtes, qui ſunt de
97 eſſentia formali teſtamēti, vnde quantumuis
dicatur, fideicommiſſa nutu poſſe relinqui. *l. et
in epiſtola. C. de fideicommiſſ. l. nutu. ff de legat.* 3
vbi Bart et cæteri notarunt. *cum alijs allega-
tis per* Peregr. *de fideicommiſſ. artic.* 1. *num.* 45.
etiā nutu fideicommiſſum relinqui poſſe &c.
98 non tamen intelligitur abſque teſtibus relin-
qui poſſe, cum quinque requirantur *iuxta
text. in l. fin. C. de fideicom.* Quo ad text. *in d. l.
hac conſultiſſima. §. ex imperfecto.* ſubdit Cuiac.
Theodoſium Imperatorem in eo loco vocare
99 illud teſtamentum imperfectum, quod à te-
ſtibus

ſtibus non eſt ſubſcriptum, & ſubſignatum.
Denique quo ad Iuſtinianum Imp in *Auth. de teſtamen. imperfect. §. nos igitur*, ait *Cuiac. ibidem*, non eſſe ablatum omne vitium in teſta-
mento inter liberos, ergo nec illud quod eſt
100 ſummũ, ſi ſcilicet nulli teſtes adhibeantur, à
quibus ſubſtãtia nominis teſtamẽti deducitur
Verum enimuerò his non obſtantibus, & ſalua pace tàm doctiſſimi viri, cõmuniſſimam
101 Doctorum ſententiam (vt patet ex iam re-
latis, et infinitis alijs, quæ poſſent referri) eſſe,
etiam ſufficere ſolam voluntatem parentum
exterius explicatam, dummodo de ea conſta-
102 re poſſit, et ita ſufficere nudam ſcripturam
patris, vel matris, eorum manu, ſcriptam,
vel ſubſcriptam abſque alijs teſtibus, ſi eam
conſtet eſſe illorum manus, vt iam dixi, et id
103 quoque comprobatur, ex ipſis textibus ſu-
pra allegatis, & pro contraria ſententia addu-
ctis *per* Cuiac. nam text. *in d. l. fin. C. famil. erciſc.* aſſerit valere teſtamentum inter liberos,
quocumque modo fiat, et etiamſi ſolemnitate
104 legum eiuſmodi diſpoſitio fuerit destituta,
quæ certè verba omnem complectuntur ſo-
lemnitatem, et conſequenter etiam teſtium
adhibendorum, Et idem decernit *text. in d. l. hac conultiſſima §. ex imperfecto.* ibi enim no-
mine imperfecti teſtamenti, quod vult valere
105 inter liberos, non intelligitur teſtamentum,
quod ſubſcriptione, et ſubſignatione, ſed
caret benè teſtamentum abſque aliis ſolem-
106 nitatibus conditum, vt declarat gloſ. et ibi
cõmuniter ſcribentes, et ſatis declarat *Andr. Fachin. controuer. iur. d. lib. 4. cap. 1.* vbi id de-
107 clarat, & minimè probat ſupra relatã cõtra-
riam ſententiam *Cuiac.* eamque deinde dam-
nauit *Io. Angel. Boſſ. in ſuis varijs mo-al: b. to. 1. part. vltim. titul.* 10. *num* 2. vbi ait communiſ-
ſimam Doctorũ ſententiam eſſe contra Cuiac.
Præterea hæc ſententia probatur *per text.*
etiam allegatus, *per Cuiac. in d. §. nos igitur*,
108 vbi Iuſtinianus ait *ſi quis literas ſciens inter ſuos filios voluerit facere diſpoſitionem, primum quidem ſubſcriptione tẽpus declaret, deinde quoque filiorum nomina propria manu, adhoc vncias, in quibus ſcripſit eos haredes &c.* Et paulò
poſt, *ſi tamen aut vxori, aut extraneis perſonis aliquibus voluerit relinquere legata, aut fideicommiſſa, aut libertates, & hac proprie ſcripta manu dictaque à teſtatoribus corã teſtibus quoniam omnia conſequenter in diſpoſitione poſita ipſi, et ſubſcripſerunt, et volunt valere ſint firma &c.* Quibus ex verbis intelligere promptũ
eſt, Iuſtinianum Imperatorem, illud vt teſta-
mentum inter liberos conſcriptum abſque
109 teſtium adminiculo ſeruandũ eſſe, ſed ſi ali-
quid vxori, aut extraneis reliquerit, tunc iu-
bet, vt teſtes adhibeantur. Hanc denique cõ-
cluſionem manifeſta confirmat ratio, Tũ quia
æquitati conſentaneum eſt, vt filij obſeruent
110 parentum voluntatem, quamuis omni ſo-
lemnitate careat, cum ipſa veritas ſola inter
ipſos ſpectari debeat. Tum quia fruſtra hic re-
111 quiritur teſtium præſentia, cum talem fuiſſe
parentum diſpoſitionem ſatis conſtat.
Renuit quidem Ius Ciuile, ſe intromittere
112 inter tàm coniunctas perſonas, mediante
præſertim illa rigoroſa teſtamẽtorum ſolem-
nitate, vnde caſum hunc pacato animo remi-
ſit ad merum ius naturale gentium, et id be-
nè probatur *ex Auth. de teſtament. imperfect. in princip.* ibi, *erubuit lex parentes exiſtentes*, vbi
gloſ. in verb. exiſtentes, dicit, quod Lex erubuit
ſupponere parentes ſolemnitati iuris commu-
113 nis reſpectu filiorum. Quantus verò, & qua-
lis coniunctio ſit patris cum filio, ſufficiat aſ-
ſerere, quod filius eſt pars corporis patris, et
114 de eius ſubſtantia, et cum eo vna caro, vt
benè ratiocinatur *text in l. ſcimus in fin. C. de agricol. et cenſit. lib.* 11. *et cap. contradicimus.* ibi.
cũ vna caro probetur pater, & filius. 75. *quaſt.* 3.
gloſ. in can ſtudeat. in verb. & ſui. diſtinct. 50.
can. tibi Domino. in gloſ magna. in fin. diſtinct. 63
& can. 5. *de pœnitent diſtinct.* 3. *cum ſimil.* Hinc
eſt, vnam eamdemque perſonam patrem, & fi-
115 lium à iure reputari. *l. fin. & ibi gloſ. &* DD.
impuber. & alijs ſubſtitut & Filij caro dicitur
quodammodo caro patris augmẽtata, et pro-
116 pterea filius apud Hebreos vocatur *Ben.* à
radice *Bana*. quod eſt fabricare, quia filius eſt
117 fabrica patris, *vt habet* Cornel. *Eviſtol. ad Ephеſ. cap. 3. verſ.* 13. Et in tantum eſt verum,
quod pater, & filius reputantur pro vno à iure
vt dixit *Roman. in l. prima. ff. de in ius vocat. vt eat &c.*
118 Quod vbi eſt electa induſtria perſonæ, po-
teſt quis ſeruire per filium, & allegat *text. in l. ſciendum §. legati. ff. de legat.* & ideo quoq. con-
ſuluit *Marian. Socin. quem allegat & ſequitur Hippolit. Marſil. in ſingular.* 166. *incipit Pater, & filius &c.* quod non dicitur, quis verè libe-
119 ratus à carceribus, quando relinquitur filius
pro obſide. Hinc eſt, quod optimè dixit *Rota coram bon. me. Vrgellen. deciſ.* 373. *num.* 9. quod
nihil intereſt, an quis torqueatur in ſe, vel in
120 liberis, cum pro affectu magis torqueantur
parẽtes in liberis, quàm in ſe ipſis *ad text in l. iſti quidem. in fin ff. de iurat furoſ.* Nec ideo mi-
121 nus plãxit Dauid Abſalonem tribus diebus,
& tribus noctibus, licet ipſe Abſalon peſſimè ſe
quidem geſſerit cum ipſo patre Dauid.
Qualis enim, & quantus ſit amor patris in
filios, verbis ſanè exprimi non poteſt, maximè
ab eo, qui filios non habet. Nam *vt ex noſtris*
122 *refert Hieronym. a Laurent. deciſ. Auenionen.* 177. *num.* 13. eius patrem Ludouicum dicentẽ
ſibi, Nemo nouit amoris ardorem in libe-
ros, niſi ſit pater. Adde, licet talis amor ſit ma-
123 gnus, non tamen eſt æqualis eorum felicitas:
Audiamus quaſo Euripidem his verſibus.

Dubius equidem ſum, neque dijudicare poſſũ.
Vtrũm melius ſit progigni liberos
124 *Mortalibus, aut ſterili vita frui,*

Iſtos enim quibus liberi non ſunt miſeros eſſe videò,
E contra illos, qui prolem genuerunt nihilo fœliciores,
Nam ſi mali fuerint, extrema calamitas eſt,
Rurſus ſi probi euadant, magnũ pariunt malũ.
Affligunt enim genitorem, dum ne quid patiantur, metuit.

Pulchre quidem dixit P. Tertullianus. *Amara eſt liberorum voluptas &c.* ſed redeundo. in
126 viam, quod pater, & filius reputentur eadem perſona à iure.

Inſuper facit etiam, quod ſingulariter dixit *Innocent. pater ille veritatis in cap. cum locum. in princip. extra de ſponſal.* quod ſi patri fiat
127 violentia corporalis, et filius aliquid fecerit, vt liberaret patrem, quod ille actus dicitur factus per metum, ac ſi illata fuiſſet filio, Congruitque quoq. dictũ illud, quod filius dicitur pauper, vel diues ſecundũ ſui patris cõditio-
128 nem, et ideo ſi pater eſt diues, dicitur filius diues, & è contra. Vnde aſſerit *Alberic. in l. in ſuis ff de liberis, & poſthum.* ſe de cõſilio aliorũ Peritorũ Bergomi conſuluiſſe, quod filiuſcuius pater habebat in bonis pluſquam trecenta, poſſit eligi ad officium, ad quod nullus poteſt
129 eligi ex forma ſtatuti, niſi habeat pluſquam trecenta in bonis, et ibi ſequitur *Cuman. et in conſil.* 132 *num* 1 *verſ filius cuius pater habebat in bonis pluſquam trecenta &c.* Riminald. *Iun. conſil.* 658. *num. 9. verſ. nullus poteſt eligi ex forma ſtatuti &c.*

Hinc quoque firmarunt DD. quod li-
130 cet matrimonio exiſtenti ſine dote, vel parua, mulier viro præmortuo diuiti ſuccedat, ſi ipſa laboret inopia, in quarta, niſi maritus relinquat vltra tres liberos, quo caſu ei ſuccedit in virilem, *iuxta diſpoſitionem famigerati text. in auth. præterea. C. vnde vir ex vxor,* quæ *auth.* fuit introducta, ne coniux pauper poſt
131 mortẽ coniugis diuitis, extremam patiatur paupertatem, quam viuente coniuge non fuit experta, & ſic ne detur afflictio afflicto, et in reuerentiam bene tranſacti matrimonij, et humanitatis cauſa. *l. vnum ex familia §. fin. ff. de legat.* 3. *& abunde per Barz. deciſ. Bononien.* 130. cum ibi allegatis adde *Coſt. in tractat. de ration. rat. quæſt.* 84. *num. 6, verſ. ex cauſa miſerationis loco alimentorum &c.* Illud tamen facit ad propoſitum noſtrum, nempe, quod tunc ceſſat talis diſpoſitio, quantumuis vxor eſſet indorata, quando ipſa patrem diuitem haberet, quo caſu vidua iſta non poteſt
132 dici pauper, cum à patre valeat alimenta petere, et conſequi, dum non habet aliunde

Et certum eſt, quod remedium *d. auth. præterea,* eſt odioſum, exorbitans, & contra ius, *ex deductis per Socin conſil.* 108. *nu. 6. vol.* 1. Flor. *conſil. 17. num. 45. verſ. nam dict. auth.* Paris. *in conſil. 330. in fin. lib 1. e ũ alijs allegatis per* Fontanell. *de pact. nuptial. clauſul. 5. gloſ. 8. part. 9. num. 33. & dixit* Rota *deciſ. 202. num. 9. verſ. d. auth. præterea eſt odioſa, contra ius commune, & exorbitans &c. part. 2. diuerſ.* Nec concedi-
133 tur niſi in ſubſidium. *Honded. conſil. 93. n. 24. & 29. lib. 1.* Natta *conſil* 648 *num. 15.* Cephal. *conſil 244. num. 25.* Menoch. *conſ. 433. num. 23. verſ. & ſi dicatur &c.* Surd. *deciſ. 61 num. 15. cũ alijs adductis per* Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 120. num. 6. verſ. quia remedium eſt ſubſidiarum et miſerationis gratia conceſſum &c. tom. prim. cum alijs allegatis* per Coſt. *de remed. ſubſid. remed. 2. à nu. 1. verſ. exorbitantem, et odioſã &c.* Hinc *poſt Gabr. Alciat. Cephal. Honded.* dixit *Rota coram bon. mem.* Pirouano *deciſ. 230. n. 6. part. 4. recent. tom. 2.* quod *d. auth. præterea* extenſio non eſt permittenda ſub prætextu inſufficientiæ dotis ad alimenta. quia remedium d. auth. reſpicit caſum cum qualitate inopiæ, et paupertatis, non autem inopiam ſimpliciter, et declaratur *deciſio in cauſa Romana Succeſſionis Quartæ,* quæ videtur cõtrariũ ſẽtire.

Et veritas eſt, quod in tantum competit beneficium *d. auth. præterea,* in quantum vxor
134 ſit adeo pauper, vt abſque remedio huiuſmodi cogatur mendicare. *Gugliem de Benedic. in cap. Rainutius, in verb. et vxorem nomine Adelaſiam. in quint. deciſ. num. 244. verſ. quo caſu. ext. de teſtam.* Caſtren. *in d. Auth præterea. num. 5. verſ. nunc quæritur. et ibidẽ* Bellapertic. *in fine,* ait ſufficere, quod habeat panem, et
135 aquam. *Anchar. quæſt. 26. ſub num. 6. et ſeqq. part. 3.* Scayn. *deciſ. Bononien. 7. num. 1. et ſeqq.* Riminald. *Sen. conſil. 114. nu. 13. lib.* 1. *Celſ* Hug. *conſil. 4. in princ.* et nuper animaduertit *Rota corã R. P. D meo* Celſo *in cauſa* Romana *Quarta. 24. Aprilis 1651. §. Et ideo. verſ ſufficere quod habeat panem, & aquã &c.* & ibi aliæ allegantur deciſiones, & ſubditur quod materia iſta doctiſſimè tractatur *per Laurent. Vrſell. concluſ. 89. num. 281. & ſeq.* Et aduerte, quod in prædicto caſu teſtes non probant paupertatẽ aſſerendo viduam eſſe pauperem, nec poſſe
136 viuere iuxta honorificentiam ſuæ conditionis, cum debeant coarctare negatiuam, et cõcludere, quod non poſsit habere alia bona, quin ipſi ſcirent, *iuxta text. in §. Hinc nobis collat. 4. verſ. & vidiſſe ibique gloſ. et* DD. *Auth. de hared. et Falcid. et docet* Bart. *in l. 1. §. hoc autẽ interdictum num. 8. ff. de itin. actuq. priuat.* Couar. *variar. reſolut. lib 2. cap. 6. num. 8. verſ. cæterum paupertas.* Nat. *conſil. 698. num. 1. et per tot.* plura circa probationem paupertatis iam adduxi *in Annotat. ad deciſ 717. à num. 36. vſque ad nu. 90. part. 4. recent. tom. 3.* & perſiſtendo in terminis.

Quare, vt dicebam, cum filius, vel filia dicatur vna, eademque perſona cum patre, ideo ſi
137 vidua haberet patrem, vel matrem diuites, à quibus ipſa poſſet alimenta conſequi, et tũc quartam in bonis mariti nõ poſſet, vt præmiſi, conſequi, cum non poſſit dici mendicus qui habet patrem, vel matrem diuitem, et ita in

puncto

Digitized by Google

puncto tenuerunt. Cuman. in l. in ſuis, circa med.
ff. de liber. & poſthum. et ibi Angel. cum ſequitur.
Alex. num. 11. Iaſ. num. 6. Dec. num. 19. & com-
muniter tradunt Scribentes in d. auth. Præterea,
& ita conſulti reſponderunt Raphael. Cuman.
in conſil. 132. num. 1. verſ. vnde ſi pater illius mu-
lieris diues eſt, non poterit dici filia inopis labo-
rare mortuo marito &c. Cephal. in conſil. 244.
numer. 20. verſ. vxor habet patrem diuitem, ideo
excluditur ab hac quarta &c. & teſtatur de cō-
muni opinione, & refert plures alios conſulē-
tes, & addo Alex. Trentacinq. in conſil. 60. nu-
mer. 1. verſ. coniux pauper habens patrem diuitē
non admittitur ad petendam quartam &c. & at-
138 teſtatur de communi Doctorum concluſio-
ne, ſicuti etiam aſſerit Surd. in tract. de aliment.
lib. 9. titul. 35. num. 8. verſ. vxori habenti patrem
diuitem, non cōuenit d. auth diſpoſitio &c. & an-
notauit bon. mem. Theodoſ. Rubeus pater meus
in ſuis Singul. Rotæ Rom. part. 5. circa intellectus
Legum. ad d. auth præterea num. 18. verſ. quando
vxor habet patrem diuitem &c & addo Rimi-
nald. Iun. conſil. 659. numer. 2. verſ. mulier habet
patrem diuitem, non poteſt petere quartam in
bonis mariti diuitis &c. & nu. 7. refutat Roland.
Decian. Ioſeph. Ludou. & alios ſentientes idem
ſanè etiam procedere, quando mulier habe-
ret fratrem diuitem. & num. 8. verſ. dico, quod
eorum pace falluntur &c. Sed perſiſtendo in
terminis, videatur etiam Io. Baptiſta Coſta in
tractat. de Remed. ſubſidiar. remed. 2. num. 6. verſ.
nec auditur vxor habens patrem diuitem &c. cū
multis alijs allegatis per Merlin. in tractat. de Le-
gitim. lib. 2. titul. 2. quæſt. 23. num. 50. verſ. deci-
mo declara, quando vxor haberet patrem diui-
tem &c. Laurent. Vrſell. dict. concluſ. 86. nu. 283.
verſic. ſi vxor haberet patrem diuitem à quo &c.
139 Sic quoque ſæpius iudicauit Rota, & præſer-
tim coram Cæſare de Graſſ. deciſ. 162. alias 1. de
ſucceſſ. ab inteſt. num. 21. verſ. quomodocumque
habeat vxor alimenta, quia haberet patrem diui-
tem &c. et deinde coram bo. me. Manzanedo in
cauſa Rom. ſucceſſionis quartæ. 22. Maij 1609.
eſt impreſſ. apud Pacif. de Saluiano Interdict. de-
deciſ. 174. num. 41. verſ. mulierem habentem pa-
trem diuitem, non poſſe petere quartam in bonis
mariti &c. & plura ad hoc allegantur.

Nec aliquis vacillet quāuis Dec. in d. Auth.
140 præterea. nu. 20. totū contrariū defendere, ſed
incaſſe, conetur, quia ſtante præſuppoſito com-
muni, quod quarta vxori debetur, ne cogatur
mēdicare, ceſſat Decij fundamentum, quia cū
141 ſibi ex iuris diſpoſitione debeantur alimen-
ta à patre, vel matre, non erit coacta mendi-
care, & dicere, vt inquit Decius, mendicabit
alimenta à patre, iſtud enim non eſt verum
nā non mendicat, ſed petit, quod ſibi pater te-
142 netur ſoluere ex iuris diſpoſitione, à quo
vxor id recognoſcit, non à patre. arg. text. in l. ſi
arrogator prope fin. ff. de adopt. & in ſpecie repro-
batur Dec. à Cephal. in d. conſil. 244. numer. 20.
vbi ait, non eſſe in hoc curandum de Decio,
143 quia à communi opinione non eſt receden-
dum, cum & eius concluſio apertè careat ſoli-
do fundamento.

Cœterum in ſupra relata materia ad addu-
cendas aliās concluſiones nō inſiſtam, qui ve-
rò plures earum deſiderat, quod pater, & filius
dicatur vna caro, eademq; perſona, & ſic præ-
ſumptione iuris pro talibus iudicentur, con-
ſulat Hippolit. Marſil. in ſingul. 160. per tot. vbi
multa in his terminis cumulat, & latiſſimè
Card. Tuſc. in ſuis pract. cōcluſ. tom. 3. in litera F.
concluſ. 251. & 252. Quare nunc perſiſtendo in
145 terminis, cum pater, & filius, ſint vna eadēq;
perſona, renuerunt iura ciuilia inter eos ſe in-
tromittere dum ipſe teſtatur inter eoſdē, relin-
quendo omnia in hoc caſu ad diſpoſitionem
146 iuris naturalis gentium, vnde ſat erit ſolem-
nitates talis iuris obſeruare, vt abunde ſupra
dixi.

Nunc verò tantum ſubnectam pro coronī-
de prædictæ concluſionis iam coronatæ, quod
147 nulla ſolemnitas iuris Ciuilis requiritur,
quando pater inter liberos teſtatur, an idem
procedat, quando liberi (in caſu tamen quo
poſſunt teſtari) inter parentes condunt ſuum
teſtamentum, itaque diſpoſitio d. l. hac conſul-
tiſſima §. ex imperfecto, communis ſit inter de-
148 ſcendentes, quàm inter aſcendentes, & ſic ſi
parentes teſtentur inter liberos, vel è contra,
& affirmatiuè omnino reſpōdendum videtur,
149 & hoc ex regula, ſiue argumento ſumpto à
correlatiuis, ex l. fin. quæ ad hoc paſſim allegatur
vbi Bart. & cæteri. & poſt alios latiſſimè Iaſ. per
tres integras columnas. C. de indict. vidui. toll. &
l. ſi ab eo, vbi etiam Bart. Bald. Caſtrenſ. & cæte-
ri Scribentes. C. de legitim. hæred & l. prima, &
ibi etiam Bart. Alex. & alij. C. de cuſtod. lib. 10.
cum alijs plenè congeſtis per Gabr. commun.
concluſ. lib. 6. titul. de legib. concluſ. 3. plurima in-
de inducens, & per Tiraquell. de retract. lignag.
§. 1. gloſ. 9. num. 171. & habetur tractatus de
Correlatiuis Anton. de S. Blaſio, qui adeſt in
magn. tractatib. tom. 18. fol. 160. vbi abundè.

Correlatiuorum enim regula eſt, vt ea vir-
150 tualiter recipiāt vniformem determinatio-
nem, ſeu diſpoſitionem, ita vt vnum ſub alte-
ro omnino contineatur, & ſic diſpoſitum in
151 vno, cenſeatur quoque diſpoſitum in alio, vt
ſatis; in angulo eſt, & poſt Bart. Surd. Bec. &
alios aſſerit Rota coram bon. mem. Coccino de-
ciſ. 360. num. 1. in fin. verſ. illa tamen vti correla-
tiua ineſt virtualiter &c. part. 3. recent. & corā
eodem deciſ. 607. numer. 3. verſ. diſpoſitum in vno
ex correlatiuis &c. part. 4. recent. tom. 3 & corā
bo. me. Vrgellen. deciſ. 76. nu. 58. verſ. poſtmodum
ius nouum &c. et corā Reuerendiſſ. Dunozetr.
Decan. in cauſa Romana Legati cibi, & potus
13. Iunij 1631. §. 2. verſ. ſunt correlatiua, quorum
eadem eſt diſpoſitio &c. vbi dicitur, quod ſicut
aliud pro alio inuito debitore ſolui nō poteſt.
l. 2. §. mutui datio ff. de rebus cred. l. cum à quo. C
de ſolut. Surd. deciſ. 30. num. 9. Rota coram Gre-
gor. XV.

Iſtos enim quibus liberi non ſunt miſeros eſſe video,
E contra illos, qui prolem genuerunt nihilo fœliciores,
Nam ſi mali fuerint, extrema calamitas eſt,
Rurſus ſi probi euadant, magnũ pariunt malũ.
Affligunt enim genitorem, dum ne quid patiantur, metuit.

Pulchre quidem dixit P. Tertullianus. *Amara eſt liberorum voluptas &c.* ſed redeundo. in
126 viam, quod pater, & filius reputentur eadem
perſona à iure.

Inſuper facit etiam, quod ſingulariter dixit *Innocent. pater ille veritatis in cap. cum locum. in princip. extra de ſponſal.* quod ſi patri fiat
127 violentia corporalis, et filius aliqnid fecerit,
vt liberaret patrem, quod ille actus dicitur factus per metum, ac ſi illata ſuiſſet filio, Congruitque quoq. dictũ illud, quod filius dicitur
pauper, vel diues ſecundũ ſui patris cõditio-
128 nem, et ideo ſi pater eſt diues, dicitur filius
dives, & è contra. Vnde aſſerit *Alberic. in l. in ſuis ff de liberis, & poſthum.* ſe de cõſilio aliorũ Peritorũ Bergomi conſuluiſſe, quod filiuscuius pater habebat in bonis pluſquam trecenta, poſſit eligi ad officium, ad quod nullus poteſt
129 eligi ex forma ſtatuti, niſi habeat pluſquam
trecenta in bonis, et ibi ſequitur *Cuman. et in conſil.* 132 *num* 1 *verſ filius cuius pater habebat in bonis pluſquam trecenta &c.* Riminald. *Iun. conſil.* 658. *num.* 9. *verſ. nullus poteſt eligi ex forma ſtatuti &c.*

Hinc quoque firmarunt DD. quod li-
130 cet matrimonio exiſtenti ſine dote, vel par-
ua, mulier viro præmortuo diuiti ſuccedat, ſi ipſa laboret inopia, in quarta, niſi maritus relinquat vltra tres liberos, quo caſu ei ſuccedit in virilem. *iuxta diſpoſitionem famigerati text. in auth. præterea.* C. *vnde vir ex vxor*, quæ *auth* fuit introducta, ne coniux pauper poſt
131 mortẽ coniugis diuitis, extremam patiatur
paupertatem, quam viuente coniuge non fuit experta, & ſic ne detur afflictio afflicto, et in reuerentiam bene tranſacti matrimonij, et humanitatis cauſa. *l. vnum ex familia §. fin. ff. de legat.* 3. *& abunde per Bart. deciſ. Bononien.* 130. cum ibi allegatis adde *Coſt. in tractat. de ration. rat. quaſt.* 84. *num.* 6, *verſ. ex cauſa miſerationis loco alimentorum &c.* Illud tamen facit ad propoſitum noſtrum, nempe, quod tunc ceſſat talis diſpoſitio, quantumuis vxor eſſet indotata, quando ipſa patrem diuitem haberet, quo caſu vidua iſta non poteſt
132 dici pauper, cum à patre valeat alimenta pe-
tere, et conſequi, dum non habet aliunde

Et certum eſt, quod remedium *d. auth. præterea*, eſt odioſum, exorbitans, & contra ius, *ex deductis per Socin conſil.* 108. *nu.* 6. *vol.* 1. Plot. *conſil.* 17. *num.* 45. *verſ. nam dict. auth.* Paris. *in conſil.* 330. *in fin. lib* 1. *& ĩ alijs allegatis per* Fontanell. *de pact. nuptial. clauſul.* 5. *gloſ.* 8. *part.* 9. *num.* 33. *& dixit* Rota *deciſ.* 202. *num.* 9. *verſ. d. auth. præterea eſt odioſa, contra ius commune, & exorbitans &c. part.* 2. *diuerſ.* Nec concedi-
133 tur niſi in ſubſidium. *Honded. conſil.* 93. *n.* 24.
& 29. *lib.* 1. Natta *conſil* 648 *num.* 15. Cephal. *conſil* 244. *num.* 25. Menoch. *conſ.* 433. *num.* 23. *verſ. & ſi dicatur &c.* Surd. *deciſ.* 61 *num.* 15. *cũ alijs adductis per* Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 120. *num.* 6. *verſ. quia remedium eſt ſubſidiarum et miſerationis gratia conceſſum &c. tom. prim. cum alijs allegatis* per Coſt. *de remed. ſubſid. remed.* 2. *à nu.* 1. *verſ. exorbitantem, et odioſã &c.* Hinc *poſt Gabr. Alciat. Cephal. Honded.* dixit *Rota coram bon. mem.* Pirouano *deciſ.* 230. *n.* 6. *part.* 4. *recent. tom.* 2. quod *d. auth. præterea* extenſio non eſt permittenda ſub prætextu inſufficientiæ dotis ad alimenta, quia remedium d. auth. reſpicit caſum cum qualitate inopiæ, et paupertatis, non autem inopiam ſimpliciter, et declaratur *deciſio in cauſa Romana Succeſſionis Quarta*, quæ videtur cõtrariũ ſẽtire.

Et veritas eſt, quod in tantum competit beneficinm *d. auth. præterea*, in quantum vxor
134 ſit adeo pauper, vt abſque remedio huiuſ-
modi cogatur mendicare. *Gugliem. de Benedic. in cap. Rainutius, in verb. et vxorem nomine Adelaſiam, in quint. deciſ. num.* 244. *verſ. quo caſu. ext. de teſtam.* Caſtren. *in d. Auth præterea. num.* 5. *verſ. nunc quaritur, et ibidẽ* Bellapertic. *in fine*, ait ſufficere, quod habeat panem, et
135 aquam. *Ancbar. quaſt.* 26. *ſub num.* 6. *et ſeqq.*
part. 3. Scayn. *deciſ. Bononien.* 7. *num.* 1. *et ſeqq.* Riminald. *Sen. conſil.* 114. *nu.* 13. *lib.* 1. *Celſ.* Hug. *conſil.* 4. *in princ.* et nuper animaduertit *Rota corã R. P. D meo* Celſo *in cauſa* Romana *Quarta.* 24. *Aprilis* 1651. *§. Et ideo. verſ ſufficere quod habeat panem, & aquã &c.* & ibi aliæ allegantur deciſiones, & ſubditur quod materia iſta doctiſſimè tractatur *per Laurent.* V*rſell. concluſ.* 89. *num.* 281. *& ſeq.* Et aduerte, quod in prædicto caſu teſtes non probant paupertatẽ aſſerendo viduam eſſe pauperem, nec poſſe
136 viuere iuxta honorificentiam ſuæ conditio-
nis, cum debeant coarctare negatiuam, et cõcludere, quod non poſsit habere alia bona, quin ipſi ſcirent, *iuxta text. in §. Hinc nobis collat.* 4. *verſ. & vidiſſe ibique gloſ. et* DD. *Auth. de hæred. et Falcid. et docet* Bart. *in l.* 1. *§. hoc autẽ interdictum num.* 8. *ff. de itin. actuq. priuat.* Couar. *variar. reſolut. lib* 2. *cap.* 6. *num.* 8. *verſ. cæterum paupertas.* Nat. *conſil.* 698. *num.* 1. *et per tot.* plura circa probationem paupertatis iam adduxi *in Annotat. ad deciſ.* 717. *à num.* 36. *vſque ad nu.* 90. *part.* 4. *recent. tom.* 3. & perſiſtendo in terminis.

Quare, vt dicebam, cum filius, vel filia dica-
tur vna, eademque perſona cum patre, ideo ſi
137 vidua haberet patrem, vel matrem diuites,
à quibus ipſa poſſet alimenta conſequi, et tũc quartam in bonis mariti nõ poſſet, vt præmiſi, conſequi, cum non poſſit dici mendicus qui habet patrem, vel matrem diuitem, et ita in

puncto

Digitized by Google

puncto tenuerunt. *Cuman. in l. in ſuis, circa med. ff. de liber. & poſthum. et ibi Angel. eum ſequitur. Alex. num.* 11. *Iaſ. num.* 6. Dec. *num.* 19. & communiter tradunt *Scribentes in d. auth. Præterea. & ita conſulti reſponderunt* Raphael. Cuman. *in conſil.* 132. *num.* 1. *verſ. unde ſi pater illius mulieris diues eſt, non poterit dici filia inopia laborare mortuo marito &c.* Cephal. *in conſil.* 244. *numer.* 20. *verſ. vxor habet patrem diuitem, ideo excluditur ab hac quarta &c.* & teſtatur de cõmuni opinione, & refert plures alios conſulẽtes, *& addo Alex Trentacinq. in conſil.* 60. *numer.* 1. *verſ. coniux pauper habens patrem diuitẽ non admittitur ad petendam quartam &c.* & at-
138 teſtatur de communi Doctorum concluſione, *ſicuti etiam aſſerit Surd. in tract. de aliment. lib* 9. *titul.* 35. *num.* 8. *verſ. vxori habenti patrem diuitem, non cõuenit d. auth diſpoſitio &c.* & annotauit *bon. mem. Theodoſ. Rubeus pater meus in ſuis Singul. Rota Rom. part.* 5. *circa intellectus Legum. ad d. auth præterea num.* 18. *verſ. quando vxor habet patrem diuitem &c & addo* Riminald *Iun conſil.* 659. *numer* 2. *verſ. mulier habet patrem diuitem, non poteſt petere quartam in bonis mariti diuitis &c. & nu.* 7. refutat *Roland. Decian. Ioſeph. Ludou.* & alios ſentientes idem ſanè etiam procedere, quando mulier haberet fratrem diuitem. *& num.* 8. *verſ. dico, quod eorum pace falluntur &c.* Sed perſiſtendo in terminis, videatur etiam *Io. Baptiſta Coſta in tractat. de* Remed. *ſubſidiar. remed.* 2. *num.* 6. *verſ. nec auditur vxor habens patrem diuitem &c.* cũ *multis alijs allegatis per* Merlin. *in tractat. de Legitim. lib.* 2. *titul.* 2. *quæſt,* 23. *num.* 50. *verſ. decimo declara, quando vxor haberet patrem diuitem &c. Laurent Vrſill dict. concluſ* 86. *nu.* 283. *verſic. ſi vxor haberet patrem diuitem à quo &c.*
139 Sic quoque ſæpius iudicauit Rota, & præſertim *coram Cæſare de Graſſ deciſ.* 162. *alias* 1. *de ſucceſſ. ab inteſt. num.* 21. *verſ. quomodocumque habeat vxor alimenta, quia haberet patrem diuitem &c. et deinde coram bo. me.* Manzanedo *in cauſa Rom. ſucceſſionis quartæ.* 22. *Maij* 1609. *eſt impreſſ. apud Pacif. de Saluiano Interdict. de deciſ.* 174. *num.* 41. *verſ. mulierem habentem patrem diuitem. non poſſe petere quartam in bonis mariti &c.* & plura ad hoc allegantur.

Nec aliquis vacillet quãuis *Dec. in d. Auth.*
140 *præterea nu.* 20. totũ contrariũ defendere, ſed incaſſe, conetur, quia ſtante præſuppoſito communi, quod quarta vxori debetur, ne cogatur mẽdicare, ceſſat *Decij* fundamentum, quia cũ
141 ſibi ex iuris diſpoſitione debeantur alimenta à patre, vel matre, non erit coacta mendicare, & dicere, *vt inquit Decius*, mendicabit alimenta à patre, iſtud enim non eſt verum nã non mendicat, ſed petit, quod ſibi pater re-
142 netur ſoluere ex iuris diſpoſitione, à quo vxor id recognoſcit, non à patre. *arg. text. in l ſi arrogator prope fin. ff de adopt. & in ſpecie reprobatur Dec. à Cephal. in d. conſil.* 244. *numer.* 20. vbi ait, non eſſe in hoc curandum de Decio,
143 quia à communi opinione non eſt recedendum, cum & eius concluſio apertè careat ſolido fundamento.

Cœterum in ſuprarelata materia ad adducendas aliàs concluſiones nõ inſiſtam, qui verò plures earum deſiderat, quod pater, & filius dicatur vna caro, eademq; perſona, & ſic præſumptione iuris pro talibus iudicentur, conſulat *Hippolit. Marſil. in ſingul.* 160. *per tot.* vbi multa in his terminis cumulat, & latiſſimè *Card. Tuſc. in ſuis pract. cõcluſ. tom.* 3. *in litera F. concluſ.* 251. *&* 252. Quare nunc perſiſtendo in
145 terminis, cum pater, & filius, ſint vna eadẽq; perſona, renuerunt iura ciuilia inter eos ſe intromittere dum ipſe teſtatur inter eoſdẽ, relinquendo omnia in hoc caſu ad diſpoſitionem
146 iuris naturalis gentium, vnde ſat erit ſolemnitates talis iuris obſeruare, vt abunde ſupra dixi.

Nunc verò tantum ſubnectam pro coronide prædictæ concluſionis iam coronatæ, quod
147 nulla ſolemnitas iuris Ciuilis requiritur, quando pater inter liberos teſtatur, an idem procedat, quando liberi (in caſu tamen quo poſſunt teſtari) inter parentes condunt ſuum teſtamentum, itaque diſpoſitio *d. l. hac conſultiſſima §. ex imperfecto.* communis ſit inter de-
148 ſcendentes, quàm inter aſcendentes. & ſic ſi parentes teſtentur inter liberos, vel è contra, & affirmatiuè omnino reſpõdendum videtur,
149 & hoc ex regula, ſiue argumento ſumpto à correlatiuis, *ex l. fin. quæ ad hoc paſſim allegatur vbi Bart. & cæteri,* & poſt alios latiſſimè *Iaſ. per tres integras columnas.* C. *de indict. viduit. toll. & l. ſi ab eo, vbi etiam Bart. Bald.* Caſtrenſ *& cæteri* Scribentes. C. *de legitim. hæred & l prima, & ibi etiam Bart. Alex. & alij. C de cupreſſ lib.* 10, cum alijs plenè congeſtis *per Gabr. commun. concluſ. lib.* 6. *titul. de legib. concluſ.* 3. plurima inde inducens, *& per Tiraquell. de retract. lignag. §.* 1. *gloſ* 9. *num.* 171. & habetur tractatus *de Correlatiuis Anton. de S. Blaſio, quæ adeſt in magn. tractatib. tom.* 18. *fol.* 360. vbi abundè.

Correlatiuorum enim regula eſt, vt ea vir-
150 tualiter recipiãt vniformem determinationem, ſeu diſpoſitionem, ita vt vnum ſub altero omnino contineatur, & ſic diſpoſitum in
151 vno, cenſeatur quoque diſpoſitum in alio, vt ſatis; in angulo eſt, *& poſt Bart. Surd. Bec.* & alios aſſerit *Rota coram bon. mem.* Coccino *deciſ.* 360. *num.* 1. *in fin. verſ. illa tamen vti correlatiua ineſt virtualiter &c. part.* 3. *recent. & corã eodem deciſ.* 607. *numer.* 3. *verſ. diſpoſitum in vno ex correlatiuis &c. part.* 4. *recent. tom.* 3 *& corã bo. me.* Vrgellen. *deciſ.* 76. *nu.* 58. *verſ. poſtmodum ius nouum &c. et corã* Reuerendiſſ. Dunozett. *Decan. in cauſa* Romana *Legati cibi, & potus* 13. *Iunij* 1631. *§.* 2. *verſ. ſint correlatiua, quorum eadem eſt diſpoſitio &c.* vbi dicitur, quod ſicut aliud pro alio inuito debitore ſolui nõ poteſt. *l.* 2. *§. mutui datio ff. de rebus cred. l. cum à quo.* C *de ſolut.* Surd. *deciſ.* 30. *num.* 9. *Rota coram* Gregor. XV.

gor.XV. *deciſ.352.num.2.cum alijs allegatis co-*
ram R.P.D.Bichio *in cauſa Firmana* Pecunia-
ria 4. *Decemb.1651. §.*Paccaroni. *verſ. debitor in*
pecunia non tenetur in ſolutũ bona debitoris &c.
ita nec debitor aliud pro alio ad ſoluendum
153 cogi poteſt, cum debitor, & creditor ſint cor-
relatiui, In caſu dictæ deciſionis, Teſtator re-
liquerat cuidam legatum cibi, potus, & habi-
tationis, & cum legatarius intenderet ea ſibi
154 eſſe ſoluenda in pecunia, reſponſum fuit ne-
gatiuè, ex ratione de qua ſupra, & ibi bene
deducitur, ſed ad nos.

Quod enim pater, & filius ſint correlatiui,
non eſt, nec leuiter dubitandum, nam corre-
155 latiua ea dicuntur, quorum vnius poſitio
ſupponit, & alium. *gloſ. in l. qui plures. ff. vulgar.*
& pupill. Nam pater ſemper ſupponit filium
aliàs non poſſet eſſe pater, & filius præſuppo-
156 nit patrem, aliàs non poſſet eſſe filius. Et in
puncto quod propter regulam correlatiuorũ
diſpoſitio *text. in d. §. ex imperfecto* volens vt
valeat teſtamentum patris inter liberos quã-
157 nis ſit minus ſolemne, id procedat etiam in
liberis, teſtantibus inter parentes defenderũt
Franc. Curt in d §. ex imperfecto num 4. verſic.
ita etiã procedit in filio teſtante inter parẽtes &c.
& ſubdit, quod licet *in eodem §* contrarium
teneat *Iaſ.* Tamen ipſe putat poſſe teneri, &
nouiter defendi contrarium, & hoc propter
158 regulam correlatiuorum, quæ procedit etiã
in materia correctoria.

Sic quoque ſenſerunt *in eodem §. ex imperfe-*
cto. Alberic. col. 2. Ioan. Imol. Caſtren. & nonnulli
alij Iuris periti antiqui, quos refert, & ſequitur
Gomeſ. ad leg. Tauri. 3. num. 54. in fin. verſ. deſcẽ-
dentes poſſunt inſtituere parentes in minus ſolem-
ni teſtamento &c & reijcit *Speculat. in titul. de*
inſtrum. § compendioſè. verſ. quid ſi filius, cõtra-
rium ſentientem, & idem voluerunt *Vaſquez.*
in opuſc. de teſtament. cap. 1. §. 6. & Villalobos.
par. 2. ſumm. theolog. tractat. 30. different. 3. nu-
mer. 7. in fin. et quod prædicta opinio ſit verior
atteſtatur *Iul. Clar. in §. Teſtamentũ quæſt. 12.*
num. 6. in fin. verſ. contraria opinio in puncto iu-
ris eſt verior.

Verum quidquid ſit de ſupradicta opinio-
ne, contraria eſt communis, nec in practica
159 ab ea eſt recedendum, quia non eſt textus,
qui hoc dicat, nec id ex aliquo poteſt colligi,
eamque benè defenderunt *Salicet. Bald. et ple-*
rique alij in l. fin. C. famil. erciſc. Alex. in d § ex
imperfecto. num. 7. Iaſ. ſub num. 4. in 4. limitat.
Natt. *num. 227. vbi* Riminald *num. 1.* atteſtan-
tur de communi Iaſ. *in l. filium. ante numer. 10.*
verſ. cõfirma per aliud ſimile &c C. *famil. erciſc.*
Bald. *in conſil. 188. num. 2. verſ. teſtamentum va-*
let inter liberos coram duobus teſtes, ſed non in-
ter parentes &c. lib 1. Emanuel à Coſta *in cap.*
ſi pater. part. 3. in verb. priuare non poſſit nu 11.
vbi de communi quoq; teſtatur. Molin *de iuſtit.*
tom. 1 tractat. 2. diſputat. 128 verſ. an verò ſicut,
vbi refutato *Gomeſ.* affirmat hanc eſſe cõmu-
nem Doctorum ſententiam. *Boer deciſ. 240.*
160 *nu 22. in fin.* vbi ait in finalibus verbis, quod
iſta eſt communis opinio, quæ non habet, niſi
vnum Curt Iun. repugnantem. *Gaill. obſeruat.*
Imperial. lib. 2. obſeruat. 112. nu. 26. verſ. quan-
do aſcendentes inſtituunt. Fagũdez. de Iuſtit lib. 6.
cap. 3. num 10. admittunt *Fernand. Vaſqu. de*
ſucceſſ. creat lib. 3. §. 21. num. 61. Mart. de ſucceſſ.
legal. part. 4. quæſt. 7. artic. 1. à nu. 17.

Ratio ſanè principalis ea eſſe videtur, quia
161 hæc ſpecies teſtamẽti inter liberos fuit prin-
cipaliter inducta fauore parentum, & nõ filio-
rum, quia verba *d. §. ex imperfecto* non fuerunt
relata ad liberos, ſed ad parentes, fuit enim
diſpoſitum, quod ex teſtamento imperfecto
162 valeat voluntas parentum in filios. Sed vo-
luntas liberorum inter parentes, non eſt volũ-
tas parentum inter liberos. & de qua eſt facta
diſpoſitio, vnde ſtante rationis diuerſitate lo-
163 cum habere nõ poteſt regula correlatiuorũ,
iuxta gloſ & Doctores in l. curatorem. C. de in-
terdict. matr. inter pupill. Iaſ. *in l. transfigere. nu. 2.*
C. de tranſact & in l. qui condemnare. numer. 9.
ff. de re iudicat. Dec. *in l. 1. num. 9. C. de in ius vo-*
cand. Ruin. *conſil. 174. num. 9. vol. 1.* Iaſ. *in l. fin.*
num. 18. & ſeq. C. de indict. viduit tollend. cum
pluribus alijs relatis *per Euerard. in ſua topic.*
centur. 76. verſ. præmiſſa tamen limita *&c. et per*
Ant. Gabr commun. concluſ lib. 6. titul. de legibus
concluſ. 3. nu. 51.

Quare non eſt curandum *de Curt. Iun. in*
d. § ex imperfecto. num. 4. & quotquot eum ſe-
quuntur. cum in hoc *Curt.* paſſim per DD. im-
164 probetur, cum communis opinio ſit contra
eum, quæ etiam in puncto iuris eſt verior, quid-
quid dixerit *Iul. Clar. lib. 3. quæſt. 12. verſ. vlte-*
rius quæro, vbi ait hanc opinionem propter
auctoritatem DD in practica eſſe tenendam,
licèt ſibi in puncto Iuris contraria fortè verior
165 videtur &c. Nam quomodo poteſt id ſubſi-
ſtere, quod in puncto Iuris iſta opinio non ſit
verior, nonne? expreſsè probant verba textus
in d. § ex imperfecto, ibi, *inter ſolos liberos,* quæ
166 dictio, ſolos, omnes aliàs perſonas excludit.
cap. Monachi. de ſtat. regular. can. illud 7. quæſt.
1. can. in omnibus. diſtinct. 81. can. ſi ſolus CHRI-
STVS. *diſtinct. 5. l. his ſolis. C. de reuocand. donat.*
167 Nec me latet, verbum illud (ſolos) non ex-
cludere perſonas ſimiles, ſicut eſt pater, & fi-
lius, *vt per Iaſ in l. 1. numer. 2. C. de bon. poſſeſſ.*
contra tabul. & quantumuis ſit excluſiuum, &
168 taxatiuum, non tamen excludit caſus ſimi-
les, vbi eſt eadem ratio. *vt ibi latè per Iaſ. &*
gloſ. Bart. *cæterique in l. ob æs. C. de præd. minor.*
excludit quidem diſſimilia, ſed nõ ſimilia. *Bald.*
in l. nullus. in fin. C. ad leg. Iul. Maieſt. Rota *co-*
ram bon. mem. Pirouano deciſ. 530. num. 4 verſic.
proprietas verbi (ſolus) non eſt talis, vt ſemper
poſſit excludere &c. part. 4. recent. tom. 3. Nam
reſpondetur, quando adeſt diuerſitatis, & diſ-
169 ſimilitudinis, ac inæqualitatis ratio, vt eſt ca-
ſus noſter, numquam illud verbum, ſolus, ca-
pit

pit ſimiles caſus,vt in puncto optimè ratioci-
natur *Magdal. de numer. teſt. part.1. d.cap.16.*
num.195 cum multis ibi allegatis.

.Verum tamen eſt, licet deſcendentes mi-
170 nus ſolemniter nullatenus poſſint teſtari in-
ter aſcendentes, nihilominus poterunt teſtari
inter eos,cum quinque teſtibus,nam indubita.
ti iuris eſt, teſtamentum illud validum eſſe cũ
171 quinque teſtibus, quando in eo hæredes in-
ſtituuntur venientes ab inteſtato. *text. eſt in*
d.l.hac conſultiſſima.§.ſi quis autem.C.de teſtam.
& tradunt Bart.in l.miles.§.veteranus ff.de mi-
litar.teſtam. Salicet. Bald Angel. & alij DD in
d.§.ſi quis autem. Alex. *in conſil.* 104. *numer.3.*
*verſ.ſi venientes ab inteſtato &c. lib.2.*cum alijs
allegatis *per* Card.Mantic. *de coniectur. ultim.*
*volunt.lib.2. titul.15. num.*18. *verſ.quamuis te-*
ſtator hoc dixerit coram quinque teſtibus &c.
adde Surd.*deciſ.*128. *nu.3. verſ.ſufficit,ſi coram*
quinque teſtibus &c. Mart.*de ſucceſſ.part.4.q.4.*
artic 1. numer.53. verſ cum illud etiam coram
172 *quinque teſtibus &c.* & in puncto, quando
deſcendens inſtituit hæredem aſcendentem,
diſſerit *And.*Gaill.*Obſeruat. Imperial. lib.2. ob-*
*ſeruat.*112.*nu.26.verſ.quinque requiruntur &c.*

Atque hæc dicta ſufficiant incidenter circa
teſtamentum militis, & conditum à patre in-
174 ter liberos, quæ cũ reperiantur libera à vin-
culis iuris ciuilis, ſicut teſtamentum ad pias
cauſas ordinarum, de quo hic agimus, Vnde
ſicut illa, valida, & ſeruanda veniunt ſi ſcripta
175 reperiantur à milite, vel à patre, quantum-
uis nulli teſtes fuerunt in tali ſcriptura adhibi-
ti, cum eorum manus poſſit probari per teſtes,
eas notas habentes, quamuis non interfuerint
176 confectioni,ita quoque dicendum veniat de
hoc noſtro teſtamento condito ad pias cauſas,
cum vt dixi pariter exemptum à vinculis iuris
ciuilis reperiatur, itaque recognita manu ſic
177 diſponentis per teſtes eam notam habentes,
quia eum viderunt ſæpe ſcribere,omnino talis
voluntas executioni demandanda veniat, vt
dicam infra.

Quamobrem non obſtant, quæ ſuperius ad-
duximus in contrarium ſupra à *num.*11.& præ-
ſertim nullum teſtamentum quantumuis pri-
178 uilegiatum ſubſtineri, niſi ſaltem duo teſtes
interuenerint, quia reſpondetur id quidem
verum eſſe ad effectum probationis, quando
ſecluſa eſt omnis alia via probandi teſtatorem
179 diſpoſuiſſe,vel ad pias cauſas, aut iure mili-
tari, ſiue inter liberos, nam ſic & non aliter
poteſt ſaluari dicta opinio, cũ aliàs teſtes præ-
180 ſertim in teſtamento pio, nullatenus requi-
rantur ad ſubſtantiam, & ſolemnitatem eius,
vt ſæpius iam deduxi,& præſertim ſupra *cap.1.*
181 à *numer.1.* vbi habes interpretationem tex-
tus *in cap.relatum.el 1.de teſtament.*qui prima
facie videtur, requirere omnino præſentiam
182 duorum teſtium &c. Nec eſt curandum de
Alex.in conſil.76. num.15.lib.3. allegato ſupra
pro contraria opinione, & ſecuto à *Iaſ.in con-*
*ſil.*184.*num.3. lib.2.* quia *Alex.* in hoc paſſim
183 à DD. reprobatur, tum quia eſt ſibi contra-
rius, nam aliter conſuluit *in conſil.4. numer.3.*
vol.7. tum quia fundatur ſuper text. *in §.etſi*
tantum.auth.de teſtament. imperfect. qui non
184 facit ad propoſitum, prout bene aduertit
*Rota coram Achill.de Graſſ.deciſ.*301. *aliàs 1.de*
teſtament.verſ.ex quibus dicebatur non curan-
dum de Alex.in conſil.76.vol 3. quia eſt ſibimet
185 contrarius &c. ſicuti nec pariter curandum
eſt de *Socin.Iun. in conſil.*189. *numer.74. lib.2.*
etiam ſupra adducto, quia eius opinio, vt con-
186 ſtat ex ſupra deductis, iuribus nõ poteſt ſub-
ſiſtere, vnde dixit *Rota deciſ.74 num.20.par.2.*
diuerſ. talem Socini ſententiam expreſsè con-
uinci falſam.

Nec pariter obſtat illud aliud argumentum
ſupra deductum *num.* 18. nempe fauorabili-
187 bus cauſis ita debeat fauor exhiberi, vt cœ-
teris non fiat iniuria, & quod non poſſit con-
ſtare de voluntate ad pias cauſas teſtantis per
188 eius ſimplicem ſcripturam nullo in eo adhi-
bito teſte, ſi talis ſcriptura à parte in contro-
uerſiam deducatur, vnde non conſtito de te-
189 ſtamento, nullatenus poteſt aſſeri fuiſſe con-
ditum ad pias cauſas, cum qualitas non poſſit
ſtare ſine ſubiecto &c. quia vnico reſpondetur
verbo, prædicta quidem vera eſſe, ſed proce-
dere, quando teſtator manu aliena confecit
teſtamentum, ſecus ſi propria, et de ea doce-
tur per teſtes habentes notam illam, quia vi-
derunt teſtatorem ſæpe ſcribere, vtique legiti-
mè cõſtito de certitudine manus piè teſtantis,
190 non poteſt aſſeri, nequaquam cõſtare de eius
mente, cum tota vis teſtamenti pij conſiſtat in
ipſa voluntate teſtatoris, qualitercumq; pro-
bata ſecundùm terminos iuris naturalis gen-
191 tium vt ſæpè iam dixi. Nec refragatur quid-
quid, ſenſit *Card. Mantic. de coniectur. vltim.*
volunt.lib.6.titul.3.à num.9. ſupra adduct. nu-
*mer.*17. quia vt apparet ex relatis fundamẽ-
tis, eius opinio non habet ſubſiſtentes ratio-
nes, et iam dixi ſupra.

ARGVMENTVM.

Subſcriptio operatur approbationem omnium contentorum in ſcriptura ſubſcripta, quod procedit, etiamſi ſubſcriptio fuerit facta, per apices verborum, quæ denotant nomina ſubſcribentium, et maximè de ſtylo Mercarorũ, et idem intellige, ſi neſciens ſcribere, apponat aliquod ſignum, veluti crucis &c. Ampliatur etiam prædicta concluſio, vt procedat, licet quis nec ſcripſerit, nec ſubſcripſerit ſcripturã, ſed alius eius nomine, et mandato ſcripſerit, vel ſubſcripſerit.

Subſcribens perinde habetur, ac ſi totam ſcripturam ſcripſiſſet, et ſic an intrent in hoc caſu ſtatuta loquentia de ſcribente, vt procedant etiam in ſubſcribente; Teſtamentum

factum

Digitized by Google

factum per relationem ad cedulam, vt valeat, cum requiratur vt ſit ſcriptum de manu teſtatoris, an huic requiſito dicatur ſatisfactum, ſi teſtamentum ſit tantum ſubſcriptum à teſtatore.

Scripturam ſubſcribens tunc cenſetur approbare contenta in ea, ſi habuit notitiam contentorũ in illa, & ſic dum per eum fuit perlecta, nam ſtante eius ignorantia, quæ in dubio præſumitur, quis non obligatur ad aliquid, & infertur ad ſubſcribẽtes cedulas albas, qui niſi fuerint certiorati de ſcribendis in eis, tunc eis talis ſubſcriptio non nocet.

Concluditur tamen, quod cum ſcire id quis præſumatur, quod tenetur indagare, id ſibi imputet, ſi oſcitanter abſque lectura ſubſcripſerit, cum ſcire, et ſcire debere paria ſunt, & allegãs ignorantiam craſſam non auditur, & quid debeat probare vt ei ſubueniatur.

SVMMARIVM

191 *Teſtamentum conditum ad pias cauſas ſcriptum per teſtatorem valet abſque alia ſolemnitate.*

192 *Subſcribens aliquam ſcripturam, cenſetur approbare omnia in ea contenta.*

194 *Subſcriptio vt operetur ſuos effectus, ſufficit etiam vt fiat per apices verborum, quæ denotẽt nomina ſubſcribentium.*

195 *Quod maximè procedit, de ſtylo Mercatorum.*

196 *Illiteratus neſciens ſcribere, ſi apponat in ſcriptura aliquod ſignum quod poſtea recognoſcatur eſſe ſuum, illud probat, ac ſi eſſet facta ſubſcriptio.*

197 *Illiteratus non debet eſſe melioris conditionis, quàm literatus.*

198 *Scriptura probat contra aliquem etiamſi ab alio ſit ſcripta, & ſubſcripta, ſi de illius ordine ſcribens, & ſubſcribens id fecerit.*

199 *Scribere, & ſubſcribere per ſe, vel per alium ipſius nomine paria ſunt.*

200 *Subſcribens cenſetur propriè ſcribere. & numer. 205.*

201 *Subſcribens perinde habetur, ac ſi totam ſcripturam ſcripſiſſet. & nu. 216.*

202 *Subſcriptio facit, quod propria ſubſcribentis ſcriptura dicatur,*

Scribere aliud eſt, & aliud ſubſcribere. numer. 202.

203 *Subſcribere, idem eſt, quoad approbationem, quàm ſcribere. & nu. 204.*

204 *Statutum, ſi loquatur de ſcribẽte, locum etiam habet in ſubſcribente.*

207 *Et quamuis multi DD. contrarium ſentiant, cum ſtatuta ſint ſtrictè intelligenda, tamen paſſim reijciuntur.*

208 *Noſtra omnia facimus, quibus auctoritatem noſtram impartimur.*

209 *Subſcribens ſcripturæ ſe, vti teſtis, non cenſetur approbare eam, nec ſibi præiudicat.*

211 *Teſtator ſi teſtamentum ſubſcripſerit, perinde eſt, ac ſi in totum eſſet ſcriptum,*

212 *Teſtamentum factum per relationem ad cedulam valet, & tenet, & iſta opinio eſt æquior. numer. 213.*

214 *Teſtamentum per relationem ad cedulam, vt valeat, debet eſſe ſcriptum manu teſtatoris. & quare. nu. 215.*

215 *Teſtamentum per relationem ad cedulam, valet etiamſi tantum ſit ſubſcriptum per teſtatorem.*

217 *Teſtator referens ſe ad ſcripturam ab eo tantum ſubſcriptam, valet tale teſtamentum, tamquam totum eſſet ab eo ſcriptum.*

218 *Subſcriptio generalis ſufficit, quo ad approbationem totius ſcripturæ.*

219 *Teſtamentum per relationem ad cedulam ſatis valet, & tenet, dum ex legitimis probationibus ſatis conſtat de identitate cedulæ.*

220 *in Teſtamento condito ad pias cauſas, ſola ſubſcriptio teſtatoris ſufficiens eſt. & nu. 221.*

222 *Quod procedit, quamuis nulla alia ſolemnitas interuenerit.*

223 *de Teſtamenti pij validitate non eſt dubitandum, ſi illud reperiatur ſubſcriptum à teſtatore, quamuis nullus adſit teſtis.*

224 *Scripturam ſubſcribens, tunc cenſetur eam approbare, quando conſtat per eum fuiſſe lectã.*

225 *Subſcribens, ſi ſcripturæ tenorem ignorauerit, ſibi non præiudicat ſubſcriptio.*

226 *Et id poteſt prodeſſe innocentibus Aduocatis, qui aliquãdo ſubſcribunt, abſque eo quod perlegant iuris reſponſiones.*

227 *Subſcribens cedulam albam, niſi ſit monitus de ſcribendis in ea, non cenſetur aliquid confirmare. & nu. 228.*

228 *Quod eſt notandum pro Ciuitatibus, & Terris mittentibus cedulas vacuas ſubſcriptas ſuis Dominis.*

229 *Cedulam albam ſubſcribens, non videtur approbare ea, quæ poſtea ſcribuntur, quia tunc ſubſcriptio non præiudicat.*

230 *Subſcribens folium album non tenetur executiuè vigore obligationis Cameralis & quare.*

231 *Obligatio Cameralis præſupponit, quod illa, ad quæ quis vult ſe obligare, ſint iam ſcripta, & ideo apponitur clauſula, Pro quibus omnibus &c.*

232 *ad Præiudicij effectum requiritur plena certa, & indubitata ſcientia.*

233 *Subſcribens, quod ignorauerit contenta in ſcriptura ſubſcripta ab eo, cui incumbat onus id probandi.*

234 *Ignorantia in dubio præſumitur, vide numer. 248.*

235 *Ignorantia eſt actus putatiuus, habens negatiuam annexam, quæ negatiua eſt de iure improbabilis.*

Scientia ponit, & affirmat, & ſic probari poteſt num. 235.

236 *Ignorantia in dubio præſumitur, niſi concurrant coniecturæ pro ſcientia.*

237 Subſcribens præſumitur habuiſſe ſcientiã contentorum in ſcriptura, ſi in ſubſcriptione aſſerat viſis, & lectis &c.

238 Scientiam, quod ſubſcribens habuerit de contentis in ſcriptura, ſi quis aſſerat, id per aſſerentem eſt probandum.

239 Subſcribens præſumitur habuiſſe notitiam omnium contentorum in ſcriptura, & ſi ipſe alleget ignorantiam, id ipſe tenetur probare.

240 Subſcribens, niſi docuerit ſe fuiſſe deceptum ad ſubſcribendum, ſemper ei obſtabit ſubſcriptio. & numer 241.

241 Subſcribens ſe in folio albo in dubio præſumitur habuiſſe ſcientiam de ſcribendis in eo.

242 Scientia eo ipſo præſumitur in ſubſcribente, dũ ſe ſubſcripſit tali ſcripturæ. & nu. 243.

244 Ignorantia etiam probata, quando ſubſcribens dicatur ſibi præiudicaſſe.

245 Teſtamentum ſubſcribens cenſetur habuiſſe notitiam omnium contentorum in eo.

246 Quæ concluſio multò magis procedit, quando conſtat teſtatorem eſſe virum ſatis diligentem, & cautum in perſcrutandis negotijs ſuis.

247 Agere nemo præſumitur velle negotia propria oſcitanter, & incogitatè.

248 Subſcribere nemo cenſetur voluiſſe ſcripturã abſque præuia lectione.

249 Ignorantia ſemper præſumitur, donec non probetur ſcientia.

250 Id tamen procedit regulariter, ſed non generaliter.

251 Scire, id quis præſumitur, quod aliàs indagare tenetur, de qua concluſione numquam eſt obliuiſcendum.

252 Paſtor non excuſatur, ſi lupus oues comedat, cum teneatur eas cuſtodire, & tunc in vanum allegatur ignorantia.
Tutor cum teneatur ſcire facta pupilli, an audiatur allegando ignorantiam.

253 Scire, vel ſcire debere paria.

254 Scire, quod debet, ſi quis non inueſtigauerit id allegando, allegat ignorantiam craſſam, & ſupinam.
Ignorantia craſſa, & ſupina, habetur loco ſcientiæ.

255 Ignorantiam craſſam, qui allegat, detegit propriam turpitudinem, dum neſcit id, quod tenetur ſcire.
Ignorantiam ſupinam allegans non eſt audiendus.

256 Ignorantia non iuſta, non veriſimilis, non probabilis, dicitur nequitia.
Ignorantia, nec in facto alieno excuſat, vbi quis tenetur inueſtigare

257 Seu, vbi quis de facili certior fieri poterat.

258 Culpa reddit ignorantiam inuincibilem.

259 Metus non excuſat, vbi præcedit culpa,

260 Subſcribens, ſi fuit negligens in perſcrutando id quod cõtinebatur in ſcriptura ab eo ſubſcripta, id ſibi imputet.

261 contra Negligentes omnia iura clamant.
Æquitas nulla eſt, quæ ſubueniat negligẽtibus.

262 Negligentibus nullatenus eſt ignoſcendum.
Commodum ex propria culpa quis non debet ſentire.

263 Subſcribens debet legere. vel legi facere ſcripturam ab eo ſubſcribendam.

264 Aliàs ei incumbit onus probandi, quod non legit, ſed fidem habuiſſet verbis eius ad cuius inſtantiam ſubſcripſit.

265 Scriptura ſubſcripta, ſemper contra ſubſcribẽtem loquitur, donec ipſe concludenter non probabit errorem.

266 Subſcribenti, dum conqueritur ſe fuiſſe deceptum ad ſubſcribendum, ſemper obſtat turpis macula negligentiæ.

267 Subſcribentes vigili oculo ſtent, dum ſubſcribunt, & quare.
Laqueos qui cauet, ſecurus erit.

268 Subſcribentes abſque lectione ſcripturas multi in diuerſis præcipitijs ceciderunt.

269 Errores non iuuat fateri merſa iam puppi.

270 Damnificari non poteſt, qui in omnibus agit prudenter cautè.

271 Inuentarium non conficientes bonorum hæreditariorum, etiamſi id ignoranter prætermiſerint, tenentur de proprio, dum hæreditas ſat non eſt &c.

272 Subſcribentes non ita facile credant, ne inſcie poſtea obligationibus, alijſque infortunijs ſe reperiant illaqueati.

273 Fidem habendo pecunia amittitur, diffidendo ſeruatur.

274 Confidere paucis bonum eſt, ſed confidere nullĩ, melius eſt.

275 Bona ſunt mixta malis, & mala ſunt mixta bonis.

276 Subſcribens, ſi abſque lectura ſubſcribat ſcripturam, quia credidit valde proximo, vel magno amico an excuſetur, ſi poſtea reperiatur deceptus. & nu. 277 & 278.

279 Imol. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus ff de verb. obligat. communiter reprobatur.

280 Verbum. fortaſſe importat dubitationem.

281 Teſtis deponens per verbum. forſitan, nihil cõcludit. quia videtur dubitatiuè deponere.

282 Iuriſperiti etiam aliquando per verbum, fortè, ſoliti ſunt decidere.

CAPVT XXVI.

COronata cum iam ex ſupra adductis appareat celebris illa concluſio, quod teſtamentum cõditum ad pias cauſas ſi reperiatur ſcriptum manu teſtantis ſatis ſuperque ſit validum etiamſi nullus adhibitus fuerit teſtis, & nunc in præſenti cap. operam dabimus prædictam concluſionem extendere, vt procedat. Non ſolum, quando teſtamentum ad pias cauſas fuit ſcriptum à teſtatore. ſed etiam quando fuit ſcriptum ab alio, verùm à teſtatore tantùm ſubſcriptum, nam recognita dicta ſubſcriptione, vti manu teſtatoris, id

Digitized by Google

tranſit ſine pugna. Satis enim vulgata eſt illa
Iuris regula, ſcilicet ſubſcribentem cēſeri, om-
193 nia in ſcriptura cōtenta approbare, ac fateri.
l. emptor. §. Lucius. ff. de pact. l. ſi ſtipulatus. §.
Chriſogonus. ff. de verb. obligat. leg. prima. § 1. ff. de
conſtitut. pecun. l. ſicut §. non creditur. ff. quib.
mod. pign. vel hypotec. ſol. l. 1. §. inter filium. ff. ad
leg. Cornel. de falſ. §. 1. Inſtitut. de empt. et vendit.
auth. quod ſine. C. de teſtam. iuncta auth ſi modo.
C. famil. erciſcund. l. ſi epiſtolam. verſ. ſubſcriptā.
ff. de acquir. hered. l. ſi quis ex argentarijs. §. 1.
verſ. ſubſcribere ff. de edend. Sic quoque tenue-
runt Bald. in d. l. emptor. §. Lucius. ff. de pact. &
ibidem Angel. Fulgoſ. Caſtrenſ. Iaſ. cæterique
ſcribentes. Idem Bart. in l. quæ dotis. ff. ſolut. matr.
et ibidem Alex. col. penult. verſ. ſucceſſiuè in quan-
tum. Bald. in rub. de fid. inſtrument. num. 7. et in
cap. cum Eccleſia. col. 1. verſ. cum ſi Canonici. de
elect. Ang. in d. l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus
verſic. et ſic nota ff. de verb. ſignif. Purpurat. in l.
admonendi. num. 167. ff. de iureiur. Pariſ. conſ. 83.
num. 3. et conſil. 94. num. 5. & conſil. 101. nu. 57.
lib. 1. cum alijs copioſè relatis per Anton Gabr.
in ſuis concluſ. lib. 1. titul. de præſumpt. concluſ. 3.
nu. 1. & per Iacob. Menoch. in tractat. de præ-
ſumpt. lib. 3. præſumpt. 66. à nu. 1. & per Ioſeph.
Maſcard. in tract. de probat. tom. 3. concluſ. 1341.
à num. 1. Sigiſmund Scacc. de iudic. lib. 2. cap. 11.
num. 1122 verſ. ſubſcriptio trahit ad ſe totum ef-
fectum ſcripturæ &c. Hierom. Buccaferr. con-
ſil. 90. num 21. verſ. in via iuris communis eiuſdē
virtutis eſt ſubſcribere, quàm ſcribere &c. Lælius
Altograd. conſ. 18. num. 12. verſ. ſubſcriptio ſcri-
pturæ etiam aliena manu ſcriptæ attenditur, &
obligationem inducit eo modo, quo eſt concepta
Carol. Ant. Mocc. in Sylu. caſ. forenſ. cap. 3. nu. 5.
verſ. non dari aliquam eſſentialem differentiam
inter ſcribere, & aliena manu ſcriptum, ſubſcri-
bere &c. Ioſeph. Vela diſcert. Iuris controuerſ.
diſcert. 23. n. 19 verſ. ſolum ſubſcribat alio ſcri-
bente &c. Sigmund. Scacc. de Camb. §. 2. gloſ. 3.
n. 1. verſ. tantum eſt, quod ſcribat, & ſubſcribat
quantū quod ſubſcribat &c. & ſæpe ſæpius reſ-
pōdit Rota, et præſertim in recent. deciſ. 50. n. 3
verſ. ſufficit. quod ſint ab ipſo ſubſcripta part. 1.
& deciſ. 21. num. 8. verſ. ſubſcriptio operatur con-
feſſionem, et approbationem &c. part. 4. & deciſ.
302. num. 6. verſ. per ſubſcriptionem acceptarunt
omnia &c. part. 5. & deciſ. 159. num. 11. verſ.
ſubſcribens cenſetur approbare omnia &c. part. 6
et deciſ. 187. num. 5. verſ. ſubſcribens fatetur ex-
preſſè, omnia contenta in apocha eſſe vera &c.
part. 7. et coram bon. mem. Buratt. deciſ. 419. n 8.
verſ. per quam ſubſcriptionem cenſetur omnia
approbaſſe &c. cum alijs allegatis in cauſa Ro-
mana Pecuniaria 13. Maij 1644. coram Emi-
nentiſſ. D. Card. Cecchino. §. Nec fides. verſ. ſola
enim ſubſcriptio, operatur vt omnia in epiſtola
contenta ab ipſo ſcripta dicantur &c.

Sufficiunt etiam apices verborum, quæ
194 denotent nomina ſubſcribentium, & maxi-
mè de ſtylo Mercatorum, nam ea ſat ſunt, vt
per ſic ſubſcribentes, dicatur approbatum
quidquid in ſcriptura ſubſcripta habetur, pro
195 vt ex ſtylo Mercatorum, per atteſtationes
eorumdem datas, fuit reſolutum in cauſa Ro-
mana Diſcuſſionis bonorum 26. Iunij 1630. co-
ram Coccino & in alia Romana Cambiorum
4. Iulij 1636. coram eodem. §. Nec obſtat. verſ. in
literis adſunt iſti apices F. B. R. A. quæ deno-
tant &c. Stat ergo firmum per ſolam ſubſcri-
ptionem, cenſeri quem contenta in ſcriptura
approbare.

Et iterum id amplia procedere, ſi illitera-
tus neſciens ſcribere, apponeret aliquod ſignū
196 quod poſtea recognoſceret, eſſe ſuum, arg.
l. optimam C. de contrahend. empt. et melius in
l. ſi ita ſtipulatus. §. Chriſogonus, ibi aſſignante
&c. ff. de verb obligation. Rebuff. de chirograph.
et ſched. recognit. in præm. numer. 58 verſ. item ſi
illiteratus neſciens ſcribere apponeret aliquod ſi-
gnum &c. Aliàs enim illiteratus eſſet melio-
197 ris conditionis, quàm literatus arg. l. ſer-
uius. ff. quod vi aut clam. cap. cum qui. de præ-
bend. in 6.

Ampliari denuò poterit ſupradelara con-
198 cluſio, vt intret etiamſi, quis non ſcripſerit,
nec ſubſcripſerit ſcripturam, ſi tamen ab alio,
eo mandante fuerit ſcripta, et ſubſcripta no-
mine illius, cum in iure paria ſint ſcribere, vel
ſubſcribere per ſe, ſiue manu propria, et ſcri-
199 bere, vel ſubſcribere per alium ipſius nomi-
mine, vel alterius ſcripturæ ſubſcribere, ad
text. in l. diuus Claudius. §. item, ibi videri enim
ipſius domini manu ſcripta, cuius voluntate ea
ſcripta ſunt. ff. ad leg. Cornel. de falſ. et l. fideiuſ-
ſor. §. pater. ibi chirographum præſcriberet ſua
manu filius quod ipſe impeditus eſſet ſcribere &c
ff. de pign. et l. libellos. ibi, ſubſcribere debet is, qui
dat libellum, vel alius pro eo, ſi literas neſciat. ff.
de accuſat. Aym. conſil. 73. num. 1. Menoch. præ-
ſumpt. 66. ſub num 9. lib. 3.

Prædictæ vero concluſionis ea videtur eſſe
200 ratio, quia ſcribens cenſetur propriè ſcribe-
re, & qui ſubſcripſit perinde habetur ac ſi to-
201 tam ſcripturam conſcripſiſſet. d. l. emptor §.
Lucius ff. de pact. et d. l. ſicut. §. nō videtur. ff. quib.
mod. pign. vel hypotec. ſoluat. Dec. d. conſ. 115. n. 4
verſ. comprobatur. Iaſ. in d. §. Chriſogonus. nu. 3.
perpenditque Rota coram bon. mem. Penia
deciſ. 433. nu. 3. verſ. ſubſcriptio idem operatur, ac
ſi tota ſcriptura eſſet à ſubſcribēte exarata &c.
Nec non ſubſcriptio facit, quod propria ſub-
202 ſcribentis ſcriptura dicatur, & licet verum
ſit quod aliud ſit ſcribere, & aliud ſubſcribere.
l. Diuus §. item Senatus ff. ad Leg. Cornel. de falſ.
l. ſi ego. § dotis. ff. ſolut. matrim. Quod verò ad
203 approbationem idem operatur ſubſcriptio,
quàm ſcriptio. Rot. Iannen. deciſ. 146. & 117.

Et quod ſubſcribens cenſeatur propriè, &
virtualiter ſcribere omnia contenta in ſupe-
riori ſcriptura, & demum ſubſcriptionem idē
204 operari, quàm propriam ſcripturam, tradūt
Natt. in conſil. 287. num. 4. verſ. quia ſubſcribēs
vide-

videtur ſcribere &c. Cephal.*conſil.272.num.85*
verſ.ſubſcribentes cenſentur ſcribere &c. Oſaſc.
*deciſ.*Pedemont.*36.nu.3. verſ. ſubſcribens cenſe-*
tur virtualiter ſcribere omnia præcedentia &c.
Et inſuper atteſtatur, Doctores ita communi-
ter tenere, & ſenſit Rota *Ferrarien.penes Leon-*
cill.deciſ.65.nu. 1.verſ. ſubſcribens dicitur vir-
*tualiter ſcripſiſſe ſubſcripta &c.*ibiq. alios DD.
adducit.
Et amplia id procedere etiam ſtante Statu-
to loquente ſolum de ſcribente, nō autem fa-
205 ciente mentionem de ſubſcribente, quia ni-
hilominus comprehendit etiam ſubſcriptio-
206 nem, cum ſubſcribens cēſeatur propriè ſcri-
bere. *Dec.in auth ſi quis,in aliquo num.17.C.de*
edend. cum alijs in puncto allegatis per Fenzon.
*ac ſtatut.*Vrb.*cap.83.nu.16.verſ. prædicta pro-*
cedunt etiam ſtante ſtatuto loquente ſolum de
ſcribente &c. & quamuis multi contrarium ſē-
207 tiant, tamen male ſentiunt, & paſſim reijciū-
tur *et præſertim videatur* Menoch.*de præſump.*
lib.3.præſumpt.66.num.12.verſ. quibus conſtat
male ſenſiſſe Angel.&c.
208 Congruitque trita illa regula, quod omnia
noſtra facimus, quibus auctoritatem noſtram
impartimur.*l.1. §.omnia. C. de veter.iur. enu-*
cleand intellige tamen ſupradicta, niſi quis ſe
209 ſubſcribat tamquam teſtis. quo caſu ſibi nō
præiudicat, nec cenſetur approbare ſubſcripta.
210 *l.Caius 36 ff.de pignor,act.cum ſimilib.*ſed ne
vager à propoſita materia,
Vnde in ipſis terminis ſubſcriptionis te-
ſtamenti factæ à teſtatore, vt probet perin-
211 de ac ſi in totum per teſtatorem tale teſta-
mentum eſſet exaratum bene reſpondit *Paris*
conſil.19.num.26.vol.3. Fernand.Vaſqu. in
tractat.de ſucceſſ.lib.2.§.14.requiſit.14.à nu.81.
*uar.Valaſc.deciſ.*Regn.*Luſitan.67.num.8. verſ.*
ſufficere dictam chartam à teſtatore eſſe ſuſcrip-
tam,licet non ſit ſcripta propria eius manu &c.
Videmus enim, quod teſtamentum per re-
212 lationem ad cedulam valet, et tenet, (quid-
quid ſit de rigore, et in puncto iuris pro vt nō
ſine fundamento in hoc aliqua dicam infra)
que concluſio communis eſt, vt profitentur
plures relati *per Guttier.pract.quæſtion. lib.2.*
quæſt.41.num.5.et per Dilect.*de art teſtand. ti-*
*tul.2.cautel.4.num.2. Modeſtin.*Piſtor.*conſ.31.*
*quæſt.2.num.25.*et perpetua conſtantia tenuit
Rota ex allegatis *in* Romana *Teſtamenti. 19.*
Nouemb.1635.coram Coccino *confirmata ſub*
die 7. Aprilis 1636. coram Eminentiſſ. D, Card.
O ctobono, vbi teſtatur perpetuò hanc opi-
nionem vti æquiorem illud Sacrum Tribunal
213 ſecutam eſſe, ibique aliæ deciſiones allegan-
tur, et addo deciſionem in cauſa *Peruſina Te-*
ſtamenti 15.*Decembris* 1642.*corā R.P.D.*Cerro
vbi aliæ referuntur &c,
Requiritur tamen, vt teſtamentum ſupra-
214 dicto modo conditum ſubſiſtentiam habeat,
ſit per ipſum teſtatorem ſcriptum, vt inquit
Bart. auctor dictæ opinionis *in l. ſi ita ſcripſero.*
verſ. hoc dico verum eſſe ff. de condit. et demon-
*ſtrat.*Corn.*in l.hac conſultiſſima. §. per nuncu-*
*pationem,num.3.*C. *de teſtament.* cum liquidò
conſtare debeat talem ſcripturam, ſeu cedulā
214 ad quā ſe retulit teſtator, ſit illa certè, et in-
dubitatè alias diſpoſitio eſt penitus nulla, ac in
totum corruit. *Clar recept.ſentent.§. Teſtamen-*
tum quæſt.36.num.2. in fin. verſ. dummodò li-
quidè conſtet dictam cedulam eſſe illam &c. cū
alijs allegat. ibi *in addition. per Harpr. in litera*
B.verſ.apertè cōſtet. quod dicta ſchedula ſit ſcrip-
ta manu teſtatoris, &c. et addo Card. Mantic.
de coniectur.vltim.volunt.lib.1. titul.7. ſub n.7.
verſ.quando indubitatè conſtat dictam ſcriptu-
ram &c.
Nihilominus ſupradictæ ſententiæ ſatis erit
215 ſatisfactum, quātumuis dicta ſcriptura alie-
na manu reperiatur ſcripta, ſi tamen ab ipſo
teſtatore fuerit ſubſcripta, et ſic quando talis
ſubſcriptio erit indubitata locus ſanè erit ſu-
prarelatæ opinioni *Bart.in d. l.ſi ita ſcripſero.*
licet ipſe requirat ſcripturam eſſe propria ma-
nu teſtatoris exaratam, Nam ſubſcribens cen-
216 ſetur propriè, ac virtualiter ſcribere omnia
contenta in ſuperiori ſcriptura, vt ſatis dixi
ſupra num.195. et in proprijs terminis teſta-
toris, qui ſe retulit ad ſcripturam ab ipſo tan-
217 tum ſubſcriptam, vt valeat tale teſtamentū
perinde ac ſi tota ſcriptura illa eſſet ab eo pro-
pria manu exarata, reſpondit *Rota coram*
bon.mem. Coccino *in cauſa Romana Teſtamēti*
9.Decembris 1620. quam retulit in recent. deciſ.
263.num.12.verſ.perinde eſt, ac ſi tota ſcriptu-
ra &c.part.4.tom.2. vbi etiam firmatur ad hoc
218 ſufficere generalem ſubſcriptionem, veluti,
Io Franceſco Penna *mano propria.* et poſt ibi
allegatos DD. atteſtatur hanc eſſe communē
opinionem, quæ deciſio deinde confirmata
fuit à Rota, *in eadem cauſa coram bo.me Fran-*
ciſco Vbald.*ſub die 14 Decemb.1624.eſt pariter*
in recent.dec.581.part.4.to.3.vide infra à n.270
Non nego tamen, ſi teſtamentum non ſit
219 totum ſcriptū, vel ſubſcriptū à teſtatore, ex
hoc ceſſare ſuprarelatā opinionē, quia conſtito
ex alijs probationibus, et coniecturis legitimis
de identitate ſcripturæ, ſanè intrat dicta opi-
nio, *ex allegatis in illa Romana Teſtamenti 19.*
Nouemb. 1636. coram Coccino, et infra latius
dicam.
In terminis verò teſtamenti conditi ad pias
cauſas, vt in eo ſola ſubſcriptio manu teſtato-
ris facta, vim teſtamenti habeat, quæ quidem
220 ſubſcriptio non plus operatur, quàm tota
ſcriptura ipſius teſtamenti, ratiocinatus eſt *Ti-*
raquell.de priuileg piæ cauſæ priuileg. 4. per tot.
vbi etiam vide *Ries. & Thor.* ibi *in addition.*
Gratian. *diſcept forenſ cap.605.nu. 20. verſ.ſu-*
mus in diſpoſitione ad pias cauſas ſufficit ſola ſub-
ſcriptio &c. Sic quoque ſæpius reſolutum fuit
221 in Rota, et potiſſimum *coram bon.mem.* Litta
in cauſa Mediolanen. Bonorum de Cuſanis, 4.
*Februar.1606.*in qua actum fuit de ſimplici

Digitized by Google

ſchedula teſtamentaria inſtitutionis Hoſpita-
lis, ſubſcripta tantum per Cardinalem Cuſa-
num, et fuit reſpõſum, pro inſtitutione, quam-
222 uis nulla alia ſolemnitas interuenerit, idem-
que fuit deciſum *in cauſa Romana Hæreditatis*
5. Martij 1636. coram Motmanno. eſt in recent.
deciſ. 108. *num.* 13. *verſ. ad fauorem piæ cauſæ*
ſufficit teſtatoris ſubſcriptio &c. part. 7. et atte-
ſtatur hanc opinionem vti veriorem, et magis
communem amplecti per Rotam, & recentius
fuit admiſſum *coram Reuerendiſſ.* Terracinen.
in cauſa Panen Hæreditatis 17. *Iunij* 1641. §. 1.
vbi firmatur, non eſſe dubitandum de validi-
tate teſtamenti conditi ad pias cauſas, quan-
tumuis ſit ſimplex ſcriptura ſubſcripta à te-
223 ſtatore ſine teſtibus, et in illa deficiant ſo-
lemnitates, quæ ex iuris diſpoſitione fuiſſent
neceſſariæ quia conſtito, ſeu recognita dicta
ſubſcriptione, aliud non eſt quærendum.
Verùm illud animaduertendum puto, vt
224 tunc ſubſcribens ſchedulam habeatur pro
ſcribente, & approbante ſuperius ſcripta, quã-
do conſtat ei fuiſſe lecta, vel vidiſſe contenta
in ſcriptura, tunc enim ſubſcribendo, habetur
vt dixi, pro ſcribente, alias verò ſi non legerit,
225 aut ſcripturæ tenoris notitiam non habue-
rit, hoc enim caſu ſubſcriptio, ei nõ præiudicat,
ita ſancitum eſt in l. fin. C. plus valer. quod agi-
tur & ibi communiter Scribentes. Angel. *in l. ſi*
ita ſtipulatus. 126 *§. Chriſogonus. num.* 2. *in*
princip. ff. de verb. obligat. vbi Imol. *nu.* 10. *verſ.*
Item nota. Alex. *num* 2. *verſ. in textu.* facit etiã
text. *cum gloſ. in l. Caius. ff. de pign. action. et leg.*
1. *§. mandauerit. ff. quod iuſſ. et cap. ſi quis preſ-*
byterorum de reb. Eccleſ. non alienand. Bertac.
in tractat. de Epiſcop. lib. 3. *part.* 1. *vers. ſciendum*
dicens, ſe pluries ita conſuluiſſe. *Rebuff. in tra-*
ctat. de chirog. et cedul recognit. in præfat. n. 102.
vers. nec obligatur ſubſcribens niſi legerit conten-
ta in ſcriptura præcedente, cum ſe ſubſcribit &c.
Et in fine ait, Quod id poteſt prodeſſe innocẽ-
226 tibus Aduocatis, qui aliquando ſubſcribũt,
antequam aliquid de cõtentis videant, tutius
eſt tamen videre &c. Card. *Alban. in lucubrat.*
ad Bart in d. l. Caius, et in l. quæ dotis. ff. ſolut.
matr. ad hoc etiam expenditur *text. in l. tribus*
§. fin. ff. de militar. teſtament. Menoh. *de præſũ-*
ption. lib. 3. *præſumpt.* 66. *num.* 21. *cum ſeq.* Barz.
decis. Bononiens. 112. *num.* 12. *vers. iſto caſu*, re-
ctèq. aduertit *Rota decis.* 283. *nu.* 28. *vers. ſub-*
ſcriptio probatur facta non lecta ſcriptura, nec
habita notitia de contentis in ea, et ideo non rele-
uat &c. part. 5. *cum ibi allegatis*, quod procedit
etiamſi ſubſcriptio facta ſit cum iuramento,
vt probat Guttier. *in tractat. de iurament. con-*
firmat. part. 1. *cap.* 71. *num.* 1. *cum alijs adductis*
per Rotã coram R.P.D. Vrgellen. *decis.* 252. *n.* 4.
vers. etiam quod ſubſcriptio fiat cum iuramento
&c. part. 2.
Quare ex ſuprarelatis iuribus tutò, & com-
muniter inferunt Doctores, quod ſubſcriben-
227 tes ſe in ſchedulis, ſeu ſcripturis vacuis, non
cenſentur aliquid confirmare, niſi ſit præmo-
nitis de ſcribendis, quod ſummè notandum
putat *Bald. in d. l. fin. C plus val. quod ag.* Iaſ. *in*
d. §. Chryſogonus. num. 13. *poſt* Angel. *ibid. In-*
nocens. in cap. 2. *quem ibi cæteri ſequuntur ext.*
de fid. inſtrument. Felin. in cap. quoniam contra.
nu. 18. *de probat.* vbi etiam *ex Bald.* notat. pro
Ciuitatibus, Terriſque mittentibus cartas al-
bas ſubſcriptas eorum Dominis, quia non
228 cenſentur approbare ea, quæ ibi poſtea ſcri-
buntur dum eorũ notitiam non habent *Mar.*
Anton. Maceraten. Variar. Reſolut. lib. 2. *reſo-*
lut. 4 *num.* 7. *vers. ſubſcribens folium album non*
cenſetur approbare ea, quæ poſtea in eo ſcripta
ſunt &c. Io. Dom. Gait. *in tractat. de Credit.*
cap. 2. *titul.* 8. *quæſt.* 5. *num* 2626 *vers. ſi debitor*
recognoſcens ſubſcriberet folium album, non præ-
iudicaret recognoſcenti circa contenta in corpore
ſcriptura &c. Arzeued. *in recompilation. lib.* 4.
titul. 21. *lib.* 5. *nu.* 9. Menoch. *de præſumpt. lib.* 3.
præſump. 66. *num.* 21. *et dixit* Rota *coram bon.*
mem Card Seraph. *decis.* 1073 *num.* 1. ideinq.
firmauit *Rebuff. in tractat. de chirograph. et ſche.*
dul. recognit. in d. præfat. num. 101. *vers. nec in-*
telligitur pars confirmare, quæ poſtea ſcribitur
in papyro vacua &c. Ioſeph. Vela *in ſuis diſſer-*
tat. Iuris controuers. in Hiſpalen. *Senat. diſſert.*
25. *num.* 38. *verſ. multo minus ſi ante factam*
ſcripturam, cedula vacua ſubſcripſit &c. & præ-
ter ibi allegatos *addo* Pellicien. *Illuſtr. quæſt.*
cap. 18. *§. vltim. vers. limitatur in ſubſcribente*
folium nam non cenſetur approbare, quæ poſtea
in eo folio ſcribuntur &c.
Vbi habetur, quod ſubſcriptio cedulæ ope-
ratur approbationem omnium in ea conten-
229 torum, ſed ſecus eſt in ſubſcribente folium
album, cum non videatur approbare ea, quæ
poſtea ſcribuntur, quia tunc ſubſcriptio non
præiudicat. alias ſecus, *et coram bon. me.* Peniã
decis. 636. *num.* 4. *et ſeq. vers. non obſtat folium*
albũ &c. et coram re. me. Merlino *in cauſa Bo-*
nonien. de Beroaldis, 24. *Ianuarij.* 1624. *eſt inter*
eius impreſſ. decis. 90. *num.* 3. *vers. folia vacua nõ*
obligant ſubſcribentem niſi probatum fuerit &c.
cum alijs allegatis per R.P.D. Ferentill. *in an-*
notat. ad decis. Buratt. 419. *num.* 14. *ver. & ideo*
qui ſe ſcribit folio albo &c. Et hinc eſt quod ſub
ſcribens folium album non tenetur executiuè
230 vigore obligationis Cameralis, vel alterius
executiuæ obligationis in illo appoſitæ, cum
ſubſcribens non habuerit illius ſcientiam *Ro-*
deric Suarez in repetit. l. poſt rem iudicatam, in
2. *extens num.* 6. *verſ. vnde infert. C. de ſentent.*
et re iudic. Aſinius *de prax. titul. de execut. §.* 1.
cap. 65. *nu.* 2. Zacch. *ad Gall. de obligat. Came-*
ral. quæſt. 5. *num.* 28. *verſ. ſubſcribens folium*
album &c. et ait id ſine dubio procedere in
terminis obligationis, quia præſupponit, quod
illa, ad quæ quis vult ſe obligare ſint iã ſcrip-
231 ta, quia cantat pro quibus omnibus &c. &
ideo illius executio non datur niſi pro expreſ-
ſis in inſtrumento

Ad

232 Ad effectum enim præiudicij certa, plena,
explicita, & indubitata ſcientia requiritur, vt
notatur *in l. de bis ff. de tranſact. gloſ. in cap. con-*
ſtitutioni. in verb. ſciuerit. de appellat. quā gloſ.
auream appellarunt. Felin. *in cap. à nobis. col. 2.*
de except. & Natta *in conſil. 636. num. 192.* &
Tiraquell. *de retract. lignager. §. 36. titul. Noti-*
fice augreſſe apud acta gloſ. 2. numer. 30. & *dixit*
Rota *coram clar. me.* Merlino *in cauſa Parmen.*
Beneficij 31. Ianuarij 1642. §. Quoniam. verſ.
requiritur ſcientia indubitabilis &c. cum alijs à
me relatis in annotat. deciſ. 542. nu. 92. 93. & 98.
part. 4. recent. tom. 3.
Difficultas tamen non parua verſatur, cui-
233 nam incumbat onus probādi ſubſcribentem
ignoraſſe, aut ſciuiſſe cōtenta in ſcriptura ſub-
ſcripta, & ſanè, dum regulam habemus, quod
234 ignorantia in dubio præſumitur, *iuxta text.*
in cap. præſumitur ignorantia. de regul. iur. in 6.
l. verius. & ibi gloſ. in verb. obligatam ff. de probat.
l. ultim. in fin. ff. pro ſuo. § non ſolum. Inſtitut. de
legat. cap. propoſuiſti. §. abſtinere. & ibi gloſ. in
verb. non probatur. circa med. 82. diſtinct. & ra-
tio cur ignorantia in dubio præſumitur, eſt,
235 quia ignorantia eſt actus putatiuus habens
negatiuam annexam, quæ negatiua eſt de in-
re improbabilis *l. actor. C. de probat.* ſed ſcien-
tia ponit, & affirmat, meritò probari debet.
l. ei, qui dicit. ff. de probat. & ita docuit Robert.
Marant. *in repetit. l. ſi poteſt. numer. 226. verſ. &*
poteſt eſſe. ff. de acquir. poſſeſſ.
Quare, vt dicebam, cum ignorantia in du-
236 bio præſumatur, niſi aliæ coniecturæ cōcur-
rant, quod ſubſcribens potuerit habere noti-
tiam contentorum in ſcriptura, vt quia dicere-
tur in ſubſcriptione viſis, & lectis &c. vel ſub-
237 ſcribēs habuiſſet ſcripturam apud ſe per ali-
quod tempus, aut huiuſmodi, quia iſtis con-
currentibus præſumeretur ſcientia, iſtis, verò
ceſſantibus contrarium erit dicendum, nempè
vt præſupponatur ignorantia in ſubſcribente,
238 donec probetur ſcientia, vnde eam allegans
ſubire tenetur onus probationis, ita in ſpe-
cie ſolidè firmare conatur *Imol. in d. l. ſi ita ſti-*
pulatus. §. Chryſogonus. verſ. ſi verò non conſtat.
& ait id conſtare *ex textu in d. l. fin. ff. quod plus*
valet. quã agit, & refert *Menoch. de præſumpt.*
lib. 3 præſumpt 66. num. 99. verſ. quando non
conſtat ſubſcribentem legiſſe, aut vidiſſe &c.
Veritas tamen eſt in contrarium, & quidem
frequentiori Prudentum conſenſu amplexa, vt
ſcilicet ſubſcribens cenſeatur habuiſſe notitiā
239 omnium contentorum in ſcriptura, & idcir-
co ſi ignorantiam alleget, ipſe eam probare
tenetur. Vnde niſi docuerit, ſe fuiſſe deceptū,
dum ſubſcripſit, vt puta quia datum fuit ad
240 intelligendum, quod ſcriptura continebat
vnum, et poſtea continebat diuerſum, ſemper
ei obſtabit talis ſubſcriptio, & ita firmāt *Bart.*
in l. 1. § ſi quis neget. circa finem. verſ. quæro, quid
ſi inſtrumentum. C. de reb. alien. non alienand. &
in l. qui dotis. ad finem. ff. ſolut. matrim. per text.
in l. ſicut. §. non videtur. ff de ſtat. homin. Alex. *in*
conſil. 147. ſub num. 4. verſ. dicens ſe fuiſſe decep-
tum ipſe ſubſcribens probet &c. lib. 2. Paul. de
Caſtr. *in conſil. 12. num. 10. verſ. incumberet ſibi*
onus probandi, quod non legiſſet &c. par. 3 Ruin.
in conſil. 193. num. 1. verſ qui hoc negat, probare
tenetur, quod non legit &c. vol. 3. cum alijs alle-
gatis *per Ant.* Gabriel. *de præſumpt. concluſ. 3.*
num. 28. verſ. in dubio præſumitur notitia in ſub-
ſcribente &c. & *per* Maſcard *de probation. vol. 3.*
concluſ. 1341. numer. 19. verſ. ſi ſubſcribens igno-
rantiā alleget, ipſum probare tenetur &c. Matth.
Coler *de proceſſ. executiu. cap. 1 part. 3. nu. 130.*
verſ. docendo ſcilicet, quod fuerit deceptus, neque
legerit inſtrumentum &c. Cancer. *variar. reſo-*
lut. part. 1. cap. 22 titul. de Campſor. num. 2. verſ.
Et hæc niſi probet fuiſſe deceptum, aut inductum
ad ſubſcribendum &c. cum alijs ibi allegatis. &
num. 3. verſ. in dubio ſubſcribens alicui ſcripturæ
cenſetur habuiſſe notitiam cōtentorum in ea &c.
Et huic opinioni adhæruit ſæpe Rota, *vt vi-*
dere eſt in deciſ. 155. num. 4. part. 5. recent. vbi fir-
241 matur, ſubſcribentem ſe alicui ſcripturæ,
cenſeri approbare omnia in ea contenta, niſi
ipſe doceat, ſe fuiſſe deceptum, vel dolo indu-
ctum ad ſubſcribendum, & antea idem deciſū
fuit *coram bo. mem. Orano in cauſa Romana So-*
cietatis officij 30. Octobris 1598. verſic. videbatur
habuiſſe notitiam dum ſe ſubſcripſerat &c. vbi
etiam firmatur, licet ſubſcribens ſe in folijs al-
242 bis, ex hoc non poſſit inde argui certa ſcien-
tia in eo, contentorum in charta, tamen in du-
bio eius ſcientia præſumitur, & interim illi eſt
ſtandum, donec contrarium fuerit probatum,
& benè dixit Rota coram R. P. D. Vrgellen. de-
ciſ. 337. num. 16. quod eo ipſo probatur ſcien-
243 tia in ſubſcribente, dum ſe ſubſcripſit, & alle-
gatur *præter DD. ibi adductos* deciſio *in cauſa*
Pacen. Cappellaniæ 27. Iunij 1625. coram re. me.
Merlino, quam nō reperio inter eius impreſſa.
Imo eſt caſus, vt etiam probata ignorantia
contentorum in ſcriptura per ſubſcribentem,
244 releuet, quando ſcilicet quis ex certa ſcien-
tia ſe ſubſcripſit, his, quæ non vidit, nec ſciuit,
vnde animus eius ferebatur etiam ad ignora-
ta, & ſic cenſetur voluiſſe, vt valeant quæcū-
que, & qualiacumque ſint, quod perinde ha-
betur ac ſi legiſſet, ac ſciuiſſet, *vt ex teſtib. in l.*
qui iure militari. ff. de milit. teſtam. & l. ſub præ-
textu ſpecierum. C. de tranſact. et cap. humilis. de
maior. & obedient. probat Paul. *de Caſtr. in con-*
ſil. 216. num. 3. incip. Confirmando. part. 1. verſic.
quoniam ex certa ſcientia ſe ſubſcripſerunt &c.
In puris verò terminis ſubſcriptionis teſta-
245 mentariæ cedulæ à teſtatore factæ, vt in eo
præſumatur ſcientia omnium contentorum in
ea, *poſt Alex.* Caſtren. *Felin. Ruin. & alios re-*
ſpondit Rota *in cauſa Romana Teſtamēti 9. De-*
cemb. 1620. coram bo. mem. Coccino, *eſt dec. 263.*
part. 4. recent tom. 2 ſub numer. 16. verſ. nam fuit
reſponſum teſtatorem præſumi ſciuiſſe, & legiſſe
contenta in cedula &c. Nec non additur id
multò

246 multò magis procedere, quando conſtat te-
ſtatorem fuiſſe perſonam diligentem, et ſolitã
diligenter videre facta ſua, quod etiam conſi-
derauit Iaſ. in d.l.ſi ita ſtipulatus. §.Chryſogo-
nus nu.14.ff de verb.oblig. Cum, et præſumptio
247 ſit, neminẽ velle agere, quidquid gerit oſci-
tanter, et incogitatè. ad l. cum aquiliana. ff de
tranſact. et l. mater decedens ff. de inofficioſ. teſta-
ment. et ratiocinatur Rota coram bo.me. Merli-
no in cauſa Romana de Lurarghis 21. Maij 1637.
verſic animus non agit incogitatum &c et in
ſimili facit, quod inquit Ioſeph.Vela d. differt. 25.
num.37. minimè præſumendum eſſe, neminẽ
248 propriam poſuiſſe ſubſcriptionem, abſque
præuia chirographi lectione, imo id ab alle-
gante liquidò probare neceſſè eſt, ex ibi latè
allegatis.

Nec ſanè obſtat, quod ſupra num.234. dictũ
249 fuit, nempe ignorantiam ſemper præſumi,
donec ſcientia non probatur, cap. præſumitur
de regul.iur.in 6. cum ſimil. quia facili negotio
250 reſpondetur id quidem procedere regulari-
ter, ſed non generaliter, quare inter aliàs li-
mitationes dictæ regulæ, illa ſatis perſpicua
eſt, vt ſcilicet non procedat, quando quis non
251 tenetur inquirere, nam ſcire, quis id præſu-
mitur. quod aliàs indagare tenetur, ſicuti pro-
bat gloſ in d.cap præſumitur. de regul.iur.in 6.in
verb præſumitur. verſ.in his autem quæ quis ſci-
re, vel indagare tenetur non habet locum hæc re-
gula &c. cap. innotuit. ibi, nec probare cogimus
ignorantiam, vbi gloſ ſuper d verb. ignorantiam.
de elect. & ibi Abb.num 9. verſ.nota ibi nec pro-
bare. aduertitque id numquam eſſe obliuiſcẽ-
dum, & benè hoc colligimus, ex cap. quamuis.
10.de regul.iur. vbi inclamat text paſtorem nõ
252 excuſari, ſi lupus oues voret, cum teneatur
eas cuſtodire. Quare ſi allegaretur ignoran-
tia, id perperam fieret, ſicut etiam dicimus de
tutore, qui cum teneatur ſcire facta pupilli, nõ
auditur allegando ignorantiam, cum ratione
officij illa perquirere teneatur. ex allegatis
à Rota coram bon.mem Card.Vbaldo in cauſa
Nepeſina Tutela 11. Decembris 1624. & 27.Iu-
nij 1625.

Ratio enim eſt, quia paria ſunt ſcire, vel
253 ſcire debere. l.quod te.ff.ſi cert.petat. l.quiſquis
ff.de reſcind.vendit. l.fin ff.vnd.vi. l.item quæri-
mus.§.item.ff.locat. l.1.§.cauſa. ff.de edilit. edict.
l.quod te.ff ſi cert.pet. l.duo.ff.de acquir hæred. l.ſi
Titius, & Seia, in princip.ff.de fideiuſſ. l.Iulianus,
ibi, qui ſcire, aut ſcire potuiſſet. ff.ad S.C. Ma-
cedon. l.Idem.§. Mulionem, ibi, intelligit, vel in-
telligere debet. ff.ad l. Aquil. l. 1. C.de periculo
tutor. l prohibere.§. vltim.ff.quod vi, aut clam. l.ſi
quis inficiatus.ff.depoſit.

Quinimo ex eo, quòd quis non inueſtiga-
254 uerit, illud, quod ſcire debebat, allegando
ignorantiam, non ſolum dicendum eſt, ipſum
allegare ignorãtiam craſſam, ſeu ſupinam, quæ
habetur loco ſcientiæ. cap. cum qui. 2. de temp.
ordinand. cap. Apoſtolica.9. de cleric. excommun.
depoſit. cap. cum in tua. qui matr. accuſ. poſſ. cap. ad
hæc.2. de poſtulat. Prælat. cap. vt animarum.2.
ibi, dum tamen eorum ignorantia craſſa non fue-
rit aut ſupina &c. de conſtitut. in 6. gloſ. in
clem.1. in verb ſcienter. de conſanguin. & affinit.
l.latæ culpæ ff.de verb.ſignif l.quod Nerua. ff.de-
poſit. l.plurimum, & l nec ſupina ff.de iur & fact.
ignorant. l et ſi conſenſum. §.ignorantia. ff.de con-
trahend. empt. & hoc ſatis in iure tritum eſt, et
dixit Rota coram bo.mem. Card. Caualer. dec.152.
num.5. verſic.ignorantia craſſa, et affectata ha-
betur pro ſcientia &c. et verſic.ignorantia craſſa
non excuſat immo habetur pro ſcientia &c. et co-
ram bo.mem. Penia decis.5. num.2. verſic. ignoran-
tia ſupina non excuſat errantem &c.

Sed etiam propriam turpitudinem detege-
255 re, allegando dolum præſumptum, ſeu latam
culpam, dum neſcit, id quod ſcire tenetur,
quare nullatenus venit audiendus l.tranſactio-
ne. C.de tranſact. l.mercedem. C.de cõdit. ob turp.
cauſ. l.ſi creditoribus. C.de ſeru.pig. dat. et vt in-
quit Bald. in l. qui contra. C.de inceſtuoſ. nupt.
et refert Benintend. decis. Bononiens.71. ſub nu.5.
ignorantia non iuſta, non veriſimilis, non pro-
256 babilis dicitur nequitia, et potius diſſoluta,
quia habetur pro ſciente, qui ſcire non vult
eſtque regula generalis, vt nec ignorantia in
facto alieno excuſet, vbi quis tenetur inueſti-
257 gare, ſeu vbi quis de facili certior fieri po-
teſt. l regula §.ſed & facti, ibi, diligenter inqui-
rendo. ff de iur. & fact. ignorat. l.3.§.ſed ſi ſic ff.
de in rem verſ. l qui hominem §.ſi nullo. ff. de ſo-
lut. quare, vt dixi, tunc ignorans dicitur eſſe
258 in lata culpa, ipſaque culpa reddit ignoran-
tiam inuincibilem. Curt.Sen conſil.86. num.3.
verſic. ſolido fundamento, Rota coram ſanct. me.
Clement.VIII. deciſ.387.num.2. verſ.non per-
quirendo inſtrumenta &c. part.1. diuerſ. ſicuti
259 etiam dicimus metum non excuſare, vbi
procedit culpa. l.ſi mulier. ff.quod met.cauſ.

Si ergo, quis fuit negligens, vt loquar in ca-
260 ſu noſtro, in perſcrutando id quod contine-
batur in ſcriptura ab eo ſubſcripta, ſibi hoc
imputet, iureque canat vulgatum illud carmẽ,

Heu patior telis vulnera facta meis.

itaque gratis allegabit ignorãtiam, cum om-
261 nia iura clament contra negligentes. nulla-
que eſt æquitas, quæ ſubueniat negligentibus
l.pupillus. ff.de his quæ in fraud. credit. vbi gloſa
marginalis, ait, negligentibus nullatenus eſſe
262 ignoſcendum. Commodum enim quis ex
propria culpa non debet ſentire. l.itaque fullo.
ff.de furt. cum ſimil. et in puris terminis allegã-
tis ignorantiam contentorum in ſcriptura ab
eo ſubſcripta conſultus reſpondit Paul. de Caſtr.
in conſil.12. incip. De caſu præſenti. ſub num.10.
part.5. vbi dicitur, ipſum ſubſcribentem de-
263 buiſſe ſcripturam legere, vel legi facere, ei-
que incumbere onus probandi, quod non le-
giſſet, ſed fidem habuiſſet ei ad cuius inſtan-
264 tiam ſubſcripſit, et ita tenere videtur. Bart.
in

in l.prima.§.fin.ante finem.ff.quemadmod. teſta-
ment.aper. & faciunt notata per Io. Andr. in
Nouell.in cap.humilis.de maiorit. & obedient.&
per Rebuff.in l.ſubſignatum.39.§.ſecundo quan-
do.verſ. ſit tamen cautus quis, vt numquam ſub-
ſcribat,niſi prius legerit &c. ff.de verb.ſignificat.
Inrerim tamen ſcriptura ab ipſo ſubſcripta,
265 ſemper contra eum probabit, donec cōclu-
dentiſſimè docuerit de errore. l.ſi poſt diuiſio-
nem. C.de iur. & fact. ignorant. Alciat. de præ-
ſumpt.regul.3.præſumpt.21.in princip & dixit
Rota coram bon.mem. Penia deciſ.433. numer.5.
verſ.habet contra ſe ſcripturam ſubſcriptam, eiq;
ſtandum donec concludentiſſimè &c. Nam ſem-
per ei obſtabit macula illa turpis, negligentiæ
266 dum non legit,id quod ſubſcripſit, cum pro
ſciente habeatur, qui ſcire non vult, & poteſt
ſcire. l.ſi duo, & ibi Bald.ff. de acquir. haredit.
l.penult ff.ad Maced. l.qui contra, & ibi Bart.
ff.de inceſtuoſ.nupt. cum alijs allegatis per Se-
raph de priuileg.iurament priuileg.4.numer.20.
267 Vnde vigili oculo ſtent ſubſcribentes, ne in-
conſultò, ac oſcitanter ſubſcribant, quia ſecū-
dum Salomonem prouerb.cap.11. Qui cauet
laqueos, ſecurus erit, nam vt experientia veri
magiſtra demonſtrat, multi ob talem inaduer-
268 tentiam in diuerſis præcipitijs miſerabiliter
ceciderunt, poſt quam enim ſubſcriptum eſt,
ſibi præiudicatum eſt, & difficulter ab immi-
nentibus periculis ſibi præiudicialibus libera-
ti poterint, iuxta Claudiani carmen.

269 *Quid iuuat errores, merſa iam puppi fateri,*

Agens enim in omnibus cautè in nihilo dam-
270 nificari poteſt, prout ſedulò aduertit Rota
coram bon.mem. Coccino deciſ.4.num 16. verſic.
agens; in omnibus. caute &c. part. 5. recent. vbi
loquitur de hæredibus non conficientibus in-
271 uentarium, vt teneantur ignoranter etiam
de proprio ad implendam voluntatem teſta-
toris, nam hoc caſu ignorantia non excuſat,
quia vel hęredes ſciunt, vel ſcire debent, cum
paria ſint iſta, ſcire, vel ſcire debere ex allega-
tis ſupra num. 234. ſed punctum faciendo huic
monitioni, vt ſubſcribentes aduertant ante-
272 quam ſubſcribant, nec ita facile credant, ne
inſciè poſtea obligationibus ſe repetiantur il-
laqueati, allegabo vulgatū illud dictum Theo-
273 gonis, nempe Fidem habēdo, pecuniam amiſi,
diffidendo ſeruaui, & illud aliud Epicharmi, ſci-
licet, Sobrius eſto, & memento nulli fidere. Vn-
de id clariſſimus Scaliger ita expreſſit

274 *Clariſſima ſententia, confidere paucis,*
Sed clarior eſt altera, confidere nulli.

Nam ſecundum moralem Philoſophum in
epiſtol 120 ad Lucillum. Sunt bona mixta ma-
275 lis, ſunt mala mixta bonis &c. Sed ad nos.
Neſcio quidem, ſaluo meliori iudicio, an ve-
ra ſit illa opinio volentium, tunc ſubſcribentē
276 excuſari vti neſcientem contenta in ſcriptu-
ra, dum abſque alia lectura eam ſubſcripſit,
quando ipſe erat maxima propinquitate, vel
amicitia cum petente talem ſubſcriptionem
coniunctus, ita vt veriſimile eſſet, eum fidum
277 habuiſſe, & iure ſpreuiſſe eam legere, tunc
enim fortaſſe dici poſſet ignorātiam præſumi,
ita vt eo caſu excuſandus veniret, ac releua-
278 retur ab onere probādi talem ignorantiam,
vt ex Iaſ & Aret. in d.l.ſi ita ſtipulatus §.Chry-
ſogonus.ff.de verb.obligat. firmat Io.Steph. Lam-
berteg.in tractat.de cōtractib.eorum &c. gloſ.15.
in verb.iurante.num.6. & cum hac exceptione
quærit Maſcard.de probat.tom.3.concluſ 1341.
num.23. ſaluare Imol. in d.§.Chryſogonus. cō-
279 muniter reprobatum, dum tenet, ſubſcriben-
tem, ſi ignorantiam conrentorum in ſcriptu-
ra allegauerit, non grauari ad probandam
talem ignorantiam, cum ea præſumatur &c.
An vera ſit iſta opinio me remitto, vt dixi,
280 bene enim loquūtur prædicti Doctores, per
verbum, fortaſſe, quod regulariter importat
dubitationem, Felin.in cap.accidens.il 2. nu.10.
vt lit.non conteſtat. vbi plura adducit, vnde
teſtis deponens per verbum, forſitan, nihil cō-
281 cludit, quia videtur dubitatiuè deponere
ita Anton. de Butr. conſil.45. verſic. & non ob-
ſtat &c. cum allegatis per Farinac. in tractat. de
teſtib. quæſt.68.num.9.verſ.tunc enim nihil pro-
282 bare &c. Non tamen mihi ignotum eſt Iu-
riſperitos etiam per verbum, forte, aliquando
ſolitos eſſe decidere, vt in l.ſi duo.cum gloſ.ff de
arb.l.cum quo in princip.& ibi DD. ff.ad l.Fal-
cid.& not. in cap. ſuper literis. de reſcript. & ad-
uertit Alex.in conſil.19.num.11. verſ.etiam Iu-
riſperiti per verbum, forte &c. lib.5. In ſequenti
verò cap. plura videbimus circa ſubſcriptiones
generales, et ſpeciales.

ARGVMENTVM.

Subſcriptio generalis, vel ſpecialis an requiratur in ſubſcriptionibus, ad hoc vt illæ releuent, & ſic vt probent etiam circa ea, quæ ſunt contra ſubſcribentes, & cōcluſio indubitata eſt, quod ſufficiat generalis, reprobata communiter cōtraria Bart. opinione. In prothocollis Notariorum non eſt neceſſaria ſubſcriptio in quolibet inſtrumento, ſed ſat ſi in fine apponatur ſignum, ſubſcriptio, &c. cum ad omnia ſuperius referantur, quidquid dixit Pariſ. vt cauſæ ſuæ inſeruiret.

Verba generalia in ſubſcriptionibus appoſita habent relationem ad omnia, quæ continentur in ſcriptura, ſiue pro, ſiue contra ſcribentem. Inſcriprio ſicuti refertur ad omnia ſequentia, ſic, et ſubſcriptio ad omnia præcedentia. In teſtamentis, quæ fiunt per relationem ad cedulam, cum requirantur vt manu teſtantium ſint ſcripta, an id adimpleatur per ſolam ſubſcriptionē, & quid in teſtamento ad pias cauſas, & inter liberos.

Sigillum in ſcripturis appoſitis abſque ſubſcriptione, an operetur ſicut ſubſcriptiones, et cōcluſio eſt affirmatiua, cum ſuis tamen requiſitis.

ſitis,cum & alias iſta probatio cũ ſit mortua, & abuſiua repreſentatio perſonæ ſigillantis, ideo valdè cautè in ea admittenda procedendum eſt cum facili negotio ſigilla clam poſsint arripi,& ſic commitere multas falſitates. Et an in dubio præſumatur appoſitum de voluntate domini, & quid in teſtamentis ad pias cauſas, & inter liberos.

SVMMARIVM.

283 *Teſtatoris ſubſcriptio generalis, vel ſpecialis an requiratur in ſcripturis.*
Subſcriptio generalis qua ſit,& qua ſpecialis.
284 Subſcriptio *vt valeat, ſecundum Bart. debet eſſe ſpecialis.*
285 Subſcribens *cedulam,qua partim eſt in fauorem ſui, et partim in fauorem alterius, an per ſubſcriptionem generalem ſibi praiudicet, & num.286.*
287 Subſcriptio *generalis, ad qua referatur.*
289 *Bart.in l.Diuus.§.item* Senatus*.ff. ad leg.*Cornel.*de falſ communiter damnatur,dum ſentit, vt valeat ſubſcriptio debet eſſe ſpecialis.*
290 Subſcriptio *generalis valida eſt.etiã ſi aligna, qua continentur in ſcriptura eſſent contra ſubſcribentem. et num.* 305.
291 Sigillum *ſpecialiter non loquitur, & tamen omnia contenta in ſcriptura approbat.*
292 Subſcriptio *vna, et vnum ſigillum authorizaret etiam mille contractus pracedentes.*
293 *Inſcriptio ſicut ad omnia ſubſequentia, refertur,ita ſubſcriptia ad omnia pracedentia.*
294 *In* Protho*collis non eſt neceſſe, vt ſingulis inſtrumentis apponatur ſubſcriptio,ſed ſatis eſt, ſi in fine reperiatur,& quare.*
295 Clauſula,*actum,&c. poſita in pracedenti inſtrumento, repetitua etiam cenſetur in ſequenti,*
296 Paris *in conſil.*12.*num.*124.*lib.*2. *tota aberrauit* Cœlo, *& quare*
297 *Et ipſe ita reſpondit, vt cauſa ſua inſeruiret,*
298 Subſcriptio *ſpecialis, quando videatur neceſſaria.*
299 *Reſponſio generalis ſufficit ad omnia interrogata.*
300 Genus *idem operatur quo ad omnia, ſicut ſpecies quoad ſpeciem.*
301 Verba *generalia poſita in ſubſcriptione habent relationem, ad id omne,quod continetur in ſcriptura.*
302 Generalibus *verbis ſemper inſunt ſpecialia.*
303 *Verba generalia generaliter praiudicant.*
304 *Verba non ſunt eſſundenda. vt capra ſtercus.*
306 *per Verba generalia,quis in genere cenſetur cogitaſſe de omnibus.*
307 *Omne dicit,qui penitus nihil excludit.*
308 Verba *generalia non poſſunt plus reſtringi ad vnum caſum,quàm ad alium.*
Quod procedit etiamſi maior ſit ratio, in vno quam in altero.
309 *Verba generalia ſi ſint apta comprehendere plures caſus, generaliter veniunt intelligenda, etiam in materia odioſa, & nu.*310.
311 Priuilegia *exemptionum extenduntur etiam ad bona, & quidem poſtea acquiſita ſtatibus verbis vniuerſalibus.*
312 *Subſcriptio generalis ſat eſt in teſtamentis factis per relationem ad cedulam.*
313 *Et hoc multò magis procedit in terminis teſtamenti pij, & dubitatur quo ad teſtamenta inter liberos condita.num.*314.
315 *Subſcriptionem vbi Lex requirit pro forma tunc ſat non eſt generalis ſubſcriptio, ſed ſpecialis requiritur.*
316 *Subſcriptiones ſpeciales in ſcripturis ideo fiũt, ne aperiatur via fraudibus, et quomodo.*
317 *Fraudes, et falſitates potiſſimum in teſtamẽtis ſolent fabricari. et nu.*322.
319 *In Teſtamenta condito inter, liberas ſufficit ſubſcriptio patris, quod illud ſit ſuum teſtamentum, et quare.*
320 *in Teſtamento cond to inter. liberos. non requiritur ſpecialis ſubſcriptio, quando alio argumento apparet, quod eſt, tale.*
321 *in Teſtamento condito inter liberos ſufficit etiã ſubſcriptio generalis ſecundum alios DD.*
323 *Fraus. & dolus in dubio enim non praſumatur, ideoque non releuat eorum allegatio, dum non probantur.*
324 Sigillum *idem operatur,quàm ſubſcriptio, ipſumque robur ſcriptura addere.*
325 *Sigillum plenam fidem facit contra ſigillatẽ.*
326 Sigillum *eſt imago ſubſtantia hominis, et ſic habetur pro perſonali praſentia.*
327 Sigillum *ideo habet vim ſubſcriptionis, quia ex eius appoſitione conſenſus arguitur.*
328 Sigillum,*vt habeat vim ſubſcriptionis requiritur,vt conſtet eſſe illius cuius nomine dicitur appoſitum.*
Item,quod ſit impreſſum ab eo,vel ab alio, de eius tamen voluntate
£29 Sigillum *ſolum quando non probet, ita vt requiratur etiam ſubſcriptio et num.*330.
331 Sigilli *probatio, eſt mortua, et abuſiua repreſentatio,et plerumq. fallax. et in certa.*
332 Sigillum *alicui,facili negotio clam poteſt ſurripi, et ſic cum eo committere fraudes,et doloſe illud apponere.*
333 *In* Sigilli *appoſitione,quod non fuerit commiſſa aliqua fraus,quando ſatis conſtet, et tunc ſane probat.*
334 *Res praſumitur eius,cuius eſt ſigillum.*
335 *Animalia praſumuntur eius cuius eſt ſignum ſeu mercum in corpore animalium impreſſum.*
336 Equus *praſumitur eſſe eius. cuius eſt ſignum,*
Nauis praſumitur eſſe eius, cuius ſunt arma, vexilla, ſeu inſignia.
Pannorum *balla Mercatorum,praſumuntur eius,cuius eſt mercum.*
337 *Dominus directus etiam reluctante emphyteuta poteſt in domo,vel poſſeſſione apponere lapides cum ſuis inſignijs.*
Cum exinde nullum damnum inferatur emphy-

phyteuta, et magna vtilitas proprietarij.

339 *Sigillum ſcriptura appoſitum an in dubio cẽ-ſeatur appoſitum de voluntate Domini ſigilli, eſt dubia quæſtio.*

340 *Sigillum quod cenſeatur appoſitum de voluntate Domini, eſt opinio validior. et n. 348.*

341 *Sigillum tunc multo magis cenſetur appoſitum de voluntate Domini, dum ſcriptura non cõtinet aliquid ad fauorem familiarium d. domini.*

342 *Sigillum abſq. ſubſcriptione tunc non probat, quãdo actus pro ſui forma, et ſolemnitate requirit ſubſcriptionem.*

343 *Teſtamentum in ſcriptis, requirit pro forma ſubſcriptionem.*

344 *Sigillum tunc abſque ſubſcriptione an releuat, quando quis erat oblitus vltra ſigillum apponere etiam ſubſcriptionem.*

345 *Teſtamentum conditum ad pias cauſas ſatis probatur, ſi reperiatur à teſtante tantum appoſitum eius ſigillum, et num. 346.*

347 *Pater teſtando inter liberos. ſatis eius teſtamentum iuſtificatur, quamuis aliena manu ſcriptum, ſi illud proprio ſigillo muniat.*

CAPVT XXVII.

DIgeſtum cum iam ſatis ſit in præcedenti
capite quod teſtamentum ad pias cau-
ſas conditum, valeat, et teneat, ſi illud reperia-
tur manu ipſius teſtantis ſcriptum. vel ab eo
tantum ſubſcriptum, et hoc abſque alia ſolem-
nitate. At modo proſequendo eamdem mate-
riam videbimus, an ad hoc ſubſcriptio ſpecia-
lis requiratur, ita quod generalis nõ ſufficiat,
et deinde inquiremus, ſi teſtamẽtum reperia-
tur ſcriptum manu aliena, cui teſtator loco
ſubſcriptionis appoſuit ſuum ſigillum verum
illud ſufficiat. Videamus ergo, et primum
283 vtrum ſufficiat ſubſcriptio generalis puta
quando dicitur *Ego talis approbo omnia ſupe-*
rius ſcripta, vel ſubſcriptio ſpecialis ſatis ſit,
veluti, *Ego N. teſtamentum conditum ad pias*
cauſas approbo.

Et vniuerſaliter loquendo ſpecialis videtur
284 neceſſaria, ſecundum opinionem *Bart. in l.*
Diuus §. Item Senatus. ff. ad Leg. Cornel. *de falſ.*
vbi dicit, quod ſi quis ſcripſit cedulam in ſui
285 fauorem et ego ſubſcripſi me dicens, *Om-*
nia ſcripta approbo, et mea voluntate ſcripta
eſſe dico, talis cedula non valet contra me, ſed
286 debet ſequi ſubſcriptio ſpecialis hoc modo,
quod actum eſt de tali contractu inter me, et ta-
lem approbo. ita pariter inquit idem *Bart. in*
l. 1. §. inter filium eodem titul. qua propter ge-
287 neralis ſubſcriptio ad ea tantum refertur,
quæ ſubſcribenti fauorabilia ſunt, vt inquit,
Bartoli ſententiam probans, *Socin. in regul. 381*
fallent tertia, huic opinioni adhærere etiam vi-
detur, *Dilect. in tractat. de art. teſtand. in titul.*
de legat. cautel. 1. num. 3. et allegatur etiam
Caſtren. in conſil. 350. De caſu præſenti, circa
fin. alias eſt conſil. 12. num. 12. verſ. & ad prædi-
cta. lib. 3.

Veritas tamen militat in contrariũ, & qui-
dẽ *contra Bart. in d. §. Item Senatus*, in hoc cõ-
288 muniter damnatum per Doctores, quia ſe-
cundum magis veriores regulas non requiri-
tur ſpecialis ſubſcriptio, ſed eſt ſatis, ſuperque
ſufficiens generalis, etiam ſi aliqua pars eorũ,
quæ continentur in ſcriptura eſſent contra
ſubſcribentem, ſicuti *per text. in auth. ſed nouo*
iure. in princip. C. *ſi cert. pet.* firmat ibi *Bald. &*
in auth. ſi quis in aliquo. C. *de edend. &* Angel. *&*
Io. de Imol. Paul. de Caſtr. in d. l. ſi ita ſtipulatus.
ff. Chryſogonus & ſic voluit *gloſ. in l. Diuus. §.*
Idem Senatus. in verb. ſubſcribentis. ff. ad Leg.
Cornel. de falſ. Felin. *in cap. quoniam contra in*
6. limitat. vbi Dec. *num. 48.* teſtatur de cõmu-
ni opinione. Roland. *à Valle conſil. 44. num. 38.*
verſ. imo ſufficit ipſa generalis ſubſcriptio &c.
289 *lib. 1.* & ibi pariter reprobatur Bart. cõtrariũ
ſentiens, cum contra eum adſit cõmunis opi-
nio. Idẽ ſenſerunt etiã *Petr. de* Auehar. *in con-*
ſil. 247. incip. Prius de viribus ſub num. 3. verſ.
imo ſufficit generalis ſubſcriptio, &c. Alex. *in con-*
ſil. 147. incip. Ponderatis his. num. 6. verſ. non re-
quiritur ſpecialis ſubſcriptio, ſed ſufficit genera-
290 *lis &c. lib. 2.* qui omnes vno calamo reprehẽ-
dunt Bart. *in d. §. Item Senatus*, contrarium
perperam firmantem.

Non ne videmus ſi admitteretur prædicta
opinio Bart. ſequeretur, quod ſigillum poſitũ
in ſcriptura, plura, & diuerſa continente, cum
291 illud ſpecialiter non loquatur, ſanè non re-
leuaret, et tamen certum eſt, quod ſigillum
approbat generaliter omnia contenta in ſcri-
ptura, vt dicam infra, *& benè affirmat* Bald. *in*
auth nouo iure in princip. C. *ſi cert. pet.* quod vna
292 ſubſcriptio, & vnum ſigillum authoriza-
ret mille contractus præcedentes. *et idem*
ſenſit D. Capy. Latr. *conſultat. 14. num. 13. verſ.*
vna ſubſcriptio, et vnum ſigillum ſufficiunt ad
authenticandũ mille contractus præcedentes &c.
Sicuti enim inſcriptio ad omnia ſequentia ita
193 ſubſcriptio ad omnia præcedentia refertur,
& latè deduxit Menoch. *in conſil. 48. num. 16. et*
Bero. *quæſt. 37. num. 10.* plures alios recenſet.

Quæ opinio etiã procedit in prothocollis,
cùm non ſit neceſſarium ſingulis inſtrumen-
294 tis, quæ vnico volumine continentur ſub-
ſcriptionem Notarij adhiberi, ſed ſufficit, ſi vel
in fine omnium apponatur, dummodo ſit talis
quæ ad omnia referri poſſit, *vt poſt Bart.* com-
muniter approbatum *in l. ſi quis ex argentarys*
§. ſi initium, num. 31. verſ. quæro. quid ſi verba ff.
de edend. vbi Alex. *num 6. verſ & ſimiliter illud*
et Iaſ. *num. 5. & ſeq.* & alios ſenſit Rota *coram*
bon. mem. Penia *decis. 1. num. 1. verſ. cum non ſit*
neceſſarium ſingulis inſtrumentis &c. & coram
Card. Mantic. *decis. 3. num. 3. verſ. quia indictio,*
Pontificatus, ſignum, & ſubſcriptio notarij in
quodam cartono ſilcia continentur, & ad omnia

inſtrumenta in ea contenta referuntur &c. et
coram Reuerendiſſ. Tetracinen. deciſ. 113. n. 11.
verſ. cum in principio protbocolli extet generalis
ſubſcriptio &c. & ibi aliæ deciſiones allegan-
tur, & copioſius fuit dictum coram bon. mem.
Çoccino in cauſa Nouarien. bonorum 17. Fe-
bruarij 1640. §. Secundò. verſ. non reſiſtit, quod
huiuſmodi inſtrumentum per Notarium exem-
plãtem referatur ſine ſubſcriptione, ac ſigno No-
tarij de illo rogati, quia hic agitur de extractione
facta à protbocollo pro cuius legalitate non re-
quiritur aliqua ſubſcriptio, vel ſignum &c.

Vbi etiam firmatur, quod clauſula Actum
&c. appoſita in præcedenti inſtrumento repe-
tita cenſetur etiam in ſubſequenti, et alia, vt
ibi, qualiter autem procedet prædicta conclu-
ſio declarauit Rota coram bon. mem. Buratt deciſ. 666. num. 18. & coram bon. mem. Seleucien.
in cauſa Meleuitana Hæreditatis 9. Decembris
1619. et coram eodem Terracinen. in cauſa Ca-
larttana Primatus. 27. Aprilis 1640. et coram
Reuerendiſſ. Terraconen. in cauſa Aſſiſien. Dotis
27. Iunij eiuſdẽ anni 1640. Nec aliquis titubet,
quamuis ſuprarelatæ doctrinæ ex diametro
296 rẽpugnet opinio contraria Paris. in conſil 10.
nu. 424. lib. 2. quia ipſe in hoc toto Cœlo abe-
rat, et meritò Rota coram Card. Seraph. deciſ.
909 num 3. tenuit tali concluſioni nullum re-
ſponſum dare, et tantum ſimpliciter aſſerit,
297 quod Paris. inſeruiret, licet ex eiuſdem alle-
gationibus appareat plures, & maioris aucto-
ritatis DD. pro eiuſdem contraria ſententia
ſtare. Permanet ergo inconcuſſa opinio ſupra-
dicta (quidquid dixerit Bart. in d. §. Item Sena-
tus) quod ſubſcriptio generalis ſufficit quoad
approbationem omnium indiſtinctè conten-
torum in ſcriptura ſubſcripta.

Nec obſtant iura allegata per Bart. in d. §.
ad fundandam eius opinionem, videlicet in l. 1.
§. inter filium et l. Diuus §. plenè cum leg. ſeq. ff.
ad leg. Cornel. de falſ. quia ibi eſt ſpeciale, quo-
niam ſcriptura priuata erat prohibita à lege,
298 niſi de conſenſu ſubſcribentis cõſtaret, alias
enim talis ſubſcriptio ſpecialis non requirere-
tur. Plures DD. reprehendentes Bart. qui vi-
dere deſiderat, conſulat Matth. Berlic deciſ.
90. num. 14. vers. communiter DD. contra Bart.
ſtatuunt &c part. 1.
299 Facit quoque illud ſimile, nempe genera-
lem reſponſionẽ, ſufficere ad omnia interroga-
ta, vt in §. præterea. Inſtitut. de inutil. ſtipulat. &
hoc tenet Bald. in d. Auth. ſi quis in aliquo. C.
de edend addo text. in l. Caius ff de pign. action.
Congruit pariter illa iuris concluſio, vt idem
300 operetur genus quoad omnia, quod ſpecies
quoad ſpeciẽ. l. ſi duos ff de adminiſt. tut. l. ſi cho-
rus, in princip. ff. de legat. 3. Quamobrem verba
illa generalia poſita in ſubſcriptione habent
301 relationẽm ad id omne, quod in ſcriptura
principali continetur, quia relatio, quæ in
ſubſcriptione habetur ad ſcripturam, videtur
facta, cum omnibus qualitatibus eius, nam
301 et etiam generalibus ſemper, ſpecialia inſũt.
l. ſemper in generalibus. ff. de regul. iur. & quidẽ
303 tritũ eſt, generalibus verba generaliter pręiudicare. l. vltim. in fin. C. de dot promiſſ. vbi hoc
notat Angel. ad id quod Peruſini dicere ſolent,
304 nullus debet effundere verba ſua, vt capra
ſtercora, id quoque adducit Tiraquell. in l. ſi
vnquam. de reuocat. donat. in præfat num 117.
vers. Peruſini dicere ſolent &c. vbi etiam infert,
305 & probat noſtrã concluſionem reiecto Bart.
in d. §. Item Senatus, ſcilicet generalem ſubſcri-
ptionem eſſe ſufficientem, & præiudicare in
omnibus, nec eſſe neceſſariam ſpecialem.

In dubio enim ſemper eſt dicendum, quod
propter verba generalia, quis in genere
306 cenſetur cogitaſſe de omnibus. arg. l. qui iure
ff. de militar. teſtament & ita illam legem intel-
ligit Bart. in l. sub prætextu in princip. C de trã-
sact. & idem voluit in l. ſi de certa circa medium.
vers. quæro vlterius. & ibi Iaſ. col. 2. vers. secũdo
quæro. C. de tranſact. et voluit Angel. in l. qui iu-
re militari. ff. de teſtament. & in l. qui iure mi-
litari ff. de teſtament. & in l. qui Romæ. §. duo fra-
tres. ff de verb. obligat. Caſtren. in conſ. 30. Super
puncto iſto in fin. lib. 1. et conſil. 11. col. 2. vers. ſed
præmiſſ. lib 2. Francis. Aretin. conſil. 33. Conſul.
tatio præmiſſa. circa med. vers. ſed dubium facit,
et Socin. conſil. 203. In caſu conuentionis num. 4
vers. ſed tamen his non obſtantibus lib. 3. vbi
multi DD. concordantes afferuntur.

Omne enim dicit, qui nihil excludit, nam
307 et verba generalia non poſſunt plus reſtrin-
gi ad vnum caſum, quam ad alium, vt poſt So-
cin. Menoch. & alios ratiocinatur Rota corã
Eminentiſſ. D. Card. Panzirolo deciſ. 190. num. 5
vers. nullo modo reſtringi poſſe &c. part. 7. recẽt.
308 quod procedit etiamſi maior ratio ſit in vno
caſu quàm in alio. l. 1. §. quod autem. ff. de alea-
tor. l. in fraudem. §. vltim. & ibi Bald. ff. de mili-
tar. teſtam. cum aliis allegatis per Surd. conſil 271.
num. 18. vers. quod procedit etiam vbi eſt maior
ratio &c. lib. 2. & per Bec. conſil. 16. nu. 4 verſ.
etiamſi maior ratio eſſet in vno caſu &c. lib. 1. &
ſecuta eſt Rota coram bon. mem. Card. Sacrat.
deciſ. 339. ſub num. 1. vers indiſtincte intelligi
debent, etiã ſit maior ratio in vno caſu &c. part.
3. recent.

Nec non in tantum eſt vera dicta conclu-
ſio, vt procedat etiã in materia odioſa, & pœ-
nali, vt tunc quoq. ſi verba generalia ſint ap-
ta comprehendere plures ſignificationes, ge-
309 neraliter ſint intelligenda, ita vt non exclu-
datur interpretatio generalis, quę ex proprie-
tate verborum deſcendit l. cum lege ff. de teſta-
ment. vbi latè Aretin. cap. ſi quam de ſentent. ex-
comm glos. in cap. contra Chriſtianos. de hæretic.
lib. 6. Cald. Alex. Dec. & alij relati per Crauett.
conſil. 119. num. 12. verſ. quia etiam in materia
odioſa, & pœnali non excluditur interpretatio
&c. admiſitq. Rota corã ſa. me. Clemente VIII.
deciſ. 233. num. 9. verſ. etiam in materia odioſa
retinent propriam ſignificationem &c. ibique
alij

alij DD. adducuntur. *& num. 28. verſ. nec refert quod materia ſit odioſa. quia non propterea &c. part. 1. diverſ. & coram bon. mem.* Bubalo *in cauſa Cartaginen. Decimarũ* 10. *Decemb.* 1576 vbi dicitur, quod in materia quãtumuis odio-
310 ſa, & alteri præiudiciali non excluditur lata interpretatio, ex proprietate verborum proueniens, & firmatur priuilegia exemptionum extendi etiam ad bona, & prædia acquirenda
311 poſt conceſſionem dd. priuilegiorum, ſtantibus verbis vniuerſalibus, alijſque de quibus ibi in prædicta deciſione.

Sed perſiſtendo in terminis noſtris, quod enim ſubſcriptio generalis ſufficiat in teſta-
312 mentis, quando quis ſcilicet teſtatur per relationem ad cedulam exiſtentem apud aliquẽ, *poſt Dec. Roland.* & alios de communi opinione teſtatur Rota *coram bon. mem.* Coccino *in cauſa Romana Teſtamenti*, de qua mentionem ſupra feci, *reſtnlique in part.* 4 *recent. tom.* 2. *deciſ.* 261. *num.* 14 *verſ. ſufficit dicta ſubſcriptio generalis. Io Franceſco Penna manopropria &c.* quæ deciſio fuit deinde amplè confirmata *coram bon. mem.* Vbald. *ſub die* 24. *Decembr.* 1624. *eſt deciſ.* 581. *eadem part.* 4 *recent tom.* 3. & in puncto
313 teſtamenti conditi ad pias cauſas admiſit *Valaſc deciſ. Luſitan.* 67. *ſub numer.* 11. *verſ. ſufficit etiam generalis ſubſcriptio &c.* & Io. Angel. Boſſ. *in ſuis var. moral titul.* 15. §. 1. *ſub n* 39 *verſ. ſufficit ſubſcriptio generalis, nec requiritur ſpecialis &c.* In teſtamento tamen condito à
314 patre inter liberos maior difficultas eſt, *Clar. enim in §. Teſtamentum num* 4. loquendo de tali teſtamento, affirmat requiri ſpecialẽ ſubſcriptionem, ob eam rationem, quia vbi Lex
315 pro forma requirit, quod aliquis propria manu ſcribat, vt habetur in his terminis diſpoſitum *in auth quod ſine C. de teſtam.* tunc intret opinio *Bart. in d. l. Diuus. §. item Senatus. ff. ad leg. Cornel. de falſ.* volentis ſubſcriptiones
316 ſpeciales in ſcripturis fieri, cum alioquin ſupponendo vnam ſcripturam pro alia, patens ianua aperiretur fraudibus, ſeu falſitatibus, quæ in teſtamentis præcipuè ſolent fabricari,
317 et lex ipſa hanc teſtamentariam meretiam valde ſuſpectam habet.

Supradictam ſententiam, quod in teſtamen-
318 to inter liberos, requiratur ſpecialis ſubſcriptio tenuerunt etiam *Alex. Randens. Michael Craſſ. Thad. Piſo. Io. Dant. Nicol. Renſner.* Caſtren. *Bald. et alij relati per Math. Berlic. d. deciſ.* 90. *num.* 11. *verſ. generalis requiritur, puta vt pater &c. part.* 2. dicit tamen *Clar. in d. §. Teſtamentum num.* 4. ſat eſſe, ſi fiat mentio, tale ſuũ
319 eſſe teſtamentum, ob rationem ſupra adductam, quia perſacile charta vacua à patre ad alium finem ſubſcripta poſſet ſupponi, & in ea huiuſmodi teſtamentum conſcribi, et ita falſitas committi. Limitat hoc tamen *Clarus in loco proximè citato*, ſi cedula, ſeu ſcriptura ipſa, ali-
320 quo alio argumento, quàm tali ſubſcriptione confirmata eſſet. Videatur nihilominus *Berlic. in d. deciſ.* 90. *num.* 13. vbi defendit con-
321 trariam opinionem, vt ſcilicet etiam in tali caſu ſubſcriptio generalis ſufficiẽs ſit, *ex multis ibi allegatis.*

In quantum vero dicitur, id fieri, vt committantur falſitates, quibus valde ſunt expoſita te-
322 ſtamenta, reſpondetur quod in dubio falſitas non præſumitur, donec igitur non fuerit probata per allegantem, nihil releuat talis
323 oppoſitio *l. poſt diuiſionem. C. de iuris, & fact. ignorãt l. fin. C. de probat. et l. penult. C. de ijs qui ſibi in teſtament. adſcrib.* cum alijs iuribus allegatis *per Menoch. lib.* 5. *præſumpt.* 20. *à num.* 1.

Diſcuſſa iam materia iſta ſubſcriptionis teſtamenti, vt ea ſufficiat quantumuis ſit generalis, ita vt ſpecialis non ſit neceſſaria, et id præſertim ſi verſemur in terminis noſtris nẽpe teſtamenti conditi ad pias cauſas omninò immunis à vinculis ſolemnitatum iuris poſitiui, nunc & procedamus diſcutere, quid dicendum veniat, dum tale teſtamentum reperitur quoque ſcriptum aliena manu, cui loco ſubſcriptionis reperitur impreſſum ſigillum teſtatoris, an illud æquè probet, vt diximus de
324 ſubſcriptione, et reſponſio eſt quidem affirmatiua, cum clarè iuris ſit, idem operari ſigillum, quam ſubſcriptio ipſumque robur ſcrip-
325 turæ tribuere, ſicque pari ratione plenam fidem facit contra ſigillantem. *ad textum in l. ſi ita ſtipulatus,* 126 §. *Chryſogonus* ibi aſſignãte domino. *ff. de verb. ſignif. l. ſicut.* 8. §. *videtur. ff. quib. mod. pign. vel hypotec. ſolu. & ſenſere gloſ. in l. ſi procuratorem. in verb intelligendum ff. de procurat. et in l. diſtrahente C. de reb. alien. non alienand.* idem tradit *Bart. in l qua dotis in fin. verſ. quæro, quid de ſigillante. ff ſolut. matrimon.* Bald. *in cap. cum Eccleſia. num.* 4. *de elect. & in l. Tribunus. §. primo verſ. nota ex iſto § ff. de teſtament. milit. et in conſil.* 175. *Factum propouitur, num.* 2. *verſ item ſigillans lib.* 1. *Ludouic. Roman. conſil.* 303. *Hæc ſcriptura num.* 3. *verſ. quod quidem vires habet, et ſeq.* cum alijs plena manu relatis idem ſentientibus *per Anton. Gabr. co mmun. concluſ. titul. de præſumpt. concluſ.* 4. *nu.* 1. et præter ab eo allegatos, alios congerit *Maſchard. de probation. concluſ.* 1302. *num.* 1. *verſ. et vltra illos idem voluerunt &c.* Quibus annecto *Rebuff. in tractat. de literar. obligat in præfat. nu.* 28. *verſ. appoſitio ſigilli, eſt ſignum ratificationis, et confirmationis &c.* Matth. Coler *in tractat. de proceſſ. execut. part.* 3 *cap.* 1. *num.* 102. *verſ. ſi debitor inſtrumentum forſitan non ſubſcribens, ſigillauerit illud tantum, ſi quidem pari ratione facit plenam fidem contra ſigillantem &c.* Math. Berlic. *deciſ.* 54. *part.* 1. *ſub num.* 2. *verſ. ſigillans omnia contenta in inſtrumento vera fateri cenſetur* Bald. *in conſil.* 354. *Quæritur vtrum. nu.* 3. *verſ. quia ſigillum lib.* 3. Sigillum enim eſt ima-
326 go ſubſtantiæ hominis, cum eo, quod naturæ negotij cõuenit, et habetur pro perſonali præſentia, *ſicuti inquit Bald. in prædict. conſil.* 354. & videatur *Surd. deciſ. Mantuan.* 137. *numer.* 9. *verſ.*

verſ. ſignum probat, ſicut ſubſcriptio &c. Scacc. in tractat. de iudic. lib. 2 cap. 11. artic. 66. n. 1159. verſ. qui apponit ſigillum videtur approbare, & conſentire &c. Ioan. Zanger. in tractat. de exceptiom part. 2. cap. 8. num. 25. vers ſigillum idem operatur, quàm ſubſcriptio &c. Thom. Pellicion. illuſtr. quaeſt. cap. 18. §. Ampliatur primò. verſic. vt idem ſit in apponente proprium ſigillum alienae ſcripturae, vel actui, nam cenſetur approbare eadē, ac ſi ſubſcripſiſſet &c. Et ſic ſæpius reſpondit Rota et praeſertim coram Card. Sacrato in cauſa Tridentina Decimarū 14. Februarij. et 6. Aprilis 1620. & coram bon. mem. Merlino in cauſa Caſalen Beneficij 28. Iunij 1627. eſt inter eius impreſſ. decis. 302. num. 2 vers ſigillum tribuit fidem, aequè ac ſubſcriptio, et operatur vt illi omnino ſit credendum &c. cum alijs infra allegandis.

Ratio verò ſi quæratur prædictæ concluſionis, ea in promptu eſt, nā ideo ſigillum habet
327 vim ſubſcriptionis, quia ex eius appoſitione conſenſus arguitur, ad text. in l. 2. C. de reb. alien. non alienand. & quod ex ſigillo conſenſus arguatur tenent Bart. et Alex. in l. qua dotis. ff. ſolut. matrim. Dec. et Fel. in cap. tertio loco. de probat. idem Dec. in cap. 2. de fid. inſtrum. et quod propterea ſigillum habeat vim ſubſcriptionis, tenet Marſil. in repetit. rub. C. de probat. nu. 300. vbi alios citat, et comprobat Alex. Trentacinq. variar. reſolut. vol. 1. lib. 2. reſolut. 12. num. 6. vers. quia ſigillum habet vim ſubſcriptionis &c.

Si quidem, vt ſupra relata opinio procedat,
328 debet ſanè conſtare ſigillum eſſe illius cuius nomine dicitur appoſitum, & impreſſum ab eo, vel ab alio, de eius tamen voluntate, hoc
329 enim caſu ſolum ſigillum ſine ſubſcriptione ſufficit ad arguendum conſenſum ſigillantis, & ad probandum contra eum, quibus ceſſantibus intrat opinio eorum aſſerentium, ſolum
330 ſigillum non probare, ſed etiam quod requiratur ſubſcriptio, ratiocinando nudam ſigilli appoſitionem per ſe nihil probare omninò, cum ſit mortua, & abuſiua repræſentatio,
331 & plerumque fallax, & incerta, nam facili negotio fieri poteſt, vt alicui ſuum ſigillum clam ſurripiatur, atque ita falſitas cum eo commit-
332 tatur, quæ ſanè ceſſant, quando, vt dixi, conſtat ſigillum eſſe illius, cuius nomine fuit ap-
333 poſitum, & impreſſum ab eodem, vel de eius voluntate, nam tunc abſque alia ſubſcriptione probat, prout appoſitè tradunt Menoch. de praeſumpt. lib. 2. praeſumpt. 57. num 36. verſ. conſtat teſtibus ſigillantem ſua cauſa, & nomine ſigillum appoſuiſſe & probatio quidem plena oritur & num. 37. verſ. procedit etiam in ſola ſigilli appoſitione abſque alia ſubſcriptione &c. Ioan. Dominic Gait. in tractat. de credit. cap. 2. titul. 8. num. 2961 verſ. dico ſi ſigillum fuerit poſitum per debitorē in apocha, dicitur illud habere vim ſubſcriptionis, & num. 2968. teſtatur hanc eſſe ve-
334 riorem, & receptiorem ſententiam eamque ſecuta eſt Rota coram bon. mem. Buratt. deciſ. 2. num. 8. verſ. typus idē operatur ac ſubſcriptio &c. cum ibi allegatis, vbi etiam R. P. D. Ferentillus in annotat. in litera F. verſ. ſigillum tribuit fidem ſcripturae, aequè ac ſubſcriptio &c. id confirmat, ac plures Rotæ deciſiones ad hoc cumulat, & addo deciſionem in cauſa Salamantina Fructuum 30. Ianuarij 1587. coram bo. mem. Gypſio §. Nec refragatur. verſ. ſigilli appoſitio, vt ipſa ſubſcriptio operatur &c.

Facit pro corroboratione ſupradictæ ſententiæ, illud ſimile, nempe rem præſumi eſſe
335 eius, cuius ſigillum eſt appoſitum, vnde ex ſigno deuenitur ad cognitionem veritatis rei, cuius ſuam ſit, vt in pūcto conſiderauit poſt Bald. Boer. & alios, Menoch de praeſumpt. lib. 2. praeſumpt. 58. num. 4. verſ. eſt etiam ſimile eius, quod dicimus, rem praeſumi eſſe illius &c Quare ex ſigno, ſeu ſtigmate gregis alicuius in corpore cuiuslibet animalium impreſſo formiter recognito, probantur eſſe eiuſdem cuius eſt ſignū, iuxta text. in l. ſtigmata. C. de fabric. lib. 10. ex quo text. Bart. deduxit praxim probādi identitatem animalium, idem probant l. penult. §. penult. C. de aquaeduct. lib. 11. l. 3. C. de bon. vacant. lib. 10. l. quod ſine. ff. de peric. & co mmod. rei vend. Luc. de Penna latiſſimè cōprobans in d. l. ſtigmata. num. 5. & dicens ſufficere hanc probationē, quoad poſſeſſionem, & quoad dominiū. Oſaſc. deciſ. 40. num. 2. Iaſ. conſil. 170. numer. 16. lib. 2. Menoch. praeſumpt. 15. num. 28. lib. 6. & fuit reſolutum in Rota coram bo. mem. Pirouano in cauſa Carpentoraten. Reſtitutionis Ouiū 23. Iunij 1625. §. Quantum ad reſtitutionem verſic. ex ſtigmate gregis &c. quæ deciſio fuit deinde cōfirmata, quoad iſtam partem coram eodem ſub die 7. Iunij 1636.

Sicut etiam dicitur de equo ſignato, vt præ-
336 ſumatur eſſe illius, cuius eſt ſignum, & de armis, & vexillis, & inſignijs in naui impoſitis, vel in ballis pannorum Mercatorum, nam ſi
337 reperiantur ſignata, ſigno alicuius Mercatoris, præſumuntur eſſe illius. per textum in cap. ſi Iudex. verſ. ex ſtigmate namq. cōiuncto &c de ſent. excomm. in 6. cum alijs iuribus & DD. allegatis per Geuall. commun. contra commun. quaeſt. 745. à num. 4. & per Berlic. in ſuis practic. concluſ. part. 1. concluſ. 36. num. 93. verſic per ſignacula res plenè probantur &c. & per Ouid. de Amic. in tractat. de Iure emphyteut. quaeſt. 8. num. 4. verſ. ſignum eſt quaſi teſtis &c. declara tamen, vt per Rotam coram bo. mem. Pirouano deciſ. 234. à numer. 4. part. 7. recent. & in termi-
338 nis, quod Dominus directus reluctante emphyteuta, poſſit apponere lapides cum ſuis inſignijs, cum exinde nullum detrimentum inferatur ei, & id ſit valde vtile ipſi domino directo. eſt text. in l ſi ita legatus 17. §. Dominus, ibi, intereſt Domino fines praedij tueri. & propter hoc ei licere cuſtodire aedes inuito vſufructuario &c. ff. de vſu, & habitat. & fuit firmatū à Rota coram R. P. D. Carillo in cauſa Romana Domus 10. Maij 1638. §. Quibus accedit. verſ. eſt valde vtile Domino directo &c. Quod enim dicta ſigna

gna multum cõferant ad probationem domi-
nij directi, quando agitur ad deuolutionem
etiam contra tertium fuit dictum coram bo.me.
Manzanedo in cauſa Romana deuolutionis do-
mus 3. Aprilis 1623. relata per R.P.D. Ferentill.
in annot. ad deciſ. Buratt. deciſ. 602. in litera A.
num. 19. verſ. plurimum conducit ad probandum
dominium &c. & nuper fuit deductum coram
Reuerendiſſ. D. Dunozetto in cauſa Romana
Emphyteuſis 30. Maij 1653. §. Adminicula verſ.
tum appoſitio ſuper dicta domo antiquæ marmo-
rea inſcriptionis, ac ſigni, quod multum confert
ad probationem directi dominij, & verſ. quando
agitur ad deuolutionem, & contra tertium &c.

Sed perſiſtendo in terminis noſtris, illud
omittendum non puto, licet ingens contro-
339 uerſia ſit inter Doctores, vtrũ ſigillum ſcrip-
turæ appoſitum, præſumatur appoſitum de
voluntate Domini ipſius ſigilli, nec ne, et ſanè
opinio DD. affirmantium in dubio fuiſſe ſigil-
340 lum appoſitum de eius voluntate, vti vali-
dior præualet, et ita tenent, et probant ex text.
in cap. tertio loco. 5. de probation. Abb. in cap. 2.
colum. penult. verſ. ad ſecundam quæſtionem &c.
de fid. inſtrument. Butr. in d. cap. tertio loco. in 2.
notabil. & ibi etiam Dec. num. 8. Crauett. de
antiquit. tempor. in prim. particul. primæ part.
principal. numer. 47. verſ. rurſus tenentes omnes.
cum alijs allegatis per Gabr. de præſumpt. con-
cluſ. 4. num. 12. verſ. in dubio de voluntate ſigil-
lantis &c. admiſitque Rota coram bon. mem.
Buratt. d. deciſ. 2. ſub num. 8. verſ. & præſumitur
typus appoſitus ab eo cuius eſt, vel de eius man-
dato &c. quæ concluſio habet ſuas ampliatio-
nes, & limitationes, quas referunt Gabr. dicta
concluſ. 4. à num. 12. & per Maſcard. de proba-
tion. vol. 3 concluſ. 1302. à num 8. et per Menoch.
de arbitrar. Iud. lib. 2. centur. 2. caſ. 153. per tot.
et de præſumpt. lib. 2. præſumpt. 56. et 57. per tot.
& Eliſeus Danza in tractat. de pugn. Doctorum.
tom 1. titul. de ſigill. et ſigillator. offic. cap. 1. per tot.
in quibus locis, quis videre poterit, Sitienti-
bus enim ſat eſt oſtendere fontem. Sanè præ-
341 dicta concluſio tunc multò magis intrat,
quando ſcriptura ſigillata non cõtinet aliquid
ad fauorem familiarium illius, cuius eſt ſigillũ.
iuxta diſtinctionem Anchar. in cap. 2. num. 3. de
fid. inſtrument. Roman. in conſil. 446. numer. 12.
& ſenſit Rota coram bon. mem. Card. Sacrat. de-
ciſ. 170. num. 11. verſic præterum vbi ſcriptura
ſigillata &c. part. 4. tom. 2. recent.

Verùm modò magis accedẽdo ad terminos
noſtros, tũc enim ſubſiſtere poterit, id quod ſu-
pra retuli, ſcilicet ſigillum abſq; ſubſcriptione
342 nullatenus probare, vt ea opinio vindicet ſi-
bi locũ, & ſic poſsũt ſaluari, DD. illi, qui hoc di-
cunt, quãdo actus pro ſui forma, et ſolemnitate
requirit ſubſcriptionem, ſicuti eſt teſtamẽtum
343 in ſcriptis, et tunc præter ſigillum adhiberi
debet ſubſcriptio, et ita loquitur textus in l. ad
teſtiũ. §. ſi quis ex teſtibus ff. de teſtament. & vo-
luit Salicet. in l. 2. verſic. item nota. C. de reb. alien.
non alienand. Dec. in cap. ſcripta. in fin. verſ. &
concluſio prædicta limitatur ext. de fid. inſtrument.
Imol. in Clem. prim. circa med. verſic. ſi vero lite-
ræ de procurator. Alex. in l. qua dotis. col. fin. verſ.
quæro quid de ſigillante. ff. ſolut. matr. Crauett.
de antiquit. tempor. part. 1. num. 45. verſ. quid ta-
men. Iaſ. in d. l. quæ dotis. num. 49. verſ. ſimiliter ſi-
gillans, qui hanc opinionem ampliat ad caſum
omnem quo ſubſcriptio pro forma requiritur,
idemque ſenſit Seacc. in tractat. de iudic. lib. 2.
cap. 11. nu. 1162. verſ. caſu quo ſubſcriptio requi-
reretur pro forma &c. Intellige etiam, quando
quis vltra ſigillum ſolitus eſt quoque ſe ſub-
344 ſcribere, quia tunc ſi reperiatur ſolum ſigil-
lum abſque ſubſcriptione, an ſit ſufficiens ad
illum obligandum, et ſuper hoc conſule Rota
deciſ. 535. ſub num. 2. in fin. part. 1. diuerſ.

In caſu tamen teſtamenti conditi ad pias
cauſas tamquam exempti à vinculis iuris poſi-
345 tiui, an ſatis ſit ſigilli teſtatoris appoſitio
abſque ſubſcriptione, ſed de hoc perperam vi-
detur dubitandum, quia qualitercumque, et
quomodocumque conſtet de eius voluntate,
ſat eſt, vnde conſtito de veritate ſigilli, ſcilicet
illum eſſe ſolitum apponere ſcripturis, aliud
346 non eſt quærendum, ſicut quoque dicimus
de teſtamento condito à patre inter liberos
pariter exempto à vinculis iuris ciuilis, quale
teſtamentum ſatis dicitur etiam iuſtificatum,
quamuis ſcriptũ alia manu, ſi pater illud pro-
347 prio ſigillo firmauerit, abſque alia ſubſcrip-
tione, vt in puncto perpẽdit Marta in tractat.
de ſucceſſion. Legal. part. 4. quæſt. 7. articul. 4 nu-
mer. 8. verſic ſicut ſubſcriptio in fine facta appro-
bat teſtamentum parentis quamuis aliena manu
ſcriptum, ita, & ſigillus eiuſdem in fine poſitus,
quoniam ſubſcriptio, & ſigillatio operantur
idem &c.

Vbi etiam cõfirmat poſt Vueſembec. conſ. 14.
quod dixi ſupra, nempe ſigillum præſumi ap-
348 poſitum de voluntate eius domini, ſic etiam
in terminis prædicti teſtamenti conditi inter
liberos probat Io. Angel. Boſſ. in ſuis varijs mo-
ralib. tit. 10. §. 3. num. 206. verſ. & ita ſigillum
patris in fine teſtamenti abſque ſubſcriptione po-
ſitum probat, nam ſola ſigillatio operatur appro-
bationem actus, & pro ſubſcriptione deſeruit ad
obligandum &c. et num. 808. in fine ait in teſta-
mentis ſigillum præſumi de voluntate teſtato-
ris appoſitum. In ſequenti verò capite vide-
bimus qualiter per teſtes, et quomodo ſit fa-
cienda recognitio manus teſtatoris, quando
à parte fuit negata identitas ſcripturæ.

ARGVMENTVM.

Teſtes deponentes ſuper recognitione ſcriptura-
rum priuatarum, vt concludant, debent depo-
nere, ſe fuiſſe præſentes, quando illæ fuerunt
ſcriptæ, alias ſi ſimpliciter deponant ſe habere
notam manum ſcribẽtis, et hic literas, figuras,
ſeu characteres illius, quia ſæpius viderunt illũ
ſcribere,

ſeribere, nullatenus probant, quia facili negotio ſuper hac fallaci materia iſta, falſitatibus obnoxia, poſſnnt decipi, ſicuti etiam teſtes nõ debent deponere de iudicio intellectus, ſed pet ſenſum corporis, quod eſſet in caſu iſto.

Recognitio ſcriptutarum per teſtes in Vrbe, ſtyloq; Curiæ, & à Sacro Tribunali Rotæ recepto ſatis plenè dicitur facta, ſi per eos deponatur, ſibi eſſe notam mannm ſcribentis, quamuis non fuerint præſentes, quando indiuidua illa ſeriptura fuit ſeripta, vel ſubſcripta. Vltra quod in Vrbe etiam adeſt ſtatutnm ſuper tali materia. Prædictum tamen ſtylnm Curiæ, quibus concurrentibus Rota admittat, & non aliter. Veriſimilitudo qualis ſit potentiæ.

Ius commune, quare non admitrat recognitionẽ ſcripturarum per teſtes tantum habentes cognitam mannm ſcribentis, ſed requirat, vt fuerint præſentes, quando fuerunt factæ, & enm potiſſima ratio ſit, ſuſpicio falſiratis, et ſie ne vna ſcriptura pro alia ſnpponatur, quætamen ſuſpicio, ceſſat, quando adſunt adminicula inducentia Iudicis animum ad credendum eam ſcripturam eſſe illam, de qua quæritur, quę adminicula etiam requirit Rota, quando ſecundum ſtylum Curiæ, admittit recognitionem ſcripturarum, per teſtes eas habentes notas.

SVMMARIVM.

349 *Teſtamentum conditum ad pias cauſas, ſi ſit ſcriptum, vel ſubſcriptum à teſtatore, qualiter probetur, quod illa ſit illius. & nu. 350.*

351 *Teſtes non probant aliquam ſcripturam eſſe manu alicuius, ſi ſimpliciter aſſerant eam ſibi eſſe notam.*

352 *Mercatores caueant, ne ſimpliciter confidant ſimplicibus apodiſſis, propter earum periculum ſi à partibus negarentur.*

353 *Scriptura priuata, vt dicatur recognita per teſtes, quid requiratur. & nu. 354.*

355 *Recognitio ſcripturæ facta per teſtes, quando nihil releuet, & nu. 356.*

357 *Recognitio ſcripturæ facta per teſtes, tunc releuat, quando teſtificantur ſe fuiſſe præſentes, in confectione talis ſcripturæ.*

358 *Et iſta probatio eſt efficacior cæteris, quia magis complectitur identitatem ipſius ſcripturæ & num. 359.*

360 *Teſtes, ſi recognoſcendo ſcripturam, aſſerant ſe illis notam eſſe manum illius, deponunt de proprio iudicio. et nu. 417. & 418.*

361 *Teſtes, vt probent, debent deponere per ſenſum corporis, & non per iudicium intellectus. et numer. 424.*

362 *Recognitio ſcripturæ, facta per teſtes tantum habentes notam manum ſcribentis, ideo nõ valet, quia ſic teſtes facile poſſunt decipi. & numer. 389. & ſeq.*

Literas, quis facile poteſt contrafacere.

363 *Teſtes non probant manum teſtatoris, niſi deponant ſe fuiſſe præſentes, quãdo teſtator ſcripſit, vel ſubſcripſit.*

364 *Scripturarum recognitio in Vrbe ſit per teſtes deponentes ſibi eſſe notam manum ſcribentis.*

365 *Quamuis non fuerint præſentes, quando indiuidua illa ſcriptura fuit ſcripta.*

366 *Recognitio ſcripturarum, quando non ſit neceſſe vt fiat, ſecundum diſpoſitionem Iuris communis, & nu. 367.*

368 *Statutum Vrbis lib. 1. cap. 84. diſponit, vt ſcripturæ priuatæ dicantur recognitæ per teſtes tres, quamuis non fuerint præſentes illarum confectioni.*

369 *Et intelliguntur recognitæ etiam quoad illarum executionem petendam.*

370 *Recognitio ſcripturarum per teſtes habentes notam manum ſcribentis, quare admittatur à ſtatuto, & vſu Vrbis. & nu. 374. & 377.*

371 *Scripturæ priuatæ, quando conficiuntur, rarò vocentur teſtes.*

372 *in Recognitione ſcripturarum ſecundum ſtrictam iuris cenſuram, an generaliter ſit ſublata.*

373 *Stylus, & obſeruantia Vrbis tamquam Magiſtra ab omnibus eſt ſequenda.*

376 *Homines antiquitus valde ſtudebant, ſeque exercebant in adulteratione ſcripturarum.*

377 *Statutum Vrbis lib. 1. cap. 84 habet bonam opinionem de Romanis, & quare.*

378 *Romanorum ardens zelus bonitatis, & odor ſanctitatis de tempore primitiuæ Eccleſiæ erat ſatis notus.*

379 *Romani etiam antiquam Catholicam pietatem amplexi fuerint, propter eorum virtutes à DEO ad Mundi Monarchiam ſublimati fuerunt. et num. 380.*

381 *CHRISTVS naſciturus, naſcens, natus, & moriens obedire conſenſit Romanis.*

382 *Romani Centurionis fides, CHRISTVS quodammodo admiratus fuit.*

383 *Catholici certiori, & ſublimiori titulo non poſſunt decorari, quàm ſub nomine Romanorum.*

384 *Romanorum hoſtes ſunt, omnes, qui catholicã pietatem non agnoſcunt.*

386 *Recognitio ſcripturarum per teſtes habentes notam manum ſcribentis, Rota non admittit, niſi concurrentibus adminiculis. et num. 387. 402 403. 409. & 413.*

389 *Titus Veſpeſianus Imp. iactabat, ſe eſſe potuiſſe magnum falſarium circa adulterationẽ ſcripturarum.*

390 *Manum Summi Pontificis Pij V. quidam ſatis naturaliter ſciebat contrafacere,*

391 *Et quid ei infelici ſorte acciderit, & vide alios caſus à num. 392. 393. 394. & 395.*

396 *Ratio conſiderata à lege, quando ceſſat quoq; ceſſare debet ipſa Lex.*

397 *Probationis materia eſt arbitraria, & repoſita in religionem Iudicantis.*

398 *Iudex ex diuerſis animi motibus, & varijs circum-*

Digitized by Google

circumſtantijs deuenit ad perfectam probationem.

399 *in Probationum materia verſatur fauor publicus.*

400 *Probationum materia non debet coanguſtari.*

401 *in Scripturarum recognitione debet exuberare officium Iudicis, in cuius arbitrio pendet releuantia probationis.*

404 *Probatio ea, quæ alias non admitteretur, admittitur tamen ſtante veriſimilitudine. et numer. 405.*

406 *Veriſimilitudo eſt cognata natura.*

Veriſimilitudo habet imaginem veritatis:

407 *Argumentum à veriſimilitudine valet tamquam à ratione naturali.*

408 *à Veriſimili. qui arguit. dicitur allegare textum rationis, cum veriſimilitudo pro lege habeatur.*

410 *Teſtes deponentes, ſuper nota manu ſcribentis, an probent ſemiplenè, vel paulò minus. et numer. 411.*

412 *Adminicula poßunt reddere plenam imperfectam probationem.*

415 *lenua admittitur probatio. ſcripturarum per teſtes habentes notam manum ſcribentis.*

416 *Et hoc de conſuetudine vniuerſali. & notoria.*

418 *Verbum, videtur, aliquando denotat veritatē.*

419 *Teſtes deponentes ſuper recognitione ſcripturarum qualiter ſufficiat, vt deponant. & nu. 420.*

421 *Teſtes deponentes ſuper recognitione ſcripturarum æquiparantur peritis in arte. & numer. 422.*

423 *Teſtes recognoſcentes ſcripturas non tenentur deponere de veritate, ſed de credulitate.*

425 *Teſtis deponens, per verbum, credo, vel videtur non probat.*

Teſtis deponens de credulitate, quando probet.

426 *Ratio à communiter accidentibus concludit veritatem.*

427 *Teſtis deponens de credulitate, tunc probat. quando talis credulitas eſt cauſata à ſenſu, inferente, ſic credi poße.*

428 *Credulitas, vbi eſt proxima ſenſui, per quam percipitur ratio, valebit tale teſtimonium. et num. 429. et 430,*

431 *Teſtes probant manum teſtantis, ſi deponant eam habere notam, quamuis non interuenerint quando fuit ſcriptum, vel ſubſcriptum & nu. 432.*

434 *Teſtamentum conditum ad pias cauſas ſcriptū, vel ſubſcriptum a teſtatore, qualiter ſufficiat, vt recognoſcatur eius manus. & nu. 435.*

CAPVT XXVIII.

OPportunè nunc ſequitur perſcrutari ad maiorem dilucidationem & pro cōplemento ſupradictæ materiæ, ſcilicet quomodo qualiter per teſtes ſit facienda recognitio manus teſtatoris, qui teſtamentum ad pias cau-
349 ſas ſcripſit, vel ſubſcripſit, & per partem, ſeu
hęredes venientes ab inteſtato negatur talem
ſcripturam eſſe manu teſtatoris confectam, &
ſanè ſecundùm diſpoſitionem iuris communis
vt quidem validaſit talis recognitio, omninò
opus eſſet, vt teſtes fuiſſent præſentes, quando
talis ſcriptura fuit ſcripta, vel ſubſcripta, aliàs
350 ſi ſimpliciter deponerent, ſe habere notam
manum, literas, figuras, & characteres illius,
vt puta quia ſæpe viderunt eum ſcribere, &
ideo qualitatem eius ſcripturæ notam habere
351 profiteantur, nam ſic teſtificando nullam
prorſus fidem facere poſſunt, prout notatur in
§. ſi quis igitur, ibi, *præſentes teſtes. auth. de inſtrument. fid. & caut.* & notatur *in auth. etſi cōtractus. C. de fid. inſtrument & ibi gloſ. magna verſ. vel quod eis præſentibus.* & hoc idem tradunt *Bart. in l. nuda ratio. num. 6. ff. de donat. et in l. admonendi*, vbi etiam cœteri Scribentes.
ff. de iureiur. Bald. *in auth. ſed nouo iure. col. 1. verſ. dico ergo. C. ſi cert. petat*, Rip. in *d. l. admonendi. nu. 104. & 106.* Caccialup. *ibidem nu. 55. verſ profectò. &* Curt. Iun. *numer. 109. & 113.* & dicit Angel. *in auth. ſi quis vult caute. C. qui potior. in pig. habeantur.*

Vbi ait aduertiſſe Mercatores, vt ſint cauti,
352 et ne confident in his ſimplicibus apodiſſis
propter earum periculum, ſi à partibus negarētur. *Stracc. in tract. de mercatur. titul. quomod. in cauſ. mercator. procedatur.* Fel. *cap. 1. de probat. num. 11.* Farinacc. *conſil. 164. nu. 5. part. 2.* Gratian. *diſcept forenſ. cap. 710. num. 9. verſ. teſtes viderint ſcribere &c.* Anton. Theſaur. *quæſt. forenſ. lib. 1. quæſt. 24. numer. 5. verſic. non admitti teſtes, niſi deponant vidiſſe ſcribere, neque creditur ſi deponant habere notam manum &c.* cum alijs multis DD. relatis per *Matth. Berlic, in ſuis practicabil. concluſ. part. 1. concluſ. 44. nu. 22. verſ requiritur, vt dicant ſe fuiße præſentes, & vidiſſe ſcribere, id de quo quæritur &c.* Genua *de ſcriptur. priuat. lib. 1. quæſt. 15. num. 12. et ſeq.* Mareſcott *variar. reſolut. cap 79. num. 1. verſic. ſcriptura priuata non probat, niſi teſtes &c. vbi alios congerit.*

Sic etiam fuit deciſum in *Rota Peruſina* ſicuti ſcribit *Ioſeph. Ludouic decis 7. à num. 17. verſ. niſi etiam fuiſſent præſentes, quando ille ſcribebat &c.* ita quoque fuit decretum *in conſil. Neapolitan.* penes *Matth. de Afflict. dec. 181. num. 9.* vbi affirmatur totum Conſilium fuiſſe
in voto, quod ſcriptura priuata ſine ſubſcrip-
353 tione teſtium, & ſine depoſitione teſtiū, qui
viderunt eam ſcribere, ſed ſolum teſtes, ſi deponant, ſe habere notam manum illius, et eis videtur, quod ſit manus eius, tamen non viderunt eum ſcribere, quod talis apocha nullā fidem facit, & ſic fuiſſe iudicatum. Ac deinde
354 ſic pariter fuit deciſum *in eodē Conſilio* apud
Thom. Grammatic. deciſ. 84. nu. 3. vbi aſſeritur, ſi teſtes dicant, talem ſcripturam eſſe manu Titij, quia habent eius manum notam, et tractus
355 literarum, et viderunt eum pluries, ſcribere,
non

non tamen dicunt ſe fuiſſe præſentes tempore
ſcripturæ, talis probatio nihil releuat. *videatur
etiam Mart. voto Piſano 45. et Rota Luceuſ. di-
uerſ deciſ. 113.*
Idemque ſenſit *Rota Romana deciſ. 550. n. 1.
par. 4 diuerſ.* vbi dicitur, in recognitione ſche-
356 dularum priuatarum non ſufficere quod te-
ſtes dicant ſe habere notam manum, ſed re-
quiri, quod fuerint preſentes, & viderint ſcri-
bere. *ibique alia deciſiones adducuntur*, et ad-
do *deciſionem 61. n. 4 part. 5. recent. coram R. P.
D. Dunozett.* vbi reſolutũ fuit, ad hoc vt ſcrip-
357 tura priuata dicatur recognita per teſtes, ſit
omninò neceſſarium, vt ipſi teſtificentur ſe
fuiſſe preſentes, quando illa fuit ſcripta, Et hũc
358 eſſe verum modum recognoſcendi apochas
priuatas, ſedulo fuit animaduerſum *corã R. P.
D. Bichie in cauſa Romana Alimentorum 28.
Martij 1641. §. Secundò. verſ. qui eſt verus mo-
dus recognoſcendi apochas priuatas &c.* Effica-
cior enim cœteris eſt iſta probatio, quia magis
359 complectitur identitatem ipſius apochæ &
ſi excluditur omnis ſuſpicio, *& videatur Cra-
uet. in conſil. 854. num. 10. verſ. neque ad rem
attinet, ſi notã manũ eius habere ſe aſſerant &c.
Caſar.* Caten. *in ſuis practic. reſolut. cap. 120. nu.
13. verſ. neque enim ſufficeret ſi atteſtarentur, ſe
habere notam manum &c*
Ratio autem dictæ concluſionis eſt, quia
tantum teſtes deponendo ſe habere notã ma-
360 num eius, cuius eſt ſcriptura, ideo non rele-
uant, quia deponunt de iudicio ſuo, et non de
veritate, et teſtes ad hoc vt probent, debent
deponere per ſenſum corporis, et non per iu-
361 dicium intellectus pro vt ante omnes do-
cuit *Bart. in tractat. de teſtib. numer. 20.* & no-
tatur *in l. qui teſtamento §. final. ff. de teſtamen.
& in l. ſolum, & l. teſtamentum. ff. de teſtib.* & in
puncto talis recognitionis *poſt Corn. Paris. &
alios aduertit* Scace. *de Iudicijs lib. 2. cap. 11. nu.
2135. verſ quia teſtes deponendo per iudicium
intellectus nihil concludunt &c. et Io. Domin.*
Gait. *in tractat. de Credit. cap. 2. titul. 7. nu. 1748.
verſ. at in huiuſmodi recognitione teſtes deponũt
de iudicio intellectus, et non de veritate, quæ per
ſenſum corporeum perſpiciatur &c.* Alia ratio,
quæ ſolet adduci, eamque expendit *Bart. in
auth. et ſi cõtractus. verſ. opponi. C. de fid. inſtrum.*
Quia teſtes poſſunt de facili decipi propter
362 ſimilitudinem literarum, et quia poteſt quis
literas de facili contrafacere, ſicut experientia
ipſa demonſtrat, ac omnes admittunt, et vide
infra à num. 389. et in terminis teſtamẽtarijs,
vt teſtes non probent manum teſtatoris, niſi
363 deponant, ſe fuiſſe præſentes, dum teſtator
ſcripſit, vel ſubſcripſit teſtamentum. *poſt Are-
tin. Alex. Bart. Afflict. Paris.* Grammat *Theſaur.
et Ludouic* propter ſupradictã rationem affir-
mat *Concil. Neapolit. penes D. Regent.* Capyc.
*Latr. deciſ. 5. num. 11. verſ. aliqui teſtes depone-
bant ſe habere notam manum &c. in terminis
teſtamentarijs loquitur etiam* Caten. *d reſolut.*
*120. num. 13. verſ. niſi per teſtes deponentes ſe
fuiſſe præſentes, dum teſtator ſe ſubſcripſit &c.*
Nihilòminus quamuis ſupradicta concluſio
de iure ſit veriſſima, et vt animaduertere po-
tui tranſit ſine contradictore, tamen contra-
rium dicendum eſt, ſi aliud de conſuetudine
ſeruetur vt præſertim id videmus hic in Vrbe
364 nam quando agitur de ſcriptura teſtes non
requirente, tunc ſat eſt de ſtylo Curiæ, in Tri-
bunali etiam Rotæ recepto ad effectum vt
plenè probent teſtes, ſi recognoſcant ſcripturã
ſeu manũ ſcribẽtis, quamuis non fuerint præ-
ſentes, quando indiuidua illa ſcriptura, ſuper
quã deponunt, fuit ſcripta, dummodo depo-
365 nant ſe recognoſcere manum, quia eſt ſibi
valde nota. *vt teſtatur Veſtr. in prax. lib. 6. cap.
1. ſub num. 8. verſ.* Nihilominus *vſu &c cum
alijs allegatis per* Fontanell *de pact. nuptial.
claus. 6 gloſ. 3. part. 7. num. 25. vers. fallit item de
conſuetudine Vrbis Romæ, et de ſtylo* Curiæ *il-
lius, ſecundum quem ſuffiicit, quod teſtes deponãt
ſe habere notam manum ſcribentis, licet non fue-
rint præſentes &c* & de eodem ſtylo mentionẽ
facit *Rota coram bon. mem. Card.* Seraph. *deciſ.
150. n. 1. vers. quidquid ſit de iure cõmuni &c. et
coram bon mem* Orano *in cauſa Romana Dotis
31. Ianuarij* 1596. *verſic. ſecundo accedit ſtylus
Curiæ &c.* ibique plures deciſiones antiquæ
referuntur, & deinde ita quoque fuit tentum
*coram bon. mem Card. Lancellott, deciſ. 303.
num. 1. verſ. de ſtylo Rotæ ſufficit &c. part. 1. re-
cent.* vbi abundè aliæ deciſiones allegantur
prout etiam *corã bo. me. Buratt deciſ. 192. n. 15.*
Vbi quoque mentionem facit de hoc inue-
terato ſtylo Rotæ, aliæque plures allegantur *in
cauſa Romana ſucceſſionis bonorum 26. Iunij
1630. coram bon. mem.* Coccino, *& in cauſa Ro-
mana Locorum Montium 11. Maij 1643. corã
R. P. D.* Cerro *§. Nec obſtat primò. verſ cum ſi-
mus in litteris miſſiuis, in quibus non ſolent adhi-
beri teſtes, vtique de ſtylo Curiæ ſufficit recogni-
tio per teſtes habentes notam manum &c.* & ad-
do *deciſ. 41. num. 1. coram bon mem. Card.* Sa-
crato *part. 4. recent.* vbi pariter teſtatur de ſty-
lo Rotæ. &c. *& deciſ. 553. numer. 2. verſ. de
ſtylo Rotæ, in ſcripturis, in quibus teſtes non ſolẽt
adhiberi, ſufficit recognitio per teſtes habentes no-
tam manum &c coram bon. me. Card.* Caualer.
*deciſ. 452. num. 4. verſ. ſufficit teſtes habere notã
manum ſcribentis, qui alias viderunt eum ſcri-
bere &c.* & coram R. P. D. Carillo *in cauſa Ro-
mana ſucceſſionis 11. Martij 1643. § Agitur
enim.* Vbi dicitur, quando agitur de recogni-
tione literarum miſſiuarum, quæ regulariter
ſolent ſcribi abſque interuentu alterius perſo-
366 næ, tunc rigoroſam illam recognitionem fa-
ciẽdam de ſcriptura per teſtes, qui fuerũt præ-
ſentes dũ ipſa ſcriptura ſcriberetur, & reco-
gnoſcant manum ſcribẽtis, ceſſare in epiſtolis,
367 alijſque ſcripturis, quæ ſolent ſcribi abſque
interuentu alterius, *et deinde etiam fuit reſpon-
ſum coram Eminentiſſ. D. Card.* Cecchino *in*
Roſ-

Romana Pecuniaria 13. Maij 1644. §. Quod antem. §. ſuffiett, licet teſtes non viderint ſcribere epiſtolam.enim ſumus in bis,in quibus teſtes adbiberi non ſolent &c. et in terminis teſtamẽtarijs *fuit dictum coram* R.P.D. Veroſpio *in cauſa Aſatrina Teſtamenti 26. Februarij 1649. §. Quia bac recognitio,verſ duobus teſtibus potuit recognoſci ſuper nota ſibi teſtatoris manu de ſtylo Curia in boc Tribunali recepto &c.*

Accedit etiam præter dictum ſtylum vigens
368 in Sacro Palatio,totaq. Curia Romana quoq.
Statutum Vrbis lib. 1. cap. 84. de recognitione inſtrumentorum,et apocbarum, diſponens, quod
ſcripturæ priuatæ recognitæ per tres teſtes,
etiamſi non fuerint præſentes confectioni ta-
369 lis ſcripturæ, intelliguntur plenè recognitæ.
etiam quoad illatum executionem petẽdam.
Inter alias rationes, prædicti ſtyli, ac Statuti
370 Vrbis illa ſatis bene poteſt expendi, quia
ſæpe alioquin iuſtitia partium, propter illam
difficillimam probationem à iure communi
requiſitam periret,nam rarò vocantur teſtes
371 ad videndum priuatas ſcripturas ſcribere,
vel ſubſcribere. Hinc ſedulo aduertit *Valaſc. decif. Luſitan. 67. nu. 14.* generaliter non ſeruati illam ràm ſtrictam Iuris cenſuram, circa re-
cognitionem ſcripturarum,vt teſtes ſcribi vi-
372 derint ſcripturam à Titio, quia bonum ius
partium non rarò periret. et inſuper *Valaſc. affirmat*,quod ita ſæpè vidit iudicatum. Aliam
rationem,qui deſiderat ſupradicti, ſtyli,ac Sta-
tuti Romani,conſulat *Veſtr. in prax. dict. lib 6. cap. 1. ſub nu. 9. verſ idque ea opinor ratione &c.*
Qui ſtylus, ſeu obſeruantia Vrbis tamquam
373 Magiſtra ab omnibus eſt ſequenda, *vt in puncto ratiocinatur Anton. de* Amat. *decif. Ferrarien. 20 ſub num. 19. verſ. à quibus non eſt recedendum ſaltem ex obſeruantia Vrbis, qua tãquam Magiſtra &c.* ſed perſiſtẽdo in terminis

Etenim prędictus ſtylus,et Statutum Vrbis
habet bonam opinionem de Romanis,et de
374 diſtrictualibus, nam aliàs de Iure Authenti-
corum prædicta recognitio, ſicuti admittit d.
375 ſtylus, et ſtatutum,non eſt bona, eò quod
propter multas falſitates,quæ in dies commit-
tebantur mala fuit concepta opinio hominũ
illius temporis,qui ſtudebant,ſeque exercebãt
376 in adulteratione,et immutatione literarum,
Auth. de inſtrument. caut. et fid. in princip. & no-
tant *Abb. in cap. 2. ſub num. 8. verſ. ſed ſi certe bene. de fid. inſtrumen* & Socin. *in l. ſi ita ſcripſero,ſub num 3. verſ. quod autem tali via &c. ff. de condition. et demonſtrat.* ita per oppoſitum eſt
bona hodie in Vrbe opinio,quia homines non
377 immutent,nec adulterent literas,*vt bene cõſiderat Seacc. de Iudic. d. lib. 2. cap. 11. num. 972.*
vbi in fine,ſic concludit, *Conſeruate ergo banc bonam opinionem.*

Addo olim etiã de tempore primitiuæ Ec-
cleſiæ, fragans erat odor ſanctitatis, ac ardẽs
378 zelus bonitatis Romanorum,in tantũ quod
Tuba Diuini Spiritus, Paulus Apoſtolus in
epiſtola 1. ſcribendo ad eoſdem Romanos, ait
Omnibus,qui ſunt Roma,dilectis DEI, vocatis Sanctis &c. Romani etiam antea quam verita-
tem Catholicam hauſiſſent meruerũt ab Om-
379 nipotenti DEO propter eorum ſublimes
virtutes, *ſecundum S. Augustinum, & S. Thomam.* extolli ad Mundi Monarchiam, hinc di-
citur *in can. ex bis. 28. quaſt.* 1. Romani, Impe-
380 rium virtutibus promeruerunt,*et latè ex noſtris tractat. Caſſan. in Catbalog glor. Mundi cõſiderat. 14. part. 5.* Imo CHRISTVS naſciturus,
naſcens, natus, et moriens obedire conſenſit
Romanis.
381 Et ipſemet, Centurionis Romani fidem, vt
ita dicam,admirans, vt habetur *apud Matth. cap.* 8. tam inſigni elogio illum commendauit,
382 nempe *Amen dico vobis non inueni tantam fidem in Iſrael. &c.* Nec Catholici (vt inquit
Card. Baron. in notis ad Martirolog. Roman. ad diem 16. Nouemb. in litera B.)certiori, nec ſu-
blimiori titulo decorari poſſunt, quàm ſub ti-
383 tulo Romanorum. Vnde dicit *Alciat. in l. boſtes. num. 4. ff de verb. ſignificat* omnes, qui Ca-
tolicam pietatem non agnoſcunt hoſtes Ro-
384 manorum dici poſſunt,ſed de his ſatis.*alia iam dixi in laudem Vrbis,et Romanorum in annotat. ad decif. 2. §. 28. et 37. part. 3. recent. & in diſcurſ part. 4. recent. tom. 3. à num. 352.*

Perſiſtendo modo in terminis ſtyli Curiæ
Romanæ, vt teſtes probent ſcripturã eſſe ali-
cuius,ſi deponant eam notam habere,licet in-
385 diuidualiter non viderint illam ſcribere,
quare vlterius progrediendo, aſſero prædictũ
ſtylum non ita ſimpliciter procedere,ſed tunc
ſolùm,et maxime in Tribunali Rotæ, quando
386 inſimul etiam adminicula,et coniecturæ pro
veritate concurrunt, alias verò Rota recuſat
admittere talem ſtylum, vt patet ex pluribus
deciſionibus,& præſertim fuit animaduerſum
coram ſa. me. Gregor. XV. decif. 389. num. 2. verſ. Rota requirit etiam adminicula &c. vbi plures
quoque deciſiones Rotales ad hoc allegantur
ſicuti etiam *ibi Beltramin. in annotation. in verb. adminicula. alias congerit*, et fuit reſponsũ
in recent. decif. 303. num. 1. verſ. concurrentibus adminiculis &c. part. 1. vbi pariter aliæ addu-
cuntur deciſiones,*ſicuti etiam aliæ babentur in decif. 192. num. 3. verſ. concurrentibus adminiculis, bene recognoſci poteſt per teſtes, babentes notam manum &c. part. 3. recent.* & coram R.P.D.
meo Decano Dunozett. *in cauſa Romana Pecuniaria 5. Maij 1627. eamque retuli in part. 5. recent. decif. 61. num.* 8. vbi Rota apertè fatetur
387 (quidquid ſit de ſtylo illo A C. admittẽte in
recognitione ſcripturarũ teſtes habentes no-
tam manum) non admittere talem ſtylum,
ſeu dictas recognitiones, niſi concurrentibus
adminiculis &c. *et coram Eminentiſſ. D. Card.*
Cecchino *in d. Romana Pecuniaria 13. Maij 1644. §. Quod autem verſ. illictis præcipue adminiculis &c.* ibique aliæ deciſiones adducuntur.

Ratio quippe,cur teſtes nullatenus ſecundũ

diſpoſitionem iuris communis, probent iden-
titatem alicuius ſcripturæ aſſerendo ſe habere
notam manum illius, eſt, quia, vt dixi ſupra
num. 362. de facili poſſunt decipi propter ſi-
388 militudinem literarum, et quia poteſt quis
alicuius literas de facili contrafacere, Vnde
Titus Veſpeſianus Romanus Imperator, ſæpè
389 profeſſus fuit, *vt refert Suetonius in eius vita cap. 3. in fin.* ſe maximum falſarium eſſe po-
tuiſſe, quia imitabatur quæcumq. chyrogra-
pha vidiſſet. refert etiam *Ioſeph. Ludouic deciſ. Peruſ. 7. num. 15.* ſe vidiſſe Romæ tempore ſe-
re. Pij Papæ V. quemdam, qui ita adulterabat
390 manum Summi Pontificis in his, quæ expe-
diri ſolent per Datariam, vt etiam Sanctitas
ſua, vix recognoſcere poſſet manum ſuam ab
illa, nec etiam Reuerendiſſimus Datarius
Maffeus, quod tamen ſcelus fuit detectum,
391 et ille talis captus, & laqueo ſuſpenſus Ro-
mæ propè pontem S. Angeli, & ipſe Ludouic,
ſicut refert, proprijs oculis id vidit.

Refert etiam *Gaſpar. Anton. Theſaur. quaſt. forenſ. lib. 1. quaſt. 24. nu 7.* ſe vidiſſe in carceri-
bus Senatorijs detentum quemdam Neapoli-
tanum, qui diplomata, et literas per Cancella-
392 riæ Secretarios conſcriptas, vnà cum earũ-
dem ſubſcriptionibus ita imitabatur, vt diffi-
ciliter diſcerni potuiſſent veræ literæ à falſis,
& cum ſibi gratiam de quibuſdam delictis fa-
bricaſſet, fuit falſitate detecta ad triremes, cõ-
demnatus. Narrat quoque *Riminald. Iun. in conſil. 236. n. 19. lib. 2.* quemdam fuiſſe in diſcri-
393 mine vitæ conſtitutum, ex eo, quia confe-
cerat alter falsò manum eius, et teſtes depo-
nebant contra eum, dicentes ſe habere notam
manum illius, & detecta veritate, ille qui con-
394 fixerat manum, fuit laqueo ſuſpenſus, alter
verò fuit liberatus, id etiam refert *Sebaſtian. Guazzin. Ad Defenſ. reor. defenſ. 20. cap. 23. n. 6.*
vbi pariter narrat idem accidiſſe hic in Cu-
395 ria in principio Pontificatus Sixti V. et tem-
pore Clementis VIII. vt ibi per eum, *& per Maſcard. de probat. concluſ. 330. num. 3. part. 1.*

Propterea ceſſante dicta ratione, nempe
falſitatis, vt dicebam, ſilere etiã debet ſupra-
relata diſpoſitio Iuris, circa recognitionem
396 ſcripturarum, vtique, quando adſunt admi-
nicula, & aliæ coniecturę pro veritate ſcriptu-
ræ, non intrat amplius ratio conſiderata à
397 Iure, materia enim probationis eſt arbitra
ria, & repoſita in arbitrium, religionemquè
Iudicis, vt notatur *in cap. quoniam contra de probat. et in l. 3. ff. de teſtib.* & ex mero iudicio,
regulato tamen à Iure, pendet, an aliquid ſuf-
398 ficienter, et concludenter probatum ſit, ita
quòd Iudex ex diuerſis animi motibus, et va-
rijs ſuggeſtionibus, ac circumſtantijs deuenit
ad perfectam probationem, in qua quidẽ ma-
399 teria probationum reſtringatur, abſit enim,
vt probationis materia, ſeu facultas coangu-
400 ſtietur. *l. quoniam multa, & ibi in ſpecie notat Bart. C. de heretic. & Mantich. cum alijs allega-
tis per* Rotam *deciſ. 4. nu. 7. verſ. probationes de Iure non ſunt coanguſtiande &c. part. 7. recent.*

Verum in hac materia recognitionis ſcrip-
401 turarum, omnis ratio clamat, vt exuberet of-
ficium Iudicis, à cuius arbitrio pendet rele-
uantia recognitionis. *Trentacinque variar. reſolut. 7. vol. 1. lib. 2. titul. de fid. inſtrum. reſolut. 7. ſub num. 6. verſ. ſecunda eſt opinio. Scaccia de Iudic. lib* 12. *cap.* 11. *num.* 1044 & ſedulò mo-
nuit Rota *coram* R.P.D. Carillo *in cauſa Romana ſucceſſionis 11. Martij 1643. §. Verum tamen. verſ. ratio ſuadet. vt exuberet officium Iudicis &c.* Vbi dicitur, quamuis verum ſit ad-
minicula eſſe neceſſaria, vltra aſſertionem te-
402 ſtium habentium notam manum ſcribentis,
tamen id procedere in recognitione ſcriptu-
ræ priuatæ in cuius confectione requiruntur
teſtes, ſecus tamen vbi non ſunt neceſſarij te-
ſtes, vt in epiſtolis, & ſimilibus ſcripturis, nam
403 tunc non sũt neceſſaria adminicula, & ta-
men Rota ibi in recognitione epiſtolæ miſſi-
næ adminicula deſiderauit, vt exuberaret of-
ficium Iudicis.

Quare, ſi ſtantibus adminiculis, pro verita-
te ſcripturæ recognoſcendæ per teſtes haben-
tes notam manum ſcribentis, ceſſat ratio illa
deceptionis, et ſuſpicio erroris, et falſitatis, er-
404 go etiam inducitur veriſimilitudo, propter
quam veriſimilitudinem admittitur proba-
tio, quæ aliàs ſufficeret minimè. *vt poſt* Gul. de
Cun. *inquit* Alex. *in l. edita. in fin. C. de edend.*
vbi notat id memoriæ eſſe retinendum, et ſe-
quuntur alij adducti *per* Surd *deciſ. 325. nu. 5.*
vbi ait, veriſimilitudinem operari, vt probent
405 ea, quæ aliàs nullam facerent fidem, *& fuit reſolutum in* Rota *coram bo. me.* Pirouano *deciſ.* 28. *num.* 16. *verſ. veriſimilitudo ſolet adimplere probationem, etiam in caſibus, in quibus alias nõ adimplerentur &c. part. 4. recent. tom. 2.*

Nam, & veriſimilitudo eſt cognata naturæ,
406 & imaginem veritatis in ſe contineat, *ex allegatis per Aym.* Crauett. *in conſil 61. nu. 9 verſ. veriſimilitudo dicitur cognata natura &c. adeo potens, quod pro lege habeatur &c.* Oſaſc. *deciſ. Pedemont.* 170. *num.* 8 *verſ. qui arguit à veriſimili arguit à ratione naturali, cum veriſimilitudo ſit cognata natura &c.* et dixit Rota *coram R.P.D.* Ghiſilerio *deciſ.* 245. *num.* 19. *verſ. quia veriſimilitudo dicitur cognata natura &c. part. 9. recent.*

407 Et inſuper additur, valere argumentum
à veriſimilitudine, tamquam à ratione natu-
rali, et adde, quod qui argui à veriſimili dici-
408 tur, allegare textum rationis, cum veriſimi-
litudo pro lege habeatur, *vt inquit* Bald *in cõſil.* 380. *num.* 3. *cũ multis alijs allegatis per* Maſ-
chard *de probation. concluſ.* 1302. *num.* 6. *verſ. qui arguit à veriſimili &c. tom* 3. et abundè vi-
deatur *apud Tiraquell. in præfat. l. ſi vnquam à num. 37. verſ. vt ex ea leges faciant &c.* C. *de reuocand. donat.* Et in terminis noſtris benè
probat Card. *Arigonius in ſuo reſponſo apud*
Fari-

Digitized by Google

*Farinac.conſil.*70. *num.*62.& 63. et cõſidera-
uit *Rota coram bon mem* Cantucc. *deciſ.* 124.
*num.*3.*part.* 1.*diuerſ* vbi habetur, quod con-
currentibus adminiculis ſufficit recognitio
409 teſtium dicentium habere notam manum
eius de cuius ſcriptura agitur, licet non vide-
rint eam ſcribi, et eamdem deciſ ſequendo ſic
iudicauit *Rota Bononien in deciſ.ſelect. eiuſdem
Rota nouiter impreſſ.deciſ.*80. *num* 44. *verſ. vbi
concurrunt aliqua adminicula ſufficit, quod te-
ſtes recognouerint dicendo ſe habere notam ma-
num &c.* alias deciſiones Rotales habes in-
fra abunde deducenda

Teſtes enim, deponentes ſe habere notam
manum ſcribentis, qui viderunt pluries eum
410 ſcribere, probant (quidquid dixerit *Borell.
in ſumm.deciſionum part.*2. *titul.*23. *num.*13.)
vel ſemiplenè, vel paulò minus quàm ſemiple-
nè, vt benè deducit. *Ruin.in conſil.*46.*nu.*6. 10.
et 11.*lib.*4.& Caball.*reſolut.criminal.caſ.*151. *n.*
5. *et* 13. & faciunt tradita *per Menoch. de ar-
bitr.* *Iud.caſ.*114.*num.*20. *et per* Farinacc. *in
fragment crimin part.*1.*litera* C. *num.* 503. *cum
alijs allegatis per* Io. Dom. Cait. *in tractat.de cre-
dit.cap* 2.*titul.*7.*num* 2754.*verſ. facere tantum
ſemiplenam probationem &c.* Vnde talis pro-
411 batio ſemiplena vel minus, quàm ſemiplena
ſuppletur, et perficitur, quando plura, vel ali-
qua concurrunt adminicula imperfectã pro-
412 bationem validam, et perfectam reddere
poſſunt. *l.inſtrum. C. de probat.* Achil.*dec.*1.*n.*
1.*verſ. eſſet adminiculata &c. de confeſſ. et fuit
dictum coram bon.mem.* Pirouano *deciſ.*201.*nu.*
29.*verſ.adminiculis poteſt impleri probatio &c.
part.*4.*recent.tom* 2 *et coram eodem deciſ.* 169.
*num.*13.*verſ. adminicula imperfectam probatio-
nem, perfectam reddere poſſunt &c.part.*6.*recen.*

Et in terminis noſtris *poſt Ruin. & alios.* aſſe-
rit *Mareſcott.variar. reſolut. cap*,69.*numer.*6.
*verſ fallit concurrentibus adminiculis quo caſu
etiam de iure communi ſufficiunt teſtes habentes
notam manum &c.* et adde Cait. *d. titul.*7.
*num.*2778.*vers tamen ſi cum huiuſmodi proba-
tione concurrant adminicula plena ex ijs indu-
citur fides &c.*& inſuper *poſt Farinac. d.conſil.*
70.*num.*58 *et ſeq.* atteſtatur ita pluries fuiſſe
reſolutum in Rota, et addo *præter relatam
deciſ.*124.*num.*3.*part.*2. *diuers. aliam coram*
Card.Canaler.*deciſ.*452,*num.*4.*vers. ſufficit te-
ſtes habere notam manum, et vers diceb ãtur de-
ſeruire pro adminiculo &c.* et plenè fuit reſolu-
tum *coram bon.mem.* Buratt *decis* 475.*numer.*7.
413 vbi dicitur generaliter eſſe verum, quod
ſcriptura priuata quæ ſolet fieri ſine teſtibus,
plenè probet, recognita per teſtes habentes
notam manum, iunctis adminiculis, et ibique
plures deciſiones ad hoc allegantur, & adde
deciſionem coram R. P. D. *Carillo in d. cauſa
Romana ſucceſſionis* 11. *Martij* 1643. §. *Adeo
quod. vers. neceſſaria adminicula, et declaraui
ibi, et dixi ſupra num* 1.

Imò, vt habetur admiſſum *coram bon.mem.*
Pirouano *deciſ.*341.*num* 5.*part.*5. *recent.* Ad-
minicula ſufficiunt, vt ſcripturæ fides ſit ad-
hibẽda ad effectum ſufficientis recognitionis

Atque hæc dicta ſatis ſint ad effectum pro-
414 bandi ſtylum Curiæ admittentis quo ad re-
cognitionem ſcripturarum teſtes deponentes
ſe habere notam manum ſcribentis non
longe diſtare à diſpoſitione iuris communis.
Inſuper Genuæ adeſt etiam prædictus ſtylus
(ſicut in Curia) quod manus recognitio ſit
per teſtes deponentes, ſe de tali literatura ha-
415 bere cognitionem, qui viderunt aliquem
ſæpius ſcribere *vt habetur in deciſ. Genua* 16.
*num.*11. vbi aſſeritur quod ſic ex inueterata
conſuetudine Genuæ probatur literatura, &
manus ſcribentis et ſubditur etiam cum d. cõ-
416 ſuetudo ſit vniuerſalis, et notoria non eget
probatione. Et de conſuetudine generali in
Orbe *poſt Valasc. & Nicol.Gen. teſtatur Fon-
tanell.de pact nupt.glos.*3.*part.*7.*num* 27. *verſ.
quam conſuetudinem generalem in orbe &c.*

Reſtat nunc, vt reſpondeam ad obiectionẽ
ſupra adductam nu.360. ſcilicet teſtes depo-
417 nendo ſe habere notam ſcribentis manum,
teſtificari de iudicio ſuo, & non de veritate,
ideoque non probare, nam adhuc reſponde-
tur, non eſſe neceſſe, vt prædicti teſtes depo-
nant de veritate, ſcilicet ſcripturam fuiſſe de
418 manu Titij, & ſic ſufficit, quod deponant de
credulitate *Bart.in l.teſtium. num.*14. *col.*2. *in
fin.C.de teſtib.* probauitque Rota *coram bon.
mem.* Card.Seraph *deciſ.*512.*num.*1.*verſ. cum
dicat videri ſcriptam manu patris ſui, quod ſuf-
ficit &c.* nec non additur, verbum, videtur, ali-
419 quãdo denotare veritatem *Bart. & Alberic.
in l.*1.*in princip.ff.de ventr.inſpiciend.* ſic quoq.
affirmare non dubitauit poſt *d. decis. Seraph.*
Steph.Gratian.*diſcept.forenſ.*895. *num.*33. vbi
ait de ſtylo, & obſeruantia ſufficere teſtes aſ-
ſerere ſibi videri ſcripturam eſſe ſcriptam de
420 manu Titij quamuis ſic eſſent teſtes de cre-
dulitate.

Quamobrem ſicuti animaduerto in hoc ca-
ſu teſtes æquiparantur peritis in arte, qui in-
ducuntur ad recognoſcendam ſcripturam ali-
421 cuius per comparationem literarum, nam
ſicuti horum teſtimonium, & iudicium nititur
peritia vniuerſali, quam habent ſcribendi, &
formationis characterum, ita illorum teſtimo-
422 nium, et iudicium, peritia nititur particula-
ri, quam habẽt circa manus tractus literarum,
et characterum ſcribentis.

Periti autem, qui adhibentur ad recogno-
423 ſcendam ſcripturam per comparationem li-
terarum, non tenentur deponere de veritate,
ſed tantum de credulitate. *Rip. in l.admonen-
di.num.*196.*ff.de iureiur.* Caſtren.*in l.compara-
tiones.num.*1.*C.de fid.inſtrument.* Farinac. *in
tractat de teſtib. quæſt* 73.*num.*100. *& in pun-
cto notanſ.* Ioſeph. Ludouic. *deciſ. Peruſ.*7. *nu.*8.
verſ. cum ipſi non tamquam teſtes &c. Genua
in tractat. de ſcriptur.priuat. lib. 2.*num.*54. cum

Kk 2 alijs

alijs ab eo allegatis, nec non dicam infra in
ſeq. cap. et ratio eſt, quia iſti periti deponũt de
re nõ perceptibili sẽſu corporeo, ſed percepti-
424 bili iudicio intellectus, et ita deponunt po-
tius vt iudices, quàm vt teſtes, quia teſtis de-
ponit de eo, quod percipit per ſenſum corpo-
ris, vt dixi ſupra nu. 361. & in ſpecie affirma-
uit *Rota coram bo. me. Card. Mantic. deciſ. 79.*
num. 2. vbi dicitur, quamuis regulariter teſtis
425 deponendo per verbum credo, et verbum,
videtur, non probet, tamen cum recognitio
ſcripturæ, iudicio intellectus percipiatur, talis
depoſitio eſt recipienda, vbi etiam atteſtatur,
426 ſæpius fuiſſe reſolutum in Rota, prædictas
depoſitiones teſtium ſufficere ad recognitionẽ
ſcripturæ, quia eſt coniuncta cum ratione, quæ
à communiter accidentibus concludit verita-
tem, & deinde ſic quoque fuit reſponſum *co-*
ram bon. mem. Card. Caualer. *deciſ. 553. num. 6.*
verſ. licet generaliter teſtis deponens de credulita-
tes non probet, fallit tamẽ quando depoſitio pen-
det ab intellectu &c. cum ibi allegatis.

Benè etiam faciunt notata *per Bald. in l. ſa-*
lam. quæſt. 5. C. de teſtib. vbi dicit quod teſtis
427 deponẽs de credulitate tunc, & eo caſu pro-
bat, ſi talis credulitas eſt cauſata ſenſu infe-
rente ita credi deberet, per id quod legitur,
et notatur *in cap. tertio loco, & in cap. literas. de*
præſumpt. congruit pariter, quod notat *Cyn.*
in l. teſtium. ff. de teſtib. & Abb. in cap. quo-
ties eodem titul. dicentes, vbi credulitas eſt
428 proxima ſenſui per quem percipitur ve-
ritas valebit tale teſtimonium, ſecus vbi re-
mota ſit à tali ſenſu. Vnde quando teſtes di-
429 eunt credere, talem ſcripturam fuiſſe exara-
tam à Sempronio ex eo, quia pluries illum vi-
derunt ſcribere, et ita habere notitiam de li-
teris eius, quia ſunt affines, vel amici, meritò
talis ratio infert ita credendum, & quamuis
430 neceſſario non inferat, ita quod inducatur
plena probatio, infert tamen quoad ſemiplenã
probationem, quæ ſi quidem iunctis admini-
culis ſatis impletur, vt dixi ſupra num. 412.

Tandem loquendo in materia teſtamenta-
ria, vt ſatis ſuperque dicatur recognita manus
teſtatoris per teſtes, quamuis non fuerint præ-
431 ſentes, nec viderint Teſtatorem ſcribere,
quando ſcilicet agitur de teſtamẽto ſigillato,
& clauſo, facto abſque interuentu teſtium, de-
ponentes ſe habere notam manum teſtatoris,
ex eo, quia pluries viderunt eum ſcribere, &
432 hoc tàm de iure, quàm de ſtylo, fuit reſolu-
tum in Rota *coram R.P.D.* Cerro *in cauſa Pe-*
ruſina Teſtamenti 15. Decemb. 1642. §. Minus
releuat verſ. ſufficiunt teſtes habentes notam ma-
num teſtatoris &c. vbi plures aliæ deciſiones
Rotales ad hoc adducuntur, quod tamen sẽ-
per intellige concurrentibus adminiculis ve-
ritatem ſcripturæ ſuadentibus, prout etiam in
his terminis teſtamentarijs aduertit Rota *co-*
ram bo. me. Marquemont. *deciſ. 192. nu. 3. verſ.*
concurrentibus autem adminiculis &c. part. 3.
recent. ibique agitur de recognitione manus
Notarij, qui teſtamentum rogauerat, alijſque
vt ibi videri poteſt.

In puris verò terminis recognitionis manus
teſtatoris ad pias cauſas teſtantis, cum in tali
433 teſtamento nullus teſtis ſit neceſſarius, vt ſa-
tis probaui ſupra *cap. 21. à num. 1.* ſicque talis
recognitio rectè fiat per teſtes, notam haben-
tes manum teſtatoris, quamuis non viderint
434 indiuiduam illam ſcripturam ſcribere, fuit
admiſſum *in Rota coram bo. mem. Card.* Lancel-
lot. *in cauſa Leodien. Teſtamẽti 10. Martij 1574.*
§. 1. verſ. etiam in teſtamento ad pias cauſas ſuffi-
cit illa recognitio &c. & deinde coram *bo. mem.*
Iuſto *in cauſa Mediolanen. Bonorum de Cuſa-*
nis 4. Februarij 1606. & coram bon. mem. Can-
tuccio *in cauſa* Romana *Hæreditatis de Maz-*
zocchis 9. Februarij 1580 eſt deciſio 124. num. 2.
verſ. agitur de recognitione cedulæ teſtamenti ad
pias cauſas &c. part. 2. diuerſ. & reſolutum etiã
fuit *coram bon. mem.* Card. Caualer. *deciſ. 553.*
num. 2. verſ. per teſtes habentes notam manum
vt de teſtamento ad pias cauſas &c. & recẽtius
coram R.P.D. Terracinen. *in cauſa Gallien. Hæ-*
reditatis 1. Iulij 1639. §. Pariter exiſtimarunt.
verſ. recognitum per teſtes habentes notam manũ
teſtatoris &c.

Vbi etiam dicitur, id maximè procedere,
435 dum plura concurrunt adminicula, *ſicuti etiã*
fuit animaduerſum in d. deciſ. 124. num. 3. & 4.
verſ. concurrentibus adminiculis &c. et coram
Caualer. *d. deciſ. 553. verſ. maximè ſi concurrant*
adminicula &c. & idem fuit dictum pariter in
puncto teſtamenti pij *in cauſa Alatrina Teſta-*
menti 26. Februarij 1649. corã R.P.D. Veroſpio
§. Quia hæc recognitio. verſ. ſcriptura ad pias cau-
ſas potuit teſtibus recognoſci ſuper nota teſtatoris
manu formiter examinatis, & maximè quia plu-
ra concurrunt adminicula &c. In ſequenti cap.
videbimus an recognitio manus teſtantis ad
pias cauſas, ſit facienda per tres teſtes eos re-
quirentes in recognitione ſcripturarum
Statutum Vrbis lib. 1. cap. 84. et reliqua in-
dagabimus circa comparationem literarum
per peritos facienda, quando non adſunt teſtes
recognoſcentes manum teſtantium.

ARGVMENTVM.

Teſtamentum conditum ad pias cauſas, ſi ſit ſcriptum, vel ſubſcriptum à teſtatore, vt valeat ſat eſt, vt recognoſcatur manus per duos teſtes habentes eam notam, quod procedit etiã ſi ſit factum in Vrbis diſtrictu, licet adſit Statutum Vrbis lib. 1. cap. 84. diſponens, quod recognitiones ſcripturarum priuatarum fieri debeant per tres teſtes.

Statuta Vrbis, cum amplè, & motu proprio fuerint à Sede Apoſtolica confirmata, ideo tamquam Papalia videtur etiam ligare Eccleſias, & Eccleſiaſticos, & ſic etiam pias cauſas. Tamẽ veritas eſt in contrarium, niſi in prædictis ſta-

tutis

tutis fiat mentio de prædictis, cum ea ſit natura confirmationis robur tantum addere rei confirmatæ, ſed non in aliquo eam extendere.

Comparationis literarum probatio eſt ſatis fallax, periculoſa, & materia ſatis obſcura, & ſic dubia, ita vt Imperator Iuſtinianus parum defuit, ne in totum eam extirparet. Olim enim, dum hominum fides ſatis eluceſcebat nõ erat opus tali probatione, quia ſolo verbo contenti ſic tantùm candidè contrahebant, promiſſaq; ſeruabant,

Sed hodie dierum excreſcente malitia aliud obſeruatur, & non ſolum verba non ſeruantur, imo & multoties, ipſaque documenta habentur pro chimeris. Et multa dicuntur in genere circa dictam materiam comparationis literarum.

SVMMARIVM.

436 *Manum teſtantis ad pias cauſas, ſufficit quod duo teſtes tantum recognoſcant, & quid ſit dicendum, ſi nullus adſit.*

436 *Statutum Vrb. lib 1. cap. 84. requirit in recognitione ſcripturarum priuatarum tres teſtes.*

Statutum Vrb. lib. 1. cap. 84. non eſt deciſorium, ſed ordinatorium.

437 *Statutum Vrb. lib. 1. cap. 84. non habet locum in vltimis voluntatibus, maximè ad pias cauſas. & nu 450 468. & 472.*

438 *Statuta Vrbis tamquam confirmata à Papa videntur etiam comprehendere pias cauſas.*

439 *Statuta confirmata a Papa, perinde habenda ſunt, ac fieſſent Papalia.*

440 *Statuta confirmata à Papa ſeruari etiam debent à Clericis.*

Et tunc eo maximè, quando confirmatio non eſt in forma communi, ſed in forma ſpecifica.

441 *Confirmatio Papæ circa ſtatuta, non poteſt dici in forma communi, ſi ſit facta per verba, volumus, & mandamus.*

442 *Statuta Vrbis ſunt amplè, & motu proprio confirmata a Papa, imo et condita de eius mãdato.*

443 *Statuta Vrbis tamquam Papalia comprehendunt etiam Eccleſias, & Eccleſiaſticos.*

444 *Statuta Vrbis quantumuis Papalia non intrant quoad diſpoſita ad pias cauſas. & nu. 451.*

445 *Cauſæ priuilegiatæ non veniunt ſub generalibus diſpoſitionibus.*

446 *Statuta Vrbis de obligationibus ſub certa forma faciend. non comprehendunt cauſas priuilegiatas dotium, & maxime ſi ſint ad pias cauſas &c. & nu. 447.*

448 *Statutum Vrbis lib. 1. cap. 142. iuris ſolemnitates requirens in teſtamentis, nullatenus cõprehendit pias cauſas.*

453 *Confirmationes nihil de nouo tribuunt, ſed rei prout eſt confirmant, ac robur addunt. & numer. 454.*

455 *Vrbini Statutum diſponens, quod ius etiam reddi poſſit in hebdomada ſancta, non tenet, quamuis ſit confirmatum a Papa.*

456 *Confirmatio ſequitur naturam rei, in eiſdem terminis in quibus eam reperit, & in ipſiſmet relinquit.*

457 *Confirmatio in forma communi non releuat, quando confirmanda ſunt contra ius cõmune.*

458 *Statuta Vrbis licet amplè confirmata, de nouo nihil in eis tamen eſt ſubintelligendum.*

459 *Statutum Vrbis lib. 1. cap. 142. diſponens quod in caſu deficientiæ Statutorum ſeruetur ius Ciuile, intelligitur de Iure Ciuili non correcto per Ius Canonicum.*

Ius Ciuile correctum per ius Canonicum, non dicitur amplius Ciuile.

460 *Confirmatio non poteſt operari, vt res confirmata extendatur ad id, quod non eſt.*

461 *Statuta Vrbis, tamquam confirmata a Papa, tunc ligant Clericos, quando de eis, in illis ſit mentio, & num. 467.*

462 *Statutum Vrbis, tunc ligant Clericos, quando ſi non ſint in eis nominati, veniunt tamen ſub aliquibus verbis generalibus aptis eos comprehendere.*

463 *Statuta Vrbis, dum mentionem, nec virtualiter faciunt de clericis, tunc confirmatio Apoſtolica, eos non comprehendit ex duplici cauſa.*

464 *Diſpoſitio ſtatutaria generalis non trahitur ad ea, quæ in ſpecie fieri prohibentur.*

465 *Statuentes Laici non eſt præſumendum voluiſſe comprehendere Clericos ſub eorum ſtatutis & quare.*

Voluntas à poteſtate regulari ſolet.

466 *Confirmatio Apoſtolica non extendit rem confirmatam, ad ea, quæ non habentur iure confirmata.*

470 *Statuentium diſpoſitio commenſurari debet ſecundum eorum poteſtatem.*

471 *ſub Diſpoſitione generali non eſt cenſendum ſtatuentes voluiſſe comprehendere, id quod in ſpecie non poſſunt diſponere.*

473 *Confirmatio non extendit limites rei confirmatæ, quamuis robur adijciat.*

474 *Teſtatoriæ manum ad pias cauſas teſtantis, ſi nemo reperiatur, qui eam recognoſcat, quid tūc ſit faciendum. & nu. 475.*

476 *Comparationis literarum vſus, quare fuerit introductus.*

477 *Comparationis literarum probatio, eſt ſatis fallibilis, periculoſa, at non parum erroribus, & fraudibus obnoxia.*

478 *Comparationis literarum probatio, parum defuit, ne fuerit à Iuſtiniano Imp. abolita.*

479 *Comparatio literarum olim non erat in vſu.*

Verbo ſolo, olim dum hominum fides eluceſcebat, ſe obligabant tantum contrahentes.

480 *Hominum excreſcente malitia in dies, non ſolum verba negantur, ſed etiam ipſa documenta publica in dubio ponuntur.*

Inſtrumenta publica, hominum fide deficiente, aliquando habentur, vt chimera.

481 *Fides*

481 *Fides nulla eſt in pactis, nel in ore, & fraus in factis &c.*
Fides nuſquam tuta.
Vtilitas fuit ſemper, fide ſanctior apud Parthos.

482 *Fidem, mundo relicto, Cælum petiiſſe, Poetæ fingunt.*

483 *Tempora priora fuiſſe meliora, quàm præſentia non eſt dicendum, ſecundum Salamonem.*

485 *Senes ſoliti ſunt laudare præterita, & præſentia deſpicere.*

485 *Comparationum literarum materia, eſt ſubtilis intricata, & difficilis.*
Comparatio eſt ad iudicandum difficilis.

486 *Comparationis literarum materia, eſt ſic obſcura ob diuerſas cōſtitutiones Iuſtinians Imp. emanatas.*

488 *inter* Recognitionem, *& comparationem literarum adeſt differentia, & multi DD. confundunt hos terminos.*

489 *in Recognitione ſcripturarum non admittuntur teſtes regulariter, niſi viderint ſcribere ſcripturam.*

490 *Comparatio ſcripturarum, quando fit, non eſt neceſſe, vt periti ad hoc electi viderint ſcribere.*

491 *Periti electi ad comparandas ſcripturas, quid peragere tantum debeant.*

492 *L. comparationes. 16. C. de fid. inſtrument. an fuerit correcta, vel ampliata per authenticas Conſtitutiones Imp. Iuſtinian. dubium eſt. & num. 493.*

494 *Comparatio literarum, quod aliter fiat in apocha, libro, epiſtola, aliſque ſcripturis, opinio iſta non eſt vera & nu. 495.*

496 *in Comparatione literarum conſtituitur differentia inter apochas, quæ ſunt intra libram auri, & illarum, quæ excedunt.*
Sed ſecundum ſaltem hodiernam praxim non recipitur hodie talis differentia. num. 504.

497 *Contractus celebratus ſupra libram auri in ſcriptis ab imperito literarum quinque teſtium eget ſolemnitate.*

498 *Auri libra hodie conſtituitur ex centum, necnō ſeptem aureis.*

499 *Aurei antiqui valor hodie diminutus eſt, cum ſcuta 72. conſtituebant libram auri.*

500 *in Comparatione literarum generaliter locutus eſt Imp. in l. comparationes. C. de fid. inſtr.*

502 *Contractus ſi fiat in Ciuitate, & excedat libram auri, non creditur ſoli comparationi literarum.*

CAPVT XXIX.

OPportunè materiam recognitionis manus Teſtatoris ad piam cauſam diſponentis, proſequendo, inter cœtera illud videre reſtat, an in hoc caſu teſtes duo ſufficiant
436 teſtificantes ſe recognoſcere manum teſtantis, quia eam habent notam, & reſolutio non
valet eſſe, niſi affirmatiua, cum in recognitione
actus priuilegiati, non debeat requiri maior
numerus teſtium, quàm in ipſo teſtamento
principali condito ad pias cauſas (intellige ad
effectum probationis, & non de eſſentia ipſius
teſtamenti, vt ſæpius dixi,) ac proinde ſufficiūt
duo teſtes recognoſcentes manum teſtatoris,
437 cum regulariter in ore duorum, vel trium
ſtet omne verbum. *cap. relatum. el 1. de teſtam.*
Nec obſtat Statutum Vrb. *lib. 1. cap. 84.* cuius
vigore cautum eſt, quod in recognitione ſcripturæ
priuatæ ſint adhibendi tres teſtes, quia
omiſſo tale ſtatutum non eſſe deciſorium, ſed
ordinatorium, illud tamen ponit falcem ad radicem,
Quia tale Statutū non habet locum in
vltimis voluntatibus, maxime ad pias cauſas,
quarum fauore inductum eſt, vt ſermo generalis
ſtatuentium non ſufficiat ad tollenda priuilegia
eis competentia. *Alex. conſil. 209. nu. 3.
& 4. lib. 2. et conſ. 105. num. 11. vſque ad nu. 14.
lib. 4.* Felin. *in cap Eccleſia S. MARIÆ. nu. 70.
de conſtitut.* Abb. *in cap. relatum num. 5. & ſeq.*
cum latiſſima apoſtilla. *de teſtament.* cum alijs
allegatis *per* Capiſer. *in tractat. de numer. teſt.
part. 2. cap. 6. num. 18. et dixi ſupra cap. 3. a numer. 276.*

Nec obſtat Statuta Vrbis fuiſſe confirmata
438 per Summum Pontificem, vnde & quoque
diſpoſitiones ad pias cauſas dicendum videtur
compræhendere. Nam Statuta confirmata
439 à Papa, de eis iudicādum venit, vt de Statutis
Papalibus. *Abb. in cap. dilecta numer. 14. de
prebend.* Felin. *in cap. cum acceſſiſſent. nu. 4. et 7.
vbi etiam* Dec. *num. 19. de conſtitut.* Gabr. *de
de clauſul concluſ. 3. num. 20. & dixit Rota corā
bon. mem.* Pironano *in cauſa Meleuitana Præeminentiarum
28. Ianuarij 1628. et coram bon.
mem.* Coccino *deciſ. 58. num. 28. verſ. dicta ſtatuta
ſunt confirmata à Sede Apoſtolica, ideo dicuntur
Papalia &c. part. 6. recent. et coram Reuerendiſſ.*
Terracinen. *deciſ. 136. nu. 6. verſ. tamquam
de Conſtitutionibus Papalibus iudicandū
eſt &c. part 7. recentior. & deinde fuit dictum
coram* R. P. D. Meltio *in cauſa Tudertina Succeſſionis
29. Maij 1652. §. Nihil etiam facit. verſ.
huiuſmodi ſtatutum cum fuerit confirmatum à
Papa, & propterea de eo iudicandum venit, vti
de ſtatutis* Papalibus *&c.*

Vbi etiam ſubditur, quod talia ſtatuta con-
440 firmata à Papa, omnino etiam debeant ſeruari
à Clericis, & tunc eo maximè ſi cōfirmatio
Apoſtolica potius videtur facta in forma
ſpecifica, quàm communi, veluti ſi in confirmatione
adſunt verba illa, volumus, & man-
441 damus, quæ non videntur inducere ſolam
ſimplicem confirmationem, ſed facere nouam
conceſſionem, & diſpoſitionem, *iuxta adducta
per Rotam coram bo. mem.* Vbaldo *in cauſa Bononien.
Succeſſionis 9. Decemb. 1622. a me relata
in part 4 recent. tom. 2. deciſ. 438. num. 55. & 59.*
Vnde cum ſtatuta Vrbis ſint amplè, & motu
442 proprio confirmata à Papa, imo condita de
man-

mandato Papæ, dicnntur Papalia;, & ſic ligant
etiam clericos, vt fuit dictum coram bon. mem.
Robuſterio in cauſa Portuen. Plani Vlmi, et co-
ram ſanct. me. Clemente VIII. deciſ 352. num. 1.
verſ. ſtatuta Vrbis comprehendunt etiam Cleri-
cos cum ſint papalia &c part. 1. diuerſ. & quod
ita ſæpiſſimè fuerit reſolutum in Rora, habetur
coram bo. me. Pirouano deciſ. 380. numer. 1. verſ.
quia ſtatutum Vrbis eſt Papale, comprehendit
etiam perſonas Eccleſiaſticas &c. part. 1. recent.
cum alijs allegatis coram bo. me. Coccino d deciſ.
58. num. 34. verſ. comprehendit etiam clericos, &
perſonas Eccleſiaſticas &c. part. 6. recēt. & quod
dicta ſtatuta tamquam Papalia comprehendāt
443 etiam Eccleſias ex ſupradictis deciſionibus
aſſerit Gratian. diſcept. forenſ. 913 nu. 14. verſic.
ſtatutum tamquam confirmatum a Sede Apo-
ſtolica comprehēdit etiam Eccleſiam &c. Ex ſu-
pradictis ergo apparet, quod ſtatuta Vrbis tā-
quam confirmata à Papa, videntur & vt dixi,
comprehendere quoque piarum cauſarum
diſpoſitiones.

Verum enimuero parum obſtante tali op-
poſitione abſque difficultate retinendum eſt,
quod iam præmiſi, nempe ſtatuta Vrbis non
444 obſtante tali confirmatione Apoſtolica, dū-
modo ſpecialiter in ſtatutis de eis non fiat mē-
tio, nullatenus comprehendit pias cauſas. Sicq;
reſpondetur talem confirmationem, non ex-
tendi ad cauſas priuilegiatas, quia indigent
445 ſpeciali expreſſione, & propterea prædicta
quoque ſtatuta Vrbis, de obligationibus ſub
certa forma faciendis, non comprehendūt cau-
6 ſas priuilegiatas dotium, & ſimilium cōcer-
nentium loca pia. Calcan. conſ. 13. num. 4. Bald.
Nouell. in tractat. de dot. part. 6. priuileg. 47. in
fin. poſt Salicet in l. fin. in princ. in 4. notabil. C. de
446 iur. dot cum alijs abūdè relatis per Tiraquell.
ad leg cōnnb. gloſ. 8. n. 162. & dixit Rota in cau-
ſa Romana Buſtionis 23. Martij 1588. coram
Card. Blanchetto, & in cauſa Toletana pecunia-
ria 26. Ianuar. 1590. corā bo. me. Comitulo eſt
inter eius impreſſ. dec 99. nu. 18. verſ dotis fauore.
quæ deciſio loquitur in terminis diſpoſitionis
447 ad pias cauſas, fuit enim promiſſa. dos pau-
perrimæ mulieri, & tunc multò magis intra-
bat priuilegium dotis, eò quia tunc dicitur ad
pias cauſas, & ſic multò minus intrant diſpoſi-
tiones ſtatutariæ laicorum, & in prædicta enim
deciſ. Comitul. fuit deciſum, quod ſolemnita-
tes ſtatutariæ non comprehendunt diſpoſitio-
448 nes ad pias cauſas, et ita per dictam deciſio-
nem huic opinioni negatiuæ viderur adhærere
Pic. ad ſtatut. Vrb. lib 1 cap 151 gloſ. 7. num. 262.
& vide alios allegatos per Addentes ad deciſ. Co-
mitul. num. 20. & bene deducit Gratian. diſcept.
forenſ. cap 895. num. 48. verſ. non comprehendit
cauſas priuilegiatas &c.

Et perſiſtendo in terminis teſtamentarijs,
quod enim Statutum Vrbis lib. 1. cap. 42. iuris
ſolemnitates exquirens in teſtamentis in Vr-
bis diſtrictu confectis, tale ſtatutum nullate-
449 nus comprehēdat diſpoſitionés ad pias cau-
ſas, cum illæ tantum iuris Diuini, ac Sacrorū
Canonum ſolemnitate ſint terminandæ iuxta
text. in cap. relatum de teſtament & abundè de-
duxi ſupra cap. 1. per tot & in puncto prædicti
ſtatuti Vrb. lib. 1, cap. 42. dixit Rota coram
R.P.D. Veroſpio in cauſa Alatrina Teſtamenti
26. Februarij 1649 §. Vltimo. verſic. non obſtat
ſtatutum Vrbis lib. primo. cap. 42. nam non
obtinet locum in diſpoſitione ad pias cauſas &c.
Atque in puris terminis noſtris, quod ſi aga-
tur de recognitione manus teſtatoris ad pias
450 cauſas per teſtes habentes notam manum
eius, nullatenus ſint tres teſtes neceſſarij, vt
diſponit Statutum Vrbis lib. 1. cap. 84. ſed ſat
ſint duo teſtes, iuxta diſpoſitionem iuris di-
uini, quod in ore duorum, vel trium ſtet om-
ne verbum, ratiocinatur Stephan. Gratian. di-
ſcept. forenſ. cap. 710. num. 24. verſ. opponitur de
recognitione non ritè facta per duos teſtes, quia
ſtatutum Vrbis non intrat in diſpoſitionibus
pijs &c. et cap. 895. num. 45. verſ. huiuſmodi ſta-
tuta generalia de recognitionibus ſcripturarum
non comprehendunt pias diſpoſitiones &c. & be-
nè fuit diſcuſſum in Rota coram bo. mem. Fran-
ciſco Vbaldo in cauſa Romana Graui de anno
1620. quæ poſtea fuit canonizata coram Cardin.
Caualer. deciſ. 553. num. 5. verſ. verum fuit reſ-
ponſum ſtatutum Vrbis lib. 1. cap. 84. non habere
locum in vltimis voluntatibus præſertim ad pias
cauſas &c.

Inconcuſsè ergo ſtat, dum in ſtatutis Vrbis
452 nulla fit mentio de diſpoſitionibus pijs, pa-
rum iuuat ad eorum extenſionem confirma-
tio Apoſtolica eorumdem, cum clari iuris ſit,
quod confirmationes nihil de nouo tribuant,
453 ſed ſolum, quod antea erat tale, quale cōfir-
mat cap. 1. & 2 de confirmat. vtil. vel inutil. lege
Aurelius 28. §. 1. et §. teſtamento. ff. de libert. le-
gat gloſ. in cap. fin. de confirmat. vtil. vel inutil.
Bart. in l. priuilegia. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Ol-
drad. conſ. 164. Signor. conſil. 223. Card. conſ. 44.
Abb. conſil 62. lib. 2. Boer. in ſuis ſingular. titul.
ratihabitio, & confirmatio. Rip. reſponſ 40. ſub
titul. de offic. Legat. num. 7. Menoch. de recupe-
rand. poſſeſſ. remed. 7. nu. 73. Natta conſil. 93. nu-
mer. 4. Roland. conſil. 5. num. 19. & 20. vol. 1. Go-
mez. de teſtament. cap. 9. num. 11. verſ. tertio facit.
Surd. conſil. 349. num. 7. verſ confirmatio non
amplias &c. Gabr. conſil. 200. nu 3. lib. 2.

Et in terminis enim confirmationis ſtatuto-
rum factæ per Summum Pontificem, vt licet
det robur ipſis ſtatutis, non tamen nihil de
454 nouo tribuat, quod extra limites dictorum
ſtatutorum reperiatur, pluries reſpondit Rota
& præſertim coram bon. mem. Coccino dec 299.
num. 10. verſ. confirmatio Apoſtolica dat robur
ſtatuto quoad ius, non quoad factum &c part. 4.
recent. tom. 2. & coram bon. mem. Pirouano de-
ciſ. 157. num. 2 verſ confirmatio nihil plus tri-
buit &c part. 6. recent. et coram R. P. D. Rojas
deciſ. 84. num. 10. verſ. confirmatio non validat,

quod

quod in ſe validum non eſt &c. part. 7. recent. & coram eodem *in cauſa Eugubina Dotis 9. Maij 1642. §. Nihil facit confirmatio. verſ. confirmatio ſic inducta, non conualidat, quod antea inualidum erat &c.*

In qua deciſione firmatur non ſubſiſtere
455 Statutum Vrbini diſponentis ius poſſe reddi in diebus hebdomadæ ſanctæ, quantumuis
ſtatuta dictæ Ciuitatis ſint confirmata à Papa,
nam prædictum ſtatutum non eſt validum,
quia eſt contra diſpoſitionem Iuris Canonici,
456 cum confirmatio ſequatur naturam rei, in
eiſdem terminis, in quibus eam reperit, & in
ipſiſmet relinquit, *et benè dixit Rota coram* Pirouano *deciſ. 331 num. 10. part. 4. recent.* quod
confirmatio in forma communi, non releuat,
457 quando confirmanda ſunt contra ius commune, *& fuit dictum coram R.P.D.* Celſo *in cauſa Spoletana Succeſſionis 10. Iunij 1651. §. Nec dicatur. verſ. ſtatutum huiuſmodi tamquam exorbitans à iure communi indiget confirmatione Apoſtolica in forma ſpecifica &c.*

In puris verò terminis confirmationis Statutorum Vrbis factæ per Papam, vt de nouo
458 nihil addat, ſed prout ſunt, ac iacent robur
adijciat. *ſenſit Rota coram bon. mem Penia deciſ. 166. num. 5. verſ. tollebatur oppoſitio de auctoritate Papæ cõfirmantis Statuta Populi Romani, nam confirmatio, &c.* vbi dicitur, quatenus Statutum Vrbis *lib. 1. cap. 42.* decernat, vt ſeruetur ius Ciuile, vbi ſtatuta non diſponunt, in-
459 telligitur in caſu quo ius Ciuile per ius Canonicum non repetitur correctum. Statutum
enim mandans ſeruari ius Ciuile intelligitur
de iure Ciuili nõ correcto, vel abrogato, quia
ius correctum non dicitur ius ciuile. *gloſ. in l. fin. vbi Bart. numer. 1 ff. ad leg. Cornel. de falſ. Capra conſ. 70. numer. 12. verſ. non obſtat Statutum &c.* Vnde ſuper hoc nihil cõfirmatio Pa-
460 palis operari poteſt, vt ea extendantur ad
tale ius ciuile correctum cum amplius non ſit
tale, aliaque vt ibi, videatur etiam *deciſio in cauſa* Romana *Relocationis 2. Decemb. 1609. coram Card* Sacraro *eſt apud Pacif. de Saluian. interdict. deciſ. 251. per tot.*

Simili etiam modo poteſt reſponderi, ad id,
quod dictum eſt ſupra, quod Statuta Vrbis
461 tamquam confirmata à Papa ligent etiam
Eccleſiaſticos, vt ſcilicet id verum ſit, quando
in prædictis Statutis fuiſſet facta mentio Clericorum, ſeu Eccleſiaſticorum, vel ſaltem illi
462 venirent, ſub aliquibus verbis generalibus
aptis ad illorum comprehenſionem, tali enim
caſu adeſſet ſolum defectus poteſtatis ſtatuentium, quem ſupplere potuiſſet prædicta confirmatio Apoſtolica, vnde ſi nulla de eis fiat
mentio in ſtatutis, & nec ex verbis eorum ali-
463 qua virtualis comprehenſio fieri nequit, et
tunc nedum deeſt defectus poteſtatis, ſed etiã
voluntatis ſtatuentium, maxime, quia eorum
intentio à poteſtate regulari ſolet. Ideo quæcumque generalis diſpoſitio ſtatutaria trahi
464 non poteſt ad illud, quod in ſpecie fieri prohibetur, *vt notat Barb inferendo ad propoſitum de Clericis in l. ſi quis ſub conditione. in fin. ff. de condit. inſtit.* Bald. *in l. fin. §. in cõputatione. C. de iur. delib.*

Et propterea cenſendum eſt dictos ſtatuentes noluiſſe comprehendere Clericos, tamquã
465 ab eorum poteſtate omnino exemptos, ac
ſeparatos. Quod autem huiuſmodi voluntatis defectum, vt confirmatio Apoſtolica ſupplere non valeat, quamuis ea, in forma ſpecifica conceſſa fuerit, cum certum ſit, quod confirmatio Apoſtolica illius diſpoſitionem non
466 extendit ad ea, quæ aliàs non erant comprehenſa ſub diſpoſitione confirmata, firmari
poteſt *per text. in cap. 1. de confirmatione vtil. vel inutil. et in l. Aurelius. §. ex teſtamento. el. 1. ff. de liber. legat*

Et ea eſt natura confirmationis addere robur, quoad ius non autem, quoad actum, vt
confirmatio comprehendat, quod non eſt expreſſum. *Bald. in l. nominationes. in fin ff de appellat. cũ alijs allegatis per* Marecott *variar. reſolut. cap. 9. num 5. verſ. natura confirmationis eſt addere robur ſtatuto confirmato, quoad ius &c. & per* Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 895. ſub n. 45. & verſ. verba generalia ſtatuentiũ &c.* &
ſæpe ſæpius reſpondit Rota, & præſertim *corã bo. me.* Coccino *dec. 58 ſub n. 28 verſ. non opitulatur confirmatio Apoſtolica &c part. 6. recent.*
quæ deciſio elegans in terminis de quibus ſupra, vt ſtatuta Vrbis non comprehendãt Cle-
467 ricos, quamuis confirmata à Papa niſi in eis
ſit facta mentio de Clericis, & referuntur nõnulla capita Statutorum, in quibus ſit mentio
de clericis, quo caſu eos ligant generaliter videatur in pluribus alijs deciſionibus, & potiſſimum *coram Eminentiſſ. D. Card.* Corrado
in cauſa Spoletana Bonorum 13. Aprilis 1646. § Quia cum. verſ. confirmatio Apoſtolica illius diſpoſitionem non extendit ad ea, quæ non ſunt comprehenſa &c. & ibi ad hoc plura allegãtur,
& addo *deciſ. in cauſa Vrbeuetana Legati 4. Iunij 1646. §. Quamuis coram* R.P.D Bichio. *et in* Rom. *Dotis 12. Februarij 1647. coram eodem, & in alia* Romana *Domorum 15. Decemb. 1649. coram eodem, & in cauſa* Rauennaten. *Hæreditatis 5. Iunij 1648. §. Neque ſuffragatur confirmatio &c. coram Eminentiſſ. D. Card* Ottobono, *& in cauſa Tudertina Succeſſionis 29. Maij 1652. coram R.P.D.* Meltio. *§. Nihil etiã verſ. quia obiectum vigere poſſet, ſi in Statuto fuiſſet facta &c. & corã R P.D.* Bichio *in cauſa Bononien. Hæreditatis 28. Iunij 1652. §. Nihil ſuffragante, verſ. confirmatio quamuis in forma ſpecifica non ſupplet, cum natura confirmationis ſit robur addere confirmato, non autem illud ad ea, quæ in confirmato nõ includũtur extendere &c.*
quæ deciſio loquitur in terminis *Statuti Bononien lib. 4. de ſucceſſ. aſcend. & collater.* vt non
comprehendat Clericos, quamuis Statuta Bononiæ confirmata fuerint à Sede Apoſtolica

in

in forma ſpecifica verbis tam amplis, vt nouæ
legis vim ipſa confirmatio habere videatur.
Et reſpondetur vt dixi ſupra, quod id de pla-
no procedit ſi in tali ſtatuto facta fuiſſet men-
tio de Clericis, vel adeſſent verba vniuerſalia
apta Clericos includere &c.

Sic quoque vt perſiſtam in terminis di-
cendum eſt in caſu noſtro, nempe Statu-
tum Vrbis *libro primo. cap.* 84. diſponens re-
cognitionem apocharum eſſe faciendam
468 per tres teſtes, nullatenus intrare, ſi aga-
tur de recognitione apochæ ad pias cauſas
ſcripta, vel ſubſcriptæ, quo caſu ſatis ſunt duo
teſtes, & non obſtante prædicta Statuta fuiſſe
confirmata à Papa, Statuentes enim ex defe-
ctu iuriſdictionis in eorum Statutis non pote-
469 rant diſponere in materijs pijs. vnde & cen-
ſentur noluiſſe ſuper eis quidquam ſtatuere,
nam eſt generale, vt diſpoſitio ſtatuentium,
commenſuretur ſecũdum eorum poteſtatem,
470 & non cenſendum eſt voluiſſe illos caſus in
generali diſpoſitione ſtatuti comprehendere,
in quibus in ſpecie diſponere non potuiſſent.
Abb. in cap. nobis. el primo. num 4. *& 5. de ſentent.
excommunic.* Cros. *in conſil.* 75. *numer.* 13. *&* 14.
& conſil. 170. *num.* 13 *lib* 1.

Et in terminis ſimilium Statutorum Laico-
471 rum, vt non cenſeantur Statuentes voluiſſe
in generali diſpoſitione comprehendere ma-
terias pias, *cenſuit Rota in cauſa Viterbien Hæ-
reditatis 4 Martij* 1641. *coram Reuerendiſſimo*
Terracinen *§. Præterea cum teſtamentum. verſ.
non creditur voluiſſe illos caſus in generali diſpo-
ſitione ſtatuti &c.* Sicque concludi poteſt, cum
prædictum Statutum *lib.* 1. *cap.* 84. abſque du-
472 bio non comprehendat diſpoſitiones pias,
nullo modo igitur venit dicendum vigore cõ-
firmationis Apoſtolicæ poſſe extendi ad ma-
473 terias pias, cum confirmatio non excedat li-
mites rei confirmatæ, quamuis robur adijciat,
vt ſæpe iam dixi.

Oportet nunc diſcutere, quidnam dicendũ
veniat, ſi nulli reperiantur teſtes, qui teſtato-
474 ris manus recognoſcãt, ita vt teſtificari poſ-
ſint, talem eſſe manum teſtatoris ad piam cau-
ſam teſtantis, quo caſu, ni fallor, alia non reſtat
via, niſi deuenire ad electionem peritorum,
475 qui per comparationem literarum probent,
an talis manus illius ſit de quo quæritur. Et
quidem generaliter loquendo, ad hoc, compa-
rationis literarum vſus fuit introductus, vt
cœteris deficientibus probationibus per hanc
literarum, ac ſcripturarum collationem, fidẽ,
476 negata ſcriptura in iudicio, aliquã ſumeret,
meritoque probatio iſta dicitur ſubſidiaria,
ſeu remediũ ſubſidiarium, nam ſatis fallibilis,
ac periculoſa apparet talis probatio, atque
477 non parum erroribus, & fraudibus obnoxia,
vt experiẽtia ipſa rerum Magiſtra docet, ideo
vix eſt, tale genus probationis, quod Iuſtinia-
478 nus omnino non abolauerit, parum enim de-
fuit, perpendatur quæſo *text. in §. ſi verò mo-
riantur. auth. de inſtrum. caut. & fid.*

Antiquioribus enim temporibus optimis,
dum hominum fides candidè eluceſcebat, non
479 erat talis comparatio neceſſaria, quia ſolo
verbo obligari contrahentes volebant, poſtea
verò malitia hominum excreſcente in dies, ac
fide deficiente, non ſolum verba negantur, ſed
480 etiam ſæpè ipſæ ſcripturæ, documentaque
publica, in dubio ponuntur, ac multoties pe-
nitus tamquam chimeræ habentur, ac iudicã-
tur, & nimis communiter practicatur illud,

Nulla fides eſt in pactis,
Mel in ore, verba lactis,
Fel in corde, fraus in factis.

481 Vnde hodie poteſt allegari carmen Virgilij,
Nuſquam tuta fides. Vix vmquam, niſi dum
expedit, ſimiles illi ſunt Parthis, quibus vtili-
tas ſemper eſt fide ſanctior, *vt teſtatur Alex.
ab Alex. dier. genial. lib.* 5. *cap.* 10. Quare Poetæ
482 fingunt, fidem, mundo relicto, Cœlum pe-
tijſſe, *meminitque ex noſtris Vaſq. in l. ſi quis in
ſuo. §. Legis autem. num* 14. *C. de inoffic. teſtam.*
Deſiſto loqui de hodiernis vitijs, quia difficile
483 rediiem in viam, & etiam quoniam id eſſet
contra præceptum Salomonis, in Eccleſiaſt.
cap. 6 ibi, *ne dicas priora tempora meliora fuiſſe,
quàm nunc ſunt*, cum & id ſit vitium ſenum,
484 qui laudant præterita, & præſentia deſpiciũt,
vide quæ dixi in annotat. ad deciſ. 460. *à nu.* 22.
part. 4 *recent. tom.* 2. At nunc ſtrictè ad nos.

Comparationum literarum materia, inſu-
485 per eſt ſubtilis, intricata, & difficilis ſicuti
exorditur *Paul. Caſtrenſ in l. comparationes.*
C. *de fid. inſtrument.* ſic quoque teſtatur *Angel.
ibi, et in auth. ſi quis. C. qui potior. in pign. hab.*
meritoque Orator Romanus *lib.* 10. *epiſtol.* 5.
ſcripſit, *Comparatio eſt ad iudicandum difficilis*
Difficilior etiam redditur talis tractatio ex tot
486 Conſtitutionibus Imp. Iuſtiniani, qui vt hãc
probationem tutam litigantibus redderet, ze-
lo veritatis aſſequendæ plures promulgauit
Conſtitutiones, quarum poſteriores, quæ in
Authenticis, ſiue Nouellis Conſtitutionibus
collocatæ fuerunt *titul.* 49. *de his, qui ingred. ad
appell. §. illud. & titul.* 73 *de inſtrument. caut. et
487 ſimil.* adeo obſcuræ, ex ipſa forte verſionẽ
græca conſpiciuntur, vt ineptas illas, appellare
Caſtren. in d. l. comparationes, non erubuerit.
Quæram tamen his tenebris aliquam lucem
afferre, & ſi non effectu, ſaltem affectu, & qui-
dem principaliora requiſita, vt talis compara-
tio literarum validè dicatur facta in medium
deducere iam conabor.

Præmittendum enim puto, non eſſe confun-
dendos terminos, ſicuti pluries per quoſdam
488 Doctores, confuſos reperio, inter recogni-
tionem ſcilicet ſcripturæ, quæ fit per teſtes, &
comparationem, quæ fit ſine teſtibus, Nam
quo ad recognitionem verum eſt, non admit-
489 ti teſtes regulariter, niſi deponant vidiſſe
talem ſcripturam exarare, nec releuant, afferẽ-

do habere notam manum eius cuius eſt ſcrip-
tura, vt iam latè dixi ſupra à num. cum ſuis
limitationibus &c. Comparatio ſi quidem
490 ſcripturarum, quando fit, nō eſt neceſſe quod
periti ſe vidiſſe ſcribere aſſerant, ſed ſat eſt, vt
mediante ſua peritia ex alia ſcriptura indubi-
491 tata recognoſcāt manus, & characteres, eius
ſcripturæ in controuerſiam deductæ, *vt infra
dicam*.

Præmitto pariter non eſſe veram opinionē
illorum DD. exiſtimantium per authenticas
492 Conſtitutiones voluiſſe Imperatorem Iuſti-
nianum corrigere *textū in l. comparationes. 19.
C. de fid. inſtrument.* Melius ſanè cenſuerunt
ibi Petrus de Bellapertica, *& Paulus Caſtrenſ.
nu. 9. & Angel. in auth. ad hac*. C. *de fid. inſtrum.*
qui audacter contrariam tuentur ſententiam,
nam Iuſtinianus in authenticis voluit amplia-
493 re ea, quæ ſancita fuerūt *in d. l. comparationes.*
& benè appparet *ex §. Nonimus. verſ. ſuper ex-
creſcente iam malitia &c. Auth. de inſtrument.
caut. & fid.*

Sicuti nec verum eſſe poteſt, quando agitur
de comparatione literarum, diuerſum ius eſſe
494 ſtatuendum in apocha, libro, epiſtola, alijſq;
ſcripturis, cum in omnibus eadem ratio, & ea-
495 dem ſolemnitas militet, *ex relatis per Couar.
practic. quaſt. cap. 22. à num. 7, & 8.* Sicuti nec
etiam videntur audiendi illi Doctores ſaltem,
ſecundum hodiernam praxim, qui conſtituunt
496 differentiam inter apochas, quæ ſunt intra
libram auri, & illas, quæ excedunt, quia Iuſti-
nianus in probatione ſcripturæ, ſeu recogni-
tione, quæ per teſtes fit, hanc differentiam
introduxit, vt conſtat *ex §. Oportet verò. auth.
de inſtrument. caut. & fid.* vbi dicitur, quod
497 contractus ſupra libram auri celebratus in
ſcriptis ab imperito literarum quinque teſtiū
eget ſolemnitate &c. quam quidem libram au-
498 ri hodie conſtituunt cētum, & ſeptem aurei,
vt tradit *Roland. a Valle in tractat. de Lucr. dot.
quaſt. 53. in fin.*

499 Diminutus eſt enim valor hodie antiqui au-
rei, nam ante ſcuta 72. aurea conſtituebant
vnam libram auri *ſecundum Ancbar. Iun. q. 10.
lib. 1. & quaſt. 56. nu. 11. lib. 2. cum alijs allegatis
per* Coſtam *de remed. ſubſidiar. remed. 7. num. 9.
verſ. qua alias erat ſcutorum 72. &c.* alij verò
aliter ſentiunt, vt videre eſt *apud Gratian. di-
ſcept. forenſ. cap. 50. numer. 3. verſ. libra auri anti-
quitus &c. et teſtatur* Port. *Imol. in tractat. com-
mun. opin. lib. 1. concluſ. 40. in limitat. 12.* A ſu-
pradicta tamen differentia, *ſecundum Ant.
Gaſpar. Theſaur. quaſt. forenſ. cap. 24. lib. 2.* etiā
ſolet in praxi recedi, Nam in comparatione
500 literarum generaliter locutus eſt Imperator,
vt legentibus ſatis patet *in d. l. comparationes.
C. de fid. inſtrum.*

Alij verò DD. & præſertim *Ancbar. quaſt.
famil. cap. 56. lib. 2.* & Riminald. *Iun. conſil. 39.
num. 45. lib. 1.* acriter dictam opinionem lace-
501 rant, & hoc præter auctoritatem *text. in d. §.
Oportet* expendunt quoque *text. in auth. at ſi
contractus, C. de fid. inſtrument.* in eo enim dici-
tur, quod ſi contractus fiat in Ciuitate, & ex-
502 cedat libram auri, non creditur ſoli compa-
rationi literarum ſine alio augumento, & vt
exponit *ibi gloſ. in verb. augumentum*, ideſt ar-
gumentum, & ſic non creditur ſine alio argu-
503 mento, videlicet ſine teſtificatione teſtium
deponentium vidiſſe talem ſcripturam exara-
re, alia vide *apud* Caſtren. *in d. auth. at ſi con-
tractus.*

Ex ſupradictis ergo bene conſpicitur prædi-
ctam opinionem eſſe in iure non parum per-
plexam, quidquid tamen de ea ſit, ſcio vt iam
504 præmiſi, ſecundum hodiernam praxim ſu-
pradictam diſtinctionem de ſcriptura infra, &
intra libram auri, non recipi. Coſt. *in tractat. de
remed ſubſid. d. remed. 7 num. 9. in fin. verſ. quod
hodierna praxis non admittit &c. Maſcard. The-
ſaur. & alios teſtatur Anton. de* Amar. *deciſ. Fer-
rar. deciſ. 20. num. 4. verſ. dicta opinio in practica
non recipitur &c.* In ſequentibus capitibus de-
ducam principaliora requiſita à Iure in valida
comparatione literarum omnino, & pro ſor-
ma, deſiderata.

ARGVMENTVM.

Iudex, antequam admittat probationem per cō-
parationem literarum per peritos faciendam,
cum penitus ſit probatio ſubſidiaria, & funda-
ta in æquitate, ideo ſedulo debet animaduer-
tere, an ſit perciſa omnis alia via probatio-
nis, & ſuper hoc, pars petens eam compara-
tionem, præter ſolitum iuramentum calum-
niæ, & aliud præſtare debet, quod ipſe non
habet aliam probationem præter eam, & in-
ſuper, quod ipſe nihil doloſè egerit, vt alias
probationes occultaret.

Et cum dictum iuramentum ſit de forma ſubſtā-
tiali talis iudicij, & quidem ante præſtandum,
& ideo dato, quod fuerit omiſſum, actum eſt,
cum omnia acta, ipſaque ſententia irrepara-
biliter corruant, quod procedit etiamſi à par-
te tale iuramentum non fuit petitum, quid-
quid ſit de iuramēto calumniæ, qui licet ſit de
forma, & ſubſtantia iudicij, tamen ſi illud non
fuit petitum, & omittatur non annullat pro-
ceſſum, quantumuis expreſsè illud non poſ-
ſit remitti per partem, nec ſtatuto, vel con-
ſuetudine tolli, & reſpondetur tali obie-
ctioni.

Plura deducuntur circa iuramentum calumniæ,
quod hodie vno obulo non æſtimatur, & po-
tius iuratur de calumnia plerumque commit-
tenda, quàm vitanda. Iuramentum calumniæ
in petente comparationem literarum quare
duplex debet præſtari, & omninò requiritur,
vt ab initio præſtetur.

SVM-

SVMMARIVM.

505 *Probatio per comparationem literarum eſt tãtum ſubſidiaria.& num.511.*
506 *Iudici, ſi petatur, vt admittat probationem per comparationẽ literarum, quid debet conſtare.*
507 *Probatio certior, quando poteſt haberi, nunquam admittitur probatio per comparationem literarum.*
508 *Remedium ordinarium, tanquam potentiùs proſternit vires remedij extraordinarij,*
Quidquid ſit dicendum quando ea ex diuerſis fontibus originem trahant.
509 *Remedia duo ſubſidiaria, quando ſimul concurrunt, quale vincat.*
510 *Remedia ſubſidiaria dicũtur fundata in æquitate, ideo, vt ei detur aditus, quid requiratur.*
512 *Notarius, qui ſcripſit inſtrumentum, ſi ſit viuus, & præſens, & dubitatur an ſit eius, debet ſuper hoc examinari.*
513 *Et nullatenus tunc eſt deueniendum ad comparationem literarum.*
514 *Inſtrumentum, ſi negetur, oportet probari eſſe ſcriptum manu illius, qui eſt inſcriptus,& ſtatur dicto illius.*
515 *Inſtrumentum ſi negetur eſſe ſcriptum à Notario, eſt citandus Notarius, vt deponant, vtrũ illud confecerit,& ſtabitur eius dicto.*
516 *Teſtes inſcripti in apocha, ſi ſint viui non eſt deueniendum ad comparationem literarum & quare.*
517 *Probatio, quæ ſit per comparationem literarũ dicitur coniecturalis, & fallax.*
Probatio, quæ ſit per teſtes dicitur viuæ vocis, vnde ſemper debet præualere alijs.
518 *Coniectura omnis ceſſat in claris.*
Coniectura eſt veſtigium veritatis latentis.
519 *Lucerna coram Sole non lucet.*
520 *Iudex, quibus benè perpenſis, poterit admittere probationem per comparationem literarum.*
521 *Iudex antequam permittat, vt deueniatur ad comparationem literarum debet facere, vt pars petens eam, non ſolum iuret de calumnia.*
522 *Sed etiam iterum iuret, quod ipſe eſt ſpoliatus omni alia probatione, & quod ſuper hoc nihil dolosè commiſerit.*
523 *Iuramentum partis, quando eſt locus comparationi literarum, quod ipſe non habet aliam probationem, eſt adeo neceſſariũ, vt eo non præſtito nihil ſit. & num.524.525.& 528.*
526 *Forma omnis à iure tradita, debet cenſeri forma ſubſtantialis.& de eſſentia actus.*
527 *Forma dat eſſe rei, & qui ſpernit ſeruare formam, dicitur velle nugari,& non facere actũ.*
528 *Iuramẽtum in comparatione literarum, quod pars non habet aliam probationem, an tunc annullet talem comparationem, ſi ab altera parte illud non fuit petitum.*
529 *Iuramentũ calumniæ eſt de ſubſtantia iudicij, & in tantum, vt nec per partes poſſit remitti.*
530 *Iuramentum calumniæ ſi omittatur reddit proceſſum ipſo iure nullum.*
531 *Iuramenti calumniæ omiſſio proſternit vires etiam potentiſſimas obligationis Cameralis. & num 532.*
533 *Conſuetudo, ſeu Statutum, iuramentum calumniæ remittentes, non tenent.*
534 *Iuramentum calumniæ, ideo per ſtatuta non poſſunt remitti, quia eſſet contra fauorem publicum,& quare.*
535 *Iuramentum calumniæ melius eſſet, vt ex toto à iudicijs tolleretur, vt euitarẽtur periuria.*
536 *Iuramentum calumniæ, hodie non æſtimatur vno obulo.*
Homines multi facti ſunt contemptores DEI, & religionis.
537 *Litigantes multi, dum iurant de calumnia potius iurant de ea committenda, quàm vitanda.*
538 *Iuramentum deferens parti, nonnulli ſolent dicere,* Io la robba, e tu l'anima.
539 *Iuramentum calumniæ, quamuis ſit adeo neceſſarium & de forma, & nihilominus, ſi non præſtetur, dum non fuit petitum, non vitiat proceſſum.*
540 *Iuramentum calumniæ licet non poſſit remitti expreſsè, tacitè tamẽ poteſt n.539 538.et 559.*
541 *Iuramentum calumniæ, & iuramentum præſtandum ante comparationem literarum ambo ſunt de forma.& ſubſtantia iudicij.*
542 *Forma, quandoque eſt ad eſſe rei, quandoque ad confirmationem rei in eſſe productæ quandoque ad effectum conſequendum.*
543 *Forma, quando requiritur pro eſſe rei, tunc ſi illa non interueniat de tempore conceptionis actus, expeditum eſt & nu.544.*
545 *Forma, ſi requiratur pro confirmatione actus, vel ad aliquem effectum, tunc eius omiſſio non vitiat actũ ipſo iure, et quare: nu.546.et 551*
547 *Res, quando eſt in actu, difficilius reſcinditur, quàm à principio impediretur.*
Defectus rei, quando adeſt in ipſa natiuitate difficilè ſanatur.
548 *Forma ſubſtantialis aduenit rei exiſtenti in potentia.*
Forma accidẽtalis aduenit rei exiſtẽti in actu
549 *Multa facta tenent.*
Hoſpes turpius eijcitur, quã quod nõ recipitur.
Ius quærendum facilius impeditur, quàm non tollatur ius quæſitum.
550 *Inhabilitas ſuperueniens poſt actum conſumatum, non habetur in conſideratione.*
552 *Actus, ſi non ſit à principio nullus, quia non fuit ſeruata forma accidentalis conualeſcit ea ſuperueniente.*
553 *Iuramentum calumniæ, non eſt de ſubſtantia ordinis iudiciarij, cum ab initio non eſt neceſſe, vt præſtetur.& nu.554.*
555 *Iuramentum calumniæ in qualibet parte iudicij, & in qualibet inſtantia poteſt præſtari ante ſententiam.*
556 *Iuramentum calumniæ ſat eſt, vt etiam in terminis ſubſtantialibus ſeruetur, cum inter alios terminos iſte numeretur.*

559 *Iuramentum calumniæ, ſi à parte non petatur, et omittatur, quare non vitiet proceſſum.*

560 *Iuramentum calumniæ In tantum eſt de forma ſubſtantiali iudicij, in quantum à parte petatur, aliàs non et num 561. 563.*

565 *Iuramentum calumniæ malitioſus reus ſemper petit in reſponſione ad libellum, & quare.*

566 *Procuratores malitioſi iuramentum calumniæ à parte petunt, in parte iudicij nõ põderanda.*

567 *Non iurare, ſi quis iurauit, tamen tenetur iurare de calumnia, dum pars id petijt.*

569 *Iuramentum calumniæ petitum, ſi non præſtetur facit corruere omnia acta, vna cum ſententia.*

573 *Iuramentum præſtandum à petente comparationem literarum, cum ſit eſſentiale, an iuuabit allegare, quod non fuit petitum ab aduerſario. et nu. 582. 583 & 584.*

574 *Terrere plus ſolet, quod ſpecialiter dicitur, quàm quod generaliter.*

575 *Periculum, vbi eſt maius, ibi cautius eſt agendum.*

576 *Probatio per comparationem literarum eſt ſatis periculoſa.*

577 *Iuramentum præſtandum à petente comparationẽ literarum, quod ab initio illud debeat præſtari ex quo colligatur.*

578 *Qualitas adiecta verbo, debet intelligi ſecundũ tempus verbi.*

579 *Tempus determinato modo prolatum alterius temporis, non recipit functionem.*

580 *Tempus, quando eſt præciſum, differri non poteſt.*

581 *Tempus inducit formam.*

584 *Solemnitas, quando à iure requiritur de tempore actus fiendi, debet in ipſo actu interuenire, ſub pœna nullitatis.*

585 *Forma non ſeruata ſemper actus corruit.*

586 *Formæ omiſſio etiam in qualitate minima vitiat, etiamſi adeſſet iuſta cauſa omittendi eã*

589 *Cephal. in conſil. 454. num. 39. confutatur.*

590 *Iudex tunc tenetur deferre iuramentum parti petenti comparationem literarum, ſi ipſe Iudex id putauerit, declara, vt nu. 591. & ſeq.*

CAPVT XXX.

Comparationis literarũ probatio ad hoc, vt valide dicatur facta plura quidem ſunt neceſſaria, & quidem primò, et ante omnia requiritur ad hoc, vt literarum comparatio dicatur ritè, & rectè facta, cum talis probatio ſit tantùm ſubſidiaria, ideoque conſta-
505 re debet Iudici, vtrum peteñti clauſa ſit omnis via cœterarum probationum, per quas, ſuam intentionem poſſit iuſtificare, itaque in primis debet inſpici an aliunde poſſit haberi
506 certior probatio, cum iſta per comparationem ſit ſatis fallax, et periculoſa *vt iam dixi*, & ſic dum poteſt haberi certior probatio, non debet concedi iſta; tamquàm omnino ſubſidiaria, Eſtque generalis Iuris regula, quod
507 remedium ordinarium ſemper proſternat vires remedij extraordinarij, *iuxta textum in l. 1. in princip. & in § ſi præſes. ff. de magiſtrat. conueniend. §. ſciendum Inſtitut. de ſatis dat. tutor. l. in cauſa in princip. ff. de minor l. qui bona fide. § ſi quiſ opus. vbi* Bart. *ff. de damn. infect.*

Quidquid eſſet dicendum, quando remediũ
508 ordinarium, et extraordinarium ex diuerſis fontibus originem traherent, *ad text. in l. 2. C. de pact. inter empt. & venditor. & in l. quoties ff. de action et obligat. Incertus Author in tractatu ſynopſico de actionib in foro rectè inſtituendis cap 12. num. 2.* Rota *coram* Coccino *in* Romana *Pecuniaria 25 Octobr. 1621 à me relata in par. 4. recent tom. 2. deciſ. 315. num 54. verſ tunc remedium ordinarium non excludit extraordinarium &c.* ſed latius ſuper hoc articulo alibi dicam.

Videmus etiam quando concurrunt duo
509 remedia ſubſidiaria. ſed vnũ eſt magis ſubſidiariũ, illud ceſſat propter aliud minus ſubſidiarium, *text. eſt in l ſi filius. & ibi Bald. C. de in offic. teſtament* Socin *conſil. 177. ſub numer. 2. verſ. tamen quando, lib. 2.* Remedia enim ſubſidiaria dicuntur fundata in æquitate. vnde niſi
510 deſperato remedio ordinario, itaque aliter conſuli non poſſit, non datur illi aditus *l. 1. in fin. & ibi Bart. ff. ſi ventr. nomin. mulier in poſſeſſ. mitt.* & probat Socin. *d. conſil. 177 nu. 1. verſ. licet inſignis. lib 2. cum alijs allegatis per Iul. Caſ Caluin. in tractat. de Æquitat. lib 2. cap. 134. n. 12 verſ. ſubſidiarium remedium dicitur fundatum in æquitate &c.*

Et in puncto ſubſidiariæ probationis, comparationis literarum, vt nullatenus ad mitta-
511 tur quãdo poſſunt haberi aliæ probationes, nec alia adminicula ſubſiſtunt. *affirmant gloſ. in § ſi quis igitur, in verb. neque enim. auth. de inſtrument. caut. & fid.* Natta *in conſil. 632. n. 6. in fin. verſ. ad comparationem literarum non deuenitur, niſi vbi aliàs veritas haberi non poteſt &c.* Cephal. *in conſil 570. num 7. verſ. ad comparationem niſi in ſubſidium. & alijs adminiculis non exiſtentibus &c.* Riminald, *Iun. in conſil 779 numer. 10 verſ. remedium comparationis eſt ſubſidiarium ad quod non deuenitur, niſi in ſubſidium &c.* Scacc. *de iudic lib 2. cap 11. num. 1057. verſ probatio comparationis eſt ſubſidiaria, & ideo niſi in defectum &c.* Colla *de remed. ſubſid. remed. 7. in princ.* vbi ait hoc remedium eſſe vndequaq. ſubſidiariũ Theſaur *quæſt forenſ. cap. 24. num 4. verſ. eſt autem comparatio remedium ſubſidiarium, & non datur niſi deficientibus &c. lib. 2.* Genua *in tractat. de ſcriptur. priuat. lib. 2. cap. 1. num. 57. verſ. ad remedium comparationis literarum non deuenitur, niſi in defectum aliarum probationum.* et addo Cait. *in tractat. de Credit. cap. 2. titul. 8. num. 1820. verſ. cõparatio ſcripturarum dicitur ſubſidiaria, vnde*

non

non admittitur niſi &c. & aduertit Rota corã
bon. mem. Coccino in cauſa Nouarien. Bonorum
28 Iunij 1628. eamque retuli in part. 5. recen.
deciſ. 199. num. 21. verſ. probatio iſta eſt ſubſi-
diaria, donec enim ſunt aliæ probationes non re-
curritur ad comparationem &c. et nuper coram
R. P. D. meo Cerro in cauſa Romana prætenſi
Fideicommiſſi de Strozzijs 17. Februarij 1645.
§. Appellarunt. verſ. recognitio per comparationẽ
eſt probatio ſubſidiaria, & ideo illi locus eſſe non
poteſt, quoties alia via &c.
Nam ſi Notarius vel tertius qui ſcripſit in-
ſtrumentum, vel apocham eſt viuus, et non
512 eſt abſẽs, et dubitatur an illud, vel illa ſit eo-
rum, et tunc non debet concedi comparatio
literarum, ſed debent examinari. gloſ. magna
in auth. at ſi contractus. & ibi Caſtren. num. 3.
C. de fid. inſtrument. dicens ſi extat Notarius,
qui dicat ſcripturam ſcripſiſſe, et pro ea teſtifi-
ficatur, non eſt neceſſaria comparatio literarũ.
Bald in l. in exercendis, num. 1. C. eodem aſſerẽs,
ſi Tabellio viuit, ſtabitur eius dicto, an ſit ma-
513 nus ſua, et faciet, inquit, plenam probationẽ.
Alex. conſil 166 Viſo puncto ſub num. 3 lib. 2. et
conſil. 198. Viſo proceſſu ſub num. 1. lib 7. dicens,
ſi negatur inſtrumentum, oportet probari, eſſe
514 ſcriptum manu illius, qui eſt inſcriptus, et de
hoc, inquit, ſtatur dicto illius, ſi viuit. ſic pari-
ter ſenſit Matth. Coler. in tractat. de proceſſ. exe-
cut. part. 3. cap. 1. num. 83. dicens, ſi negetur in-
ſtrumentum eſſe ſcriptum à Notario, eſt citan-
dus Notarius, vt deponat vtrum confecerit il-
515 lam ſcripturam, et quod ſtabitur eius dicto,
et ſic eſt communis opinio, quod credatur ei,
qui in ſcriptura eſt notatus, quod eam fecerit,
quæ opinio communis probatur ex textu in
l. ſi quis decurio. in fine. C. ad leg. Cornel. de falſ.
et ex textu in §. ſi quis igitur. ibi. quia enim nõ
profeſſus eſt, et melius in §. ſi verò moriantur &
§. ſeq. Auth. de inſtrument. cautel. et fid. collat. 6.
Similiter etiam, ſi eſſent viui teſtes ſubſcri-
516 pti in apocha, non erit deueniendum ad re-
medium comparationis, eò quia veniunt exa-
minandi dicti teſtes pro eruenda veritate ne-
gotij, nam probatio, quæ fit per comparatio-
nem dicitur coniecturalis, et conſequẽter fal-
517 lax, vt dictum eſt, probatio verò, quæ fit per
teſtes dicitur viuæ vocis, et ſic validior, vnde
ſemper debet præualere in concurſu, ex alle-
gatis per Rotam coram bon. mem. Pirouano deciſ.
203. num. 12. verſ. ſemper debet præualere in
concurſu &c. part. 7. recent.
Quare, vt præmiſi, cum probatio per com-
parationem ſit coniecturalis, non eſt ad eam
518 recurrendum, niſi in ſubſidium, quando de-
ficit probatio per viuam vocem; Cum, et om-
nis coniectura ceſſet in claris, vulgata l. conti-
nuus. §. cum ità. ff. de verb. ſignif. nam coniectu-
ra eſt veſtigium veritatis, quare ſi illa pateat,
in vanum ea venatur, inſuper Lucerna coram
519 Sole non lucet, et in puncto videatur Gaſpar
Anton. Theſaur. quæſt. forenſ. lib. 1. d. cap. 24 nu.
13. verſ. arbitror non eſſe neceſſariam compara-
tionem, quia recognitio per teſtes, facit plenam
probationem &c. Scacc. de iudic. lib. 2. cap. 11. n.
1034. verſ. probatio per teſtes eſt probatio per vi-
uam vocem &c. Gait. in d. tractat. de credit. cap.
2. titul. 8 num. 2823. verſ. ſi ſint viui teſtes ſub-
ſcripti non erit deueniendũ ad comparationẽ &c.
Iudex ergo, quando viderit, præcluſam eſſe
omnem viam cœteris probationibus, ac per-
ſpecto etiam, ne ſint fruſtratoriæ, vt puta, quia
non releuarent, tunc enim iſtis omnibus benè
520 perpenſis, poterit concedere, vt deueniatur
ad comparationem ſcripturarum, præſtito ta-
men prius per partem eam petentem, iura-
mento de calumnia, quod eſt ſpeciale in caſu
noſtro, in quo non ſolum in cauſa principali,
521 iuratur de calumnia; ſed etiam eſt iterum
iurandum, quando in ſpecie petitur talis pro-
batio per comparationem, itaque pars iurare
debet, ſe nullam aliam habere viam proba-
522 tionis, hac vna literarum comparatione ex-
cepta, nihilque commiſiſſe, propter quod ve-
ritas occultari potuerit text. eſt rotundus in §.
ſi verò, ibi, etiam iuſiurandum inijcere proferen-
ti, quia nihil maligne conſcius, in eo, quod à ſe
profertur nec quamdam artem circa collationem
fieri præparans. ſic vtitur eo. Auth. de inſtrumen.
fid. Bald. in l. comparationes 19. num. 7. verſ. ter-
tio oppono. C. eodem et ibi etiam gloſ. in verb. ab
his. & Angel. nu. 11. Caſtren. num. 12. verſ. adde,
quod etiam, Salicet. num. 5. Ioan. Sichard. nu. 2.
gloſ. in §. ſi quis igitur, in verb. ſine termino, & ibi
Angel. num. 4. verſ. ex quo nota, et num. 6. verſ.
ſecundò requiritur. Auth. de inſtrument. caut &
fid. Natt. conſil. 632. num. 6. in fin. Menoch. de
arbitrar. Iud. d. caſ. 114. num. 34. verſ iure, ſe
non habere alias probationes &c. Alex. Trenta-
cinq. variar. reſolut. vol. 1. lib. 2. titul. de fid. in-
ſtrum. reſolut. 7. sub nu. 1. verſ. iuret ſpecialiter,
quod non petit comparationem calumnioſè, ſed
quia alio modo non poteſt &c. meminitque
Rota coram Coccino d. deciſ. 199. num. 20. verſ.
iurauit ſe non habere alium modum recognoſcẽ-
di &c. part 5. recent. & coram R. P D. Cerro in
d. Romana prætẽſ. Fideicommiſſi de Strozzis 17.
Februarij 1645 §. Appellarunt verſ. non cõſtat
iuraſſe nullam aliam habere viã probationis &c.
In tantum enim eſt neceſſarium prædictum
523 iuramentum, vt ſi fuerit omiſſum tunc per-
peram dicitur facta comparatio, & omnino
corruit, eò quia pro forma, et ſubſtantia com-
parationis Imperator requirit præfatum iu-
524 ramẽtum, vt notabiliter, et ab omnibus DD.
communiter ſecutus, tradit Bald. in d. l. com-
parationes ſub num. 5. verſ. 3. oppono, vbi dicit,
525 pro forma ſtatutum eſſe, quod tale iuramẽ-
tum præſtetur, vnde aliter facta comparatio
ſit ipſo iure nulla. l. cum hi §. ſi prætor ff. de trã-
ſact. In dubio enim omnis forma à iure tradi-
526 ta, debet cenſeri forma ſubſtantialis, & de
eſſentia actus, vt poſt Angel. Caſtren. Salycet.
& Bero. in puncto aſſerit Ruminald. Iun. in cõ-
ſil.

ſil.779. num.12. verſ. omnis forma ſubſtantialis &c.lib.7.
Et ſic eius omiſſio vitiat actum, cum forma
527 det eſſe rei, hinc eſt, qui ſpernit, ſeu contendit ſeruare formam dicitur recuſare facere actum. Et quod nō preſtito tali iuramento vti
528 pro forma requiſito, comparatio nihil operetur, aduerterunt etiam *Seraph in tractat. de priuileg. iurament priuileg.172.nu.2 in fin. verſ. comparatio ſine dicto iuramento eſt ipſo iure nulla &c* Menoch. *de arbitr. Iud. d. caſ.114 .nu.* 34 Gaſpar Anton. Theſaur. *lib.1. quaeſt. forenſ. d. quaeſt.24. num 8. verſ. n: ſiper comparationem literarum, & iuramentum iſtud eſt de forma ita quod remitti non poteſt &c.* Farinac. *in fragment. criminal in litera C. num 492 verſ. niſi obſeruetur forma iuramenti praedicti. comparatio eſt nulla &c.* & idem ſenſit *in conſil.70. nu.17. verſ. quia iuramenti forma, in caſu noſtro non fuerit adhibita, cōparatio eſt ipſo iure nulla &c. tom.1* Scacc. *in tractat. de Iudic lib.2. cap.11.n.* 1058. *verſ. iuramentum iſtud ſi fuerit omiſſum, comparatio non valet ipſo iure quia datur pro forma &c.* Cait *in d. tractat de Cred. cap 2. titul 8. num 2820 verſ. comparatio ſine dicto iuramento facta non tenet &c.* et teſtatur de cōmuni opinione, ſicut pariter affirmat Genua *in d. tractat de ſcriptura priuat lib.2. cap.1. n 58 verſ. cum dictum iuramentum ſit traditum pro forma, ideo comparatio aliter facta eſt ipſo iure nulla &c.* Alex Trentacinque *variar. reſolut. d. vol.1. lib 2. titul. de fid. inſtrument. reſolut.7. ſub num.1. verſ. ſecundò pro facienda comparatione iuramentum de neceſſitate requiritur &c.* Gratian *de ſcept. forenſ. cap 971. num.31. verſ. duplex iuramentum calumniae requiritur, et ſunt de forma &c.* ſenſitque *Rota coram* Coc. ino *d. deciſ. 199 num.20 verſ. iuramentum ex parte petentis comparationem tamquam de neceſſitate et forma requiritur &c part.5. recent. & coram R. P. D.* Cerro *in d. Romana pretenſi Fideicommiſſi 17. Februarij 1645. §. Appellarunt. verſ eſt pro forma & ideo comparatio aliter facta eſt ipſo iure nulla &c.*
Intelligendum tamen eſt, ſecundum nonnullos DD. vt tunc comparatio literarum facta abſque præſtatione talis iuramenti, ſit om-
529 nino nulla, quando à parte fuit petitum, vt præſtaretur, ſecus verò ſi inſtantia nequaquã fuerit facta, prout ſentiunt *Cephal. in cōſil.454. num 41. verſ. non tenetur preſtare iuramentum iſtud, niſi à parte aduerſa inſtatum fuerit &c. lib.4.* Sccac. *de Iudic. d. lib.2. cap.11. num.3059. verſ. cenſeo tamen tale iuramentum eſſe neceſſarium, ſi à parte ſit petitum, & non alias &c.* Genua *de ſcriptur. priuat. lib.2. d. cap 1. nu 58. verſ. ſi iuramētum iſtud à parte petitum ſit &c.* Gait. *in tractat. de Credit d. cap.2. titul. 8. num. 2821. verſ tamen hoc eſt verum, ſi à parte petatur &c.* Mihi quidem vt liberè loquar (ſalua tamen pace ſupradictorum DD.) præfata non ſatiſfacit opinio, nec in aliquo me vrget, quod cōcluſio in ea videtur fundata eſſe ratione, quia
529 in ſimili videmus in terminis iuramenti calumniæ, quale licèt ſit de ſubſtantia iudicij, et in tantum ſubſtantiale, quod non poſſit per
530 partes expreſsè remitti, et ſi omitteretur, proceſſus eſſet ipſo iure nullus. *l. 2. §. ſed quia veremur, et ibi* Bart *Bald. et cæteri Scribentes. C. de iurament. calumn.* Socin *plenè in cap. fin. ext. eodem.* Alex *et alij in l. qui bona §. ſi alieno. ff. de damn. infect. cum alijs adductis per* Gaill. *obſeruat. Imperial lib.1. obſeruat.84. num.1. verſic. adeo vt eius ommiſſio vitiet ſententiam &c.*
Proſternit etiam vires alias potentiſſimas
531 obligationis Cameralis, prout reiecta contraria opinione *ſenſit Rota coram Litta in cauſa Romana Domorum 16. Iunij 1604.* vbi expreſsè dictum fuit obligationem Cameralem
532 non habere hoc priuilegium, quàm deciſionem deinde ſecuta fuit *coram Gard. Cauales. deciſion.414. n.3. verſ. contrarium in puncto &c.*
Imo nō valet cōſuetudo, vel ſtatutū calum-
533 niæ iuramentū remittēs, *text. eſt expreſſus in cap. cæterū. 5. ibi cōſuetudine, qua lege contraria eſt, non obſtante. ext. de iurament. calumn. et in cap. cōſtitutus de ſ. deiuſſ.* Matth. Mateſil. *in ſingular.63. incip. Nota quod ſtatutum, vel conſuetudo &c.* et vide ibi Gabr. Sal. *in addit. lad* Mart. *in tractat. de iuriſdiction. part.4. caſ. 65 à princip.* & Scacc. *in tractat. de iudic. lib 2. cap.1. quaeſt.16. nu.124. verſ. an iuramentum calumniæ poſſit tolli ſtatuto, vel conſuetudine &c.* & admiſit Rota *coram bo me. Marcello Bubalo in cauſa Bononien. Attentatorum 24. Ottobr.* 1588
Et ratio eſt, quia id eſſet contra fauorem
534 publicū, ne ſcilicet fraudes committantur, veritas non occultetur, & lites non protelentur *auth principales §. ſed quia, et §. quod ſi actor C. de iuretur. propter calumn.* O quàm melius
535 eſſet, ſi ex toto tale iuramentum à iudicio tolleretur, cauſa vitādi tot periuria, nā vt paſſim aſſerunt DD *ex Bald. in l. ſi poteſt C. de euict.* iſtud iuramentum calumniæ hodie non
536 æſtimatur vno obulo, quia multi facti ſunt cōtemptores DEI, & religionis, vnde ego puto, quod aliqui litigantes noſtri temporis potius iurent de calumnia committenda, quam
537 vitanda, et ſic parum illud curant, argumento illius dicti per Poetam Aquinaten. *Quid enim ſaluis. enfamia, nummis &c*, et deferentes
538 iuramentum ſolent dicere. *Io la robba, & tu l'anima &c.* & latiùs dicam infra. circa periculū animæ in quo ſe exponūt, qui deferūt iuramentū, qui ſciunt eſſe deieraturos At ad nos.
Stat ſupra ergo firmū iuramentū de calumnia eſſe de forma ordinis iudicialis, ita vt nec ſtatuto, nec conſuetudine, vel pacto poteſt remitti expreſsè, et tamen ſi non petatur, & ſic
539 non fuit iuratum in toto proceſſu, quo caſu cenſetur tacite remiſſum, quod fieri poteſt. *ad text. in cap. 1 vbi Canoniſta de iurament. calum. in 6.* cum infra allegandis, vnde proceſſus non laborabit vitio nullitatis.

Nihi-

Nihilominus ratio iſta, vt præmiſi, nihil me
vrget, ad amplectandam eam opinionem, vt
iuramentum præſtandum à parte quando de-
ueniitur ad probationem comparationis lite-
540 rarum, ſi non fuerit petitum ab aduerſario,
conſeatur remiſſum, & ſic illum actum, ſi tale
iuramentum non præſtitum fuerit, non labo-
541 rauit vitio nullitatis, quantumuis ambo iſta
iuramenta dicantur calumniæ, et ambo ſint
de forma, & ſubſtantia iudicij. Quia reſpon-
deo, quod quandoq. forma requiritur ad eſſe
542 rei, quandoque ad confirmationem rei in eſ-
ſe productæ, quandoque ad effectũ, ſeu vtilita-
tem conſequendam, Primo caſu, ſi omittatur
forma, deſperatus eſt caſus, cũ ipſo iure actus
543 nullus ſit, nec iuuat, ſi non adfuit petitio par-
tis, ratio namque eſt, quia talis forma requiſi-
ta de tempore celebrationis actus, eſt ad eſſe
rei inducendam, & ſic requiritur ad formam
ſubſtantialem *l. qui Romæ. §. Flauius. ff. de verb.
obligat. cum ſimil.*

Vnde indiſtinctè illa qualitas, ſeu ſolemni-
tas à iure requiſita tẽpore conceptionis actus
544 omninò debet interuenire de ipſo tempore,
et hoc ſub pœna nullitatis inſanabilis, idque
receptiſſimum, & veriſſimum in iure reperio
*ad textum in cap. ſi eo tempore de reſcript. in 6.
cap. auditis, & cap. quia propter. & cap. dudum.
de elect. et l. quid ergo. ff. de his qui not. infam. l.
obligari. §. tutor ff. de auctor. tutor. l. ſi id quod. §.
ſi pupilli. ff. de reſcind. vendit. l. numquam. 32. ff.
de vſu cap. l. pupillus. ff. de acquir. rer. domin. l. ſi
quis mihi §. iuſſum ff. de acquir. hæredi. l. matrĕ.
C. de obligat. l. his verbis. §. interdum. ff. de hæred.
inſtituend. l. tres fratres. ff. de pœn. l. 1. §. ſi filius.
ff. de legat. 3. §. tutor. Inſtitut. de auctorit. tut.* quę
concluſio ab Interpretibus ſine controuerſia
tranſit. vt apparet *ex Innocent. et alijs commu-
niter in cap. cum conſuetudinis, de conſuetud.*
Bart. *in l. ſi quis mihi bona §. iuſſum. numer. 3. &*
Caſtren. *num. 4.* Iaſ. *num. 44. ff. de acquir. hæred.*
Matienz. *titul. 3. lib. 5. recop. gloſ. 1. numer. 3.*
Tiraqu *ad leg. connub. gloſ. 2. n. 3.* & ſæpius Ro-
ta dixit et præſertim coram Penia *in cauſa
Burgen. Abbatiæ 10. Martij 1589. eſt inter eius
à me impreſſ. deciſ. 12. num. 15. verſ. ab initio de
iure requiri &c. & coram* Queipo *in cauſa
Tirocentius Beatificij 28. Martij 1629. & 12.
Nouemb eiuſdem anni, ſunt à me impreſſa in
part. 5. recent.* prima eſt *deciſio 294. nu. 19. verſ.
pro forma, et ſolemnitate requiſitum in ipſo actu
&c.* ibique Rota teſtatur, id eſſe receptiſſimũ
in iure *altera verò eſt deciſio 318. num. 23. verſ.
aliàs actus erit nullus, niſi in ipſo actu forma in-
teruenit &c. eadem part. 5. recent.*

In ſecundò verò, et tertio caſu, quando ſci-
licet forma requiritur pro confirmatione rei
545 in eſſe deductæ, vel ad ipſius effectum, vel
vtilitatem, & tunc valet ipſo iure actus, quam-
uis omiſſa forma, quia tunc ea forma dicitur
non ſubſtantialis, ſed accidentalis, cuius defe-
546 ctus ipſo iure nõ vitiat, et ſi quæratur ratio,
illa commodè poteſt expendi, nam ea forma
accidentalis aduenit rei exiſtenti in actu iam
producto, vnde ceſſet admiratio, quod poſt-
quam res eſt in actu, difficilius reſcinditur,
547 quàm à principio impediretur, nec adeſt de-
fectus in natiuitate actus, pro vt adeſſet ſi ipſa
forma, vel ſolemnitas eſſet ſubſtantialis, & ſic
in ipſo actu requiſita, ita *notabiliter declarat
Bald. in l. vniuerſa ſub num. 2. verſ. conclude,
quod quandoque. C. de precib. Imperat. offerend.*

Nam forma ſubſtantialis, ſecundum Ariſto-
548 telem, aduenit rei exiſtenti in potentia, for-
ma accidentalis aduenit rei exiſtenti in actu,
& in caſu noſtro faciunt illæ iuris vulgatæ re-
gulæ *Multa facta tenent.* Et turpius eijcitur,
549 quam quod non recipitur hoſpes. Et facilius
impeditur ius quærendum, quàm tollatur ius
quæſitum. Et inhabilitas ſuperueniens circa
actum conſumatum, non habetur in conſide-
550 ratione cum ſimilibus. Intellige tamen quã-
do aliqua qualitas in actu non requiritur pro
551 forma ſubſtantiali, ſed accidentali, tunc ſi il-
la à principio non interueniat, actus non eſt
radicitus, ſeu vt dixi, ipſo iure nullus. ſed re-
manet ſuſpenſus, donec roboretur à ſuper-
ueniente illa qualitate, & hoc eſt frequens in
iure, *vt in l. licet 56 ff. de iudic. l. filio præterito ff.
de iniuſt. rupt. et irrit. teſtam. l. ſolaenda ff. de
hæred. inſtit. l. licet. C. de procurat. l. 3. §. falſo. ff. rẽ
rat. haber. l. poſthum. 12. §. item et circa. ff. de
iniuſt. rupt. &c. cap. ſuggeſtum. 10. verſ. iam eius
conſenſus fuit poſtea ſubſecutus &c. de iurepatr.
cap. cum uoſ. 3 de his q fiunt à maior. part. cap. la-
tè* Rota *coram Queipo deciſ. 318. à num. 43. part.
5 recent. et dixi in annotat. ad deciſ 342. nu 82.
verſ. tamquam de forma accidentali. et non ſub-
ſtantiali. poterat fieri poſt actum perfectum &c.
part 4 recent. tom. 3.* & in terminis de forma
præſtanda ad fauorem alicuius, vt eius omiſ-
552 ſio non vitiet actum, et ſufficiat quandoq.
illa præſtetur. ſiue antea ſiuè poſtea eſt text.
*in l. in concedendo. ff. de aqu. pluu. arc. l. Iulia-
nus. C. de emancip. liber.* Innocent. *et alij in cap.
cum conſuetudinis de conſuetud.* Bart. *in l. ſi quis
mihi bona §. iuſſum. ff. de acquir. hæred. cum
alijs abunde allegatis in cauſa Fanen. ſeu Seno-
gallien Bonorum 14. Martij 1646. coram R. P.*
D Meltio. *§. Et licet. verſ. quo caſu ſiue fuerit
adhibitus antea factum. vel poſt factum &c.*

Quod enim iuramentum calumniæ non ſit
de ſubſtantia ordinis iudiciarij ad hoc, vt ab
553 initio præſtetur, non eſt dubitandum nam
text. eſt expreſſus in cap. ſi de calumnia 1. ibi, cũ
huiuſmodi iuramenta præſtari ab initio de
554 ſubſtantia ordinis iudiciarij non ſit, &c. *ext.
de iurament. calumn. in 6.* & firmant *Tiraquell.
de retract. lignag. §. 2. gloſ. 2. num. 1.* Marant. *de
ordin. iudic. part. 6. ad ſecundam Iudicij partem
de iurament. num. 3.* Seraph. *de priuileg. iuramen.
priuileg. 12. numer. 2. Amat* Roder. *in practic. de
mod. & form. vidend & examinand proceſſ. cap.
11. num. 24.*

Vnde

Vude,& videmus, in qualibet parte iudi-
555 cij, & qualibet inſtantia ante ſententiam
tale iuramentum poſſe præſtari. *Abb. in cap. cum in cauſa num. 19. de iurament.* Gab. Sar. *in addit. ad Mathefil. ſingul. 65 num. 4. verſ. iuramentum calumniæ poteſt in quacumque parte iudicij &c.* Bartol *in leg. cum & Iudices num. 3. de iurament. calumn.* Practic. Papien. *in form. libell. act. real. in gloſ. Per ſacrament. calumniæ n. 4. verſ. hodie autem.* Soccin. *in cap. fin. num. 38. de iurament. calumn. & in regul. 209. fallent. 2.* Gaill. *obſeruat 86. num. 2. & ſeq. lib. 1. cum multis alijs allegatis per* Rotam *coram* Penia *deciſ. 15. num. 7. verſ. iuramentum calumniæ ſufficit, vt quandocumque præſtetur ante concluſionem in cauſa &c* *et coram bon. mem.* Merlino *in cauſa Bononien. Domus. 28. Februarij 1628. §. Et Domini. verſ. iuramentum calumniæ admittitur in qualibet parte iudicij ante ſententiam &c.* eſt inter eius impreſſ. *deciſ. 337. num. 4.*

Vtique ſufficit, quod præſtetur in obſeruatione terminorum ſubſtantialium, cum & in-
556 ter terminos ſubſtantiales, ſit iſte terminus iurandi de calumnia *Rota in recent. deciſ. 346. num. 3. part. 2. & coram* Cuccino *deciſ. 417. n. 5. et coram eodem* Penia *deciſ. 74. nu. 1. verſ. eſt terminus ad iurandum de calumnia, & corã Card.* Marquemont. *in cauſa Romana aſſecurationis dotis 12. Decembr.* 1605 vbi aliæ deciſiones allegantur, & deinde fuit dictum in cauſa *Tiburtina adminiſtrationis tutelæ. 18. Martij 1612. coram Manzanedo eſt apud Marchiſ. de Commiſſionib. tom. 3. fol. 49. num. 5. verſ. iuramentum calumniæ fuit præſtitum in terminis ſubſtantialibus, quod ſufficit &c. & coram* Merlino *in d. Bononien. Domus §. Et Domini. verſ. iuramentũ calumniæ ſufficit quod præſtetur in terminis ſubſtantialibus &c.*

Quamobrem, cum hoc iuramentum calumniæ, non requiratur de tempore initij proceſſus, & ſic pro forma accidentali, ac pro con-
557 firmatione rei in eſſe productæ, ideoque ſi omittatur non vitiat proceſſum, quando illud non fuit à parte petitum, *vt colligunt Scribentes in cap. ſi de calumnia. in princip. de iuramen. calum. in 6.* cum tunc cenſeatur tacitè à parte
558 remiſſum, quantumuis expreſsè ex partium conſenſu tale iuramentum remitti nequeat, ſicuti nec ſtatuto, nec conſuetudine remitti iã ſupra dixi, quod enim ſtante dicta tacita re-
559 miſſione, per non petitionem, tunc proceſſus non vitietur, ſi iuramentum calumniæ nõ fuit præſtitum, cum illud non ſit de ſubſtãtiali or-
560 dine iudicij, et de per ſe, ſed ſolum ſi petatur, indubitanter aſſerunt *Speculat. in titul. de iurament. calumn. §. 1. verſ. ſed quid ſi ante nu. 3. in fin. & §. ſequitur n. 4. verſ. quid ſi non exacto.* *Veſtr. in prax. lib. 5. cap. 2. num. 3. verſ. & ſi pars non petat, poterit iuramentum omitti &c.* et vide ibi Granat *in addit. in litera F.* vbi plures DD. pleno calamo cumulat ad roborandam hanc concluſionem, adde *Io. Baptiſt. Aſin. in iudicior. prax. §. 3. cap. 30. num. 3. verſ. ſi omittatur iuramentum calumniæ non vitiat proceſſum &c.* Robert Marant. *in prax. iudicial. part. 6. titul. de iurament. num. 2. verſ. quia iuramentum non fuit exactum ab altera parte, & ſic non fuit iuratum, nec ideo vitiatur proceſſus &c.* Anton. del Re *in tractat. de iurament. calumn. cap. 7. num. 3. & ſeqq.* Peregr. *deciſ.* Patauin. 137. *nu. 9. verſ. ſi vero ſi iuramentum calumniæ non fuit petitum præſtari, eius omiſſionem non inualidat &c.* & Gaill. *obſeruat. Imperial. d. obſeruat. 84. num. 2. verſ. ſecus ſi non exactum & ſic tacitè remiſſum nõ vitiat proceſſum &c.* Franciſc. Curt. *in tract. de iureiurand. propter calumn. §. quod obſeruari. num. 16. poſt med. & §. quia verum eſt num. 2.* et teſtatur de communi opinione.

Perpetuaque conſtantia eamdem conclu-
561 ſionem ſecuta eſt Rota, & præſertim habetur deciſum *in antiq. deciſ. 664. alias 4. de iurament. calumn. verſ. ſi omittatur iuramentum calumniæ. quia non petitur præſtari, nihilominus valet ſententia lata &c.* quam deinde amplexa fuit *coram Card.* Plat. *in cauſa Burgen. Reſidentiæ 30. Maij 1586. §. 1. verſ. ſi non fuit petitum à iuramentum calumniæ cenſetur tacitè remiſſum. et valet proceſſus &c. et corã* Manzanedo *in cauſa Marſicen. Affictus 7. Maij 1612. impreſſa eſt apud Galles. de obligat. Cameral. deciſ. 131. num. 5. verſ. actor non tenetur iuramentum calumniæ præſtare, niſi petatur &c.* & coram Merlino *in d. Bononien.* Domus 28. *Februar. 1628 eſt dec. 337. n. 4. verſ. petitione iuramenti calumniæ deficiente, ac eo ommiſſo, va-*
562 *let proceſſus &c.* vbi etiã confirmatur, quod dixi ſupra nempe iuramentum calumniæ non ſimpliciter eſſe de ſubſtantia iudicij, ſed per accidens, quatenus ſcilicet fuerit petitum.

Quando igitur iuramentum calumniæ expreſſe reperitur à parte petitum, illudque nõ
563 fuit præſtitum, tunc et non aliàs dicitur de forma ordinis iudicialis, & potens eſt eius
564 omiſſio in oppoſitum deducere proceſſum, ac ſententiam inde latam, text. eſt ita intelligendus *in l. 2. § ſed quia veremur. C. de iureiurand. propter calumn. et plenè* Bart. *ibidem nu. 3.* Canoniſt. *in cap. 1. de iurament. calumn.* & pariter *in cap. 1 eodem titul. in 6* & præſertim *Io. Andr. ibi in verb. annullandus. vbi alij Iacob.* Butrig. *in d. l. 2. § ſed quia veremur.* vbi ait,
565 quod malitioſus reus ſemper petit in reſpõſione ad libellum hoc iuramentum, quia ſi nõ præſtatur omnia ſũt nulla, et pro notabili cautela, hanc poſuit *Matth. Mathefil. in ſingul. 64. incip. Nota aliam cautelam &c.*

Eaque vti ſolent malitioſi Procuratores, pe-
566 tendo præfatum iuramentum in parte iudicij nõ ponderanda, *et poſt Imol. aduertit Alex. in l. qui bona. §. ſi alieno. ff. de damn. infect.* Roland. *in conſil. 71. num. 8. verſ. cauti Aduocati, quando reſpondent libello, in fine petunt iurari de calumnia, et vlterius non inſiſtunt &c. lib. 1.* Marc. Anton. Peregr. *d. deciſ. Patauin. 137. n. 9. verſ.*

verſ.cauti Aduocati ſolent in fine ſuarum excep-
tionum.inſtare, et petere &c. Imo, & ſi quis iu-
ranit numquam iurare, nihilominus parte
567 petente tenetur iurare de calumnia, ita no-
tabiliter inquit Speculat. in titul. de iurament.
calumn. in § fin.poſt princip. & refert.& ſequi-
tur Felin.in cap. conſtitutus. de fideiuſſ. et in
cap.cœterum.de iuram.calumn. ſenſit Gabr.Sa-
ray.in addit.ad Mathefil ſingul.64. nu.14 verſ.
hic quaro de pulchra,& notabili quaſtione &c.
adeo enim indubitata eſt prædicta concluſio,
568 vt ſtante petitione vt iuretur de calumnia,
eo non præſtito corruant omnia acta, vna cum
569 ſententia promulgata, vt non habeat cōtra-
dictorem, quod eſt notabile, ſicuti aduertit
Scace in tractat. de iudic.lib.2.cap.1.quaſt.8. ſub
num.68.verſ.hac eſt concluſio communis, & nō
habet contradictorem &c. & videatur Franciſc.
Viu.deciſ.109.num.3. verſ ſi hoc iuramentum
petitum quippe ſit, et non praſtetur, tunc proceſ-
ſus vna cum ſententia, eſt nullus &c.Mareſcot.
variar.reſolution.cap.47.incip.Non ſemel.nu.1.
verſ proceſſus vitiatur, ſi iuramentum calumnia
fuit petitum, & non praſtitum &c. vbi ad hoc
plura allegat, addo Gratian diſcept. forenſ.cap.
208.num.15. verſ attendendam eſſe nullitatem
prouenientem ex iuramento calumnia petito, &
non praſtito &c.

Eamque opinionem cōtinuò ſecuta eſt Ro-
ta, & præſertim penes Put.deciſ 398. & in nou.
deciſ.388.num.1.verſ.ſi expreſſè fuit dictum, vt
iuraretur de calumnia, & fuit omiſſum, ſenten-
tia eſt nulla &c.lib.2. Rota deciſ.660. alias 2.de
iurament.calum.in antiq.numer.2. verſ petitur,
quod iuretur de calumnia. ſi non praſtetur, nul-
lus eſt proceſſus &c. teſtaturque ita ſeruare
Sacrum Palatium, & hoc eſſe expreſſum in
cap.1.de iurament calumn in 6. & deinde ita
ſæpe reſpondit Rota, & præſertim coram Card.
Mantic.deciſ.33.numer.1. verſ.iuramentum ca-
lumnia expreſſè fuit petitum, & non eſt praſti-
tū, quo caſu proceſſus, & ſententia vitiatur &c.
ibique plures DD. allegantur, & teſtantur de
communi opinione, & idem fuit deciſum corā
Manzanedo in Tiburtina Adminiſtrationis tu-
tela 18. Martij 1612.penes Marcheſ. de Cōmiſſ.
tom.2.fol.49. num.3. verſ. fuerat petitum iurari
de calumnia, ſed tamen non fuit praſtitum iura-
mentum, ex quo intrat nullitas &c. & coram
Card.Seraph deciſ.1355 num.1.verſ.fuit petitū
iuramentum calumnia, eius omiſſio vitiat &c.
& ibi Apoſtill.alias deciſiones antiquiores cu-
mulat. idemque poſtea fuit reſolutum coram bo.
mem.Dunozetto in cauſa Romana Pecuniaria
de Columna 21.Aprilis 1617. §.Tertia nullitas.
verſ.iuramentum calumnia erat omnino praſtā-
dum ſtante partis proteſtatione &c.

Supradicta tamen non procedunt in caſu
noſtro, nempe præſtationis iuramenti, quan-
570 do eſt in ſubſidium deueniendum ad com-
parationem ſcripturarum, nam vt dixi pars
talem probationem facere intendens, debet
iurare, ei penitus eſſe percluſam viam cœte-
ris probationibus, quale iuramentum eſt præ-
571 ſtandū ſub pœna nullitatis talis actus quan-
tumuis ab aduerſario de eo præſtando nulla
reperiatur facta inſtantia, nec in hoc aliquid
refragantur, ea quæ dixi iam de præſtatione
iuramenti calumniæ, quale ſi non præſtetur,
572 & à parte nō fuit petitum nullatenus vitiat
proceſſum, cum cenſeatur tacitè remiſſum;
Quoniam diuerſus eſt caſus, nam hoc iuramē-
tum, tempore petitionis comparationis ſcrip-
573 turarum, & ſic ab initio celebrationis actus
per petentem præſtandum eſt, ſicut infra de-
ducam, vnde non pro forma accidentali, ſicuti
probaui, quod præſtatur iuramentum calum-
niæ, ſed pro forma ſubſtantiali, & eſſentiali re-
574 quiritur à iure, vnde parum iuuabit allega-
te hoc iuramentum non fuiſſe petitum ab ad-
uerſario, ratio etiam differentiæ vtriuſque iu-
ramenti eſt, quia plus ſolet terrere, quod ſpe-
cialiter dicitur, quàm quod generaliter, Item
575 quia maior ſolemnitas adhibetur in com-
paratione literarum, quàm alibi. gloſ. in §.ſi
verò moriantur, in verbo proferenti. auth. de in-
ſtrument.caut.& fidelit.

Nam, & vbi periculum eſt maius ibi cau-
tius eſt agendum. cap. vbi periculum.3. de elect.
in 6. l. 1. §. nam vel magis. ff.de Carbon edict.
quàm enim ſit periculoſa probatio per com-
576 parationem literarum iam ſatis experientia
ipſa demonſtrat, & notant paſſim DD.in d.l.cō-
parationes. & in auth de inſtrument. cauth. &
fid.et ſæpe aduertit Rota, et præſertim coram
R.P.D.Durano deciſ.363. nu.3. verſ. in materia
comparationis literarum tam fallibili, ac peri-
culoſa &c. part.2.

Quod enim iuramentum prędictum veniat
præſtandum de tempore petitionis, & ſic ab
577 initio celebrationis petitionis comparatio-
nis literarum, non difficulter probari poterit,
& quidem ad hoc non parū iuuabit, ſi attentè
perpēdamus verba text.in §.ſi verò nihil. auth.
de inſtrumentor. caut. et fidelit. quæ ſunt illa
formalia, Vt autem aliquid omnino cauſa ſumat
augumentum ad maiorem negotij fidem, & ipſe,
qui hoc petit fieri, iuret, quia non aliam idoneam
habens fidem ad inſtrumentorum collationem
venit &c. Notanda ſunt illa verba, & ipſe, qui
hoc petit fieri, iuret. Ecce, quod iuramentum
refertur ad tempus, quod petitur fieri literarū
comparatio, ergo illo tempore petens, iurare
578 debet, cum qualitas adiecta verbo, debeat
intelligi ſecundum tempus verbi. l. in delictis.
§.1. ff.de noxal. action. cum alijs allegatis per
Rotam coram Coccino deciſ.430. num.62. verſ.
qualitas adiecta verbo intelligitur &c. part. 5.
recent tom.2.

Et tempus determinato modo prolatum,
579 alterius temporis non recipit functionem.
l.ſi vſusfructus mihi. ff. de vſufruct. legat. Bald.
in auth.at qui ſemel.col.4. verſ quaro an qui ſe-
mel, C.quomod.et quād.Index & in l.1.quaſt.9.

in fin. C. de inſtitut. & ſubſtitut. Natt. *conſ.* 485.
nu. 5. *verſ. tempus determinato modo &c.* & tem-
580 pus, quando eſt præciſum, differri nõ poteſt.
per text. in l. conditiones, quæ in futurum. ff. de
581 *condit. & demonſtrat.* nam, & tempus indu-
cit formam *auth. quæ ſupplicatio. C. de precibus*
Imperat. offerend. Bart. *in l. denunciaſſe § quid*
autem. nu. 3. *ff. de adulter.* Alciat. *in l.* 1. *num.* 49.
ff. de vulgar. et pupillar. Cum igitur prædictum
iuramentum requiratur tempore, quo petitur
582 fieri comparatio literarum, ſequitur de illo
tempore petens iurare debet, quare ſi in eo nõ
iurauerit, comparatio eſt ipſo iure nulla, con-
cluditur ergo de neceſſitate, quod tale iura-
mentum ſit præſtandum etiamſi non petatur,
cum prius peti non poſſit, vt præſtetur, ſi prius
583 non ſit, qui comparationem literarum fieri
petat, et tempore, quo petitur, petens iurare
debet, prout oppoſitè ratiocinatus eſt *Alex.*
Trentacinq. variar. reſolut. vol. 1. *lib.* 11. *titul. de*
fid. inſtrument. reſolut. 9. *ſub numer.* 1. *§. ſecundo*
probatur.
584 Apertum eſt in iure, quando lex vult, vt ali-
qua ſolemnitas adhibeatur tempore actus fie-
di, & ſic forma requiritur ad eſſe rei, tunc ſi
ſolemnitas in ipſo actu non interueniat, actus
eſt ipſo iure nullus, etiamſi non petatur *l. non*
dubium. ff. de legib. et tradunt notabiliter Bart. et
Bald. in l. vniuerſo C. de precib. Imperat. offerend.
585 cũ forma non ſeruata, ſemper actus corruat.
cap. cum dilecta 22. *verſ. et forma mãdati noſtri*
exacta &c. de reſcript. l. cum hi. §. ſi Prætor. ff. de
tranſact. Rota *coram bo. me.* Pirouano *deciſ.* 141.
num. 4. *verſ. forma non ſeruata ſemper actus cor-*
ruit &c. part. 6. *recent.* & ſic ſæpe ſæpius fuit
586 reſponſum. Imò, & formæ omiſſio etiam in
qualitate minima vitiat, *ſecundum Iaſ. Butr.*
Felin. Dec. et alios relatos à Becc. in conſil 12. *nu-*
mer. 29. *verſ. forma omiſſio in qualitate etiam*
minima &c. Addo Gramm *dec. Luſitan.* 45. *nu-*
mer. 2. *verſ. actus corruit in forma omiſſione etiam*
minima &c. idque quoque ampliat, quantum-
uis adeſſet iuſta cauſa omittendi formam.

Quamobrem cum præfatum iuramentum
præſtandum à petente comparationem lite-
587 rarum requiratur à iure de tempore ipſius
petitionis de forma, & ad eſſe rei, ergo ſi de eo
tempore non præſtetur, comparatio literarum
eſt ipſo iure nulla, etiamſi à parte non peta
tur, quod præſtetur. Tandem, vt me expediã
588 ab hoc requiſito à iure exacto in compara-
tione literarum, non eſt dubitandum de ſupe-
riori concluſione, quantumuis Cephal. *in con-*
ſil. 454. *num.* 39. *cum ſeqq. vol.* 4. aſſerat ſuprare-
589 latum iuramentum non eſſe præſtandum,
niſi Iudex id putauerit, ductus ad hoc ſcribẽ-
dum, auctoritate *text. in §. ſi verò moriantur.*
auth. de inſtrument. cautel. & fidelit. ibi. *&*
omninò ſi putauerit eis Iudex oportere credi, etiã
iuſiurandum iniijcere proferenti, & eſt ſenſus,
quod vbi Iudex putauerit deueniendum eſſe
590 ad literarum comparationem, ex cauſis, de
quibus in illo textu, tunc Iudex debet iniijce-
re iuſiurandum proferenti, ſecundùm formam
relatam in d. textu. Reſpondetur enim hanc
conſiderationem in nihilo obſtare, quia *d. text.*
tria decernit.

Et *Primò* inquit ſi teſtes publici inſtrumen-
591 ti omnes ſint mortui, vel abſentes, vel aliàs
de facili non poſſunt, nec etiam Tabellio, po-
teſt deueniri ad comparationem literarum.
Secundò, quod eſt in arbitrio Iudicis dictæ li-
terarum comparationi credere. *Tertiò*, quod
prius deueniatur ad comparationem literarũ
per petentem fieri, præſtetur iuramentum de
quo ibi. In ſecundo enim capite, quando di-
citur arbitrarium eſſe Iudici an comparationi
credere velit, non refertur etiam hæc diſpoſi-
592 tio, ad iuramentum, ſed illud aduerbium,
omnino, ibi poſito, refertur ad illud etiam iuſ-
iurandum iniijcere proferẽti, quaſi dicat, ſicuti
in effectu dicit, Quod ſi Iudex putauerit com-
parationi eſſe credendum, omnino etiam præ-
593 ſtandum eſt prius iuramentum iſtud, & ſic
de neceſſitate eſt præſtandum, *vt ibi gloſ. Bart.*
& alij affirmant, & ſatis ſupra deduxi. Atque
hæc ſufficiant circa iuramentum præſtandum
à parte, petente comparationem literarum,
vt ſine eo, talis actus ſit nullus, etiamſi ab ad-
uerſario non fuerit proteſtatum, vt tale iura-
mentum præſtaretur, alterum requiſitum vi-
debimus in ſeq. cap.

ARGVMENTVM.

Periti electi ad faciendam comparationem lite-
rarum, vt validè procedant, requiritur, vt iu-
rent, ſe talem actum non facere, non lucri cau-
ſa, neque inimicitia, nec aliqua gratia teneri. Et
an tale iuramentum ſit de forma, itaut ſi illud
omittatur, corruat talis probatio. Verba non
aliter, an ſint præciſa, & inducant formam.

Comparatio literarum, quando eſt facienda ſunt
neceſſariæ duę ſcripturæ, vna ſcilicet ad quam,
altera vero, ex qua, comparatio fiat, & quæ, &
quomodo debeant dictæ ſcripturæ eſſe, & præ-
ſertim multa deducuntur circa ſcripturam, ex
qua, quæ omnino certa eſſe debet, & qualiter
authentica eſſe debeat, & an ſufficiat, quod à
parte ſit confeſſa, eam eſſe ſuam.

Scriptura, ex qua, comparatio literarum eſt fa-
cienda, ſi haberi minime poſſit, an Iudex tunc
poſſit cogere partem negantem, ſcripturam
controuerſam eſſe ſuam, ad ſcribendum, vt ſic
ſatis conſtet de dicta ſcriptura, ex qua, & licet
Bart. & Angel. negatiuam opinionem teneãt,
tamen falluntur, ex rationibus de quibus hic
maximè in criminalibus.

Probatio quæ fit per comparationem literarum,
quando dici poſſit plena & quando ſemiplena,
Comparationi literarum, quando eſt ſimplex,
ideſt ſine alijs adminiculis, numquam eſt ple-
nè credendum, & quare.

SVMMARIVM.

594 *Periti electi ad faciendam comparationem literarum, qualiter iurare debeant.*

595 Periti electi ad faciendam comparationem literarum ſi non iurent, vel ſi iurent, alia formâ hic tradita, comparatio eſt nulla, & nu. 596.

597 *in Diſpoſitione, ſi dicatur, quod actus aliter factus non valeat, dicitur inducta forma cui renunciari non poteſt.*

598 *Verba, non aliter, induunt formam.*

599 *Verba, non aliter, ſunt adeo præciſa, vt non admittant aliquam modificationem, ſeu interpretationem præter quam ipſa verba ſonant. & numer 600.*

601 *Periti electi ad faciendam comparationem literarum debent iurare, ſecundum formam traditam.*

Quamuis ſummariè procederetur, & omiſſis iuris ſolemnitatibus.

602 *Forma dicitur inducta ſi lex aliquid inducat, quod fiat de tempore quo actus fit. & nu. 603. & iſta eſt doctrina Bart. à toto Mundo ſecuta, ſecundum Iaſ.*

604 *Quæ procedit, etiamſi non adeſſet verbum annullatiuum.*

605 *Periti omnes electi ad aliquid iudicandum ſecundum eorum peritiam, debent iurare.*

606 *Periti electi ad faciendam comparationem literarum debent nõ ſimpliciter iurare. & qualiter aliàs nihil fit. & nu. 607. 611. et 612.*

608 *Verba, non aliter, ſunt taxatiua.*

609 *Verba negatiua importãt etiam neceſſitatem.*

610 *Et actum aliter contra geſtum, priuant potentia.*

613 *Periti electi ad comparationem literarum faciendum. ſi ſemel iurent iuxta formam traditam, non eſt neceſſe, vt aliàs iurent.*

614 *Sicuti faciunt cæteri periti, tempore ſcilicet relationis.*

615 ad Literarum comparationem, quando deuenitur, quot ſcripturæ requirantur. & nu. 616.

617 *Scriptura, ex qua, eſt facienda comparatio literarum, debet eſſe certa, & infallibilis. & numer. 618.*

619 *Splendor, non ex candela ſopita, ſed ab accenſa haberi poterit.*

620 *Aduocatus ardere debet, ſi vellit* Iudicem *accendere.*

622 *Scriptura ex qua eſt facienda comparatio literarum, vbi magis obnoxia fraudibus debet conſtare, vt omnino ſit indubitata. & nu. 622.*

623 *Scriptura ex quibus petenda eſt comparatio literarum, debent eſſe authentica, & quomodo num. 624.*

625 *Scriptura ad quam eſt facienda comparatio literarum, & quæ negatur per partem, non debet eſſe omnino certa. & quare.*

626 *Scriptura ad quam eſt facienda comparatio literarum ſi eſſet certa, non eſſet opus recognitione.*

627 *Oculatus ducit cæcum, & non cæcus cæcum, nam aliàs ambo in foueam cadebunt.*

628 *Scriptura, ex qua, eſt facienda comparatio literarum, niſi eſſet omnino certa, quale abſurdum ſequeretur.*

629 *Scripturarum comparatio non eſt facienda ex ſcriptura priuata, quamuis à parte confeſſa. contra num. 630. & 631.*

632 *Bart. in auth. vt ſi contractus. nu. 2. C. de fid. inſtrum. communiter damnatur.*

633 *Scriptura certa, ex qua, petenda venit comparatio literarum, ſi haberi non poſſit an* Iudex *poſſit debitorem ad ſcribendum. numer. 634. & 635.*

636 *Iudex ex improuiſo poteſt cogere partem ad ſcribendum, quando alia ſcriptura non poteſt haberi ad faciendam comparationem.*

637 *Bart. in auth. at ſi contractus. num. 3. C. de fid. inſtr. expellitur & quidem paſſim. nu. 638.*

639 *Iudex non dicitur aliquid fruſtra facere, ſi tendat ad inquirendam veritatem. & nu 657.*

640 *Iudex ex æquitate poteſt cogere reum ad ſcribendum, vt notitia eius manus habeatur.*

641 *Angel. in l. comparationes. circa med. C. de fid. inſtrum non bene locutus eſt.*

642 Comparatio ſola ſcripturarum an indicat plenam probationem.

643 Comparatio literarum, ſi eſſet omnino ſimilis, tunc poſſet plenè probare.

646 Comparatio literarum facit plenam probationem, licet non in omnibus, ſed in maiori adſit ſimilitudo.

648 *Declara tamen ſi adſint adminicula pro adminiculanda veritate. & nu 649.*

651 Comparationi ſimplici literarum, ſcilicet abſq; aliis adminiculis, numquam plena fides eſt danda.

653 *Manus alienas contrafaciendi facilitas magna eſt.*

654 *Falſitas in comparatione literarum argui etiã poteſt ex magna ſimilitudine.*

655 *Diligentia nimis aliquando arguit dolum.*

656 Comparatio literarum poteſt eſſe, vt plenè, vel ſemiplenè probet.

658 *Iudex, tunc non poteſt cogere reum ad ſcribendum ad effectum, vt fiat comparatio literarum ſi poſtea ea probatio nihil releuaret.*

659 *Probatio illa non eſt admittenda, quæ deſeruit de vento.*

660 *Iudex, tunc fortius poteſt reum, ad ſcribendũ ad effectum de quo, hic, quando ſumus in criminalibus. & num. 661.*

662 *Et hoc de communi obſeruantia omnium Criminaliſtarum.*

663 *Manum ſuam recognoſcere recuſans, ſi ſimus in Ciuilibus, qualiter procedatur, vt id aſſequatur.*

664 *Scriptura, ex qua, eſt facienda comparatio literarum, vt ſit certa, debet id conſtare Iudici, & non peritis.*

665 *Cum periti in hoc nullam habeant iuriſdictionem.*

CAPVT XXXI.

VLterius etiam requiritur ad validita-
tem comparationis literarum, vt periti,
594 & electi ad talem comparationem faciendā,
iurent, ſe talem actum non facere, non lucri
cauſa, neque inimicitia, neque alia gratia ten-
ti textus eſt ad literam & rotundus *in d. l. com-
parationes. §. omnes.* ibi, *comparationes non aliter
fieri concedimus, niſi iuramento antea præſtito ab
his, qui comparationem faciunt, quod neque lu-
cri &c. C. de fid. inſtrument.* Et tale iuramentū
595 eſt pariter de forma comparationis ita quod
ſi non præſtetur, vel ſi præſtetur, ſed ſub alia
forma comparatio eſt nulla, *ita Paul. de Caſtr.
poſt Bald. in d. l. comparationes. num. 12. verſ. et
dicit Bald.* & ibi etiam *Salitet. num. 3. verſ. itim
nota formā.* Io. Sichard *nu. 4. verſ. forma autem
iuramenti, et num. 5. verſ. ſunt autem illa tria, et
verſ. vnde ſi omittatur &c.*

Nec immeritò, quoniam dicit Imperator
in d. l. comparationes, non aliter fieri concedi-
mus comparationes, niſi iuramento antea
596 præſtito, ab his, qui comparationes faciunt,
fuerit firmatum, quod neque lucri &c. nam
quoties in diſpoſitione dicitur, quod aliter
597 actus non poſſit fieri, dicitur data forma, cui
renuntiari non poteſt, *vt Bart.* docet *in l. fin.
in fine. C. de vendit. reb. ciuil. lib. 11. & in l. de his.
per illum text. C. de tranſact.* Roman *conſ. 402.
ſub nu. 2. verſ. maximè his verbis attentis. & non
aliter fiat &c.* adducitque in argumentū *text.
in l. nemo poteſt ff. de legat. 1.* & videatur *Man-
doſ.* ibi, *in addit. in verbo Et non aliter fiat &c.*
vbi plures DD concordantes adducit, & quod
598 dicta verba de ſui natura importent formā,
poſt Bart. Dec. Rom. Soc. & alios teſtatur Rota
*coram bon. mem. Robuſterio deciſ. 199. numer. 4.
verſ. verba illa non aliter, de quorum natura eſt
formam importare &c. part. 2. diuerſ.*

Dictaque verba non aliter, ſunt adeo præ-
599 ciſa, vt non poſſit admitti aliqua modifica-
tio, vel interpretatio, præterquam ipſa verba
ſonant, *vt per Bart. in l. ait Prætor § quod aut.
in princip. ff. ne quid in flumin. public.* & notat
gloſ. in l. ſi quidem. C. de exception. quam Bald.
ibi dicit, non eſſe alibi, *& idem Bald. in cap. 1.
§. denique. qua fuit prim. cauſ. beneſic. amitt.* Alex
*in conſil. 3. num. 4. verſ. confirmo, quod iſta verba
non aliter &c. lib. 1.* cum alijs copioſè relatis
*per Decian. in conſil. 108. num. 7. verſ. pondero di-
ctionem non aliter &c. & verſ. ſunt adeo præciſa
quod non poteſt admitti interpretatio &c. lib. 2.*
Rota *coram bo. mem. Card. Arigonio in cauſa
Tarentina Viridarij 31. Maij 1596. quæ deciſio
dicitur poſita extenſa à Cardin.* Seraphin. *tunc
Decano*, quia Arigonius fuit creatus Cardina-
lis à Clemente VIII. die 5. Iunij 1596. *eſtque
inter impreſſ. Seraph. deciſ. 1190. numer. 6. verſ.
ponderatio clauſularū tali caſu, & non alias &c.*
remouent etiam ſenſum ab actu, ex allegatis
per Rotam *coram* Pirouano *deciſ. 283. num. 12.
verſ. propter formam verborum, non aliter, quæ
ſolent remouere &c. pars 7. recent.*

In terminis vero iuramenti omnino, & de
forma præſtandi per peritos electos ad facien-
600 dam comparationem literarum optimè de-
ducit *poſt Purpurat. & alios Surd. in conſil. 187.
num. 27. §. Antequam periti inſpiciāt ſcripturas,
debent iurare, & requiritur pro forma &c. lib. 2.*
appoſitè etiam *Riminald. Iun. conſ. 779. nu. 23.
verſ. nulla eſt comparatio ex parte peritorum. qui
non iurarunt, & num. 24. verſ. quoties in diſpoſi-
tione dicitur. quod aliter fieri non poſſit, dicitur
data forma &c. lib. 7.* Menoch. *de arbitrar. Iud.
lib. 2. cent. 2. caſ. 114. num. 28. verſ. antequam ad
comparationem deueniant iurent &c.* & copioſè
adducit etiam *Farinac. in fragm. criminalib.
part. 1. in litera C. num. 483. verſ. comparatio li-
terarum à peritis facta nihil valet, niſi ipſi iura-
uerint &c. recteque admonuit* Rota corā *R.P.D.
Cerro in Romana Fideicommiſſi 17. Februa-
rij 1645. §. Et eò clarius. verſ. nec minus iura-
runt &c.* vbi deciditur, cum tale iuramentum
à peritis electis ad faciēdam comparationem
601 literarum, vt ſcilicet non accedunt ad talem
peritiam ex cauſa lucri, odij, vel fauoris, à lege
requiratur pro forma, ideoque illius ommiſ-
ſio vitiat actum aliter factum, etiamſi ſumma-
riè procederetur, & omiſſis omnibus iuris ſo-
lemnitatibus.

Accedit etiam ad probandum ſuprarelatū
602 iuramentum eſſe de forma, quia ſtatutum
eſt, vt debeat interuenire tempore, quo deue-
nitur ad comparationem, ſicuti habetur *in
d. l. comparationes. §. omnes*, ibi, *niſi iuramento
antea præſtito, ab his qui comparationem faciunt
fuerit affirmatum, quod neque lucri &c.* ſequitur,
603 quod ſic eo non adhibito corruit compara-
tio facta, nam quoties Lex iubet, quod aliqua
ſolemnitas adhibeatur de tempore actus, tunc
ſi aliter fiat, non valet ipſo iure talis actus, pro
vt eſt doctrina *Bart. in l. vniuerſa. C. de precib.
Imperat. offerend.* de qua latè *Iaſ. ibidem nu. 7.
& 8.* dicens, quod totus Mundus in hoc ſequi-
tur Bartol. *Afflict. deciſ. 378. numer. 4. verſ. quæ
requiruntur ante factum vel in ipſo actu, ſunt de
forma &c.* Oſaſc. *deciſ. Pedemont. 165. numer. 8.
verſ. quando Lex præcipit aliquid tempore con-
tractus fieri, tunc ſi non obſeruetur forma, eſt ip-
ſo iure nullus contractus &c. Riminald. Iun. di-
cto conſil. 779. nu. 27. verſ. quoties lex iubet, quod
aliqua ſolemnitas adhibeatur de tempore contra-
ctus &c.* vbi etiam allegat *Conſil. poſitum poſt
Aretin. in cap. 2. notab. 6. de teſtib.* qui dicit id
604 procedere etiamſi nō adſit verbum aliquod
annullatiuum.

Nec mirum nemini debet videri, ſi periti
electi ad faciēdam comparationem literarum
605 iurare debeant, Generale eſt enim in omni-
bus cauſis, in quibus adhibentur periti, quod
illis deferatur iuramentum, & probatur *ex
text.*

tract.in cap fraternitatis,ibi diſtrictè illis iniun-
gendo ſub periculo animarum &c. de frigid. &
maleſic. et eſt caſus in l. hac adictali. §. bis illud.
C. de ſecund. nupt. et in l. 1. §. 1 ff. de ventr. inſpi-
ciend. aliàs verò peritis in arte non creditur
ſine iuramento. Poller. in addit ad Marant. in
prax. part. 6. membr. 6. num. 69. Pacian de probat.
lib. 1. cap. 47. nu. 2. Ioannes Garc. de expenſ. cap.
34. num. 18. Ceuall. commun. contra communes.
cap. 1. num. 26. verſ. verum dicta producta in iu-
dicio, præſtito iuramento &c. et poſt Hoſtienſ. Io.
Andr. Abb Anchar. Alex. de Neuo. Præpoſit. &
alios aſſerit Sanchez. in tractat. de Matrim. lib. 7
diſputat. 113. num. 13 verſ. in genere de cœteris
artis peritis. &c. Barboſ. in collectan Iuris Cano-
nici ad cap. propoſuiſti. num. 3. verſ. periti iurare
debent &c. de probat.

Verum illud eſt ſpeciale in caſu noſtro, vt
606 ſecundum formam traditam in d. l. compara-
tiones. §. Omnes. iurare omninò debeant periti,
quare ſi ſimpliciter iurent, comparatio litera-
607 rum poſtea facta, vitio nullitatis ſubiacebit,
vti reſiſtente d. l. comparationes, facta l. non du-
bium ff de legib. & illius formam cap. cum dile-
cta. de reſcript. cum ſimil. maximèque ſtantibus
in præ allegata l. comparationes. dictionibus il-
608 lis, nō aliter, quæ ſunt taxatiuæ, vt habetur in
l. non aliter. ff. de legat. 3. & in l. qui heredi. §. fin.
de condit. et demonſtrat. et in l. 1. §. vltum ff de do-
nat. et in l. 1. in princip. ibi non aliter ff. de offic.
eius, & in l rem non nouam C. de iudic. Et cum
609 ſint negatiuæ important etiam neceſſitatem
gloſ in cap. 1. verſ. non poteſt. de regul. iur. in 6.
Lancell. Gallia in conſuetud. Alexandr in gloſ.
non poſſit. in princip. Molin. de primogenit. Hiſp.
lib. 2. cap. 11. num. 12. Tiraquell. de Iure marit.
gloſ. 4. num. 1. & 11. Couar. in cap quamuis pa-
ctum part. 2. §. 4 num. 4. et in cap. tua. num. 2. in
fine. de teſtib.

Et præciſam inducunt neceſſitatem, et actū
610 contra geſtum, omnino priuant potentia,
vt multi teſtantur relati per Sanchez. de Ma-
trimon lib 6. diſputat. 38. num. 20. verſ. præciſam
neceſſitatem important &c. & per Barboſ. in
collectan. cap. beneficium. 1. num. 7. verſ. dictio
negatiuè poſita neceſſitatem &c. & plenius. in
tractat. de dictionib. vſufrequen diction. 267. n. 3
dixitq. corā Rota Buratt. deciſ. 14. n. 6. verſ. alia
etiam verba negatiua, neceſſitatem inducunt ſub
priuatione &c. et ibi annotat. R. P. D. Ferentill.
in litera C. plura allegat. quæ deciſio eſt etiam
in recent. part 1. deciſ. 515. num. 2.

Cum ergo in caſu noſtro, nempe in d. l. com-
parationes, adſint verba illa negatiua, non ali-
ter ideo niſi ad vnguem, pro vt ibi præcipitur
611 iuramentum à peritis electis ad compara-
tionem literarum, faciendam, fuerit præſtitū
comparatio deinde facta effectum ſuum ſorti-
ri non poterit, ſicque vt dicebam ſi dicti peri-
612 ti, ſimpliciter iurent. nihil agunt, cum dicta
verba negatiua abnegent actum aliter effe-
ctum ſortiri poſſe, quàm vt expreſſum eſt, &

benè in puncto conſiderauit Riminald. Iun. in
conſil. 38. num. 44. in fin verſ ſimplex iuramentū
præſtitum fuit à peritis, & relatio facta, ergo cō-
paratio fuit nulla &c. lib. 1. & Farinacc. in frag-
ment. d. par prim. in litera C. num. 484 verſ hu-
iuſmodi iuramētum eſt de forma comparationis,
ita vt ſi ſub alia forma præſtetur comparatio eſt
nulla &c cum ibi allegatis.

Verum tamen eſt, prædictos peritos ſuffice-
613 re, ſi ſemel iurent, anteaquam faciant com-
parationem literarum, & ideo non eſt neceſſe,
vt poſt, tēpus relationis iuramētum hoc præ-
614 ſtetur, ſicuti faciunt alij artis periti, cum re-
ferunt. ita Menoch. de arbitrar. Iud. d caſ. 114.
verſ. opinor ſufficere ſi ſemel iurent &c. addo
Panizſcham lib. 2. controuerſ. Iur. quæſt. 2. n. 12.
& poſt eum Genu. in tractat. de ſcriptur. pri-
uat. lib. 2. num. 63. verſ. iſti periti ſemel iurent an-
te comparationem inſtituam &c. affirmatque
hanc eſſe veriſſimam concluſionem &c. pro vt
etiā ſenſit Alex. Trentacinq variar. reſol vol. 1.
lib 2. de fid inſtrum d. reſolut. 7. nu. 1. circa med.
verſ. ſufficit ſi ſemel iurent &c.

Tertiò requiritur, ac omninò eſt neceſſe ad
hoc, vt literarum comparatio dicatur ritè, &
rectè facta, vt duæ afferantur ſcripturæ, vna
615 ſcilicet. ad quam, altera verò, ex qua, com-
paratio fiat. ſcriptura, ad quam, eſt illa, quæ in
iudicio producitur, vt ei fides adhibeatur, cō-
tinens illud, ad quod debitor prætēditur obli-
gatus, ac per ipſum negatur, Scriptura verò, ex
616 qua, eſt illa, quæ in iudicio producitur, vt ex
ea ſimilitudo habeatur literarum cum altera
ſcriptura, vt dixi, in iudicio producta, qua de-
bitum continetur, de qua tamen dubitatur,
617 Quæ quidem ſcriptura debet eſſe certa, in-
fallibilis. atque indubitata, itaque abſque vllo
ſcrupulo poſſit dici illam eſſe exaratam ab il-
618 lo debitore, qui negat aliam ſcripturam, in
qua eius debitum continetur. Nam id quod
probat, deber eſſe certius, & clarius, eo, ex quo
619 petenda eſt probatio, ſplendor enim non ex
candela ſopita ſed ex accenſa iure ſperāda eſt.

Hinc dicebat Romanus Demoſtenes, Ar-
620 deat Orator ſi velis Iudicem accendere &c.
Quare ſcriptura, ex qua, debet eſſe penitus cer-
ta, vti etiam magis ſubiecta fraudibus, & de
ea intellexit Iuſtinianus in d. l. comparationes,
621 & in Nouell 49. vt ibi benè adnotat Cuiac.
vbi, quod debet conſtare de omnimoda talis
ſcripturæ certitudine, vt diſponitur in dd. iu-
ribus, & late ſcrutantur Doctores in d. l. compa-
rationes, & præſertim Odofred & Bald. num. 4.
verſ. oppono, & videatur Salicet num. 12 & 13.
Idem Bald. in l. admonendi nu. 4. & Rig n. 111.
Afflict. deciſ. 181. num 6. Triuiſan. deciſ. 52. n 20.
in fin. Ioſeph Ludou. deciſ. 7. num. 1. Menoch de
arbitrar Iud. lib. 2. cent. 2 caſ 114. num. 29. verſ.
debent eſſe certa, & vera illius, qui aſſeritur ſcri-
pſiſſe &c. Surd. conſil. 187 num. 29 verſ. non erat
indubitata, & authentica, pro vt requiritur &c.
Scacc. de iudic. lib. 2. cap. 11. num. 1065. verſ. ſint

certo

certò exarata,ſeu habita pro exarata &c. Gaſ-
par Anton. Theſaur. quaſt forenſ. lib. 1. quaſt. 24
num. 6. verſ. vt ſcriptura illa, ex qua petebatur
comparatio, eſſet indubitata &c. Gait. in tractat.
de Credit cap. 2. titul 8 num. 2808. verſ debet eſ-
ſe, certa, approbata, et indubitata &c. Caualc. de-
ciſ. 27. num. 52. verſ. ſcriptura ſuper qua petitur
fieri comparatio literarum requiritur, vt ſit cer-
ta, vera, & approbata &c. Farinac in fragment.
criminal part. 1. in verb. comparatio. num 436.
verſ. ſcriptura ex qua, debet eſſe certa, approbata,
& indubitata &c. & ita ſæpius iudicauit Rota,
622 et præſertim coram bo. me. Card. Plato in cau-
ſa Bononien. de Maluetijs 29. Maij. 1587. §. 1.
verſ. non fuit aliqua alia ſcriptura allata, quæ
clarè conſtet fuiſſe à parte ſcriptam &c et coram
Card. Lancellott. in cauſa Veliterna Caſalis. 15.
Ianuarij 1574. verſ Literarum comparationi nõ
eſt locus, quando non conſtat quod ſcriptura, ex
quibus illa fieri debet, ſint ſcriptæ propria ma-
nu &c. et corã bo. me. Piroano in cauſa Roma-
na fideicommiſſi de Vecchis 25. Iunij, 1610. vbi
aliæ deciſiones deferuntur, & deinde ſic pariter
fuit reſolutum coram Reuerendiſſimo Durano
deciſ. 363. num 10. verſ ſcriptura ex qua ſit cõ-
paratio debet eſſe exacta, indubitata, et omnino
certa &c part. 2. & coram bon. mem. Coccino,
in cauſa Nouarien. Bonorum. 26. Iunij 1628.
eamq retuli in part 5 recent. deciſ. 599. num, 29.
verſ. ſcriptura certa, ad quam comparationem
prædictam fecerunt &c. & coram R. P. D. Ca-
rillo in cauſa Romana ſucceſſionis 11. Martij
1641 §. Ideo exiſtimatum fuit &c verſ. conſti-
toprius de exiſtentia certitudinali alicuius ſcrip-
turæ manu d Henrici conſcripta &c.
623 Quamobrem ſcripturæ ex quibus petenda
eſt comparatio de iure requiritur, vt ſint ta-
les vt de per ſe probent in iudicio, vt quia ſint
publicæ, vel priuatæ trino teſte ſubſcriptæ, &
legitimè recognitæ, aut quod reſtes ſuper re-
cognitione examinati eas viderint ſcribere,
624 aut aliter ex publico Archiuio extractæ, vel
redactæ, aut per ipſum met ſcribentem con-
feſſatæ, aut tandem aliàs in iudicio productæ,
& per ſententiam approbatæ de ſe fidem face-
rent ad omnes, & ad quoſcumque effectus, li-
625 cet enim ſcriptura ad quam fit comparatio,
quæ eſt illa, quæ in iudicio agitur, & quæ à par
te negatur, non debeat eſſe, vt iam dixi, om-
nino certa, quia aliàs non egeret recognitio-
626 ne, ſeu alia probatione, ſcriptura tamen, ex
qua fit comparatio debet eſſe omnino infalli-
bilis vno ex ſupradictis modis.
Nam, et ratio naturalis id ſuadet, oculatus
627 enim ducit cæcum non cœcus cœcum, quia
ambo in foueam caderent, ſi quidem indubi-
tata debet eſſe ſcriptura illa, quia ſi talis non
eſſet, non poſſet haberi ex ea certitudo alte-
628 rius ſcripturæ denegatæ, vt deciditur in d. l.
comparationes, & in auth. ad hæc. C. de fid. in-
ſtrument. Bart. in §. illud Auth. de his, qui ingred.
ad appell Gaſpar Theſaur. d. quaſt. 24. num, 6.
& latè Menoch. de arbitrar. iudic. d. caſ. 114. n.
6. et ſeq. Gratian. diſcept forenſ. cap, 975. nu 30.
cum alijs copiosè relatis per Farinac. in fragment.
criminal. in d. verb. Comparatio. num. 457. et op-
timè per Rotam coram bon mem. Durano d. de-
ciſ. 363 num. 10. part. 2. & coram bon, me. Coc-
cino d. deciſ. 199. num. 30. vbi dicitur, ſufficere
ſcripturam eſſe prolatam ex Archiuio publi-
co, ex ibi allegatis part. 5. recent. adde Afflict.
deciſ. 181. num. 5. in fin verſ. aut de publico Ar-
chiuio ſumpta &c.
Nec eſt attendendũ. quidquid dixerit Bart.
in auth. at ſi contractus num. 2. verſ. habes ergo.
C. de fid. inſtrument. vbi tenet, comparationem
629 ſcripturarum non poſſe ſumi ex ſcriptura
priuata quantumuis à parte confeſsata, niſi ſit
à tribus teſtibus ſubſcripta, Nam veritas eſt
in contrarium, cum ſatis ſit, talem ſcripturam
630 fuiſſe à parte confeſsaram pro ſua manu, ita-
que non eſt neceſse alia acceptatio, ſeu appro-
batio, eſset enim abſurdum, vt ratiocina-
tur Paul de Caſtr. in d. l comparationes col. fin.
quod ſi quis fateatur aliquam ſcripturam eſ-
631 ſe de manu ſua, et ego non poſſim inducere
illam ad comparationem alterius, quæ fuit per
eam negata bene enim conſtat de certitudi-
ne talis ſcripturæ per talem confeſſionem.
Meritòq. Bart in hoc eſt communiter dam-
632 natus teſte Ioann. Sichard. in d. l. comparatio-
nes num. 7. verſ. quod verum eſt. vbi apertè fate-
tur omnes Doctores reprobare ſupradictam opi-
nionem Bart, Franciſc. Curt in d. l. comparatio-
nes. num. 114. verſ. idem ſi pars confiteretur. &c.
et num. 116. reprobat Bart. cõtrarium ſentien-
tem. Abb in cap. 2. ſub num. 12. de fid. inſtrum.
vbi latè defendit hanc opinionem reprobato
Bart contrarium tenente, Roland. conſil 27. nu.
28 lib. 1. vbi etiam reſutatur Bart. eumdemq.
poſt alios DD. pariter damnat Farinacc. in
fragment. criminal d. verb. comparatio nu. 458. et
459. verſ. quidquid ſecus videatur ſenſiſſe Bart.
Quando tamen nulla certa ſcriptura, ex
qua poſſit fieri comparatio extaret, tũc Iudex
633 poteſt debitorem, ſeu alium contra quam
eſt facienda comparatio, cogere ad ſcribendũ,
ex qua ſcriptura deinde comparatio faciẽda
erit. per textum expreſſum in §. ſi quis igitur
verſ. et ſcribere alia coactus &c. auth. de inſtru-
ment caut. &. Bald. in d. l. comparationes. nu. 20.
C. de fid inſtrument. vbi ait ſupradictum text. in
§. ſi quis. eſſe ad hoc ſingularem. Caſtren. in d. l.
comparationis num. 13. Fulgoſ col penult. verſ.
& puta. Salicet. poſt num 12. et 13. verſ. hinc eſt.
quod Iudex. et Ioan. Sichard. num. 7. et Angel.
num. 2. Rip. in l. admonendi. num. 110. ff de iu-
reiur. et ibi Franciſc. Curt. num. 114. ad fin. verſ.
vltimò requiritur, et num. 116. vbi teſtatur ita
ſemper vidiſse practicari, vt Iudex cogat de-
634 bitorem ad ſcribendum, idemq. confirmat
Menoch. de arbitrar. Iud. d. caſ. 114. nu. 12 et ſeq.
verſ. ita praxis ſeruat. Marſil. in l. de minore 9.
§. tormenta. num. 3 ff. de quaſt. Matth. Coler. de
proceſſ.

proceſſ.executiu part.3.cap.1.numer.144. et ſeq.
Paçian.de probation.lib.1.cap.376.n.16. Grammat deciſ.34.num.16.verſ. pars poteſt compelli.
Afflict.deciſ.181.num.5.verſ. poterit etiam compelli ad ſcribendum.& ibi Vrſil.in addition. n.9.
verſ. pars poteſt compelli Menoch. de arbitrar. Iudic d caſ 114.num.11.verſ.negantem ſcripturam eſſe ſua manu ſcriptam cogi poſſe ad ſcribendum &c.et atteſtatur,quod ita ſolet obſerua-
635 ri,et praxis ipſa bono,et optimo iure nititur Zaſ.in ſingular.reſponſ.lib.2.cap.25.

Vbi ait, quod diſcordãtibus peritis, & viſa
636 variatione literarũ poſſet Iudex diligens ex improuiſo partem cogere ad ſcribendũ coram eo &c.admiſitque Gaſpar Anton Theſaur. in queſt forenſ lib.1.queſt.24.ſub num.8.verſ.poſſet Iudex diligens ex improuiſo partem cogere ad ſcribendum &c.Nicol.Genua in tractat.de ſcriptur.priuat.lib.2.cap.1.num.30. verſ. Iudex pro comparatione habenda poteſt etiam aduerſarium negantem.cogere,ſcribere.et ex illa ſcriptura cõparationem habere ad ſcripturam ipſam contētioſam &c,atque de communi opinione teſtatur et poſt Curt.Iuniorem in d.l.admonendi. n. 113.aſſerit, ſic quoque ſemper vidiſſe practicatum,et Cremonæ ſe ita in praxi obtinuiſſe docuit Lanfranc.de Oriano in ſuo tractat. de fid.inſtrument. num.64. Sigiſmund.Scacc.in tractat.de iudic.lib.2. cap.11. nu. 939.et ſeq. vbi profitetur, hanc eſſe meliorem opinionem, ſtante text.expreſſo in d.§.ſi quis igitur auth. de inſtrument.caut.idemque affirmauit Matth Coler.in tractat.de proceſſ execut part.3.cap.1. num.144.verſ.notandum eſt in practica. quod pro habenda comparatione literarum compelli poteſt debitor negans ſcripturam eſſe ſuam, ad pingendum,vel ſcribendum aliam eiuſdem tenoris &c.Coſta in tractat.de remed ſubſidiar. remed.7.nu.5.verſ.poteſt cogi principalis ad ſcribendum coram Iudice pro facienda comparatione, ſi non poſſit haberi ſcriptura comparans &c,

Miror ſanè de Bartol.in d.auth. et ſi contractus,num.3.C.de fid. inſtrument. vbi tenet Iu-
637 dicem non poſſe compellere debitorem ad ſcribendum loquitur enim contra text.expreſſum in d.§.ſi quis igitur, et contra communẽ, DD.ſententiam,vnde paſſim in hoc reproba-
638 tur,vt faciunt multi ſupra relati,DD. et adde Matth.Berlic practicar.conclus. part.1. conclus.44.ſub num.41. verſ. diſſentit contra text. expreſſum Bart.&c,Card.Zabarella in cap.ſcripta.2.col tertia in fin.verſ.ex hoc infer.Bartolus. extra de fid. Inſtrument. et ibi etiam Panormitan.poſt num.13.vbi latè contra Bartolum, ſupra relatam noſtram defendit ſententiam,ſicuti facit Hippolit. Marſil. in rubric. de probation.num.19.Franc.Marc.deciſ.935. n.1.part.2

Non enim fruſtra hoc requirit Iudex poſt
639 quam ad veritatem indagandam hoc facit, et cum Bart. etiam poteſt reprobari Angel. in d.l.comparationes.circa med.C.de fid.inſtrumen. à quo non diſſentit. Afflict.deciſ.181.nu.4. qui ſubdit n.5.ex æquitate quidem poſſe Iudicem
640 interrogare reũ,& ad ſcribendum compellere,& clarius Zaſius lib.2.ſingul.reſponſ.cap.25. inquit, Angelum non bene loqui,aſſerentem
641 Iudicẽ, negantes ſuam ſcripturam teſtibus non ſubſcriptam, non poſſe, cogere ad ſcribendum.

Ratio enim propter quam mouentur ſupra relati Doctores ad non ſequendam prædictã
642 communem opinionem,eſt falſa.dum ſentiũt quod ſola comparatio ſcripturarum plenè non probet,et timor adeſt falſitatis, ergò cogi non poteſt reus ad ſcribendum,quoniam ratio iſta
643 non ſubſiſtit nam poteſt eſſe, vt in omnibus. & per omnia comparatio, literarum ſimilitudinem contineat,et tunc plenè probat, et Iu-
644 dex poteſt illi plenam fidem adhibere. §.ſi quis igitur Auth.de fid. inſtrument. vbi probatur id à contrario ſenſu,& facit text.in d. l.cõparationes.C.de fid.inſtrument. ſicuti firmarunt Franciſc Curt.in d.l admonendi n.118. verſ.ſecundò vbi talis eſſet comparatio.ff de iureiur. & Rip.ibidem.n.113.vbi ait,ſi omnimoda ſimili-
645 tudo adſit tunc plenè probet, et tenuit idem Curt.in d.l.admonendi poſt num.114.verſ. vltimò requiritur,vbi id habere locũ aſſerit, etiãſi
646 in maiori parte eſſet ſimilitudo, nec diſſentit Roman.in d l.admonendi.num.61 verſ.item, et vbi Franciſ.Viu.in Sylu.cõmun opin.cap 113 n.3.verſ ſi talis eſſet comparatio per omnia ſimilis,hoc itaq. caſu plenam probationẽ faceret &c. Menoch.de arbitrar.Iud.d.caſ.114.nu.8. verſ ſi verò clariſſimè conſtabit.& nu 9.et ſeq. Maſcar. de probat.part 1.concluſ.330.n.20.vbi ait,, ſi talis eſſet comparatio, quæ oſtenderet ſcripturam ſimul cum ſcriptura ad quam fit comparatio per omnia ſimilem,quia hoc caſu plenè probaret &c. Gaſpar.Anton.Theſaur. queſt. forenſ. lib.1. d. queſt.24.num.9.verſ.comparatio plenam probationem facit &c.

Intelligenda ſiquidem tunc vera producta ſententia, quando ſimul etiam aliqua indicia cõcurrerent,aut adminicula pro rei veritate, Ex quibus poteſt in oppoſitum etiam deduci
647 aliud motiuum DD.renuentium admittere opinionem iam firmatam (vt Iudex poſſit cogere negantem ad ſcribendum) ſcilicet ob timorem falſitatis,quia ex dictis inditijs, et ad-
648 miniculis prudens Iudex poterit coniecturati,an adſit falſitatia ſuſpicio, necne. Vnde, ſtante omnimoda ſimilitudine literarum,iun-
649 ctis tamẽ,vt dixi,adminiculis, tũc cõparatio plenè probabit,et præter relatos adde Coſtam alios præferens in tractat.de remed.ſubſid. d. cap. 7.num.14.verſ.quando conſtaret de omnimoda ſimilitudine.plenam faceret probationem comparatio literarum iunctis adminiculis &c. quibus
650 ceſſantibus tamen non plena, ſed ſemiplena induceretur probatio.

Nam vt atteſtatur Farinac. in fragment.criminal in litera C num.541.in fin. ſi ipſe Iudex fuiſſet,numquam dediſſet fidem plenam prædictæ

dictæ comparationi literarum, pro vt neque
651 à Iudicibus dari numquam vidit, quando
nullum aliud adfuit adminiculum, & inſuper
proteſtatus fuit, quod Doctores dicant quid-
quid volunt, quia ipſe hanc opinionem veriſ-
652 ſimam putat. Et pro certo habeo temerariũ
eſse ab ea recedere, militante in his terminis
magna ſuſpicione falſitatis, propter facilitatẽ
653 contrafaciendi manus alienas, vt ſatis dixi
ſupra nec obſtat, ceſſantibus adminiculis, illa
conſideratio omnimodæ ſimilitudinis litera-
rum, quia tantò magis poteſt oriri ſuſpicio
654 falſi, cum tanta omnimoda ſimilitudo non
facile reperiatur in ſcriptura eiuſdem manus.
Nec in iure nouum eſſet aſserere, nimiam di-
ligentiam aliquando arguere dolum, ſicuti
655 etiam nimia affectatio. Sed his relictis, ne
cogar vagari, domum redeo.

Quamobrem ſi poteſt eſse, vt predicta com-
paratio literarũ plenè, vel ſemiplenè probet,
656 non video certè cauſam, quare ſupra relati
Doctores affirment Iudicem non poſse illum
ad ſcribendum cogere contra quem eſt fa-
cienda comparatio ſcripturarum, aſserendo
657 fruſtatoriam eſse probationem per compa-
rationem. et ſic Iudices non poſse cogere ne-
gantes ad ſcribendum. Itaque ſaluari poteſt
opinio illorum Doctorum, quando eſsemus in
658 caſu, in quo fruſtratoria eſset probatio, vt
puta, quia ſcriptura etiam probata, et reco-
gnita non releuaret, tunc enim non eſt faciẽ-
da comparatio, & ſic non poteſt cogi negans
659 ad ſcribẽdum, quia fruſtra eſt probare, quod
probatũ non releuat, *vt in puncto, dixit Bald.*
in d. l comparationes ſub nu. 15. *&* 16. *et ibidem*
Paul. de Caſtr. num 3. *de fid. inſtrument.* & no-
tauit *Scacc de iudic. lib.* 2. *d cap.* 11 *num* 940. *in*
fin. verſ. quod ſi eſſemus in caſu, in quo eſſet fru-
ſtratoria probatio &c.

Illo itaq. motiuo ceſsante, ſane negans po-
terit cogi ad ſcribẽdũ, et maximè ſi verſemur
in criminalibus, quo caſu abſque dubio cògi-
660 tur reus ad ſcribendum, et Iudex in ipſo cõ-
ſtituto poterit eum cõpellere ad ſcribendum
verba per ipſum dictanda, non totaliter pro
661 vt ſunt in ſcriptura penes ipſum reperta ad
quam eſt faciẽda comparatio vel recognitio,
et ita obſeruatur apud omnes Criminaliſtas,
vt teſtatur Ambroſin. in tractat. de mod. form.
proceſſ. informat lib. 2. *cap.* 10. *num.* 6. vbi etiam
ponit formam decreti, idemque quoque affir-
mat *Farinac. in d fragmen. criminal. in litera*
C. *num.* 452. *verſ. apud nos in criminalibus co-*
gitur reus ad ſcribendum &c. cum alijs allega-
tis *per* Sebaſtian. *Guazzin in tractat. Ad defenſ.*
reorum defenſ. 20. *cap.* 32. *num* 5. *verſ. tunc Iu-*
dex faciat ipſum reum ſcribere &c. atque teſta-
tur de cõmuni obſeruantia Criminaliſtarum.
662 In Ciuilibus verò ſolitum eſt, cogere negã-
tem ad recognoſcendum manum ſuam, aut
ſub certa mulcta, aut ſub pœna quod ſcriptu-
ra de qua agitur habeatur pro confeſsata, &
663 tunc ſi pars recenſet eam recognoſcere, vel
differat, non aliter proceditur ad executionẽ,
ac ſi fuiſset probè recognita, & confeſsata
ita Maſuerius in ſua practica forens. titul. de di-
dilation. num. 9 Gail. *obſeruat. Imperial. obſer-*
uat 80 *n.* 8. *lib.* 1. *cum alijs allegatis per* Coler. *in*
tractat. de proceſſ. execut. cap. 2 *part.* 3. *num.* 101.
& plenius per Berlic. *practic. obſeruat. conclus.*
44. *num.* 59. *part.* 1.

Cæterum ſubſequendo loqui de certitudi-
ne ſcripturæ ex qua facienda venit, compara-
tio, vlterius notandum eſt, talem certitudinẽ,
664 debere innoteſcere iudicialiter Iudici Or-
dinario cauſæ, & non peritis electis ad cõm-
parationem faciendam, *vt probat Menoch. in*
tractat. de arbitrar. Iudic. d. cas. 114 *numer.* 29.
verſ. conſtare debet in iudicio coram Iudice, non
coram peritis &c. Nullam quidem periti in
665 hoc habent iuriſdictionem, ad cognoſcendã
talem certitudinem, vt aduertit *Farinac. in*
fragment. criminal. d part 1. *in litera* C. *nu.* 456.
verſ. de tali certitudine debet conſtare Iudici
cauſa, et non peritis; &c. & allegat *Thom. Ti-*
raq. deciſ. 52. *num.* 10. *et* addo *Almont. Ciazz. di-*
ſcept. criminal. ad defens reor. cap. 24. *num.* 114.
verſ. de certitudine ſcripturarum debet conſtare
Iudici cauſa, et non peritis &c. In ſequenti ca-
pite videbimus alia requiſita circa cõparatio-
nẽ literarũ, & terminabimus materiam iſtam.

ARGVMENTVM.

Periti electi ad faciendam comparationem lite-
rarum, cum ſit materia ſatis ſuperque non
ita facilis, ſed ſatis fallax, ideo ſedula opera,
et curioſè ad plura animaduertere debent
et pręſertim modum, et formam ſcribẽdi, tra-
ctum literarum cum multis alijs circumſtan-
tijs de quibus latè hic, quæ requiſita, de for-
ma talis probationis eſse dicuntur.

Ad Comparationem literarum, quando in ſub-
ſidium eſt deueniendum, quot Periti ad hoc
eligi debeant, et vtrũ Iudex ſolus facere poſ-
ſit iſtam comparationem, cum talis probatio
ab eius animo pendeat. Peritus vnus quando
ſat ſit in hac comparationis literarum mate-
ria, et quid ſi cauſa appareat ardua, et in loco,
vbi eſt facienda comparatio non ad ſit niſi
vnus peritus, Periti ſuſpecti partibus in-
ualidè deueniunt ad comparationem literarũ
et, quid in hoc ſeruetur.

Teſtamenta, cum ſatis ſuperque ſint obnoxia
falſitatibus, et lex quãtum poteſt ſemper ob-
uiat, vt à longe adſint omnes ſuſpiciones in
his terminis, & ideo cum materia probatio-
nis per comparationem literarum ſit vt plu-
rimum dolis, ſuppoſitionibus, et falſitatibus
ſubiecta, ideoq. in hoc caſu arcetur probatio
per comparationem literarum, nam vbi adeſt
maius periculum, ibi cautius eſt agendum. Et
quid ſit dicendum quando ſumus in teſtamẽ-
tis pijs.

SVM.

SVMMARIVM.

666 Comparatio literarum, vt validè fiat per peritos, ad quid habere debeant oculum.

667 Periti ad comparationem literarum electi, debēt conſiderare modum, & formam ſcribendi, & alia vt hic.

668 Item quo tempore fuit ſcripta, et nu. 669.

670 Scribendi forma mutatur ex ſenectute, vel ex infirmitate.

671 Periti ea, quæ ſedulo conſiderare debent circa comparationem literarum, ſunt de forma.

672 Scribendi forma vnicuique eſt particularis. Scribendi formam, quis etiam ſtudio vix poteſt mutare, præſertim ſi ſcribat velociter.

673 Scribendi variatio ex quibus cauſis poſſit procedere.

674 Iudex, dum ipſe vult, poteſt deuenire ad comparationem literarum abſque peritis, cum id ab eius arbitrio pendeat.

675 Iudex tutius agit circa comparationem literarum, ſi adhibeat ſaltem duos peritos.

676 Periti deueniunt ad comparationem literarum de conſuetudine, abſque Iudicis præſentia.

677 Comparatio literarum debet fieri per plures peritos, ita vt vnus non ſufficeret. & nu 680. Quamuis gloſ. in §. ſi vero. Auth. de inſtrum. caut. & fid. ſentiat, quod vnus ſufficiat.

678 Verba, ab his, denotant pluralitatem.

679 Periti in arte, quando ſunt eligendi in aliquo actu, ſaltem duo eſſe debent et num 690.

681 Peritus vnus, quando ſolùm adeſſet in aliquo loco, tunc ille ſolus ſufficeret.

682 in Comparatione literarum, tunc ſunt adhibēdi duo periti, quando illi poſſunt haberi.

683 Menoch. aduerſus Ioſeph. Ludouici ſe tuetur, & num. 684.

685 Literarum recognitio, quando eſt facienda per vnicum peritum, debet eſſe valde excellens.

687 Periti ad comparationem literarum faciendã, qui etiam eſſe poſſint. & nu. 688. & 689.

689 Peritus, ſi vnus tantum reperiatur in loco vbi eſt facienda comparatio, & agatur de re graui, quid ſit faciendum.

691 Actus, vbi non eſt neceſſarius, ſi ineptè fiat non vitiat.

692 Libellus ineptus, & citatio inepta non vitiant proceſſum.

693 Teſtis ſuperfluus ſi deponat contra actum, ſuper quo deponit, non validat, eius iam probatã validitatem. & num. 694.

695 Iudex in comparatione literarum, quando non interuenit vti peritus, & tunc duo periti debēt interuenire.

696 Periti poſt factam comparationem literarum debent referre in actis eorum peritiam, & ſinguli de per ſe ſuam relationem facere, alias nihil fit. & nu. 698.

697 Teſtes, nihil probant, ſi deponant inſimul, & in confuſo per eundem ſermonem. Teſtes, vt probēt, diſtinctim debent examinari.

699 Probatio per comparationem literarum, nihil operatur. ſi periti referant, quod non per omnia, ſed in aliquibus eſſe ſimilitudinem literarum.

700 Comparatio literarum facienda per peritos, nō valebit, ſi periti partibus ſint ſuſpecti. Et ideo in hoc, quæ ſit cautela, ſcilicet, vt eligãtur de partium conſenſu.

701 Pars, quando fuit citata ad electionem peritorum ad effectum comparationis literarum, ſi recuſauerit eligere ſuum, quid Iudex facere debeat.

702 Periti, quando ſunt eligendi. & pars ad hoc citetur, ſi renuat eligere ſuum, tunc Iudex officio eligit. & num. 703.

705 Teſtamēti materia eſt ſatis periculoſa, ipſiſque legiſlatoribus multum ſuſpecta, ne in ea fiant fraudes. & nu. 707.

706 Fraudibus, quando aliqua materia eſt ſubiecta, tunc lex quantum valet operatur, vt illis occurrat.

708 ex Comparatione literarum non poteſt reſultare plena probatio, & indubitata, ſed multū fallax.

709 Comparationi literarum nihil eſt tribuendum in materia teſtamentaria. & quare.

710 in Teſtamentorum probatione maior probatio eſt neceſſaria propter maius periculum.

711 Caſus refertur, ad effectum cognoſcendi quam ſit fallax probatio per comparationem literarū, & per teſtes habentes notam manum ſcribentis. & nu. 712. et 713.

714 Probationi comparitionis literarum in materia teſtamentaria, tunc multo magis non eſt adhibenda fides, dum aliud non concurrit.

715 Probatio per comparationem literarum in teſtamento pio. & inter liberos, an admittatur.

716 Comparationis literarum probatio habet vim confeſſionis. et nu. 719.

717 Scriptura, ſicuti probatur per confeſſionem alicuius, quod ſit ſua, ita & per comparationem literarum.

718 Teſtamentum ad pias cauſas, inter liberos, et militare, ſicuti valet ſi ſit tantum ſcriptum, vel ſubſcriptum ab eis, abſque teſtibus.

719 Ita, & valebit, ſi per legitimam comparationē literarum, de ea conſtabit. & nu. 720.

721 Recognitio manus ſcribentis, in omnibus caſibus in quibus admittitur, quoque intrat probatia per comparationem literarum.

722 in Teſtamētis ad pias cauſas admittitur probatio per recognitionem manus, per teſtes habentes eam cognitam.

723 Probatio per comparationem literarum in teſtamentis pijs, quando abſque ſcrupulo intret.

724 Et præſertim, quando talis comparatio fomentum ſumeret ab aliquo adminiculo.

725 in Comparationis literarum materia, etiam intrat trita regula, ſi nō proſunt ſingula, multa collecta iuuant.

726 Comparationis literarum probatio, à iure præſumitur erroribus, et fraudibus, quæ præſumptio ex contrarijs præſumptionibus eluditur.

727 *Præſumptio vna, ab alia validiori præſump-*
tione vincitur.
728 *Præſumptio illa dicitur fortior, ſi tendat ad*
tollenda ea, quæ de iure non præſumuntur, ve-
luti, error, fraus, dolus &c. et nu. 729.
730 *Teſtamentum ad pias cauſas conditum, ſi ma-*
nus teſtantis ſit recognoſcenda per compa-
rationem literarum, per quæ adminicula di-
cta probatio ſatis coadiuuetur. num. 731. et ſeq.

CAPVT XXXII.

DEniquè, & quartò ad validitatem cõpa-
rationis literarum, illud quoquè de ſub-
ſtantia eſt, vt periti electi ad talem actum, di-
666 ligenter, vigilique oculo literas comparan-
das, & comparatas perſcrutentur, et inſpiciant
prius corpora ſcripturarum, corpora literarũ,
tractus, ſtylum, tàm literas ſimplices, quàm
667 groſſas, modum, & formam ſcribendi, & om-
nium literarum tùm ſimplicium, tùm dupli-
catarum, ſimilitudinem, vel diſſimilitudinem,
Item prudenter animaduertere ſatagant, quo
668 tempore ſit ſcripta illa ſcriptura, ſuper qua
vertitur contentio.

Deinde curiosè videant, an eiuſdem tem-
poris aliæ eiuſdem ſcripturæ habeantur, & ſic
conabuntur indagare veritatem, ſi verò eiuſ-
dem temporis, vel paulo ante, vel paulò poſt
669 haberi non poſſunt, ſed aliæ multùm diſtan-
tis temporis, inquirant, an ille ſcribens muta-
uerit perſonæ conditionem, vt quia ſenio, vel
670 infirmitate ita fuerit debilitatus, vt facile in
aliquo ſcribendi formam mutauerit &c. in ſu-
pradictis igitur, et ſimilibus rebus Periti inui-
gilabunt ad eruendam è tenebris ipſam veri-
tatem, prout paſſim DD. materiam hanc tra-
ctantes ſedulo admonent, et præſertim *Bald.*
in d. l. comparationes nu. 31. verſ. inſpicere debent
earum tractus &c. C. de fid. inſtrum. et ibi Petrus
671 *de* Bellapertica *num.* 30. atque id eſſe de for-
ma dicit *Albertc. ibi num. 2 per d. textum, et per*
l. ſemel. C. de re militar. lib 12. et generaliter vi-
deatur Lanfranc. de Orian. *in l. admonendi. nu-*
mer. 52. verſic. quod diſſimilitudo literarum &c.
ff. de iureiurand. Roland. à Valle *conſil. 26. nu-*
mer. 25 verſ. diligẽter examinatis characteribus
corporibus, elementis ſcripturarum &c. lib. 1. cũ
alijs ibi allegatis. Menoch *de arbitrar. Iud. dict.*
caſ. 114. num. 27. verſ. obſeruabit in primis. Gaſ-
par Anton. Theſaur. *quæſtion. forenſ. lib. 1. dicta*
quæſt. 24. nu 9. verſ. periti diligenter literas ſcru-
tentur &c. Farinac. *in fragment. criminal. d. li-*
tera C. numer. 494. verſ. conſiderare debent periti
tàm literas ſimplices &c. Alex. Trentacinq. *va-*
riar. reſolut. vol. 1. lib. 2. de fid. inſtrument. d. reſo-
lut. 7. num. 1. in fin verſ. requiritur, quod illi pe-
riti inſpiciant ſingulas literas &c. Genua *in*
tractat. de ſcriptur. priuat. d. lib. 2. cap. 1. num 62.
verſ. periti poſtea coram ſe poſitis ſcripturis, lite-
ras, elementa &c. Patzſchman *lib. 2. controuerſ.*
iur. quæſt. 2. num. 14. & optimè aduertit Rota
coram Card. Plat. in cauſa Bononien de Malue-
tijs 29. May 1587 §. 1. verſ. conſideranda ſunt
ſingulæ dictiones, elementa, tractus verborum,
elementorum, & ſingula litera &c coram Coccin.
deciſ. 199. num. 32. verſ. periti inſpiciant ſingulas
literas, ſeu elementa, dictiones &c. part. 5. recent.

Vbi etiam aſſeritur in hac materia adeſſe
elegantem tractatum ad praxim nouiſſimè re-
dactum *Iulij Cæſaris Buteſangi Vrbeuetani de*
recognitione literarum per comparationem, qui
tamen tractatus non dum lucem aſpexit. Ad-
uertant igitur periti ad formam ſubſtãtialem
672 ſcribendi, quæ vnicuique eſt particularis, et
quam quis etiam ſtudio vix poſſet variare,
præſertim ſi ſcriberet currenti calamo, et va-
673 riatio ſolum poteſt accidere circa pulchrio-
rem, ſeu deformiorem formulam accidentalẽ,
idque euenit ex varijs caſibus, qui recenſen-
tur ab Imperatore in §. 1. *verſ. tamen naturam*
eius. Auth. de inſtrument. cautel. et fid. Itaque
ſuper forma ſubſtantiali periti plurimum in-
ſiſtere debent.

Non inficior tamen, quod ſi Iudex vult ip-
674 ſe recognoſcere ſcripturas poteſt hoc face-
re, cum id ab eius arbitrio pendeat, *ſecundum*
Bald in d l. comparationes. num, 30. verſ in arbi-
trio Iudicis eſt, et ideo ipſe ſolus poteſt facere com-
parationem &c. C. de fid. inſtrument. Menoch. de
arbitrar. d. caſ. 114. num. 26 verſ Iudex poteſt ſi
vult ex ſuo arbitrio recognoſcere &c. tutius ta-
men erit, ſi peritos adhibeat, vnde cautè, et
675 diſcretè fecerit, ſi ſaltem duos peritos aſſu-
mat inſpectores, cum quibus omnia, vt iam
dixi perſcrutentur.

Verum de conſuetudine periti faciunt com-
676 parationem abſente Iudice. *Alberic. in d. le-*
ge comparationes. nu. 2. verſ. de conſuetudine ta-
men. Vnde ſi coram eo non fiat, non ex hoc
comparitio viciatur, *vt inquit Curt. in l. admo-*
nendi. num. 114. verſ. Quinto requiritur ff. de iu-
reiurand. ſed ſuper hoc non inſiſtendo, vlterius
notandum eſt, quando fit ſupra relata compa-
677 ratio plures periti eſſe debent, ita ut vnus
non ſufficeret, *vt dicit Bald. in d. l. comparatio-*
nes. num. 30. Cyn. num 10. Bart. in lectura antiq.
num. 3. & quamuis gloſ *in § ſi verò nihil aliud*
in verb. aſcondere. Auth. de inſtrum. caut. & fide
ſentiat, vt adhibeatur, & ſatis ſit vnus peritus
ſcriptor. Tamen *Bald.* Caſtrenſ. *Bart. et alij in*
d. l. comparationes. contrarium ſentiunt, ſcilicet
678 ſaltem duos peritos eſſe eligendos. Hoc ſi
quidem probatur *per text. in d. l. comparationes.*
§ omnes. ibi, (ab his) quæ eſt ſanè pluralis lo-
cutio, & ſic vno non contentatur. Eſtque
679 generalis regula, vt quotieſcunque in ali-
quo negotio ſunt eligẽdi periti in arte, ſaltem
duo ſunt eligẽdi, ita *Bart. in l. 1. in princip. ff. de*
ventr. inſpiciend. Alex. in l. 1. §. olim. et ibi latè
Gallianl. ff. de verb. obligat. cum multis alijs per
eundem Alex. in conſil. 179. incip. Viſa ſcriptura
num. 8. verſ. debent adhiberi duo periti &c. lib. 2.
Ioſeph.

Digitized by Google

Ioſeph. Ludouic. deciſ. 7. num. 7. qui loquitur in
680 puncto comparationis literarum, vbi inquit
ſaltem duos peritos eſſe adhibendos, cui opi-
nioni adhæret Rota vt videre eſt in d. deciſ. 199.
num. 23 verſ. debent eſſe plures periti in compa-
ratione literarũ facienda, et non ſufficit vnus &c.
part. 5. recent.

Quando tamen eſſemus in loco, vbi facien-
da eſt comparatio, & nõ adeſſet, niſi vnus peri-
681 tus ſcriptor, & tunc ille ſolus ſufficeret, ſi-
cuti aduertunt DD in d. l. comparationes et præ-
ſertim Salicet. nu 18. in fin. verſ. ſi duo periti non
poſſunt haberi, quod rarò contigit, tunc ſufficit
vnus &c. & adducit in argument. l. 1. ff. de
verb. obligat. Ludouic. d. deciſ. 7. num. 9. vbi ait,
tunc eſſe veram ſententiam ſupradictam, vt
682 duo periti requirantur in comparatione li-
terarum, ſi nempè commodè haberi poſſunt,
veluti ſi contingat caſus in aliqua inſigni Ci-
uitate, alioquin vnus tantum ſufficeret per
ea, quæ tradit Bart. in d. l. 1. in fin. ff. de vent. in-
ſpiciend. & Cepoll. in conſil. 61. num 5. in crimi-
nalibus, et d. Ludouic. in d. deciſ. 7 num. 9. in fin.
miratur de Menoch. qui in tractat. de arbitrar.
d. caſ. 114, hunc caſum, ſeu fallentiam non po-
ſuit, ipſe verò Menoch. in altera editione dicti
voluminis præfatam fallentiam poſuit in dicto
caſ. 114 num. 26. verſ. quando iſti duo periti com-
modè haberi poſſunt &c. ſubditque licet in hoc
683 fuiſſe notatum à d. Ioſeph. Ludouic. viro be-
ne erudito, tamen eumdem mouet, quantum-
uis ipſe non omnium memor ſit, nihilominus
hac in re, non eſt accuſatutus ſuam negligen-
tiam, nam cum ipſe Menoch. reiecerit Lecto-
res ad Bart. & Cepoll. id tractantes, & qui hu-
684 ius opinionis ſunt auctores, breuitatis ſtu-
dio illam non aſcripſerit, & videtur ei ſatis præ-
ſtitiſſe, quod diligentius fortè præſtitit in cõ-
ment. de adipiſcend. poſſeſſ. remed. 5 num. 162.

Aduertendum pariter eſt, quando compa-
685 ratio eſt facienda per vnicum peritum quia,
vt dixi, in eo loco non adſunt alij periti, & tũc
requiritur, quod ſit valde excellens, vt poſt So-
cin. Maſcard. et alios ſcribit Farinac. in fragm. et.
criminal. d. part. 1. in litera C. nu. 482. verſ. vide-
tur requirere, quod ſit excellens &c. Addo, quod
ſupradicta opinio non placet Gaſpar. Ant. Tbe-
ſaur. quæſtion. forenſ. lib 1. d quæſt. 24. num. 6. vbi
in ſpecie refutat Ioſeph Ludouic. in d. deciſ. 7.
num. 9. in qua vt dixi, ſenſit, vbi peritorum co-
686 pia haberi non poteſt, in comparatione lite-
rarum ſufficit vnus peritus, nam reſpondet
Theſaur. id ei non placere, quia ſemper per
peritos eſt faciendum iudicium de characte-
687 ribus, & licet non ſint periti de manu ſcri-
bentis, poterunt eſſe periti literarum, et iudi-
cium ſuum ſuper ſcriptura, viſis diligẽter om-
nibus ſcripturis, interponere, et talium peri-
688 torum copia ſemper haberi poteſt, nõ enim
cogũtur deponere, et iurare ſuper facto ſcrip-
turæ, ſed iurant ſe credere eſſe de manu illius,
qui negat eam ſcripſiſſe. Tamen quidquid ſit

de hac opinione, illud indubitatum eſt, ſi aga-
689 tur de graui præiudicio, et in loco non adſit
copia peritorum in hac fallibili materia com-
parationis literarum, itaque non reperiatur
niſi vnus, et tunc debet mitti ad loca vicina,
vt monet Socin in regul. 362. alias 294. in ſecun-
da, et tertia fallentia.

Saluari inſuper poteſt opinio volentium ſuf-
690 ficere vnicum peritum in comparatione li-
terarum, et præſertim fuit gloſ. in § ſi verò. in
verb. aſcondere. Auth. de inſtrument. fid. et cautel.
relata ſupra numer. 681. ſic diſtinguendo. Aut
enim comparatio editur, hoc eſt fit ſub no-
mine Iudicis, quia ipſe non ſolùm eſt præſens,
691 ſed adhibet etiam cognitionem, & tunc eſt
vera opinio gloſæ, quia ſi poteſt Iudex ſolus,
vt dixi ſupra num. 674. abſurdum eſt dicere,
quod debet adhibere ſecum duos peritos, &
non vnum, nam vbi actus non eſt neceſſarius,
692 ſi ineptè ſit adhibitus, nõ vitiat, quare libel-
lus ineptus, & citatio inepta, non vitiant pro-
ceſſum, quando non erant neceſſarij Bart Abb.
Marant Gail. Rot. alijque relati per Scacc. de
iudic. lib. 1. cap. 50. numer. 16. & ſæpius admiſit
Rota, & præſertim coram R. P. D. Ghiſlerio in
cauſa Firmana Codicillorum 1. Iulij 1644. §.
Prout nec facit &c.

Vbi deducitur, ſi teſtis ſuperfluus deponat
693 contra rem, de cuius veritate quæritur, nõ
inualidat eius deductam validitatem, dum
694 illa iam probata exiſtat, iuxta legum diſpo-
ſitionem, & iterum fuit dictum in eadem cau-
ſa coram eodem 18. Iunij 1645. §. Minus releuat
verſ. illius depoſitio non eſt neceſſaria pro validi-
tate actus, nec facit annullare dictum aliorum
teſtium &c. & allegatur Bart. et Scribentes in
l. 1. § ſi quis neget ff. quemadmod. teſtament. Ce-
phal. conſil. 312. num. 14.

Aut verò, comparatio literarum eſt com-
miſſa à Iudice peritis, & ipſe in tali actu non
695 interuenit, & ſic venit edenda ſub nomine
peritorum, & tunc procedit opinio eorum, qui
tenent omnino duos peritos eſſe adhibendos,
qui quidem periti debẽt referre in actis, quid
696 egerint, & iudicauerint circa ſibi commiſſã,
vti peritis, comparationem, & ſinguli de per ſe
ſuam relationem facere tenẽtur. quare ſi om-
nes ſimul turmatim referant, & in confuſo,
hoc ſufficit, vt fidem non mereantur; prout
697 dicimus de teſtibus, qui ſi deponant inſimul,
& in confuſo per eumdem ſermonem, cum
diſiunctim debeant examinari, nulla eſt eis fi-
des adhibẽda. l. 3. § ideoque Diuus. & ibi Bart.
ff. de teſtam. Alex. in conſil. 137. num. 5. verſ. &
licet ſit deducta. lib. 2. Io. Andr. in cap. nihil obſtat.
ff. de verb. ſignific. reſponditque Rota coram
Reuerendiſſ. Vrgellen. deciſ. 6. num. 11. verſ. te-
ſtes non fuerunt examinati ſinguli diſiunctim,
ſed in confuſo &c. part 1. & in puncto depone-
698 re debentium circa peritiam comparatio-
nis literarum, vt ſi in confuſo, & turmatim re-
ferant, fidem non mereantur, aduertit Rota

*coram R. P. D. Cetto in d. Romana Fideicom-
miſſi de Strozzis 27. Februarij 1645 §. Eoque
clarius. verſ quiſque de per ſe vt opus erat, ſed
omnes ſimul turmatim & in confuſo depoſuerunt
quod ſufficit, vt fidem non mereantur &c.*

Non omitto tunc comparationem literarũ,
699 nullam prorſus probationem facere, ſi non
per omnia, ſed in aliquibus tantum Periti re-
ferant adeſſe literarum ſimilitudinem. *ad text.
in § ſi quis igitur.* Ibi, *veluti ſimilia quidem non
autem per omnia ſimilia. Auth. de. inſtrument.
caut. & fid. et ibi gloſ. in verb. ſine termino. Vulp.
reſponſ. 135 nu. 2. et 9. cum alijs relatis per Cait.
in tractat. de credit. cap 2. titul. 7. numer. 2899.
& 2887.* addo *Nattam in conſil 632. numer. 6.
verſ. requiritur, quod per omnia ſit ſimilitudo,
adeo quod non ſufficeret ſi in aliquo litera eſſent
ſimiles &c part. 2.*

Inſuper comparatio literarum à peritis fa-
700 cienda non valet, niſi eligantur periti parti-
bus non ſuſpecti, & propterea cautela eſt, vt
de partium conſenſu eligantur, *ſecũdum Ful-
goſ. in d. l comparationes col. fin. & ibi Salicet. nu-
mer. 18. ad fin. Vulpell d. reſponſ 135. numer. 3.
Herinl de proband. negatiu. ſub num 228. et ſeq.
Menoch. de arbitr. d. caſ. 114. num. 26. et in tra-
ctat. de adipiſcend. poſſeſſ remed. 5. num. 163.*

Quando tamen pars fuit citata ad faciendã
701 talem electionem, & noluerit nominare ſuũ
confidentem, tunc ex officio Iudex poterit ip-
ſe nominare peritum non ſuſpectum, Quodq;
generale eſt, ſi pars fuerit citata ad eligendũ
702 peritum, in caſu quo ille requiritur, data
renuentia in parte poterit Iudex ex officio il-
lum eligere. *l final. verſ electione videlicet, et ibi
gloſ. in verb. dirimenda C. de iudic. Cagnol. in l. 2.
numer. 259. verſ. partibus verò. C. de reſcindend.
vendit.* & in puris terminis, quando pars fuit
citata ad eligendum ſuum peritum ad effectũ
703 deueniendi ad comparationem literarum,
vt ea renuente eligere. poſſit eligere Iudex ex
officio peritum parti non ſuſpectum, *admiſſum
fuit in Rota coram Coccino d. deciſ. 199. nu. 24.
verſ. cum pars Marchionis noluerit nominare
ſuum confidẽtem, ſufficit quod Iudex &c. par. 5.
recent.*

Atque hæc dicta ſufficiant circa principa-
liora requiſita in materia validitatis fallibilis
704 materiæ comparationis literarum, itaque
iam tempus eſt, vt loquamur in terminis te-
ſtamentarijs, an ſcilicet teſtamentum per lite-
rarum comparationem comprobari poſſit, &
quid ſi ſimus in teſtamento pio. Et primùm,
cum teſtamentorum materia ſit admodum
705 periculoſa, ipſiſque Legiſlatoribus multum
ſuſpecta, ne in ea fiant fraudes, & committan-
tur falſitates, ideoque Lex, vt occurreret tan-
tis periculis, rigoroſè in hoc, & multùm
706 cautè procedit. Vnde hoc eſt perpetuum
in iure, vt ſemper lex omnem moueat la-
pidem, quando tractatur de obuiandis frau-
dibus, dum materia ipſa eſt eis ſubiecta. *cap.
quanto. de priuileg. cap. ſi ciuitas. de ſentent. ex-
commun. in 6. cap quanto. in fin. de diuort. l. fin.
§. Imperator. ibi, exiſtimo te huic fraudi eſſe oc-
curſum. ff. de ſuſpect. tutor. l. 5. in princ. ff. ſi quis
omiſſ. cauſ. teſtam. l. 1. in fin. ibi. nam ſi aliter ob-
ſeruetur ff. de carbon. edict. l. ordinata ff. de libera.
cauſ. leg. 1. §. 1. ibi, & quia poteſt fieri. ff. de liti-
gioſ. l. qui ſub prætextu. C. de ſacroſanct. Eccleſ.
l. 1. § tranſactiones. in fin. ff. de tranſact. l. illud.
§. 1. in fin. ff. de tribut. action. l. ſed Iulianus. §.
mutui ff. ad Maced. l. 1. § editiones. ff. de edend.* &
probatur *tot. titul. ff. ſi quid in fraud. patron. &
de his. quæ in fraud. credit.*

Et præſertim in teſtamentorum materia vi-
gili oculo leges perſtiterunt ne in ea falſitates
707 committerentur, vt apparet ex tot iuribus
& præſertim *ex l iubemus. 29. in princip. ibi, &
falſitas in elogijs committitur quàm, vt exulſiat
à Republica noſtra, maximè in teſtamentorum
confectione cupientes hanc edictalem legem in orbe
terrarum imponimus &c. §. ſed cum paulatim*
ibi, *propter teſtamentorum ſinceritatem, vt nul-
la fraus adhibeatur &c. Inſtitut. de teſtament.
cum ſimilib.*

Quare non immeritò aſſeuerandum venit
708 nullatenus teſtamenta poſſe probari per li-
terarum comparationem, veluti ſi probanda
veniat identitas manus teſtatoris, quia condi-
dit teſtamentum nuncupatiuum ſecretum in
cedula tradita Notario, vel per relationem
ad cedulam apud aliquem exiſtentem &c. ra-
tio enim ſatis patens eſt, & conſtat ex iam pro-
ximè relatis, quia ſcilicet in ſupremis elogijs
lex multùm fuit circumſpecta propter falſi-
tates, & fraudes, quæ de facili in eis committi
ſolent, vnde ſequitur, quod non poſſint com-
709 probari per comparationem literarum, cum
ex ea, non poſſit reſultare probatio indubita-
ta, ex quo multum fallax, & per ſcripturæ, ſeu
manus immitationem, ſæpe fuerunt commiſſæ
multæ falſitates, vt affirmat *Imperat. in auth. de
inſtrument. caut. & fid. & in l. comparationes. C.
de fid. inſtrument.* & plures caſus ſimilium fal-
ſitatum, *iam deduxi ſupra.*

Et in puncto aliquid non eſſe tribuendum
710 comparationi literarum in materia teſta-
mentaria, quia ex ea ſola non poteſt haberi
certitudo ſcripturæ firmarunt plures celebres
DD. & præſertim *Alex. in conſil. 76. ſub num 7.
et 8 verſ. non ſufficit ſola comparatio &c. lib. 3.*
Patiſ. *in conſil 27. num. 70. verſ. in teſtamentis,
cum ſint magni ponderis, & importantia non
ſufficit comparatio literarum &c. lib. 2.* Cephal.
*in conſil. 376. num. 47. verſ. negat ſufficere com-
parationem &c. lib. 3.* Ruin. *in conſil. 194 nu. 12.
verſ nec ſufficeret probatio teſtamenti per compa-
rationem literarum &c.* Honded *in conſil. 66. nu-
mer 90. verſ teſtamentum per ſolam comparatio-
nem literarum, non poteſt comprobari &c. lib. 1.*
Hippolit. Riminald. *conſil. 418. num. 47. verſ. ad
iuſtificandam ſcripturam teſtamenti, non ſufficit
ſola comparatio literarum &c. lib. 4.* Alex. Am-
broſ.

Digitized by Google

broſ *deciſ Fori Eccleſiaſt. Peruſ.*13. *numer.*32. *verſ.teſtamentum per literarum comparationem comprobari nequit &c.*Stephan.Gratian.*diſcept. forenſ.cap.*974.*num.*49.*verſ.nec aliquid tribuendum eſt comparationi literarum &c.* Cyriac. *controuerſ.forenſ cap.*444. *num* 87. *verſ.in vltimis voluntatibus iuſtificandis non admittitur comparatio literarum &c.*

Qui omnes in hoc concludunt, non eſſe mirum, quod in teſtamentorum comprobatione, comparatio literarum non ſufficiat, quia in
711 teſtamentorum probatione maior debet adhiberi cautela propter maius periculum, & probatio per comparationem, eſt ſatis, ſuperque fallax, ſicut & illa, quæ fit per recognitionem ſcripturæ, per teſtes habẽtes notam manum ſcribentis, quodque notabili ſtratagemate in ipſis terminis probationis teſtamenti fuit comprobatum in celebri illa cauſa Mantuana. in qua pro validitate teſtamẽti ſcripſit *Gozadin. in conſil.*3. & pro nullitate Pariſ. *in conſil.*19.*vol.*3. nam aliqui teſtes recognoſce-
712 bant cedulam teſtamentariam pro ſcriptura teſtatoris vti ipſis nota, pars aduerſa fecit imitari dictam manum, & poſtea producta illa ſcriptura imitata, interrogati fuerunt teſtes, an illa eſſet ſcriptura teſtatoris, qui maturè re conſiderata, affirmarunt illam eſſe manum
713 teſtatoris, & ſic fuerunt deluſi, & conuincti, quod illa probatio eſt fallax, ac eis Græca fides fuit adhibita. Quale ſtratagema quoque adduxit Cyriac.*controuerſ.*444 *num.*88. *verſic. quod notabili ſtratagemate illa cauſa Mantuana &c.*

Cæterum quidquid ſit de ſuper relata opinione, nempe in terminis teſtamentarijs exulatam eſſe probationem per comparationem
714 literarum, illud tantum pro indubitato aſfirmò, tunc ſine ſcrupulo ſibi vſurpare locum, quando eſt ſola et ſimplex comparatio, quia tunc in aliquo attendenda non veniret. *ex traditis per Gratian. d.diſceptat.*973. *à nu.*49. *cum alijs ibi allegatis*, Verum ego perſiſtendo in principali inſtituto, quæro quid ſit dicendum, ſi agatur de probanda manu teſtatoris ad piã cauſam teſtantis, ſicque deſtituta omni alia probatione, plenè per literarum comparatio-
715 nem doceatur, & ſtrictè ad punctum reſpondendo, reſolutio non eſt niſi affirmatiua, quæ procedit etiam in teſtamento inter liberos,
716 atque militis, & ratio eſt, quia comparatio literarum habet vim confeſſionis, *vt poſt Bart. conſultus reſpondit* Alex.*in conſil.*114. *numer.*5. *verſ hac probatio per comparationem literarum idem operatur, ac ſi per confeſſionem partis &c. lib.*7. vbi etiam de cõmuni opinione teſtatur.
717 Nam ſicuti per confeſſionem partis apparet eſſe ſcripturam illius, qui eam fatetur ſcripſiſſe, ita ſi validè probabitur per comparationẽ literarum talem, de qua controuertitur, ſcripturam eſſe manu alicuius, ſequitur, quod ſicuti
718 valet teſtamentum ad pias cauſas, vel inter liberos. aut militis, manu teſtatoris ſcriptum, vel ſubſcriptum abſque aliquo teſte, aliaque ſolemnitate iuris poſitiui, vt de teſtamẽto pio, iam ſatis dixi ſupra *cap.*1. *per tot.* ita quoque debet valere, ſi probatum appareat per legiti-
719 timam comparationem literarum, quæ eſt æquipollens confeſſioni, non enim refert, quid ex æquipollentibus fiat *l fin. §.fin. ff.mandat. l.mulier.in princip. ff ad Trebellian.* et ſupradicta optimè conſiderãtur *per Bart.in l nuda ratio. num.*9.*&* 10.*ff de donat.* Bald. Imol. Socin. Angel. et alij *in l.aſſe toto.ff.de hered.inſtituend. Idem Bald.in l.aſſe toto. ff. de hered. inſtituend. & in auth ſed nouo iure ſub numer.*4. C.*ſi cert. petat.*Felin.*in cap.*2.*num.*19. *de fid. inſtrument.* Dec.*ibidem num.*16. Natta *in d.auth quod ſine quæſt.*8. Ruin.*in conſil.*11 *num.*2.*verſ.facile poterat probari ex ſola comparatione literarũ &c. vol.*3.Peregr.*conſil.*32.*num.*4.*vol.*4.Craſſ. *in §.Inſtitutio quæſt.*19. *numer.*5. *verſ.dummodo comparatione &c.* Mart *in voto* 60.*num.*5 *& in tractat.de ſucceſſ.legal.part.* 4.*quæſt.*7.*art.*3 *numer.*13.*verſ probari per comparationem &c.* qui loquitur in teſtamento condito inter liberos,
720 ſicuti quoque in caſu noſtro, ſcilicet in teſtamento ad pias cauſas, Et mouetur propter ſupra relatam rationem, quia comparatio literarum obtinet vim confeſſionis.

Accedit etiam alia ratio pro hac concluſione, animaduertendo, quod in omnibus caſibus, in quibus admittuntur teſtes recognoſcentes manum ſcribentis, qui eam notam ha-
721 bent, etiãſi nõ viderunt exarare ſcripturam, tunc comparatio etiam literarum plenè probat, quam doctrinam tradunt *Paul. Granut. Theorem.*15.*nu.*2.*in fin.* & Farinac.*in fragment. criminal.in litera* C.*part.*1 *num.*12. Hic enim eſt vnus ex caſibus, in quibus admittuntur
722 teſtes recognoſcentes manũ ſcribentis, quia eam notam habent, & ſi non viderunt ſcribi ſcripturam, *vt iam probaui ſupra à numer.*433. Ergo &c.

Supradicta ſententia vrgentius procedit, quãdo per comparationem literarum, & à pe-
723 titis, & à Iudice arbitretur, magna ſimilitudo, inter ſcripturam teſtamenti, et ſcripturã ex qua petitur comparatio, itaque per omnia adſit ſimilitudo, nam hoc caſu comparatio ſola plenè probat, *vt iam ſupra tetigi in hoc præcedenti capite.* Eaque cõcluſio tunc et cò fortius
724 procederet, quando comparatio literarum fomentũ ſumeret ab aliquo adminiculo. *Bald. in d.l.comparationes. num* 2. *in quarto notabili,* vbi ait in materia comparationis etiam intra-
725 re regulam illã, *Si non proſunt ſingula multa collecta iuuant,* ſicuti in qualibet alia materia probatoria. *Odofred. ibidem numer.*11. *verſ.ad primam &c.* eſtque ſatis notum,

Ratio ſi quidem ea eſt, quia materia probationis comparationis literarum reperitur ſa-
726 tis ſubiecta erroribus, et facilè obnoxia fraudibus, vt ſæpius dixi, ſed quando adſunt admi-

nicula

nicula, ſeu aliquæ præſumptiones, tunc ceſsãt
ſupradictæ ſuſpiciones, cum vna præſumptio
727 altera præſumptione contraria extirpetur,
ſi ſit fortior, *l. diuus. ff de reſtitut. in integr. cum*
alijs allegatis per Surd. in conſil. 80. num. 21. verſ.
vnam præſumptionem tolli per aliam &c. & ple-
nè *per Tiraquel. in l. ſi vnquam. in verb. dona-*
tione largitus. num. 156. verſ. vna præſumptio fa-
cile tollitur per aliam præſumptionem &c. C. de
reuocand. donat. Et præſumptio illa fortior di-
citur, quæ tendit ad tollenda ea, quæ de iure
728 non præſumuntur, vt eſt caſus noſter, nem-
pe error, dolus, fraus &c. Vnde ſi ſumus in ter-
minis earum rerum, quæ à iure præſumuntur,
ſicuti eſt in materia comparationis literarum
in qua de iure ineſt ſuſpicio erroris, fraudis &c.
729 idq; experientia ipſa demonſtrat; tunc enim
præſumptiones, quæ in contrarium adducun-
tur, dicuntur fortiores ad illas proſternen-
das, *l. cum de indebito ff de probat. cum alijs, vt*
per Alex. in conſil. 18. à num. 4 lib. 3.
Adminicula, ſeu præſumptiones, quæ poſ-
ſent adduci ad roborandam probationem cõ-
parationis literarum teſtamenti ad pias cau-
731 ſas, vel inter liberos, aut militaris, vnum eſt,
nempe, ſi tale teſtamentum reperiatur ſcriptũ
in libro ipſius teſtatoris, vel ſi ſtatim poſt mor-
tem reperiatur in ſcrinio, vel inter alias ſcrip-
turas ipſius teſtatoris, item ſi reperiatur in
732 tali loco, & tempore, vt appareat habentes
intereſſe non exiſtetent apud Teſtatorem, ita
vt veriſimiliter non potuerint committere
fraudem, aut falſitatem aliquam, et apud te-
733 ſtatorem defunctum reperta fuit ſcriptura
eius teſtamentum continens, eaque ſtatim fuit
conſignata Iudici &c.
Aliud adminiculum eſt, ſi teſtamẽtum mu-
nitum reperiatur etiam ſigillo teſtatoris, vel
734 ſi ſcriptura teſtamenti non ſit breuis, ſed in
pluribus folijs contenta, ex quo ceſſat præ-
ſumptio quod falſificari potuerit, pro vt in
puncto teſtamenti pij ad effectum recognitio-
nis manus teſtatoris *aduertit Rota in cauſa*
Leodien. Domus 14. Martij 1574. eſt deciſ. 553.
ſub num 1. verſ pro adminiculo verò &c. part. 1.
diuerſ. alia adminicula *vide in deciſ. 124. ſub*
num 4 part. 2. diuerſ. et recentius *corã R. P. D.*
Veroſpio *in cauſa Alatrina Teſtamenti 26. Fe-*
bruarij 1649 §. Quia hæc. verſ plura concurrũt
adminicula, tum ex congrua ordinatione ſcriptu-
ra deducta, tum ex appoſitione ſigilli teſtatoris
elicita, tum ex conſignatione &c. Atque hæc di-
cta ſufficiant in omnibus præcedentibus capp.
735 circa validitatem teſtamentorũ ad pias cau-
ſas diſpoſitorum, tàm quoad ſolemnitates in-
trinſecas ideſt circa ipſum voluntatem relin-
quẽdi, quàm quoad ſolemnitates extrinſecas,
hoc eſt, circa ſolemnitates in eis à iure requi-
ſitas.

ARGVMENTVM.

Teſtamentum ſecũdum diſpoſitionem Iuris Canonici de qua in cap. cum eſſes. de teſtament. factum coram Parocho, & duobus teſtibus valet, et hoc maximè in ditionibus Eccleſiæ, ideſt Romano Pontifici, quo ad vtramque iuriſdictionem tàm ſpiritualem, quàm temporalẽ ſubiectis, & quo ad vtrumque forum, tam Eccleſiaſticum, quàm temporalem, et hoc abſq; vllo dubio.

Et reprobatur Caſtren. dum teſtatur in practica in Terris Romanæ Eccleſiæ, de quibus ipſe oriundus erat, non ſeruari diſpoſitionem d. cap. cum eſſes, Nam aliud dicunt, et atteſtãtur alij DD. & Rota Romana ipſa paſſim ſic pronunciat. Sicuti etiam reprobatur Alciat. vir alioquin doctiſſimus dũ affirmauit d. text. in cap. cũ eſſes. procedere tantum in foro conſcientiæ, ſed non in foro iudiciali, quod falſum eſt. Reprobatur quoque Fulgoſ. dum conſuluit in terris Eccleſiæ non valere teſtamentum ad non pias cauſas, niſi cum ſolemnitatibus Iuris Ciuilis, quod verum non eſt.

Gloſ. in cap. cum eſſes. in verbo, improbamus. de teſtament. ſanè improbatur, dum perperã ſenſit, cap. cum eſſes. loqui tantum in terminis teſtamenti conditi ad pias cauſas, non autem ad prophanas, quæ opinio, quàm ſit falſa clarè demonſtratur. Confutantur quoque Cened. et Guidopap. dum firmarunt text. in d. cap. cũ eſſes. loqui in teſtatore infirmo, ac in periculo vitæ conſtituto, quod tamen alienũ à vero eſt.

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentum ſane factum coram duobus teſtibus, & Parocho, valet ſecundum terminos cap. cum eſſes. de teſtam.*

2 *Parochis iura Canonica non paruam fidem præſtant.*

3 *Parocho eſt commiſſa cura animarum & earũ eſt Iudex deputatus.*

4 *Fidelis, qui reputatur in maiori, multo magis eſt putandus in minori.*
Parochus dum reputatur fidelis in graui pondere animarum, multò magis eſt reputandum in temporalibus. & nu. 4.

5 *pro Dote reſtituenda non ſunt dandi fideiuſſores, cum lex id abhorreat.*
Marito, dum creditur perſona vxoris, rationabile quoque eſt, vt credatur eidẽ dos. nu. 5.

6 *Fideiuſſores non ſunt dandi in cauſa dotis, & tali diſpoſitioni, non poteſt renunciari. limitatante iuramento.*

7 *Conceſſo, quod plus eſt, cenſetur conceſſum, quod & minus eſt.*

8 *Cap. cum eſſes. de teſtament. ſatis intrat in ditionibus Eccleſiæ, quo ad vtramque iuriſdictionem. et num. 18. 19.*

9 Et

9 *Et quoad vtrumq. forum, tam Eccleſiaſticũ quã temporale, quæ opinio eſt cõmunior, n. 10.*

10 *Atque ita ſeruatur in practica, quidquid in contrarium dixerit Caſtren. à num 11.*

13 *Nec nõ ita paſſim pronunciat. Rota Romana.*

14 *Sacerdos adhibitus in teſtamento iuxta cap. cum eſſet, de teſtam. ſi ille non erat verè Parochus, ſed cõmuniter habebatur pro tali quid ſit dicendum.*

15 *Teſtamentum, quando noctu conditur, requiruntur tria luminaria.*

16 *in Teſtamento condito de nocte, quare Iura requirant tria Lumina.*

17 *Teſtes, ſi videant teſtatorem noctu temporis, an ſint neceſſaria tria illa lumina.*

20 *Text. in cap cum eſſet, de teſtament. procedit etiam in terminis codicillorum.*

Codicilli ſunt pars teſtamenti.

21 *Paul. de Caſtr. in conſil 432. in fin. par. 1. ſentit in terris Eccleſiæ in practica non ſeruari cap. cum eſſet de teſtam. improbatur, & n. 23.*

22 *Obſeruantia cum in facto conſiſtat, ideoque probanda venit.*

24 *Andreas Alciat damnatur, dũ ſentit cap. cum eſſet, de teſtament. procedere in foro conſcientiæ tantum,*

25 *Cum penitus id falſum ſit.*

26 *in Foro conſcientiæ nuda veritas attenditur, & ideo valet in eo foro teſtamentum abſque vlla ſolemnitate.*

27 *inter Ius Canonicum, & ius Ciuile quando adeſt diſcrepantia, tunc in terris Eccleſiæ ſeruandum eſt ius Canonicum.*

28 *Etiam inter Laicos, & in vtroque foro.*

29 *Ius Ciuile dum contradicit Iuri Canonico ſi adſit Statutum in Terris Eccleſiæ, vt tunc ſeruetur ius Ciuile, an valeat. & num. 30.*

31 *Confirmatio ſtatutorũ ſi ſit in forma cõmuni, an valeat, quo ad diſpoſita cõtra ius cõmune.*

32 *Statutum Peruſinum lib. 1. cap. 135. diſponens in teſtamentis requiri quinque teſtes an ſtante confirmatione generali Apoſtolica dicatur derogatum etiam cap. cum eſſet, de teſtam.*

33 *Fulgos. in conſil. 29. num. 1. & 2. reijcitur, dũ firmat in terris Eccleſiæ non valere teſtamentum ad non pias cauſas.*

Niſi ſeruata ſolemnitate iuris Ciuilis.

34 *Gloſ. opinio in cap. cum eſſet, in verb. improbamus de teſtam confutatur, et quare.*

35 *Cap. cum eſſet, de teſtament. quod loquatur tantum in terminis ad pias cauſas teſtantis, eſt damnata opinio, & num 36.*

36 *in Teſtamentis conditis ad pias cauſas ſpecialiter loquitur cap. relatum. el. 1. de teſtam.*

37 *in Teſtamentis ad pias cauſas conditis non requiritur præſentia Parochi.*

38 *Cap. relatum de teſtament. & cap. cum eſſet eodem titul. loquuntur in diuerſis terminis, nã primum loquitur in cauſis pijs, ſecus vero ſecundum.*

39 *A qua opinione quam & conſuetudo approbat, temerarium eſſet recedere.*

40 *de Fulgos. in conſil. 29. num. 1. non eſt curandum, cum loquatur contra ferè omnes DD.*

41 *Legum ſuperfluitas in vno, eodem caſu curãdum eſt ne detur, & ſic in vno caſu adeſſe duplicem conſtitutionem.*

Gregorius Nonus fatetur in proœm. decretalium ſe reſecaſſe ſuperfluas decretales.

42 *Legum contrarietates in eadem materia nunquam dicendum eſt adeſſe.*

43 *Aliàs maxima eſſet abſurditas.*

44 *Rota tenet, quod cap cum eſſet, de teſtam. loquitur in terminis teſtamenti ad cauſas prophanas, & num. 47.*

45 *Gloſ. ratio in cap. cum eſſet, de teſtam quod d. cap. loquatur in caſu teſtamenti pij exploditur.*

46 *Cap. cum eſſet, de teſtament. non tollit omnes ſolemnitates iuris Ciuilis, nec vbique.*

47 *Cap. cum eſſet, de teſtament. quod loquatur ſolum in teſtatoribus in extremis conſtitutis, eſt opinio Guidopap. Cened. quæ non ſubſiſtit.*

48. *Verba text. in cap. cum eſſet, de teſtament. ibi, in extrema fecerint voluntate, qualiter interpretentur à nullis, & qualiter ab alijs num: 51. & 52.*

49 *Parochi frequenter aſſiſtũt eorum parochianis in periculo, et conflictu vitæ exiſtentibus*

50 *Cap. cum eſſet, de teſtament. procedit etiam in teſtantibus corporis ſanitate gaudentibus.*

53 *Teſtamentum conditum ab infirmo iuxta cap. cum eſſet de teſtament. an ſi conualeſcat vtrum valeat.*

54 *Vel ſi aliud teſtamentum ſit faciendum cum ſolemnitatibus. Iuris Ciuilis.*

55 *Teſtamentum conditum ab infirmo iuxta cap. cum eſſet. de teſtam. conualeſcentia ſecuta cenſetur irritum, vel ſaltem poſt annum à conualeſcentia. contra num. 57. & verius.*

56 *Miles, ſi in caſtris, vel in conflictu teſtatus ſit iure militari, valet tãtum intra annum à miſſione honeſta, vel cauſaria.*

58 *Ruſticus, ſi ruri ſuum condidit teſtamentum cum quinque teſtibus non irritatur, licet poſtea efficiatur Ciuis, & moriatur in Ciuitate.*

59 *Teſtamentum conditum coram quinque teſtibus tempore peſtis, tenet etiam ſi teſtator conualuerit, & ſemper valebit, dum non reuocatur, num. 60.*

61 *Text. in leg. 1. C. de ſacroſanct. Eccleſ. an loquatur tantum in teſtatoribus infirmis per illa verba decedens &c. & num. 62.*

63 *Teſtamentum, vt plurimum homines ſolent condere, quando ſunt in periculo mortis, & non dum ſunt ſani, & nu. 64.*

65 *Teſtamentum militis, quod valet tantum intra annum à miſſione, hoc eſt ſpecialiter conſtitutum in militibus.*

66 *Cap. cum eſſet, de teſtament. an habeat locum in terris Eccleſiæ et mediatè ſubiectis, & nu. 67. & ſeq.*

Statuto, vel conſuetudine an poſſit induci circa diminutionem numeri teſtiũ in teſtamẽtis.

CAPVT XXXIII.

ALEXANDER Papa Tertius in cap. cum eſſet de teſtament. decreuit ad va-
lorem teſtamentorum ſufficere duos teſtes
1 idoneos, vna cum Præsbytero Parochiali, &
prohibuit teſtamentum ſic factùm poſſe à Iu-
dicibus reijci, et tamquam nullum haberi, vel
reſcindi ſub pœna excõmunicationis. Ratio
autẽ cur dicta decretalis ſtatuit in teſtamen-
to ſufficere duos teſtes cum præſentia proprij
2 Parochi, eſt ſumma fides, quæ penes Parochũ,
eſt repoſita arg. can. præcipimus 12. quæſt. 2.
propter quam multum pro illius præſentia lex
Canonica præſumit, & quod fraudes excludat,
iuxta cap. nemo, de ſimon. & cap ſuper eo. de po-
ſtulat. Cum enim Parocho ſit commiſſa cu-
3 ra animarum, et ſit ipſarum animarum Iudex
deputatus; multum de eo Ius Canonicum
confidit, et quidem meritò. etenim qui repu-
tatur fidelis in maiori, ſcilicet in cura anima-
4 rum, reputatur etiam fidelis in minori, ſcilicet
in aſſiſtentia teſtamenti, iuxta dictũ CHRISTI
Domini Matth. 16 & Lucæ 19 facit text. in l.
1. & 2. C. ne fideiuſſ. vel mandat. dot. dentur. Vbi
deciditur, quod pro dote non dantur fideiuſ-
lores, & ratio illa eſt, quia ſi marito principa-
5 liter creditur perſona ipſa vxoris multò ma-
gis, & iuſtum, et rationabile erit, ei credere
abſque alio fideiuſſore dotem, nam dum ma-
rito confiditur, quod maius eſt, debet quoque
confideri, quod minus eſt. videatur Petr. Bar-
boſ. in l ſi cum dotem. 23. §. transgrediamur, nu.
39. verſ. quod cum mulier commiſerit corpus
ſuum fidei mariti, pariter &c. C. ſolut. matr. &
Gomes. ad Leg. Tauri 50. ſub nu. 36 verſ. quia
cum marito principaliter creditur perſona vxo-
ris &c.

Quæ concluſio in tantum eſt vera, quod ta-
6 li diſpoſitioni non poteſt renunciari, iuxta
text. in d. l. 1. et 2. C. ne fideiuſſ dot. dentur vbi
Bart in ſin. num. 3. verſ. vltimo quæro. Bald. poſt
med. verſ & adde, quod dicit. Salicet. in fin. verſ.
quæro octauo Gratian. diſcept. forenſ. cap. 233. n.
32. verſ lex prohibet dari fideiuſſores dotis, ita vt
non poſſit renunciari huic diſpoſitioni &c limi-
ta tamen ſtante iuramento. vt latè ibi à nu. 34.
Ad propoſitum verò noſtrum quod conceſſo,
7 quod eſt plus, cenſeatur conceſſum multò for-
tius, quod eſt minus, faciunt. text. in l. generali.
ff. de pact. conuent. & in l. ſi quando. C. de teſtib.
& in l fin. C. qui potior in pign. hab. cum ſimil.

Quod enim text. in d. cap. cum eſſet certum ſit
intrare in ditionibus Eccleſiæ, id eſt Romano
8 Pontifici, quo ad vtramque iuriſdictionem
tàm temporalem, quàm ſpiritualem ſubie-
ctis, & quo ad vtrumq. forum tàm Eccleſia-
ſticum, quàm temporale non eſt dubitãdum,
9 & hæc opinio procul dubio eſt communior,
teſte Alex. in conſil. 47. num. 2. verſ. attento ma-
ximè quod in terris Eccleſiæ ſecũdùm magis cõ-
munes concluſiones ſufficiant duo teſtes cum pa-
rochio &c. lib 2. & conſil. 146. numer 6 verſic. ſi
eſſemus in terris Eccleſiæ &c. eodem lib vbi etiã
10 teſtatur de tali communi opinione à Docto-
ribus approbata, et de communi opinione pa-
riter aſſerit Benedict. Capr. in tractat. regular.
cap. 104. num. 3. & de magis communi ſenten-
tia conſultus reſpondit Roland. qui alios conſu-
lentes refert in conſil. 32 num. 41. verſ in teſta-
mentis, quæ conficiuntur in terris Eccleſiæ ſuf-
ficiant duo teſtes cum parochiano ſecundum
magis communem opinionem &c. vol. 3. & plures
alios, qui teſtantur de communi, & magis cõ-
muni opinione adducit Iul. Clar. recep. ſentent.
lib. 3. §. Teſtamentum quæſt. 57. num. 2. verſ. in
terris Eccleſiæ non videtur dubitandum quin
ſufficiant duo teſtes cum interuentu Parochi.

Et hæc opinio procul dubio eſt magis com-
munis &c. nec non Boer decis. 93. num 4. verſ.
in terris Eccleſiæ valet quo ad omnia &c. Mat-
th. Coler. deciſ. German. 35 num. 2. verſ. de Iure
Canonico ſufficis quemquam teſtari cum duobus
teſtibus & Parocho, quod indubitanter procedit
quidem in terris ſubiectis Eccleſiæ, tam in foro
Eccleſiaſtico, quam ſeculari &c. & poſt Clar. te-
ſtatur de communi opinione. addo Michael.
Graff de ſucceſſ. §. Teſtamentum. quæſt. 56. n. 3.
verſ. quando teſtamentum ſit coram Parocho, &
duobus teſtibus eſt validũ in terris Eccleſiæ ſub-
iectis &c. atq. poſt multos ibi allegatos, apertè
11 teſtatur hanc opinionem moribus receptam
eſſe, & in practica ſeruari, idemque aſſeuerat Io-
ſeph Ludouic. in concluſ. 68 titul. in teſtament.
regulariter requiruntur ſeptem teſtes, §. 2. verſ.
fallit primo de Iure Canonico in terris Eccle-
ſiæ &c. Mart. de ſucceſſ. part. 4. quæſt. 1. artic. 9.
num 29. verſ. procedat in terris Romanæ Eccle-
ſiæ ſubiectis &c. & Ioan. Valer. in tractat. de
different inter vtrumq. for. in verb. teſtamentũ,
different. 2. & Ceuall. commun. quæſt. 319 in
fin. & hanc opinionem ſequitur aduertẽdo ab
12 ea non eſſe recedendum, nec in iudicando,
nec in conſulendo. Didac. Spin. in ſpecul. teſta-
ment gloſ. 31. titul. de teſtib. num. 39. verſ. in ter-
ris ſubiectis Eccleſiæ valet teſtamentum &c. &
vlterius teſtatur de veriſſima ſententia.

Suffragium quoque adeſt auctoritatis Ro-
13 tæ Romanæ, dum ita paſſim pronunciat, &
præſertim id fuit admiſſum in cauſa Peruſina
Bonorum 8. Nouembris 1582. coram bon. mem.
Gyps. vbi validum fuit iudicatum teſtamentũ
conditum in ſtatu Eccleſiæ, dum repetitur cõ-
ditum iuxta diſpoſitionem cap. cum eſſet de
teſtam. vbi etiam notabiliter aſſeritur teſta-
mentum valere iuxta d. cap. quamuis Sacerdos
adhibitus verè non ſit Parochus, ſi tamen pro
tali communiter reputabatur additur pariter
14 in fine d deciſionis, quod quando teſtamentũ
conditur iuxta terminos d. cap. cum eſſet, quod
magnopere fundatur in iure diuino, ac ſtatu-
tis Sanctorum Patrum, non tàm anxie inſiſtẽ-
dum

Digitized by Google

dum eſt in cautelis, & ſubtilitatibus iuris Ci-
uilis, & præſertim circa illam quando teſta-
15 mentum noctu conditur, vt ſint tria neceſſa-
ria lumina iuxta diſpoſitionem textus in *l. 1.*
§. tria lumina ff. de ventre inſpiciend. declara ta-
men vt dicam infra.

Idque de plano in caſu dictæ deciſionis trã-
ſibat, quia ratio, ob quam iura requirunt tot
16 lumina, quando teſtamentum noctu condi-
tur, eſt quoniam teſtes debent eſſe in conſpe-
ctu teſtatoris, & ſic eum videre. *l. ſi non ſpeciali.*
C. de teſtament. & late dicam infra in hac part. 1.
& adhunc effectum huiuſmodi obſcuritas cõ-
ſideratur, quod ceſſabat in caſu illo. Nam te-
17 ſtes viderunt teſtatorem etiam manu tremu-
la ſubſcribentem, vnde meritò ceſſare debuit
diſpoſitio *d. §. tria lumina* ad tex. *in cap. ceſſan-*
te de appellat. Sed depoſita hac materia, ad nos

Poſſem modo longa ſerie plures deciſiones
ſimul annectere ad effectum probandi teſta-
menta condita in ſtatu Eccleſiaſtico, valida
eſſe, ſi fiãt coram Parocho, & duobus teſtibus,
18 ſed quia id puto ſuperuacuum, ſtante clarita-
te opinionis, vtrique ſatis erit adducere deci-
ſionem *in cauſa Peruſina reuocationis teſtamẽti*
7. Maij 1632. coram bon. me. Pirouano, vbi alia
allegantur eſt deciſ. 136. nu. 1. par. 7. recent. ibiq.
Rota teſtatur de veriori opinione, vt teſta-
mentum conditum in ditione Eccleſiaſtica
19 valeat ſeruata diſpoſitione *d. cap. cum eſſes. de*
teſtament. & fuit dictum antea *coram Card.*
Caualer. *deciſ. 497. num. 3. verſ. clarum eſt de*
Iure Canonico &c. & coram Motmanno deciſ.
195. n. 7. verſ. cum de Iure Canonico, teſtamentũ
coram Parocho &c. part. 7. recent. & nuper fuit
firmatum in terminis teſtamenti cõditi à Sub-
dito Eccleſiæ iuxta diſpoſitionem *d. cap. cum*
eſſes, in Firmana Codicillorum 1. Iulij 1644.
coram Reuerendiſſ. D. Terracinen. *§. Quod co-*
dicilli. verſ. & hoc maximè procedit in terris Ec-
cleſiæ inter ſubditos Eccleſiæ, & in foro Eccleſia-
ſtico &c. & teſtatur de veriori opinione, vbi
20 etiam aſſeritur, quod non eſt dubitandum,
quin diſpoſitio *d. cap. cum eſſes*, procedat etiam
in Codicillis, qui dicuntur pars teſtamenti, &
in illis viget eadem ratio. *Vaſquez. de ſucceſſ.*
progreſſ. lib. 3. titul. de Codicill. num. 18. Turrett.
de effect. clauſ. Codicillar quæſt. 112. nu. 4. & ſeq.
Et ſupradicta deciſio fuit deinde confirmata
coram eodem R. D. Terracinen. *ſub die 28. Iunij*
1645. & deinde die 13. Nouemb. 1645.

Nec me latet *Paul. de Caſtr. in conſil. 432.*
col. fin. verſ. nec ego vnquam vidi ſeruare con-
trarium, part 2. indubiè aſſerere, quod imo ip-
21 ſe ſemper vidit vbique ſeruari contrarium,
ideſt in teſtamentis adhiberi ſeptem teſtes ſi-
cuti iura Ciuilia determinarunt etiam in ter-
ris Eccleſiæ Romanæ, de quibus ipſe oriundus
eſt, præter quã in relictis ad pias cauſas. Prout
22 etiam de conſuetudine generali totius Italiæ,
præter quam in quibuſdam locis, vt Venetijs,
idem quoque atteſtatur. *Bald. in conſil. 285.*
col. fin. verſ. quid dicemus. vol. 3. & idem in effe-
ctu confirmat *Dominic. Sot. in tract. de iuſtit.*
& iur. lib. 4. quæſt. 5. artic. 3. col. fin. verſ. igitur il-
le Pontifex &c. quod quidem in practica val-
de notandum, eſt quidquid ſit reſpectu obſer-
uantiæ, quæ in facto conſiſtit, & ideo proban-
22 da venit, & probata ſubſtineri poteſt ratione
ſtatutorum particularium, et conſuetudinis
approbatæ, ſicuti ſatis notum eſt admiſitque
Rota coram Card. Caualer *deciſ. 497. num 2,* cũ
ibi allegatis. De Iure tamen prædicta opinio
Caſtren. non ſubſiſtit, cum veritas ſit in con-
23 trarium, vt conſtat ex relatis ſupra à num. 8.
et dicam etiam infra.

Doleo etiam *And. Alciat.* virum alioquin
24 admirandi ingenij lapſum eſſe in intellectu
d. cap. cum eſſes, aſſerendo *in repetition. cap. no-*
uit ſub num. 30. de iudic. prædictam decretalẽ
in foro conſcientiæ procedere, non in iudicia-
li, quæ concluſio eſt penitus falſa, vt ex iam re-
latis apparet nempe in foro iudiciali Canoni-
co talem diſpoſitionem iuſtiſſimè ſeruari, ſicu-
ti etiam infra demonſtrabo, ac pariter eundẽ
Alciati errorem notauit *Couar in d. cap. cum*
eſſes, num. 12. in fin. verſ. apparet deceptum fuiſſe
And. Alciat. virum doctiſſimũ &c. In foro enim
conſcientiæ nuda veritas attenditur, & ideo
27 quamuis nulla ſolemnitas interueniret dum
teſtamentum conditur, & tantum conſtaret
de voluntate diſponentis ea tantum attendi-
tur, vt alibi dicam, ſed ſic perſiſtendo in ter-
minis noſtris.

Fundamẽto illo ſatis valido probatur præ-
27 dicta concluſio, quod in ditione Eccleſiæ, quis
validè teſtetur *iuxta text. in d. cap. cum eſſes,*
ſtante ea communi theorica, quæ habet, quod
vbicumque in aliqua materia etiam propha-
na, et indifferenti eſt diſcrepãtia inter ius ci-
28 uile, & ius Canonicũ, tunc in terris de tempo-
rali iuriſdictione Eccleſiæ ſeruatur ius Cano-
nicum etiam inter Laicos, etiam in vtroque
foro, *vt per Canoniſtas in cap. Eccleſia S. Mariæ*
vbi Abb. lectur. 1. num. 14. & Felin. *n. 44. cum*
ſeq. de Conſtitut. per textum clarum in cap. ſi
duobus. § fin. & ibi Franch. *in prim. notabi li, &*
Abb. *&* Dec. *num. 6. de appell.* cõmuniter etiã
idaſſerunt Canoniſtæ *in cap. intelleximus. 1. de*
nou. oper. nunc. & eſt gloſ. ordinaria communi
applauſu recepta *in cap. vt quæſtionis. 2. de ar-*
bitr. in 6. in verb. lex ciuilis. Abb. *in cap. quod cle-*
rici, num. 45. de for. competent. Felin *in cap. 1.*
num. 29. verſ. idem vbi eſſemus. de conſtitut. et
tradunt Legiſtæ *in l. priuilegia, vbi* Bart. Bald.
Paul. de Caſtr. *& cæteri C. de ſacroſanct. Eccleſ.*
& ita in terminis conſuluerunt *Calder. in con-*
ſil. 8. de teſtament. & Alex. atteſtans de cõmuni
in conſil. 177 num. 10. vol. 5. Ruin. *conſil. 14. n. 4.*
vol. 2. Paris, *conſil. 50. n. 15. vol. 2.* Corn. *conſ. 265.*
in fin. vol. 2 Geminian. *conſil. 49 ſub nu. 3. verſ.*
fundamentum ipſorum, & num. 4. cum ſeqq. vbi
latè firmat prædictam opinionem, & teſtatur
de communi.

Imo quatenus in aliqua Ciuitate ditionis
Eccleſiæ adeſſet ſtatutum, prout adeſt Rauen-
næ *teſte Alex. conſil.* 177. *num.* 2. *lib.* 2. quod vbi
Ius Ciuile contradicit Iuri Canonico ſeruari
29 debeat ius Ciuile, nullatenus viribus ſubſiſte-
re poterit, iuxta magis receptam opinionem,
de qua teſtatur *Bero. in cap. ſi duobus num.* 18.
de appellat. optimeq; aduertit in terminis eiuſ-
dem Statuti Rauennæ *Iacob. Menoch conſil.* 93.
nu. 31 *verſ. reiecto illo ſtatuto, quod nō valet &c.*
& pariter teſtatur de magis recepta Doctorũ
30 opinione. Contrarium tamen arbitror, qua-
tenus adeſſet confirmatio Apoſtolica, & hæc
quidem ſpecialis, aut ſi ipſa ſtatuta fuerint cō-
dita de mandato Papæ, aliàs ſi confirmatio
31 erit in forma communi impotens reputatur
ad ſubſtinendam derogationem Iuris Cano-
nici, vt in puncto derogationis *cap. cum eſſes.
de teſtam,* dixit *Rota in d. decis.* 126. *numer.* 31.
part. 6. *recent.* Vbi etiam refutatur deciſio in
cauſa Peruſina Hæreditatis 20. *Nouemb.* 1602.
& 12. *Decembris* 1603. *coram clar. mem. Card.
Pamphil.* in quibus incidenter fuit dictũ *Statu-
tum Peruſinum lib.* 1. *cap.* 135. quo cauetur in
teſtamentis in Ciuitate condendis eſſe adhi-
bendos quinque teſtes, ſtante generali con-
32 firmatione Apoſtolica Pij II. Leonis X. & Cle-
mentis VIII. videtur etiam derogatum diſpo-
ſitioni Iuris Canonici, *de qua in d. cap. cū eſſes.*
Sed in contrarium eſt veritas, vt iam dixi.

Nec in aliquo titubandum eſt, quia *Raphael
Fulgoſ. in conſil.* 29 *incip. Punctus quæſtionis. nu-
mer.* 1. & 2. intrepidè aſſerat, hanc noſtram re-
33 latam opinionem non eſſe communiter ap-
probatam, et quod imo cōtraria opinio eſt cō-
munis, ſcilicet quod in terris ſubiectis tempo-
rali iuriſdictioni Eccleſiæ nō valeat teſtamen-
tũ in non pias cauſas conditum, niſi ſeruata ſo-
lemnitate juris ciuilis &c. Quoniam de Fulgoſ.
34 et quot eum ſequuntur parum, ſeu nihil curā-
dum eſt, allucinatos enim eos reperio ab illa
improbabili opinione Bernard. *gloſat. in d. cap.
cū eſſes. in verb. improbamus,* vbi veriorem eam
ſententiam putat, quod textus ille loquatur
35 in teſtamento condito ad pias cauſas, ſicuti
etiam verè loquitur text. ſequens *in d. cap. re-
latum el.* 1. de quo ſupra in cap. 1. plura iam dixi,
& latiſſimè eam opinionē *gloſ.* defendit, & ex-
tollit *Paul. de Caſtr. in ſupra memorato cōſ.* 432.
num. 2. *à verſ. breuiter his non obſtantibus, vſq;
ad finem.* & ſic auctoritate *d. gloſ.* nullum de-
36 clarauit teſtamentum conditum ad non pias
cauſas, quantumuis factum in terris Eccleſiæ
iuxta diſpoſitionem textus *in d. cap. cum eſſes.*

Non video, nec mihi perſuadere valeo quo-
modo opinio illa gloſ. poſſit ſubſtineri pro ve-
riori. Nam in teſtamentis conditis ad pias
37 cauſas, de quibus ſpecialiter loquitur *text. in
d. cap. relatum el.* 1. non eſt neceſſarius interuē-
tus Parochi, qui tamen omnino requiritur *in
d. cap. cum eſſes.* Vnde neceſſariò dicēdum eſt,
& ſimul fateri, quod loquatur in alijs teſta-
38 mentis veluti ad non pias cauſas, dum in ſe-
quenti *cap.* quale eſt *d. cap. relatum.* in teſtamē-
tis in pias cauſas condendis aliam peculiarem
ſolemnitatem ſpecialiter aptat, *vt benè conſide-
rant Abb. in d. cap. cum eſſes. in* 1. *lectura ſub nu-
mer.* 4. & *in illius repetit. num.* 8. *Couar. ibidem
ſub nu.* 2. *verſ. primus namque intellectus dicit
hunc textum procedere in teſtamentis pijs, quæ
quidem interpretatio reſtllitur &c.* lateque eū-
dem intellectum exprobat *Ludouic. Roman. in
auth ſimiliter. nu.* 94. *C. ad leg. Falcid.* Magdalen.
de num. teſt. part 2. *cap.* 8. *num* 3. *poſt Iul. Clar.
d. quæſt.* 57. *num.* 2. vbi atteſtatur, quod ab hac
39 communi opinione, et quam conſuetudo ap-
probat, vbique locorum, temerarium eſſet in
practica recedere. Et in ſpecie reprobat *Ful-
goſ. in d. conſil.* 29. *numer.* 1. & 2. qui ſummè re-
calcitrat huic opinioni, & aſſerit Clarus parum
40 eſſe curandum de Fulgoſ cum ferè omnes
Doctores teneant contrariam opinionem, id
pariter aduertit *Menoch. de præſumpt. lib.* 1.
quæſt. 80 *num.* 21. vbi ait prædictam interpre-
tationem *gloſ. in d. cap. cum eſſes.* ab omnibus
eſſe reiectam.

Multum quippe ſtringere debet ea conſide-
ratio nō ſolùm ſuperfluitatis legum in vno, eo-
41 demque caſu duplicem Conſtitutionē adeſſe.
Cum id ſit contra proemium Decretalium
Gregorij Noni, vbi profitetur ſe ſuperfluas
decretales reſecaſſe, Sed etiam contrarietatẽ
42 ipſarum Conſtitutionum, dum in eadem ma-
teriâ diuerſæ ordinationes adeſſent, vt benè
patet ex eiſdem iuribus *d. cap. cū eſſes.* & *dicto
cap relatum.* quæ abſurditas, quàm magna eſ-
43 ſet, quilibet certò, ſi ſapit, conſiderare pote-
rit. Adeſt quoque pro confirmatione huius
noſtræ communis opinionis ſigillum auctori-
tatis Rotæ, vt videre eſt *in d. decis.* 126. *num.* 2.
par. 6. *recēt.* vbi poſt alias deciſiones ibi allega-
tas, deciditur diſpoſitionem *d. cap. cum eſſes.*
44 procedere etiam in teſtamento facto ad cau-
ſas prophanas. Spernanda quidem venit ra-
tio *gloſ. in d. cap. cum eſſes.* quæ vt dixi, firmauit
45 ſolum in cauſis pijs loqui d. text. ea de cauſa,
cum nō ſit veriſimile Papam vnico verbo vo-
luiſſe derogare Iuri Ciuili circa ſolemnitates
teſtamentarias, in quibus tantum fuit deſuda-
46 tum. Quia reſpondetur nec in totum eis fuiſ-
ſe derogatum, ſed ſolum circa numerum te-
ſtium, vt dicam infra, nec vbique derogatum,
et ſic non in terris Imperij, vt etiam dicam in-
47 fra, ſic etiam deinde ſæpius tenuit Rota, et
præſertim *in allegata cauſa Firmana Codicillo-
rum* 1. *Iulij* 1644. *verſ. valere ne dum in pia cau-
ſa. ſed etiam in penitus prophana* &c. *et* 28. *Iu-
nij* 1645. §. *De validitate. verſ. ſubſtinetur ne-
dum fauore piæ cauſæ, ſed etiam prophana* &c.
& 15. *Nouembris* 1645. §. 1. *verſ. nedum fauore
piæ cauſa, ſed etiam prophana* &c. *et* 25. *Maij*
1648. §. *Iuſtitia verò. verſ. cuius diſpoſitio habet
locum nedum in pia cauſa, ſed etiam penitus pro-
phana* &c.

Sperni

Sperni quoque poteſt illa improbabilis opi-
48 nio, quod diſpoſitio *text. in d. cap. cum eſſet.*
procedat tantum in teſtamentis factis à per-
ſonis infirmis grauiter ægrotantibus, et in ex-
tremis vitæ terminis exiſtentibus, et præſertim
id tenet *Guidopap. quaſt.* 543. *num.* 11. *verſ duo*
neceſſario requiruntur, primo, quod diſponens ſit
ægrotans, hoc eſt, in extrema voluntate conſtitu-
tus &c. Cened. *in Collectan.* 159. *num.* 7. *verſ in*
teſtamentis tantum confectis ab ægrotis, et infir-
mis &c. quæ concluſio fundatur, per illa verba
textus, ibi, *in extrema fecerint voluntate*, hoc
eſt voluntate in extremo vitę ſpiritu interpre-
tantur prædicti DD. Cum enim infirmus non
poſſit ita facile ſemper tot conuocare teſtes,
quot diſpoſitio iuris ciuilis requirit, Ius Ca-
nonicum voluit, vt valeat, & ſeruetur eius te-
ſtamentum factum coram duobus teſtibus. &
49 Parocho, qui in vitæ periculo, & conflictu fre-
quenter aſſiſtit infirmo, & cuius præſentia, &
concurſu aliorum duorum teſtium ſufficiens
viſa eſt, vt ceſſet omnis fraudis, & falſitatis
ſuſpicio, prout ponderant DD.

Verum contraria opinio eſt verior, ſcilicet
prædictum *text. in d. cap. cum eſſet.* procedere
50 etiam in teſtamentis, quæ fiunt ab illis, qui
corporis ſanitate gaudent, Inſuper generali-
ter loquitur d. decretalis, & ſic generaliter de-
bet intelligi, vt oſtendit ratio, in qua ſe fundat,
præterquam quod illa verba textus, *in extre-
ma voluntate fecerint*, non indicant neceſſariò
51 teſtatorem debere eſſe in extremo vitæ peri-
culo conſtitutum, cum teſtatur coram duobus
tantum teſtibus, & proprio Parocho, vt teſta-
mentum de Iure Canonico valeat, cum rectè
intelligi poſſint, textum loqui de teſtamento,
52 cum quo teſtator deceſſerit abſque vlla alia
voluntatis mutatione, tale enim teſtamentum,
cum contineat vltimam voluntatem teſtato-
ris, recte dici poteſt factum in vltima, ſeu ex-
trema voluntate [illegible].

Sed admiſſo intellectu, quem Cened. Gui-
dopap. & alij præcitati approbant, An ſi infir-
53 mus, qui teſtamentum cum duobus tantum
teſtibus. & proprij Parochi interuentu condi-
dit, conualeſcat, ſubſecuta conualeſcentia, ſta-
tim irritum ſit, ſi potuit aliud teſtamentum
54 cum debitis ſolemnitatibus iuris ciuilis face-
re, & noluit, ſed in eadem voluntate deceſſerit
Guidopap. d. quaſt. 543. *num.* 12. affirmat cen-
ſeri irritum ſtatim ſubſecuta conualeſcentia,
vel ſaltem poſt annum à conualeſcentia. Pri-
55 mum probat *per l.* 1. *C. de ſacroſanct. Eccleſ.*
ibi, *decedens*. Secundum probat argumento
ducto à teſtamento militis minus ſolemni cõ-
56 dito in Caſtris, vel in conflictu, quod valet tã-
tum intra annum à miſſione honeſta, vel cau-
ſaria non vltra annum. *§. ſed hactenus. verſ. &*
quod in Caſtris. Inſtitut. de milit. teſtam. l. teſta-
menta. 27. *et l. quod dicitur.* 39. *ff. de milit. teſta-*
ment. l. qui poſt miſſionem. 17. *l. ſi miles.* 91. *ff. ad*
leg. falcid. l. Papinianus. § ſi quis in militia. ff. de
inoffic. teſtam. l. conſtitutis. 12. *ff. de milit. teſtam.*

Verum negatur in caſu noſtro irritum fieri
57 teſtamentum, etiamſi teſtator conualuerit, et
potuerit ad libitum facere aliud teſtamentum
adhibendo ſeptem teſtes, & facit illud ſimile,
nempe teſtamentum cum quinque teſtibus fa-
58 ctum à ruſtico ruri non irritatur, licet poſtea
teſtator efficiatur ciuis. & incola Ciuitatis, &
ibi decedat, vbi eſſet copia teſtium, *vt tradit*
Bald. in l. ſi quis hæredem C. de inſtitut. Iaſ. in
in l. fin. C. de teſtament. quia quoad ſolemnita-
tes adhibendas in teſtamento, attẽditur tem-
pus ipſius teſtamenti. *l. ad teſtium. § conditionẽ.*
ff de teſtament. & l. 1. *C. eodem titul. §. ſed cum*
aliquis Inſtitut. eodem.

Et confirmatur, quia teſtamentum cum
quinque teſtibus conditum de tempore peſtis,
59 ſecundum aliquos DD. valet, (quàm opinio-
nem non probo, vt fusè alibi dicam) quod pro-
cedit etiamſi teſtator conualuerit, & ceſſaue-
rit tempus miſerabile peſtis, nam quamdiu
60 tale teſtamentum non reuocatur, ſemper va-
lebit. *ita Ripa in tractat. de peſt. cap.* 2. *titul. de*
priuileg. vltim. volunt. num. 35. Boer. *deciſ.* 228.
nu 11. Farinac *in repet. vltim. volunt. quaſt.* 61.
num. 19. *cum alijs allegatis per R. P. Dianam re-*
ſolut. moral. part. 7. *tractat.* 6. *reſolut* 39. & prius
latè probauit *Corn. in conſil.* 59. *num.* 3. *& ſeqq.*
vol. 4. Sicut ergo non irritatur teſtamentum
ruſtici, vel peſte affecti propter abundantiam
61 teſtium ſuperuenientem, ita quoque non irri-
tatur teſtamentum factum in caſu noſtro, ex
ſupradictis rationibus *Ad textum in d. l.* 1. *ibi,*
decedens. C. de ſacroſanct. Eccleſ. ex quo verbo,
& maximè iunctis illis alijs, *poſtquam aliud*
velle &c.

Ex quibus verbis mortis tempus deſigna-
62 tur, & ſic in caſu *d. leg.* 1. valet teſtamentum,
dummodo conditum reperiatur factum à con-
ſtituto in extremis, quia reſpondetur, quod
non idcirco excludendos eſſe eos, qui, vel ſa-
ni corpore, vel extra mortis articulũ teſtãtur,
63 quia Imp. rationem habuit eius, quod ſæpius
contingit, ſiquidem ſæpius homines teſtantur,
dum ſunt in periculo mortis, quàm cum ſunt
64 ſani, & ita etiam poſſunt intelligi verba text.
in cap. cum eſſet, ibi, *in extrema fecerint volun-*
tate &c. Quod vero dictum eſt de teſtamento
militis condito in acie, ſeu in conflictu, eſt pe-
65 culiaris, & ſpecialis prouiſio, vt patet ex cita-
tis iuribus *num.* 56.

Nec illa alia limitatio recipienda arbitror
in his terminis reſpectu *d. cap. cum eſſet.* ſcilicet
66 eiuſdem diſpoſitionem non intrare, quando
ſumus in illis terris Eccleſiæ, in quibus ipſa
alteri commiſit dominium temporale, à qua
oppoſitione breuiter me expediam, conſide-
67 rando licet Eccleſia committat alteri tempo-
ralem iuriſdictionem ſpecialem alicuius loci,
non tamen deſinit eſſe de terris Eccleſiæ, quo-
tum locorum, et terrarum plura reperiuntur
penes Reges, et alios Principes in feudum ab

Eccleſia Romana eis conceſſa, in quibus pati-
68 tet ſeruandum venit ius Canonicum, vbi à
iure Ciuili diſcrepat, vt in puncto validitatis
teſtamenti conditi in dictis locis, (puta in Re-
gno Neapolitano, et alijs ſimilibus locis,) vt
69 valeat ſi coram Parocho, et duobus teſtibus
fuerit factum, *iuxta textum in d.cap. cum eſſes.*
bene declarat *Philipp.Corn. in conſil.261 incip.*
De duobus principaliter &c.in fin.verſ.videmus
in Regno Neapolitano &c. vol.4. et Guald. *idem*
tradit,in eius tractat de art.teſtand. titul 2.cau-
tel.2.ſub num.2.verſ.hoc procedit etiam in terris
Principis ſecularis, quo ad temporalem iuriſdi-
ctionem ab Eccleſia conceſſis quales ſunt Ciuita-
tes Regni, *aliaque &c.* nec non ſequitur *Port.*
conſil.12 ſub num. 15. & num.16. et 17. et ſeq.
idemque refert *Menoch.conſil.93.num.32.verſ.*
etiam in terris non immediatè,ſed mediate Eccle-
ſia ſubiectis,ſeruari debeat ius Canonicum etiam
inter Laicos cum à iure Ciuili diſcrepat &c.
& antea põderauit *Franciſc.Viu.in ſylu.comm.*
opin.part.2. opin.890.ſub numer.2. verſic.teſta-
mentum coram presbytero parochiali, et duobus
teſtibus cõditum habet vires etiam in terris Prin-
cipis Secularis, quo ad temporalem iuriſdictionẽ
ab Eccleſia conceſſis quales ſunt Ciuitates Regni
Neapolitani &c. ibique alios Doctores addu-
cit, & addo *Valaſc.pariter in puncto. conſultat.*
74.num.7. verſic. non deſinit eſſe de terris Eccle-
ſia, licet Eccleſia committat alteri iuriſdictionem
temporalem ſpecialem illius terra, vt in Regno
Neapolitano, et paſſim pro indubitato habetur,
et notoriè in Regno, et in terris, qua ſub diuerſis
ſpecialibus Dominis ſunt conſtituta, vt quando
ius Canonicum,et ius Ciuile diſcordant in eis ſer-
uetur ius Canonicum &c. et ita quoque ſenſit
Farinac.in repertor.vltim.volunt.concluſ.61.nu-
mer 14: ibi, in teſtamentis conditis in Ciuitati-
bus mediatè ſubiectis Eccleſia,habebit locum diſ-
poſitio d.cap.cum eſſes.&c. Hac igitur de cauſa
70 videmus in ampliſſimo Conſilio Neapolitano
ſeruari ius Canonicum, et de tali obſeruantia
teſtatur *Surd decis.136.num.3. verſic.quia in*
Cõſilio Neapolitano ſeruatur ius Canonicũ &c.
Scio *Capyc. decis.201. et poſt eum Mart. de suc-*
ceſſ part.4. quaſt.1. articul.8. numer.29.& 30.
teſtari in foro ſeculari Regni Neapolis non
admitti in praxi tanquam validum teſtamen-
tum ibi factum ad prophana ſolum *iuxta dict.*
cap.cum eſſes. Veritas enim eſt, quod in præfatis
terris mediatè Eccleſiæ ſubiectis vidẽdum eſt,
quid in praxi ſeruetur, ſeu introductum legi-
timè per conſuetudinem, vel per aliquod ſta-
tutum, et de hoc alibi dicam dum tangam
quæſtionem. An ſtatutum, vel conſuetudo au-
gens, vel diminuens numerum teſtium adhi-
bendorum in teſtamento poſſit induci à Ci-
uitate recognoſcente Superiorem. In ſequen-
ti capite videbimus quare diſpoſitio *d. cap. cũ*
eſſes. non ſeruetur in Vrbe.

ARGVMENTVM.

Teſtamentum conditum coram presbytero Parochiali, et duobus, vel tribus teſtibus cum valeat, et teneat iuxta diſpoſitionẽ Iuris Canonici, de qua in celebri decretali cap. cum eſſes. 10. de teſtam. quæ ſine dubio, et ſecundũ veriorem opinionem procedit in ditione Eccleſiæ quo ad vtramque iuriſdictionem, et ſeruatur in vtroque foro.

Dubitatur enim hic, quare hic in Vrbe Romana, quæ eſt caput Status Eccleſiaſtici cœteriſque alijs Ciuitatibus præfulgeat, ſi fiat teſtamentum ſecundum cenſuram d. decretalis cũ eſſes, non ſubſtineatur. Sed vt validum ſit ſolemnitates Iuris Ciuilis omnino ſeruandæ veniant.

Forenſis ſi condat teſtamentum in Vrbe iuxta diſpoſitionem d. cap. cum eſſes. an valeat tale teſtamentum, vel ſi veniat ſeruanda cenſura Iuris Ciuilis. Ius Ciuile circa ſolemnitates teſtamentorum in quo corrigatur per Ius Canonicum. Rogitus teſtium in teſtamento adhibendorum, an ſit ſublatus per d. text. in cap. cum eſſes. & alia habes circa intellectũ d. cap.

SVMMARIVM.

71 *Teſtamentum conditum in Vrbe ſecundum cap. cum eſſes. de teſtament. non valet. & numer. 74.*

72 *Romana Ciuitas cœteris alijs Ciuitatibus authoritate, & præeminentia præfulget.*

73 *Sedes Apoſtolica DEO iubente ab Antiochia Romã translata fuit, & caput totius Orbis effecta fuit.*

75 *Romæ adeſt ſtatutum, quod deficientibus ſtatutis ſeruetur ius Ciuile.*

76 *Statuta cum ſint confirmata à* Papa, *et de eius ordine reformata, non eſt dubitandum de eorũ validitate. et nu. 77.*

Romæ non ſeruatur æquitas Canonica, *niſi in deficientiam Iuris Ciuilis.*

78 *Statutum Vrbis lib. 1. cap. 42. ſubordinat formam teſtandi, ad quid.*

79 *Romæ, cum ius Canonicum non ſit ſeruandum in concurſu ſtatutorum, & Iuris Ciuilis, per implicitam negatiuam intrat per repugnantiam.*

Cum non poſſint ſeruari ſtatuta, & ius Canonicum.

80 *Statutum Vrbis lib. 1. cap. 42. non ligat forenſes, et non intrat in materia ſpirituali.*

81 *Ius Ciuile ſiles in materia ſpirituali.*

82 *Teſtamentum ad prophanas cauſas conditum non dicitur materia pia.*

83 *Ius Ciuile, ſi expreſſè reperiatur correctum per Ius Canonicum, tunc ceſſat Statutum Vrbis lib. 1. cap. 42.*

84 *Forenſis, ſi condat teſtamẽtum in Vrbe iuxta cap.*

cap. cum eſſes de teſtam. tenet tale teſtamentũ.

85 *Incola Vrbis, vt quis poſſit dici, quid requiratur remiſſiue.*

86 *Cap. cum eſſes. de teſtament. corrigit Ius Ciuile, quantum ad numerum teſtium, & numer 89. & 93.*

87 *pro Legum correctione in dubio ſemper quantũ minus poteſt iudicandum.*

88 *Legum correctio non debet induci, niſi verbis legis id expreſſum inueniatur.*

89 *Lex non poteſt dici correcta, niſi id clarè, & præcisè conſtet.*

90 *Differentia inter ius Canonicum, et ius Ciuile non ſunt introducenda.*

Differentia inter ius Canonicum, & Ciuile ſunt reſtringenda ad caſus expreſſos.

92 *Cap cum eſſes de teſtament. videtur fundatum in iure diuino, & quare, nu. 93.*

94 *Cap. cum eſſes. de teſtament. an reijciat ſolemnitates ſecundum leges humanas circa teſtamentorum ordinationes.*

95 *Cap cum eſſes de teſtam. quod deroget omnibus ſolemnitatibus teſtamentarijs Iuris Ciuilis, eſt opinio, quæ ſaluari non poteſt.*

96 *Cap. cum eſſes. de teſtament. non ſunt in puris terminis iuris naturalis, cum vltra duos, vel tres teſtes, requirat Parochum.*

98 *Teſtamentum non valet iuxta terminos cap. cum eſſes. de teſtament. ſi non conſtet de rogitu teſtium.*

99 *Cap. cum eſſes. de teſtam. requirens idoneos teſtes de qua idoneitate eſt intelligendum, cum aliud non exprimat.*

100 *Lex Ciuilis non nutritiua peccati, ſeruanda eſt in foro Canonico contrarium non diſponente.*

101 *Eccleſia ſancta non reſpuit famulatum Legũ Imperialium.*

102 *Teſtes rogati ſolum idonei exiſtimantur ſecundum Ius Ciuile.*

Teſtibus rogatis magis creditur, nam eorum fides cenſetur à parte approbata.

103 *Teſtium rogitus omnino eſt neceſſarius ad validitatem teſtamenti.*

104 *Teſtes ſi teſtamento ſe ſubſcribant, cenſentur rogati, declara vt nu. 103.*

105 *Rogitus teſtium, cum in dubio non præſumatur ideo probandus venit.*

106 *Teſtes adhibendi ſecundum text. in cap. cum eſſes. de teſtament. debent carere exceptionibus.*

107 *Fœminæ de iure Ciuili non poſſunt eſſe teſtes in teſtamento.*

108 *Fœminæ ſi teſtes adhibeantur in teſtamento de iure Ciuili nullam fidem faciunt.*

109 *Lex Ciuilis, ſi expreſsè non reperiatur immutata à iure Canonico, ſeruanda eſt.*

CAPVT XXXIV.

FIrmatum, cum iam validè ſit in præcedẽ-
ti cap. teſtamentum conditum coram
Presbytero Parochiali & duobus teſtibus, va-
lidum, & firmum eſſe, et hoc iuxta diſpoſitionẽ
celebris text. *in cap. cum eſſes. de teſtament.* qui
abſque vllo dubio procedit in omnibus locis
immediatè ſubiectis Romanæ Eccleſiæ, aliaque
vt dixi ſupra. Curioſè modò inquiramus quã-
71 obrem hic in Vrbe d. decretalis diſpoſitio nul-
latenus ſeruetur, & ſecundum Iuris Ciuilis
cenſuram in ea teſtamentum condatur. Et ta-
men Romana Ciuitas cœteris alijs Ciuitati-
bus, ac terrarum locis Eccleſiæ Romanæ au-
72 ctoritate, præeminentia, ac dignitate præful-
geat, quæ ab ipſo D. N. IESV CHRISTO
73 primatum Nationum obtinet, & eo iubente
Sedes Apoſtolica ab Antiochia Romæ tranſ-
lata fuit, et caput totius Orbis effecta, *vt ha-
betur in can. omnes, et in can. ſacroſancta Roma-
na. 22. diſtinct. et in can. Beati Petrus, et Paulus.
2. quæſt. 7.* & plura iam ad hoc adduxi *in an-
notat. ad deciſ. 2. in litera A. à num. 8. verſ. non
Apoſtoli &c. part. 3. recent.*

Quo ſtante mirum videtur, quare hic in
Vrbe, vt dixi, non ſeruatur diſpoſitio d. decre-
talis, *cum eſſes*, & ſic Romæ non valet teſtamẽ-
tum conditum coram Parocho; et duobus te-
74 ſtibus. Vnde Rota plures iudicauit pro in-
ualiditate ſimilium teſtamentorum; et præſer-
tim fuit reſolutum *in cauſa Romana de Stocbis
27. Maij 1588. coram clar. mem. Card. Pamphil.
eſt in part. 3 diuerſ. deciſ. 396 numer. 1. verſ. nec
poſſe ſuſtineri ex diſpoſitione cap. cum eſſes. de
teſtament. &c. et aduerte ibi fuiſſe erratum in no-
mine Auditoris, quæ deciſio fuit confirmata de-
inde coram Penia ſub die 23. Ianuarij 1595. eſt
inter eius à me impreſſ. deciſ. 328. num. 2. verſ. non
obſtante cap. cum eſſes de teſtament. &c. et nuper
coram Eminentiſſ. D. Card. Ottobono in cauſa
Firmana Codicillorum 25. Maij 1648. §. Nec
demum. verſic. ex quo infertur, quem locum ſibi
locum vindicet ſtatutum Vrbis diſponens, quod
debeat ſeruari ius Ciuile &c.*

Sed ceſſet omnis admiratio, eò quia hic in
75 Vrbe adeſt ſtatutũ particulare *in lib. 1. cap. 4. ſub rubric. de ſeruand. ſtatut.* quo ſpecialiter ca-
uetur, quod inter Ciues Incolas, & diſtrictua-
les ſeruentur ſtatuta, & vbi ſtatuta non diſpo-
76 nunt, ſeruetur ius ciuile, & in ſubſidium re-
curratur ad ius canonicum, quę quidem ſtatu-
ta Vrbis cum ſint per Summum Pontificem
77 confirmata, imo et de eius ordine reformata,
non eſt de eorum validitate dubitandũ: Qua-
rę ſtante dicto ſtatuto Romæ ſeruatur ius ci-
uile, et eius rigor, non autem ius Canonicum
eiuſque æquitas, niſi in ſubſidium, *prout in
puncto ratiocinata eſt Rota in dd. deciſionibus Ro-
mana de Stocb.* & ſic eas deciſiones intellexit

Rota

Rota *coram bon. mem.* Pirouano *deciſ.* 126. *n.* 26.
part 6. *recent.* vbi etiam dicitur prædictũ Sta-
tutum Vrbis *lib.* 1. *cap.* 42. expreſsè ſubordina-
re formas teſtandi, nempe quod inter Ciues,
78 & Incolas, et diſtrictuales, ſeruentur ſtatuta,
et vbi ſtatuta non diſponunt ſeruetur ius Ci-
uile, et in ſubſidium recurratur ad ius Cano-
nicum non ſit ſeruandum in concurſu ſtatuti,
79 vel Iuris Ciuilis per implicitam negatiuam,
& prohibitionem, intrat derogatio per repu-
gnantiam cum non poſſint ſeruari ſtatuta, &
ius Canonicum, ſicuti plenè declarat *Menoch.*
præſumpt. 38. *num.* 28. *& ſeq lib* 6.

An autem præfatum Statutum Vrbis lib. 1.
cap 42. liget etiam forenſes, & ſane reſponſio,
vt patet ex ipſo ſtatuto, eſt negatiua, et ani-
80 maduertit *Rota coram bon. mem. Buratto deciſ.*
811 *num.* 3. *in fin cum ibi allegatis*. Et in pun-
cto teſtamẽtariæ diſpoſitionis videatur *Mart.*
d. vot. 68. *num.* 19. non aſſentio tamen eius opi-
nioni ibi.

Nec dubitandum eſt, quando eſsemus in
81 materia Spirituali, pro vt eſt iuramentum,
alijſque caſibus, in quibus attenditur ius Ca-
nonicum, ſilere prædictum Statutum Vrbis, *vt*
in puncto iuramenti reſpondit Rota coram bon.
mem. Coccino *deciſ.* 640. *ſub num* 6. *verſ. non*
obſtare ſtatutum, quod ſeruetur ius ciuile &c,
part 4. *recent.* At in caſu noſtro nempe teſta-
menti conditi ad prophanos vſus non intrat
82 materia ſpiritualis, cum agatur de re merè
temporali, ergo ceſſat ſubiectum conſideratũ
à *Mart. in d. vot.* 68 *nu.* 18. et dicam latius in-
fra. Concedo inſuper, ſi Ius Ciuile expreſ-
sè reperiatur correctum per ius Canoni-
cum tunc non refrangante dicto Statuit Vrb.
83 non ius Ciuile ſed ius Canonicum attenden-
dum venire, optimè reſolutum fuit *coram bon.*
mem. Merlino deciſ. 30. *num* 33. *verſ. nec releuat,*
quod in Vrbe ſit ſeruandum ius Ciuile ex Statu-
to cap 42. *lib.* 1. *&c. part.* 7. *recent. eſt inter eius*
impreſſas deciſ. 671. *num.* 33, & allegatur *deciſ. in*
cauſa Peruſina Bonorum. 20. *Aprilis* 1592. *co-*
ram bon. mem. Penia, *eſt inter eius à me impreſſ.*
deciſ. 166. *num.* 3.

Non eſt enim dubitandum, vt loquar in
terminis, quod *cum Statutũ Vrbis lib.* 1. *cap.* 42.
comprehendat forenſes, vt dictum eſt, quare
84 ſi forenſis teſtamentum condat in Vrbe, te-
net ſi factum reperiatur ſecundum diſpoſitio-
nem dictæ decretalis, *cum eſſet*, à ſubdito Ec-
cleſiæ *vt fuit reſolutum in Rota coram Reue-*
rendiſſ. Ierracinen. *ind. cauſa Firmana Codi-*
cillorum. 4. *Iulij* 1644. *§. Nec obſtat. verſ. non*
applicatur diſpoſitio Statuti Vrbis lib. 1. *cap* 42.
quod expreſsè loquitur de ciuibus, et incolis &c.
idque poſtea fuit *confirmatum in eadem cauſa,*
coram Eminentiſſ. D. Card. Ottobono *ſub die*
25. *Maij* 1648. *§ Nec demum.* Vbi etiam plu-
85 ra habes, quando quis non poſſit dici Incola
Vrbis, et quid requiratur, vt pro tali haberi
poſſit &c.

Inſuper notandum eſt Ius Canonicum vi-
gore *d. cap cum eſſet* moderaſse diſpoſitionem
tantùm Iuris Ciuilis, quoad teſtamentorum
ſolemnitatẽ circa numerũ teſtiũ, quò verò ad
86 cęteras ſolẽnitates, omnia intacta reliquit, dũ
aliud non legimus correctũ. et in dubio, ſẽper
quantũ minus poteſt iudicandum venit pro
87 legum correctione. *cap cum expediat.* 29 *ibi, vt*
torum correctiones &c de elect. in 6. *l ſancimus.*
C. de teſtament. l. fin. C. de nouat l. 1. *C. de inoffic.*
dot. l. præcipimus. in fin ff. de appellat. §. fin. ibi,
vt omnibus modis concordantia legum ſeruen-
tur &c, auth de exhibend. reis & eſt gloſ. magna,
& ordinaria in auth quas actiones. C. de ſacro-
ſanct. Eccleſ. & in fin. in verb. duos pedes. ff. fin.
regund. & alia intra expendit *Crauett. pro genere*
num. 318. & non debet legum correctio indu-
88 ci, niſi verbis legis expreſsũ inueniatur. *Bald.*
in conſil. 495. *col.* 1. *in fin lib.* 5. Bart. *in d. l. præci-*
pimus in fin. C. de appellat. vbi ait non poſſe di-
89 ci correctum, niſi id clarè, & præcisè conſtet,
cum alijs allegatis *per Surd. conſil.* 163. *nu.* 19.
Addo Cephal. *in conſil* 325. *d num* 18. *vol.* 3. Ar-
mendar. *in præm. addit. ad recopilat. Legum*
Nauarra numer. 51. Monet. *de diſtribut. quotid.*
part. 2. *quæſt.* 11. *num.* 29. Anton. à Souſa *in re-*
lect. de cenſur. Bulla Cœna cap. 23. *diſput.* 100.
num. 3 Mar. Antonin. *variar. reſolut.* 18. *num.* 12
Franciſc. Bec. *conſil* 1. *nu.* 15. Menoch. *remed* 4.
4 *adipyſcend. num.* 21. Petr Barboſ. *in l.* 1. *part* 1.
num. 7. *ff ſolut. matrimon.* Nec differentiæ inter
90 ius Canonicum, & Ciuile ſunt de nouo intro-
ducendæ vt dicunt *DD. in cap.* 1. *&* 2. *de non.*
oper nunciat. ſed potius reſtringendæ ad caſus
expreſſos *Gabr. conſil.* 40. *numer.* 60. *vol.* 2. Surd.
deciſ. 136. *num.* 3. *verſ. quinimo veniunt reſtrin-*
genda &c. & aduertit Rota *deciſ.* 72. *numer.* 32.
verſ. cum non reperiatur differentia inter ius Ci-
uile, & Canonicum, ideo non debet in dubio in-
duci &c. part. 2. *diuerſ. cum alijs allegatis.*

Et in puncto *d. cap. cum eſſet*, vt per illud nõ
cenſeatur derogatum Iuri Ciuili, niſi on numero
91 teſtium, quia id tantùm in eo reperitur ex-
preſſum ponderauit Rota *in cauſa Peruſina*
Bonorum 7. *Februarij* 1583. *coram bo. me.* Gypt.
in princip. ibi. *circa numerum teſtium Ius cano-*
nicum ab iſta regula recedit, quo verò ad cæte-
ra, iura Ciuilia incorrecta manere videntur &c.

Nec releuat, quod diſpoſitio *d. cap. cum eſ-*
92 *ſet.* videatur fundata in iure diuino, ſecũdum
quod ſolemnitates humanarum legum remiſ-
ſæ ſunt, *vt per Bart. in l. habeat.* 1. *n.* 81 C. *de ſa-*
croſanct. Eccleſ. pro vt et in terminis teſtamẽ-
93 ti conditi ad pias cauſas tetigi ſupra, et in pũ-
cto *d. cap cum eſſet.* aduertit *Rota coram bo. me.*
Pirouano *d. deciſ.* 126. *numer.* 34. *part.* 6. *recent.*
vbi dicitur prædictum cap. reijcere ſolemnita-
94 tes ſecundum Leges humanas circa teſtamẽ-
torum ordinationes.

Quia id intelligendum venit, ſicuti monui,
circa teſtium numerum, alias generaliter lo-
95 quendo talis opinio non poteſt ſaluari, decla-

ro

ro tamen, quando ſumus in teſtamento non
pio, nā abſolutè id non poteſt ſubſtineri, quo-
96 niam vltra duos, vel tres teſtes, presbyterum
parochialem etiam deſiderat, Ideo dici non
poteſt nos verſari in puris terminis iuris di-
uini *arg. l. Lucius. §. quaſitum ff. de legat. 3. cum*
vulgar. et optimè ratiocinata eſt Rota *in alle-*
gata Peruſina Bonorum coram Gyp. §. 4. verſ.
circa numerum teſtium ius canonicum expreſſe
recedit, quo vero ad cæteras ſolemnitates iura
Ciuilia incorrecta remanere videntur &c. ibi-
97 que inualidum fuit declaratum teſtamentum
confectum iuxta *text. in d. cap. cum eſſes.* in
quo tamen non conſtabat de rogitu teſtium.
Qualis defectus, eò magis operatur, quia
illa *decretalis cum eſſes.* requirit idoneos teſtes,
& cum aliter non exprimat dictam idoneita-
98 tem, debet intelligi de illa idoneitate à lege
Ciuili cōſiderata *ad notat. in cap. 1. de nou. oper.*
nunt. cum, & Lex Ciuilis non nutritiua pecca-
ti ſeruanda ſit in foro, Canonico contrariū nō
99 diſponente *can. que iure. 8. diſtinct. cum alijs*
adductis à Rota in cauſa Ciuitatis Caſtelli Bo-
norum 27. Iunij. 1578. coram bon. me. Cantuec-
ci deciſ. 72 à num. 50. verſ. quia in hoc ſtandum
eſt iuri Ciuili, dum Canon. expreſſè non con-
tradicit &c. part. 2. diuerſ. & adde Auguſtin.
Morl. *in empor. Iur. part. 1. titul. 3. quaſt. 16. nu.*
33. verſ. deficiente iure canonico, ad ius Ciuile
confugiendum &c.

Sāncta enim Eccleſia non reſpuit famulatū
100 Legum Imperialium *tex. eſt in cap. ſuper ſpe-*
cula 28. ibi, *Sancta Eccleſia legum ſecularium*
non reſpuit famulatum, quæ æquitatis, et iuſtitiæ
veſtigia imitantur &c. de priuileg. latè id tra-
ctat *Henric. Canis. in different. vtriuſque iur.*
cap. 1. Bobadil. *in ſua polit. lib. 1. cap. 17. n. 186.*

Secundum ergo Ius Ciuile, teſtes rogati ſo-
lum idonei exiſtimantur, ſi quidem illis ſic ro-
101 gatis magis creditur, cum fides eorum cen-
ſeatur electa, & à teſtatore approbata *Bald. in*
l. fin. verſ. in omni. num. 28. C de Codicill. Andr.
Sicul. *in conſil. 52 num. 2. & 3. lib. 1.* Gratian. *di-*
ſcept. forenſ. cap. 93 num. 1. quod enim rogitus
teſtium ſit omninò neceſſarius pro validitate
102 teſtamenti notum eſt, & abunde dicam inſra

Nec iuuaret replicare, ſi teſtes teſtamento
103 ſe ſubſcripſerint, cenſeantur rogati, quamuis
aliàs ſit regula in contrarium, ſcilicet proban-
dum eſſe rogitū, cum in dubio nō præſumatur
teſtis rogatus, dicta tamen limitatio non eſt
ita ſimpliciter intelligenda, ſed ita demum,
quando teſtes, patiente, et ſciente teſtatore
104 ſe ſubſcripſerunt, et hoc ceſſante intrat re-
gula generalis, & ita ſenſit *Imol. in l. Domitius*
ff. de teſtament. Fulgoſ. *in l. hac conſultiſſima. n. 3.*
C de teſtam. Alex. *in l. ſciendum. num. 38. ff. de*
verb. obligat. Maſcard. *de probat. concluſ. 1354.*
nu. 35. Card. Mantic. *de coniectur. vltim. volunt.*
lib. 2. titul. 11. n. 9. verſ. ſed limitatio &c. Farinac.
105 *de teſtib. quaſt. 62. n. 162.* & in puncto teſtium
adhibitorum ſecundum diſpoſitionem *d. cap.*
cum eſſes, conſultus reſpondit Horat. Peri. *in ſuis*
conſil. ſeu lucubr. reſponſ. ciuil. part. 1. conſil. 27. n. 15.
& vberius id tāgam inferius, vt dixi. Quā obrē
teſtes adhibendi in teſtamento condito, vt ſu-
106 pra debent carere exceptionibus. *Alex. conſ.*
177. poſt num. 4. verſ. ſecundo reſpondeo vol. 2.
ſequitur *Iul. Clar. §. Teſtamentum quaſt. 17.*
verſ. benè verum eſt &c. Maſcard. *de probat. cō-*
cluſ. 1352 num. 1. verſ. debent eſſe omni exceptio-
ne maiores &c. ſic quidem excluſæ erunt fœ-
minæ, omneſque alij, qui à Iure Ciuili pro ido-
107 neis teſtibus non permittuntur, et in ſpecie
de mulieribus, vt non ſint idoneæ teſtes in te-
ſtamento condito ſecundum diſpoſitionem
Canonicam, & ſic *d. cap. cum eſſes,* et hoc quia
de Iure Ciuili nullam fidem faciunt, ſi in teſta-
108 mento adhibeantur, vt ſunt textus *in l. qui*
teſtamento. §. mulier. ff. de teſtamēt. et in §. teſtis.
Inſtitut. cod. concludunt *Iaſ. in l. hac conſultiſ-*
ſima. num. 9. C. de teſtament. vbi de communi
Vaſquez. *de ſucceſſ. creat. §. 18. num. 42. & ſeqq.*
vbi hanc opinionem veriorem dicit, idemque
fouet. *Clar. in §. Teſtamentum quaſt. 55. num. 3.*
vbi micatur de Doctoribus, qui contrarium
109 ſētiunt, quia diſpoſitio Ciuilis, quæ expreſ-
sè non reperitur immutata à Iure Canonico
ſeruanda eſt, optimèq. et fortius aduertit Ro-
ta d. deciſ. 72. num. 53. verſ. imo iura Ciuilia ge-
neraliter diſponentia etiamſi pœnam contineant
habent nihilominus locum in foro Canonico, etiā
contra Clericos, et Eccleſias, quando contrarium
in Iure Canonico cautum non reperitur: praſer-
tim, quando lex pœnalis poteſt habere ſe ad cō-
modum, et incommodum &c part. 2. diuerſ. &
latè eandem opinionem protegit, & ſequitur Ce-
uall. commun. contra commun. quaſt. 700. à n. 4.
Et hæc ſufficiant circa articulum, Iura Cano-
nica in aliquo non correxiſſe iura Ciuilia cir-
ca teſtamentorum ordinationem niſi circa
numerum teſtium reliquis intactis relictis.

ARGVMENTVM.

Parochi præſentiam in teſtamento condito ſe-
cundum diſpoſitionem decretalis cum eſſes.
10. de teſtament. licet nonnulli DD. ſenſerint
nō eſſe neceſſariam, putando, ideo de eo fuiſſe
factam mentionem ad validitatem teſtamēti,
in d. cap. cum eſſes, quia accidentaliter eue-
nerat, parochum adeſſe penes infirmum de
quo in d. cap. nam Parochi ſolent aſſiſtere in-
firmis dum grauiter ægrotant, tamen fallun-
tur, et quidem egregiè, quia in eo textu non
fit mentio de Parocho in narratione caſus, ſed
in reſponſione Summi Pontificis.

Ideoque præſentia Parochi in prædicto caſu eſt
omninò neceſſaria, aliàs corruit teſtamētum,
quæ concluſio eſt adeo vera, vt nec per alium
Presbyterum ſuppleatur, imo, & ſecūdum plu-
res DD. nec per ipſummet Presbyterum Cō-
feſſarium Teſtatoris, Poteſt tamen ſuppleri di-
cta præſentia Parochi, per duos teſtes idoneos,
& quare talis extenſio admiſſa reperiatur, quā

uis

nis extenſio non admittatur in correctorijs etiam ex identitate rationis.

Text. in cap. cum eſſes. 10. de teſtament. dum requirit teſtes idoneos, ideoque fundans ſe in eo, an teneatur probare idoneitatem teſtium. & licet Bart. teneat opinionem affirmatiuam eſſe veram, tamen talis opinio non poteſt ſubſtineri, quia tunc idoneitas teſtium, venit probanda, quando Lex intenderet in aliquo actu requiri teſtes omni exceptione maiores, cum præſumptio iuris ſit, quod teſtes præſumantur idonei, ſecus verò, quod ſint tales in ſuperlatiuo gradu.

SVMMARIVM.

114 *Parochi præſentia an neceſſariò requiratur vltra duos, vel tres teſtes, ſi fiat teſtamentum iuxta cap. cum eſſes de teſtam. & n. 112. et 113.*

114 *Cap. cum eſſes. de teſtam. requirens Parochum in teſtamento, an id fuerit per accidens. et numer. 115.*

115 *Bart. reprobatur, dum ſentit, quod iuxta cap. cum eſſes. de teſtam. non ſit neceſſarius Parochus in teſtamento.*

116 *Parochi præſentia eſt omnino neceſſaria, ſi fiat teſtamentum iuxta cap. cum eſſes. de teſtam.*

117 *de Parochi præſentia in cap. cum eſſes de teſtament. mentio fit, non in narratione caſus, ſed in reſponſione.*

118 *Parochi præſentia, ſi quis aſſereretur non eſſe neceſſaria, iuxta cap. cum eſſes. de teſtam. id eſſet temerarium. & vide nu. 119. et 120.*

121 *Teſtamentum factum coram duobus teſtibus, & duobus alijs loco Parochi, valet ſecundum text. in cap. cum eſſes. de teſtam.*

122 *Teſtibus duobus legalibus magis eſt credendũ, quàm Parocho.*

123 *Teſti vni non creditur etiam Epiſcopo, vel quãtumuis magnæ authoritatis.*

124 *Teſtamentum factum in Terris Eccleſiæ corã duobus teſtibus, & Parocho valet, item ſi corã quatuor teſtibus ſine Parocho. & numer. 126. 127. 138. 142. 143.*

125 *Teſtimonium duorum teſtium videtur fortius cuiuſcumque authoritatis.*

128 *Parochi præſentia de qua in cap. cum eſſes. de teſtam. non poteſt alterari.*

129 *Cap. cum eſſes. de teſtam. cum ſit correctorium Iuris communis, ideo eius diſpoſitio non poteſt extendi.*

130 *Extenſio non admittitur in correctorijs etiam ex identitate rationis & nu. 132.*

131 *Parochi præſentia, quando non poteſt haberi iuxta cap. cum eſſes. de teſtam. recurrendum eſt ad ius commune.*

133 *in Correctorijs admittitur extenſio, tunc ex identitate rationis, quando ea eſt expreſſa, alias ſecus.*

134 *Ratio extendit, & amplias diſpoſitionem.*

135 *Ratio generalis efficit, vt dictum extendatur ad caſum, ad quem aliàs non adaptarentur verba.*

Quod procedit etiamſi eſſemus in ſtricta materia.

136 *Extenſio, quando fit per rationem expreſſam in lege, non dicitur verè extenſio, ſed comprehenſio.*

137 *Extenſio in cap. cum eſſes de teſtam. de caſu ad caſum benè fit, propter rationem ibi expreſſam.*

Et hoc non obſtante, quod ſit materia correctoria iuris communis.

140 *Extenſio in correctorijs, licet non fiat ex identitate rationis, fit tamen ex maioritate.*

141 *Reipublicæ intereſt, vt quantum poſſibile ſit teſtamenta ſubſtineantur.*

146 *Cap. cum eſſes. de teſtament. cum loquatur de presbytero ſuo, an intret ſi interueniat aliùs presbyter.*

148 *Sacerdos proprius dicitur Parochus, qui eſt pater ſpiritualis.*

149 *Sacerdos, cui eſt commiſſa cura generalis Sacramentorum, licet non ſit parochus, rectè interuenit in teſtamento ſecundum cap. cum eſſes de teſtam.*

150 *Teſtamentum iuxta cap. cum eſſes. de teſtam. rectè fit, ſi fiat coram eo, qui gerit curam animarum in oppido.*

152 *Teſtamentum factum ſecundum cap. cum eſſes. de teſtam. an valeat, ſi fiat coram Confeſſario teſtatoris.*

153 *Anima cæteris rebus eſt præferenda.*

Fidelis in maiori, cenſetur & idem in minori.

154 *Parochus non ſemper aſſumit curam animæ teſtatoris, nec eius animam iudicat.*

155 *Cap. cum eſſes. de teſtam. videtur etiam poſſe loqui in terminis Presbyteri Confeſſarij teſtatoris, & quare. et nu. 156. 157.*

158 *Teſtamentum factum coram Confeſſario non ſubſtinetur iuxta cap cum eſſes. de teſtam. quia ibi loquitur textus de Parocho.*

159 *Opinio tamen contraria non videtur ſpernẽda.*

160 *Iudex animarum non minus eſt, quàm Iudex temporalis.*

161 *Teſtamentum coram Iudice conditum, an valeat, ſi adſint duo teſtes.*

163 *Parochi præſentiam ſolum requirit text. in cap. cum eſſes de teſtament.*

Et ſic in eo non interuenit, vti teſtis.

164 *Parochus iuxta cap. cum eſſes. de teſtament. ſufficit interuenire, vti Notarium rogatum de teſtamento.*

165 *Parochi in teſtamentis, an connumerentur inter perſonas publicas.*

166 *Clerici ſunt prohibiti exercere officium Tabellionis.*

Teſtamentum, quando eſt ſcriptum à Parocho, quid requiratur, vt valeat.

167 *Teſtamentum conditum coram Parocho, & duobus teſtibus, valet, quamuis ſit ſcriptum nõ à Notario, ſed a Parocho, & hoc ſecundum cap. cum eſſes. de teſtam.*

168 Cap.

168 *Cap cum eſſet.de teſtam.non requirit præſentiã Notarij.*

169 *Cap cum eſſet.de teſtam an admittat æquipollentiam, ſi fiat teſtamentum coram Parocho, ſine teſtibus.*

170 *ex Teſtamento ad pias cauſas, & militis, an rectè inferatur ad teſtamentum de quo in cap. cum eſſet.de teſtam.*

171 *Teſtes, pro eſſentia teſtamenti, an requirat cap.cum eſſet.de teſtam.& num.172.173.*

175 *Cap cum eſſet.de teſtam. alterauit diſpoſitionẽ Iuris Ciuilis circa numerũ teſtiũ & nu.176.*

176 *Teſtes de quibus in cap.cum eſſet de teſtament. ſunt de forma eſſentiali teſtamenti.*

177 *Teſtes in teſtamentis pijs non ſunt de eſſentia ipſius teſtamenti, & quare.*

178 *Pariſ.in conſil.24.num.14.part.3. reijcitur diſſentis in terminis cap cum eſſet. de teſtam. requiri in ſuperlatiuo gradu idoneos.*

179 *Teſtes in ſuperlatiuo gradu idoneos, quando lex videatur requirere.& num.184. & 185.*

180 *Teſtes idoneos, quando Lex requirit, non tamen intelligit eos velle eſſe tales in ſuperlatiuo gradu.& num 182.*

Lex, quando loquitur de teſtibus idoneis, intelligit de idoneitate ordinaria.

181 *Teſtes ſi aſſeratur eſſe pauperes, non ideo dicuntur non eſſe idoneos, ſi ſit probata vita, & honeſtis nominis.*

183 *ad Inſtrumenti reprobationem lex requirit Teſtes magis idoneos.*

185 *Teſtium idoneorum appellatione, ſi venirent illi, qui ſunt omni exceptione maiores, quale abſurdum ſequeretur.*

186 *inter Teſtes idoneos, & omni exceptione maiores, quæ ſit differentia.*

187 *Teſtem idoneum, quando Iura tantum requirunt, quis magno gaudet commodo, & quare. num.188.*

189 *Idoneus quilibet de Iure præſumitur.*

190 *Teſtis idoneus, quilibet præſumitur, dum contrarium nõ docetur, id enim à natura procedit.*

191 *in Teſtamento condito iuxta cap. cum eſſet de teſtam.ſe fundans, non tenetur probare teſtiũ idoneitatem, & quare. num 192.*

193 *in Cap cum eſſet. de teſtam. dum requiruntur teſtes idonei, ſatis eſt vt adſit, ea idoneitas, quæ à iure præſumitur.& num.204.*

194 *ob Iuris præſumptionẽ, quis liberatur ab onere probationis.*

196 *Teſtes idoneos, dum lex requirit, tunc ea qualitas in teſtibus eſt iuſtificanda.*

197 *Lex ſi requirat teſtes omni exceptione maiores, tunc ea qualitas eſt probanda, aliàs pars ſuccumbet. & num.198.*

199 *Bonus licet quilibet præſumatur, non tamen cenſetur omni exceptione maior. & nu.200.*

201 *Optimus cum quis nõ præſumatur, ideo id probandum venit.*

202 *Teſtes, quod præſumantur omni exceptione maiores, iſta eſt opinio nonnullorum Doctorũ reprobata.*

CAPVT XXXV.

Circa prædictam *Decretalem cum eſſet.de teſtam.* illud etiam præter ſuperius dicta animaduertendum venit, quamuis *Anton. de Butr.in repetit.eiuſdem decretalis.* conatus fuerit
111 defendere parochi præſentiam non eſſe neceſſariam, ſed ſat eſſe duos, vel tres teſtes, ex ratione illius text. *quia in ore duorum, vel triũ*
112 *ſtat omne verbum*, ex qua videtur apparere, quod etiam ſi fiat coram duobus teſtibus
113 tantum valet teſtamentum, & licet Summus Pontifex mentionem faciat de presbytero parochiali, loquitur ſecundum conſuetudinem, & accidentiã facti quia de facto cõtingerat, quod parochialis presbyter interuenerat,
114 non autem, quod ſit neceſſarium de Iure, vt patet ex ratione literæ, quæ videtur quod ſuf-
115 ficiant duo teſtes cum in ore duorum, vel trium ſtet omne verbum &c. eandem opinionem videtur etiã tenere *Vaſq. de ſucceſſ. creat. §.21.num.2.in fin et num.3.&* Io D.lect. *de art. teſtand titul.2.caut.2.num* 4 Tamen quidquid *Butr.* dixerit veritas eſt in contrarium, & vti communis retinetur opinio illa, parochi præſentiam eſſe de neceſſitate pro validitate te-
116 ſtamenti conditi iuxta diſpoſitionem *dict. cap.cum eſſet.* quia Papa mentionem facit de Parocho, non in narratione facti, ſed in reſpõ-
117 ſione, & ideo videtur, quod niſi requireretur Parochus, mentionem non feciſſet de eo, & ſuper hoc vidẽdi ſunt *Imol Abb.* & alij Scribentes *in d.cap eũ eſſet.* & notauit *Marc. Ant. Genuenſ.in ſuis practicab. Eccleſiaſt. triccnar.23. quæſt 66o.num 1.in fin & ſecundum Clar.in d §.Teſtamentum quæſt 57. num 4.*

Stultus eſſet, qui ab hac ſententia in iudicã-
118 do in foro exteriori recederet, quia ea ſatis clara apparet ex ipſo textu *in d. cap. cum eſſet.* dum ibi dicitur, Ea teſtamenta ad prophana debere ſuſtineri, quæ condunt Parochiani coram ſuo Parocho, et tribus, aut duobus teſtibus idoneis, quid enim clarius? Reſponderi
119 verò poteſt, ad rationem illam, de qua ſupra, quod in ore duorum, vel trium &c conſiderãdo Summum Pontificem non adduxiſſe eam rationem ad probãdam totam diſpoſitionem illius *text cap. cum eſſet,* ſed ad oſtendendum rigorem iuris Ciuilis requirẽtis ſeptem teſtes, non conformem iuri Diuino, cum vltra illud requirat etiam tot teſtes, ſed ad demonſtrandam ſufficientiam duorum, vel trium aliorum teſtium, adiuncta proprij Parochi præſentia,
120 quæ multum valet ad excludendam præſũptionem fraudis, & falſitatis, *vt latè per Imol. in d.cap.cum eſſet.num 13.*

Illud quoque in controuerſiam ponere non arbitror; ſcilicet teſtamentum factum in Ter-
121 ris Eccleſiæ coram quatuor teſtibus ſine Parocho, valere ex ratione, quia duo teſtes paro-

cho præponderant, notumque eſt non minus
eſſe confidendum de duobus teſtibus legali-
122 bus, quam parocho, quia non creditur vni
etiam Epiſcopo, vel quantumuis dignæ, vel
cuiuſcumque auctoritatis perſonæ. *cap. in no-
mine Domini. extra de teſtib. l. iuſiurandi. C. eod.*
& tamen creditur duobus teſtibus. *cap. licet
quidam. de teſtib. cum ſimil.* & in puncto caſus
noſtri propter hanc rationē indubiè firmarunt
123 multi celebres Iuriſconſulti, et præſertim
*Speculat. in titul. de inſtrument. edit. §. compen-
dioſè poſt num. 12.* et hanc opinionem eſſe cō-
muniter approbatam, *ait, Bertrand. conſil. 41.
num. 6. lib. 3. in 2. part.* & quod ita communiter
teneant omnes, *aſſerit Alex. in conſil. 103. nu-
mer. 15. lib. 4. latè Dec in conſil. 283. Viſo puncto,
& diligenter. num. 6. & ſeq. verſ. ſed tamen præ-
dictis non obſtantibus &c.* vbi multas auctori-
tates adducit. & teſtatur hanc eſſe magis cō-
munem omnium Doctorum ſententiam, et ita
ſeruari de conſuetudine, quod valet teſtamen-
124 tum in terris Eccleſiæ coram duobus teſti-
ſtibus, et Parocho, vel quatuor teſtibus ſine
Parocho etiam ad non pias cauſas *Alex. con-
ſil. 176. ſub num. 10. verſ. loco presbyteri interue-
niant duo alij teſtes &c. lib. 5.* Calderin. *conſil. 8.
Teſtator in loco titul. de teſtament. in fin. verſ. di-
ctum duorum teſtium non minus eſt validum,
quàm vnius presbyteri &c.* & ita communiter
tenent Scribentes, *& præſertim Io. Andr. Butr.
Abb. & alij in repetition. d. cap. cum eſſet.* Rolād.
à Valle conſil. 32. num. 43. lib. 3. vbi poſt Alex.

Inquit, valere teſtamentum conditum in
Ciuitate Rauennæ. et ſic in terris Eccleſiæ co-
125 ram quatuor teſtibus ſine parochiano, quia
teſtimonium duorum teſtium, fortius videtur
cuiuſcumq; auctoritatis &c. *Io. Delect. Durant.
in tractat. de art. teſtand. titul. 2. cautel. 2 num. 3.
verſ. remedium eſt, quod loco presbyteri adhibeā-
tur duo alij teſtes &c.* ibique plures alios DD.
hanc opinionem tuentes adducit. Sicuti etiam
facit *Petr. Gened. in collectan. Iur. Canon. colle-
ctan. 159. nu. 2. verſ. quando Parochialis Presby-
ter haberi non poteſt remedium eſt &c. videndus
eſt etiam* Capiſer. *in tractat. de numer. teſt. par. 2.
cap. 8. nu. 9. verſ. quatuor teſtes abſque interuentu
Parochi ſat eſſent &c.* & Addo *Hippolyt.* Rimi-
*nald. in conſil. 128 num. 9. & ſeq. lib. 2. verſic. ſe-
quitur, quod teſtamentum factum coram quatuor
teſtibus &c.* ibique concludit, Teſtamentum
factum in Ciuitate Ferrariæ cū ſit de tempo-
126 rali iuriſdictione Eccleſiæ Romanæ, & ob id
in ea ius Canonicum ſeruari debeat, ideo va-
lere teſtamentum factum coram quatuor te-
ſtibus abſque Parocho. Et de Ciuitate Fulgi-
nei, in temporalibus pariter ſubiecta Romano
127 Pontifici. vt valeat teſtamentum conditum,
vt ſupra conſuluit *Honded. in conſil. 77. nu. 16.
verſ. ſubſiſtitur teſtamentum conditum coram
quatuor teſtibus ſine Parocho &c. vol. 1.* De Ci-
uitate Rauennæ etiam exiſtenti ſub temporali
dominio Eccleſiæ, reſpondet *Alex. & Roland.*

ſupra allegati. addo Barboſ. *in collectan. ad dict.
cap. cum eſſet. nu. 7. verſ. numerum verò duorum
aliorum teſtium ſuperadditum ſupplere defectum
perſonæ presbyteri &c.* Borella *in Summ. Deciſ.
part. 3. titul. 20. num. 210. Zipæus in enarration.
analiticâ Iuris noui lib. 3. titul. de teſtament. nu-
mer. 14. Mart. de ſucceſſ. par. 4. quæſt. 1. articul. 8.
num. 33. verſ. in Terris Eccleſiæ, teſtamentum
ſine Parocho eſt validum eſt quatuor teſtibus &c.*
Vide infra à *num. 143.* vbi habes alios DD. &
Deciſiones.

Scio quidem apud nōnullos Doctores ſcru-
pulum fuiſſe circa admiſſionem talis opinio-
nis. quia conſiderarunt. *textum in d. cap. cum
128 eſſet.* requirentem præſentiam parochi, non
poſſe alterari, & maximè quia *d. cap.* venit ad
correctionem Iuris ciuilis requirentis ſeptem
teſtes, ergo non debet extendi ad alium caſum
129 prædicta diſpoſitio, ibi non expreſſum, ſcili-
cet, vt ſi non poſſit haberi præſentia parochi,
adhibeantur duo teſtes loco illius. Vtique cū
ſimus in correctorijs non admittitur extenſio
130 etiam ex identitate rationis, per id quod ha-
bemus *in l. præcipimus. de appellat. cum ſimilib.*
& ratiocinantur *Aldou. conſil. 97. num. 15.* Gra-
tian. *diſcept. forenſ. cap. 653. num. 43. cum alijs al-
legatis per Rotam coram bon. mem. Card.* Veroſ-
pio *Sen. deciſ. 461. num. 4. verſ. cum ſit iuris com-
munis correctorium, ita debet &c. part. 2. recent.
& coram Reuerendiſſimo D.* Dunozetto *Decano
deciſ. 347. num. 5. verſ. non ſit extenſio ex identi-
tate rationis &c. part. 5. recent. tom. 2. & coram
eodem deciſ. 264. numer. 20. verſ. vt fiat extenſio
non ſufficit identitas rationis &c. par. 6. recent.*

Videtur ergo firmandum, in caſu, quo pa-
131 rochus haberi nō poteſt, cum ſuper tali par-
ticularitate *d. cap. cum eſſet.* non prouiderit, tūc
recurrendum ſit ad diſpoſitionem iuris Ciui-
lis, ſicque neceſſarij ſint ſeptem teſtes, ex qui-
bus, & ſimilibus rationibus inducti à ſuperius
communi opinione recedere non dubitarunt
plures Doctores, & præſertim *Io. de Imol. in
l. nemo poteſt. ff. de legat. 1.* vbi ex eis non eſt au-
ſus firmare opinionem *Specul. at titul. de inſtru-
ment. edit. §. compendioſè. num. 12.* quem ſupra
allegaui, ita quoque conſuluit *Petr. Philipp.*
Corn. *in conſil. 77. Licet autem de Iure. numer. 1.
verſ. ſtandum eſt ſolemnitatibus iuris Ciuilis, niſi
quando interuenit presbyter parochialis &c. vol. 1.*
& ſequitur *Ferdinand.* Vaſquez *de ſucceſſ. creat.
§. 21. num. 1.* quos refert *Graſſ. de ſucceſſ. §. Te-
ſtamentum. quæſt. 56. ſub num. 4. verſ. Alij verò
contra ſentientibus &c.*

Sed hac obiectione parum in contrarium
faciente non obnubilatur noſtra iam firmata
ſententia, concedendo in correctorijs non
132 admitti extenſionem, etiam ex identitate
rationis, quia id verum intelligo, quando ra-
tio in lege correctoria non eſt expreſſa, at ſi
expreſſa reperiatur, pro vt ea legitur *in d. cap.
cum eſſet.* ſcilicet, quod in ore duorum, vel
133 trium &c. et tunc ex identitate rationis po-
teſt

teſt fieri extenſio etiam in correctorijs, vt eſt
gloſ. notabilis in clem. cum rationi. 1. in verb. eli-
gatur de elect. quæ gloſ. communiter notatur
ad hoc quod in correctorijs, & exorbitanti-
bus extenditur diſpoſitio ex ratione expreſſa
in lege, vel alia conſtitutione. Eſtque ſatis de-
134 cantatum illud Iuris elementum, nempe
quod ratio extendit & ampliat diſpoſitionem,
vt conſtat ex pluribus allegatis per Tiraquell. in
tractat. ceſſant. cauſ. num. 158. Cald. Pereira in
tractat. de empt. & vendit. cap. 33. num. 52. Cor-
duba de Lara in l. ſi quis à liberis. §. item reſcrip-
ſit. num. 43. ff. de liber. agnoſcend. Surd. in tractat.
de aliment. titul. 1. quæſt. 44. num. 15. Menoch.
illuſtr. quæſt. cap. 37. num. 4. & cap. 57. num. 15.
& cap. 76. num. 1. et cap. 87. num. 27. Maſcard.
de probat. concluſ. 312. num. 10. vbi, quod ratio
135 generalis efficit, vt dictum extendatur ad
caſum, ad quem aliàs non adaptantur verba,
etiam in ſtricta materia. latèque tractat Fuſar.
in tractat. de ſubſtitut. quæſt. 343. num. 15. & 17.
ſenſitque Rota coram bon. mem. Coccin. in cauſa
Viterbien. Caſtrorum 21. Iunij 1628. eſt dec. 196.
numer. 68 verſ. ratio enim generalior dicto &c.
part. 5. recent.

Et in terminis, quod in materia odioſa, &
lege correctoria admittatur extenſio, quando
136 ratio eſt expreſſa, ad omnes caſus, quibus ea
ratio adaptari poteſt, quaſi tunc non dicatur
extenſio, ſed potius comprehenſio, diſcutiunt
Petr. Barboſ. in rubric. ſolut. matr. part. 2. nu. 51.
& melius in l. ſi conſtante. num. 102. ff. eodem ti-
tul. Gutier. canonic. quæſt. lib. 1. cap. 10. numer. 3.
Io. Valer. in different. vtriuſque for. in verb. Lex.
different. 5. Surd. conſil. 67. num. 21. verſ. in odio-
ſis, in pœnalibus, & in correctorijs &c. admiſitq;
Rota coram Reuerendiſſ. D. Dunozetto Decano
in cauſa Romana Alimentorum 30. Ianuar. 1637
eſt in recent. deciſ. 194. nu. 27. verſ. cum amplia-
tio propter generalitatem rationis admittitur etiã
in odioſis, & exorbitantibus &c. part. 7. rec.

In puncto verò noſtræ concluſionis, vt quia
habetur expreſſa ratio in d. cap. cum eſſet. ideò
137 licitè fiat extenſio de caſu ad caſum ex idẽ-
titate rationis, quamuis verſemur in materia
correctoria iuris ciuilis, indubiè admiſerunt
Alex. in conſil. 17. num. 16. verſ. in l. correctoria,
quando eſt ſcripta ratio, tunc ex identitate ra-
tionis poteſt fieri extenſio, eſt ſcripta ratio in tex-
tu, quod in ore duorum vel trium &c. lib. 3. Carol.
Ruin. in conſil. 51. nu. 11. verſ. cum ratio ſit ſcrip-
ta in text. illius cap. cum eſſet &c. vol. 1. Guald.
in tractat. de art. teſtand. titul. 2. cautel. 2. nu. 3.
verſ. in iure canonico eſt ſcripta ratio, in ore
duorum vel trium &c. optimeque ratiocinata
eſt Rota coram bon. mem. Coccino deciſ. 459. nu-
mer. 15 part. 5. recent. tom. 2. vbi aſſeritur, quam-
uis text. in d. cap. cum eſſet. tantum diſponat
138 valere teſtamentum factum coram Parocho,
& duobus teſtibus, nihilominus valere etiam
ſi fiat coram quatuor teſtibus ſine Parocho, &
tamen de hoc nihil dicitur in textu, ſed hoc
139 euenire ob rationis identitatem, cum duo
illi alij teſtes non ſint minoris fidei, Parocho,
vt abundè iam dixi ſupra, vtique hic non ſo-
lum adeſt identitas, ſed etiam maioritas ra-
tionis cum plus credatur duobus, quàm vni
140 nam, & ob maioritatem rationis admittitur
extẽſio etiam in materia iuris communis cor-
rectoria, vt ſenſit Rota deciſ. 264. num. 20. verſ.
non ſufficit identitas, ſed requiritur maioritas
rationis &c. part. 6. recent. Fauet pariter opi-
nio illa, quod quantum poſſibile ſemper eſt
141 iudicandum venit pro ſubſtinendo teſtamẽ-
to, cum id Reipublicæ interſit, ex pluribus re-
latis per Cardin. Mantic. de coniectur. vltim. vo-
lunt. lib. 2. cap. 15. per tot. & in puncto per Dec.
in conſil. 283. num. 8. verſ. fauore teſtamenti iudi-
candum eſt.

Sublata modo prædicta difficultate magis
audacter affirmare poſſumus, omnino validum
teſtamentum eſſe, conditum coram quatuor
teſtibus, ſine Parocho, dum eius loco duo illi
142 teſtes fuerunt adhibiti, et præter ſupra alle-
gatos Doctores nu. 123. adde Iul. Clar. in §. Te-
ſtamentum. quæſt. 56 ſub num. 3 vbi ait hanc
opinionem eſſe communiter retentam, & pro-
143 pter auctoritatem illam tenentium credit in
practica obtinere locum, neque ipſe auderet
conſulendo, aut iudicando ab ea recedere &c.
de communi, et magis communi opinione te-
ſtatur etiam Michael Craſſ. de ſucceſſ. §. Teſta-
mentum, et etiam quæſt. 56. num. 4. Simon. de
Præt. de interpretat. vltim. volũt. lib. 2. dubitat. 2.
ſolut. 3. numer. 31 verſ. adde loco Sacerdotis ſuffi-
cere duos alios teſtes &c. et ſubi ungit hanc opi-
144 nionem vti magis communem eſſe tenendã,
idemque affirmat Thom. Grammatic. conſil. 116.
num. 4. verſ. duo alij teſtes ſunt maioris auctori-
tatis, quàm presbyter ſolus &c. ſic quoque ſen-
ſit Ambroſin. deciſ. Peruſin. 13. num. 14. quem re-
fert, & ſequitur Ioſeph Mele in addit. ad deciſ.
Gizzarel. 46. num. 1. verſ. duo teſtes ſupernume-
rarij loco Parochi ſufficiant &c. Boer. deciſ. Se-
natus Burdegal 93. num. 4. verſ. vel coram qua-
tuor teſtibus ſine præſentia Parochi etiam ad non
pias cauſas conditum valet &c.

Tandem verò prædicta concluſio in Rotæ
145 Auditorio recepta apparet, et non ſolum ex
allegata deciſ. 459. num. 13. par. 5. recent. ſed iam
olim fuit admiſſum in cauſa Peruſina Bonorũ
7. Februarij 1583. coram bo. mem. Gypſio. §. Non
obſtat, quod diſpoſitio. verſ. abſolutè eſt verum,
quoniam vltra duos teſtes presbyterum parochia-
lẽ requirit & ipſo deficiente duos alios teſtes &c.
ita pariter fuit iudicatum in cauſa Leodien Do-
minij 4. Martij 1619. coram bon. mem. Cardin.
Caualer eſt deciſ. 497. num. 3. verſ. procedit etiã,
ſi teſtamentum ſit conditum coram quatuor teſti-
bus ſine Parocho &c. inter eius impreſſ.

Vlterius illud etiam adnotare duxi, cum
d. decretalis cum eſſet. loquatur de presbytero
146 ſuo, & ſic de proprio Sacerdote, qui eſt Pa-
rochus, vnde ſat non eſſet ſi alius presbyter

loco illius interueniret; prout ſenſit Abb Pa-
norm. in d. cap cum eſſet. numer. 7. verſ. ſi interue-
niat alius presbyter &c. & ſequitur Guald. in
tractat. de art. teſtand titul 2. cautel. 2 ſub nu. 2.
verſ. animaduertendum tamen eſt, quod presbyter
ſit ille, cui eſt commiſſa cura animarum &c.
idemque ſenſit Capiſerr. in tractat de numer.
teſt part 2. cap. 8. num. 5. verſ. loquitur textus de
proprio parocho, ita quod non ſufficeret alias preſ-
byter &c. et adde Petr. Cened. in collectan. De-
cretalium. collectan. 159. numer. 2. verſ. parochus
debet eſſe proprius, ita quod non ſufficiat alius
presbyter &c. & allegat Renatum Coppinum
de ſacr Politica lib. 3. titul. 1. nu. 13. addo Seba-
ſtian. à Chryſtianen. in annotat. ad Paul. Chri-
ſtianaum ad Leges Municipal. Ciuitatis, & Pro-
uinc. Mechlinienſes titul. 17. rubric de teſtament.
ad nu. 14. vbi refert, et ſequitur Charond lib 13.
reſponſ 40. aſſerentem, quando teſtamentum
147 factum foret tempore hæreſeos coram Mini-
ſtro, et teſtibus, non valere, cum non poſſit ha-
beri pro parocho,

Et generaliter, quod teſtamentum factum
coram non proprio parocho non valeat, dein-
de eamdem opinionem ſecuti ſunt Auguſtin.
Barboſ. ad d cap. cum eſſet. numer 6. verſ. proprio
parocho ita, quod nõ ſufficiat alius presbyter &c.
Reuerendiſs. Genuenſ in ſuis practicabilib. Ec-
cleſiaſt. triccnar. 23. quaſt. 660. num 1. verſ. niſi re-
quireretur Parochus, Papa non feciſſet mentionẽ
de eo &c. Proprius enim Sacerdos, ideſt paro-
148 chus dicitur pater ſpiritualis can oues. 30 q. 1.
coram quo minor eſt ſuſpicio falſitatis, quàm
coram alio Sacerdote, vt aduertit Abb. in dicto
cap cum eſſet num. 7.

Limita tamen hanc concluſionem, niſi eſſe-
mus in eo presbytero, cui eſſet commiſſa ge-
149 neralis cura Sacramẽtorum, licet non eſſet
parochus, ſicuti inquit Guald. d. cautel. 2. ſub
num. 2. nam teſtamẽtum factum coram eo pe-
rinde valet, perinde ac ſi coram presbytero
Parochiali factum eſſet. Corn. in conſil. 12. ſub
num. 12 verſ ponderandum eſt. lib. 2. ibi, enim
150 firmat, valere teſtamentum, in quo interue-
nit ille, qui gerebat in Oppido curam anima-
rum. Item limita in caſu, quo aliquis presby-
ter communiter reputabatur parochus, quã-
151 uis in rei veritate talis non eſſet, vt ex deci-
ſione in cauſa Peruſina bonorum coram Gypſio
teſtigi ſupra num. 13. Item limita ſi teſtamentũ
eſſet factum coram Confeſſore teſtatoris, li-
cèt alio. quàm Parocho, quia confidentia, quã
152 habent Iura in parocho, dum reputatur fi-
delis in maiori, nempe circa curã animæ, quæ
eſt cæteris rebus præferenda l ſancimus. C. de
ſacroſanct. Eccleſ. & Matth. cap. 19. et Luc. cap.
9. & cap. cum infirmitas. de pœnit. & remiſſ. ſic
153 pariter reputabitur fidelis in minori, ideſt
in rebus temporalibus.

Qualis confidentiæ præſumptio, et ratio ceſ-
ſare non videtur in ipſo Confeſſore teſtatoris,
præſertim cum presbyter parochialis non
154 ſemper aſſumat curam animæ teſtatoris, nec
eius animam iudicat, vel ex defectu ſui, vel ex
defectu teſtatoris, et tamen text. in d. cum eſſet.
generaliter loquitur, ibi, coram presbytero ſuo,
155 et maior ratio videtur eſſe in confeſſore, cui
in ſpecie eſt commiſſa cura animæ ipſius teſta-
toris, et eam actu aſſumpſit. et locum DEI
actualiter tenuit illam iudicando, quàm in
156 presbytero parochiali, qui licet fuerit ei cõ-
miſſa cura animæ, et haberet locũ DEI actua-
liter ſubire, et illam curam actu non ſuſcepit
157 nec locum DEI ſubijt, nec animam ipſius te-
ſtatoris iudicauit ſuper quo articulo benè diſ-
ſerit Burgoſ. de Paz. in l. 3. Tauri ex num. 377. in
fin. et conſultus ſic reſpondit Philipp. Corn. in
conſil. 261. numer 31. verſ interueniet eius confeſ-
ſor &c. lib 4. Capiſer. de numer. teſt. dict. part.
2. cap 8. ſub num 5. verſ. & idem ſi eſſet confeſſor
teſtatoris, licet alius, quam Parochus &c. et adde
Paul Æmil. Gall. in tractat. de except. teſtament.
part. 2. titul. 1. except. 7. num. 11. verſ. licet Paro-
chus in eo non interuenerat, vel Confeſſor. ſine
quibus in terris Eccleſia teſtamenta fieri non poſ-
ſunt d. cap. cum eſſet de teſtament. &c. eamque
pariter opinionem fouet Rota, vt videre eſt
coram Reuerendiſs. Tetracinen. in d. Firmana
Codicillorum 13. Nouemb 1645. §. Tertia reſpõ-
ſio. verſ. Lex confidit de Confeſſario &c.

Contrarium tamen, quod teſtamentum fa-
158 ctum coram proprio Confeſſario, & non Pa-
rocho teſtatoris non poſſit ſubſiſtere, quia de
Confeſſario nulla mentio per Summum Pon-
tificem fit in d. cap. cum eſſet. & ideo contra-
riorum dicentium rationes colloratas eſſe di-
xerunt Valaſc conſultat. 74. numer. 9 verſ. iſta
ſunt colorata rationes non tamen ex illis videtur
recedendum à forma &c. Borell. in ſumma deciſ.
Regn. Neapolitan. titul. de teſtament. num. 109.
Spin. in Specul teſtam. gloſ. 3. nu. 39. in fin. & ſe-
quitur Didac. de Mari in addit. ad Gizzarell.
deciſ 37. verſ. nec procedit, ſi teſtamentum conficc-
ret proprius confeſſor &c. idemque ſenſit Ioan.
Maria Nouar. in tractat. de priuileg. miſerabil.
perſon. priuileg. 129. ſub num. 4. verſ. teſtamentum
coram proprio confeſſario factum non poteſt ſub-
ſiſtere &c. Prior tamen opinio nõ videtur pe-
159 nitus ſpernenda. Sed perſiſtendo in terminis
presbyteri teſtatoris, qui intelligitur proprius
Parochus.

Non eſt mirandum, dum teſtamentum fa-
ctum coram presbytero teſtatoris, cum mino-
ri numero ſeptem teſtium valeat, nam ille di-
160 citur Index animarum, quod non minus eſt,
quàm eſſe Iudicem temporalem, vt ratiocina-
tus eſt Bald in conſil 283 ſi quis circa med. verſ.
ſunt Iudices animarũ quod nõ minus eſt, quam
eſſe iudicẽ tẽporalẽ &c. vol. 3. & ſequitur Guald.
de art. teſtand. d. titul. 2. cautel 2. ſub n. 2. verſ. ta-
lis presbyter. eſt Iudex animar. & dignior iudi-
ce ſeculari &c. Qui Doctores ex hoc inferunt,
ſicuti valet teſtamentum conditũ coram Iudi-
161 ce ſeculari, et duobus teſtibus. l. omnium, et

ibi

*ibi notat. C de teſtament. ita decretalis illa cum
eſſet.*diſponit idem eſſe in presbytero, & ita
162 ſeruare Venetos teſtatur *Bald.in proxim ci-
tat loco*,et iure gentiū ita eſſe videtur,quod in
ore duorū,vel triū idoneorum ſtet omne ver-
bū *l et ibi Bart.ff de militar teſtament.* & facit,
quod notatur *in l ſi poſt diuiſionem,& ibi gloſ.
& l.cum quis ff de iur.& fact.ignorant.*

Notandum diligenter pariter illud venit,
nempe quando quis teſtatur iuxta diſpoſitio-
*d cap.cum eſſet.*nō eſt neceſſe, vt præsbyter in-
163 teruenìat,vti teſtis,ſed ſufficit ſola eius præ-
ſentia, cum duobus alijs teſtibus, quam præ-
ſentiā ſolam exigit d.textus ibi *coram præſby-
tero ſuo*,et hic faciunt quæ congeſſi in termi-
nis Conc.Trident.*ſeſſion.24.cap.1.de reformat.
matrim.*irritantis matrimonium celebratum
ſine interuentu parochi &c.in annotat.ad de-
*ciſ.431.num.13.part.4.recent.tom.2. et in pun-
cto ponderauit* Pariſ.*in conſil.50.ſub nu.3. verſ.
verſ.teſtes neceſſarij duo ſufficiunt, et ſatis eſt
Rectori exhibere præſentiam ſui &c. part. 3.* &
ſequitur *Couar. in repetition. d. cap cum eſſet.
ſub num.15.verſ.cæterum hæc interpretatio &c.*
qui etiam concludunt,quod ſat eſt, rectorem
interuenire, vti notarium rogatum de teſta-
mento cum duobus teſtibus,& clare affirmat
*Magdalen.de numer. textiū in teſtam. requiſit.
part.2 cap 8 num 11. vers. vbi enim interuenit
Presbyter Parochialis non eſt neceſſe vt inter-
ueniat tanquam teſtis &c.et verſ.vnde ſatis eſ-
ſet,quod interueniat vti Notarius rogatus de
teſtamento cum duobus teſtibus &c.* aſſentitq.
*Valaſc.conſultat.74.num.10.vers. an ſufficiat,
quod hic presbyter acceſſerit huic teſtamento tā-
quam Notarius,et non vt teſtis &c.* Moribuſq.
receptum eſt,*ſecundum Coſtal.ad l.1.ff.de iu-
ſtit.et iur.*

Sacerdotes parochiales in teſtamentis, cō-
165 numerari inter publicas perſonas. ideoque
rectè conficiunt teſtamentum,quod et ſequi-
tur *Paul. Chriſtianeus ad.d.leges Municipales
Mechlinienses titul.17.rubric.de teſtam nu.14.*
vbi atteſtatur in facti contingentia de quodā
qui impugnauit teſtamentum tamquam nul-
166 lum,quia fuit ſcriptum non à Notario, ſed à
Parocho,et ideo non poſſe ſubſtineri aſſerebat
cum clerici ſint prohibiti eſſe Tabelliones.
*cap.ſicut. Ne cleric.vel Monach. cum alijs alle-
gatis in puncto per Decium conſil.* 551. *num.*10.
*et conſil.*612.*num.*4.Quo tamen articulo exa-
ctè examinato, vt affirmat idem Chriſtianæus
fuit per ſententiā Senatus Prouincialis Me-
chliuenſis ad validitatem teſtamenti iudica-
tum,quia ad illius validitatem ſufficit, quod
fiat coram Paſtore illius Parochiæ, ſub qua
167 teſtator habitat, et duobus teſtibus, ita vt
nullatenus ſit neceſſaria præſentia Notarij
*iuxta notiſſimam deciſionem l nos in cap cum
eſſet.de teſtament. quod moribus etiam receptum
eſt &c.*Concedo *d. cap. cum eſſet.* licet admit-
tat teſtamentum coram proprio Parocho, et
duobus teſtibus tamen Parocho inſtrumen-
tum publicum deſuper faciendi nullatenus
tribuit facultatem, vnde ſi ſcriptura fiat ab
eo,erit priuata,cui non creditur, nec fidem
facit,ex allegatis à me ſupra cap.24.à nu.3.&
in puncto deducit Benedict Capra *conſ.57.n.3.
verſ.vi.ſcriptura priuata cui non creditur, quā-
tumuis dicatur ſcripta manu ipſius Plebani &c.*
cum ibi allegatis,& adde *Paris. in conſil.* 146.
num.2.& 3.lib.4 Dec.*conſil* 110.*nu.*1.*et conſil.*
612.*nu.*4. Verum tamen eſt, quando per Pa-
rochum voluntas teſtatoris fuit in ſcriptis re-
dacta,tunc attēta eius depoſitione, et teſtium
168 qui interfuerunt tali diſpoſitioni teſtamen-
tariæ formiter examinatorum, qui de volun-
tate teſtatoris,in eum modum, quo repetitur
ſcripta à Parocho depoſuerunt,illa ipſa diſpo-
ſitio poteſt, et debet in formam authenticam
redigi ad quorumcumque habentium inte-
reſſe,*per text.in l. publicari C. de teſtam. & ibi*
Bald.*num.1.*Bart.*in l. fin. num.17 C. de edict.
D. Adrian.toll.* Aliàs ſimplex prædicta ſcrip-
tura Parochi deſeruiret de vento.

An autem teſtamentum factum coram pre-
sbytero parochiali ſit validum, ſi non inter-
uenerint teſtes,dum alio modo poteſt proba-
169 ri,puta per confeſſionem partis, vel alio mo-
do,tractat,& fouet *Vaſq. de ſucceſſ.creat.lib.1.
§ 24,num.19.*vbi ex teſtamento militis, & ad
170 pias cauſas infert ad præfatum teſtamentū
factum coram Parocho, quale teſtamentum
ſimiliter non deſiderat interuentum duorum
171 teſtium,nec rogitum, eorum pro forma eſ-
ſentiali, ſed tantum propter probationes., &
conſequenter, ſi alio quouis modo probare-
172 tur,valebit ſine rogitu teſtium, & ſine in-
teruentu eorū. Idem etiam ex eodē *Vaſquez.
refert Genueni.practicab. Eccleſ.d quæſt.* 660.
173 *n.3. in fin.* Cui tamen opinioni adhærere
(ſalua ſemper meliori ſententia) timeo cum
id eſſet ex diametro contra ea, quæ ſupra dixi
nempe textum *in d cap.cum eſſet,* alteraſſe, ſeu
174 mitigaſſe diſpoſitionem Iuris Ciuilis circa
teſtamentorum ordinationem quo ad nume-
rum teſtium, in reliquis verò intactam reli-
176 quiſſe. Igitur & illi duo teſtes pro forma eſ-
ſentiali requiruntur, item rogitus teſtium eſt
neceſſarius, aliaq. omnia &c. quod tamen ſe-
cus eſt in teſtamento condito ad pias cauſas,
177 nam textus *in cap relatum,el.1. de teſtamen.*
illud liberauit à vinculis iuris poſitiui, ſicuti
præmiſi,*et ſatis dixi ſupra cap.1. per tot,* quod
vtique non legimus *in d.cap.cum eſſet.*

Nec opinio illa *Paris in conſil.24. numer.* 14.
*part.3.*volentis in terminis *d cap.cum eſſet.* re-
quiri idoneitatem in teſtibus in ſuperlatiuo
178 gradu, recipienda mihi videtur, Quia hoc
tunc habere locum dicitur, ſi lex requireret
teſtes maximè idoneos, ſeu quod ſint optimæ
179 conditionis, vel per ſimilia loquatur, idque
tamen expreſſum nō habemus *in d. cap. cum
eſſet.* ſed ſimpliciter loquitur de teſtibus ido-
neis

Digitized by Google

neis,ideo non requiritur, quod ſint tales in
180 ſuperlatiuo gradu,ſed ſat eſt eſſe tales, quæ
nulla exceptione legitima repelli poſſint,qua-
re ſi probaretur teſtes eſse pauperes, non ta-
181 men operaretur id,vt teſtes non eſsent ido-
nei, & integræ fidei, dum aliàs ſint honeſti,
nominis,& vitæ.*cap ſi qui. vbi* But. & Pelin.*n.*
3.de teſtib.Rot.deciſ.44 num.1. & 2.part.1. re-
*cent.& coram bon.mem.*Buratt.*deciſ.533.n.11.*
Exploratumque eſt quando lex loquitur de
182 idoneis teſtibus ſimpliciter, intelligatur de
idoneitate ordinaria, & ad hoc expendo tex-
tum *in l.optimam.* C.*de contrahend.ſtipulat.*vbi
quia Imperator ad reprobationem inſtrumẽ-
183 ti requirit teſtes magis idoneos, ideoque
expreſsè aſſerit teſtes vndique idoneos,& om-
184 ni exceptione maiores requirit,ibi, *ſi per*
ſcripturam vel ſaltem per teſtes vndiq idoneos,et
omni exceptione maiores oſtenderit &c. quæ
verba quidem fruſtratoria fuiſsent,ſi appella-
185 tione teſtium idoneorũ venirent teſtes om-
ni exceptione maiores, quod verum non eſt,
ſicuti iam dixi,quæ autem ſit differentia inter
teſtes idoneos, et omni exceptione maiores
186 eam adducit *Farinacc. in tractat. de teſtibus*
*quaſt.62.n.3.*vbi ad hoc plures DD. adducit.
Magno pariter commodo gaudet quis, dũ
187 in aliquo caſu Iura deſiderant poſitiuam
idoneitatem,vt eſt in terminis *d.cap.cum eſſes.*
nam licet ibi requirãtur teſtes idonei, dum
teſtamentum conditur iuxta illius diſpoſitio-
nem,non tamen hæres fundans ſe in tali te-
188 ſtamento ad effectum vt obtinere debeat,
allegare,& probare aſtrictus eſt,teſtes adhibi-
tos eſſe idoneos, nam quilibet de iure præſu-
189 mitur idoneus, donec cõtrarium probetur;
idq. colligitur ex *cap dudum,quod eſt vlum.et*
ibi Felin.*poſt num 1. verſ in textu, ibi præſumi-*
tur,& num.33. verſ tertio aduerte &c de præ-
*ſumpt,*idem habemus *in l. cum quidam. ff. de*
legat.2 ſic traditum eſt, *à Bald.in l.2. num.7.*
C.*quand.prouocar. non ſit neceſſ.* ita etiam tra-
dunt *Speculat.in titul de probat.1.verſ.reſtat,et*
titul de actor.verſ.ſed qualiter hoc itidẽ Angel.
in auth de hæred.et falcid. §. hinc nobis. col. 1.
Alciat.*de præſumpt.regul.3.præſump.3.*Menoc,
eod.tractat.lib.6.præſumpt, 91. Flamin. *de reſi-*
gnat.benefic.lib 10.quaſt.3.numer,54.cum ſeq.
Gonzal.*ad regul.8.Cancellar gloſ.4. num.168.*
Boer.deciſ.191. n.10. verſ.quilibet præſumitur
idoneus etiam ad beneficia obtinenda,dummodo
ſit Clericus &c.
Et de teſte, quod idoneus præſumatur do-
190 nec contrarium probetur,*eſt gloſ.in cap.pla-*
cuit.1.in verb.idonei.de teſtib. id enim ex natu-
ra procedit.ad notat.*in d. cap. dudum. de præ-*
ſumpt. Felin.*in cap. Ioannes Bremita, num.40.*
de teſtib. vbi aſſerit, in dubio teſtem præſumi
idoneũ,& fide dignum,ac ſine defectu *Franc.*
Bec.*conſil.47.ſub num.6.verſ. teſtis præſumitur*
idoneus,& fide dignus &c. Ferrant.Gargar.*in-*
ter conſil criminal diuerſ.conſil.122. numer.27.
verſ.ergo quilibet præſumitur idoneus teſtis &c.
cum aliis adductis *per* Burſat.*in conſil.359.n.3.*
verſ.idonei teſtes in dubio præſumuntur &c. &
per Farinac.*in tractat.de teſtib quaſt 61.n.15.*
verſ. in teſte non requiritur alia qualitas, niſi
idoneitatis,nam illa præſumenda eſt,ideo nec ar-
ticulanda,nec probanda &c. Benitend. *dec.*Bo-
nonienſ.*62.num.18. verſ. quis præſumitur ido-*
*neus &c. ſenſitq.*Rota *corã ſa.me.*Gregor. XV.
deciſ 351.num.1. verſ. idoneitas in teſte præſu-
mitur donec contrarium probetur &c. quæ de-
ciſio replicata etiam habetur in recent.deciſ 147.
num.1.part 1.recent.
Inq. terminis noſtris, ſcilicet fundatis ſe
191 in teſtamento condito iuxta diſpoſitionem
d.cap.cum eſſes. vt non teneatur probare teſtiũ
192 idoneitatem, licet decretalis illa requirat
teſtes idoneos,cum tales à iure præſumantur
conſultus ita reſpondit *Honded. in conſil. 77.*
num.25 verſ.quis non tenetur probare idoneita-
tem &c. vol.1.& fuit reſolutum in Rota *coram*
Reuerendiſſ. Terracinen. *in cauſa Firmana*
*Codicillorum 28.Iunij 1645.§.Nec ſubſiſtit.*vbi
dicitur cum *text.in d. cap. cum eſſes.* requirat
teſtes idoneos ſimpliciter, ideo non requiri-
193 tur vt ſint tales in ſuperlatiuo gradu, ſed ſat
eſſe,ſi adſit illa idoneitas præſumpta à iure
quæ iuſtificanda non venit, Nam & eſt gene-
rale,vt ob iuris præſumptionem quis libere-
194 tur ab onere probationis,cum talis prẽſum-
ptio dicatur vera,propria,& manifeſta proba-
tio,*text.eſt et ibi* DD.*in l Imperator.ff. de legat.*
*1.*Dec.*in rub.extra de probat. cum alijs innu-*
meris relatis per Menoc.*in tractat.de præſumpt.*
lib.1.præſumpt.36. à n.3. et per Maſcard. *de*
probation.in proem. quaſt.10. à nu.40. Et ſenſit
Rota *coram bo.me.*Cantuec *deciſ.4.n.21 in fin.*
verſ.præſumptiones iuris dicuntur liquidiſſimæ
probationes &c. part.2. diuerſ. cum pluribus
alijs adductis *per Beltramum in annotat.ad dec.*
*278.*Gregor.XV. *in litera B.num.12.verſ.præ-*
ſumptio iuris dicitur vera, et liquidiſſima pro-
batio &c.
Sed perſiſtendo ſtrictè in idoneitate teſtiũ,
ne in præfata ampla materia vager, videtur
firmatę concluſioni, quod quis non teneatur
195 teſtium idoneitatem probare, ex diametro
obſtare ſententia *Bart.in l.1.§.ſed ſi quis negat.*
nu.11.verſ.ſed ſi perſona.ff.quemadmod. teſtam.
aperiantur eorum auctoritate. Dec. *& alij ibidẽ*
mouentur ad firmandum,quando lex ſimpli-
citer requirit teſtes idoneos, prout eſt caſus
196 noſter *in d.cap.cum eſſes.* tunc ea qualitas in
teſtibus ſit probanda Quia ponderandum
venit,*Bartolum loqui in terminis d l. optimã.*
C.de contrahend. vel committend. ſtipulat. quæ
exigit ad reprobationem inſtrumenti teſtes
197 non ſimpliciter idoneos, ſed vndique ido-
neos,et omni exceptione maiores,*ſicuti iam*
dixi ſupra n.184. Vnde non eſt mirum, ſi tunc
ea ſuperlatiua idoneitas ſit articulãda,et pro-
198 banda, alioquin producens, ſuccumbere de-
bet.

bet. Nam licet quis præſumatur bonus, non
199 tamen præſumitur omni exceptione maior, *ut per Imol. in d. l. 1. §. ſed ſi quis neget. & in leg. ab initio. num. 3. ff. quemadmod. teſtam. aper. & ſeruat. Alciat. in tract. ſt. de præſumpt. regul. 2. præſump. 2. verſ. ſexto ultra Doctoris declara &c.* Vbi, quod etſi quis præſumatur bonus, nõ
200 tamen præſumitur optimus, ſubdens hanc ſibi videri veriorem, et communiorem opinionem, et ita etiam quamuis teſtis præ-
201 ſumatur idoneus, non tamẽ præſumitur omni exceptione maior, et hac de cauſa probanda eſt, *ut conſtat per DD. pluribus plenè allatos relatis per Hippolit.* Rimimald *conſil. 723. à n. 23. verſ. iſta qualitas, quod teſtis ſit omni exceptione maior probanda venit &c. lib. 2.*

Imo, et quatenus aliqui DD. aſſerant, teſtes præſumi omni exceptione maiores, refu-
202 tantur cum iſta opinio ſubſiſtentiam non habeat, ſicuti in ſpecie affirmat *Benintend. d. deciſ. 62. nu. 18. verſ. cum dicunt quod quis indubiè præſumatur omni exceptione maior communiter eorum dictum reprobatur &c.* In hoc amplius non inſiſtam cum non faciat ad propoſitum noſtrum. Solum concludendo aſſero opinionem ſi quidem *Bart. in d. §. ſed ſi quis*
203 *neget. num. 11.* non officere in caſu noſtro, quia *text. in d. cap. cum eſſes,* non requirit niſi teſtes idoneos, quæ poſitiua idoneitas præſumitur de iure in teſte, et ideo iuſtificanda non venit, vt abundè dixi. Text. verò *in d. l. optimam* requirit teſtes omni exceptione maiores, quo caſu cum tales à iure non præſumantur, vtique iuſtificandum id venit, et cũ
204 hac diſtinctione, & non aliter intelligendus eſt *Bart. in d. §. ſed ſi quis neget. n. 11.* et ita loquuntur *Ang. in eodem §. et Alex. in conſil. 82. num. 3. verſ. lex. vel ſtatutum ſi requirant teſtes optimæ opinionis eſt articulandum, et probandũ &c. lib. 1.* & vide ibi in *Apoſtill. in litera K. vbi plura adducuntur.*

ARGVMENTVM.

Infirmus, ſi quis reperiatur nõ in ſua, ſed in aliena Parochia, & ibi decedat, an tunc pro validitate teſtamenti ab eo conditi fuerit neceſſarium proprium parochum ægroti, ſi fuerit teſtatus iuxta cap. cum eſſes, de teſtam, vel ſufficiat, dum fuit adhibitus parochus illius parochiæ in qua deceſſit, Controuerſia eſt ſatis dubia, et quæ concluſio præualeat, & multæ hinc inde adducuntur rationes, & tandem opinio, quod non requiratur Parochus proprius præualet.

Teſtamentum factum coram proprio Epiſcopo, et duobus, vel tribus teſtibus, an valeat, ſecũdum diſpoſitionem cap. cum eſſes, de teſtam. & reſolutio eſt affirmatiua, quia in eo militat eadem confidentiæ ratio quæ Ius canonicum habet in proprio Parocho ſcilicet cura animarum propter quam eum cenſeat eum confidentem in anima, ergo fortius in rebus temporalibus.

Cap. cum eſſes. de teſtamen. cum requirat præſentiam presbyteri Parochialis, quid ſit dicẽdum, ſi parochus electus, non ſit adhuc Sacerdos, an valeat teſtãmentum conditum in eius præſentia, & affirmatiue reſpondetur.

SVMMARIVM.

204 *Infirmus ſi adſit in aliena parochia, coram à quo Parocho valide teſtetur.*

205 *Teſtamentum iuxta cap. cum eſſes. de teſtam, niſi fiat coram proprio Parocho non valet.*

206 *Cap. cum eſſes. de teſtam. remiſit ſolemnitatem. Iuris Ciuilis ſi teſtamentum fiat coram proprio Parocho.*

207 *Et non coram quocumque Parocho, ſeu presbytero.*

208 *Verbum, ſuo, de quo in cap. cum teſtes. de teſtam. ad quid referatur, et num. 224.*

209 *Teſtamentum ſecundum cap. cum eſſes. de teſtam. non poterit comprehendi ſub verbis quod poſſit fieri teſtamentum coram alieno parocho.*

211 *Parochi proprij præſentia ſi non requireretur in teſtamento condito iuxta cap. cum eſſes. de teſtam. fruſtra eſſet in eo facta mentio proprij Presbyteri.*

212 *Verba, quod non debeant ſtare otioſa, et deſeruire de vento, eſt concluſio. quod in omni materia procedit.*

213 *Argumentum ineuitabilis ſuperfluitatis non eſt leue, imo validum, et efficax, et num. 215.*

214 *Iuris correctio, potius eſt admittenda, cum verba ſtent ieiunia, arida, q.*

215 *Cap. cum eſſes. de teſtam. cum loquatur de presbytero ſuo, an poſſit extendi ad presbyterum alienum.*

216 *Cap. cum eſſes. de teſtam. vt intret quid requiratur.*

217 *Infirmus, quando quis reperitur in aliena parochia, tunc parochus illius loci, eſt quodammodo ſuns Parochus.*

218 *Et maxime ad effectum ei ſubminiſtrandi Sacramenta cõmunionis, extremæ vnctionis &c. et num. 235. et 236.*

219 *Infirmo in aliena parochia, non poteſt proprius Parochus adminiſtrare ſacramenta. Quidquid ſit de Iure ſepulturæ, ſeu Quarta funeralis.*

220 *Parochos duobus non eſt inconueniens, vt quis ſubſit, quo ad diuerſos effectus.*

221 *Parochus alicuius parochiæ dicitur talis, quo ad omnes, qui ſubſunt ſub eius parochia, quamuis adſint ex accidenti, et n. 220 et 234.*

222 *Parochus dum cenſetur fidelis in anima ſuorum parochianorum multò magis cenſetur talis in bonis temporalibus.*

223 *ad Teſtamenta ſubſtinenda, cum tendat text.* in

in cap.cum eſſes.de teſtam. et ratio in eo habetur expreſſa.

236 *Vnde in eo amarè non eſt ſumendus verbum illud, ſuum. et quomodo.*

237 *ſub Parochi nomine, de quo in cap.cum eſſes.de teſtam qui etiam poſſint venire, & n 328.*

229 *in Correctorijs non eſt ſperanda extenſio.*

230 *Legislatores ſi aliquid voluiſſent id expreſſiſſent.*

234 *Forenſis teſtando in loco vbi eſt inducta certa forma teſtandi, eam tenetur ſeruare. & num. 235.*

235 *quo ad Solemnia contractus ſemper attenditur locus in quo actus fuit.*

237 *Epiſcopus ſi aſſiſtat teſtantibus, an valeat teſtamentum iuxta text. in cap. cum eſſes. de teſtament.*

238 *Parochus habet curam immediatam ſuorum omnium exiſtentium in parochia.*

239 *Literis Epiſcopis eorum ſigillis munitis ius Canonicum credit, & aliquando non credit eorum diſpoſitionibus.*

240 *Lex adhibet fidem ſecundum varias, & diuerſas circumſtantias & num. 24.*

242 *Epiſcopus habet generalem curam animarum totius diœceſis ſuæ & n. 247.*

243 *Epiſcopus quamuis committat curam Parochiæ parochis, adhuc tamen ipſe retinet curam omnium.*

244 *Parochi poteſtas eſt imperfecta reſpectu Epiſcopi cum ipſe ſubdatur curæ ipſius Epiſcopi.*

245 *Epiſcopi ſunt loco duodecim Apoſtolorum. Parochi verè loco ſeptuaginta duo Diſcipulorum.*

246 *de Parocho, cum Ius Canonicum confidat, propter curam animarum, idem ergo erit dicendum de Epiſcopo. & n 250.*

248 *in Correctorijs admittitur extenſio ex maioritate rationis.*

249 *Epiſcopi præſentia eſt ſufficiens ad authorizandum matrimonium quamuis non interueniat parochus.*

251 *de Parocho, quare cap cum eſſes de teſtam. fecit mentionem*

252 *Parochi ſolent eſſe promptiores ad aſſiſtendum Parochianis in ſuis extremis infirmitatibus. Epiſcopi rarò vocantur, vel ſponte accedunt ad infirmos.*

253 *Parochus ſi non ſit adhuc Sacerdos, an poſſit authorizare teſtamentum de quo in cap. cum eſſes de teſtam. Parochus electus ſi non ſit ſacerdos habet annum à collatione ad illum ſuſcipiendum, & num. 256.*

254 *Parochus. quamuis non Sacerdos, eſt tamen verus parochus, & dicitur habere actu curam animarum et n. 255.*

257 *Parochus adhuc non Sacerdos, omnia poteſt exercere in ſua parochia, quæ non dependent à poteſtate Ordinis.*

258 *Parochus. quod poſſit interuenire teſtamentis, adhoc non requiritur Sacerdotium.*

259 *in Parocho etiam non Sacerdoti, intrat etiam confidentia illa, de qua in cap.cum eſſes de teſtam.*

260 *de Presbytero parochiali, quare ſit facta mentio in cap.cum eſſes.de teſtament. Parochi, vt plurimum ſolent eſſe Sacerdotes.*

261 *Concil. Trident. cap. 1 ſeſſ. 24. requirens ad valorem matrimonij præſentiam Parochi cum duobus teſtibus non excludit parochum non Sacerdotem.*

262 *Parochum non ſacerdotem, non excludit text. in cap.cum eſſes.de teſtam.*

CAPVT XXXVI.

NOn ineleganter nunc, et quæramus, proſequendo materiam ſuprarelatæ inſignis decretalis cum eſſes. 10. de teſtamentis. Quidnam dicendum veniret, ſi quis non in propria, ſed in aliena parochia decederet an
204 tunc pro validitate teſtamenti ab eo condi-
ti fuerit neceſſarium, proprium ægroti parochũ vocare, vel validè potuerit teſtari præſente parocho illius parochiæ. in qua ægrotus deceſſit. Quæſtio iſta non parum anceps eſt, ſed remoto omni ſcrupulo abſolute reſpondẽ-
205 dum videtur, niſi teſtamentum factum reperiatur coram proprio Parocho teſtatoris nullatenus viribus poſſet ſubſiſtere; idq. apertè probatur auctoritate textus *in d cap cum eſſes.* vbi Romanus Pontifex Alexander III de-
206 creuit, quod teſtamenta facta coram Presbytero ſuo, et tribus, aut duobus perſonis idoneis firma ſint, et valeant, non autem remiſit ſolemnitatem Iuris Ciuilis in teſtamentis factis coram quocumque Parocho, ſiue
207 Presbytero. ſed in his tantũ, quæ Parochiani coram Presbytero ſuo, et tribus, vel duabus perſonis idoneis in extrema fecerint infirmitate. Siquidem verbum præfatum, ſuo, refertur ad Presbyterum Parochum teſtatoris,
208 vt ibidem explicant Canoniſtæ, *& ſignanter Imol. num* 12.

Concludentes, quod *d. cap cum eſſes.* correctorium iuris ciuilis non extendatur ad caſũ,
209 vbi in teſtamento facto coram duobus, vel tribus non interuenit proprius presbyter parochialis teſtatoris, nam talis caſus non poteſt
210 comprehendi in verbis dictæ decretalis, ex quauis lata ſignificatione, et ſi ſecus diceretur, fruſtra ibi facta eſſet mentio de proprio
211 presbytero, et expreſſio illa de vento deſeruiret, *contra text. in cap. ſi Papa de priuileg. in 6, & l. ſi quonǳ. ff. de legat. 1. l. qui concubinam. §. qui hortos cum gloſ. fin. ff. de legat. 3 l. hac ſtipulatio. §. Diuus ff. vt legat. nomin. caut. l. 1. in princip. & ibi not ff. quod viet cauſ. l. 1. in fin ff. ad municip. l. 3. §. 1. ff. de iureiur* Bald. *in rub. C de contrahend. empt. n. 9. quæſt. 9.*

Idque non procedit tantum in legibus, in contractibus &c. ſed etiam in iudicijs, in ſen-
212 tentijs, in priuilegijs, in renũciationibus, in

attesta-

atteſtationibus,in vltimis voluntatibus, in derogationibus &c. & generaliter in quacũque mareria quantumuis ſtricta,exorbitanti, aut pœnali· *ex congeſtis per* Crauettam *in conſil.pro genero à nu.45 et per* Surd.*in conſil.* 127. *à num.9.et conſil.*218.*num.*15 *& conſil.*270.*nu.* 10.*et decif.*64.*num.*19.Burg.de Pac. *conſil.* 25. *num.*21.Tiraquell.*de iure conſtit.part.*3. *limit.* 36 *num.*36.*et de retract.titul.*2.§.1.*gloſ.*2.*n.* 24. *&* 45.Gutierez.*practic.quaeſt.lib.*3.*quaeſt.*15.*n.* 39.Cald. Pereira.*de renouat. emphyteut.quaeſt.* 11.*num.*14.Gonzal.*ad regul.* 8. *Cancellar.* §.7. *proem.num.*217.Card. Mantic. *de tacit. & am big.conuent.lib.*2.*titul.*12.*num.*1. *& ſeq.*

Hinc argumentum (quidquid nonnulli ſẽſerint)ineuitabilis ſuperfluitatis, quod nõ eſt
213 adeo leue,imo validum,et efficax iudicarũt *Vincent.de Franch decif.*606.*num.* 10.*part* 4. Surd.*decif.*322.*num.*25.*verſ. nullum verbum debet eſſe ſuperfluũ.& ſine virtute operandi &c.* & ſatis copioſe *per Eundem in conſil.*217 *n.*9. *verſ. nihil debet eſſe ſuperfluum &c. adde* Barz. *decif.*12.*num* 30 Giurb.*decif.*22. *verſ. ne igitur ſuperuacua &c.* vbi DD.ad hoc ad ſatietatem cumulat *Crauet.in conſil.pro genero nu.*46.*verſ. non ita accipi verba oportet vt,inutilia &c. & num.*47. ampliat etiam,vt potius correctio iu-
214 ris ſit admittenda,quàm vt ieiuna verba, aridaq; fiant,*per text.in auth.ex teſtamento.ibi.* Fulgos,Roman.C.*de collatio.* Magon.*dec.Florentin.*3.*n.*4.Rota *penes Put.decif.*171.*n.*4.*lib.*1. *& decif.*121.*num.*35 *part.*2.*diuerſ.& decif.*340 *num.*3.*&* 4.*poſt* 2.*tom.conſil.*Farinac. *& decif.* 357.*num* 3.*& decif.*687.*num.*11.*& decif.*702. *nu.*3. *in fin part.*2.*recent,plenè in Narnien. Fideicommiſſi* 6.*Iunij* 1611.*coram bon. me. Card.* Sacrato *impreſſ. apud Gratian. diſcept. forenſ.* 306,*nu.*16.*tom.*2.*& benè fuit animaduerſum coram bon.mem.* Coccino *in celebri cauſa Viterbien.Caſtrorum* 21.*Maij* 1635.§. *Quantum verò.*vbi dicitur, quod argumentum deductũ
215 à viranda ſuperfluitate non adeo leue,immo validum,ac efficax iudicatur.

Cum ergo ſupradictus text.*in cap.cum eſſes,* ſolum loquatur,quando presbyter ſuus interuenit, ibi, *coram Presbytero ſuo*, Igitur qua auctoritate poteſt fieri extenſio ad Presbyterũ,qui non ſit ſuus,& meritò,*Guidop. decif.*543 *nu.*10. *et* 11.profitetur,vt habeat locum *d.cap. cum eſſes,*duo neceſſariò requirit.Primò,quod
216 diſponens ſit ægrotans in extrema infirmitate conſtitutus, ſecundò quod in præſentia proprij Parochi fiat tale teſtamentum, *& vide Clar.in* §.*Teſtamentum,quaeſt.*57.*cum alijs,vt* per Rotam *coram bon.mem. Card.* Verospio *Iun.decif.*356.*num.*9. *verſ. plura requirebantur,vt poſſet eſſe locum diſpoſitioni d. decretali &c.part.*6.*recent.*

Supradictis tamen, & quidquid in contrarium poſſent adduci, minimè ſuffragantibus contrariam opinionem,vti veriorem canoni-
217 zare non dubito, et Primò, dum quis reperitur in aliena parochia infirmus, parochus illius loci tunc aliquo modo dicitur proprius illius infirmi ad effectum ei ſubminiſtrãdi Sacramenta,veluti confeſſionis,communionis,&
218 extremæ vnctionis,ex quo intra limites dictæ Parochiæ non poterat alter Parochus infirmi ingredi pro adminiſtratione Sacramentorum, quidquid dicendum ſit de iure ſepul-
219 turæ,ſeu Quartæ funeralis, an competat tale ius Parocho infirmi,cum non ſit inconueniẽs,quod quis ſubſit duobus Parochis quò ad
220 diuerſos effectus. *Barboſ.de offic. et poteſtat. Paroch.part.*2.*cap.*21.*nu.*36 *verſ.Domicilium*

Eo enim ipſo,quod ille Parochus (ſub cuius parochia ex aliquo accidenti manet,vt di-
221 xi,ille infirmus) conſtitutus fuit vniuerſalis dictæ Parochiæ.Parochus, in eo militat ratio confidentiæ in qua fundatur decretalis *cap. cum eſſes*·quia nimirum præſumitur perſona
222 legalis,et authorizalis, cum ei fuerit commiſſa cura animarum vniuerſalis Parochiæ, et earum Iudex deputatus, vnde dũ fuit reputatus fidelis in maiori, hoc eſt circa
223 curam animæ, quæ eſt cœteris rebus præferenda. *l.ſancimus.C. de ſacroſanct. Eccleſ.*ergò multò magis deber deputari talis in minori,hoc eſt in rebus temporalibus, vt dixi.

Secundò reſpondetur,quod omnes Scribẽtes *ſuper d.cap. cum eſſes.de teſtament.* interpretantur quidem illud verbum. ſuo, de preſ-
224 bytero Parochiali,ſed nullus eſt, qui dicat quod teſtamentum factum coram Parocho, in cuius Parochia tẽporaliter moratutus deceſsit non teneat, cum autem diſpoſitio dicti
225 textus,vti tendens ad ſubſtrinẽda teſtamenta, et faciliorem illorum probationem ſit fauorabilis,et ratio in littera aſſignata ſit generalis, vt dixi ſupra n.134.& benè conſidera- *Corn conſil.*18.*num.*12.*in fin.lib.*2. non eſt reſtringen. ad Parochum,qui in ſtricta ſignificatione eſt ſuus,ſed comprehendit etiam Parochum,in cuius Parochia teſtator deceſſit,et vt mox dixi,dictus Parochus àliquo modo dici-
226 tur etiam Teſtatoris. Receptum eſt quoque quod iuxta terminos *d cap. cum eſſes,* appellatione ſui Presbyteri; non tam veniat proprius Parochus ſtrictè,& rigorosè loquendo, quàm Confeſſarius vt habes nu. 152.vel alius Preſ-
227 byter non Parochus, ſed habens generalem curam animarum,et dixi ſupra nu.149. Vnde ex his ceſſat ratio,adeo magnificata à Doctoribus contrarium tuentibus, & relata ſupra
228 num.205. dum afferunt, præfatum *cap. cum eſſes,*cum tantum loquatur de Presbytero ſuo, ideſt proprio Parocho, deſperanda eſt quælibet extenſio de alio Presbytero, ſeu Parocho,
229 cũ ſimus in correctorijs iuris cõmunis, quo ſtante non intrat extenſio de vno caſu ad aliũ & maxime ſi Alexander III. Romanus Ponti-
230 fex hoc voluiſſet, id facili negotio expreſſiſſet.

Tertiò pro corroboratione ſuprarelatæ cõ-

Digitized by Google

cluſionis, nempe validum eſſe teſtamentum
factum iuxta diſpoſitionem *d. cap. cum eſſet.*
231 quantumuis coram Parocho non ſuo, ſed il-
lo, vbi reperitur teſtator infirmus, optimè con-
gruit receptiſſima illa ſententia, quod forenſis
teſtando, in loco, in quo inducta eſt per legẽ,
232 vel ſtatutum certa ſolemnitas in teſtando
debet ſeruare formam, & ſolemnia illius loci,
in quo teſtatur, & conſecit actum. *ita Bart. in l cunctos populos. 3. quæſtion. principal. num. 24. 25. 32. & 42. C. de ſumm. Trinit. & fid. Catholic. & latius dicam alibi*, quia quantum ad ſolem-
233 nitatem actus, ſiue teſtamenti, ſiue contra-
ctus ſemper attẽditur locus, in quo talis actus
celebratur, alias actus peccans in forma, eſt
nullus, *l ſi quis fundus ff. de euict.* Oſaſc. *dec. 114. num. 4.* Alex. *conſil. 4. nu. 20. & ſeq. lib 5.* Verall. *deciſ. 283 part. 1. & deciſ. 195. part. 3.* Put. *deciſ. 385. lib. 3* Lamberteng. *de contract. eorum qui ſin cert. ſolemn. gloſ. 2. num. 27.* Capra *conſil. 144. num. 10. & ſeq.* Socin. Iun. *conſ. 8. num. 27. lib. 4.* Gabr. *de conſuetud. concluſ. 2. num 3. & ſeq.*

Ita eodem modo poteſt aſſeri, vt ſicuti Pa-
rochus alicuius Eccleſiæ, cui fuit commiſſa
234 cura animarum totius Parochię, eſt idoneus
in loco ſuæ Parochiæ, Vnde eſt reputandus
talis, quoad omnes, quamuis non Parochia-
nos in ſua Parochia, teſtantes, & receptis ab eo
Sacramentis ibidem decedentes, cum non ſit
235 maior ratio in Parochiano, qui habitauerit
in ſua Parochia, quàm in altero, qui coram eo,
in eius Parochia teſtamentum condidit, & ab
eo receptis ſacramentis, ibi deceſſit, & ſic sẽ-
ſerunt *Corn. in conſil. 18. num. 12. verſ. ponderã-dum eſt. lib. 2. & conſil 290. num. 31. verſ. licet in caſu noſtro. lib. 4.* Magdal. *de numer. teſt. in teſtament. requiſit part. 2. cap 8. num. 5 verſ. ita quod ſufficeret &c.* Socin. *Sen conſil 21. num. 23. verſ. tertio modo*, Socin. *Iun. conſ. 178. num. 32. lib. 2.* Grat. *conſil. 30. num. 24. lib 2.*

Quæ concluſio, cum optimis fundamentis
corroborata appareat, ſine dubio amplecten-
236 da venit, & eò libentius, quia articulo iſto
ſolidè diſcuſſo, *ſic fuit deciſum in Rota coram R. P. D.* Terracinen. *in d. Firmana Codicillorum 13. Nouemb. 1645. à § ſi quidem ex reſponſionibus. Quæ deciſio deindè fuit confirmata in eadem cauſa coram Eminentiſſ. D. Card.* Otthobono *25. Maij 1648. §. Nec contra ſubſiſtentiam &c. verſ. vices proprij Parochi geſſit &c.*

Succeſſiuè modo inquiri poteſt, verum diſ-
poſitioni *d. cap. cum eſſet.* dicatur ſatisfactum
237 ſi proprius Epiſcopus teſtatoris aſſiſtat con-
fectioni teſtamenti ad prophana, cum duobus
vel tribus teſtibus, Et veritas, quod *d. cap. cũ eſſet.* loquitur de presbytero parochiali, de quo
lex Canonica habet ſpecialem confidentiam,
238 propter immediatam curam animæ teſtato-
ris, vt dixi ſupra à num. 1. & propter hanc ra-
tionem ita concludit *Corn in conſil. 68. ſub numer. 1. verſic. hoc caſu creditur presbytero parochiali, cum duobus teſtibus, & non Cardinali, vel Epiſcopo &c. vol. 1.* vbi etiam ſubdit, quod
etſi aliàs Ius Canonicum literis Cardinalis, vel
239 Epiſcopi eorum ſigillis ſigillatis, credat. *cap. poſt ceſſionem. de probat. & notant DD. in cap. quod ſuper his. de fid. inſtrum. & facit tex. in can. nobiliſſimus. 97. diſtinct.* Et tamen non crede-
240 retur diſpoſitioni eorum etiam cum iura-
mento, *vt in cap. ex quadam. de teſtib. & habetur in d. cap. quod ſuper his. & in cap cum à nobis de teſtib.* Lex enim adhibet fidem ſecundum
varias circumſtantias, vni magis, quàm alteri,
241 prout diuerſis reſpectibus viſum fuerit, Qua-
re cum in caſu noſtro lex adhibeat fidem Pa-
rocho proprio non eſt aliud quærendum, id
extendendo, quo ad perſonas non nominatas.

Verum conſiderandum venit cum Epiſco-
pus habeat generalem curam animarum, &
242 perſonarum totius Diœceſis ſuæ, & etiam
ipſorum Presbyterorum parochialium, nam
& ſi Epiſcopus curam Parochiæ commiſerit
243 Parocho, adhuc tamẽ totius plebis ſuę Diœ-
ceſis curam retinet, cum Parochi poteſtas ſit
imperfecta reſpectu Epiſcopi, & naturaliter,
244 atque ex Iure diuino ſemper Parochus ſub-
ditur poteſtati Epiſcopi, *vt poſt Dionyſ. Areopag. S. Thom. & Card. de Turrecremat.* benè ra-
tiocinatur *Rota coram bon mem.* Merlino *deciſ. 234. num. 64. verſ. licet Epiſcopus curam Parochiæ commiſerit Parocho, adhuc tamen &c. par. 6. recent. quæ inter eius impreſſ. eſt deciſ. 618. num 46.* vide etiam *num. 44.* vbi poſt *can. Corepiſcopi. 68. diſtinct. & in can. nouo 21. diſtinct.*
245 dicitur quod Epiſcopi ſunt loco duodecim
Apoſtolorum, & Parochi loco 72 diſcipulo-
rum &c. & alia vt habentur in dict. deciſ.

Vnde ſi Ius Canonicum habet confidentiã
de Parocho ob curam animę teſtatoris ſibi cõ-
246 miſſæ, & propterea vult eſſe validum teſta-
mentum factum coram eo, & duobus teſtibus,
multò magis debet habere confidentiam talẽ
de proprio Epiſcopo, cui, & animæ ipſius teſta-
247 toris, vt dixi, & Presbyteri Parochialis, &
aliorum omnium de ſua Diœceſi, cura eidem
credita fuit, propter quam generalem curam
etiã Epiſcopus ſolet dici Parochus totius Diœ-
ceſis, ergo erit quoque comprehenſus ſub di-
cta decretali cum eſſet, ſub nomine Presbyteri
248 Parochialis, præſertim admittendo, quod à
maioritate rationis fit extenſio etiam in cor-
rectorijs, vt ſupra *num. 133.*

Videmus etiam in ſimili, quod *Sacrum Concilium Tridentinum cap. 1. ſeſſ. 24. de reformat.*
249 voluit præſentiam proprij Epiſcopi eſſe ſuf-
ficientem ad authorizandum matrimonium
non minus, quàm præſentiam proprij Parochi
immediati, quia Epiſcopus ex vi ſui muneris
habet generalem curam ſpiritualem totius
250 Diœceſis, & de eo, non minus confidendum
quàm de proprio Parocho in eo actu contra-
ctus matrimonij, ſic quoque putandum venit
Romanum Pontificem Alex. III. ob eamdem
rationem generalis curæ animarum totius

Diœ-

Diœceſis ſibi commiſſæ valuiſſe: Epiſcopi præ-
251 ſentiam non minus, quàm præſentiam Paro-
chi proprij immediati ſufficere ad reddẽdum
validum teſtamentum ad prophana alijs duo-
bus, vel tribus teſtibus interuenientibus.

Licet de eo *text. in d. cap. cum eſſet.* nõ fecerit
mentionem ob fortè eam cauſam, quia homi-
252 nes vt plurimum, ſicuti etiam ſupra dixi, dif-
ferunt condere teſtamenta ad tempus grauis
infirmitatis, & morti proximũ, in quo prom-
ptiores ſunt ad aſſiſtendum infirmo Parochi
immediati, Epiſcopi verò, ad hoc rarò vocãtur,
F vel ſpontè accedunt. Quod enim valeat te-
ſtamentum conditum coram Epiſcopo, vel co-
ram eius Vicario generali adhibitis duobus,
vel tribus teſtibus, affirmant *Boniſac. Vitalin. in Clem. ſæpe. §. ſi tamen. num. 12. ext. de verb. ſi-
gnif. & Boer deciſ. 218. num. 3.* addentes ita de
conſuetudine ſeruari in Regno Nauarræ, &
videatur *Gratian. diſcept. forenſ. cap. 312 nu. 13.
& ſeq.* & faciunt à me tradita ſupra cap.

Nec illud omittendum puto, quid reſpon-
dendum veniat, ſi proprius Parochus nondum
253 eſſet ordine presbyteratus initiatus, puta,
quia non dum ſit lapſus annus, à collatione
Parochiæ ad presbyteratũ ſuſcipiendũ, an va-
leat teſtamẽtum coram eo, & duobus teſtibus
254 conditum, & prætermiſſis multis, quæ poſ-
ſent adduci pro opinione negatiua, ſtrictè lo-
quendo, veritas eſt, quod opinio affirmatiua
præualet, & ratio eſt, quia Parochus non Sa-
cerdos verè eſt Parochus, & propriè dicitur
255 habere curam animarũ actu, *cap. licet canon. cap. cum ex eo. & cap. omiſſa, de elect. in 6* quibus
iuribus deciditur, ei, cui parochialis Eccleſia
collata eſt, teneri intra annum ordines ſacros,
256 & presbyteratum ſumere, quod idem habe-
tur *in Concilio Tridentino determinatum ſeſſ 22
de reformat.*

Interim tamen dicitur, & eſt proprius Paro-
chus, & poteſt in ſua Parochia exercere ea
257 omnia, quæ non dependent à poteſtate or-
dinis, *vt patet ex mox allegatis iurib. & arg. text.
in cap. ſuffraganeis, & cap. ea tranſmiſſa. de ele-
ction.* Ergo non eſt veriſimile Summum Ponti-
ficem Alexandrum III. *in d. cap. cum eſſet.* vo-
luiſſe illum excludere ab actu authorizãdi te-
258 ſtamentum, ſi cum eo alij teſtes interuene-
rint, cum hic actus interueniendi dum teſta-
menta fiunt non requirat Sacerdotinm, aut
ordinem ſacrum, & eo ipſo, quod ei eſt com-
miſſa actu cura animarum, militat illa ratio
confidentiæ, quàm ius Canonicum de Paro-
259 cho habet, & propter quam voluit, vt illius
præſentia cum duobus, vel tribus teſtibus te-
ſtamentum conditum, valeat.

Text. enim in d. cap. cum eſſet. ideo mentionẽ
fecit de presbytero parochiali, non quia vo-
luerit de neceſſitate Parochum eſſe Sacerdotẽ
debere, ſed quia frequentius, & communiter
260 accidit ita, vt Parochi Sacerdotes eſſe ſoleãt,
atque ita vſui communi, non neceſſitati quali-
tatis id tribuendum eſt, & propter vſum non-
numquam à propria ſignificatione receditur,
*l. labeo. ff. de ſupellect. legat. & cap. ex literis. de
ſponſal. cum ſimil.* Sicuti enim *Concil. Trident.
cap. 1. ſeſſ. 24. de reform.* requirens præſentiam
261 parochi cum duobus teſtibus ad validitatẽ
matrimonij, non excludit Parochnm non Sa-
cerdotem, vt tradunt communiter DD. *quos
refert. & ſequitur Boſſ in tractat. de Matrimon.
cap. 4. n. 102. & in puncto in ſuis moralib. tom. 3.
titul. 13. §. 4. num. 45.* Ita nec Ius Canonicum
in d. decretali cum eſſet, volens presbyterum
262 Parochialem cum duobus, aut tribus teſti-
bus ſufficere ad valorem ad prophana, veriſi-
mile eſt, noluiſſe excludere Parochum non
Sacerdotem, cum verè ſit Parochus, & actu
habebat curam animarum. Atque hæc dicta
ſufficiãt circa celebrem decretalem cum eſſet.
de teſtam. alibi tamen circa illius diſpoſitio-
nem plura ſum dicturus.

ARGVMENTVM.

In Teſtibus, licèt regulariter ſufficiat præſentia, cum intelligentia ſatis ex dicta præſentia arguatur, itaque ſolum neceſſe ſit, quod Notarius roget teſtes, vt ſint præſentes, & quod potuerint audire, ſicque dum aliàs non audiuerint, id non efficit. Tamen quidquid ſit in cæteris actibus, ſine dubio id non procedit in teſtamentis, in quibus vera, actualis, & naturalis exauditio teſtium requiritur, itaut non ſufficiat illa, quæ in conſequentiam deducitur ex ipſa præſentia.

Verba, exaudire, palam, omnimodo, & ſimilia, quid importent. Teſtamentum ſicut redditur nullum ex defectu numeri teſtium, etiãſi vnus tantum deficiat, ſicque redditur etiam nullũ ex defectu intelligentiæ in eis. In teſtibus teſtamentarijs an ſit de forma exauditio clara, & aperta, & quid ſi prædicti teſtes non intelligant idioma teſtatoris.

Expreſſio explicita, vbi requiritur pro forma, non admittitur implicita. Opinio illa, quod valeat teſtamẽtum per relationem ad cedulam, cum teſtes non potuerint exaudire palam, & omnimodo nomen hæredis à teſtatore, ideo tenuì filo pendet.

SVMMARIVM.

1 *Teſtator clara, & intelligibili voce debet nominare hæredem.*
2 *Teſtatorem hæredis nomen nominantem teſtes debent intelligere, per verba dilucida, clara, & indubitata.*
3 *Teſtium præſentia licet in cæteris actibus ſufficiant, ſecus tamen eſt in teſtamentis, et quare.*
4 *Notarius ſat eſt, quod roget teſtes, quod ſint præſentes, & quod ipſi potuerint audire, quãuis non audiuerint.*

5 *Teſtis, ſi dicat, ſe ſcire, quia fuit præſens, optimè probat, licet non dicat, quod audiuerit, vel intellexerit.*

6 *Præſens alicui actui, quis non poteſt dici, niſi intelligat.*

7 *in Teſtamentis nuncupatiuis explicitis in teſtibus requiritur vera, actualis, & naturalis exauditio,*

Nec ſufficit interpretatiua, quæ aliàs deducitur in conſequentiam præſentiæ. & nu.8.

9 *Verbum, exaudire, poſitum in l.hæredes palā. ff.de teſtam quare pluries geminetur.*

Verbum, exaudire, idem importat, quàm perfectè intelligere.

10 *Dictio, ex, per quam componitur verbū illud, exaudire, auget ſignificatum.*

11 *Aduerbium, palam, importat exauditionem, ac intelligentiam.*

12 *Palam non dicitur relictum, quod ex teſtamēto ſciri non poteſt, cum recitatum eſt.*

13 *Palam non eſt dictum, quidquid euidentibus, & manifeſtis verbis non eſt dictum.*

14 *Aduerbium, coram, importat actualem. et naturalem intelligentiam.*

Aduerbium, coram. excludit intelligentiam, eam, quæ ex ipſa præſentia reſultat. nu.14.

15 *Hæredis inſtitutio non poteſt dici factam eſſe palam, quæ nominatim, & explicitè non fuit intellecta à teſtibus.*

16 *Verbum, manifeſtare, denotat claritatem qualibet alia expreſſione maiorem.*

17 *Aduerbium, omnimodo, quid importet. & numer. 18.*

19 *Aduerbium omnimodo, eſt præciſum, & facit vt quis omnino teneatur ad factum.*

20 *Aduerbium, omnimodo, eſt adeo præciſum, vt habeat vim decreti irritantis.*

21 *Aduerbium omnimodo, quāuis habeat naturā præciſam recipit tamen interpretationem à iure communi.*

22 *Teſtes non omnes admittuntur ſine delectu in teſtamentis. & quare.*

23 *Teſtes, qui non admittantur in teſtamentis.*

24 *Surdi, & muti non poſſunt eſſe teſtes in teſtamentis.*

25 *Teſtes ſurdi, & muti non poſſunt exaudire, et ideo longè arcentur à teſtamentis. & num.26.*

27 *Teſtamētum eſt nullum, ſi adſint teſtes inuiti.*

28 *Teſtis inuitus non præſumitur habere animum applicatum ad audiendum.*

29 *Teſtium præſentia, quando non ſufficiat ſine intelligentia.*

30 *Teſtium intelligentiam in teſtamentis, quare iura adeo mordicè requirunt. & num. 31.*

32 *Forma dicitur conſtituta, quando aliquid cōditionaliter traditur.*

34 *Iura, quibus fraudibus obuiatur, ſunt publici iuris. & iuri publico non poteſt renunciari.*

Solemnitas omnis, & forma ſubſtantialis eſt publici iuris.

35 *Numerus teſtium, ſicut eſt de ſubſtantia teſtamenti, ita eorum perfecta exauditio,*

36 *Teſtamentum à quo formam & ſubſtant iam accipiat.*

37 *Teſtium numerus ſeptenarius in teſtamentis eſt de forma*

38 *Teſtium defectus numeri reddit ipſo iure teſtamentum nullum.*

39 *Teſtamentum redditur ipſo iure nullum ex defectu exauditionis, & intelligentiæ in teſtibus.*

40 *Hæredis inſtitutio, quando fuit a teſtatore omiſſa, vel non ſufficienter expreſſa, vel a teſtibus non exaudita, teſtamentum minimè ſubſiſtit.*

41 *L.qui teſtamento. §. final. ff. de teſtam. declaratur.*

42 *inter Teſtamenti ſolemnia lex licet requirat præſentiam ſeptem teſtium, non tamen requirit eorum intelligentiam.*

43 *in Teſtamentis, teſtium intelligentia non ad ſubſtantialia teſtamenti pertinet, ſed tantum ad probatoria.*

44 *Teſtamentum eſt validum, ſi fiat per relationē ad cedulam, etiam penes tertium exiſtentem.*

45 *Et tamen teſtes penitus non audiunt quis ſit in eo hæres.*

46 *Teſtamentum, quod valeat per relationem ad certam ſcripturam, eſt opinio verior, & etiam vti æquiorem ſequitur Rota Romana.*

47 *in Teſtibus teſtamentarijs intelligentia eſt de forma ſubſtantiali in teſtamentis.*

48 *L.qui teſtamento. §. fin. ff. de teſtam. loquitur in teſtamentis in ſcriptis.*

49 *in Teſtamentis in ſcriptis loquitur Alciat. in l.coram. 209. num. 2. ff. de verb. ſignif.*

50 *L.qui teſtamento. §. fin. ff. de teſtam. an habeat etiam locum in teſtamentis nuncupatiuis confectis coram teſtibus nō intelligentibus idioma teſtatoris,*

52 *Teſtes aſſiſtentes teſtamento, ſi non intelligant idioma teſtatoris, verba debent eis exprimi per interpretem.*

53 *Latinus, & Græcus ſimul contrahunt per ſtipulationem, & tamen intelligentia eſt de forma ſtipulationis.*

54 *Caſus ſpeciales non debent trahi in conſequentiam ad caſus generales.*

Neceſſitatis cauſa admittitur adimplementū formæ per æquipollens.

55 *Neceſſitas facit valere actum, omiſſa omnino forma, & ſolemnitate a iure requiſita.*

56 *Neceſſitas eſt Tyranna Mundi, & non ipſa, ſed Lex ei ſubeſt.*

58 *Teſtamentum, quod valeat per relationem ad cedulam, eſt opinio, quæ tenui filo pendet.*

59 *In teſtamentis nuncupatiuis hæredes palam ſunt nominandi, itaut omnino talis nuncupatio a teſtibus audiatur.*

60 *Expreſſio explicita vbi requiritur pro forma, non ſufficit expreſſio implicita per relationem.*

61 *Clericus ſi iurauerit ſeruare ſtatuta ſua Eccleſiæ, an teneatur poſtea ſtatuta nouiter edita ſeruare.*

61 In

62 *In iuramentis requiritur, vt ea, quæ iurantur nominatim, & ſpecialiter exprimantur, vel mente concipiantur.*

63 *Iuramentum non operatur effectum aliquem, quando non habuit formalem expreſſionem, quam debet habere.*

64 *ad Iuramentum, nec ad periurium, quando quis non teneatur.*

65 *Iuramentum, vt valeat, non debet fieri per relationem ad aliud iuramentum.*

67 *Appellatio ab interlocutoria, vt valeat, debet exprimi cauſa, pro forma.*

Expreſſum non eſt dici id, quod fit per relationem ad acta.

68 *Relatiua expreſſionis genus non admittitur, quando requiritur aliquid eſſe ſimul certum, & ſimul expreſſum.*

69 *Teſtamentum factum per relationem ad cedulam non videtur poſſe ſubſtineri per dictam relationem ad cedulam.*

70 *Hæredis nominatio, debet fieri palam, ſeu euidenter, patenter, & nominatim.*

71 *Expreſſio, quando requiritur pro forma non ſufficit, quid eſſe expreſſum per legis interpretationem.*

72 *pro Certo formaliter non poteſt id haberi, quod certum per legis interpretationem habetur.*

73 *in Relato contenta, dicuntur propriè in eſſe in referente.*

75 *Relatum, quod ſit in referente, aliud eſt, & aliud an contenta in relato dicantur nominata à referente.*

76 *Verbum, quaſi, denotat improprietatem.*

CAPVT XXXVII.

DOGMA in iure, non tam indubitatum, quàm vulgatum eſt, Teſtatorem clara, & intelligibili voce hæredem nominare in te-
1 ſtamento nuncupatiuo aſtrictum repetiri, vel propria manu illum ſcribere, & ſic, aut intelligibili voce, aut literis hæredem nominare. *textum rotundum habemus in l. hæredes palã. 21. ibi, hæredes palam, ita vt exaudiri poſſint, nuncupandi ſunt, licebit; ergo teſtatori hæredes, vel nuncupare, vel ſcribere ſed ſi nuncupat, palam debet nuncupare &c. ff. de teſtament.* eſt etiam text. ſatis apertus *in l iubemus. 29.* ibi. *nomen, vel nomina hæredis, vel hæredũ à teſtatore nuncupari, vt omnino ſciant teſtes, qui ſint ſcripti hæredes. C. de teſtament.* text. pariter habetur *in l. hac conſultiſſima, 21. §. per nuncupationem C eod. titul. & in l vltim ff. de hæred inſtituend. & in l final. ff. de codicill.* quæ iura ad hoc ſedulò ponderauit *Rota in cauſa Regien. Hæreditatis 27. Februarij 1637. coram R.P.D.* Coccino, *à me relata in part. 5. recent. tom. 2. dec. 588. à num 2. verſ. qua nominatio eſt neceſſaria in teſtamento nuncupatiuo, alias corruit &c. & corã bo. mem.* Vbald. *Sen. in cauſa Fauentina Teſtamenti 15. Maij 1620. §. 1. verſic. non probatur, quod teſtator coram ſeptem teſtibus ore proprio nominauerit hæredem prout requiritur, & verſ. nec teſtes dicunt palam, & coram ipſis fuiſſe per teſtatorem nominatum hæredem &c. & coram R. P. D. meo* Meltio *in cauſa Bononien. Nullitatis concordia 17. Maij 1651. §. 1. verſ requiritur explicata nominatio perſonæ vocatæ &c.* Plures Doctores idem comprobantes, qui videre deſiderat, conſulat *D. Regent. Hector Capyc. Latro in ſuis conſultat. lib. 1. conſultat. 71. num 26.* vbi abunde,

Vnde teſtes teſtamentarij debent intellige-
2 re teſtatorem hæredis nomen nominantem, per verba dilucida, clara, & indubitata, ex iuribus ſupra allegatis, & licet in cœteris actibus
3 ſufficiat teſtium præſẽtia, nec illorum auditio, vel audientia requiritur, *vt per Aretin. in l. hæredes palam. num. 2. verſ. vnde ſtantibus. ff. de teſtament cum alijs relatis per Parian de probationib. lib. 1. cap. 10. numer. 79. & ſeq.* & vt dixit Rota *cora bo. ſme. Ortemberg. in cauſa Ferrarien. Matrimonij 29. Aprilis 1611. eſt deciſ. 358. numer. 6. poſt 2. tom. conſil. Farinac aliàs part. 5. diuerſ.* ſat eſt quod Notarius roget teſtes, &
4 quod ipſi potuerint audire, licet non audiuerint, cum ibi allegatis, itaque ea audientia ſufficiat, quæ reſultat ex ipſa præſentia, & eſt ipſius præſentiæ conſecutiua. *l. 1. in princip. & §. fin. ff. de verb oblìgat. cum concordantib. de quibus per Alciat in l. coram. num. 9 ff. de verb. ſignif.* & latè *per Farinac. de teſtib. quæſt. 70. à nu. 151.*

Hinc docuit Bart. *in l. 1. §. vltim ff de auctorit. tutor.* quod teſtis, qui dicit, ſe ſcire, quia fuit
5 præſens, optimè probat, licet non dicat, quod audiuerit, vel intellexerit, & probat *text in §. ſi quis igitur. in verb præſentibus. & in §. oporteat. Auth de inſtrument. cautel. & fid. Rebuff. in d. l coram. verſ. ſextò ſi dicat teſtis,* vbi ait quod
6 quis non poteſt dici præſens, niſi intelligat. *per d. textum & in l. teſtium. C. de teſtib. gloſ in cap. vt circa de elect. in 6* Huc pertinet, quod docuit *Bald. in l. ſi tutor. col. 2 verſ. tertiò fallit. C. de pericul. tutor.* quod etſi ignorantia in dubio præſumatur, attamen non præſumitur in eo, qui præſens eſt, & tradit *Menoch de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 21. à numer. 7.* quia qui eſt præſens, præſumitur etiam intelligens. *l. diem proferre. §. coram. de arbitr. l. 1. C. de error. aduocat.* & ratiocinata eſt *Rota coram R. P. D. meo Rojas in cauſa Maceraten. Cenſus 21. Iunij 1641. §. Neque aliquid. verſ. non poteſt controuerti eius præſentia, ac conſequenter ſcientia &c.*

Tamen dum verſamur in teſtamentis nuncupatiuis explicitis, tunc requiritur in teſtibus
7 vera, actualis, ac naturalis auditio, ac intelligentia, nec ſufficit interpretatiua, quæ aliàs deducitur in conſequentiam præſentiæ. *Bart. Bald. Angel.* Cuman. *Caſtren. cæterique omnes nemine diſcrepante in l. hæredes palam. 21. ff. de teſtament.* idem Bart. *in d. l. diem proferre. §. corã. ff. de arbitr. Bald. in d. l. 1. nu. 3. C de error. aduoc.* & vterque *Bart.* ſcilicet *& Bald. in tractat. de teſtib.*

Digitized by Google

teſtib.ille num.17.iſte part.3.num.24.cum alijs
per Farinac allegatis in tractat de teſtib. quæſt.
70 cap.5. numer.157.verſ.limita tertio in teſta-
mentis nam tunc requiritur etiam, quod fuerit
intelligens, ideo non ſufficit probare præſentiam,
ſed etiam intelligentiam &c. Gratian. diſcept.
forenſ cap.913. numer.72. verſ.vt teſtes omnino
ſciant, quem teſtator inſtituerit. Mart. Medic.
deciſ Senen.94. Examinat 58.num.8. & ſeq.

Quare, vt dicebam, non ſufficit quælibet
auditio, ac intelligentia, ſed requiritur exau-
8 ditio. ac perfecta intelligentia, vt benè probat
textus in d. l. hæredes palam. in qua Iuriſcon-
ſultus toties inculcauit, & quidem non ſine
miſterio, verbum illud, exaudire, non ob-
ſcurè indicans, non ſufficere qualem auditio-
nem, & intelligentiam, ſed requiri claram,
explicitam, atque perfectam, ſi quidem verbũ
9 illud, exaudire, idem importat, quàm perfectè
intelligere. l.1.§ fin ff.de verb.obligat. l ſi ita ſti-
pulatus 120.l.quidquid adſtringendæ ff.eodem
l.1.§.propter caſum ff de poſtulan. l.obligari.§.
etiam. ff de auctor. tutor. l 1.§ hoc autem ff.ad
S.C.Syllan l.Diuus.ff de reſtitut. in integr. cum
concord. Caſtren.in d.l hæredes palam numer.2.
vbi, quod dictio illa, ex, per quam componi-
10 tur verbum illud exaudire, auget ſignificatũ,
et ob id requiritur perfecta auditio, & in lege
diſertis num.4.C.qui teſtament fac.poſſ. Rimi-
nald.Iunior. conſil. 261. numer.59. verſ verbis
expreſſis, & claris opus eſt &c. Caſtill. de con-
iectur.vltim.volunt cap.27.num 20.

Idem pariter ſenſit Vulpian.in eadem l. hæ-
11 redes palam, dum vſus fuit aduerbio illo, pa-
lam. quod pariter importat exauditionem, ac
intelligentiam l ita fides. 40 ff. de iur fiſc. vbi
text.non minus claris quam diſertis verbis
12 reſpondit, non eſſe palam relictum, quod ex
teſtamento ſciri nõ poteſt cum recitatum eſt,
et habetur pariter text.iuncta gloſ.in d. l.quid-
quid adſtringendæ, vbi quod palam non eſt di-
13 ctum, quidquid euidẽtibus, et manifeſtis ver-
bis non eſt dictum, adeo vt omiſſum omninò
dicendum ſit, ad quod eſt pariter alia gloſ. in
§.fin Inſtit.de teſtament ordinand. ſuper aduer-
bio coram dum hæc duo verba, palam, et co-
ram, tamquam idem importantia, vſurpat ac
interpretatur. conſtat autem. quod aduerbiũ
illud coram importat actualem, & naturalem
14 intelligentiam, eamque excludit, quæ ex ipſa
præſentia reſultat, & cõſideratur. l.coram.209.
ff. de verb ſignif cum concord. et hoc etiam fir-
marunt Angel.et Caſtren.ibi in d l.diſertis.C.
qui teſtament facer.poſſ.ille in l.iubemus.C.de
teſtament concludentes hæredis inſtitutionẽ
15 non poſſe dici factam palam, quæ nominatim
et explicitè à teſtibus intellecta non fuit. Hinc
text in l.in teſtamentis 26.ff eod.titul.de teſtam.
agens de teſtatoris voluntate nuncupanda,
vtitur verbo, manifeſtare, quod, vt notum eſt,
16 denotat claritatem, qualibet alia expreſsione
maiorem. Bart.in l.de ætate.num.11.ff. de mi-
nor. Vnde Orator Romanus in Catil. Vt tota
res, inquit, à vobis manifeſtè deprehenderetur. &
in oration. pro Cluent Oppianici facinus, ait,
manifeſtè compertum, ac deprehenſum eſt.

Inſuper non grauemus ponderare textum
17 in eadem leg.iubemus. dum iubet teſtatorem
ita debere hæredis nomen nuncupare, vt om-
nimodo, id ſciant teſtes, ſi quidem aduerbium
illud, omnimodo, perfectam, ac pleniſsimam
18 notitiam, ac ſcientiam importat, gloſ.in clem.
1.in verb omnimodo.de for.competen. et eſt dictio
hæc præciſa, ſecundum gloſ.in l. ſi eſt exception.
§ ſed.et ſi quis in verb omnimodo, & iterum in
§.quatenus, in eodem verbo, & ibi Bart. ff. quod
met cauſ. et in l.vbi autem §. vltim. ff. de verb.
obligat. Bald.in l.ſi quis argentum. §. ſin autem.
circa.med C.de donat. vbi ait. prædictã dictio-
nem, omnimodo, eſſe præciſam, & ſic facit, vt
17 quis præcisè teneatur ad factum, et idem te-
net in l.quoties.in princip ff de noxal. action. &
latè per Auguſtin Barboſ in tractat. de diction.
vſu frequent. diction.238. ſecũdum impreſ. Lug-
dunen Addo prædictam dictionem eſſe adeo
20 præciſam, vt habeat vim decreti irritantis. ex
congeſtis per Tiraquell.in l.ſi vnquam, in verb.
reuertatur. num. 88.et ſeq.C.de reuocand.donat.
et ſequitur Rota coram b.m Cantuce.deciſ.28.
num.2.verſ.dictio, omnimodo, ſuaptè natura eſt
præciſa, & ſignificat ipſo iure, et habet vim de-
creti irritantis &c.part.2. diuerſ. et declara vt
ibi. Nam quantumuis ſit præciſa, congruam
21 tamen recipit interpretationem à iure com-
muni, ex multis relatis per Rotam coram b. m.
Coccino deciſ.276.n.22.verſ. dictio illa, omni-
modo &c.part.4.recent.tom.2. ſed ad nos,

Tandem circa intelligentiam proximam, et
immediatam, requiſitam à iure in teſtibus,
22 quando teſtator nuncupat nomen hæredis,
animaduertere debemus, quod non paſſim,
et ſine delectu teſtes omnes in diſpoſitione
23 teſtamentaria permiſſum eſt adhiberi, ſed
quamplurimi ab huiuſmodi munere arcẽtur,
cum neque mulier neque impubes, neque
ſeruus, neque furioſus, neque cui bonis inter-
24 dictum eſt, neque ij, quos Leges impro-
bos, inteſtabileſque eſſe, in teſtium numero
adhiberi §. teſtes autem, Inſtitut. de teſtament.
ordinand. vbi gloſ.et DD. dant concordantes.
Sed illud magis facit ad propoſitum noſtrum,
25 nempe iura procul excludere mutos, ac ſur-
dus, et ſic tales non poſſunt eſſe teſtes in teſta-
mento. vt patet ex text. in §.item teſtes, Inſtitut.
de teſtament.ordinand. quod non alia ratione
26 factum eſt, niſi quia exaudire, ac intelligere
illi non poſſunt teſtatoris verba. vt latius per
Mynſiger.d.loc. Anfor.de reprobat.teſt. num.71.
Farinac.in tractat.de teſtib.quæſt.61. num. 44.
verſ.amplia ſecundo in teſtamẽtis &c. Huc etiã
tendit text.l.in teſtamento.§.fin.de teſtamen. dũ
teſtamentum nullitatis vitio laborare diſpo-
27 nit, ſi teſtes ſint inuiti id quoque animaduer-
tit Card.Mantic.de coniectur.vltim.volunt lib.

2.ti.

a titul.13.num.14. verſ. quia ſi inuiti adhiben-
tur teſtamentum non valet &c. & Farinac.in
tractat.de teſtib.quaſt.63. limitat.8. num. 136.
verſ.quia ſi teſtes inuiti adhibentur,teſtamentũ
non valet &c. Quod non alia ratione pariter
fieri potuit,niſi quia inuitus non præſumitur
animum applicare ad audiendam, et intelli-
28 gendam teſtatoris voluntatem,quod non ob-
ſcurè indicauit gloſ.ibidem, dum ad eiuſdem
textus comprobationẽ citat l.fin.ff. de author.
tut. & l. coram ff.de verb.ſignif.in quibus præ-
29 ſentiæ ſine intelligẽtia nõ ſufficere,decernitur.
Quod eò magis concludendum eſt,cum ta-
30 lis intelligentia in teſtibus fuerit à legibus
requiſita ad falſitates, et fraudes euitandas,
quæ in teſtamentis,quàm facillimè committi
ſolent.d.l.iubemus,cum ſimil. & quando Lex
aliquid requirit fieri ad euitandum falſita-
31 tes,formam eſſe,& non leuem ſolemnitatem.
Præterea, quando conditionaliter traditur
32 modus faciendi aliquem actum, pro forma id
dicitur conſtitutum. ita Brunus in tractat. de
form & ſolemnit.capit.20. in vndecima conclu-
ſione.cũ ibi allegatis. & refert Menoch.in conſil.
695.num.9. verſ. quando Lex aliquid requirit
fieri ad euitandum falſitates,formam &c. Inſu-
33 per iura, quibus fraudibus obuiatur,ſunt pu-
blici iuris.iuxta gloſ.in cap.de cauſis.de offic.de-
legat.quam ponit Rip.in repetit. l. nemo poteſt.
num.2.ff.de legat.1. Sed ius publicum, non po-
34 teſt quis tollere, vt probatur in l.ius publicum,
ff.de pact.& in l.teſtandi.ff. de teſtamen.& etiã
in l.quidã decedens. ff.de adminiſt. tutor. ergo
vti forma ſeruanda ſunt cum & omnis ſolem-
nitas, et forma ſubſtantialis ſit publici iu-
ris, vt probatur in l. teſtamenti factio. ff. de te-
ſtamen. & optimè ratiocinatus Io.Guter.in
repetit.d.l.nemo poteſt.nu.10. verſ. quia omnia
ſolemnitas. ff de legat.1.
Quamobrem non minus intelligentia te-
35 ſtium quàm numerus eorum ad ſubſtantialia
teſtamenti eſt referenda, præcipuè cum iſte
ſolemnis numerus debeat habere formalita-
tes eodem contextu à lege requiſitas,nempe,
quod non ſolùm ſit præſens, ſed etiam perfe-
ctè audiat, & intelligat hæredis nuncupatio-
nem,et ſucceſſiuè cum numerus ſit de ſubſtã-
tiali forma,& validitate teſtamenti, nam ab
eodem numero accipit formam, & ſolemni-
tatem ſubſtantialem teſtamentum,Inter teſta-
menta enim non iure facta numeratur etiam
36 teſtamentum in quo non eſt adhibita ſolem-
nitas numeri ſeptẽ teſtium, vt in §.1.Inſtitut.
de hered.q. ab inteſtat.de fer.& ibi gloſ.in verb.
non verè fecit.& in l.1. in princ. iuncta gloſ. pa-
riter in verb.ſolemni. ff. de iniuſt.teſtam. adeo
vt,vel vno deficiente, viribus omninò careat
teſtamentum l.ſi vnus C.de teſtament. cum
alijs vt per Rotam coram R.P.D.Cerro in cau-
ſa Romana, ſeu Ianuen. Locorum Montium
26.Iunij 1646.§.Et primo. verſ. vno deficiente
teſtamentum corruit &c. ſicque non eſt dubi-
37 tandum talem numerum teſtium eſſe de for-
ma teſtamenti, vt poſt Bald. Alex. Couar. Clar.
& alios,de veriori, et communiori opinione
teſtatur Rota coram Eminentiſſ. D. Card. Ve-
roſpio in cauſa Nullius Parochialis de Prato 11.
Martij 1633 §.1. verſ. hic numerus teſtium
non ad ſolam probationem, ſed pro forma ipſius
teſtamenti requiritur &c. & coram R. P. D.
Meltio in cauſa Bononien. Nullitatis Concor-
dia 17.Maij 1651.§ Non obſtat. verſ defectus
hæredis inſtitutionis ſuppleri non poteſt ex aſſer-
tione duorũ teſtiũ cum ſeptem requirantur &c.
cum ibi allegatis.
Sicut ergo defectus numeri teſtium reddit
38 ipſo iure teſtamentum nullum, ita defectus
exauditionis, & intelligentiæ, illud penitus
inualidat, & proinde vbi hæredis inſtitutio
39 fuit à teſtatore omiſſa, vel non ſufficienter
expreſſa, vel à ſeptem teſtibus non exaudi-
ta, nec intellecta, teſtamentum minimè ſub-
40 ſiſtit, vt conſtat ex ſuperius dictis. & addo
Signorol. in conſil. 149. incip. Teſtamentum. ſub
num.5. verſ. videtur ergo negaſſe cognitionem
verbalem,quæ conſiſtit in auditu,& ſic contra
ſubſtantiam ſeu eſſe, vel ſolemnitatem eſſentialẽ
ipſius teſtamenti &c. Hieronym. Gabr.in conſ.
99.num.3.verſ.teſtes verò,qui intelligant, ſunt
de ſolemnitate nedum probatoria, ſed etiam ſub-
ſtantiali teſtamenti &c. lib.1. D.Paul.Staiban
Iun. in ſuis deciſiõ.reſolut.cap.14.num 5. verſ.
teſtamentum erit omnino nullum,cum teſtes te-
mentarij debent intelligere teſtatorem &c.
Nec aliquis titubet quantumuis ex diame-
41 tro obſtare primo aſpectu videatur text. in l.
qui teſtamento. §. final ff de teſtam vbi Vulp.
in hæc formalia verba reſpondit. Non tamen
intelligentiã ſermonis exigimus,hoc enim Diuus
Marcus Didio Iuliano in teſte, qui latinè non
nouerat, reſcripſit, nam ſi vel ſenſu percipiat
quis, cui rei adhibitus ſit, ſufficere. Hactenus
Vulpianus cuius auctoritate fretus Alciat. in
l.coram.num.2.ff. de verb.ſignif. aſſerere non
dubitauit,quod licet lex inter ſolemnia teſta-
42 menti requirat præſentiam teſtium ſeptem,
ſatis eſt tamen,quod ſciant ſe fuiſſe adhibitos
ad teſtamenti ordinationem, nec illorum in-
telligentia requiritur, itaque ea in teſtibus
43 non ad ſubſtantialia teſtamenti pertineat,
ſed tantum ad probatoria Cyn.in auth.inter
liberos,circa fin.C.de teſtament.Bart in l.1.nu.
10 ff.de condit.indebit.& in l.cum quis.ff de iur.
& fact.ignorant.Bald in l.1.num.34. C. de ſa-
croſanct.Eccleſ.
Et Doctores tenentes præfatam ſententiam
ſatagunt eam colorare ex illa opinione apud
44 plures vti communi recepta, nempe validum
eſſe teſtamentum per relationem ad cedulam,
etiam penes tertium exiſtentem, & tamen te-
ſtes penitus non audiunt, quis ſit hæres, nec
45 aliquo modo certiores redduntur de conten-
tis in prædicta cedula teſtamentaria, Bart. in
l.ſi ita ſcripſero.30 ff. de condit. & demonſtrat.
& illa

Digitized by Google

et iſta fuit eius theotica, quã vti cõmunẽ ſe-
quuntur *Pariſ.in conſil* 19.*num*.1.*& ſeqq.lib*.3
Clar.in §.Teſtam.quæſt 36.*n*.2.*Card*.Mantic.
*de coniect.vltim.vol.*3*t.lib*.1.*tit*.7.*n*.7 *Magdal.*
de numer.teſt part.1.*cap*.27.9.*nu*.9.*& ſeq.latè*
Surd.*conſil*.378.*n* 5.*lib*.3.*& Rimnald.Ino. in*
conſil.439.*n* 24.*& ſeq*.& id confirmat ex mul-
tis Doctorũ authoritatibus, addo *Rouit.deciſ.*
94 *n*.10.*&* 12 *&* D.Capic.Latr.*dec.n*.27. vbi
de communi, & perpetuò hanc opinionem
46 vti æquiorem, & vltimis voluntaribus acco-
modatã ſeruat Rotæ Tribunal, vt dicam infra.

Reſpondetur tamen, nec *text.in d. l. qui te-*
ſtamento.§ fin.nec dictam communem opinio-
nem, in aliquo reſiſtere suprarelatæ ſententiæ
47 quod intelligentia in teſtibus teſtamentarijs
ſit de forma in teſtamento. *Nam text. in d. l.*
qui teſtamento.§.fin.loquitur in teſtamentis in
ſcriptis, vt ibidem declarant.*Bart.nu*.1.*Bald.*
num.2.*Alberic.in ſummar*.Raphael. *Cuman. n.*
1.*Caſtren.princip.Aretin. num*.10. & ante eos
idem ſenſit *gloſ*. ibidem in verb. *ſermonis*, ex-
preſsè affirmans, contrarium eſſe in teſtamen-
48 to nuncupatiuo, quam *gloſ*. cum cæteri ſe-
quantur iam conſtat, omnes concludere, quod
in teſtamentis nuncupatiuis neceſſaria eſt in-
49 telligẽtia in teſtibus, & in his terminis loqui-
tur Alciatus ex aduerſo adductus *in d. l. corã*
n.209.*ff.de verb ſignif*. Quamobrem tantum
abeſt, quod *text.in d.§.fin*.probet contrariam
ſententiam, vt potius noſtram confirmet, ſi-
cuti latius deducit *Manent. conſil* 8. *num*. 18
qui alios citat.

Nec me latet, *Bald.& Salicet in l. hac con-*
ſultiſſima.§.fin.C.*de teſtament*.*Caſtren.et Aret.*
in l.1.*§.fin.ff de verb.obligat*. in ea fuiſſe opi-
nione, quod *text.in d. l. qui teſtamento. §.fin.*
procedat etiam in teſtamentis nuncupatiuis
50 confectis coram teſtibus non intelligentibus
ſermonem, & idioma teſtatoris, tamen id non
admittunt, niſi verba teſtatoris fuerint ipſis
51 teſtibus expoſita per Interpretem ad id ad-
hibitum, vnde retenta etiam eorum opinio-
ne clarè patet intelligentiam eſſe neceſſariam.
Et licet hoc caſu, quo teſtes non intelligunt
ſermonem, ac idioma diſponentis, admittatur
52 interpres, et ſic forma adimpleatur per æqui-
pollẽs, vt *in l.*1.*§.fin.ff.de verb.obligat*, vbi Græ-
cus, et Latinus contrahunt per ſtipulationem,
53 mediante interprete, quamuis intelligentia
ſit de forma ſtipulationis. Attamen huiuſmo-
di caſus non poteſt trahi in conſequentiam
ad alios. Nam ibi impoſſibile eſt formam im-
54 plere alio modo, quàm per interpretem, ſtã-
te diuerſitate idiomatis Græci, et Latini, et
propterea neceſſitatis cauſa admittitur adim-
plementum per æquipollens, vt poſt *Bart*.tra-
dit *Alex in l*.1.*ante num*.9.*ff. de liber. et poſt-*
*hum Rip.in d.l.*1.*num*.38.*ff de verb.obligat*. Pa-
riſ *in conſil*.33.*num*.29.*&* 31 *vol*.1. et latè per
Brun in tractat.de form.in rubric.de implem.n.
& Obſeruat.form.collat. 17.*in* 3.*fallent*.

Immo neceſſitas facit valere actum, omiſ-
55 ſa omninò forma, et ſolemnitate à iure re-
quiſita, vt voluit *Io.And.in cap in toto.in prin-*
cip de regul.iur.in 6.*in mercurial*. quem refert,
& ſequitur in pulchro caſu *Abb. in conſil*. 25.
ſub num.2.*verſ.ſecundus modus.vol*. 2. *late Ro-*
man.plura adducens in conſil.413.*col*.1 *per tot.*
56 Eſt enim neceſsitas Tyranna Mundi. et non
ipſa, ſed lex ei ſubeſt alibi latè dicam.

Neque magni põderis eſt aſſumptum illud,
de quo ſupra *num*.44.nempe quod valeat te-
ſtamentum per relationem ad ſchedulam,
57 etiam penes tertium exiſtentem, et tamen
teſtes de contentis in ea, penitus ſunt ignari,
ergo intelligentia in eis, nullatenus eſt de for-
ma ſubſtantiali teſtamẽti, Quia penitus igno-
tum non eſt, præfatam opinionem tenui filo
58 pendere, ex adducendis infra nam manifeſtò
text.in l.iubemus.C.*de teſtament. & ſimil* eidẽ
reſiſtunt, volentes in teſtamentis nuncupati-
uis, hæredes palam eſſe nuncupandos, itaut
59 omnino talis nuncupatio à teſtibus exaudia-
tur, & hoc pro forma traditur, & alia de qui-
bus infra abunde dicemus.

Quare cum ſimus in caſu, in quo expreſſio
60 explicita requiritur pro forma, certè in his
terminis non ſufficit expreſsio implicita per
relationẽ ad aliud. *cap.penult*. vbi *Abb.de iure-*
iur.qui *text*. determinat, ſi Clericus iurauerit
61 ſeruare ſtatuta ſuæ Eccleſiæ, & poſtea promit-
tat per idem iuramẽtum, ſtatutum ſubſequu-
tum obſeruare, non tenetur ex vi talis iura-
menti ſtatuta nouiter poſtea edita, ſeruare
vt per *Butr.in cap.ab excommunicato num*.23.
de reſcript.Cotta *in verb. Iuramentum*. Couar.
in cap.quamuis pactum part.1.*num* 1.*de iureiur*.
Tiraquell.*ad Leg*. Connubi*al. gloſ*.7 *num*.12.
189 *&* 199.*cum ſeq*. Silueſt. *in ſumma in verb.*
Iuramentum.4.*quæſt*.23 Gutier.*de Iurament.*
confirmat.part.1.*cap*.49.*num*.23.Azor.*inſtitut.*
moral. part. 1.*lib*.11.*cap*.2. *verſ. tertia opinio*
Sary in Claui Regia.lib.5.*cap*.1.*n*.10. *cũ ſeq.*

Ratio autem huius concluſionis ea com-
62 communiter ſolet aſsignari, quia in iuramen-
tis requiritur, vt ipſa quæ iurantur nomina-
tim, & ſpecialiter verbis exprimantur, vel mẽ-
te cõcipiantur ex allegatis *per Hippolyt Mar-*
ſil.in ſingular.415.*incip. Iuramentum*, vbi mo-
net, perpetuo menti eſſe tenendum, quod iu-
ramentum non operatur aliquem effectum,
63 quando nõ habuit formalem expreſsionem,
quam debet habere, & ideo ſi tibi aliquid
promitto, & iuro, demum dico per iuramen-
tum, quod aliâs feci, tibi promitto dare pu-
ta decem, pro hoc non obligor ad iuramentũ,
64 nec ad periurium, quia iuramentum requi-
rit formalem expreſſionem, & ratiocinatur
Menoch.in conſil.37.*num*.48. *& ſeq*.ac per cõ-
ſequens non ſufficere, quod fiant per relatio-
nem ad aliud, & ſic limitatur regula *l. eſſe toto*
77 *ff.de hared.inſtituen*. nec non *l. ait Prætor. §.*
ſi Iudex.ff.de re iudic.cum ſimilibus, quæ non
obti-

Digitized by Google

obtinent locum,quoties pro forma , & nomi-
66 natim requiritur expreſſio alicuius rei,pro vt
eſt caſus noſter & in ſpecie ratiocinatur *Iaſ in*
l.ha: conſultiſſima.§ per nuncupationem,num 1,
in fin C.de teſtament.
Vbi etiam confirmat per exemplū appella-
67 tionis ab interlocutoria,in qua debet expri-
mi cauſa pro forma *clem.appellanti* 5.*de appell.*
Nō tamen ſufficit expreſſio per relationem ad
acta. *Bald in l.minorib.C.de his,quib.vt indign.*
Butt.*in cap.vt debitus,col.*2 *verſ.nunquid auth.*
*de appellat.*Felin.*in cap.eũ dilecti a.in* 2.*limitat*
de reſcript.Thom. Faſtol.*conſ* 22.*dubit.*23. Ge-
nus enim relatiuæ expreſsionis , quidquid ſit
68 generaliter loquendo,non procedit, quando
aliquid requiritur eſſe ſimul certum , & ſimul
expreſſum,quam ſequuntur ibi *Io· And Gemi-*
nan. Franc.& Iaſ qui eam dicit notabilem
in l.certum in princip & ibi *Dec. circa med. ff. ſi*
cert.pet.
Quare non ſine rationabili cauſa,per ſupra-
dictam,& ſimiles concludentes rationes recu-
ſant admittere *DD.* præfatam opinionem , vt
69 teſtamentum per relationem ad cedulam
poſsit ſubſtineri ,cum ſit de forma , vt teſtes
omnino exaudiant nomen hæredis a teſtato-
70 tore nuncupatum, et quidem talis expreſsio
debet fieri palam,ſeu patenter , euidenter , et
nominatim , vt ſatis clarè diſponunt iura in
d l.heredes palam & d l iubemus ✝ *ſimil* qua-
re hoc caſu procul dubio prædictæ expreſſio-
71 ni non ſatisfit per relationem ad aliquam ce-
dulam. *cap per tuas.*11 *ibi, fuiſſe patenter ex-*
*preſſum de ſentent.excommun & in cap ſolet.*2.
eod.titul in 6. & latè tractat Tiraquell.*ad l. cō-*
*nubial.*15.*gloſ* 7 *à num.*188.197 *et* 200.
In terminis enim noſtris non ſufficit , quid
72 eſſe certum per legis interpretationem,nam
& licet tunc dicatur certum,nō tamen id for-
maliter habetur pro certo . Indubitanter ,
73 quippe,concedo,quod contenta in relato di-
cantur propriè ineſſe in referente,*vt benè pro-*
batur in d.l.aſſe toto ff.de hared. inſtitut. cum
alijs allegatis *per Rotam coram Coccino deciſ.*
394. *num* 49 *verſ.relatum dicitur ineſſe in re-*
ferente verè & propriè &c part 5 *recent* Aliud
tamen eſt, an contenta in relato dicantur no-
74 minata à referente , & tunc dicendum eſt,
quod referens,ea propriè non nominauit re-
lationis tempore, Vnde *text.in d l.ait Prætor.*
75 *§.ſi ludex ff de re iudic.* non ſine quare , vti-
tur nota illa improprietatis,ibi, *quaſi quanti-*
tatem nominauerit, ex quo nihil aliud voluit di-
cere , quod intereſt inter nominatum , & inter
expreſſum , & inquire ponderata *per Franciſc.*
Rip. in d l.ait Prætor. §.1.*in princip.* Vide in
ſeq.cap. vbi fortius prædictam concluſionem
firmabimus.

ARGVMENTVM.

Teſtamentum per relationem ad cedulam,ideo plures Doctores renuunt illud tamquam validum admittere, quia materia iſta eſt valde obnoxia fraudibus. Teſtamentum per relationem ad cedulam tunc poſſet ſubſiſtere , quando in locis vbi ſic conficitur probatur talis conſuetudo. Doctori atteſtanti de conſuetudine quando non credatur , & quando ſecus.

Teſtandi modus per relationem ad cedulam eſt, quid medium inter teſtamentum nuncupatiuum, & teſtamentum in ſcriptis. Inſtrumentum publicum qualem , & quantam habeat vim, & cuius ſit ponderis, & potentiæ , itaque de eo dicatur illud vulgatum dictum , Noli me tangere, quia Cæſaris ſum.

De Teſtamentis nuncupatiuis inualuit conſuetudo , quod conficiantur inſtrumenta publica , quæ probant abſque aliquo alio examine teſtium, & tenent talia teſtamenta quamuis non omnes teſtes ſint viui,imo, & mortui ſint omnes . Qualia inſtrumenta niſi fuerint confecta, & aliqui teſtes deceſſerint, nequaquam ſubſiſterent ea teſtamenta , cum non adeſſet neceſſarius numerus teſtium, & alia vt hic.

SVMMARIVM.

76 *Teſtamentum per relationem ad cedulã,quare multi DD.timent admittere talem opinionem & nu.*77.
78 *Teſtamentum per relationem ad cedulam an poſſit ſubſtineri ex illa ratione ,*
Quia bonum eſt, ne teſtes ſciant nomen haredis .
79 *Teſtamentum , quando conditur in ſcriptis , tunc non eſt nuncupandum nomen haredis , cum ſufficiat illud ſcribere .*
80 *in Opinione illa Doctor praſumitur reſidere, quam vltimo loco refert*
Teſtamentum per relationem ad cedulam , quod non valeat , plures DD. ingenuè fatentur.num 80.
81 *Teſtamentum per relationem ad cedulam nō valet niſi probetur talis conſuetudo .*
82 *Doctors teſtantes de conſuetudine tunc creditur , quando ſunt verſati in locis , de quibus teſtantur .*
83 *Bart. non praſumitur fuiſſe inſtructus de conſuetudine aliarum Curiarum , in quibus non fuit verſatus ,*
84 *Accurſius non potuit habere notitiam omnium Curiarum .*
85 *Rebuff.reprobatur, dum teſtatur de conſuetudine Curia Romana ..*
*Rebuff numquam fuit in Curia. & num.*85.
86 *Bart.male allegatur , dum deducitur ad probandum haredis inſtitutionem valere per re-*

 latio-

lationem, cum loquatur in terminis legati, vel fideicommiſſi & nu.87. & 88.

89 Extenſio non eſt facienda ad ea, quæ habent diuerſam rationem.

90 Teſtamentum, quod non valeat per relationē ad ſcripturam, qui hoc defendit ſatis apertū habet textum pro ſe.

92 Inſtitutio particularis æquiparatur legato.

93 Inſtitutio vniuerſalis eſt caput, & fundamentum teſtamenti.

94 de Teſtamenti forma, quod non ſit exauditio teſtium, qui hoc firmat, fundatur in inualidis rationibus. & num.95.

96 Teſtamentum factum per relationem ad cedulam, quod valeat innumeri Doctores tenent, & putant veriſſimum.

97 in Teſtamento nuncupatiuo, non eſt neceſſe, vt ab ore teſtatoris, teſtes audiant nomen hæredis & quamobrem.

Teſtandi modus per relationem ad cedulam, eſt quid diuerſum ab illo ſolito, quod fieri per relationem ad cedulam, ſolet.

99 Teſtamentum per relationem ad cedulam eſt ſpecies teſtandi, inter teſtamentum nuncupatiuum explicitum, & inter teſtamentum in ſcriptis.

100 Relatio non fit ad diuerſa.

101 in Teſtamento nuncupatiuo explicito, hæredis inſtitutio debet fieri per verba clara. & num.102. & 103.

104 Teſtamentum cum pendeat ab hæredis inſtitutione, ideoque cautè eſt peragendum.

105 Inſtrumentum publicum de teſtamento nuncupatiuo, inualuit conſuetudo, vt eo fiat. numer.145.

106 Intelligētia in teſtibus quo ad nomen hæredis requiritur, et clara, et quādo ea opinio procedat.

107 Scriptura non requiritur in teſtamento nuncupatiuo, niſi ad probationem.

108 Teſtamentum nuncupatiuum pendet a depoſitione teſtium, quamuis de eo ſit facta ſcriptura.

109 Teſtes teſtamentarij ſi fateantur intelligentiam, & ſuper ea affirmatiuè deponant, tunc teſtamentum remanet probatum. & nu.110.

111 Teſtes teſtamentarij ſi negent intelligentiam, nuncupationis nominis teſtatoris, non releuant.

112 Teſtamentum non dicitur probatum ex non probatione, cum ex hoc nō deducatur ad eſſe.

113 Teſtes teſtamētarij dum deponunt ſuper verbis prolatis a teſtatore debent eſſe omnino cōteſtes.

Ita vt, ſi in vno deficiant, tota diſpoſitio corruit.

114 de Inſtitutione hæredis vbi agitur debet probari per ſeptem teſtes.

115 Tamen id procedit, quando de teſtamento non fuit confectum inſtrumentum, ſed ſecus ſi fuit facta ſcriptura priuata.

116 Teſtes, quando debeant deponere ſuper toto tenore teſtamenti.

117 Scriptura publica per ſe ſatis probat, auctoritate Tabellionis. abſque examine teſtium.

118 Teſtamentum publicum a publico Notario confectum, cum debitis ſolemnitatibus, dicitur probatio probata.

119 Inſtrumentum publicum facit probationem claram, certam, liquidam, et notoriam.

120 de Inſtrumento publico tamquam de caſu legis non eſt dubitandum.

Inſtrumentum publicum, dicitur habere vim diffinitiuæ cauſæ.

121 de Inſtrumento ſolitum eſt dicere, Noli me tangere, quia Cæſaris ſum.

122 contra Inſtrumentum publicum, niſi deducantur probationes euidētiſſimæ, ſemper præſumptio ſtat pro eo.

Inſtrumenti publici vires non ita facilè proſternuntur.

123 Inſtrumentum publicum probat omnia contenta in eo eſſe vera, & de voluntate partium ſolemniter celebratum.

124 Inſtrumentum publicum præſumitur verum, validum, & ſolemne.

125 pro Inſtrumenti validitate ſemper præſumitur, & in dubio illi ſtandum venit.

126 Inſtrumentum publicum, ſi habeat omnia requiſita, non eſt dubitandum an ſit in forma probanti.

127 Inſtrumentum præſumitur in forma probanti, etiamſi illud in prothocollo Notarij, de quo fuit rogatus non reperiatur, & quare.

129 Inſtrumentum, ſi fuerit confectum ſuper teſtamento, probat ipſum teſtamentum fuiſſe, & eſſe iuſtum, & ſolemne.

130 Teſtamentum probatur per inſtrumentum publicum, abſque vllo examine teſtium.

Et iſta eſt communis opinio, et à conſuetudine approbata.

131 Teſtamentum nuncupatiuum factum in præſentia ſeptem teſtium, et de eo Notarius confecit publicum teſtamētum dicitur validum.

Teſtamentum quando dicitur validum, et ſolemne, ac cum ſuis requiſitis.

132 Teſtamentum per Notarium rogatum probat ipſum actum, teſtium præſentiam, & intelligentiam.

133 Inſtrumentum publicum teſtamēti, qui habet dicitur habere intentionem fundatā. et n.134.

135 ex Inſtrumento publico quot præſumptiones oriantur.

136 Inſtrumentum teſtamenti probat inſtitutum eſſe illum, qui in eo ſcriptus reperitur.

137 Inſtrumentum publicum quale apparet in ſui figura, talis præſumitur actus, qui in eo continetur.

139 de Teſtamento, ſi ſit confectum inſtrumentū publicum, illud ſubſiſtentiam habebit.

140 Licet aliqui ex numero teſtium neceſſariò fuerint defuncti.

141 Teſtes inſtrumentarij mortui, in dubio præſumendum fuiſſe confirmaturos contenta in inſtrumento.

142 de

142 *de Teſtamento, ſi ſit confectum publicum documentum probat, etiamſi omnes teſtes ſint mortui.*
143 *de Teſtamento ſi non fuit confectum inſtrumentum, quale magnum abſurdum, poteſt accidere.*

CAPVT XXXVIII.

AFfluenter, enim iam in præcedenti capite fuerit firmatum, quod in teſtibus
teſtamentarijs quoad teſtamenta nuncupatiua, omnimodo, & palam requiratur in eis
exauditio nominis teſtatoris, itaque non ſat ſit intelligentia deducta per conſequentiam
ipſius præſentiæ, Quare non eſt mirum ſi per has, & ſimiles rationes multi celebres DD. &
Tribunalia renuerunt, tùm quia iura reſiſtũt, tùm etiam ne via aperiretur falſitatibus, ad-
76 mittere teſtamentum validum eſſe per relationem ad cedulam, & ſic, dum tamen ſimus
in teſtamentis nuncupatiuis, teſtibus non
77 audientibus nomen hæredis ore teſtatoris expreſſum, prout in ſpecie poſt *Iacob. de Belniſ.* tenent *Caſtr. in l. ſi ita ſcripſero* 38. *num.* 3. *&* 4. *ff. de condit. & demonſt.* Aret *in l. heredes palam.* 21. *num.* 2. *ff. de teſtament.* latè Iaſ. *in d. l. hac conſultiſſima.* §. *per nuncupationem. a nu.* 1. & ibi etiam *Fulgoſ. & alij Scribentes.* Ægid. Bellamer. *in conſil.* 1. *ſub nu* 32. *circa med. verſ. non puto verum, quia deficit in ſubſtantia, nam non nuncupat heredem, quod eſt neceſſe, alias nõ poteſt dici nuncupatiuum teſtamentum &c.* Reſpondet etiam ad illam obiectionem, nem-
78 pe, teſtatorem non benè ducere, vt teſtes ſciant nomen hæredis, nam reſpondet, ſi non velit nuncupare hæredem, faciat teſtamentũ
79 in ſcriptis, & tunc non oportebit nuncupare, ſed ſufficiet ſcribere, *vt in præallegat. l. heredes.*

Et ſupradictam opinionem in puncto iuris veriorem eſſe, teſtatur *Card. Mantic. de coniectur. vltim volunt. lib.* 1. *titul.* 7. *nu.* 7. *verſ. & hanc eſſe communem opinionem.* Iul. Clar. *in* § *Teſtamentum. quæſt.* 36. *num.* 2. *verſ. hac opinio in puncto iuris non modicam patitur difficultatem &c.* & ſedulo monuit *Card. Alban. ad Bart. in d. l. ſi ita ſcripſero. num.* 2. *verſ. cæterum ſi rectè conſideretur &c. Tiraquel. ad leg. connubial. gloſ.* 7. *numer.* 193. *in fin.* qui in hac opinione tamquam vltimo loco referta dici-
80 tur reſidere, & quod non valeat tale teſtamentum ingenuè fatentur plures alij Doctores adducti *per Gratian. diſcept. forenſ. cap.* 973. *numer.* 2.

Vbi etiam teſtatur de veriori, nec ipſe intendit admittere contrariam opinionem, niſi
81 in ſpecie probetur conſuetudo loci, ſic teſtã di, quæ legitimè introducta valet, *& num.* 37. inſuper fidem facit ferè omnes DD. qui contrarium defendunt, loquuntur de obſeruantia Curiarum, in quibus practicatur talis opi-
82 nio, & DD. dum teſtantur de conſuetudine, & obſeruantia, licet credendum non ſit, quia cum id conſiſtat in facto, & Doctori non eſt data facultas aſſerendi ea, quæ ſunt facti, ſed interpretandi iura. *Mohed. deciſ.* 2. *&* 3. *de conſuetud.* reprobata, opinione *Bart. & Caſtr. in l. de quibus. ff. de legib. cũ alijs allegatis coram Reuerendiſſ.* Terracinen. *deciſ.* 193. *num.* 13. *verſ. non creditur Doctori atteſtanti de conſuetudine &c. part.* 6. *recent.* ſtandum tamen eſt, quo ad ea loca, in quibus ipſi ſunt verſati, non autem in alijs, quorum notitiam non præſumũtur habere. *Pariſ. in tractat. de Sindicat. in verb. Doctor nu.* 10. vbi inquit, quod *Bart.* non
83 præſumitur habuiſſe notitiam conſuetudinũ aliarum Curiarum, in quibus non fuit verſatus, & *Alex. in conſil.* 5. *nu* 7 *vol* 3. aſſerit, quod *Accurſim*, ex quo nõ potuit habere notitiam omnium Curiarum non potuit atteſtari de
84 communi vſu locorum, in quibus nõ eſt verſatus, cum alijs allegatis per *Surd. in conſ.* 74. *numer.* 14. *verſ. Doctoribus atteſtantibus de conſuetudine ſtandum eſt in illis locis, l in quibus verſantur, non autem in alijs &c.* Meritoque
85 *Rebuff.* dum viſus eſt, atteſtari de ſtylo Curiæ, reprobatur à *Rota*, nam ipſe numquam fuit in Curia, vt videre eſt ex deciſione *corã ſanct. mem. Clement. VIII. deciſ.* 233. *num.* 17. *verſic. nec erat in aliqua conſideratione Rebuff. atteſtatio de ſtylo Curiæ, quia ipſe numquam fuit in Curia &c.*

Sed perſiſtendo in terminis, quod non va-
86 leat teſtamentum per relationem ad cedulã, id pariter concludit *Bart. in d. l. ſi ita ſcripſero*, qui non in inſtitutione hæredis, vt multi DD. extendunt, loquitur, & malè ad hoc allegatur,
87 (quamuis alij contrarium defendant,) ſed tantum aſſerit, id poſſe procedere in legatis, & fideicommiſſis, ſed de Inſtitutione vniuer-
88 ſali, nec vllum verbum facit, ideo debet intelligi iuxta per eum allegata non extendẽ-
89 do ad illa, quæ habent diuerſam rationem, & vbi cautius eſt agendum. Idem etiam ſenſit *Fernand. Vaſq. in tractat. de ſucceſſ. tom.* 1. *lib.* 2. § 11. *num.* 16. *in fin* vbi ait Doctores tenentes
90 opinionem negatiuam, vt teſtamentum non teneat, ſi fiat per relationem ad cedulam habere textum pro ſe. *in d. l. iubemus. & in d. lege heredes palam cum ſimilib.*
91 Et iſtam opinionem quoque admiſit Senatus Sabaudiæ, *vt videre eſt apud* Fabr. *in ſuo Codice Fabriano lib.* 6. *titul.* 5. *de teſtament. diffinit* 20. *verſ. ſiue nuncupatiui, quia heredem hoc caſu ab ipſo quoque teſtatore, viua voce, & palam nuncupari oportet &c.* Idem etiã ſenſit *Parlamentum Grationopolitan. teſte* Guido pap. *deciſ.* 459. *incip. Heres vniuerſalis. ſub numer.* 2. vbi affirmatur, licet inſtitutio particularis,
92 quæ legato æquiparatur. *l. quoties. C. de hæred. inſtituend.* poſſit relinqui per relationem ad
93 aliud. Non tamen ſic eſt in inſtitutione vniuerſali, *per text. in d. l. iubemus. & in d. l. here-*

Digitized by Google

des palam. cum illa ſit caput, & fundamentum
teſtamenti, vt ſatis notum eſt, & fusè alibi
dicam.

Atque hæc pauca dicta ſufficiant, non ani-
mo penitus deſtruendi contrariam opinionẽ,
94 ſed ſolum ad oſtendendum, ſectatores illius
ſententiæ, quod non ſit de forma teſtamenti
nuncupatini, vt teſtes audiant ab ore teſta-
toris nuncupationem hæredis, ſolidè non fir-
95 mant eorum ſententiam, nam dum addu-
cunt in exemplum, ea, quæ attenta iuris diſ-
poſitione non ſubſiſtunt, neſcio quàm validũ
fundamentum poſſint conſtituere. Vlterius
ad omne peius, quamuis eſſet verum, prout
96 veriſſimum multi DD. putant, vt conſtat ex
pluribus relatis in ſatis illa magiſtrali deci-
ſione *coram bon me.* Coccino *in cauſa Romana
Hæreditatis 19. Nouemb 1635. §. Nec in his ter-
minis obſtat verſ. quia cum hæc nominatio non
requiratur pro forma &c.* & recentius *coram
Eminentiſſ. D. Card.* Otthobono *in cauſa Ro-
mana Teſtamenti 14. Iunij 1646. §. Continet,
verſ. nec requiritur, quod teſtes viderint, aut
certiores facti fuerint, de his quæ in cedula teſta-
mentaria continentur &c.* & inſuper teſtatur
de æquiori, & vltimis voluntatibus magis
accomodata opinione.

Tamen nec id obſtaret ad probandum in
teſtamento nuncupatiuo nullatenus eſſe ne-
97 ceſſe, & quidem de forma, vt teſtes ab ore
teſtatoris exaudiant nomen hæredis, quia
modus teſtandi per relationem ad cedulam,
98 eſt diuerſus ab illo ſolito fieri per nuncupa-
tionem explicitam, etenim præfatus modus
teſtandi per relationem ad aliam ſcripturam,
99 eſt quædam tertia ſpecies teſtamenti implici-
ti, inter teſtamentum merè nuncupatiuum
explicitum, & teſtamentum in ſcriptis (prout
alibi dum ex profeſſo hãc materiam tractabo
100 circa validitatẽ d. concluſionis, latè deducã)
quamobrẽ de illo, ad aliud non benè infertur.

Stat ergo inconcuſſa opinio illa ſupra iam
firmata, quod in teſtamento nuncupatiuo
explicito, inſtitutio, ac hæredis nuncupatio
101 debet eſſe clara, dilucida, maniſeſta, atque
indubitata, clariſque verbis, ac omnino ex-
plicitis, atque expreſſis à teſtatore ore pro-
102 prio prolata, itaut à ſolemni numero ſeptẽ
teſtium omnino percipiatur, audiatur, exau-
diatur, ac perfectè intelligatur, vt ſatis apertè
103 cantant textus iam ſupra ſæpius allegati,
quoniam in his, quæ ſunt ſumma ſummarum,
& à quibus vniuerſa lex pendet, qualis eſt hæ-
redis inſtitutio, vt dicebat *Bald. in l. hac con-
ſultiſſima. C. qui teſtam fac. poſſ.* nihil tam pro-
104 prium eſt, quàm ipſa claritas. *d. l. iubemus, eli
ſimil.* enm & ea omnibus ſit grata.

Nec illud puto omittere, quidquid enim
ſit, quando de teſtamento nuncupatiuo fuit
105 confectum publicum inſtrumentum, prout
hodie videtur inualuiſſe conſuetudo, vt de
omnibus ferè teſtamentis, fiant inſtrumenta
publica, tamen ſupra relata opinio de omni-
106 moda intelligentia teſtium abſque vllo du-
bio, & abſque alia controuerſia apud Docto-
res tranſit; quando non fuit confectum pu-
blicum inſtrumentum, ſed ore proprio teſta-
107 toris coram teſtibus fuit nuncupatum, vel
in priuatam ſcripturam redactum, quantum-
uis ſcriptura non requiratur in teſtamento
108 nuncupatiuo, niſi ad probationem, vt de-
ducam infra ſuo loco, tunc enim in teſtibus,
vt dixi, illa exacta auditio ſine pugna eſt ne-
ceſſaria ad eſſentiam ipſius teſtamenti, cum
109 ea pendeat ab ipſorum teſtium depoſitio-
nibus ad formam *l. publicatæ. C. de teſtib.*

110 Siquidem ſi teſtes fateantur intelligẽtiam,
& ſeruatis ſeruandis ſuper ea affirmatiuè de-
111 ponant, teſtamentum ipſum remanet pro-
batum, & ex probatione quo ad iuris effectũ
conſequitur ſuum eſſe, ſin autem intelligen-
tiam negent, voluntas vltima teſtatoris nullo
112 pacto remanet probata, & ex non probatio-
ne nõ producitur in eſſe, ſed nullius remanet
momenti, & ſic ipſi teſtes debent eſſe omni-
113 no conformes, itaut ſi in vno depoſitio de-
ficiat, tota diſpoſitio corruat. *Bald. in l. cum
antiquitas. num. 5. C. de teſtament. Brun. conſ. 24.
num. 2. lib. 2. Craſſ. in §. Teſtamentum. quæſt. 59.
nu. 2. & poſt Verſill. ad Afflict. Ludouic Bellon.
Surd. & alios,* reſpondit *Rota coram bon. me.
Coccino in recent. part. 5. tom. 2. deciſ. 588. nu. 16.
verſ. quando agitur de teſtamento nuncupatiuo
redigẽdo in ſcriptis &c & coram bo me. Vbaldo
Sen. in cauſa Fauentina Teſtamenti 15. Maij
1620. §. vltim. verſ. & tamen quando tractatur
de probando per teſtes teſtamentum. teſtes debẽt
deponere de toto tenore teſtamenti &c.*

114 Ex ſupradictis remouetur. quod tradit *Ma-
nent. conſil 9. num. 73. & 74.* quod vbi agitur
de inſtitutione hæredis, debet probari per
115 ſeptem teſtes, quia id procedit, vt dixi, quã-
do non adeſt ſcriptura, vel ſi adeſt eſt priuata,
nec reperitur ſcripta à teſtatore, nec ab ipſis
teſtibus ſubſcripta, nam his caſibus teſtes de-
116 bent deponere de toto tenore teſtamenti,
vt reſpõdit *Rota coram bo. me. Vbaldo. dec. 535.
num. 8. verſ quando teſtator coram teſtibus de-
clarauit ſuam voluntatem ſine ſcriptura &c.
part. 4. recent. tom. 3. & coram eodem in d. Fauẽ-
tina teſtamenti,* Secus verò ſi ſimus in ſcriptu-
117 ra publica, quia vbi ſcriptura eſt publica per
ſe probat auctoritate Tabellionis abſque
examine teſtium, dum eſt facta cum debitis
118 ſolemnitatibus, & requiſitis, de quibus per
*gloſ. in l generali in verb ſeruitutis. verſ. item or-
do inſtrumentorum. C. de Tabul. lib. 10. cum alijs
allegatis per Rotam coram Pironano deciſ. 390.
num. 2. verſ. continet enim omnia requiſita pu-
blici inſtrumenti &c. part. 4. recent. & coram
R. P. D.* Cerro *in Romana prætẽſi fideicommiſſi
de Strozzis 17. Februar. 1645. §. Secundo. verſ.
ex facie inſtrumenti &c.* Sicque inſtrumẽtum
publicum à publico Notario rogatum, facit

pro-

119 probationem certam, liquidam, notoriam,
ac manifeſtam, & dicitur veritas apparens,
ita vt de eo, tamquam de caſu legis non ſit
120 dubitandum, adeo vt vim diffinitiuæ cauſæ
dicatur habere, Vnde de eo ſolitum ſit dice-
121 re, Noli me tangere, quia Cæſaris ſum, ſi-
cuti multi DD. aſſerunt, & præſertim *Crauett.
in conſil. 17. num. 7. verſ. iam poteſt dici de publi-
co inſtrumento, noli me tangere &c.* & nuper
dixit *Caſ. Reginel. practic. quaeſt. cap. 7. num. 4.
verſ. de publico inſtrumento ſolitum eſt dici, noli
me tangere &c.* itaque niſi euidentiſſimis, &
122 clariſſimis rationibus probetur contrarium
eius, quod in inſtrumento continetur, in va-
num laboratur ad proſternandam illius vali-
ditatem, optimè in puncto deduxit *Rota in
d. Regien. Hæreditatis 24. Aprilis 1637. coram
bo. me. Coccino. §. 1. verſ. hæres ſcriptus in teſta-
mento habet intentionem fundatam in inſtru-
mento d. teſtamenti cui fides magna adhibenda
eſt &c.* & deinde coram *R. P. D.* Carillo *in
cauſa Tiburtina Hæreditatis 16. Maij 1639.
§. Attamen. verſ. cum agatur de reprobando in-
ſtrumento, teſtes debent neceſſariò, & conclu-
denter deponere, contrarium eius, quod ſcriptum
eſt in inſtrumento, aliàs ipſum debet iuuari, &
tollerari &c.* cum alijs ibi allegatis.

Si quidem inſtrumētum publicum probat
123 omnia contenta in eo fuiſſe, ac eſſe vera, &
de volūtate partium ſolemniter celebratum.
*l. ſciendum. ff. de verb. obligat. § nos verò in Auth.
de Tabellion. Bald. in cap. 1. §. inſtrumentum. de
natur. feud. & in cap. illud. circa finem. ext. de
præſumpt. cum alijs allegatis per Bellon. deciſ.
124 Gen. 213. num. 4.* Et præſumitur verum va-
lidum, atque ſolemne *gloſ. in l. poſt diuiſionem.
C. de iur. & fact. ignorant. in verb. non poſſe.* &
poſt eam *Bart. Bald. vterque num. 1. Salicet. et
alij*, Necnō ſemper pro illius validitate præ-
ſumitur, & illi in dubio ſemper eſt ſtandum,
125 vt multi probarunt, & præſertim *Grammat.
deciſ. 66. nu. 24. Franciſc.* Marc. *deciſ. 51. Oſaſch.
deciſ. 117. & latè per* Maſcard. *de probat. in prin-
cip. quaeſt. 6. per tot. & per* Aſin. *in prax. titul. de
execut. §. 1. cap. 29. Rota coram Card.* Seraph.
deciſ. 1236. num. 1. et coram ſanct. me. Greg. XV.
deciſ. 292. numer. 2. vbi dicitur, quando in-
126 ſtrumentum habet omnia requiſita non eſt
dubitandum, an ſit in forma probanti, et fuit
dictum *coram R.* P. *D.* Terracinen. *in cauſa
Firmana Profeſſionis 2. Decembr. 1639. §. Mi-
nus obſtat*, vbi etiam dicitur, id procedere
etiamſi inſtrumentum in prothocollo Nota-
127 rij, qui ſe rogauit, non extabat, cum portue-
rit per incuriam Notarij in prothocollum nō
128 redigi. Intellige tamen id verum, quando
adſunt alia requiſita, ex relatis à *Rota coram
Card.* Caualer. *deciſ. 122. numer. 11. verſ. non eſt
neceſſarium, quod inſtrumentum ſit in protho-
collo &c.* ibique aliæ deciſiones allegantur, et
videatur *coram eodem R. P. D. Terracinen. in
cauſa Aſſiſien. Dotis 22. Iunij 1640. §. Nec pa-
riter obſtat. verſ. non attendenda tamquam pu-
blicum inſtrumentum ſcriptura illa, vti folium
repertum extra prothocollum &c.* Sed ad nos.

Quare, vt dicebam, ſi inſtrumentum fuerit
confectum ſuper teſtamento, probat ipſum
129 teſtamentum fuiſſe, ac eſſe iuſtum, legitimū,
& ſolemne, Iaſ. *in auth. ſi qua mulier. num. 21.
C. de ſacroſanct. Eccleſ.* Menoch. *de præſumpt.
lib. 4. præſumpt. 10. num. 1. et ſeq.* Honded. *con-
ſil. 66. num. 1. et 2. lib. 1. et plenè tradit* Surd. *in
conſil. 414. num. 20. et 21.* vbi ait teſtamentum
probari per ſcripturam publici inſtrumenti,
130 etiam ſi nullum fiat teſtium examen, & in
hoc eſt *gloſ. communiter ſecuta in l. hæredes palā
in princip. ff. de teſtament. et in l. vltima. ff. de
fideicommiſſ. et in l. 2. C. quemadmod. teſtament.
aperia.* Bald. *in l. 1. num. 15. C. de teſtament.* qui
poſt gloſ. vltim. teſtatur, ita conſuetudine re-
ceptum eſſe. Idemque atteſtatur Signorol. *in
conſil. 66. num. 1. verſ. item habet formam, Ita
etiam affirmat* Corn. *in conſil. 319. num. 2. vol. 1.*

Dicens communem hanc eſſe opinionem,
& à conſuetudine approbatam, quod etiam
Socin. *Sen. atteſtatur in conſil. 129. nu. 4. in fin.
vol. 2.* Couar. *in cap. cum eſſes. num. 1. in fin. de
teſtament.* qui etiam dicit communem opi-
nionem Card. Mantic. *de coniectur. vltim. volunt.
lib. 2. titul. 12. numer. 2. verſ. ſine alia teſtium
examinatione, & depoſitione teſtamentum pro-
batur per publicum inſtrumentum &c. Matth.
de* Affict. *deciſ. 166. num. 2.* vbi ait veram eſſe
131 ſententiam, quod teſtamentum nuncupati-
uum factum in præſentia ſeptem teſtium ro-
gatorum de quo Notarius rogatur, & confi-
cit publicum inſtrumentum cum deſcriptio-
132 ne prædictorum teſtium, probat teſtamen-
tum eſſe validum, & ſolemne. *Cyriac. contro-
uerſ. forenſ. cap. 407. nu. 68. verſ. teſtamentum
probatur inſtrumento in quo deſcripti ſunt ſeptē
teſtes abſque eo, quod ipſi teſtes examinentur &c.
et plenè id tractat* Valaſc. *conſultat. 181. num. 1.
et per totam.* & addo *Franciſc. de* Barry *in tra-
ctat. de teſtament. lib. 1. titul. 1. num. 8. verſ. mul-
tum intereſt, an Tabellio, vel alius teſtamentum
ſcribat. Nam ſi tabellionis ſcriptura per ſe faciat
fidem, et probationem plenam, nec alia vlla teſtiū
probatione opus erit &c.* Nā qui habet inſtru-
133 mentum publicum teſtamenti dicitur ha-
bere intentionem plenè fundatam *iuxta text.
in l. cum precibus. vbi* Bald. *et Scribentes omnes.
C. de probat. cum alijs allegatis per Altograd. cō-
ſil. 30. num. 8. verſ. inſtrumentum publicum te-
ſtamenti qui habet, dicitur habere intentionem
fundatam &c.*

Inſuper tale teſtamentum per Notarium
134 rogatum, ſtante publico inſtrumento, pro-
bat ipſum actum, teſtium præſentiam, & intel-
ligentiam. *Imol. in l. 1. §. ſi quis neget. numer. 6.
& 10 ff. quemadmod. teſt. aperi.* Caſtren. *in l. iu-
bemus. num. 3. C. de teſtament* & taliter pro ſe
inſtrumentum habet præſumptionem, quod
ex ea tres oriuntur præſumptiones, quod ſit
verum,

Digitized by Google

verum, quod ſit ſolemne, & quod omnia in eo
deſcripta ſint facta, ſicuti probat Ioſeph. de
ſeſſ. in tractat de inhibition. cap. 2. §. 4. à num. 39.
Idem deciſ. Aragon. 19. num. 9. verſ. taliter in-
ſtrumentum habet pro ſe præſumptionem &c.
vlterius tale inſtrumenenum teſtamẽti probat
136 inſtitutum eſſe illum, qui in eo ſcriptus re-
petitur, & non inſtitutum, qui in eo inſtitutus
non reperitur. Angel. Arctin. in conſil. 104. nu.
12. & 13. Corn conſil. 261. nu. 11. vol. 4. Decian.
in conſil. 7. num. 2. verſ ex inſpectione probatur,
an debeatur hæreditas. vol. 4. Quale enim appa-
ret inſtrumentũ in ſui prima figura, talis præ-
137 ſumitur actus, qui in eo continetur, & Inſtru-
mentum tale præſumitur in materia, quale
eſt in forma, vt poſt Bald. & alios ratiocinatur
Bec. in conſil. 52. à num. 2. verſ. contractus talis
eſſe præſumitur, quale inſtrumentum &c. & in
puncto Surd. d. conſil. 414. nu. 20. & ſeqq. Ri-
minald. Iun. in conſil 585. à numer. 19. et pa-
riter in puncto aduertit Rota coram R.P.D.
Terracinen. in d. cauſa Tiburtina Hæreditatis
26 Maij 1639. §. 2. verſ et quale inſtrumentum
apparet in ſui prima figura talis præſumitur
actus qui in eo continetur &c.

Tandem ſi de teſtamento nuncupatiuo ap-
paret factum publicum inſtrumentum, illud
138 etiã ſubſiſtẽtiam habebit, quamuis aliqui ex
teſtibus de numero neceſſario deceſſerint, cũ
in dubio ſit præſumẽdũ eos fuiſſe cõfirmaturos
139 cõtenta in ipſo inſtrumento, vt per DD. in
l. fin. C. de fideicommiſſ. Neuizan. conſil. 26. n. 22.
Miſſing in §. ſed hæc quidem num. 5. Inſtitut. de
teſtament. gloſ. in l. hæredes palam. in verb. ante
circa fin verſ. alij contra ff. qui teſtam. facer. poſſ.
& in l. fin. in verb. oſtenditur poſt med. verſ. alij
dicunt, tunctio verſic. & hæc opinio C. de fideicõ-
miſſ. & Iaſ. num. 19. vbi dicit de hoc non eſſe
140 dubitandum Modeſt. Piſtor. conſ. 31. nu. 36.
verſ. reſpondeo. quod Notario creditur &c. Valaſ.
conſultat. 181. à num. 1 & ſeq. Surd. conſil. 414.
num. 21. & ſenſit Rota in d. deciſ 588. numer. 5.
verſ et propterea teſtes iterum ſiſtere non eſt ne-
ceſſe, ſicut nec morte eorum corruit teſtatoris vo-
luntas &c. part. 5. recent. tom. 2. addo Bart. in
d. l. hæredes palam. num. 3. & 4. ff. de teſtam. ac
ſequitur Iaſ. in l. publicati. num. 4. C. eodem titul.
Vbi ait inſtrumenta publica; & authentica
141 non indigere alia publicatione, cum per ſe
fidem perpetuam habeant, adeò quod quan-
do agitur de teſtamẽto nũcupatiuo, ſuper quo
rogatus Notarius fecit inſtrumentum publi-
142 cum plenè probat, abſque omni alia ſolem-
nitate, dato etiam quod omnes teſtes eſſent
mortui allegat. gloſ. ſecundum eum ſingularẽ,
& approbatam in l. 2. in princ. ff. quemadmod. te-
ſtament. aper. & ita tenent Bart. Salicet. Paul.
de Caſtr. & alij in l. 1. C. de teſtament. idemque
ſenſit Roland de teſtament. rubr. 62. verſ. in vl-
timis voluntatibus adhibentur Tabelliones gra-
tia facilioris probationis &c. & benè aduertit
Math. Coler. deciſ. Germania 250. ſub numer 6.
verſ. de teſtamento ſi rogatus Notarius fecit pu-
blicum inſtrumentum plenè probat etiam abſque
alia ſolemnitate, dato etiã quod omnes ſint mor-
tui &c. Rota coram R.P.D. Terracin. in d. cauſa
Tiburtina Hæreditatis. 26. Maij 1639. §. Quan-
doquidem. verſ. teſtamentum probatur per in-
ſtrumentum publicum, etiamſi nullum fiat te-
ſtium examen &c. et corã Eminentiſſ. D. Card.
Ottobono in cauſa Romana Teſtamenti 14.
Iunij 1649. §. Nec relenat, quod in aperitione
verſ. nullum requiritur Iudicis decretum, aut
alia ſolemnitas &c.

Quando tamen de teſtamento non eſſet cõ-
fecta ſcriptura, vel ſi ſit confecta, tamẽ eſt pri-
143 uata, et tunc morte vnius ex teſtibus ante-
quam voluntas teſtatoris in publicam formã
redigatur, ex ſolemni tamen numero, et ne-
ceſſario, teſtamentum remaneret nullum,
tamquam ſine ſolemnitate ſubſtantiali ad tex.
in l. ſi vnus. 12. C. de teſtament. conſiderat. Bart.
in l. 1. §. ſi quis neget. num. 2. verſ. ratio eſt, quia
plenus numerus, & verſ. vnde mortuis teſtib. &c.
& ibi etiam Imol. num 5. verſ. quædam verò eſt
ſcriptura ff. quemadmod. teſtam. aper. Craſſ. in §.
Teſtamentum. quæſt. 81. num. 1. verſ. ſi teſtes tem-
pore teſtamenti aperiendi mortui ſunt &c. at in-
144 ſuper poſt Boer. & Vaſq. teſtatur de cõmuni
opinione, & adde Simon. de Prat. de interpret.
vltim. volunt. lib. 2. interpretat. 2. dub. 2. nu. 10.
& ſeq. Mart. de ſucceſſ. legal. part. 2. quæſt. 1. nu.
18. verſ. ſi ante teſtamenti publicationem, vnus
ex ſeptem teſtibus moriatur teſtamentum cor-
ruit &c. cum alijs allegatis per Honded. conſil.
26, num. 11. verſ in quocumque teſtamento nun-
cupatiuo de quo non fuit confecta publica ſcrip-
tura, & verſ. ſi teſtes qui fuerunt præſentes, de-
cederent, teſtamentũ penitus corrueret &c. vol. 2.
& ſenſit Rota coram bo. mem. Vbaldo deciſ. 533.
num. 9. verſ. neceſſe eſt, vt teſtes mortuo teſtato-
re deponant de integro tenore teſtamenti, & ſi
interim mortuus fuerit aliquis teſtis corruit te-
ſtamentum, vel eius probatio &c. part. 4. recent.
tom. 3. Hoc enim caſu procedit text. in d. l. 1. §.
ſi quis neget. vt ibi notant fere omnes DD.

Nam loquitur in teſtamento in ſcriptis,
145 quod debet recognoſci ab omnibus teſti-
bus, & ita illam intelligunt ibi Bald. Imol. cæ-
terique ſcribentes. & refert Cyriac. controuerſ.
forenſ cap. 407. num. 279. verſ & hoc caſu proce-
dit &c. Quamobrem ad euitanda talia peri-
cula, conſuetudo inualuit, vſuque receptum
eſt, ſicuti iam dixi, vt plerumque à Notarijs
teſtamenta conſcribantur etiam ſi fiant per
nuncupationem, & ſine ſcriptis, & tunc ſine
alia examinatione, & depoſitione teſtium, te-
ſtamentum probatur per publicum inſtrumẽ-
tum deſuper à Notario confectum, vt dixi.

Verum enimuero non tantum tribuendũ
146 eſt inſtrumentis publicis, vt non poſſint illa
improbari, quidquid ſit, quando ſumus in
poſſeſſorio, quod ſecus eſt in petitorio, vt di-
cemus in ſequenti capite, quia aliàs actum
eſſet de ſolemnitatibus teſtamentarijs.

AR-

ARGVMENTVM.

Inſtrumentum publicum teſtamenti, licet quando hæres habet pro ſe, felici poterit aura nauigare, tamen id procedit quando ſumus, in poſſeſſorio, quo caſu Iudex tenetur ſequi ipſius inſtrumenti primam apparentiam in immittendo in poſſeſsionem hæredem, abſque alia diſcuſione, quidquid ſit ſtante probatione in continenti oblata, Verũ, quando ſumus in petitorio Iudex nõ poterit ita facile ſequi præſumptam veritatẽ inſtrumenti, cũ & aliàs inſtrumentũ dicatur probatio, probata &c.

Nam tunc ceſſant omnes præſumptiones, quia cum inſtrumenta publica fuerint reperta ad probandam rei geſtæ veritatem, non autem ad tollendas ipſas leges, quare in inſtrumento teſtamenti, niſi fuerint, adhibitæ omnes ſolemnitates, quæ iura præſcripſerũt in teſtamentis nuncupatiuis, benè poterunt omnes illi defectus opponi contra ipſum inſtrumentum publicum, & teſtamentum remanebit nullum, data eorum probatione.

Inſtrumentum, ſeu alia quælibet ſcriptura, Iura nullatenus in teſtamentis nuncupatiuis requirunt, cum ſatis poſsint abeſſe præter ipſiu teſtamenti corruptionem, et in dubio Teſtator præſumitur voluiſſe adhibere Notarium non ad ipſum teſtamentum ſolemnizandum, ſed ad probationem, Ideoque ſi teſtator corã, ſeptem teſtibus, & Notario diſertè ſuam voluntatem explanauerit, et ea Notarius non ſcripſerit, id non officit, dum ea per teſtes poteſt probari.

SVMMARIVM.

157 *Præſumptioni Inſtrumenti multum deferendum eſt, ſed vſq. ad certum ſignum, & n. 184.*
158 *Iura excogitata ad euitandas fraudes, et falſitates, non ſunt ita facile euertenda.*
159 *Hæres ſcriptus in teſtamento, vt obtineat immiſſionem, quid ſufficiat.*
Iudex, vt det immiſſionem hæredi ſcripto in teſtamento ſat eſt ſolum teſtamenti apparentiam ſequi. nu. 159. & 162.
160 *Teſtamentum ad effectum concludendi immiſſionem, qualitercumque poteſt tolerari pro eo præſumendum eſt.*
161 *Probatio apparens dicitur, quæ ſua prima facie, ac fronte ſeſe oſtendit.*
162 *Teſtamenti primam apparentiam Iudex debet ſequi in dando immiſſionem hæredi.*
163 *Teſtamentum ſi in continenti, doceatur eſſe nullum, tunc non intrat immiſſio.*
164 *Præteritionis filiorum exceptio, cum ſit vitiũ inuiſibile, non impedit immiſſionem. limita num. 165.*
166 *Hæredi ſcripto in teſtamento, vt impediatur immiſſio, ob vitium viſibile teſtamenti, quid requiratur.*
166 *Probatio an fiat in continenti, vel expectatis probationibus, id multum refert in iure.*
167 *Probatio, quando eſt de proximo, perinde eſt, ac ſi eſſet facta.*
168 *Probatio in continenti facienda admittitur etiam in terminis l. fin. C. edict. D. Andr. toll.*
169 *Contradictor legitimus dicitur, qui ſe offert in continenti ad quid probandum.*
Exceptio incontinenti probanda admittitur etiam contra obligationem Cameralem.
170 *Filius, quomodo poſſit probare in continenti, quod ipſe fuit à parte in teſtamento præteritus.*
171 *Præteritionis vitium dicitur inuiſibile directè, non autem indirectè.*
Inſtitutionis hæredis entitatem non reſpiciens, eius abſentiam cognoſcit.
172 *Oculi non poſſunt videre noctem, cum nox ſit mera lucis priuatio, vnde tenebræ, niſi per priuationem cognoſcuntur.*
173 *Vitium inuiſibile admittitur etiam ad impediendum remediũ l. fin. C. de edict. D. Adr. toll. ſi ſtatim fiat viſibile per euidentiam facti.*
Probari in continenti, quando aliquid dicatur remiſſiue, et n. 173.
174 *Teſtamenti ſubſtantialia eſſent ſubmerſa dũ de eo fuerit confectum inſtrumentum, ſi contra illud, nihil poſſet opponi.*
175 *Teſtatoris voluntas, ſi poſt poſſeſſorium ad petitorium in controuerſiam ponatur, tunc præſumptio, quæ militat pro inſtrumento nihil operatur.*
176 *Inſtrumentum teſtamenti fides, quando penitus eneruatur.*
177 *Inſtrumenta, quando penitus nihil operarentur.*
178 *Inſtrumẽtum publicũ, quando eſt confectum ſuper teſtamento, quot bona ex hoc ſequantur et num. 179. 180. 181. & ſeq.*
183 *Inſtrumenta publica fuerunt reperta ad probandam rei geſtæ veritatem, non autem ad colorandas falſitates, ſub clypeo præſumptionis veritatis.*
184 *Inſtrumenta publica non fuerunt reperta ad eludendas ipſas leges.*
185 *cõtra Inſtrumentum teſtamenti, ſi nihil poſſet opponi, quæ abſurda poſſent ſequi.*
187 *in Teſtes teſtamentarios, qui non poſſint adhiberi.*
188 *Inſtrumentum publicum habet pro ſe magnã præſumptionem veritatis.*
189 *Præſumptio imitatur naturam, cum non poſſit verificari, in quibus natura ſeu veritas nihil poteſt præſtare.*
190 *Veritas eſt mater iuſtitiæ.*
191 *Præſumptio cedit veritati, cum veritas præualeat præſumptioni.*
192 *Inſtrumentum, quantumuis publicum non attenditur contra veritatem.*
193 *Præſumptio vna tollitur per validiorem.*
194 *inter Præſumptiones datur gradus, et violentior minus violenta eſt fortior.*
195 *Inſtrumentum eſt quid accidentale in teſtamentis.*

Scrip-

196 *Scriptura non eſt neceſſaria in teſtamento nũcupatiuo.*

197 *Inſtrumentum iura non requirunt in teſtamentis nuncupatiuis, et n. 203.*

198 *Teſtamentum nuncupatiuum mutaret ſuam naturam ſi de eo fuerit confectum inſtrumentum, et contra illud non admitterentur exceptiones in petitorio.*

199 *Solemnitates omnes à Iure requiſita ſunt obſeruanda in teſtamentis, quantumuis ſuper eis conficiantur inſtrumenta.*

200 *Inſtrumentum quando fit de teſtamento nũcupatiuo, non fit ad illud ſolemnizandum, ſed ad faciliorem probationem. & n. 202.*

204 *Teſtamentum nuncupatiuum probat, quãuis factum ſine ſcriptura ſi teſtibus doceri poſſit.*

205 *Quod procedit, etiamſi adeſſet Notarius, licet ipſe voluerit conficere inſtrumentum, vel ipſo confecto, recuſauerit illud publicare.*

206 *ad Actum ipſum teſtandi, quando fuit deuentum, an intret concluſio de legendo, et publicando teſtamento per* Notarium.

207 *Teſtamẽtum per inſtrumentum quando quis vult probare, debet docere de illius publicatione. Publicatio eſt pars inſtrumenti.*

208 *Teſtamenti ſchedula à* Notario *ſcripta etiam dictante teſtatore, non probat, ſi non fuerit lecta, nec publicata.*

209 *Quod procedit etiamſi fuerit lecta, ſed non publicata.*

Inſtrumẽti publicatio in dubio nõ præſumitur

210 Notarius *ſi inſtrumentum teſtamenti non publicauerit, talis imperfectio, reſpicit Notarium, et non teſtatorem.*

211 *Inſtrumenti teſtamenti imperfectio non attẽditur quando voluntas teſtatoris probari poteſt teſtibus.*

212 *Teſtator in dubio cenſetur velle adhibere Notarium, non ad ſubſtantiam teſtamenti, ſed ad effectum probationis.*

213 *Notarius, ſi totam ſuam diſpoſitionem diſpoſitiuè coram ſeptem teſtibus declarauit, quid ſit dicendum ſi* Notarius *nihil ſcripſerit, et num. 214.*

215 *Teſtator, ſi teſtamentum dictauerit* Notario, *qui illud non ſcripſit, poteſt tamen probari teſtibus.*

216 *Teſtator quãdo coram ſeptem teſtibus, et* No*tario dictauit ſuum teſtamentum, et* Nota*rius illud non ſcripſit,*

217 *Tunc teſtamentum dicitur fuiſſe in facto quoad ipſum teſtatorem, licet eſſet in fieri, quo ad officium Notarij.*

218 *Quæ opinio eſt verior, & ea libentius amplectanda, ne pereant vltima elogia teſtantium.*

CAPVT XXXIX.

MAgna quidem eſt præſumptio, nec non
potentia inſtrumenti publici, vt ſatis
diximus in præcedenti capite. Cœterum non
eſt eidem adeo tribuendum illiuſque præſũ-
ptioni ſtandum, vt per illud ſubſtantialia te-
157 ſtamenti tot vigilijs Iuriſconſultorum, ac
Cæſarum, excogitata ad fraudes euitãdas, om-
ninò ſubuertantur, quare quidquid ſit in poſ-
158 ſeſſorio ex remedio *l. fin. C. de edict.* D. *Adr.*
tollend. ſecundum quam ſufficit hæredi ſcrip-
159 to ad adipiſcendam poſſeſſionem oſtendere
teſtamentum non abolitum, nõ cancellatum,
& non vitiatum, & ratio eſt, quia hoc caſu Iu-
dex ſolam teſtamenti apparentiam extrinſe-
cã ſequitur, vt inquit *Bald. in d. l. fin. in 6. no-*
tab. Dec. *num.* 15 Zucard *num.* 168. itaq. quali-
160 tercumque in his terminis teſtamentum
poteſt tolerari, præſumitur pro eo. *ad l. ſi poſt*
C. de iur. & fact. ignor. & apparẽs probatio di-
161 citur, quæ ſua prima facie, ac fronte ſe ſe
oſtendit, vt inquit *ex d. l. fin.* Bart. *in extrauag.*
ad reprimendum in verbo *ſummariè. num. 9. &*
in puncto Menoch. *de adipiſcend. poſſeſſ. remed. 4.*
numer. 684. & poſt eum Riminald. *Iun. conſil.*
585. *num.* 20 *verſ. apparens dicitur &c.* qui cõ-
cludunt, quod Iudex tenetur ſequi hanc pri-
162 mam apparentiam in mittendo in poſſeſ-
ſionem hæredem *Cyriac. controuerſ. forenſ. cap.*
403. *num.* 180. *verſ. aut eſt ſcriptura publica*
quæ vbi in ſui figura, & oculari inſpectione non
habet aliquem defectum, vt ſunt teſtamenta
auctoritate Tabellionis confecta &c. cum alijs al-
legatis per *Rotam coram Reuerendiſſimo* P. D.
Dunozetto *Decano in cauſa Peruſina Hæredi-*
tatis 13. *Nouemb.* 1637. *§. Nam licet. verſ. hæ-*
redi ſcripto immiſſio non ſolet denegari. quando
conſtat de publico teſtamento non caſſo, nec
abolito &c.

Verum id ceſſat, ſi incontinenti teſtamen-
163 tum eſſe nullum oſtendatur, vt multorum
auctoritate hoc cõmprobat *Caſ. Argel. in tra-*
ctat. de aquir. poſſeſſ. quæſt. 1. *nu.* 264 *& n.* 1012.
Vnde quamuis exceptio præteritionis nõ im-
164 pediat remedium *d. l. fin.* cum ſit vitium in-
uiſibile, *vt probat l. fin.* C. *de edict. Diu. Adr. tol-*
lend. cum alijs relatis per Menoch. de arbitrar.
Iud. lib. 2. centur. 1. *caſ.* 12. *num.* 2. *verſ. præteri-*
tionis vitium non eſt viſibile &c. & dixit Rota
in recent. dec. 526. *n.* 7. *exceptio præteritionis non*
impedit remedium. d. l. fin. cum ſit vitium
inuiſibile &c. part. 1. & inſuper quando vi-
165 tium eſt viſibile ad impediendam talem
immiſſionem, debet carere omni ſcrupulo, *ex*
allegatis per Peregr. *de fideicommiſſ. artic.* 48.
num. 29. *verſ. quia diceret teſtamentum falſum,*
inofficioſum, aut teſtatorem eſſe inteſtabilẽ &c.
& latè ibi *Franciſc.* Conſal. *in addit.* & firmauit
D. Regen. Hector. Capyc. Latr. *deciſ. Neapolit.* 10
n. 13.

Digitized by Google

*num.13.verſ.requiritur quod in teſtamento ad-
ſit vitium viſibile, & quod nullo careat ſcru-
pulo &c.*
Attamen, ſi filius paratus eſſet incontinen-
166 ti talem exceptionem probare, audiretur ad
impediẽdam immiſſionem ex remedio *d. l. fin.*
nam multum refert in iure, quod probatio fiat
167 incontinenti, vel expectatis dilationibus, nã
paria ſunt aliquid iam eſſe probatum, et quod
ſit de proximo probandum, vtique tunc per-
inde eſt, ac ſi conſtaret de re ipſa. *plenè Abb in
cap ſuſcitata de reſtitut. in integr.* Dec. *in cap. an
ſit. num. 2. notabil. 3. de appellat. & benè probat.
Lazar.* Fœuut. *in tractat. de moment. tempor.
cap. 14. titul de priuileg. probation. incontinent-
fact. à num. 1. & n. 12.* loquitur in terminis no-
168 ſtris, quod probatio incontinenti fienda ad-
mittitur in remedio *d. l fin.* ex allegatis *per
Bec. in conſil. 89 n. 15. cum ſeq. lib. 1.* Pariſ. *conſil.
53. num. 110. lib. 3 Rota coram Card.* Seraph.
83. num 4 et decif 757. num. 1. et coram R. P. D.
Peutingero *in cauſa Reatina ſucceſſionis 21.
Maij* 1642, cum alijs deciſionibus antiquis, &
modernis copioſè, à me relatis *in annotat. ad
decif. 16. in littera A. à num 1 part. 3. recent.* ad-
duxi multos caſus, ex quibus immiſsio impe-
ditur ex remedio. *d. l. fin. C. de edict.* D. *Adrian.
tollend.* tam ex parte teſtatoris, quàm hære-
dis, vbi vide, Legitimus verò contradictor
dicitur, qui ſe offert in continenti probare,
169 & videmus talẽ exceptionem admitti etiã
contra obligationem Cameralem, ex allega-
tis per *Carol. de* Craſſ *in tractat. de exceptionib.
cap. 7. num 3 verſ. admittitur etiam aduerſus
executionẽ inſtrumenti in forma Cameræ ema-
nati &c.* adde *Galles. de Obligat Cameral. qu.
17. n. 20.* & ibi *Zacb. in addition. num. 161 & ſeq*
Et in puncto filij opponentis de preteritio-
170 ne, vt audiatur, ſi incontinenti paratus ſit de
ea docere, veluti dato eum fuiſſe nominatum
in teſtamento, & non reperiretur inſtitutus in
legitima, vel alio modo incontinenti proban-
do, tunc enim impeditur immiſsio. Nam licet
171 vitium præteritionis filij, non ſit vitium viſi-
bile, tamen id procedit directè, non autem in-
directè, nam tũc etiam priuatio cadit ſub ſen-
ſu eum ſenſus inſtitutionis entitatem non re-
ſpiciẽs, eius abſentiam cognoſcat, quomodo
oculi dicuntur videre noctem, cum nox ſit
172 mera lucis priuatio, non videntes enim lucẽ
cognoſcunt tenebras per dictam priuationẽ,
Ita dum non videmus in teſtamentis inſtitu-
tionem, filij per dictam carẽtiam videmus pri-
uationem vnde ſatis conſtat in continenti
fuiſſe probatam exheredationem, et ſic impe
ditur immiſsio hæredi vt inquit *gloſ in d l 2. in
verb. quamuis*, et ibi *Bald in princip. Sancet. n. 1.
C. de edict. D. Adr. tollend.* Dec. *in d. l. fin. nu. 43
Auguſtin.* Bero. *conſil. 118. num. 36. verſ. de cuius
præteritione, cum ex inſpectione teſtamenti con-
ſtet incontinenti &c. latè, & acutè* Argel. *de
acquirend. poſſeſſ. quæſt. 3. remed. 16. n. 846. &
ſeq. vol. 2.* & id benè explicat *Dominus Cõſiliar.*
Merlin. *controuerſ forenſ. cap. 10. verſ non obeſ-
ſe, quod vitium præteritionis ſit intellectuale, &
inuiſibile &c. Milanenſ decif. 3.* Reg. *de Pont. in
conſil. 20. num. 9* quem poſt alios ſequitur Mo-
nac. *in addit. ad* Minad. *decif. 8. ſub nu. 2. & in-
ſignis* D. Genſal. *in addition. ad* Peregr. *de fidei-
comm. d. artic. 48. §. Tertio obſeruo, vt neque va-
leat decretum &c verſ. quando enim inpromptu
de nullitate oſtenditur ex præteritione &c.* id
etiam admiſit *D.* Regens Capye. Latt. *tom. 2. cõ-
ſultat. 86. à num. 11. & 13. & ſeq.* et fuit reſolu-
tum *in* Rota *coram bon mem.* Manzaned. *in
cauſa Viterbien. Hæreditatis 24. Ianuarij 1607.
et coram Card.* Sacrato *decif 526. num 7. verſ.
quando talis exceptio probatur incontinenti, &
num. 9. verſ. & cum pro filio nominetur, & tra-
ctetur in teſtamen. &c. part. 1. in recent. et coram
eodem decif 770 num. 3. part 2. in recent.*
Vbi dicitur, quando aliquid vitium ad im-
pediendum remedium *d. l fin.* allegatur, et in-
continenti probatur, eſt admittẽdum etiamſi
ſit inuiſibile, quia ſit viſibile per euidentiam
173 rei. Quando autem aliquid poſsit dici in cõ-
tinenti probari, abundè tractat Caſtil. *lib. 3.
quotidian. controuerſ. cap 24. à nu 167 & 168.
& in puncto* videatur *Menoch. de arbitrar. caſ.
12. à n. 2. verſ. quare ſi offerat filius incontinenti
præteritionis vitium probaturum &c.* Aliàs li-
mitationes ad impediendum remediũ *d. l fin.*
poſſem adducere, & præſertim quando adeſt
inhabilitas teſtatoris ad teſtandum, vel inca-
pacitas hæredis inſtituti ad ſuccedendum, ſed
quia hic principaliter de hac materia nõ tra-
cto, & aliquos caſus iam adduxi *in annotat. ad
decif. 10. à num. 1. part. 1. part 3. recent.* ideo
ſtrictè ad propoſitum noſtrum.
Quare, vt præmiſi ſupra *num.* 157. non tan-
tum eſt tribuendũ publico inſtrumento, quid-
174 quid ſit, quando ſumus in remedio *d l. fin.
C. de edict. D. Adrian. toll.* vt ſubſtantialia te-
ſtamenti dicantur omninò ſubmerſa Nam ſi
poſtmodum ad petitorium deueniatur, & ip-
ſius teſtatoris voluntas in diſceptationem, &
controuerſiam deducatur, tunc præſumptio,
175 quæ militat pro inſtrumento penitus eua-
neſcit, et veritas rei geſtæ, elijcitur ex depoſi-
tionibus teſtium, qui ſi contradicant ijs, quæ à
Notario in ipſo teſtamenti inſtrumento aſſe-
176 uerantur, inſtrumenti fides omninò proſter-
nitur. *Bart. in l hæredes palam num. 4 Bald. ibi-
dem. n. 3.* Angel. *num. 4 ff. de teſtament* Io Andr.
*in cap cum Ioannes Eremita extr de fid inſtru-
ment.* Fulgoſ *conſil. 20. n. 2. verſ. multò magis de-
rogabit ſola publici Tabellionis auctoritas &c.*
Angel. Aretin. *in conſil. 104. num. 15.* Faber. *in
§. ſed cum aliquis. num. 12. Inſtit. de teſtamen.*
et in his terminis tradit *Mart. Medic. decif. Se-
nen. 96. num. 15 & ſeq.*
Nec iuuaret, dum aſſereretur, quod ſi talis
practica admitteretur inſtrumenta nihil pe-
177 nitus operarentur, et ſemper, et vbique eſſet
Sſ ſine

ſine aliquo operandi effectu, quia vt proximè
diximus inſtrumentum ſuper teſtamento ce-
lebratum ex vi præſumptionis, quam ab ini-
178 tio habet pro ſe, multa operatur. et præſer-
tim vt ſcriptus hæres virtute talis inſtrumen-
ti abſq; alio teſtium examine ſtatim obtinet
immiſſionem, vt probaui, Item inſtrumentum
id operatur. vt ipſum teſtamentum nuncupa-
179 tiuum in eo contentum ſubſtineatur donec
per teſtium contradictionem fides non auſe-
ratur.

Item ſi de teſtamento nuncupatiuo appa-
reat factum publicum inſtrumentum, licet
180 aliqui ex teſtibus de numero neceſſario de-
ceſſerint, ex hoc non inuertitur fides teſta-
menti, ſicuti euenit, quando ipſum teſtamen-
tum non fuit redactum in ſcripturam publi-
cam, quia morte tunc vnius teſtis ex numero
181 ſolemni, ac neceſſario, remaneret ſine ſolem-
nitate ſubſtantiali, et deſtitutum probatione,
nihil omnino operare poſſet, vt iam ſupra de-
182 duxi, quibus rationibus conſuetudo inua-
luit, vt de omnibus ferè teſtamentis conficiā-
tur inſtrumenta publica, quæ priuilegia ma-
183 gni ponderis ſanè ſunt. Verum inſtrumēta
reperta fuerunt ad probandam rei geſtæ ve-
ritatem, non autem ad colorandas falſitates
ſub clypeo præſumptionis veritatis, nec ad
eludendas ipſas leges.

Certè quidem ſi aliter diceremus, inſtru-
menta adeò viribus pollerent, quod omnis
184 forma ſubſtantialis ipſius teſtamenti de iu-
re neceſſaria penitus ceſſaret, contra ea, quæ
tradunt *Azo. in ſumma tit.* C. *de teſtament.* &
DD. omnes *in l. heredes palam. ff. eod. et in l. hac
conſultiſſima. §. per nuncupationem, et in l. iube-
mus. C. eod. titul.* affirmantes, quo ad formam
185 ſubſtantialem in ipſis teſtamentis nuncupa-
tiuis nihil eſſe immutatum. Et inde quam-
plurima abſurda ſequerentur, & præ cœteris
illud, quod ſi nullæ contra inſtrumentum pu-
186 blicum eſſent admittendæ exceptiones ad
ſubuertenda in eo contenta non poſſet oppo-
ni inhabilitas teſtium, & ſic fœminæ, ſurdi,
muti, impuberes, ſerui, prodigi, furioſi, alijſque
187 defectibus, & vitijs laborantes admitti poſ-
ſent contra Sanctiones Imperatorum, & Iu-
riſconſultorum reſponſa, vt benè admittunt
*Bald. in d. l. heredes palam. num. 3. et poſt eum
Imol. cœterique ſcribentes.*

Cócedo inſtrumentum habere pro ſe præ-
188 ſumptionem veritatis, & qui habet inſtru-
mentum pro ſe, Secura poterit aura nauiga-
re, cum & inſtrumentum poteſt allegare illud
vulgatum, à me ſupra allegatum, nempe,
Noli me tangere, quia Cæſaris ſum, cum
189 alijs de quibus ſupra. Nam præſumptio imi-
tatur naturam, cum verificari non poſſit, in
quibus natura, ſeu veritas nihil poteſt præſta-
190 re, nam veritas eſt mater iuſtitiæ. Et non
tantum præſumptio cedit veritati, vt ſatis
191 vulgatum eſt, cum veritas præualeat præ-
ſumptioni. *l. in rebus. C. de iur. dot. l. fin. in prin-
cip. ff. quod met. cauſ. l. cum de indebito. §. 1. ff. de
probat.* & in terminis inſtrumenti publici, vt
192 non attendatur contra veritatem, differit
*Pariſ. in conſil. 54. num. 80. verſ quando apparet
de ſimulatione, non eſt ſtandum nec publico in-
ſtrumento &c. part. 1.* cum alijs ibi allegatis.
193 Sed etiam vna præſumptio tollitur per aliā
validiorem. *cap literis. de præſumption. leg. Di-
uus ff. de reſtitut. in integr. leg. vltim. C. de pro-
bat. et cap præſentia. extra eodem.* Surd *cōſ. 429.
numer. 28. verſ vna præſumptio tollit aliam &c.
lib. 3. cum alijs allegatis per* Tiraquell. *in l. ſi vn-
quam in verb. donatione largitus num. 156. C. de
reuocand. donat. et per* Menoch. *de præſumption.
lib. 2. præſumpt. 30. à num. 1. et per* Farinac. *in
prax. criminal. titul. de homicid. quæſtion. 126.
num. 99. et ſeq. et in terminis inſtrumenti,* ſenſit
Rota coram bo. mem. Dunozetto *Sen. dec. 140.
ſub num. 7. verſ. et ſic eliditur præſumptio, quæ
oritur ex eo &c. part. 4. recent. tom. 2.* Et ſatis in
194 angulo eſt, quod inter præſumptiones dan-
tur gradus, vt violentior minus violenta ſit
potior. *cap afferte de præſumpt. et l. 1. C. qui, et
aduerſ. quos. cum ſimil. et dixit* Rota *cum ibi al-
legatis coram R. P. D* Cerro *in cauſa Romana*
Renunciationis *22. Maÿ* 1651. *§. Indeque. verſ.
hæc præſumptio tamquam præpotens, et violen-
ta vincit omnes alias &c.*

Submouetur tamen omnis hæſitatio, ani-
195 maduertendo, quoniam inſtrumentum eſt
quid accidentale in teſtamentis, cum poſſit
adeſſe, & abeſſe, præter ipſius teſtamenti cor-
ruptione, nam nulla ſcriptura, neque pri-
196 uata, nec publica, eſt de iure neceſſaria in
teſtamento nuncupatiuo, cum poſſit fieri, &
probari teſtibus ſolum, *vt in l. hac conſultiſſi-
ma. §. per nuncupationem,* & ibi *gloſ.* C *de teſta-
ment. et in §. vltim. Inſtitut. eod. et argument. leg.
Gallus §. ſi eius ff. de liber. et poſthum.* Igitur dū
inſtrumentum non eſt de iure neceſſarium in
197 teſtamento nuncupatiuo, ſubſtantiam ipſius
omninò mutaret, ſi contra ipſum inſtrumen-
198 tum, ſtante præſumptione validitatis non
facilè admitterentur in petitorio exceptiones.

Cum tamen iura & DD. vbique clament,
quod non obſtante inſtrumento, & ſic abſque
199 exceptione, omnes & quæcumque ſolemni-
tates ab ipſis legibus requiſitæ ſunt omnino
neceſſariæ in teſtamentis, ex quo inſtrumentū
quando conficitur ex teſtamento nuncupati-
200 uo, non ad illud ſolemnizandum, (cum poſ-
ſit abeſſe, vt dixi, præter teſtamenti corrup-
tionem) adhibetur, ſed tantummodò ad fa-
201 ciliorem probationem contentorum in eo
dicitur interuenire, *gloſ. in d. l. hac conſultiſſi-
ma. § per nuncupationem. in verb. ſine ſcriptura,*
& ibi ſequuntur Doctores. C. *de teſtament.*
Craſſ. *in §. Teſtamentum. quæſt. 10 nu. 3. verſic.
non tamen ſcriptura intelligitur, tunc eſſe de
ſubſtantia, ſed ad faciliorem probationem &c.*
Clar. *pariter in §. Teſtamentum. quæſt. 4. ſub nu-
mer. 1.*

mer.1.verſic.ex quo eo caſu ſcriptura non requi-
ritur pro forma, ſed ſolummodo ad faciliorem
probationem &c. Card.Mantic.de coniectur.vl-
tim.volunt.lib.2.cap.12.verſic.quo caſu ſcriptu-
ra non intelligitur ad ſubſtantiam adhiberi &c.
Franciſc.de Barr.in tractat. de teſtament. lib.1.
cap.1.nu.6. & dixit Rota coram bo. me. Vbaldo
in cauſa Rom. Legati Librariæ 10. Maij 1624.
eſt in recent.deciſ.533.à num.23 verſic.imo nec
ſcripturam quidem &c. part.4.tom.3.

Vbi probat ſcripturam de Iure non eſſe
203 neceſſariam in teſtamento nuncupatiuo, &
quæ ſolet adhiberi, facit ad probationem tan-
tum eius, non ad ſubſtantiam, adeout factum
204 ſine ſcriptura conſiſtat, & teſtibus probari
poſſit. Quod procedit etiamſi adſit Notarius,
qui & ſi noluerit conficere ſcripturam, vel illã
confectam coram teſtibus legere, et publica-
205 re recuſauerit, quia ſanè ſcriptis valet teſta-
mentum nuncupatiuum, id non obſtabit, vt
latè per Mart vol.8. à num.21. et reſolutum
fuit in Rota coram Card. Sacrato in cauſa Ro-
mana Teſtamenti 17. Iunij 1611. eſt in part.5 di-
uerſ.deciſ.335. num.3. verſ Teſtamentum enim
non lectum, nec publicatum à Notario ſubſti-
netur, quando agitur de probando teſtamentum
per teſtes.

Quando enim fuit deuentum ad ipſum actũ
206 teſtandi, non intrat concluſio illa de legen-
do, et publicando teſtamentum per Notariũ.
iuxta leg. fideicommiſſa. §.1.ff.de legat.3. vbi etiã
Bart.l.ex ſcriptura.ff.de teſtament.cum alijs al-
legatis per Rouit.conſil 41.num.9. verſ.his addo.
Nam tunc ſine dubio nõ requiritur, ſi agatur
de probando teſtamento per teſtes, quidquid
ſit quando quis vellet probare teſtamentum,
207 per inſtrumentum, quo caſu quia publica-
tio eſt pars inſtrumenti, aliter non probaret.
ex adductis per Card. Mantic.de coniectur. vl-
tim.volunt lib.2. cap.4.num.6. verſ.creditur te-
ſtator voluiſſe ex more publicari inſtrumen-
tum &c. et per Surd.deciſ.192.num.11. verſ.ex
quo voluit illam publicari, et diſtulit &c. Idem
in conſil.414.ſub num.16.verſ.teſtamentum non
publicatum non probat tamquam imperfe-
ctum &c. vbi ait, ita communiter teneri, quod
208 ſchedula ſcripta à Notario etiam dictante
teſtatore non probet, ſi non fuit relecta, et
publicata, et ſubdit procedere id, licet fuerit
209 lecta, ſed non publicata, et huiuſmodi pu-
blicatio, in dubio non præſumitur gloſ. in l ſi
deicommiſſa.§.1. ff.de legat.3. quam mirabilem
dicit Bald in l.Statutis ante nu.1. C.de ſentent.
ex breuis.recitand. et latè diſcutitur per D.Re-
gent.Capyc.Latr. deciſ.Neapol.7.per tot.et fuit
reſolutum coram bon.mem. Motmanno in cau-
ſa Romana Hæreditatis 5. Martij 1636 eſt à me
relata in recent.deciſ.108. à num.15. part.6. &
coram bon.mem. Vbald.Sen. in cauſa Romana
Teſtamenti 15. Maij 1620. §.1. verſ. Nec Pa-
rochus in ſcriptura dixit fuiſſe lectum teſtamen-
tum coram teſtibus, prout requiritur ad publi-
cationem &c.

Sed in caſu noſtro, nempè probationis te-
ſtamenti per teſtes, non eſt neceſſaria, vt dixi,
210 publicatio, cum publicationis imperfectio
reſpiciat Notarium, nõ teſtatorem, et dicitur
imperfectio ſolemnitatis, quę non attenditur,
211 vbi non agitur de probando teſtamentum
per ſcripturam, ſed per teſtes, vt dixit Rota
coram Card. Sacrato d. deciſ. 336.nu.4 verſ.non
obſtat, quod non fuerit lectum, et publicatum
teſtamentum coram teſtibus, quia hic fuit de-
uentum ad ipſum actum teſtandi &c. part.5. di-
uerſ. & in dubio ſcriptura Notarij à teſtatore
cenſetur adhiberi ad probationem, non au-
212 tem ad ſubſtantiam actus, et ita in terminis
non publicationis inſtrumenti teſtamentariæ
diſpoſitionis reſpondit Carol Ruin. in conſ.1.
num.21. verſ.ſed quando agitur de probatione
per teſtes, non eſt tractandum de publicatione
Notarij &c. lib.2. cum alijs allegatis per Hon-
ded.in conſil 77. num.19 lib.1. vbi ait, quando
teſtator ſuam voluntatem purè, et diſpoſiti-
213 uè declarauit coram ſeptem teſtibus, licet
Notarius nihil ſcripſerit, et teſtator voluit
adhiberi Notarium pro conficiendo inſtru-
mento ad perpetuam memoriàm, nihilomi-
nus quia ſcriptura non exigitur pro ſubſtan-
214 tia actus, ſed ad probationem, teſtamentũ
dicitur perfectum, et ſic gratis allegaretur in
hoc caſu defectus ſcripturæ, et quatenus illa
fuerit facta à Notario, defectus publicationis.
Supradictaque poſſunt optimè confirmari ex
optima, et egregia doctrina Bald. in l. Lucius
poſt princ.ff.de teſtam.

Vbi ait, ſi Teſtator dictauit teſtamentum
215 Notario, qui illud non ſcripſit, poteſt tamẽ
probari teſtibus, licet ſcriptura non probe-
216 tur, et ſubdit rationem, nempè in caſu dict.
leg. Lucius. teſtamentum fuiſſe in facto, quo
217 ad effectum teſtandi, licet eſſet in fieri, quo
ad officium Notarij, et ita tenent Pariſ. in
conſil.28.ſub numer.27. verſic.quo fit, licet talis
ſcriptura non eſſet aliqualiter valida tamen vo-
luntas teſtatoris non debet perire, cũ probari poſ-
ſit teſtibus &c. lib.2. Bertrand. in conſil 171. nu-
mer.4. verſ non eſt neceſſaria recitatio, ſeu publi-
catio Notarij, ſufficit enim, quod ſub præſentia
ſufficientis numeri teſtium ad hoc adhibitorum,
aut rogatorum teſtator dicat, ego inſtituo ta-
lem &c. lib.2. part.2. Et prædictam opinionem
218 vti veriorem, reiecta contraria amplexa eſt,
ne facile pereant ſuprema hominum volun-
tates Rota Patauina penes Peregr. deciſ.33. ſub
num.7. verſ ſed contra pro validitate teſtamenti
nuncupatiuè facit &c. eamque ſecuta eſt Rota
Rom. coram Card Seraph. deciſ.581. ſub num.4.
verſ. nec obſtant primo loco deducta reſpectu im-
perfectionis reſultantis ex non publicatione te-
ſtamenti &c. quæ deciſ. replicata habetur in
part.2. diuerſ. deciſ.173 pariter ſub num.4. et co-

vam Card. Sacrato *d.deciſ.*359. *nu.*3. *verſ. Notarius cenſetur adhibitus non pro ſubſtantia, ſed pro faciliori &c.* In ſequenti capite videbimus, quid erit dicendum, ſi dum agitur petitorio teſtes deſcripti in teſtamenti inſtrumẽto, aſſerant ſe non audiuiſſe teſtatorem, vel ſi deponant contra ipſum inſtrumentum, an corruat teſtamentum.

ARGVMENTVM.

Inſtrumentum publicum, licèt faciat probationem probatam, & habeat omnem præſumptionem pro ſe, tamen id procedit in terminis præſumptionis, & dum ſumus in poſſeſſorio, Vnde ſi de teſtamento nuncupatiuo conditũ inſtrumẽtum publicum reperiatur, quidquid ſit ad effectum obtinendi immiſſionem eius vigore, nam tunc poſſunt deduci cõtra illud, omnes defectus ſubſtantiales, quæ annullant teſtamenta.

Teſtis deſcriptus in inſtrumento teſtamenti, ſi aſſerat ſe non recordari de contentis in eo, vel non audiuiſſe teſtatorem hæredis nomen nuncupantem, an faciat vacillare fidẽ ipſius, teſtamenti. Et quid ſi addat, quod ideo non audiuit tale nomen, quia nõ fuit nominatum, quia ſi fuiſſet nominatum, ipſe intellexiſſet.

Teſtamenta plurima malitioſè, ac facili negotio poſſent deſtrui, ſi aperiretur via, quod eſſet in facultate aliquorum ex teſtibus teſtamentarijs, aſſerendo quod non audiuit, vel non recordatur, quemnam fuiſſe in hæredem nominatum à teſtatore, ſic annullarentur teſtamenta, cum ita remanerent ſine neceſſariò numero teſtium.

Iaſon defẽditur ab aculeata lingua Alciati eius diſcipuli, & licet ipſe oblocutus fuerit de ſũmis Iuriſconſultis, parcere tamẽ debebat magno eius magiſtro, vnde notatur fetida macula ingratitudinis, quæ adeo conſpurgat.

SVMMARIVM.

219 *Inſtrumentum non eſt de eſſentia teſtamenti nuncupatiui.*

220 *Inſtrumentum nõ poteſt tollere defectus ſubſtantiales teſtamenti.*

221 *Teſtator dum nominat hæredem, teſtes debent perfectè eius nomen audire.*

222 *Et hoc procedit, quantumuis de teſtamento nuncupatiuo fuerit confectum inſtrumentum publicum.*

223 *Teſtes deſcripti in inſtrumento teſtamenti, ſi dicant ſe non recordari de contentis in eo, an ex hoc inſtrumentum reddatur ſuſpectum.*

224 *Teſtes deponendo ſe non recordari de contentis in inſtrumento, dubitatiuè loquuntur.*

Teſtium dubitatio non habet vim ad arguendum inſtrumentum falſum.

225 *Inſtrumenti probatio, cum ſit plena, & perfecta, non eliditur per probationem incertam, & dubiam.*

226 *Teſtes inſtrumentarij ſi incertè loquantur, ſumenda eſt interpretatio, vt cum ipſo inſtrumento conueniant.*

227 *Et iſta eſt communis opinio, & multum in hoc poteſt Iudicis arbitrium, & quid conſiderare debeat. & num.* 228.

229 *Teſtes inſtrumentarij, dicendo ſe non recordari, vel non audiuiſſe contenta in inſtrumẽto. quid ex hoc inferatur.*

230 *Teſtis aliud eſt, ſi deponat ſuper negatiua actus, & aliud ſi deponat ſuper negatiua ſenſus.*

231 *Teſtis dum dicit, ſe non recordari de contentis in inſtrumento, remanet inconcuſſa fides inſtrumenti, & quare. & nu.* 232.

233 *Teſtis, ſi aſſerat, non recordor, vel non audiui, nihil probat, quia neſciens aliquid, non firmat.*

234 *Et ideo ſi teſtis inſtrumentarius teſtamenti, dicat non audiuiſſe, vel non recordari, non reprobat inſtrumentum. & nu.* 235. *&* 239.

236 *Quod procedit, etiamſi dicat, ſe fuiſſe propinquum teſtatori &c.*

237 *Teſtis deponens ſuper negatiua non probat ſi ſimpliciter dicat, nõ audiui non intellexi &c.*

238 *Teſtes, vt probent contra ipſum inſtrumentum teſtamenti qualiter debeant deponere.*

240 *Teſtes inſtrumentarij teſtamenti, dicendo non audiuiſſe nomen hæredis, tunc probant, ſi addant.*

Non audiuiſſe, quia non fuit nominatum, qui ſi fuiſſet nominatum, ipſe intellexiſſet. & numer. 241 *et.* 242.

241 *de Teſtamentis dum agitur, eſt materia grauis præiudicij.*

242 *Teſtis, vt probent negatiuam debent remouere actum à ſenſu, non autem ſenſum ab actu.*

243 *Teſtamenta infinita poſſent malignè, & facilè deſtrui, ſi eſſet in facultate aliquorum ex teſtibus teſtamentarijs illud deſtruere, per ſolam aſſertionem, quod non audiuit, vel non recordatur. & nu.* 244.

245 *Teſti unico, quod ſit, magis deferendum quã pluribus hoc eſſet abſurdum.*

246 *Iaſ. in conſil.* 124 *num.* 16. *lib.* 1. *acriter reprehenditur ab Alciat. et præſertim aſſerit eius verba eſſe ad Ephesios &c. et nu* 247.

248 *Alciat. oblocutus fuit de Caſtr. Salic. Lap. Rip. And. Pariſ &c.*

249 *Alciat. tamquã omnia faſtidiens, nec ipſi Magiſtro ſuo, Iaſoni, pepercit, & ſæpius eum inſecutus fuit & num.* 250. *et* 251.

252 *Iaſonis, legum intima peritia quanta fuerit, in omnium ternatis eſt.*

253 *Alciatus qualis fuerit, id magno eius præceptori Iaſoni, referre debuit, ſed ſuccraſſatus recalcitrauit.*

254 *Ingratitudinis fera illa peſſima, inſita eſt mortalitati.*

255 Tiber.

255 *Tiber. Decian. edidit Apologiam contra Alciatum ad fauorem dantium in lucem cõſilia.*
256 *Alciat. cum bellica clade cenſu affligeretur, ſumpſit onus aduocationis, alioquin &c.*
257 *Alciat. neceſſitate impulſus, & marſupij implendi cupidus pro clientibus reſpondebat &c.*
258 *Teſtis vnicus, quod poſſit facere corruere teſtamentum, quamuis alij pro eo deponant, hoc eſſe abſurdum, qualiter procedat. & numer. 259. & 260.*
261 *in Teſtamento, ſi adſit clauſula codicillaris, quatenus vnus, vel duo teſtes non ſint pro teſtamento,*
Tamen ſi quinque deponant pro eo, ſubſtinetur in vim codicilli.
262 *Codicilli ſubſtinentur ſi coram quinque teſtibus reperiantur conditi.*
263 *in Teſtamento, quãdo fuerunt adhibiti quinque teſtes, tunc ſi non valet vti teſtamentum, valebit vti codicillus, ſtante clauſula codicillari.*
264 *in Teſtamento, quando fuerunt adhibiti ſeptem teſtes, & vnus, vel duo teſtes contradicant ei faciunt vacillare fidem teſtamenti, nec ſubſtinetur ex alijs quinque teſtibus, tamquã codicillus.*
265 *Clauſula codicillaris ſubſtinet voluntatem defuncti propter defectum ſolemnitatis, ſecus ſi etiam concurreret ſuſpicio falſi.*
266 *Inſtrumentum ſi ſit falſum in vno ſubſtantiali eſt ſuſpectum in omnibus.*
267 *Menoch. de arbitrar. Iud. caſ. 105. numer. 19. reprehenditur à Farinac.*
268 *Menoch. dum videbat à difficultatibus non poſſe ſe extricari, & non valere veritatem tueri, arbitrio Iudicis, ſe remittebat.*
269 *Teſtes duo ſi in ſubſtantialibus teſtamento contradicant, teſtamentum reddunt falſum.*
270 *Iaſ. & Menoch. benigna interpretatione defenduntur.*
271 *Teſtis vnus deponens contra teſtamentum quando non annullet illud.*
272 *Teſtis ſi deponat contra teſtamentum, bene poteſt reprobari per alios teſtes non teſtamentarios. et num. 277.*
273 *Teſtis teſtamentarij contradictio conuincta de falſo, non attenditur.*
274 *Teſtis inſtrumentarius conuinctus de falſo, videtur poſſe operari, vt teſtamentum corruat, cum remaneat cum ſex teſtibus, cum quibus non tenet. & num. 278.*

CAPVT XL.

Conclusum cum iam ſatis ſit in præcedẽ-
ti capite, inſtrumentum nõ eſſe de ſub-
219 ſtantia teſtamenti nuncupatiui, cum poſſit,
vt dixi, abeſſe præter ipſius corruptionem,
vnde probationes ad oſtendendum ſubſtan-
tialia in teſtamento requiſita non adfuiſſe, nõ
obſtante præſumptione militante pro publi-
co inſtrumento (quidquid ſit in poſſeſſorio)
220 omnino admittendæ ſunt, itaque ſtabile fũ-
damentum nullatenus eſt inſtrumentum pu-
blicum, dũ probatetur deficere aliquod ſub-
ſtantiale in teſtamento requiſitum. Vnde
quo ad perfectam auditionem teſtium, dum
221 teſtator nuncupat nomen hæredis, tamquã
requiſitum neceſſarium in teſtamento, vt ſa-
tis ſupra docui *nu. 1. et ſeq.* illa ſine dubio etiã
requiritur quantumuis ſuper teſtamento fue-
rit confectum authenticum inſtrumentum,
222 vtique eo nõ obſtante, ſi per teſtes negare-
tur talis audiẽtia teſtamentum viribus ener-
uaretur, vt iam dixi.

Cœterum illud puto animaduertere, quod
ſi teſtes deſcripti in inſtrumento teſtamenti,
223 dicant ſe non recordari de contentis in eo,
nullatenus ex tali depoſitione inſtrumentum
redditur ſuſpectum. *Bart. in l. 1. § ſi quis neget. num. 9 ff. quemadmod. teſtament. aper* Alexand. *in conſil. 53. nu. 22. verſic. quando teſtes deſcripti in inſtrumento dicunt ſe non recordari, non reprobatur inſtrumentũ per huiuſmodi teſtes &c. lib. 3. et conſil. 88. num. 3. verſic. teſtis dicens ſe non recordari, non dicitur probare aliquid contra inſtrumentum &c. lib. 4. Practic.* Papienſ. *titul. de form. oppoſit. cõtra inſtrument. in verb. dignoſcitur. num. 3. verſic. quãdoque teſtis vnus, vel aliqui, aut omnes, dicunt ſe non recordari, et tunc inſtrumentum remanet in ſuo robore &c.* quæ opinio eſt indubitata.

Ratio enim eſt, quia teſtes ſic deponendo,
ſcilicet ſe nõ recordari de tenore inſtrumẽti,
224 dubitatiuè loquũtur, quæ dubitatio tantam
vim non habet, vt inſtrumentum ſuſpectum
arguere poſſit, nam cum probatio inſtrumẽti
225 plena, & perfecta ſit, non debet corruere
per incertam, & dubiam teſtium depoſitionẽ,
imò in hac dubitatione tutior, & humanior
226 interpretatio ſumenda eſt, ſcilicet vt teſtes
cum ipſo inſtrumento conueniant. *iuxta cap. cum tu, ibi, nos dicta teſtium benignè interpretari &c. ext. de teſtib. et cap. iuuenis. de ſponſal. et cap. Abbate. de verb. ſignif. et cap. 2. de reg. iur.* Innocent. *in cap. cum Ioannes. num. 6.* & hanc
227 communi omnium conſenſu receptam opi-
nionem atteſtatus eſt *Abb. ibi ſub nu. 44. extr. de fid. inſtrum. et idem voluit* Bart. *in l. 2. § ſi dubitetur. ff. quemadmod. teſtament. aper. cum alijs obiter relatis per* Farinac. *in tractat. de teſtibus quæſt. 65. part. 2. à numer. 37.* & addo Maſcard. *de probat. concluſ. 6. num. 40. verſ. nec memoria tenere dicant &c.* Trentacinq. *variar. reſolut. vol. 1. lib. 2. titul. de fid. inſtrument. reſolut. 6. num. 3. verſ. quando teſtes teſtamentarij dicunt ſe non recordari &c.* Menoch. *de arbitr. Iud. lib. 2. cent. 2. caſ. 105. num. 91. verſ. nolunt negant ſe interfuiſſe, ſed ſe nõ eſſe memores eorum, quæ dicta, et ſcripta fuerunt &c.* dicit tamen Zaſius *lib. 2. reſponſ. ſingul. cap. 25. num. 15. verſ. fallit &c.* quod in hoc Iudicis arbitrio tribui-
228 tur, vt conſideret an factum ſit recens, vel

anti-

antiquũ, vt veriſſimiliter teſtes ſint, vel necne
memores,
Sed vt melius ſupradicta perpendantur,
illud ponderandum eſt, quod quando teſtes
dicunt ſe non recordari, vel non audiuiſſe,
229 non negant ſenſum neceſſarium ad proba-
tionem actus, de quo agitur, nec illum remo-
uent actu, neque è conuerſo actum à ſenſu.
Vnde aliud eſt, quod teſtes deponant ſuper
230 negatiua actus, ſcilicet quod teſtamentum
non fuerit conditum, ſeu quod teſtator non
fuerit locutus, quia ipſi ſenſiſſēt, & aliud quod
231 deponant de negatiua ſenſus, quia dicant,
ſe nō audiuiſſe, vel ſe non recordari, hoc enim
caſu remanet inconcuſſa virtus inſtrumenti,
232 quæ ſola alio in contrarium non apparente,
ſufficit ad ſubſtinendum actum, pro vt in pũ-
cto teſtis teſtamentarij aduertit *Bart. in l. 1. §.
ſi quis neget col. penult. verſic. quæro, quid ſi te-
ſtes &c. ff quemadmod. teſtam aperiant.* Bald *in
d. l hæredes palam, nu. 3. poſt princip. verſ quarto
nota. et numer 6. C. de teſtam idem in conſil 37.
num. 1. poſt med verſic in contrarium. lib 1* Dec.
*conſil. 101. num. 2 poſt med verſic. inde licet ipſe
audiuerit* Cepol *conſil criminal. 60. num 4.* Pa-
cian. *de probat. lib. 1. cap 40. num. 19.* Menoch.
de arbitrar. cas 105. num 3 Valaſc *conſult 183.
num. 27. verſic. ſe non recordari, non offendunt
teſtamentum &c.* Farinac. *de falſis & ſimulat.
quæſt. 157. num. 118 & 124. verſic. ſed hanc li-
mitationem.* Altograd. *conſil 71. num. 4. vers te-
ſtem non negare ſe interfuiſſe ſcripturæ, ſed aſſe-
rere, ſe non recordari contentorum in ea, ideo hĩc
teſtem abſolutè non reprobare dictam ſcripturã.
nec minimum quid eius fidem lædere &c. Boſſ.
in prax. criminal. titul. de fals. num. 12. vers fa-
teor, quod ſi dicant non recordari, non offendunt
teſtamentum &c cum alijs allegatis à Rota co-
ram bo mem.* Vbaldo *in d. Romana Legati Li-
brariæ eſt decis. 533 num. 15. verſ. ſatis eſt, ſi te-
ſtes referant ſe ad illam ſcripturam, & non eſt
neceſſe, quod deponant de toto tenore teſtamen-
ti &c. part. 4. recent. tom. 3 & fuit reſolutum
coram bon. mem.* Coccino *d. decis. 588 num 19.
verſ. & ideo ſi teſtis dicat ſe non recordari, vel
non audiui non probat &c. part. 5. recent. tom. 2.
& coram Reuerendiſſ.* Terracinen. *in cauſa
Firmana Codicillorum 1. Iulij 1644. §. Prout
verſ. nec dictus teſtis contradicit.*
Nam vt dicunt *Bald in l. 1. num. 7. &* Alex.
numer 8. C. de bon. poſſeſſ. ſecund. tabul. teſtis ſi
aſſerat non recordor, vel non audiui, non pro-
233 bat contra inſtrumentum, quia qui neſcit,
non probat, & aduertit *Bart. in d. l. 1. §. ſi quis
neget. ff quemadmod teſtam. aper.* vbi loquitur
234 de teſte teſtamentario, qui dicit, ſe non re-
cordari, & ſequitur *Iaſ in conſil. 153. num. 20.
verſ. teſtes non deponunt aliter non fuiſſe actum,
quam deſcriptum &c. lib. 2.* Surd. *d conſil. 414.
num. 49 poſt* Angel. *in §. Hinc nobis. Auth. de
hæred. & falcid.* & in terminis teſtium depo-
235 nentium, ſe non audiuiſſe teſtatorem lo-
quentem, vt ex hoc non reprobetur inſtru-
mentum teſtamenti, comprobarunt Alex. *in
conſil. 41. num. 18. verſ. teſtis deponit ſuper nega-
tiua, quod non audiuit &c. lib 4* Pacian. *de pro-
bation. cap. 40. numer. 17. verſ. & propterea ne-
ceſſarium &c. lib. 1. Farinac. quæſt. 158. n. 125.
et 126.* vbi poſt *Foller. in practic. criminal. &
Monticell.* ampliat, etiam quod teſtes dice-
236 rent, ſe fuiſſe propinquos teſtatori, necnon
attentos ad eius verba, & tamen nihil audi-
uiſſe, nam ſic concludenter deponunt ſuper
negatiua.
Vnde teſtis deponens ſuper negatiua non
237 reddit bonam rationem aſſerendo, quia non
vidit, non audiuit, vel non intellexit, aut quia
vidit, audiuit, vel intellexit, vt dixit *Bart. in
l. 1. §. hoc interdicto il 1. num. 8. ff. de itin. actuq.
priuat. cum alijs allegatis per Surd. d conſil. 414.
numer. 49.* qui loquitur in puncto teſtis teſta-
mentarij, & addo *Alex in conſil. 33. numer. 15.
verſ. teſtes, vt reprobent ipſum teſtamentum, de-
bent neceſſariò, & concludenter deponere, con-
trarium eius, quod ſcriptũ eſt in teſtamento &c.
lib 3,* quoniam teſtes contradicentes inſtru-
238 mento teſtamenti debēt directè ipſi inſtru-
mento contradicere, et ita deponere, vt pro-
bationē neceſſariò concludant, iuxta theoricã
*Aretin. in cap. in noſtra ſub num. 17. & 19. verſ.
aliquando. quem ibi ſequitur* Felin *ſub num. 5.
& 8. verſ. ſubdit tamen. Aretin. &c. de teſtib.* cũ
alijs in puncto adductis *per Iaſ. conſil. 13. nu-
mer. 14. verſ. ſe prius fuiſſe præſentes, & roga-
tos &c. vol. 3.* Sicque vt reſpondit *Rota coram
bon mem. Coccino in cauſa Regien Hæreditatis
24. Aprilis* 1637. ſi teſtes deponant, quod non
239 intellexerunt nomen hæredis, non faciunt
corruere teſtamentum, quia concludenter nõ
deponunt, & per neceſſè, cum debeant aſſe-
rere hęredem nullo modo fuiſſe nominatum,
& ſi fuiſſet nominatus ipſi audiuiſſent. *Bart.
in l. diem proferre. §. ſi plures ff. de arbitr.* Rip. *in
cap cum Eccleſia. num. 88. verſ. nota tamen. de
cauſ. poſſeſſ et propr.* Gratian. *diſcept. forens. cap.
843 num 13. & 14.* Honded. *in conſil 99. nu-
mer. 35. lib. 2.* Grammatic. *decis. 73. numer. 29.*
Burſatt. *conſil 311. num. 37. et 38.* Giurb. *conſ.
criminal. 78. num. 10.* Surd. *conſil. 414. nu. 13. 15.
& 16* Hercul. *in tractat. de proband. Negat. nu-
mer. 286. et 287.* vbi ait, hoc ſemper eſſe ne-
ceſſarium, quando agitur de reprobando in-
240 ſtrumento, aliàs enim dum teſtes neceſſa-
riò, & concludenter non deponunt contrariũ
eius, quod ſcriptum eſt in teſtamento, debet
ipſum teſtamentum iuuari, & tollerari, vt idē
Alex aſſerit *d. conſil. 33. num. 15. verſ. aliàs de-
bet inſtrumentum tolerari, & iuuari interpre-
tatione &c. lib. 3. Scarlatin. inter conſ criminal.
diuerſ. 118. num 23.* vbi, quod hæc de plano
241 procedunt in inſtrumentis teſtamenti, in
quibus de graui agitur præiudicio, ſupradi-
ctaſque concluſiones ſecuta eſt etiam *Rota
decis. 454. ſub numer. 6. part. 4. recent. & coram*
R.P.D.

R. P. D. Terracinen. *in dicta cauſa Firmana*
Codicillorum 1. Iulij 1644. §. prout nec facit.
verſ. nec dictus teſtis excludit &c. vbi deduci-
tur, ad hoc vt teſtes probent negatiuã, quod
242 teſtator aliquid non dixerit, debent remo-
uere actum à ſenſu. pro vt eſt neceſſarium, nõ
autem ſenſum ab actu.

Aliàs enim ſi contrarium firmaremus am-
pla aperiretur via malignis deſtruendi infini-
243 ta teſtamenta, dum eſſet in facultate vnius
ex teſtamentarijs teſtibus propter oſcitantiã
non attendendo ad verba teſtatoris, vel data
opera. ſcilicet odio, vel pecunia corruptus,
244 aſſerere ſe non audiuiſſe, vel non recordari
de diſpoſitis à teſtatore. Et ſic per vnum de-
ploratum teſtem fortè pretio redemptũ poſ-
ſent adimi magnæ hæreditates, hæredibus
ſcriptis, dum teſtamentum non reperiretur
245 roboratum ſeptem teſtibus in eo adhibitis,
itaque contradictio vnius teſtis non obſtante
approbatione aliorum ſex teſtium, præuale-
ret iſtis, quod eſſet maximum abſurdum, Nã
vnus ſolus deſtrueret teſtamentum, & præ-
246 ferretur alijs pluribus atteſtantibus pro eo,
ob quam conſiderationem abſurditatis con-
ſtat acriter fuiſſe *Iaſ. in conſil. 124. nu. 16. lib. 1.*
reprehenſum ab *Alciat.* eius diſcipulo *in con-*
ſil. 599 num. 4. aliàs conſil. 124 tom. 3. lib. 9. ſub
numer. 1. vbi ait, in hoc verba Iaſonis eſſe ad
247 Epheſos. & ſubdit ſe credere prædictũ con-
ſilium, Iaſonem feciſſe in extrema ſenectute,
quando non erat ſatis mente compos.

Abominor talia verba legere in Alciato,
248 trãſeat ſi oblocutus fuerit de Alexand. Ca-
ſtrenſ. Socin. Iap Rip. Andr. Sicul. Pariſ. & alijs
præclaris Iuriſconſultis, ſed quod mirum eſt
Alciatus tamquam omnia faſtidiens, nec ipſi
Iaſoni magno eius præceptori, pepercit, Nam
249 præter dicta *in dicto conſil. 199.* ſæpe de
eodem obloquendo ait, ipſum malè multo-
250 ties cõſuluiſſe, & ineptè, & breuiter mala pro
bonis perſuadere conetur, vt nullus ſit tam
bardus Index, qui non videat fucum Iaſo-
nis &c. Quod nihil aliud eſt, niſi inſimulare
Iaſonem, tamquam virum obtuſi, & tardi, ac
251 ſtupidi ingenij, & excordem hominem, quę
quantum à veritate abhorreant ſcripta ipſa
tanti Iuriſconſulti fidem faciant, cum fere per
252 totum orbem ſonitus eius legum peritiæ in-
ſignis peruenerit, Vnde ſic de eo cecinit qui-
dam.

Quis Maynũ ignorat, quo non peruenit Iaſon?
Theſſalus haud tantùm cognitus ille fuit.

Fuit etiam Iaſon maximæ eruditionis, &
quantus erat Alciatus Iuriſperitus, id totum
253 acceptum referre debet Iaſoni eius præcep-
tori, & poſtea ſic impinguatus, dilatatus, &
ingraſſatus recalcitrauit, heu, quod ſatis eſt
verum illud vulgatum, quod ingratitudo fera
peſſima inſita eſt mortalitati, & ingratorum
254 numerus eſt infinitus, vt ratiocinatur *Rota*
coram Card. Veroſpio deciſ. 358. num. 17. verſic.
255 *ingratorum numerus &c. part. 6. recent.* Vide
apologiam *Tiber, Decian cõtra Alciat. pro Do-*
ctoribus, qui reſponſa ſua edunt, quæ habetur
in fine conſiliorum eiuſdem Decian. & nuper
contra eumdem Alciatum, acutè inſurrexit
D. Franciſc. Redanaſch. in conſil. 1. à num. 92.
vbi inter cœtera ait. Alciatum virum alioquin
de noſtra Iuriſprudentia benè meritiſſimũ, cũ
bellica clade cenſu affligeretur, ſubire Aduo-
256 cationes, reſponſaque conſulentibus dare
coactum fuiſſe, nam alioquin ſua ope ſe cen-
ſeri non valebat, *vt ipſe teſtatur in epiſtola Nũ-*
cupatoria in Comment. ad titul. de verb. ſignific.
Vnde non mirum, ſi aliquãdo neceſſitate im-
pulſus, & marſupij implendi cupidus pro cli-
257 ente magis, quàm pro veritate reſpondiſſe
dignoſcatur, reliqua vide apud eumdem Re-
danaſcum.

Sed redeundo in viam, quatenus dictum
Iaſonis in d. conſil. 124. num. 16. abſolutè acci-
258 piatur, eſt falſum, dum vult reducere rem
ad abſurdum, quod iſto modo eſſet in facul-
tate vnius teſtis aſſerendo putaſ, ſe non fuiſſe
præſentem diſpoſitioni teſtamentariæ, vel ali-
ter contradicendo infirmare teſtamentum, &
quod ipſe ſolus præponderaret alijs, quia re-
259 ſpondetur hoc non eſſe, quod vnus præfera-
tur pluribus, ſed quia teſtamentum non ha-
bet integrum numerũ teſtium, prout requi-
260 ritur à lege, & tale argumentum Iaſonis in-
ferret legem eſſe abſurdam, quod eſſet ab-
ſurdius *l. ſi qua pœna. ff. de verb. ſignif. cũ ſimil.*
Nec iuuat ratio adducta per eumdem Iaſ. nẽ-
261 pe ſi in tali teſtamento adſit clauſula codi-
cillaris, quatenus vnus, vel duo teſtes nõ ſint
pro teſtamento, tamen ſi reliqui nempe quin-
que alij pro eo deponant, ſubſtinetur vtique
tale teſtamentum, in vim codicilli.

Quia reſpondetur quantumuis id veriſſimũ
262 ſit, vt quinque tantum teſtibus ſubſtinean-
tur codicilli, tamen id procedere volunt DD.
quando in teſtamento quinque tantum teſtes
fuerunt adhibiti, quia tunc ſi non valeret vti
teſtamentum valeret vti codicillus, ſecus ve-
263 rò quando fuerunt adhibiti in teſtamento
ſeptem teſtes, & vnus, vel duo, ei contradicãt,
quia tunc iſti faciunt vacillare teſtamentariã
264 diſpoſitionem, eamque reddunt ſuſpectam,
vt concludit *Bart. in d. l. 1. §. ſi quis neget. ff. quē-*
admod. teſtam. aper. quem ibi communiter ſe-
quũtur DD. & præſertim ibi *latè Imol.* Clau-
265 ſula, quippe, codicillaris ſubſtinet volunta-
tem defuncti propter defectum ſolemnitatis,
ſecundum *Bart. in l. 1. quaſt. 4. ff. de iur. codicill.*
ſecus verò quando vna cum defectu ſolemni-
266 tatis adeſſet quoque ſuſpicio falſi, & inſtru-
mentum falſum in vno ſubſtantiali, eſt ſuſpe-
ctũ in omnibus *can pura. 3. quaſt. 9.* Innocent.
in cap. cum iure de offic. Iudic. delegat. DD. in l. ſi
quis ex argentarijs §. 1. ff. de edend. l. ſi aliquid.
C. de ſuſpect. lib. 10. & ita Socin. *conſil. 28. lib. 3.*
Eadem-

Digitized by Google

Eademque reprehenſione Iaſ. videtur dignus *Menoch. de arbitrar. Iud caſ.* 105. *nu.* 19.
267 vbi affirmat, duos teſtes inſtrumento teſtamenti cõtradicentes fidem illius non tollere, cum quinque ſtent pro eo, vel ſaltem id eſſe remittendum arbitrio Iudicis, Vnde nõ immeritò increpatur à *Farinate. de falſit. q.* 158. *num.* 161. quod quaſi neſciens ſe à difficulta-
268 te extricari, & videns ſe veritatem non poſſe tueri Iudicis arbitrio id remittat, eoque magis cum ipſemet *Menoch. d. loc num.* 16. cõcludat duos teſtes in ſubſtantialibus teſtamẽ-
269 to contradicentes, in tantum annullare teſtamentum ipſum, quod falſum eſſe dicatur, quod & confirmat *Ioſeph. Ludou. dec. Luten.* 13. *à num.* 16. *cum ibi allegatis. & adde* Valaſc. *rer. iudic. conſultat.* 183. *ſub num.* 6. *& ſeq.*

Verum prædicta ſententia Iaſ. et Menoch. benigna interpretatione poteſt retineri ne in
270 foueam falſitatis miſerè cadat, ſcilicet tunc teſtis vnus deponens contra teſtamentum non annullabit illud et præponderabit depo-
271 ſitio aliorum ſex teſtium pro eo deponentiũ quando ille teſtis fuit conuictus de falſo a duobus teſtibus non teſtamentarijs, nemo enim negat, quin aduerſus prædictum teſtem
272 poſſit probari contrarium, vt tradunt *Angel. & Imol. in d. §. ſi quis neget. Specul. titul. de fid inſtrument. §. reſtat. verſ. quid ſi tantum vnus Hoſtien. in ſumm. eodem titul de fid. inſtrument. § reſtat. verſ. quid ſi tantũ vnus. Hoſtien. in ſumm. eodem titul. de fid. inſtrumen. verſ. quid ſi inſtrumentum cum alijs allegatis per Felin. in cap cum Ioannes heremita. verſ. ſed hanc limitationem, de fid inſtrum.*

Et tunc contradictio ſeptimi teſtis tam-
273 quam conuincta de falſo non attenderetur, & ſic teſtamentum non ſuſtineretur in vim ſex aliorum teſtium tantum, cum ſeptem om-
274 ninò ſint neceſſarij, ſed in reprobratione prædicti teſtis falſi, quod ſecus eſſet, quando ſoli ſex teſtes teſtamentarij coadiuuarent teſtamentum, & ita prædictam concluſionem
275 declarat *Alberic. in l cum precibus* 18. *nu.* 3. *C. de probat* vbi ait ſi in teſtamento non ſunt, niſi ſeptem teſtes, & vnus contradicit, reddit
276 inſtrumentum ſuſpectum, quia deficit numerus ſubſtantialis, & ſubdit id tunc verum putare, niſi aſtrueretur fides in inſtrumento, qui dicerent ſe fuiſſe preſentes. *vt in auth. de inſtrum. caut. §. ſed & quis autem mutui*, ſic quoque conſuluit *Alberic.* ſequendo *Alciat. in d. conſil.* 124. *num.* 2. *verſ. ſi verò adeſſent duo teſtes non inſtrumentarij, qui conuincerent hunc ſeptimum &c.*

Optimè etiam conducit *Socin in conſil.* 28. *à num* 1. *vol.* 3. *quem ſecutus eſt* Menoch. *de arbitrar. Iud. caſ.* 105. *num.* 16. *& ſeq.* Surd *in conſil.* 378. *num.* 1. vbi ait reprobationem teſtis teſtamentarij contradicentis teſtamento, non
277 fat eſſe ſi fiat per alios teſtes deſcriptos, & neceſſarios, ſed per non deſcriptos, ſiue ſupernumetarios, eſt teſtis ille conuincendus de falſo. *& latè videatur Maſcard. de probation. part.* 1. *concluſ.* 6. *à num.* 43. *&* Farinac. *quæſt.* 158. *part.* 2. *nu.* 162 163. *& ſeq* & poſt eos, alios plures cumulans *Gait. in tractat. de Credit. cap.* 3. *titul.* 1. *à num.* 261. & in terminis teſtamentarijs *Mart. de ſucceſſ. tom.* 2. *part.* 4. *art.* 1. *q.* 2. *à nu.* 1. Nec deſunt cautelæ ad ſaluanda à ſupra
278 relatis periculis, cũ variæ tradantur adhoc cautelæ à Doctoribus, & ſignanter à *Bertran, in conſil.* 1. *num.* 4. Afflict. *deciſ.* 166. *nu.* 9. Surd. *conſil.* 378. *nu.* 22. *Medic. deciſ. Senen* 96. *n.* 27. *Anton.* Fab *de error. Pragmat. decad.* 57. *error.* 2. *part.* 3. *cum alijs per eoſdem allegatis.* In ſequẽti capite videbimus quid ſit dicendum ſi teſtes teſtamentarij contradicant teſtamento, & iſti ſint ſupernumerarij veluti dum in teſtamento ſunt deſcripti 9. teſtes, ſi duo contradicant, & ſeptem approbent, Item qualiter poſſit ſaluari teſtamentum, ſi coram ſeptem teſtibus ſolum remotis omnibus alijs arbitrijs ſuis confectũ, & vnus teſtis contradicit.

ARGVMENTVM.

Teſtes, cum tune obſint, quando ſunt neceſſarij, quare deducitur, quando ſunt ſupernumerarij & actus remanet probatus, per teſtes ad illum actum neceſſarios, tunc ſi ſupernumerarij cõtra illum deponant, non releuant, puta ſi in teſtamento ſint deſcripti nonem teſtes, ſi ſeptem ſtent pro eo, et duo contra, teſtamentum remanet in ſuo robore, & ad hoc videndæ sũt multæ diſtinctiones, & declarationes, pro vt etiam in cap, ſequenti.

Teſtes inter ſe varij, & contrarii, quantumuis nõ attendantur licet eſſent mille limita tamen vt hic, Teſtes teſtamentarii tunc non attenduntur deponendo contra inſtrumentum teſtamẽti, ſi ſint ſupernumerarii, quando alij teſtes ſeptem ſunt examinati, et deponunt pro iſto teſtamento, quia aliàs ſi non poſſent examinati, vt quia mortui ſunt &c. & tunc teſtamẽtum valde redditur ſuſpectum, & quare.

SVMMARIVM.

279 *in Teſtamento ſi adhibeantur plus, quam ſeptem teſtes, veluti* 10. *ſi tres reprobent illud, & ſeptem approbent, quid ſit dicendum.*

280 *Actus geſtus remanet validus non obſtante contradictione teſtium ſupernumerariorum.*

281 *Teſtes tũc obſunt, quando ſunt neceſſarij aliàs ſecus.*

283 *Teſtes ſupernumerarij, quidquid deponent, contra actum probatum per teſtes in numero à iure requiſito, non attenditur.*

283 *Teſtes teſtamẽtarij non infrigunt illud, quamuis aſſeverent ſe non audiuiſſe teſtatorem, ita dicentem, & aliter non poſſe eſſe &c. et n.* 284.

285 *Limita niſi numerus negantium maior eſſet, quam affirmantium.*

286 Teſtes

285 *Teſtes inter ſe contrarij, & varij nihil probāt, quia vnus alteri fidem detrahit*
287 *Teſtes inter ſe contrarij, vti falſarij poſſunt puniri, & non probant etiamſi eſſent mille.*
288 *Teſtes contrarij tunc vnus alteri fidem non detrahit, quando contradicentes ſunt ſupernumerarij.*
289 *Alciat. in conſil. 123. & 124. lib. 9. declaratur*
290 *Teſtes teſtamentarij ſupernumerarij contradicentes teſtamento, tunc non relenant, quando teſtes neceſſarij pro eo deponunt.*
291 *Teſtibus examinatis pro teſtamento ſtandum eſt, potius quàm contrarijs.*
292 *Teſtes dum non examinantur pro teſtamento, illud non ſubſtinent.*
293 *Teſtes ſupernumerarij, ſi deponant contra teſtamentum, veluti non interfuiſſe &c. faciūt fidem illius vacillare.*
294 *Teſtes teſtamentarij donec non examinantur, præſumuntur pro teſtamento ſtare.*
295 *Præſumptio non eſt plena probatio, nec habetur pro veritate.*
Præſumptio debet cedere legitimæ probationi, & num. 299.
296 *Teſtis vnus, vel duo ex inſcriptis teſtamento ſi negent ſe illi interueniſſe,*
Licet adſint multi alij inſcripti, qui non poſſunt examinari, tunc non attenditur tale teſtamentum, & num. 291.
297 *Falſariorum fraudibus eſt obuiandum.*
298 *Teſtamentum poteſt debilitari ex minori numero teſtium viuorum deponentium expreſsè contra ipſum teſtamentum.*
300 *Inſtrumentum an reddatur ſuſpectum, ſi ſeptem teſtes in eo ſint deſcripti, cum duo ſufficerent, & duo contradicunt illi, reliqui verò ſūt mortui.*
301 *Depoſitio teſtium ſuperabundantium contra inſtrumentum non facit vacillare illud.*
302 *Teſtamenti fides, ſi vacillet ex ipſis teſtibus teſtamentarijs, non poteſt adiuuari ex alijs teſtibus ab extra, etiam eſſent mille.*
303 *Teſtamenti morbus, quando eſt intrinſecus, inanis eſt omnis medicina.*
304 *ad Teſtamenti eſſentiam non ſufficit veritas ſine ſolemnitate, ſed ſolemnitas cum veritate omninò copulatiuè requiritur.*
305 *Teſtamentum probari non poteſt per teſtes non teſtamentarios.*

CAPVT XLI.

TEſtes plures, quàm ſeptē, quādo in teſtamento reperiuntur adhibiti, videlicet
279 decē, quorū tres reprobarent teſtamentum, & ſeptem approbarent, vel in inſtrumento requirerentur tres teſtes, & fuerunt adhibiti quinque, quorum duo illud reprobarent, tres attamen coadiuuarent, tunc quia iſti ſunt in
280 ſufficienti numero, actus geſtus remanet validus, & firmus, non obſtante contradictione aliorum non neceſſariorum teſtium.

Nam clara eſt concluſio, quod teſtes tunc
281 obſunt, quando ſunt neceſſarij, aliàs ſecus, ſi ſint ſupranumerarij *per text. in d. l. hæredes palam. in princip. ff. de teſtament. & in l. cum fabula. ff. de bonor poſſeſſ. cont. ta b.* quidquid ſanè teſtes ſuperabundantes deponunt, non at-
282 tenditur ad refringendum actum probatum per teſtes, et quidem in numero à iure ad illum requiſitus, vnde tunc, nec inſtrumentum, nec aliud teſtamentum redditur ſuſpectum, *ex doctrina gloſ. in l. 1. §. ſi quis neget. ff quemadmodum teſtamen. aperian.* quam ſignandam eſſe vti notabilem, ſedulò monet *Bart. ibidem num. 2.* vbi etiam allegat ad hoc *Innocent. et Io. Andr. in cap. cum Ioannes*, vbi Abb. *num. 14. verſ. aut non eſt de neceſſarijs. de fid. inſtrum. &* Iacob. de Aren. & Cyn. *in l in exercendis. C. eodem tit.* & adde Cephal. *in conſil. 512. num. 25. verſ. quidquid alij teſtes non neceſſarij dixerint, teſtamētum ſubſtinetur &c.* Crauett. *in conſil. 56. num. 16. verſ. inſtrumentum non reprobatur ex contradictione teſtium ſupranumerariorum &c.* Menoch. *de arbitrar. Iud. caſ. 105. num. 27. verſ quando quinq. teſtes adhibiti ſunt in inſtrumento contractus, cum duo ſufficiant, ſi tres aut duo contradicant, & alij deponant pro inſtrumento, eius fides non vacillat. &c.* Tutret. *conſil. 38 num. 5.* vbi dicit hāc eſſe magis communem opinionem. *Marſil. in ſingular. 285. incip. Multi ſunt qui abſolutè. n. 3 verſ. ſi remanent teſtes neceſſarij qui non cōtradicunt. non videtur nocere contradictio aliorum teſtium ſupranumerariorū &c* et poſt Caſtren. ſubdit, id fore menti tenendum ſanè *Boccat. ſuper conſtitut. Ægidian. gloſ. 7. num. 15 in fin.* vbi teſtatur de communi pariter opinione. Carol. de Graſſ *in tractat de exception. cap 19. n. 76. verſ. quando remanet ad perfectum, et neceſſarium numerū teſtium inſtrumenti &c. Ægid.* Boſſ. *in prax. titul de falſ. num. 39. verſ. imo remanente ſufficienti numero teſtium remanet validum inſtrumentum &c.* Valaſc. *conſultat. 183. num. 38 verſ et quia præter illum teſtem, remanent alij teſtes quot ſufficiunt, nec teſtamentum, nec aliud inſtrumētum redditur ſuſpectum &c. Ludouic.* Paitell. *in annotat. ad conſil. 94. ſeu patriſ. num. 18. verſ ſi ille teſtis, qui contradicit ſit ſupernumerarius, eo caſu teſtamentum non vacillat &c.* et ſæpius fuit reſolutum in Rota, & præſertim *coram bon. mem.* Bubalo *in cauſa Caſanaten. Legati 11. Ianuarij.* 1580. vbi firmatur, quod quando teſtes requiſiti, et neceſſarii in teſtamento deponunt pro eo, licet ſu-
283 pernumerarii deponant contra ipſum, non per hoc, teſtamentum redditur inualidum, etiamſi aſſererent, ſe non audiuiſſe teſtatorem ita dixiſſe, prout ſcriptum in teſtamento, & quod non potuiſſet, ita dicere quin ipſi audiuiſſent, quia per hoc inſtrumenti ſeu teſtamē-
284 ti fides non vacillaret, quando teſtes neceſ-

Digitized by Google

ſatii coadiuuant teſtamentum &c. Sic deinde
quoque ſenſit *Rota coram* R.P.D.Terracinen.
in cauſa Firmana Codicillorum. 1. Iulij 1644.
§. Prout nec facit &c verſ. depoſitio huius teſtis
non eſt neceſſaria &c. & iterum *coram eadem*
in eadem cauſa ſub die 28. Iunij 1645. §. Minus
relenat. verſ. illius depoſitio non eſt neceſſaria,
nec facit anullare dictum aliorum teſtium,
et denuo coram eodem ſub die 13. Nouemb. eiuſ-
dem anni 1645 §. Ex his cum appareat. verſ. non
eſt opus quarto, vel quinto teſte, et teſtes actui
non neceſſarij ita deponentes non faciunt vacil-
lare fidem teſtamenti &c.

Vnde ſic poteſt limitari, cõſtans illud Iuris
axioma, quod teſtes interſe contrarii, et varij
285 nihil probant, nam vnus alteri tollit fidem.
l qui falſa. ff de teſtib. l. cum, et ibi not. Bart. ff. ad
Leg. Cornel. de falſ. cum alijs abunde relatis per
Maſcard. *de probation. concluſ.* 1170. *num.* 3. *&*
ſeq. & magis copioſiùs *Farinac. de teſtib. quaſt.*
65 part. 1. à num. 2. vbi ait, hanc opinionem
286 non tantum eſſe cõmunem, imo non habe-
re contradictorem, *et num.* 5. tradit ſecundum
aliquos prædictos teſtes vti falſarios puniri
poſſe, et iſto caſu etiamſi eſſent mille non pro-
bant *ſecundum Bald. in l. 1. C. de teſtam.* iſta ta-
men regula limitatur, vt dixi, quando oppoſi-
tio, ſeu varietas eſſet in teſtibus ſupernume-
287 rariis, et non neceſſariis, quia illi non re-
leuant, aut damnum inferunt.

Verum crederem quando numerus repro-
288 bantium excederet numerum confirman-
tium non, ita facile talẽ opinionẽ eſſe admit-
tendã prout ſentit *Alex. in conſil.* 149. *num.* 10.
verſ. præualent pauciori numero teſtium exa-
minatorum, et deſcriptorum in inſtrumẽto &c.
lib. 2. Ferrar. *in practic. Papien. in forma oppoſit.*
contra inſtrum. in gloſ. in verb dignoſcitur n 4.
verſ. quid autem dicimus, ſi in inſtrumento, in
quo ſufficit numerus duorum teſtium, fuerunt
per Notariũ deſcriptus ſex &c. Zai. *lib. 2. ſingul.*
reſponſ. cap. 23. num. 12. verſ. ſecundo fallit, quã-
do numerus reprobantium excederet numerum
confirmantium &c.

Sed perſiſtendo in terminis, et certè firma-
tæ iam concluſioni, quod teſtes nõ neceſſarii
non obſunt, quidem obſtant adducta *per Al-*
ciat. in conſil. 123. & 124. lib. 9 p art. 3. quia ibi
Alciat. ſi benè aduertatur ab hac opinione
non diſſentit, præſupponit enim ibi deficere
289 vnum ex neceſſariis teſtibus pro teſtamento
vnde conſuluit, eius fidem vacillari, et ideo
ſecus eſt dicendum, quando omnes teſtes ne-
ceſſarii pro teſtamento concludunt, et ſic re-
manet perfectus numerus.

Reſtat, quoque vt iterum declarem prædi-
ctam doctrinam, quod ſi remanet numerus
teſtium perfectus in teſtamento non attendi-
tur quidquid contra teſtamentum dixerint
teſtes ſupernumerarii, in qua ſunt etiam te-
ſtamentarii, vt id procedat (et tetigi ſupra)
290 quando illi teſtes, qui remanent, ſunt exa-
minati, et deponunt pro teſtamento, Tunc
enim potius eſt ſtandum illis pro teſtamento,
quàm contrariis, licet tàm iſti, quàm illi ſint
ſcripti in teſtamento. Si vero teſtes, qui rema-
291 nent non ſunt adhuc examinati, vt quia
mortui ſint, vel in longinquis partibus ma-
neant, vel àliàs, tunc licet ſint in numero per-
fecto interim tamen, dum non examinantur,
292 non ſubſtinent teſtamentum, quin ſi duo
teſtes de deſcriptis in teſtamento, licet ſuper-
numerarii, deponant contra teſtamentum,
nempe ſe non interfuiſſe, vel rem aliter geſtã
293 fuiſſe, faciunt vacillare fidem teſtamenti. Et
ratio eſt, quia licet interim, dum non exami-
nantur alii teſtes, præſumatur, quod ipſi, ſi
examinarẽtur, deponent pro teſtamento, ta-
294 men hæc præſumptio non habet tantam
vim, quantam habent teſtes viui, expreſsè de-
ponentes contra teſtamentum, quia præſum-
295 ptio non eſt plena probatio, nec habetur
pro veritate.

Vnde cedere debet legitimæ probationi
aliorum teſtium expreſsè deponentium con-
trarium *l fin. in princip. ff quod met. cauſ. l nu-*
ptura. in fin. ff de iur. dot. l. ſi chirographum l. cũ
de indebito. §. ff. de probat. et in puncto videatur
Menoch. *de arbitr. d caſ.* 105. *nu.* 24. Boer. *de-*
ciſ. 118. *num.* 19. et probatur ex doctrina *Inno-*
cent. in cap. cum Ioannes. de fid. inſtrum. vbi ait,
296 ſi vnus ſolus, vel duo ex teſtibus inſcriptis
in teſtamento contra illud deponant, & alij
multi, etiamſi forent centum, quia tamen, ve
quia abſentes taceant, vel ſint mortui, fides
inſtrumenti ex illis duobus examinatis, ſanè
adeo debilitatur, quod non ſtatur teſtamẽto.
297 Quia vt optimè ratiocinatur *Innocent.* nõ
hoc caſu occurritur fraudi falſariorum, qui ſo-
lent plures teſtes mortuos teſtamento inſere-
re exiſtimantes, non poſſe teſtamenti fidem
debilitari, aut minui minori numero teſtium
viuorum, deponentium expreſse contrarium.
298 Et interim dum alii teſtes non examinan-
tur, an deponant pro ipſo teſtamẽto dubium
eſt, cum poſſit etiam eſſe, quod deponant cõ-
tra ipſum. Vnde, vt dixi, interim præſumptio,
299 quæ eſt ſuper dubio, cedere debet veritati,
ex iuribus ſupra allegatis.

Infert quoque ex prædictis *Menoch. d. caſ.*
105. num. 26. non rectè ſcripſiſſe *Caſtren. in l.*
heredes palam. in princip ff. de teſtam. et Hipoll.
in l vnus. §. fin. num. 7. de quaſt dum aſſerunt
non reddi ſuſpectum inſtrumentum, in quo
300 erant deſcripti ſeptem teſtes, cum tamen
duo ſufficerent, et duo contradicunt inſtru-
mento, reliqui verò ſunt mortui, quaſi velint
ex numero perfecto mortuorum ſubſtineri
301 inſtrumentum contra teſtes viuos deponẽ-
tes contrarium, cum tamen id non ſit verum
iuxta iam premiſſa. Et nunc redeundo ad ma-
teriam noſtram.

Stat ergo in concuſſa opinio ſuprarelata,
quod teſtium ſuprabundantium depoſitio cõ-
tra

tra inſtrumentum non facit vacillare illius fi-
dem, quando numerus à Iure ad illud requi-
301 ſitus pro eo deponit, ſecus verò ſi vnus vel
plures ex teſtibus neceſſariis contradicant, vt
tetigi ſupra, et tunc quidẽ loquendo in termi-
nis teſtamentarijs, ſi teſtamenti fides pro-
ſternitur, quod ſi centũ teſtes, de his, qui ſunt
extra teſtamentum, et ad illius ordinationem
302 non fuerunt adhibiti, illud coadiuuarent, at-
tamen nullo pacto ſubſtineri poſset, ſane tunc
eſt inanis omnis medicina, et fruſtratorium
omne remedium (præter relata ſupra *n.* 289.
adde rationem eſse, quia tali caſu teſtamenti
303 morbus intrinſecus eſt, et incurabilis.
Nam ad huiuſmodi rei eſsentiam non ſuf-
ficit veritas ſine ſolemnitate, ſed ſolemnitas
cum veritate omnino copulatiue requiritur,
304 prout ſatis in anguloeſt, et tuetur *Bald. in
l. alia cauſa, num. 4. C. de his quib. vt indign.* idẽ
Bald. poſt antiquiores *in l. in exercendis. C, de
fid. inſtrum.* vbi quod per teſtes non teſtamẽ-
305 tarios teſtamentum probari non poteſt. la-
tè per *Farinac d. q. 158. à num. 10. & ſeq. cum
alijs de quibus per Manent. conſil 7 num. 59. &
ſeq.* In ſequenti verò capite ſatis abundè vi-
debimus, cum ſæpe ſæpius teſtamenta con-
dantur adhibitis ſolum ſeptem teſtibus re-
motis alijs, perſonis, ſi aliqui ex dictis teſti-
bus contradicant teſtamento, cum non poſ-
ſint conuinci ex alijs teſtibus ab extra, an hoc
caſu adſit aliquod remedium, et in quibus
terminis.

ARGVMENTVM.

Teſtamenta, cum multoties condantur ſolum coram ſeptem teſtibus, remotis alijs perſonis, ideo, quando aliqui ex dictis teſtibus, deponũt contra teſtamentum, vel ob in aduertentiam, vel oſcitantiam, cum ſua non interſit, cui, vel quibus relinquãt teſtatores bona, vel ob dolũ pretio redempti, & tunc ſi non adſint alij teſtes ab extra, à quibus poſſint conuinci, quid nam hoc caſu ſit animaduertendum ne facilè ſuprema mortuorũ elogia deluſa remaneant

Teſti conuicto de mendacio non eſt danda fides circa eius contradictionem. Mendaces perdunt beneficia legum. Teſtis ſi dicat, ſe fuiſſe præſentem alicui actui, ſed non intellexiſſe geſta per contrahentes, non eſt ei adhibenda fides, & quare, cùm præſentia arguat intelligentiam. Boſſ. in prax. titul. de ſalſ nu. 11 opinio à Doctoribus multum perpenditur, ſed refutatur, quæritur tamen ſaluari.

Teſtis vnicus, ſi deponat contra teſtamentum, et alij ſex deponant pro ipſo, ex hoc valdè ſuſpectus redditur teſtis ille. Teſtes omnes ſi deponant contra teſtamentum, an dicatur illud falſum.

Circa depoſitionem teſtium reprobantium, & coadiuuantium inſtrumenta, cum ſit materia non parum inuoluta, tum propter diuerſitatem caſuum, tum propter diuerſitates opinionum DD. id remittendum venit arbitrio Iudicis, & quid ipſe in hoc debet animaduertere.

pro Actuum validitate ſemper in dubio eſt facienda interpretatio, et fingitur id interueniſſe, quod debuit præcedere pro validitate actus, quæ concluſio, ſi vera eſt in aliquo caſu, ſane procedit in vltimis voluntatibus, ne ſuprema mortuorum elogia pereant, nam vt ſubſtineantur, ſat eſt opinio vnius Doctoris, & qualiter procedat.

SVMMARIVM.

306 *Teſtamenta vt plurimum conduntur remotis alijs, & ſolum adhibitis ſeptem teſtibus.*
Teſtes teſtamentarij ſæpe, cum ſua non interſit non attendunt, quid dicunt teſtatores.
307 *Teſtamenta abſurdum eſt, quod poſſint ſubuerti propter dolum, vel oſcitantiam vnius teſtis, ſi dicat non audiuiſſe teſtatorem.*
308 *Teſtamentum nuncupatiuum, ſi ſimpliciter fuit conditum, & tunc donec auctoritate Iudicis non redigatur in ſcriptis, non dicitur in eſſe productum, & num. 310. & 336.*
309 *Teſtis teſtamentarius, ſi moriatur antequam teſtamentum redigatur in ſcriptis, perimit ipſum teſtamentum.*
311 *Teſtis vnus, vel plures teſtamentarij, ſi recognoſcendo ſcripturam priuatam teſtamenti, illi contradicant, quid ex hoc inferatur.*
312 *Teſtis vnicus contradicẽdo teſtamento, quãdo non ſit mirum, quod in totum illud proſternet. & num. 313.*
313 *pro Me, qui non eſt, contra me eſt.*
315 *Teſtamentum, quando recepit robur firmitatis, ſi caruit ſolemni numero teſtium, actum eſt de eo.*
317 *Inſtrumentum, ſi ex ſua oculari inſpectione appareat non habere defectum, quando auctoritate Tabellionis facit probationem probatam et n. 322. 334. & 335.*
318 *in Inſtrumento teſtamenti, ſi ſint deſcripti ſeptem teſtes, et tunc non poteſt dici, quod careat aliquo ex teſtibus neceſſarijs.*
319 *Teſtes ſeptem quando fuerunt adhibiti in teſtamento ſi contradicant illi, non dicitur nullum ex defectu numeri teſtium, ſed quomodo.*
320 *Teſtes teſtamentarij, ſi vna voce deponant pro teſtamento, conuincuntur de falſo, contrarium aſſerentes.*
321 *Et ſic ſubſtinetur robur publicæ ſcripturæ, & remanet in priori forma probanti.*
Teſtes reprobantes teſtamentum, quando dicantur deponere falſum.
Probatio fortior vincere debet.
322 *Probatio non efficitur dubia per negationem*

 ſi pro-

ſatii coadiuuant teſtamentum &c. Sic deinde
quoque ſenſit *Rota coram* R.P.D.Terracinen.
in cauſa Firmana Codicillorum. 1. Iulij 1644.
§.Prout nec facit &c. verſ. depoſitio huius teſtis
non eſt neceſſaria &c. & iterum *coram eodem*
in eadem cauſa ſub die 28. Iunij 1645. §. Minus
relevat. verſ. illius depoſitio non eſt neceſſaria,
nec facit anullare dictum aliorum teſtium,
et denuo coram eodem ſub die 13. Nouemb. eiuſ-
dem anni 1645. §. Ex his cum appareat. verſ. non
eſt opus quarto, vel quinto teſte, et teſtes aċtui
non neceſſarij ita deponentes non faciunt vacil-
lare fidem teſtamenti &c.

Vnde ſic poteſt limitari, cõſtans illud Iuris
axioma, quod teſtes inter ſe contrarii, et varij
285 nihil probant, nam vnus alteri tollit fidem.
l. qui falſa. ff. de teſtib. l. cum, et ibi not. Bart. ff. ad
Leg. Cornel. de falſ. cum alijs abunde relatis per
Maſcard. *de probation. concluſ.* 1170. *num.* 3. *&*
ſeq. & magis copioſiùs *Farinac. de teſtib. quaſt.*
65 part. 1. à num. 2. vbi ait, hanc opinionem
286 non tantum eſſe cõmunem, imo non habe-
re contradictorem, *et num.* 5. tradit ſecundum
aliquos prędictos teſtes vti falſarios puniri
poſſe, et iſto caſu etiamſi eſſent mille non pro-
bant *ſecundum Bald. in l. 1. C. de teſtam.* iſta ta-
men regula limitatur, vt dixi, quando oppoſi-
tio, ſeu varietas eſſet in teſtibus ſupernume-
287 rariis, et non neceſſariis, quia illi non re-
leuant, aut damnum inſerunt.

Verum crederem quando numerus repro-
288 bantium excederet numerum confirman-
tium non, ita facile talẽ opinionẽ eſſe admit-
tendã prout ſentit *Alex. in conſil. 149. num. 10.*
verſ. praualent pauciori numero teſtium exa-
minatorum, et deſcriptorum in inſtrumẽto &c.
lib. 2. Ferrat. *in practic. Papien. in forma oppoſit.*
contra inſtrum. in gloſ. in verb. dignoſcitur n. 4.
verſ. quid autem dicemus, ſi in inſtrumento, in
quo ſufficit numerus duorum teſtium, fuerunt
per Notarium deſcriptus ſex &c. Zai. *lib. 2. ſingul.*
reſponſ. cap. 23. num. 12. verſ. ſecundo fallit, quã-
do numerus reprobantium excederet numerum
confirmantium &c.

Sed perſiſtendo in terminis, et certè firma-
ta iam concluſioni, quod teſtes nõ neceſſarii
non obſunt, quidem obſtant adducta *per Al-*
ciat. in conſil. 123. & 124. lib. 9. part. 3. quia ibi
Alciat. ſi benè aduertatur ab hac opinione
non diſsentit, præſupponit enim ibi deficere
289 vnum ex neceſſariis teſtibus pro teſtamento
vnde conſuluit, eius fidem vacillari, et ideo
ſecus eſt dicendum, quando omnes teſtes ne-
ceſſarii pro teſtamento concludunt, et ſic re-
manet perfectus numerus.

Reſtat, quoque vt iterum declarem prædi-
ctam doctrinam, quod ſi remanet numerus
teſtium perfectus in teſtamento non attendi-
tur quidquid contra teſtamentum dixerint
teſtes ſupernumerarii, in qua ſunt etiam te-
ſtamentarii, vt id procedat (et tetigi ſupra)
290 quando illi teſtes, qui remanent, ſunt exa-
minati, et deponunt pro teſtamento, Tunc
enim potius eſt ſtandum illis pro teſtamento,
quàm contrariis, licet tàm iſti, quàm illi ſint
ſcripti in teſtamento. Si vero teſtes, qui rema-
291 nent non ſunt adhuc examinati, vt quia
mortui ſint, vel in longinquis partibus ma-
neant, vel aliàs, tunc licet ſint in numero per-
fecto interim tamen, dum non examinantur,
292 non ſubſtinent teſtamentum, quin ſi duo
teſtes de deſcriptis in teſtamento, licet ſuper-
numerarii, deponant contra teſtamentum,
nempe ſe non interfuiſſe, vel rem aliter geſtã
293 fuiſſe, faciunt vacillare fidem teſtamenti. Et
ratio eſt, quia licet interim, dum non exami-
nantur alii teſtes, præſumatur, quod ipſi, ſi
examinarẽtur, deponent pro teſtamento, ta-
294 men hæc præſumptio non habet tantam
vim, quantam habent teſtes viui, expreſsè de-
ponentes contra teſtamentum, quia præſum-
295 ptio non eſt plena probatio, nec habetur
pro veritate.

Vnde cedere debet legitimæ probationi
aliorum teſtium expreſsè deponentium con-
trarium *l. fin. in princip. ff. quod met. cauſ. l. nu-*
ptura in fin. ff. de iur. dot. l. ſi chirographum l. cũ
de indebito. §. ff. de probat. et in puncto videatur
Menoch. *de arbitr. d. caſ. 105. nu. 24.* Boer. *de-*
ciſ. 118. num. 19. et probatur ex doctrina *Inno-*
cent. in cap. cum Ioannes de fid. inſtrum. vbi ait,
296 ſi vnus ſolus, vel duo ex teſtibus inſcriptis
in teſtamento contra illud deponant, & alij
multi, etiamſi forent centum, quia tamen, vt
quia abſentes taceant, vel ſint mortui, fides
inſtrumenti ex illis duobus examinatis, ſanè
adeo debilitatur, quod non ſtatur teſtamẽto.
297 Quia vt optimè ratiocinatur *Innocent.* in
hoc caſu occurritur fraudi falſariorum, qui ſo-
lent plures teſtes mortuos teſtamento inſere-
re exiſtimantes, non poſſe teſtamenti fidem
debilitari, aut minui minori numero teſtium,
viuorum, deponentium expreſſe contrarium.
298 Et interim dum alii teſtes non examinan-
tur, an deponant pro ipſo teſtamẽto dubium
eſt, cum poſſit etiam eſſe, quod deponant cõ-
tra ipſum. Vnde, vt dixi, interim præſumptio,
299 quæ eſt ſuper dubio, cedere debet veritati,
ex iuribus ſupra allegatis.

Infert quoque ex prædictis *Menoch. d. caſ.*
105. num. 26. non rectè ſcripſiſſe *Caſtren. in l.*
haeredes palam. in princip. ff. de teſtam. et Hipoll.
in l. vnus. §. fin. num. 7. de quaſt. dum aſſerunt
non reddi ſuſpectum inſtrumentum, in quo
300 erant deſcripti ſeptem teſtes, cum tamen
duo ſufficerent, et duo contradicunt inſtru-
mento, reliqui verò ſunt mortui, quaſi velint
ex numero perfecto mortuorum ſubſtineri
301 inſtrumentum contra teſtes viuos deponẽ-
tes contrarium, cum tamen id non ſit verum
iuxta iam pręmiſſa. Et nunc redeundo ad ma-
teriam noſtram.

Stat ergo inconcuſſa opinio ſupratelata,
quod teſtium ſuprabundantium depoſitio cõ-
tra

tra inſtrumentum non facit vacillare illius fi-
dem, quando numerus à Iure ad illud requi-
301 ſitus pro eo deponit, ſecus verò ſi vnus vel
plures ex teſtibus neceſſariis contradicant, vt
tetigi ſupra, et tunc quidẽ loquendo in termi-
nis teſtamentarijs, ſi teſtamenti fides pro-
ſternitur, quod ſi centũ teſtes, de his, qui ſunt
extra teſtamentum, et ad illius ordinationem
302 non fuerunt adhibiti, illud coadiuuarent, at-
tamen nullo pacto ſubſtineri poſset, ſane tunc
eſt inanis omnis medicina, et fruſtratorium
omne remedium (præter relata ſupra *n.* 289.
adde rationem eſſe, quia tali caſu teſtamenti
303 morbus intrinſecus eſt, et incurabilis.

Nam ad huiuſmodi rei eſſentiam non ſuf-
ficit veritas ſine ſolemnitate, ſed ſolemnitas
cum veritate omnino copulatiue requiritur,
304 prout ſatis in anguloeſt, et tuetur *Bald. in
l. alia cauſa. num. 4. C. de bis quib. vt indign.* idẽ
Bald. poſt antiquiores *in l. in exercendis. C. de
fid. inſtrum.* vbi quod per teſtes non teſtamẽ-
305 tarios teſtamentum probari non poteſt. la-
tè per *Farinac. d. q. 158. à num. 10. & ſeq. cum
alijs de quibus per Manent. conſil 7 num. 59. &
ſeq.* In ſequenti verò capite ſatis abundè vi-
debimus, cum ſæpe ſæpius teſtamenta con-
dantur adhibitis ſolum ſeptem teſtibus re-
motis alijs, perſonis, ſi aliqui ex dictis teſti-
bus contradicant teſtamento, cum non poſ-
ſint conuinci ex alijs teſtibus ab extra, an hoc
caſu adſit aliquod remedium, et in quibus
terminis.

ARGVMENTVM.

Teſtamenta, cum multoties condantur ſolum coram ſeptem teſtibus, remotis alijs perſonis, ideo, quando aliqui ex dictis teſtibus, deponũt contra teſtamentum, vel ob inaduertentiam, vel oſcitantiam, cum ſua non interſit, cui, vel quibus relinquãt teſtatores bona, vel ob dolũ pretio redempti, & tunc ſi non adſint alij teſtes ab extra, à quibus poſſint conuinci, quid nam hoc caſu ſit animaduertendum ne facilè ſuprema mortuorũ elogia deluſa remaneant.

Teſti conuincto de mendacio non eſt danda fides circa eius contradictionem. Mendaces perdunt beneficia legum. Teſtis ſi dicat, ſe fuiſſe præſentem alicui actui, ſed non intellexiſſe geſta per contrahentes, non eſt ei adhibenda fides, & quare, cùm præſentia arguat intelligentiam. Boſſ. in prax. titul. de falſ nu. 21 opinio à Doctoribus multum perpenditur, ſed refutatur, quæritur tamen ſaluari.

Teſtis vnicus, ſi deponat contra teſtamentum, et alij ſex deponant pro ipſo, ex hoc valdè ſuſpectus redditur teſtis ille. Teſtes omnes ſi deponant contra teſtamentum, an dicatur illud falſum.

Circa depoſitionem teſtium reprobantium, & coadiuuantium inſtrumenta, cum ſit materia non parum inuoluta, tum propter diuerſitatem caſuum, tum propter diuerſitates opinionum DD. id remittendum venit arbitrio Iudicis, & quid ipſe in hoc debet animaduertere.

pro Actuum validitate ſemper in dubio eſt facienda interpretatio, et fingitur id interueniſſe, quod debuit præcedere pro validitate actus, quæ concluſio, ſi vera eſt in aliquo caſu, ſane procedit in vltimis voluntatibus, ne ſuprema mortuorum elogia pereant, nam vt ſubſtineantur, ſat eſt opinio vnius Doctoris, & qualiter procedat.

SVMMARIVM.

306 *Teſtamenta vt plurimum conduntur remotis alijs, & ſolum adhibitis ſeptem teſtibus.*
Teſtes teſtamentarij ſæpe, cum ſua non interſit non attendunt, quid dicunt teſtatores.

307 *Teſtamenta abſurdum eſt, quod poſſint ſubuerti propter dolum, vel oſcitantiam vnius teſtis, ſi dicat non audiuiſſe teſtatorem.*

308 *Teſtamentum nuncupatiuum, ſi ſimpliciter fuit conditum, & tunc donec auctoritate Iudicis non redigatur in ſcriptis, non dicitur in eſſe productum, & num. 310. & 336.*

309 *Teſtis teſtamentarius, ſi moriatur antequam teſtamentum redigatur in ſcriptis, perimit ipſum teſtamentum.*

311 *Teſtis vnus, vel plures teſtamentarij, ſi recognoſcendo ſcripturam priuatam teſtamenti, illi contradicant, quid ex hoc inferatur.*

312 *Teſtis vnicus contradicẽdo teſtamento, quãdo non ſit mirum, quod in totum illud proſternat. & num. 313.*

313 *pro Me, qui non eſt, contra me eſt.*

315 *Teſtamentum, quando recepit robur firmitatis, ſi caret ſolemni numero teſtium, actum eſt de eo.*

317 *Inſtrumentum, ſi ex ſua oculari inſpectione appareat non habere defectum, quando auctoritate Tabellionis facìat probationem probatam et n. 322. 334. & 335.*

318 *in Inſtrumento teſtamenti, ſi ſint deſcripti ſeptem teſtes, et tunc non poteſt dici, quod careat aliquo ex teſtibus neceſſarijs.*

319 *Teſtes ſeptem, quando fuerunt adhibiti in teſtamento ſi contradicant illi, non dicitur nullum ex defectu numeri teſtium, ſed quomodo.*

320 *Teſtes teſtamentarij, ſi viua voce deponant pro teſtamento, conuincuntur de falſo, contrarium aſſerentes.*

321 *Et ſic ſubſtinetur robur publicæ ſcripturæ, & remanet in priori forma probanti.*
Teſtes reprobantes teſtamentum, quando dicantur deponere falſum.
Probatio fortior vincere debet.

322 *Probatio non efficitur dubia per negationem*

ſi nihil fuerit probatum.

523 *ex Actis, quando aliquid liquidò conſtat, tūc id non obnubilatur per ſolam negationem.*

324 *Teſtis deſcriptus in inſtrumento teſtamenti, ſi neget id quodfatentur alij teſtes teſtamentarij, tunc vti mendax non nocet teſtamento.*

325 *Teſtis vnus teſtamentarius, ſi dicat ſe non fuiſſe præſentem teſtamento, poteſt conuinci alijs ſex teſtibus, quod erat præſens, & n. 326. & 327.*

328 *de Mendacio, ſi ſit conuinctus teſtis, non eſt adhibenda fides, circa eius contradictionem. contra Mendaces, multa à Iure ſtatuta ſunt.*

329 *Mendaces perdunt beneficia legum, condemnantur in expenſis, perdunt feuda, emphyteuſim &c.*

330 *Mendacia non puniuntur niſi in caſibus à iure expreſſis.*

331 *Mentientibus eſt detrahenda fides, ne vacillare faciant, ea, quæ vera ſunt.*

334 *Notarius, quando vti teſtis poſſit examinari ad validitatem inſtrumenti ab eo rogati.*

335 *Scriptura priuata teſtamenti in ſcriptis oportet coadiuuari per dicta teſtium.*

337 *Teſtis ſi patiatur ſe deſcribi vti talis in teſtamento, deponendo non audiuiſſe hæredis nomē ei non creditur, & ſic non deficit ſolemnitas.*

338 *de Præſentia teſtium, quando ſit mentio intelligitur de morali, & non de aſinina.*

339 *Teſtis, ſi dicat, ſe fuiſſe præſentem, ſed non intellexiſſe, arguit ſe ipſum, & ſic ei non videtur credendum.*

340 *Notario non creditur, aſſerenti ſe feciſſe falſum inſtrumentum, quod rogauit, vt per hoc annulletur inſtrumentum.*

341 *Teſtis inſtrumentarius ſi dicat inſtrumento non interfuiſſe, vel rem non fuiſſe ſic geſtam, an ei credatur.*

342 *Boſſ. de falſit. num. 11 male allegatur, & intelligitur à Mantu. conſil. 7. & 8. num. 9.*

343 *Boſſ. de falſit. num. 11. paſſim à DD. in ſequitur, verum etiam adhuc eum meſſis erat adhuc in herba & num. 345. & quando poſſet procedere.*

344 *Leges aliquando allegantur ad ea, quæ non poſſent trahi, etiamſi adhiberentur machina Archimedis.*

346 *Præſentia, licet arguat intelligentiam, et audientiam, non tamen id procedit in teſtibus teſtamentarijs.*

348 *Teſtis teſtamentarius, ſi non audiat Teſtatorē loquentem, debet adhoc admonere Notarium, vel Teſtatorem et etiam recedere ſi opus ſit.*

349 *Teſtis ſi dicat non audiuiſſe teſtatorem hæredis nomen nuncupantem, quando ſe ipſum non nocet oſcitantia.*

350 *Teſtis, quando dicit, ſe non audiuiſſe teſtatorem, id non aduerſatur ſcripturæ Notarij. cū ſola quæſtio ſit de ſolemnitate.*

351 *Teſtis teſtamentarius, ſi dicat non fuiſſe expreſſum nomen hæredis à teſtatore, teſtamentum remanet reprobatum, deficiente numero legitimo teſtium.*

352 *Teſtis quando eſt vnicus, et contradicit teſtamento, ſi alij ſint pro eo, tunc non ſine cauſa poteſt præſumi in eo calumnia.*

353 *Teſtis vnus, ſi contradicat teſtamento, facit illud vacillare, ſi verò omnes contradicant, reputatur falſum.*

Inſtrumentum reputabitur falſum, ſi in nullo teſte ſubſtineatur, cum inſtrumentum à teſtiū fide firmetur.

354 *Teſtes omnes teſtamentarij ſi contradicant teſtamento, poſſunt id facere ex calumnia, & ſic non eſt dicendum illud abſolutè falſum.*

355 *Teſtis aliud eſt, quod ſit ſubſcriptus teſtamēto, & aliud, quod in eo à Notario ſit deſcriptus*

356 *Et ſi quis de vno caſu, ad alium vellet arguere, talis argumentatio eſſet truffa, & quale abſurdum ſequeretur.*

357 *Subſcribens cenſetur habere notitiam omniū contentorum in ſcriptura. quod non ſic eſt in deſcripto in ea ab alio.*

Falſitates ad libitum Notariorum fabricandi via, aperta eſſe non debet.

358 *Teſtis, ſi ſe ſubſcribat inſtrumento an poſſit reprobare actum, ſua ſubſcriptione roboratū, dubium eſt.*

359 *Quod eò magis intrat, dum teſtis ſubſcriſit non lecto tenore inſtrumenti.*

360 *Et an ſit probandum, teſtem hoc caſu fuiſſe deceptum.*

361 *Teſtes contradicendo teſtamento, an probent, nec ne, in hoc non poteſt conſtitui certa regula & quare.*

362 *Arbitrium Iudicis multum operatur, in dando fide teſtibus, inſtrumentum reprobantibus. et num 359.*

363 *in Teſtium conflictu coadiuuantium, vel reprobantium inſtrumentum, Iudex debet attendere, quæ ſunt veriſimiliora, & quæ alia.*

364 *Iudex debet ſemper deſiderare. quid eſt veriſimilius.*

366 *Iudicis manus numquam Ius ligauit, quoad dandam. vel detrahendam fidem teſtibus.*

367 *pro Actus validitate ſemper in dubio iudicandum eſt.*

Actus, vt potius valeat, quàm pereat pronunciandum eſt.

368 *pro Actus validitate fingitur omnia præceſſiſſe, cum omnibus ſolemnitatibus.*

369 *Actus, vt valeat, fingitur omnia præceſſiſſe quod facit actum valere. declara vt nu. 366.*

370 *Præſumptio quæ ſtat pro validitate actuum, vt remoueatur nullitas, eſt ſic potens, vt omnes præſumptiones ſuperet.*

371 *Interpretatio, quæ tendit ad ſubſtinendum actum, eſt omnium interpretationum Regina.*

373 *Actus, vt ſubſtineatur capienda eſt omnis interpretatio, etiam verba improprìando.*

Præ-

374 Præſumptio pro validitate actus, potiſſimum locum debet ſibi vſurpare in teſtamentis.

375 Teſtamenta, quod ſubſtineantur, et ſuum effectum ſortiantur, iura omnia conclamant, cũ Reipublicæ interſit.

376 Iudex in iudicando non poteſt recedere à cõmuni opinione.

377 Opinioni ſingulari, contra communem, qui inhæret, dicitur ſecundum imperitiam iudicare.

378 Opinionum nouarum, quis non debet eſſe inuentor ſecundum Fabr.

Opiniones nouæ videntur fruſtratoriæ,

Nouitas ſemper eſt in periculo.

379 Nouitas eſt mater temeritatis, ſoror ſuperſtitionis, & filia leuitatis.

380 Leges nouas apud Locrenſes, qui in Senatu proponebat, in collo habebat inſertum capiſtrum, et quare.

381 Noua potius, quàm bona deſiderantur.

382 Opinio vnius Doctoris fauens teſtamento præferenda eſt communi opinioni, intellige tamen Doctoris præclari.

383 Intellige etiam id verum in terminis matrimonij, & libertatis.

CAPVT XLII.

MVltoties, quia teſtamenta condi ſolitũ
eſt coram ſeptem teſtibus cœteris remotis,
itaque ſi aliqui ex ſeptem teſtibus contradicant
teſtamento, tunc non poſſint conuinci
de mendacio per alios teſtes extra teſtamentum,
quod fieri poſsit diximus in præcedẽti
cap. Ideoq. in præſenti quærendũ eſt,
an in prædicto caſu adſit aliquod temperamentũ
ne in facultate vnius teſtis ſit, aut per
oſcitantiam cum ſæpe eueniat, quod teſtes nõ
aduertant diligenter, ac promptè ad id, quod
dicunt teſtatores, cum ſua parum, aut nihil
interſit id quod agitur, aut data opera, vel
pretio redempti funditus inuertere ſuprema
mortuorum elogia, quod abhorret ab omni
ratione. Vnde ſic poterit diſtingui, aut teſtamentum
nuncupatiuum ſimpliciter fuit conditum,
ſcilicet ſinè ſcriptura, vel cum ſcriptura,
ſed priuata, & tunc quia antequam teſta-
308 mentum redigatur in ſcriptis, vel dicta ſcriptura
priuata ab omnibus ſeptem teſtibus recognoſcitur
quo ad effectum probationis non
eſt in eſſe productum, ita ſi vnus teſtis moreretur
antequam fieret talis recognitio, teſta-
309 mentum eſſet nullum, vt iam iam dixi ſupra
rario eſt, quia ante depoſitionem, aut recognitionem
etiam vnius ex teſtibus numquã,
vt dixi, habuit robur firmitatis, nec fuit in
310 forma probanti, ideò corruit ex defectu etiã
vnius teſtis, tale teſtamentum.

Ex quo notabiliter inferri poteſt, ſi vnus,
vel plures teſtes teſtamentarij deponendo,
vel recognoſcendo contenta in ſcriptura pri-
311 uata contradicant teſtamento, et tunc quia
præfatum teſtamentum antè non fuit in ſtatu
validitatis, nam id dependebat ab examine
teſtium. Vnde non eſt mirum ſi vnus teſtis
contradicendo valens ſit, vt teſtamentum re-
312 maneat ſine effectu, dùm non adeſt numerus
teſtium, in teſtamentis omninò deſideratus
à iure, ſi enim teſtis contradicat teſtamẽto

Veluti ſi dicat, ſe non fuiſſe præſentem, aut
ſi non negat præſentiam, aſſerat ſe non fuiſſe
rogatum, vel non audiuiſſe teſtatorem nun-
313 cupantẽ nomen hæredis, aut ſimilia, et facit
illud vulgatum dictum, Qui pro me non eſt,
contra me eſt, tantòque magis, quia ſic de-
314 ponendo, de directo contra ipſum teſtamẽtum
deponit. Quarè cum de tempore, quo teſtamentum
recipit robur firmitatis, careat ſolemni,
ac neceſſario numero ſeptem teſtium,
315 indubitanter eſt dicendum, teſtamentum
nullum eſſe, vt ſæpius iam dixi, niſi talis teſtis
316 per alios teſtes non teſtamentarios conuincetetu
r de falſo.

Quando tamen de teſtamento nuncupatiuo
fuiſſet confectum inſtrumentum publicũ,
quale vbi in ſui figura, et oculari inſpectione
317 non habet aliquem defectum, auctoritate
Tabellionis facit per ſe probationem ſinè vlla
recognitione, vel examine teſtium ex allegatis
ſupra *num.* 130. et tunc non dicitur carere
318 aliquo ex teſtibus neceſſariis, quia ſufficiens
numerus eſt deſcriptus, ſed ſi vnus, vel plures
contradicant, faciunt vacillare, vel reprobant
teſtamentum, non ex defectu ſolemnitatis
319 teſtium, ſed defectu ſubſtantiæ, et vigore
probationis contrariæ. quæ faciunt contra
ipſum inſtrumentum teſtamenti.

Vnde ſi non adiuuetur contrarijs probationibus
deſtituitur ſua fide, ſed et ſi plures
320 numero etiam ex neceſſariis deponunt viua
voce pro ipſo teſtamento conuincuntur de
falſo contrarium aſſerentes, et ſubſtinetur robur
publicæ ſcripturæ, et remanet in priori
forma probanti, cum omnibus ſuis ſolemnita-
321 tibus, quia teſtes reprobantes ipſum teſtamentum
cenſentur dixiſſe falſum, vbi cõuincuntur
de falſo per contrariam fortiorem
probationem, nam per negationem, res non
322 efficitur dubia, ſi contrarium probetur, vt
reſpondit Rota *deciſ.* 641. *num.* 14. *verſ. nec per negationem partis efficitur res dubia &c. part.* 1. *diuerſ.* vbi poſt *Bald. Aym. & alios* firmatur, rẽ
dubiã nõ effici per negationem. vbi ex actis
aliter res liquidò reperitur, et in pũcto teſtis
323 deſcripti in inſtrumento teſtamenti negantis,
ea quæ per alios teſtes deponitur, vt tanquam
mendax non attendatur, et ſic eius di-
324 ctum non debet nocere inſtrumento teſtamenti
præter d. deciſ. Rot. 641. optimè ratiocinatus
eſt *Surd. in conſil* 414. *à num.* 21. *verſ. præterea ſi teſtis conuincitur ex aliorũ dicto & c. cum ibi allegatis.*

Sicque ita poteſt limitari concluſio ſupra
firmata, quod ſi vnus teſtis de neceſſarijs ad
va-

325 validitatem teſtamenti, contradicat teſta-
mento faciat illud vacillare, vt non procedat
quando alij teſtes de numero, qui fuerunt
præſentes, dicunt, et affirmãt, illum verbi gra-
tia, qui dicit, ſe abſuiſſe dum conditum fuit te-
326 ſtamentum, etiam fuiſſe præſentem, *vt ſcri-
pſit Practicum* Papien. quem refert *Menoch. de
arbitr. iud. d. caſ.* 105. *n.* 22. qui tandem cogitã-
327 dum reliquit quia difficilis eſt quæſtio, adij-
ciens optimum fore in praxi, probare ſex aliis
teſtibus, illius contradicentis præſentiam, eũ-
que de mendacio conuincere. Cõuinctio enim
328 de mendacio non videtur adhibenda fides
circa ſuam contradictionem, quod poterit
comprobari ex multis, quæ contra mendaces
à iure ſtatuta ſunt. *leg contra negantem. C. ad
leg. Falcid. l. fin ff. de rei vindic. late Abb. in cap.
penult num.* 18. *de iureiur.* Iaſ. *in §. omnium. In-
ſtit. de action. num* 87.

Cum mendaces perdant beneficia legum,
329 item condemnantur in expenſis, item amit-
tunt feudum, emphyteuſim, & alia *prout latè
per* Marſil. *in rubric. de fideiuſſ num.* 31. *cum alijs
allegatis per* Seraph. *de priuileg. iurament. pri-
uileg* 31. *à n* 41. *& adde alios adductos per* Maſ-
card *de probation. concluſ.* 1043. *per tot.* Et licet
330 mendacium non puniatur, niſi in caſibus
à iure expreſſis, *vt per Dec. in cap. nemo ex ijs,*
44. *nu.* 7. *ff. de regul. iur.* Menoch. *de arbitr. Iud.
centur.* 3 *caſ* 276. *num.* 8. Rice. *deciſ.* 9. *numer.* 7.
*verſ. mendaciũ non punitur, niſi in caſibus à iure
expreſſis &c.* Sed in caſu noſtro non ſumus in
terminis punitionis mendacij, ſed in detra-
henda fide mentienti in caſu graui, & contra
331 teſtamentum, & aliquod remedium debet
dari cõtra iſtos teſtes ſe ſubtrahentes, vt illo-
rum fidem vacillare faciant quod ſæpè cõtin-
git & multoties dolosè. & per ſubornationem,
& vtinam ſæpe ſæpius non practicaretur.

Supradictã enim diſtinctionẽ inter ſcripturã
egentem adminiculo recognitionis teſtium,
332 & aliam quæ de per ſe probat auctoritate
Notarij publici, abſque alio teſtium exami-
ne, & per conſequens ſufficiat tantum, quod
ſint inſcripti teſtes in numero ſufficienti, ap-
probarunt *Bald. in d. l.* 1. *§. ſi quis neget. verſic.
& dic quod quædam eſt ſcriptura,* & ibi. *Imol.
ſub num.* 6. *verſ. & tenendo hanc opinionem po-
teſt reſponderi et ſub num.* 15. *in fin. ff quemad.
teſtament. aper.* Iaſ. *in conſil.* 61. *ſub numer.* 14.
*verſ. quando de teſtamento non adeſſet ſcriptu-
ra &c. vol.* 1. Et omnium melius hanc quæ-
ſtionem, ſeu diſtinctionem non in tranſitu
guſtando, ſed internè perſcrutando pon dera-
uit *Alexand. de Imol. aureus Doctor in loco pro-
ximè citato,* in hæc verba.

Interdum ſcriptura nititur viribus ſuis ex
auctoritate Scribentis, vt eſt ſcriptura manu
333 tabellionis cum debitis ſolemnitatibus fa-
cta, & tunc illa facit plenam fidem. ideo non
eneruabitur per dictum vnius teſtis etiam de-
ſcripti in inſtrumento, & licet ſit de numero
neceſſario, & per hoc quia remanet etiam
334 auctoritas Notarij, qui poſſet etiam vti
teſtis ad confirmationem inſtrumenti exami-
nari, facit quod habetur *in l hac conſultiſſima.
C. qui teſtament. facer. poſſ.* Quædam verò eſt
ſcriptura, quæ non nititur proprijs viribus, ſed
eget coadiuuatione, vt eſt ſcriptura priuata
335 teſtamenti in Scriptis, quæ oportet coad-
iuuari per dicta teſtium, & tunc benè eſt fa-
tendum, quod ſi vnus de numero neceſſario,
contradicit, quod tunc non facit fidem. quia
illa de per ſe non faciebat fidem, ſed demum
336 ſi coadiuuaretur per teſtes in ſufficienti nu-
mero, ideò nil mirum, ſi tunc non probat,
ſi vnus contradicit, quia non eſt coadiuuata,
prout requirebatur ſecundum formam iuris,
337 & hæc opinio fortè eſt verior de iure, &
etiam rationabiliter per ſuperius dicta &c.
hucuſque Imol. idemque et quidem etiam
clarè ſenſit *Salicet. in l in exercendis* 10. *quæ-
ſtion.* 5. *ſub numer* 6. *verſic ſed attende, quia
vbi teſtes coadiuuent. C. de fid. inſtrument.* et
nuper id optimè comprobarunt *Cyriac. con-
trouerſ. forenſ. quæſtion* 407 *numer* 270. *& ſeq.*
et aſſentire videtur *Rota coram bon. me.* Cocci-
no *in celebri cauſa Regien. Hæreditatis* 14. *Apri-
lis* 1637. *§. Neque obſtat, quod dictum eſt &c.
verſic. cum agatur de probando contrarium il-
lius, quod ſcriptum eſt in inſtrumento repro-
batio debet eſſe manifeſtiſſima, quæ quidem pro-
batio non reſultat ex probationibus hactenus fa-
ctis, imo habemus ex ſeptem teſtibus quatuor,
qui benè deponunt de nominatione hæredis facta
ore teſtatoris &c.*

Vbi etiam, ſicuti in altera deciſione *in ea-
dem cauſa facta ſub die* 17. *Februarij* 1639. *quã
poſui in part.* 5. *recent tom.* 2. *deciſ* 388. *num.* 15.
aſſeritur quando quis fuit vocatus pro teſte,
338 & paſſus fuerit deſcribi in teſtamento pro
tali, tunc ſi iſte deponat, interfuiſſe quidem
pro teſte, ſed non audiuiſſe hæredis nomina-
tionem, tunc enim non deficit ſolemnitas,
quia ei non creditur, Nam præſentia de iure
regulariter præſumitur, cum intelligentia, vt
dixi, & ſic intelligitur de præſentia morali,
339 non verò brutali, prout ſi fieret in præſen-
cia alicuius lapidis. Vnde, quando teſtis di-
cit ſe fuiſſe præſentem, ſed non intellexiſſe,
arguit, & notat ſe ipſum, & illi credendum
non videtur, argumento eius, quod dicimus
de Notario, cui non creditur, aſſerenti, ſe fe-
340 ciſſe falſum inſtrumentum, quod ipſe roga-
uit, vt per hoc annulletur ipſum inſtrumentũ,
vt notatur *in l. ſi quis in graui ff. ad Syllan.* vbi
Bart. & Ang. *& in l. ſeia mancipia. ff. ad Velle-
ian. vbi in ſpecie* Caſtren. *Corn. conſ* 261. *nu.* 29.
lib. 4. Marta *conſil.* 44. *numer.* 22. 23. 24. *&* 25.
Maſtrill. *deciſ* 310. *num.* 31. Caſtill. *deciſ.* 135.
num. 31. Caſtren. *in l. Seia. ff. ad Velleian.* Iaſ *in
l. iuſiurandum. §. procurator. col. antepenult. ff. de
iureiur.*

iuretur. & propter hanc rationem ita tenet
*Boſſ.in practic.titul. de falſ.num.11. verſ quan-
doteſtis eſt vocatus ad teſtimonium &c.*

Sicuti è conuerſo crederetur ſi deponeret
ſe non interſuiſſe, vel ſi diceret rem nō fuiſſe
341 ſic geſtam, nam in primo caſu, ſcilicet non
audientiæ ſe ipſum notat, non in alijs caſibus
argum. l.quoniam liberi. C.de teſtib. & hac de
cauſa Boſſius male allegatur à *Caſ. Manent.
conſ.7. nu.14.* maleque reprobatur ab eodem
in conſil.8.num.9. quaſi Boſſ. loquatur contra
342 communem de qua ipſe teſtatus fuit *nu.*10.
in quo loco loquitur de teſtamento redigen-
do in ſcriptis ex depoſitionibus teſtium, non
autem quando ſuper eo fuit confectum pu-
blicum inſtrumentum, & faciunt tradita *per
Surd conſil.414.num.73.& ſeq.verſ.de quo fa-
ctum eſt inſtrumentum &c.*

Attamen cum grano ſalis recipienda eſt
ſupradicta opinio *Boſſ.* & ſequacium, nam vt
343 animaduerto, *Boſſ.* paſſim in hoc inſequitur,
& certè apud eundem meſſis adhuc erat in
herba, vt patet per ea, quæ dicit ſub *num.*10.
verſ. non quieſcit adhuc animus &c. Certè ſi
benè animaduertimus. *text. in l. quoniam li-
beri.C.de teſtib.* per Boſſ. ad corroborationem
344 eius dicti allegatus id nullo pacto probat,
ad quod adducitur, neque ad illud trahi po-
teſt, etiamſi quis Archimedis machinas adhi-
345 beat. Deinde ſi perſcrutemur rationem,
propter quam mouetur *Boſſ.* ad id firmandū,
non ſubſiſtit, vnde neceſſariò opus eſt, vt ruat
eius ſententia, eam enim attulit rationē, quia
346 præſentia includit audientiam, ac intelligē-
tiam, quæ tamen in teſtamentis non eſt ſuffi-
ciens, *vt ex Bald. Angel. & alijs in l. hæredes
palam.ff.de teſtam.* firmaui ſupra & iam ſatis
proinde non immeritò *Boſſ.*

Reprehenditur à *Farinac.quaſt.158.à nu-
mer.129.* & ab alijs adductis *per Cait.in tract.
de credit.cap 3. titul.1. nu.546. verſic.quidquid
in contrarium dicat Boſſ. qui confuſè loquitur.*
Poſſumus inſuper admittere *Boſſ.* opinionem,
tunc forſitan procedere, vbi teſtes adhibiti
347 aſſererent ſe fuiſſe præſentes confectioni te-
ſtamenti, & tamen nihil penitus vidiſſe, vel
audiuiſſe eorum, quæ geſta, & dicta fuere per
teſtatorem ordinantem ſuam vltimam volū-
tatem, tunc enim certè ſe ipſos notarent,
348 propriamque turpitudinem detegerent, ſi
enim nihil audiebant, debebant admonere
Notarium, aut teſtatorem, et etiam ſi opus
fuiſſet recedere, ſecus verò ſi teſtes fateantur
plura audiuiſſe, negant tamen intellexiſſe
349 hæredis nominationem, addendo vel non
fuiſſe manifeſtatum, vel non intelligibiliter
intellectum, tunc enim nemo dixerit teſtes
ſe ipſos notare, & ſuam oſcitātiam detegere.

Differentiæ quidem ratio manifeſta eſt,
quoniam primo caſu teſtes deponunt inueri-
350 ſimilia, nec aduerſantur ſcripturæ Notarij,
& agitur ſola quæſtio defectus ſolemnitatis,
de qua loquitur *Boſſ. loc. citat.* ſecundo verò
caſu agitur de quæſtione voluntatis, ex quo
351 teſtes contradicunt teſtamento, concluden-
do non fuiſſe à teſtatore expreſſum nomen
hæredis, prout in Notarij inſtrumento repe-
ritur expreſſum, & ſic remanet teſtamentum
reprobatum, deficiente neceſſariò numero
teſtium, & ita ſenſit *Boſſ. loc. citato*, & latius
deducit *Farinac. d.quaſt 158 num.165* vbi
alios citat, et ad hoc etiam conferūt tradita
per Manent d.conſil.8.num.19.& 20.lib 1.

Denique *Boſſ d.num.11.* loquitur in vnico
teſte, in quo fortaſſe poteſt ſuſpicari de frau-
de, et calumnia, etſi id admitteretur. vt ſe pius
cōſiderani, daretur occaſio ſubuertendi mul-
ta teſtamenta, et inſtrumenta, quæ non eſt
352 danda, quod ſecus eſſet firmandum, ſi teſ-
ſent plures, et quid dicendum eſſet, ſi om-
nes contradicerent, videatur *Menoch.de præ-
ſumpt.d.caſ.105.num.9. verſ.primus caſus*, vbi
ad hoc allegat *text.in cap.tertio loco. de probat.
& cap.tam literis, de teſtibus.* et ponderat *in
353 d.cap.ſi quis neget*, vbi ſi vnus teſtis contra-
dicit facit vacillare fidem teſtamenti, ergo ſi
omnes contradicunt meritò reputabitur fal-
ſum, quia in nullo teſte ſuſtinetur, et inſtru-
mentum à teſtium fide firmatur, *Auth. de in-
ſtrum.caut et fid §.ſed et ſi quis, et in § ſi vero.
collat. 6.gloſ. in l.generali. C. de tabul. lib.* 10.
Boer.deciſ.118.num.2 Supradicta tamen argu-
354 mentatio Menoch. diſplicet *Valaſc.conſult.
183.numer.14.* quia non ſequitur, vnus teſtis
contradicens facit vacillare teſtamentū, ergo
ſi omnes contradicunt eſt falſum, nam aliter
poteſt eſſe, ſi omnes de induſtria contradicāt,
reliqua vide ibi.

Nec illud puto omittere, aliud procul om-
ni dubio eſſe dum loquimur de teſte ſub-
ſcripto, aut de teſte in teſtamento deſcripto
355 per Notarium, nam ſi quis de vno caſu ad
aliud argueret, cum ſimus valde à remotis,
talis argumentatio eſſet fruſtra, & ratio diffe-
356 rēriæ eſt, quoniā ſubſcriptio propria opera-
tur confeſſionem. & approbationem omnium
contentorum in ſcriptura, & præſumitur ſub-
ſcribens habere notitiam omnium contento-
rum in ſcriptura, vt latè dixi *ſupra cap.26. à
nu.291.* quæ rationes ſanè non militant in te-
ſte à Notario in inſtrumento deſcripto, & ve-
rè ſi talis argumentatio de teſte ſubſcripto ad
deſcriptum admitteretur, tunc admiſſibilis eſ-
357 ſet concluſio, quod teſtis deſcriptus non
poſſet impugnare teſtamētum, in quo eſt de-
ſcriptus. & eſſet aperta via fabricandi falſita-
tes ad libitum Notariorum *contra text.in
l.iubemus.C.de teſtam.& ſimil.* vltra quod nō
eſt adeo in iure expeditum, ſi teſtis ſe ſubſcri-
bat inſtrumento, non poſſit reprobare actum
358 ſua ſubſcriptione ab eo roboratum, cum ita
teneāt *Alex.Ioan.de Amic.et alij relati à Ma-
nent.d.conſil,9.num.44.* vbi quod præcipuè id
ſibi vindicat locum in teſtibus, qui ſubſcrip-
ſerunt,

359 ferunt, non lecto tenore inſtrumenti, & mul-
tis id comprobat, & addo Carol de Graſſ. in
tractat. de except. titul. 19. num. 86. verſ. ſi teſtis
ſe ſubſcripſit inſtrumento, poteſt illud impugna-
re dicendo, quod aliud fuit dictum, quàm ſcrip-
tum &c. reprobatque inſuper Matth Brun. in
conſil. 87 num 44. volentem iſto caſu teſtem
teneri probare, ſe fuiſſe deceptum, quod non
360 eſt verum, ex quo Bart. Alex. Guidopapa,
alijque DD. per eum allegati indiſtinctè lo-
quuntur.

Siquidem, vt apertè verum fatear, in ſupra-
dicta adeò inuoluta materia, certa regula ſa-
nè tradi non poteſt, tùm propter diuerſitatē
361 caſuum, tum propter diſcrepantes Doctorū
opiniones, ideò religioni iudicantis puto id
eſſe remittendum, qui teſtium coadiuuantiū,
& contradicentium numero, & qualitate ſe-
dulò penſaris, & circumſtantijs tàm iuris, quā
362 facti, matura conſideratione perpenſis, re-
rumque ordine plena inquiſitione diſcuſſo,
oculum ſemper habendo, ad iuris dogmata,
poterit pronunciare, vel pro validitate, vel
pro inualiditate ipſius teſtamenti, vt collig-
tur ex traditis per Butr poſt Innocent. quem al-
legat in cap cum Ioannes Heremita. col 6. nu. 29.
ante med. verſ. et vltimatè videtur velle id arbi-
trio Iudicis &c. de fid. inſtrument. Bald. in con-
ſil. 37. Quidam Tabellio num 3. in fin verſ. iſtud
multū pendet ex arbitrio Iudicis &c. lib. 1. Alex.
in conſil. 43. num 21. in fin. verſ. quanta fides ſit
adhibenda teſtibus deponentibus contra inſtru-
mentum, illud committitur arbitrio iudicantis.
Socin. Sen. in conſil 94. num. 2. verſ. vel dicamus
id relinqui arbitrio Iudicis lib. 1. Lanfranc in
cap quoniam contra. numer. 50. verſ. arbitratur
de probationibus.

Vbi generaliter dicit, quod in reproba-
rione inſtrumenti, quando præſertim aliqui
363 teſtes contradicunt, multùm eſt tribuendū
arbitrio Iudicis, qui Notarij, & teſtium qua-
litate ponderata hanc quæſtionem dirimat.
Boſſ. d titul. de falſ. numer. 27. vbi pariter ait,
quando inſtrumentum, cui teſtes contradicūt
ſubſtinetur ex adminiculis, et num. 31. verſic.
redeundo tamen. vbi poſt Angel. quem allegat,
364 dicit in conflictu teſtium coadiuuantium, et
reprobantium inſtrumentum, multum tribui
arbitrio Iudicis, conſiderantis authoritatem,
& dignitatem teſtium, & quis eorum veriſi-
miliora deponat. Pract. Corrad. in rubric. de
inſtrument poſt num. 17 ante med. verſ. vbi au-
tem &c. ibique ait quod diſcretus Iudex de-
365 bet conſiderare quidnam ſit magis veriſi-
mile. cum alijs allegatis per Farinac. quaſt. cri-
minal 158. a num. 63. et 177 & adde Valaſc.
conſult. 183 nu 9 et Borell. in ſumm. deciſion.
titul. 17. de fid inſtrument. num 148 qui alios
citat, nec ab hac opinione diſſentit Rota, vt
videre eſt in d. Regien. Hæreditatis 24. Aprilis
1637 coram bo. mem. Coccino. § Quantum atti-
net ad depoſitionem. verſ. eaque magis prædicta
procedunt, quia etiamſi dictus teſtis contradice-
ret inſtrumento, adhuc intraret arbitrium Iu-
dicis an ei eſſet credendum, etenim in ſimilibus
terminis multū tribuitur arbitrio iudicātis &c.
Circa enim fidem dandam, vel detrahendam
366 teſtibus, numquam Ius, manus Iudicis li-
gauit. l. 3. §. primo. ff. de teſtibus. can ſi teſtes. 4.
q. 3. cum ſimil. Igitur hoc temperamentum
de Iudicis arbitrio non eſt, in iſto articulo
contemnendum, quamuis in hoc aliàs fuerit
reprehenſus Menoch. vt iam retuli.

Cæterum Iudex ita debet ſuum arbitrium
temperari, in re dubia, vt potius pro validi-
tate, quàm inualiditate, teſtamenti ſententiā
367 ferat. Tum ex generali theorica, quod in
dubio pro validitate actus eſt iudicandum, et
ſic vt potius valeat, quàm pereat. l. quoties in
ſtipulationibus ff. de verb oblig. et l. 4. ff. de te-
ſtament. milit. Bart. in l. 1. §. ſi quis neget. nu. 12.
ff. quemadmod. teſtament. aper. Iaſ. in l. Gallus.
§. quod ſi is. col. 3. in vltim. lectura. ff de liber. et
poſthum et fingitur, omnia præceſſiſſe et cum
368 omnibus ſolemnitatibus, ad hoc vt actus
dicatur validus. l. cum in teſtamēto. §. hæc ver-
ba ff. de hæred. inſtituend. et ibi Cyn. et Bald.
369 notabiliter dicētes, id fingi præceſſiſſe, quod
facit actum valere. Caſſador. deciſ. 21. de præ-
bend. num. 1. Rota deciſ 360. num 9. verſ præſu-
mitur omnia ſolemnia præceſſiſſe pro validitate
actus &c part. 4. recent. et coram R. P. D. Catil-
lo in cauſa Florentina Fideicommiſſi 28. Iu-
nij 1638. §. Pro adminiculis. verſic. præſumitur
actum emanaſſe cum omnibus ſolemnitatibus,
requiſitis. vt actus dicatur validus &c. declata
370 tamen, vt in d. deciſ 360. num. 10. et coram
bo. mem. Card. Verospio Iun. in cauſa Pampilo-
nen. Decimarum 10. Ianuarij 1636. §. Nec his
nullitatibus. et § nec ſubſiſtit reſponſio fundata
in præſumptione iuris, dum contraria eſt veritas
facti &c. ſed perſiſtendo in terminis.

Prædicta enim præſumptio, quod in dubio
371 ſit iudicandum, pro validitate actus, vt nul-
litas remoueatur eſt ſic potens, vnde ſuperat
omnes alias præſumptiones, vt poſt Abb. et
Dec. ſenſit Roland. a Valle conſil 61. numer. 27.
verſ. iſta præſumptio quod actus valeat, ſuperat
omnes præſūptiones &c lib. 3. et firmat Alciat.
in tractat. de præſumption. regul. 1. præſumpt. 30.
à num. 5. Non mirum ergo, ſi interpretatio
372 illa, quæ tendit ad ſubſtinendum actum ſit
omnium interpretationum Regina, vt inquit
Cephal in conſil. 51. num 38. et 39. verſ. huiuſ-
modi interpretatio eſt Regina omnium inter-
pretationum &c. quod exornat Card. Mātic.
de coniectur vltim. volunt. lib. 12. titul. 17. nu. 13.
verſic. hanc interpretationem eſſe Reginam &c.
Hinc eſt ad effectum, vt actus ſubſtineantur
373 capienda eſt omnis interpretatio, etiam
verba impropriando, ex allegatis per Rotam
deciſ. 248. num. 5 verſ pro actus validitate om-
nis debet fieri interpretatio etiam verba impro-
priando &c. part. 5. recent.

Verum

Digitized by Google

374 Verum ſi ſupradicta præſumptio in quoli-
bet actu intrat, multò magis, & fortius debet
ſibi vſurpare locum in teſtamentarijs diſ-
poſitionibus, nam omnia iura conclamant,
375 Reipublicæ intereſſe ſuprema mortuorum
elogia ſubſtineri, & effectum ſortiri. *l. vel ne-
gare ff quemadmod. teſtam. oper. l ſi pars. 10. ff. de
inoffic. teſtament. cap. fin. de re iudic. cum ſimil.*
latè *Nenizan. in conſil. 26. num. 7. cum multis
ſeq. et cumulatè* Zunt. *in reſponſ pro vxore nu-
mer* 1053 *cum plurimis ſeqq. cum alijs, quos ci-
tat* Capiferr. *de numer. teſt. in teſtam. requiſit.
cap. 3. num. 39. cum alijs allegatis per* Rotam
coram R. P. D. Bichio *in cauſa Romana ſucceſ-
ſionis 9. Maÿ 1644. §. Tandem. verſ & in dubio
iudicandum eſt pro validitate teſtamenti &c.*
& amplia procedere talem præſumptionem,
etiamſi ageretur contra filium excluſum, *ad
text. in l. ſi pars. ff. de inoffic teſtament & dixi
ſupra cap. 5. nu. 70.* Quinimò hoc eſt adeo verũ,
376 vt in dubio benigna interpretatione extre-
ma placita ſint fouenda, quod licet Iudex in
iudicando non poſſit recedere à communi
opinione, iuxta *text. in §. 1 ibi. ſecundum opi-
nionem plurium. Inſtitut. de hered inſtitut. et
l. 3. § fin ff. de ſuppel legat et l Barbarius. ff de
offic. præſid. cum alijs allegatis per Alciat in tra-
ctat de præſumpt regul. 1. præſumpt 51. num. 2.*
alioquin Iudex cauſam ſuam faceret. *Bald. in
l præterea per illum text. ff. de ſenator.* inquit
377 enim, quod is, qui opinioni ſingulari con-
tra communem inhæret dicitur ſecũdum im-
peritiam iudicare. Alex *in conſil. 142. num. 16.
verſ. unde opinio ſingularis. lib. 1 Auguſtin* Bero.
*conſil 153. num. 19. verſ. qui opinioni ſingulari
contra communem inhæret, dicitur &c. vol 1.*
Hinc *Ioannes Faber in proem. Inſtitut.* admo-
nuit ſtudioſos, ne nouarum opinionum ſint
378 inuentores, quaſi quoad fruſtratoriæ erunt.
Nouitas enim ſemper eſt in periculo, nã ſe-
cundum S. Bernardum, nouitas eſt mater te-
meritatis, ſoror ſuperſtitionis, & filia leuita-
379 tis. Meritò apud Locrenſes, apud quos
leges veteres & patria inſtituta tuebantur,
380 vnde ſi nouam Legem quis rogaturus eſſet,
vt admitteretur, cogebatur eam proponere
collo in laqueum inſerto, quod ſi legem pro-
poſitam Populus approbaſſet, ſuaſor diſcede-
381 bat illæſus, ſed ſi Lex repudiabatur, laqueo
illo ſtatim ſuſpendebatur, ſed heu hodie ma-
gis nouitas, quàm bonitas deſideratur. Sed
his relictis ad nos.
Tamen ſupradictis non obſtantibus opinio
vnius Doctoris fauens teſtamento eſt præfe-
382 renda communi opinioni, intelligendo ta-
men de Doctore præclaro, *ſecundum* Abbat.
*in d. cap fin. in 2. notabil. de re iudic. et Hoſtien
et* Io. Andr. *in cap. 2. de cognit. ſpirit* Imol *in l.
ita donatur in vltim. quæſt. ff. de donation cauſ.
mort. Ludouic.* Zunt. *in reſponſ pro vxore ſua
a numer. 382. cum ſeq. et num. 1066. Ludouic.
Lan. in ſuo Enchir. a nu. 45. Hieronym.* Zanch.
*in ſolemni repetition l. hæredes mei. § cum ita
in 3. part ſub numer. 61. verſ. adeo vt vel vnius
tantum Doctoris inſignis opinio pro teſtamento
præualeat communi opinioni &c. ff. ad Senat.
Conſult. Trebell.* Iaſ. *in conſil. 13. num. 26 verſ.
opinio vnius Doctoris, quæ ſit pro teſtamẽto &c.
lib 3 et conſil. 35. num. 8. verſic. opinio vnius ſo-
lius &c. eodem lib. 3. Andr.* Barbat. *in conſil. 6.
num 4 verſ & eſt nouum dictum ad hunc pro-
poſitum non ponderatum ab aliquo ſcribente
vſque ad hæc ſecula, vt dicamus, quod opinio
vnius Doctoris fauens teſtamento ſit præferenda
communi opinioni etc. lib. 1.* intelligens etiam
383 id procedere in cauſa matrimonij, & liber-
tatis *per ibi adducta.* Surd. *in conſil. 414. nu-
mer. 101. verſic quinimo opinio ſingularis pro te-
ſtamento præfertur etc. lib. 3.* Circa quod vi-
dendus tamẽ eſt *Dec in cap. 1. in prima lectur.
num. 44 extr. de Conſtitut. et* Alciat. *de præſumpt.
regul. 1. præſumpt. 40.*

ARGVMENTVM.

Falſitates, fraudeſque cum ſoleant committi, quando agitur de vſurpandis morientium hæreditatibus, ideo Iura vigili oculo ſtant, vt in teſtamentis condendis omnia ad amuſſim ſeruentur, & quamuis in dubio fraus, & dolus non præſumatur in aliquo, nec in Notario, cum leges abhorreant aliquem falſarium putare.

Tamen talis præſumptio ceſſat, quando Notarius in confectione inſtrumenti teſtamenti, omittit ea, quæ diſpoſita habentur per celebrẽ l. iubemus. C. de teſtam. nam tunc præſumitur falſitas, & Notarius vti falſarius debet puniri, & aliqua deducuntur circa Notarios imperitos, qui deſtruunt Mundum.

In inſtitutione hæredis, dum iura omnino requirunt claritatem, ideo cum materia coniecturalis ſit, non parum ambigua & incerta, quare ſi hæres inſtitutus reperiatur per coniecturas, veluti per nutus. ſigna, aliudque ſimile non valet, itaque nec ſubſtineatur, per ſolam nominis expreſſionem, declara vt hic.

Inſtitutio hæredis ſi admitteretur per nutus, patens aperiretur via fraudibus, maximè ſi teſtator exiſteret in mortis articulo conſtitutus cum morte luctans, ac proximum DEI iudicium timens, horrore, ac ſummis morbi cruciatus affectus. nam tunc ad euitandas interrogantium vexationes, omnibus applaudent, reſpondendo, ſic; Infirmis deficiente corpore, deficit intellectus, ſine quo nihil fit.

SVMMARIVM.

1 *Iura, quare inſiſtant tàm anxiè, vt teſtator clarè nominet hæredem, & apertè teſtes illud percipiant.*

2 *Falſitates in teſtamentis plerumque ſolent committi.*

3 *Teſtamentum factum ſine intelligibili voce non valet.*

4 *Teſtamentum factum ſine intelligibili voce ſubiacet præſumptioni falſitatis.*
Et iſta eſt præſumptio iuris, & de iure.

5 *Falſum committere nemo præſumitur,*
Falſarium aliquem putare, Iura id abhorrēt.

6 *Error potius præſumitur, quàm falſitas, & hoc albo lapillo eſt ſignandum.*

7 *ad Falſum, & non ad falſum, quando verba poſſunt trahi, ad quid ſint trahenda.*

8 *Falſi probatio concludenter, & neceſſariò debet doceri.*

9 *Falſi probatio non deducitur ex ſemiplena probatione.*

10 *Falſitas excluditur data poſſibili veritate in contrarium.*

11 *Notarius in dubio non præſumitur falſum commiſiſſe. et num. 14.*

12 *in Notario non præſumitur falſitas, etiamſi aliud reperiatur dictum, & aliud ſcriptum, & declara vt hic.*

13 *Notarius nunquam punitur de falſo, niſi de eius dolo conſtet.*

15 *Notarius ſi in confectione inſtrumenti teſtamenti omittat debitas ſolemnitates præſumitur in dolo et numer. 25*

16 *Et hoc, quantumuis dolus in dubio non præſumatur.*

17 *Notarius ſi omittat ea, quæ ſpectant ad eius officium, præſumitur in dolo.*

18 *Fides mala præſumitur, quādo fuerunt omiſſa debita ſolemnitates.*
Notarius præſumitur ſcire leges vulgatas.

19 *Notarius præſumitur ſcire leges, quæ ſpectant ad eius officium.*

20 *Notariorum imperitia deſtruit Mundum, et conſcientiam bonorum virorum ſæpe in periculum deducit.*

21 *Notarij, quia neſciunt, quid ſcribunt pleruīque teſtantium voluntates peruertunt.*

22 *Errores infiniti proueniunt ex imperitia Tabellionum.*

23 *Notarij ſimiles ſunt picis, & pſittacis. et quare.*

24 *Oratio quotidie facienda ponitur.*

25 *Notarius, ſi omittat aliquid, de contentis in l. iubemus. C. de teſtament. potius præſumitur falſitas, quàm error.*
Et ideo puniendus eſt de falſo.

26 *Teſtamentum redditur falſum, in quo legitur ore proprio fuiſſe nominatum hæredem, ſi teſtator reſpondit per interrogationem. declara tamen, vt num. 27. 28. et 29.*

30 *in Teſtamentis claritas eſt neceſſaria, ne aliquid occultè fiat.*

31 *Hæres inſtitui non poteſt per coniecturas, cum ſic intraret ambiguitas, in materia ſic ardua. & num. 34.*

32 *Mortuus amplius veritatem tueri non valet.*

33 *in Inſtitutione hæredis claritas eſt adeo neceſſaria, vt per ſolam nominis expreſſionem, non dicatur quis hæres inſtitutus.*

35 *Filij, aut neceſſariò ſunt inſtituendi, aut exhæredandi.*
Inſtitutio tacita non ſufficit, quo ad filios, cū expreſſa requiratur.

36 *Teſtamenta nutu, vel ſignis condita non valent. et num 37.*

38 *Teſtamentum ſigno factū, quod valeat qualiter intelligatur.*
Signa, quæ faciunt teſtatores per manus, vel caput, aut oculos, non poſſunt dici certa.

39 *Cadauera etiam dicuntur capacia nutibus, ſi cubile forte, aut aliud de induſtria moueatur.*
Malitia humana, quid non tentet, ad effectū acupandi hæreditates.

40 *Caſus refertur de quadā muliere, qui ſtatim expirato viro, ſubter lectū poſuit, et loco illius alium ſuppoſuit, qui teſtatus fuit ad fauorem dictæ mulieris.*

41 *Sed tale facinus reuelatū fuit, & niſi mulier, & Notarius fugam arripuiſſent, vltimū ſupplicium non euaſiſſent.*

42 *Caſus alius non diſſimilis refertur, ſicuti etiā num 43 44. et 45.*

43 *Mulieres ſolent eſſe loquaces, & ſecreta pandere ſolent.*
Mulieribus credendum ſolùm, vt dum mortua ſunt ne reuiuiſcant.

47 *Voluntas nutu non declaratur, niſi coniecturali modo.*

48 *Inſtitutio hæredis per nutus non eſt recipiēda.*
Præſumptio Iuris eſt in poteſtate legis, & vbi non vult, non præſumit.

49 *Inſtitutio hæredis, ſi admitteretur per nutus lata via aperiretur fraudibus.*

50 *Teſtator in extremis exiſtens, mortis cogitatione turbatus, ad omnia animaduertere non poteſt.*

51 *Morientes ex quodam vſu, ſolent omnibus interrogantibus, applaudere, annuendo, quod ſic.*

52 *Infirmitas reddit infirmos impatientes moleſtiarum.*

53 *in Extremis exiſtentibus non habent perfectam cognitionem rerum.*

54 *Infirmis in extremis corpore deficiente, deficit etiam intellectus.*
Intellectus ſine corpore nihil agit.

55 *Infirmis in extremo, memoria turbatur, & totus languet intellectus.*
cum Morte luctat, qui in extremis eſt.
in Extremis exiſtens, omnimodo non viuit.

56 *Morientes an dicendum ſit, vt computentur inter viuos, vel inter mortuos.*

57 *Mutus, quilibet efficitur in mortis articulo.*

58 *in Mortis articulo conſtitutus, quilibet extra mentem eſt, cum neminem agnoſcat.*

59 *Morientiū voluntates non perfectè agnoſcuntur ex nutibus, & ſignis. et nu. 33. et ſeq.*

C A-

CAPVT XLIII.

ABVNDE iam in ſuperioribus capitibus vidimus in teſtamento nuncupatiuo, neceſsè eſſe, teſtatorem clara, & intelligibili voce aſtrictum apertè hæredis nomen nuncupare, illudque teſtes per verba dilucida, & indubitata exaudire, & hoc ſub pœna nullitatis teſtamenti, cum nõnullis alijs quæſtionibus inde emergentibus circa talem teſtium intelligentiam, & quid ſi contradicant teſtamento, aliaque &c. Vnde nunc perſcru-
1 temur cauſam quare, iura tàm anxiè inſiſtũt, vt teſtator clarè nominet hæredẽ, & indubiè quoque per teſtes percipiatur, & in promptu
2 ratio eſt, ſcilicet, vt falſitatibus, quæ in teſtamentis plerumque committi ſolent obuietur, prout ſedulò aduertit *text. in l. iubemus. 29. ibi, & falſitas in elogijs committitur. C de teſtament. & ibi Bald num. 4. & communiter Scri-*
3 *bentes*. Vnde teſtamentum aliter factum, & contra formã à *d. l. iubemus* traditam, ſcilicet ſine intelligibili voce, aut literis, hæres declaratus à teſtatore, ſubſiſtentiã nullatenus ha-
4 bebit, & tale teſtamentum præſumptioni falſitatis ſubiacebit, atque præſumptio iſta eſt iuris & de iure vt inquit *gloſ in d. l. iubemus. in fin.* quam ſingularem prædicat *Barbat. in cap fin. num. 56. vt lite non conteſtat.* ſiquidem Notarius pęna falſi tenetur ſi omittat ſcribere ſolemnitatem illius legis. *Angel in d. l. iubemus*, & vult *Bart. in l ſi liberatus. num. 7. ad fin. vbi Decius nu. 11 ff de regul iur. Curt. Sen. conſil. 56. Super proceſſu col. 3 verſ. quartò reſpõdetur. Alciat. in tractat de præſumpt. regul. 3. præſumpt. 13. num. 9. Ægid. Boſſ. in prax. criminal. titul. de falſ num. 59.* Hinc eſt licet præſũ-
5 ptio ſit pro Notario, quæ eſt vt nemo præſumatur falſum commiſiſſe, abhorentque iura aliquem falſarium putare. *cap accedens. 8. verſ. cum præſumi non debeat. extr. de crimin falſ. & ibi gloſ in verb præſumi*, plura adducit & adde *textum in l. penult.* ibi, *remittitur tibi pœna leg. Cornel de falſis, cu quam credo te magis errore, quàm malitia incidiſſe &c. C. de his, qui ſib. in teſtam. aſcrib.*

Sicque præſumptio ſtat, quod potius præ-
6 ſumatur error, quàm falſitas iuxta textum *in l quoties. §. tantumdem ff. de hæred inſtit.* & hoc cenſet ibidem *Bart.* albo lapillo ſignandum, quod idem confirmauit *Bald. & Io. Imol. ibidem in princip.* Vnde quotieſcumque verba
7 poſſunt trahi ad falſum, & non falſum fit interpretatio, vt non contineat falſum, vt colligitur *ex gloſ in l iuris gentium. §. quod ferè. in verb. approbetur ff de pact.* quam ibi ponderant Doctores, & ratio, eſt, quia probatio falſi de-
8 bet neceſſariò, & concludenter doceri, facit, *l. ſi Præſes. & l interpretatione. C. de pœn. & l. ſi quis intentione. ff. de iudic cum alijs allegatis per Alex. in conſil. 75. numer. 11. verſ. oportet, quod probatio falſi concludat per neceſſe. lib. 1. & ibi addito in verb. concludat.* quare ſat non eſſet
9 ſemiplena probatio, vt aduertit *Rota coram bon. mem. Litta deciſ. 121. num. 1. verſ nec ſemiplena probatio ſufficit &c. eſt ibi allegatis par. 5. diuerſ.* vbi etiam *num. 2.* dicitur, quod falſitas
10 excluditur data poſſibili veritate in contrarium, vt ſatis notum eſt.

Et loquendo in terminis Notariorum, vt in dubio nullatenus præſumantur falſum cõ-
11 miſiſſe. quod adeo verum eſt, nam ſi vnum fuerit dictum per contrahentes, vel per ipsũ Notarium, dum verba contractus ponebantur & poſtea aliud reperiatur ſcriptum, non præſumitur factum falsè, ſed per errorem, niſi
12 ex circumſtantijs aliud appareat, vt ſentiunt *Bart. Bald. & Imol. in d. l. quoties. §. 1. ff de hæred. inſtituend. Alex. in conſil. 57. num. 16. verſ. imo ſcribendo aliter, quàm fuerit dictum à partibus, præſumeretur in dubio per errorem feciſſe &c. lib. 7.* & ſubdit id ſingulariter eſſe notandum *Crauett. in conſil. 75. num 8. verſ præſumptio iuris eſt pro Notario adeò quod liquidiſſimè &c. part. 1.* Natta *conſil. 315 numer. 16. verſ ſi vnum fuerit dictum per contrahentes, & poſtea reperiatur aliud ſcriptũ &c. lib. 1* Ioſeph. Ludou. *deciſ. Lucen. 13. num. 7. verſ. quod procedit etiam ſi vnum fuerit dictum per contrahentes, et aliud ſcriptum, quia non præſumitur malitiosè, ſed per errorem eueniſſe &c*
13 Et numquam Notarius punitur de falſo, niſi de eius dolo conſtet, ex quo falſum non committitur ſine dolo *l. nec exemplum. C. de falſ. l. et eleganter. § ſi dolo. ff. de dol. l. ſi creditor. § Lucius. ff mandat cum alijs allegatis per Rotã deciſ. 103. num. 20. verſ. ſine dolo non videtur poſ-*
14 *ſe condemnari &c. part 3. recent.* & Notarius in dolo non præſumitur in dubio ex ſupra allegatis &c.

Tamen ſupradictis non obſtantibus in caſu noſtro ſpecialiter eſt ſancitum, quod ſi Nota-
15 rius omittat in teſtamentis debitas ſolemnitates de quibus *in d. l. iubemus. C. de teſtament.*
16 quantumuis ſimus in dubio, falſitas præſumitur, prout ponderat *Alciat. in tractat. de præſumpt. regul. 3 præſumpt 13. num 12. verſ ſe. primus caſus eſt, quando Notarius omiſit ſolemnitates l. iubemus &c.* vbi ait licet in dubio nõ
17 præſumitur dolus in Notario, tamen nõ procedit quando ſumus in omittente prædictas ſolemnitates, nam cum illæ ſpectent ad eius officium ſi eas omiſerit, præſumitur in dolo, & facit textus *in l. prima vbi Bartol C. de fid. inſtrument.*
18 Vbi probatur quod mala fides præſumitur interueniſſe, quando ſolemnitas fuit omiſſa, & ordo debitus non ſeruatus. Præſumitur enim Notarius ſcire leges, præſertim vulgatas, ſecundum *Angel in d. l. iubemus. C. de teſta-*
19 *ment.* & maximè illas quæ reſpiciunt eius officium, & dant formam actui, quem conſecit, vt inquit *Caſtren. in d. l. iubemus.* & Notarius

in dubio præſumitur ſapiens *Bald. in cap. primo. num. 4. in fine. de fid. inſtrument.* ſed vtinam
falſum eſſet, quod aſſerit Card. *Mantica de coniectur. vltimar. voluntat. lib. 4. titul. 10. nu-*
20 *mer 4.* ibi. *Notariorũ imperitia deſtruit Mundum, et conſcientiam bonorum virorum ſæpe in periculũ deducit, et quia neſciunt quid ſcribant,*
21 *plerumque teſtantium voluntates peruertunt.*

Vnde *Angel. in conſil. 195. in princip.* dicit ſe multoties vidiſſe exoriri infinitos errores ex
22 imperitia tabellionum, maximè in vltimis voluntatibus. Sunt enim Notarij ſimiles piceis, & pſittacis, qui ſtant in Palatijs Domino-
23 rum, & neſciunt quid loquantur, ſed ne longior ſim contra ſimiles Notarios, (probos et doctos ſemper præſeruando) ideoque videatur *Iurg Valentin. in ſuo Parthen Litigioſ. lib. 1. cap. 9. à num 36. verſ. volunt Notarij omnibus morbis litigioſis vno collyrio mederi &c.* ponitq;
24 orationem quotidie faciendam. *Signor mio G. C. guardatemi da furia de Villani, da guazzabuglio de Medici, e da cetere de Notarij &c.* ibique etiam nonnullos verſus mordaciſſimos idiomate gallico ponit. Sed quæſo ad nos.

Quod enim Notarius omittendo, vt dice-
25 bam, ſolemnitatem *d. l. iubemus,* ſcribere in teſtamẽtis, pœna falſi teneatur. *præter Alciat. et alios ab eo allegatos,* adde *Boſſ. in d. practic. criminal. titul. de falſ. num. 59. verſ. & ideo punitur de falſo &c.* affirmatq; *Francisc. Becc. in conſil. 102. numer. 3. verſic. Notarius pœna falſi tenetur, ſi omittat ſcribere ſolemnitatem &c.* Nam & clarè inquit *text. in d. l. iubemus. in fin.* ſi omittatur aliqua ſolemnitas, vel forma de qua ibi, potius præſumitur falſitas, quã igno-
26 rãtia, et ideo punitur de falſo, quæ omnia expreſsè habentur *in d. l.* ibi, *ſciturus, et tabellionibus, et his qui teſtamenta procurant conficienda, quod ſi aliter auſi fuerint, pœnam falſitatis non euitabunt, quaſi doloſè in tam neceſſaria cauſa verſati &c.*

Vnde et falſum redditur teſtamentum, in quo legitur fuiſſe ore proprio nominatum hæredem, ſi teſtator reſpondit per interrogationem, vt poſt *Socin. Crauett. Bertrand.* probat *Surd. in conſil. 414. num. 3. verſ. falſum redditur etc. lib. 3.* Intellige tamen id verum, nec Notarius punietur de falſo, quando ipſe non negat, teſtatorem nominaſſe hæredem per
27 reſponſionem ad interrogationem, ſed ſcripſiſſe heredem fuiſſe ore proprio teſtatoris nũcupatum, licet id præciſè non fuerit, tamen putaſſe fuiſſe idem, quod teſtator ore proprio nominauerit hæredem, vel ad alterius inter-
28 rogationem, prout verè eſt idem ex iuris diſpoſitione. Sed quando Notarius ita non ſe defenderet, ſed mordicus inſiſteret, quod verè teſtator hæredem ore proprio nuncupauerit, et teſtes teſtamentarij aliqui id negant, ſcili-
29 cet teſtatorem nominaſſe hæredem per reſponſionem ad interrogationem, et tunc Notarius non excuſatur à pœna falſi, vt benè id declarat *Ioſeph. Ludou. deciſ. Lucen. 1. à n. 20.*

Iure etiam optimo conſtitutum fuit per *d. l. iubemus, et ſimiles,* vt ore proprio, vel ſcriptis teſtator palam nominet hæredem, quia
30 in teſtamentis claritas eſt valdè neceſſaria, ex quã poſſit haberi certitudo, vnde per coniecturas hæres inſtitui non poteſt, cum ſic in-
31 traret ambiguitas in materia, vbi agitur de ſumma ſummarum, totoque aſſe teſtatoris, ac fundamento totius teſtamenti, et agitur de probanda veritate, poſt mortem eius, qui ſo-
32 lus veritatem ſciebat, et amplius eam tueri non poteſt. *l. fin. C. de fideicommiſſ.* Dictaque claritas in hæredis inſtitutione, tam patens
33 eſſe debet, vt per ſolam nominis expreſſionẽ, non dicatur hæres inſtitutus, vt conſtat ex pluribus relatis per *Cap. Manent. in conſil. 7. nu. 19.* quam cõcluſionem eſſe veram teſtatur *Rota coram bon. mem. Coccino in cauſa Regien. Hæreditatis 27. Februarij 1636. eſt relata a me in part. 5. recent. tom. 2. deciſ. 584. num 8. verſic. ſola nominis expreſſio non ſufficit etc.* declarat tamen, vt ibi habetur.

34\. Quod enim heredis inſtitutio ex coniecturis nullatenus inducta cenſeatur *text. eſt in l. vni. 1.* ibi, *quia ex coniecturis non propriè ſcriptus hæres videretur. ff. ſi tabul. teſtament. extab. et in l. ſi quis eum. § ſi ſic. verſ. ſed ſciendum vſque ad finem. ff. de pupil. & vulgar. ſubſtit.* & notant *Roman. in l. ſi cum dotem. 23. numer 38. ff. ſolut. matr.* Bald. *in l. iubemus. nu. 2. ante med. ſub verſ. ſed ita eſt hic. C. de teſtament.* Paul. de Caſtr. *in conſil. 263. ſub num. 1. verſic. non obſtat lib. 2.* Honded. *conſil. 65. num 21. verſ. et coniecturis induci nõ poteſt lib. 1.* Crott. *in conſ. 363. num. 11. et ſeq. lib. 3.* Lancellott. Gall. *conſil. 78. num. 10. et ſeq.* Fuſar. *conſil 25. numer 33. lib. 1.* Surd. *conſil 463. num. 12. verſic. inſtitutio non debet fieri ex coniecturis, ſed expreſſis verbis &c. lib. 4.* *Roder.* Suarez. *allegat. 2. num 5. et 6 verſic. ex coniecturata voluntate, aut coniecturis nunquam hæred is inſtitutio inducitur &c.* Bardell. *conſil. 21. numer. 24. vol. 2.* Mantic. *de coniectur. vltimar. volunt. lib. 4. titul. 1. numer. 26. verſ. ex coniecturis nemo ſcriptus hæres &c. et lib. 12. titul. 4. num 5. verſic. niſi verbis expreſſis &c.* *Ferdinand.* Vaſq. *de ſucceſſ. lib. 2. § 15. requiſit. 16. numer. 53.* Cancer. *variar. reſolut. lib 1. cap. 4. titul. de teſtament. num. 116.* Craſſ *ſentent. § inſtitutio. quæſt. 17. num. 2 verſic. ex coniecturata mente teſtatoris, hæredis inſtitutio induci nõ poteſt,* *Rota in cauſa Romana Fideicommiſſi de Zuccaris 26. Aprilis 1638. § Vnde contentio. verſic. nec ex coniecturis inducta cenſetur inſtitutio &c. coram Reuerendiſs. Dunozetto Decano,* ibique id fortius procedere inſinuatur, ſi ver-
35 ſemur in filijs, qui cum neceſſariò inſtitui, aut exhæredari debeant, eorum tacita, nequaquã ſufficere videtur inſtitutio, ſed expreſſa requiritur, prout affirmãt plures DD. ibi relati, & dicam in ſeparato capite.

Quam.

Quamobrem vt à re valdè periculoſa ab-
horruerunt Iura admittere, vt teſtamenta va-
36 lida eſſent, ſi nutu, aut ſignis condita repe-
riantur ab eis, qui in extremo vitæ limine
conſtituti ſunt, ita vt vel loquelam penitus
37 amiſerint, vel ita inarticulatè loquantur, vt
intelligi nõ valeant. *tex eſt in d. l. iubemus, ibi, ſi
enim talis eſt teſtator, qui neque ſcribere. neque
articulatè loqui poteſt, mortuo ſimilis eſt, & fal-
ſitas in elogijs committitur &c. C. de teſtament.*
& ibi notant *Bart. & Salicet. num 2. Paul. de
Caſtr. & Alex.* pariter *num 2.* & communiter
cæteri DD. tàm antiqui, quàm moderni. Idẽ
*Paul. de Caſtr. in l. hac conſultiſſima. §. ex huma-
na. nu. 7. & 8. C. de teſtam. & in l. diſcretis. n 5.
C. eod. Card. Mantic. de coniectur. vltim. volunt.
lib. 4. titul. 4. num. 6. verſ. nutu autem hæres in-
ſtitui non poteſt. &c. Gomes. ad Leg. Tauri 3. n.
3 10. verſ. etiamſi nutu, vel ſignis exprimat vo-
luntatem ſuam &c. cum alijs relatis per Berlic.
in ſuis practicabil. concluſ. part. 3. concluſ. 6. n 21.
verſ teſtamentum nutu, vel ſignis fieri non po-
teſt &c.* aſſentitque *Rota coram bo. me.* Vbal-
do *in cauſa Fauentina Teſtamenti 19. Maij
1620. §. Non obſtat. verſ teſtamentum nutu fa-
ctum non valet &c. cum ibi allegatis.*

Nec quis titubet, quamuis *text. in l. quoties.
§. ſi quis nomen. ff. de hæred.* admittat hæredis
inſtitutionem ex ſigno, nam debet intelligi
38 de ſigno illo, quod nihil à nomino diſtat, qua-
le eſt antonomaſium, & ſic eſt certum *ad text.
in l 1. & 2. ff. de liber. & poſthum. laud Gutierez.
practic. quæſt. lib. 1. quæſt. 4. à num. 3. & 4. Rota
coram bon. mem.* Coccino *in Romana Hæredi-
tatis 19. Nouemb. 1635. §. Nec in illa. verſ. ſuffi-
cit, quod nomen exprimatur, vel alio modo indu-
bitabilis demonſtretur &c.* & nõ de ſigno, quod
taciti homines dant vel manu, vel capite, vel
oculis, vel humeribus. Nam et etiam ipſa ca-
39 dauera ſunt capacia nutu, ſi forte cubile ab
aliquo agitaretur, vel præmeretur, quid non
tentat malitia humana.

Et inter alios videatur *Iul. Clar. in §. Te-
ſtamentum quæſt. 59 in fin.* qui refert ſuis tem-
poribus contigiſſe, quod quædam mulier, ma-
40 ritum poſtquam ſtatim expirauerat, è lecto
extrahi fecit, et alium pro eo ſuppoſuit, qui
feneſtris thalami ferè in totum clauſis, et ca-
pite pannis inuoluto, ſimulans ſe propter in-
firmitatem vix loqui poſſe, condidit teſtamẽ-
tum, in quo vxorem hæredem inſtituit, & alijs
perſonis diuerſa legata reliquit.

41 Et omnes teſtes crediderunt, illum eſſe
verè eius maritum, in extremis laborantem,
fuit deinde diuino quaſi miraculo, res omnis
detecta (*vt refert Idem Clar.*) et niſi mulier
ipſa vna cum Notario, qui ſolus erat particeps
fraudis, fuga ſibi conſuluiſſet fortè non euaſiſ-
ſet pœnam vltimi ſupplicij.

Nec longè diſſimile caſum refert *Hieronym.
à Lauren. dec. Aueniouen. 107.* vbi narrat, quod
quædam mulier, nomine Margarita perſuaſit
42 alteri mulieri, vt ſe ſupponeret in cubili locõ
cuiuſdam mulieris mox mortuæ vnde ſublata
mortua, in illius locum ſe ſuppoſuit, velata fa-
cie, quaſi moriens voce depreſſa, coram teſti-
bus, & Tabellione teſtata fuit in fauorem d.
Margaritæ.

Tandem quia nihil tàm occultum eſt, quod
non reueletur, *vt Math.* 10. et maximè apud
mulieres, quæ ſolent eſſe loquaces, et ſecreta
43 retinere non valent. et quid ſit credendum
mulieri *dixi in annot. ad deciſ. 431. ſub nu 48.
verſ. mulieri hoc vnum creditur, vt dum mortua
eſt, ne reuiuiſcat &c. par. 4. recen. to. 3.* ſed ad nos.

Res ſeu ſcelus prædictum fuit detectum,
et carceratæ fuerunt dd. mulieres reliqua.
vide apud eundem Laurent. qui etiam ſub *n. 1.*
refert, ſimilem caſum accidiſſe in ciuitate
Aquenſi recordari aſſerit, et omnes ſtrangu-
latos fuiſſe, qui huius criminis fuerũt partici-
pes. Tandem nec caſum illum elapſis annis
44 occurſum hic Romæ ſanè præterire valeo, et
mihi narratum ab eodem Notario, qui ſubſti-
tutus erat cuiuſdam Notarij Capitolini, Nã
iſte quadam nocte vocatus fuit pro conficien-
do teſtamento morientis, et ad domum eius
in Regione Campi Martij exiſtentem acceſ-
tus, ægrotum de ſua vltima voluntate inter-
rogauit, qua per ægrotum apertè enarrata,
inſtrumentum teſtamenti confecit, et coram
teſtibus ſeruatis ſolemnitatibus legit, ac pu-
45 blicauit, quibus omnibus ritè peractis, et iam
Notarius cogitans de reditu, et cum vellet
atramentarium claudere, cecidit illi in terrã
ipſius atramentarij coopercùlum, et ſubtus
lectũ effugit, at ipſe illud recuperare volens,
parum eleuauit ipſius lecti, vulgo tornaletto
ac tetigit pedem mortui viri, et melius viſo
facto, terrore plenus vidit ibi iacere cadauer,
et ſuper hoc interrogando ægrotum, et fami-
liares domus, qui improuisò capti, factum pro
vt erat (cum negare nequirent) narrarunt,
ſcilicet, ægrotum finxiſſe perſonã illius ſub le-
46 cto iacentis, qui paulò ante expirauit, ad ac-
quirendã ipſius mortui hæreditatem, et quod
in teſtamento tunc rogato diſpoſuit de bonis
ad ſui met, et ſociorum aſtantium commodis,
et fauorem, quibus intellectis Notarius tantũ,
ipſum teſtamenti inſtrumentũ lacerauit, acrè
increpando tàm iniquas perſonas. At ad nos.

Supradictæ enim diſpoſitionis ratio illa eſt,
quia nutu non declaratur voluntas, niſi con-
47 iecturali, et præſumpto modo, Sed per conie-
cturas hæres inſtitui non poteſt niſi expreſsè
dicatur, vt iam ſupra deduxi, igitur talis inſti-
tutio hæredis non eſt recipienda, nam in po-
48 teſtate legis eſt præſumptio Iuris, quia vbi
non vult, non præſumit. ita declarat *Bald. in
d. l. iubemus. num. 2. C. de teſtament.* Benè qui-
dem ſciunt Leges Romanæ, ſi admitterent ta-
49 lem præſumptionem, quàm lata, et ſpatioſa
aperiretur via fraudibus, Nam eo tempore
teſtator, dum in extremis laborat, mortis co-
gita-

Digitized by Google

gitatione perterritus, *vt inquit Imperator in d. l. hac conſultiſſima. verſ. at humana fragilitas mortis cogitatione turbata &c.* C. *de teſtam.* ad
50 omnia animaduertere non poteſt.

Maximè quia ex quodam morientium vſu,
ſolent omnibus interrogantibus applaudere,
annuendo, quod ſic, ad euitandas importunas
51 interrogantium vexationes, illo tempore, quo
proximum DEI, iudicium timent, itaque et
horrore pleni, ac ſummis morbi cruciatibus
52 affecti, nam infirmitas reddit infirmos impa-
tientes moleſtiarum, vt Medici teſtantur, et
quotidiana experientia docet, credendum nō
53 eſt, tunc liberum diſcurſum, et diſtinctam
cognitionem rerum habere, quia penitus de-
ficiente corpore deficit intellectus & ſine cor-
54 pore intellectus nihil agit. vt dicit *Ariſtotel. in primo de anima.*

Quinimo memoria turbata. totus languet
55 intellectus tunc enim incæpit luctare cum
morte, Vnde qui in extremis eſt, nec omnimo-
do viuit vt eſt caſus *in l. qui duos. ff. de manumiſſ. teſtam.* et pulchrè S. *Auguſtinus in lib. 13. de Ciuitate DEI.* mouens quæſtionem ſub hoc
themate, verum tempus mortis, quo vitæ ſen-
ſus aufertur, in morientibus, an in mortuis eſ-
56 ſet dicēdum? ſic inquit, quod, eminente mor-
te iam extrema, et mortifera afflictione iſtan-
te, idem ipſe agitur ſui nihil et moriens eſt, et
vita decedens &c. videatur *Rot. deciſ. 35. n. 17. verſ. nec in puncto mortis, quod vita, et non morti attribuitur &c. part. 5. recent.* aſſerit etiā
gloſ. ſingularis in text. cap. 1. titul. Epiſc. vel Abb. feud. dar. non poſſ. quod quilibet in arti-
culo vitæ conſtitutus mutus efficitur, & ſub-
iungit *Bald. in l. humanitatis. in fin.* C. *de impub. & alijs ſubſtitut.* quod quilibet in mortis ar-
57 ticulo conſtitutus eſt extra mentem, cū ne-
minem cognoſcat.

Igitur his ſtantibus ad dignoſcendam eorū
perfectam voluntatem parum iuuabunt nu-
tus, aliaque muta ſigna, nullum enim magis
58 mentis noſtræ teſtimonium eſt, quam quali-
tas inſpecta verborum, & ſanè, ſi teſtatores lo-
qui poſſent, ſine dubio lingua vterentur, ad
59 cor ſuum denotandum, et non nutibus tan-
tùm, cor ſi quidem datum eſt hominibus ad
ſignificandum DEO, Lingua, autem ad ſi-
gnificandum hominibus, in ſequenti capite
ampliabimus prædictam concluſionem, quod
teſtamentum nutu factum non tenet, nec ad
fauorem liberorum, nec militum.

A R G V M E N T V M.

Teſtamentum nutu factum, cum non valeat, quæritur hic, an illa concluſio procedat quoque in teſtamento condito à patre inter liberos adeo à iure Ciuili priuilegiato, et redacto ad terminos iuris naturalis. & quamuis affirmatiuè à multis DD. propter rationes non cōtemnendas reſpondeatur, tamen contraria opinio triumphat tamquam maioribus ſuffulta præſidijs.

Idem etiam concluditur, quo ad teſtamenta militaria, in quibus tamen maior eſt pugna, ſed maxima eſt, ſi miles ſit ſurdus, et mutus à natiuitate an poſſit tunc nutu teſtari, Ad interpretationem text. in §. Quinimo. Inſtitut. de militar. teſtam. an ſit correctu per text. in l. diſcretis 10. C. qui teſtam. facer. poſſ. & multa deducuntur ad intellectum. l. iure militari. ff. de teſtam. milit.

Diſpoſitio generalis capit caſus fauorabiles, et priuilegiatos, quando nullatenus reperiuntur priuilegiati in ſpecie illius materiæ, ſeu caſus de quo agitur Et aliqua referuntur, qualiter olim florente Imperio Romano milites eligebantur, et quæ ſolemnitates adhibeantur, et quare dicti Milites erant feroces tantum in hoſtes.

S V M M A R I V M.

60 Teſtamentum nutu factum non valet.

61 Teſtamentum inter liberos eſt ſic priuilegiatum, vt in eo non ſeruentur ſolemnitates iuris poſitiui et n. 73.

62 Teſtamentum nutu, ſigniſque factum, non valet nec inter liberos, et refertur caſus n. 63.

64 Argumentum de teſtamento pio. ad teſtamentum in eo liberos abſolutè non valet.

65 Teſtamentum pium nutu factum valet, ſecus verò inter liberos.

66 Teſtamentū nutu factum inter liberos quod valeat multi DD. comprobarunt.

67 Pater, quando poteſt loqui ſi nutu teſtetur inter liberos non valet teſtamentum, ſecus ſi caſu non poſſit loqui.

68 Teſtamentum nutu conditum inter liberos indiſtinctè non tenet.

69 Quæ opinio eſt communis, et periculoſum eſt ab ea recedere.

70 Inſtitutio ſimplici nutu facta, quod nō teneat nec inter liberos, eſt opinio iuſtior.

71 Hæredis inſtitutio neceſſariò debet eſſe clara, & quare vt arceantur omnes ſuſpiciones fraudis.

72 Teſtamentum nutu factum quod non valeat nec inter liberos, ita plura Orbis Tribunalia ſanxerunt.

73 Surdus. et mutus, quod non poſſit teſtari id prouenit à iure ciuili.

74 de Volūtate teſtantis clarè debet conſtare etiā inter liberos.

75 Teſtamentū nutu factum inter liberos, quādo valeat.

Nutus omnis regulariter eſt dubius.

Mutus delinquens non poteſt, etiam confeſſione ſua, quæ ex ſignis arguitur condemnari.

77 Teſtator ſi caſu loqui non poſſit, dato, quod ſcribat nomen hæredis, et conſignet Notario, vt legat, id ſufficit.

78 Pater nutu teſtans inter liberos, tunc tenet

tale

tale teſtamentum, ſi aqualiter tot haredes inſtituat.

79 Pater non fungitur officio paterno, ſi vni tantum legitimam reliquerit, alio ex aſſe harede inſtituto.

80 Filij omnes aquè cari praſumuntur parentibus.

81 Miles grauiter vulneratus, et decubens, nutu, et ſignis non poteſt teſtari.

82 Miles requiritur, vt articulata voce teſtetur.

83 Miles ſiue poſſit loqui ſiue non ex aliquo accidenti, non poteſt teſtari nutu.

85 Miles, ſi poteſt articulatè, validè nutu teſtatur loqui ſecus, ſi non poteſt loqui.

86 Miles per notas poteſt ſcribere teſtamentum. Argumentum de notis, ad nutus non valet. Nota apud milites, quæ erant.

86 Miles poteſt quoquo modo teſtari.

87 Miles, vt per coniecturas poſſit teſtari, quales debeant eſſe.

88 Falſitates, vt in teſtamentis euitentur, hæc ratio militat etiam in teſtamentis militaribus.

90 Voluntas alicuius, vt perfectè habeatur an ſat ſint nutus, et ſigna.

91 Teſtari liberè quantumuis quis poſſit, non tamen poteſt nutu, aut humeris teſtari. et ita fuit iudicatum num. 91.

92 Teſtamentum militis, quod nuda voluntate poteſt perfici, non valet, niſi fiat verbis expreſſis.

93 in Teſtamento militis, licet iura non requirãt, ſolemnitates. tamen inſiſtunt ſuper veritate ſua voluntatis.

95 Falſitatis euitãda ratio, militat tàm in teſtamento pagani, quàm militis.

97 Miles, quando eſt, aut ſurdus, aut mutus, vel vterque ex accidenti, et neſcit ſcribere, et tunc nutu teſtatur.

98 Et hoc priuilegio militari, quæ opinio eſt verior. et receptior num. 99.

100 §. Quinimo. Inſtit. de teſtam. milit. an ſit correctus per l. diſcretis, C. qui teſtam. fac. poſſ.

101 Miles ſurdus, et mutus non poteſt nutu teſtari, data correctione §. quin imo. Inſtit. de teſtam milit.

102 Miles eſt ſpecialiter priuilegiatus, vt quando eſt mutus, et ſurdus poſſit nutu teſtari.

103 Lex generaliter loquens nõ comprehendit perſonas habentes peculiare priuilegium in illo caſu.

104 Lex generaliter diſponens, nullatenus cenſetur cogitare de iure ſpeciali, niſi in indiuiduo id expreſſerit. et num. 107.

105 Adulterũ occidere, licet lex generaliter id permittat, non tamen tali caſu poteſt libertus occidere patronum, & quare. & n. 108.

Libertus ſpecialiter prohibetur occidere patronum, & n. 105.

Fama alicuius dum quis parcere tenetur multò magis id tenetur facere eius vita.

106 Princeps quamuis omnia iura habeat in ſcrinio pectoris, tamen priuilegia ſingularum perſonarum ignorare praſumitur.

107 Lex generalis non comprehendit caſus ſpeciales

108 Miles, quando non eſſet in aliquo particulari priuilegiatus, tunc in generali diſpoſitione ipſe etiam comprehenditur.

109 Lex generaliter loquens, comprehendit etiam caſus priuilegiatos, qua in illo caſu non reperiuntur ſpecialiter priuilegiati.

110 Haredibus militum nullum peculiare priuilegium indultum eſt, circa agnitionem bonorum

111 Statutum generale comprehendit etiam caſus priuilegiatos, dummodo non ſint in illo caſu ſpecialiter priuilegiati.

Quæ regula mentis retinenda eſt, ſecundum Bald.

112 Cardinales reſeruatarij penſionum, cum non reperiãtur in hoc ſpecialiter priuilegiati ideoque vt cœteri in eis regulari debent.

Cardinales quando veniant ſub regulis generalibus, & quando ſecus.

Roman. ſtudio complacendi, conſuluit Cardinales, non venire ſub diſpoſitionibus generalibus.

113 Dos licèt adeo priuilegiata reperiatur, tamen venit ſub generalibus regulis, quando non habet ſpeciale priuilegium.

114 Surdus, & mutus ſi ſit miles à natiuitate, an nutu poſſit teſtari, et nu. 115. & 136.

116 Miles mutus, & ſurdus à natiuitate non poteſt nutu teſtari.

117 L. iure militari. ff. de teſtament. milit. declaratur, et n. 136, 137. 143. 151. & ſeq.

118 Militum miſſiones tres ſunt. & quæ.

119 Milites dum Romani florebant, non omnes pro cuiuſcumque libidine, recipiebantur.

120 in Romanorum caſtris, quare Iuſtitia, caſtitas, & innocentia habitabant.

121 Milites antiquorum Romanorum, nunquam violenti, aut feroces erant niſi in hoſtes.

122 Milites noſtri temporis, cuius conditionis ſat ſint, & vide n. 123. 124 & 125.

125 Milites ſuis ſtipendijs viuere debent.

126 Legio ab eligendo appellata fuit.

127 Milites olim ſe ſupponebant examini.

Milites quare, delecti, olim vocabantur.

128 Milites olim iurabant, ſe non euaſuros mortem pro Republica.

129 Milites olim aliquo ſigno, aut ſtigmate ſignabantur.

Signum militum, an vocabatur angulum.

130 Signa, vel ſtigmata militaria cuti militum adurebantur.

131 Militibus, ſi hodie ſignum cuti aduretur facilius innoteſcerent transfuga.

132 Militum nomina olim in matricula ponebantur.

133 in Militibus eligendis, quæ ſint neceſſaria, & non omnes ſunt admittendi n. 134.

138 Miles ſurdus, & mutus, non poteſt eſſe niſi ex accidenti, & quare.

140 in

140 *in Milite ſurdo, et muto à natura, non poteſt conſiderari aliqua miſsio cauſaria.*

141 *Miles ſurdus, et mutus ex accidenti tamquam non idoneus à militia licentiari debet.*

142 *Mutus, & ſurdus in militem recipi non poteſt, quia ſi fiat talis in caſtris licentiari debet.*

145 *Miles ſi fiat mutus, et ſurdus ob talem calamitatem efficitur cauſarius.*

146 *Miles ſi efficiatur mutus, & ſurdus, licentiatur à militia, & conceditur, vt iure militari poſſit teſtari.*

Mutus, et ſurdus, ſi ſcribere neſciat regulariter non poteſt teſtari.

147 *Miles ſurdus, et mutus militaribus functionibus eſt inhabilis, et maximè ſi à natura ſit talis.*

148 *Miles ſurdus, & mutus à natiuitate non poterit examinari, nec iurare &c.*

149 *Miles ſurdus, & mutus Ducis imperium non poterit audire, & ſic ei obedire,*

Nec etiam poterit intelligere Tubæ claſsici ſignum.

150 *Milites ſurdi, et muti ordinatiſsimam caſtrorum aciem poſſent confundere.*

Milites dum ſunt in conflictu, nutibus & ſignis non ſunt annuendi.

154 *Mutus, & ſurdus miles à natura, quod poſſit teſtari iure militari, eſt opinio gloſ. paſſim reprobata.*

155 *Imo mirabilis, et impoſsibilis prædicatur, nec non paradoxa exiſtimatio. num 156.*

156 *Mutus, et ſurdus à natura, quod poſsit teſtari, ideo ipſi nequit, cum ille ignoret, quid ſit teſtamentum, quid legata &c.*

157 *Mutus, & ſurdus à natura ignorat omnia, ideo nata, nec quidquam aliud intelligit, niſi quæ ratio naturalis ſubminiſtrat. & n. 158.*

159 *Mutus, & ſurdus à natura an poſsit intelligere per ſigna. & n. 160.*

161 *in Teſtamento militum, quod non attendantur ſolemnitates iuris Ciuilis, ſed iuris naturalis, qualiter id intelligatur. & nu. 162. & ſeq.*

CAPVT XLIV.

INdubitatum ſic reperio, teſtamentum nu-
tu, ſignisque conditum viribus carere, ex
allegatis in præcedenti capite, vt nec in te-
60 ſtamento à patre, inter liberos ordinato ta-
lis rigor remittatur, non obſtante, quod tale
teſtamentum ſit adeo priuilegiatum, ita vt
61 ſolemnitates iuris poſitiui in eo non attendã-
tur *ad text. in l. hac conſultiſſima. §. ex imperfe-
cto ff. de teſtam. & dixi ſupra cap. 21. numer. 77.
et ſeq.* & tamen ſi nutu, & ſignis reperiatur
62 factum nõ ſubſtinetur *argument l. in fraudem.
§. 1. cum gloſ. in verb. nuda ff. de teſtam. milit. et
ita tenet* Bald. *in l. et in epiſtola. num. 2. ff. de fi-
deicomm. per text. in auth. de teſtament. imperfect.
§. 1. ibi, non ſignis*, & ita tenent Idem *Bald.
Angel. Fulgoſ.* Caſtren *et alij in d. l. iubemus.
C. de teſtament. Ang. l. in l. diſcretis. nu. 5. C. qui
teſtament. facer. poſſ. Corn. in d. l. iubemus. nu. 9.*
Vbì referunt ita fuiſſe iudicatum Peruſiæ,
63 in cõtrouerſia Cardinalis Peruſini, qui dixit
patri loqui non valenti, *Si vis pater, quod ſim
tuus hæres, ſtringe manum meam cum tua*, et
ipſe adſtrinxit. *quod adducit etiam Angel. in di-
cta auth. de teſtament. imperfect. §. 1. in princip.
et in d. l. in fraudem §. 1. num. 3. ff. de militar. te-
ſtam. Iul.* Clar. *in §. Teſtamentum. quæſt. 8. nu-
mer. 9. verſ. teſtamentum inter liberos nutu fa-
ctum non valet &c. et poſt* Natt. *in d. §. ex im-
perfecto. num. 194.* teſtatur de magis commu-
ni opinione, et ſubdit, quod ex hoc apparet,
64 quod non valet abſolutè argumentum de
teſtamẽto pio, ad teſtamentum inter liberos,
nam teſtamentum pium, nutu conditum va-
let, vt dicam infra, ſecus verò teſtamentum
65 inter liberos, vt hic, et hanc opinionem *com-
probarunt quoque* Tiraquell. *in l. ſi vmquam.
in verb. donatione largitus. num. 326. verſ. teſta-
mentum nutu factum inter liberos nõ valet &c.*
Vaſquez. *in tractat. de ſucceſſ. lib. 3. §. 22. limi-
tat. 12. num. 15. verſ. teſtamentum nutu factum
etiam inter liberos non valet &c. Polidor.* Rip.
in tractat. de act. tempor. mort. cap. 67. à num. 7.
Menoch. *de præſumption. lib. 4. præſumpt. 19. nu-
mer. 12. verſ. verũ à Croto diſſentiũt omnes &c.*
et teſtatur de communi opinione. Riminald.
Iun. *conſil. 261. num. 52. verſ. quia nutu nemini
teſtari permittitur, nec patri inter liberos &c.*
et aſſerit ita omnes DD. tenere *Molin. de iuſt.
et iur. tom. 1. tractat. 2. diſputat. 128. § illud eſt
obſeruandum. verſ. vel ſolis nutibus hæredes ſint
inſtituti &c.* et pariter teſtatur de communi.
Franciſc. de Barri *in tractat. de teſtament. lib. 1.
titul. 3. num. 4. verſ. teſtamentum nutu factum
etiam inter liberos non valet &c.* Craſſ. *in §. In-
ſtitutio. quæſt. 17 num. 3. verſ. concluſio, vt non
valeat teſtamentum nutu factum, procedit etiã
in patre inter liberos teſtante &c.* et affirmat
de magis communi opinione. *Card.* Mantic.
*de coniectur. vltim. volunt. lib. 4. cap. 4. numer. 9.
verſ. quamuis teſtamentum imperfectum inter
liberos valeat, nutu tamen factum non valet &c.*
Magdalen. *in tractat. de numer. teſt. in teſtamen.
requiſit. part. 1. cap. 16. num. 205. verſ. quia non
valet teſtamentum hoc, nutu inter liberos condi-
tos &c.* vbi plures alios DD. congerit. adde
Gaſpar. Anton Theſaur. *quæſt. forenſ. lib. 2. cap.
99. ſub num. 26. verſ. quæ tamen in re contradi-
cunt. &c. Io. Stephan* Durant. *in ſuis quæſtion.
Iur. cap. 15. § Secundò verſ. inſtitutio nutu fa-
cta etiam inter liberos nullius eſt momenti &c.*

Scio quidem plures DD. contrarium pro-
baſſe, & præſertim *Alex. in l. diſcretis. num. 7. C.
qui teſtam. facer. poſſ. Angel. conſ. 257. Corn. in d.
l. iubemus. col. penult. & conſil. 324 nu. 5. lib. 2.*
quibus in locis etiam dicit, ſe vidiſſe per ali-
quos excellentes Doctores ita fuiſſe conſultũ,
fundantur enim prædicti DD. *in l. fin. ibi, qui-
buſcum-*

buſenmq. verbis, vel indicijs. C. famil. erciſc. ſi
ergo non ſolum verbis, ſed etiam indicijs di-
66 ſpoſitio inter liberos facta in reſtamento im-
perfecto valet, ergo & facta nutu. Et alij
intelligunt, vt valida ſit ſuprarelata ſenten-
tia quando pater poteſt loqui, alioquin
67 ſi ex aliquo accidenti non poreſt loqui, va-
leat tunc inſtitutio nutu, ſignisque facta à pa-
tre inter liberos Angel. in conſil. 258. n. 1. Card.
Mantic de coniectur. vltim. volunt. lib. 4. titul. 4.
num. 9. circa finem, cum ibi allegatis.
Quidquid tamen ſit illud certò ſcio, quod
communis opinio eſt, vt indiſtinctè non va-
68 leat tale teſtamentum ſic conditum, etiam
inter liberos, & quod ſit periculoſum in pra-
ctica ab ea recedere, poſt Nattam, & Corn, in
d. l. iube mus, affirmat Craſſ d. quaeſt. 17. num. 3.
in fin. verſ. dicens periculoſũ eſſe in practica &c.
& quod non ſit tutum ab ea recedere, teſta-
tur Card. Mantic. de coniectur. vlt. volun. lib. 4.
d. titul. 4. ſub n 9. verſ. non eſſe tutum ab ea rece
dere &c. Inſuper ab hac communi opinione
69 eſſe recedendum, nemo putat, vt dicit
Bart. d. lib. 1. titul 3. num 4. verſ. & ab hac com-
muni opinione non eſſe recedendum &c. D. Re-
gens Hect. Capyc. Latr. in ſuis conſultat. lib. 1.
conſultat. 71. num. 28. vbi poſt Chriſtoph. Mar-
tium examin. 10. num. 36. concludit, quod iu-
70 ſtior videtur ſibi opinio eorum, qui tenent,
quod nec inter liberos valeat inſtitutio ſim-
plici nutu, facta.
Ratio quippe eſt, quia agitur de ſumma
ſummarum, ideoque expreſſio, et claritas eſt
71 neceſſaria in hæredis inſtitutione, & idcirco
lex in quantũ potuit ordinauit, vt talis inſti-
tutio fieret clarè, & apertè, & ſic procul remo
72 ueatur omnis ſuſpicio falſitatis, vt dicit Bald.
in d. l. iubemus. num. 1. etiam inter liberos, vt
per DD. proximè citatos, & benè adûertit
Magdalen. de numer. teſt. in teſtament. requiſit.
d. cap. 16. verſ. claritas eſt neceſſaria in haredis
inſtitutione etiam inter liberos &c. Ad text. in
d. l. final. ibi, indicijs. C. famil erciſ. in quo eſt
fundamentum DD. contrarium aſſerentium,
reſpondetur, quod in nihilo ſuffragatur, quia
ibi agitur de indicijs, & argumentis, quibus
ſcriptura teſtamenti paterni probatur, non
autem de nutu, & ſignis ſine ſcriptura, imo
patre teſtante inter liberos in ſcriptis lex po-
ſtulat iudicia certa, adeo vt notis, vel ſignis
teſtamentum inter liberos fieri nequeat. §. 1.
Nouell. 107. de teſtam. imperfect.
Eoque libentius ſuprarelata opinio admit-
73 tenda venit, quia ſic fuit iudicatum in diuer-
ſis Orbis Tribunalibus, & præſertim in Rota
Ferrarien, penes D. Anton. Leoncill. deciſ. 146.
num. 2 verſ. quia teſtamentum nutu conditum
non valet etiam inter liberos &c. & in Senatu
Tholoſano, vt videre eſt apud Gerar. Maynard.
inter deciſiones eiuſdem Senatus lib. 1. deciſ. 7. n. 1.
verſ. teſtamentum nutu factum, nullo modo etiã
inter liberos ſubſtineri poteſt &c. Sic quoque
in Suprema Curia Pariſienſi in Camera ma-
gna 25. Nouemb. 1595. ex Aquitania Senatu
ad eam tranſlata, iudicatum fuit. Sicuti affirmat
Charondas lib. 5. reſponſ. 45. & deducit idem
Maynard. d. deciſ. 7. num 1. verſ. atque arreſto
peculiari confirmauit ſuprema Curia Parien-
ſis &c ita pariter Rota Roman. pluries arbi-
trata eſt, & præſertim coram bon. me. Cantucc.
deciſ. 74. num. 19. verſ. teſtamentum nutu factũ
inter liberos eſt inualidum &c. part. 2. diuerſ. &
teſtatur de communi opinione, & deinde ita
pariter fuit dictum coram bon. mem. Vbald. in
cauſa Fauentina Teſtamenti 25. Maij 1620. §.
Non obſtat. verſ. adeout teſtamentum nutu fa-
ctum, nec valet inter liberos &c. & vlterius af-
firmatur hanc eſſe cõmunem concluſionẽ &c.
Fateor quidem teſtamentum inter liberos
conditum, eſſe immune à diſpoſitionibus Iu-
ris Ciuilis. leg. hac conſultiſſima §. ex imperfe-
cto. C. de teſtam. & cum ſimil. cum enim diſpo-
74 ſitio, quod ſurdus, & mutus non poſſit teſtari,
proueniat ex leg. diſcretis C. qui teſtam. fac. poſſ.
ergo &c. Nam reſpondetur, quod prædicta
concluſio vera eſt reſpectu ſolemnitatum, non
autem reſpectu voluntatis, de qua clarè debet
conſtare etiam inter liberos, vt iam dixi, ne
75 detur anxa falſitatibus, vtique nutus, & ſigna
apertè non demonſtrant voluntatem, quini-
mo nutus omnis regulariter eſt dubius. l. 1. §. ſi
quis ita ff. de verb oblig. inde mutus delinquẽs
non poteſt etiam confeſſione ſua, quæ ſignis
arguitur condemnari, ſed teſtibus opus eſt.
Bald. in l. vnica. C. de confeſſ. Sed ad nos.
Cõtraria opinio tamen, quod pater poſſit
nutu teſtari inter liberos tũc ſine difficultate
76 tranſire poſſet, quando pater ex accidenti lo-
qui non poteſt, veluti ſi lingua ſit morbo
præperdita, & ſuam intentionem non ſolum
nutu, ſed etiam cum literas didicerit, in ſcrip-
tis declarauerit & illam ſcripturã Notario de-
77 derit, qui eam coram teſtibus in præſentia
teſtatoris legit, & ipſe teſtator nutu eam ap-
probauit, nam huiuſmodi teſtamentum inter
liberos ſine dubio valet. d. l. hac conſultiſſima.
§. ex imperfecto. C. qui teſtam fac. poſſ & benè
aduertit Angel. in conſil 258 num. 2. verſ. vnde
cartulam ſua manu ſcriptam tradit &c. Card.
Mantic. de coniectur. vltim. volunt. d. lib. 4. cap 4.
nu. 9. circa fin. verſ. veluti ſi lingua morbo præ-
pedita &c. Atque hoc eſt generale, vt ſic à
quocumq. nutu poſſit teſtari, vt dicam infra.
Itẽ quando pater filios æqualiter inſtitue-
78 ret quia tunc rectè fungitur officio paterno
ceſſatque omne præiudicium ab inteſtato, er-
go ducto argumento à ceſſante ratione, quã
Bald. expreſſit in d. l. iubemus. num. 2. C. de te-
ſtament. tale teſtamentum nutu factum inter
liberos debet ſubſtineri, et deducit Polydor.
Rip. in tractat. de act. temp. mort. cap. 67. à nu. 9.
Igitur contrarium videtur concludendum,
ſi pater inæqualiter inſtituerit, veluti vni tan-
79 tum portionem legitimæ relinquerit, alio

inſolidum inſtituto, nam ſic non fungitur ritè
officio paterno, nec præſumitur ſanæ mentis
cum filij omnes in dubio æquè cenſentur ca-
80 ri parentibus. An autem pater in teſtamen-
to imperfecto inter liberos teneatur, inter
eos ſeruare æqualitatem alibi fusè dicam, ne
cogat hic abrumpere filum inceptæ materiæ.
Ampliari iterum poteſt concluſio, vt teſta-
mentum nutu conditum non valeat, etiam
81 quod in teſtaméto militari adeo pariter pri-
uilegiato verſemur, vnde miles grauiter vul-
neratus, et decubens nutu, et ſignis nõ poteſt
valide teſtari, ſed requiritur, vt articulata vo-
82 ce hæredis nomen exprimat. *gloſ. in l. in frau-
dem 16. §. 1.* in verbo *nuda. ff. de militar. teſtam.*
ibi, *verbis tamen opus eſt &c.* et idem ſenſit
Iaſ *in d. l. iubemus. num. 4. in fin verſ. idem in mi-
lite. C. de teſtament.* Craſſ. *in d. §. Inſtitutio. nu. 3.
verſ. qua concluſio procedit etiam in milite, vt
nutu non poſſit condere teſtamentum &c.* et at-
teſtatur prædictam opinionẽ indiſtinctè pro-
83 cedere, ſiue miles poſſit loqui, ſiuè non, ex
aliquo accidenti, prout pariter diximus de
patre teſtante inter liberos, *ſupra ſi num. 62.
Franciſc. de Barr. d. tractat. de teſtament lib. 1.
titul. 3. verſ. Miles non poteſt facere teſtamentũ
nutu &c.* et poſt *Vaſq. de ſucceſſ. progreſſ lib. 2.
§. 20 num. 44.* fatetur hanc eſſe communem
84 opinionem, et inſuper admonet, ne ab ea re-
cedatur quidquid dixerit *Alex. in l. diſcretis.
col. penult. C. qui teſtam. facere poſſ.* vbi tenet aut
miles poteſt loqui articulatè, et tunc poteſt
nutu teſtari, aut nõ poteſt loqui, et tunc ſecùs.
85 Quod enim miles indiſtinctè nutu non
poſſit teſtari, præter DD allegatos. *adde Ioan.
Steph.* Durant. *quaſt. Iuris 15. circa med. §. Pri-
mò. verſ. miles nutu hæredẽ inſtituere nequit &c.*
Menoch. *de præſumpt. lib. 4 præſumpt. 19 nu. 10.
verſ. cum alioquin nutus in teſtamento militis nõ
ſufficiat &c.* Farinac. *in repertor. de vltim vo-
luntat quaſt. 59. num. 2. verſ. amplia etiam in
teſtamento militis, vt non valeat nutu factũ &c.
Matth.* Berlic. *in ſuis practicabil concluſ. part. 3.
concluſ. 6. num. 22. verſ. quod ampliatur etiam in
milite. nã is nutu, et ſignis non poteſt teſtari &c.
et ita quoque tenuit Theſaur. infra allegand.* Nec
aduerſatur, quod miles per notas poſſit ſcri-
bere teſtamẽtum. *l. Lucius ff de militar. teſtam.*
86 non enim de notis ad nutus, argumentum
validum eſt. Nam notas debemus intelligere
eas, quibus ad occultãda conſilia propter inſi-
dias milites vtebantur, *videatur Sueton. in
vita Caſaris cap. 56. et Aul. Gell. lib. 17 cap. 9.*
eorum enim certa ſignificatio haberi poterat
ex eorum declaratione, cum quibus de illarũ
ſignificatione conuentum erat, ſed non ſic eſt
in nutibus.
87 Concedo militem poſſe quoquo modo te-
ſtari. *l. 1.* ibi, *quomodo velint. et l. Lucius. ff de
militar. teſtament.* et ſic coniecturis poſſe hæ-
redem inſtituere, quemadmodum in ſpecie
ſcripſerũt. *Emanuel* Coſta *in l. Gallus §. et quod
tantum. in prima parte. numer. 31. ff. de liber &
poſthum. et Hieronym.* Zanch. *in l. hæredes mei.
§. cum ita part. 3. numer. 77. verſ. limita vero in
teſtamento militis &c. ff. ad S.C. Trebell.* Vaſq.
*quaſt. illuſtr. cap. 103. num. 5. et de ſucceſſ. pro-
greſſ §. 20. num. 35. et 44.* Tiraquell. *de priuileg.
pia cauſ. priuileg. 8. verſ ſed prima opinio.* Molin.
*de iuſt. et iur. tractat. 2. diſput. 129. verſ. milites.
cum alijs allegatis per R. P.* Dianam *in ſuis re-
ſolut. moral part. 7. tractat. 6. reſolut. 49.*
Eiuſmodi tamen coniecturæ, debent eſſe
88 tales vt liquidò, et clarè demonſtrent talem
fuiſſe mentem teſtantis, nam claritas omninò
eſt neceſſaria in hæredis inſtitutione. *d. l. iube-
mus, et d. l. hæredes palam. C. de teſtament. cum
ſimil.* et hoc ratione falſitatis euitandæ, et vo-
89 luntatis teſtatoris intelligendæ, quæ rationes
interant etiam in milite teſtante. Quare ad
prædictum effectum ſat non erunt nutus,
90 aliaque muta ſigna, ſed voce, aut ſcriptura
opus eſt, vt inquit *gloſ. in d. l. in fraudem.* in
verbo *nuda*, quam DD. ibi, ſequuntur.
Quantumcumque enim quis liberè poſſit
91 teſtari, non tamen poteſt hutmetis, aut nutu
teſtari, ex allegatis per *Gugl. de Benedict. in c.
Raynutius.* in verb. *in extremis poſitus. num. 29.
verſ nam quantumcumque quis liberè &c. ext.
de teſtament.* et poſt Angel. teſtatur ita fuiſſe
iudicatum, et optimè id deducit *Gaſp. Anton.
Theſaur. quaſt forenſ. lib. 2. quaſt. 99 ſub nu. 25.*
vbi ait in puncto etiam teſtamentum mili-
92 tis, quod nuda voluntate perficitur, non va-
lere, niſi verbis expreſſis ſuam voluntatem
declarauerit.
93 Et quamuis Lex in teſtamento militis non
requirat ſolemnitates, tamen inſiſtit ſuper
veritate ſuæ voluntatis, & intentionis *l. 2. et 3.
ff de militar. teſtam.* de qua clarè debet con-
94 ſtare in hæredis inſtitutione, Vnde quidquid
ſit in cœteris contractibus, tamen in caſu no-
ſtro, nutu nõ probatur voluntas, quia commo-
do certum mentis noſtræ iudicium dari non
poteſt, ex ſupra relatis, agitur enim de ſum-
ma ſummarum, & vbi maius eſt periculum
95 ibi cautius eſt agendum. *cap. vbi periculum de
elect. in 6.* et ratio falſitatis euitandæ in hære-
dum inſtitutione, militat, vt ſupra dixi, tam in
96 teſtamento pagani, quàm militis, et ſanè de
iure ciuili nimis aperta ſunt iura, quod no-
men hæredis palam, et clarè, aut voce, aut
ſcriptis eſt nuncupandum, vt ſæpius inculcaui.
Quando tamen miles, aut eſt ſurdus, aut
97 mutus, aut eſt mutus, et ſurdus ſimul ex ac-
cidenti, qui neſciat literas, et tunc ex ſpeciali
priuilegio militari poterit nutu teſtari, quia
98 cum habeat intellectum, et paganus iſto caſu
non poſſit teſtari, iuxta *text. in l. ſi mutus, aut
ſurdus ff. de teſtament.* ergo in priuilegium cõ-
ceſſum eſt dicto caſu militi, vt poſſit nutu te-
ſtari, *ad text. in §. Quinimo. Inſtitut. de militar.
teſtament.* cuius verba ſunt, Quinimo mutos,
et ſurdos miles teſtamentum facere poteſt,

et l. iure

& l. iure militari. ff. de teſtament. cum ſimil. et
prædictamque opinionem eſſe veriorem pro-
fitetur Angel. Aretin. in § item mutus, & ſurdus
nu. 1. verſ. & hoc puto verius &c. Inſtitut. Quib.
non eſt permiſſum facer. teſtam. Anton. Pichard.
in d. §. quinimo. in fin. verſ. quod ſi adhuc vrgeas
&c. et inſuper aſſerit prædictam opinionem,
et interpretationem eſſe veram d. §. Quinimo.
99 et de veriori, et receptiori ſententia poſt
Vaſq et alios profitetur Craſſ in §. Teſtamen-
tum. quaſt. 30. num. 4, verſ. idem dic in ſurdo, et
muto milite &c.

Non aſſentior quidem opinioni eorum, qui
putant iura in d §. quinimo, & d l. iure militari,
100 fuiſſe correcta per generalem diſpoſitionē
text. in l. diſcretis. 10. C. qui teſtament. fac. poſſ.
qui vti indifferenter loquens etiam de milite
101 eſt intelligenda, et ratiocinatur Iaſ. in d. l.
diſcretis, et ſic militem ſurdum, et mutum nō
poſſe teſtari, Nam reſpondetur prædictā con-
cluſionem, ſic vniuerſaliter aſſumptam non
poſſe verificari in totum, quia text. ille pro-
102 cederet, in caſibus in quibus miles non re-
periretur ſpecialiter priuilegiatus, ſecus autē
in ſpecie noſtra in qua miles reperitur habe-
re peculiare, et ſpeciale priuilegium, vt in d.
§. quinimo, & d l. iure militari. Satiſque decan-
tata eſt in iure regula illa, quod lex, vel ſtatu-
103 tum generaliter loquens nō comprehendat
perſonas habentes peculiare priuilegium, ſeu
cauſas ſpecialiter priuilegiatas in illa mate-
ria, de qua agitur in lege, vel ſtatuto. Sicque
Lex, vel ſtatutum generaliter diſponens nul-
104 latenus cenſetur cogitare de iure ſpeciali,
niſi id in indiuiduo expreſſerit. l. nam ad ea
ff. de legib. l. in teſtamentis. in princip. C de teſtam.
l. ſi adulterijs. §. liberto. ff ad Leg. Iul de adulter.
105 Vbi diſpoſitio generaliter permittens oc-
cidere adulterum, non trahitur ad patronū
à liberto inuentum, qui ſpecialiter prohibe-
tur occidi ab eo, nam vt ſubiungit text. deli-
berandum eſt, an impunè poſſit illum occidere,
nam cuius fama, multò magis vita parcendum
eſt &c. gloſ. in l. ſciendum in princip et ibi Bart.
& DD. ff qui ſatiſd. cog. et in auth de hered. qui
ab inteſtat. defer. in princip. in verb. vocantibus.
Bart. in extrauag ad reprimendum in verb. non
obſtantibus, latè Tiraquell. de retract. lignag.
§. 1 gloſ. 14. numer. 63. verſ lex nouiter aliquid
ſtatuens non procedit in caſibus ſpecialibus &c.
et deduxi in annotat. ad dec. 3. nu. 27. verſ. quia
de hoc extraordinario iure, lex generaliter lo-
quens non cenſetur cogitare &c part. 3. recent.

Quantumuis enim Princeps omnia iura
106 in ſcrinio pectoris habere præſumatur.
l. vnum ex familia. §. Idem Marcus Imperator.
ff. de legat. 2. cap. 1. de conſtitut. in 6. & dixi in
diſcurſ part. 4. recent. tom. 3. à num. 115. verſic.
Princeps iuris religioſiſſimus &c. tamen priui-
legia ſingularium perſonarum, prorſus igno-
rare præſumitur, et ſic ſub lege generali, etiā
107 ex diametro talibus priuilegijs contraria
non debent cenſeri prædicta priuilegia com-
prehendi, vt in cap. 1. de conſtitut. in 5. et benè
id declarat Ceruant. ad Leg Tauri prim nu. 16.
verſ. nam tunc ex tacita Legislatoris voluntate.
ſub illa generali diſpoſitione &c. cum allegatis
per Anton. Gabr. de legib. concluſ. 1. numer. 10.
verſ lex generaliter loquens &c. et adde Rip.
in l. 1. numer. 60. ff. de vulgar. Hieronym. Gabr.
conſil. 20. num. 2. et ſeq. lib. 2. Natt. conſil 410.
num. 20. Dec. conſil. 4. num. 2. Barboſ. in axio-
mate. in verb. diſponere. axioma 73. num 9 verſ.
non comprehendit caſum ſpecialiter definitū &c.
et dixit Rota coram re. me. Card. Mantic. dec. 47.
num 12. verſ generalem diſpoſitionem non com-
prehendere caſus priuilegiatos &c. et deciſ 45 2.
num. 13. verſ. non eſt inconueniens, quod in ge-
nerali diſpoſitione comprehenduntur etiam per-
ſonæ priuilegiatæ, quando in illa materia non
ſunt ſpecialiter priuilegiatæ &c.

Et in puris terminis, quod miles ſurdus, et
mutus ex accidenti, quantumuis ſcribere ne-
108 ſciat, poſſit nutu teſtari, non obſtante d. l.
diſcretis, quia in hoc eſt ſpecialiter miles pri-
uilegiatus ex d. § quinimo, et d. l. 4. quidquid
Iaſ. in d. l. iubemus dixerit, ratiocinati ſunt
Vaſq. controuerſ. illuſtr. cap. 103. numer. 4. & 5.
vbi probat nullatenus in hoc caſu per d. l. diſ-
cretis. fuiſſe correcta prædicta iura, et optimè
pariter in puncto id iam ponderauit Io. Bap-
tiſta Plot in conſil. 54 num. 7. verſ. Lex noua, et
ſtatutum nouum loquens generaliter in aliqua
materia non comprehendit perſonas priuilegia-
tas habentes in eadem materia ſpeciale priuile-
gium per iura antiqua &c. et ſub num. 6 abſo-
lutè fatetur hāc eſſe communem opinionem,
quod etiam hodie militem ſurdum, et mutum
poteſt teſtari ſignis, et hoc non obſtante no-
ua lege generali, quod mutus, et ſurdus non
poſſit teſtari. Sicque ſpeciali ſtante priuile-
gio, benè intrat regula illa de qua ſupra ſcili-
cet, generalem diſpoſitionem non compre-
hendere caſus priuilegiatos.

Verum, quando miles non eſſet in aliquo
particulari priuilegiatus, tunc ſanè quæſtio
tranſiret ſine pugna, et ſic intraret illud aliud
vulgatum Iuris dogma, nempe, quando Lex,
109 vel ſtatutum generaliter loquitur, compre-
hendit etiam perſonas, & cauſas quantumuis
priuilegiatas, & fauorabiles, quæ in caſu illo
nō reperiuntur habere ſpeciale priuilegium,
& ad hoc communiter ſolet allegari textus in
l. in fraudem 16. §. ſi quis ſe ſcribat, in fin. ibi,
quia generalis eſt iſta determinatio. ff. de milit.
teſtament. qui loquitur in terminis noſtris mi-
litaribus, & aſſeritur bonorum poſſeſſionem
vltra tempora edicto determinata, nec mili-
tis poſſe agnoſci, quia generalis locutio eſt
iſta determinatio. In hoc enim hæredibus
110 militum nullum peculiare reperitur indul-
tum priuilegium, ideoque ſub diſpoſitione
generali comprehenduntur, & benè notat
Bald. in §. ſi quis. num. 1. verſ. generale ſtatutum

Digitized by Google

referetur etiam ad caſus priuilegiatos, *dummo-*
111 *do &c* moneteque vt prædicta regula menti
teneatur *Dec. in l. ex teſtamento.* C. *vnd. liber. et in cap. Sedes. col. 5. de præſcript. et poſt Alciat. Mant. Cagnol. et alios* affirmat *Gabr. de leg. & conſtitut. d. concluſ. 1. num. 8. verſ. Lex generaliter loquens comprehendit etiam caſus priuilegiatos, dummodo non ſint priuilegiati in illa materia &c.* & dixit *Rota in recent. deciſ 46 nu. 16. verſ. ſtatutum generale comprehendit perſonas, & cauſas priuilegiatas, quæ in illo caſu non reperiuntur habere ſpeciale priuilegiũ &c. part. 5. eſt coram bo. me. Vergellen. quæ inter eius impreſſ. eſt deciſio 67. numer. 11. & 12. part. 1.* deducitur
enim ibi, cum DD. Cardinales reſeruatarij pẽſionum nõ repetiantur ſpecialiter in hac ma-
112 teria priuilegiati, ideoque vt cœteri quoad
eas regulari debent.

Er licet verum ſit, quod Cardinales S.R.E. propter eorum ſublimẽ dignitatem non veniant in generali diſpoſitione, & ſic indigent ſpeciali mentione, tamen id intelligitur, vt dictum eſt, quando reperiuntur priuilegiati reſpectu particularis indulti, aut priuilegij eiſdem à Papa conceſſi aliàs veniunt ſub generali diſpoſitione, *& Rota ſic pluries iudicauit in diuerſis caſibus, & videatur præſertim penes Mohed. deciſ. 143. alias 23. de renunciat.* vbi dicitur, *quod cum magna deliberatione, & ſtudio fuit concluſum regulam de publicand. reſignationibus comprehendere etiam Cardinales.* Alios caſus *refert Rota coram bo. me. Rembold. deciſ. 464. à num. 2. part. 5. recent. tom. 2.* vbi etiã *poſt Bellencin. aſſeritur Roman in conſil. 498. contrarium firmantem non eſſe attendendum, quia locutus fuit potius ſtudio complacendi, quã veritatis exprimendæ, et idem antea fuit reſolutum in eadem cauſa coram eodem ſub die 26. Februar. 1625. eſt in eadem part. 5. deciſ. 452. numer. 13. & ſeq.* vide ibi in fine ſummarij, vbi poſui plures deciſiones, quæ in eadem cauſa emanarunt.

Vide, quæ late dixi *in annotat. ad deciſ. 460. à num. 37. part. 4. recent. tom. 2.* vbi habes, quod quamuis materia dotalis ſit adeo priuilegia-
113 ta, tamen venit ſub regulis generalibus,
quando dos in illo caſu ſpeciali priuilegio nõ gaudet, & ideo comprehenditur ſub ſtatutis, & diſpoſitionibus prohibentibus minorũ obligationem ſine certa ſolemnitate, cum dos in hoc non reperiatur ſpecialiter priuilegiata, & plura ad hoc abundè ibi deduxi. Et in his terminis eſt intelligenda regula illa, quod diſpoſitio generalis nihil relinquit intactum cõprehendendo etiam caſus priuilegiatos.

Oſtendimus iam militem ſurdum, aut mutum, vel ſurdum, & mutum ex accidenti, quã-
114 uis ſcribere neſciat, poſſe nutu teſtari, iure
ſpeciali militari, ingens tamen difficultas ſtat, quidnam ſit dicendum ſi mutus, & ſurdus ſit à natura, ſeu natiuitate an idem ſit dicẽdum, & affirmatiuè reſpondent *gloſ. in d. §. quinimo. in verb. mutus. verſ. ſiue natura, ſiue caſu & c. & in d. l. 4. in verb. ſurdum. et in § item ſurdus. in verb. certis. Inſtitut. quib. non eſt permiſſ. facer. teſtam.* & Scribentes communiter *in d. l. quinimo.* Bald. & Angel. *in d. l. 4. Cyn Bald. Romanus, et Alex. in d. l. diſcretis. C. qui teſtam. facer. poſſ.* Tiraquell. *de priuileg. piæ cauſ. priuileg. 9. §. 1. verſ gloſ. intelligit illum textum in milite ſurdo, & muto à natura &c. cum ibi allegatis. & alios plures idem ſentientes adducit* Euenkolius *de priuileg. milit. lib. 2. priuileg. 16. à nu. 28.*
115 vbi ſic ait Iure militari mutus, et ſurdus te-
ſtamentum facere poteſt, etiamſi naturale hoc ei inſit vitium, et ſequitur *R. P. Antonin. Diana in reſol. moral. part. 7. tractat. 6 titul. de teſtament. priuilegiat reſolut. 48. § Nota tamen quod contrariam ſententiam puto probabiliorem verſic. etiamſi naturale ſit tale vitium &c.* et nuper pariter defendit *R. P. Ioan. Angel.* Boſſ. *in ſuis moral. titul. 11. ſ. 1. num. 25. verſic. militem mutum, & ſimul ſurdum à natura etiã poteſt iure militari teſtari &c.* ibique plures DD. adducit in eamdem concurrentes ſentẽtiam, multaſque rationes ad eam corroborãdam expendit.

Verum, ſalua ſemper omni meliori cenſura, prædictæ opinioni æquo animo adhære-
116 re non valeo, et ſic puto, militem ſurdum,
et mutum à natiuitate teſtari minimè poſſe, et ad hoc firmandum adduco textum *in l. iure militari ff. de teſtament. milit.* qui ad eorum fauorem expendunt DD. contrarium fouentes, verba enim text. hæc ſunt, *Iure militari*
117 *ſurdum, et mutum teſtamentum facere poſſe*
ante cauſariam miſſionem in numeris manentẽ, placet. Vt benè intelligamus hunc textum, producenda ſunt verba alterius textus *in lege milites agrum, §. miſſionum ff. de re militar.* Miſſionum, *inquit,* generales cauſæ ſunt tres, honeſta, cauſaria, ignominioſa. Honeſta eſt, quæ
118 tempore militiæ impleto datur, Cauſaria
eſt, quæ vitio animi, vel corporis minus idoneus militiæ renunciatur, Ignominioſa cauſa eſt, cum quis propter delictum iuramento ſoluitur. De quibus tribus miſſionibus pariter loquitur textus *in l. teſtamenta eorum. 27. ff. de militar. teſtam.* et declarat *gloſ in §. ſed hactenus. Inſtit. eodem.* de quibus *Claud.* Coſt *in tractat. de iure et priuileg. militar. cap. 2.* qui *ex Vlpian.* aliam his ſpeciem addit honeſtæ miſſionis.

Præmittendum quoque cenſeo, quod dum
119 Romanum florebat Imperium non paſſim,
nec pro cuiuſcumque libidine licebat nomẽ dare militiæ, vt differit *Petr. Bellin. in tractat. de Iure Militar. cap. 6. num. 14 verſ. ſciendum eſt illo anno &c.* videndus eſt etiam *Iuſt. Lipſ.*
120 *de Militia Romana lib. 5.* vbi multa et præ-
ſertim ait, mediante tali electione in Caſtris Romanorum, iuſtitia, caſtitas, innocentia habitabat

bitabat

121 birabat, et numquã violenti, aut feroces niſi
in hoſtes, et ex noſtris refert *Hering de fide-
iuſſ. cap. 7. ſub nu. 61.* vbi amarè deplorat peſſi-
mam conditionem militum noſtri temporis
122 arguendo ab illa Romanorum, cum nunc
milites ſæpe ſint larrones, ſicarij, agrorum
depopulatorea, graſſatores, ſeditioſi &c. de
ſupradicta cõparatione, videatur apud *Petr.
de Andl in tractat. de Imperio Roman. lib 2.
cap. 13. et Franciſc. Florid. de G. Iulij Caſaris
praſtantia lib. 1.* et ex noſtris *Rolãd. in conſ. 66.
num 60. et ſeq. verſ. nec de his mirandum, quia
ſicut olim ornamenta militum &c. lib. 1.* ibique
ingemiſcit *ſub num. 36.* Miſeram, et infelicem
123 Ciuitatem Caſalis eſſe reductam ad laqueũ
illum, vt adſtricta ſit adminiſtrare militibus,
lectos, culcitras, vtenſilia, fœnum, aliaque
124 neceſſaria, tàm ad vſum ipſorum, quàm
equorum, contra *leg. 1. C. de ſalgar. et l. 1. C. de
public. paſc. lib. 12. et l. 2. C. de erogãd. milit. ann.*
Nam viuere debent ex ſuis ſtipendijs, ſed vri-
125 nam contenti eſſent capere ſupradicta, vo-
lunt quæcumque vtilia, et ſi ea conſequi non
valent, rapiunt, extorquent, videatur *Luc. de
Penn. in l. ſtipendia. 1. numer. 5. verſ. hodiè verò
præda. & latrocinio &c. C. de re militar. lib. 12.*
vbi etiam ipſe non parum prædictam miſe-
riam ingemiſcit. Sed ad nos.

Florente igitur, vt dixi, Imperio Romano,
126 non caſu omnes ad militiam eligebantur.
Hinc Legio ab eligendo appellata fuit, quod
robur militiæ Romanorum in electis militi-
bus præpollebat. Prius enim ſupponebant ſe
127 examini, qui propterea etiam delecti, dici
erant ſoliti, de quibus per *gloſ. in §. penult.
Auth. de mandat. Princip.* iurabant deinde nõ
nulla obſeruanda, vt *in l. 2. C. qui militar. non
128 poſſ. lib. 12.* et inter cætera ſe mortem non
cuitaturos pro Republica, vt *in l penult ff. ex
quib. cauſ. maiores.* aliam iurandi formam po-
nit *Liu. lib. 2. decad* 4. cuius verba refert *Petr.
Bellin. d. tractat. de iur. militar. cap. 6 numer. 2.*
129 Signabantur poſteà milites aliquo ſigno,
aut ſtigmate, *vt in l 3. C. de fabricens. lib. 12.*
vbi *Luc. de Pen* dicit hoc ſignum vocari cin-
gulum; & vide per eum allegata, non placet
tamen talis expoſitio, ſed in hoc inſiſtere no-
lo, cum ſit longè à propoſito noſtro. Signa
130 verò, vel ſtigmata illa militaria cuti militum
inuſta, et picta erant, vt Vegetius docet *lib. 2.
de re milit cap. 5.* quod ſi hodie etiam ſeruare-
131 tur facilius innoteſcerent transfugæ.

Deſcribebantur tandem in militum nume-
ris, ſeu matricula, vt *in l. ex eo. ff de militar.
teſtament.* vbi dicitur, quod etiam electus
132 miles, et iam publico ſumptu iter faciens, ſi
tamen non ſit in numero militum relatus pri-
uilegijs non gaudet militaribus. Quę autem
qualitates requirebant Romani in ſuis militi-
133 bus, & generaliter quæ ſint neceſſaria in
militibus eligendis videatur *Simon. Starouerſ.
in ſua inſtruct. rei militar. lib. 3. cap. 3. titul. de*
134 *delectu Militum,* vbi inclamat, quod promiſ-
cuè admittendi non ſunt omnes ad militiam,
prout hodie mos fert &c.
135 His igitur ſic præmiſſis optimè poterit pro-
bari auctoritate text. *in d. l. iure militari,* qui
allegatur pro contraria opinione, quod miles
136 mutus, et ſurdus à natiuitate non poteſt
teſtari. Dum enim Iuriſconſultus dicit, iure
militari militem ſurdum, et mutum teſtamen-
137 tum facere poſſe ante cauſariam miſſionem,
& in numeris manẽtem, loquitur igitur text.
de ſurdo, et muto cauſario ob ſurditatem, et
138 mutitatem, hoc eſt de eo, qui ob hanc cau-
ſam demitti debet, tamquam non amplius
idoneus. Neceſſè ergo erit, vt dicamus, lo-
139 qui de ſurdo, et muto ex accidenti, non au-
tem à natura, in muto enim, et ſurdo à natu-
ra non poteſt conſiderari aliqua miſſio cauſa-
140 ria, cum ſint vitia à principio inſita, et non
ſuperuenientia.

Si igitur ob ſurditatem, et mutitatem ſu-
peruenientem miles tamquam amplius non
141 idoneus à militia licentiari debet, ergò
multò minus recipi debet à principio ille, cui
142 hæc vitia adſunt, vt benè conſiderat *Vigl. in
d. §. quinimo. Inſtitut. de teſtament. milit.* et ibidẽ
*Anton. Pichard. num. 3. verſ. mutum, & ſurdum
hominem militem eſſe non potuiſſe &c.* quod etiã
aduertit *ibi Theophil.* Vtique ſanè *text. in d. l.
iure militari,* loquitur de ſurditate, et mutita-
143 te, quæ ſuperuenit poſtquam ille fuit ad mi-
litiam admiſſus, quia antè miſſionem omnes
milites in numero relati iure militari teſtari
poſſent. *l. ex eo tempore. ff. de teſtament. milit.*
144 Vnde illa lex loquendo de muto, et ſurdo
non dicit abſolutè ante miſſionem, ſed cauſa-
riam, dicendum eſt hoc retuliſſe ad cauſam
145 ſurditatis, et mutitatis, ita vt miles ob tales
calamitates, ſeu vitia cauſarius fiat, et ob hãc
cauſariam miſſionẽ ſit à militia licentiandus,
cui tamquam benemerito conceditur adhuc
146 in numeris manenti, vt iure militari poſſit
teſtari. Nam ſi eſſet extra, exiſtendo mutus,
& ſurdus ex accidenti, ac ſcribere ignorando,
non poteſt teſtari abſque licentia Principis,
vt habetur in *d. l. diſcretus. C. qui teſtament. fa-
cer. poſſ.* vt ſatis apertum eſt.

Quamobrem cum mutus, et ſurdus fun-
147 ctionibus militaribus aptus minimè ſit, et à
natura illis duobus potiſſimis ſenſibus careat,
quomodo ſolemne iuramentum præſtabit,
148 quod neceſſariũ fuiſſe iã diximus ſupra. In-
ſuper quomodo Ducis imperium poterit au-
dire, Et ſic ei obedire, cum miles debeat eſſe
promptus ad omnem nutum Ducis ſui, nec
149 etiã poterit intelligere Tubæ claſſici ſignũ.
et certè ordinatiſſimam Caſtrorum aciẽ mu-
ti, et ſurdi confundere poſſent, nam tunc tẽ-
150 pus non eſt, dum pugna feruet, et iamiam
milites ſunt in conflictu, nutibus, et ſignis
annuendi. Omnino ergo fatendum eſt text.
in d. l. iure militari, et in d. §. Quinimo eum ſimil.

loqui

151 loqui de eo milite, qui ſanus erat, dum fuit
aſcriptus ad militiam, ſed ex ſuperuenienti
mutitate, et ſurditate, cauſarius euaſit, hoc
152 eſt honeſtam cauſam nactus, vt à militia ſol-
ueretur, ſicque ſupponunt dicta iura, ob mili-
tiam in dictam calamitatem incidiſſe, et etiã ſi
ad militandum non eſſet amplius idoneus,
153 attamen antequam domum mitteretur, ſed
in numero, atque exercitu adhuc maneret, iu-
re militari teſtari poſſe voluerũt, et ita tenue-
runt *Vigl. in d. §. Quinimo*, vbi etiam *Miſing.*
necnon Iaſ in addit. ad Port. Angel. in d. §. Item
ſurdus. num. 1. Inſtitut. Quib. non eſt permiſſum
facer. teſtament. et probat *Conn. lib 9. commen-*
tar. iur. ciuil. cap. 5. num 4. et nuper renuit, et
doctè defendit *D. Michalor. in tractat. de Cæc.*
Surd. & Mut. cap. 58. per tot.

Non mirum ergò ſi *gloſ. in d. §. Quinimo* in
154 verb. *mutus*, quæ pro Antiſignana recogno-
ſcitur contrariæ opinionis, vt miles ſurdus, et
mutus à natura poſſit teſtari, paſſim reprobe-
tur, et præſertim *Fab. et Port. in d. §. Quinimo*,
155 illam mirandam, et impoſſibilem prædicant
et Pichard. in eodem §. num. 6. prædictam Ac-
156 curſij exiſtimationem, paradoxam eſſe pu-
tat. Non poſſunt enim intelligere prædicti
DD et præſertim Fab. quomodo ille, qui eſt
157 ſurdus, et mutus à natura, poſſit condere
teſtamentum, cum ignoret quid ſit teſtamen-
158 tum, quid ſint legata, et neſciat omnia idio-
mata, nec quidpiam aliud intelligat, niſi quæ
ratio naturalis miniſtrat. Fortè poteſt dici,
159 quod ſignis intelligat, ſed hoc probare
oportet, quod eſſet talis, vt intelligere poſſit
per ſigna, itaque appareat certò ſic voluiſſe
160 teſtari. Sed nec hæc limitatio recepta eſt
per nonnullos DD. et præſertim per *Iaſ. in d. l.*
diſcretis. num. 1. verſ reſpondet, quod iſtud com-
prehendet per ſigna. ego tamen ſemper tenui, et
teneo contrarium &c.

161 Ad rationem verò illam, quod in teſtamen-
to militari non attendantur ſolemnitates iu-
ris Ciuilis, ſed tantum iuris naturalis, quare
162 dum *d. l. diſcretis*, prohibet ne muti, et ſurdi
poſſint teſtari, talis diſpoſitio ceſſar in teſta-
mento militari, quoniam prætermiſſis multis
163 reſponſionibus, affirmatur, quod id verum
eſt ſolum reſpectu ſolemnitatum à lege præ-
ſcriptarum, non autem ſi ſi defectu voluntatis,
(vt etiam in ſimili dixi ſupra de teſtamento
inter liberos condito,) nam ſi clarè de ea non
conſtet, omnia abſolutè corruunt, et ſcripſi ſu-
pra *cap. 5 à num. 16* atque id ſufficiat quo ad
164 teſtamenta militaria. An autem ſurdus,
et mutus à natiuitate poſſit impetrare teſta-
menti factionem à Principe eſt quæſtio, quæ
ſtat in trinio, et pro affirmatiua eſt elegans
deciſio in cauſa Peruſina Hæreditatis 15. *Decẽ-*
bris 1627. *coram Card. Verulã*, quam refert, ſed
non ſequitur *Michalor. in d. tract. de Cæc. Surd.*
et Mut. cap 60. *num.* 41. vbi latè videri poteſt,
et nos properabimus ad noſtram materiam.

ARGVMENTVM.

Teſtamentum in quo hæredis inſtitutio eſt facta per nutus, & ſigna, adeo deperdita eſt eius ſpes ſubſiſtẽtiæ, vt nec aliquid operetur clauſula ſalutaris codicillaris, quia morbus eſt intrinſecus, nam Iura denegant ei aſſiſtere, eò quia per nutus, et ſigna non dicitur clarè cõſtare de voluntate teſtantis.

Quando tamen appareret de præambula, apertaque eius voluntate, nempe, quod ante interrogationem Notarij, corã eo, vel teſtibus, ſuam voluntatem declarauerit, et ſanæ mentis exiſtens, poſtea condere intendens teſtamentum, morbo impeditus loquelam amiſit, et tunc nutu, et ſignis, cum explicite loqui poſſit, indicauerit iam antea expreſſum hæredem, et tunc valeret teſtamentum quamuis nutu conditum.

Hæredis nuncupatio, quantumuis ore proprio, aut literis omnino ſit facienda per teſtatorẽ, aliàs teſtamentum non valeat, cum id ſit de forma, quæ per æquipollens non poteſt impleri, tamen ſubſtinetur id quidem eſſe de forma demonſtratiua, non autem ſubſtantiali, et ſic nomen hæredis per æquipollens poteſt nuncupari, declara vt hic.

Teſtamentum pium nutu, ſigniſque factum, ab eo qui loquelam, ſed non intellectum amiſit, dummodo ſint talia, quæ exprimant piam intentionem, valet, et tenet.

SVMMARIVM.

165 *Clauſula codicillaris, quamuis reperiatur in teſtamento condito nutu, nihil tamen operatur ad illius validitatem.*
166 *Contrarium multi DD. defendunt.*
167 *pro Teſtamento in dubio eſt iudicandum.*
168 *Inſtitutio directa vniuerſalis contenta in codicillis conuertitur in fideicommiſſum.*
169 *Teſtamenta nutu condita Lex nequaquam recipit ob ſuſpicionem falſi.*
170 *Teſtamentum nutu conditum, ſi ſubſtineretur in vim fideicommiſſi, eſſet aperta via fraudibus.*
171 *Indirectè non eſt admittendum, quando id directè eſt prohibitum, & nu. 177.*
172 *Voluntatis defectu omnia corruunt.*
173 *Teſtamenta per nutus condita, ideo non valẽt, quia per eos non dicitur conſtare de perfecta voluntate.*
174 *Voluntas teſtatoris dicitur deficere, ſi teſtamentum fiat nutu.*
175 *Voluntas teſtatoris, dicitur deficere, tam ſi cõſtet teſtatorem noluiſſe teſtari, quàm ſi non conſtet de eius deliberata voluntate.*
176 *Clauſula codicillaris deſeruit de vento, quando voluntas teſtatoris in teſtamento deficit.*

178 *Te-*

178 *Teſtamentum nutu factum, an de æquitate Canonica teneat.*

179 *L. Scæuola. ff. ad Trebell. quo caſu loquatur.*

180 *Teſtamentum, ſi non poteſt ſubſiſtere, vti tale, ex defectu voluntatis, nec valebit vti codicillus.*

181 *Teſtamentum, quantumuis nutu factum, illic tenet, quando conſtat de præambula voluntate, & quomodo. et num. 181. 182. 183. 192. & 223.*

184 *L. nemo. ff. de hæred. inſtit. quid diſponat.*

185 *Hæredis nominis expreſſio, an ſit neceſſaria in teſtamentis, quando conſtat de eo manifeſtis ſignis. & num. 193.*

186 *Hæredis nomen, quamuis non exprimatur, tamen ſi eius deſignatio procedat ex ſana mente, id ſufficit.*

187 *Hæredis nomen expreſſio, quando per ſigna poſſit admitti.*

188 *Voluntas ſignificata per nutus, per quos eå clarè poteſt percipi, eſt ſeruanda.*

189 *Teſtamentum condere non prohibetur, qui eſt ſeminecis, et balbutiens lingua, dummodo mentis ſanitas accedat.*

190 *L. quoniam indignum. C. de teſtam. loquitur de eo, qui morbo grauatus, loqui non valet, ſed ſana mente conſiſtit.*

191 *L. iubemus. C. de teſtam. loquitur de eo, qui mortuo eſt ſimilis, ac mentis ſenſu deperditus eſt.*

194 *Hæredis inſtitutio, quando redditur certa ex his, quæ antea dixit teſtator, tunc valet teſtamentum per nutus.*

195 *Hæredis nuncupatio clarè, aut verbis, aut literis per teſtatorem debet omnino de forma exprimi.*

196 *Teſtes non poſſunt clarè, et perfectè audire nomen hæredis, ſi teſtator loquatur per nutus, et ſigna.*

197 *Hæredis nomen ore proprio proferendũ eſt per teſtatorem, et clarè audiendum per teſtes,*
Id quidem eſt de forma demonſtratiua, non autem de forma ſubſtantiali teſtamenti.

198 *Hæredis expreſſio facienda per teſtatorem ore proprio, quare requiratur in teſtamentis.*

199 *Lex ſi requirat aliquid pro forma, cauſa ſolemnitatis, & tunc illud poteſt minimè adimpleri per æquipollens. & num. 200.*

201 *Secus verò, ſi cauſa certitudinis, et demonſtrationis. et num. 202.*

203 *Hæredis nomen in teſtamentis ſatis implicitè, et virtualiter, per neceſſe tamen, exprimere permiſſum eſt. et numer. 205.*

204 *Hæredis nomen proprio ore teſtatoris expreſſio facienda, quatenus ſit de forma ſubſtantiali.*
Tamen modus, per quem illud eſt faciendum, non poteſt dici de tali forma.

206 *Demonſtratio ſuperuacua eſt, quando cõſtat de corpore.*

207 *Certum illud dicitur, quod exprimitur ſuo nomine proprio, vel tali demonſtratione, quod nominis vice fungatur.*

208 *Alexander Magnus morti proximus rogatus deſignare futurum Regem, quid prudenter reſpondit.*

209 *Reſpublica Spartanorum ferè euerſa remanſit, propter reſponſum Oraculi, illum debere eam regere, qui optimus erat.*

210 *Alexander Magnus moriens, & loqui non valens, deſignauit Regem futurum per annulſ dationem.*

211 *Inſtitutio valet, ſi teſtator dicat, hic mihi hæres eſto, dum eſt præſens, licet non expreſſerit nomen.*

212 *Filius vnicus, poteſt à patre exhæredari, non expreſſo nomine.*
Et tamen Iura iubent, ut filiorũ exhæredatio fiat nominatim.

213 *Teſtator, ſi inſtituat hæredem Gallum, valet, dum ille ſit præſens & vnicus, licet nomen non exprimatur.*

214 *Filio, quando aliquid relinquitur, vt patri non quæratur vſusfructus, requiritur expreſſa prohibitio, & an ſufficiat tacita. num. 216.*

215 *Auth. excipitur. C. de bon. quæ liber. eſt in viridi obſeruantia.*

217 *Alex. in l. cum filio. ff. de legat. 2. ſatis iudaicè interpretatur auth. excipitur. C. de bon. quæ fil. ab Opinione communi non eſt recedendum.*

218 *Expreſſum etiam id dicitur, quod tacitè ineſt Patri an acquiratur vſusfructus, ſi teſtator partem eius reliquerit tantum, vt præſtaretur ab eius filio.*

219 *de Forma, quod ſit aliquid, et quod poſſit adimpleri per æquipollens, an iſta ſint incompatibilia.*

220 *Hæredis nomen per quæcumque verba poteſt exprimi, dummodo conſtet de clara voluntate teſtantis.*

221 *ad Inſtitutionis tacitæ effectum ſufficiũt quæcumque verba etiam æquipollentia.*

222 *Teſtator, ſi iubeat, bona inter aliquos diuidi, an ex hoc argui poſſit virtualiter, vt eoſdem hæredes inſtituerit.*

224 *Teſtamentum pium nutu factum valet, ſi teſtator loquelam, ſed non intellectum amiſit.*
Intellige dummodo ex nutibus, et ſignis poſſit percipi eius pia voluntas.

225 *Quæ opinio eſt communis, & vera, et à pluribus Tribunalibus ſecuta nu. 226.*

227 *Hæredis inſtitutio nutu facta, licet nõ teneat, tamen facta ad pias cauſas de æquitate Canonica, tenet.*

228 *DEVS non curat de voce, ſed de intentione.*

229 *Lingua data eſt hominibus ad ſignificandum hominibus, cor verò DEO.*

230 *Volũtas pia interna, quoquomodo innoteſcat, omnino debito fini mittenda eſt.*

C A-

CAPVT XLV.

VAliditatis teſtamenti conditi per nutus,
& ſigna, eſt adeò deſperata ſpes, vt nec
aliquod adiuuamen afferre poteris, etiam ſi
inſerta appareat ſalutaris, & aliàs potens clau-
165 ſula codicillaris, itaque nullatenus hæredes
ab inteſtato tenentur per fideicommiſſum
reſtituere hæreditatem, hæredi inſtituto in
166 teſtamento nutu condito, et quamuis con-
trariæ ſententię *per text. in l. Sceuola ff. ad Tre-
bell.* firmarunt Bald *in d. l. iubemus in prima
oppoſit.* et Angel. *in l. in fraudem §. 1. verſic. no-
ta pro limitatione, ff. de milit. teſtam.* Caſtren. *in
l. 2. num. 4. & clarius* Imol. *num. 1 ff. de teſtam.*
Aretin. *in § Item mutus in fin. Inſtit. quib. non
eſt permiſſ. fac. teſtam.* Io. Dilectus *de art teſtã.
di titul. 4. cautel 2. num. 4. verſ cautela eſt, vt in-
ſeratur clauſula codicillaris in teſtamento &c.
cum alijs allegatis per* Menoch. *in conſil. 45. nu-
mer. 14. verſ. hoc teſtamentum debet valere iure
codicillorum &c.* et hoc ex ratione ibi allega-
ta, quam opinionem ſecutus eſt etiam *Fari-
nac. conſ. criminal. 97. numer. 5. verſ. accedente
clauſula codicillari, prout in teſtamento de quo
agitur &c. lib. 1.* et id antea ſedulò deduxit
*Io. Cephal. in conſil. 364. num. 55 verſ. ſaltem in
vim fideicommiſſi ſubſtinetur, & teſtamentum
in Codicillos transfertur, cum id etiam nutu, &
ſignis fieri poſſit &c.*

Et ſubdit, et mehercle ſi ego aliquid intel-
ligo, res iſta eſt expedita, & indubitata, præ-
167 ſertim cum in dubio pro teſtamento ſit iu-
dicandum, cum ibi allegatis, *& dixi ſupra
cap. 42. à num. 394.* Suprarelatam opinionem
etiam defenderunt *Alex.* Trentacinq. *conſ. 13.
num. 7 in fin. verſ. nam tunc ſi non valet teſta-
mentum iure teſtamenti, valebit iure codicillo-
rum &c. Anton* Gomeſ *ad Leg. Taur. 3. nu. 115.
verſ ſi teſtator inſtituat hæredem ſolo nutu, vel
ſignis, an conuertatur in fideicommiſſum, & vi-
detur, quod ſic &c.* Simon. de Præt. *de interpre-
tat. vltim. volunt. lib. 2. interpretat. 2. dubitat. 1.
ſolut. 1. num. 29. verſ modus diſponendi per nutus
licet non valeat, tamen valet vt codicillus &c.
Franciſc. de* Barr. *de teſtament. lib. 1. titul 3. ſub
num. 4. verſ quando illa inſtitutio nutu facta
non valet, ſubſtinetur in vim fideicommiſſi, ſi
clauſula codicillaris fuerit adiecta &c.* & potiſ-
168 ſimum redditur illa ratio, quia inſtitutio
directa vniuerſalis contenta in codicillis con-
uertitur in fideicommiſſum. *d. l. Sceuola ff. ad
Trebell & l. ex his ciuilib ff. de vulgar. et pupill.*

Contraria tamen ſententia eſt magis re-
cepta, quia dum teſtamentum eſt nullum ra-
tione deficientis voluntatis teſtatoris, cum
169 Lex nequaquam recipiat teſtamentum nu-
tu conditum, ob ſuſpicionem falſitatis, per
conſequens totum erit nullum, & nõ ne quæſo
aduertimus, ſi admitteretur, quod teſtamen-
170 tum nutu ſubſtineretur in vim fideicõmiſſi,
iterum aperta eſſet fraudibus via indirectè,
quæ iam directè in hoc à iure reſeruata fuit,
171 reſiſtendo, vt dixi, inſtitutioni hæredis nutu
factæ *per text. in d. l. iubemus, verſ. ſi autem te-
ſtator articulatè loqui non poteſt &c.* & ita in
puncto aſſerit *Gaſpar. Ant.* Theſaur. *quaſt. fo-
renſ. lib. 2. quaſt. 99. ſub num. 26. verſ. nutu fa-
ctum teſtamentum non valet vriecta etiam Du-
rantis cautela de clauſula codicillari &c.* & ſic
172 nullatenus nec in vim fideicommiſſi poteſt
ſubſtineri.

Cum generalis regula, & infallibilis ſit illa,
vt defectu voluntatis omnia corruant, vnde
quando adeſt defectus non ſolemnitatis, ſed
voluntatis, vt eſt caſus noſter, cum iura re-
nuant admittere teſtamenta per nutus, et ſi-
173 gna, quia per ea non dicitur conſtare de
perfecta voluntate teſtantis, imo Iuris præ-
174 ſumptione dicitur deficere, cum defectus
voluntatis non ſolum dicitur abeſſe, quando
abſolutè ceſſat voluntas teſtandi, Verum
175 etiã ſi ea non ſit conſtans, clara et delibera-
ta, vt ſatis notum eſt in iure, Quare de medio
ſublata voluntate, non iuuat debile pharma-
cum clauſulæ codicillaris, cum inſtitutiones,
176 ſubſtitutiones, Codicilli, legata, & vt dixi,

Omnia ex defectu voluntatis corruant, ſicq;
eo caſu clauſula codicillaris deſeruiet de ven-
to, *ex allegatis ſupra cap. 9. nu. 427.* et in pun-
cto caſus noſtri ratiocinantur *Bart. Alberic. &
alij in d. l. nutu. ff. de legat. 3. et ſequitur* Gram-
mat. *deciſ. 73. nu. 6. verſ. nec ſuffragaretur, quod
teſtator &c.* Gamm. *deciſ. 46. ſub num. 3. verſic.
probatur autem teſtamentum iſtud nullum
eſſe ex defectu voluntatis, ſi teſtator non valens
articulatè loquitur balbutiendo ad interrogatio-
nem &c.* Becc. *conſil 56. num. 37. verſ. & ideo
ſicuti teſtari non potuit, ita nec codicillos face-
re &c.* Menoch. *conſil. 45. nu. 44. verſ et quem-
admodum iſte non poteſt teſtari, ita nec codicil-
lari &c. D. Regens Hector.* Capyc Latro *conſul-
tat. 71. num. 46. lib. 1.* vbi poſt *Chriſtoph.* Mart.
examin. 10. numer. 34. conſiderat ſi tale teſta-
177 mentum nutu factum ſubſtineretur in vim
fideicommiſſi eſſet aperta via fraudibus, &
num. 47. ſubdit nec tale teſtamentum in ter-
178 ris Eccleſiæ ſubſtineretur ex æquitate Ca-
nonica, ex ibi adductis.

Ad *tex. in d. l. Sceuola ff. ad Trebellian.* ſupra
pro contraria parte allegatum, reſpondetur
179 quod textus ille loquitur, quando verbis di-
rectis expreſſis teſtator inſtituit hæredem, et
tamen deficit ſolemnitas teſtium, ſecus verò
180 quando deficit alia forma, ſeu ſolemnitas
teſtamenti, vt quia inſtituat hæredem nutu, et
ſignis, quia tunc non valet, nec ſubſiſtit, vt
diximus vti teſtamentum, ideo neque vti
codicillus, vt ſatis conſtat ex ſuperius di-
ctis.

Illud

Illud inſuper animaduertendum puto, tūc
nullatenus fruſtratoriam eſſe inſtitutionem
181 hæredis, quantumuis nutu factam, quando
conſtaret de præambula, & aperta mente te-
ſtatoris, qui ante interrogationem Notarij
coram eo, vel teſtibus ſuam voluntatem decla-
rauerat, & ſanæ mentis exiſtens, poſtea eōde-
182 rē volens teſtamentum, et loquela impedi-
ta repentino caſu, non valuit vocem articula-
tam emittere, ſeu explicitè reſpondere, nam
tunc, vel nutu, vel ſignis, demonſtrato, vel in-
183 dicato hærede, valida eſſe inſtitutionem,
ad text in l. nemo 58. verſ. hic mihi hæres eſto, cū ſit coram ff. de hæred. inſtituend. et recipiēdam
184 eſſe Tuberonis ſentētiam, quam Celſus im-
pugnare conabatur *in l. Labeo. §. Idem Tubero. ff. de ſupellect. legat.* fuerat enim Tuberonis ſē-
tentia, vt nominis expreſſio non eſſet neceſſa-
ria, modò manifeſtis ſignis nomen ipſum de-
185 monſtraretur, cum nomen ſit deſignatio il-
lius rei, quam mente teſtator agitauit.

Quare dummodo ex ſana mente, illa deſi-
186 gnatio proficiſcatur, & talis ſit nutus, ex
quo clara mentis intentio percipiatur, nihil
refert nomen exprimere, Imo, & Celſus ipſe
nutum admittit, quando quis morbo impedi-
tus loqui non poteſt, ſed ſonu quodam, ac co-
187 natu ipſo, hoc eſt incondita imbecilla, &
inarticulata voce mentem ſuam exprimere
conatur, vt ſi faciat aliqua ſigna, per quæ vo-
188 luntas illa clarè percipiatur, talis voluntas
erit admittenda *l. ſeruo inuito § ſi pupillo ff. ad Trebellian.* neque enim ſeminecis, & balbu-
tiens lingua teſtamentum condere prohibe-
189 tur, ſi ſanitas mentis accedat. *l. quoniam indignum C. de teſtament.* cuius text. verba conci-
liantur *cum d. l. iubemus.*

Nempe, quod *d. l. quoniam indignum*, loqui-
tur de eo qui morbo grauatus verba facere
190 non poteſt, ſed ſana mente conſiſtens teſta-
mentum ſuæ mentis manifeſtare, id etiam cō-
probatur *ex l. Pamphilo; § propoſito,* ibi, *in diſcrimine vitæ. ff. de legat. 2. & l. pater. 1. § fin.* ibi, *in extrema eſſet valetudine. ff. de fideicommiſſ. libert. cap. fin* ibi, *agens in extremis. vbi Ab. & Imol. de ſucceſſ. ab inteſt. cap. Raynutius.* ibi, *in extremis poſitus. de teſtam.* Habilitas enim
ad teſtandum duo requirit, ſanitatem ſcilicet
mentis, & articulatæ mentis expreſſionem,
quamuis magna cum difficultate à teſtibus
intelligibilem, vt conſtat ex iuribus allegatis.
Text. verò in *d. l. iubemus* loquitur in illo, qui
mentis ſenſu deperdito, neque articularè lo-
qui poteſt, tunc enim mortuo ſimilis eſt, et eo
191 caſu falſitas in elogio committi poteſt, & in
his terminis, *d. l. iubemus* intrat. & clarè expli-
cat. *Socin. Sen. conſ. 20. num. 3. verſ. & dicatur, quod. lib. 4.* Menoch. *conſil. 45. num. 19. verſ. ita loquitur l. iubemus &c. cum ibi allegatis, & di*xit Rota *decis. 638. n. 2. verſ. limita quādo teſtator erat ita graui infirmitate affectus, vt non potuerit articulatè loqui, vel ſi non erat in bono ſenſu, et bona mente &c. part. 1. diuerſ. et fuit conſideratum coram* R. P. D. Cerro *in cauſa Senogallien Bonorum 30. Maij 1644. §. Eoque magis verſ. quia mortis proximus, morbo valde granatus, et fortè etiam mente non ſanus &c.* quæ deciſio fuit deinde confirmata *in eadem cauſa, coram eodem 15 Maij 1645. §. Iuſtitia verò. verſ. ægrotus enim reſponſum dedit & illinc ad modicum expirauit &c.*

Ideoque ſi Notarius certioratus de mente
teſtatoris ante, ab eodem teſtatore, vel ab
192 amicis, quibus prius voluntatem ſuam ex-
planaſſet omni exceptione maioribus, et ac-
cedens ad teſtatorem illum interroget, et ille
morbo anginæ, vel alio correpens loqui non
valens nutu reſpondeat, et applaudat ſignis
193 demonſtret inter aſtantes, hæredem, remo-
ta tamen omni ſuggeſtione, vt ſæpe iam ſupra
dixi, et tunc tale teſtamentum validum eſſe
poteſt, quamuis nutu confectum.

Et ratio eſt quia redditur certa inſtitutio,
194 ex eo quod antea dixerat teſtator velle illū
ipſum inſtituere, vt in continenti indubitan-
ter illum demonſtrauit, vt *in d. l. nemo. ff. de hæred. inſtituend.* et ita ratiocinatur Io. *And in addit. ad Speculat. titul. de teſtament. § inprimis in addit. incipien. Quidam Pileus in fin. Paris. conſil. 3 num. 56. verſ. nedum verbis, ſed etiam ſignis &c. lib. 3.* Card. Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. lib. 4. titul. 4. num. 10 verſ. nutu factam hæredis inſtitutionem inutilem eſſe, limita, vt non procedat quando teſtator prius ſe declarauit &c. Gaſpar. Anton.* Theſaur. *quæſtion. forenſ. lib. 2 quæſt. 99. num. 27. verſ. veram eſſe regulam nutu teſtamentum fieri non poſſe, ſed limitari quando conſtaret de præambula voluntate teſtatoris, qui antè interrogationem &c.* &
nuper *Ludouic.* Paitel. *in annotat. ad Expedition cauſar. ciuil. ſui patris. expedit. 14. num. 68 verſ. quando conſtaret de præambula voluntate teſtatoris, qui ante interrogationem Notarij ipſi, aut teſtibus ſuam voluntatem declarauerat, tūc ſi condendo teſtamentum repentino caſu loquelā amittat, itant explicite loqui non poſſit, valet, & tenet tale teſtamentum, quamtumuis nutu, & ſignis &c.* Idemq. ſenſit *Iul. Caſ.* Caluin. *in tractat. de æquitat. lib. 2. cap. 22. num. 148. verſ. niſi conſtaret de præambula voluntate teſtantis &c. & nuper poſt* Io. And *et alios conſuluit D.* Mar. Venturin. *conſil. 1 ſub num. 58. verſ. licet hæres nutu inſtitui non poſſit, tamen valebit talis inſtitutio, quando per prius teſtator dixiſſet quod volebat talem inſtituere &c.*

Nec aliquis turbetur, animaduertendo in
ſupradicto caſu non adeſſe hæredis nuncupa-
195 tionem proprio ore, aut literis per teſtato-
rem expreſſam, quæ omninò eſt neceſſaria,
et de forma, vt ſupra demonſtraui *cap. 27. à n. 2. et ſeq.* & hic in hac noſtra ſpecie reperiuntur
nutus & ſigna, non enim dilucidè, et clarè per
196 ea teſtes poterunt exaudire nomen hæredis
ergo &c. et id eſt pariter de forma, vt ibidem

pariter deduxi *à num.* 60. et ea, quæ ibi habentur intellige, vt infra declarantur.

Reſpondetur enim non negando ſupradicta eſſe de forma, ſed ſolum dicitur nominationem hęredis ore propriò faciendam à te-
197 ſtatore, et à teſtibus clarè exaudiendam eſſe quidem de forma demonſtratiua, non autem de forma ſubſtantiali actus, et ſic cum ſit pro
198 certitudine ad euitandas fraudes, ſufficit, quod nomen exprimatur, vel alio modo indubitabili demōſtretur, *vt conſtat ex latè deductis per* Gutierez *practic. quaſt. lib.* 2. *quaſt.* 41. *nu.* 2. *et* 3. *verſ. ſufficit, ſi certitudinaliter exprimatur hæres, per æquipollens, vel alio ſigno indubitabili &c.* Ludouic. Lan. *conſil.* 1. *num.* 15 *poſt tractat de teſtam formul et latiſſimè etiam* Anton Perez. *in conſil* 9. *num.* 5. *verſ. quia ſatis eſt implicitis verbis, vel per æquipollens nomen hæredis nominare &c.* Simon de Prat. *in tractat. de interpretat. vltim. volunt. lib.* 2. *interpretat.* 2. *fol.* 199. *num.* 17 *verſ. dummodo habeamus certitudinē hæredis non curamus de modo &c.* Thom. Maul. *lib.* 1. *vltim. volunt. lib.* 6. *titul. de hæred. inſtituend. verſ hæres debet nominatim.* ibi *exceptio ſecunda.* Vaſq. *de ſucceſſ. creat lib.* 2. *§.* 17. *num.* 54. *et ſeq. verſ. ad quod potiſſima ratio &c.* Magdal. *in tractat. de numero teſt. part.* 1. *cap.* 27. *num.* 15. *verſ ſufficit quocumque modo exprimatur hæres, ita quod de corpore certitudinaliter conſtet &c.* Tell. Ferdinand. Vela *diſſertat. Iuris cap.* 21. *ſub num.* 42. *verſ. licet à iure ſit præſcripta forma hæredem nominatim inſtituendi, tamen &c.* Io. Baptiſt. Hodiern. *in ſuis controuerſ forenſi lib.* 1, *cap.* 25. *num.* 44. *verſ licet hæredis nomen proprio ore exprimendum ſit ſatis tamen erit &c*

Vnde ſic vt apertius loquar optimis fundamētis poterit diſtingui, *et iam tetigi ſupra cap.* 21 *à nu.* 166. Aut Lex nullatenus requirit ex-
199 preſsionem nominis, vel ſolemnitatis principaliter cauſa demonſtrationis, vel certitudinis, ſed pro forma ſubſtantiali actus et validitate eius, et hoc caſu non ſufficit id adim-
200 plere, per æquipollens, ſed omninò opus eſt, vt forma legis præcisè obſeruetur, nam tunc magis eſt obſeruanda forma legis, quàm ipſius ratio, et in his terminis procedit *l. cum hi. § ſi prætor aditus ff de tranſact. cum ſimil.* Aut
201 verò Lex requirit expreſſionem nominis rei vel perſonæ in aliquo actu, vel requirit aliquā ſolemnitatem principaliter cauſa demonſtrationis, vel certitudinis, et tunc ſufficit, ſi de tali perſona, vel re conſtet per æquipollens,
202 vel aliquo indubitali ſigno. & in his terminis ſumus, & quæſo verba illa textus *in l. iubemus. C. de teſtam.* perpendantur, ibi, *et ſit manifeſtum ſecundum illius voluntatem hæreditatem eius eſſe tranſmiſſam &c.* in his quoque terminis procedit *l. quoties. ff. de hæred. inſtit. cum alijs mox allegandis &c.*

Quare ſat erit implicitè, & virtualiter te-
203 ſtatorem, hæredem ſibi inſtituiſſe, & quatenus, quis mordicus vellet ſuſtinere, pro vt facit, *Bald. in l.* 1 *nu.* 1. *ff de liber. & poſthum et cum eo Imol. Caſtr. Iaſ. ibidem, & paſſim alij,* quod ipſa expreſſio nominis hæredis requiratur pro forma ſubſtantiali, tamen dicant, quid
204 volunt, et ſapiunt, quia modus, per quem fieri debet expreſsio, dici non poteſt de forma & vt conſtat *ex clara leg. quoties. ff. de hæred. inſtit. cum alijs allegandis infra nu.* 205. & ſi cum nō requiratur d. expreſsio pro forma, ſat, eſt quælibet indubitata expreſſio, etiam ſi non ſit facta verbis formalibus, *vt ſapiens dixit Rota coram* Reuerendiſſ. Terracinen. *in cauſa Terracin Fideicommiſſi de Pilorcijs* 15. *Maij* 1648. *§. De ſecundo verſ. quia quando non requiritur expreſſio, pro forma, ſatis eſt relatiua expreſſio, etiam ſi non ſit facta verbis formalibus &c. cũibi allegatis*, & in puncto caſus noſtri ſcilicet expreſſionis nominis hęredis cū illa non ſit de forma ſubſtātiali, ſed demōſtratiuā maturè diſcuſſo articulo egregiè firmatū fuit per Rotā *in cauſa Romana Hæreditatis* 19. *Nouemb.* 1615. *coram bon. mem.* Coccino. *§. Nec in his terminis obſtat. verſ. quia cum nominatio, hæredis non requiratur pro forma ſubſtantiali actus, ſed pro forma demonſtratiua pro certitudine ad euitandas fraudes ſufficit, quod nomen hæredis exprimatur, vel alio modo indubitabili demonſtretur &c.* et inſuper ibi Rota teſtatur de communi opinione, quæ deciſio fuit deinde confirmata coram eodem die 7. Aprilis 1636 quæ ambæ poſtea *fuerunt iterum confirmatæ in eadem cauſa ſub die* 8. *Martij* 1652. *coram R P. D.* Veroſpio.

Ex cauſis igitur de quibus ſupra ſatis patenter conſtat, quod qualitercumque, et quomodocumq. exprimatur nomen hæredis, ſeu
205 nominetur, ita quod de corpore certitudinaliter conſtet, idq. patet *per textum in l. quoties §. ſi quis nomen*, ibi, *ſi quis nomen hæredis idem non dixerit, ſed indubitabili ſigno eum demonſtrauerit valet inſtitutio &c ff de hæred. inſtituen.* et ad hoc ibi notat *gloſ. ordinar. Bart. Bald. Imol. Ang* Caſtr *alijq.*

Nam vt benè ratiocinatur *text. in l.* 1. *in fin. ff. de dom. prælat.* ſuperuacua eſt demon-
206 ſtratio, quādo de corpore conſtat, ſicuti etiā habetur *in l.* 1 *§ fin ff. de dot prælég.* & vt inquit *tex in l tertiū ff. ſi cert. pet.* illud dicitur certum,
207 quod exprimitur ſuo nomine proprio, vel tali demōſtratione, quæ nominis vice fungatur.

Congruit hic, quod fertur de Alexandro Magno, qui cum morti proximus, deficeret, &
208 ab amicis rogaretur, vt deſignaret, quem vellet Imperij hæredem, prudenter reſpondiſſe fertur digniſſimum, ſed cum iam præcluſa voce loqui amplius in ſua facultate nō eſſet, et ex incerto, ambiguoque ſermone, ſumma inter Principes aſtantes impenderet contentio, quis eſſet iſte digniſsimus. O contentio
209 quidem magna, et in ſuperlatiuo gradu maxima, nam propter ſimile reſponſum, datum

ab

209 ab Oraculo Spartanis, quod ille Rempubli-
cam debebat regere, qui inter Ciues erat op-
timus, ex quo tam atræ inter eos tempeſtates
inſurrexerunt, vt quaſi florentiſſima Reipubli-
ca illa funditus ſubmerſa remanſit, Quo viſo in
extremis agente Alexandro, cum vt dixi, lo-
qui non valente, melius quàm potuit, excepit è
210 digito regium annulum, & Predicæ dedit, vt
quē voce nūcupare nō poterat nutu, ac ſigno
eligiſſe videretur, *vt narrat Iuſtinus Hiſtorie.
l.2. cap.6.* Sed perſiſtendo in terminis in pūcto
facit. *textus in l. nemo dubitet. ff. eodem.* vbi ſi
teſtator dixerit, *hic mihi heres eſto,* valet inſti-
211 tutio, ſi erat præſens, licet eius nomen non
exprimatur. adde etiam textum *in l.2. ff. de
liber & poſthum.* vbi habetur quod vnicus fi-
lius poteſt à patre exhæredari non expreſſo
212 nomine, & tamen iura decernunt, vt filiorū
exhæredatio fiat nominatim *iuxta textum
in §. aliud quoque capitulum. Auth. vt cum de
appell cognoſc.* et eſt gloſa ordinaria *in l. hac
conſultiſſima in verb indigna. C. qui teſtam. fac.
poſſ.* vbi ait, ſi teſtator inſtituat Gallum præſē-
tem, & erat vnus tantùm, valet inſtitutio, licet
213 nomen non exprimatur, *& ibi notat Bart.
Cyn. et communiter DD.*

Nec longè diſtat textus *in auth. excipitur,
C. de bon. q liber.* vbi decernitur quod prohi-
214 bitio expreſſa requiritur quando aliquid fi-
lio relinquitur, vt patri non quæratur vſuſ-
fructus, cuius *auth.* diſpoſitionem eſſe in viridi
215 obſeruantia teſtātur plures relati *per Giurb.
in conſuetud. Meſſanen. cap.7 gloſ.3 part.1. n.20*
aduertitque Rota *in cauſa Romana Dotis* 10.
Ianuarij 1639. coram bon. mem Pirouano § Tol-
*litur, verſ cuius auth. excipitur. diſpoſitio, eſſe in
viridi obſeruantia &c.* ibi *mater poteſt heredem
inſtituere filium cum expreſſa prohibitione, ne
vſusfructus dd. bonorum acquiratur patri etiam,
quoad portionem legitima &c.* Verumtamen
216 non obſtante *d. auth.* requirente expreſſam
prohibitionem, ſat erit, quoquo modo conſta-
re de voluntate relinquentis, etiam ex conie-
cturis, *vt per Cuman. Caſtr. Socin. Aret. Bald.
Nouell. Iaſ. Bauer. Socin. Iun. Rip. & alios in
l. cum filio ff. de legat.* 1. Bart. *in l ſi vſusfructus.
§. ſi ita. ff. quand dies leg ced.* Dec. *conſil.* 318. *in
fin.* Hieron. Gabr. *in conſil.* 118. *numer.* 11. *lib.*1.
Surd. *conſil.* 116. *ſub n.*14. *verſ. ſufficere tacitam
teſtatoris voluntatem &c. et in conſil.* 143. *n.*21.
*verſ. quoquo modo conſtare de voluntate relin-
quentis &c. lib.*1. *Senatus Burdegal penes* Boer.
deciſ. 193. *per tot.* vbi teſtatur ſic fuiſſe cōcluſū
per illam Curiam, & Senatum Burdegalensē.
ita quoque determinauit Regium Conſiſtorium
Siciliæ *apud Maſtrill. deciſ.* 59. *numer.* 7. *part.* 1.
*verſ. qua prohibitio nedum expreſſe poteſt fieri
verum etiam tacitè &c.* Philipp. Paſcal. *in tract.
de patr. poteſtat. part.* 1. *cap.* 3. *num.* 38. *verſ. ne
vſusfructus patri quaratur, ſufficit etiam tacita
prohibitio, qua ex coniectura ta mente teſtatoris.
poteſt eligi &c.* & teſtatur de communi DD
ſententia. *Caſtil. in tractat. de vſusfruct. cap.3. à
numer.54 tom.1. verſ. nedum, quando prohibitio
ſpecificè fuit, ſed etiam tacitè &c.*

Nec eſt curandum ſi Alex. *in d. l. cum filio*
ſatis indaicè interpretando textum *in d. auth.
excipitur.* requirat omnino expreſſam prohi-
bitionem. & ſimul reprehendat DD. contra-
rium tenentes, nam ipſe loquitur contra com-
munem opinionem à qua non eſt recedendū,
et in ſpecie Alex. in hoc refuratur *à Franciſc.
Becc. in conſ.*97. *n.*15. *verſ. Nec mouet Alex &c.*

Eſtque in Iure ſatis vulgata concluſio illa,
quod etiam illud dicitur expreſſum, quod ta-
217 citè, & virtualiter ineſt, cum & voluntas te-
ſtatoris habeatur pro expreſſa, ſi colligatur ex
legitimis, & naturalibus coniecturis. *l. licet
Imperator. vbi* Bart. *in princ. ff. de legat.* 1. *l. aſſe
toto ff. de hered. inſtit l. ſi ita ſcripſero ff. de con-
dit. et demonſt.* Gratian. *diſcept forenſ. cap.* 665.
num. 34. *et cap* 916. *num* 39 *cum alijs allegatis*
à Rota *coram R.P.D* Meltio *in cauſa Romana
ſeu Comen. Hæreditatis* 26. *Iunij* 1647. *§. Mi-
nuſque. verſ. quia illud dicitur expreſſum, quod
tacitè, & virtualiter ineſt, & quod venit in ne-
ceſſariam, conſequentiam &c.* & in puncto caſus
noſtri deducit *Iacob* Mandel. *conſ.* 110. *num.* 2.
*verſ. ſolet voluntas teſtatoris haberi pro expreſſa
quod ex coniecturis &c.* Vbi probat, quod vide-
tur euidenter conſtare de mente teſtatoris,
218 nolentis patri vt acquiratur vſusfructus de
bonis, ab eo relictis filio, ex legato patri reli-
cto, donec vixerit, præſtando à filio, quia ſatis
patenter demonſtrauit, illud, quod remanet
de vſufructu, nolle acquiri patri, ex multis
ibi argutè deductis, Contrarium tamen *pro-
bauit Ludouic.* Morot *conſil.*18. *à num.*6 *vſq. ad
finem.* vbi vide, ne nimis elōgar à terminis de
quibus ſupra, & illud ſolum aſſeram, ad hoc
vt intret cōcluſio, quod etiā prohibitio taci-
ta ſufficiat, vt teſtator dicatur prohibuiſſe ne
patri quæratur vſusfructus, quo ad bona reli-
cta filio, adhoc verba talia debēt eſſe, ex qui-
bus nihil aliud, quā perceptionis vſusfructus
prohibitio deduci poſſit, vt poſt *Cuman. Ca-
ſtrenſ. Aret.* & alios ad notauit *Molin. de pri-
mogenit. lib.*1. *cap* 29 *à num.*31. *verſ dummodo
verba ſint talia &c. cum alijs allegatis per* Ca-
ſtill. *de vſufruct. d. cap.*3 *num.*57 *part.*1. At mo-
do ad nos.

Quare abſolutè negari poteſt quod modus
exprimendi hæredis nomen ſit de forma pro-
219 pter ſupradicta iura iſta enim incōpatibilia
ſunt vt aliquid ſit de forma, & quod poſsit ad
impleri per æquipollens, *vt declarat, & inter-
minis reſpondet Dec. in l hac conſultiſſima ante
num.*23. *C. qui teſtam fac. poſſ. & poſt* Magdal.
*in tractat. de num teſt. cap.*27. *num.*14. ſcitè *ad-
uertit Rota* Maceraten. *penes Thomat. deciſ.*82.
*num.*30. *verſ. expreſſio heredis eſt de forma, non
autem modus per quem fieri debet talis expreſ-
ſio &c.* Vnde ad prædictum effectum videmus
220 quæcumque verba ſufficere, dummodo ap-

Digitized by Google

pareat de voluntate teſtantis. *l.quoniam indi-*
gnis 15.*C.de teſtam.Card.* Mantic *de coniectur.*
vltim.volunt.lib.4.titul 3.nu.1.et ſequent verſ.
quibuſcumque verbis. modò per ea liqueat de
voluntate teſtantis &c.Rota coram Card. Ca-
ualer.*deciſ.387.numer. 2.verſ. hæredis inſtitutio*
quibuſcumque verbis &c.

Imo ad effectum tacitæ inſtitutionis,ſuffi-
221 cit,quod verba trahi poſsint ad hæredis in-
ſtitutionē ,quodq. illa quomodocumq.dedu-
catur ex verbis etiā æquipolletibus.*iuxta gloſ.*
in l.quoties.vbi Bald. et alij C. famil. erciſcund.
l.licet.C.de natur.liber l.licet inter priuatos,et ibi
*gloſ.*Bart.*et alij C.de pact.Rota corā Rener.* P.D.
Dunozetto *Decano in cauſa Romana Fideicō-*
*miſſi.de Zuccarie.26.Aprilis.*1638. *§. At infor-*
mantes.verſ.ſufficit quod verba poſſint trahi ad
*hæredis inſtitutionem &c.*et in terminis teſta-
toris diſponentis, vt eius bona diuiderentur
222 inter aliquos, vtiq. ex hoc implicitè,& vir-
tualiter cenſeatur eos inſtituiſſe vniuerſales
hæredes,dummodo appareat de mente teſta-
toris. *ex textu in d.l.quoniam indignum.* 15.*C.*
*de teſtam.*reſpōdit *Rota coram* R.P.D. Cerro
in cauſa Leodien.Dominij 1.Iunij 1650.§.Non
obſtat,quod ibi non legatur explicita hæredis in-
ſtitutio &c. verſ.dum Teſtator æqualiter diuidi
mandauit &c.

Permanet igitur firma concluſio,quod ſtā-
te præambula declaratione teſtatoris , quem
223 hæredem inſtituendi,tunc nutus , & ſigna
admittantur,ſi teſtator morbo oppreſſus lo-
qui non poteſt,ad deſignandum eum, quem
inſtituere iam expreſſit,& non obſtante, quod
non fuerit in actu teſtandi verbis declaratum
nomen hæredis,ſed nutu,et ſignis claris. Nūc
verò proſequendo materiam , eſt etiam alter
caſus indubitatus in quo ſubſtinetur teſta-
mentum nutu,et ſignis conditum,quando ſci-
licet ſumus in teſtamento ad pias cauſas fa-
224 ctum,nam tunc ſi ex eis poterit deprehendi
pia voluntas teſtantis,qui loquelam , et non
intellectum amiſit,abſq. dubio tale teſtamen-
tum ſic conditum, ſubſiſtentiam plenam ha-
bebit,vt voluit *gloſ.magiſtralis,et vnanimiter à*
DD ſecuta in cap.cum tibi.in verb. diſpoſitionē.
*de teſtamen.*et ibi omnes ferè Canoniſtæ,et in
ſpecie,lateque Didac. *num.6.Abb num.5. cum*
*ampla Apoſtilla, et illam gloſ.*vti ſingularem
extollit *Bald.in l.1.in prima lectura col.1.verſ.*
quæro vtrum.C de ſacroſanct.Eccleſ.& in repe-
tit.l.ſi poſt diuiſionem,numer 4. C.de iur.et fact.
ignorant.et in l.diſcretis.num.2.C.qui teſtamen.
fac.poſſ.et in l.2 ff.de teſtam & ibi Aretin.in fin.
dicit hanc eſſe communem ſententiam. Idem
*Bald.*hinc inde arguens *in d.l.iubemus.num.2*
vbi atteſtantur de communi C. *de teſtament.*
cum alij copioſè allegatis *per Iul. Clar. in §.*
Teſtamentum.quæſt 6.num 7. verſ. nihilominus
valet fauore piæ cauſæ &c. et per Tiraquell,
de priuileg. piæ cauſ. priuileg. 8.*per tot.* vbi
hanc opinionem vti communem,et veram ſe-
225 quitur, et comprobat, necnon declarat. *et*
præter DD. ab eo relatos addo Magdalen. *de*
numer.teſt.in teſtament.requiſit.part.2.cap.3.n.
10.*verſ.valet tamen ad pias cauſas teſtamentū*
nutu factum &c. et pluries teſtatur de cōmu-
ni,*Io.Ant.de* Trigona *ſingul.*105 *incip. Vidiſti*
textum.verſ.iſta regula. quod non valeat teſta-
mentum nutu factum,fallit ad pias cauſas &c.
Gomes.*ad Leg. Tbauri 3.num.*110. *in fin verſ.*
præterquam in teſtamento ad pias cauſas &c.
*Gaspar.*Theſaur.*quæſt forenſ.lib 2.quæſt 99.n.*
26.*verſ.ſpeciale eſt in teſtamento ad pias cauſas*
*Ioſeph.*Ludouic.*in ſuis commun.concluſ cap 67.*
*titul An ad pias cauſas nutu poſſit teſtar.*vbi re
futata contraria opinione,hanc fouet,et atte-
ſtatur de communi. *Petr.Cened. collectan 91.*
num.2.verſ licet aliàs teſtamentum nutu, et ſi-
gnis conditum nihil valeat, tamen ad pias cau-
*ſas &c.Auguſtin.*Barboſ. *pariter in Collectan.*
Iuris Canonic lib.3 titul.26.cap.13.num 4.verſ
teſtamentum nutu, et ſignis conditum valet ad
*pias cauſas &c.*Gamm.*de sacrament. præſtand.*
*vltim.ſupplic.damnat.quæſt 4.num.5.*Viu *tom.*
2.commun opinion.lib.6.titul 13.num 97.verſ.
ſed vbicumque.Franciſc. de Barr. *in tractat. de*
teſtament.lib.1.titul 3 num.4. in fin. verſ. exci-
piunt omnes teſtamentum ad pias cauſas fictū,
& voluntas nutu fieri poſſit. Aloyſius Ricc.*in*
*prax.variar. reſol.par. 2. diſp.421. Æmil.*Gall.
in tractat.de except.teſtamen.titul 3.part.2.n.2.
verſ.dum eſſet inſtituta pia cauſa, vt illa valeat
inſtitutio nutu facta &c et teſtatur de cōmu-
ni opinione *Io.Stephan.* Durant. *in ſuis quæſt.*
Iuris.cap.15.§. Porrò. verſ. teſtantis voluntas
nutu facta in gratiam piæ cauſæ valet &c. Fa-
rinac.*in repertor.vltim volun.cap.59. n.8 verſ.*
limita fauore piæ cauſæ ut valeat teſtamentum
nutu factum &c. Michalor. *in tractat. de cæc.*
surd.et mut.cap.61. sub n.8. verſ. nutu ad pias
cauſas teſtari poteſt &c. Mart *de ſucceſſ part 4.*
quæſt.8.art.3 n.10.verſ teſtamentum pium etiā
nutu factum est validū &c. Geuuens *practibil.*
Eccleſ.quæſt 734.in fin ibi.ſine dubio teſtamen-
tum nutu factum valet ad pias cauſas &c vbi
etiam in principio indiſtinctè firmat teſta-
mentum nutu factum de æquitate Canonica
valere. *Adam* Keller. *in tract. de iure ſuccedem.*
ab inteſtat titul 2.n.63. verſ imo quis ſolo etiam
nutu ad pias cauſas poteſt teſtari &c et pari-
ter de magis communi opinione teſtatur,
Card.Mantic.*de coniectur.vltim.volun.lib.4.ti-*
tul.4.n.8. verſ.temperari debet vt valeat teſta-
mentū nutu conditum ad pias cauſas &c & lib.
5.*titul.15.nu.36. verſ. et tamen teſtamentum*
*nutu conditū valet ad pias cauſas &c.*Menoch.
de præſumption.lib.4.titul.19.num.13.verſ.cum
ſolus teſtatoris nutus ſufficiat &c et in conſ 224
n.64.verſ.teſtamentū ad pias cauſas valet, etiam
ſi nutu ſit conditum &c. Matth Berlic. *in ſuis*
practicabil.concluſ part.3. concluſ.5. numer.24.
verſ tamen ad pias cauſas valet teſtamentū &c.
D.Regens Hector Capyc. Latro *conſultat.* 71.
num.

num. 33. verſ. quod attinet ad teſtamentum ad pias cauſas, quod poteſt fieri nutu &c. Ex Theologis ſic quoque tenent *Eminentiſſ. D. Cardin.* Lugo *de Iuſtit. & Iur. part. 2. diſput. 22. numer. 269. cum alijs allegatis per R. P.* Dianam *variar reſolut. moral. part. 3. tractat. 6. reſolut. 13. & adde R. P.* Boſſ. *in ſuis var. moral. titul. 10. num. 28. verſ. teſtamentum ad piam cauſam ſolo nutu conditum valet &c. et titul. 12. §. 1. nu. 33. verſ. valere teſtamentum ad pias cauſas ſolo nutu conditum &c.*

Ita pariter in diuerſis Orbis Tribunalibus fuit iudicatũ & in Rota Ferrarien. *penes Anton. Leoncill decis. 46. num. 3. verſic. licet aliud dicat in teſtamento ad pias cauſas condito &c.* & in Senatu Siciliæ *apud Caſtill. decis. 19. numer. 61. verſic. teſtamentum nutu factum valet ad pias cauſas &c.* & in Senatu Luſitano, *teſte Anton. de Gamm decis. 81. num. 4. verſic. et ſuffiett etiã ſolus nutus ad pias cauſas &c.* necnon *in Collegio Patauino, vt patet ex conſil. 1. num. 6. tom. 1. inter conſil. vltim. volunt.* vbi ait, teſtamentum
227 nutu factum, licet non valeat quo ad hæredis inſtitutionem, tamen de benignitate canonica tenere, quando eſt factum ad pias cauſas, & adſunt vrgentia ſigna pro tali actu, *et in* Rota *Romana*, & præſertim *coram bo. me.* Cantuce *decis. 74. num. 19. verſic. teſtamentum nutu factum ad pias cauſas valet &c. et coram* R. P. D. Cerro *in cauſa Senogalien. Bonorum 30. Maij 1644. §. Nec releuat. verſic. fauore piæ cauſæ ſubſiſtetur etiam ſolo nutu factum &c.* quæ deciſio poſtea fuit confirmata *coram eodẽ in eadem cauſa ſub die 15. Maij 1645.*

Nec incongruum puto allegare hic tritum illud dictum, DEVM non curare de voce, ſed
228 de intentione, *iuxta text. in can. Marchio 1. quaſt. 1.* Hinc *gloſ in cap. decet. 2. in verbo intuitu extra de immunit. Eccl* adducit verſus illos

Nõ vox, ſed votũ, nõ chordula muſica, ſed cor.
Non clamor, ſed amor, clamat in aure DEI,

Nam, & vt ſupra dixi, lingua data eſt mortalibus ad ſignificandum hominibus, cor verò
229 ad ſignificandum DEO, ideoque quocumque modo exteriori, interna ac piacordis voluntas innoteſcat, omnino debito fini mittenda
230 eſt, quare ſat eſt, vt iam deduxi, ſi illa nutu, & ſignis deprehendatur.

ARGVMENTVM.

Actus omnes, & contractus, qui ſolo conſenſu, & nuda voluntate perficiuntur, dummodo aliud à iure non reperiatur diſpoſitum, tunc ſufficit docere de tali volũtate nutu, & ſignis, cum eodem modo ea notificetur voce, nutu, ſcriptura &c.

Cauſa efficiens matrimonij, ſiue conſideretur vti contractus, ſiue vti Sacramentum, ſemper eſt conſenſus, & tamen eo caſu, ſat eſt, ſi ille nutu, vel alio ſigno indubitabili habeatur. Ad confeſſionem peccatorum an ſit neceſſaria vox humana.

Legata, & fideicommiſſa, cum in iure non reperiatur expreſſum, quod debeant fieri ore proprio teſtatoris ad eorum validitatem, ſicuti expreſſum habetur de inſtitutione hæredis, ideo comprehenduntur ſub regula generali, de qua ſupra, & ſic nutu, aliiſque ſignis ad demonſtrandam voluntatem aptis, valide relicta dicuntur.

Fideicommiſſa ſicut per epiſtolam relinqui poſſunt, ita quoque legata, cum hodie legata, et fideicommiſſa per omnia adæquata ſint. Legata per epiſtolam, vel nuncium, aut aliud ſimile, vt validè relicta dicuntur, verba ſic debent eſſe prolata, vt importent diſpoſitionem de præſenti, et obligationem præſtandi in futurum, & quid ſi ſit inſcriptum in lapide ſepulturæ, et dictæ inſcriptiones quam fidem faciant.

SVMMARIVM.

231 *Conſenſu ſolo, quoties aliquid perficitur, verba non deſiderantur ad validitatem actus.*
232 *Nutu. & ſignis ſufficit docere de voluntate, vbi res agitur ſolo conſenſu.*
233 *Contractus omnes, etiam attento iure poſitiuo, dum aliud ab eodem iure reperitur diſpoſitum, nutu, & ſignis perfici poſſunt. & num. 234.*
235 *Voluntas hominis ita nutu ſignificatur, ſicuti verbis. et num. 262.*
236 *Epiſcopus ſi mutum, et reclamantem, ordinauerit, annali pœnitentia ſubditur.*
237 *Quod procedit ſiue ille reclamauerit, vel voce, vel ſigno, cum vtroque modo declaretur voluntas.*
239 *Voce, nutu, ſcriptura, ſigno &c. voluntatem declarare paria ſunt. & num. 241. & 270.*
240 *Mutus, & ſurdus an poſſit adhiberi pro fideiuſſore.*
242 *in Matrimonio conſenſus eſt illius cauſa efficiens, & ſubſtantialis.*
243 *Matrimonium ſiue conſideretur, vti contractus, ſiue vti ſacramentum, ſemper neceſſarius eſt conſenſus.*
244 *Matrimonium contrahentes poſſunt exprimere conſenſum, tàm verbis, quàm nutu.*
Quod procedit, ſiue ſimus in eo, qui loqui nequit, ſiue in illo, qui poteſt loqui.
245 *ex Nutu, & ſignis euidentibus poteſt declarari mutuus conſenſus in matrimonio. & numer. 247. et 272.*
246 *ad Matrimonij valorem, ſufficit qualitercumque conſenſus exprimatur. & nu 248.*
249 *Cap. Tuæ fraternitati. de ſponſal. declaratur.*
250 *Verba neceſſaria ſunt in contrahendo matrimonium, quo ad Eccleſiam, cum ea non iudicet de occultis. et num. 271.*

251 Cap.

251 *Cap. tuæ fraternitati de ſponſal. quamuis dicat verba neceſſaria eſſe in matrimonio, non tamen excludit, alia ſigna conſenſus.*

253 *Verba clarius declarant voluntatem, quàm nutus, aliaque muta ſigna*

254 *Verba non propriè, ſed latè ſumpta, comprehendunt etiam nutus, & ſigna.*

255 *Matrimonium, quando ſit validum, quamuis per ſigna tacitè, vel expreſsè exprimentia conſenſum, ſit contractum.*

256 *Intellige tamen iuxta ius vetus Canonicum, ideſt ante* Concil. *Trident. & quid poſt dictum* Concil. *& nu. 257.*

258 *Cap. tua de ſponſal. qualiter intelligatur, dũ dicit, verba non eſſe neceſſaria ad validitatẽ matrimonij, & poſtea ait eſſe neceſſaria. & num. 259.*

260 *Verbis facilius in valētibus loqui exprimitur voluntas, quàm alijs ſignis.*

261 *Scriptura communiter in matrimonijs, ſeu ſponſalibus confici ſolet, etiam ab antiquiſſimo tempore.*

262 Confeſſio *peccatorum proprio ore, & verbis proprijs eſt facienda.*

263 *Verba ſunt valde conuenientia ad mentis ſenſum explicandum.*

264 *Verba ſunt valde adæquata ad confeſſionem peccatorum, eorumque circumſtantias plenius explicandas.*

265 *ad* Confeſſionis *ſacramenti eſſentiam propria vox non eſt neceſſaria.*

266 *Ita vt nutu, & ſignis, aut per ſcripturam, vel interpretem præſenti Sacerdoti, valida ſit. et num. 273. et 274.*

267 Confeſſio *peccatorum, quod fiat voce humana, non eſt de eſſentia* Sacramenti.

268 *Muti, de peccatis ab Eccleſia abſoluuntur, & tamen niſi nutibus peccata confitentur.*

269 *Item abſoluit morituros, qui aliter quàm nutibus peccata declarare non valent.*

270 Confeſſio *peccatorum per nutus, tunc valet, quando ſunt talia, vt per eos innoteſcant Sacerdoti.*

275 *Peccatorum confeſſio facta per literas, vel per inter nuncium confeſſario abſenti, & ab eodẽ abſenti petere abſolutionem eſt opinio damnata.*

277 *Teſtamẽtum piũ nutu factum, quod valeat, quare non ſit dubitandum.*

278 *Hæredis inſtitutio nutu facta, quod non valeat, apud* DD. *id non controuertitur.*

279 *Legata. & fideicommiſſa nutu, et ſignis relinqui poſſunt.*

280 *Legata & fideicommiſſa, quando nutu dicãtur relicta. & num. 281.*

281 *Legatarij. & fideicommiſſarij nomina, quod ore proprio ſint exprimenda a teſtatore in iure non reperitur cautum.*

282 *ad Legati conſecutionem leuiores probationes ſufficiunt. et num. 290.*

Legata non requirunt tantam ſolemnitatem quantam requirit hæredis inſtitutio.

283 *ad Legata, et fideicommiſſa conſequendo, non eſt neceſſaria publicatio teſtamenti, quando conſtat de veritate.*

284 *Teſtamentum, vt valeat, non debet laborare vitio nullitatis, quoad aperitionem, et publicationem illius.*

285 *Teſtamento non officit vitium publicationis, quando tempore mortis illud fuit ſubtractum, Et deinde ſola ſcriptura mediantibus excommunicationibus fuit habita. et nu. 286. et ſeq.*

288 *Delictum alienum tertio non debet officere.*

Teſtamẽtum habetur pro publicato in odium eius, qui illud ſubtraxit.

289 *Teſtamentum non probat, ſi non ſit publicatum, quod eſt verum, contra illud, qui ſunt in culpa, ne publicaretur, aliàs ſecus.*

291 *Legatum etiam per epiſtolam relinqui poteſt.*

292 *Legata, & fideicommiſſa in omnibus, et per omnia exæquata reperiuntur.*

293 *Fideicommiſſum ſicuti per epiſtolam relinqui poteſt, ita etiam legatum.*

294 *Legata, tũc per epiſtolam relinqui poſſint, quãdo verba prolata in ea importãt diſpoſitionem de præſenti, et obligationem præſtandi de futuro.*

295 *Legatum relictum in marmore Eccleſiæ, in qua fuit poſitum, abſque teſtamento, vel codicillo an valeat. et vide nu. 296.*

297 *Legatum niſi ſit diſpoſitiuè relictum non iuuat nec debeat.*

298 *Legatum, vt valeat, debet relinqui in actu ordinato ad diſponendum, aliàs non valet.*

299 *Inſcriptiones in lapidibus fiunt ad conſeruandam memoriam hominum.*

300 *Sepulturæ fiunt pro conſeruanda memoria mortuorum.*

301 *in Lapidibus ſepulturæ ſolummodo ſolent celebrari geſta ibi ſepultorum.*

302 *Legatum non probatur ex libro ad memoriã confecto, et quare.*

303 *Annotationes, quæ fiunt in libris ad memoriam confectis, cenſentur potius facta incidenter, quàm animo diſponendi.*

304 *Inſcriptio facta in lapide, probat ac ſi in mẽbrana eſſet ſcripta diſpoſitio.*

305 *Literis in marmore cælatis, ita credendum eſt, ſicut ſcripturis publicis.*

306 *Lapides, quæ ponuntur pro confinibus, quas conditiones habere debeant, remiſſiue.*

307 *Scripturis priuatis, licet non credatur, creditur tamen inſcriptionibus marmoreis in loco publico poſitis.*

Scripturæ marmoreis poſitis in publico, conſuetudo tribuit fidem.

308 *Inſcriptionibus marmoreis fides adhibetur, dũ ſumus in antiquis.*

309 *Inſcriptionibus ſepulchrorum in concurſu publici, et authentici inſtrumenti, eſt parum deferendum.*

310 Cælatores *in inſcriptionibus ſepulchrorum, aliquando per oſcitantiam ſolent errare.*

311 *Inſcriptiones marmoreæ, tunc eò magis videntur*

tur probare, quando concernunt diſpoſita ad pias cauſas.
312 *Inſtrumentum publicum poteſt ſcribi in tabulis, et lapidibus, et probat ac ſi ſcriberetur in chartis.*
313 *Diſpoſitiones nõ probantur ex ſola inſcriptione in lapide.*
314 *Teſtatoris mens non probatur per ea, quæ non inducunt diſpoſitionem.*
315 *Legata, vt peti poſſint ad hoc non eſt ſufficiens ſimplex diſpoſitio, & quid ſit neceſſe. et numer. 316.*
317 *Teſtator non ſufficit, quod aliquid velit niſi diſponat.*
318 *Potentia non deducta ad actum, non iuuat.*
319 *Piarum diſpoſitionum priuilegia tunc intrãt, quando conſtat de voluntate diſponentis.*

CAPVT XLVI.

QVotieſcumque res ſolo conſenſu, & nuda voluntate perficiuntur (prout inter cæt.. os caſus ſunt diſpoſitæ ad pias cauſas)
231 ibi verba non deſiderãtur, nec ſunt neceſſaria ad validitatem actus. *l. conſenſu. et l. in quibuſcumque negotijs. ff. de action. & obligat. & l. obligamur. in fin. ff. eodem titul. §. 1. Inſtit. de obligat quæ ex conſen. naſc. l. ſi ſtipulatio. § fin. & ibi DD.* & latè *Iaſ. num. 1. ff. de verb. obligat.* & eſt gloſ. notabilis *in l. 1. §. ſi quis ita. in verb. annuiſſet,* vbi etiam *Iaſ. numer. 12. eodem titul.*
232 dummodo de voluntate aliter conſtet etiã nutu, & ſignis, quare non eſt mirum ſicut docui in præcedenti capite, ſi teſtamentum pium nutu factum valeat, & ſubſtineatur.
Eſtq; generale, vt in omnibus cõtractibus, ac
233 actibus, etiã attento iure poſitiuo, niſi tamẽ contrarium ab eodem iure reperiatur diſpoſitum, vt eſt ſtipulatio. *l. 5. §. ſtipulatio. ff. de verb. oblig. § in hac. Inſtit. eodem. § mutum, nec ſtipulari. Inſtit. de inutil. ſtipulat.* ſignis, nutu, nuncio, epiſtola, voce, ſeu verbis, conſenſus
234 rectè, & valide exprimitur. *l. ſi ſtipuler. 35. §. 1* ibi, *ſi in locando, conducendo, emendo ad interrogationem, quis non reſponderit, ſi tamen conſentiat in id quod reſponſum eſt, valet, quod actum eſt, quia hi contractus non tàm verbis, quã conſenſu confirmantur. ff. de verb. obligat. l. pater naturalis. ff. de adopt. d. l. conſenſum ff. de verbor. obligat. l. delegare. ff. nouation. l. ſi pater. ff. de adoptat. l. 1. § adſignare. ff. de adſignat. libert. l. et in epiſtola, C. de fideicomm. l. pater. §. 1 & 2. ff. de acquir. hæred. l. ſurdi ff. de manumiſſ. vindic.*
Eodem etenim modo voluntas, & intentio
235 hominis nutu ſignificatur, ſicuti ipſa loquela ad textum *in l. de quibus,* ibi. *nihil intereſt, an ſuffragio populus voluntatem ſuam declaret, an rebus ipſis, & actis ff. de legib. cap. tuæ et cap. cum apud. de ſponſ. gloſ. in can. Epiſcopus. 74. diſtinct.* in quo textu ſancitur, ſi Epiſcopus inuitum, aut reclamantem ordinare præſumpſerit, an-
236 nali pœnitentiæ ſubditus, miſſas facere non præſumat. *et gloſ.* ibi *in verb. reclamantem,* intelligit, ſiue ordinatus reclamauerit voce, vel
237 ſigno, cum vtroque modo declaretur voluntas: eamque *gloſ.* vti ſingularem poſt *Barbat. conſil. 43. col. 6. lib. 3.* extollit *Gaſpar Anton. Theſaur. in ſuis quæſt. forenſ. lib. 1. quæſt 99. ſub num. 21. verſ. eodem modo voluntas hominis nutu*
238 *ſignificatur ſicuti loquela &c.* ibique nonnullos verſus Ouidij ad propoſitum adducit, addo, & illud aliud eiuſdẽ Ouidij lib. 4. Metam.

Cõſcius omnis abeſt, nutu, ſigniſque loquutur.

Qualis verſus ex noſtris expendit eruditus *Doctor Anton. Hering. in tractat. de fideiuſſor. cap. 7. num. 144.* vbi ait, paria eſſe expreſſa vo-
239 ce, vel nutibus, vel ſcriptura, vel ſignis conſenſum, & voluntatem declarare, ibique quæ-
240 rit, an mutus, & ſurdus poſſit adhiberi pro fideiuſſore, vbi latè videri poteſt, ſitienti enim ſat eſt fontem monſtrare. Et nos perſiſtendo in terminis noſtris, quod ex ipſis nutibus, nõ
241 minus, quàm ex verbis deprehendatur voluntas, idque clarè videmus in matrimonio,
242 in quo conſenſus eſt illius cauſa efficiens, et ſubſtantialis, *cap. cũ locum. cap. cum apud cap. cum tua. de ſpõſal. et matrimon. can. ſufficiat 27. quæſt. 2. l. nuptias. ff. de reg. iur. cum alijs copioſè relatis à Rota coram bo. me. Card. Panzirolo in cauſa Colonien. Matrimonij 22. Ianuarij 1640. § Verum quia, verſ. qui conſenſus in matrimonio eſt illius cauſa efficiens, & ſubſtantialis &c.* Et hoc procedit ſiue matrimonium conſidere-
243 tur vti contractus, ſiue vti ſacramentum, vt ex communi ſententia tenet *Sanctus Thomas in 4. ſentent. diſtinct. 25. quæſt 2. artic. 1. Palud. pariter in 4. ſentent. diſtinct. 1. quæſt. 4* Card *Bellarm. de Sacrament. matrimon lib 1. cõtrouerſ. 2. cap. 6. & dixit Rota coram R. P. D. Rojas in cauſa Neapolitana Matrimonij 1. Iulij 1650. §. 1. verſ. in conſenſu conſiſtit validitas matrimonij, ſiue illud conſideretur vti cõtractus, ſiue vti Sacramentum &c.*
Tamen matrimonium contrahentes mu-
244 tuum conſenſum, tàm verbis, quàm nutu, & ſignis poſſunt exprimere, quod procedit ſiue ſimus in muto, ſiue in eo, qui loqui poteſt. Nam eſt veriſſima ſententia in omnibus, etiã
245 ex nutu, et ſignis euidentibus poteſt declarari mutuus conſenſus in matrimonio ad illius validitatem. *cap. cũ apud.* vbi notat *Abb. & cæteri Scribentes, de ſponſal. cum infinitis relatis per Sanchez de matrimon. lib. 2. diſput. 31. numer. 5.* vbi omnino exiſtimat, exploſis alijs ſententijs, opinionem prædictam eſſe tenen-
246 dam, vt quibuſcumque perſonis, ſigna conſenſum exprimentia, ſat ſint ad valorem matrimonii, adde & alios DD. relatos per *Auguſtin. Barboſ. ad collectan. Iuris Canonic. lib 4. titul. 1. cap. 25. num. 2. verſ. verba non ſunt neceſſaria in matrimonio contrahendo, ſed ſatis ſunt in quibuſcumque ſigna conſenſum exprimentia &c.*

ac

ac nuper alios adducit plena manu. *Ioann. Angel. Boſſ. in tractat. de matrim. cap. 3. §. 16. numer 44.* ibique teſtatur de veriſſima ſententia,
347 vt generaliter non tàm verbis, quàm ſignis, nutu &c matrimonium conficiatur, & ita ſæpe ſæpius ſenſit *Rota, & præſertim coram bo. me. Ortembergo deciſ. 74. ſub num 2. verſ. ſufficit in matrimonio quoquomodo conſenſus exprimatur &c. part 4. recent. cum alijs allegatis in dicta Calonen. Matrimonij §. Quod autem. verſ. ad contrahendum matrimonium de iure non eſt determinata certa forma, ideoque ſatis eſt, quod conſenſus quoquomodo exprimatur &c.* ac nuper fuit dictum *in d Neapolitana Matrimonij 1. Iulij 1650. coram R P. D. Rojas §. 1. verſicul. accedente præſertim mutuo coniugum conſenſu verbis vel ſignis expreſſo &c.*

Quodque procedit tàm ex forma tradita, per Sacrum Concilium Tridentinum, quàm
348 etiam ex diſpoſitione Sacrorum Canonum, prout pluribus relatis ratiocinata eſt *Rota coram bo. me. Card. Veroſpio in cauſa Granaten. Matrimonij 28. Aprilis 1636. à me relata in recent. dec. f. 124. num. 13. verſ tàm ex forma &c. part. 7.* Nec aliquis audeat in nihilo dubita-
349 re de validitate prædictæ concluſionis, quãuis text. *cap. tuæ fraternitati. 25. de ſponſal & matrimon.* diſponat verba neceſſaria eſſe in
350 matrimonio, quoad Eccleſiam, quæ de occultis non iudicat, quia relictis multis interpretationibus, quæ prædictę decretali dari ſolent, illa ſatis arridet, eſtque vera reſponſio,
351 nempe dum Papa *in d. cap. tuæ.* vult verba neceſſaria eſſe quoad Eccleſiam, quę de occultis non iudicat, non excludit alia ſigna exte-
252 riora, neque negat eis conſenſum exprimi, & oſtendi tacitè, vel expreſſe poſſe, & ſic quatenus Papa, verba eſſe neceſſaria dicat quoad
253 Eccleſiam, ideſt quoad clariorem probationem, vel vtilia ad maiorem probationem.

Vnde poteſt intelligi de verbis nõ propriè, ſed latè, itaut amplectatur omnia ſigna, qui-
254 bus perinde, ac verbis exterius exprimitur conſenſus interior ad matrimonium requiſitus, ſecundum *Valer. Riginald. in prax. for. pœniten. lib. 31. num. 17 & ſeq* et etiam multipliciter reſpondet *Franciſc.* Molin. *in tractat. de rit. nupt. lib. 3. comp 3. nu. 67. cum ſeqq.* Sanch. *de matrimon. d. lib. 2. diſput. 31. num. 6. verſ. ideo melius reſpondetur &c.* & de vera ſententia proteſtatur Boſſ *pariter de matrimonio d. cap. 3. ſub num. 45. verſ. igitur vera reſponſio &c.*

Vbi etiam refert multos caſus, in quibus
355 validum de Iure declaratur matrimonium per ſigna tacitè, vel expreſsè exprimentia cõſenſum, contractum, intellige tamen iuxta ius
356 vetus Canonicum, ideſt ante Concilium Tridentinum, quibus verò in caſibus hodie poſt dictum Concilium ſigna externa poſſint
357 efficere validum matrimonium, vide apud eumdem *Boſſ. d. cap. 3 numer. 154. et* 155. Illud ſolùm addam prædictum text. *in cap. tuæ fraternitati*, loqui prius in generè, nam Papa
258 prius generaliter fuit conſultum, vtrũ verba ſint neceſſaria in matrimonio: et reſpondit negatiuè, quod probat per exemplum muti, ibi, *nam et mutus ſine verbis poteſt contrahere &c.* quatenus verò poſtea textus dicat,
259 quod verba ſunt neceſſaria, voluit innuere, quod communiter accidit, quod in valẽtibus loqui, verbis melius exprimitur voluntas, eſtque certum, quod regulariter verba in ma-
260 trimonijs interuenire conſueuerẽ, immo etiam ſcriptura communiter in matrimonijs, ſeu ſponſalibus confici ſolita eſt, etiam ab an-
261 tiquiſsimo tempore, prout etiam in ſacra pagina adnotatum inuenimus, *Tobia cap. 7. in fin. verſ et accepta carta fecerunt conſcriptionẽ.*

Sed ne vbi digreſſi redire obliuiſcar, aliud tantum deducam exemplum ad probandum
262 voluntatem, & intentionem hominum nutu, ſigniſque probari, non minus ac ipſa loquela, et ſic idem operari, Nam, & certò ſcimus, quod ore proprio, et verbis proprijs fit faciẽ-
263 da confeſſio peccatorum, cum modus ille ſit maximè conueniens ad mentis ſenſum explicandum, et Pœnitentiæ ſacramento omni-
264 no adæquatus ad peccata, eorumque circũſtantias plenius explicandas, *iuxta text in can quem pœnitet diſtinct. 1.* & docet *S Thomas in addit ad 3. part. quæſt. 9. art. 3 et quolib. 1. articul. 10 Sot in 4 diſtinct. 18. quæſ. 2. art. 2. verſ. primum ergo Couar. lib. 2. var. cap. 13. numer 6. verſ hic obiter. refert multos, quos ſequitur Henriq. lib. 5. cap. 2 § 6 in ſticta litera H. Soar. tom. 4. diſputat. 21. ſect. 3. num. 4.*

Non tamen intelligas propriam vocem
265 requiri ad ſacramenti eſſentiam, et validitatem ipſius confeſſionis, ita vt nutu, et ſignis, aut per interpretem, vel ſcripturam præſenti
266 Sacerdoti facta confeſſio, ſit nulla, & reiteranda, quinimo vera, & valida erit, vt poſt *Palud.* et alios tradit *Nauarr. in manual. confeſſar. cap. 21 num. 36 & in can quem pœnitet. num. 4 diſtinct. 1. Adrian. Pap. in tractat. de Sacrament. confeſſion. quæſt. 1. verſ. ſed oritur ex hoc dubium &c.*

Quod enim pro certo habendum ſit, con-
267 feſsionem fieri voce humana non eſſe de Sacramenti confeſsionis neceſsitate tradit *S. Thom. in 4. diſtinct. 17. quæſt 3. artic. 4. quæſtiunc. 3. ad 2. et quodlibet 1. art* 10. quem communiter DD. ſequuntur *teſte Vaſq quæſt. 91. num. 5. art. 4. dub. 4.* Ægid. de Coninch. *diſp. 6. dub. 2. in princip.* Paul Layman. *lib 5. ſumm. tractat. 6. cap. 7. num. 3.* Ferdinand. de Caſtr. Palao *in ſuis moral. part 4. tractat 23 diſp. vnic punct. 8. num 6.* vbi ait prædictam ſententiam ſumi ex
268 praxi, & vſu Eccleſiæ, abſoluentis mutos, qui nutibus peccata Sacerdoti confitentur, Item morituros qui aliter, quam nutu, pec-
269 cata declarare non poſſunt *& num. 7.* explicat Concil. Florentin. in decreto Eugenij affirmans, materiam Sacramenti confeſsionis

eſſe

eſſe oris confeſſionem. Intellige tamen ſu-
270 pradicta dummodo ſint talia ſigna per quæ
plenè peccata innoteſcāt Sacerdoti, et ſic ſub
nomine verborum veniunt alia ſigna verbis
æquipollentia, & ad hoc paſſim DD. expen-
dunt illud ſimile de matrimonio (ſicuti iam
ſupra *à num.* 242. probaui.)

In quo, licet in valentibus loqui verba ſint
271 neceſſaria ad oſtendendum mutuum con-
ſenſum, vt habetur *in cap. tua. de ſponſal.* ni-
hilominus non ſunt de ſubſtantia, & validita-
te illius, quia valet matrimonium etiamſi nu-
272 tu, vel ſignis conſenſus colligatur, non ſolù
in muto, ſed etiam in his, qui loqui poſſunt,
ſicut deduxi in ſupra *citat. loc.* et in terminis
273 confeſſionis peccatorum factæ nutu, vel ſi-
gnis, vt ſit valida ex noſtris videatur *Magda-
len. in tractat. de numer. teſt. part. 1. cap. 5. nu. 91.
verſ. verba non ſunt abſolutè neceſſaria ad ſub-
ſtantiam, & validitatem ipſius confeſſionis &c.*
274 vbi etiam ait, ſuper hoc conſuluiſſe duos
præſtantiſſimos Theologos, qui in effectu idē
ſenſerunt, alios vide apud *Auguſt. Barboſ. in
collectan. ad Decretum in d. can. quem pænitet.
à num. 2. verſ. non tamen intelligas propriam
vocem requiri ad Sacramenti eſſentiam &c. di-
ſtinct.* 1. vbi etiam *num. 5. poſt Ioan. Valer. de
different. inter vtrumque forum in verb. Pœni-
tentia. different. 9. in fine*, per extenſum ponit
decretū Sedis Apoſtolicæ habito *die* 20. *Men-
ſis Iunij* 1602. in generali Congregatione
Sanctæ Romanæ, & vniuerſalis Inquiſitionis
coram ſe. re. Clemente VIII. habita, vbi vti
275 falſa, temeraria, ſcandaloſa fuit damnata
opinio illa, quod liceat per literas, ſeu inter-
nuncium Confeſſario abſenti peccata ſacra-
mentaliter confiteri, & ab eodem abſente ab-
ſolutionem petere, & reliqua vt ibi habes.

Atque hæc ſufficiant ad demonſtrandum
eodem modo voluntatem, & intentionē ho-
276 minum ſignificari nutu, vel ſignis, ſicuti
ipſa loquela. Et ſic loquendo in caſu noſtro in
nihilo eſt dubitandum de validitate teſtamē-
277 ti pij nutu, vel ſignis conditi, cum illud ſola
voluntate perficiatur, libera ab omnibus ſo-
lemnitatibus iuris poſitiui, *vt latè ſupra cap. 1.
per tot.* quare ſat erit dum illius inſtitutio etiā
nutu, vel ſignis aptis ad declarandum teſtan-
tis voluntatem deprehendatur.

Cæterum nunc properando ad noſtram
principalem quæſtionem, teſtamentum, nem-
278 pe, cōditum nutu, ſigniſque nullatenus ſub-
ſiſtentiam habere ex adductis *ſupra à num. 1.*
verùm licet apud DD hoc non controuerta-
tur, quando ſumus in inſtitutione generali
hæredis, tamen id negatur, quando ſumus in
279 legatis, & fideicommiſſis, quia illa benè poſ-
ſunt relinqui nutu, & ſignis *l. nutu. 21. ff. de le-
gat. 3. l. & in epiſtola. C. de fideicommiſſ. l. cum
proponebatur. ff. de legat. 2. l. Labeo. §. fin. ff. de ſup-
pellect. legat.* Nutu autem dicitur relictum le-
280 gatum, vel fideicommiſſum, quādo teſtator
interrogatur ab aliquo, an ſibi, vel alteri, re-
linquat mille, vel talē rem directè, vel per fi-
deicommiſſum, & tunc ſi non verbis, ſed ali-
quibus ſignis manifeſtauerit voluntatem ſuā,
281 capite, vel humeris annuendo, vel alio quo-
uis motu corporis apto ad id ſignificandum,
valet & tenet, & dicitur nutu relictū, argum.
*text. in l. ſeruo inuito. §. ſi pupillo ff. ad Trebell.
& differis* Gomez. *variar. reſolut. tom. 2. cap. 12.
num. 1. verſ. nutu intelligitur legatum relictum,
quando teſtator interrogatur &c. Franciſc. de*
Barr. *de teſtam. lib. 9. titul. 1. numer. 9. verſ. nutu
relinquitur legatum &c. cum alijs allegatis per
D. Regent. Hector.* Capyc. Latro *conſultat. 71.
num. 19. verſ. de iure legata, et fideicommiſſa nu-
tu relinqui poſſunt &c.*

Ratio enim eſt, quia in iure non reperitur
cautum, ſicuti in inſtitutione hæredis, vt le-
282 gatarij, vel fideicōmiſſarij nomen ore pro-
prio, vel literis per teſtatorem ſit exprimen-
dum. Vnde intrat regula illa generalis, de
qua *ſupra dixi num.* 239. quod omnes contra-
ctus, & actus, etiam attento iure poſitiuo, niſi
aliud ab eodem iure ſit cautum, nutu, & ſi-
gnis aptis ad ſignificandam voluntatem ritè,
& rectè perficiuntur. Scimus pariter ad con-
ſecutionem legati ſufficere leuiores proba-
tiones, quia legata non requirunt tantam ſo-
283 lemnitatem, quantam requirit hæredis in-
ſtitutio, ex allegatis *per Card. Mantic. de con-
iectur. vltim. volunt. lib. 8. cap. 1. à num. 1. & ſeq.
& per Ruin. in conſil. 193. num. 9. & 10. lib. 2.
cum multis adductis per Rotam coram R.* P. *D.*
Cerro *in cauſa Perusina Teſtamenti 15. Decem-
bris 1642. §. Et hanc ſententiam. verſ. ceſſat dif-
ficultas cum agatur pro conſequutione legati, ad
quem effectum leuiores ſufficiunt probationes &c.*
ibiq; etiam *in §. penult.* dicitur, quo ad legata
& fideicommiſſa non eſſe neceſſariam publi-
284 cationem teſtamenti, quando conſtat de
eius veritate, & probat *Rimuald. Sen. in con-
ſil. 329. num. 30. lib. 2.*

In prædicta enim deciſione dicebatur te-
ſtamentum laborari vitio nullitatis, ex defe-
ctu ſcilicet aperitionis, & publicationis illius,
285 quæ ſolemnitas ſanè requiritur in teſtamē-
to clauſo, et ſigillato, ad quam nullitatem fuit
reſponſum, eam non officere, ex eo, quod te-
ſtamentum tempore mortis teſtatoris fuit
ſubtractum, & deinde ſola eius ſcriptura me-
286 diantibus publicationibus et fulminationi-
bus excommunicationum contra occultātes,
& occupantes tale teſtamentum latarum, fuit
tradita cuidam Confeſſario ſub ſigillo Con-
feſſionis ad effectum illam exhibendi, pro vt
in actis per eum fuit exhibita, et quia talis
teſtamenti ſcriptura, fuit conſignata prædicto
Confeſſario ſine folio exteriore, complicante,
et continente rogitum Notarij, ſigilla, et no-
mina teſtium, Ideoque fuit dictum, prædictā
287 nullitatem non officere, quia omiſſio publi-
cationis teſtamenti, quæ propter caſum for-

Digitized by Google

tuitum, ſiuè ex alieno delicto adhiberi non
potuit, non debet nocere tertio, ſed ſolum ei,
288 qui fuit in culpa nè publicaretur, contra
quem proinde teſtamentum etiam non pu-
blicatum, probat *Rota deciſ.5. num 7. part.1.*
diuerſ. vbi aſſeritur, quod licet teſtamentum
non probet, quando non eſt publicatum; ta-
289 men id intelligendum venit contra illum,
qui eſt in culpa, aliàs ſecus.

Verum in prædicta deciſione Peruſina Te-
ſtamenti eò facilius ſupradicta fuerunt ad-
miſſa, quia non agebat hæres ad conſequen-
290 dam hæreditatem, ſed Legatarius ad conſe-
quendum ſuum legatum, pro cuius conſe-
quutione, vt diximus, leuiores probationes
ſufficiunt, nec eſt neceſſaria teſtamenti pu-
blicatio, et ſic tot ſolemnitates non requirũ-
291 tur ſicuti in hæredis inſtitutione, cum et vl-
terius compertum ſit, quod legatum etiam
per epiſtolam poteſt relinqui. *l. epiſtolam. ff. ad*
Senat. conſult Trebell. l. et in epiſtola. 21. C. de fi-
deicommiſſ. et l.1. §.1. C de latin. libert. tollend.
Card. Mantic. de coniectur. vl. vol. lib.1. tit.11.
nu 5. verſ. per epiſtolam poteſt legari &c. et poſt
Petr. Ricciard in rub. de legat. in Inſtitut. nu-
mer. 16. decidit Genua de ſcriptur priuat. lib.3.
quæſt 23. à num. 1.

Vbi etiam ait, cum legata, et fideicommiſ-
292 ſa in omnibus, et per omnia exequata ſo-
perianturiuxta text. clarum *in l.1. ff. de legat.1.*
cõſequens illud eſt, vt quemadmodum fidei-
commiſſum per epiſtolam celebrari poteſt, vt
293 communi omnium Scribentium voto re-
ceptũ eſt, et notatur *in l hæreditas*, et ibi *Bald.*
num 1. C. de ijs quib. vt indign. et in l.1. C. de
codicill. Sic etiam legatum pariter per epiſto-
lam relinqui poteſt. Intellige tamen ſupra-
dicta eſſe vera, quando verba ad hoc prolata
294 in epiſtula important diſpoſitionem legati
de præſenti, et obligationem præſtandi de
futuro, aliàs ſecus eſt dicendum, prout de le-
gato relicto in marmore reſpondit *Rota in*
Romana prætenſi Legati 28. Ianuarij 1647. co-
ram Reuerend. ff. D. Cerracinen § Dum dicta.
verſ quia relata verba lapidis ſepulchri non im-
portant diſpoſitiuum legatum &c.

Vbi euenerat, cum quidam in lapide ſuæ
ſepulturæ inſcribi feciſſet, *legatis aureis mil-*
le &c ipſi Eccleſiæ, in qua elegit ſepulchrum,
vnde quæſitum fuit de validitate talis legati,
295 et fuit reſponſum cum prædicta ſcuta mille
auri non legebantur relicta prædictæ Eccleſiæ
nec in teſtamento, nec in codicillis, nec in ali-
qua diſpoſitione, ſiue inter viuos, ſiue cauſa
mortis, ſed tantum in lapide appoſito ſuper
296 ſepulchro prætẽſi legantis, et deinde in te-
ſtamẽto ipſemet legauit eidem Eccleſiæ ſcu-
ta mille monetæ, quæ ab hærede fuerunt per-
ſoluta, quibus ſtantibus prædicta Eccleſia, alia
ſcuta mille auri enunciata in dicto lapide non
297 poterat prætendere, quia ſuprarelata verba,
legatis aureis mille, non important, vt dicebã,
diſpoſitiuum legatum de præſenti, nec obli-
298 gationem præſtandi de futuro, cum ablati-
uus ille, non ſit emiſſus in actu ordinato ad
diſponendum, ſed in lapide.

Fiunt enim inſcriptiones in lapidibus ad
299 conſeruandam memoriam hominum. Iuxta
text. in l. monumentorũ 24 ff. de religioſ. et ſumpt.
fun Rota *coram bo. me. Card Panzirolo in cau-*
ſa Maceraten. Fideicommiſſi 7. Februarij 1635.
eſt deciſ. 574. num. 31. verſ. memoria teſtatoris
ſatis dicitur cõſeruari &c. part 5. recent tom. 2.
In terminis noſtris videatur *Ancbar. in con-*
ſil. 113 *numer 3 et 4.* vbi dicit ſepulturas fieri
300 memoriæ hominis conſeruandæ cauſa, hinc
eſt quod in ſimilibus lapidibus ſolent ſolũmo-
do celebrari geſta ibi ſepultorum pro cõſer-
uanda illorũ memoria iuxta tradita per DD.
301 in *d. l. monumentorum*, et magis in ſimilibus
terminis caſus, de quo ſupra tradit *Abb. in*
conſil. 4. num. 8. lib. 2. in caſu, in quo teſtator
legauerat vni ſorori florenos 300 vt diſpen-
302 ſaret pro anima ſua, ſi teſtator deinde, in li-
bro ſuo memoriali fecit mentionem de tali
legato, quod relinquit in teſtamento, ex di-
cto libro, quia eſt confectus ad memoriã non
reſultat particularis diſpoſitio, ſeu voluntas
303 relinquendi ſummam ibi adnotatam, cum
cenſeatur potius feciſſe talem mentionem in-
cidenter, quàm animo de nouo diſponendi

Nec teleuat in caſu inſcriptionis factæ in
lapide, quod ea probet, ac ſi in membranis
304 fuiſſet ſcripta diſpoſitio in ea cælata *l. tabu-*
las. vbi *Bart nu. 2. et ſeq. ff. de bonor. poſſeſſ. con-*
tra tabul. gloſ in cap. 1. in verb. ſcripturam pu-
blicam. de fid. inſtr. cum alijs allegatis per Lau-
rent. Calcan *conſil. 90. num. 7.* vbi probat, ita
credendum eſſe literis in marmore ſculptis,
305 ſicut ſcripturis publicis, *per text. & ibi* Bart.
in d. l. monumentorum. C. de relig. et ſumpt funer.
et perplura ibi per eum cumulata, et diſcutit
Hieronym. à Mont. *in tractat. de Fin. regund.*
cap 65. num. 4. verſ. ita creditur literis in lapi-
dibus ſcriptis, ſicut ſcripturis publicis &c. latè
Menoch. *de præſumpt. lib. 2. præſumpt. 59. per*
tot. et in conſil. 22. num. 30.

Vbi etiam ponit qualitates, quas habere
306 debent lapides, qui ponuntur pro confini-
bus ad hoc, vt probent; *et præter ibi allega-*
tos, addo Franciſc. Cald. *in tractat. de empt. &*
vendit. cap. 21. num. 21. verſ. communior, et recep-
tior opinio eſt, ſcripturã inciſa in lapidea colum-
na, plenam fidem eſſe adhibendam &c. et ſubdit
quod licet ſcripturis priuatis non credatur,
tamen huiuſmodi literis fidem adhibetur,
307 quoniam iam non ſcripturæ priuatæ, ſed
quodammodum publicæ cenſentur, quãdo in
loco publico ſunt expoſitæ, quibus conſuetu-
do fidem tribuit, et ideo proinde ac publicæ
habendæ ſunt, *vt ſenſit gloſ. in d. cap. 1. in verb.*
ſcripturam publicam. et arg. l. quadam. § num-
mularios. ff. de edend. et *vide reliqua ibi apud*
Cald. et idem ſenſit *Valaſc. de Iure emphyt. 2.*
cap. 9.

cap.9.num.28. verſic. imo literis in marmore
Eccleſia &c. latè Maſcard. *de probat.* 329. *nu-*
mer. 10. *& adde alios allegatos per* Barboſ. *in*
cap.cum cauſam num.6. verſ.lapides, ſeu colum-
na quibus litera inſcripta &c. de probat. Intel-
308 lige tamen ſupradicta quando ſumus in
antiquis, vt explicat *gloſ.in d.cap.cum cauſam.*
33.*in verb. per libros. in fin de probat. Bart &*
Bald. in d. l. monumentorum, C. *de religioſ. et*
ſumpt.funer.cum alijs plenè relatis per Menoch.
*de præſumpt.d præſumpt.*59 *num.*1.*verſ.quando*
antiqua eſt ſcriptura poſita in lapide,et poſita in
loco publico,tunc plenam probationem facit &c.
et adde alios adductos *per* Gratian. *diſcept.*
*forenſ.cap.*893.*nu.*31. *verſ.ex inſcriptione mar-*
morea, quæ in antiquis plenè probat &c. et cap.
918.*numer* 8. *verſ.quæ inſcriptiones in antiquis*
plenè probant &c. et ſæpius cenſuit Rota,*ut cō-*
ſtat in cauſa Fanen. ſeu Senogallien. Bonorum
26.*Iuny* 1648.*coram* R.P D. Melrio. *§.Præte-*
rea,verſic.monumenta antiqua , et inſcriptiones
facta in lapidibus ſufficiunt &c.

Aduerte tamen, quod inſcriptioni ſepul-
chrali in concurſu publici inſtrumenti, et in
309 præiudicium tertij, modicum eſt deferendū,
quia publico, et authentico inſtrumento po-
tius ſtandum eſt, quàm talibus inſcriptioni-
bus, cum in eis cœlatores per errorem, et
310 lapſum aliquando errant, *vt conſiderauit*
Rota *decis.* 548.*num.*8 *verſic.magis ſtandum*
eſſe authentico Tabellionis documento,quàm di-
cta inſcriptioni, cum cœlator per errorem, aut
*per lapſum &c. part.*5 *recent.tom.*2.*cum ibi al-*
legatis. Sed redeundo vnde digreſſi ſupra *nu-*
*mer.*304. tunc eò magis videntur probare
inſcriptiones marmoreæ, et maxime dum ali-
quid fuit diſpoſitum ad pias cauſas, et pro
311 ſuffragio animæ propriæ, prout fuerat reli-
ctum in caſu ſupra relatæ deciſionis *in cauſa*
Romana prætenſi legati coram Reuerendiſſimo
Terracinen.quia vt ibi reſpondetur in *§.Non*
obſtat quod &c. non negādo vllo modo, quod
inſtrumentum publicum poſſit ſcribi in tabu-
lis, et lapidibus, et fidem facere quemadmo-
312 dum ſi ſcriberetur in chartis, ſed non pro-
batur, quod diſpoſitio probetur ex inſcriptio-
ne in lapide. Reliqua videantur in prædicta
deciſione, vbi in fine concluditur, cum ex de-
313 fectu voluntatis teſtatoris lapis ille appoſi-
tus ſuper ſepulchro, non induxerit diſpoſitio-
nem, fuit reſolutum vnicum legatum, et ſic
314 vltimum etiamſi minoris quantitatis eſſe
præſtandum per text. *in l.libertis, quos teſta-*
mento 18 *ff.de aliment.et cibar.legat.*

Addo eſſe generalem regulam, ad hoc, vt
315 legata peti poſſint, nullatenus eſſe ſufficien-
tem ſimplicem diſpoſitionem, ſeu præparatio-
316 nem, ſed eſſe neceſſarium Teſtatorem ita
actualiter, et deliberatè voluiſſe, et diſpoſuiſ-
ſe, vt poſt *Oldrad.in conſil.*119. *dixit* Rota *corā*
Card. Seraph *decis.*623. *num* 8. *cum alijs alle-*
gatis coram R.P.D. Carillo, *in Tudertina Edu-*
cationis 1. *Martij* 1638. *§.Ceſſatque omnis diffi-*
cultas. verſic.patet teſtatorem ſemel diſpoſuiſſe
317 *in mente ſua decernere ita, sed nō perfecit &c.*
et in terminis legati pij fuit animaduerſum
in Senogallien.Bonorum 30. *Maij* 1644.*coram*
R.P.D.Cerro.*§.Nec obſtat prætenſio &c. verſ.*
hac attamen verba nullatenus important lega-
tum, quia non continent diſpoſitionem perfe-
ctam &c. et eſt ſatis vulgatum dictum illud,
318 quod potentia non deducta ad actum non
releuat. Quantum verò ad fauorem diſpoſi-
318 tionis piæ, reſpondetur nullatenus eſſe at-
tendendam, quando non conſtat teſtatorem,
ita voluiſſe deliberatè diſponere. vide *quæ di-*
*xi ſupra in cap.*5.*à num* 53.

ARGVMENTVM.

Formulæ antiquæ relinquendi legata, cum tam, quam ſuperſtitioſæ, et inanes hodie de medio ſublatæ reperiantur, ideo quibuſcumque verbis ad hoc aptis relinquātur, ſiue ſint præceptiua, ſiue precaria valēt, et omnino veniūt ſeruanda, Teſtatorum preces ſunt tamquam preces Principum.

Legata per quæ verba relinqui poſſint, et fieri valent etiam non nominatim, et quomodo, et quando ſic relinquuntur, tunc petitio non intrat, ſed bene retentio, cum retentionis materia ſit multùm fauorabilis, et valde priuilegiata, nam et ea faciliùs conceditur, quàm petitio, ac excluſus à petendo, non eſt excluſus à retinendo.

Retentionis exceptio eſt ſic petens, vt etiam in executione ſententiæ poteſt proponi ad eā impediendam. Confringit etiam vires aliàs potentiſſimas obligationis Cameralis, cum id non ſit, nec permiſſum exceptioni compenſationis, quantumuis etiam ipſa ſit valde priuilegiata, Imo, et qui eſt prohibitus compenſare, non cenſetur prohibitus retinere. Nutu, et ſignis, quod poſſint relinqui legata, et fideicommiſſa, id intelligendum venit cum ſuis terminis habilibus.

SVMMARIVM.

320 *Legata ſicuti poſſunt relinqui, per epiſtolam; ita etiam per nuncium.*

321 *Legatum cenſetur relictum, ſi quis dicat alicui, Vade ad Titium, et dic illi, quod ego relinquo ei talem domum.*

322 *Legatum poteſt relinqui per nuncium, dum verba ſint talia, quæ denotent deliberatam voluntatem.*

323 *Legatum, quando relinquitur per nuncium, in tali conſtitutione ſunt neceſſarij quinque teſtes. declara vt nu* 325.

324 *in Diſpoſitione qualibet vltimæ voluntatis adhibendus eſt numerus ad minus quinque teſtium.*

326 *Legata, ſicuti relinqui poſſunt per nuncium, ita etiam fideicommiſſa.*

327 *Legata ad effectum, vt dicantur relicta ſuffi. cit voluntas etiam coniecturata,*

328 *Nedum ex ſcripto, vel voce, ſed etiam ſignis, et nutu expiſcata.*

329 *ad Legatum, et fideicommiſſum inducendum ſufficiunt quæcumque verba legitimum conſenſum denotantia.*

330 *Legata, & fideicommiſſa quibuſcumque verbis poſſunt relinqui, ſiue ſint præceptiua, ſiue precaria et num. 334. et 336.*

331 *Fideicommiſſa per quæ verba ſoleãt relinqui.*

334 *Teſtatorum preces, ſunt tamquam preces Principum.*

Negare quicquã maieſtati oranti, difficile eſt. Principi nudato enſe ſupplicat, eiuſque preces neceſſitatem inducunt,

335 *Legata relinquendi formula antiqua ſuperſtitioſa, eſt ſublata.*

337 *Legatum cenſetur relictum, ſi teſtator dicat, depute talem rem Titio.*

338 *Legatum dicitur relictum, ſi teſtator aſſerat hæres meus centum Titio dare damnas eſto.*

339 *Legatum an dicatur relictum, ſi teſtator dixerit, ſi Titius conſul factus erit hæres meus, centum ei non dato declarauit nu. 340.*

341 *L. legata inutiliter. ff. de adimend legat. quando procedat.*

342 *Legatum non confirmatur per ademptionem.*

343 *Legatum adimi non poteſt, dum expreſſe non fuit datum.*

344 *L. ex facto ff de hæred. inſtituend. loquitur in hæredis inſtitutione.*

345 *Inſtitutio hæredis per coniecturas non inducitur, ſed per verba expreſſa.*

346 *Legata, & fideicommiſſa relinqui poſſunt per coniecturas.*

347 *Argumentum à contrario ſenſu ſumitur per coniecturas.*

348 *Teſtator, ſi dixerit filio ſui debitoris, plus tibi reliquiſſem, ſi pater tuus, mihi ſoluiſſet quod mihi debebat, an inducatur liberatio legatarij. & quando, & num. 349. et 350.*

351 *Verba conditionalia non diſponunt.*

352 *Legatum, quando non eſt nominatim relictũ, tunc non quidem petitio, ſed tantum retentio permittitur.*

353 *Et hoc quidem per exceptionem doli.*

354 *Retentio facilius conceditur, quàm petitio.*

355 *Retentionis materia eſt ſatis priuilegiata.*

Excommunicatus repellitur à limine iudicij, cum non poſſit ſtare in iudicio.

356 *Excommunicatus ſtare non poteſt in iudicio, ſiue in cauſa ciuili, ſiue in criminali.*

Excommunicatus non poteſt agere pro iniuria ſibi illata, vel ſuis.

357 *Excommunicatus poteſt excipere, et retinere.*

358 *Compenſatione prohibita, non cenſetur prohibita retentio.*

Excommunicatus, licet non poſſit compenſare, cum id eſſet agere, tamen poteſt retinere.

359 *Retinentur multa honeſtè, quæ inhoneſtè petuntur.*

360 *Retentionis exceptio eſt tanta potentia, vt etiam in executione ſententiæ opponi poſſit. & quare num. 361.*

362 *Facta multa tenent, quæ tamen fieri prohibentur.*

363 *Obligatio Cameralis regulariter non impeditur per exceptionem compenſationis.*

364 *Obligatio Cameralis non infringit vires exceptionis retentionis.*

365 *Legatarius debet capere legatum de manu hæredis, et quando ſecus. et num. 366. et 367.*

368 *de Legatis, et fideicommiſſis, quando agitur, nõ ita anxie iura inſiſtunt, ſuper modo ea relinquendi.*

de Hæredis inſtitutione, quando agitur, iſta eſt materia valde ſubiecta falſitatibus.

369 *Legata, et fideicommiſſa, quod nutu poſſint relinqui, id eſt intelligendum, cum ſuis terminis habilibus.*

370 *Nutu tunc poſſunt relinqui legata, et fideicommiſſa, quando teſtator, qui eſt in extremis, loquelam, et non intellectum amiſit.*

371 *Teſtator in extremis laborans ſi intellectum amiſerit, nec legata, nec fideicommiſſa poteſt relinquere.*

372 *Teſtari, qui non poteſt, nec legare, nec fideicommittere poterit.*

373 *Fideicommiſſa nutu an poſſint relinqui ab eo, qui loqui poteſt, ſed caſu, et non natura impeditus reperitur.*

374 *Mutus teſtandi ius non habet, quia ille, qui omnino non loquitur, et literas ignorat, inteſtabilis eſt.*

375 *Legata, et fideicommiſſa nutu ab eo, relinqui non poteſt, qui loqui non valet.*

Teſtamentum loqui valens, et non mutus condere poteſt.

CAPVT XLVII.

Legata, et fideicommiſſa, quod poſſint
nutu relinqui in cõfeſſo eſt apud omnes
DD. ſatiſq; diximus in præcedenti capite, et
nunc procedendo ad vlteriora, animaduertẽ-
dum quoque venit, quod ſicuti legata poſſũt
320 relinqui per epiſtolam, vt diximus *ſupra*
nu. 293. itá etiam poterint relinqui per nun-
cium, veluti ſi quis dicat *Vade ad Titium, cui*
dicas nomine meo, quod ego ei relinquo talem
321 *domum*, quæ cum ſint verba denotantia de-
liberatam voluntatem, non eſt de ea dubitã-
322 dum, quod enim legata, poſſint relinqui
per nuncium, poſt *Card. Mantic. de coniectur.*
vltim. volunt lib. 1. titul. 11. num. 5. ſenſerunt
Petr. Ricciard. in rub. Inſtitut. titul de Legat.
num. 16. et Genua de ſcriptur priuat lib. 3. q. 23.
num. 3. verſ. ſicuti valet legatum per epiſtolam
relictum, ita & per nuncium &c. ſubdit etiam
num. 4. poſt eundem *Mantic.* quod in conſti-
tutione

cutione talis nuncij, requiritur legitimus nu-
313 merus teſtium, ideſt quinque, ſicuti quoque
in epiſtola cum generaliter in qualibet diſpo-
ſitione vltimæ voluntatis adhibendus eſt nu-
314 merus ad minus quinque teſtium, vt inquit
gloſ in l. & in epiſtola. in verb. *teſtibus*. *C. de fi-*
deicommiſſ. vbi ad hoc allegat *text in l fin*. C.
de codicill. Intellige tamen in caſu noſtro,
quod quinque illi teſtes, ſufficiunt quando
315 epiſtola celebratur, aut nuncius mittitur,
non autem quando illa præſentatur, vel nun-
cius refert. pro vt probat *Bald. in rubric. extra*
de procurat. numer. 4. & poſt eum aſſerit *Card.*
Mantic. *dict. titul*. 11. *num*. 5. *verſ. cum celebra-*
tur, non autem quando aſſignatur &c. & *Ge-*
nua d. quaſt 23. *num*. 4. *verſ in conſtitutione hu-*
ius nuncij requiritur legitimus numerus teſtium,
non autem &c. Quod enim diximus ſupra de
legatis, vt per nuncium relinqui poſſint, idē
etiam intelligendum venit de fideicommiſ-
316 ſis, et ſic etiam illa validè poſſunt relinqui
per nuncium, cum, vt diximus, ſupra legata fi-
deicommiſſis per omnia hodie exequata ſint.
Nec mirum alicui id videri debet, quod ta-
li modo poſſint etiam relinqui legata, & fidei-
317 commiſſa, quandòquidem ad inducendum,
vt illa dicantur relicta, ſufficit quoque volun-
tas etiam coniecturata, nedùm ex ſcripto, &
loquela, ſed etiam, vt ſunt termini de quibus
318 agimus, ſignis, & nutu demonſtrata *l. nutu*
21. *ff. de legat*. 3. *cū alijs ſupra allegatis à n*. 279.
Omne enim verbum, ſignificans legitimum
teſtatoris ſenſum legare, aut fideicommittere
319 volentis, ſufficiens eſt ad inducendum ipſum
legatum, vel fideicommiſſum, ſiue ſit præce-
ptiuum, veluti iubeo, præcipio, ſiue præcariū,
330 quale eſt, rogo, volo, fideicommitto textus
eſt elegans in *l omne verbum* C. *de commun. de*
legat. & *in l in legatis*. ibi *nihil intereſt quis ta-*
lem voluntatem caſus verborum exceperit, aut
quis loquendi vſus effunderit &c. C. *legat*. §.
final Inſtitut. de ſingul. reb per fideicommiſſ. re-
331 *lict*. vbi verba hæc *peto rogo, volo, mando, fi-*
deicommito, in fideicommiſſis maximè in vſu
haberi, itaque licet verba non ſint præcepti-
ua, modò ſint precaria, ſufficiunt ad fideicom-
332 miſſum inducendum, Nam preces teſtatoris
ſunt tamquam præces Principum, cum nuda-
to enſe ſupplicēt, neceſſitatemque inducant.
videatur *gloſ in l*. 1. *in verb. quemadmodum*,
333 *verſ. nota prouerbiū ff. quod iuſſ*. vbi adhoc al-
legant quædam carmina, quæ & adduxi *in*
proem p. art. 3. *recent. nec non retulit Rota in cau-*
ſa Romana Legitima 22. *Iunij* 1640. *coram*
Reuerendiſſ. P. D. Dunozetto *Decano*. §. *Idque*
facilius verſ. rogare Domini preceptum eſt &c.
Plura circa hanc materiam, quod verbis pre-
334 carijs, ſeu deſiderium denotantibus indu-
cantur fideicommiſſa benè ad longum tractat
Peregr. de fideicommiſſ. art. 1. *à num*. 46. *cū alijs*
allegatis per Rotam coram R. P. D. Bicho *in cau-*
ſa Romana Fideicommiſſi de ſpiritibus 22. *Maij*
1643. §. *Quo comprehenſio verſ. cum enim verbū*
vult, ſit diſpoſitiuum, & fideicommiſſi inducti-
uum &c.
In terminis verò legatorum, vt hodie ſub-
lata antiqua illa, & ſuperſtitioſa formula ea
335 relinquendi per vindicationem, damnatio-
nem, & ſinendi modum, de quibus *Imp*. men-
tionem fecit *in § ſed & olim. Inſtitut. de legat.*
336 poſsint quibuſcumque verbis ad hoc aptis
relinqui, patet *ex l. in legatis*. C. *de legat. l*. 1. *et* 2.
C. *commun. de legat. d. § ſed olim. in fin. Inſtitut.*
de legat. Hinc Bald. in d. l. 1. *num*. 17. *C. commun.*
de legat. ſcriptum reliquit, teſtatorem cēſeri
337 legaſſe, cum dixit Deputo talem rem Caio,
Idem quando dixit, Aſſigno talem rem Sem-
pronio. Idem *Bald. in d. l*. 1. *nu*. 7. Item ſi dixit,
338 hæres meus, centū Titio dare damnas eſto,
vt probat text. *in l. damnas eſto. ff. de vſufruct.*
legat. reliqua videas penes *Menoch. de præſū-*
ption. lib. 4. *præſumpt*. 105. *à num*. 2. & *latè per*
Franciſ. Barri. *qui alios allegat in tractat. de*
teſtam. lib. 9 *titul. de legat. cap*. 2. *per tot*. Imo va-
lidum erit legatū, ſi teſtator nullo legato reli-
339 cto, ſimpliciter dixerit, *Si Titius conſul fa-*
ctus erit hæres meus centum ei non dato, nam ex
his verbis per contrarium ſenſum, legatum
340 Titio relictum cenſetur ſub contraria cō-
ditione, *ſi Titius Conſul factus non fuerit*, vt
declarat *Card. Mantic. de coniectur. vltim. vo-*
lunt. lib. 3. *titul*. 17. *à num*. 4. qui ad longum id
diſputat, concludit opinionem affirmatiuam
eſſe ſequendam.
341 Nec obſtat *text in l. legata inutiliter. ff. de*
adimend. legat. quia loquitur, quādo legatum
quod datum eſt, adimitur, quo caſu ademptio
342 non debet confirmare legatum, quod inuti-
liter datū eſt, quoniā ademptione fit, quo mi-
nus, non quo magis legatum debeatur, ſed in
343 caſu noſtro legatum non adimitur, quia ex-
preſſe datum non eſt. Nec pariter refragatur
text. in l. ex facto. ff. de hæred. inſtituend., quia
344 loquitur in hæredis inſtitutione, quæ per cō-
iecturas induci nō poteſt. *l*. 1. *ff. ſi tabul. teſtam.*
ex tab & *l ſi quis eum*. § *ſi ſuo ff. de vulgar.* &
pupill ſubſtit. cum alijs allegatis à Rota coram
Reuerendiſſ. D. Dunozetto *Decano in cauſa*
Romana *Fideicommiſſi* 26. *Aprilis* 1638. § *Vn-*
de contentio. verſ. nec inſtitutio hæredis ex conie-
cturis inducta cenſetur &c. Inſtitutio enim hę-
345 redis debet palam, & expreſſis verbis fie-
ri &c. & ſatis dixi *ſupra cap*. 37. *à num*. 1. quod
346 non ſic eſt in caſu noſtro, quia legata, et fi-
deicommiſſa relinqui poſſunt per coniecturas
l. cum proponebatur. ff. de legat. 2. *l. vnum ex fa-*
milia. §. *vltim. ff. eodem titul. l. quamuis. ff. de fi-*
deicomm. cum ſimil. & argumentum à contra-
347 rio ſenſu ſumitur per coniecturas. *l. apud an-*
tiquos. C. *de fur*. & ex eo voluntas teſtatoris
apertiſsimè deſumitur. *l. ſi quis locuples in fin.*
ff. de manumiſſ. teſtament.
Tandem tàm fauorabilia ſunt legata, quod
348 ſi teſtator dixerit filio ſui debitoris relin-
quea-

Digitized by Google

quendo ei aliquod legatum, *Plus tibi reliquiſ-
ſem, ſi pater tuus ſoluiſſet mihi, quod mihi debe-
bat* ex hoc enim inducitur liberatio ipſius le-
349 gatarij, ſi eſſet hæres patris casus eſt ſingu-
laris *in l. pater. 17. §. auus. 1. ff de dol. mal. &
uit. exception.* Vbi quidam habens nepotes ex
filia, legauit cuilibet eorum centum, & adiecit
hæc verba, *Ignoſcite, nam potueram vobis am-
plius relinquere, niſi pater veſter malè accepiſſet,
cui mutuò dedi quindecim, quæ ab eo recuperare
non potui, item quia mihi fere omnem meam
ſubſtantiam hoſtes abſtulerunt.*

His ſtantibus quæſitum fuit, vtrum hæres
teſtatoris poſsit petere tale mutuum ab illis
350 nepotibus hæredibus debitoris, et dicitur,
poſſe repelli exceptione doli, quaſi teſtator vi-
deatur remiſiſſe tale debitum, per illa verba
quæ dixit in teſtamento, quem text. tamquã
notabilem extollunt, et magnificant *Cagnol.
in l. qui cum alio. 19 §. non ſolet. 1. verſ. vbi pul-
chrum ponitur caſus &c. ff. de regul. iur. & Lu-
douic.* Roman. *in ſingul.* 535. *incip. Legatum fa-
ctum. num.* 1. vbi inquit prædictum caſum eſſe
351 ſingularem, cum verba conditionalia non
diſponant. Intellige tamen id, pro vt admo-
net *Cuiac. in l. emptor. § ancilla. ff. de rei vindic.*
352 quod legatum, quando nominatim non eſt
relictum, pro vt ſunt ſuprarelati caſus. et tunc
petitio non eſt, non enim debetur, ſed rãtum
retentio permittitur ex coniecturata volun-
353 tate defuncti per exceptionem doli. & poſt
Cuiac. ita quoque declarat *Franciſc. Barry de
teſtament. d. lib. 8. titul. 1. num. 13. verſ. legatum
factum per teſtatorem &c.*

354 Satiſq. in Iure apertum eſt, quod facilius
conceditur retentio, quàm petitio. *l. per reten-
tionem. C. de vſur. l. Paulus. ff. de dol. except. l. ſi
in area, in fin. ff. de condit. indebit. l. ſi in neceſſa-
rijs. §. pignori. ff. de pignor. act.* Eſtque materia
valde priuilegiata, nam et videmus, quod li-
355 cet excommunicatus repellatur à petitio-
ne, cum in iudicio ſtare non poſsit *cap. intelle-
ximus. 7. de iudic.* latè *Peregr. de Iur. fiſc. lib. 3.
titul. 11. à n. 8.* vbi abundè *adde* Vgolin. *de cen-
ſur. cap. 2. n. 15.* Auil. *eodem tractat. part. 2. cap. 6
diſput. 7. in princip. abundè Mar.* Alter. *eodem
tractat. tom. 1. lib. 2. diſput. 3. cap. 1.* Soar. *tom. 1
diſput. 13. ſect. 3. num. 2.* Sayr. *lib. 2. cap. 7. num. 5.
cum alijs relatis per Anton.* Riciul. *de iur. perſon.
extra Eccleſ. grem. exiſt. lib. 4. cap. 31.* Quod pro-
cedit non ſolũ in cauſa ciuili, ſed etiã in cri-
356 minali, & ſic nõ poteſt agere pro iniuria ſibi
vel ſuis illata. *Bald. in d. cap. intelleximus. nu.* 5.
Anchar. *num.* 7. Abb. *num.* 2. Butr. *n.* 6. Clar. *in
§. fin. quæſt. 14. verſic. quaro numquid &c.*
Magon *decis. 71. ante num. 2.* Riciull. *d. cap. 31.
num. 9.*

357 Et tamen his non obſtantibus poterit re-
tinere, & excipere, *vt habetur in d. cap. intelle-
ximus. de except. & in cap. cum inter. de except.*
Capr. *conſil. 20. num. 11. verſ. licet petere non poſ-
ſit, poteſt retinere &c.* vide alios adductos, *per
Barboſ. in d. cap. intelleximus num. 19. verſ. tunc
enim poteſt ſtare in iudicio &c.* Imo, & quod
359 plus eſt, prohibita compenſatione non cen-
ſetur prohibita retentione, vt in terminis ex-
communicati, qui cum non poſsit compenſa-
re, quia id eſſet, petere, quod ei permiſſum nõ
eſt, vt dixi, poteſt tamen retinere, *ſicut reſpon-
dit Rota penes Put. decis. 189. num. 3. verſ. excõ-
municatus non compenſare. lib. 2.*

Vnde clarè videmus, quod magis eſt priui-
legiata retentio, quàm petitio, & facit illa re-
gula, quod multa honeſtè retinentur, quæ in-
359 honeſtè petuntur *l. 1. § proinde ff. de var. &
extraord. cognit. l. 1. § fin ff. de orig. iur.* inſuper
eſt adeo priuilegiata, & tantæ potentiæ, & vir-
360 tutis, vt etiam in executione ſententiæ op-
poni poteſt *vt poſt Bald. Caſt.* Corn. & alios
probat *Aym. in conſil. 148 num. 2. verſ. ius reti-
nendi competit etiam contra ſententia execu-
tionem &c. cũ alijs vt per* Molignat. *in tractat.
de retent n. 424* Maur. *in ſimil tract. cap. vltim.
num. 70. verſ. etiam in executione ſententia &c.
cum pluribus alijs relatis per* Cyriac. *controuerſ.*
180. *num. 27. verſ. in caſu licita retentionis ad-
mittitur etiam in executione ſententia &c.* &
dixit Rota *coram bon. mem.* Gantuc. *decis.* 115.
*num. 1. verſ. quia retentio eſt multùm fauorabi-
lis, & magis quàm actio, et retentio, etiam datur
aduerſus executionem ſententia &c. part. 2. di-
uerſ.* et rationem adducit *Cyriac d. controuerſ.*
180. *num.* 127. quia eo caſu non impugnatur
361 ſententia, ſed ad tantũ differtur executio,
vide etiam controuerſ. 452. à nu. 21. vbi etiam
ad hoc adducit vulgatam illam regulã, quod
362 multa facta tenent, quæ tamen fieri prohi-
bentur *l. patre furioſo. 8 ff. de his, qui ſunt ſui, vel
alien. iur.* declara vt *per* Nigr. *de execut. rei iu-
dic cap. 25. § per tot.*

Et quid vltra, quantumuis potentia obli-
gationis Cameralis derideat vires aliàs ſtre-
363 nuas exceptionis compenſationis, *vt patet
ex adductis per* Galles. *de obligat. Cameral. qu.*
18. *num. 6. verſ. contra obligationis Cameralis
executionem regulariter non admittitur compẽ-
ſationis exceptio &c & ibi* Zacch. *in addit. in
litera C. num. 13. abbunde alios DD. ad hoc con-
gerit.* tamen viribus exceptionis retentionis
tamquam adamantinis cedere, et victam ſe
364 eſſe, oportet, vt fateatur, ſicuti *poſt Bart.
Alex. Iaſ. Caſtren. et alios firmat* Galles. *d. quæſ.*
18. *num 12. verſ. ius retentionis habenti licet re-
tinere rem quam vigore obligationis* Cameralis
tradere tenetur &c. & vide *ibi Zacch. in litera
g. num. 32. qui alios DD. adducit, et optimè pro-
bauit* Gratian. *decis. Marcb. decis. 179. nu. 10.
verſ. magis in hoc eſſe priuilegiatum ius retentio-
nis, quàm compenſationis, nam illud habens po-
teſt retinere rem, quam vigore obligationis trade-
re tenetur, & ſic retardare executionem &c.* &
ſenſit Rota *coram bon. mem.* Buratt. *decis.* 914.
*num. 6. verſ. regulariter etiam contra obligatio-
nem Cameralem conceditur retentio &c.*

Et

Et perſiſtendo in terminis retentionis bo-
norum legatorum, vt ea facilè permittatur, nã
365 & videmus, quando legatum peruenit ad
manus legatarij ſine vitio, quamuis non de-
uenerit de manu hæredis, cum tunc ceſſet te-
366 meritas, retineri poteſt, & perperam conue-
nitur interdicto quorum legatorum, *vt rectè
reſpondet Surd. conſ. 253. ſub num. 21. verſ. quia
in eo non minùs ceſſat temeritas, quàm ſi viuen-
te teſtatore legatum habuiſſet, faciliùs namque
conceditur retentio, quàm petitio &c.* vbi poſt
Alciat in conſil. 607. firmat, ſi maritus aliqua
bona vxori legauit, quæ viuente eo illa poſſi-
367 debat vnde illo mortuo, potuit ſine vitio
ratione legati, retinere eorumdem bonorum
poſſeſſionem, quam concluſionem ſecuta eſt
Rota coram bon. mem. Card. Sacrato *deciſ. 317.
num. 6. verſ. ceſſat enim temeritas, cuius cauſa
improbatur apprehenſio legatarij, & intrat pri-
uilegium retentionis, quod eſt fauorabilius &c.
par. 3. recent.* & vide *ibi num. 7.* vbi cumulantur
non nulli caſus, in quibus poteſt capi poſſeſſio
legati propria auctoritate, & tunc licita eſt re-
tentio, & nunc strictè perſiſtendo in terminis
noſtris.

Ex ſupradictis ergò apparenter conſtat, Iu-
ra non ita anxie inſiſtere, quando tractatur de
legatis, & fideicommiſſis, ſicuti quando agi-
368 tur de hæredis inſtitutione nam tunc viget
maior timor falſitatis, ideoque non mirum
dum illa admittit, validaque pronunciat quã-
tumuis relicta per coniecturas, et argumen-
369 ta, & ſic vt pluries diximus, etiam per nutus,
& ſigna Qualis tamen concluſio, quod legata,
& fideicommiſſa nutu, & ſignis relinqui poſ-
ſint ſanè intelligenda eſt iuxta ſuos terminos
habiles, quando ſcilicet teſtator, qui in extre-
370 mis eſt, amiſit loquelam, ſed non intellectũ,
quia ſi intellectum amiſit, neque hæredem
371 inſtituere, neque legata, vel fideicommiſſa
relinquere poterit. *l. iubemus. C. de teſtament.
et l. conficiuntur. §. 1. ff de iure codicill.* & decla-
rat *Bart. & communiter DD in d. l. nutu. ff. de
legat. 3. Cyn. & communiter DD. in d. l. & in
epiſtola. C. de fideicommiſſ. & conſiderat* Gomeſ.
*ad leg Tauri 3. num. 112. verſ. intellige prædicta
in ſuis caſibus quando teſtator, qui eſt in extremis
amiſit loquelam, ſed non intellectum &c.*

Cum et clari iuris ſit, quod qui teſtari non
372 poteſt, nec legare, nec fideicommittere, &
ſic nec codicillos facere poterit, *iuxta leg. 2. ff.
de legat 2. et l. 1. ff de legat. 3.*

Quod etiam videmus in caſu noſtro, nam
dum *l. C. in d. l. nutu.* ait, etiam nutu poſſe re-
linqui fideicommiſſa, id cum exceptione de-
373 bet intelligi, dummodo is, qui nutu relin-
quit, loqui poſsit, ſed caſu, et non natura im-
peditus reperitur, quoniam mutus, qui omni-
374 no non loquitur, & literas ignorat, inteſta-
bilis eſt. *l. diſcretis. C. qui teſtam. facer poſſ. §. item
ſurdus. Inſtitut. qui teſtam. facer. non poſſ. cum
alijs allegatis ſupra*, et ſic fideicommiſſa, vel
375 legata nutu relinqui non poſſunt, niſi ab eo,
qui loqui poteſt, quia iſte, et non mutus con-
dere valet teſtamentum, et benè innuit *text. in
d. l. nutu* ibi. *dummodo is nutu relinquat qui lo-
qui poteſt &c. ff. de legat. 3.* et dixit *Rota coram
R. P. D. Peutingero in cauſa Peruſina Penſionis
28. Maij 1649. §. Ipſius autem iniuſtitia. verſ.
dum apoplexia morbo grauatus taliter oppreſſus
fuiſſet, vt nullo modo loqui poſſet, nutu penſionem
transtulerat &c.* Intellige tamen, et declara
vt in ſeq cap.

ARGVMENTVM.

Diſcutitur in præſenti capite, an ſit vera opinio
Iaſ. in l. ſi quis. num. 38. ff de legat. 1. volentis
legata, & fideicommiſſa, tunc poſſe nutu re-
linqui, quando teſtator caſu amiſit loquelam,
non autem quando poteſt loqui, et non vult
loqui.

Perpenditur etiam illa alia Salicet in l. epiſtola,
num. 1. C. de fideicomm. monentis, tunc lega-
tum, vel fideicommiſſum nutu relictum, eſſe
validum quando fuit probatum eo tempore
teſtatorem potuiſſe articulatè loqui.

Quæ tamen opiniones, vti inualidis rationibus
ſuffultæ paſsim per DD. refutantur, cum ſint
de directo contrariæ diſpoſitioni text. in l. nu-
tu. ff de legat. 1. & aliorum, cũ veritas ſit, quod
quando diſpoſitio poteſt fieri nutu, ſigniſque
tam ſit valida, ſi fiat ab eo, qui ex aliquo acci-
denti loqui non valet, quàm ab eo, qui loqui
poteſt, ſed non vult loqui,

Memoria læſa an dicatur etiam lædi ratiociniũ,
et phantaſia, et è contra, et concordatur text.
in l. diſcretis. C. qui teſtam fac. poſſ. cum l. nutu
ff. de legat. 3. qui videntur primo aſpectu con-
trarij. Status melior ſemper eſt expectandus,
& non triſtis.

SVMMARIVM.

376 *Legata nutu poſſunt relinqui ab eo, qui lo-
quelam amiſit, ſecus ab eo, qui poteſt loqui. &
non vult loqui. contra.*

377 *Legatum nutu factum, vt ſit validum, debet
conſtare tunc teſtatorem poſſe articulatè lo-
qui. et num. 378.*

379 *Teſtator, quando præſumatur non poſſe arti-
culatè loqui.*

380 *Fideicommiſſum nutu relictum valet dum-
modo is nutu relinquat, qui loqui poteſt, niſi à
morbo impediatur.*

381 *Iaſ. opinio de qua ſupra nu. 376. conquaſſa-
tur ex verbis textus in l. nutu. ff. de legat. 3.*

382 *L. nutu. ff. de legat. 3 declaratur, ſicuti etiam
text. in l. & in epiſtola. ff. de fideicomm.*

384 *Diſpoſitio, quando fieri poteſt nutu, vel ſignis,
ea etiam poteſt fieri ab eo, qui poteſt perfectè, et
articulatè loqui.*

Teſta-

385 *Teſtator, ſi nutu relinquat legata, valent, ſiue ille poterat, loqui ſiue non.*

386 *Legata, quod nutu non poſſint relinqui ab eis, qui loqui poſſunt, eſt opinio damnata Iaſ. quæ eſt apertè falſa, et n. 387.*

388 *Emanuel Soarez in addit ad Gomeſ var. reſolut. cap. 12 titul. de legat. in litera A. refutatur & n. 389.*

390 *Et dum ipſe redarguit Gomet. cui falſam opinionem tenentem, ipſe cadit in foueam quam alijs fecit.*

391 *Legata, vt validè nutu dicantur relicta, eſt probandum teſtatorem poſſe tunc articulatè loqui, et eſt opinio Salicet. paſſim reiecta.*

392 *Morbus dũ eſt impedimentũ alicui, ne poſſit loqui, non eſt probandum, vt poſſit articulatè loqui, et n. 593.*

394 *Teſtator, qui ſcribere neſcit, atq. articulatè loqui nõ valet, nõ poteſt nutu legare, et n. 395.*

395 *Legare nutu propter morbum impedientem loqui, tunc ſanè quis poteſt, ſi longe diſtet ab extremis.*

397 *Loquelam, ſi quis propter morbum amiſerit, non tamen ex hoc arguitur, quod amiſerit etiam mentem.*

398 *Senſus recti quis poteſt eſſe, et tamen ex vi morbi non poſſe loqui.*

399 *Io Baptiſt.* Coccinus *Rotæ* Decanus *correptus morbo* Aphonia, *ſuperuixit per aliquos dies mutus, ſed mente perfecta.*

401 *ad Morbum aphonia, ſeu linguæ paralyſin non ſuccedit neceſſariò mentis captura.*

402 *Memoria læſa neceſſe non eſt lædi etiam ratiocinium, aut phantaſiam.*

403 Phantaſia *læſa non infertur ad læſionem memoriæ.*

404 *L. alumna. 10. §. fin. ff. de adimend. legat. quid diſponat. & vide n. 404. 405. et 407.*

408 *ex* Infirmitate *eadem dum quis moritur, ſemper præſumitur eſſe in extremis.*

in Mortis periculo eſſe aliud eſt, & aliud in mortis articulo.

409 Statutum *ſi permittat teſtari mulieri abſque cõſanguineis, dum eſt in periculo mortis, qualiter intelligatur.*

409 *L. iubemus* C. *de teſtam. loquitur in eo, qui morbo loquela priuatus, omnino teſtari deſiderat. & n. 418.*

410 *Teſtamentũ condendi incapax eſt, qui morbi acerbitate prorſus loquelam amiſit.*

Etiamſi conſenſum, & intellectum retinuerit & n. 414.

411 *Hæredis nomen teſtator, aut verbis, aut literis manifeſtare palam debet.*

412 *Teſtari quamuis poſſit ſemimortuus, id tamen intelligitur, quatenus articulatè loqui poſsit.*

415 *ad Legati validitatem ſufficit ſolus conſenſus relinquentis, quoquo modo manifeſtatus declara vt n. 416.*

417 L. *iubemus.* C. *de teſtam. cum loquatur in terminis inſtitutionis hæredis, non eſt trahenda ad legata.*

419 *L. diſcretis. C. qui teſtam facer. poſſ. concordatur cum l nutu ff. de legat. 3.*

420 *Mutus ex accidenti, fideicommittere tunc poteſt, dum ſcribere ſcit, et id literis mandante.*

421 *Mutus, qui morbo, vel alio accidente loquelã amiſit, poteſt nutu fideicommittere.*

422 Muto *ex infirmitate quatenus concedatur, vt nutu poſſit legare, et fideicommittere.*

423 *Mutus ex infirmitate ſpei eſt, quod poſſit recuperare loquelam.*

424 *Loquelam, quando quis penitus amiſit abſque vlla melioris ſtatus ſpe, tunc intrat l. diſcretis. C. qui teſt fac poſſ.*

425 N*utu ſi quis legat, quia morbo impeditus loqui non valet, ſi ex ea infirmitate moriatur, an valeat tale legatum.*

426 *Eo quia vana eſt ſpes poſſe loquelam recuperare.*

428 Crot. *in l. 1. §. ſi quis ita. ff. de verb. obligat. reijcitur.*

Mutus non eſt, quem infirmitas linguæ priuauit.

429 *Status melior ſemper eſt ſperandus, triſtis verò numquam.*

430 M*eliora ſemper ſunt expectanda, et non aſſeuere, cum vernaculo* Poeta, *il mal mi preme, e peggio aſpetto.*

Abyſſus abyſſum inuocat, & abſurdum expectat aliud

431 *Malum cui aduenit non venit ſolum.*

432 *Hydræ caput, ſi vnum amputetur, ſeptem naſcuntur.*

434 *L. diſcretis. C. qui teſtam. facer. poſſ. loquitur in caſu certo, quando conſtat, eſſe penitus deperditam ſpem recuperandi linguæ vſum.*

434 *Nominatio facta ad emphyteuſim nutu, et ſignis, quando valeat.*

CAPVT XLVIII.

LEgata, & fideicommiſſa, quod nutu, & ſignis relinqui poſsint ab eis, qui loqui valent, diximus in ſuperiori capit. eò quia prædicti, et non muti condere valent teſtamẽtum, cum alijs ibi adductis, ex quibus tamen nullo modo intendo canonizare reiectam illã ſententiam. *Iaſ. in l. ſi quis in fundi vocabulo. n. 38. ff. de legat. 1. & in l. ſi quis pro emptore. num. 57. ff. de vſu cap.* volentis tunc legata, et fideicommiſſa poſſe nutu relinqui, quãdo teſtator
376 amiſit loquelam caſu, vel morbo, ſecus tamẽ ſi poteſt loqui, et nullum habet impedimentum, et ſic cum poſsit loqui, non vult loqui, Sicuti etiam nec illam aliam non minus incan-
377 tam ſententiam, *Salicet. in l. & in epiſtola num. 1. C. de fideicommiſſ.* vbi monet, quod ſingulariter illud vnum attendatur, videlicet legatum, vel fideicommiſſum nutu factum vt
378 validum ſit, debere cõſtare potuiſſe articu-

latè

latè loqui teſtatorem, tempore quo legatum
rel quit, nam ſi teſtator per prius poterat ar-
ticulatè loqui,& exiſtens infirmus legat nutu,
in dubio legatum vitiatur, quia præſumitur,
379 quod articulatè non poſſit loqui, & ſic mor-
tuo ſit ſimilis *d l.ſubemus.C.de teſtamẽt.* & ite-
rum ſubdit *Salicet.* quod hoc notatu eſt di-
gnum cum alijs, quæ ibi habentur.

Exibilantur prædictæ opiniones per Do-
380 ctores, quia manifeſtè obuiant diſpoſitioni
textus in d. l.nutu.& producere ne grauemus,
verba ipſa textus, ibi, *nutu etiam relinquitur
fideicommiſſum, dummodo is nutu relinquat,qui
& loqui poteſt, niſi ſuperueniens morbus ei im-
pedimento ſit &c.* Vnde quo ad primam opi-
nionem *Iaſ.* ea benè conquaſſatur ex prædi-
381 ctis verbis, cum ex illis deducatur,eum qui
loqui poteſt, rectè poſſe nutu legata, & fidei-
commiſſa relinquere,ibi, *dummodo qui, & lo-*
382 *qui poteſt*, quod eſt verbum præſentis tem-
poris, ſignificans de præſenti,ex quo nutu re-
liquit,ſi ui rectè poterat,& nihilominus reſpõ-
detur valere nutu relicta. Secundum quẽm
ſenſum eſt etiam intelligendus *text. in d.l. &
ia epiſtola. C. de fideicommiſſ.* quatenus ſimpli-
383 citer docuit, etiam nutu adhibitis teſtibus,
fideicommiſſum relinqui poſſe, dummodo
ſcilicet, & loqui poſſit,quæ neceſſaria expoſitio
eſt *ex text in d.l nutu.* & facit in argumentũ.
text.in l.ſeruo inuito.§.ſi pupillo ff ad Trebell.

Et ad magis corroborandam prædictam
ſententiam, addo in terminis, quod quando
384 actus, vel diſpoſitio poteſt fieri nutu, vel ſi-
gnis,ea etiã poteſt fieri ab eo, qui poteſt per-
fectè & articulatè loqui *text.eſt in l.ſi ſtipuler.
§ fin ff.de verbor.obligat. et in l.in quibuſcũque.
ff de action et obligat. et in l.in venditionibus ff.
de contrahend emption.& in l obligamur.in prin.
ff de action. et obligat.* ibi. *etiam nudus conſen-
ſus ſufficit obligationi,quamuis verbis hoc expri-
mi poſſit,ſed et nutu ſolo pleraque conſiſtũt &c.*
Quare cum *textus in d l.nutu, & alij ſupra re-
lati*, indiſtinctè loquantur, ſic indiſtinctè ſunt
385 intelligendi, itaque ſiue teſtator, vel alius
loqui valeat, ſiue non,indiſtinctè nutu demõ-
ſtrata voluntas, ſeruanda erit, aſſentiteque
*Rota Ferrarien penes Anton Leoncell. dec. 146.
numer.3.verſ legatum, & fideicommiſſum nutu
relictum ab eo,qui loqui poteſt. valet &c.*

Patrocinantibus igitur prædictis rationi-
bus,non ſine quare Doctores vti falſam, et
ineptam redarguũt ſuprarelatam opinionem
*Iaſ.*volentis, vt dixi, legata, & fideicommiſſa
386 nutu non poſſe relinqui ab eo, qui cũ poſſit
loqui, non vult loqui, ſed tantum ab eo, qui
morbo loqui impeditur, et præſertim eum
exprobat *Gomeſ.ad Leg Taurt. num.113. verſ.
legata,& fideicõmiſſa nutu relinqui poſſũt &c.*
ibique expreſſè ait, prædictam *Iaſ.* ſententiã
387 eſſe apertè falſam, eumque pariter refutat
*Franciſc.de Cald. de nominat. emphyt. lib.4. ti-
tul.62.ſub num.11.* vbi ait Iaſ id incautè di-
xiſſe.*Franciſc.de Barr.in tractat. de teſtament.
lib.4.titul 2.num.6.verſ.tota dubitatio eſt de eo,
qui potuit loqui articulatè &c.* vbi teſtatur re-
iectam eſſe opinionem eorum, qui ſentiunt
388 valentem loqui non poſſe nutu legata, vel
fideicommiſſa relinquere.

Cum eodem Iaſone eſt pariter condemnã-
dus *Emanuel Soarez.in addition.ad Gomez.va-
riar.reſolut.tom.1.cap.12.titul.de legat.in lit.A.*
vbi quia Gomeſ.ſecundum communem opi-
nionem firmauit, quod legata nutu relicta
389 valeant etiam ab eo, qui eum poſſit loqui,
non vult verba emittere. Super hoc teme-
rariè addendo inquit Emanuel, prædictam
obſeruationem Gomeſ. eſſe confuſam, et fal-
ſam, ſubdit tamen ne modeſtiæ cancellos pe-
390 nitus tranſiret, *ni ipſe fallor*, fallitur quidẽ
ipſe, dum in vanum firmat, legatum nutu re-
lictum ab eo, qui loqui poteſt vanum eſſe. In
fouea falſitatis,quam alijs fabricauit,ipſo mi-
ſerè iacet, vnde faciunt ſatis illa vulgata, *In-
cidi in foueam, quã feci mihique malum reperi,
at meo gladio me iugulaui.*

Loquendo modò de altera pariter falſa
opinione Salicet. de qua ſupra, aſſeuerantis
391 non aliter valida eſſe legata, et fideicõmiſſa
nutu relicta, niſi conſtito teſtatorem de tem-
pore, quo illa reliquit, potuiſſe articulatè lo-
qui, id enim manifeſtò falſum conuincitur
ex ipſis verbis *text. in d. l.nutu.* ibi. *niſi ſuper-
ueniens morbus illi impedimento ſit*, ſi enim
392 morbus ei impedimento fuit, ne poſſet lo-
qui,quomodo, & ad quid erit probandum,
tunc teſtatorem potuiſſe loqui, & quidem ar-
ticulatè. Non ſine cauſa igitur in hoc paſſim
Salicet. reprobatur à DD. & præſertim à *Co-
uarr.in repetition.cap.cum tibi. num.3. verſ. ex
quibus verbis &c. ext. de teſtament.* vbi inquit
*ex text.in d.l.nutu.*falſam apparere prædictam
393 interpretationem Salicet. et manifeſtè ob-
uiare diſpoſitis in prædicto textu, eamque
pariter refutarunt *Card. Mantic. de coniectur.
vltim.volunt.lib.8.cap.1.num.19.verſ.contra
Salicet.&c & Vincent.* Fuſar. *in tractat. de fi-
deicommiſſ. titul. de fideicommiſſ. ſubſtitutione.
cap.287. numer.2. verſ.contrarium ſententiam
male probauit Salicet. &c. cum ibi allegatis.* &
quod contra Salicet. ſit communis opinio,
*teſtatur D.Reg.Capyc.Latr.controuerſ.71. nu-
mer.24.verſ contra Salicet.eſt communis opinio,
quod valeat legatum nutu relictum,licet eo tem-
pore teſtator articulatè loqui non poſſet &c.
part.1.*

Nec quis titubet ad amplectandum ſupra-
dictam ſolidam ſententiam, ex eo, quia *Sali-
cet.in d l et in epiſtola,*alleget *text.in l.ſubemus.*
394 *C de teſtament.* per quam diſponitur, teſta-
torem, qui neque ſcribere, neque articulatè
loqui poteſt, mortuo ſimilem eſſe, quare ne-
que poterit nutu legare. Nam reſpondetur
text.in d.l.ſubemus. loqui, & procedere in eo,
qui iam laborat in extremis,& propterea ne-

395 quit articulatè loqui, is enim præſumitur
ſenſu carere, vtique ſic exiſtendo nihil agere
poteſt, Cuius oppoſitum obtinet in caſu no-
396 ſtrô, quando quis propter morbum impe-
ditus alloqui non poteſt, longè tamen ab ex-
tremis diſtat. Vlterius ſi benè animaduerti-
mus, *dum text. in d. l. nutu.* permittit, vt ſi per
infirmitatem quis amittat loquelam, poſſit
397 nutu legare, ex hoc ſequitur, quod neceſſa-
riò non arguitur in eo, qui amiſit loquelam
ex morbo, quod amiſerit etiam memoriam,
& intellectum, itaque ſimul ſtare poteſt, vt
398 quis ſit recti ſenſus, et tamen ex vi morbi
non poſſit loqui.

Sicuti non rarò experientia rerũ magiſtra
docet, & præcipuè exemplum habuimus in
399 clar. mem. Ioanne Baptiſta Coccino Sacræ
Rotæ Romanæ Auditore, & eiuſdem Rotæ
ſpatio 29. annorum Decano celeberrimo, qui
Apoplexiæ, ſeu vt alij voluerũt Aphoniæ mor-
400 bo correptus ſuperuixit per aliquos dies,
mutus quidem, ſed mente perfectus, itaut nu-
tu declarauerit, et ſe explicauerit vſque ad
mortem. Vnde ad aphoniam, ſeu linguæ pa-
401 ralyſin, non ſuccedit neceſſariò mentis cap-
tura. Sicuti læſa memoria neceſsè non eſt
lædi etiam ratiocinium, aut phantaſiam, aut
402 contra his vitiatis illam quoque offendi, vt
à Galeno in pluribus locis demonſtratum eſt,
et præſertim *in libr. de different. ſymptom. cap. 2.
& 4. de locis affectis cap. 2.* Sed ad nos.

403 Sentio aliquibus non arridere prædictam
traditionem, ſeu differentiam traditam inter
eum, qui eſt in extremis conſtitutus, et eum,
404 qui prius per aliquod temporis interuallũ
loquelam amiſit, cum ad hoc teſiſtat textus
in l. alumna. 30 § fin. ff. de adimend. legat. Vbi
pater filio poſtquam legauerat 100. ſic cauit,
*quoniam cognoui filium meum in extremis eſſe,
pijſſimum duxi portionem eius legare Mariano
fratri meo* Contingit nunc ex interuallo lon-
go filium decedere, eius portionem relictam
405 à patre petebat frater, Ex aduerſo oppone-
batur deceptum fuiſſe defunctum, quia in ex-
tremis adhuc filius non erat, et propterea le-
gati petitionem ceſſare, reſpondit tamen tex-
406 tus, nihilominus legatum deberi. Si ex ea in-
firmitate filius deceſſit. Ex qua determina-
tione planè colligitur in extremis agere quẽ-
cumque infirmum, ſimul ac morbo compreſ-
407 ſus eſt, etiamſi longo ex interuallo moria-
tur ad quod illum textum commendat *Bald.
in cap. 2 col. fin. de pact.* & eum ſecutus eſt *Hip-
polit. in ſua prax. §. et quia. num 15. in fin.* Iaſ. et
alij quorum meminit Petralta *in l. vnum ex fa-
milia num. 14 ff de legat. 2 et latè* Lazar. Fœnut.
*in tractat. de momen. tempor. cap. 5. num. 21. verſ.
infirmus, vt dicatur propriè conſtitutus in mortis
articulo oportet, vt vltra grauem, et malam va-
letudinem ſuam etiam poſtea ſecuta ſit abſque
ſanis interuallis, mors ipſa vt poſſit dici fuiſſe in
articulo mortis &c. & videatur* Burſat. *in con-
ſil. 41. num. 64. part. 1.*

Itaque non admodũ ſolida videtur reſpon-
ſio *ad d. l. iubemus* dum quis ex eadem infir-
408 mitate moritur ſemper dicitur eſſe in ex-
tremis, vt *in d. § fin.* probatur, & ſic non ſa-
tisfit diſpoſitioni *d. l. nutu.* Aduerte tamen
aliud eſſe in periculo mortis eſſe, & aliud eſſe
in articulo mortis, *vt per Corn. in conſil. 53.
num. 4. vol. 4.* vbi conſuluit in caſu ſtatuti diſ-
ponentis, quod nulla mulier poſſet condere
teſtamẽtum abſque præſentia propinquorum
excepto in periculo mortis, & quia quædam
409 mulier, dum eſſet infirmitate grauata con-
didit teſtamentum abſque alia præſentia, vt
permittebat ſtatutum, & accidit, quod poſtea
conualuit, ipſe Corn. reſpondit pro ſubſiſten-
tia teſtamẽti, quia ſufficit, quod mulier fuerit
in periculo mortis, licet poſtea conualuerit,
nam ſtatutum ſolum loquebatur de periculo
mortis, non autem de caſu mortis, ſecus de
pũcto mortis quo caſu oportuiſſet, quod mors
fuiſſet ſecuta, vt ibi per eum. Vnde colligi
poteſt ad hoc, vt quis dicatur in articulo mor-
410 tis oportet, quod mors abſque ſanis inter-
uallis, tandem ſequatur, aliud verò eſt quãdo
quis eſſet in periculo mortis, quàm ſæpe quia
euitat, ſuper quo articulo alibi plura ſum di-
cturus, cum hic non ſit locus, & ſic ad nos.

Quamobrem multò melius, & fortius poteſt
reſponderi, ponderando prædictum textum
411 *in d. l. iubemus*, loqui, vt patet in eo, qui mor-
bo, loquela priuatus omnino, teſtari deſide-
rat, qui quoad teſtamenti factionem mortuo
ſimilis eſt, vt Imperator ibidem ait, *niſi ſciat
is ſcribere, et in ſcriptis hæredis nomen dare:* In-
capax enim teſtamenti cõdendi eſt, qui mor-
bi acerbitate prorſus loquelam amiſit, etiam
ſi conſenſum, & intellectum retinuerit, qui ad
hæredis inſtitutionem, non ſufficit, cum om-
nino hæredis nomen teſtator aut verbis, aut
412 proprio ſcripto, manifeſtare palam debeat
teſtibus, vt *ſatis dixi ſupra cap. 27 à numer. 1.*
& quamuis ſemimortuus, et quaſi in vltimo
vitæ ſpiritu exiſtens, poſſit teſtari, iuxta *text.
in l. quoniam indignum* ibi. *qui fortè ſemineces,
et balbutiens lingua effudit &c C. de teſtament:*
tamen id ſanè eſt intelligendum, quatenus
articulatè loqui poſsit, *per text in d. l. iubemus*
ibi, *neque articulatè loqui poſſit,* & diximus ſu-
pra *à num. 190.* Quocirca, dum teſtatoris vox
intelligi rectè poteſt, licet tardè (eo quia for-
413 tè illi, vt dicitur, lingua ingroſſatur) nomen
hæredis explicet, defendi eius voluntas, & te-
ſtamentum poteſt *per text. in d. l. quoniam indi-
gnum*, At ſi penitus amiſit loquelam taliter,
quod clarè, articulatè, et intelligibiliter non
414 poſsit loqui nullatenus poterit teſtari, quã-
uis ſit in recto ſenſu, & non obſtante, quod
nutu, & ſignis ſuam patefaceret voluntatem,
vt iam diximus ſupra.

In

In legatis verò, & fideicommiſsis, contra-
rium quidem reſoluendum eſt, in quibus ſo-
lùm conſenſus ſufficit, nec illa ſolemnitas, vt
415 ore proprio, vel ſcriptis exprimantur, ſicuti
eſt neceſſaria in hæredis inſtitutione, exigi-
tùr. Qua ratione nutu relinqui, poſſunt *dicta
l. nutu. cum ſimil. allegatis ſupra num.* 279. ſiue
teſtator loqui ex accidenti non poſsit, ſiue
cum poſſit, nolit, dummodo tamen ſenſu, & in-
416 tellectu non careat, ſitque inrecto ſenſu, vt
animaduerti *ſupra nu.* 397. Ex qua diſtinctio-
ne benè ſubmouetur omne dubium circa to-
talem reprobationem Salicet. de qua *ſupra*
417 *num.* 377. aſſerentis legata, & fideicommiſſa
tunc poſſe nutu relinqui, ſi teſtator eo tem-
pore articulatè loqui poterat, itaque parum
ei reſtagatur auctoritas *text. in d. l. iubemus.*
cum loquatur in terminis diuerſis, nempe in
inſtitutione hæredis, vt ſatis ſuperque notum
eſt, & Salicetũ ſequitur etiam *Angel. de Gum-
bel in tractat. de teſtament. gloſ.* 3. *num.* 8. *verſic.
non habebit locum diſpoſitio &c.* vbi ſentit *tex-*
418 *tum in d. l. nutu.* habere locum, quando tem-
pore codicillorum teſtator poterat loqui, et
tamen non loquela, ſed nutu, et ſignis reli-
quit Titio fideicommiſſum.

Difficultas tamen magna ſtat in concordã-
do *text. in l. diſcretis.* 10. *in fin. C. qui teſtament.*
419 *fac. poſſ.* cum noſtro textu *in d. l. nutu.* ita
enim ſancitur *in d. l. diſcretis.* ibi, *ſin autem au-
res quidem aperta ſunt, & vocem recipientes, lin-
gua attamen penitus præpedita, licet à veteribus
auctoribus ſæpius de hoc variatum eſt, attamen
et hunc peritum literarum eſſe proponamus, nihil
prohibet eum Scribentem, hæc omnia facere, ſiue
naturaliter, ſiue per interuentum morbi huiuſ
modi infortunium ei acceſſerit.* Ex quibus verbis
videmus planè quod Imperator antiquã ſub-
mouens controuerſiam decreuit, mutum ex
420 accidenti, fideicommittere tunc demum
poſſe, dum literarum peritus erit, id literis
mandauit, aliter minimè vt ibi *per Iaſ. nu.* 7.
Riminald. num. 4. aſſeuerantes hanc eſſe com-
munẽ opinionem. *Text. verò in d. l. nutu.* ſim-
421 pliciter ait, mutum, qui morbo, vel alio ac-
cidenti loquelam amiſit, poſſe fideicommit-
tere, et hoc ſine aliqua diſtinctione.

Reſponderi enim poteſt ad concilianda iſta
iura, ex mente *Bart. in d. l. nutu.* quod text. iſte,
422 quatenus concedit mutum ex infirmitate
loqui impeditum, legare, vel fideicommittere
poſſe, ſanè intelligendus eſt, quando illa infir-
mitas prorſus non ademit loquelam, ſed ita
423 impediuit, vt ſpes ſit adhuc futuræ ſalutis,
et conſequenter quod ceſſante morbo loque-
lam ſit recuperaturus infirmus, in qua ſpecie
ſine difficultate legare, et fideicõmittere ille
poterit, videatur *Polidor. Rip. in tractat. de act.
in tempor. mort. cap.* 67. *in fin. & cap.* 73. *num.* 8.
vbi plures DD. allegantur, et addo *Gaſpar.
Anton. Theſaur. in quæſtion foren. lib.* 2. *cap.* 99.
ſub num. 26. *verſ. & ſi dubitetur &c.* Cuius op-
poſitum obtinet locum in caſu *d. l. diſcretis.* cu-
ius verba referuntur ad eum, qui penitùs
424 amiſit loquelam abſque vlla melioris ſtatus
ſpe, vt bene colligitur ex illis verbis textus,
ibi, *Lingua autem penitus præperdita.* Aliter
enim vix dicta iura poſſent conciliari. Aduer-
425 to tamen ad huius materiæ intellectũ, quod
ſi quis infirmatur, et nutu legat, quia morbo
impeditus loqui non valet, vt ex ea infirmi-
tate extremam claudit horam, quia ſpes ſu-
426 pradicta vana, et fruſtratoria fuit, legatum
corruet, vt in ſpecie reſoluit *Crot. in l.* 1. *§. ſi
quis ita ff. de verb. obligat. num.* 21. *verſ. vltimus
caſus, per regul. leg* 21. *ff. de legat.* 1. et reſpõdet
ad *text. in d. l. nutu.* modo quo ſupra, vt ſolum
427 procedat, quando impedimentum linguæ
fuit temporale, nec ex ea infirmitate ille ex-
tremum clauſit diem.

Contra Crot. tamen tenuit *Socin. Iun. in
d. l.* 2. *num.* 116. *ff. de legat.* 1 vbi in ſpecie reſi-
428 lijt prædictæ ſententiæ intelligens, mutum
non eſſe, quem infirmitas lingua priuauit per
d. l. nutu. cuius verba cauillari non poſſe vi-
dentur, nec vana ſpes illa ſalutis cenſenda ex
eo eſt, quia ille ex ea infirmitate deceſſit, ſta-
429 tus enim melior ſemper ſperandus eſt, tri-
ſtis euentus numquam, *l. inter ſtipulantem. §.
ſacram,* ibi, *caſum aduerſamque fortunam. ff. de
verb. obligat. et l. ſi quis poſt hanc.* ibi, *quod abſit.*
C. de bon præſcript. et arg. l. fin. C. de pact. et dixit
Rota coram bo. me. Vbald. *deciſ.* 116. *numer* 11.
*verſ. non videbatur triſtis euentus attenden-
dus &c. part.* 4. *recent. tom.* 2 *et coram R. P. D.*
Bichio *in cauſa Rauennaten. Saluiani* 10. *Iu-
nij* 1639. *§. Eo magis. verſ non præſumitur co-
gitaſſe de triſti euentu ſui prædeceſſus &c.* Atq;
430 vt dixit *Apollod. apud Stob.* Meliora enim
ſemper expectanda ſunt, et non deſperatæ
vna cum vernaculo Poeta canere

Il mal mi preme, e peggio aſpetto.

Et facit vulgatum illud dictum. abyſſus abyſ-
ſum inuocat, et vnum abſurdum expectat
aliud. *gloſ. in l. diuortio. §. Papinianus in verb.
alioquin. ff. ſolut. matrim. et in l.* 1. *§. hæc autem.
in verb putamus, ff. quod quiſque iur.* Et pro-
431 ptetea dici ſolet, quod cui adinuenit malũ,
non venit ſolum, *gloſ in auth. vt l udic. ſin quo-
que ſuffrag. in princ. in verb. illicito coll.* 2. exem-
432 plo Hydræ cuius vno capite amputato naſ-
cuntur ſeptem &c.

Secundum enim, vt poſitam in terminis,
ſupradictam conſiderationem relata opinio
videtur melior, ex verbis *d. l. nutu.* et quia
text. in d. l. diſcretis loquitur in caſu certo,
433 quando ſcilicet conſtat indubitatè linguæ
vſum penitus fuiſſe præpeditum, Ex quibus
rationibus hanc ſententiam veriorem ſenſit
Franciſcus de Caldas de iure emphyteutic. lib. 2.
titul. 62. *quæſt.* 1. *ſub numer.* 24. *verſ. hæc verior
mihi perſuadetur eſſe ſententia &c.* loquitur
namque in terminis nominationis factæ ad

emphyteuſim per eum, qui vi morbi loqui
434 non poterat, & tamen nutu, ſigniſque nominauit, atque ex dicta infirmitate ab hac luce migrauit, necnon vlterius atteſtatur ità ſæpius fuiſſe iudicatum per Senatum Colimbricen. Atque hæc ſufficiant ad intelligentiam
435 *d.l.nutu, & d.l diſcretis*, vt iſta non corrigat illam, ſicuti voluit *Alphan. in ſuis collectan. in d.l.nutu et Vaſq controuerſ.illuſtr.cap.103.numer.2 lib.3.* nam & vt dicit *Theſaur. quaeſt. forenſ lib.2.cap.99. num.30.* illos refutando, *d. l. diſcretis.* loquitur in alio caſu, & non procedit
436 corrigendo, cum ſecundum eum diſponit in eo, qui natura iam mutus eſt, videatur *Hond. d. in conſil.37.lib.1.*

ARGVMENTVM.

Fideicommiſſa licet clarum ſit, quod nutu, & ſignis poſſint relinqui, ſicut ita quoque poſſunt fieri legata, cum illa, iſtis ſint exæquata, tamen quia talis exæquatio intelligitur facta, ſecundum magis communē opinionem DD. de legatis ad fideicommiſſa particularia, ideo quatenus fideicommiſſa nuta relicta erunt particularia valida erunt, ſecus verò ſi vniuerſalia apparebunt.

Inſtitutio facta in re particulari, cum ſapiat naturam legatorum, eorum veſtigia ſequatur, ideoque ſicuti legata nutu validè relinqui poſſunt, ita etiam inſtitutiones in re particulari, & multa deducuntur ad demonſtrandum, quod ea pari paſſu ambulant.

Legata, et fideicommiſſa, vt validè nutu, et ſignis relicta dicantur, omnino debēt eſſe talia, vt remoueatur, omnis dubitatio, et ſic certa, et clara. Oculorum motus, barbæ motus, aperire os, ſunt minime ſigna habilia ad declarādam voluntatem alicuius, Electio perſonæ, quando alicui fuit commiſſa an dicatur electa induſtria perſonæ, itaut dicatur forma, ita vt voce, ēt nutu fieri poſſit.

SVMMARIVM.

417 *Fideicommiſſa nutu tunc poſſunt relinqui, quando ſunt particularia.*
Et iſta eſt verior opinio, quidquid dixerit Bald. Caſtr. & alij.
438 *Fideicommiſſa, quod nutu relinqui poſſint, quatenus id ſit verum. & num.439.*
440 *Fideicommiſſis plena eſſent omnium hæreditates, ſi quilibet nutus teſtatoris ſufficeret.*
441 *Fideicommiſſum an poſſit induci ex ſola coniectura volantatis nullis interuenientibus verbis.*
443 *Fideicommiſſa vniuerſalia nutu relinqui non poſſunt.*
Hæres particularis an poſſit inſtitui nutu. & numer.464.
444 *Inſtitutio particularis æquiparatur legato.*
445 *Filius inſtitutus hæres in re particulari non habetur prælegatario, ne illud rumpatur ob præteritionem.*
446 *Inſtitutio particularis regulatur ſecundum naturam legatorum.*
Inſtitutio particularis actionem ex teſtamento parit. num.446.
447 *ex Inſtitutionibus particularibus detrahitur quoque falcidia, prout de legatis.*
448 *Teſtator, ſi hæredi prædium prælegauerit, & poſtea dicat accipias in cohæredem in eo Sempronium, an iſte veniat vti cohæres, vel legatarius. & nu 450. et 451.*
449 *Et qui non guſtaſſet, ſecundum Roman. de brodio tuti qualiter reſponderet.*
Falcidiam detrahere ſpectat ad hæredē vniuerſalem.
452 *Legatarius non detrahit Falcidiam, ſed benè ab ipſo detrahitur.*
453 *Legatarius grauatus reſtituere legatum non detrahit Trebellianicam.*
Trebellianicam detrahit tantum hæres vniuerſalis.
454 *Hæres particularis grauatus reſtituere non detrahit Trebellianicam.*
Quæ opinio eſt vera reiecta contraria.
455 *Legatum acquiritur ipſo iure etiam abſque agnitione.*
456 *Legatum purum legatarius tranſmittit ad hæredem, etiam eo non agnito.*
Et hoc non tamquam acquirendum, ſed tamquam acquiſitum.
457 *Legata acquiruntur ipſo iure etiam ignorantibus.*
458 *Legatum etiam in diem relictum, dummodo certa ſit, tranſmittitur ad hæredes.*
Quia licet interim impediatur dominij tranſlatio non impeditur tamen tranſmiſſio.
459 *Hæres particularis rei, etiam ſine agnitione acquirit etiam ignoranter, rem relictam, & tranſmittit ad hæredes etiam ſine agnitione.*
460 *Legatarius ſicuti non poteſt conueniri à creditoribus hæreditarijs, ita nec hæres particularis. & num.461.*
461 *Legatario non competit remedium l fin. C.de edict. D.Adrian tollend, pro ea re conſequēda.*
462 *Hæredi rei particularis non competit remediū l fin. C. de edict. D. Adrian. tollend. pro ea re conſequenda.*
465 *L. iubemus. et l. hæredes palam. C. et ff. de teſtam loquuntur in terminis inſtitutionis hæredis vniuerſalis, & non particularis.*
466 *Teſtamentum abſque hæredis inſtitutione eſt nullum, nihilque in ea ſcriptum valet.*
467 *Teſtamentum ſine inſtitutione particulari, & ſine legatis, ſatis validum eſt.*
Legata etiam ab inteſtato poſſunt relinqui.
468 *Hæres rei particularis nutu poteſt declarari.*
469 *Legata, aut fideicommiſſa, vt nutu relicta dicantur, quid omnino ſit neceſſarium.*
470 *Penſiones an nutu poſſint transferri.*
471 *Penſiones, quatenus nutu poſſint transferri,*

vt

vt validè transferantur, quid ſit neceſſè.

472 *Oculorum motus, affirmatiuam, vel negatiuã reſponſionem non arguunt.*

473 *Barba motus, vel aperire os, cum ſint actus æquiuoci, non ſuffragantur ad inducendum conſenſum.*

474 *per Capitis inclinationem cenſetur quis annuere, conſenſumque præſtare.*

476 *Diſpoſitio ſi contineat præciſam formam per aliam adimpleri nõ poteſt. & n. 478. & 479.*

477 *Decretum irritans ſic formam inducit, vt ea non ſeruata, corruit actus.*

480 *Nutus, & ſigna non concludentia, non admittuntur in re graui ad ſignificandum conſenſum, amplia num. 481 & 482.*

483 *Nutus, et ſigna in alia materia graui, tunc multo minus admittitur, ſi dubitetur de ſanitate mentis.*

484 *Forma, quando non cenſeatur inducta.*

485 *Electio perſonæ, ſi alicui fuerit commiſſa, quando alteri nõ poterit id delegari. & n. 490.*

486 *Iuriſdictio, quando alicui non dicatur commiſſa, ſed potius certum miniſterium.*

487 *Cap. quoniam. §. cæterum. de offic. & poteſt. deleg. in quibus caſibus loquatur.*

Delegandi poteſtas pendet à iuriſdictione.

488 *Miniſterium nudum habens non ſublegat ad idem.*

Vſurarius ab vſurario conſtitui non poteſt.

489 *Delegatus à delegato conſtitus non valet.*

491 *Executor datus à Papa, vt prouideat certæ perſonæ, ſubdelegare poteſt.*

492 *Executor datus à Papa, vt prouideat Eccleſiæ, non expreſſa perſona, non poteſt ſubdelegare.*

493 *Commiſſio facta his verbis, per te, vel per vos, fieri mandamus, cenſetur electa induſtria perſonæ.*

494 *Nominatio, quatenus pro forma requireret miniſterium nominantis, non tamen importat talem formã vt ea debeat voce ipſius fieri.*

495 *Nominatio ſolo nominantis conſenſu perficitur, cum non egeat loquela, ſoloque nutu fieri poteſt.*

496 *Iudices ſint valde cauti, in admittendis conſenſibus per nutus, & ſigna, quia eſt materia ſatis fallax, & periculoſa.*

498 *Et ad quid ſedulo debeant animaduertere. & num. 499. 500. et 501.*

502 *Notarij dum ſtipulantur diſpoſitiones, quæ per nutus, & ſigna fiunt, quid offerere debeãt in inſtrumentis.*

CAPVT XLIX.

PRo maiori declaratione in præcedentibus Capitulis iam firmatis reliquum eſt,
437 vt perpendamus illud quod diximus nempe etiam fideicommiſſa nutu, ſigniſque relinqui poſſe, quod quidem ſine difficultate de fideicommiſſo particulari, quod legato exæquatur, intelligendum venit, quia fideicommiſſa vniuerſalia nutu relinqui nequeunt *ex ſententia* Angel. *in l. et in epiſtola. C. fideicomm.* Bald. *in l. iubemus. C. de teſtam.* Iaſ. *in l. ſi res obligata. ff. de legat. 1. Idem* Iaſ. *in l. 1. §. ſi quis ita ff. de verb. obligat. & in l. 4. ff. de legat. 1.* quidquid ſibi contrarius dixerit *Bald. in d. l. in epiſtola. Caſtr. in l. 1. C. de impub. & alijs ſubſtit.* Alciat. *in d. § ſi quis* ita, nam prima opinio eſt verior, *vt teſtatur Io. Stephan.* Durant. *quæſtion iur. 35. in fin. verſ. de fideicommiſſo particulari intelligendum eſt, nam vniuerſale fideicommiſſum nutu relinqui non poteſt, quod verius eſt licet Bald. Caſtr. Alciat. contrarium ſentiant &c.*

Et in his terminis fortè loquitur *Anton. Faber. de errorib. pragmatic. decad. 27. error.* 81. *numer.* 10. vbi ait, licet verum ſit,
438 quod fideicommiſſa nutu relinqui poſſint. *l. nutu. 22. ff. de legat. 3. l. & in epiſtola. 22. C. de fideicommiſſ.* tamen id neceſſario accipiendũ eſſe, quando ſi quis cum teſtatore collocutus,
439 fideicommiſſi verba idonea, vel dixerit, vel ſcripſerit, ad quæ poſtea teſtator nutu reſponderit. Alioquin vt ſubiungit. Idem Fab. fideicommiſſis plenæ erunt omnes omnium hæreditates ſi teſtatoris nutus quilibet pro fidei-
440 commiſſo habeatur, et ſubdit, quod hic eſt primus interpretum noſtrorum error, qui tã abſurdæ et improbabili quæſtioni cauſam dedit quod exiſtimarunt, nullis quoque fideicõ-
441 miſſi verbis interuenientibus ex ſola coniectura voluntatis induci poſſe, quod tamen non magis vllo, vel vno iuris loco quàm ratione aliqua probare poſſunt. Quamobrem,
442 quando aſſeritur, quod fideicommiſſa nutu relinqui poſſunt, id ſane intelligendum eſt, vt dixi, non vbi agitur de fideicommiſſo vniuerſali ex allegatis ſupra *n.* 437. ſed bene de particulari.

Quæ concluſio ampliari poteſt, vt procedat
443 etiam quando verſamur in hærede particulari dato tamen vniuerſali, et ſic quando teſtator inſtituit aliquem hæredem in aliqua re particulari, tunc clari iuris eſt talem inſti-
444 tutionem particularem æquiparari legato. tex *eſt in l. quoties. 13. verſ. quos legatoriorũ loco haberi certum eſt. C. de hæred. inſtituend. & in l. ex facto proponebatur. 35 ff. de hæred. inſtituen.* latè optimèq. dictam concluſionem declarans *Fachin. controuerſ. iuris lib. 4. cap. 15. per tot.* vbi plures D.D. ad hoc congerit, et dixit Rota *coram Card.* Lancellott. *Inn. deciſ. 337. n. 2. verſ. inſtitutus in re certa eſt loco legat. &c. par. 1. rec.* vbi etiam limitat id in filio, ne teſtamentum
445 ob præteritionem rumpatur ex ibi allegatis. Idemque reſpondit R*ota coram bon. mem. Andrea deciſ. 656. num. 7 verſic. fuit inſtitutus in rebus certis. & ſic habetur loco legatarij &c. part. 4. recent.* aliàs regula eſt generalis, quod quoties inſtitutio eſt facta in re certa ſemper inſtitutus habetur pro legatario, *vt poſt text. in*

Digitized by Google

in d l. quoties Rota affirmauit pluries, & præſer-
tim in cauſa Bononien. Legati. 26. Maij 1648. co-
ram Reuerendiſſ. Terraconen. §. Nec refert verſ.
quoties inſtitutio eſt facta in re certa debet pro
legatario &c.

Hinc videmus, quod talis inſtitutio parti-
cularis regulatur ſecundùm naturam legato-
446 rum, nam, & actionem ex teſtamento parit
vt ſcribit Bald. in d. l. quoties. numer. 1. C. de
hæred. inſtituend. Ex huiuſmodi inſtitutioni-
bus quoque detrahitur falcidia, pro vt de le-
447 gatis detrahitur text. apertè id decidens
habetur in d. l. ex facto proponebatur. verſ. & ſi
fortè & ibi Bart. Bald. C. famil. erciſcund. l. pa-
ter filium. §. fin ff de legat. 3. & in l. fin. §. fin. ff.
eodem Ludouic. Roman ſingul. 115. incip. Teſta-
tor prælegauit. vbi ait, ſi teſtator hæredi præ-
448 dium prælegauerit. deindè dicat, accipias
cohæredem in prælegato fundo Semproniũ
quæritur an Sempronius venire poſſit vti co-
hæres, vel vti legatatins, effectus eſt magnus
449 propter falcidiam, & ſubdit Roman. quod
qui nõ guſtaſſet de brodio iuris, diceret, quod
poſſet venire vti cohæres, ſed tamen caſus
450 apertus in contrarium habetur in iuribus
ſupra allegatis, vt ſcilicet veniat vti legata-
rius, et per cõſequens ſubiectus erit falcidiæ,
451 quam opinionem, vti communem, & indu-
bitatam poſt Socin. in conſil. 134. num. 6. & 7.
vol 2. affirmat Card. Mantic. de coniectur. vltim.
volunt. lib. 9. titul. 13. num. 10. verſ. contraria
ſententia magis recipitur, quia inſtitutio facta
in re certa eſt legatum &c. & reſpondit cõtra-
rijs argumentis aduerſariorum à num. 11. &
ſeq addo Peregr. de fideicommiſſ. artic. 3. num. 8.
verſ. nec etiam falcidiam detrahit hæres inſtitu-
tus in re certa &c. Molin. de primogenit Hiſpan.
lib. 1. cap. 17 ſub num. 22. verſ. inſtitutus hæres
vniuerſalis non ſit, non detrahit Falcidiam.

Vnde ad inſtar legatarij ipſe non detrahit
452 falcidiam, cũ id tantum cõpetat hæredi vni-
uerſali, ſed benè ab ipſo detrahitur, tamquam
à legatario, pro vt ratiocinatur Gratian. diſ-
ceptat. forenſ. cap. 771. ſub num. 16. verſic. hæres
inſtitutus in re certa habetur pro legatario, qui
non detrahit falcidiam, ſed potius ab eo deduci-
tur &c. & poſt eum Bellon. in tractat. de Iur. ac-
creſcend cap. 7. quæſt. 9. num. 36. verſ. quemad-
modum legatarius patitur falcidiam, ita pati etiã
eam hæredem in re certa inſtitutũ &c. & dixit
Rota coram bon mem. Coccino in cauſa Roma-
na de Taglietti 25. Iunij 1635. à me relata in
part. 5. recent tom. 2. deciſ. 582. num. 28. verſic.
cum falcidia pertineat ſolum ad hæredem vni-
uerſalem &c.

Eadem pariter de cauſa inſertur, vt ſicuti
453 legatarius grauatus rem reſtituere, nõ po-
teſt detrahere Trebellianicam, nam ea detra-
hit tantùm hæres vniuerſalis. l. 1. §. inde Ne-
ratiu. & l. mulier. §. fin. ff. ad Trebell. Bald. in
conſil. 281. Viſo teſtamento. ad fin. lib. 1. cum
alijs relatis per Crauett. in conſil. 186. numer. 1.
verſ. Trebellianica ſolum detrahit hæres vni-
uerſalis &c. et copioſius per Peregr. de fideicom.
d. art. 3. à nu. 12. verſ. Trebellianica detrahitur
à fideicommiſſario vniuerſali, & de fideicommiſ-
ſo quod vniuerſale ſit &c.

Ita nec poterit eam detrahere hæres parti-
454 cularis, ſi fuerit eius reſtitutione grauatus.
Socin. conſil. 45. num. 5. vol. 1. & conſil. 122. n. 7.
eod. vol. 1. vbi admonet, ne à prædicta opinio-
ne recedatur nec in conſulendo, nec in iudi-
cando. Paris in conſil. 18. num. 104. verſ. non
poteſt per ipſum detrahi Trebellianica, tanquam
inſtitutus hæres particularis &c. & conſil. 52. n.
32. verſ. hæres particularis Trebellianicã nõ de-
trahit &c. vol. 2. ibique plura allegat. & addo
Emanuel. Coſt. in cap. ſi pater. in verb. Trebellia-
nicã, num. 14. ext. de teſtament. in 6. vbi ait cõ-
trariam opinionem nullo modo probandam
455 eſſe, & in iudicando, & in conſulendo peni-
tus eſſe reſpuendam, pro vt quoque aſſerit
Craſſ. in §. Trebellianica. quæſt. 3. num. 5 in fin.
vbi ait, illud, quod atteſtatur Coſt. putat eſſe
verum. Molin. de Hiſpan. Primogen lib. 1. d. cap.
17. num. 22 verſic. nec poſſ. Trebellianicam de-
trahere &c. Peregr. de fideicommiſſ. d. art. 3. n. 11
verſ. hæredem inſtitutum in quota bonorum, ac
grauatum eam reſtituere, nõ poſſe deducere Tre-
bellianicam &c. Gratian. diſcept. forenſ. d. cap.
771. num. 16. verſ. hæres inſtitutus in re certa
habetur loco legatarij, & ſic rogatus reſtituere,
Trebellianicam nõ detrahit &c. Ioan. de Caſtill.
quotidian. controuerſ. iur. lib. 5. cap. 86. ſub n. 48.
§. Quinta vero. verſic. inſtitutus in re certa, dato
cohærede vniuerſali, quartam Trebellianicam
non detrahit &c.

Tandem relictis alijs caſibus, ex quibus de-
ducitur legatarios. & hæredes in re certa in-
ſtitutos, pari paſſu ambulare, conſiderando ta-
men effectus reſpicientes ipſam rem, illud, etiã
456 ſubdam, & quemadmodum ex legato res
acquiritur ipſo iure, etiam ſine agnitione. l. cũ
pater. 79. § ſurdo. ff. de legat. 2. l filius familias.
16. in fin ff. de teſtament. cum legatum purum
ſtatim à morte teſtatoris cedat, ideo legata-
rius ſi moriatur eo etiam non agnito nihilo-
minus illud tranſmittit ad hæredes. Vnde l. ſi
poſt diem 5 in princip. ff. quand dies legat. ced. l.
vltim. C. eodem. l. ſi in perſonam. 21. C. de fideicõ-
miſſ l. Sempronius Attalus 26. in princip. ff. de
vſufruct.

457 Non tamquam acquirendum, ſed tamquã
acquiſitum, eò quia legata acquiruntur ipſo
iure etiam ignorantibus. l. cum pater. §. ſurdo.
ff. de legat. 2. d l filius familias. 16. ff. de teſtament.
Surd. deciſ. 25. ſub num. 19. verſ. legatum parti-
458 culare debetur à die mortis teſtatoris cum
fructibus &c. Rota coram bon. mem. Card. Pan-
zirolo deciſ. 189. num 5. verſ. dominium rei le-
gatæ ſtatim acquiritur legatario etiam ante il-
lius acceptationem. imo etiam ipſi legatario igno-
ranti &c. part 7. recent. & hæc concluſio pro-
cedit etiam in legato in diem relicto, dũmodo
certa

Digitized by Google

certa ſit dies, quia licet impediatur translatio
dominij, donec dies aduenerit *l. Sempronius
Attalus.ff.de vſufru.legat.* non tamen impe-
ditur tranſmiſſio. *l. ſi dies in princ. ff. quand. dies
legat.ced.vbi not.l.vnica.§.cum igitur.C. de ca-
duc.toll.*declarat *Iaſ.in l.ſi ita legatum.§. illi ſi
volet.num.9.& ſeq ff.de condit.& demonſtrat.*&
firmat *Surd.in conſil.253.num.25.verſic.proce-
dit etiã in die relicto dũmodo dies certa ſit &c.*
Ita quoque dicendum eſt de hærede parti-
cularis rei, vt ſine agnitione acquirat etiam
459 ignoranter, eamque tranſmittat ad hæredes
etiã ſine agnitione prout aduertit *poſt Vaſq.
Galg.Topat.& alios Barr.de teſtam lib.12. cap.
3.num.1.in fin.verſ. quod diximus de tranſmiſ-
ſione legati puri, extenditur etiam in hærede in-
ſtituto in re certa, nam tranſmittit non minus,
quam legatarius &c.* et adde. Bellon. *de iur.
accreſcendi d.cap.7 quaſt.7. numer. 32. et 33.
verſic ita etiam ipſe acquirit ſine agnitione
ex particulari inſtitutione &c* et latè oſtendit
in eodem *cap 7 quaſt 41.* vbi quoque in *d.
quaſt 9.num 36.* atque quemadmodum, legata-
460 rius non poteſt conueniri à creditoribus
hæreditarijs. *§. ſi quis vna. Inſtitut de fideicom
miſſ.hæredit.* ita etiam non poſſunt conuenire
hæredem rei particularis *d l quoties.13.* & ibi
*Angel.num.1 verſ ſi verò talis cum alijs ibi al.
legatis et num.52.* ſubiungit quemadmodum
legatario pro re legata non competit reme-
461 diũ l.fin.C.de edict.Din And tollend *et diſ-
ſerit Pachin.controuerſ iur.cap.31.lib 5 per tot.
et Theſaur deciſ 26. per tot.cum alijs abunde
relatis per Rotam coram bon. mem.* Manzaned.
in Romana Tutela, *à me relata in part.4. recen.
tom.2.deciſ.359.num.6.& ſequent.* ita nec cõ-
petit hæredi particulari pro re, in qua fuit
462 hæres inſtitutus *& præter allegatos à* Bellon.
addo Mart. *de ſucceſſ part.4.quaſt.16. artic. 1.
nu.73.verſ. non ideo tamquam hæres gaudet re-
medio d l.fin &c.* & Caldaſ. *de iure emphyteut.
lib.2.titul 62.quaſt.9. verſ. quo caſu ille in re
certa inſtitutus, legatarius eſt, in quem remediũ
d l fin non porrigitur &c.*
Quamobrem cum iam ex hactenùs dictis
ſatis cõſtet, inſtitutionem particularem æqui-
463 parari legato, ideòque ſicut legatum poteſt
relinqui nutu, ſigniſq. vt indubitatè demon-
464 ſtraui, ita quoque inſtitutio particularis de-
bet gaudere eodem priuilegio. Non obſtant.
l.iubemus. & *l hæredes palam. C. et ff de teſtam.*
quia loquuntur, vt ex eiſdem patet, in inſtitu-
tione vniuerſali, quæ eſt caput & fundamen-
465 tum teſtamenti. *§ ante hæredis. Inſtitut de
legat.* adeò quod abſque hæredis inſtitutione
466 teſtamentum ſit nullum, nihilque in eo ſcri-
ptum valet *l. qui teſtatur.1.* & *ibi latè* DD *ff de
hæred. inſtituend. cum ſimil.* Hic verò agimus
de inſtitutione particulari, quæ ſimilis eſt le-
gato, ſine quo, vel qua benè poteſt fieri teſta-
467 mentum, & quod etiam ab inteſtato poteſt
relinqui, ſicut iſta probantur in *auth. ex cauſa.
C. de liber præterit. vel exhæred iunct. §. præterea
Inſtitut. de fideicommiſſ* & iſtam ſolutionem
dat *gloſ. in d. l. iubemus,* licet loquatur in lega-
to, et in puncto quod ſicuti legatum poteſt re-
linqui nutu, ita etiam per eandem rationem
468 poſſit quoque declarari hæres inſtitutus in
re particulari, fuit determinatum in Curia
parlamenti Gratianopolitani teſte *Guidopap.
deciſ.459 ſub num.2. verſ ſicuti legatum poteſt
relinqui nutu ita etiam inſtitutio particula-
ris &c.* et in fine ait, Ita fuiſſe determinatum
in Curia *& poſt Guidopap. idem etiam ſenſit
Stephan.* Gratian. *diſcept forenſ.973 n 60. verſ.
nutu valide legata relinquuntur, prout etiam eſt
in inſtitutione hæredis particulari, quæ æquipa-
ratur legatis &c.*
Cœterum operæ pretium eſt ſubiungere
ad ſupradictorum declarationem, quod tunc
non aliter nutu, ſigniſque legata, et fideicom-
469 miſſa relicta, valida reputantur, quando ſi-
gna, et nutus ita certi & indubitati ſunt, vt ex
illis clara relinquentis intentio colligi et ne-
ceſſario inferri poſſit *ad text. in l quoties 9. §.
ſi quis nomen ibi, indubitabili ſigno. ff de hæred.
inſtituend l nominatim.24 ibi. euidenter demo-
ſtrati eſſent. ff. de manumiſſ teſtament.* Alberic. *in
l nutu.num.21.verſic. die ergo nutu per quem
poſſit colligi conſenſus aliàs ſecus. ff. de legat. 3.*
Florian *de S. Petro in d l. nutu num.1. verſ. nu-
tu tali per quem colligi poſſit conſenſus, aliàs ſe-
cus.* Craſſ. *in §. Inſtitutio qua Inſtitutio. quaſt.
57. num.4. verſ. dummodo ille nutus eſſet ſatis
certus et dilucidus &c.* Gaſpar. *Anton* Theſaur.
*quaſt forenſ lib.2.cap.99. num.17 verſ talis ſit
nutus, ex quo mentis clara intentio percipia-
tur &c.* et ſedulò admonuit, quamuis non in
iſtis terminis *Rota coram R. P. D* Peutingero
*in cauſa Peruſina Penſionis 28. Maij 1649 §.
Ipſius autem. verſ nutus ita certi, & indubitati
eſſe deberent, vt ex eis clara intentio intelliga-
tur &c.* et iterum in eadem cauſa *coram eodẽ
ſub die 9. Decembris 1650. §. Quæ quidem con-
cluſio verſ. nutus, & ſigna non fuerunt adeo
certa vt claram, et deliberatam demõſtrauerint
eius voluntatem &c.*
In dictis enim deciſionibus fuit reſolutum
pro inualiditate translationis penſionis nutu
470 factæ, admittendo tamen ſinè veri præiudi-
cio, quod penſio nutu poſsit transferri, id ta-
men verum eſſe dicitur, quando nutus ſunt
ita certi, et indubitati vt ex eis clara transfe-
rentis intentio colligi poſsit neceſſario, quæ
471 tamen deficiebant in caſu illo, nam præten-
ſus transferens interrogationi, an vellet tran-
472 sferre in quemdam, penſionem, mouit
oculos, quoniam oculorum motus affir-
matiuam reſponſionem, vel negatiuam non
inducit, ſicuti etiam eleuare caput cum mo-
tu barbæ, & aperire os, cum ſint actus æqui-
473 uoci, ſuffragari non poſſunt ad inducendum
conſenſum, quidquid ſit, quando motio capi-
tis non per eleuationem, ſed per inclinationẽ
fuit

Digitized by Google

474 fuit facta, nam per capitis inclinationem cē-
ſetur quis annuere, conſenſumque præſtare.
gloſ. in l. item quia in verb. mutui verſ. ſi enim
annuis ff. de pact. Calderin. *conſil.* 40. *numer* 1.
verſ. annuit cum capite, quod ſic &c. de teſtam.
Honded. *in conſil* 99. *num.* 36. *verſ. inclinando*
capite reſpondit affirmatiuè &c. et ſub *num.* 36.
verſ. ad interrogationem Notarij, inclinando ca-
put reſpondit affirmatiuè &c. lib. 2.

Verum in caſu ſupradictarum deciſionum,
relati actus æquiuoci, eò magis fuerunt reie-
475 cti, quia indultum transferendi penſionem
per Summum Pontificem conceſſum titulari
fuit per hæc verba, *per te etiam in mortis arti-*
culo nominandi, & ibi, *ſeu ſi tibi magis placuerit*
penſiones huiuſmodi in vnum, vel plures perſonas
per te quandocumque etiam coram ſolis Notario,
& teſtibus transferri poſſis, concedimus, et indul-
gemus &c. quæ verba adeo præciſam formam
476 inducunt, vt per aliā adimpleri, nullo mo-
do poſſit, vt probat *text. in l. iubemus per hanc.*
16 ibi, *ſolatium publicum erogator manu ſua*
ſine vllo dolo, et fraude ſingulis militibus enume-
ret &c. C. de erogand. milit. ann. lib 12. *& ibi.*
Bart. *num.* 1. *verſ. in text. et* Alex. *in addit. l. qui*
hæredi 44. *ff. de condit. & demonſtrat.* cum alijs
allegatis in prædictis deciſionibus, eoq. magis
id fuit admiſſum, quia in prædicto indulto
477 aderat decretum irritans, quod taliter for-
mam inducit, vt ea non ſeruata, actus corruat.
ex allegatis per Barboſ. clauſ. 40. *num.* 32.

Vnde dictæ formæ nullatenus videatur ſa-
tisfactum, dum talis nominatio elicitur tantū
478 ex ſignis ſcilicet nutu, oculis, et eleuatione
capitis, nam cum in dicto indulto certus da-
tus eſſet transferendi modus, ac ſpecialis præ-
479 ſcripta forma nominationis perſonæ transla-
tarij ab ipſomet transferente fiendæ, non
potuit aliter nutu, vel ſimilibus ſignis adim-
480 pleri, præſertim in re graui, ac maturam
deliberationem requirēte ad *text. in l. in qui-*
buscumque negotijs 47 *ff. de action. & obligat. l.*
vbi non voce. 167 *ff. de regul. iur.* Et maximè id
venit dicendum, ſi nutus aliaq. ſigna, facta à
transferente emanarunt eo tempore, quo ille
481 lethalis apopletici morbi grauitate maxi-
mè oppreſſus, et in extremis vitæ conſtitutus
erat, Nec prædicta ſigna prætenſi conſenſus
fuerunt adeò clara, vt deliberatam demon-
ſtrauerint transferentis voluntatem, ita vt
nullum reliquerint hęſitationis locum, pro vt
in omnem caſum neceſſarium fuiſſet. pro vt
482 latius ratiocinat habetur in ſuprarelatis
deciſionibus *in cauſa Peruſina Penſionis* 28.
Maij 1649. *&* 9. *Decembris* 1650. *coram R. P.*
D. Peutingero, & ibi eò facilius fuit admiſſa præ-
dicta concluſio, quia conſtabat, transferentē,
dum emiſit dicta ſigna æquiuoca conſenſus
perfectæ mentis, & intellectua ſanitate non
gaudere.
483 Intellige tamen. quod eſt dictum *ſupra nu.*
vt per illa verba. *per te etiam in mortis articu-*
lo nominandi, nullatenus cenſeatur præſcripta
484 forma translationis penſionis, vt fiat per
nominationem, Nam dicta verba important
quidem formam, vt nominatio, et electio per-
485 ſonæ translatarij indigeat ipſiuſmet trans-
ferentis miniſterio, adeo vt transferens alteri
illud committere non poſſit. *cap. quoniam* 43.
§. cæterum. extr. de offic. & poteſtat. Legat. ibi,
Nulli cui commiſſum fuerit prædicare Crucem,
excommunicare, vel abſoluere aliquos, liceat hæc
de cætero alteri committere &c. & ſubditur in
textu Quia non ſibi iuriſdictio, ſed certum
486 miniſterium potius committitur in hac par-
te, per quæ vltima verba dicit *Abb. ibi num.* 2.
verſ. ſed quæro, quod text. iſte non ſolum habet
locum in caſibus ibi expreſſis, ſed in omnibus
caſibus in quibus committitur nudum mini-
487 ſterium, non autem iuriſdictio, et ratio eſt
ſecundum *Butr. in d. cap. quoniam. n.* 20. quia
poteſtas ſubdelegandi pendet à iuriſdictione
l. 2. *ff. de iuriſdiction. omn. iudic. & l.* 1. *§. qui mā-*
datā. ff. de offic. eius cuius eſt mandat. iuriſdict.
488 Ergo habens nudum miniſterium non ſub-
legat ad idem, Et ideo queamdmodum vſufru-
ctus ab vſuario conſtitui non poteſt *l. & neq.*
ff. de vſ. & habitat. §. 1. *Inſtitut. eodem titul.* ſic
489 nec delegatus à delegato, vt benè poſt
Angel. communiter receptum *Ioſ. Cort. Dec.*
& alios ratiocinatur *Auguſt. Merl. in Empor.*
Iuris part. 1. *titul.* 2. *de iuriſdiction. omn. iudic.*
quæſt. 15. *num.* 4. *verſ. quia delegatus non habet*
iuriſdictionem &c. et melius dixit *Rota coram*
Reuerendiſſ. P. D. Dunozetto *Decano in cauſa*
Regina. Penſionis 9. *Maij* 163 *verb. deinſ.* 38. *n.* 24.
verſ. cum igitur pact. o recent. quę loquitur in
terminis noſtris, cum Summus Pontifex com-
miſerit nudum miniſterium translationis pē-
ſionis transferenti, vtique cenſebatur ele-
490 cta induſtria perſonæ, ita vt illud miniſte-
rium alteri non poterit committere, et præ-
ſertim allegatur *text. in cap.* 15. *de offic. de-*
legat. in 6. vbi executor datur à Papa vt pro-
491 uideat certæ perſonæ, ſubdelegare poteſt, ſi
verò datur, vt prouideat Eccleſiæ non expreſ-
ſa perſona, non poteſt. quia circa eligendam
perſonam cenſetur electa induſtria perſonæ,
492 & ſic talis electio non poterit alteri cōmitti,
& pręter DD. *ibi nu.* 28. *allegatos* addo plures
alios adductos per *Auguſtin. Barboſ. in colle-*
ctan. ad lib. 1. *Decretal. titul.* 29. *cap.* 43. *num.* 3.
verſ. per induſtriam perſonæ electam ſubdelega-
tio ceſſat &c. & *nu.* 8. ait, quod commiſſio fa-
493 cta his verbis, *per te* (vt eſt caſus noſter,) *vel*
per vos fieri mandamus, cenſetur electa indu-
ſtria perſonæ, ex multis ibi congeſtis.

Quantumuis ergo, vt dicebam prædicta
verba importent formam; vt ipſa nominatio
fiat ipſius transferentis miniſterio, non tamen
494 important formam, vt ipſa nominatio fiat
ipſius transferentis voce, quælibet enim no-
minatio ſolo nominantis conſenſu perficitur,
495 non eget loquela, ſoloque nutu fieri poteſt.

Cal-

Caldaſ. in tractat. de emphyteut. lib. 2. de nominat. emphyteut. quaſt. 1. num. 21. verſ. ſolo nutu poſſe hanc nominationem fieri &c. & in tractat. de reſtitut. in integr. in verb. cum non abſimilis. numer. 69. verſ. illud tamen. Barboſ. *in collectan.* Iuris Canon. *tom. 1. lib. 3. titul. 18. cap. 40. n. 143. verſ. & mutus ſignis et nutu poterit nominare &c.* Fr. Sigiſmund. à Bonon. *in tractat. de electi on. part 1. cap. 4. dub. 89. num. 13. in fin. R. P. Anton* Diana *in reſolut. moral tom. 5. tr. ſect. 6. de mut. & ſurd reſol. 13.* vbi plures DD. adducit. & addo *Blaſ.* Michal. *in tract. de Cæc. Surd. & Mut. quaſt. 42. n. 40. verſ. cum enim in hoc requiratur ſolum, ut ipſe animum ſuum pateſaciat, quem eligi cupiat &c.* et proprius in terminis videatur Sarnenſ. *ad regul de infirm. quaſt. 16. verſ. prædictis tamen non obſtantibus quem refert* Patiſ *de reſignat. lib. 6. quaſt. 4. ſub num 35. verſ. ubi pro hoc &c.*

Cõcludendo modò, ea quæ dixi in ſuperioribus præſentibus capitibus de diſpoſitis per nutus, ſigna &c quod in hac ſatis fallaci, et
496 periculoſa materia valde occulati, et circũſpecti Iudices, et Conſulentes eſſe debent, et ſedula opera omnia benè conſiderent, quia re vera ſũt caſus ſatis obnoxi fraudibus, vt quis
497 alteri interroganti, annuendo conſenſum dicatur præſtare, vt conſiderauit *Gaſpar. Anton.* Theſaur. *in quaſt. forenſ. lib. 2. cap. 99. ſub num. 26. verſ. quia, re vera, periculoſum ſemper exiſtimaui &c.* & poſt eum *Iul. Caſ.* Caluin. *in tractat. de Æquitat. lib. 2. cap. 22. num. 247 verſ. eo caſu valde circumſpectum eſſe debere Iudicē, aut Conſulentem omnibus qualitatibus perpenſis &c.* Quarè diſpoſita per nutus ad hoc, vt ſuam obtineant firmitatē, nullatenus ex probabilibus cauſis dubitandum eſt, de ſanitate
498 mentis diſponentis, & de importuna aſtãtium ſuggeſtione, quibus ſtantibus ſanè vereri poteſt, et quidem meritò an deliberata
499 voluntas, et conſenſus diſponentis interuenerit, cum ille ſit fundamentum omnium diſpoſitionũ, et ſine illo nihil ponitur in eſſe, vt palam eſt, et ſupra dixi, Deinde prædicti
500 nutus, aliaque muta ſigna diſponentis debent manifeſtò eiuſdem cõſenſum denotare, itaque in dubium reuocari non poſſint, aliàs
501 ſi ſint indifferentes et æquiuoci, diſpoſitionis validitas in vanum ſperanda venit, vt pariter *dixi ſupra à num. 469.*

Vlterius caueant Notarij dum ſtipulantur diſpoſitiones per nutum factas, vt in ſcriptura
502 aſſerant, nempe Titius mutus ex accidenti, loqui non valens interrogatus &c. aſſentit humeris, & annuit capite, quam cautelam ponit Ioannes *Dilect. in tractat. de art teſtand. titul. 1. cautel. 9. num. 2. verſ. debet enim Notarius annotare huiuſmodi conſenſum hoc modo, videlicet Titius mutus &c.* vbi ait id comprobare Calderin. *in conſil. 40. incip Quadã mulier. titul. de teſtament. verum dicta cautela eſt gloſ.* et Bart. *in l. unus. 21. ff. de legat. 3* et monet Gomeſ. *variar. reſolut. tom. 2. cap 12. titul. de legat. num. 2. in fin. verſ. Notarius debet eſſe cautus, ut ponat, et ſcribat prædicta ſigna, per teſtatorem geſta, quibus poſſit probari, et coniecturari eius voluntas &c.* Æmil. Gall. *in tractat. de except. teſtament. titul. 1. except. 6. part. 2. num. 6. verſic quod Notarius ſcribendo dicat M. mutus &c.* D. *Regens Hect.* Capyc. Latr. *conſultat. 71 numer. 19. verſ. neceſſe eſt, ut Notarius ſcribat, et quia teſtator articulatè loqui non potuit, ideò aſſenſit humeris annuit capite &c. lib. 1.*

ARGVMENTVM.

Hæredis inſtitutio cum ſit baſis, fundamentum, & forma ſubſtantialis, & neceſſaria teſtamenti quare ſi ea deficiat, opus eſt, vt tota fabrica teſtamenti miſerè cadat, & res reducatur ad cauſam inteſtati, et quando dicta concluſio procedat.

Prædicta tamen ſolemnitas, cum mere ſit introducta per ius poſitiuum, & nullatenus ſit de iure gentiũ, ideoque abſolutè firmatur, quod valet teſtamentum conditum ad pias cauſas etiamſi nullus in eo reperiatur inſtitutus hæres, et Teſtator quando iubet, vt eius bona diſtribuantur ad opera pia per agenda, tunc executor cenſetur inſtitutus hæres ad id adimplendum.

Diſpoſitiones captatoriæ, quamuis à iure ſummæ deteſtentur, ex rationibus de quibus hic, tamen cum iſtæ prohibitiones etiam ſcateant de Iure poſitiuo, cum illæ ante S. C. Libonianum erant permiſſę, Quare cum teſtamenta ad pias cauſas ſint exempta à vinculis iuris poſitiui, ideo valida erunt quantumuis in eis tales diſpoſitiones reperiantur, et quomodo id procedat, et vide in ſequenti cap.

SVMMARIVM.

1 *Inſtitutio hæredis eſt caput, & forma neceſſaria, & ſubſtantialis teſtamenti.*
in Inſtitutione *hæredis conſiſtit baſis, & ſumma totius teſtamenti*
2 *Teſtamentum, ſi careat inſtitutione hæredis nihil in eo diſpoſitum tenet.*
3 *Hæredis inſtitutio vt ſuos operetur effectus requiritur, vt fiat palam et verbis expreſſis*
4 *Inſtitutio hæredis, cum ſit teſtamenti fundamentum, ideoque ſtabilis, & inconcuſſum eſſe debet.*
5 *Inſtitutio hæredis ex coniecturis inducta nõ valet & quare.*
6 *in Inſtitutione hæredis ſi adſit error, corruit teſtamentum.*
7 *Hæres, ſi inſtitutus ſit cum expreſſa prohibitione, ne bona hæreditaria capiat, teſtamentum corruit.*
8 *Teſtamentum corruit ex defectu inſtitutionis hære-*

Digitized by Google

hæredis, quandoq; ea omnino caret.

Vel quando ſumus inſtitutione tacita ex ſola præſumptione iuris, aut ex coniecturis deſũptas.

9 *Inſtitutio tacita reſultans ex verbis in teſtamento expreſſis habetur pro expreſſa.*

10 *Teſtamentum conditum ad pias cauſas valet licet in eo nullus ſit inſtitutus hæres.*

11 *Teſtantium religio inuiolabiliter ſeruanda eſt.*

12 *Bona omnia ſua ſi quis relinquat diſtribuenda inter pauperes, nullo inſtituto hærede, valet teſtamentum.*

13 *Hæredis inſtitutio de neceſſitate facienda in teſtamento eſt ſolemnitas Iuris poſitiui.*

14 *Teſtamentum pium, vt ſit validum, ſat eſt ſeruare ius gentium.*

15 *Hæredem ſi quis inſtituat animam propriam, an valeat talis inſtitutio, & n. 16. et 17.*

18 *Animam propriam, quando quis hæredem inſtituit ex hoc oſtenditur pias cauſas eſſe hæredes inſtitutas.*

19 *Teſtator ſi diſponat, vt bona ſua diſtribuantur inter pauperes, cenſetur executor nomine eorum conſtitutus hæres.*

20 *Hæres, quando nemo eſt in teſtamento non tenet illud de ſubtilitate Iuris.*

21 *Diſpoſitio pia, quando teneat, quamuis de ea non ſit facta mentio.*

22 *Teſtator, ſi committat omnia ſua bona diſpoſitioni alicuius, quid ex hoc videtur voluiſſe inferre.*

23 *Teſtator, ſi committat bona ſua diſpoſitioni alicuius cenſetur inſtitutus hæres ad diſtribuenda omnia eius bona in pias cauſas.*

24 *Teſtator, ſi dicat amico, Amice hic remanent omnia bona mea, de illis fac, quod ego facerem quid ex hoc veniat inferendum, n. 25.*

25 *Teſtator, dum aliqua bona reliquit alicui, & grauet hæredem certum, quid expendere in operibus pijs.*

27 *Et de reliquis bonis, quæ ſuperſunt, faciat quod ei viſum fuerit, & ipſe teſtator faceret, an teneatur ea diſtribuere in pias cauſas.*

28 *Bona ſua, ſi quis relinquat diſpoſitioni alterius, is cenſetur inſtitutus hæres nudus, & puro nomine & ad quid.*

29 *Fauor non maior debetur piæ cauſæ, quàm libertati.*

30 *Priuilegium piæ cauſæ, in præiudicium piæ cauſæ non eſſe conſiderabile.*

31 *Pia cauſa non eſt valens et apta ad extinguendum amorem naturalem in ſuos.*

32 *Diſpoſitio captatoria à iure eſt improbata.*

Diſpoſitiones captatoriæ de Iure non tenent.

33 *Diſpoſitiones captatoriæ in tantum non valent, vt nec pœna eis adiecta non teneant, in caſu contrauentionis.*

34 *Actus contra iuris diſpoſitionem, quando eſt initus ſi pœna iniungatur inualida eſt.*

ex Actu nullo non datur delictum, et conſequenter nec pœna.

35 *Diſpoſitionum captatoriarum ſpecies plures ſunt, ſicuti earum natura.*

36 *Captatoria diſpoſitio illa vera eſt, quando teſtator, ſub ſpe lucri, aliquem inſtituit hæredẽ, vel ei legat. & n. 37 et 38.*

39 *Diſpoſitio captatoria, quæ ſit improbata.*

40 *Diſpoſitio, quæ in alicuius voluntatis arbitrio aut alterius mentis ſecretum confertur, non eſt captatoria.*

41 *Diſpoſitio dicitur captatoria, quando ſubſtantia vltimæ voluntatis liberè confertur in voluntatem alicuius.*

42 *Inſtitutio dicitur captatoria etiam quando non principaliter, ſed per indirectũ ponitur inſtitutio in voluntatem alterius.*

43 *Inſtitutio dicitur captatoria, quando ea ſit ſub ſpe alterius inſtitutionis, & diſtingue, vt n. 44*

45 *Captatoriarum diſpoſitionum materia hodie ſatis adumbrata reperitur.*

46 *Ius, quando eſt in ea certum, tunc diſputatio pertinacibus eſt relinquenda.*

in Iure omnia ſatis in promptu ſunt.

47 *Iuſtinianus Imp. quare ſic vocatus fuit.*

48 *Diſpoſitio captatoria ad fauorem piæ cauſæ non eſt improbata.*

Et maximè, quando fuit commiſſa diſtributio bonorum alicui facienda in pauperes.

49 *Teſtamenta ab alieno arbitrio non debent pendere.*

50 *Hæredũ inſtitutiones incertæ regulariter non tenent.*

51 *Hæredis inſtitutio, vel legata ad pias cauſas etiamſi in alterius arbitrio conferantur, valida ſunt. & n. 54.*

52 *Quæ opinio eſt cõmunior, & ſequenda, ac ſeruanda in vtroque foro. n. 53.*

55 *Diſpoſitio, ſi committatur in meram voluntatem hæredis non valet.*

56 *Diſpoſitio captatoria à mero iure ciuili prohibita eſt.*

57 *Legata captatoria non ſolum ſunt permiſſa fauore piæ cauſæ, ſed etiam inſtitutio hæredis.*

58 *Piæ cauſæ fauore non ſunt admittenda ea, quæ ſunt contra bonos mores.*

59 *Finis, et effectus bonus non ſuffragatur ad ſuſtinendum actum reprobatum.*

60 *Bart. irridetur à Baldo, quia fuit allucinatus in intellectu cap. cum tibi. de teſtam.*

61 *Cap. cum tibi. de teſtam. loquitur de commiſſione diſtributoria, non autem de voluntate diſpoſitoria.*

62 *Captatoria diſpoſitio, admittitur quando diſpoſitio iuſtam præſefert cauſam.*

63 *Inſtitutio captatoria, ſi fiat per viam liberæ diſpoſitionis, et per modum conſilij tenet pro conſeruatione agnationis.*

64 *Diſpoſitiones captatoriæ fuerunt prohibitæ per S. C. Libonianum.*

65 *Diſpoſitiones captatoriæ indiſtinctè valent ad fauorem piæ cauſæ.*

66 *Diſpoſitiones captatoriæ, ſi nõ erant prohibitæ*

olim

olim, & modo ſunt prohibita, quod ex hoc nõ
ſit inferendum.
67 *Captatoria diſpoſitiones poſſunt ſtatuta, aut*
conſuetudine introduci.
68 *Ius poſitiuum per aliud ius poſitiuum poteſt*
corrigi.

CAPVT L.

HÆREDIS inſtitutio cum ſit caput baſis,
& forma neceſſaria, et ſubſtãtialis teſta-
1 menti in qua conſiſtit ſumma totius teſtaméti
§. ante hæredis inſtitutionem. Inſtit. de legat. l.
proxime. ad finem. ff. de his qui in teſtam. delen.
l. 1. in fin. ff. de vulgar. et pupillar. l. 1. ff. de hæred.
inſtituend. l. fin. iuncta gloſ. ff. de iur. Codicill.
Itaut nihil quod in teſtamento relictum eſt,
2 valeat ſine hæredis inſtitutione, vt dicitur in
prædictis iuribus. Quæ quidem inſtitutio, vt
3 ſuos operetur effectus requiritur etiam vt pa-
lam expreſſis verbis fiat *l. hæredes palàm prin-*
cipio. C. de teſtament. l. iubemus. C. eodem, vt ſa-
tis docui ſupra cap. 27. Nec aliquis miretur ſi
Ciuilis Iuris cenſura id anxiè ſanxerit, quia
vt dictum eſt, cum in inſtitutione hæredis ſtet
4 baſis, et fundamentum Teſtamenti maxima
eſt adhibenda diligentia, vt illa ſtabilis et in-
concuſſa ſit, ex quo pendet validitas aliorum
omnium in teſtamento ordinatorum. Itaque
5 nec talis ex coniecturis inducta cenſetur. *l. ſi*
quis cum. § ſi ſuo. verſ. ſed ſecundum vſque ad
finem. ff. de vulgar. & pupillar. ſubſtitut. l. 1. ibi,
quia ex coniecturis non propriè ſcriptus hæres
videretur. ff. ſi tab. teſtam. extab. Honded. *con-*
ſil. 65. num. 21. lib. 1. Fuſar. *conſil 25. numer. 35.*
lib. 1. Surd. *conſil. 465 num. 12. Roderic.* Suarez.
allegat. 1. num. 6. verſ. ex coniecturata volunta-
te, aut ex coniecturis, numquam hæredis inſti-
tutio inducitur &c. Ferdinand. Vaſquez. *de ſuc-*
ceſſ. lib. 2. §. 15. requiſit. 16. num. 53. tom. 1. cum
alijs allegatis *ſupra cap. 27. à num. 1.*
Et ſupradictã concluſioné, quod hæredis in-
ſtitutio tamquam baſis, et fundamentum te-
6 ſtaméti debet eſſe certa, et indubitata, amplia,
vt ſi error ſit in denominatione hæredis, pu-
ta ſi aliquis fuerit inſtitutus hæres, vti filius,
cum non eſſet filius teſtamentum, vitiatur.
l. ſi pater ff. de hæred. inſtituẽd. l. nec apud. C. *eod.*
cum alijs allegatis per Benedict. Capra *conſil. 2.*
num. 10. verſ. nec valeret quia erratum eſt adde
Paſeth. *conſil. 140. nu. 16 et ſeq.* Rota *deciſ. 194.*
nu. 1. verſ. vitiat teſtamentum &c. par. 2. diuerſ.
& fuit dictum corã R. P. D. Bichio *in cauſa Ro-*
mana Hæred. de Virili 24. Maij 1641. §. Rur-
ſus nõ obſtat. verſ. nec pariter ſubſiſtit inſtitutio,
quia teſtator errauit &c. cum multis ibi adductis.
Hinc etiam eſt, ſi teſtator inſtituat aliquem
hæredem cum expreſſa prohibitione, ne
7 bona hæreditaria capiat, non valet talis inſti-
tutio, et hoc caſu ab inteſtato ſucceditur, vt
poſt Bart. in l. quoties. §. ſi duo. ff. de hæred. inſti-
tuend. dixit Adam. Keller. in tractat. de Iur. ſuc-
cedend. ab inteſtat tit. 2. nu. 33. verſ. teſtator &c.
Tamen quidquid ſit de prædicta ſatis con-
trouerſa opinione, quod omnino debet eſſe
indubitata inſtitutio hæredis, ac omnino fir-
8 ma, quæ videtur habere locum in teſtamen-
to omnino carente inſtitutione hæredis, vel
in inſtitutione tacita ex ſola iuris præſũptio-
ne, aut ex coniecturis deſumpta; ſecus autẽ
in inſtitutione tacita reſultans ex verbis in
teſtamento expreſſis, quia tunc talis inſtitu-
tio habetur pro expreſſa, et ad hoc adduci
poteſt. *text. in l. 1. §. ſin autem. ff. de hæred. inſtit.*
& ita diſtinxerunt *Aretin. in l. Gallus in prin-*
cip. 2. col. verſ. pro varietate iſtius. ff. de liber. &
poſthum. latè Aquilin. *in eadem l. Gallus in pri-*
ma part. num. 11. et ſeq. Barbat. *conſil 5. per tot.*
et præſertim ſub num. 5. verſic. quinto facit. lib. 1.
Ruin. *conſil. 56. numer. 10. lib. 2.* Menoch. *lib. 4.*
præſumpt. 19. num. 7. & 8. Maſcard. *de proba-*
tion. concluſ 928. num 7. Cui diſtinctioni etiã
ſe ſubſcripſit. *Rota in cauſa Romana fideicom-*
miſſi 26 Aprilis 1638. coram Reuerendiſſ. P. D.
Dunozetto *Decano §. Nec prædictis. verſ quo-*
niam iura exaduerſo ponderata videntur proce-
dere, vel in teſtamento omnino carente inſtitu-
tione hæredis, vel in inſtitutione tacita &c. quæ
deciſio confirmata ſub die 14. Nouembris ſequẽ-
tis anni 1639. coram eodem Reuerendiſſ. Decano.
Omnis quidem difficultas, nec non diſtin-
10 ctio ceſſat in caſu, quando teſtamentum cõ-
ditum eſt ad pias cauſas, vt valeat, non obſtã-
te, quod nullus in eo ſit inſtitutus hæres, &
11 hoc ſuggerente magno fauore, qui religioſis
teſtantium votis debetur, idcirco, ſi quis re-
linquat omnia bona ſua inter pauperes di-
12 ſtribuendã, nullo inſtituto hærede valet teſta-
mentum, *ita ſenſerunt Bart in l. 1. nu. 65. C. de*
ſacroſanct. Eccleſ. Bald. *in l. ſi quis ad declinan-*
dã. C. de Epiſcop et Cleric. Abb. *in cap indicante*
ſub num. 3. C. de teſtam loquens de legatis factis
ad piam cauſam ſine hæredis inſtitutione Intri-
gliol *ſingul 98. num. 18 et 19.* Molin. *de iuſtit*
et iur. tom. 1. tract 2 diſput. 134. in fin. verſ vtriſ
vero &c. Leſſius *lib. 2. cap. 19. num 8. Eminen-*
tiſſ. D. Card Lugo *de Iuſtit. diſput. 22. num. 27.*
Io. Angel. Boſſ. *in ſuis var moral. lib. titul. 12. §. 2.*
num 90. Paul. Layman. *in Theolog moral. tom. 1.*
lib. 3 ſect 5. cap 2. num 12. Alphonſ. de Leon. *in*
tractat. de offic. Cappellan ſect. 5. quæſt. 25. præ-
ſertim à num. 347. et vide *Paul. de Caſtr. in*
conſil 97 ſuper primo quæſito lib. 1. Barbat. *con-*
ſil. 8. Præſcribitur præclarè col. 8. verſ. venio ad
aliam dubitationem lib. 1. qui loquuntur in in-
ſtitutione hæredis non ſcripti, et omnia bona
ad pias cauſas fuerunt relicta, idemque ſenſit.
Firmia in tractat de Epiſcop. part. 4. lib. 4. q. 31.
verſ dubitari poteſt, et poſt ſupra relatos *tenet*
Tiraquell. de priuileg. piæ cauſæ priuileg. 15. Idẽ
in tractat. le mort. ſaiſit le viſ. par. 7. declarat. 5.
Menoch. *conſil. 369. num. 10.* Valaſc *conſil 68.*
nu. 4. Mendez *à Caſtro in prax. Luſitan. lib. 1.*

cap 2. numer 22. et ſeq. & idem ſenſit *Rota in*
cauſa Leodien. Domus, et Teſtamenti 10. *Mar-*
tij 1574. *coram bo. me.* Card. Lancellott. *§. Nõ*
obſtat. verſ. in teſtamentis conditis ad pias cau-
ſas, quando non reperitur hæres &c. Peregr. *in*
tractat. de fideicommiſſ. articul. 2. num. 31. *Gaſ-*
par Theſaur. *lib. 4. quæſt. forenſ. quæſt* 38. *ſub*
num 35. *verſic. ſed in indiſtandis &c.* Sebaſtian.
Medic. *in opuſcul. 4. num.* 60. *verſic. nono quam-*
uis. Io. *Baptiſt.* Nouat. *in tractat. de miſerabil.*
person. priuileg. cap. 7. *num.* 3.

Ratio enim ſupradictæ cõcluſionis eſt, quia
hæredis inſtitutio eſt ſolemnitas à iure Ciuili
13 introducta, nam de iure gentium non requi-
ritur hæredis inſtitutio ad validitatem vltimæ
voluntatis, in teſtamento autem ad pias cau-
ſas, vt validum ſit, non requiritur ſolemnitas
14 iuris Ciuilis, ſed ſufficit ſolemnitas iuris gen-
tium, vt ſatis demõſtraui ſupra Cap. 1. per tot.
Vnde quoque inferunt, quod ſi quis in hunc
modum diſponat de bonis ſuis, *Relinquo hæ-*
15 *redem bonorum meorum animam meã*, & multa
pia præciperet fieri, nonnullaque legata ami-
cis, vel conſanguineis, relinqueret, & conſti-
tuto, vel non conſtituto executore teſtamen-
16 ti, ita teſtamentum abſolueret, tale teſtamẽ-
tum fore validum quidquid ſecus ſenſerint
nonnulli DD. tacitis nominibus *à Molin. de*
Iuſtit & Iur. d tom. 1. tractat. 2. diſput. 134. re-
lati, qui dixerunt eſſe inualidum ob defectum
17 inſtitutionis hæredis, cum in contrarium ſit
veritas, vt conſtat ex pluribus DD. proximè
allegatis. Et probatur, tum quia hæredis in-
ſtitutio, non eſt neceſſaria ad fauorem teſta-
menti ad pias cauſas, vt dixi ſupra *numer* 12.
18 tum quia verba illa, *Inſtituo hæredem animã*
meam, ſatis clarè oſtendunt inſtitutum eſſe
hæredem ad pias cauſas, vt ſcilicet, quod re-
manet de bonis, id totum in operibus pijs
impenderetur, *& videatur Fagundez. de in-*
ſtit. lib 6. cap. 1 num 22. & alij Theologi, & Iu-
riſperiti *allegati abundè ſupra ſub n.* 12. *& vide*
infra d numer. 23.

Nam in his terminis in effectu videntur
19 inſtituti pauperes, ſeu executor nomine eo-
rũ, prout in puncto loquuntur *Bart. & Caſtr.*
proximè allegati, licet de ſubtilitate Iuris nõ
20 valeret, cum nemo ſit hæres, vt dicit *Specul.*
poſt V bert. de Bobio per eum relatum in titulo de
inſtr. edit. §. nunc vero alia ante num. 24. Sed
21 aliud eſt de æquitate Canonica, quia valet
talis diſpoſitio, etiamſi de pia cauſa non eſſet
facta expreſſa mentio, veluti ſi teſtator com-
22 mittat omnia ſua bona diſpoſitioni talis, præ-
ſumitur enim voluiſſe, quod diſtribuantur
pauperibus ad pias cauſas, et videtur inſtitu-
tus hæres executor nomine pauperum *cap. cũ*
tibi ſecundum intellectum Innocent. num. 1. ibi,
Si extremam voluntatem meam committo volũ-
tati Titij, nam per hæc verba videtur inſtituiſſe
Titium, non per ſe, nec in fauorem Titij, ſed tã-
quam diſtributorem, vt diſtribuat inter paupe-
res, & ad alios pios vſus, & ſic non videtur pro-
priè inſtitutus hæres, ſed nudus Cõmiſſarius &c.

Cuius opinio dicitur communiter appro-
bata per Legiſtas, et Canoniſtas, *vt teſtatur*
Abb. num. 4. et poſt alios latè Couarr. *num.* 10.
de teſtam Satmiẽt. *ſelect. interpretat. lib. 2. cap.* 6.
num 33. *&* 34. Vbi vbertimè diſcutit intelle-
ctum *d. cap. cum tibi*, qui licet verius ſit, & ita
in eo non poſſit fieri fundamentum ſolidum,
vera tamen eſt ſupra relata concluſio, Vnde
etiamſi non appareat, vt præmiſi expreſsè te-
ſtatorem voluiſſe teſtari ad pias cauſas, tamẽ
ſi teſtator ita diſpoſuerit, *Committo omnia*
23 *bona mea diſpoſitioni Titij*, is, vt proximè dixi,
cenſetur inſtitutus hæres ad diſtribuẽda om-
nia bona in pias cauſas, Hinc ex hac doctri-
na deciditur, quod ſi amicus moriens dicat,
24 amico ſuo, *Hic manent omnia mea bona, de*
illis fac, quod ego facerem, & hoc caſu nec po-
teſt amicus ille, ea bona ſibi retinere, ſed om-
nia ſunt diſtribuenda in opera pia, pro illius
25 anima, Præſumendum enim eſt illam fuiſſe
eius voluntatem, *& ita expreſsè tenent Fagũ-*
dez de Inſtit lib. 6. cap. 3. num. 24 *cum ibi alle-*
gatis. Vbi etiam refert cũ Conimbricæ mor-
tuus eſſet vir ditiſſimus, qui in ſuo teſtamento
multam ſummam millenorum aureorum re-
linquerat eius fratri, addens poſtea, *De reliquo,*
26 *mihi tot Miſſas, & ſacrificia dicantur, et talia*
opera pro anima mea fiant, & ſi quid adhuc ſu-
pererit de illo faciant teſtamentarij mei, quod il-
lis viſum fuerit, & ego facerem, Et adimpletis
operibus pijs, cum ſupereſſet quædam pecu-
27 niarum ſumma, quàm frater illius ſibi debe-
ri dicebat, conſultus iuxta ſupradictam do-
ctrinam reſpondit dictam ſummam eſſe ex-
pendendam in opera pia, *& vide reliquos D.*
Theologos allegatos ſupra nu. 12.

Prædictam concluſionem de qua ſupra *nu-*
mer. 22. quod quando quis bona ſua commit-
tit diſpoſitioni alterius, is cenſeatur inſtitu-
28 tus hæres nudus, & puro nomine, nempe cũ
onere, & obligatione diſtribuendi totam hæ-
reditatem in opera pia tutati ſunt, præter iã
relatos. *Bart in l. hæreditas nu.* 12 *ff. de hæred.*
inſtituend in l. ſi quis Titio num. 3 *ff. de legat.* 2.
et in l. alio, num. 6 *ff. de aliment. leg. et in l. ſi quis*
ad declinandum num. 2. *C. de Epiſcop. et Cleric.*
et in l. Trebatiani. numer. 5 *ff. de vſufruct. legat.*
& latius *in l. Centurio. nu.* 21. *& ibi cæteri Scri-*
bentes ff. de vulgar. et pupillar. et præſertim Alex.
num. 78. *verſ. ſed ſi nullus, & poſt alios ibidem.*
Rip. *num.* 105. Bald. *in auth. licet in princip. C. de*
natural. liber. et in l executorem, nu. 7. *et* 8. *C. de*
execution. rei iudic. in l. et in Epiſtola ſub nu. 4.
vbi recitat opinionem *Innocent. in d. cap. cum*
tibi licet, ibi, *nihil clarè firmet. C. de fideicom-*
miſſ. ſed & illam firmat *in l. illa inſtitutio in* 2.
notabil. in fin. ff. de hæred. inſtit. & in conſil 296.
verſ. præterea quãdo teſtator vol. 5. Alex. *conſ.* 51.
ſub num. 20. *verſ. & ſi nullus hæres eſſet vol.* 7.
cum alijs pleno calamo adductis *per Capiſcer.*
in

Digitized by Google

in tractat. de num. teſt. part. 2. cap. 2. numer. 82.
et vide Card. Manticam *de coniectur. vltim. vo-*
lunt lib. 6 titul. 3. ſub num. 30 vbi poſt Bald. *in*
l. executorem num. 8. de execut. rei iudic. ait in
puncto huius quæſtionis nuſquam alibi repe-
riri textum præter quàm *in d. cap. cum tibi de*
teſtam. quem tamen limita, vt habetur apud
eundem, *Bald. in d. l. executorem ſub numer. 8.*
29 quando teſtator reliquerit filios *per text. in*
l. in ſuis. ff. de liber. et poſthum. & in l. cum acu-
tiſſimi ff. de fideicommiſſ. nec enim debetur ma-
ior fauor piæ cauſæ, quàm liberis *vt idē Bald.*
dixit in l. ex his epiſtola num. 2. ff. de fideicommiſſ.
& probatur *in cau. vltim. 17. quæſt.* 4. & ita te-
net *Roman expreſsè in d. l. captatorias num. 10.*
C. de teſtam. milit. Corn. *conſil.* 156 *numer. 9. &*
ſeqq. vol 2. & aduertit *Rota in cauſa Romana*
Legati 27. Martij 1634. coram Eminentiſſ. Do-
mino Card. Hieronym. Veroſpio. *in fin.* vbi di-
30 citur priuilegium piæ cauſæ in præiudicium
filiorum, non eſſe conſiderabile. Non enim
eſt pia cauſa valens ad extinguendum amorē
31 naturalem in ſuos, *vt ratiocinatur* Monterpe-
rell. *conſ.* 105. *num. 7.* Rander. *reſolut. 1. nu. 39.*
Vincent. de Franch. *deciſ.* 597. *Rota in cauſa*
Romana legati 24. Ianuarij 1642. coram Reue-
rendiſſ. Terraconen. *§ minus obſtat. verſ. pia*
cauſa non eſt apta extinguere amorem &c. De
hoc alibi dicam, & aliqua iam dixi *in annotat.*
ad dec. 444 à nu. 15 part. 4. rec. tom. 2. At ad nos.

Nec obſtat teſtatorem diſponendo vt dixi
ſupra, committendo nempe diſpoſitionem
bonorum ſuorum alicui nullius roboris ſit
32 tale teſtamentum cum iſta ſit captatoria diſ-
poſitio à iure omnino improbata *l. ſi quis cap-*
tatorias, et l. ſi quis ſemproniam, et l. inſtitutio.
ff. de hered. inſtituend. l. captatoria ff. de legat. 1.
l. vtrum §. cum quidam ff. de reb. dub. & in ter-
minis, de legatis, & fideicommiſſis, *eſt textus*
in d. l. captatoria ff de legat. 1. et in d. l. vtrum. &
in l. legatum ff de legat. 1. gloſ. et DD. in l. 1 ff. de
legat 2. l. numquam. ff de condit. & demonſt. in
fin. Dec. *in l. captatorias. nu. 5. et ſeq. et ibi* Caſtr.
n. 2. C. de teſtam. milit. Gomeſ *ad Leg. Taur. 22.*
ſub nu. 18 Roderic. Suarez. *in l. quoniam in prio-*
ribus. in declarat. Leg. Regn. Limit. 5. numer. 11.
Peregr *de fideicommiſſ art. 33. num. 62.* Spin. *de*
teſtam. gloſ 5 num. 70. ad med. Petr. Bech. *de te-*
ſtam. coniug. cap. 17. numer. 1. in magn. tractat.
tom. 8. part. 1. Simon. de Præt. *de interpretat. vl-*
tim volunt. lib. 2. interpretat. 1. dub. 1 ſolut. 3. nu-
mer. 5. Decian. *conſil. 70. num. 24. lib. 3.* Fuſar.
conſil. 43 per tot. Menoch *conſil. 699 per tot.* Ca-
ſtill *controuerſ quotidian. part. 3. cap. 18. nu. 13.*
Fachin. *ſelect. interpret. lib. 13. cap. 21. per tot.*
Gratian. *diſcept forenſ. cap. 908. nu. 4.* Gamm.
deciſ. Luſit. 245. nu 2. Gaill. *obſeruat. Imperial.*
cap 117 nu. 1. Surd. *deciſ. Mantuan. 68. per tot.*
32 quod cum diſpoſitiones captatoriæ non va-
leant, ſunt celebres deciſiones *in cauſa Roma-*
na de Gaualerijs 25 Iunij 1632. et 14. Februa-
rij 1633. coram bo. me. Coccino *relata ſunt à*
me in 6. part. recent. 170. et 350. et coram bo. me.
Dunozetto *in cauſa Piretana Hæreditatis 27.*
Ianuarij 1621. et 25. Martij eiuſdem anni, ſunt
pariter à me relata in part. 3. recent. tom. 1. deci-
ſion. 272. et 278. vbi aliæ deciſiones allegantur
& aliæ adductæ habētur *coram R. P. D.* Cerro
in cauſa Rom. Renunciationis 23. Martij 1650.
& coram Reuerendiſſ. Dunozetto *in altera Ro-*
mana Hæreditatis de Scarſellis 17 Iunij 1645.
§. Nec ad effectum. verſ enim aliàs ea, tamquam
captatoria damnetur &c. et corā eodem in cauſa
Romana fideicommiſſi de Martolis 12 Decem-
bris 1651. §. 1. verſ quare cum huiuſmodi diſpo-
ſitio fuerit facta ſub ſpe, et explicita conditione
reciproca inſtitutionis fuit nulla penitus, & in-
valida &c.

Et amplia in tantum non ſubſtineri diſpo-
33 ſitiones captatorias, vt ſi pœna iniungatur
in caſu contrauentionis partium, nec pœna
ſubſtineri poteſt, vt *inquit* Surd *dec.* Mantuan.
7. à num. 30. Quia actus contra Iuris diſpoſi-
34 tionem, quando eſt inuitus, ſi pœna iniunga-
tur inualida eſt, vt deducitur *ex l. 1. ff. de his*
qui nomin. relinq non enim ex actu nullo da-
35 tur delictum, & conſequenter nec pœna *l. ea*
quidem vbi Bald. num. 2 ff ſi mancip. ita fuer.
alien. quæ Iuris concluſio ad multos caſus ex-
tenditur *à D. Franciſc. Ferrer. in commentar.*
ad Conſtitut. Cathalan. incip. hac noſtra ſub ti-
tul. ſolut. matr. 3. tempor. à num. 21.

Longum eſſet ſi hic referre vellem, quales
36 ſint ſpecies captatoriarum diſpoſitionum, &
eorum naturam, principaliores tamen, ne
penitus tacitus ſim, diſtinctiones referam in-
fra à *numer. 41.* cum per ampla ſit materia.
Et veritas eſt, quod ſolum illam indico,
eſſe veram diſpoſitionem, ſeu voluntatem
37 captatoriam, quando Teſtator inſtituen-
do, vel legando aliquid alicui, id facit ſub
ſpe reciprocæ inſtitutionis, vel legati, puta
ſubſtituo te heredem ſi me inſtitueris, vel ſubſti-
tueris &c. Vnde ſic teſtator captat extrema
liberalitatis elogia, vlterius ſub illa ſubdola
38 inſtitutionis, vel ſubſtitutionis, aut legati
illecebra, allicit alium ad lucroſas tabulas
captioſus ipſe & fallax, ſuarum nouiſſimam
rerum ordinationem mutet, aut mutare poſ-
ſit, aduerſus quos captioſos homines audia-
39 mus, quàm probe inuehit Martialis Poeta,
his verſibus ſcribendo ad Marianum.

Scis te captari; ſcis hunc, qui captat auarum,
Et ſcis, quid captat, quid, Mariane velit
Tu tamen hūc tabulis heredē ſtulte, ſupremis
Scribis, & eſſe tuo vis, furioſe, loco.
Munera magna quidē miſit, ſed miſit in hamo,
Et piſcatorem piſcis amare poteſt?
Hiccine deflebit verò tua fata dolore?
Si cupis vt ploret: des, Mariane nihil.

Quod enim prædicta diſpoſitio ſit propriè
captatoria, & ſit improbata, *aſſerunt.* Ca-
ſtren. in d. l. captatorias, num. 4. C. de teſtam. mi-
lit.

ſit bo. me. Reueren *diſſ.* Sarmient. *olim Rota Au-
ditor ſelect. interpratat, lib. 2. cap. 4. per tot. Re-
uerendiſſimus Durantus etiam olim Rota Audi-
tor, in tractat de condit. impoſſibil. part. 3. cap. 5.
num. 28. ante fin* vbi de communi teſtatur *Io.
Dekerius diſſertat. Iuris lib. 1. diſſert. 1. num. 7.
vbi etiam adducit ſupradicta carmina Martia-
lis, et latè tractat.* Caſtill. *quotidian. controuerſ.
part. 2. cap. 6. num. 3. & 4.* vbi plures cumulat,
& defendit ſolam diſpoſitionem, de quo in
40 ſupra relato caſu dici propriè captatoriam,
excluſis eis, quæ in alienę voluntatis arbitrio,
aut alterius mentis ſecretum conferuntur,
quas non eſſe captatorias pluribus proſequi-
tur, cuius opinionis etiam fuit. *Anton. Faber.
de errorib. Pragmatic. part. 3. decad. 51. error. 4.
verſ. Atque in eo primum. et error. 5. et latiſſimè
tractat* Fuſar. *de ſubſtitut. quaeſt. 503. à nu. 1.*

Sed ne penitus ſicco pede circa diſtinctio-
nes in materia diſpoſitionum captatoriarum
pertranſeam, annotabo regulariter ſolitum
eſſe tripliciter diuidi. *Primo,* ſcilicet quando
41 ſubſtantia vltimæ voluntatis principaliter,
& directò confertur in liberam voluntatem
alterius, vt puta, ſi teſtator dixerit *Inſtituo
haeredem Sempronium, ſi Titius voluerit,* quia
ſi Titius dicat ſe nolle, Sempronius non erit
hæres, & teſtator remanebit deceptus dece-
dendo inteſtatus. *l. ſi quis Sempronium. 68. vbi
gloſ. in figuratione caſus. ff. de hared. inſtituend.
gloſ. in l. captatorias.* C. *de teſtam. milit. Secundò*
42 quando nō principaliter, ſed indirectè com-
mittitur ſubſtantia diſpoſitionis, veluti, *Inſti-
tuo quem Titius voluerit, vel eligerit,* Nam Ti-
tio nolente, vel non eligente inſtitutio rema-
net vacua. *Tertiò,* quando inſtitutio fit ſub
43 ſpe alterius inſtitutionis, videlicet *Inſtituo te,
ſi inſtitueris me.* gloſſ. *in d. l. captatorias. in verb.
captatorias,* & iſta eſt vera inſtitutio captato-
ria, vt præmiſi ſupra *num. 36.*

Hiſce enim tribus modis captatoriam vo-
luntatem diſtinxerunt Couar. *in cap. cum tibi.
nu. 1. de teſtam. Craſſ. in §. Inſtitutio quaeſt. 18.
num. 2. et* Rota *in dicta* Romana *de* Canalerijs
*in recent. part. 6. tom 2. deciſ. 350. num. 4. vſque
ad num. 14.* Tertia vero ſpecies ſubdiuiditur
etiam, & comprehendit caſum, quo inſtitutio,
vel alterius diſpoſitionis conditio tendat ad
44 alium extraneum hæredem inſtituendum, vt
puta Titius habeat centum, vel hæres meus
eſto, ſi Mænium hæredem inſtituerit *per text.
in l. ſi fratres. 53. §. idem reſpondit. il primo. ff. pro
ſocio, et in l. illa autem inſtitutiones. 71. verſ. ſed
illud quari poteſt. ff. de hared. inſtituend.* Couar.
*in d. cap. cum tibi. num. 2. verſ. et ideo idem iuris
eſt &c. et optimè reſpondit* Rota *in d.* Romana
Renunciationis *23 Martij 1650 coram* R. P. D.
Cerro. *§. Primum ſiquidem &c.* Alij vero Do-
ctores alias plures ſpecies captatoriarum diſ-
45 poſitionum inuenerunt, & diuerſas etiā na-
turas, itaque materia iſta, adeo inſinuoſa re-
peritur, & ſic adumbrata, vt ingenuè multi
DD. fateantur, vix apparere lucem ad digno-
ſcēdam veritatem talium diſpoſitionum. Sed
heu, in iure, *Omnia fatis in prius ruunt.*

Sed relictis his diſtinctionibus; quæ parum
46 faciunt ad propoſitum noſtrū; maximè quia
vis eſt in nomine, cuius diſputatio pertina-
cibus relinquenda eſt, *iuxta glos. & DD. in
rubr. ff. ſolut. matrim. et facit text. in l. 2. & ibi
gloſ. C. de conſtit. pecun.* aduertitque Cagnol. *in
proem. Digeſtorum ſub numer. 55. verſic. cum
diſputatio ſit de nomine, ideo pertinacibus eſt re-
linquenda.* vbi nauſeatus de I. C. quibuſdam,
circa varias interpretationes nominis Imp.
47 Iuſtiniani, dicit vna *cum Signorol. in conſ. 129.
col. 3.* vocatum eſſe Iuſtinianum, quia ſic pla-
cuit parentibus, & his, qui ſacro baptiſmate
eum exornare fecerunt, *cum alijs ibi adductis.*

Quippe ſat erit in caſu, de quo agimus aſſe-
48 rere diſpoſitionem captatoriam, validam eſſe
ad fauorem piæ cauſæ; idque quidem de pla-
no procedit, quando, vt dixi ſupra teſtator
commiſit diſpoſitionem bonorum ſuorum
alicui, & hoc ſiuè ſtrictè, ſeu largo modo di-
catur diſpoſitio captatoria, ſiuè, vt alij volunt
diſpoſitio non captatoria, ſed vitioſa, tunc
49 nuncupetur, cum non liceat teſtamentorum
iura ab alieno arbitrio pendere. *l. illa inſtitu-
tio ff. de hared. inſtituend.* nam teſtamentum
eſt noſtræ non alienæ voluntatis iuſta ſen-
ſententia *l. ff. de teſtamen. cum alijs relatis per
Martienz lib. 5. titul. 4. l. 5. gloſ. 1. nu. 2.* Vnde à
iure talis diſpoſitio eſt regulariter prohibita,
50 idque vt pręmiſi fauore piæ cauſæ ceſſat.

Verum hæredis inſtitutio, & legata ad pias
cauſas, & ſi alterius arbitrio, & volūtati com-
mittantur valida ſunt, vt inſtituo hæredem
51 piam cauſā, vel Eccleſiam, quam Sempronius
voluerit, vel. Ego mille piæ cauſæ, ſeu Eccle-
ſiæ, quam Titius voluerit relinquo, quæ
opinio communis eſt *per text. in d. cap. cum
tibi.* vbi eſt caſus rotundus *ſecundum Bart. in
repetit. l. 1. num. 64. C. de ſacroſanct. Eccleſ. et in
l. Theopompus. num. 6. ff. de dot. prælegat. idem
Bart. Bald. et Paul. de Caſtr. in l. captatoria. ff.
de legat. 1. Doctores communiter in l. captatorias.
C. de teſtam. milit. vbi* Paul. de Caſtr. *ad fin. &
latiſſimè diſputat Alexander,* qui tandem
communem hanc opinionem ſequitur *num. 4.*
Iaſ. *nu. 12.* vbi teſtatur de communi, et quod
ab ea non eſt in conſulendo, necnō iudicando
52 recedendum, licet poſtea ſubdat in pun-
cto iuris, ſibi magis placere contrariam
opinionem per aliqua leuia, quibus benè reſ-
pondet *ibidem Dec. communem latè comprobāt
num. 17. 18. & plurib. ſeq.* ſic etiam conſulti re-
ſponderunt *Angel. conſil. 97. et conſil. 201.* Abb.
conſil. 32. numer. 3. vol. 2. Alex. *conſil. 14. col. fin.
vol. 2.* Iaſ. *conſil. 110. nu. 3. vol. 1.* Ruin. *conſil. 21.
num. 4.* vbi teſtatur de communi *vol. 2.* Pariſ.
*conſil. 83. num. 29. & 30. vol. 2 & conſil. 45. n. 12
& 13. et conſil. 89. num. 44. vol. 3.* Videndi etiam
ſunt communiter Canoniſtæ *in d. cap. cum ti-
bi. vbi*

di, vbi Abb. num. 4. et poſt alios latiſſimè Couar.
atteſtans de communi, nu. 12. Guil. de Benedict.
in cap. Raynuntius in verb. condidit, num. 8. de
teſtam. Iul. Clar. recept. ſentent. in §. Teſtament.
quæſt. 6. verſ. quarta. Euerar. centur. 27. in fin.
verſ. hinc eſt, quod licet valentes. cum alijs co-
pioſè relatis per Tiraquell. de priuileg. piæ cau-
ſæ priuileg. 64. num. 1. & per Gabr. commun. cō-
cluſion. lib. titul. de pia cauſ. concluſ. 3. numer. 1.
Peregr. de fideicommiſſ. art. 33. n. 66. Sebaſtian.
Medic. in opuſcul. 4. num. 54. Io. Saiſon. in con-
ſuetud. Turonenſ. titul. 33. de ſucceſſ. §. 26. gloſ. 2.
col. 3. verſ. quid autem in relictis ad piam cauſā
&c. Ferdinand Vaſqu. de ſucceſſ. progreſſ. lib.
2. §. 3. num. 34 ac de communi, & recepta D.D.
ſententia, imo de magis communi poſt Socin.
in conſil. 53. num. 57. lib. 1. teſtatur Alex. Tren-
tacinq. var. reſolut. lib. 1. titul. de pia cauſa nu. 1.
latè Barboſ. de iure vniuerſ. Eccleſ. lib. 3. cap. 17
num. 71. verſ. vtrum generalis pauperum inſti
tutio quos Titius voluerit ſit valida partem af-
firmatiuam indiſtinctè probare videntur &c.
Quod enim iſta opinio ſeruanda ſit in vtroq.
53 foro, affirmat Alex. in l. captatorias C. de teſta-
men. milit. & ex Theologis videatur Molin.
de Iuſtit. et Iur. tom. 1. tractat. 2. diſp. 234. verſ.
vltimo et diſput. 157. verſ. legatum, aut hæredis
inſtitutio &c. Leſſ. lib. 2. cap. 19 n. 10. Laym. lib. 3
tract. 5. cap. 2. num. 7. Fagund. de iuſtit. diſputat.
22. cap. 3. num. 26 Eminentiſſ. D. Card. Lugo eo-
dem tractat. part. 2 diſputat. 22. nu. 172. Vaſquez
in opuſcul. de teſtam. cap. 8. num. 42. & cap. 9.
num. 35. & alijs per eoſdem allegatis.

Et quamuis relati DD. indiſtinctè affirmēt
54 valere diſpoſitionem captatoriam ad pias
cauſas, in exemplo tamen loquuntur in hac
ſpecie, quando committitur diſpoſitio volun-
tatem tertij, et in hac ſpecie illam quoque ad-
mittit. Angel. Aretin. in eius celebri, et practic.
tractat. de teſtament. gloſ. 16. num. 2. ſecus dicēs,
55 ſi diſpoſitio cōmitteretur in meram in volun-
tatem hæredis, vt ibi latè videre potes. Sed
Doctores communi calamo contrarium ſen-
tiunt, dum indiſtinctè loquuntur vt ſupra.
Magni quidem ponderis eſt ratio illa, ſi ani-
56 maduertamus prædictam prohibitionem à
iure Ciuili originem agnoſcere, ideircò ad
pias cauſas non attenditur, vt dixi ſupra, et in
puncto conſiderat, & probat Alexand. in d. l.
captatorias ſub n. 4. verſ. puto veriorem, & Dec.
n. 18. cum ſeqq. Alex. d. conſil. 4. num. 7. vol. 1. &
Couarr. d. cap. cum tibi ſub d. n. 12. verſic. & licet
præfatam opinionem, vbi probat non ſolum
57 quoad legata, ſed etiam quoad inſtitutionem
hæredis, communem hanc aſſertionem proce-
dere, cum vtrobique militet eadem ratio, vt
ibi abundè per eum. prædictam rationem quoq.
adduxit Aloys. Ricc. in addit. ad Tiraquell. de
priuileg. piæ cauſ. d. priuileg. 64. in fin. verſ. cum
enim hæc ſit ſimplex prohibitio iuris ciuilis &c.

Anguſtia tamen manet in caſu illius diſpo-
ſitionis captatoriæ, quæ propriè vera dicitur
et retuli ſupra num. 36 nam cum ſit contra
bonos mores, ideo non eſt admittenda quan-
58 tumuis fauore piæ cauſæ. Bonus enim finis, et
effectus, non ſuffragatur ad ſubſtinendum
59 actū à Iure improbatū 11. vt optimè ratiocina-
ta eſt. Rota in d. cauſa Rom. de Caualerijs et de-
ciſio 178. ſub n. 7 part. 6. recent. vbi etiam. n. 10.
60 improbatur Bar. in d. l. captatoria n. 2. vers. vel
etiam ff. de legat. 1. vbi contrarium ſenſit, & ad-
ducitur. Bald. in dict. l. captatorias numer. 2.
C. de teſtamen. milit. qui irridet Bart. quia fuit
allucinatus in intellectu text. in d. cap. cum tibi
de teſtam. nam cap. illud loquitur de commiſ-
61 ſione diſtributoria, non autem de voluntate
diſpoſitoria, ita vt ad captatoriam diſpoſitio-
nem nullatenus trahi poſſit. Caſtil. controuer.
Iur. part. 2. cap. 5. n. 7. & Ant. Fab. de error. Prag-
matic. part. 3. Decad. 5. error. 4.

Nec obſtāt firmata per Ruin. in conſ. 20. n. 10
& ſeq. lib. 2. & Menoch. conſil. 1233. n. 9. & ſeq.
vbi conſuluerunt, quod prædicta diſpoſitio
captatoria admittitur, quando diſpoſitio iuſtā
62 præſeferat cauſam, ſcilicet conſeruandi bona
in agnatione, & ſic vti facta ad bonum finem
non veniat reijcienda. Quia eorum opinio,
& ſequacium procedit, quando per viam li-
63 beræ diſpoſitionis, ac per modum conſilij,
quis alterum inuitat ad ita diſponendum, nō
autem, quando per viam expreſſæ conditio-
nis, coarctat alterius diſpoſitionem, vt in pū-
cto ſic declaratis, ac reprobatis dictis Ruino,
& Menoch. reſpondit Rota coram bo. me. Card.
Seraph. deciſ. 363. num. 9. et coram bo. me. Coc-
cino d. deciſ. 198. numer. 4. et 5. et deciſ. 350.
num. 12. et ſeqq. part. 6. recent. et optimè coram
Reuerendiſſ. D. Dunozetto in d. Romana Fidei-
commiſſi de Martolis 11. Decemb. 1651. § Nec
obſtat vbi firmatur, quod ob ſupradictam
cauſam non ſubſtinentur huiuſmodi diſpoſi-
64 tiones, cum non deceat illicitis, & reproba-
tis medijs alienas opes etiam ſub honeſti finis
prætextu aucupari, & hoc Iura valde abhor-
rent, & omni iure eſt prohibitum, videatur
Anton. Auguſtin. lib. 4. emendat. cap. 15. Corad.
miſcel. lib. 5. cap. 13. Petr. Greg. Sintagmat. Iur.
lib. 39. c. 9. n. 11. Paul. Duran. de condit. impoſſib.
à iure reprobat. part. 3. cap. 5. n. 4. Anton. Leonil.
dec. Ferrar. dec. 36. n. 9. verſ. hæc tamquam bonis
morib. &c. tom. 1.

Alij verò in totum ab hac opinione diſce-
dunt, tenendo opinionem affirmatiuam, mo-
ti ex illa efficaci ratione, quia talis diſpoſitio
captatoria, reperitur ſolum prohibita ex me-
65 ra diſpoſitione Iuris Ciuilis, vt proximè dixi,
videlicet Senatus Conſultus Liboniani, vt in
l. illa autem inſtitutiones. iuncta gloſ. in verb.
conſuit. ff. de hæred. inſtituend. in l. 1 ff. de his qui
pro non ſcript. hab. idcirco etiam in hac ſpecie
videtur procedere communis concluſio, vt
diſpoſitio captatoria valeat fauore piæ cauſæ,
prout communiter Doctores indiſtinctè lo-
quuntur; Si enim ante diſpoſitionem d. Sen.
Con-

66 *Conſult Libon.* talis diſpoſitio, cum non reperiretur prohibita, permiſſa erat, *vt in ſpecie tradit* Rip. *in l. moribus. num. 4. ff. de vulgar. & pupillar.* nec ea de cauſa, quia fuit poſtea pro-
67 hibita, clauſa eſt ianua, quin hodie contrario ſtatuto, vel conſuetudine permitti poſſit; *vt per Alex. in d. l. moribus. num. 4. et poſt Angel. et alios per eum relatos ibidem* latè *Sozin. num. 3. et ibidem* Rip. *pariter num. 3. et ſeq. ff. de vulg. et pupill. et latè* Couarr. *in d. cap. cum tibi. nu. 13. de teſtament.* id etiam admittit. *Sarmient. ſelect. interpretat. lib. 2. cap. 4. num. 9.* vbi clarè fatetur hanc prohibitionem in ſpecie, de qua
68 loquimur eſſe merè iuris poſitiui, itaut per aliud ius poſitiuum corrigi poſſe, et videatur *Tiraquell. de legib. connubial. gloſ. 5. num. 96. in fin.* Benedict. *in cap. Raynutius. in verb. condidit el 1. num 6. de teſtament.* Surd. *deciſ 53. num. 9. cum alijs allegatis* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap 908 num. 16. verſ per conſuetudinem, ſtatutum, vel obſeruantiam poſſit fieri, vt valeat diſpoſitio captatoria tanquam ſit iuris poſitiui &c.* Reliqua videantur in ſequenti capite.

ARGVMENTVM.

Inſtitutiones reciprocæ, tunc vel captatoriæ non dicuntur à Iure prohibitæ, ſi mutuis affectionibus reperiuntur factæ, ſecluſo tamen omni pacto, quia dum illæ procedunt ex mutua affectione, ceſſat cauſa quare à S.C. Liboniano fuerunt ſeuerè prohibitæ. Simonia, vel Confidentia non probantur ex eis, quæ fiunt poſt ſecutam reſignationem, cum cenſeantur fieri in ſignum gratitudinis, quod nõ eſt prohibitum, intellige ſemper ſecluſo omni pacto.

Captatoriæ diſpoſitiones an ſint permiſſæ in contractibus, et quatenus dicantur contra bonos mores, ideo non videntur, vt poſſint permitti in diſpoſitionibus pijs, & ſuper hoc diſtinguitur, & reſoluuntur multæ obiectiones circa validitatem diſpoſitionum captatoriarum permiſſarum in teſtamentis pijs.

SVMMARIVM.

69 *Inſtitutiones reciprocæ non ſunt prohibitæ, ſi mutuis affectionibus fiant et nu. 74.*
Quia per hoc tollitur votum captionis mortis
alterius. & num. 70.
71 *Sarmient. ſelect. interpretat lib. 2. cap. 4. numer. 2. reijcitur.*
72 *Teſtamentum factum à duobus fratribus conditũ ſub eadem d. e. per eundem Notarium, præſentibus iiſdem teſtimonijs, inuicem ſe inſtituendo, quando dicatur validum.*
73 *Captatoriæ cenſentur diſpoſitiones, ſtante præambula conuentione, & pacto inter ipſos diſponentes.*
75 *Captatoria diſpoſitio in tantum damnatur, in quantum, id non procedit ex mutua affectione, ſed ex voto captionis.*
76 *Hæres inſtitutus ab aliquo, ſi poſtea ipſe eundem ſibi hæredem ſcribat, quo animo cenſeatur id facere.*
77 *Captatoria, vt ſit diſpoſitio, oportet futurum beneficium reſpici, et non præteritum. et n. 81.*
78 *Simonia, vel confidentia, vt probetur, neceſſe eſt docere, pactum, ſeu tractatus præcedentes. & numer. 80.*
79 *Simonia, ſecluſa omni pactione, non probatur ex his, quæ fiunt poſt reſignationem.*
81 *ad Gratitudinem oſtendendam, ea, quæ fiunt non eſt prohibitum.*
82 *Captatoriæ diſpoſitiones ſatis conſtat eſſe introductas à iure Ciuili quia aliàs per idem ius non poſſent corrigi.*
83 *Diſpoſitiones reciprocæ captatoriæ, an ſint permiſſæ in contractibus, multi tenent, negatiuam, alij affirmatiuam. & nu. 84.*
85 *Captatoriæ diſpoſitiones, quod ſubſtineantur fauore piæ cauſæ, eſt magis communis opinio.*
86 *Diſpoſitiones captatoriæ videntur contra bonos mores. declara vt num. ſeq.*
87 *Teſtamenta militum ſunt abſoluta ab omni ſolemnitate iuris poſitiui.*
88 *Miles, vt val. dè teſtetur, quid ſufficiat.*
89 *Teſtamenta pia non minus ſunt ſoluta à vinculis iuris poſitiui, ſunt quam teſtamenta militaria.*
90 *Eccleſia cum ſit mater, & fons iuſtitiæ, et puritatis non debet aliquid admittere contra bonos mores.*
91 *Aliàs iniquum eſſet, vnum præcipere, & poſtea contrarium facere.*
92 *Homines magis credunt oculis, quam auribus.*
93 *Captatoriam diſpoſitionem loca pia non debent admittere, et quare, ſed contra vide numer. 94.*
95 *Conſuetudo non eſt idem, quod ſit contra bonos mores naturales, vel contra bonos mores ciuiles.*
Statutum contra bonos mores naturales non valet, ſicuti nec conſuetudo.
96 *Corruptelæ, quantò magis ſunt longeuæ, eò ſtudioſius ſunt extirpandæ.*
97 *Conſuetudo mala, eſt adinſtar falſæ monetæ, quæ ſuam impuritatem, & improbam ligam tractu temporis potius oſtendit, quàm celet.*
98 *contra Conſuetudinem, quæ eſt contra bonos mores ciuiles, valet ſtatutum, et conſuetudo.*
99 *Statutum quod non poſſit induci contra bonos mores, qualiter id intelligatur.*
100 *Cap. cum tibi. de teſtam. eſt ruminandum ad dignoſcendum an teneat diſpoſitio captatoria ad pias cauſas & num. 101.*
102 *Captatoria diſpoſitio in teſtamentis à iure ciuili non eſt improbata, quia ſit peccatum, ſed quo capite. num. 104.*
103 *ad Inſtituendum ſe hæredem, quis poteſt aliquem allicere beneficijs tacitè, vel expreſſè, et an id ſit peccatum.*
104 *Captatoria diſpoſitio, ideo à iure fuit profligata, vt euitentur fraudes, dolus futurus, et votum captandæ mortis.*

105 Quæ

105 *Quæ frandes, vota &c. ceſſant in Eccleſijs cæteriſque locis pijs.*
106 *Cap. cum tibi de teſtament. verus intellectus, qualis ſit.*
107 *Cap. cum tibi de teſtament. loquitur quando diſtributio relicta fuit in arbitrium tertij, non autem ſubſtantia diſtributionis.*
108 *Frauch. in cap ſi pater. num. 63. de teſtament. in 6. & Barboſ. reijciuntur. & nu 109. et 111.*
110 *Declaratio ſola, ſeu nuda electio circa aliquā rem, dummodo non eſt ſubſtantia diſpoſitionis, poteſt relinqui in teſtamentis:*
111 *Pauperum electio ad quid eis diſtribuendum, poteſt committi in libera diſpoſitione alicuius.*
112 *Ius naturale gentium, & non ciuile attenditur in cauſis pijs.*
113 *Pauperum generalis inſtitutio, ſi valet, ergo multò magis tenet, ſi ea reſtringantur ad arbitrium alicuius.*
114 *Pauperum electio, ſi ſit commiſſa in liberum arbitrium alicuius, eo non eligente, quid ſit faciendum.*

CAPVT LI.

AD probaodnm vlterius, ea quæ diximus
io præcedenti capite, quod captatoriç
diſpoſitiones non reperiuorur prohibitæ per
ius naturale, & gentium, ſed bene per ius po-
ſitiuum, ſiue ciuile, illud etiam conſideran-
dnm venit, quod dictæ, diſpoſitiones capta-
69 toriæ, ſeu reciprocæ, valent ſi mutuis affe-
ctionibus fiaot. quia per hoc tollitur vitium
captationis mortis alterius, *vt eſt text. in le-
ge captatorias. 70. ibi, Non, quæ mutuis affe-
ctionibus &c. ff. de hæred. inſtituend. et ita te-
nent Paul.* Caſtren. *in l. patris, & filij. num. 3.
ff. de vulgar. et pupillar.* Iaſ. *in l licet inter pri-
uatos. numer. 3. C. de pact. & ibi* Alciat. *num. 4.
et comprobatur ex l 1. C. de teſtamēt. in* C. *Theo-
doſ.* quam legem refert idem *Alciat. in lib 2.
Parergon. cap.* 31. vbi laudantur Leonicus, &
Iocunda coniuges, qui ſe inuicem inſtitue-
70 runt, cum amborum fuerit ſimilis affectus,
refert id quoque *Valaſc. conſultat. 7. numer. 6.
verſic. ſi modo mutuis affectionibus huiuſmodi
reciproca inſtitutio fiat,* & reſpondit Rota *in
cauſa Firmana Fideicommiſſi 17. Ianuar. 1621.
coram bon. mem.* Seleucien. *eſt deciſ. 272. num. 1.
verſic. non damnatur mutua inſtitutio mutua
affectionis &c. part. 4. recent. tom. 2.*

Vbi etiam prædicta opinio ramquam rece-
ptiſſima canonizatur, & exploditur opinio
Sarmient. ſelect. interpretat. lib. 2. cap. 4. num. 2.
voleotis, ad hoc non eſſe neceſsè, vr diſpoſi-
71 tio ſit condirionalis; et ſic quod non proce-
dat ex mutua affectione, ſtante ſola correſpe-
ctiuitate, et ſic vna ſit correſpectiua ad aliā,
cum exinde iudicandum à conuentione præ-
ceſſiſſe, quia ooo id excludir, quin inſtitutio
poſſit à ſola mutna affectione procedere, et
maximè inter ſanguine coninnctos, *et in dict.
deciſ. Seleucen.* reſponderur pro validitate
teſtamenti, duorum frarrum inuicem ſe iosti-
72 tuentinm condiri ſub eadem die per eumdē
Notarium, præſentibus iiſdem teſtimonijs,
cnm talis pura diſpoſitio intelligendum ſit
proueniſſe ab affectione mutua, mutuoque
amore Prædictam opinionem, iterum ſecuta
fuie *Rota in cauſa Romana Renunciationis 23.
Martij 1651. coram R. P. D.* Cerro. *§ Ideo-
que eo fortius. verſic. ſubſtinentur reciproca vl-
timarum voluntatum diſpoſitiones quando fiunt
ex mutua diſponentium affectione &c.* Vbi etiā
ſubiungirur, quod dicta murua diſponentiū
73 affectio, ſeu ratio excluditur, et diſpoſirio-
nes eenſentur captatoriæ alienæ voluntatis,
ſtante præambula conneurione, et pacto in-
ter ipſos diſponentes præcedenter iniro, *vt
tradit* Bart. *in d. l. licet. ſub numer. 1.* C. *de pact.
DD. communiter in l. captatorias.* C. *de teſtamēt.
milit. et in l illa autem inſtitutiones. ff. de hæ-
red. inſtituend* Gratian. *diſcept forenſ. dict. cap.
908. numer. 3. & ſeq* & dixit *Rota in Romana
Fideicommiſſi 11. Decembris 1651. coram* Re-
uerendiſſimo D. Dunozetto *Decano. §. 1. verſ.
facta fuit ſub ſpe, & explicita conditione reci-
proca inſtitutionis &c.* Et perſiſtendo in ter-
minis.

Et iterum prædicta opinio Sarmient. reie-
cta fuir à Rota *coram eodem Reuerendiſſ.* Du-
nozerro *in cauſa* Romana *Hæreditatis 17. No-
uembris 1645. §. Nec ad effectum. verſicul fuit
reprobata &c.* & firmatur, quandò vrraque
74 correſpectiua inſtitutio in hæredem, deregi-
tur, purè facta nulla inſerta conditione apta
ad ſuadeodum, quod proceſſerit, ex impro-
ba cupiditate alterutrius, hæreditate captan-
dæ non ex mutua affectione, cuius proprerea
75 vigens præſumptio ſine difficulrare opera-
tur mutuam inſtitutionem ſubſtincri, cum
non aliàs ea tamquam captatoria damoetur,
oiſi per adiectionem condirionis ratio exclu-
datur præſumptæ mutuæ affectionis, eaque
76 operatur, vt ſi hæres ab aliquo inſtitutus,
ipſe poſtea eumdem teſtatorem ſuum hære-
dem ſcribat, id enim ille præſumitur facere,
vt dixi, ex mutna illa affectione, & gratitu-
dinis ergo. Quoniam vt captatoria ſir diſpo-
76 ſitio, oportet futnrum beneficium reſpici,
ſi autem præteritum non improbatur, *l. illa
autem inſtitutiones. ff. de hæred. inſtituend. cum
alijs allegandis infra nu. 81.*

Et facit, quod dicimus in materia confidē-
tiæ, & ſimoniæ, nam ad effectum, vt illæ pro-
77 bentur, oeceſsè eſt, vt doceatur pactum, ſeu
tractatus præcedens reſigoatiooem *ad gloſ. in
cap. tua nos de Simon. et in cap. veniens. vbi Dec.
de teſtib cum alijs abunde relatis à Rota coram*
Card. Seraph. *deciſ. 1359. nu. 1. verſic. neceſſariū
eſſe ad probandam confidentiam, vt probetur
pactum, ſeu tractatus præcedens reſignationē &c*
Quare ſi poſt conſummatum actū conſigna-

79 tionis aliquid dederit, aut fecerit reſignata-
rius in fauorem reſignantis (ſecluſa tamen,
vt dixi, omni pactione, et vitio) ad oſtenden-
dam gratitudinem, id non eſt prohibitum. ad
l. ſi non fortem. §. libertus, vbi gloſ. in verb. natu-
ra ff. de condit. indeb. l. ſi. §. conſuluit. ff. de petit.
hæred. cap. cum. io officijs. de teſtam S. Thomas
2. 2. quæſt. 106. artic 3. Nauar. in Conſtit. de dat.
et promiſſ. not. 11. & in puncto perpendit Rota
coram bon. mem. Penia deciſ. 211. num. 5. verſic.
& cum à gratitudinis fonte manare potuerit, et
qui accipit beneficium tenetur ad antidora, non
poterat ob prædictos reſignationis actus ſimonia
iudicari &c. ſicque ex his, quæ ſequuntur, ab-
80 ſque precedenti pactione non probatur ſi-
monia can. Artaldus ibi antequam eligeretur. 8.
quæſt. 1. gloſ. in can quam pio. in verbo, poſtmodū.
1. quæſt. 1. cum alijs in puncto allegatis coram
bon. mem. Card. Pamphilio in cauſa Calaritana
Confidentiæ 25. Iunij 1593. §. 1. verſic. quia ex
his, quæ ſequuntur, abſque præcedenti pacto &c.
& coram ſa. me. Gregor. XV. dec. 258. numer. 9.
verſic. ſimonia non arguitur ex ijs, quæ ſequun-
tur actum, in quo prætenditur ſimonia &c.

Quare ſic quoque poteſt firmari in caſu no-
ſtro nempe, vt dixi, vt captatoria ſit diſpoſi-
81 tio oporteat futurum beneficium reſpici, nō
ſi præteritum ad d. l. ille inſtitutiones. ff. de hæ-
red. inſtit. Couar. in cap. cum tibi. verſic. vnde
illa. Menoch. conſil. 408. n. 2. ad med. Peregr. de
fideicommiſſ. art. 23. n. 60. verſic. non eſſe capta-
torias, quia in præteritum, & non in futurum
collata eſt inſtitutio &c. Surd deciſ. 98. num. 4.
verſic. cum verò verba in præteritum ſonant, ceſ-
ſat omnis captatio &c. & vide ibi Hodierr. in
addit. n. 11. verſic. improbata eſſet diſpoſitio, vbi
verba eſſent cōcepta in futurū &c. & ſēſit Rota
d. dec. 273. n. 7. verſic. inſtitutiones, quæ repræſē-
tant acceptū iā beneficiū non improbantur &c.
part. 4. recent. to. 2. & corā R. P. D. Dunozetto
in d. Romana Hæreditatis 17. Nouem. 1645. §.
Quæ ratio verſ. vt captatoria ſit diſpoſitio, opor-
tet futurū beneficiū reſpici, ſin autē præteritū
non improbatur &c. Ex eis enim videmus, di-
82 ſpoſitiones prædictas reciprocas non reperiri
prohibitas à iure naturali, ſed à poſitiuo, quæ
aliàs per idem ius non poſſent corrigi. Et ſic
perſiſtendo in terminis videmus etiam præ-
83 dictam reciprocationem in contractibus nō
eſſe prohibitam, ſed permiſſam, vt in puncto
de liberatione captatoria, ſi tu me hæredem
feceris. habetur per gloſ. & Doctores in l. ſi cum
donationis, ſecundum opinionem Placen. quā
refert vltimò loco ibi gloſ. & ſequitur ibi Petr.
Cyn. Rayn. de Forli. Iacob. Butrig. Alber. Salicet.
Fulgoſ. Cuman. & poſt eos, Iaſ. n. 4. ff. de tran-
ſact. et ſenſit Rota deciſ. 542. n. 5. & 13. part. 1.
diuerſ. Multi tamen ab iſta opinione diſſentiūt,
84 & præſertim ibidem. Bart. Ang. Paul. de Caſtr.
Alex. & alij, & latè defendit Hodierr. ad Sur.
deciſ. 98. n. 22. verſic. tamen ſalua pace &c. ſed
quidquid ſit, cum non faciat ad propoſitum
noſtrum nolo in ea immorari.

Sicque, vt conſtat ex ſupradictis, diſpoſitio
captatoria in ſpecie de qua loquimur ſuſti-
85 netur fauore piæ cauſæ, quæ opinio videtur
magis communis, nam & ipſe Iaſ. in d. l. capta-
torias. in fin. licet ſit acris hoſtis huius opinio-
nis, ingenuo ore tamen fatetur ab iſta cōmu-
ni opinione in deciſiuis nō eſſe recedendum.
86 Nec iuuat illa conſideratio, quod talis diſpo-
ſitio videatur contra bonos mores, et idcir-
co non permiſſa militibus d. l. captatorias. C. de
teſtam. milit. & ſimil. cum tamen eorum teſta-
87 menta ſint ſoluta ab omni ſolemnitate Iuris
poſitiui, vt dicit. text. notab. in l. ex teſtamento,
& in l. quamquam, & in l. milites. C. de teſtam.
milit. & concordat text. in l. 1. ff. eodem & In-
ſtitut. eodem. tit. de teſtam milit. Vnde ſi quid
88 in vagina, aut clypeo, literis ſanguine ſuo ru-
tilantibus adnotauerint, aut gladio in pulue-
re inſcripſerint, ſub ipſo tempore, quo prælio
vitæ ſortem derelinquunt huiuſmodi volun-
tatem, ſtabilem eſſe oportet, vt pulchrè inquit
89 Imperator in d. l. milites ibi teſtentur ergo quo-
modo velint, & quomodo poſſint, rata erit eorum
ſimplex, & nuda voluntas ab omni iuris ſolem-
nitate poſitiui &c. prout etiam habetur in l. 1.
& in l. Diuus Traianus ff. de teſtam. milit.

Quare idem dicendum venit in teſtamen-
tis fauore piæ cauſæ, cum & illud quoq. prout
90 teſtamenta militum ſint ſoluta à vinculis iu-
ris poſitiui imo militat maior ratio, quia Ec-
cleſia eſt fons Iuſtitiæ, & puritatis, & ideo ali-
quid contra bonos mores non debet permit-
tere can. cauete 22 quæſt. 5. cap. 1. de alien. feud.
cum aliis à me relatis in annotat. ad deciſ. 444.
nu 25. 26. & ſeq. ibi Eccleſiam præ ceteris iu-
ſtitiam profitetur, & ipſa eſt ſedula cultrix re-
91 cti, & ſummopere diligit æquitatem, iniquū
eſſet vnum profiteri, & poſtea contrarium
facere &c. part. 4. recent. tom. 2. & videatur etiā
quæ dixi in annotat ad deciſ. 38. à nu. 191. verſ.
iniquum eſſet bona præcipere, & talia non agere
92 & homines magis credunt oculis, quàm auribus
&c. part. 3. recent.

Ad ſupradictam oppoſitionem reſpondēt.
Alex in d. l. captatorias, & ibidem Dec. n. 19. 20.
& 21. cum ſeqq. C. de teſtam. milit. & per Rip.
in. d. l. moribus à num. 4. ff de vulg. & pupill.
ibique latè videri poteſt. & præſertim proſter-
nunt oppoſitionem illam, ſcilicet Eccleſiam
93 eſſe cultricem iuſtitiæ, ideoque talem diſpo-
ſitionem permittere non debet, cum ſit con-
tra bonos mores &c. quia id verum eſſet, ſi
diſpoſitio contra bonos mores ſaperet turpi-
tudinem, ſecus verò, quando eſſet contra bo-
94 nos mores iuris ciuilis tātum, nam vt inquit
in puncto Federic. de Sen. in conſil. 140. aliud
eſt, actum reperiri prohibitum, quia eſt con-
tra bonos mores naturales, et aliud, quia eſt
95 contra bonos mores ciuiles; nam in primo
caſu non valet ſtatutum, vel conſuetudo in
contrarium, quæ, quantò magis eſſet longeua,
qua-

Digitized by Google

96 quare plus eſſet radicitus extirpanda, cum
non conſuetudo, ſed corruptela nuncupari
poſſit, & natura talis conſuetudinis, eſt imitari
falſam monetam, quæ ſuam impuritatem, &
97 improbam ligam, tractu temporis potius
prodit, quàm tegat, & occultet, *vt ratiocinatus*
ſum in annotat. ad deciſ. 28. à nu 248. verſic. &
optimè poteſt aſſeri malam conſuetudinem eſſe
ad inſtar falſa moneta &c. part. 3. recent.
98 In ſecundo verò caſu tenet ſtatutum, aut
conſuetudo contraria, & cum hac diſtinctio-
ne intelligendum venit dictum *Bart. in l. om-*
nes populi in 3. princip quæſt. ff. de iuſtit. & iur.
99 dum voluit quando aliquid eſt contra bonos
mores, ſtatutum in contrarium non valeat.
Quamobrem ex hactenus dictis bene apparet
quàm perplexa ſit ſupra telata quæſtio, cuius
100 reſolutio tamen, vt plures Doctores abſq.
vllo dubio fatentur, pendet à verò intelle-
ctu, & germana interpretatione *d. cap. cum*
tibi extr. de teſtam. vnde circa illius perſcruta-
101 tionem, inſiſtere quilibet poterit, & in hoc
valde adiutus erit *à doctiſſimo Sarmiēto in ſuis*
ſelect. interpretat. lib 2. cap. 4 per tot. cū ibi alle-
atis, & illud tantum conſiderandum ponam,
quod captatoria diſpoſitio legibus ciuilibus
102 in vltimis voluntatibus, et teſtamentis non
eſt prohibita, quia ex ſe ſit peccatum, & tur-
pitudinem habeat (quia ſicut aliquis benefi-
cijs poteſt aliū allijcere, vt ipsū hæredem in-
103 ſtituat tacitè, vel expreſsè, & id ſine peccato
poteſt peragere, *vt per Vaſquez. in opuſcul de*
teſtam. cap. 9 n. 37. cum ibi allegatis,) licet ſit
prohibita, vt libera maneat facultas teſtandi,
104 & etiam euitētur fraudes, & dolus futurus,
& occaſio captandę mortis alienæ, quę frau-
des, & occaſiones in Eccleſijs, & cœteris locis
pijs omnino ceſſant, vt ſępius iam dixi.
105 Nec illud relinquendū eſt in terminis *d. cap.*
cum tibi, quamuis ſolitum ſit allegari, ad ſal-
uandum teſtamentum, quando in eo teſta-
tor commiſit volūtatem ſuam in alterius diſ-
poſitione, tamen iſte non eſt intellectus *d. de-*
cretalis cum tibi cum aliter eam interpræten-
106 tur D D. nempe ſi electio vel diſtributio re-
licta fuerit in arbitrium tertij, non autem ſi
ſubſtantia totius diſpoſitionis, quod etiā va-
leret dicam infra. In terminis enim prædictis,
quod loquatur *d. cap. cum tibi* notat ibi Imol.
numer. 13. Barbat. *numer.* 11. *num.* 11. *verſic.*
& ideo pondera. Couarr. *num.* 10. *idem Imol in*
d. l. captatorias num. 70. ff. de hæred. inſtituend.
num. 5. & 6. in l. captatoria 67. num. 17. ff. de
legat. 1. Bald. *in l captatorias. num. 2. & ibi etiā*
Salyc. *num. 3. verſic. ſed melius* Alex. *num. 6. in*
fin. & ſeq. C. de teſtam. milit. Abb. *conſil.* 110. *n.* 2
lib. 2. Corn. *conſil.* 156. *num.* 6. *lib.* 2. Pariſ. *conſil.*
38. *nu.* 21. *lib.* 3. ſenſitq. Rota in *cauſa Romana*
legati 27. Martij 1634. *coram bon. mem. Card.*
Hieronymo Veroſpio. *§. Nec etiam obſtare &c.*
107 Nec aliquis vacillet, quantumuis *Franchus*
in cap. ſi pater num. 63. de teſtam. in 6. & quem
refert *Barboſ. de iure Eccleſ. lib. 3. cap. 17. nu* 71
teneat, ſi Teſtator dicat, Inſtituo meos hære-
des eos, ex pauperibus omnibus, qui ſunt in
vniuerſo Orbe, quos Titius voluerit, non va-
lere talem inſtitutionem, propter regulam
108 generalem Iuris de qua *in d. l. illa inſtitu-*
tio in princip ff. de hæred. inſtit. & in §. incertis
Inſtit. de legat. et Barboſ. ibidem diſtinguens
inter caſum, in quo generalis inſtitutio, quo
109 ad ſubſtantiam committitur liberæ volun-
tati alterius, & inter illum in quo ſola electio,
vel declaratio voluntatis, aut ſimilis executio
committitur, dicat primo caſu, neque atten-
to iure communi, neque fauore piæ cauſæ va-
lere poſſe, vt pote contra ſubſtantiam vltimæ
voluntatis, *& contra regulam. d. l. illa inſtitutio*,
In ſecundo vero caſu etiam attento iure cō-
muni valere inſtitutionem, nec vllum pię cau-
ſæ fauorem deſiderari, quo ad intentum, quia
110 non ſubſtantia, ſed ſola electio, aut declara-
tio committit, quod nullo iure prohibetur
iuxta tex. in l. cum quidam la 2. ff. de legat. 2. &
ibi notat, & commēdat Bart. *Alberic.* Bald. *Imol.*
Cuman. & communiter, text. eſt etiam in l. vnū
ex familia. ff eod. titul.
Attamē quidquid dicāt *Franch. & Barboſ.*
aſſeuerandum venit, talem pauperum gene-
111 ralem electionem et inſtitutionē, etiā quoad
ſubſtantiam alterius voluntati commiſſam
eſſe validam fauore piæ cauſę, *& ita tenent fe-*
rę omnes DD allegatis ſupra n. 106 et bene cō-
probat Coſta *in d. cap pauper. in verb. pauperes.*
nu. 5. de teſtam. in 6. vbi teſtatur eſſe commu-
nem, et colligitur *ex d. cap. cum tibi*, vbi Inno-
centius III. loquitur generaliter, & conuin-
112 citur ratione ſupra pluries allegata, quia
talis inſtitutio de iure naturali, et gentium
valet, quod ſolum attenditur in diſpoſitioni-
bus ad pias cauſas. Non ne videmus, quo-
que quod pauperum inſtitutio ſimpliciter
facta valet, vt diximus ſupra *numer.* er-
go à fortiori valebit, vbi non omnimoda
113 illa et abſoluta incertitudo proponitur, ſed
reſtricta ad illos pauperes, quos certa perſona
eligerit. Tandem id confirmatur, quia ſi pau-
perum inſtitutio, quos Titius elegerit, non
114 dicitur vitioſa ex eo, quod Titius non de-
clarante, nullus ſit, qui deprehendatur hæres
inſtitutus, quia id non omnino pendet à volū-
tate Titij, nam Titio non declarante, aut non
115 eligente, ſimpliciter manent, omnes paupe-
res hæredes inſtituti, et ſtante d. negligentia
pertinet electio ad Epiſcopum loci, vbi teſta-
tor habebat domicilium, cui executio teſta-
menti ad pias cauſas competit *cap. nos qui-*
dem de teſtamen. cum ſimil. & fusè dicam infra
ſuo loco.

ARGVMENTVM.

Legitima, quantumuis ex iure nouiſſimo Authēticorum omninò relinquenda veniat liberis, honorabili titulo inſtitutionis hæredis in ea, & hoc ex pluribus priuilegijs, quæ ex d. titulo proueniūt, & hoc ſub ineuitabili vitio nullitatis ipſius teſtamenti itaq. nec hoc caſu ſufficiat tacita, ſed expreſſa, ac clara requiratur inſtitutio. & talis ſolemnitas requiritur etiam ſi conditum ſit inter liberos, quale eſt à Iure adeo priuilegiatum.

Ceſſat tamen omnis tempeſtas in hac ſatis controuerſa concluſione, quando ſumus in teſtamento condito ad pias cauſas, vnde ſi in eo reperiatur relicta legitima liberis non titulo inſtitutionis, ſed alio titulo, puta legati &c. militante magno fauore piarum cauſarum tale teſtamentum non ſubiacebit vitio nullitatis.

Quæ opinio eſt ſine dubio verior, & magis communis, & multa deducuntur contra Bald in l. 1. num. 142. C. de ſacroſanct. Eccleſ. vbi cōtrarium viriliter, ſed incaſsè defendit, ſed de hoc non contentus, canino dente rodit Bart. qui abſolute contrariam ſententiam tuetur. Et alia habes circa vanagloriam Baldi, & Galeni, qui laudaro pauone fuerunt ſuperbiores.

SVMMARIVM.

116 *Teſtamentum ad pias cauſas conditum valet etiamſi in eo non ſit inſtitutus hæres filius in legitima.*

117 *Legitima filijs omnino relinquenda eſt honorabili titulo inſtitutionis.*

118 *Legitima, ſi filijs relinqueretur titulo legati teſtamentum inualidum eſſet.*

119 *Gloſ. in l. nam in verb. præteritum. ff. de inoffic. teſtam. refutatur.*

120 *Legitima an poſſit relinqui titulo particulari donationis cauſa mortis.*

121 *Legitima quando pater filio dat in vita non tenetur tradere titulo inſtitutionis.*

122 *L. Papinianus §. ſi quis morte ff. de inoffic. teſtamen quid præſupponat.*

123 *Filius qui iam legitimam obtinuit in vita nullam quærimoniam an habeat, ſi pater eam non relinquat.*
Querela omnis ceſſat, ſi nullam quærimoniæ cauſam quis non habeat.

124 *Legitima, quod poſſit reliqui alio titulo, quam inſtitutionis id eſt verum de iure ff. vel Cod. non autem de Iure Authenticorum.*
L. Papinianus. §. ſi quis morte. ff. de inoffic. teſtam. eſt correctus per §. aliud quoq. Auth. vt cum de appellat cognoſ.

125 *Caſtren. opinio in l. Papinianus §. ſi quis. ff de inoffic. teſtam. refutatur, tāquam diuinatiua.*

126 *Legitima eſt relinquenda expreſſo titulo inſtitutionis, itaque ſat non ſit tacita, et n. 129.*

127 *Pater, ſi relinquat filio legitimam his verbis ſi filius meus, me viuo morietur, nepos ex eo ſit hæres, an id ſufficiat quoad inſtitutionem in legitima.*

128 *Bart. in l. 1. n. 16. ff. de vulg. et pupill. communiter reprobatur.*

130 *Inſtitutio hæredis duplex eſt tacita ſcilicet, et expreſſa.*

131 *Inſtitutio tacita eſt, ſi teſtator dicat. ſi ille qui ſucceſſurus eſt ab inteſtato, nolit eſſe hæres ſubſtituo Seium.*
Inſtitutio expreſſa eſt, dum teſtator dicit. Titium hæredem inſtituo.

132 *Inſtitutio tacita ſufficit, quando quis de neceſſitate non eſt inſtituendus, et tunc valet teſtamentum. et n. 133.*

134 *Inſtitutio tacita non ſufficit, quando quis de neceſſitate eſt inſtituendus, et n. 135.*

136 *Filius, quod nominatim, et expreſsè ſit inſtituendus hæres. vel exhæredādus eſt de forma.*
Forma ſubſtantialis non poteſt per æquipollens adimpleri.

137 *in Teſtamento inter liberos, quamuis libero à vinculis iuris poſitiui, tamen ſolemnitas inſtitutionis in legitima, eſt neceſſaria.*

138 *Quæ opinio eſt magis verior, et communis.*

139 *in Teſtamento inter liberos ceſſant ſolemnitates iuris poſitiui. et ſolū attenditur ius gentiū.*

140 *Filij, quod debeant honorari titulo inſtitutionis. eſt inuentio iuris ciuilis.*

141 *In Teſtamento inter liberos, quod non requiratur inſtitutio filiorum in legitima, eſt opinio vera tanquam Euangelium ſecundum Iaſ.*

142 *Filijs in teſtamentis inter liberos, omnino eſt relinquenda legitima titulo inſtitutionis.*

143 *Et ſic tenet vtraque ſchola tam Legiſtarum quam Canoniſtarum & n. 144.*

145 *Alexand. conſil. 168. lib. 5. eſt falſum, ſed non eſt Alexandri.*

146 *Teſtamentum imperfectum ratione ſolemnitatis, quod valeat inter liberos, id fuit factum in fauorem liberorum.*

147 *Filiorum conditio, ſi efficiatur deterior, non intrāt priuilegia teſtamenti conditi inter liberos.*

148 *Fauoris cauſa ceſſante, ceſſat legis diſpoſitio ad fauorem inducta.*

149 *in Teſtamento inter liberos, non ſunt adhibenda ſolemnitates Iuris Ciuilis.*
Quod eſt intelligendum de ſolemnitatibus extrinſecis, non autem de intrinſecis.

150 *Inſtitutio liberorum in teſtamento, eſt ſolemnitas intrinſeca.*

151 *Teſtamentum vbicumq. eſt nullum ex defectu præteritionis, non habet locum diſpoſitio l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto. C. de teſt.*

152 *L. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto. C. de teſtam. intrat, quando teſtamentum eſt nullum ex defectu ſolemnitatis.*

153 *Filius dicitur præteritus, qui non eſt expreſsè inſtitutus, vel exhæredatus.*
Licet alias de eo ſit facta mentio in teſtamento. vel aliquid ei ſit relictum titulo legati.

Te-

154 *Teſtamentũ eſt ipſo iure nullum,in quo non ſunt inſtituti hæredes filij in legitima, vel exhæredati.*

155 *Teſtamentum tunc eſt nullum ex defectu inſtitutionis filiorum in legitima ſi ipſi loquantur,aliàs ſecus,ſed contra n.156.159 et 160.*

158 *Gloſ.in l.filio præterito.verb.tuebitur. ff. de iniuſt rupt.teſtam,reprobatur.*

158 *L.ſi duobus §.ſi autem.ff.de bonor.poſſeſ.cõtra tabul. quo caſu loquatur.*

161 *Pia cauſa ſi ſit hæres inſtituta,et in eodem teſtamento legitima non ſit relicta filijs titulo inſtitutionis,an valeat,*

162 *Teſtamentum ſpeciali fauore piæ cauſæ, ſubſtinetur,ſi filio nõ ſit relicta legitima titulo inſtitutionis,ſi alio titulo fuerit relicta et n.163.*

164 *Filios inſtituendi hæredes in legitima ſolemnitas à Iure Auth.emanauit,et ſic non debet attendi in teſtamento pio.*

165 *Legitima, quando eſt relicta filijs alio titulo, quàm inſtitutionis, tunc teſtamentum non dicitur inofficioſum.*

166 *Teſtamentum,quando non eſt factum contra pietatem,valet ad pias cauſas.*

168 *Bald.in l.1,n.143.C.de ſacroſanct. Eccleſ. refutatur,dũ acriter reprehendit Bart,et n.168.*

169 *Bald ſæpè obloquitur de Bartolo perfecto Legum organo,ac veraci Iuris interprete.*

170 *Et multoties contra eundem verba grato modeſtiæ odore non redolentia,effudit.*

171 *Baldus apertis oculis ſomniando ſcripſit animam Bartoli ſepultam eſſe in cauerna Infernali,et quare.*

172 *Iudices ſequentes opinionem Bart.de qua in l. vtrum ff de parricid ſunt homicidæ.*

173 *Bartol.fuit I.C. æquè probus, ac optimus, Bart fuit perpetuus iuſtitiæ cultor,et defenſor eximius.*
Iuſtorum animæ in manu DEI ſunt.

175 *Baldus fuit vanus,et mordacibus verbis quæſiuit obtenebrare glorioſam auram Bart,vt ipſe clarior eſſet.*

176 *Baldo nullus obſtabat præter Bartolum, vt ei deberetur inter celebres Iuris interpretes primatus.*
Galenus fuit magnus Medicinæ reſtaurator.

177 *Medici plus debent Galeno, quàm cæteris, qui hactenus in re medica ſcripſerunt.*

178 *Galenus fuit laudis, & gloriæ affectator celebris,laudatoque pauone ſuperbior. quam ipſe aliter ſcribat.*

179 *Humilitas nulla eſt tanta, quæ dulcedine gloriæ non tangatur.*

180 *Galenus in aliorum ſcriptis refellendis fuit ſæpe acrior.*
Galenus Medicorum antiquorum memoriã videtur voluiſſe extinguere,vno excepto Hippocrate,& quare.

181 *Galenus multoties omnes alicuius Ciuitatis Medicos dente ferino corrodit.*
Medicos Romæ exiſtentes de ſuo tempore Galenus,quo titulo proſequatur.

CAPVT LII.

INſtitutionis hæredis defectus,quod ſit po-
tens ad labefactandum totum teſtamen-
tum iam in aperto eſt, quam tamen conclu-
ſionem non procedere dixi in teſtamentis ad
pias cauſas ordinati, vt ſupra oſtendi & nunc
id quoque ampliare intendo, vt id procedat,
quamuis ipſum teſtamentum laboraret ma-
117 gno illo vitio ſcilicet ſi filij in eo nõ fuerint
hæredes inſtituti in legitima,vel ritè exhære-
dati,Fateor certiſſimi iuris eſſe filijs relinquẽ-
dam eſſe legitimam honorabili titulo inſtitu-
tionis, ita vt ſat non erit eam titulo legati,
aut alio eam fuiſſe relictam, nam, et aliàs te-
118 ſtamentum nullius roboris eſſet, vt mina-
tur *Imp. in auth. vt cum de appellat. cognoſc. §.aliud quoq.capitulum,vbi gloſ. in verb. præterire.* *qui text.* ad hoc ſemper allegatur.eſt etiã
gloſ. celebris, & communiter allegata in cap ſi pater in verb.inſtituit de teſtament.in 6. *& facit text.in l.inter cætera* 10. *ff. de liber. & poſthum.& §.1.Inſtit.de exhæred. liber. & §. eadem hæc Inſtit.de hæred.q. ab inteſtat. de fer. cum alijs allegatis per Surd. deciſ.*293. *num.*4. *& per Franciſc.* Viu. *deciſ.*225.*nu.*49.*lib.*1. & latiſſi-
mè id probat *Guill Im.de Benedic in cap.Raynutius in.*1.*part.num* 15.*de teſtamen. M. Ant.*
Cucchus.*in tractat de legit.ſub rubric Quo titulo ſit relinquenda legitima. per tot cum alijs ad nauſeam vſq. allegatis per* Merlin. *in tract. de legitim.lib.*3.*tit.*2.*quæſt.*1.*num.*6. *& ſeqq.* &
hanc opinionem amplectitur Rota, vt videre
eſt *in cauſa* Caſenaten. *laudi.* 20. *Decembris*
1632 *coram ben.mem.*Card. *Hieronymo* Veroſ-
pio *§.Etenim ea ſolum verſic. Item legitima nominatim filijs relinquitur particulari, & honorabili titulo inſtitutionis ex nouiſſimo Iure Authenticorum &c.*

119 Nec aliquis titubet,quamuis *gloſ.in l. nam.*
5.*ff.de inofficioſ teſtam.in verb. præteritum, & in l.ſcimus, §. cum autem in verb. celebrari C. eod.titul.*auctoritate *text.in l.Papinianus. §.ſi quis mortis.ff.de inofficioſ.teſtam.*aliud ſentiat
quia *ex d.Papinianus, §.ſi quis mortis.* plene
120 probatur,titulo particulari donationis cau-
ſa mortia poſſe filio legitimam relinqui.

Nam *d.textus,*intelligi debet, quando in
121 vita pater filio legitimam dedit, non quan-
do moriens,vt aduertit Imol.*in l.inter cætera, ff de liber. & poſthum.* quemad hoc probant
Alex. & Aretin.ibi et cum *Caſtr.& Fulgoſ in d.§.ſi quis mortis.* intellige ibi,textum,præ-
122 ſuppone re filium, cui donata fuit mortis
cauſa legitima exhæredatum fuiſſe,& propte-
rea teſtamentum valere, negandã verò quæ-
relam fore,quia cum legitimam ipſe obtineat
123 nullam quærimoniæ cauſam habet quapro-
pter ceſſat quærela, & hunc ſenſũ tradiderũt.
*Curt.Iun.in l.poſthumo nato.*19.*C. de bon poſſ.*

contra

Digitized by Google

contra tab.& Politus in l.filijs quem habentem.
C.famil. erciſc.num.152.et Barbatia in l cum
pater num 288.C.de inſtit. & ſubſtit. relatâ in
puncto à Cald.de nominat.Emphit.lib.2.tit.62.
quæſt 9.n.15.in fin.

Cæterùm gloſ. in d.l.nam ff de inoffic.teſtam.
et in d.§.cum autem.C.eodem.defendi poteſt id
124 eſſe verum de iure Authenticorum nouiſſimo,
et ita ſenſit Bart.in d.§. aliud quoque.numer.1.
vbi tenet,quod d.§.ſi quis mortis. ſit correctus
per d.§ aliud quoq. & ita eſt verior opinio, vt
teſtatur Io. Baptiſta de Barbobus in tractat. de
filio famil.part.1.quæſt.26 ſub numer.17 verſic.
ſed puto Bart.opinionem veriorem eſſe, & ſub-
dit,quod opinio Caſtren. de qua ſupra eſt di-
uinatoria,nec ex verbis legis ea colligi poteſt,
125 ibi filium fuiſſe exheredatum.

Inſuper eſt adeo indubitatum, legitimam
relinquendam eſſe honorabili titulo inſtitu-
126 tionis,vt ſat non videtur eſſe tacita inſtitu-
tio,ſed expreſſa neceſſariò requiritur, ita ex
communi ſcribentium ſchola tradidit, Alex.
in l inter cætera n.1.ff.de liber.& poſthum. vbi
inquit ſic communiter teneri, et probant
Claud.in l.Gallus n.10.verſ ſed in hoc commu-
niter,& num.11.& 13 ff de liber.et Iaſ ibidem
ſub num.44 & 47.ante fin.verſ.vnde aduerte.
Angel ſub n.3.verſic.Bald.tenet.Ruin num 21.
verſic.contrarium vero.& num 27.in fin.Bald.
in l.in ſuis.ſub n.18.poſt med ff eodem.Gulielm.
de Benedict.in repetit.cap Raynutias.§.in eodē
teſtamento relinquens.part.1.a n.39.de teſtam.
Clar.in §.Teſtamentum.quæſt.35.nu.2.verſic.
quaro nunc.Craſſ. de ſucceſſ.in §.Inſtitutio. qu.
17.ſub n 1.in fin.verſic.contrariū tamē Bellon.
de iure accreſcend.cap.7.quæſt.11.n.28.part.2
Card Mantic.de coniectur. vltim. volunt lib.4.
titul 1.n 17 & ſeqq.Intrigliol.de ſubſtitut.cent.
1.quæſt 39 n 18.Didac.à Spin in Specul. teſta-
ment titul de vulgar.n.5,Fuſat. de fideicommiſ.
quæſt.20 n 2 Mart.de ſucceſſ part.1. quæſt.18.
artic.12.ſub n. 34.Anchar.conſil.137.ſub nu.2.
verſic nam filius. Riminald. Sen in conſil.438.
n 16 & 17.vol.3.Maluaſ conſil.103. numer.46.
Hieronym.de Roſ.inter deciſ.Viu.poſt dec.225
n.48 & ſeqq lib.2.et benè congruit text. in l.ſi
quis cum.§.ſi ſuo. ff.de vulgar.et pupill.

Vbi aſſeritur ſi filius poſitus ſit in condi-
127 tione alio ſubſtituto.puta,ſi filius meus, me
viuo morietur, vel ſi filius meus hæres eſſe
non potuerit,aut noluerit, tunc nepos ex illo
mihi hæres ſit, negant enim abſolutè Docto-
res, id ſufficere pro inſtitutione, et per con-
ſequens teſtamentum nullum erit. et ita te-
net gloſ.communiter approbata in l. Gallus. in
princip.ff de liber.& poſthum,vt teſtantur alle-
gati per Gulielm.de Benedict.in cap.Rainutius.
in verb.adijciens n.23.& ſeq.extr.de teſtament.
et quia Bart.in l.1.num.16 ff.de vulgar. & pu-
pillar.& in d.l Gallus putauit,talem tacitam
128 inſtitutionem ſufficere,ne teſtamentum re-
deretur nullum ;tamen in hoc eſt communi-
ter reprobatus, vt aſſerunt Clar. Craſſ. & alij
ſupra citati,et quo ad ſupradictam concluſio-
129 nem, quod tacita inſtitutio non ſufficiat
quoad filios,vt inſtituti dicantur hæredes in
legitima,ſed explicita requiratur, eam refert,
Rota coram Reuerendiſſimo Dunozetto Deca-
no in cauſa Romana fideicommiſſi 26. Aprilis
1638.§.Vnde conteatio.verſic.verſamur in filijs
qui eū debeant neceſſariò inſtitui,vel exhæreda-
ri,eorū tacita inſtitutio nequaquā ſufficere,vi-
detur expreſſa requiritur &c.

Non ingratum puto hic aſſerere duplicem
130 eſſe inſtitutionem hæredis, expreſſam,ſcili-
cet,et tacitam.Expreſſa eſt, quando teſtator
nominatim dicit.Titium hæredem inſtituo.Ta-
cita verò ſi teſtator dicat, vt tetigi ſupra, Si
131 ille,qui mihi ſucceſſurus eſt ab inteſtato nolit
eſſe hæres,ſubſtituo Sempronium, nam hoc ca-
ſu teſtator videtur inſtituiſſe eum,qui erat ab
inteſtato ſucceſſurus,quæritur modo an iſta
132 tacita ſubſtitutio ſufficiat pro validitate te-
ſtamenti,et diſtinguendum venit, Aut ille,
qui tacitè eſt inſtitutus, eſt perſona, quæ de
133 neceſſitate non venit inſtituenda, et tunc
valet teſtamētum vt ſatis notū, & eſt dixi ſup.

Aut verò ille eſt filius,vel alius, qui de ne-
ceſſitate debeat Inſtitui, vel exhæredari, et
134 hoc caſu non ſufficit, vt eo modo ſit tacitè
inſtitutus,ſed requiritur,vt nominatim,& ex-
preſsè inſtituatur, ratio enim differentiæ eſt,
nam licet vtroque caſu videatur,teſtator ta-
135 citè inſtituiſſe eum, quem poſuit in condi-
tione,tamen in ſecundo caſu hæc tacita inſti-
tutio non ſufficit.ex quo pro forma traditum
eſt à lege, quod filius nominatim inſtituatur,
136 vel exhæredetur,quæ non poteſt per æqui-
pollens adimpleri. ex multis à me relatis in an-
notat.ad deciſ.431.n.33.verſic. nec forma poteſt
adimpleri per æquipollens. &c.part. 4. recent.
tom 3.et ſæpius ſupra dixi,& in puncto videa-
tur Gul Benedict in repetit.cap.Raynutius. in
verb in eodem teſtamento relinquens.1. nu.23.
verſ filium in teſtamento inſtituere eſt de forma
ſubſtantiali &c. de teſtam. vbi ad hoc plura
congeruntur

Notabiliter ſupradicta etiam intellige ve-
ra, vt nec in teſtamento inter liberos condi-
137 to, aliàs immuni à quocumque legamine
Iuris poſitiui. d.l.hac conſultiſſima.§.ex imper-
fecto cenſetur remiſſa iſta ſolemnitas inſtitu-
tionis liberorum in legitima, iuxta commu-
138 nem opinionem,quàm tutiorem, et ſequē-
dam admonet gloſ.celebris in cap.ſi pater. de te-
ſtament.in 6.et Alex.in l.inter cætera ſub nu-
mer.3. vbi dicit eam eſſe veriorem. ff.de liber.
& poſthum.Iaſ.in auth. nouiſſima ſub num.16.
verſic.contrarium. C. de inoffic. teſtam. ibique
affirmat,quod illam tenet indifferenter vtra-
que Schola Legiſtarum, & Canoniſtarum,
ipſe tamen tenet contrarium. quamuis ſupra-
dictam opinionem vocet tutiorem,motus fū-
damento illo, quia cum in teſtamento inter
libe-

139 liberos, ceſſent ſolemnitates iuris ciuilis, et
ſolum attendatur ius gentium, ex doctrina
Bart. in l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto. in
fin. C. de teſtam. & ibi cœteri ſcribentes omnes
vt teſtatur idem Ias. in auth. nouiſſima. nu. 16.
C. de inoffic. teſtam. et ſæpius dixi ſupra, et præ-
ſertim cap. 21. à num. 90. Sed diſpoſitio, quod
filij debeant honorari titulo inſtitutionis eſt
140 introducta de Iure Ciuili, vt conſtat ex dict.
§. aliud quoque, ergo dicebat Bart. loquens
contra communem in teſtamento inter libe-
ros non requiritur inſtitutio, addit etiam tria
141 alia argumenta cum quibus conatur defen-
dere eius opinionem, quam dicit eſſe euan-
gelium, & reliqua vide apud eumdem Iaſ.

Verum in iudicando non puto eſſe rece-
142 dendum à cōmuni opinione de qua ſupra,
et quam ipſe Iaſon fatetur eſſe communem,
et tutiorem, et quod illam teneat communis
143 Schola Legiſtarum, et Canoniſtarum, prout
etiam atteſtatur Bertrand. in conſil. 19. vol. 1. et
conſil. 130 ſub num. 2. vol. 3. et prædictam opi-
nionem ſemper fuit profeſſus veriorem legē-
144 do, et conſulendo Alex. in l. inter cætera. nu-
mer. 6. ff. de liber. & poſthum. et quāuis teneat
Alex. contrarium in conſil. 168. lib. 5. tamen ibi
Addent. in litera A. merito reprobant d. conſ.
et ſaluant Alexand. aſſerendo dictum conſi-
liū eſſe falſum, ſed non eſſe Alexand. et quod
145 ſupradicta opinio ſit receptiſſima apertè af-
firmat Valaſc. conſultat. 23. num. 1. verſ. reſpondi
attenta receptiſſima ſententia titulum inſtitu-
tionis requiri, etiam in teſtamento inter liberos,
alias eſſet nullū ipſo iure &c. & ibi plures DD.
plena manu adducit, & quod prædicta con-
cluſio ſit verior, docent Iacob de Aren. Alberic.
Bald. Imol. Couarr. & alij relati per Merlin. in
tractat. de Legitim. lib. 1. titul. 2. quæſt. 3. num. 9.
verſ. hanc opinionem vti veriorem probarūt &c.
adde Io. Baptiſt. de Barbob. in tractat. de Filio
famil. part. 5. quæſt. 29. num. 35. verſ. communis
eſt tamen opinio inſtitutionem ipſam requiri etiā
in teſtamento inter liberos, alias teſtamentum eſ-
ſet nullum &c.

Ratio enim huius opinionis non longè pe-
tenda eſt, quia lex in d. §. ex imperfecto diſpo-
nens teſtamentum imperfectum inter libe-
146 ros valere fuit condita ad fauorem libero-
rum, vt aſſerunt ibi communiter Scribentes.
quare vbicumque conditio filiorum efficitur
147 deterior ſi non relinquatur eis titulo vni-
uerſalis honorabilis inſtitutionis, ſed alio ti-
tulo particulari, non debet habere locum
148 diſpoſitio; ceſſante enim cauſa fauoris, ceſ-
ſat legis diſpoſitio ob fauorem inducta l. Titia
ſeio. §. viuras. ff. de legat. 2. cum vulgar. Nec
obſtat ratio ſupra adducta à Iaſ. nu. 138. quia
licet verum ſit in teſtamento inter liberos nō
149 eſſe adhibendas ſolemnitates iuris ciuilis,
quæ ſunt extrinſecæ veluti teſtium, Notarij,
et ſimilium, Tamen ſunt neceſſariæ ſolemni-
tates intrinſecæ, qualis eſt inſtitutio liberorū,
150 cum illa ſit baſis teſtamenti, Vnde commu-
nis eſt ſententia DD. teſtamentum etiam in-
ter liberos, præteritione filij, vitiari, et cor-
ruere in totum. ita gloſ. in l. ſi quis filius in po-
teſtate ff. de liber. & poſthum. Bald. Angel. Ra-
phael Paul. de Caſtr. & alij Scribentes in dicto
§. ex imperfecto. Clar. in §. Teſtamētum. quæſt. 8.
num. 6. Andr. Gaill. lib. 2. obſeruat. 112. num. 11.
& 12. Vaſq. de ſucceſſ. creat. §. 21 num. 63 Card.
Mantic. de coniectur. vltim. volunt. lib. 6. titul. 2.
num. 23. verſ. neque etiam obſtat. Farinac. in re-
pertor. vltim. volunt. quæſt. 28. num. 16. verſ. tale
teſtamentum nullum ex præteritione vnius filij,
non valet nec inter liberos &c.

151 Accedit quoq; quod vbicumq; teſtamentū
eſt nullum ex defectu præteritionis, non ha-
bet locum diſpoſitio d. §. ex imperfecto, quæ ſo-
lum ſibi vindicat locum, vbi teſtamentum
eſt nullum ex defectu ſolemnitatis probato-
152 riæ, quale nō eſt vitium præteritionis, vt in-
quit Bald in d. §. ex imperfecto, nam filius di-
citur præteritus, qui non eſt expreſsè inſti-
tutus, vel exhæredatus, licet de eo aliàs ſit
153 mentio in teſtamento, vel ei aliquid ſit re-
lictum titulo legati. d. §. aliud quoque & auth.
non licet. C. de liber. præter. & l. ita tamen. §. qui
rogatus. ff. ad Trebell.

Amplia in tantum non ſubſiſtere teſtamē-
154 tum in quo filij non ſunt inſtituti, vel exhæ-
redati, vt ipſo iure ſit nullum. l. fin. ff. de hæred.
& poſthum. d. §. aliud quoque Auth. vt cum de
appellat. cognoſc. Et licet per text. in l. ſi duobus.
155 §. ſi prius. ff. de bonor. poſſ. tabul. nonnulli DD.
ſenſerint hoc demum procedere ſi filius de-
derit de nullitate, & præſertim id firmant
gloſ. in l. filio præterita. in verb. tuebitur ff. de in-
iuſt. rupt. teſtamēt. Bart. in d. l. ſi duobus. §. ſi quis
num. 3. & hanc eſſe communem opinionem
dicit Iaſ. in l. poſthumo. num. 23. C. de bonorum
poſſeſſ. contra tabul. Imol. in l. filio præterito. nu-
mer. 3. verſ. item nota argumentum. ff. de iniuſt.
& rupt. teſtament. & dixit Rota in cauſa Su-
trina ſucceſſionis 15 Maij 1604. coram bo. mem.
156 Card. Sacrato. Opinio tamen cōtraria præ-
ualet, & ita tenet Alex. in d. l. poſthumo. nu. 16.
in fin. vbi teſtatur de communi. Dec. ibidem
num. 9. vbi dicit, hanc eſſe veram opinionem,
& ſimul etiam communem. Gomeſ. variar. re-
ſolut. tom. 1. de vltim. volunt. verſ. prima eſt. vbi
157 ait, communiter reprobari gloſ. in d. l. filio
præterito, & aliàs Imol. in d. l. filio præterito. nu-
mer. 52. verſ. ſecunda fuit opinio, & dicit con-
trariam opinionem non eſſe bonam. Aretin.
in conſil. 103. num. 31. vbi quoque teſtatur de
communi.

Ad text. in d. l. ſi duobus. §. ſi autē ff. de bonor.
poſſeſſ. contra tabul. in quo multi DD. qui cō-
trariū ſentiunt fundantur reſpondetur, quod
158 in illo text. fuit præteritus filius emancipa-
tus, ſecundum veriorem intellectum, & ita
contra Bart. in d. §. ſi duobus. tenent Imol. Raph.
Cuman. in d. l. filio præterito. & Bald. in l. certum
C. vnde

C. vnde legitimi. Gul. Benedict. in repet. cap. Ray-
nutius. in verb. in eodem teſtamento reliquit el. 1.
num. 93. verſ. eſt ipſo iure nullum quamuis filius
taceat, et ipſum teſtamentum de nullitate non
impugnet &c. & ſimul etiam teſtatur prædi-
ctam ſententiam eſſe communem tam Do-
159 ctorum citramontanorum, quàm vltramõ-
tanorum. Et hanc opinionem exploſa contra-
ria amplectitur Rota, vt videre eſt coram bon.
mem. Card. Sacrat. deciſ. 770. num. 2. verſ. atta-
men non deſunt contrarium ſentientes &c. &
pluries teſtatur de communi. part. 1. recent. &
fuit dictum coram bo. mem. Coccino in cauſa
Ariminen. Iuriſpatronatus 23. Maij 1637. à me
relata in par. 7 recent deciſ. 207. num. 2. verſ. eſſe
nullum ob præteritionem filij &c. & affirmarut
opinionem contra gloſ. in d. l. filio præterito eſſe
veriorem, & communem &c. Conſtat ergo ex
160 iam ſupra relatis omninò legitimam relin-
quendam eſſe filijs, titulo inſtitutionis ſub
aperto periculo nullitatis ipſius teſtamenti.
Ceſſat tamen in prædicta ſatis controuerſa
opinione omnis tempeſtas, quando verſamur
161 in terminis, de quibus agimus; nempe in
teſtamento ad pias cauſas condito, quamobrẽ
162 ſi inſtituta ſit hæres pia cauſa, filio præteri-
to, cui tamen relicta eſt legitima titulo ſaltẽ
legati, licet non inſtitutionis, prout requiri-
163 tur, tunc ſubſtinetur tale teſtamentum ſpe-
ciali fauore piæ cauſæ, & ita tenet Bart. in l. 1.
numer. 62. C. de ſacroſanct. Eccleſ. cuius opinio
eſt communiter recepta (quidquid in hoc con-
tra Bart. canino dente dixerit Bald. vt infra di-
cam) prout teſtatur Alex. in l. inter cætera. in
princip. num 4. ff. de liber. & poſthum. quem re-
fert. Iaſ. in conſil. 164. in fin lib. 2. ita etiam cõ-
muniter teneri profitetur Natta in l. hac con-
ſultiſſima § ex imperfecto. poſt num. 14 verſic.
adducit. C. de hæred. inſtit. & opinionem hanc
eſſe communem ſcripſit Iul. Clar. in §. Teſta-
mentum. quæſt. 6. ſub numer. 8. verſ. opinio Bart.
eſt communiter approbata &c. Craſſ. in tract.
de ſucceſſ. §. Teſtamentum. quæſt. 18. num. 8. vbi
pariter affirmat hanc eſſe communem opi-
nionem. Mathęſil. in ſingular. 103. ad med. verſ.
ſecundò debet limitari, niſi inſtitutio fiat in piam
cauſã, vt quia inſtituebat pauperes, Eccleſiã &c.
& vide Alex. in conſil 105. num. 20. vol. 4. aſſe-
rentem hanc celebrem opinionem, nullum
habere dubium, adde Paul. de Caſtr. qui benè
id declarat in l. ſicut, certi. num. 6. C. de teſtam.
milit. Cagnol. in d. l. 1. num. 40. C. de ſacroſanct.
Eccleſ. vbi in ſpecie admonet, vt in hoc ne-
quaquam recedatur ab opinione Bart. idque
etiam voluit Tiraquell. de priuileg. piæ cauſ. pri-
uileg. 14. verſ. ſed tene primam partem, & recẽ-
tius prædictam opinionem tamquam veriſſi-
mam ſequuntur. Capiſ. r. de num. teſt. part. 1.
cap. 16. num. 67 et part. 2. cap 3. num. 41. Medic.
in opuſcul. 4. ſub num. 20. verſ. octauo valet. &
optimè Merlin. in tractat. de Legitim. lib. 5. tit. 2.
quæſt. 8. numer. 1. verſ. non eſt neceſſarium relin-
quere legitimam titulo inſtitutionis, quando te-
ſtamentum factum fuit ad pias cauſas &c. &
præter ibi relatos addo Hieronym. Ceuall. cõ-
mun. contra commun. quæſt. 23. num. 7. verſic.
qua concluſio venit limitanda, quando ſumus in
teſtamento ad pias cauſas &c. tom. 2. Paul. Æmil.
Gall. in tract. de except. quæ poſſ. orir. ex ſucceſſ.
titul. 3. except. 13. numer. 14. verſ. ceſſat in teſta-
mento ad pias cauſas &c. Io. Baptiſt. de Barbo-
bus in tractat. de Filiosfamil. quæſt. 29. num.
50. verſ. limitatur hæc concluſio principalis in
teſtamento ad pias cauſas, nam eo caſu poteſt
relinqui legitima quocumque titulo &c. & hoc
eſt indubitatum apud Doctores.
Confirmatur iſta concluſio valido illo fun-
damento, quia cum prædicta ſolemnitas in-
164 ſtituẽdi filios in ſua portione hæredes, ema-
nauerit à iure nouiſſimo Authenticorum Iu-
ſtiniani Imp. per d. §. aliud quoque, vnde non
165 debet attendi in hoc teſtamento ad pias
cauſas, vt ſupra iam ſæpè dictum eſt, in quo
tantum attenditur ius naturale, & gentium,
& reijciuntur iuris poſitiui ſolemnitates, Vl-
terius quando non eſt relicta filio legitima
166 titulo inſtitutionis, teſtamentum non dici-
tur inofficioſum, et factum contra pietatis of-
ficium, ſed benè factum contra ſolemnitatem
legis. Bart. in l. 1. num. 62. C. de ſacroſanct. Ec-
cleſ. At quando non eſt factum teſtamentum
contra pietatem, non eſt improbatum ad pias
cauſas, quare nullo modo à ſupradicta opi-
nione tamquamquam omnium voto canoni-
zata, vt plures ex relatis DD. fatentur rece-
dendum puto.
Miror tamen de Baldo, qui in repet. l. 1. nu-
mer. 163. C. de ſacroſanct. Eccleſ. contrarium
167 tenet, et nõ ſolum id, ei ſufficit, ſed vlterius
præficata (vt ita dicam,) fronte, inuehit con-
tra Bart. in d. l. 1. num. 62. quia auctor eſt cõ-
trariæ opinionis, dicens, quod vehementer
168 errat, et quod non intellexit verbum hoc,
ille bonus homo, et cum Bald. allucinati trã-
ſeunt Salyc. in eadem l. 1. in 12. quæſt. & latè
Barbat. in cap. cum eſſes. verſic. quæris hic D. Pe-
trus. de teſtament. et ſecundum hanc opinionẽ
conſuluit in conſil. 38. Difficile eſt. lib. 3. vbi ad
hoc multa allegat, ſed antequam proſternam
hanc opinionem, quod erit in ſeq. cap. detur
tantiſper mihi licentia, vt ſequentia dicam in
defenſionem Bartoli.
Non enim res eſt noua aſſerere, Baldum
169 oblocutum fuiſſe de Bartolo legum perfe-
cto organo, veracique interprete, nam ſæpe
contra eum verba grato modeſtiæ odore non
170 redolentia effudit, et vſque adeo deuenit,
vt apertis oculis ſomniando, ſcripſerit eius
animam ſepultã eſſe in cauerna infernali pro-
171 pter opinionem, quam tenuit, in l. vtrum.
ff. de parricid. & vlterius aſſeruit Iudices ſe-
quentes Bart. in d. l. ſcilicet occidentes homi-
172 nes ſolummodo, quia non reuelant ſecretũ
non probabile, omnes ſunt homicidæ, de qua
opi-

Digitized by Google

opinione alibi dicam et vide *Marſil.in ſingul.*
163. vbi qualiter ſit intelligenda dicta opinio
173 Bart. explicat. At aliqua in laudem Bart.
dixi, *in annotat.ad deciſ.2.part.3. recent. §.18.*
vbi poſt Raynald. Corſ.Catald. et alios, habe-
tur Bartolum fuiſſe I.C. æquè probum, et op-
timum, et reliqua, vt ibi poſui &c. Fuit etiam
acer, et perpetuus Iuſtitiæ cultor, et defenſor
174 eximius, taceat ergo, et erubeſcat Baldus,
dum inconſideratè dixit, Bart. ſepultum eſſe
in Inferno, cum iuſti in manu DEI ſint, *iuxta*
dictum Salom. in Sapient.cap.3.

Quærebat fortè Baldus ſuis vanis, et mor-
175 dacibus verbis opprimere Bartoli glorioſã
auram, vt ipſe clarior efficeretur, nam ei nul-
lus alius obſtabat, vt ei deberetur prætenſus
176 printipatus inter veteres, et intimos Iuris
interpretes, prout etiam dicitur de magno il-
lo Medicinæ reſtauratore Galeno, cui Medi-
177 ci plus debent, quàm reliquis omnibus, qui
hactenus in re medica ſcripſerunt, iſte enim
fuit laudis, et gloriæ affectator, laudatoque
178 panone ſuperbior, quamuis ipſe aliter ſcri-
bat, et valde humilem, et abiectum ſe præſe-
179 ferat, nam vt vere dixit Valer. Maximus.
lib.8.cap.15. *Nulla tanta eſt humilitas, qua*
dulcedine gloria non tangatur. Nam in alijs
refellendis fuit ſæpè acrior, videtur voluiſſe
180 antiquorum Medicorum memoriam extin-
guere, vno excepto Hippocrate, quem forſi-
tan ſuæ gloriæ, eo quod pauca ſcripſiſſet, mi-
nimum obeſſe poſſe crederet, cum aliorum
181 dicta vndequaque arrepta occaſione contẽ-
tioſus perſequatur, et reprobet vocabulorũ
vſum, definitiones, cauſas, remedia, plurima-
que alia ab illis vſurpata, quibus poſtea ipſe-
met vtitur. Multoties etiam alicuius Ciui-
182 tatis Medicos omnes dente ferino cor-
rodet, et præſertim *in libro de præcognitione,*
et in Methodo medendi, Atque dentatis, acu-
leatiſque verbis in Medicos Romæ de illo tẽ-
pore commorantes armatur, inter alios aſſe-
rendo, *Latrones eſſe Medicos Roma degentes,*
tanto deteriores alijs latronibus, quod hi in mõ-
183 *tibus. illi verò in maxima Ciuitate inſidien-*
tur, alia, modeſtiæ ergo non refero, quum
ſint verba ſatis mordacia, eaque etiam refert
Ioannes Argenterius in eiuſdem, Galen. de arte
Medic. Comment.prim.in proem. Sed quia lõ-
gior, vt par eſt, hæc parenteſis incrementum
ſumit, ideo abrumpo filum talis diſcurſus.
Cœterum rationes Bald. ad oſtendendum te-
ſtamentum pium eſſe nullum ex defectu, quia
in eo filijs non fuit relicta legitima titulo in-
ſtitutionis, proſternam in ſeq. cap.

ARGVMENTVM.

Teſtamentum ad pias cauſas conditum, in quo filijs non reliquit teſtator legitimam honorabili titulo inſtitutionis, ideo videtur laborare vitio nullitatis, prout regulariter eo laborat; quia tale priuilegium, quod eo caſu fauore piæ cauſæ ſubſtineatur prædictum teſtamentum non potuit concedi in præiuditiũ filiorum cum eis non inſtitutis in legitima, id nõ parum damnoſum eſſe poteſt, nam ſemper priuilegia cenſentur conceſſa ſine præiudicio tertij.

Damnatur tamen prædicta concluſio, cum ſubſiſtere non poſſit, quia veritas eſt, quod validum reputatur tale teſtamentum, ſi in eo legitima reperiatur relicta, ſi non titulo inſtitutionis, ſed alio titulo, puta legati, donationis &c. Nam cum teſtamenta pia exempta reperiantur à vinculis iuris Ciuilis, à quo fuit introductum, vt legitima relinquatur titulo inſtitutionis. Ergo &c.

Princeps non præſumitur vmquam voluiſſe tertio præiudicare, nec in dubio alicui vmquam tollere ius ei quæſitum, et potius in eo præſumitur obliuio, quàm talis animus. Legatarius non de alterius manus, quàm hæredis poteſt capere legatum. Ius accreſcendi datur inter cohæredes, et multa alia deducũtur ad effectum confutandi rationes Baldi, dũ voluit ſubſtinere teſtamẽtum pium eſſe nullum, ſi filijs in eo non fuerit legitima titulo inſtitutionis relicta cum ea teſtamenta de Iure Canonico ſint redacta ad tempus illud fœlix aureum, quo ſola veritas mortalibus iuſtitiam ſanciebat, et aliqua circa hoc adducuntur.

SVMMARIVM.

183 *Teſtamentum pium, quod ſit nullũm ex defectu inſtitutionis filiorum in legitima eſt falſum.*

184 *Pia cauſa fauore non cenſetur derogatum fauori liberorum.*

185 *Priuilegia numquam cenſentur cõceſſa cum præiudicio tertij.*

in Priuilegiorum conceſſione, ſemper remanere debet inconcuſſum ius tertij.

186 *Princeps in dubio numquam cenſetur voluiſſe præiudicare tertio.*

187 *Principes in dubio non præſumitur voluiſſe tertio præiudicare, etiamſi vellet conſulere publica vtilitati. et nu.190.*

188 *Vtilitas publica præfertur priuata.*

189 *ex Vtilitate publica receditur à regulis iuris communis.*

Fauore publica vtilitatis, multa permittuntur, quæ aliàs non poſſent ſubſtineri.

191 *Princeps multa, et infinita propemodũ poſſunt.*
Princeps licèt multa poſſint, tamen præſumuntur Iuſtitia pleni, et legum viua fontes.

192 *Principes plus debent gloriari titulo Optimi, quàm Maximi.*

193 *Principes, niſi id expriment, numquam cenſendum eſt, voluiſſe alicui tertio præiudicare.*
Ius ſuum vnicuique præſumitur Princeps voluiſſe tribuere.

194 *in Principe potius præſumitur obliuio, vel reſcriptum falſum quàm quod voluerit tertio, cui fuit ius quæſitum præiudicare.*

195 *Præiudicare tertio, quando conſtat Principem voluiſſe præiudicare, id cenſetur in paruo, & non in magno.*

196 *Legitima relinquenda eſt filijs titulo inſtitutionis etiam de iure Canonico, et nu. 222.*

197 *Ius Canonicũ, et ius Ciuile potius inter ſe cõcordãda ſunt, quã inter eos inducere diſcordiã.*

198 *Franc. in cap. 1. numer. 37. de teſtam. clamat contra illos, qui ponunt diuerſitatem inter ius Canonicum et ius Ciuile.*

199 *Inſtitutionis titulo cum de iure Ciuili ſit relinquenda legitima filijs non eſt dicendum aliud eſſe de iure Canonico.*

200 *Inſtitutionis titulus eſt honeſtior, et vtilior. Hæres non de alterius manu, ſed ab ipſo capit hæreditatem.*

201 *Legata ad eorum perfectionem requirunt aditionem hæredis. e cuius manu illa ſunt accipienda & num. 204.*

203 *Legatarius etiamſi hæreditate iacente, authore Prætore poſſeſſionem legati caperet. nihilominus tenetur deinde eam reſtituere hæredi.*

204 *Legata quando pro confirmatione non requirant aditionem.*

205 *Inſtitutionis titulus vtilior eſt, quàm legati, propter ius accreſcendi.*

206 *Filijs ſi non relinqueretur legitimo titulo inſtitutionis, eis non competeret ius accreſcendi in hæreditate.*

207 *inter Legatarios etiam datur ius accreſcendi. Hæreditas accreſcit hæredibus, quæ eſt ſucceſſio iuris vniuerſi, quando vnus ex hæredibus repudiat.*

208 *Legata ſemper ſunt lucroſa, hæreditates verò ſæpè damnoſa.*

209 *Filius habet legitimam, tanquam quotam bonorum non autem hæreditatis.*

210 *Legitima debetur deducto ære alieno.*

211 *Teſtamentum pium, quod ſit validum, licet in eo, non ſit relicta filijs legitima titulo inſtitutionis, eſt opinio Bart. ſatis ſolida.*

212 *Legitima, quod ſit relinquenda filijs titulo inſtitutionis, id non procedit ex aliquo cõtractu, ſed ex mera Legum benignitate.*

213 *Priuilegium, ſi ſit conceſſum alicui ex mera benignitate, liberè, imò etiam ſine cauſa poteſt moderari, imo in totum tolli.*

214 *Princeps derogando priuilegio ex mera gratia conceſſo, pro iuſta cauſa talis derogationis, poteſt allegare ipſam gratioſam conceſſionem. Si libet, licet, antiquum prouerbium.*

215 *in Teſtamento pio non attenditur, niſi ius naturale. & gentium. et nu. 227.*

216 *Filijs, quod ſit relinquenda legitima titulo inſtitutionis, id procedit à iure Ciuili.*

217 *Teſtamentum non poteſt dici factum, contra officium pietatis paternæ, ſi filijs relinquatur legitima. & nu. 221.*

218 *Legitima eſt portio, quæ debetur filijs. Eccleſia reſpuit hæreditatem eius, qui vt eam hæredem inſtitueret, filios exhæredauit.*

219 *Legitima de Iure veteri, quocumque titulo poterat relinqui.*

220 *Legitima de Iure veteri, ſi non relinquebatur titulo inſtitutionis non erat locus querelæ inofficioſi teſtamenti.*

223 *Legitima, an de æquitate Canonica ſit relinquẽda filijs titulo inſtitutionis nõ eſt definitũ.*

224 *Priuilegia, quæ proueniunt filijs, ex inſtitutione in legitima proueniunt, à iure poſitiuo.*

225 *Ius accreſcendi inter cohæredes eſt introductum de Iure poſitiuo.*

226 *Ius accreſcẽdi eſt introductũ à iure, ne quis pro parte teſtatus, et pro parte inteſtatus decedat, & iſta eſt veritas.*

228 *Iuri liberorum, circa titulũ inſtitutionis, per cap. relatum. de teſtam. non fuit in totum derogatum, ſed tantum modificatum.*

229 *de Salute animæ, ac peccatorum redemptione quando agitur, lata eſt facienda interpretatio etiamſi ſimus in correctorijs. et nu. 230.*

231 *Falſitates, machinationeſque ceſſant, in relictis ad pias cauſas.*

232 *Teſtamenta pia fuerunt redacta per Ius Canonicum ad tempus illud aureum, quando ſola veritas mortalibus iuſtitiam ſanciebat.*

233 *Charitas olim, dum durauit ſeculum aureum, erat communionis vinculum.*

234 *Aureum ſeculũ expectare, vt redeat inane eſt.*

235 *Pronomina meum, & tuum, poſtquam fuerũt inuenta, actum fuit de aureo ſeculo.*

236 *Seculum aureum, quatenus poſſit dici, quod etiam duret.*

237 *Philoſophus quidam, cũ non fuiſſet ad audientiam cuiuſdam Principis admiſſus, reuerſo poſtea cum melioribus veſtimentis, ſtatim fuit admiſſus, & quid fecerit num. 238.*

239 *Merita cauſarum non attendunt mali miniſtri, ſed pecuniarum. Miniſtri mali non attendunt, quod ratio poſtulat, ſed quod voluntas affectat.*

240 *Iura nõ reſpiciunt mali miniſtri ſed pecuniã. Miniſtri mali habent linguam, manus, & animos venales.*

CAPVT LIII.

EX Bald. in ſolemni repetitione *l. habeat. 1. nu. 142. C. de Sacroſanct. Eccleſ.* fuit dictum in præcedenti capite, quod non valet teſtamentum ad pias cauſas cõditum in quo liberis à teſtatore legitima fuit relicta non titulo inſtitutionis, ſed alio titulo particulari,
183 quæ opinio quàm ſit falſa, iam oſtenſum fuit, cum contraria communi applauſu ſit recepta, vt conſtat ex DD. in eodem cap. allegatis, Hic verò videbimus proſternere rationes ab eodem Bald. adductas ad fundandam prædictam ſuam crebrinam ſententiam, quia fauore piæ cauſæ non debet cenſeri derogatũ
184 fauori liberorum; adducit enim regulam

illam

illam generalem, quod quæcumque ſint pri-
uilegia, numquam intelliguntur concedi cũ
185 præiudicio tertij, ſed iure tertij ſemper in-
concuſſo remanente. l. 2. §. merito. & §. ſi quis
à Principe ff. ne quid in loco publico l. impuberi.
ff. de adminiſtrat. tutel. l. nec auſus. C. de emanci-
pat. lib. l. ex facto au med. ibi, etiam iniquum
ff. de vulgar. et pupillar. l. cum filius, & ibi not.
Bald. ff. de milit. teſtam. cap. cum ſuper eo extr. de
offic. delegat. cap. licet, & vbique gloſ. & DD. de
offic. ordinar. cap. quamuis de reſcript. in 6. & de-
duxit Rota in cauſa Romana, ſeu Amerina ape-
ritionis oris 27. Iunij 1637. coram bo. mem. Coc-
cino. §. Neque videtur. verſ. quia Princeps non
intelligitur voluiſſe tollere ius tertij &c.
186 Idque pariter intellige verum, vt Princeps
numquam in dubio præſumatur voluiſſe
187 alicui præiudicare, etiam ſi vellet conſule-
re publicæ vtilitati, & non obſtante, quod pu-
188 blica vtilitas priuatæ præferatur. l. ſi quis. §.
vtrum ff. ad Syllan. Bart. in l. quemadmodum
num. 4. C. de agric. & cenſit. lib. 11. Iaſ. in l. cæte-
ra §. ſi quis. num. 2. ff. de legat. 1. Hinc ex cauſa
189 publicæ vtilitatis receditur à regulis iuris
communis, multaque permittũtur, quæ aliàs
eſſent prohibita. l. ita vulneratus. §. multa ff. ad
Leg. Aquil. Andr. Gaill. obſeruat. Imperial. lib. 2.
obſeruat. 36. num. 4. et multa ad hoc deducuntur
in celebri illa deciſione Cameræ Apoſtolic. in
cauſa Romana Affrancationis 2. Decemb. 1641.
coram Reuerendiſſ. D. Bonuiſio tunc Cameræ
Apoſtolicæ Decano. §. Proinde ſi in aliquo læde-
ret ius priuatorum &c.
190 Tamen vt dixi his non obſtantibus, Prin-
ceps nec ex cauſa publicæ vtilitatis in dubio
præſumitur voluiſſe præiudicare alicui Bellon.
conſil 66. num. 5. cum ibi congeſtis, & ratiocina-
ta eſt Rota in cauſa Bononien. Iuris Macinan-
di 1. Februarij 1638 coram Reuerendiſſ. P. D.
Dunozetto Decano. § Nec eſt præſumendum.
Papam voluiſſe conſulere publicæ vtilitati, cum
damno eorum quibus fuit vigore contractus ius
quæſitum &c.
Licet enim ſupremi Principes multa, & in-
191 finita poſſint, tamen cum præſumantur Iuſti-
tia pleni, et Legum viui fontes, §. penult.
Auth. de conſul. ideoque plus gloriari debent,
192 titulo OPTIMI, quàm MAXIMI. Vnde nũ-
quam præſumendum eſt, niſi exprimatur, vo-
193 luiſſe tertio præiudicium inferre, ſed ius ſuũ
vnicuique inuiolatè relinquere, et potius eſt
præſumenda in Principe obliuio, vel reſcripti
falſum, quam quod voluerit tertio præiudi-
194 care cui fuit iam ius quæſitum. ita Abb. in
cap. ex parte il ſecondo. num. 7. in fin. ff. de offic.
delegat. Menoch. de præſumpt. lib. 2. præſumpt. 9.
num. 9. verſ. imo falſum potius præſumendum
eſt reſcripti &c. Gomez. ad regul. 8. Cancell.
gloſ. 28. numer. 10. verſ. potius præſumendum eſt
reſcriptum falſum &c. Gratian. diſcept. forenſ.
cap. 730. nu. 32. verſ. in eo potius eſt præſumen-
da obliuio &c.

Et quando conſtaret de clara mente Prin-
195 cipis velle præiudicare tertio, tunc cenſen-
dum eſt non in magno, ſed in paruo voluiſſe
præiudicare. vt ſenſit Rota deciſ. 23. numer. 29.
verſ. in dubio debet intelligi, vt in modico &c.
part. 5. recent. vide quæ dixi in annotat. ad de-
ciſ. 666 in litera A. à num. 49. verſ. continuò in
omnibus priuilegijs eam faciendam eſſe interpre-
tationem Principem noluiſſe &c. vſque ad nu-
mer. 77. part. 4. recent. tom. 3. Et modo perſiſtẽ-
do in terminis noſtris.
Quare maximè fauore piæ cauſæ non cen-
ſetur derogatum fauori liberorum quoad
196 debitam eis inſtitutionem in legitima, quia
ſecundum aliquos DD. etiam de iure Cano-
nico indubitatè et titulo inſtitutionis filijs eſt
relinquenda legitima, et latè per Iaſ. in d. auth.
nouiſſima num. 31. et ſeq. C. de inoffic. teſtam, et
in rub. ſolut. matr. pariter num. 31. et ſeq. vbi etiã
Ripa, qui teſtatur de communi numer 44. &
Alex. per eum allegatus in conſil. 70. nu. 6. vol. 2.
et Couarr. in d. cap. Raynutius. §. 1. numer. 1. de
teſtam. Clar. recept. ſentent. in verb. Teſtamentũ
quæſt. 38. in verſ. hac etiam concluſio. Cucch. in
tract. de Legitim rubric. quo titul. ſit relinquẽd.
legitim num. 46. vbi de magis communi teſta-
tur, et Merlin in eodem tractat. de Legitima
lib. 5 titul. 1. quæſt. 2. num. 4. verſ. iure Canoni-
co etiam attento legitimam eſſe relinquendam
titulo inſtitutionis aliàs teſtamentum eſt nul-
lum &c. et vlterius teſtatur de veriori, et ma-
gis communi opinione, et eam firmat per
text. in d. cap 1. ibi. filiam in re certa, filium ve-
rò in cæteris bonis hæredem inſtituit &c. addit
etiam text. in cap per tuas. qui fil. ſint legitim.
Inſuper non debemus inducere diſcordiã
197 inter ius Ciuile, et Canonicũ, ſed magis illa
concordare melius erit, cap expediat. de elect.
l. 1. C. de inoffic. donat. gloſ. in can. fin. 29. diſtinct.
198 exclamans contra illos, qui in intellectu ca-
nonum ponunt diuerſitatem, dicentes aliud
ſecundum Leges, et aliud ſecundum Cano-
nes, et in puncto caſus noſtri aſſerit Franc. in
d. cap. 1. num. 37. vbi ait cum habeamus iuris
199 ciuilis diſpoſitionem mandantem relinqui
legitimam titulo inſtitutionis, non debemus
aliud à iure Canonico fuiſſe diſpoſitũ, aſſerere.
Nec dubitandum venit pluribus præiudi-
cijs affici filios, dum prout iura ſanxerũt hæ-
redes non inſtituantur in legitima, quippe
titulus inſtitutionis honorabilis, præ cæ-
teris omnibus habetur. l. filium. §. ſed et ſi por-
tio. ibi, cum hæreditates nõ honeſtiori titulo &c.
ff. de legat. præſtand. honeſtior eſt quidem ti-
200 tulus inſtitutionis, quia hæres non de alte-
rius manu, ſed à ſe ipſo capit, neque pendet ab
alterius aditione. l. ſi in teſtamento. ff. ſi quis
omiſſ. cauſ. teſtament. Bart. in l. Iulianus. ff. eodem
& in l. eam quam. C. de fideicommiſſ. quod con-
tra eſt in legato, vel alio titulo. l. 1. ff. quor.
bon. §. 1. Inſtit. de legat. legata enim ad ſui per-
fectionem requirunt aditionem hæredis, cu-

Digitized by Google

201 iu:s è manibus ſunt accipienda, & aditione,
non autem ſola morte teſtatoris confirmātur.
Rip. qui communem dicit *in l. ſciendum, nu.* 18.
ff. de legat. 1. Couarr. *in rub. de teſtam. part.* 3.
num. 22. Gomeſ. *var. reſolut. tom.* 1. *cap.* 11. *nu-
mer.* 11. Clar. *receptar. ſentent. lib.* 3. *§. Donatio.
quaſt.* 5. *num.* 2. *verſ. vltima voluntates, non cō-
firmantur, niſi adita hareditate &c. Antonin.
de* Padill. *qui plures alios refert in l. eam quam.
C. de fideicommiſſ. nu.* 63 *cum plurib. ſeqq.* Ruin.
in rubric. de donat inter vir. & uxor. §. 69 *nu.* 3.
et alios adducit Molin. *in tractat. de primogenit.
lib* 1. *cap.* 12. *num.* 14. *& ponderauit* Rota *in
cauſa Romana Legati* 26 *Iunij* 1645. *coram
R. P. D* Cerro. *§. ſecundo quia legatum. verſ. le-
gata ad ſui perfectionem requirunt aditionem
haredis, cuius è manibus ſunt accipienda &c.*
Si enim legatarius legatum caperet propria
202 auctoritate caderet à iure ſuo, iuxta diſpo-
ſitionem *text. in l.* 1. *§.* 3. *ff. quor. legat. l. non eſt
dubium vbi gloſ. C. de legat. & DD. communiter
in l. reſtituta. ff. ad Trebell.* Alex. *conſ.* 58. *num.* 9.
lib. 3. Surd. *conſil.* 265. *nu.* 39 *et ſeq. et conſ.* 319.
num. 2 *et* 17. Peregr. *de fideicommiſſ. art.* 47. *nu-
mer.* 11. Rota *deciſ.* 115 *ſub nu.* 3 *part.* 1. *diuerſ.
et deciſ.* 369 *num* 5. *part.* 4. *recent. tom.* 2. *et de-
ciſ.* 637. *num.* 2. *eadem part.* 4 *recent tom.* 3. *et de-
ciſ.* 35 *numer.* 7. *part.* 5. *recent.* Nec legatarius
audiendus eſt, ſi petat immitti in poſſeſſionē
à Iudice, quia tenetur legatum capere non
203 à Iudice, ſed ab hærede, vt dixi, adeo vt re-
gulariter loquendo, ſi adepta ſit poſſeſſio rei
legatæ per legatarium auctoritate Prætoris,
hæreditate iacente, illa reſtitui debet hæredi,
vt tradunt Fuſar. in tract. de ſubſtitut. art. 605.
num. 10. *verſ. vt ſi adepta ſit poſſeſſio authorita-
Prætoris etiam hareditate iacente, reſtitui debet
poſſeſſio haredi &c. et allegat deciſ.* 510. *nu.* 12.
part. 1. *diuerſ.* & deinde ſic fuit deciſum *in cau-
ſa Romana Legati* 25. *Maij* 1648. *coram Reue-
rendiſſ. D.* Terraconen. *§. Legatum enim, verſic.
adeo vt ſi adepta ſit poſſeſſio rei legata per lega-
tarium auctoritate Prætoris hareditate iacente
illa reſtitui debet haredi &c.* & quod legata
204 morte teſtatoris non confirmentur, ſed adi-
tio requiratur, firmat *Rip in l. ſciendum. nu.* 18.
ff. de legat 1. *cum alijs ponderatis in cauſa Roma-
na Legati.* 1. *Iulij* 1644. *coram R. P. D.* Cerro.
§. Quinimo. verſic ex quo legata non ſola morte
205 *teſtatoris &c.* vbi id limitatur quādo legatū
à teſtatore fuit in vita ſolutum, nam tunc pro
eius confirmatione non requirit aditionem:
Surd conſil. 14. *num.* 5. *Afflict. deciſ.* 275. *nu.* 5.
Sed ad nos.
Vtilior eſt quoque titulus inſtitutionis,
206 propter ius accreſcēdi *l.* 1. *§. ſi ex fundo. ff. de
hared. inſtituend. l. ex facto. l. quoties. § ſi duo l. ſi
quis ita ſcripſerit. et l. ſi quis hares inſtitutus
fuerit ff. eod. §. hareditas. verſ. et ſi vnum Inſtit.
de hared. inſtituend. l. quoties. C. eodem. l. ijs vna.
C. de caduc. tollend.* quale beneficium filijs nō
competeret, ſi legitima poſſet titulo particu-
lari relinqui. *l eam quam. C. de fideicommiſſ. l.* 1.
C. *quando nō petit. part.* Petr. Cin. Bald. *et alij in
l. in ſuis. ff. de liber. et poſthum.* Salicet. *in auth.
nouiſſima. col.* 1. Iaſ. *nu.* 13. *in fin.* Azon. *in ſum-
ma titul. de trient. & ſemiſſ. nu.* 2. Marc. Anton.
Peregr. *de fideicommiſſ. artic.* 36. *nu.* 55. Matth.
de Matreſill. *ſingul.* 103. *nu.* 1. Aſcan. Clement.
in tractat. de patr. poteſtat. effect. 16. *nu.* 1. Ioann.
de Roias *in epitom. ſucceſſ. cap.* 8. *numer.* 2. *&* 4.
Tiraquell. *in tractat. de iure primogen. quaſt.* 75.
nu. 5. Paul. Æmil. Gall. *de except. qua orir. poſſ.
ex ſucceſſ. titul.* 3. *except.* 13. *part.* 2. *num.* 6. *et ſeq.*
Ceuall. *in ſpecul. commun. opin. contra commu-
nes. quaſt.* 23. *num.* 1. Michael Graſſ. *in tractat.
de ſucceſſ. §. Legitima quaſt.* 32. *num.* 1. Clar. *in
§. Teſtamentum. quaſt.* 38. *verſic. neque credas.*
Merlin *de Legitima. lib.* 5. *titul.* 1. *quaſt.* 1. *nu.* 9.
*verſ. iſtud autem beneficium nō competeret ſi le-
gitima poſſet titulo particulari relinqui &c. &
latius per Io. Baptiſt. de* Barbobus *de filiofamil.
quaſt.* 36. *num.* 15. *verſ. propter ius accreſcendi,
quod habet filius alijs haredibus non inſtitutis
non adeuntibus &c.* nam etſi inter legatarios
207 pariter ius accreſcendi locum habeat, *vul-
gata l. reconiuncti ff. de legat.* 3. *cum ſua materia,*
tamen quia hæredibus accreſcit hæreditas,
quæ eſt ſucceſſio iuris vniuerſi, propterea iu-
dicatur vtilior, & quamuis legata ſemper ſint
208 lucroſa, hæreditas verò ſæpe damnoſa *l. ſi
hareditatem ff. mandati. l. nec adierit. ff pro ſoc.
cum alijs allegatis à Rota in cauſa Romana, ſeu
Florentina reſtitutionis in integrum* 10. *Maij*
1641. *coram bo. me. Card.* Panzirolo.
Non ideo tamen minus dicitur vtilior filio
209 titulus inſtitutionis, quia filius habet legi-
timam, tamquam quotam non hæreditatis,
ſed bonorum, *l. quoties, et ibi.* Bald *col.* 1. *C. de
hared inſtit.* Iacob. Butr. & Guil. de Cun *in l. ſi
quis in ſuo. C. de inofficioſ. teſtam.* & iſta eſt cō-
munis opinio, *vt poſt* Boer. *teſtatur* Viu. *in
Silu comm. opin. cap.* 455. *num.* 3. & Suārez. *re-*
210 *cept. ſentent in verb legitima. num.* 63. & ſic
deducto ære alieno debetur *l. Papinianus. §.
quarta et §. quoniam autem quarta. ff. de verb.
ſignif. auth. nam autem. C. de Epiſcop. & cum
ſimilibus*, & dixit Rota *coram Card.* Caualer.
deciſ. 325. *nu.* 2. *verſ. legitima dicitur quota bo-
norum, non hareditatis &c. et corā Card.* Ve-
roſpio *in cauſa Rom. legitima* 22. *Iunij* 1615.
§. 1. *verſ. Legitima dicitur quota bonorum &c.
et alibi ſapius* quare non poteſt filio cum dam-
no eſſe dicta inſtitutio.
Sed ſupradictæ, & ſimiles rationes parum,
aut nihil operantur ad proſternandam opi-
nionem Bart. de qua ſupra dictum eſt cum ea
211 ſit verior, & communis, vnde inuictè ſe-
quenda eſt, propter rationem ab eo adductā,
cui *per Bald. & ſequaces* non concludenter re-
ſpondetur, quatenus ergò ad illam, quod pri-
uilegium piæ cauſæ non cenſetur conceſſum
cum iniuria, et præiudicio liberorum; Reli-
212 cto enim tale ius competere filijs, non ex
aliquo

aliquo cōtractu,ſeu titulo oneroſo,ſed ex me-
ra legum benignitate,ideo non mirum, ſi li-
berè,immo etiam ſine cauſa poſsit tale priui-
213 legium,ſeu ius,moderari,diminuere,ſeù in
totum tolli,*ad text. in l. reſcripta. C. de precib.
Imper. offerend, cum alijs allegatis per* Peregr.
de iur fiſc. lib. 1. titul. 3. num. 20. Immo tūc pro
214 iuſta cauſa reuocationis,poteſt allegari ipſa
gratioſa conceſsio,et in his terminis facit an-
tiquũ illud dictum,*Si libet,licet,l. Princeps. ff. de
legib. l. digna vox. C eodem.* de qua materia iam
aliqua *ſcripſi in annotat ad decif. 2. à num.* 240.
part. 3. recent.

Sed magis concludens ratio in terminis,de
quibus ſupra eſt, nam inſpectò iure natura-
215 li, & gentium, quod ſolum attendi debet
in teſtamento ad pias cauſas, vt abundè
iam dictum eſt, ſupra *cap. 1. per tot.* non
dicitur iniuria, aut præiudicium aliquod
filijs irrogari ex eo tantum, quia in legiti-
ma fuit omiſſus titulus inſtitutionis, cum
216 ille tantum ſit introductus à iure poſitiuo,
*d. §. aliud quoque capitulum autb. vt cum de ap-
pellat. cognoſc.* Satis quippe eſt,vt teſtamentum
217 non poſſit dici factum contra officium pie-
tatis paternæ, & naturalis charitatis,ſi filio ſit
218 relicta legitima,quæ eſt portio ſua. Quid-
quid eſſet dicendum ſi nihil filio eſſet relictũ,
quia vt habetur *in can. quicumque 17. quaſt. 4.*
Eccleſia reſpuit hæreditatem eius,qui vt eam
hæredem inſtitueret filios exhæredauit. *& ſe-
dulò poſt* Accurſ. *Bart. Bald. Salicet.* & alios
ponderauit *Rota in cauſa* Gallien. *hæreditatis
10. Decemb.* 1638. *coram bon. mem. Card.* Vero-
ſpio. *§. Altera exceptio. verſic. imo ita damnan-
tur ab Eccleſia huiuſmodi diſpoſitiones,quæ con-
tinent exhæredationem liberorum, vt nihil velit
ſibi acquiri &c.* & perpenditur *text. in d. can.
quicumque*,id quoque iterum fuit animaduer-
ſum *in eadem cauſa ſub die 1. Iulij 1637. coram
Reuerendiſſ.* Terracinen. *§. Nec obſtat. verſic. ex-
hæredatio iſta apud iniquitatē, & ideo teſtamen-
tum non ſubſiſtit, nec in fauorē Eccleſiæ &c
de qua materia alibi dicam.*

Vnde perſiſtendo in terminis, quod teſta-
mentum non poſſit dici factum contra officiũ
pietatis,ſi quocumq. titulo filijs ſit relicta le-
gitima, nam vt conſiderat Bart. *in d. l. 1. C. de
Sacroſanct. Eccleſ.* etiam de iure vereri ante
219 ſcilicet diſpoſitionem. *d. §. aliud quoque capi-
tulum.* Sàtis erat relinquere legitimam filio
quocumque titulo legati, ſeu fideicommiſſi,
220 nec propterea teſtamētum ſubiacebat que-
relæ inofficioſi teſtamenti, vt probatur *in l.
omnimodo. in verſ. & quidem.* ibi *in hæreditate
vel legato,vel fideicommiſſo.* C *de inoffic. teſtam.
& in auth. nouiſſima.* ibi *debeatur eis quocumq.
quoque titulo. C. eod titul.* Vnde non erat cōtra
221 officium pietatis factum,*vt in l. 2. ff. de inof-
fic. teſtam.* nec poterat dici factum cum iniuria
filij,cum lege hoc permitteretur. *l. in concu-
binatu in fin. ff. de concubin. cum ſimil.*

Quatenus etiam aſſerant ſectatores con-
trariæ opinionis,etiam de iure Canonico filio
222 relinquendam eſſe legitimam titulo inſti-
tutionis,& adeò multò minus cenſeatur de-
rogatum huic ſolemnitati, vtique reſponde-
tur,negando, eam opinionem eſſe abſolutè
223 veram,quia ſecundum æquitatem Canoni-
cam non eſt definitum, quomodo filijs relin-
quenda ſit legitima,*vt in expoſition. cap. Ray-
nutius. de teſtam. notãt communiter Scribentes.
& præſertim Card. Hoſtien. in verb. relinquens
nu. 6. Gulielm. de Benedict. in d. verb. relinquens
il primo n. 7. et 8. in verb. reliquit. nu. 3.* Burr. *n.*
27. *Barthol.* à Caſſan. *ad conſuetud. Burgund in
titul. de ſucceſſ. rub. 7. §. 3. in gloſ. ſuam veram
legitimam. verſic. quartò fallit &c.* Alex. *conſ* 70
n. 11. et 12. lib. 2. & conſil. 17 nu. 10. lib. 3. & poſt
dd. Doctores huic opinioni, ſe ſubſcripſit,
Rota in cauſa Ceſenaten. Laudi. 20. *Decembris*
1632. *coram bo. mem. Card. Hieronym.* Veroſpio
*§. Etenim ea ſola. verſic. idq; ne quoque præcipuè
obtinere debet attenta æquitate Iuris* Canonici,
*ſecundum quam non reperitur definitum, quo-
modo ſit relinquenda legitima filio. vel filiæ &c.*
224 Nec releuant pariter alia inculcata, quod
filij multis commodis, vtilitatibuſque orbati
remanerent, ſi in legitima non inſtituantur
hæredes,quia vltra generalem reſponſionem,
nempe ea omnia introducta eſſe de mero iure
225 poſitiuo,vt in ſpecie de iure accreſcēdi inter
cohæredes,vt illud dicatur introductum de
iure poſitiuo *eſt text. in l. re coniunctì. ff. de le-
gat.* 3. & principaliter propter regulam iuris
226 ne quis decedat pro parte teſtatus, & pro
parte inteſtatus,*vt in l. ius noſtrũ. vbi id tradit,*
Dec. *num. 1. ff. de reg. iur. & in §. hæreditas. Inſti-
tut. de hered inſtit.* vbi textus hāc aſſignat ra-
tionem, & latè id defendit *Ruſtic. in l. cum
auus.* 101. *lib. 3. cap.* 10. *num* 104 vbi ait hanc
eſſe receptiorem opinionem, nec ab ea eſſe
recedendum,*et latius comprobat Bellon. de Iu-
re accreſcend. cap. 3. quaſt. 1. à n. 1.*

Vnde in neceſſariam conſequentiam iſta
non habebunt locum in teſtamento ad pias
227 cauſas,cum ſit redactum ad terminos iuris
naturalis tantùm,*cap. relatum de teſtam.* & ſæ-
pè ſæpius dixi,& probaui ſupra *cap. 1. per tot.*
Vlterius animaduertere debemus nullatenus
fuiſſe *per text. in d cap. relatum de teſtam.* corre-
ctam diſpoſitionem iuris ciuilis nec in totum
228 derogatum iuri liberorum, circa titulum
inſtitutionis, ſed tantum inducta limitatio in
caſu iſto particulari, quando agitur de teſta-
229 mento ad pias cauſas,cum enim ſimus in
materia fauorabili, in qua agitur de ſalute
animarum, peccatorumq. redemptione, ideo
230 debet ampliari, et fieri lata interpretatio,
etiamſi eſſemus in correctorijs. *Bart. in auth.
ſacramenta puberum. nu. 19. & poſt alios.* Iaſ. *nu.
16. & nu 12. C. ſi aduerſ vendit.* Idem Iaſ. *in l.
cum quidam. n. 24. ad fin ff. de liber. poſthum. &
in l. ſi unum ſub n. 5. verſic. ſecundò monetur.* C

qui

qui teſtam. facer. poſſ. & in auth ſi quis maior, ſub. n. 8. vbi etiam vide. Cagnol. *num. 33, & ſeq. C. de tranſact.*

Maximeque quia in relictis ad piam cauſã
231 ceſſant machinationes, falſitates &c. vt dixi
ſupra, vnde non mirum ſi Ius Canonicum
reduxerit talia teſtamenta ad tempus illud
232 aureum, & felix quando ſola veritas morta-
libus iuſtitiam ſanciebat, et charitas erat cõ-
233 munionis vinculum inter homines O tem-
pus verè aureum, vbinam exolatum manes,
ſed inanis, eſt omnis expectatio, fruſtratoria
234 eſt omnis expoſtulatio, quia poſtquam per
impoſturam antiqui ſerpentis, excreſcente
hominum malitia inuenta fuerunt pronomi-
235 na illa meum, & tuum, demunſtrantia mun-
dum, *vt habetur in can. dilectiſſimi 12. quæſt. 1.*
tunc profligatum penitus remanſit dictum
aureum ſeculum vltimumque vale mundo di-
236 xit. Niſi dicere velimus, tempus aureum
adhuc durare, ſed non illud primarium, ſed
benè ſecundarium, nam aurum magnam ha-
bet potentiam, itaque ei reſiſti non poteſt, &
qui eo non poſſidet nihil æſtimatur, & foras
eijcitur etiamſi eſſet alter Homerus, quamuis
muſis comitatus glorioſè eſſet, quare elegan-
ter expreſſit poeta ille,

Ipſe licet venias muſis comitatus Homere,
Si nihil attuleris, ibis Homere foras.

Huic propoſito conuenit non ineptè quod
refert *Innocentius Romanus Pontifex in tra-
ctat. de miſer. homin. lib. 2. cap. 39.* De quodam
237 Philoſopho, qui cum in vili veſtiméto Prin-
cipis aulam adiſſet, et diu pulſans, & rogans,
non fuiſſet admiſſus, mutauit habitum, mox
ad primam vocem patuit aditus, ille verò ad
Principem accedens, pallium, quod geſtiebat
frequenter oſculabatur, at admirante Princi-
238 pe, cur ita faceret philoſophus, interrogauit
eum qui ſtatim intrepide reſpondit *Honoran-
tem me honoro*, quia quod virtus non potuit,
veſtis obtinuit, quaſi diceret,

Si *modo me ſpernis, mutata veſte redibo,*
Quod mihi non dederis, veſtibus ipſe dabis.

Sed vnde hoc malum? ex malis miniſtris, lu-
cro tantum inhiantibus, de quibus *idem Põ-
tifex in eodem lib. & loc.* egregiè loquitur, Mali
239 miniſtri non attendunt merita cauſarum,
ſed pecuniarum, non quod ratio dictat, ſed
quod voluntas affectat, non reſpiciunt iura,
240 ſed munera, non iuſtitiam, ſed pecuniam,
nec mirum, habent enim linguam, manus, &
animos venales. Sed quia materia iſta longum
diſcurſum, quærimoniamque requireret, ideo-
que opportuniori loco id reſeruo. In ſequenti
vero capite ampliabimus, quæ ſuperius diximus, quod relicta ad pias cauſas tenent, quã-
uis in teſtamento filijs non ſit aſſignata legi-
tima titulo inſtitutionis.

ARGVMENTVM.

Legata ad pias cauſas facta, & relicta in teſtamento ad prophana condito, abſq. debita ſolemnitate à iure poſitiuo requiſita, et conſequenter nullo, an valeant licet inſtitutio hæredis ſit nulla, et licet negatiuam partem multi DD. teneant, tamen contraria, eſt longe verior, et in praxi obſeruanda, et explodũtur rationes ab eis adductæ.

Legata relicta in teſtamento nullo ex defectu exhæredationis, vel præteritionis filiorum valida ſint, et debentur cum eo caſu omnia pręter inſtitutionem valeant, quod ſine dubio procedit etiam in legatis pijs, ſed difficultas maxima ſtat, quid ſit dicendum, quando talis præteritio ignoranter fuit facta per teſtatorẽ, qui neſciebat vxorem eſſe prægnantem, vel filium putabat eſſe mortuum.

Et in his terminis, cum dicta legata reputentur nulla ex defectu voluntatis, quia aliàs ſi teſtator id ſciuiſſet, non relinquiſſet talia legata, vnde non tam corruunt legata prophana, quàm pia, cum priuilegia piarum cauſarum, in rãtum obtineant ſuum robur, in quantum concurrat voluntas diſponentis, aliàs ſecus. Limitatur tamen prædicta concluſio, quando talia legata pia eſſent relicta pro malè ablatis incertis, et quare.

SVMMARIVM.

241 *in Teſtamentis pijs non attenduntur iuris ſolemnitates, & præſertim an legitima ſit relicta titulo inſtitutionis.*
242 *Legata relicta in teſtamento nullo ob exhæredationem, vel præteritionem filiorum firma remanent.*
243 *Quod ſine dubio procedit etiam in legatis pijs.*
244 *Legata pia relicta in teſtamento nullo ex defectu inſtitutionis hæredis, non debentur, & num. 250.*
245 *Hæredis inſtitutio eſt caput teſtamenti vnde eo non exiſtente, actum eſt de omnibus in eo contentis.*
Principali deficiente corruit acceſſorium.
246 *Legata pia an dicantur priuilegiata, ſi teſtamenta in quo ſunt relicta, corruant ex defectu inſtitutionis hæredis.*
Pijs cauſis non eſt fauendum, contra expreſſas iuris regulas.
247 *Libertatis legatum non debetur, ſi in teſtamento nullo ſit relictum.*
249 *Argumentum de libertate ad piam cauſam valet, & è contra.*
250 *Legata quod non debeantur ex teſtamento nullo ex defectu inſtitutionis hæredis, id procedit de Iure Ciuili.*
252 *Diſpoſitiones Legum Ciuilium ceſſant in relictis ad pias cauſas, cũ in eis, ſeruetur ius gentiũ*

Lega-

255 *Legatum libertatis, quatenus dicatur pium.*
256 *Legatum libertatis, quatenus eſſe pium diceretur in eo, non Ius Ciuile, ſed Canonicum ſeruandum eſſet.*
257 *Legata pia in teſtamento nullo ex cauſa præteritionis filiorum ignoranter facta, an debeantur.*
258 *Legata relicta in teſtamento nullo ex quo filij ignoranter fuerunt præteriti, firma manent.*
259 *Opinio tamen negatiua præualet, & eſt verior, & communior & n. 260.*
261 *Et qui vult rectè iudicare non debet ab ea recedere.*
262 *Teſtator faciendo plura legata, ignorando ſe habere filios, quo animo præſumatur eſſe.*
263 *Legata pia an debeantur filio ignoranter præterito dubia eſt ſanè quæſtio, & ideo cogitandum reliquunt multi DD.*
264 *Teſtator, dum relinquit legata ignorando ſe habere filios, ea corruunt ex defectu voluntatis.*
265 *Donatio facta Eccleſiæ an reuocetur per ſuperuenientiam liberorum.*
266 *Voluntate ſublata in relictis ad pias cauſas, actum eſt de earum priuilegijs.*
267 *Piæ cauſæ ratio, eſt pietas, & religio erga DEVM.*
268 *DEVS non ea, quæ offeruntur, ſed voluntatē reſpicit offerentium.*
269 *Legata pia non debentur, quando filius fuit ignoranter præteritus vide n. 270.*
270 *Legata pia relicta pro exoneratione conſcientiæ debentur, etiam filio ignoranter præterito.*
271 *Legata incerta relicta pro exoneratione conſcientiæ, dicuntur neceſſaria neceſſitate cauſatiua, & quomodo.*
272 *Ignis in inferno ſic conſumit, vt ſemper reſeruat, & ibi miſeri ardebunt in igne æterno, in æternum.*
273 *Habitare, quis poterit cum ardoribus ſempiternis?*
274 *in Tabernaculo Domini quis habitabit.*
Peccata non dimittuntur, niſi reſtituantur ablata.
Teſtator relinquendo legata pro incertis pro exoneratione conſcientiæ, potius cogitauit de anima, quàm de alijs.
275 *Legata pro exoneratione conſcientiæ cenſetur teſtator reliquiſſe etiam ſi ſciuiſſet habere centum filios.*
276 *Charitas ordinata plus amat ſe in vngue pedis, quam alium in vertice capitis.*
277 *Regula diligendi proximum ſanè incipit prius à ſe ipſo.*
278 *Animam ſuam nemo præſumitur voluiſſe defraudare, in extremis agens, ne diminueret patrimonium.*
279 *Moriens, ſi in teſtamento iubeat, vt omnia ſua debita perſoluantur,*
280 *Intelligitur voluiſſe, vt etiam debita ea ſoluantur ad quæ naturali etiam ratione, & conſcientia impellente erat obligat, etus n. 281.*
282 *Legata pia, quæ relinquuntur pro exoneratione conſcientiæ, ſunt potentiora, et fauorabilia cæteris alijs legatis pijs.*
283 *Legata pro male ablatis, potius dicuntur relicta iure debiti, quàm legati.*
284 *Et ea bona non tàm dari, quam reſtitui dicuntur.*
285 *Legata pro male ablatis, quando gaudeant priuilegio piæ cauſæ.*
286 *Male ablata quando ſunt certa, et certa perſona, cui eſt facienda reſtitutio, non ſunt verè relicta ad pias cauſas.*
287 *Legatum factum creditoribus pro eorum ſatisfactione non dicitur pium.*
Vital. Neman. in cap. Ioannes. in 3. notabil. de teſtam. fallitur.
288 Cap. Ioannes. de teſtament declaratur.
289 Relicta pro male ablatis certis, non dicuntur ad pias cauſas.
290 *Neceſſitas deſtruit pietatem.*
in Legatis pijs non poteſt conſiderari neceſſitas.

CAPVT LIV.

FIrmatum eſt iam ſupra, in præcedentibus capitulis, quod in teſtamentis conditis ad pias cauſas nullatenus attenduntur iuris ſubtilitates, et ambiguitates ad hoc, vt illa ſubſtineantur, et præſertim, an ſit filijs re-
241 licta legitima titulo inſtitutionis, vel alio quouis titulo, Vnde, et quæ ſuperius diximus fortius ſine dubio procederent, vbicumque ageretur ſolum de legatis factis ad piam cau-
242 ſam, non autem de totali inſtitutione, nam & generaliter loquendo tali a legata, etiam filio totaliter, et verè præterito conſeruarentur de iure communi ex diſpoſitione *auth. ex cauſa, & in corpore, vnde deſumitur.* ibi, *ex cauſa exhæredationis, vel præteritionis irritum eſt teſtamentum, quantum ad inſtitutiones, cætera namque firma remanent. &c. C. de liber. præterit. & ſæpius dixit* Rota, *& præſertim in cauſa Romana fideicōmiſſi de Agazzarijs 19. Iunij 1641. coram R. P. D.* Peutingero *§. Nec in contrarium & in cauſa Auenonien. Legitimæ 30. Ianuar. 1654. corā eodem §. 1. verſ. adbuc ex teſtamento tale legatum deberetur &c.* Idq. etiā locum habet *in legatis pijs.* et notat *Bart. in repetit. l. 1. num. 60 & Bald. ſub n. 5 o. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* caſus tamen iſte non videtur dubitabilis.

Nec aliquis vacillet, quamuis multi DD. velint ſubſtinere, quod legata pia relicta in teſtamento ad prophana minus ſolemni, et
243 inualido ex defectu inſtitutionis hæredis, non valeant, & cauſæ piæ non ſint ſoluenda, & ita tenet *Anton. de* Butr. *in cap. quod clericis. num. 10. de for. competent.* Salycet *in auth. caſſa*

& irri-

Digitized by Google

& irrita n.7.verſ.ſed vt priuatus.C.de ſacr. Ec-
cleſ.Bart.in l.final.num.1 ff.de his q. pro non
ſcript.Iaſ. in l. Marcellus.num 36.ff.ad Trebell.
& alij plurimi relati per Gaſpar. Anton. The-
ſaur.quaſtion forenſ. cap.35.nu 5. vbi pluribus
244 ſatagit probare, quod doctrina Salicet. in d.
auth caſſa, eſt communiter recepta, & vide
Vaſq. Boer. & alios quos allegat & adde Mart.
de ſucceſſ.part.4 quaeſt.8.artic.2. num.3. verſic.
nec legatum et factum tenet, vbi etiam teſtatur
prædictam opinionem eſſe communiter rece-
ptã. Ea enim ducuntur ratione, quia inſtitutio
245 hæredis eſt caput et fundamentũ teſtamen-
ti, ergo vbi hæredis inſtitutio eſt nulla ob te-
ſtamenti nullitatem, ſunt nulla et legata, quæ
ſunt acceſſoria, & ſic opus eſt vt omnia irre-
miſibiliter cadant. l. 1. ad fin. ff. de vulgar. &
pupill. iuncto cap. principalis. ff de regul. iur. &
cap accesſorium eodem tit.

Cũ enim nullibi in his terminis repetiatur
246 fauor ſcriptus piæ cauſæ, regulis ordinarijs
ſtare oportet. arg. l. ſi placuit. 8. ib. æquitatis
ſcripta, C. de iudic et in dubio non eſſe fauen-
dum piæ cauſæ contra expreſſas iuris regulas,
colligitur ex cap. ex tenore. verſic. nos attẽden-
tes, quod ita ſumus viduis in iuſtitia debitores,
quod alijs iniuſtitiam facere non debeamus &c.
de for. competent. Accedit etiam, quod legatũ
247 libertatis non debetur, ſi in teſtamento nul-
lo ſit relictum. l ſi iure. C. de commun ſeru. ma-
numiſſ. & l. 1. C. ſi omiſſ. cauſ. teſtam. ergo nec
alia legata pia in teſtamento relicta, valet
248 enim argumentum de libertate ad piam
cauſam & è contra, vt per Euerard. in ſuo topic.
loco à libert. ad cauſam piam.

Verum, quidquid dicant ſupra relati DD.
contraria ſententia, tamquam inixa meliori-
249 bus fundamentis, verior, et receptior appa-
ret, nam dicta legata pia valent, et debentur
non obſtante nullitate teſtamenti, et inuali-
ditate inſtitutionis, et inter aliàs rationes illa
ſatis apparens eſt, et quæ conquaſſat illam ſu-
pra in contrarium allatam, quia quod ex te-
ſtamento nullo, & inualido ob hæredis inſti-
250 tutionem, legata in eodem teſtamento ſint
irrita, et nulla, neque debeantur, id quidem
prouenit ex diſpoſitione legum Ciuilium,
251 quæ vt ſæpius decantatum fuit, et ſolide
firmatum ſupra cap. 1. per tot. pro non ſcriptæ
habentur, quoad diſpoſitiones piarum volun-
tatum.

Ideo tales Leges nec faciunt, nec facere po-
tuerunt irrita, et nulla legata pia relicta in
teſtamento minus ſolemni ſolemnitate iuris
252 ciuilis, habente ſolemnitatem iuris gentiũ,
cum pertineant ad diſpoſitionem iuris Cano-
nici, & poteſtatem Eccleſiaſticam, Et quæ ſpi-
ritu DEI aguntur vt ſunt opera, & legata pia,
non ſubiacent legibus humanis, vt dixi in d.
cap. 1. et in ſpecie, quod eo caſu legata pia va-
253 leant, & debeantur, quamuis teſtamentum
conditum ad prophana ſit inualidum ex cau-
ſa inſtitutionis hæredis ſenſerunt Couarr. in
cap. relatum. num. 3. de teſtament. et poſt Bald.
Angel. defendit Guidopap. quaeſt. 20. num. 6. &
notant omnes ſcribentes in repetit. leg 1. C. de
ſacroſanct. Eccleſ & in auth. caſſa, & irrita
C. eodem. & in l. id quod pauperibus C. eod. &
dixit Tiraquell. de priuileg. piæ cauſæ priuileg.
80. §. Sed è diuerſo. verſ in contrarium tamen
facere videtur &c & poſt Ricc. & Boer. firmat.
ibi Thor. in addit. Deciàn. conſil. 65. nu. 19. verſ.
& tamen ſi legata forent pro anima, et ſic ex pia
cauſa conſeruarentur &c. vol. 2. Riminal. Iun.
in conſil. 729. num. 34. verſ. quia legata facta
pro anima non ita faciliter annullantur, ſed
conſeruarentur, licet teſtamentum nullum de-
claretur &c. & fidem facit, quod ita tenent
omnes in d. l. 1. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Cui opi-
nioni plures ex Theologis ſe ſubſcripſerunt,
254 & præſertim Molin. de Iuſtit. & Iur. tom. 1.
tractat. 2. diſputat. 134. contra verò, verſic. licet
teſtamentum minus ſolemne, in quo non eſt in-
ſtituta hæres cauſa pia validum non ſit, valida
tamen ſunt legata pia in eo relicta &c. Vaſquez.
in opuſcul de teſtam. cap. 3. n. 12. Sanchez. lib 4.
moral. cap. 1. dub. 7 nu. 3. Leſſ. de Iuſtit. lib. 2. cap.
19. nu 9. Facundez de Iuſtitia lib 2. cap. 3. n. 35.
Bonacin. de contractat diſput. 3. quaeſt. 1. part 3.
num 19. Villaboſ. part. 2. ſumm. tractat. 30. diffe-
rent. 4. num, 4. Trullench. in Decalog. lib. 7. cap. 1
dub. 4. n. 2. Filliuc. tom. 2. tract. 34. cap. 7. nu. 154.
in fin. Eminentiſſ. D. Card. Lugo. in tractat. de
Iuſtit & Iur. diſputat. 22. n. 273. R. D. Dian. in
ſuis moralib. part. 7. tract. 6. reſolut. 3. R. P. Io.
Aug. Boſſ. in var. moralib. titul. 12. §. 2. n. 132.
255 Nec obſtat quod eſt dictum ſupra num. 247.
nempè, quod legatum libertatis, non debetur,
ſi ſit relictũ in teſtamento inualido, et tamen
legatum libertatis dicitur pium, quia reſpon-
detur, quod dictum legatum large dicitur
pium, cum verè illa dicatur pia cauſa, quando
aliquid relinquitur pro anima, vel amore
DEI, vt ſæpius dixi, Et ſuppoſito, quod legatũ
256 libertatis eſſet propriè legatum pium, in
eo ius Canonicum, et non Ius Ciuile veniret
attendendum. Ex qua concluſione, ſatis con-
ſtat, quàm ſit inconcuſſa opinio ſupra firma-
ta, quod exiſtente nullo teſtamento ex cauſa
exhæredationis, vel non inſtitutionis filiorũ in
legitima, legata pia in eo relicta valida eſſe, &
debentur.

Tunc ſanè magna oriretur controuerſia,
257 quando legata ad pias cauſa relicta, in te-
ſtamento nullo ob præteritionem filij, quem
teſtator ignorabat, ſe habere, an debeantur,
ſcio plures DD. in terminis legatorũ ad pro-
phanos vſus relictorum affirmatiuè reſpondiſ-
ſe. quos refert. Pariſ. in conſil. 60. num. 13. lib. 2.
& Tiraquell. in l. ſi vnquam, in verb donatione
largitus. num. 81. C. de reuocand. donat. ducti,
auctoritate Text. in d. auth. ex cauſa cum gene-
raliter dicatur ibi, irrito facto teſtamento,
quoad inſtitutionem ob filii præteritionem

legi-

258 legata manere firma. Opinio tamen cōtra-
ria videtur communis, nempe talia legata eſ-
259 ſe irrita, & nullatenus deberi, *vt inquit Bart*
in d. Auth ex cauſa nu. 4 et hanc opinionem
eſſe communem dicit ibidem. *Iaſ. numer. 3. &*
ſeq. & refert Bertrand. *conſil. 150. num. 2. lib. 2.*
in 2. part. Aretin. *in conſil. 150. quod eſt final.* &
teſtatur etiam de magis communi opinione
Apoſtil. ad Bart. in d. Auth ex cauſa. ſub num 4.
et hanc vti communem defendit *Iul.* Clar. in
§. Teſtamentum. quæſt. 52. ſub nu. 4. verſic con-
trariam verò ſententiam vbi poſthumus ſit igno-
ranter præteritus &c. & affirmat, quod ea opi-
260 nio ei ſemper placuit, tamquam verior, &
æquior, et magis fauens filijs, quæ ſine dubio
eſt magis communis, et ideo ab ea in practica
non venire recedendum, et deinde concludit
261 ſic, ſi vis rectè iudicare non recedas ab ea,
Idem ſenſit *Craſſ de ſucceſſ. in §. Legatū quæſt.*
67. nu. 3. verſic. ſin autem ignoranter poſthumus
præteritus &c vbi ait, multum variè Doctores
locutos in hoc fuiſſe, fatetur tamen ſupra re-
latam opinionem eſſe communiter receptam,
cum multis ibi allegatis.

Et huius communis conclusionis, ratio
ſolet, non incongruè aſſignari, quod dum te-
262 ſtator neſciebat vxorem ſuam eſſe pregnā-
tem, vel putabat filium fuiſſe mortuum, non
feciſſet ea legata in filij læſionem. At perſiſtē-
do in terminis, igitur, quod de legatis ad
prophanos vſus diximus, an idem ſit dicendū
263 de legatis ad pias cauſas, et quidem nō pa-
rum ſuper hoc pugnant DD. *& Tiraquell. de*
priuileg. piæ cauſæ priuileg. 68. circa finem,
agnoſcendo difficultatem, cautè relinquit id
cogitandum, Veritas tamen eſt, cum etiam
in legatis piis militet quoq. ratio de qua mox
dixi ideoque ius ſtatui debet, nam dum teſta-
tor ignorabat ſe habere filios, deficit volun-
264 tas illius, non eſt enim veriſimile, vt dixi,
quod ſic reliquiſſet ſi ſciuiſſet *per l ſi vnquam.*
C. de reuocand. donat. ſi ergo per illum text. ea
265 ratione reuocatur donatio perfecta, *vt in-*
quit gloſ. in can. traſcitur 13. quæſt. 1. dum dicit
honeſtum eſſe, vt Eccleſia natis liberis redat,
quod antea donatum eſt, *per text. in can. vlt.*
17. quæſt. 4. De qua materia alibi dicam.

Si ergo, vt præmiſi, in prædictis caſibus de-
266 ficit voluntas ſic teſtantis, quia ſi ſciuiſſet id
non reliquiſſet, vnde de medio ſublata volun-
tate actum eſt de priuilegiis ad pias cauſas,
267 quia cum piæ cauſæ ratio ſit pietas, et reli-
gio erga DEVM, *vt ratiocinata eſt Rota in*
cauſa Fanen. Hæreditatis 17. Iunij 1641. coram
Reuerendiſſ Terracinen. *§. Hoc autem verſic. in*
pia cauſa ſola ratio, eſt religio, & liberalitas erga
DEVM &c. & DEVS non ea, quæ offeruntur,
268 ſed voluntatem reſpicit offerentium, *vt latè*
dixi ſupra cap. 5. à num. 5. verſic. abſit à ſecu-
lo &c. Quarè concludi poteſt prædicta legata
à teſtatore relicta, filio ignoranter præterito
etiam ad pias cauſas relicta ex defectu volun-
269 tatis non ſubſtineri, & ita concludunt *Bart.*
in l. habeat. 1. num. 59. C. de ſacroſanct. Eccleſ. &
ibidem Bald *num. 5 & in l. filio præterito nu. 8.*
ff. de iniuſt. rupt. & irrit. facto teſtam. Alex. *in*
addit. ad Bart. in d l. habeat col. fin cum alijs al-
legatis per Tiraquel. *in d. l. ſi vnquam. in verb.*
libertis. num. 81. verſic. certè etiam id obtinet lo-
cum in legato facto Eccleſiæ, aut alteri piæ cau-
ſæ &c. C. de reuocand. donat. et in tractat. de
priuileg piæ cauſæ d. priuileg. 68. §. Contrarium,
tamen verſic. cum ignoraret teſtator ſe habere
filios, perficit volūtas &c. quamuis poſtea, vt di-
xi, id cogitandum relinquit. Prædictam ſen-
tentiam quoque amplexus eſt, *Menoch. de*
præſumption. lib 4. præſumpt. 189, n. 126. verſ
ſi pater de filijs cogitaſſet. non relinquiſſet &c.
vbi concludit magis fauorabilē eſſe cauſam li-
berorū, quā piam cauſam, et infra etiā dicā.

Opinio attamē contraria, tunc arbitror
procedere, ſi eſſemus in illis legatis piis in-
certis factis pro exoneratione conſcientiæ,
270 ſcilicet pro reſtitutione malè ablatorum
vel reſtitutione vſurarum &c. quę legata quo-
dammodo videntur neceſſaria, neceſſitate in-
271 telligo cauſatiua, ne Teſtator animam per-
dat, deſcendendo in abyſſo infernali ad ibi in
æternum penandum, ac tempus in omne ar-
dendum, nam, vt inquit S. Bernardus in lib de
272 meditat. *cap. 4. Sic ignis ibi conſumit, vt ſem-*
per reſeruat ſic tormēta aguntur, vt ſemper re-
nouentur, ardebunt miſeri in igne æterno, in
æternum, Vnde ſtupore plenus inquit S. Pro-
pheta Iſaias *cap. 33. Quis poterit habitare ex*
273 *vobis cum aloribus ſempiternis.* Ad gaudia
quippe cęleſtia cum pondere peccatorum de-
ueniri non poteſt, nam, qui eſt ſine macula, &
274 damnum non fecit proximo ſuo &c habi-
tabit in Tabernaculo Domini, iuxta illud
Reg. Proph. pſal. 14.

275 Non enim dimittuntur peccata, niſi reſti-
tuantur ablata ſecundum vulgatum *text. in*
cap peccatum non dimittitur. de reg iur. in 6 &
in can ſi res. 14. quæſt 6. et in cap cū tu. de vſur.
& latè tractant *S. Thom. 2. 2. quæſt 62.* Medin.
per aliquas quæſtiones de reb. reſtituend. Sot. *lib.*
4. de iuſtit quæſt. 6. et 7. S. Antonin. *part. 2. titul.*
2. à cap. 1. vſque ad 8. & ex noſtris. Couat. *in d.*
cap. peccatum. de regul. iur Gabriel. Vaſp. *in*
opuſcul. moral. de reſtitut. in foro conſcient Io.
Dilect. *de art. teſtand tit. 8. cautel 11. incip Pec-*
catum non dimittitur niſi reſtituatur ablatum.
de qua materia infra aliqua dicam.

Quare in dictis legatis teſtator cēſetur po-
tius cogitaſſe de ſe ipſo, & de anima propria,
276 quæ rerum omnium præcioſiſſima eſt *l ſan-*
cimus. C. de ſacroſāct. Eccleſ. can. præcipimus 12.
quæſt. 1. cap. infirmitas. 13. de pœnitent, & remiſſ.
cap fin. de presbyt non baptizat. cap inuenis. 3 de
ſponſal. cap. 2. §. cum autem. de obſeru ieiun. cū
ſimil quàm de fauore eius, cui relinquitur,
idcirco debentur etiam filio ignoranter præ-
terito, quia piè præſumi debet, idem fuiſſe re-

liƈturum, etiamſi cẽtum habuiſſet filios, quia
prima charitas incipit à ſe ipſo, ordinata
enim charitas, plus amat ſe in vngue pedis,
quàm alium in vertice capitis, & facit text. qui
ſemper ad hoc allegatur, in l. praeſes, C. de ſeruit
et aqu. iuxta illud Oraculi Diuini, Ordinauit
in me charitatem cant. 2. can. ſi non licet ad med.
277 ibi, quoniam regula diligendi proximum à te
met ipſo incipit. 23. quaeſt. 5 can. qui vult, & ibi
que gloſ de pœnitent. diſtinct 3. et in cap. petitio
in gloſ. fin. ad med. de iureiur. & in puncto ita
ſenſerunt Bald in l. ſi filio praeterito col. 2. & poſt
eū Angel. & Imol. ff. de iniuſt. rupt. teſtam. et in
l. Titius ad fin. ff. de liber. et poſthum. et idem in
d. l. 1. in prima lectura ſub numer 5. C de ſacro-
ſanct. Eccleſ. Iaſ poſt alios in auth. ex cauſa. nu-
mer. 6. C. de liber. praeterit. et in l praecibus. nu. 8.
in verſ. ſed inuenio, C de impuber. & bene Are-
tin. conſil 93. col. 1. verſ. circa primum. Anchar.
in cap. 1. notab. 7. ad med. ibi, ſed intellige ſanè.
de teſtam. in 6. Sozin. in l. moribus col. penult.
ante num. 33. verſ. & hoc bene facit. ff. de vulgar.
& pupillar & in l. cum anui. numer. 46. in fin.
ff. de condit. & demonſtr. cum alijs adductis per
Tiraquell. in tractat. priuileg. piae cauſ. et in l. ſi
vmquam. in verb. libertis. nu 88. C. de reuocand.
donat. Alioquin impium ſatis, ſuperque eſſet,
vt nec in animum cuiuſquam ſedere poſſet,
278 quod ita ſuae quis immemor ſalutis eſſe ve-
lit, vt in extremis agens in diminutionem ſui
patrimonij animaeque ſuae aeternum interitũ,
mentiri velle praeſumatur.

Congruit etiam concluſio illa, vt ſi quis
morti proximus in teſtamento mandet, om-
279 nia eius debita ſolui, praeſumi debet, quod
in extremo illo articulo ductus de ſalute ani-
mae cogitans, ita diſponendo voluerit, vt ea
omnia debita ſoluerentur, ad quae non ſolùm
ciuili obligatione aſtringi poterat, verùm
etiam omnia alia, ad quae naturali tantum
280 ratione, & conſcientia impellente ſe obli-
gatum intelligebat. ex doctrin. Bald. in l. id,
quod pauperibus. num. 22. C. de Epiſcop. & Cle-
ric. & in l 2. num. 4. C. de fideicommiſſ. Aretin.
in conſil. 43. nu. 47. Sanchez. conſil. moral. lib. 4.
cap. 1. dub. 3. num. 3.

Teſtator enim ſic mandans videtur diſpo-
nere pro exoneratione conſcientiae, & tam-
281 quam memor ſalutis aeternae praeſumitur
comprehendere ea, quae aliàs forſitan non cõ-
prehenderentur, vt egregiè ad propoſitum
pluribus auctoritatibus, & doctrinis compro-
bauit Rota in cauſa Vrbeuetanâ Cẽſus 22. Iu-
nij, & 17. Decembris 1635. coram bo. mem. Mot-
manno, confirmata poſtea coram eodem ſub
die 18. Aprilis 1636 quas retuli in 7. part. recẽt.
deciſ. 62. fere per tot. & deciſ. 81. numer. 7. & 8.
& deciſ. 119. num. 2. quas deciſiones ſecuta
etiam fuit Rota deinde in cauſa Romana fru-
ctuum Cenſus 11. Decembris 1645. corã R. P. D.
Carolo Cerro. §. Eoque magis. verſ. in extremo
articulo ductus, de ſalute animae ſuae cogitans,
ita diſponendo voluerit &c.

282 Etenim quando legata pro exoneratione
cõſcientiae relinquuntur, de quibus ſupra di-
xi, potentiora, & fauorabiliora caeteris pijs
legatis ſunt. & fortius debẽtur, quaſi aes alie-
283 num, & videntur potius relicta iure debiti,
quàm iure legati, iuxta notata per gloſ. & Do-
ctores in cap. quamquam. vbi latè Anchar in 14.
notabil. de teſtam pariter in 9. Bald. in conſil. 82.
verſ ſecundo quaeritur vol. 1. & in conſil. 476.
vol 5. & in puris terminis Genuenſ practic. ab.
Eccleſ. quaeſt. 483. circa finem, vbi ait Legata
relicta ab eo, qui ignorabat habere filios, tũc
284 irrita non eſſe, quando ſunt relicta pro re-
ſtitutione male ablatorum, & eam aſſignat
rationem, quia non tàm dati, quàm reddi vi-
dentur, & atteſtatur de communi opinione.
Quod enim relicta pro male ablatis latiſſimè
ſint interpretanda conſtat ex allegatis per No-
uar. de mal. ablat priuileg. cap. 4. per tot. & in
ſpecie, quod legata relicta pro male ablatis
non ſint irrita ob praeteritionem filij etiam
ignorãter praeteriti, tractat idẽ Nouar. cap. 45.
vbi atteſtatur ſic communi voce teneri.

Notandum tamen hic puto ſupra relata
285 vera quidem eſſe, ſed non procedere gene-
raliter, & ideo habent locum, quando malè
ablata ſunt incerta, itaque illorum reſtitutio,
in ſubſidium ſit facienda pauperibus, iuxta
text. & gloſ. in cap. cum ſit. extra de iudaeis.
& gloſ. in cap. ſicut dignum §. eos inſuper in
verb. non tamen aliena. de homicid. tunc enim
legatum dicitur ad pias cauſas, vt benè con-
ſiderauit Rota coram bo mem. Cantuc. dec. 74.
num 25. verſ quando relictum eſſet factum piae
cauſae, pro malè ablatis part. 2. diuerſ. vbi dici-
tur, tunc legatum pro male ablatis poteſt piũ
nuncupari ſi relictum fuerit piae cauſae, quàm
rationem etiam ponderauit Bart. in repetit l. 1.
ſub num. 36. C. de ſacroſanct. Eccleſ.
286 Secus vero vbi ſunt certa, & perſonae cer-
tae, quibus fieri debet reſtitutio, iuxta text. in
d. §. eos, quia tunc coactiuè poſſunt agere cre-
ditores, inſuper tunc non poteſt dici verè re-
lictum ad pias cauſas, vt ſcitè, & latè decla-
rat poſt Bart. Angel. Aretin. in eius ſolemni, &
practic. tractat. de teſtament. gloſ. 7. à numer. 5.
prout legatum factum creditoribus pro ſua
287 ſatisfactione non poteſt dici factum ad pias
cauſas, tunc enim fauor piae cauſae poteſt cõſi-
derari, quando, vt dixi, pro malè ablatis in-
certis relinquitur pauperibus, aut alia piae
cauſae, non autem certae perſonae, cui eſſet fa-
cienda reſtitutio, quia licet eadem ſit perſo-
na illa cui eſt facienda reſtitutio, cum eidem
fuerunt ſubtracta bona, non poteſt tamen hac
occaſione, conſiderari aliquod priuilegiũ piae
cauſae, vt tradit Bart. in d. repetit l. 1. numer 36.
verſ. dicendum eſt C. de ſacroſanct Eccleſ. quem
ſequitur Angel. in d. tract. de teſtam gloſ. 7. nu-
mer. 5. verſ. quaero an relictum. Anſter. in addit.
ad Capell. Tholoſ. deciſ. 215. num. 4. verſ. item ſi
fiat

ſiat pro incertis. Io. Andr. *in addit. ad Speculat. de teſtam. §. nunc aliqua. nu. 63.* Sylu. *in ſumm. verb. legatum ad pias cauſas. num. 2.* Magdal. *in tract. de num. teſt part. 2. cap. 2. num 77. & ſeq.* & fuit opinio Rotę *de qua in d. deciſ. 74. nu. 25. part. 2. diuerſ. & in deciſ. mox allegandа.*

Et quamuis *Vital. Nemaee in repetit. cap. Ioannes. in tertio notabil. per illum. text de teſtament.* contrarium defendat, tamen fallitur,
quia vt legentibus benè apparet prædictum
289 textum, magis videtur innuere cōtrarium,
dum ſeparat pios vſus, & debitorum ſatisfa-
ctionem. Et propterea vt ſentiunt illic *Innocent Hoſtien. Io. Andr. & Panorm.* huiuſmodi
289 relictum non dicitur ad pias cauſas, *et idem
iterum ſenſit Rota in cauſa Fanen. Hæreditatis
27. Iunij 1642. coram Reuerendiſſ.* Ferracinen.
§. Hoc tamen teſtamentum &c. vbi dicitur,
neceſſitatem deſtruere pietatem, quæ neceſſi-
290 tas in legatis pijs, non poteſt conſiderari,
quorum ratio eſt ſola Religio, & liberalitas
erga DEVM, quod ſecus eſt in legatis, ſeu relictis pro male ablatis certis, & perſonis certis facienda, nam dum relinquitur perſonis incertis, cui eſt facienda reſtitutio, videtur ſubeſſe neceſſitas eius faciēdæ reſtitutionis, quæ, vt dictum eſt, non poteſt conſiderari in pia cauſa, & hoc ratione de qua ſupra.

Sed cum materia iſta ſit extra limites piarum cauſarum, ideo redeo vnde digreſſus sū, & dico, quod legata pia facta pro incertis, & male ablatis, & vt dicitur pro exoneratione conſcientiæ ad pias cauſas, fortius debentur, quàm cœtera legata pia, & vti quaſi æs alienum perſoluenda ſunt, atque hoc non obſtā-
291 te teſtatorem ignoraſſe habuiſſe filios, vt
ſupra dixi, quod idem intelligendum eſt de cœteris legatis pijs, quæ teſtator veriſimiliter relicturus fuiſſet, etiamſi ſciuiſſet filios habere, & ſic debentur quoque filio ignorāter prætерito, *vt per Paul. de Caſtr. in l. ſicut certi. numer. 3. C. de teſtam. milit.* et dixi ſupra *num. 270* Secus verò vbi teſtator ignoranter
poſthumo pręterito feciſſet ampla legata pijs
292 locis, quæ veriſimiliter non relicturus erat,
ſi ſciuiſſet filium habere, ſeu vxorem prægnantem, & in iſto caſu procedit opinio *Bart. in d. l. 2. num. 59. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* cum quo tranſit Bald. *in eadem lectura num. 5.* & ita ſe expreſsè declarat *Bart. in l. filio præterito col. 4. verſ. præterea hoc ſuadet æquitas. ff. de iniuſt. te-*
293 *ſtam.* & facit deciſio *in cauſa* Romana *de Mareſcottis 29. Ianuarij 1618. coram bon. mem. Card. Sacrat. quam retuli in 2. tom. part. 4. rec. deciſ. 5. à num. 14.* cum alijs de quibus ſupra *à num. 266. & 284.*

ARGVMENTVM.

Diſcutitur concluſio illa, ab aliquibus DD. vti vera, & communis recepta, quod inſtitutiones, legata &c. ad prophanos vſus laicis relicta, in teſtamento pio minus ſolemni, non poſſint ſubſiſtere, cum careant ſolemnitatibus à Iure Ciuili requiſitis, & nec in eis militat ratio, non ſuſpicionis fraudis, et doli, quæ ceſſat in diſpoſitionibus ad pias cauſas.

Teſtamentum pium conditum à filiofamilias de conſenſu patris valet, & tenet, ſi tamen in eo faciat legata extraneis ad prophana nullam ſubſiſtentiam habent.

Legata prophana laicis relicta in teſtamento minus ſolemni ad pias cauſas condito, dato, quod ſecundum opinionem nonnullorū DD. minime valeant, quid ſit dicendum an ea legata vadant ad hæredes ab inteſtato, aut remaneant penes inſtitutos ad pias cauſas.

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentum minus ſolemne, ſicut valet ad pias cauſas, an idem procedat in legatis ad prophana in eis relicta. & nu. 2.*
3 *Teſtamentum minus ſolemne valet fauore ſpiritualitatis, & pia cauſa, & ideo ad alia non debet extendi.*
4 *Specialitas non debet extendi, ad ea quæ in dicta ſpecialitate non fuerunt expreſſa.*
5 *Diſpoſitio fauorabilis non debet extendi vltra perſonam priuilegiatam,*
6 *Cap. relatum. de teſtament. non extenditur ad aliam materiam, quàm piam.*
7 *Poteſtas diſponentis in quolibet actu humano perpendi debet.*
8 *Cap. relatum de teſtam. cum loquatur ſolum in relictis ad pias cauſas, ergo in reliquis caſibus ſeruandum eſt ius commune.*
9 *in Teſtamento condito à patre inter filios quātumuis ſit immune à vinculis iuris poſitiui,*
10 *Tamen ſi in eo aliquid relinquatur extraneis, id non tenet.*
11 *Legata relicta extraneis in teſtamento patris inter liberos quando valeant.*
12 *Auth. quod ſine. C. de teſtam. an corrigat l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto C. de teſtam.*
13 *Et ſedere diſtinctionis conciliantur dicta iura ſicuti etiam §. Nos igitur. Auth. de teſtam. imperfect. et nu. 14. 15 & 16.*
17 *in Teſtamento condito inter liberos, ſi extranei in eo fiāt cohæredes id nullatenus ſubſiſtit,*
18 *L. hac conſultiſſima. C. de teſtam. defraudaretur, ſi in relictis ad prophana non requirerentur ſeptem teſtes.*
20 *in Teſtamento minus ſolemni ad pias cauſas ſi valerent etiam diſpoſita ad prophana quale abſurdum poſſet ſequi.*
in Teſtamentis ad pias cauſas ceſſat timor falſitatis.
21 *in Teſtamentis, quare leges ciuiles requirunt tot ſolemnitates.*
22 *Legata ad prophana relicta in minus ſolemni teſtamento ad pios cauſas, quod valeant, multis DD. non placet.*

Digitized by Google

23 *Teſtamentum conditum à filiofamilias de cōſenſu patris valet ad pias cauſas.*

24 *Filiusfamilias ſine conſenſu patris non poteſt aliquid diſponere ad pias cauſas,*
Ergo cum conſenſu poteſt relinquere.

25 *Argumentum à contrario ſenſu an admittatur ad correctionem, & deſtructionem Iuris communis.*

26 *Iuris correctiò in quantum fieri poteſt euitanda eſt,*

27 *Filiusfamilias de conſenſu patris poteſt indiſtinctè teſtari ad pias cauſas.*

28 *Filius teſtando ad pias cauſas de conſenſu patris licet poſſit, tamen ſi ipſe filius relinquat legata extraneis non valent*

29 *Facultatem conceſſam ſi quis tranſgrediatur perperam agit.*

30 *in Teſtamento ad pias cauſas minus ſolemni, ſi ſint conſtituti coheredes, vel legata relicta, non valent.*

31 *Quæ opinio an ſit verior.*

32 *Legata prophana relicta in teſtamento pio minus ſolemni, dum non tenent, an acceſcant piæ cauſæ, vel vadant ad venientes ab inteſtato.*

33 *Ius accreſcendi non intrat, quando quis aliquid capit de iure ſpeciali.*

34 *Canonici, qui fictione iuris reputantur preſentes, eis non accreſcunt portiones aliorum Canonicorum abſentium.*

35 *Canonicus iuſtè impeditus figuratur præſens, vt admittatur ad portionem ſibi debitam.*

36 *Fictio Iuris de ſimilibus ad ſimilia extenditur, quia non habet locum niſi in caſibus expreſſis.*

37 *Gratia ſingularis, & ſpecialis non eſt producenda ad conſequentiam.*

38 *Diſtributiones quotidianæ abſentium non acquiruntur eis, qui fictè habentur pro præſentibus.*

40 *Inſtitutiones, & legata prophana relicta in teſtamento pio minus ſolemni accreſcunt ipſi cauſæ piæ. & quomodo. nu. 39 41. & 44.*

41 *Heredes ab inteſtato, ſemper ſunt excluſi, vbicumque locus eſt interpretationi.*

42 *Teſtatus pro parte, & pro parte inteſtatus quis fauore piæ cauſæ poteſt decedere.*

43 *ad Remedium ſubſidiarium non eſt recurrendum, quando adeſt ordinarium.*

44 *Legata prophana relicta in teſtamento pio minus ſolemni, non verè accreſcunt piæ cauſæ, ſed apud eam remanent vti caduca.*

45 *L. mulieri. ff. de condit. et demonſtrat. quo caſu loquatur. & nu. 46. 47. 48.*

50 *Legata prophana relicta in teſtamento pio minus ſolemni, quod non valeant, non eſt opinio adamantina.*

CAPVT LV.

ARDVA eſt controuerſia, cuius deciſio
effectum habet permagnū, an ſicut te-
ſtamentum minus ſolemne, ſcilicet coram
1 duobus teſtibus, vel ſola ſcriptura teſtatoris
manu conſcripta, vel ſubſcripta conditum, ad
pias cauſas valeat, quoad ipſam piæ cauſæ in-
ſtitutionem, ita etiam valeat, quoad legata
2 non pia laicis in eodem teſtamento facta, &
reſponſio ſanè anceps eſt, propter varias Do-
ctorum ſententias. Tenentes enim opinio-
nem negatiuam, ſedulò conſiderant hoc te-
3 ſtamentum minus ſolemne, ſcilicet fauore
ſpiritualitatis, ſalutis animarum, & fauoris
piæ cauſæ, prout conſideratur *in cap. relatum.*
de teſtam. Vnde prædicta ſpecialitas non eſt
4 trahenda ad extraneos, in quorum perſonis
ceſſat ille fauor. *l. ius ſingulare. ff. de legat. cap.*
quæ à iure. de regul. iur. in 6. cum diſpoſitio fa-
5 uorabilis, & priuilegiatiua non egrediatur
perſonam priuilegiatam. *l. ſi ita ſcriptum. et ibi*
Bart. ff. de manumiſſ. teſtam. & maximè dum
eſt ad correctionem iuris communis, *vt aſſe-*
runt DD. in l. ſi quando. C. de inoffic. teſtament.
cap. cum dilectus. de conſuetud. cap. porro. in fin. de
priuileg. cap. 1. & 2. de fil. presbyt. Gloſ. Innoc. Io.
Butr. & Abb. in cap. olim. de verb. ſignif.
6 Vnde in alijs cauſis, quàm pijs ceſſare quo-
que debet *d. text. in d. cap. relatum* diſpoſitio,
l. adigere. §. quamuis ff. de iure patr. l. quod dictũ.
ff. de pact. l. maritum. cũ l. ſeq. iuncta gloſ. in verb.
ſuccurrendum, quam ibi Doctores valde cō-
mendant, *& præſertim Alex. num. 9 Iaſ. nu. 5.*
& ſeq. ff. de re iudic. cum infinitis alijs allegatis
per Tiraquell. *in tractat. ceſſant. cauſ. part. 1.*
verb. legis verba. nu. 125. et in verb. fauoris cauſa
ceſſante. num. 104.
7 Quamobrem in hoc caſu defecit in teſtato-
re poteſtas (quæ in omni actu humano per-
pendi debet) cum lex, vt habetur *in d. cap. re-*
latum non permittat teſtari ſine ſolemnitati-
8 bus, niſi ad pias cauſas, ergo quoad reliquos
caſus, ſeruandum eſt ius commune, *vt conſi-*
derat. Clar. recept. ſentent. in §. teſtamentum
quaſt. 6. nu. 9 verſ. contra hunc tamen.
Vlterius hæc opinio negatiua valido illo
fundamento corroboratur, quia in ſimili ha-
bemus textum expreſſum *in l. hac conſultiſſi-*
ma. §. ex imperfecto C. de teſtam. Vbi ſancitur,
quod in teſtamēto nuncupatiuè coram duo-
9 bus teſtibus condito à patre inter liberos, in
quo etiam, ſicut in teſtamento ad pias cau-
ſas, attenditur ius naturale liberumque re-
peritur à vinculis iuris poſitiui, vt in confeſ-
ſo eſt apud omnes, et tamen, vt dixi, ſi in eo
teſtamento imperfecto ex defectu ſolemnita-
tum aliquid relinquatur extraneo, tale lega-
tũ nullatenus viribus ſubſiſtit, *vt clarè inquit*
text. in d. §. ex imperfecto, & ibi communi cala-

mo

Digitized by Google

mo omnes Scribentes, eſt etiam text. in l fin. vbi
pariter omnes notant.C.famil. erciſc. et ipſis fi-
lijs accreſcit, *ita* Corn.*conſil* 307. *nu.*17.*vol.*4.
Clar.*in §.Teſtamentum,§.*10.*num.*1. Graſſ.*de*
*ſucceſſ eodem § Teſtamentum.quæſt.*14. *num.* 1.
*& in §.codicillus num.*28.Valq. *de ſucceſſ. reſo*
*lut.§.*1.*num.*41. Gomeſ.*ad leg. Taur.* 3. *nu* 58.
Tiraquel.*de preuileg.pia cauſa priuileg.*80.*§.ſed*
Iaſon.verſ.ſed quando pater teſtaretur nuncu-
patiuè &c. Gratian. *diſcept.forenſ.cap.*219.*nu-*
*mer.*24.*verſ.quantum ad extraneos, nihil vale-*
ret, & accreſceret filijs &c. & ita tenuit Mo-
lin.*de Iuſt.& Iur.tract.*2.*diſput* 128.*verſ.illud*
autem obſeruandum. Layman. *in ſumm. lib.*3.
*tractat.*5.*cap.*2.*num* 13. *verſ tertio.* Fagundez.
*de Iuſt.lib.*4.*cap* 3. *num* 7. *et dixit* Rota *coram*
Card. Seraph.*deciſ.*810 *num.*6.*verſ.teſtatorum*
voluntatem ex imperfecto teſtamento inter ſolos
liberos valere &c. et hoc ne dum reſpectu in-
10 ſtitutionis, ſi fortè cum filijs fuiſſent extranei
inſtituti, de quo nemo vnquam dubitauit,
ſed nec etiam vt dictum eſt, ſi aliquid parti-
culariter fuerit legatum extraneo, nam et ta-
lia legata filijs accreſcunt, *vt apert innuit*
text in d §.ex imperfecto, vbi hoc notat Iaſ.nu-
mer 9. *et communiter alij.*
Et quamuis totum oppoſitum videatur de-
terminatum, *in auth.quod ſine.C.de teſtament.*
vbi habetur, quod teſtamentum patris inter
11 liberos etiam ſine integra ſolemnitate ſub-
ſtineri, tamquam factum inter liberos, etiam
quoad legatum extraneis relictum. et habe-
tur in *§.Nos igitur*, *& ibi gloſ. in verb. inter*
filios Auth de teſtam. imperfect et idem com-
probant multi relati *per Rotam coram re. me.*
*Merlino deciſ.*806.*num.*2. *verſ. teſtamentum*
imperfectum conditum inter liberos, ſubſtinetur
etiam in fauorem extraneorũ &c. Quia reſpon-
12 detur quod nullatenus corrigitur *d §. ex im-*
perfecto per d auth.quod ſine. quia iſta auth. (vt
ibi omnes DD. aduertunt) loquitur quando
teſtamentum à patre fit in ſcriptis, ſecundum
13 formam ibi traditam, tunc enim legata, et
fideicommiſſa extraneis relicta valent, et te-
nent, *& conſiderauit* Rota, *cum ibi allegatis, in*
*d deciſ.*806. *num.*2. *verſ. quando fuit ſcriptum,*
vel ſubſcriptum à teſtatore &c. Sed quãdo pa-
ter teſtaretur nuncupatiuè inter liberos co-
14 ram duobus teſtibus, et tunc remanet firmus
d.§.ex imperfecto, idque legẽtibus benè patet.
Text. etiam *in d.§. Nos igitur*, loquitur in ter-
minis, quando pater teſtatur inter liberos,
15 et propria manu illud ſcripſit. ibi, *et hac pro-*
pria ſcripta manu &c. et vlterius quid ad hoc,
ſit neceſſe ponit *gloſ. in d §. Nos igitur in verb.*
inter filios, et videatur *Franciſc.* Barry *de te-*
*ſtam lib.*1.*titul.de teſtam. inter liberos. numer.*7.
*Rota deciſ.*731.*num.*1.*et ſeq part.*1. *diuerſ et de-*
*ciſ.*872.*ſub nu.*11. *coram eodem Merlino*, et re-
cenſentur requiſita ad hoc relata *per d. gloſ. in*
16 *§. Nos igitur*, et ſubditur ibi per Rotã, quod
conſiderentur verba Imperatoris *in d. §. Nos*
igitur. ibi, *manus, et lingua habeant omnem*
virtutem &c. Et dum hæc conſiderantur re-
deam vbi digreſſus ſum.
17 Nonne aduertimus quoque ſi contrariam
opinionem admitteremus, nempe legata
prophana valere in teſtamento minus ſolem-
ni pio relicta, nullo negotio poſſet defraudari
18 famigerata diſpoſitio, *d. l. hac conſultiſſima*,
dum requirit ſolemnitatem ſeptem teſtium
in teſtamentis condendis. Nam facile eſſet,
piam aliquam cauſam hæredem inſtituere in
aliqua parte, et in eodem teſtamento pinguia
19 legata relinquere extraneis, et ſic non diffi-
culter poſſent committi multæ falſitates, ſatis
eſt ergo, quod valeat tale teſtamẽtum, ſaltem
20 ad fauorem piæ cauſæ, in qua ceſſat timor
falſitatis non autem debet valere quoad ex-
traneos, in quibus cadit timor falſitatis, et
ideo lex tot ſolemnitates introduxit in teſta-
21 mentis condendis, vt fraudibus obuiaretur,
vt alibi dixi, et ita in puncto ratiocinati ſunt.
Curt Iun. in d.l. hac conſultiſſima. § ex imperfe-
*cto ſub num.*19.*verſ retenta contraria opinione*
pro vera, ſequeretur, quod de facili &c.C.de te-
*ment.*Iul. Clar.*in §.Teſtamentum. d quæſt.*6.*in*
fin. vbi inquit contrariam opinionem num-
22 quam ei placuiſſe, quia ſic videt apertam ia-
nuam fraudi, et falſitati.
Demum confirmatur prædicta opinio ne-
gatiua per ea, quæ adducit *Iaſ. in d. §. ex im-*
*perfecto. ſub num.*20 *& in l.*1 *lectur.* 1. *num* 23.
C.*de ſacroſanct. Eccleſ.* nempe de teſtamento
23 condito a filiofamilias de cõſenſu patris, quod
valeat fauore piæ cauſæ ſecundum magis ve-
ram, & communem opinionem, *iuxta textum*
ita vnanimiter intellectum in cap. licet. verſicul.
quamuis autem filiusfamilias extr. de ſepultur.
in 6. In dicta enim decretali Bonifatius VIII.
aſſerit, quod filiusfamilias præter conſenſum
24 patris non poteſt pro anima aliquid iudicare
(ſcilicet diſponere,) niſi habeat peculium ca-
ſtrenſe, vel quaſi caſtrenſe ergo à contrario
ſenſu, cum patris conſenſu poterit liberè diſ-
ponere ad pias cauſas, Et quamuis Sectatores
25 contrariæ opinionis, ſic non intelligant præ-
dictum textum, reſpuentes admittere argu-
mentum à contrario ſenſu, quando ſumus,
vt caſus eſt, in correctione, & deſtructione
iuris communis, quæ ſemper eſt euitanda,
26 quãtum fieri poteſt in Iurium interpretatio-
ne. Quidquid tamen ſit de contraria opinio-
ne, ſuprarelata, vt dixi, eſt verior, & commu-
nior, vt latè *in d.cap. licet. ſatis firmant*, An-
char.*num.*6 Gemin. Franch. *& alij, &* Feder.
*de Sen. latiſſimè in conſil.*298.*per totum, cum*
alijs diffusè relatis per Tiraquell. in tractat. de
*priuileg. piæ cauſæ priuileg.*78.*num.*8. *Cald.*Pe-
reira *in l.ſi curatorem, in verb. læſis. numer.*153.
C.*de reſtitut in integrum. Aloyſ.* Ricc. *in prax.*
*rerum for. Eccleſiaſt deciſ.*668. *num.*1. *in prima*
*edit. aliàs reſolut.*566. *in* 2. *edit & de communi*
opinione teſtatur Fab. *in ſuo Codic. lib.* 1. *titul.*2.
*defini.*40.

Digitized by Google

definit.40.verſ patre conſentiente teſtatus fuerit in piam cauſam Clar. in §.Teſtamentum.q.5. num.7. Craſſ.in eodem §.Teſtamentum.quæſt 17. num.12. Emanuel Soarez.in theſaur.recept.ſentent.in verb. Filiusfamil. num.200 Spin.in ſpecul.teſtament.in gloſ. rubric. part.4. numer.11. Marta de iuriſdiction.part 4. caſ.5. num.33. & de ſucceſſ.part.4.quæſt 8.artic.1.nu.6. Gratian. diſcept.forenſ.cap.79.num.19.tom.1. et cap.820. num.10.tom.5.

Et iſta opinio indiſtinctè procedit, ſiue hu-
27 iuſmodi filiusfamilias velit ad pias cauſas teſtari de bonis aduentitijs, in quibus patri nõ quæritur vſusfructus, ſiue etiam de illis, in quibus patri vſusfructus acquiritur, & generaliter vide Halvic. Hunn. in Encyclopedia iuris part.1.titul.3.cap 1.num 17. Malder.de iuſt. tractat 1.cap.11. dub 3. Villaboſ. in ſua ſumma tom.2.tractat.30.difficultat.10.num 3. Eminentiſſ. D Card. Lugo in tractat. de iuſtit. & iur. tom.2.diſput.24 ſect.4 num.67. Filliuc. tom.2. tractat.34.cap 7.num.158 Leſſ. de iuſt. & iur. lib.2.cap.19. num 38. Filiuc. tom.1. tractat.34. cap.7. num.158. Bonacin. de contract. diſput.3. quæſt.vltim part.2.num.2. Fagundez.de iuſtitia lib.6.cap 9.nu.27. R.P. Antonin. Diana in ſuis reſolut.moralib.part.7.tractat 6.reſolut 9. R.P. Io Angel.Boſſ.in ſuis var.moralib. part 1. tom. 12.§.3.num.150.

Et tamen, ſi in eo teſtamento fuerint reli-
28 cta legata extraneis, nihil valerent, vt poſt Bald.Paul.de Caſtr & Alex.in l.ſenium. C.qui teſtam fac.poſſ.concludit Iaſ.in ſupracitat.loco, & Curt in d §.ex imperfecto numer 19. & Iul. Clar.lib.3.§.Teſtamentum.quæſt 5. num.9. vbi ait dicta legata nihil valere, & tradunt Rice. d.decif.668.num.8.& in hoc neminem diſcordare ait Clar.in d.§.teſtamentum quæſt.5.nu.9.
29 & ratio eſt, quia filius excederet facultatem ſibi conceſſam à patre.

Quamobrem per hae & ſimilia argumenta multi Doctores generosè tuentur quæſtionẽ,
30 de qua hic agimus, ſcilicet quando cum pia cauſa alij ſunt quoque inſtituti hæredes, vel legata relicta, nullatenus valeant, & præſertim Iaſ.in d.cap ex imperfecto.num.10. per totũ, & alij abundè relati per Tiraquell. de priuileg. piæ cauſ.priuileg.80. cum quibus finaliter videtur tranſire, & Doctores alios hanc opinionẽ ſectantes adducit Capiſer.in tractat.de num. teſtium part.2. cap.7.ſub numer.19 vbi hanc opinionem veriorem putat, eique ipſe intrepidè
31 accedere ait, præſertim per text.in d.§.imperfecto, & in d.l.fin.C.famil.erciſc.idem etiam confirmat ſub num.25. vbi iterum fatetur ſe in eadem opinione reſidere.

Qua opinione pro vera ſecũdum prædictos Doctores retenta, alia non parua inſurgit difficultas, an pariter in hoc caſu legata reli-
32 cta extraneis, debeant accreſcere piæ cauſæ, nec ne. Iaſ. videtur contra piam cauſam reſpondere, vt illi non accreſcant, ſed vadant ad venientes ab inteſtato in d.§.ex imperfecto ſub nu.10. & facit in ſimili exemplum adductum ab eodem Iaſ. de quo ſuperius dixi ſupra, nã vt conſiderant Bald num.7. & Caſtr.ſub nu 8. in d l.ſenium. pia cauſa capit de iure ſpeciali
33 ex quadam diſpenſatione, idcirco non intrat ius accreſcendi l.mulieri.& Titio.ff.de condit. & demonſtr.idemque ſenſit Bart. & cæteri poſt eum in l.re coniuncti in 3. principal quæſt.ff.de legat.3. Sicut in ſimili dicimus de Canonicis, qui fictione iuris propter aliquod legitimum
34 impedimentum, reputantur præſentes, vt eis non accreſcant portiones aliorum Canonicorum abſentium vel ſub interdicto exiſtentiũ ita ſentiunt Bonacin de hor. canon. diſputat.2. quæſt 7. punct.1 ſub numer.6. verſ.hic maximè obſtantibus, quem ſequitur Ferdinand. de Caſtropalao oper.moral tom.2.titul.de orat.public. in hor.canon.diſput.3 punct.8. num.8. Bartholom à S.Fauſto de Hor.Canon.lib.3. quæſt.88. Barboſ.de Canonic.& Dignitat.cap.22. nu.12. & de Iur.Eccleſ.vniuerſ.lib 3.cap.18. num.90.

Ratio eſt quia quamuis ex diſpoſitione cap. vnic de cleric. non reſident. in 6. iuſtè impedi-
35 tus figuretur præſens, vt admittatur ad portionem ſibi debitam, nullibi tamen reperitur de Iure diſpoſitum, quod lucretur etiam portiones abſentium, ſiuè incapacium. Nec fictio Iuris de ſimilibus ad ſimilia extenditur, quia
36 non habet locum, niſi in caſibus expreſſis: Fediric de Sen. conſil 44. in fin. & conſil. 56. Bald. in l.in actionibus ff.de ijs, qui not. infam. Rota deciſ.2.in fin. de ſponſ. in nou. Et ratio ra-
37 tionis eſt, quia gratia iſta eſt ſingularis, & ſpecialis, prout eſt caſus noſter, ideoque ad conſequentiam non eſt producenda. l. quod verò, & l.ius ſingulare.ff.de legib.& l.ſi verò §. de viro.ff.ſolut. matrim. & in puncto diſtribu-
38 tionum quotidianarum, vt illæ non acquirãtur eis, qui fictè à iure habentur pro intereſſentibus, ſenſit Rota in Cæſaraugustana diſtributionum 27. Iunij 1641.coram R.P.D. Bichio §.Hoc tamen procedit fauore Canonicorum verè, & realiter inſeruientium &c.

Verum ſupradictis parum, aut nihil obſtãtibus in contrarium enim vrget diſpoſitio d.§.ex imperfecto, cui meritò Iaſ. in reſponſio-
39 ne ſibi non ſatisfecit, ideo finaliter nihil determinat, ſed reliquit cogitandum. Itaque pro contraria opinione pugnari poteſt, vt quotieſcumque in teſtamẽto minus ſolemni, ſit inſtituta pia cauſa, & ſunt relicta legata
40 extraneis, vel hi cum pia cauſa ſunt hæredes inſtituti, tunc portio extraneorum deficiens accreſcit piæ cauſæ. iuxt. l.vnic. §.in primo. & §.his ita definitis cum materia. C.de caduc. toll. eſt text. clarus in ſimili in d.§.ex imperfecto, et in ſpecie notant Fulgoſ.et Apoſtilla ad Bald. in l.1.ſub num.8.C.de ſacroſanct.Eccleſ dicẽs,
41 quod talis portio non propriè accreſcit, ſed remanet penes piam cauſam, vti caduca, ita quoq; per d.§.ex imperfecto determinat Bald.

proxime

Digitized by Google

proximè allegatus. Vnde nulla apparere videtur ratio, cur prouenire debeat hæredibus ab inteſtato, qui ſemper ſunt excluſi vbicumque
41 eſt locus ſucceſſioni ex teſtamento *l. quandiu l.* 2. 39 *ff. de regul. iur. l. hæres instituta. C. de impub. l. ex teſtamento. C. vnde liber. l. antequam C. commun. de ſucceſſ.*

Nam & ſi fauore piæ cauſæ, *vt inquit* Iaſ. *in d. l. ex imperfecto, & alij relati per* Tiraquell. *de cauſa piæ privileg.* 13. poſſit quis decedere
43 pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus, & hanc eſſe veram opinionem contra Bald. defendit. *Nicol. Euerhard. in ſuis topic. loco à milite ad Eccleſ. vel ad piã cauſ. verſ. ſeptimo iſtud facit.* vbi etiam monet, hoc eſſe memori mente tenẽdam, & nuper id quoq; aduertit. *Adam Keller. Conſil. Auſtric. in tractat. de ſuccedendo ab inteſt. titul.* 2. *n.* 28. *verſic. memori mente &c.* non tamen debemus recurrere ad hoc ſpeciale, & ſubſidiarium remedium, in caſu quo cõ-
44 petit via ordinaria, vt eſt in iſto caſu, ſcilicet ex remedio *l. vnic. C. de caduc. tollend. arg. l. in cauſa l.* 2 *ff. de minor. l. quadam, & ibi notant DD et in l. prouincialis vbi latè* Bald. Alberic. *& cæteri. ff. de nou. oper. nunc.*

Parum verò releuat argumentum in contrarium adductum *ex l. mulieri, et Titio. ff. de condit. & demonſtrat.* tum quia hic propriè nõ agitur de Iure accreſcendi, de quo loquitur *d. l. mulieri, & Titio.* Sed potius de portione caduca, vt diximus ſupra Tum quia prędicta l.
45 procedit ſolum vbicumq. ſuccedit iure ſpeciali contra voluntatem teſtatoris, non autẽ vbi (prout in caſu iſto) pia cauſa, vel alius ſuccedit ſecundum voluntatem teſtatoris, vt ibi declarant. *Bart. in* 3. *oppoſit. Bald. Paul. de Caſt. et Socin. ſub numer.* 14 vbi atteſtatur de communi, *idem Bart. quem communiter ſequuntur Doctores in d. l. reconiunctis num* 43. *& ſeq.* Iaſ. *num.* 177. *&* 184. *& ſeq. &* Ripa atteſtans de communi *num.* 148 *ff. de legat.* 3. prout in propoſito reſpondet *Bald. in repetit. d. l.* 1. *ſub. num.* 8. *C. de ſacroſanct. Eccleſ. & Iaſ. poſt eum. in d. l. reconiunctis num.* 190.

Tum quia text. ille *in d. l. mulieri. & Titio.*
46 competit inter plures legatarios, qui ſuccedunt titulo particulari, prout in his terminis loquũtur, ſi bene animaduertatur *Bald. Caſtr. ſupra pro contraria parte allegatis in d. l. ſenatum.* Secus, vbi prout eſt caſus noſter, quando pia
47 cauſa eſt hæres inſtituta, & ſuccedit titulo vniuerſali, quo caſu ceſſat *d. l. mulieri, vt poſt Bart. ibi nu.* 3. *et cæteros Doctores declarat* Iaſ. *in d. l. re coniunctis num.* 191. *&* Rip *numer.* 150. & Bald. *in repetit. d. l.* 1. *nu.* 8. *C. de ſacroſanct. Eccleſ.* vnde eum fœdere huius diſtinctionis
48 poſſunt concordari Doctores illi, qui videntur inter ſe pugnantes idque bene tuetur *Capiſer. de num. teſt. in teſtament. requiſit. part.* 2. *cap.* 7 *ſub. num* 76.

Quod tamen procedit, quatenus recepta eſſet principalis quæſtio, ſcilicet relicta in te-
49 ſtamento ad pias cauſas facto ſine ſolemnitatibus iuris poſitiui, nullatenus ſubſiſtere, quoad ea, quæ in piam cauſam non relinquũtur. Quoniam eam nõ reperio adamantinam, nam video eam fractam à rationibus contrariæ opinionis, cum veritas ſit, quod omnia re-
50 licta ad prophana in teſtamento pio minus ſolemni, valida ſunt, & debentur, & ſatisfaciã argumentis in contrarium ſupra adductis, vt in ſeq. capitibus comprobabo.

ARGVMENTVM.

Legata prophana Laicis relicta, in teſtamento pio minus ſolemni, valida ſunt, & debentur, quia teſtamenta ſunt indiuidua, et pro parte valere, & pro parte non valere non poſſunt, nã ſi valet eius caput & ſundamentum, quale eſt inſtitutio hæredis facta ad pias cauſas, æquum etiam eſt, vt vitibus quoque ſubſiſtãt eius acceſſoria, quæ ſunt legata qualitercumque facta.

Per aliũ, ſæpè quis cõſequitur ea, quæ per ſe ſolũ numquam obtineret. Excommunicatus ſepultus in Eccleſia, licet debeat exhumari, et foras proijci. tamen, quando id ceſſet. Fratres duo habentes idem feudum ab eodem Domino, quando vnus ob alium non priuetur parte ſua, ob feloniam ab eo commiſſam.

Iuſpatronatus mixtum competens Eccleſiaſticis, et Laicis, quamuis, ſi eſſet Eccleſiaſticum caderet ſub reſeruationib. Apoſtolicis, tamẽ, vt dixi, ſi ſit mixtũ ratione cõmunionis cum iure patronatus Laicali, non ſub eſt reſeruationibus Apoſtolicis, Nam et mixtum induitur natura partis quæ eſt magis fauorabilis, ideoque tunc Iuſpatronatus Eccleſiaſticum erit immune à reſeruationibus Apoſtolicis, prout eſt immune Laicale ex benignitate Apoſtolica.

SVMMARIVM.

51 *Legata prophana relicta in teſtamento pio minus ſolemni, valent, et tenent.*
52 *Et intellige, ſi teſtamentum conditum ſit ab eo, qui poteſtatẽ diſponẽdi ad vtrumq habet.*
53 *Hæredis inſtitutio eſt caput, et fundamentũ totius teſtamenti.*
54 *Fundamentum, quando ſolidè, & inconcuſsè manet, tunc omnia ſuper ea ædificata permanent.*
55 *Teſtamenti partẽ qui fecit, nihil feciſſe dicitur.*
56 *Teſtamẽti perfectio conſiſtit in vltimo pũcto.*
57 *Teſtamentum eſt indiuiduum, aut valet in totum, aut corruit in totum.*
Teſtamentum capit vires à publicatione, cæteriſque actibus in fine factis, et non tantũ à principio geſtis.
57 *Perſona vna, & eadem, et vna eademque diſpoſitio, non debent diuerſo iure cenſeri.*

Mulieri

58 *Mulier aliqua, quod ſit vidua, et nupta, et quod quis ſit liber, & ſeruus, monſtruoſum eſſet id aſſerere.*

59 *Subſtantia vna, et eadem, diuerſo iure non debet cenſeri.*

60 *Arandum non eſt, cum boue, & aſino.*
Veſtimento quod ex lana, linoque eſt confectum, quis an poſſit veſtiri. n. 60.
Teſtatus pro parte, et pro parte inteſtatus fauore pia cauſa, quis decedere valet.

62 Id tamen procedit, quando teſtator non diſpoſuit de alijs bonis, ſecus verò quando diſpoſuit.

63 per *Alium ſæpe quis conſequitur, quod per ſe non poſſet.*

64 *Nepos emancipatus, per alium nepotē in poteſtate exiſtentem, conſequitur à patruo, quod aliàs ſolus non obtineret.*

65 *Excommunicatus, ſi ſepultus reperiatur in* Eccleſia, *exhumari debet, vt careat ſepultura* Eccleſiaſtica.

66 *Viuis quibus non communicamus, non communicamus mortuis.*

67 Cadauera eorum, *qui ad inſulam deportati fuerunt, non poſſunt poſt mortem in* Ciuitate *ſepeliri. & n. 68.*

69 Cadauera *excommunicatorum in* Eccleſia *ſepulta ſi non poſſunt diſcerni ob alijs, non debent exhumari.*

70 *Fratres duo habentes feudum ab eodem Principe, ſi vnus commiſit feloniam, veluti, quia reliquit Principem periclitantem.*

71 *Alter verò ſua probitate defendit, & hoc caſu vterque retinebit feudum.*

72 *Eccleſia, & patronus Laicus, ſi ſimul debeant præſentare, ratione communionis, habebit, ſex menſes ad præſentandum.*

73 *Et id habet locum etiamſi laicus habeat maiorem partem.*

74 *Laicus patronus habet quatuor menses ad præſentandum.*

75 Iuspatronatus, *eſt Eccleſiaſticum quando de bonis Eccleſiæ beneficium eſt fundatum.*

76 *Iuspatronatus eſt Eccleſiaſticum, ſi à Laico donetur Eccleſia, aut ratione Eccleſiæ, alicui competat.*

77 *Iuspatronatus Eccleſiaſticum ſubiacet regul. 8 hodie 9. Cancellar. ac alijs reſeruationibus Apoſtolicis.*

78 *Iuspatronatus mixtum, id eſt partim Eccleſiaſticum, & partim laicale, propter talē communionem nō cadit ſub reſeruationibus Apoſtolicis. & quare n. 85. & 135.*

79 *Iuspatronatus Laicale non comprehenditur ſub regulis reſeruatorijs.*
Iuspatronatus Laicale non comprehenditur ſub regulis reſeruatorijs, etiam in corpore iuris clauſis.

81 *Papa non præſumitur voluiſſe reſeruare beneficia iurispatronatus* Laicorum.

83 *Iuspatronatus Laicorum, quod non comprehendantur ſub regulis reſeruatorijs, id procedit ex benignitate Apoſtolica.*

84 *Et ne Fideles retrahantur de fundatione Iurispatronatus.*

85 *Peccatum eſt magnum retrahere homines à benè faciendo.*

86 Iuſpatronatus *Eccleſiaſticum, quod non conſequitur ex ſe, quod non cadat ſub reſeruationibus* Apoſtolicis. *& n. 112.*

87 Conſequitur *ex communione, cum patrono* Laico. *& ſic quando eſt mixtum.*
Iuspatronatus, quando eſt mixtum, ideo magis ſapere debet natura iurispatronatus Eccleſiaſtici quàm Laicalis. & n. 113.

89 *Dignum magis trahit ad ſe minus dignum.*
Iuspatronatus Eccleſiaſticum eſt magis dignum quàm Laicale.

90 Iuspatronatus *mixtum, tunc cenſetur Eccleſiaſticum ſi agatur de priuilegio patronorum.*

91 Iuspatronatus *mixtum, quando dicatur ſapere naturam Laicalem.*

92 *in Mixtis illud præualet, quod eſt magis fauorabile & n. 102.*

93 *Actio mixta, quare magis ſequatur naturam perſonalis actionis quam realis.*
de Fauore, & odio quando agitur in eodem actu, tunc quid ſit faciendum.

94 *Mixtum ſub ſimplici non continetur in fauorabilibus.*

95 Papa *ſi reſeruet omnia beneficia vacantia ad collationem cuiuſcumque ſpectantia in certa Diœceſi præter attinentia ad Epiſcopum.*
An *ſub ea comprehendantur, quæ ſunt ſimultanea collationis inter Epiſcopum, et Capitulum num. 101.*

96 *Reſeruationes beneficiorum an ſit materia odioſa.*

97 *Regula Cancellariæ ſtrictè veniunt interpretanda. et n. 98.*

99 *Regulæ* Cancellariæ *cum ipſo conditore expirant. & n. 100.*

103 *Mixtum in odioſis, & exorbitantibus minimè ſub ſimplici continetur. & n. 105. et 109.*

106 *Fideicommiſſum factum de bonis legatis non debet trahi, ad ea, quæ fuerunt legata, & titulo inſtitutionis relicta.*

107 *Bulla iuris congrui, cum loquatur in terminis venditionis, ceſſat quando ea eſt mixta.*

109 Statutū *iubens, quod mulier non nubat ſe forenſibus, aliàs non poſſit ſuccedere* Ciuibus *an valeat.*

110 *Mulier ſi maritetur à parentibus, non cadit in pœnam* Statuti *iubentis, vt ſe forenſibus nō poſſit nubere.*

111 *Mulier, ſi ignoretur, à quo fuerit nupta in dubio præſumitur à parentibus.*

113 Papa *beneficiū iurispatronatus mixti poteſt conferre, vti reſeruatum iuxta decis. 46. de præbend. in antiq.*

114 *Felin. in cap. multorum de iudic iniuſtè arguitur ab* Ænea *de* Falcon *& in quo fundetur n. 115. seq. Et ipſa reijcitur n. 116. & seq.*

116 *Veritas alicuius concluſionis, vt aſſequatur,*

non

non ſufficit eam legere,& percurrere,& quid requiratur.

117 Scriptura perſcrutanda ſunt.
Vidiſſe ſemel aliquam difficultatem ſat non eſt,iuuat eam perſcrutare.n.117.

118 Rota Romana auctoritas maxima eſt.

119 in Rota Romana præſunt viri 12. ex toto Orbe Catholico ſelecti,morum candore,eminentique legum ſcientia inſignes.

120 Rota Romana Auditores,tamquam 12. luminaria ſupra montem poſita, vniuerſo Orbi iura reddunt.

121 Veritatis maieſtas,fulgor,& potentia nō habent comparationem.
Cæſar Magnus eſt,ſed maior eſt veritas.

122 Gentiles in caliginoſa nocte Gentilitatis exiſtentes, ad ſui libitum Numina ſibi fingebant & num.124.

123 Et veritatem qualiter ſibi finxerunt.

125 DEO homines ſimiles ſunt, cum veritatem exercent.ſecundum Pythagoram.

126 Veritas eſt CHRISTVS ipſomet atteſtante apud Ioann.cap.14.& n.127.

128 Doctor ſublimiori titulo decorari non poteſt, quàm ſub nomine veridici.
Doctores abſint,quod ſint tam abiecti animi, vt ſuſpecto,& reſpectu aliquo humano, veritatis veſtigia non ſequantur.

129 Alex.I.C. egregius, glorioſior eſt Alexandro Magno, quia extat decoratus glorioſo titulo, Patris veritatis.

130 Alexander Magnus deriſus fuit à Seneca, de illo ſuo falsò cognomine Magni.

131 Innocentius præclarus ille Canoniſta, quia mirifice dilexit veritatem, inter Canoniſtas, quanto ſit in honore.

132 Innocentium, qui in iudicijs allegat coronatur,ſecund.Fab.
Innocent. in Curia Eccleſiaſtica adoratur, vti Idolum.

133 Innocentij dicta vti ſacrum Euangelium à Rota Rom. conſueta fuit ſequi ſecundum Roman.

134 Lucifer,nec Heſperus,non eſt ſic mirabilis, ſicuti eſt veritas.

136 Rota Romana zelo veritatis aſſequenda non dedignatur recedere à iam deciſis.

137 Corrigere ſe melius eſt,et non expectare, vt ab alijs corrigatur.

138 Errores alienos,qui poſitus eſt,vt corrigat, non debet pudere eorum errorem corrigere.

140 Rota à deciſ.46.de præbend. in antiq. receſſit; & quare.& n.141.

142 Æneas de Falcon.& Staphil. opinio refutatur,dum fundantur in deciſ.Rota reuocata.

143 in Mixtis attendenda eſt qualitas magis fauorabilis,et non magis odioſa.

144 Iuspatronatus mixtum, ſi comprehenderetur ſub reſeruationibus Apoſtolicis, id redundaret in damnum patronorum Laicorum.
Patronis Laicis iura indulxerunt vt libere poſſent conferre.

145 Iuspatronatus fundatum ab Epiſcopo mixtim de redditibus Eccleſiaſticis,& Laicalibus non cadit ſub reſeruationibus Apoſtolicis.

147 Iuspatronatus,ſi competat alicui Confraternitati Laicorum,licet ea ſit annexa loco pio, ſeu Eccleſia.

148 Nihilominus iudicandum eſt laicale, et non Eccleſiaſticum, ad effectum excludendi reſeruationes.

CAPVT LVI.

COmprobanda nunc venit celebris con-
cluſio illa,& vti verior canonizata nē-
pe, quod ſicuti valet inſtitutio piæ cauſæ in
teſtamento minus ſolemni facta, ita etiam
51 ſubſtinere debent ea,quæ in eodem teſtamē-
to relicta ſunt ad prophana laicis,ſi teſtamen-
tum factum ſit ab eo,qui de iure habet abſo-
52 lutam poteſtatem diſponendi ad pia, et non
pia,& licet plures rationes ſoleant afferri,ea
tamen ſatis potens eſt, quia vbi conualidatur
53 inſtitutio hæredis,quæ eſt caput, et fundamē-
tum teſtamenti, vt dixi ſupra cap.50. à nu.1.
54 conſequenter debent ſubſtineri omnes par-
tes illius,cum teſtamentum ſit quid indiui-
duum gloſ. Cyn. & Doctores in l. furioſum vbi
poſt alios.Iaſ.nu.11.C.qui teſtam.fac. poſſ. Dec.
in l.ius noſtrum.ff.de regul.in iur. princip.
Quare qui partem teſtamenti fecit, nihil
55 feciſſe videtur, nam in vltimo puncto indi-
uiduali ſtat forma eſſentialis teſtamenti, vt
ſatis notum eſt,& vide Theſaur. controuerſ. fo-
renſ.lib.4.quæſt.28.n.7.& 8.nec non M.Anton.
Thomat.deciſ. Rota Maceraten.68. numer.81.
vbi inquiunt in extremo puncto ſtare perfe-
56 ctionem teſtamenti,& non antea, & ſic in pu-
blicatione, et rogitu Notarij, à quibus acti-
bus, & non à primis,capit vires,cum illud ſit
indiuiduū. Inſuper regulariter vna, eademq.
57 res,vna,eademque perſona,vna, eademque
diſpoſitio diuerſo iure cenſeri non debet vul-
gata l.cum qui ædes.ff.de vſucap facit l.iam hoc
iure.ff.de vulg.& pupill.l.1.verſic.nec ratia patitur,vt vna eademq. res &c.ff. de rer. permut.
ridiculum enim,et monſtruoſum eſſet ſi aſſe-
58 reretur,aliquam eſſe viduam,et nuptam, vel
aliquem liberum,& ſeruum,legitimum, & il-
legitimum, l.duobus ibi,& ſanè rediculum.ff de
liber.cauſ.l.Titia ſi non nupſerit.ff.de condit. &
59 demōſtrat.l.indicata cum gloſ.in verb pro parte.ff de except.rei iudic. cap per venerabilem,
ibi videretur ſi quidem monſtruoſum extra. qui
fil.ſint.legit. cap quia circa in fin ibi. nec debet
vna eademque ſubſtantia diuerſo iure cenſeri
debet.& in puncto eſt regula iuris,de qua in l.
60 ius noſtrum ff. de regul.iur. et facit illud Do-
mini, Non arabis cum Boue,et Aſino, Non in-
duetis veſtimento, quod ex lana, linoque, eſt
cōfectum. Deutero cap.22.can.in noua ad med.
16.quæſt.7.

Nec iuuat aſſerere hanc regulam ſilere fa-
61 uore piæ cauſæ, vt poſſit quis decedere pro
parte teſtatus, et pro parte inteſtatus, vt dixi
ſupra quia id procedit, quando teſtator non
62 diſpoſuit de alijs bonis, ſecus verò quando
conſtat de bonis ſuis diſpoſuiſſe, prout eſt ca-
ſus noſter.

Accedit pariter, id quod ſæpius videmus,
63 vt quis per alium conſequatur, quod per ſe
conſequi non valet, iuxta l cum hereditate. ff.
acquirend hered. vbi gloſ. adducit concordantes,
& adde optimum text. in l. ſi emancipati C. de
collat. vbi nepos emancipatus propter alium
64 nepotem in poteſtate exiſtentem, conſequi-
tur vt ei per patruum emancipatum conferri
debeat, quod non conſequeretur ſi ſolus adeſ-
ſet emancipatus, conſonat etiam text. in cap.
ſacris. de ſepultur. qui determinat, ſi excommu-
65 nicatus ſepultus ſit in Eccleſia, vel Cœmete-
rio, licet aliàs debeat exhumari, vt careat ſe-
pultura Eccleſiaſtica, ea de cauſa, nam qui-
66 bus non communicamus viuis, non commu-
nicamus defunctis. cap. ad hæc de priuileg. cum
ſimil. Fr. Emanuel. quæſt. regular. tom. 3. quæſt.
61. art 1. verſic. 6. Bonaccin. de cenſur. diſput. 2.
quæſt. 2. punct. 3. §. 3 cum ibi allegatis.

Addo elegantem ſimilitudinem deductam
ex Iure Ciuili in l. 2. ff de cadauer. punit. vbi
67 ſancitur cadauera eorum, qui ad Inſulam de-
portati fuerunt non poſſe poſt mortem in Ci-
uitatem transferri, ſed poſt mortem durare
pœnam, Vnde ibi notat Bart. cum cui in Ciui-
tate morari interdicitur, poſt mortem ad ſe-
68 pulturam in Ciuitate deduci non poſſe. Sed
ad nos. Tamen ſi ab aliorum corporibus diſ-
cerni non poſſint excommunicati oſſa non
69 debent exhumari. circa quam materiam vi-
de Anan. ind. cap ſacris, nu. 9. Socin. cap. ſacris.
nu. 158. de ſentent. excommun. Soar. de religion.
tom. 1. lib 3. cap. 2. num. 13. et de cenſur. diſputat.
12. ſect. 4. Valer. Riginald. in prax. fori pœnit.
lib. 32. nu. 16. Anton Ricciull. de Iure perſonar.
ext. Eccleſ. grem exiſten. lib. 4. cap. 60. numer. 30.
Vgolin de Cenſur. tab 2. cap. 9. § 5. verſ. quinto.

Facit etiam quod ſingulariter decidit Bald.
in cap. 1. in 3. col. quib. mod feud. amitt. ſi ſint
duo fratres habentes feudum ab eodem Prin-
70 cipe, & vnus commiſit feloniam, vt poſſit pri-
uari, quia dereliquit Dominum periclitantem,
alter verò ſua probitate eum defendit, quod
vterque retinebit feudum, & ille qui commi-
ſit feloniam non poteſt priuari propter alium;
71 quam concluſionem eſſe bene notandam
admonet. Iaſ. in l. ſi emancipati num. 10. verſic. ſi
duo ſunt fratres. C. de collat. & adde tandem
Bald. in l. ſi is cui duos. ff de liberat. legat. idemq.
ſenſit Nicol. Boer decis. Senatus Burdegal. 300.
num. 3. vers ſi duo fratres habent feudum à Do-
mino &c.

Congruit pariter aliud ſimile, nempè ſi Ec-
cleſia, et patronus Laicus ſimul habeant præ-
72 ſentare, quod ratione communionis priuile-
gium Eccleſiæ tranſibit ad Laicum, & ſic lai-
cus propter Eccleſiam habebit ſex menſes ad
73 præſentandum. vbi aliàs de per ſe non habe-
ret niſi quatuor menſes arg. l. ſi communem ff
quemadmodum ſeruit. amitt. & in puncto deci-
dis gloſ. in cap. ſi laicus. §. verum. de Iurepatr. in
6. in verb. Eccleſiaſticus verſic. quid dices, ſi Ec-
cleſia, et patronus &c. admiſitque Rota coram
bon. mem Card Mantic. dec. 292. n. 4. verſic. cum
agitur, vt ſemeſtre potius, quam quadrimeſtre
laicis competat & vide. Nicol. Garc. de benefic.
part. 5. cap. 9. num. 210. Aloyſ. Ricc. in prax. au-
rea reſolut. 458. Auguſtin. Barboſ. in tractat. de
offic. et poteſt. Epiſcop part. 3. allegat. 72. nu. 131
Viuian. in tractat. de Iurepatr. lib. 7 cap. 1. nu. 9.
in vltim. impreſſ & num. 10. poſt Lambertin. &
74 Barboſ. id ampliat etiam ſi laicus habeat ma-
iorem partem.

75 Arridet etiam aliud ſimile quoque in ma-
teria Iuriſpatronatus, in quo licet expeditum
ſit, quando illud eſt Eccleſiaſticum, videlicet
ſi ex bonis Eccleſiæ beneficium ſit fundatum,
76 aut à laico donetur Eccleſiæ, aut ratione Ec-
cleſiæ alicui competat vt tunc ſubiaceat reg 8
hodie. 9. Cancell. ac alijs reſeruationibus Apo-
ſtolicis. cap. dilectus. et ibi gloſ. in verb. conceſſio-
ne verſic. ſi verò pertinet, & ibi Abb nu. 1. Butr,
num. 13. ff. de offic delegat. Gemin. in cap. 2. nu.
11. de præbend. Mandoſ ſuper regul. 1. Cancell.
quæſt. 10 nu. 5. Aen. de Falcon. in tractat. de re-
ſeruat. quæſt 4. principal. effect. 24. verſic. idem,
& multò fortius procedit. Couarr. pract. quæſt.
cap. 36. nu. 2. verſic. his accedit. Rebuff. in tract.
de nominat quæſt. 8. num 22. Hoieda. de incompa-
tibilit. part. 1. cap. 24. nu. 112. cum alijs allegatis
per Gonzal. ad regul. 8. Cancellar gloſ. 18. n. 472
& ſequen. Loter. de re benefic. lib. 2. quæſt. 40.
num. 116. & ſic perpetuò ſenſit Rota, vt vide-
re eſt apud Caſſador deciſ. 4. n. 4. de iurepatr. &
coram bon. mem. Card. Seraph. deciſ. 1420. nu. 2.
coram bon. mem. Buratt. deciſ. 103. num. 3. & co-
ram Reuerendiſſ. Vrgellen deciſ. 406. num. 5. &
in cauſa Leodien. Parochialis. 18. Decemb. 1623.
coram re. me. Merlino. & coram ſa. me. Greg. XV.
deciſ. 48. num. 4. nec non coram bon. mem. Card.
Caualer deciſ. 278. n. 3. & deciſ. 547. num. 2. &
in recent. deciſ. 740. part. 2. num. 8. idemque fuit
decisum in cauſa Anagnina Beneficij 15. Mar-
tij 1627. coram bon. mem Card. Vbaldo. & in
Regien. Beneficij 20 Iunij 1636 coram R. P. D.
Terracinen. ſunt in recent. dec. 48. n. 7 par. 5. &
deciſ. 157. nu. 6. part. 7 et in Valentina Decana-
tus, & Canonicatus 29. Nouemb. 1638. coram
R. P. D. Carillo §. Demum non obſtat. verſ. cum
etiam ius patronatus Eccleſiaſticum cadat ſub
reſeruationibus Apoſtolicis &c. & in Anagnina
Beneficij. 30. Maij 1644 coram R. P. D. Meltio.
§. 1. verſic. iuspatronatus Eccleſiaſticum cadit
ſub reſeruationibus, & affectionibus Apoſtolicis,
& in cauſa Compoſtellanea Parochialis. 17. Iu-
nij 1644. coram Eminentiſſ. D. Card. Cecchino
§. Tamen dicebant, verſ. per conſequens ſubiace-
bat

bet regulis reſeruatorijs &c. acitotum in eadem cauſa ſub die 10. Februarij 1645. coram
R.P.D Leane Veroſpio. §. Dum enim, verſ. tum
ex qualitate patronatus Eccleſiaſtici &c. &
deinde in cauſa Spoletana Canonicatus 3. Iulij
eiuſdem anni 1645. coram. Reuerendiſſ D Terraconen.
§. Nec obſtat. verſic. Eccleſiaſticum
iuſpatronatus cadit ſub regula reſeruationa &c.
78 Tamen ſi iuspatronatus eſſet mixtũ ideſt
partim Eccleſiaſticum, & partim Laicale, & cũ
explorati iuris ſit iurispatronatus laicale non
79 comprehēdi ſub regulis reſeruatorijs. ex pluribus relatis per Hoiedam. in tractat. de incom.
patibil. benefic. cap. 24 num. 109. part. 1. verſ. beneficia iuriſpatronatus laicorum non ſunt reſeruata,
ibique magnam Doctorum cateruam
adducit, & maiorem refert Gonzal. ad regul. 8.
Cancellar. gloſ. 18. n. 2. Et amplia, vt nec comprehendantur
ſub reſeruationibus in corpore
80 iuris clauſis, & ideo dum vacant in curia perinde
eſt, ac ſi extra vacaſſent. gloſ. in cap. licet
Eccleſiarum. in verb. collatio. de praebend. ſuper
quo textu multi Doctores ad hunc propoſitum
meminit Cened. in collectan. ad Sext. collectan.
21. nu. 2. vbi inter alios adducit Quintilianum
Mandoſiũ in regul. 1. de reſeruat. quaſt. 8. eum
que vocat peritiſſimum, et inſignem Iuriſcō-
81 ſultum, et praeter allegatos à Cened. addo
Spin in specul. teſtament. glos. 4 principal nu. 44.
verſic. Papa numquam intelligitur velle reſeruare
beneficia iurispatronatus laicorum, etiamſi
82 clauſula derogationis circa prouiſionem alijs
pertinentem ſit quantumuis generalis &c. Menoch.
cons 90. num. 84. verſic. communis eſt ſententia,
quod iuspatronatus &c. Io. Lup. in tractat.
de reſeruat. benefic. in cur. vacant. §. 11. Ceuall,
commun. contra commun. quaſt. 897. numer
452. tit 4. Auguſtin. Barboſ. in tractat. de
offic. et poteſt. Epiſcop. allegat. 57. numer. 26. in
collectan. ad Ius Canonic. lib. 3. Sexti Decretal.
cap. 2. nu. 12. et dixit Rota in pluribus cauſis,
et praeſertim in cauſa Ferrarien. Praepoſiturae, et
Beneficij 15 Decēbris 1625. coram bo. me. Remboldo
eſt deciſio 660. num. 21. verſic. beneficia
iurispatronatus laicorum etiam in curia vacātia,
non comprehenduntur sub reſeruatione &c.
part. 4. recent. tom. 3.
83 Idque laicis fuit indultum ex gratia, et benignitate
Apoſtolica, non priuatiuè, ne retrahantur
à fundatione, conſtructione, vel dota-
84 tione Eccleſiarum, ſeu Beneficiorum, vt conſiderauit
Rota in proxime allegata deciſione
num. 7. et omnes ſupra relati DD. et iſtud fuit
dictum famigeratum. Lap. in allegat 46. nu. 3.
verſic. laici retraherentur à fundatione &c. et
ibi Quintilianus Mandoſ. in litera M plene talia
plures refert, qui eam opinionem referunt,
et ſequuntur, et aduertit Concilium Tridentinum
ſeſſ. 25. cap. 9. de reformat. in princip. ibi;
patronorum iura tollere, piaſque fidelium voluntates
in eorum inſtitutione violare equum non
eſt &c. conſonatque illud lib. 1. Regum. cap. 2.
85 verſ Erat ergo peccatum puerorum grande nimis
coram Domino, quia retrahebant homines à
ſacrificio Domini &c.
Vnde cum iuſpatronatus laicale ſit immu-
86 ne, ſeu exemptum à regulis reſeruatorijs beneficiorum,
ideo ſi accidat illud eſſe mixtum,
ſcilicet, vt dixi, partim ſit Eccleſiaſticum; &
partim laicale, tunc priuilegium illud, quod
aliàs per ſe non conſequitur iuſpatronatus
87 Eccleſiaſticum, obtinet per ſocium in hoc
priuilegiatum, ad text. in l ſi communem ff. quēadmod.
ſeruit. amitt. Nec me latet, quando ius
88 patronatus eſt mixtum, cum magis dignum
trahere debeat ad ſe minus dignum, ideoque
89 potius ſapiat naturam iuriſpatronatus Eccleſiaſtici,
quàm laicalis, vt tradit gloſ. in cap. 1.
§. vltim. de iurepatr. in 6. Abb in cap de quarta.
col. 5. de praeſcript. Couarr. pract. quaſt. cap. 36.
num. 4. ex his quae habentur in l quaeritur ff. de
ſtat. homin et in cap. quod in dubijs, cũ gloſ. extr.
de conſecrat. Bart. in l. 2. num. 2. ff. de verb. oblig.
Quia reſpondetur, quod tunc iuſpatrona-
90 tus mixtum cenſetur Eccleſiaſticum, ſi agatur
de commodo, & priuilegio patronorum,
vt patet in ſupra relato exemplo num. 75. Secus
verò, quo ad incommodum, ſcilicet circa
91 reſeruationes, & generales derogationes,
quia tunc iudicatur tamquam laicale, vt defendit
Federic. de Sen. conſil 66. et poſt Abb. Rebuff.
Couarr. Mandoſ. et alios aſſerit Pariſ. in
tractat de reſignat. lib. 2. quaſt 4. sub num. 50.
92 verſ. dici hoc iuspatronatus. Et adde in mixtis
illud praeualere, quod eſt magis fauorabile
l. qui habet. §. 1. ff. de tutel. et not. in l. non recte.
ff quib. ex cauſ. maior. vt videmus in actione
93 mixta, quae ſequitur naturã perſonalis actionis,
quàm realis, quia illa eſt fauorabilior, &
durabilior, quàm iſta, cum perſonalis duret
ſpatio 30. annorum, l. haereditatis. ff de petit.
hared. & ratiocinatur Oldrad. in conſil. 295.
numer. 4. verſic. attendi debet quod eſt fauorabilior
&c. aduertitque pluribus relatis Io. Baptiſta
Larrea decis. Senatus Granatenſ. 50 ſub
num. 34. verſic. mixtum debet aſſumere, quod
vtilius, et fauorabilius fuerit ex altero ſuorum
ſimplicium &c.
Etenim generale eſt, quando agitur de fa-
94 uore, & odio, iuris miniſterio opportunè, aut
retinetur, aut reſoluitur illa mixtura. Vnde
ſicuti mixtum comprehenditur in fauorabilibus
ſub ſimplici ex pluribus cōgeſtis per Surd.
in conſil. 453. ſub nu. 49. verſic. cum priuilegiũ
praedictum ſit fauorabile, ſub nomine ſimplicis
cõtinetur mixtum &c. Hinc in ſimili dicimus,
95 ſi Papa reſeruet omnia beneficia vacantia ad
collationem cuiuſcumque ſpectantia in certa
Dioeceſi, praeterquam attinentia ad collatio-
96 nem Epiſcopi, quia materia iſta eſt odioſa,
ex abundè relatis per Gon. in §. 6. proem. ad regul.
8. Cancellar. praeſertim ſub num. 6. vers. reſeruatio
dicitur odioſa &c, Card. Simonetta in
tractat. de reſeruat. benefic. cap. 50. num. 3. verſ.

reſeruationes ſunt odioſa, & debēt reſtringi &c.
ſentitque Rota in cauſa Aquilana Canonicatus
4. Martij 1640. coram Reuerēdiſſ. Terraconen.
§. In praſenti. verſic. ſed imo reſtringenda &c.
& collatio Epiſcopi eſt fauorabilis cap. peruenit
11. quaſt. 1. gloſ. in Clem. et ſi 12. in verb. nolumus.
de offic. ordin. verſic. ordinariorum verò
collatio, vt naturalis, vel fauorabilis &c. Rota
decis. 5. num. 2. de conceſſ. praben. in antiquior.
97 Et quod odioſa dicatur omnis diſpoſitio derogatoria
poteſtatis ordinarij, ſenſit Abb. in
cap. ſi quis contra, notab. 2. de for. competent. Creſcent.
decis. 1. num. 1. et decis. 3. nu. 6. de reſcript.
Gonzal. d. § 6. proem. num. 8. vbi etiam nu. 14.
poſt Paris. aſſerit, Regulas Cancellariæ de-
98 ſtruere ius commune. Vnde ſtrictè veniunt
interpretandæ, cum ſint ſtrictioris iuris, quā
ſtatuta ex adductis per Sarnenſ. in proem. regul.
Cancell. quaſt. 2. num. 4.

Quare videmus eas contra naturam legū,
99 cū ipſo cōditore expirare, & quare id procedat
vide Card. Petr. Paul. Paris in cōſ. 19 à n. 6.
part. 4. vers. Et iſte Pontifex eſt captiuus &c.
100 Nec non quęrit an idem ſit dicendū, ſi Papa
ciuiliter moriatur, an pariter expirent regulæ
Cancellariæ. Quamobrem cum reſeruatio
101 beneficiorum ſit materia odioſa, ex ſuperius
relatis, ideo in ſupra relata reſeruatione non
venient beneficia illa, quæ ſunt ſimultaneæ
collationis, inter Epiſcopum, & Capitulum,
102 cum iſte ſit caſus mixtus, eritque iudicādus
ſecundum partem magis fauorabilem, prout
defendit Ioan. Calderin. in conſil. 243. alias 22.
de prabend. incip. An ſi Papa per totum, vbi id
roborat ratione libertatis, & benignitatis.

Ita è contra (vt redeam ad aliud caput diſtinctionis)
mixtum in odioſis, & exorbitan-
103 tibus minimè ſub ſimplici continetur, vt
voluit Bart. quem omnes ſequuntur in l. 2. in
princip. ff. de verb. obligat. Riminald. in d. l. ſi emā-
cipati. num. 11. & ibi Cagnol. num. 144. C. de
collat. cum alijs allegatis per Surd. in conſil. 430.
ſub num. 13. verſ. ideoque in odioſis diſpoſitio loquens
de caſu ſimplici, nō includit mixtum &c.
vbi etiam inquit hac de cauſa fideicommiſſū
104 iniunctum de bonis legatis, nō debet trahi
ad ea, quæ fuerunt legata, & titulo inſtitutionis
relicta.

Inſuper in terminis materiæ exorbitantis,
105 quod non conueniat caſus mixtus ſub diſ-
poſitione loquente de ſimplici. eſt textus in
l. cum paſſam. ff. ad l. Iuliam de adulter. Roman.
conſil. 294. num. 4. cum alijs allegatis per Tiraquell.
de legib. connub. gloſ. 5. num. 71. Rota corā
bo. mem. Robuſterio deciſ. 475. numer. 3. part. 1.
diuerſ. & coram bo. me. Franciſc. Penia in cauſa
Romana Domus, ſeu Retractus 16. Febr. 1590.
eſt inter eius à me impreſſ. deciſio 71. vbi fuit de-
106 ciſum vicinum nullatenus poſſe iuuari Bulla
Iuris Congrui, quando contigua domus
fuit alienata, & cōtractus initus inter partes,
potius ſapit naturam permutationis, quam
emptionis, & venditionis, cum dicta Bulla ſit
exorbitans, & loquatur in caſu ſimplicis ven-
107 ditionis, ideoque non intrat quando in dicto
contractu adeſſet aliqua mixtura, et idem
deinde fuit reſponſum in cauſa Romana Pralationis
16. Februarij 1618 coram bo. mem. Card.
Sacrato, vbi in §. vltimo aſſeritur quando vē-
108 ditio, vel ceſſio domus eſt mixta gratitudine,
non intrat Bulla Iuris Congrui, cum iſte
ſit caſus mixtus, vnde non venit ſub diſpoſitione
exorbitanti à regulis Iuris communis
loquente de ſimplici venditione &c. De qua
materia hic ſatis, cum ſuo loco dum de iure
congrui tractabo latiſſimus ergo &c.

Et generaliter, quod mixtum nō venit ſub
ſimplici dixi etiam ſupra, & adde, quod data
validitate Statuti, quo caueatur vt quælibet
109 mulier nubens alicui foreuſi ſit incapax ex
teſtamento, vel ab inteſtato omnium bonorum,
cuiuſcumque ciuis, vel diſtrictualis Ci-
uitatis. Nam tale ſtatutum, quod non poſſit
ſubſiſtere, tamquam impediens, & reſtringens
liberam facultatem nubendi et alijs ex cauſis
vt conſtat ex relatis in puncto per Parian. cōſ. 4.
num. 4. et latè per Cyriac. controuerſ. 448. à numer.
2. verſ. tamquam impedientem libertatem
matrimonij &c. Cæterum data Statutorum
ſimilium validitate, cum loquantur de muliere,
quæ ſeipſam nubit, quare ſi ſe ipſa ſim-
110 pliciter non nubat, ſed fuit à Patre nupta.

Sic caſus eſt mixtus, qui regulariter ſub ſimplicibus
non continetur, ſiue realiter diſtinguatur,
ſiue per differentiam caſuum, vt In
terminis ſimilis Statuti Mediolani conſultus
egregiè reſpondit Bald. in conſil. 357. incip.
Nulla mulier. vol. 1. quem ſequitur Alciat. conſil.
1. num. 5 verſ. ſecundo dicit vol. 2. Vbi loquitur
de Statuto Laudæ. Calcan. conſ. 3. nu. 12.
vers. & ideo ad obtinendum Riminald Sen. conſil.
427. num. 27. vers. & ſecundum fundamentū.
Riminald. Iun. cons. 23. numer. 123. et cons. 462.
num. 341. Bertazz. conſil. ciuil. 103. numer. 21.
Maluaſ. conſil. 123. num. 5. & 6. Fuſar. cons. 179.
num. vltim. Cyriac. controuers. 291. à num. 62.
vſque ad num. 76 et d. controuers. 448 à num. 6
& seqq. & hanc opinionem ſecuta fuit Rota
coram Card. Seraph. decis. 806. num. 4. vers. ſtatutum
non habet locum in ea. qua nupti collocata
eſt à parentibus &c. et decis. 811. numer. 6.
vbi etiam dicitur, quod mulier quando non
111 apparet à quo fuerit nupta in dubio præſumitur
à parentibus, Loquuntur enim dictæ
deciſ. Seraph. in ſimili Statuto Parmēſi de quo
ſupra, et in terminis Statuti Modenæ extantis,
id pariter diſponentis reſpondit Rota in
cauſa Mutinen. Bonorum, ſeu Pradij 15. Iu-
nij 1643. §. Ceſſare viſa fuit difficultas. verſic.
mulier nō ipſa ſimpliciter ſe nupſit, ſed fuit à Paterno
maritata, & ſic verſamur in caſu mixto,
qui regulariter non venit ſub ſimplici &c. corā
R. P. D. Carillo.

Reuertar ad deducendum aliquid in puncto,

Digitized by Google

ctio, circa ſuprarelatam quæſtionem ſcilicet
112 iuſpatronatus, quando eſt partim Eccleſia-
ſticum, et partim laicale, ob priuilegium lai-
corum eſſe in totum exemptum à reſeruatio-
nibus regularum Cãcellariæ. et dic, licet olim
Rota opinata fuerit contra ea, quæ ſuperius
dixi, partem nempe Iuriſpatronatus Eccleſia-
113 ſtici tamquam digniorem, trahere ad ſe par-
tem laici, et ita totum reputari Eccleſiaſticũ,
Vnde Papa illud tamquam reſeruatum pote-
rat cõferre, *vt videre eſt in decis. 166. alids 46.*
de prabend. in antiq quam deciſionem minus
114 rectè, et cum præiudicio veritatis conati
ſunt defendere, contra doctiſſimum *Felinum*
in cap multorum. num 3. verſic. et ideo ſingula-
riter. de Iud. & in tractat. quand. lit. Apoſtolic.
pat in 6. ampliat. Æneas de Falcon. *in tractat.*
de reſeruat quaſt. 4. vbi magnum fecit feſtum,
mordendo dictum Felinum, et adducit ſolũ
115 prædictam deciſionem Rotalem, et ſubdit,
quod plura poſſet adducere, quæ omittit, eo
quia indubitatè tenet ſuam opinionem eſſe
veriorem, *& Æneam de Falcon.* ſecutus eſt.
Staphil. in tractat. de mod. & form. impetrand.
§. ſed dubium eſt. num. 3.

116 Salua tamen pace prædictorũ DD. aut præ-
ſentis controuerſiæ metam non attingerunt,
eam tantum in tranſitu guſtando, quia vt
veritas aſſequatur, non ſufficit aliquid legere,
117 aut percurrere, ſed perſcrutatio neceſſaria
eſt iuxta illud Oraculi Diuini apud Ioann.
cap. 5. *Scrutamini ſcripturas &c.* congruitque
dictum illud vulgatum.

Nec vidiſſe ſemel ſatis eſt, iuuat vſq; morari.

Aut ſi attingerunt, allucinati fuerunt ab au-
118 ctoritate tanti Tribunalis. Fateor magnam,
et maximam eſſe auctoritatem Rotæ Roma-
næ, in qua præſunt viri duodecim ex toto or-
be Catholico ſelecti, morum candore, emi-
119 nentique ſcientia præexcellentes, qui vice
Romani Pontificis viuentis cauſas audiunt,
ac decidunt, et tamquam luminaria ſupra
120 Montem poſita vniuerſo Orbi iura reddunt
in quorum laudem omnium latius plura de-
duxi *in diſcurſu part 7. recent. à nu 213. vſque*
ad num. 292. et in diſcurſu part. 4. recent. tom. 3.
à nu. 494. vſque ad num. 574.

Tamen fulgor, potentia, et maieſtas veri-
tatis eſt ſine comparatione maior, Hinc illud
121 vulgatum dictum. *Magnus eſt Cæſar, ſed*
maior eſt veritas. Ipſique Gẽtiles in caligino-
ſa gentilitatis nocte perſiſtentes, qui ad ſui
122 libitum Numina ſibi fingebãt, Inter ea ve-
ritatem connumerarunt, quæ à Pindaro filia
123 Iouis arbitrata fuit, et qualiter ab eis de-
ſcripta fuerit, videri poteſt illius imago *apud*
Filoſtratum in pluribus locis, et latius id deno-
tatur in Epiſtol. Hippocrat. & in tertia oratio-
124 *ne Temiſtij*, illius verò laudes tamquam Dea
celebrat *Spondanus Commentator Omeri in*
decimoſextum Vliſſ. Pithagoras (vt Stob. refert
125 ſerm. 11.) rogatus quid Deo ſimiles facerẽt
homines? *Cum veritatem exercent*, reſpondit.
Sed nos Chriſtifideles, Gentilium inſaniam
deridentes, veriſſimæ veritatis Deitatem,
126 plane affirmare valemus, & quis ignorat?
Veritatem eſſe CHRISTVM, ipſomet dicen-
te apud Ioann. cap. 14. *EGO ſum via, VERI-*
TAS, & vita.

127 Abſit ergo, et tempus in omne falſum ſit,
Doctores (quorum maieſtas ſublimius extol-
128 li nequit, quàm ſub encomio Veridici) tam
abiecti, ſeruilis ac adulatorij animi reperiri,
qui reſpectu, vel ſuſpectu aliquo humano, ti-
meant veritatis glorioſa veſtigia ſequi. Alexã-
129 der Tartag. egregius Iuriſconſultus, quia
decoratus extat excelſo illo titulo *Patris Ve-*
ritatis plus ſublimatus fuit, quàm Alexander
130 Rex ille Macedonũ, ex cognomine Magnus,
qui hac de cauſa à *morali Seneca*, vti infelix,
& falſarius *in Epiſtol. 90.* redarguitur, ibi, *In-*
felix, ob hoc, quia intelligere debebat falſum ſe
gerere cognomen, quis enim magnus in puſillo
eſſe poteſt, reliqua vide ibi.

Innocentius quia in eius lecturis mirificè
131 veritatem dilexit, inter Canoniſtas Pater
veritatis vocatur, cuius tanta eſt auctoritas,
vt ſcriptum reliquerit *Io. Faber in §. Inſtit. de*
inutil. ſtipulat. ibi, *Si ſequeris Innocentium in*
132 *iudicijs coronaberis, et præſertim in Curia*
Eccleſiaſtica, vbi adoratur vti idolum &c. Me-
ritoque dixit *Roman. in ſingul. 167. incip Index*
133 *à quo.* Innocentium tantum eſſe auctorita-
tis, vt conſueuiſſe Rotam Romanam eius di-
cta, tamquam ſacrum Euangelium ſequi, & id
etiam refert *Fontanell. de pact. nupt. clauſ. 4.*
gloſ. 19. part. 1. numer. 12. verſ. Innocentius, qui
fuit tantæ auctoritatis, vt conſueuiſſe Rotã Ro-
manam tamquam ſacrum Euangeliũ ſequi &c.
Non eſt ita mirabilis lucifer, nec Heſperus, ſi-
134 cuti eſt veritas. Sed ne videar, ligna, vt
aiunt, in ſyluam deferre, ideoque ad propoſi-
tum noſtrum redeam.

Tandem ſupra relatam opinionem, quan-
do iuſpatronatus eſt mixtum, iudicandum
135 ſit laicale, vt effugiantur reſeruationes, &
derogationes generales Apoſtolicæ, ne ali-
quis quidpiam timeat, vel aliter titubet foue-
ri, & tueri ob dictam deciſionem *Rota 46. de*
prabend. in antiq. aduertat Rotam Romanã,
136 tamquam ſupremum Orbis Tribunal, ſum-
mo quoque zelo veritatis aſſequendæ mirifi-
ce æſtuare, non dedignatur in melius mutare
proprias ſententias, et ſic recedere à deciſis,
ſequendo exemplum ſacratiſſimi Imper. no-
ſtri Iuſtiniani *in § plurima verſ. Nõ enim eru-*
beſcimus, ſi quid in melius etiam corrigẽ, quæ nos
137 *prius diximus, competentem prioribus impone-*
re correctionẽ, ne ab alijs corrigi expectamus &c.
auth. de nupt. facit etiã *text. in cap. qualiter 17.*
de accuſ. Vbi Romanus Pontifex Innocen-
tius Tertius ſic zelanter admonet, *Non pu-*
138 *deat vos errorem veſtrum corrigere, qui poſiti*
eſtis,

eſſit, et aliorum corrigatis errores &c.
139 Quamobrem ad incudinem diſputationis
prædictam *deciſionem 46. de prabend. in antiq.*
Rota reuocanit, et agnoſcendo concluſionem
140 firmatam in ea, non eſſe ſolidam, ſed vacil-
lare, ideoque eam ſpreuit, et reuocauit,
vt videre eſt in cauſa Rauentina Parochialis
22. *Octobris* 1548. *coram Achille de Graſſ.* eſt
inter eius impreſſ. *deciſ.* 316 *alias* 3. *de iurepa-
tronat.* relata eſt etiam *apud Put. deciſ.* 157.
lib. 3. vbi habetur, omnes Auditores nemine
141 excepto ſtatuiſſe non eſſe faciendum, (tam-
quam veritatis amatores) aliquod fundamē-
tum *in d. deciſ. 46. de prabend* quia veritas ſta-
bat pro contraria opinione; nec eſſe curandū
*de Ænea de Falcon. et Staphil. in locis, de qui-
bus dixi ſupra num.* 114. quia ſimpliciter fun-
142 dantur *in d. decis.* 46. quæ ſubſiſtere nō po-
terat ex rationibus ibi adductis *à num.* 6. et
præſertim propter illam, in mixtis, nempe, at-
143 tendendam eſſe qualitatem magis fauora-
bilem, et non magis odioſam, quod certè nō
ſequeretur, ſi iuſpatronatus haberetur pro
clericali, et ſic ſubiectum reſeruationibus,
144 quod redūdaret in præiudicium laicorum,
quibus iura liberam nominationem indulxe
runt ex rationibus ſupra adductis, ad quod
non aduertit *d. deciſ. 46. de prabend.* vt ſedulò
perpendit Rota *coram Achill d. deciſ.* 316. *verſ.
nō aduertit, quod loquitur in fauorabilibus &c.*
Prædicta *deciſio* 46 *de prab nd. in antiq.* fuit
deinde etiam reiecta *coram bo me Card.* Man-
tic. *deciſ.* 292 *num.* 4 *verſ. Nec obſtat. Rota de-
ciſ.* 46. *&c.* ibique *num.* 3. optimè firmatur cō-
145 cluſio noſtra, nempe iuſpatronatus mixtum,
reputari laicale, ne comprehendatur ſub de-
rogationibus, & plura allegantur.

Ade deciſionem *in cauſa Valentina Beneſi-
cij 6. Octobris* 1576. *coram bo mem. Robuſter. eſt
deciſ.* 574 *numer.* 10 *verſ. cum Iuſpatronatus ſit
mixtum, attenditur qualitas laicalis &c. necnon
in cauſa Firmana Beneficij* 13. *Maij* 1596. *co-
ram clar. mem. Card.* Pamphil, *& in cauſa Au-
ximana Iuriſpatronatus coram bon. mem. Card.*
Seraph. *inter eius impreſſ. deciſ.* 719. *num* 4. *verſ.
in caſu mixtura praualet qualitas laicalis, &
requiritur derogatio &c.* idemque fuit deciſū
in cauſa Firmana Iuriſpatronat. 5. *Maij* 1614.
& 5. *Decembris eiuſdem coram bon me.* Andrea.
eſt inter eius impreſſ. deciſ. 22. *ſub num.* 6. *verſ.
quia obiectum procedit in iurepatronatus ſimpli-
ci Eccleſiastico; ſecus in mixto &c.* ibique aliæ
deciſiones allegantur, poſtea etiam ſic quo-
que fuit reſponſum *in cauſa Dertuſen. Beneſi-
cij* 27. *Aprilis* 1626. *coram re. mem.* Merlino *eſt
deciſio* 655 *num* 2 *verſ. agitur de iurepatrona-
tus mixto, quod non cadit ſub regula reſerua-
toria menſium &c. part* 4. *recent. tom.* 3. *inter
eius impreſſ. eſt deciſio* 293. *numer.* 2. & annecti
etiam poteſt *deciſio in cauſa Viterbien. Iuriſpa-
tronatus* 4. *Maij* 1610. *coram bo. mem. Cardin.*
Sacrato, *eſt deciſio* 273. *num.* 4. *part.* 3. *recent.*
146 vbi deciditur, ſi Iuſpatronatus ab Epiſcopo
ſit fundatum mixtim de redditibus patrimo-
nij, et de redditibus Eccleſiaſticis, non cadit
ſub reſeruationibus Apoſtolicis, ea de ratio-
ne quia ad effectum euitandæ reſeruationis,
pars laicalis præualet Eccleſiaſticæ.

Nec relinquenda eſt deciſio *in cauſa Roma-
na Beneficiatus* 22. *Maij* 1623. *coram bo. mem.*
Coccino *à me relata in part.* 4. *recent. tom.* 2. *de-
ciſ.* 482. *num.* 26. vbi dicitur, Iuſpatronatus, ſi
147 competat alicui confraternitati laicorum,
licet ea confraternitas ſit annexa loco pio, ſeu
Eccleſiæ, nihilominus tale iuſpatronatus iudi-
candum eſt laicale, quæ opinio prætenditur
148 æquior ad effectum excludendi reſeruatio-
nes &c. *in eadem cauſa habetur altera deciſio
ſub die* 7 *Februarij* 1628. *coram Reuerendiſſi-
mo Vrgellen. eſt inter eius impreſſas deciſ.* 130.
et in part. 5. *recent deciſ.* 144. & in ſupradictis
deciſionibus allegantur multi Doctores, tàm
antiqui, quàm moderni, qui adductas con-
cluſiones defendunt. Aliud non refero circa
hoc incidens, quale adduxi ad effectum pro-
149 bandi, ſæpe ſæpius ratione ſocietatis aſſe-
quimur nonnulla, quæ per nos penitus aſſe-
qui non valeremus, Ideoque ne iterum latè
vagari cogar tantum aliud ſimile adducam
in ſeq. capite, & poſtea ad concluſionem prin-
cipalem redeam, ſcilicet legata prophana va-
lere ſi reperiantur relicta in teſtamento pio
150 minus ſolemni, quia dum illud valet, vale-
re etiam debent legata in eo relicta, et dein-
de in capite ſeparato reſpondebo obiectio-
nibus.

ARGVMENTVM.

In præſenti capite adducitur aliud celebre exē-
plum, circa famigeratam concluſionem, de
qua in præcedent. cap. quod multoties priui-
legium, quis conſequitur per alium, quale
nullatenus per ſe conſequi valeret, et eſt, quā-
do plures fuerunt ſocij ad committendum
aliquod delictum, inter quos interfuit aliquis
clericus, et omnes capti fuerunt per Iudicem
Laicum.

Tunc enim indubitatè dictus Iudex non ſolum
remittere debet Clericum ad Iudicem ſuum
Eccleſiaſticum, et hoc quidem ſtatim, cū ſun-
ditus nullam habeat in eo iuriſdictionem, ſed
etiam ſimul cum clerico omnes alij, qui ſimul
cum eo delinquerunt, remittendi ſunt ad eū-
dem Iudicem, et hoc quidem, quia cum ille
clericus, ſit dignior omnibus laicis, et ne con-
tinentiæ cauſarum diuidantur, et ſic ne ſe-
quatur aliquod abſurdum. Vnde ille clericus
omnes illos ſocios trahit ad ſuum Iudicem,
et quale bonum ex hoc poſſet ſequi vide hic
à num. 172.

Socius alicuius priuilegiati gaudet, et ipſe eo-
dem priuilegio, Hinc famuli, et inſeruientes
Epiſcopo

Epiſcopo gaudent priuilegio fori, Et aliqua deducuntur, circa illud iuris axioma, quod conceſſo vno, omnia videntur eſſe conceſſa, per quæ deuenitur ad illud.

SVMMARIVM.

151 *Delinquentes plures, ſi ſimul ſint capti inter quos vnus clericus reperiatur, et capti ſint omnes à Iudice Laico, omnes debent remitti ad Iudicem Eccleſiaſticum.*

152 *Clericus per Iudicem ſecularem captus, quādo conſtat eſſe talem,*

153 *Statim abſque cauſa cognitione debet remitti ad Iudicem Eccleſiaſticum. & num. 155.*

154 *Iudex Laicus capiendo clericum, de facto reuocare debet, quod de facto fecit.*
Quod procedit etiamſi Clericus fuerit citatus, & condemnatus, in contumaciam, vel ſi conſenſerit in iuriſdictionem Laicalem. & numer. 157.

158 *Laici delinquentes cum clerico, & ſimul capti remitti debent ad Iudicem Eccleſiaſticum tamquam digniorem,*
Et hoc ne continentia cauſæ diuidatur, & quis fuerit auctor dictæ opinionis. num. 162.

159 *Cauſarum continentia ideo non debent diuidi, ne ſequatur abſurdum, ſi in eadem cauſa variæ ſententiæ ferantur.*

160 *Cauſarum continentia, quæ dicantur. & numer. 161.*

162 *Potentius, & dignius trahit ad ſe minus potentem, & dignum.*

163 *Laicus ratione Clerici ſocij conueniendus eſt coram Epiſcopo.*

165 *Laicus. ſi ſit captus cum clerico ſocio criminis, à Iudice Laico, debēt ambo remitti ad Iudicem Eccleſiaſticum.*

166 *Imò talem remiſſionem non petendo Clericus, poteſt id petere Laicus.*

167 *Et iterum amplia etiamſi omnes Laici taceant, et nihilominus vnus ex Laicis petente pro ſe, omnes debent remitti.*

168 *Laicus captus cū clerico ſocio criminis à Iudice Laico. quod ambo debeant remitti ad Iudicem Eccleſiaſticum.*

169 *Fuit deciſum in Senatu Pedemontano, in Senatu Burdegal, & id etiam ſeruatur in Statu Mediolanenſi, et corroboratur ex decreto Sacræ Conſultæ. num. 170.*

171 *Nonnulli tamen Iudices prædictam opinionē, non ſeruant, & hoc quidem male.*

172 *Et ſupradicta opinio ſemper in ſcrinio pectoris eſt tenenda, cum per eam quis poſſit tolli ex faucibus mortis. et nu. 173.*

174 *Immunis ab oneribus ob numerum 12. filiorū, an ea iuuet etiam alijs fratribus ſocijs in communione viuentibus.*

175 *Frater Doctoris gaudet priuilegijs eius.*
Frater habitans cum fratre immuni ab oneribus, eadem immunitate gaudet.

176 *Familia tota cenſetur exempta, ſi alicui domui ſit conceſſa exemptio.*

177 *Famuli, & interuenientes Epiſcopo gaudent priuilegio fori. & nu. 178. 179 et 180.*

181 *Quod procedit tàm in ciuilibus, quàm in criminalibus. Et an ad hoc requiratur merit, & dent.*

182 *Priuilegium, ſi alicui competat, competere etiā debet omnibus, ſine quibus illud priuilegium illi non ſuffragaretur.*

183 *Priuilegium conceſſum, quoad bona Hoſpitalis, intelligitur etiam cōceſſa quoad illa bona, quæ deſeruiunt Miniſtris.*

184 *Hoſpitale ſine Miniſtris inſeruientibus infirmis, non poteſt conſiſtere.*

185 *in Vſum pauperum infirmorum verè dicitur cōuerti, quod in neceſſarium vſum deſeruientium ipſis impenditur.*

186 *ad Nauem armandam videtur eſſe conuerſū id, quod impenſum eſt in alimenta nautarū.*

187 *Vxori, ſi maritus relinquat, quod eius cauſa parata ſunt, Cedunt in legatum etiam ea, quæ parata erant ad vſum ancillæ, vxori, inſeruientis.*

188 *Occidendi aliquem à Iure habens licentiam poteſt etiam conuocare amicos, vel ſocios ad id peragendum.*
Conceſſo vno, cenſetur conceſſū omne id, quod ad illud eſt neceſſarium.
Veneti, ex eo, quod permiſerunt Ianuenſibus, vt poſſent nauigare in gulfo Venetorum, quid dicatur etiam eis permiſſum.

189 *Militum priuilegio omnes gaudent, qui inſeruiunt exercitibus pro rebus neceſſarijs.*

191 *inter Litigantes plures, ſeu correi debendi, ſi adſit Clericus, omnes debent trahi ad Iudicē Eccleſiaſticum.*

192 *Quæ concluſio ab omnibus eſt approbata, & ſic fuit deciſum in Camera Imperiali, & in Rota Romana. nu. 193.*

194 *Quod procedit etiamſi ageretur de bonis patrimonialibus.*

195 *Iuriſdictiones diſtinctæ ſunt, & hoc tàm in ciuilibus, quàm in criminalibus.*
Iudices Laici, dū plures delinquentes capere fecerunt, ſi inter eos adſint clerici, ſolent dicere remittimus clericos, et retinemus laicos. declara vt nu. 197. 198. & 199.

199 *Delinquentes plures ſi ſint capti, dum adſunt clerici, et laici, omnes ſunt iudicandi per Iudicem Eccleſiaſticum, etiamſi ſint plures Laici, quàm Clerici.*

200 *Apoſtilla ad Alexand. conſ. 122. numer. 16. in litera M. lib. 4. refutatur.*

201 *Dignior quì magis priuilegiatus, quis ſit id nō dignoſcitur ex numero maiori.*

202 *Iudex Laicus, quādo poſſit iudicare laicos, qui ſimul delinquerunt cum clerico. et numer. 203. & ſeq.*

CAPVT LVII.

Legata prophana relicta in teſtamento pio minus ſolemni, quod valeant probarum iam eſt ſupra, & præſertim id ratione communionis, quia ſi valer inſtitutio, valent etiam legata in eo relicta, et præter alia exempla ſupra relata, aliud addam, & erit, quod ſi plures ſimul delinquant, inter quos vnus cle-
151 ricus reperiatur, et ſimul capti ſint à iudice ſeculari, tunc ipſe clericus poteſt, et debet petere ſe remitti ad Iudicem Eccleſiaſticum, *iuxta cap. ſi Iudex. de ſentent. excommun. in 6.* vbi deciditur Clericum, quando notoriè con-
152 ſtat per Iudicem ſecularem deprehenſum eſſe beneficiatum, ſeu in ſacris ordinibus conſtitutum, ſtatim remitti debere ad Iudicem
153 Eccleſiaſticum abſque alia cauſæ cognitione, & id docent, et defendũt *Ægid.* Boſſ. *in ſua prax criminal. titul. de for. competent. num. 153. verſ. ſi communiter.* Couarr. *pract. quaſtion. cap. 33 n. 3. verſ. fortaſſis in hac materia* Decian. *in tractat criminal. tom. 1. lib. 4. cap. 9. n. 25. & 99. Fulu.* Pacian. *de probat cap. 34. nu. 21.* Farin. *in prax. crimin. quæſt 8. num. 36.* Quare Iudex lai-
154 cus de facto reuocare debet, quod de facto fecit, *ita Specul. de citat. §. 1. n. 20. par. 2.* Archid. *in can. placita. 15. quæſt. 4.* Io. Andr. *in cap. ſcit. ti. in mercur. de regul. iur.* Cyn. *in l. generaliter. C. de Epiſcop. & Cleric. cũ alijs citatis per* Alexan. *in conſil. 149. n. 13. lib. 6.* et ex modernis adde *Alex.* Ambroſ *de immunit. Eccleſ. cap. 17. nu. 17. Maur.* Burg. *de mod. procedend. ex abrupt. quæſt 65. num 8. & ſeq.*

Vbi plus dicit, quod ſtatim, & abſque mora
155 debeant remitti ad Iudicem Eccleſiaſticũ, *prout ſancitum fuit in illo Regno per cap.* Regn. *Regis Ferdinandi 37. & in cap. 125. & per Carol. V. cap. 48.* Caualcan. *de Brach. Reg. part. 2 num. 130. & latiſſimè id tractat. Petr.* Caball. *in quæſt. crimin. centur. 3. caſ. 224. per totum. vbi infinitos cumulat, et caſ. 225. numer. 1. & ſeqq.*
156 *et numer. 31.* Vbi etiam dicit id procedere, etiam ſi Clericus fuerit citatus, & condemnatus in contumaciam, *& numer. 40.* etiam ſi
157 conſenſerit in laicalem iuriſdictionem &c. Vide etiam *Sebaſtian.* Guazzin. *ad defenſ. reor. defenſ. 20. cap. 9 à n. 5 verſ ſtatim & abſq. mora debet remitti ad Iudicem Eccleſiaſticum &c.* atque ita fuit deciſum in Sacro Conſilio Neapolitano, *apud D. Regentem Hectorem* Capyc. Latr *deciſ. 73. num. 41. verſ. ſtatim enim, quod conſtat Clericum eſſe beneficiatum, vel in ſacris ordinibus eſſe conſtitutum debet remitti ad Iudicem Eccleſiaſticum &c.*

Remiſſo igitur ſicuti iura decernunt, cleri-
158 co ad ſuum Iudicem Eccleſiaſticum, pariter omnes Laici, qui ſimul cum eo deliquerunt, ſecum remitti debent ad eundem Iudicem Eccleſiaſticum, *ad text. in l. ſi communem ff. quẽ ſeru. amitt.* ne continentia cauſæ diuidatur, &
159 ne ſequatur abſurdum, ſi in eadem cauſa variæ ſententiæ ferantur, & fortè contrariæ, & propter hanc cauſam regulariter prohibita eſt eiuſdem cauſæ diuiſio, *vt tot. titul ff. quib. reb. ad eumdem iud. eat. l. nulli. C. de Iudic. l. 1. §. vltim ff. de aſſert. tollend. cap 1. & 2. de cauſ. poſſeſſ. & propriet.* Dec. *in cap. Sicut Romana num. 42. de reſcript.* Iaſ. *in d. l. nulli. in 11. notab.* vbi hoc ponit id pro regula, cũ ſex limitationibus neceſſarijs, & ſeptem ponit *Menoch. in tractat. de arbitr. Iudic. lib. 2. centur. 4. caſ. 371. num. 4.* & explicat, quæ dicatur continentia
160 ipſa cauſæ. *Bart. in d. l. nulli. & ibi Card. Albanus* Paris. Sebardius, *V ueſſenbec. in addit. Tilemann. de Benig. in obſeruat. Imper. Camer. pẽtecoſt. 2. obſeruat. 50.* Caſſan. *in conſuetud. Burgen. rub de cenſib. §. 1 gloſ. 1. num. 11. Auguſtin.* Berous. *conſil. 75. num. 3. lib. 3.* Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 569. num. 21.* Cuiac. *lib. 9. obſeruat. cap 10.* Camill. *Borell. in pragm. odia. §. 2. gloſ. 1. ſub. n. 144. & ſeq* & reſpõdit Audientia Baren. *apud Franciſc. V iu. deciſ. 136. nu 1. verſ. cauſa continentia diuidi non debet coram diuerſis iudicibus &c* et in Conſilio Neapolitan, *ſecundum Matth. de Afflict. deciſ. 354. ſub nu. 4. verſ. continentia cauſa non debet diuidi, & ſi diuidatur &c.* vbi etiam *nu. 5.* habes quot modis di-
161 catur continentia id quoque ſolidè tractat *Matth. Stephan.* Pometanus. *de Iuriſdiction. lib 1. cap. 32. titul De quinto modo ſortiend. forration cauſ. continent. per tot.*

Ita pariter reſolutum pluries habetur in Rota Romana, et præſertim *coram bon. mem. Card.* Sacrato *in cauſa Romana attentatorum. 12. Iunij. 1609. § 1. verſ. & magnam connexitatem huius cauſa cum alijs, ex quo fit multum verisimile, quod Signatura noluerit illas diuidere contra text. &c.* nec non antea fuit dictum *coram bon. mem.* Penia. *in cauſa* Romana *Redditionis rationis. 23. Martij 1590. eſt inter eius impreſſ. deciſ. 76. num. 17. verſ ne continentia cauſarum diuidatur &c. & deinde coram bon. mem. Card.* Vbald *in cauſa Cæſarauguſtana Cathedralitatis. 4. Februar. 1632. eſt deciſio 91. num. 21. verſ. ne continentia cauſarum diuidantur &c. part. 6. recent. & coram bon. me.* Boccabell. *in cauſa Romana, ſeu Ianuen. locorũ Mõtium. 4. Iulij 1635. & corã R. P. D.* Terracinen. *in Bononien. Prædij 5. Decembris 1636 ſunt in 7. part. recent deciſ. 90 ſub. nu. 6 & 179. num. 7.*

Propter hanc ergo rationem, ne continentia cauſæ diuidatur, omnes laici, qui vna cum
162 Clerico deliquerunt debent remitti à Iudice laico, ad Iudicem Eccleſiaſticum, tamquã eo maiorem, & digniorẽ, *iuxta notat. in auth. quomodo oportet Epiſcop. & in l. omni nouatione C de ſacroſanct. Eccleſ.* et probatur *in cap. ſolitæ. extra de maior. & obed.* non enim contro-
163 uertitur maximè in fauorabilibus, quia potentius, et dignius trahat ad ſe minus dignũ; *vt in l. per minorem. ff. de iudic. & in cap. quanto de*

de indic-eum ſimil. & ſic priuilegiatus adiuuat,
et qualificat ſocium non priuilegiatum, vt in
terminis noſtris concludunt Marant de ordin.
Iudic. part. 4. diſtinct. 11. num. 12. Pariſ. in conſil.
154. nu. 1. lib. 4. Card. Alban. in conſil. 13. n. 6.

Auctor verò dictæ opinionis, de remittendis
hoc caſu laicos ad Iudicem Eccleſiaſticum
fuit, Anton. de Prat Veter. in l. 1. in fin. ff. quæ
ſentent ſin appellat. reſcind. & faciunt notata
per Bald. in l. præcipimus. C. de appellat. & ibi
expreſſius voluit Bart. in § eodem obſeruando,
164 vbi dicit, quod laicus ratione Clerici ſocij
conuenitur coram Epiſcopo. Ad id comprobandum
eſt etiã bonus textus in cap per tuas
de arbitr et in cap. conſtitutus. de reſtit. in integ.
prout ſcitè declarat Marian. Socin. in repetit.
cap. prudentiam, 2. ſub. num 30. de mut. petit. vbi
etiam prædictam opinionem maximis præ-
164 conijs extollit, & ingenuè admonet, tale dictum
eſſe ſingulariſſimum, & memoriæ commendandum,
& quotidie poteſt contingere,
& honorem quam maximum, & vtilia etiam
afferre, vide pariter eundem Socin. in l. cum
ſenatus in fin ff de reb. dub. vbi inquit ita de
facto obtinuiſſe, & allegat. Felin in cap. 1. n. 6.
verſ. & dixit. de præſcript. Crot. in l. 1. num. 6.
in 2. notab ff. de verb. obligat. Steph in. Aufre. in
clem. 1. de for. competent. 2. regul fallen 15. Ferrat.
caut. 10. Seapp de iure non ſcrips. lib. 1. cap.
11. numer. 24. & ſeqq. Duard. in Bulla Cœn.
DOMINI. can. 15. quæſt. 11. nu 48. Menoch.
de arbitrar. Iud. caſ 371. n. 13. Decian. in tractat.
criminal. part. 1 lib 4. cap. 9. num. 44. Vbert.
Zuccard. in l. poſthumo. nu. 36. C. de bon. poſſeſſ.
contra tabul.

Vbi etiam ait prædictam concluſionem eſſe
166 adeo veram, vt quoque non petente clerico,
talem remiſſionem, laici eam petere poſſunt
&c. Supradictam opinionem etiam conſulendo
amplexi ſunt. Pariſ. in conſil. 154. nu. 1.
verſ. nedum ipſe clericus eſt remittendus, ſed etiã
laici complices. &c. lib. 4. Natta in conſil. 591. n.
18. verſ ſi plures ſimul ſunt capti, quorum vnus
eſt clericus &c. Hyppolit. Riminald. in conſil.
591. num. 42. verſ ſi delictum fuerit à pluribus
commiſſum, inter quos adſit vnus clericus &c.
Surd. in conſil. 396. num. 18. verſ. ſi eodem facinore
interuenerint laici, & clericus, omnes erunt
remittendi ad Iudicem Eccleſiaſticum &c. monetque
hoc eſſe ſingulare, & ſummè notandũ
167 et poſt Decian. id ampliat, etiam ſi laici omnes
taceant, quia nihilominus vnus ex laicis
petens pro ſe, erunt omnes remittẽdi ad Iudicem
Eccleſiaſticum.

168 Sic pariter fuit deciſum in Senatu Pedemõtano
apud Oſacb. deciſ. 103. verſ ſi delictum
vnum fuiſſet commiſſum à pluribus, inter quos
eſſet vnus Clericus competens iudex eſt Eccleſiaſticus
&c. Subditque ita vidiſſe obtentum.
Et idem fuit animaduerſum in Senatu Burdegal.
teſte Boer. deciſ 300. num. 2. verſ. quod dicitur
de Clerico, & Laico delinquentibus, vt remitti
debeant ad Iudicem Eccleſiaſticum &c.
169 Quod enim id obſeruetur in ſtatu Mediolanenſi
affirmat. Bartolom. Caſſan. in conſuetud.
Burgund. rub. 1. §. 5. in verb. ſ'il n'à grace, Tandem
vide Scace. de indic. cauſ. ciuil. & criminal.
lib. 1. cap 11. n. 14. vbi inquit quod ita vidit
ſeruari ex decreto Sacræ conſultæ, quæ de
anno 1519. die decima Decembris, reſcripſit
D. Pompeo de Amatis Commiſſario Ciuitatis
170 Tuſculanæ, vt tàm clericum, quàm laicos
inquiſitos de violentia illata cuidam mulieri,
remitteret ad Iudicem Eccleſiaſticum, &
ita cum eo teſtatur Farinac. in prax. quæſt 8.
num. 151. in fin. et nuper id retulit. Io Baptiſt.
Carlin. controuerſ forenſ. cap. 24 n. 17. qui etiam
refert Marcheſ. de commiſſ. tom. 1. fol. 249. nu. 1.
2. & ſeq. & late Farinac. in prax. d. quæſt. 8. nu.
151. Marc. Anton. Maceraten. lib. 3. reſolut. 48.
num. 4. & ſeq Petr. Caleſact. conſil. 101. num. 2.
ſeqq tom. 1. conſil. criminal diuerſ. Alex. Trentacinq.
conſil. 12. nu. 12. vol. 2. Sebaſtian. Guazzin.
in tractat. ad Defenſ. reorum tom. 1. defenſ. 1 ex
defect. iuriſdiction. cap. 11. num. 10. verſ. Laicus
delinquens vna cum clerico ratione connexitatis
punitur per Iudicem Eccleſiaſticũ &c Sed heu,
vt inquit Menoch. de arbitrar. Iudic. d. caſ. 371. n.
13. in fin. Iudices Laici vix obſeruant ſupra relatam
communem, opinionem licet eſſet obſeruanda,
ne continentia cauſæ diuidatur,

Inter alios DD qui prædictam opinionem
mirificè extollunt eſt, Hippolit. de Marſil. in
ſingul. 180 incip. Plura, et plura iam dedi. per
tot. vbi inquit, hanc concluſionem ſemper te-
172 nendam eſſe in ſcrinio pectoris, ſubditque
hunc eſſe mirabilem effectum communionis,
& ſocietatis, in fine verò ſic concludit. Tenementi
prædictam cõcluſionem, vt poſſis adiuuare
amicum, ſeu clientulum tuum captum, et carceratum,
quia ex hac doctrina poteris liberare
173 quamplures à faucibus mortis, quia cum ſint
in manibus Iudicis Eccleſiaſtici ſunt tuti à mortis
pœna, licet non ab aliqua pœna inducta de iure
canonico, & ex hoc poteris lucrari multas pecunias.
& tunc eris memor mei &c. Vide pariter
ſub n. 3. vbi ait, ſe vidiſſe conſultum per Excellent.
Doctorem, Ludouic. de Ludouiſijs Bononien.
quod immunis ab oneribus ob numerũ
12. liberorum, hanc immunitatem prodeſſe
174 etiam aliis fratribus ſociis in communione
bonorum exiſtentibus, & ſimul habitantibus,
& hoc propter perſonam fratris ſui, quale cõſultum,
vt ipſe Marſil. ſubdit bonis rationibus,
& iuribus fuiſſe redditum, illique plures
Doctores ſe ſubſcripſiſſe, & adde Natt. in conſil.
590. num. 19. verſ. immunis ab oneribus ob
numerum 12. filiorum &c. Et conſule. Couar.
variar. quæſt. 34. num. 2. Nec à prædicta opinione
diſſentire videtur Rota, vt apparet ex
deciſione in cauſa Romana Altius non tollendi
3 Decembris. 1618 coram bon. mem. Pirouano,
& Buratt, vbi poſt gloſ. Iaſ. Marſil & Bald. in
Addit. ad ſpecul in titul. de Magiſt. in fin. inquit,

175 nota, quod frater Doctoris gaudet priuile-
gijs illius, et frater habitans cum fratre im-
muni ab oneribus, eadem immunitate gau-
det. & allegantur ſupradicta conſilia Nattæ.

Et facit vulgata illa regula, quod exempta
176 domo alicuius cenſetur exempta tota eius
familia, *ex allegatis per* Nouar. *in tractat. de
electіon. & var. for. ſect. 2 quaſt. 35. nu. 6. part. 1.*
et poſt eum aſſerit D. *Petr. Franciſ.* Tondut.
*in tractat. de præuenit. iudiciali part. 1. cap. 29. n.
6. verſ. & exempta domo alicuius cenſetur etiam
exempta tota familia &c.* Hine etiam eſt, quod
famuli, et familiares, ſeu inſeruentes Epiſco-
po, gaudent priuilegio fori, *ad tradita in cap.
cum non ab homine, de iudic. & in cap. final. de
offic. Archidiac. & latè* Barboſ. *in tractat. de
Iure Eccleſ. vniuerſ. lib. 1. cap. 39. §. 4. num. 34.
& in tractat. de Epiſcop part. 3. allegat. 107. nu.
11. & ſeq.* quod procedit tam in Ciuilibus,
178 quàm in Criminalibus, vnde ſi deliquerint,
non à ſecnlari, ſed ab Eccleſiaſtico Iudi-
ce ſunt puniendi, vt ſcriptum reliquerunt
*Abb. in cap. fin. num. 5. per illum textum, & ibi
etiam* Io Andr. *n. 2.* Ant. de Butr. *n. 22* Petr. de
Anchar. *n. 4.* et Bellam. *poſt n. 1. Idem* Abb. *in
cap. 2. poſt. num 6. verſ. in familia vero Epiſcopi,
& ibi quoque* Ant. de Butr, *num. 4.* Imol. *nu. 2.*
et Felin. *num. 2. de for. compet.* Calcan. *conſil. 70*
Io. de Monte Specell. *inter conſil. Calcan. conſ.
71.* vbi aſſeuerat, ita communiter teneri.
Benedict. de Baptizat. *inter eadem conſil.*
Calcan. *conſil 52.* Aufrer. *in tractat. de poteſtat.
ſecular. in Eccleſiaſt. perſon. regul. 2. n. 36.* Fa-
rinac. *prax. crimin. titul. de inquiſit. quaſ. 8. n. 46.*
vbi aſſerit hanc eſſe communem opinionem.
*Decian. in tractat. criminal. lib. 4. cap 9. num. 47
56. et* 58. Marc'Anton. Genuen. *in prax. Cur.
Archiepiſc. Neapolit cap. 8. n. 6.*

Vbi inquit, quod ita omnes communiter
179 tenent, & teſtatur Curiam Archiepiſcopalē
Neapolis eſſe in quaſi hac poſſeſſione, remiſ-
ſumque fuiſſe de anno 1594. ad Curiam Ar-
chiepiſcopalem Ioſephum Vinacciam laicum
eiuſdem Curiæ familiarem, inquiſitum in
magna Curia Vicariæ de delictis commiſſis in
ea ciuitate ex officio, quod gerebat in Cu-
ria Archiepiſcopali, videatur etiam *Guazz. in
tractat. ad defenſ. reorum lib. 1. defenſ. 20. cap. 3.
numer 23 & ſeqq & id pluribus modis ampliat*
Barboſ. *de poteſt. Epiſcop. d. allegat. 107. n. 3. p. 3.*
Doctor Marta *in tract. de iuriſdiction. part. 4.
caſ. 111. num. 3. & ſeqq. vbi de commun. Marc.*
Burg. *in tractat. de mod. procedent. ex abrupt.
quaſt. 65. num. 77 & ſeqq.* Io. Franc. Leo *in
theſaur. for. Eccleſiaſt. part. 1. cap. 11. de priuileg.
clericor. num. 17.* Iul. Carthar. *in tractat. de Im-
munit. Eccleſiaſt. à num. 105.* vbi abundè. Mar.
Giurb. *conſil. Criminal. 88. num. 1. & per tot* in
quo loquitur de Magiſtro actorum Curiæ
Epiſcopalis, et probat eum gaudere debere
180 priuilegio fori, idque ampliat *nu. 13.* et ſeq.
ſiue familiaris deliquerit in officio, ſeu extra
officium in fine atteſtatur fuiſſe reſolutum in
Sacro Regio Conſilio, Domino Prorege præ-
181 ſēte, fori Eccleſiaſtici priuilegio magiſtrum
notarium Epiſcopi gaudere pro delicto etiam
extra officium commiſſo *Capyc. deciſ. 12. nu. 1.
vbi de communi* Theſaur. *deciſ. Pedemont. 22.
num. 6.* Viu. *deciſ. 116. num. 1. lib. 1.* Thor. *in cō-
pend deciſ. Neapolit in litera F. verſ. familia*
Capel Tholoſ. *deciſ. 378.*

An autem ad hoc requiratur mens, & dens
182 videatur *Gratian. diſcept. forenſ. cap. 340. à nu.*
17. cū alijs allegatis *per D. Tondut de præuent.
iudicial. d. part. 1. cap. 23. verſ. non requiri, quod
Epiſcopo ſeruiat mente, & dente &c.* Addo ad
hoc generale illud Iuris axioma, quod quādo
aliquod priuilegium competit alicui, compe-
tere etiam debet omnibus, ſine quibus ille
183 ſuo priuilegio cōmode vti nō poteſt, *vt fir-
mat* Felin. *in cap. 2. mem. 2. verſ. tene iſtam con-
cluſionem &c. de for. competent* Io. Ant. Nigr. *in
extrauag. vnic. n. 21. de vit. & honeſt. Cleric. poſt*
Bart. *de repreſal. part. 7. quaſt. 7. princip. num. 8.*
Bald *in l. ſcriniarios. C. de milit. teſtam* Luc. de
Pen. *in rubric. ad titul. C. de apparit. Præfect.
Vrb. circa fin. verſ. cuius ratio eſt &c.* Gratian.
*deciſ. March. 233 numer. 7. verſ. prout conceditur
regulariter illis, ſine quibus priuilegiatus &c.*
Oldrad. *conſil. 112. incip. Thema tale eſt &c* vbi
reſpondit, quod priuilegium conceſſum hoſ-
pitali vt de eius prouentibus, & redditibus,
quod in vſus pauperum cōuertuntur decima
non ſoluatur, illud etiam extendatur ad pro-
184 uentus, et redditus eorum bonorum, quæ
hoſpitalarijs, ſeu infirmis inſeruientibus, et
ratio eſt, quia ſine ipſis hoſpitale non poſſet
conſiſtere, *vt in l. 1. & 2. C. de vxor. milit. &
arg. leg. vnic. ff. de bonor. poſſ. cont. tabul & l. quæ-
ſitum ff. de fund. inſtruc.* Nam & verè in vſum
185 pauperum infirmorum videtur conuerti,
quod in neceſſarium vſum deſeruientium in-
firmis conuertitur, ſicuti videtur ad armandam
nauem eſſe conuerſum, quod expenſum
186 eſt, in alimenta nautarum *vt in l. 1. §. non
autem ex omni.* ibi, *vel nautas exibendo. ff. de
exerc.* Hine eſt ſi Teſtator leget vxori eius
cauſa parata, cedunt in legatū, etiam ea, quæ
187 parata erāt ad vſum ancillæ ſeruientis vxo-
ri, quaſi per quoddam medium videantur
vxoris cauſa parata, *iuxta l. vxori, ff. de aur. &
arg legat. & ibi not. & l. cæterum. ff de vſu, &
l. veteris. habitat. l. penult ff. de precar. l ſi ſtipu-
latus fuero ff. de verb. obligat. & l. veteres. ff. de
itin. actuq. priuat.* et videatur *Marſil. in ſingul.*
175. vbi illud iubet notari, quod habens licē-
188 tiam aliquid faciendi, vt puta hominem oc-
cidendi poteſt quoque amicos congregare,
vt ipſum addiuuent & refert *Cepoll.* aſſerentē
in conſil. 4. ſe ita in facto obtinuiſſe Veronæ,
vbi adeſt ſtatutum, quod fratri reperienti ali-
quem cum ſorore ſua turpiter conuerſantem
licet eum occidere, & hoc propter illam Iuris
regulam, quod conceſſo vno, omnia videntur

con-

cōceſſa per q.iæ deueniēte ad illud. *l. 1. ff. de iuriſdict. omn. iud. l. 3. §. qui habet. ff. de ſeruit. ruſt. præd. l. ſi venditor ff. de relig. & ſumpt. fun. dicta l. vxori. ff. de aur. arg. leg.* & propter dictam Iuris regulam conſuluit *Angel. in conſ. 290. nu. 6. verſicul. defendamus igitur &c.* quod ex quo DD. Veneti permiſerunt Ianuēſibus poſſe nauigare in gulſo Venetorum, non poſſunt prohibere applicationem Nauigantium ad portus proprios, quia aliàs nauigatio eſſet inutilis, & latius vt ibi. Tandem omnes qui inſeruiunt exercitui pro rebus neceſſarijs ad il-
189 lud ſpectantibus, habent priuilegia militum, & exceptionem hoſticam, cum laborent, inſeruiendo militibus. *l. adminiſtrātes. §. 1. ff. de excuſat. tut. & curat. l. inter eos. §. vltim. ff. ex quibus cauſ. maior. & l. fin. C. de militar. teſtam.*
190 & quid requiratur, vt gaudeant priuilegio teſtandi iure militari, optimè deduxit *Rota coram bo. me.* Merlino *deciſ. 862. à num. 1. verſic. inſeruientes militibus &c.* Et nunc præſiſtendo in terminis de quibus ſupra *nu. 151.*

Vnde, quod dixi de laicis delinquentibus cū clerico, vt tūc ſint cōdemnādi à Iudice Eccle-
191 ſiaſtico, idē quoq; intellige, quando ſunt cōſortes plures in lite, vel correi debendi, quia ſi inter eos adſit vnus clericus, omnes debēt trahi ad Iudicem Eccleſiaſticū. *gloſ. in l. iuſtiſſimè. ff. de ædilit. edict.* Bart in *l. ſurui periti. §. cum oriundus ff. de excuſat. tut. & in l. hæres abſens. ff. de iudic.* & facit text. notabilis in *l. is qui duos ff. de liberat. legat. & in l. nulli. C. de iudic.* Steph. Aufret. *in tractat. de poteſt. Eccleſ. ſuper laic. & reb. eor. cap. 1. nu. 49. verſ. laicus, & clericus correi debendi debet coram Iudice Eccleſiaſtico conueniri &c.* Surd. *in conſil. 222. ſub num. 2.* Mar. Antonin *variar. reſolut. lib. 1. reſol. 42. numer. 4. & reſolut 98. num. 1.* Alex. *in conſ. 122. ſub numer. 16. in fin. verſ. ſi in eadem cauſa concurrit clericus, & laicus, ratione clerici, laicus coram Epiſcopo conuenitur &c. lib. 4. ibique Addentes* plures alias auctoritates ad id comprobandū expendunt. adde *Boſſ. in ſua prax. titul. de for. competent. num. 146. Gratian. diſcept. forenſ. cap. 641. num. 1. & 2.* vbi pluribus relatis affirmat
192 hanc concluſionem ab omnibus eſſe approbatam, ſic quoque fuit iudicatum in Camera Imperiali *teſte* Gaill. *obſeru. Imp. lib. 1. cap. 37. ſub num. 2. verſ. laici ratione connexitatis gau-*
193 *dent priuilegio clericorum &c.* ita etiam ſeruat *Rota* vt bene patet ex *deciſ. 957. coram bonæ m. Card. Seraph.* quæ loquitur de fratribus Aldobrandinis, qui omnes fuerunt remiſſi ad iudicem Eccleſiaſticum, quamuis eſſent laici,
194 cum vnus ex eis eſſet clericus, & Auditor Rotę, licet etiam ageretur de bonis patrimonialibus, cum reſpectu fori, nulla ſit facienda diſtinctio. *cap. ſi diligenti, & cap. ſignificaſti de for. cōpetent. l. nulli. C. de iudic. D. Regens* Capyc. Latr. *deciſ. Neapolit. 196. num. 37. verſ. priuilegiatus trahit etiam cauſam non priuilegiatorum, ne continentia cauſæ diuidatur &c.*

Nec obſtat Iuriſdictiones eſſe diſtinctas, &
195 ſic vna non tollat alteram, ſiue in ciuilibus, ſiue in criminalibus. *cap. ſolitæ. de maiorit. & obedient. cap. nouit. de iudic. cap. per venerabilem, qui filij ſint legit. can. duo ſunt can. ad verum, & can. bene quidem. 96. diſtinct.* & propterea
196 dicere ſolent Iudices laici, remittimus clericum, & retinemus laicum, *vt probari videtur per text. in l. ſi quis vxori in princip. ff. de furt.* Capic. *deciſ. 173.* Oſaſch. *deciſ. 103. num. 9. & 10. cum alijs allegatis per* Foller. *in prax. criminal. verſ. audiantur excuſatores. numer. 157. verſ. quid ſi clericus, et laicus &c. et per D. Regentem Hector.* Capyc Latr. *deciſ. 196. nu. 40. verſ. quando Clericus, & Laicus ſunt inquiſiti de eodem delicto &c. lib. 2. & per And.* Fachin. *controuerſ. iur. lib. 9. cap. 31.*

Quia prima noſtra opinio procedit in ne-
197 gotijs, & cauſis indiuiduis, & connexis, & inſeparabilibus, & quæ habent commixtionē huiuſmodi, vt negotij vnitate res videatur
198 eadem, & tunc clericus trahit ſecum laicum litis conſortem, vel delicti ſocium ad Curiam Eccleſiaſticam. Ita vt Iudex Eccleſiaſticus poſſit iudicare ſimul clericum, & laicum reos
199 conuentos, vel accuſatos, etiā ſi plures ſint laici, quàm clerici, quidquid, & male aduertit *Apoſtilla ad Alex. in conſ. 122. ſub num. 16. in litera M lib. 4.* Vbi ſeriſe videtur, quod ſi plu-
200 res ſint laici, & vnus clericus, præualet numerus, & ideo Iudex laicus adeundus ſit &c. quia non attenditur numerus, ſed quis ſit dignior, vt ſæpe dixi. Non enim ex numero,
201 ſeu quantitate perſonarū dignoſcitur, quid ſit dignius, et magis priuilegiatum, nam dignitas maius & priuilegium, reſpectu maioris rationis, et cauſæ perpenditur, quàm enim præcellat dignitas Clericalis, quoad Laicos ſatis notum eſt, ac luce ipſa eſt clarius.

Altera verò opinio procedit, quando ma-
202 teria eſt diuidua, & ſeparabilis ex ſui natura ita, vt vterque Iudex poſſit commodè cauſam cognoſcere abſque eo, quod tangat ſubditum alterius, tunc enim laicus erit conueniendus, vel accuſandus apud ſuum Iudicem
203 laicum, et Iudex Eccleſiaſticus cognoſcet cauſā clerici, *vt latè per Ciarlin. cōtrou. forenſ. cap. 34. n. 30. par. 1.* Et licet iſta diſtinctio à multis prætendatur vera, communis, & practicata, tamen nonnulli alij eam refutant, ſimpliciter, & indiſtinctè tenendo, quando eſt com-
204 munis cum clerico cauſa aliqua, ſiuè ſimus in indiuiduis, ſiue in diuiduis, remittenda eſt ad Iudicem Eccleſiaſticum.

Qualitercumque ſit, ſat mihi fuit, primam partem diſtinctionis ſatis apparenter defen-
205 diſſe, quæ facit ad propoſitum noſtrum, vt quis multoties ratione ſocietatis, & communionis conſequatur id, quod per ſe ipsū aliàs non aſſequeretur. Altera verò concluſio, cum non agatur de ſocietate, ſed de ſeparabilibus, & diuiduis, quæ non facit ad caſum noſtrum,

reſeruationes ſunt odioſa, & debēt reſtringi &c. ſentitque Rota in cauſa Aquilana Canonicatus 4. Martij 1640. coram Reuerēdiſſ. Terraconen. §. in praesenti. verſic. ſed imo reſtringenda &c. & collatio Epiſcopi eſt fauorabilis c. an perue-nit 11. quaeſt. 1. gloſ. in Clem. et ſi 12. in verb. nolumus. de offic. ordin. verſic. ordinariorum verò collatio, vt naturalis, vel fauorabilis &c. Rota deciſ. 5. num. 2. de conceſſ. praeben. in antiquior.
97 Et quod odioſa dicatur omnis diſpoſitio de-
rogatoria poteſtatis ordinarij, ſenſit Abb. in cap. ſi quis contra, notab. 2. de for. competent. Creſcent. deciſ. 1. num. 1. et deciſ. 3. nu. 6. de reſcript. Gonzal. d. § 6. prooem. num. 8. vbi etiam nu. 14. poſt Paris. aſſerit, Regulas Cancellariae de-
98 ſtruere ius commune. Vnde ſtrictè veniunt
interpretandae, cum ſint ſtrictioris iuris, quā ſtatuta ex adductis per Saruenſ. in prooem. regul. Cancell. quaeſt. 2. num. 4.

Quare videmus eas contra naturam legū,
99 cū ipſo cōditore expirare, & quare id proce-
dat vide Card. Petr. Paul. Paris in cōſ. 19 à n. 6. part. 4. vers. Et iſte Pontifex eſt captiuus &c.
100 Nec non quęrit an idem ſit dicendū, ſi Papa
ciuiliter moriatur, an pariter expirent regulae Cancellariae. Quamobrem cum reſeruatio
101 beneficiorum ſit materia odioſa, ex ſuperius
relatis, ideo in ſupra relata reſeruatione non venient beneficia illa, quae ſunt ſimultaneae collationis, inter Epiſcopum, & Capitulum,
102 cum iſte ſit caſus mixtus, eritque iudicādus
ſecundum partem magis fauorabilem, prout defendit Ioan. Calderin. in conſil. 243. alias 22. de praebend. incip. An ſi Papa per totum, vbi id roborat ratione libertatis, & benignitatis.

Ita è contra (vt redeam ad aliud caput diſtinctionis) mixtum in odioſis, & exorbitan-
103 tibus minimè ſub ſimplici continetur, vt
voluit Bart. quem omnes ſequuntur in l. 2. in princip. ff. de verb. obligat. Riminald. in d. l. ſi emā-cipati. num. 11. & ibi Cagnol. num. 144. C. de collat. cum alijs allegatis per Surd. in conſil. 430. ſub num. 13. verſ. ideoque in odioſis diſpoſitio loquens de caſu ſimplici, nō includit mixtum &c. vbi etiam inquit, hac de cauſa fideicommiſſū
104 iniunctum de bonis legatis, nō debet trahi
ad ea, quae fuerunt legata, & titulo inſtitutionis relicta.

Inſuper in terminis materiae exorbitantis,
105 quod non conueniat caſus mixtus ſub diſ-
poſitione loquente de ſimplici. eſt textus in l. vim paſſam. ff. ad l. Iuliam de adulter. Roman. conſil. 294. num. 4. cum alijs allegatis per Tiraquell. de legib. connub. gloſ. 5. num. 71. Rota corā bo. mem. Robuſterio deciſ. 475. numer. 3. part. 1. diuerſ. & coram bo. me. Franciſc. Penia in cauſa Romana Domus, ſeu Retractus 26. Febr. 1590. eſt inter eius à me impreſſ. deciſio 71. vbi fuit de-
106 ciſum vicinum nullatenus poſſe iuuari Bul-
la Iuris Congrui, quando contigua domus fuit alienata, & cōtractus initus inter partes, potius ſapit naturam permutationis, quàm emptionis, & venditionis, cum dicta Bulla ſit exorbitans, & loquatur in caſu ſimplicis ven-
107 ditionis, ideoque non intrat quando in di-
cto contractu adeſſet aliqua mixtura, et idem deinde fuit reſponſum in cauſa Romana Praelationis 16. Februarij 1618 coram bo. mem. Card. Sacrato, vbi in §. vltimo aſſeritur quando vē-
108 ditio, vel ceſſio domus eſt mixta gratitudi-
ne, non intrat Bulla Iuris Congrui, cum iſte ſit caſus mixtus, vnde non venit ſub diſpoſitione exorbitanti à regulis Iuris communis loquente de ſimplici venditione &c. De qua materia hic ſatis, cum ſuo loco dum de iure congrui tractabo latiſſimus ergo &c.

Et generaliter, quod mixtum nō venit ſub ſimplici dixi etiam ſupra, & adde, quod data validitate Statuti, quo caueatur vt quaelibet
109 mulier nubens alicui foreuſi ſit incapax ex
teſtamento, vel ab inteſtato omnium bonorum, cuiuſcumque ciuis, vel diſtrictualis Ciuitatis. Nam tale ſtatutum, quod non poſſit ſubſiſtere, tamquam impediens, & reſtringens liberam facultatem nubendi et alijs ex cauſis vt conſtat ex relatis in puncto per Pacian. cōſ. 4. num. 4. et latè per Cyriac. controuerſ. 448. à numer. 2. verſ. tamquam impedientem libertatem matrimonij &c. Caeterum data Statutorum ſimilium validitate, cum loquantur de muliere, quae ſeipſam nubit, quare ſi ſe ipſa ſim-
110 pliciter non nubat, ſed fuit à Patre nupta.

Sic caſus eſt mixtus, qui regulariter ſub ſimplicibus non continetur, ſiue realiter diſtinguatur, ſiue per differentiam caſuum, vt in terminis ſimilis Statuti Mediolani conſultus egregiè reſpondit Bald. in conſil. 357. incip. Nulla mulier. vol. 1. quem ſequitur Alciat. conſil. 1. num. 5 verſ. ſecundo dicit. vol. 2. Vbi loquitur de Statuto Laudae. Calcan. conſ. 3. nu. 12. verſ. & ideo ad obtinendum Riminald. Sen. conſil. 427. num. 27. verſ. & ſecundum fundamentū. Riminald. Iun. conſ. 23. numer. 123. et conſ. 462. num. 341. Bertaza. conſil. ciuil. 103. numer. 21. Maluaſ. conſil. 123. num. 5. & 6. Fuſar. conſ. 179. num. vltim. Cyriac. controuerſ. 291. à num. 62. vſque ad num. 76 et d. controuerſ. 448 à num. 6 & ſeqq. & hanc opinionem ſecuta fuit Rota coram Card. Seraph. deciſ. 806. num. 4. verſ. ſtatutum non habet locum in ea, quae nupta collocata eſt à parentibus &c. et deciſ. 811. numer. 6. vbi etiam dicitur, quod mulier quando non
111 apparet à quo fuerit nupta in dubio prae-
ſumitur à parentibus, Loquuntur enim dictae deciſ. Seraph. in ſimili Statuto Parmēſi de quo ſupra, et in terminis Statuti Modenae extantis, id pariter diſponentis reſpondit Rota in cauſa Mutinen. Bonorum, ſeu Pradij 15. Iunij 1643. §. Ceſſare viſa fuit difficultas. verſic. mulier nō ipſa ſimpliciter ſe nupſit, ſed fuit à Paterno maritata, & ſic verſamur in caſu mixto, qui regulariter non venit ſub ſimplici &c. corā R. P. D. Carillo.

Reuertar ad deducendum aliquid in puncto,

Digitized by Google

ĉto, circa ſuprarelatam quæſtionem ſcilicet
112 iuſpatronatus, quando eſt partim Eccleſia-
ſticum, et partim laicale, ob priuilegium lai-
corum eſſe in totum exemptum à reſeruatio-
nibus regularum Cãcellariæ. et dic, licet olim
Rota opinata fuerit contra ea, quæ ſuperius
dixi, partem nempe Iuriſpatronatus Eccleſia-
113 ſtici tamquam digniorem, trahere ad ſe par-
tem laici, et ita totum reputari Eccleſiaſticũ,
Vnde Papa illud tamquam reſeruatum pote-
rat cõferre, *vt videre eſt in decis. 166. alias 46.*
de prabend. in antiq quam deciſionem minus
114 rectè, et eum præiudicio veritatis conati
ſunt defendere, contra doctiſſimum *Felinum*
in cap multorum. num 3. verſic. et ideo ſingula-
riter. de Iud. & in tractat. quand. lit. Apoſtolic.
pat. in 6. ampliat. Æneas de Falcon. *in tractat.*
de reſernat quaſt. 4. vbi magnum fecit feſtum,
mordendo dictum Felinum, et adducit ſolũ
115 prædictam deciſionem Rotalem, et ſubdit,
quod plura poſſet adducere, quæ omittit, eo
quia indubitatè tenet ſuam opinionem eſſe
veriorem, *& Æneam de Falcon.* ſecutus eſt.
Staphil. in tractat. de mod. & form. impetrand.
§. ſed dubium eſt. num. 3.
116 Salua tamen pace prædictorũ DD. aut præ-
ſentis controuerſiæ metam non attingerunt,
eam tantum in tranſitu guſtando, quia vt
veritas aſſequatur, non ſufficit aliquid legere,
117 aut percurrere, ſed perſcrutatio neceſſaria
eſt iuxta illud Oraculi Diuini apud Ioann.
cap. 5. *Scrutamini ſcripturas &c.* congruitque
dictum illud vulgatum.

Nec vidiſſe ſemel ſatis eſt, iuuat vſq; morari.

Aut ſi attingerunt, allucinati fuerunt ab au-
118 ctoritate tanti Tribunalis. Fateor magnam,
et maximam eſſe auctoritatem Rotæ Roma-
næ, in qua præſunt viri duodecim ex toto or-
be Catholico ſelecti, morum candore, emi-
119 nentique ſcientia præexcellentes, qui vice
Romani Pontificis viuentis cauſas audiunt,
ac decidunt, et tamquam luminaria ſupra
120 Montem poſita vniuerſo Orbi iura reddunt
in quorum laudem omnium latius plura de-
duxi *in diſcurſu part 7. recent. à nu 213. vſque*
ad num. 292. et in diſcurſu part. 4. recent. tom. 3.
à nu. 494. vſque ad num. 574.
Tamen fulgor, potentia, et maieſtas veri-
tatis eſt ſine comparatione maior, Hinc illud
121 vulgatum dictum. *Magnus eſt Cæsar, ſed*
maior eſt veritas. Ipſique Gẽtiles in caligino-
ſa gentilitatis nocte perſiſtentes, qui ad ſui
122 libitum Numina ſibi fingebãt, Inter ea ve-
ritatem connumerarunt, quæ à Pindaro filia
123 Iouis arbitrata fuit, et qualiter ab eis de-
ſcripta fuerit, videri poteſt illius imago *apud*
Filoſtratum in pluribus locis, et latius id deno-
tatur in Epiſtol. Hippocrat. & in tertia oratio-
124 *ne Temitij*, illius verò laudes tamquam Dea
celebrat *Spondanus Commentator Omeri in*
decimoſeptim. Vliſſ. Pithagoras (vt Stob. refert
125 ſerm. 11.) rogatus quid Deo ſimiles facerẽt
homines? *Cum veritatem exercent*, reſpondit.
Sed nos Chriſtifideles, Gentilium inſaniam
deridentes, veriſſimæ veritatis Deitatem,
126 plane affirmare valemus, & quis ignorat?
Veritatem eſſe CHRISTVM, ipſomet dicen-
te apud Ioann. cap. 14. *EGO ſum via, VERI-*
TAS, & vita.
127 Abſit ergo, et tempus in omne falſum ſit,
Doctores (quorum maieſtas ſublimius extol-
128 li nequit, quàm ſub encomio Veridici) tam
abiecti, ſeruilis ac adulatorij animi reperiri,
qui reſpectu, vel ſuſpectu aliquo humano, ti-
meant veritatis glorioſa veſtigia ſequi. Alexã-
129 der Tartag. egregius Iuriſconſultus, quia
decoratus extat excelſo illo titulo *Patris Ve-*
ritatis plus ſublimatus fuit, quàm Alexander
130 Rex ille Macedonũ, ex cognomine Magnus,
qui hac de cauſa à *morali Seneca*, vti infelix,
& falſarius *in Epiſtol. 90.* redarguitur, ibi, *In-*
felix, ob hoc, quia intelligere debebat falſum ſe
gerere cognomen, quis enim magnus in puſillo
eſſe poteſt, reliqua vide ibi.
Innocentius quia in eius lecturis mirificè
131 veritatem dilexit, inter Canoniſtas Pater
veritatis vocatur, cuius tanta eſt auctoritas,
vt ſcriptum reliquerit *Io. Faber in §. Inſtit. de*
inutil. ſtipulat. ibi, *Si ſequeris Innocentium in*
132 *iudicijs coronaberis, et præſertim in Curia*
Eccleſiaſtica, vbi adoratur vti idolum &c. Me-
ritoque dixit *Roman. in ſingul. 167. incip Iudex*
133 *à quo.* Innocentium tantum eſſe auctorita-
tis, vt conſueuiſſe Rotam Romanam eius di-
cta, tamquam ſacrum Euangelium ſequi, & id
etiam refert *Fontanell. de pact. nupt. clauſ. 4.*
gloſ. 19. part. 1. numer. 12. verſ. Innocentius, qui
fuit tanta auctoritatis, vt conſueuiſſe Rotã Ro-
manam tamquam ſacrum Euangeliũ ſequi &c.
Non eſt ita mirabilis lucifer, nec Heſperus, ſi-
134 cuti eſt veritas. Sed ne videar, ligna, vt
aiunt, in ſyluam deferre, ideoque ad propoſi-
tum noſtrum redeam.
Tandem ſupra relatam opinionem, quan-
do iuſpatronatus eſt mixtum, iudicandum
135 ſit laicale, vt effugiantur reſeruationes, &
derogationes generales Apoſtolicæ, ne ali-
quis quidpiam timeat, vel aliter titubet foue-
ri, & tueri ob dictam deciſionem *Rota 46. de*
prabend. in antiq. aduertat Rotam Romanã,
136 tamquam ſupremum Orbis Tribunal, ſum-
mo quoque zelo veritatis aſſequendæ mirifi-
ce æſtuare, non dedignetur in melius mutare
proprias ſententias, et ſic recedere à deciſis,
ſequendo exemplum ſacratiſſimi Imper. no-
ſtri Iuſtiniani *in § pluribus verſ. Nõ enim eru-*
beſcimus, ſi quid in melius etiam eorũ, quæ nos
137 *prius diximus, competentem prioribus impone-*
re correctionẽ, ne ab alijs corrigi expectamus &c.
auth. de nupt. facit etiã *text. in cap. qualiter 17.*
de accuſ. Vbi Romanus Pontifex Innocen-
tius Tertius ſic zelanter admonet, *Non pu-*
138 *deat vos errorem veſtrum corrigere, qui poſiti*
eſtis,

eſtis, et aliorum corrigatis errores &c.
139 Quamobrem ad incudinem diſputationis
prædictam *deciſionem 46. de præbend. in antiq.*
Rota reuocauit, et agnoſcendo concluſionem
140 firmatam in ea, non eſſe ſolidam, ſed vacil-
lare, ideoque eam ſpreuit, et reuocauit,
vt videre eſt in cauſa Fauentina Parochialis
12. *Octobris* 1548. *coram Achille de Graſſ.* eſt
inter eius impreſſ. *deciſ.* 316. *alias* 3. *de iure pa-*
tronat. relata eſt etiam *apud Put. deciſ.* 157.
lib. 3. vbi habetur, omnes Auditores nemine
141 excepto ſtatuiſſe non eſſe faciendum, (tam-
quam veritatis amatores) aliquod fundamē-
tum in *d. deciſ. 46. de præbend* quia veritas ſta-
bat pro contraria opinione, nec eſſe curandū
de Ænea de Falcon. et Staphil. in locis, de qui-
bus dixi ſupra num. 114. quia ſimpliciter fuo-
142 dantur *in d. deciſ.* 46. quæ ſubſtinere nō po-
terat ex rationibus ibi adductis *à num.* 6. et
præſertim propter illam, in mixtis, nempe, at-
143 tendendam eſſe qualitatem magis fauora-
bilem, et non magis odioſam, quod certè nō
ſequeretur, ſi iuſpatronatus haberetur pro
clericali, et ſic ſubiectum reſeruationibus,
144 quod redūdaret in præiudicium laicorum,
quibus iura liberam nominationem indulxe
runt ex rationibus ſupra adductis, ad quod
non aduertit *d. deciſ. 46. de præbend.* vt ſedulò
perpendit Rota *coram Achill d. deciſ.* 316. *verſ.*
nō aduertit. quod loquitur in fauorabilibus &c.
Prædicta *deciſio* 46 *de præb nd. in antiq.* fuit
deinde etiam reiecta *coram bo me Card.* Man-
tic. *deciſ.* 291. *num.* 4 *verſ. Nec obſtat. Rota de-*
ciſ 46. *&c.* ibique *num.* 3. optimè firmatur cō-
145 cluſio noſtra, nempe iuſpatronatus mixtum,
reputari laicale, ne comprehendatur ſub de-
rogationibus, & plura allegantur.

Ad decisionem *in cauſa Valentina Benefi-*
cij 6. Octobris 1576. *coram bo mem. Robuſter. eſt*
deciſ. 574 *numer.* 10 *verſ. cum Iuſpatronatus ſit*
mixtum, attenditur qualitas laicalis &c. necnon
in cauſa Firmana Beneficij 13. *Maij* 1596. *co-*
ram clar. mem. Card. Pamphil, *& in cauſa An-*
conitana Iuriſpatronatus coram bon. mem. Card.
Seraph. *inter eius impreſſ. deciſ.* 719. *num* 4. *verſ.*
in caſu mixtura præualet qualitas laicalis, &
requiritur derogatio &c. idemque fuit deciſū
in cauſa Firmana Iuriſpatronat. 5. *Maij* 1614.
& 5. *Decembris eiuſdem coram bon me.* Andrea.
eſt inter eius impreſſ. deciſ. 22. *ſub num.* 6. *verſ.*
quia obiectum procedit in iurepatronatus ſimpli-
ci Eccleſiaſtico; ſecus in mixto &c. ibique aliæ
deciſiones allegantur, poſtea etiam ſic quo-
que fuit reſponſum *in cauſa Dertuſen. Benefi-*
cij 27. *Aprilis* 1626. *coram re. mem.* Merlino *eſt*
deciſio 655. *num* 2 *verſ. agitur de iurepatrona-*
tus mixto, quod non cadit ſub regula reſerua-
toria menſium &c. part 4. *recent. tom.* 3. *inter*
eius impreſſ. eſt deciſio. 293. *numer.* 2. & annecti
etiam poteſt *deciſio in cauſa Viterbien. Iuriſpa-*
tronatus 4. *Maij* 1610. *coram bo. mem. Cardin.*
Sacrato, *eſt deciſio* 273. *num.* 4. *part.* 3. *recent.*
146 vbi deciditur, ſi Iuſpatronatus ab Epiſcopo
ſit fundatum mixtim de redditibus patrimo-
nij, et de redditibus Eccleſiaſticis, non cadit
ſub reſeruationibus Apoſtolicis, ea de ratio-
ne quia ad effectum euitandæ reſeruationis,
pars laicalis præualet Eccleſiaſticæ.

Nec relinquenda eſt deciſio *in cauſa Roma-*
na Beneficiatus 22. *Maij* 1623. *coram bo. mem.*
Coccino *à me relata in part.* 4. *recent. tom.* 2. *de-*
ciſ. 482. *num.* 26. vbi dicitur, Iuſpatronatus, ſi
147 competat alicui confraternitati laicorum,
licet ea confraternitas ſit annexa loco pio, ſeu
Eccleſiæ, nihilominus tale iuſpatronatus iudi-
candum eſt laicale, quæ opinio prætenditur
148 æquior ad effectum excludendi reſeruatio-
nes &c. *in eadem cauſa habetur altera deciſio*
ſub die 7 Februarij 1628. *coram Reuerendiſſi-*
mo Vrgellen. eſt inter eius impreſſas deciſ. 130.
et in part. 5. *recent deciſ.* 144. & in ſupradictis
deciſionibus allegantur multi Doctores, tàm
antiqui, quàm moderni, qui adductas con-
cluſiones defendunt. Aliud non refero circa
hoc incidens, quale adduxi ad effectum pro-
149 bandi, ſæpe ſæpius ratione ſocietatis aſſe-
quimur nonnulla, quæ per nos penitus aſſe-
qui non valeremus, Ideoque ne iterum latè
vagari cogar tantum aliud ſimile adducam
in ſeq. capite, & poſtea ad concluſionem prin-
cipalem redeam, ſcilicet legata prophana va-
lere ſi reperiantur relicta in teſtamento pio
150 minus ſolemni, quia dum illud valet, vale-
re etiam debent legata in eo relicta, et dein-
de in capite ſeparato reſpondebo obiectio-
nibus.

ARGVMENTVM.

In præſenti capite adducitur aliud celebre exē-
plum, circa famigeratam concluſionem, de
qua in præcedent. cap. quod multoties priui-
legium, quis conſequitur per alium, quale
nullatenus per ſe conſequi valeret, et eſt, quā-
do plures fuerunt ſocij ad committendum
aliquod delictum, inter quos interfuit aliquis
clericus, et omnes capti fuerunt per Iudicem
Laicum.

Tunc enim indubitatè dictus Iudex non ſolum
remittere debet Clericum ad Iudicem ſuum
Eccleſiaſticum, et hoc quidem ſtatim, cū fun-
ditus nullam habeat in eo iuriſdictionem, ſed
etiam ſimul cum clerico omnes alij, qui ſimul
cum eo delinquerunt, remittendi ſunt ad eū-
dem Iudicem, et hoc quidem, quia cum ille
clericus, ſit dignior omnibus laicis, et ne con-
tinentiæ cauſarum diuidantur, et ſic ne ſe-
quatur aliquod abſurdum, Vnde ille clericus
omnes illos ſocios trahit ad ſuum Iudicem,
et quale bonum ex hoc poſſet ſequi vide hic
à num. 172.

Socius alicuius priuilegiati gaudet, et ipſe eo-
dem priuilegio, Hinc famuli, et inſeruientes
Epiſcopo

Epiſcopo gaudent priuilegio fori, Et aliqua deducuntur, circa illud iuris axioma, quod conceſſo vno, omnia videntur eſſe conceſſa, per quæ deuenitur ad illud.

SVMMARIVM.

151 *Delinquentes plures, ſi ſimul ſint capti inter quos vnus clericus reperiatur, et capti ſint omnes à Iudice Laico, omnes debent remitti ad Iudicem Eccleſiaſticum.*

152 *Clericus per Iudicem ſecularem captus, quãdo conſtat eſſe talem,*

153 *Statim abſque cauſa cognitione debet remitti ad Iudicem Eccleſiaſticum. & num. 155.*

154 *Iudex Laicus capiendo clericum, de facto reuocare debet, quod de facto fecit.*
Quod procedit etiamſi Clericus fuerit citatus, & condemnatus, in contumaciam, vel ſi conſenſerit in iuriſdictionem Laicalem. & numer. 157.

158 *Laici delinquentes cum clerico, & ſimul capti remitti debent ad Iudicem Eccleſiaſticum tamquam digniorem,*
Et hoc ne continentia cauſæ diuidatur, & quis fuerit auctor dictæ opinionis. num. 162.

159 *Cauſarum continentia ideo non debent diuidi, ne ſequatur abſurdum, ſi in eadem cauſa varia ſententia ferantur.*

160 *Cauſarum continentia, quæ dicantur. & numer. 161.*

162 *Potentius, & dignius trahit ad ſe minus potentem, & dignum.*

163 *Laicus ratione Clerici ſocij conueniendus eſt coram Epiſcopo.*

165 *Laicus. ſi ſit captus cum clerico ſocio criminis, à Iudice Laico, debẽt ambo remitti ad Iudicem Eccleſiaſticum.*

166 *Imò talem remiſſionem non petendo Clericus, poteſt id petere Laicus.*

167 *Et iterum amplia etiamſi omnes Laici taceant, et nihilominus vnus ex Laicis petente pro ſe, omnes debent remitti.*

168 *Laicus captus cũ clerico ſocio criminis à Iudice Laico. quod ambo debeant remitti ad Iudicem Eccleſiaſticum.*

169 *Fuit deciſum in Senatu Pedemontano, in Senatu Burdegal, & id etiam ſeruatur in Statu Mediolanenſi, et corroboratur ex decreto Sacræ Conſultæ. num. 170.*

171 *Nonnulli tamen Iudices prædictam opinionẽ, non ſeruant, & hoc quidem male.*

172 *Et ſupradicta opinia ſemper in ſeriuio pectoris eſt tenenda, cum per eam quis poſſit tolli ex faucibus mortis. et nu. 173.*

174 *Immunis ab oneribus ob numerum 12. filiorũ, an ea iuuet etiam alijs fratribus ſocijs in communione viuentibus.*

175 *Frater Doctoris gaudet priuilegijs eius.*
Frater habitans cum fratre immuni ab oneribus, eadem immunitate gaudet.

176 *Familia tota cenſetur exempta, ſi alicui domui ſit conceſſa exemptio.*

177 *Famuli. & interuenientes Epiſcopo gaudent priuilegio fori. & nu. 178. 179 et 180.*

181 *Quod procedit tàm in ciuilibus, quàm in criminalibus. Et an ad hoc requiratur mini, & dens.*

182 *Priuilegium, ſi alicui competat, competere etiã debet omnibus, ſine quibus illud priuilegium illi non ſuffragaretur.*

183 *Priuilegium conceſſum, quoad bona Hoſpitalis, intelligitur etiam cõceſſa quoad illa bona, quæ deſeruiunt Miniſtris.*

184 *Hoſpitale ſine Miniſtris inſeruientibus infirmis, non poteſt conſiſtere.*

185 *in Vſum pauperum infirmorum verò dicitur cõuerti, quod in neceſſarium vſum deſeruientium ipſis impenditur.*

186 *ad Nauem armandam videtur eſſe conuerſũ id, quod impenſum eſt in alimenta nautarũ.*

187 *Vxori, ſi maritus relinquat, quod eius cauſa parata ſunt. Cedunt in legatum etiam ea, quæ parata erant ad vſum ancillæ, vxori, inſeruientis.*

188 *Occidendi aliquem à Iure habens licentiam poteſt etiam conuocare amicos, vel ſocios ad id peragendum.*
Conceſſo vno, cenſetur conceſſũ omne id, quod ad illud eſt neceſſarium.
Veneti, ex eo, quod permiſerunt Ianuenſibus, vt poſſent nauigare in gulfo Venetorum, quid dicatur etiam eis permiſſum.

189 *Militum priuilegio omnes gaudent, qui inſeruiunt exercitibus pro rebus neceſſarijs.*

191 *inter Litigantes plures, ſeu correi debendi, ſi adſit Clericus, omnes debent trahi ad Iudicẽ Eccleſiaſticum.*

192 *Quæ concluſio ab omnibus eſt approbata, & ſic fuit deciſum in Camera Imperiali, & in Rota Romana. nu. 193.*

194 *Quod procedit etiamſi ageretur de bonis patrimonialibus.*

195 *Iuriſdictiones diſtinctæ ſunt, & hoc tàm in ciuilibus, quàm in criminalibus.*
Iudices Laici, dũ plures delinquentes capere fecerunt, ſi inter eos adſint clerici, ſolent dicere remittimus clericos, et retinemus laicos. declara vt nu. 197. 198. & 199.

199 *Delinquentes plures ſi ſint capti, dum adſunt clerici, et laici, omnes ſunt iudicandi per Iudicem Eccleſiaſticum, etiamſi ſint plures Laici, quàm Clerici.*

200 *Apoſtilla ad Alexand. conſ. 122. numer. 16. in litera M. lib. 4. ceſuſatur.*

201 *Dignior quel magis priuilegiatus, quis ſit id nõ dignoſcitur ex numero maiori.*

202 *Iudex Laicus, quãdo poſſit iudicare laicos, qui ſimul deliquerunt cum clerico. et numer. 203. & ſeq.*

CAPVT LVII.

LEgata prophana relicta in teſtamento
pio minus ſolemni, quod valeant pro-
batum iam eſt ſupra,& præſertim id ratione
communionis,quia ſi valet inſtitutio, valent
etiam legata in eo relicta, et præter alia exē-
pla ſupra relata,aliud addam,& erit, quod ſi
plures ſimul delinquant,inter quos vnus cle-
151 ricus reperiatur,et ſimul capti ſint à iudice
ſeculari,tunc ipſe clericus poteſt,et debet pe-
tere ſe remitti ad Iudicem Eccleſiaſticum,
iuxta cap ſi Iudex. de ſentent excommun. in 6.
vbi deciditur Clericum,quando notoriè con-
152 ſtat per Iudicem ſecularem deprehenſum
eſſe beneficiatum,ſeu in ſacris ordinibus con-
ſtitutum,ſtatim remitti debere ad Iudicem
153 Eccleſiaſticum abſque alia cauſæ cognitio-
ne,& id docent,et defendūt *Ægid.* Boſſ. *in ſua
prax criminal.titul.de for.competent. num.153.
verſ.ſi communiter.*Couarr.*pract. quæſtion.cap.
33 n.3.verſ. fortaſſis in hac materia* Decian. *in
tractat criminal.tom.1.lib.4.cap.9.n.25. & 99.
Fulu*,Pacian.*de probat cap.34.nu. 21.*Farin. *in
prax.crimin.quæſt 8.num.36.*Quare Iudex lai-
154 cus de facto reuocare debet, quod de facto
fecit,*ita Specul de citat §.1.n 20.par.2.*Archid.
*in can placita,15.quæſt.4.*Io. Andr. *in cap.ſcien-
ti.in mercur.de regul.iur.*Cyn.*in l generaliter.C.
de Epiſcop.& Cleric cū alijs citatis per* Alexan.
in conſil.149.n 13.lib.6. et ex modernis adde
*Alex.*Ambroſ *de immunit.Eccleſ.cap.17.nu.17.
Maur.*Burg.*de mod.procedend.ex abrupt.quæſt
65.num 8 & ſeq.*

Vbi plus dicit,quod ſtatim,& abſque mora
155 debeant remitti ad Iudicem Eccleſiaſticū,
prout ſancitum fuit in illo Regno per cap. Regn.
*Regis Ferdinandi.37. & in cap.125. & per Ca-
vol.V.cap.48.*Caualcan.*de Brach. Reg. part.2
num.130.& latiſſimè id tractat. Petr.*Caball. *in
quæſt.crimin. centur.3. caſ.224. per totum. vbi
infinitos cumulat,et caſ.225. numer.1. & ſeqq.*
156 *et numer. 31.* Vbi etiam dicit id procedere,
etiam ſi Clericus fuerit citatus, & condem-
natus in contumaciam,*& numer.40.*etiam ſi
157 conſenſerit in laicalem iuriſdictionem &c.
Vide etiam *Sebaſtian.* Guazzin.*ad defenſ.reor.
defenſ.20,cap.9 à n.5 verſ ſtatim & abſq. mora
debet remitti ad Iudicem Eccleſiaſticum &c.*
atque ita fuit deciſum in Sacro Conſilio Nea-
politano, *apud D. Regentem Hectorem* Capyc.
Latr *deciſ.73.num.41.verſ. ſtatim enim, quod
conſtat Clericum eſſe beneficiatum, vel in ſacris
ordinibus eſſe conſtitutum debet remitti ad Iu-
dicem Eccleſiaſticum &c.*

Remiſſo igitur ſicuti iura decernunt, cleri-
158 co ad ſuum Iudicem Eccleſiaſticum,pariter
omnes Laici, qui ſimul cum eo deliquerunt,
ſecum remitti debent ad eundem Iudicem
Eccleſiaſticum,*ad text.in l.ſi communem ff quē
ſeru.amitt.*ne continentia cauſæ diuidatur,&
159 ne ſequatur abſurdum, ſi in eadem cauſa
variæ ſententiæ ferantur,& fortè contrariæ,&
propter hanc cauſā n regulariter prohibita
eſt eiuſdem cauſæ diuiſio, *vt tot. titul ff. quib.
reb.ad eumdem iud.eat.l. nulli.C. de Iudic.l.1.
§.vltim ff.de aſſert. tollend. cap 1. & 2.de cauſ.
poſſeſſ.& propriet.*Dec.*in cap.Sicut Romana
num.42.de reſcript.*Iaſ.*in d.l.nulli. in 11.notab.*
vbi hoc ponit id pro regula, cū ſex limitatio-
nibus neceſſarijs, & ſeptem ponit *Menoch. in
tractat.de arbitr.Iudic. lib.2. centur.4. caſ.371.
num.4.*& explicat, quæ dicatur continentia
160 ipſa cauſæ. *Bart.in d.l.nulli.& ibi Card. Al-
banus* Paris.*Schardius,Vueſſenbec. in addit. Ti-
lemann.de Benig. in obſeruat.Imper.Camer.pē-
tecoſt.2.obſeruat.50.*Caſſan.*in conſuetud. Bur-
gen.rub de cenſib.§.1 gloſ.1.num.11.Auguſtin.*
Berous.*conſil.75.num.3.lib.3.*Gratian. *diſcept.
forenſ.cap.569 num.21.* Cuiac. *lib.9. obſeruat.
cap 10.*Camill.*Borell.in pragm.odia. §.2. gloſ.1.
ſub.n.244.& ſeq* & reſpōdit Audientia Baren.
*apud Franciſc.Viu.deciſ.136.nu 1. verſ. cauſa
continentia diuidi non debet coram diuerſis iudi-
cibus &c* et in Conſilio Neapolitan,*ſecundum
Matth.de Afflict.deciſ.354.ſub nu.4. verſ. con-
tinentia cauſa non debet diuidi, & ſi diuida-
tur &c.*vbi etiam *nu.5.* habes quot modis di-
161 catur continentia id quoque ſolidè tractat
Matth.Stephan. Pomeranus. *de Iuriſdiction.
lib 1.cap 32.titul.De quinto modo ſortiend. for.
ration cauſ.continent.per tot.*

Ita pariter reſolutum pluries habetur in
Rota Romana, et præſertim *coram bon.mem.
Card.* Sacrato *in cauſa Romana attentatorum.
12.Iunij.1609.§ 1.verſ.& magnam connexita-
tem huius cauſa cum alijs, ex qua ſit multum
veriſimile,quod Signatura noluerit illas diuidere
contra text.&c.*nec non antea fuit dictum *co-
ram bon mem.*Ponia. *in cauſa* Romana *Reddi-
tionis rationis. 23. Martij 1590. eſt inter eius
impreſſ.deciſ.76. num,17. verſ ne continentia
cauſarum diuidatur &c. & deinde coram bon.
mem. Card.* Vbald. *in cauſa Cæſarauguſtana
Cathedralitatis.4.Februar.1632. eſt deciſio 91.
num.21.verſ. ne continentia cauſarum diuidan-
tur &c.part.6.recent. & coram bon. me.* Bocca-
bell.*in cauſa Romana,ſeu Ianuen. locorū Mō-
tium.4.Iulij 1635. & corā R:P.D.* Terracinen.
*in Bononien. Prædij 5. Decembris 1636. ſunt in
7.part recent deciſ.70 ſub.nu.6 & 179.num.7.*

Propter hanc ergo rationem, ne continen-
tia cauſæ diuidatur,omnes laici,qui vna cum
162 Clerico deliquerunt debent remitti à Iudi-
ce laico, ad Iudicem Eccleſiaſticum, tamquā
eo maiorem,& digniorē,*iuxta notat. in auth.
quomodo oportet Epiſcop. & in l. omni nouatione
C de ſacroſanct.Eccleſ.*et probatur *in cap ſoli-
ta.extra de maior. & obed.*non enim contro-
163 uertitur maximè in fauorabilibus,quia po-
tentius,et dignius trahat ad ſe minus dignū:
*vt in l.per minorem.ff.de iudic.& in cap.quanto
de*

de indicium ſimil. & ſic priuilegiatus adiuuat, et qualificat ſocium non priuilegiatum, vt in terminis noſtris concludunt *Marant de ordin. Iudic. part. 4. diſtinct. 11. num. 22.* Pariſ. *in conſil. 154. nu. 1. lib. 4.* Card. Alban. *in conſil. 13. n. 6.*

Auctor verò dictæ opinionis, de remittendis hoc caſu laicos ad Iudicem Eccleſiaſticum fuit, *Anton. de Prat Veter. in l. 1. in fin. ff. quæ ſententiæ ſin appellat. reſcind.* & faciunt notata per *Bald. in l. præcipimus, C. de appellat. & ibi expreſſiſſi voluit* Bart. *in § eodem obſeruando,*
164 vbi dicit, quod laicus ratione Clerici ſocij conuenitur coram Epiſcopo. Ad id comprobandum eſt etiã bonus textus *in cap. per tuas de arbitr. et in cap. conſtitutus. de reſtit. in integ. prout ſcitè declarat Marian.* Socin. *in repetit. cap. prudentiam, 2. ſub. num 30. de mut. petit.* vbi etiam prædictam opinionem maximis præ-
164 conijs extollit, & ingenuè admonet, tale dictum eſſe ſingulariſſimum, & memoriæ commendandum, & quotidie poteſt contingere, & honorem quam maximum, & vtilia etiam afferre, vide pariter eundem *Socin. in l. eum ſenatus in fin. ff. de reb. dub.* vbi inquit ita de facto obtinuiſſe, & allegat. *Felin in cap. 1. n. 6. verſ. & dixit de præſcript.* Crot. *in l. 1. num. 6. in 2. notab. ff. de verb. obligat. Steph. in.* Auſre. *in clem. 1. de for. competent. 2. regul. fallen* 15. Ferrat. *cant.* 10. Scapp *de iure non ſcript. lib. 1. cap. 11. numer. 24. & ſeqq.* Duard. *in Bulla Cœn. DOMINI. can. 15. quæſt. 11. nu* 48. Menoch. *de arbitrar. Iud. caſ.* 371. n. 13. Decian. *in tract. criminal. part. 1. lib. 4. cap. 9. num. 44. Vbert.* Zuccard. *in l. poſthumo. nn. 36. C. de bon. poſſeſſ. contra tabul.*

Vbi etiam ait prædictam concluſionem eſſe
166 adeo veram, vt quoque non petente clerico, talem remiſſionem, laici eam petere poſſunt &c. Supradictam opinionem etiam conſulendo amplexi ſunt. *Pariſ. in conſil. 154. nu. 1. verſ. nedum ipſe clericus eſt remittendus, ſed etiã laici complices &c. lib. 4.* Natta *in conſil. 591. n. 18. verſ. ſi plures ſimul ſunt capti, quorum vnus eſt clericus &c. Hyppolit.* Riminald. *in conſil. 591. num. 42. verſ. ſi delictum fuerit à pluribus commiſſum, inter quos adſit vnus clericus &c.* Surd. *in conſil. 396. num. 18. verſ. ſi eodem facinore interuenerint laici, & clericus, omnes erunt remittendi ad Iudicem Eccleſiaſticum &c.* monetque hoc eſſe ſingulare, & ſummè notandũ
167 et poſt *Decian.* id ampliat, etiam ſi laici omnes taceant, quia nihilominus vnus ex laicis petens pro ſe, erunt omnes remittẽdi ad Iudicem Eccleſiaſticum.
168 Sic pariter *fuit deciſum in* Senatu Pedemõtano *apud Oſaeb. deciſ. 103. verſ. ſi delictum vnum fuiſſet commiſſum à pluribus, inter quos eſſet vnus Clericus competens index eſt Eccleſiaſticus &c.* Subditque ita vidiſſe obtentum, Et idem *fuit animaduerſum* in Senatu Burdegal. *teſte Boer. deciſ. 300. num. 2. verſ. quod dicitur de Clerico, & Laico delinquentibus, vt remitti debeant ad Iudicem Eccleſiaſticum &c.*
169 Quod enim id obſeruetur in ſtatu Mediolanenſi *affirmat. Bartolom.* Caſſan. *in conſuetud. Burgund. rub. 1. § 5. in verb. s'il n'a grace,* Tandem vide *Scacc. de iudic. cauſ. ciuil. & criminal. lib. 1. cap. 11. n. 14.* vbi inquit quod ita vidit ſeruari ex decreto Sacræ conſultæ, quæ de anno 1519. die decima Decembris, reſcripſit D. Pompeo de Amatis Commiſſario Ciuitatis
170 Tuſculanæ, vt tàm clericum, quàm laicos inquiſitos de violentia illata cuidam mulieri, remitteret ad Iudicem Eccleſiaſticum, & ita cum eo teſtatur *Farinac. in prax. quæſt. 8. num. 151. in fin.* et nuper id retulit. *Io. Baptiſt.* Carlin. *controuerſ. forenſ. cap. 24. n. 17.* qui etiam refert *Marcheſ. de commiſſ. tom. 2. fol. 249. nu. 1. 2. & ſeq. & late* Farinac. *in prax. d. quæſt. 8. nu. 151. Marc. Anton.* Maceraten. *lib. 3. reſolut. 48. num. 4. & ſeq* Petr. Calefact. *conſil. 101. num. 2. ſeqq tom. 1. conſil. criminal diuerſ. Alex.* Trentacinq. *conſil. 12. nu. 12. vol. 2, Sebaſtian.* Guazzin. *in tractat. ad Defenſ. reorum tom. 1. defenſ. 1. ex defect. iuriſdiction. cap. 11. num. 10. verſ. Laicus delinquens vna cum clerico ratione connexitatis punitur per Iudicem Eccleſiaſticũ &c.* Sed heu, *vt inquit Menoch. de arbitrar. Iudic. d. caſ. 371. n. 13. in fin.* Iudices Laici vix obſeruant ſupra relatam communem, opinionem licet eſſet obſernanda, ne continentia cauſæ diuidatur,

Inter alios DD qui prædictam opinionem mirificè extollunt eſt, *Hippolit. de* Marſil. *in ſingul.* 180 incip. *Plura, et plura iam dedi.* per tot. vbi inquit, hanc concluſionem ſemper te-
172 nendam eſſe in ſcrinio pectoris, ſubditque hunc eſſe mirabilem effectum communionis, & ſocietatis, in fine verò ſic concludit. *Tene menti prædictam cõcluſionem, vt poſſis adiuuare amicum, ſeu clientulum tuum captum, et carceratum, quia ex hac doctrina poteris liberare*
173 *quamplures à faucibus mortis, quia cum ſint in manibus Iudicis Eccleſiaſtici ſunt tuti à mortis pœna, licet non ab aliqua pœna inducta de iure canonico, & ex hoc poteris lucrari multas pecunias. & tunc eris memor mei &c.* Vide pariter *ſub n. 3.* vbi ait, ſe vidiſſe conſultum per Excellent. Doctorem, Ludouic. de Ludouiſijs Bononien. quod immunis ab oneribus ob numerũ 12. liberorum, hanc immunitatem prodeſſe
174 etiam aliis fratribus ſociis in communione bonorum exiſtentibus, & ſimul habitantibus, & hoc propter perſonam fratris ſui, quale cõſultum, vt ipſe Marſil. ſubdit bonis rationibus, & iuribus fuiſſe redditum, illique plures Doctores ſe ſubſcripſiſſe, & adde *Natt. in conſil. 590. num. 19. verſ. immunis ab oneribus ob numerum 12. filiorum &c.* Et conſule, *Conar. variar. quæſt. 34. num. 2.* Nec à prædicta opinione diſſentire videtur Rota, vt apparet ex deciſione *in cauſa Romana Altini non tollendi 3 Decembris. 1618 coram. bon. mem.* Pirouano, & Buratt, *vbi poſt gloſ. Iaſ. Marſil & Bald. in Addit. ad ſpecul. in titul. de Magiſt. in fin.* inquit,

cōceſſa per quam deuenitur ad illud. *l. 2. ff de iu-*
riſdict. omn. iud. l. 3. §. qui habet. ff. de ſeruit. ruſt.
præd. l. ſi venditor. ff. de reliq. & ſumpt. fun. dicta
l. vxori. ff. de aur. arg. leg. & propter dictam Iu-
ris regulam conſuluit *Angel. in conſ. 290. nu. 6.*
verſicul. deſcendamus igitur &c. quod ex quo
DD. Veneti permiſerunt Ianuēſibus poſſe na-
uigare in gulfo Venetorum, non poſſunt pro-
hibere applicationem Nauigantium ad por-
tus proprios, quia aliàs nauigatio eſſet inuti-
lis, & latius vt ibi. Tandem omnes qui inſer-
uiunt exercitui pro rebus neceſſarijs ad il-
189 lud ſpectantibus, habent priuilegia mili-
tum, & exceptionem hoſticam, cum laborent,
inſeruiendo militibus. *l. adminiſtrātes. §. 1. ff. de*
excuſat. tut. & curat. l. inter eos. §. vltim. ff. ex
quibus cauſ. maior. & l. fin. C. de militar. teſtam.
190 & quid requiratur, vt gaudeant priuilegio
teſtandi iure militari, optimè deduxit *Rota*
coram bo. me. Merlino *deciſ. 862. à num. 1. verſic.*
inſeruientes militibus &c. Et nunc præſiſtendo
in terminis de quibus ſupra *nu. 151.*

Vnde, quod dixi de laicis delinquentibus cū
clerico, vt tūc ſint cōdemnādi à Iudice Eccle-
191 ſiaſtico, idē quoq; intellige, quando ſunt cō-
ſortes plures in lite, vel correi debendi, quia ſi
inter eos adſit vnus clericus, omnes debēt tra-
hi ad Iudicem Eccleſiaſticū *gloſ. in l. iuſtiſſimè.*
ff. de ædilit. edict. Bart *in l. iuris peritis. §. cum*
oriundus ff de excuſat. tut. & in l. hæres abſens.
ff. de iudic. & facit text. notabilis *in l. ſi qui duos*
ff de liberat. legat. & in l. nulli. C. de iudic. Steph.
Aufret. *in tractat. de poteſt. Eccleſ. ſuper laic. &*
reb. eor. cap. 1 nu. 49. verſ laicus, & clericus cor-
rei debendi debet coram Iudice Eccleſiaſtico con-
ueniri &c. Surd. *in conſil. 122 ſub num. 2.* Mar.
Antonin *variar. reſolut lib 1. reſol. 42 numer. 4.*
& reſolut 98. num. 1. Alex. *in conſ. 122. ſub nu-*
mer. 16. in fin. verſ. ſi in eadem cauſa concurrit
clericus, & laicus, ratione clerici, laicus coram
Epiſcopo conuenitur &c. lib. 3. ibique Addentes
plures alias auctoritates ad id comprobandū
expendunt. adde *Boſſ in ſua prax. titul. de for.*
competent. num. 146. Graſſan diſcept forenſ cap.
641. num. 1. & 2, vbi pluribus relatis affirmat
192 hanc concluſionem ab omnibus eſſe appro-
batam, ſic quoque fuit iudicatum in Camera
Imperiali *teſte* Gaill. *obſeru. Imp. lib. 1 cap. 37.*
ſub num. 2. verſ. laici ratione connexitatis gau-
193 *dent priuilegio clericorum &c.* ita etiam ſer-
uat *Rota* vt bene patet ex *deciſ 957. coram bo-*
næm. Card. Seraph. quæ loquitur de fratribus
Aldobrandinis, qui omnes fuerunt remiſſi ad
iudicem Eccleſiaſticum, quamuis eſſent laici,
194 cum vnus ex eis eſſet clericus, & Auditor
Rotę, licet etiam ageretur de bonis patrimo-
nialibus, cum reſpectu fori, nulla ſit facienda
diſtinctio. *cap. ſi diligenti, & cap ſignificati de*
for cōpetent l. nulli. C. de iudic. D. *Regent* Capyc.
Latr. *deciſ. Neapolit. 196. num. 37. verſ priuile-*
giatus trahit etiam cauſam non priuilegiatorum,
ne continentia cauſa diuidatur &c.

Nec obſtat Iuriſdictiones eſſe diſtinctas, &
195 ſic vna non tollat alteram, ſiue in ciuilibus,
ſiue in criminalibus. *cap. ſolitæ. de maiorit. &*
obedient. cap. nouit. de iudic. cap per venerabilem,
qui filij ſint legit. can. duo ſunt. can. ad verum,
& can. bene quidem. 96. diſtinct. & propterea
196 dicere ſolent Iudices laici, remittimus cle-
ricum, & retinemus laicum, *vt probari vide-*
tur per text. in l ſi quis vxori in princip. ff de
furt. Capie. *deciſ. 173.* Oſaſch. *deciſ. 103. num. 9.*
& 10. cum alijs allegatis per Foller. *in prax. cri-*
minal verſ. audiantur excuſatores. numer. 157.
verſ. quid ſi clericus, et laicus &c. et per D. Re-
gentem Hector. Capyc Latr. *deciſ. 196 nu. 40.*
verſ. quando Clericus, & Laicus ſunt inquiſiti
de eodem delicto &c. lib. 2. & per And. Fachin.
controuerſ. iur. lib 9. cap 31.

Quia prima noſtra opinio procedit in ne-
197 gotijs, & cauſis indiuiduis, & connexis, &
inſeparabilibus, & quæ habent commixtionē
huiuſmodi, vt negotij vnitate res videatur
198 eadem, & tunc clericus trahit ſecum laicum
litis conſortem, vel delicti ſocium ad Curiam
Eccleſiaſticam. Ita vt Iudex Eccleſiaſticus
poſſit iudicare ſimul clericum, & laicum reos
199 conuentos, vel accuſatos, etiā ſi plures ſint
laici, quàm clerici, quidquid, & male aduertit
Apoſtilla ad Alex. in conſ. 122. ſub num. 16. in
litera M lib. 4. Vbi ſētire videtur, quod ſi plu-
200 res ſint laici, & vnus clericus, præualet nu-
merus, & ideo Iudex laicus adeundus ſit &c.
quia non attenditur numerus, ſed quis ſit di-
gnior, vt ſæpe dixi. Non enim ex numero,
201 ſeu quantitate perſonarū dignoſcitur, quid
ſit dignius, et magis priuilegiatum, nam di-
gnitas maius & priuilegium, reſpectu maio-
ris rationis, et cauſæ perpenditur, quàm enim
præcellat dignitas Clericalis, quoad Laicos ſa-
tis notum eſt, ac luce ipſa eſt clarius.

Altera verò opinio procedit, quando ma-
202 teria eſt diuidua, & ſeparabilis ex ſui natu-
ra ita, vt vterque Iudex poſſit commodè cau-
ſam cognoſcere abſque eo, quod tangat ſub-
ditum alterius, tunc enim laicus erit conue-
niendus, vel accuſandus apud ſuum Iudicem
203 laicum, et Iudex Eccleſiaſticus cognoſcet
causā clerici, *vt latè per Ciarlin. cōtrau. forenſ.*
cap. 34. n. 30. par. 1. Et licet iſta diſtinctio à mul-
tis prætendatur vera, communis, & practica-
ta, tamen nonnulli alij eam refutant, ſimpli-
citer, & indiſtinctè tenendo, quando eſt com-
204 munis cum clerico cauſa aliqua, ſiuè ſimus
in indiuiduis, ſiue in diuiduis, remittenda eſt
ad Iudicem Eccleſiaſticum.

Qualitercumque ſit, ſat mihi fuit, primam
partem diſtinctionis ſatis apparenter defen-
205 diſſe, quæ facit ad propoſitum noſtrum, vt
quis multoties ratione ſocietatis, & commu-
nionis conſequatur id, quod per ſe ipsū aliàs
non aſſequeretur. Altera verò concluſio, cum
non agatur de ſocietate, ſed de ſeparabilibus,
& diuiduis, quæ non facit ad caſum noſtrum,

206 ideoque alibi diſcentiendum relinquo. Vnde
modo ex his diuerticulis in viam redenndo
principalem, nempe licet legata relicta ſine
debitis à iure ſolemnitatibus in teſtamento-
rum ordinatione requiſitis, nullatenus ſubſi-
ſtant, nec peri poſſint. Tamen ſi fuerint reli-
cta in. teſtamento cõdito ad pias cauſas, quod
207 liberum, immuneque reperitur à ſolemni-
tatibus iuris poſitiui, tunc ratione ſubſiſten-
tiæ inſtitutionis validæ, dicta legata aliàs in-
ualida, & quæ per ſe, vt dixi, non ſubſiſterent,
208 ratione adiuncti, ſocietatis, & communio-
nis, conſequuntur ſubſiſtentiam, cum teſta-
mentum ſit indiuiduum, & vt Philoſophi li-
teris conſignarunt. *Indiuidualiter vnita com-
municant ſibi idiomata*, ideſt proprietates, At
inſtitutio valida non eſt dubium, tamquam
209 potentior, & dignior, vt communicet eius
proprietatem legatis, tamquam membris, &
acceſſorijs, reliqua vide in ſeq. cap.

ARGVMENTVM.

Teſtamẽtum cum ſit indiuiduum, ideoque qua-
tenus etiam in eo inſtituta ſit hæres pia cauſa,
vel Eccleſia, & reperiatur cõditum iuxta pri-
uilegia dictis locis conceſſa, non eſt æquum
vt in partibus ſibi ſauorabilibus pro ſe accep-
tetur, et in partibus, quæ non faciunt pro ſe,
veluti ſi ſint relicta legata ad prophana laicis,
non accepetur.

Inſtrumentum, ſeu aliam ſcripturam producens,
cenſetur omnia, & ſingula in eo contenta ac-
ceptare, quod procedit etiam, quo ad ea, quę
enunciatiuè, & incidenter in illis deducuntur,
& ampliatur quoque quamuis ampla ſit facta
proteſtatio, quod producens in his, quæ con-
tra eum ſunt, non intendit ſibi præiudicare,
& ſic in parte, & partibus ſibi ſauorabilibus
eas producit, & non alias &c.

Quia opinio, quod talis proteſtatio deſeruiat de
vento, eſt verior, cum non ſit in poteſtate
partis adimere, ſeu reſtringere vim probati-
uam ſcripturarum, cum et in eis, quæ non de-
pendent à voluntate proteſtantis, non iuuat
proteſtatio voluntaris declaratoria.

Legata etiam non pia, debentur conſtitò de cla-
ra mente teſtantis, in foro conſcientiæ, quoq;
relicta in teſtamento minus ſolemni, & eò ma-
gis ſi in eo ſit inſtituta pia cauſa, ſeu Eccleſia,
& quare.

SVMMARIVM.

211 *Actum illum, quis non poteſt impugnare, ex
quo, ille commodum reportat.*
212 *Fructum, quis ex eo. non debet conſequi, quod
nititur impugnare.*
213 *Teſtamentum, in quo, quis ad ſui fauorem ſe
fundat, iuſtum eſt, quod illud in totum debi-
ta executioni mittat.*
214 *Teſtamenti validitatem ille, non poteſt impu-
gnare, ex quo tamquam valido, ſe tuetur.*
215 *Pia cauſa, quatenus debet acceptare hæredi-
tatem ſibi relictam in teſtamento minus ſo-
lemni.*
216 *Hæres debet acceptare hæreditatem cum one-
re ſoluendi legata, cum tota diſpoſitio teſta-
mentaria, ſit vnica voluntas.*
217 *Diſpoſitio vna, & eadem non debet diuerſo
iure cenſeri.*
218 *Inſtrumentum, ſeu ſcripturam productus fa-
tetur omnia in ea contenta eſſe vera, & appro-
bat omnia in eo contenta.*
219 *Quod procedit, etiam, quoad ea, quæ contra
producentem faciunt.*
220 *ex Scripturarum productione oritur confeſſio
præiudicialis contra producentem.*
221 *Scriptura produa contra producentẽ probant,
etiam quo ad ea quæ incidenter, et enunciati-
uè ſunt in eis prolata.*
222 *Quæ concluſio licet habeat ſuos contradicto-
res non eſt tamen ab ea recedendum in iudi-
cando.*
223 *Scriptura in actis producta probat etiam con-
tra producentem, non obſtante proteſtatione.
Quod in partibus præiudicialibus, non intelli-
git ſibi præiudicare.*
224 *Verba proteſtantis non debent operari effectũ
contrarium intentioni eius.*
225 *Proteſtatio in productione ſcripturarũ, quod
producens non intelligit, ſibi præiudicare, ad
nihil deſeruit.*
226 *Scriptura producta efficitur communis.*
227 *Scripturam aliquam, licet producens poſſit
eam non producere, tamen non poteſt poſt pro-
ductionem à ſe factam operari, vt ea non pro-
bet contra ſe.
Alex. in conſil. 136. num. 33. lib. 2. reprobatur
ab eius Addent.
Proteſtatio, quæ non pendet à voluntate pro-
teſtantis non releuat.*
228 *Productio, quando fuit facta cum proteſta-
tione, quod in parte, et partibus &c. quan-
do releuet, talis proteſtatio, & quando non.
et num. 229. & 230.*
231 *Scripturas antequam quis in actis producat,
ſedulò perpendat, an ea, quæ contra eum in
illa ſunt poſſint ſibi graue præiudiciũ inferre.*
232 *Periculo manifeſto, quis nõ debet ſe exponere.*
233 *Agens in omnibus cautè, in nihilo damni-
ficatur.*
234 *Initium cui eſt ſine prudentia, finis eſſe ſolet
cum pœnitentia.
Conſilij moderatione quidquid perficitur, non
conſueuit, pœnitudinis rubore perfundi.*
235 *Confeſſiones, quæ oriuntur ex productione ſcri-
pturarum, ſunt adeo irrefragabiles, vt pro-
bent contra producentes: licet ſint nulla.*
236 *Productio dat robur ſcripturis, et auctoritatẽ.
Inſtrumentum etiam falſum probat contra
producentem, quod procedit etiamſi vti tale
pars aduerſa habuerit illud.*

237 *Te-*

237 *Teſtamentum producens, cenſetur omnia, & ſingula in eo contenta approbare.*
238 *Quod procedit etiamſi talis productio ſit facta per procuratorem.*
Procurator producens teſtamentum cenſetur illud habuiſſe à parte, & poſtea præſumitur, quod ipſe procurator certiorauerit Dominum ſuper productione.
239 *Eccleſia, ſeu locus pius, dum vult vti teſtamento in quo eſt instituta hæres, debet eum omnibus ſuis partibus acceptare.*
240 *Teſtamentum eſt indiuiduum, & ideo in totum eſt adimplendum.*
241 *Factum acceptans, debet illud cum omnibus ſuis annexis, et connexis acceptare.*
242 *Ciuilitatem acceptans, cenſetur acceptare onera ei annexa quoque.*
243 *Beneficium ſtatuti, vel legis, quis non poteſt acceptare, niſi cum ſuis qualitatibus.*
244 *Diſpoſitionis vnica partem, quis non debet acceptare pro ſe facientem; et in reliquis reprobare.*
245 *Legata etiam prophana, conſtito de clara mente relinquentis debentur, etiamſi relicta in teſtamento minus ſolemni, in foro conſcientia. & numer. 246.*
247 *Voluntas defuncti, vt obſeruetur ratio naturalis id ſuadet.*
248 *Conſcientia nihil aliud eſt, niſi bonus vir, qui intra nos loquitur in corde noſtro. & vide numer. 249.*
Certus non eſt amplius certiorandus.
250 *Conſcientia eſt ſpeculum, & lucerna rerum agendarum.*
251 *Veritate nuda contentatur conſcientia.*
252 *Hæres, ſi ſoluat fideicommiſſum in teſtamento minus ſolemni relicto, illud non repetit.*
253 *Voluntas defuncti circa conſcientiam læſam non poteſt ſperni.*
254 *Soluti repetitionem impedit obligatio naturalis.*
255 *ex Teſtamento minus ſolemni oritur obligatio naturalis.*
256 *Naturaliter, quod debetur ſoluendum eſt.*
257 *ex Teſtamento etiam ad prophana, minus ſolemni, non ſolum impeditur repetitio, ſed etiã habet effectum exceptionis.*
Et id oritur ex obligatione naturali.
258 *Lex Ciuilis iuxta, et honeſta, etiã in foro conſcientia debet ſeruari, & obligat in eodẽ foro.*
259 *Lex Ciuilis introduxit tot ſolemnitates in teſtamentis; vt omnem ſuſpicionem fraudis euacuet.*
260 *Teſtamentum, quando eſt verum, & ſincerũ ſatisfactum eſt menti iuris Ciuilis, requirendo tot ſolemnitates.*
261 *Lex Ciuilis, quatenus eſt iuſta, & rationabilis admittitur etiam in foro conſcientia, ſed ſecus, ſi repugnet veritati, & legi diuina.*

CAPVT LVIII.

PRo validitate legati prophani Laicis relicti in teſtamento pio minus ſolemni,
quod ſit reſpondendum, iam ſatis id deduxi
in præcedentibus capitibus, at nunc antequã
celebrem hanc controuerſiam concludã, corroborare
vlterius eam intendo alijs rationibus.
Vnde quoque inſiſtit non parum ad amplectendam
prædictam principalem concluſionem,
famigerata illa, ac ſatis decantata
211 iuris regula, Neminem poſſe impugnare id
in quo ſe fundat, commodumque reportat
l. poſt legatum. ff. de his quib. vt indign. &c. & eſt
ſatis vulgata regula illa Iuris Canonici de
qua *in cap. 38. de regul. iur. in 6.* ibi, *ex eo, quis*
212 *nõ debet fructum conſequi, quod niſus eſt impugnare.*
Vnde pia cauſa, teſtamentum, in quo
ſe fundat, & ex quo commodum ſenſit, iuſtũ
213 eſt, vt non impugnet, ſed voluntatem defuncti
in eo ſcriptam integraliter debito fini mãdet,
vt in puncto ratiocinati ſunt Alexand. *in
conſ. 105 num. 14. verſ. Nec poterit Eccleſia inualidare
teſtamentum &c. lib. 4. et* Salyc. *in
d. auth caſſa ſub num. 7. C. de ſacroſanct. Eccleſ.*
214 vbi inquit piam cauſam non poſſe allegare
inualiditatem teſtamenti, ex quo tamquam
valido ſe iuuat.

Nam & vlterius eſt conſiderandum, quod
pia cauſa, ſeu Eccleſia non poſſet accipere hæreditatem,
niſi quatenus voluntas teſtatoris,
215 quamuis minus ſolemniter teſtantis, ſit, vt
eam habeat, ſed cum onere illo ſoluendi legata
in prædicto teſtamento ab eodem relicta,
216 & ſic cum ſit vnica voluntas, in totum
eſt ſeruanda tamquam valida; aut in totum
iudicanda inualida, & faciunt ea, quæ dixi ſupra,
217 nempe monſtruoſum, et ridiculum eſſe,
vnam eandemque diſpoſitionem diuerſo iure
cenſeri. Hinc etiam eſt, quod producens inſtrumentum,
ſeu ſcripturam aliquam fatetur
eſſe vera, quæcumque continentur in ea, et
218 approbat omnia in eo contenta, *iuxta cap.
cum olim. ibi, abſonum erat præterea de cenſibus
l. cum precum. C. de liber. cauſ. l. Publia. §. fin.*
219 *ff. depoſit.* quod procedit etiam in his, quæ
contra ipſum producentem faciunt. *d. cap. cũ
olim. de cenſib. & cap. venerabilis. vt Innocent.
Abb. & cæteri Scribẽtes. de except. & in cap. imputari
de fid. inſtrument. Bart. in l. poſt legatum.
in princip. ff. de his, quib. vt indign. late Socin. cõſil
97 nu. 19. lib 4.*

Hinc dixit *Rota coram bon. mem.* Pirouano
deciſ. 637. num. 16. part. 4. recent. tom. 2. quod ex
productione ſcripturarum oritur præiudicia-
220 lis confeſſio contra producentem, et ex ea
oritur acceptatio, *cum ibi allegatis.* Quæ concluſio
ampliatur etiã, quoad ea, quæ in ſcrip-
221 tura producta enunciatiuè, aut incidenter
exprimantur. *Abb. in conſ. 52 in quæſt. 3. dub.
lib. 2. Iaſ. in l. ſi is 9. §. à filio in fin. ff. de legat. 1.*
Ruin.

Ruin *conſ.141.num.13.verſ.quinimo dici poteſt*
& ſeq.lib.5. Franciſc.Becc.*conſ.3.ſub num.18.*
verſ.procedit etiam, qua enunciatiuè, vel inci-
denter exprimuntur &c. Rota *apud* Mohed.
deciſ.3 in fin.verſ.cum inſtrumenta ſint produ-
cta &c. de regul. et coram bon. me, Manzaned.
deciſ.249.num.4.verſ.cenſetur ab eodem appro-
bata, etiam quoad enunciatiuè, & incidenter
in ea expreſſa &c. part.1.recent.et coram bo me.
Gypſ.in *Romana Fideicōmiſſi de Gorijs 16.No-*
uemb. 1598. *et coram Card.* Caualer. *deciſ.26.*
num.4.verſ.talis acceptatio etiam ſe extendit ad
ea, quæ propter aliud prolata ſunt &c. cū alijs
relatis corā bo me. Coccino, *in cauſa Nouarien.*
Bonorum 18. Decemb. 1640. §. Secundò vt fuit
ponderatum verſ. quæ concluſio ampliatur, vt
procedat etiam quoad enunciata &c vbi quoq;
aſſeritur, quod licet ampliatio iſta habeat
222 multos contradictores, non eſt tamen in iu-
dicando ab illa recedendum &c. et affirma-
tur Rotam ſic ſæpius firmaſſe.

Et in tantum eſt vera ſupradicta opinio,
quod ſcriptura producta probet etiam quo
223 ad ea, quæ faciunt contra producentem, vt
procedat etiam ſi quis in parte, et partibus
pro ſe fauorabilibus tantum faceret talē pro-
ductionem, et ſic non animo præiudicandi
ſibi, et licet aliqui ſenſerint, ne verba operē-
224 tur effectum contrarium, intentioni produ-
centis, *vulg l.non omnis. ff.ſi cert. petat.* quod
talis proteſtatio iuuet, ſicuti affirmarunt *Ol-*
drad.in conſ.292. An negatio. numer.6. verſic.
præterea. Sarayn. *ad Matheſil.ſingul. 40. circa*
finem verſ in inſtrumentorum autem productio-
ne &c Alex.*in conſ.136.num.25. verſ omnia*
iura et inſtrumenta producta fuerunt cum pro-
teſtatione, quod in parte, et partibus tantum
fauorabilibus producebat, quæ proteſtatio opera-
tur, quo ad ea, quæ non ſunt in fauorem produ-
centis, non dicantur inſtrumenta producta &c.
lib.2. et conſil 181.num.7.verſ.libri producantur
in parte, et partibus facientibus in fauorem dum-
taxat producentis &c. eodem lib.2. vbi etiam
ait, hanc eſſe cautelam Bald. *in l.1. col.2. C.de*
confeſſ & adde Bart.*in l. Aurelius. §.idem quæ-*
ſiuit. verſ.quare dic latius.ff.de liberat. legat. quē
ſequitur, & dicit communiter approbatum,
Iaſ.in §.item ſi quis.à num 21. Inſtit. de act. &
de communi etiam teſtatur *Oſaſch deciſ. Pe-*
demont.17.num.7.cum alijs allegatis per Gabr.
de confeſſ concluſ.5.num 31. & ſanè opinio iſta
eſt ſatis controuerſa *teſte* Narta *in conſil.365.*
num.4.lib.2.

Opinio tamen contraria, quod talis prote-
225 ſtatio ad hoc nihil releuet, quin etiam pro-
ducens contra ſe teneretur ſtare, *firmant om-*
nes in d cap.cum venerabilis.de fid.inſtrum. cum
alijs allegatis per Decian.*in conſil.20.numer.8.*
verſ. licet produxiſſet cum proteſtatione, quod
producebat tantum in parte & partibus, pro ſe
facientibus, tamen non releuaretur &c. lib.2.
Aym.*conſil.80.num.8.verſ.liber productus in*
iudicio dicitur communis vtrique parti, ideo pro-
bat contra producentem, licet in parte, & parti-
bus &c. Caſtr *in conſil.332.In cauſa Syluestri*
num.2.verſ.nec poteſt dicere &c.lib.1. vbi affir-
matur, quod ſcriptura producta efficitur cō-
226 munis, & licet poſſit pars producens non
producere, tamen non poteſt poſt productio-
nem à ſe factam, facere, quod non probet
contra ſe &c. *Marc. Anton. Roueſcal. in addi-*
tion.ad d.conſil.Alex.136.in litera ll. & num.vbi
ait, quod nō releuat talis proteſtatio, ſitq; ve-
rior opinio, quidquid ibi *in d.conſil.136.Alex.*
227 firmet, cum id male firmet, quia non eſt in
poteſtate partium reſtringere vim probatiuā
ſcripturarum. *optimè Oſaſc.deciſ.Pedemont.17.*
num 18 et ſeqq. vbi ait, quod proteſtatio volū-
tatis declaratoria nullum habet effectum, in
his quæ à poteſtate proteſtantis non depen-
dent, cum ibi allegatis. Magna quidem, vt dixi
in hac concluſione eſt diſcrepantia inter DD.

Verum æqua diſtinctione credo poſſe inter
228 eos, certa pax conſtitui, nempe vt prima
opinio procedat, quando productio facta fuit
ab aduerſario cum proteſtatione, quod pro-
ducit in parte, & partibus pro ſe facientibus,
& non aliter &c. & tunc ea releuet ſi tali pro-
teſtationi non contradicat contraria pars, nā
tunc productio inducit probationem ſolum,
229 quo ad ea, quæ ſunt in fauorem producen-
tis, ſed quando pars contradixit tali proteſta-
tioni, & tunc procedit altera opinio, *& ſuper*
hoc videatur Iaſ.in l.non ſolum.§.morte nu.26.
ff.de nou.oper.nunc. Dec. *in d.cap. venerabilis*
nu.22. de fid inſtr. Rip.*in cap. M. Ferrarienſis.*
num.75.de conſtit. Menoch *de præſumpt.lib.2.*
præſumpt.45.nu.21.verſ.cui quidem proteſtatio-
ni ſi non contradicat aduerſarius &c. Scio mul-
tos DD renuere talem admittere diſtinctio-
nem, indiſtincte tenendo, quod producens
230 ſibi præiudicet, quacumque non obſtante
proteſtatione in contrarium, Video in hac cō-
trouerſia magnam tempeſtatem, cōſulo vt ea
euitetur, quod quis antequam aliquid in actis
231 producit, ſedulo perpendat, ac cogitet, & re-
cogitet an graue damnū, ſint ei allatura, quę
in ſcriptura producenda, ſunt contra eum, &
232 ſic manifeſto periculo, ſe non exponat, quia
poſt productionem non eſt locus amplius pœ-
nitentiæ, ideòque antea prudenter ſuper hoc
233 conſulat, nam agens in omnibus cautè in
nihilo damnificatur, *vt aduertit Rota coram*
bo.mem.Coccin.deciſ.4. numer.16. verſ.agens in
omnibus cautè &c. part.5.recent. et ſupra tetigi
alia occaſione cap.26.à nu.258. Aliàs vero cui
234 eſt initium ſine prudentia, finis eſſe ſolet
cum pœnitentia, ſicut è contra, Quidquid cō-
ſilij moderatione perficitur, non conſueuit
pœnitudinis rubore perfundi, & de his ha-
ctenus.

Et proprius accedendo ad terminos no-
235 ſtros, tam irrefragabilis eſt confeſſio, quæ
oritur ex productione inſtrumentorum, &
aliarum

alia tum ſcripturarum, vt contra producentē
probent, etiamſi non eſſent ſolemnes, ſiue
236 nullæ, quia productio dat illi fidem, & au-
ctoritatem ſecundum *Bald. in l. alia. numer. 3.*
C. de his, quib. vt indign. Angel. *in conſ. 132. Qui-*
dam Nicolaus. num. 3. verſ. ſecundo quia. Alex.
in conſil. 184. num. 2. vol. 7 Felin. *in d. cap. vene-*
rabilis num. 7. in 2. limitation. vbi etiam Dec.
num. 27. verſ. quinta concluſio &c. Decian. *dict.*
conſil. 20. num. 9. verſ. imò talis confeſſio, quæ
reſultat ex productione, locum habet, etiamſi
ſcriptura, producta eſſet nulla &c. Surd. *in con-*
ſil. 151. num. 16. verſ. etiamſi eſſet ſcriptura pri-
uata & carens ſolemnitate, quia producendo cen-
ſetur eam approbare &c. Idem *deciſ. Mantuan.*
267. num. 2. verſ. etiamſi ſcriptura producta non
ſit ſolemnis &c. videatur etiā Aymon. *de antiq.*
tempor. 1 par. ſection. titul. de verbis enunciat. nu-
mer. 37. vbi de communi Paul. Granut. *in ſuis*
Theorem part. 1. theorem. 20. nu. 18. verſ produ-
cens inſtrumentum etiam falſum, vel minus ſo-
lemne, tenetur ei ſtare &c. et num. 16. amplia-
tur etiamſi inſtrumentum illud eſſet exad-
uerſo vti falſum, & nullum reprobatum, &
adducit *Suarez. allegat. Iur. cap. 27. numer. 4.*
verſ. nec obſtat &c. & in puncto teſtamenti, vt
quis per eius productionem cenſeatur omnia,
237 et ſingula in eo contenta approbare, & ſic
vti validum habere. *conſultus reſpondit Alex.*
in conſil. 163. num. 4. lib. 2. Afflict. *deciſ. 25. nu. 5.*
verſ. ratione productionis videtur fateri vera eſſe
quæ continentur in teſtamento &c. cum alijs al-
legatis per Rotam *corā bo. me.* Buratt. *deciſ. 611.*
num. 11. verſ qui propterea cenſetur approbaſſe
omnia in dicto teſtamento contenta &c. vbi etiā
numer. 12. id ampliat etiamſi talis productio
238 teſtamenti facta eſſet per procuratorem, cū
præſumatur tale teſtamentū ſibi per principa-
lē tranſmiſſum, & ipsū à procuratore de pro-
ductione certioratum. *Roman. conſil. 481. nu-*
mer. 7. cum multis deciſionibus ibi adductis, & in
terminis productionis teſtamenti, quod per
eam cenſeatur omnia contenta in eo appro-
bare adde *Card.* Caualer. *deciſ. 665. nu. 5. verſ.*
hoc ſecundum teſtamentum fuit productum, &
regula eſt contra producentem ſcripturam fate-
ri omnia contenta in ea &c. Quare ſic concludi
239 poteſt in caſu noſtro, dum pia cauſa, ſeu Ec-
leſia vult vti teſtamento in quo ipſa inſtituta
fuit hæres, debet illud in totum approbare,
240 Et ſic adimplere etiam legata prophana ex-
traneis relicta cum ſit indiuiduum vt ſupra
dixi, nam, & acceptans factum debet illud cū
241 omnibus ſuis annexis, & cōnexis qualitati-
bus acceptare *l. cū ab vno. ff. de legat. 2. cap. of-*
ficij. de teſtam. l. qui tutelā. ff de teſtam. tut. Dec.
conſil. 199. num. 13. Alciat. *conſil. 545. numer. 3.*
Bellon. *conſil. 9. numer. 9.* Crauett. *conſil. 174.*
num. 9. et in conſ. 245. num. 4. Cagnol. *in l. qui*
cum alio. num. 8. ff. de regul. iur. vbi vult, quod
242 acceptans ciuilitatem cenſetur acceptare
omnia onera annexa. Facit etiam quod di-
cintus, non poſſe aliquem acceptare beneficiū
243 ſtatuti, vel legis, niſi cum ſuis qualitatibus
iunctis. *Bart. in l. 1. §. quod autem. ff. ne quid in*
flum. publ. latè *Bec. conſil. 53. num. 9.* Non enim
licet vnam partem alicuius diſpoſitionis, quæ
244 ad ſui fauorem facit approbare, et aliā quæ
contra ſe facit reprobare, *ad l. cum quæritur.*
ff. de adminiſtr. tutel. cum infinitis relatis *per*
Tiraquell. de retract. conuent. in fin. nu. 8. & ſeq.
quæ concluſio benè etiam facit ad propoſitū
noſtrum.

Fortiter etiam ſtringere non deſinit, alia
potens ratio, nempe talia legata. licet non
245 relicta in piam cauſam, eſſe omnino perſol-
uenda, quando conſtat de mente clara diſ-
246 ponentis, quo caſu illa debentur in foro cō-
ſcientiæ. *& ita firmarunt* Abb. *in cap. quia ple-*
rique à nu. 42. de immunit. Eccleſ. Idem Abb. *in*
cap. vltim. de reſtit. in integr. Anchar. in regul.
poſſeſſor. quæſt. 1. de regul. iur. & tenet Bart. *in*
tractat. Maioric. lib. 1. cap. 3. quē ſequitur Butr.
in d. cap. quia plerique. num. 9. verſ. ex his patet.
de immunit. Eccleſ. et in cap. cum eſſet. num. 10.
de teſtam. vbi Couar. *num. 4.* dicens hanc opi-
nionem communem eſſe. *Corn. in conſil. 119.*
num. 34. vol. 2. vbi pariter eam appellat com-
munem. *Oroſcius in l. omnes populi. nu. 65. ff de*
iuſtit. & iur. et communem dicit, *Menchaca*
(ex voto Theologorum) *in tractat. de ſucceſſ.*
creat. §. 1. num. 23. Padilla. *in l. cum quis. num. 8.*
C. de iur. & fact. ignorant. Iaſ. *in l ſi non ſpeciali.*
C. de teſtam. vbi eam quoque communem ap-
pellat. *Menoch. de præſumpt. lib. 1. quæſt.* 80.
Medina *de reſtitut. quæſt. 23.* Burg. de Paz. *in*
l. 3. Tauri. numer. 1480. Gomez. *ad eandem l. 3.*
num. 123. Spin. *in ſpecul. teſtament. gloſ. 31. nu-*
mer. 25. & gloſ. 8. num. 69. Mich. Graſſ. *de ſucceſſ.*
cap. 4. quæſt. 1. verſ. et prædicta. et quæſt. 2. Card.
Mantic. *de coniectur. vltim volunt. lib. 2. tit. 14.*
num. 9. et ſeq. verſ. relictum in teſtamento non
ſolemni in foro conſcientia debetur &c. et præ-
ter ibi allegatos addo *Merend. controuerſ. Iur.*
tom. 1. lib. 3. cap. 37. et Fachin. *pariter contro-*
uerſ. iur. lib 4. cap. 5. vbi abundè, et hanc con-
trouerſiam ſatis celebrem nūcupat. Atque ex
Theologis ſic ſenſit. S. Thomas 1. 2. *quæſt 96.*
art. 4. Sot. *de Iuſt & iur. quæſt. 5. art. 3. & q. 6.*
art. 4. lib. 4. Syluestr. *in ſua ſumma in verb. Hæ-*
reditas. 3. quæſt. 7. Adrian. *quolib. 6. art. 1. q. 2.*
Tabien. *in verb. alienatio. §. 15.* Angel. *in verb.*
Teſtamentum. §. 5. et in verb. Alienatio. §. 14.
Armilla *in verb. Legatum. §. 51. et in verb. Hæ-*
reditas. num. 14. Angles Floribus *2. part. in ma-*
teria de dominio. Leſſ. *de iuſtit. lib. 2. cap. 19.*
dub. 3. Lopez. *in 1. part. inſtruct. cap. 14.* Filiuc.
tom. 2. tractat. Gomitol. *lib. 7. quæſt. 1. à num. 5.*
Ioan. de Medina *de reſtitut. quæſt. 23. in fin.*
Molin. *de iuſtit. tom. 1. tractat. 2. diſputat. 81.*
Fagundez. *de Iuſtit. lib. 6. cap 7. num. 6. et ſeq.*
Sanctarell. *variar reſolut. part. 1. quæſt. 66. per*
tot. Gordan. *Theol. moral. lib. 4. quæſt. 4. num. 5.*
Turllench. *in decalog. lib. 7. cap. 17. dub. 3 num. 7.*

Villabos

re eius voluntatem etiam ſi legata ſint ad prophana laicis relicta, quia Eccleſiaſtici prædicant æquitatem, & contemptum rerum mundanarum, facta ad aliquid perſuadendum longè ſunt potiora, quàm verba, quod valdè probatur.

Priuilegia conceſſa pijs cauſis, quantumuis non extendantur ad alias perſonas non priuilegiatas, tamen id eſt intelligendum principaliter, ſecus ſi acceſſoriè, propter regulam iuris, quod acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis, quæ regula cum procedat in odioſis, ergo magis in fauorabilibus. Ex ſocietate bona, vel mala quid præſumatur.

S V M M A R I V M.

262 *Iudex iuſtè iudicat, teſtamentum eſſe nullum ſi careat ſolemnitatibus debitis.*

263 *Teſtamentum, quando eſt nullum ex defectu ſolemnitatis, Iudex iuſtè adiudicat legitimis hæredibus.*

264 *Forum iudiciale diſtinguitur à foro pœnitentiali.*

265 *Validum ſæpè aliquod iudicatur ſecundum forum externum, quod ſecundum forum internum reſpuitur.*

266 *Iudex iuſtè pronunciat, venditionis contractum eſt validum & tamen ille, ad cuius fauorem pronunciatur, non poteſt eſſe tutus in conſcientia.*

267 *Præſcriptionis materia non admittitur in foro conſcientiæ.*

268 *Subſtitutio pupillaris excludit matrem à legitima, & quid in foro conſcientiæ.*

269 *in Via conſcientiæ cauendum eſt, ne erretur perniciosè ſub ratione iuris Ciuilis.*

270 Conſcientia, eſt via arcta, quæ ducit ad Cœlũ.

271 *Lex, quæ fundatur in præſumptione non habet locum in animæ iudicium.*

272 *Veritas facit præſumptionem omnem ceſſare.*

273 *in Foro conſcientiæ, perpetuum eſt, vt attendatur veritas iuris naturalis.*

274 *contra Rationem naturalem vix aliquid fit, quod conſcientiam non remordeat,*

275 *Teſtamentum eſt validum in foro conſcientiæ ex ſola ſimplici voluntate, certa tamen.*

276 *in Teſtamento minus ſolemni relicta, perſoluenda ſunt, & maximè dum pius locus, vel Eccleſia in eo inſtituta eſt hæres.*

277 *Eccleſia eſt pietatis, & iuſtitiæ magnum Luminar.*

Eccleſia quotidie excitat Chriſtifideles ad Cæleſtem gloriam, & contemptum humanarum rerum prædicat.

278 *Eccleſia omnibus prodeſt, & neminem lædit.*

279 *Eccleſiaſtici iniquum eſſet, ſi vnum docerent, & poſtea ipſi aliud facerent, & vide nu. 280. 281.*

280 *Eccleſiaſtici verbo, & exemplo debent docere.*

282 *Prædicationis continuum genus eſt, vitam exemplarem ducere.*

283 *Exempla validiora ſunt, quam verba.*

284 *Demoſthene tantum loquente tota Græcia bella ſuſcepit, & ſuſcepta depoſuit.*

285 *Sicilia fere tota concurrit poſt linguam cuiuſdam vocati Cuni, & parum defuit ne ſubiecta remaneret proprijs ſeruis.*

286 *Populo Hebræo tempore Theodoſij Imperatoris, quid acciderit, allucinato à loquacitate cuiuſdam falſi Prophetæ.*

288 *Corda humana magis capiuntur exemplis, quàm verbis.*

289 *in Actibus humanis magis creditur factis, quàm verbis.*

290 *Exempla, ſunt tamquam ſilices, quæ percuſſæ ab igne rio memoriæ, vel conſideratione, quid operentur, et n. 291.*

292 *ad Factum vbi deuenitur, tunc ampla fides verbis adhibetur.*

293 *Alexander Magnus, dum tantum dixit militibus ſe velle eorum æs alienũ perſoluere nullus acceſſit ad eum, & quo facto, omnes acceſſerunt, et n. 294. et 295.*

Facta ſunt demonſtrationes mathematicæ.

296 *Iob plus vrget nos, ad tolleranda aduerſa quã tota ſapientia Salamonis planè exagerantis magnitudinem patientiæ, & vide n 297.*

298 *Velleius Paterculus Rom. quid reſpondit Fabro murario, volenti domum ſuam accomodare, ne oculis vicinorum eſſet ſubiecta. & nu. 300. 299. & ſeq.*

302 *Teſtamentum pium minus ſolemne valet. & tenet etiam quoad legata in eodem teſtamento laicis relicta, quoad prophana.*

303 *Quæ opinio palmam reportat, vt teſtantur grauiſſimi DD. de quibus multi recenſentur num. 304. 305. itaq. tutum non ſit ab ea recedere. n 306.*

307 *Et ſic tenent plures Theologi, & decifum reperitur in aliquibus Tribunalibus. n. 308.*

310 *Priuilegium conceſſum piæ cauſæ, non debet excedere eius limites.*

311 *Intellige ſi id principaliter prætendatur ſecus ſi acceſſoriè.*

313 *Acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis etiam ſi illud ſit dignius, & pretioſius.*

314 *Acceſſoriũ, quod ſequatur naturam ſui principalis id non ſolum procedit in fauorabilibus, ſed etiam in materia pœnali, & correctoria. num. 317.*

315 *Elogia ſuprema, ne euaneſcant, capienda eſt omnis poſſibilis interpretatio.*

317 *Prohibitio pœnalis, ne pecunia publica poſſit expendi in alios vſus, quàm in emptione frumenti, in tempore neceſſitatis.*

Ea extenditur etiam ad lucrum proueniens ex dicta pecunia.

318 *Priuilegia, quod in correctorijs, & exorbitantibus non extendantur ad acceſſoria eſt opinio improbata.*

310 *Bald. Nouell. in tract. de dote in 8. part. priuileg. 6. non bene loquitur.*

320 *Præſcriptio eſt materia odioſa, & ſtricto in-*

terpratationis,quaſi fræno, inter expreſſorum metas, eſt coercendus.

321 *Præſcriptum tantum dicitur, quantum poſſeſſum, eſtque materia iniqua præſcriptio.*

322 *in Præſcriptionibus etiam iurat regula, quod acceſſorium ſequitur naturam principalis.*

323 *Præſcribens fundum,cenſetur etiam præſcribere ſeruitutem fundo inhærentem.*

324 *Iura præſcripta habent ſuas tacitas acceſſiones.*

325 *Conſuetudinis materia mordicè, & ſtrictè interpretatur,& tamen trahitur ad acceſſoria.*

326 *Societas ſi inita reperiatur ſuper aliqua re principaliter,extenditur etiam ad omnia eius acceſſoria.*

327 *Acceſſorium ſi ſequitur naturam ſui principalis in odioſis,ideo que multò magis procedit in fauorabilibus*

328 *Societatis bonæ,ea eſt natura, vt communicet naturam ſuæ bonitatis.*

329 *Societatis bonæ ratione, quis præſumitur bonus.*

Vxor bona facit bonum virum.

330 *Societatis malæ ratione, quis præſumitur malus.& hoc eſt prouerbium Florentinum.*

331 *ex Socio cognoſcitur, qui non cognoſcitur ex ſe antiquum prouerbium.*

332 *Inſtitutio ad pias cauſas facta in teſtamento minus ſolemni,cum valeat, hanc validitatem communicat etiam relictis in eo ad non pia.*

333 *cum Sapientibus, qui graditur, ſapiens erit, amicus ſtultorum ſimilis eis efficitur, ſecundũ Salamonem.*

334 *cum Bonis ambulandum eſt ſecundum Catonem.*

335 *Conuerſandum eſt cum illis, qui meliores nos reddere poſſunt.*

336 *Conuerſatione bonorũ virorum nihil eſt potentius ad declinandum malos mores.*

337 *Cum quo, quis edat, prius circumſpiciendum eſt quàm quod edat,vel bibat.*

338 *Sodalem nimis nulli quis ſe facere debet,nam gaudebit minus,ſed minus dolebit.*

339 *Legata relicta extraneis in teſtamento inter liberos minus ſolemni, non tenent,& n.340.*

341 *L.hac conſultiſſima.§.ex imperfecto C. de teſtament.in parte fuit correcta.*

342 *Legatum relictum vxori in teſtamento minus ſolemni inter liberos valet.*

343 *Teſtamentum patris inter liberos conditum non ſolemne licet valeat,tamen à iure habetur pro imperfecto.*

344 *Teſtamentum ad pias cauſas ſecundum cap. relatum de teſtament.conditum, à iure reputatur ſolemne.*

346 *Argumentum de teſtamento inter liberos ad pias cauſas quatenus de iure procedat.*

347 *Teſtamentum inter liberos, & ad piam cauſas non per omnia à pari procedunt.*

348 *Argumẽtum æquiparatorum de vno ad aliud non intrat, quando militant diuerſæ rationes*

CAPVT LIX.

IVdex ſecundum Iuris tramitem,nemo eſt,
qui inficiat, quin iuſtè iudicet, dum pro-
262 nunciat teſtamentum illud eſse nullum, ſi
non habeat legitimam Iuris Ciuilis ſolemni-
tatem, et rectè adiudicat legitimis hæredibus
263 hæreditatem. *l.ſi poſt diuiſionem.C.de iur.et*
facti ignor.l.ex imperfecto.C.de teſtam. Nam ta-
lis ſententia obtinet etiam locum,in foro cõ-
ſcientiæ.*cap.2.de maior.et obedit.cap omnis ani-*
*ma.de cenſib.*et abſurdum eſset velle aſserere
iuſtas leges in foro animæ locum non obti-
nere, et ſic perſiſtendo in terminis, de qui-
bus ſupra ſcilicet legata prophana relicta in
teſtamento pio minus ſolemni, deberi, quod
non videtur id procedere propter ſupradicta.
264 Quia reſpõdetur quod forũ iudiciale,diſtin-
guitur à foro pœnitentiali, *vt ſecundũ Theolo-*
gos tradit Bald. *in cap. paſtoralis. §. quia verò.*
num.5.in fin.de offic.delegat.et in conſil.464 n.4.
et 6.vol.1.

Nam non rarò aliquid ſecundum forum
265 externum iudicatur validum, quod in foro
conſcientiæ reſpuitur,*can. vltim.17. quæſt. 4.*
ibi,*iure fori.et non iure poli.* Iuſtè Iudex pronũ-
ciabit venditionis contractum nõ eſſe reſcin-
266 dendum, nec iuſtum prætium eſſe ſupplen-
dum,nec poſt tempus conſtitutum à Lege de
dolo dari poſſe,& tamen is ſecundum quem
pronunciabit,quo ad animæ iudicium,& con-
ſcientiam tutus non erit, ſicuti latè probat,
*Couar.lib.2.variar.reſolut.cap.*4. Sotus *de Iuſt.*
& Iur.lib.6.quæſt.3.art,1. Arias Pincll. *ad l.2.*
C.de reſcind.vendit. in 2.part. à nu.35. et circa
materiam præſcriptionis, quæ nõ admittitur
267 in foro poli,vide quæ dixi *in annotat.ad deciſ.*
3.à nu.35.verſ omnibus Chriſtifidelibus quibus
eſt ſpes ſalutis æternæ &c part.3.recent. Vi-
268 demus etiam, quod ſubſtitutio pupillaris
excludit matrem etiam à legitima *l.Papinia-*
nus.§.ſed neque impuberis ff.de inoffic.teſtam.l.
precibus.ff.de impub.& alijs ſubſtitutionibus, &
tamen in foro cõſcientiæ aliud ſeruatur iuxta
adducta *per Archidiac.in cap.ſi pater.de teſtam.*
lib.6. Dec.*in conſil.211.in fin.* Alciat. *in conſil.*
*50.num.15.lib 9.*circa quam materiam alibi
dicam plura,& perquiram de ſubſiſtentia hu-
ius opinionis

Cauendum eſt enim ne ſub ratione iuris
269 ciuilis pernicioſè erretur in via conſcientiæ
vt inquit idem Bald.*in auth.ad hæc num.13. in*
fin de vſur. Cum apices iuris in foro conſciẽ-
270 tiæ non excuſent, nam conſcientia eſt via
arcta,quæ ducit ad ſalutem, vt dixi iam ſupra.
Rurſus lex quæ fundatur in præſumptione,
271 prout eſt caſus noſter,non habet locum in
animæ iudicio *ita* Innocent.*in cap.quia plerìq.*
*de immunit.Eccleſ.*Angel.*in ſumm,in verb.Lex*
*nu.4.*Sylueſtr.*in eodem verb.Lex.quæſt.9.verſ.*
ſecun.

ſecundo. Suarez. *de Legib. lib. 3. cap. 23. n. 1.* Salas
de Legib. diſput. 10 *ſect.* 4. *n.* 18. eum alijs abun-
de relatis *per Sayr. in Claw reg. lib.* 3 *cap.* 7. *n.* 8.
& ex noſtris vide Menoch. *de præſumpt. lib* 1.
quæſt. 80. *n.* 1. quia veritas facit ceſſare præsũ-
ptionem *l. filium. quem. ff. de lib. & poſth. cap.*
tua nos & cap. ij qui fidem. de ſponſal. Et hoc
eſt perpetuum in ſoro conſcientiæ ſemper eſ-
273 ſe attendendam veritatem Iuris naturalis,
& illi innititur, & adaptatur, quare vt probe
dixit *gloſ. in l. in hac. in verb. mora. circa med.*
ff. de condit. tritic. vix reperiatur aliquid con-
274 tra rationem naturalem, quod conſcientiam
non remordeat.

Perſiſtẽdo modo ſtrictè in terminis noſtris,
dum generaliter verum eſt, teſtamentum eſſe
validum, & ideo obſeruãdum in foro conſciẽ-
275 tiæ ex ſola ſimplici voluntate teſtatoris, de
qua quis eſt certus (veluti dum ſcripta repe-
ritur manu ipſius teſtatoris, vel alio certo, vel
probabili modo) licet in ea ſit prætermiſſa
omnis ſolemnitas iuris poſitiui, quanto ma-
gis id habebit locum, prout eſt caſus noſter
276 quando id ſpectabit ad locum pium, et ad
Eccleſiam, quæ & pietatis, et Iuſtitiæ magnum
luminar eſt, & quotidie Chriſtifideles ad
277 Cœleſtem gloriam excitat, ac contemptum
rerum humanarum, prædicat, & ipſa omnibus
prodeſſe intendit. *cap. 1. ad med. verſ. Eccleſia,*
cum ſit cultrix, & nutrix iuſtitiæ de alien. feud.
in vſib. feud. vbi gloſ. notabil. dicit Eccleſiã om-
278 nibus prodeſſe, et neminem ledere debere,
nam ſuppoſita validitate inſtitutionis piæ cau
ſæ, ſi illa legata non pia in eo teſtamento mi-
nus ſolemni relicto futura eſſent inualida, ac-
creſcere deberent piæ cauſæ in hæredem re-
lictæ non autem hæredibus ab inteſtato, vt
dixi ſupra *à n.* 40. ratio autem poſtulat vt, quæ
ſolemnitas, & fides, ſeu probatio in commo-
dum hæredis ſufficit, vt teſtamentum ſubſti-
neatur, ſufficiat quoque vt conſeruentur le-
gata in eo inſtituta, quando agitur de com-
modo ſolius hæredis. *videatur* Molin. *de iuſtit.*
tom. 1. tractat. 2. diſput. 134. verſ. *in primo aut.*

Iniquum enim eſſet, ſi Eccleſiaſtici vnum
docerent, & contrarium facto comprobarent,
279 aberrando à præclara illa via conſcientiæ,
quæ fortunatè ducit ad Cœlum, vt dictum eſt.
Idque paterno affectu admonet Eccleſiaſti-
cos Magnus Gregorius Papa *in can. oportet*
Sacerdotes 89. *diſtinct.* vbi, vt ipſe inquit graui
animi triſtitia, & amaritudine plenus admo-
280 net eoſdem his verbis. *Vnde omnino cauen-*
dum eſt fratres, ne fallamus populum, & illud
propheta dictum impleatur in nobis. Sacerdotes
DEI contaminant ſancta, & reprobant legem,
quos, & alius propheta increpauit, dicens. O vos
281 *Sacerdotes, qui fallitis nomen meum* cum alijs
in d. can. relatis; circa quam materiam exorã-
do Eccleſiaſticos omnes, vt verbis, & multò
282 magis operibus, quod eſt continuum genus
prædicationis, *vt inquit Sacrũ Concil. Trident.*
ſeſſ. 25. cap. 1. de reformat. dent bonum ſuaui-
tatis odorem, multus fui in annotat. *ad deciſ.*
28. *à num.* 187. *part.* 3. *recent.* & *in annotat. ad*
deciſ. 444. *nu.* 27. *part.* 4. *tom.* 3.

Et poſtquam hic occaſio ſe offert aliquid
generaliter deducam, ad probandum vali-
283 diora eſſe exempla, quàm verba. Non igno-
ro, magnam eſſe potentiam verborum ad ali-
quid perſuadendum quare Sabellicus. *de ſent.*
lib. 1. cap. 6. in æternam Demonſtenis memo-
riam teſtatum ſic reliquit. *Eo loquente tota*
284 *Grecia bella ſuſcepit, ſuſcepta depoſuit fœdera*
cum Regibus iunxit iuncta diſſoluit &c.

Vidit Sicilia, (*vt referunt Flor. lib. 3. cap.*
19. *& Diod. in fragment*) poſt linguam cuiuſ-
dam vocati Euni currere ſexaginta millia, et
285 plus hominũ armatorũ, & parum defuit, ne
florentiſſima illa pars Italiæ ſubiecta remane-
ret proprijs ſeruis. Populo Hebreo, tempore
Theodoſij Imperatoris, *prout habetur in hiſto-*
ria Eccleſiaſtica apud Socrat lib. 7 cap. 37. ſub-
merſa remanſit magna eorum quantitas in
286 Mari allucinata tãtum à loquacitate fallaci
vnius talis noui, ſed ſomniati Moyſis, qui di-
cto populo promittebat, tutò eum ducere ad
promiſſionis terrãm, etiam ſiccis pedibus &c.

Mirabilia ſunt iſta exempla, ex quibus di-
287 gnoſcitur, quam magna ſit energia verbo-
rum, ſed rara ſunt, et non omnes in hoc for-
tunati ſunt. Nam vt monuit Macrob. *Magis*
humana ingenia, exemplis, quàm oratione ca-
288 *piuntur,* quia homines magis credũt oculis,
quàm auribus, et ſicuti ſcripſit edoctus ab ex
perientia Ariſtoteles, *In actibus humanis mi-*
289 *nus creditur ſermonibus, quàm factis.*

Exemplum eſt tamquam ſilex, quæ percuſ-
ſa ab ingenio memoriæ, et cõſiderationis eius,
290 qui videt, aut ſentit, vel legit, emittit ardẽ-
tes ſcintillas, vultum inflamat, excitatque
291 in animo præſtanti, magnoque ignem inex-
tinguibilem, aut ruboris, aut pudoris, aut imi-
tationis. *Exempla enim, dormientes animas ad*
virtutem capeſſendam exſuſcitant, et ignauos, et
ſocordes excitatiores efficiunt. et vitijs indul-
gentes, erubeſcere docent, atque ad pœniten-
292 tiam agendam inducunt, dixit egregius ille
Iſidorus Peluſiota in ſuis Epiſtolis, *Vbi ad fa-*
ctũ deuenitur, illic verbis ampla fides adhibetur.

Referunt Hiſtoriæ de Alexandro Magno,
qui cum audiuiſſet, milites ſuos valdè ære
alieno oppreſſos eſſe, publico edicto vulgari
293 fecit, vt quotquot eſſent creditores, chiro-
grapho oſtenſo, de proprio eius ærario ſolu-
tionem acciperent. Verùm tàm creditores,
quàm debitores, paruam fidem verbis Regis
294 adhibentes, nullus pro ſolutione pecuniam
poſtulauit, quod Alexander animaduertens,
et vnde malum eueniebat cauens, ſtatim in
foro publico ante fores Palatij menſas præ-
295 cepit parari, quibus decem millia talentorũ
poſita fuere, tuncq. confeſtim omnes certatim
adiuerunt, vt Regia libertate fruerentur.

Veriſſimum eſt enim Factum eſſe demon-
ſtrationem Mathematicam, plus vrget nos ad
296 tollerantiam aduerſæ fortunæ, vnus Iob ſua
glorioſa patientia, quàm tota ſapientia Regis
Salomonis planè exagerantis illius magnitu-
297 dinem, Plus creditum fuit Marco Tullio, dũ
vitam reliquit. pro tuitione libertatis Roma-
næ, quam quando eloquentiſſima eius lingua
in Senatu illius conſeruationem mirifico mo-
do ſuadebat.

Quã enim valent exempla eorũ, qui alijs
298 præſunt, & veritatis ſemitam eis oſtendere
tenentur. Hinc Liuium Druſum Romanum
ſummis laudibus celebrauit antiquitas (*vt
refert Velleius Paterculus Roman. Hiſtor. lib.
vltim.*) Is enim cum palatium haberet ob fe-
neſtrarum multitudinem oculis vicinorum
299 nimis parẽtem, fabro cuidam murario pro-
mittenti quinque talentorum mercede huic
incommodo occurrere, reſpondit, et quidem
ſapienter Druſus, decem potius dabo tibi, ſi
totam domum meam conſpicuam efficieris,
300 vt Ciues omnes quemadmodum vitam *in-
ſtituo* cernere queant.

301 Voluit quippè vir ille egregius innuere, eũ,
qui cœteris præeſt, illud ſibi viuendi inſtitutũ
ſibi præſcribere debere, vt ſit omnibus tam-
quam exemplar, à quo cœteri ediſcãt, & ſpe-
culum quoddam lucidiſſimum in quod popu-
li inſpicientes vias virtutis aſſequantur. Et
hæc ſummo digito tetigiſſe ſufficiant, quo ad
digreſſionẽ iſtam, homines magis credere fa-
ctis, quam verbis. Vnde modo redeo in viã.

Plures alias rationes poſſem adducere pro
tuenda veritate ſupra relatæ opinionis, vt te-
ſtamentum minus ſolemne conditum ad fa-
302 uorem piæ cauſæ ſubſtineatur, etiam quoad
legata in eo extraneis relicta ad prophana.
Sed ſat erit aſſerere in hoc controuerſo pun-
ctu prædictam opinionem palmam reportaſ-
ſe, vt grauiſſimi Doctores fidem faciunt pro-
pter ſupra relatas, & ſimiles rationes ab eis
303 ſcitè expenſas, & quia ſitienti ſufficit fontẽ
monſtrare, ideo vide latè *apud Salicet in auth.
caſſa. & irrita. quæſt. 9. n. 7.* C. *de ſacroſ. Eccleſ.
Anton de* Butr. *in cap. quod Clericos. de foro cõ-
petent.* Abbas. *in cap. Eccleſia ſancta MARIÆ,
ſub. num. 40. de conſtit.* & hanc eſſe opinionem
communiter approbatam, ſcribit *Crot in l re-
coniunctis. num. 160. ff. de legat. 3. inter repetentes,
vol. 4.* vbi, quod eſt verior ſententia, & ideo in
iudicando, & in conſulendo ab ea aduertit nõ
304 eſſe recedendum Idem ſenſit. *Couarr. in
cap. relatum num. 2. de teſtam.* Coſta *in cap. ſi
pater. part. 1. in verb. in ſuo teſtament. num.* 8. *de
teſtam.* ita etiam conſulti reſonderũt. *Cephal.
in conſil 71. num. 16. lib. 1.* Alex. *in conſil. 41. Vi-
ſo tenore, num. 5. ad med. lib. 1. & in conſil.* 105.
Viſo, ac diligenter conſiderato nu. 14. lib. 4. Corn.
conſil. 178 *num. 6 lib. 1.* Ruin. *conſil. 1. num. 12,
lib. 2.* & præter repetentes, & conſulentes, ita
etiam ſenſerunt *Io. Dilect. Durant. in tractat.
de art. teſtand. titul. de teſtam. cautel. 5. ſub n. 4.
verſ. & ita reliqua ſubſtinentur &c. Michael.*
Craſſ. *in tract. de ſucceſſ. in §. Teſtamẽtum quæſt.*
18 *num* 7. vbi ait hanc opinionem obtinuiſſe,
& in fine poſt multos ibi relatos, commoneſa-
305 cit, vt ab hac affirmatiua opinione in pra-
ctica non recedatur, nam ſicut principalis in-
ſtitutio ad pias cauſas ſubſtinetur, ita etiã ac-
cidentia, & ſic legata extraneis relicta. *cap. ac-
ceſſorium. de reg. iur. in 6 l. cum principalis. ff.
eodem. cum ſimil.* ita quoq. ſenſit. S*tephan.* Gra-
tian, *diſcept. forenſ. cap. 605. num. 24 tom. 4.* vbi
306 ait contrariam opinionem non eſſe tutam,
et iſtam pro validitate relictorum, tam titulo
inſtitutionis, quàm legati eſſe veriorẽ, & ideo
ab ea non recedendum, nec in iudicando, nec
in conſulendo, *ſic quoque pluribus relatis rect-
tius ſenſit Io. Bapt.* Ciarlin. *controuerſ. forenſ. iu-
dic. cap. 21. nu 8. verſic. talis diſpoſitio ſubſtine-
tur non ſolum quoad piam cauſam, ſed etiam
quoad extraneos honoratos &c.* Barboſ. *in tract.
de Iure Eccleſ. lib. 3. cap. 23. num. 96.*

Et ex Theologis multi ſunt, qui hanc com-
307 munem Iuriſtarum ſententiam tutati ſunt,
& præſertim. *Dicaſtil. de iuſtit lib. 2. tract. 3. di-
ſputat. 1. dub. 8. n* 150. Fagundez, *eodẽ tract. de
Iuſtit. lib. 6. cap. 3. n. 21.* Trullench. *in Decal.
tom. 2. lib 7. cap 18. dub. 4. nu. 2.* Sanchez *in
opuſc. tom. 2. lib. 4. cap. 1. dub. 7. numer. 2.*
Leſſius *lib. 2. cap. 19. dub. 2. numer. 9.* Molin.
de Iuſtit. tom. 1. tract. 2. diſput 134. Villaloboſ.
in ſumma tom. 2. tract. 30. difficul. 4. n. 7. et nu-
per hanc opinionem tamquam probabiliorẽ
tenent. *R. P. Antonius Diana in ſuis reſolut. mo-
ral. part 7. tract. 6. reſolut. 4. verſ. At his. & R. P.
Ioan. Angel.* Boſſ. *in ſuis varijs moralibus tom. 1.
titul. 12. §. 11. n. 107. verſ. altera ſententia oppoſita
&c.* & teſtatur de veriori, & in praxi obſer-
308 uãda opinione, Ita quoq. reperio decisũ in
Senatu Burdegal. *apud Boer. deciſ. 93 ſub n. 7.
verſ in teſtamento minus ſolemni ad pias cauſas
cõdito debẽtur etiã legata nõ pia alijs relicta &c.*
nec nõ in Senatu Sabandiæ *teſt. Ant. Fab. in ſuo
Codic. lib. 6. titul. quint. de teſtamen. definit. 5. ſub.
num. 2. verſ. Eoque caſu valent etiam legata
laicis relicta &c.*

Sed quia tempus eſt attingere metam præ-
ſentis quæſtionis, ideoq; fini properãdo, reſtat
ſolùm reſpondere ad aliqua motiua à me ſu-
309 pra adducta pro opinione illa, nempe lega-
ta facta extraneis in teſtamẽto minus ſolem-
ni ad pias cauſas principaliter condito, nulla-
tenus ſubſtineri, de qua ſupra diximus Et pri-
mum, cum dictum priuilegium ſit conceſſum
310 intuitu piæ cauſæ, nõ debet excedere illius
limites, quia id verum eſt, quatenus princi-
paliter, & de per ſe prætenderetur talis ex-
tenſio, ſecus verò ſi acceſſoriè, nam ſatis in
311 iure decantatum eſt, acceſſorium ſequi na-
turam ſui principalis, *vulg. text. in cap. acceſſo-
rii. 42. de regul. iur. in 6. & in l. principalis.* 139.
ff. eodem. ſicque cum principale caput teſta-
menti-

menti, ſit hæredis inſtitutio, eaque in caſu
312 d prædicto ſubſtinetur, quãuis minus ſolem-
niter ſit facta, vnde idem eſt iudicandum de
ſuis acceſſorijs, vt tetigi ſupra, & id intrat,
313 etiamſi acceſſorium ſit pretioſius, et dignius
principali ſuo, *vt in l.& ſi non ſunt.§.pecuniã. ff.de aur.& arg.legat. Bart.in l.1.& 2.ff.de pecul.legat.Seraph.de priuileg.iuram.priuileg.116. numer.2.*

Prædictaque regula non ſolum procedit in
314 fauorabilibus, prout eſt caſus iſte, nempe
ne ſuprema mortuorum elogia euaneſcant,
quæ materia eſt adeo fauorabilis, vt lex eius
intuitu omnem poſſibilem interpretationem
315 admittat, ſicuti egregiè ratiocinatur *Innocent.in cap.cum Ioannes.num.6. de teſtament. Grammat decis.73.nu.32.cum alijs allegatis per* Surd.*conſil.*414.*n.*101.*vol.*3. vbi etiã *poſt Iaſ.et Zaſ.* aſſerit, ſingularem opinionem admitti ad
ſubſtinenda teſtamenta, et ſæpius ſupradixi
316 Sed etiam intrat in materia pœnali, corre-
ctoria, et exorbitanti, *vt benè declarat* Villa-
gut. *in tractat.de extenſion.leg.rub.de extenſion. leg.corrector.num.17.in 9.fallent.& rub.de extenſ.legis corrector.& pœnal.ſimul. numer.266. cum ſeq.* et ad hoc expendo textum notabilẽ
*in l.fin. C.de frum. Vrb. Conſtantinop. lib.*11.
in qua prohibitio pœnalis de non minuendo,
317 aut non conuertendo in alios vſus pecuniã
publicam deputatam ad emptionem frumẽti
de tempore neceſſitatis, extenditur ad lucrũ
318 proueniens ex illa pecunia. Ex quo textu
benè colligitur lapſum eſſe *Nouell. Bald. in tractat. de dote in 8. part. priuileg.6. poſt med. verſ. nec obſtat, quod priuilegium*, vbi voluit
priuilegia non extendi ad acceſſoria in cor-
319 rectorijs, et exorbitantibus, vnde de inad-
uertẽtia in hoc notatur *d. Nouell. Bald.* à Cra-
uett. *in tractat.de antiquit tempor part.4 §.videamus modo num.36. verſic. infertur non bene locutum Bald Nouell.&c.*

Apertum eſt pariter, præſcriptionem eſſe
materiam ſatis odioſam, itaut ſtricto inter-
320 pretationis quaſi freno inter expreſſorum
metas cohibeatur, hinc regula illa vulgaris
de qua *in l.1.§.Iulianus ait ff de itin.actuq. priuat.* nempe tantum præſcriptum, quantum
321 poſſeſſum, prædictaq; materia odioſiſſima,
et iniqua appellatur *in auth.vt Eccleſ.Roman. centen præſcript gaudeat.§.Habeat itaque ſe.*
Vnde iniquiſſimo vtitur remedio, qui præ-
ſcriptionis præſidio tuetur, *cum alijs* abundè
à me cumulat.in annotat. ad decis.20.in litera B. à num.9.vsque ad num.24.part.3.recent.

Et tamen non obſtante tanta iniquitate, et
322 odio, nihilominus etiam in præſcriptione
vſurpat ſibi locum regula illa, acceſſorium ſe-
qui naturam ſui principalis, et ſic ea exten-
ditur ad acceſſoria, vnde præſcribens fundũ,
323 cenſetur etiam præſcribere ſeruitutem fun-
do competentem, vt per textum *in l.ſi alienae §.1 ff de vſucap.tradit Bart.in l.de quibus.col.2. ff.de legib.ſenſit* Bald.*in conſil.*439.*num.*8.*verſ. cum præſcripſerit in principali, præſcripſerit etiã*
324 *in acceſſorio &c. lib.*3. vbi etiam inquit iura
præſcripta habere ſuas tacitas acceſſiones.
l.refectionis.§.fin ff.com.præd.

Idque quoque amplia in terminis conſue-
tudinis, quæ prout dictum eſt de præſcriptio-
325 ne mordicè, ſtrictèque interpretatur, quip-
pe conſuetudo introducta in aliquo caſu tra-
hitur ad acceſſoria, vt benè conſuluit *Iaſ. in conſil.165. num.12.verſ.tamen licet ſic ſtrictè procedatur &c. lib.2.* ibique pariter aſſerit
ſub numer.8. Si principaliter, et expreſsè ſub
aliqua re fuerit inita ſocietas, tamen exten-
326 ditur ad omnia eius acceſſoria, et ſuper eis
etiam cenſetur inita ſocietas, cum acceſſoriũ
ſequatur ſuum principale, et non ſeparetur
ab eo. *l.fin. et ibi notat Bald ff.per quas perſon. nob.acquir.cum ſimilibus iuribus.*

Ergo ſi prædicta regula intrat in materia
327 odioſa, et ſtrictè interpretanda minimè eſt
mirum, dum in fauorabili caſu, prout eſt no-
ſter, aditum habet, vt ſupra præmiſi. Hic
328 quoque notandum puto, hanc eſſe naturam
bonæ ſocietatis, vt communicet eius bonita-
tem ſocijs, Vnde *ſecundum Bald.in l.cum qui.*
329 19 *num.*1. *C.de Epiſcop. et Cleric.* rati one
bonæ ſocietatis præſumitur quis bonus, *et num.3.inquit*, quod Vxor bona, facit bonum
330 virũ, Quemadmodũ è contra ratione malæ
ſocietatis quis præſumitur malus, hocque eſ-
ſe prouerbium Florentinum, affirmat *Hect. Fel.in tractat.de ſociet in proem. num.3. verſic. et iuxta prouerbium Florentinum &c.* con-
gruitque illud vulgatum,

331 *Qui nõ cognoſcitur ex ſe, cognoſcitur ex ſocio.*

Sed loquendo in terminis noſtris, nam eo
quia valida, et bona, licet de iure ſpeciali iu-
dicetur inſtitutio ad pias cauſas, in qua fuit
tantum ſeruatum ius naturale, eaque enim
332 communicatur cœteris membris teſtamen-
tarijs, quæ ſunt legata, et ſi alias non ſubſi-
ſterent, quia ſolemnitates iuris ciuilis in eis
non fuerunt ſeruatæ, tamen ratione ſocieta-
tis valida ſunt.

Congruit hic illud oraculi Diuini in pro-
333 uerb.cap.11. ibi, *Qui cum ſapientibus gradi- tur, ſapiens erit, amicus ſtultorum ſimilis effi- cietur.* Vnde egregiè monuit prudens Cato,
334 dum dixit, *Cum bonis ambula*, Hinc etiam
aſſerebat Magnus Stoicus Romanus, nempe
335 Seneca, *Cum his conuerſare, qui poſſunt te meliorem facere.* Quia vt idem calamo quidẽ
Chriſtiano ſcripſit in Epiſtol.9. *Nulla res ma- gis animos induit honeſtos, & in prauum incli-*
336 *nabiles reuocat ad rectum, quàm bonorum vi- rorum conuerſatio, paulatim enim deſcendit in pectora, & vim præceptorum obtinet frequenter aſpici, frequenter audiri.* Quare idem Philo-
ſophus ſolitus erat admonere dilectum eius
Lucillum, *vt antea circumſpiceret, cũ quo ede- ret,*

337 *rer, quã quid ederet, & biberet*, & in epiſt. 10.
ad eundem ait, *Fuge multitudinem, fuge pau-
citatem, fuge etiam vnum*, præclarè aduertit
Poeta ille Hiſpanus.

338 *Nulli te facias nimis ſodalem*
Gaudebis minus, & minus dolebis.

Reſpondeo modo ad aliam obiectionem
de qua ſupra *numer. 9.* ſcilicet ideo in teſta-
339 mento minus ſolemni facto ad pias cauſas,
ſi ſint relicta legata extra piam cauſam, non
ſunt valida, quia in ſimili idem expreſsè de-
terminatum reperitur in teſtamento inter li-
beros, quod valet licet minus ſolemniter fue-
340 rit conditum, & tamen dum legata in eo
extraneis fuerunt relicta, non tenent, *vt con-
ſtat textus rotundus in l. hac conſultiſſima. § ex
imperfecto. C. de teſtament.* At priua relicto,
341 *d. § ex imperfecto* in parte fuiſſe correctum,
ſicuti apparet ex textu *in §. Nos igitur. verſ. ſi
tamen aut vxori. Auth. de teſtament. imperfect.*
meminitque Rota *in cauſa Meleuitana Hæ-
reditatis 22. Aprilis 1641. coram re. me.* Merlino
*§. Cæterum quidquid ſit, eſt inter eius impreſſ.
deciſ. 862. numer. 11.* vbi dicitur legatum reli-
342 ctum vxori in teſtamento ſine integra ſo-
lemnitate inter liberos condito debetur.

Vera tamen reſponſio ſupradictæ obiectio-
ni ea eſt, ni fallor, quia teſtamentum minus
343 ſolemne conditum inter liberos, licet vali-
dum ſit, à iure tamen habetur pro imperfe-
cto, vt conſtat *in d. §. ex imperfecto*, vnde non
mirum ſi extra illius terminos non ſubſtineã-
344 tur relicta, ſecus verò eſt in caſu noſtro, in
quo illud habetur pro ſolemni, *ſicuti deponit
text. in cap. relatum de teſtament.* quare cum
345 iudicet teſtamentum illud tamquam ſo-
lemne, ſic omnia in eo relicta, valida iudican-
da ſunt, vide *Salicet. in auth. caſſa. ſub num. 8.
verſ. vbi teſtamentum imperfectum &c. C. de
ſacroſanct. Eccleſ.* & Alex *in conſil. 105. ſub nu-
mer. 14. verſic. quia in teſtamentis ſolemnitate à
iure communi habet hoc locum, ſicuti vbi valet
vti teſtamentum ſolemne lib. 4.*

Nec releuat dũ aſſeritur, valere argumen-
tum de teſtamẽto inter liberos, ad piam cau-
346 ſam, quoniam id procedit quoad validita-
tem teſtamenti ſine ſolemnitatibus, nam quo
ad reliqua, id nullo iure cauetur, vt ratiocina-
ta eſt *Rota in cauſa Romana Hæreditatis corã
bo. me. Pirouano, eſt deciſio 721. ſub num. 8. par. 2.
recent.* & quod teſtamentum inter liberos, &
347 ad piam cauſam non, per omnia à pari pro-
cedant. *poſt Caſtren. in conſil. 450. in fin. verſic.
item non obſtat. lib. 2.* aduertit *Rota coram bon.
mem.* Cantuce. *deciſ. 74. nu. 4. verſ. non per om-
nia à pari procedere teſtamentum, inter liberos, et
ad piam cauſam &c part 2. diuerſ.* immo da-
to generaliter valere tale argumentũ, tamen
aperti iuris eſt, tunc æquiparatorum argu-
348 mentum de vno, ad aliud, non iactare, quã-
do militant diuerſæ circumſtantiæ, diuerſæq;
cauſæ, & diuerſæ rationes, vt paulo ſuperius
dixi, *et facit textus in l. cohæredi. §. qui diſcretas,
ff. de vulgar. et pupillar. cum ſimilibus.* Ad reli-
quas obiectiones ſatisfaciam in ſeq. capite.

ARGVMENTVM.

Legata prophana Laicis relicta in teſtamento pio minus ſolemni, ſi valerent poſſet aperiri via fraudibus, & quomodo, Quæ opinio reijcitur, cum mera præſumptio fraudis non ſit valens opprimere plures ſolidas regulas in hoc puncto firmatas. Plura etiam deducuntur, quod ſi in his terminis probaretur aliqua fraus, vel dolus, tunc ſanè nullatenus deberentur.

Imo ſi in ipſis diſpoſitionibus ad pias cauſas ordinatis probaretur aliquid fraudolenter, vel dolosè interueniſſe, quod in dubio nullatenus præſumitur, & ideo ſolemnitates teſtamentariæ in eis non requiruntur, ſed probata fraude, itaut teſtator illa de ſua libera, & abſoluta voluntate non fecerit, tunc nec illa, quamuis relicta ad pias cauſas valerent cum fraus ſit tamquã venenum, quod inficit omne compoſitum.

Legata ad pias cauſas relicta in teſtamento inualido ad prophana facto, valent, et tenent, non obſtante inualiditate teſtamenti. Voluntas tacita reſultans ex aliquo actu, non extẽditur vltra limites dicti actus.

SVMMARIVM.

349 *Legata prophana in teſtamento pio minus ſolemni relicta, ſi valerent, poſſet aperiri via fraudibus*

350 *Fraudis mera præſumptio, non eſt potens ad labefactandas plures ſolidas iuris regulas.*

351 *Fraus aliqua in quocumque negotio ſi probaretur interfuiſſe, illud annullat.*

352 *Fraus inficit omnem diſpoſitionem quemadmodum venenum omne compoſitum.*

353 *Fraudibus, et malitijs hominum, omnia Iura tàm Canonica, quàm Ciuilia reſiſtere conantur.*

354 *Conſtitutiones exorbitantes à Iure communi, vt euitentur, licitum eſt indirectè, quod directè non liceret.*

355 *in Fraudem ea, quæ fierent ad euitandas etiam Conſtitutiones exorbitantes, illa probata agendum eſt ad reſciſſionem.*

356 *Teſtator, ſi probetur fraude, vel alio illicito modo fuiſſe inductum ad aliquid relinquendũ alicui, id corrueret.*

357 *Dolus, vel fraus, ſi interueniret etiam in relictis ad pias cauſas, tamquam venenata opus eſſet, vt irreparabiliter deficerent.*
Voluntas libera, & abſoluta vbi deficit etiã in relictis ad pias cauſas, actum eſt.

358 Vo-

358 *Voluntas libera, et abſoluta, ſi in aliquo caſu opus eſt, ea requiritur in relictis ad pias cauſas, & quare.*

359 *DEVS voluntaria tantum ſacrificia reſpicit, et ſpernit coacta.*

360 *in Diſpoſitis ad pias cauſas, Ius nullatenus aſſiſtit, ſi probaretur in eis interueniſſe aliqua fraus.*

361 *in Dolo, nec fauendum eſt pia cauſa, quæ indigna ſuis priuilegijs, delinquendo, abutendoque ſe fecit.*
Priuilegio dignitatem decorare in maleficijs non conuenit.

362 *Teſtator, ſi fraudulenter, et doloſè inducatur ad relinquendum locis pijs id non tenet. et vide num. 363. et 364.*

365 *Teſtator tempore teſtamenti circumdatus à religioſis, et ad eorum fauorem teſtando, quid ſit præſumendum.*

366 *Teſtamentum conditum à filiofamilias de conſenſu patris ad pias cauſas valet, ſi tamen relinquantur in eo legata extraneis non valent.*

367 *Diſponere, quod quis poſſit liberè de ſuis bonis, abſque vllo freno, aliud eſt, et aliud ſi de conſenſu alicuius.*

368 *de Conſenſu alicuius aliquid diſponens, tunc non ſunt tranſeundi confines talis conſenſus.*

369 *Pater permittendo, vt de bonis aduentitijs filius poſſit diſponere ad pias cauſas, agitur de eius præiudicio.*

370 *Et ideo talis permiſſio non eſt trahenda ad caſum diuerſum, ſcilicet, vt etiam extraneis poſſit legare. & nu. 383.*

371 *Conſenſus præſtitus, vltra ſuos cancellos non admittitur.*

372 *Conſenſus nullatenus extenditur vltra expreſſa, & ſic omnem alium caſum excludit.*

372 *Actus voluntarij non vlterius extenduntur, quàm geruntur.*

373 *Iuramentum non operatur vltra voluntatẽ, & conſenſum iurantis.*

374 *Superfluitas eſt potius tolleranda quàm extenſio in præiudicialibus.*

375 *Conſenſus tacitus præſumitur fauore piæ cauſæ.*

376 *Creditor, licet ſit præſens venditioni pignoris ſui, & non contradicat non dicitur conſentire extinctioni ſui iuris.*

377 *Creditor præſens venditioni ſui pignoris ſi nihil dicat, ſibi non præiudicat, cum ſciat ius ſuum durare.*

379 *Taciturnitas non habetur pro conſenſu quãdo agitur de præiudicio tacentis, niſi expreſſè conſentiat.*

380 *Seruus pignori obligatus, ſi à debitore ſciente, & patiente creditore fuerit manumiſſus, tacitè pignus videtur remiſſus.*

381 *Libertatis fauore præſumitur cõſenſus tacitus.*

382 *Pignori res obligata, ſi ſciente, & patiente creditore fuerit alienata in piam cauſam, dicitur reſoluta hypoteca. & nu. 383.*

384 *Conſenſus tacitus in vno actu, nullatenus poteſt extendi ad alium.*

385 *Societas tacitè contracta inter fratres in alio actu, non extenditur ad alios. & num. 386.*

387 *inter Societatem tacitam, & expreſſam, quæ ſit differentia.*

388 *Voluntas tacita non extenditur vltra quam ex ipſo actu deducitur.*

389 *Canonici, ſi habeant ſtatutum de certo numero Canonicorum, ſi aliquem vltra recipiãt de ordine Papæ, qualiter præſumantur eum admiſiſſe.*

390 *de Superioris mandato, ſi quis aliquid faciat, ſi ſit contrarium id ſuis priuilegijs,*
Cenſetur id feciſſe, vt ſuo Superiori obtemperaret, non vt ſibi præiudicaret.

392 *Teſtamentum, ſi non ſit ſolemne, & ſic factũ ad prophana, & in eo fuerunt relicta legata ad pias cauſas, ea debentur.*

393 *Teſtamentum, ſi non valeat, nec ex eo legata debentur.*

394 *Radice amputata, neceſſe eſt, ramos deficere.*

395 *Teſtamenta etiam pia corruunt, ſi teſtamentum ſit nullum ex defectu ſolemnitatum. & numer. 396.*

397 *Legata pia debentur, quamuis relicta in teſtamento prophano minus ſolemni.*

398 *Quæ opinio eſt verior, & omnino ſequenda, tàm in conſulendo, quàm in iudicando.*

399 *Cap. relatum de teſtament. loquitur generaliter de relictis ad pias cauſas.*

400 *Verbum, relinquo, importat ſine dubio quoq; legata particularia.*
Verbum, relinquo, ſi adijciatur vniuerſitati bonorum, importat inſtitutionem.

401 *Quod procedit etiam quando adeſt neceſſitas inſtituendi, prout habet pater inſtituendi filiũ in legitima.*

492 *Verbum, relinquo, eſt commune, & poteſt importare tàm legata, quàm inſtitutionem. & numer. 405.*

403 *Barboſ. de iure Eccleſia lib. 3. cap. 27. nu 95. reijcitur, dum ſenſit, nullo iure caueri, Legata pia deberi ſi teſtamentum ſit nullum.*

404 *Regulis generalibus eſt ſtandum, etiam in materia pia, vbi non reperitur ſpecialiter priuilegiata.*

405 *Textum vbi habemus non eſt curandum de Doctorum altercationibus.*

406 *Legata omnia pia perſoluenda ſunt, non obſtante inualiditate teſtamenti, & ſic ſenſit Senatus Luſitan. Rota Rom. &c.*

407 *Butr. Salices. Iaſ. et alij refutantur dum ſentiunt, legata pia relicta in teſtamento inualido prophano non deberi.*

CAPVT LX.

PRo complemento amplæ reſolutionis de qua latè diſſeruimus in præcedentibus capitibus, quod legata prophana in teſtamẽ-

to pio

to pio, minus ſolemni relicta valida ſunt, &
debentur, quodq; vinis rationibus iam pro-
batum extitit, reliquum nunc eſt, vt perga-
mus reſpondere alijs oppoſitionibus Docto-
rum, qui contrariam partem tutati ſunt. Vn-
de nunc ſequitur reſpondere oppoſitioni de
qua ſupra à num. 17. nempe legata facta ex-
traneis in teſtamento minus ſolemni ad pias
cauſas principaliter condito, ſi viribus ſub-
ſiſterent, aperiretur via fraudibus, quibus ob-
349 uiare ſummopere inſudat lex, & hoc maxi-
mè quando cernit adeſſe maius periculum,
prout eſt in morientium diſpoſitionibus.

Quia reſpondetur meram præſumptionem,
& nudam ſuſpicionem fraudis, nullatenus eſ-
350 ſe potentem ad labefactandas tot iuris ſo-
lidas regulas, in hac materia ſupra adductas
à nu. 51. & ſequent. Verum tamen eſt, ſi pro-
351 baretur aliqua fraus, tunc ſine dubio talia
legata non ſubſiſterent, cum notum ſit, frau-
dem interficere omne negotium, omnemque
352 diſpoſitionem quemadmodum venenum
omne compoſitum, vt benè conſiderat Rota
Lucen. apud Monach. deciſ. 37 num. 48. & me-
minit Rota Romana in cauſa Firmana Pen-
ſionis 11. Februarij 1636 coram re. me Merlino
eſt inter eius impreſſ. deciſ. 701 n. 8. verſ. fraus
inficit omne negotium. Omnia enim Iura tàm
353 Canonica, quàm Ciuilia fraudibus, & mali-
tijs hominum reſiſtere conantur. cap. porro de
diuort. l. in fundo cum ibi not. ff de rei vindic. cū
ſimil. & facit deciſio in cauſa Romana Præla-
tionis 16. Februarij 1618. coram bo. mem. Card.
Sacrato § Non obſtat, vbi dicitur, quàmuis
354 ad euitandas Conſtitutiones exorbitantes,
prout eſt illa fel. rec. Gregorij XIII. ſuper iure
congrui, liceat indirectè illud, quod aliàs nō
liceret directè, & deducit Decian. in conſil. 23.
num. 19. verſ. ſi feciſſet permutationem, vt exclu-
deret vicinum &c. lib. 2. et latè Tiraquell. de
retract. lignag. in præfat nu. 78. & admiſit Rota
in cauſa Tarentina Retractus 21. Aprilis 1613.
coram bo me. Manzanedo et in cauſa Macera-
ten. Retractus 4. Iulij 1612. corā bo. me. Vbald.
ſuper qua materia, vt iam alibi promiſi in
terminis Bullæ Iuris congrui fel. rec. Grego-
rij XIII latiſſimus ero &c. Tamen ſi id fieret
355 in fraudem, & illa probaretur, tunc poteſt
agi ad reſciſſionem contractus. per ea, quæ ha-
bentur in l. altius ff ſi ſeruit. vindic. et ratiocina-
tur Tiraquell. d. tractat. de retract. lignager. §. 1.
gloſ. 7. num. 74 & dixit Rota in d. Romana Re-
tractus, coram Card. Sacrato §. Non obſtat.
verſ. ſi forte probata fraude, poterit agere ad re-
ſciſſionem &c.

Quæ concluſio procederet etiam in caſu
356 noſtro, nam ſi probaretur fraudibus, vel
alio non licito modo inductum eſſe teſtatorē
ad aliquid relinquendum in teſtamento pio,
quoad legata prophana laicis procul dubio
357 ea tamquam inualida non ſubſiſterent, Imo
etſi probaretur aliquam fraudem, vel dolum
cauſam dediſſe relictis ad pias cauſas, nam
tunc quoque tamquam venenata à viperino
toxico fraudis, & doli, aut alio illicito modo,
358 neceſſe eſt, vt irreparabiliter deficerēt, nam
vbi deficit libera, & abſoluta voluntas actum
eſt, quæ maximè attendi debet in diſpoſitis
ad pias cauſas, cum DEVS tantum volun-
359 taria ſacrificia reſpiciat, & ſpernat coacta,
vt ſæpius ratiocinatus ſum, & præſertim ſupra
cap. 5. à num. 32.

Quare tunc non obſtantibus magnis eius
360 priuilegijs, ius nullatenus aſſiſtit. Non
enim in dolo fauere, nec piæ cauſæ debemus,
quæ indignam priuilegio delinquendo, abu-
361 tendoq. ſe fecit, l. qui ſine. ff. de negot. geſt.
neque priuilegio dignitatem decorare in ma-
leficijs conuenit. cap. vt famæ. de ſentent. ex-
362 comm. & in puncto, quod teſtamentum con-
ditum ad ſuggeſtionem falſam, etiamſi factū
reperiatur ad pias cauſas, probat Iaſ. in con-
ſil 141. incip. Viſa. num. 3. verſ. item cum dictus
D. Thomas. vol. 4. vbi conſuluit contra Hoſpi-
363 tale Miſericordiæ Genuæ, ad cuius fauorē
fuerat conditum teſtamentum per q. Thomā
de Sauignonis ex ſeductione tamen, & doloſa
ſuggeſtione cuiuſdam presbyteri Hilarij, alia-
que, vt ibi.

Idem pariter reſpondit Io. Baptiſt. Plot. in
conſil. 17 num. 54. verſ. eo quia teſtator fraudo-
lenter, & doloſè inductus fuit per doloſas iſtiga-
364 tiones per domeſticos teſtatoris, vel agentes pro
ipſis locis pijs &c. idemq; confirmat in conſ. 90.
num. 1. eumque ſequitur Ioſeph. Ludouic. in
ſuis cōmun. concluſ. titul. de teſtament. concluſ. 2.
verſ. fallit vndecimò, latè Ripa in tractat. de act.
in articul. mort. cap. 61. num 15. & ſeq. Io. Bap-
tiſt. de Thor. in ſingular. piarum cauſar. ſingu-
lar. 24. verſ procedit etiam ſi fauore piæ cauſæ
ad falſam ſuggeſtionem ſit factum teſtamen-
tum &c. & adde Menoch. in conſil. 45. nu. 19.
lib. 1. & Io. Baptiſta Hodiern. controuerſ. forēſ.
lib. 1. cap. 35. num 54. vbi aſſerit, quod ſi teſta-
tor tempore diſpoſitionis teſtamentariæ, cir-
365 cumdatus ſit, à religioſis, & ad beneficium
illorum diſponens cenſetur potius timore, ne
ab illis deſereretur, vel aliud deterius ſenti-
ret, ita diſpoſuiſſe, quàm quod ita voluiſſet
internè.

Tandem reſtat reſpondere vltimæ oppoſi-
tioni, de qua ſupra num. 17. quæ eſt doctrina
Iaſ. in d. §. ex imperfecto ſub num 20. volentis
teſtamentum conditum à filiofamilias de cō-
366 ſenſu patris valere ad pias cauſas, ſi tamen
in eo relinquantur legata extraneis nullate-
nus ſubſiſtant &c. Facili enim negotio huic
obiectioni reſpondetur, nam aliud eſt, vt quis
prout eſt caſus noſter, liber ab omni freno
367 poſſit diſponere de rebus ſuis, & aliud ſi cū
conſenſu alterius, quia tunc limites illius
conſenſus tranſeundi non ſunt, & hoc ſub pœ-
368 na fruſtratoriæ diſpoſitionis ad text. in l. dili-
genter. 5. in princip. & §. ſi ita mandauero, & l. ſi

quis

quis pro eo 46. ibi quoties certum mandatum eſt
recedi à forma non debet. ff. mandat.
369 Agitur enim in hoc caſu de præiudicio pa-
tris, qui dum permittit filio, vt diſponat ad
pias cauſas de bonis aduentitijs ſibi præiudi-
cat, ideo prædictus conſenſus non eſt æquum,
vt trahatur ad diuerſum caſum, ſcilicet quoad
370 legata extraneis facta. Et ſi generaliter id
verum eſt, vt extenſio non admittatur, & vltra
371 ſuos cancellos conſenſus præſtitus nihil ope-
retur l. in agris. ff. de acq. rer. dom. l. cancellaue-
rat. ff. de his quæ in teſtam. delen. l. cum ſeruus in
princip. vbi Bald. ff. de contrahend. empt. & con-
ſenſus non extenditur vltra expreſſa, et ſic
omnem alium caſum excludit. Bart. in l. 1. n. 1.
C. ſi quis ius dicent non obtemper. Paris. conſ. 85.
num 45. lib. 2. Rip. in l. fin. nu. 136. C. de reu. donat.
Actus enim noſtri voluntarij, non vlterius ex-
372 tenduntur, quàm geruntur. l. voluntaria. C.
de exceſſ. tut. l. ob maritorum. C. ne vxor. pro ma-
rit. cum ſimil. quod procedit etiamſi ſit inter-
poſitum in tali actu iuramentum, quia non
operatur vltra voluntatem, & conſenſum di-
ſponentis cap. quinta vallis de Iureiur. & l. fin.
C. de non numerat. pecun. Rip. in l qui Romæ. §.
duo fratres. n. 73. in fin. ff. de verb. obligat. Rimi-
nald. Iun. conſil. 54. n. 18. Menoch. conſil. 355. n.
11. Fuſar. conſil. 39. num. 60. D. Regens Capyc.
Latr. deciſ. 2. n. 44. part. 1. cum alijs pluribus al-
legatis à Rota in cauſa Romana donationis 16.
Martij 1643. coram R. P. D. Bicho §. Nam ſem-
per deficit conſenſus verſ. non obſtante iuramen-
to appoſito, quia non operatur vltra voluntatem,
& conſenſum &c. & in cauſa Caſenaten. bono-
rum 13 Iunij 1647. coram R. P. D. Peutingero.
§. Obiecto verò. verſ. non obſtante etiam iuramen-
to appoſito, quia non operatur vltra voluntatem,
& conſenſum &c.
Id multò magis ſibi vſurpabit locum, quã-
do, prout eſt caſus noſter, agitur de materia
præiudiciali, in quo caſu nulla eſt ſpes exten-
373 tionis, immo tunc potius admittitur ſuper-
fluitas, quàm extenſio, vt ratiocinatur Rota
in cauſa Romana fideicommiſſi de Gallis. 16.
Nouembr. 1575. corã clar. me. Hieronym. Pam-
phil. & recentius in cauſa Tyburtina fideicom-
miſſi 27. Iunij 1640. coram bon. me. Card. Pan-
zirolo. §. Nec dicatur. verſ. vltra quod potius to-
leratur ſuperfluitas, quam extenſio, de caſu ad
caſum &c.
374 Amplia ſupradicta multò magis procede-
re, ſi dictus conſenſus patris fuiſſet tacitus, cũ
ſ ille præſumatur fauore piæ cauſæ, nam et
talis ſufficit fauore libertatis, l. 1. ff. de remiſſ.
pignor. Infertur quippè licet creditor præſens
375 ſit venditioni pignoris, & non contradicat,
non tamen ex hoc videtur conſentire extin-
ctioni ſui iuris, ex eo, quia paſſus fuit illud vẽ-
376 dere cum ſciebat vbique pignus, ſeu hypo-
tecam ſibi durare l. ſicut. §. non videtur ff. quib.
mod. pig. ſolu. gloſ. in cap. 1. in verb. promiſſione
de prohib. feud. alienat. per Lothar. in vſib. feud.

376 Opus eſt enim, creditorem expreſsè cõſen-
tire venditioni pignoris factæ à ſuo debitore,
ad hoc, vt amittat ſuum ius. l. ſi conſenſit 7. in
princip. ff. quib. mod. pign. & hypot. ſolu. l. credi-
tor. 118 ff. de regul. iur. l. 1. & l. cum te à debitore
4. C. de remiſſ. pign. Alexan. conſil. 12. ſub nu. 9
verſ. non obſtat ſecundum argumentum. lib. 2
Natt. conſil. 474. nu. 29. verſ. ſi creditor dedit li-
centiam debitori alienandi, ſeu etiam conſenſiſ-
ſet alienationi, ex hoc cenſetur hypoteca ſublata
&c. lib. 2. Rota coram fe. re. Gregor. XV. dec. 67.
verſ. conſenſum præſtitum alienationi &c. eam-
377 que poſtea ſecuta eſt coram bon. me. Manza-
nedo in Romana Saluiani Interdicti 1. Iulij
1609. impreſſ. eſt apud Marcheſ. de Commiſſ.
part. 2. fol. 468. num. 6. verſ. ex qua alienatione,
& Laura conſenſu &c. & recentius fuit dictum
coram Reuerendiſſ. D. Dunozetto Decano in
cauſa Romana Saluiani 23. Ianu. 1643. §. Defe-
ctus vero, verſ. cum creditor conſentiens expreſ-
sè venditioni pignoris factæ à ſuo debitore illud
amittat &c. itaque niſi adſit conſenſus, taci-
tus nihil operatur. Tritumque eſt taciturni-
tatem non haberi pro conſenſu, quando agi-
379 tur de præiudicio tacentis, niſi expreſſe cõ-
ſentiat. l. qui vaſ. 49. §. vetare. ff. de furt. l. filius
familias. §. inuitus ff. de procurat. l. Caius. ff. de
pignor. l. 3. C. ſi res aliena. l. ſi filius familias ff. ad
Maced. l. in eo. 45. verſ. inuitum. ff. de rit. nupt. l.
inuitum. ff. de ſeruit. vrban. præd. Clemen. 1. vbi
gloſ. vltim. de procur. Innocent. in cap. in Geneſi
de elect. in 6. Guidopap. ſingul. 1008. n. 1.
Tamen vt dixi prædicta concluſio ceſſat
fauore libertatis vnde ſi ſeruus pignori obli-
380 gatus à debitore, fuerit manumiſſus, ſciẽte
creditore tacite pignus videtur remiſſus. l. 1.
ff. de remiſſ. pignor. Bart. in l. vltim. nu. 2. eodem
titul. ſicq. fauore libertatis receptum eſt, vt
381 tacitus præſumatur conſenſus, vnde quoq.
fauore piæ cauſæ, vtique, ſi res pignori obli-
gata ſciente, et patiente creditore, ad pias
cauſas fuerit alienata, pignus ſimiliter præſu-
382 mitur remiſſũ, nã quod dicitur de libertate,
extenditur ad cauſam pietatis. Bart. in l. proxi-
mè, in fin. ff. de his quæ in teſtam. delen. Bald. per
illum textum in l. vnic. in fin. ibi, ad hanc ratio-
nẽ pietatis conuenit. ff. de comm. ſeru. manumiſſ.
& in l. 1. ff. de remiſſ. pign. Paul. de Caſtr. in l. eã
quam num. 6. verſ. idem debet. ff. de fideicommiſſ.
Roman. in conſil. 428. n. 2. vbi inquit clarum
eſſe argumentum de diſpoſitis circa libertatẽ,
ad piam cauſam. Soc. Sen. in l. 1. num. 5. ff. ſolut.
matrim. & in l. Mutiana num. 2. ff. de condit. &
demonſtr. & conſil. 116. numer. 24 in fen. lib. 1.
Et in puncto de pignore alienato ad pias cau-
383 ſas, ſciente, & patiente creditore, vt cenſea-
tur illud remiſſum, plures Doctores id aſſeue-
rantes propter rationem ſuperius adductã cõ-
gerit Tiraq. de priuileg. piæ cauſæ priuil. 131. qui-
bus addo, Card. Mant. de tacit. & ambig. conuent.
lib. 11. titul. 31. num. 40 verſ. ex hoc autem &c.
Genuenſ. in tractat. de Eccleſ. ſeu practicabil.

Eccleſ. Prieen. ar. 8. quæſt. 136 verſ. ſi rei pignori obligatæ ſciente, & patiente creditore fuerit in Eccleſiam, vel in aliam piam cauſam alienata pignus cenſetur remiſſum &c.

Quamobrem vt loquar in caſu noſtro, & ſic extra terminos libertatis, & fauore piæ cauſæ
384 ſi pater tacitè præſtaret conſenſum, vt filius teſtaretur ad pias cauſas, tunc multò minus admitteretur illa extenſio, vt diſpoſita per eũ valerent etiam quoad extraneos, quia tacitus conſenſus in vno actu, non eſt aliquo modo cogitandum, vt extendatur ad alium, iunt. gloſ. notab. in element. ſæpè. in verb. partibus. de verb. ſignific. Abb. in cap. ſi quis contra Clericum col. 13. de for. competent. & in cap. quoniam contra col. fin. de probat. & in cap. præſentium col. 4. de teſtib. Tiraquell. de iur. marit. gloſ. 7. num. 50. Barboſ in collectan. Iuris Canonici ad Clement. lib. 5. titul. 11. cap. 1. n. 30. Seraph. de priuileg. iur priuileg. 49. nu. 28. & latè per Decian. in conſil. 49. à nu. 50 lib. 2.

Patet quidem hoc in ſocietate tacitè contracta inter fratres, quæ de vno actu ſociali nõ
385 extenditur ad alium actum, ſed eatenus, quatenus ex ipſo tacito actu ſociali conſenſus extenditur, ſecundum Bart. & Baldum in l. ſi patrum. C. commun. vtriuſq. iudicij. quos refert & ſequitur Corn. in conſil. 212. nu. 1. et 2. vol. 2. et hæc eſt differentia inter tacitam, & expreſ-
386 ſam ſocietatem maximè omnium bonorũ, vt in expreſſa omnia communicentur, in tacita verò non veniunt niſi ea, quæ acquirun-
387 tur ex ipſis actibus quæſtuarijs, non quæ obueniunt ex proſpera fortuna puta ex legato, vel hæreditate ad textum in l. coire. cum quatuor legibus ſeq. ff. pro ſoc. Alex. conſil. 49. n. 2. lib. 1. Dec. conſil. 190. nu. 13. lib. 1. Anchar. conſil. 149. n. 3. Bero conſil. 190. n. 13 lib. 1. Menoch. de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 56. num. 37. Roland. conſil. 91. nu. 28. lib. 1. Peregr. conſil. 95. per tot. lib. 3. Ciarlin. Controuerſ. forenſ. cap. 16. num. 6. & ſenſit Rota coram bon. mem. Coccino in cauſa Imolen. Diuiſionis 16. Iunij 1608. eſt inter eius impreſſ. deciſ. 421. num 6.

Nec eſt nouum aſſerere, vt dum voluntas
388 deducitur ex actu, et ſic tacitè non extenditur vltra quam ex actu de neceſſitate inferatur l. 1. §. hoc interdicto, & ibi Bart. ff. de itin. actinq. priuat. & in Auth. qui rem circa finem. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Dec. in conſil. 72. col. 1. & 651. n. 2. Aym. conſil. 317. num. 5. Paris. conſ. 79. n. 12. vol. 5. Socin. Iun. conſil. 122. n. 14. vol. 1. Natta conſil. 77. num. 14. Surd. conſil. 52. nu. 73. Idem Surd. deciſ. Senat. Mantuan. 267. num. 5. verſ. non extenditur vltra &c. Franc. Merlin. deciſ. Rota Lucen. 36. numer. 8. verſic. conſenſus enim &c.

Vlterius pro hac concluſione facit, quod ſcribit. Ant. Butr. in cap. accedentibus col. 2. verſ. & per prædicta de priuileg. dicens, Si Canonici habentes Statutum de certo, & determinato
389 numero Canonicorum, recipiant aliquem vltra numerum de mandato Summi Pontificis, non videntur hoc feciſſe animo tollendi Statutum, ſed vt mandato Pontificis obtemperarent, & parerent, quam opinionem ſecutus eſt Alex. in conſil. 33. num. 10. lib. 5. vbi ait, ſi quis mandato ſuperioris fecerit actum dire-
390 ctè contrarium, priuilegio ſibi conceſſo, non videtur renunciaſſe priuilegio, cum præſumatur id feciſſe, ne contradiceret Superiori Butr. pariter in ſupracit. loc. approbatus fuit à Dec. in conſil. 452. n. 24. et 25. & à Franciſc. Becc. in conſil. 107. num 46. & adde Nattam in conſil. 77. num. 14. lib. 1. Vbi inquit ſi immunis ſoluat collectas præiudicat ſibi in eo, quod particulariter fuit ſolutum, non autem in alijs, l. 2. et ibi gloſ. et Bart. ff. de priuileg. veteran.

Vnde abundè ſatisfactum remanet obiectioni de qua ſupra à n. 28. nempe ſicuti filius familias teſtando ad pias cauſas de conſenſu
391 patris validè diſponat, tamen ſi aliquid relinquat ad fauorem aliarum perſonarum perperam id facit. Et ſic etiam videbatur dicendum in teſtamento pio minus ſolemni, vt valeat quidem, quoad pias cauſas, non autem, quoad relicta ad prophanos vſus Laicis, cum opinio contraria ſit verior, vt ſatis iam dixi, & ſic concludo talia legata omninò eſſe perſoluenda, & adimplenda.

Cui reſolutioni connecti quoque poteſt illa non longe diſſimilis concluſio quam etiam tetigi ſupra cap. 54. n. 245. ſcilicet ſi teſtamen-
392 tum minus ſolemne principaliter conditum ſit ad prophana & ſic cum ſit inualidum tamquam ſine debitis ſolemnitatibus conditum, an ſubſtineatur quoad legata in eo relicta ad fauorem piæ cauſæ, dubia eſt quæſtio, & Doctores more ſolito in diuerſas feruntur ſentẽtias, vt ibi dixi.

Aliqui enim negatiuam opinionem viriliter defendunt, ea ducti ratione, quia cum non valeat caput, et fundamentum teſtamenti cõ-
393 ſiſtens in hæredis inſtitutione, nullatenus valere poſſe acceſſoria reſpectu eius, qualia ſunt legata, quantumuis pia, expendendo regulas illas Iuris, nempe acceſſorium ſequitur
394 naturam ſui principalis, & amputata radice, ramos decidere neceſſe eſt, & vtile per inutile vitiatur prout ex his, & ſimilibus rationibus, aſſerũt plures DD. quos adduxi ſupra d. cap. 54. n. 244. et adde Iaſ. in l. hac conſultiſſima. § ex imperfecto. ante numer. 11. verſ. in caſu autem contrario. C. de teſtament. poſt Salicet. & Ant. de Butr. ibi per eum relatos. Idem Iaſ. in l. 1. lectur. num. 24. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Alex. in conſil. 377. num. 6. verſ. ſed vbi laicus eſt inſtitutus hæres minus ſolemniter, & legata ſunt ad pias cauſas, non ſufficit etiam quoad legata pia cauſa &c. lib. 2. & in conſil. 209. ſub num. 15. verſ. tale legatum relictum hoſpitali peti non poteſt, attento, quod teſtamentũ eſt nullius momenti &c. eodem. lib. 2. alios adducit Nicol. Boer. deciſ. Senatus Burdegal. 93. num. 6. & adde Socin. in

conſil.

conſil.5.in fin.lib.3.& conſil.49.ſub num.12.lib. 4.Tiraquell. *de priuileg. pia cauſæ priuileg.* 80. *verſ. ſed è diuerſo &c.* & deinde ſcripſerunt *Menchac.de ſucceſſ.§.22 num.12.*vbi de receptiori Guglielm.*de Benedict.in repetit cap.*Raynutius.*part.1.in verſ.teſtamentum il primo n.20 de teſtament.*Graſſ. *de ſucceſſ. §. Teſtamentum. quæſt.*18.*num.*6.vbi etiam affirmat receptiorem eſſe ſententiam,vt talia legata euaneſcãt,
395 etiã ſi pia ſint,ſicut euaneſcit inſtitutio hæredis non priuilegiati,ſi teſtamẽtum corruat ex defectu ſolemnitatum. *& nuper ita ſenſit Auguſtinus* Barboſ.*in tractat.de iur.Ecclеſ.lib.3.cap.27.num.95.*vbi fatetur hanc opinionem
396 ei probabiliorem videri,ibique reddit plures rationes, quare ipſe huic ſententiæ negatiuæ adhæruit.

Nihilominus, ſalua pace ſupradictorum, opinio contraria, & ſic affirmatiua,talia lega-
397 ta pia deberi,validaq. eſſe,veriſſima, et magis communiter recepta eſt,vtique talis concluſio audacitet ſequenda venit, tàm in
398 conſulendo, quàm in iudicando, & id quidem auctoritate *textus expreſſi* in ſui generalitate *in cap relatum de teſtament.*qui tex-
399 tus loquitur generaliter de relictis Eccleſiæ ibi,*ſuper relictis Eccleſiæ.*quod verbum *relictis* ſine controuerſia importat etiam legata par-
400 ticularia,& licet poſſit importare inſtitutionem, quando adijcitur vniuerſalitati bonorũ, & importat inſtitutionem,*vt voluit* Bart.*in l. his verbis.num.1 ff.de hered. inſtit.* Butt. *in cap. Raynutius nu 6.de teſtam.*Alex.*conſil.*618.*n.*7.*lib.*5.Surd.*conſil.*258.*num.*13.*Ioſeph.* Ludouic.*deciſ.lucenſ.*53.*num.*4.*D.*Capyc. Galeott. *controuerſ.*32.*n.*6.*lib.*2.Rota *deciſ.*1060. *numer.*2. *part.*3.*diuerſ.* quod procedit etiam, quando
401 adeſt neceſſitas inſtituendi prout habet pater inſtituendi proprium filium in legitim 1. *ex relatis* à Rota. *in cauſa Caſenaten. Laudi. 20.Decembris.*1632.*coram Eminentiſſ.D.Card. Hieronym.*Veroſpio.*§.Etenim ea ſola verſ.verbum relinquo &c. & latius dixi in annotat. ad deciſ.*25 *in litera* B.*à num.*16.*part.*3. *recent.*

Sed reiecta quæſtione hac verbali, ne nos vlterius progredi impediat,illud enim pacifi-
402 cè tranſit, quod verbum, relinquo, communè reputatur,& ideo poteſt adaptari,et ad legata,et ad inſtitutionem, vt probare videtur textus *in l.is cui ſub conditione.ff. de condit. & demonſtr.&* in auth.*de hered. et falcid. in § ſi quis autem non implens verſ. & hæc. quidem iuncta gloſ.in verb.relictis ibique* Batt.*numer.*1, *latè* Bald.*in l.his verbis. ff. de hered. inſtituend.* Alex.*in l.cogi §.generaliter ff. ad Trebellian.*

Ex quo patet nimis feſtinanter locutum eſſe *Barboſ.de Iure Eccleſ.lib.3.d.cap.27.nu.95* vbi inquit,ideo relicta ad pias cauſas in mi-
403 nus ſolemni teſtamento, in quo cauſa prophana fuerit hæres inſtituta,non valere, quia nullibi id in iure cautum reperitur,ideoque
404 ſtandum ſit regulis generalibus *arg.l.placuit* 8.*ibi,æquitatis ſcripta C. de iudic.* Nam ſi Barboſ.perſcrutatus eſſet textum *in d.cap. relatum.de teſtament.* certè dictam rationem nõ adduxiſſet contra ſeipſum, quia, vt dictum eſt,verbum illud,*relictis*,tàm inſtitutionem
405 quàm legata poteſt importare, & ſic benè quoad legata pia,etiam in iure habetur deciſio.Vnde cum teneamus textum, non eſt cu-
406 randum de Doctorum altercationibus. Et propterea tamquam ſententiam à iure definitam amplexi ſunt *Couar.in cap. relatum,*11. *num.*3.*de teſtam* & præter alios Doctores, et Theologos à me abundè relatos in *d. cap.* 54. *nu* 253.& 254.adde ex noſtris Thomam Maulium *in tractat.de vltim.voluntat.lib.*1. *titul.*12. *n.*4.Capifer.*de num. teſt. in teſtament. requiſit. part.*2 *cap.*7.*num.*34.Euerard.*ſua conſil.*27 *n.* 58.*Io.Baptiſt* Ciarlin.*in controuerſ.forenſ.iudic cap.*11.*num.*9.Peregr. *de fideicommiſſ. artic.* 2. *num.*33. ſic pariter fuit concluſum in Senatu Luſitaniæ *apud Gamm. deciſ.* 380 in qua deciſione licet contrarium firmetur,tamen in fine
407 prudentes illi Senatores firmarunt, et iuſſerunt legata omnia pia perſoluenda eſſe,non obſtante inualiditate teſtamenti ſpreta contraria opinione,Idemque fuit animaduerſum per Rotam Roman.*in cauſa Caſanaten.Nullitatis teſtamenti.9.Martij.*1580.*coram bon.me. Marcell.Bubalo.*vbi reprobantur *But.Salicet. Iaſ.& alij*, tenentes tunc debitas ſolemnita-
408 tes non eſſe neceſſarias in relictis ad pias cauſas,quando ipſa pia cauſa fuit inſtituta, ſecus verò ſi priuatus ſit inſtitutus hæres,et piæ cauſæ aliquid relictum fuit, quia contraria opinio verior eſt.

ARGVMENTVM.

Legata,cum ad ſui perfectionem requirant aditionem hæreditatis, ideoque dum interim hæres nõ adit eam,properam agit Legatarius ad illorum conſecutionem, quæ concluſio eſt adeo vera,vt procedat,etiam in legatis cauſa libertatis relicta, & ſecundum plures DD. id etiam procedit in legatis relictis ad pias cauſas,cum in hoc non appareat eas eſſe priuilegiatas ſpecialiter.

Quæ tamen opinio communiter eſt improbata, cum veritas ſit,quod ea debeantur etiam non adita hæreditate,cum ea non dependeant à teſtamento,cum & iſta ſit ſubtilitas iuris Ciuilis,quæ in relictis ad pias cauſas non attenditur,ſed tantum ius Diuinum. Et ſemper præſumendum eſt,mentem teſtatoris fuiſſe, vt legata pia omnino ſubſiſterent, quamuis ſubſiſtentiam non haberet teſtamentum, et ſic nolle,vt eum fortuna teſtamenti, etiam irent legata pia, quidquid ſit de alijs relictis ad prophana.

SVMMARIVM.

1 *Legata pia an debeantur, non adita hæreditate. & num. 2.*

3 *Et iſta quæſtio eſt ſatis ardua, & indeciſam reliquit Tiraquel.*

4 *Legata peti non poſſunt, hæreditate nõ adita.*

5 *Hæreditas ſi non adeatur, omne ius teſtamẽti reſoluitur.*

6 *Hæreditas non adita perſonam defuncti, & non hæredis repræſentat.*

7 *Hæres, quando adit hæreditatem, quaſi contrahit cum legatarijs.*

8 *Iudicium omne requirit tres perſonas, actoris, Iudicis, & rei.*

9 *Hæres, niſi adeat hæreditatem non poteſt conueniri.*

10 *Teſtator præſumitur voluiſſe, legata ſequi fortunam teſtamenti, vt ſi illud pereat, omnia pereant.*

11 *Legata libertatis; nec debentur, quantumuis ſint fauorabilia, non adita hæreditate.*

12 *Legata pia non debentur, ſi hæreditas non ſit adita, & ſic ſeruatur in praxi.*

13 *Et eſt communis opinio tàm Canoniſtarum, quàm Legiſtarum, vide infra à num 30.*

14 *Iura multa priuilegia contulerũt cauſis pijs, ſed non illud, quod legata pia deberentur, nõ adita hæreditate. & num. 15.*

16 *Legata pia ſpeciale eſt, vt debeantur, etiam hæreditate non adita.*

17 *Hæreditatem, ſi nemo adeat, totum ius teſtamenti corruit.*

18 *Lex generaliter loquens generaliter debet intelligi.*

19 *Teſtator, ſi dicat, quod legatum præſtetur intra mẽſem à die ſua mortis, debet tamen ſubintelligi à tempore aditæ hæreditatis.*

20 *Hæreditas antequam adeatur, legata peti non poſſunt.*

21 *in Relictis ad pias cauſas tantum attenditur ius diuinum.*

22 *in Teſtamento militum nulla ſolemnitas iuris Ciuilis attenditur.*

23 *in Teſtamento militis valent relicta in eo, quomuis hæreditas non ſit adita.*

24 *Argumentum à milite ad piam cauſam valet.*

25 *ex Teſtamento, quod iure non valet, nihil valet, niſi aliud teſtator exprimat.*

26 *Teſtator non præſumitur velle defraudare animam ſuam de ſuffragijs relictis.*

27 *Teſtator præſumitur omni firmiori modo voluiſſe ſuſtineri legata pia.*

28 *Legata pia, quod debeantur etiam non adita hæreditate eſt opinio verior, & æquior.*

29 *Legata pia, quod non debeantur, dum non aditur hæreditas, eſt opinio, quæ procedit de rigore Iuris Ciuilis.*

30 *Legata pia non habent dependentiam ab inſtitutione hæredis.*

31 *Legata pia non ſubijciuntur ſubtilitatibus Iuris Ciuilis, ſicuti eſt ſubtilitas aditionis hæreditatis.*

32 *Legata pia, non adita hæreditate, nõ vadunt ad hæredes ab inteſtato.*

33 *Siue hæreditas non poſſit adiri, ſiue hæredes repudient.*

34 *Legata pia, ſi non ſit adita hæreditas non tãtum actione, quàm officio iuris, poſſunt peti.*

35 *Hæres ſi nolit adire hæreditatem, quomodo legata pia ſint ſoluenda.*

36 *Legata pia, quod debeantur etiam non adita hæreditate, eſt opinio omnino rationabilis.*

37 *Legata pietatis fauore relicta, non requirunt aditionem hæreditatis.*

38 *Legata pia non adita hæreditate, petuntur officio Iudicis.*

39 *Legata pia ſola morte teſtantis confirmantur & ſic non eſt opus aditione. & nu. 40. & 41.*

42 *Legata pia, quod debeantur non adita hæreditate, eſt opinio, à qua non eſt recedendum.*

43 *Et quod ſit communior fatentur etiam DD. contrarium ſentientes.*

44 *Legata etiam relinqui poſſunt ab eo, qui ab inteſtato decedit.*

46 *Legata pia, quod debeantur non adita hæreditate, id magis procedit, ſi ſint relicta pro malè ablatis incertis.*

47 *Vel ſi legata non reciperent dilationem.*

48 *Legata pia debẽtur quamuis relicta ſint in teſtamento minus ſolemni, in quo ſint inſtituti extranei.*

50 *Legata pia, per non aditionem hæreditatis nõ inualidantur, cum poſſint ſtare abſque hæredis inſtitutione. & nu. 51.*

52 *Vtile per inutile, quando non vitiatur, & quàm latè pateat d. regula. & nu. 53.*

CAPVT LXI.

LEGATA ad pias cauſas relicta, quod
valeant, & teneant, quantumuis teſta-
mentum ad prophana, in quo fuerunt ea or-
dinata viribus nõ ſubſiſtat ex defectu ſolem-
nitatum in illo à Iure requiſitarum, & hoc ex
cauſis in præcedenti capite relatis. & nunc
videamus, ſi teſtamentum reperiatur condi-
1 tum ritè, & rectè cum omnibus ſolemnitati-
bus à iure requiſitis, ſi eueniret, quod hæres
inſtitutus recuſaret hæreditatem adire, an
2 nihilominus legata pia valida exiſterent, &
ſoluenda venirent, ſanè quæſtio iſta ſatis ar-
dua eſt, *vt inquit* Craſſ. *in §. Legatũ. quæſt. 68.
num. 4.* & ob id multis allegatis agnoſcendo
3 difficultatem cautè indeciſam reliquit *Tira-
quell. de priuileg. piæ cauſ. priuileg. 33.* & in hoc
duas communes contrarias refert *Hieronym.
Geuall. in ſuo Specul. comm. contra commun.
quæſt. 107. tom. 1.* Cum hoc caſu regulariter
4 loquendo non poſſint peti legata relicta, nam
antea neceſſe eſt, vt hæreditas adeatur. *l. ſi ne-
mo ff. de teſtam. tut. l. ſi hæreditas eodem titul. l. 2.
§. adio.*

§.adeo.ff.de vulgar.& pupillar.l.1.§.1.ff.de legat.2. l.1.§.ante aditam.ff.ſi quis teſtam. liber. eſſe iuſſ.ſue. l.filium §.exhæredatio.ff.de bon.poſſeſſ.contra tabul.l.proximè.ff.de his quæ delen.in teſtam l.3.§.ſi patronus ff.de bon. libert. l.eam quam.C.de fideicomm. et l.ſi nemo. ff.de reg.iur. vbi pro iuris regula firmatur, quando nemo
5 ſubijt hæreditatem, omne ius teſtamenti ſoluitur, ibi, ſi nemo hæreditatem adiuerit, nihil valet ex his, quæ in teſtamento ſcripta ſunt.

Huiuſque regulæ cauſa ea aſſignari poteſt, quia hæreditas iacens repræſentat perſonam
6 defuncti, non autem hæredis, & per conſequens non tenetur ad legata, ſicuti nec ipſe defunctus. argument. text. in l. legatum eſt ff de legat.2.& ibi gloſ.ordinar.& DD. Quãdo enim
7 hæres adit hæreditatem, videtur quaſi contrahere cũ legatarijs, & ſe obligare, & aſtringere ſolutioni, vt in l.apud Iulianum §.hæres. ff.quib.ex cauſ.in poſſeſſ.ea. & in §.hæres. Inſtitut. de oblig. quæ ex quaſi contract. naſcun. ergo alias non tenetur. Inſuper in iure ſatis
8 vulgatum eſt omnem iudiciũ requirere perſonam actoris, rei, & perſonam Iudicis, vt in l.tribus ff.de iudic.cũ ſimil. Sed in caſu noſtro, ſi non detur aditio, perſona rei non reperi-
9 tur, in qua reſideat, & fundetur actio paſſiua, quæ poſſit conueniri ergo &c. facit etiam regula illa, quod teſtator præſumitur voluiſſe
10 legata ſequi formam illius teſtamenti, in quo ea ſcripſit l.fin.§.1.C.de codicill.cum ſimil.

Amplia etiam, vt in tantum non debeãtur
11 legata non adita hæreditate, quod nec fauorabilia legata illa libertatis poſſunt conſequi ſuum effectum. l.2.C.de teſtament. manumiſſ. Bart.in l.1.circa fin. verſ.quartò quæro. C de ſacroſãct. Eccleſ. Dec.in l.ſi nemo.42.in princip. verſ.ampliatur etiam in libertate &c. ff. de regul.iur.gloſ.in l.qui filia.§.1.ff.de inſtit. hæred. et in l.4 ff.de fideicomm. libert. & in l.olim.C. de manumiſſ. teſtam.

Sunt pariter nonnulli Doctores, qui id ampliant quoque in legatis relictis ad pias
12 cauſas, & de communi teſtatur Iaſ.in l.1. in prima, & 2.lectura. C.de ſacroſanct. Eccleſ. & in l.eam quam.num.39.C.de fideicomm.& hanc dixit communem Bernard. Diaz. de Luco regul.313. & aſſentire videtur Tiraquell de priuileg.piæ cauſæ. priuileg.34. Alex. in conſil.209. num.16.verſ. legata etiam ad pias cauſas relicta non debentur hæreditate non adita &c. lib 2. vbi ad hoc allegat Salicet. in auth. caſſa in 9. quæſt.C.de ſacroſanct. Eccleſ. & Alex. ſecutus fuit à Ripa in l.1.num.66.ff de legat.1.& quod illa opinio negatiua ſeruetur in praxi affirmat Florianus in l.eam quam. C. de fideicomm. quem refert Iaſ.ibi num.16. vbi concludit hãc
13 eſſe veram, & communem Legiſtarum, & Canoniſtarum ſententiam, & id etiam indubitatè firmat And. Pachin. controuerſ. Iur. lib.6. cap 82.in fin. vbi ait, licet Summi Pontifices, Imperatores, cauſis pijs maxima priuilegia
14 contulerunt, & ſingularia multa earum fauore contra iuris regulas conſtituerunt, tamen nullum prorſus Canonem nullam legem ſan-
15 xerunt, ex qua eneruetur regula iuris, ſi nemo ex teſtamento adiuerit hęreditatem, nihil valet, quod in eo relictum &c. ſic etiam ſenſit Franc.V in.deciſ. Audientia Baren.301.num.3. vbi inquit iſtam fore omnium in iure ſcribentium communem opinionem, ibique multos adducit, alioſque refert Giurb deciſ.Siciliæ 97. num.13.verſ.hæreditate non adita legatum piũ non debetur &c.Gamm.deciſ Luſitan.248.numer.4. verſic.ſolum à die aditæ hæreditatis &c. & atteſtatur in hoc communiter reprobari Bart.in d.l.1.num.166.C.de ſacroſanct. Eccleſ.
16 dum ſentit ſpeciale eſſe, vt legata pia debeãtur non expectata aditione hæreditatis.

Qui Doctores ferè omnes mouentur ea ra-
17 tione à me ſuperius adducta, nempe ſi nemo adeat hæreditatem, totum ius teſtamenti corruit. d. l ſi nemo. ff. de regul. iur. & cum lex
18 generaliter loquatur, generaliter venit intelligenda. l.1.§.generaliter.ff.de legat.præſtãd. l.de pretio.ff.de public. in rem action. & prædicta concluſio eſt adeo vera, quod quamuis teſta-
19 tor exprimat legatum præſtandum eſſe intra menſem à tempore mortis ſuæ, debet tamen ſubintelligi, & à tempore aditæ hæreditatis, vt declarat Alex.in l.ſi mihi.& tibi.§.ſi quis ſeruos col.1.nu.5.verſ.extra gloſ.&c ff.de legat.1. & hoc firmat per text.in l. ſtatu liber. §.ſi quis hæreds.ff de ſtatu liber. cum antea quam hære-
20 ditas adeatur peti legatum non poſſit. l.hæredis aditio.ff.quãd dies legat.ced & firmat Gamm. d.deciſ.248. num.4. verſ.licet teſtator exprimat legatum eſſe præſtandum intra menſem à die mortis ſuæ &c.

Sed his, & ſimilibus non obſtantibus, cum omnia iura poſitiua limitentur, & pro ſcriptis
21 non habeantur, quando militat magnus fauor piæ cauſæ, ideo dicimus, in relictis ad pias cauſas, tantundem attẽdi ius Diuinum, & naturale, ſicut in teſtamento Militis, non autem
22 aliqua ſolemnitas Iuris ciuilis, vt per omnes in cap.relatum il 1.de teſtament. verſ.non ſecundum leges &c. et ſenſit Rota in cauſa Gallien. Hæreditatis 1.Iulij 1636.coram Reuerendiſſimo D. Terracinen. §. 1. verſ. in diſpoſitione ad pias cauſas attenditur tantum ius naturale, & Diuinum ſicut in teſtamento Militis &c. cũ multis ibi allegatis, & ſuperius ſæpe dixi, & præſertim cap. 1.per tot.

At in teſtamento militis valent, & debean-
23 tur in eo relicta, quamuis non ſit hæreditas adita. l.miles ita hæredem. in fin. ff.de Milit. teſtam. valet enim argumentum à milite ad
24 piam cauſam, vt latè per Barrar in ſuis locis legalib centur.27. Ergo &c. videndus eſt quoque Abb. Panormit. in repetit in d.cap relatum num.6.in fin. de teſtament. vbi ſic præcisè ait, Et per prædicta poſſunt decidi infinita quæſtiones, & maximè illa quotidiana, numquid legata

ad

Digitized by Google

*ad pias cauſas debeantur, non adita hæreditate,
& maximè ſi hæres repudiet, vel renunciet hære-
ditati. & dicendum, quod ſic, quia hæc legata nō
ſubijcit ſolemnitati Iuris ciuilis, vt dixi*, & huic
opinioni Abbatis quoque ſe ſubſcripſerunt
multi celebres I. C. & Tribunalia, vt infra
ex infra dicendis apparebit.
25 Ad corroborationem inſuper prædictæ cō-
cluſionis addi etiam poteſt text. *in l. ex teſta-
mento 29. C. de fideicommiſſ.* dum ſancitur ibi,
*Ex teſtamento, quod iure non valet, nec legatum
quidē ſi non ab inteſtato ſuccedentes rogati pro-
bentur, peti poteſt.* Non perimitur, ergo legatū
26 teſtamento pereunte, quando teſtator voluit
ea præliari, etiamſi ſuum perierit teſtamentū,
Quid enim eſt veriſimilius, quam teſtatorem
noluiſſe animæ ſuæ ſuffragia tollere, & in hoc
anxius inſiſtere. *iuxta l. cum pater. 79. §. filius.
verſ. nam obnixa. ff. de legat* 2. nō poteſt enim
27 dubitari, quod voluerit valere legata pia eo
firmiori modo, quo fieri poterat, et ſic noluiſ-
ſe committere fortunæ teſtamenti legata pia.
Vnde apparet hanc opinionem affirmatiuā
pro ſubſiſtentia legatorum piorum, vt debeā-
28 tur, quamuis non ſit adita hæreditas, habere
pro ſe fundamentum veritatis, et æquitatis,
quidquid eſſet dicendum, de rigore iuris, in
29 quibus terminis DD. illi loquuntur, qui con-
trariam tuentur opinionem. Nam cum le-
gata pia non habeant dependentiam à teſta-
mento, et poſſint ſubſiſtere, etiamſi nullus in
30 eo ſit inſtitutus hæres, vel ex alio capite ſo-
lemnitatum ſit nullum, ſeu inualidum, *vt di-
ximus in præcedentibus cap.* ergo idem erit di-
cendum, ſi teſtamentum remaneat nullum,
31 ex quo hæres non adeat hæreditatem. Non
enim legata pia ſubijciuntur ſubtilitatibus
Legum Ciuilium, cum et aditio hæreditatis
ſit ſolemnitas dicti Iuris Ciuilis, *vt patet ex
d. l. ſi nemo. ff. de regul. iur.* cum ſimil. ſupra alle-
gatis, ideoque quo ad legata pia non eſt attē-
denda, quare ſtatim mortuo teſtatore, non
32 obſtante quod hæreditas non ſit adita, legata
pia debentur, ei, quæ fuerūt piè relicta, et nul-
lo modo accreſcunt hæredibus ab inteſtato,
33 ſiue hæreditas ab inteſtato non poſſit adiri,
ſiue hæres ſcriptus hæreditatem repudiet. &
vide Couarr. *in cap. Raynaldus. §. 3. numer. 11.
verſ. octauus caſus &c. de teſtam.* vbi etiam
addit, quod legata pia non adita hæreditate,
34 non tantum actione, ſed vel officio Iudicis
poſſet exigi, *vt l. hæreditas 73. ff. de petit. hæred.*
Quid autem ſit operandum, quando nullus
eſt, qui adeat, vel adire velit hæreditatem, cō-
35 tra quem, legatarius cui piè aliquid eſt reli-
ctum, debet experiri actionem, vel an bona
ſint ei addicanda, vide Bart. *in l. eam quam.
num. 2 C. de fideicom. et in l. 1. C. de bon. vacant.
lib. 10. et in d. l. 1. nu. 67. C de ſacroſanct. Eccleſ.*
Couar. *in d. cap. Raynutius. num. 11. verſ. ſecun-
dus caſus.* Quamobrem abſque vllo ſcrupulo
hanc noſtram opinionem affirmatiuam, quod
dicta legata non periclitentur tamquam piæ
36 cauſæ fauorabiliorem, æquiorem, circuitus
reſecantem, et ſimplicitati, ac æquitati Iuris
Diuini, et Canonici magis conuenientem, eſ-
ſe omnino, et intrepidè ſequendam, nihil du-
bito affirmare, nam et illam amplexus eſt
Bart. in l. 1. numer. 66. C. de ſacroſanct. Eccleſ.
vbi plures adducit rationes, adeſt pariter au-
ctoritas *gloſ. vnic. & ſingular. in l. eam quam.
in verb. tradi. in 10. fallent. C. de fideicomm.* vbi
37 limitat illum textum requirentem aditionē,
vt legata poſſint peti fauore pietatis, quam
gloſ. *Bart. ibi col. 1. in fin. verſ. diximus fauore
pietatis.* Bald. *ſub nu.* 10. et cœteri ſequuntur,
Eamq; valdè notat idem *Bald.* et amplecti-
38 tur ſaltem, vt debeantur legata pia officio
Iudicis non adita hæreditate, *in repetit. d. l. 1.
ſub num. 52. verſ. primo dico, et idem* Bald. *ibidē
lectur. 2. ſub num. 9. in verſ. iuxta hoc quæro,* ibi,
veritas eſt &c. ac de communi multum no-
tanter atteſtatur *in l. 1. in fin.* ibi, *fallit in lega-
tis ad pias cauſas, quæ ſecundum opinionem com-
39 munem non deſiderant additionem hæreditatis,
ſed ſola morte teſtatoris confirmantur, & ſecum
trahunt executionem &c. ff. de legat* 1. et de
communi etiā teſtatur idem *Bald. in conſ. 452.
verſ. & quia relicta pro anima lib. 2.* latè mate-
riam hanc tractat *Couarr. in repetit. d. cap. Ray-
naldus. §. 3 à nu. 11. de teſtament.* vbi per octo
caſus hunc articulum declarat, et in vno quo-
que caſu firmat talia legata pia deberi, et eō
40 ſeruari, etiam non adita hæreditate, et præ-
ſertim in octauo caſu, qualis eſt noſter, vbi
atteſtatur, quod iſta opinio communiter ſer-
uatur, et ſubiungit viros vndequaque doctiſ-
ſimos huic concluſioni ſe ſubſcripſiſſe, *ſequen-
do Bart. in d. l. 1. nu. 66. C. de ſacroſanct. Eccleſ.*
Et hāc opinionem pariter ſecutus eſt *Lap.
allegat 91. ſub nu. 4. verſ. non requiritur aditio
hæreditatis, et ita ſeruatur in practica &c. vbi
Quintilianus* Mandoſ. *in addit. in litera i, infini-
tos DD.* pro, et contra congerit, tandem his
verbis concludit. *Ergo in tāta varietate ſequor
opinionem Lap. hic. &* Philipp. Dec. *in l. ſi nemo.
num. 3. verſ. quarto addo, quod regula non habet
locum in legatis ad pias cauſas &c. ff. de reg. iur.*
expendit etiam pulchram, et notabilem *Apo-
ſtill. ad conſil. Alexand. 209. in verb. non adita
lib. 2.* quæ non ſolum hæc comprobat in lega-
41 tis ad pias cauſas, ſed etiam in alijs, idem in
praxi ſeruari teſtatur.
Supradictam concluſionem tamquam no-
tabilem poſuit etiam in ſuis ſingularibus
*Matth. de Matthesil. in ſingul. 162. incip. Nota
ſingulare numer. 4. verſ. Præterea omnia fallunt
fauore piæ cauſæ ex teſtamento vel ab inteſtato,
nam illa non confirmantur morte teſtatoris, nec
requiritur ſolemnitas aditionis hæreditatis &c.*
Inniſte pariter hanc opinionem defendit *Ca-
piſcen. in tractat. de num. teſt. in teſtament. requi-
ſit. part. 2. cap. 3. à num. 29.* vbi plures DD. ad
hoc adducit, & addo, *Ceuall. commun. contra
comm.*

com nun.tom. 1. *quaſt.* 107 vbi refert negatiuã,
et affirmatiuam opinionem, et hanc affirma-
tiuam ſequitur, vt legata pia debeantur etiã
non adita hæreditate, et idem tenet *in quaſt.*
590. *verſ. Sed contrariam partem* &c. Inſuper
de communi opinione profitetur *Menchaca*
in tractat. de ſucceſſ. creator. §. 22. *num.* 2. Surd.
in tractat. de aliment. titul. 8. *priuileg.* 12. *num* 2.
verſ fauore piæ cauſa introductum eſt, vt præ-
ſtentur legata pia etiam ante aditam hæredita-
tem &c. Craſſ. *de ſucceſſ. in* §. *Legatum. q.* 68.
num. 8. vbi inquit quæſtionem hanc arduam
eſſe, et refert DD. pro vtraque opinione, atq;
in fin. concludit, fauore piæ cauſæ ab opinio-
42 ne affirmatiua, vt debeantur talia legata, non
adita hæreditate, ipſe non recederet &c. vide
Carroc. *deciſ.* 85. *ſub numer.* 2. & *ſingul.* 245. *in*
verb. Legata. Pellic. *in conſuetud. Auerſ. cap.* 3.
num. 391. *Simon. de Præt. de interpretat. vltim.*
volunt. lib. 2. *interpretat.* 1. *dub.* 1. *ſolut.* 4. *n.* 68.

Et ex modernis, qui hanc opinionem am-
plexi ſunt reperio. *Io. Aloyſ.* Ricc. *in ſuis colle-*
ctan. part. 1. *collect.* 215. *verſ. debentur legata pia,*
etiam hæreditate non adita &c. Idem *in addit.*
ad Tiraquell. de priuileg. piæ cauſæ. priuileg. 33.
verſ. ex quo fauore piæ cauſa introductum eſt,
vt legata debeantur etiam hæreditate non adi-
ta &c. *Andr.* Fachin. *controuerſ. Iuris lib.* 6. *dict.*
cap. 84. qui licet videatur ſequi opinionem
contrariam tamen opus fuit, vt fateretur, hãc
43 noſtram opinionem affirmatiuam, eſſe com-
muniorem Doctorum ſententiam. Et hanc
pariter ſecuta fuit *Anton.* Merend. *controuerſ.*
lib. 14 *cap.* 38. vbi ait abſque aliquo ſcrupulo,
opinionem *Bart. in d. l.* 1. *nu.* 66. *C. de ſacroſanct.*
Eccleſ. eſſe receptiorem, et veriorem cum, et
legata conſiſtere poſſint abſque teſtamento,
44 relinqui enim poſſunt ab eo, qui ab inteſta-
to decedit *l.* 1. §. *hac diſponimus.* C. *comm. de*
legat. quod multo magis eſt dicendum in le-
gatis ad pias cauſas ex ſupra relatis. Et quod
non ſit tutum, nec in conſulendo, nec in iudi-
cando recedere ab opinione noſtra hac affir-
matiua, quod legata pia debeantur, etiam nõ
adita hæreditate, dixit *Gaſp. Anton. Theſaur.*
quaſt. forens. lib. 4. *quaſt.* 38. *à num.* 15. *verſ. ego*
teneo cũ Bart quod non ſit neceſſaria aditio &c.
Molſeſ. *in ſumma tractat.* 13. *de vltim. volunt.*
cap. 5. *num.* 176. *Io. Maria* Nouar. *in tractat. de*
priuileg. miſerabil perſon. priuileg. 26. *numer.* 3.
verſic. fauore piæ cauſa introductum eſt, vt le-
gata debeantur etiam non adita hæreditate &c.

Ita quoque animaduerto *fuiſſe decisum* in
Tribunali Capellæ Tholoſanæ *decis.* 89. *num.* 1.
verſic ſi mortuo teſtatore nõ adeatur hæreditas,
an debeantur dicta legata pia, concluſum fuit,
quod ſic &c. et reddit rationem ibi in addi-
tione *Stephanus Aufrer. in litera A.* quia lega-
ta ad pias cauſas non ſubijciuntur ſolemnita-
45 tibus Iuris Ciuilis, quàm rationem iam ſupra
adduxi. Et id ampliat idem *Aufrer.* ſiuè hæres
noluerit adire, ſiue repudiauerit hæreditatem,

Idemque habetur *deciſum in* Senatu Burde-
gal. *apud Boer. decis.* 93. *num.* 11. *verſ. quamuis*
hæreditas non ſit adita, tamen legata debentur
ad pias cauſas, Ita pariter reſpondit Audientia
Baren. *teſte Franciſc. Viu. decis* 419. *ſub nu-*
mer. 3. *verſ. hæreditate non adita fideicommiſſa,*
vel legata ad pias cauſas debentur &c Senatus
Luſitaniæ *penes Gamm. decis.* 248. *ſub numer.* 3.
verſ. ſpeciale eſt, vt legata pia non expectata
aditione hæreditatis ſtatim præſtentur &c. *nec*
non Senatus Siciliæ *ſecundum Mar. Mut.*
decis. 41. *ſub num.* 7. *verſ. legata pia valent etiam*
non adita hæreditate &c. ſic quoque ſenſit Se-
natus Grationopolitanus *apud* Guidopap. *de-*
cis. 604. *nu.* 1. *verſic. hæreditas dum non eſt adita*
legata non debentur, limita niſi eſſent legata ad
pias cauſas &c.

Facitq; *deciſio* Rotæ Romanæ 115. *alias* 5.
de teſtament coram bon. me. Cæſar. de Graſſ. nu-
mer. 13. *verſ. legata pia valent etiam hæreditate*
non adita per extraneum inſtitutum &c. *nec*
non in cauſa Caſenaten. nullitatis teſtamenti 9.
Martij 1580. *coram bo. mem. Marcello* Bubalo.
§. *Nec obſtat, quod ita. verſ. legata ad pias cau-*
ſas etiam hæreditate non adita debentur, & re-
gulantur iure poli, non autem iure fori &c.

Quæ opinio maximè ſine pugna tranſit, ſi
relicta ad pias cauſas, eſſent talia, quorum
46 dilatio afferre poſſet præiudicium animæ, tũc
enim modis omnibus apices Iuris deuorandę
ſunt, veluti, quando teſtator mandauit ſordi-
da, & male quæſita, & male ablata Domino
reſtituere, vel relicta non reciperent dilatio-
47 nem, vt puta eſſet relictum pro ſepultura, vel
pro ſubſtentatione infirmorum, vel pauperi-
bus eſſent relicta alimenta, & ſimilia *ex alle-*
gatis per Aufrer. in addit. ad d. deciſ. 89. *Capell.*
Tholoſ. verſ. limita niſi eſſet tale relictum &c. cũ
alijs adductis per *Gratian. diſcept. forenſ cap.* 6a.
nu. 23 rationem verò, huius accelerationis
dicam infra.

Ex ſupradicta tam famigerata concluſione,
concludi poteſt, quoad caſum, de quo dixi
ſupra in præcedenti capit. nempe relicta ad
pias cauſas in teſtamento minus ſolemni, in
48 quo ſunt inſtituti extranei, valere, licet teſta-
mentum, quoad extraneos inſtitutos, ſit nul-
lum, nam dato, hæredem extraneum fuiſſe ſo-
lemniter inſtitutum, & nollet, ſeu non poſſet
adire hæreditatem, nihilominus, ſi legata pia
tali teſtamento relicta reperiantur, parum
refragante defectu aditionis à Iure ciuili om-
49 nino requiſitæ, nihilominus dicta legata
non caducantur, cum & peti poſſint ante
aditam hæreditatem, *vt ſuperius abundè pro-*
baui.

Sicque dilucidè patet legata pia poſſe per
ſe ſtare abſque hæredis inſtitutione, ſiue ea
50 nullatenus ſit facta, ſiue perperam ſine ſolem-
nitatibus ſit ſcripta, ſiue hæres recuſauerit
adire hæreditatem. Quare cum legata pia
non habeant neceſſariam dependentiam ab

inſti-

inſtitutione hæredis, ſintque diſpoſitiones ſe-
parabiles, per conſequens motiua de quibus
51 ſupra, videlicet acceſſorium ſequi naturam
ſui principalis, & amputata radice ramos de-
cidere neceſſe eſt, et vtile per inutile vitiatur,
& ſimilia, non intrant, quando ceſſat depen-
52 dentia, prout eſt caſus noſter, quia tunc lo-
quitur regula illa iuris, Vtile per inutile non
vitiatur. *cap. vtile, non debet.* 37. *de regul. iur. in 6. l. 3. ff. de pecul. legat. l. 1. §. sed mihi. ff. de verb. oblig.* quæ regula procedit in diuiduis, & ſe-
53 parabilibus, eaque intrat, & diffunditur per
omnes humanas actiones, etiam in rebus
ſpiritualibus, vt aduertit *Petr. Peck. in expoſitione eiuſdem cap. vtile de regul. iur. in 6. ex* Innocent. *in cap. ex officij. de præſcript. aduertitque* Rota *in cauſa Tullen. Reformationis 2. Maij 1633. coram recol. mem. Cardin. Hieronymo Veroſp. eſt deciſ. 510. num. 11. verſ. quam regulam &c. part. 5. tom. 2. recent.*

Conſtat ergò quod legata pia non pendêt
à teſtamentorum validitate, videmus namq;
fauore piæ cauſæ valida eſſe legata pia, abſq;
54 alio teſtamento cum hæredis inſtitutione,
quia illa debentur, quantumuis ſint relicta
in teſtamento carente penitus hæredis inſti-
tutione, vt dixi ſupra, & adde *Bart in l. 1. numer. 60 C de ſacroſanct. Eccleſ.* Caſtrẽſ. *conſ. 96. ſuper primo dubio. num. 1. part. 1.* Barbat. *conſ. 8. num. 15. vol. 1.* Angel. *in ſumm. in verb. Legatum. 2. nu 7.* Berthacin. *de Epiſcop. lib 4. par. 4. num. 89.* Tiraquell. *de priuileg. pia cauſ priuileg 15. verſ. valet teſtamentum ad pias cauſas ſine inſtitutione hæredis &c.* Io Baptiſt. Thor. *in ſumm. priuileg. piar. cauſ. priuileg. 167. circa fin. verſ. legatum pium debetur ſine hæredis inſtitutione &c.* Sebaſtian. Medic. *opuſcul. 4. num. 60. verſ. Nono.* Peregr. *de fideicomm. artic. 2. nu. 33. verſ. in relictis ad pias cauſas ſubſtinetur teſtamentũ etiam ſine hæredis inſtitutione &c.* Theſaur. Iun. *quæſt. forenſ. lib. 4. quæſt. 38. num. 15. verſ. ſed in iudicando &c.* Inſuper ad probandum legata pia non habere dependentiam ab inſtitutione hæredis, alia adducam infra in ſeqq. capp.

ARGVMENTVM.

Hæres quamuis intra trimeſtre ei à iure indultũ ad conficiendum inuentarium, nullatenus à legatarijs, aut creditoribus defuncti poſſit conueniri, & hoc licet iam fuerit lata ſententia contra ipſum defunctum, vel agatur de inſtrumento habente executionem paratam.
Et dictum tempus, quando incipiat currere, vel à die ſcientiæ delatæ hæreditatis, vel ipſius aditionis.

Tamen ſupradicta regula inter alios caſus ceſſat, quando ſumus in actione reali, & quare. Item ſilet, quando ſumus in relictis ad pias cauſas, & præſertim dum ſunt relicta pro reſtitutione male ablatorum incertorũ & perſcrutatur ratio quare dicta relicta pia pro male ablatis ſubitaneè veniant exequenda.

Et improbatur illa vana vulgi opinio, quod ſi teſtator iuſſerit hæredi, vt quædam male ablata reſtituat, quod donec per hæredem id non fuerit adimpletum, anima defuncti non liberatur à pœnis purgatorij, cum nõ remittatur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.

Quæ opinio quanta abſurditate ſit plena demõſtratur, cum DEVS non curet de mala intentione, ſeu actione hæredis ad condemnandũ defunctum, dum ipſe fecit, quod facere potuit, ſicuti è contra, ſi hæres abſque præcepto teſtatoris reſtituat male ablata, non ideo liberabit eum à pœnis inferni.

SVMMARIVM.

55 *Legata pia, peti poſſunt à Legatarijs inuentario etiam non confecto. & nu. 81.*

56 *Hæres non poteſt conueniri exiſtens intra tẽpus conficiendi inuentarium & nu. 57.*

58 *Inuẽtarium dum eſt in fieri dilatoria duplex oritur hæredi.*

59 *Litem cum hærede non poteſt conteſtari, ſi adhuc pendeat tempus conficiendi inuentarium.*

60 *contra Hæredem, pendente termino ad conficiendum inuentarium nõ poteſt fieri executio ex ſententia lata contra defunctum.*
Nec exequi inſtrumẽta habentia executionẽ paratam à ſtatuto, & ſic quotidie practicatur.

62 *Hæres pendente termino ad conficiendum inuentarium non poteſt inquietari ad ſoluendũ. & numer. 66.*

63 *Quod procedit etiamſi euidenter conſtaret talẽ hæreditatem eſſe opulentam.*

64 *Hæres pendente termino ad conficiendum inuentarium, quare non ſit inquietandus.*

67 *Iudex ſine iuriſdictione dicitur procedere dum contra hæredem durante termino ad cõficiendum inuentarium, procedit.*

68 *Hæredibus tempus datum ad conficiendum inuentarium, quale ſit.*

69 *ad Inuentarium conficiendum terminus datus, incipit currere ſecundum aliquos à die delatæ hæreditatis.*

70 *Sed vera opinio eſt, quod à tempore aditionis hæreditatis incipiat currere.*

71 *Hæreditas prius aditur, & poſtea inuentariũ conficitur.*

72 *pro Inuentarij confectionis validitate inter alia requiſita numeratur aditio hæreditatis.*

73 *Hæres, ſi malitiosè differret hæreditatis aditionem, vt ei non curreret tempus ad inuentarium conficiendum,*

74 *Tunc tempus inciperet de tempore delatæ hæreditatis, & vide cautelam. nu 75.*

76 *Actione reali, quando agitur, tunc conueniri poteſt hæres etiam de tempore quo pendet terminus ad conficiendum inuentarium.*

77 *Quia*

Digitized by Google

77 *Quia tunc non conuenitur, vti hæres, ſed vti poſſeſſor.*

78 *Hæres intra tempus datum ad conficiendum inuentarium poteſt conueniri, ſi antea illius lapſum, illud perfecerit.*

79 *Et ideo cautela eſt, vt ante illud tempus non finiatur.*

80 *Inuentarium, niſi fuerit completum intra tempus à iure præfixum, non releuat.*

82 *de Vita hominum, dum tractatur res dilationem non recipit.*

Principijs eſt obſtandum, cum medicina ſero paretur.

83 *Malum omne naſcens facilè opprimitur, inueteratum plerumque robuſtius efficitur.*

84 *de Salute animæ vbi tractatur ſubitaneè eſt operandum.*

85 *Hæres tunc multò magis intra tempus inuentarij conueniri debet pro legatis pijs ſoluendis ſi ſint relicta pro male ablatis.*

86 *Opinio, quæ fauet animæ, tamquam fauorabilior omnino eſt retinenda.*

87 *Legata pia pro male ablatis, quare ſtatim ſint adimplenda, non expectata aditione, nec confectione inuentarij.*

88 *Reſtitutio male ablatorum, in teſtamento relictorum dum non fit, an anima teſtatoris detineatur in Purgatorio.*

89 *Peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum, & qualiter procedat id. num 90.*

91 *Reſtituere, quamuis aliquid quis teneatur, tamen contingere poteſt, quod ſtatim mortuo in Cœlum euolet.*

92 *Teſtator, ſi iubeat hæredi, vt reſtituat male ablata, dato quod non reſtituat, id non eſt imputandum defuncto, quia ſufficienter prouidit. & numer. 93.*

94 *Animæ defuncti, quod detineatur in Purgatorio. donec reſtituantur male ablata, iuxta eius præceptum, ab hærede; eſt opinio falſa, & riſu digna, ſeu commiſeratione. nu. 102.*

95 *Culpa, & negligentia vnius, alteri pœna eſſe non debet.*

96 *Animæ in Purgatorio exiſtentes, nihil omninò poſſunt in termino, & non in via exiſtentes.*

Animæ in Purgatorio exiſtentes, nec mereri, nec demereri poſſunt.

97 *Animæ defunctorum in gratiam decedentis, ſi in Purgatorio detinerentur ex culpabili culpa hæredum, quale abſurdum ſequeretur.*

98 *Animæ defunctorum, quod plus prodeſſet factum extrinſecum hæredis, quàm factum proprium, hoc nullatenus aſſerere debemus.*

99 *Purgatorium animæ defuncti, quod poſſit conuerti in Infernum, vanitas eſt id cogitare, cum veritas ſit in contrarium.*

100 *inter Infernum, & Purgatorium, quæ ſit præcipua differentia.*

104 *Defunctus, ſi prætermiſerit, quod hæres reſtitueret male ablata, dato quod hæres illa reſtituat, an liberabit eum à pœnis Inferni.*

105 *per Alium, qui facit, per ſe ipſum facere videtur.*

106 *DEVS non curat de mala, vel bona mente hæredis, eiuſque actionibus ad condemnandũ defunctum,*

107 *Sed tantum quid ipſe defunctus viuendo fecerit, vel ordinauerit.*

108 *Antigonus Rex, quid reſpondit iuueni petenti ab eo ſtipendium in gratiam ſui patris ſenis. et in militia ſatis gloria clari.*

109 *Legata pia, maximè relicta pro reſtitutione malè ablatorum, ſtatim ſunt perſoluenda etiã ante aditam, vel inuentariatam hæreditatem. & quare. & num. 110.*

110 *Legata pia pro male ablatis, ſtatim ſũt adimplenda, & id iuuat defuncto, non principaliter, ſed per accidens.*

111 *Vſurarius manifeſtus, quamuis iubeat, vt vſuræ reſtituantur, nihilominus in loco ſacro non eſt ſepeliendus, quouſque fiat talis reſtitutio.*

112 *Vſurarius manifeſtus, quando quis dicatur. Vſurarius manifeſtus an poſſit dici, qui corã Sacerdote, & teſtibus publicè faſſus eſt. ſe fuiſſe vſurarium, & vſuras reſtitui mãdauit.*

113 *Vſurarum reſtitutio iuſſa à teſtatore, ideo eſt celeranda, ne careat ſepultura,*

114 *Et ſic medio illo tempore, ſuffragijs illis in funere fieri ſolitis priuaretur. & nu. 115. & 116.*

117 *Incendiarius Eccleſiæ in morte pœnitens, & abſolutus, vt tradatur ſepultura Eccleſiaſtica, quid requiratur.*

118 *Verbum, valeat. poſitum in cap. in literis. de ſepultur. legi debet, valeant.*

120 *Et ſic legitur in antiquioribus Codicibus, & qualiter poſſit ſaluari, ſi legatur cum verbo, valeat. nu. 121. & 122.*

123 *Legata pia, quamuis non ſint pro male ablatis, celeriter quoque perſoluenda veniunt. & quare num. 124.*

124 *Sacrificia poſſunt eſſe cauſa, vt citius defunctus à Purgatorij pœnis liberetur. & numer. 127.*

125 *Teſtator an ſentiat aliquod detrimentum ex eo, quod Eleemoſynæ, quas mandauit dari, retardantur.*

126 *Meritum relictæ eleemoſynæ. pendet ex voluntate, & intentione ordinantis.*

127 *Executores teſtamentarij qui pias teſtantium voluntates non exequuntur grauiſſimè peccant.*

130 *Executores teſtamentarij, ſi malè faciunt, dum citò non exequuntur piam mentem teſtantis, & quid erit de eis, qui numquam eam adimpleuerunt. nu. 129. & 130.*

131 *DEI iudicium nemo putet, ſe poſſe effugere.*

CAPVT LXII.

DEpendentiam neceſſariam, quod non
habeant legata ad pias cauſas relicta,
ab inſtitutione hæredis, vt fortius vltra ſupra
55 relata magis, magiſq; clareſcat, vlterius illud
digna animaduerſione notãdum venit, nem-
pe talia legata peti poſſe à legatarijs, inuen-
tario etiam non dum confecto; Non nego,
56 hæredem exiſtentem intra tempus à iure cõ-
ceſſum conficiendi inuentarium, (quale eſt
trimeſtre *l.fin.§.ſin autem dubius C.de iure de-
liber.*) tutum eſſe, ita vt à legatarijs, & fidei-
57 commiſſarijs non poſſit cõueniri. iuxta text.
*in l.vltima §.donec.C.eodem tit de iur. deliber. et
ibi Bart.Bald. Iaſ.cæterique Scribentes. Angel.
Aretin.in ſuo ſolemni tractat.de teſtament.gloſ.
112.numer 9. verſ.durante.* Fachin.*controuerſ.
iuris.lib.6.cap.27.Saluſt.in ſua prax. lib.1.cap.
52 nu.7.Vitalin.in tractat. clauſular.in verb.
Nihil innouari inuentar. confect. pend. per tot.
Guidopap.deciſ.571.numer.5. verſ. hæc exceptio
ego ſum intra tempus inuētarij &c.& dixit Ro-
ta coram bo.mem.Card.*Plato *in cauſa Vrbeue-
tana Legati 15.Iunij 1588. §.1. verſ.ſi quidem
certū eſt non poſſe cõueniri hæredem à legatarijs,
alijſq; creditoribus hæreditarijs intra tempus da-
tum ad conficiendum inuentarium &c. cū alijs
infra allegandis.* & vt inquit *Bald.in d.§.donec.*
58 Inuentarium dum eſt in fieri duplex dilato-
ria competit hæredi contra legatarios, fidei-
commiſſarios, creditores &c. ſcilicet iudicij,
vt non poſſit contra eum conteſtari lis, itaque
59 hæres non tenetur reſpõdere libello, ſi exci-
piat, ſe eſſe intra tempus conficiendi Inuen-
tarium; Imò pendente dicto termino non
60 poteſt contra hęredem fieri executio ſenten-
tiæ latæ contra defunctum, nec exequi inſtru-
menta habentia executionem paratam à ſta-
tuto, quam opinionem ſequuntur *Alex. Iaſ.
Corn cæterique Scribentes in §.donec per illum
textum.* Alex. *in l.vir bonus. in addit. ad Bart.
ff iudic.ſoluen.* Angel.*in §.æquè.Inſtitut.de act.
poſt princip. Philipp.*Franc.*in cap.1.fallent.19.de
lit.conteſtat* & de communi opinione affirmat
Franc Viu.in Sylu.comm.opinion.cap.257.nu-
61 *mer.1.* vbi etiam inquit, ita quotidie practi-
cari &c. Idemque tradit *Roland. à Valle in
tractat. de confection. inuentar. part.4. vtilit.4.
verſ.quod ſi ſtatutum extaret, quod inſtrumen-
ta publica &c.*

Altera dilatoria eſt circa ſolutionis dila-
61 tionem, vnde intra tale tempus hæres non
poterit inquietari ex dicta cauſa, quæ ſanè
opinio adeo vera eſt *ſecundum Bald in d.l.fin.
§.cum igitur C de iur. deliber.* vt habeat locū,
63 etiamſi euidenter conſtaret hæreditatē eſſe
opulentam, prout in eandem ſententiam cõ-
deſcendunt Caſtren.*ibidem num.2.& Iacobin.
in d. §. donec.* et rationem aſſignat *numer.4.*
quia hæres durante tempore confectionis in-
64 uentarij eſt impeditus circa ipſius confectio-
nem, et ignorat qualitatem, et quantitatem
bonorum defuncti, et quomodo ſit obligatus,
65 et quas habeat exceptiones, et defenſiones,
hacque de cauſa interim moleſtari nõ debet,
quamuis hæreditas ſit ſoluendo: Generaliter
66 enim hæredem exiſtentem infra tempus cõ-
ficiendi Inuentarium non eſſe moleſtandum
diuerſa Orbis Tribunalia animaduerterunt, vt
in Capella Tholoſ. *deciſ.258.numer.1.verſ.illa
exceptio ego ſum intra tempus conficiendi inuē-
tarium, & ſic me non potes conuenire, poſſit oppo-
ni proceſſui, & impedias litis conteſtationem,
concluſum fuit quod ſic &c.* Et in Senatu Bur-
degal.*apud Boer.deciſ10.num.3.verſ.hæres in-
tra tempus trium menſium ad inuentarium con-
ficiendum datum conueniri non poteſt.*

Et in Senatu Grationopolitano *teſte Gui-
dopap deciſ.571.ſub num.7.*vbi ad hoc notatur
text.*in d.l.fin.§.donec.*ibi, *inquietare*, et ibi, *ad
iudicandum vocare &c. Admiſitque* Rota Ro-
mana *in cauſa Romana Dotis 21.Octobr. 1639.
coram bo.me Pirouano.§.Neque etiam.*Vbi di-
67 citur, Iudicem ſine iuriſdictione procedere,
dum contra hæredem durante termino ad
conficiendum inuentarium procedit.*per text.
in d.l.fin.§.donec.C.de iur.deliber.*

Et illud aduertendum venit, quod dictus
tempus trium menſium cõceſſum hæredibus
68 in rebus præſentibus, et anni in abſentibus
ad inuentarium perficiendum, nõ incipit cur-
rere, niſi à die aditæ hæreditatis, et quamuis
in l fin.§.ſin autem dubius C.de iur. deliber vi-
deatur diſponi, quod ad hunc effectum ter-
69 minus debeat incipere à die, qua hæres no-
uit aperturam tabularum, vel in caſu ſucceſ-
ſionis ab inteſtato, à die, qua ſciuit hęreditatē
ad ſe delatam, et ita tenuit *Speculat. de in-
ſtrum.edit.§.fin.vbi* Adden. *verſ. huius autem.*
Salicet.*in d l.fin. §.ſin autem.* Papien. *in form.
libell.quo petit.hæred.ex teſtamento in verb.pu-
re.num.9.et de communi teſtatur* Grat. *conſ.25.
num.116.lib.2.*Vaſq.*de ſucceſſ. lib.2. §.18. nu-
mer.48.* Fachin. *controuerſ Iur. lib.4. cap.35.*
Bard.*de tempor.vtil et contin cap.3.num.8.*

Tamen ſecundum magis communem ſen-
70 tentiam opinio contraria eſt verior, et magis
communis, nam ille text. *in d.l.fin.§.ſin autē.*
ſuppletur per alium, *text. in d.l fin.§.ſin vero
poſtquam.*vbi requiritur, quod ſit adita hære-
ditas, anteaquam inuentarium fiat, et ſic di-
ctum tēpus inciperet currere non à die ſcien-
tiæ delatæ hęreditatis, ſed à die aditionis, quia
71 prius aditur, et poſtea inuentarium confici-
tur, ergo poſt aditionem hæreditatis incipit
currere tempus conficiendi inuentarium, *vt
firmant gloſ.in d.§.ſin autem dubius.in verb. de-
latam in princ.quam ibi probant* Bart.Bald.An-
gel. Alex. *& alij communiter idem Bart. in §.ſi
enim.nu.5.auth.de hæred.& falcid. et in l.3.§.ſi
quis hæres.ff.de ſtatu lib.* Dec., qui de magis cõ-
muni, & æquiſſima ſententia, & obſeruantia
teſtatur

teſtatur in cōſil.633. Conſului ſuperioribus.numer.2. vbi Mandoſ. in verb. adita in fin. teſtatur de magis communi opinione. & Gul.de Benedict.in cap. Raynutius in verb. mortuo itaque.num.398.& ſeq.de teſtam.latè Bellon.conſil.68.ferè per tot.cū alijs abūdè relatis per Burſat.in conſil.96.num.2. verſ.niſi à die adita hæreditatis &c &teſtatur de communiori opinione. & adde alios relatos per Baldaſſ. Tomaſium tractat.6. titul.8. de inuentar. cap.2. nu.5. verſ.tempus non incipit currere, niſi à die adita hæreditatis &c. & de veriori opinione etiam teſtatur Gratian.diſcept.forenſ.cap.563.nu.27. verſ.dies incipient currere non à die ſcientia delata hæreditatis, ſed à die aditionis &c. & proteſtatur quod non ſit accipienda opinio eorum, qui contrarium ſentiunt, & ita ſenſit Guidopap.deciſ.571.num 5. verſ.tempus conficiendi inuentarium non à tempore delata hæreditatis, ſed à tempore aditæ hæreditatis &c. Valaſc.deciſ.Luſitan 52.numer.5. verſ.cæterum cōtrariam opinionem, imo quod iſti triginta dies non incipiāt currere, niſi poſt quam hæres adiuerit hæreditatem puto veriorem &c. Hinc Rota coram bo.me. Pirouano deciſ.2. nu.1.part.6.rec.

72 intra alia neceſſaria requiſita pro validitate confectionis inuentarij numerat quoque quod hæreditas adita ſit, ibi aditio hæreditatis &c. cum ibi allegatis.

Supradicta tamen concluſio, tunc tamen
73 ſileret, quando hæres malitiosè differret hæreditatis aditionem in aliorum detrimētum, quia tunc currit tempus illud conficiendi, etiam ante āditam hæreditatem ad conficiē-
74 dum inuentarium, et hoc ne ob dolum, & malitiam ſuam, alteri detrimentum fiat. cap.1. ad fin. ext. de dol & contum. & ſic noluit Cin. in l vltim. in princip. num. 1. verſ. ſed poteſt dici, quod huic machinationi. C.de iure delib. Vital. Gamb. de Clauſ. clauſ. nil nouari invent. cōfect. pend. num.5 per text. in l. ſi quis inſtituatur ff. de hæred inſtit. & ita cōſuluit Roman. in conſ 84. num.2. verſ aut hæres malitiosè, & dolosè in aliorum detrimētum differt ipſam aditionē &c. & ſequitur Roland. à Valle conſil.73. num.34. verſ. quando hæres malitiosè diſtulit adire &c. lib.2. Cautela tamen eſt, vt creditores, lega-
75 tarij &c. faciant à Iudice aſſignare hæredi tēpus adeundi, ne diutius aditio differatur, vt aduertunt ſupra relati DD. & admiſit Gratian. diſcept forenſ. d.cap.563.nu.29. verſ.quare etiā datur cautela &c.

Limitatur ſuprarelata concluſio, vt non
76 procedat quando fuit actum reali actione, quia tunc non denegatur creditorem experiri poſſe contra hæredem, ſaltem vti bonorū controuerſorum poſſeſſorem, etiam penden-
77 te tempore ad conficiendum inuentarium, ſecundum veriorem, quam probarunt Bald. in d.§. donec num.3. dicens, licere, quia illum non conuenit vti hæredem, ſed vti poſſeſſorē, & Bald. ſecuti ſunt Angel. Caſtr. et Alex. in eodem. §. donec. Suarez in l. poſt rem iudicatam. ampliation. 1. num.7. ff. de re iudic. Merlin. de legitim. titul.3. quaſt.5. number.2. Craſſ. de ſucceſſ. §. Inuentarium. quaſt. 16. nu.1. Franc deciſ.352. num.2. & 3. cum allegatis per Giurb. in Conſuetud. Meſſan. cap.9. gloſ.5. part.1. num.20. & dixit Rota in d. cauſa Romana Dotis 21. Octobris 1639. coram bo.me. Pirouano §. Quia obl. verſ. fuit actum actione reali non denegatur creditori experiri etiam pendente tempore ad conficiendum inuentarium &c.

Inſuper obſeruandum eſt, hæredem infra tempus datum ad conficiendum inuētarium
78 poſſe conueniri, ſi intra illud tempus compleuerit dictum inuentarium, non expectato fine illius trimeſtris, Bartholom. Cepoll. cautel. 224. incip. Inſtitutus hæres, & in fin. monet
79 hæredes, vt ſint cauti ad non complendum inuentarium, niſi in fine trimeſtris, vel anni, quādo bona abſunt, quia ſi complerent prius, poſſent conueniri ſtatim illo finito ante lapſū dicti temporis, & hoc probatur in l fin. §. donec. C. de iur. delıber. videatur Phanut. in tractat de inuentar part.4. à numer.16. & Monticell. eodem tractat. n.6. adde Roderic. de execut. part.4. nu.6. Rouit. in pragm. 26. nu.18. de feud. Aduerte etiam, niſi inuentarium fuerit per hæredem completum, intra tempus à iure
80 ſtatutum, inualidum, & nullum erit, & ſic nihil proderit hęredi, ſicuti benè probat Cyriac. controuerſ.127. per tot. lib.1. vbi etiam in fine annuit in hoc non haberi rationem ruſticitati, vel ſexui, & cadentem à ſyllaba cadere à toto. cum ibi allegatis, & dixit Rota deciſ.72. ſub num.10. & ſeq. part.2. diuerſ.

Vnde perſiſtendo in terminis, multæ aliæ limitationes poſſent adduci ad illam iuris cō-cluſionem, quod pendente termino à lege
81 dato hæredi ad perficiendum inuentarium, interim non poſſit moleſtari à legatarijs, illa tamen magis communiter recepta eſt, nempe in caſu de quo agimus, & ſic, quando ſumus in legatis ad pias cauſas relictis, vt voluerūt Riccard. Cyn. & poſt eos Bald. in d. §. donec, & idem Bald. in l.1. in 9. quaſt. C de ſacroſanct. Eccleſ. & in l. nulli. col.3. verſ. deinde nota hic. C. de Epiſcop. & Cleric. Angel. & Imol. in l hæc ſtipulatio. ff. vt leg no. cauſ. Iaſ. in l. eam quam. verſ. notabiliter limita. C. de fideicommiſſ. Couar. in cap. Raynald. §.3. n.23. et ſeq. de teſtam. Carol. Marant. in controuerſ. Iur. part.1. reſponſ.15. nu.12. plures refert Intrigliol. ſingul.98. n.34.

Huius verò limitationis cauſa eſt, quia cum
82 de vita hominum tractatur, res dilationem non recipit, l. fin. ff. de appellat. recipien. hinc ille dixit. Principijs obſta, nam ſerò medicina paratur, et ſecundùm patrem Romanæ eloquē-
83 tiæ omne malum naſcens facilè opprimitur, inueteratum fit plerumq. robuſtius, cum alijs à me relatis in annotat. ad deciſ.533. à num. 33. verſ præſtat ab initio malis occurrere &c. par.4. recent. tom.3.

Ideo multò magis ſubitaneæ eſt operan-
84 dum, cum de ſalute animæ tractatur *per l. Sā-
cimus. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* & hanc rationem
expendit *Bald. in d. l. 1. in 9. quæſt. C. de ſacro-
ſanct. Eccleſ.* quam & multi ſecuti ſunt. & præ-
ſertim *Tiraquell. de priuileg. piæ cauſæ. priuileg.
34. verſ. quia res dilationem non recipit. cum de
ſalute corporis &c.* Surd. *in tractat. de aliment. ti-
tul. 8. priuileg. 11. num. 4. verſ. quia enim de vita
hominis tractatur, res dilationē non recipit &c.
Franciſc.* Viu. *in Sylu. commun. opin. in verb. ex-
ceptio. opin. 257. §. ſed interpretatur. verſic. non
debet differri.* Roland. à Valle *in tractat. de con-
fection. inuentar. part. 4. vtilit. 4. num. 7. vers. in
relictis pro anima non recipiunt moram reſtitu-
tionis &c.* idemq. admittunt *Medic. in opuſcul.
4. num. 30.* Regen. Valenz. *conſil. 10. n. 12. Aloyſ.*
Ricc. *in addit. ad Tiraquell. d. priuileg. 24. verſic.
fauore piæ cauſæ limitatur ſupradicta concluſio
&c. vbi alios refert* ſicuti etiam facit. *Io. Bap-
tiſt. de Thor. pariter in addit. ad Tiraquell. d. pri-
uileg. 24.* vide Giaarell. *deciſ. Regni Neapolit. 79
num. 9. & Afred.* Bald. *deciſ. diuerſ. 402. ſenſitq.*
Rota *in recent. decis. 773. ſub nu. 7. verſ. ideo pro-
pter hanc rationem celeritatis; hæres conueniunr
etiam pendente tempore inuentarij &c. part. 2.*

Quæ concluſio de plano procedit, ſicuti etiā
in præcedenti capite dixi, ſi agatur de reſti-
85 tutione malè acquiſitorum, aut malè abla-
torum, quia tunc ſine dubio hæres non gau-
det priuilegio temporis confectionis inuen-
tarij, vt determinatunt *Bald. & Caſtr. in d. l.
fin. §. donec. C. de iur. deliber.* Corn. *in l. eam
quam. C. de fideicomm.* Porcell. *in tractat. de
Inuentar. cap. 4. num. 9.* Gutt. *de iuramento con-
firmat. cap. 4. numer. 18. part. 2. cum alijs copioſè
relatis per Hieronym.* Ceuall. *commun contra
commun. quæſt. 608. & latius quæſt 814. nu. 4.
verſ: ſed contraria opinio eſt verior, in caſibus in
quibus agitur de periculo animæ &c.* et adde
*Gratian. diſcept forens. cap. 62. numer. 26. verſic.
quaſi non ſit differendum &c.* ac nuper. *Io. Ma-
ria.* Nouar. *in tractat. de mal. ablat. priuileg. 41.
ſub. num 2. vers tamen quandò teſtator &c. &
sub n. 4.* admonet, licet multi contrarium ſen-
ſerint, tamen ne à veritate, et pietate digre-
diatur, ſequenda venit prima opinio propter
animæ periculum, quæ cæteris præponenda
eſt. *cap. infinitas. de pœnit.* vbi enim agitur de
periculo animæ, et ſemper debemus ſummè
86 fauere, & pro ea fauorabiliorem interpreta-
tionem capere, benigniorémque, & tutiorem
opinionē ſequi, *vt in puncto aſſerit Maynard.
decis. 51. lib. 3. Io. Baptiſta* Nouar. *d. tractat. d.
malè ablat. priuileg. 3. n. 3. vers. legatum pro ani-
ma largè eſt interpretandum, cum ibi allegatis.*

Specialiter vnum adnotare intendo, quod à
ſupradictis DD. non fuit benè animaduerſum
imò ſalua eorum pace nonnulli ex eis alluci-
nati fuerunt à falſa opinione vulgi, dum red-
dunt rationem quarè pro malè quæſitis, et in-
87 iuſtè habitis, ſtatim non expectata aditione,
aut tempore conficiendi inuentarium ſit fa-
cienda reſtitutio à teſtatore ordinata, eo quia
interim dum retardaretur talis reſtitutio,
anima defuncti cruciaretur in alio ſæculo; &
ſic animæ damnum irreparabile, & malum in-
88 tolerabile inferreretur illo medio tempore,
vnde æquum iudicatum fuit vt propter hanc
cauſam à regulis iuris cō munis recederetur.
*l. 2. ff. de appellat recipien. l. tutor. qui repertorium
ff. de adminiſtr. tut.*

Concedo veriſſimam eſſe illam Iuris Pon-
tificijs regulam, de qua *in cap. peccatum. 4. de
regul. iur. in 6.* clarè inſinuantem, quod *non
89 dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum*
facit etiam. *text. in cap cum tu 5. de vſur. et cap.
ſicut dignum. 6. §. tos. vbi gloſ. in verb reſtituere.
de homicid.* S. Thom. *2. 2. quæſt 62. art. 2.* S. An-
tonin. *in ſumm part. 1. tit 20. de regul. iur. et in d.
cap. peccatum cum ſimil.* quia quoad reſtitu-
90 tionem intelligitur, quoad ſeculum iſtud, non
quoad aliud, contingere enim poteſt, vt is, qui
aliquid tenebatur reſtituere moriatur martyr
91 vel ſtatim poſt baptiſmum, quem recta via
ire in Cœlum, vt dicitur *can. baptiſmi vicem,
de conſecrat. diſtinct. 4. cap. cum Martha de ce-
lebrat. Miſſ. cap. debitum. de baptiſm.*

Vnde, prout eſt caſus noſter, ſi defunctus re-
ſtitutionem ab hæredibus faciendam relique-
92 rit, interim, quod hæredes non reſtituunt nō
detinetur ob hanc cauſam in Purgatorio, qui
enim è viuis diſcedens, ſufficienter prouidit
reſtitutionem, præcipiendo hæredibus, vt ab-
lata reſtituant, & ſoluant, tunc quamuis hæ-
redes omittant, aut negligant reſtituere, libe-
93 rabitur è Purgatorio, nec amplius ibi detine-
bitur, quam exigunt pœnę debitæ ex alijs cul-
pis, & negligentia ſua in non reſtituendo.

Et ita tenent *Thomas Sanctus in quodlibet.
6. art. 13.* vbi inquit, ſolutionem debiti parum
prodeſſe. *Sylueſt. in ſumma in verb. Teſtamen-
tum el. 1. quæſt. 9. verſ. ſimiliter non patitur de-
trimentum anima defuncti ſi differatur reſtitutio
quam fieri mandauit, licet tardè, id eſt in morte
id fecit. quod potuit &c.* Sot. *lib. 4. de Inſtit. quaſ.
6. artic. 1.* vbi plura adducit ad conuincendam
ineptam vulgi opinionem, contrarium ſentiē-
tis, et vide *Card. Bellarmin. de Purgator, lib. 2.
cap. 16.* eſtq. vulgaris Theologorum traditio,
in 4. diſtinct. quæſt. 16. adde Homobonum *in
examin. Eccleſ. tom. 1. tractat. 3. quaſ. 63.* Molin.
*de Iuſtit. & Iur. tractat. 2. tom. 1. diſput. 251. §.
Dubium item eſt.* Henriq. *tom. 1. de Pœniten. cap.
6. §. 1. in comment. litera A in final. b. verbis.* San-
chez *conſil moral. part. 2. lib. 4. cap. 1. dub. 53. n. 2.
in concluſ.* Ex noſtris id tenet *Cardinal. in can.
oblationes el. 2. 13. quæſt. 2. & poſt eum Didac.*
Spin. *in ſpecul. teſtam. gloſ. 28. titul. de executor.
teſtament. n. 8.*

Vbi refutata opinione eorum tenentium
94 ex mora, negligentia, aut ſocordia hæredis in
reſtituendo iuxta mandatum defuncti malè
acquiſita, periclitetur illius anima, & in pur-

gato-

Digitized by Google

gatorio detineatur, ſubiungit eam opinionẽ
eſſe falſam, nam ſi defunctus bona fide confi-
ſus de hærede, vel executore, iuſſit eius reſti-
tutionem facere, ad quam tenebatur, per hoc
liberatur à peccato, nec detinebitur in purga-
torio propter culpam, vel negligentiã hære-
95 dum, quia culpa, & negligentia vnius alte-
rius pœna eſſe non debet. *cap. non debet 22. de
regul. iur. in 6.* vlterius facit, quod reſtitutio
facienda eſt, ab eo, qui poteſt. *S. Thom. 2. 2. qu.
62. art. fin.*

Animæ verò in Purgatorio degentes, nihil
96 omninò poſſunt in termino, & non in via exi-
ſtentes, itaque neque mereri, neque demereri
poſſunt. *Card. de* Turrecremat *in can. qualis
benè quiſque num. 4. in 3. concluſ.* Card. Bellar-
minus, *controuerſ. tom. 2. lib. 2. de Purgator. cap.
2. & 3. Petr* Binſeld *receptar. Theologic. ſentent.
ſect. 5. memb. 2. concluſ.* 10. *et* 11. *Ægid.* Conink.
diſputat. 11. *de Purgator. dub. 6 concluſ. 2. nu. 6.
et ſeq.* Porrecta *in addit. ad Beatum* Albertum
Magnum in compen. Theolog. veritat. lib. 7. cap. 2.

Addo illud magnum inconueniens, & pla-
nè abſurdum, ad quod oculum non habuerũt
ſectatores contrariæ opinionis, quia ſi eorum
97 concluſio vera eſſet, ſequeretur, quod lex Di-
uina de iniquitate redargui poſſet, dum ſta-
tueret animam defuncti in gratiam deceden-
tis ex culpabili mora hæredum in non reſti-
tuendo, ſicuti ipſa diſpoſuit, detineretur in
Purgatorio, patiendo atrociſſimas illas pœ-
nas, & ſic plus prodeſſet animæ hæredis factũ
98 extrinſecum, quam ipſius contritio, & dolor
peccatorum, atq. feruens erga DEVM amor.
vt inquit Nouar. *in tractat. de priuileg. male ob-
lat. in prælud. 6. num. 1. verſ. quæ opinio omni-
no amplectenda venit, aliàs iniqua eſſet lex di-
uina &c.* Inſuper poſſet eſſe (& vtinam mul-
toties non eueniret) quod hæres ſpretis teſta-
toris præceptis, numquam illa exequeretur,
et ſic pœna Purgatorij temporalis, ex eadem
99 mora culpabili hæredis, fieret contra propriã
naturam æternam, & conſequenter purgato-
rium eidem, ex culpa aliena, redderetur infer-
nus, cum præcipua inter vtrumq. differẽtia ex
perpetua, vel temporali tẽporis diuturnitate,
100 quod ad pœnalitatem, deſumatur, vt eſt de
fide, & colligitur *ex Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap.
30. et tradit S. Bonauentura in 4. diſtinct. 20. n.
34. vbi Ouand. propoſit. 4. & diſtin. 44. prop. 18.*
Et vt inquit *S. Antonin. in ſumm. part. 1. titul.
20. cap. vnic.*

Pœna æterna numquam punitur vnus, pro
alio, vtique ſic intelligitur illud *Ezechiel.* 18.
Filius non portabit iniquitatem patris, & Pa-
ter non portabit iniquitatem filij, *vide* Barboſ.
allegat. 159. num. 2. & allegat. 181. nu. 4. Sanchez
conſil. moral. part. 2. lib. 4. cap. 1. dub. 53. Viden-
dus eſt pariter *Nouar. in manual cap. 17. circa
ſeptimum præceptum Decalogi. Non furtum fa-
cies. num. 68. verſ. quæſitum eſt*, vbi in caſu no-
101 ſtro indubiè negatiuè reſpondit, vt ſcilicet
anima defuncti ob moram hæredis non deti-
neatur in Purgatorio, et in fine his verbis cõ-
102 cludit, *Quare riſu, aut potius commiſeratione
digni ſunt filij, aut alij hæredes, qui miſerentes
plurimum defunctis, quod propter debita tenean-
tur in purgatorio et non miſerentur ſibi, quod te-
103 nentur in ſtatu infernali notabiliter eorum
ſolutionem negligentes, aut differentes, atque de
his ſatis.*

Plura circa hanc notabilem quæſtionem
adducere valerem, ſed ne longior ſim vallabo
tantum eam potenti illo argumento contra-
rij caſus, Nam dum defunctus culpabiliter
omiſit malè ablata reſtituere, & non prouidit
104 vt ea hæredes reſtituerent, cum haberet
vnde ſolueret, dato, quod hæredes ea reſti-
tuerent, non ex hoc ille liberabitur à pœnis
inferni, nec ad hos terminos poteſt adaptari
105 illa iuris regula, *cap. qui per alium, & reg. poteſt
quis per alium. de regul. iur. in 6.* prædicta con-
cluſio colligitur ex magna Theologorum ca-
terua, ſimul coaceruata *ab Auguſtin Barboſ in
106 collectan. Iuris* Canonici *ad lib. 5. Decretal. tit.
17. cap. 5. n. 4.* Quarè modo benè argui poteſt è
contra, ad caſum noſtrum, DEVS enim parũ
curat de mala, vel bona mente, ſeu actionibus
hæredis ad condemnandum, vel liberandum
107 defunctum, ſed tantum quid ipſemet defun-
ctus viuendo fecerit, vel ordinauerit.

Refert *Plutarch. in ſuis Apothec.* de Antigo-
no Rege Macedonum, cui cum quidam ado-
108 leſcentulus petiiſſet ſtipendium loco ſui pa-
tris ſenis, et ſatis in militia factorum gloria
claro, et ſic illud ei debebatur, cui petitioni
reſpondit Antigonus, *At ego adoleſcentulus,
107 non ob patris, ſed ob proprias virtutes, merce-
dem, et munera dare ſoleo &c.* Vide quæ dixi, *in
diſcurſ. part 4. recent. tom. 2. à num. 350.* vbi ha-
bes DEVM tantum proprias vniuſcuiuſque
aſpicere virtutes, et non virtutes, vel vitia
progenitorum &c.

Sed iam tempus eſt, vt præſcrutemur verã
rationem quare legata pia, et præſertim ſi de
reſtitutione malè acquiſitorum tractetur, ſta-
108 tim talis teſtatoris voluntas ſit adimplenda,
parum refragante hæredi, ſi opponat hæredi-
tatem non adiuiſſe, vel eſſe intra tempus con-
ficiendi inuentarium, relicta quippe ratione
generali, quia iſta introducta ſunt de iure po-
109 ſitiuo, ideo non ſunt attendenda in relictis
ad pias cauſas, *iuxta textum in cap. relatum de
teſtam. et ſæpius dixi ſupra præſertim cap.* 1. Spe-
culando tamen rationem ſpecialem, et exem-
plificando, quando teſtator iuſſit hæredi, vt
vſuras perſolueret, ſeu reſtitueret, tunc enim
abſque alia dilatione debet illas reſtituere
110 non quia principaliter id poſſit prodeſſe
animæ defuncti, ſed per accidens, ſeu per in-
directum.

Aperti quidem iuris eſt, vſurarium manifeſtũ,
quamuis in teſtamento mandet reſtitutionẽ
certæ, vel incertæ quantitatis, non eſſe in loco
ſacro

111 ſacro ſepelieudum, quouſque fiat reſtitutio *tex eſt in cap. quamquam, et vltim.* ibi, *Eccleſiaſtica ſepultura denegetur donec &c. de vſur in 6* et vide *ibi gloſ. in verb. manifeſti.* vbi inquit ad caſum noſtrum ſatis poſſe etiam dici manife-
112 ſtum vſurarium, qui coram ſacerdote, et teſtibus publicè ſatetur, ſe vſurarium, et vſuras reſtitui mandet. *prout etiam ſenſerunt* Couar. *lib. 3. variar. cap. 3. num 4. verſ. tertiò. cum alijs allegatis per* Maſcard. *de probat. concluſ. 1418. n. 11. cum ſequent.* adde *Didac. Spin. in ſpecul. teſtament. gloſ. 2. principal. num 18.* vbi ait quinq. modis probari quem eſſe vſurarium manifeſtum, *ibique plura allegat.*

Stante ergo, vt dicebam, interim dum non
113 fit reſtitutio carere debere ſepultura Eccleſiaſtica vſurarius, ideo ea reſtitutio eſt celeranda. quia medio tempore priuaretur præci-
114 bus, ſuffragiis, et oblationibus, in funere fieri ſolitis *clem. 1. de ſepultur.* meritò recepta eſt dicta expeditio, non quod ille opus hæredis per ſe directè ad ſatisfaciendum pro defuncto, tendat. eſt tamen in cauſa, vt corpus ſe-
115 pulturæ tradatur, et conſequenter anima defuncti ſuffragiis, et oblationibus iuuetur, quæ continent rationem ſatisfactionis natura ſua, atque ita proſunt, vt citius à reatu pœnæ
116 temporalis liberetur *iuxta text. in cap. in literis. 5. de raptor. & ibi gloſ in verb. liberari.*

Vbi incendarius Eccleſiæ in morte pœnitēs et abſolutus in cœmeterio ſepelietur, coactis
117 tamen hæredibus ad ſatisfaciendum iuxta facultates defuncti, et ſic à peccato valeat liberari, qualiter vero textus iſte intelligendus
118 veniat *infinitos ad hoc cōgerit Petrus* Cened. *in collectan. ad Decretal. par. 2. collectan. 40.* et præſertim *ſub num. 6.* ait, verbum illud, *valeat,*
119 poſitum in fine d. textus, quod refertur ad defunctum, debet legi, *valeant*, vt referatur ad hæredes, ita quod ſignificet per reſtitutionem
120 debitorum defuncti, hæredes liberari à peccato ſuę negligentiæ ex ibi allegatis. In antiquioribus etiam Codicibus, *vt aduertit Abb. in d. cap. in literis*, habetur in plurali d. verbum, *valeant*. Ex quo enim errore fortè emanauit ſomnium illud imperiti vulgi, de quo dixi ſupra *n. 88.* dum arbitratur animam de-
121 functi in purgatorio detineri, donec ſuorū debitorum fiat reſtitutio per hæredes, quod falſum eſt, *vt demonſtraui*, et vide *V tuald in ſuo candelabro aur. part. 1. titul. de purgator. n.*
16 Quatenus vero prędictus *text. in d. cap. literis*, legendus veniat, cum d. verbo, *valeat*, et
122 ſic referatur ad defunctum, qualiter veniat intelligendus, ne cōtrarietur opinioni mox relatæ, videatur Auguſtinus Barboſ. *in collectan. ſext lib 5. de regul. Iur. cap. non dimittitur peccatum. 4. n. 8. & ſeq.*

Quando verò ſumus in aliis legatis piis, tunc etiam abſque alia dilatione etiam ſunt
123 adimplenda, non quod eorum executio defunctorum merita augeat. Sed quia hæres dādo eleemoſynam, à teſtatore relictam, vel curando vt celebentur ſacrificia, aliaque ſuffragia, tunc iſta poſſunt eſſe in cauſa, vt citius de-
124 functus à purgatorii pœnis liberetur, diuinoque fruatur conſortio, cum habeat ſuffragia vnde ſubleuetur, *& hæc colligitur ex Petr.* Nauarr. *de reſtitut. lib. 3. cap. 4. à n. 167. & lib. 4. cap 4. num. 75. Fr. Emman in ſumm. cap. 133. num. 8. Iacob. de Graff in aur. deciſ. lib. 1. cap. 26. num 15. in fin. Martin.* Carillo *in explicat, Bulla defunctorum part. 2. cap. 15.* Molin. *de iuſtit. tractat. 2. diſputat. 251. nu. 11. Martin.* Nauarr. *in manual. cap. 17. num. 68. verſ. accidentaliter per preces creditorum, vel pauperum bene ſatisfactorum &c.* Atque ex noſtris vide *Cardin. Ioann de Turrecremat ſuper can. qui oblationes 13. quæſt. 2. vbi ſub. nu. 2. quærit.* An mortuus ſentiat aliquod detrimentū, ex eo quod eleemoſynæ, quas mandauit dari retardātur, aut
125 non ſoluuntur et ſic diſtinguit, quod ex parte eleemoſynæ duo poſſunt conſiderari, meritum ſcilicet ipſius eleemoſynę, et eleemoſynæ effectus, quantum ad meritum eleemoſynæ, eſt concluſio, defunctum ex dicta tarditate
126 nullum pati detrimentum, quia meritum principaliter ex voluntate, et inſtitutione facientis, vel ordinantis dependet, ſi verò conſideretur eleemoſyna, quantum ad effectum, eſt concluſio, defunctum pati detrimentum
127 ex dicta tarditate, non quidem, vt ob huiuſmodi tarditatem, ſed quia remedium ei non
128 adhibetur, dum ſuffragia differuntur, ex quibus plurimum iuuaretur. Ex quibus patet, quam inhumanius peccent, & quidem grauiſ-
129 ſimè executores teſtamenti qui pias executiones retardant, et citius quàm poſſunt opportunitate competenti, executioni eas non committunt. et ſi iſti malè faciunt, qui citò nō exequuntur, crudelius tamen faciunt, qui bo-
130 na legata tollunt, aut retinent, aut in alios vſus conuertunt, contra piam mentem teſtatoris, ſed iſti efficaciter credere non videntur iudicium DEI, quia ſi ſic, timerent quidem,
131 contra quos inquit Paul. Apoſtol. ad Rom. 2. *An exiſtimas tu, quod effugies iudiciū DEI &c.* Atque de his ſatis. In ſeq. capite deducā alios caſus ex quibus pariter patebit legata pia eſſe independentia ab inſtitutione hęredis.

ARGVMENTVM.

Legatarius propria auctoritate ius ſibi dicere non debet in capienda re ſibi legata, et aliàs illa capiens cadit à legato, et hoc quamuis legatarius putauerit id ſibi licere, ex eo, quia rei legatæ dominium ipſo iure tranſit in legatarium, quæ concluſio etiam procedit licet ſit capta ſiue vi impulſiua, ſiue expulſiua.

Interdictum bonorum, quamuis aliqui putauerint fuiſſe introductum ad coercendam audaciam Legatariorum, tamen principaliter

fuit

Digitized by Google

fuit inuentum ob quartam Falcidiæ detrahẽdam, et quare. Vnde ceſsante ratione detractionis, Falcidiæ non eſt prohibitum capere legata propria auctoritate.

Legata ad pias cauſas relicta capi poſsunt propria auctoritate, quia in eis ceſsat ratio detrahendi Falcidia, et latè comprobatur, quod Legata pia ſunt exempta à detractione Falcidiæ. quæ opinio tamquam veriſſima, et ſatis in iure aperta, non obnubilatur, quantumuis validè nonnulli Doctores recalcitrent, tenendo contrarium, quia contra ſtimulum id faciunt.

SVMMARIVM.

132 *Legata pia, quod dependeant ab inſtitutione hæredis, ex quo conſtet*

133 *Legata pia cum non dependeant ab hæredis inſtitutione, ideo capi poſſint propria auctoritate*

134 *Legatarius non poteſt legata, propria auctoritate capere.*

135 *Legata ad ſui perfectionem, requirunt aditionem hæreditatis.*

136 *Aditio hæreditatis confirmat omnia geſta à defuncto, et ipſe hæres obligatur.*

137 *ante Hæreditatis aditionem, nec hæres dicitur, nec vlla iura ad eũ, nec cõtra, nec pro trãſeunt.*

138 *Legatarius è manibus hæredis debet capere legata, et n. 139.*

140 *Emens aliquid, non poteſt eius poſſeſſionem capere propria auctoritate.*

141 *Poſſeſſionem rei emptæ, ſi quis capiat propria auctoritate, dicitur prædo. & iniuſtus detẽtor*

142 *Creditor vim facere dicitur debitori, qui ſua et non Iudicis auctoritate ex re debitoris ſibi ſoluit.*

143 *Legatarius capiens legatum propria auctoritate non excuſatur, quamuis putauerit id ſibi licere.*

144 *Nam nihilominus ipſo iure eo priuatur, quod etiam procedit quamuis occupauerit illud ſiue vi impulſiua, ſiue expulſiua, et num. 146. et 147. 149.*

148 *Rem propriam, qui occupat, vel ſibi obligatam non cadit à iure ſuo, niſi interuenerit violẽtia.*

150 *Legatarius capiens rem legatum propria auctoritate, quem offendat.*

152 *Legata pia propria auctoritate poſſunt capi. & quare n. 153. et 154.*

154 *Et ſic tenuerunt multi celebres Doctores. de quibus hic. et n. 155.*

156 *in Interdicti, quorum bonorum, conſtitutione, Prætor, etſi habuerit oculum ad reprimendam audaciam Legatariorum,*

157 *Tamen creditur id etiam feciſſe, ob quartam falcidiæ detrahendam ab hærede.*

158 *Legatarius non debet ſibi ius dicere.*

159 *Interdictum, quorum bonorum, quare detur legatarijs, et n. 160.*

161 *Interdictum, quorum bonorum, rationem, qui dicit ſolũ eſſe, vt reprimatur audacia, errat, et n. 162.*

163 *Audacia reprimendi cauſa in legatario capiente rem propria auctoritate ceſſat quando nõ eſt locus detractionis falcidiæ.*

165 *Falcidia ceſſante, ceſſat etiam prohibitio legatis capiendi legata ex ſe.*

166 *Falcidia ratione ceſſante, non eſt prohibitũ capere legata propria auctoritate.*

167 *Legata pia. cum non ſint ſubiecta falcidiæ, ideo capi poſſunt propria auctoritate.*

167 *Romani antiqui, dum perſiſtebant in caliginoſa nocte gentilitatis de merito futuræ gloriæ in alia vita non cogitabant.*

169 *Falcidia quod detraheretur etiam de Legatis pijs, quare antiqui conſtituerunt.*

170 *Iuſtinianus Imp. fuit fide catholicus, in operibus rectus, et in iudicijs iuſtus.*

171 *ad Hæreditatem defuncti adeundam, quis ob pietatẽ, et meritũ vitæ æternæ, poteſt induci.*

173 *Falcidia, quod poſſit detrahi, etiam de legatis pijs, nonnulli DD. tenent, ſed improbantur.*

174 *Legata pia, et non pia, ſi ſint relicta, dum falcidia eſt detrahenda, an tota ſit detrahenda à legatis non pijs.*

174 *Falcidia, quæ non detrahitur de legato pio nõ debet grauare alia legata non pia.*
Onere ſuo ſatis eſt, aliquem grauare.

175 *Falcidia, quæ ex legis diſpoſitione non detrahitur à legatis, puta ad pias cauſas, illa pars non debet detrahi ab alijs legatis.*

176 *Et talis diminutio cedit in damnum hæredis.*

176 *Exempla rem manifeſtius declarant.*
Exempla rem ipſam facto demoſtrant, ſicuti ſpeculum monſtrat faciem.

178 *Falcidia, quæ ex legis diſpoſitione non deducitur, vt id cedat in damnum non legatariorũ ſed hæredis, exemplo demonſtratur, et n. 179.*

180 *Falcidia tota, quod ſit detrahenda ex legatis non priuilegiatis, id multi DD tenent.*

181 *Quæ opinio tamen non eſt vera, nec recepta.*

182 *Petr. Franciſc. Tondut. laudatur.*

183 *Falcidia quando ex legatis non detrahitur ex mente Teſtatoris. tunc id cedit in damnum Legatariorum, et non hæredis.*

184 *Quæ opinio eſt perpetuo menti tenenda, cum alias quis prima fronte teneret contrarium.*

185 *Falcidia, quod ex legatis pijs nõ detrahitur id à pluribus DD. probatur, et ita tenet cõmunis ſchola Doctorum. n. 186.*

187 *Falcidia etiam detrahitur de legatis relictis ad fauorem* Reipublicæ.

188 *Falcidia non detrahitur de legatis pijs ſiue mediatè, ſiue immediatè fuerint relicta, et nu. 189. & declara vt nu. 190. & 192.*

193 *de Trebellianica, quod dicitur, habetur etiam locum in falcidia.*

194 *Legata pia. ſi immediatè ſint relicta, dũ hæres detrahit falcidiam ex eo, an in caſu reſtitutionis faciendæ piæ cauſæ, illã debeat reddere ei.*

195 *Et an hoc caſu, hæres teneatur dare cautionẽ ſuper tali reſtitutione facienda.*

CA-

CAPVT LXIII.

COntrouertendum amplius ſanè non videtur, an legata pia nullam habeant
dependentiam ab inſtitutione hæredis, cum
et illa peti,& obtineri poſſint ante aditā hæreditatem,& currente tēpore hæredi cōceſſo,
ad conficiendum inuentariū,vt iam ſatis contra Iuris regulas demonſtraui ſupra, ſed vt
132 magis id corroboretur,deducam modo aliqua ad comprobandum dicta legata pia ſic
independentia eſſe ab hærede, vt ea propria
auctoritate capi poſſint.

Nec puto in controuerſiam deducere regulariter loquendo legatarium non tantum
133 prohibitum eſſe capere legata propria auctoritate,imo ſi id faciat,perdit rem, & legatum,et cadit à iure ſuo, textus eſt ſingularis,
in l.non eſt dubium ibi, denegari actionē legatorum ei pro his rebus quas ſubtraxiſſe eum, de
hæreditate apparuerit &c. C.de legat. atque de
hoc ita notant,et explicant d.textum ſcribētes ibi,& præſertim gloſ.ordin Odeſ. Petr. Cyn.
Iacob. Butr. Bald. Alberic. Angel. Paul. Salicet
Alex. Iaſ. alijq; infiniti.

Ratio verò ea aſſignari poteſt, quia legata
135 ad ſui perfectionem requirunt aditionem
hæredis vt conſtat. ex iā ſupra relatis cap. 53.
nam hæres adeundo hæreditatem confirmat
136 omnia à defuncto geſta,et ipſe obligatur, l.
ſi adulta.6.ibi, adeundo hæreditatem etiam ipſe
ſe obligauit. C de hæred.action l.more.8.ff.de acquir. hæred l. veteris l ff. de contrah.et committ.
ſtipulat l.1.et 2.ff.de bon. poſſ. l. apud Iulianū.
3.§ fin ff ex quib.cauſ.in poſſeſſ.&c. l. ſi quis. 5.
§.hæres.ff.de obligat et act.§. hæres. Inſtit quib.
ex cauſ.contract.naſ.

Nam ante hæreditatis aditionem, nec hæ-
137 res dicitur,nec vlla iura ad eum, nec contra eum tranſeunt,nec teſtamentum quidquā
ſanè valet,non adita hæreditate.l. vnic.§.in
nouiſſimo.C.de caduc.toll.l.teſtamentum 25. ff.
de manumiſſ.& l.ſuū hæredis,13.ff.de bon.poſſeſſ.
& pluries conſiderauit Rota,& præſertim, in
cauſa Ariminen. Pecuniaria 22.Iunij 1646.coram bon mem.Arguelles §.Quæ iura verſ. nam
ante aditionem, nec hæredes dicuntur, nec teſtamentum quidquam valet &c.

Sed ſecus eſt,adita hæreditate, et tunc le-
138 gata vt dixi accipiunt ſuam perfectionem
per aditionem hæredis cuius è manibus, tāquam à perſona iuris fictione defunctum repreſentante,ea bona accipienda veniunt, &
ſic ſola mors teſtatoris non eſt ſufficiens, vt
139 legatarius ex ſe poſſit capere legatum,et ius
ſibi dicat,ſed ipſa traditio requiritur, l.eam
quam,C.de fideicommiſſ.cap. Raynaldus, et ibi
gloſ.in verb.petendo.extr.de teſtament. Rip. qui
communem dicit in l.ſciendum,num.18. ff. de
legat.1. Adam Keler.in tractat. de iur. ſucced.
ab inteſtato titul.35. ſub nu.9.verſic. Si legatarius conaretur propria auctoritate accipere legatum amitteret &c.cum alijs allegatis à Rota
in cauſa Romana legati, 26. Iunij 1641. coram
R.P.D. Carolo Cerro §.ſecundo. quia legatum
verſic.à manibus hæredum ſunt accipienda legata, et latè etiam dixi ſupra cap.53.à n.101.

Sicuti in ſimili videmus in contractibus inter viuos,is enim,qui aliquid emit,non poteſt
140 poſſeſſionem eius ingredi, p ropria auctoritate,ſed ex empto agere debet, vt in eam per
venditorem deducatur vulg.l. ex empto, ff. de
action.empt. quod ſi ante occupauerit predo,
141 eſt, et iniuſtus detentor text. eſt in l.nec ex
vera, C. de acquir. poſſeſſ. l. ſi ex ſtipulatione l.
fundi.ff.eodem.l.cum qui.§.adeo, ff. de furt. ad
quod faciunt etiam textus in l.extat ff. de eo,
quod.met. cauſ.l dotis.ff.ſolut.matrim.quod declara,vt per Petr. Auguſtin. Morl. in Empor.
Iur. part.1. titul.9.de contrahend.emption. &
vendit.quæſt.2.à num.3.D.Hect. Capyc. Latr.
deciſ.108.n.24.congruit etiam textus in l creditores.ff.ad l. Iul.de vi priuat. vbi dicitur cre-
142 ditorem vim facere debitori,qui ſua,& non
Iudicis auctoritate ex re debitori,ſibi ſoluit.

Intellige adeo certum eſſe, quod legatarius non poteſt propria auctoritate rem lega-
143 tam occupare,vt nec excuſetur, licet crediderit ſibi licere,ex eo, quia rei legata dominium ipſo iure in legatarium tranſeat, vt in-
144 fra dicam,vel ex alia cauſa, nam nihilominus iure ſuo priuatur,vt videtur eſſe de mēte
gloſ.in l non eſt dubium,in verb.dubium, in tertia ſolutione,verſ.vel diſtinguo,et verſic.media
magis placet.C.de legat. et ibidem Sicar. num.3.
vers.deinde gloſ.vbi refert. dicta per gloſ. idque
pariter verum exiſtimatur, quamuis legata-
145 rius occupauerit legatum ſine vi ſecundum
Corn.in d.l.non eſt dubium,num.2. et ante eum
Alex.in 1.notab.ibidem.vbi aſſerit, quod legatarius iſto caſu priuatur iure legati, etiam nō
interueniente vi expulſiua, vel compulſiua
146 idemque ſenſit, Paul.de Caſtr.in d.l.non eſt
dubium,num.3.verſ.vltimò extra gloſ. vbi pariter loquitur etiamſi non interueniat vio-
147 lentia ablatiua,vel impulſiua,et de cōmuni
teſtatur Dilect.in tractat.de art. teſtand.rub. de
legat.cauthel.12.in princip. ibique alios citat.
Et licet verum ſit,qui occupat rem propriam,
vel ſibi debitam non cadat à iure ſuo, niſi in-
148 terueniat violentia expulſiua, vt in l.ſi quis
in teſtam.C.vnde vi. et in l.extat.ff. quod met.
cauſ.

Tamen ille, qui occupat propria aucto ri-
149 tate rem ſibi debitam ex teſtamento, vel
vltima voluntate,etiam ſine aliqua violentia,
amittit rem ſibi legatam,& cadit à iure ſuo,
quia prætēdit cauſam lucratiuam, et offendit
libertatem teſtatoris, vt notabiliter tenet, et
150 notat Caſtr.in d.l.nō dubium. C. de legat.et
cum eo tranſeunt cæteri Doctores teſte Anton.Gomes.variar.reſolut.tom.1.cap.11.titul.de
legat.

Digitized by Google

legat. num. 30. *in fin. verſ. Ex quibus etiam deducitur &c.*
Multis aliis modis, regula iſta generalis
151 poſſet ampliari, et limitari, tamen eam limitationem adducam, quæ cauſa erit, vt in
propoſita materia perſiſtam, ſcilicet, quando
152 teſtator aliquid legauit fauore piæ cauſæ,
quia tunc legatarius ſpreta dicta Iuris regula
poterit propria auctoritate capere talia legata, cum iſta nullam depẽdentiam habeant ab
153 hærede, & ſic ſenſere *Corn. in conſil.* 140. *Circa hãc conſultationẽ ſub n.* 5. *lib.* 1. *Bened.* Capra
in conſil. 3. *Circa hoc plura ſunt videnda in fin. et conſ.* 302. *Punctus eſt. in quarto dubio* et poſt
iſtos ita ſenſit *Tiraq. de priuil. piæ cauſ. priuil.* 45. *verſ. fallit tamẽ in legatis ad pias cauſas &c.*
154 deinde verò plurimi alij Doctores prædictã
ſententiam amplexi ſunt, & præſertim *Iacob. Menoch. de adipiſcend. remed.* 2. *n.* 86. *verſ.* Pia
cauſa legatum ſibi factum propria manu occupat &c. Polidor. Rip. *obſeruat.* 322. Riminald.
Inſtitut. de donat. numer. 149. *& ſeqq.* Iacob.
Nouell. *in regul.* 71. *in verb. legata in* 2. *fallent*
Io Aloyſ. Ricc. *in addit ad* Tiraquell. *in d. priuileg.* 45. *& in ſuis Collectan. part.* 1. *collectan.* 215.
verſ. legatum pium poteſt propria auctoritate capi. quod eſt notandum &c. Io. Petr. Surd. *in tractat. de aliment. titul.* 8. *priuileg.* 16. *numer.* 8.
verſ. legatum pium poteſt capi propria auctoritate &c. Medic. *in opuſcul.* 4. *ſub. num.* 34. *verſ. Secũd legatum &c.* Molfeſ. *in ſumma tractat.* 13 *de ultim. volunt. cap.* 5. *nu.* 119. *Io. Maria* Nouarr.
in tractatu de priuileg. miſerabil. perſon. priuileg. 45. *verſ. legatum ad pias cauſas poteſt propria auctoritate capi &c. Io. Baptiſta de* Thoro *in ſumm. priuileg piar. cauſar. priuileg.* 245. *§. Quæ quidem verſ. ceruntur in legatis ad pias cauſas, quæ auctoritate propria legatarij capere poſſunt, et rem vindicare &c* Sic pariter fuit iudicatum
155 in Senatu Sabaudiæ pro pauperibus Hoſpitalis de Machij Camberiẽſis, 3. Auguſti 1612.
teſt. Anton. *Fabr. in ſuo Codic. de ſacroſanct. Eccleſ. diffinit.* 39. *n.* 3. *verſ. eſt aliud priuileg. piæ cauſæ, vt poſſit occupare legatũ propria auctor.*
Huius concluſionis alia ratio præter ſupra-
156 dictam (nempe, ideo legatum pium poſſe auctoritate capi; quia illud non habet dependentiam ab hærede) aſſignari poteſt, eaque
eſt, quia etſi Prætor in conſtitutione interdicti, Quorum legatorũ de quo *in l.* 1 *ff. eod.* oculum habuerit ad reprimendam audaciam legatorum, creditur tamen id factum fuiſſe ob
157 quartam ſalcidiæ detrahendam ab hærede.
Nam ius, quod in legatis hæres habet, ratione ſalcidiæ habere dicitur, et ob id non licet
158 legatario legatum illud occupare, atque ita
ſua manu ſibi ius dicere. Inde fit quod vbi
ceſſat ſalcidiæ detractio, ceſſat etiam interdi-
159 ctum *Quorum legatorum*, quale datur hæredi pro recuperatione legatorum à legatariis
per ſe ipſos captorum. Et quamuis tunc etiã
à legatario audacia committatur, tunc tamẽ
160 illa non eſt conſiderabilis, nec damnabilis,
vt ſcitè inquit Cynus in d l. 1. *ff. quorum legat.*
Quo circa qui dixerunt, vnam ſolam eſſe in-
161 terdicti, quorum bonorum, rationem, nẽpè
reprimendæ audaciæ, erraſſe creditur.
Siquidem audaciam Prætor conſiderauit,
ſed cauſa, ob quam audacia comprimitur eſt
162 ipſius falcidiæ detractio, itaq; rectè dicere
poſſumus, ſalcidiæ detractionem eſſe cauſam
præcipuam, qua legatum reuocatur, et cauſa
163 cauſans, vt illa legatarii audacia reprimatur, ſi itaque ceſſat cauſa principalis, hoc eſt
falcidia, vtique illa ratio reprimẽdæ audaciæ
164 corruit, vt ritè conſiderat Iacob. *Menoch. de adipiſcend. remed.* 2. *à nu.* 6. *et nu.* 7. & reprobat Ripam contrarium defendentem *Menoc.*
ſecutus eſt. *Surd. de aliment. d. titul.* 8. *priuileg.* 16. *num.* 7. *verſic. quando verò non eſt locus falcidiæ &c.* Quamobrem ceſſante ſalcidia, ceſſet
165 etiã prohibitio legalis capiendi legata ex ſe,
Cyn *in l.* 1. *C. quorũ leg.* Corn *in conſ.* 40. *col fin. vol.* 1. Surd. *de alimẽt. tit.* 8. *priuil.* 16. *n.* 6. 7. *et ſeq. et ex Modern. comprobant.* Gratian. *diſcept. forenſ.* 771. *n.* 49. Vbi inquit, ceſſante ratione
166 falcidiæ, non eſſe prohibitum legatario capere legatum propria auctoritate, ibique plures
allegat. *et adde Mart. vot.* 20. *nu.* 12. *& Io. Baptiſt.* Ciarlin. *controuers. forenſ. lib.* 1. *cap.* 28. *n.* 8.
verſ. ideo ſi ceſſat ratio falcidiæ &c. part. 1. Ant.
Leoncil. *in tract. de priuil pauperũ par.* 2. *priuil.* 211 *in verb. Legatũ.* 14. *n.* 4. *verſ. quãdo de legato Falcidia non detrahitur legatum poteſt capi propria auctoritate &c.*
Viua modo ex his apparet cauſa, quare
legata pia propria auctoritate à legatariis
167 capi poſſunt, ſcilicet quia indubitati iuris
eſt, ex legatis piis nullatenus poſſe detrahi
falcidia *textus habetur rotundus in auth. ſimiliter, ibi. falcidia ceßat in his. quæ ad pias cauſas relicta sunt &c.* C. *ad leg. falcid. et in §. fin autem hæres. in auth. de Eccleſiaſt. titul. col.* 9. licet
olim de Iure Digeſtorum detraheretur. *l.* 1. *§. ad municipium ff. ad l. falcid.* rationem adducit
Bart. in d. auth. ſimiliter, quia olim Romanũ
168 Imperium in caliginoſa gentilitatis nocte
perſiſtebat, et ſic non cogitabat de merito futuræ gloriæ in alia vita, credens. quod nullus
169 adiret hæreditatem ſine aliquo lucro, &
ideo mandauit etiam de legatis piis detrahi
ſalcidiam poſſe.
Sacratiſſimus verò noſter Imperator Iuſtinianus, qui fuit fide catholicus, in operibus
170 rectus, & in iudiciis iuſtus, *vt inquit Paulus Diaconus, lib.* 18. *hiſtor. cum alijs multis in eius honorem relatis à me in diſcurſ. part.* 4. *retent. tom.* 3. *à nu.* 159. *vbi etiam defendi cum à morſibus nonnullorum Græcorum.* Dictus, inquam
171 Iuſtinianus cogitauit, quod potuit, quis induci ob pietatem, et meritum vitę æternæ ad
adeundũ hæreditatẽ defuncti, et ideo mãda-
172 tum *in d. auth ſimiliter.* de legatis piis nõ detrahi falcidiã quidquid ſẽſerint, *Cuiac. ad Nouell.* 131. Robert. Forũet. *et cum his And.* Fachineus *lib.* 5. *controuerſ. Iuris cap.* 17. cum ſu-

per hoc paſſim improbentur circa quam im-
probationem non inſiſto, cum per ſe pateat.
dum et ipſe Fachin. fatetur contrariam opi-
nionem videri communiter receptam.
Sed dubium eſt, ſi in teſtamento relicta ſint
173 legata pia, an falcidia tota detrahenda ſit
de legatis non piis, etiam pro legatis piis *gloſ.*
in d. auth. ſimiliter in verb. cauſas, concludit
174 falcidiam, quæ non detrahitur de legato
pio, non aggrauare alia legata, quia ſatis eſt,
vt quilibet ſuo onere grauetur, ſuper qua ma-
teria videri poſſunt *Speculat. de teſtament. §. in*
primis. verſ. quod ſi vnum & ibi Ioan. Andr.
tractant hunc paſſum latè *Roman. in d. auth.*
ſimiliter, vbi tripliciter diſtinguit, & nuper
Marc. Anton. Genuenſ. *in ſuis practicabil. Ec-*
cleſiaſt. triceनar. 14. quæſt. 401. nu. 2. vbi refert
diſtinctionem Roman. quam eſſe regulariter
notandam aduertit, et addo *deciſionem* Rotæ
Patauinæ *apud Peregr. 85. ſub. n. 3. vbi pluribus*
relatis, et etiam Rotæ Romanæ ſanctionem re-
fertur, et aſſeritur falcidiam, quæ ex legis pri-
175 uilegio piæ cauſæ non deducitur de legatis
ad pias cauſas, detrahi non poſſe de legatis
prophanis, et diminutionem hanc cedere ad
onus hæredis, non ad onus legatariorum, nam
176 ſatis onerantur, quia falcidia proportiona-
biliter detrahitur de ſuis legatis.
Et vt clarius id percipiatur, exemplo id de-
177 clarabo *iuxta tex. in l. Prætor. §. quoties*, ibi,
quod dico, exẽplo manifeſtius fiat. *ff. de collat.*
bon. Nam, et exẽpla facto ipſo rẽ demõſtrant,
ſicuti ſpeculũ faciẽ. Fingamus ergo, quod Te-
ſtator habeat quadringenta in bonis, & centũ
178 piæ cauſæ legauerit, et trecenta cauſæ non
piæ, centum legatum erit integrè præſtandũ
cauſæ piæ, de legato verò trecentorũ, quod
piæ non cauſæ relictum eſt, non detrahentur
cẽtum, quę eſt quarta pars debita hæredi pro
Falcidia, ſed tantum ſeptuaginta quinque, &
ſic ea tantum quantitas, quæ de legatis ad
cauſas non pias relictis detraheretur, ſi centũ
179 legatum eſſet, & ipſum defalcabile, quia re-
miſſio falcidiæ, et ſic viginti quinque facta
piæ cauſæ, non grauat alios legatarios, vt dixi
maiori detractione, ſed nocet hæredi, qui non
habet centum, et ſic integram Falcidiam, ſed
tantum ſeptuaginta quinque, et ita ſcripſerũt
gloſ. in d. auth. ſimiliter. in verb. ſed numquid C.
ad l. falcid. Bart. *in l. ex aſſe. 52. n. 1. & ibi.* Imol.
verſ. ſed contrarium. Alex. *n. 3.* vbi ait ita com-
muniter ſeruari. *ff. eodem* Specul. *in titul. de te-*
ſtam. §. 1. n. 29. Ang. *in l. in ratione. 11. §. quod*
vulgo. n. 3. & ibi Imol. *num. 12. ff. ad l. Falcid.*
Caſtr. *in l. ſi poſt miſſionem. 17. §. 1. & ibi.* Imol.
num. 2. Alex. *n. 2. verſ. ſed iuxta hoc. ff. eodem*
Caſtren. *in l. qui quadringenta. 87. in princ. n. 3.*
& ibi Alex. *nu. 6. verſ. ſed quando ff. eodẽ.* Pic. *in*
l. in quartã. 90. n. 62. ff. ad l. falcid. & de veriori
opinione *teſtatur* Gratian. *diſcept. forenſ. cap.*
59. n. 6. verſ. veriorẽ tamen dixi diſtinctionẽ &c.
Et quamuis alij contrarium ſenſerint, nem-
180 pe falcidiam integram eſſe detrahendam de
alijs legatis non pijs, *vt per* Roland *conſil. 9. r.*
15. vol. 4 vel debere trahi tamquam æs aliẽnũ.
l. eius ſerui 37. l. æris alieni 39. ff. ad l. falcid. in
qua ſententia fuerunt *Bart. in d. Auth. ſimili-*
ter. num. 2. & ibi Caſtr. *verſ. ſed quia. C. ad L.*
falcid. Alciat. *conſil. 139. n. 2. lib. 9.* Tamen ger-
181 mana, & vera opinio eſt ea, de qua dixi ſupra
vt probat luculenter *Bellon. in tractat. de Iure*
accreſcend. cap. 6. quæſt. 4. ſub num. 10. & addo
D. Petr. Franciſ. Tondut. Sanliger I.C. Aueniо-
182 nen. intima Legum ſcientia præclarus, &
vir equè pius, ac eruditus *in ſuis Quæſtion. &*
reſolut. ciuil. quæſt. 83. à nu. 1. vſque ad num. 14.
vbi multis comprobat, et inexpugnabilem red
dit dictam opinionem.
Quando verò falcidia non detrahitur ex
183 legatis, quia ſic iuſſit Teſtator, & tunc id ce-
dit ad onus legatariorum, & non hæredis, ita
enim *per l. ſi in teſtamento. 64 & l. qui quadra-*
ginta 87 in princip. ff. ad l. falcid. cenſerũt Bart.
in l. ex aſſe. 52. n. 1. verſ. & prædicta vera ſunt,
& ibi Alex. *n. 3. in fin.* Bart. *in d. l. qui quadra-*
genta. in princip. n. 2. vbi Caſtr. *n. 3.* ſubijcit, hoc
184 eſſe perpetuò menti tenendum, quia ſi in
hoc nõ haberemus dictum *Bart.* quilibet pri-
ma facie contrarium diceret, ſequuntur etiã
Bart. *ibi Imol. n. 2. verſ. vltim.* Alex. *nu. 6. in fin.*
Caſtr. *in l. 2. n. 9. ff. ad Trebell.* Ruin. *conſil. 146.*
n. 5. vol. 3. & conſ. 125. nu. 3. vol. 4 Card. Mantic.
de coniect. vltim. vol. lib. 6. titul. 13. n. 24. Peregr.
de fideicom. art. 4. n. 31. et alijs, vt per Gratian.
diſcept. forenſ. d. cap. 59 n. 7. verſ. in illis verò, quæ
ſunt defalcabilia ex voluntate teſtatoris &c.
Sed hæc materia hic non congruit, cum ad
noſtrum propoſitum tantum faciat, falcidiam
185 ex legatis pijs non eſſe detrahendam ex iu-
ribus ſupra allegatis, & quod ita ſeruetur, &
practicetur, teſtatur *Alex. in d. l. 1. §. ad Muni-*
cipium. ff. ad leg. Falcid. & poſt eum Michael.
Graſſ. *de ſucceſſ. §. Falcidia. quæſt. 3. ſub. nu. 5.*
verſ. & ita ſeruatur, & approbatur &c. nec non
de cõmuni aſſerit *Benedict.* Capra *in tractat.*
regular. regul. 110. num. 5. latè Surd. *de aliment.*
titul. 8. priuileg 18 n. 3. verſ. in legatis pijs non eſt
locus falcidiæ &c & inter alios adducit Tiraqu.
de priuileg. piæ cauſæ priuileg. 26. vbi ſunt mul-
tos congeſtos quibus addo Anton. Merend. *con-*
trouerſ. iuris, lib. 2. cap. 32. per tot. Card. Mantic.
de coniect. vltim. vol. lib. 4. tit. 9 verſ. nec ad-
uerſus pauperes locus eſt detractioni falcidiæ &c.
Peregr. *de fideicommiſſ. art. 3. nu. 62.* vbi inquit
186 ita ſe habere communem omnium tradi-
tionem, tam in ſcholis, quam in Palatijs. *latè*
Moneta de commut. vltim. volunt. cap. 9. quæſt.
3. n. 334. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 542. n. 40.*
verſ. ex quibus non debetur falcidia &c. Barboſ.
in collectan. ad Sext. lib. 3. titul. 15. cap. 1. nu. 13.
verſ. notatur ad hoc, quod quarta Falcidia non
poteſt deduci ex legatis ad pias cauſas &c. Surd.
de aliment. titul. 8. priuileg. 18 à nu. 2. Io. Aloyſ.
Ricc. *in addit. ad Tiraquell. dict. priuileg. 26. &*
ibi etiam Io. Baptiſt. de Thor. *Idem,* Ricc. *in ſuis*
collectan. part. 2. collect. 329. verſ. in relictis ad
pias

Digitized by Google

pias cauſas falcidia non detrabitur &c. & poſt
eos Io. Maria Nouar. in tractat. de priuileg.mi-
ſerabil.perſon.priuileg.46.num.5. verſ.de legatis
pijs non detrabitur falcidia &c. vbi plures præ-
ter ſupra relatos congerit, & addo Cuiac. in l.
regula.ff.de iur.& fact.ignorant. circa med. vbi
ait, licet lex falcidia etiam habeat locum in
187 legatis relictis Reipublicæ, non tamen in
his, quæ DEO relinquuntur, intrat. Balthax.
Thomaſ. in ſuis var.tract.titul.de falcid.tract.6.
titul.6. num.92. verſ.non deduci ex legatis pijs
falcidia, Mangil. de imputat.quæſt.118.nu.16.
et ſeq. & quæſt. 119. in princip. Ceuall.comm.
contra comm.quæſt.155. Anton. Leoncill. in
tractat.de priuileg.pauper.part.2.priuileg.149.
in verb.Falcidia.num.3. verſ.ex legatis pijs fal-
cidia non detrabitur &c. Cæſar. Careu. reſolut.
249.num.1.verſ.falcidia ceſſat in legatis ad pias
cauſas &c. & aſſeritur eam conclusionem ab
omnibus Doctotibus eſſe approbatam, & ex-
preſſé ab Imperatote teſultam &c. ſic quo-
que fuit decisum, pet Hieronym. Magon. deciſ.
Rotæ Florentinæ 130. ſub num.1.verſ.eſt com-
munis Doctorum opinio, quod de legatis ad pias
cauſas, piaque loca, Falcidia nō detrabitur &c.
Guidopap.dec. Senatus Grationopolitani 188.
verſ.bodie indubitatū exiſtit, quod de relictis ad
pias cauſas Falcidia nō detrabitur &c. vbi etiā
ait hunc eſſe communem intellectum in auth.
ſimiliter.C.ad leg.falcid.ſenſitque Rota coram
bo.me.Card Seraph.deciſ.1202. num.3. vbi di-
citur quod legata pia regulariter ſolent ex-
cludere omnem diminutionem.

Quam conclusionem veram quoque exiſti-
ma, nedum, quando piæ cauſæ immediatè re-
188 lictum eſt legatum, ſed etiam ſi mediatè,
vt exempli gratia dū Titio mille relinquo, vt
poſt eius mortem, ea reſtituat tali Hoſpitali,
179 nam tunc hæres dettahendo falcidiam Ti-
tio, id in damnum loci pij redundaret contra
prohibitionem text. in d. auth. ſimiliter. C. ad
leg. Falcid. & de hoc eſt bonus textus in ſimi-
li, in l.cum dotem maritus, & ibi Paul.de Caſtr.
& in l ſi ſeruus. cum ſeq. ff ad leg. falcid. benè
etiam facit textus in l.decem.ff.de fideicommiſſ.
libert. & in l.vltim.§.vltim. C.de bon.qua liber.
& in l.ſi patroni. §.1.ff. ad Trebell. Tiraqnell.
de priuileg pia cauſ.priuileg.26.atque ex nobili
cumulo Doctorum probat hanc eſſe commu-
nem opinionem Ferdinād. Vaſquez.de ſucceſſ.
progreſſ.lib.3.§.26.num. 24. Craſſ. de ſucceſſ. §.
Falcidia quæſt.3.num.6.verſ quid autem, ſi le-
gauit Titio, & mandauit, vt Ecclesia reſtitue-
ret, reſponde, quod nec hoc caſu Titio detrabitur
falcidia, ne ipſe Ecclesia detrabat &c. ac nuper
id latè tractant Nouar. in prax. electiom. et va-
riar.for.quæſt.61.numer.9.ſect.4.in nou.edit. &
Molfeſ. in ſumm.Theolog.moral.tract.13.cap.14.
de vltim.volunt. num.90.part.2.

Securius tamen vt procedamus in hoc pū-
190 cto, non ingratū cenſeo ſic poſſe diſtingui,
aut enim pia cauſa eſt certè ſucceſſura poſt
ſubſtitutum, vt ſupra exemplificaui, & tunc
ſine pugna tranſit, falcidiam nullatenus eſſe
detrahendam. Aut verò probabiliter dubi-
tari poteſt, an ſit ſucceſſura pia cauſa, necne,
191 velutì ſi Titius teneatur reſtituere legatum
Eccleſiæ, ſub conditione, ſi deceſſerit ſine li-
beris, vel in defectum deſcendentium à Titio,
& hoc caſu hæres detrahit Falcidiam, quam
quidem detractionem legatarius tergiuerſa-
192 ſare non poterit, quia ipſe nullo priuilegio
iuuatur, non etiam pia cauſa, quia incertum
eſt, an ſit ſucceſſura ad text. in l ſufficit. ff.de
condit. indebit. & quia res ſecundum ſtatum
præſentem iudicanda eſt. l.mouetor. ff. de ſeru.
exportand. & ita in puncto poſt Bald. Roman.
Alex. Corn. Socin. Caſtr. et alios tenet Tiraquell.
de priuileg.pia cauſa priuileg.26. verſic. Sed hoc
vltimum. Et poſt eum latius, & melius decla-
rat M. Anton. Peregr. in tractat. de fideicomm.
art.3.nu.65.ibique pleno calamo celebres Iu-
riſconſultos pro hac opinione conglomerat,
& licet loquatur in caſu detractionis Trebel-
193 lianicæ, tamen idem dicendum eſt de ſalci-
dia, cum ea ſub nomine ſalcidiæ contineatur,
vt infra dicam, & DD. loquentes in terminis
falcidiæ plures adducit Balthaſſ. Tomaſ in
ſuis var.tractat.titul.de falcid.tractat.6. titul.6.
num.4.verſ.limita, quando incertum foret an
legatum peruenturum ſit in piam cauſam, velu-
ti ſi hæres ſit grauatus reſtituere pia cauſa ſub
conditione, ſi ſine liberis deceſſerit &c.
194 Itaque ſalcidia prius per hæredem detra-
cta, eueniente poſtea per longa tempora ca-
ſus reſtitutionis ad fauorem piæ cauſæ, hæres
teneatur eam reſtituere Alex. in conſil.20. nu-
mer.14.in fin.lib 3. Burſart. conſ.55. numer.34.
Honded. conſ.64 num.70.lib.1. Mangil. de im-
putat.quæſt.119.num.16.& ſic obſtringi poſſit
195 ad præſtandam cautionem, caſu, quo veniat
dictus tempus reſtitutionis, affirmatiuè reſpō-
det Alex. in l.1. §.ad municipium.ff.ad l.falcid.
& hoc per text in l in lege falcidia, iuncta l.1.in
princip.ff.vt leg.no.ca. cumque ſecutus eſt Be-
nedict. Capra ſibi contrarius in conſil.61. Cum
viſis. & conſideratis, colum. vltim. Alij verò diſ-
196 ſentiunt ab Alex. opinione, relati per Tira-
quell. de priuileg.pia cauſ.d priuileg.26.§.ſed hoc
vltimum, in fin. vbi inter alios poſt Panormit.
197 ſcribit, quando hæres iam prius falcidiam
detraxit, non eſt amplius locus reſtitutioni,
videndus eſt Stephan Bertrand. conſil.357. nu-
mer.7.lib.2.& conſil.250.num.15.lib.3.

ARGVMENTVM.

Trebellianica an poſſit detrahi de fideicommiſ-
ſo relicto ad pias cauſas, qualis quæſtio eſt ſic
inuoluta, ſinuoſa, ac perdifficilis, itaut nihil
ſupra, et ſit alterum nodum Gordij, cui ſol-
uendo non eſſet ſatis vnus Alexandri gladius.
Veritas tamen eſt, quod ſicuti per auth. ſimi-
liter. C. ad Trebellian. eſt prohibita Falcidia

in relictis ad pias cauſas, ita etiam debet cẽſeri prohibita Trebellianica.

Quæ concluſio procedit etiamſi grauati reſtituere ſint filij, et quidem primi gradus, et hac occaſione tangitur cum filij in Trebellianica non ſuccedant iure filij, ſed potius iure extranei, an pater poſſit eis prohibere Trebellianicæ detractionem necnè.

SVMMARIVM.

1 *Falcidia detractio eſt prohibita in relictis ad pias cauſas.*

2 *Trebellianica detractio, an ſit facienda; quãdo fideicommiſſum pio loco venit reſtituendũ, quæ controuerſia eſt ſatis inuoluta,*

3 *Controuerſia magna cum fuiſſet remiſſa ad Areopagum Athenæ, & cum non potuiſſet, id hic decidi quid fuerit reſponſum. & num. 4.*

4 *Trebellianica, an poſſit detrahi ex fideicommiſſo relicto ad pias cauſas, eſt alterum Gordij nodum & num. 6.*

7 *Caſtrenſ. dubitans, quid conſulere, in terminis detractionis Trebellianicæ, dum agitur de fideicommiſſo pio, ſuaſit parti concordiam.*

8 *Litigantibus potius eſt ſuadenda concordia, quàm iudicium.*

9 *Marianus Socinus, quid perſuaſit ſuis diſcipulis, quando fuiſſent Cauſidici.*

10 *Felicitatis culmen conſiſtit, ſecundum Martialem, vt ſit nox cum ſomno, & ſine lite dies.*

11 *Litigantes diu, noctuque manent in perpetua animi tortura.*

12 *Contritio magna eſt litigantium, donec lis finiatur.*

14 *Falcidia ſicuti non detrahitur de relictis ad pias cauſas, ita nec Trebellianica. & nu. 25.*

15 *Trebellianica venit ſub lata ſignificatione vocabuli falcidiæ. & num. 16.*

17 *in Relictis ad pias cauſas nulla intercedit falcidia.*

18 *Trebellianica ſub nomine falcidiæ venit, quid quid ſit in pœnalibus.*

19 *Lex capit tamquam ſinonima, Falcidia, & Trebellianicam.*

20 *Omne, quod dicit, nihil excludit, eſtque verbum effrenatum.*

21 *Nigrum aliquando eſt magis generale, quàm rubrum.*

22 *in Trebellianica diſpoſita procedunt etiam in Falcidia, & è contra.*

23 *Duo, quando æquiparantur à Iure, Lex ſuperueniens, diſponens in vno eorum, habet etiã locum in altero.*

25 *Trebellianica, quod non detrahatur ex fideicommiſſo pio, eſt verior opinio, & reprehenduntur, qui vacillant in ea admittenda. & num. 26. 27 & ſeq.*

28 *Falcidia vbi ceſſat fauore teſtatoris, ceſſare etiam debet Trebellianica. & vide numer. 29. 30. 31. & 33.*

32 *Qualis concluſio eſt adeo vera, vt temerarium ſit ab eo recedere.*

33 *in Tribunalibus veritas acrius torquetur.*

35 *Trebellianica, quod non detrahatur de fideicommiſſo ad pias cauſas, ſic fuit deciſum in diuerſis Orbis Tribunalibus, & præſertim.*

36 *in Rota Peruſina.*

37 *in Rota Patauina.*

38 *in Capella Tholoſana.*

39 *in Audientia Baren.*

40 *in Regio Conſilio Neapolitano:*

41 *in Senatu Pedemontano.*

42 *in Senatu Cathaloniæ.*

43 *in Parlamento Grationopolitano:*

44 *in Regno Franciæ.*

45 *in Camera Imperiali.*

46 *in Supremo Orbis Areopago Rota Romana.*

47 *Trebellianica non detrahitur de fideicommiſſo pio, etiam ſi ſimus in filijs grauatis reſtituere.*

49 *Legitima non detrahitur de relictis ad pias cauſas, etiamſi grauati ſint filij primi gradus & numer. 50.*

51 *Filius dum detrahit Trebellianicam non eam detrahit vti filius, ſed vti extraneus. & numer. 53.*

52 *Filij ſunt magis fauorabiles, quàm pia cauſa, id tamen intelligitur, quoad legitimam.*

Anima eſt cunctis rebus præferenda.

54 *Filius in legitima reputatur verus creditor, ſed non in Trebellianica.*

55 *Filius in Trebellianica detractione reputatur magis priuilegiatus, quàm extraneus.*

Filius in Trebellianicam non computat fructus fideicommiſſi.

56 *Fructus bonorum fideicõmiſſariorum extraneus computat in Trebellianicam.*

57 *Trebellianica non poteſt filijs primi gradus prohiberi.*

58 *Quæ opinio inter moderniſſimos Doctores amplius non controuertitur. & nu 60. 61.*

59 *Opiniones duæ, quando ſunt æque communes, quæ ſit præferenda.*

64 *Trebellianicæ prohibitio fieri poteſt extraneis, quæ opinio eſt magis communis, & hodie canonizata. & num. 65.*

67 *Filius, quod in Trebellianica cenſeatur iure extranei, hodie eſt verior opinio. & nu. 68.*

69 *Trebellianica ſicuti prohiberi poteſt extraneis, ita etiam filijs, & quare.*

70 *Pater non poteſt præiudicare filijs in legitima, cum ea illis iure naturæ ſit debita.*

71 *Pater excepta legitima, ad libitum poteſt diſponere de bonis ſuis, etiam ea proijciendo in Mare.*

72 *Nec filij de eo conqueri non poſſunt.*

73 *Text. in l. iubemus. C. ad Trebell. declaratur. & nu. 74. 75. 78. & 79.*

80 *Falcidia iure nouo poteſt prohiberi, etiam filijs primi gradus.*

81 *Falcidia ſicuti poteſt prohiberi filijs primi gradus, ita & Trebellianica.*

Falci-

Digitized by Google

Falcidia eſt fauorabilior, & arctiori vinculo
debetur, quàm Trebellianica.
82 *Pater, quod non poſſit probibere filijs primi*
gradus Trebellianicã, & iſta opinio ſit agnior
retorquetur.
83 *Trebellianica, quod pater poſſit probibere filijs*
primi gradus, bodie eſt coronata.
85 *Eamque perpetua conſtantia ſecuta eſt Rota*
Romana, & propter eius auctoritatem venit
omnino ſequenda.
87 *Trebellianica detractio, in fideicommiſſo reli-*
cto ad pias cauſas ſemper ceſſat.
88 *Ratio, quæ pro religione facit, ſumma tempus*
in omne eſt.

CAPVT LXIV.

OBſernatione dignnm eſt illud quoque,
quod ſicuti in relictis ad pias cauſas
Falcidiæ detractio prohibita reperitur, vt di-
1 ximus in præcedẽti capite, ita pariter ſit pro-
hibita Trebellianica, quando hæreditas vigo-
re fideicommiſſi alicui loco pio, vel aliàs ad
pias cauſas, facienda venit reſtitutio, Quæſtio
alta, inuoluta, & antiqua eſt, & taliter, vt di-
2 ci ſolet, à tergo habet lupos, & à fronte præ-
cipitium, eſtque inter malleum, & incudem.
Figurat enim quæſtionem illam præpoſitam
coram Dolobella conſulari Imperio Aſiam
obtinente, quam cum ipſe decidere penitus
neſciret, cauſam Athenas ad Areopagi cogni-
3 tionem delegauit, eamque prudentiſſimi illi,
& grauiſſimi Iudices perſcrutando reſponde-
runt litigatoribus, *vt poſt centum annos pro cau-*
ſa reſolutione ad eos redirent. Vnde Valer. Max.
lib. 8. cap 1. & poſteum Aul. Gell. cap. 7. lib. 12.
noct. act. his verbis concluſerunt, *primus trãſ-*
ferendo, ij vero differendo rem omnem indeciſam
4 *relinquerunt.* Et quod ad noſtram inuolutam,
de qua ſupra, controuerſiam poteſt allegari,
illud Virgilij Æneidos 5.

. . . . ruit æthere toto,
Turbidus imber aqua, denſiſque nigerrimus
auſter.

Quod enim ſupradicta quæſtio obſcura ſit
plures Doctores ingenuo ore fatentur, & præ-
5 ſertim Tiraquell. & Craſſ. in locis infra citan-
dis, vbi aſſerunt, hunc eſſe alterum Gordij
nodum, cui ſoluendo nõ ſatis eſſet vnus Ale-
xandri gladius, adeo quippe latentes ſunt, in-
eſplicabileſque in ea receſſus, & in vtramque
partem quis ſe vertat, & quid diffiniendum
6 ſit neſciat. Sapienter quidem famigeratus
I.C. Paul. de Caſtr. Ne temere, ſuper hoc con-
trouerſo articulo conſultus ſuum iudicium
interponeret, conſuluit partibus, controuer-
ſiam potius concordia, quam iudicio finirent,
vt apparet *ex eius conſilio 57. incip. Viſo dicto*
teſtamento in fin. lib. 1. ibi, *ſuper quo nil aliud pro*
nunc dico, ſed propter opinionem tantorum con-
ſulerem partibus, quod ſuper hoc concordarent.
cap. 1. extr. de mut. petition. &c. qui textus cõ-
7 muniter ſolet allegari, vt prius concordia,
quàm iudicium litigantibus ſit perſuadendũ,
eiuſq; textus auctoritate notabiliter *Marian.*
Socin. in repetition. cap. 2. in prima cõcluſ. nu. 96.
de libell. oblat, admonitos fecit eius diſcipulos
his verbis; *Hoc ego in primis ex charitate vobis*
conſulo, potiſſimum, cum eritis Doctores, vt non
8 *ſolum perſuadeatis, verum etiam impellatis, &*
conſtringatis partes ad compoſitionem, & cõcor-
diam &c. O aurea verba, & Catholici Docto-
ris digniſſima &c. Plura iam in exprobatio-
9 nem litium tamquam amoris vincula dirum-
pentium congeſſi *in diſcurſu part. 7. recent. à*
num. 115. vſque ad num. 210. et ſupra in prælu-
dio huius libri à numer. 622. & in annotat. ad
dec. 12. à n. 63. part. 3. recent. verſ. lites habent ſua
ſydera &c. & ſolum hic addo, quod felicitatis
culmen in eo collocauit celebris Poeta Hiſpa-
10 nus Martialis *lib. 2. epigram. 90. ad Quintilianũ*
dum magnam ei felicitatem inaugurãdo, cecinit

Sit nox cum ſomno, ſit ſine lite dies.

11 Nam litigantes diu, noctuque manent in cõ-
tinua animi tortura, *& vt inquit gloſ. in §. in-*
dicent, in verb. cõtrictione. auth. de iudic. ibi, *ma-*
12 *gna contritio eorum eſt, qui litigant, donec lis*
finiatur &c.

Accedo modo aliquid dicturus, ſuper dicta
controuerſia, an Trebellianica deducatur ex
fideicommiſſo ad pias cauſas relicto, Et mul-
13 tis relictis, ac Vulcano traditis opinio nega-
tiua palmam (ſaluo meliori iudicio) obtinuit,
ac inter plures rationes, quibus ea concluſio
fulcitur, ea ſatis potens eſt, quia vbicumque
14 fauore honorati lex iubet in relictis nullam
intercedere Falcidiam, aut omnem ceſſare fal-
cidiam, Trebellianica quoque ceſſat, eſtque
15 cauſa, quia concurrente eadem rationis fauo-
re, vniuerſalis locutio, affirmatiuè, & multò
magis negatiuè prolata, includit, & prohibet,
16 quę etiam ſub lata ſignificatione vocabuli cõ-
tinentur, *vt omnium latius probat Roland. à*
Valle conſil. 2. lib. 4.

Vnde infertur, ex quo in relictis ad pias
17 cauſas nulla intercedit falcidia *vulgata auth.*
ſimiliter. C *ad leg. falcid. & l. ſi quis ad declinan-*
dum, ibi, *nulla falcidia.* C *de Epiſcop. & Cler.*
§. ſin autem hæres, ibi, *omni falcidia ceſſante,*
Auth. de Eccleſiaſt. titul. cum alijs ſupra allega-
tis. in præced. cap. igitur in eiſdem quoque re-
lictis, dicta verba vniuerſalia negatiua Tre-
bellianicam pariter deſignant. Nam Trebel-
lianica ſub nomine falcidiæ continetur (quid-
quid eſſet dicendũ in pœnalibus, & exorbitã-
18 tibus) *l. pater filiã. l. filiusfamil. l. Titia. ff. ad leg.*
Falcid. & l. iubemus. C. *ad Trebell.* Azo. *in ſum-*
ma in auth de hæred. & falcid. lex enim abuti-
19 tur illis verbis, Falcidia, & Trebellianica, eaq;
capit tamquam ſinonima, *ſecundum gloſ. in l. ſi*
vt allegas. in verb. falcidia, C. *ad leg. falcid. et in*
l. quam-

l.quamquam.in verb.Legit.C.eodem titul. et inquit Fulgoſ.conſil.25.num.3.Curt.Iun.conſ.54.
*num.*10.*Cuall.commun. cõtra commun.q.*10.*nu.*42*.verſ.quemadmodum falcidia ſumitur pro*
*Trebellianica, et è conuerſo &c.*accedit etiam,
quod *text.in auth.vnde eſt deſumpta d.auth.ſi-*
20 *militer*, dicit omni falcidia ceſſante, qui enim
omne dicit,nihil excludit *cap.ſolitæ. de maiorit.*
et obed. & ee verbum effrenatum, ita vt nullo
obice contineatur, quin omnia non comprehendat, & facit *Rubr. de hered. et falcid.*

Licet ſic tantum ſit intitulata, attamen in
21 nigro pluribus in locis ſit etiam mentio de
fideicommiſſis vniuerſalibus, de quibus Fal-
cidia non detrahitur, ſed Trebellianica, quo
ſit, vt multoties nigrum ſit generalius rubro.
iuxta gloſ.in auth.de inceſt.nupt.cum alijs, de
*quibus per DD.in l.*1.*ff.ſi cert.petat. et ita in ter-*
minis conſiderat Curt.*d.conſil.*54*.nu.*10. & me-
lius poſt eum *Octau.* Cancher.*deciſ.*147*.n.*11.
vbi neruosè hanc cõclusionem tuetur, *et facit*
deciſio in cauſa Romana hereditatis 19. *Ianua-*
rij 1633*.coram bo.mem.* Coccino *eſt deciſio*171.
*num.*14 *part* 6*.recent.*vbi dicitur in Trebella-
22 nica, quod eſt diſpoſitum,procedit etiam in
falcidia &c. ita è contra dicere poſſumus de
Falcidia, vt diſpoſitum in ea, procedat etiam
in Trebellianica ex ſuperius relatis,& eſt ſatis
nota illa iuris concluſio,quando duo æquipa-
23 rantur,lex etiam noua ſuperueniens, loquẽs
de vno, habet etiam locũ in reliquo,per text.
in l.vt tantum.ff.de ſeru.corrupt.iunct.l qui ſer-
uo.cum ibi not.C.de furt. & in ſpuncto de æqui-
paratione Falcidiæ,& Trebellianicę,vt diſpo-
24 ſitum in vno, cenſeatur etiam diſpoſitum in
altero,*ratiocinatus eſt M.Anton.de Amat.deciſ.*
Marchiæ 11,*num.*31*.verſ æquiparantis Trebel-*
lianicam,et Falcidiam &c.

Quod enim prædicta opinio, vt quia Iura
generaliter prohibuerũt omnem falcidiæ de-
25 tractionem ex legatis pijs, dicatur etiã Tre-
bellianicæ detractio prohibita, ſit verior, & à
communi obſeruantia approbata,*teſtatur pa-*
*ter veritatis Alex.in conſil.*12*.num.*33*.lib.*3. vbi
26 de hoc amplam fidem facit,& ideo aſſerit,ſu-
per dicto puncto non eſſe opus multum inſi-
ſtere, *ibique Addentes in litera y.* plures alios
Doctores coaceruant ad probandum Trebel-
lianicam ſub Falcidiæ lege contineri,& in fine
reprehendunt vacillantes ſuper hac opinione,
27 quia non aduertunt ſeſe nedum legem ver-
bis imponere, ſed etiam menti, verbiſque le-
gis repugnare. Accedit etiam quod vbi ceſ-
28 ſat falcidia fauore teſtatoris, ceſſat etiã Tre-
bellianica *l. Marcellus* 3. *§. quod autem. ff. ad*
Trebell. ſed hic verſatur fauore animæ teſta-
toris. Ergo &c.

Si innumeros Doctores, et quidem magni
nominis, deſideras in hanc communem opi-
29 nionem deſcendentes, recurre *ad Tiraquell.*
*in tractat.de priuileg pia cauſa priuileg.*27. qui
ferè omnes proteſtantur Trebellianicam nul-
lo modo ex relictis ad pias cauſas eſſe detra-
hendam, et hanc eſſe veram, et communem
30 opinionem eamque in conſulendo, et indi-
cando omnino ſequendam,ipſeque *Tiraquell.*
poſt relatos alios Doctores,qui contrarium
tuentur, et quamuis ipſi quoq; ſint clari no-
minis, tamen primam opinionem nempe ne-
31 gatiuam,tamquam communiorem,et ab ip-
ſis etiam aduerſarijs tamquam talem agnitã,
ſequendam eſſe arbitratur,Et addo *Craſſ. de*
*ſucceſſ. § Trebellianica. ſub numer.*2*. verſ.con-*
*trariam verò partem &c.*vbi pariter plures
cumulat,qui de veriori,æquiori,et benignio-
32 ri ſententia aſſerunt, et in fine inquit, teme-
rarium eſſe ab hac longo vſu recepta ſenten-
tia,recedere.

Ad nauſeam vſque hanc communem opi-
nionem defendentes producit *Anton. Gabr.*
*in ſuis commun. concluſ. lib.*4*.titul. de Trebell.*
*concluſ.*9. vbi iſtam ſententiam, tamquam
33 magis communem ipſe retinet, alioſque Do-
ctores à ſupradictis nõ relatos ſupplet *Marc.*
*Anton. Peregr.in tractat.de fideicommiſſ.art.*3.
*à num.*62. vbi hanc noſtram opinionem miri-
ficè tuetur. *Addo Cardin.*Mantic. *de coniectur.*
*vltim.volunt.lib.*8*.titul.*3 *num.*4*.vbi de commu-*
ni ſententia Doctorũ teſtatur,et videatur Zanch.
*in l.heredes mei.§ cum ita. num.*202*.ff. ad Tre-*
bell. et Coſt.*ibi in verb.* Trebellianica*. num.*23*.*
et ſeq Marzar.*conſ.*38*.num.*32. Riminald.*Iun.*
*conſ.*567*.num.*40. Honded *conſ.*73*. numer.*42*.*
*lib.*1*.et conſil.*59*.in fin lib.*2. Caball.*conſil.*100*.*
*num.*6*.part.*1. Mareſcott *variar. reſolut. lib.*2*.*
*cap.*72. Menoch.*conſ.*737*.num.*19.Bellon.*con-*
*ſil.*84*.nu.*36*.et ſeq.* Franciſc.de Bary *de teſtam.*
*lib.*11 *titul.*7 *nu.*8, Mart.*de ſucceſſ.legal.part* 4.
quæſt 28*.artic.*4*. num.*30. Barboſ.*in tractat.de*
*iure Eccleſ.lib.*3*.cap.*13*. num.*4*. verſ.ex legatis*
ad pias cauſas nõ detrahitur Trebellianica &c.
Baldaſſar.Thomat. *in ſuis tractat var. tract.*5*.*
*titul.*6 *nu* 189 *vbi abundè,et addo* Andr. Mol-
feſium *in ſuo promptuar. triplicis Iuris Diuini,*
*Canonici,et Ciuilis part.*2*.tractat.*13 *cap.*4*.nu-*
*mer.*70*.&* Io.Petr.Monet. *de commutat.vltim.*
*volunt.cap.*9*.num.*305*.&* Ant. Merend.*contro-*
*uerſ.Iuris lib.*2*.cap.*33*.à num.*1. Camill.Borell.
*in ſumm.deciſ tom.*3*.titul.*13*.de Trebell. nu.*63*.*
& 64.Marc. Anton. Genuenſ.*in tractat de Ec-*
cleſ.ſtu practicabil. Eccleſ. Tricenar.20*. quæſt.*
571*.num.*3*.verſ.iuxta veriorem &c.*Io. Maria
Nouar.*in tractat.miſerabil.perſon.priuileg* 46*,*
*numer.*8. vbi de æquiori, & veriori ſententia.
Anton.Leoncill. *in tractat. de priuileg.* Pauper.
*part.*2*.priuileg.*395*.à num.*1*. verſ.hanc eſſe ve-*
riorem,et communiorem &c. et optimè id firmat
Cæſ.Caren. *in ſuis reſolut. practic. reſolut.*248*.*
*à nu.*1. vbi etiam de veriori,et communiori.
34 Sed relicta alia caterua illorum ſingulariũ
Doctorũ, quæſo ne grauemus percurrere per
diuerſa orbis Tribunalia, in quibus acrius,
35 inſimul veritas torquetur,et ſic ea perfectius
reuelatur. *iuxt.text.in l.quæſtionum.§.ſed ſiuè*
ibi.

ibi *perfectiſſima veritas reuelatur &c. C. de fideicom.* & ſciemus an dicta opinio apud ea prævaluerit.

36 Sic enim reperio deciſum in Rota Perusina *apud Ioſeph. Ludouic. deciſ. 30. ſub numer. 10. verſ pro relictis ad pias cauſas non poteſt detrahi Trebellianica &c.*

37 In Rota Patauina *ſecundum Marcum Ant. Peregr. deciſ. 35. num. 10. verſ. de relictis ad pias cauſas Trebellianica non detrahitur &c.*

38 In Capella Tholoſana *deciſ. 83. num. 1. in fin. verſ. Concluſum fuit, quod de relictis ad pias cauſas Trebellianica non detrahatur.*

39 In Audientia Baren. *vt ſcribit Franciſc. Viu deciſ. 419. num. 10. verſ. cum bona per fideicommiſſum eſſent diſtribuenda in locum pium non poteſt detrahi* Trebellianica *&c.*

40 In Regio Concilio Neapolitano, *referente Vincentio de Franchis deciſ. 156. num. 7. verſ. de hoc non debet dubitari, quia Trebellianica ceſſat in relictis ad pias cauſas, per text. in auth. ſimiliter. C. ad l. falcid. quæ procedit etiam Trebellianica &c.*

41 In Senatu Pedemõtano *teſte Oſaſch. dec. 147. ſub num. 11. verſ. in fideicommiſſo relicto ad pias cauſas ceſſat non modo falcidia, ſed etiam Trebellianica &c.*

42 In Regio Senatu Cathaloniæ, *atteſtante Io. Petr. Fontanell. deciſ. 100. num. 15. verſ. nullus ignorat quod hæres grauatus de hæreditate reſtituenda non detrahit Trebellianicam, ſi cauſa pia ſit ſubſtituta, vel alius locus pius &c.* et teſtatur quoque idem fuiſſe deciſum in eodẽ Senatu Iacob. Cancer *variar. reſolut. lib. 1. c. 2. titul. de Trebell. et* Falcid. *num. 9. verſ. prior tamẽ opinio dicitur recepta.*

43 In Parlamẽto Grationopolitano *apud Guidopap. deciſ.* 188 *nu. 1. verſ. non detrahitur Trebellianica de pijs legatis.*

44 In Regno Franciæ *vt conſtat ex* Papon. *Areſtor. Franc. lib. 20. titul. 4. de detract.* quam hæres ex hæreditate fideicommiſſaria facere poteſt. *Areſt. 2. vbi poſt Guidopap. allegat. Maynard. et Carundam.*

45 In Camera Imperiali, *teſte Andrea Gaill. obſeruat. Imperial lib. 2. obſeruat. 119. numer. 7. verſ. de fideicommiſſo vniuerſali relicto ad pias cauſas non detrahitur Trebellianica, eſt communis opinio Doctorum &c.*

46 Tandẽ ſic reperio deciſum in ſupremo Orbis Tribunali, nempe in Rota Romana, *& præſertim in cauſa Romana Bonorum 19. Decẽbris 1631. coram bon. me.* Coccino. *eſt deciſio 83. num. 5. verſ. nec poteſt opponi de detractione Trebellianica, quia pia cauſa erat ſucceſſura &c. part. 6. recent.* ibique aliæ deciſiones adducũtur, *et adde deciſ. in cauſa Romana* Fideicõmiſſi *27. Ianuarij 1642. coram R. P. D.* Cerro. *§. Nec dicti hæredes. verſ. non Trebellianica, quia ſumus in fideicommiſſo relicto ad pias cauſas &c.*

47 Ampliatur quoque prædicta vera, et communis opinio, vt procedat etiam in filijs gra-
natis reſtituere piæ cauſæ, qui licet de relictis
48 ad piam cauſam detrahere poſſint legitimã,
iuxta notata in l. ſi ad declinãdam. C. de Epiſcop. & Cleric. cum alijs allegatis per Ruin. conſil. 57. nu. 5. lib. 2. Tamen aduerſus eandem cauſam
49 Trebellianicam non detrahunt, etiamſi filij
ſint primi gradus, vt conſtat ex cõmuni ſchola Scribẽtium *in l. Marcellus. ff. ad Trebellian.* Corn. *conſil. 168. num. 9. lib. 5. et poſt alios Hieronym.* Gabr. *conſil. 93. num. 14 lib 1.* Honded. *conſil. 64 num. 66. et ſeq. et conſil. 73. numer. 42. lib. 1. maturè Marc. Anton.* Eugenius *conſil. 6. num. 21. et ſeqq. et conſil. 33. num. 88. et conſil. 39 num. 32. et ſeq. vol. 1. Matth.* Brun. *conſil. 6. numer. 14. et 21. vol. 1.* Franc. Viu. *d. deciſ. 419. ſub num. 19. verſ procedere etiam in filijs &c.* Marc. Anton. Peregr. *d. deciſ. 85. numer. 10. verſ. cuius deciſio procedit etiam in filijs, grauatis reſtituere pio loco &c.*

Et de communi opinione, reprobatis con-
50 trarium ſentientibus appoſitè proteſtatur
Hieronym. Cagnol. *in repetit. l. Papinianus. §. meminiſſe. num. 18. verſ. et male, quia communis, et vera opinio eſt ad oppoſitum &c ff. de inoffic. teſtam.* et poſt eum de communi *atteſtatus eſt* Craſſ. *de ſucceſſ. §. Trebellianica quæſt. 6. num. 2. verſ. licet ſint filij primi gradus e vt omnes communiter fatentur, Trebellianicam non detrahit de relictis ad pias cauſas.*

Ratio ea eſt, quia filius non detrahit Tre-
51 bellianicam, vti filius, ſed vti extraneus, et li-
cet cauſa filij cenſeatur magis fauorabilis, quã
cauſa pia, tamen id ſecundum nonnullos Do-
52 ctores intelligitur, quoad legitimam, tamen
ſecus eſt, dum tractatur de rebus extra legiti-
mam, propterea quod anima cunctis rebus
ſit præferenda. *l. ſancimus. 17. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* quod enim filius non detrahat Tre-
53 bellianicam, vti filius, ſed vti extraneus pro-
batur *ex text. in cap. Raynutius. 16. et cap. Raynaldus. 18. de teſtam.* et ideo Bart. *in l. ſi quis legatum. § fin ff. de falſ. per illum text.* dicit, quod
filius in legitima æquiparatur vero creditori,
54 at in Trebellianica ſecus eſt, quia illam de-
trahit non tamquam filius, ſed tamquam ex-
traneus, *et ſequitur Bald. in l. quamquam. C. ad l. Falcid.* et ſic etiam tenuit *poſt Alex. Cart. et alios Decian. d. conſil. 44 nu 93. verſ. quia filius Trebellianicam detrahit non tamquam filius, ſed tamquam extraneus &c. lib. 3.*

Non nego ſecundum veterum opinio-
55 nem etiam in Trebellianica cenſeatur filius
magis priuilegiatus, quàm extraneus, cum
in eam non imputet fructus bonorum fidei-
commiſſo ſubiectorum. *l. iubemus 6. in princip. C. ad Trebell.* et maximè ſi non ſint ſubſtituti
deſcendentes, vt latè *per Gaſp. Ant. Theſaur. lib. 1. quæſt. 50. à num. 4. et adde* Fachin. *contro-*
56 *verſ. Iur. lib. 5. cap. 10 per tot.* Quos fructus im-
putat tamen extraneus. *l. fideicommiſſaria. 18. ff. eodem tit. ad Trebell. et l. cum pater. 79. §. Titio. ff. de legat. 2.* latè *Merend. controuerſ. Iur. lib. 17.*

lib.17.cap.6.titul.de fructibus in Trebellianicam imputandis à num.1.

57 Videmus quoque, quod non poteſt pater
prohibere, ne filij Trebellianicã detrahant,
vt colligitur ex multis relatis *per* Gabr. *titul.
de Trebellianic. concluſ.* 1. vbi cateruam DD.
non paruam congerit eam opinionem cõpro-
bantium, magnam quoque adducit *Molin.de
primogenit.Hiſpan.lib.1.cap.17.num.12.* robo-
ratur quoque iſta opinio negatiua ex innu-
meris alijs relatis *per Peregr. de fideicom.art.3.
num.107.verſ.in filijs primi gradus Trebellia-
nica prohiberi nequit &c.* vbi ſæpius de com-
muni, et magis communi, et abundè *per Petr.
eodem tractat.de fideicommiſſ.quæſt.17.nu.152.*
vbi etiam ad nauſeam congerit ad hoc DD.
ad id probandum, et ex magis Modernis vide
turbam adductam *per D. Andreol. in ſuis con-
trouerſ.forenſ.part.1.controuerſ.1 à num.1.*vbi
firmat ſecundum communiorem ſententiam
Trebellianicam filijs primi gradus non poſſe
prohiberi, et ita fuit iudicatum Bergomi, Mõ-
tis Ferrati, Veronæ, Paduæ, Senis, Bononiæ,
Florentiæ, in Senatu Pedemontano, in Sena-
tu Neapolitano, *vt teſtatur Sfora. Odd in cele-
bri eius in hac materia cõſilio 63. incip. Magni-
fica Domina Catherina.num.30,* vbi etiam *nu-
mer.29.* apertè proteſtatur, non ſolum eam
opinionem eſſe magis communem, ſed etiam
58 profitetur, quod hodie inter moderniſſimos
Doctores amplius non controuertatur, ſicque
tranſeat ſine controuerſia, et quod pro hac
parte adſunt plures DD. numero, et auctori-
tate grauiores, et quod opinio iſta eſt magis
æqua, et fauorabilior liberis, idem quoque
refert *M. Ant.de Amat.dec. Maceraten.dec.21.
à num.1.* vbi quatuor integras Doctorum co-
lumnas ad hoc congerit, vbi etiam *num.8.* in-
quit, quod quando ſunt duæ communes opi-
59 niones æquè communes, vel aliqua magis
cõmunis, quàm contraria, illa, quæ eſt æquior,
etiam quod ſit minus communis in iudicãdo
ſequenda eſt, ex ibi allegatis quare cũ æqui-
tas ſit pro parte liberorum ergo &c.

In eamdem opinionem inclinauit quoque
*Hieronym. Genall.comm. contra commun q.30.
verſ.prima tamen.* vbi ait opinionem negati-
60 uam, quod non poſſit prohiberi per patrem,
Trebellianicæ detractionem filijs primi gra-
dus eſſe magis communem, et in practica re-
ceptam, et refert plures DD. et præſertim
Decian. Burſat. Cephal. Turrett. qui non ſolum
61 de communi, ſed etiam de communiori, et
in practica recepta opinione teſtantur.

Et addo *Io.Baptiſta Barbobus in tractat. de
filijsfamil quæſt.35.per tot.* Vbi prius relata
62 contraria ſententia cum omnibus ſuis funda-
mentis, tandem *num.12.* ſic inquit, *Concluſio
eſt in hac quæſtione, nõ poſſe filijs prohiberi Tre-
63 bellianicæ detractionem in fideicommiſſo per
patrem relicto*, et pro confirmatione etiã ipſe
nobilem Doctorum cohortem adducit, et de-
inde fundamentis omnibus cõtrariæ opinio-
nis reſpondet, et nuper eandem opinionem
vti veriorem, et æquiorẽ *latè defendit* Caluin.
in tractat. de æquitat.part.2.cap.28. à numer 6.
vbi latè, *& nu.26* ait quod d. opinio eſt adeo
æqua, vt vix credi poſſit, quod omnibus non
placeat, et quatenus non placeret, more ru-
ſticorum eſſet diuidenda lis.

Quæ tamen prohibitio Trebellianicæ po-
64 teſt fieri extraneis, ſecundum receptiorem
ſententiam, de qua *per gloſ.in §.ſi verò expreſ-
ſim, in verb.ſubſtitutis.auth.de hæred.& falcid.*
Bart.*in l. Marcellus.3.num.7.& ibi* Iaſ.*nu.45.
ff.ad Trebell.* Mantic.*de coniectur. vltim.volũt.
lib.7.titul.11. num.7.* Craſſ. *in §.Teſtamentum.
quæſt.62.num.4. verſ.ſed an Trebellianica poſ-
ſit prohiberi &c.* & teſtatur de cõmuni, & ma-
65 gis communi opinione, & quod ſit ſententia
canonizata inter DD. vtriuſque Iuris, et fre-
quentiori calamo recepta, *cum alijs latè rela-
tis per Menoch.conſil.164.num.25. verſ.regula-
riter teſtator poteſt prohibere detractionem quar-
tæ Trebellianicæ &c. lib.1.vbi abundè.*

Tamen hoc non officit ſupradictæ opinioni
66 quod Trebellianica non poſſit, detrahi de fi-
deicommiſſo relicto ad pias cauſas, quamuis
tractetur de fideicommiſſo iniuncto filijs pri-
mi gradus, Nam hodie veterum ſententia vi-
67 detur magis communiter improbata; quia
quidquid olim eſſet, in quibus terminis ſunt
intelligendi DD. ſupra allegati. Hodie certè
receptior eſt ſcribentium opinio, filium in
68 Trebellianicam omnimodo cenſeri iure ex-
tranei, dum detrahit duas quartas, ſcilicet le-
gitimam, et Trebellianicam, et ideo debere
fructus imputare in Trebellianicam, et ita sẽ-
ſerunt *Caſtr. & Alex. in l.mulier.22.§.cum
proponeretur.ff.ad Trebell.* Iaſ.*conſ.231. num.2.
vol.2.* Dec.*conſ.480.nu.13.* Pariſ.*conſ.27.nu.15.
vol.3.* Natta *conſ.321.num.8.cum alijs allegatis
per* Menoch.*d.conſ.164.nu.33. verſ.fructus illi
in Trebellianicam imputãdi, cum hic duæ quar-
tæ detrahi alias poſſunt &c.* et teſtatur de vera
ſententia, *et vide eumdem in conſil.277.nu.69.
& conſil.686.num.25.*

Quemadmodum etiam extraneis prohibe-
69 ri poteſt Trebellianicæ detractio, ſecundum
receptiorem ſententiam, *vt dixi ſupra nu.64.*
ita etiam poteſt prohiberi filijs primi gradus
(remota obſeruantia regionis, in quibus ter-
minis intelligenda venit ſupra relata contra-
ria opinio) nam licet verum ſit patrem non
poſſe præiudicare filijs in legitima, de iure na-
70 turæ eis debitæ, vt in confeſſo eſt apud om-
nes, tamen de reliquis bonis pater abſque
aliquo freno ad libitum ſuæ voluntatis poteſt
71 diſponere, etiam ea omnia in Mare proijciẽ-
do, nam dum filij partem ſuam habuerunt,
non habent quid conquerant, nam aliàs poſ-
ſet eis per patrem reſponderi, ſicut fuit reſpõ-
72 ſum illis, qui accepta ſibi debita portione,
conquerebantur &c. *vt habetur apud Matth.
cap.20.*

Digitized by Google

*cap.*20.ibi, *Aut non licet mihi, quod volo facere &c.* Quod enim filii in portione Trebellia-
nicæ non ſuccedant, vt filij, ſed extranei, iam
73 dictum eſt ſupra Vnde non mirum, dum po-
teſt Teſtator prohibere, ne eam detrahant.

Nec eſt faciendum fundamentum *in d.l.iu-*
*bemus.C.ad Trebell.*in qua ſe fundant contra-
rium defendentes, quia de tempore Zenonis
Imperat. qui dictam legem tulit, tàm legiti-
74 ma, quàm Trebellianica erat quadrans, Hoc
autem priuilegium dedit Zeno liberis primi
gradus, vt quadrantem iſtum integrum ha-
berent ex ſubſtantia patris, nulla admiſſa cō-
75 penſatione fructuum, Quando igitur filij le-
gitimam ex rebus hæreditarijs ſemel conſe-
cuti ſunt, Zenonis intentioni eſt ſatisfactum,
qui voluit dodrantem de ipſis rebus hæredi-
tariis reſtitui, quod ficti poſſet quando legiti-
76 ma prius eſt detracta, & ſi adhuc ex iuris Pō-
tificiis diſpoſitione Trebellianica erit detrahē-
da, *vt in c.Raynutius, & in cap.*Raynald.*ext.de*
*teſtam.*eam fructuum compēſatio imminuet,
77 & abſorbebit, vt hoc pluribus explicat *Ant.*
*Fabr de error. Pragmat.decad.*12.*err.*5. *& poſt*
eum Ioannes Decherus *diſſert. Iuris lib* 1. *diſ-*
ſert. 1.*n.*59. *& ſenſit Ioan.*à Sande *decis. Curia*
Friſica lib 4.*titul.*7. *de Legitim. & Trebell. &*
*Falcid definit.*5.*circa fin. verſ. non ſatis conue-*
nit, menti, & intentioni Zenonis Imp. &c.

Conſiderandum etiam venit, quod Zenonis
78 Imp. tempore non erat conſtitutum, legiti-
mam excipiendam eſſe de reſtitutione fidei-
commiſſi, id enim poſtea Iuſtinianus Imp. ſta-
tuis *in Nouell.de reſtitution.* Quarè meritò Ze-
no præſuppoſuit dodrantem teſtitui, cum
79 igitur poſtea conſtitutum fuerit, vt legitima
excipiatur de fideicommiſſo, ergo ceſſat ratio
d.legis, vt benè conſiderat *Fachin controuerſ.*
*Iuris lib.*5.*cap.*9 *§.Non obſtat.* Vlterius iure
80 nouo falcidia poteſt prohiberi, etiā filiis pri-
mi gradus. *vt in auth.ſi verò expreſſim. Auth.*
de hæred.& Falcid.auth.ſed cum teſtator.C.ad
leg.Falcid.& ſi hoc eſt verum in Falcidia, igi-
tur, & in Trabellianica, quia communiter Do-
ctores *per text.in d.§.ſi vero expreſſim* arguūt,
quod ſicuti falcidia prohiberi poteſt, ita &
81 Trebellianica. cum, & Falcidia fauorabilior
ſit, & arctiori vinculo debeatur, quā Trebel-
lianica, *ex relatis per Peregr. de fideicommiſſ.*
*art.*3.*num* 85.*verſ.item Falcidia eſt fauorabi-*
lior &c. & adde Ioan. à Sand.*d. deciſ Friſica*
*definit.*5.*circa med. verſ. maior enim ratio eſt*
quod liceat prohibere Trebellianicam, quam ve-
tare, ne hæres detrahat Falcidiam &c.

Deinde adeo magnificatam æquitatem
conſideratam per DD. contrariæ opinionis
non valeo cernere, nā in terminis *d. l.iubemus*
82 ea non adeſt, quia ibi tam grauatus, quam
cui erat facienda teſtitutio, ambo erant filii,
& ſic ſumus in æqualiter priuilegiatis, quo
caſu non poteſt conſiderati aliqua æquitas,
Imo noſtra opinio affirmatiua eſt magis æqua
cum faueat libertati, quæ omnium eſt maior,
vt quis liberè, poſſit tebus ſuis imponere legē
quam vult, tunc enim non agitur de legiti-
ma, nam opinioni, quæ fauet voluntati teſta-
toris in dubio eſt recipienda, etiam contra
filium, vt ſupra ſæpius dixi. Quamobrem opi-
nio iſta affirmatiua, quod Pater poſſit filiis
83 etiam primi gradus Trebellianicam prohi-
bere hodie cum appareat coronata, non eſt
amplius de ea controuertendum, vt plures
DD. ingenuo ore fatētur, & præſertim videa-
tur infinitis relictis, *Menoch in conſil.* 1141. *à*
*num.*17. qui ad hoc 42. inſignes, & claſſicos
84 Doctores congerit, & ita ſæpè ſæpius perpe-
tua conſtantia inuictè tenuit, & tenet Rota
Romana, vt ſatis notum eſt, & paſſim reperi-
mus in eiſdem deciſionibus, & præſertim vi-
deatur *in deciſ.*5.*num* 6. vbi de communi opi-
nione. & *deciſ.*171. *num.*3. *part.* 6. *recent. vbi*
alia habētur, & ex antiquioribus deciſionbus
congerit plures *clar.me*, *Theodoſius Rubeus pa-*
*ter meus in ſingular. Rotæ Rom par.*2.*c* 2. *circa*
ſtylum & obſeruant. Rotæ in verb. Trebellianica
*§.*2. *& ſic paſſim obſeruatur in Rota.*

Et bene conſiderat *Menoch.d conſil.*1141.
*num.*10. in conflictu tantæ opinionis, affirma-
85 tiua iſta deberet præualere propter auctori-
tatem Rotæ Romanæ, & aſſeritur, quod ea
eſt cōmunis opinio, quæ à Rota Romana eſt
recepta, & ſuper hoc conſulatur etiā *Marc.*
*Ant.de Amat.deciſ.Marcb.*11.*per tot.* quē licet
allegaui ſupra pro cōtraria opinione tamen à
longe eam refutat, & hanc affirmatiuam ap-
probat, quæ deciſio eſt apprimè magiſtralis in
hoc articulo, & omnibus contrariis fundamē-
tis mirificè ſatisfacit, & *n.*23. conſiderat, quod
DD qui tenent hanc noſtram opinionem af-
firmatiuam ferè omnes id firmant in lecturis,
quod non modicè notandum iubet. quare
concludi poteſt, vt redeam in viam, de qua
86 ſupra diximus. Quod Trebellianica nō poteſt
detrahi de fideicommiſſo pio, quamuis graua-
ti reſtituere ſint filij, & quidem primi gradus.

Itaque quicumque ſint inſtituti, dum tra-
ctatur de pia cauſa, ceſſat detractio Trebel-
87 lianicæ, & Falcidiæ, potentiſſima eſt enim ra-
tio, quæ pro teligione facit, *l.ſunt perſonæ.ff.de*
religios. & ſumpt ſun.cap.fin de re iudic. Quippe
cum orthodoxa fidei veritate credamus teſta-
88 toris animæ legata huiuſmodi prodeſſe in
ſcelerum, & malè ablatorum expurgationem
piè, & ſanctè detractionem omnem prohibuit
Imperator. *in § fin autem Auth.de Eccleſ.titul.*
cum ſimil.& conſiderant *DD.in d.l. Marcellus.*
ff.ad Trebell. & ſcitè conſiderauit *Petr. Matth.*
in annot.ad deciſ. 188. *Guidopap. circa finem*
verſ.Tamen. & nuper Gaſpar. Theſaur. *lib* 4.
*quæſt foren*ſ.*quæſt.*46. vbi articulum penitus
examinat.

ARGVMENTVM.

Fideicommiſſum relictum Hoſpitali, in quo excercentur opera pia, & charitatis, veluti infirmos curare, aut egenos coadiuuare, pauperes alimentare, captiuos redimere, orphanas maritare, vel alia ſimilia &c. & tunc quamuis illud non ſit erectum, vel approbatum à Sede Apoſtolica, vel ab Ordinario, & ſic non poſſit computari inter loca Eccleſiaſtica, tamẽ cum ſit pius locus, ex fideicommiſſo ei relicto, non detrahitur Trebellianica.

Locus aliud eſt, quod ſit Eccleſiaſticus, religioſus, vel ſacer, et aliud quod ſit pius, & quæ loca dicantur talia Fideicommiſſum relictum Confraternitati Laicorum, an dicatur pium, vt ex eo non poſſit detrahi Trebellianica. Fideicommiſſum dum eſt relictum ad pias cauſas, & ſit incertum, an ſit ſucceſſura, et dũ pendet conditio, hæres grauatus illud reſtituendo vocato, detrahat Trebellianicam, an teneatur cauere, quod in caſu euentus conditionis, quod pia cauſa ſuccedat, teneatur illam reſtituere.

Bone extracta ex bonis fideicommiſſo ſubiectis vigore auth res quæ. C. comm. de legat. vt cõſtituatur in ſubſidium dos deſcendentibus, an terminato matrimonio, eiuſque reliquijs, dicta bona redeant ad fideicommiſſum, & quid ſi fideicommiſſum, ſit relictum ad pias cauſas.

SVMMARIVM.

86 *Fideicommiſſum relictum Hoſpitali, quamuis non erecto auctoritate ſuperioris Eccleſiaſtici, ex eo non detrahitur Falcidia. & num. 87. & 89.*

88 *Hoſpitale, vt dicatur pium, quæ opera ibi ſint exercenda.*

90 *Fideicommiſſum, vt dicatur relictum ad pias cauſas, debet reſpici cauſa, & non locus.*

91 *Locus aliud eſt, quod ſit Eccleſiaſticus religioſus, aut ſacer, & aliud, quod ſit pius.*

92 *Locus non poteſt dici Eccleſiaſticus, religioſus, aut ſacer, niſi ſit erectus, vel approbatus à Sede Apoſtolica, vel ab Ordinario loci.*

93 *Locus, vt dicatur pius, ſufficit, vt ibi exerceantur opera pia.*

94 *Locus, licet ſi non appareat, fuiſſe fundatum auctoritate ſuperioris Eccleſiaſtici, non dicitur Eccleſiaſticus, tamen dum in eo exercentur opera pia dicitur pius.*

95 *Hoſpitale ſi regatur à Miniſtris Laicis, cenſetur Laicale, & priuatum non autem Eccleſiaſticum.*

96 *Hoſpitalis denominatio multum iuuat, ad præſumendam qualitatem Laicalitatis. Hoſpitale de iure præſumitur in dubio Laicale.*

97 *Hoſpitalia Laicalia poſſunt contrahere, & alienare bona abſque beneplacito Apoſtolico. Cum in iſtis terminis non intret materia Extrauag. ambitioſæ. de reb. Eccleſ. non alien.*

98 *Hoſpitalia, quamuis Laicalia reddere debent rationem ſuæ adminiſtrationis Ordinarijs Locorum.*

99 *Epiſcopus licet non poſſit viſitare Hoſpitalia Laicalia auctoritate Ordinaria, poterit tamen tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegatus.*

100 *Fideicõmiſſum relictum Confraternitati Laicorum, quæ ſolita eſt ei relicta ad vſum pium conuertere non detrahitur Trebellianica.*

101 *Trebellianica vt non detrahatur de fideicommiſſo Confraternitati alicuius loci, relicto, quid ſufficiat.*

102 *Confraternitas Laicorum, quando non poſſit dici locus pius.*

103 *in Trebellianicam computantur alienata per grauatum, & quatenus id ſit verum.*

104 *Trebellianica, quando non poteſt detrahi, tunc alienata bona per hæredem non imputantur in eam ſed debent reuocari.*

105 *Trebellianica, vt cenſeatur prohibita ex fideicommiſſo pio, neceſſe eſt, quod pia cauſa ſit ſubſtituta mediatè, vel immediatè.*

106 *Intellige tamen, ſi ſit certa, quod ſit ſucceſſura, alias dum id eſt incertum, contrarium eſt dicendum, et quare. n. 107. 108. 109. & 110.*

111 *Ratio adducta per DD. quando eſt generalis, quid operetur.*

112 *Filios non habere, vel mortuos eſſe, paria ſunt.*

113 *Fideicommiſſum dum eſt conditionale, detractio Trebellianicæ, quando ſit facienda.*

114 *in Fideicommiſſis pijs, vt non detrahatur Trebellianica, ſufficit certum eſſe piam cauſã eſſe ſucceſſuram.*

115 *Pia cauſa, quãdo incertũ eſt, an ſit ſucceſſura ſi grauatus detrahat Trebellianicam, an teneatur præſtare cautionem, in caſu euenientis conditionis eam reſtituere loco pio, & nu. 117.*

117 *Trebellianica, ſi lege permittente, iam fuit detracta, et excepta à fideicommiſſo nõ reincidit amplius in fideicommiſſum. et n. 118.*

119 *Bona excepta à fideicommiſſo vigore auth. res quæ. C. commun. de legat. an finito matrimonio ſine liberis, illa reddeant ad fideicommiſſũ*

120 *Et an id procedat ſaltem fauore piæ cauſæ.*

121 *Matrimonij cauſa, cum ſit temporalis, donec manent reliquia matrimonij, ideoque temporalem effectum habere debet.*

122 *Bona omnia mulieris in dotem data trãſeunt cum ſuo onere.*

123 *L. mulier. 22. §. cum proponeretur. ff. ad leg. Trebellian. quid diſponat.*

124 *Mulier cenſetur rogata reſtituere fideicommiſſario quod ſupereſt. vltra dotem.*

125 *Bona ſemel extracta ex fideicommiſſo, nullo iure cauetur, quod poſtea ad illud debeant redire.*

126 *Bona extracta ex fideicommiſſo, ex iuris remedio,*

medio, ſemper remanent libera.
127 *de Priuatione ad habitum nõ datur regreſſus.*
Bona data in dotem, ſi ſint extracta à fideicom miſſo, dicitur actus conſumptus.
128 *Matrimonij cauſa dicitur ſemper durare licet ipſum matrimonium de medio tollatur.*
129 *Dos extracta ex fideicõmiſſo, quamuis eſſent reliquia matrimonij illa non reddit ad fideicommiſſum, licet pia cauſa ſit ſubſtituta.*
130 *Piæ cauſæ priuilegia non debent præualere dotibus deſcendentium fideicommittentium.*
131 *Bona ex fideicommiſſo ſemel extracta vigore auth. res quæ ad illud amplius non reddeunt, quamuis nulla ſuperſint reliquia matrimonij.*
132 *Bona ex fideicommiſſo extracta vigore auth. res quæ, quod finito matrimonio ſine filijs, redeant ad fideicommiſſum eſt opinio damnata.*
133 *L. mulier bona. 37 ff. de iur. dot. qualiter intelligatur, et n. 134. 138. et 139.*
135 *ex Bonis datis in dotem dum alia non adſunt ſemper reijcitur fideicommiſſum.*
136 *Fideicommiſſum, quod pendet non dicitur purificatum.*
137 *Fideicommiſſum dum pendet, non poteſt dici æs alienum.*
140 *Maritus de tempore contractus matrimonij debet certiorari, quod in dote adſit fideicommiſſum.*

CAPVT LXV.

TRebellianica, quod indubitanter detrahenda non veniat, ex fideicommiſſo ad pias cauſas relicto, iam probauimus in precedenti capite, reliquum eſt vt prædictam
86 concluſionem extendamus, vt procedat etiã
ſi illud relictum reperiatur Hoſpitali erecto,
ſine conſtructo, ſine auctoritate Romani Põtificis, vel Ordinarij, & ſic fuerit fundatum abſque illis tribus requiſitis neceſſariis ad effectum, vt Hoſpitale poſſit connumerari inter loca Eccleſiaſtica, de quibus requiſitis, *poſt alios tradit Paul* Fuſc. *Epiſcop. Sarnens. in tract. de viſit. & regim. Eccleſ. lib. 2. cap. 14. num. 5.*
Quare ſi heredi ſit ſubſtitutum Hoſpitale
87 fundatum ſine authoritate Epiſcopi, dũmodo in eo exerceantur opera pietatis, et charitatis, veluti infirmos curare, aut egenos coa-
88 diuuare, pauperes alimentare, captiuos redimere, orphanas dotare, & alia ſimilia opera pietatis exercere, cum tunc gaudeant priuilegiis piæ cauſæ, ex allegatis *per Tiraquell. de priuileg. piæ cauſ. in præfat. verſ. item relictum hoſpitali &c.* Menoch. *de præſumpt. lib. 4. præſumpt. 115. num. 4.* Nauar. *de redditib. Eccleſiaſ. quæſt. 1. monit. 26. nu. 2.* Monet. *de commut. vltim volunt. cap. 4. quæſt. 2. n. 26. & 28.* Ricc. *in prax quotid. part. 2. reſolut. 353. & part. 4. reſol. 318. & 411. & 413.* Barboſ. *de iure vniuerſ. Eccleſ. tom. 2. cap. 27. num. 12.* R. P. Diana *in ſuis reſolut. moral. part. 7. tractat. 6. reſolut. 29.* Quare vt dixi, ſi fideicommiſſum fuit relictum Hoſpitali, quantumuis non fundato abſque auctoritate Ordinarii, dum venit caſus reſtitutionis fideicommiſſi non detrahitur Trebellia-
89 nica, *ex adductis per Marc. Anton.* Genuenſ. *Epiſcop. Iſernen. in ſuis practicabil. Eccleſ. triceuar. 10 quæſt. 571. n. 4. & per* Nouart. *in prax. election fori quæſt. 25. ſect. 1. & quæſt. 41. à n. 9. cum cum alijs ibi allegatis.*
Et ratio eſt, quia ſufficit fideicommiſſum
90 eſſe relictum ad pias cauſas, nam hoc priuilegium conceditur cauſæ, et non loco, *vt Paul. de Caſtr. reſpondit in conſil. 167. vol. 2. num. 2.* & ſequitur Felin. *in cap. de quarta nu. 10 de præſcript* Curt. *Iun. in conſil. 120. num. 14. et Anton.* Gabr. *qui alios concordantes refert conclus. 2. n. 15. titul. de pia cauſ. lib. 6.* addo. Card. Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. lib. 4. titul. 5. art. 6. n. 5* & Peregr. *de fideicommart. 3. n. 63. verſ. & nota.*
Notandum enim hic venit, aliud eſſe locũ
91 eſſe Eccleſiaſticũ, aut religioſum, aut ſacrũ, et aliud eſſe locũ pium vt enim loca Eccleſiaſtica, religioſa, vel ſacra dici poſsint requiritur, quod ſint ædificata, vel approbata auctoritate Sedis Apoſtolicæ, vel Ordinarii, ita quod
92 vbi conſenſus Papæ, vel Ordinarii non apparet in fundatione appellari non poſſunt loca Eccleſiaſtica, & religioſa, nam talis conſenſus ſeu auctoritas omninò requiritur, *vt ſentiunt* Abb. *in cap. ad hæc num. 2. de religioſ. dom.* Bald. *in auth. hoc ius porrectum. nu. 11. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* Zabarell. *conſil. 13. num. 2 verſ. contrarium eſt* Gabr. *de pia cauſ. conclus. 2. n. 1. cum ſeqq.* Barboſ. *de iure Eccleſ. lib. 2. cap. 11. ſub num. 38. & 80 & ſeq.* Mart. *de iuriſdiction. part. 4. cas. 113. à n. 11.* Gutierez. *canonic. quæſt. lib. 1. quæſt. 33.* Caſtill. *decis. 2. num. 2. lib. 1.* Rota *in cauſa Mediolanen. Bonorum* 18. *Martij* 1648 *§. Tandem non obſtat. coram* R. P. D. Bichio. *& in cauſa Leodien. Cenſuraris. 27. Ianuarij* 1645. *coram R. P. D. Cerro. et in cauſa Melutiana Bonorũ* 10. *Ianuarij* 1631. *et coram R. P. D.* Meltio *§. Neque præſumpta. verſ. quia ad hunc effectum probandum eſſet, fuiſſe Hoſpitale auctoritate Ordinarij &c.*
Vt verò loca dicantur pia, et cauſæ piæ pri-
93 uilegiis gaudeant, requiritur ſolum, & ſufficit quod ibi per locorũ Præfectos, vel miniſtros exerceãtur opera pietatis, et charitatis, vt dixi ſupra, et ita licet ſi in eorũ fundatione non
94 appareat de cõſenſu Sedis Apoſtolicæ, vel Ordinarii, non poſſint dici Eccleſiaſtica, et religioſa, dicuntur tamen pia, ac piæ cauſæ priuilegiis gaudent, vt conſtat *ex allegatis ſupra n.* 88. Nec illud tacitus prętermittam, quod quã-
95 do Hoſpitale à Laicis regulatur, et adminiſtratur, cenſetur Laicale, et priuatum non autem Eccleſiaſticum iuxta diſtinctionem *Calder. conſil. 4 verſ. item inſtituto, et reſtituto, de religioſ. dom.* Felin *in cap. de quarta. num. 11. verſ. et commiſſio, de præſcript.* Bald. *in auth. hoc*

ius porrectum, num. 2. vers. sed huic quaero. C. de
ſacroſanct. Eccleſ. Rom. conſil. 477. num. 8. & ſe-
cuta eſt Rota deciſ. 725. n. 1. part. 2. diuerſ. et de-
ciſ. 268 num 2. part. 3. recent. vbi fuit dictum
96 ad præſumendam qualitatem Laycalitatis
multum conferre denominationem Hoſpita-
lis, et talem etiam de Iure præſumi. dixit Ro-
ta coram Put. deciſ. 255. nu. 1. & 2. lib. 1. Mohed.
deciſ. 18. de cauſ. poſſeſſ. & propriet. Rota deciſ.
106. num. 6 part. 2 diuerſ.

Indeque talia Hoſpitalia contrahere poſ-
ſunt et alienare bona abſq. Beneplacito Apo-
97 ſtolico, et aliis ſolemnitatibus in Extrauag.
ambitioſæ, de Eccleſ. bon. non alien. requiſitis,
quia in his non intrat materia d. Extrauag. vt
tradunt Bald in d. auth. hoc ius porrectum. n. 11.
C. de Sacr. Eccleſ. Rebuff. in tractat. de alien.
rer. Eccleſ. n. 57. Paris. conſil. 34. num. 17. & 25.
lib 4. Barboſ. de poteſt. Episcop. allegat. 75. n. 33.
Martin. Andr. deciſ. 6. num. 3. Gabr de cauſ. pia
concluſ. 1. n. 1. 7. et 12. et benè deduxit Rota
in d. Melitana Bonorum 10. Ianuarij 1651.
coram R. P. D. Meltio §. Non obſtat. vers. proin-
de potuit Hoſpitale contrahere, et tranſigere ab-
ſque beneplacito Apoſtolico &c.

Quod autem dicta Hoſpitalia quamuis non
ſint loca Eccleſiaſtica reddere debeant ra-
98 tionem ſuæ adminiſtrationis per ſuos Mini-
ſtros Ordinariis locorum alibi latè dicam, et
in hoc eſt magiſtralis deciſio in cauſa Calari-
tana Iuris Viſitandi 21. Maij. 1649. §. Propterea
tenentur Executores piarum diſpoſitionum
rationem reddere Episcopo &c. coram Emi-
nentiſſimo D. Card. Corrado. Nam licet Epi-
ſcopus poſſit ordinaria poteſtate viſitare Ho-
99 ſpitalia Laicalia poteſt tamen id facere tam-
quam Sedis Apoſtolicæ delegatus, ita diſpo-
nente Sacro Concil. Trident ſeſſ. 22. cap. 8. Sed
ad nos. Quod enim dictum eſt ſupra num. 87.
quod fideicommiſſum relictum Hoſpitali ex
eo non detrahatur Trebellianica.

Idemque erit ſi fideicommiſſum relinqua-
100 tur Confraternitati laicorum, quæ ſolita ſit,
relicta conuertere in opera pia, & licet ea non
poſſit dici locus pius. Bald. in l. ſi quis ad decli-
nandum. §. in omnibus. num. 19. C. de Episcop. et
Cleric. Gabr. conſil. 162. lib. 1. cum alijs allegatis
per Rotam in cauſa Eſina Fideicommiſſi. 3.
Decembris 1604. coram bon. mem. Coccino. eſt
inter eius impreſſas. deciſio 210. quæ loquitur in
puris terminis noſtris, nempe ad effectum, vt
101 cenſeatur prohibita Trebellianica non eſt
neceſſe, quod ſit locus pius, ſed ſufficit illum
exercere opera pietatis, fuerat enim ibi reli-
ctum fideicommiſſum Confraternitati Laico-
102 rum cum præſuppoſito, quod illa ſolita erat
conuertere relicta in opera pia, & negatiuè
fuit reſolutum pro detractione Trebellianicæ
quamuis Confraternitas non ſit locus pius,
quæ deciſio deinde fuit confirmata coram eodem
ſub die 17. Februarij 1606. eſt pariter inter eius
impreſſas deciſ. 271. Vbi etiam dicitur, licet

103 alienata per grauatum computentur in
Trebellianicam. iuxta text in l. Marcellus §.
rei quæ. ff. ad Senatus Conſult. Trebellian. cum
ſimilib. tamen id procedere aſſeritur in ſuis
terminis, ſcilicet quando poteſt detrahi, ſi ve-
104 rò non poteſt detrahi, prout erat in caſu illo
tunc bona alienata poſſunt reuocari tamquã
fideicommiſſo ſubiecta.

Tandem in præſenti articulo ſubdam, vt
ad fauorem piæ cauſæ cenſeatur prohibita
105 Trebellianica, ſat eſt, quod pia cauſa ſit im-
mediatè ſubſtituta, vel mediatè, ex allegatis à
Rota in cauſa Romana Fideicommiſſ. 27. Ia-
nuarij 1642. coram R. P. D. Cerro. §. Nec dicti
haredes, verſ ſumus in fideicommiſſo fauore piæ
cauſæ, non detrahitur Trebellianica, & reſtitutio
eſt facienda mediatè, vel immediatè. intellige
ſi fidei commiſſarius ſit purè, vel in dié certam
106 grauatus reſtituere, ſecus autem ſi ſub con-
ditione ſi ſine filijs, vel in defectum deſcendẽ-
tium quia, vt pariter dixi de detractione falci-
diæ, ea conditio poteſt adeſſe, & non adeſſe,
107 quamobrem ſubſtitutus primo hæredi non
poteſt prohibere detractionem, quia non eſt
priuilegiatus, & minus etiam pia cauſa, quia
108 eſt incertum an ſit ſucceſſura ad text in l ſuf
ficit. ff. de condict. indebit. & in ſpecie propter
ſupradictam, & ſimiles rationes ſenſerunt Ro-
man. in conſil. 106. num. 7. Iaſ. in d. l Marcellus
num. 33. ff ad Trebellian Alex. in l. cum dotem ff.
ad l. falcid. Bald. conſil. 407. vol. 1. Caſtren. conſ.
267. vol. 2. Corn. in conſil. 95. col. vlt. vol. 2. &
refert, quod aliàs, ita conſuluit Senis vna cum
109 Baldo de Bartolinis, quorum conſilia vna
cum reſpõſis Socini, & Alex habentur in prim.
volum. conſil. Socin. ſen. conſil. 77 78. 79. & 80.
& conſil. Corn. reperitur etiam in 1. volum. con-
ſil. 186. & reſponſum Alex. in eius 7. vol. conſ.
26. & tradidit idem Alex. conſil. 20. num. 14.
vol. 3. Ruin. conſil. 135. num. 8. vol. 3. & conſil.
140. col. fin. vol. 5. quos DD. refert Peregr. de
fideicommiſſ. art. 3. num. 65. adde Gales in mar-
garit. caſ. conſcient. in verb. legata ad pias cauſas
quem refert, & ſequitur Barboſ. in tractat. de
Iure Eccleſiaſtic. lib. 3 titul. de legat ad pias cau-
ſas. cap. 27. num. 84. & 85. at dixit Rota deciſ. 29
nu. 14. verſ. data certitudine, quod ſuccedat pia
cauſa non intrat diſtinctio an mediatè, vel im-
mediatè ſit ſucceſſura pia cauſa &c. par. 3. recen.
tom 1. & iterum idem ſenſit Rota coram bon.
mem. Coccino d. deciſ. 210. n. 3.

Vbi tamen in caſu d. deciſionis fuit dictum
non applicari dicta diſtinctio licet ſubſtitutio
110 piæ cauſæ fuerit facta ſub conditione, ſi ſine
filiis, hæres tamen non habuit filios, & ideo
pia illa cauſa fuit certa, quod erat ſucceſſura,
111 Quare cum illa ratio Doctorum ſit genera-
lis, & adaptabatur ad punctum certitudinis,
ideoque bene illud determinat gloſ. in l. mili-
tes agrum. ff. de re milit. l. bis. ſolis. ff. de reuoc. do-
nat. Iaſ. in l. Marcellus. num. 46 ff ad Trebellian.
& in auth. non licet, C. de reuoc. donat. Riminal.

Iun.

Iun.conſil.4.num.8. & ſeq.lib. 1. Et licet in
propoſitione eiuſdem cauſæ *coram eodem Coc-
cino ſub die* 17: *Februarij* 1606. *eſt inter eius
impreſſ. deciſ.*271. fuerit probatum hæredem
habuiſſe filios,nihilominus Rota non receſſit
112 à deciſis,quia filii non ſuperuixerunt de tē-
pore obitus hæredis.

Quare cum fideicommiſſum eſſet condi-
tionale, & propterea detractio Trebellianicæ
113 deberet fieri de tempore reſtitutionis, & ſic
obitus hæredis ad text *in l. quemadmodum
ff de iudic.cum allegatis per.* Peregr. *de fideicom.
d.art.3.n.*24. ſatis eſt quod de eo tempore erat
114 certum,piam cauſam eſſe ſucceſſuram,vt nō
eſſet locus detractioni Trebellianicæ *Roman.
conſil* 206.*num.*7 *cum alijs ſupra allegatis.*

Sed perſiſtendo in terminis incertitudinis
ſucceſſionis piæ cauſæ, tunc eſſe locum de-
115 tractioni Trebellianicæ, vt ſuperius dixi,
Quæro, his ſtantibus an hæres, qui detraxit
Trebellianicam,verum (prout quoque ſcripſi
de Falcidia) cauere debeat,de illam reſtituen-
116 do,eueniente caſu,& conditione fideicom-
miſſi, et vigore,*textus in l. in lege Falcidia ha-
betur ff. ad leg. Falcid.* affirmatiuè ſenſerunt,
Alex.in d.l.cum totem ff ad l falcid. & in conſ.
217.*ante fin.lib.*6.*cū alijs allegatis per* Decian.
in conſil 44.*num.*90.*lib.*3 & Honded *conſil*,64
num 70 *lib.*1.

Tamen hæc opinio, quibuſdam non arri-
det,ſubſtinentes, quando lege permittente
117 detracta, et excepta fuit à fideicommiſſo,
Trebellianica,amplius non reincidat in cau-
ſam fideicommiſſi, *arg.text.in l.ſolita prouidē-
tia.*C *de remiſſ pign.* per quem ita tenuit, *Bald.
in conſil.*407.*ſub.n.*2.*verſ.Treb.llianica à fidei-
commiſſo excepta &c.vol* 1. et ita etiam tenuit
*Paul.de Caſtr in conſil.*321.*num.*2. *vers. Nec
heredes poterint moleſtari à pauperibus,vel Epi-
ſcopo ſuper Trebellianica detracta &c.part.*2. &
ſcitè aduertit *Marc.Anton,Peregr. deciſ.* Pata-
uin.31 *ſub num.*10. *vers. quorum opinio mihi
non placet &c.* ac ſubdit de facto ita alias ob-
118 tinuiſſe, nec non in caſu dictæ deciſionis
fuerit obtentum in Rota Patauina.

Non incongruè huic concluſioni annecti
poteſt alia non longè diſſimilis,qualis eſt,licet
119 enim ſecundum aliquos, quando bona vi-
gore *auth.res quæ.*C. *comm.de legat* ſiuè in par-
te,ſiue in totum fuerint extracta ex fideicom-
miſſo, tunc finito matrimonio, nulliſque ſu-
120 perſiſtentibus reliquiis illius, dicta bona
extracta redeunt ad fideicommiſſum, ſaltem
fauore piæ cauſę *iuxta doctrinam Bald in conſ.*
77.*lib.*4.vbi aſſignat rationem,quia cauſa ma-
trimonii eſt temporalis donec manent reli-
quiæ matrimonii, ideoque temporalem effe-
121 ctum habere debet, quod habuit, *Bald.* ſe-
quitur *Corneus allegatus à Rimnald Iun. co ſ.*
23.*num.*320. Peregr,*de fideicommiſſ.art.*41.*nu.*
25;*et* 28. Mangil *de imputat.quæſt.*16.*num* 22.
fauet quoq. *text.in l.mulier bona* 37.*ff. de iur.
dot.* vbi quod bona omnia mulieris in dotem
122 data tranſeunt cum ſuo onere.

Tamen prædicta opinio non eſt abſolutè
123 vera.quia in contrarium adeſt *textus* ad li-
teram *in l.mulier.*22.*§.cum proponeretur.ff ad
Trebellian.*vbi, quod mulier cenſetur rogata
124 reſtituere fideicommiſſario, quod ſupereſt
vltra dotem *et latè id pluribus relatis compro-
bat Mercurial.*Merlin.*in tractat.de legitim.lib.*3
*titul.*1.*quæſt.*9.*n.*45.*et ſeq.& præſertim nu.*48.
Fuſar.*de ſubſtitut.quæſt.*531.*n.*90. *Odd* Sforz.
de prohibit.alienat.quæſt 43.*n.*36. *et ſeq. dixitq.*
Rota *in cauſa Romana de Cupis* 14.*Decembris*
1609.*coram bon.mem.*Card. Marquemont. *eſt
deciſ.*209.*num.*3.*part.*1.*recent*, vbi quod non
reperitur in iure cautum,bona ſemel extracta
125 ex fideicommiſſo,redeant poſtea ad idem
fideicommiſſum,nam vt fuit dictum *in Spole-
tana Fideicommiſſi.coram.re.me.* Merlino, *eſt.
deciſ.*312 *num.*46.*part.*6.*recent.* bona ſemel ex
126 fideicommiſſo diſtracta pro dotis conſtitu-
tione, ex iuris remedio ſemper remanent li-
bera.

Cum et indubitatum ſit,de priuatione ad
127 habitum non dari regreſſum, quia effectus
extractionis à fideicommiſſo, conſumatus ex
ipſo actu dotationis ob cauſam matrimonij
128 ſemper durat,licet ipſa cauſa matrimonii
de medio tollatur, *ex adductis per* Tiraquell.
in tractat. ceſſant. caus. ceſſ. effect. limitat. 12.
num.prim. Et in puris terminis noſtris quan-
do dos extracta eſt,ex bonis fideicōmiſſariis,
129 quamuis ceſſent reliquia matrimonii, bona
non redeant de fideicommiſſum,licet pia cau
ſa ſit ſubſtituta,nuper aduertit *Rota in cauſa
Romana Caſalis Aguzani.* 27 *Iunij* 1640. *co-
ram R.P.D.*Royas.*§.At in præſenti*,que deci-
ſio deinde poſt plures cauſæ propoſitiones
confirmata fuit *ſub* 16.*Decem.*1641.*corā eodē.*
Non enim priuilegium piæ cauſæ præualere
debet dotibus deſcendentium fideicommiſ-
130 ſētis,*vt habetur per* Padill.*in d.auth. res quæ.*
C.*cōmun.d legat.& poſt* Roman. *Decian Bur-
ſat.Peregr.Tiraquell,Menoch.Fuſar. Mareſcot.
Intrig.*ſenſit Rota *in d.cauſa Romana Caſalis*
27.*Iunij* 1640.quæ deciſio generaliter deinde
fuit ſecuta *à Rota in cauſa* Romana *Dotis, ſeu
fideicommiſſi de Anguillaria* 28 *Ianuarij.*1641.
coram R.P.D Bichio *§.ſiue tādem.*vbi dicitur
131 quod bona ex fideicommiſſo ſemel extracta
vigore *auth.res quæ* ad illud amplius non re-
deunt,quamuis nullæ ſuperſint reliquiæ ma-
trimonii.

Non obſtant Doctores in cōtrarium ſupra
132 allegati,quia verior opinio eſt contra eos,
adeſt enim textus expreſſus *in d l mulier.§.cū
proponeretur.ff ad Trebell.* Nullatenus etiam
133 fauet textus *in d. l.mulier bona.* 37.*ff. de iur.
dot.*vbi quod bona omnia mulieris in dotem
data tranſeant cum onere ſuo. Quia animad-
uertendum venit dictum textum loqui de
134 ære alieno,intrinſeco, et neceſſario, quod
non

Digitized by Google

non poteſt facto mulieris auferri, non autem
de fideicommiſſo, quod ſemper reijcitur, ſi nõ
135 adſint alia bona libera pro dotatione fœ-
minarum *ex diſpoſitione auth. res quæ & d. l.
mulier. §. cum proponeretur*, in quibus deciſum
extat tali caſu fideicommiſsũ reiici, nec aliud
136 eſse reſtituẽdum, niſi quod ſupereſt ex præ-
dictis, fideicommiſsum enim, quod pendet, et
137 non dum eſt purificatũ non dicitur æs alie-
num, cum adhuc non debeatur. *per text. in l.
legata. 41. ff. de condit. et demonſtr. l. ſubſtitutio.
ff de acquir. her. dom.*
Præterea textus *in d. l. mulier bona. 37.* lo-
138 cum ſibi vindicare fortaſse videtur quan-
do diſponitur per viam vniuerſitatis, et dan-
tur in dotem generaliter omnia bona, non
139 autem quando daretur caſus, vt deuenire-
tur ad numerationem ſpecierum, *vt conſide-
rant Corn. in conſil. 260. col. 3. lib. 1.* Dec. *conſil.
237. num. 7. verſ. non obſtat.* & hoc præſertim
140 dum maritus de tempore contracti matri-
monii non fuit certioratus de fideicommiſſo,
de quo tamen certiorari debuiſset, ne alio-
quin remaneret deceptus *ad text. in l. qui li-
bertatis § ſed et ſi quis ff. de euict.* Alex *conſil. 14
num. 8. et 9. lib. 5.* Ciriac. *controuerſ. 62. num. 15.
& conſiderauit* Rota *in d. Romana fideicommiſ-
ſi de Anguillaria. 28. Ianuarij 1641. corã* R. P.
D. Bichio *§. Secundò, quod Flaminius, & dein-
de tenſit in d. Romana* Caſalis. *16. Decembris,
eiuſdem anni 1641 coram* Reuerẽdiſs. Terraco-
nen. *§. Vltimò dictum fuit &c.*

ARGVMENTVM.

Legata ad pias cauſas relicta an patiantur diminutionem vna cum aliis legatis ad prophanos vſus factis, quando reliquit teſtator plus quam quod verè in patrimonio haberet, & veritas eſt, hoc caſu omnia legata indiſtinctè tam quantitatis, quàm ſpeciei tam cõſanguineis, quam extraneis relictis pro rata ſuã pati diminutionem.

Et licet ſecundum plures DD. id etiam procedat tam in legatis piis, quàm non piis, concluditur tamen cum legata pia detrahantur tãquam æs alienum, ideo illa prius abſque diminutione ſunt adimplenda, & quod ſupereſt perſoluenda ſunt legata non pia.

Legata pia, quare detrahantur tamquam æs alienum. Legatum dotis relictum filiæ à patre non patitur diminutionem ob defectum patrimonii, et qua de cauſa. Statutum excludens fœminas propter agnationem, quando in terminis talis excluſionis dos ſuccedat loco legitimæ, ita vt retineat, vel exuatur natura legitimæ.

Legata pia, quando veniant in generali reuocatione legatorum, et quando ſecus. Teſtator, ſi minuat legata in Codicillis, an ea diminutio capiat etiam legata pia.

SVMMARIVM.

141 *Legata pia, an patiantur diminutionem pro rata ſi vires patrimonij teſtatoris non ſufficiãt pro omnibus legatis.*

142 *Legata, quando tranſcendunt vires hæreditarias, fit cuilibet legatario diminutio pro parte.*
Legata, *non debentur vltra vires hæreditarias.*

143 *Legata, dum reperiuntur facta vltra vires patrimonij debent minui pro rata, quod procedit etiam ſi ſint ſoluta, qui poſſunt repeti per alios legatarios.*

144 *Legata pia detrahuntur tamquam æs alienũ, intellige quoad Falcidiæ detractionem.*

145 *Legata pia diminuuntur, vbi non ſuppetunt vires hæreditariæ.*
in Teſtamento militari licet ceſſet Falcidia *nihilominus diminuuntur legata ob defectum patrimonij.*

146 *Legata pia diminuuntur propter debitum naturæ.*

147 Def*alcatio legatorum ob defectum patrimonij. non ſolum fit in legatis non pijs, ſed et tam pijs,*

148 *Legatorum defalcatio, quando fit ob defectum patrimonij, indiſtinctè debet fieri ſiue legatum ſit quantitatis, ſiue ſpeciei.*

146 *Siue ſit relictum conſanguineis. ſiue extraneis ſiue ſit ad prophanos, vſus. ſiue ad pias cauſas.*

150 Leg*atum ſpeciei venit in contributionem ob defectum patrimonij. ſicut cætera legata, & nu. 151. & 152.*

153 *Legata tam ſpeciei, quàm generis cum debeantur ex eodem teſtamento omnia eandem fortunam ſortiri debent.*

154 *Legatarij ſpecierum non eſt æquum, vt ſint melioris conditionis. quam legatarij quantitatum. & n. 155.*

156 *Legata pia quando hæreditas non eſt ſoluendo, patiuntur diminutionem ſicuti cætera legata. et n. 157.*

158 *Legatum non poteſt videri plus, quam ſit in legantis patrimonio.*

159 *Homines ſæpe plus confidunt de ſuo patrimonio, quam verè eſt.*

160 *Patrimonium grande allicit homines, ad faciendas amplas diſpoſitiones.*

161 *Patrimonio ſuo aliquando homines plus imperant, quàm ferre poteſt. ſecundum Senec.*
Nihil cui datur, is verba reddit.

162 *Legata pia patiuntur defalcationem ob defectum patrimonij, etiamſi ſint pro male ablatis vel vſuris reſtituendis.*

163 *Legata pia, quando plura concurrunt. & tūc quod omnia ſint diminuenda ex defectu patrimonij, videtur opinio æqua.*

164 *Legata pia, quod patiantur diminutionem ob defectum patrimonij in concurſu aliorum legatorum non piorum;*

165 *Eſt quæſtio ſatis ardua, & Tiraquell. in tract. de priuil. piæ cauſ. priuileg. 71. agnoſcẽdo difficultatẽ, cautè animum ſuũ non aperuit.*

166 *Le-*

166 *Legatum dotis non patitur diminutionem ob defectum patrimonij*
Dos filiarum tamquam es alienum detrahitur.
167 *Argumentum de dote ad pias cauſas valet.*
168 *Dotis fauore mandatum morte mandantis non finitur.*
169 *Quidquid ſit dicendum, quando in mandato adeſſet clauſula releuans.*
170 *Mandatum fauore piæ cauſæ, non expirat morte mandantis.*
171 *L. ſi ergo. §. 1. ff. de iur. dot. ad omnem cauſam piam extenditur.*
172 *Dotis fauore in contractu innominato nõ admittitur pœnitentia re integra.*
173 *Pœnitentia admittitur in contractu innominato re integra.*
174 *Quidquid ſit, quando interuenit iuramentum.*
175 *Piæ cauſæ fauore non admittitur pœnitentia in contractu innominato re integra, & n. 175.*
176 *Contractus fauore dotis ſunt irreuocabiles ita quoque fauore piæ cauſæ.*
177 *Dos habet naturam pietatis.*
178 *Dos ſicuti non patitur diminutionem ob defectum patrimonij teſtatoris, ita nec legata ad pias cauſas.*
179 *Legatum dotis relictum filiæ ideo non patitur diminutionem ob defectum patrimonij, quia dos ſuccedit loco legitimæ.*
180 *Dos ſuccedit loco legitimæ, & maximè, quando adeſt Statutum excluſiuum fœminarum, & num. 190.*
181 *Statutum Vrbis lib. 1. cap. 145. excludit parentes à ſucceſſione parentum fauore ſolius agnationis.*
182 *Legitima tamquam portio ſucceſſionis ab inteſtato. poteſt peti ab his, quibus ſunt reſeruata iura eiuſdem ſucceſſionis.*
183 *de Legitima non eſt diſputandum in perſona eius, qui excluſus eſt ab inteſtato.*
184 *Legitima illi negatur, cui præterito non permittitur impugnare teſtamentum.*
185 *Filia ſi ſit excluſa à Statuto à ſucceſſione parentum, propter agnationem, licet poſtea mandet eas dotari.*
186 *Tunc dos illa non poteſt dici, quod ſuccedat in locum legitimæ, & quare.*
187 *Dos aſſignata filiæ à ſtatuto eam excludente à ſucceſſione parentum, quando illa dicatur cauſa proxima excluſionis, & quando remota.*
188 *Dos, quando non ſortitur naturam legitimæ, quæ à ſe reijcit omne onus, tunc dos poteſt fideicommiſſo grauari. & n. 189.*
190 *Subrogatus gaudet omnibus priuilegijs, & iuribus, eius in cuius loco fuit ſubrogatus.*
192 *Quod procedit etiam in materia correctoria, & declara, vt n. 193.*
194 *Dos, quando ſuccedit loco legitimæ, tunc ſine dubio legatum eius non patitur diminutionẽ ob defectum patrimonij.*
195 *Debitum non poteſt conſiderari in legatis relictis ad pias cauſas.*
196 *Teſtator non præſumitur voluiſſe, vt legata pia ab eo relicta diminuerentur ex defectu patrimonij.*
197 *Legata pia tamquam es alienum ante omnia ſunt ſoluenda. & quod ſupereſt ſoluenda ſunt legata non pia. ſi hæreditas diminuatur ob defectum patrimonij, & n. 198.*
199 *pro Peccatis quilibet efficitur debitor DEO.*
200 *Legata pia aliquando tacitè fiunt pro reſtitutione malè ablatorum, quod teſtator noluit exprimere, ne ſe infamaret, quod fieri poteſt.*
201 *Reſtituere ſufficit malè ablata, conſeruanda bonam famam.*
202 *Metus iuſta cauſa dicitur, quando adeſt timor ammiſsionis omnium bonorum.*
203 *Metus iuſtus dicitur, quando agitur de ammiſsione honoris.*
204 *Legata pia non patiuntur diminutionem ob defectum patrimonij, quia vti æs alienum detrahuntur.*
205 *Legata pia relicta pro celebratione Miſſarum non patiuntur diminutionem ob defectum patrimonij.*
206 *Legata pia ſi generaliter non diminuuntur ob defectum patrimonij, multò magis procedit in relictis pro ſuffragijs animæ. et n. 207.*
208 *Teſtator ſi legata minuat in codicillis, talis diminutio non extenditur ad legata pia.*
209 *Legata non pia veniunt ſub generali reuocatione legatorum facta à teſtatore.*
210 *Legata pia an veniant in generali reuocatione legatorũ, dubia eſt quæſtio, & in tenebris verſatur.*
211 *in Opinionem conflictu adhærere bonum eſt opinionibus DD. diſtinguentium.*
212 *Legata dum generaliter tantum reuocantur, ſub ea reuocatione non veniunt legata pia.*
213 *Legata pia non veniunt ſub generalitate verborũ, & quid ſi ſint generaliter generaliſſima.*
214 *Teſtamentum totum, quando reuocatur tunc etiam cenſentur reuocata legata pia, amplia num. 216.*
215 *Voluntas hominum eſt ambulatoria vſq. ad ſupremum vitæ ſpiritum, quod procedit etiam de Iure Canonico.*
216 *Legatis pijs quantumuis Ius Canonicum faueat, tamen id procedit, quatenus conſtet eam eſſe vltimam voluntatem.*
217 *in Vltimis voluntatibus poſteriora derogant prioribus.*
218 *ad Cauſas pias relicta, eatenus valent, quatenus habent voluntatem teſtatoris pro ſe, ſecus ſi appareat reuocata.*
219 *Clauſula reuocatoria ampla an ſufficiãt pro reuocatione relictorum ad pias cauſas.*
220 *Et concluſio eſt affirmatiua, reprobata contraria opinione.*
221 *Legatum deletum, cum conſultò id præſumatur factum à Teſtatore, non debetur, limita in legato pio, cum non præſumatur in dubio conſultò deletum. & n. 222. 223. & ſeq.*

C A-

CAPVT LXVI.

FAlcidiæ, necnon Trebellianicæ detractio,
quod nullatenus fieri poſſit in relictis
ad pias cauſas, cum ſuis ampliationibus
demonſtratum iam eſt ſupra in ſuperiori-
bus capitibus. At modo tempus eſt, vt pereun-
141 ctemur, an talia legata patiantur diminutio-
nē pro rata, ſi vires patrimonii teſtatoris nul-
latenus ſufficiant ad ſoluenda omnia legata
pia, & nō pia In quo articulo præmittendum
puto quando legata tranſcendunt vires hæ-
142 reditarias fit cuilibet legatario diminutio
pro parte, & de eo, quod remanet, facta dimi-
nutione detrahitur falcidia *ad l. ſi quis teſta-
mento §. apud Iulianum, & ibi Doctores. ff. de
legat 1. l. ſi poſt miſſionem, et hratione. §. quod
vulgo. ff. ad leg. Falcid. l. ſi vera compoſita. §. 1. ff.
de milit. teſtam.* & quod iſta opinio ſit tenēda,
quidquid alij in contrarium ſenſerint, *benè
monet Gomeſ. variar. reſolut. tom. 1. cap. 12. de
leg. 1. nu. 34. et pulchrè Gaſpar.* Theſaur *quaſt.
forenſ. lib. 3. cap.* 114 & ratio eſt, quia legata
non debentur vltra vires hæreditarias *l. 1. §. 1.
vbi Alex. numer. 3. et 4. ff. de condit. indebit. vbi
etiam Iaſon. cum alijs, vt per Franch. deciſ* 236.
143 Immo ſi legata fuerunt per hæredem ſolu-
ta, poſſunt per alios legatario arepeti ad con-
tributionem, et reſtitutionem ſuæ partis ex-
preſsè ſic diſponitur *in l. 2. §. 1 ff. de condit. in-
debit.* Boer. *deciſ. Senatus* Burdegal. 145. *num.* 5.
Gratian *diſcept. forenſ. cap.* 646. *num.* 15, *verſ.
adeout quamuis integraliter vni ſit facta ſolutio
per hæredem &c. et vide alios Allegatos per* Pe-
regr. *de fideicommiſſ. artic. 4. num. 62. verſ. imo ſi
vni ex legatarijs ſolutum per hæredem fuiſſet,
poſſet collegatarius &c.*
Quod adeo verum quidam putant, *& præ-
ſertim Bart. in auth. ſimiliter.* C. *ad leg. falcid* vt
144 quamuis legata pia detrahantur, ſicuti æs
alienum, *per l ſi quis ſeruus. ff. ad l falcid* tamē
hoc procedere intelligunt, quantum ad falci-
diam, ſed vbi non ſuppetunt vires patrimonij
145 certè diminuūtur, ſicuti alia legata, quem-
admodum dicimus de teſtamento militis, in
quo benè ceſſat falcidia, nihilominus dimi-
nuuntur propter defectum patrimonij *per tex-
tum expreſſum in l. ſi poſt miſſionem. ff. eodem.*
146 Videmus etiam huiuſmodi legata pia minui
propter debitum naturæ *per not. in l. ſi quis ad
declinandum* C. *de Epiſcop. & Cleric. cū ſimil.
& dixi ſupra.*
Prædictamque ſententiam, vt legata pia ob
patrimonij defectum minuantur *poſt Bartolū
tenuit Iaſ. in l. ſi quis teſtamento. §. apud Iulia-
num. ff. de legat prim. Marc. Anton.* Peregrin. *in
tractat. de fideicommiſſ. artic. 4. num. 63. in fine.
verſ. in relictis ad pias cauſas in contributum ve-
niunt cum alijs particularibus &c.* Paſſador.
*rer. quotid. lib. 1. cap. 18. numer. 5. verſ. hanc verò
deductionem, et legata quoque pia patiūtur &c.*
Munnoz. *de Eſcobar. de ratiocin. computat.* 10.
nu. 8. vbi dicit, quod dicta deſalcatio, & com-
147 putatio non ſolum habet locum in legatis
gratioſis, verum etiam, et in pijs facienda eſt,
vbicumque teſtator in legatis modum, & ta-
xam legis exceſſit, & licet legata pia detra-
hantur, vt æs alienum, tamen id procedere,
quoad detractionem Falcidiæ, ſed non vbi nō
ſuppetunt vires patrimonij, cum alijs ratio-
nibus &c. Et alios plures, ſi videre deſideras
conſule *Caſtill lib. 4 controuerſ. cap.* 51. *num.* 23.
148 vbi tradit in tali deſalcatione nullam eſſe
faciendam differentiam, an legatum ſit quan-
titatis, vel ſpeciei, & conſanguineis, vel extra-
149 neis relinquatur, imo & generaliter etiam
in legatis pijs pro rata minui oportere, et plu-
res DD. ad hoc cumulat.
Et ita fuit reſponſum per Franc. *deciſ Sena-
tus* Neapolitan. 236. *num.* 2. *verſ. diminutio le-
gatorum pro rata ſit etiam in legatis pijs &c.*
Ricc. *dec. Archiepiſcop. Neapolit. part* 1. *dec.* 221.
qui etiam teſtatur, quod ſic practicatur in
tribunalibus Regni. *Mart. part. 4. de ſucceſſ. le-
gal quaſt. 18. artic. 9 num.* 11. *Regens.* Rouitus
deciſ. 87. num. 2. 3. & 4. & fuiſſe ſic practicatum
in cauſa in qua ſcripſit *Molfeſ. in conſ.* 13. *n.* 16.
teſtatur ipſemet, licet ipſe contrarium con-
ſuluerit, et incidenter ita etiam deciſum fuiſ-
ſe in Curia Archiepiſcopali *refert idem* Ricc.
in d. deciſ. 221. nu. 4. in fine, et quamuis in caſu
150 de quo agebatur erat legatum ſpeciei, et nō
quantitatis, tamen legatum ſpeciei venit in
contributionem ſicuti cœtera legata, quid-
quid dixerit *Coſt. in tractat. de ration. rat. quæ-
ſtion. 107. num 5. & quaſt. 140. num. 5.*
Quod enim verior ſit opinio, vt tam legata
ſpeciei, quàm quantitatis, quæ generis dicū-
151 tur, æqualiter minuantur propter defectum
patrimonii, non videtur dubitandum, quia id
probatur *arg. text. in l. quærebantur ff. ad leg.
Falcid.* vbi habetur, quod in hæreditate non
erat, niſi quoddam nomen debitoris, qui te-
nebatur in quatuor centis, et teſtator legauit
152 ei liberationem. alteri verò legauit quatuor
centum, vel aliam certam quantitatem, et di-
cit textus, quod debitor non eſt liberandus
in totum de debito, ſed tantum pro dimidia,
eaque debet ſolui alteri legatario, et illum
textum ad hoc ſummè comendant ibi *Angel.
de Peruſ in fine. Io de Imol. Raphael. Cuman. &
Alex.* ac reputat ſingulare, et vnicū ibi *Paul.
de Caſtr. idem Caſtren. in l. 1. C. commun. de le-
gatis col fin. & in l. procuratoris. §. ſi plures. ff. de
tribut. act. nu. n.* 5. Idem *probat text. in l. ſi quis
teſtamēto. §. 1. ff. de legat. 1. & in l. 2. §. prim ff. de
condit. indebit.* cum alijs allegatis *per Peregr. de
fideicommiſſ. art. 4. num. 63. verſ. ſed contra &c.*
vbi etiam reſpondit cōtrarijs, et ad hoc plura
adducit *Petr. Ioann. Anchar. Regienſ. in ſuie
quaſt. familiar. q. 4.* & monet quod ab ea opi-
nione non recedatur, cū ſit verior, et æquior.
Quam

Digitized by Google

Quam concluſionem etiam comprobarunt
ex eo, quia iſta legata tàm ſpeciei, quàm ge-
153 neris debentur ex eodē teſtamento, et ideo
æquum videtur eandem fortunam ſortiri.
*Neguſan de pignor. part. 2. memb. 4 num. 160. ad
med. in 4. limitat. verſ. iſtud tamen intelligi de-
bet &c. Anton.* Gomeſ. *variar. reſolut. tom. 1.
cap. 12. num. 34.* vbi inquit contrariam opinio-
nem non eſſe veram, nec tenēdam, quidquid
alij contrarium ſenſerint *latè Petr. Ioann. An-
ebar quaſt. famil d. cap. 4. lib. 1. per totum.* vbi in-
quit veriorem opinionem eſſe, vt legatarij
154 ſpecierum quando hæreditas non eſt ſoluē-
da non ſint melioris conditionis, quàm lega-
tarij quantitatum, et recentius alijs relatis
de magis cōmuni, et vera, et æquiori opinio-
ne teſtatur *Gratian diſcept. forenſ d. cap. 646. d
num. 12. tom. 4.* et adde Parlador *lib. 1. rer. quo-
tidian d. cap. 18. num. 2.* et optimè *per Eſcobar.
de ratiocin. comput. 10. numer. 9* vbi in fine *poſt
Bald.* concludit indiſtinctè, quod ſiue legata
155 ſint in ſpecie, ſiue in genere, cum ea omnia
debeantur ex eodem teſtamento æquum vi-
d. tur, vt eandem fortunam omnes legatarij
ſequantur, et æqua lance, regulata voluntate
teſtatoris, quilibet ſuum legatum percipiat.
Ita quoq; maturè fuiſſe reſolutum in Senatu
Neapolitano *apud Vincent. de Franch. d. deciſ.
236. à num. 3.* vbi plura perpenduntur et nu-
per ſic etiam ſenſit idem Tribunal *teſte D. Re-
gent. Capyc. Latr. deciſ. 12. nu 5. verſ. legatū ſpe-
ciei venire in contributionē, ſicuti et alia legata.*

Quæ deciſio *num. 4.* loquitur in puncto no-
ſtræ quæſtionis, ſcilicet legata pia pati dimi-
nutionem quando hæreditas non eſt ſoluēdo,
156 ſicut cœtera legata, et reijciuntur Doctores
contrarium ſentientes. Fauere quoque re-
perio dictæ concluſioni *Anton. Fabr. in ſuo
Codic. deciſ.* Senatus Sabaudiæ *lib. 1. titul. 2. de
ſacroſanct. Eccleſ. definit. 37.* vbi habetur, ſi he-
157 reditariæ facultates ſoluendo æri alieno
non ſufficiant legata ad pias cauſas relicta di-
minui oportebit, non quidem per legem fal-
cidiam, quæ in his locum non habet, ſed quia
non poteſt videri plus legatum, quā fuerit in
158 legantis patrimonium &c. *ibique numer. 6.*
adducit DD. pro hac opinione firmanda.

Sæpe enim contingit, quod nō rarò homi-
159 nes de facultatibus ſuis, magis, quod in ijs
eſt, ſperent. *§. in fraudem Inſtitut. quib. ex cauſ.
manumitt. non licet.* & ideo alliciuntur ad fa-
ciendū magna legata, vt perpendit *Rota corā
Card.* Sacrato *deciſ. 5. num. 20. verſ. docet enim
160 experientia grande patrimonium allicere ho-
mines ad diſpoſitiones &c. part. 4. recent. tom. 2.*
Hinc dixit Senec. in tractat. de anim. tranqui-
161 litat. ibi, *Alius patrimonio ſuo plus imperauit,
quàm ferre potuit,* & argutus Poeta Martialis
lib. 2. epiſtol. 79. ſic cecinit

*Argenti libram Marius, tibi quinque reliquit.
Cui ipſe nihil dabas, is tibi verba dedit.*

Inſuper prædictam opinionem quod lega-
ta pia diminuuntur, ſi vires patrimonij Teſta-
toris pro ſoluendis omnibus legatis, multi
etiam ampliant procedere, vbi legatum reli-
ctum eſſet ad pias cauſas pro male ablatis,
162 vel pro vſuris extortis, quia tunc quoque
patiuntur diminutionem, quando vires pa-
trimonij non ſufficiunt pro omnibus legatis,
ita concluſerunt *Bart. in l. qui uxori numer. 2.
ff. de aur. & argent. legat. Paul. de* Caſtr. *in d. l. ſi
quis teſtamento. §. apud Iulianum num. 5. ff. de
legat. 1.* Alex. *conſ. 45. num. 11. vol. 1. & conſ. 18.
vol. 4.* & ſatis tritum eſt.

Verumenimuero animi pendeo circa veri-
tatem principalis concluſionis, quod legata
pia patiantur diminutionem ob defectum pa-
163 trimonij, ſi enim ſuprarelati DD. loquun-
tur in caſu, quando concurrunt plura legata
pia, tunc eſſe ſeruandum ius commune inter
eos, cum intret conquaſſatio priuilegiorum,
& huic opinioni me ſubſcribo, ſicque nō erit
opus, vt vlterius progrediatur. Quatenus ve-
rò id generaliter intelligant, ſcilicet in con-
164 curſu legatorum non piorum, vt æqualiter
in omnibus fiat talis detractio, quo in puncto
intentius inſiſtere volo. *Tiraquell.* enim cautè
agnoſcendo perplexitatem quæſtionis *in tra-
ctat. de priuileg. piæ cauſ. priuileg. 72.* ſimpliciter
165 refert DD pro vtraque opinione, ſed quæ ſit
vera, & communis nullum verbum facit.

Sed quæſo ſiſtamus in ruminando perple-
xam hanc quæſtionem. Nonne verum eſt,
166 quod legatum dotis filiæ relictum non pati-
tur diminutionem ob defectum patrimonij,
iuxta l. 2. & ibi Bart. ff. de priuileg. credit. ac
167 tamquam æs alienum deducatur, Et validū
eſt argumentum de dote ad pias cauſas *cap. 1.
§ donare. qualiter olim feud. poter. alienar. in
vſib. feudal.* & dos in ſe pietatem habet. *l. cum
is. §. ſi mulier. ff. de condit. indebit. & vult* Bald.
in l. ſicut ab initio. in fine. C. de act. & obligat.
Bart. *in d. l. 1. § final. in princip. Speculat. in titul.
de dote poſt diuort. reſtituend. §. formatis.*

Hinc eſt ſicuti fauore dotis mandatum re,
168 integra morte mandantis non finitur, vt eſt
textus ſingularis in l. ſi ergo §. 1 ff de iure dot.
licet mandatum regulariter finiatur morte
mandantis re integra, *l. mandatum 15. C mā-
dati. §. rectè quoque verſ. item ſi adhuc Inſtit. eod.*
Rota *in Romana fideicommiſſi de Incoronatis
16. Ianuarij 1643 coram Reuerendiſſ. D Duno-
zetto Decano. § Nec refragatur.* Quidquid ve-
169 niat dicendum quando in mandato adeſſet
cauſa releuans. *l. ſed & ſi pupillus in principio,
& l. ſi quis mancipijs. §. impubes. ff. de inſtitut.
action.* Soccin. *Sen. conſil. 87. num. 16. verſ circa
quartum lib. 1. et ſenſit* Rota *coram Achill. deciſ.
14. num. 3. titul de procurat. & coram bon. mem.*
Buratt. *deciſ. 440. ſub num. 2. verſ. quod procedit
etiam &c. et recentius fuit dictum in Romana
Cambiorum 1. Iulij 1639. coram. bo. me.* Piroua-
no. *§. Quoniam de validitate, et rurſus in eadem*

cauſa 26. Martij 1640. coram R. P. D. Cerro.
§ Placuit DD. verſ. qua operatur, vt procurato-
ris mandatum non expiret morte mãdantis &c.
Quare vt dicebam, ſicuti mandatum fauo-
re dotis, non expirat morte mandantis etiam
170 re non integra, ita fauore piæ cauſæ pariter
dicendum venit, *ita ſingulariter voluit Bald.*
in l. mandatum. C. *mandati,* vbi inquit dictum
textum in l. ſi ego. §. 1. ff de iur. dot. ad omnem
171 cauſam piam poſſe extendi *& notanter dicit*
Hippolit Marſil. *in ſingular. 44. incip. mãdatum*
re integra finitur morte mandantis &c. verſ. in
cauſa pia mandatum finitur morte mandantis,
etiam re integra, & adducit *textum in d. l. ſi ego.*
§. 1. ibique plures DD. adducit, et addo Franciſc.
Cremonenſ. *in ſingul. 44. incip. Mandatũ regu-*
lariter &c. & facit textus *in cap. exijt §. in eo*
vero caſu. de verb ſignificat. in 6. quem ad hoc
ſingularem dicit *Bald in auth ſi qua mulier.*
col. vltim. verſ. nota quarto. C. *de ſacroſanct. ec-*
cleſ. Tiraquell. *de priuileg. pia cauſ. priuileg. 82.*
verſ. fallit tamen in mãdato ad pias cauſas &c.
idemque repetit forſitan inaduertenter. ſed latius
aliquantũ in priuileg. 132. verſ. fallit in manda-
to pia cauſa facto &c. Roman. *in conſ. 119 nu. 1.*
verſic. mandatum collatum ad pias cauſas &c.
ibique Horat. Mandoſ. *in additione in litera B.*
caterum an DD. id comprobãtum adducit, et poſt
enim Anton. Gabr. *lib. 2. comm opin. titul de pro-*
curat. concluſ 2. num. 32. verſ. prædicta limita
fauore pia cauſa &c. Card. Manric. *de tacit. &*
ambig. conuent. lib. 7 titul. 23. num. 54. vbi poſt
Couarr. *teſtatur* de communi opinione.
Inſuper videmus quemadmodum fauore
172 dotis in contractu innominato non admit-
titur pœnitentia re integra, *vt eſt textus ſin-*
gularis ſecũdum alium intellectum in d. l. ſi ego.
§. 1. ff de iur dot. licet aliàs regulariter in con-
173 tractu innominato re integra admittatur
pœnitentia. *l. ſi pecunia. in principio. C. de cõdit.*
cauſ. dat. ibi, *ſed cum liceat pœnitere &c. l. ſi fũ-*
174 *dum. ff. de pact.* quidquid ſit quando inter-
uenit iuramentum, *vt per* Seraph. *de priuileg.*
iurament. priuileg. 74. num. 161. cum alijs abun-
dè relatis à Martin. Benekend. *ibi in addition.*
175 *ad num. 162.* Ita etiam fauore piæ cauſæ in
contractu innominato re integra, non admit-
titur pœnitentia, *ita ſingulariter ſcripſit* Bald.
in l ſicut ab initio in fine. C. *de action. et obliga-*
tion. quem ſequitur *Roman. in ſua inſigni re-*
petit. in auth. ſimiliter in 18. ſpeciali fauore piæ
cauſa, quoad contractus. vbi latè C. ad Leg. Fal-
cid. Salicet. & Alex. *in l. qui Roma. §. Flauius. ff.*
de verbor. oblig. Idem Alex. *in l ſi pecuniam.* C.
de action et obligat. vbi latè examinat, et cogi-
tandum reliquit, ſicuti etiam fecit *Tiraquell.*
de priuileg pia cauſ priuileg. 133. & indubitan-
ter id firmauit *Anton.* Gomez. *ad leg 36. Taur.*
verſ. Nota, ibi, *in cõtractibus geſtis ad pias cau-*
ſas non habet locum pœnitentia &c. fusè id tra-
ctat *Cardin.* Mantic. *de tacit. et ambig. conuent.*
lib. 1. titul. 8. num. 23. verſ. ſed cõtrariam opinio-
nem &c. vbi primo eo vtitur argumento, quia
ſicut receptum eſt fauore dotis, vt in contra-
176 ctibus innominatis non ſit pœnitẽtiæ locus
re etiam integra, ergo idem dicendum eſt fa-
uore piæ cauſæ, quia dotis cauſa dicitur eſſe
pia. *l. ſi quis pro redemptione.* C. *de donat. cum*
ſimil. & poſt eum ita renuit *Io. Aloyſ.* Ricc. *in*
addit. ad Tiraquell. d. priuileg. 133. verſ. pro hac
opinione facit ſicut fauore dotis &c.
At circa dictam æquiparationem de dote
ad pias cauſas plures ſimilitudines adducit in
ſuis locis topic. *Nicol* Euerar. *de loco à dote ad*
piam cauſ. argument 60. Quod vero contractus
fauore dotis ſint irreuocabiles *probat* Fonta-
nell. *de pact. nupt. clauſ. 4. gloſ. 9 par. 1. n. 34.* ſecu-
tus à Rota *in Romana Dotis 27. Iunij 1636.*
coram Reuerendiſſ. D. Terracinen. *eſt deciſ. 168.*
num. 2. verſ. dotis cauſa contractus fiunt irreuo-
cabiles &c. part. 7. recent. idem dicendum eſt
fauore piæ cauſæ, & nunc loquendo in termi-
nis noſtris, ſi valet argumentum à dote ad piã
177 cauſam, ipſaque etiam dos habeat naturam
pietatis, vt dictum eſt, quare dum dos non
patitur diminutionem ob defectum patrimo-
nij, ita quoque eodem priuilegio non debent
178 frui legata ad pias cauſas relicta, & hanc
opinionem plures DD. amplexi ſunt, quos re-
feram infra.
Sed iam vſurare ſentio, ideo dotis legatum
filiæ factum non patitur diminutionem ob
179 defectum patrimonij teſtatoris, quia regu-
lariter loquẽdo dos ſuccedit loco legitimę de
iure naturę debitæ, maxime quãdo extat ſta-
180 tutũ excludens fœminas à ſucceſſione pro-
pter maſculos, vt poſt antiquiores renuerunt
Bald. in l. 1. ff de iuſt. et in l. ſãcimus. C. *de nupt.*
Bart. *in l Titio centum. §. Titio genero. col. penult.*
vbi etiam alij Scribentes. ff. de condit. et demon-
ſtrat. Rip. *in l. 1. num. 54 ff ſolut matrim. cum*
alijs pleno calamo relatis per Decian. *conſ. 71. nu-*
mer. 1. lib. 4. et Vincent. Honded. *conſil. 63. nu-*
mer. 126. vol. 1. et latius per Molfeſ. *ad conſuetud.*
Neapolit. part. 4. quæſt. 17. numer. 3. D. Regent.
Sanfelic. *deciſ. 27. numer 11 part. 1 D. Regent.*
Capyc. Latr. *deciſ. 109. num. 18. Franciſc.* Mi-
lanenſ. *deciſ. 11. à num. 52. part. 2.*
Quidquid eſſet dicendum in terminis Sta-
tuti Vrbis *cap. 145. lib. 1.* & ſimilium, dum ex-
181 cludunt filias à ſucceſſione parentum fauo-
re ſolius agnationis, prout ſæpius dictum Sta-
tutum interpretata eſt *Rota & præſertim in*
cauſa Romana ſupplementi legitima 17. Apri-
lis 1581. coram bo. me. Cantucc. *& in Romana*
de Mareſcottis 14. Decembris 1615. coram bon.
mem. Card. Sacrato *illa eſt deciſio 143. num. 3.*
part. 2. diuerſ. iſta vero eſt deciſio 270. numer. 4.
part. 2. recent. & idem fuit reſponſum *in altera*
Romana ſupplementi legitima 28. Iunij 1613.
coram eodem Sacrato, *et in Tiburtina Hæredi-*
tatis 13. Februarij 1634. coram bo. mem. Card.
Hieronym. Veroſp. *§. Et incipiendo.*
Vnde nõ poteſt agi per filias pro conſecu-
tione

tione legitimæ, quia tamquam portio ſucceſ-
182 ſionis ab inteſtato peti poreſt ab his, quibus
ſunt tantũ reſeruata iura eiuſdem ſucceſſio-
nis. Quare dicebat *Angel. in conſ.* 362. non eſſe
183 diſputandum de legitima in perſona eius,
qui abinteſtato eſt excluſus, cuius dictum ſe-
quuta eſt Rota *apud Cæſarem de Graſſis deciſ.*
159. *num.* 5. *alids* 9. *de teſtament.* prout etiam
negatur illi legitima, cui prærerito non per-
184 mittitur impugnare teſtamentũ *l. cum quæ-
ritur. l. omnimodo in fin.* C. *de inoffic. teſtament.*
§. 1. in fin. in auth. de trient. et ſemiſſ.

Et licet eiſdem filiabus, quas ſtatutum mã-
185 dat excludi à ſucceſſione parentum ſit con-
ſtituenda dos ex diſpoſitione eiuſdem ſtatuti,
non tamen dici poteſt, quod illa ſuccedat in
locum legitimę, cum in excluſione fœminatũ,
non fuit habita ratio à ſtatuentibus eius do-
186 tis, ſed ſolum agnationis et fauoris filiorum
maſculorum, quo caſu tenent DD. nihil con-
ferre poſſe ad huiuſmodi effectum, quod po-
ſtea fuerit eadem dos relicta quaſi illa cenſeri
tunc debeat ſolum cauſa remota, non autem
187 proxima, et immediara ipſius excluſionis,
vt conſiderauit et diſtinxit *Caſtren. in l. Titio.*
§. Titio genero. num. 8. *ff. de condit. et demonſtrat.*
quæ diſtinctio eſt communiter à Doctoribus
amplexa *teſte Alber. Brun ſuper ſtatuto excluſ.
fœminar. art.* 11. *num.* 33. *in ſolution. tertia quæſt.*
eandemque ſecuta eſt Rota *in terminis diuer-
ſorum* ſtatutorum Italiæ, *vt in cauſa Peruſina
de Alphanis* 15. *Iunj* 1612. *coram ſanct. mem.*
Gregor. XV. *inter eius impreſſ deciſ.* 565. *nu.* 4.
et in eadem cauſa corã bo. me. Coccino 17. *Mar-
tij* 1621. *et in Firmana* Fideicommiſſi 30. *Octo-
bris* 1617. *coram bo. me. Franciſc.* Vbald. *et in
Gallien. Dotis* 15. *Decembris* 1598. *et* 24. *Maij*
1599. *coram bo. me.* Orano, *et in Albanen. Legi-
timæ* 22. *May* 1592. *coram bon. me.* Card. Blan-
chetto *eſt deciſio* 540 *in prim. part. diuerſ. et co-
ram bo. me.* Card. Seraph. *deciſ.* 959. *num* 5. & in
terminis noſtri Statuti Vrbis *lib.* 1. *cap.* 145.
*amplè fuit admiſſum in dicta Tiburtina Hære-
ditatis* 13. *Februarij* 1634. *coram Card. Veroſp.*

Ex qua concluſione infertur cum vigore
ſimilium ſtatutorum dos non ſortiatur natu-
188 ram legitimæ, quæ à ſe omne onus reicit,
vt habetur *in l. omnimodo. et in l. quoniam in
prioribus, C. de inoffic. teſtament.* ideoque ſuper
dicta dote poteſt conſtitui fideicommiſſum
189 cum obtineat minimè priuilegia legitimæ,
*vt notant DD. in ſupradictis ll. et in auth. nouiſ-
ſima. C. eodem titul. de inoffic. teſtament* Bart.
in d. l. Titio centum. §. Titio genero. num, 6. Ca-
ſtren. *num.* 8. *idem* Bart. *in l. Lucius. §. maritus.
num.* 2. *ff. ad Senat. Conſult. Trebellian. et tenuit*
Rota *in cauſa Bononien. Succeſſionis* 11. *Febr.*
1598. *coram clar. mem.* Card. Pamphilio, *et in Pe-
ruſina reſtitutionis Dotis* 10. *Martij* 1602. *coram
bo. me.* Card. *Millino,* & vide *in d. deciſ.* 540. *p.* 1.
diuerſ. & nuper *in d. Tiburtina hæreditatis co-
ram Card. Veroſp.*

At perſiſtendo in terminis noſtris, quando
regulariter loquendo dos ſuccedit loco legi-
190 timæ, & ſumus in terminis illorum ſtatuto-
rũ, quæ prius mandant dotari fœminas, & po-
ſtea illas excludunt, & tunc cum dos ſubroge-
tur loco legitimæ iura ſunt aperta, vt ſubro-
191 gatus gaudeat omnibus iuribus, & priuile-
gijs eius in cuius loco fuit ſubrogatus. ad text.
in l. ſi eum. 10. *§. iniuriarum. ff. ſi quis caut. l. item
ſi fundi.* 10. *§. ſeminarij autem. ff. de vſufruct. §.
fuerat. Inſtit. de action. cap. Eccleſia el primo.
extr. vt lit. pendent. l. ſi donata. §. ſi ſponſus dedit.
ff. de legat.* 2. *l. ſi ita legatum* vbi Bart. *numer* 8.
ff. de legat. 2. *cum infinitis DD relatis per Ioan.
Baptiſt.* Latrea *deciſ. Senatus Granaten* 20 *nu-
mer.* 20. *& per Io. Baptiſt.* Coſtam. *conſ.* 46. *nu.* 5.
dixitque Rota *in cauſa* Romana *Donationis* 19.
Aprilis 1641. *coram* Reuerend. *ſſ. D.* Dunozetto
Decano, vbi alia deciſiones congeruntur.

192 Atque amplia id procedere etiam in mate-
ria correctoria *§. reliquam verſ. vnde conſe-
quens. in auth. de hæred. et falcid* quem textũ
ad hoc citant *Aretin. in rubric. ff de acquir. poſ-
ſeſſ. circa fin. Marc. Ant.* Natta *conſil.* 346. *nu.* 3.
Surd. *conſil.* 42. *num.* 11. *verſic. etiam in materia
correctoria &c. lib.* 1. & vide *Gamar. in dialect.
Legal. lib.* 2. *de loc. ſubrogat.* 4. & Brunor. à Sole
*in locis communib. verb. ſubrogatum cum alijs
pluribus citatis per eũ in libello de princip. vtri-
uſque iuris litera S. num.* 16. vbi id multiplici-
ter limitatur. Et qualiter dicta regula ſit in-
193 telligenda, nempe ciuiliter, vt operetur cir-
ca qualitates, & conditiones non reſpectu
ipſius rei, *ſedulo conſiderauit* Rota *in cauſa
Mediolanen. Emphyteuſis, ſeu Bonorum* 17. *Iu-
nij* 1641. *coram re. me.* Merlino *§. Quoniam vir-
tus ſubrogationis non ſtat circa corpora &c.*

Et ſtrictè nunc in viam redeundo principa-
lem, cum dos ſuccedat loco legitimæ debitæ,
194 naturaliter in bonis patris filiæ, ideo non
eſt mirum, ſi iura ſtatuerunt, vt illa tamquã
debitum non debear minui ob defectum di-
minutionis hæreditatis, quamobrem cũ præ-
195 dictum debitum non poſſit conſiderari in
terminis legatorum ad pias cauſas, cum ſi id
intraret ceſſarent priuilegia piæ cauſæ, vt ſu-
pra iam ſatis deduxi.

Quia reſpondetur, quod licet talis neceſſi-
tas in eis non poſſit conſiderari, tamen ex ve-
riſimili mente piè teſtantis præſumendum eſt
196 noluiſſe talia legara minui cum cenſendum
ſit ea reliquiſſe pro ſuffragio animæ ſuæ, & ſic
omnino abſque diminutione, integra creden-
dum eſt, quod voluerit, vt præſtarentur iſta
legata, prout ſeruatur in ære alieno, ante om-
197 nia ſunt ſoluenda, & de eo, quod ſupereſt
ſoluuntur legata non pia. Et ita tenuit *Bart.
ſibi contrarius in l. ſi quis ſeruum. §. fin. ff. de le-
gat.* 2. Federic. de Sen *conſ.* 250. *in fin.* Caſtren.
*in l. ſi quis teſtamento. §. apud Iulianum. in fin.
ff. de legat.* 1. Barbat. *in tractat. de Epiſ. part.* 4.
lib. 4. *num.* 48. Oldrad. *conſil.* 200. *incip. Propoſita*

fu:t. Et quod iſta opinio ſit verior, licet *Bart. in auth ſi mulier. C. ad Leg. Falcid.* videatur sẽſiſſe contrarium, amplè teſtatur *Surd. in tractat de Aliment. titul. 8. priuileg. 30. numer. 3.* & latè eamdem opinionem defendit *Molfeſ. in ſuo conſil. 13. poſt comment. ad cõſuetud Neapolit.* & id etiam deduxit *Genuenſ. in tractat. de Eccleſſijs practicabil Eccleſiaſt. Triecuar. 11. quæſt. 329. ſub num. 1. verſ. in contrarium facit,*
198 vbi ait, quod legata pia, ideo non patiuntur diminutionem ob defectum patrimonij, quia illa detrahuntur vti æs alienum, nam
199 omnes pro peccatis noſtris efficimur debitores DEO. *can. obeuntibus. 12 quæſt 12.* & forſitan legatum piæ cauſæ relictum ſit pro reſtitutione male ablatorum, quod teſtator noluit
200 exprimere, nec tenetur quia infamaret ſe ipſum ſecundum omnes Theologos, & Cano-
201 niſtas, ſed ſufficit reſtituere, conſeruando bonam famam, iuxta dictum Salamonis. *Crudelis eſt, qui negligit famam ſuam.*

Hinc eſt ſicuti iuſta cauſa metus iudicatur
202 timor amiſſionis omnium bonorum, in quacumque perſona ætatis, ſexus, & gradus *cap. 2. de his quod met. cauſ.* Dec *conſil. 690. numer. 8.* Crauett. *conſ. 49. nu. 7.* Menoch *de arbitr. lib. 2. caſ. 136 in fin.* Medic. *de caſ fortuit. part. 1. q. 7.* Sanchez. *de matrimon. lib 4. diſputat. 5. num. 20.*
203 eodem modo iuſtus metus cadit, quando agitur de amiſſione honoris, qui diuitijs quibuſcumque præferendus eſt. *l. ego puto. l. iſti quidem. § penult. ff. quod met. cauſ. l. iuxta. ff. de manumiſſ vindic.* Sanchez. *de matrimon. d. lib. 4. diſput. 5. num. 6.* Menoch. *eodem lib de arbitrar. caſ. 377. num. 19. & 196. num 7.* & ratiocinata eſt Rota *in cauſa Meleuitana Antianitatis 1. Martij 1638 coram bo. me.* Pirouano. *§. Prima namque. verſ ſicuti iuſta cauſa metus iudicatur timor amiſſionis omnium bonorum, eodem modo iuſtus metus cadit, quando agitur de amiſſione honoris &c.*

Et perſiſtendo in terminis, quod legata pia non patiuntur diminutionem ob defectum
204 patrimonij, ſed prius eſſe detrahenda, vti æs alienum, nuper pluribus relatis tenuit *Io. Maria* Nouar. *in tractat de priuileg miſerabil. perſonar. priuileg. 22. num. 4. verſ. legata pia ante omnia ſoluenda ſunt tamquam æs alienum, & de eo, quod supereſt ſoluuntur legata non pia &c. & adde* Leoncill. *in tractat. de priuileg. pauper. part. 2 priuileg. 213. in verb. Legatum. 12. nu. 3. verſ. id tamen fallit in legato pauperi, vel aliàs ad pias cauſas relicto, quia ſoluendum eſt integrum ante omnia legata, & non patitur diminutionem &c.* Ita quoque reperio deciſum in Senatu Granatẽſi *apud Io. Baptiſt. Larr. par. 2. deciſ 62. ſub num. 44. verſ. non deberi pro rata minui, quantumuis reliqua legata quoties excedunt aſſem minuenda &c.* vbi etiam atteſtatur, quod licet *Caſtill lib. 4. controuerſ. cap. 51. numer. 23.* contrarium firmet; tamen contra id, quod ſuis ſcriptis probauerat, dum eſſet conjudex cum ipſo Larrea, in Aula in qua ipſe Caſtill. præſidebat, decreuerunt Legarij, quod
205 teſtator pro Miſſarum celebratione pro ſuffragijs animæ ſuæ reliquit, non deberi pro rata minui, quamuis reliqua quoties excedũt aſſem minuenda ſint, credendum enim non eſt velle teſtantem in ſui damnum minui legatum, & deinde ſic concludit, quod indiſtin-
206 ctè legata pia non ſunt diminuẽda, ſed ante omnia ſunt deducẽda tamquam æs alienum, etiam ſi alijs legatis non pijs bona non ſufficiant, quod quidem ſi generaliter id verum eſt in quocumque legato relicto Eccleſijs, vel
207 pauperibus, tantò magis habet locum in legatis relictis pro ſuffragio animæ propriæ, vt ſunt ſacrificia Miſſarum, & ſimilia, Eandemq; opinionem ſecutus eſt *Io. Baptiſt Hodiern. in ſuis controuerſ forenſ. lib. 1. cap. 19. num. 29. verſ. talia legata diminutionem non pati, cum quis nõ præſumatur pro ſuffragijs animæ ſuæ relicta noluiſſe, vt præcipuè præſtentur &c.*

Supradicta ſententia, quod legata pia non diminuãtur ex defectu patrimonij eò facilius, & abſque ſcrupulo admittenda videtur, quia in difficiliori ſane caſu, quando ipſe teſtator
208 minuit generaliter legata in codicillis, tunc talis diminutio non extenditur ad legata pia, & quæ pro diſponentis animæ ſalute relicta ſunt. *arg. l. libertis. § poſthumus. ff de aliment et cib legat.* quæ loquitur in alimentis. *Roman. in auth ſimiliter. in 4. ſpecial. vltim. volunt.* Socin. *Regul. 310 cum alijs allegatis per* Tiraquell. *de priuileg pia cauſ. priuileg 16. & adde Card* Mãtic. *de coniectur. vltim. volunt lib. 12. titul. 2. numer. 24. & 25. et* Leoncill. *de priuileg. pauper. part. 2. priuileg 213 in verb. Legatum. 11. nu. 4. verſ. generalis diminutio legatorum in codicillis facta, non trahitur ad legata pia &c.*

Nonne ſcimus etiam, quod in generali ademptione legatorum ab ipſo teſtatore, fa-
209 cta, nullatenus comprehenduntur legata ad pias cauſas relicta, *ita Nicol de Neapoli. in d. l. libertis, § poſthumis per illum text. ff de aliment & cibar legat. ſequitur* Roman. *in auth. ſimiliter. C. ad leg. Falcid.* Tiraquell. *de priuileg. pia cauſ. priuileg 19.* vbi innumeros pro hac opinione affert. addo *Caroc. deciſ 85.* Ricc. *in prax. variar. reſolut part. reſolut 380. nu. 1.* cum alijs allegatis *apud Ioann. Baptiſt.* de Thor. *in ſumm. priuileg. pia cauſ priuileg. 206.* vbi latè, & ita ſenſit *Ant. Fabr. in eius* Codic. *titul. de ſacroſanct. Eccleſ definit. 30.* Petr. Anton. *Syntag. iur. vniuerſ. lib. 44 cap. 1. num. 10.* Franciſc. de Barr. *de teſtament. lib 10. tit 1. ſub num. 6.* & latè id tractat, & multas rationes ad hoc adducit *Mart de ſucceſſ. legal. part. 4. quæſt. 4 art. 6. numer. 5.* & abundè ſuper hoc ita concludit *D. Regens Hector* Gapyc. *Latr conſultat. 71. numer. 54. verſ. legata pia non veniunt in generali reuocatione &c. tom. 1.*

Verum prædicta concluſio, eſt admodum controuerſa inter Doctores, & quænam opinio

210 nio tamquam verior ſit canonizanda, id in
tenebris adhuc verſatur, nam hinc inde ſunt
celebres Doctores id defendentes rationibus
quidem non contendendis, cum ergo ſimus
211 in conflictu opinionum bonum erit adhæ-
rere opinioni eorum Doctorum, qui in hac
materia diſtinxerunt, vt benè ratiocinatur
Bellon. deciſ. Ianuen. deciſ. 10. numer. 5. & dico
quod aut ſumus in generali reuocatione le-
212 gatorum, & tunc quia pia legata non ve-
niunt ſub huiuſmodi generaliter, *iuxta deciſ.
Mobed. 245. aliàs deciſ. 10. de priuileg. et indult.
cum alijs allegatis latè per Achill.* Pedroch. *con-
ſil. 8. num. 117. Rota coram ſanct. me* Greg. XV.
*deciſ. 237. num. 11. cum alijs à me adductis ſupra
cap. 29 à num. 444.*

Et in iſtis terminis legata pia non cenſen-
tur reuocata, *vt bene firmat* Guidopap. *in ma-
giſtral. deciſ. 200. num. 5. & ſequitur* Ricc *col-
lectan. 215. et collect. 333. idem tenuit* Surd. *de
aliment titul. 8. priuileg. 20. num. 7.* Ioſeph. Lu-
douic. *cócluſ. 24. verſ. declara quinto.* Sebaſtian.
Medic. *de ſepultur. quaſt. 25 num 5. part. 1. latè*
Nouar *de priuileg. miſerabil perſon. priuil. 34.
num. 2.* vbi etiam id limitat, quando verba eſ-
213 ſent generaliter generaliſſima, facta per
verba prægnantia &c. *adde* Maur. *allegat. 41.
num. 3.* Affict. *deciſ. 111. num. 11.* Franc. Purpu-
rat *conſ. 69 lib. 1. Achill.* Pedroc. *conſ. 23. in fin.*

Aut vero ſumus in reuocatione totius te-
214 ſtamenti, & tunc etiam legata pia cenſentur
reuocata, vt in his terminis reſolutum fuiſſe,
& cócluſum refert *Ferrer. add. deciſ. 200.* Gui-
dopap. *qui alios allegat.* Carocc. *dict. deciſ 85.*
quem ſequitur, & adducit *Ricc. variar. reſolut.
cap. 380.* Nouar. *in tractat. de incert. et mal. ab-
lat. priuileg. 56. num. 7.* Iaſ. *in conſil. 124. nu. 4.
verſ. dum dixi, quod teſtamentum primum con-
ditum ad pias cauſas, non tollitur per ſecundum,
quia iſtud eſt falſum &c. lib. 4.* Menoch. *conſil.
1280. num. 5, verſ. ampliatur etiamſi primum
teſtamentum fuiſſet conditum ad pias cauſas
etiam ſolemniter, et ſecundum ad cauſas propha-
nas ſolemne iuſtum, & perfectum &c.* Pariſ. *in
conſil. 34. num. 33. verſ per ſecundum teſtamen-
tum omnia diſpoſita in primo pro anima eſſent
reuocata &c. lib. 2.* Riminald. *Sen conſil. 110.
num. 14. verſ. perirent legata facta in primo te-
ſtamento etiam facta in piam cauſam &c. par. 1.*
Mar. Mut. *deciſ. 41. num. 8. verſic talis diſpoſitio
facta in teſtamento etiam ad pias cauſas &c.*
Camill. Borell. *in compend. deciſionum tom. 3.
titul. 10. de teſtam. à nu. 268. et latè per* Rouit.
conſil 93 lib. 1.

Optima quidem eſt illa conſideratio *Petr.
Peralta in l. ſi quis inprincipio teſtamẽti. nu. 48.
ff. de legat 3.* quod protrita illa regula, ambu-
215 latoriam eſſe vltimam voluntatem vſque
ad ſupremum vitæ ſpiritum, procedit etiam
de Iure Canonico *can. vltima voluntas 13.
quaſt. 2. et cap. cum Martha de celebr. miſſ.*
Quamuis, & idem Ius Canonicum faueat pijs
216 cauſis, ſicuti etiam facit Ius Ciuile, tamen
fauores eiſdem ab vtroque iure impenſi non
intelliguntur conceſſi, niſi quando huiuſmo-
di voluntates, quæ erga tales piæ cauſas diſ-
217 ponunt, ſunt re vera vltimæ quia in vltimis
voluntatibus poſteriora derogant prioribus,
Vnde benè perpẽdit *Rota corã bo. me.* Pirona-
no *deciſ. 721 num. 5. in fin part. 2. recent.* vbi fir-
matur, quod tunc piæ cauſæ fauendum eſt,
218 quando habet intentionem fundatam in
voluntate teſtatoris, & ideo ſecus quãdo ipſa
pia cauſa habet vltimam voluntatem teſtato-
ris contra ſe, nam tunc in vanum agitur de
priuilegijs piarum cauſarum, vt pluries dixi,
& præſertim ſupra *cap. 5. nu. 31.*

Illud etiam eſt notandum, quod quamuis
multi DD. voluerint, clauſulas reuocatorias,
219 quamuis amplè conceptas in vltimo teſta-
mento poſitas nõ eſſe ſufficientes ad effectum
reuocationis legatorum piorum in priori te-
ſtamento factorum ſub eo colore ad prædictũ
220 effectum requiri ſpecialẽm, & expreſſam
eorum mentionem, quam non requiri, hac
opinione reprobata pluries reſpondit Rota,
& præſertim *in cauſa Romana prætenſi Legati
28. Ianuarij 1647. coram* Reuerendiſſ. *Epiſcopo*
Terracinen. *§. Quia quidquid ſit &c. verſic. vel
quia dicta clauſula, quamuis amplè concepta
non comprehendant legata ad pias cauſas ſub
prætextu, quòd ad illarum reuocationem requi-
ritur ſpecialis, et expreſſa reuocatio, quam non
requiri hac opinione reprobata &c.* ibique aliæ
deciſiones allegantur.

Plura alia eſſem dicturus, circa prædictam
concluſionem, niſi incidenter eam induxerim
221 Primum enim caput diſtinctionis facit ad
propoſitum eſt, de quo ſupra diximus, quem-
admodum ergo, dum teſtator generaliter re-
uocet omnia legata à ſe facta, ſub dicta ge-
nerali reuocatione nõ veniunt legata pia, ita
etiam in caſu de quo agimus, dum ipſe Teſta-
tor fecit multa legata pia, & non pia, & illa
222 veniunt diminuenda ob defectum patri-
monij, cum teſtatus ſit vltra eius vires, vnde
cenſendum eſt noluiſſe ea legata diminuere
pro rata, ſed integra eſſe ſoluenda, tamquam
æs alienum, *vt ſatis ſupra probaui.*

Tandem illud aliud ſimile adducam pro
maiori corroboratione dictæ ſententiæ, ſcili-
223 cet, legatum conſultò deletum à Teſtatore
cenſetur reuocatum, ſecus ſi caſu. *l. 1. ff. de ijs,
quæ in teſtament. delentur. l. ſi idem 14. ff de leg. 1.*
224 Verũ in dubio cenſetur conſultò, et non ca-
ſu deletum, *Bald.* Raph. *Cuman. Caſtr. in dict.
l. 1. ff de ijs, quæ in teſt. del.* Sed quando legatum
eſt ad piam cauſam in dubio cenſetur incon-
ſultò deletum *ad text. in l proximè. 3. §. 1. et fin,
ff. de ijs, quæ in teſt del.* & tradit *ibi Bart. Bald,
& Imol. iterum Bart. in l ſi vnus i. vbi etiam*
Raphael. Ang. Franc. Corn. Iaſ. *C. de teſtament.*

Roman.

Digitized by Google

Roman. *in d. auth. ſimiliter. in prim. ſpecial. vltim volunt. C. ad leg. Falcid.* Felin. *in cap. in literis num. 28. de fid. inſtrum.* Couar. *in rubr. de teſtam. in 3 part num. 9. cum alijs, vt per* Tiraquell. *de priuileg pia cauſ. priuileg. 16. adde* Mantic. *de coniectur. vltim volunt. lib. 2. titul. 2. num. 25.* Vaſq. *de ſucceſſ progreſſ. lib. 3. §. 26. de ſubſtitut. fideicommiſſ. & ſequitur* Rendin. *in ſuo promptuar. receptarum ſentent. titul. 65. de legat. num 31.* Corſet. *in ſingul. verb. Cancellatio* quos alios citando refert *Pellic. in conſuetudo Auerſ. cap. 3 numer* 419. et reſpondit Rota *coram Card.* Caualer. *deciſ. 49. nu. 3. verſ. legatū piū cenſetur incōſultò deletū, &c.* & notabiliter *Nouar. de priuileg. miſerabil. perſon. priuileg. 69. num. 1.* vbi dicitur ſicuti legatum libertatis,
225 ſi reperiatur cancellatum præſumitur caſu delatum, & debetur, ita etiam præſumendū eſt in legatis pijs, ac miſerabilibus perſonis factis. Vbi etiam aſſerit, quod cum fuiſſet factum legatum viginti aureorum ſoluendorū
226 miſerabilibus perſonis in diebus feſtiuis, quod deinde fuit repertum cancellatum, cum ipſe Nouarius ſuper hoc fuiſſet requiſitus de ſuo voto, dixit hæredem teneri ad illud ſoluendum, ſtante quod non conſtabat de mēte teſtatoris illud fuiſſe cancellatum, Et qui-
227 dem cum hæres eſſet homo timoratæ conſcientiæ, ſtatim, quod ſuam recepit ſententiā, defuncti voluntatem adimplere cœpit, & hoc de anno 1621. de menſe Auguſti. Atque hæc ſufficiant circa amplam quæſtionem, an legata pia patiantur diminutionem ob defectum patrimonij.

ARGVMENTVM.

Incertitudinis materia, licet ſit adeo malignæ naturæ, vt corrumpat robur, tàm contractuū, quàm vltimarum voluntatum, & quando ea apparet, rationes iacent, ſilet iudicium, & Iudex quid dicat, ignorat, tamen in caſè quærit proſternere vires validas priuilegiorum piarum cauſarū, cum earum fauore relicta valeant, & debentur, quoquo modo incertè reperiantur diſpoſita.

Legata ambigua debentur in dubio, ei; qui eſt magis dilectus teſtatori, & ex conſanguineis, illi, qui eſt cum teſtatore plus amicitia coniūctus, & magis cum eo conuerſatur, cum conuerſatio augeat affectionem, etiam inter conſanguineos, nā affectio ex continua conuerſatione efficitur maxima.

Legatum relictum Eccleſię, vel pauperibus, nullis ſpecificatis nominibus, cui debeatur, Legatum relictum alicui Sancto, non cenſetur relictum ipſimet cū Sancti non egeant bonis temporalibus, ſed Eccleſiæ illius Sancti, & alia vt in ſummarijs.

SVMMARIVM.

1 *Incertitudo, tàm contractus, quàm vltimas voluntates annullat.*

2 *Hæres quando eſt incertus, non valet teſtamentum.*

3 *Legatum vitiatur ob incertitudinem.*

4 *Teſtantis iudicium debet eſſe certum.*

in Teſtantibus nihil magis requiritur, quàm mentis integritas.

5 *Amentia ſpecies videtur eſſe, dum quis bona ſua incerta perſona relinquit.*

Perſona planè incerta non poteſt hæres inſtitui num. 5.

6 *Teſtator, ſi aliquid reliquerit Titio, vbi duo ſunt Titij. non valet tale legatum, licet vnus ex eis cedat ius ſuum alteri.*

7 *Itaque nec ad diuiſionem deueniri poteſt. quia mens teſtatoris recalcitrat, dum vni tantum reliquit.*

8 *Legatum relictum vni ex duobus, qui maior eſt ætate, ſi ambo ſint ætate pares nemini debetur. & quare num. 9.*

10 *Equi duo, ſi ambo ſimul peruenerint ad metam, ſeu brauium, nemini debetur premium, ſed iterum currendum eſt num. 11.*

12 *Inutiliter factum non impedit vtiliter fieri.*

13 *Nullum, quod eſt, nullum producit effectum.*

14 *Non fieri penitus, vel non ſortiri effectum paria ſunt.*

15 *ad Brauium ſi currentes duo ſimul peruenerint cum iterum ſi faciendus curſus, an omnes currere iterum debeant, vel illi duo tantum. et numer. 16.*

17 *Concurſus ad obtinendum beneficium, quando ſit, ſi omnes concurrentes admittantur ad primum ſcrutinium, & duo tantum reputentur idonei,*

18 *An in ſecundo ſcrutinio omnes ſint admittendi, vel illi duo tantum.*

19 *in Incertitudinis materia, rationes iacent, ſilet iudicium, & quid dicatur ignoratur.*

20 *Villa quadam, cum fuiſſet legata mulieri nomine Dorothea, & cum in ea Ciuitate plures eſſent eo nomine, quid ſecutus fuerit ob talem factum incertitudinem. & num. 21. & 22.*

21 *Nomina, cognomina, prænomina, ideo fuerūt inuenta, vt omnis tolleretur obſcuritas.*

22 *Lites ſequuntur naturam ignis, qui omnia in cinerem vertit.*

23 *Eccleſia quotidie orat Saluatorem noſtrum, vt ignis litium extinguatur.*

24 *Legata incerta pro bono pacis ſtatutum fuit, vt nullitatis vitio ſubiacerentur.*

25 *Quod eſt verum etiamſi incertitudo ſit reſpectu rerum legatarum.*

26 *Teſtator, ſi leget in genere, quod debet, legatum, dum nihil debet, corruit ob incertitudinem.*

27 *Legatum vitiatur, ſi in genere legetur, quod Titius debet teſtatori, ſi de debito non conſtet.*

29 *Lega-*

39 *Legatum relictum duobus conſanguineis eiuſdem nominis, nemini debetur, declaraui numer. 30. 31. & 32.*

33 *Affectio magna eſt potentior, quam conſanguinitas gradus.*

34 *Legatum, quando eſt ambiguum cui debeatur ſemper eſt conſideranda amicitia teſtatoris cum legatario.*

35 *Conuerſatio continua etiam inter conſanguineos auget affectionem.*

Legatum relictum conſanguineis in dubio debetur, magis amico ex cit. et nu. 39.

36 *Affectio ex continua conuerſatione efficitur maxima.*

Conuerſatio continua, quod pariat faſtidium, procedit inter ruſticos.

37 *Amicitia continua, fideli tamen, & dulci, nihil eſt, quod magis delectet animum.*

38 *Amicorum fidelium, & dulcium conuerſatio, ſolicitudinem lenit, hilaritatem inducit, & conſpectum delectat.*

40 *Teſtamenta ad pias cauſas ordinata, quantumuis ſint incerta debentur.*

41 *Eccleſia, vel pauperes, nullis ſpecificatis nominibus ſi ſint inſtituti heredes, valet tale teſtamentum.*

42 *Teſtator ſi dixerit ſimpliciter, quod bona diſtribuantur, nihil addito, quid hoc caſu ſit faciendum.*

43 *Teſtator, ſi heredem inſtituat Eccleſiam non addito nomine, de qua Eccleſia cenſeatur intellexiſſe.*

44 *Et ſecundum veriorem cenſetur inſtituta Eccleſia ipſius domicilij.*

45 *Teſtator, ſi aliquid reliquerit faciendum in foro, nec apparuerit de quo foro, quid ſit dicendum.*

46 *Sancto alicui, puta S. Petro, quando aliquid relinquitur, intelligitur non ipſi Sancto relictum, ſed ipſius Eccleſiæ.*

47 *Sanctorum conuerſatio non eſt hic, ſed in Cælis.*

48 *Sancti, quod egeant bonis temporalibus ſi quis id diceret ſanè delirarет. & n. 42.*

50 *Sancti ſunt gloria circumamicti, & diuitijs pleni.*

51 *Sancti, dum erant in hoc Mundo bona temporalia, vti ſtercus exiſtimabant.*

52 *Diuitiæ æternæ, vt acquirantur ſpernendæ ſunt temporales.*

53 *Diues, ſi quis fuerit, non erit immunis à delicto*

54 *Diuitiæ omnes de iniquitate deſcendunt, & aliquando verificatur ſententia illa, diues, aut iniquus, aut iniqui hæres.*

55 *Iuſtè viuens nullus continuò ditatus eſt.*

56 *Riuus, qui fluit, terram cauat, ſic decurſus bonorum temporalium conſcientiam rodit.*

57 *Gentiles non putabant ad eorum ſomniatum Paradiſum poſſe deuenire diuites.*

CAPVT LXVII.

INter alia priuilegia conceſſa teſtamentis
ad pias cauſas ordinatis, illud etiam inter
cœtera ſatis eluceſcit, vt viribus ſubſiſtat,
quantumuis adſit defectus incertitudinis per
ſonarum, quæ eſt adeo malignæ naturæ, vt re-
1 gulariter loquendo proſternat vires, non ſo-
lum contractuum, *l. triticum. 94 vbi etiam no-
tat* Bart. *ff. de verb. obligat cap. in notuis. 12. de
arbitr.* Afflict. *decis.* 171. *num.* 4. ſed etiam quod
plus eſt teſtamentorum aliàs potentiſſimas,
2 vt de incertitudine perſonæ hæredis eſt tex-
tus *in l. tempus § quoties. vbi Bart. & Bald. ff.
de hered. inſtituend. l. hac conſultiſſima in prin-
cip. vbi* Bald *numer. 4. C. qui teſtament. facer.
poſſ.* Bart. *in l. quidam rogatus, n. 3. ff. de reb. dub.*
Pariſ. *in conſil. 3. num. 5. vol. 3. Iul.* Clar *lib. 3. re-
cept. ſentent. quæſt. 36. in princip.* Card. Mantic.
*de coniectur. vltim volunt. lib. 4 titul. 6 num. 1.
Michael.* Craſſ *lib. 1 recept. ſentent §. Inſtitu-
tio quæſt. 16. num. 1. & 2.* Suid. *de aliment. titul.
8 priuileg. 17. num. 3. & 4.* Cened. *ad Decretal.
collectan 91. num. 3. Auguſtin.* Barboſ. *de iure
vniuerſ. Eccleſ part. 2. cap. 27 n. 70. &* Molin. *de
iuſtit. & iur. tom. 1. tract. 2. diſputat. 157.*
3 Et de incertitudine perſonæ legatarii, eſt text.
*in l. Paulus. la 2. ff. de reb. dub. vbi gloſ. & DD. &
in l. ſunt duo. ff de teſtament. tutel. l. ſi quis in
duobus ff de adimend. legat. l. qui plures. in fin. ff.
de vſufruct. legat. l. ſi quis de pluribus. vbi gloſ.
allegat concordantes. ff. de reb. dub. l. ſi quis ſeruū.
§. inter duos,* & ibi optimè *gloſ. Bart. Bald Paul.
de Caſtr. & cæteri. ff. de legat. 2. l. qui ſoluendo. ff.
de hered inſtituend. l. in tempus. § quoties ff. eodem
titul. l. heredes palam. & l. iubemus C. de teſta-
ment. l. cum ex pluribus. ff. de manumiſſ. teſtam.*
Cuius opinionis ratio aſſignatur *per Vlpianū
in fragm. l nſtitut. titul. 22. §. incerta,* quoniam
4 certum eſſe debet iudicium teſtantis, & facit
text. *in § ſed nec huiuſmodi 27. verſ. tutor autem.
Inſtitut de legat.* Cum enim nihil magis in te-
ſtamentis requiratur, quàm mentis integri-
tas *l. 2. ff. qui teſtam fac. poſſ.* dementis ſicque
teſtamentum nulla lege nullaq. ratione ſub-
ſtineri poteſt, *vt ſup. dixi cap. 19. à n. 144,* & ſpe-
cies amentiæ videtur, bona magno labore
5 quæſita incertæ planè perſonæ relinquere, vn-
de ſequitur incertã planè perſonã inſtitui, nec
ei legari poſſe. Ex talibus diſpoſitionibus etiã
poſſunt oriri lites vix vmquam terminandæ.
Quæ concluſio in tantum eſt vera, vt ſi te-
ſtator reliquerit Titio, vbi duo ſunt Titij,
6 nec quidem tale legatum vel incertum ſub-
ſtinetur, etiam ſi vnus ex eis ſpõtè velit cede-
re alteri. *ita Bart. in d. l. ſi quis ſeruum. §. inter
duos ff. de legat. 2. ſecutus ab Alexand. in conſil.
47. num. 7. lib. 6. & ab Ann. in ſingul.* 302. Nec
etiam deueniendum eſt ad diuiſionem inter
7 eos, quia recalcitrat mens teſtatoris, qui vni
tan-

tantum reliquit ad cuius concluſionis corro-
borationem expendo textum *in l. ſi quis fuerit*
in princip ff. de reb. dub. vbi ſi quid relinqua-
tur maximus natu eſt, vel ei, qui primum
8 monumentum fecerit, ſi duo ſint paris ætatis,
vel ſi duo ſimul monumentum fecerint, tunc
ſanè caducatur tale legatum, vni enim ex eis
9 non poteſt deberi propter incertitudinem,
æquè ambobus nec quoque, quia vni tantum
Teſtator reliquit.

Ex quo textu Doctores decidunt arduam il-
lam quaeſtionem, de curſu plurium equorum,
quorum duo ſimul peruenerunt ad metam
10 ſeu brauium, vt nemini debeatur, quia intē-
tio ſtatuti, ſeu eorum, qui poſuerunt tale bra-
11 uium, fuit vt ſ vnus ſolus, qui victor exiſteret,
haberet tale præmium, & hoc caſu iterum eſt
faciendus curſus, ſtante trita illa iuris regula,
nempe inutiliter factum, non impedit vtiliter
12 fieri, *l. qui per ſalutem ff. de iureiur. arg l hac.*
ff. de condit. & demonſtrat. l. 2. § data. & § fin.
ff. de option. legat. cap. cū Vitonienſis. de elec. et cap.
nō præſtat de regul. iur. in 6. Vnde, & apud nos
frequens eſt illud dictum, quod nullū eſt, nullū
13 producit effectū. *l. 4. §. cōdemnat ff. de re iud. et*
l. nō putauit. §. nō quauis. ff. de bon. poſſeſſ. con-
tra tabul. l. 2. ff. de auctorit. tut. l. ſi aut nullum.
C. de legitim. hared. l. non dubium. C. de legib. l.
fin. C. de ſentent. ex breuib. recitand cap illud. de
irrepatr Nec non paria ſunt nō fieri penitus,
14 vel non ſortiri effectum. *l. 1. §. nihil. ff. de inof-*
fic. teſtam l ſi quis ſub conditione ff. de teſtament.
tutel. l. ex conſenſu §. 1 ff de appellat.

Sed difficultas ſtat, verū omnes, vel illi duo
15 admittendi tantum veniant ad iterum cur-
rendum; aliqui DD. tenent omnes iterum
eſſe admittendos, quia nullus fuit victor, ergo
nullus victus. *l nec vtile ff. ex quibus cauſ. ma-*
ior. reſtit. & ita tenet. Angel de Peruſ *in l cum*
qui nouiſſimus. ff ad Trebellian. vbi dicit ita de
facto ſeruari, id etiam tractat. *Felin. in cap. ca-*
pitulum num 17. *& seq. de reſcript.* Forſter. *de*
ſucceſſ. ab inteſtat. lib. 4. cap 8. num. 11. *& ſeqq.*
& Stephan. Nathen. *in tractat. de inſtit. vulne-*
rat. part 1. titul. 3. cap. 14. Vide tamen *Bald. in*
ſuo opere ſtatutorum in verb Brauium. vbi re-
ferr *Iacob. de Aretin* credentem, quod curſus
ſit repetendus per omnes, et nihilominus cō-
16 ſuetudo ſeruat contrarium, & ipſe ſic conclu-
dit, quia alij videntur excluſi, nam præueniē-
tes videntur præoccupaſſe, ſicuti in re, quæ ha-
betur pro derelicta, *vt in l. ſeruus. ff. de ſtipulat.*
ſeruor. & hanc opinionem admittit. *Anton.*
Corſet in tractat. de Brau. quaeſt. 1 *nu.* 1. *& ſeq.*
inter magnos tract. diuerſ. tom. 12. *fol. mihi* 324.
eamque quoq. recenſet Rota *in cauſa Toleta-*
na Canonicatus Pœnitentiaria 29. *Maij.* 1645.
coram Eminentiſſ. Card. Ottobono. *§. Neque*
per huiuſmodi. verſ. exemplo curſus plurium
equorum, quorum duo, qui eodem tempore perue-
nerunt ad metam, admitti debent ad ſecundum
curſum, excluſis ijs, qui ad primum fuerunt ad-
miſſi, & ignauiter curreruut &c.

Ibique Rota infert ad caſum illius deci-
ſionis, vt ſcilicet, quando eſt faciendus concur
ſus ad obtinendum aliquod beneficium, et
omnes concurrentes fuerunt admiſſi ad pri-
17 mum ſcrutinium, et tamquam minus idonei
aliqui reiecti, & pro duobus fuerunt tantùm
vota data; tunc enim Electores ad illos duos,
18 ritè poſſunt ſe coarctare, eoſque ſolum admit-
tere ad ſecundum ſcrutinium, excluſis alijs
qui in primo ignauiter ſe habuerunt. At reli-
cta hac materia, redeo in viam circa punctum
incertitudinis relictorum in teſtamentarijs
diſpoſitionibus.

Hinc in nō longe diſſimili articulo in certi-
tudinis Senes ille Terentianus ferè deſperatus
19 decidere talem quæſtionem inter duos, tan-
dem in hæc dubia verba prærupit.

Rationes iacent, ſilet iudicium, quid dicā neſcio,

Legitur in hiſtoriis de quodam Principe
Macedoniæ, qui legauit vineam, ſeu villam
ſuam Dorotheæ abſque alia adiectione, de
qua intellexit, cum enim in ea Ciuitate mul-
20 tæ reperirentur eiuſdem nominis, mulieres,
ex qua cauſa tot, tantæque funeſtæ lites inter
eas ortæ fuerunt. et in dies flagabant, itaque
Senatus deponendo omnem ſpem, poſſe æqua
libra pro incertitudine materiæ, talem litem
terminare minimè poſſe, et maximè inter
mulieres, quæ medium habere non ſolent, de-
creuit, mandauitque, vt pulchra illa, celebriſq.
villa, maximoque ſumptu ædificata, funditus
21 euerteretur, & ſic cum illa, ac ſuis ruinis pe-
nitus ſepulta remanſit tam ardua lis. Vigili
igitur oculo cauendum eſt ab iſtis indefinitis
et generalibus diſpoſitionibus. *Ideo enim,*
vt inquit text. in can. 15. *autem* 22. *quaeſt* 2. no-
mina ſpecialia inſtituta fuerunt, vt tolleretur
22 obſcuritas. et inde cognomina, prænomina,
aliæque tot ſingulares demōſtrationes. Alias
verò ſupradictæ incertitudines fugiendæ ſunt
quia poſſunt accendere ſūt litiū, vix deflaga-
rum vnquam; Lites enim ſequuntur naturam
23 ignis, qui omnia in cinererem vertit, hinc
Sanctam Mater Eccleſia quotidie exorat Sal-
uatorem Noſtrum, vt talis ignis extinguatur,
ad Sextā ibi, EXTINGVE LITIVM FLAM-
MAS, ſuper qua materia multus iam fui *in*
diſcurſ. part. 7 *recent. à nu.* 117. et in alijs locis
de quibus proximè dixi ſupra.

Quamobrem meritò, vt dixi, Iura Romano-
rum ad tollendos litium an fractus in his ter-
24 minis, & ignorando generaliter quid deter-
minare, ſanxerūt pro bono pacis, vt inſtitu-
tiones, legataque incerta ratione perſonarū
pro non ſcriptis haberentur, quod intellige
25 etiam verum, ſtante incertitudine rerum re-
lictarum, *per text. in l. cum poſt. §. gener. ff. de iur.*
dot l. Titia cum teſtamento. & l quidem in teſta-
mento. & vbiq. Bart. *& Bald ff. de legat.* 2. *l. ſti-*
chum ff de legat, 3. *l. penult. in fin. ff. de adimend.*
legat.

legat. l. ſi ita fuerit. poſt princ. & l. ſi quis ex pluribus. ff de reb dub. l. cum ex pluribus. ff. de minimiſſ. teſtamen. Hinc eſt, ſi teſtator in genere legauit, quod debet, legatum dum nihil debet
26 corruit ob incertitudinem, & non exiſtentiā rei legatæ in rerũ natura, *vt* probatur in *l. 3. C. de falſ. cauſ. adiect. legat. & in §. ſi vxori. Inſtit de legat.* ibiq declarant Piccard. *n. 3.* Io. Harpp. *num.* 5. Io Fabr. *in fin. litera A. Io.* Onoit *nu.* 11, & 12. Coſt. *ſelect. interpret. lib. 1. cap. 5.* Idem Piccard. *in §. huic proxima. num. 3, Inſtit de de legat. Petr.* Gregor. *in Sintagm. iur. lib. 42. cap. 32. num. 53. in fin. & 54. Io.* Fabr. *in tractat. de coniectur. lib. 5. cap. 2. ſub n. 3.* & reſpondit *Rota in cauſa Auenionen. Legitima. 17. Nouem. 1653 coram* R. P. D. Peutingero *§. Et quamuis. verſ. legatum corruit ob incertitudinem, & non exiſtentiam rei legata &c.*

Vbi etiam dicitur, quod ob eandem rationem incertitudinis, et non exiſtentiæ vitiatur
27 legatum, ſi in genere legetur, quod Titius debet teſtatori, vel quod eidem legatarius debet, nec de debito conſtet, *vt latè tradit Donel. in comment. Iur. cap. 14. col. 2. in princip. verſ. vt ſi legetur &c. ibique Oſuald. in addit. Io.* Harpp. *in d. §. huic proxima.* Craſſ *in §. Legatum quaſt. 57. num. 4. & eſt text. literalis in l. ſi ſic. §. ſi mihi ff de legat. 1.*

Plures diſtinctiones, et ſubdiſtinctiones in
28 hac materia legati incerti, qui videre deſiderat. *Paul.* Criſtin. *deciſ. Belg. titul. 48. deciſ. 1. à nu. 3.* conſulat, et adde *latius* Capra, *in ſuis cõcluſ. concluſ. 113. per tot.* Et in terminis legati relicti duobus conſanguineis teſtatoris eiuſ-
29 dem nominis, vt nemini, debeatur, *decidit Senatus Luſitanus penes* Gamm. *deciſ. 378. num. 1. verſ. extinguitur, & non debetur legatum propter incertitudinem &c.* et ſubditur id eſſe ve-
30 rum, dum ex coniecturata mente teſtatoris non apparet de quo ſenſerit, et ideo ſecus erit dicendum ſi de ea appareat per indicia, &
31 præſumptiones, quia tunc legatum valeret,

Et is de quo teſtator ſenſit legatũ habere debet, et inter alias coniecturas illa ſatis potẽs
32 fuit, vt quamuis illi duo eiuſdem nominis eſſent in æquali gradu conſanguinei teſtatoris, tamen conſtabat erga vnũ ex his teſtatorem maiorem affectionem habuiſſe, quàm erga
33 alium, quæ affectio potentior eſt, quàm conſanguinitatis gradus. *l. cum allegas.* C. *de caſtrenſ. peculi. militar. lib.* 12. fuit etiam conſiderata amicitia teſtatoris cum legatario. *per l. ſi quis ſeruum. §. ſi inter duos. ff. de legat. 2. iuncta l. ſi quis ſeruum plurium. §. fin. ff. de legat.* 1. Et præſumitur, quod frequens, & continua conuerſatio augeat affectionem etiam inter con-
35 ſanguineos, vt magis amico conſanguineo cenſeatur relictum, *ex allegatis per* Aleiat. *in tractat. de praſumpt. regul. 1. praſumpt.* 30. *per tot. & per Albert. Brun. in tractat. de reb. dub. part. 1. num. 27. & ſeqq.* cum amor ex continua
36 conuerſatione efficiatur maximus. Inter ru-
ſticos enim procedit dictum illud vulgatum quod continua conuerſatio pariat faſtidium.

Nihil enim eſt, quod maximè delectet animũ, niſi amicitia cõtinua, tamen fidelis, & dul-
37 cis, nã vt verè dixit *Stoicus* Romanus *Senec. de Tranquillit. anim. cap. 7.* Quantum bonum eſt inter fideles amicos, vbi ſunt præparata pectora, in quæ tutò ſecretum omne deſcendat, quorum conſcientiam minus quàm tuam timeas, quorum ſermo ſollicitudinem leniat, hi-
38 laritas triſtitiam diſsipet, conſpectus ipſe delectet. &c. At loquendo in terminis, quod legatum ambiguum, & incertum debeatur ex ve-
39 riſimili mente teſtatoris, perſonæ magis dilectæ teſtatori, videatur *text. in l. ſi fuerit, verſ. ſed ſi legatum. ff de reb. dub. & in d. l. ſi bis ſeruũ §. ſi apud duos.* iuncta apoſtill. *Iacob de Arena in verb amici. ff. de legat. 2.* cum aliis allegatis per *Roman in conſil. 408 num. 4. verſ quia cum ambigua ſit teſtatoris intentio, circa ipſum legati diſpoſitionem, ſemper ea interpretatio eſt facienda, per quam teſtator ſenſiſſe cenſeatur, de eo quod ſibi maiori affectione erat coniunctus &c.* & idem reſpondit Rota *coram bon. mem.* Card. Panzirolo *in cauſa Maceraten* Fideicommiſſi 7. *Februar.* 1635 *eſt deciſ. 574 nu 18, verſ. legatũ ambiguũ magis dilecto à teſtatore debetur &c. part. 5. recent. tom. 2.* et hæc ſufficiant circa teſtamenta, & legata ambigua, & incerta, vt ea regulariter nullatenus, ſi ſimus in ambiguis non debeantur.

Supradicta tamen regula inter cœteros ca-
40 ſus notabiliter limitatur, vt ſupra præmiſi, ſpeciali fauore piæ cauſæ; itaque ratione incertitudinis, teſtamentum ad pias cauſas ordinatum, nullatenus vitiatur, puta ſi in genere fuerit inſtituta Eccleſia, vel pauperes, vel relictũ
41 pro redemptione captiuorum, nullis ſpecificatis perſonis, *textus eſt in l. ſi ad declinandã, & in l. nulli liceat. C. de Epiſcop. & Cleric. & in l. id quod pauperibus. C. eodem titul. gloſ. in l. quidam re legatat.* & ibi Bart. *num. 1. in fin. & Socin nu. 13. ff. de reb. dub.* Archid. *in can. ſunt nonnulli. 1. quaſt. 1. & in cap. 1. vbi Io.* And. *& gloſ. in verb. pauperes. de teſtament. in 6. & gloſ. magna in cap. cum tibi. quam ibi notat. poſt alios.* Couar. *nu.* 14. *eodem titul. de teſtament.* & tradunt *Bart. cæteriqui ſcribentes in l. 1.* C. *de ſacroſanct. Eccleſ.* Butr. & Abb. *in cap. ex parte. num. 5. de cenſib. Sebaſtian.* Sapia *in additione ad Abb. in cap. indicante. num. 4. de teſtament.* Dec. *in l fin. nu. 54. C. de edict. D. Adrian. tollend.* Rip. *in l ita ſtipulatus. num. 23. & ſeq. ff. de verb. obligat.* Bald. *in l. executorem. nu. 8 ff. de execut. rei iudic.* Alex. *in l. captatorias. num. 4. & ibi* Romanus *nu.* 10. *& 11. C. de teſtament. milit.*

Concluſionem iſtam, inſuper in tantum amplia, vt ſi teſtator ſimpliciter dixerit, quod
42 bona diſtribuantur, nec addiderit cui, vel in quos, intelligitur voluiſſe. vt diſtribuerentur inter pauperes pro anima ſua, & hoc valdè accuratè eſſe notandum monet *Bald. in d. l. execu-*

Digitized by Google

tu o em. num. 2. ff de execut. rei iudic & in conſ.
169 *num. 1. vol. 1. & conſil. 164 nu. 3. vol. 4.* Dec.
conſil 182. num. 2. Paril. *conſil. 38. nu. 271 & 28.*
vol. 3. Alex. *in l. captatorias n. 4. C. de teſtament.*
militar. ibique Roman. *num. 11.* Couar. *in cap.*
cum tibi. num. 10. de teſtament. Rebuff *de priuil.*
ſcholar. priuileg. 133 Cened. *in Collectan. Iur.*
Canonic. *collectan. 91. nu. 3.* Menoch. *conſil. 292.*
num. 12. Card. Mantic. *de coniectur. vltim. volun.*
lib. 4. titul 4. num 3. & 10 Tiraquell, *de priuileg.*
pia cauſ priuileg. 56. & ibi in addition. Ric. &
Thor. *aduertitque* Cornel. Beniuc. *in tractat. de*
paupert. & eius priuileg. titul de tert. ſpecial. in
vltim. volunt. nu. 21. verſ. immò fortius. Medic.
in opuſcul. 4. ſub nu. 34. verſ. vndecimo quamuis
Fulc. *in litter. 1. ſingul 6.* Craſſ *de ſucceſſ. §. Le-*
gatum. §. 64 nu. 3. Capiſer. *in tractat de numer.*
teſt. part 2. cap. 3. num. 19 Garc. Girond. *in*
tract. it de priuileg. ſeu exempt. explicat. nu. 371.
& num. 1503. Bucaron. *in tract de different. in-*
ter ius Canon. & Ciuil. different. 100 num. 18.
Anton. Gomeſ. *variar. reſolut. lib. 2. cap. 11. n. 8.*
verſ incertitudo fauore pauperū non vitiat &c.
Illephōs de Lara *de Capellan lib. 1. cap. 10, n. 95.*
Borell. *in ſumma deciſionum tom. 3. titul 22. de*
legat. num. 31. et 32. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.*
288. *à nu. 34.* Carol. Marant. *in ſuis controuerſ.*
part. 1. reſponſ. 4. num. 81. & reſponſ. 20. num. 18.
verſ. quia. Barboſ. *de Iur. Eccleſ cap. 27. nu 10.*
Layman *tom. 1. Theolog. Moral. lib. 3. tractat. 5.*
cap. 11. num 8. Vide quæ dixi *ſupra cap. 50. à*
num, 12.

Quamobrem ſi teſtator ſimpliciter hæredē
43 inſtituat Eccleſiam, vel ei aliquod legatum
relinquat, non expreſſo nomine Eccleſiæ, tunc
ſecundùm veriorem opinionem, cenſetur in-
ſtituta Eccleſia, vel legatum relictū Eccleſiæ
44 illius Ciuitatis, in quo teſtator habebat do-
micilium. *vt eſt caſus in §. ſi quis in nomine*
Magni DEI. auth. de Eccleſiaſt. titul. & probat
text in l cum conditio §. cum ita ff. de condit. &
demonſtrat. vbi deciditur ſi teſtator aliquid
relinquerit faciendum in foro, nec apparuerit
45 de quo foro dixerit, tunc exaudiendum eſſe,
de foro in quo teſtator habuit domicilium,
& in terminis noſtris id ibi notant Bart. Bald.
Alberic. & cæteri omnes. & Socin. teſtatur de
communi, idemque affirmat Roman. *in auth. ſi-*
militer. num. 91. C. ad leg. Falcid. & tradūt DD.
in l. 1. C. de ſacroſanct. Eccleſ. & Abb. in cap. in-
dicante. num. 4. in fin. de teſtament. & in conſil.
99. num. 5. vol. 2. & Alex. in conſil. 213. num. 1.
vol. 6. cum alijs allegatis per Card. Mantic. de
coniectur. vltim. volunt. lib. 8. titul. 6. ſub. num. 4.
vbi de veriori opinione teſtatur, ſicuti etiam
ſenſit *Menoch. de præſumpt. lib. 4. præſump. 125*
numer. 6. verſ. intelligitur in dubio de propria te-
ſtatoris Eccleſia, nempe eius parochiali &c. Can-
cer. lib. 3. variar. cap. 2. de legat. num. 223. verſic.
legatum factum DEO, vel CHRISTO &c.
Bonacin tom. 2. de contractib. diſputat. 3. num. 17.
punct. 8. §. 4. num. 1. in fin. verſ. item validum eſt
legatum Carol. Marant *in ſuis controuerſ. par. 1*
d reſpons. 4. num. 89. verſ. Legatum quoq. DEO
ſanctiſſimo &c. & dixit Rota *coram bon. mem.*
Card. Panzirolo *d. deciſ 574. num. 19. verſ. ac*
legato facto Eccleſia, quod cenſeatur ſenſiſſe de
Eccleſia domicilij &c part. 5. recent. tom. 2.

Aduertendum pariter puto, quādo aliquid
46 eſt relictum alicui Sancto, puta Sancto Petro,
intelligitur eſſe relictum Eccleſiæ Sancti Pe-
tri, quoniam legata relinquuntur Eccleſiis
Sanctorum, non Sanctis quorum conuerſatio
47 in Cœlis eſt, vt apertè eſt & ait *Bart in l. 1. §.*
ad municipalem. ff ad l. falcid. per textum in d. §.
ſi quis in nomine magni DEI. auth de Eccleſ.
cōducit etiam in argumentum textus *in l. 2.*
ff de reb. dub. Turpe enim deliraret ille, &
48 quidem, vt dicitur candido indigeret ellebo-
ro, qui cogitaret Sanctos in Cœlo accipere
velle bona temporalia, cum ſtent cū CHRI-
STO Domino in Cœlo Regnantes, & Seden-
tes ſuper thronos, edentes, & bibentes ſuper
49 menſam eius, & in regno eius, iuxta infalli-
bilis veritatis veriſſimam promiſſionem *apud*
Luc cap 22 ibi, vt edatis, & bibatis ſuper menſā
meam in regno meo. & qualiter id intelligatur,
id benè ibi explicat Dionyſ. Carthuſ. art. 48. Vn-
de nullam habent indigentiam bonorum no-
50 ſtrorum, ſunt enim gloria circumamicti, & di-
uitijs pleni in domo Patris *iuxta pſalm.* 111.

Sed ad quid, obſecro, operam, & oleū per-
do, cum conor probare Sanctos in Cœlo non
curare, ſeu egere bonis temporalibus, ſiqui-
51 etiam dum in hac Valle lacrymarum erant,
ſicut ac ſtercus exiſtimabant, maximèque ab-
horruerunt ab illorum cumulatione, læta
fruendo paupertate, tamquam medium ac-
quiſitæ iam gloriæ, iuxta monitum Saluato-
52 ris, apud Matth. cap. 9. ibi, *Vade vende quæ*
habes, & da pauperibus & veni ſequere me. Sci-
tèque cecinit Poeta ille.

Diuitias fugito, pondus graue, celſa petentis
Impediunt animum, nec benè velle ſinunt.

Vnde hic benè congruit ſententia Oracul.
53 Diuini in Eccleſiaſt. cap. 14. *Si diues fueris, nō*
eris immunis à delicto. Hinc dixit S. Hieronym.
in epiſt. ad Helbidiam, & ex noſtris refert *Ti-*
raquell. in tractat. de nobilit. cap. 13. n. 21. Om-
nes diuitiæ de iniquitate deſcendunt. vnde il-
54 la vulgata ſententia mihi videtur aliquando
verificari diues, aut iniquus, aut iniqui hæres.
Nam vt *ex Meandro inquit Stob ſermon. 8 &*
ex noſtris pariter aduertit Anton. Theſaur. in
55 *præm. Deciſionum Senatus Pedemontani ſub. n.*
29. Nullus iuſtè viuens continuo ditatus eſt.

Vnde melliſluus Doctor Bernardus San-
ctus id ſedulò inſinuabat Eugenio Summo
Pontifici, in lib. 4. conſiderat. ad eumdem, ibi,
Riuus quō fluuius terram cauat, ſic decurſus tē-
56 *poralium conſcientiam rodit, ſi poteſt torrens in*
agros incurrere ſine læſione ſatorum, & tu te poſ-
ſe iſta ſine mentis vulnere tractare confidis? Vl-
ter-

terius animaduerto, quod nec ipſi Gentiles
57 putabant diuites poſſe deuenire ad illorum ſomniatũ Paradisũ vnde Lucanus in 9. dixit

Non illuc auro poſiti, nec thure ſepulti.
Perueniunt.——————

Et latius dixi *in diſcurſ part, 4. recent tom. 3. à num.* 189. conferunt exempla adducta ſupra *in prælud. à num.* 181.

ARGVMENTVM.

Legatum relictum alicui Sancto debetur Eccleſiæ illius Sancti, & quid ſi in diuerſa Eccleſia, ſed non dicto Sancto dedicata, reperiantur eius reliquiæ, & quid ſi adſint in eodem loco plures Eccleſiæ eiuſdem Sancti cuinam debeatur, & concluſio eſt, vt debeatur, Eccleſiæ pauperiori.

Et quid ſit dicendum, ſi vna ex dictis Eccleſiis ſit parochialis Eccleſia Teſtatoris, cum in dubio præſumatur quis habere affectionem ad Eccleſiam Parochialem, cum in ea audiat Sacrificium Miſſæ, percipiat Sacramenta &c.

Et diſcutitur, cum quilibet in diebus feſtiuis teneatur audire Miſſam in propria Parochia, iuxta cap. vt dominicis a. extr. de paroch. an quis ſatisfaciat audiendo alibi miſſam, & affirmatiuè reſpondetur, et hoc de generali cõſuetudine totius Orbis ſcita, & tolerata.

Legatum relictum alicui Sancto, ſi in eodem loco adſint plures Eccleſiæ eiuſdem nominis, debetur illi Eccleſiæ, in qua teſtator magis frequenter conuerſabatur cum ex tali cõuerſatione præſumatur affectio. Et quid ſi in vna ex dictis Eccleſiis teſtator iuſſerit ſe ſepeliri &c

SVMMARIVM.

58 *Legatum factum alicui Sancto, debetur illius Eccleſiæ, & quid ſi in diuerſa Eccleſia, adſint eius reliquiæ.*
59 *Et concluſio eſt, quod debetur Eccleſiæ d. Sancto dedicata.*
60 *Legatum ſimpliciter relictum alicui Sancto, ſi in eo loco adſunt plures Eccleſiæ nominis, cui debeatur.*
91 *Legatum relictum alicui Sancto, ſi in loco illo plures Eccleſiæ eiusdem Sancti, in dubio debetur pauperiori Eccleſiæ.*
62 *Legatum relictum alicui Sancto, ſi in loco Teſtatoris non adſit Eccleſia d. Sancti, ſi in territorio eius adſit, illi debetur.*
Et ſi in territorio non reperiatur Eccleſia talis Sancti, tunc tale legatum aſſignari debet Eccleſiæ Cathedrali.
63 *Legatum relictum alicui Sancto, et plures Eccleſiæ in eo loco reperiantur eiusdem Sancti, quando non debeatur pauperiori, num. 64.*
65 *Eccleſia parochiali teſtator in dubio præſumitur voluiſſe relinquere potius, quam pauperiori Eccleſiæ.*
66 *Teſtator præſumitur habuiſſe affectionem ad Eccleſiam parochialem, in qua diuina audiebat.*
67 *Parochi debent monere populum, vt frequenter ad ſuas parochias, ſaltem diebus Dominicis, accedant.*
68 *Parochiani, quod non audiant Miſſam in diebus feſtiuis in parochia eſt de generali conſuetudine.*
69 *Conſuetudo generalis, atque vniuerſalis totius Orbis eſt ſcita, & tolerata, vt quilibet in diebus feſtiuis in qualibet Eccleſia ſatisfaciat audiendo ſacrum.*
70 *Quæ conſuetudo niſi eſſet rationabilis, & licita, à Romanis Pontificibus ſublata fuiſſet. & num. 71.*
72 *Eccleſia Catholica iuſſit, vt in feſtiuitatibus de præcepto audiretur ſacrum, et nullum verbum fecit de propria Parochia.*
73 *Epiſcopi an poſſint iubere, vt in diebus feſtiuis audiatur Miſſa, in propria Parochia.*
74 *Epiſcopi nec tollere, nec reſtringere poſſunt iuc commune.*
Minor in maiorem non habet poteſtatem.
75 *Epiſcopus non poteſt tollere generalem conſuetudinem, cum ea legis vim habeat.*
76 *Epiſcopus, ſi aliquid non poteſt ordinare et cõtra inobedientes ferat excommunicationem, eſſet nulla et n. 77.*
77 *Præcepto inualido non eſt obediendum.*
78 *Epiſcopus mortaliter peccat, ſi iubeat aliquid fieri ſub pœna excommunicationis, ſi id non poterat ordinare.*
79 *Miſſa in qualibet Eccleſia in diebus feſtiuis poteſt audiri, et ſatisfit, dummodo id non fiat in contemptum proprij Parochi.*
80 *Miſſa in quocumque loco audiatur, etiam in domo priuata, ſatiſfit præcepto Eccleſiæ, cũ audiendi in diebus feſtiuis. et n. 81.*
82 *in Eccleſia Parochiali Sacramenta recipiũt Parochiani.*
83 *Eccleſiæ duæ eiusdem nominis, ſi in aliquo loco reperiantur, et legatum factum ſit ſimpliciter dicto Sancto,*
84 *Tunc in dubio cenſetur relictum illi Eccleſiæ, in quo teſtator magis verſabat, et frequentius orabat.*
85 *Prædilectio benè colligitur ex frequenti conuerſatione.*
87 *Eccleſia vna, alicui poteſt eſſe minus dilecta, et tamen plus ab eo frequentata, puta quia eſt propinqua domui.*
88 *Coniectura debiles, debent ab alijs coniecturis fortioribus coadiuuari. et n. 89.*
90 *Eccleſiæ eiusdem nominis, ſi plures ſint in eodẽ loco, et eidem Sancto ſimpliciter ſit factum legatum,*
91 *Tunc ſi in vna ex eis Teſtator iubeat ſe ſepeliri, illi debetur legatum in dubio.*
92 *Teſtator, ſi iubeat ſingulis annis celebrari tot*

miſſas, et non dicat vbi, in qua Eccleſia cenſea-
tur velle illas celebrari, et n 93.
94 *Animæ defunctorum eodem modo iuuantur*
in ſacrificijs Miſſarum quocumque in loco ea
dicantur.
Miſſarum iuuamen animabus defunctorum
ex ſacrificio Miſſæ non prouenit à loco, ſed à
ſacrificio.
95 *Miſſa, quod celebrentur in loco, vbi teſtator*
ſepultus iacet, eſt honeſtius.
96 *Quod intellige verum, niſi teſtator expreſſerit*
Eccleſiam, vel aliter non conſtet de mente,
& num. 97.

CAPVT LXVIII.

LEgatum relictum ſimpliciter alicui San-
cto, quod debeatur eius Eccleſiæ iam
in præcedenti capite firmauimus. Difficultas
tamen ſtat, quãdo eſt factum ſimile legatum,
58 an debeatur Eccleſiæ, in qua ſunt reliquiæ
dicti Sancti, vel Eccleſiæ illi dedicatæ, ſuper
iſta controuerſia eſt celebris *deciſio Senatus*
Neapolitani apud Afflict deciſ. 244. vbi con-
cluditur illud deberi Eccleſiæ dedicatæ dicto
59 Sancto, & non vbi ſunt illius reliquiæ, & eam-
dem opinionem ſequitur *Thor. in ſumm. priui-*
leg pia cauſ priuileg 115. *circa med. verſ. deberi*
Eccleſiæ ſub eius nomine ædificatæ, & in defe-
ctum alijs Eccleſijs, vbi ſunt corpora Sancto-
rum &c. de prædict. deciſ. Afflict. etiam facit
mentionem idem *Thor. in compend. deciſ. Regni*
in verb. Legatum factum Sanctis, quam deciſ. eſt
etiam ſequutus *Molfeſ. in* 2. *tom. deciſ. Theolog.*
tractat. 13. *cap.* 5 *num.* 165.

Creſcit tamen amaritudo difficultatis, quã-
do in eadem Ciuitate adſunt plures Eccleſiæ
60 dedicatæ eidem Sancto, cuinam Eccleſiæ ta-
le legatum debeatur, & ſecundùm magis cõ-
munem opinionẽ debetur Eccleſię pauperiori
per textum in d §. ſi quis in nomine magni DEI
Auth. de Eccleſ. titul & comprobatur argu-
mento *l. ſi quis ad declinandam §. vbi autem verſ.*
ſin autem ampliores, C. de Epiſcop & Cleric. &
ita tradit *gloſ in cap. indicante in verb. Mona-*
ſterio, ext. de teſtament. Speculat. *in titul. de te-*
ſtament. edit. §. nunc verò aliqua. num. 63. Ro-
man. *in auth. ſimiliter. num.* 91. *verſ quid autem*
ſi reperiantur. C. de ſacroſanct. Eccleſ. necnon in
l. ſi ita ſit ſcriptum. num. 36. *ff. de legat.* 1. cum
multis aliis adductis *per* Socin. *Sen. in l. quæ cõ-*
ditio §. cum ita num. 2. *ff. de condit. & demonſtr.*
& recentius per Card. Mantic. *de coniect. vltim.*
volunt. lib. 8. *titul.* 6. *num.* 6 & addo *Marc. An-*
ton. Genuenſ *in addit. ad praxim Archiepiſcop.*
cap. 57. *num.* 14. *&* 15 Matth. Stephan *in titul.*
C. de ſacroſanct. Eccleſ. nu. 38 *verſ. aut ſi hoc non*
apparet relictum deferatur ad Eccleſiam maxi-
mè pauperem, & eleemoſynis indigentem &c.
Leoncill. *in tractat. de priuileg. paupertat part.* 2.
priuileg. 181. *in verb incertitudo.* 1. *num.* 2. *verſ.*
inter plura pauperiori &c.

Eſtque generale, vt in dubio fauendum ſit
pauperiori. *Nouell.* 131. *cap.* 9. *in fin cum alijs*
allegatis per Troyl. Maluet. in tract. de oblation.
dub. 3. *num.* 6. qui etiam loquitur in terminis
61 noſtris, vt in dubio tale legatum debeatur
Eccleſiæ pauperiori, & inſuper admonet, ſi in
Ciuitate illa non reperiatur Eccleſia Sancti
nominati, ſed in territorio eius, relictum ei
62 debetur. Sed vlterius quæro, ſi nec in terri-
torio Eccleſia dicata tali Sancto adeſt, quid-
nam ſit faciendum, & tunc ſanè tale legatum
aſſignari debet Eccleſiæ Cathedrali, idque
probatur *per text. in §. ſi quis in nomine verſic.*
ſi quis autem vnum Sanctorum, ibi, *Eccleſia*
Ciuitatis. auth. de Eccleſiaſt. titul & hãc opinio-
nem poſt Io. And. ſequitur *Lap. allegat.* 87 *ſub*
num. 6 *verſ. dabitur Eccleſia Cathedrali*, & vi-
de ibi *Quintilian. Mandoſ. in addit. in littera O.*
vbi adducit alios DD. in prædictam ſententiã
concurrentes &c.

Intellige tamen id, quod ſupra dixi de le-
gato relicto alicui Sancto, vt ſi in eadem Ci-
uitate plures Eccleſiæ eiuſdem Sancti repe-
riantur, illud debeatur Eccleſiæ pauperiori,
63 id demum procedere, niſi ex coniectura ta-
mente teſtatoris ſeduiò penetretur de aliqua
Eccleſia in ſpecie dicti Sancti ſenſerit, veluti
64 ſi quis exiſtat in Parochia Sancti Apollinaris,
& ſimpliciter relinquat mille Eccleſiæ Sancti
Apollinaris. Et in tali Ciuitate adſunt plures
Eccleſiæ eiuſdem Sancti; hoc enim caſu nul-
latenus eſt interpretandum tale legatum, vo-
65 luiſſe teſtatorem relinquere Eccleſiæ paupe-
riori, ſed potius Eccleſiæ parochiali quia in
dubio teſtator cenſetur de ea ſenſiſſe. *arg. leg.*
nulli. C. de Epiſcop. & Cleric. & declarat *Abb.*
in cap indicante. num. 4 *ext. de teſtament.*

Nam, nec in vanum præſumere poſſumus
teſtatorem ad talem Eccleſiam habuiſſe ma-
66 iorem deuotionis affectum, in qua, & diuina
audiebat, cum Parochianus in diebus feſti-
uis audire conſueuerit Miſſam in Eccleſia Pa-
rochiali, *text eſt clarus in cap. vt Dominicis.*
de paroch. eſtque *Concil. Agat. cap.* 47. *et Concil.*
Trident. ſeſſ. 25. *in decret de obſeruandis, & eui-*
tandis in celebratione Miſſæ. circa fin. ibi, Mo-
67 neant etiam eumdem Populum, vt frequen-
ter ad ſuas parochias, ſaltem diebus Domini-
cis, et maioribus feſtis, accedant, et ſuper hoc
videatur *Ferdinand. Paez. in repetition. can.*
Miſſas. num. 133. *de conſecrat. diſtinct.* 1. *Gutier.*
Canon. quæſt. lib. 1 *cap.* 30. *à num.* 7. Henrique.
in ſumma lib 9. *de Miſſa. cap.* 26. *nu.* 14. Cened.
ad Collectan. Iuris Canonic. collect. 104. *num.* 1.
Fras. Emanuel *in ſumm tom.* 1. *cap.* 249. *nu* 25.
& quæſt. regular. tom. 1. *quæſt.* 43 *artic.* 7. Soar.
tom. 3. *diſputat.* 87. *ſect.* 2. *in dub. circa ſecundam*
Miſſæ diuiſionem. Azor. *inſtit. moral part.* 1. *lib.* 7.
cap. 6. *quæſt.* 4. Valer. Reginald. *in prax. fori pœ-*
nitent. lib. 19 *quæſt.* 3. *nu.* 22. Ægid. *de* Coninck.
de

de Sacrament. tom. 1. quaeſt. 83. num. 312.
68 Quidquid tamen ſit de generali conſuetu-
dine, de qua mentionem facit Rota in cauſa
Auerſana Funeralium 23. Iunij 1634. coram
bo. me. Coccino à me relata in part. 5. recent. de-
ciſ. 552. numer. 3. verſ. licet hodie de generali con-
ſuetudine non ſeruetur &c. Veritas quippe eſt,
quod conſuetudo generalis, atque vniuerſa-
69 lis totius Orbis ſcita, tolerata, rationabilis,
atque præſcripta hoc introduxit, et obſeruat,
vt quilibet in feſtiuis diebus poſſit licitè Miſ-
ſam audire in quacumque Eccleſia, et ſatisfa-
70 ciat præcepto Eccleſiæ audiendi miſſam in
prædictis diebus, vt cõmuniter fieri videmus,
Si enim hoc illicitum eſſet, cnm hæc conſue-
tudo ſit antiquiſſima, et à Romanis Pontifici-
71 bus ſcita eam contrario edicto ſubſtuliſſent,
hoc minimè eſt factum, quinimo Sancta Ec-
cleſia Catholica tantum obligat ſuos fideles
filios audire Miſſam diebus Dominicis, et
alijs diebus feſtiuis obſeruari ſolitis, et nullũ
72 quidem verbum fecit de propria parochia,
Ergo vbi voluerint, poterunt dicti fideles eã
audire.

Quare nec Epiſcopus contrarium ſuis ſub-
73 ditis poſſet præcipere, quia præfata conſue-
tudo eſt generalis, et ſicut Epiſcopus tollere,
nec reſtringere poteſt ius commune, cum mi-
74 nor in maiorem poteſtatem habere nõ debet
can. inferior. 21. diſtinct. et cap. cum inferior. 16.
de maior. & obedient. [Iaſ] in l omnes populi. nu-
mer. 11. ff. de iuſt. & iur. cnm alijs allegatis per
Surd. conſil. 58. nu. 6. verſ. non poteſt Collegium
75 tollere ius ſuperioris &c. Sic non poteſt gene-
ralem conſuetudinem tollere, cum ea vim le-
gis habeat, vt in l de quibus. cum ſimil. ff. de le-
gib. Crauett. conſil. 238. num. 5. verſ. qua ratione
iuri communi non poteſt derogare, eadem non
poteſt ius conſuetudinis tollere &c. cum multis
ibi allegatis,

Quare ſi Epiſcopus contra inobedientes,
76 hoc caſu, ferret excommunicationem, eſſet
nulla, argument. cap. prim. de ſentent. & re iudic.
77 cũ proinde tali præcepto non ſit neceſſariò
obediendum, vt probant Beatus Antonin. in
2. part. ſua ſumma titul. 9 cap 10. §. 2. Syluestr.
in ſumma. in verb. Miſſa. num. 5. Nauar in ma-
nual. cap. 21 num. 5. Bartol. in ſuo inſtruc. con-
78 feſſ. lib. 1. §. 40. addens Epiſcopum peccare
mortaliter, qui aliud ſub pœna excommuni-
cationis præciperit.

Quod enim neceſſarium non ſit, vt Miſſa
audiatur in propria Parochia, vel alia Eccleſia
79 ſed, quod vbicumque audiatur, ſatisfiat (ſe-
cluſo tamen cõtemptu proprij Parochi) præ-
cepto Eccleſiæ audiendi miſſam in diebus fe-
ſtiuis. probant, et tenent Armil. aurea in ſua
ſumma. in verb. Miſſa. num. 31. Tabien. pariter
in ſumma, eodem verb. Miſſa. nu. 52. et Syluest.
quoque in Summa, in ſimili verb. Miſſa num. 5.
vbi concludunt, quod vbicumque audiatur
80 miſſa etiam in domo priuata, eſt ſatisfactum
præcepto, quia iam eſt rationabilis, et præ-
ſcripta circa hoc conſuetudo.

De eadem conſuetudine generali mentio-
nem etiam fecit Rota coram bo. me. Coccino in
d. cauſa Auerſana Funeralium 23. Iunij 1634.
eſt deciſ. 552. num. 3. verſ. licet hodie de generali
conſuetudine non ſeruetur &c. part. 5. recent.
Fateor tamen honeſtum, ac rationi congruũ
81 eſſe, vt Parochiani in proprijs Parochijs in
prædictis diebus miſſam audiant, non tamen
de neceſſitate, Et de his hactenus, at redeũ-
do in viam, qnod legatum in dubio cẽſeatur
relictum Eccleſiæ Parochiali, qnando in ge-
nere fuit relictum alicui Sancto, & in eo loco
plures Eccleſiæ eiuſdem nominis reperiuntur,
& præſertim ſic vocatur Eccleſia Parochialis
teſtatoris, vt num. 63. & 64.

Inſuper in eadem Eccleſia Parochiali, reci-
82 pit diuina ſacramenta Parochianus. can Epiſ-
copus in Diœceſi 7. quaeſt. 1. cap. nullus. 3. de pa-
roch. Ioan. Gutierez. canonicar. quaeſt. lib. 1. cap.
30. nu. 2. verſ. in exhibitione Sacramentorũ &c.
conſiderauitq; Rota coram Coccin. d. deciſ. 552.
num. 4. verſ. Parochiani percipiunt Sacramenta
in Eccleſia Parochiali &c. Ideoque cadit quã-
dam affectionem, Hinc quoque dicunt Do-
83 ctores, ſi duæ ſint Eccleſiæ eiuſdem nominis,
& factum ſit legatum ſimpliciter, vt ſupra. tũc
in dubio cenſetur relictum illi Eccleſiæ, ſiue
84 ſit in parochia ſiue extra, in qua teſtator ſo-
litus erat frequenter orare, eò quia illa Ec-
cleſia præſumitur prædilecta, quæ prædilectio
85 bene colligitur ex illa frequẽtatione diutur-
na, imo et ille verè dicitur amicus, qui aſſiduè
86 habitat cũ aliquo. cap. repellantur, & ibi DD.
de accuſat. & notant Addent. ad Bald. in l eos.
num. 1. in verb. amico. C. de teſtib. & dixit Rota
coram Card Mantic. deciſ. 372. num. 3. verſ. ille
dicitur amicus, qui aſſiduè habitat cum aliquo.

Verumtamen, ſi ſuper relata opinione meã
87 eſſem dicturus ſententiam, aſſererem, ſatis
debilem videri mihi talem coniecturam ad
firmandam talem concluſionem; quia dari
poteſt, quod vna Eccleſia minus dilecta ſit
88 propinqua domui, ideoque commoditatis
gratia magis frequentata, vt experientia veri
magiſtra demonſtrat, cap quam ſi. de elect. in 6.
altera verò Eccleſia remotior & minns fre-
quentata, & tamen magis dilecta. Vnde
dicta præſumptio prædilectionis expiſcata, ex
89 frequentatione debilis ex ſe eſt; vnde aliæ
præſumptiones fortiores ad eam adiuuandam
concurrere debent.

Iterumque limita prædictam cõcluſionem,
90 quod relictum alicui Sancto, vbi ſunt plures
Eccleſiæ dicatæ eidem Sancto, vt tunc debea-
tur Eccleſiæ pauperiori, ſi in altera ex dictis
91 Eccleſijs teſtator iuſſerit, ſe ſepeliri; tunc enim
non pauperiori, ſed ei relictum rationabili-
ter debet inteelligi. ita Cyn. in l. 1. num. 8. C de
ſacroſanct. Eccleſ. Roman. in auth. ſimiliter. nu-
mer. 92 ff. ad leg. Falcid.

Sicnti

Digitized by Google

Sicuti etiam in ſimili videmùs, ſi teſtator
mandauerit, vt certo die, vel ſingulis annis
92 centum miſſæ celebrentur pro eius anima, &
ob id aliquid legauit, et non expreſſit in qua
93 Eccleſia illæ celebrarentur, intelligitur ſen-
ſiſſe de ea, in qua iuſſit ſe ſepeliri, vt optimè
ratiocinatus eſt *Abb. Panorm. in conſil. 99. numer. 4. verſ. circa ſecundum dubium, & num 5. part. 2.* Iaſ *in l. non vtique. §. Inſulam. in fin. ff. de eo, quod cert. loc pet.* Cuman. *conſ.* 12. Caualcan, *dec.* 57. *part.* 3. Melch. Phæbus *dec. Luſitan.* 100. *numer.* 11. & 12. Cancer. *variar. reſolut. lib.* 3. *cap.* 20. *num.* 120. Barboſ. *de iure Eccleſ. cap.* 27. *à numer.* 90.

Sanè nullatenus negare intendo, animas
94 defunctorum eodem modo iuuari, ſi Miſſæ in
alia Eccleſia celebrarentur, cum tale adiuuamen non procedat ex loco. *Sot. in 4. diſtinct. cap. 3. quæſt. 2. art. 4.* Rota *coram bo. mem. Card.* Seraph. *deciſ.* 1149. *num.* 11. *verſ. quod comprobatur &c.*

Tamen ſolum aſſero, quod honeſtius cele-
95 brantur dictæ Miſſæ, in Eccleſia, vbi diſpo-
nentis corpus humatum reperitur. *idque affirmante* Rota *coram bo. mem. Card.* Caualerio *deciſ.* 494. *ſub num. 4. verſ. ſatis eſſe, quod honeſtius, vbi etiam num* 3. firmatur quod de iure
regulariter Anniuerſaria celebranda ſunt in
96 Eccleſia, vbi corpora talium defunctorum,
qui iuſſerunt illa celebrari, ſepultura iacent.
Quod tamen intellige vt ſupra dixi, quando
ſumus in dubio, veluti quia teſtator non ex-
97 preſſit Eccleſiam, & ideo ſecus eſt, quando
conſtat de mente, in quibus terminis loquitur ſupra relata deciſio *coram* Card. *Seraphin.* Et generaliter circa hanc materiam videatur *Monald conſil.* 91. *num.* 3. *& ſeq. verſ. quidem accedit vol.* 2. Franciſc. Leon *in theſaur. for. Eccleſiaſt. part.* 4. *cap.* 2. *num.* 82. Medic. *in proœm. de ſepultur. num.* 4. *&* 5. *& quæſt.* 5. *nu.* 3 *Eminentiſſ. Card.* Bellarm *lib.* 2 *de purgat. cap. vltim. in col. penultim. in 4. vtilit.* Belardin. de Buſt. *tom.* 2. *ſermon.* 1. *part.* 1. *§ Tertio prodeſt.* Michael. Phœb. *deciſ. Luſitan.* 100. *à num.* 10. Carol. Marant. *in ſuis controuerſ par.* 1. *reſponſ.* 4 *à numer.* 48. & latius Iulius Lauor. *variar. elucubrat titul.* 2. *cap* 12. *num.* 1. *cum ſeq. & cap.* 14. *à numer.* 40.

A R G V M E N T V M.

Teſtator, ſi legatum aliquod reliquerit Eccleſiæ non ſpecificato nomine alicuius Sancti, cui Eccleſiæ illud debeatur anceps eſt quæſtio, & opinio, quod illud debeatur Eccleſiæ Parochiali, propter affectionem, quam teſtator præſumitur ad illã habere, receptior videtur.

Et concluſio tranſit ſine difficultate, ſi teſtator habuerit vnam tantum parochiam, ſed maior difficultas ſtat, dum habuit plures Parochias, veluti ſi habitabat in domo, quæ erat in confinio duarum Parochialium, vel ſi poſt conditum teſtamentum mutauerit parochiam, & ibi mortuus ſit.

Qualitas à teſtatore requiſita, quando eſt neceſsè, vt ea adſit de tempore conditi teſtamenti, & quando de tempore ſucceſſionis, ſeu mortis teſtatoris. Legatum pro ſepultura alicui Eccleſiæ relictum, ſi contingat, quod teſtator deinde mutata voluntate, iuſſerit alibi ſe ſepeliri, cuinam Eccleſiæ debeatur tale legatum.

S V M M A R I V M.

97 *Legatum relictum Eccleſia, non adito nomine, cui debeatur.*
98 *Genus parit obſcuritatem.*
99 *Ventis vela dare ſecundis, facile eſt.*
100 *Romana Eccleſia non ab Apoſtolis, vel ab alio Concilio generali, ſed à DEO originem habet.*
101 *Eccleſia appellatione aliquando venit Eccleſia Cathedralis.*
102 *Legatum Eccleſia in genere relictum, debetur Parochiali ſi toto tempore vita ſua habuit tãtum vnam parochiam.*
103 *Si tamen habuit plures Parochias, tunc cenſetur illi reliquiſſe, qua ſibi magis grata erat.*
103 *Et ſi id non appareret, debetur Eccleſia pauperiori.*
105 *Teſtator, ſi aliquid reliquit Parochia, & poſt conditum teſtamentum mutauit parochiã, an debeatur illi Parochia, vbi mortuus eſt.*
106 *Affectus erga perſonam, vel locum teſtatoris conſiderari debet de tempore conditi teſtamenti.*
107 *Qualitatem requiſitam à teſtatore, quando reperitur quod vnus tantum habet de tempore conditi teſtamenti, illud tantum tempus eſt attendendum. & num.* 108.
109 *Perſona ſufficit, quod ſemel fuerit demonſtrata, licet illa qualitas cum qua fuit demonſtrata non perdurauerit.*
110 *Qualitas quoties determinat verbum, quo ſignificatur ipſe actus, tunc attenditur tempus, quod illud conſitetur.*
111 *in Declaranda mente teſtatoris, non tempus mortis, ſed potius tempus conditi teſtamenti.*
112 *Liberatio debitoribus relicta à teſtatore intelligitur relicta illis, qui erant debitores non de tempore mortis, ſed conditi teſtamenti.*
113 *in Fideicommiſſis conditionalibus, qui non eſt natus, vel conceptus de tempore conditionis, nõ admittitur ad fideicommiſſum.*
114 *Legatum relictum cognatis, intelligitur de cognatis, de tempore conditi teſtamenti.*
115 *Qualitas requiſita à teſtatore, quando requiratur, vt adſit de tempore ſucceſſionis. & numer.* 116.
117 *Legatum relictum Parochia, debetur illi Parochia, in qua teſtator deceſſit. Et affectio*

prima

Digitized by Google

prima Parochia cenſetur tranſlata in ſecundam.

118 *Qualitatem aliquam à teſtatore ſi nullus habeat de tempore conditi teſtamenti, dum aliquis eam habeat de tempore mortis illius, tunc illud tempus attenditur.*

119 *Legatum relictum à teſtatore, liberto debetur ei, qui libertus effectus eſt de tempore cedentis legati.*

120 *Etiamſi de tempore conditi teſtamenti non erat libertus. et nu. 121.*

Teſtamentum omnem ſuam perfectionem recipit à tempore mortis teſtatoris.

124 *Teſtator mutaſſet teſtamentum, poſt illius confectionem ſuperueniendo, dum nollet in eo relicta valere. & nu. 125.*

126 *Teſtator, ſi vocauit agnatum, qui erat talis de tempore teſtamenti, qui deinde deceſſit, & alter ſuperuenit de tempore mortis, an iſte cẽſeatur vocatus.*

127 *Habilitas, vel inhabilitas inſpicitur de tempore, quo actus recepit ſuam perfectionem.*

128 *In Succeſſionibus ab inteſtato capacitas requiritur de tempore delatæ hæreditatis.*

129 *Itaut qualitas ſuperueniens de tempore, quo ius eſt quæſitum alteri, de illo medio tempore non retrotrahatur.*

130 *Legatum relictum Parochiæ, ſi poſtea teſtator mutet eam, illa primo dicitur quodammodo præmortua teſtatori.*

131 *Et ideo ſecunda, vel tertia ſucceſſit in locum primæ, et ei debetur legatum.*

132 *Quod eo magis habet locum, ſi legatum ſit tenue, cum cenſeatur factum reſpectu ſepulturæ. & num. 133. et 134.*

133 *Legatum pro ſepultura alicui Eccleſiæ relictũ ſi fuerit, an ſi teſtator alibi deinde elegerit ſepulturam, cui debeatur illud legatum.*

136 *Legatorum piorum fundamentum, & finis alius non eſt, quàm ipſum DEVM, et ſalus animæ.*

DEI ſolius conſideratione habita, cenſetur quis tantum moueri ad piè diſponendum.

138 *Legata pia, quare tot priuilegiorum cumulo gaudeant.*

139 *Legatum relictum pro ſepultura alicui Eccleſiæ, debetur ei, quamuis alibi poſtea teſtator reliquerit vt ſepeliretur.*

140 *Quia electio ſepulturæ, cenſetur cauſa impulſiua, & non primaria.*

141 *Cauſa qualibet adiecta diſpoſitioni piæ, niſi expreſsè à diſponente dictum ſit aliud, nunquam cenſetur cauſa finalis.*

142 *Diſpoſitio in aliquem collata contemplatione alterius, primo deficiente, ea non caducatur, ſi remaneat perſona, cuius contemplatione fuit facta. nu. 143. & 144.*

144 *Legatum relictum Eccleſiæ pro ſepultura, ſi poſtea alibi ea eligatur, an dictæ Eccleſiæ debeatur legatum, eſt valde dubia quæſtio.*

Facto plus eſt aliquid declarare, quam verbo.

145 *Legati onus, quando tollitur, an tollatur etiã legatum.*

146 *Facto etiam adimitur legatum.*

147 *Legatum factum Eccleſiæ pro ſepultura an debeatur, ſi legans moriatur in Hoſpitali, & ibi ſepeliatur.*

148 *Impeditus impedimento facti remanet illæſus.*

149 *Impedito impedimento facti facile conceditur reſtitutio in integrum.*

130 *Legatum relictum Eccleſiæ pro ſepultura, an debeatur, ſi legans excõmunicatus moriatur, itaut non poſſit in Eccleſia ſepeliri, vel alia ex cauſa. & nu. 151. & 152.*

153 *Legatarius debet conſequi legatum, dum per eum non ſtat, ſed culpa legantis, quod onus adiectum non poſſit adimpleri.*

154 *Legatum relictum Eccleſiæ pro ſepultura, ſi legans eius culpa non poteſt ſepeliri in Eccleſia debetur.*

Etiam ſi ipſe legans addiderit, quod tale legatum non valeat, niſi ibi ſepeliatur.

155 *Conditio mixta, quando adimpleri non poteſt, vel non ſtat per legatarium quo minus non adimpleatur, tunc habetur pro adimpleta.*

CAPVT LXIX.

DOcuimus iã in præcedenti capite, quidnam ſit operandum, necnon perſuadẽdum, quando teſtator aliquid reliquit Eccleſiæ, ſpecificato nomine Eccleſiæ, & contingat in eo loco adeſſe plures Eccleſiæ eiuſdem nominis, eidemque Sancto dicatæ. Nunc vi-
97 deamus quidnam dicendum veniat, ſi legatũm factum reperiatur Eccleſiæ, nullo addito nomine Sanctorum, vel Sanctarum, nec ex cõiecturis diuinari poteſt, vel alio modo perpendi, qualis ſit mens teſtatoris. Dubia eſt
98 quæſtio, & eò difficilior, quo generalior, genus enim parit obſcuritatem, multum enim DD. in reſolutione prædictæ controuerſiæ à varijs, & contrarijs cõiecturarum ventis turbatis in diuerſis partibus quatiantur, & agitantur, nam & aliàs

99 *Facile eſt ventis dare, vela ſecundis.*

Scio quidem appellatione Eccleſiæ, per antonomaſiam propter ſui excellentiam venire Eccleſiam Romanam, quæ primatum ſuum
100 agnoſcit, non ab Apoſtolis, non ab alio Cõcilio generali, nec ab aliqua terrena poteſtate, ſed à voce illius, qui ſolo verbo, Cœlum, & Terram, cœteraque elementa creauit, *vt inquit text. in cap. quamuis diſtinct. 21. cum multis alijs à me allegatis in annot. ad deciſ. 2. in lite-*
101 *ra A. §. 40. part. 3. recent.* Aliquando etiam appellatione Eccleſiæ venit Eccleſia Cathedralis *cap. cum clerũ. & ibi notãt DD de verb. ſignif.* videatur *Felin in cap. in noſtra. corol. 39. & 40. de reſcript.* Oldrad. *conſ. 183. cum alijs allegatis*

allegatis per Auguſtin. Barboſ. *in d.cap. cum*
clerici. num.3.

Sed in hoc puncto ſaluo meliori iudicio, ſic
poteſt diſtingui, nempe aut teſtator, vel legãs
102 toto tempore, vitæ ſuæ habuit vnam tantũ
parochialem Eccleſiam, & præſumitur illi re-
liquiſſe, *& id probatur per text. in l. qua condi-*
tio. §. cum ita ibi. cum ita in teſtamento ſcriptũ
erat, vt aliquid in foro fiat, Labeo ait, ſi non ap-
pareat quid mortuus ſenſerit, in eius municipij
foro faciendum eſt, in quo is, qui teſtamentum
fecerit, domicilium habuerit &c. ff. de condit. &
demonſtrat. nec ad hoc longè abeſt *text. in d. §.*
ſi quis in nomine ibi, *ſi quis in nomine Magni*
DEI, & Saluatoris noſtri IESV Chriſti, hæ-
reditatem, aut legatum reliquerit. Iubemus Ec-
cleſiam loci illius, in quo teſtator domicilium
habuerit, acceperit quod dimiſſum eſt &c. Auth.
de Eccleſiaſt. titul. eſt Nouell. 131. Et in indiui-
dualibus terminis noſtris tenuerũt per ſupra-
dicta Iura. *Bart. in d. l. qua conditio. §. cum ita.*
ff. de condit. et demonſtrat. & ibi præſertim *So-*
cin. num 1. teſtatur communem eſſe opinionẽ,
quàm probarunt *Abb. in conſ. 99. num. 5. lib. 2.*
& in cap. indicante. numer. 4. in fin. de teſtam. &
ibidem Imol. *et Barbat. Iaſ. in* l. *non vt qua § ſi*
quis in inſulam. ff. de eo quod cert. loc. et in l. qui
inſulam. num. 2. ff. de verb. ſignif. & in l. 1. in pri-
ma lectur. num. 2. & in ſecunda lectur. numer 4.
C. *de ſacroſanct. Eccleſ. & in §. ex maleficijs. nu-*
mer. 45. Inſtit. de action. Felin. *in cap. vltim. nu-*
mer. 49 de for. competent. Panorm. *in cap. indi-*
cante, & in cap. requiſiti de teſtament. Menoch.
de præſumpt. lib. 4. præſumpt. 113. *numer* 2. *&* 3.
& reſpondit *Roſa coram bo. me. Card.* Seraphin.
deciſ. 1159. *num. 8. verſ quinimo ſi ſine expreſ-*
ſione loci fiat aliquod legatum pium, debet imple-
ri in loco vbi teſtator habitabat. et coram bo. me.
Card Panzirolo *in cauſa Maceraten. Fideicom-*
miſſi 7. Februarij 1635. *eſt deciſ* 574. *num.* 19.
verſ. de legato facto Eccleſiæ. quod cenſeatur ſen-
ſiſſe de Eccleſia domicilij &c. part. 5. recentior.
tom. 2. et hoc eſt indubitatum:

Aut verò habes duas parochias, veluti quia
domus, in qua habitabat, duabus parochiali-
103 bus ſubijciebatur, vel quia duas habebat
domus, vel domicilia, & generaliter, vt dictum
eſt, aliquid reliquit Eccleſiæ, & tunc intelligi-
tur voluiſſe relinquere illi Eccleſię parochiali,
quæ ſibi magis afficeretur, puta in qua magis
verſabatur, *argument. l. ſi ſeruus plurium. §. fin.*
ff. de legat. 1. *& l. legatum § ſi vnus. ff. de legat.* 3.
& l. ſi fuerit ff. de rebus dub. ita concludunt Petr.
& Cin. *in d. l.* 1. *in 5. & 6. quæſt. C. de ſacroſanct.*
Eccleſ. & DD. in d. l. qua cõditio. §. cum ita ff. de
condit. & demonſtr. cum alijs plurimis allegatis
per Alex. *in conſil* 213. *ſub numer.* 2. *verſ. ſi eſſet*
Parochianus duarum Eccleſiarum &c. lib 6 &
ibi M. Anton. Natta *in addit. in litera* G. Sed ſi
ceſſarent omnia ſigna prædilectionis, & tunc
104 legatum debetur Eccleſiæ parochiali pau-
periori, vt ſenſit *Tiraquell. de iure primogenit.*
quæſt. 17. *num.* 16. vel Epiſcopus eliget cui ſit
dandum, *vt dicam infra*, vbi etiam habes,
quid ſit dicendum, quando vna parochia
habet aditum, quoad portam principalem
domus.

Aut teſtator poſt conditum teſtamentum
mutauit parochiam, & in ea mortuus eſt, vn-
de dubitandum venit, cui debeatur tale lega-
105 tum, an parochiæ de tempore conditi te-
ſtamenti, vel alteri de tempore mortis, anceps
eſt huius dubij reſolutio; Aliqui enim dicunt,
vt ſunt *Io. Andreas, & Geminian. in cap. cum*
quis de ſepulturis in 6. Roman. in auth. ſimiliter.
num. 5. C. ad leg. falcid. Socin. *in d. l. qua condi-*
tio. §. cum ita, tale legatũ deberi illi Parochiæ,
in cuius loco habuit domicilium tempore cõ-
106 diti teſtamenti, ea ducti ratione, quia conſi-
deratur effectus erga perſonam, vel locum,
quem teſtator habebat tempore conditi te-
ſtamenti. Nam quando vnus tantum repe-
titur, qui tempore conditi teſtamenti habet
qualitatem à teſtatore requiſitam, poſtea eam
107 habere deſijt tempore mortis teſtatoris.

Sicuti, quãdo vocatus eſt cognatus, qui talis
reperiebatur eo vocationis tempore, deinde
tempore vocationis teſtatoris, atque ita ſuc-
ceſſionis deſijt eſſe cognatus, huic debetur
108 legatum, vel ſucceſſio, cum ſufficiat quod ta-
lis fuerit tempore conditi teſtamenti, *ita lo-*
quitur textus in l. ſi cognatis in primo reſponſo
ff. de reb. dub. & ibi admittunt *Bart. col. 2. verſ.*
venio ad ſecundum, & ibidem Socinus reddit
rationem, quia ſufficit ſemel perſonam fuiſſe
109 demonſtratam, licet illa qualitas, qua is de-
monſtratus fuit, non perdurauerit. *l. item Me-*
la, vbi Bart. ff. de aliment. & cibar. leg. & probat
l. peto. §. fratre in fin. ff. de legat. 2. & quoties
qualitas determinat verbum, quo ſignificatur
110 ipſe actus diſponendi, vt puta ſi teſtator di-
cat, *Relinquo Dominico puero mille aureos,* hæc
qualitas, *puero*, reſpicit, & determinatur à
verbo, *relinquo*, quo ipſe actus diſponendi de-
monſtratur, & hoc caſu ſufficit, quod tempo-
re diſpoſitionis qualitas hæc ſit in eo, hoc eſt
in Dominico, vt is conſequi poſſit legatum,
vt declarat *Bart. in l. ex facto. col 2. ff. de vulg. et*
pupill. quam ſententiam ibi probant Alex. *nu.* 7.
Iaſ. *num.* 13. Rip. *num.* 30. *& cæteri omnes in*
l. Mela in princ. ff. de aliment. & cib. legat. Iaſ. *in*
conſ. 97. num. 107. in fin. verſ. primus caſus lib. 2.

Eſtque regulare, in declaranda mente teſta-
toris non tempus mortis, ſed potius tempus
111 conditi teſtamenti conſiderandum eſſe,
vt in l. ſi ita legatum. ff. de aur. & arg. legat. &
tradit *Bart. per text. ibi, in l. fin. §.* 1. *ff. de legat.* 2.
& inde liberatio relicta debitoribus intelligi-
tur relicta illis, qui erant debitores teſtamen-
112 ti tempore, non autem illis, qui ſuperuene-
runt, *vt in l. Aurelius, §.* 1. *ff. de liberat. legat.* &
conſuluit latè *Fulgoſ. in conſil.* 37. *incip. Quidã*
in ſuo teſtamento per tot. & reſpondet contra-
rijs, eſtque pariter elegans deciſio *in cauſa*

Romana

Digitized by Google

Romana Legati Medaliarum 28. Aprilis 1589.
coram R. P. *Penia eſt inter eius à me impreſſ. de-
ciſio* 19. vbi firmatur ad effectum videndi, quid
veniat in legatis, tempus conditi teſtamenti
ſpectandum eſſe, et vide ibi caſum,

Hinc etiam eſt, quod in fideicommiſſis cō-
ditionalibus, qui non eſt natus, vel ſaltem con-
113 ceptus tempore aduentus conditionis, is ad
fideicommiſſum non admittitur, ſicuti natus
poſt teſtatoris mortem, dum de pure relictis
agitur *ad text. in dicta. l. cognatis. ff. de reb dub.
& in l. interuenit. ff. de legat. praeſtand. & in l. ſi
ita & in l. ſcribis Quintus § fin. ff. de aur. & ar-
gent. legat. & in l. annus ff. de ann legat. & in l.
Stichum. qui meus erit. ff de legat.* 1. *& in l. inter.
cedit. ff. de condition. & demonſtr. & in l. fratres,
ff. de pœn.* Molin. *de primogen. lib.* 1. *cap.* 13. *n.* 46.
cum alijs copiosè allegatis per Peregr. *de fideicō-
miſſ artic.* 22. *num.* 72. *verſ. in fideicommiſſis con-
ditionibus, qui non eſt natus &c.* & benè per-
pendit Rota *coram Eminentiſſ. D. Card.* Cor-
rado *in cauſa Bononien. Fideicommiſſi de Bar-
berijs* 5. *Decemb.* 1650. *§. Praeterea verſ. non ſuffi-
cere, quod agens ex huiuſmodi ſubſtitutione ſit de
liberis, ſed neceſſarium eſt, quod tempore purifi-
cata conditionis extaret &c.* ibique plures DD.
plena manu congeruntur. Et in terminis, de
quibus ſupra, vt relictum cognatis, intelliga-
114 tur de his, qui ſunt tempore teſtamenti, vi-
deatur *Alex. in conſil.* 171 *num.* 3. *verſ. ſi teſta-
tor legat cognatis &c. lib.* 2. *cum ibi allegatis*, &
facit Caſanat. *conſil.* 26. *à num.* 16. *verſ. ad agno-
ſcendum quo tempore debeat interuenire qua-
litas requiſita &c.*

115 Quidquid ſit de iſta opinione, quam tamen
nonnulli minus rectè lacerant, negando ſuffi-
cere vocatum diſpoſitiuè, ideſt purè, habere
qualitatem tempore teſtamenti, ſed neceſſe
eſt, vt eam habeat tempore ſucceſſionis *ex l. ſi
alienum. §. in extraneis. ff. de hared. inſtituend. §.
extraneis Inſtit. de hared. qualit. & different.*
Sed cum caſus iſte non faciat ad propoſitum
noſtrum, quia cum illo vocato de tempore
116 mortis teſtatoris alius, qui habeat eandem
qualitatem, non concurrat, quod ſecus eſt in
iſto, Vnde non inſiſtam circa prædictam diffi-
cultatem plura adducere.

Quamobrem loquendo in puncto, alij DD.
ſentiunt prædictum legatum deberi illi Eccle-
ſiæ Parochiali, in cuius loco teſtator habita-
bat tempore mortis. ex eo enim, quia teſtator
117 tranſtulit domicilium, et primam Eccleſiam
reliquit argumentatur mutatio affectionis, &
cenſetur eſſe translatam in ſecundam Paro-
chialem. Nam, & in iure ſatis apertum eſt,
quando vnus tantùm reperitur, qui temporo
conditi teſtamenti non habebat qualitatem
118 à teſtatore requiſitam, ſed eam habere, cæ-
pit tempore mortis ipſius teſtatoris, & tunc
ſine dubio vocatus cenſetur, ita loquitur, &
procedit *l. interuenit illa. ff. de legat. praeſtand.*
119 vbi deciditur, Legatum deberi liberto, qui
libertus effectus eſt tempore cedentis legati,
quod eſt mortis, *vt ibi explicat gloſ. in verb. le-
gati*, etiam ſi tempore conditi teſtamenti in
120 libertorum numero non computaretur.

Ita etiam procedit *text. in l. ſi cognitio, verſ.
cæterum ſi quis. ff. de reb. dub.* cum ait Legatū
cognatis factum ei deberi, qui cognatus exti-
tit tempore mortis teſtatoris, etiam ſi talis nō
121 fuerit tempore teſtamenti, cuius opinionis
rationem eam eſſe arbitror, quia cum teſta-
mentum omnem ſuam perfectionem, & robur
122 à tempore mortis teſtatoris, ſuſcipiat *l.* 1 *ff de
teſtam. §. poſteriore Inſtit. quib. mod. teſtament.
infirmentur cum ſimili*, ideoque tempus illud
venit attendendum *arg. l. plenè cum ſeqq. ff. de
liber. & poſthum. & l. quidam ff. de vin. & tritic.
legat. et l. ſi ita ff. de aur. & arg. legat.*

Et ſic teſtator eo tempore illum habeat in
123 cognatorum, vel liberorum numero, eum
demonſtraſſe, & vocaſſe verè dicitur. Potuiſ-
ſet enim mutare diſpoſitionem ſi voluiſſet,
124 quod cum non fecerit, illa firma manente,
decedere voluit *iuxta text. in l. athleta. §. dat
remiſſionem. ff. de excuſat. tutor. & in l. tractaba-
tur vbi gloſ. ff. de milit. teſtam. cum alijs relatis
per* Iaſonem *in auth. ex cauſa nu.* 25. *C. de liber.*
125 *prater.* & hunc caſum ſine controuerſia in-
terpretes omnes admittunt, *in d. l. ſi cognatis
vbi* Soccin. *in ſpecie n.* 5. *verſ. & ideo.* Menoch.
conſil. 106. *num.* 82. *lib.* 1. *& conſil.* 413 *numer.* 32.
lib. 5. vbi defendit ſi teſtator vocauerit agna-
126 tum, vnum tantùm primogenitum, et vnus
aderat tempore teſtamenti, qui deinde deceſ-
ſit, & alter ſuperuenit tempore mortis teſta-
toris, atque ita quando venit caſus ſucceſſio-
nis, his poſtremus cenſetur vocatus, et admit-
ti debet. Nam habilitas, vel inhabilitas inſpi-
127 citur de eo tempore, quo actus ad ſuum ef-
fectum deducitur. *l. in delictis. §. ſi damnum. ff.
de noxal. action. l.* 2. *§. in filijs. ff. de decur.* Peregr.
conſil. 39. *num.* 22. *poſt* Albam. *in conſil.* 60 *n.* 9.
quem ſequitur Roland. *conſil.* 39. *nu.* 50. *in fin.
lib.* 4. Olaſc. *plenè in conſil.* 71. *per tot.* & præſer-
tim *nu.* 15. *&* 16. *& poſt* Cephal. *in conſil.* 590.
Riminald. *Iun. in conſil.* 544. *num.* 225. *& ſeqq.*
vbi conſuluit contra *Menoch in conſil.* 220. *lib.*
3. qui contrarium determinauit, *latè Gaſpar.
Anton.* Theſaur. *quaeſtion. forenſ. lib.* 1. *quaeſt.* 34.
à num 23. *verſ. habilitas inſpicitur de eo tempore,
quo actus ad effectum deducitur &c.* & adde
Surd. in conſil. 90. *num.* 18. *verſic. ſufficit eſſe ca-
pacem tempore purificata conditionis &c.* latè.
Coſt. in tractat. de ration. rat. quaeſt. 30. *numer.* 3.
*verſ. in hareditatibus requiritur capacitas ſuc-
ceſſionis tribus temporibus, ſcilicet, teſtamenti,
mortis, & aditionis hareditatis &c. cum mul-
tis ibi allegatis*, & videatur diſtinctio Caſanat.
in d. conſil. 26. *num.* 16. *verſ. quo tempore debeat
interuenire qualitas ad ſucceſſionē requiſita &c.*
128 Et ſupradicta concluſio maximè procedit in
ſucceſſionibus ab inteſtato, cum tunc ſine du-
bio requiritur capacitas de tempore delatæ

 hære-

à me in annotat.ad deciſ.3 num,18.part.3.recen.
Quare idem reſpondendum erit, quod legans
150 quid pro ſepultura alicui Eccleſiæ, ſi infelici
ſorte decedat excommunicatus, & proinde in
Eccleſia ſepiliri non poſſit, *vt in cap.ſacris. de*
ſentent.excommun, vel ſe ipſum occidat, *vt in*
151 *cap.ex parte.il 2. de ſepultur.* vel impenitens
decedat, vel in peccato mortali, quibus omni-
152 bus deneganda venit ſepultura Eccleſiaſti-
ca, & tunc etiam Eccleſia illa debet conſequi
prædictum legatum, quia non ſtat per ipſam,
153 ſed facto legantis, et eius culpa accidit, vt
legatum non adimpleatur *Dynus, & Bart.* in
l.miles §.reum. ff. de adulter. Idem Bart. *in l.ſi*
quis ad declinandum. C. *de epiſcop. & cleric. &*
in l.1.C.de his, quæ pœn.nomin. Guliel. *de* Bene-
dict *in cap.Raynutius in verb. mortuo itaque el.*
2.*num.*50.*&* 295.*de teſtam* Spin. *de teſtament.*
*gloſ,*2.*de elect.ſepultur.num.*34.Menoch.*qui te-*
*ſtatur de cõmuni de præſumption.lib.*4. *præſupt.*
183.Ameſcua *in tractat.de poteſtat. in ſe ipſum*
*lib.*1.*cap.*22.*num.*33.Angel. *in ſumma in verb.*
*legatum num.*10.Armill. *in eodem verb. num.*8.
Syluest. *pariter eodem verb.*1.*quæſt.*4.*&* 6.

Quæ concluſio procedit, etiam ſi teſtator in
154 legato addidiſſet, quod aliàs non valeat le-
gatum factum Eccleſiæ, niſi ibi ſepellatur. *Si-*
*mon.de Prat.de interpratat.vltim. volunt.lib.*4.
*interpratat.*3.*dub.*1.*num.*11.Sebaſtian. Medic.
*de ſepultur.part.*1.*quæſt.*23.Perez. *de anniuerſ.*
*cap.*11.*num.*33.Ratio concluſionis eſt, quia ea
conditio poſita in legato de ſepelliendo pro-
prio cadauere in Eccleſia eſt conditio mixta
155 quæ quandò adimpleri non poteſt, vel non
ſtat per legatarium quo minus adimpleatur
habetur pro adimpleta, *l.in teſtamento la 2. &*
l.vter ex fratribus, & l.Titius ſi ſtatuas. ff. de
condit.et demonſtrat, & l.poſt dict. §. item ſi quis
conditio ff.quand.dies leg.ced. latè Perez. *cap.*11.
*nu.*36. *qui refert, & ſequitur Thom.* Pellicion.
*illuſtr.quæſt part.*1.*quæſt.*31.*circa med.verſ. &*
procedit dictum &c.

ARGVMENTVM.

Teſtator, quando aliquid reliquit alicui Eccleſiæ,
& hoc ſiue in ſpecie, ſiue in genere fuerit no-
minata Eccleſia, ſane illud non acquiritur Re-
ctori illius, ſed vadit in vtilitatem dictæ Ec-
cleſiæ, ſicquæ ea bona non poteſt alienare,
nec tranſigere ſuper is, ſine Beneplacito Apo-
ſtolico, & quid ſi ante aditam hæreditatem
conuenerit, vt ea bona perſiſtant penes hæ-
redem.

Quæ concluſio procedit etiam ſi fuerit facta mẽ-
tio Rectoris in ipſo legato, cum id cenſeatur
expreſſum cauſa demonſtrationis, limitatur
tàmen id, quando talis Rector erat conſangui
neus ipſis Teſtatoris, quia cenſetur tunc reli-
ctum ipſi Rectori.

Filio relictum etiam ſub commemoratione pa-
tris cenſetur non patris contemplatione, ſed
ipſius filij relictum, nam demonſtratio non
cenſetur cauſa diſpoſitionis appoſita. Patri, &
non filio, quando quis aliquid voluiſſet relin-
quere, certe non filio, ſed patri relinquiſſet,
Donatum filio à conſanguineis patris, quan-
do patris contemplatione, & quando ipſius fi-
lij cenſeatur donatum &c.

SVMMARIVM.

156 *Teſtator, quando aliquid reliquit alicui, Ec-*
cleſia, id non cenſetur relictum ipſi Rectori, ſed
*in vtilitatem ipſius Eccleſia. & n.*157.
158 *in Legatis relictis Eccleſijs. ſi fiat mentio in*
eis de eorum rectore, tunc perſona illa cenſetur
*nominata demonſtratiuè. et amplia num.*163.
et 164.
159 *Diſponentis mens, et affectio ſemper inſpici de-*
bet, conſiderando in quem dirigat eius mentem
et quid contempletur.
160 *Actus ipſi non tantum ſunt contemplandi*
ſimpliciter, ſed in quo ſit contemplatio.
161 *Meum eſt, quod mea contemplatione alicui*
relinquitur.
162 *in Legatis pijs ambiguijs, quattuor veniunt*
meditanda.
165 *Legati pij cauſa finalis dicitur amor DEI, &*
ſalus animæ, potius quàm aliud intereſſe.
166 *Legatum ei debetur, cuius contemplatione fa-*
ctum eſt.
167 *Donum ei quæſitum cenſetur, cuius contem-*
platione datum fuit.
168 *Legatum præſumitur relictum alicui, pro-*
pria eius contemplatione.
169 *Munera per Principem Ambaſciatoribus da-*
ta, cuius contemplatione cenſeantur data.
170 *Filio relictum quamuis in poteſtate patris*
exiſtenti eius contemplatione non patris reli-
*ctum videtur. et n.*174.
175 *Filio relictum, eius contemplatione cenſetur*
relictum, quamuis mentio patris ſit facta.
Demonſtratio non cenſetur cauſa diſpoſitionis
appoſita.
172 *Qualitas ſemper cenſetur adiecta diſpoſitioni,*
et perſona cauſa tantum demonſtrationis.
173 *Pater ſi habeat plures filios, et vnum ex eis im-*
puberem, & ita ſubſtituat, Filio meo impube-
ri, iſta ſubſtitutio non eſt pupillaris, et quare.
175 *Patri, et non filio, ſi quis voluiſſet aliquid re-*
linquere, certè non filio, ſed patri reliquiſſet.
176 *Filio ſine dubio cenſetur aliquid relictum, &*
non patri, quando id quod fuit datum conue-
nit ipſi filio.
177 *Amplia. quando filij ſunt nati, et proprio corū*
nomine ſunt vocati.
178 *Filijs, dum aliquid eſt donatum per eorum*
conſanguineos, contemplatione patris cenſetur
*relictum, et quando id ſit verum n.*179.
180 *Actus quandò ad vnum pertinet, tunc ſi duo*
gerant illum, videtur vnus nomine alterius
gerere.
181 *Pater, et mater. ſi ſimul promittunt dotem fi-*

Digitized by Google

lis, mater cenſetur promittere vi fideiuſſor mariti; et non animo donandi.

182 *Filio, quando eſt donatum aliquid ab eius cō ſanguineo quod à patre non erat debitum, et tunc contemplatione ipſius filij cenſetur relictum.*

183 *Filio relictum ſub commemoratione patris, et patria poteſtatis. tunc cenſetur relictum contemplatione ipſius patris.*

184 *Et ſic fuit deciſum in Senatu Neapolitano.*

185 *Relictum Rectoribus alicuius Eccleſiæ, ſub intuitu, et contemplatione ipſius Eccleſiæ non ipſis, ſed ipſi Eccleſiæ cenſetur relictum.*

186 *Quare non poſſunt dicta bona relicta ſic Eccleſiæ alienare.*

187 *Rectori alicuius Eccleſiæ relictum, intuitu Eccleſiæ ipſi nō poteſt renunciare, nec aliqua modo tranſigere, quantumuis Eccleſiæ non fuerit adhuc tradita.*

188 *Eccleſiæ, ſi aliquid ſit relictum, et Rector illius conuentus, vt ea bona permaneant penes hæredem, ex hoc dicitur adita hæreditas, & facta alienatio, et n. 189.*

190 *Bona Eccleſiæ, quādo alienantur, ad eius validitatem omninò requiritur beneplacitum Apoſtolicum,*

191 *Aliàs talis alienatio corruit ex defectu conſenſus.*

192 *in Alienatione iuris quærendi Eccleſiæ an requiratur beneplacitum Apoſtolicum.*

193 *Alienare, quod ſuum eſt, aliud eſt, et aliud non acquirere.*

194 *Perdere, vel non accipere par non eſt ratio.*

196 *Rectori alicuius Eccleſiæ ſi aliquid relinquatur, tūc cenſetur ipſi, et non Eccleſiæ, relictum, quando relinquens eſt conſanguineus rectoris.*

CAPVT LXX.

GEneraliter pariter prænotādum venit in quotidiana, illa materia de qua in præcedenti capite, quando Teſtator aliquid legauit Eccleſiæ, & hoc ſiue in ſpecie, ſiue in gene-
156 re Eccleſia ſit nominata, tunc illud nullatenus deberur Parocho, vel Rectori illius Eccleſiæ, ſed pro vtilitate ipſius Eccleſiæ eſt expendendum, quia illud magis Eccleſiæ contemplatione factum fuiſſe præſumitur, vt probatur ex textibus *in can. pacificus 12. quæſt 7. in cap. requiſiuiſti de teſtam. §. interdicimus Auth. de Eccleſiaſtic. tit. et facit l. cumbus. ff. de reb dub. & in l. annua. §. à Titio ff. de annu. legat. & latè* Bart, et Socin *cæterīq. Scribentes in d. l. cumbus,* quod procedit etiamſi legatum ſit factum Epiſcopo, Parocho, vel Rectori talis Eccleſiæ,
157 vt dixit Rota *coram bon. me. Card.* Seraph *deciſ. 1159. num. 7. verſ. an eſt factum legatum Rectori habenti Eccleſiam, et tunc potius Eccleſiæ, quàm perſonæ cenſetur relictum &c. coram bon. mem.* Orano *in cauſa Valentina Emolumentorum 12. Februarij 1596. §. 1. verſ. non dicitur acquiſita perſonis ſeu Miniſtris Eccleſiæ &c.* idque optimè fuit conſideratum *in cauſa Gauden. Iuriſditionis 24. Nouembris.* 1634. *coram bon. mem.* Card. *Hieronym.* Veroſpio. *eſt deciſio,* 309. *num. 1. part. 6. recent.* vbi plura habes in hac materia. Quæ deciſio deinde *confirmata fuit coram re. me* Merlino *ſub die 3. Decembris 1635. eſt deciſio 76. part. 7. recent. vbi ſub nu 17.* apertè aſſeritur in legatis relictis alicui loco, nempè Eccleſiis &c. ſi perſonæ, quæ earum cu-
158 ram habēt, exprimantur, præſumi ſtare demonſtratiuè, *plures alias deciſiones in eadem cauſa emanatas, qui, deſideras, videat deciſ. 32. eadem part. 7. recent.* vbi in fine plures, vt dixi deciſiones congeſſi, & *videlatè Genuenſ. in ſuis practicabil. Eccleſiaſt. tricenar.* 14. *quæſt.* 399. *vbi de veriori opinione teſtatur, et melius id tractat* Cened. *in ſuis quæſtionib.* Canonic. *quæſt. 20. ferè per tot.*

Semper enim inſpicienda eſt mens, et affectio diſponentis, in quem dirigit ſuum finem,
159 cum diſpoſitionis effectus dirigatur in perſonam contemplatam. *l. ſeruo legato, §. ſi teſtator. ff. de legat. 1. l. cum pater. §. donationis. ff. de legat. 2.* itaq. continuò inſpicere debemus nō ipſum actum ſimpliciter, ſed in quo ſit con-
160 templatio. *l. ſi pater. §. qui duos, vbi Bald. ff. de adoption,* et ſic non quo nomine actus geritur, ſed cuius contemplatione. *Bart in l. 2. §. fin. n. 2. ff. ad Trebell. & in l. ſeruo legato §. ſi teſtator. num. 1 ff. de legat. 1.* Bald. *in l. ſi pater. §. qui duos. num. 4. ff. de adopt.* Menoch. *in conſil. 242. nu. 20 ver. fuiſſe factam contemplatione D. Franciſchinæ &c. lib 3.* Surd. *deciſ. 118. numer 2. verſ. vel ad tu contemplationem mea &c.* vbi poſt Bald. aſſerit, meum eſſe, quod mea contemplatione
161 alicui conceditur. *Gratian. deciſ. 60 numer. 3. verſ. quod aliquid contemplatione alterius &c.* Andreol. *controuerſ. 58. n. 8. verſ. attendendū nō quo nomine, ſed cuius contemplatione &c. Mar.* Giurb. *in ſuis deciſionis Obſeruat. cap. 6. num. 4. verſ. alterius contemplatione vni datur, perinde &c.* & vt bene aduertit *Rota coram bon. mem. Card.* Panzirolo *deciſ. 574. num. 8. part. 5. recent tom. 2.* quattuor in ſimilibus legatis ambiguis
162 eſſe animaduertenda. *Primò* perſona à qua, et ad quam diſpoſitio dirigitur. *Secundò* materia, *Tertiò* qualiter, & ſub qua forma, *Quartò* quæ fuerit finalis intentio, & latius, & ibi.

Amplia ſupradicta procedere etiā ſi nomē proprium Prælati, vel Rectoris Eccleſiæ ſit expreſſum, quia pariter tunc legatum Eccleſiæ
163 deberetur, vt verbi gratia, *ſi* R. *Bernardo Rectori* Eccleſiæ Sanctæ MARIÆ legetur mille, quia tunc non ei, ſed vt dixi, Eccleſiæ relictum cenſetur. *ita Bart. in l. 2. num. 2. ff. de reb. dub.* & apertius *Caſtren. et Socin. ibidem n. 15. verſ. 3. & vltim.* Abb. *in conſil. 93. num. 2. lib. 2. & in cap. requiſiuiſti nu. 22. de teſtament. et ibi* Couar. *num.* 8. Quod iterum amplia etiam ſi in legato ſit dictum ſoli Prælato talis Eccleſiæ
164 quia adhuc cenſetur relictum ipſi Eccleſiæ, et hoc

Digitized by Google

et hoc quidem, dum qualitas legati id ſuadet,
vt tradunt Canoniſtæ in d. c. requiſiuiſti de te-
ſtam. Socin. in d. l. cinibus num. 14. ff. de reb. dub.
& admiſit Rota in cauſa Romana Anniuerſa-
riorum. 22. Iunij 1635. coram Merlino eſt deci-
ſio 59. nu. 33. part. 7. recent. inter eius impreſſ. eſt
deciſ. 685. num. 36 part. 1.

Nam cenſetur ſpectatus cultus, et fauor ip-
ſius Eccleſiæ tamquam coniunctus cum ſalu-
165 te animę eius, qui tale legatum fecit, cum
cauſa finalis legati pii aliud non ſit, quàm
amor DEI, & ſalus animæ, vt dixi ſupra. & ra-
tiocinata eſt Rota coram Card. Lancellott. dec.
233. num. 4. verſ. in legatis pijs ſemper cauſa fi-
nalis legati eſt amor DEI. & ſalus animæ &c.
cum ibi allegatis part. 3. recen. Quare vt præmiſi
potiùs ſalus animę, quàm particulare intereſ-
166 ſe Rectoris conſiderata cenſetur. Anchar. in
cap. officij num. 16. Imol. num. 27. Barbat. n. 35.
de teſtam. et per Abbat. in cap requiſiuiſti nu. 27.
poſt gloſ. ibi in verb. ſecus autem eodem tit. de te-
ſtam. Petr. de Vbald. in tractat. de canonic. Epi-
ſcop. cap. 7. nu. 56. Lapus de portion. canon. cap.
12. nu. 1. & eſt regulare, vt legatum ei debea-
tur cuius contemplatione factum fuit iuxta
text. in l. annua. §. attia. ff. de ann. legat. et in d. l.
cinibus ff. de reb. dub. Durand. de art. teſtãdi ti-
tul. 6. cautel. 7. Fachin. controuerſ. iur. lib. 5. cap.
41. ſicuti etiam donum illi quæſitum cenſe-
167 tur, cuius contemplatione datum fuit. l. pro-
fectitia. §. 1. ff. de iur. dot. l. ſed ſi plures. §. in ar-
rogato ff. de vulgar. & pupill. l. dotem dedit. ff. de
collat. bonor. l. aditio. §. 1. ff. de acquir. hared. leg.
fin. cum ibi notat. C. de vſufruct.

Non nego regulariter loquendo, quando
aliquid legatur alicui, præſumitur relictum
propria eius contemplatione, et non alterius,
vt notat Bald. per illum text. in l. ultima num. 6.
ff. quib. ad libert. procla. non liceat cum alijs alle-
gatis à Rota coram re. mem. Merlino deciſ. 885.
num. 14. vbi aſſeritur quod munera data per
168 Principem Ambaſciatoribus, ipſis, non au-
tem eorum Principibus à quibus miſſi ſunt,
cenſentur acquiſita. iuxta cum l. multa. C. de
bon. quæ liber. Bart. in l. ſi vero. §. item quidquid,
ſub num. 3. ff. ſolut. matrim. Brun. de Legation.
cap. 6. lib. 3. Menoch præſumpt. 26. num. 8. et 23.
lib. 3. Vnde pariter relictum filio in poteſtate
patris etiam exiſtenti, eius contemplatione,
169 non patris, relictum videtur, vt probatur in l.
penult. in fin. in verb. plerumque. C. de vſufruct.
et ibi notat gloſ. nam illa dictio, plerumque, re-
gulam oſtendit. l. qui plures ff. de vulg. et pupil.
l. ſi vt certo. §. nunc videndum. ff. commod. l. non
dubitamus ff. de condit. & demonſtrat. l. tertia
verſ. plerumque. ff. de offic. præfect. vigil. et hanc
170 regulam in ſpecie probarunt. Bart. in l. filius
familias la 2. nu. 3. ff. de donat. cauſ. mort. Bald.
Paul. Caſtren. et Alex. in l. cũ aliquis. C. de iure
deliber. Ruin. conſil. 194. n. 2. vol. 2. Surd. deciſ.
Mantuan. 322. n. 46. verſ. filio relictũ, non patris,
ſed ſui ipſius cõtemplatione cenſetur relictũ &c.

Quodque procedit etiam ſi patris menio
facta fuerit, quia perſona patris intelligitur
171 fuiſſe adiecta gratia demonſtrationis l. ex his
verbis in fin. ff. de hæred. inſtitut. et demon-
ſtratio non præſumitur cauſa diſpoſitionis
appoſita l. demonſtratio. ff. de condit. et demon-
ſtrat. & ita voluerunt Bart. Bald. et alij in
locis ſupra citatis idemque Bart. in l. vlima C.
de vſufruct. et in tractat. de duobus fratribus. n.
8 et Ruin. ind. conſil. 194. nu. 3. vol. 2 et reſpõ-
dit Rota in cauſa Romana Fideicõmiſſi de Co-
ronis 12. Iunij 1651. corã R. P. D Cerro §. Quo-
niam verſ. regula eſt pro filijs, quod eis relictum
propria, non autem patris contemplatione relictũ
cenſeatur etiam ſi vocati fuerint adiecto nomine
patris &c. vtique hoc eſt perpetuum, vt in du-
172 bio qualitas præſumatur adiecta diſpoſitio-
ni, et perſonæ cauſa tantùm demonſtrationis,
vt probat. l. vltima. §. Titia in fin. ff. de liberat. le-
gat. Bart. in l. cum pater. §. menſa ff. de legat. 2.
quem ſequuti ſunt Iaſ. in l. centurio numer. 51. et
ibidem Rip. nu. 140. ff. de vulgar. et pupillar. ſub-
ſtitut. vbi definiunt, ſi teſtator habebat plures
filios, et vnum ex eis impuberem, & ita ſubſti-
173 tuat, ſubſtituo filio meo impuberi, illa ſubſti-
tutio non eſt pupillaris, etiam ſi dictum ſit
impuberi, quia iſta qualitas impuberis, poſita
eſt demonſtratiuè ad demonſtrandũ ex mul-
tis filijs, filium illum impuberem.

Confirmatur inſuper iſta opinio, vt dum
aliquid relinquitur filio familias, quamuis ſit
facta mentio patris, cenſeatur quidem id reli-
174 ctum contemplatione ipſius filii, et non pa-
tris, nam quis eſt ita captus oculis, quin non
videat, ſi teſtator voluiſſet in totum patri ac-
175 quiri, ei veriſimiliter legaſſet, et nõ filio quæ
enim difficultas erat iſta. arg. l. vni. §. ſin autem
ad deficientis ff. de caduc. tollend. et latè id tra-
ctat. Raph. Fulgoſ. in conſ. 73. ſub n. 4. vſque ad
finem. Et ſupradicta concluſio tũc multò ma-
176 gis procedit, ſi agatur de relicto, quod filio
quæri poſſit. Imol. in l. filio familias. numer. 2.
ff. de condit. et demonſtrat. Bero conſil. 155. nu.
9. lib. 3. Ruin conſil. 194. n. 3. lib. 2. Card. Mantic.
de coniectur. vltim. volunt. lib. 8. titul. 16. num. 4.
Simon de Pręt de interpretat. vltim volun. vol.
2. lib. 1 ſolut. 6. num. 14 et 15. Caſ. de Graſſ. deciſ.
2. num. 3. de donat. et præſertim, quando filij iã
177 nati ſunt, et proprio ipſorum nomine voca-
ti reperiuntur, vt notat Afflict. in cap. 1. nu. 21.
de alienat. feud. patern.

Et licet præfata limitentur in relicto facto
per conſanguineũ, ex quo ratione conſangui-
178 neitatis, ex quo diſponens cenſeatur motus
ad donandum, vel diſponendum filio cõtem-
platione patris, vt traditur alijs relatis per Si-
mon. de Pręt. d. ſolut. 6. n. 27. Huiuſmodi tamen
limitatio recipitur, quando datur, vel relin-
quitur id, ad quod pater tenebatur, vel in
179 cauſam ad quam ipſe erat obligatus, vt de-
clarant Surd. conſil. 488. num. 20. verſ. quando
id datur, ad quod pater erat obligatus, vel in

cau-

cauſam ad quam &c. ibiq. plures DD. congerit.
Et facit illa ratio, quia vbi actus ad vnum
180 pertinet, tunc, ſi duo illum gerant, videtur
vnus nomine illius gerere, ad quem negotiũ
illud pertinet. l. vxor. §. final. ff. ad Velleian. qua
ratione vtitur Natta in conſil. 100. nu. 7. & me-
lius facit doctrina Bald. Nouell. in tractat. de
dot. part. 6. priuileg. 3. verſ. vidi etiam de facto.
vbi vult quod ſi pater, et mater ſimul promit-
181 tant dotem filiæ, mater videtur promittere
vti fideiuſſor intercedendo pro marito, quam
de ſuo donare &c. Quando vero illud, quod
donatum, vel relictum eſt filio à cõſanguineo,
à patre non erat debitum, et tunc relictum
182 cenſetur contemplatione filij, et non patris
ex adductis per Merlin. de legitim. lib. 2. titul. 2.
quaſt. 16. num. 16. & per Hodiernam in annot.
ad Surd. deciſ. 322. num. 20. et 26. quos ſecuta
eſt Rota in Romana Fideicom. 12. Iunij 1651.
coram R.P.D. Cerro. §. Vltimo. verſ. ſecus vbi
relictum fuit, quod à patre non erat debitũ &c.
Reſtringe tamen, et ſic accedam ad propo-
ſitum noſtrum, vt relictum filiofamilias ſub
commemoratione patris, et patriæ poteſtatis,
183 tunc cenſetur teſtator reliquiſſe ei contẽ-
platione ipſius patris; vt loquitur textus in l.
filiusfamilias, et ibi Doctores. ff. de condit. et de-
monſtrat. et ita reſtringit Bart. in d. l. filiofami-
lias la 2. num. 2. ff. de donat. cauſ. mort. et in d. l.
cum aliquis. num. 3. C. de iur. delib. et ſequitur
Bald. et Caſtr. num. 2. et declarat Socin. Sen. in
conſ. 72. num. 10. verſ. ſed prædictis non obſtanti-
bus vol. 3. et melius Card Mantica de coniectur.
vltim. volunt. lib. 8. titul. 16. nu. 5. et ſeq. et adde
Surd. deciſ. 322. num. 47. verſ. fallit quando eſt
relictum ſub commemoratione patris. et patria
poteſtatis &c. et nuper id probat D. Paulus
Staiban. Iun. in ſuis controuerſ. forenſ. deciſiu.
184 reſolut. 34 à num. 11. vbi etiam in fine teſta-
tur, ſic fuiſſe decretatum in ſacro Conſilio
Neapolitano, et admiſit Rota in d. Romana
Fideicommiſſi coram R.P.D. Cerro. §. Quoniam
verſ. quia cum non fuerit facta mentio patria po-
teſtatis &c.
Quare ita dici poteſt in terminis noſtris,
nempè, quãdo aliquid relictum eſt Parochis,
185 Rectoribus &c. Eccleſiarum commemora-
tione, intuitu, et contemplatione Eccleſiæ,
ipſi Eccleſiæ, et non Rectori cenſetur relictũ
ex rationibus, et iuribus ſupra allegatis. Ex quo
ſequitur Rectorem nullatenus dicta bona ei
186 contemplatione Eccleſiæ relicta alienare
poſſe. per text. in auth. licentiam. C. de ſacroſãct.
Eccleſ. et eſt clara extrauag. Pauli. II. incip.
Ambitioſæ de rebus Eccleſ. non alien.
Item non poterit eis renũciare, nec aliquo
modo tranſigere, quantumuis Eccleſiæ adhuc
187 non fuerint tradita, ſed exiſtant penes lai-
cos, quia ſi fuerit conuentum, puta, vt ea bo-
na remaneant penes hæredes, perinde eſt, ac
188 ſi ſecuta fuiſſet illorum alienatio, vt notant
DD. in l. nulli ff. de tranſact. et ibi Bart. num. 2.
poſt gloſ. in verb. nulli. ff. eodem titul. Redoan.
in tractat. de reb. Eccleſ. non alien. cap. 1. num. 2.
et Abb. in cap. contingit. num. 3. verſ. conclude-
rem eodem titul. de tranſact. Feder. de Sen. con-
ſil. 94. Aym. conſil 323. numer. 1. verſ. dico quod
Prælatus, et perpetuo ſenſit Rota, et præſertim
coram Verallo deciſ. 106. part. 1. et deciſ. 318.
part. 3. et fuit dictum in cauſa Auerſana Ter-
minen. 27. Iunij 1583. coram bo. me. Io. Baptiſta
de Rubeis, et in Mediolanen. Reſciſſionis permu-
tationis 10. Ianuarij 1597. coram clar. me. Card.
Hieronym. Pãmphil. et in cauſa Romana Turris
Vergata 19. Iunij 1606. coram bo. me. Coccino
eſt deciſ. 150. n. 1 inter eius impreſſ & nuper fuit
reſolutum in cauſa Gallien. Hæreditatis 1. Fe-
bruarij 1638. coram Eminentiſſ. D. Card. Hie-
ronym. Veroſpio. §. ex his deduci poterat. verſ.
quæ habent locum, quamuis bona ſuper quibus
tranſactum fuit, non ſint poſſeſſa ab Eccleſia.
Quæ deciſio deinde amplè fuit confirmata co-
ram eodem in eadẽ cauſa ſub die 21. Maij 1638.
in quibus deciſionibus fuit declarata nulla, et
inualida tranſactio inita, ſuper hæreditate re-
189 licta Eccleſię Patrum Congregationis Ora-
torij Ciuitatis Camerini, de cuius aditione
aliter non conſtabat, quam per pactum initũ,
vt bona remanerent penes hæredes, qua ſtan-
te, vt dixi, fuit nulla indicata tranſactio, quia
in ea fuit omiſſa ſolemnitas Beneplaciti Apo-
190 ſtolici, quæ requiritur ad validitatem alie-
nationis rerum Eccleſiæ, & iurium ei delato-
rum, & hoc eſt abſolutum in quacumque di-
ſtractione bonorum, vel iurium Eccleſiæ, vt
cum vtilitate adſit quoque copulatiuè dictum
191 Beneplacitum Apoſtolicum, alias dicta alie-
natio ex defectu conſenſus corruet, et ſic etiã
atterto iure naturali, ex latè, & ſubtiliter con-
geſtis in cauſa Gerunden. Scribaniæ 26. Februa-
rij 1638. et 21. Maij eiuſdem anni coram re. me.
Merlino ſunt inter eius impreſſ. deciſ. 764 et 775.
& ſuo loco id fusè explicabo.
Quidquid tamen eſſet dicendum ſi non eſ-
ſemus in iure quæſito, ſed ſolũ in iure quærẽ-
192 do, cui poteſt per Eccleſiam ſine ſolemnita-
tibus valide renunciari, vt tradidit Rebuffus
in tractat. de rer. Eccleſ. num. 30. & notat Bald.
in auth. ſi qua mulier. num. 41. C. de ſacroſanct.
Eccleſ. Iaſ. in l. legati num. 21. & faciunt tradita
per Alex. in l. legatum. num. 2. & 3. ff. de legat. 1.
Quaranta in ſumma Bullar. in verb. Alienatio
num. 23. in fin. in 8. ampliat. Lap. allegat. 25. nu-
mer. 4. verſic. item ſolemnitas non exigitur in re-
bus nõ dũ in Eccleſia incorporatis &c. ibi Quin-
tilian. Mandoſ. in addition. in litera R. alios ple-
na manu refert, et addo Vincent. de Franch.
eundem Mandoſ. allegando in deciſ. Neapolit.
14. num. 28. verſic. infert, quod legatum factum
Eccleſiæ, poteſt per Prælatum abſque ſolemnita-
te repudiari &c. Zerula in praxi Epiſcopali p. 1.
verb. legatum. §. 13. Riccius in prax. part. 1. reſo-
lut. 82. et faciunt tradita per Gratian. diſcept.
forenſ. cap. 202. num. 37. et 40. et nuper Carol.
Marant.

Marant. *in ſuis controuerſ. Iur. par. 1 reſponſ. 37. num. 11. verſ. quod facere potuerunt etiam abſq; ſolemnitatibus Extrauagantis Pauli. II. &c. dixitque* Rota *coram bo. me.* Card. Seraph. *deciſ. 1198. verſ. cum in quærendis poſſit Eccleſia ſibi præiudicare &c.* atque recentius dictam concluſionem veram agnouit. *in allegata cauſa Gallien. Bonorum* 1. *Februarij* 1635. *et melius* 21. *Maij eiuſdem anni coram bo. me.* Card. Verospio. *§. Et prima. verſ. quaſi non ageretur de amiſſione iuris, iam delati, ſed ſolum iuris quærendi, cui potuit ſine ijs ſolemnitatibus validè renunciari &c.*

Veritas eſt enim, diuerſum cenſeri aliena-
193 re, quod ſuum eſt, & aliud non acquirere, rationem adducit *text. in l. ſi ſponſus. §. ſi maritus* ibi, *Neque pauperior fit. qui non acquirit. ſed qui de patrimonio ſuo diſpoſuit &c. ff. de donat. inter vir & vxor.* ad idem facit *text. in l. Iulianus. ff. ſi quis omiſſ. cauſ. teſtam.* Et ſic non eadē,
194 parque eſt ratio non accipere, & perdere. *l. fin. C. de codicill. l. ſancimus. §. licentia ff. de iur. deliber. l. qui autem. ff. de his quæ in fraud. credit.* & deinde *in cauſa Vicen. Cameraria 14. Martij 1640 coram Reuerendiſſ.* Terraconen. *§. Et niſi Papa. verſ. non dicitur pauperior fieri, qui non acquirit &c.* Amplius in hac materia non immoror, quia ex profeſſo alibi latiſſimus ero.

Stat ergò inconcuſſa dicta opinio, quando aliquid relinquitur Rectori Eccleſiæ, comme-
195 moratione, & intuitu ipſius Eccleſiæ, non Rectori, ſed Eccleſiæ cenſetur relictum, & illud poſtquam fuit ei acquiſitum, non poterit alienari, ſine debitis requiſitis neceſſarijs in alienatione bonorum Eccleſiæ &c. Limita tamen prædicta, quando legatum eſſet factum Prælato, Parocho, vel Rectori alicuius Eccleſiæ ab eo, qui eis ſanguine coniunctus eſt, hoc
196 ſanè caſu regulariter præſumitur legatum contemplatione ipſius perſonæ, non autē Eccleſiæ relictū, & extenditur, vt procedat etiam dum teſtator legauit Prælato, vel Rectori talis Eccleſiæ, atque ita nomine appellatiuo, nō autem nomine proprio expreſſo, quia tunc ea verba ſtant demonſtratiuè, non autem diſpoſitiuè, in qua materia cum ſuis ampliationibus, & limitationibus multus ero *infra in cap. ſeparato*, vbi adducam nonnullos caſus, in quibus teſtator dicitur diſpoſuiſſe ad pias cauſas, & præſertim quando legatum reperitur factum Eccleſiæ, vel Monaſterio.

ARGVMENTVM.

Teſtator ſi commiſerit executori teſtamentario, vt bona ſua diſtribuat inter pauperes, inter quos debeat facere talem diſtributionem. Et quid ſi eidem ſit datus liberum arbitrium, et abſolutum, an poſſit tunc diſtribuere pauperibus cui voluerit, et reſponſio eſt affirmatiua, dūmodo tamen illi ſint pauperes, & hoc caſu ſi pauperes non elegerit quid ſit faciendum. Teſtatoris voluntas eſt ad vnguem obſeruāda, & prout iacet; ita vt perperam agatur, ſi melius prout iuſſerit, fuerit adimpleta. Executores teſtamētarij, quid omnino debeant obſeruare in pia teſtantium voluntate, & plura deducuntur, circa arbitrium eis liberum datum à teſtatoribus.

SVMMARIVM.

198 *Eleemoſyna incertis pauperibus relicta, quibus ſit diſtribuenda.*
199 *An pauperibus vicinis veniat diſtribuenda.*
200 *Cœna peracta, ſicuti reliquiæ circumſtantibus diuiduntur, ſic peracta vita aliquid porrigēdum eſt, eis, qui nobiſcum ſemper fuerunt.*
201 *Pauperibus in genere relictum, debet diſtribui inter pauperes domicilij teſtatoris. & nu. 202.*
203 *Teſtator executori teſtamentario, quando cōceſſit facultatem eligendi pauperes, tunc non tenetur eligere pauperes domicilij teſtatoris.*
204 *Cum in ſua poteſtate ſit talis electio.*
205 *Teſtator, quando non declarauit ſuam voluntatem, tunc ſi ea reperiatur declarata à lure, ea declaratio eſt amplectenda.*
206 *in Teſtatoris voluntate declarāda, verba eius ſunt perſcrutanda, quia per ea multa poſſunt apparere.*
207 *Teſtator, quando commiſit executori teſtamentario diſtributionem bonorum in pauperes plenè, & liberè,*
208 *Et tunc cui vult poteſt gratificari, quia teſtator duo commiſit, ſcilicet expreſsè diſtributionem, et tacitè cui voluerit executor.*
209 *in Arbitrio alicuius libero quoties aliquid cōmittitur, tunc intelligitur de abſoluto.*
210 *Arbitrium liberum conceſſum alicui, vt diſtribuat bona relicta in pauperes, non extenditur, vt poſſit eligere nonpauperes. et nu 212.*
211 *Executor teſtamentarius habens liberum arbitrium eligendi pauperes non tenetur eligere pauperiores.*
213 *contra Teſtatoris mentem, & voluntatem quidquid ſit, nullum inuiolabiliter eſt.*
214 *Teſtator, ſi mandet, vt eius bona diſtribuantur pro maritādis puellis, non ſunt aſſignanda ingredientibus Monaſterium.*
215 *Executor teſtamentarius in exequenda mente teſtatoris, ſemper videre debet quid habet in mandatis.*
216 *Teſtator, ſi iubeat, vt vendantur bona mobilia, & immobilia, in his terminis non poſſunt vendi iura, & actiones.*
217 *Iura, & actiones non veniunt appellatione bonorum mobilium, & immobilium, ſed tertiam ſpeciem bonorum conſtituunt.*
218 *Teſtatorum voluntates prout iacent ſunt ſeruanda.*
Teſtator, quod iuſſit non ſufficit facere, niſi fiat, vt iubet.
219 *Teſtator, quod voluit attendendum eſt, et non quod melius eſt.*

220 con-

220 contra Voluntatem teſtatoris facere pium nō eſt, ſed potius impium, et inhumanum eſt, etiā ſi in magis pius vſus fiat.

221 in Teſtatoris voluntate adimplenda non habet locum regula illa, qui plus facit, idem facere videtur.

222 Executores vltimarum voluntatum debent ad vnguem, & formaliter obſeruare præcepta teſtatoris. amplia num. 223.

224 Executores teſtamentarij, quando poſſint alterare mentem teſtantis. et nu. 225.

226 Teſtatoris voluntatem, ſi impium eſt peruertere, quantumuis in meliores vſus vertatur.

227 Quid erit dicendum, ſi ſit claua ad pias cauſas, et conuertatur in prophanos vſus.

228 Teſtator ſi iuſſerit executori, vt diſtribuat ea bona in pauperes ſi det nullatenus in pauperes quid hoc caſu ſit faciendum. et n. 229. et 230.

231 Et quando talis executor teneatur de ſuo, ſi bona data in non pauperes, fuerunt per eos cōſumpta.

233 Facultate ſibi conceſſa à teſtatore in diſtribuendis bonis ad pias cauſas, quando quis abutitur, Superior id reformare poterit.

234 in Culpa quando quis eſt, non debet doleri, ſi quid ſiniſtri et accidat.

235 Damnum, quod quis ex culpa ſua ſenſit, illud ſentire non videtur.

236 Qui facit, quod non debet, ei accidit quod non credit.

237 Damnificatur in nihilo, qui omnia cautè agit.

238 Cauens ne decipiatur, vix cauet, etiam cum cauet, nam ſæpe cautor capitur.

239 Agens cautè, ſi etiam aliquando capitur, & quid erit, ſi ineptè negotietur.

340 in Negotijs alicuius ponderis non eſt dormiendum.

341 Executor teſtamentarius facili negatia poteſt ſe informare, dum eligere tenetur pauperes, an illi, quibus aſſignat bona teſtatoris ſint vere pauperes.

243 Actio omnis vacare debet quidem temeritate, & negligentia.
Agendum non eſt aliquid, de quo non poſſit reddi ratio probabilis.

244 Negotia aliena agentes, omnia rimari debent, quamuis omnia in certi voluntate poſita ſint.

245 Arbitrium quantumuis liberum obligat ad præſtanda illa, quæ quiſque ſolet præſtare in rebus ſuis, vel ſibi fieri vellet.

246 Arbitrium non debet eſſe beſtiale.

247 Executori habenti liberum, & abſolutum arbitrium, non poteſt dici, cur ita facis?
in Arbitrio quouis libero, & abſoluto ſemper cenſetur excepta temeritas agentis.

248 Arbitrium liberum licet detur alicui ſemper intelligitur æquitate ſeruata.

249 Æquitati quod repugnat, numquam cenſetur conceſſum in abſoluto arbitrio.

250 Executori teſtamento, ſi ſit commiſſum arbitrium, prout ei videbitur, & placebit, non poteſt abuti ea facultate.

251 Scriptum non cenſetur, quod facit contra ſcriptum.

252 Arbitrium, quantumuis abſolutum, numquā extenditur ad indiſcreta.

253 in Arbitrio abſoluto etiam cenſetur exceptus dolus.

254 Executor teſtamentarius, quando potius peruerſor eſt vocandus, quàm executor.

256 Viui ſi quid iuſſerint poſſunt ipſi exequi, vel exequi facere, ſed non mortui.

258 Pauper, quis in dubio præſumitur.

259 Arbitrium liberum habēs, habet præſumptionem pro ſe. et num. 260.

861 Verbum, videtur, importat arbitriū boni viri.

CAPVT LXXI.

COncluſum iam eſt in præcedentibus capitibus, quid ſit reſpondendum quoad inſtitutionem, vel legatum incertæ Eccleſiæ factum nullatenus caducari ex defectu incertitudinis, quamuis regula ſit in contrarium, et inſuper qualiter talis incertitudo declaretur ex ipſa coniecturata mente Teſtatoris; Vnde modo procedamus alia dubia elucidare in caſu, quo teſtator aliquid reliquit pauperibus, et non expreſſit inter quos diſtribue-
198 retur, et breuiter poteſt reſpondi, talem eleemoſynam eſſe diuidendam inter pauperes illius loci, in quo teſtator domicilium habebat, nō autem inter alios, qui eſſent à prædicto loco extranei, et hoc propter effectionem, quam cēſetur habere ad dictum locum, vt dixi ſupra etiam, in terminis Eccleſiarum
199 incertarum, et ſic etiam perſonis ibi manētibus, quæ ſibi vicinæ fuerunt, à quibus fomentum, conſolationem, et ſeruitia multa recepit, et facit dictum Moralis philoſophi Senecæ in epiſtol. 77. ibi. Non eſt inhumanum, quemadmodū cœna peracta ſi reliquiæ circum-
200 ſtantibus diuidantur, ſic peracta vita aliquid porrigi his, qui nobiſcum fuerunt &c.
Quod enim talis eleemoſyna incerta inter pauperes illius loci, in quo teſtator domici-
201 lium habebat, ſit diſtribuenda, iſta fuit opinio gloſ. communiter amplexæ. in cap. ſi pater 1. in verb pauperes, verſ. & de pauperibus loci proprij domicilij &c. extra de teſtam. in 6. ita etiam cenſuit, Speculator de inſtrument. edit. §. nunc verò aliqua. num. 64. verſ. & idem ſi pecuniam. Felin. in cap. ſicut. numer. 4. verſ. & adde gloſſam ſingularem. de ſimon. et in cap. vltimo. num. 49. de foro competent. Anchar. conſ. 214. num. 11. in fin. & 12. Pariſ. conſil. 38. num. 28. vol. 3. cū alijs pleno calamo relatis per Tiraquell. in tractat. de priuileg. piæ cauſæ priuileg. 56. Quibus addo Surd. in tractat. de aliment. titul. 1. quæſt. 93. num. 13. verſ. conuiunt ſolum pauperes ſui domicilij &c. vbi tamquam egregiam, & communem extollit ſupradictam gloſ. in d. cap. ſi pater.

Huic

202 Huic opinioni quoque adhærent Cardin.
Mantica de conjectur. vltim. volunt. lib 8 titul 5.
num. 2. vbi etiam ſingularem vocat dictam
gloſ. Ludouic. Meſſia in pragmatic. tax. pan.
concluſ. 5. num. 96, Gregor. Lopez. in l. 20. in
verb de aquel lugar. tit. 3 par. 6. Padilla in l. præ-
ſes. nu. 24. C. de ſeruit. & aq. Couar. in cap. cum
tibi. num. 14. de teſtam. Menoch. de præſumpt.
lib. 4. præſumpt. 125. num 5 verſ primum elige-
re debent &c. idemque refert Gonzal. ad re-
gul. 8. Cancellar. gloſ. 2. num. 59. Aufrer. ad Cap-
pel. Tboloſ. quæſt. 57 num. 4. Bonacin. tom. 2. de
contractibus diſput. 3. quæſt. 17. punct. 8. §. 4.
num. 1. in fin. Boeril. in ſumm. deciſ. Regn. tom. 3.
titul. 22. num. 33. & ſeq.

Verum tamen eſt, quãdò teſtator exequu-
203 tori teſtamẽtario conceſſit facultatem pau-
peres eligendi; is enim non tenetur eligere
pauperes domicilij teſtatoris, cum in ſua po-
204 teſtate ſit talis electio, ita Ioan. Andr. Do-
min. Lap. & Franch. in d. cap ſi pater de teſtam.
lib. 6. Capell. Tboloſ. deciſ. 128. num. 2. Cardin.
Mantic de conjectur. vltim. volunt lib 8. cap. 5,
num. 2. verſ niſi teſtator, & dixit Rota in cauſa
Romana Dotis de Mattheis 17. Decembr 1574.
coram bo. me. Marcello Bubalo. verſ hinc vide-
mus &c. A qua tamẽ limitatione recedit Co-
uar. in d. cap. cum tibi, num. 14. de teſtam. quia
205 mens teſtatoris videtur refragari, ſtante de-
claratione eius facta à Iure, quod ille teſtator
intellexerit de pauperibus domicilij, ergò
exequutor tenetur eam ſequi. Veritas tamen
eſt in hoc regulam generalem non poſſe con-
206 ſtitui; nam verba prolata à teſtatore ſcru-
tanda veniunt, per quæ eius voluntas ſolet
apparere, vt ſatis notum eſt.

Quando enim in arbitrio exequutoris te-
207 ſtamentarij fuit commiſſa diſtributio bono-
rum in pauperes, & additum fuit plenè, & li-
berè, & tunc poteſt cui vult gratificari, Nam
in tali legato pio, duo ordinauit teſtator, vnũ
expreſsè. nempè vt certum quid diſtribuere-
208 tur in pauperes, alterum verò tacitè, ſcilicet
quales eſſe debeant dicti pauperes, & id in li-
bero arbitrio exequutoris poſuit; nam quo-
209 ties aliquid committitur in libero arbitrio
alicuius, tunc de libera voluntate intelligitur,
vt notat Bart. in l. ſi ſic ff. de legat. 1. & in l. alio.
col. 3. verſ ex prædictis. ff. de aliment. et cib. legat.
& in l. fideicommiſſa. § ſi ſic ff. de legat 3. Bald.
in l. 1. ff. de milit. teſtam Roman. in l. filiusfami-
lias col. 3. in 3. caſu principal. ff. de donat et Dec.
in l. in perſona. § generaliter. nu. 2. ff de reg. iur.

Aduerte tamen licet quantumuis liberum,
210 & abſolutum fuerit datum arbitrium, tamẽ
id ſemper venit intelligendum, & reſtringen-
dum quoad electionem pauperum, nõ autem
vt poſſit eligere illos, qui non ſunt pauperes;
ſcio quidem ſtante dicto libero arbitrio, non
211 teneri eligere pauperiores, quia ſufficit eos
eſſe pauperes, vt inquit Bald. in l. id quod pau-
peribus. nu. 33. C. de Epiſcop. et Cleric. Benedict.
Capra conſ. 54. num. [...]liter probetur paupertas
tectur. vltim. volunt, lib. [...]mentarius deſtinatus
& poſt eos Illuminat Moro[...] a detraret, cum ad
verſ. ſi data ſit alicui facultas e[...] non præſumatur,
netque hoc eſſe maximè notand[...] inquit gloſ.

Tamen nullo modo ſatisfacit m[...] ff. qui ſatis
[...] upertas
212 toris, nec propriæ obligationi, ſi non [...] af-
pauperes, quia quidquid agitur contra me[...]
tem teſtatoris, & contra formam diſpoſitionis
213 ab eo traditam nullum inuiolabiliter eſt.
Hinc notabiliter decidit Bald in auth. niſi. nu-
mer. 11. verſ. & ideo exequutores. C. ad Trebell.
214 in tantũ obſtrictos eſſe exequutores ad ſer-
uanda mandata Teſtatoris, vt ſi deputentur
ad diſtribuenda bona, pro maritandis puellis
virginibus, non poſſunt dare intrantibus Mo-
215 naſterium, quia hoc non habetur in manda-
tis id etiam comprobat Natta in conſil. 211. ſub
numer. 19 verſ executores deputati, ad virgines
maritandas, non poſſunt dare virgini intranti
Monaſterium &c. Idque optimè confirmatur
ex ſententia Angel. in conſ 328. incip Anaſta-
ſius col. 1. et ſeq. vbi tradit ſi teſtator commit-
216 tat exequutoribus vt vendant bona mobi-
lia, et immobilia, non poſſunt vendere iura,
et actiones, ex natura mandati, ſtrictè in-
terpretandi, et non extendendi, cum regula-
217 riter iura, et actiones non veniant appella-
tione mobilium, et immobilium, ſed tertiam
ſpeciem conſtituunt bonorum. l à Diuo Pio.
§ in venditione ff. de re iudic. l. quam Tuberonis.
§. fin ff. de pecul. l. mouentium, et ibi Bart. ff. de
verb ſignific. Alex. conſ. 244. nu. 1 lib. 6. Rota co-
ram bo. me. Coccino deciſ. 83. num. 16. et coram
re. me Merlino decis. 116. num. 15. part 5. recent.

Prout ergo iacent vltimæ voluntates ſer-
218 uandæ ſunt; non enim ſufficit facere, quod
teſtator iubet, niſi fiat, vt iubet l. ſed ſi ante.
ff. ad Trebellian. attendendũ certè venit, quod
219 teſtator voluit, non quod voluiſſe melius
fuiſſet. l. extraneum C de hered. inſtituend ne-
que pium eſt facere contra voluntatem teſta-
220 toris, ſed impium, et inhumanum, quamuis
fiat diſtributio in pios, vel magis pios vſus.
Angel. in conſ 328. num. 5 et ſenſit Rota in cau-
ſa Pacen. Collegij 1. Iulij 1639 coram Reueren-
diſſ. D. Terraconen. § minus releuat. verſ quod
melius eſſet bona relicta pro conſtruendo Colle-
gio implicare pro maritandis puellis pauperibus,
eſt contra textum in d. §. diſponat. auth. de nupt.
Nec in exequenda volũtate teſtatoris habet
221 locum regula illa, qui plus facit, idem face-
re videtur, vt concludit Card poſt Ioan. Andr.
& Lap. in Clem qui contingit in 9. quæſt. de re-
222 ligioſ. dom. quia exequutores vltimarum vo-
luntatum, debent ad vnguem, et formaliter
obſeruare præcepta teſtatoris, quæ omnino,
& omnibus modis iura iubent, vt adamuſſim
ſeruentur. §. diſponat auth. de nupt. cum ſimil.
223 etiam Principis reſcripto non obſtante ex
multis allegatis per Decian. conſ. 39. numer. 2.
verſ. Neque Imperator &c. lib. 2. Quidquid eſ-

à nis in annotat. ad deciſ. 3 num, 18. part. 3. recen. Quare idem reſpondendum erit, quod legans
150 quid pro ſepultura alicui Eccleſiæ, ſi infelici ſorte decedat excommunicatus, & proinde in Eccleſia ſepiliri non poſſit, *vt in cap. ſacris. de ſentent. excommun.* vel ſe ipſum occidat, *vt in*
151 *cap. ex parte. il 2. de ſepultur.* vel impenitens decedat, vel in peccato mortali, quibus omni-
152 bus deneganda venit ſepultura Eccleſiaſtica, & tunc etiam Eccleſia illa debet conſequi prædictum legatum, quia non ſtat per ipſam,
153 ſed facto legantis, et eius culpa accidit, vt legatum non adimpleatur *Dynus, & Bart. in l. miles §. reum. ff. de adulter.* Idem Bart. *in l. ſi quis ad declinandum. C. de epiſcop. & cleric. & in l. 1. C. de his, quæ pœn. nomin.* Guliel. *de* Benedict *in cap. Raynutius in verb. mortuo itaque el. 2. num. 50. & 295. de teſtam* Spin. *de teſtament. gloſ, 2. de elect. ſepultur. num.* 34. Menoch. *qui teſtatur de cõmuni de præſumption. lib. 4. præſumpt.* 183. Ameſeua *in tractat. de poteſtat. in ſe ipſum lib. 1. cap. 22. num.* 33. Angel. *in ſumma in verb. legatum num.* 10. Armill. *in eodem verb. num.* 8. Sylueſt. *pariter eodem verb. 1. quæſt. 4. & 6.*

Quæ concluſio procedit, etiam ſi teſtator in
154 legato addidiſſet, quod aliàs non valeat legatum factum Eccleſiæ, niſi ibi ſepeliatur *Simon. de Prat. de interpretat. vltim. volunt. lib. 4. interpretat. 3. dub. 1. num.* 11. Sebaſtian. Medic. *de ſepultur. part. 1. quæſt.* 23. Perez. *de anniuerſ. cap. 11. num.* 33. Ratio concluſionis eſt, quia ea conditio poſita in legato de ſepelliendo proprio cadauere in Eccleſia eſt conditio mixta,
155 quæ quando adimpleri non poteſt, vel non ſtat per legatarium quo minus adimpleatur habetur pro adimpleta. *l. in teſtamento la 2. & l. vter ex fratribus, & l. Titius ſi ſtatuas. ff. de condit. et demonſtrat, & l. poſt dict. §. item ſi quis conditio ff. quand. dies leg. ced.* latè Perez. *cap. 11. nu. 36. qui refert, & ſequitur Thom.* Pellicion. *illuſtr. quæſt part. 1. quæſt. 31. circa med. verſ. & procedit dictum &c.*

ARGVMENTVM.

Teſtator, quando aliquid reliquit alicui Eccleſiæ, & hoc ſiue in ſpecie, ſiue in genere fuerit nominata Eccleſia, ſane illud non acquiritur Rectori illius, ſed vadit in vtilitatem dictæ Eccleſiæ, ſicque ea bona non poteſt alienare, nec tranſigere ſuper is, ſine Beneplacito Apoſtolico, & quid ſi ante aditam hæreditatem conuenerit, vt ea bona perſiſtant penes hæredem.

Quæ concluſio procedit etiam ſi fuerit facta mẽtio Rectoris in ipſo legato, cum id cenſeatur expreſſum cauſa demonſtrationis, limitatur tamen id, quando talis Rector erat conſanguineus ipſis Teſtatoris, quia cenſetur tunc relictum ipſi Rectori.

Filio relictum etiam ſub commemoratione patris cenſetur non patris contemplatione, ſed ipſius filij relictum, nam demonſtratio non cenſetur cauſa diſpoſitionis appoſita. Patri, & non filio, quando quis aliquid voluiſſet relinquere, certe non filio, ſed patri relinquiſſet, Donatum filio à conſanguineis patris, quando patris contemplatione, & quando ipſius filij cenſeatur donatum &c.

SVMMARIVM.

156 *Teſtator, quando aliquid reliquit alicui, Eccleſia, id non cenſetur relictum ipſi Rectori, ſed in vtilitatem ipſius Eccleſia. & n. 157.*
158 *in Legatis relictis Eccleſijs. ſi fiat mentio in eis de eorum rectore, tunc perſona illa cenſetur nominata demonſtratiuè. et amplia num. 163. et 164.*
159 *Diſponentis mens, et affectio ſemper inſpici debet, conſiderando in quem dirigat eius mentem et quid contempletur.*
160 *Actus ipſi non tantum ſunt contemplandi ſimpliciter, ſed in quo ſit contemplatio.*
161 *Meum eſt, quod mea contemplatione alicui relinquitur.*
162 *in Legatis pijs ambiguis, quattuor veniunt meditanda.*
165 *Legati pij cauſa finalis dicitur amor DEI, & ſalus animæ, potius quàm aliud intereſſe.*
166 *Legatum ei debetur, cuius contemplatione factum eſt.*
167 *Donum ei quæſitum cenſetur, cuius contemplatione datum fuit.*
168 *Legatum præſumitur relictum alicui, propria eius contemplatione.*
169 *Munera per Principem Ambaſciatoribus data, cuius contemplatione cenſeantur data.*
170 *Filio relictum quamuis in poteſtate patris exiſtenti eius contemplatione non patris relictum videtur. et n. 174.*
175 *Filio relictum, eius contemplatione cenſetur relictum, quamuis mentio patris ſit facta. Demonſtratio non cenſetur cauſa diſpoſitionis appoſita.*
172 *Qualitas ſemper cenſetur adiecta diſpoſitioni, et perſona cauſa tantum demonſtrationis.*
173 *Pater, ſi habeat plures filios, et vnum ex eis impuberem, & ita ſubſtituat, Filio meo impuberi, iſta ſubſtitutio non eſt pupillaris, et quare.*
175 *Patri, et non filio, ſi quis voluiſſet aliquid relinquere, certè non filio, ſed patri reliquiſſet.*
176 *Filio ſine dubio cenſetur aliquid relictum, & non patri, quando id quod fuit datum conuenit ipſi filio.*
177 *Amplia. quando filij ſunt nati, et proprio eorũ nomine ſunt vocati.*
178 *Filijs, dum aliquid eſt donatum per eorum conſanguineos, contemplatione patris cenſetur relictum, et quando id ſit verum n. 179.*
180 *Actus quandò ad vnum pertinet, tunc ſi duo gerant illum, videtur vnus nomine alterius gerere.*
181 *Pater, et mater. ſi ſimul promittunt dotem fi-*

lis, mater cenſetur promittere vi ſideiuſſor mariti, et non animo donandi.

182 *Filio, quando eſt donatum aliquid ab eius cõſanguineo quod à patre non erat debitum, et tunc contemplatione ipſius filij cenſetur relictum.*

183 *Filio relictum ſub commemoratione patris, et patria poteſtatis. tunc cenſetur relictum contemplatione ipſius patris.*

184 *Et ſic fuit deciſum in Senatu Neapolitano.*

185 *Relictum Rectoribus alicuius Eccleſia, ſub intuitu, et contemplatione ipſius Eccleſia non ipſis, ſed ipſi Eccleſia cenſetur relictum.*

186 *Quare non poſſunt dicta bona relicta ſie Eccleſia alienare.*

187 *Rectori alicuius Eccleſia relictum, intuitu Eccleſia ipſe nõ poteſt renunciare, nec aliqua modo tranſigere, quantumuis Eccleſia non fuerit adhuc tradita.*

188 *Eccleſia, ſi aliquid ſit relictum, et Rector illius conuentat, vt ea bona permaneant penes hæredem, ex hoc dicitur adita hæreditas, & facta alienatio, et n* 189.

190 *Bona Eccleſia, quãdo alienantur, ad eius validitatem omninò requiritur beneplacitum Apoſtolicum.*

191 *Aliàs talis alienatio corruit ex defectu conſenſus.*

102 *in Alienatione iuris quærendi Eccleſia an requiratur beneplacitum Apoſtolicum.*

193 *Alienare, quod ſuum eſt, aliud eſt, et aliud non acquirere.*

194 *Perdere, vel non accipere par non eſt ratio.*

196 *Rectori alicuius Eccleſia. ſi aliquid relinquatur, tuc cenſetur ipſi, et non Eccleſia, relictum. quando relinquens eſt conſanguineus rectoris,*

CAPVT LXX.

GEneraliter pariter prænotãdum venit in quotidiana, illa materia de qua in præcedenti capite, quando Teſtator aliquid legauit Eccleſiæ, & hoc ſiue in ſpecie, ſiue in gene-
156 re Eccleſia ſit nominata, tunc illud nullatenus debetur Parocho, vel Rectori illius Eccleſiæ, ſed pro vtilitate ipſius Eccleſiæ eſt expendendum, quia illud magis Eccleſiæ contemplatione factum fuiſſe præſumitur, vt probatur ex textibus *in can. pacifienc 12. quæſt 7. in cap. requiſiuiſti de teſtam. §. interdicimus Auth. de Eccleſiaſtic. tit. et facit l cimibus. ff. de reb dub. & in l annua. §. à Titio ff. de annu legat. & latè* Bart, et Socin *cæteriq. Scribentes in d l. cimibus,* quod procedit etiamſi legatum ſit factum Epiſcopo, Parocho, vel Rectori talis Eccleſiæ,
157 vt dixit Rota *coram bon. me. Card. Seraph deciſ. 1159. num. 7. verſ. aut eſt factum legatum Rectori habenti Eccleſiam, et tunc potius Eccleſia, quàm perſona cenſetur relictum &c. coram bon. mem.* Orano *in cauſa Valentina Emolumẽtorum 12. Februarij 1596. §. 1. verſ. non dicitur acquiſita perſonis, ſeu Miniſtris Eccleſia &c.* idque optimè fuit conſideratum *in cauſa Gauden. Iuriſditionis 24. Nouembris. 1634. coram bon. mem. Card. Hieronym.* Veroſpio. *eſt deciſio, 309. num. 1. part. 6. recent.* vbi plura habes in hac materia. Quæ deciſio deinde *confirmata fuit coram re. me* Merlino *ſub die 3. Decembris 1635. eſt deciſio 76. part. 7. recent. vbi ſub nu* 17. apertè aſſeritur in legatis relictis alicui loco, nempè Eccleſiis &c. ſi perſonæ, quæ eatum cu-
158 ram habẽt, exprimantur, præſumi ſtare demonſtratiuè, *plures alias deciſiones in eadem cauſa emanatas, qui, deſiderat, videat deciſ. 32. eadem part. 7. recent.* vbi in fine plures, vt dixi deciſiones congeſſi, *& videlatè Genuenſ. in ſuis practic abil. Eccleſiaſt. tricenar. 14. quæſt. 399. vbi de veriori opinione teſtatur, et melius id tractat* Cened. *in ſuis quæſtionib. Canonic. quæſt. 20. ferè per tot.*

Semper enim inſpicienda eſt mens, et affectio diſponentis, in quem dirigit ſuum finem,
159 cum diſpoſitionis effectus dirigatur in perſonam contemplatam. *l. ſeruo legato. §. ſi teſtator. ff. de legat. 1. l. cum pater. §. donationis. ff. de legat. 2.* itaq. continuò inſpicere debemus nõ ipſum actum ſimpliciter, ſed in quo fit con-
160 templatio. *l. ſi pater. §. qui duos, vbi Bald. ff. de adoption*, et ſic non quo nomine actus geritur, ſed cuius contemplatione. *Bart in l. 1. §. fin. n. 2. ff. ad Trebell. & in l. ſeruo legato §. ſi teſtator. num. 1 ff. de legat. 1.* Bald. *in l. ſi pater. §. qui duos. num. 4. ff. de adopt.* Menoch. *in conſil 242. nu. 20 ver. fuiſſe factam contemplatione D. Franciſchina &c. lib 3.* Surd. *deciſ. 118. numer 2. verſ. vel al ne contemplatione mea &c.* vbi poſt Bald. aſſerit, meum eſſe, quod mea contemplatione
161 alicui conceditur. *Gratian. deciſ. 60 numer 3. verſ. quod aliquid contemplatione alterius &c.* Andreol. *controuerſ. 58. n. 8. verſ. attendendũ nõ quo nomine, ſed cuius contemplatione &c. Mar.* Giurb. *in ſuis deciſiuis Obſeruat. cap. 6. num. 4. verſ. alterius contemplatione vni datur, perinde &c.* & vt bene aduertit *Rota coram bon. mem. Card.* Panzitolo *deciſ. 374. num. 8. part. 5. recent. tom. 2.* quattuor in ſimilibus legatis ambignia
162 eſſe animaduertenda. *Primò* perſona à qua, et ad quam diſpoſitio dirigitur. *Secundò* materia, *Tertiò* qualiter, & ſub qua forma, *Quartò* quæ fuerit finalis intentio, & latius, & ibi.

Amplia ſupradicta procedere etiã ſi nomẽ proprium Prælati, vel Rectoris Eccleſiæ ſit expreſſum, quia pariter tunc legatum Eccleſiæ
163 deberetur, vt verbi gratia, *ſi* R. *Bernardo* R*ectori* Eccleſiæ Sanctæ MARIÆ legetur mille, quia tunc non ei, ſed vt dixi, Eccleſiæ relictum cenſetur. *ita Bart. in l. 1. num. 2. ff. de reb. dub.* & apertius *Caſtren. et Socin. ibidem n. 15. verſ. 3. & vltim.* Abb. *in conſil, 93. num. 2. lib. 2. & in cap. requiſiuiſti nu. 22. de teſtament. et ibi* Couar. *num. 8.* Quod iterum amplia etiam ſi in legato ſit dictum ſoli Prælato talis Eccleſiæ
164 quia adhuc cenſetur relictum ipſi Eccleſiæ,

et hoc

et hoc quidem, dum qualitas legati id ſuadet,
vt tradunt Canoniſtæ in d. c. requiſiuiſti. de te-
ſtam. Socin. in d. l. ciuibus num. 14. ff. de reb. dub.
& admiſit Rota in cauſa Romana Anniuerſa-
riorum. 22. Iunij 1635. coram Merlino eſt deci-
ſio 59. nu. 33. part. 7. recent. inter eius impreſſ. eſt
deciſ. 685. num. 36 part. 1.

Nam cenſetur ſpectaens cultus, et fauor ip-
ſius Eccleſiæ tamquam coniunctus cum ſalu-
165 te animæ eius, qui tale legatum fecit, cum
cauſa finalis legati pii aliud non ſit, quàm
amor DEI, & ſalus animæ, vt dixi ſupra, & ra-
tiocinata eſt Rota coram Card. Lancellott. dec.
233 num. 4. verſ. in legatis pijs ſemper cauſa fi-
nalis legati eſt amor DEI. & ſalus animæ &c.
cum ibi allegatis. part. 3. recen. Quare vt præmiſi
potiùs ſalus animæ, quàm particulare intereſ-
166 ſe Rectoris conſiderata cenſetur. Anchar. in
cap. officij num. 16. Imol. num. 27. Barbat. n. 35.
de teſtam. et per Abbat. in cap requiſiuiſti nu. 27.
poſt gloſ. ibi in verb. ſecus autem eodem tit. de te-
ſtam. Petr. de Vbald. in tractat. de canonic. Epi-
ſcop. cap. 7. nu. 56. Lapus de portion. canon. cap.
12. nu. 1. & eſt regulare, vt legatum ei debea-
tur cuius contemplatione factum fuit iuxta
text. in l. annua. §. ottia. ff. de ann. legat et in d. l.
ciuibus ff. de reb. dub. Durand. de art. teſtădi ti-
tul. 6. cautel. 7. Fachin. controuerſ. iur. lib. 5. cap.
41. ſicuti etiam donum illi quæſitum cenſe-
167 tur, cuius contemplatione datum fuit. l. pro-
fectitia. §. 1. ff. de iur. dot. l. ſed ſi plures. §. in ar-
rogato ff. de vulgar. & pupill. l. dotem dedit. ff. de
collat. bonor. l. aditio. §. 1. ff. de acquir. hæred. leg.
fin. cum ibi notat. C. de vſufruct.

Non nego regulariter loquendo, quando
aliquid legatur alicui, præſumitur relictum
propria eius contemplatione, et non alterius,
vt notat Bald. per illum text. in l. ultima num. 6.
ff. quib. ad libert. procla. non liceat cum alijs alle-
gatis à Rota coram re. mem. Merlino deciſ. 885.
num. 14. vbi aſſeritur quod munera data per
168 Principem Ambaſciaroribus, ipſis, non au-
tem eorum Principibus à quibus miſſi ſunt,
cenſentur acquiſita. iuxta cum l. multa. C. de
bon. quæ liber. Bart. in l. ſi vera. §. item quidquid,
ſub num. 3. ff. ſolut. matrim. Brun. de Legation.
cap. 6. lib. 3. Menoch. præſumpt. 26. num. 8. et 23.
lib. 3. Vnde pariter relictum filio in poteſtate
patris etiam exiſtenti, eius contemplatione,
169 non patris, relictum videtur, vt probatur in l.
penult. in fin. in verb. plerumque. C. de vſufruct.
et ibi notat gloſ. nam illa dictio, plerumque, re-
gulam oſtendit. l. qui plures ff. de vulg. et pupil.
l. ſi vt certo. §. nunc videndum. ff. commod. l. non
dubitamus ff. de condit. & demonſtrat. l. tertia
verſ. plerumque ff. de offic. præfect. vigil. et hanc
170 regulam in ſpecie probarunt. Bart. in l. filius
familias la 2. nu. 3. ff. de donat. cauſ. mort. Bald.
Paul. Caſtren. et Alex. in l. cũ aliquis. C. de iure
deliber. Ruin. conſil. 194. n. 2. vol. 2. Surd. deciſ.
Mantuan. 322. n. 46. verſ. filio relictũ, non patris,
ſed ſui ipſius cõtemplatione cenſetur relictũ &c.

Quodque procedit etiam ſi patris menio
facta fuerit, quia perſona patris intelligitur
171 fuiſſe adiecta gratia demonſtrationis l. cbie
verbis in fin. ff. de hæred. inſtitut. et demon-
ſtratio non præſumitur cauſa diſpoſitionis
appoſita l. demonſtratio. ff. de condit et demon-
ſtrat. & ita voluerunt Bart. Bald. et alij in
locis ſupra citatis idemque Bart. in l. vltima C.
de vſufruct. et in tractat. de duobus fratribus. n.
8 et Ruin. ind. conſil. 194. nu. 3. vol. 2 et reſpõ-
dit Rota in cauſa Romana Fideicõmiſſi de Co-
ronis 12. Iunij 1651. corã R. P. D Cerro §. Quo-
niam verſ. regula eſt pro filijs, quod eis relictum
propria, non autem patris contemplatione relictũ
cenſeatur etiam ſi vocati fuerint adiecto nomine
patris &c. vtique hoc eſt perpetuum, vt in du-
172 bio qualitas præſumatur adiecta diſpoſitio-
ni, et perſonæ cauſa tantùm demonſtrationis,
vt probat. l. vltima. §. Titia in fin. ff. de liberat. le-
gat. Bart. in l. cum pater. §. menſa ff. de legat. 2.
quem ſequuti ſunt Iaſ. in l. centurio numer. 51. et
ibidem Rip. nu. 140. ff. de vulgar. et pupillar. ſub-
ſtitut. vbi definiunt, ſi teſtator habebat plures
filios, et vnum ex eis impuberem, & ita ſubſti-
173 tuat, ſubſtituto filio meo impuberi, illa ſubſti-
tutio non eſt pupillaris, etiam ſi dictum ſit
impuberi, quia iſta qualitas impuberis, poſita
eſt demonſtratiuè ad demonſtrandũ ex mul-
tis filijs, filium illum impuberem.

Confirmatur inſuper iſta opinio, vt dum
aliquid relinquitur filio familias, quamuis ſit
facta mentio patris, cenſeatur quidem id reli-
174 ctum contemplatione ipſius filii, et non pa-
tris, nam quis eſt ita captus oculis, quin non
videat, ſi teſtator voluiſſet in totum patri ac-
175 quiri, ei veriſimiliter legaſſet, et nõ filio quæ
enim difficultas erat iſta. arg l. vni. § ſin autem
ad deficientis ff. de caduc. tollend. et latè id tra-
ctat, Raph. Fulgoſ. in conſ. 73. ſub n. 4. vſque ad
finem, Et ſupradicta concluſio tũc multò ma-
176 gis procedit, ſi agatur de relicto, quod filio
quæri poſſit, Imol. in l. filio familias. numer. 2.
ff. de condit. et demonſtrat. Bero conſil. 155. nu.
9. lib. 3. Ruin conſil. 194. n. 3. lib. 2. Card. Mantic.
de coniectur. vltim. volunt. lib. 8, titul. 16. num. 4.
Simon de Præt. de interpretat. vltim volun. vol.
2. lib. 1. ſolut. 6. num. 14 et 15. Caſ. de Graſſ deciſ.
2. num. 3. de donat. et præſertim, quando filij iã
177 nati ſunt, et proprio ipſorum nomine voca-
ti reperiuntur, vt notat Afflict. in cap. 1. nu. 21.
de alienat. feud. paternæ.

Et licet præfata limitentur in relicto facto
per conſanguineũ, ex quo ratione conſangui-
178 neitatis, ex quo diſponens cenſeatur motus
ad donandum, vel diſponendum filio cõtem-
platione patris, vt traditur alijs relatis per Si-
mon. de Præt. d. ſolut. 6. n. 27. Huiuſmodi tamen
limitatio recipitur, quando datur, vel relin-
quitur id, ad quod pater tenebatur, vel in
179 cauſam ad quam ipſe erat obligatus, vt de-
clarant Surd. conſil. 488. num. 20. verſ. quando
id datur, ad quod pater erat obligatus, vel in
cau-

cauſam ad quam &c. ibiq. plures DD. congerit.
Et facit illa ratio, quia vbi actus ad vnum
180 pertinet, tunc, ſi duo illum gerant, videtur
vnus nomine illius gerere, ad quem negotiũ
illud pertinet. l. uxor. §. final. ff. ad Velleian. qua
ratione vtitur Natta in conſil. 100. nu. 7. & me-
lius facit doctrina Bald. Nouell. in tractat. de
dot. part. 6. priuileg. 3. verſ. vidi etiam de facto.
vbi vult quod ſi pater, et mater ſimul promit-
181 tant dotem filiæ, mater videtur promittere
vti fideiuſſor intercedendo pro marito, quam
de ſuo donare &c. Quando vero illud, quod
donatum, vel relictum eſt filio à cõſanguineo,
à patre non erat debitum, et tunc relictum
182 cenſetur contemplatione filij, et non patris
ex adductis per Merlin. de legitim. lib. 2. titul. 2.
quæſt. 16. num. 16. & per Hodiernam in annot.
ad Surd. deciſ. 322. num. 20. et 26. quos ſecuta
eſt Rota in Romana Fideicom. 12. Iunij 1651.
coram R.P.D. Cerro. §. Vltimo. verſ. ſecus vbi
relictum fuit, quod à patre non erat debitũ &c.
Reſtringe tamen, et ſic accedam ad propo-
ſitum noſtrum, vt relictum filiofamilias ſub
commemoratione patris, et patriæ poteſtatis,
183 tunc cenſetur teſtator reliquiſſe ei contẽ-
platione ipſius patris, vt loquitur textus in l.
filiusfamilias, et ibi Doctores. ff. de condit. et de-
monſtrat. et ita reſtringit Bart. in d. l. filiofami-
lias la 2. num. 2. ff. de donat. cauſ. mort. et in d. l.
cum aliquis. num. 3. C. de iur. delib. et ſequitur
Bald. et Caſtr. num. 2. et declarat Socin. Sen. in
conſ. 72. num. 10. verſ. ſed prædictis non obſtanti-
bus vol. 3. et melius Card. Mantica de coniectur.
vltim. volunt. lib. 8. titul. 16. nu. 5. et ſeq. et adde
Surd. deciſ. 322. num. 47. verſ. fallit quando eſt
relictum ſub commemoratione patris. et patriæ
poteſtatis &c. et nuper id probat D. Paulus
Staiban. Iun. in ſuis controuerſ. forenſ. deciſiu.
184 reſolut. 34 à num. 11. vbi etiam in fine teſta-
tur, ſic fuiſſe decretatum in ſacro Conſilio
Neapolitano, et admiſit Rota in d. Romana
Fideicommiſſi coram R.P.D. Cerro. §. Quoniam
verſ. quia cum non fuerit facta mentio patriæ po-
teſtatis &c.
Quare ita dici poteſt in terminis noſtris,
nempè, quãdo aliquid relictum eſt Parochis,
185 Rectoribus &c. Eccleſiarum commemora-
tione, intuitu, et contemplatione Eccleſiæ,
ipſi Eccleſiæ, et non Rectori cenſetur relictũ
ex rationibus, et iuribus ſupra allegatis. Ex quo
ſequitur Rectorem nullatenus dicta bona ei
186 contemplatione Eccleſiæ relicta alienare
poſſe. per text. in auth. licentiam. C. de ſacroſanct.
Eccleſ. et eſt clara extrauag. Pauli. II. incip.
Ambitioſa de rebus Eccleſ. non alien.
Item non poterit eis renũciare, nec aliquo
modo tranſigere, quantumuis Eccleſiæ adhuc
187 non fuerint tradita, ſed exiſtant penes lai-
cos, quia ſi fuerit conuentum, puta, vt ea bo-
na remaneant penes hæredes, perinde eſt, ac
188 ſi ſecuta fuiſſet illorum alienatio, vt notant
DD. in l. nulli ff. de tranſact. et ibi Bart. num. 2.
poſt gloſ. in verb. nulli. ff. eodem titul. Redoan.
in tractat. de reb. Eccleſ. non alien. cap. 1. num. 2.
et Abb. in cap. contingit. num. 3. verſ. conclude-
rem eodem titul. de tranſact. Feder. de Sen. con-
ſil. 94. Aym. conſil 323. numer. 1. verſ. dico quod
Prælatus, et perpetuo ſenſit Rota, et præſertim
coram Verallo deciſ. 106. part. 1. et deciſ. 318.
part. 3. et fuit dictum in cauſa Auerſana Ter-
minen. 27. Iunij 1583. coram bo. me. Io. Baptiſta
de Rubeis, et in Mediolanen. Reſciſſionis permu-
tationis 10. Ianuarij 1597. coram clar. me. Card.
Hieronym. Pãmphil. et in cauſa Romana Turris
Vergata 19. Iunij 1606. coram bo. me. Coccino
eſt decis. 150. n. 1 inter eius impreſſ. & nuper fuit
reſolutum in cauſa Gallien. Hæreditatis 1. Fe-
bruarij 1638. coram Eminentiſſ. D. Card. Hie-
ronym. Veroſpio. §. ex his deduci poterat. verſ.
quæ habent locum, quamuis bona ſuper quibus
tranſactum fuit, non ſint poſſeſſa ab Eccleſia.
Quæ deciſio deinde amplè fuit confirmata co-
ram eodem in eadẽ cauſa ſub die 21. Maij 1638.
in quibus deciſionibus fuit declarata nulla, et
inualida tranſactio inita, ſuper hæreditate re-
189 licta Eccleſię Patrum Congregationis Ora-
torij Ciuitatis Camerini, de cuius aditione
aliter non conſtabat, quam per pactum initũ,
vt bona remanerent penes hæredes, qua ſtan-
te, vt dixi, fuit nulla iudicata tranſactio, quia
in ea fuit omiſſa ſolemnitas Beneplaciti Apo-
190 ſtolici, quæ requiritur ad validitatem alie-
nationis rerum Eccleſiæ, & iurium ei delato-
rum, & hoc eſt abſolutum in quacumque di-
ſtractione bonorum, vel iurium Eccleſiæ, vt
cum vtilitate adſit quoque copulatiuè dictum
191 Beneplacitum Apoſtolicum, alias dicta alie-
natio ex defectu conſenſus corruet, et ſic etiã
attento iure naturali, ex latè, & ſubtiliter con-
geſtis in cauſa Gerunden. Scribantæ 26. Februa-
rij 1638. et 21. Maij eiuſdem anni coram re. me.
Merlino ſunt inter eius impreſſ. deciſ. 764 et 775.
& ſuo loco id fusè explicabo.
Quidquid tamen eſſet dicendum ſi non eſ-
ſemus in iure quæſito, ſed ſolũ in iure quærẽ-
192 do, cui poteſt per Eccleſiam ſine ſolemnita-
tibus valide renunciari, vt tradidit Rebuffus
in tractat. de rer. Eccleſ. num. 30. & notat Bald.
in auth. ſi qua mulier. num. 41. C. de ſacroſanct.
Eccleſ. Iaſ. in l. legati num. 21. & faciunt tradita
per Alex. in l. legatum. num. 2. & 3. ff. de legat. 1.
Quaranta in ſumma Bullar. in verb. Alienatio.
num. 23. in fin. in 8. ampliat. Lap. allegat. 25. nu-
mer. 4. verſic. item ſolemnitas non exigitur in re-
bus nõ dũ in Eccleſia incorporatis &c. ibi Quin-
tilian. Mandoſ. in addition. in litera R. alios ple-
na manu refert, et addo Vincent. de Franch.
eundem Mandoſ. allegando in deciſ. Neapolit.
14. num 28. verſic. infert, quod legatum factum
Eccleſiæ, poteſt per Prælatum abſque ſolemnita-
te repudiari &c. Zerola in praxi Epiſcopali p. 1.
verb. legatum. §. 13. Riccius in prax part. 1. reſo-
lut. 82. et faciunt tradita per Gratian. diſcept.
forenſ. cap. 202. num. 37. et 40. et nuper Carol.
Marant.

Digitized by Google

Marant. *in ſuis controuerſ. Iur. par. 1 reſponſ. 37. num. 11. verſ. quod facere potuerunt etiam abſq; ſolemnitatibus Extrauagantis Pauli. II. &c. dixitque* Rota *coram bo. me.* Card. Seraph. *deciſ.* 1198. *verſ. cum in quaerendis poſſit Eccleſia ſibi praeiudicare &c.* atque recentius dictam concluſionem veram agnouit. *in allegata cauſa Gallien. Bonorum 1. Februarij 1635. et melius 21. Maij eiuſdem anni coram bo. me.* Card. Veroſpio. *§. Et prima. verſ. quaſi non ageretur de amiſſione iuris, iam delati, ſed ſolum iuris quaerendi, cui potuit ſine ijs ſolemnitatibus validè renunciari &c.*

Veritas eſt enim, diuerſum cenſeri aliena-
193 re, quod ſuum eſt, & aliud non acquirere, rationem adducit *text. in l. ſi ſponſus. §. ſi maritus* ibi, *Neque pauperior ſit, qui non acquirit, ſed qui de patrimonio ſuo diſpoſuit &c. ff. de donat. inter vir & vxor.* ad idem facit *text. in l. Iulianus. ff. ſi quis omiſſ. cauſ. teſtam.* Et ſic non eadē,
194 parque eſt ratio non accipere, & perdere. *l. fin. C. de codicill. l. ſancimus. §. licentia ff. de iur. deliber. l. qui autem. ff. de his quae in fraud. credit.* & deinde *in cauſa Vicen.* Cameraria 14. *Martij 1640 coram Reuerendiſſ.* Terraconen. *§. Et niſi Papa verſ. non dicitur pauperior fieri, qui non acquirit &c.* Amplius in hac materia non immoror, quia ex profeſſo alibi latiſſimus ero.

Stat ergò inconcuſſa dicta opinio, quando aliquid relinquitur Rectori Eccleſiae, comme-
195 moratione, & intuitu ipſius Eccleſiae, non Rectori, ſed Eccleſiae cenſetur relictum, & illud poſtquam fuit ei acquiſitum, non poterit alienari, ſine debitis requiſitis neceſſarijs in alienatione bonorum Eccleſiae &c. Limita tamen praedicta, quando legatum eſſet factum Praelato, Parocho, vel Rectori alicuius Eccleſiae ab eo, qui eis ſanguine coniunctus eſt, hoc
196 ſanè caſu regulariter praeſumitur legatum contemplatione ipſius perſonae, non autē Eccleſiae relictū, & extenditur, vt procedat etiam dum teſtator legauit Praelato, vel Rectori talis Eccleſiae, atque ita nomine appellatiuo, nō autem nomine proprio expreſſo, quia tunc ea verba ſtant demonſtratiuè, non autem diſpoſitiuè, in qua materia cum ſuis ampliationibus, & limitationibus multus ero *infra in cap. ſeparato*, vbi adducam nonnullos caſus in quibus teſtator dicitur diſpoſuiſſe ad pias cauſas, & praeſertim quando legatum reperitur factum Eccleſiae, vel Monaſterio.

ARGVMENTVM.

Teſtator ſi commiſerit executori teſtamentario, vt bona ſua diſtribuat inter pauperes, inter quos debeat facere talem diſtributionem. Et quid ſi eidem ſit datus liberum arbitrium, et abſolutum, an poſſit tunc diſtribuere pauperibus cui voluerit, et reſponſio eſt affirmatiua, dūmodo tamen illi ſint pauperes, & hoc caſu, ſi pauperes non elegerit quid ſit faciendum. Teſtatoris voluntas eſt ad vnguem obſeruāda, & prout iacet; ita vt perperam agatur, ſi melius prout iuſſerit, fuerit adimpleta. Executores teſtamētarij, quid omnino debeant obſeruare in pia teſtantium voluntate, & plura deducuntur, circa arbitrium eis liberum datum à teſtatoribus.

SVMMARIVM.

198 *Eleemoſyna incertis pauperibus relicta, quibus ſit diſtribuenda.*
199 *An pauperibus vicinis veniat diſtribuenda.*
200 *Coena peracta, ſicuti reliquiae circumſtantibus diuiduntur, ſic peracta vita aliquid porrigēdum eſt, eis, qui nobiſcum ſemper fuerunt.*
201 *Pauperibus in genere relictum, debet diſtribui inter pauperes domicilij teſtatoris. & nu. 202.*
203 *Teſtator executori teſtamentario, quando cōceſſit facultatem eligendi pauperes, tunc non tenetur eligere pauperes domicilij teſtatoris.*
204 *Cum in ſua poteſtate ſit talis electio.*
205 *Teſtator, quando non declarauit ſuam voluntatem, tunc ſi ea reperiatur declarata à Iure, ea declaratio eſt amplectenda.*
206 *in Teſtatoris voluntate declarāda, verba eius ſunt perſcrutanda, quia per ea multa poſſunt apparere.*
207 *Teſtator, quando commiſit executori teſtamentario diſtributionem bonorum in pauperes plenè, & liberè,*
208 *Et tunc cui vult poteſt gratificari, quia teſtator duo commiſit, ſcilicet expreſſè diſtributionem, et tacitè cui voluerit executor.*
209 *in Arbitrio alicuius libero quoties aliquid cōmittitur, tunc intelligitur de abſoluto.*
210 *Arbitrium liberum conceſſum alicui, vt diſtribuat bona relicta in pauperes, non extenditur, vt poſſit eligere non pauperes. et nu 212.*
211 *Executor teſtamentarius habens liberum arbitrium eligendi pauperes non tenetur eligere pauperiores.*
213 *contra Teſtatoris mentem, & voluntatem quidquid ſit, nullum inuiolabiliter eſt.*
214 *Teſtator, ſi mandet, vt eius bona diſtribuantur pro maritādis puellis, non ſunt aſſignanda ingredientibus Monaſterium.*
215 *Executor teſtamentarius in exequenda mente teſtatoris, ſemper videre debet quid habet in mandatis.*
216 *Teſtator, ſi iubeat, vt vendantur bona mobilia, & immobilia, in his terminis non poſſunt vendi iura, & actiones.*
217 *Iura, & actiones non veniunt appellatione bonorum mobilium, & immobilium, ſed tertiam ſpeciem bonorum conſtituunt.*
218 *Teſtatorum voluntates prout iacent ſunt ſeruanda.*
Teſtator, quod iuſſit non ſufficit facere, niſi fiat, vt iubet.
219 *Teſtator, quod voluit attendendum eſt, et non quod melius eſt.*

220 *contra Voluntatem teſtatoris facere pium nõ eſt. ſed potius impium, et inhumanum eſt, etiã ſi in magis pios vſus fiat.*

221 *in Teſtatoris voluntate adimplenda non habet locum regula illa, qui plus facit, idem facere videtur.*

222 *Executores vltimarum voluntatum debent ad vnguem, & formaliter obſeruare præcepta teſtatoris. amplia num. 223.*

224 *Executores teſtamentarij, quando poſſint alterare mentem teſtantis. et nu. 225.*

226 *Teſtatoris voluntatem, ſi impium eſt peruertere, quantumuis in meliores vſus vertatur.*

227 *Quid erit dicendum, ſi ſit elsna ad pias cauſas. et conuertatur in prophanos vſus.*

228 *Teſtator ſi iuſſerit executori, vt diſtribuat ea bona in pauperes. ſi det nullatenus in pauperes quid hoc caſu ſit faciendum. et n. 229. et 230.*

231 *Et quando talis executor teneatur de ſuo, ſi bona data in non pauperes, fuerunt per eos cõſumpta.*

233 *Facultate ſibi concessa à teſtatore in diſtribuendis bonis ad pias cauſas, quando quis abutitur, Superior id reformare poterit.*

234 *in Culpa quando quis eſt, non debet doleri, ſi quid ſiniſtri et accidat.*

235 *Damnum, quod quis ex culpa ſua ſenſit, illud ſentire non videtur.*

236 *Qui facit, quod non debet, ei accidit quod non credit.*

237 *Damnificatur in nihilo, qui omnia cautè agit.*

238 *Cauens ne decipiatur, vix cauet, etiam cum cauet, nam ſæpe cautor capitur.*

239 *Agens cautè, ſi etiam aliquando capitur, & quid erit. ſi ineptè negotietur.*

240 *in Negotijs alicuius ponderis non eſt dormiendum.*

241 *Executor teſtamentarius facili negotio poteſt ſe informare, dum eligere tenetur pauperes, an illi, quibus aſſignat bona teſtatoris ſint vere pauperes.*

243 *Actio omnis vacare debet quidem temeritate, & negligentia.*
Agendum non eſt aliquid, de quo non poſſit reddi ratio probabilis.

244 *Negotia aliena agentes, omnia rimari debent, quamuis omnia in eorũ voluntate poſita ſint.*

245 *Arbitrium quantumuis liberum obligat ad præſtanda illa, quæ quiſque ſolet præſtare in rebus ſuis, vel ſibi fieri vellet.*

246 *Arbitrium non debet eſſe beſtiale.*

247 *Executori habenti liberum, & abſolutum arbitrium, non poteſt dici, cur ita facis?*
in Arbitrio quouis libero, & abſoluto ſemper cenſetur excepta temeritas agentis.

248 *Arbitrium liberum licet detur alicui ſemper intelligitur æquitate ſeruata.*

249 *Æquitati quod repugnat, numquam cenſetur conceſſum in abſoluto arbitrio.*

250 *Executori teſtamento, ſi ſit commiſſum arbitrium, prout ei videbitur, & placebit, non poteſt abuti ea facultate.*

251 *Scriptum non cenſetur, quod facit contra ſcriptum.*

252 *Arbitrium, quantumuis abſolutum, numquã extenditur ad indiſcreta.*

253 *in Arbitrio abſoluto etiam cenſetur exceptus dolus.*

254 *Executor teſtamentarius, quando potius peruerſor eſt vocandus, quàm executor.*

256 *Viui ſi quid iuſſerint poſſunt ipſi exequi, vel exequi facere. ſed non mortui.*

258 *Pauper, quis in dubio præſumitur.*

259 *Arbitrium liberum habẽs, habet præſumptionem pro ſe. et num. 260.*

261 *Verbum, videtur, importat arbitriũ boni viri.*

CAPVT LXXI.

COncluſum iam eſt in præcedentibus capitibus, quid ſit reſpondendum quoad inſtitutionem, vel legatum incertæ Eccleſiæ factum nullatenus caducari ex defectu incertitudinis, quamuis regula ſit in contrarium, et inſuper qualiter talis incertitudo declaretur ex ipſa coniecturara mente Teſtatoris; Vnde modo procedamus alia dubia elucidare in caſu, quo teſtator aliquid reliquit pauperibus, et non expreſſit inter quos diſtribue-
198 retur, et breuiter poteſt reſpondi, talem eleemoſynam eſſe diuidendam inter pauperes illius loci, in quo teſtator domicilium habebat, nõ autem inter alios, qui eſſent à prædicto loco extranei, et hoc propter effectionem, quam cẽſetur habere ad dictum locum, vt dixi ſupra etiam, in terminis Eccleſiarum
199 incertarum, et ſic etiam perſonis ibi manẽtibus, quæ ſibi vicinæ fuerunt, à quibus fomentum, conſolationem, et ſeruitia multa recepit, et facit dictum Moralis philoſophi Senecæ in epiſtol. 77. ibi. *Non eſt inhumanum, quemadmodũ cœna peracta ſi reliquiæ circum-*
200 *ſtantibus diuidantur, ſic peracta vita aliquid porrigi his, qui nobiſcum fuerunt &c.*

Quod enim talis eleemoſyna incerta inter pauperes illius loci, in quo teſtator domici-
201 lium habebat, ſit diſtribuenda, iſta fuit opinio gloſ. communiter amplexæ. *in cap. ſi pater 1. in verb. pauperes, verſ. & de pauperibus loci proprij domicilij &c. extra de teſtam. in 6.* ita etiam cenſuit, *Speculator de inſtrument. edit. §. nunc verò aliqua, num. 64. verſ. & idem ſi pecuniam.* Felin. *in cap. ſicut. numer. 4. verſ. & adde gloſſam ſingularem. de ſimon. et in cap. vltimo. num. 49. de foro competent.* Anchar. *conſ. 214. num. 11. in fin. & 12.* Pariſ. *conſil. 38. num. 28. vol. 3. et alijs pleno calamo relatis per* Tiraquell. *in tractat. de priuileg. piæ cauſæ priuileg. 56.* Quibus addo Surd. *in tractat. de aliment. titul. 1. quæſt. 93. num. 13. verſ. veniunt ſolum pauperes ſui domicilij &c.* vbi tamquam egregiam, & communem extollit *ſupradictam gloſ. in d. cap. ſi pater.*

Huic

Digitized by Google

202 Huic opinioni quoque adhærent *Cardin.* Mantica *de conie*ctur *vltim, volunt. lib 8 titul 5. num. 2.* vbi etiam ſingularem vocat dictam gloſ. *Ludouic.* Meſſia *in pragmatic. tax. pan. concluſ 5. num. 96,* Gregor. Lopez. *in l. 10. in verb de aquel. lugar. tit. 3 par. 6.* Padilla *in l. præſes. nu. 24. C. de ſeruit. & aq.* Couar. *in cap. cum tibi. num. 14. de teſtam.* Menoch. *de præſumpt. lib. 4 præſumpt. 125. num. 5 verſ primum eligere debent &c.* idemque refert *Gonzal. ad regul. 8. Cancellar. gloſ. 2. num. 59.* Aufrer. *ad Cap. pel. Tboloſ. quæſt. 57 num. 4.* Bonacin. *tom. 2. de contractibus diſput. 3. quæſt. 17. punct. 8. §. 4. num. 1. in fin.* Boreil. *in ſumm. deciſ. Regn. tom. 3. titul. 22. num. 33. & ſeq.*

Verum tamen eſt, quādò teſtator exequu-
203 tori teſtamētario conceſſit facultatem pauperes eligendi; is enim non tenetur eligere pauperes domicilij teſtatoris, cum in ſua po-
204 teſtate ſit talis electio, *ita Ioan. Andr. Domin. Lap. & Franch. in d. cap ſi pater de teſtam. lib. 6.* Capell. *Tboloſ. deciſ. 118. num. 2.* Cardin. Mantic *de coniectur. vltim. volunt lib 8. cap. 5. num. 1. verſ niſi teſtator,* & dixit *Rota in cauſa Romana Dotis de Mattheis 17. Decembr 1574. coram bo. me. Marcello* Bubalo, *verſ hinc videmus &c.* A qua tamē limitatione recedit *Couar. in d. cap. cum tibi, num. 14. de teſtam.* quia
205 mens teſtatoris videtur refragari, ſtante declaratione eius facta à Iure, quod ille teſtator intellexerit de pauperibus domicilij, ergò exequutor tenetur eam ſequi. Veritas tamen eſt in hoc regulam generalem non poſſe con-
206 ſtitui; nam verba prolata à teſtatore ſcrutanda veniunt, per quæ eius voluntas ſolet apparere, vt ſatis notum eſt.

Quando enim in arbitrio exequutoris te-
207 ſtamentarij fuit commiſſa diſtributio bonorum in pauperes, & additum fuit plenè, & liberè, & tunc poteſt cui vult gratificari, Nam in tali legato pio, duo ordinauit teſtator, vnū expreſsè, nempè vt certum quid diſtribuere-
208 tur in pauperes, alterum verò tacitè, ſcilicet quales eſſe debeant dicti pauperes, & id in libero arbitrio exequutoris poſuit; nam quo-
209 ties aliquid committitur in libero arbitrio alicuius, tunc de libera voluntate intelligitur, *vt notat Bart. in l. ſi ſic ff. de legat. 1. & in l. alio. col. 3. verſ ex prædictis. ff. de aliment. et cib. legat. & in l fideicommiſſa. § ſi ſic ff. de legat 3.* Bald. *in l. 1. ff. de milit. teſtam* Roman. *in l. filiuſfamilias col. 3. in 3. caſu principal. ff. de donat et* Dec. *in l. in perſona. § generaliter. nu. 2. ff de reg. iur.*

Aduerte tamen licet quantumuis liberum,
210 & abſolutum fuerit datum arbitrium, tamē id ſemper venit intelligendum, & reſtringendum quoad electionem pauperum, nō autem vt poſſit eligere illos, qui non ſunt pauperes; ſcio quidem ſtante dicto libero arbitrio, non
211 teneri eligere pauperiores, quia ſufficit eos eſſe pauperes, *vt inquit Bald. in l. id quod pauperibus. nu. 33. C. de Epiſcop. et Cleric. Benedict.* Capra *conſ. 54. num.* [...]iter probetur paupertas *iectur. vltim. volunt, lib.* [...]mentarius deſtinatus *& poſt eos Illuminat* Moro[...] aderraret, cum ad *verſ. ſi data ſit alicui facultas* [...] non præſumatur, netque hoc eſſe maximè notand[...] [...]itè inquit *gloſ. ff. qui ſatis*

Tamen nullo modo ſatisfacit me[...] [...]upertas
212 toris, nec propriæ obligationi, ſi non [...] af- pauperes, quia quidquid agitur contra me[...] tem teſtatoris, & contra formam diſpoſitionis
213 ab eo traditam nullum inuiolabiliter eſt. Hinc notabiliter decidit *Bald in auth. niſi. numer. 11. verſ. & ideo exequutores. C. ad Trebell.*
214 in tantū obſtrictos eſſe exequutores ad ſeruanda mandata Teſtatoris, vt ſi deputentur ad diſtribuenda bona, pro maritandis puellis virginibus, non poſſunt dare intrantibus Mo-
215 naſterium, quia hoc non habent in mandatis *id etiam comprobat* Natta *in conſil. 211. ſub numer. 19 verſ executores deputati, ad virgines maritandas, non poſſunt dare virgini intranti Monaſterium &c.* Idque optimè confirmatur *ex ſententia Angel. in conſ 328. incip Anaſtaſius col. 1. et ſeq.* vbi tradit ſi teſtator commit-
216 tat exequutoribus vt vendant bona mobilia, et immobilia, non poſſunt vendere iura, et actiones, ex natura mandati, ſtrictè interpretandi, et non extendendi, cum regula-
217 riter iura, et actiones non veniant appellatione mobilium, et immobilium, ſed tertiam ſpeciem conſtituunt bonorum. *l à Diuo Pio. § in venditione. ff. de re iudic. l. quam Tuberonic. §. fin ff. de pecul. l. mouentium, et ibi Bart. ff. de verb ſignific.* Alex. *conſ. 244. nu. 1 lib. 6. Rota coram bo. me.* Coccino *deciſ. 83. num. 16. et coram re. me* Merlino *decis. 116. num. 15. part 5. recent.*

Prout ergo iacent vltimæ voluntates ſer-
318 uandæ ſunt; non enim ſufficit facere, quod teſtator iubet, niſi fiat, vt iubet *l. ſed ſi ante. ff. ad Trebellian.* attendendū certè venit, quod
219 teſtator voluit, non quod voluiſſe melius fuiſſet. *l. extraneum C de hæred. inſtituend* neque pium eſt facere contra voluntatem teſta-
320 toris, ſed impium, et inhumanum, quamuis fiat diſtributio in pios, vel magis pios vſus. *Angel. in conſ 328. num 5 et ſimul* Rota *in cauſa Pacen. Collegij 1. Iulij 1639 coram Reuerendiſſ. D.* Terraconen. *§ minus releuat. verſ quod melius eſſet bona relicta pro conſtruendo Collegio implicare pro maritandis puellis pauperibus, eſt contra textum in d. §. diſponat. auth de nupt.*

Nec in exequenda volūtate teſtatoris habet
221 locum regula illa, qui plus facit, idem facere videtur, *vt concludit Card poſt Ioan. Andr. & Lap. in Clem qui contingit in 9 quæſt. de re-*
222 *ligioſ. dom.* quia exequutores vltimarum voluntatum, debent ad vnguem, et formaliter obſeruare præcepta teſtatoris, quæ omnino, & omnibus modis iura iubent, vt adamuſſim ſeruentur. *§. diſponat auth. de nupt. cum ſimil,*
223 etiam Principis reſcripto non obſtante ex multis allegatis *per Decian. conſ. 39. numer. 2. verſ. Neque Imperator &c lib. 2.* Quidquid eſ-

à me in annotat. ad decis. 3 num, 18. part. 3. recen. Quare idem reſpondendum erit, quod legans
150 quid pro ſepultura alicui Eccleſiæ, ſi infelici ſorte decedar excommnnicatus, & proinde in Eccleſia ſepiliri non poſſit, *vt in cap. ſacris. de ſentent. excommun*, vel ſe ipſnm occidat, *vt in*
151 *cap. ex parte. il 2. de ſepultur.* vel impenitens decedat, vel in peccato mortali, quibus omni-
152 bus deneganda venit ſepnltura Eccleſiaſtica, & tunc etiam Eccleſia illa debet conſequi prædictum legatum, qnia non ſtat per ipſam,
153 ſed facto legantis, et eius culpa accidit, vt legatum non adimpleatur *Dynus, & Bart. in l. miles §. ream. ff. de adulter.* Idem Bart. *in l. ſi quis ad declinandum. C. de epiſcop. & cleric. & in l. 1. C. de his, quæ pœn. nomin.* Galiel. *de Benedict. in cap. Raynutius in verb. mortuo itaque el. 2. num. 50. & 295. de teſtam* Spin. *de teſtament. gloſ, 2. de elect. ſepultur. num.* 34. Menoch. *qui teſtatur de cõmuni de præſumption. lib. 4. præſtipt.* 183. Ameſcua *in tractat. de poteſtat. in ſe ipſum lib. 1. cap. 22. num.* 33. Angel. *in ſumma in verb. legatum num.* 10. Armill. *in eodem verb. num.* 8. Syluest. *pariter eodem verb. 1. quæſt. 4. & 6.*

Quæ concluſio procedit, etiam ſi teſtator in
154 legato addidiſſet, quod aliàs non valeat legatum factum Eccleſiæ, niſi ibi ſepeliatnr. *Simon. de Prat. de interpratat. vltim. volunt. lib. 4. interpratat. 3. dub. 1. num. 11.* Sebaſtian. Medic. *de ſepultur. part. 1. quæſt. 23.* Perez. *de anniuerſ. cap. 11. num.* 33. Ratio conclnſionis eſt, quia ea conditio poſita in legato de ſepelliendo proprio cadauere in Eccleſia eſt conditio mixta,
155 quæ qnando adimpleri non poteſt, vel non ſtat per legatarium quo minus adimpleatnr habetur pro adimpleta. *l. in teſtamento la 2. & l. vter ex fratribus, & l. Titius ſi ſtatuas. ff. de condit. et demonſtrat, & l. poſt dict. §. item ſi quis conditio ff. quand. dies leg. ced*-latè Perez. *cap. 11. num. 36. qui refert, & ſequitur Thom.* Pellicion. *illuſtr. quæſt part. 1. quæſt. 31. circa med. verſ. & procedit dictum &c.*

ARGVMENTVM.

Teſtator, quando aliquid reliquit alicui Eccleſiæ, & hoc ſiue in ſpecie, ſiue in genere fuerit nominata Eccleſia, ſane illud non acquiritur Rectori illius, ſed vadit in vtilitatem dictæ Eccleſiæ, ſicquæ ea bona non poteſt alienare, nec tranſigere ſuper is, ſine Beneplacito Apoſtolico, & quid ſi ante aditam hæreditatem conuenerit, vt ea bona perſiſtant penes hæredem.

Quæ concluſio procedit etiam ſi fuerit facta mẽtio Rectoris in ipſo legato, cum id cenſeatur expreſſum cauſa demonſtrationis, limitatur tamen id, quando talis Rector erat conſanguineus ipſis Teſtatoris, quia cenſetur tunc relictum ipſi Rectori.

Filio relictum etiam ſub commemoratione patris cenſetur non patris contemplatione, ſed ipſius filij relictum, nam demonſtratio non cenſetur cauſa diſpoſitionis appoſita. Patri, & non filio, quando quis aliquid voluiſſet relinquere, certe non filio, ſed patri relinquiſſet, Donatum filio à conſanguineis patris, quando patris contemplatione, & quando ipſius filij cenſeatur donatum &c.

SVMMARIVM.

156 *Teſtator, quando aliquid reliquit alicui, Eccleſiæ, id non cenſetur relictum ipſi Rectori, ſed in vtilitatem ipſius Eccleſiæ. & n.* 157.
158 *in Legatis relictis Eccleſijs. ſi fiat mentio in eis de eorum rectore, tunc perſona illa cenſetur nominata demonſtratiuè. et amplia num.* 163. *et* 164.
159 *Diſponentis mens, et affectio ſemper inſpici debet, conſiderando in quem dirigat eius mentem et quid contempletur.*
160 *Actus ipſi non tantum ſunt contemplandi ſimpliciter, ſed in quo ſit contemplatio.*
161 *Meum eſt, quod mea contemplatione alicui relinquitur.*
162 *in Legatis pijs ambiguiſs, quattuor veniunt meditanda.*
165 *Legati pij cauſa finalis dicitur amor DEI, & ſalus animæ, potius quàm aliud intereſſe.*
166 *Legatum ei debetur, cuius contemplatione factum eſt.*
167 *Donum ei quæſitum cenſetur, cuius contemplatione datum fuit.*
168 *Legatum præſumitur relictum alicui, propria eius contemplatione.*
169 *Munera per Principem Ambaſciatoribus data, cuius contemplatione cenſeantur data.*
170 *Filio relictum quamuis in poteſtate patris exiſtenti eius contemplatione non patris relictum videtur. et n.* 174.
175 *Filio relictum, eius contemplatione cenſetur relictum, quamuis mentio patris ſit facta. Demonſtratio non cenſetur cauſa diſpoſitionis appoſita.*
172 *Qualitas ſemper cenſetur adiecta diſpoſitioni, et perſona cauſa tantum demonſtrationis.*
173 *Pater, ſi habeat plures filios, et vnum ex eis impuberem, & ita ſubſtituat, Filio meo impuberi, ista ſubſtitutio non eſt pupillaris, et quare.*
175 *Patri, et non filio, ſi quis voluiſſet aliquid relinquere, certè non filio, ſed patri reliquiſſet.*
176 *Filio ſine dubio cenſetur aliquid relictum, & non patri, quando id quod fuit datum conuenit ipſi filio.*
177 *Amplia. quando filij ſunt nati, et proprio eorū nomine ſunt vocati.*
178 *Filijs, dum aliquid eſt donatum per eorum conſanguineos, contemplatione patris cenſetur relictum, et quando id ſit verum n.* 179.
180 *Actus quandò ad vnum pertinet, tunc ſi duo gerant illum, videtur vnus nomine alterius gerere.*
181 *Pater, et mater. ſi ſimul promittant dotem filia,*

et hoc quidem, dum qualitas legati id ſuadet,
vt tradunt Canoniſtæ in d. c. requiſiuiſti. de te-
ſtam. Socin. in d. l. ciuibus num. 14. ff. de reb. dub.
& admiſit Rota in cauſa Romana Anniuerſa-
riorum. 22. Iunij 1635. coram Merlino eſt deci-
ſio 59. nu. 33. part. 7. recent. inter eius impreſſ. eſt
deciſ. 685. num. 36 part. 1.

Nam cenſetur ſpectatus cultus, et fauor ip-
ſius Eccleſiæ tamquam coniunctus cum ſalu-
165 te animę eius, qui tale legatum fecit, cum
cauſa finalis legati pii aliud non ſit, quàm
amor DEI, & ſalus animæ, vt dixi ſupra, & ra-
tiocinata eſt Rota coram Card. Lancellott. dec.
233. num. 4. verſ. in legatis pijs ſemper cauſa fi-
nalis legati eſt amor DEI. & ſalus animæ &c.
cum ibi allegatis. part. 3. recen. Quare vt præmiſi
potiùs ſalus animę, quàm particulare intereſ-
166 ſe Rectoris conſiderata cenſetur. Anchar. in
cap. officij num. 16. Imol. num. 27. Barbat. n. 35.
de teſtam. et per Abbat. in cap requiſiuiſti nu. 27.
poſt gloſ. ibi in verb. ſecus autem eodem tit. de te-
ſtam. Petr. de Vbald. in tractat. de canonic. Epi-
ſcop. cap. 7. nu. 56. Lapus de portion. canon. cap.
12. nu. 1. & eſt regulare, vt legatum ei debea-
tur cuius contemplatione factum fuit iuxta
text. in l. annua. §. attia. ff. de ann. legat. et in d. l.
ciuibus ff. de reb. dub. Durand. de art. teſtādi ti-
tul. 6. cautel. 7. Fachin. controuerſ. iur. lib. 5. cap.
41. ſicuti etiam donum illi quæſitum cenſe-
167 tur, cuius contemplatione datum fuit. l. pro-
fectitia. §. 1. ff. de iur. dot. l. ſed ſi plures. §. in ar-
rogato ff. de vulgar. & pupill. l. dotem dedit. ff. de
collat. bonor. l. aditio. §. 1. ff. de acquir. hared. leg.
fin cum ibi notat. C. de vſufruct.

Non nego regulariter loquendo, quando
aliquid legatur alicui, præſumitur relictum
propria eius contemplatione, et non alterius,
vt notat Bald. per illum text. in l. ultima num. 6.
ff. quib. ad libert. procla. non liceat cum alijs alle-
gatis à Rota coram re. mem. Merlino deciſ. 885.
num. 14. vbi aſſeritur quod munera data per
168 Principem Ambaſciatoribus, ipſis, non au-
tem eorum Principibus à quibus miſſi ſunt,
cenſentur acquiſita. iuxta cum l. multa. C. de
bon. quæ liber. Bart. in l. ſi vera. §. item quidquid,
ſub num. 3. ff. ſolut. matrim. Brun. de Legation.
cap. 6. lib. 3. Menoch præſumpt. 26. num. 8. et 23.
lib. 3. Vnde pariter relictum filio in poteſtate
patris etiam exiſtenti, eius contemplatione,
169 non patris, relictum videtur, vt probatur in l.
penult in fin. in verb. plerumque. C. de vſufruct.
et ibi notat gloſ. nam illa dictio, plerumque, re-
gulam oſtendit. l. qui plures ff. de vulg et pupil.
l. ſi vt certo. §. nunc videndum. ff. commod. l. non
dubitamus ff. de condit. & demonſtrat. l. tertia
verſ. plerumque. ff. de offic. præfect. vigil. et hanc
170 regulam in ſpecie probarunt. Bart. in l. filius
familias la 2. nu. 3. ff. de donat. cauſ. mort. Bald.
Paul. Caſtren. et Alex. in l. cū aliquis. C. de iure
deliber. Ruin. conſil. 194. n. 2. vol. 2. Surd. deciſ.
Mantuan. 322. n. 46. verſ. filio relictū, non patri,
ſed ſui ipſius cōtemplatione cenſetur relictū &c.

Quodque procedit etiam ſi patris menio
facta fuerit, quia perſona patris intelligitur
171 fuiſſe adiecta gratia demonſtrationis l. ubi
verbis in fin. ff. de hæred. inſtitut. et demon-
ſtratio non præſumitur cauſa diſpoſitionis
appoſita l. demonſtratio. ff. de condit et demon-
ſtrat. & ita voluerunt Bart. Bald. et alij in
locis ſupra citatis idemque Bart. in l. vlima C.
de vſufruct. et in tractat. de duobus fratribus. n.
8 et Ruin. ind. conſil. 194. nu. 3. vol. 2 et reſpō-
dit Rota in cauſa Romana Fideicōmiſſi de Co-
ronis 12. Iunij 1651. corā R. P. D Cerro §. Quo-
niam verſ. regula eſt pro filijs, quod eis relictum
propria, non autem patris contemplatione relictū
cenſeatur etiam ſi vocati fuerint adiecto nomine
patris &c. vtique hoc eſt perpetuum, vt in du-
172 bio qualitas præſumatur adiecta diſpoſitio-
ni, et perſonæ cauſa tantùm demonſtrationis,
vt probat. l. vltima. §. Titia in fin ff. de liberat. le-
gat. Bart. in l. cum pater. §. menſa ff. de legat. 2.
quem ſequuti ſunt Iaſ. in l. centurio numer. 51. et
ibidem Rip. nu. 140. ff. de vulgar. et pupillar. ſub-
ſtitut. vbi definiunt, ſi teſtator habebat plures
filios, et vnum ex eis impuberem, & ita ſubſti-
173 tuat, ſubſtituto filio meo impuberi, illa ſubſti-
tutio non eſt pupillaris, etiam ſi dictum ſit
impuberi, quia iſta qualitas impuberis, poſita
eſt demonſtratiuè ad demonſtrandū ex mul-
tis filijs, filium illum impuberem.

Confirmatur inſuper iſta opinio, vt dum
aliquid relinquitur filio familias, quamuis ſit
facta mentio patris, cenſeatur quidem id reli-
174 ctum contemplatione ipſius filii, et non pa-
tris, nam quis eſt ita captus oculis, quin non
videat, ſi teſtator voluiſſet in totum patri ac-
175 quiri, ei veriſimiliter legaſſet, et nō filio quæ
enim difficultas erat iſta. arg l. vni. § ſin autem
ad deficientis ff. de caduc. tollend. et latè id tra-
ctat. Raph. Fulgoſ. in conſ. 73. ſub n. 4. vſque ad
finem, Et ſupradicta concluſio tūc multò ma-
176 gis procedit, ſi agatur de relicto, quod filio
quæri poſſit, Imol. in l. filio familias. numer. 2.
ff. de condit. et demonſtrat. Bero conſil. 155. nu.
9. lib. 3. Ruin conſil. 194. n. 3. lib. 2. Card. Mantic.
de coniectur. vltim. volunt. lib. 8. titul. 16. num. 4.
Simon de Præt de interpretat. vltim volun. vol.
2. lib. 1. ſolut. 6. num. 14 et 15. Caſ. de Graſſ. deciſ.
2. num. 3. de donat. et præſertim, quando filij iā
177 nati ſunt, et proprio ipſorum nomine voca-
ti reperiuntur, vt notat Affliſt. in cap. 1. nu. 11.
de alienat feud. patern.

Et licet præfata limitentur in relicto facto
per conſanguineū, ex quo ratione conſangui-
178 neitatis, ex quo diſponens cenſeatur motus
ad donandum, vel diſponendum filio cōtem-
platione patris, vt traditur alijs relatis per Si-
mon. de Pręt. d. ſolut. 6. n. 27. Huiuſmodi tamen
limitatio recipitur, quando datur, vel relin-
quitur id, ad quod pater tenebatur, vel in
179 cauſam ad quam ipſe erat obligatus, vt de-
clarant Surd. conſil. 488. num. 20. verſ. quando
id datur, ad quod pater erat obligatus, vel in

cau-

Digitized by Google

cauſam ad quam &c. ibiq. plures DD. congerit.
Et facit illa ratio, quia vbi actus ad vnum
180 pertinet, tunc, ſi duo illum gerant, videtur
vnus nomine illius gerere, ad quem negotiũ
illud pertinet. l. uxor. §. final. ff. ad Velleian. qua
ratione vtitur Natta in conſil. 100. nu. 7. & me-
lius facit doctrina Bald. Nouell. in tractat. de
dot. part. 6. priuileg. 3. verſ. vidi etiam de facto,
vbi vult quod ſi pater, et mater ſimul promit-
181 tant dotem filiæ, mater videtur promittere
vti fideiuſſor intercedendo pro marito, quam
de ſuo donare &c. Quando vero illud, quod
donatum, vel relictum eſt filio à cõſanguineo,
à patre non erat debitum, et tunc relictum
182 cenſetur contemplatione filij, et non patris
ex adductis per Merlin. de legitim. lib. 2. titul. 2.
quaſt. 16. num. 16. & per Hodiernam in annot.
ad Surd. deciſ. 322. num. 20. et 26. quos ſecuta
eſt Rota in Romana Fideicom. 12. Iunij 1651.
coram R.P.D. Cerro. §. Vltimo. verſ. ſecus vbi
relictum fuit, quod à patre non erat debitũ &c.
Reſtringe tamen, et ſic accedam ad propo-
ſitum noſtrum, vt relictum filiofamilias ſub
commemoratione patris, et patriæ poteſtatis,
183 tunc cenſetur teſtator reliquiſſe ei contẽ-
platione ipſius patris; vt loquitur textus in l.
filiusfamilias, et ibi Doctores. ff. de condit. et de-
monſtrat. et ita reſtringit Bart. in d. l. filiofami-
lias la 2. num. 2. ff. de donat. cauſ. mort. et in d. l.
cum aliquis. num. 3. C. de iur. delib. et ſequitur
Bald. et Caſtr. num. 2. et declarat Socin. Sen. in
conſ. 72. num. 10. verſ. ſed prædictis non obſtanti-
bus vol. 3. et melius Card. Mantica de coniectur.
vltim. volunt. lib. 8. titul. 16. nu. 5. et ſeq. et adde
Surd. deciſ. 322. num. 47. verſ. fallit quando eſt
relictum ſub commemoratione patris. et patriæ
poteſtatis &c. et nuper id probat D. Paulus
Staiban. Inn. in ſuis controuerſ. forenſ. deciſiu.
184 reſolut. 34 à num. 11. vbi etiam in fine teſta-
tur, ſic fuiſſe decretatum in ſacro Conſilio
Neapolitano, et admiſit Rota in d. Romana
Fideicommiſſi coram R.P.D. Cerro. §. Quoniam
verſ. quia cum non fuerit facta mentio patriæ po-
teſtatis &c.
Quare ita dici poteſt in terminis noſtris,
nempè, quãdo aliquid relictum eſt Parochis,
185 Rectoribus &c. Eccleſiarum commemora-
tione, intuitu, et contemplatione Eccleſiæ,
ipſi Eccleſiæ, et non Rectori cenſetur relictũ
ex rationibus, et iuribus ſupra allegatis. Ex quo
ſequitur Rectorem nullatenus dicta bona ei
186 contemplatione Eccleſiæ relicta alienare
poſſe. per text. in auth. licentiam. C. de ſacroſãct.
Eccleſ. et eſt clara extrauag. Pauli. II. incip.
Ambitioſæ de rebus Eccleſ. non alien.
Item non poterit eis renũciare, nec aliquo
modo tranſigere, quantumuis Eccleſiæ adhuc
187 non fuerint tradita, ſed exiſtant penes lai-
cos, quia ſi fuerit conuentum, puta, vt ea bo-
na remaneant penes hæredes, perinde eſt, ac
188 ſi ſecuta fuiſſet illorum alienatio, vt notant
DD. in l. nulli ff. de tranſact. et ibi Bart. num. 2.
poſt gloſ. in verb. nulli. ff. eodem titul. Redoan.
in tractat. de reb. Eccleſ. non alien. cap. 1. num. 2.
et Abb. in cap. contingit. num. 3. verſ. conclude-
rem eodem titul. de tranſact. Feder. de Sen. con-
ſil. 94. Aym. conſil 323. numer. 1. verſ. dico quod
Prælatus, et perpetuo ſenſit Rota, et præſertim
coram Verallo deciſ. 106. part. 1. et deciſ. 318.
part. 3. et fuit dictum in cauſa Auerſana Ter-
minen. 27. Iunij 1583. coram bo. me. Io. Baptiſta
de Rubeis, et in Mediolanen. Reſciſſionis permu-
tationis 10. Ianuarij 1597. coram clar. me. Card.
Hieronym. Pamphil. et in cauſa Romana Turris
Vergata 19. Iunij 1606. coram bo. me. Coccino
eſt deciſ. 150. n. 1. inter eius impreſſ. & nuper fuit
reſolutum in cauſa Gallien. Hæreditatis 1. Fe-
bruarij 1638. coram Eminentiſſ. D. Card. Hie-
ronym. Veroſpio. §. ex his deduci poterat. verſ.
quæ habent locum, quamuis bona ſuper quibus
tranſactum fuit, non ſint poſſeſſa ab Eccleſia.
Quæ deciſio deinde amplè fuit confirmata co-
ram eodem in eadẽ cauſa ſub die 21. Maij 1638.
in quibus deciſionibus fuit declarata nulla, et
inualida tranſactio inita, ſuper hæreditate re-
189 licta Eccleſię Patrum Congregationis Ora-
torij Ciuitatis Camerini, de cuius aditione
aliter non conſtabat, quam per pactum initũ,
vt bona remanerent penes hæredes, qua ſtan-
te, vt dixi, fuit nulla iudicata tranſactio, quia
in ea fuit omiſſa ſolemnitas Beneplaciti Apo-
190 ſtolici, quæ requiritur ad validitatem alie-
nationis rerum Eccleſiæ, & iurium ei delato-
rum, & hoc eſt abſolutum in quacumque di-
ſtractione bonorum, vel iurium Eccleſiæ, vt
eum vtilitate adſit quoque copulariuè dictum
191 Beneplacitum Apoſtolicum, alias dicta alie-
natio ex defectu conſenſus corruet, et ſic etiã
attento iure naturali, ex latè, & ſubtiliter con-
geſtis in cauſa Gerunden. Scribaniæ 26. Februa-
rij 1638. et 21. Maij eiuſdem anni coram re. me.
Merlino ſunt inter eius impreſſ. deciſ. 764 et 775.
& ſuo loco id fuſè explicabo.
Quidquid tamen eſſet dicendum ſi non eſ-
ſemus in iure quæſito, ſed ſolũ in iure quærẽ-
192 do, cui poteſt per Eccleſiam ſine ſolemnita-
tibus valide renunciari, vt tradidit Rebuffus
in tractat. de rer. Eccleſ. num. 30. & notat Bald.
in auth. ſi qua mulier. num. 41. C. de ſacroſanct.
Eccleſ. Iaſ. in l. legati num 21. & faciunt tradita
per Alex. in l. legatum. num. 2. & 3. ff. de legat. 1.
Quaranta in ſumma Bullar. in verb. Alienatio.
num. 23. in fin. in 8. ampliat. Lap. allegat. 25. nu-
mer. 4. verſic. item ſolemnitas non exigitur in re-
bus nõ dũ in Eccleſia incorporatis &c. ibi Quin-
tilian. Mandoſ. in additiõ. in litera R. alios ple-
na manu refert, et addo Vincent. de Franch.
eundem Mandoſ. allegando in deciſ. Neapolit.
14. num 28. verſic. infert, quod legatum factum
Eccleſiæ, poteſt per Prælatum abſque ſolemnita-
te repudiari &c. Zerula in praxi Epiſcopali p. 1.
verb. legatum. §. 13. Riccius in prax part. 1. reſo-
lut. 82. et faciunt tradita per Gratian. diſcept.
forenſ. cap. 202. num. 37. et 40. et nuper Carol.
Marant.

Marant. *in ſuis controuerſ. Iur. par. 2. reſponſ. 37. num. 11. verſ. quod facere potuerunt etiam abſq; ſolemnitatibus Extrauagantis Pauli. II. &c.* *dixitque* Rota *coram bo. me.* Card. Seraph. *deciſ.* 1198. *verſ. cum in quarendis poſſit Eccleſia ſibi præiudicare &c.* atque recentius dictam concluſionem veram agnouit. *in allegata cauſa Gallien. Bonorum 1. Februarij 1635. et melius 21. Maij eiuſdem anni coram bo. me. Card.* Veroſpio. *§. Et prima. verſ. quaſi non ageretur de amiſſione iuris iam delati, ſed ſolum iuris quarendi, cui potuit ſine ijs ſolemnitatibus validè renunciari &c.*

Veritas eſt enim, diuerſum ceoſeri aliena-
193 re, quod ſuum eſt, & aliud oon acquirere,
rationem adducit *text. in l. ſi ſponſus. §. ſi maritus* ibi, *Neque pauperior ſit, qui non acquirit, ſed qui de patrimonio ſuo diſpoſuit &c. ff. de donat. inter vir & uxor.* ad idem facit *text. in l. Iulianus. ff. ſi quis omiſſ. cauſ. teſtam.* Et ſic non eadē,
194 parque eſt ratio oon accipere, & perdere
l. fin. C. de codicill. l. ſancimus. §. licentia ff. de iur. deliber. l. qui autem ff. de his qua in fraud. credit. & deinde *in cauſa Vicen. Cameraria 14. Martij 1640 coram Reuerendiſſ.* Terraconeo. *§. Et niſi Papa verſ. non dicitur pauperior fieri, qui non acquirit &c.* Amplius in hac materia non immoror, quia ex profeſſo alibi latiſſimus ero.

Stat ergò inconcuſſa dicta opinio, quando
aliquid relinquitur Rectori Eccleſiæ, comme-
195 moratione, & intuitu ipſius Eccleſiæ, non
Rectori, ſed Eccleſiæ cenſetur relictum, & illud poſtquam fuit ei acquiſitum, non poterit alienari, ſine debitis requiſitis neceſſarijs in alienatione bonorum Eccleſiæ &c. Limita tamen prædicta, quando legatum eſſet factum Prælato, Parocho, vel Rectori alicuius Eccleſiæ ab eo, qui eis ſanguine coniunctus eſt, hoc
196 ſanè caſu regulariter præſumitur legatum
contemplatione ipſius perſonæ, ooo autē Eccleſiæ relictū, & extenditur, vt procedat etiam dum teſtator legauit Prælato, vel Rectori talis Eccleſiæ, atque ita nomine appellatiuo, nō autem nomine proprio expreſſo, quia tuoc ea verba ſtant demooſtratiuè, non autem diſpoſitiuè, in qua materia cum ſuis ampliationibus, & limitationibus multus ero *infra in cap. ſeparato*, vbi adducam nonoullos caſus in quibus teſtator dicitur diſpoſuiſſe ad pias cauſas, & præſertim quando legatum reperitur factum Eccleſiæ, vel Monaſterio.

ARGVMENTVM.

Teſtator ſi commiſerit executori teſtamentario, vt bona ſua diſtribuat inter pauperes, inter quos debeat facere talem diſtributionem. Et quid ſi eidem ſit datus liberum arbitrium, et abſolutum, an poſſit tunc diſtribuere pauperibus cui voluerit, et reſpooſio eſt affirmatiua, dūmodo tamen illi ſint pauperes, & hoc caſu, ſi pauperes non elegerit quid ſit faciendum. Teſtatoris voluntas eſt ad vnguem obſeruāda, & prout iacet; ita vt perperam agatur, ſi melius prout iuſſerit, fuerit adimpleta. Executores teſtamētarij, quid omnino debeant obſeruare in pia teſtantium voluntate, & plura deducuntur, circa arbitrium eis liberum datum à teſtatoribus.

SVMMARIVM.

198 *Eleemoſyna incertis pauperibus relicta, quibus ſit diſtribuenda.*
199 *An pauperibus vicinis veniat diſtribuenda.*
200 *Cœna peracta, ſicuti reliquiæ circumſtantibus diuiduntur, ſic peracta vita aliquid porrigēdum eſt, eis, qui nobiſcum ſemper fuerunt.*
201 *Pauperibus in genere relictum, debet diſtribui inter pauperes domicilij teſtatoris. & nu. 202.*
203 *Teſtator executori teſtamentario, quando cōceſſit facultatem eligendi pauperes, tunc non tenetur eligere pauperes domicilij teſtatoris.*
204 *Cum in ſua poteſtate ſit talis electio.*
205 *Teſtator, quando non declarauit ſuam voluntatem, tunc ſi ea reperiatur declarata à Iure, ea declaratio eſt amplectenda.*
206 *in Teſtatoris voluntate declarāda, verba eius ſunt perſcrutanda, quia per ea multa poſſunt apparere.*
207 *Teſtator, quando commiſit executori teſtamentario diſtributionem bonorum in pauperes plenè, & liberè,*
208 *Et tunc cui vult poteſt gratificari, quia teſtator duo commiſit, ſcilicet expreſſè diſtributionem, et tacitè cui voluerit executor.*
209 *in Arbitrio alicuius libero quoties aliquid cōmittitur, tunc intelligitur de abſoluto.*
210 *Arbitrium liberum conceſſum alicui, vt diſtribuat bona relicta in pauperes, non extenditur, vt poſſit eligere non pauperes. et nu 212.*
211 *Executor teſtamentarius habens liberum arbitrium eligendi paupéres non tenetur eligere pauperiores.*
213 *contra Teſtatoris mentem, & voluntatem quidquid ſit, nullum inuiolabiliter eſt.*
214 *Teſtator, ſi mandet, vt eius bona diſtribuantur pro maritādis puellis, non ſunt aſſignanda ingredientibus Monaſterium.*
215 *Executor teſtamentarius in exequenda mente teſtatoris, ſemper videre debet quid habet in mandatis.*
216 *Teſtator, ſi iubeat, vt vendantur bona mobilia, & immobilia, in his terminis non poſſunt vendi iura, & actiones.*
217 *Iura, & actiones non veniunt appellatione bonorum mobilium, & immobilium, ſed tertiam ſpeciem bonorum conſtituunt.*
218 *Teſtatorum voluntates prout iacent ſunt ſeruanda.*
Teſtator, quod iuſſit non ſufficit facere, niſi fiat, vt iubet.
219 *Teſtator, quod voluit attendendum eſt, et non quod melius eſt.*

220 con-

202 Huic opinioni quoque adhærent *Cardin.*
Mantica *de coniectur vltim,volunt.lib 8 titul 5.*
num.2. vbi etiam ſingularem vocat dictam
gloſ. *Ludouic.* Meſſia *in pragmatic. tax. pan.*
concluſ.5.num.96. *Gregor.* Lopez. *in l.20. in*
*verb de aquel.lugar.tit.3 par.6.*Padilla *in l.præ-*
ſes.nu.24.C.de ſeruit.& aq. Couar. *in cap. cum*
tibi.num.14.de teſtam. Menoch. *de præſumpt.*
lib.4.præſumpt.125.num.5 verſ primum elige-
re debent &c. idemque refert *Gonzal. ad re-*
*gul.8.Cancellar.gloſ.2.num.59.*Aufrer.*ad Cap-*
*pel.Tboloſ.quæſt.57 num.4.*Bonacin.*tom.2.de*
contractibus diſput.3. quæſt. 17. punct. 8. §. 4.
*num.1.in fin.*Boreil.*in ſumm.deciſ.Regn.tom.3.*
titul.22.num.33.& ſeq.
Verum tamen eſt, quādò teſtator exequu-
203 tori teſtamētario conceſſit facultatem pau-
peres eligendi; is enim non tenetur eligere
pauperes domicilij teſtatoris, cum in ſua po-
204 teſtate ſit talis electio, *ita Ioan. Andr. Do-*
min. Lap. & Franch.in d.cap ſi pater de teſtam.
lib.6. Capell.Tboloſ. deciſ.128. num.2. Cardin.
Mantic *de coniectur.vltim. volunt lib 8. cap.5.*
num.2.verſ niſi teſtator, & dixit *Rota in cauſa*
Romana Dotis de Mattheis 17.Decembr 1574.
coram bo.me. Marcello Bubalo. *verſ hinc vide-*
mus &c. A qua tamē limitatione recedit *Co-*
uar.in d.cap. cum tibi,num.14. de teſtam. quia
205 mens teſtatoris videtur refragari, ſtante de-
claratione eius facta à Iure, quod ille teſtator
intellexerit de pauperibus domicilij, ergò
exequutor tenetur eam ſequi. Veritas tamen
eſt in hoc regulam generalem non poſſe con-
206 ſtitui; nam verba prolata à teſtatore ſcru-
tanda veniunt, per quæ eius voluntas ſolet
apparere, vt ſatis notum eſt.
Quando enim in arbitrio exequutoris te-
207 ſtamentatij fuit commiſſa diſtributio bono-
rum in pauperes, & additum fuit plenè, & li-
berè, & tunc poteſt cui vult gratificari, Nam
in tali legato pio, duo ordinauit teſtator, vnū
expreſsè, nempè vt certum quid diſtribuere-
208 tur in pauperes, alterum verò tacitè, ſcilicet
quales eſſe debeant dicti pauperes, & id in li-
bero arbitrio exequutoris poſuit; nam quo-
209 ties aliquid committitur in libero arbitrio
alicuius, tunc de libera voluntate intelligitur,
vt notat Bart.in l.ſi ſic ff.de legat.1.& in l.alio.
col.3.verſ ex prædictis.ff.de aliment.et cib.legat.
& in l fideicommiſſa. § ſi ſic ff. de legat 3. Bald.
in l.1.ff.de milit.teſtam Roman.*in l.filiusfami-*
lias col.3.in 3.caſu principal.ff.de donat et Dec.
in l.in perſona. § generaliter.nu.2.ff de reg.iur.
Aduerte tamen licet quantumuis liberum,
210 & abſolutum fuerit datum arbitrium, tamē
id ſemper venit intelligendum, & reſtringen-
dum quoad electionem pauperum, nō autem
vt poſſit eligere illos, qui non ſunt pauperes;
ſcio quidem ſtante dicto libero arbitrio, non
211 teneri eligere pauperiores, quia ſufficit eos
eſſe pauperes, *vt inquit Bald.in l.id quod pau-*
peribus.nu.33.C.de Epiſcop.et Cleric. Benedict.
Capra *conſ.54.num.* [...]liter probetur paupertas
[...]ectur.vltim.volunt,lib. [...]mentarius deſtinatus
& poſt eos Illuminat Morō[...] aderraret, cum ad
verſ.ſi data ſit alicui facultas e[...] non præſumatur,
neque hoc eſſe maximè notandū[...] inquit *gloſ.*
Tamen nullo modo ſatisfacit m[...] *qui ſatis*
212 toris, nec propriæ obligationi, ſi non [...] paupertas
pauperes, quia quidquid agitur contra m[...] aſ-
tem teſtatoris, & contra formam diſpoſitionis
213 ab eo traditam nullum inuiolabiliter eſt.
Hinc notabiliter decidit *Bald in auth.niſi. nu-*
mer.11.verſ.& idio exequutores. C.ad Trebell.
214 Intantū obſtrictos eſſe exequutores ad ſer-
uanda mandata Teſtatoris, vt ſi deputentur
ad diſtribuenda bona, pro maritandis puellis
virginibus, non poſſunt dare intrantibus Mo-
215 naſterium, quia hoc non habetur in manda-
tis *id etiam comprobat* Natta *in conſil.211.ſub*
numer.19 verſ executores deputati.ad virgines
maritandas, non poſſunt dare virgini intranti
Monaſterium &c. Idque optimè confirmatur
ex ſententia Angel.in conſ 328. incip Anaſta-
ſius col.1.et ſeq. vbi tradit ſi teſtator commit-
216 tat exequutoribus vt vendant bona mobi-
lia, et immobilia, non poſſunt vendere iura,
et actiones, ex natura mandati, ſtrictè in-
terpretandi, et non extendendi, cum regula-
217 riter iura, et actiones non veniant appella-
tione mobilium, et immobilium, ſed tertiam
ſpeciem conſtituunt bonorum. *l à Diuo Pio.*
§ in venditione.ff.de re iudic.l.quam Tuberonis.
§.fin ff.de pecul.l.mouentium,et ibi Bart. ff.de
*verb ſignific.*Alex.*conſ.244.nu.1 lib.6. Rota co-*
ram bo.me. Coccino *deciſ.83. num.16. et coram*
re.me Merlino *deciſ.116.num.15.part 5.recent.*
Prout ergo iacent vltimæ voluntates ſer-
218 uandæ ſunt; non enim ſufficit facere, quod
teſtator iubet, niſi fiat, vt iubet *l.ſed ſi ante.*
ff.ad Trebellian. attendendū certè venit, quod
219 teſtator voluit, non quod voluiſſe melius
fuiſſet. *l.extraneum C de hæred.inſtituend* ne-
que pium eſt facere contra voluntatem teſta-
220 toris, ſed impium, et inhumanum, quamuis
fiat diſtributio in pios, vel magis pios vſus.
Angel.in conſ 328.num.5 et ſenſit Rota *in cau-*
ſa Pacen.Collegij 1.Iulij 1639 coram Reueren-
*diſſ.D.*Terraconen. *§ minus releuat. verſ quod*
melius eſſet bona relicta pro conſtruendo Colle-
gio implicare pro maritandis puellis pauperibus,
eſt contra textum in d.§.diſponat.auth.de nupt.
Nec in exequenda volūtate teſtatoris habet
221 locum regula illa, qui plus facit, idem face-
re videtur, *vt concludit Card poſt Ioan Andr.*
& Lap. in Clem qui contingit in 9 quæſt.de re-
222 *ligioſ.dom.* quia exequutores vltimarum vo-
luntatum, debent ad vnguem, et formaliter
obſeruare præcepta teſtatoris, quæ omnino,
& omnibus modis iura iubent, vt adamuſſim
ſeruentur. *§.diſponat auth. de nupt. cum ſimil,*
223 etiam Principis reſcripto non obſtante ex
multis allegatis *per Decian. conſ.39. numer.2.*
*verſ.Neque Imperator &c lib.2.*Quidquid eſ-

Qqq ſet

à me in annotat. ad deciſ. 3 num. 18. part. 3. recen.
Quare idem reſpondendum erit, quod legans
150 quid pro ſepultura alicui Eccleſiæ, ſi infelici
ſorte decedat excommunicatus, & proinde in
Eccleſia ſepiliri non poſſit, *vt in cap. ſacris. de*
ſentent. excommun, vel ſe ipſum occidat, *vt in*
151 *cap. ex parte. il 2. de ſepultur.* vel impenitens
decedat, vel in peccato mortali, quibus omni-
152 bus deneganda venit ſepultura Eccleſiaſti-
ca, & tunc etiam Eccleſia illa debet conſequi
prædictum legatum, quia non ſtat per ipſam,
153 ſed facto legantis, et eius culpa accidit, vt
legatum non adimpleatur *Dynus, & Bart. in*
l. miles §. reum. ff. de adulter. Idem Bart. *in l. ſi*
quis ad declinandum. C. de epiſcop. & cleric. &
in l. 1. C. de his, quæ pœn. nomin. Guliel. *de* Bene-
dict. *in cap. Raynutius in verb. mortuo itaque el.*
2. num. 50. & 295. de teſtam Spin. *de teſtament.*
gloſ. 2. de elect. ſepultur. num. 34. Menoch. *qui te-*
ſtatur de cõmuni de præſumption. lib. 4. præſupt.
183. Ameſcua *in tractat. de poteſtat. in ſe ipſum*
lib. 1. cap. 22. num. 33. Angel. *in ſumma in verb.*
legatum num. 10. Armill. *in eodem verb. num.* 8.
Syluest. *pariter eodem verb. 1. quæſt. 4. & 6.*

Quæ concluſio procedit, etiam ſi teſtator in
154 legato addidiſſet, quod aliàs non valeat le-
gatum factum Eccleſiæ, niſi ibi ſepellatur. *Si-*
mon. de Prat. de interpretat. vltim. volunt. lib. 4.
interpretat. 3. dub. 1. num. 11. Sebaſtian. Medic.
de ſepultur. part. 1. quæſt. 23. Perez. *de anniuerſ.*
cap. 11. num. 33. Ratio concluſionis eſt, quia ea
conditio poſita in legato de ſepelliendo pro-
prio cadauere in Eccleſia eſt conditio mixta
155 quæ quandò adimpleri non poteſt, vel non
ſtat per legatarium quo minus adimpleatur
habetur pro adimpleta, *l. in teſtamento la 2. &*
l. vter ex fratribus, & l. Titius ſi ſtatuas. ff. de
condit. et demonſtrat, & l. poſt dict. §. item ſi quis
conditio ff. quand. dies leg. ced. latè Perez. *cap.* 11.
nu. 36. *qui refert, & ſequitur Thom.* Pellicion.
illuſtr. quæſt. part. 1. quæſt. 31. circa med. verſ. &
procedit dictum &c.

ARGVMENTVM.

Teſtator, quando aliquid reliquit alicui Eccleſiæ, & hoc ſiue in ſpecie, ſiue in genere fuerit nominata Eccleſia, ſane illud non acquiritur Rectori illius, ſed vadit in vtilitatem dictæ Eccleſiæ, ſicquæ ea bona non poteſt alienare, nec tranſigere ſuper is, ſine Beneplacito Apoſtolico, & quid ſi ante aditam hæreditatem conuenerit, vt ea bona perſiſtant penes hæredem.

Quæ concluſio procedit etiam ſi fuerit facta mẽtio Rectoris in ipſo legato, cum id cenſeatur expreſſum cauſa demonſtrationis, limitatur tàmen id, quando talis Rector erat conſanguineus ipſis Teſtatoris, quia cenſetur tunc relictum ipſi Rectori.

Filio relictum etiam ſub commemoratione patris cenſetur non patris contemplatione, ſed ipſius filij relictum, nam demonſtratio non cenſetur cauſa diſpoſitionis appoſita. Patri, & non filio, quando quis aliquid voluiſſet relinquere, certe non filio, ſed patri relinquiſſet, Donatum filio à conſanguineis patris, quando patris contemplatione, & quando ipſius filij cenſeatur donatum &c.

SVMMARIVM.

156 *Teſtator, quando aliquid reliquit alicui, Eccleſia, id non cenſetur relictum ipſi Rectori, ſed in vtilitatem ipſius Eccleſia. & n. 157.*
158 *in Legatis relictis Eccleſijs ſi fiat mentio in eis de eorum rectore, tunc perſona illa cenſetur nominata demonſtratiuè. et amplia num. 163. et 164.*
159 *Diſponentis mens, et affectio ſemper inſpici debet, conſiderando in quem dirigat eius mentem et quid contempletur.*
160 *Actus ipſi non tantum ſunt contemplandi ſimpliciter, ſed in quo ſit contemplatio.*
161 *Meum eſt, quod mea contemplatione alicui relinquitur.*
162 *in Legatis pijs ambiguijs, quattuor veniunt meditanda.*
165 *Legati pij cauſa finalis dicitur amor DEI, & ſalus animæ, potius quàm aliud intereſſe.*
166 *Legatum ei debetur, cuius contemplatione factum eſt*
167 *Donum ei quæſitum cenſetur, cuius contemplatione datum fuit.*
168 *Legatum præſumitur relictum alicui, propria eius contemplatione.*
169 *Munera per Principem Ambaſciatoribus data, cuius contemplatione cenſeantur data.*
170 *Filio relictum quamuis in poteſtate patris exiſtenti eius contemplatione non patris relictum videtur. et n. 174.*
175 *Filio relictum, eius contemplatione cenſetur relictum, quamuis mentio patris ſit facta. Demonſtratio non cenſetur cauſa diſpoſitionis appoſita.*
172 *Qualitas ſemper cenſetur adiecta diſpoſitioni, et perſona cauſa tantum demonſtrationis.*
173 *Pater ſi habeat plures filios, et vnum ex eis impuberem, & ita ſubſtituat. Filio meo impuberi, iſta ſubſtitutio non eſt pupillaris, et quare.*
175 *Patri, et non filio, ſi quis voluiſſet aliquid relinquere, certè non filio, ſed patri reliquiſſet.*
176 *Filio ſine dubio cenſetur aliquid relictum, & non patri, quando id quod fuit datum conuenit ipſi filio.*
177 *Amplia. quando filij ſunt nati, et proprio eorũ nomine ſunt vocati.*
178 *Filijs, dum aliquid eſt donatum per eorum conſanguineos, contemplatione patris cenſetur relictum, et quando id ſit verum n. 179.*
180 *Actus quandò ad vnum pertinet, tunc ſi duo gerant illum, videtur vnus nomine alterius gerere.*
181 *Pater, et mater. ſi ſimul promittunt adotem fi-*

 lia,

Digitized by Google

et hoc quidem, dum qualitas legati id ſuadet,
vt tradunt Canoniſtæ in d. c. requiſiuiſti de te-
ſtam. Socin. in d. l. ciuibus num. 14. ff. de reb. dub.
& admiſit Rota in cauſa Romana Anniuerſa-
riorum. 22. Iunij 1635. coram Merlino eſt deci-
ſio 59. nu. 33. part. 7. recent. inter eius impreſſ. eſt
deciſ. 685. num. 36 part. 1.

Nam cenſetur ſpectatus cultus, et fauor ip-
ſius Eccleſiæ tamquam coniunctus cum ſalu-
165 te animę eius, qui tale legatum fecit, cum
cauſa finalis legati pii aliud non ſit, quàm
amor DEI, & ſalus animæ, vt dixi ſupra, & ra-
tiocinata eſt Rota coram Card. Lancellott. dec.
233. num. 4. verſ. in legatis pijs ſemper cauſa fi-
nalis legati eſt amor DEI. & ſalus animæ &c.
cum ibi allegatis. part. 3. recen. Quare vt præmiſi
potiùs ſalus animę, quàm particulare intereſ-
166 ſe Rectoris conſiderata cenſetur. Anchar. in
cap. officij num. 16. Imol. num. 27. Barbat. n. 35.
de teſtam. et per Abbat. in cap requiſiuiſti nu. 27.
de teſtam. et poſt gloſ. ibi in verb. ſecus autem eodem tit. de te-
ſtam. Petr. de Vbald. in tractat. de canonic. Epi-
ſcop. cap. 7. nu. 56. Lapus de portion. canon. cap.
12. nu. 1. & eſt regulare, vt legatum ei debea-
tur cuius contemplatione factum fuit iuxta
text. in l. annua. §. attia. ff. de ann. legat. et in d. l.
ciuibus ff. de reb. dub. Durand. de art. teſtādi ti-
tul. 6. cautel. 7. Fachin. controuerſ. iur. lib. 5. cap.
41. ſicuti etiam donum illi quæſitum cenſe-
167 tur, cuius contemplatione datum fuit. l. pro-
fectitia. §. 1. ff. de iur. dot. l. ſed ſi plures. §. in ar-
rogato ff. de vulgar. & pupill. l. dotem dedit. ff. de
collat. bonor. l. aditio. §. 1. ff. de acquir. hered. leg.
fin. cum ibi notat. C. de vſufruct.

Non nego regulariter loquendo, quando
aliquid legatur alicui, præſumitur relictum
propria eius contemplatione, et non alterius,
vt notat Bald. per illum text. in l. ultima num. 6.
ff. quib. ad libert. procla. non liceat cum alijs alle-
gatis à Rota coram re. mem. Merlino deciſ. 885.
num. 14. vbi aſſeritur quod munera data per
168 Principem Ambaſciatoribus, ipſis, non au-
tem eorum Principibus à quibus miſſi ſunt,
cenſentur acquiſita. iuxta cum l. multa. C. de
bon. quæ liber. Bart. in l. ſi vera. §. item quidquid.
ſub num. 3. ff. ſolut. matrim. Brun. de Legation.
cap. 6. lib. 3. Menoch præſumpt. 26. num. 8. et 23.
lib. 3. Vnde pariter relictum filio in poteſtate
patris etiam exiſtenti, eius contemplatione,
169 non patris, relictum videtur, vt probatur in l.
penult. in fin. in verb. plerumque. C. de vſufruct.
et ibi notat gloſ. nam illa dictio, plerumque, re-
gulam oſtendit. l. qui plures ff. de vulg. et pupil.
l. ſi vt certo. §. nunc videndum. ff. commod. l. non
dubitamus ff. de condit. & demonſtrat. l. tertia
verſ. plerumque ff. de offic. præfect. vigil. et hanc
170 regulam in ſpecie probarunt. Bart. in l. filius
familias la 2. nu. 3. ff. de donat. cauſ. mort. Bald.
Paul. Caſtren. et Alex. in l. cū aliquis. C. de iure
deliber. Ruin. conſil. 194. n. 2. vol. 2. Surd. deciſ.
Mantuan. 322. n. 46. verſ. filio relictū, non patris,
ſed ſui ipſius cōtemplatione cenſetur relictū &c.

Quodque procedit etiam ſi patris mentio
facta fuerit, quia perſona patris intelligitur
171 fuiſſe adiecta gratia demonſtrationis l. ibi
verbis in fin. ff. de hered. inſtitut. et demon-
ſtratio non præſumitur cauſa diſpoſitionis
appoſita l. demonſtratio. ff. de condit. et demon-
ſtrat. & ita voluerunt Bart. Bald. et alij in
locis ſupra citatis idemque Bart. in l. vlima C.
de vſufruct. et in tractat. de duobus fratribus. n.
8 et Ruin. ind. conſil. 194. nu. 3. vol. 2. et reſpō-
dit Rota in cauſa Romana Fideicōmiſſi de Co-
ronis 12. Iunij 1651. corā R. P. D Cerro §. Quo-
niam verſ. regula eſt pro filijs, quod eis relictum
propria, non autem patris contemplatione relictū
cenſeatur etiam ſi vocati fuerint adiecto nomine
patris &c. vtique hoc eſt perpetuum, vt in du-
172 bio qualitas præſumatur adiecta diſpoſitio-
ni, et perſonæ cauſa tantùm demonſtrationis,
vt probat. l. vltima. §. Titia in fin. ff. de liberat. le-
gat. Bart. in l. cum pater. §. menſa ff. de legat. 2.
quem ſequuti ſunt Iaſ. in l. centurio numer. 51. et
ibidem Rip. nu. 140. ff. de vulgar. et pupillar. ſub-
ſtitut. vbi definiunt, ſi teſtator habebat plures
filios, et vnum ex eis impuberem, & ita ſubſti-
173 tuat, ſubſtituto filio meo impuberi, illa ſubſti-
tutio non eſt pupillaris, etiam ſi dictum ſit
impuberi, quia iſta qualitas impuberis, poſita
eſt demonſtratiuè ad demonſtrandū ex mul-
tis filijs, filium illum impuberem.

Confirmatur inſuper iſta opinio, vt dum
aliquid relinquitur filio familias, quamuis ſit
facta mentio patris, cenſeatur quidem id reli-
174 ctum contemplatione ipſius filii, et non pa-
tris, nam quis eſt ita captus oculis, quin non
videat, ſi teſtator voluiſſet in totum patri ac-
175 quiri, ei veriſimiliter legaſſet, et nō filio quæ
enim difficultas erat iſta. arg. l. vni. § ſin autem
ad deficientis ff. de caduc. tollend. et latè id tra-
ctat. Raph. Fulgoſ. in conſ. 73. ſub n. 4. vſque ad
finem, Et ſupradicta concluſio tūc multò ma-
176 gis procedit, ſi agatur de relicto, quod filio
quæri poſſit, Imol. in l. filio familias. numer. 2.
ff. de condit. et demonſtrat. Bero conſil. 155. nu.
9. lib. 3. Ruin conſil. 194. n. 3. lib. 2. Card. Mantic.
de coniectur. vltim. volunt. lib. 8. titul. 16. num. 4.
Simon de Præt de interpretat. vltim volun. vol.
2. lib. 1. ſolut. 6. num. 14 et 15. Caſ. de Graſſ. deciſ.
2. num. 3. de donat. et præſertim, quando filij iā
177 nati ſunt, et proprio ipſorum nomine voca-
ti reperiuntur, vt notat Affliſt. in cap. 1. nu. 21.
de alienat. feud. patern.

Et licet præfata limitentur in relicto facto
per conſanguineū, ex quo ratione conſangui-
178 neitatis, ex quo diſponens cenſeatur motus
ad donandum, vel diſponendum filio cōtem-
platione patris, vt traditur alijs relatis per Si-
mon. de Præt. d. ſolut. 6. n. 27. Huiuſmodi tamen
limitatio recipitur, quando datur, vel relin-
quitur id, ad quod pater tenebatur, vel in
179 cauſam ad quam ipſe erat obligatus, vt de-
clarant Surd. conſil. 488. num. 20. verſ. quando
id datur, ad quod pater erat obligatus, vel in

cau-

Digitized by Google

cauſam ad quam &c. ibiq. plures DD. congerit.
Et facit illa ratio, quia vbi actus ad vnum
180 pertinet, tunc, ſi duo illum gerant, videtur
vnus nomine illius gerere, ad quem negotiū
illud pertinet. l. uxor. §. final. ff. ad Velleian. qua
ratione vtitur Natta in conſil. 100. nu. 7. & me-
lius facit doctrina Bald. Nouell. in tractat. de
dot. part. 6. priuileg. 3. verſ. vidi etiam de facto.
vbi vult quod ſi pater, et mater ſimul promit-
181 tant dotem filiæ, mater videtur promittere
vti fideiuſſor intercedendo pro marito, quam
de ſuo donare &c. Quando vero illud, quod
donatum, vel relictum eſt filio à cōſanguineo,
à patre non erat debitum, et tunc relictum
182 cenſetur contemplatione filij, et non patris
ex adductis per Merlin. de legitim. lib. 2. titul. 2.
quaſt. 16. num. 16. & per Hodiernam in annot.
ad Surd. decis. 322. num. 20. et 26. quos ſecuta
eſt Rota in Romana Fideicom. 12. Iunij 1651.
coram R.P.D. Cerro. §. Vltimo. verſ. ſecus vbi
relictum fuit, quod à patre non erat debitū &c.
Reſtringe tamen, et ſic accedam ad propo-
ſitum noſtrum, vt relictum filiofamilias ſub
commemoratione patris, et patriæ poteſtatis,
183 tunc cenſetur teſtator reliquiſſe ei contē-
platione ipſius patris, vt loquitur textus in l.
filiusfamilias, et ibi Doctores. ff. de condit. et de-
monſtrat. et ita reſtringit Bart. in d. l. filiofami-
lias la 2. num. 2. ff. de donat. cauſ. mort. et in d. l.
cum aliquis. num. 3. C. de iur. delib. et ſequitur
Bald. et Caſtr. num. 2. et declarat Socin. Sen. in
conſ. 72. num. 10. verſ. ſed prædictis non obſtanti-
bus vol. 3. et melius Card Mantica de coniectur.
vltim. volunt. lib. 8. titul. 16. nu. 3. et ſeq. et adde
Surd. decis. 322. num. 47. verſ. fallit quando eſt
relictum ſub commemoratione patris. et patriæ
poteſtatis &c. et nuper id probat D. Paulus
Staiban. Iun. in ſuis controuerſ. forenſ. deciſiu.
184 reſolut. 34 à num. 11. vbi etiam in fine teſta-
tur, ſic fuiſſe decretatum in ſacro Conſilio
Neapolitano, et admiſit Rota in d. Romana
Fideicommiſſi coram R.P.D. Cerro. §. Quoniam
verſ. quia cum non fuerit facta mentio patriæ po-
teſtatis &c.
Quare ita dici poteſt in terminis noſtris,
nempè, quādo aliquid relictum eſt Parochis,
185 Rectoribus &c. Eccleſiarum commemora-
tione, intuitu, et contemplatione Eccleſiæ,
ipſi Eccleſiæ, et non Rectori cenſetur relictū
ex rationibus, et iuribus ſupra allegatis. Ex quo
ſequitur Rectorem nullatenus dicta bona ei
186 contemplatione Eccleſiæ relicta alienare
poſſe. per text. in auth. licentiam. C. de ſacroſāct.
Eccleſ. et eſt clara extrauag. Pauli. II. incip.
Ambitioſæ de rebus Eccleſ. non alien.
Item non poterit eis renūciare, nec aliquo
modo tranſigere, quantumuis Eccleſiæ adhuc
187 non fuerint tradita, ſed exiſtant penes lai-
cos, quia ſi fuerit conuentum, puta, vt ea bo-
na remaneant penes hæredes, perinde eſt, ac
188 ſi ſecuta fuiſſet illorum alienatio, vt notant
DD. in l. nulli ff. de tranſact. et ibi Bart. num. 2.
poſt gloſ. in verb. nulli. ff. eodem titul. Redoan.
in tractat. de reb. Eccleſ. non alien. cap. 1. num. 2.
et Abb. in cap. contingit. num. 3. verſ. conclude-
rem eodem titul. de tranſact. Feder. de Sen. con-
ſil. 94. Aym. conſil 323. numer. 2. verſ. dico quod
Prælatus, et perpetuo ſenſit Rota, et præſertim
coram Verallo deciſ. 106. part. 2. et deciſ. 318.
part. 3. et fuit dictum in cauſa Auerſana Ter-
minen. 27. Iunij 1583. coram bo. me. Io. Baptiſta
de Rubeis, et in Mediolanen. Reſciſſionis permu-
tationis 10. Ianuarij 1597. coram clar. me. Card.
Hieronym. Pāmphil. et in cauſa Romana Turris
Vergata 19. Iunij 1606. coram bo. me. Coccino
eſt deciſ. 150. n. 1. inter eius impreſſ. & nuper fuit
reſolutum in cauſa Gallien. Hæreditatis 1. Fe-
bruarij 1638. coram Eminentiſſ. D. Card. Hie-
ronym. Veroſpio. §. ex his deduci poterat. verſ.
quæ habent locum, quamuis bona ſuper quibus
tranſactum fuit, non ſint poſſeſſa ab Eccleſia.
Quæ deciſio deinde amplè fuit confirmata co-
ram eodem in eadē cauſa ſub die 21. Maij 1638.
in quibus deciſionibus fuit declarara nulla, et
inualida tranſactio inita, ſuper hæreditate re-
189 licta Eccleſię Patrum Congregationis Ora-
torij Ciuitatis Camerini, de cuius aditione
aliter non conſtabat, quam per pactum initū,
vt bona remanerent penes hæredes, qua ſtan-
te, vt dixi, fuit nulla iudicata tranſactio, quia
in ea fuit omiſſa ſolemnitas Beneplaciti Apo-
190 ſtolici, quæ requiritur ad validitatem alie-
nationis rerum Eccleſiæ, & iurium ei delato-
rum, & hoc eſt abſolutum in quacumque di-
ſtractione bonorum, vel iurium Eccleſiæ, vt
cum vtilitate adſit quoque copulatiuè dictum
191 Beneplacitum Apoſtolicum, alias dicta alie-
natio ex defectu conſenſus corruet, et ſic etiā
attento iure naturali, ex latè, & ſubtiliter con-
geſtis in cauſa Gerunden. Scribaniæ 26. Februa-
rij 1638. et 21. Maij eiuſdem anni coram re. me.
Merlino ſunt inter eius impreſſ. deciſ. 764 et 775.
& ſuo loco id fusè explicabo.
Quidquid tamen eſſet dicendum ſi non eſ-
ſemus in iure quæſito, ſed ſolū in iure quærē-
192 do, cui poteſt per Eccleſiam ſine ſolemnita-
tibus valide renunciari, vt tradidit Rebuffus
in tractat. de rer. Eccleſ. num. 30. & notat Bald.
in auth. ſi qua mulier. num. 41. C. de ſacroſanct.
Eccleſ. Iaſ. in l. legati num. 21. & faciunt tradita
per Alex. in l. legatum. num. 2. & 3. ff. de legat. 1.
Quaranta in ſumma Bullar. in verb. Alienatio.
num. 23. in fin. in 8. ampliat. Lap. allegat. 25. nu-
mer. 4. verſic. item ſolemnitas non exigitur in re-
bus nō dũ in Eccleſia incorporatis &c. ibi Quin-
tilian. Mandoſ. in addition. in litera R. alios ple-
na manu refert, et addo Vincent. de Franch.
eundem Mandoſ. allegando in deciſ. Neapolit.
14. num. 28. verſic. infert, quod legatum factum
Eccleſiæ, poteſt per Prælatum abſque ſolemnita-
te repudiari &c. Zerula in praxi Epiſcopali p. 1.
verb. legatum. §. 13. Riccius in prax. part. 1. reſo-
lut. 82. et faciunt tradita per Gratian. diſcept.
forenſ. cap. 202. num. 37. et 40. et nuper Carol.
Marant.

Digitized by Google

Marant. *in ſuis controuerſ. Iur. par. 1 reſponſ. 37. num. 11. verſ. quod facere potuerunt etiam abſq; ſolemnitatibus Extrauagantis Pauli. II. &c. dixitque* Rota *coram bo. me.* Card. Seraph. *deciſ. 1198. verſ. cum in quærendis poſſit Eccleſia ſibi praiudicare &c.* atque recentius dictam conclusionem veram agnouit. *in allegata cauſa Gallien. Bonorum 1. Februarij 1635. et melius 21. Maij eiuſdem anni coram bo. me. Card.* Verospio. *§. Et prima. verſ. quaſi non ageretur de amiſſione iuris, iam delati, ſed ſolum iuris quærendi. cui potuit ſine ijs ſolemnitatibus validè renunciari &c.*

Veritas eſt enim, diuerſum cenſeri aliena-
193 re, quod ſuum eſt, & aliud non acquirere, rationem adducit *text. in l. ſi ſponſus. §. ſi maritus* ibi. *Neque pauperior fit. qui non acquirit. ſed qui de patrimonio ſuo diſpoſuit &c. ff. de donat. inter vir. & uxor.* ad idem facit *text. in l. Iulianus. ff. ſi quis omiſſ. cauſ. teſtam.* Et ſic non eadē,
194 parque eſt ratio non accipere, & perdere. *l. fin. C. de codicill. l. ſancimus. §. licentia. ff. de iur. deliber. l. qui autem. ff. de his quæ in fraud. credit.* & deinde *in cauſa Vicen.* Cameraria *14. Martij* 1640 *coram Reuerendiſſ.* Terraconen. *§. Et niſi Papa. verſ. non dicitur pauperior fieri, qui non acquirit &c.* Amplius in hac materia non immoror, quia ex profeſſo alibi latiſſimus ero.

Stat ergò inconcuſſa dicta opinio, quando aliquid relinquitur Rectori Eccleſiæ, comme-
195 moratione, & intuitu ipſius Eccleſiæ, non Rectori, ſed Eccleſiæ cenſetur relictum, & illud poſtquam fuit ei acquiſitum, non poterit alienari, ſine debitis requiſitis neceſſarijs in alienatione bonorum Eccleſiæ &c. Limita tamen prædicta, quando legatum eſſet factum Prælato, Parocho, vel Rectori alicuius Eccleſiæ ab eo, qui eis ſanguine coniunctus eſt, hoc
196 ſanè caſu regulariter præſumitur legatum contemplatione ipſius perſonæ, non autē Eccleſiæ relictū, & extenditur, vt procedat etiam dum teſtator legauit Prælato, vel Rectori talis Eccleſiæ, atque ita nomine appellatiuo, nō autem nomine proprio expreſſo, quia tunc ea verba ſtant demonſtratiuè, non autem diſpoſitiuè, in qua materia cum ſuis ampliationibus, & limitationibus multus ero *infra in cap. ſeparato,* vbi adducam nonnullos caſus, in quibus teſtator dicitur diſpoſuiſſe ad pias cauſas, & præſertim quando legatum reperitur factum Eccleſiæ, vel Monaſterio.

ARGVMENTVM.

Teſtator ſi commiſerit executori teſtamentario, vt bona ſua diſtribuat inter pauperes, inter quos debeat facere talem diſtributionem. Et quid ſi eidem ſit datus liberum arbitrium, et abſolutum, an poſſit tunc diſtribuere pauperibus cui voluerit, et reſponſio eſt affirmatiua, dūmodo tamen illi ſint pauperes, & hoc caſu, ſi pauperes non elegerit quid ſit faciendum. Teſtatoris voluntas eſt ad vnguem obſeruāda, & prout iacet; ita vt perperam agatur, ſi melius prout iuſſerit, fuerit adimpleta. Executores teſtamētarij, quid omnino debeant obſeruare in pia teſtantium voluntate, & plura deducuntur, circa arbitrium eis liberum datum à teſtatoribus.

SVMMARIVM.

198 *Eleemoſyna incertis pauperibus relicta, quibus ſit diſtribuenda.*
199 *An pauperibus vicinis veniat diſtribuenda.*
200 *Cœna peracta, ſicuti reliquiæ circumſtantibus diuiduntur, ſic peracta vita aliquid porrigēdum eſt, eis, qui nobiſcum ſemper fuerunt.*
201 *Pauperibus in genere relictum, debet diſtribui inter pauperes domicilij teſtatoris. & nu. 202.*
203 *Teſtator executori teſtamentario, quando cōceſſit facultatem eligendi pauperes, tunc non tenetur eligere pauperes domicilij teſtatoris.*
204 *Cum in ſua poteſtate ſit talis electio.*
205 *Teſtator, quando non declarauit ſuam voluntatem, tunc ſi ea reperiatur declarata à Iure, ea declaratio eſt amplectenda.*
206 *in Teſtatoris voluntate declarāda, verba eius ſunt perſcrutanda, quia per ea multa poſſunt apparere.*
207 *Teſtator, quando commiſit executori teſtamentario diſtributionem bonorum in pauperes plenè, & liberè,*
208 *Et tunc cui vult poteſt gratificari, quia teſtator duo commiſit, ſcilicet expreſſè diſtributionem, et tacitè cui voluerit executor.*
209 *in Arbitrio alicuius libero quoties aliquid cōmittitur, tunc intelligitur de abſoluto.*
210 *Arbitrium liberum conceſſum alicui, vt diſtribuat bona relicta in pauperes, non extenditur, vt poſſit eligere non pauperes. et nu 212.*
211 *Executor teſtamentarius habens liberum arbitrium eligendi pauperes non tenetur eligere pauperiores.*
213 *contra Teſtatoris mentem, & voluntatem quidquid fit, nullum inuiolabiliter eſt.*
214 *Teſtator, ſi mandet, vt eius bona diſtribuantur pro maritādis puellis, non ſunt aſſignanda ingredientibus Monaſterium.*
215 *Executor teſtamentarius in exequenda mente teſtatoris, ſemper videre debet quid habet in mandatis.*
216 *Teſtator, ſi iubeat, vt vendantur bona mobilia, & immobilia, in his terminis non poſſunt vendi iura, & actiones.*
217 *Iura, & actiones non veniunt appellatione bonorum mobilium, & immobilium, ſed tertiam ſpeciem bonorum conſtituunt.*
218 *Teſtatorum voluntates prout iacent ſunt ſeruandæ.*
Teſtator, quod iuſſit non ſufficit facere, niſi fiat, vt iubet.
219 *Teſtator, quod voluit attendendum eſt, et non quod melius eſt.*

220 con.

220 *contra Voluntatem teſtatoris facere pium nõ eſt. ſed potius impium, et inhumanum eſt, etiã ſi in magis pius vſus fiat.*
221 *in Teſtatoris voluntate adimplenda non habet locum regula illa, qui plus facit, idem facere videtur.*
222 *Executores vltimarum voluntatum debent ad vnguem, & formaliter obſeruare praecepta teſtatoris. amplia num. 223.*
224 *Executores teſtamentarij, quando poſſint alterare mentem teſtantis. et nu. 225.*
226 *Teſtatoris voluntatem, ſi impium eſt peruertere, quantumuis in meliores vſus vertatur.*
227 *Quid erit dicendum, ſi ſit clara ad pias cauſas. et conuertatur in prophanos vſus.*
228 *Teſtator ſi iuſſerit executori, vt diſtribuat ea bona in pauperes. ſi det nullatenus in pauperes quid hoc caſu ſit faciendum. et n. 229. et 230.*
231 *Et quando talis executor teneatur de ſuo, ſi bona data in non pauperes, fuerunt per eos cõſumpta.*
233 *Facultate ſibi conceſſa à teſtatore in diſtribuendis bonis ad pias cauſas, quando quis abutitur, Superior id reformare poterit.*
234 *in Culpa quando quis eſt, non debet doleri, ſi quid ſiniſtri ei accidat.*
235 *Damnum, quod quis ex culpa ſua ſenſit, illud ſentire non videtur.*
236 *Qui facit, quod non debet, ei accidit quod non credit.*
237 *Damnificatur in nihilo, qui omnia cautè agit.*
238 *Cauens ne decipiatur, vix cauet, etiam cum cauet, nam ſæpe cautor capitur.*
239 *Agens cautè, ſi etiam aliquando capitur, & quid erit ſi inepte negotietur.*
240 *in Negotijs alicuius ponderis non eſt dormiendum.*
241 *Executor teſtamentarius facili negotio poteſt ſe informare, dum eligere tenetur pauperes, an illi, quibus aſſignat bona teſtatoris ſint vere pauperes.*
243 *Actio omnis vacare debet quidem temeritate, & negligentia.*
Agendum non eſt aliquid, de quo non poſſit reddi ratio probabilis.
244 *Negotia aliena agentes, omnia rimari debent, quamuis omnia in eorũ voluntate poſita ſint.*
245 *Arbitrium quantumuis liberum obligat ad præſtanda illa, quæ quiſque ſolet præſtare in rebus ſuis, vel ſibi ſieri vellet.*
246 *Arbitrium non debet eſſe beſtiale.*
247 *Executori habenti liberum, & abſolutum arbitrium, non poteſt dici, cur ita facis?*
in Arbitrio quouis libero, & abſoluto ſemper cenſetur excepta temeritas agentis.
248 *Arbitrium liberum licet detur alicui ſemper intelligitur æquitate ſeruata.*
249 *Æquitati quod repugnat, numquam cenſetur conceſſum in abſoluto arbitrio.*
250 *Executori teſtamento. ſi ſit commiſſum arbitrium, prout ei videbitur, & placebit, non poteſt abuti ea facultate.*
251 *Scriptum non cenſetur, quod facit contra ſcriptum.*
252 *Arbitrium, quantumuis abſolutum, numquã extenditur ad indiſcreta.*
253 *in Arbitrio abſoluto etiam cenſetur exceptus dolus.*
254 *Executor teſtamentarius, quando potius peruerſor eſt vocandus, quàm executor.*
256 *Viui ſi quid iuſſerint poſſunt ipſi exequi, vel exequi facere. ſed non mortui.*
258 *Pauper, quis in dubio præſumitur.*
259 *Arbitrium liberum habẽs, habet præſumptionem pro ſe. et num. 260.*
261 *Verbum, videtur, importat arbitriũ boni viri.*

CAPVT LXXI.

CONcluſum iam eſt in præcedentibus capitibus, quid ſit reſpondendum quoad
inſtitutionem, vel legatum incertæ Eccleſiæ
factum nullatenus caducari ex defectu incertitudinis, quamuis regula ſit in contrarium,
et inſuper qualiter talis incertitudo declaretur ex ipſa coniecturara mente Teſtatoris;
Vnde modo procedamus alia dubia elucidare in caſu, quo teſtator aliquid reliquit pauperibus, et non expreſſit inter quos diſtribue-
198 retur, et breuiter poteſt reſpondi, talem
eleemoſynam eſſe diuidendam inter pauperes illius loci, in quo teſtator domicilium habebat, nõ autem inter alios, qui eſſent à prædicto loco extranei, et hoc propter effectionem, quam cẽſetur habere ad dictum locum,
vt dixi ſupra etiam, in terminis Eccleſiarum
199 incertarum, et ſic etiam perſonis ibi manẽtibus, quæ ſibi vicinæ fuerunt, à quibus fomentum, conſolationem, et ſeruitia multa recepit, et facit dictum Moralis philoſophi Senecæ in epiſtol. 77. ibi. *Non eſt inhumanum, quemadmodũ cœna peracta ſi reliquia circum-*
200 *ſtantibus diuidantur, ſic peracta vita aliquid porrigi his, qui nobiſcum fuerunt &c.*
Quod enim talis eleemoſyna incerta inter pauperes illius loci, in quo teſtator domici-
201 lium habebat, ſit diſtribuenda, iſta fuit opinio gloſ. communiter amplexæ. *in cap. ſi pater 1. in verb. pauperes, verſ. & de pauperibus loci proprij domicilij &c. extra de teſtam. in 6.* ita etiam cenſuit, *Speculator de inſtrument. edit. §. nunc verò aliqua. num. 64. verſ. & idem ſi pecuniam.* Felin. *in cap. ſicut. numer. 4 verſ. & adde gloſam ſingularem. de ſimon. et in cap. vltimo. num. 49. de foro competent.* Anchar. *conſ.* 214. *num.* 11. *in fin. &* 12. Pariſ. *conſil.* 38. *num.* 28. *vol. 3. cũ alijs pleno calamo relatis per* Tiraquell. *in tractat. de priuileg. piæ cauſæ priuileg.* 56. Quibus addo Surd. *in tractat. de aliment. titul. 1. quæſt. 93. num. 13. verſ. veniunt ſolum pauperes ſui domicilij &c.* vbi tamquam egregiam, & communem extollit *ſupradictam gloſ. in d. cap. ſi pater.*

Huic

Digitized by Google

202 Huic opinioni quoque adhærent *Cardin.*
Mantica *de coniectur ultim. volunt. lib 8 titul 5.*
num. 2. vbi etiam ſingularem vocat dictam
gloſ. *Ludouic.* Meſſia *in pragmatic. tax. pan.*
concluſ. 5. num. 96. Gregor. Lopez. *in l. 20. in*
verb de aquel. lugar. tit. 3 par. 6. Padilla *in l. præ-*
ſes. nu. 24. C. de ſeruit. & aq. Couar. *in cap. cum*
tibi. num. 14. de teſtam. Menoch. *de præſumpt.*
lib. 4. præſumpt. 125. num 5 verſ primum elige-
re debent &c. idemque refert *Gonzal. ad re-*
gul. 8. Cancellar. gloſ. 2. num. 59. Aufrer. *ad Cap-*
pel. Tholoſ. quæſt. 57 num. 4. Bonacin. *tom. 2. de*
contractibus diſput. 3. quæſt. 17. punct. 8. §. 4.
num. 1. in fin. Boreil. *in ſumm. deciſ. Regn. tom. 3.*
titul. 22. num. 33. & ſeq.

Verum tamen eſt, quãdò teſtator exequu-
203 tori teſtamẽtario conceſſit facultatem pau-
peres eligendi; is enim non tenetur eligere
pauperes domicilij teſtatoris, cum in ſua po-
204 teſtate ſit talis electio, *ita Ioan. Andr. Do-*
min. Lap. & Franch. in d. cap ſi pater de teſtam.
lib. 6. Capell. Tholoſ. deciſ. 128. num. 2. Cardin.
Mantic *de coniectur. vltim. volunt lib 8. cap. 5,*
num. 2. verſ niſi teſtator, & dixit *Rota in cauſa*
Romana Dotis de Mattheis 17. Decembr 1574.
coram bo. me. Marcello Bubalo. *verſ hinc vide-*
mus &c. A qua tamẽ limitatione recedit *Co-*
uar. in d. cap. cum tibi, num. 14. de teſtam. quia
205 mens teſtatoris videtur refragari, ſtante de-
claratione eius facta à Iure, quod ille teſtator
intellexerit de pauperibus domicilij, ergò
exequutor tenetur eam ſequi. Veritas tamen
eſt in hoc regulam generalem non poſſe con-
206 ſtitui; nam verba prolata à teſtatore ſcru-
tanda veniunt, per quæ eius voluntas ſolet
apparere, vt ſatis notum eſt.

Quando enim in arbitrio exequutoris te-
207 ſtamentarij fuit commiſſa diſtributio bono-
rum in pauperes, & additum fuit plenè, & li-
berè, & tunc poteſt cui vult gratificari, Nam
in tali legato pio, duo ordinauit teſtator, vnũ
expreſsè, nempè vt certum quid diſtribuere-
208 tur in pauperes, alterum verò tacitè, ſcilicet
quales eſſe debeant dicti pauperes, & id in li-
bero arbitrio exequutoris poſuit; nam quo-
209 ties aliquid committitur in libero arbitrio
alicuius, tunc de libera voluntate intelligitur,
vt notat Bart. in l. ſi ſic ff. de legat. 1. & in l. alio.
col. 3. verſ ex prædictis. ff. de aliment. et cib. legat.
& in l fideicommiſſa. § ſi ſic ff. de legat 3. Bald.
in l. 1. ff. de milit. teſtam Roman. *in l. filiusfami-*
lias col. 3. in 3. caſu principal. ff. de donat et Dec.
in l. in perſona. § generaliter. nu. 2. ff de reg. iur.

Aduerte tamen licet quantumuis liberum,
210 & abſolutum fuerit datum arbitrium, tamẽ
id ſemper venit intelligendum, & reſtringen-
dum quoad electionem pauperum, nõ autem
vt poſſit eligere illos, qui non ſunt pauperes;
ſcio quidem ſtante dicto libero arbitrio, non
211 teneri eligere pauperiores, quia ſufficit eos
eſſe pauperes, *vt inquit Bald. in l. id quod pau-*
peribus. nu. 33. C. de Epiſcop. et Cleric. Benedict.
Capra *conſ. 54. num. 15.* Card. Mantic. *de con-*
iectur. vltim. volunt, lib. 8. titul. 5. numer. 4. & 6.
& poſt eos Illuminat Moron *reſponſ 4. num. 48.*
verſ. ſi data ſit alicui facultas eligendi &c. mo-
netque hoc eſſe maximè notandum.

Tamen nullo modo ſatisfacit menti teſta-
212 toris, nec propriæ obligationi, ſi non eligat
pauperes, quia quidquid agitur contra men-
tem teſtatoris, & contra formam diſpoſitionis
213 ab eo traditam nullum inuiolabiliter eſt.
Hinc notabiliter decidit *Bald in auth. niſi. nu-*
mer. 11. verſ. & ideo exequutores. C. ad Trebell.
214 In tantũ obſtrictos eſſe exequutores ad ſer-
uanda mandata Teſtatoris, vt ſi deputentur
ad diſtribuenda bona, pro maritandis puellis
virginibus, non poſſunt dare intrantibus Mo-
215 naſterium, quia hoc non habetur in manda-
tis *id etiam comprobat* Natta *in conſil. 211. ſub*
numer. 19 verſ executores deputati, ad virgines
maritandas, non poſſunt dare virgini intranti
Monaſterium &c. Idque optimè confirmatur
ex ſententia Angel. in conſ 328. incip Anaſta-
ſius col. 1. et ſeq. vbi tradit ſi teſtator commit-
216 tat exequutoribus vt vendant bona mobi-
lia, et immobilia, non poſſunt vendere iura,
et actiones, ex natura mandati, ſtrictè in-
terpretandi, et non extendendi, cum regula-
217 riter iura, et actiones non veniant appella-
tione mobilium, et immobilium, ſed tertiam
ſpeciem conſtituunt bonorum. *l à Diuo Pio.*
§ in venditione. ff. de re iudic. l. quam Tuberonis.
§. fin ff. de pecul. l. mouentium, et ibi Bart. ff. de
verb ſignific. Alex. *conſ. 244. nu. 1. lib. 6. Rota co-*
ram bo. me. Coccino *deciſ. 83. num. 16. et coram*
re. me Merlino *decis. 116. num. 15. part 5. recent.*

Prout ergo iacent vltimæ voluntates ſer-
218 uandæ ſunt; non enim ſufficit facere, quod
teſtator iubet, niſi fiat, vt iubet *l. ſed ſi aute.*
ff. ad Trebellian. attendendũ certè venit, quod
219 teſtator voluit, non quod voluiſſe melius
fuiſſet. *l. extraneum C de hæred. inſtituend* ne-
que pium eſt facere contra voluntatem teſta-
220 toris, ſed impium, et inhumanum, quamuis
fiat diſtributio in pios, vel magis pios vſus.
Angel. in conſ 328. num. 5 et ſenſit Rota *in cau-*
ſa Pacen. Collegij 1. Iulij 1639 coram Reueren-
diſſ. D. Terraconen. *§ minus releuat. verſ quod*
melius eſſet bona relicta pro conſtruendo Colle-
gio implicare pro maritandis puellis pauperibus,
eſt contra textum in d. §. diſponat. auth. de nupt.

Nec in exequenda volũtate teſtatoris habet
221 locum regula illa, qui plus facit, idem face-
re videtur, *vt concludit Card poſt Ioan. Andr.*
& Lap. in Clem qui contingit in 9. quæſt. de re-
222 *ligioſ. dom.* quia exequutores vltimarum vo-
luntatum, debent ad vnguem, et formaliter
obſeruare præcepta teſtatoris, quæ omnino,
& omnibus modis iura iubent, vt adamuſſim
ſeruentur. *§. diſponat auth. de nupt. cum ſimil,*
223 etiam Principis reſcripto non obſtante ex
multis allegatis *per Decian. conſ. 39. numer. 2.*
verſ. Neque Imperator &c. lib. 2. Quidquid eſ-

ſet dicendum, quando teſtator dedit faculta-
224 tem exequutoribus plenam, & ſufficiẽtem,
et ſaltem, qualem ipſemet teſtator haberet ſi
viueret circa executionem alicuius diſpoſi-
tionis, an tunc poſſint alterare relicta per te-
ſtatorem, imponendo aliquod onus, et affir-
matiuè, ſenſit, *poſt Bald. Alex. Ruin. & alios*,
Rota *in cauſa Gerunden. Sacriſtiæ 15 Maij
1634. coram Reuerendiſſ. Dunozetto Decano.
§. Non obſtat, quod dicti executores non habe-*
225 *rent facultatem &c.* Sed loquendo, quando
ſumus in terminis præciſe ordinationis teſta-
toris, et aliqua facultas non fuit cõceſſa exe-
quutoribus, et tunc incongruum omninò eſ-
ſet recedere ab eius diſpoſitione.

Quare ſi impium, et inhumanum eſt per-
226 uertere voluntatem defuncti, quamuis in
meliores, et pios vſus verteretur vt ſuperius
dixi, quid erit dicendum, dum voluntas clarè
reperitur ordinata ad pias cauſas, prout eſt
227 caſus noſter, nempe quando aliquid inter
pauperes relictum eſt, et exequutor illud nõ
pauperibus aſſignet, quod enim nulla, et inep-
ta ſit talis aſſignatio, nec leuiter quidem eſt
dubitandum. *Bald. in l. qui teſtamentum. C. de
teſtam. et vide Calean. conſ. 8. Matthesil in ſin-
gul. 181. incip. Nota quod ſi quis. verſ. bona ſunt
auferenda &c.*

Qualiter ergo in hoc caſu ſit procedendum,
et dic ſi legatum, non fuerit traditum, nõ de-
228 bet amplius tradi, ſed pauperes ſunt eligẽ-
di iuxta mentem teſtatoris, et ſi iam traditũ
ſit, poteſt per Epiſcopum, dum nõ eſt conſum-
229 ptum reuocari, verum ſi conſumptum ſit,
adhuc reuocandum venit, ſecundũ id, in quo
eſt factus locupletior, intellige, quando bo-
230 na fide accepit, et conſumpſit, ſi verò inter-
uenit mala fides totum reſtituere tenetur, et
in omni caſu, vel totum, vel id, quod deeſt ad
231 totum, debet ſupplere is, qui oſcitanter, vel
doloſè diſtribuit, *vide ſummam Angelicam in
verb. executor. num. 18* Et ex noſtris *Pariſ. in
conſ. 45. num. 19. lib. 3* vbi ait, ſi teſtator dederit
232 facultatem exequutori teſtamentario di-
ſtribuendi bona inter pauperes, prout ei vi-
debitur, et placebit, dato eum eligere nõ pau-
peres, dicitur abuti facultate ſibi conceſſa, et
233 peſſimè agere, et à tali electione poteſt ha-
beri recurſus ad Superiorem, qui geſta per
executorem retractabit, ſecundum regulas
Iuris. et mentem teſtatoris. *Bart. in l. ſocieta-
tem. §. arbitrorum ff. pro ſocio, latè Canoniſtæ in
cap. Quintaualli. de teſtament. et tractat Mat-
thæus de* Afflict. *deciſ. 371. à num. 9.* vbi etiam
inquit quot modis dicatur iniquum arbitriũ.
234 Quare dum fuit in culpa, non eſt mirum,
ſi vt dixi, teneatur ſupplere, id quod conſum-
ptum fuit ſi non haberi poſſit.

Quare etſi damnum aliquod ex tali inepta
235 electione, diſtributori obueniat, illud ſen-
tire non videtur, *iuxta text. in l. quod quis cul-
pa. ff. de regul. iur. & in cap. damnum eodem ti-*
236 *tul. in 6.* ſatisq; in ore vulgi verſatur prouer-
bium illud, Qui facit quod non debet, ei acci-
dit, quod non credit. Nam et ille in nihilo
237 damnificatur, qui omnia cautè agit, *vt in-
quit Imperator in §. ſi vero auth. de hæred. et fal-
cid. et retulit Rota coram bo. me. Coccino deciſ. 4.
num. 16. verſ. caute omnia agens &c. part. 5. rec.*
238 Si enim ille, qui oculatè, et cautè negotia-
tur, vix tutus eſt, ſicut aduertit bonus ille ſe-
nes Plautinus his verſibus,

*Qui cauet, ne decipiatur vix cauet, etiam
eum cauet
Etiã eũ cauiſſe ratus, ſæpè is cautor captus eſt.*

Quid ergo erit dicendum de illis, qui pigrè
239 negligenterque negotia peragunt. Nam
in caſu noſtro exequutores teſtamentarij di-
ligenter ſe gerere debent quia ſi erunt negli-
gentes, talis negligẽtia iudicaretur, vt dolus,
vt expreſsè firmat *Gardin. in Clem. 1. in 8. no-
tabil. de teſtam. et etiam Imol. in princip. cum
alijs relatis per Pariſ. conſil. 26. num. 20. part. 4.*
240 In negotijs enim alicuius ponderis. non eſt
dormiendum, vltra quod paruo certo labore,
et mediocri diligentia dictus executor poteſt
informationem capere, an illi, in quos, facere
241 intendit diſtributionem, ſint pauperes, nec
ne. Vnde omittendo dictam diligentiam, et
aſſignãdo bona relicta à teſtatore pauperibus,
242 nõ pauperibus, dicitur in culpa. et quis eſt?
qui in rebus ſuis ſaltem mediocrem non ad-
hibeat diligentiam.

Congruitque aurea ſententia Magni Ora-
toris Romani de offic. lib. 1. ibi, *Omnis actio*
243 *vacare debet temeritate, et negligentia, nec vir
agere quicquam, cuius non poſſit cauſam proba-
bilem reddere &c.* Quod præcipue obſeruandũ
244 venit in gerentibus aliena negotia, qui cũ-
cta rimari tenentur, quamuis omnia in eorũ
voluntatem poſita ſint, Nam, & arbitrium,
quantumuis liberum obligat ad præſtanda
245 illa, quę quiſque ſolet præſtare in rebus ſuis,
vel ſibi fieri vellet. *Bart. in l. 1. ff. de ſolut.* Dec.
in l in perſonam 52. §. 1. num. 3. ff. de regul. iur.
Seraph *de priuileg. iuramen. priuileg. 132. n. 86.*
246 vbi etiam *num. 81.* ait, arbitrium non debe-
re eſſe beſtiale, & ſequitur *Rota in cauſa Bo-
nonien. Aggregationis ad Collegium 13. Nouem-
bris 1641. coram re. me* Merlino *in fin. verſ. Non
debet eſſe arbitrium beſtiale &c. eſt inter eius
impreſſ. deciſ. 894. nu. 22. et adde Thom.* Gramat.
conſ. criminal 64. num. 2. & ſeq. Rota *deciſ. 329.
num. 4. verſ. de arbitrio ratione regulato, & non
de irrationabili cenſetur ſenſiſſe &c. part. 2. re-
cent. coram bo. me. Peronano.*
247 Nec iuuat aſſerere, ſtante dicto libero, &
abſoluto arbitrio, de quo dixi ſupra *num. 307.*
Executori non poſſe dici, *cur ita facis* nã hæc
concluſio ſic ſimpliciter ſumpta, eſt manifeſtè
falſa, quia in quantumuis abſoluto arbitrio, &
248 libera facultate alicui conceſſa, ſemper cen-
ſetur excluſa temeritas agentis. Nam vt aſſe-

rit,

tit. *in conſil.*177. *num.*4. *vol.*1. licet detur ali-
cui liberum arbitrium, ſempertamen intelli-
gitur æquitate ſeruata, & in terminis cóceſſio
nis liberæ facultatis, vt non cenſeatur conceſ-
ſum, id quod repugnat æquitati, *unſit Rota*
in d. Bononien. Aggregationis ſub die vero 2v.
Martij 1640. *coram eodem Merlino eſt inter*
eius impreſſ. decis 832.

Et in puncto executoris teſtamentarii, cui
fuit commiſſum aliquid diſtribuendi prout ei
250 videbitur, & placebit, vt non poſſit abuti fa-
cultate ſibi conceſſa facit *text. in l. fideicōmiſſi*
§. ſic fideicommiſſum, verſ. quamquam ff de le-
gat. 3. *l. Thais §. ſorore. ff de fideicommiſſ. hered.*
Iaſ. *in l. ſi ſic. num.* 4 *ff. de legat.* 1. Bart. *in conſil.*
194 *nu.* 3. *in fin part.* 1. Pariſ. *in conſil.* 45. *n.* 16.
& ſeq. vol. 3. & Card. *Mantica de coniectur. ult.*
volunt. lib 8 *titul.* 5. *nu* 8. *verſ. non poſſunt abuti*
poteſtate ſibi conceſſa &c. Cancheran. *deciſ.* Pe-
demont. 111. *ſub num.* 9. *verſ. Verbum placere*
praſefert arbitrio boni viri &c. Affict. *deciſ.*
Neapolitan. 307. *num.* 22. *verſ. ſemper intelligi*
debet de arbitrio boni viri &c. Capyc *deciſ. pari-*
ter Neapolit. 161. *nu.* 4. *verſ. hac verba relinquo*
beneplacito tuo, non important liberam volun-
tatem, ſed potius arbitrium boni viri &c. Con-
gruitq. dictum *Bald. l. præſcriptione. C. ſi cont.*
ius, vel vtilit & in l. eum proponas la 2. *C. de*
251 *pact.* nempe, vt non cenſeatur ſcriptum id,
quod facit contra ſcriptum.

In iure eſt ſatis apertum, quando alicui tri-
buitur plenum arbitrium, nullatenus poteſt
252 ex tali plenitudine contra rationem aliquid
indiſcretè facere *l. creditor. §. Lucius Titius. ff.*
mandat. & notatur in cap cauſam. de elect. Bart.
in l filius familias ff. de donat. & in extrauag ad
reprimend. in verb videtur, & notatur in Cle-
ment. ſapè de verb ſignific Ioann. de Selu, *in tra-*
ctat. de benef. c quaſt. 1. *part* 2. *num.* 26. *verſ. non*
propterea ex tali plenitudine &c. Quare in quā-
tumuis libero, & pleno arbitrio, ſemper cen-
ſetur exceptus dolus illius, cui dicitur tale
253 arbitrium conceſſum, *vt poſt Bart. Bald.*
Alberic. & alios ſenſit Rota *in cauſa Bononien.*
Legati 1. *Iulij* 1637. *coram Eminentiſſ. D. Card.*
Veroſpio *eſt deciſ* 219. *num.* 19. *part.* 7. *recent.*

At loquendo in terminis noſtris, procul du-
bio intraret temeritas, ac exulata turpiter re-
254 maneret æquitas, ſi executor indiſcretè,
quantumuis eſſet abſolutus, & liber, loco pau-
perum à teſtatore vocatorum, negligenter,
aut doloſè vocaret non pauperes, ligna, vt di-
citur in ſyluam ferendo; Vnde non exequutor
teſtamentarius, ſed peruerſor, ſeu violator
255 mentis teſtatoris vocari iure poſſet. *Ariſto-*
teles, enim mortuorum mandata violare ſa-
crilegium putauit, *& vt animaduertit in ſuis*
problem. ſect. 29. *quaſt.* 9. Viui ſi quid iuſſerunt.
256 exequi, aut per ſe, aut per alios poſſunt, ac
defuncti, nec voces ſuas poſthumas iterare,
neque poſt cineres mandata exequi valent.

Opus eſſet vt hic multa adducerem in ea
ampla materia, qualiter probetur paupertas
257 & ſic executor teſtamentarius deſtinatus
ad pauperes eligendos, non aderraret, cum ad
dictum effectum, paupertas, non præſumatur,
ſed probanda veniat, nam vt ſcitè inquit *gloſ.*
in l. ſi verò. §. qui pro rei, & ibi DD. ff. qui ſatis
dar. cog. Cum quis ſe diuitem dicit, paupertas
præſumitur, cum autem pauperem ſe eſſe af-
firmet, vt aliquid conſequatur, nequaquam
258 pauper exiſtimatur, niſi id probationibus
proſpicuum reddat. Sed cum materia iſta, vt
dixi, ampla ſit, ideoque in ſeparato capite de
ea ſcribam, *et iam aliqua dixi in annotat. ad de-*
ciſ. 617, *num.* 36. *vſque ad num.* 89. *part.* 4. *re-*
cent. tom. 3.

Illud tantum mihi aſſerere reſtat, quoad
ſuperius dicta, de libero, et abſoluto arbitrio,
licet ſecluſa intelligatur temeritas agentis, &
259 alia, de quibus ſupra; Tamen aduertendum
venit præſumptionem pro validitate actus
geſti ab habente tale arbitrium militare, ita
vt nullum onus imponat probationis neceſſi-
tatem perſonæ, in quam directum eſt, et diri-
260 mat omnem quæſtionem, quæ poteſt moue-
ri, donec ab impugnantibus contrarium pro-
betur, vt docuit Io Andr. *in cap.* 2. *nu.* 2. *ad med.*
verſ malitia, extra de iurament. calumn. quem
ſequitur *Afflict deciſ. Neapolit.* 91. *num.* 5. *verſ.*
nō poteſt quaſtio referri, nec neceſſitatur aliquid
probare &c. Caſtill. deciſ. Rote Siciliæ 8. *nu.* 3.
& ſeqq.

Et in debilioribus terminis, nempe arbitrii
261 conceſſi, per verbum, videtur, quamuis im-
portet arbitrium boni viri. *Bart. in extrauag.*
ad reprimendum, in verb. videtur. num. 1. Rota
coram bon. mem Coccino *deciſ.* 444. *numer.* 55.
part. 5. *recent. tom.* 2. nihilominus idem dicen-
dum veniat, et ſatis ſit illi dicere, ſibi commiſ-
262 ſa tali modo adimpleuiſſe, quia ita ei vide-
batur &c. *reſpondit Rota in cauſa Recanaten.*
fideicõmiſſi 29. *Aprilis* 1630. *coram re. me.* Mer-
lino *§. commoditas demum. verſ ſatis ſit illi dice-*
re alienaue, quia ita ſibi videbatur. Agebatur
enim ibi de licentia impertita hæredi graua-
to à teſtatore, vt ſicuti ei videretur bona fidei
263 commiſſaria in totum, vel in partem aliena-
ret, aut neceſſitate ducto, aut pro maiori com-
modo, et vtilitate, & concluditur, quotieſcū-
que alienatio bonorum fit ex permiſſione te-
264 ſtatoris fideicommittentis, tunc ſtatim in
bonis alienatis euaneſcit fideicommiſſum,
et perinde habetur, ac ſi non fuerit ſcriptum.
Ita docet Ruin. conſil. 109 *nu.* 9. *verſ nec eſt ali-*
qua repugnantia lib. 2. Surd. *conſ.* 357. *num.* 27.
Peregr. *conſil.* 62. *num.* 3. *lib.* 3. Menoch. *conſil.*
1006. *num.* 30. *& ſeq.* Sed quia materia iſta
longe diſtat à propoſito noſtro, ideo quæ ſu-
perius dixi ſufficiant quod executores teſta-
mentarios, quando in eorum abſoluto, & li-
bero arbitrio commiſſa eſt diſtributio bono-
rum inter pauperes facienda.

ſiſtis frons, ac perpetuum otium. et num. 45.
46 *Pauperes maſculi, et fœmina, ſi ſimul concur-
rant, et maſculi ſunt pauperiores, ipſi ſunt præ
ferendi.*
47 *Teſtator præſumitur eleemoſinam reliquiſſe
omni meliori modo & nu. 48 et 49.*
50 *Legatum relictum diſtribuendum inter pau-
peres, ſi ſit modici valoris, tunc non eſt facien-
da tam rigida diſquiſitio in præferendo magis
pauperem. & n. 51. et 52.*
53 *Ariſtoteles, cum fuiſſet reprehenſus, quia de-
dit elemoſinam homini iniquo, quid prudenter
reſpondit.*
54 *à Paupere nullo eſt auertenda facies, ne à
nobis auertatur facies Domini.*
55 *Pauper ex propria culpa vix eſt dignus pie-
tate.*
56 *Malè meritus dignus eſt, vt egeſtate laboret.*
57 *Paupertas ſecundum naturam non eſt turpis
illa verò, quæ ob turpem cauſam euenit infa-
miam inurit, & vide num. 58. & 59.*
60 *Punitur quis per ea, per quæ peccat, videatur
exemplum. num. 61. 62. 63. & 63. & 64.*
65 *Pauperi in neceſſitate, eſt ſubueniendum; quo-
modocumque paupertas obuenerit. & nu. 66.
& 67.*
*Eleemoſina omnibus eſt danda, ſecundũ S.
Auguſtin ne cui denegatur ſit CHRISTVS*
67 *Teſtator ſi iuſſerit, vt executor certum quid
diſtribuat inter Hoſpitalia, ſuffiett, vt inter il-
la relictum diſtribuat.*
68 *Et non habet neceſſe inquirere, an ſint erecta
auctoritate Ordinarij, nec ne.*

CAPVT LXXII.

TEſtator, quando ſimpliciter dedit arbi-
trium executori certũ quid diſtribuen-
di inter pauperes, nam, & tunc nihil addito
1 ſcilicet abſque clauſula, liberè, vel pro vt ſibi
videbitur, vel his ſimilibus, quo caſu talis cõ-
miſſio extra pugnam importat arbitrium re-
gulatum, taffrenatumque à iure, & vt dici ſo-
let arbitrium boni viri, & hic ad ſtipulatur ad
2 cognoſcendum quis ſit vir bonus *Venuſini
Poeta ſententia lib. 1. Epiſtol. ad Quintium.*

—————— Vir bonus eſt quis.
3 *Qui conſulta patrum, qui leges, iuraq. ſeruat.
Quo multa, magnaq. ſecantur Iudice lites.*

*Et ſecundum Alexandrum ab Alexandr. lib. 6.
dier genial cap.* 1. Vir bonus eſt vbique ſanctus.
2 vbiq. caſtus, honeſti cultor, pius, & integer.
Quodque dum cõfertur aliquid in arbitrium
alicuius, vt intelligatur de arbitrio boni viri,
*faciunt textus in l. hæc venditio in princip ff. de
contrahend. empt. & l. ſi in lege ff. locat. & l. ſi cũ
ea. C. de dot. promiſſ. & l. in perſonam §. generali-
ter. ff. de regul. iur. vbi gloſ.* Dec. & Cagnol, *vter-
que num.* 1. Bart. *in l. cum filius. § pater num. 2.
ff de legat. 2.* Alex. *conſil.* 228 *num.* 5. & *ſeq. lib.* 2.
Seraph. *de priuileg. iurament. priuileg.* 132. *n.* 83
*verſ. Arbitrium debet eſſe arbitrium boni viri,
quia bonus vir dicitur Iudex &c* ex ibi alle-
gatis *& ſenſit* Rota *in cauſa Bononien.* Aggre-
gationis ad Collegium 13. *Nouembris* 1641. *co-
rã re me* Merlino *eſt inter eius impreſſ. decis.* 882.
*verſ arbitrium ſemper cenſetur commiſſum ar-
bitrio boni viri &c* Et in puncto executionis
mentis teſtatoris fuit dictum *coram bon. mem.
Card. Lancellotto. Sen. decis.* 640. *num.* 4. *part.* 1.
diuerſ. vbi habetur, quod vir bonus debet ar-
5 bitrari voluntatem teſtatoris fuiſſe debitam,
et ordinatam, ſecundum ordinem charitatis,
6 cum et iura etiam in teſtatoribus prudens cõ-
ſilium animaduertant. *L. Lucius la 2. ff. de hæ-
red. inſtituend. cum ſimilibus.*

Vt autem arbitrium ſit regulatum, frena-
tumque à iure in materia electionis pauperũ
7 & ritè dicatur facta talis electio plura ſunt
conſideranda per eius executorem, Et primo
8 debent eligi pauperes domicilij teſtatoris, vt
abundè iam dixi ſupra.

Secũdò ex pauperibus dicti loci, ſunt prius
9 eligendæ fœminæ, quàm maſculi, *vt dicit Me-
noch. d. præſumpt. 125. num. 7.* maiori quidem
pietate dignæ ſunt fœminæ, quam maſculi, et
10 hoc propter ſexus fragilitatem, id enim con-
ſiderauit *Imp. in l aſſiduis, verſ quis enim non
miſereatur mulieribus &c. C. qui potior. in pign.*
11 ibique illas compatiendo multa priuilegia eis
conceſsit contra communes iuris regulas, &
præſertim, vt eorum hypotheca dotalis, omni-
12 bus aliis hypothecis, quantumuis anterioti-
bus, ſit potior. Quod tamen intelligo (quid-
quid minus verè nonnulli ſenſerunt) non
quoad anteriores hypotecas, expreſſas, ſed tã-
tum quoad tacitas, & quod iſta fuerit mens
13 Imper. Iuſtiniani latoris dictæ legis *iam viri-
riliter defendi in annotatione ad decis.* 666 *à n.*
36. *vſque ad numer.* 100. *part.* 4. *recent. tom.* 3.
vbi videri poteſt.

Hinc quoque eſt iura extremè compatien-
14 do mulieribus ſpernit præcepta, vltimaque
elogia mortuorũ, aliàs eorum vigiles deſen-
ſores. Vnde vt habetur *in auth res quæ. C. com.
m. de legat.* bona quantumuis ſtricto, & inalie-
nabili fideicommiſſo ſubiecta per aſcendentes
15 licitè poſſunt alienari in ſubſidium pro con-
ſtitutione dotium mulierum deſcendentium,
quæ concluſio procedit etiam ſecundum ma-
gis communiter DD. receptam ſententiam. &
16 in pluribus Tribunalibus canonizatã, quam-
uis adſit expreſſa, & ſpecialis prohibitio te-
ſtatoris, vt bona fideicommiſſaria non poſſint
alienari ex cauſa dotis, *prout latè fuit reſoluti
in cauſa* Romana *Dotis* 29. *Nouembris* 1641.
coram re. me. Merlino, vbi etiam aſſeritur idem
procedere in bonis primogenituræ ſubiectis
ibique pariter quæritur vtrum priuilegium
d. auth.

d. auth. res quæ poſſit cedi &c. Sed ſupradicta
alibi latiſſimè comprobabo,

Inſuper quoad pietatem maiorem debit ſ
fœminis quàm maſculis benè facit laudanda
18 Nicentium conſuetudo qui, *vt ex noſtris refert*
Anton. Theſaur deciſ. Pedemont. 192. *numer.* 10.
Solent debiliori ſexui conſulendo, totam eo-
rum ſubſtantiam filiabus, pro earum doti-
19 bus aſſignare, maſculis verò parum, aut nihil
relinquere quia ſua induſtria, & labore ſibi
ipſis prouidere poſſunt, iuxta illud.

Impiger extremos currit Mercator ad Indos
Per mare pauperiem fugiēs per ſaxa, per ignes

Multoties quidem diuitiarum paternarum
20 fiducia corrumpit filios, *vt aduertunt.* Anton.
de Gauarra *in Horolog. Princip. lib.* 2. *cap* 37. *nu.*
377. Muſcul *de ſucceſſ. anomal. claſ,* 1. *menb.* 2.
concluſ. 7. *littera.* C *num.* 306. *Adam* Keller. *de*
ſucceſſ. ab inteſt. titul 1. *nu.* 46.

Conuenientius quippè homines, quàm fœ-
21 minæ operari poſſunt *l. quiſquis* §. *ad filias*
verſ. mitior enim circa eas debet eſſe ſententia,
quas pro infirmitate ſexus minus auſuras eſſe
confidimus &c. C. *ad leg. Iul. Maieſtat.* & in
22 fœminis maior honeſtas requiritur *gloſ. in*
l. pater §. *qui adulterii ff de rit. nupt.* Hinc eſt,
licet mulieres violentas manus in clericum,
vel monachum inijcientes formidabili ana-
thematis vinculo ſubiaceant *iuxta text. in*
can. ſi quis ſuadente Diabolo 17 *quæſt.* 4. cuius
textus diſpoſitio comprehēdit tam maſculos,
23 quàm fœminas, vt ſenſit *ibi gloſ. in verb. ſi quis*
communiter approbata, & ſcripſerūt. *Nauar.*
in ſumm. cap 27. *num,* 76. *Sebaſtian.* Medic. *in*
ſumma peccator. part. 2. *titul.* 9. *quæſt.* 78 *nu* 39.
Auiles *ad cap.* 1. *Prætor in gloſ de Ninguna per-*
ſona num. 8. 10. Garc. *regul,* 209. *nu.* 4. Bellett.
diſquit cleric titul de fauor. Cleric. *Canon.* §. 1. *n.*
23. *&* 24. *cum alijs allegatis per Carolum de*
Craſſ. *in tractat. de effect. clerical effect.* 9. *num.* 2.
& ante eū per Cened. *in Collectan. ad Ius Ca-*
non. collect. 24. *num.* 2.

Tamen mulieres, non ſicut homines tenen-
24 tur arripere iter Romanū, vt Apoſtolici con-
ſpectui ſe præſentent, eiuſque abſolutionem
recipiant, quia mulieres cuiuſcumq. ſint æta-
tis, & conditionis poſſunt ab Epiſcopo abſolui
25 à tali excommunicatione cum illis periculo-
ſum ſit peregrè proficiſci, et ſe virorum cœti-
bus immiſcere *cap. mulieres* 6. *de ſentent. excō-*
municat. Nauarar *in manual. d. cap.* 7. *nu.* 88.
Sayr. *de Cenſur. lib.* 3. *cap.* 28. *num* 18. *verſ.* 3. *ca-*
ſus. Tiraquell. ad ll. connubiales leg. 10. *gloſ.* 1.
part. 10. *num.* 31. *cum alijs. allegatis per Carol. de*
Craſſ *de effect. cleric, d. effect.* 9. *num.* 159. *& per*
Barboſam *ad d. can ſi quis ſuadente num.* 95. 17.
quæſt. 4. ſed his relictis.

Ad propoſitum noſtrum facit textus clarus
in l. cum multa. 20. C. *de donat. ante nupt.* vbi
Iuſtinianus Imp. reſcripſit Ioann. Præfect. Præ-
tor his verbis. *Huius rei differentia rationabi-*
lis poteſt inueniri, cum melius erat mulieribus
propter fragilitatem ſexus quam maribus ſub-
uenire. Nec penitus inconuenit hic ſatis illa
26 controuerſa opinio, cuinam dona infanti data
à Compatre, vel Commatre tempore, quò eū
tenuerunt ad ſacrum fontem Baptiſmatis,
debeantur, an ſcilicet Patri, vel Matri, aut ipſi
Infanti, qua in re, more non inſolito variant
DD. et relictis alijs opinionibus, cum hæc de-
27 ducam, incidenter, illud tantùm facit ad pro-
poſitum noſtrum, ſcilicet, vt tale donum de-
beatur matri.

Compatiuntur enim Compater, vel Com-
mater ſummum, quo ipſa mulier peperit, do-
28 lorē, quis enim ei non miſereatur, *inquit text.*
in l. aſſiduis. C. *qui potior. in pign. hab.* propter
partus periculum, & ipſam liberorum pro-
creationem, lætitiæ ergo ſignum eſt, & paſſi
29 laboris merces, donum infanti datum, Matri
ergo deferendum, quæ vitæ periculum euaſit
30 partu edito, Filius pars viſcerum matris di-
citur. *l.* 1. §. *ex hoc reſcripto ff. de ventr. inſpiciēd.*
quod dici non poteſt de patre. *Roma. conſil.* 13.
num. 8. *vol.* 2. & non repetitur amor, quæ vin-
31 cat maternum. *gloſ. in cap. tranſmiſſa. qui fil. ſint*
legit. et in cap per tuas. de probat. Supradictam-
que opinionem ad fauorē matris tenuit *Ant.*
Gaſpar. Theſaur. lib 3. *quæſtion forenſ.* 15. *nu.* 8.
32 quam tenuiſſe etiam teſtatur eius pater in
manuſcripta *deciſ* 19. *part.* 2. refert eamque
vti veriorem, reiectis contrarijs, ſecutus eſt
Mar. Giurb in ſuis obſeruat. deciſ. cap. 6. *à nu.* 13.
alibi tamen in hoc multus ero. Et ſic ad nos.

Tertiò executores teſtamentarij ex fœmi-
33 nis pauperibus, illæ priùs debēt eligere, quæ
in Monaſterium clauſtris clauſæ ſunt; Vndè
receptum eſt, ſi teſtator faciat legatum Mo-
34 naſterio nō expreſſo nomine alicuius, potius
Monaſterio Monialium aſſignandum venit,
35 quia eſt magis pium, quàm Monaſterium vi-
rorum, & hæc fuit opinio *Bald in l. in multis*
circa finem. ff de ſtat homin. quam ſententiam
36 tamquam ſingularē ſequitur *Hippol. Marſil.*
in ſingulari 248. *incip. Conditio. poſt med. verſic.*
nam ſi legatum eſt factum Monaſterio, & non
apparet cui &c. idemque voluit *Dec. in cap. in*
præſentia. numer. 194. *extra de probat et Cornel.*
Beninc. *in tractat. de paupertat. & eius priuileg.*
quæſt. 8. *circa tertium ſpecial. in vltim. volunt.*
num. 42. *verſ. ſi legatum ſit factum Monaſterio*
non expreſſo nomine &c. Necnon in terminis
noſtris ratiocinatus eſt. *Menoch. de præſumpt.*
lib. 4 *præſumpt.* 125. *num.* 8. Rip *in tractat. de*
peſt. titul. de remed. ad conſeruand. vbertat. nu-
mer. 158. optime *Petrus* à Peralt. *in l. ſi quis*
ſeruum. §. *ſi inter duos. num.* 9. *ff. de leg.* 2 ſubiun-
gens multos dies elapſos non eſſe, quod illū
caſum habuit in cōtingentia facti, ſic quoque
ſenſit *nuper Illuminat* Moron. *in reſponſ.* 58.
nu. 18. & addo *Franciſc.* Prat. *practic obſeruat.*
obſeruat. 32 *per tot. Franciſc.* de Barry *in tract.*
de teſtam. lib. 10. *titul.* 10. *ſub num.* 37. *vers. Mo-*
naſtē.

n aſterium Monialium præferri, quia eſt magis
pium &c. & ex Theologis Marc. Vidal in act.
Theolog. moral. titul. de legat. inquiſit. 2. num. 30.
& more ſolito optimè R.P. Antonin. Diana in
ſuis var. reſolut. tom. 10. tractat. 13. & 3. miſcell.
reſolut. 5. per tot.
Ratio vero ſi deſideretur, quare ex religio-
ſis pauperibus, potius eligendæ ſint Moniales.
37 quam Monachi, eſt, quia paupertas, & inopia
Monialium eſt periculoſior, quàm ſit illa cœ-
terorum Religioſorum, vt inquit text. in cap.
periculoſo 1. de ſtat. regular. in 6. & ſic ratioci-
natur Benincaſ. in d. tract. de paupertat. quæſt. 8.
circa tertium ſpecial. in vltim. column. num. 43.
verſ. Indigentia Monialium eſt magis periculo-
ſa &c. & vt conſiderat Ancbar. in conſil 84. ſub
38 numer. 4. qui loquitur in puncto, ibi, Moniales
pauperes, & egenæ, fodere neſciunt, et mendicare
non poſſunt. cum debeant ſub perpetua clauſura
manere &c.
Quamobrem veriſimiliter cõiecturari po-
39 terit, mentem teſtatoris fuiſſe, prius voluiſſe
prouidere caſui magis neceſſario, & pericu-
loſo, ſicuti conſulti reſponderunt. Bald. in cõ-
ſil. 35. Pater filio. col. 2. lib. 1. Crauett. conſil. 149
num. 12. & faciunt textus in l. 1. §. quid ergo. ff.
de ventr. inſpiciend. et in l. labeo ff. de Carbonian.
edict. Quod dictum eſt de monialibus paupe-
40 ribus, idem intellige de mulieribus in Hoſpi-
tali, vel in carcere exiſtentibus, & ex iſtis de-
bent eligi, illæ quæ ſunt pauperiores, quia ſe-
41 cũdum S. Thomam 2. 2. quæſt. 32. art. 3. melius
eſt dare indigenti, cœteris paribus, ſicuti e
contra dicimus, melius fieri, otio marceſcẽti-
bus, ac laborare recuſantibus, dum poſſunt,
42 ſi non detur, contra quos validos laborare
nolentes, ac ſe debiles fingentes, qui mendi-
cando miſerabilibus perſonis panem auferũt,
inclamat textus in l. vnic. C. de mendicantib. va-
lid. lib. 11. eiſque grauis pœna imponitur, ibi-
que Accurſ. in verb. validi, adducit gloſ. ſuper
Matth. dicentem, Iuſtius feceris, ſi iniuſtè poten-
43 tem correxeris, quàm ſi ei dederis, atque indul-
xeris, in ſupradictorũ odium, in quibus aliud
non reperitur ſecundum Quintilian. præter fi-
44 ctam frontem, perpetuumque otium, congeſ-
ſi multa in diſcurſ. par. 4 recent. tom. 3. à n. 144.
plurimaque habui, cõtra otium, quod eſt ve-
hementiſſima peſtis generis humani, & inter
45 arma antiqui ſerpentis ad captiuandas ani-
mas potentiſſima à nu. 184. At modo iterum
redeo in viam.
Quartò exequutores teſtamentarij, aduer-
46 tere debent, ſi magis pauperes, & inopes ſint
maſculi, quàm fœminæ, tunc prius, Religioſi,
eodem ordine, vt dictum eſt de fœminis, eli-
47 gendi ſunt, Nam in his locum habet ratio,
ſupra conſiderata, quod ſcilicet teſtator vo-
luerit prouidere in caſu magis neceſſario, &
48 facere eleemoſynam omni meliori modo &
ita intelligendus, & declarandus eſt Archidia-
con. in cap. ſi pater num. 3 de teſtam. in 6. vt ſen-
ſit Menoch. d. præſumpt. 125. num. 12.
Adde tamen non negando, melius eſſe, vt
49 ex pauperibus, eligãtur pauperiores, dignio-
res, vel meliores, & in concurſu pauperes Re-
ligioſos eſſe præferendos alijs pauperioribus,
tamquam magis dignos, & maioribus virtu-
tibus pollentes. arg. l. 1. C. de annon. ciuil. & ita
tenuit Io. Andr. in cap. 1. de teſtament. in nouell.
Federic. de Sen. in conſil 282. factum eſt tale.
Tamen iſta concluſio intelligenda venit,
50 quando relictum conſiſteret in aliqua nota-
bili ſumma, vel quantitate, ſed ſi conſiſteret
in cibarijs, & in his, quæ pro corporis nutri-
mento ſunt neceſſaria, iſto caſu, aut legatum
51 inter omnes diſtribuendum eſſet, aut ſi hoc
fieri non poſſet, pauperiores in arctiſſima
paupertate conſtituti alijs præferri deberent,
quoniam in huiuſmodi legatis, non conſide-
52 ratur, an bonus, vel merens pauper ſit, ſed an
neceſsè habeat, can. quam pio, vbi latius gloſ.
1. quæſt. 2. & adde text. in can. quieſcamus, &
ibi pariter gloſ. 42. diſtinct. & vide alteram gloſ.
in can. quoniam 11. quæſt. 3. Ariſtoteles aliquã-
do reprehenſus fuit, quia homini iniquo de-
53 diſſet eleemoſynam, reſpondit, naturæ, & nõ
malitiæ miſertus ſum, & vt inquit S. Valer.
Homil. 8. de miſericord. ibi, Quiſquis eſt, qui
54 petit eleemoſynam, CHRISTVS eſt, qui ac-
cipit. Vnde Thob. 4. dicitur, Noli auertere
faciem tuam ab omni paupere, ne à te auer-
tatur facies DOMINI.
Non nego pauperem ex propria culpa, ac
55 turpi cauſa vix dignum eſſe pietate. arg. l. 2.
& 3. C. ſi minor, ſe maior. dix. & cap. cum olim.
de offic. delegat. & cap. ſedes de reſcript. & cap. 2.
in fin. de cognat. ſpirit. & cap. ad noſtram de em-
ption. & vendit. et notat Alex. in l. Marcellus.
§. rei quæ col. 1. ff. ad Trebell. Franciſc. Viu de-
ciſ. Baron. 222. num. 4. verſ. pauperi in mala cau-
ſa, nemo debet eſſe miſericors &c. can. ſi res. 14.
quæſt. vltim. & Deuter. 23. Dignus eſt enim, vt
56 male meritus egeſtate laboret. l. bona fidei ff.
depoſit. l. quiſquis. C. ad leg. Iul. Maieſtat. Rip.
in l. 1. col. penult. ff. ſi cert. petat. Nam ſecundum
Appollodum Philoſophum Lycum, Paupertas
57 ſecundum naturam non eſt turpis. illa verò,
quæ propter turpem cauſam accidit, infamiã
inurit, nec miſericordia eſt digna.
Hinc legitur apud Anton. Panorm. in eius
appophtegmat. quod cum Eques quidam, in-
58 gens patrimonium per luxum, et libidinem
abſorbuiſſet, atque inſuper magnum æs alie-
nũ cum contraxiſſet, quibuſdam pro eo apud
Alphonſum Aragoniæ Regem intercedenti-
bus, ne ſaltem, quæ debebat, corpore luere
cogeretur. iuxta l. 1. ff. de pœn. l. quicumque. C.
de ſeru. fugitiu. l. fin. ff. de in ius vocãd. cap. 1. §. ho-
micidium. extr. de pac. tenend. vtique ei aucto-
ritate Reali ſubueniret, quibus Rex ille pru-
59 dens, qui nihil, niſi regium dixit, et fecit, vt
ſæpe

Digitized by Google

ſæpe alibi sñ atteſtatus ſic reſpondit *Si Eques ille tantum pecuniæ, vel in ſui Regis obſequium, vel patriæ commodu, vel propinquis ſubleuendis impendiſſet, audirem vtique. ſed quoniam tãtas opes, corpori impendit, par eſt, vt corpore luat.*

O iuſta, et generoſa reſponſio, Iuſtum eſt
60 enim, vt conſentiunt ipſæ ſacræ paginæ *Sap. cap.* 11. per quæ, quis peccat, per hæc et torqueatur, Referunt Illuſtres Auctores, et præſertim habetur apud *Nicephorum hiſtor. lib.* 1. *cap.* 20 de Herodiadis filia, quæ cum Sancti
61 Ioannis caput petijſſet ab Herode, ob ſaltationis premium, vt legitur *Marc. cap* 6. ea ipſa pœna punita fuit. Nam cum ei aliquando eſſet traijciendus fluuius, qui tempore
62 hyemali conſtrictus, congelatuſque erat, pedibus eum tranſibat, mox rupta glacie emergitur illa infelix, ſtatim capite tenus inferioribus verò partibus, in vndis ſaltare cœpit,
63 caput verò ſceleſtum, frigore, et glacie concretum, deinde etiam conuulneratum, et à reliquo corpore, non ferro, ſed glaciei cruſtis
64 ſelectum fuit, Vnde ſaltando expirauit, in memoriam eorum, quæ ſaltando fecerat. Sed relictis hiſtorijs ad nos.

Supradictæ tamen regulæ non procedunt quo ad alimenta pauperibus, in paupertatem
65 culpa propria lapſis præſtanda, quandoquidem in caſu neceſſitatis, quandocumque paupertas euenerit, et ſiue pauperes ſint mali, vel boni, ne fame pereant indifferenter adiuuare debemus. *can paſce 86. diſtinct. cum alijs ſupra allegatis*. Hinc ſuauiter inſtillabat *S. Auguſtinus*, Date omnibus, dilectiſſimi fratres, date omnibus, ne cui non dederitis, ipſe ſit CHRISTVS. Quamobrem executor electus à teſtatore ad diſtribuẽdum aliquid inter pauperes,
66 vt eligat digniores, vel meliores, non eſt neceſsè, ſed ſat adeſſe qualitatem paupertatis, *Bart. in l. vnum ex familia §. 1. ff. de legat. 2. & in l. quidam. col. 1 ff. eodem.* Sicuti in ſimili dicimus ſi teſtator committat hæredi, vt certum
67 quid diſtribuat inter Hoſpitalia, tunc hæres dicitur ſatisfeciſſe diſtribuens inter illa Hoſpitalia, in quibus exercentur opera pietatis, parum curando inueſtigare, an ille ritè, et cũ auctoritate Ordinarij fuerit erectum, quia ſiue Hoſpitale ſit inſtitutum auctoritate Or-
68 dinarij, ſiue non, eſt tamen, & dicitur locus pius, licet non Eccleſiaſticum, aut Religioſũ, vel ſacrum; quia in eo exercentur opera pietatis. *Bald. in conſil.* 464. *In Ciuitate Brixia lib.* 1. Abb. *in conſil.* 55. *in quæſtione, quæ vertitur col. 2. verſ. & primò lib.* 1. cum alijs allegatis *per Tiraquell. de priuileg. pia cauſa in præfat. verſ. ſed alij indiſtinctè tenent &c. & adde* Nouar. *in ſua prax. election. & variat. fori quæſt.* 141. *à num.* 9. *cum ſeq. & quæſt.* 25. *à num.* 16. In ſequenti capite ſubnectam alia requiſita neceſ-
69 ſaria, ad effectum validitatis diſtributionis bonorum inter pauperes, faciendæ per executorem teſtamentarium, ſtante ſimili præcepto teſtatoris de diſtribuentibus eius bonis inter pauperes.

ARGVMENTVM.

Executori teſtamentario ſi teſtator iuſſerit, vt bona ſua inter pauperes diſtribuat, vt validè, & ſecundum arbitrium à Iure regulatũ procedat, præter adducta in præcedenti capite procedat, inſuper etiam debet animaduertere, ſi inter pauperes adſint conſanguinei teſtatoris, illos abſque ſcrupulo debet præferre alijs, nam præſumitur voluiſſe, vt in tali diſtributione ſeruaretur ordo charitatis.

Cum eleemoſyna ſit magis meritoria, prout magis in ea ſeruatur ordo charitatis, & peccat contra ordinem charitatis, qui potius extraneis, quàm ſuis conſanguineis indigentibus ſubuenit, imo quis ſic faciendo fidem negat, ac infideliori peior efficitur. Teſtamentũ, qui ſecundum ordinẽ pietatis non facit à iure vocatur imprudens.

Item aduertendum venit, quod executor deſtinatus ad diſtribuendum bona, vt ſupra, ſi adſint inter pauperes, filij ſpurij teſtatoris, an debeat inter illos talem diſtributionem bonorum facere, & concluſio eſt affirmatiua, & aliqua adducuntur circa filios illegitimos, vt hoc non ſit vitium ipſorum, ſed patrum.

SVMMARIVM.

70 *Teſtator, ſi iuſſerit eius bona diſtribui inter pauperes, tunc ſi eius conſanguinei ſint pauperes isti ſunt præferendi, alijs*
71 *Charitatis ordo incipit à ſe, & ſuis.*
72 *Conſãguineo pauperi, quis magis tenetur ſubuenire, quàm extraneo.*
73 *Conſanguineis egenis, qui ſubuenit, ſub liberalitatis nomine, debitum naturale perſoluit.*
74 *Liberalitas illa eſt probanda, vt proximi conſanguinei ne deſpiciantur.*
75 *Eleemoſyna eſt meritoria, prout etiam in ea ſeruatur ordo charitatis.*
76 *Peccat contra charitatis ordinem, qui ſuis cõſanguineis non ſubuenit.*
78 *Conſanguineis indigentibus, qui non ſubuenit, fidem negat, ac infideli deterior efficitur ſecund. Paul. Apoſtol.*
79 *Infideles naturali inſtinctu, & pietate ſuorũ curam habent.*
80 *Chriſtiani non debent eſſe ſine affectione deſpiciendo ſuos affines egenos.*
81 *Extraneos docere, & ſuos in errore relinquere, turpe eſt.*
82 *Pauperibus ſi quis deliberauit bona ſua diuidere, ſui conſanguinei egenei primum locum habere debent. & nu. 83. & 84.*

85 *Teſta-*

Digitized by Google

85 *Teſtator non dicitur prudenter teſtamentum ordinaſſe, qui minus coniunctum præfert magis coniuncto.*

86 *Teſtamentum ex officio pietatis, qui non facit, à iure vocatur imprudens.*

87 *Hæredes extraneos, qui instituit, omiſſis conſanguineis indigentibus, facit contra officium pietatis.*

88 *Teſtator, ſi nihil relinquat conſanguineis pauperibus, & extraneos diuites hæredes instituat, iſti tuta conſcientia, non poſſunt retinere talem hæreditatem.*

89 *Charitas præfert ſuos extraneis.*

90 *Legatum incertum, efficitur caducum.*

91 *Legata incerta declarantur ſtante conſanguinitate vnius ex legatarijs.*

92 *Conſanguinitatis ratio eſt habenda.*

93 *Præſentati ſi ſint duo æquè idonei, & alter ex eis eſt conſanguineus fundatoris, iuris patronatus, iſte eſt præferendus.*

94 *Epiſcopus conferendo beneficium conſanguineo, quando non dicatur cadere in eo, quod adſit acceptatio perſonarum. intellige vt nu. 96.*

95 *de Conſanguineis plus, quis poteſt confidere.*

97 *Alienatio bonorum Eccleſiæ facta in conſanguineos Prælati, à iure habetur pro ſuſpecta.*

98 *Executores teſtamentarij, ſi diſcordent in diſtribuendis bonis inter pauperes, & nec per Epiſcopum loci concordari poſſunt.*

99 *Tunc ſi aliqui ex eis ſint conſanguinei teſtatoris, illorum opinio venit præferenda alijs. & num. 100.*

101 *Arbitrium etiam à teſtatore habens executor diſtribuendi bona inter pauperes, tunc etiam poterit eligere pauperes conſanguineos teſtatoris. & quare. nu. 102.*

102 *Teſtator, quod verſimiliter cogitauit, id exequendum venit, cum in eo præſumatur prudens conſilium.*

103 *Executores teſtamentarij, ſi diſtribuere debent bona defuncti inter pauperes, laudandi ſunt, ſi ea diſtribuant inter pauperes conſanguineos teſtatoris.*

104 *Executor teſtamentarius, an poſſit eligere filium ſpurium teſtatoris pauperem, ſi debet diſtribuere eius bona in pauperes.*

105 *Spurij ſecundum ius 12. tabular. nec à patre erant alendi, & ſic ius antiquum caſtitatem adamauit.*

106 *Filijs ſpurijs, & alijs qualitercumque natis debentur alimenta à patre.*

107 *Puniendus non eſt, qui peccatum nullatenus commiſit.*
Innocens pro nocenti non eſt mulctandus.

108 *Auth. ex complexu. de inceſtuoſ. nupt. quare fuerit lata.*

109 *Filijs ſpurijs, quod pater nihil poſſit relinquere. quamuis velint, & hæc eſt pœna.*

110 *Et quod reliquit vadit ad legitimos conſanguineos, & quando intret Fiſcus. nu. 111.*

112 *Filij, quod naſcantur ex damnato coitu vitium eſt patris, non filij.*

113 *Filij illegitimi, ſecundum legem Solonis, non tenebantur alere eorum patres.*

114 *Pœna digni non ſunt, qui alieno potius quàm proprio laborant vitio.*

115 *Nocentem melius eſt dimittere, quàm innocentem condemnare.*

116 *Illegitimi dummodo honeſti ſint re, & vita ab officijs, & dignitatibus non arcentur.*

117 *Athenienſes legem, quàm tulerant auctore Pericle, quod illegitimi non admitterentur ad dignitates, viuo ipſo Pericle, ſpreuerunt.*

118 *Imo ipſo Pericle, poſtea inſtante, ſublata fuit.*

119 *Filius illegitimus paternæ incontinentiæ labē ſatis abſtergit proprijs virtutibus, ac morum candore.*

120 *Nobilitate vera ille gaudet, qui eam proprijs virtutibus, ac proprio Marte generosè adeptus eſt.*

121 *Sanguinis claritas, potentia, & diuitiæ, & ſimilia, dona ſunt fortunæ, quæ vaga, fragilis, incerta, cæca, & perfida eſt.*

122 *Diſpoſitio Iuris Canonici, quod ſpurijs à patre ſint præſtanda alimenta, vbique eſt ſeruanda. & nu. 123.*

124 *Alimenta negare eſt hominem occidere, & occidere hominem eſt peccatum mortale.*

CAPVT LXXIII.

EXecutores teſtamentarij, quibus teſtator ſimpliciter iuſſit, quod eius bona diſtribuant inter pauperes ad hoc, vt validè dicantur, & iuxta regulatum à Iure arbitriū, ea diſtribuiſſe vltra quatuor requiſita relata in præcedenti capite, nunc proſequar referre in præſenti capite, & alia requiſita. Vnde & Quintò requiritur, vt exequutores teſtamentarij ex magis pauperibus, & inopibus eligere
70 debent illos, qui ſunt ex familia teſtatoris, cū
de his veriſimiliter perpendi poſſit teſtatorē
ſenſiſſe, & ſic prius voluiſſe prouidere iſtis,
71 quàm alijs, Charitatis enim ordo incipit à
ſe, & ſuis, *l. Præſes. ff. de ſeruit. & aqu.* Nam, &
eleemoſyna potius conſanguineis danda eſt,
quàm extraneis, & etiam tenetur quis dilige-
72 re magis conſanguineum, eique potius ſub-
uenire, quàm extraneo, *vt conſtat ex multis
relatis per Abb. in cap. 1. num. 4. de cohab. cler. &
mulier. & in cap. vt ſuper. nu. 9. de rebus Eccleſ.
non alien. Afflict. deciſ.* Neapolit. 190. *ſub nu. 5.
verſ. eſt ergo prius danda eleemoſyna propinquis,
quàm extraneis &c.* Pariſ. *conſil. 29 numer. 32.
verſ. primo nobis, & noſtris &c. lib. 4.* Menoch.
*conſil. 321. num. 3. verſ. cum eleemoſina eſt diſtribuenda
alijs, prius eligendi ſunt pauperes ſanguinis &c. lib. 4.* Barboſ. *de poteſtat. Epiſcop. titul. 2. gloſ. 9. numer. 34.* Nouar. *de priuileg. miſerabil. perſon. priuileg. 74. nu. 6. & 7.* & facit *text.
in l. vnic. ibi, in tam neceſſarijs, coniunctiſque*
73 *perſonis ſub liberalitatis nomine, debitum naturaliter
perſoluitur, C. de impoſit. lucrat. deſcript.*

Rrr lib. 10.

*lib.*10. & addo auctoritatem *Angelici Doctoris*
S.Thomæ 2.2.*quæſt.*32.*art.*9. *& S. Ambroſij de*
*offic.cap.*30. Vbi inquiunt, quod illa eſt probã-
74 da liberalitas, vt proximos ſanguinis tui non
deſpicias, idque ratio ipſa pietatis, charitatis
ſanguinis, naturæque prorſus ſuadet, & dictat,
Nam *ſecundum S. Thomam* 2. 2. *d. quæſt.* 32.
*art.*9.*ad ſecundum.* Eleemoſyna eſt meritoria,
prout in ea etiam ſeruatur ordo charitatis,
75 ſecūdum quam propinquioribus magis pro-
uidere debemus, cœteris paribus. Peccat
76 enim contra ordinem charitatis, qui contra-
rium facit. *l. Præſes. C. de ſeruit. l.*1. *C. de natu-*
ral. lib. Angel. de Vbald. *conſil.*254 *incip. Hæc*
*quæſtio multum mihi eſt dubia. num.*2.

Quis non contremiſcit, ponderando ſentẽ-
77 tiam illam, non dico Bart. aut Bald. ſed Tubã
Spiritus ſancti, nempè Doctoris gentiũ Pauli
Apoſtoli *ad Thimot.*1.*cap.*5. relata à Rota in
cauſa Romana Alimentorum 30. *Ianuar.*1637.
coram Reuerendiſſ. P. D. Dunozetto *Decano*
eſt in part 7 *recent. deciſ.*194. *num.*39. nempè,
78 *Ille, qui è ſua familia nato, non ſubuenit, fidẽ*
negat, ac infideli deterior efficitur, Et adde, non
ſanè verbis, ſed operibus infideli efficitur de-
79 terior, quia infidelis naturali inſtinctu, & pie-
tate ſuorum curam gerunt, *vide Cornel. à La-*
pid. ſuper d. loc. Apoſt. ad Thimot. 1. *cap.*5. & ibi-
dem exclamat *S. Ioann. Chriſoſt. Quam latè*
80 *patet, detractionis locus, dicentibus gentibus,*
Chriſtianos ſine affectione eſſe, quod deſpiciant
81 *ſuos, quàm enim turpe eſt, te extraneos docere,*
& tuos in errore relinquere facitque *textus in*
can. eſt probanda. verſ. proximos ſemmis tui non
*deſpicias, ſi egere cognoſcas &c.*86 *diſtinct.* & vt
82 inquit S. Auguſtinus in epiſtol. ad Lœtũ *Si pau-*
peribus inſtituiſti diſtribuere bona tua, tui apud
te primum locum obtinere debent, quale dictum
ex noſtris refert eruditus vir *Lucas de Penn in*
l. centum. 2. *C. de annon. ciuil. lib.*11. *ſub num.*3.
83 *verſ. tertio*, vbi etiam adducit auctoritatem
Apoſtoli, de qua proximè dixi, *& adde Couar.*
*variar. reſolut. lib.*3. *cap.*14. *ſub num.*6. *verſ. Ter-*
tiò, vbi expendit aliam auctoritatem eiuſdem
Apoſtoli ad Galat. cap.6. ibi, *Dum tempus ha-*
84 *bemus operemur bonum ad omnes, maximè au-*
tem ad domeſticos &c.

Optimè quidem aſſerit *Rota coram bon. me.*
*Card. Lancellotto Sen deciſ.*640. *num.*4. *part.*1.
diuerſ. Teſtatorem illum prudenter ſuum te-
85 ſtamentum non ordinare, qui extraneum, ſeu
minus coniunctum præfert magis coniuncto,
86 eum, & Iura illum imprudentem vocent, qui
ex officio pietatis non facit teſtamentum *l. 2.*
*ff. de inofficioſ. teſtament. l.*1. *l. Inſtitut. eod. titul.*
Quare inſanus, & demens præſumitur ille, qui
facit hæredem extraneũ, excluſis ſibi ſangui-
ne coniunctis de ſe non demeritis, vt cenſent
*Alex. conſil.*141. *num.*8. *verſ. ſecunda coniectura,*
*quæ colligitur ex illo actu teſtandi &c. lib.*1. *cũ*
alijs allegatis per Roderic. Suarez. *allegat.*1.
*num.*11. *verſ. talis teſtator demens iudicari poteſt*
relinquendo bona ſua extraneis &c. & vide
quæ latè dixi ſupra *cap.*14. *à num.*269.

Vnde non ſine cauſa *Io. Faber in §.* 1. *in fin.*
Inſtitut. de hæred. qui ab inteſt. defer. allegãdo
textum *in can. ſi quis reliquerit* 30. *diſtinct.* in-
87 quit, quod, qui inſtituit hæredes extraneos
omiſſis conſanguineis indigentibus, facit cõ-
tra officium pietatis, & mortaliter peccat, &
ſequitur *Roias de ſucceſſ. cap.*32. *num.*4. Feder.
in § 1. *num.* 1. *Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. defer.*
Didac. Perez. *in addit. ad Segur. in l. cum patro-*
nus. ff. de legat. 2 *numer.*44. *verſ. ad vnum tan-*
tum attendendum &c.

Quæ omnia adeo certa, noſtris Doctoribus
viſa fuerũt, vt indubiè multi firmarunt, & præ-
ſertim *Anchar. in cap. poſſeſſor. quæſt.*1. *de regul.*
iur. in 6. *num.* 20 quod ſi moriens relinquat
fratrem, vel cõſanguineos pauperes, & extra-
88 neum diuitem hæredem inſtituat, inſtitutus
iſte bona conſcientia, nõ poteſt retinere eam
hæreditatem; *& vide Ioan. Rojas, qui alios al-*
*legat in Epitom. ſucceſſion. d. cap.*32. *nu.*4. *verſ.*
inſtitutus bona conſcientia hæreditatem non re-
tinet &c. addo Montalnum *lib.*3 *titul.*6. *De las*
*herenciasin leg.*13. *in gloſ. ſi el que muriere in*
fin. vbi refert, & ſequitur *Anchar in d. cap. poſ-*
ſeſſor, et idẽ ſenſit Petr. Peralta *in rubric. ff. de*
*hæred. inſtituend. num.*14. et poſt eos ita quo-
que voluit *Aloyſ. Ricc. dec. Curiæ Archiepiſcop.*
*Neapolitan. deciſ.*013 *num.*9. *verſ. qui hæres in-*
ſtituitur ab eo qui fratres, ſeu cõſanguineos pau-
peres habet, tenetur eis dictam hæreditatem re-
ſtituere, nec tuto in foro conſcientiæ poſſe ſibi re-
tinere, quia aliàs in peccato mortali exiſteret
*&c. part.*1. *cum alijs ibi allegatis.*
89 Charitas enim præfert ſuos extraneis *l. cum*
acutiſſimi. ubi Bald. in 1. *notab. C. de fideicom-*
miſſis. Vnde ſi lego Titio centum, et ſunt duo
Titij, tale legatum quidem pro incertitudi-
90 ne, dum ignoratur de quo intellexit teſtator,
caducum inualidumque remanebit vt cõſtat
ex à me allegatis ſupra *in cap.*67. *nu.*6. Tamen
quando vnus ex illis eſt conſanguineus teſta-
91 toris, præſumitur conſanguineo relictũ, *arg.*
à contrario ibi in l. ſi fuerit ff. de reb. dub. Matth.
de Afflict. *in tractat. de Iure prothomis. in ru-*
*bric. num.*20. *verſic. item ſi lego Titio centum, &*
duo ſunt Titij &c. Io. Maria Nouar *quæſt. fo-*
*renſ. part.*1. *quæſt.*161. *num.*9. *verſic. ſi lego Titio*
centum, et duo ſunt Titij, quorum vnus eſt con-
ſanguineus &c. Placuit quippe prudentibus
92 rationem conſanguinitatis habendam eſſe
l. cum ſeruus. ff. mandati, & l. ſi ſeruus plurium.
*§.*1. *ff. de legat.*1. *l. Aurelius. §. Titius. ff. de libe-*
rat. legat. cum ſimil.

Facit quoque illa alia concluſio, ſi duo præ-
93 ſentati ſint à Patrono æquè idonei, et alter
ex eis ſit de ſanguine fundatoris, Epiſcopus
debet illum præferre. *Rocchus de Curt. in tra-*
*ctat. de Iurepatr. in verb. honorificum quæſt.*18.
Lambertin. *eodem tractat. lib.*2 *part.*3. *quæſt.*5.
*artic.*4. *cum alijs allegatis per* Viuian. *eodem*
tractat.

tractat.de Iurepatr.lib.12.cap.9. num.11. adde
dicta per S.Thom.2.2.quaſt.63.art.1.vbi quæ-
rit, ſi Prelatus conferat dignitatem Eccleſia-
ſticam,ſeu beneficium alicui propter conſan-
94 guinitatem dicatur acceptatio perſonarum,
in reſponſ.ad primum inquit, quod ſi conſan.
guinei Prælati ſint æquè Idonæi,vt alij, & tūc
poteſt abſque perſonarum acceptatione ſuos
conſanguineos aliis præferre, quia ſaltem in
95 hoc præeminent,quia de ipſis magis confide-
re poteſt,vt vnanimiter ſecum negotia Eccle-
ſiæ tractent, ſubdit tamen notabiliter ibi, Eſ-
96 ſet tamen hoc propter ſcandalum dimittendum,
ſi ex hoc aliquod exemplum ſumerent, etiam
præter dignitatem, bona Eccleſiæ conſanguineis
dandi,cum ſeq. De qua materia, iam aliqua
terigi in annotat.ad decis.12 à num. 18 part.3.
recent.vbi aſſerui, quod alienatio bonorum
97 Eccleſiæ facta in conſanguineos Prælati, ſuſ-
pecta à iure habetur,& in verſ. caeci ſūt Epi-
ſcopi erga nepotes &c. Sed ad nos.

Nec illud longè à principali concluſione
98 abeſt,nempè ſi executores teſtamenti diſcor-
dent in modo diſtribuendi bona teſtatoris,
Epiſcopus Ciuitatis,dum poteſt debet eos cō-
cordare,ſin autem non poteſt, tūc ſi aliqui ex
99 eis ſint conſanguinei teſtatoris, illi in eorum
opinione præferendi ſunt. ita auctoritate text.
in l.Imperator. verſ.rationem habendam prius
neceſſariarum perſonarum &c ff de pact. firma-
runt ibi Cyn.et Bald. quam opinionem vti no-
tabilem ponit Roman.in ſingul.539 incip. Exe-
cutores teſtamenti &c. quem ſequitur Io. Lu-
pus in repetit.cap per tuas §.43. verſ quod autē
extra de donat.inter vir.& vxor. Simon. de
Prat.de interpret. vltim.volunt lib.1. dub.2.ſo-
lut.3.num.9. verſ.in caſu diſcordia.

Ex eadem quoque l.Imperator. ſecundum
aliam lecturam tradit idem Bald.ferè in pun-
100 cto, ſi teſtator relinquat duos executores
ad diſtribuenda ſua bona inter pauperes,
vnus eorum vult eligere pauperes coniun-
ctos teſtatoris, alter extraneos, ille eſt huic
præferendus. idemque ſenſit Tiraquell.de re-
tract lignagier. in præfat. ſub. num.44.
verſ ſi teſtator reliquit duos executores &c.

In puris verò terminis noſtris ſi exequutor
habeat arbitrium à teſtatore diſtribuēdi bo-
101 na inter pauperes, vt etiam eo non obſtante
teneatur eligere conſanguineos pauperes te-
ſtatoris, poſt. Pariſ. tradit. Card. Mantica
de coniectur.volunt.lib.8.titul.5. ſub. num.15.
verſ.& hoc procedit tamen ſi teſtator dixerit, vt
poſſit eligere quos ſibi videtur &c. & id gene-
raliter propter rationem illam, quia teſtator
102 veriſimiliter de eis cogitauerit, cum, & in
eo præſumatur prudens conſilium, affirma-
runt Bald.in l.inſtituta num.2. verſ. iuxta hoc
quaro ff.de hered.inſtituend.Imol.ibidem nu.4.
verſ.intelligo.idemq. expreſsè ſenſit.Imol.in
l.captatorias num.8.eodem titul.Anchar, in cap.
cum tibi nu.10.de teſtam.Tiraquell. de priuileg.
pia cauſ.in præfat. verſ. & facit pro prima parte
&c.Menoch.de præſumpt.lib.4.de præſumpt.25.
nu.14. Surd.in tractat.de aliment.titul.1. quaſt.
93 num.5. Couarr. variar.reſolut.lib. 3.cap.14.
num.6.verſ.tertiò mihi probatiſſimum.vide etiā
Didac.Spin. de teſtam gloſ.6.num.16. Horatius
Viſcontus in concluſionib. Iuris.verb. Elemoſy-
na magis. Petrus Binsfild. in Enchrid Theolog.
Paſtoral part.3.de decem præcept.cap.3.§.1. in
fine Ferdinand.à Caſtro Palao, in opere morali
de charitate.diſputat.1.punct.20. num. 1. & 2.
Card.Toletus lib.8.cap.39.in 4.concluſ.Ioann.
Azor.inſtitut.moral.par.2.lib.12.cap.4.quaſt.5.
Petrus Gordon.in Theolog. moral. tom.2. lib.6.
quaſt.15.cap.1.& ſeq.Syluestr.in ſumma in
verb.Eleemoſyna.num.4.in 3 quaſt.Armill.eod.
verb nu.9.Tabien.eodem verb.in quaſt 13. Pel.
bartus in Roſario Theolog. tom.3. verſ. charitas
5.§.50 et ſeq optimeque ex noſtris, Petrus Ce-
nedus Canonicar.quaſt.quaſt.17. nu.1. et ſeq.
Ioan. Baptiſt. de Thor. in ſumm. priuileg. pia
cauſ.priuileg.113.verſ. poſtmodum. & deinde
poſt eum abundè demonſtrat.Carol. Marant in
ſuis controuerſ.part 1.reſponſ.3. n 39. & ſeq.

Et eſſe commendandos executores illos,
qui bona relicta à teſtatore diſtribuenda in-
103 inter pauperes, potius conſanguineis teſta-
toris pauperibus aſsignant, quàm extraneis
admonet Anchar.in conſil. 434. nu.2.verſ. com-
mendandi ſunt dicti executores &c. Gulielm.
Redoan.in tractat.de reb. Eccleſ. non alien. caſ.
30.quaſt.1.§. Multa ſunt in contrarium. ſub.
num.12.verſ.ſunt laudandi executores teſtamē-
ti,qui propinquos pauperes teſtatoris eligūt &c.

Amplia exequutorem teſtamētarium poſ-
ſe eligere filium ſpurium teſtatoris,ſi tamen
104 ſit pauper,quamuis ipſe ex bonis patris ni.
hil cōſequi poſſit auth. ex complexu C. de ince-
ſtuos.nupt.imò, nec ei,poteſt aliquid relinqui
etiam ab extraneo contemplatione patris.
Dec.conſil.462.num.20. Clar.in §. Teſtamentū.
quaſt.37.nu.2.Trentacinq.variar.reſolut. lib.1.
tit.de not.et ſpur.reſolut.1.num.2.Cyriac. con-
trouerſ.8. n.90. & dixit Rota in cauſa Regien.
Iuriſpatronatus 16. Nouemb.1640. corā Card.
Panzirolo §.quod eo facilius verſic.filio nato ex
damnato coitu aliquid per patrem relinqui non
poteſt, nec etiam ab extraneo contemplatione pa-
tris &c. Quod intellige, vt nec quoad alimē-
ta & hoc ex Iure 12.tabularū, quæ contra na-
105 turalem omnium animantium inſtitutum,
alimenta eis denegarunt, ſic enim caſtitatem
iſtud ius antiquū coluit, vt pietatem omnem
abiecerit.teſte Bald.in conſil.456.num.10.lib.5
& animaduertit Rota in cauſa Romana Dotis
14. Martij 1635. coram re. me. Merlino, eſt de-
ciſio 30 num.30.verſ ſic enim caſtitatem part.7.
recent.eſt inter eius impreſſ.deciſ.671.n.30.

Hodie verò lege Pontificia de qua in cap.cū
haberet,extra de eo q.dux. in vxor. quem poll.
106 cautum reperitur inhærendo veſtigijs Iuris
Diuini,& Naturalis, vt quibuſcumque & qua-

Digitized by Google

lireremque natis debeantur neceſſaria vitæ
ſubſid a, id enim charitatis, et naturæ ius
107 poſtulat, nam alias ſecundum ius ciuile pu-
niebatur ille, qui peccatum non commiſerat,
& ſic innocens pro nocenti mulctabatur, &
quam id alienum reperiatur ab omni iure, ra-
tione, & æquitate, quilibet iudicet. Concedo
ius Ciuile, prædictam legem *in d. auth. comple-*
108 *xu* tuliſſe, vt viuentes reuocaret ab iſtis ne-
farijs, & inhoneſtis concubitibus, Vnde puni-
tur pater in filios, vt in eis diſcata damnabili
coitu ſe abſtinere, videndo ſe effectu, et fru-
ctibus carere.
109 Videtur enim eſſe aliquod ſignum concu-
piſcentiæ, & quaſi ſupplicium patri, videre
quod tales filij quidpiam habere non poſsūt
ex ſuis bonis, quamuis ipſe illa eis aſsignaue-
rit. *vt not. in d. §. fin. auth. quib. mod. natural. ef-*
fic. ſui. Nam et quatenus eis aliquid in teſta-
mento reliquerit, id à lege, legitimis liberis,
110 vel cognatis proximioribus, defertur. *Bald.*
et Salicet. in l. 1. C de natural. liber. per text. ibi.
Bart. in l. fin. ff. de his quib. vt indign. hered. au-
fert Iaſ. *in l. 2. C. de hered. inſtituend.* vbi com-
munem ait. Fiſcus autem id vindicat, quando
111 conſanguinei intra duos menſes negligunt
relicta bona, à ſpurio vindicare, aut petere,
item ſi pacto, vel renūciatione conſanguinei
excludantur, text. eſt *in d. l. 1. C. de natural. li-*
ber. & quod regulariter ſuccedant proximio-
res excluſo Fiſco, *plures DD. congerit Craſſ. in*
§. Inſtitutio quæſt. 11.

Sed iſtæ, & ſimiles rationes concludūt qui-
dem contra patrem, ſed non contra filium, nā
112 naſci ex damnato coitu, vitium eſt patris, et
non filii *cap. naſci 50. diſtinct.* Vndè iuſtior
mihi videtur fuiſſe lex illa Solonis, qua cautū
113 fuit filios illegitimos non teneri alimenta
præſtare patri pauperi. Nam qui alieno po-
tius, quàm proprio laborant vitio, pœna di-
114 gni non poſſunt, ipſo iure Ciuili fatente *in*
l. duodecim tabularum. C. de natural. lib. & pœ-
næ ſuos debent tenere authores *l. ſancimus. C.*
de pœn. Hinc pulchra illa, & notabilis Vulpiani
115 ſentētia *in l. abſentem. ibi Satius enim eſt im-*
punitum relinquere facinus nocentis, quàm in-
nocentem damnare &c. ff. de pœn. et adde text.
in l. item Mella. §. ſi plures ff. ad leg. Aquil. Qua-
re loquendo in terminis noſtris ipſi Romani
ſanxerunt, ſi illegitimus honeſtus ſit re, &
116 vita ab officijs, & dignitatibus nō reijciatur
l. generaliter §. ſpurij. ff. de decur. et euidenter
probat Card *Paleott. in tractat. de not. & ſpur.*
cap 35. Inſuper Athenienſes, vt meminit *Ari-*
ſtotel polit. 3 legem, quam contra ſpurios, Pe-
117 ricle auctore promulgarunt, ipſo quidem
Pericle viuente. in Temiſtocle ſpreuerunt, in
Euagora non obſeruarunt, vt de illo teſtatur
Plutarch in vita Periclis, et de hoc meminit,
Alex. ab Alex. dier. genial. lib 4. cap. 10. Immo
eandem legem eodem Pericle legis auctore
118 poſtmodum inſtante, abrogarunt, *vt ſuper*
hoc optimè ratiocinata eſt Rota *in cauſa Bono-*
nien. Aggregationis ad Collegium 23. Martij
1640. coram re. me. Merlino eſt inter eius impreſ.
decis. 832. n. 19. vbi etiam dicitur filium illegi-
timum paternæ incontinentię labem ſatis ab-
119 ſtergere proprijs virtutibus, ac morum can-
dore &c. de qua materia abundè iam ſcripſi *in*
diſcurſ. par. 4. rect. to. 2. n. 418. Vbi inter alia pro
baui illum vera nobilitate gaudere, qui eam
120 proprijs virtutibus, ac proprio Marte gene-
roſè adeptus fuit, quia claritas ſanguinis, di-
uitiæ, potentia, & ſimilia, dona ſunt fortunæ,
quæ vaga, fragilis, incerta, cœca, perfidaque
eſt, *ac præſertim vide à num. 285.* Quando enim
121 filius propria virtute ſidereſcit, eius lux non
obſcuratur vitijs parentum.
122 Hic tantum facit ad propoſitum noſtrum
de benignitate Canonica, filios ſpurios alēdos
eſſe à parte, *per text. in d. cap. cum. haberet. verſ.*
neceſſaria ſubminiſtret. & fusè id tractat. *Surd.*
de aliment. titul. 1. quæſt. 10. n. 5. cuius textus
123 diſpoſitio habet etiam locum, generaliter,
& ita communiter concludunt DD. *& præ-*
ſertim ait Angel. Aretin. §. 1. Inſtitut. de iure na-
tural. in princ. ſe ita conſuluiſſe cum quibuſ-
dam ampliſſimis Doctoribus, & ita obtinuiſse
124 quia negare alimēra eſt hominem necare *l.*
necare. ff. de liber. agnoſcend. hominem autem
necare eſt peccatum, *iuxta illud Decalog Non*
occides. Et vbi agitur de peccato, ius Canoni-
cum eſt vbique, tam in foro Eccleſiæ, quam
Cæſaris ſeruandum, *vt pluribus relatis in ter-*
minis d. cap. cū haberet, optimè ſubſtinet *Card.*
Paleott. in d. tractat. de noth. & ſpur. cap. 47. per
125 *tot.* & de veriori, & communiori ſententia
poſt multos celebres I. C. affirmat. *Roland. à*
Valle in conſil. 54. à num. 59. verſ. diſpoſitio cap.
cum haberet de eo, qui duxit in vxor. &c. practi-
catur tam in foro Caſaris, quàm Pontificio &c.
lib. 2.

ARGVMENTVM.

Ius Ciuile non fuit, ſed inciuile, dum in auth. ex complexu. C. de inceſtuos, et inutil. nupt. iuſſit, vt filij nati ex inceſto, & damnato coitu nō alātur à patre, quod quantū à ratione, et quidem naturali, id abhorreat demonſtratur, cum peccatum vnum maiori peccato quęratur occultari, Et melius hoc ſtatuit Ius Canonicum, dum ſanciuit æquitatem ſequendo naturalem, vt omnibus, & quibuſcumque filijs quomodolibet genitis alimenta ſubminiſtrētur ab eorum patre.

Cap. cum haberet. ext. de eo, q. dux. in matr. q. poll. per adulter. ſeruandum eſt vbique etiam in Terris Imperij, dānata in hoc diſpoſitione Iuris Ciuilis. Alimenta, quod non debeantur filiis, quomodolibet genitis, id nec Lege, nec pacto, nec conſuetudine poteſt tolli, et in quātum patris bona ſint obligata pro alimentis filijs,

filijs, etiam ſpuriis debitis, & aliqua habes circa Bulla Pii V. contra illegitimos.

Laudantur Ciuitates, quæ habent particularia Hoſpitalia pro alendis infantibus expoſitis, & extolluntur, ſatis, nutritores puerorum expoſitorum cum in hoc verè pietatis opere, omnia ſimul opera pietatis exerceantur.

S V M M A R I V M.

126 *Filij ſpurij, dum Ius Ciuile iuſſit, ne alantur à patre, id fuit alienum ab omni æquitate. Prolem ſpuriam Ius Ciuile non parum inſectatur.*

127 *Filij ſpurij ius Ciuile renuit vt vocarentur, nec etiam filij naturales, quod tolerari poſſet. Filios ſpurios ab hæreditate quod ius ciuile patris arcet ferri poſſet.*

128 *Alimenta, quod Ius Ciuile deneget ſpuris, hoc intollerabile eſt.*

129 *Alimenta denegare aliud eſt, quàm occidere aliquem.*

130 *Peccatum vnum, quod alio peccato grauiori abſtergi poſſit, hoc eſt aburdum aſſerere.*

131 *Ius Ciuile denegando alimenta ſpurijs cum repugnet id iure naturali, in hoc fuit iniuſle. Vnde in hoc æquitas Canonica, quæ contrarium ſtatuit vbique locorum eſt ſeruanda.*

132 *Filij quomodolibet illegitimi quoad ius alimentorum æquiparantur legitimis.*

133 *Teſtator non poteſt in teſtamento prohibere, ne alimenta præſtentur ſpurijs, & num. 34. et hoc eſt valde notandum, num 135.*

134 *Legum præcepta, quod in eius teſtamento non habeant locum, teſtator incaſſè diſponit.*

136 *Filius ſpurius licet ſit ſpurius, tamen eſt filius.*

137 *Pater, quod quoſcumque filios alere non teneatur, id nec pacto, nec lege, nec conſuetudine, nec ſtatuto induci poteſt.*

138 *Ius naturale immutabile eſt, & inter omnia iura primatum obtinet.*

139 *Filij qualiter geniti ſunt, non eſt perpendendum, ſed indiſtinctè paſcendi à patre. Filios ſpurios ſuſcipiendo pater, licet male faciat tamen quando ſunt geniti, non male operatur eos educando.*

140 *Pater peccat, ſi filio, quamuis ſpurio alimenta deneget, ſi paupertate non excuſetur.*

141 *Filius ſi panem petierit, pater certè ei, non dabit lapidem, aut ſi piſcem petierit, non dabit ſerpentem.*

142 *Alimenta cum iure natura filijs etiam ſpurijs, debeantur, tolli ea, illic non poſſunt.*

143 *Alimenta etiam in terris Imperij filijs ſpurijs debentur.*

144 *Princeps non poteſt condere legem alimenta quibuſuis filijs negantem.*

145 *Conſtitutio Ægidiana priuans alimentis prolem ſpuriam receſſit ab Aula, imo nec ea inter alias Conſtitutiones Ægidianas reperitur.*

146 *Bona patris ſunt obligata ſpurijs pro alimentis ei debita.*

147 *Patris bona adeo ſunt obnoxia pro alimentis debitis filijs, etiam ſpurijs, vt decedente eo, ad quoſcumq. cum dicto onere illa tranſeant.*

148 *Quod procedit etiam ſi ob aliquod delictum patris dicta bona tranſirent in fiſcum. Et ſi fiſcus illa, alicui cederet, ipſe ceſſionarius tenetur ad tale onus.*

149 *Bulla Pij V. contra illegitimos, non tollit alimenta, quæ iure naturali, & canonico quibuſcumque filijs, etiam ſpurijs debentur.*

150 *Pius V. non eſt vmquam cogitandum, cum fuerit adeo pius, vt voluerit tollere alimenta filijs illegitimis per eius Bullam contra eoſdē. & num. 155.*

151 *Bulla Pij V. contra illegitimos, non iuri naturali, ſed ſcandolis dumtaxat, & fraudibus obuiare quæſiuit.*

152 *Bulla Paulj V. contra illegitimos tantum iura ſpecialia illegitimis non autem beneficia iuris communis ſubſtulit.*

153 *Et ſic etiam ſenſit Camera Apoſtolica.*

154 *Illuſtriſſ. D. Odoardus Vecchiarellus Cameræ Apoſtolicæ Auditor Generalis, laudatur.*

156 *Ciuitates illæ tamquam piæ extollendæ ſunt, quæ habent Hoſpitalia deſtinata ad educandos infantes expoſitos.*

157 *Puerorum expoſitorum nutritores exercent magnum pietatis opus, cum in tali pietate omnia opera pietatis exerceantur.*

158 *Pietatis opus educandi infantes expoſitos, quā tum laudabile, et meritoriū ſit apud DEVM, remiſſiuè. Prætor Iuſtus, & Supremus curat etiam de minimis, pro vt ſunt paruuli expoſiti.*

159 *Pater Illephons Perez quàm laudabiliter ſe exercuerit in cura infantium expoſitorum. & nu. 160.*

161 *Bartolus Iuris Lucerna, cum fuiſſet expoſitus fuit educatus à Petro Pietatis, vt ipſe teſtatur in l. quidam, num. 8. ff. de verb. obligat.*

162 *Eumque Petrum, tamquam virum nullius hypocriſis, ſed mira ſanctimonia clarum extollit.*

163 *Eique gratias agit, et aſſerit dum de tali amabili viro illa ſcribebat, cordis oculus lacrymabatur, et vide hic, quod Bart. non erubuit licet in magno in honore eſſet, aſſerere ſe fuiſſe expoſitum &c. et n. 164.*

165 *Filijs ſpurijs, tàm à patre viuo, quàm mortuo alimenta ſunt præſtanda.*

166 *Teſtator, ſi commiſſerit executori vt eius bono diuidat inter pauperes, & eiuſdem teſtatorit filios ſpurios egent, poteſt eis aliquid aſſignare.*

C A-

naſterium Monialium præferri, quia eſt magis
pium &c. & ex Theologis *Marc.* Vidal *in act.*
Theolog.moral.titul.de legat.inquiſit.2.num.30.
& more ſolito *optimè R.P.Antonin.*Diana *in*
ſuis var.reſolut.tom.10.tractat.13.& 3.miſcell,
reſolut.5.per tot.

Ratio vero ſi deſideretur, quare ex religio-
ſis pauperibus, potius eligendæ ſint Moniales,
37 quam Monachi, eſt, quia paupertas, & inopia
Monialium eſt periculoſior, quàm ſit illa cæ-
terorum Religioſorum, *vt inquit text. in cap.*
periculoſo 1.de ſtat.regular. in 6. & ſic ratioci-
natur Benincaſ.*in d tract. de paupertat quæſt.8.*
circa tertium ſpecial.in vltim. colunt. num.43.
verſ.Indigentia Monialium eſt magis periculo-
ſa &c. & vt conſiderat *Anchar.in conſil 84.ſub*
38 *numer.4.*qui loquitur in puncto, ibi, *Moniales*
pauperes, & egenæ, fodere neſciunt, et mendicare
non poſſunt. cum debeant ſub perpetua clauſura
manere &c.

Quamobrem veriſimiliter cōiecturari po-
39 terit mentem teſtatoris fuiſſe, prius voluiſſe
prouidere caſui magis neceſſario, & pericu-
loſo, ſicuti conſulti reſponderunt. *Bald. in cō-*
*ſil.35.Pater ſilio.col.2.lib.1.*Crauett.*conſil.149*
num.12. & faciunt textus *in l.1.§.quid ergo.ff.*
de ventr.inſpiciend.et in l labeo ff.de Carbonian.
edict. Quod dictum eſt de monialibus paupe-
40 ribus, idem intellige de mulieribus in Hoſpi-
tali, vel in carcere exiſtentibus, & ex iſtis de-
bent eligi, illæ quæ ſunt pauperiores, quia ſe-
41 cūdum *S.Thomam 2.2.quæſt.32.art.3.*melius
eſt dare indigenti, cæteris paribus, ſicuti e
contra dicimus, melius fieri, otio marceſcēti-
bus, ac laborare recuſantibus, dum poſſunt,
42 ſi non detur, contra quos validos laborare
nolentes, ac ſe debiles fingentes, qui mendi-
cando miſerabilibus perſonis panem auferūt,
inclamat textus in l.vnic.C.de mendicantib.va-
lid.lib.11. eiſque grauis pœna imponitur, *ibi-*
que Accurſ.in verb. validis adducit gloſ. ſuper
Matth.dicentem, *Iuſtius feceris, ſi iniuſtè poten-*
43 *tem correxeris, quàm ſi ei dederis, atque indul-*
xeris, in ſupradictorū odium, in quibus aliud
non repetitur *ſecundum Quintilian.* præter fi-
44 ctam frontem, perpetuumque otium, congeſ-
ſi multa *in diſcurſ.par.4 recent.tom.3.à n.144.*
plurimaque habui, cōtra otium, quod eſt ve-
hementiſſima peſtis generis humani, & inter
45 arma antiqui ſerpentis ad captiuandas ani-
mas potentiſſima *à nu.*184. At modo iterum
redeo in viam.

Quartò exequutores teſtamentarij, aduer-
46 tere debent, ſi magis pauperes, & inopes ſint
maſculi, quàm fœminæ, tunc prius, Religioſi,
eodem ordine, vt dictum eſt de fœminis, eli-
47 gendi ſunt, Nam in his locum habet ratio,
ſupra conſiderata, quod ſcilicet teſtator vo-
luerit prouidere in caſu magis neceſſario, &
48 facere eleemoſynam omni meliori modo. &
ita intelligendus, & declarandus eſt *Archidia-*
con.in cap.ſi pater num.3 de teſtam.in 6.vt ſen-
ſit Menoch.d.præſumpt.125.num.12.

Adde tamen non negando, melius eſſe, vt
49 ex pauperibus, eligātur pauperiores, dignio-
res, vel meliores, & in concurſu pauperes Re-
ligioſos eſſe præferendos alijs pauperioribus,
tamquam magis dignos, & maioribus virtu-
tibus pollentes. *arg.l.1.C.de annon.ciuil* & ita
tenuit *Io.Andr.in cap.1. de teſtament.in nouell.*
Federic. *de Sen.in conſil 282.factum eſt tale.*

Tamen iſta concluſio intelligenda venit,
50 quando relictum conſiſteret in aliqua nota-
bili ſumma, vel quantitate, ſed ſi conſiſteret
in cibarijs, & in his, quæ pro corporis nutri-
mento ſunt neceſſaria, iſto caſu, aut legatum
51 inter omnes diſtribuendum eſſet, aut ſi hoc
fieri non poſſet, pauperiores in arctiſſima
paupertate conſtituti alijs præferri deberent,
quoniam in huiuſmodi legatis, non conſide-
52 ratur, an bonus, vel merens pauper ſit, ſed an
neceſſè habeat, *can.quam pio,* vbi latius *gloſ.*
1.quæſt.2.& adde *text.in can. quieſcamus, &*
ibi pariter gloſ.42.diſtinct.& vide alteram *gloſ.*
*in can.quoniam 11.quæſt.3.*Ariſtoteles aliquā-
do reprehenſus fuit, quia homini, iniquo de-
53 diſſet eleemoſynam, reſpondit, naturæ, & nō
malitiæ miſertus ſum, *& vt inquit S. Valer.*
Homil.8. de miſericord. ibi, Quiſquis eſt, qui
54 petit eleemoſynam, CHRISTVS eſt, qui ac-
cipit. Vnde *Thob.4. dicitur,* Noli auertere
faciem tuam ab omni paupere, ne à te auer-
tatur facies DOMINI.

Non nego pauperem ex propria culpa, ac
55 turpi cauſa vix dignum eſſe pietate. *arg. l.2.*
& 3.C.ſi minor,ſe maior.dix.& cap. cum olim.
de offic.delegat.& cap.ſedes de reſcript & cap.2.
in fin de cognat.ſpirit.& cap.ad noſtram de em-
ption.& vendit. et notat Alex. *in l. Marcellus.*
*§.res quæ col.1. ff.ad Trebell Franciſc.*Viu *de-*
ciſ.Baren.222.num.4.verſ pauperi in mala cau-
ſa, nemo debet eſſe miſericors &c. can. ſi res.14.
quæſt.vltim.& Deuter.23. Dignus eſt enim, vt
56 male meritus egeſtate laboret. *l bona fides ff.*
depoſit.l.quiſquis. C.ad leg.Iul Maieſtat. Rip.
in l.1.col penult.ff ſi cert. petat. Nam *ſecundum*
Appollodum Philoſophum Lyrum, Paupertas
57 ſecundum naturam non eſt turpis. illa verò,
quæ propter turpem cauſam accidit, infamiā
inurit, nec miſericordia eſt digna.

Hinc legitur apud *Anton. Panorm. in eius*
appophtegmat. quod cum Eques quidam, in-
58 gens patrimonium per luxum, et libidinem
abſorbuiſſet, atque inſuper magnum æs alie-
nū cum contraxiſſet, quibuſdam pro eo apud
Alphonſum Aragoniæ Regem intercedenti-
bus, ne ſaltem, quæ debebat, corpore luere
cogeretur. *iuxta l.1 ff.de pœn. l quicumque.C.*
de ſeru fugitiu l fin ff.de in ius vocād.cap.1.§ ho-
micidium.extr. de pac. tenend. vtique ei aucto-
ritate Reali ſubueniret, quibus Rex ille pru-
59 dens, qui nihil, niſi regium dixit, et fecit, vt
ſæpe

ſæpe alibi ſũ atteſtatus ſic reſpondit *Si Eques ille tantum pecuniæ, vel in ſui Regis obſequium, vel patriæ commodis, vel propinquis ſublevendis impend ſſet, audirem vtique. ſed quoniam tãtas opes, corporis impendit, par eſt, vt corpore luat.*

O iuſta, et generoſa reſponſio, Iuſtum eſt
60 enim, vt conſentiunt ipſæ ſacræ paginæ *Sap. cap.* 11. per quæ, quis peccat, per hæc et tor-
queatur, Referunt Illuſtres Auctores, et præ-
ſertim habetur apud *Nicephorum hiſtor. lib.* 1.
cap. 20 de Herodiadis filia, quæ cum Sancti
61 Ioannis caput perijſſet ab Herode, ob ſalta-
tionis prœmium, vt legitur *Marc. cap* 6. ea
ipſa pœna punita fuit. Nam cum ei aliquan-
do eſſet traijciendus fluuius, qui tempore
62 hyemali conſtrictus, congelatuſque erat, pe-
dibus eum tranſibat. mox rupta glacie emer-
gitur illa infelix, ſtatim capite tenus inferio-
ribus verò partibus, in vndis ſaltare cœpit,
63 caput verò ſceleſtum, frigore, et glacie con-
cretum, deinde etiam conuulneratum, et à
reliquo corpore, non ferro, ſed glaciei cruſtis
64 ſelectum fuit, Vnde ſaltando expirauit, in
memoriam eorum, quæ ſaltando fecerat. Sed
relictis hiſtorijs ad nos.

Supradictæ tamen regulæ non procedunt
quo ad alimenta pauperibus, in paupertatem
65 culpa propria lapſis præſtanda, quandoqui-
dem in caſu neceſſitatis, quandocumque pau-
pertas euenerit, et ſiue pauperes ſint mali, vel
boni, ne fame pereant indifferenter adiuuare
debemus. *can paſce* 86 *diſtinct. cum alijs ſupra
allegatis*. Hinc ſuauiter inſtillabat *S. Augu-
ſtinus*, Date omnibus, dilectiſſimi fratres, date
omnibus, ne cui non dederitis, ipſe ſit CHRI-
STVS. Quamobrem executor electus à teſta-
tore ad diſtribuẽdum aliquid inter pauperes,
66 vt eligat digniores, vel meliores. non eſt ne-
ceſſè, ſed ſat adeſſe qualitatem paupertatis.
Bart. in l. vnum ex familia §. 1. *ff. de legat.* 2. *&
in l. quidam. col.* 1 *ff. eodem*. Sicuti in ſimili dici-
mus ſi teſtator committat hæredi, vt certum
67 quid diſtribuat inter Hoſpitalia, tunc hæres
dicitur ſatisfeciſſe diſtribuens inter illa Hoſ-
pitalia, in quibus exercentur opera pietatis,
parum curando inueſtigare, an ille ritè, et cũ
auctoritate Ordinarij fuerit erectum, quia ſi-
ue Hoſpitale ſit, inſtitutum auctoritate Or-
68 dinarij, ſiue non, eſt tamen, & dicitur locus
pius, licet non Eccleſiaſticum, aut Religioſũ,
vel ſacrum; quia in eo exercentur opera pie-
tatis. *Bald. in conſil.* 464. *In Ciuitate Brixia
lib.* 1. Abb. *in conſil.* 55. *in quæſtione, quæ vertitur
col.* 2. *verſ. & primò lib.* 1. cum alijs allegatis *per
Tiraquell. de priuileg. pia cauſa in præfat. verſ.
ſed alij indiſtinctè tenent &c. & adde* Nouar.
in ſua prax. electiõ. & variat. fori quæſt. 141. *à
num.* 9. *cum ſeq. & quæſt.* 25. *à num.* 16. In ſe-
quenti capite ſubnectam alia requiſita neceſ-
69 ſaria, ad effectum validitatis diſtributionis
bonorum inter pauperes, faciendæ per execu-
torem teſtamentarium, ſtante ſimili præcepto
teſtatoris de diſtribuentibus eius bonis inter
pauperes.

ARGVMENTVM.

Executori teſtamentario ſi teſtator iuſſerit, vt bona ſua inter pauperes diſtribuat, vt validè, & ſecundum arbitrium à Iure regulatũ procedat, præter adducta in præcedenti capite procedat, inſuper etiam debet animaduertere, ſi inter pauperes adſint conſanguinei teſtatoris, illos abſque ſcrupulo debet præferre alijs, nam præſumitur voluiſſe, vt in tali diſtributione ſeruaretur ordo charitatis.

Cum eleemoſyna ſit magis meritoria, prout magis in eâ ſeruatur ordo charitatis, & peccat contra ordinem charitatis, qui potius extraneis, quàm ſuis conſanguineis indigentibus ſubuenit, imo quis ſic faciendo fidem negat, ac infideliori peior efficitur. Teſtamentũ, qui ſecundum ordinẽ pietatis non facit à iure vocatur imprudens.

Item aduertendum venit, quod executor deſtinatus ad diſtribuendum bona, vt ſupra, ſi adſint inter pauperes, filij ſpurij teſtatoris, an debeat inter illos talem diſtributionem bonorum facere, & concluſio eſt affirmatiua, & aliqua adducuntur circa filios illegitimos, vt hoc non ſit vitium ipſorum, ſed patrum.

SVMMARIVM.

70 *Teſtator, ſi iuſſerit eius bona diſtribui inter pauperes, tunc ſi eius conſanguinei ſint pauperes iſti ſunt præferendi, alijs*
71 *Charitatis ordo incipit à ſe, & ſuis.*
72 *Conſãguineo pauperi, quis magis tenetur ſubuenire, quàm extraneo.*
73 *Conſanguineis egenis, qui ſubuenit, ſub liberalitatis nomine, debitum naturale perſoluit.*
74 *Liberalitas illa eſt probanda, vt proximi conſanguinei ne deſpiciantur.*
75 *Eleemoſyna eſt meritoria, prout etiam in eâ ſeruatur ordo charitatis.*
76 *Peccat contra charitatis ordinem, qui ſuis cõſanguineis non ſubuenit.*
78 *Conſanguineis indigentibus, qui non ſubuenit, fidem negat, ac infideli deterior efficitur ſecund. Paul. Apoſtol.*
79 *Infideles naturali inſtinctu, & pietate ſuorũ curam habent.*
80 *Chriſtiani non debent eſſe ſine affectione deſpiciendo ſuos affines egenos.*
81 *Extraneos docere, & ſuos in errore relinquere, turpe eſt.*
82 *Pauperibus ſi quis deliberauit bona ſua diuidere, ſui conſanguinei egeni primum locum habere debent. & nu.* 83. *&* 84.

85 *Teſta-*

85 *Teſtator non dicitur prudenter teſtamentum ordinaſſe, qui minus coniunctum prafert magis coniuncto.*

86 *Teſtamentum ex officio pietatis, qui non facit, à iure vocatur imprudens.*

87 *Hæredes extraneos, qui inſtituit, omiſſis conſanguineis indigentibus, facit contra officium pietatis.*

88 *Teſtator, ſi nihil relinquat conſanguineis pauperibus, & extraneos diuites hæredes inſtituat, iſti tuta conſcientia, non poſſunt retinere talem hæreditatem.*

89 *Charitas præfert ſuos extraneis.*

90 *Legatum incertum, efficitur caducum.*

91 *Legata incerta declarantur ſtante conſanguinitate vnius ex legatarijs.*

92 *Conſanguinitatis ratio eſt habenda.*

93 *Præſentati ſi ſint duo æquè idonei, & alter ex eis eſt conſanguineus fundatoris, iuris patronatus, iſte eſt præferendus.*

94 *Epiſcopus conferendo beneficium conſanguineo, quando non dicatur cadere in eo, quod adſit acceptatio perſonarum, intellige vt nu. 96.*

95 *de Conſanguineis plus, quis poteſt confidere.*

97 *Alienatio bonorum Eccleſiæ facta in conſanguineos Prælati, à iure habetur pro ſuſpecta.*

98 *Executores teſtamentarij, ſi diſcordent in diſtribuendis bonis inter pauperes, & nec per Epiſcopum loci concordari poſſunt.*

99 *Tunc ſi aliqui ex eis ſint conſanguinei teſtatoris, illorum opinio venit præferenda alijs. & num. 100.*

101 *Arbitrium etiam à teſtatore habens executor diſtribuendi bona inter pauperes, tunc etiam poterit eligere pauperes conſanguineos teſtatoris. & quare. nu. 102.*

102 *Teſtator, quod veriſimiliter cogitauit, id exequendum venit, cum in eo præſumatur prudens conſilium.*

103 *Executores teſtamentarij, ſi diſtribuere debent bona defuncti inter pauperes, laudandi ſunt, ſi ea diſtribuant inter pauperes conſanguineos teſtatoris.*

104 *Executor teſtamentarius, an poſſit eligere filium ſpurium teſtatoris pauperem, ſi debet diſtribere eius bona in pauperes.*

105 *Spurij ſecundum ius 12. tabular. nec à patre erant alendi, & ſit ius antiquum coſtitatem adamauit.*

106 *Filij ſpurij, & alij qualitercumque natis debentur alimenta à patre.*

107 *Puniendus non eſt, qui peccatum nullatenus commiſit.*

Innocens pro nocenti non eſt mulctandus.

108 *Auth. ex complexu. de inceſtuoſ. nupt. quare fuerit lata.*

109 *Filijs ſpurijs, quod pater nihil poſſit relinquere quamuis velint, & hæc eſt pœna.*

110 *Et quod reliquit vadit ad legitimos conſanguineos, & quando intret Fiſcus. nu. 111.*

112 *Filij, quod naſcantur ex damnato coitu vitium eſt patris, non filij.*

113 *Filij illegitimi, ſecundum legem Solonis, non tenebantur alere eorum patres.*

114 *Pœna digni non ſunt, qui alieno potius quàm proprio laborant vitio.*

115 *Nocentem melius eſt dimittere, quàm innocentem condemnare.*

116 *Illegitimi dummodo honeſti ſint re, & vita ab officijs, & dignitatibus non arceantur.*

117 *Athenienſes legem, quàm tulerant auctore Pericle, quod illegitimi non admitterentur ad dignitates, viuo ipſo Pericle, ſpreuerunt.*

118 *Imo ipſo Pericle, poſtea inſtante, ſublata fuit.*

119 *Filius illegitimus paternæ incontinentiæ labẽ ſatis abſtergiſt proprijs virtutibus, ac morum candore.*

120 *Nobilitate vera ille gaudet, qui eam proprijs virtutibus, ac proprio Marte generosè adeptus eſt.*

121 *Sanguinis claritas, potentia, & diuitiæ, & ſimilia, dona ſunt fortunæ, quæ vaga, fragilis, incerta, cæca, & perfida eſt.*

122 *Diſpoſitio Iuris Canonici, quod ſpurijs à patre ſint præſtanda alimenta, vbique eſt ſeruanda. & nu. 123.*

124 *Alimenta negare eſt hominem occidere, & occidere hominem eſt peccatum mortale.*

CAPVT LXXIII.

EXecutores teſtamentarij, quibus teſtator ſimpliciter iuſſit, quod eius bona diſtribuant inter pauperes ad hoc, vt validè dicantur, & iuxta regularum à Iure arbitriũ, ea diſtribuiſſe vltra quatuor requiſita relata in præcedenti capite, nunc proſequar referre in præſenti capite, & alia requiſita. Vnde & Quintò requiritur, vt exequutores teſtamentarij ex magis pauperibus, & inopibus eligere
70 debent illos, qui ſunt ex familia teſtatoris, cũ de his veriſimiliter perpendi poſſit teſtatorẽ ſenſiſſe, & ſic prius voluiſſe prouidere iſtis,
71 quàm alijs. Charitatis enim ordo incipit à ſe, & ſuis, *l. Præſes. ff. de ſeruit. & aqu.* Nam, & eleemoſyna potius conſanguineis danda eſt, quàm extraneis, & etiam tenetur quis dilige-
72 re magis conſanguineum, eique potius ſubuenire, quàm extraneo, *vt conſtat ex multis relatis per Abb. in cap. 1. num. 4. de cohab. cler. & mulier. & in cap. vt ſuper. nu. 9. de rebus Eccleſ. non alien. Afflict. deciſ.* Neapolit. 190. *ſub nu. 5. verſ. eſt ergo prius danda eleemoſyna propinquis, quàm extraneis &c.* Pariſ. *conſil.* 29 *numer.* 32. *verſ primo nobis, & noſtris &c. lib.* 4. Menoch. *conſil.* 321. *num.* 3. *verſ. cum eleemoſina eſt diſtribuenda alijs, prius eligendi ſunt pauperes ſanguinis &c. lib.* 4. Barboſ. *de poteſtat. Epiſcop. titul.* 2. *gloſ* 9. *numer.* 34. Nouar. *de priuileg. miſerabil. perſon. priuileg.* 74. *nu.* 6. & 7. & facit *text. in l. vnic.* ibi, *in tam neceſſarijs, coniunctiſque*
73 *perſonis ſub liberalitatis nomine, debitum naturaliter perſoluitur.* C. *de impoſit. lucrat. deſcript. lib.* 10.

lib. 10. & addo auctoritatem *Angelici Doctoris*
S. Thomæ 2.2. quæſt. 32. art. 9. & S. Ambroſij de
offic. cap. 30. Vbi inquiunt, quod illa eſt probã-
74 da liberalitas, vt proximos ſanguinis tui non
deſpicias, idque ratio ipſa pietatis, charitatis
ſanguinis naturæque prorſus ſuadet, & dictat,
Nam *ſecundam S. Thomam 2. 2. d. quæſt. 32.*
art. 9. ad ſecundum, Eleemoſyna eſt meritoria,
prout in ea etiam ſeruatur ordo charitatis,
75 ſecũdum quam propinquioribus magis pro-
uidere debemus, cœteris paribus. Peccat
76 enim contra ordinem charitatis, qui contra-
rium facit. *l. Præſes. C. de ſeruis. l. 1. C. de natu-*
ral. lib. Angel. de Vbald. *conſil. 254 incip Hæc*
quæſtio multum mihi eſt dubia, num. 2.

Quis non contremiſcit, ponderando ſentẽ-
77 tiam illam, non dico Bart. aut Bald. ſed Tubæ
Spiritus ſancti, nempè Doctoris gentiũ Pauli
Apoſtoli *ad Thimot. 1. cap. 5.* relata à Rota in
cauſa Romana Alimentorum 30. Ianuar. 1637.
coram Reuerendiſſ. P. D. Dunozetto *Decano*
eſt in part 7 recent. deciſ. 194. num. 39. nempè,
78 *Ille, qui è ſua familia nato, non ſubuenit, fidẽ*
negat, ac infideli deterior efficitur, Et adde, non
ſanè verbis, ſed operibus infideli efficitur de-
79 terior, quia infidelis naturali inſtinctu, & pie-
tate ſuorum curam gerunt, *vide Cornel à La-*
pid. ſuper d. loc. Apoſt. ad Thimot. 1. cap. 5. & ibi-
dem exclamat *S. Ioann. Chriſoſt. Quam latè*
80 *patet, detractionis locus, dicentibus gentibus,*
Chriſtianos ſine affectione eſſe, quod deſpiciunt
81 *ſuos, quàm enim turpe eſt, te extraneos docere,*
& ſuos in errore relinquere facitque *textus in*
can. eſt probanda. verſ. proximos ſanguinis tui non
deſpicias, ſi egere cognoſcas &c. 86 diſtinct. & vt
82 inquit S. Auguſtinus in epiſtol. ad Lœtũ *Si pau-*
peribus inſtituiſti diſtribuere bona tua, tui apud
te primum locum obtinere debent, quale dictum
ex noſtris refert eruditus vir *Lucas de Penn in*
l. centum. 2. C. de annon. ciuil lib. 11. ſub num. 3.
83 *verſ. tertio*, vbi etiam adducit auctoritatem
Apoſtoli, de qua proximè dixi, *& adde Couar.*
variar. reſolut. lib. 3. cap. 14. ſub num. 6. verſ. Ter-
tiò. vbi expendit aliam auctoritatem eiuſdem
Apoſtoli ad Galat. cap. 6. ibi, *Dum tempus ha-*
84 *bemus operemur bonum ad omnes, maximè au-*
tem ad domeſticos &c.

Optimè quidem aſſerit *Rota coram bon. me.*
Card. Lancellotto Sen deciſ. 640. num. 4. part. 1.
diuerſ. Teſtatorem illum prudenter ſuum te-
85 ſtamentum non ordinare, qui extraneum, ſeu
minus coniunctum præfert magis coniuncto,
86 cum, & Iura illam imprudentem vocent, qui
ex officio pietatis non facit teſtamentum *l. 2.*
ff de inofficioſ. teſtament. §. 1. Inſtitut. eod. titul.
Quare inſanus, & demens præſumitur ille, qui
facit hæredem extraneũ, excluſis ſibi ſangui-
ne coniunctis de ſe non demeritis, vt cenſent
Alex. conſil. 141. num. 8. verſ. ſecunda coniectura,
quæ colligitur ex illo actu teſtandi &c. lib. 1. cũ
alijs allegatis per Roderic. Suarez. *allegat. 1.*
num. 11. verſ. talis teſtator demens iudicari poteſt
relinquendo bona ſua extraneis &c. & vide
quæ latè dixi ſupra *cap. 14. à num. 269.*

Vnde non ſine cauſa *Io Faber in §. 1. in fin.*
Inſtitut. de hæred. qui ab inteſt. defer. allegãdo
textum *in can. ſi quis reliquerit 30. diſtinct.* in-
87 quit, quod, qui inſtituit hæredes extraneos
omiſſis conſanguineis indigentibus, facit cõ-
tra officium pietatis, & mortaliter peccat, &
ſequitur Roias *de ſucceſſ. cap. 32. num. 4.* Feder.
in § 1. num. 1. Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. defer.
Didac. Perez. *in addit. ad Segur. in l. cum patro-*
nus. ff. de legat. 2 numer. 44. verſ. ad vnum tan-
tum attendendum &c.

Quæ omnia adeo certa, noſtris Doctoribus
viſa fuerũt, vt indubiè multi firmarunt, & præ-
ſertim *Anchar. in cap. poſſeſſor. quæſt. 1. de regul.*
iur. in 6. num. 10 quod ſi moriens relinquat
fratrem, vel cõſanguineos pauperes, & extra-
88 neum diuitem hæredem inſtituat inſtitutus
iſte bona conſcientia, nõ poteſt retinere eam
hæreditatem, *& vide Ioan. Rojas, qui alios al-*
legat in Epitom. ſucceſſion. d. cap. 32 nu. 4. verſ.
inſtitutus bona conſcientia hæreditatem non re-
tinet &c. addo Monraluum *lib. 3 titul. 6. De las*
herencias in leg. 13. in gloſ. ſi el que muriere in
fin. vbi refert, & ſequitur *Anchar in d. cap. poſ-*
ſeſſor, et idẽ ſenſit Petr. Peralta *in rubric. ff. de*
hæred. inſtituendis num. 14. et poſt eos ita quo-
que voluit *Aloyſ.* Ricc. *dec. Curiæ Archiepiſcop.*
Neapolitan. deciſ. 213. num. 9. verſ. qui hæres in-
ſtituitur ab eo qui fratres, ſeu cõſanguineos pau-
peres habet, tenetur eis dictam hæreditatem re-
ſtituere, nec tuta in foro conſcientiæ poſſe ſibi re-
tinere, quia aliàs in peccato mortali exiſteret
&c. part. 2. cum alijs ibi allegatis.

89 Charitas enim præfert ſuos extraneis *l. cum*
acutiſſimi. ibi Bald. in 1. notab. C. de fideicom-
miſſis. Vnde ſi lego Titio centum, et ſunt duo
Titij, tale legatum quidem pro incertitudi-
90 ne, dum ignoratur de quo intellexit teſtator,
caducum inualidumque remanebit vt cõſtat
ex à me allegatis ſupra *in cap. 67. nu. 6.* Tamen
quando vnus ex illis eſt conſanguineus teſta-
91 toris, præſumitur conſanguineo relictũ, *arg.*
à cõtrario ſenſu in l. ſi fuerit ff. de reb. dub. Matth.
de Afflict. *in tractat. de Iure prothomis. in ru-*
bric. num. 20. verſic. item ſi lego Titio centum, &
duo ſunt Titij &c. Io. Maria Nouar *quæſt. fo-*
renſ. part. 1. quæſt. 161. num. 9. verſic. ſi lego Titio
centum, et duo ſunt Titij, quorum vnus eſt con-
ſanguineus &c. Placuit quippe prudentibus
92 rationem conſanguinitatis habendam eſſe
l. cum ſeruus. ff. mandati, & l. ſi ſeruus plurium.
§. 1. ff de legat. 1. l. Aurelius. §. Titius. ff. de libe-
rat. legat. cum ſimil.

Facit quoque illa alia concluſio, ſi duo præ-
93 ſentati ſint à Patrono æquè idonei, et alter
ex eis ſit de ſanguine fundatoris, Epiſcopus
debet illum præferre. *Rocchus de Curt. in tra-*
ctat. de Iurepatr. in verb. honorificum quæſt. 18.
Lambertin. *eodem tractat. lib. 2 part. 3. quæſt. 5.*
artic. 4. cum alijs allegatis per Viuian. *eodem*
tractat.

Digitized by Google

tract.it. de Iurepatr.lib.12.cap.9. num.11. adde
dicta per S.Thom.2.2.quaſt.63.art.1.vbi quæ-
rit, ſi Prelatus conferat dignitatem Eccleſia-
ſticam,ſeu beneficium alicui propter conſan-
94 guinitatem dicatur acceptatio perſonarum,
in reſponſ.ad primum inquit, quod ſi conſan-
guinei Prælati ſint æquè idonei,vt alij, & tūc
poteſt abſque perſonarum acceptatione ſuos
conſanguineos aliis præferre, quia ſaltem in
95 hoc præeminent,quia de ipſis magis confide-
re poteſt,vt vnanimiter ſecum negotia Eccle-
ſiæ tractent, ſubdit tamen notabiliter ibi, Eſ-
96 ſet tamen hoc propter ſcandalum dimittendum,
ſi ex hoc aliquod exemplum ſumerent, , etiam
præter dignitatem, bona Eccleſiæ conſanguineis
dandi,cum ſeq. De qua materia, iam aliqua
tetigi in annotat.ad deciſ.12 à num. 18 part.3.
recent.vbi aſſerui, quod alienatio bonorum
97 Eccleſiæ facta in conſanguineos Prælati, ſuſ-
pecta à iure habetur,& in verſ. cæci ſiūt Epi-
ſcopi erga nepotes &c. Sed ad nos.

Nec illud longè à principali concluſione
98 abeſt,nempè ſi executores teſtamenti diſcor-
dent in modo diſtribuendi bona teſtatoris,
Epiſcopus Ciuitatis,dum poteſt debet eos cō-
cordare,ſin autem non poteſt, tūc ſi aliqui ex
99 cis ſint conſanguinei teſtatoris, illi in eorum
opinione præferendi ſunt. ita auctoritate text.
in l.Imperator. verſ. rationem habendam prius
neceſſariarum perſonarum &c ff de pact. firma-
runt ibi Cyn.et Bald. quam opinionem vti no-
tabilem ponit Roman.in ſingul.539 incip. Exe-
cutores teſtamenti &c. quem ſequitur Io. Lu-
pus in repetit.cap per tuas §.43. verſ quod autē
extra de donat.inter vir.& vxor. Simon. de
Præt.de interpret. vltim.volunt lib.1. dub.2.ſo-
lut.3.num.9. verſ.in caſu diſcordiæ.

Ex eadem quoque l.Imperator. ſecundum
aliam lecturam tradit idem Bald.ferè in pun-
100 cto, ſi teſtator relinquat duos executores
ad diſtribuenda ſua bona inter pauperes,
vnus eorum vult eligere pauperes coniun-
ctos teſtatoris, alter extraneos, ille eſt huic
præferendus. idemque ſenſit Tiraquell.de re-
tract lignagier. in præfat. ſub. num.44.
verſ ſi teſtator reliquit duos executores &c.

In puris verò terminis noſtris ſi exequutor
habeat arbitrium à teſtatore diſtribuēdi bo-
101 na inter pauperes, vt etiam eo non obſtante
teneatur eligere conſanguineos pauperes te-
ſtatoris, poſt. Pariſ. tradit. Card. Mantica
de coniectur.volunt.lib.8.titul.5.ſub. num.15.
verſ.& hoc procedit tamen ſi teſtator dixerit, vt
poſſit eligere quos ſibi videtur &c. & id gene-
raliter propter rationem illam, quia teſtator
102 veriſimiliter de eis cogitauerit, cum, & in
eo præſumatur prudens conſilium, affirma-
runt Bald.in l.inſtituta num.2. verſ. iuxta hoc
quæro.ff.de hered.inſtituend.Imol.ibidem nu.4.
verſ.intelligo.idemq. expreſsè ſenſit.Imol.in
l.captatorias num.8.eodem titul.Anchar, in cap.
cum tibi nu.10.de teſtam.Tiraquell. de priuileg.
piæ cauſ.in præfat.verſ. & facit pro prima parte
&c.Menoch.de præſumpt.lib.4.de præſumpt.25.
nu.14. Surd.in tractat.de aliment.titul.1. quæſt.
93 num.5.Couarr. variar.reſolut.lib. 3.cap.14.
num.6.verſ.tertiò mihi probatiſſimum.vide etiā
Didac.Spin. de teſtam gloſ.6.num.16. Horatius
Viſcontus in concluſionib. Iuris.verb. Eleemoſy-
na magis. Petrus Binsfild. in Enchrid Theolog.
Paſtoral part.3.de decem præcept.cap.3.§.1. in
fini Ferdinand.à Caſtro Palao, in opere morali
de charitate.diſputat.1.punct.20. num. 1. & 2.
Card.Toletus lib.8.cap.39.in 4.concluſ.Ioann.
Azor.inſtitut.moral.par,2.lib.12.cap.4.quæſt.5.
Petrus Gordon.in Theolog. moral. tom.2. lib.6.
quæſt.15.cap.1.& ſeq.Syllueſtr.in ſumma in
verb.Eleemoſyna.num.4.in 3 quæſt.Armill.eod.
verb nu.9.Tabien.eodem verb.in quæſt 13. Pel.
bartus in Roſario Theolog. tom.3. verſ. charitas
5.§.50 et ſeq optimeque ex noſtris, Petrus Ce-
nedus Canonicar.quæſt.quæſt.17. nu.1. et ſeq.
Ioan. Baptiſt. de Thot. in ſumm. priuileg. piæ
cauſ.priuileg.113.verſ. poſtmodum. & deinde
poſt eum abundè demonſtrat.Carol. Marant in
ſuis controuerſ.part 1.reſponſ.3. n 39. & ſeq.

Et eſſe commendandos executores illos,
qui bona relicta à teſtatore diſtribuenda in-
103 inter pauperes, potius conſanguineis teſta-
toris pauperibus aſsignant, quàm extraneis
admonet Anchar.in conſil. 434. nu.2.verſ. com-
mendandi ſunt dicti executores &c. Gulielm.
Redoan.in tractat.de reb. Eccleſ. non alien. caſ.
30.quæſt.1.§. Multa ſunt in contrarium. ſub.
num.12.verſ.ſunt laudandi executores teſtamē-
ti,qui propinquos pauperes teſtatoris eligūt &c.

Amplia exequutorem teſtamētarium poſ-
ſe eligere filium ſpurium teſtatoris,ſi tamen
104 ſit pauper,quamuis ipſe ex bonis patris ni-
hil cōſequi poſſit auth. ex complexu C. de inceſ-
tuos. nupt.imò, nec ei,poteſt aliquid relinqui
etiam ab extraneo contemplatione patris.
Dec.conſil.462.num.20. Clar.in §. Teſtamentū.
quæſt.37.nu.2.Trentacinq.variar.reſolut. lib.1.
tit.de not.et ſpur.reſolut.1.num.2.Cyriac. con-
trouerſ.8. n.90. & dixit Rota in cauſa Regien.
Iurispatronatus 16. Nouemb.1640.corā Card.
Panzirolo §.quod eo facilius verſic.filio nato ex
damnato coitu aliquid per patrem relinqui non
poteſt, nec etiam ab extraneo contemplatione pa-
tris &c. Quod intellige, vt nec quoad alimē-
ta &'hoc ex Iure 12.tabularū, quæ contra na-
105 turalem omnium animantium inſtitutum
alimenta eis denegarunt, ſic enim caſtitatem
iſtud ius antiquū coluit, vt pietatem omnem
abiecerit.teſte Bald.in conſil.456.num.10.lib.5
& animaduertit Rota in cauſa Romana Dotis
14.Martij 1635.coram re. me. Merlino, eſt de-
ciſio 30 num.30.verſ ſic enim caſtitatem part.7.
recent.eſt inter eius impreſſ.deciſ.671.n.30.

Hodie verò lege Pontificia de qua in cap.cū
haberet,extra de eo q.dux. in vxor. quem poll.
106 cautum reperitur inhærendo veſtigijs Iuris
Diuini,& Naturalis,vt quibuſcumque & qua-

Digitized by Google

liroremmque natis debeantur neceſſaria vitæ
ſubſid a, id cuim charitatis, et naturæ ius
107 poſtulat, nam alias ſecundum ius ciuile pu-
niebatur ille, qui peccatum non commiſerat,
& ſic innoceus pro nocenti mulctabatur, &
quam id alienum reperiatur ab omni iure, ra-
tione, & æquitate, quilibet iudicet. Concedo
ius Ciuile, prædictam legem *in d. auth. comple-*
108 *xu* tuliſſe, vt viuentes reuocaret ab iſtis ne-
farijs, & inhoneſtis concubitibus, Vnde puni-
tur pater in filios, vt in eis diſcata damnabili
coitu ſe abſtinere, videndo ſe effectu, et ſtu-
ctibus carere.
109 Videtur enim eſſe aliquod ſrenum concu-
piſcentiæ, & quaſi ſupplicium patri, videre
quod tales filij quidpiam habere non poſsũt
ex ſuis bonis, quamuis ipſe illa eis aſsignaue-
rit. *vt not. in d. §. fin. auth. quib. mod. natural. ef-
fic. ſui*. Nam et quatenus eis aliquid in teſta-
mento reliquerit, id á lege, logitimis liberis,
110 vel cognatis proximioribus, defertur. *Bald.
et Salicet. in l. 1. C de natural. liber. per text. ibi.
Bart. in l. fin. ff. de his quib. vt indign. hared. au-
fert* Iaſ. *in l. 2. C. de hared. inſtituend.* vbi com-
munem ait. Fiſcus autem id vindicat, quando
111 conſanguinei intra duos menſes negligunt
relicta bona, á ſpurio vindicare, aut petere,
item ſi pacto, vel renũciatione conſanguinei
excludantur, text. eſt *in d. l. 1. C. de natural. li-
ber.* & quod regulariter ſuccedant proximio-
res excluſo Fiſco, *plures DD. congerit Craſſ. in
§. Inſtitutio quaſt.* 11.

Sed iſta, & ſimiles rationes concludũt qui-
dem contra patrem, ſed non contra filium, nã
112 naſci ex damnato coitu, vitium eſt patris, et
non filii *cap. naſci* 50. *diſtinct.* Vndè iuſtior
mihi videtur fuiſſe lex illa Solonis, qua cautũ
113 fuit filios illegitimos non teneri alimenta
præſtare patri pauperi. Nam qui alieno po-
tius, quã in proprio laborant vitio, pœna di-
114 gni non poſſunt. ipſo iure Ciuili fatente *in
l. duodecim tabularum. C. de natural. lib.* & pœ-
næ ſuos debent tenere authores *l. ſancimus. C.
de pœn.* Hinc pulchra illa, & notabilis Vulpiani
115 ſententia *in l. abſentem. ibi Satius enim eſt im-
punitum relinquere facinus nocentis. quàm in-
nocentem damnare &c. ff. de pœn.* et adde text.
in l. item Mella. §. ſi plures. ff. ad leg. Aquil. Qua-
re loquendo in terminis noſtris ipſi Romani
ſanxerunt, ſi illegitimus honeſtus ſit re, &
116 vita ab officijs, & dignitatibus nõ reijciatur
l. generaliter §. ſpurij. ff. de decur. et euidentet
probat Card *Paleott. in tract. de not. & ſpur.
cap* 35. Inſuper Athenienſes, vt meminit *Ari-
ſtotel polit. 3.* legem, quam contra ſpurios, Pe-
117 ricle auctore promulgarunt, ipſo quidem
Pericle viuente, in Temiſtocle ſpreuerunt, in
Euagora non obſeruarunt, vt de illo teſtatur
Plutarch in vita Periclis, et de hoc meminit,
Alex. ab Alex. dier. genial. lib 4. cap. 10. Immo
eandem legem eodem Pericle legis auctore
118 poſtmodum inſtante, abrogarunt, *vt ſuper
hoc optimè ratiocinata eſt* Rota *in cauſa Bono-
nien. Aggregationis ad Collegium 23. Martij
1640. coram re. me. Merlino eſt inter eius impreſ.
deciſ. 832. n. 19.* vbi etiam dicitur filium illegi-
timum paternæ incontinentię labem ſatis ab-
119 ſtergere proprijs virtutibus, ac morum can-
dore &c. de qua materia abundè iam ſcripſi *in
diſcurſ. par. 4. recBs to. 2. n.* 418. Vbi inter alia pro
baui illum vera nobilitate gaudere, qui eam
120 proprijs virtutibus, ac proprio Marte gene-
rosè adeptus fuit, quia claritas ſanguinis, di-
uitiæ, potentia, & ſimilia, dona ſunt fortunæ,
quæ vaga, fragilis, incerta, cœca, perfidaque
eſt, *ac præſertim vide à num.* 285. Quando enim
121 filius proptia virtute ſidereſcit, eius lux non
obſcuratur vitijs parentum.
122 Hic tantum facit ad propoſitum noſtrum
de benignitate Canonica, filios ſpurios alẽdos
eſſe à parte, *per text. in d. cap. cum. haberet. verſ.
neceſſaria ſubminiſtret.* & fusè id tractat. *Surd.
de aliment. titul. 1. quaſt. 10. n. 5.* cuius textus
123 diſpoſitio habet etiam locum, generaliter,
& ita communiter concludunt DD. *& præ-
ſertim ait Angel. Aretin. §. 1. Inſtitut. de iure na-
tural. in princ.* ſe ita conſuluiſſe cum quibuſ-
dam ampliſſimis Doctoribus, & ita obtinuiſse
124 quia negare alimẽta eſt hominem necare *l.
necare. ff. de liber. agnoſcend.* hominem autem
necare eſt peccatum, *iuxta illud Decalog Non
occides.* Et vbi agitur de peccato, ius Canoni-
cum eſt vbique, tam in foro Eccleſiæ, quam
Cæſaris ſeruandum, *vt pluribus relatis in ter-
minis d. cap. cũ haberet*, optimè ſubſtinet *Card.
Paleott. in d. tractat. de noth. & ſpur. cap. 47. per
125 tot.* & de veriori, & communiori ſententia
poſt multos celebres I. C. affirmat. *Roland. à
Valle in conſil. 54. à num. 59. verſ diſpoſitio cap.
cum haberet de eo, qui duxit in vxor. &c. practi-
catur tam in foro Cæſaris, quàm Pontificio &c.
lib. 2.*

ARGVMENTVM.

Ius Ciuile non fuit, ſed inciuile, dum in auth. ex complexu. C. de inceſtuos, et inutil. nupt. inſ-ſit, vt filij nati ex inceſto, & damnato coitu nõ alãtur à patre, quod quantũ á ratione, et quidem naturali, id abhorreat demonſtratur, cum peccatum vnum maiori peccato quæratur occultari, Et melius hoc ſtatuit Ius Canonicum, dum ſanciuit æquitatem ſequendo naturalem, vt omnibus, & quibuſcumque filijs quomodolibet genitis alimenta ſubminiſtrẽtur ab eorum patre.

Cap. cum haberet. ext. de eo, q. dux. in matr. q. poll. per adulter. ſeruandum eſt vbique etiam in Terris Imperij, dãnata in hoc diſpoſitione Iuris Ciuilis. Alimenta, quod non debeantur filiis, quomodolibet genitis, id nec Lege, nec pacto, nec conſuetudine poteſt tolli, et in quãtum patris bona ſint obligata pro alimentis

filijs,

filijs, etiam ſpuriis debitis, & aliqua habes circa Bulla Pii V. contra illegitimos.

Laudantur Ciuitates, quæ habent particularia Hoſpitalia pro alendis infantibus expoſitis, & extolluntur, ſatis, nutritores puerorum expoſitorum cum in hoc verè pietatis opere, omnia ſimul opera pietatis exerceantur.

SVMMARIVM.

126 *Filij ſpurij, dum Ius Ciuile iuſſit, ne alantur à patre, id fuit alienum ab omni æquitate.*
Prolem ſpuriam Ius Ciuile non parum inſectatur.

127 *Filij ſpurij ius Ciuile renuit vt vocarentur, nec etiam filij naturales, quod tolerari poſſet. Filios ſpurios ab hæreditate quod ius ciuile patris arcet ferri poſſet.*

128 *Alimenta, quod Ius Ciuile deneget ſpuriis, hoc intollerabile eſt.*

129 *Alimenta denegare aliud eſt, quàm occidere aliquem.*

130 *Peccatum vnum, quod alio peccato grauiori abſtergi poſſit, hoc eſt aburdum aſſerere.*

131 *Ius Ciuile denegando alimenta ſpurijs cum repugnet id iure naturali, in hoc fuit inciuile. Vnde in hoc æquitas Canonica, quæ contrarium ſtatuit vbique locorum eſt ſeruanda.*

132 *Filij quomodolibet illegitimi quoad ius alimentorum æquiparantur legitimis.*

133 *Teſtator non poteſt in teſtamento prohibere, ne alimenta præſtentur ſpurijs, & num. 34. et hoc eſt valde notandum, num 135.*

134 *Legum præcepta, quod in eius teſtamento non habeant locum, teſtator incaſſè diſponit.*

136 *Filius ſpurius licet ſit ſpurius, tamen eſt filius.*

137 *Pater, quod quoſcumque filios alere non teneatur, id nec pacto, nec lege, nec conſuetudine, nec ſtatuto induci poteſt.*

138 *Ius naturale immutabile eſt, & inter omnia iura primatum obtinet.*

139 *Filij qualiter geniti ſunt, non eſt perpendendum, ſed indiſtinctè paſcendi à patre.*
Filios ſpurios, ſuſcipiendo pater, licet male faciat tamen quando ſunt geniti, non male operatur eos educando.

140 *Pater peccat, ſi filio, quamuis ſpurio alimenta deneget, ſi paupertate non excuſetur.*

141 *Filius ſi panem petierit, pater certè ei, non dabit lapidem, aut ſi piſcem petierit, non dabit ſerpentem.*

142 *Alimenta cum iure naturæ filijs etiam ſpurijs, debeantur, tolli ea, illic non poſſunt.*

143 *Alimenta etiam in terris Imperij filijs ſpurijs debentur.*

144 *Princeps non poteſt condere legem alimenta quibuſuis filijs negantem.*

145 *Conſtitutio Ægidiana priuans alimentis prolem ſpuriam receſſit ab Aula, imo nec ea inter alias Conſtitutiones Ægidianas reperitur.*

146 *Bona patris ſunt obligata ſpurijs pro alimentis ei debita.*

147 *Patris bona adeo ſunt obnoxia pro alimentis debitis filijs, etiam ſpurijs, vt decedente eo, ad quoſcumq. cum dicto onere illa tranſeant.*

148 *Quod procedit etiam ſi ob aliquod delictum patris dicta bona tranſirent in fiſcum.*
Et ſi fiſcus illa, alicui cederet, ipſe ceſſionarius tenetur ad tale onus.

149 *Bulla Pij V. contra illegitimos, non tollit alimenta, quæ iure naturali, & canonico quibuſcumque filijs, etiam ſpurijs debentur.*

150 *Pius V. non eſt vmquam cogitandum, cum fuerit adeo pius, vt voluerit tollere alimenta filijs illegitimis, per eius Bullam contra eoſdẽ. & num. 155.*

151 *Bulla Pij V. contra illegitimos, non iuri naturali, ſed ſcandolis dumtaxat, & fraudibus obuiare, quæſiuit.*

152 *Bulla Paulj V. contra illegitimos tantum iura ſpecialia illegitimis non autem beneficia iuris communis ſubſtulit.*

153 *Et ſic etiam ſenſit Camera Apoſtolica.*

154 *Illuſtriſſ. D. Odoardus Vecchiarellus Cameræ Apoſtolicæ Auditor Generalis, laudatur.*

156 *Ciuitates illæ tamquam piæ extollendæ ſunt, quæ habent Hoſpitalia deſtinata ad educandos infantes expoſitos.*

157 *Puerorum expoſitorum nutritores exercent magnum pietatis opus, cum in tali pietate omnia opera pietatis exerceantur.*

158 *Pietatis opus educandi infantes expoſitos, quã tum laudabile, et meritoriũ ſit apud DEVM, remiſſiuè.*
Prætor Iuſtus, & Supremus curat etiam de minimis, pro vt ſunt paruuli expoſiti.

159 *Pater Ildephons Perez quàm laudabiliter ſe exercuerit in cura infantium expoſitorum. & nu. 160.*

161 *Bartolus Iuris Lucerna, cum fuiſſet expoſitus fuit educatus à Petro Pietatis, vt ipſe teſtatur in l. quidam, num. 8. ff. de verb. obligat.*

162 *Eumque Petrum, tamquam virum nullius hypocriſis, ſed mira ſanctimonia clarum extollit.*

163 *Eique gratias agit, et aſſerit dum de tali amabili viro illa ſcribebat, cordis oculus lacrymabatur, et vide hic, quod Bart. non erubuit licet in magno in honore eſſet, aſſerere ſe fuiſſe expoſitum &c. et n. 164.*

165 *Filijs ſpurijs, tàm à patre viuo, quàm mortuo alimenta ſunt præſtanda.*

166 *Teſtator, ſi commiſſerit executori vt eius bona diuidat inter pauperes, & eiuſdem teſtatoris filios ſpurios egent, poteſt eis aliquid aſſignare.*

CAPVT LXXIV.

ALimentorum ſpurijs debitorum materiã
proſequendo, nam, et ſi veritatis ama-
tores etimus abhorret ab omni æquitate, et
quidem naturali diſpoſitio Iuris Ciuilis, de
qua *in d. auth. ex complexu*. Vehementer enim
dictam prolem ſpuriam inſectatur, nam tales
Filios, nec naturales vocari permittit, ſed hoc
127 tolerari poteſt, Iubet hos ab hæreditare pa-
terna eſſe penitus alienos, et hoc ferendum
erit, Iubet alimenta, vt dixi, negari, at hoc eſt
128 immaniſſimum, quod nec humanus ſenſus
ferre poteſt, *Ex complexu nefario*, (inquit di-
ctus text.) *aut inceſto, seu damnato, liberi, nec
naturales sunt nominandi, omnis ſubſtantiæ in-
digni beneficio, vt nec alantur à patre*, et hoc
nihil aliud ſignificat, niſi occidantur à patre,
129 nam alimenta denegare idem eſt, quàm in-
terficere, vt etiam ipſi Etnici Iuriſconſulti
agnouerunt *in l. necare. ff. de liber. agnoscend.*
Et ſic proprijs viſceribus arma inſerat, Vbi
130 nam auditum? peccatum vnum, alio gra-
uiori peccato tolli, et certè ius Ciuile in hoc
Inciuile poteſt vocari. Sed relictis his expo-
131 ſtulationibus, ſtat inconcuſſa opinio, vt etiã
in terris Imperij ſeruanda æquitas *d. cap. cum
haberet.* omninò ſit. Filij enim quomodolibet
132 illegitimi, quoad ius alimentorum, nomen
filij retinent, et habentur, ac ſi eſſent prorſus
legitimi, et cum in hoc eiſdem omninò æqui-
parentur. *Dec. in cap per tuas. num. 7 de probat.*
Card. Paleot. *de noth. & spur. cap. 46 numer. 7.*
Peregr. *de Iur. fisc. lib. 3 titul. 18. sub numer. 63.*
Surd. *de aliment. d. titul. 1. quaeſt. 25. num. 31. in
fin. et titul. 7. quaeſt. 9. sub num. 1. & nu. 2.* Gra-
tian. *discept. forens. 567. num. 26.* Fontanell. *de
pact. nuptial claus 5 glos. 1. part. 1. nu. 120. vers.
reuoca quasio. tom. 2.*
Quæ concluſio procedit etiam ſi pater in
teſtamento expreſsè prohibuerit, ac ordina-
133 uerit, quod filius ſpurius non aleretur, nam
quis non poteſt contra legum præcepta diſ-
ponere. *l. nemo poteſt. ff. de reg. iur.* et dixit *Ro-
ta in causa Fanen. Commenda 27. Iunij 1639.
coram Reuerendiſſ.* Terraconen. *§. nec dicta con-
ſtitutio. verſic. non poteſt contra legum præcepta
diſponere*, et in puncto id comprobat *Bald. in
l. id quod pauperibus. numer 38. ff. de sacrosanct.*
134 *Eccles.* vbi generaliter loquitur de filijs na-
turalibus aſſerens, ſi pater mandet in teſtamẽ-
to alimenta non præſtari filio naturali, non
obſtante tali prohibitione, ea præſtanda ve-
niunt; Quale dictum multum extollit *Hippo-
lit. Marſil. in ſingul. 358. incip. Pater de iure ci-*
135 *uili non tenetur &c.* aduertitque hoc eſſe in
hac materia perpetuò menti tenendum, quia
profectò eſt ſingulare verbum, et fortè à pau-
cis notatum. Loquitur enim *Marſil.* in pro-
prijs terminis noſtris, nempe de prohibitione
facta hæredibus, vt ſpurios non alerent, quia
136 filius ſpurius, licet ſit ſpurius, tamen filius
eſt, in eiſdem quoque terminis conſulti re-
ſponderunt *Iason. in conſil. 26. num 13. verſic.
pater non poteſt expreſſim priuare spurios in te-
ſtamento alimentis, & non obſtante tali prohi-
bitione, debent præſtari &c.* Aym. *in conſil. 219.
num. 7. verſic. imo nõ poteſt pater priuare filium
spurium alimentis &c.*
Quamobrem nec prohibitione, nec pacto
137 partium, nec lege, nec conſuetudine ea ob-
ligatio tolli nequit, vt patet quoſcũque filios
alere non teneatur. *can. ſunt quidam. 16 q. 1.*
Abb. *in cap. fin. num 22. de conſuetud.* Couarr.
lib. 4. Decretal. part. 2. cap. 8. §. 9. num. 4. Calcan.
*conſil. 62. num. 16. verſ. ſed ſecundum educatio-
nem*, & optimè tradit *Petr.* Cened *canonic. quæ-
ſtion. lib. 1. quaeſt. 13 num. 10.* cum id ſit de iu-
138 re naturali, quod eſt immutabile. *can. ius
naturale diſt. 1. §. 1. Inſtit. de iure natural. gent.
et ciuil.* interque omnia iura primatum tenet.
Et ſi quis male faciat, filios ſpurios ſuſcipiẽdo,
139 ex quo tamen geniti ſunt, deſpiciendi mini-
mè ſunt, ſed paſcendi, illiſque veluti pauperi-
bus ſuccurrendum *ad notat per gloſ. in cap. 1.
in verbo ſubminiſtrent. &* Abb. *ibi num. 4. de
cohabitat. cleric. & mul.* Maſtrill. *deciſ. Sicilia
144. num. 17. & ſeq. part. 2.* Henrig. *in ſumma
lib. 11. de matr. cap. 19.* Alioquin peccat pater ſi
140 filio quamuis ſpurio alimenta deneget, mo-
dò illa præſtare poſſit, & paupertate non excu-
ſetur ex præcepto Diuino. *vt in Eccleſiaſt. 30.
Lacta filii. & pauentem te faciet* & Matth. 7. *Quis
141 ex vobis homo, quem ſi petierit filius panem, nũ-
quid lapidem porriget ei? aut ſi piſcem petierit,
numquid ſerpentem dabit ei?*
142 Cum enim alimenta iure naturæ debean-
tur aliqua lege humana auferri non poſſunt.
Abb. in cap. fin. num. 22. de conſuetud. Didac. *de
matrim. 2. part. cap. 8. §. 6 num 4.* Roias *in Epi-
tom. ſucceſſion. cap. 2. numer. 37.* & omnes DD.
ſentiunt, & dixi ſupra etiam in Terris Impe-
rij alimenta illegitimis deberi, & eſt commu-
143 nis opinio, vt videri poteſt apud *Surd. de
aliment. titul. 1 quaeſt. 1 per tot. & titul 8 priui-
leg. 56. nu. 22.* Paſqual. *de vir. patr poteſt part. 2.
cap. 3. nu. 4.* Mauſon. *de cauſ. execut. ampliat. 31.
num. 17.* Rot *deciſ 747. num. 15 part. 4. diuerſ.*
Et ideo Princeps non poteſt condere legem
144 alimentis filios priuantem, *vt dixit Bald. in
l. 1. ſub num. 12. ff. de conſtitut.* Peregr. *de fidei-
comm. art. 36. num. 145* Ceuall. *commun contra
commun. quaeſt. 757. à numer. 1. & quaeſt. 757. à
num. 1. & quaeſt. 786. num. 207.* Sanctarell. *va-
riar. reſolut quaeſt. 45 ſub num. 9.* Vnde receſſit
145 ab aula Conſtitutio Ægidiana priuans ali-
mentis prolem ſpuriam, *vt meminit* Lup. *Hiſ-
pan. in cap. per tuas. notab 3. §. 23. nu. 13. in fin.
de donat. inter vir. & ux.* & Lupus *Ital de ille-
gitim. tom. 2. §. 1. num 10. poſt* Rot. *deciſ. 487. ad
fin. part. 1. diuerſ.* ſubditur tamen etiam, quod
prædicta Conſtitutio nõ reperitur inter alias
Ægidianas Conſtitutiones.

Quod

Digitized by Google

Quod enim bona patris etiam filijs ſpurijs
146 ſint obligata pro alimẽtis *dixit Rota in cau-*
ſa Bononien. Alimentorum 28. Martij 1594. co-
ram Penia à me eſt inter eius.impreſſ. deciſ. 281.
num. 28. verſ. Nec pacto nec lege. Vbi etiam de-
ciditur bona patris eſſe adeo obnoxia præ-
147 ſtationi alimentorum filijs etiam naturali-
bus, ſpurijs &c. debitorũ, vt decedente patre,
ad quoſcumque eius bona tranſeant, cum tali
onere vadant, itaque etiam in fiſcum tranſeãt
ſi ob aliquod delictum patris bona paterna
148 veniant confiſcanda, & dato fiſcum ea bona
alicui cedere, ipſe ceſſionarius tenetur ad tale
onus, *& à num. 19.* reſpondetur Bullæ ſa. me.
Pij V. editæ contra illegitimos, quia illa in
ſpecie non tollit alimenta, quæ iure naturali,
149 & Canonico, quibuſcumque filijs debentur,
neque fuiſſe veriſimile tam Pium Pontificem
id cogitare voluiſſe: vnde pietatis, et æquita-
150 tis, et rationis naturalis tolleretur, idque
poſtea, *ſenſit coram re. me. Merlino in Romana*
Dotis eſt deciſio 30. à num. 36 part. 7 recent.

Pius V, per dictam Bullã, non iuri naturali,
151 ſed ſcandalis duntaxat, ac fraudibus obuia-
re quæſiuit. *Azor. Inſtit. moral. part. 2. lib. 2.*
cap 40. quæſt. 7 in fin. Regens Rouit. *deciſ. Nea-*
politan. 25. num 17. & 18. et benè exaggera-
tur *à Rota in d. deciſ. 281. num. 16.* Nam dicta
Bulla aufert tantum iura ſpecialia illegitimis,
152 non atem beneficia iuris communis, *vt ſen-*
ſit Nauar. gloſator d. Bullæ in tractat. de ſpol.
Cleric. § 19. num. 9. & lib. 3. et in conſil. titul. de
teſtam. conſ. 4 per tot. & conſil. 5. num. 2. 3. & 4.
Burlatt. *conſil. 215. num. 16 lib. 3.* Surd. *conſ. 509.*
per tot. Ricc. *in prax. Eccleſ. part. 2. reſolut.* Cy-
riac. *controu. 76. num. 3. et controu. 436. nu. 10.*
et controu. 472. numer. 13. Reuerendiſſ. Epiſcop.
Sperell *deciſ. for. Eccleſiaſt. deciſ. 73. numer. 11.*
verſ. ea conſtitutio Pij V. duntaxat tollit, quæ
ſpeciali priuilegio, et ex teſtamentaria, vel inte-
ſtata ſucceſſione proueniunt, non ea quæ iuris cõ-
munis beneficio competit &c. ibique plures deci-
ſiones Rotales adducit, et eamdem opinionem,
quidquid olim ſenſerit, indiſtinctè rigorem
Pianæ conſtitutionis obſeruãdo, hodie quip-
pe ex ſolita benignitate recedendo ab ob-
153 ſeruantia, & rigidiſſimo ſtylo, amplectitur
Camera Apoſtolica, nam iuxta prædictam
diſtinctionem reſpõdit *in cauſa Romana fidei-*
commiſſi de Alſeornis 1. Februarij 1647. po-
nente Illuſtriſsimo D. Odoardo Vecchiarello,
nunc eiuſdẽ Cameræ Apoſtolicæ ampliſſimo,
154 & digniſſimo Auditore Generali, eſt Præſul
ingenio acerrimo, ac morum candore inſigni,
cui innatæ benignitati non parum debeo,

Plura ſuper d. Bulla Pij V. in his terminis,
qui videre deſiderat nuper plura cumulauit
D. Ioan. Nicolaus Lucidor. *in tractat. de illegi-*
tim. cleric. & regul. cap. 26. per tot. et ſub num. 1.
mentionem facit de dicta reſolutione Came-
ræ Apoſtolicæ, *vide etiam in cap. 27. & ſeq.*
Quare vt dicebam nullatenus d. Bulla Pii in-
nihilo innouauit quo ad illegitimos ius com-
155 mune, vnde abſque dubio illis alimenta de-
bẽtur à patre, *iuxta d. cap. cum haberet.* Quare
male agunt, & peccant patres, qui prolẽ ſpu-
riam non educantes, illam ad Hoſpitalia,
vel ad alia loca publica exponunt, ſi ipſi poſ-
ſunt eam nutrire, & quare *latè tractat idem D.*
Lucidor. in d. tract. de illegit. cap. 15. à n. 15. et ſeq.

Tandem ego illud ſolum in hac materia
ſubdam, Ciuitates, cœteraque loca, vbi fun-
156 data manent Hoſpitalia ad effectum educã-
di pauperes infantes expoſitos, mirificè ex-
tollẽdo, magnum quidem pietatis opus exer-
157 cent nutritores expoſitorum, ſi quidem in
ea pietate omnia miſericordiæ opera exercẽ-
tur, *vt benè ex noſtris* ratiocinatur pius & do-
ctus Alphonſ. Perez *in tractat. de Anniuerſar.*
lib. 1. cap. 21. à num. 61. vbi multa congerit ad
oſtendendum, quàm carum, laudabile, et me-
ritorium ſit apud Dominum DEVM noſtrum
158 tale plenum pietatis opus. Nam et de his
nãq; minimis curat iuſtus & ſupremus PRÆ-
TOR, qui ait penes Zachar. cap. 13. *Et cõuer-*
tam manum meam ad paruulos, et apud Matt.
cap. 9. *Sinite paruulos, & nolite prohibere ad me*
venire, et apud eumdem cap. 12. *Qui ſuſceperit*
vnum paruulũ talem in nomine meo, me ſuſcepit.

Et videatur apud eundem *Perez. d. cap. 21.*
num 62. vbi ait, quod dum ea ſcribebat, cor-
dis oculus lacrymabatur (non miſeriæ, ſed ex-
ultationis) memoria optimi ſui Patris Fran-
159 ciſci Perez. de Lara, qui per 40. annos quoti-
die accedere ſolebat ad S. Eccleſiam Toleta-
nam ante auroram, pro audienda Miſſa S. Ille-
phonſi, illius Ciuitatis Patroni, quæ illa hora
celebratur, qui eum frequẽter inueniret præ-
dictos infantes expoſitos ad ianuam Eccleſiæ
eos brachiis ſuſcipiebat, et magna charitate
160 domui ſuæ portabat, vt clareſcente die, per-
ferrerentur ad Hoſpitale Ciuitatis ad hoc de-
ſtinatum, et multos ſuis expenſis nutriuit, et
quid acciderit eidem in eius funerali, vide ibi
ne hic longior ſim, Similis perſona etiam, et
161 verè inuidenda ſimiliter extollitur *à Bart.*
in l. quidam cum filium. nu. 8. ff. de verb. obligat.
vocatus Petrus Pietatis, qui eumdem Barto-
lum nutriuit, et erudiuit, et ait, quod ſic ap-
pellabatur, quia locum Venetiis erexit, qui
domus pietatis erexit, in quo dicti expoſiti
nutriuntur.

Et ſubdit dictum Petrum fuiſſe virum nul-
lius hypocriſis, ſed miræ ſanctitatis, et pro tali
162 reputatus apud ſe, et omnes, qui eum agno-
uerunt, et ibi Bart. ei gratias agit, et de eius
memoria tenere loquendo lacrymatur, ibi,
dum calamus hæc ſcribit, cordis oculus lacryma-
tur, ex multo amore, quem ad illius Petri boni-
tatem fero &c. Siſte, et nota Bart. qui eo tem-
pore magno afficiebatur honore, nõ erubuiſſe
163 fateri ſe fuiſſe expoſitum, et ab illo expoſi-
torum communi patre nutritum, eique gra-
tias agendo, quia dum ille eum rexit, cuſto-
diuit

diuit

diuit à lapſu, et ſubdit Bart. quod ipſe vene-
164 rabilis Petrus dixit ei, quod plures ex dictis
pueris expoſitis aliis tradidiſſet hoc pacto,
quod eos non aliter, quàm filios obſeruarēt,
et latius vt ibi habes.

Roboratum ſatis iam credo filios ſpurios,
165 tàm à patre viuo, quàm mortuo eſſe alen-
dos; quare vt redeam vnde digreſſus ſum, ſi
teſtator commiſerit exequutori teſtamētario,
vt bona ſua diſtribuat in pauperes, et eius fi-
166 lii ſpurii paupertate laborent, poterit, et
quidem eos loco pauperum nominare. *l. cum hi. §. modum ff. de tranſact.* Bald. *in l. cum quam num. 41. ff. de fideicommiſſ. idem. Bald in conſ. 91. Videtur quod electio lib. 1. & conſil. 162. Quidā Franciſcus ad finem. lib. 5 & in l. id quod pauperibus. nu. 34. verſ. quæritur etiā. C. de Epiſcop. & Cleric. cum alijs allegatis per* Tiraquell *de priuileg. pia cauſ. in præfat. §. Et facit. verſ. procedit etiam in filio ſpurio teſtatoris paupere &c. & per Card.* Mantica *de coniectur. vltim. volũt. lib. 8. cap. 5. ſub num. 13. verſ. filium ſpurium teſtatoris loco pauperis poſſe nominari, nihil prohibet &c.* et declara vt ibi, In ſeq. capite tāgemus quintum requiſitum, vt executor teſtamentarius ſecundū Iuris tramitem dicatur elegiſſe pauperes, quibus in genere à teſtatore fuit commiſſa bonorum eis in pauperes diſtributio.

ARGVMENTVM.

Executor teſtamentarius, qui ex præcepto teſtatoris tenetur diſtribuere eius bona inter pauperes in genere, ſi non adſint inter pauperes nulli ex familia teſtatoris, tunc ille debet animaduertere an adſint ex affinibus pauperibus eiuſdem teſtatoris.

Quæritur quoque an talis executor teſtamentarius poſſit eligere filium proprium in pauperem, et quid ſi ſit filius ſpurius, nam licet ſpurius aliquid non poſſit conſequi ex bonis patris, tamen ab alijs poteſt conſequi, nec executor dando dicta bona, dicitur de ſuo dare, cum pauperes ea capiant à Teſtatore, licet de manu executoris. Et aliqua habentur contra illegitimos.

Executor teſtamentarius, ſi de ordine teſtatoris teneatur diſtribuere bona inter pauperes in genere, an ſi ipſe ſit pauper, poſſit ſe ipſum eligere, & reiecta quorumdam diſtinctione concluditur ſtantibus tamen requiſitis, quod poſſit id facere, & adducuntur non nullæ rationes. Inſtillatur tamen auribus prædictorum executorum, vt vigili oculo ſtent, ne præcipitent in hac periculoſa materia intereſſe.

SVMMARIVM.

165 *Executor, qui tenetur ex ordine teſtatoris diſtribuere bona in pauperes non exiſtentibus de familia teſtatoris, quos poſſit eligere. & numer. 168.*

169 *Coniunctioribus melius eſt ſubuenire, quàm alijs.*

167 *Executor omnium piarum diſpoſitionum eſt Epiſcopus.*

168 *Executor teſtamentarius in genere deſtinatus à teſtatore ad diſtribuenda bona in pauperes, poteſt eligere filium proprium in pauperem.*

170 *Executor grauatus diſtribuere hæreditatem inter pauperes, poteſt etiam in filium ſuum ſpurium aliquid conferre, ſi verè ſit pauper.*

171 *Spurius ex bonis patris, licet aliquid non poſſit conſequi, tamen ab alijs poteſt conſequi. & numer. 177.*

172 *ab Executore capiens, qui aliquid diſtribuit de mandato teſtatoris, non dicitur ab eo capere, ſed à teſtatore.*

173 *Eligens aliquem de iuſſu alterius, nihil de ſuo conferre dicitur.*

174 *Et hoc procedit etiamſi in poteſtate eligentis ſit eligere quem ipſe voluerit.*

175 *Facultas, ſeu poteſtas, ſi pertineat ad executionem, neceſſitas impoſita aſſumit illius naturam.*

176 *Itaque nullam cōtineat propriè donationem, itaut onus poſſit imponere.*

177 *Spurius eſt capax cuiuſcumque relicti, et ſucceſſionis præterquam paternæ.*

178 *Spurius quoties non capit ex iudicio patris teſtatoris, eſt capax cuiuſcumque relicti.*

179 *Quod intellige niſi fiat in fraudem legis, quod bene colligitur ex reciproca donatione, et quomodo. limita vt nu. 180.*

181 *Præſumptio validitatis actus, ſuperat omnes alias præſumptiones.*

182 *Actus, vt præſumatur validus, ſemper in dubio eſt capienda interpretatio. & nu. 183.*

184 *Hæres inſtitutus à patre, poteſt inſtituere ſpurium teſtatoris præmortui, etiam in bonis à defuncto habitis ceſſante fraude.*

185 *Spurij vt plurimum ſunt odioſi legibus, et hominibus, niſi morum candore abſtergant talem maculam.*

186 *Spurij plerumque cenſentur imitatores paternæ incontinentiæ.*

187 *Patris ignoti abeunt cum fœmine mores.*

188 *Illegitimi liberi nec in bello ſeculari ſunt fortes, nec in fide conſtantes, nec honorabiles hominibus.*

189 *Corui mali malum ouum.*

190 *Executor deſtinatus à teſtatore ad diſtribuendum bona ſua inter pauperes ſi verè ſit pauper poteſt ſe ipſum eligere.*

191 *Quod procedit ſiue fuerit pauper de tempore teſtamenti, & ſic fuerit nota teſtatori eius paupertas, ſiue poſtea inciderit in paupertatē. & nu. 163. & 193.*

192 *Teſtator, quod non dixit, cum id erat in eius poteſtate non præſumitur voluiſſe.*

194 *Teſtator, ſi quis reſpendiſſet veriſimiliter, ſi fuiſſet*

Digitized by Google

fuiſſet interrogatus, id pro lege debet haberi.

196 *Officium ſibi impoſitum, nemini debet eſſe damnoſum.*

197 *Executor teſtamentarius de executione legatorum piorum (nihil, niſi, aliud dixerit teſtator) poteſt prætendere.*

198 *Gratis, quæ geri oportet, gerenda ſunt.*

199 *Hæredes fiduciarÿ totam hæreditatem vna cum fructibus reſtituere tenentur, nulla ſibi relicta parte.*

200 *Hæres fiduciarius non detrahit quartam.*

201 *ad Officium aliquod electus, ſi nihil ex eo lucratur, non tamen id ei debet eſſe damnoſum. & nu. 202. et 203.*

204 *Diſpendium, quis non debet pati, ex quo meretur proemium.*

205 *Clericus compellitur ſeruare indemnem ſuum fideiuſſorem per aſſignationem redditnum ſuorum.*

206 *Fideiuſſor, qui ſoluit pro principali, debet ab eo ſeruari indemnis à ſuo principali, etiam ſi ab eo id expreſſè non fuerit promiſſum.*

206 *Fideiuſſor ex officio ſuo, & fide ſoluendo pro principali, damnum ſentire non debet.*

207 *Teſtator fiduciam, quàm habuit in executore teſtamentario, id non debet ei in damnū verti. et numer. 209.*

209 *Executor teſtamentarius deſtinatus ad diſtribuendum bona inter pauperes, eligendo ſe, vti talem, in hoc valde cautè procedat.*

210 *Intereſſe ſcelerata illa beſtia, mortales excæcat.*

211 *Mentem alienatam qui per inſaniam habent non iam res ipſas vident, ſed ſuæ paſſionis phantaſias aſpiciunt.*

212 *Fortuna, quidquid expectantibus dat, faciunt ſicuti canes famelici, quando fruſtra panis eis proijcitur.*

213 *Cupiditates ſunt inſatiabiles, nam omnia per eam labefactantur.*

214 *Cupiditas eſt ignis inſatiabilis, nec primo voto numquam quis fuit contentus.*

215 *Virorum intereſſe deditorum proprium eſt ſua tenaciter poſſidere abſque ſpe communicationis cum aliquo.*

216 *Auarus quærit, et inuentis miſer abſtinet.*

CAPVT LXXV.

REquiſitum ſextum, & vltimum neceſſarium, vt executores teſtamentarij in quorum arbitrio teſtator commiſit diſtributionem bonorum in pauperes, vt regulatè
165 procedant, non exiſtentibus pauperibus de familia teſtatoris poterũt eligere magis pauperes, ex proprijs familijs. *ita Bald. in l. illa inſtitutio. ff. de hæred. inſtit. & in l. tutor. §. qua tutoribus. ff. de execut. tutor.* fauet auctoritas Sancti *Thomæ 2. 2. quæſt. 32. art 9.* nempe magis
166 ſubueniendum eſt coniunctioribus, quàm alijs. Hinc eſt, quod executor datus ad diſtribuēda bona inter pauperes ſi ex familia teſtatoris nulli vtiq; ſuperſint, quibus dandum ſit,
167 Poterit iure, nec iniuria, ſiue etiam Epiſcopus legitimus piarum diſpoſitionum omnium executor. *cap nos quidē 3. cap ſi hæredes 6. cap. tua nobis 17. cap. Ioannes 19 de teſtament. Clement. quia contingit. de religioſ. dom. Sacr* Concil. *Trident. ſeſſ. 22. de reformat. cap 8. & ſeſſ. 25 in decret. de purgator.* ea in pauperes familiæ ſuæ
168 ipſius executoris, & charitatis ordine, quo quis primò ſibi, & ſuis, deinde alijs poterit diſpertire. *ita Anchar. conſil. 436. In his dubijs decedendis. à num. 1.* Spin. *in ſpecul teſtament. gloſ. 28. num. 28.* Nauar. *in can. quiſcamus 42. diſtinct. num. 70.* Molin *de Iuſtit. & Iure. tom. 3. diſputat. 747. nu. 1. verſ verum autem.* Bonacin. *de contract. diſputat. 3. quæſt. 14 punct. 3. nu. 9. Ferdinand.* à Caſtro Palao *in opere moral. tractat. 6. de charit. diſputat. 1. punct. 10. numer. 3. & ſeq.* Sanchez *in ſuis conſil. moral. tom. 2. lib 4. cap. 1. dub. 58. in ſecunda ſententia*, quam probabiliorem dicit aduerſus priorē, quàm ſimpliciter negabat. *Illuminat.* Moron. *in ſuis centum reſponſ centum quæſitis cap. 58. numer. 20. verſ. non exiſtentibus pauperibus de familia teſtatoris, poterunt executores eligere magis pauperes ex proprijs familijs &c*

Et in puncto, quod executor ordinatus à
169 teſtatore ad diſtribuenda bona inter pauperes, poſſit nominare ſuum filium in pauperem CHRISTI, dummodo filius re vera ſit pauper; nam hoc non facit, vt perſona domeſtica, ſed vti executor, *defendit Bald. in l. illud. num. 20. in princip. ff. quod cuiuſq. vniuerſ. nom.* quem ſequitur *Iaſ. in ſumma eiuſdem tituli. numer. 21.* Angel. *in l. illa inſtitutio. num. 3. ff. de hæred. inſtituend. & poſt eos aſſerit* Card. Mantica *de coniectur. vltim. volunt. d. lib. 8. cap. 5. numer. 10. verſ. pater executor vltimæ voluntatis poteſt nominare filium &c*, quibus addo *Andr. Sicul in conſil. 20. num. 13. verſ. pater executor teſtamenti poterit eligere filium in pauperem, eti ſubtineat duplicem perſonam &c. lib. 2.* vbi refert *Paul. de Eleazar.* dicere, & conſuluiſſe, ita *Angel. de Amelia.* ſic etiam conſuluit *Iaſ. in conſil. 183. num. 4. verſ. executor poteſt nominare filium in pauperem CHRISTI, hoc enim nō facit vti perſona domeſtica, ſed vt executor &c. lib. 2. ſenſitque* Aufrer. *ad* Cappell. *Tholoſ. decis. 128. num. 2. verſ. executor poteſt eligere filios ſuos in pauperes, dummodo verè ſint tales &c.*

170 Ex qua concluſione infert, & notat *Paul. de Caſtr. in l. ſi quis la 1. num. 5. ff. de vulgar. & pupillar. ſubſtit.* quod executor grauatus diſtribuere hæreditatem inter pauperes, poterit etiam in filium ſuum ſpurium aliquid conferre, ſi verè ſit pauper, quamuis ipſe ſpurius ex
171 bonis patris nihil poſſit conſequi. *auth. ex cōplexu. de inceſtuoſ. nupt. & iam ſupra diximus* ab alijs capere poteſt, *vt in eadem auth. probatur. & notat gloſ in §. vltim. auth. quib. mod natur. eſſic. ſui.* Bart. *in l. vltim. nu. 9. ff. de his quib.*
172 *vt indign.* non enim intelligitur ſpurius ca-

Digitized by Google

pere à patre executore,ſed ab ipſo teſtatore,
vt probat. Alex.ibidem.num.8 per l.vnum ex fa-
milia in princip & §.1. ff. de legat. 2. & ſequitur
Iaſ.num.7 & Zaſ.num.12.
173 Quoniam eligentes aliquem iuſſu alterius,
nihil de ſuo conferre videntur,& ſic res habe-
tur ab eo,qui electionem fieri iuſſit l.6. §.1. ff.
quod cuiuſque vniuerſ.nomin.l.etiam, 22. in fin.
ff de manumiſſ.teſtamen.cap.litteris de riſcript.
174 quæ concluſio procedit etiam prout eſt ca-
ſus noſter licet in poteſtate eligentis poſitum
ſit,vt daret cui vellet, l.vtrum.§. cum quidem.
ff.de reb dub.Quæ facultas, ſeu poteſtas. cum
175 pertineat ad executionem,neceſſitas impo-
ſita aſſumit illius naturam arg.l. principalis. ff.
de regul iur. itaque nullam propriam donatio-
nem continet,vt ex mente ſcribentium decla-
176 rat Loazes in l.filius familias §. diuinum.79.
ff.de legat.1.et colligitur ex Abb.in cap. relatũ.
num.4 de prebend.Dec.conſil.453.numer. 8. &
tradit eleganter, Peralta in d.l.vnũ ex familia.
§.ſed et ſi fundum.ff de legat. 2. latè vide Frã-
ciſc. Caldas conſil. 31. d num.2. Quarè in ter-
177 minis noſtris executor teſtamentarius eli-
gendo in pauperem ſuum filium ſpurium, ni-
hil ei de ſuo tribuit.

Spurius enim eſt capax cuiuſcumque reli-
cti,et ſucceſſionis præterquam paternæ, prout
firmauit Rota in cauſa Vrbeuetana Caſtrorum
4.Martij 1580 coram bo mem.Card.Blanchet-
to,eſt deciſio 617.num.1.par.1.diuerſ vbi dici-
tur quotiès ſpurius non capit ex iudicio pa-
178 tris teſtatoris,eſt capax cuiuſcumque ſucceſ
ſionis,quod tamen procedit, niſi fiat in frau-
dem legis, quæ colligitur ex donatione reci-
179 proca, in qua donans cenſetur donaſſe
ſpuriis alterius,vt proprijs donetur. limita
tamen vt habes ibi d num. 2. ſcilicet quando
poteſt conſiderari aliqua cauſa permiſſa, & li-
180 cita, puta prout erat in caſu d. deciſionis
conſeruatio agnationis &c. quia tunc potius
cenſetur facta ex cauſa permiſſa,quàm ex alia
prohibita, eum & ſatis vulgata ſit illa iuris
181 cõcluſio,quod præſumptio validitatis actus,
ſuperet omnes alias præſumptiones.

Ideoque in meliorem partem de iure ſem-
182 per actus accipi debet,ita, vt præſumatur
validus l.eũ creditor ff.de furt. Corn.conſil. 237.
nu 3.vol.3. ipſaque iura talem præſumptionẽ
non parum coadiuuant,præſumendo omnia
183 neceſſaria pro validitate actus præceſiſſe l.
cum in teſtamento 37 §.hæc verba. ff. de hered.
inſtit. l.Gallus.§. quidem rectè. ff.de liber. &
poſthum.& arg. l. vniuerſorum. ff. de pignorat.
action.et l.Titianus.ff.quod cum eo &c.cum aliis
allegatis à Rota in cauſa Florentina fideicom-
miſſi 28.Iunij 1638 coram R.P.D. Carillo. §.
pro adminiculis verò,verſ. emanaſſe præſumitur
cum omnibus ſolemnitatibus requiſitis, vt actus
dicatur validus &c.

Accedit etiam in ſupradicta materia, hæ-
redem inſtitutum à patre, poſſe inſtituere
184 ſpurium teſtatoris præmortui, etiam in bo-
nis defuncto hab. tis,ceſſante fraude.l qui Ti-
tii teſtamentum. ff.quib vt indig. Bart.in l.ſi is
qui ex bonis ff.de vulgar. & ſequitur Hieronym.
à Laurent.dec. Rota Aueníonenſ.42.n.3.verſ in
ſtitutũ à patre poſſe inſtituere ſpuriũ teſtatoris
præmortui, etiã in bonis à defuncto habitis &c.
Prætermitto loqui de ſpuriis, tum quia hic
185 non eſt locus, tùm quia ſunt vt plurimum
odioſi, et legibus, et hominibus, niſi morum
candore,et proprijs virtutibus fulgeant, ſed
rarò id contingit,cum regulariter præſuman-
186 tur imitatores paternæ incontinentiæ, vt
aduertit Rota coram re. me Merlino deciſ 30.
ſub num 40. verſ creduntur imitatores paternæ
impuritatis &c.part.7. recent. et adde illud ſa-
187 tis tritum, Et patris ignes abeunt cum ſemi-
ne mores. Egregiè quidem ratiocinatur text.in
can.ſigens Angelorum.56. diſtinct. vbi loquen-
do de ſobole illegitima, quæ eſt imitatrix vi-
188 tiorum parentum, ſic deinde ait, ibi. ad de-
teriora,& ignobiliora vergentem,nec in bello ſe-
culari fortem.nec in fide ſtabilem, & nec hono-
rabilem hominibus,nec DEO amabilem eſſe fu-
turam &c. congruitque antiquum illud ada-
gium, de quo mentionem facit Petr. Gregor.
189 lib.35.ſyntag.Iuris cap.3.num.23.part.2. nẽ-
pè, Mali corui,malum ouum At modo ad nos.

Poterit quoque executor teſtamentarius
non tantum eligere in pauperes, non ſo-
lum proprios conſanguineos, ſed etiam ſe-
190 ipſum,ſi alieni auxilii egens ſit. ſecundùm
Paul.de Eleazar.in Clement. 1. de teſtam. Abb.
in cap.ſin.de inſtit. Henric. Bott. in tractat. de
Synod. Epiſcop.concluſ. 13. nu. 126. verſ.obliga-
tus ad faciendam Eleemoſynam nomine alterius
poteſt ſibi facere eleemoſynam.ſi eſt in neceſſita-
te euidenti &c.cum aliis à me allegatis.in an-
notat.ad deciſ.460,num. 121. verſ. quinimò po-
teſt ſe ipſum &c. part.4.recent. tom.2.& facit
commune illud prouerbium, Agris noſtris ſi-
tientibus,non debemus alienos irrigare.

Adde mihi nõ arridere diſtinctionem illam
ſaluo meliori iudicio,quam,poſt Anchar. in
conſ.84.et ſequitur Menoch. de præſumpt. lib 4.
præſumpt.25.num. 18. vbi ſic diſtinguit, Aut
191 neceſſitas, & inopia executorum ita extitit
temporè conditi teſtamenti,vt cognita fuerit
ipſi teſtatori, & hoc caſu executores nihil pro
ſe,eorumque filijs retinere poſſunt, quia veri-
192 ſimile eſt, ſi teſtator voluiſſet eos aliquid
habere,iam eis legaſſet,nam,quod teſtator nõ
dixit,cum id in ſua eſſet poteſtate,nec voluiſſe
videtur, nam ſi voluiſſet, dixiſſet vtique. ad
text.in l.vnic. in fin. § ſin autem ad deficientic
ibi. Nam ſi contrarium voluiſſet, nulla erat dif-
ficultas coniunctim diſponere &c. C. de caduc.
tollend.text eſt etiam in cap. inter corporalia
2.§.vndè ſi circa.de translat. Epiſcop.cap ad au-
dientiam 13. de decim. l. ſi quis in primo teſta-
mento.ff de legat.3.Maſtrill. deciſ.Siciliæ. 123.n.
num 46.part.2. Mar.Mut. deciſ. pariter Siciliæ
57.nu.

57.num.17. Rota coram bo. me. Pirouano deciſ.
316.numer.5.part.2.recent.& coram bon.mem.
Card.Caual. deciſ.95. num.4.& deciſ.340. n.5.
& coram Reuerendiſſ.D.Terracinen.deciſ.249.
num 14 part.6.recent.

Ant executores tempore conditi teſtamē-
ti non erant pauperes, ſed deinde ſuperuenit
193 inopia, aut ſi exiſtit de tempore conditi te-
ſtamenti, non tamen illa cognita fuit teſtato-
ri, & hoc caſu poſſunt executores pro ſe, &
filijs aliquid retinere, cum veriſimile ſit, ſi te-
ſtator ſciniſſet, vel cogitaſſet eorum inopiam,
194 facile eis aliquid reliquiſſet, cum pro lege
ſeruandum ſit, quod reſpondiſſet Teſtator, ſi
interrogatus fuiſſe dū, de eo cogitaſſet, vt no-
tatur in l.tale pactum 41.§.fin.ff.de pact. l mu-
lier.22.§.diertniſſi.ff.ad Trebell. l. Titius teſta-
mento.25.§ Lucius Titius, vbi Bart. ff. de liber.
& poſthum.& l.1.§.ſi enim teſtator.C.commun.
de legat.ſenſitque Rota Auenionien.apud Hie-
ronym.à Laurent.deciſ.214.num.8. verſ.ſi de
iſto caſu fuiſſet interrogatus teſtator, ita reſpon-
diſſet &c. Subdens hanc eſſe de præcipuis cō-
iecturis vltimarum voluntatum, cum alijs à
me abundè relatis in annotat.ad deciſ.632.à nu.
num.87.tom.3 part.4 recent.

Arbitror tamen, vtcumque ſit, tales execu-
195 tores pauperes, poſſe eſſe participes de tali
eleemoſyna, Nonne ſi non fuiſsent electi
executores teſtamentarij, poſsent eſse parti-
cipes talis diſtributionis; quarè æquum mihi
196 non videtur, ex eo, quia eligūtur ad officiū,
& onus debeant eſse priuati tali ſubſidio.
Tranſeat, ſi meri executores legatorum piorū
197 pro eis exequendis, nihil conſequi debeant,
(niſi aliud diſpoſuerit teſtator) ſed gratis te-
neantur operari; nam gratis, quę geri oportet,
198 gerenda ſunt per text. in l. nulli.§ poſt vnius
verò anni.C.de Epiſcop. & Cleric. & ibi. Ca-
ſtrenſ.nu.6.Simon.de Pret.de interpratat.vltim.
volūt lib.5.interpratat.2.dubitat.2.n.30 Sicuti
in ſimili dicimus de hæredibus fiduciariis, qui
totā hæreditatē reſtituere tenentur, vna cum
199 fructibus, nulla ſibi retenta quarta iuxt.gloſ.
vltim l.in fideicōmiſſariā §.vltim.ff ad Trebell.
Apoſtil.ad gloſ.in l. Seius ſaturninus.in verbo fi-
duciariā.eodē titul Bud.in annotat ad Pādet.ad
l.2.§.ini tili ff de origin iur.Menoch.conſ.1135.
num.16.Peregr.de fideicommiſſ.articul.3.n.16.
200 Quod enim Trebellianicam detrahere non
valeant, eſt indubitatum, & ita ſentiunt Ho-
dierna in l.hac edictali quaſt 28. num.28 ff. de
ſecund.nupt.cum ibi relatis, & addo Alex. in
l.ſeius col.3.ſub.n.2.ff ad Trebellian. Riminald.
Iun.conſil.379.num.90.Gabr. conſil.138. nu.1.
Gratian. diſcept cap 650.num.3.& ſeq.ſenſitq.
Rota coram bon.mem.Card.Caualer.deciſ.284.
num.3.et deciſ.381.num 1.quarum prima habe-
tur etiam impreſſa in recent.deciſ.557.num.3.in
fin et deinde ita quoque fuit reſponſum in cauſa
Romana legati 17.Martij 1639.§. nec viſum
fuit obſtare verſ. nihil ex dicto legato conſequi
debet.tamquam nudus miniſter &c.coram bon.
mem.Card. Hieronym. Veroſpio, et in cauſa
Gernden ſacriſtia 3. Iunij 1639. §. Minus ob-
ſtat verſ.non poſſunt prætendere lucrifeciſſe fru-
ctus, nam alias non executores, ſed legatarij dice-
rentur, & vide quæ dixi in annotat. ad deciſ.25.
à num.31.vſque ad n.39. part.3.recent.

Tranſeat ergo, vt dicebam meros executo-
res nihil lucrari ex iniuncto ſibi onere diſtri-
201 buendi bona teſtatoris inter pauperes, non
tamen æquum eſt, vt peioris conditionis, eſse
debeant, quam ſi non fuiſsent vocati ad tale
onus, ſeu officium, nam vt iura clamant, offi-
cium ſuum nemini eſse damnoſum. cap.cum
non deceat.de elect.in ' ' aduerſus. §. tutoribus.
ff.de inoffic.teſtam.l.ſi quis ex ſignatoribus.ff.
quemad.teſtam.aperiantur.l.ſi ſeruus.§.ſi verò.
ff.de furt.l.videlicet ff ex quib.cauſ maior.l.1.§.
2 ff.ad Trebell.l.poſt legatum §. Aduocatum.ff.
de his quib.vt indig l.inter officium ff.de rei vin-
dic.facit cap. cum dilecto, & ibi gloſ.de renunc.
Anchar.in conſil.5 incip.Pro parte nobis num.1.
vbi loquitur in terminis executoris teſtamē-
tarij dati, vt eſt caſus noſter ad diſtribuendum
bona pauperibus, qui ſi diſtribuerunt iuxta
202 mentem teſtatoris, non poſsunt conueniri
ab eo qui prætendit, quod pauperibus diſtri-
butio non debuiſset fieri, quia officium ſuum
203 nemini debet eſse damnoſum, et ideo non
ipſi, ſed pauperes conueniendi ſunt, vt ibi latè
per eum. Et generaliter, quod officium ſuum
nomini debeat eſse damnoſū, tractāt Monet.
de diſtribut.quotidian.part.2.quaſt.11.num.8.
Canoniſta in d.cap.cum non deceat verſ ſuum
officium eſſe damnoſum.de elect.in.6 Surd.conſil.
19.num.12. Eſcob de ratiocin.cap.7.num.57.&
comput.17.num 5.Camill.Borell. de compromiſ.
§.5.gloſ.2.num.1 & 2.

Admodum certè abſurdum eſset, vt quis
diſpendium patiatur, vndè præmium meruiſ-
204 ſe videtur, vt inquit Romanus Pontifex Lu-
cius III. in cap.peruenit.2.§. nc igitur diſpen-
dium.extr.de fideiuſſ. vbi dicitur, quod Cleri-
205 cus compellitur ſeruare fideiuſsorem indē-
nem per aſſignationem redditurum ſuorum.
Generaliter enim fideiuſsor, qui ſoluit pro
principali, debet ab eo ſeruari indemnis etiā
206 ſi ab eo id expreſsè non fuerit promiſsum,
probat text. in d. cap. peruenit, quia fideiuſ-
ſor ex officio ſuo, & fide damnum ſentire non
debet, in qua materia, eſt magiſtralis deciſio
in cauſa Vrbenetana Pecuniaria 22.Iun 1633
coram bon mem. Buccabella, quam retuli in
part.7.deciſ.822.à num 7.

Concludendo modo in caſu noſtro, ſi exe-
207 cutor, teſtamentarius pauper, vel eius con-
ſanguinei, potuiſsent aſsequi id quod teſtator
reliquit diuidendum inter pauperes, caſu quo
ille non fuiſset electus ad talem officium, non
video modo cauſam, quare ſit facienda talis
excluſio, dum teſtator in eo habuit fiduciam,
208 cōmittendo eidem talem diſtributionem,

Digitized by Google

& ita ſenſit Bald. in l. illud. in princ. num. 20 ff. quod cuiuſ, vniuerſ. nom, & poſt eum Benedict. Capra *in conſil. 39. num.* 18. vbi etiam ipſe ad hoc aliter argumentatur, *Calder. conſil. 39. titul. de teſtament.* Card. Mantica *de coniectur. vltim. volunt. lib. 8. cap. 5. numer* 10 quibus addo *Simon. de Prat. in tractat. de interpratat. vltim. volunt. libi 5. interpratat. 1. dub. 2. num. 89. verſ. dummodo ſint pauperes, diſtributio valet, & dicitur facta ad pias cauſas &c. cum ibi allegatis* atque ex Theologis *ita voluit Angel. Theolog. in ſua ſumma in verb. Eleemoſyna num. 3 & aſſentit Doctor Angelicus S.* Thomas 2. 2. *quaeſt. 32. articul. 9. in fin. verſ. cum aliquis diſtributor ponitur eleemoſynarum poteſt, et ipſe ſibi accipere ſi indiget, ea tenore, quo et alijs miniſtrat &c, et ibi Card* Caietan. *in commentar verſ. ſtat ergo ſolida doctrina, quod diſtributor liberè inſtitutus, poteſt ſe ipſum in & pauperes computare ſi eſt, et abſque fraude tantum ſibi diſtribuit ſicut ſibi ſimilibus diſtribuit &c.*

Illud quidem hic aduertere, & zelanter
209 inſtillare intendo, vt valde cautè iſti executores in hac materia procedant, & vigili oculo perſiſtant, ne ab illa ſceletata beſtia, intereſse, excæcati permaneant, nam ſicuti, qui
210 per inſaniam mente alienati ſunt, non iam res ipſas, ſed ſuæ paſsionis phantaſias vident, ita etiam mens capta ab intereſse, & auaritia,
211 ad aliud non attendit, niſi ad cumulandum, parum curando iam acquiſita.

O quàm pulchra ſimilitudine ſupradicta confirmat Moralis Philoſophus Seneca, ità aſserendo in epiſtol. 13. *Vidiſti aliquando Ca-*
212 *nem, miſſa fruſta panis, aperto ore captantem: quidquid accipit protinus integrum deuorat, et ſemper ad futuri ſpem inhiat, idem euenit nobis, quidquid expectantibus fortuna proiecit, id ſine vlla voluntate ſuſcipimus, ſtatim ad rapinam alterius erecti, et attoniti, in Epicureum illud Chaos incidimus, inane ſine termino eſt.* Nam & teſte Romano Oratore lib. 2. de finib. *Cupiditates ſunt inſatiabiles, quæ non modo ſingulos*
213 *homines, ſed vniuerſas familias euertunt, et totam ſæpe labefactant ſæpè republicam.* O ignis inextinguibilis cupiditas inſatiabilis, quis vmquam primo voto fuit contentus? cum adi-
214 piſcitur, quod optauerat, deſiderat ampliora ſemper in habendis. et vmquam in habitis finem conſtitit.

215 Proprium enim intereſse eſt, ſua tenaciter poſſidere, abſque ſpe communicationis eorũ
216 cum aliquo, et aliena auidè, ardenterq; concupiſcere. pulchrè id cecinit venuſtiſſimus Poeta.

Quærit, & inuentis miſer abſtinet.

In ſequenti capite ſupradictam materiam melius declarabimus, adducendo rationem, quare nõnulli DD. noluerũt admittere quod executor teſtamentarius in prædictis terminis non poſsit ſe eligere ſe in pauperem.

ARGVMENTVM.

Executores teſtamentarij, dum tenentur ex ordine teſtatoris diuidere bona in pauperes, quãuis poſſint, ſibi aliquid appropriare ſi ſint verè pauperes, vt habetur in præcedenti capite, tamen diſcutitur hic quod plures DD. cum agatur de materia ſatis periculoſa, nam interuenit intereſſe, abſolutè renuunt admittere talem opinionem.

Authoritatem ſuam in cauſa propria, quod quis ad ſui fauorem poſſit interponere, Iura omnino refutant id admittere. Statuta requirẽtia in contractibus minorum conſenſum proximiorum, intelligenda ſemper veniunt, quatenus dicti proximiores non habeant intereſſe primarium in dictis cõtractibus, quia alias non valeret talis conſenſus, & id ſanè exprimitur in Statut, Vrb. lib. 1. cap. 151.

Patronus, quare non poſſit præſentare ſe ipſum ad beneficium ſui iuriſpatronatus, & an procurator conſtitutus à patrono ad pręſtandum quem voluerit, poſſit ipſum patronum pręſentare, & veritas eſt, quod non valet talis præſentatio, imo nec procurator poteſt ſe ipſum præſentare, & quatenus talis procurator conſtitueret ſubſtitutum ad præſentandum, tunc iſte, nec patronum, nec procuratorem, nec ſe ipſum poteſt præſentare. Patronus qualiter poſſet conſequi beneficium ſui iuriſpatronatus.

SVMMARIVM.

217 *Executores teſtamentarij, dum volunt ſibi appropriare bona teſtatoris vti pauperes, niſi ſint tales, caueant id facere.*
218 *Executores teſtamentarij, quod poſſint ſibi ipſis, tamquam pauperibus eleemoſynam diſtribuendam in pauperes appropriare, id multi Doctores non admittunt.*
218 *Et hoc non obſtante, quod ſint verè pauperes, & num 220.*
221 *Pater ſi ſit executor teſtamētarius, & diſtribuat aliquid filijs vti pauperibus non poteſt in eo, quod dat prætendere aliquem vſumfructum.*
222 *Authorizari, vt quis poſſit ad ſui fauorem iura abſolutè recuſant id admittere.*
223 *Capituli conſenſus requiritur omninò, quando per Epiſcopum fit aliqua vnio.*
224 *Quod verùm ſi, ſi vnio alteri fiat, quàm Capitulo, ſecus ſi fiat ipſi Capitulo.*
225 *Authoritas, & conſenſus in facto, & re propria non admittitur.*
226 *Epiſcopus ſic cum conſenſu Capituli poteſt diſtribuere bona certi Monaſterij, nõ poteſt ſuæ menſæ vnire, vel applicare. amplia num. 227.*
228 *Statuta, ſi prohibeant filiosfamilias non poſſe ſe obligare ſine conſenſu patris,*

229 *Non*

229 Non intrant, quando contractus verteret in fauorem ipſius patris. & nu. 231.

230 Statutum requirens conſenſum alicuius in aliquo contractu, talis conſenſus, eſt loco auctoritatis.

232 Statutum Vrb. lib. 1, cap. 151. requirens conſenſum proximiorum in contractibus mulierum, vel minorum excipit eos conſanguineos, qui habent intereſſe in contractu,

233 Quod tamen eſt intelligendum de intereſſe primario, non autem ſecundario. & nu. 234.

234 Patronus ad beneficium poteſt præſentare quemlibet ad ſui libitum, dummodo habeat neceſſaria requiſita.

235 Patronus ſe ipſum non poteſt præſentare quãuis habeat omnia requiſita neceſſaria.

236 Procurator conſtitutus à patrono ad præſentandum, quem voluerit, non poteſt ipſum patronum conſtituentem præſentare.

237 per Alium, quod quis facit, per ſe ipſum facere videtur.

238 Patronus ſicuti per ſe ipſum non poteſt ſe præſentare, ita nec per procuratorem.

239 Procurator quando conſtituitur à patrono ad præſentandum, & præſentat patronũ tunc patronus acceptãdo talem præſentationem, quid faciat.

240 Io. Aloyſ Ricc. in prax. for. Eccleſiaſt. circa ius patronat. deciſ. 197. num. 216. errauit, excuſatur ab aliquibus, quod fuerit error Typographi num 242.

241 Error communis eſt potentiſſimus Tyrannus. Sagittarius nemo eſt tam peritus, qui aliquando non erret.

244 Patronus, vt poſſit obtinere beneficium, et ſibi illud conferatur, debet per viam ſupplicationis petere ab Ordinario, vt illud ſibi conferat.

245 Et quid ſit faciendum, ſi adſint alij compatroni, qui alium præſentarunt, cum Ordinarius non poſſit derogare iuribus compatronorum.

247 Procurator conſtitutus ad præſentandum, vel ad reſignandum non poteſt ſe ipſum præſentare, vel procurare ſibi fieri reſignationem. & num. 251.

248 Quamuis in eius arbitrio poſſit poſita electio perſonæ nominandæ, vel cui ſit facienda reſignatio, & iſta eſt verior opinio. nu. 249.

250 Procurator habens mandatum ad cambiandum cum quibuſuis Mercatoribus, non poteſt ipſemet dare ad cambium pecuniam propriã. Mandati fines diligenter ſunt cuſtodiendi.

252 Procurator ſubſtitutus à procuratore habente mandatum nominandi ad beneficium, non poteſt, nec patronum, nec procuratorem, nec ſe ipſum præſentare.

253 Ambitionis vertigo non eſt peſtis maior in Ciuitatibus.
Ambitio eſt omnium ſcelerum elementum.

254 Patroni, dum eligunt ſe ad beneficium, ſi digni ſunt, et incidunt in peccatum ſuperbiæ, ſe ipſum exaltando.

255 Lucifer ex ſola cogitatione ſuperbiæ, ſtatim fuit præcipitatus.

256 Angelis ſuperbientibus DEVS non pepercit, quanto magis hominibus, qui ſunt vermines, & illi ſolum cogitarunt.

257 Icarus, dum ex nouo modo volandi fertur in Cœlum, in marinis fluctibus ſepelitur.

258 Viri boni penitus abhorrent ab honorum gradibus.

259 Beatus Amonius cum ad regimen Populi, traheretur inuitus, ſiniſtram aurem ſibi ſecuit.

262 Et cum nihilominus ad id vrgeretur, minatus fuit proprijs dentibus linguam ſibi amputare. & num. 260. 261. & 262.

263 Patronus præſentando ſe ad beneficium, ſi nõ habeat omnia requiſita, & ſic eo ſit indignus, incidit in peccatum iniuſtitiæ.

264 Patronus præſentando ſe ad beneficium, dum eo non eſt dignus lædit iuſtitiam diſtributiuã, & commutatiuam.

265 Ambitio eſt cauſa, vt electio de propria perſona non valeat.

266 ad Honores illi tantum ſunt promouendi, qui inuiti ad eos trahuntur.

267 Regiminis locus deſiderantibus eſt denegandus, fugientibus offerendus.
Virtutibus pollens coactus ad regimen venit.

268 Alexander Imperator optimus, tantum inuitos, & non ambientes in adminiſtrãda Republica admittebat.

269 in Tutores, & curatores Magiſtratus numquam debent eos eligere, qui ſe ipſos ingerunt vt creentur.

270 Eligendi aliquem, habens poteſtatem, tunc non poteſt eligere ſe ipſum, quando ſumus in ambitioſis, et an id ſit verum. nu. 271.

272 Pecuniam, ſi quis alicui tradiderit, vt det cui voluerit, non poteſt ſibimet tradere.
Creditori, ſi detur poteſtas vendendi pignus non poteſt ſibimet vendere.
Electioni de ſe facta, quis validè conſentit, & eius vox computatur, declara vt hic.

274 Executor ſi habeat facultatem à teſtatore diſtribuendi bona inter pauperes, poteſt ſe, vel ſuos eligere, ſi vere ſint pauperes.

275 Iudex quod quis ſit in cauſa propria, vel quod quis poſſit ad ſui fauorem authorizari, regulariter eſt prohibitum.

276 in Executore eligente ſe in pauperem, vt ſibi aſſignet bona, quæ tenetur diſtribuere in pauperes, licet non poſſit cõſiderari ambitio, tamen bene poteſt conſiderari, intereſſe.
Intereſſe non minus homines exerceat, quàm ambitio.

277 Executor teſtamentarius dum peruertit mentem teſtatoris, vno tempore tres offendit, ſcilicet Teſtatorem, Legem, & ſeipſum.

278 Executor teſtamentarius peruertens piam diſpoſitionem, peccat, & ſe ipſum criminis reũ facit, ita vt poteſt excommunicari, & eſt etiã ſacrilegus. & num. 279. & 280.

CAPVT LXXVI.

EXecutores teſtamentarij, proſequendo
loqui ſuper relicta materia præcedentis
capituli, rationis frenum adhibeant, dum in-
tendunt ſibi ipſis aſſignare, tamquam pau-
217 peribus, vel ſuis conſanguineis, bona,
quæ ex præcepto teſtatoris tenentur inter
pauperes diſtribuere, & niſi ſint tales caueant
quid faciunt. Qua formidine non mediocri
218 capti multi celebres Doctores in prædictam
ſententiam nullatenus volunt condeſcendere,
vt executor quãtumuis pauper, poſſit aliquid
pro ſe retinere de his, quæ ex mente teſtato-
ris tenetur diuidere inter pauperes, & hoc in-
diſtinctè, vt poſt Odefred. Bald. & alios, tenet
Ioannes Bertachin. in tractat. de Epiſcop. par. 6.
219 num. 31. vbi quærit, verum executores te-
ſtamentarij, poſſint ſibi applicare bona, quæ
tenẽtur diſtribuere inter pauperes, & ita præ-
cisè reſpondit, Dic quod non, etiam ſi ſint pau-
peres &c.
220 Ita quoque auctoritate textus in l. ſi man-
dauero. § ſi tibi centum ff. mandat. ſenſit Silue-
ſter in ſua ſumma in verb. Eleemoſyna. num. 3.
verſ. executor deputatus ad diſtribuenda bona
pauperibus, ſibi diſtribuere non poteſt &c. & fa-
cit quoque dictum. Bart. in l. tutor. §. 1. ff de
221 excuſat. tutor. volentis, ſi pater executor te-
ſtamentarius diſtribuat aliquid filijs, vti pau-
peribus, non poſſit in eo, quod dat prætende-
re aliquem vſumfructum, ita etiã ſenſit Capra
in tractat. de executor. in rab. 6 nemo ſext. n. 173.
& 174. necnon Guald. in tractat. de art teſtand.
titul. 6 caut. in fin & poſt eos Simon. de Præt.
de interpretat. vltim. volunt lib. 5. interprat. 1.
dub. 2. num. 89. verſic. non acquiri vſumfructum
patri eligenti filium pauperem &c. Aufrer. ad
Capel. Tholos. decis. 128. nu. 2. vers. et ipse pater
executor in illis bonis datis filijs tamquam pau-
peribus, vſumfructum non habeat &c.
Inſuper executor teſtamentarius eligendo
222 ſe, vel ſuos tamquam pauperes, authoriza-
tur ad ſui fauorem, quæ res adeo iuribus eſt
exuſa, vt abſolutè tenuant, et obſtent, in re
propria neminem authorari poſſe. l. 1. & l. pu-
pillus ff. de auctorit. tutor. l. Iulianus att. ff. de Iu-
dic. l. vnica. C. ne quis in propria cauſa, vbi Bart.
& in l. hoc Tiberius. nu. 1 ff. de hared. inſtituend.
adde text. in l. nullus ff. de teſtib.
Hinc eſt, licet alias conſenſus Capituli om-
223 nino requiratur, quando per Epiſcopum
fit aliqua vnio, vt traditur expreſsè in Clem. 1.
ibi, suo conſentiente Capitulo vniatur &c. de
reb. Eccles. non alienand & ibi notat glos. in ver-
bo conſentiẽte Rebuff. in prax. in regul. de vnion.
glos. 11. num. 12. Rota decis. 133. num 2. part. 2.
diuers. cum alijs copioſè relatis in cauſa Triuer-
tina Beneficij 28. Maij 1629. & 18. Februarij
1630 coram R. P. D. ſuccipo, quas retuli in 5. p.
recent. deciſ. 265. & 350. tamen id intelligitur,
quando fit vnio alteri, quàm Capitulo, ſecus
224 ſi in ea vnio fieret ipſi Capitulo, quia tunc
non ſufficit auctoritas, et conſenſus Capituli
in re, et in facto proprio arg. d. l. 1. & l. pupil-
lus. ff. de auctoritat. tutor. et quod non valeat
225 talis vnio facta per Epiſcopum Capitulo,
eſt text. in d. Clem. 2. §. quod ſi Epiſcopus de reb.
Eccleſ. non alienand. et in ſpecie noſtra cõſti-
uit Oldrad. in conſil. 262 ſub num. 3. verſ. vbi ta-
men fit vnio ipſimet Capitulo &c. vbi etiã ha-
bes, quid hoc caſu requiratur, & adde Gabr.
conſil. 186 lib. 2. & Garz. de benefic. part. 12. cap.
2. num. 168. & ſeq.
Idem etiam videmus in Epiſcopo, qui cum
226 conſenſu Capituli poteſt diſtribuere bona
certi Monaſterij, non poteſt ſuæ menſæ vnire,
vel applicare, quia ſibi auctorari non poteſt,
vt conſultus reſpondit Dyn. in conſil. 22. incip.
Monaſterium quoddam. num. 3. et quod dici-
227 tur de vnione, procedit in donatione, per-
mutatione, et alio contractu, vt per Card. Za-
barell. in conſil. 131. in princip. & per tot. vbi
etiam declarat hanc materiam.
Pariter idem cernimus in ſtatutis prohibẽ-
228 tibus filiosfamilias nequaquam poſſe ſe ob-
ligare ſine conſenſu patris, vt tunc talis con-
ſenſus nihil operetur, quando contractus ver-
229 tit in fauorem ipſius patris, eadem claman-
te ratione, neminem poſſe ad ſui proprium
commodum authoritatem interponere, et
ita determinant Bart. in l. 1. in princ. per illum
textum ff. de authorit. tut. & in l. fratres à fratre
in 6. quaſt ff de condit. indebit. Bald. in l. bonorũ.
C. qui admitt. & in l. vxorem. C. de condit. inſert.
et in l ſi furioſ. C. de nupt. Imol. in l. in adibus.
§. quod ſi filius ff de donat. et in l. 1. §. fuit quæ-
ſitum. ff ad Trebell. Ludouic. Roman. in l. 2. in
princ ff de donat. Tiraquell. ad ll. connubial. gloſ.
8. et Aſcan. Clement. in tractat. de patria poteſt.
cap. 6. effect. 10 num. 6. Carpan. ad ſtatut. Me-
diolan. cap. 328. num. 320. Lambert. in tractat.
de contract. eorum. gloſ. 10. num. 30. quaſt. 13.
Et conſultus reſpondit. Bald. in conſil. 213.
in princip. lib. 2. vbi inquit, quod talis conſen-
230 ſus eſt loco auctoritatis, et nemo poteſt au-
thorizare ad ſui commodum, et pariter in
terminis ſimilis ſtatuti requirentis cõſenſum
231 patris in contractibus filiorũ, latè conſuluit
Ruf. in conſil. 66. numer. 6. verſ. dato quod pariter
dicatur conſenſiſſe, tamen dico quod non potuit
in renunciatione ſibi facta conſentire &c. lib. 1.
et inſuper contrarium tenentes refutat, de-
terminatè aſſerendo hanc opinionem eſſe te-
nendam, et amplectendam in iudicando, quia
plurium Doctorum teſtimonio comprobatur,
idemque atteſtatur Card. Petr. Paul Pariſ. in
conſil. 97 num. 21. verſ. iſte conſenſus non ſuffra-
gatur patri &c. lib. 3. vbi etiam ait, hanc eſſe
communem opinionem, et ab ea in iudican-
do non eſſe recedendum, & videatur Fran-
ciſ. Cald. in repetit. l. ſi curatorem habens. verſic.
contra.

Digitized by Google

contractum feciſti.num.44.& 45.in fin verſ.ex
quib.C.de reſtit.in integr.minor. Praſ.de Frãch.
deciſ.14.num.2.& ſeq. Rota Lucen.deciſ.77.nu-
mer.10.et deciſ.167.num.3.

Et in terminis ſtatuti requirentis præſen-
231 tiam patris in contractu filii, vt illud non
intret, quando agitur de intereſſe patris, quia
tunc non poteſt ad ſui commodũ authorizare
perſonam filii, fuit reſolutum in Rota in cauſa
Bononien.Cenſus 17.Martij 1608.coram bo.me.
Card.Marquemont.eſt deciſio 59.num.9.verſic.
adhuc non potuit ad sui commodum authoriza-
re &c.eſt apud Pic.ad Statut. Vrbis lib.1.cap.
151.& vide ibi latè apud eundem Pic.gloſ.15.à
numer.1.et adde Gaſp.Ant.Theſaur.quaſt.fo-
renſ.lib.2.quaſt.37.num.2. verſic.quia pater nõ
poteſt ſibi ipſi authorari &c. et nuper D.Paul.
Straiban.Iun.in ſuis reſolut. deciſ.reſolut.70.nu-
mer.6.verſ.quis non poteſt authorari in negotio,
ex quo ſibi principaliter acquiritur &c. D.Petr.
Frãciſc.de Tond.in ſuis quaſt.& reſolut.Ciuil.
cap.63.nu.18.verſ.non poteſt pater ſibi ipſi au-
ctoritatem praſtare &c.

Optimè quoque habetur determinatum
232 in d.Statut.Vrb.lib.1.cap.151.quod coniun-
cti proximiores, qui in contractibus mulierũ,
vel minorum ex forma eiuſdem ſtatuti, debẽt
interuenire, ſubditur, quorum non interſit, &
ſic expreſsè diſponit (è medio tollẽdo in hoc
puncto Doctorum anfractus) vt eorũ conſan-
guineorũ conſenſus, qui cum muliere, vel mi-
233 nore contrahũt, vel habẽt intereſſe in con-
tractu, nullius ſit roboris, quod tamen intelli-
ge de intereſſe primario, non autem ſecunda-
rio. argument.l.3.§.ſi meum.et l.penultim.ff.ad
exhibend.cum alijs relatis per Pic. ad d.Statut.
Vrb.lib.1.cap.151 gloſ.15. num.5. & ſic Rota
interpretata eſt dictum Statutũ, in cauſa Ro-
mana Donationis de Grandis 16.Februar.1601.
coram bo.me.Penia.eſt apud eundem Pic.dec.25.
a num.1.& inter eas à me imprimendas eſt de-
ciſio 710.num.2. & deinde ita quoque fuit re-
ſpõſum in cauſa Romana Dotis 27.Iunij 1636.
et 1.Iulij 1637.coram Reuerendiſſ.Terracinen.
quas deciſiones retuli in 7.part. recent. in ordine
168.num.3.et 241.num.25. vbi etiam, vt dixi,
deciditur, vt id intelligatur de intereſſe pri-
mario, & non ſecundario, ex allegatis in di-
ctis deciſionibus.

Nec prædictis concluſionibus longè diſſi-
234 milis eſt, illa de patrono præſentãte, qui licèt,
quemlibet habentem requiſita ad ſui libitum
poſſit præſentare, vt toto tit.de iurepatr. & 16.
quaſt.17.per tot. Tamen ſe ipſum, quamuis ha-
beat requiſita, non valet præſentare, vt decre-
uit Innocentius Tertius in cap. per veſtras, ibi,
nullus ſe poteſt ad perſonatum alicuius Eccle-
ſia praſentare quantumcumque idoneus ſit, &
quibuſcumque ſtudijs, & meritis adiuuetur &c.
de iurepatr. idque comprobant. Abb.in cap.cõ-
ſuluit, & ibi Io.Andr. & Anchar. eodem titul.
Idem Abb.in conſil.25.nu.2. lib.2. Lambertin.
de Iurepatr part.2.lib.2.quaſt.8.in princip art.2.
& habetur in cap. vltim. de inſtitut & tractat
Gonzal.ad regul.8 Cancellar. gloſ.2. numer.57.
Viuian.de Iurepatr.lib.6. cap.9. num.1. & præ-
ter ab eo relatos addo Flamin.Pariſ.in tractat.
de reſignat.lib 9.quaſt.17.num.112.verſ.Patro-
nus non poteſt ſeipſum praſentare ad Eccleſiam
vacantem &c.Campanil.in diuerſ.Iur. Canon.
rubr.11 cap.13.num.398. Mari Antonin.var.
reſolut.lib.1. reſolut 51.nu.1. Auguſtin.Barboſ.
de offic. & poteſtat. Epiſcop. part.3. allegat. 72.
numer.85. & ita conſultus reſpondit. Burſatus
in conſil.380.num.12.vbi alios congerit, teſta-
235 turq; de communi. & adde Paul. Fuſc. in
tractat.de regimin.et viſitat.Eccleſ.lib.2.cap.10.
ſub nu.24.verſ.non poteſt patronus, etiam ſi ſit
idoneus, ſe ipſum praſentare &c. Matth. Steph.
Pomeran.in tract.de iuriſdiction. lib.1. cap 34.
nu.41.verſ nemo poteſt ſeipſum eligere, nec pra-
ſentare, nec à ſe ipſo pralaturam accipere &c.
& dixit Rota coram ſanct.me. Clement.VIII.
deciſ.185.num.1.verſ.Patronus non poteſt ſe ip-
ſum praſentare &c. part.2.diuerſ.& coram bon.
mem. Orano in cauſa Papien. Parochialis 13.
Maij 1598. circa finem. verſ. compatronus non
poteſt ſe ipſum praſentare &c. cũ multis alijs
relatis in cauſa Terdonen. Iuriſpatronatus 22.
Iunij 1646 coram Reuerendiſſ D Terraconen.
§.1.verſ.Patronus clericus non valet praſentare
ſeipſum &c. & ſic ſæpius reſpondit.

Eademque ratione procurator conſtitutus
à patrono cum facultate præſentandi, quem
236 voluerit, non poteſt ipſum patronum con-
ſtituẽtem præſentare Abb.in d.cap per veſtras,
& ibi Apoſtilla in litera D. & ratio eſt, quia il-
le dicitur facere, cuius nomine fit. l.1.ff de vi,
& vi armat.cap.cum quis de ſentent excom.in 6.

Eſtque ſatis aperta illa iuris regula, qui
237 per alium facit, per ſe ipſum facere videtur.
cap.qui facit per alium.de regul.iur.in 6. l.quod
iuſſu alterius.ff.eodem.l.ſi pater ex prouincia.ff.de
manumiſſ. l.quod meo. ff.de acquir. poſſeſſ l.qui
mandat.ff.de ſolution.l.ſolutã.ff.eodem. cap.mu-
lieres.de ſentent.excomm. Et plenè not.in l.ſi non
ſolum. §.ſi mandato et l. ſed ſi vnius. §.ſeruus
meus.ff.de iniur.facit etiam text. in l.non ideo.ff.
de accuſat.& in l.ita.§.quod ſi quis ff de admini-
ſtrat.tutel.cum alijs ſimilibus.

Quare cum patronus non poſſit ſe ipſum
238 præſentare, vt proximè dixi, ideo nec pote-
rit per eius procuratorem; nã vt inſuper con-
ſiderauit Rota d.deciſ.186.ſub num.4. quando
patronus conſtituit procuratorem ad præſen-
tandum, et procurator præſentat patronũ, qui
illum procuratorem cõſtituit, hoc caſu, ſi præ-
239 ſentatus acceptat præſentationem de ſe fa-
ctã à procuratore, neceſſariò acceptat præſen-
tationẽ de ſe à ſuo procuratore factam, quod
eſt prohibitũ, vt dixi, & vide Pariſ de reſignat.
d.q.7.nu.113.Campanil.in diuerſ Iur Canon.
lib.21.cap.13.nu.399.Barboſ.de offic. et poteſt.
Epiſcop.d.allegat.72.num.87.et ſeqq.

Non

Non poſsum tamen non mirari de. *Io. Aloyſ.*
Ricc. qui in prax for. Eccleſiaſt. circa Iuspatron.
deciſ. 197. num. 216. apertè teſtatur hodie in
240 praxi ſeruari, patronum conſtituere procu-
ratorem cum poteſtate præſentandi, et pro-
curator talis virtute præfati mandati, poterit
clericum patronum ad eiusdem beneficium
patronatum præſentare. Quomodo enim id
auſus fuerit firmare non video fundamẽtum,
241 nec DD. per eum ibi allegati, id probant, et
iuxta eã praxim, ait, quotidie ſeruari, *allegat*
C*aputaquen. dec. 138. par. 2.* quæ deciſio nec id
dicere aliquo modo ſomniatur. Diuersè ſcrip-
ſiſset, quidem ſi legiſset aliam deciſionem
apud eundem C*aputaquen 397 eadem part. 2.*
vbi ſic præcisè habetur. *Procurator conſtitutus*
à patrono ad præſentandum, non poteſt eundem
patronum conſtituentem præſentare, & in fine
deciſionis ſubditur ita fuiſſe deciſum *in cauſa*
Salamantina Cappellania 14. Octobris 1552.
coram. D. Veſtano.

Magna quidem fuit iſta inanimaduertẽtia
Riccii. Scio nonnullos voluiſse eum à tanto
242 errore excuſare, credendo potius ibi errore
lapſum fuiſse Typographum, quam Authorẽ,
& inter alios id aſserit *Viuian. de iurepatron.*
lib. 6. cap 9. ſub. n. 21. verſ. itaque crediderim po-
tius &c. Sed nolo ſuper hoc inſiſtere, cum nil
facilius ſit, quàm errare, nam, & potentiſsimus
Tirannus eſt error communis, cum parum
243 iuuet ſcire quis errauerit, cum certum ſit
dictam opinionem, tamquam erroneam eſſe
damnandam, ſiue culpa prouemat ex Aucto-
re, ſiue ex Typographo. Nemo eſt tam peri-
tus ſagittarius, qui aliquando non erret.

Placet hic referre veram praxim, qualiter
244 patronus poſsit obtinere. vt ſibi conferatur
beneficium, et eſt, vt patronus per viam ſup-
plicationis petat ab Ordinario. vt ſe ad bene-
ficium admittat, et in eo inſtituat, qua via
poterit illud obtiner, *iuxta theoricam Abbat.*
in cap. per noſtras. de iurepatron. Lambertin. *in*
tractat. de iurepatron. part. 1. lib. 2. quæſt. 8. art. 3.
num. 3. Sanchez *reſponſ. moral. lib. 2. dubit. 74.*
numer 5. cum alijs relatis per D. Ferentill. *nunc*
vtriuſq. Signaturæ Referendar. in ann. ad bon.
mem. Buratt. *deciſ. 316. num. 16.* & ſaris admi-
ſit Rota. *in cauſa Cæſaraugustana Beneficij de*
Linares. 26. Iunij 1643. corã R. P. D. Bichio. *&*
recẽtius *in cauſa Terdonen. Beneficij 22. Iunij*
1646. coram Reuerendiſſ. Terraconen. *§. 5. verſ.*
rectè tamen potuit per viam ſupplicationis pete-
re &c. Vbi etiam in dubio ponitur, quidquid
ſit dicendum, quando concurrunt alij compa-
245 troni, qui alium præſentarunt, cum dubia ſit
iſta quæſtio, non enim Ordinarius valet de-
rogare iuribus compatronorum, Idque inci-
denter ſit dictum, ad docendum iſtam eſse
canonicam praxim, vt patronus poſsit obti-
246 nere ſibi conferri beneficium ſui iurispa-
tronatus, et non illam adductam à Riccio lo-
co vbi ſupra. At redeundo ad propoſitã ma-
teriam.

Tandem illa iuris concluſio hic annecti po-
teſt, et magis accedit ad terminos noſtros,
quæ eſt, ſi procurator conſtitutus ſit ad præ-
247 ſentandum, vel ad reſignandum aliquod be-
neficium, non poterit ſe ipſum præſentare, nec
in ſui fauorem procurare poterit reſignatio-
nem, quamuis in eius arbitrio poſita ſit elec-
248 tio perſonæ nominandæ, vel cui ſit facienda
reſignatio. *ad text. in l. ſi tibi mandauero. §. ſi ti-*
bi centum ff. mandat Iaſ. *in l. ſi filius familias. §. 1*
num. 19 ff. de legat. 1. Gonzalez. *ad regul. 8. Cã-*
cell gloſ. 2. num. 58. verſ. procurator conſtitutus
ad reſignandum in perſonam ab ipſo procuratore
eligendum nõ poteſt ſe ipſum eligere &c. Burſat.
in conſil. 395. ſub. num. 24 verſ procurator con-
ſtitutus ad reſignandum, nõ poteſt ſe eligere &c.
Pariſ. *de reſignat. lib. 9 cap. 17. num.* 103. vbi hãc
opinionem negatiuam, vt procurator non
poſſit ſe eligere, tamquam veram, & commu-
nem tuetur, & ait ſic fuiſſe reſolutum *in cauſa*
Burgen. coram. Chiroga. *2. et 23. Iunij. 1559. te-*
ſte Card Paleotto. *deciſ. 249. & Io.* Paulo. *deciſ.*
102. & fuit dictum *coram bon. mem.* Remboldo
in cauſa Romana Cambiorum. 19. Iunij 1626.
§ Non obſtat. verſ. habens mandatum ad reſi-
gnandum. non poterit ſibi ipſi reſignare &c. vbi
ex prædicta, & ſimilibus cõcluſionibus firma-
250 tur, quod procurator habens mandatum ad
cambiandum, cum quibuſuis Mercatoribus,
non dicitur habere mandatum ad cambian-
dum cum ſe ipſo, quia fines mandati ſint dili-
genter cuſtodiendi, & aliàs, pro vt latius ha-
betur in prædict. deciſ.

Et in terminis præſentationis ad iuspatro-
251 natus, vt non poſſit ſe ipſum procurator no-
minare aſſerit. *Viuian. de iurepatr. lib. 6. cap. 9.*
num. 10. Gonzal. *ad regul. 8. Cancell. d. gloſ 2. n.*
57. Et eadem ratione procurator ſubſtitutus
à tali procuratore habente facultatem nomi-
252 nandi, quem voluerit, non poterit, nec pa-
tronum, nec ſuũ principalẽ, nec ſe ipſum præ-
ſentare *Lambertin. de iure patr. part. 1. lib. 2.*
quæſt. 8 principal articul. 9. & 10. Barboſ. *de of-*
fic. & poteſt. Epiſcop. d. allegat. 72. num. 88. et 89.

Nec me latent cauſæ, quare patronus non
poſſit ſe præſentare, nec procurator conſtitu-
tus ad præſtandum, vel reſignandum, in quem
voluerit, poſſit ſe ipſum eligere, multæ quidem
ſunt, ſed illa ſatis potens eſt, quia hoc caſu in-
253 traret turpis illa vertigo ambitionis, quæ
peſtis maior non eſt in ciuitatibus, eſtq. om-
nium ſcelerum elementa, quæ tot in diuerſos,
& immanes errores proijcit, nam illi ſe eligen-
do, Aut digni ſunt, & incidunt in peccatum
254 ſuperbiæ, ſeipſum exaltando, ad inſtar alte-
rius Luciferi, qui ſeipſum etiam exaltare ia-
ctabat, & ſimilem ſe facturum ALTISSIMO,
vt habetur apud Eſaiam. cap. 14. verſ. exaltabo
ſolium &c. Ex qua ſola cogitatione ſuperbiæ
255 ſtatim præcipitatus fuit. Quare conuerſus
ad homines ſuperbos inclamat. *S. Bernardus*
in ſerm. 1. de aduent. Domini his notandis ver-
bis.

Digitized by Google

256 bis. *Quid tu ſuperbis, terra, & cinis? ſi ſuper*
bientibus Angelis DEVS non pepercit, quantò
magis tibi, putredo, & vermis? Nihil enim fecit,
nihil operatus eſt, tantum cogitauit ſuperbiam,
& in momento præcipitatus eſt.
257 Ferunt Poetæ de temerario illo Icaro, qui
ex nouo modo volandi, dum elatus fertur in
Cœlum, in fluctibus maris ſepelitur. Ad pro-
poſitum enim noſtrum, ponderatur textus *in*
can. illud. 8. quæſt. 1. & in canon. nos autem 16.
quæſt. 1. vbi dicitur viros bonos, penitus ab-
258 horrere ab honorũ gradibus. Legitur *apud*
Eccleſiaſticæ hiſtoriæ Scriptores, quod cũ Bea-
tus Amonius ad regimen populi traheretur
259 inuitus, aurem ſiniſtram radicitus ferè ſibi
ſecuit, dicens *Lex Diuina neminem ſibi præciſa*
aure permitti fieri ſacerdotem, quo viſo, ad Ti-
260 motheum tunc temporis Patriarcham, qui
iuſſit, Amonium non ſolum ſi auribus mutila-
tus, verum etiam ſi naribus truncatus eſſet,
propter ſanctitatem ipſius eſſe promouẽdum,
261 Vnde hoc ei renunciato vir DEI reſpondit
cogentibus eum aſſumere dignitatem, *linguã*
meam, propter quam vobis placeo, ſi me vlterius
cogitis, proprijs amputabo dentibus. & ſic tandẽ
262 in ſua humilitate relictus eſt. Infinita in hac
materia ſunt exempla, ſed nunc iſtud ſufficiat.
Et ſic ad nos.
263 Aut verò eligentes ſe ipſum ad beneficia,
officia, dignitates &c. indigni ſunt, & tunc inci-
dunt in peccatum iniuſtitiæ, lædendo iuſtitiã,
264 diſtributiuam, commutatiuamque, & hic
faciunt quæ dixi infra de eligentibus dignum,
omiſſo digniori, & indignum, omiſſo digno;
265 Vnde colligitur, ambitionem eſse cauſam
(quia excæcat) vt electio de propria perſona
repellatur, *canon. ſcripturis verſ. nec quiſquam*
ſibi ſumat honorem 8. quæſt. 1 & can. ſicut is. ibi,
ſic qui vltrò ambit, vel importunè ſe ingerit eſt
procul dubio repellendus. 1. quæſt. 7. & facit tex-
tus *in l. ſi quemquam. verſ. tantum ab ambitu*
debet eſſe ſepoſitus, vt quæratur cogendus, rogatus
recedat, inuitatus effugiat &c. C. de Epiſcopis, &
Cleric. Vbi ſacratiſſimi Impp. Romani Leo, &
266 Anthenius, ſanctiſſimum putarunt, eos tan-
tum ad honores, dignitateſque eſſe ſubliman-
dos, qui penitus ad hoc inuiti traherentur.
Idque optimum iudicauit pariter, factoque
ipſo comprobauit, vt notum eſt, Gregorius
Magnus Romanus Pontifex, ſic enim ſcriptum
267 reliquit in ſuo paſtorali, ibi, *Locus regiminis,*
deſiderantibus denegandus eſt fugientibus affe-
rendus, virtutibus ergò pollens, coactus ad regi-
men veniat. Quod bene ſeruabat Alexander
Seuerus inter Imperatores etnicos omnium
ferè optimus, qui (vt *poſt Lamprid.* ex noſtris
refert Regens Tapia in 2. lib. de iur. Regn. in rubr.
de official. in Regno Conſtitut. tantum inuitos,
268 & non ambientes in adminiſtranda Repu-
blica collocabat. Et in hoc habetur textus per
quam egregius *in l. ſine oportet 21. §. eos. ibi, Sſ-*
per maximè hoc obſeruent Magiſtratus ne creent
eos, qui ſeipſos volunt ingerere, vt creentur, hoc
enim pœna obnoxios &c ff. de tut. et curat.; & vi-
de, quæ dixi *in annotat. ad deciſ. 627. num. 230.*
part. 4 recent. tom. 3.
Videmus enim, ipſaque experientia docet,
quam optimè ſe geſſerunt, & quam vtiles fue-
runt Reipublicæ, qui ad honorum culmen
trahuntur inuiti. prout alibi referam.
Verum accedendo ad materiam noſtram
370 quamquam multi ſentiant de propria per-
ſona prohibitam eſſe electionem, quando ſu-
mus in ambitioſis, veluti, vt ſupra dictum eſt,
quando patronus ſeipſum præſentat ad iuſpa-
tronatus, vel ſi procurator conſtitutus ad præ-
ſentandum, vel reſignandum aliquod benefi-
271 cium, in quo ipſe voluerit, ſe ipſum elegerit.
Tamen quando non ſumus in ambitioſis, lici-
ta videatur electio propriæ perſonæ, nam in
contrarium facit *textus in l. ſi mandauero. §. ſi*
tibi centum ff mandati. vbi deciditur, ſi quis ali-
cui tradiderit pecuniam, vt det cui voluerit,
272 nõ poteſt ipſimet dare, & ſi id fecerit actio-
ne mandati poterit conueniri. Hinc etiam
tradit. *Bald. in l. ordo. col 2. C. de execution. rei*
iudic Si detur poteſtas creditori vendendi pi-
gnus cui voluerit, non poterit vendere ſibi
met alium caſum. *vide ſupra n. 250.*
Et licet veritas ſit, quod nemo poteſt ſe ip-
ſum eligere, poterit tamen electioni de ſe fa-
273 ctæ cõſentire, & cõputatur in numerum eli-
gentium, *cap. cũ in iure peritus. 23. de elect.* Spin.
in specul. teſtam. gloſ 27. in princip nu. 56. Meſſ.
in tract. taſſa panis. concluſ. 6. num. 49. verſ. cui
ad ſtipulatur, Azeued. *ad* Curiam *Piſanam. lib.*
2. cap. 11. num. 1. cum ſeq. Azor. *inſtitut. Moral.*
part. 2 lib. 10. cap. 4. num. 5. verſ. quæres etiam
Cened ad Decret. collect. 99. numer. 2. Ludouic.
Mirand. *in manual. Prælat. tom. 2. quæſt. 23. art.*
40. concluſ. 1. vbi etiam reſpondet ad auctori-
tatem Apoſt. ad Hebr. 5. *quod nemo debet ſibi*
honorem aſſumere, ideſt dignitatem &c. Tamen
hanc concluſionem intellige, quando ſumus
in electione, quæ fit per compromiſſum, ſecus
tamen dicendum in electione, ne quæ fit per
viam ſcrutinij, ſecreti, *vt in cap. Cumana. 5.*
de elect. Azeued. *d. cap. 11. num. 7* Cened. *d. Col-*
lectan. 99. num. 2. Barboſ. *ad cap. cum in iure, n 2.*
verſ. procedit textus deciſio in electione dum fit
per compromiſſum &c.
Hæc nihilominus, & ſimilia nequaquam ad-
duxi ad infringendam concluſionem ſupra
274 firmatam, nempe executorem teſtamenta-
rium, cui commiſsa fuit per teſtatorem diſtri-
butio bonorum in pauperes, ſi verè ſit pauper
poſse ſe, vel ſuos loco pauperum eligere, dum
verè egeant. Sed tantum ea præmiſi, vt cum
275 ſint iudices in propria cauſa, et ad eorũ fa-
uorem authorizent, quod eſt regulariter à Iu-
re prohibitum, *vt ſupra deduxi*, & licet hic non
poſſit conſiderari ambitio, intrat tamen in-
276 tereſſe, quod non minus, quàm illa oculos
excæcat mentis, ideo probè, prudenterque ſe

gerant,ne à laqueis propriis intereſſe, turpi-
ter capti, et decepti remaneant, et ſic Teſta-
torem,de quo confixus eſt.& Legislatores,qui
277 verè pauperibus id permiſerunt, eluderit,
et tertiò ſeipſos, quia id bona conſcientia fa-
cere nequeunt, cum clari iuris ſit, diſtributo-
tem electum ad diſtribuendum aliquid, ſi cō-
278 tra defuncti faciat voluntatem,peccat. & ſe
ipſum criminis reum ſe facit. Itaque excom-
municationis vinculo poteſt conſtringi, vt
279 pœna docente, diſcat quantum peccauerit
iuxta verba Innocentij III. *in cap. niſi ſpecialis.
3. ff. de offic. delegat.*
Quod infideles erga teſtatorē,cui ipſe cōfi-
280 dit, turpi macula furti ſacrilegi ſe conſpur-
cet,facit *textus in can clerici* 11.13.*quaeſt.* 2.*&*
in can. oblationes. vbi Turrecremat. *verſ. tam-
quam egentium necatores, et verſ. qui tam
crudeles ſunt. d.*13.*quaeſt.*2. Syluester *in verb.
Teſtamentum* 1.*quaeſt.*9. Nouarr. *in manual.
cap.*17.*num.*68.*in fin. & numer.*117.*et conſil.*9.
*lib.*3.*de empt. & vendit.num* 6.*et conſil.* 32. *n* 6.
*in fin.lib.*5.*de pœnis & remiſſ.* Sanchez. *in conſ.
moral.part.*2.*lib.*4.*cap* 1. Molſes *in ſumm.tom.*2.
*tract.*13.*cap.*11.*num.*31, *&* 39. *Paul.* Layman.
*Theolog.moral.tom.*1.*lib,*3.*cap.*11.*num.*12.*et* 13
Bonacin.*tom.*2,*de contract.diſputat.*3 *quaeſt.*18.
*punct.*4.*num.*1.et ex noſtris Spin. *in ſpecul. te-
ſtament gloſ.*28.*num.*7.8 *et n* 63,*et ſeq.* Barboſ.
*de offic.& poteſt Epiſcop.part.*3.*allegat.*82.*n.*15
& 16. Et de his ſatis in ſeq.capite videbimus,
an Executor teſtamentarius,qui debet elige-
re pauperes, inter quos ex ordine teſtatoris
tenetur diuidere bona an ſatisfaciat eius obli
gationi,in foro conſcientiæ, ſi relinquat pau-
periores, & admittat tantum pauperes.

ARGVMENTVM.

Elegendi egenos habens poteſtatem à teſtato-
re, quantumuis non teneatur eligere paupe-
riores,& ſatisfaciat diſtribuendo inter pau-
peres,relictis pauperioribus,tamen id proce-
dit in foro exteriori, non autem in foro con-
ſcientiæ, nam ſecundum eum tenetur eligere
pauperiores.

Electio de digno omiſſo digniori in beneficiis
Eccleſiaſticis, licet de Iure Canonico poſsit
ſubſtineri,præterquam in Parochialibus; ta-
men id etiam procedit in foro exteriori, non
autē ſecūdum forum interiorem,et quare Ius
Canonicum permittat tales electiones.

Lites acerbæ,funeſtæ, odioſæ &c. paſsim oriren-
tur,ſi ſemper digniores, et meliores in elec
tionibus eſsent præferendi,cum quilibet me-
lior,et dignior omnibus putet ſe eſse, & qua-
liter ſit intelligenda diſpoſitio Iuris Canoni-
ci,dum permittit electionem de digno omiſso
digniori.

SVMMARIVM.

281 *Pauperes eligendi habens facultatem, in foro externo ſat eſt, ſi eligat pauperes relictis pauperioribus.*

282 *Tamen ſecundum forum internum non eſt tutus in conſcientia, ſecundum quam tenetur facere electionem de pauperioribus.*

283 *Electio de digno omiſſo digniori, extra caſum concurſus ad Parochialem, valet, et tenet, et n. 284 et de communiori n 284.*

285 *Quod procedit etiam ſi Electores, ſe aſtringerent ad eligendum digniorem, vel ſi electio alicui eſſet commiſſa vti bono viro. n.* 287

287 *Iuramentum non immutat diſpoſitionem iuris communis, quamuis violantes ſint periurij.*

289 *Dignum, qui omiſſo digniori elegit. aut praeſentat, vel beneficium confert. peccat in foro poli, et quidem mortaliter, n.* 290.

291 *Dignum, qui elegit omiſſo digniori, intrat acceptatio perſonarum, quæ non fit ſine peccato, & num.* 293.

292 *Electus, quod ſit bonus ſat eſt in foro fori, ſed non in foro conſcientiæ. et n.* 294.

295 *Electio de digno omiſſo digniori, quando id fit, eſt contra iuſtitiam diſtributiuam.*

296 *Peccata contra iuſtitiam diſtributiuam ſunt mortifera.*

297 *Electio de digno, omiſſo digniori, quod nō valeat in concurſu ad Parochiales nemo eſt, qui hoc dubitet.*

298 *ad Beneficium ſimplex eligens dignum omiſſo digniori id eſt contra præceptum diuinum, prohibens acceptationem perſonarum.*

299 *Peccat mortiferè, qui peccat in iuſtitiam diſtributiuam, & commutatiuam.*

300 *ad Beneficia ſimplicia promotio male facta, nō eſt damnoſa, ſicuti illa, quæ fit ad beneficia curata.*

302 *Peccatum factum contra iuſtitiam, vt ſit mortiferum, ſufficit per illud conferri damnum notabile.*

302 *Furtum vnius ſcuti, non deſinit eſſe peccatum mortiferum, ex eo, quod non ſit tam grande, ſicut furtum mille ſcutorum.*

304 *Electio ad ſimplicia beneficia male facta, poteſt inferri magnum damnum Eccleſia, cui prouidet. et n* 305.

305 *Impedimenta duo, quando concurrunt æque repellentia, quamuis vnum repellatur remanet aliud, et perinde eſt, ac ſi ambo adeſſent.*

306 *in Electione digni omiſſo digniori, vt quis non peccet mortiferè, non debet inferri præiudiciū, nec iuſtitiæ diſtributiuæ, nec commutatiuæ.*

307 *Dignum eligens, vel et conferens beneficium, omiſſo digniori, tenetur ad reſtitutionem, quanti intereſt, iſti digniori, et quando ſit verum ſecundum aliquos.* 308.

308 *Iuſtitiæ diſtributiuæ violatio inducit obligationem reſtituendi.*

309 *Dignum eligens omiſſo digniori, quod teneatur*

tur ad intereſſe ei, eſt dubiam quæſtio, et cui relinquitur cogitandum. num. 310.

311 *Dignum eligens omiſſo digniori, an peccet mortiferè anceps quæſtio eſt. quia Ius Canonicũ admittit talem electionem. Intellige præter in parochialibus.*

313 *Peccatum nullatenus ille committit, qui aliquid auctoritate Iuris Canonici facit.*

314 *Iuris Canonici finis, et ſcopus eſt animarum ſaluti proſpicere, et quantum in ſe eſt arcere peccata.*

315 *Medicinæ finis ſicuti eſt corpus ſanitas, ita finis iuris Canonici eſt mentes hominum conſeruare ſanas.*

316 *Ius Canonicum, quantum poteſt dirigit humanas actiones ad æternam beatitudinem.*

317 *Iura Canonica abſurdum eſt velle aſſerere, aſſentire peccatis.*
Peccatum non committit, qui iuris auctoritate, aliquid facit.

318 *Ius Canonicum animabus vinculum iniiceret, et peccandi anſam electoribus traderet, dũ permittit eis eligere dignum omiſſo digniori.*

319 *Dignum eſſe meliorem, et digniorem Iura canonica hoc nullatenus diſponunt.*

320 *Dignus omiſſo digniori, quod eligi regulariter poſſit, Iura canonica permittunt conniuentibus oculis, et quare.*

321 *Iura canonica permittunt tamquam validas electiones de digno omiſſo digniori, tamquam bene, et ſine peccato factas.*

322 *Mali vnius permiſſo aliquando, quare Iura permittant.*

323 *Reſpublica Chriſtiana, tota maximis acerbiſſimis litibus arderet. niſi permitteretur, vt electio de digno valeret omiſſo digniori.*
Meliores, doctiores &c. omnes ſe putant.

324 *Lites, illæ ſunt acerbiores, et odioſores, quæ oriuntur per comparationem meritorum, et ſcientiarum.*
in Meritis, et ſcientia nemo vult alteri cedere.

325 *Aurum, et opes, et rura donabit amicus, qui velit ingenio cedere nemo erit et num 326. et 327.*

328 *Apoſtol. auctoritas, quod Lex non eſt poſita iuſto, qualiter intelligatur, et n. 329 et ſeq.*

330 *ad Legem obſeruandam iuſti non egent coactione.*

331 *in Electionibus, ſi ſemper melior, et dignior eſſet eligendus, certè in hoc nemo alteri cederet,*

332 *Ex quo orirentur atra iurgia, infanta controuerſia, at rabioſa, funeſtaque lites, et n. 333.*

333 *Dignius, et melius quis ſit, in foro exteriori, difficile cerni poteſt.*

334 *Electio nulla fieri poſſet, quæ litibus, et controuerſiis vexaretur, ſi ſemper meliores, et digniores eſſent præferendi.*

335 *Nodum, qui in ſcirpo quærat, ſemper aliquis eſt.*

336 *Dignum, qui elegit omiſſo digniori quamuis Iura Canonica id permittant,*

337 *Tamen, quis id facit non minus eſt excuſandus, quam qui exercet Lupanaria, vel alia peccata commiſerit, à iure diſſimulatiuè permiſſa. & num. 341.*

338 *Iura dum permittunt aliqua peccata, vt maiora mala euitentur, dicuntur Iura diſſimulatiua, non autem approbatiua.*

339 *Leges non ſemper puniunt omnia peccata, nec punire tenentur.*
Iura quare denegent actionem læſis intra dimidium.

340 *Leges ſufficit, vt ea prouideant, quæ ad ciuilem amicitiam, pacem, & tranquillitatem ſpectant.*

342 *Electores ad beneficia, officia, quid vigili oculo attendere debeant.*

343 *in Electionibus perſonarum, ad earum merita, & non ad ipſarum ambitionem venit reſpiciendum.*

344 *Electio facta de eo, qui ante electionem dedit mandatum ad conſentiendum futuræ eius electioni non valet, & quare.*

345 *Dignitates, qui ambiunt, tument ſuperbia, ac peſtilentiali morbo laborant.*

346 *Ambitio eſt peſtis diabolica. & n. 347.*

347 *in Electionibus ad beneficia deponendus eſt affectus carnalis. & n. 348.*

349 *Prælati non ſunt domini, ſed diſpenſatores beneficiorum Eccleſiaſticorum.*

CAPVT LXXVII.

AD diſtribuendum bona inter pauperes, quando adhoc executor teſtamẽtarius habet arbitrium à teſtatore, & tunc quamuis
281 valeat electio, eorum, qui pauperes ſunt, omiſsis pauperioribus, *ad text. in l. cum quid. ff. de legat. 2. obi* Bart. *num. 3. Bald. in l. id quod pauperibus, quæſt. 22.* C. *de Epiſcop. & Cleric. & in l. cum quidam. ff. de legat. 2.* Bart. *in l. vnum ex familia. § 1. in fin ff de legat etiam 2 Card.* Mantic. *de coniectur. vltim. volunt, lib. 9. titul. 5. num* 6. Gonzal. *ad* Regul. 8. *Cancell. gloſ. 2. nu. 56. verſ. deputatus ad diſtribuendum certa bona inter pauperes, poteſt etiam diſtribuere inter eos &c. & tetigi ſupra. num.* 208,

Tamen non per hoc excluditur, quin eorũ
282 conſcientia non ſit onerata, ſecundum quã debent facere diſtributionem in pauperiores. *Federic. de* Sen. *conſil. 90. Super dubitationum articulis. num.* 1. & ſequuntur *Anton. de Butr. & Abb. in cap. conſtitutis. de appellat.* Sic pariter conſultus reſponſum reddidit. *Dec. in conſil. 62. incip. Viſo puncto ſub. nu. 3. verſ. debet diſtributionem facere in pauperiores, et cauſas magis pias, aliàs eorum conſcientia grauata eſt in foro conſcientiæ &c.* & idem poſt eos ſenſit. *Gratian. diſcept. forenſ. cap. 211. num. 27. verſ. non per hoc*

Digitized by Google

excluditur, quin eorum conſcientia non ſit granata, ſecundum quam debent eligere pauperiores &c Surd. de aliment. titul. 1. quaſt. 93. n. 21. verſ. administrator, qui potuit eligere pauperiorem remanet in conſcientia grauatus &c. Valer. de different. vtriuſq For. in verb. electio. 2. nu. 4. in fin. vbi quod ſaltem venialiter peccat, quem refert, ſed non ſequitur R.P.D. Diana in ſuis reſolut. moral part 2. tract 16. Miſcell. 2. reſolut. 21. cum ibi allegatis, & addo Paul. Lamar. in tractat. de Offic. Iudic. part. 3 quaſt. 23. nu. 18. verſ. electum ad diſtribuendum eleemoſynas faciendas, teneri in conſcientiam facere diſtributionem in pauperiores, & in cauſas magis pias &c.

Nec huic opinioni inconuenit alia, & ſanè quidem curioſè notanda, & licet incidenter eã inducam, tamen ignoſcatur mihi, ſi tantisper in ea inſiſtam cum materia ſit quotidiana. Eaque eſt, quamuis ſecũdum magis receptam
283 ſententiam extra caſum concurſus ad Parochialem, valeat electio facta de idoneo, quamuis melior eligi potuiſſet, vt per plura iura, ait gloſ. in cap. conſtitutis. in verb. vtilem. de appellat. et in cap. 2. de offic. cuſtod. Nauarr de reſtitut. lib. 2. cap 2. num, 172. et 182. Barboſ. de iur. Eccleſia. lib 1. cap. 19 n. 138. S. Thom. 2. 2. quaſt. 63. art. 2. ad. 3 Couarr. in cap peccatum part 2. §. 7. nu. 3. Petr. de Ledeſma in ſumm. part. 2. tract 7. cap. 1. Gutierez. canon. qq. lib. 1 cap. 11. d n. 15. Molin. de primogen lib. 2. cap. 5. d nu. 49. Spin. de teſtam. gloſ. 4. nu. 49. & reſpondit Rota in cauſa Bononien. fideicommiſſi 15. Februarij 1636. coram Reuerendiſſ. Terracinen. eſt deciſio. 93. num. 11. part. 7. recent. vbi aſſeritur extra caſum con-
284 curſus ad Parochialem ſufficit eligere dignum, omiſſo digniori, & præter ibi adducta, adde textũ in cap. cũ nobis. 19. verſ. illius quoq. literatura, licèt non eminentis &c. & ibi Scribentes de elect. cum alijs relatis per P. Ludouic. Mirand. in Manuali Prælat. tom. 2. quaſt. 23. art 13. concluſ. 2. & latius per P. Sigiſmond. à Bonon de elect. & poteſt. Prælat. dub. 34. ſub. n. 1. Illuminat. Moron. reſponſ. 97 de concurſu ad beneſic. num. 91. vbi poſt Couarr. & Gutierez.

Id ampliat etiam ſi electores iureiurando
285 ſe aſtringerent ad eligendum digniorem, quia iuramentum non immutat diſpoſitionẽ Iuris communis, quamuis illud violantes ſint periurij, vide Nicol. Garc. in tractat. de beneſic. part 7. cap. 16. num. 2. qui teſtatur de commu-
286 niplacito in hac ſententia Theologorum, & Legiſtarum, ibique plures plena manu cumulat, & adde Michaelem Ferr. in tractat. de præcedent. & prælat. tit. 25. de præcedent. in electiõ. & de communiori ſententia teſtatur Rota coram R.P.D. Melzio in cauſa Calagnritana Beneficij de Lumberas 18. Martij 1652. vbi dicitur, dum agitur de ſimplicibus beneficijs, opinio inter Doctores valde controuerſa, eſt, an
287 eligi poſſit dignus omiſſo digniori, affirmatiua communior videtur, ex ibi allegatis. Amplia quoque ſupradictam concluſionem, etiam ſi commiſſa eſſet electio alicui tamquã bono viro, vt inquit Bart. in l. cum pater. 79. §. rogo, num. 6 ff. de leg. 2. vbi dicit id diligenter eſſe notandum & ſequitur Leoncill. in tractat. de priuileg. paupert part. 2. priuileg. 109. in verb. electio. 2. num. 3. verſ amplia etiam ſi commiſſa eſſet electio, tamquam bono viro. &c.

Tamen iſta concluſio, quæ admittit, valere electionem, præſentationem, collationem &c.
288 de digno omiſſo digniori procedit in foro fori, non autem in foro Poli. Vnde peccabit, qui dignum eligit, aut præſentauit, aut ei beneficium contulit omiſſo digniori, & ſic non ſatisfacit, dignum eligendo, ſi magis dignum
289 eligere poterat. ad text in cap. cõſtitutis. verſ. et magis vtilem, & magis idoneũ reputarent &c. de appellat, pluresque in hoc puncto adducit Palat. Rub in ſolemn. repetit cap. per veſtras notab. 3. §. 26. a num. 22. de donat inter vir & vx. et per Cæſarem Lambertin. de iurepatr. lib. 2. part. 1. quaſt. 10 art. 3. & adde Couarr. in d. cap. peccatum part. 2. §. 2. nu. 4. de regul. Iur. in 6. Anton de Padill. in l. cum quidam num. 19 ff. de legat. 2. Ceuall. commun. contra commun. quaſt. 659. nu. 2. vbi poſt Paris. de reſignat. lib 4 quaſt. 11. num. 39. aſſerit, eligentes dignos, omiſsis
290 dignioribus, mortaliter peccare. Garz. de beneſic. part. 7. cap. 16. nu. 3. verſ. nam ille peccat contra iuſtitiam diſtributiuam &c. idemq. ſeribis Gratian. deciſ. Macerat. 97. n. 21. verſ. tamen peccat mortaliter, conferendo beneficium digno, omiſſo digniori &c. Illeph. Perez. de Anniuerſ. lib. 2. cap. 2. nu. 6 verſ. non eligens digniorem peccat, quia eſt infidelis domino ſuo &c. Lotex. de re. beneſic. lib. 2. cap. 18. ſub n. 10. verſ in propria ſalutis diſcrimen, haud dubie attentant &c. Ad de idẽ ſentire Rotã. & præſertim fuit dictum in cauſa Toletana Canonicatus 18 Maij 1584. corã ſa. me. Clemente VIII. eſt apud Marcheſ. de commiſſ tom. 1 fol. 288. ſub. num. 3. verſ. eligẽs dignum omiſſo digniori multoties peccat &c. ac deinde in cauſa Vallioletana Præeminentiarũ. 24. Nouembris 1603 coram clar. me, Hieronym. Pamphil. eſt in recentior. deciſ. 65. ſub nu. 8. verſ. omnia iura clamant. quod meliores, & ſanctiores eligantur, et ideo peccant, qui omiſſo digniori eligunt dignum &c. part. 1. & coram bon mem. Card. Seraph. deciſ. 942. nu. 4. verſ in omni electione facienda, is præfertur, qui magis habilis, et idoneus eſt &c. & in cauſa Toletana Canonicatus Pœnitentiariæ 19. Iunij 1643. coram R. P. D. Cerro §. Et ratio eſt. verſ. ex debito iuſtitiæ commutatiuæ, et diſtributiuæ, qui dignior repertus fuerit, præferendus eſt cæteris, & eligendus, ſine dubio venit &c.

Ex Theologis, ſic concludunt multi ex præcepto illo, de quo in lege Diuina Deuter. cap. 1 ibi Non accipietis cuiuſquam perſonam, & ſic
291 qui eligit dignum omiſſo digniore, intrat acceptio perſonarum, quæ non fit ſine peccato, vide S. Thom. 2. 2. quaſt. 63. art. 1 verſ nihil prohibetur in lege diuina, niſi ſit peccatum, ſed

perſo-

perſonarum acceptio eſt peccatum &c. idemque
tractat *Archiepiſcopus Florentinus* Antoninus
Sanctus *in ſua ſumm. part. 2 titul. 1. cap. 20. §. 1.*
Io. Maior. *in 4. ſentent. diſtinct. 24. quaeſt. 8. et 9.*
Card. Caietan. *in ſumm. in verb. Acceptatio, et in*
ienctacula 12. quaeſt. 4. et in. 2. 2. quaeſt. 62. art. 2.
Domin. Sot. *lib. 3. de iuſtit. & iur. quaeſt. 6. art. 1.*
concluſ. 9. Molin. *de iuſt. et iur. tractat. 2. diſput.*
714. nu. 9. Rebell. *de obligat. Iuſtit. part 1. lib. 1.*
quaeſt. 3. n. 18. et lib. 3. quaeſt. 8. Silueſt. *in ſumm.*
part. 1. in verb. electio quaeſt. 16. vbi inquit, ſat
eſſe in foro contentioſo, quod electus ſit bo-
nus, ſed in foro conſcientiæ, requiritur, vt eli-
292 gatur melior inter omnes, ſcilicet, quẽ quis
poteſt habere, non quidem melior ſimpliciter.
ſcilicet, qui maioris eſt charitatis, ſed melior,
quantum ad hoc, quod eſt regere, & guber-
nare, et aliter facere, eſt acceptio perſona.
293 tum, quod ſine peccato non fit. *ita etiam an-*
tea ſenſit S. Thom. d. 2. 2. quaeſt. 63. art. 2. ad ter-
tium. Vbi ait, licet in foro iudiciali ſufficiat
eligere bonum, nec oporteat eligere meliorẽ,
294 tamen quantum ad conſcientiam eligentis,
neceſſe eſt eligere meliorem &c. idem confir
mar *in quaeſt. 185. artic. 3. et quolibet 6. quaeſt. 9*
Quæ recepta ſententia eſt communis tam
Theologorum, quàm Canoniſtarum *teſte Na-*
uar, in tractat de Oration, miſcellan 38. *num. 1.*
qui ſentit talem promotionem de digno, omiſ
295 ſo digniori, eſſe contra iuſtitiam diſtributi-
uam, *et n. 4 ſecundum* Sot. *ſubiungit* non ſolum
eſſe contra iuſtitiam diſtributiuam, ſed etiam
296 contra commutatiuam, at peccata contra
iuſtitiam, ſiue diſtributiuam, ſiue commutati-
uam, ſunt mortifera, id docẽte *S. Thoma. 2. 2.*
quaeſt 67. art. 4. Ergo eligens dignum, omiſſo
digniori peccat in vtramque iuſtitiam, & ſic
ſine dubio mortaliter *et hic faciunt infiniti Do-*
ctores relati per Petr. Cened *in collectan. ad De-*
cretal. ad cap. decorem. 5. in verb. idoneos, de in-
ſtitut. et per Auguſtin. Barboſ. *in eiſdem Colle-*
ctan lib 1. titul. 6. cap. 19. n. 4. verſ. peccabit tamen
&c. et lib. 2. titul. 28. cap. 46. n. F. verſ nec ſatisfa-
cit dignum eligendo &c. et per Tamburin. *in*
tractat. de Iure Abb. tom. 1. diſput. 5. quaeſt. 13.
verſ. eligere dignum, omiſſo digniori eſt omnino
peccatum mortale &c.

Nec quis decipiat ſe, cogitando prædicta
297 procedere, quando quis tenetur eligere di-
gniorẽ, omiſſo digno, vt eſt in parochialibus,
quia hoc caſu, nemo nec quidem leuiter du-
bitat, nam et ſupra relati Doctores genera-
liter loquuntur in qualibet electione. Nonne?
298 eligẽs aliquem ad ſimplex beneficium poſt-
poſito digniori, eſt contra præceptum diui-
num, prohibens acceptationem perſonarum,
de quo dixi ſupra, vnde & peccat in iuſtitiam,
299 diſtributiuam, & commutatiuam, et ſic mor
tiferè, vt proximè *ex S. Thom. 2. 2. quaeſt. 67.*
art. 4. retuli, *et efficaciter*, *et latè probat* Sotus
d. Iuſtit. et iur. lib. 3. quaeſt. 6. art. 2.

Parum etiam iuuat, quatenus replicetur,
300 quod promotio ad ſimplicia beneficia ma-
lè facta, non eſt adeo damnoſa, ſicut eſt illa,
quæ fit ad beneficia curata; nam reſpondetur,
301 vt peccatum factum contra iuſtitiã ſit mor-
tiferum ſufficit per illud conferri damnũ no-
tabile, *latè oſtendit. Nauar. in manual. cap. 17. n.*
3. licet non inferat maximum, non enim defi-
302 nit eſſe mortiferum furtum vnius ſcuti, eo
quod non ſit tam grande, ſicuti furtum mille
ſcutorum, et palam eſt per promotionem ad
ſimplicia beneficia poſſe inferri notabile dam
303 nũ Eccleſiæ, cui prouidetur, imo et aliquan-
do multò maius, quam per promotionem ad
aliquod beneficium curatum. Ergò &c. Qua-
tenus verò parum damnum inferretur Eccle-
ſiæ, cui prouidetur per electionem digni, omiſ
304 ſo digniore, et ſic parum violaretur Iuſtitia
commutatiua, tamen etiam cõcurrere debet,
vt quoque parum obſit digniori propoſito.
violando parum iuſtitiam diſtributiuã, quo-
305 niam non ſufficit tollere alterum impedi-
mentum, quando concurrunt duo, æquè re-
pellentia, nam quoties alterum ſuperſit, illud
tantum repellit, ac ſi ambo ſubſiſterent. *cap. ex*
tnarſi. 5. de auctorit. et vſu pall cap paſtoralis de
priuileg. l. ſi domus. ff de ſeruit. vrban. præd. § af-
finitatis Inſtit. de nupt. cum alijs allegatis per
Tiraquell. *in tractat. ceſſant. cauſ. ceſſat effectus.*
limitat. 22. num. 8. quibus adde *Cephal. conſil.*
81. n. 13. Surd. *conſil. 361. num. 20. et conſil 531.*
num. 7. Mateſcott. *variar. reſolut. lib. 2. cap, 20.*
num. 8. Rota Bononien. *apud Barz. deciſ 25. nu.*
86. et dixit. *Rota* Rom *coram ſa. me.* Greg. XV.
deciſ. 87. num. 6 et ibi Beltramin. *in addition. n.*
16. et deinde fuit animaduerſum *in Romana*
Donationis 12. Februarij 1629. coram re. me.
Merlino *eſt deciſio 161. n. 12. verſ. vbi et pluri-*
bus cauſis &c. part. 5. recent. et in cauſa Roma-
na aſſecurationis Nauis 26. Februarij 1631. co-
ram Reuerendiſſ. Terracinen. *quæ habetur in 6.*
part. recent. deciſ, 24. num. 7 verſ. quando plura
obſtant, ſi vnum remoueatur, attamen alia
remanent &c. et nuper in altera Romana ſuc-
ceſſionis 14. Martij 1649. coram R. P. D. Bichio.
§. Nec obſtat verſ. eſto quod cauſa carcerationis
eſſet falſa, teſtamentum tamẽ ſubſtineretur pro-
cul dubio ex alijs cauſis &c.

Et in puncto electionis digni, omiſſo di-
306 gniore, vt euitetur mortiferum peccatum,
requiratur parum præiudicium inferri iuſti-
tiæ diſtributiuæ, ac ſimul etiam iuſtitiæ com-
mutatiuæ, & è contra aliàs altero ceſſante, in-
tret peccatum mortale, propter ſupradictam
Iuris regulam, *admonet* Nauarr. *in tractat de*
orat de Miſcellan. 38 ſub numer. 5. verſ. ſed con-
trarium videtur verius, & verſic non enim ſuffi-
cit ad excuſandum conferentem à peccato, vt pa-
rum obſit Eccleſia &c.

Vlterius eligens dignum, ſeu digno con-
307 ferens beneficium, prætermiſſo digniori, te-
netur ad reſtitutionem quanti intereſt ipſi di-
gniori prætermiſſo, & ita ſentiunt *Paludan.*

in 4.

Digitized by Google

in 4 diſtinct.23.quaeſt.2. art.2. nu.12. & ibidem Ricard. Caiet. 2.2.*quaeſt.62.art.2.ad 4.in 3.dub. & in ſumm.in verb.acceptatio perſonarum* Syl-
ueſter.*in verb reſtitutio 3.quaeſt.vltim.verſic.2.*
B.Medina *in ſumm.rubr.1. cap.24.§.32. Ludo-
uic.* Lopez.*in inſtruct.conſcient.tom.1. cap.125.*
308 *& 127.* Violatio enim Iuſtitiæ diſtributiuæ
inducit obligationem reſtituendi. *S. Thomas
2.2.quaeſt.62.artic.1.ad 3. & ibi Caiet.* P. Na-
uarr.*de reſtitut.lib.1. à num.10.* Molin. *de Iu-
ſtit. & iur. tractat.2. diſputat.714.* & quamuis
multi contradicant, & alij eam opinionem
309 veram intelligant in his beneficijs, quæ per
oppoſitionem, & concurſum conferuntur. Ta-
men multi ſunt, qui indiſtinctè in omnibus
electionibus eam habere locum tenent.

Dubia ſatis, & cõtrouerſa eſt quæſtio iſta, &
310 quo me vertar ignoto, idque cogitandum
relinquã illis, qui dignos omiſſis dignioribus
eligunt, vt propriæ conſulant ſaluti, & ſimul
agnoſcant quot periculis temerariè ſe expo-
nunt, & dum ſuper hoc cogitant, Ego, interim
reſpondebo ſequenti dubio.

Dum ergò ſupra ſolidis fundamẽtis firmaui,
peccare, & quidem mortaliter illũ, qui omiſſo
311 digniori, dignum vult eligere; circa hoc
amaritudo non parua inſurgit, & quidem ta-
lis, vt nonnulli reiecta prædicta opinione, cõ-
trariæ adhęreant, minus verè ſentiendo, in his
terminis, nullum committi peccatum ea du-
cti ratione, quia iura canonica diſponũt, præ-
312 terquam in caſibus exceptuatis, electionem
de digno, omiſſo digniori validam eſſe, *cap. cũ
nobis olim. de elect. cap. niſi cum pridem. §. pro de-
fectu. de renunciat. cap fin. de præſumpt. cap. qua-
propter. de elect. cap. conſtitutis. de appell. can. mo-
naſterium 16. quaeſt. 7. cum gloſſ. & DD. ſupra
allegatis, & alios refert* Rota *in cauſa Pampi-
lonen. Beneficij de lo Arcos. 19. Decembris 1619.
coram bo. me. Vbald. eſt deciſ. 149. num. 1. verſ. de
iure ſubſtinetur electio de digno, omiſſo dignio-
ri &c. part. 4. recent. tom. 2. & antea fuit dictum
coram ſanct. mem.* Gregor. XV. *deciſ. 11. num 8.
verſ. ſufficere. quod eligatur idoneus, & dignus,
omiſſo etiam magis idoneo, & digniori &c. & vi-
de ibi Beltraminũ. in annot.* cum alijs ſupra allo-
gatis *numer.* 291.

Vnde oritur firma concluſio, impoſſibile
313 eſſe peccare illũ, qui iuris Canonici aucto-
ritate aliquid fecerit, cuius finis, & ſcopus eſt
314 animarum ſaluti proſpicere, & quantum in
ſe eſt arcere peccata. *cap. ex adminiſtrationis,
cap. quanto, et cap. cum contingat. de iureiur. cap.
vt animarum periculis. de cõſtitut. lib. 6. Clem. 1.
de ſepultur. extrauag. 1. de torneament.* & ſicuti
315 finis Medicinæ eſt corporis, ſanitas, ita finis
iuris Canonici eſt mentes hominum efficere,
& conſeruare ſanas. *can. vt conſtitueretur 50.
diſtinct.* Vnde dirigit quantum poteſt huma-
316 nas actiones ad æternam felicitatem, & ſa-
lutem. *vt docet. S. Thom. in part. 2. quaeſt. 90.
artic. 2. & ex eo probat* Suarez. *in tractat. de le-
gib. lib 1 cap. 7. num. 5. & lib. 3. cap. 11.* & ex no-
ſtris docet. *Fortunat. Garc. in tractat de vltim.
fin. Iuris Cananic. & Ciuil. à nu. 3. Bouſ. Epon.
in tractat. de iure Sacram lib. 1. cap. 21. num. 21.
& 31.* & ratiocinata eſt *Rota in cauſa Barchi-
nonen. Statuti 3. Martij 1636. coram bon. mem.
Card. Hieronym* Veroſpio. *eſt deciſ. 107. nu. 16.
verſ. finis legis, aut conſtitutionis Eccleſiaſtica eſt
dirigere quantum in ſe poteſt humanas actiones
ad æternam felicitatem &c. part. 7. recent.*

Quare vt dicebam, abſurdum eſſet, velle
317 aſſerere iura Canonica aſſentire peccatis, &
ſic peccare eum, qui eiuſdem Iuris auctorita-
te aliquid operauerit, *facit text. in can. qui pec-
cat 23. quaeſt. 4.* Certè aliàs ius Canonicũ ani-
mabus vinculum inijceret, peccandique anſã
electoribus dum permittit eis eligere dignũ,
318 omiſſo digniore, tribueret, quod nullo mo-
do eſt dicẽdum cum ſit contra *text. in can. erit
autem lex. 4 diſtinct.*

Quæ ratio, fortiſque obiectio non difficili
negotio proſterni, ac in totum labefactari po-
teſt, reſpondendo Iura Canonica non diſpo-
319 nere principaliter, dignum eſſe meliorem,
& digniorem. *text. eſt in can. licet ergo,* ibi, *qui
præſtantior eſt ex omni populo, qui doctior, qui
ſanctior, qui in omni virtute eminentior: ille eli-
gatur &c. 8. quaeſt. 1.* & ſic auctoritate eiuſdem
textus dixit *Rota coram clar. me.* Card Pãphil.
*deciſ. 65. ſub nu. 8. verſ. in omnibus electionibus,
præferatur ille, qui omnium eſt melior, ac morũ,
& vita ſanctitate eſt præſtantior &c. part. 1. re-
cent.* & deinde animaduertit, *in cauſa Bono-
nien. de Sambuca 6. Februarij 1634 coram rec.
me.* Merlino *eſt inter eius impreſſ. deciſ 612. nu-
mer. 3.* ibi, *non ſola ſcientia, & doctrina perpẽ-
di debet, ſed etiam vita innocentia, morum ho-
neſtas, prudentia, zelus, ſedulitas, ſpirituum diſ-
cretio in rem Eccleſiaſticam propenſio &c.* cum
multis alijs ibi adductis.

Permittũt tamen iura Canonica, vt dignus
320 eligi poſſit, etiamſi dignior prætermittatur,
& hoc conniuentibus oculis, vt euitẽtur ma-
iora inconuenientia, & ſic defendunt dictas
321 electiones tamquam validas, non autem tã-
quam benè, & ſine peccato factas, *ſicuti notat.
gloſ. in d. can. licet, in verb. præſtantior,* & probat
*text. in cap. quia propter. de election. & cap. con-
ſtitutis. de appellat. & ibi communiter notant
Scribentes.*

Cum ergò hæc non ſit præciſa Iuris Cano-
322 nici diſpoſitio, ſed vnius mali permiſſio, ne
ſcilicet Reſpublica Chriſtiana tota ardeat
maximis, & acerbiſſimis litibus, quales ſunt
illæ, in quibus de meritis hominum agitur;
323 quotidie enim merita, & demerita cuiuſli-
bet eſſent in foro ventilanda, quis enim me-
liorem doctiorem, idoneorem &c. altero non
ſe reputat.

Quæ certè lis acerbior, et odioſior reperiri
324 poteſt, quàm illa, quæ fit per comparationẽ
meritorum, et ſcientiarum in quibus nemo

alteri

alteri cedere intendit hinc ſatis vulgata illa
carmina Martialis.

325 *Aurum, & opes, & rura tibi donabit amicus,*
Qui velit ingenio cedere, nullus erit.

Et valde ad propoſitum congruit hic, exem-
plum, quod aliàs adduxi de Spartanis, Nam
vt vetera annalia tradunt, cum ab eorum
326 Oraculo pro reſponſo accepiſſent, eum de-
bere Rempublicam gubernare, *qui optimus*
eſſet, ex qua reſponſione ortæ fuerunt tot, tā-
teq; lites inter Ciues, vt Reſpublica illa adeo
florentiſſima, quaſi radicitus euerſa reman-
327 ſerit; nam quilibet eorum ſe omnium opti-
mum eſſe prætendebat. Et verè ſi auctoritas
illa *Pauli Apoſtoli, 1. Thimot. cap. 1.* ibi, *iuſto nō*
eſt poſita lex, ſimpliciter ſic intelligeretur,
actum eſſet de legibus, nam ſi iuſti exempti
eſſent à iugo legum humanarum, ſequeretur
328 quod omnes eſſent exempti, quilibet enim
dicere poſſet, ſe iuſtum eſſe, et ſic emergeret
329 turbatio Reipublicæ et leges à nemine ſer-
uarentur. Quia auctoritas illa intelligitur, nō
quod iuſtus non ſubdatur legi, omnis enim
anima (*teſte eodem Apoſtolo ad Rom. cap. 13.*)
poteſtatibus ſublimioribs ſubdita eſt, ſed
330 quia iuſti non egent coactione ad obſeruā-
dam legem, plus quippe ſponte ſua præſtant,
quàm lege præſcribatur, ſiquidem iuſtus non
metu legis, ſed amore virtutis legem ſeruat,
et hoc incidenter dixiſſe ſufficiat, et tetigi ſu-
331 pra *cap. 1. num 3* Quare ſi in electionibus
ſemper melior, dignior, &c. vt dicebam eſſet
eligendus, certè nemo in hac materia alteri
cederet. Ex quibus prætenſionibus orirentur
atra iurgia, inſanes controuerſiæ, ac rabioſæ,
332 funeſtæque lites, quæ commercium huma-
num tam dirè lacerarent, prout verè ſine hoc
lacerant, vt iam ſatis probaui *in diſcurſ. par. 7.*
recent. à num. 115 vſque ad 210. & in alijs locis,
de quibus dixi ſupra cap. 64. à numer. 9.

Et ſic perſiſtendo in terminis, dum iura
canonica permittunt valere electionem de
333 digno, omiſſo digniori, id tranſire faciunt,
ne totus Mundus litibus inuoluatur, et tolla-
tur materia calumniandi, *vt aduertit ſublimis*
Doctor Thomas Sanctus 2. 2. quaeſt. 63. art. 2. in
reſponſ. ad 3. ibi, *electio non poteſt impugnari in*
foro iudiciali, ſufficit eligere bonum, nec oportet
eligere meliorem, quia ſic omnis electio poſſet ha-
bere calumniam, et in puncto Iura Canonica
permittere, ne quamplurimis litibus, et con-
trouerſijs aditus peteretur, cum perdifficile
ſit cōſtare in foro exteriori, quis bonus, quiſ-
que melius, aut optimus ſit, aſſerunt, *Panorm.*
in cap. conſtitutis. num. 7. vbi etiam *Franch nu-*
mer. 4. Imol. & Præpoſit. numer. 16. de appellat.
Philipp. Dec. in cap. in præſentia. num. 193 de
probat. Et reſpondit *Rota in cauſa Toletana*
Canonicatus 18. Martij 1584. coram ſanct. me.
Clement. VIII. eſt apud Marcheſ. de Commiſſ.
tom. 1. fol. 288. numer. 5. verſ. conſulendo quieti
Reipublicæ, ne maximis, & acerbiſſimis litibus
inuolueretur &c. et *coram ſanct. me.* Greg. XV.
deciſ. 11. num. 8. verſ. aliàs omnes electiones, eſſent
litibus, et controuerſijs inuoluta &c. idemque
fuit perpenſum *in cauſa Vallisoletana Præmi-*
nentiarum coram clar. mem. Card Pamphil. *eſt*
deciſio 65. ſub num. 8. verſ. ex omiſſione dignioris
non retractatur electio, vt litium occaſiones am-
putentur &c. part. 1. recent. vide etiam deci-
ſionem coram *bon. me. Rembold. 164. numer. 4.*
334 *part. 4. recent tom. 2.* vbi dicitur, aliàs nulla
electio fieri poſſet, quę litibus, et controuer-
ſijs nō verteretur in maximum præiudicium
Eccleſiarum, *et allegatur alia deciſio coram bo.*
me. Buratto, quæ inter eius impreſſas eſt deciſ. 22.
335 Semper enim eſt aliquis (ſecundum Comi-
cum) qui nodum in ſchirpo quærit.
336 Supradictis ergò ſtantibus, cum Iura Ca-
nonica id permittant, vt maiora inconueniē-
tia euitentur, conſequens eſt, vt is, qui eligit
337 idoneum, omiſſo digniori, ac meliori, non
minus à peccato liberari, quàm qui publica
Lupinaria exercuerit, vel alia peccata com-
miſerit, quæ à iure etiam Canonico, vt ma-
338 iora mala euitentur, permiſſa ſunt: nam
dicta Iura diſſimulatiua dicuntur, non autem
approbatiua. Non enim ſemper leges puniūt
339 omnia peccata, nec punire tenētur, ſufficit,
vt ea prouideant, quæ ad ciuilem amicitiam,
pacem, et tranquillitatem Reipublicę conſer-
uandam, integrum ac illæſum ſtatum retinē-
dum ſpectat, *vt poſt Couarr. notat Felician. à*
Sol. in tractat. de cenſib. lib. 2. cap. 1. ſub num. 31.
verſic. Non ſemper leges puniunt omnia pecca-
340 *ta &c.* vbi etiam reſpondet ad illud ſimile,
quare iura læſis intra dimidium negāt actio-
nem, et tamen id peccatum eſt, nempe, vt
grauioribus occurrat malis, et ne Reſpubli-
ca litibus perturbetur, atque in puncto quæ-
341 ſtionis noſtræ, vt eligens idoneum, omiſſo
digniori, non minus liberetur à peccato, quā
qui publica lupinaria exercet, *aduertit poſt*
Dec. *in cap. conſtitutis de appellat. Ludouic.* Mo-
lin. *in tractat. de primogenit. Hiſpan. lib. 2. cap. 5.*
num. 55. verſ. cum hac non ſit præciſa Iuris Ca-
nonici diſpoſitio &c.

Non progredior plura in hac digreſſione
afferre, quamuis maximè notanda, ne ſuper-
tali diuerticulo breuitatis viā omnino amit-
tam: illud tantum ergo pro coronide ſubdā,
342 exorando omnes electores, vt vigili oculo,
et ſumma diligentia attendant, quid faciunt,
nam indebitæ electionis damnum, non eſt v-
num tantum, ſed multiplex, damnum electo,
damnum officio, et damnum electori. Hinc
zelanter, et paternè monet. *Sacroſanctum*
Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. de reformat.
cap. 1. ibi. *Omnes, quibus ius eligendi quocumque*
modo competit, vt in primis meminerit nihil ſe
ad gloriam, et populorum ſalutem vtilius facere
poſſe, quàm ſi digniores, & magis vtiles diligen-
ter eligi curauerint, et id iudicauerint, non præ-

eibus

*tibus, vel humano affectu, vel ambientium ſug-
geſtionibus, ſed eligentium exigentibus meritis.*
Itaque Sacrum Concilium Tridentinum hoe
vnum tantum in electionibus ſeduló vult, vt
343 aduertatur, ſcilicet ad merita promouen-
dorum, et ſic non ad eorum ambitionem.

Hinc electio eius non valet ſi penetretur,
344 ante factam electionem tradidiſſe mandatũ
ad conſentiendum electioni de ſe faciendæ,
vel ad proteſtandum &c. cum ſic inciderit in
ambitionis culpam, quæ ſufficit, vt ipſius ele-
ctio attendi non debeat. *can. in ſcripturis 8.
quaſt. 1. cap. cum poſt, vbi gloſ. in verb. requiſitũ,
de elect.* Fr. Sigiſmund. à Bonon. *dub. 41. nu. 1.
& ſeq. alijque relati* à Barboſ. *de Iur. Eccleſ.
vniuerſ. lib. 1. cap. 19. nu. 237.* Caſtellin. *de elect.
Canon. cap. 11. numer. 39.* et admiſit Rota *corã
Eminentiſſ. D. Cardin.* Ottobono *in cauſa Leo-
dien. Prapoſitura Tongren 19. Ianuarij* 1650.
*§. Denique. verſic. dum tradidit ante factam ele-
ctionem mandatum ad conſentiendum electioni
de ſe facienda, & ad praſtandum, incidit in
ambitionis culpam &c.* Ambitioſi enim tumẽt
ſuperbia, ac peſtilentiali morbo laborant; nã
345 ſecũdum S. Baſil. de Inſtitut. Monaſt. cap. 10.
*Ambitio diabolica peſtis eſt. & ſine dubio qui in
huius vitij poteſtate eſt, eodem penè morbo, cum
diabolo laborat.*

346 Et in terminis ambientium Sacerdotium,
audiamus elegantẽ ſententiam S. Hieronym.
ad Euſtach. *Quid dicam, ait, de his, qui ambiunt
Sacerdotium, quibus cura eſt, vt veſtes benè
oleant, vt pes laxa pelle non ſordeat, quibus vt
crines calamiſtro rotentur, quibus vt digiti annu-
lis radient, & ſi via humidior ſiat, vix in ea, vt
pedes veſtigia, imprimant.*

In electionibus pariter monet prædictum
Concilium, vt electores deponant carnalem
347 affectum, vnde Innocentius III. Romanus
Põtifex *in cap. vnico. §. omnibus ergo. vt benefic.
Eccleſiaſtic. ſine diminut. confer.* reprehendens
quemdam Archiepiſcopum Mediolanenſem,
ait, in tribus illius electionem reperiiſſe cul-
348 pabilem, quorum vnum eſt, ibi, *quia non
ex affectu carnali, ſed ex diſcreto iudicio in per-
ſona magis idonea, debuiſſet Eccleſiaſticum offi-
cium, & beneficium diſpenſare.* Prælati enim
349 non ſunt domini, ſed diſpenſatores benefi-
ciorum Eccleſiaſticorum. *S. Thom, 2. 2. quaſt.
63. art. 2. in reſponſ. ad primum, propter auctori-
tatem* Pauli *Apoſtoli ad Corinth. 1. cap. 4. latè
Nauarr ſuper Commentar de Spol ſuper cap. nõ
liceat 12. quaſt. 2. §. 3. à num. 4.*

Hactenus iam dicta ſufficiãt quoad execu-
350 tores teſtamentarios, qui iuxtà præceptum
teſtatoris diſtribuere tenentur eius bona in-
ter pauperes, vel alios pios vſus, qui licet in
foro exteriori non moleſtẽtur ſe eligant pau-
peres, et pias cauſas, tamen in foro interiori,
eorum conſcientia remanet grauata, ſecundũ
351 quam debent facere diſtributionem in pau-
periores, et magis pias cauſas. Qua occaſione
cœtera adduxi de electione digni omiſſo di-
gniore, vt licet ſubſtineatur in foro fori, tamẽ
in foro Poli id faciens mortiferè peccat, aliaq;
in hac materia electionis non contemnenda
habui.

ARGVMENTVM.

Diſpoſitiones ad pias cauſas ordinatæ valent, et tenent, non ſolum ſi ſint incertæ ratione perſonarum, ſed etiam rerum, et ſummarum relictarum, imo et quatenus adeſſet duplex incertitudo, ſcilicet reſpectu perſonæ, et rei, quę duplex incertitudo quantum regulariter proſternat viriliter diſpoſitiones humanas notũ eſt, tamen militante fauore piæ cauſæ inualida eſt tanta incertitudo.

Alienari prohibita duplici prohibitione, tunc contra talem prohibitionem non admittitur præſcriptio, ſicuti indultum conceſſum conferendi beneficia reſeruata, non capit ea beneficia, quæ duplici reſeruatione ſunt affecta.

Legatum libertatis incertis perſonis relictum, quare non valeat, et in his terminis ratio particularis cum adſit, ideo non valet argumentũ hoc caſu de legato libertatis, ad pias cauſas etiamſi in legatis pijs adeſſet duplex incertitudo, et reiiciuntur Bart. Socin. et Ruin. qui contrarium ſenſerunt.

SVMMARIVM.

352 *Incertitudo rei, vel ſumma legata, vitiat legatum.*

353 *Legatum pium incertum ratione rei, vel ſumma legata valet & num. 466.*

354 *Teſtator, ſi leget ad pias cauſas, & non exprimat quid, vel quantum, & tunc eius heres, qualiter ſe gerere debeat*

355 *Legatum pium relictum conſanguinea pauperi abſque expreſſione ſumma qualiter declararetur.*

356 *Arbitrium ſemper cenſetur annexum tacitè in relictis ad pias cauſas.*

357 *Teſtator licet ſimpliciter dixerit, lego pro anima, & non expreſſerit quid, vel quantum, valet tale legatum.*

358 *in Legato pio, quando adeſt duplex incertitudo, non videtur poſſe ſubſtineri.*

359 *Incertitudo tunc ſine dubio annullat actum, quando non venit in futurum certificanda.*

360 *Incertitudo duplex magis impedit quã vna.*

361 *Alienari duplici prohibitione, quando aliquid eſt prohibitum, tunc talis prohibitio non praſcribitur.*

362 *Adulterij crimen licet quinquennio praſcribatur, id tamen ceſſat, ſi crimen inceſtus coniunctum habeat.*

363 *Indultum conferendi beneficia reſeruata, nõ comprehendit beneficia duplici reſeruatione reſeruata.*

364 *Vene*

364 *Venena duo diuerſa, ſi quis ſumat, non nocent. & num. 365.*
367 *Argumentum à contrario ſenſu non eſt æquũ admittere ad labefactandum ſupremum elogium pÿ teſtatoris.*
368 *Pia elogia, non debent improba mente violari, quod ſanè abſurdum eſſet.*
369 *Omne, qui dicit, nihil excludit.*
370 *Omnia, qui ſubiecit, nihil dimittit non ſubiectum.*
371 *Teſtator dum iuſſit vnum ex pluribus ſeruis manumitti, nec apparet de quo ſenſerit, tunc libertas impeditur. & quare ſecundum Bart. numer. 372.*
Et hoc non obſtante, quod legatum libertatis ſit pium.
372 *Teſtator, ſi relinquat vni ex pluribus ſeruis libertatem, & non apparet de quo ſenſit, an hic adſit duplex incertitudo.*
373 *Libertas non eſt maior vnius, quàm alterius, cum vna omnium eſt libertas.*
Libertinorum differentia hodie ſublata eſt.
374 *Certitudo in legato, quando adeſt reſpectu rei, non poteſt in eo conſiderari d. rei incertitudo, & qualiter id intelligatur.*
375 *Legatum libertatis incertum, quamuis ſit piũ, quare ſubiaceat vitio nullitatis. et nu. 379.*
376 *Teſtator, quando voluit vni tantum relinquere libertatem, & non declarauit cui,*
377 *Tunc nullus efficitur liber, ne forte, is quem voluit liberum eſſe, ſeruus remaneat.*
378 *Libertas ſerui nominatim eſt relinquenda.*
380 *Legatum libertatis ſtante duplici incertitudine ſicuti non valet, ita etiam non debet valere legatum pium.*
381 *Legatum libertatis dum corruit ex defectu incertitudinis perſonæ, cui eſt relicta, id multò magis, quando, & quo caſu debeat procedere. & numer. 382.*
382 *Argumentum incertitudinis à legato libertatis, ad legata pia, quando ſit abſurdum.*
383 *Legatum libertatis, cum ſecundum ius antiquum non valebat, ſi erat incertum, nec id per ius nouum eſt correctum, ideo illud eſt ſeruandum.*
384 *Legum diſpoſitiones, quæ mutata non reperiuntur, ſeruandæ ſunt.*
385 *Legata pia, quod generaliter valeant, quantumuis ſint incerta, ideo debent impleri, nec eſt recurrendum ad argumenta, vt ea corruant.*
386 *Teſtator, quando aliquid reliquit fauore piæ cauſæ, tunc fauore animæ cenſetur reliquiſſe, & hæc cenſetur cauſa finalis.*
387 *Teſtatoris intentio pia, aliquid incertè relinquentis pauperibus in genere, ſatis ſit, cuicumque pauperi, detur.*
388 *Quod non ſic eſt in legato libertatis incertæ perſonæ relicto.*
389 *Argumentum de libertate ad pias cauſas valet, ſi agatur de eius fauore; ſecus verò ſi de læſione, & euerſione.*
390 *Ratio illa eſt ſumma, quæ facit pro religione.*
391 *in Legatis pÿs incertis, non poteſt conſiderari aliqua ſpecialitas, ad hoc vt ſubſtineantur.*
392 *Certitudo, quando eſt in genere, licet incertitudo ſit in ſpecie, tunc ea poteſt facile reduci ad certitudinem.*
393 *Legatum relictum incertis perſonis, ex poſt facto certificandis vales, & ſubſtinetur.*
394 *Incertitudo, quæ certificanda ex poſt facto, ſeu futuro euentu eſt, numquam vitiat diſpoſitionem.*
395 *Legata, et fideicommiſſa incertis perſonis olim non poterant relinqui.*
Hodie tamen ſecus eſt, quando ſunt relicta incertis perſonis de pluribus certis.
396 *Poſſeſſio non transfertur, per venditionem, vel aſſignationem rei incertæ ratione loci, et quota ſimul.*
397 *Bonorum aſſignatio dicitur incerta ſi ſit facta per verba numeralia viginti, vel triginta tornaturas.*
398 *Venditio dicitur incerta, ſi fuerit facta de tanta parte domus, quantum capiat ſumma numeralis centum, vel mille, contra vide num. 399.*
400 *Rip. Ruin. Riminald. Rota Lucen. reſutantur à Rota in caſu hic,*
401 *Vendens, ſi in aſſignatione partis rei venditæ conſtituit, ſe nomine emptoris poſſidere, tunc transfertur poſſeſſio, quamuis pars rei venditæ, non exprimatur.*
402 *Et ſic dicitur acquiſita generica poſſeſſio pro indiuiſo rata partis aſſignandæ, cum ſemper illa pars dicatur ineſſe in qualibet parte.*
403 *Poſſeſſio partis rei incertè tradita, quando potens ſit ad probandum primum extremum in iudicio ſpolÿ.*
404 *Aſſignatio partis rei non dicitur incerta ad effectum validitatis poſſeſsionis, quãdo ea fuit facta per verba quotitatiua.*
405 *Intellige, quãdo certa eſt ex parte rei, exiſtentia bonorum.*
406 *Legatum vt non dicatur incertum, nihil intereſt an teſtator vſus fuerit, verbis numeralibus, vel quotitatiuis.*

CAPVT LXXVIII.

INcertitudo reſpectu perſonarum, quod in nihilo obnubilet validitatem legatorum, aliarumque diſpoſitionum ad pias cauſas ordinatarum iam ſatis roboratum in præcedentibus capitibus. At modo tranſeamus videre, an idem reſpondendum veniat, ſtante incer-
352 titudine rerum, ſeu ſummarum legatarum, quæ incertitudo licet ſit valens infringere vires legatorum. *iuxta text. in l. Titia cum teſtamento 35. ff. de legat. 2. cum ſimil. Card. Mantica de coniectur. vltim. volunt. lib 6. titul. 3. num. 36.* Surd. *de aliment. titul. 8. priuileg. 17. num. 1.* Ta-

cibus, vel humano affectu, vel ambientium ſug-
geſtionibus, ſed eligentium exigentibus meritis.
Itaque Sacrum Concilium Tridentinum hoc
vnum tantum in electionibus ſeduló vult, vt
343 aduertatur, ſcilicet ad merita, promouen-
dorum, et ſic non ad eorum ambitionem.
Hinc electio eius non valet ſi penetretur,
344 ante factam electionem tradidiſſe mandatũ
ad conſentiendum electioni de ſe faciendæ,
vel ad proteſtandum &c. eum ſic inciderit in
ambitionis culpam, quæ ſufficit, vt ipſius ele-
ctio attendi non debeat. *can. in ſcripturis* 8.
quaſt. 1. cap. cum poſt, vbi gloſ. in verb. requiſitũ.
de elect. Fr. Sigiſmund. à Bonon. *dub. 41. nu. 1.*
& ſeq. alijque relati à Barboſ. *de Iur. Eccleſ.*
vniuerſ. lib. 1. cap. 19. nu. 237. Caſtellin. *de elect.*
Canon. cap. 11. numer. 39. et admiſit Rota *corã*
Eminentiſſ. D. Cardin. Ottobono *in cauſa Leo-*
dien. Præpoſituræ *Tongron* 19. *Ianuarij* 1650.
§. Denique. verſic. dum tradidit ante factam ele-
ctionem mandatum ad conſentiendum electioni
de ſe facienda, & ad præſtandum, incidit in
ambitionis culpam &c. Ambitioſi enim tumẽt
ſuperbia, ac peſtilentiali morbo laborant; nã
345 ſecũdum S. Baſil. de Inſtitut. Monaſt. cap. 10.
Ambitio diabolica peſtis eſt, & ſine dubio qui in
huius vitij poteſtate eſt, eodem penè morbo, cum
diabolo laborat.
346 Et in terminis ambientium Sacerdotium,
audiamus elegantẽ ſententiam S. Hieronym.
ad Euſtach. *Quid dicam, ait, de his, qui ambiunt*
Sacerdotium, quibus cura eſt, vt veſtes benè
oleant, vt pes laſſa pelle non ſordeat, quibus vt
crines calamiſtro rotentur, quibus vt digiti anu-
lis radient, & ſi via humidior ſiat, vix in eo, vt
pedes veſtigia, imprimant.
In electionibus pariter monet prædictum
Concilium, vt electores deponant carnalem
347 affectum, vnde Innocentius III. Romanus
Põtifex *in cap. vnico. § omnibus ergo. vt benefic.*
Eccleſiaſtic. ſine diminut. confer. reprehendens
quemdam Archiepiſcopum Mediolanenſem,
ait, in tribus illius electionem reperiiſſe cul-
348 pabilem, quorum vnum eſt, ibi, *quia non*
ex affectu carnali, ſed ex diſcreto iudicio in per-
ſona magis idonea, debuiſſet Eccleſiaſticum offi-
cium, & beneficium diſpenſare. Prælati enim
349 non ſunt domini, ſed diſpenſatores benefi-
ciorum Eccleſiaſticorum. *S. Thom. 2. 2. quaſt.*
63. art. 2. in reſponſ. ad primum, propter auctori-
tatem Pauli Apoſtoli ad Corinth. 1. cap. 4. latè
Nauarr ſuper Commentar de Spol ſuper cap. nõ
liceat 12. *quaſt. 2. §. 3. à num. 4.*
Hactenus iam dicta ſufficiãt quoad execu-
350 tores teſtamentarios, qui iuxtà præceptum
teſtatoris diſtribuere tenentur eius bona in-
ter pauperes, vel alios pios vſus, qui licet in
foro exteriori non moleſtẽtur ſe eligant pau-
peres, et pias cauſas, tamen in foro interiori,
eorum conſcientia remanet grauata, ſecundũ
351 quam debent facere diſtributionem in pau-
periores, et magis pias cauſas. Qua occaſione
cœtera adduxi de electione digni omiſſo di-
gniore, vt licet ſubſtineatur in foro ſori, tamẽ
in foro Poli id faciens mortiferè peccat, aliaq;
in hac materia electionis non contemnenda
habui.

ARGVMENTVM.

Diſpoſitiones ad pias cauſas ordinatæ valent, et tenent, non ſolum ſi ſint incertæ ratione perſonarum, ſed etiam rerum, et ſummarum relictarum, imo et quatenus adeſſet duplex incertitudo, ſcilicet reſpectu perſonæ, et rei, quę duplex incertitudo quantum regulariter proſternat viriliter diſpoſitiones humanas notũ eſt, tamen militante fauore piæ cauſæ inualida eſt tanta incertitudo.

Alienari prohibita duplici prohibitione, tunc contra talem prohibitionem non admittitur præſcriptio, ſicuti indultum conceſſum conferendi beneficia reſeruata, non capit ea beneficia, quæ duplici reſeruatione ſunt affecta.

Legatum libertatis incertis perſonis relictum, quare non valeat, et in his terminis ratio particularis cum adſit, ideo non valet argumentũ hoc caſu de legato libertatis, ad pias cauſas etiamſi in legatis pijs adeſſet duplex incertitudo, et reiiciuntur Bart. Socin. et Ruin. qui contrarium ſenſerunt.

SVMMARIVM.

352 *Incertitudo rei, vel ſumma legata, vitiat legatum.*
353 *Legatum pium incertum ratione rei, vel ſumma legata valet & num. 466.*
354 *Teſtator, ſi leget ad pias cauſas, & non exprimat quid, vel quantum, & tunc eius hæres, qualiter ſe gerere debeat*
355 *Legatum pium relictum conſanguineæ pauperi abſque expreſſione ſummæ qualiter declararetur.*
356 *Arbitrium ſemper cenſetur anne xum tacitè in relictis ad pias cauſas.*
357 *Teſtator licet ſimpliciter dixerit, lego pro anima, & non expreſſerit quid, vel quantum, valet tale legatum.*
358 *in Legato pio, quando adeſt duplex incertitudo, non videtur poſſe ſubſtineri.*
359 *Incertitudo tunc ſine dubio annullat actum, quando non venit in futurum certificanda.*
360 *Incertitudo duplex magis impedit quã vna.*
361 *Alienari duplici prohibitione, quando aliquid eſt prohibitum, tunc talis prohibitio non præſcribitur.*
362 *Adulterij crimen licet quinquennio præſcribatur, id tamen ceſſat, ſi crimen inceſti coniunctum habeat.*
363 *Indultum conferendi beneficia reſeruata, nõ comprehendit beneficia duplici reſeruatione reſeruata.*

364 *Vene*

Digitized by Google

364 *Venena duo diuerſa, ſi quis ſumat, non nocent. & num. 365.*

367 *Argumentum à contrario ſenſu non eſt æquũ admittere ad labefactandum ſupremum elogium pÿ teſtatoris.*

368 *Pia elogia, non debent improba mente violari, quod ſanè abſurdum eſſet.*

369 *Omne, qui dicit, nihil excludit.*

370 *Omnia, qui ſubiecit, nihil dimittit non ſubiectum.*

371 *Teſtator dum iuſſit vnum ex pluribus ſeruis manumitti, nec apparet de quo ſenſerit, tunc libertas impeditur. & quare ſecundum Bort. numer. 372.*
Et hoc non obſtante, quod legatum libertatis ſit pium.

372 *Teſtator, ſi relinquat vni ex pluribus ſeruis libertatem, & non apparet de quo ſenſit, an hic adſit duplex incertitudo.*

373 *Libertas non eſt maior vnius, quàm alterius, cum vna omnium eſt libertas.*
Libertinorum differentia hodie ſublata eſt.

374 *Certitudo in legato, quando adeſt reſpectu rei, non poteſt in eo conſiderari d. rei incertitudo, & qualiter id intelligatur.*

375 *Legatum libertatis incertum, quamuis ſit piũ, quare ſubiaceat vitio nullitatis. et nu. 379.*

376 *Teſtator, quando voluit vni tantum relinquere libertatem, & non declarauit cui,*

377 *Tunc nullus efficitur liber, ne forte, is quem voluit liberum eſſe, ſeruus remaneat.*

378 *Libertas ſerui nominatim eſt relinquenda.*

380 *Legatum libertatis ſtante duplici incertitudine ſicuti non valet, ita etiam non debet valere legatum pium.*

381 *Legatum libertatis dum corruit ex defectu incertitudinis perſonæ, cui eſt relicta, id multò magis, quando, & quo caſu debeat procedere. & numer. 382.*

382 *Argumentum incertitudinis à legato libertatis, ad legata pia, quando ſit abſurdum.*

383 *Legatum libertatis, cum ſecundum ius antiquum non valebat, ſi erat incertum, nec id per ius nouum eſt correctum, ideo illud eſt ſeruandum.*

384 *Legum diſpoſitiones, quæ mutata non reperiuntur, ſeruandæ ſunt.*

385 *Legata pia, quod generaliter valeant, quantumuis ſint incerta, ideo debent impleri, nec eſt recurrendum ad argumenta, vt ea corruant.*

386 *Teſtator, quando aliquid reliquit fauore piæ cauſæ, tunc fauore animæ cenſetur reliquiſſe, & hæc cenſetur cauſa finalis.*

387 *Teſtatoris intentio pia, aliquid incertè relinquentis pauperibus in genere, ſatis ſit, cuicumque pauperi, detur.*

388 *Quod non ſic eſt in legato libertatis incertæ perſonæ relicto.*

389 *Argumentum de libertate ad pias cauſas valet, ſi agatur de eius fauore, ſecus verò ſi de læſione, & euerſione.*

390 *Ratio illa eſt ſumma, quæ facit pro religione.*

391 *in Legatis pÿs incertis, non poteſt conſiderari aliqua ſpecialitas, ad hoc vt ſubſtineantur.*

392 *Certitudo, quando eſt in genere, licet incertitudo ſit in ſpecie, tunc ea poteſt facile reduci ad certitudinem.*

393 *Legatum relictum incertis perſonis, ex poſt facto certificandis valet, & ſubſtinetur.*

394 *Incertitudo, quæ certificanda ex poſt facto, ſeu futuro euentu eſt, numquam vitiat diſpoſitionem.*

395 *Legata, et fideicommiſſa incertis perſonis olim non poterant relinqui.*
Hodie tamen ſecus eſt, quando ſunt relicta incertis perſonis de pluribus certis.

396 *Poſſeſſio non transfertur, per venditionem, vel aſſignationem rei incertæ ratione loci, et quotæ ſimul.*

397 *Bonorum aſſignatio dicitur incerta ſi ſit facta per verba numeralia viginti, vel triginta tornaturas.*

398 *Venditio dicitur incerta, ſi fuerit facta de tanta parte domus, quantum capiat ſumma numeralis centum, vel mille, contra vide num. 399.*

400 *Rip. Ruin. Riminald. Rota Lucen. refutantur à Rota in caſu hic.*

401 *Vendens, ſi in aſſignatione partis rei venditæ conſtituit, ſe nomine emptoris poſſidere, tunc transfertur poſſeſſio, quamuis pars rei venditæ, non exprimatur.*

402 *Et ſic dicitur acquiſita generica poſſeſſio pro indiuiſo rata partis aſſignandæ, cum ſemper illa pars dicatur ineſſe in qualibet parte.*

403 *Poſſeſſio partis rei incertè tradita, quando potens ſit ad probandum primum extremum in iudicio ſpolÿ.*

404 *Aſſignatio partis rei non dicitur incerta ad effectum validitatis poſſeſsionis, quãdo ea fuit facta per verba quotitatiua.*

405 *Intellige, quãdo certa eſt ex parte rei, exiſtentia bonorum.*

406 *Legatum vt non dicatur incertum, nihil intereſt an teſtator vſus fuerit, verbis numeralibus, vel quotitatiuis.*

CAPVT LXXVIII.

INcertitudo reſpectu perſonarum, quod in nihilo obnubilet validitatem legatorum, aliarumque diſpoſitionum ad pias cauſas ordinatarum iam ſatis roboratum in præcedentibus capitibus. At modo tranſeamus videre, an idem reſpondendum veniat, ſtante incer-
352 titudine rerum, ſeu ſummarum legatarum, quæ incertitudo licet ſit valens infringere vires legatorum, *iuxta text. in l. Titia cum teſtamento 35. ff. de legat. 2. cum ſimil.* Card. Mantica *de coniectur. vltim. volunt. lib 6. titul. 3. num. 36.* Surd. *de aliment. titul. 8. priuileg. 17. num. 1.* Tamen

men militante magno fauore piæ cauſæ ſub-
353 ſtinetur quoque tale legatum. Itaque ſi te-
ſtator faciat aliquod legatum ad pias cauſas,
& non exprimat quid, vel quantum, & tunc
hæres, vel executor teſtamentarius poteſt diſ-
354 ponere vſque ad ſummam concurrentem,
ſecundum dignitatẽ perſonæ teſtatoris, quan-
titatem patrimonij, & numerum liberorum.
argumento. *l. ſi filia. ff. de legat. 3. & l. cum poſt. §. gener. ff. de iur. dot. & l. ſi quis. §. ſumptus ff. de religioſ. & ſumpt. fun. cap. cum tibi extr. de teſtam.* quæ iura in his terminis allegãtur à *Senatu Neapolitano apud Afflict. dec. 337. ſub numer. 1. verſ. in contrarium eſt ſumma ratio, quæ facit pro religione.*

Vbi etiam aſſerit ita per Senatum fuiſſe vo-
355 tatum, & hæres fuit condemnatus ad dan-
dam certam ſummam &c. ſcilicet ad præſtã-
dam dotem cuidam conſanguineæ defuncti
pro eius anima, Ita quoque poſt *Card. Ant. de Butr. Imol. Felin. Iaſ. Dec. & alios firmat* Cornel. *Benincaſ. in tractat. de paupertat. & eius priuileg. quaſt. 8. ſpecial. 3. circa vltim. volunt. numer. 24. verſ. quando diceret relinquo pro anima, & non exprimeret quantum &c.* quam opinionem etiam ſecutus *Aluarad. de coniectur. ment. teſtator. lib. 2. cap. 1. numer. 28.* vbi vltra *Zabarellam* allegat textum *in l. penultim. ff. de aliment. & cib. legat.* & hoc eſt generale, vt in
356 relictis ad pias cauſas arbitrium boni viri
ſemper tacitè connexum ſit. *Bald. in l. 3. nu. 4. C. de furt. Couarr. in cap. indicante. num. 4. de teſtam.* eſtque generale per textum *in l. arbitrium, 1. ff. de legat.* Quare ſi teſtator ſimplici-
357 ter dixerit, lego pro anima, & non expreſ-
ſerit quantum, & tunc etiam valebit tale le-
gatum ſuper qua diſpoſitione ſupra aliquid,
dixi, ſed in terminis diuerſis *in cap. 50. num. 12.*

Fateor in præſenti caſu adeſſe duplicem in-
certitudinem, quia teſtator dicendo. *lego pro*
358 *anima*, non exprimit perſonam legatariam,
neo quantitatem rei legatæ, ideoque hic eſt
maior, & duplex incertitudo, & ſic non poteſt
ſubſtineri tale legatum, *vt arg. l. nulli. §. ſin autem. C. de Epiſcop. & Cleric. ſenſerunt* Bart. *in l. quidam relegatus. num. 1. verſ. fallit ſi reſultat. ff. de reb. dub.* & ita colligit. *Socin. Sen. in l. ſi quis ex pluribus. num. 2. ff. eodem.* vbi dicit. hæc
359 ab alijs non fuiſſe excogitata, *quem ſequitur Ruin.* quando talis incertitudo non venit in
futurum certificanda *in conſil. 19 num. 5. & 8. verſic. non obſtat. & in conſil. 1. num. 7. vol. 2.*
360 Et quod magis impediat duplex incertitu-
do, quàm vnica *tradit Dyn. in cap. in obſcuris. num. 13. ff. de reg. iur. in 6.* ſicuti etiam perſpi-
cuum eſt duplex impedimentum, difficilius
tolli, quàm vnum. *l. raptores. 1. C. de rapt. virg. l. penultim. §. ſi vero. C. de adoption.* Hinc etiam
dicimus ſi quid eſt prohibitũ alienari duplici
prohibitione, dicta prohibitio non præſcri-
361 bitur ex curſu longiſſimi tẽporis, licet aliàs
præſcriberetur, ſi vna tantum prohibitio cõ-
curreret, *vt conſuluit* Ruin. *in conſil. 41. nu. 27. lib. 1. cum alijs per Surd. in conſil. 137. numer. 12. & ſeq. dixitq.* Rota *in cauſa Rauennaten Canonicatus 1. Iulij 1641. coram Reuerendiſſimo* D. Dunozetto. *§. nec obſtat. verſ. ſi quid eſt prohibitum alienari duplici prohibitione nõ præſcribitur &c.* vbi etiam affirmatur, licet ſecundũ
textum *in l. vim paſſam 39. §. præſcriptio ff. ad l. Iul. de adulter.* crimen adulterij præſcribatur per quinquennium, *vt in l. mihi. 11. §. ſocer in fin. ff. eodem.* non tamen præſcribitur, ſi cri-
362 men inceſti coniunctum habeat, quia diffi-
cilius hoc fuiſſet indultum à Principe. Et in
prædicta *deciſ. Rauennaten.* magiſtraliter de-
363 ciditur, indultum conferendi beneficia re-
ſeruata, non compræhendere beneficia du-
plici reſeruatione reſeruata, *et per* Mandoſ. *de ſignat. grat. titul. Indultum conferend. benef. reſeruat. verſic. quidquid autem.* Gonzal *ſuper regul. 8 gloſ. 13. num. 101. verſic. indultum conceſſum ad conferenda beneficia reſeruata non extenditur ad reſeruata dupl. ci reſeruatione &c.* Cochier. *in comment. ad gloſ. regul. Cancell. regul. 8. gloſ. 11. in fin.* & latius comprobatur in voto. *bo. me.* Card. *Veroſp. et Vbald. in cauſa Caienaten. reſeruationis. impreſſ. apud* Gratian. *diſcept. forens. cap 982. num. 13* in quo iſte articulus fuit maturè diſcuſſus, & tenuit poſtea *Rota in cauſa Neocaſtren. Parochialis 25. Maij 1625. coram bo. me* Rembold. *& deinde coram* Reuerendiſſ. Vrgellen *decis. 68. in fin. et comprobauit* Beltramin *in addit. ad ſa. me. Gregor XV. decis. 291. nu. 10. verſic. nec etiam comprehendit beneficia duplici reſeruatione affecta &c.* & pro indubitato id etiam fuit ſuppoſitum *in cauſa Ferrarien. Præbendæ 11 Maij 1637. coram bo. me.* Piſonano, & alibi latius in his terminis ero.

Nec deſeram in hac materia duplicitatis
364 illud mirabile ſubnectere, nempe ſi quis duo
venena diuerſæ ſpeciei ſumat, ei non nocent,
vt ex noſtris comprobat Maur. Mut. *in cap. regni. 71. Reg. Alphona. num. 25. tom. 4* vbi loqui-
tur de quodam, qui dedit duo venena, vt re-
365 cipiens citius moreretur, quæ tamen ei non
nocuerunt, et de hoc etiam mentionem facit
decis. Rota *Lucen. 1. sub num. 9. verſic. dedit duo venena, vt citius moreretur, nã non nocent &c.*
At modo ad nos.

Tamen quidquid ſit generaliter loquendo,
in caſu tamen piæ cauſæ, et ſi adſit incertitu-
do ratione perſonarum, et rerum adhuc in-
366 tuitu pietatis, et religionis, tale legatum
debet ſubſtineri *ad text. in l. id, quod pauperibus 24. et in l. nulli 28. C. de Epiſcop. et Cleric.* ita in
ſpecie ſenſerunt Speculat. *in titul. de inſtrum. edit. §. nunc vero aliqua num. 25 et ibi* Io. Andr. *in addit. et* Florian. *de S. Petro in l. cum quidam. §. vltim. ff. de viur.* quos etiam refert, et ſequitur *Felin. in cap. 1. num. 6. et 7. ad fin. ff. de pact. ſenſitque* Afflict. *in decis. 218 num. 10. & 11.* Benincaſ. *in d. ſpecial. 3. num. 24.* et poſt eos ita
quoque ſenſit Cardin. *Mantic. de coniectur. vltim.*

tim. volunt. lib. 6. titul. 3. numer. 37. verſic. ſed
contra eſt conſiderandum &c.
Nec eſt curandum de Clypeo illo, quo
vtuntur ſectatores contrariæ opinionis, ſcili-
cet de argumento ſumpto à d. l. nulli. §. fin au-
tem. C. de Epiſcop. & Cleric. Quia æquum non
367 eſt ſumere argumentum, maximè à contra-
rio ſenſu, ad labefactandum ſupremum elo-
gium pij teſtatoris, nec improba mente, licet
368 illud violare, vt in principio d. l. habetur.
Conſideranda etiam ſunt verba textus in
l. id quod pauperibus, ibi, id, quod pauperibus re-
369 linquitur, omnibus modis ratū, firmumq; exi-
ſtit. C. de Epiſc. & Cleric. qui enim omne dicit,
nihil excludit. cap. ſolitæ. de maiorit. & obed. l.
Iulianus. ff. de legat. 3. l. à procuratore. C. manda-
ti. l. pediculis. §. labeo. ff. de aur & argent. legat.
l. omnes. C. ſine cenſ. vel relig. l. liberorum. §. quod
autem Caſſius ff. de legat. 3. facit etiam optimus
textus Apoſtoli Pauli ad Hæbreos 2. vbi expo-
nendo illud Dauid, pſalm. 8. Omnia ſubiecisti
370 ſub pedibus eius &c. In eo enim, inquit, quod
omnia ſubiecit, nihil admiſit nō ſubiectum ei.
ita quoque Bald. in rubr. C. de ijs, qui accuſ. non
poſſ. num. 10. in fin. verſ. item dictio &c. optime-
que Caſtren. in conſil. 28. In cauſa quæ vertitur
ſub numer. 2. verſ. item verba illa. vol. 2. Barboſ.
aſſiomat. 168. & de diction. dict. 241. Grammat.
deciſ. Neapolit. 4. nu. 2. Oſaſch. deciſ. Pedemont.
94. num. 10. Monach. deciſ. Lucen. 53. numer. 36.
Larrea deciſ. Senatus Granatenſ. 39. nu 12. par. 1.
Rota coram bon. mem. Card. Seraph. decis. 584.
num. 3. & coram fel. rec. Gregor. XV. deciſ. 315.
num. 11. cum alijs allegatis in cauſa Valentina
Præminentiarum 7. Iunij 1641. coram bo. mem.
Pirouano. & ſic ſæpius in alijs.
Nec pariter aliquid vrgere debent ea quæ
aſſerunt Bart. in d. l. quidam relegatus numer. 1.
& Socin. in d. conſil. 19. num. 2. & 8. qui aucto-
371 ritate textus in l. ſi quis de pluribus. ff. de reb.
dub. & in l. cum ex pluribus. ff. de manumiſſ. li-
bert. & in l. ſi ita fuerit legatum. in princip. eodem
titul. de reb. dub. in quibus deciditur, dum te-
ſtator voluit vnum de pluribus ſeruis ma-
numitti, nec apparet de quo ſenſerit, tunc li-
bertas impeditur, (licet legatum libertatis
pium dicatur, l. 1. vbi Bald. C. de commun. rer.
manumiſſ.) ex quo inferunt, vt dixi, Bart. &
Socin. in dd. locis ad cæteros caſus piæ cauſæ, et
372 reddūt rationem ſupradictorum textuum,
quia in eis adeſt duplex incertitudo, ſcilicet
rei, & perſonarum.
Sed ſalua pace tantorum I. C. credo alluci-
natos fuiſſe, & primò non video vbi adſit ta-
373 lis duplex incertitudo; nam ſi libertas reli-
cta ſit, ſine dubio certa eſt, non enim eſt ma-
ior libertas vnius, quàm alterius, ſed vna eſt
omnium libertas, & æqualis, cum ſublata fue-
rit vetus libertinorum differentia. §. vltim.
Inſtit. de libert. et l. vnic. ff. de latin. liber. tollend.
Sed hoc ſolum videtur incertum cui ex ſeruis
374 libertas fuit relicta, & conſequenter ſola
videtur eſſe incertitudo perſonæ, & ſic cum
duplex incertitudo non poſſit conſiderari in
caſu dd. ll. non poteſt operare caducitatem
legati libertatis ex prædicta duplicitate.
Secundò diligentius perſcrutemur, quam-
375 obrem legatum libertatis incertum, quam-
uis ſit pium, ſubiaceat vitio nullitatis, nam, &
ea ratio, ni fallor, potentiſſima, & vera mihi
videtur, quia dum teſtator voluit vni tantùm
relinquere libertatem, cum non appareat de
376 quo ſenſerit, nullus efficitur liber, ne fortè
is quem voluit liberū eſſe, ſeruus remaneat,
& alius ad libertatem perducatur præter eius
377 voluntatem, et in his terminis certum eſt,
quod ius antiquum non reperitur correctum,
quo cautum fuit, libertatem incertæ perſonæ
378 dari non poſſe, quia placuit nominatim ſer-
uos liberari. §. libertas quoque. Inſtit. de legat.
et ratiocinati ſunt Tiraquell. de priuileg. cauſa
pia, priuileg. 56. Card. Mantica de coniect. vltim.
volunt. lib. 6. titul. 3. nu. 42. & poſt eos Ilephonſ.
Perez. in tractat. de anniuerſ. & cappell. lib. 1.
cap. 10. num. 74. Rota coram R. P. D. meo Cerro
in cauſa Cathacen. Hæreditatis 24. Nouembris
1649. §. Vnde prorſus eliditur. verſ. libertas vni
ex pluribus relicta ratione incertitudinis nulli
debetur &c.
Itaque ex ſupradictis apparet libertatis le-
gatum, quamuis pium, non frui priuilegio,
379 vt ſubſtineatur ſtante incertitudine perſo-
narum, cui illud relictum fuit, vnde parum
eſt curandum de opinione Bart. et Socin. ſupra
380 citati, dum ſenſerunt legatum relictum pro
anima non valere, ſtante duplici incertitudi-
ne, perſonarum ſcilicet, et rei, arguendo à le-
gato libertatis ad cœteras alias pias cauſas.
Nam dato, et non conceſſo in ll. allegatis
ſupra num. 371. adeſſe duplicem incertitudi-
nem, vt putarunt Bart. & Socin. tamen non
381 corruit legatum libertatis propter illam
duplicem incertitudinem, ſed benè, quia, vt
dixi, tale legatum incertis perſonis relictum,
non tenet, vtique ſi dictum legatum euane-
382 ſcit, ſtante vnica incertitudine, nempe per-
ſonarum, multò magis id procederet ſtanti-
bus pluribus incertitudinibus.
Tamen abſurdum eſt argumentum in his
483 terminis incertitudinis, à legato libertatis,
ad legata pia, quamuis, vt ſæpè dixi, etiā illud
ſit pium; nam ius antiquum quoad legatum
384 libertatis non reperitur correctum, vt etiā
ſi incertum ſit valeat, et quod non mutatur
ſeruari debet. l. præcipimus. in fin. C. de appellat.
l. ſancimus. C. de teſtam. et vitanda eſt legum
correctio. l. 1. C. de inoffic. donat. cap. cum expe-
diat. de election. & elect. poteſt. lib. 6.
Sed in his, quæ relinquuntur intuitu pieta-
385 tis pro ſalute animæ, generaliter conſtitu-
tum eſt, vt huiuſmodi relicta, quamuis ſint
incerta, debeant impleri. per textum in d. l. id,
quod pauperibus. C. de Epiſcop. & Cleric. & in
l. nulli. C. eod. et in cap. cum tibi, & ibi Scribētes

extr.

extr. de teſtam. At dum teſtaror aliquid reli-
quit fauore piæ cauſæ, intelligitur pro ſalute
386 animæ reliquiſſe, et hęc cenſetur cauſa fina-
lis. *Socin.* Sen. *in l. quibus diebus. §. vltim. nu. 18.*
ff. de cond. t. & dem. ãſtrat. Abbas *in cap. conque-*
ſtus. num 3. de foro compet. & in cap. iniunctum
num. 1. de rer permutat. Rip *in l. ſi vnquam. nu-*
mer 117. C. *de reuocand. donat.* ideoq; intentio
teſtatoris impletur quidquid, et quibuſcum-
387 que fuerit erogatum, quia, vt puta, relin-
quendo pauperibus indeterminatè, non cen-
ſetur cogitaſſe de certis (prout è contra dixi
ſupra in terminis legati libertatis incertis
388 ſeruis relictæ,) vnde nec intereſſe illis, vel
iſtis conferatur, cum in omnibus animæ ſit
ſatisfactum, ad cuius fauorem relinquitur. *vt*
tradit Philippus Dec. in l. edicto fin. verſ. non ob-
ſtat. quod dictum eſt. C. *de edict.* D. *Adr. toll* non
389 nego, imo concedo valere argumentum de
libertate ad piam cauſam, cum æquiparentur.
cap. vltim. de re iudic. nam id eſt intelligẽdum,
ſi eius fauorem reſpiciat, non autem læſionẽ,
vel ſubuerſionem, Nam et cauſa religionis
390 fauorabilior eſt libertate, cum ſumma ſit
ratio, quæ pro religione facit. *l. ſunt perſonæ*
in fin. ff de relig. & ſumpt. fun. cap. infirmitas de
pœnitent. Iaſon. conſ. 183. num. 8. verſic. ſeptima
aliàs. lib. 2.

Imo amplia ſuperius dicta de omnimoda
validitate legati incerti ad pias cauſas, vt in
391 hoc nulla poſſit conſiderari ſpecialitas *ſicuti*
ſenſit Bald in d l id quod pauperibus numer. 4.
C. *de Epiſcop. & Cleric.* vbi conſiderat, ex quo
certitudo eſt in genere, licet ſit incertitudo
in ſpecie, tamen ea venit certificãda per exe-
392 cutorem relictum, vel per Epiſcopum, in
eius defectũ quemadmodum prouiſum habe-
tur *in l. nulli.* C. *de Epiſcop. & Cleric.*

Et eum relictum in certis perſonis de cer-
393 tis ex poſt facto certificandis, valeat, et ſub-
ſtineatur. *l. vtrum. §. cum quidam. ff. de reb. dub.*
& l quidam. ff. de legat. 1. eſt enim generalis
concluſio, vt incertitudo, quæ venit certifi-
canda ex aliquo futuro euentu, numquam vi-
394 tiet diſpoſitionem, nec in contractibus, nec
in vltimis voluntatibus *text eſt in l vnum ex*
fratribus. ff de condit. et demonſtrat l. 2. §. ſi quis
ita ff. de bon poſſeſſ. con. tab. l quidam relegatus.
ff. de reb. dub. l. ſi quis ita ſcripſerit. ff. eodem titul.
l. ſi ſeruus legatus. §. huiuſmodi. ff. de legat. 1.
§. incertis Inſtit. de legat. quæ iura loquuntur
in incertitudine perſonæ ex certis, et latè id
declarat Card Mantica *de coniectur. vltim. vo-*
lunt. lib. 8. titul. 4. num. 18. & 20. vbi nihil re
ipſa præterit circa verum intellectum *d. §. in-*
certis. Et in hoc reperitur correctum ius an-
tiquum, ſecundum quod legata, et fideicom-
395 miſſa in certis perſonis relinqui non pote-
rant, tamen hodie relinqui poſſunt, quando
ſunt relicta incertis perſonis de pluribus cer-
tis perſonis de pluribus certis, vt declarat
Bart. in d. l. quidam relegatus in princip. & d. l ſi
quis, in fin. ff. de reb. dub. vide *etiam Chriſto-*
phor Port *in d § incertis. Inſtit. de legat. Et de*
vniformi voto DD. teſtatur Franciſc. Viu. *deciſ.*
Audient Baren. 412. *num.* 14 *lib.* 3. et add
alios relatos *per* Craſſ. *de ſucceſſ. §. Inſtitutio.*
quaſt 12. *numer.* 2. *et* 3. vbi de communi, *et*
quaſt. 16. num. 8. verſ. valet inſtitutio heredis,
non tantum, quando perſona venit certificanda,
ſed etiam quando perſona incerta de certis inſti-
tuitur &c et in terminis legatorum. *Idem*
Craſſ dixit poſt Bart. & Socin. *in §. legatum.*
quaſt 64. num. 2.

Congruit quoque illa concluſio, quod quã-
do res vendita, vel inſolutum data, vel aſſigna-
396 ta, eſt incerta ratione loci, & quotæ inſimul,
numquam transfertur poſſeſſio *ſecundum*
Bart. doctrinam ab omnibus canonizatam
in l. 3. § incertum ff. de acquir. poſſeſſ. Alex *in l.*
locus. §. incerta. & l. ſi quis fundum. ff. eodem. ti-
tul. Dec. *in l. contractus. num. 14. ff. de regul. iur.*
& conſil. 119. in fin. Grat. *conſil. 24. numer. 7.*
lib. 1. Curt. *Iun. conſ. 120. n. 5.* Paris. *conſil. 55. et*
59. & 61. lib. 1. Bertrand. *conſ 337. nu. 3. vol. 1.*
Tiraquell. *de Iure conſtitut. part. 2. ampl 32. nu.*
12. & limitat. 19. Berou. *quaſt. 106. & conſil.*
159. per tot. lib. 1. Riminald *Iun. conſ. 295. n. 46.*
vol. 2. Hieronym. Magon. *Lucen dec. 20 n. 1. verſ.*
ratione incertitudinis loci, et quota nullũ transla-
ta poſſeſſionis effectum parere &c. cũ multis ibi
allegatis, *& ſæpius reſpondit* Rota. *et præſertim*
in cauſa Romana diuiſionis 23. May 1625. §.
et in primo. verſ. vt incertitudo, vitiet contractũ
requiritur, vt adſit incertitudo ratione quota, et
loci ſimul &c. coram bon. mem. Pirouano.

Quod procedit, etiamſi aſſignatio eſſet fa-
cta per verba numeralia, viginti, vel triginta,
397 aut ſexaginta tornaturis ex tali fundo, non
autem ex hoc poteſt conſtitui quota, habita
ratione ad vniuerſas fundi tornaturas, vt inde
dicatur certa ad effectum acquiſitionis poſſeſ-
ſionis Bart. *in conſil. 74. vol. 1.* & hanc ſenten-
tiam contra *Iaſ.* dicunt eſſe cõmunem *Bero.*
in d cõſ 159. n 9. verſ. ſed animaduertendũ, Pariſ.
d. conſ. 55. & 59 vol. 1. Surd. *conſil. 168. num. 30.*
Morat. *conſil 44 numer. 9.* Cyriac. *controu. 255.*
nu. 55. declara vt infra num. 404.

Amplia quoq; ſupradicta, etiamſi venditio,
donatio &c. eſſet de tãta parte prædij, aut do-
398 mus, vel vineæ, quantum capiat ſumma nu-
meralis centũ, vel mille, prout ſitmant *Rip. lib.*
2. reſponſ cap. 2. n. 20. Ruin. *conſil 136. numer. 6.*
vol. 1. loquens de aſſignatione dotis. de tanta
parte vnius poſſeſſionis, quæ aſcendat ad ſum-
mam librarum. 70 *Hippolit. Riminald. d conſil.*
295. n. 43. & ſeq. tom. 3. reſpondens contra do-
nationem de tanta parte pro indiuiſo rem ad
donatarios ſpectantium, exiſtentium in
Territorio Leonino, quantum capiunt ducã-
ti quattuor mille. *Magon. d. deciſ. 20. Lucen.*
vbi aſſignatio legebatur facta Monialibus
Villæ pro dote Sororis Vincentiæ de tanta
parte vnius petiæ Terræ pro indiuiſo quantũ
capie-

Digitized by Google

399 capiebat valor ſcutorũ centũ &c.quidquid ſit de iſta ampliatione, quam vti minus verã reijcit *Rota in cauſa Romana Spolij* 16. *Iunij* 1636 *corã bo.me.* Pirouano *§.Vltima vero.* vbi
400 refutantur *Rip.Rain.Riminal et* Rot.*Lucenſ.* ſupra relat.cum loquantur ſecundum opinionem *Dec.* communiter reprobatam.

Illud verò ad propoſitum noſtrum, facit quando venditor, donans &c. in aſſignatione
401 partis rei conſtituit ſe nomine emptoris, donatarij &c. poſſidere tunc transfertur poſſeſſio, quamuis pars bonorum non exprimatur, *vt plenè diſcutit* Tiraquell. *de Iur. Conſtitut.part.2. amphat* 32. Vnde fuit acquiſita generica poſſeſſio pro indiuiſo ratæ partis aſſi-
402 gnatæ, quamuis ex poſt certificandæ per ſeparationem iudicio Peritorum faciendam, & in his terminis ſunt intelligendæ *deciſ.* 58. *&* 59. *part.* 2. *diuerſ.* conſtare ſcilicet de poſſeſſione vniuerſali pro indiuiſo, reſpectu portio-
403 nis tangentis quandoquidem illa pars ſemper eſt in qualibet parte vniuerſæ rei indiuiſæ, qualis poſſeſſio ſat eſt ad probandum primum extremum in iudicio ſpolij, quemadmodũ admiſit *Rota in d. Romana Spolij* 16. *Iunij* 1636. *§.in propoſito autem. verſ. ſi accedat conſtitutum nomine emptoris, donatarij, vel creditoris, transfertur poſſeſſio, quamuis corpora bonorũ non exprimantur, vt verſ. dicitur acquiſita generica poſſeſſio pro indiuiſo rata partis aſſignata, quod ſufficit ad euitandam incertitudinem, & ad probationem primi extremi &c.* & inſuper aſſeritur quod ſic intelligendæ ſunt dd. deciſiones 58 *et* 59.*part.2.diuerſ.*

Quod verò dictum eſt *ſupra nu.* 397. quod per verba numeralia facta aſſignatio, non poſſit dici certa ad effectum acquiſitionis poſſeſ-
404 ſionis, limita niſi ſit facta per verba quotitatiua, quia tũc non eſt opus exprimere quantitatem numeraliter, ſed ſatis eſt quotitatiuè, ſeu per aliquam demonſtrationem, cum paria ſint, quod quantitas exprimatur per nomina vniuerſalia, vel per nomina quotitatiua, quã-
405 do certa eſt à parte rei exiſtentia bonorum, *ita Io. Harppr. §. ſed ſi quotri.n.5. ibi, An certa quantitate ſeu demonſtratiuè adiecta &c. Inſtit. de leg. & ibid.* Io. Fabr.*n.2. in fin.et n.3.* Otto*n.num.12.* Coſt. *ſelect. interpr. diſput. cap.5. ſub num.8.* Patiſ. *conſil* 61. *num.* 6. Surd. *conſ.* 168. *n* 50. *poſt med.* & reſpondit *Rota deciſ.* 130 *n* 8. *& ſeq. part.5. recen. & in cauſa Romana Fidei-commiſſi de Spiritibus* 14. *Iunij* 1645 *§.fin. corã* R.P.D. Cerro, *& latius in cauſa Auenionen. Legitima* 17. *Nouemb.* 1653. *corã* R.P.D. Peutingero. *§.Nec obſtamus, verſ. quodq. non ſit opus exprimere quantitatem numeraliter, ſed ſatis ſit quotitatiuè, ſeu per aliam demonſtrationem &c.* quæ deciſio fuit deinde confirmata *ſub die* 30. *Ianuarij* 1654. *corã eodem.* vbi aſſeritur, quod
406 ad effectum, vt legatum non dicatur incertum, nihil penitus intereſt an teſtator vſus fuerit verbis numeralibus, an vero quotita-

tiuis, dummodo ſubſtantia rei legatæ demonſtretur. At redeundo in viam.

Quare ſicuti præmiſi *ſup.n.*391. in caſu noſtro ſecundum *Bald.in d.l.pauperibus.n.*1. dum relinquitur aliquid pauperibus, id eſt ſubſtibendum iure communi, potius quàm ſpeciali, & pro eius opinione etiam illud facit, vt nõ
407 dicatur incertum illud, quod venit per Iudicem certificandum *l.certi conditio.in princip. ff ſi cert.pet.quem text.* ad hoc citat *Anan.in conſil.* 19. *num.* 13. *verſ. certum eſt illud* quem refert, & ſequitur *Aym.in conſil* 161 *num.*6.

Nec incerta poteſt dici diſpoſitio ratione
408 generalitatis, quando in aliquibus, imo in vno poteſt verificari *l.fundus.qui locatus.ff. de fund. inſtruct.* Ideoque ſi quis appellat ad
409 plures Iudices, quorum vnus tantum competens eſt, tenet appellatio, ac ſi ad eum ſolũ eſſet facta. *Angel.conſil.*336. *cum ibi relatis.* Sic ſi Princeps confirmat conceſſiones, quas fecit,
410 & vna ſola apparet, ea remanet confirmata, nec dicitur incerta confirmatio. *Bart. conſil.* 175.*num.*5.*part.*1. Sic ſi inſtituantur hæredes habentes ius ad hæreditatem, & vna ſola per-
411 ſona reperitur habere ius, ipſa cẽſetur inſtituta, nec dicitur incerta inſtitutio *Crauett. d. conſil.*162.*num.*4.*cum ibi allegatis.*

Et hoc intellige, niſi pluralitas adijciatur in
412 forma conditionis, vt dicit *Gozad. conſil* 67. *num.*3. Vbi ſubſtitutione facta de poſthumis, inquit, non habere locum, quando vnus tantus poſthumus naſcitur, et ſequitur *Decian.in conſil.*1.*nu.*39.*&* 40.*vol.*1. et optimus
413 eſt textus *in cap. cũ illis.§.ſi verò de præbend. lib.6.* latè de incertitudine relictorum dicam infra cum de priuilegijs Venerabilis Fabricæ. S. Petri de Vrbe circa legata pia incerta aliqua adducam.

Verum quidquid dicat Bald. in hoc pũcto, vniuerſa ferè Doctorum caterua conuenit,
414 quod tale relictum ſubſtineatur ſpeciali fauore piæ cauſæ, vt cõſtat ex innumeris relatis *per Tiraquell.de priuileg.pia cauſa priuileg.* 56. *cũ multis à me ſupra adductis* & eſt indubitatũ nam id, quod executor teſtamentarius, vel Epiſcopus declarat in defectum perſonæ deſi-
415 gnatæ, à teſtatore priuilegium piæ cauſę eſt & hanc opinionem quidem poſt multos pe cum relatos affirmat eſſe crebriorẽ. *Franciſc V in deciſ.*412.*nu* 14.*verſ. ex ſpeciali priuilegio ſecũdum crebriorem DD. opinionem &c.*

ARGVMENTVM.

Legata pia incerta, ſiue valeant de iure cõmuni, ſiue de Iure ſpeciali, veritas eſt, quod valent, & ſubſtinentur, ſcum parũ curemus de modo, dum habemus effectum. Legatum Eccleſiæ Parochiali, ſi ab aliquo fuerit relictum, & accidat quod ille habeat duas Eccleſias Parochiales, veluti ſi eius domus ſit in confinio dua-

duarum Eccleſiarum, dubitatur cuinam Eccleſiæ debeatur tale legatum.

Aliqui enim ſentiunt, quod debeatur illi Eccleſiæ Parochiali, in cuius Parochia adeſt porta principalis. Cameræ cenſentur eius domus per cuius ſcalas habent acceſſum. Vineæ appellatione, quando veniat canetum, et quando non. Item appellatione domus, quando veniat hortu, domunculas, & ſimilia.

Aliqui verò putant, quoad prædictum legatum relictum Parochiæ, quod ſi porta principalis domus ſit communis vtrique Parochiæ, & tūc diuidatur inter vtramque Parochiā. Premiū aſsignatū ſi ſit primo arcē obſeſſam intrāti ſi plures ingrediātur, & ignoratur, quis fuerit primus, tunc omnes, qui ingreſſi fuerunt ſanè, admittendi ſunt ad preminm, dummodo ſit diuiſibile, aliàs ſecus, veluti ſi Dux promiſerit filiam ſuam in vxorem primo intranti, & alias vt hic habes.

SVMMARIVM.

416 Legata pia incerta, ſiue ſubſtineantur de iure communi, ſiue de Iure ſpeciali hoc parū iuuat, dum certum eſt, quod ea ſunt valida.

418 Eccleſia Parochiali quis aliquid legans ſi accidat, quod duas habeat Parochiales nullibi debetur, contra n.425.

418 L. ſi quis ſeruum. §. ſi inter duos. ff. de legat. 2. non procedit in legatis pijs.

419 Legatum factum Eccleſia parochiali, ſi eueniat, quod legans habeat duas ex dictis Eccleſijs, Epiſcopus declarabit, cui debeatur.

420 Legatum relictum parochiali Eccleſia, ſi legans habeat duas Parochiales, quia eius domus ſit in confinio earum duarum.

Tunc illi Parochiali debetur, in cuius Parochia eſt illa pars domus, per quam habetur aditus principalis, & frequentatus.

421 Camera, ſeu menſiones ſunt membra eius domus, per cuius ſcalas habent acceſſum.

Vinea appellatione non venit canetum.

Vinea appellatione tunc non venit canetum, ſi eſt ſeparatum, & diſtans à vinea, neque à vinea eſt tranſitus ad illud.

422 Canetum tunc continetur ſub appellatione vinea, quando eſt contiguum, et per eam habetur aditus ad canetum.

423 Domus appellatione venit domuncula, hortus, & ſimilia, ſi ad ea pateat aditum ad illa.

424 Hortus poſitus inter duas domus eſt eius per quam intrinſecus eſt aditus.

425 Legatum, quando eſt factum Eccleſia Parochiali, ſi legans habeat duas Parochias, quia eſt in confinio duarum Parochialium, ſi principalis aditus eſt communis quid ſit faciendū num.426.

427 Premium, ſi ſit aſſignatum primo inſtanti arcem obſeſſam, & duo, vel tres intrent, ſi non poteſt diſcerni, quis fuit primus, tunc premiū inter omnes eſt diuidendum,

428 Quod verum eſt, ſi premium illud commodè poteſt diuidi. ſecus dum id non poteſt, veluti ſi Dux pollicetur filiam ſuam in vxorem primo occupanti Caſtrum & n.429 et n. 431.

430 Premium, ſi promittatur primò aliquid facienti, ſi plures id faciāt, diuiditur inter eos, quod verum in actu non reiterabili, ſe ſecus in reiterabili, vt in currentibus ad branium.

432 Scipio Romanus. dictus Africanus in omnibus prudentiſſimus fuit et vide n.433. & 434.

435 Libertas ſi relicta fuerit poſthumo naſcituro, et ſimul plures naſcantur vno partu omnes liberi erunt.

436 Teſtator, dū legat centū, ſi qua ſibi nata filia ſit, & naſcantur plures, vnicuique debentur illa centum.

437 Filij plures eodē partu, ſi Principi naſcantur, et ignoratur, quis fuerit primus, ad effectum ſucceſſionis in Principatu, quid erit dicēdum. Alij dicunt, quod pulchrior erit eligendus. num.438.

439 Filij gemelli duo ſi naſcantur alicui Regi, et ignoratur, quis primus fuit, tunc ambo debent admitti, et iſta opinio eſt communior. nu.440. et 441.

442 Imperatores plures, vel Reges, quod ſimul imperarunt, vel regnarunt, plura habentur exempla.

444 Et in Hiſpaniarum Regnis pluries accidit, et Lud. Molin. et Ioſeph. Vela. DEVM deprecantur, ne amplius caſus iſte eueniat.

445 Filij gemelli duo. ſi naſcantur alicui Regi, & ignoretur quis primus fuit, tunc id dirimendū eſt iudicio ſortis, et eſt minus periculoſum.

446 Malum minus in dubio eſt eligendum.

447 in Malis duobus, fugiendum eſt maius, et leuius eligendum.

448 Iudicio ſortis, ea negotia ſunt committenda, in quibus non valet ingenium humanum.

449 Teſtator ſi dixerit amico ſuo, Animam meam dimittam in manibus in tuis, nec aliud addiderit, quid ſit faciendum et n.450.

451 Incertitudo ſicuti à principio non vitiat legata pia, ita nec ex poſt facto.

452 Hoſpitale ſi teſtator iuſſerit conſtrui in certo loco, ibi fieri dum nō potuerit, vel ſi pecunia legata non erit ſufficiens,

453 Per hoc nō extinguitur legatum, ſed in alium piam cauſam conuerti debet.

454 Legatum relictū Eccleſia. ſi interim deſtruatur ab inimicis Catholica veritatis, non extinguitur legatum, ſed alijs pauperibus debetur.

455 Eccleſia Romana ipſum DEVM repreſētat.

456 Monaſterium aliquod, ſi inuadatur ab hæreticis, tunc illius bona tranſeunt in poteſtatem Romana Eccleſia ſub adminiſtratione Romani Pontificis.

457 Eccleſia quiquid relinquitur, cenſetur ab initio cōceſſum Romano Pōtifici, qui vices DEI retinet.

CAPVT LXXIX.

CErtiſſimum ſanè illud eſt, ſiue de iure
communi, ſiue iure ſpeciali ſubſtineã-
416 tur dicta legata pia incerta, immunia eſſe à
vitio nullitatis, itaut efficacia remaneat. Qua-
rè inconſideratè loquutus eſt. *Cyn. in l. 1. nu 8.*
C. de ſacroſanct. Eccleſ. dum aſſerait legatum
relictum Ecclesiæ Parochiali, non valere, ſi nõ
417 conſtet de qua teſtator ſenſerit, quando ac-
cidit teſtatorem habuiſſe duas Parochias, ve-
luti ſi illius domus in medio duarum Paro-
chiarum ſita fuerit, & ad hoc expendit *textum*
in l. ſi quis ſeruum. §. ſi inter duos. ff. de legat. 2.
418 quod falſum eſt, quia permiſſa lex non pro-
cedit in legatis pijs, vt conſtat apertè ex ſupe-
rius dictis; Nam, & adhuc valebit legatum,
719 et Epiſcopus eliget Eccleſiam, cui illud dan-
dum ſit, *vt ſenſerunt Hoſtienſ. Io. Andr. Imola,*
& communiter Doctores, *in cap. indicante. de*
teſtam & de communi opinione teſtatur *Craſ-*
ſus. in § Inſtitutio quaeſt. 12. ſub num. 3. verſic. ſi
teſtator duas habeat Eccleſias, relinquitur po-
teſtas Epiſcopo eligendi vnam &c. Alij ve-
rò putant, & præſertim *Saliect. in l. 1. numer. 5.*
C. de ſacroſanct. Eccleſ. illam Eccleſiam præ-
420 ferri, in cuius Parochia eſt illa pars domus,
per quam habebat aditum principalem, et
frequentatum, *arg l. quod conclaue. ff de damn.*
infect. et l. ſi cui ades, et l. prædijs. §. penult ff. de
legat. 3. Gulielm. de Benedict. *in cap. Raynutius*
in verb. & hortum. numer. 9. verſ. quod ſi aditus,
et pars anterior domus ſit in vna Parochia, tam-
quã principale omnia ad ſe trahit &c. de teſtam.
Et facit dictum *Iaſ. in l beneficium. nu. 14. ff. de*
conſtitut. Princip. Surd. *deciſ. 207. numer. 4.* Mi-
lanen, *deciſ. 15 incip. Allegabatur. numer. 46.*
& ſeq. verſ. et ſic ad dignoſcendum, quod vna ſit
domus, et non duæ, cognoſcitur, dum ex vna ipſa-
rum domorum exitum habet vtraq; domus &c.
lib. 1. ſecuti à Rota *in cauſa Romana reſtitu-*
tionis in integrum 17. Maij 1627. coram bo. me.
Card. Vbaldo. eſt deciſ. 69 num. 5. part 5 recent.
nempe Cameras, ſeu manſiones eſſe membra
eius domus, per cuius ſcalas habẽt acceſſum,
aditumque principalem.
421 Congruit hic etiam illud, vt quamuis ap-
pellatione vineæ, non veniat canetum, ni-
hilominus id procedit, quando eſt ſeparatum
423 et diſtans à vinea, neque à vinea eſt tranſi-
tus ad illud. Secus verò ſi ſit cõtiguum, & per
eam hebeatur aditus ad arundinetum, ſeu
423 canetum, vt tenuit Rota *penes Caputaquen*
deciſ. 393. num. 1. part. 3. quæ deciſio ſecuta fuit
in cauſa Romana *ſtantiarum ad ſcalas Sanctas*
9. Maij 1622 coram. re me. Merlino *eſt deciſio*
432. num. 4. eadem part. 5. recent. tom. 2. Hinc in-
dubitanter receptum eſt, domus appellatione
venire domunculam, hortum, et ſimilia, ſi ad
ea pateat aditus per domum, *vt eſt textus in*
l. prædijs. §. balneas. verſ. ſi per domum quoque. ff
de legat. 3. & ibi Nicol. de Neapol. dicit quod
hortus poſitus inter duas domus, cedit illi
424 per quam intrinſicus erat aditus. *idem dicit*
Caſtrenſ. in l. Olimpico. ff de ſeruit. vrb. prad. &
hanc eſſe communem opinionẽ, *profitetur Iaſ.*
in l. beneficium num. 14. ff. de conſtitut. Princip.
Card. Mantica *de coniectur. vltim. volun lib 9.*
titul. 2. nu. 3. & Simon de Præt. de interpretat.
vltim. volunt lib. 4. interpretat. 1. ſolut. 7. nu. 29.
Gabr. *conſil. 94 num. 9 lib. 2.* Surd. *conſil. 207. n.*
4 lib. 2. Io. de Amie. *conſil. 30. n. 7. &* 8 Purpu-
rat. *conſil. 341. num. 2. & reſpondit* Rota *in cau-*
ſa Bononien fideicommiſſi de Elephantuccis 14.
Iunij 1638. coram Reuerendiſſ. Terracinen.
& iterum *in eadẽ cauſa ſub die 16. Ianuar. 1649*
coram. eodem. § nec obſtat. verſ ex conſtructione
portæ interioris, per quam patebat aditus ad nouã
domum colligitur præcipuum argumentum ad-
ditamenti ad domum legatam cum ſufficiat ſo-
lus aditus de domo propria in domum legatam
&c. (in qua deciſione plura deducuntur, quã-
do in legato veniant etiam futura, veluti, ſi
fuerit legata habitatio ipſius teſtatoris, & de-
inde tali habitationi, teſtator aliam domum
addidit &c.) *idemque fuit dictum in cauſa Flo-*
rentina Horti 4. Iulij 1642. corã R. P. D. Bichio
§. Quia omne acceſſorium. ſubdit tamen *Sa-*
lycet. in d. l. 1. vt ſupra nu. 410. ſi principalis
aditus communis eſt inter vtramque Paro-
425 chiam, tunc ſanctius eſſe, vt tale legatum
inter vtramque Eccleſiam Parochialem diui-
datur. *arg. l. illud. ff. de ſolut. & cap. cum quis. de*
ſepultur lib. 6. Et generaliter, in caſu, quo quis
habet duas Parochias, vt tale legatum diui-
426 dendum ſit inter ambas Eccleſias tenet cõ-
tra communem *Couarr. in d. cap indicante n. 2.*
de teſtam. vbi aſſerit de veriori, et addo textũ
in l ſi quis Titio 17. § vltim ff. de legat. 2. & con-
ducit, quod tradit *Imol. in Clement. ſi princi-*
palis. de reſcript. vbi aſſerit, ſi quis aſſignauerit
427 centum, pro præmio, primo intranti arcem
obſeſſam, & duo, vel tres ſimul intrent, ita
quod non poſſit diſcerni, quis eorum prius in-
trauerit, omnes diuident illa centum. *idem*
tradit Bart. in l. hoc articulo. num. 2. & 9. ff. de
hæred. inſtituend. & iſta eſt communis opinio
ſecundum Ripam *in l. ſi quis in fundi vocabulo.*
§. fin. in fin. ff. de legat. 1. Felin in cap. capitulum
ſancta crucis. num. 17. de reſcript. Alciat. *lib. 9.*
parergon. cap. 10. Menchac *lib 3. controuerſ.*
illuſtr. cap. 93. Alberic. *in l ſi fuerit. ff. de reb. dub.*
Roman. *in l. cum, qui nouiſſimus. ff. ad Trebell.*
428 Intellige tamen eam opinionem veram,
quando præmium poteſt diuidi, ſecus verò ſi
non poſſet dari congruenter pluribus; vt quia
Rex pollicetur filiam ſuam in vxorem primo
429 occupanti Caſtrum, tunc enim nemini de-
beretur *arg. l. ſi quid ergo. ff. de duob. reis. & l.*
vter ex fratribus. ff. condit. inſtitut. & hoc quã-
do præmium apponitur actui, non reiterabi-
430 li, ſecus ſi reiterabili, vt in currentibus ad
bra-

Digitized by Google

brauium, quia ſi duo ſimul ad illud deueniãt,
iterum eſt currendum, vt dixi ſupra *num.*
ibique adducta procedunt in caſu iterabili.
At hic loqui proſequendo in caſu inreitera-
431 bili, vt tunc omnibus ſimul concurrentibus,
debeatur prçmium, dum ſumus in re, quæ cõ-
gruenter poteſt diuidi.

Id facto comprobauit magnus ille Scipio
432 Romanus, dictus Africanus, cuius iudicia
prudentiſſima, æquiſſimaque fuerunt, & in
hoc caſu more ſolito etiam prudentiſſime iu-
dicauit; Nam cum ei dandum eſſet præcipuũ
muralis coronæ præmiũ, ei qui primus murũ
433 Vrbis Carthaginis cõſcendiſſet, incertumq;
eſſet ex duobus, qui hunc ſibi honorem repe-
tebant, vterque prior in oppidum tranſcen-
434 diſſet: vtrumque prudens Scipio corona
murali donauit. *teſte Tito Liuio lib. 2. belli Pu-
nic. & Plutarch. in vit. eiuſdem Scipion.* & è no-
ſtris referunt. *Alciat. in l. proximus. ff. de verbor.
ſignif.* Tiraquell. *in primogenit. cap. 17. quæſt. 4.
num* 13. & poſt eos *Ceuall. commun. contra
commun. quæſt. 248. num. 71.* & facit text. *in
l. cum inter. C. de fideicommiſſ. libert.* vbi habe-
435 tur, quod ſi libertas relicta fuerit poſthumo
naſcituro, & ſimul plures naſcantur, vno par-
tu omnes liberi erunt, adde text. *in l. qui filia-
bus §. 1. ff. de legat.* 1. vbi ſi teſtator legat centũ,
436 ſi qua ſibi nata filia ſit, & naſcantur plures,
vnicuique debentur illa centum.

Tandem ſi duo, vel plures filij ſucceſſiuè
437 naſcantur eodem partu, & non poteſt co-
gnoſci, quis eorum prius editus ſit, quis eorũ
ſuccedat, & præferatur in Regno, vel maiora-
tu, & licet aliqui Doctores putarunt, quod
438 filius, qui eſt pulchrior, ex gemellis ille præ-
feratur in Regno, vel maioratu, præſertim sẽ-
ſit *Bald. & alij à me relati in annotat. ad deciſ.
460. num. 171 part. 4. recent. tom. 2.* vbi etiam
plura habui circa pulchritudinem.

Vera tamen concluſio eſt in ſupradicto ca-
ſu propter maximum dubium, & incertitudi-
439 nem, vt vterque admittatur, et ſuccedat in
Regno, vel maioratu, quãtumuis indiuiſibili,
et hoc quidem inſolidum, Neſciũt certe Do-
ctores in hoc caſu adeo obſcuro, ambiguo, et
440 perplexo ad componendam tam magnam
diſcordiam inter duos fratres non temere
ortam, melius, et expeditius, citra belli, et tu-
multus periculum, quàm vt dixi ambos ad-
441 mittere propter ſupradictas rationes, et iſta
opinio eſt communior, et humanior, et eam
ſecuti ſunt *Anton. Gomez. in commentar. ad ll.
Tauri* 40 *num. 68 verſic. ſextò principalis &c.
Ceuall. commun. contra commun. quæſt. 248. nu-
mer. 71.* vbi hanc opinionem approbat, aſſe-
ritque eàm eſſe ſequendam, tàm in iudican-
442 do, quàm in conſulendo, et de communiori
ſententia teſtatur; Cõfirmatur etiam id, quia
in Iure, et hiſtorijs reperitur duos, et plures
ſimul regnaſſe Imperatores, *vt in l. Diui fra-
tres. ff. de iure patr. & l. Diui fratres. ff. de pœn.
l. ſi adulterium cum inceſtu. §. Imperatores. ff. ad
municipal. l. Imperatores. ff. eod. can. nunc autem
21. diſtinct. & in puncto tradunt* Lancellott. *in
templ. omn. Iudic. lib. 1. cap. 1 §. 1. quæſt. 1. nu. 1.
& ſeqq.* et Matth. Stephan. Pomeran. *in tract.
de iuriſdiction lib. 2. part. 1. cap. 1. num. 105.*

Et prædictus caſus pluries in Hiſpaniarum
443 Regnis accidit, vt ex hiſtorijs antiquis, et
modernis conſtat, ita vt duo ſimul Reges re-
gnarunt, vt refert ex noſtris. *Ludouic. Molin.
in tractat. de primogenit lib. 3. cap. 1. à num. 20.
& num. 25.* deprecatur DEVM Optimum
Maximum, ne amplius caſus iſte in Hiſpania-
444 rum regnis accidat, et nuper idem depre-
catus eſt *Ioſeph* Vela. *in ſuis diſſertat. Iuris con-
trouerſ. in Hiſpalen. Senatu cap. 4. num. 45. verſ.
melius futurum eſſe, vt DEVM enixè deprece-
mur, ne caſus iſte in Hiſpaniarum Regnis con-
tingat &c.* ibique refert plures ſententias di-
uerſorum DD in hac controuerſa materia,
& ſub num. 50. & 38. putat opinionem illam,
445 vt res ſorti committatur, eſſe Iuris magis
conſonam, longeque minus periculoſam, quã
cœteræ, et ſic militat regula, quod in dubio
446 minus ſit eligendum malum. *l. quoties nihil.
200 ff. de regul. iur. cum ſimil.* Vnde monuit tu-
ba Romani eloquij *in orat. ad Quintum fratrẽ.*
447 his verbis. *In duobus malis, fugiendum ma-
ius, leuius eligendum*, et ſecundum Plautum
in Stych. act. 1. *E malis multis, malũ, quod mini-
mum eſt, id minimum eſt malum*, et ſub *d. nu-
mer.* 78. multa ponit circa æquum iudicium
448 ſortis, cui negotia ſunt committenda, vbi
non valet ingenium, *& ſub numer. 19. & ſeq.*
plura eruditè ponit, non eſſe bonum duos
Regnum capere Reges, et præter ab eo ad-
ducta, plura quidem alibi adducam.

Quarè modo concludendo ea, quæ dixi de
validitate legati ad pias cauſas, quantumuis
incerti, quod licet tàm incertè verſatus fuerit
teſtator circa relicta pro anima, vt ſolum di-
449 xerit amico ſuo, *Animam meam dimittam
in manibus ſuis*, nec addiderit aliud verbum,
nec voluerit aliter diſponere, hoc caſũ cenſe-
450 tur talis amicus grauatus reſtituere hære-
ditatem pijs locis, *ita ſenſerunt Abb. poſt In-
nocent. in cap. cum tibi. de teſtam.* Bald. *in Mar-
garita in verbo, teſtator. in 1. notabil. & rectius
Ilephonſ.* Perez. *in tractat. de anniuerſ. & ca-
pell. cap.* 10. *numer.* 104. Genuenſ. *in practicabil.
Eccleſiaſt. tricenar.* 15. *quæſt* 446. *num.* 7. et vi-
de quæ dixi ſupra *cap.* 50. *à nu.* 19.

Quibus demum finitimum eſt, vt quemad-
451 modum incertitudo à principio non vitiat
relicta ad pias cauſas, ita nec, ſi ex poſt facto
incertitudo ſuperueniat, puta ſi Teſtator mã-
452 dauerit cõſtrui Hoſpitale in certo loco, vbi
ex aliqua iuſta cauſa poſtea non potuit con-
ſtrui, vel quia pecunia legata in certum pium
vſum, non ſit ad illud ſufficiens, per hoc le-
453 gatum non extinguitur, ſed in aliquam aliã
piam cauſam, conuerti debet. *arg. l. legatum*

Ciui-

Digitized by Google

Ciuitati, vbi notat. *Bart. ff. de vſufruct legat. cap. nos quidem. & ibi Innocent. & Abb. nu. 13. & poſt alios Couarr. nu. 9. & ſeq. de teſtament.* Bald. *in Lcum alienam. num. 6. C. de condit. ex cauſ.* vbi latiſſimè Apoſtilla, et copiosè tractat *Angel. Aretin. in tractat. de teſtam. gloſ. 9. et 13.*

454 Prout etiam ſi Eccleſia, vel Monaſterium, cui legatum eſt factum interim deſtruatur, vel ab inimicis Catholicæ veritatis capiatur, non extinguitur legatum, ſed debetur alijs pauperibus, et remanet apud Papam, Roma-

455 namque Eccleſiam, quæ repræſentat ipſum DEVM immortalem, *Bald. in l. hæreditas la- priuata in fin. ff. de hæred. inſtit.* lateque tractat *Felin. in cap. cum dilecta. num. 21. & 22. de reſcript.* ſenſitque Rota *in cauſa Treuiren. Vnionis 19. Maij 1641. coram bo. mem. Card. Hieronym. Verospio*, vbi dicitur, quando aliquod

456 Monaſterium inuaditur ab hæreticis, tunc illius bona tranſeunt in poteſtatem Romanæ Eccleſiæ, et ſub adminiſtratione Summi Pontificis, qui dum DEI vices retinet cenſetur illi à principio donata fuiſſe, omnia bona, quæ aut ex munificentia Principum virorum, aut

457 aliorum pietate conceſſa fuerunt alicui Eccleſiæ, *vt notabiliter voluit* Geminian. *in cap. omnes § confirmatos de religioſ. dom. lib. 9. in 5. notabil.* quem ſecutus eſt Rip. *in l. quo minus. numer. 107. ff. de flumin. cũ alijs in d. deciſ. allegatis*, et deinde in terminis noſtris *poſt Bald.* ſubditur, idem procedere etiã in legato, aut

458 fideicommiſſo relicto Eccleſiæ, quod tempore conditionis extinctum ſit &c.

ARGVMENTVM.

Legata pia incerta, quę relinquũtur DEO, eiuſq; Sanctis, & eorum intuitu pauperibus, et alijs locis pijs in genere et abſque vlla ſpeciali determinatione, & proprijs nominibus perſonarum non expreſſis, pure, in diem, vel ſub cõditione etiam per viam ſubſtitutionis, vel translationis &c. debentur ex diuerſorum Summorum Pontificum Conſtitutionibus, Venerabili Fabricæ Eccleſiæ Principis Apoſtolorum de Vrbe.

Leges, vel Statuta, ſi requirant ſpecificam expreſſionem alicuius rei, eis non ſatis ſit, per generalem expreſſionem, vel per relationem ad aliud, cum ad hoc, vt aliquid dicatur expreſſũ opus eſt, vt oculis proſpici poſſit, quod ſcriptum eſt, cum ea non dicantur expreſſa, quæ intellectu tantum percipiuntur.

Obligatio Cameralis licet trahatur etiam ad enunciata, non intrat limites eorum, quæ ex iuris interpretatione veniunt. Sanè ſupradictæ concluſiones benè intrant in terminis cõtractuum, aliarumque diſpoſitionum inter viuos, non autem in vltimis elõgijs, in quibus quomodolibet admittitur incerti declaratio.

SVMMARIVM.

1 *Legata pia incerta debentur Fabricæ S. Petri de Vrbe.*

2 *Legata pia, quæ relinquuntur, abſq; vlla determinatione, et proprijs nominibus perſonarum non expreſſis, debentur Fabricæ S. Petri de Vrbe.*

3 *Legis verba, quando ſunt clara, & abſoluta eſt poteſtas Legislatoris, tunc aliud non eſt quærendum.*

4 *Incertè, ea, quæ relinquuntur DEO, Papa eſt vniuerſalis diſpenſator, & adminiſtrator.*

5 *Romanus Pontifex quale officium gerat in Orbe Terrarum.*

6 *Papa eſt Oraculum Cœli, Dictator diuinus, Orbis lumen, Stella polaris nauigationis Orthodoxæ. & num. 7.*

8 *Legata pia dicuntur incerta, ſi ſint relicta pauperibus, & executor debet eorum nomen ſpecificare.*

9 *Expreſſionem ſpecificam vbi Iura requirunt non ſufficit aliquid exprimi per relationem ad aliud.*

10 *Expreſſum illud dicitur, quod nominatim fit.*

11 *Expreſſũ, vt aliquid dicatur, opus eſt, vt oculis proſpici poſſit, quod ſcriptum eſt.*

12 *Expreſſa, ea propriè non dicuntur, ſed impropriè, ſi intellectu tantum percipiantur. & numer. 13.*

14 *Statutum, ſi iubeat nomen, & cognomen contrahentium poni in inſtrumentis, non poterunt per alia ſigna demonſtrari. & nu. 19. 20. et 21.*

15 *Executionem paratam, ſi ſtatutum det expreſſis in inſtrumentis, illam non dicitur dare, eis quæ ex coniecturis deducuntur.*

16 *Coniecturæ non ſufficiunt, quando lex requirit aliquid expreſſè.*

17 *Obligationis Cameralis natura eſt, vt trahatur ad omnia etiam incidenter deducta in inſtrumento.*

18 *Obligatio Cameralis non competit pro his, quæ veniunt ex interpretatione iuris.*

22 *Cenſus dominus, in emptione cenſus, omnibus debet præferri, & ideo omnes conditiones ei debent denunciari, & per menſem debet expectari.*

23 *Denunciatio, vbi requiritur pro forma, omninò eſt facienda, & non ſufficit, ſi aliunde habeatur talis ſcientia.*

24 *Emphyteuſim alienans, debet præferre omnibus in emptione Dominum directum, & id ei eſt notificandum.*

25 *Itaque niſi conſtet de tali intimatione, ſcientia venditionis in genere non ſuffragatur.*

26 *in Vltimis voluntatibus ſpeciale eſt, admitti expreſſionem per relationem, quamuis iura ſpecificam expreſſionem requirant. & numer. 27.*

28 *Teſtamentorum iura firma eſſe oportet, et non ex alieno arbitrio pendere.*

29 *in Legatorum interpretatione non eſt recedendum à perſona legantis.*

30 *Legatorum explicatio conferri poteſt in arbitrium teſtatoris, tamquam boni viri.*

32 *in Vltimis voluntatibus, quod poſſit, pendere aliquid pendere; declarandum ab teſtante eſt, articulus ſatis intricatus.*

33 *Inſtitutio hæredis eſt caput, & fundamentum totius teſtamenti.*

34 *Inſtitutio hæredis debet eſſe certa, clara, et ſpecialis, & non ſufficit ſola nominis expreſſio; ſed etiam alia demonſtratio requiritur.*

35 *Hæres non dicitur inſtitutus per ſolam nominis expreſſionem.*

36 *Hæredis nomen, ſi per errorem in teſtamento fuerit omiſſum, talis error vitiatur. & nu. 38.*

37 *Solemnitas aliqua qualitercumque in teſtamento fuerit omiſſa, vitiat illud.*

39 *Notarius non poteſt corrigere errorem teſtamenti, circa omiſſionem nominis hæredis.*

40 *Quia id eſſet non corrigere, ſed falſum fabricare, cum talis nominatio debeat fieri coram teſtibus, & nu. 41.*

42 *Inſtitutio hæredis, quamuis Iura aliquid inſiſtant, vt ſit expreſſa, et clara, tamen fauore vltimæ voluntatis admittit nominationem per æquipollens.*

44 *Inſtitutio facta, per verba illa, hic mihi hæres eſto, valet, licet nomen non exprimatur.*

45 *Inſtitutio hæredis facta per reſponſionem interrogationis, an vellet talem hæredem inſtituere, valet, tantum reſpondendo, quod ſic.*

47 *Teſtamentum factum per relationem ad cedulam penes tertium exiſtentem an valeat, & numer. 48.*

49 *in Teſtamentis, quando certum quid committitur declarandum arbitrio tertij, nihil id diſtat ab expreſſo, cum intelligatur arbitrio boni viri, quod eſt certum.*

50 *Arbitrium boni viri eſt certum.*

51 *Incertum non poteſt dici aliquid, ſi determinatum iam eſt.*

52 *Pater, ſi relinquat filijs illam quantitatem pecuniæ, quæ videbitur, et placebit eius hæredibus, valebit talis inſtitutio.*

53 *Legatum valet, non deſignata quantitate, ſed relicta in arbitrio tertij.*

54 *Arbitrium boni viri in vltimis maximè voluntatibus ſemper poteſt certificari iuxta diuerſitates caſuum, & quantitatem patrimonij.*

55 *Arbitrium, ſi alicui ſit commiſſum in vltimis voluntatibus, ſi ille non arbitratur, receditur ab illius perſona.*

56 *Quod ſpeciale eſt in vltimis voluntatibus, et ſecus eſt in contractibus.*

CAPVT LXXX.

OPERAM, & oleum, me perdidiſſe primo aſpectu quis cogitabit, in vanum me laboraſſe putando, dum ſupra in præcedentibus capitibus adduxi tot diſtinctiones, nec non monita circa præſtationem, diſtributionemque legatorum piorum incertorum, maximè dum fuit relictum pauperibus in genere, et ſic perſonis incertis. Nam clarum,
1 determinatumque eſt, quādo legata ſunt pia
incerta, tunc ea ſpectant, ſeu intrant ampliſſima priuilegia Reuerendæ Fabricæ Baſilicæ S. Petri Principis Apoſtolorum de Vrbe, vt liquido conſtat ex Bulla fel. rec. Clement. VII. *eſt in nouo Bullario Romano inter Conſtitutiones d. Pōtificis in ordine 9. §. 8.* Audiamus quæſo verba ipſa conceſſionis, ibi, *Et ſimiliter de*
2 *eis, quæ DEO, eius ſanctis, & eorum intuitu pauperibus & alijs pijs locis in genere relinquütur, & abſque vlla ſpeciali determinatione, & proprijs nominibus perſonarum non expreſſis purè, in diem, vel ſub conditione &c.* cum his quæ ſequuntur.
Verba ergo videntur clarè diſponere, & ex-
3 tare atque de poteſtate legiſlatoris, maximè
circa diſpoſitionem legatorum piorum incertorum prorſus nefas erit diſputare, cum Romani Pontificis omnimoda, et abſoluta ſit
4 poteſtas in hæc omnia, quæ CHRISTO Do-
mino vti incerta debentur. Ipſe eſt enim vniuerſalis diſpenſator, atque adminiſtrator bonorum CHRISTI, cuius eſt Vicarius, vi-
5 ceſque gerit in Orbe Terrarum, hic eſt ille
magnus chriſtifidelium Dux, Regum omniū Rex maximus, Honorificentia Militiæ ortho-
6 doxæ, Oraculum Cœli, Dictator Diuinus,
Stella Polaris nauigationis Chriſtianæ, Oriētalis fons Iuſtitiæ, Orbis lumen, Moderator
7 populorum, Refugium oppreſſorum, Totum
omnium efficiens, eique terreni ſimul, ac cœleſtis Imperij gubernacula ab Omnipotenti DEO credita ſunt, *iuxta text. in can. omnes. verſ. iura terreni, ac cœleſtis Imperij cōmiſit &c. 22. diſtinct.* et alias prout iam pleno calamo, et diffusè differui *in annotat. ad deciſ. 2. in lit. A. per tot. part. 3. recent.*
Dum ergo executores teſtamentarij, vel in
8 eorum defectu Ordinarij debent ſpecificare
nomina pauperum, inter quos relicta per teſtatorem veniunt diſtribuenda, ex hoc neceſſariò cōuincitur, legata eſſe in genere, et proprijs nominibus perſonarum non ſpecificatis,
9 et in iure ſine controuerſia tranſit, vbi lex
requirit ſpecificam expreſſionem, non ſufficit aliquid exprimi per relationem ad aliud. *§. ſi verò expreſſim cum ibi notat. auth. de hæred. & falcid. l. ſi quando. §. et generaliter. C. de inoffícioſ. teſtament.* Nec etiam ſat eſt generalis expreſſio *l. fin. C. de indict. viduit. tollend. Clem. conſti-*

tutionem,

tutionem, de electión. gloſ. in cap. requiſitores. in verb. expreſsè de hæretic. lib. 6 & in Clem. 1. in verb ſpecialiter de iudic. et tenet Io. Andr. in c. 1. de reſcript. lib. 6. Tiraquell. de iure marit. gloſ. 7. num. 129.

10 Cum expreſſum illud ſit, quod nominatim
ſit. l. ſi expreſſim ff. de appellat. l. ſi ſeruus ff. de
aſsignat. libert. et ſic opus eſt, vt oculis proſpi-
11 ci poſſint, quæ ſcripta ſunt, l. 1. ff. de eis qui in
teſtam. delen. Rota Genuenſ deciſ. 14. numer. 40.
et conſiderauit Rota Romana in cauſa Aue-
nionen. Fideicommiſſi 19. Ianuarij 1637 coram
bo. me. Card. Panzirolo. eſt deciſ. 189. numer. 16.
part. 7. recent. Vbi dicitur ea, quæ ex mente, et
12 coniecturis deducuntur non propriè expreſſa
dici poſſunt, ſed impropriè, ideo nō niſi tacitè
id dicitur expreſsū, quod oculis corporeis legi
13 non poſſunt, ſed intellectu percipiuntur l. 1.
in princip. verſ. legi autē ff. de his quæ in teſtam.
delen & poſt Iaſ. et alios declarat Aſin. in ſua
prax. titul de execut § 6. cap. 71. num. 12. et ſeqq.
Hinc dicit Angel. in l. 1. ff. de liber. & poſth.
14 ſi ſtatutum diſponat, quod in inſtrumētis de-
beant deſcribi ſpecificè cognomina, et prono-
mina contrahentium, non ſat eſſet perſonas
demonſtrare per alia ſigna. argum. l. cum hi.
§. ſi Prætor ff. de tranſact. et ſequitur Alex. in
conſil. 141 ſub num. 10 lib. 2. Afflict. deciſ. Nea-
politan. 220. num. 16 verſ. vbi requiritur ſpeciſi-
ca expreſſio, non ſufficit illud per relationem ex-
primi &c. Giurb. deciſ. Siciliæ 45. ſub num. 19.
vbi, poſt Dec. Socin. Bologn. Purpurat. & alios,
15 inquit, ſi ſtatutum tribuat paratam execu-
tionem expreſſis in inſtrumentis, illam non
dicitur dediſſe eis, quæ ex coniecturis colli-
guntur cum expreſſa propriè non ſint, nam
16 coniecturæ non ſufficiunt, quando lex requi-
rit aliquid expreſsè. gloſ. in l. qui patris. ff. de
vulgar. et pupillar.

Videmus etiam licet obligationis Came-
ralis natura ſit, vt trahatur ad omnia etiam
17 incidenter deducta in inſtrumento ex alle-
gatis à Rota coram bon. me. Card. Pamphilio in
cauſa Romana Palatij 15. Martij 1604 et corā
bo. me. Litta in cauſa Ciuitatis Caſtelli Bonorū
6. Iunij 1594 impreſſa ſunt apud Zacch. de ob-
ligat. Cameral. deciſ. 5 num. 10. et deciſ. 96 nu. 4.
et, antea fuit dictum in deciſ. 246. n. 2 et dec. 741.
num. 2. et deciſ. 797. num. 11. part. 1. diuerſ. et de-
inde in deciſ. 143. num. 10. part. 5. recent. & de-
ciſ. 273. num. 2. part. 7. recent. et coram Reuerē-
diſſ. D. Dunozetto in cauſa Romana Fideicom-
miſſi de Guidis 27. Iunij 1633 cum alijs allega-
tis coram R. P. D. Meltio in cauſa Romana Fi-
deicommiſſi de Mutis 28. Maij 1649 §. De ac-
concio. verſic ex obligatione Camerali oppoſita
in fine inſtrumenti dotalis, quæ extenditur ad
omnia præcedentia in eo enunciata &c.

Nihilominus vltra expreſſa, et enunciata
18 numquam trahitur, et ſic obligatio Came-
ralis nō competit pro his, quæ veniunt ex in-
terpretatione iuris, dum requiritur, vt ea via
competat, expreſſio in inſtrumento, vnde ſat
19 non erit interpretatio, ſed ne in hac materia
inſiſtam videatur Galleſ. de obligat. Cameral.
quæſt. 31. nu. 15. et 16. et ibi latè Zacch. in addit.
in litera B. nu. 12. et 13. & ſeq. et addo deciſ. 30.
nu. 11 verſ. obligatio Cameralis non extenditur,
niſi iuxta expreſſa &c. part. 5. recent. Concludi
20 ergo poteſt, quoties lex, vel ſtatutum requi-
rit aliquid expreſsè fieri, aut exprimi pro for-
ma, vel prout videtur eſſe caſus noſter ver-
borum tenorem exigit, et tunc ſatis non erit
21 aliquid fieri, vel exprimi per æquipollens, et
per viā intellectus, ſed naturalis expreſſio re-
quiritur, vt poſt gl. Felin Iaſ Curt. et alios pōde-
rat Gail. obſeru. Imperial. lib. 1. obſeru. 2 ſub n. 6.
Hinc eſt cum Dominus Cenſus in emptio-
ne cenſus omnibus alijs debeat præferri, eique
22 denunciari debeant conditiones, quibus res
vendenda eſt, et per menſem expectari, vt
ad verbum diſponit Conſtitutio ſa. me. Pij V.
in Bullar. in ordine 79. num 6. Ideo cum ea
denunciatio pro forma requiratur omnino
23 eſt præmittenda, nec ſat erit, quod Domino
Cenſus aliunde venditionis contractum in-
notuerit, vt latè per Cenc de Cenſib quæſt 64.
num. 9. & ſeq. et dixit Rota coram ſanct. mem.
Gregor. XV. deciſ. 425. num. 7. verſ. non ſufficit
ſcientia cum Bulla pro forma requirat denun-
ciationem &c. et ibi Beltram. in annotat. in li-
tera A. dat deciſiones concordantes, et adde
Duran. deciſ. 51. num. 2. verſ. non ſufficit cenſua-
rio ſimplex ſcientia venditionis, ſed denunciatio
pro forma deſideratur &c. eſt alijs allegatis corā
R. P. D. Veroſpio in cauſa Fanen. Retractus 19.
Ian. et 4. Iulij 1646. et recentius coram Eminen-
tiſſ. D Cardin. Ottobono in cauſa Verulana
Molendini 12. Ianuarij 1652. §. Ideo. verſ. nihil
referunt epiſtolæ, aut teſtes adducti ad oſtendē-
dum, quod Cenſuarius venditionis notitiam ha-
buerit, quia ſemper obſtat, omiſſio denunciatio-
nis pro forma requiſita &c.

Facit etiam illud ſimile, de emphyteuta
alienante emphyteuſim, vt prius Domino di-
24 recto omnia pacta in venditione contenta
notificare teneatur, vt deliberare poſſit, an
velit, nec ne præferri, vt de Iure ſancitum eſt
in l fin. C. de iur. emphyt. Vnde ſi non conſtet de
tali intimatione, et ſic forma ad vnguem ſer-
25 uanda eſt, itaque ſciēntia venditionis in ge-
nere non ſuffragetur, vt inquit Ioan. Andr. in
addit. ad Speculat. in titul. de procurat. §. vltim.
num 13. cum alijs copiosè relatis per Gratian.
diſcept. forenſ 7. 2. num. 2. verſic. nec præſentia,
nec notitia ſuffragaretur, imo ſemper eſt locus
retractui &c. et ſæpiùs reſpondit Rota, vt vi-
dere eſt coram Reuerendiſſ. D. Terraconen. in
cauſa Rom. Prælationis 20. Iunij 1644. § Vnde
remanet. verſic. indubitanter tenebatur denun-
ciare, ac intimare Dominis directis ex cauſa em-
phyteuſis omnia pacta &c.

Tamen quidquid dicant ſupradicti DD.
prędicta eorum doctrina procedit in alijs ter-
26 minis, quàm vltimarum voluntatum, quarũ
fauore cõtrarium in Iure diffinitum reperio,
et ſic diſponitur *in l.arbitrium 1.et ibi commu-*
niter DD. ff de legat.2. per quem textum re-
27 ceptum eſt fauore ſupremorum elogiorum
admitti expreſſionem per relationem, quam-
uis Iura ſpecificam requirant expreſſionem,
& indiuiduam. Nec mihi eſt ignotus *text.in l.*
illa inſtitutio ff.de hæred inſtituend. qui expreſ-
sè determinat, quod teſtamentorũ iura firma
28 eſſe oportere, non ex alieno arbitrio pende-
re, et id ſatis conſtanter veteres decreuerũt,
et poteſt dici, Legem 12. Tabular. ita ordinaſ-
ſe, *Vti quiſque legaſſet, ita ius eſto, vt in princip.*
Inſtitut de Leg. Falcid. & in l. verbis legis 12.
tabular ff.de verb.ſignif. Ideo veteres Legum
obſeruatores maximi, verba illa, quiſque le-
gaſſet, ita ius eſto &c. factum per ſe explican-
dum. non quod in voluntatem alterius con-
29 ferretur, ſignificare, & ita à perſona non eſſe
recedendum exiſtimarunt, *vt in § ſed cum fa-*
ctum. Inſtit. de ſtipulat ſeru. & in l. inter artifi-
ces ff.de ſolut. & in l.vni. § ne autẽ. C. de caduc.
toll. & in l fin. C. de his, qui ven.ætat. impet et
ſic circa diſpoſita in teſtamẽto videtur neceſ-
ſaria expreſſio per ipſum teſtatorem met.
30 Et tamen ſcimus, quod legatum poteſt cõ-
ferri in arbitrium extranei, tamquam boni
viri, *vt cõſtat ex d.l.arbitrium, 1. ibi, in arbitrio*
alterius conferri legatum, veluti conditio poteſt.
ff.de legat 2. idem determinatur in *l. fideicom-*
miſſaria. 45 *ff de fideicommiſſ. libert* Contraria-
31 tur tamen *text.in l.non numquam, ibi, in alie-*
nam voluntatem conferri legatum non poteſt.ff.
de condit. & demonſtrat. Sed vide declarationẽ
Cuiaci lib.2. Obſeruat.cap.6. quam etiam refert
Fachinen. *controuerſ. Iur. lib.5. cap.* 58. *in fin.*
Et quidem nodus eſt iſte difficillimus, & adeo,
32 vt hanc eſſe antonomiam inſolubilem dixe-
rit *Sarmient. poſt Emanuel. Coſt. quem refert*
lib 2. ſelect. Interpretat. cap.3. num 29. *& ſeqq.*
vbi vide. Et nos hic perſiſtendo in terminis,
ſatis clarum eſſe, quod in vltimis volũtatibus,
cũ tractetur de re fauorabili, admittitur ex-
preſſio per æquipollens, ſeu per relationem.
Idque clarè videmus in ipſa inſtitutione
33 Teſtamentaria, quæ eſt caput, & fundamen-
tum teſtamentariæ diſpoſitionis, quæ Iura
omnino requirunt, vt ſit certa, & ſpecialis,
itaque contenta non remanent de ſola nomi-
nis expreſſione, ſed etiam aliam demonſtra-
34 tionem requirunt *ex adductis per Cæſarem*
Manent conſil.7. num.9. vbi poſt alios ibi re-
latos tenet, quod per ſolam nominis expreſ-
35 ſionem non dicatur hæres nominatus, idque
declara, *vt per Rotam deciſ.*588.*nu.*8.*part.*5.*re-*
*cent.tom.*2. et plura congeſſi circa hanc mate-
riam, quod hæredis nuncupatio debet eſſe
clara manifeſta dilucida, & aperta, explicitiſq.
verbis per teſtes exaudita ſupra *in cap* 50. *à n.*
1. *et ſeq.* et amplia id procedere etiamſi per er-
rorem expreſſio nominis hæredis coram te-
ſtibus fuerit omiſſa. quia talis error vitiaret,
36 nam qualitercumque fuerit omiſſa ſolemni-
tas requiſita in teſtamento, illa omiſſio vi-
tiat *l.iubemus.* C. *de teſtament.* Cui eſt dubiũ,
ſi rogitus teſtium, ex errore fuerit omiſſus,
vel numerus teſtiũ, vel alia ſolemnitas neceſ-
37 ſaria non valere teſtamentum *l cum antiqui-*
tas. C. *de teſtamen.d. l.hac conſultiſſima.* C. *eod.*
cum ſim.lib. quod procedit, quantumuis omiſ-
ſio fuerit leuis *ex alegatis per Hippolit.* Rimi-
nald. *in conſil.*759.*num.*67. *verſ. dato quod leuis*
diceretur &c. lib.7.
Conſequenter ſi de tempore conditi Teſta-
menti non fuerit per errorem expreſſum no-
38 men hæredis, quantumuis ipſe teſtator, &
Notarius in mentẽ habuerit aliquem, puta
Titium hæredem inſtituere, tamen ex quo
coram teſtibus ille non fuit nominatus, de-
39 inde Notarius non poterit corrigere talem
errorem, addendo in inſtrumento nomen hæ-
redis, quia id eſſet non corrigere, ſed falſum
fabricare, non enim agitur de errore in con-
40 ficiendo teſtamento, ſed fuit error non expri-
mendo ore, quod exprimi omnino debebat
coram teſtibus. Vnde non poteſt Notarius in
inſtrumento teſtamenti apponere nomen hæ-
41 redis, quod non fuit dictum tempore teſta-
menti, et teſtificari eam ſolemnitatem, ſcilicet
expreſſionem nominis hæredis, quæ non fuit
appoſita tempore congruo, *& latius id ſcitè*
declarat Philipp. Corn. *in conſil.*304.*à n.*5.*lib.*1.
cum ibi adductis.
Firmum vtique manet hæredis nomen in
teſtamento omnino Iura decreuiſſe, vt ſit cer-
tum, indubitatum, eiuſque nuncupatio dilu-
42 cida, clariſque verbis proprio ore teſtatoris
facta, et idquidem teſtes audiuerint, et tamẽ
non obſtante tanta inculcatione, quia agitur
de diſpoſitione teſtamentaria, materia adeo
fauorabili, dicitur ſatisfactum huic ſententiæ,
hæredisque inſtitutio dicetur certa, dum no-
43 men hæredis aliquo modo poteſt, ex ſigno in-
dubitabili, & concludenti demonſtratione
certificari, ſicuti expreſsè annuit *text.in l.quo-*
ties § ſi quis nomen ff. de hæred. inſtituend. cu-
ius verba ſunt. *Si quis nomen hæredis idem non*
dixerit, ſed indubitabili ſigno, eum demonſtra-
uerit, quod penè nihil à nomine diſtet, valet in-
ſtitutio. & ad hoc ibi notat *gloſ. ordinaria, &*
vniuerſa turba Scribentium, eſt quoq. text. *in*
l nemo dubitet. ff.de hæred. inſtituend. vbi ſi te-
ſtator dixit, *hic mihi hæres eſto*, valet inſtitutio
44 licet non ſit expreſſum nomen, & de hac ma-
teria alibi dicam.
Hinc eſt etiam, quod ſubſtinetur illa inſti-
tutio, quamuis multi contra blaterant, quã-
do non ipſe teſtator hæredem nominauit, aut
45 ſcripſit, ſed interrogatus à Notario, vel quo-
piam

Digitized by Google

ipſam alio, num Titium hæredem ſuum eſſe
velit, reſpondit velle, aut aliter euidenter,
agnouit ſe velle, cum enim ſatis ſuperque in-
dubirabili ſigno hæredis nomen demonſtra-
46 uerit firma, atque rata erit talis inſtitutio vt
diſertè cenſuit *gloſ. in l iubemus. in verb. quem-
admodum C. de teſtam.* euius opinionem eſſe
coronaram demonſtrabo. Hinc quoque pro-
manat ſimilis illa, concluſio, quæ et etiam re-
cepta communiter à pluribus apparet, veluti
cum inſtituitur hæres, qui inſcriptus eſt in
ſchedula dimiſſa per Teſtatorẽ apud P. Guar-
dianum Conuentus S. Franciſci, nam tunc
47 erit idem, ac ſi Teſtator nominatim, et clarè
hæredis nomen coram teſtibus ſpecificè ex-
preſſiſſet, validumque erit tale teſtamentum
abſque eo, quod teſtes legerint, viderint, aut
48 alias certiores redditi fuerint de diſpoſitis in
in d. ſchedula, & ſic nec aliam expoſcit magis
explicitam hæredis inſtitutionem, quam ſcri-
ptura relata demonſtrat, vt larè firmauit *Rota
coram Eminentiſſ. D. Card. Corrado in cauſa
Senogallien. ſucceſſionis. 29 Ianuarij 1652. vbi
alias deciſiones allegat.*

Proprius modo accedẽdo caſui noſtro, quis
eſt, qui dubitet, quando in teſtamentis certũ
49 quid committitur arbitrio alicuius ſpecifi-
candum, id nihil diſtare ab expreſſo, et cum
eo pari paſſu ambulare, nam eo caſu intelligi-
50 tur de arbitrio boni viri, quod eſt certum
*textus habetur in l. 1. ibi, cum placeat in Teſta-
mentis legatum in alterius arbitrium collatum
pro boni viri arbitrio, quod iniectum legato, velut
certam quantitatem exprimit, pro viribus vide-
licet patrimonij &c. ff. de legat. 2.* ideoque certũ
quid, & determinatum videtur expreſſum, &
51 ſic non poterit dici, id eſſe incertum Quare
conſuluit *Angel. de Vbald. in conſil. 67. incip. Vi-
anenus &c.* quod validum eſt teſtamentum il-
lud, in quo pater reliquit filijs illam quantita-
52 tem pecuniæ, vel illam quantitatem bonorũ,
quæ videbitur, & placebit hæredibus in teſta-
mento ſcriptis, nam valida eſt inſtitutio, nec
quantitas dicitur incerta, cum legari poſſit
53 quantitate non deſignata, arbitrio tertij, *vt
in d. l. 1. ff. de legat. 2.* inq. dicto caſu arbitrium
non poteſt eſſe minus legitima.

Arbitrium enim boni viri, ſemper poteſt
54 certificari iuxta diuerſitates caſuum, et quan-
titatem patrimonij, et quatenus perſona, cui
relictum tale arbitrium non arbitretur, rece-
ditur ab eius perſona, vt probant *Alberic. in d.
l. 1. à num. 2. alijque ſcribentes in eadem l.* & adde
Card Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib. 4.
titul. 19 num. 40.* vbi ait id procedere tantum
55 fauore vltimarum voluntatum, ideoque ſe-
cus eſſe in contractibus *per text. in l ſi quis ar-
bitratu ff. de verb. ſignific.* idque etiam optime
que ponderauit, ac rationem diuerſitatis ex-
pendit Rota *in cauſa Vrbeuetana reſciſſionis
contractus 24. Ianuarij 1633. coram bon. mem.*
Merlino, *eſt deciſ. 172. à num. 83. verſ. in vltimis
voluntatibus facilius receditur à perſona electa
&c. part. 6. recent. eſt inter eius impreſſ. deciſ. 88.
reliqua vide in ſeq.*

ARGVMENTVM.

Certum, quod aliquid ſit ab initio, vel ex poſt facto certificetur, aut de facili poſsit certificari paria ſunt. Immiſsio non ſolum conceditur hæredi ſcripto, ſed etiam virtualiter inſtituto ex veriſimili menre teſtatoris Certum an etiam dicatur quod poſtea certificari poteſt. Expreſſum ab initio etiam illud dicitur, quod ex poſt facto certificatur ſi in ipſo actu fuerit reſeruata ſpecificatio rei incertæ.

Nominationem perſonarum incertarum, quando teſtator in teſtamenro reſeruauit alicui, tunc ſecuta tali nominatione deuoratur omnis amaritudo circa talem incertitudinem et perinde eſt, ac ſi teſtator ipſe talem nominationem, vel declarationem feciſſet cũ ipſe id reſeruauerit in ipſo actu teſtandi, quo caſu admittitur retrotractio vſque ad initiũ actus.

Ex ſupradictis deciditur, quod ampliſsima priuilegia cõceſſa per diuerſos Summos Pontifices venerabili Fabricæ S. Petri de Vrbe circa legata pia incerta, non procedant, quando quantumuis ab initio ſint incerta, ſi per perſonas ab ipſo Teſtatore nominatas debent ad certitudinem reduci per eorum nominationem, & declarationem.

SVMMARIVM.

56 *Certum, quod aliquid ſit ab initio, vel ex poſt facto certificetur, aut de facili poſſit certificari, paria ſunt. et n. 62 et n. 77.*

57 *Hæres, ſi ſciat hæreditatem eſſe delatam ex teſtamento, ſi eamdem adire poterit, etiamſi ſit incertus ex qua parte, et quando id procedat. num. 58.*

Immiſſio conceditur non ſolum Hæredi ſcripto, ſed etiam virtualiter inſtituto ex veriſimili mente teſtatoris.

59 *Incertitudo non habetur in conſideratione quãdo facili negotio poteſt certificari,*

60 *Stipulatio, niſi ſit certa, & clara, non valet.*

61 *Stipulatio, licet ſit ab initio incerta, et non valeat, tamen ſi ex poſt facto certificari poterit valet, et tenet.*

63 *Certum, quod aliquod ſit per ſe ab initio, vel certificandum per alium paria ſunt.*

64 *Certum et determinatum etiam illud dicitur quod poteſt poſtea certificari. et n. 66.*

65 *Certum et determinatum etiam illud dicitur quod certificari poteſt.*

66 *Legata incerta nõ valēt, ſed ſecus eſt ſi aliunde poteſt conſtare de mente teſtantis.*

67 *Teſtator, ſi aliquid in genere reliquit Eccleſiæ vel pauperibus diſtribuendi, ad electionem ali-*

Digitized by Google

aliculus,cum id poſsit verificari, non id dici-
tur incertum.

69 *Expreſſum ab initio,vel ex poſt facto paria ſunt,quando in ipſo actu fuit reſeruata ſpecificatio facienda.*

70 *à Teſtatore dicitur declaratum ab initio, dum ipſe in teſtamento incerti declarationem alicui reſeruauit.*

71 *Actus tribuitur non exequenti, ſed ordinanti.*

72 *Perſonas nominandas teſtator cenſetur nominaſſe, dum ipſe reſeruauit nominationem rei incertæ alicui.*

73 *Nominationem perſonarum, incertarum dum teſtator alicui reſeruauit, ſtatim ſecuta nominatione deuoratur omnis incertitudo.*

74 *Declarationes in oppoſitum deducunt omnem incertitudinem.*

75 *Papa ſi alicui concedat legata pia incerta,non comprehendit ea legata incerta, quæ per perſonas à teſtatore electas, ſunt declaranda, vt eſt caſus Oldrad.conſ.61. & n.76.*

78 *Fabrica S.Petri de Vrbe, priuilegia circa legata pia,incerta non intrant, quantumuis legata ſint incerta ab initio, dum ex poſt facto ex ordine teſtatoris per perſonam electam, poſſunt certificari. & n.90.*

79 *Priuilegia Fabricæ S.Petri, circa legata,cum conſiſtant ſuper eorum incertitudine,ideo ſublata incertitudine, ſilent talia priuilegia.*

80 *Legata declaranda ab aliquo , de ordine teſtatoris, licet ab initio videantur incerta, tamen per ſecutam declarationem ceſſat omnis incertitudo.*

81 *Legata tunc poſſunt dici incerta quando incertitudo non poteſt reduci ad certitudinem.*

83 *Legatum non poteſt dici incertum , quando certitudinariè conſtare poteſt de mente teſtatoris ad pias cauſas diſponentis.*

84 *Quo caſu ceſſant priuilegia Fabricæ S.Petri.*

85 *Declarationes Cōgregationis DD.Cardinaliũ interpretum ſacri Concilij Tridentini ſeruandæ ſunt etiam in foro conſcientiæ & n.88.*

91 *Legata pia incerta relicta pauperibus puellis in genere,nominandis à quibuſdam perſonis à teſtatore electis,non cadunt ſub priuilegijs cōceſſis Fabricæ S.Petri circa legata pia incerta.*

92 *Et hoc conſtat ex declarationibus eiuſdem Sacræ Congregationis Eminentiſſ. Cardinalium,ex quibus arguitur ad alia legata incerta num.93.*

94 *Legata tunc videntur incerta, quando non ſunt deſignata proprijs nominibus legatariorũ.*

95 *Expreſſum etiam id videtur proprijs nominibus,quod deinde poteſt verificari.*

96 *Verba in dubio præſumuntur ſtare demonſtratiuè, & non taxatiuè.*

CAPVT LXXXI.

AD corroborationem eorum, quæ diximus in præcedenti capite, quod legata pia non poſſint dici incerta,dum Teſtator reliquit ea certificanda poſt eius obitum per executorem teſtamentarium, vel per aliam perſonam ab eo deſignatam,& ſic habeantur pro certis, vt non intrent priuilegia Venerabilis Fabricæ S.Petri de Vrbe, benè congruũt illæ Iuris concluſiones nempe paria eſſe, vel
56 quod aliquid certum ſit ab initio, vel quod ex poſt facto certificetur, aut de facili poſſit certificari, *ſecundum gloſ. in l.locus.in verb.iuris.ff.de acquir.poſſeſ.* vbi vult,quod hæres, qui ſcit hæreditatem ſibi eſſe delatam ex teſta-
57 mento,is eandem adire poterit, etiam ſi ſit incertus ex qua parte,vel qua occaſione ſit ad eam hæreditatem inſtitutus *iuxta textum in l. ſi quis extraneus. §. ſi quis. ff de acquirend. hæreditat.* & ratio eſt quia talis de ea teſtamē-
58 taria hæreditate, per ipſum teſtamentum facilè fieri poteſt certior, vnde perinde certus eſt habendus, ac ſi prius, de eo certus fuiſſet. *arg.l.quod meo.§.fin.ff.de acquir.poſſeſſ. & ratiocinatur* Ruin.*in conſil.42. num.22. lib.1. vbi alios adducit.* Cum, & alias immiſſio concedi-
59 tur non ſolum hæredi,ſcripto verbis expreſſis,ſed etiam hæredi, qui virtualiter inſtitutus cenſetur ex veriſimili mente teſtatoris, *per ea,quæ tradunt* Menoch *de adipiſcend. remed.4.num.121. cum plurib. ſeqq.* Angel. *de acquir.poſſeſſ.quæſt.13.art.13.artic.4.num.58. & ſeqq.& n.75.76.*& quod iſta opinio ſit verior, et magis recepta teſtatur Rota *coram* R. P. D. Cerro *in cauſa* Cathacen. *Hæreditatis* 20. *Maij* 1649.*§. fin. verſ. verior, & magis recepta eſt opinio,quod immiſſio cōcedat non ſolum hæredi ſcripto, ſed etiam virtualiter &c.*

Quando enim quid facili negotio poteſt
60 certificari,non habetur in conſideratione incertitudo, ſed perinde habendum eſt, ac ſi in certitudine verſaretur *Marſil.in rubr. C. de probat.num.426.*Alex.*in l.quandiu.ſub. num.2. & ibi* Iaſ.*num.7.* Dec.*in 1.lectura ſub num 2 & in 2 lectura num 12.& 13.& ſeq.C. qui admitti.*Zabarel.*in conſil.*105. *nu.16. Hieronym.* Magon.*deciſ.*Rota *Lucen.*20 *num.2. verſ.nam data incertitudine,cum tamen per communes amicos, facilè poſſet certificari,perinde eſt, ac ſi eſſet certus &c.* facitque textus in *l.Iulianus, verſ.qui ſciret,aut ſcire potuiſſet.ff.ad* S.C. *Maced.*

Sic etiam,qui ſtipulatur,certum quid,clarè
61 ſtipulari debet,alias ſtipulatio nulla eſt. *l.cum poſt.§.gener. ff. de iur.dot. l. ſi ex pluribus.ff. eodem.* et tamen licet id, quod à principio in ſtipulatione deducitur ſit incertum ſi poſſit ex poſt facto certificari valet,nihilominus ſtipulatio,*vt in d.§.gener.et l.vbi autem.§.ſed qui vnum.ff.de iure dot. l. ſtichus.ff. de legat.3. ad-*

uer-

nertitque Luc. de Pen. in l. hac ſanctione, num 8.
verſic ſit etiam &c. C. de diuerſ. offic lib. 12. mi-
62 litat enim continuò illa regula, de qua ſupra,
paria eſſe aliquid eſſe certum ab initio, vel
certificari ex poſt facto poſſe. l. quidam relega-
tus ff. de reb. dub. Bero. in conſil. 110. nu. 52. vo-
lum. 2. Franciſc. Viu. deciſ. Audientiæ Baren.
34. ſub. nu. 3 verſ itidem paria ſunt aliquid cer-
tum eſſe à principio, vel certificari ex poſt fa-
cto poterit &c.

Quamobrem intrepidè eſt dicendum pa-
ria, ſeu ſimilia eſſe, vt aliquid ſit certum per
63 ſe, vel certificandum ex alio. l. ſanctio. & ibi
Alex. alijque ff. de pœn. l. certum. & ibi notat. ff.
ſi cert. petat. Anchar. & Gemin. in cap. ſin. de
elect. per ea, quæ habentur in auth. omnes pere-
grini. C. ſi minor ab hæred. ſe abſtin. Alex. in con-
ſ. 5. num. 3. & 4. vol. 2. Matth. Brun. conſ. 126.
V iſo libello. n. 6. lib. 2. Carol. Ruin. conſil. 131. n.
12. lib. 1. Caualcan. Borg. in tractat. de tut. &
curat. cap. 1. num. 267. verſ. à pari procedunt ali-
quid eſſe certum, vel certificandum ex alio &c.
& poſt Bald. Angel. Graſſ. Surd. & alios aſſerit
Gratian. diſcept. forenſ. cap. 825. num. 52. verſ.
erit certa illa rata tanquam poſſit ex prædictis
verificari.

Itaque determinatum, certumque etiam
65 illud dici valet, quod certificari poteſt. Bar-
tol. in l. qui liberis. §. hac verba, num. 8 ff. de vul-
gar. & pupillar. Carol. Ruin. in conſil. 29. nu. 4.
lib. 2. Paris. conſil. 97. num. 96. lib. 1. ſenſitq. Ro-
ta in cauſa Albanen. Confinium 22. Iunij 1610
coram bo. me. Pitonano eſt deciſ. 234. n. 18. verſ.
vel certificari poterat &c. in recent. par. 4. recen.
tom. 2. Et licet incerta legata nõ valeant, vul-
gat. iur. & ſatis ſupra diximus tamẽ id nõ pro-
66 cedit, quando aliunde poteſt conſtare de
mente teſtantis, ex quo poſſit incertum veri-
ficari, vel declarari l. in tempus §. quoties in fin.
verſ. niſi ex alijs apertiſſimis probationibus fuerit
reuelatum pro qua perſona teſtator ſenſerit. ff. de
hæred. inſtit. & in l. duo ſunt Titij. 30. ibi, is da-
tus eſt quem dare teſtator ſenſit. ff. de teſtament.
tutel. gloſ. in l. ſi ita fuerit in verb ſed ſi legatum
verſ. item hoc verum eſt ff de reb. dub. et in verb.
debere. verſ. ſed impediri, ibique Bart. num. 1. &
2 ff. de legat. 2. & reſpondit Rota in cauſa Ca-
thacen. Hæreditatis 24 Nouemb. 1649. §. Vnde
prorſus verſ. relicta ratione incertitudinis nulli
debentur, quia non procedit quando aliunde con-
ſtat. teſtatorem de aliquo ſpecialiter ſenſiſſe &c.
coram R. P. D. Cerro.

Etenim nunc ſublata omni amaritudine
67 firmare poſſumus, in caſu quo teſtator reli-
quit aliquid in genere Eccleſiæ, vel ad aliam
cauſam piam generaliter, puta certum quid
diſtribuendum inter pauperes ad electionẽ,
ſeu nominationem alicuius, tale relictum ne-
68 quaquam poterit dici incertum, militante
ſupradicta regula, paria eſſe aliquid certum
apparere, vel de facili, poſſe certificari, et eò
quia non differunt iſta, vt aliquid ſit expreſ-
69 ſum ab initio, vel poſtea exprimi poſſit, quã-
do in ipſo actu id fuit reſeruatum. l. Modeſte-
nus et ibi Bart. num. 2 ff de libert. et ſolut. faciũt
etiam textus in l. iuris gentium §. ſiue autem ff. de
pact. l. ſi mihi. ff. de ſeruitut. ruſt. præd. l. ſin. ff rer.
amot. l. ſed Iulianus § proinde. ff ad Macedon. l.
ſin C. eod. titul. Anchar. in conſ. 7. incip. Viſo the-
mate. ſub num. 3. verſ. illud dicitur fieri ſtatim,
quo ſit ex interuallo, ſi à principio fuerit reſer-
uatum &c. et in puncto, quod ea, quæ decla-
70 rantur per arbitratorem ad hoc per teſtato-
re in electum, videatur à teſtatore à principio
declaratũ, ſenſerunt Bald. in l arbitrii. 1. poſt
n. 2. ff. de legat. 2. Anton. Auguſtin. lib. 4. emend.
cap. 15. Emanuel à Coſt. lib. 1 ſelect. cap. 12. Me-
noch. de præſumpt. lib. 2. præſumpt. 76. nu. 4. cũ
aliis allegatis per Sebaſtian. Neu. Lipſienſ in
collectan ad d. l. arbitrii. n. 2. verſ. quod poſtea
declaratur per arbitratorem videtur à principio
declaratum per teſtatorem &c. ff. de legat. 2.
Nec aliquis erit qui dubitare non erubeſcet
71 actum tribui non exequenti, ſed benè ordi-
nanti, vnde ipſemet teſtator videtur perſonas
nominandas expreſsiſſe, et quidem verè vt
72 infra dicam; ſecuta ergò dicta certificatione,
ſcilicet nominatione pauperum in ſpecie, vel
cauſæ piæ, ſecundum diuerſitatem caſuum,
73 mentemque teſtatoris, ſtatim deuorata dici-
tur omnis incertitudo, et ſicut ignis omnia
ad ſui ſimilitudinem reducit, ſic illa certifica-
tio in oppoſitum ducit omnem incertitudinẽ,
74 omniaque certa, et clara apparere facit, de-
pulſis tenebris incertitudinis, & ita conſuluit
ferè in terminis noſtris egregius I. C. Oldrad.
Rotæ Auditor in conſil. 61. incip. cum Regi Frã-
ciæ, vbi loquitur de ſimili priuilegio, ſeu gra-
75 tia conceſſa per Romanum Pontificem Regi
Chriſtianiſsimo Francorum, vt de legatis pijs
incertis, ipſe Rex poſset diſponere pro paſſa-
gio contra infideles.

Fuit enim reſponſum prædictum priuile-
76 gium nullatenus comprehendere ea legata
incerta quorum diſtributio, electio, vel di-
ſpenſatio alicui eſt commiſsa, quia iſta, vt di-
77 ctum eſt videntur æqualia, vel quod aliquid
ſit certum ab initio, vel quod ex poſt facto poſ-
ſit certificari, et Oldrad. ſecutus fuit à Card.
Petr. Paul. Pariſ. in conſ. 110 et final. n. 63. verſ.
vt omnia ſileant. pentus &c. lib. 3. et à Card.
Franciſc. Mantic. de coniectur. vltim. volunt.
lib. 8. cap. 4 numer. 18. verſ. hæc enim paria ſunt
aliquid eſſe certum &c. nec non à Stephan.
Gratian. diſcept. forenſ. cap. 288. num. 34. verſ.
incertitudo quando poteſt aliquo modo certifica-
ri non conſideratur &c.

In puncto verò per ſuperius relata contra
Venerabilem Fabricam S. Petri prætendentẽ
78 vigore ſuorum priuilegiorum ad ſe ſpecta-
re legata pia incerta ab initio, quamuis ex
poſt facto certificanda de ordine teſtatoris
à perſona ad hoc electa, reſolutũ fuit in Rota
in cauſa Romana Fideicommiſſi de Porta 27.
Iunij

Iunij 1613. *coram bon. mem.* Card. Cavalier. *eſt*
inter eius impreſſ. deciſ 212. *num*.5. vbi dicitur
79 cum ius Fabricæ fundatum ſit in conſtitutio-
nibus Summorum Pontificium loquentibus,
ſeu ſupponentibus incertitudinem, vnde ea
de medio ſublata, ceſſant dictæ Conſtitutio-
nes, & per conſequens omne ius Fabricæ, cum
legata prædicta licet videantur incerta ab ini-
tio, tamen poſtea ceſſat omnis incertitudo,
quia reducuntur ad certitudinem ex nomi-
natione, vel electione facienda per certas
80 perſonas. Congruit pariter deciſio *in cau-*
ſa Sutrina Monaſterij 29. *Aprilis* 1598. *co-*
ram. bon. mem. Orano, quæ ſimiliter contra
eandem Fabricam emanauit, eamque infra
late deducam *à num*. 153. et in terminis inſti-
tutionis hæredis perſonæ incertæ, quæ ex poſt
81 facto certificanda erat, vt tunc ſileant pri-
uilegia Fabricæ Sancti Petri *conſuluit Carol.*
Maranta *eiuſdem Tribunalis Fabricæ Aduoca-*
tus. & nunc Epiſcopus Iauenacen. *&c. in ſuis*
reſponſ. tom. 1. *reſponſ*. 13. *num* 80. *verſic. ſufficit*
autem ſi ex poſt facto inſtituta perſona valeat
certificari &c. & quatenus ipſe Maranta plu-
ries in eius reſponſis generaliter aſſerat in
82 omnibus legatis pijs incertis intrare priuile-
gia Fabricæ, id intelligendum eſt, vt ſupra,
ſcilicet quatenus incertitudo nõ poteſt redu-
ci ad certitudinem; itaque certitudinariè,
83 quando conſtaret poteſt de mente teſtatoris
ad pias cauſas aliquid relinquentis ſemper ſi-
lent dicta priuilegia Fabricæ, *vt nuper reſpon-*
dit Rota coram R. P. D. Cerro *in cauſa d. Catha-*
cen. Hæreditatis 24 *Nouemb* 1649 §. *Hinc etiã*
non releuat, vbi dicitur, quod nullum ius Re-
uerendæ Fabricæ Sancti Petri competit, quã-
84 do ex coniecturata, & veriſimili mente te-
ſtatoris certitudinariè conſtat de perſona
hæredis ab eo inſtituti, vt patet ex multipli-
catis Summorum Pontificum Conſtitutioni-
bus, ac Priuilegijs illi conceſſis.

Nec admodum difficile mihi erit ſuprare-
latam opinionem patrocinare cum ipſiſmet
declarationibus, decretis, ſeu relationibus
eiuſdem Eminentiſſimæ, & Ampliſſimæ Con-
85 gregationis Venerabilis Fabricæ Sancti Pe-
tri, ſatis enim apertum eſt, à Summis Pontifi-
cibus eam habere auctoritatem ſuper inter-
pretatione ſuorum priuilegiorum faciendi
declarationes ad tollendas difficultates, quæ
86 ſæpè in controuerſijs iudiciorum coram eius
Commiſſarijs, & Iudicibus oriuntur. Vnde
vim legis habent, legemque in hac materia
faciunt, dum publicatæ ſunt, & vt ſeruen-
tur latæ.

87 Sicut etiam faciunt legem Declarationes
Eminentiſſimorum D D. Cardinalium Sacri
Tridentini Concilij Interpretum, eo quod
auctoritate Summi Romanæ Eccleſiæ Præſu-
lis fiant, ideoque in foro quoque conſcientiæ
88 obligant, ſi illæ authenticæ ſint, quamuis nõ-
nulli contendant eas tantum haberi pro do-
ctrinalibus reſolutionibus, tamen quidquid
ſit, non hic eſt diſputandi locus; Cum ſat mihi
ſit, vt etiam *ſenſit Rota in cauſa Neapolitana*
Beneficij 27. *Iunij* 1625. *coram bo. me. Buratto,*
eſt inter impreſſas deciſ. 881. *num*. 1. Facultatem
89 Fabricæ & eius Eminentiſſimæ Congrega-
tionis circa declarationes Priuilegiorũ eiuſ-
dem in dubium non reuocari.

Quod enim eadem Congregatio, eius pri-
90 uilegia quoad legata pia incerta ſentiat non
intrare, quando licet incertitudo ſit ab initio,
tamen ex poſt facto certificari poſſunt, vigore
nominationis, electionis &c. id planè colligi-
tur, quia ſæpè in ea fuit reſolutum, legata pia
91 incerta de dote relicta pauperibus puellis in
genere, nominandis à quibuſdam perſonis
electis à teſtatore, non intrare ſub priuilegijs
Fabricæ, & de tali obſeruantia teſtatur *Che-*
rubin. in compend. Bullar. ad Conſtitutionem
92 *Nouam fel. rec. Clementis VII. prim. ſchol. in*
fin. verſ. & ita practicatur in ipſa curia Fabricæ
idemque affirmauit Stephan. Gratian. *diſcept.*
forenſ. tom. 2. *cap*. 288. *numer* 38. *verſ. prout ſæpè*
fuit reſolutum in Congregatione Fabricæ Sancti
Petri &c. vbi ex hoc arguit, ad cœtera legata
93 pia incerta, cum idem ſit caſus, dum per exe-
cutores certificantur per electionem &c. Nec
obſtant verba priuilegiorum dictæ Fabricæ,
dum requirunt ſpecialem determinationem,
94 & propria nomina perſonarũ, quibus aliquid
piè relinquitur, & præſertim in Bulla Cleme-
tis VII. de qua ſupra *num* 2. ibi, *abſque villa*
ſpeciali determinatione, & proprijs nominibus
perſonarum non expreſſis &c. & quaſi tunc di-
cantur relicta incerta, quando non ſunt deſi-
95 gnata proprijs nominibus. Quia responde-
tur, quod etiã poteſt dici facta expreſſio pro-
prijs nominibus, quando in eo, quod certifi-
catur diſpoſitio, poteſt verificari. *l*. 2. *ff de lib.*
& poſth. cum ſimil. & ſupra dixi, vltra quod
96 dicta verba poſita ſunt demonſtratiuè, & non
taxatiuè prout, et in dubio præſumatur ſtare,
Pariſ. conſ. 4. *num*. 36, *lib*. 4. *cum alijs in puncto*
relatis per Gratian *d. cap*. 288. *nu*. 36. *& ſeq.*

ARGVMENTVM.

Executor teſtamentarius, dum ex mandato te-
ſtatoris aliquid declarat, veluti, ſi eligat per-
ſonas incertas, tunc iſte actus electionis non
tribuitur ipſi executori, cum ipſe in hoc de-
ſeruiat tamquam merum inſtrumẽtum, & res
inanimata, ſed benè ipſi teſtatori, qui mediã-
te executore, dicitur eas elegiſſe.

à Cauſa prima denominatur effectus, & ideo sẽ-
per in omnibus negotijs, radix rerum, ſeu
principium perſcrutari debet, nam proceſſio
omnis ab initio eius, & multa exempla dedu-
cuntur, quod initia rerum ſunt habenda ſem-
per præ oculis, ad dignoſcendum earum na-
turam.

Decla-

Declarans nihil de nouo facit, ſed ſolum res, quæ prius incerta, ſeu occulta erat deducit ad lucem, ſicuti ille, qui excutit granum à ſpicis, nam iſte nouam ſpeciem non facit, ſed ſolum granum, quod in ſpicis occultum eſt, detegit. Et hæc adducſitur ad effectum, quod ampliſſima priuilegia Venerabilis Fabricæ S Petri de Vrbe circa legata pia incerta, nön intrant quando teſtator aliquid reliquid diſtribuendum pauperibus, & alicui, nominationem illorum, vel declarationem reliquit.

SVMMARIVM.

97 *Executor, dum ex ordine teſtatoris eligit certas perſonas; iſte actus non eſt tribuendus executori, ſed teſtatori.*

98 *Executor teſtamentarius deſeruit tamquam merum inſtrumentum ad exequendam mentem teſtantis.*
Actus attribuitur ordinanti, & executor deſeruit tamquam res inanimata.

99 *in Diſpoſitione qualibet, cauſa prima, & originalis eſt attendenda.*

100 *Principium, eſt de eſſe, & iure principiantis, ſicut pars de eſſe totius, & fundamentum de eſſe ædificati.*

101 *à Primordio tituli formatur poſterior euentus.*

102 *à Cauſa prima denominatur effectus.*

103 *Venditor, ſi rem venditam redimat, ex pacto de retrouendendo, dicitur rem habere ex primo pacto de retrouendendo.*

104 *Rem, qui ab euentu iudicant, carere deberent ſucceſſibus.*

105 *Coniunctus pro coniuncto, ſi ſuſcipiat defenſionem cauſæ, abſque ſpeciali mandato ſi lata ſententia contra eum ſit, quid ſit dicendum.*

106 *Initium, & non exitus eſt attendendum.*

107 *Iniquius nihil eſt, quam iudicare ab euentu. contra Negantes principia non eſt arguendum.*

108 *Cauſa tota, & totum negotium eſt iudicandū iuxta initium...*

109 *Qualitas illa, quæ ſemel cœpit rei ineſſe ſemper perdurat.*

110 *Emphyteuſis conceſſio, ſi facta ſit à Laico de bonis Laicalibus, includit etiam, & comprahendit extraneos, ſi conceſſa ſit pro hæredibus, & ſucceſſoribus.*

111 *Quod procedit, etiamſi poſtea dominium directum perueniret ad perſonam priuilegiatam, prout eſt Eccleſia.*

112 *in Feudo ſuccedens, licet de facto illud ſuſcipiat à patre, vel ab agnato, tamen vere dicitur illud habere ab illius fundatore.*

113 *Radix portat feudum ad poſteros ſuos, velut ad palmites proprios, & ſicuti fons ad riuulos.*

114 *Proceſſio omnis ab initio eius.*

114 *Pater, ſi committat delictum, propter quod cōfiſcentur feudalia, id intelligitur vita eius durante.*

116 *Et ſi eius filij nihil habeant, ex illis bonis in vita patris ſunt alendi, cum poſt patris mortē, feuda libere tranſeunt in eos.*

117 *per Fideicommiſſum ſuccedentibus, ſuccedunt non grauato, ſed fideicommittenti.*
Et hoc verè, & propriè, licet realiter recipiāt à grauato.

118 *Socin. in l. ſi cognatis. ff. de reb dub. dum ſenſit, quod ſuccedens per fideicommiſſum ſuccedat grauato paſſim damnatur.*

119 *per Fideicommiſſum ſuccedens, ideo non grauato, ſed fideicommittenti, ſuccedit, quia actus attribuitur ordinanti, & non exequenti.*

120 *in Fideicommiſſi ſucceſſione attenditur proximitas grauantis, & non grauati.*

121 *Proximitas grauati, vel grauantis qualis in dubio ſit attendenda, eſt opinio ſic dubia, vt multi putent gladio eſſe decidendam.*

122 *Libertatem recipiens per fideicommiſſum ob ingratitudinem ab hæredibus non poteſt illa priuari.*

123 *Pater, ſi grauatus ſit reſtituere aliquid filio, id non poteſt ei imputare in legitimam, quamuis id de facto habeat à patre.*

124 *Vxori, ſi per interpoſitam perſonam, fuit ei reſtituta dos, nihilominus cenſetur eam precipiſſe à marito, & quare.*

125 *Adminiſtratoris qualitas immediatè agentis non ſpectatur, ſed agentis.*

126 *Rationem reddendi obligatio de exactis, comprehendit etiam exacta ab alio de eius ordine.*
Exigiſſe videtur, qui per alium exigit. & numer. 130.

127 *Exigens per alium, quod ipſe videatur exigiſſe, procedit etiamſi exigens ſit propoſitus expreſsè, vel tacitè & nu. 128. 126. & 130.*

128 *Fideiuſſiones ſtrictè debēt intelligi, vt minus obligent, quàm fieri poſſit.*

131 *Executor teſtamentarius, dum de ordine teſtatoris declarat perſonas incertas, perinde eſt ac ſi ipſe teſtator eos declararet. & num. 136. & 137.*

132 *Cum executor ipſius tantum voluntatē aperiat. & ad ſpeciem deducat.*

133 *Declarās nihil de nouo deducit, ſed illud quod ineſt detegit.*
Declarans aliquid facit, ſicut ille, qui granum ex ſpicis excutit, cum nouam ſpeciem non faciat.

134 *Declarationem, quando Papa ſuper aliqua conſtitutione facit, non eſt opus derogare regula de iure quæſito.*

135 *Declarans, quod nihil de nouo addat, iſta opinio eſt adeo vera, vt non admittat probationem in contrarium.*

138 *Executores teſtamentarij, dum aliquid declarant de ordine teſtatoris, nihil de nouo faciunt, ſed tantum granum ex ſpicis excutiunt.*

139 *Quare detecta voluntate teſtatoris per eos nō poteſt conſiderari aliqua incertitudo, & ſic ſilent priuilegia Fabricæ S. Petri, circa legata incerta.*

CAPVT LXXXII.

PRæpotenter poteſt firmari, quod eſt dictũ
ſupra, quod legata pia non poſſint dici
incerta, quamuis proprijs nominibus nõ ſint
ſpecificata nomina legatariorũ, quando teſta-
tor nominauit perſonas, quæ debẽt illas eorũ
arbitrio ſpecificare, nam vt tetigi, hæres, vel
97 alius ad hoc deputatus, ex mandato teſtatoris
eligendo perſonas incertas, iſte actus non eſt
tribuendus executori, ſed benè ipſi teſtatori
mandanti, propterea verè teſtator dicitur
nominaſſe, dum tradidit talem facultatem.

Quod enim actus omnino tribuatur ordi-
98 nanti, non eſt, nec quidem leuiter dubitandũ,
cum executor adimplendo deſeruiat tamquã
merum, & ſimplex inſtrumentum, & perinde
ac ſi res inanimata ſit, & ſic actus ordinanti
aſcribitur *iuxta textum in l.tanta 2. §. omnia.
C.de vet.iur.enucle.l.pater ex prouincia. in fin.
ff.de manu vindi.l.item eorum 6.§.ſi decuriones.
ff quod cuiuſque vniuerſ. nom. l.vnum.69. §.1.
ff.de legat.2.§.eumq. in proem. Inſtit. cap.ſuper
literis.extr.de reſcript. l.ſi barus ex teſtamento.ff.
de action.empt cap.cum in aliquibus de reſcript.
can ſi homicidas.22.quaſt.2.* Rota corã Cantuc.
*deciſ.167.nu.2.verſic.cum actus non exequenti,
ſed mandati tribuatur &c. part.2.diuerſ.* cum
alijs relatis *corã re.me.* Merlino *in cauſa Vlix-
bonen. Iuris conferendi 23. Iunij 1636. eſt de-
ciſio 598.num.16.verſic.principali mandati, non
exequenti &c. part.5.recent. tom.2.* & deinde
*in cauſa Roſſanen. exemptionis 22. Iunij 1640.
coram* R.P.D. Carillo. *§. Prout nec etiam.verſic.
ea pracipuè ratione, quia actus tribuitur ordi-
nanti, non exequenti &c.*

99 Quæ concluſio cõfirmatur ex regula Iuris,
quod in qualibet diſpoſitione, cauſa prima, et
originalis attenditur, cum principium ſit de
100 eſſe, & iure principiantis ſicut pars de eſſe
totius, & fundamentum de eſſe ædificati. *l.ſi
quis in totum ff.de execut. rei iudic. l.ſi quis rei.
§.areas.ff.de ſolut. l.obligationem ferè. §.placet.
ff.de action.& obligat. l.ſi fundum ſub conditio-
ne §.qui fundũ.ff de legat.1.l.1.C.de impoſit.lu-
crat deſcript. lib.10. l.ſi filiusfam.in princip.ff.de
donat.l.tutor datus.ff.de fideiuſſ. l.ſi filiusfamil.
in fin.C.ad Senat.Conſult.Maced.l.qui id, quod
ff.de donationibus. l.facturus.verſ.certè cuiuſque
rei potiſſima pars principium eſt &c. ff.de origin.
Iur.* facit *text.in l.1.in princip.C.de impon.lucr.
101 deſcript.lib.10.* vbi quod à primordio tituli
poſterior formatur euentus. Et ſecundum
familiæ peripateticæ Principem nempe *Ari-
ſtot quint. Metaphiſic.* ſemper à prima cauſa
102 denominatur effectus, & tradit *Bart.in l.1.ff.
de aqu.pluu.arcend.* vbi, ſi venditor rẽ redimat
103 ex pacto de retrouendendo, dicitur rem
habere nõ ex contractu retrouenditionis, ſed
ex primo pacto de retrouendendo.

Congruitque vulgatum illud dictum, Ca-
rere ſucceſſibus opto, qui rem ab euẽtu iudi-
104 cant, ex quo non exitus, ſed initium debet
attendi, *vt poſt* Angel. *tradit* Alex. *in l.ſapè.nu-
mer.87.verſic.non obſtat ratio. ff de re iudic.* &
ſequitur *Rota in cauſa Bononien. Fideicõmiſſi
22. Iunij 1639. coram Reuerẽdiſſ.* Terraconen.
*§. Nec obſtare verſic.non exitus, ſed initium de-
bet attendi &c.* vbi dicitur, ſi coniunctus pro
coniuncto ſuſcipiat defenſionẽ alicuius cauſæ
105 ſine ſpeciali illius mandato procuræ, ſtanti-
bus coniecturis de quibus ibi, valet ſententia
lata contra eum ex præſumpto mãdato, quia
cum ei fuerit fauorabile ab initio, vt ille con-
106 iunctus ſuſciperet talis cauſæ defenſionem,
quamuis ſuccumbuerit, ex quo non exitus,
ſed initium debet attendi, *& aliàs, vt ibi ha-
betur*, Quæ deciſio fuit deinde confirmata
*coram eodem die 18. Maij 1640. §. Quibus deci-
ſionibus.verſic.vtilitas actus ab initio, non à fu-
turo euentu iudicanda venit, & ex Marzar.cõ-
ſil.22.nu.43.* aſſeritur, quod nihil eſt iniquius,
107 quàm iudicare ab euentu, idẽ etiam conſi-
derauit Rota *coram bon.mem. Card.* Panzirolo.
*in cauſa Bononien. Cenſus 16. Decembris 1639.
& coram* Reuerendiſſ. D. Terracinen. *in cauſa
Regien. Iuriſpatronatus 27. Aprilis 1640. §. Nõ
primum. verſic.quia attenditur ſemper cauſa
originalis ex qua proceſſit &c.* Congruitque
quod dicit Ariſtot. lib.1. Phiſic. nempe, Contra
negantes principia non eſſe arguendum. Et
obuiat, quod habetur *in cap. Principatus.1.
quaſt.1.et in can.miramur.diſtinc.61.et in Auth.
quomod. oport.&c.* Impoſſibile eſſe, vt bono
peragantur exitu, quæ malo inchoata *ſunt*
principio, Quamuis non eſſet nouum aſſerere,
& dixit Cæſar Imp. apud Saluſt. *Omnia mala
exempla, à bonis initijs orta eſſe.* Sed ad nos.

Iuxta enim initium de tota cauſa, atque de
108 toto negotio iudicium faciendũ eſt *l.Pom-
ponius.16.ff.de negot geſt.l.3. §.ſcio ff.de minor.
l.1. §.Idem* Pomponius. *ff.depoſit. l.ſi procurato-
rem.8.in princip ff.mandat. l.in ratione 11. §.ſi
filio ff.ad leg.Falcid.l.qui cum maior 14.§.1.ff.
de bon.libert.l.ſequitur 4. §.de illo. l.hominẽ.19.
l.iuſto 44. §.etſi poſſeſſionis. ff. de praſcript. &
109 vſucap.* Et qualitas illa, quæ ſemel cœpit rei
ineſſe ſemper perdurat. *Bald in cap.1. num.1.
de benefic.feud.in vſib.feud. Iaſ.in l.clam poſſi-
dere.num.15.ff.de acquirend.poſſeſſ.*

110 Vtique ſi emphyteuſis conceſſio facta ſit à
laico de bonis laicalibus in fauorem laicorũ,
tunc ſtipulatio ſola pro hæredibus, et ſucceſ-
ſoribus includit etiam, & comprehendit ex-
traneos, *Clar.in §. Emphyteuſis.quaſt.28.nu 6.
cum alijs allegatis per Card. Mantic. de tacit.et
ambig.conuent.lib.22.titul.19.num.2.* vbi quod
tranſit ſine cõtrouerſia, *alios refert* Mareſcott.
*var.reſolut.lib.1.cap.77 nu.1.et ſeq. Rota coram
bo.me.Card.* Seraph. *deciſ.188. num.3.* Nam, &
ſemper origo eſt attendenda, quamuis domi-
nium

111 ninm directum perueniar in perſonã,ſeu lo-
cum priuilegiatũ, vt eſt Eccleſia, quia adhuc
extranei comprehendunrur ſub dicta ſtipula-
tione *iuxta doctrinam Ancharan. in conſil. 165.*
num. 2. Et ſi *Florian. de S. Petro* diſſentiat, opi-
nionem tamen *Anchara*n.ſecuta eſt Rota, *vt*
coram bo. me. Card. Caualer. *deciſ. 316. num. 6.*
& recentius in cauſa Mediolanen. Emphyteuſis,
ſeu bonorum 17. Iunij 1641. coram re. me. Mer-
lino eſt inter eius impreſſ. deciſ. 872. num. 2. Quia
ſemper origo eſt attendenda.

Hinc eſt, quod ſuccedens in feudo, licet de
112 facto illud ſuſcipiat à patre, vel ab agnato, ta-
men verè habere illud dicitur, etiãſi per mille
manus ambulauerit, à primo acquiſitore, tã-
113 quam à radice. Cum radix portet feudum
ad poſteros ſuos, veluti ad palmites proprios,
& ſicuti fons ad riuulos. *l. pronunciatio §. item*
appellatione. ibi. *quaſi à fronte quodam memo-*
114 *ria ff. de verb. ſignif.* Omnis namq; proceſſio
eſt à principio eius, *vt ait Ariſtoteles prim. de*
Cœlo, & Galenus de criſi. cap. 8. et ex noſtris in
terminis feudalibus. *Angel. de Vbald in con-*
ſil. 110. *incip. Sanctiſſima, & Illuſtriſſima Re-*
gina ſub num. 6. verſic. nam omnis proceſſio &c.
Paciſ. *in conſil. 23. num. 131. verſic. Et ideo par. t.*
et tractant DD, et præſertim *Bald. in cap. 1.*
§ ſi verò de grad. ſucceſſ. in vſib. feud. et in cap. 1.
de eo. qui ſib. et hæred ſuis. Iſern. *in cap. 1. col fin.*
an agnat. vel filij. & in cap. 1. Imperat. Lotar.
col. 4 & ibid. Afflict. *& in cap. 1. §. hoc quoque*
notab. quint. de ſucceſſ feud. Marc. de Laud. &
Præpoſit. *in cap. 1. de eo, qui fec. fin. Agua. de be-*
nefic. Hippolit. Riminald. *conſil. 246. numer. 63.*
verſic. ſuccedens in feudo nõ dicitur habere cau-
ſam à patre &c. lib. 3. Io. Cephal *conſil. 329.*
num. 69. verſ. ſuccedens in feudo itidem dicitur
recipere à primo acquirente &c. Prætetea dixit
Rota *in cauſa* Romana *prætẽſionis deuolutionis*
18. Februarij 1636. coram Reuerendiſſ. Dunoz-
zett. *Decano. §. Hinc ſequitur mihi. num. 106.*
115 Si pater committat delictũ per quod bona
feudalia tranſeant in Fiſcum, intelligitur tan-
tum durante vita patris, et ſi ipſi filij nihil ha-
beant, ex illis bonis, in vita patris ali debent,
nam poſt eius mortem liberè ad eos redeunt,
116 quoniã filij ſuccedũt primo acquiſitori feu-
di, & non patri, vt dictum eſt.

Quemadmodum quoque in ſimili dicimus
117 de ſuccedentibus per fideicommiſſum, nam
ipſi nequaquam ſuccedunt grauato, licet ipſe
realiter, et de facto bona fideicommiſſo ſub-
iecta reſtituat, ſed verè; & propriè ipſimet Te-
ſtatori. *l. cohæredi. §. cum filiæ. ff. de vulg. & pu-*
pill. l. precibus. C. *de impuber. et alijs ſubſtit. l. ſã-*
cimus. §. cum autem. C. *ad Trebell. l. vnum ex fa-*
milia. §. ſi de falcidia. ff. de legat. 2. Et iſta eſt cõ-
118 munis opinio, quidquid minus verè ſẽſerit,
Socin. in l. ſi cognatis. ff. de reb. dub. & in l. hæredes
mei. §. cum ita. ff. ad S. C. *Trebell.* ideoq; paſſim
refutatur à DD. & præſertim à *Ruin. in conſil.*
342. num. 16. verſic. quãmuis Socin. vol. 3. Rub.
Alexand. *in l. Gallus. §. quidem rectè. ff. de liber.*
& poſthum. & Fab. Accorambon. *in d. l. hære-*
des mei. §. cum ita, quos refert, & ſequitur Ro-
land. à Valle in conſil. 70 numer. 78. verſ. Socin.
ſententia reprobatur cõmuniter &c. vol. 3. Quod
enim contra *Socin.* ſit receptiſſima omnium
ſententia *poſt Petr. Anton. Anguſſol. conſil 1. ad*
fin. lib. 3. ample teſtatur *Hippolit.* Riminald.
conſil. 246. num. 64. tom. 3. et conſil. 759. num. 61.
verſic ſecundum communem ſententiam contra
Socin. tom. 7. Vincẽt. de Franch. *deciſ. Neapolit.*
153. num. 19. verſ. item eſt regula, dum ſucceda-
tur per fideicommiſſum teſtatori, & non hæredi
ſucceditur &c.

Huius verò cõcluſionis potiſſima ratio, quæ
119 eã in tutiſſimo portu retinet, eſt ſupracelatæ
regula, quia actus non exequenti, ſed quidem
ordinanti aſcribitur *ex iuribus allegatis ſupra*
num. 97. Et in ſpecie de ſuccedente per fidei-
commiſſum, vt hoc caſu bona non capiat ab
hærede, ſed à teſtatore, *ſcitè expenderũt mul-*
ti DD. & præſertim Marc. Anton. Natta in cõ-
ſil. 675. numer. 24 verſic. per fideicommiſſariam
ſubſtitutionem ſucceditur teſtatori, non autem
vltimo defuncto, & rectè hoc dicitur. quoniam
actus attribuitur ordinanti, non exequenti &c.
Vbi ex hoc infert, quod teſtatoris propinqui-
120 tas cõſideratur in ſucceſſione fideicommiſſi,
non propinquitas vltimo defuncti vnde teſta-
tor dicendo, ſi aliquis ex hæredibus deceſſe-
rit, tunc ſubſtituo proximiorem ſuperuiuen-
121 tem, nam intelligitur de proximiore ipſi te-
ſtatori, quàm opinionem opportuniori loco
reſeruo dilucidãdam, cum pulchra ſit, & adeo
difficilis, vt aliqui dirimendam eſſe gladio,
more Longobardorum ſcripſerint, *& potiſſi-*
mũ Michael Paleaz. *in tract. de maiorit. part. 2.*
quæſt. 8. in princip. verſic. neceſſè gladio dirimere-
tur, & Anton. Theſaur. *deciſ. Pedemontan. 84.*
num. 1. verſ. gladio dirimenda eſſe &c.

Adde in terminis de quibus ſupra *Aymon.*
C*rauett. conſil. 144. num. 2. verſic. dicitur mini-*
mè habere bona ab ipſo grauato exequente, ſed ab
ipſo primo teſtatore ordinante, quia attribuitur
mandanti, & non exequenti &c. Hippolyt. Ri-
minald. *d. conſil. 759. num. 61. verſic. in fideicom-*
miſſo ſucceditur teſtatori nõ grauato, quia actus
attribuitur ordinanti &c. Io. Petr. Surd. *deciſ.*
Mantuan. 292. nu. 8. verſic. habere bona à gra-
uante non à grauato, cum actus tribuatur ordi-
nanti, non exequenti &c.

Hinc eſt qui recipit libertatem per fideicõ-
miſſum, ob ingratitudinem ab hæredibus, nõ
poteſt illa priuari, quoniam cenſetur à fidei-
committente recepiſſe. *Ioan.* Cephal. *in conſil.*
329. num. 67. verſic. qui recipit libertatem per fi-
deicõmiſſum &c. Io. Franciſc. Rip *in l. in quar-*
tam. num. 135. ff. ad leg. Falcid. Vbi ait, ſi pater
122 fuerit grauatus poſt mortem hæreditatem,
vel legatũ reſtituere filijs, cum ipſi id capiant
ex diſpoſitione ordinantia, quamuis de facto
123 à patre, nõ imputantur eis in legitimam de-

 bitam,

Digitized by Google

CAPVT LXXXII.

PRæpotenter poteſt firmari, quod eſt dictũ
ſupra, quod legata pia non poſſint dici
incerta, quamuis proprijs nominibus nõ ſint
ſpecificata nomina legatariorũ, quando teſta-
tor nominauit perſonas, quæ debẽt illas eorũ
arbitrio ſpecificare, nam vt tetigi, hæres, vel
97 alius ad hoc deputatus, ex mandato teſtatoris
eligendo perſonas incertas, iſte actus non eſt
tribuendus executori, ſed benè ipſi teſtatori
mandanti, propterea verè teſtator dicitur
nominaſſe, dum tradidit talem facultatem.

Quod enim actus omnino tribuatur ordi-
98 nanti, non eſt, nec quidem leuiter dubitandũ,
cum executor adimplendo deſeruiat tamquã
merum, & ſimplex inſtrumentum, & perinde
ac ſi res inanimata ſit, & ſic actus ordinanti
aſcribitur iuxta textum in l. tanta 2. §. omnia.
C. de vet. iur. enucle. l. pater ex prouincia. in fin.
ff. de manu vindi. l. item eorum 6. §. ſi decuriones.
ff. quod cuiuſque vniuerſ. nom. l. vnum. 69. §. 1.
ff. de legat. 2. §. cumq. in proem. Inſtit. cap. ſuper
literis. extr. de reſcript. l. ſi hæres ex teſtamento. ff.
de action. empt. cap. cum in aliquibus de reſcript.
can. ſi homicidas. 22. quæſt. 2. Rota corã Cantuc.
deciſ. 167. nu. 2. verſic. cum actus non exequenti,
ſed mandati tribuatur &c. part. 2. diuerſ. cum
alijs relatis corã re. me. Merlino in cauſa Vlixbonen.
Iuris conferendi 23. Iunij 1636. eſt de-
ciſio 598. num. 16. verſic. principali mandati, non
exequenti &c. part. 5. recent. tom. 2. & deinde
in cauſa Roſſanen. exemptionis 22. Iunij 1640.
coram R.P.D. Carillo. § Prout nec etiam. verſic.
ea præcipuè ratione, quia actus tribuitur ordi-
nanti, non exequenti &c.

99 Quæ concluſio cõfirmatur ex regula Iuris,
quod in qualibet diſpoſitione, cauſa prima, et
originalis attenditur, cum principium ſit de
100 eſſe, & iure principiantis ſicut pars de eſſe
totius, & fundamentum de eſſe ædificati. l. ſi
quis in totum ff. de execut. rei iudic. l. ſi quis res.
§. arcas. ff. de ſolut. l. obligationem ferè. §. placet.
ff. de action. & obligat. l. ſi fundum ſub conditio-
ne §. qui fundũ. ff. de legat. 1. l. 2. C. de impoſit. lu-
crat. deſcript. lib. 10. l. ſi filiusfam. in princip. ff. de
donat. l. tutor datus. ff. de fideiuſſ. l. ſi filiusfamil.
in fin. C. ad Senat. Conſult. Maced. l. qui id, quod
ff. de donationibus. l. facturus. verſ. certè cuiuſque
rei potiſſima pars principium eſt &c. ff. de origin.
Iur. facit text. in l. 1. in princip. C. de impon. lucr.
101 deſcript. lib. 10. vbi quod à primordio tituli
poſterior formatur euentus. Et ſecundum
familiæ peripateticæ Principem nempe Ari-
ſtot. quint. Metaphiſic. ſemper à prima cauſa
102 denominatur effectus, & tradit Bart. in l. 1. ff.
de aqu. pluu. arcend. vbi, ſi venditor rẽ redimat
103 ex pacto de retrouendendo, dicitur rem
habere nõ ex contractu retrouenditionis, ſed
ex primo pacto de retrouendendo.

Congruitque vulgatum illud dictum, Ca-
rere ſucceſſibus opto, qui rem ab euẽtu iudi-
104 cant, ex quo non exitus, ſed initium debet
attendi, vt poſt Angel. tradit Alex. in l. ſæpè. nu-
mer. 87. verſic. non obſtat ratio. ff. de re iudic. &
ſequitur Rota in cauſa Bononien. Fideicõmiſſi
22. Iunij 1639. coram Reuerẽdiſſ. Terraconen.
§. Nec obſtare verſic. non exitus, ſed initium de-
bet attendi &c. vbi dicitur, ſi coniunctus pro
coniuncto ſuſcipiat defenſionẽ alicuius cauſæ
105 ſine ſpeciali illius mandato procuræ, ſtanti-
bus coniecturis de quibus ibi, valet ſententia
lata contra eum ex præſumpto mãdato, quia
cum ei fuerit fauorabile ab initio, vt ille con-
106 iunctus ſuſciperet talis cauſæ defenſionem,
quamuis ſuccumbuerit, ex quo non exitus,
ſed initium debet attendi, & aliàs, vt ibi ha-
betur, Quæ deciſio fuit deinde confirmata
coram eodem die 18. Maij 1640. §. Quibus deci-
ſionibus. verſic. vtilitas actus ab initio, non à fu-
turo euentu iudicanda venit, & ex Marzar. cõ-
ſil. 22. nu. 43. aſſeritur, quod nihil eſt iniquius,
107 quàm iudicare ab euentu, idẽ etiam conſi-
derauit Rota coram bon. mem. Card. Panzirolo.
in cauſa Bononien. Cenſus 16. Decembris 1639.
& coram Reuerendiſſ. D. Terracinen. in cauſa
Regien. Iurispatronatus 27. Aprilis 1640. §. Nõ
primum. verſic. quia attenditur ſemper cauſa
originalis ex qua proceſſit &c. Congruitque
quod dicit Ariſtot. lib. 1. Phiſic. nempe. Contra
negantes principia non eſſe arguendum. Et
obuiat, quod habetur in cap. Principatus. 1.
quæſt. 1. et in can. miramur. diſtinc. 61. et in Auth.
quomod. oport. &c. Impoſſibile eſſe, vt bono
peragantur exitu, quæ malo inchoata ſunt
principio, Quamuis non eſſet nouum aſſerere,
& dixit Cæſar Imp. apud Saluſt. Omnia mala
exempla, à bonis initijs orta eſſe. Sed ad nos.

Iuxta enim initium de tota cauſa, atque de
108 toto negotio iudicium faciendũ eſt. l. Pom-
ponius. 16. ff. de negot. geſt. l. 3. §. ſcio ff. de minor.
l. 1. §. Idem Pomponius. ff. depoſit. l. ſi procurato-
rem. 8. in princip. ff. mandat. l. in ratione 11. §. ſi
filio ff. ad leg. Falcid. l. qui cum maior 14. §. 1. ff.
de bon. libert. l. ſequitur 4. §. de illo. l. hominẽ. 19.
l. inſto 44. §. etſi poſſeſſionis. ff. de præſcript. &
109 vſucap. Et qualitas illa, quæ ſemel cœpit rei
ineſſe ſemper perdurat. Bald. in cap. 1. num. 1.
de beneſic. feud. in vſib. feud. Iaſ. in l. clam poſſi-
dere. num. 15. ff. de acquirend. poſſeſſ.

110 Vtique ſi emphyteuſis conceſſio facta ſit à
laico de bonis laicalibus in fauorem laicorũ,
tunc ſtipulatio ſola pro hæredibus, et ſucceſ-
ſoribus includit etiam, & comprehendit ex-
traneos, Clar. in §. Emphyteuſis. quæſt. 28. nu. 6.
cum alijs allegatis per Card. Mantic. de tacit. et
ambig. convent. lib. 22. titul. 19. num. 2. vbi quod
tranſit ſine cõtrouerſia, alios refert Mareſcott.
var. reſolut. lib. 1. cap. 77. nu. 1. et ſeq. Rota coram
bo. me. Card. Seraph. deciſ. 188. num. 3. Nam, &
ſemper origo eſt attendenda, quamuis domi-
nium

Digitized by Google

111 nium directum perueniat in perſonã, ſeu locum priuilegiatũ, vt eſt Eccleſia, quia adhuc extranei comprehenduntur ſub dicta ſtipulatione *iuxta doctrinam Anebaran. in conſil. 165. num. 2.* Et ſi *Florian. de S. Petro* diſſentiat, opinionem tamen *Anebaran.* ſecuta eſt Rota, *vt coram bo. me.* Card. Caualer. *decis. 316. num. 6. & recentius in cauſa Mediolanen. Emphyteuſis, ſeu bonorum 17. Iunij 1641. coram re. me. Merlino eſt inter eius impreſſ. decis. 872. num. 2.* Quia ſemper origo eſt attendenda.

Hinc eſt, quod ſuccedens in ſendo, licet de
112 facto illud ſuſcipiat à patre, vel ab agnato, tamen verè habere illud dicitur, etiãſi per mille manus ambulauerit, à primo acquiſitore, tã-
113 quam à radice. Cum radiv portet feudum ad poſteros ſuos, veluti ad palmites proprios, & ſicuti ſons ad riuulos. *l. pronunciatio §. item appellatione.* ibi, *quaſi à fronte quodam memo-*
114 *ria ff. de verb. ſignif.* Omnis namq; proceſſio eſt à principio eius, *vt ait Ariſtoteles prim. de Cælo, & Galenus de criſi. cap. 8.* et ex noſtris in terminis feudalibus. *Angel. de Vbald. in conſil. 110. incip. Sanctiſſima, & Illuſtriſſima Regina ſub num. 6. verſic. nam omnis proceſſio &c.* Pariſ. *in conſil. 23. num. 131. verſic. Et ideo par. t.* et tractant DD, et præſertim *Bald. in cap. 1. § ſi verò de grad. ſucceſſ. in vſib. feud. et in cap. 1. de eo, qui ſib. et hæred ſuis.* Hern. *in cap. 1. col. fin. an agnat. vel filij. & in cap. 1. Imperat. Lotar. col. 4 & ibid.* Aſſlict. *& in cap. 1. §. hoc quoque notab. quint. de ſucceſſ. feud.* Mart. de Laud. & Præpoſit. *in cap. 1. de eo, qui fec. fin. Agno. de beneſic.* Hippolit. Riminald. *conſil. 246. numer. 63. verſic. ſuccedens in feudo nõ dicitur habere cauſam à patre &c. lib. 3.* Io. Cephal *conſil. 329. num. 69. verſ. ſuccedens in feudo itidem dicitur recipere à primo acquirente &c.* Præterea dixit Rota *in cauſa* Romana *prætenſionis deuolutionis 18. Februarij 1636. coram Reuerendiſſ.* Dunozett. *Decano. §. Hinc ſequitur mihi. num. 106.*

115 Si pater committat delictũ per quod bona feudalia tranſeant in Fiſcum, intelligitur tantum durante vita patris, et ſi ipſi filij nihil habeant, ex illis bonis, in vita patris ali debent, nam poſt eius mortem liberè ad eos redeunt,
116 quoniã filij ſuccedũt primo acquiſitori feudi, & non patri, vt dictum eſt.

Quemadmodum quoque in ſimili dicimus
117 de ſuccedentibus per fideicommiſſum, nam ipſi nequaquam ſuccedunt grauato, licet ipſe realiter, et de facto bona fideicommiſſo ſubiecta reſtituat, ſed verè, & propriè ipſimet Teſtatori. *l. coharedi. §. cum filia. ff. de vulg. & pupill. l. præcibus. C. de impuber. et alijs ſubſtit. l. ſancimus. §. cum autem. C. ad Trebell. l. vnum ex familia. §. ſi de falcidia. ff. de legat. 2.* Et iſta eſt cõ-
118 munis opinio, quidquid minus verè ſẽſerit, *Socin. in l. ſi cognatis ff. de reb. dub. & in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad S. C. Trebell.* ideoq; paſſim refutatur à DD. & præſertim *à Ruin. in conſil. 342. num. 16. verſic. quãmuis Socin. vol. 3.* Rub. Alexand. *in l. Gallus. §. quidem rectè. ff. de liber. & poſthum.* & Fab. Accorambon. *in d. l. hæredes mei. §. cum ita, quos refert, & ſequitur* Roland. *à Valle in conſil. 70 numer. 78. verſ. Socin. ſententia reprobatur cõmuniter &c. vol. 3.* Quod enim contra *Socin.* ſit receptiſſima omnium ſententia *poſt Petr. Anton. Anguſſol. conſil 1. ad fin. lib. 3.* ample teſtatur *Hippolit.* Riminald. *conſil. 246. num. 64. tom. 3. et conſil. 759. num. 61. verſic ſecundum communem ſententiam contra Socin. tom. 7. Vincẽt.* de Franch. *decis. Neapolit. 153. num. 19. verſ. item eſt regula, dum ſuccedetur per fideicommiſſum teſtatori, & non hæredi ſuccedirur &c.*

Huius verò cõcluſionis potiſſima ratio, quæ
119 eã in tutiſſimo portu retinet, eſt ſupra relata regula, quia actus non exequenti, ſed quidem ordinanti aſcribitur *ex iuribus allegatis ſupra num. 97.* Et in ſpecie de ſuccedente per fideicommiſſum, vt hoc caſu bona non capiat ab hærede, ſed à teſtatore, *ſcitè expenderũt multi DD. & præſertim Marc. Anton. Natta in cõſil. 675. numer. 24 verſic. per fideicommiſſariam ſubſtitutionem ſucceditur teſtatori, non autem vltimo defuncto, & rectè hoc dicitur, quoniam actus attribuitur ordinanti, non exequenti &c.* Vbi ex hoc infert, quod teſtatoris propinqui-
120 tas cõſideratur in ſucceſſione fideicommiſſi, non propinquitas vltimo defuncti. vnde teſtator dicendo, ſi aliquis ex hæredibus deceſſerit, tunc ſubſtituo proximiorem ſuperuiuen-
121 tem, nam intelligitur de proximiore ipſi teſtatori, quàm opinionem opportuniori loco reſeruo dilucidãdam, cum pulchra ſit, & adeo difficilis, vt aliqui dirimendam eſſe gladio, more Longobardorum ſcripſerint, *& potiſſimũ Michael* Paleaz. *in tract. de maioratu part. 2. quæſt. 8. in princip. verſic. neceſſè gladio dirimeretur, & Anton.* Theſaur. *decis. Pedemontan. 84. num. 1. verſ. gladio dirimenda eſſe &c.*

Adde in terminis de quibus ſupra *Aymon.* Crauett, *conſil. 144. num. 2. verſic. dicitur minimè habere bona ab ipſo grauato exequente, ſed ab ipſo primo teſtatore ordinante, quia attribuitur mandanti, & non exequenti &c. Hippolyt.* Riminald. *d. conſil. 759. num. 61. verſic. in fideicommiſſo ſucceditur teſtatori nõ grauato, quia actus attribuitur ordinanti &c. Io. Petr* Surd. *decis. Mantuan. 292, nu. 8. verſic habere bona à grauanti non à grauato, cum actus tribuatur ordinanti, non exequenti &c.*

Hinc eſt qui recipit libertatem per fideicõmiſſum, ob ingratitudinem ab hæredibus, nõ poteſt illa priuari, quoniam cenſetur à fideicommittente recepiſſe. *Ioan.* Cephal. *in conſil. 329. num. 67. verſic qui recipit libertatem per fideicõmiſſum &c. Io. Franciſc.* Rip *in l. in quartam. num. 135. ff. ad leg. Falcid.* Vbi ait, ſi pater
122 fuerit grauatus poſt mortem hæreditatem, vel legatũ reſtituere filijs, cum ipſi id capiant ex diſpoſitione ordinantis, quamuis de facto
123 à patre, nõ imputantur eis in legitimam de-

 bitam,

bitam de ſubſtantia patris. Facit etiam quod
habetur in *l. cum dotem ff. ad leg. Falcid.* vbi ſi
124 vxor per interpoſitam perſonam dotẽ reci-
piat, nihilominus à marito eam recepiſſe cẽ-
ſetur, & illa perſona, quæ immediatè ſoluit nõ
ſpectatur, eum non ſoluerit ob cauſam obli-
125 gationis propriæ, ſed mariti. Quemadmodũ
qualitas adminiſtratoris immediatè agentis,
nõ ſpectatur, ſed Domini. *l. denique. § fin. ff. de
minor. l. fin. C. ſi aduerſ. rem iudic. cum ſimil.*

Hinc eſt obligatio reddendi rationem de
126 exactis, comprehendit etiam exacta ab alio
de eius ordine, cum exigiſſe videatur, qui
per alium exegit. *l. tres tutores. §. non ſolum
ff. de adminiſtrat. tut. & l. ita autem. §. geſſiſſe
ff. eodem. l. ſolutam. ff. de ſolut. l. vero procuratori.
ff. eodem.* Eſcobar. *de ratiocin. cap. 3. numer. 20.
verſ. non ſolum per ſe, verum etiam per aliũ &c.*
Larrea *deciſ. Granaten. 45. ſub num. 19. verſic.
nam geſſiſſe quis videtur quod per alium &c. cũ
alijs allegatis per* Rotam *deciſ. 599 nu. 17. verſ.
qui mevius fuit executor &c. part. 5. tom. 2. & co-
ram Reuerendiſſ.* Carillo *in cauſa Roſſanen. Ex-
emptionis 22. Iunij 1640. §. Prout nec etiã verſ.
quoniam actus attribuitur ipſimet ordinanti, &
non exequenti &c.*

Prędictaque concluſio, quod dans ordinem
127 alicui ad exigendum, ipſe videatur exigiſſe,
procedit etiam quando quis ad exigendum
fuit propoſitus expreſsè, ſiue tacitè. *gloſ. ma-
gna in l. 1. ff. de exercit. action. & in l. quicumque.
§. nos autem. in verb. dumtaxat. ff. inſtit. action.*
Bart. *ibidem in princip.* Gratian. *diſcept. 677. nu-
mer. 25. verſic. regulariter dominus tenetur de
facto inſtitoris, circa id ad quod propoſitus ex-
preſsè, vel tacitè &c.* Rota Ianuen. *deciſ. 14. nu-
mer. 2. & 3. verſ. quando ſciente, & patiente do-
mino aliquid geritur, tacitè præponi cẽſetur &c.*
& in ipſis terminis quod fideiubẽs pro aliquo
128 pro pecunijs ab eo exigendis, quantũuis fi-
deiuſſiones ſtrictè debeant intelligi, & vt mi-
nus obligent, quàm fieri poſſit, nihilominus
129 fideiubẽs, teneatur, etiamſi alius exigat no-
mine, & de ordine tacito, vel expreſſo illius,
pro quo fideiuſſit, *ſedulò fuit reſolutum in Ro-
ta coram R. P. D. Bichio in cauſa Romana Pecu-
niaria 15. Iunij 1643. §. Nec releuat.* vbi dici-
tur verum eſſe fideiuſſiones non eſſe extendẽ-
130 das de perſona ad perſonas, ſed in caſu iſto
nulla fit extenſio, quia qui exigit per alium,
per ſe ipſum videtur exigere.

Si ergo (vt redeam ad propoſitum noſtrũ)
actus omnino tribuitur ordinanti, & nõ exe-
131 quenti, non eſt dubitandũ aſſerere dũ exe-
cutor teſtamentarius iuxta ordinem teſtato-
ris perſonam nominat incertã, nihil de nouo
132 facit, cum tantum ipſius teſtantis voluntatẽ
aperiat, & ad ſpeciem deducat, ſeu declarat.
Ea enim eſt natura declarationis, vt nihil de
nouo inducat, ſed potius illud, quod ineſt de-
133 tegat, ſicuti ille qui excutit granũ ex ſpicis
quia nouam non facit ſpeciem, ſed illam, quæ
inerat aperit. *ad notat. in l. hæredes palam. §. ſed
ſi quid. ff. de hæred. inſtituẽd. l. illa inſtitutio ff. de
acquir. rer. dom. l. aſſe toto ff. de hæred. inſtituend.
l. illa inſtitutio. ff. de condit. inſtit. l. vnum ex fa-
milia. §. 1. ff. de legat. 2. cap. nouit de appellat. l.
adeo. §. cum quis. verſ. videtur tamen mihi. ff. de
action. rer. dot. cap. literis de reſcript. Clem. 1. in
princip. de ſurreptetron. Raphael* Fulgoſ. *conſ. 147.
ſub numer. 2. incip. Viſa quadam ſupplicatione.
verſ. clarum eſt, quod qui declarat &c.* Anchar.
*conſil. 65. incip. pro clariori. num. 3. verſ. qui de-
clarat nihil de nouo facit &c. Ferdinand.* Vaſq.
illuſtr. controuerſ. lib. 1. cap. 44. nu. 2. Octauian.
Glorit. *conſil. 7. numer. 25. & ſeq.* Barboſ. *aſſio-
mat. 66. num. 5. & 6. Mar.* Mut. *deciſ. Siciliæ 72.
num. 30. verſic. ſicut ille, qui excutit granum ex
ſpicis &c.* Surd. *deciſ. Mantuan. 69. num. primo,
vbi multos DD. adducit. verſic. per declarationẽ
nihil de nouo fit &c.* Rota penes *Bellamer. de-
ciſ. 746. incip. Licet obſeruet* Romana *Curia ſub
num. 1. verſic. declaratio nihil de nouo diſponit,*
quæ deciſio eſt replicata *in nouis deciſ. 47. de
reſcript.* idemque ſenſit *coram re me.* Merlino
*in cauſa Bononien. legati de Marticottis 15. Ia-
nuarij 1627. eſt deciſio 28. num. 10 verſic. decla-
rans nihil de nouo diſponit &c. part. 5. recent.
eſt inter eius impreſſ. deciſ. 249. num. 10. et coram
Card.* Pãzirolo *in Romana Fructuum dotis 29.
April. 1641. §. Quia cum. verſic. declaratio illa
patefacit veritatẽ rei &c. et coram bo. me. Card.*
Sacrato *in cauſa Lauretana Iuriſdictionis 5.
Maij* 1618. vbi dicitur, cum declaratio nihil
134 de nouo addat, ideoque dum Papa aliquid
declarat, non eſt neceſſaria derogatio Iuris
quæſiti, *et tradit* Sarnenſ. *ſuper dicta regula
quæſt. 13. nu. 2. verſic. et ideo pro reſolutione &c.*
Mandoſ. *ibidem quæſt. 7 num. 1. & 2.* & iterum
ſenſit Rota *coram eodem* Cardin. Panzirolo *in
cauſa Camerinen. penſionis 26. Iunij 1641. ver-
ſic. Ex hac enim Papæ declaratione. verſic. etiam
cum derogatione regulæ de Iure quæſito non tol-
lendo, licet non fuiſſet neceſſaria, cum ageretur
de voluntatis declaratione, quæ nihil de nouo,
ſed ſolum voluntatem præcedentem declarat, &
patefacit &c.* Eſtque adeo indubitata dicta
opinio, vt declarãs nihil de nouo addat, quod
135 non admittit probationem in contrarium,
vt poſt Bellam. *in conſil. 33. num. 40. et ſeq.* & reſ-
pondit Rota *coram bo. me.* Coccino *in cauſa
Gerunden. Iuriſdictionis 11. Decembr. 1630. eſt
deciſ. 414. ſub num. 18. verſic. non admittit pro-
bationem in contrarium &c. part. 5. recent.*

In ipſis verò terminis quando teſtator re-
136 liquit aliquod piè diſtribuendum per exe-
cutores teſtamentarios, tunc per eorum de-
clarationem nihil de nouo dicantur diſpo-
137 ſuiſſe, ſed perinde eſſe, ac ſi teſtator in ſuo
teſtamento id expreſſiſſet conſultus reſpondit
*Anchar. in conſil. 329. incip. Dubitationem facie-
bat ſub numer. 2. verſic quia declaratio facta ab
executoribus, videtur facta ab ipſo teſtatore, &
qui factum alterius exequitur, vel declarat, non*
dicitur

dicitur aliquid noui facere &c. Surd. *dec. Mantuan.* 292. *ſub num.* 10. *verſ. Reuerendi Fratres S. Franciſci videntur hoc relictum habere potius à teſtatore, qui ordinauit, quod eius bona diſtribuerentur ad pios vſus, quàm ab herede, qui fecit talem diſtributionem &c.*

Vtique cum dicta declaratio facta ab exe-
138 cutoribus teſtamentarijs de mandato teſta-
toris nihil de nouo faciat, ſed tantum illi gra-
num ex ſpicis excutiant, non poterit conſide-
139 rari aliqua incertitudo, in qua poſſint ſe
fundare priuilegia Reuerendæ Fabricæ S. Pe-
tri, quoad legata pia incerta. Declaratio
140 etenim oſtendit, & detegit, quod in ipſa
diſpoſitione eſſentialiter cōprehēditur. *l. adeo. §. cum quis. in fin. ff. de acquir. rer. dom. cum aliis allegatis per Io. Baptiſt. Larr. dec.* Granaten. 42. *ſub num.* 32. *verſic. declaratio actum in præteritum oſtendit &c. part.* 1. Rota *coram bon. mem. Buratt deciſ.* 10. *num.* 17. *verſ. ſed quid in præteritum actum ſit declaratio oſtendit &c.* multaque congerit *Io. Petr. Fontanella deciſ.* Cathaloniæ 172. *num.* 7. *verſ. declaratio iam factum*
1. *aperit, & oſtendit &c.* amplia ſupradicta, vt in ſequenti capite.

ARGVMENTVM.

Declaratina virtus, cum dicatur ineſſe ipſi diſpoſitioni, nam retrotrahitur vſque ad initium ipſius actus declarati, vnde ea admittitur etiā in præiudicium eorum, quibus medio tempore fuit ius quæſitum.

Legatum pium incertum, quando ex ordine Teſtatoris poteſt ad certitudinem deduci per perſonam ab eo deſtinatam, ſtatim ſecuta dicta declaratione, cum retrotrahatur vſque ab initio, tunc cum Fabrica S. Petri de Vrbe, nō habeat, vnde fundet ſuam intentionem, circa ſua priuilegia, quoad legata pia incerta, ideoque ea ceſſabunt.

Lex noua, licet non habeat oculos, niſi ante, & ſic reſpiciat tantum futura, & non præterita, tamē aliam vim habet ipſius legis declaratio, quia iſta reſpicit tàm futura, quàm præterita.

Declaratio dicitur ſtatim fieri, licet fiat ex interuallo, ſi in ipſo actu id fuit reſeruatum. Incōtinenti, quæ fiunt videntur ineſſe ipſi actui, & exceptiones incontinenti probādæ admittuntur etiam contra ſententiā, quod eſt adeo verum, quod ſi Iudex eas non admittat, appellatur ab eo, & alia plura circa hanc materiam habes.

SVMMARIVM.

141 *Declaratio per retrotractionem videtur ineſſe ipſi actus declarato vſque ab initio. & nu.* 142. *& num.* 146.

143 *Cardinalem, ſi Papa ſuſpendat, donec interpretentur quædam eius ſcripta, ſuſpecta de hæreſi, ſecuta declaratione, quod ea catholica ſint, quid operetur talis declaratio. et nu.* 144. *&* 145.

147 *Terminum habens ad ponendum, vel articulandum poteſt declarare poſitionem. vel articulum poſt lapſum termini.*

148 *Declaratiua virtus, videtur ineſſe ipſi diſpoſitioni.*

149 *Declaratio retrotrahitur ad tempus diſpoſitionis.*

150 *Lex habet oculos ante, & non retro.*

151 *Princeps non præſumitur velle præiudicare tertio.*

152 *Lex noua ad præterita, ſi traheretur, qualia abſurda ſequerentur.*

154 *Lex, ſi procedat per viam declarationis legis iam latæ, tunc talis declaratio extenditur etiā ad præterita.*

155 *Legis declaratio habet maiorem vim, quàm lex noua, quia iſta reſpicit tantum futura, illa vero tàm futura, quàm præterita.*

156 *Executores teſtamentarij dum mandante teſtatore, poſt mortem declarant eius diſpoſitionem dubiam, & incertam, perinde eſt, ac ſi teſtator ipſe declaraſſet in teſtamento.*

157 *Fabrica S. Petri de Vrbe, ſecuta declaratione legati incerti facta per perſonam ad hoc electam à teſtatore, non habet vnde fundet eius intentionem circa legata incerta.*

158 *Declaratio poſt ius quæſitum alicui, non admittitur in eius præiudicium.*

159 *poſt Teſtatoris mortem ſtante incertitudine legatorum piorum, dicitur acquiſitum ius Fabricæ Sancti Petri de Vrbe, ſtantibus eius priuilegijs,*

160 *Itaque nullatenus poſſunt executores teſtamentarij talem incertitudinem declarare, licet ſuper hoc habeant auctoritatē à teſtatore.*

161 *Declaratio ſuper re dubia admittitur, etiam ſi ea redundet in præiudicium eius, cui fuit ius quæſitum.*

162 *Diſpoſitio illa dicitur dubia, dum ignoratur de quo loquatur.*

163 *Declaratio dum verſatur circa rem claram non tollit ius quæſitum.*

164 *Diſpoſitio, quando eſt clara, non admittitur declaratio, quæ tollat ius quæſitum.*

165 *Declaratio non verſatur circa rem claram, quia tunc nō eſt declaratio, ſed noua diſpoſitio.*

166 *Declaratio Principis, dicentis ſuæ intentioni non fuiſſe, non præiudicat, cui erat iam ius quæſitum.*

167 *Declaratio illa, quæ tollit ius alteri quæſitum eſt nulla.*

168 *Legem iterum ſtatuere ſuper re iam ſtatuta nō eſt æquitatem in medio proponere, ſed præteritis calumniam inuenire.*

170 *Declarationes, quando dicantur iniquæ, et ipſo iure nullæ, & tribuendæ circonuentioni, et importunitati partium.*

171 *Feudi appellatione non venit emphyteuſis, & nomen feudi nihil commune habet cum emphyteuſi.*

172 *Lex, ſi lata reperiatur ſuper materia feudali, ſi poſtea declaretur, legislatorem voluiſſe etiã comprehendere emphyteuſim; iſta non poteſt dici declaratio, ſed noua diſpoſitio.*
Qua poſt ius quaſitum alteri, non poteſt ei praiudicare.

173 *Reſeruatio declarationis facienda, in ipſo actu facta, quid operetur.*

174 *Declaratio dicitur ſtatim fieri, licet fiat ex interuallo, ſi à principio id fuerit reſeruatum.*

175 *Teſtator videtur ipſe declaraſſe ſuam voluntatem ab initio, dum de eius ordine ad lucem deducitur.*

176 *de Voluntate teſtatoris, quando conſtat, ſiue ea fuerit per eum declarata, ſiue ab alio, de eius ordine, ſeruanda eſt.*

177 *Diſpoſitionum piarũ Fabrica S. Petri eſt executrix. & ſocordes haredes excitat ad vigilãtiam, vt onus ſibi impoſitum exequantur, & quid ex hoc infertur. & nu. 178.*

179 *Elogia ſuprema mortuorum, Iura ſtrictè mãdant, vt ſeruentur.*

180 *Fabrica S Petri non habet in facultatibus ſibi per Summos Pontifices conceſſis voluntates defunctorum violandi auctoritatem.*

181 *Teſtator ſi iuſſerit, vt nemo prorſus mortaliũ, poſſit quarere rationem ab eius executore teſtamentario, circa executionem legatorum piorum, tunc non valet ſe intromittere. et numer. 183.*

185 *pro Factis habentur, qua mox factura ſunt.*

186 *Intereſſe dicitur certum, et indubitatũ, quando de proximo conſtare poteſt. et nu. 187.*

188 *Sententia non liquida executio peti poteſt, vbicumque liquidatio fieri poteſt in executione.*

189 *Pupillus proximus pubertati habetur pro pubere, quantum ad hoc, vt ſuo tutori non praſtet executionem, quoad ſuſcipiendas alias tutelas.*

190 *Baſilica non dum conſacrata, proximè tamen conſecranda, gaudet priuilegijs Eccleſiarum, amplia nu. 191.*

191 *Baptizatus, & mox baptizandus eodẽ vtuntur priuilegio.*
Priuilegium idem debetur rei, qua eſt in fieri, & rei iam facta.

193 *Vxoris appellatione venit etiam ſponſa poſt nuptialem benedictionem, quamuis carnalis copula non ſit ſecuta.*

194 *Sponſa poſt nuptialem benedictionem, ſi antequam ſequatur copula, moriatur, an ſponſus acquirat lucrum dotale, ardua eſt quaſtio. & num. 196.*

197 *Argumentum ab alluſione vocabuli in iure eſt frequentiſſimum.*

198 *Vxor dicitur, quaſi viri vſus. vnde niſi fuerit in vſu viri, non poteſt dici vxor, nec eius appellatione venit.*

199 *Vxor non dicitur ab vſu viri, ſed ab vngendo tale nomen deriuat.*

200 *Puella antiquitus vngebãt fores ſponſi oleo, ſeu lupino adipe, vt inde malum omne arcerent, ipſaque vna cum viro fauſtè viuerent.*

201 *Sponſa etiamſi moriatur ante conſummatum matrimonium, ſponſus lucratur quantum dotale, & eſt vera opinio.*

202 *Compenſatio non admittitur de liquido ad nõ liquidum.*

203 *Creditum, tunc dicitur liquidum, et certum quando nulla exceptione elidi poteſt.*

204 *Compenſatio non eſt reijcienda de credito etiã non illiquido, quando de proximo poteſt liquidari, & intra quantum tempus.*

205 *Compenſationis liquida exceptio, poteſt opponi contra ſententiam.*

206 *Compenſatio tunc dicitur liquida, quoties eſt incontinenti liquidum creditum, vel de proximo liquidandum.*

207 *Incontinenti, qua fiunt, videntur ineſſe in ipſo actu.*

208 *Debita eſſe liquida, vel breui tempore liquidanda, paria ſunt in terminis compenſationis.*

209 *Creditum illiquidum, vt de proximo, aut incontinenti dicatur probatum, ad hoc, vt intret compenſatio, quando dicatur.*

210 *in Facto ea, qua conſiſtunt, non poſſunt certa lege definiri.*

211 *Probatio incontinenti facienda, qua ſit in religione iudicantis, poſitum eſt.*
Qui longius, vel breuius tempus ad hoc iudicabit eſſe habile, iuxta qualitates perſonarum, & exceptionum.

212 *Iudex ſi recuſet admittere exceptiones incontinenti probandas aduerſus ſententiam, poteſt ab ea appellari.*

213 *Iudex reijciendo legitimas exceptiones dicitur excedere ſuas facultates.*

214 *in Factis incontinenti non admittitur, nec prius, nec poſterius, quia ſimul facta, & inuicem ineſſe videntur.*

215 *Factum incontinenti poſt litem conteſtatam cenſetur factum ante litis conteſtationem.*

216 *Iuramentum paulò ante, vel paulò poſt ſentẽtiam praſtitum, perinde eſt, ac ſi in ipſa ſentẽtia prolatione eſſet praſtitum.*

217 *in Legatis pijs incertis Fabrica S. Petri de Vrbe habet intentionem fundatam.*

218 *Legata pia non poſſunt dici incerta, quando incontinenti poſſunt certiorari per executorem teſtamentarium de ordine teſtatoris et n. 219.*

220 *Illiquidum, vel incertum reputanda ſunt liquida, & certa, quando facili negotio poſſunt liquidari, aut certiorari.*

221 *Reſcripta Principum ad proprios intellectus debent ſemper extendi.*

222 *Principum gratia à iure communi recipere debent interpretationem.*

C A

CAPVT LXXXIII.

DIſpoſitiones ad pias cauſas ordinatæ, quod non poſsint dici incertæ, ad effectum, vt nullatenus valeam intrare ampliſſima priuilegia conceſſa Venerabili Fabricæ S. Petri de Vrbe circa legata pia incerta, quãdo illæ veniunt declarandæ per perſonas ad hoc electas à teſtatore, eum actus iſte tribuatur non exequenti, ſe ipſi teſtatori, nam executor id declarando nihil de nouo faciat, cũ ad lucem deducat ipſam teſtatoris voluntatẽ, quaſi excutiendo granum ex ſpicis, vt latè dictum eſt in præcedenti capite. Quæ concluſio multò màgis admittenda in his ter-
141 minis venit, quia in Iure abſque controuerſia tranſit, quod declaratio per retrotractionem videtur ineſſe ipſi actui declarato vſque
142 de tempore ipſius principalis diſpoſitionis. *l. haredes palam. §. 1. ff. de teſtament. & notatur in l. ab executore ff. de appellat. et l. ſi cũ exceptiones. §. quatenus. ff. quod met cauſ. & litem venisunt. §. & cum prædiximus. ff. de petit. hæred. & notant* Paul. de Caſtr. *Io. de Imol. & Aretin. in d. l. hæredes palam. §. 1. & tradit* Bald. *in d. l. nõ dubium in 3. notab. C. de legib.* Decian. *in conſil. 8. nu. 211. verſic. declaratio virtualiter dicitur cõtineri in ipſo actu declarato &c. tom. 1.* vbi plures alios DD. adducit.

In quo conſilio Decian. reſpondit, quod nominatus à Summo Pontifice in Cardinalẽ,
143 & ſuſpenſus, donec interpretentur certa eius ſcripta ſuſpecta de hæreſi, ſi per eum non ſter, vel dum legitimè, & catholicè eſt interpretatus, poteſt habere vocem in Conclaui
144 actiuam, & paſſiuam, Et quatenus Cardinalis ſcripta fuerint aliquantulum dubia, tamen ſi deinde per eum catholicè fuerint declarata, perinde eſt ac ſi à principio in nihilo fuerint ſuſpecta, cum declaratio nihil de nouo inducat, & retrotrahitur vſque ad initiũ,
145 & aliàs prout latiſſimè habetur in dicto cõſilio, quale ſcriptum fuit à Marco Mantua, & à Hieronymo Torniello &c.

Quod enim d. concluſio circa retrotractionem declarationis, vt ea fiat vſque ad initium ſit veriſſima, non eſt dubitandum admittere, cum ſit iuribus, & rationibus roborata, *et præter ſupra relatos DD. vide* Brunor. à Sole *in ſuis loc. comm. in verb. Declaratio l. cum alijs pleno calamo adductis per* Lud. Schatdet. *in tractat. de feud part. 10. ſect. 20. nu 38. verſ. certum eſt, quod declaratio retrotrahitur ad tempus actus &c.* & addo *Surd. deciſ.* Mantuan 69. *numer. 2. verſic retrotrahitur ad tempus facta diſpoſitionis &c.* & allegat *gloſ. & DD. in cap. cum tu. de vſur.* Bart. *in l. omnes populi. num. 44. vbi* Caccialup. *num. 151. ff. de iuſtit. & iur. cum alijs vt ibi habes,* & addo *Hippolit.* Riminald. *in cõſil. 351. nu. 76. verſic. mirifice notari debet, quod declaratio retrotrahitur &c.* nec non poſt. *Ioan.* Andr. *in addit. ad Specul. de teſt. §. nunc videndũ,*
147 ait, quod terminum habens ad ponendum, & articulãdum, poteſt declarare poſitionem, & articulum poſt lapſum termini, cum virtus
148 declaratiua videatur ipſi diſpoſitioni ineſſe. Idemque ſenſit *Ioach.* Myſinger. *obſeruat. Imperial. centur. 1. obſeruat. 34 num. 3. verſ. intelligitur verum, niſi poſitio eſſet obſcura, quia poteſt declarari, etiam effluxo termino probandi &c.*
149 Ita etiam ſæpius iudicauit Rota, & præſertim *in recentior. deciſ. 502. ſub num. 16. verſ. declaratio retrotrahitur ad tẽpus diſpoſitionis &c. part. 1. & deciſ. 700. ſub num. 16. verſic. Declaratio retrotrahitur ad tempus cõtractus &c. par. 2. coram bo. me.* Buratto, *quæ inter eius impreſſ. eſt deciſio 113. nu. 24. & deinde fuit dictum coram bo. me.* Coccino *in cauſa Gerunden. Iuriſdictionis 11. Decembris 1630. eſt deciſ. 414 ſub nu. 17. verſic. declaratum retrotrahitur retro, et videtur ineſſe à principio actui declarato &c par. 5 recẽt. & deciſ. 100. numer. 5. part. 6. & coram Cardin.* Panzirolo *in cauſa Viceu. Prioratus de Malleu. 2. Iunij 1636. eſt deciſio 140. num. 14. verſ. declaratio dicitur ineſſe actui, vſque à tempore principalis diſpoſitionis &c. part. 7. recent. & coram R. P. D.* Bichio *in cauſa Romana Fructuũ Dotis 23. Iunij 1642. §. Addebant. verſ. quia declaratio retrotrahitur ad diem contractus, & ineſſe videtur actui declarato &c.*
150 Hinc quoque eſt, quamuis inuiolabile ſit, quod non retro, ſed antea Leges reſpiciant. *l. cum Lex ff de leg & l. leges. 3. C. eod. titul. & l. diuerſus. C. mandat. auth. vt cum. de appell. cognoſc. in princ. coll. 8. & auth. de nupt. in princip. cum alijs allegatis in cauſa* Spoletana Succeſſio*nis 8. Martij 1638. coram bo. me. Card.* Veroſpio. *§. Non etiam. verſic. natura legis eſt prouidere, & dare formam præteritis, & non futuris negotijs &c. & in cauſa Viterbien. Cenſus 18. Februarij 1639 coram eodem Card.* Veroſpio. *§. Neque poterat. verſic. contra naturã legis, quæ forma dare ſolet futuris, & non præteritis negotijs &c.* Et ratio eſt, quia Princeps ſua lege
151 numquam præſumitur velle alteri præiudicium inferre. *l. 2. §. merito. & §. ſi quis à Principe. ff. ne quid in flumine fiat. cum ſimil.* Si enim Lex noua ad præterita traheretur, ſæpe inno-
152 centes punirentur, contractus legitimi irritarentur, & quamplurima alia incommoda ſequerentur, vt prudenter ratiocinatur *text. in cap. cognoſcentes. 2.* ibi. *rem, quæ culpa caret*
153 *ad damnũ vocari non debet &c. de conſtit.* Quæ tamen cõcluſio limitatur in caſu noſtro, quãdo Lex procedit per viam declarationis legis iã latæ, quia tunc talis declaratio extenditur etiam ad præterita negotia. iuxta text. *in §. 1. auth. de fil. ant. dotal. inſtrum. nat. et in auth. de raptor. mul. in fin. ibi tamquam ſi Lex noſtra ab initio, cum tali interpretatione promulgata fuiſſet &c. l. fin. C. de pact. l. penult. C. de vſur. l. fin. C. de tranſact. cap. quoniam de ſimon. et cap. 2. de iudic.*

Digitized by Google

iudic. Hinc quaſi admiratus inquit *Bald. in*
155 *l. non dubium. col.2. C.de leg.* quod maioris momenti eſt declaratio Legis, quàm ipſa lex noua, quia declaratio comprehendit præterita, & futura, Lex verò noua, tantum futura, *& ſapius reſpondit Rota*, & præſertim *coram Reuerendiſſimo* D. Dunozetto *Decano in cauſa Meleuitana Antianitatis 26. Martij 1640. §. Nec obſtat. verſ. cum illa praceſſerit per viam declarationis viſa fuerit comprehendere etiam caſus prateritos &c.*

Nōue modo clarè patent, quæ dixi, ſcilicet,
156 cum ea ſit natura declarationis, vt retrotrahatur, vſque ad initium, quare dum executores teſtamentarij, mandante teſtatore poſt mortem declarant eius diſpoſitionem dubiā, & incertam, perinde eſt, ac ſi ipſe teſtator in ipſo teſtamento eam declaraſſet. Itaque Re-
157 uerenda Fabrica non habet vnde fundet intentionem ſuam quoad executionem ſuorum priuilegiorū, quantum ad legata pia incerta: Concedo, declarationem poſt eius quæſitum,
158 non admitti in eius præiudicium *Aretin. in l ſi quis intentione ambigua in fin. ff de pact.* Purpurat. *in l edita nu.98.* C. *de edend.* Ægid. Bellam. *conſ.19. col.2. cū alijs relatis per Hieronym.* Magon. *deciſ. Rota Lucen. 61. num. 14. verſ. eſt ſatis intempeſtiua declaratio poſt acceptationem, & ius tertio quaſitum &c.*
159 Vnde cum poſt mortem teſtatoris ſtante incertitudine perſonarum, quibus erat faciēda ſolutio legati pij, fuerit ius quæſitum Reuerendæ Fabricæ, nullatenus poſſunt execu-
160 tores teſtamentarij per eorum declarationem ius Fabricæ introuertere. Quia reſpon-
161 deri poteſt, quando ſumus ſuper aliqua re dubia, tunc admittitur declaratio, etiamſi ea redundaret in præiudicium tertij quod enim verſemur in re dubia non eſt controuerten-
162 dum, ignoratur quippe cui ſit facienda ſolutio legati relicti, & ita prædictam Iuris cōcluſionem limitauit *Magon. in annotat. ad deciſion. Lucenſ. 61. in litera D. verſ. ſi autem declaratio eſſet, ſuper aliqua re, ſeu ſuper aliquo verbo dubio, præiudicaret etiam tertio &c.* & allegat *Hippolit. Riminald. conſil. 399. numer. 16.*
163 Sicque quando declaratio verſaret circa rē claram, ſicuti non eſt caſus noſter, & tunc ea non tollit ius quæſitum ex actu declarato. *Paul. de Caſtr. conſil. 338. ad fin. lib.1.* Dec. *conſil. 114. poſt num. 5. et dixit* Rota *coram ſa. mem.* Gregor. XV. *deciſ. 375. num. 10. verſ. non verſatur circa rem dubiam, ſed circa rem claram, qua non tollit ius quaſitum &c.* Vnde quando diſ-
164 poſitio eſt clara, non admittitur declaratio, quæ tollat ius quæſitum, *vt benè pluribus relatis demonſtrat* Surd. *conſil. 192. num. 31. verſ. quamuis declaratio ſoleat retrotrahi ad tempus celebrati actus, tamen hoc procedit, quando actus erat dubius, aliàs ſecus &c.* Et ſubdit, quod tūc
165 non eſt propriè declaratio, ſed noua diſpoſitio, & non tollit ius quæſitum, nec præiudicat. Imo *Ancharan. in conſil. 398. Pramitto pro clariori. ad finem.* probat quod, declaratio
166 Principis dicentis ſuæ intentionis &c. non præiudicat ei, cui erat iam ius quæſitum, quia talis interpretatio eſt iniqua, contra ius, & per conſequens nulla, & allegat *text. in l quoties, & in l. reſcripta. C. de precib. Imperat. offerend.*
167 & ſubdit, quod ſuper ſtatutis, legem iterum ſtatuere nō eſt æquitatem in medium proponere, ſed præteritis calumniam inuenire. *l. 1. C. de decur. lib. 10. Rota penes* Bellamet. *dec. 723. ſub numer. 4. verſ. tertia ratio.* dicit, quod tales
168 declarationes ſunt iniquæ, & ipſo iure nullæ, & attribuendæ circumuentioni, importunitati, aut errori, ſequitur *Socin conſil. 260. In cauſa. num. 10. vol. 2.* comprobat *Gabr. commun. opin. lib. 6. titul. de regul. iur. concluſ. 3. numer. 61. & ſeq.* Videatur etiam *Dec. in cap fin. num. 13. de Conſtitut.* vbi ait, quod licet *Paul. Caſtren. & Dec. ſupra allegati*, loquantur in reſcripto, vel in priuilegio, idem tamen videtur dicen-
169 dum in Lege, vel in Conſtitutione, vt non trahatur ad præterita in alterius, cui fuit iam ius quæſitum præiudicium, *& optimè id deducit Franciſc. Bec. conſil. 3. à numer. 43. lib. primo,*
170 vbi ait, ſi aliqua lex lata ſit, in materia feudali, cum certum ſit, quod appellatione feudi, non continetur emphyteuſis, & nomen
171 feudi nihil commune. habet cum nomine emphyteuſis. Conſequens eſt ſi poſtea declaretur, ſub nomine feudi legiſlatorem voluiſſe comprehendere etiam emphyteuſim, iſta
172 non poterit dici declaratio, ſed potius noua diſpoſitio, quæ poſt ius quæſitum alicui, non poteſt ei præiudicare.

Sed in hac concluſione amplius recuſo inſiſtere, quoniam omnis amaritudo deuorata
173 remanet in caſu noſtro, tum quia ſumus in re dubia, tum quia per reſeruationem factam à teſtatore in ipſo teſtamento, vt executores, ſeu alij declarent perſonas incertas, qua reſeruatione ſtante in ipſo actu, ea ponit fal-
174 cem ad radicē vt eſt caſus *in l. Modeſtinus. ff. de ſolut.* vbi illud dicitur fieri ſtatim, licet fiat ex interuallo, ſi à principio id fuit reſeruatum fieri, idque tetigi *ſupra num. 70.* & ipſe teſtator videtur nominaſſe, ſeu declaraſſe
175 propriam voluntatem, dum de eius ordine ad lucem deducitur, *vulgat. cap qui per alium. de reg. iur. in 6. cum alijs ſupra à me allegatis cap 82. num. 98.*

Quibus ſic ſtantibus, cum conſtet de voluntate teſtatoris, non eſt quidquam aliud quærendum, ſed illa, vt omnia iura ſtrepitant debitæ executioni demandanda venit. Non enim venerabilis Fabricæ *S. Petri*, cuius pia
177 mens eſt vtile negotius agere pro defunctis, dum eorum religioſas diſpoſitiones exequi curat, cum negligentes, & ſocordes excitat hæredes, ſeu executores, vt vigilantes ſint
178 circa onus eis impoſitum exequendi pias defunctorum voluntates, neque diutius reli-

Ga

Digitized by Google

ſta differantur ſuffragia, putandum non eſt
velle ſe intromittere circa ea, quæ teſtator
mandauit diuidi inter pauperes CHRISTI
ad electionem executorum. Iura quippe ſtri-
ctè mandant, vt ſuprema elogia mortuorum
debitæ executioni mandentur vt ſæpius me-
mini, et infra latius dicam.

Neque d. venerabilis Fabrica habet in fa-
cultatibus, ſibi per Summos Põtifices largitis,
180 defunctorum voluntates violandi auctori-
tatem, neque in hoc dd. facultates, ſeu Con-
ſtitutiones aliam actionem ipſi tribuunt, vt
conſiderauit Rota in cauſa Romana Fabricæ
26. Aprilis 1602. coram bon. mem. Corduba
§. Secundò quia idem. verſ. facultatem Fabricæ
nõ habens lccũ contra teſtatoris voluntatẽ &c.
Vbi dicitur, quando teſtator diſpoſuit, & vo-
181 luit neminem prorſus mortaliũ poſſe quæ-
rere rationem ab executore teſtamentario de
geſtis ab eo, tunc Fabrica non poteſt eam pe-
tere, quoad executionem legatorum piorum,
182 tantoque magis, quando teſtator ipſi hære-
di, vel executori legauit id totũ, in quo mole-
ſtari, vel condemnari contingerit.

Quod fortè puto ſine difficultate tranſire,
183 quando teſtator ordinaſſet, ne Epiſcopus,
vel Reuerenda Fabrica manus imponeret, &
in caſu impoſitionis, non ſit legatum pium,
& habeatur, ac ſi non eſſet relictum, vt ſenſe-
runt Vaſquez. de ſucceſ. creat. quem ſequẽdo re-
fert. Molfeſ. in 2. part. ſumm. moral. tract. 33. cap.
5. num. 105. Reg. de Pont. conſil. 37. nu 6. vol. 2.
Io. Baptiſt. de Thoro in ſum. priuileg. piar. cauſ.
priuileg. 239. in fin. verſ. niſi teſtator dixerit, ſi
Epiſcopus, vel Reuerenda Fabrica imponat ma-
nus, non ſit legatum pium &c. Cœterum alia
184 ad hanc materiam ſpectantia ſcilicet priui-
legia Fabricæ non intrare contra mentem te-
ſtatoris, ſi in caſu negligentiæ executorum,
ipſe aliter prouidit dicam infra.

Nec ſilebo alijs rationibus inuincibilem
reddere ſupra firmatam concluſionem, nem-
pe Fabricæ priuilegia, quoad legata incerta
non intrare, quando teſtator aliquid reliquit
diſtribuendũ inter pauperes, vel ad alia ope-
ra pia ad electionem, vel nominationem ali-
cuius, & præſertim ex illo ſatis decantato
185 axiomate, videlicet, ea, quæ mox ſunt factu-
ra, habentur pro factis l. veſtimentum. ff. de
aur. & argent. legat. & eſt ſolemnis. & vulgatus
textus in l. penultima ff. de milit. teſtamen. & in
Litem legato. ff. de legat. 3. & in l. ſi quis cum ſci-
ret. ff. de vſucapion. Vnde ſatis certum, & indu-
186 bitatum intereſſe appellatur, quod de pro-
ximo conſtare poteſt l. terminato. ff. de fructib.
et lit. expenſ. §. curare Inſtit. de action. & facit
gloſ. in cap. ſciſcitata in verb. effectum. de reſtitut.
187 ſpoliat. Illud enim quod fieri debet de pro-
ximo, habetur ac ſi iam eſſet factum. l. 1. §. ſed
ſi is eo, quem. ff. ad S. Conſul. Sylleian.

Hinc ex gloſ. in l. 1. ff. de edend. notant. com-
muniter ibi DD. & præſertim Bart. num. 8. exe-
188 cutionem ſententiæ non liquidæ peti poſſe
vbicumque liquidatio fieri intẽditur in exe-
cutione. Idem Bart. in l. 1. in fin. ff. de legat. 2. &
in l. 2. C. de ſentent. q. ſine cert. quant. profeſ. & ibi
etiam Bald. nec non ſequitur Roman. in conſil.
76. num. 5. verſ. ſecundo eſt prætermittendum
Socin. Iun. conſil. 136. n. 3. vol. 2. Cagnol. in ru-
bric. C. de ſententi. quæ pro eo quod, num 5. Octa-
nian. Cacher. deciſ. Senatus Pedemont. 129. n.
14. verſ. executio ſententiæ non liquidæ peti po-
teſt, quando executio fieri intenditur in execu-
tione ipſius ſententiæ &c.

Congruit etiam textus in l. non tantum in
principio. ff. de excuſat. tutor. vbi deciditur, pu-
189 pillum proximum pubertati haberi pro pu-
bere, quantum ad hoc, vt non præſtet excuſa-
tionem ſuo tutori quoad alias tutelas ſuſci-
piendas. Vnde per illum eundem textum ait
Bart. in l. ſi quis. §. vltim. ff. quod met. cauſ. paria
190 eſſe aliquid eſſe proximè futurum, & iã eſſe
productum in eſſe. Sic quoque Baſilica non-
dum conſecrata, proximè tamen conſecrã-
da gaudet priuilegijs Eccleſiarum, ac ſi iam
191 eſſet conſecrata, potiſſimum ſi ea auctorita-
te Romani Pontificis, aut Epiſcopi ædificata
iam eſſet Felin. in cap. cum te. num. 16. verſ. re-
ſultabit ergo. de reſcript. Marſil. in l. vnic. ſub
num. 72. C. de rapt. virg. Iaſ. in l. admonendi.
lect. prim. num. 57. ff. de reg. iur. Vnde gaudebit
immunitate. cap. Eccleſia. extr. de immunit. Ec-
cleſ. per quem textum notat Panorm. ibi. in 3.
notab. & in cap. vltim. de Iud. Quod baptiza-
192 tus, & mox baptizãdus eodem vtuntur pri-
uilegio, & ſic idem priuilegium debetur rei,
quæ eſt in fieri, & rei iam factæ, vt habetur in
cap. Piſanis extr. de reſtit. ſpoliat.

Hinc quoque eſt, appellatione vxoris, veni-
193 re etiam ſponſam l. lex Iulia. ff. de iure dot. l.
item apud Labeonem. §. ſponſum ff. de iniur. cap.
diſcretionem. extr. de eo, qui cogn. conſang. vxor.
ſua. l. ſi vxor. §. Diuus. & §. ſi minor. ff. de adul-
ter. l. non ſine. C. de bon. q. liber. l. aſſiduis. 52. C.
qui potior. in pign. habeat. & l. 2. § ſi ſpõſus. C. de
priuileg. credit. & huic concluſionis ſupradictã
rationem aſſignat Hieronym. à Laurent. deciſ.
Auenonienſ. 145. ſub num. 17. verſ. appellatione
vxoris, venit ſponſa, quia quod de proximo futu-
rum eſt, habetur iam pro facto l. qui ſe dicit. ff.
de iudic. l. Fulcinius. ff. quib. ad libert. proclamar.
non lic. cum alijs à me ſupra allegatis

Ex qua concluſione, nempè appellatione
vxoris venire ſponſam poſt nuptialem bene-
194 dictionem, quamuis carnalis copula non ſit
ſecuta, aſtraunt Doctores communem illam
concluſionem, ſi ea interim moriatur, mari-
tus, ſeu ſponſus acquirit lucrum dotale, ſtante
195 ſtatuto, quod maritus illo lucretur præmo-
riente vxore, qualis quæſtio valde intricata
eſt, ſatiſque ardua, adeo vt ea Imperatoria
deciſione egere & pragmatica ſanctione te-
196 ſtatur Mynſig. Obſeru. Imper. centur. 6. obſer.
78. in fin. et licet Salyceſ. ab innumeris ſecurus

Digitized by Google

*in l.eum in te num.4.verſ faciunt hæc ad quæ-
ſtionem &c.* C.*de donat ante nupt* negatiuam
197 opinionem protegat, inter alias rationes
arguendo ab alluſione vocabuli, quod argu-
mentum in iure eſt frequentiſſimum.*l.2. §.ap-
pellatio ita. ff.de reb credit.l.tigurij ff.de verb.ſi-
gnif.cum ſimil.*
Aſſerit enim Salycet, quod vxor dicitur,
198 quaſi viri vſus, dato ergo eam non fuiſſe in
vſu viri non poteſt venire appellatione vxo-
ris. Sed fallitur *Salycet*, quia vxor non di-
citur ab vſu viri, ſed ab vngendo tale nomen
199 deriuat, quia puellæ antiquitus (*vt Seruius.
& Plinius referunt*) vnguebant fores ſponſi
oleo, ſeu, lupino adipe, vt inde malum omne
arcerent, ipſeque vna cum viro fauſtè viuerēt,
200 vt aliunde ne longè à propoſita materia di-
ſcendam ibique probabo contra *Salycet*. in
illo caſu intrare ſupradictum ſtatutum de lu-
201 cro dotis illamque eſſe veram opinionem,
eamque fouere *Bart.in l.nihil.intereſt num.1.
verſ.facit ad quæſtionem, quod ſtatutum loquit
ff.rer.amot.& Bald.alijque ſibi contrarij,* quos
ſuo loco referam. Quare modo ex hoc incidē-
ti ad principalem inſtitutum redeundo, ſcili-
cet ad regulam quæ mox ſunt futura haberi
pro factis cum ſimilibus de quibus ſupra.
Faciunt etiam quæ notant Doctores *in
l.fin.per illum textum.*C.*de compenſat,* quod li-
202 cet liquidi ad non liquidum compēſatio nō
admittatur, *l.ſi conſtat.* C.*eodem.l.ſi ambo ff.eo-
dem tit, de compenſat.* cum requiratur, vt om-
nino clarum, & indubitatum ſit creditum
203 ita ut de eo non poſſit aliquo modo cōtro-
uerti, nā creditū tunc dicitur clarū, certumq.
quando quippe prorſus nulla exceptione elidi
poteſt et ſi vel interuenerit confeſſio partis,
vel res iudicata. Rot *dec*.306.*n*.48.*part.6.recēt.*
Et tamen hoc non obſtante quādo de pro-
204 ximo liquidatio fieri poſſet, non eſt reijciē-
do conpenſatio. *Abb. in cap.bona fides, extr.
de depoſit.* qui ſentit de liquido, ad non li-
quidum compenſationem fieri, & admit-
ti, non quando liquidum liquidatur intra
205 tantum tempus, quantum daretur pro ip-
ſius executione, ſi ſuper eo, proceſſiſſet con-
demnatio, *& in hoc Abb ſequitur d* Petr.*de An-
char. & Imol. in d.cap.. bona fides.* & tradit
Bart. *in l. auſertur.§.qui compenſationem. ff.de
iur. fiſc.*& refert, & ſequitur *Felin.in cap. cum
Ioannes Heremita.in fin.de fid inſtrum.* Socin.
*in cap.2. col.10.verſ. & ſi opponeretur quod de-
bitum non ſit liquidum &c. de mutu petit.* &
conſuluerunt *Pariſ.in conſil.122.num.24. verſ.
de non liquido ad liquidum compenſationem
admitti quando &c. part.* 1. Alex. *in conſil.* 94.
*ſub.num.3.lib.4.*Purpurat.*conſil.*348.*numer.* 6.
Socin.*ſen.conſil.63 num.3.lib.4.*Curt.*Iun.conſ.*
236.*num.23.et 24.lib* 3.Ann.*allegat.* 80.*num.4.
lib.2.*Intrigliol.*conſil.8.num.3.Hector* Felic *al-
legat.26.ſub num.1.verſ.compenſatio non ſolum
admittitur de credito liquido,ſed etiam de eo,
quod de proximo liquidari poteſt &c. Alex* Trē-
tacinq. *var.reſol.lib.3.titul. de cōpenſat. reſolut.
1.num.12,verſ. de credito liquido ad non liqui-
dum non admittitur compenſatio, limita tamen
niſi in continenti offerantur probationes &c.* Af-
flict *deciſ.*121.*nu*.5.vbi ex communi DD ſcho-
la refert exceptionem compenſationis liquidę
206 poſſe opponi contra ſententiam, et tunc
debitum dici liquidum quoties eſt in conti-
nenti liquidum, vel de proximo liquidan-
dum *cum alijs allegatis per Carol* de Craſſ. *in
tract de exception. ad mater. ſtatut. excludent.
omn.except.cap.16.ſub.num.56 verſ. compenſa-
tio poteſt opponi quando debitum eſt illiquidum,
ſi incōtinenti poteſt fieri liquidatio &c.* & antea
per Sebaſtian. Medic. *in tractat de compenſat.
part.1.quæſt.13.num.1 verſ. aut liquidum non
eſt,& de proximo liquidare poteſt, et tunc intrat
compenſatio &c.Ioachin.* Scayn.*deciſ.* Rota *Bo-
nonienſ.79 ſub num.2.verſ. admittitur ad com-
penſandum qui intra illud idem tempus quod da-
tur condēmnatis ad ſoluendum poteſt creditum
liquidari, ſcilicet intra duos menſes &c.* Mar.
Mur *deciſ.Rota Lucen.42.num.20. verſ. com-
penſatio fit quando vterque eſt debitor,& credi-
tor.ſiue fuerit debitum liquidum, vel potuerit in
promptu liquidari &c.* Hieronym. Magon *deciſ.
pariter Rota Sicilia.1.numer* 34.*verſ poterat li-
quidari &c. et latè ibi idem Magon.in annotat.
in littera.B.verſ.compenſatio datur,quoties debi-
tū nō liquidū eſt de proximo liquidādum &c.*
Cuius concluſionis ea eſt ratio. quia incō-
207 tinenti, quæ fiunt videntur in eſſe actui. *l.
lecta verſ.dicebam.ff ſi cert.petat.l.petens.* C. *de
pactis* Bart.*in d.l lecta num.21.vbi Addentes in
littera,B,alios DD allegant* Ioann.*de Amic.conſ.*
49.*num.3. Franciſc.*Viu.*deciſ. Audient. Baren.*
107 *num.*12. vbi plura *habes,et latius per* Bel-
lon.*lib.1.titul.de his.q in continent.fiunt.cap.17.
num.*2 Brun. à Sole *in cōpend reſolut. propoſit.
iur.in verb. incontinenti.* Marſil. *in tractat. de
Bannit.in eodem verb.in continenti num.6.*
208 Et in terminis compenſationis, vt paria
ſint debita eſſe liquida, vel breui tempore li-
danda, *eſt text.in l. auſertur. §. per compenſa-
tionem,et ibi* Bart *ff.de iur fiſc.*Felin, *in cap. ſub
orta.col.2.de re iudic.* Alex.*conſil 94.ſub num 3.
lib.4.* Oſaſch.*deciſ.92.numer.35.verſ. capitula
concernentia compenſationem ſunt admittenda
intra breue tempus verificanda &c. D. Regens*
Hector Capye.Latr. *deciſ. Neapolitan.25 n.37.
verſ. admitti compenſationem, nec dicitur illi-
quidum quod de breui eſt liquidandum &c.*
Quando enim infra breue tempus, vel de
209 proximo, aut incontinenti dicatur probatū
creditum illiquidum, ad hoc vt intret com-
penſatio, vide *Sebaſtian.*Medic.*in d.tractat. de
compenſat part.2.quæſt.24.* vbi refert quatuor
opiniones, & vltima opinio eſt receptior, vt id
remittatur in arbitrio Iudicis, quia ea, quæ
210 conſiſtunt in facto, non poſſunt ſub certa le-
ge definiri *l.mora. ff. de vsur.* & in puncto poſt

in

Digitized by Google

infinitos atteſtatur de veriori Menoch. de arbitrar lib. 2. centur. 2. cas. 7. num. 13 et adde Riminald. Iun. conſil. 404. num. 43. vers. illud tempus incontinenti eſt totum in arbitrio Iudicis cōſtitutum &c. lib. 4. Cornazzan decis. 17. nu. 22. Turrett. conſil. 49. num. 47. lib 2. vbi de communi atteſtatur Ioann. Brezeler. in tractat. Baldum nihil ignoraſſe. §. 10 num. 44. & 50. vbi inferr ad plura, cum alijs relatis per Carol. de Craſſ. de exception. cap. 7. num. 12. verſ. vt aliquid dicatur incontinenti probari remittitur arbitrio Iudici, & per Alex. Trentacinq. var. reſol. lib. 3. titul. de compenſat. reſolut. 1. ſub. num. 21. verſ. tempus hoc ſit in Iudicis arbitrio &c.

Quare Iudex longius, vel breuius tempus
211 aſſignabit excipienti aduerſus ſententias, probationes promptuarias, ſeu continenti faciendas, iuxta qualitates excipientium, & negotij, de quo obijcitur exceptio. Myſing. obſeruat Imperial. obſeruat. 4. centur. 6. num. 4. & 5. Bellag. in ſpecul. Princ rub. 41. §. Leges. num. 17. circa med verſ. et de iure, latè Colet. de proceſſ. execut part. 4. cap. 2. num. 1. & ſeqq. Galles. de obligat. Cameral. quaſt 3. num. 4. in fin. Anton. Niger in tract. de except. aduerſ. rem iudic. cap. 12 §. 2. ſub num. 2. Quod enim facit ad propo-
212 ſitum noſtrum, eſt, quod Iudex exceptiones, quæ contra ſententias, offerantur incontinenti probari, debet admittere, aliàs ſi procederet ad vlteriora daretur appellatio ad vtrumque effectum, quia reijciendo legitimas exce-
213 ptiones Iudex, dicitur excedere ſuas facultates Contard. de moment. poſſeſſ. limit. 19. n. 6. & 23. Et vt ſæpius dixi, quæ incontinēti fiunt videntur in eſſe actui facto. l. lecta ff. ſi cert. pet. & latè tractat. Paul. Bellon. in tract. de poteſtat. eorum, quæ fiunt in continenti. cap. 113. num. 5. et cap. 188. num. 4. vbi etiam dicit, quod in fa-
214 ctis in continenti nō datur, ſeu admittitur, nec prius, nec poſterius, quia ſimul facta, & inuicem ineſſe cenſetur, vnde factum in con-
215 tinenti poſt litem conteſtatam, cenſetur factum ante litis conteſtationem. Sicuti etiam dicimus, quod iuramentum paulò poſt ſentētiam præſtitum, habetur perinde, ac ſi in pro-
216 latione illius præſtitum fuiſſet, vt poſt gloſ. in l. generaliter. in verb. diffinitiua. C. de reb. credit. dixit Rota in cauſa Romana Pecuniaria 17. Martij 1645. corā Eminentiſſ. D. Card. Corrado §. Quia verſ. iuramētum paulò ante vel paulò poſt ſententia &c. & adducitur ſupradictum decantatū axioma, quod ea, quæ in cōtinenti fiunt vidētur in eſſe ipſi actui &c

At modo ſupradicta applicando ad caſum noſtrum, eſt indubitatum, Venerabilem Fa-
217 bricam S. Petri, habere intentionem fundatam vigore ſuorum priuilegiorum, ſuper omnibus legatis pijs incertis, ſed quando teſtator reliquit aliquid diſtribuendum inter pauperes, vel inter loca pia ad electionem, vel arbitrio alicuius, cum mox perſonæ illæ incertæ,
218 vel loca illa pia per nominationem illius poſſint ad ſpecificā certitudinem reduci, vnde tunc ceſſabunt dicta priuilegia, cum iuxta mentem teſtatoris ſtatim iuerit omnis incer-
219 titudo in oppoſitum, & ſic intrant ſupradictæ Iuris regulæ, nēpe, de proximo accingendū haberi pro accincto, & quę mox ſunt futura haberi pro factis. Illiquidumque reputari liquidum, quando facili negotio poteſt li-
220 quidari, aliiſque de quibus dixi ſupra, & benè ſimilium gratiarum Apoſtolicarū vigore, nempe cōceſſionis legatorum piorum incertorum factæ alicui, ratiocinatus eſt Oldrad. in conſil. 61. ſub num. 2. verſ. iſta videntur æqualia &c. cum ſemper Principum reſcripta
221 ad proprios intellectus extendi debeant. Clemen. circa. de elect. & in terminis ſimilium gratiarum legatorum piorum incertorum. conſiderat Ludouic. Roman. conſil. 164. numer. 3. verſ. certo certius eſt reſcripta ad proprios intellectus &c. Nam et gratiæ Principum à Iure
222 communi recipiunt interpretationem. cap. Eccleſia noſtra. 57 ibi qui iura tuetur. de elect cū alijs allegatis à Rota in cauſa Lauden. Penſionis. 30. Aprilis 1635. coram Reuerendiſſ. Dunozetto Decano et in cauſa Camerinen. Pēſionis 26. Iun. 1641. coram bon. me. Card. Panzirolo §. Præterea, verſ. huiuſmodi mētis declaratio per S. D. N. facta videtur conſona iuri communi &c. et in cauſa Meleuitana Antianitatis 14. Decem. 1643 coram R. P. D. Verospio §. Sed ea ſubreptio. verſ. inſpecta diſpoſitione Iuris, à qua gratia Apoſtolica recipere debet interpretationem &c.

ARGVMENTVM.

Certa non tantùm ea dici valent, quæ in continenti poſſunt ad certitudinem deduci, ſed etiam ſi negotium ita expoſcat, dum ita non facilè, & incontinenti non poſſint certificari, dummodo tamen certum ſit, illa eſſe verificāda. Cum pro certo etiam illud habeatur, quod licet incertum nunc ſit, tamen dubium non eſt, quod certificetur. Nouitius religionem ingrediens an habeatur pro religioſo, et cuius animo cenſeatur eſſe.

Legatum relictum pro conſtruendo Monaſterio, an dicatur incertum, ad hoc, vt intrent ampla priuilegia Fabricæ S. Petri de Vrbe circa legata pia incerta, & concluſio tamen eſt negatiua cum potentia, quæ eſt facilè reducibilis ad actum habeatur pro ipſo actu.

Incertitudo perſonæ, quando qualitas eſt certa, non impedit, quod res certa non ſit. In Facultatibus, et ſolicitudinibus Epiſcoporum, vt legata pia debita executioni mandentur, hodie ſucceſſit Fabrica S. Petri de Vrbe, & intra quale tempus, Itaque ea diligentia, & zelus requiſitus per Sacros Canones in hoc negotio, in Epiſcopis, transfuſus dicendum eſt in Miniſtros d. Fabricæ, piè ergo, & ſancto ducti zelo, ſe gerant.

SVMMARIVM.

223 *Certa non ſolum dicuntur, quæ incontinenti poſſunt certificari, ſed etiam, ſi non ita facile, et incontinenti.*

224 *Teſtator, ſi quid aſſignauerit Monaſterio, in certo loco de eius pecunia ædificando, dicitur incertus talis locus, cum non ſit in rerum natura.*

225 *Incerta, ſi ex futuro euentu, & competenti tempore poſſunt certificari, perinde eſt, ac ſi ab initio eſſent certa.*

226 *Potentia, quæ eſt facilis reducibilis ad actum, habetur pro ipſo actu, et n. 249.*

227 *Religionem ingrediens, quamuis non ſit religioſus, tamen habetur pro tali.*

228 *in Nouitium manus violentas iniçiens incidit in excommunicationem cap. ſi quis ſuadente 17. quæſt. 17.*

229 *Nouitium percutiens, vel inuadens perinde eſt ac ſi religioſum percuteret, cum ſit ad religionem deſtinatus.*

230 *Nouitius gaudet priuilegio fori, cum habeatur tamquam profeſſus. & n. 231.*

232 *Nouitius gaudet priuilegio fori etiamſi prima tonſura non ſit initiatus.*

233 *Nouitius à ſolo ſuo Prælato puniendus eſt etiam pro homicidio, & quouis alio graui delicto.*

234 *Quod procedit etiamſi delictum eſſet patratũ extra clauſtrum.*

235 *Nouitij gaudent priuilegijs, & gratijs conceſſis ipſis religioſis profeſſis, quidquid ſit in odioſis n. 236.*

236 *Nouitius intrans religionem præſumitur intrare, & eo animo eſſe, vt velit eſſe religioſus, niſi facto aliud doceat.*

237 *Nouitius non præſumitur abſolutè, quod voluerit mutare vitam, et n. 239.*

238 *Verbum, abſolutè, quid præſupponat.*
Qualitas præſupponit ſubiectum.

240 *Bona Nouitij decedentis intra annum Nouitiatus ad quem ſpectent.*

241 *in Religionem ingreſſus ante profeſſionem, dicitur improprius.*

242 *Verba cum effectu ſunt accipienda.*

243 *Alimenta ſi alicui relinquantur, donec prouideatur de beneficio, qualiter id intelligatur.*

244 *Bona ingreſſi Monaſterium, quod acquirantur Monaſterio, dum iura id diſponunt, ſunt intelligenda de verè ingreſſis per profeſſionem.*

245 *Monaſterium ſi quis tantum ingrediens, eius bona acquirerentur Monaſterio, pauci tecte ſecundum Bald. ad Monaſteria accederent.*

246 *Nouitius durante anno profeſſionis non dicitur verè ingreſſus monaſteriũ, & cum effectu. Habitus ſolus non facit Monachum.*

247 *Religionem ingreſſus, ſi poſt annum nouitiatus moriatur, an eius bona vadant ad Monaſterium.*

249 *Nouitius, an condendo teſtamentum teneatur ſtare ſolemnitates Iuris Canonici, vel Ciuilis.*

250 *Conditio, quæ omnino eſt exitura habetur pro pura, & pro tali cenſenda eſt.*

251 *Legatum relictum pro conſtruendo Monaſterio dicitur certum, et validum.*

252 *Et ſic ſenſit Rota in terminis priuilegiorum Fabricæ S. Petri circa legata incerta et n. 253. & 254.*

255 *Certum, id dicitur, non ſolum, quod proprio nomine appellatur, ſed etiam nomine officij, vel alia deſignatione*

256 *Certum, id etiam dicitur, cuius ſpecies, vel quantitas nomine proprio, vel digito demonſtratur. & n. 257. et 258.*

259 *Demonſtratio eſt ſuperuacua, quando de corpore conſtat.*

260 *Demonſtrationes indubitabiles poſſunt fieri per qualitates, et inducitur certa cognitio, de eo, quod præſens non eſt.*

261 *Spurius poteſt inſtitui hæres, ſi legitimabitur.*

262 *pro Certo illud habetur, quod licet incertum nunc ſit, tamen dubium non eſt, quod certificetur.*

263 *Incertitudo perſonæ, quando qualitas eſt certa non impeditur, quin res pro certa habeatur.*

264 *Certus, quis poteſt eſſe alicui per literas, quamuis de facie omnino ſit ignotus.*

265 *Legata pia incerta, quando ex ordine teſtatoris poſſunt ad certitudinem deduci, ceſſant priuilegia Fabricæ S. Petri de Vrbe.*

266 *Fabrica S. Petri de Vrbe, non habet in facultate imponendi manus in legatis pijs contra voluntatem teſtatoris.*

267 *Tranſactiones ſubſiſtuntur, quando prætenſiones ſunt incertæ.*

268 *de Tranſactionis validitate perperam inquiritur dum ſumus in caſu claro.*

269 *Miniſtri Fabricæ S. Petri dum veniunt contra mentem teſtantis, quid faciant.*

270 *Epiſcopi, in caſibus à iure expreſſis inſomni oculo tenentur pia teſtantiũ elogia cuſtodire.*

271 *Epiſcopi etiam tamquam Sedis Apoſtolicæ delegati habent facultatem, quoq. contra exemptos, & ſic compellere omnes ad adimplenda pia legata.*

272 *Epiſcopi, quando procedunt tamquam Sedis Apoſtolicæ delegati, ceſſat omnis exemptio.*

273 *Et poſſunt procedere etiam contra Miniſtros hæreticæ prauitatis.*

274 *Fabrica S. Petri de Vrbe hodie in facultatibus, et ſolicitudinibus Epiſcoporum circa executionem legatorum piorum ſucceſſit, & quãdo, & n. 275. et quale emolumentum ei aſſignetur nu. 278. & ſeq.*

276 *Subrogatus debet ſapere eamdem naturam rei, in cuius locum ſubrogatur.*

CA-

CAPVT LXXXIV.

COncluſio ſupra firmata, quod legata
pia non poſsint dici incerta, ad effectũ
vt intrent priuilegia conceſſa à diuerſis Sum-
mis Põtificibus Venerabili Fabricę S. Petri de
Vrbe, circa legata pia incerta, quando per ip-
ſum Teſtatorem fuit reſeruata facultas execu-
tori teſtamentario, vel alteri perſonæ ea lega-
223 ta ad certitudinẽ per declarationem redu-
cere, nam ita de facili, vel incontinenti poſſunt
certa fieri, Quam cõcluſionem amplia quoq;
procedere, etiamſi talia incerta non ita de
224 facili, vel incontinenti poſſent certificari, pu-
ta ſi teſtator certum quid aſſignauerit. Mona-
ſterio, in certo loco, et de eius pecunia con-
ſtruendo, quia tunc licet incertum ſit Mo-
naſterium, cui illa debeneur, cum adhuc in re-
rum natura non ſit. Nihilominus ex futuro
225 euentu, ac competenti tempore erit, et di-
cetur certum, vnde perinde eſt ac ſi ab initio
eſſet certum, vt conſtat ex ſuperius regulis
226 Iuris adductis, quibus & aptius aliam no-
tabilem adde, ſcilicet. *Potentia, quæ eſt facilis reducibilis ad actum habetur pro ipſo actu*, & id
probatur per textũ *in cap. religioſo, 21. §. quamuis, de ſent. excomm. in 6.* vbi dicitur, quod is
227 qui Religionem ingreditur, licet non dum
ſit religioſus, nec tacitè, nec expreſsè religionẽ
fuerit profeſſus, pro vero religioſo habendus
228 erit, adeo vt ſi quis in eum violentas manus
iniecerit, non euadit excommunicationis ſen-
tentiam latam à *can. ſi quis ſuadente Diabolo. 17 quæſt. 14.* perinde enim, inuadens, & per-
229 cutiés eum peccat, ac ſi religioſum percuſ-
ſiſſet, nimirum quod iam proxime religioſus
ſit futurus, et ad religionem iamiam ample-
ctendam deſtinatus ſit.
230 Quare, & fori priuilegio gaudet, vt reſol-
uunt Hoſtien. *in cap ſtatuimus in verb. poſſe. de regular.* Anchar. *conſil 69 poſt num. 7. verſ. infra annum probationis debet conueniri corã Iudice Eccleſiaſtico &c.* Ceuall. *cõm cõtra comm. opin. 897. n. 1025. verſ. etiamſi Monachus non ſit profeſſus. ſed nouitius quia efficitur de foro Eccleſiæ &c.* ſolidè id tuetur per diuerſas ratio-
nes *Nauar. in conſ. 6 de for. competent.* Molin. *de Iuſtit. et Iur. diſputat. 139.* plenè Craſſ. *de effect. cleric. effect. 1. num. 178.* optimè comprobat *Nauar de effect. clericat. quæſt 46. num. 3. verſ. videmus Nouitium gaudere priuilegio fori Ec-*
231 *cleſiaſtici &c.* itaut Nouitius habeatur tã-
quam profeſſus *cap. 1. de ſtat. Monach.* latè *Rebuff. in prax. benefic. titul. de diſpenſat. cum regular. num. 23.* quod procedit etiamſi Nouitius
232 prima tonſura uõ ſit initiatus. *Azor. inſtitut. moral. lib. 12. cap. 3. quæſt. 2. part. 1.* Cened. *ca. noc. quæſt. cap. 6. num. 91.* Roderic. *quæſt regul. par. 3. quæſt. 51. art. 31.* vide *Barboſ. in collectan. ad cap. nonnulli. 5. num. 3. verſ. vnde etiã de ſent. commun.*

Ita vt à ſolo ſuo Prælato puniendus ſit etiã
233 pro homicidio, et quouis graui alio delicto.
Abb. in cap. cum contingat. nu. 21. de ætat. & qualit. Marſil. *in ſingul. 534. incip. Attende ad vnum, quod memoriæ ſemper habeas. nu. 4. verſ. quod dicitur de religioſo procedit etiam in eo, qui eſt in anno profeſſionis &c. videatur* Decian. *in tractat. criminal. lib. 4. cap 9. à num. 24. cum alijs allegatis per* Ambroſ *de Immunit. cap. 22. nu. 11. verſ. Nouitij ſi ante profeſſionem delinquant ab Eccleſiaſtico tantum Iudice eſſent puniendi &c.*
234 idque etiam ampliatur, licet delictum eſset
patratum extra clauſtrum, *ſicuti fuit, deciſum in Curia Archiepiſcopali Neapolitana*, refert
Ricc. *in deciſ. 121. part. 2. cum ibi allegatis, quem* ſequitur *Giurb. conſ. criminal. 15. ſub num. 9.*
235 Gaudent ergo Nouitij priuilegio fori ex
cauſa de qua ſupra, & id cõprobãt alij *relati per Auguſtin. Barboſ. de offic. et poteſt Epiſcop. part. 2. allegat. 12. num. 37.* et alijs gratijs, & abſo-
lutionibus, quas latè proſequitur *Bartholom. de* Vecch. *in prax. obſeruand. in admittend. ad religion. ſtat. nouit. diſput. 9. dub. 5. et ſeqq.*
quidquid ſit dicendum de oneribus, et odijs,
236 nec non caſibus in religione à ſuperiore
reſeruatis, *et vide ſuper hoc Iacob. de* Graſſ. *in appendic. ad lib. 1. deciſ. aur. cap. 7. num 79. cap. 7. num. 69.* Fr. Emanuel. *quæſt. regul. tom. 1. quæſt. 21. art. 11.* Azor. *inſtitut. moral. part. 1. lib. 12. cap. 2. art. 10* Ioan. à Cruc. *de ſtat. religion lib. 1. cap. 6. dubit 10. concluſ. 2. Lud.* Coriolan. *de caſib. reſeruat part. 1. ſect 3. artic. 18. et* Nouar. *in d. tractat. de for. competen. quæſt. 63. à n. 12. to 1.*
Nouitius quippe intrans Religionem, præ-
237 ſumitur intrare, & eo animo eſse, vt velit eſ-
ſe religioſus, talis præſumitur à principio fuiſ-
ſe, et eſſe eius voluntas, niſi placuerit poſtea
redire ad ſeculum, et hoc probatur Primò *per text. in cap. is qui. 1. de regular. in 6 ibi, vt Monachus efficiatur.* adde etiam *textũ in cap. quod DEI, ibi deſiderans frugem melioris vitæ &c. de ſtat. Monachor.* Secundò probatur per textum
in cap. ſtatuimus de regular. et tranſeunt ad religion. vbi dicitur, quod nouitius, non præſumi-
238 tur, quod voluerit abſolutè mutare vitam;
Vnde præſupponitur, quod voluerit mutare
vitam, ſed non abſolutè, talis enim qualitas,
de qua *in textu, ibi, abſolutè*, non poteſt eſſe ſi-
ne ſubiecto, imo qualitas præſupponit ſubie-
ctum ineſſe. *cap cum Martha de celebr. miſſar.*
239 quare dum textus dicit, quod nouitius non
præſumitur abſolutè velle mutare vitam, præ-
ſupponit neceſsariò, quod velit mutare vitã,
licet non abſolutè, quominus ad ſeculum re-
deat, quam materiam eum non pertiucat ad
caſum noſtrum iam ſatis ad ſatiritatem per-
tractat. *Philipp. Franc. de diſputat. potior. dub. 3. à num. 13.* vbi probare nititur bona nouitij
240 intra annum nouitiatus decedentis, niſi cõ-
ſtituerit de eius voluntate nolle cum effectu
ingredi monaſterium, ad Eccleſiam, et non ad
venientes ab inteſtato ſpectare.

Quam

Digitized by Google

Quam quidem concluſionem firmare noluit *Petr. de Anchar. in conſil. 69. n. 9. verſ. quid. quid debeat eſſe de bonis ingredientis Monaſterium infra annum profeſſionis &c.* Et ſanè de ſupradicta opinione Franc. non parum dubitandum eſt, quia ante profeſſionem dicitur
241 impropriùs ingreſſus, & non conſiderabilis, et ſine effectu. *vt poſt Andr. de Barulo tradit* Bald. *in l. ſi quãdo. C. de bon. vacant. lib. 10.* Andr. Sicul. *in cap. 2. col. 2. de teſtament.* Dum enim text. *in auth. ingreſſi. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* de-
242 cernit vt bona ingreſſi monaſterium, ei acquirantur; iſta verba cum effectu ſunt accipienda *l. 1. §. hac autem. ff. quod quiſque iur. l. quoties. ff. qui ſatisdar. cog. l. aliud eſt capere ff. de verb. ſignif. l. ſi qui rem pignori. la 2. §. 1. ſi in Teſtum. ff. de fur. l. ſi non mortis. §. fin. ff. de inoffic. teſtam. l. 1. §. hæc verba. ff. quod quiſque iur. &* latè comprobat *Decian. in conſil. 9. num. 8. & ſeq. lib. 1.* vbi reſpondet, quod ſi alimenta relinquantur alicui donec ſit prouiſus de beneficio
243 Eccleſiaſtico, redditus, vſque ad ſummam 500. ducatorum non dicitur prouiſus, licèt ei ſint collata beneficia illius valoris, cum reſeruatione fructuũ, quia verba cum effectu omnino ſunt intelligenda. Vnde perſiſtendo in
244 caſu, cum Lex diſponat, quod bona ingreſſi Monaſterium, eidem acquirantur id intelligendum venit de vere ingreſſis ſcilicet per profeſſionem, & non ſimpliciter, quia, *vt ait Bald in d. auth. ingreſſi. nu. 15.* ſequeretur, quod quis intrando Eccleſiam cauſa orandi, vel viſi-
245 tandi Monachum amicum, perderet bona, quod eſt abſurdiſſimum cogitare, tunc ſane Eccleſiæ concurſu viduæ ſemper eſſent. Idemque poteſt dici de ingreſſis cauſa probationis
246 regulæ Monaſterij, quia ei non poterit ſuccedere Monaſterium, cum non dicuntur, cum effectu illi Monaſterium ingreſſi, ſolus enim habitus non facit quem Religioſum, *cap. porrectum. de regular. cum ſimil.* quidquid tamen eſſet dicendum, quando ingreſſus religionem
247 poſt annum probationis, eſt mortuus.

An ex ſola tacita profeſſione bona illius ſpectent ad Monaſterium, dubia eſt ſanè quæſtio, et affirmatiuè *tenuit Menoch. in conſil. 346. nu. 12.* & refert. *Rota in cauſa Romana Profeſſionis 2. Decembris. 1639. coram Reuerend. ſſ.* Terraconen *§. Tandẽ non obſtare. verſ. ex ſola tacita profeſſione ſpectare bona ad Monaſteriũ ſecuto obitu poſt annum profeſſionis &c.* An autem Nouitius poſſit condere teſtamentum, ſerua-
248 tis ſolemnitatibus Iuris Canonici, ſpretis illis Iuris Ciuilis, affirmatiuè propter ſupradictas rationes, quod Nouitii inter perſonas Eccleſiaſticas computentur, & gaudeant priuilegio Fori &c. tenent Suarez. *Tapia Molin. & Azor. relati per Sanchez. lib. 7. in Decal. cap. 3. n. 19.* & videatur *Vuadingus in tract. de controuerſ. diſputat. 4. dub. 5. § 1. nu. 2.* Pelizar. *in manual. regul. tom. 1. tractat. 2. cap. 7. quæſt. 13.* & Caſtr. Palao *tom. 2. diſput. 1. punct. 14. num. 2. et* R.P. Antonin. Dian. *variar. reſolut. moral. tom. 9. tractat. 8. miſcell. reſolut. 17. et an requirantur ſolemnitates* Concilij *Trident. ſeſſ. 25. cap. 16. vide deciſ. 556. n. 9. part. 4. recent. tom. 3.*

Nunc verò ad inſtitutum noſtrum redeundo, cum Teſtator relinquerit tot, ex quo poſſit conſtrui Monaſterium, et vt ad ſuum eſſe poſ-
249 ſit perduci, bene intrat ſupradicta regula, videlicet, Potentia, quæ eſt facilis reducibilis ad actum, habetur pro ipſo actu. Quare incertitudo cum non poſſit conſiderari in his terminis. non intrabunt diſpoſita, quoad relicta
250 incerta. Nam et conditio, quæ omnino eſt exitura, habetur pro pura, & talis cenſenda eſt, *l. ſi pupillus. §. qui ſub conditione ff. de nouat. l. nam et ſi moriar. & l. ſequent. ff. de condition. indeb.* & ſic ſilebunt priuilegia conceſſa venerabili Fabricæ S. Petri, cum loquantur de relictis incertis.

Quod enim legatum relictũ pro conſtruẽ-
251 do Monaſterio ſit certum, et validum. tenent *Abb. in cap. nos quidem. nu. 2. de teſtament. et in cap. penultim. nu. 5. de eccleſ. ædific.* Bart. *in l. ſeruus. in fin. num. 4. ff. de aliment. legat.* atque in puncto ad effectum excludendi Fabricam
252 S. Petri quæ prætendebat ad ſe ſpectare bona relicta monaſterio ædificando, reſpondit *Rota in cauſa Sutrina Monaſterij 29. Aprilis 1598. coram bo. m. Franciſc.* Orano, *quæ deinde fuit confirmata ſub die 8. Iunij eiuſdem anni 1598. coram eodem.* Vbi vnanimiter Rota ſenſit in prædictis terminis nullam imaginariam
253 certitudinẽ intrare, eòq. magis in caſu illo, in quo teſtator expreſsè nominauit Monaſteriũ conſtruendum, et eſſet Monialiũ ſub regula S. Franciſci vellet, ac deſignauit, vbi illud
254 conſtrui vellet, ac perſonam cuiuſdã puellæ expreſsit, quæ ingreſſura foret Monaſteriũ.

Ex iſtis ſiquidem circumſtantijs illud redditur certum, cum certum dicatur non ſolum
254 id, quod proprio nomine appellatur, ſed etiã nomine officij, vel alia deſignatione demonſtratur. *l. quoties. §. ſi quis nomen. ff. de hæred. inſtituend. l. 1. et 2. ff de liber. & poſthum. l. ſi nominatim. ff de condit. et demonſtrat,* Paris. *conſ. 110. num. 46. verſ. nominatim dicitur fieri lib. 3.* Placent. *de perſon. lib. action. titul. 3 num. 4.* vbi inquit, id eſſe certum cuius ſpecies, vel quan-
256 titas nomine proprio, vel digito demõſtratur, ſiue aliquibus vocabulis, quæ vicẽ proprij nominis fungãtur, *vt in l. certum. ff. ſi cert. petat.* Quod hoc exemplo clarius euadet, Si quis pa-
257 ter habet vnicum filium nomine Petrum, et pater in teſtamento dicat, Ego exheredo Petrum filium meum, aut ſi dicat ſimpliciter, ego exheredo filium meum, in idem recidunt ambæ locutiones, & pro eodem ambæ locutiones verificantur, nam facilè ſecunda propoſitio de Petro verificatur, quæ dicit, exhæredo filium meum, cum tantum vnicum filium Petrum habeat, facit *text. in l. 1. in fin. ff. de dot. prælegat.* vbi dicitur, quod ſuperuacua

est

259 eſt demonſtratio quando de corpore con-
ſtat, & rei demonſtratæ fruſtra additur de-
monſtratio.
Inſuper per qualitates ſolent fieri indubi-
tabilea demonſtrationes, et induci certa
260 cognitio de eo, quod præſens non eſt,
et eſt demonſtratio intellectualis, quæ ſufficit,
vt in l. 1. ff. de condit. & demonſtrat. Hinc poſt
*Bald. Alex. & Aretin. in l. Gallus. § ſi eius qui.
ff. de liber. & poſthum.* arguunt ſpurium poſſe
261 inſtitui hæredem ſi legitimabitur, idemque
per ſupradictas rationes *tenet Marius Salo-
mon. in d. § ſi eius, qui. num. 15.* vbi etiam aſſe-
rit, vt ſupra dixi, illud haberi pro certo, quod
262 licet incertum nunc ſit, tamen dubium nõ
eſt, quin aliquando certificetur allegat *text.
in l. quidam relegatus. ff. de reb. dub.* Sicque pa-
riter videmus, quod incertitudo perſonæ,
263 quando qualitas eſt certa, nõ impedit quin
res certa habeatur, & benè deducit *Bart. &
alij Scribentes in d. l. gallus. § ſi eius qui. ff. de lib.
& poſthum.* Facit pariter quod quis poteſt
264 eſſe certus alicui per literas, quamuis eun-
dem de facie ſit penitus ignotus illi *ad text. in
l. octaui. ff. unde cognat. & ratiocinata eſt* Rota
*in cauſa Romana Societatis officij 31. Ianuarij
1619 coram bo. me. Card. Hieronym.* Veroſpio,
*eſt deciſ. 145. num. 19 verſ. licet eundem de facie
non noſſet, cum de illo potuerit eſſe certus, etiam
per literas &c part. 5 recent.*
Sed retẽtis terminis de quibus ſupra, quod
legata pia incerta, quando ex mente, et diſpo-
ſitione teſtatoris ad certitudinem deducun-
tur, tunc in eis non poſſit ſe intromittere vi-
265 gore ſuorum priuilegiorũ Venerabilis Fa-
brica S. Petri de Vrbe, cum ipſa nõ poſſit im-
ponere manus in legatis pijs contra volunta-
266 tem teſtatoris, nam id non habet in facul-
tatibus, *vt aduertit Rota in cauſa Romana Fa-
brica 26. Aprilis 1602. coram Corduba. & in
d. Sutrina Monaſterij 29. Aprilis 1598. coram
Orano,* vbi etiam ad hoc fuit declarata nulla
tranſactio ſuper ſimilibus legatis incertis, ac
267 poſtea certificandis, inita, quia tranſactio
ſiquidem ſubſtinetur, quando prætenſiones
ſunt ambiguæ, non autem, quando verſamur
268 in caſu claro. quo caſu perperam inquiritur
de validitate tranſactionis, *iuxta l. 1. ff. de
tranſact. & l ſub prætextu. C. eodem. cum alijs
ibi allegatis*, et iterum pariter in puncto con-
tra Fabricam reſpondit *Rota coram bon. mem.
Card.* Cauâler. *deciſ. 212. num. 2. verſ. quia Fa-
brica in hoc relicto nullū omnino ius poteſt præ-
tendere, cum nullum adeſſet probabile dubium
aut iuſta cauſa tranſigendi &c.* et in terminis,
quod Fabrica non habeat facultatem veniẽ-
di contra mentem teſtantis, pluries reſpondit
Carolus Maranta *eiuſdem Fabricæ Aduocatus
in ſuis controuerſ. part. 1. reſponſ. 20. numer. 18.
verſ. Facultates Fabricæ locum non hebent con-
tra Teſtatorum voluntatem &c. et reſponſ. 32.
num. 26. verſ. dictum etiam fuit aduerſus* Fabri-
*cam ipſam haud poſſe venire contra defun-
cti voluntatem &c. et numer. 32. verſic. non po-
teſt Fabrica defunctorum proruere voluntates,
cum hoc ſibi per Summorũ Pontificum priuilegia
nõ concedatur &c.* nec non *ibidem nu. 29.* ze-
269 lanter admonet Miniſtros Fabricæ, vt at-
tendant quid faciunt, quia peccato ſe inficiẽt,
dum contra Teſtatoris legem, ſupremo ſuo
elogio rebus ſuis dictam, faciunt. Abſit enim,
vt ipſi dicantur piarum mentium deſtructo-
res, ſed bene vigiles executores.
Sicuti dicimus de Epiſcopis, qui in caſibus
à iure expreſſis, in ſomni oculo tenentur pia
270 teſtantium elogia cuſtodire, debitæq; exe-
cutioni committere, & hoc non tantùm de
Iure communi, *iuxta textum in cap. nos qui-
dem. 3.* ibi, *tunc per te ædificetur, & cap. tua no-
bis 17.* ibi, *compellas extr. de teſtament. § ſi quis
autem pro redẽptione. auth. de Eccleſiaſtic. titul.
l. ſi quis ad declinandum. § vbi autẽ. verſ. ſi enim.
C. de Epiſcop. Cleric. cum alijs abundè relatis in
cauſa Calaritana Iuris viſitandi 21. Maij 1649.
coram Eminentiſſ. D. Card.* Corrado. *§ Proptc-
rea. verſ. idemque ciuilibus quoque legibus recep-
tum eſt &c.*
Sed etiam tamquam Sedis Apoſtolicę dele-
gati habent talem facultatem, & adimplendi
271 onus eis iniunctum, vt habetur diſpoſitum
*per Sacrum Concilium Tridentinum ſeſſ. 22. de
reformat. cap. 8.* Vnde Epiſcopi contra Laicos
quoſcumque etiam exemptos (quidquid erat
ante dictum Concilium) poſſunt procedere
272 pro executione piarum voluntatum, cum
agant tamquam Delegati Sedis Apoſtolicæ,
nam tunc ceſſat omnis exemptio, itaque age-
re etiam poſſunt contra Miniſtros hæreticæ
273 prauitatis, ſicut declaraſſe Sacram Congre-
gationem Concilij refert *Barboſ. in d. cap. nos
quidem. 3. num. 8 de teſtament. & in tractat. de
offic. & poteſt. Epiſcop. allegat. 41. num. 13. et 14.
& ante eum dixerat Franciſc* Leon. *in theſaur.
for. Eccleſiaſtic. part. 2. cap. 2. num. 82.*
Hodie vero in facultatibus, & ſolicitudini-
274 bus Epiſcoporum vocata fuit dicta Fabrica
S. Petri (intellige poſt annum, & hic in Vrbe
poſt quindecim menſes,) ipſa enim poſt dictũ
tempus, vt cõſtat ex pluribus, & vulgatis Cõ-
275 ſtitutionibus Summorum Pontificum, deſti-
nata fuit executrix omnium piorum relicto-
rum, itaque ea diligentia, & zelus requiſitus
per Sacros Canones ab Epiſcopis propter re-
276 gulam ſubrogatorum, volentem, quod ſub-
rogatus debeat ſapere eamdem naturam, &
regulari ſecundum naturam eius in cuius lo-
cum ſubrogatur. *iuxt l. ſi eum. § qui iniuriarũ,
vbi gloſ. Bart. et alij. ff. ſi quis caut. l. 1. § hac actio
& ibi etiam* Bart *ff. ſi quis teſt. lib eſſe ius ſu. l. 1.
C. de rei vxor. action. l. filia. § fin. ff. de condit. &
demonſt. l. ſi donata. § ſi ſponſus. vbi gloſ. ff. de
donat. int. vir. & vx. cap. 1. vbi* Bald. *de Vaſall.
decrept. ætat. l. pater inter filios. ff. de adim. legat.
l. ſi cum dotem. § vltim. ff. ſolut. matr. l. ſi & rem.*

ff. de

Digitized by Google

ff. de petit. hered. l. Imperator. §. vltim. cum ſeq. ff. de legat. 2. cum ſimil. transfuſus dicendum eſt
in Miniſtros Fabricæ, & ſic ſedulo curare de-
277 bent, vt ſecundum voluntates defunctorũ
eorum piæ diſpoſitiones neglectæ executioni
demandentur, & ſuper tali diligentia aſſigna-
tur emolumentum dictæ Fabricæ, *vt extat Bulla fel. re. Pij V. incip. Exigit. eſt cõſtitutio 97.*
in Bullar. inter alias conſtitutiones eiuſdem
278 *Pontificis. tom. 2.* ſecundum temporis lapſum,
vel ſanè anni ad quintã, vel medietatis trien-
nio expleto, *& aliàs latius, vt habetur in dicta Bulla Pij V.* vbi etiam ſtatuitur, quod Fabri-
ca non prius debet excipere ſuam portionem
279 quàm relicta ipſa pia executioni debitæ
demandari omnino curauerit, & generaliter
videatur, & declarat *Quaranta in ſumm. Bullar. in verb. Fabrica S. Petri.* Ricc *in addit. ad Tiraquell. de priuileg. piæ cauſ. priuileg. 150. & in ſuis reſolut. cap. 374 part. 2.* Nouar. *in tract. de priuileg. miſerab. perſon. priuileg. 47. et in ſum. Bullar. titul. de legat. pijs. & latè agit* Ricc. *in prax. variar. reſolution. tom. primo. reſolution. 374. cum multiſ ſeq.* Rouit *ad pragmatic. 1. titul de legat pijs nu. 2. Eliſeus* Danza *in tractat. de Pugn. Doctorum. & victor. Aduocator. tom. 1. titul. 1. de legatis pijs. Io. Dominic.* Taſſon. *in ſuis controuerſ. Iuriſdictional. pragmat. de Anteſat. verſ. 3. obſeruat. 3. Tribunal. 3 &* Carolus Marãta *in ſuis cõtrouerſijs vtriuſque Iur. ferè per totam prim. partem, & videatur* Danza *d. tom. 1. tit. 1. de legat pijs, vbi à num. 17. vſque ad numer. 44.*
per extenſum ponit multas inſtructiones, &
280 ordinationes omninò ſeruandas à miniſtris,
ſeu Commiſſarijs d. Fabricæ, editas ab Emi-
nentiſſimis DD. Cardinalibus præpoſitis Cõ-
gregationi dictæ Fabricæ. Faxit DEVS ſicu-
ti illæ ſanctiſſimæ ſunt, tantoque tribunali di-
gnæ, ita ab eius Miniſtris eodem animi can-
281 dore, & puro zelo in executionẽ mittantur,
conſultò enim agit, qui legibus obtemperat.
l. inciuilem. C. de furt. & l. filia licet. ff. de collat.
Incidenter dicta hæc ſufficiãt circa Tribunal
Fabricæ, quare perſiſtendo in terminis no-
ſtris, tunc ſine dubio facultates eiuſdem Fa-
282 bricæ non intrant, quando nõ conſtaret de
negligentia executorum, vt latè dicam in ſe-
quenti capite.

ARGVMENTVM.

In curam, & ſollicitudinem, vt pia teſtantium elogia, debito fini mittantur, & ſic vt reuocentur à ſomno negligentes, ſocordeſque eorum executores, hodie in locum Epiſcoporũ, ideſt poſt annum, & poſt quindecim menſes in Vrbe, ſubrogata fuit Venerabilis Fabrica S. Petri de Vrbe, & eius facultas fundata manet in negligentia ſupradictorum executorũ.

Fabrica S. Petri, non poteſt ſe intromittere in executione legatorum piorum etiã data negligentia executorum teſtamentariorum, quando tamen ipſe teſtator in tali caſu, elegit alios executores in defectu negligentiæ illorum, ſicuti nec in his terminis nihil poſſunt Epiſcopi, quia non ſecundum mentem Teſtatorum, ſed contra ſe intromitterent, cum id Iura abhorreant.

Tutela legitima tunc intrat, quando nõ adeſt teſtamẽtaria, & ſemper tutor teſtamẽtarius præfertur legitimo, quod procedit etiam ſi ex pluribus tutoribus datis, vnus remaneret, & amplia, quod ſi tutor teſtamẽtarius obtineat à Iudice ſe eximi à tutela, vel eum remoueat vti ſuſpectum, nec tunc intrat tutela legitima, ſed Iudex bene ſibi viſos poteſt eligere, & quare.

SVMMARIVM.

1 *Executores legatorum piorum negligentes hodie loco Epiſcoporum excitantur ad eorum officium per Fabricam S. Petri de Vrbe.*
2 *in Negligentia executorum piarum diſpoſitionum conſiſtit fundamentum facultatum Fabricæ S. Petri de Vrbe.*
3 *Tutores teſtamentarij ſemper præferuntur omnibus alijs.*
4 *Tutores teſtamentarij, quando adſunt numquam intrant legitimi, etiamſi eſſent mater, vel auia.*
5 *Tutor teſtamentarius præfertur legitimo, etiã dato in teſtamento minus ſolemni, cum iſte ſit confirmandus.*
6 *Pater ſi filio dedit plures tutores ſimpliciter, tunc quantumuis ex eis remaneat vnus, tunc ſilet quælibet alia tutela. & nu. 7.*
8 *Tutores regulariter habent poteſtatem in ſolidum, & vſum poteſtatis quilibet de per ſe.*
9 *Tutores in ſolidum cenſentur conſtituti, quod procedit etiam ſtantibus clauſulis complexiuis in conſtitutione eorum poſitis. & nu. 12.*
10 *Declara, niſi etiam concurrat prohibitio teſtatoris, ne vnus ſine alio adminiſtrent.*
11 *Tutela teſtamentaria non expirat per mortem vnius ex contutoribus, ſed durat in perſonam contutoris, etiamſi dati ſint cum clauſula ſimul.*
12 *Clauſula complexiua, veluti coniunctim, ſimul & c. poſita in conſtitutione tutorũ, qualiter ſint intelligenda.*
13 *Tutor quilibet ex pluribus poteſt agere, & reſpondere pro pupillo.*
14 *Tutor, ſi obtineat à Iudice, ſe eximi ab onere tutelæ, vel Iudex eum remoueat tamquam ſuſpectum, tunc non eſt locus tutelæ legitimæ.*
15 *Iudex dum remouet tutores à tutela poteſt ſibi bene viſos eligere, excluſis agnatis.*
16 *Nam eodem Iudicis miniſterio debet vtrumque fieri. & nu. 18. et 19.*
19 *Tutor deputatus à Iudice, in locum tutoris teſtamentarij, gaudet eiſdem priuilegijs.*

20 *de*

Digitized by Google

20 *de Tutoribus, quod dicitur habet, etiam locū in executoribus teſtamentarijs.*
21 *Executores teſtamentarij ſunt in duplici differentia, quamuis aliqui conſtituant plures alias ſpecies.*
22 *Executores teſtamentarij, qui ſint. Et qui legitimi: num. 23.*
24 *Executoribus teſtamentarijs negligentibus, Iura ſubrogant executores legitimos.*
25 *Tutori legitimo numquam eſt locus quando adeſt teſtamentarius.*
26 *Executori teſtamentaria legitimo numquam datur aditus, niſi conſtet de negligentia electi à teſtatore.*
27 *Epiſcopi nullatenus, niſi data negligentia executorum teſtamentariorum poſſunt apponere manus ſuper executione legatorum piorū. & nu. 29. 31. & 32.*
28 *Dictio, tunc, temporis extremitatem deſignat.*
33 *Epiſcopus, quod non niſi data negligentia executorum legatorum piorum poſſit ſe intromittere in executione, pluries fuit deciſum.*
34 *Epiſcopi non poſſunt ſe intromittere in executione legatorum piorum etiam data negligētia executorum.*
35 *Quando teſtator in caſu negligentia eorum elegit ſubexecutores, quod etiam intellige quo ad Fabricam S. Petri.*
36 *Teſtator poteſt euitare Epiſcopi, vel Fabrica iuriſdictionem à ſuo teſtamento in caſu negligentia executorum & quomodo.*
37 *Teſtatoris piam mentem, quoties adeſt aliquis, qui poſſit, vel velit exequi, numquam poteſt ſe intromittere Ordinarius.*
38 *Epiſcopus non ſe intromittit, in locum executorum piorum nolentium, vel morientium, vel non valentium exequi, dum remanet aliquis executor.*
39 *Inter Executores teſtamentarios, dum teſtator id non prohibuit intrat ius accreſcendi.*
41 *Executores teſtamentarij, quando plures ſūt deputati à teſtatore, tunc vnus ſine alio non procedit. & num. 42.*
43 *Executor teſtamentarius vnus ſi tantum citatur, proceſſus eſt nullus.*
Executores teſtamentarij non cenſentur in ſolidum conſtituti.
44 *Epiſcopus circa executionem legatorum piorum non ſupplet, niſi negligentiam executorū, non autem aliorum caſuum.*
45 *Epiſcopus tantum poteſt ſupplere negligentiam, & malitiam executorum diſpoſitionum piarum, ſed non caſum fortuitum.*
45 *Epiſcopus, quod in cauſis pijs non poſſint ſe intromittere, quando adſunt deſignati à teſtatore ad id exequendum, eſt Sole clarius.*
46 *Et qui aliter ſentiunt calumniantur.*
47 *In Executione legatorum piorum Fabrica Sancti Petri, non poteſt ſe intromittere, ſtante negligentia executorum, ſi in eo caſu, teſtator elegit alios.*
48 *Quia hoc caſu non ſecundum mentem teſtatoris ſe intromitteret, ſed contra, quo caſu nihil poteſt.*
49 *Teſtator, quoties adſunt teſtamentarij executores, numquam cenſetur voluiſſe, vt legitimi executores ſe intromittant.*
50 *Succeſſio ab inteſtato, ſeu legitima, ex teſtatoris mente ſemper cenſetur recuſata, quoties hæredes ab eo vocari poſſunt ſuccedere.*

CAPVT LXXXV.

VENERABILIS Fabrica S. Petri de Vrbe
non ſolùm habet ius ſuper legatis pijs
incertis, cum declarationibus de quibus latè
diximus ſupra, ſed etiam in locum Epiſcoporum hodie excitat à ſomno negligentiæ,
1 ſocordiæque hæredes, executores, cœteraſq;
perſonas, quibus à teſtatore demandatum
fuit executio legatorum piorum, vt tetigimus
in præcedenti capite. Quare in negligentia
2 eorum conſiſtit fundamentum facultatum
circa prædictam materiam dictæ Fabricæ, &
ſic dum negligitur pia mens teſtatorum executioni mitti, vt colligitur ex Conſtitutionibus Apoſtolicis ad eius fauorem emanatis, vt in *Conſtitutione Pij V. 96. incipit. Decet nos. §. 1. verſ. Omnia et ſingula legata pia executioni hactenus non demandata &c. et in ſequenti Cōſtitut. eiuſdem Pontificis 97. incipit. Exegit. §. 1. verſ. ipſaque legata hæredum auaritia, ſeu aliàs executioni debita demandata non fuerunt &c.* et ſic in alijs, conſiderauitque *Rota in cauſa Caſenaten. Votum 21. Aprilis 1636. coram Reuerendiſſ.* D. Terracinen. *eſt deciſio 122. ſub nu. 2. verſ. dictum fuit Sacram Cōgregationem Fabricæ ex ampliſſimis facultatibus Pontificum Romanorum eſſe executricem piarum voluntatum, et quatenus executores negligant executioni demandare pias diſpoſitiones &c. par. 7. recent.* et prius pariter reſpondit *coram bo. me.* Cordnba *in Romana Fabricæ 26. Aprilis 1602. §. Tertiò idem. verſ. omnia contenta in teſtamento fuerint executioni demandata &c. et coram bon. mem.* Orano *in cauſa* Sutrina *Monaſterij 29 Aprilis 1599. verſ. nec alicuius momenti videbatur negligentia executorum, quaſi debito tempore fabricā erigere neglexerint, quia præter quod teſtator non præfixerat terminum ad ædificandū, ſatis eſt, quod antequam ex his cauſis motum eſſet iudicium, conſtaret &c.*

Nec incongruum erit id confirmare exemplo tutorum, in quorū concurſu ſemper præ-
3 feruntur teſtamentarij, et ſic quatenus ipſi
tutelam exercent, numquam intrant legitimi tutores, etiamſi adeſſet mater, vel auia. *auth. matri, et auiæ. C. quand. mult. tut. offic. poſſ. §. cū his autem. auth. de hæred. ab inteſt. cum alijs allegatis per Bald. in conſil. 308 incip. Teſtator in teſtamento in princip. lib. 2. et per* Bart. *in ſingul. 71. incip. Nota.* vbi ait ad hoc eſſe notabilem

textum, & cordi tenendum *in l. ſi tutori, §. ſi duobus ff. de tutor. et rat. diſtrah. cum alijs adductis per* Borgn. *in tractat. de tutor. & curator.*
4 *cap. 1. num. 2.* & in terminis exiſtentiæ matris,
vt nihilominus præferatur tutor teſtamentarius *conſuluit* Corn. *in conſil. 163. incip. Viſo ſupraſcripto ſtatuto in princip. lib. 4. latè* Scharder. *de feud. part. 4. ſect. 6. num. 20. verſic. tutor teſtamentarius etiam matri, vel auiæ præferatur &c.* quod intellige verum quantumuis teſtator tutorem aſſignauerit in teſtamento minus ſo-
5 lemni, qui tutor eſt confirmandus, & poſt cõfirmationem excludit matrem *Alex. in conſil. 140. incip. Super teſtamento. num. 4. lib. 2.* vbi de communi, cũ pluribus alijs allegatis *per Balthaſſ. Thomaſ. de tutor. & curat. cap. 3. numer. 2. verſ. etiamſi teſtamentarius datus in teſtamento minus ſolemni, &c.* & de magis communi, & receptiſſima opinione teſtatur.

Extende prædictam concluſionem etiam
6 procedere, quando pater dedit plures tutores filio, ſimpliciter, id eſt ſine clauſula, vt nemo poſſit adminiſtrare ſine alio, quia tunc licet aliqui ex eis moriantur, etiamſi vnus tan-
7 tum remaneret, ſi tamen ille eſſet idoneus, quælibet alia tutela ſilet. *iuxta gloſ. in l. quem dicit. 1. in verb. ſponte. C. de teſtament. tutel. quã gloſ. ibi ſequuntur Bart. Salicet. & alij,* optimiſque fundamẽtis eam corroborat *Barthol. Socin. in conſil. 191. incip. Circa primum. num. 1.*
8 *vol. 2.* Tutores quippe regulariter loquendo habent poteſtatem in ſolidum, et vſum poteſtatis quilibet de per ſe. *l. decreto. ff. de adminiſt.*
9 *tut.* cum inſolidum cenſeantur conſtituti. *ad text. expreſſ. in l. ſi plures. 3. l. decreto 25. §. ſi duobus. ff. de adminiſtr. tutor. l. 1. C. ſi ex plur. tutor. cum alijs allegatis per Rotam corã bo. mẽ.* Coccino *deciſ. 378. num. 7. verſ. ſpeciale eſt in tutore & curatore, quod cenſeatur datus in ſolidũ &c.*
10 Quæ concluſio adeo certa eſt, vt ab ea nõ eſt recedendum per ſolas dictiones, et clauſulas complexiuas adhibitas in eorum deſtinatione, niſi vlterius concurrat etiam expreſſa prohibitio, ne vnus abſque alio adminiſtret. *Speculat. tit. de inſtrum. edit. num. 47. verſ. vel diſtingue.* Bart. communiter receptus *conſ. 147. per tot. lib. 1. et ſequuntur* Capra *conſ. 54. num. 1. ad fin. & num. 2. latè* Caſtill. *deciſ. 116. per tot.*

Itaque tutela teſtamentaria non expirat
11 per mortem vnius ex cõtutoribus, ſed durat in perſona contutoris ſuperſtitis, etiam ſi dati ſint tutores cum dictione, ſimul, vel cum alijs verbis complexiuis, vnde tutor ſuperſtes poteſt ſolus adminiſtrare, nec eſt neceſſaria aliorum tutorum ſubrogatio, *vt pluribus relatis firmauit* Rota *coram bo. mem.* Butt. *deciſ. 389. per tot. & præſertim num. 6.* Nam vt benè perpenditur *coram Reuerendiſſ.* Terraconen. *in cauſa Romana prætenſa Nullitatis contractus 24. Aprilis 1643. §. Quo verò ad ſecundum &c.* prædictæ clauſulæ complexiuæ adhibitæ in tu-
12 torum deſtinatione, niſi vlterius concurrat etiam expreſſa prohibitio, ne vnus ſine alio adminiſtret, tunc dictæ dictiones, cõiunctim, ſimul, & ſimiles, vel referuntur ad actum ipſiuſmet teſtatoris, nempe nominationis, vt voluit *Bart. d. conſil. 147. numer. 2. verſ. reſpondeo,* vel ad ipſam adminiſtrationẽ, *ne ſcilicet diuidatur inter plures nominatos,* vt conſiderauit *Caſtill. d. deciſ. 116. num. 9.* Stat ergo firmum, quod tutores plures quando ſunt pupillo cõſtituti, quilibet de per ſe habet vſũ poteſtatis, quidquid eſſet dicendum ſi ſint præſentes, & diſcordãtes in aliquo actu *l. conſilio ff. de curat. furioſ.* & differit Gratian. *diſcept. foreſ. cap. 812.*
13 *num. 27. tom. 5.* & in terminis, vt quilibet tutor ex pluribus poſſit agere, & reſpondere pro pupillo, *nuper pluribus iuribus, & DD. relatis fouet D. Matth. Berlic. in ſuis concluſion. practicabil. part. 1. tit. de tutor. concluſ. 16. à n. 17.*

Denique amplia in tantum tutores teſta-
14 mentarios excludere legitimos, vt ſi dicti tutores teſtamentarij obtineant à Iudice tutelæ onus non ſubire, vel Iudex eos remoueat tanquam ſuſpectos, vel alia de cauſa, tunc
15 nec etiam locus datur tutelæ legitimæ; ſed Iudex alios ſibi bene viſos poterit eligere excluſis agnatis, *vt probat text. in §. fin. autem tutela. Auth. de nupt. & apertius in l. ſi quis ſub conditione ff. de teſtam. tutel. ibi. etſi ſemel ad teſtamentarium tutorem deuoluta ſit tutela, deinde excuſatus ſit tutor teſtamentarius, adhuc dicimus in locum excuſati alium dandum: non ad legitimum tutorem redire tutelam &c.* ſimilis *eſt textus in l. 3. §. quæri poteſt. ff. de legitim. tutor.* cum alijs ad ſatietatem relatis *per Rotam in cauſa Romana Tutela de Boncompagnis 24. May 1519. coram bon. mem. Franciſc.* Vbaldi *deciſ. 116. numer. 2. verſ. in locum tutoris teſtamentarij excuſati vel remoti datur datiuus, nec legitimus &c. part. 4. recent. tom. 5.* et deinde *in altera Romana tutela 5. Maij 1632. coram bo. me. Pirouano, quæ habetur pariter in recent. deciſ. 123. num. 1. verſ. quando excuſatur tutor teſtamentarius, eſt locus datiuo et nõ legitimo &c.*
16 *part. 6.* Vbi etiam ſub *nu. 4.* dicitur, non ideo hoc Iudici permitti, quia datent reliquiæ datiuæ tutelæ, ſed quia ad quẽ pertinet deſtructio, ad eundem pertinet inſtitutio; Vnde eo-
17 dem Iudicis miniſterio debet vtrumque fieri *Bald. in d. l. ſi quis ſub conditione ſub num. 2. ff. de teſtament. tutel.*

Ita quoque poſtea reſpondit Rota *in cauſa Romana Tutelæ 25. May 1641. coram bo. mem. Card. Hieronym.* Veroſpio. *§. Pro cuius dubij deciſione. verſ. non poteſt eadem tutela deferri ad agnatos &c.* vbi plura ad hoc allegãtur, et redditur ratio, de qua *per Bero. quæſt. 66. num. 5.*
18 Quia cum in remouendo tutore legitimè impedito, vel ſuſpecto, interuenerit factum Iudicis, nunquam ille deſijt eſſe tutor, antequã à Iudice daretur alius tutor, qui cum ſubro-
19 gatus ſit in locum tutoris remoti, præferri debet omnibus alijs tutoribus legitimis, ſicuti ille

ti ille antea præferebatur, *eamque rationem conſiderauit Gutierez. in tractat. de tutel.cap.9. num.21.* et de his hactenus.

Sicuti ergo dixi de tutoribus, ita quoque
20 aſſeri poteſt de executoribus legatorum pio-
rum, cum de iure iſti non raro æquiparẽtur,
Et ſunt in duplici differentia, alii qui à teſta-
21 tore dantur, alli qui dantur à lege, quamuis
nonnulli potius ſubtiliter, quàm vtiliter plu-
res, et diuerſas ſpecies aſſignent. Executo-
res dati, à teſtatore dicuntur, qui à teſtato-
22 re relinquuntur in ſuo teſtamento dum eis
præcipit, vel rogat aliquid fieri, vel diſtribui,
vt probat text. in l nulli. C. de Epiſcop. & Cler. l. 3 l. nec. ff de aliment. & cibar. legat. §. ſi quis autem. & §. non autem. Auth. de Eccleſiaſtic. tit. col. 9. cap. Ioannes extra de teſtament. Executo-
23 res verò dati à lege dicuntur, quando illi, qui
ſunt dati à teſtatore ſunt ſocordes, et ignaui
in executione ſibi commiſſa, tunc lex propẽſa,
vt pia teſtantium vota executioni mittantur,
ſubſtituit in tali caſu Epiſcopos locorum, qui
24 tunc poſſunt ſe intromittere ad exequẽdam
mentem piam teſtatoris, *l ſi quis ad declinandam. §. 1. C. de Epiſcop. & Cleric. & cap. nos quidem extra de teſtament.* In quorum loco ho-
die, vt dixi poſt annum ſucceſſit Venerabilis
Fabrica S, Petri.

25 Quemadmodum igitur in tutoribus num-
quam datur locus legitimo, donec tutelam
exercet teſtamentarius, ita executor legiti-
26 mus pij teſtamenti, perpetuo excluſus erit,
donec de negligentia in hoc à iure determi-
nata executor teſtamentarius non poterit re-
prehendi. Quod enim Epiſcopi nullatenus
niſi data negligentia executorum teſtamen-
tariorum prohibiti ſint apponere manus ſu-
27 per executione legatorum piorum haud dif-
ficilè id patenter probari poteſt, conſideran-
dus vtique *textus venit in d. cap. nos quidem ibi, (tunc per te adificetur)* quæ dictio, *tunc*, ſanè
28 temporis extremitatem denotat *l. Gallus in princip. & ibi gloſ. in verb. tunc. notat ac ibidem vniuerſa Doctorũ turba. ff. de liber. & poſthum.*
29 Scilicet, vt tunc, et non antea exequi Epiſco-
pus incipiat, cũ negligentes hæredes fuerint.
facit text. in l. 4. §. fin. vbi gloſ. & Bart. ff de condit. & demonſtrat. l. vxori. vſumfructum villæ. ff. de vſufruct. legat. l. lecta cum ibi not. ff. ſi cert. petat cum alijs copioſè relatis per Brunor à So-
le *in propoſit. Iur. diction. Tunc. & per Gonzal. ad regul. 8. Cancell. gloſ. 65 numer. 1. et ſeq. et per* Barboſ. *in tractat de diction. cap 354. et cap.* 409.
Surd. *deciſ. Mantuan. 207. numer. 16. & latius idem dixit in conſil. 236. num. 13. vol. 2.* Rota
in recent. deciſ. 144. num. 7, part. 1. et deciſ. 208. num. 2. verſ. dictio illa, tunc denotat extremitatẽ temporis &c. part. 4. recent. tom 2. et deciſ. 614. n. 52. eiuſd part. tom. 3. et deciſ. 12. num. 50. part. 6.
Quidquid dicendum eſſet, ſi conſtaret de mẽ-
30 te diſponentis, *vt iam demonſtraui in annotat. ad deciſ. 632. num. 107. part. 4. recent. tom. 3.*

In terminis verò noſtris, vt Epiſcopus tan-
31 tum in caſu negligentiæ, propter dictionem
illam, *tunc*, poſitam *in d. cap. nos quidem*, cum
denotet temporis extremitatem, non poſſit ſe
32 ingerere in executione legatorum piorũ ra-
tiocinatur *Barboſ. in tractat. de offic & poteſtat. Epiſcop. allegat. 42. et in tractat. de Iur. Eccleſ. lib. 3. cap. 27. num. 40. et* 41. cum ibi allega-
gatis. Et declaratum fuit per Sacram Congre-
33 gationem Concilij Tridentini; Epiſcopum nõ
niſi data hæredũ, vel executorũ negligentia,
ad exequendum pias defunctorum volũtates
deuenire poſſe, *ad tex d. Concil. ſeſſ. 22. de reformat. cap. 8. vt refert.* Gratian *diſcept. forenſ cap. 481. nu. 23. et 24.* alia adducerem iura, & DD.
niſi id eſſet Sole ipſo clarius, vt infra dicam, &
vlterius progrediendo.

Aduertendum quoque venit Epiſcopos, &
34 per conſequens Fabricam, tunc neque in ca-
ſu negligentiæ executoris teſtamentarij poſſe
ſe intromittere in executionem legatorum
piorum, quando in caſu iſto prouidit ipſe te-
ſtator dando alios ſubexecutores.

Nam & in tali caſu poteſt teſtator enitare
35 Epiſcopi, ſeu Fabricæ iurisdictionem à ſuo
teſtamento, ſcilicet, vt dixi, in caſu negligen-
tiæ primi executoris, ſubſtituat alium, tunc
36 enim deuolutio non fit ad Epiſcopum, ſed ad
ſubſtitutum. *vt reſpondit* Sanchez. *in opuſc. tom. 2. lib. 4. cap. 1. dub. 55. numer. 17. et poſt* Bald.
in l. ſi fundum. §. Stichum. ff. de legat. 1. firmat.
Spin. *in ſpecul. teſtam. gloſ. 28. nu. 41. in fin. verſ. non poteſt Epiſcopus ſe intromittere, ſed ille executor ſecundo loco nominatus &c. cum alijs allegatis per* Matienz. *lib. 5. recopilat. titul. 4. lib. 7. gloſ 2. num. 2 et lib 14. gloſ. 1. numer. 45. et nuper per* R. P. Antonin. Dian. *in ſuis moral. reſolut. part. 8. tractat. 5 reſolut. 56. verſic. quando in eam negligentia executoris, teſtator ſubſtituit alium &c.*

Nam quotieſcumque ſupereſt aliquis, qui
37 velit, & poſſit exequi voluntatem defuncti,
nunquam Epiſcopus ſe intromittit, *et iſta fuit doctrina Franchi. in cap 2. §. fin. in 6. notabil. num. 4. de teſtam.* Vbi etiam ſubdit, Epiſco-
pos non ſuccedere in locum executorum no-
lentium, vel morientium, ſeu non valentium
38 exequi, nec in locum talium poteſt alios ſub-
rogare, cum inter executores teſtamẽtarios,
dum teſtator id non prohibuerit, intret ius
accreſcendi, *cap. religioſus. §. ſanè. & ibi Ioan. Andr. in cap. vltim & ibi Geminian numer. 6. in fin. de teſtament. in 6.* & prædictam doctrinam
Franc. ſequuti ſunt *Molin. diſputat. 251. tract. de iuſtit. & iur.* Sanchez. *in conſil. moral. lib. 4. cap. 1. dub. 55. num. 7. & 8. vbi alios refert* & in
terminis vt deficiente aliquo ex pluribus exe-
39 cutoribus teſtamentarijs, eorum ius accre-
ſcat alijs, & liberè ipſi poſſint exequi teſtamẽ-
tum *per text. in d. cap. religioſus §. ſanè.* firmauit
Bart. in conſil. 147. Factum eſt tale per tot. lib. 1. Angel. in l. Imperatores, 21. §. ſi magiſtratus.

vers in text.ibi. ff. de appellat. Alex. *in l.ſi mihi, et Titio.*110 *in prin.nu.*22.*ff de verb.obligat.*cum
alijs cumulatis *per Bellon.in tractat. de Iure accreſcend.cap.*6.*quæſt.*27.*num.*1.*verſic et conſtat ius accreſcendi habere locum itaque cæteri poterunt executionis officium ſoli adimplere &c.*
cum alijs pluribus relatis de veriori teſtatur
*Gratian.diſcept.forenſ.cap.*522.*n.*2. quibus addo *Ioſeph.de Seſſ.deciſ.Aragon.*51.*num.*1.*tom.*1.
*& Bellacomb.tom.*2.*commun. opinion. lib.*6. *titul.*21.*n.*5. Quæ opinio procedit quantumuis
verum ſit, quando omnes adſunt executores,
vnus ſine alio teſtamentum exequi nõ poſsit
cap.fin.de teſtament.in 6.*l.pluribus. ff. de procurat.& facit.in argument.text. in d. cap.religioſus.§.ſanè* vbi in caſu ſpeciali abſentiæ &c.
42 vnum ſolum poſſe exequi teſtamentum indulgetur. *vide Gregor.Lopez.lib.*6.*titul.* 10.*par.*
6.Capra *de executor.vltim.volunt.memb.* 6. *nu.*
179. Quare ſi vnus tantum citetur, proceſſus
43 eſt nullus, quia non cenſentur in ſolidum cõſtituti, niſi aliud teſtator dixerit, *iuxta text.in cap.ſi duo.de procurat. in* 6 Bart.*in l.ſi plures. ff. de administrat tutor.& ibi Bald.* Aretin. *in §.*1.
in princip.Inſtit. de ſatiſdat. tutor. Peregrin.
*conſil.*51.*n.*26.*lib.*2. *cum alijs allegatis per* Cancer, *varian.reſolut.part.*1.*titul.*7.*num.*7. *verſic. executores non habent poteſtatem inſolidum exequendi &c* adde Ricc. *collectan.deciſ.*769. *& benè* Vincent.de Franch, *deciſ.Neapolit* 622. *n.*
2.*verſ.prædictis executoribus non erat data poteſtas inſolum exequendi, quæ requiritur, vt vnus tantum poſſit &c.* Sed his non obſtantibus. Quo in caſu, vt redeam in viam, Epiſcopus tamquam executor legitimus non poteſt
ſe intromittere, vt ſupra dixi.

Quarè ſedulò ponderauit *Bald.in l.nulli. in fine.C.de Epiſcop.& Cleric.* quod Epiſcopus nõ
45 ſupplet, niſi negligentiam executorum, non
autem alium caſum, abſentiæ ſcilicet, mortis,
aut ſimilium caſuum fortuitorum, *idemq. notauit Bart.in d.l.nulli* vbi ſimiliter ait, Epiſcopum tantum poſſe ſupplere negligentiam, &
45 malitiam executorum, ſed caſum fortuitum
ſupplere non valet *per text.in d. cap.fin. de teſtament. in* 6. *& Bald. et Bart.* referendo ſequitur *Angel. Aretin. in ſuo practic. tractat. de teſtam.gloſ.*97.*ſub num.*19. *et conſultus reſpondet* Riminald.*ſen.in conſil.*129.*num* 8.*verſ pluribus executoribus datis &c.lib.*1. *adde etiam*
Speculat.*in titul. de Inſtrument. edit. §. nunc verò in verb.ſed ſi alter ex duobus.*Felin. *in cap. Prudentiam.*21.*col.ad med.nu.*11. *extr. de offic. delegat.*Gratian.*diſcept.forenſ.cap.* 812. *nu.*15.
*tom.*5.*et benè enucleat. Ioann. Iacob.à* Canib.
*in tractat. de executor.vltim.volunt. in §. repetitis igitur à n.*28.*et adde Baldaſſ.* Thomat.*eodem tractat de execut.teſtament.titul* 11.*cap.fin.nu.*5.
verſ. altero executorum vita functo non poteſt Epiſcopus ſubſtituere alios, cum ſuperſtites id fideliter exequi poſſunt. &c. & ſic dixit ſæpius
Rota, *& præſertim deciſ.*131.*nu.*4.*verſ. deuolutio non ſit ad Epiſcopum, ſed ad conſortes, qui per negligentiam eorum iure nominandi priuati non ſunt &c part.*5 *recent.* & dixi *in annotat.ad deciſ.*25.*à n* 9.*&* 10.*part.*3. *recent.*

Et proprius in terminis noſtris concludit
Ioannes Iuriſconſultus in ſuo compendioſ. tractat de executor. vltim. volunt. titul. 2. *de legitim.executor. vbi n.* 5. inquit Sole clarius apparere, quod Epiſcopus etiam in cauſis piis, non
46 eſt immediatus executor, dum alij ſunt hæredes, vel executores à teſtatore deſignati, ſed
defectũ duntaxat ſupplet in gratiã teſtatoris,
videlicet. ſi aut non ſcripti per quos teſtator
voluerit executionem fieri, aut fuerint negligentes, vel perfidi, et qui aliter tractant iſtam
publicam Epiſcoporum poteſtatem, hi palpi-
46 tando detrahunt eorum dignitati, et Iuris
canonici mentem calumniantur, & ſecundum
prædictam opinionem reſpondit *Rota in cauſa Romana* Nominationis *Puellarũ.* 4. *Nouẽbr.*
1628, *coram bon.me.Pirouano,* vbi dicitur, quod
Teſtator eligendo ſubexecutores in caſu negligentiæ executorum dirimit quæſtionem,
ne Epiſcopus poſſit ipſe ſubrogare executores
legitimos, ad exequendam piam mentem teſtantis.

Puntualiter verò contra Venerabilem Fabricam, vt ipſa ſe ingerere non debeat in
exequenda pia defuncti voluntate, etiam ne-
47 gligentibus prioribus executoribus, dum in
eorum defectu per teſtatorem dati ſunt ſecũdi executores, per doctrinã *Franchi in d. cap. vltim.§.ſanè.nu.*4 *de teſtam* ſuprarelatam *reſpondit* Maranta *in cõtrouerſ.tur part.*1. *reſponſ.*
32.*per tot.et præſertim num.*17. *et* 21. & aſſeritur, quod talis ſubrogatio eſt rationabilis, &
iuſta, nec legibus obluctatur, & ſeruanda vtiq.
erit. ac facta in omnibus, et recta habenda.
Nam ſi alias diceremus non ſecundum men-
48 tem teſtatoris ſe intromitteret, ſed equidem
contra, quo caſu Fabricæ vires ſunt eneruatæ,
vt ſupra dixi. Quotieſcumque enim supereſt
aliquis electus à teſtatore, qui velit, & poſſit
49 exequi eius voluntatem, cenſetur voluiſſe, vt
nemo alius ſe ingereret in tali executione.
Sicuti videmus in ſucceſſione ab inteſtato,
quæ ex teſtatoris mente ſemper cenſetur recuſata quoties hæredes ab eo vocati in teſta-
50 mento poſſunt hæreditatem adire. Tantoque
magis ſupradicta opinio in caſu Venerabilis
Fabricæ amplectenda videtur, quia nullum
ius, nullamque actionem ei competit ad conſequenda ſibi aſſignata emolumenta (ideſt
51 Quinta elapſo anno, Medietas verò triennio
tranſacto, et aliàs prout habetur in ſuis priuilegijs,) niſi Executorum ſocordia, auaritiaque data, vt ſatis clarum, dictumque iam eſt.

ARGVMENTVM.

in Piarum diſpoſitionum executione Fabrica S.Petri de Vrbe, non valet ſe intromittere niſi data negligentia omnium executorum in teſtamento à pio Teſtatore relictorum cum quilibet rebus ſuis eam legem dare poſſit quam vult, dūmodo à legibus non reperiatur improbata, alias habet à Iure liberas habenas, quod multo magis locum habere id debet, & Iura Canonica ſummè exoptant quando agitur, vt hic de diſpoſitionibus pijs, ne aliàs Chriſtifideles, videndo eorum voluntates nō ſeruaras, retrahātur à bonis operibus.

Iura Canonica zelanter permittunt fundatoribus Iuriumpatronatus, vt in limine eorum fundationis, accedēte conſenſu Ordinarij, poſſint apponere, quantas, et quales conditiones ſibi benè viſas, etiam contra ius, dummodo non ſint impoſsibiles, vel turpes, vel contra naturā iuriſpatronatus, alias verò quaſcumq. vt dictum eſt poſſunt apponere. & referuntur nonnullæ conditiones contra ius, quæ poſſunt admitti, et ſi Epiſcopus recuſaret eas admittere quid ſit faciendum.

Papa quamuis poſſet omnia beneficia Iuriſpatronatus Laicorum, etiam Regum comprehendere ſub reſeruationibus Apoſtolicis recuſat tamen id tamquam benignus Pater facere, ne Chriſtifideles fortè retrahat ab his pijs operibus, cum ea pro ſint ad ſalutem animarum, & ipſe omnes homines tenetur derigere in viam ſalutis &c.

SVMMARIVM.

52 *in Executione legatorum piorum, Fabrica S.Petri, non ſe intromittit, niſi data negligentia omnium executorum in teſtamento nominatorum.*

53 *Executores legitimi, niſi in defectum executorum teſtamentariorum.*

54 *Legem quam quis vult, teſtator poteſt dare in rebus ſuis.*

55 *Arbitratu ſuo teſtator moderatur leges in ſuo teſtamento.*

56 *Voluntates defunctorum decet ad vngem ſeruari.*

57 *Voluntas teſtatoris tunc eò magis venit adimplenda ad vnguem, ſi diſpoſuerit ad pias cauſas.*

58 *Teſtator proſpectando negligentiā primorum executorum in exequenda eius pia voluntate, ſi prouideat de alijs, tunc ſi Epiſcopus, vel Fabrica illis ſpretis, ſe intromitteret, id poſſit operari auerſionem teſtatoris à tali opere pio.*

59 *à Pijs diſpoſitionibus, ne homines retrahantur* Iura Canonica *id timendo, multa tollerant contra proprias ſanctiones.*

60 *Miſſam pro defunctis, ſi teſtator mandet quotidie celebrari, ſeruandum eſt tale præceptum.*

61 *Sacerdos quidem, ſolitus ſingulis anni diebus celebrare Miſſam pro defunctis, cum fuerit ſuſpenſus ab Epiſcopo, quid euenerit ipſi Epiſcopo, ac ſtatim illum reſtituit.& n. 62.*

62 *B.Thomas Cantuarienſis Epiſcopus, cum ſuſpendiſſet Sacerdotem, quia quotidie Miſſam de B VIRGINE celebrabat, quid ei acciderit.& num.63.64.et 66.*

67 *Iuriſpatronatus fundatores in limine fundationis poſſunt apponere quaſcumque conditiones ſibi bene viſas, etiam contra ius commune à num 68.*

69 *Iuriſpatronatus fundatores poſſunt apponere cōditionem, vt poſſint præſentari ad illud etiā illi, qui habent aliud beneficium in eadem Eccleſia.*

70 Iuriſpatronatus *fundator poteſt apponere cōditionem, vt prædeceſſor in beneficio poſſit ſibi eligere ſucceſſorem, etiam nulla ſecuta ordinarij inſtitutione.*

71 *ex* Priuilegio, *vel conſuetudine, id quod poteſt induci, multò fortius poteſt admitti ex voluntate fundatoris iuriſpatronatus, in primaua eius fundatione.*

72 Patronus *an in limine fundationis poſſit apponere conditionem, vt habeat facultatem amouendi præſentatos.*

73 *Laicus poteſt donare Eccleſiæ præiudicium ea conditione, vt ſoluat collectas Laicis.*

74 Patronus *in limine fundationis, an poſſit apponere pactum, vt fructus beneficij vacantis vadant ad patronos, vel ad alios.*

75 *Fideles, ne retrahantur à fundatione Eccleſiarum, aliorumque ſimilium operum piorum cauendum eſt.*

76 *Et ideo permittitur patronis, vt quaſcumque conditiones in iuriſpatronatus fundatione ponant.*

77 *in* Rebus *ſuis quilibet poteſt apponere legem quam vult.*

79 Conditiones *contra ius poſſunt apponi in fundatione Iurispatronatus quando in limine fundationis apponuntur, ſecus ſi poſt.*

80 Conditiones *patronus an poſſit imponere iurispatronatus, poſtquam illud eſt in eſſe deductum.*

81 *Declaratio alicuius rei, ſi fuerit reſeruata in ipſo actu, ſecuta declaratione, dicitur ineſſe dicto actui.*

82 Conditiones *contra ius, tunc admittuntur in limine fundationis* Iurispatronatus.

83 *Quando non ſunt natura impoſſibiles, ſeu turpes, vel contra naturam* Iurispatronatus, *vel aliàs à iure non improbata.*

84 *Ordinarius tenetur conſentire conditionibus appoſitis in limine fundationis iuriſpatronatus etiam ſi ſint contra ius, & quare.*

85 *Et quatenus nollet conſentire, quid ſit faciendum.*

86 *Ordinarij conſenſus in approbatione conditionum apponendarum, in limine fundationis* iuſpa-

iuſpatronatus, licet illa ſint contra ius, quare requiratur.

87 *Ordinarij conſentiendo conditionibus appoſitis in limine fundationis Iuriſpatronatus, quamnis ſint cōtra ius, nihil fecillt contra ipſum ius.*

88 *Quod procedit etiam ſi res ipſas Eccleſiaſticas ſeruituti ſubijcerit. & an poſſit conſentire in praiudicium Papa circa reſeruationes. n.89.*

90 *Laicus fundando iuſpatronatus, ſi diſponat, quod in perpetuum ſpectet ad Eccleſiam, hoc caſu intrant reſeruationes Apoſtolica, quamuis ſit fundatum à laico.*

91 *Iuſpatronatus, an ſit Eccleſiaſticum, vel laicale attenditur perſona apud quam reperitur ius praſentandi.*

92 *Iuſpatronatus ſpectans ad Eccleſiaſticos cadit ſub regulis reſeruatorijs.*

93 *Ordinarius, licitè conſenſit conditioni poſita in limine fundationis iuriſpatronatus, quod iuſpatronatus pertineat ad Eccleſiaſticos, & tamen non cadat ſub reſeruationibus.*

94 *Nec ſuper hoc putandum eſt fundatorem voluiſſe derogare facultatibus Romani Pōtificis.*

95 *Beneficia Iuriſpatronatus Laicorum, non cadunt ſub reſeruationibus, non quia Papa nō poſſit, ſed quia non vult, ſtante eius pietate.*

96 *Papa, ſi vellet, poſſet omnia iurapatronatus laicalia comprehendere ſub reſeruationibus.*

97 *Papa ſi velit poſſet derogare etiam Iuripatronatui Laicorum.*

98 *Iuriſpatronatus fundator, ſi roget Papam, vt ſicuti non derogat iuriſpatronatus reſeruato laicis, ita nec velit derogare reſeruato Eccleſiaſticie talis petitio videtur iuſta. & nu.113.*

99 *Papa in reſeruationibus comprehendendo iuſpatronatus reſeruatum Eccleſia, diſponendo de eo, non videtur facere contra mentem fundatoris, & quare.*

100 *Papa eſt caput Eccleſia vniuerſalis, & Gubernator ſupremus, et bona, iuraque cuiuslibet Eccleſia Orbis ad eius nutum manent.*

101 *Iuſpatronatus relictum Eccleſia, licet cadat ſub reſeruationibus, tamen id debet intelligi ſi intuitu ipſius Eccleſia ſit relictum, ſecus ſi cōtemplatione alterius, vt hic.*

102 *Iuſpatronatus relictum Eccleſia, quando non ſit Eccleſiaſticum.*

103 *Clerici regulares, quidquid acquirunt, Monaſterio acquirunt.*

104 *Iuſpatronatus Eccleſiaſticum fundans cenſetur voluiſſe cadere ſub reſeruationibus, ſed hoc procedit in dubio, ſecus ſi ſumus in claris. num.105. & 106.*

107 *Iuſpatronatus Laicorum, ex benignitate Papa non cadunt ſub reſeruationibus.*

108 *Expreſſum dicitur, quod ex verbis virtualiter inest.*

110. *Papa dum ſua omnipotentia vtitur in beneficialibus abſoluta, nemini facit iniuria.*

111 *Fundatoribus iuriſpatronatus, Papa vti benignus Pater, in rebus, qua ab eius libero arbitrio pendent, applaudit.*

Iuribuſpatronatus Laicorum ideo Papa non deroget.

112 *Papa, qua benignitate alliciat perſonas ad fundationem Iuriſpatronatus, & ſimilium operum piorum.*

113 *Opera pia praſunt ad ſalutem anima.*

114 *Papa, tamquam bonus Paſtor debet curare, vt fideles per viam ſalutis ambulent.*

115 *Papa eſt Stella Polaris periculoſa nauigationis Orthodoxa erga Cælum.*

116 *Papa, verbo, & exemplo, omnes tenetur ad promiſſas terras Cæleſtes deducere.*

117 *Papa, tàm Catholicos, tàm infideles, tàm hareticos tenetur in viam ſalutis dirigere.*

118 *Papa ex benignitate quoque non intendit comprehendere iurapatronatus partim laicalia, et Eccleſiaſtica ſub reſeruationibus. & quare.*

CAPVT LXXXVI.

IN executione diſpoſitionum piarum Venerabilis Fabrica S. Petri de Vrbe, nullatenus poterit ſe intromittere, niſi data negligentia, ſeu ſocordia in omnibus executoribus
52 in teſtamento ſcriptis, cum nullum penitus eidem vertatur intereſſe, nec quoad zelum exequendæ voluntatis teſtatoris, Quia executores legitimi, niſi in ſubſidium negligentiæ
53 teſtamentariorum poſſunt ſe ingerere iuribus ſemper clamantibus teſtatorem poſſe dare rebus ſuis legem, quàm vult (dummodo nō
54 reprobatam) illamque ſuo arbitratu moderari. *§. ſi quis autem. verſ. modis omnibus, quod praceptum eſt per teſtatorem adimpleatur &c. auth. de hared. & falcid. collat. 1. & §. 1. verſ. ſuper vnam habemus intentionem, diſpoſitiones morientium eſſe firmas, niſi apertè contraria ſint legibus &c. auth. de iureiur. à morientib. praſtād. collat. 5.* cum alijs à me alibi adductis, *& praſertim in annotat. ad deciſ. 632. num. 9. verſ. plena ſunt omnia volumina Scribentium &c. & num. 149. part. 4 recent. tom. 3.* Decet enim de-
55 functorum voluntates ad vnguem ſeruari, & adimpleri. *l. in conditionibus. 19. ff. de condit. & demonſtr. l. cum quaſtio. 23. C. de legat. l. 1. ff. de edictis. poena.* & ratiocinatur Rota *coram Eminentiſſ. D. Cardin. Ottobono in cauſa Piſauren. Adminiſtrationis Montis 12. Iunij 1651. §. 2. verſ. decet enim defunctorum voluntates ad vnguem ſeruari &c. & coram R. P. D.* Veroſpio *in cauſa Romana, ſeu Ianuen. Legati 1. Iulij 1652. §. 1. verſ. in vltima voluntate teſtator rebus ſuis legem quamcumq; valeat imponere &c.*

Eòque libentius, dictam Iurium religionē
56 admittendam eſſe in caſu noſtro dicendum venit, quia verſamur in diſpoſitionibus pijs. Nam teſtator proſpectando, ac præſupponendo primorum executorum negligentiam, ſe-
57 dulò prouidendo de alijs in locum negligentium, ſi tunc Epiſcopus, vel Fabrica primorū ſocordia data, vellet ſe ingerere reiectis exe-

cutori-

cutoribus ſubſtitutis à teſtatore, id poſſet ef-
ficere, vt ipſe teſtator ſciendo in hoc eius præ-
58 cepta ſperni, à tali diſpoſitione animum auer-
teret, Cum, et aliàs compertum ſit Iura Ca-
nonica in tantum timere, ne homines retra-
59 hantur à pijs diſpoſitionibus, vt multoties ad
hunc effectum nonnulla conuiuentibus ocu-
lis contra proprias ſanctiones permittant,
tollerantque.

Hinc eſt, validum eſſe preceptum illud te-
ſtatoris, qui mandauit quotidie celebrari ſa-
60 crificium Miſſæ pro defunctis, aut alia deuo-
tione priuata, vel particulari, veluti de Beata
VIRGINE &c, vt pluribus rationibus fouet
*Didac. Spin. in ſuo ſpecul. teſtament gloſ. 3. titul.
de* Cappellan, *à num* 55 ibique refutat plures
Doctores huic opinioni recalcitrantes. Addo
mirabile illud, quod narrat *Petrus Caluniacenſis Abbas*, de quodam Sacerdote, qui con-
61 ſueuerat ſingulis diebus anni miſſam, pro de-
functis celebrare, ſcilicet, Re*quiem æternam*.

Qui cum de hoc accuſatus eſſet apud ſuum
Epiſcopum, ſuſpendit eum ab officio, Cum au-
62 tem Epiſcopus in quadã ſolemnitate magna,
iret ad matutinum, tranſiens per cœmeteriũ,
viſum eſt ei, quod omnes mortui qui erant in
cœmeterio ſurgerent cõtra eum, ſub illo ſce-
mate, cuius officij, quiſque fuerat in Mundo,
dicentes funeſta voce. *Iſte Epiſcopus nullas
miſſas nobis dat, inſuper Sacerdotem noſtrum
nobis abſtulit, ſed certè niſi emẽdauerit, morietur*
Quare totus tremebundus non ſolum Sacer-
dotem abſoluit, imo pro mortuis ipſe deinde
libenter celebrauit.

Legitur pariter in vita B. Thomæ Cantua-
rienſis Archiepiſcopi, quod Sacerdos quidam
63 Miſſã de B. VIRGINE quotidie celebrabat;
Qui accuſatus Archiepiſcopo Thomæ, ab eo
vocatus, & tamquam idiota, & inſcius ab of-
ficio ſuo ſuſpenditur, Cũ verò dictus B. Tho-
mas cilicium ſuum ſuere deberet, & ſub lecto
64 illud abſcondiſſet, vt ad ſuendum horã cap-
taret, B. VIRGO Sacerdoti ſuſpenſo apparuit
dicens. Vade ad Archiepiſcopum, eiq; dicas,
quod *Illa ob cuius amorem Miſſas dicebas, eius
cilicium, quod eſt in tali loco, conſuit, & ſectam
rubeam, de quo illud conſuit ibidem reliquit:*
65 *Illa igitur tibi mandat, quod interdictum, qua-
le tibi fecerat, debeat relaxare*. Quod cum id
B. Thomæ, Sacerdos annunciaſſet, ac vera eſſe
inueniſſet, à ſtupore non parno captus fuit, et
66 interdictum relaxans, Sacerdotem hoc ha-
bere ſecretum præcepit. Plura alia ſimilia
exẽpla breuitatis ergo relinquo, ideo ad nos.

Videmus inſuper ne fideles retrahãtur, imò
alliciantur ad fundationes Iuriſpatronatus,
iura permittere, (accedente conſenſu Ordi-
narij) eos in limine fundationis poſſe appo-
68 nere quaſcumque conditiones, ſibi benè vi-
ſas, etiam iuri communi contrarias, *cap. præ-
terea el. 2. de iurepatron. cap. quantò. de cenſibus.
Concil. Tridentin. ſeſſ. 25. de reformat. cap. 9. latè*
Lambertin. *in tractat. de Iurepatr. lib. 1. part. 1.
art. 1. quæſt 9 per tot cum alijs copiosè relatis per*
Gonzal. *ad regul.* 8. *Cancellar. gloſ.* 5. *à nu.* 103.
& per Viuian. *de Iurepatr. cap.* 8. *lib.* 2. *et* Cor-
radin. *in prax diſpenſat. lib.* 4 *cap.* 1. *nu.* 8. *et ſeq.*
ſenſitque Rota *in Cæſaraugustana* Capellania
16. *Maij* 1587. *coram Gardin.* Seraph. *eſt inter
eius impreſſ. deciſ.* 774. *num* 4. *& in eadem cauſa*
11. *Martij* 1588. *coram bon me. Bubal.* vbi fuit
69 appoſita conditio per fundatorem, vt poſſent
præſentari ad illud Iuſpatronatus etiam illi,
qui aliud beneficium haberent ſub eodem
tecto, videatur etiam *deciſ.* 530. *num.* 2. *verſic.
etiamſi iuri communi contraria ſit &c. part.* 1.
recent. coram bo. me. Buratt. *quæ inter eius im-
impreſſas eſt deciſio* 21. *ſub num.* 3. Vbi dicitur
70 valere conditionem poſitam in limine fun-
dationis, à patrono, vt prædeceſſor in bene-
ficio eligat ſibi ſucceſſorem in eo, etiam nul-
la ſecuta Ordinarij inſtitutione, quia id, quod
71 induci poteſt ex priuilegio, vel conſuetudine
multò fortius poteſt admitti ex voluntate
fundatoris in primeua fundatione, cum ea ſit
validior conſuetudine, vel priuilegio *Lam-
bertin. de iurepatronat. lib* 2. *part.* 1 *quæſt.* 7. *art.*
27. *num.* 10. *& artic.* 29. *nu.* 2. *circa fin. verſ. ecce
iſta theorica*.

An autem & quando patronus in limine
72 fundationis poſſit ſibi reſeruare facultatem
amouendi à ſe præſentatos, videatur *Lamber-
tin. de iurepatron. lib.* 1. *part.* 1. *quæſt.* 9. *art.* 2. *nu-
mer.* 14 15. *&* 16. *& deciſ. in cauſa Toletana iu-
ris nominandi* 28. Ianuarij 1583. *coram* Orio-
len. *&* 27. *Ianuarij* 1584 *coram bo. me.* Bubalo.
meminitque Rota *coram bo. me.* Penia *dec.* 203.
num. 7. *inter eius à me impreſſ.* Scimus etiam
73 quod Laicus poteſt donare Eccleſiæ prędium
ea conditione, vt ſoluat collectas Laicis, licet
aliàs de iure non fuiſſet obligata ſoluere, *vt
firmat* Anchar. *in conſil.* 217. *num.* 2. *verſic. eſt
enim licitum cuicumque priuato donãti reiſuæ
Eccleſiæ &c.* cũ ibi allegatis, & ſequitur *Riec.
deciſ. Cur. Archiepiſcop. Neapol.* 29. *part.* 2. *nu.* 9.
*verſ. poteſt laicus donare prædium Eccleſiæ, ea
conditione, vt ſoluat collectas Laicis &c.* Item
poteſt apponere conditionem patronus in
74 limine eius fundationis, quod vacante be-
neficio fructus vadant ad patronos, vel ad ta-
le Monaſterium, aut pro reparanda Eccleſia.
Bero. conſil. 5. *vol.* 1. *vbi latè.* Simon. de Præt. *de
interpretat. vltim. volunt. lib* 4. *dub.* 4. *num.* 172.
Alia pacta vide apud Lambert. *de iurepatr. lib.* 1
part. 1. *artic.* 9. *quæſt.* 1. *num.* 73.

Addo generaliter deciſiones in cauſa Fa-
uen. Cappellaniæ 24. *Iunij* 1624. *coram bo. me.
Franciſc.* Vbald. *& in* Romana *Iuriſpatronatus*
31. *Maij* 1613. *coram bo. me. Card.* Sacrato *im-
preſſa eſt apud Viuian de Iurepatr. par.* 1. *lib.* 4.
cap. 9. *num.* 56. *& in* Regien. *Beneficij* 10. *Iunij*
1636. *coram* Reuerendiſſ. Terracinen. *eſt deciſio*
157. *num.* 7. *part.* 7. *recent. & in Fanen. Beneficii*
13. *Ianuarij* 1645. *coram* Reuerendiſſ. Terra-
congn.

conen. et in Spoletana Canonicatus 3. Iulij eiuſ-
dem anni 1645. coram eodem, et ſæpius in alijs,
76 in quibus omnibus deciſionibus Rota oculũ
habendo, ne fideles retrahuntur à fundatio-
ne Eccleſiarum, aliorumque ſimilium operũ
77 piorum in Eccleſiæ, diuinique cultus præiu-
dicium admiſit diuerſas conditiones, patro-
nis benè viſas in limine fundationis contra
78 diſpoſitionem iuris cõmunis, firmando quaſ-
cumque poſſe admitti, cum diſponentes de
re ſua à iure habeant liberas habenas circa
appoſitiones quarumcumque conditionum,
pactorumque. l. legem. C. de pact. l. ea lege. C. de
condit. ob cauſ. l. 2. & 3. C. de donat. quæ ſub mod.
l. 1. §. 1. ff. de reb. eor.

Et in terminis eſt text. in cap. verum. extr. de
cõdit. appoſit. cum alijs relatis per Rotam coram
bon. me. Coccino in cauſa Toletana Iuriſpatro-
natus eſt deciſ. 147. num. 8. verſ. quas conditiones
potuit ille apponere &c. part. 5. recent. Animad-
uertendum tamen illud venit, quod tunc cõ-
ditiones contra ius appoſitæ per fundatores
79 iuriſpatronatus ſubſtinentur, quando illæ ap-
poſitæ in ipſo limine fundationis reperiũtur,
aliàs enim ſi ex interuallo apponãtur id per-
peram fit, etiamſi concurrat Epiſcopi conſẽ-
ſus, vt poſt multos confirmat Ricc. deciſ. Curiæ
Archiepiſcop. Neapolit. 240. part. 3. nu. 6. in fin.
verſic. ſecus eſt, poſt iuſpatronatus in eſſe dedu-
ctum, quia tunc non poteſt aliqua pactã, vel cõ-
ditiones apponere &c. quidquid eſſet dicendũ,
80 ſi tales conditiones non eſſent contra ius ex
relatis per Viuian. de iurepatronat. lib. 2. cap. 8.
num. 10. verſ. tamen ex interuallo patronus non
poteſt nouam legem, vel conditionem in beneficio
apponere &c. tunc verò tranſiret quæſtio ſine
difficultate, quando in limine fundationis,
81 fuit reſeruatum aliquid diſponendi, et decla-
randi, et tunc vigore talis reſeruationis in
ipſo actu factæ perinde eſt, ac ſi in principio
fuiſſent ea appoſita, per ea, quæ proximè dixi
in cap. 81. à num. 70. et in puncto reſpondit Ro-
ta in cauſa Toletana Iuriſpatronatus 21. Maij
1638. coram bo. me. Coccino. § Secundo. verſ. ex
quo ſequitur, quod vigore reſeruationis conditio-
nes appoſitæ &c. et coram Merlin dec. 802. nu. 3.

Item intellige, quod conditiones contra
82 ius appoſitæ in limine fundationis per pa-
tronos tunc admittuntur, ſi non ſint natura
impoſſibiles ſeu turpes, vel contra ſubſtan-
83 tiam iuriſpatronatus, aut aliàs à iure expreſ-
sè improbatæ. Quibus ceſſantibus cæteræ
conditiones admittendæ veniunt per Ordi-
84 narios, qui in hoc conſentire debent, et qui-
dem ex neceſſitate tenentur illas approbare,
nam hoc caſu ſunt loco Iudicis, auth. ſtatuimus
vbi Bald. num. 2. C. de Epiſcop. & Cleric. Alex.
conſil. 2. num. 79. lib. 1. Borr. deciſ. 326. numer. 2.
Et ſi Epiſcopus denegaret conſentire, poteſt
85 fundator recurrere ad Superiorem, qui eum
cogat ad conſentiendum, vel ſi contumax ſit,
ipſo ſuperior conſentiat. Felin. in cap. cum Ve-
nerabilis. nu. 33. verſ. etſi Epiſcopus de except. per
doctrinam Innocent. in cap. in Lateranenſi. nu-
mer. 5. de præbend. Prædictus enim conſenſus
Ordinarij in hoc caſu, non videtur requiſitus
pro libertate voluntatis ipſius Ordinarij, ſed
86 vt dixi, tamquam Iudicis, ſcilicet, vt poſſit
videre an conditiones ſint de improbatis à
iure, et ſi ean patiantur defectum impoſſibi-
litatis, vel turpitudinis &c. propterea ſi non
ſint tales ex neceſſitate tenetur illas appro-
bare, cum vt dixi, ſit loco Iudicis.

Nec Ordinarii putent conſentiendo con-
87 ditionibus per patronos petitis contra ius
comune, aliquid contra ius moliri, cum id ef-
ficiant iuris permiſſu, vt inquit Butr. in cap. cũ
dilectus. num. 42. de conſuetud. etiam res ipſas
88 Eccleſiaſticas ſeruituti ſubijciendo Gemin. in
cap. hoc conſultiſſimo. §. contractus ſub numer. 7.
verſ. ſed quare de reb. Eccleſ. non alienand. et in
89 terminis, vt poſſint conſentire etiam in præ-
iudiciũ Papæ circa reſeruationes beneficio-
rũ veluti ſi Patronus Laicus apponat cã con-
ditionẽ, vt Iuriſpatronatus diſpoſitio ſpectet
ad Eccleſiam in perpetuum, tamquam laica-
90 le, licet aliàs hoc caſu intrarent reſeruatio-
nes Apoſtolicæ, non obſtante fuiſſe Iuſpatro-
natus fundatũ à laico, vt traditur in cap. vnic.
de Iurepatr. in 6. quia ad cognoſcendum an
Iuſpatronatus ſit laicale, vel Eccleſiaſticum,
91 attenditur perſona, apud quam eſt ius præ-
ſentandi, ex allegatis in cauſa Leodien. Paro-
chialis 18. Decembris 1623. coram bo. me. Mer-
lino, eſt deciſ. 87. in prima. num. 6 & deinde in
cauſa Anagnina Beneficij 23. Iunij 1642. coram
eodem in fin. eſt deciſ. 896. num. 10. verſic. hodie
pertinet ad perſonas Eccleſiaſticas præſenta-
tio &c. et latius in eadẽ cauſa 30. Maij 1644.
coram R. P. D. Meltio. vbi congeruntur aliæ
deciſiones, et adde deciſ. in cauſa Compoſtel-
lana Parochialis 17. Iunij 1644. coram Eminẽ-
tiſſimo D. Card. Cecchino. §. Neque ad effectum,
verſic. dignoſcitur ex perſona, penes quem eſt ius
92 præſentandi, et in puncto, vt Iura patronatus
ſpectantia ad Eccleſiaſticos cadant ſub regu-
lis reſeruatorijs, plures DD. & deciſiones ad-
duxi ſupra cap. 56. num. 76.

Nihilominus ſi patronus apponat talem
conditionem, vt ſit tamquam laicale Iuſpa-
93 tronatus, Ordinarius licitè poteſt conſenti-
re, et nec tunc intrabunt reſeruationes Apo-
ſtolicæ, vt benè fuit conſideratum in ſuprare-
latis deciſionibus, et præſertim in d. Romana
Iuriſpatronatus coram Card. Sacrato, & in di-
cta Spoletana Canonicatus coram Reuerendiſſ.
Terraconen. §. Nihilominus. verſ. valuerit ap-
ponere conditiones ad effectum excludendi reſer-
uationes Apoſtolicas &c.

Nec putandum eſt, fundatorem voluiſſe
94 derogare facultatibus Romani Põtificis. quia
id non percutit poteſtatem eiuſdem, ſed be-
ne voluntatem, etenim Beneficia Iuriſpatro-
natus laicalis, non ideo cadunt ſub reſerua-
tionibus

Digitized by Google

95 tionibus Apoſtolicis, quia Papa non poſſit,
ſed quia ſtante eius pietate cauſa de qua ſupra
non vult, ſi ipſe enim vellet indifferenter om-
96 nia iurapatronatus poſſet comprehendere
ſub reſeruationibus, *vt conſiderauit Rota in*
cauſa Comaclen ſeu Ferrarien. Præpoſitura 15.
Decembris 1625. coram bo, me. Rembold. *eſt de-*
ciſ. 630. part. 4. recent. tom. 3. num. 5. verſ. ſi Papa
vellet, poſſet comprehendere &c. vbi etiam di-
97 citur ſi Papa vellet poſſet derogare etiam
Iuribuſpatronatus Regum.
Vnde ſi fundator rogaſſet Summum Pon-
98 tificem, vt ſicuti non ſolet derogare iuripa-
tronatus reſeruato Laicis, ita nec vellet dero-
gare reſeruato perſonis Eccleſiaſticis; Talis
petitio videtur digna exauditione, nam ideo
99 Papa in reſeruationibus comprehendit iuſ-
patronatus reſeruatum Eccleſię, quia videtur
reſeruatum intuitu ipſius Eccleſiæ, ideoque
diſponendo de eo, non videtur facere contra
volutatem fundatoris, cum ipſe ſit caput Ec-
100 cleſiæ Vniuerſalis, & Gubernator ſupremus,
& bona iuraque cuiuslibet Eccleſiæ Orbis ad
eius nutum manent, eſt enim Papa conſtitu-
tutus à DEO Dominus domus ſuæ, & Prin-
ceps omnis poſſeſſionis ſuæ, *prout abundè iam*
deduxi in annotat. ad deciſ. 1. à num. 186 verſic.
Sol ſicut ſi habet in planetis &c. part. 3. recent.
Aduerte, tunc Iuſpatronatus relictum Ec-
101 cleſiæ cadere ſub reſeruationibus, quando,
vt dixi, intuitu Eccleſiæ fuit relictum, quia ſi
ſit relictum Eccleſiæ, nō ipſius contemplatio-
102 ne, ſed alterius, veluti dum fuit aſſignatum
Clerico ipſiuſmet intuitu, & hoc caſu non erit
Eccleſiaſticum. *Rota deciſ. 574. numer. 7. & 8.*
part. 1. diuerſ. & nuper in terminis clerici ſe-
cularis, quidquid eſſet dicendum, quoad cle-
103 ricos regulares, quia omnia acquirunt Mo-
naſterio ob votum paupertatis, *animaduerſū*
fuit in cauſa Anagnina Beneficij 30. Maij 1644
coram R. P. D. Melito. Sed loquendo, quando
iuſpatronatus eſt relictum intuitu Eccleſiæ.
Nam, & hoc caſu in dubio ſtat præſumptio,
104 quod fundator Iuriſpatronatus Eccleſiaſti-
ci cenſeatur velle, vt illud remaneat ſub libe-
ra diſpoſitione Papæ, & ſic cadat ſub regula
reſeruatoria menſium, *vt ſæpè cenſuit Rota, et*
præſertim in d. cauſa Spoletana Canonicatus 3.
Iulij 1645. coram Reuerendiſſ. D. Terraconen.
§. Quandoquidem. verſ. in dubio fundator iuriſ-
patronatus Eccleſiaſtici, cenſetur illud voluiſſe
cadere ſub reſeruatione &c.
Sed hoc procedit, vt dixi in ambiguis, ſecus
105 verò in claris, veluti dum fundator talis Iu-
riſpatronatus in limine fundationis apponat
conditionem illam, de qua ſupra, ſcilicet quã-
uis eo caſu Iuſpatronatus ſortiatur naturam
Eccleſiaſticam, quia illud relinquit Eccleſiæ,
106 tamen deſiderat, vt regulariter iuxta natu-
ram Iuriſpatronatus laicalis, ex qua condi-
tione benè colligitur eius intentionem eſſe,
107 ne illud cadat ſub regulis reſeruatorijs, pro-
ut ex ſolita benignitate Romanorum Ponti-
ficum, iuſpatronatus laicale non cadit, *vt latè*
dixi ſupra cap. 55. à num. 80. Expreſſum quip-
108 pe dicitur, quod ex verbis virtualiter re-
ſultat. *l. Gallus. §. quidam rectè. ff. de liber. &*
poſthum. l. certum ff. de condit. & demonſtr. §. ſi
verò expreſſim. Auth. de hared. & Falcid. l. Præ-
tor. in princip. ff. de nou. oper. nunciat. l. fin. C. quod
cum eo. l. cum quid ff. ſi cert. pet. Bart. *& omnes. in*
l. 1. ff. de vulgar. & pupill. ſubſtitut. Afflict. de-
ciſ. Neapolitan. 3. *num. 5. verſ. quod tacitè ineſt*
habetur pro expreſſo &c. Giurb. deciſ. Siciliæ. 45.
num. 2. verſ. quia expreſſum etiam dicitur, quod
tacitè ineſt ex natura verbi &c. Surd. dec. Man-
tuana 254. *nu.* 38. *verſ. expreſſum dicitur, quod*
ſequitur à verbis expreſſis &c. Oſaſch. deciſ. Pe-
demont. 142 *num. 11. verſ. etſi non exprimatur,*
colligitur ex verbis &c. Gamma deciſ. Luſitaniæ
306. *ſub num. 30 verſ. expreſſum dicitur, quod*
virtualiter continetur in diſpoſitione &c.
Qua igitur clara fundatoris intentione ſtã-
te, Romanus Pontifex cum ex præſumpta
109 fundantium, iuſpatronatus Eccleſiaſticum
includat in reſeruationibus, ideoque ſi de cõ-
traria eorum intentione conſtet, Papa non
intendit eis contradicere, & licet nullos in-
110 iuria aliqua afficiat, dum ſua omnipoten-
tia in beneficialibus abſoluta vtitur *cap. 1. &*
cap. ſi à ſede 31. de præbend. in 6 ſextò. Ioan. Mo-
nach. *vti etiam* Prob. *in cap. ſi eo tempore num. 1.*
de electione in 6. Bald. *in cap. 1. num. 1. de his qui*
feud. dar. poſſ. Archidiac *in cap. cum de beneficio.*
num. 2. circa finem, de præbend. in 6. *Cardin. de*
Turrecremat. *in tractat. de Eccleſ. lib. 2 cap. 52.*
Nihilominus pijs fundatoribus, tamquam
111 benignius pater in re, quæ ab eius libero
arbitrio pendet, intendit ſuauiter applaude-
re, & hac de cauſa renuit iurapatronatus lai-
corum comprehendere ſub reſeruationibus
Apoſtolicis, *vt conſideraui ſupra d. cap. 55. n. 4.*
verſ. ne retrahantur à fundatione &c. Quare vt
112 Pater Patrum hac benignitate filios alliciat
ad ſimilia opera facienda, cum in honorem
DEI redundent, cuius ipſe eſt Vicarius, &
113 etiam ad animarum ſalutem proſint, quarũ
Papa eſt conſtitutus à DEO, præcipuus pa-
114 ſtor, & ſic tamquam bonus Paſtor debet cu-
rare, vt per viam ſalutis omnes ambulent;
115 Ipſeque, vt alibi dixi, eſt ſtella Polaris peri-
culoſæ nauigationis Orthodoxæ erga Cœlum
ipſe ex hoc periculoſo Mundo Ægipti ad pro-
116 miſſas terras cæleſtes diligentibus DEVM,
verbo, & exemplo ducere omnes homines
tenetur, tàm infideles, tàm Catholicos, tàm
hæreticos, vt aduertit Bernardus Sanctus li-
bro 3. de conſiderat. ad Eugenium Papam, ibi,
117 *Curandum tibi ſummopere eſt, vt qui non ſa-*
piunt, ſapiant; Et qui ſapiunt non deſipiant; Et
qui deſipuere, reſipiſcant. Nam *qui non ſapiunt,*
ſapiant ſunt infideles, *& qui ſapiunt non deſi-*
piant, ſunt Catholici, *& qui deſipuere reſipiſ-*
cant, ſunt hæretici. O formidabile pondus.

Ex ſupradictis ergo patet, nec Ordinarios admittendo, nec patronos petendo iuſpatro-
118 natus Eccleſiaſticum non cadere ſub reſeruationibus Apoſtolicis, velle derogare poteſtati Romani Pontificis, cum id non percutiat eius poteſtatem, ſed volũtatem, quæ ſatis benigna, ac gratioſa dicitur, eſſe erga tales pios fundatores, idque etiã palpamus in caſu quo
119 iuſpatronatus eſſet mixtum, & licet tunc deſumat naturam iuriſpatronatus Eccleſiaſtici tamquam potentiorem, & nobiliorem, & per conſequens deberet cadere ſub reſeruationibus Apoſtolicis, nihilominus Papa tunc in eo
120 regulariter non ſe ingerit, permittendo, vt qualitas laicalis alias de ipſius voluntate exẽpta ab eius reſeruationibus qualitatem Eccleſiaſticam, & iudicetur ac ſi iuſpatronatus in totum eſſet laicale, *vt deduxi ſupra cap. 59. à num. 78.*

Prolixius ſanè credebã quàm ſermo in hoc articulo proceſsit, fertilis enim eſt materia,
121 ideoque ea, quæ dixi, ſufficiat ſummo digito demonſtraſſe, ſuo quippe loco ampliſſimè dotabo. Et proſequi loquendo ſtrictè, vnde digreſsi ſumus nẽpe Venerabilẽ Fabricã S. Petri nullatenus intrare, quoad executionẽ relictorũ ad pias cauſas iuxta eius priuilegia, nẽ data negligentia executorum, vel ſubexecutorum in ſpecie in defectum primorum negligentiũ a teſtatore relictorum, quia niſi data omnium negligentia, Fabricã contra diſpoſitionem te-
122 ſtatorum vellet ſe intromittere in executionẽ legatorum piorum, poſſet eſſe, vt multi ſe retraherent, (ſciendo eorum voluntates ſpreturas eſſe) à ſalutiferis, pijſque diſpoſitionibus, ad quod euitandum iura Pontificia admittunt multa etiam cum vulneratione iuris
123 communis, propriarumque ſanctionum, vt piorum diſponentium mens cuſtodiatur, & ſic alliciant, & non retrahant homines ad piè operandum, vt ſatis ſupra demonſtraui, reliqua vide in capitibus ſeqq.

ARGVMENTVM.

In Legatorum piorum executione, quando ſe intromitteret Fabrica S. Petri de Vrbe, ex eo, quod exequutores teſtamentarij ſunt negligentes in illorum executione, ſi in caſu illo teſtator prouiderit de alijs ſub exequutoribus, poterit repelli, tamquam agẽs ſine actione, cum ipſa non poſſit pretendere emolumẽta ad hoc ei à Summis Pontificis, deſtinata, niſi in caſu negligentiæ eorum, qui ad talem executionem teſtator vocauit, & cum ipſa ſit vocata ſub tali conditione, vnde niſi ea verificata, nihil ponit in eſſe.

Agens ſine actione procul à limine iudicij arcẽdus eſt, & hoc poteſt facere Iudex ex officio, quamuis id reus non petierit, imo licet libellum exceptionis obtulerit, Iudex calumnioſè agentem non audire, & ſurda aure pertranſire poteſt, Exceptio, tua non intereſt, litem ipſam perimit, cum ſit exceptio litis finitæ.

In executione legatorum piorum tũc quippe poteſt ſe intromittere Fabrica S. Petri de Vrbe, quamuis Teſtator prohibuerit, ne in illis ſe intromitteret, data negligentia omnium executorum, quia cum de illo caſu non prouiderit Teſtator cenſetur eum reliquiſſe ſub diſpoſitione iuris communis, et ſic erit locus exequutoribus legitimis qui ſunt Ordinarij, & hodie loco eorum Fabrica S. Petri, et vide etiam in ſequenti cap.

SVMMARIVM.

124 *Executor teſtamentarius, quoties aliquis eſt, ipſe, & non legitimus debet exequi piam mentem teſtantis, & num. 125.*
126 *Fabrica S. Petri de Vrbe, ſi vellet ſe intromittere in executione legatorum piorum, data negligentia primorum executorum, ſi adſint ſubexecutores à teſtatore electi, quomodo poſſit repelli.*
127 *Agens ſine actione officio Iudicis poteſt repelli à limine iudicij.*
Exceptio tua non intereſt, in effectu importat actorem ſine actione non poſſe agere.
128 *Exceptio tua non intereſt, litem ipſam perimit*
Exceptio, tua non intereſt, eſt peremptoria, ſeu litis finitæ.
129 *Colonus non tenetur perſeuerare, quando eius dominus defunctus eſt, & prædium alteri legauit.*
130 *Hæres non poteſt cogere colonum ad perſeuerandum, quando defunctus prædium alicui reliquit, & quare.*
131 *Actio non datur ceſſante intereſſe.*
132 *Legatarius non poteſt cogere colonum, ad perſeuerandum in prædio, ei locato à defuncto, & quare.*
133 *Locator non poteſt cogere colonum ad perſeuerandum, quando ipſe prædium vendidit, & numer. 137.*
134 *Emptor prædij non poteſt cogere colonum ad perſeuerandum in locatione, & quare.*
Actio perſonalis non tranſit in ſingularem ſucceſſorem.
135 *Iudices ſæpe coguntur ſuſcipere inanes labores, & id vel auaritia partium, vel facilitate Aduocatorum.*
146 *Aduocati morem gerendo partibus, aliquando non curant amplecti veritatem.*
137 *Aduocati non nulli parabolani ſunt, qui cauſæ victoriam, ſicuti Medici ſanitatem promittũt.*
138 *Medici non nulli cœca inuentione medentur.*
Medici periti, prima excellentia eſt, penetrare cauſam mali.
139 *Scire eſt rem per cauſam cognoſcere.*
140 *Litis finis, aliquando ſolet eſſe exordium alterius.*
Lites non ſunt multiplicandæ.

141 *Lites ex litibus gigni graue, & perniciosũ eſt.*
142 *Lis cum ſit fœminini generis facilè litem gignit, varò abortum faciendo.*
Lites fœcundæ ſunt, & quælibet habent in ventre aliam, & facilè parturiunt.
143 *in Iudicio nemo ſine actione poteſt experiri, quod procedit, vt nec actio ſuperueniens ei proſit, declara vt hic.*
144 *Exceptio tua non intereſt, non ſolum repellit ab agendo, ſed etiam ab excipiendo.*
145 *Index poteſt calumnioſè agentem non audire & ſurda aure pertranſire.*
146 *Actor veniens ad iudicium ſine armis, id eſt ſine actione, Index etiam ſi reus id non petat poteſt ei imponere ſilentium, et n. 156.*
147 *Index ſi videat actorem ſine actione experiri, & id ex actis reſultet cum debet ab agendo repellere, nemine petente. & n. 151.*
148 *Actorem agentem ſine actione, Index debet à iudicio propellere etiamſi reus dediſſet libellũ.*
149 *Index debet libellum contra veritatem dictatum dentibus lacerare.*
153 *Index, ſi non repellat actorem venientem ad iudicium ſine actione, ſi id ei conſtet ex actis tenetur parti in ſindicatu, declara, vt n. 152.*
154 *Intereſſe ſi quis non habeat in cauſa, & ſic experiatur ſine actione, ei clauduntur fores iudiciales.*
155 *Agens ad ea, quæ ſua, non intereſt, numquã auditur in iudicio.*
156 *Agenti, cuilibet de Mundo, poteſt obijci tibi non competit ius agendi, quia tua non intereſt.*
157 *Fabrica S. Petri de Vrbe agens pro exequutione legatorum piorum eiuſque emolumentis, non data negligentia ſubexecutorum teſtamentariorum qualiter replicari poſſit.*
158 *Emolumenta pro exequendis piamente teſtatorum quando competant Venerabili Fabricæ S. Petri, et n. 159 et 161.*
161 *Conditio niſi purificetur nihil ponit in eſſe.*
162 *Miniſtri Fabricæ S. Petri, antequã ei acquirãtur emolumenta pro exequendis legatis pijs, quid docere debeant.*
165 *Legibus nihil eſt antiquius, quam in vniuerſum curare, vt ſecundum legem defuncti omnia exequantur.*
166 *ad Hæreditatem, vel ad tutelam lex, vocando proximiores, quando teſtator non diſponit, putat procedere ſecundum voluntatem ipſius defuncti.*
167 *Affectionem ad ſuos propinquos quilibet præſumitur habere.*
Teſtantium pias voluntates, quando quis multò magis cauere debet, ne lædat.
168 *Emolumentum, non debet, quis conſequi ex eo, quod non ſeruat.*
169 *Voluntatem defuncti, qui deſtruit, abſit vt aliquid ei ex hoc conſequatur, et n. 169.*
170 *Defunctorum voluntatem violare, ſacrilegiũ putauit Ariſtoteles.*
171 *Teſtatoris honeſtũ præceptum ſpernens dicitur ſibi teſtatoris odium prouocare.*
172 *Teſtator dicitur, iacturam pati, ſi vel in minimo eius voluntas non ſecuatur.*
173 *circa Executionẽ legatorum piorum, quando Fabrica S. Petri poſſit ſe intromittere tam ſecundum ius commune, cum ſit ſubrogata in locũ Epiſcoporum, quàm ſecundum eius priuilegia.*
174 *in Executionem legatorum piorum, data negligentia omnium executorum à teſtatore relictorum tunc Fabrica S. Petri, ſe intromittere valet.*
175 *Excitando à ſomno nos, et canendo tubam diligentiæ.*
176 *in Executionem legatorum piorum Fabrica S. Petri ſe poteſt intromittere, data negligẽtia omnium executorum.*
177 *Fabricam S. Petri teſtator prohibens, ne ſe intromittat in executione legatorum piorum, ſtante negligentia executorum, hoc non obſtã te poteſt ſe licitè intromittere & quare.*
178 *Teſtator, ſi iubeat vt in relicto pia, non ſe intromittat Epiſcopus, nihilominus in caſu negligentiæ executorum poteſt ſe intromittere cum caſus iſte negligentiæ fuerit omiſſus à teſtatore. & num. 170.*
180 *Epiſcopus ſecundum Concil Tridentin. poteſt quæcumque Hoſpitalia, et Confraternitates Laicorum viſitare, quibuſcumque non obſtantibus.*
181 *Epiſcopus poteſt cogere Officiales Hoſpitaliũ, vel Confraternitatum Laicorum, ſi debitores reperiantur ad ſoluendum.*
182 *Rationes non cenſentur reddita, niſi reſtituatur reliquatum.*
183 *Epiſcopus poteſt viſitare Cõfraternitates Laicorum etiam in Eccleſijs Regularium exemptorum.*
184 *Epiſcopus poteſt compellere Miniſtros Confraternitatum Laicorum, etiam in Eccleſia Regularium exemptorum, exiſtentium, ad reddenda computa, & rationes, & n. 185.*
185 *Epiſcopus non poteſt viſitare altaria Confraternitatum Laicorum, intra Eccleſias Regularium exemptorum exiſtentia.*
186 *Epiſcopus dum eſt in quaſi poſſeſſione viſitandi Confraternitates Laicorum intra Eccleſias Regularium exemptorũ, ſi ei clauduntur oſtia Eccleſiæ quid ei ſit licitum.*
187 *Hoſpitalia omnia, ſiue publica, ſiue priuata ſiue Eccleſiaſtica, ſiue Laicalia, tenentur reddere rationem Epiſcopo.*
188 *Hoſpitalia tunc non poſſunt viſitari per Ordinarios, dum id fuit cautum in limine fundationis per fundatorem.*
189 *Ordinarius ſi cõſentiat fundatori Hoſpitalis, et hoc in limine fundationis, quod erit liberum à viſitatione eius, validum hoc eſt, & nec ipſe nec eius ſucceſſores poterint viſitare illud & num. 190.*
191 *Ordinarius, ſtante pacto inter ipſum, & fundatorem*

datorem, quod non viſitabit Hoſpitale ab eo erectum, & qualiter id intelligatur.

192 *Sed ſecus in caſu negligentiæ, quia tunc id poterit facere, tamquã in caſu à teſtatore relicto.*

193 *Hoſpitalia omnia ſunt ſub protectione Eccleſiæ, & Epiſcopus debet ea ordinare ad caſum deſtinatum.*

194 *in Locis pijs, vt tollatur omnis ſuſpicio fraudis et vſurpationis, curandum eſt vt committatur cura vni, non ſemper ſed variandum.*

195 *Miniſtri Locorum piorum non debent eſſe vltra triennium, et quid accidat ex frequenti mutatione. nu. 196.*

197 *Miniſtri locorum publicorum dum vident ſe perpetuos facilè vertunt ſe in tyrannidem.*

198 *Officiales perpetui ſunt magis formidabiles, quam temporales.*

199 *Officiales publicos, an ſit bonum mutare & nu. 200. & 201.*

202 *Miniſtri Hoſpitalium, vel aliorum locorum piorum non ſunt mutandi, ſi id in fundatione fuit cautum per fundatores.*

203 *Quod intelligitur data diligentia, miniſtrorum, ſecus ſi ſocordia illorum adſit, quia Ordinarius poterit mutare.*

CAPVT LXXXVIII.

COnſiderandum illud quoque reſtat, ad
maiorem corroborationem eorum, quæ
in præcedenti capite diximus, quod Epiſco-
pus, & per conſequens Venerabilis Fabrica
124 S. Petri de Vrbe non valet ſe intrommittere
in executione Legatorum piorum, quando
teſtator in teſtamento ſuo in caſu negligẽtiæ,
ſocordiaque executorum teſtamentorum ip-
ſe prouidit de alijs executoribus, vnde data
125 negligentia primorum executorũ, tunc ipſa
non poteſt, ſe intromittere tamquam execu-
trix legitima, ſed ad alios ſubexecutores te-
ſtamentarios ſit deuolutio, quia quoties adeſt
aliquis executor à teſtatore electus, qui velit,
& poſſit eſſequi piam mentem teſtantis, ſem-
per ſilebunt priuilegia d. Fabricæ. & maximè
propter rationem latè deductam in præcedẽti
126 ti capite, Quare, ſi tunc ea ſe intromitteret,
ſanè Iudicis etiam officio poſſet repelli à limi-
ne iudicij, tamquam ſine actione experiens.
Cum ſatis perſpicuum in iure ſit, exceptionẽ,
tua non intereſt, in effectu importare, actorem
127 ſine actione non agere, et proinde ſecundũ
legum diſpoſitionem, non eſſe in iudicio au-
diendum. *l. 1 in princip. ff. de appellat. recipien l.
ſi pupilli. 6. §. videamus. & ibi* Bart. et DD. *ff. de
negot. geſt. l. ſi quis poſſeſſor. 31. §. ſicut. ff. de petit.
hæred. l. quoties. 9. §. item. ſi. ff de admin. tutor.
Bart. Alex. Iaſ. & DD. in l. ſi Titius. 9. ff de verb.
ſignif. l. ex conuentione. C. de pact.* Rota *in cau-
ſa Romana Prædij. 10. Iunij 1622. coram
bo. me.* Coccin. *eſt. deciſ. 406. n. 7. verſ. intereſſe
non habens, non auditur part. 4. recent. tom. 2.*
Huiuſque exceptionis, *tua non intereſt*, na-
128 tura eſt, litem ipſam perimere, cum ſit ex-
ceptio peremptoria, ſeu litis finitæ. *l. loci cor-
pus. §. competit. ff. ſi ſeruit. vindic. l. poſthumus.
§. ſi quis ex eis ff de inofficioſ. teſtam.* Dec. *conſil.
302. num. 4. & 5.* Crauett. *conſil. 182. numer. 8.
Franciſc.* Becc *conſil. 71. nu. 1. verſ. exceptio tua
non intereſt. dicitur litis finitæ, & impedit. litis
ingreſſum &c. idem* Crauett *conſil. 195. nu. 7.*
Surd. *deciſ. Senatus Mantuani 52. num. 2.*
Vbi dicitur, ſicuti Colonus nõ tenetur per-
129 ſeuerare quãdo Dominus rem alio legauit,
vt eſt textus expreſſus in l. qui fundum. ff. locat.
& ratio eſt, quia ad continuandum cogi non
130 poteſt ab hærede Domini, cui ſe obligauerat,
nam ei non intereſt, quod perſeueret, eo
quia defunctus trãſtulit in alium dominium,
& per alienationem extinctum eſt omne eius
131 intereſſe, quo ceſſante, non datur actio, *iuri-
bus, de quibus ſupra*, nec legatarius poteſt eum
compellere, vt fundum colat, quia ipſe non
132 ſuccedit in ius defuncti, ſed hæres, *vt ratio-
cinatur gloſ. in d. l. quis fundum. in verb. cogi ibi
ab hærede locatoris, de legatario non eſt dubitã-
dum &c.* Ita non poteſt pariter colonus com-
pelli ad perſeuerandum, quando Dominus
133 vendidit prædium, non à Domino, quia ex-
pirauit eius intereſſe, non ab emptore, quia
perſonalis actio non tranſit in ſingularem ſuc-
134 ceſſorem, *l. adhuc intereſt et l. omnes §. ſi hæ-
res. ff de vſufruct. & in puncto dixit Rota corã
Card.* Canaler *deciſ. 612. num. 8. ibi, in ſucceſſo-
rem ex titulo particulari non tranſeunt actiones
perſonales &c.*
Nec ſine cauſa *Surd. in deciſ. 52. in princip.*
135 conqueritur. quod fruſtratorios labores ſu-
ſcipere ſæpè coguntur Iudices, et id vel par-
tium auaritiæ, vel petulantiæ, Aduocatorum
ſeu facilitati, vel ſuperciliosæ arrogãtiæ aſcri-
bendum eſt, qui partibus moremgerendo nõ
136 curant veritatem aliquãdo amplecti, Prout
exemplificat in caſu ſupradicto coram Sena-
tu propoſito, vbi clarum ſatis apparet, quod
dominus in illis terminis nullomodo poterat
137 admitti ad agendum contra colonum ad
perſeuerandum, cum iam expiraſſet eius in-
tereſſe per venditionem &c. Caueant enim
partes, ne à promiſſionibus Aduocatorum
decipiantur, ſunt enim nonnulli ex eis igna-
138 ri, & parabolani qui cauſæ victoriam
ſicut Medici ſanitatem, promittere audent.
Heu ſicuti nonnulli Medici, cœca inuentione
139 medentur, ignorando cauſas mali infirmo-
rum, nam & aliàs prima excellentia periti
Medici, eſt cauſas malorum ſedulò penetrare,
*iuxta præceptum Galen. 2. natur. fac. cap. 9. Ari-
ſtotel. 10. Meta cap. 1.* cum, & ſcire, ſit rem per
cauſam cognoſcere, tamen, vt dixi ſicuti non-
nulli Medici in agnoſcendis cauſis malorum
cecutiunt, ita quoque poteſt dici de ſupradi-

ctis

ctis ignauis cauſidicis, in litibus cœcutiendo,
et tam facile victoriæ cauſam promittẽtibus
140 et multoties, ſi litem vnā terminent hoc eſt
cauſa, vt altera exordiatur, & ſic finis vnius
litis erit exordium alterius, & ita lites multi-
plicantur, *contra textum in l. properandum.* 13.
C. de iudic. l. fin. ff. pro ſuo. l. 2. *C. de re iudic. l. eti
quis, in fin. C. de reb. cred. l. fin. C. de except. rei
iud. l.* 10. *ibi, nullus erit litium finis. C. de trāſact.*
& graue eſt, et pernitioſum lites ex litibus gi-
141 gni. *l. terminato.* 10. *C. de fruct. & lit. expenſ.*
Sed proh lis cū ſit generis fœminini facilè
litem parit, rarò abortū faciendo, *& iure di-
xit Æneas Sylu. epiſtol.* 72. Lites eſſe fœcūdas,
142 & quamlibet habere in ventrem aliam, ac
credibile eſſe, quia fœmininum eſt nomen. li-
benter impregnari, et parturire alias lites.
Vt autem, quis id euitet, non ad ignauos Pro-
curatores, Aduocatoſq; confugiat, ſed ad eos,
qui ſalem conſcientiæ, & ſcientiæ habent vt
vt dicebat Bald. At ad nos.

Intantum verum eſt neminem ſine actione
143 in iudicio agere, vel experiri poſſe, vt nec
ius ſuperueniens etiā pẽdente lite (quidquid
ſit dū venit ei cauſa de præterito) patrocine-
tur *l. non poteſt.* 23. *& ibi Bart. Bald. Paul. Ca-
ſtrenſ. Angel. & alij. ff. de re iudicat. cap. Abb ſa-
nè de ſentent. & re iudic. in* 6. *Alberic. de* Roſat.
& Salicet. in l. ſi rem 9. *§. fin. ff. de pign. action.*
Alex. *conſil.* 85. *num* 7 *lib.* 7. Guidopap. *ſingul.*
796 *incip. Si ius ſuperueniat actori poſt litem cō-
teſtatam &c* Iaſ. *in §. ſupereſt. ſub n.* 108. *verſ.
actoriſi ius non competeret. non ſuffragatur, dū
poſt litem conteſtatam ſuperuenit &c. Inſtit. de
action Ludouic* Scharder. *in tract. de feud part.*
10. *ſect.* 18. *nu.* 76. *verſic. ius ſuperueniens actori
pendente lite &c.*
144 Quinimo dicta exceptio, *tua non intereſt*, nō
ſolum repellit ab agendo, ſed etiam ab exci-
piendo *d. l.* 1. *ff. quor appel non recip. l. ille à quo.
§. ſi de teſtamento. ff. ad. Trebell.* Dec. *in l. ſi ex
conuentione. num.* 1. *C. de pact.* Cephal. *in conſil.*
133. *num.* 39 *verſ. ad excipiendum non admitti-
tur, cuius non intereſt &c. optime* Petr. Barboſ.
in l. ſi alienam. 12. *n.* 18. *ff. ſolut. matrim.* Rota *co-
ram ſan. me.* Gregor. XV. *deciſ.* 396. *num.* 3. *verſ.
exceptio, tua non intereſt, repellit ab agendo, &
excipiendo &c. & coram R. P. D.* Queipo *in cau-
ſa Ariminen. Nullitatis obligationis.* 4. *Februar.*
1632. *eſt deciſ.* 93. *n.* 7. *verſ. exceptio tua non in-
tereſt, repellit ab agendo, et excipiendo &c. part.*
6. *recent.* Adde dictum *Innocentij in cap. poſt
electionem. de conceſſ. prabend. & ſequitur* Bald.
*in l. peremptorias. col. penult. C. ſentent. reſcind.
non poſſ.* & Natta *in conſil.* 318. *num.* 1. nempe
145 Iudicem poſſe calumnioſè excipiẽtem non
audire, & ſurda aure pertranſire, & ſic canere
illud Regij Vatis. *Ego autem tamquam ſurdus
non audiebam &c.*

Amplia iterum, in tantum actorem venien-
tem ad iudicium inermem, ideſt ſine actione,
146 repellendum eſſe, vt Iudex, etiam ſi reus id
non petierit ex officio valeat ei imponere ſi-
lentium facit, *l. mercalem. cum ibi notatis per*
Bald. *C. de condict. ob turp. cauſ. firmat.* Iacobin.
de S. Georg. *in l. lecta n.* 13 *ff. ſi cert pet. & in l.
vbi pactum. C de tranſact.* quibus in locis dicit,
147 quod ſi Iudex cognoſcat actorẽ, ſine actio-
ne experiri, & id ex actis reſultet, eum debere
ab agendo repellere, nemine id petente, etiā
ſi ipſe reus iam dediſſet libellum, aliàs ipſe
148 Iudex tenetur parti ad intereſſe, & ſequitur
Barthol à Caſſan *conſil.* 68. *nu.* 26. *verſ ab agen-
do eum repellere debet, alias &c.*

Conuenit illud quod dicitur Iudicem de-
149 bere libellum contra veritatem dictatum
dentibus lacerare, *ſecundum Bart. & alios, in l.*
1. *ff. de offic acceſſor. &* Speculat. *in titul. de aſ-
ſeſſor. §. Officium circa princip. et in titul. de li-
bell. concept. §. ſequitur. verſ. Iudex autem ſi vi-
derit libellum ineptum poteſt eum reijcere. ac di-
tibus lacerare, vt imponat finem litis. &c.* Abb *in
cap. cū inter de conſuetud in fin. & in cap. vltim.
de oblat. & in cap. examinata. num.* 21. *de iudic.*
Nec eſt dubitandum Iudicem ex ſuo officio
150 actorem ſine actione experientem à iudi-
cio repellere poſſe iuxta celebrem *gloſ. in l. vbi
pactum.* 40. *in verb. pœna. verſ. quia cum Iudex
interrogabit. qua actione, vel obligatione eſt ei ob-
ligatus non poterit reſpondere. & ſic Iudex ab-
ſoluet aduerſarium &c. C. de tranſact* & id in-
151 tellige etiam verū parte nō petente, *vt con-
cludunt DD. in l* 4. *§. cum autem ff. de damn.
infect* Roman. *in conſil* 142. *nu.* 4. *verſ. attamen.
Iudex ex proprio officio repellere debet nulliter
agentem. ſeu calumnioſè &c. cum alijs allegatis
ibi per Horat.* Maudos. *in addit in verb Officio.*
Sed loquendo quando nō repellit actorem
152 à iudicio, conſtito ipſi ex actis non habere
actionem, tunc tenetur ipſe Iudex in ſindica-
tu, eo quia omiſit id adimplere, quod teneba-
tur facere. Quæ opinio abſque pugna tranſit,
153 ſtante petitione rei, vt actor à iudicio ar-
ceatur, quia experitur ſine actione. *ſicuti poſt
Caſtren. Iaſ. Patrit. de Put. alioſque teſtit Anton.*
de Gamm. *deciſ. Senatus Luſitana* 306 *ſub n.* 8.
verſ. magis aqua videtur opimo Pauli &c.

Quilibet ergo procul à limine iudicij arcẽ-
154 dus venit, dum vult experiri ſine actione,
cum in cauſa non habeat intereſſe, quo non
dato, ceſſat omnis actio, Vnde referantur fo-
res iudiciales, denegata audientia, *l. ſi patroni.
§. qui fideicōmiſſum & ibi Angel & Alex. ff. ad
Trebell l. ſed neq. legatarios cū l. ſequēt. ff de con-
dit furtiu.* Surd. *cōſ.* 435. *n.* 18. *vbi poſt Tiraquel.*
inquit generale eſſe vt nemo audiatur ſine in-
tereſſe *Rota in cauſa Cornetana Bonorum.* 20.
Nouēb 1589. *corā bo. me.* Comitul. *eſt deciſio.* 86.
inter eius impreſſ n 4. *verſ. proinde non audien-
dus. quia experitur ſine actione &c. & in cauſa
Bononien. Denegationis Audientia* 24. *Nouem-
bris.* 1636. *corā* Reuerendiſſ. *D.* Dunozetto *De-
cano eſt deciſ.* 176. *num.* 9. *verſ. meritò fuit ex-
pulſus à iudicio, cum agenti, ad id quod ſua non
intereſt*

intereſt audientia denegetur &c. part.7. recent.
cum ibi allegatis, Adde *Ludouic.*Bulogn.*in ad-*
dit.ad conſil 26.Ioan.de Anan.*n.*12.vbi ait cui-
156 libet de Mundo obijci poſſe, tibi non com-
petit ius agendi, cum tua non interſit.

Quamobrem in caſu noſtro, cum Venera-
bilis Fabrica S.Petri aliquod intereſſe nõ ha-
157 beat ad aſſequenda ſibi aſſignata emolumẽ-
ta, niſi in caſu neglectæ executionis piæ volũ-
taris teſtatorum, ideoque non data dicta ne-
gligentia in executoribus teſtamentarijs, in-
re Iudicis quoque officio repelli debeat, tam-
quam ſine actione experiens, & ita in puncto
158 contra Fabricam agentem non data negli-
gentia ſubexecutorum teſtamentariorum, in-
uictè ſouet *Carol. Maranta in ſuis controuerſ.*
Iuris vtriuſque part.1.reſponſ.32.nu.28.verſic.
officio, Iudicis repelli debeat ſine actione expe-
riens &c. & ibi latius.

Romanorum enim Pontificum, quod fuerit
mens non ſimpliciter penitus, cõdonare dicta
158 emolumenta Fabricæ, ſed tantum in dicto
caſu ſocordiæ, vel auaritiæ hæredum, aut exe-
cutorum teſtamentariorum, difficile non erit
id demonſtrare, quia ſumus in claris, cũ Con-
ſtitutio *fel.re. Pij V. edita de anno* 1569. *incip.*
Exigit.eſt in 2.tom.Bullar.inter conſtitut d.Põ-
tificis. *Conſtitut.* 97. ita loquitur in §. 5. ibi,
159 *Ipſa legata hæredum auaritia, ſeu aliàs, exe-*
cutioni debita demãdata non fuerunt &c. Quod
enim Pontifex loquatur non ſimpliciter, ſed
ſub conditione, qui ſapit iudicet. Nã & aperti
190 Iuris eſt conditionem, antequam purifice-
tur, nihil ponere in eſſe.

Eoque clarius id ſideſcit, quia in eodem
§.ſubditur, ibi. *Si, & poſtquam iuxta teno-*
161 *rem priuilegiorum, & facultatum ſibi con-*
ceſſarum, legata huiuſmodi executioni debita de-
mandari fecerint. Quare in primis & ante
omnia Fabrica, ſeu eius Miniſtri opus eſt, vt
162 executioni demandent neglectas diſponen-
tium voluntates, antequam commodũ emo-
lumentorum, ſcilicet, vel quintæ, vel medieta-
tis conſequi valeant

Sed quomodo dicti Miniſtri poterint ſe in-
163 tromittere in executione neglectarum diſ-
poſitionum piarum, non data dicta negligen-
tia in deſtinatis executoribus teſtamentariis,
aliiſque ſubexecutoribus, in caſu negligentiæ
164 primorũ ſpecificè à teſtatore in eius ſupre-
mo elogio ſcriptis. Cum Fabrica ſit legiti-
ma executrix piarum vltimarum diſpoſitio-
num, et ſic depulſa omni controuerſia, perpe-
163 tuò manus habebit ligatas. dum non pote-
rit conſiderari negligentia in executoribus,
vel ſubexecutoribus teſtamentariis, & hoc
vt dixi ſupra,

Exemplo tutorum, vel hæredum legitimo-
164 rum, qui niſi in ſubſidium, & quando eſt
deſperata omnis ſpes, vt vocati in teſtamento
non ſint ſucceſſuri, tunc ipſi admittuntur, &
165 non aliàs, quia legibus nihil eſt antiquius,
cordiq; quam in vniuerſũ curare, vt ſecundũ
mentem defuncti procedatur. Ipſæque tantum
in ſubſidium diſponendo, putant, & tunc ſo-
lum vocando eius proximiores ad tutelam,
vel hæreditatem procedere iuxta voluntatẽ
166 ipſius defuncti, propter affectionem, qua
quis ſuos præſumitur proſequi.

Præterea multò fortius ſupradicta proce-
dunt in terminis noſtris Fabricæ, quia legea
nihil prætendunt propter admiſſionem hære-
dum, vel tutorum legitimorum, quando eoa
ſubrogat in ſubſidium loco teſtamentariorũ;
At Fabrica, quæ ex ſibi conceſſis priuilegiis,
obtinet ſupradicta emolumenta, eo magis ca-
uere debet, ne ledat pias teſtantium volun-
tates, quas certè offenderet, intromittendo
ſe, in caſu negligentiæ primorum executorũ,
ſi ipſe teſtator id præuideret, & nominauerit
167 alios executores in locum eorum, Vnde
ipſa ſpernendo talem diſpoſitionem, & veniẽ-
do contra teſtatoris voluntatem, conſequere-
168 tur emolumenta, idque quàm eſſet abſur-
ditate plenum, quilibet animaduertere poteſt.
hinc clamat textus verè notabilis in l. ſi patroni
§ quod ſi prior, ibi, *Cur enim non videtur indi-*
169 *gnum, vt qui deſtituit ſupremas defuncti præ-*
ces, conſequatur aliquid &c. ff. ad Senat. Con-
ſult Trebellian.

Ariſtoteles in ſuis problem.*cap.29 quæſt.7.*
mortuorum mãdata violare ſacrilegium pu-
170 cauit, & quod contraueniens voluntati de-
functi dicatur peccare, *tradit poſt Philipp.*
Franc.laſ Pariſ.Decian.*in conſil.39. numer.3.*
verſ ſi contrauenias voluntati defuncti dicitur
peccare &c. vol.2. Vnde ſpernens honeſtum
171 teſtatoris præceptum ſibi dicitur defuncti
odium prouocare, & ſic ab omni commodo
hæreditario excludi debet. *auth. hoc amplius.*
C.de fideicom. l ſi quis ſepulchrum. §.Prætor ait.
verſ. nihil aliquid ff. de religioſ. & ſumpt fun.
Et iacturam dicitur facere teſtator, cum vel
172 in minimo eius voluntas nõ ſeruatur. *Bald.*
in cap cum acceſſiſſent. de conſtitut. quem refert.
& ſequitur Phæb.*deciſ.Luſitan.*100.*num.*7.

Venerabilis Fabrica S.Petri, tunc piè ac re-
173 ligiosè, tàm ſecundum diſpoſitionem Iuris
communis, cum ipſa ſubrogata reperiatur
loco Epiſcoporum executorum piè relictorũ,
vt ſæpè dixi, quàm ſecundum eius priuilegia,
facultateſque poteſt ſe ingerere quoad execu-
tionem legatorum piorum quando hæres, aut
174 proximus executor eſt negligens, & alij ſub-
executores non ſunt ſcripti, vel ſi ſint ſcripti,
ipſi quoque argui poſſunt de negligentia, ſo-
cordiaque, *& bene aduertit* R.P.Anton.Dian.
in ſuis reſolut.moral.part.8.tractat.5.quæſt.56.
in fin. ibi, *data negligentia executorum deuol-*
uitur ad Epiſcopum executionem teſtamenti,
quando teſtator in eo caſu, de alio executore non
prouidit, ſecus verò ſi prouidit, tunc enim ad eũ,
& non ad Epiſcopum deuoluitur executio, niſi
& is etiam eſſet negligens.

Quo

Quo ſtante Fabrica, ſeu ipſius Miniſtri, non
175 conrert voluntatem defunctorum, ſed iuxta
eorum mentem, excitant à ſomno negligen-
tiæ ferè omnium rerum hoſti, ſeduló tubam
diligentiæ canendo, & ſimul operando, vt piè
diſpoſita à teſtatore, operè compleantur, &
176 iſte caſus negligentiæ, cum fuerit omiſſus à
teſtatore (quamuis ipſe expreſsè prohibue-
rit, ne Fabrica ſe ingereret) remanet ſub diſ-
poſitione Iuris communis, quo caſu Iu-
177 ta legitimos executores conſtituerunt, qui
tunc ſe ingerunt. *cap. ſi verò. de iureiur. gloſ. in
cap. 1. de offic. cuſtod. cap. ex qua. de offic. Archid.*
Et in puncto relicti ad pias cauſas cum cō-
178 ditione, vt Epiſcopus non poſſit ſe intromit-
tere in eius executione, vt nihilominus in
caſu negligentiæ executorum, poſſit tamquā
executor piarū diſpoſitionum Epiſcopus ap-
ponere manus, tum caſus ille negligentiæ
179 fuerit omiſſus à teſtatore, *animaduertit Ro-
ta coram bo. me. Card.* Seraph. *deciſ. 611. num 6.
verſ. nec obſtat; quod in his non poſſit ſe intro-
mittere Ordinarius &c.*

Hinc eſt licet Epiſcopus, tamquam Sedis
180 Apoſtolicæ delegatus ex decreto Sacri Cō-
cilij Tridentini *ſeſſ. 22. cap. 8.* poſſit viſitare
Hoſpitalia, & Confraternitates Laicorum nō
obſtante quacumque conſuetudine imme-
181 morabili, aut priuilegio, vel ſtatuto in con-
trarium *faciunt etiam textus in cap. 1. §. deinde
vbi gloſ. in verb. pia loca de cenſib. in 6.* Silueſter
in verb. Hoſpitalia nu. 16. Abb. *in cap. ſopite. 14.
num. 9. de cenſib.* cum aliis. *vt per Gratian. di-
ſcept. forenſ. 481. nu. 15.* Ciarlin. *controuerſ. 65.
nu. 5.* Iordan. *elucubr. diuerſ. lib. 7. titul. 9. et 24.*
& quatenus reperiuntur debitores poſſunt per
182 ipſum Epiſcopum compelli ad ſoluendum,
cum nō cenſeantur redditæ rationes, niſi fiat
reſtitutio reliquorum, & ſoluantur debita
iuxta text. in l. cum ſeruus. verſ. nam non vtique.
& ibi *communiter DD. ff. de condit. et demōſtrat.
l. Africanus l. cum ſeruus. ff. de condit. & demon-
ſtrat. l. ſi ita fuerit. §. quaſiio ff. de manumiſſ. te-
ſtam l. non ſolum. §. 11. qui. ff. de liber. legat.* cum
eliis in puncto allegatis *per Rotā coram bo. me.*
Merlino *deciſ. 473. num. 11 ibi. redditio rationū
duo continet, exhibere computa, & reliqua red-
dere &c. part. 1.*

Quod procedit etiam ſi exiſtant Cōfrater-
183 nitates in Eccleſijs Regularium exemptorū,
prout pluries cenſuit Sacra Congregatio Cō-
cilii, *teſte Marco Antonio* Genuenſ. *in ſua
prax. Archiepiſcopal. Neapolitan. cap. 21. ſub nu-
mer. 1.* & ante eū affirmat *Gratian. d. deciſ. 188.
num. 10. verſ. etiam quòd exiſtant intus Eccle-
ſias Regularium, vt pluries concluſum fuit per
Sacram Congregationem &c.* per quas fuit de-
claratum poſſe per Epiſcopum compelli tales
adminiſtratores ad reddendum computa, &
184 rationes. Non tamen poterit Epiſcopus vi-
ſitare altaria, ſeu ſacella Cōfraternitatum in-
tus Eccleſiam Regularium exemptorum exi-
ſtentia, vt reſcripſit *eadem Sacra Congregatio
Epiſcopo Amolen. de anno 1622.* his verbis.
*Epiſcopum poſſe viſitare Confraternitates perſo-
narum ſecularium in Eccleſijs Regularium ex-
emptorum exiſtentes, non autem eorum Cappel-
las, vel altaria, quæ inter eaſdem Eccleſias con-
ſiſtūt &c.* vt refert *Ciarlin. in d. cap. 65. nu. 10.*
ſed ſecus eſt, vt dixi, in reddendis computis,
185 & rationibus non obſtantibus conſuetudi-
nibus, & priuilegijs, tamquam ſublatis *per
Concil. in d. cap. 8. ſeſſ. 22. de reformat.* habetur
*etiam eiuſdem Concilij decretum ſeſſ. 7. de refor-
mat. cap. 15. et ſeſſ. 25. de reformat. general. cap. 8.*
in quibus iuribus renouata eſt antiqua Con-
*cilij Vien. Clement. V. conſtitutio de qua in clem.
quia contingit. de religioſ. dom. vide S. Antonin.
in ſua ſumma 3 part. titul. 11. cap. 2. per totum.*

Et quando Ordinarius eſt in quaſi poſſeſ-
ſione viſitandi, ſi Regulares, vel alij renuant
illum intromittere pro defenſione iurium
186 ſuorum, & exſtimationis, ne vilipendatur,
ſi ei claudantur oſtia, licebit vim inferre, &
ipſa oſtia frangere, et ſic viſitationem perfi-
cere, inuocato etiam brachio ſeculari, ſi eo
indigebit. *Innocent. in cap. 1. verſic. item alia
ratione. vbi Abb. num. 5. de Immunit. Eccleſiaſt.
Fuſc. de viſitat. part. 2. cap. 19. num. 1.* Et in con-
tingētia facti, ita fuit obſeruatum in caſu re-
lato *per Io. Bapt. Ciarlin. cōtrou. lib. 1. d. cap. 65.
num. 10.* & ſi aliqua difficultas oritur, viſita-
bunt Ordinarij tamquam Apoſtolicæ Sedis
Delegati, *vt diſponitur in d. Concil. Tridentin.
ſeſſ. 22. de reformat. cap. 8.* latè *Eraſm. de Cochier.
de iuriſdiction. Ordinar. in exemptos part. 1. q. 31.
num. 7 & part. 2. quæſt. 45. num 77. & nu 97.*
& quod de omnibus locis pijs Epiſcopo red-
187 dendam eſſe rationem ab adminiſtratori-
bus, ſiue Hoſpitalia ſint publica, ſiue priuata,
ſiue Eccleſiaſtica aut laicalia. *refert deciſ. de-
mendar. ad recompilat. leg. Nauarr. lib. 1. tit. 18.
leg. 7. num 78. & Auguſtin* Barboſ. *de offic. &
poteſtat. Epiſcopi part. 3. allegat. 75. nu. 78.* cum
abunde relatis *per Rotam in cauſa Calaritana
Iuris viſitandi 21. Maij 1649. coram Eminen-
tiſſimo D. Card.* Corrado. *§. Propterea tenentur
executores piarum huiuſmodi diſpoſitionum ad-
miniſtrationis eorum rationes ipſis Epiſcopis
reddere &c.*

Tamen hæc opinio inter cæteros caſus li-
mitatur, quando de tempore fundationis fuit
188 cautum, vt poſſint minime dicta loca viſi-
tari per Ordinarios, tunc enim Ordinarius
cauſā, *de qua latè dixi ſupra à nu. 68.* non po-
terit dicta loca viſitare vigore diſpoſitionis
dicti decreti *Concil. Tridentin. ſeſſ. 22. cap. 8 de
reformat.* cum per illud non tollantur ſimiles
fundationes, & benè aduertit *Rota corā ſa. me.
Gregor. XV. deciſ. 4. ſub numer. 12.* vbi dicitur,
quod ſi Epiſcopus in limine fundationis con-
189 ſentiat, quod Hoſpitale ſit liberum à viſita-
tione Epiſcopi, validum id erit, et nec poterit
ipſe, nec eius ſucceſſores viſitare talem lo-
cum

cum &c. et deinde fuit reſolutum corā *R.P.D.*
Cerro *in d. cauſa Leopolien. Adminiſtrationis*
Hoſpitalis 27. Ianuarij 1645. & iterum die 15.
Maij eiuſdem anni, vbi dicitur, quod regula
aſſiſtentiæ Iuris communis, quod Epiſcopus
190 poſſit viſitare omnia loca pia, non attendi-
tur, quando aliter fuit cautum in ipſa erectio-
ne, et fundatione, cum erectionis, et funda-
tionis forma ſit attendenda circa guberniũ,
et adminiſtrationem; Idque ſanè intelligi de-
bet, et hoc quippè facit ad propoſitum noſtrũ
vt data diligentia executorum talium operũ
191 piorum, non poſſint Ordinarij, ne veniant
contra voluntatem piorum fundatorum, ſe
immiſcere viſitationi, correctioni, et admi-
niſtrationi talium locorum, ſed in caſu negli-
192 gentiæ eorum executorum, ſeu adminiſtra-
torum, poterint ſe ingerere, tamquam in ca-
ſu à fundatoribus omiſſo *iuxta diſpoſitionem*
cap. tua nobis. de iurepatronat et ſic ſæpe fuit
reſolutum *in Sacra Congregatione Concilij*
affirmante *Gratian. diſcept. forenſ. cap* 481. *nu-*
mer. 25. verſic niſi in caſu negligentiæ admini-
ſtratorum &c. atque ita etiam fuiſſe reſcriptũ
193 ad Archiepiſcopum Meſſanen. per eandem
Sacram Congregationem refert *Carol. de*
Graſſ. in tractat. de effect. clericat. effect. 1. n. 610.

Rurſus cõgruit quod dicitur in ſimili ma-
194 teria, nempe cum omnia Hoſpitalia ſint ſub
protectione Eccleſiæ. *Abb. in cap. cum ſit gene-*
rale num. 3. de for. competent. Et illa debet Epiſ-
copus ordinare ad vſum deſtinatum, et eorũ
curam habere. *clem. quia contingit. de religioſ.*
domib. Inter cœtera tamen curare debet ad
195 effectum, vt in eis, alijſque locis pijs tolla-
tur omnis fraus, et vſurpationis ſuſpicio, non
permittere quod ſemper vni, et eidem con-
cedatur adminiſtratio, ſed variari de bono in
meliorem adminiſtratorem, vt tamen in qua-
libet perſona non excedat triennium, vt ze-
lanter monuit *Sacrũ Concil. Tridentin. ſeſſ. 25.*
de reform. cap. 8. circa finem. verſ nec gubernatio,
ſeu adminiſtratio dictorum locorum vni, & eidẽ
perſonæ vltra triennium deinceps cõmittatur &c.
et vide *Paul. Fuſc. in tractat. de viſitat. & regi-*
min. Eccleſ. lib. 2. cap. 13. num. 16 verſ. non de-
bet Epiſcopus permittere, vt ſẽper vni &c. Quia
ex mutatione frequenti, vnus ad alterius bo-
196 nam æmulationem plurimum auxit, quod
non fit eſt in perpetuitate.

Nam et vt præſtantiſſima omnium rerum
magiſtra, nempe experientia docet, quando
197 miniſter videt ſe perpetuum facilius verti-
tur in tyrannidem, *vt conſiderauit M. Anton.*
Narta *in conſil. 50. num. 3. verſic. quia in bis,*
qui ſe vident perpetuo manſuros in officio vt plu-
rimum vertuntur in tyrannidem &c. ita pari-
ter ratiocinata eſt Rota *in cauſa Romana Mu-*
tui. ſeu Pecuniaria 14. *Martij* 1631. *coram bon.*
mem Merlino *eſt deciſio 26. num. 31. verſ. cum*
videt ſe perpetuũ facilius inducitur in tyranni
dẽ &c p. 6. rec. inter eius impreſſ. eſt dec. 31. n. 606.

Vbi dicitur Officialem perpetuum eſſe ma-
gis formidabilem, quàm temporalem, qui eſt
198 remouendus breui tempore, et ſindicatus
cenſura debet ſubire, *vt inſinuat. Salyc in lege*
principalibus poſt Guill. de Cun *atque etiam Iaſ.*
ibidem, num. 2. verſ tamen poſſet reſpondere. Dec.
num. 2. verſic. ſed tantum in cõtrarium ff ſi cert.
petat. Quod tamen ſecus eſt in officiali perpe-
tuo. Quamuis nonnulli velint melius eſſe, vt
publici Officiales non mutentur, quia non
parcit populis breue regimen. *ſecundum gloſ.*
in cap. hinc eſt 16. q. 1. et videatur *text. in l. præ-*
tor. §. final ff. de vacat. & excuſat. mun.

Et hoc eſt, quod Imp. Tiberius quibuſdam
199 Principibus reſpondiſſe fertur, et ſuadenti-
bus mutationem officialium. Vidi, inquit,
quemdam muſcas vulneribus inſidentes fu-
gare, quem ægrotus inculpauit dicens, Quo-
niam venturæ ſunt ſitibundæ, vt ſugerẽt, iſtæ
tantum, quia plenæ ſunt locum occupabant,
quaſi diceret. Conſultius eſſe locuplea reti-
nere Officiales, et plenè impinguatos, quàm
200 illis amotis de nouo tenues, et pauperes
ditare, et latè ſuper hoc diſcutit atq; ſenſit ex
noſtris. *Gul. de Benedict. in cap. Raynutius. in*
verb duas habens filias à. numer 40 verſic. muta-
re Officiarios vergit in publicũ detrimẽtum &c.
201 *de teſtament.* Sed perſiſtendo in terminis Of-
ficialium locorum piorum, qui, vt diſponit,
Concil. Trident. vltra triennium non debent
perdurare, ſicuti dictum eſt.

Prædicta tamen mutatio in Hoſpitalibus
aliiſque locis piis Ordinarius facere non po-
202 terit, quando in limine fundationis eorum,
aliud expreſsè fuerit cautum, quod non dero-
gatur *per Concil. Trident d. ſeſſ 25. de reformat.*
cap. 8 verſ. niſi aliter in fũdatione caueatur &c.
quod tamen intellige, et id facit ad caſum
noſtrum, non data negligentia electorũ, alias
203 verò Ordinarius poterit exercere ſuam iu-
riſdictionem, tamquam in caſu à fundatori-
bus, ſeu teſtatoribus, ſub diſpoſitione Iuris
communis relicto, vt conſtat ex ſuprarelatis.

ARGVMENTVM.

Teſtator, quando prohibuit, ne in executione
eius legatorum piorum, nullatenus ſe intro-
mittat Epiſcopus, vel Venerabilis Fabrica
Sancti Petri de Vrbe, eius mens, et cauſa fi-
nalis ſimilis prohibitionis, alia non videtur
eſſe, niſi magna fiducia, quàm habuit in hæ-
redibus, vel executoribus teſtamẽtariis, quod
omninò perfectè executioni eſſent demanda-
turi, eius piam voluntatem.

Quare data negligentia, ſeu auaritia eorum, et
ſic cum ceſſauerit cauſa finalis talis prohibi-
tionis, reſpondendum omnino venit, quod
tunc Ordinarius, vel Fabrica S. Petri poſſit
eos excitare à ſomno non obſtante tali præ-
cepto, Ordinarius, vel Fabrica curando, vt
piæ

Digitized by Google

piæ diſpoſitionis executioni mittantur, negotium vtile gerit, & pro defunctis, et pro hæredibus negligentibus, cum iſti prouocent contra ſe diuinam vindictam.

Teſtator diſponendo ad pias cauſas, cenſetur voluiſſe, vt ea executioni mitteretur, nam qui vult conſequens cenſetur velle omne neceſſariũ antecedens. Papa conferens aliquid ſcienter indigno, cenſetur, illum diſpenſare, ad hoc vt illud poſſit cõſequi. Cauſa finali ceſſante omnia corrunt. Defunctorum memoria, et honor in quo conſiſtat.

SVMMARIVM.

204 *Teſtator, quando probibuit ne in executione legatorum piorum ſe intromittat Epiſcopus, vel Fabrica, quo caſu nihilominus poſſit ſe ingerere. & nu. 205.*

206 *Teſtator, an præſumatur, vel voluiſſe, vt eius pia voluntas exequatur, vel potius ineptè negligatur. & nu. 208.*

207 *Incraßatus, & pinguatus quando quis eſt, recalcitrat.*

208 *Seminare in petra nemo præſumitur voluiſſe.*

210 *Teſtator, ſi aliquid noluiſſet, id certè non expreſſiſſet.*

211 *Viam eam nemo cenſetur voluiſſe eligere per quam eius intentio, & maximè pia ſubmerſa maneret.*

212 *Conſequens qui vult cenſetur velle infallibiliter omne neceßarium antecedens.*

213 *Conſequens non poteſt ſtare ſine antecedenti.*

214 *Teſtator, dum diſpoſuit, vt aliquid piè fieret, neceſſariò dicendum eſt, velle, vt ad actum ipſum executionis id deduceret.*

215 *Factum aliquod volens, cenſetur velle etiam omne id, per quod deuenitur ad illud.*

216 *Conſequens qui vult, cenſetur velle antecedens, quod procedit etiam in materia ſtricta, & exorbitanti.*

217 *Iudex, ſi declaret, quem eſſe debitorem cenſetur eum condemnare ad ſoluendum debitum.*

218 *Iudex, ſi pronunciet, Titium furtum commiſiſſe ex hoc cenſetur eum condemnare ad pœnam ſtatuti punientis furtum.*

219 *Scripturam contra aduerſarium facientem, ſi quis producat, eoque citato ad recognoſcendã eam cũ declaratione, quod aliàs declarabitur illam haberi pro recognita, ſi Iudex prõũciet, abſque declaratione anid valeat.*

221 *Sententia, vt valeat, verba ſunt etiam impropriandа, maximè ſtante clauſula omni meliori modo.*

222 *Papa, ſi ſcienter conferat beneficium puero, vel aliàs inhabili, cenſetur cum eo diſpenſare, & habilem reddere. & nu. 223.*

224 *Papa, ſi aliquid concedat contra ius commune, cenſetur tollere omnia impedimenta, eo ipſo, quod obſtant.*

225 *Papa, ſi ſcienter donet aliquid infami, cenſetur cum eo diſpenſare.*

226 *Papa ſi ſcienter ſalutet excommunicatum cẽſetur eum abſoluere ab excommunicatione.*

227 *Seruus ad ſacros ordines ordinatus, patiente Domino, cenſetur ei libertatem donare.*

228 *Teſtator probibens ne Epiſcopus, vel Fabrica S. Petri poſſit ſe intromittere in executione eius legatorum piorum, qualis ſit cauſa finalis huius probibitionis.*

229 *Hæredes illi, qui negligunt, exequi piam mẽtem teſtantis, verè iniqui, & ingrati ſunt. et num. 230.*

230 *Hæredes non exequentes piam mentem teſtatoris, qualiter fallant defunctum.*

231 *Defunctorum memoria perit cum ſonitu.*

233 *Hæredes, qui negligunt adimplere mentem defuncti, cum cadauere ſepeliunt omnem eius memoriam.*

234 *Cauſa finalis eſt fons, origo, & fundamentũ omnium rerum à qua omnia pendent.*

235 *Cauſa finali ceßante, opus eſt, tamquam deficiente fundamento, omnia labefactentur.*

236 *Cauſa finalis eſt Regina omnium humanorũ actuum.*

Cauſa finalis eſt ſpiritus ipſius diſpoſitionis, imo, & ipſa diſpoſitio.

237 *Agens omnis, agit propter finem, & finis eſt, qui mouet agentem.*

238 *Finis, licet ſit poſterior in executione, eſt tamen primus in intentione.*

239 *Cauſa finalis magis eſt attendenda, quàm factum ipſum.*

240 *Cauſa finalis eſt illa, quæ totum fac, & omnia dominatur.*

241 *Teſtator, dum excludit Epiſcopum, vel Fabricam S. Petri, ne ſe intromittat in executionẽ legati pÿ, eius cauſa finalis eſt, ſuppoſitum, quod eius pia voluntas fuiſſit adimpleta per hæredem.*

242 *Finis dum non correſpondet principio, corruit omne diſpoſitum. intuitu illius finis factum.*

243 *Teſtator, ſi de aliquo fuiſſet interrogatus, certum quid verſimiliter reſpondiſſet id ſeruandum venit.*

244 *in Executione legati pÿ, Fabrica S. Petri, ſe poteſt intromittere, non obſtante prohibitione teſtatoris, quando excitat ſocordes hæredes ad diligentiam,*

Cum tunc agat negotium vtile pro defuncto, & pro hærede.

245 *Hæredes negligentes piam mentem defunctorum exequi, certo, et manifeſto periculo diuinæ vindictæ, ſe exponunt.*

246 *Teſtatoris piam mentem, quia quis neglexit adimplere, à diuina iuſtitia quomodo fuerit punitus, et teſtis oculatus fuit Petr. Rebuff & num. 247. vſque ad 250.*

251 *Exempla diuerſa, eorum hæredum, verè auarorum, qui neglexerunt piam mentem teſtantium, qui referant. & nu 252. et 253.*

254 *Defunctorum piam diſpoſitionem negligere, iniuria quidem grauis eſt. & id agnouerunt ipſi etiam Gentiles. et num. 255.*

356 *D. ſanctorum honor, et memoria non conſiſtit in lacrymis hæredum, ſed in eorum ſupremæ voluntatis executionem.*
Actum agit, qui mortalium mortem deflet.
357 *Exequiarum ſolemnis pompa & exquiſita ſepulchrorum magnificentia, ſunt potius viuorum ſolatia, quam mortuorum refrigerium.*
358 *Morti proximus, nihil magis conſolat, quàm ſi ſuprema ſua voluntas obſeruari ſperet, & vide ſententiam Taciti num. 359.*
361 *Hæredibus non nullis cadauer defuncti impedimento eſt, et vellent ſtatim expirata anima anxie illud trudere in ſepulchrum.*

CAPVT LXXXIX.

APpendatur in ſtatera voluntas teſtatoris,
qui aliquid piè perficiendum per hære-
des, vel executores mandauit et confiſus in
eorum diligentia, prohibuit ne Epiſcopus,
304 aut Fabrica, vt loquar in caſu noſtro, in il-
lius executione ſe ingerat, quo ſtante, ſi repe-
riatur, quod hæredes, vel executores negligē-
tia, vel auaritia ducti, ſpreto tali mandato pro-
craſtinent defuncti voluntatē adimplere, cum
305 iſte caſus ab eo fuerit omiſsus, & ideo di-
cēdam venit reliquiſse eum ſub diſpoſitione
iuris communis, vt animaduerti ſupra, et ſanè,
vt dixi ſi appendatur eius voluntas in libra-
mine, quid credimus eum magis optare, vo-
luntatem ne ſuam debitæ executioni deman-
dari, et id ſedulo procurare Fabricam in caſu
negligētię executorum ab ipſomet relictorū,
306 aut verò eam deſpectui haberi, nulloque
vmquam tempore executioni demandatam
iri, et Fabricam cooperanda eum auaritia,
negligentiaque executorum, de ea implenda,
nec cogitare.

Heu quod improbata execrataq. hæredum
307 vel executorum negligentia, auaritiaque
ac increpanda eorum malignitatē, peſſimāq.
mentem, et præſertim hæredum, tamquam ab
eo de proprijs ſubſtātijs, et ſudoribus ingraſ-
ſatorum, & impinguatorum, ac deinde recalci-
trantium, Certo certius ambobus manibus
concederet, quod omnino caſſata eius prohi-
bitione, vt Fabrica non ſe intromitteret, ar-
308 dētius velle, et iubere, ſupremum eius piam
elogium impleri magis, ex laudabili diligētia,
quam adhibet Venerabilis Fabrica circa exe-
cutionem legatorum piorum, quā neglectui,
ac infidelitati hæredum eam perpetuo habi-
tam iri,
309 Iure etiam replicaret defunctus, ſe non co-
gitaſſe in petra ſeminaſſe, dum expreſſit, ac
ſcripſit eius piam mentem, rogauitq. vt exe-
cutioni debitæ mitteretur, ſi enim id non vo-
310 luiſſet, non expreſſiſſet, nec executionem iuſ-
ſiſſet *ad textum in l. 2. & ibi gloſ. & DD. C. de condit. inſert.* Barr. *& alij in l. 1. ff. de his q. pan-nent. & habetur in l. vltim. C. eodem titul. & in § fin. Inſtitut. de legat.* Pariſ. *in conſil. 8. num. 26. verſ. teſtator enim ideo &c. part. 3* Quis eſt, ob-
ſecro, qui præſumatur eam eligiſſe viam per
311 quā eius iudicia de vento deſeruiant, & ſic
eius mens, & præſertim pia ſubmerſa rema-
neat *l. 3. ff. de teſtament. milit.* Roman. *in conſil. 179 ſub num. 9 poſt med. verſ. poſtquam hoc potuit &c. cum alijs relatis per Rotam in cauſa Rotam in cauſa Romana Fideicommiſſi de Zuccaris 26. Aprilis. 1638. coram Reuerendiſſimo D.* Dunozetto *Decano. §. maximè ad hoc, verſ. cum nemo præſumatur eligiſſe viam ad ſua iudicia ſubuertenda &c. &c.*

Nec aliquis negabit, niſi penitus deſipiat,
qui vult conſequens, cenſeatur quoque infal-
312 libiliter velle omne neceſſariū antecedens,
iuxta l. illud dubitari. ff. de acq. hæredit. l. 2. ff. de iuriſdict. omn. iudic cap. ex parte vbi Butr. Abb. & alij de ſponſal. l. ad rem mobilem ff. de procurat. l. ad rem mobilem. ff. de procurat. l. ad legatum ff eod. titul. cum alijs allegatis. per Gomes. *variar. reſolut. lib. 1. cap. 3. ſub nu. 23. & per* Rotam *in cauſa* Romana *Fideicommiſſi de Cardellis. 19 Decembris. 1636. coram bo. me.* Buccabella *eſt deciſio 185. num. 6. part 7. recent* vbi
313 plures deciſiones pleno calamo adducuntur
Nam conſequens ſiue antecedenti ſtare non
poteſt. *l. ſed & hæ. §. præter. ff de procurat. l. ſi bona mortuus. ff. de verb. oblig. at. l. apud antiquos. C. de furt. atque axioma ſatis decantatum.*

Ideoque dum teſtator diſpoſuit aliquid fa-
314 ciendum, neceſſariò dicendum eſt, voluiſſe,
vt ad actū executionis deueniretur, ſine quo
aliquid non poteſt perfici, & ſic ſaltem impli-
citè voluiſſe omne id, per quod peruenitur
315 ad illud vnum, quod in teſtamēto diſpoſuit.
l. 1. § fin ff. ſi vſuſfruct. petat. l. obligationem ferè. § placet. ff. de action. & obligat. l. fundum ſub cōditione. § 1. ff de legat. 1. Surd. *conſil. 91. num 4. lib. 1. & conſil. 201. n. 12 lib. 2* Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 852. nu. 27. tom. 5.*

Quæ concluſio procedit etiam in materia
316 ſtricti iuris, prout in ſententia, diſpenſatio
ne, & ſimilibus *vt per Aym. in conſil. 79. num. 4. verſ. etiam in ſententia, qui vult antecedens &c. & conſil. 174 num. 2. verſ. procedit etiam in materia ſtricti iuris, vt qui vult conſequens &c.*
Hinc conſuluit *Angel. in conſil. 257. col. penult. verſ. ſupereſt autem videre &c.* ſi Iudex decla-
317 rat quem eſſe debitorē in neceſſarium cōſe-
quens cenſetur eum condemnare ad ſoluen-
dum debitum, & ſi declarat bona eſſe hypo-
tecata, cenſetur condemnare reum, ad eo-
rum reſtitutionem, ſimiliter ſi Iudex in ſentē-
318 tia dicit Titius furtum commiſit, ex hoc cē-
ſetur enim condemnare ad pœnam ſtatuti pro
furto. *Cros in repetit. l. Gallus. §. & quid. ſi tantum. ff. de liber. & poſthum.*

Hinc pariter eſt, vt ſi quis producat ſcri-
319 pturam contra aduerſarium, & eo citato ad
recognoſcendū eam, alias ad videndū decla-
rari, & haberi pro recognita, & dari exequu-
tionem,

nem, ſi pars ſit contumax, & Iudex det
executionem non facta ea declaratione
221 ſa, quod habeatur pro recognita. vide-
tur hoc voluiſſe in neceſſarium antecedens *l.*
à re mobilem. ff. de procurat. l. gratio ff. de ſponſ.
2. ff. de iuriſdict. omn. iudic. vbi Iaſ. & Curt. Iun.
n. princ. qui dicunt, hanc regulam eſſe gene-
ralem in omni materia, & maximè in ſentē-
tia, cuius etiam verba improprientur, vt ſub-
ſtineatur *l. & puto. §. 1. ff. famil. erciſc.* præſer-
tim ſtante clauſula omni meliori modo. *Alex.*
in L. 1. §. ſi quis ita. ff. de verb. obligat.

Et loquendo de diſpenſatione prout etiam
exemplificaui, eſt peregregia doctrina *Gemi-*
nianus cap. ſi eo tempore n. 5. de reſcript. in 6 vbi
222 ait, ſi Romanus Pōtifex ſciens aliquem eſſe
infantem, cui conferatur beneficium, vel pue-
rum, atque ita inhabilem, & conferat illud,
cenſetur in neceſſariam conſequentiam diſ-
penſaſſe eum, habilemque reddidiſſe credi-
tur. Et apertius docuit *Bald. in l. impetrata nu.*
6. C. ſentent. reſcind. non poſſ. quod ſi Papa con-
fert beneficium infanti, coram ſe exiſtenti, di-
223 citur eum diſpenſaſſe, habilemq. reddidiſ-
ſe, & *Bald.* ſecuti ſunt. *Imol. in l. quidā conſule-*
bat. col. 2. ff. de re iudic. & ibidem Alex. *num. 7.*
Andr. Sicul. *in conſ. 25 col. 3. verſ. & facit. lib. 2.*
Rebuff. *in prax. beneficiorū in titul. de diſpenſat.*
num. 14 ſenſitque Rota *teſte Bellamer. in deciſ.*
728 incip. ſi exiſtens quam deciſionem, proba-
uit. Ioan. de Selu. *in tractat. de benefic. part. 3.*
quæſt. 8. num. 42 & dixit. Rota *coram bon. mem.*
Merlino *deciſ. 403. num. 21. verſ. fueritque. con-*
ceſſum ex bonis indicijs puerelis ætatis, ex quibus
verbis Papa ſaltē tacitè diſpenſaſſe cenſetur &c.
part. 4 recent. tom. 2. eſt inter eius impreſſ. deciſ.
40 numer. 21. & ſic ſæpius in alijs.

Hinc eſt etiam, ſi Romanus Pontifex conce-
224 dat aliquid contra ius commune, cenſetur
tollere omnia impedimēta eò ipſo quod ob-
ſtant, *vt aduertit* Rota *coram Reuerendiſſ.* D.
Terracinen. *deciſ. 325. numer. 15. verſ. eo ipſo*
quod à Papa aliquid conceditur contra ius com-
mune &c. part. 5. recent. Scimus etiam, ſi Prin-
ceps ex certa ſcientia donet infami, ex quo
225 vult donationem valere, cenſetur, cum eo
diſpenſare tacitè *Bald. conſil. 446 Recolo me cō-*
ſuluiſſe. nu. 7. lib. 5 Inſuper ſi Papa aliquando
ſcienter ſalutet excommunicatum, dicitur cū
226 abſoluere ab excō municatione, *cap. ſi quan-*
do. cum ibi not. de ſentent. ex commun. Oldrad.
conſil. 331. n. 3. verſ. tura, autem. vbi etiam ait,
poſt text. *in auth. ſi ſeruus* C. *de Epiſcop. &*
227 *Cleric* quod ſeruus ordinatus patiente Do-
mino cenſetur habilitatus, vt ſit liber.

Sed ne penitus diuertam à propoſita ma-
228 teria, ſubderet defunctus (qui diſpoſuit ali-
quid piè faciēdum de bonis ſuis, ac ſimul pro-
hibuit Epiſcopum, vel Fabricam non poſſe in
eo legato manus apponere, atque poſtea hæ-
redes, vel executores teſtamentarij eius di-
ſpoſitionem exequi neglexerunt) cauſam fi-
nalem, propter quam motus ad faciendam
229 talem prohibitionem non aliam ſanè fuiſ-
ſe, niſi magnam ſpem, fiduciamque inani-
ter contemplatam in meis hæredibus vel exe-
cutoribus, qui me ſic proditoriè, ac ſuprema
230 elogia mea deſpexerunt, O viri ingrati, &
iniqui, coactus itaque vociferare vna cum pa-
231 tientiſſimo Iob, qui ſic conqueſtus de eius
fictis amicis fuit, *Amici mei fefellerunt me in-*
ſtar torrentis, qui raptim currit in conualli-
232 *bus &c.* poſſum etiam allegare illud pſalm.
Perijt memoria eorum cum ſonitu &c. ideſt vix
233 ceſſatis ſignis funeris, memoriam ſuam
erga me, cum ipſo cadauere ſepelierunt.

234 At ſi veriſſimum eſt, cauſam finalem eſſe
fontem, originem, & fundamentum, à quo re-
gulantur omnia, & diriguntur, ita vt ea de
medio ſublata, diſpoſitio omnis ceſſet, atque
235 deficiat, & euaneſcat. *cap. & ſi CHRISTVS.*
26 prope fin. de iureiur. cap. cum ceſſante. 60. de
appellat. l. illud 32. ff. ad l. Aquil. l. adigere 6. §.
quamuis. ff. de iurepatronat. Cum cauſa finalis
236 dicatur Regina omnium rerum humanarū,
& anima, & ſpiritus ipſis diſpoſitionis imo, &
ipſa diſpoſitio, Cum omnis agens agat prop-
237 ter finem, & finis, eſt ille, qui mouet agentē.
ad text. in l. ſi pater, & l. cum apud. C. *de hæred.*
inſtituend. et l. cum quam. C. *de fideicomm.* me-
minitque Rota *coram Card.* Sacrat. *deciſ.* 344.
ſub n. 3. ibi, omnis agens agit propter finem &c.
part. 4 recent. & bene dixit *Ariſtotel* quod licet
238 finis ſit poſterior in executione, eſt tamen
primus in intentione. & hoc eſt, quod ver-
ſatur in omnium ore, Non pactum ipſum, ſed
239 cauſam finalem, facti eſſe inſpiciendam nam
ſecundū cauſa finalē (quæ illa eſt, quæ ex toto,
& funditus animū diſponentis, informat) om-
240 nia accomodanda, et temperanda ſunt *l. cā-*
cellauerat ff. de his, quæ in teſtam. del. gloſ. in l.
legata inutiliter ff. de adimend. leg. latè Menoch
conſil. 23. n. 18. & ſeq.

Id ſine dubio venit etiam dicendum in ca-
ſu ſupradicto, quia eſt veriſimile obiectum te-
241 ſtatoris aliud non fuiſſe, dum excluſit Fabri-
cam, niſi ſuppoſitum finis executionis eius
piæ diſpoſitionis, qua cauſa finali ceſſante, cū
finis non reſpondeat exordio, propter negli-
242 gentiam, vel auaritiam eorum, ad quos ſpe-
ctat executio, corruit omne diſpoſitum intui-
tu illius finis factum, *prout ratiocinatus eſt*
Sylueſt. *in ſua ſumm. in verb. teſtamentum 2.*
quæſt. 8 ſub num 8 in fin. verſ. ſi teſtator prohi-
buit &c par. 2. ſupplet ſanè lex, vt omnes Do-
ctores vno calamo concludunt, id quod ſi co-
gitaſſet teſtator dixiſſet, vtique, ac diſpoſuiſſet
243 et ſi id verū eſt in qualibet materia, multò
magis procedere dicēdū eſt in vltimis volūta-
tibus, vt ſupra tetigi, & alibi fuſius declarabo.

Vnde ſublata dicta prohibitione, Fabrica ſe-
244 cundū mente defuncti poteſt intromittere
ſe ad excitandos ſocordes hæredes, ne diutius
differatur executio piæ mentis teſtatoris, ita-

que negotium vtile gerit Fabrica, tam pro
245 defuncto teſtatore, quam pro negligenti hæ-
rede, dum operatur, vt impoſitum ſibi onus à
defuncto exequatur.

Quali enim manifeſto, & certo periculo ſe
ſupponant, prædicti ſocordes, & auari hæ-
redes; crebra exẽpla diuinæ vindictæ id aper-
246 tè demonſtrant, & ex noſtris videatur *Petr.*
Rebuff. *in ſuis commentar. ad leges Gallic. to. 1.*
titul. de ſentent. prouiſional. in præfat. numer. 86.
numer. 87. commemorat ipſummet vidiſ-
ſe, & audiuiſſe de anno. 1544. in menſe Iulio,
ſeu circa, in Ciuitate Bliterceñſi quemdam
Notarium à præceptore Sacerdote, quem ſuis
pueris conſtituerat monitum, vt voluntatem
vxoris ſuæ defunctæ impleret alioquin reue-
247 latum noctu aſſerebat præceptor, quod ma-
le ſe haberent notarij res, & præceptor mo-
nuit præſente ipſo Rebuffo, vt illa compleret,
quæ vxor ſua iam defuncta diſpoſuerat.

Quod facere Maritus non curauit, iterum
248 à ſpiritu vxoris monitus Sacerdos, vt illum
maritum Notarium exequi volũtatem vxo-
ris curaret, alioquin Notarius breui morere-
tur. Cui non credidit, imo eum irridebat, ideo
facto quodam ante decem dies vna nocte per
249 vmbram verberatus, in tantum fuit, quod
ante triduum dicens eidem Rebuffo, ſe dam-
natum, obijt, & ſic ad inferos damnatus exti-
tit, & deinde ſic ait Rebuff. Ego de his occu-
latus ſum teſtis, & quia vidi, teſtimonium per-
250 hibui, videtis in quantis malis poſiti ſunt,
qui volũtates defunctorum non exequuntur,
ſed bona illorum auarè retinent &c.

Alia ſimilia exempla certè pauẽda referun-
251 tur *à S. Antonino in eius ſumm. 3. part. titul. 10*
cap. 3. §. 12 & à Beato Turpino in ſua Hiſtoria
expeditionis Hiſpaniæ cap. 7. & ex noſtris *Be-*
nedict. in cap. Raynutius in verb. ſi abſque. in
2. de legat. nu. 208. de teſtament. & per P. Valer.
de different. vtriuſque for. in verb. legatum dif-
ferent. prima à num. 3. et ſeq. at Pelat. Rub. *in*
rubric. titul. de donat. inter vir. & vxor. §. 69. nu.
19. et 20. qui omnes ſingularia, ac memorabi-
lia referunt exempla, atque miracula eorum,
252 qui propter non adimpletam defuncti vo-
luntatem à DEO optimo, maximis, æterniſq;
ſupplicijs fuerunt infeliciter percuſsi Ex qui-
bus diuinis vultionibus, vt dixi, dilucidè ap-
paret, in quo miſerabili ſtatu reperiantur illi,
qui negligentia, aut neſaria auaritia ducti, nõ
253 curant adimplere ſuprema, ac maximè pia
elogia mortuorum. Quare peregregie ſe gerit
Fabrica, dum tantam caliginem ab oculis,
eorum depelit, lucemque affert, ac operatur,
vt perfectè omnia diſpoſita per piam mentẽ,
voluntatemque teſtatorũ exequantur.

Inhumanitas quidem grauis eſt vilipen-
254 dere præcepta defunctorum, quoad diſpoſi-
nem bonorum ſuorum idque ad viuum etiam
ſenſerunt Æthinici. Hinc Romanus Orator
declamando in Senatu contra Verrem, depro-
255 briosè ſic in eũ inuexit. *Solutus Inuentus e*
cui non ſatis fuerit corrigere voluntates viuorũ
niſi etiam reſcinderet mortuorũ. Defunctorum
honor, memoriaque non fictas deſiderat la-
256 crymas, ſed in ſupremæ voluntatis execu-
tione conſiſtit, cum actum agat, qui mortem
mortalium deflect.

Non ſolemnis exequiarum pompa, non
non exquiſita ſepulchri magnificentia fidam,
257 ac ſecuram amicitiæ memoriam conſeruat
nam hæc potius ſunt viuorum ſolatia, quàm
mortuorum refugium. Nihil magis ægrum,
morti proximum conſolatur, quam ſi ſuprema
258 eius mandata obſeruari ſperet & vltima vo-
luntatis cõmendationem pro affectu poſt mor-
tem coli confidat, vt maturè admonuit poli-
ticorum ille Hiſtoricorum Princeps, nempe
259 C. Tacitus lib. 2. annal. *Nõ hoc præcipuum* (in-
quit) *amicorum munus eſt proſequi defunctum*
ignauo quæſitu, ſed quæ voluerit meminiſſe, quæ
mandauerit, exequi &c.

Quot verò ſunt, qui dum lacrymas vi, ſeu
260 arte exprimunt (iuxta illud Terentianum,
vix vi vnam lacrymulam expreſſit) eorum
animus alio tẽdit, hinc illud dictũ vulgatum.
Leniebat dictis, at mens contraria putabat. Atq.
impedimento maximo ſibi eſſe cadauer exi-
261 ſtimãt, cruciantque non potuiſſe ſtatim exa-
lata teſtatoris anima, anxiè in illius bonis, ac
facultatibus irruere.

ARGVMENTVM.

Mortus flere, licet dum id piè, & religioſè fit à iure non ſit improbatum. Itẽ ampla funeralia eis facere, item eiſdem ſumptuoſa ſepulchra erigerẽ, & ſimilia in eorum memoriã aſtruere. Iſta tamen ſunt conſolationes viuorum, & nõ mortuorum, nam illorum memoria, & honor tunc conſeruatur, quando ea, quæ in ſupremis elogijs, & maximè, ſi ſint ad pias cauſas diſpoſita debitæ executioni, expulſa omni negligentia, & auaritia, debitæ executioni mittuntur.

Lacrymæ quamuis natura ſua ſint temperatæ, tamen ex accidenti poſsunt eſſe, vel callidæ, vel gelidæ, ſcilicet ex qua cauſa proueniant, cum mœroris, & lætitiæ illæ ſunt communes, vide diſtinctiones.

Hæredes quanti mali poſsunt eſse cauſa, dum improbè renuunt adimplere pias teſtantium voluntates, & maximè circa celebrationem Miſſarum, vltra quod ipſi peccant mortaliter, & tamquam infideles poſsunt excommunicari. Epiſcopi, vel Fabrica S. Petri de Vrbe, licitè, & iuſtè poſſunt ſe intromittere in executione legatorum piorum, data negligentia hæredũ ſpreta quauis prohibitione teſtatoris, vt illi non ſe intromitterent in dictis legatis, etiã in caſu negligentiæ hæredum, & cum clauſula annullatiua, quod aliàs non ſint legata pia.

SVMMARIVM.

262 *Mortuos flere non eſt improbum, dummodo fletus ſit pius.& num.263.et 264.*

265 *Lacrymæ mitigant doloris, & meroris acerbitatem.*

Lacrymis expletur dolor, et egeritur.

266 *Dolores interni reſpirant mediantibus lacrymis.*

Fletus ærumnas leuat.

267 *Hæredum lacrymæ an ſint calidæ, vel frigidæ dubitandum eſt. ſcilicet an fluuant ex lætitia, vel dolore.*

268 *Lacrymæ tàm pro lætitia, quàm pro moerore ſolent fluere.*

269 *Lacrymæ, quæ ex lætitia fluunt, ſunt frigidæ, & quæ ex mœrore, ſunt calidæ, & qualiter id procedat vide num.270.271.272.*

273 *Hæredum lacrymæ, quando ſunt callidæ, eſt bonum ſignum, quod ſint exequuturi piam teſtantium mentem, ſecus ſi ſint frigidæ.n.274.*

275 *Amici burſales hodie ferè omnes ſunt ſecundum* Ripam.

Amicorum verorum ferè ſemen amiſſum eſt.

276 Probibitionis cauſa, ceſſante, ceſſabit, & ipſa probibitio, & vide nu. 278.et 279.

280 *Teſtator, dum ordinauit vt pro ſubleuatione animæ ſuæ, ſacrificia Miſſæ offerantur, ſi ipſe forte, reperiatur in* Purgatorio*, dum ea differuntur, quid id operetur et declara vt n. 282.*

283 Pœnarum Purgatorij *atrocitas deſcribi non poteſt, cum excedant omnem ſenſum humanæ mentis, & vide n.286.et 287.*

284 *Mente, quando aliquid concipi non poteſt tacendum eſt.*

285 *Oculus noctuæ ſicuti ſe habet ad* Solem*, ſic ſe habet intellectus humanus ad manifeſtiſſima naturæ.*

287 *Auditus, vbi non eſt, ibi non ſunt effundenda verba.*

288 *Homo beſtialis, eſt omnium aliarũ beſtiarum beſtialiſſima.*

289 Crudelitas precibus non mouetur, imo magis obduratur.

Crudelitas ſurda eſt, & ſimul inſenſata.

290 *Hæredes, qui oblationes defunctorum retinẽt, tamquam infideles ab Ecclesia ſunt abijciẽdi.*

291 *Hæredes retinentes oblationes defunctorum, vocantur infideles, quia ſunt ſine fide formata, quæ per charitatem operatur.*

293 *Afflictio, quod ſit ſuper addenda afflictio, Iura perhorreſcunt id facere.*

294 *Furioſus ſi aliquem occiderit diſſimulanda eſt pœnæ executio.*

Furioſus delinquens ſatis ſuo furore punitur.

295 *Penſio non eſt ſoluenda per eum, qui nunquã habuit poſſeſſionem beneficij.*

296 *Dignitatem habens, ſi efficiatur cæcus, non debet ab ea amoueri, ne afflictio addatur afflicto.*

297 *Cæcus ad Magiſtratum non eſt eligendus.*

298 *Cæcus poteſt ſuccedere patri baroni, vel habenti aliam dignitatem & num. 299.*

300 *Iudici, ſi ſuperueniat cæcitas, non eſt remouẽdus ab Officio, ne afflictio addatur afflicto.*

301 *Statuta, quæ addunt afflictionem afflicto ſunt ſtrictè interpretanda, et nu. 303.*

302 *Odio vnius, quod alter poſſit grauari, hoc eſt iniquum, et iniuſtum.*

304 *Conſanguinitas verè, et per gradus diſtinctos, dum ſumus in odioſis, eſt probanda.*

305 *Bonis ſuis quis propter bellum fuerit ſpoliatus, deinceps non poteſt amplius in ſolidum conueniri à creditoribus.*

306 *Quale dictum, eſt æquum, & pium, & memoria tenendum.n.307.*

308 *Teſtator non poteſt prohibere, ne Epiſcopus ſe intromittat in diſpoſitis per eum piè, quia ſtante negligentia hæredum, licet à ſe intermittit. et num. 309. & 311.*

312 *Teſtator ſicut ſi viueret, non poſſet ſe eximere à poteſtate Epiſcopi, ita non poteſt poſt mortem eximere à tali poteſtate hæredem.*

313 *Teſtator eo ipſo, quod diſponit ad pias cauſas obligatur ad leges, quæ de eis loquuntur.*

314 *de Bonis ſuis, diſponendi, licet quis habeat ampliſſimam poteſtatem à Iure tamen qualiter id intelligatur.*

315 *Tutores, executores &c. teſtator non poteſt diſponere, ne teneantur ad redditionem rationum, & quare.*

316 *Deteriores omnes ſumus licentia.*

Reipublicæ intereſt, ne quis inuitetur ad delinquendum.

317 *Ius publicum nemo valet lædere.*

318 *à Rationibus reddentibus, ſi teſtator liberet tutorem, vel alium adiminiſtratorem, id non intelligitur in totum, ſed à ſcrupuloſa tantũ.*

320 *Epiſcopus ſtante negligentia executorum, quo ad diſpoſita ad pias cauſas poteſt ſe intromittere in eis, etiam ſtante clauſula annullatiua, quod non ſint legata pia. & num. 301.*

322 *Vaſq. de ſucceſſ. creat, lib.1.§.7, num. 17. reprobatur, et num.324.*

323 Probibitio, quod Epiſcopus, vel Fabrica S. Petri, *non ſe intromittat in legatis pijs, etiam in caſu negligentiæ, eſt contra bonos mores, & vide num.324.& 325.*

326 Hæres, *vel executor dum eſt negligens in exequenda pia mẽte teſtantiũ mortaliter peccat.*

327 *Hæredes retinentes pias teſtantium oblationes excommunicantur.num.334.*

328 *Excommunicationis pœna præſupponit peccatum mortale.*

329 *Excommunicationẽ impoſitam à* Canone *generali, vel particulari, nemo incurrit niſi peccando mortaliter. amplia n.330.*

331 *Excommunicatio eſt maxima pœna in Eccleſia* DEI*, nec maior reperitur.*

332 *Excommunicatio cum ſit maxima pœna non debet imponi pro leuibus delictis.*

333 *Excommunicatus traditur* Diabolo*, & ſeparatur à conſortio fidelium.*

334 in

Digitized by Google

334 *in Excommunicatum Diabolus qualem ha-*
beat poteſtatem.
434 *Malum grauiſſimum eſt verſari inter homi-*
nes,& eorum carere ſuffragijs.
336 *Angelus DEI excommunicato non aſſiſtit ip-*
ſaq. animalia irrationabilia, rationabiliter eũ
abborrent. & vide exemplum nu. 327. et ſeqq.
342 *Pietatis vincula violare nihil eſt execratius.*
343 *Epiſcopus, ſpreto quoque precepto teſtatoris*
in contrarium, iuſtè ſe intromittit, dum agi-
tur de peccati materia.

CAPVT XC.

DEceſtari in totum nullatenus intendo ex
proximè dictis, quod ſtultum ſit mor-
tuos flere, eum & alias improbum nõ ſit mor-
262 tuos plorare, quod tamen eſt intelligendũ,
quando planctus eſt ploratus pius, religioſus,
ac miſericordiæ plenus, ſimiliſque illi, de
quo in act. Apoſtol. cap. 8. ibi, *Sepelierunt au-*
tem Stephanum viri timoroſi, & fecerunt plan-
ctum magnum ſuper eum. Hæbrei item mor-
tuos plorabant, prout videre eſt Geneſ. c. 27.
in fin. verſ. *Venient dies luctus patris mei, &*
cap. vltim. Quod cernens Ioſeph ruit ſuper fa-
263 ciem patris flens, & deoſculans eum &c. cũ
alijs locis ſacræ Scripturæ adductis *per Quin-*
tilian. Mandoſ. in tractat. de ingratitud. cap. 127.
& optimus eſt textus *in can. vbicumque*, ibi,
pietatis namque affectu, & humanitatis intuitu
mortuos lugere non prohibemur &c. 13. quaſt. 2.
faciunt etiam textus *in l. 1.* ibi, *ſi qua mulier*
264 *nequaquam luctus, & l. ſequenti C. de ſecund.*
nupt. & l. minime maiores. ff. de religioſ. et ſumpt.
funer. cum nonnullis alijs ſimilibus iuribus.
Lacrymæ quippe doloris, & mœroris acer-
265 bitatem mitigare ſolent, Vnde cecinit affli-
ctus Poeta Ouidius dum procul à Patria, ſuiſ-
que manebat. *lib. 4* Triſti.

Fleque meos caſus, eſt quadam flere voluptas,
Expletur lacrymis, egeriturque dolor.

266 Dolores namq. interni reſpirant, median-
tibus lacrymis, non ſecus ac ignis in cauernis
terræ incluſus, eam excutit, ac commouet,
vſquequo inueniat locum, vbi exalet, Fletus
(inquit Stoicus Romanus) ærumnas leuat.
Verumenimuerò multum dubitandum ve-
nit, vtrum dictæ hæredum lacrymæ ſint cali-
267 dæ, vel frigidæ, ſcilicet an fluant ex lætitia,
vel ex dolore, cum ex vtraque cauſa ſoleant
emitti lacrymæ, vt ſatis in angulo eſt, ac ſcrip-
tum reliquit Xenophontes in ſeptimo rerum
268 Græcorum *Lætitia* (ait) *ac mæroris commune*
quiddam ſunt lacrymæ.
Differẽtia tamen inter iſtas duas lacryma-
rum emiſſiones, (*teſte grauiſſimo viro*) ea eſt,
269 quia illæ, quæ ex lætitia fluunt, ſunt frigidæ,
& illæ quæ à mœrore procedunt ſunt calidæ,
ſcio quidem lacrymas natura ſua eſſe tepidas,
270 & temperatas, ſed ea differentia eſt per ac-
cidens, Quia gaudium ſpargendo per omnea
partes corporis ſanguinem, inflammat faciẽ,
vnde tunc lacrymæ reſpectu caloris viſus ſunt
271 frigidæ. Sed triſtitia quoniam ſanguinem
circa cor oppreſſum colligit, diſerit faciem
paulò minus, quam eſanguem, gelidamque
& id operatur, vt lacrymæ afflictorum calidæ
272 ſentiantur, ſed quidquid ſit de ſupradictis
rationibus.
Illud tamen congruit ad propoſitum no-
273 ſtrum, quando lacrymæ hæredum erunt ca-
lidæ, ideſt ex intimo, ac vero dolore proue-
niunt, & tunc bonum erit ſignum, quod hæ-
res tamquam verus amicus, qui ſemper amat,
etiam poſt mortem, diſpoſita per teſtatorem,
& maximè ad pias cauſas, ſit opere completu-
274 rus. Quando verò lacrymæ ſunt frigidæ,
quodque ex effectu poſtea cognoſcetur, &
tunc peſſimum eſt ſignum, quia cum fluant
ex lætitia, gaudioque acquiſitionis bonorum
275 defuncti, quare tamquam amicus burſalis,
prout hodie ferè omnes ſunt, *vt inquit Ripa*
in l. admonendi. nu. 179. ff. de iureiur. vtiq. enim
amiſſum eſt ſemen verorum amicorum.
Facile tenaciter inhærendo bonis acquiſi-
tis, & teſtatorem, eiuſque mandata prodito-
riè aſpernabitur, non obſtante maxima fidu-
276 cia teſtatoris, erga eum habita, qui eſt, vt
ſupra figuraui propter viuam ſpem fixam in
eius hærede. vt omnia ad amuſſim eſſet imple-
turus, prohibuit ne legitimi executores, qua-
les ſunt hodie Miniſtri Reuerendæ Fabricæ
S. Petri, in executione eius piæ voluntatis ſe
intromitterent, Quare dum ille hæres eſt in-
277 fidelis, ac aliud cogitat, quàm ſibi impoſi-
tum onus adimplere, ideoque ceſſante cauſa
prohibitionis, ceſſat & ipſa prohibitio.
Sed vt mortuos tãdem quieſcere ſinam, ſi-
cut *inquit Imp. in l nemo. 3. C. de epiſcopal. aud.*
tantum eos reuocabo ad complendum ſuas
quærulas voces, & funeſtas lamentationes,
de quibus ſupra, & ad ardentius exoptandũ,
vt Fabrica manus in caſu moræ ſuorum hære-
dum adiutrices, et ſimul executrices, appo-
nat, et ſi ad prorſus oblitterandum tamquã
incauti, omnem prohibitionem ab eis poſitã
in teſtamento, ne Fabrica in illo ſe ingereret,
quando ſcilicet ipſi defuncti iuſſerunt, vt ſa-
278 croſancta, incruentaque ſacrificia Miſſæ pro
eorum animabus Immortali DEO offerrerẽ-
tur, et hæredes aut executores auaritia, vel
ſocordia dediti in dies procraſtinantur tale
præceptum facto ipſo adimplere, et interim
teſtatores in atrociſſimis pœnis Purgatorij ma
nent propter ſocordiam hæredum, et decla-
ra, vt dixi ſupra *cap. 62 num. 92.*
Verum tamen eſt, dum defunctus teſtator
ordinauit, vt ſuffragia pro ſubleuatione eius
279 animæ, et præſertim ſacrificia miſſæ, vt di-
ctum eſt, celebrentur, et tunc ſi ipſe forſitan
demoretur in Purgatorio, dum illa differun-
tur,

Digitized by Google

tur, differri quoque pœnarum ſolutionem,
exitumque ex illo loco certum eſt. *ſecund.*
S. Thom. in quodlib. 6. q. 8. art. 13. et B. Alber-
tum *Magnum in cōpend. Theolog. veritat. lib. 7.*
cap. 4. in fin. & ibi quoque Porrett. *in addition.*
Nauarr. *in manual. cap 25. num. 97. & in con-*
ſil. 31. de pœn. & remiſſ. & ex noſtris Cardin.
Turrecrem. *in repetition can. qui oblationes 13.*
quaſt. 2. eſt alijs copioſè relatis per Petr. Ceneđ.
quaſtion. canonic. cap. 31 num. 7. verſ. ego autem,
& in ſuis Collectan. ad decret. quaſt 40. num. 7.
& per Petr Nauart. *tom 2. de reſtit. lib. 4. cap. 4.*
num 75. & per Martin. Viuald. *in Candelabr.*
Eccleſ. titul. de Purgator. num. 16. & nuper in
terminis noſtris per Reuerendiſſimum Carolum
Marantam *in ſuis controuerſ. vtriuſque Iuris.*
reſponſ. 7 num. 40. & ſeq & magis in puncto in
reſponſ. 20. num. 87 part prim. Aduertendum
tamen eſt, defunctum exiſtentem in purgato-
380 rio nullatenus pati detrimentum ob tardi-
tatem hæredum in operando, vt ſacrificia
Miſſæ celebrentur, ſed id venit, quia remediū
ei non adhibetur, dum ſuffragia differuntur,
ex quibus plurimū iuuaretur, *vt inquit Tur-*
recrem. in d. can. qui oblationes ſub numer. 3.
alijque ſupra relatis in d. cap. 62. à nu 108.

Sicque ſtantibus ſupradictis, vt dixi, quę ar-
dentia ſuſpiria, quæ lugubres voces, qui quæ-
381 ruli ſingultus, quæ ardentes lacrymæ ex
oculis animarum Purgatorij debent erumpi,
dum ſciunt facili negocio propitiatorio ſacri-
ficio Miſſarum poſſent redimi, et ipſi id in ſu-
premo elogio ordinarunt, et tamen hæredes
eorum iniquiſſimi non curant tale præceptū
382 adimplere. Ex qua negligentia ſequitur,
ſeu eam eſſe cauſam, quare iamiam diuina
facie non fruantur. Qualis pœna (quæ damni
vocatur) tàm magna eſt, vt dixerit Magnus
Pater S. Auguſtinus in Euchirid. ibi, *Abſentia*
CHRISTI, quoad eius viſionem omnibus pœnis
eſt intollerabilior.

Vellem, ſed quomodo deſcribere aliquan-
tiſper atrocitatem pœnarum Purgatorij nam
383 in ipſo initio verba mihi deficiunt; Exce-
dit enim talis pœna omnem ſenſum humanæ
mētis, & ſanè, id aptè exprimi nequit, etenim
dum mente aliquid concipi non valemus, ra-
384 cendum eſt, quia noſtra capacitas ad id in-
firma eſt, Vnde dubio procul temerarius
eſſem, et candido indigerem elleboro, dum
385 verba facerem de eis quæ non intelligo. Et
rectè dixit Ariſtoteles. *Sicut ſe habet oculus no-*
ctuæ ad Solem, ſic ſe habet intellectus noſter ad
manifeſtiſſima natura. Quod ſi naturalia tàm
lentè capimus, quid faciemus, ſi ea limites
naturæ excedant, prout ſunt ſeueriſſimæ pœ-
næ illę. Quare paucis me expediam, nā ſecun-
dum S. Auguſtinum, *Grauius eſt eſſe in purga-*
torio ad ictum oculi, quàm tota die in igne ma-
386 *ximo, & in graticula aſſari.* Quare notanter
dixit S. Cyrillus Alexandrinus. *Mallet quilibet*
viuentium vſque ad finem Mūdi omnibus ſimul
excruciari pœnis, quas omnes homines ab Adam
hucuſque tulerunt, quam vno die in Purgatorio
morari &c. vide text. can. qui in illud. 35 diſt.

Pergerem niſi certo ſcirem lucernam in
meridie accendere, nam vt habetur in Ec-
387 cleſiaſt. cap. 32. *Vbi non eſt auditus, nō effun-*
das ſermonem, dum pietatem inſinuo huiuſ-
modi hominibus, qui æquo animo ſufficien-
tes ſunt ferre, vt ſui benefactores tam dire
crucientur, et facili negotio poſſent eos ad-
iuuare, adimplendo diſpoſita per eos, et tetrè
negant id facere! O crudelitas inaudita! O vi-
ri peiores beſtijs. Scitè etenim dixit prudens
388 ille vir, Homo beſtialis centies millies peior
eſt beſtia, et ſic beſtia omniū beſtiarū beſtia-
liſſima vocari poterit homo beſtialis. Suprare-
lata enim crudelitas, et maximè adeo execrā-
389 da precibus non mouetur, imo magis ob-
duratur, cum fœda ſit crudelitas, et infet ſata.
Optimeq; monet notabilis textus *in cap. qui*
oblationes 13. quaſt 2 vt tales iniquæ perſonæ,
390 tamquam infideles ab Eccleſia reijciantur,
ibi, *qui oblationes defunctorum retinent, vti in-*
fideles ab Eccleſia, ſunt abijciendi &c. Vnde
391 textus vocat tales homines infideles, nec
durum id videatur, tum quia ſunt ſine fide
formata, quæ per charitatem operatur, *ex ſé-*
tentia Paul. Apoſtol 5 Galat. vide plura, & pul-
chra *in notabili text. can charitas 82. diſtinct.*

Heu dum vident animæ Purgatorij flumen
392 ſuffragiorum ad eorum beneficium nō cur-
rere, ſed in totum aridum ſiccumque eſſe, et
id prouenire ab eis, qui torrentes ſuffragio-
rum emittere deberent, duriſſime ex hac co-
gitatione torquentur. Romanorum Iura ve-
393 tant, ac perhorreſcunt, vt afflictio addatur
afflicto. *l. nauis. §. cum autem iactus*, ibi, *non de-*
bet duplici damno onerari. & collationis, et quod
res deteriores facta ſunt &c ff. ad leg. Rhodiam
de iactu. et vide etiam textum *in l. quid ergo.*
ff eodem. & in l penultim ff de dot. prælegat. &
in l. Diuus ff. de offic. Præſid. Vbi ſtatuitur ſi
394 quis verè furioſus ſit, et aliquem occidat,
iudex debet diſſimulare pœnæ executionem,
cum ſatis ille ſuo furore puniatur, vt latè dixi
ſupra *cap. 18. à nu. 534.* et ſic afflictio non eſt
addenda afflicto, *alios textus* ad hoc adduxi
in annotat ad decis. 676. nu 44 part 4. rec. tom. 3.
395 vbi dixi penſionem non eſſe ſoluendam
per eum, qui poſſeſſionem beneficij non ha-
buit, nec fructus percipit, ne afflictio afflicto
inhumaniter addatur.

Adde, ſi is, qui poſſidet dignitatem, vel
Magiſtratum, ſiue Eccleſiaſticum, ſiue ſecula-
rem, efficiatur cœcus, vel aliud ſimile infor-
396 tunium ei accidat, non debet amoueri, ne
afflictio addatur afflicto, licet aliàs cœcus ad
397 Magiſtratus non poſſit aſpirare, *iuxta textū*
in l. 1. §. caſus. ff. de poſtuland. et congruit di-
ctum Bart *in l cœcus. ff. de iudic.* ſcilicet cœcum
398 poſſe ſuccedere patri baroni, vel habenti
aliquam iuriſdictionem, licet de nouo ei talis
dignitas

Digitized by Google

dignitas conferri non poſſet, quaſi ſatis ſit,
quod fuerit habilis tempore quo habuit ſpē
299 ſuccedendi, vnde ſuperueniens cœcitas non
priuat eum illa ſpe. Et in terminis cœcitatis
ſuperuenientis Iudici poſt eius electionem,
300 vt non debeat remoueri ab officio, nec afflictis addatur afflictio, *conſultus reſpondit Abb. Panormit. in conſil. 47. per tot. & præſertim. numer. 4. part. 1.*

Hinc eſt ſtatutū, & quælibet diſpoſitio ad-
301 dens afflictionem afflicto, prout eſt illa, vt
offenſus teneatur præſtare cautionem de non
offendendo iniuriantem, vel conſanguinei
302 occiſi teneantur, & grauātur præſtare cau-
tionem de nō offendendo occiſorem, vel eius
affines, cum id ſit iniquum, & iniuſtum, vt
vnus, odio alterius, & delicto prægrauetur. *can. ſi haberet. 13 quæſt. 3. cap fin de his qui filij ā maior part. capitul. l. ſi quis in ſuo. circa fin. C. de inoffícioſ. teſtam* Quare prædicta ſtatuta cum
303 addāt afflicto afflictionem, ſtrictè interpre-
tationis quaſi freno inter expreſſorum meras
ſunt coanguſtanda, *vt optimè aduertit Petrus Ancbar. in conſil. 52. incip pro clariori deciſione. num. 1. & 2. ac num.* 7. inquit conſangninita-
304 tem, hoc caſu verè, & per gradus diſtinctos,
& ex vtroque latere dilucidè venit probāda,
cum alijs ibi adductis.

Sed relictis multis, quę ex dicta regula no-
tabiliter inferre poſſem, tantum ſubdam, nē-
pe ſi quis fuerit ſpoliatus bonis ſuis propter
305 bellum, non poteſt deinceps in ſolidum cō-
ueniri à creditoribus ſuis, *ita ſingulariter dixit Ioann. Fab. Inſtitut de actionib. §. cum quo-*
306 *que.* quale dictum ſecundum eum eſt pium,
& æquum, illudque ſequitur *Ioann de Platea ibi, & Iaſ* dicens hanc eſſe mirabilem deci-
ſionem, & notandam, quàm tamen reliquit
cogitandam pro qua facit dictum *Bald. in c. 1. in fin. titul. an agnat. vel fil. & in l. 2. C. de vectigal* eamque concluſionem admiſit *Hippolit. Marſil. in ſingular. 241. incip. Non debet. num. 1.*
307 vbi etiam monet id menti eſſe tenendum. *vide etiā Petr. Duend. in can mulier. 15. quæſt. 1. & in regul 259. inc. p. Ætat. & ſequitur Thomas Act in tractat. de lud. ſcacch. quæſt. 9. numer. 86. verſicul ſi quis ſpoliatus fuit bonis ſuis propter guerram nullatenus poteſt conueniri &c.*

Lōgo modo interuallo redeo ad inceptam
materiam illam, vt quantumuis teſtator pro-
308 hibuerit, ne Venerabilis Fabrica ſe aliquo
modo ingerat circa executionem legatorum
piorum ab ipſo teſtatore relictorum, talem
prohibitionem non ſubſiſtere, ſtante negli-
gentia hæredum, vel executorum teſtamen-
309 tariorum, ſi in caſu talis negligentiæ ipſe
teſtator non prouiderit de alijs ſubexecuto-
ribus iuxta mentem ſuam.

Nam tunc ſpreta quauis ſtricta prohibitio-
ne Fabrica poteſt ſe ingerere ad excitandos
310 executores, & ſimul operare, vt pia volūtas
teſtatoris effectuationem ſuam habeat. Sicut
dicitur de Epiſcopo legitimo executore pia-
311 rum diſpoſitionum, in cuius locum hodie
ſuccedit Fabrica, vt ſupra ſæpius dixi, ſi teſta-
tor expreſſè prohibuerit, vt ſe non intromit-
tat in à ſe piè diſpoſitis, iſta prohibitio, quoad
312 compulſionem executorum non valet, quiá
ſicut, ſi ipſe teſtator viueret, non poſſet ſe exi-
mere à poteſtate Epiſcopi, ita nec ſubtrahere
potuit executores, *vt patet in cap. tua nobis. de teſtam.* ibique latè ratiocinatur *Abb. Panorm. & poſt eum Angel in ſumma in verb. Teſtamentum. 2 ſub num* 8. *verſ Quartum ſi teſtator prohibuit expreſſè, quod Ordinarius &c.*

Eo enim ipſo, quod teſtator diſponit ad
313 pias cauſas obligatur legibus de materia
illa loquentibus. *ad text. in l. nemo ff. de legat. 1.*
nam licet teſtator habeat ampliſſimam facul-
tatem à Iure diſponendi, quoquomodo intē-
314 dit, vt notum eſt, non tamen poteſt contra
Legum præcepta diſponere, vt ratiocinata
eſt *Rota coram Reuerendiſſ. D.* Terraconen. *in cauſa Fanen.* Con *mendæ 27. Iunij 1639. §. Nec dicta* Conſtitutio. *verſ non propterea efficitur, vt contra legum præcepta Teſtator poſſit diſponere &c.* Videmus enim, quod teſtator
nō valet diſponere, ne executores, tutores &c.
315 rationem reddere non teneantur, quia ſi id
permitteretur, facile negotio daretur anſa,
& occaſio delinquendi, et furandi, & hoc con-
tra *l. conuenire. ff. de pact. dotal. cum ſimilib.* quia
vt inquit bonus ſenes ille Terentianus

316 *Omnes deteriores ſumus licentia.*

Et Reipublicæ intereſt, ne quis inuitetur ad
delinquendum. *& in terminis eſt text in l quidam decedens ff de adminiſtr tutel. & in l ſi ita vnus. §. illud. ff de pact.* & ratio eſt, quia nemo
317 ius publicum lædere valet, *vt inquit text. in d l. quidam decedens, & ibi gloſ in verb. publicè.*
& licet quando teſtator remittit redditionē
318 computorum, intelligitur de rigoroſa, et
ſcrupuloſa redditione, vt non teneatur de le-
ui, et leuiſſima culpa, *ad text. in l. Aurelio. §. Caius et in l. creditor. et in l. Aurelius. §. Meuia, & § filiae. ff. de liberat. legat. et in l. ſi ſeruus. & in l ſi quis rationes ff eodem. & l. neceſſitatem. C. de fideicom. miſſ et l. cum tale. §. 1 ff de condit. & demonſtrat. cum alijs allegatis à Rota coram Reuerendiſſ D. Decano in cauſa Fanentina Bonorum, ſeu Hæreditatis 26. Iunij 1640. verſic. intelligenda ſunt de ſcrupuloſa quadam inquiſitione &c.* Vnde teſtator abſolutè non poteſt
talē redditionē remittere, quia ius ei reſiſtit.

Quare cum non poſſit teſtator diſponere,
319 leges non habere locum in ſuo teſtamen-
to, itaque dicendum erit, non potuiſſe pro-
hibere, ne Epiſcopus procedat ad exequutio-
nem piarum diſpoſitionum, et optimè id *firmatur per Spin. in ſpecul. teſtam. 2. part. 1. in rub. cap 9. Tell.* Fernand. *ad Leges Taur. leg. 36. numer.* 5. Valenzuol. *conſil.* 53. *nu.* 29. *& ſeq.* Molſ. *ad conſuetud. Neapol. tom. 1. part. 3. quæſt.* 10.
& in

Digitized by Google

& in 2. part. ſumm. tractat.13. vltim. volunt.
cap.5.num.105.alios congerit Barboſ. de offic. &
poteſt. Epiſcop. alleg at.82.nu.27.
Et ſupradictā concluſionem multi ampliant
procedere, etiamſi in prohibitione Teſtato-
320 ris, ne Epiſcopus, vel Fabrica ſe intromit-
tant in executione legatorum piorum, appo-
ſuiſſet inſuper clauſulam annullatiuam, vide-
licet, quod eo ipſo, quod Epiſcopus, vel Fa-
brica ſe intromittit pro exequutione, diſpoſi-
321 tio habeatur pro non facta, vel legatum nō
cenſeatur pium, vel alteri applicetur, & eſt
communis opinio, vt per Rip. Felin Couarr. &
alios ait Vaſq. de ſucceſſ. creat. lib.1. §.7. num 7.
vbi dicit eſſe communem, licet ipſe contrariū
322 probet, & latè propter hoc reprobatur
à Ioann. Gutier. in ſolemn. repetit. d. cap nemo po-
teſt ſub num.451. verſ. licet Vaſquez. ad verſus
communes, & Doctorum receptiſſimas traditio-
nes, velit tenere contrarium &c ff. de legat 1.
et inſuper atteſtatur, quod præterquam dicta
323 opinio Vaſq. eſt ſingularis contra communē,
non eſt vera Et Gutier. ample ſequitur Thom.
Pellicion illuſtr. quæſt part.1. quæſt.23.§. Am-
plia ſuper firmata. verſ. licet ipſe Vaſq. contrariū
probet, ſed malè, & meritò improbatur &c.
Nā veritas eſt, quod conditio, ne Epiſco-
pus vel Fabrica ſe intromittat etiam in caſu
324 negligentiæ hæredum, vel exequutorum.
iuxta text. in cap. nos quidem de teſtam. dicitur
eſſe contra bonos mores, quia repugnat diſ-
poſitioni iuris communis ciuilis, & Canonici,
quàm immutare teſtator non poteſt. cap re-
quiſiuiſti. de teſtament. & d. l. nemo poteſt. ff de
legat.1. & in puris terminis noſtris, quod in
325 tali caſu poſsit ſe intromittere Fabrica Sā-
cti Petri, admittunt Ricc. in prax. reſolut.527.
part.3. Reg. Ro it. in pragmat.5. de Legat. piis.
num 5. & Molf. in comment. ad conſuetud. Nea-
polit quæſt.10 part.3. numer.9. qui fatetur, ſic
quotidie practicari in Tribunali Reuerendæ
Fabricæ S Petri, & quod ita fuerit practicatū,
& deciſum in eodem Tribunali ad longum
refert Io. Mar. Nouar. in ſuis quæſtion. forenſ.
lib.1. quæſt.11 1. per tot.
Concluſio enim prædicta eò libentius vi-
deratur amplectenda, quia tranſit ſine contro-
uerſia, quod tàm hæres, quàm executor ex
326 dilatione, ſeu negligentia, & præſertim no-
tabili in exequenda pia voluntate teſtatoris
mortaliter peccat, quia iniuſtè infert defuncto
damnum non parum, ſi non faciat, quantum
poteſt, et ſic oſcitanter ſe gerat. Vnde terri-
327 bili excommunicationis vinculo necti iu-
re, ſancteque poſſunt, & debent, ſicuti iubet
text. in can qui oblationes. verſ. excōmunicentur
13.q.2. Excommunicationis enim pœna ſup-
328 ponit peccatum mortale. can. nemo Epiſco-
porum.11. quæſt 3. Summa Aſten. lib.7. tit. etiā 7.
latè Couarr. in cap. alma mater. part.1. §.9 nu-
mer.1. de ſentent. excommunicat. poſt S. Thom. et
alios Theolog. in 4. ſentent. diſtinct.18. & Cano-
niſtæ id tractant. in cap.1. de iudic. in cap. à no-
bis, in cap. ſacro. de ſentent. excommun. & in cap.
Romana §. caueant eodem titul lib.6.
Et conſequenter nemo incurrit excommu-
329 nicationem impoſitam à canone generali,
vel particulari, niſi peccando mortaliter quę
eſt regula conſolationis pleniſſima, quam tra-
didit Palud. in 4. diſtinct.18. quæſt.1. artic.2.
Nauar. in manual. cap.27. num 9 vbi ait idem
330 eadem ratione dicendum eſſe de excommu-
nicatione generali lata ab homine. Cū enim
hæc ſit maxima pœna in Eccleſia DEI, nec ea
331 maior reperitur. cap. corripiātur.24. quæſt.1.
cap ſacro ad med iuncta gloſ. in verb. pœnam. de
ſentent. excommunic. vt ibi notat Abb numer.7.
& in cap olim il. 2. num.10. ad fin. de reſtitut.
Alphonſ. à Caſtr. de pœna: lib.1. cap 6. verſ. quod
hactenus dictum eſt
Quare cum ſit maxima pœna, non debet
332 imponi pro leuibus delictis. d. cap corripian-
tur 24. quæſt.1 et latè traditur in ſumma Aſten.
lib.7 titul.7. ibi, ſed quia excommunicatio. Tra-
333 ditur namque excommunicatus Diabolo,
& ſeparatur à communione fidelium & à cor-
pore CHRISTI, vt probatur ex verbis Apo-
ſtol.1. ad Chorinth.5. tradere huiuſmodi hominē
Satanæ, in interitum carnis. Et 1. Thimot.1. quos
tradidit Satanæ, vt diſcant non blaſphemare.
can. qui peccat 23 quæſt 4. can illud diſtinct.45.
can. audi, vbi gloſ notabiliter dicit, quod Dia-
334 bolus habet in eo poteſtatem, quaſi in pe-
core ſuo, can omnis Chriſtianus, et can. ſeq.11.
quæſt.3. Vbi aduertitur, nihil ſie eſſe formi-
dandum à Chriſtianis, quàm ſeparari à cor-
pore CHRISTI, can. certum.24. quæſt 4.
Grauiſſimum etenim malum eſt verſari in-
335 ter homines, & hominum carere ſuffragiis,
inquit textus in l. hi qui ſanctam. C. de apoſtat.
& patet ex latè traditis per Couarr in d cap. al-
ma mater part.1. in princip num.6.7. & 8. de
ſentent. excomm. lib.6. Nauarr. in ſumm. cap.27.
numer.17. et ſecundum Abb. Panorm. in rubric.
336 extra de ſentent. excomm. Nec Angelus DEI
excōmunicato aſsiſtit et aſſeritur per Frāciſc.
Viu. in Syl. comm. opin. cap.263. nu.3 verſic. nec
Angelus bonus ei aſſiſtit &c.
Admirabiliora etiam addam, cum & ipſa
337 animalia irrationabilia rationabiliter præ-
dictos Diaboli aſinos euitent, & inter cœte-
ra exempla, illud eſt mirabile. Narratur enim
quod cum Papa Gregorius IX. ante Papatum
legatus Sedis Apoſtol. in Lōbardia eſſet, inue-
338 nit in quadam Ciuitate maiores compu-
gnantes, qui proceſſum eius impediebant.
Cum altera pars ſtaret ad arbitrium eius de
pace componenda, et altera contumax nol-
let conſentire, atque excommunicaſſet Capi-
taneum illius diſſentionis, qui ſolus pacem
impediebat.
Et cum iſte excommunicationem contem-
339 neret, ciconiæ multæ, quæ nidificauerunt ſu-
per turres, et caminos illius domus, receſſe-

runt, et nidos tranſtulerunt ad domus alterius Capitanei, qui paratus erat ſtare ſub mādato prædicti Legati, quod videns ille con-
340 tumax humiliauit cor ſuum, ad abſolutionem procurandam, et ad voluntatem dicti Legati faciendam. Quo abſoluto dictæ Ciconiæ nidos ſuos ſuper domum illius reportauerunt, *quale exemplum refert Henric. Gran. German. in ſuo Specul exempl. diſtinct 3. in verb excommunicatio exempl. 62.*

His igitur ſic firmatis, cum Sacri Canones
341 velint, et ſimul iubeant, vt habetur *in d. can. oblationes 13. quæſt 2.* vt hæredes, vel executores non adimplentes voluntatem piam defuncti excommunicentur, et tamquam infi-
342 deles ab Eccleſia reijciantur, conſequenter dicendum eſt talem negligentiam eſſe maximum delictum, Violantur enim iura pietatis, quo nihil execratius *can. clerici, 13. quæſt. 2.* et iam ſæpius dixi ſupra.

Quare poteſt Epiſcopus (ſpreto quocumque obice voluntatis contrariæ teſtatorum)
343 Imo aſtrictus reperitur, vbi agitur de peccati materia (ſiue patrati, ſiue etiam patrandi) operare, vt illud arceat, *iuxta textum in cap. nouit 13. vbi Innocens. communiter receptus. numer. 3. extr. de iudic. gloſ. in cap. ex literis 10 in verb. compellas vbi* Abb. *nu. 10. de ſponſal. gloſ. fin in cap. cum ſit generale. 8. de for. competent.* Petr. Matth. *in annotat. ad Guidopap. deciſ. Grationopolitan. 562. circa med. ibi. Cauſæ verò omnes, in quibus. de peccato quæri poteſt etiam inter laicos poteſt Epiſcopus &c.* cum alijs per alios allegatos *per Barboſ. in tractat. de officio, & poteſt. Epiſcop. part 3. allegat. 79 à numer. 6.* Atque hæc ſufficiant circa prædictam materiam, quod legata pia omnino veniant executioni mittenda.

A R G V M E N T V M.

Donatio, ſi ſit facta vltra 500. ſolidos, abſque inſinuatione nullatenus tenet, quo ad exceſſum, et illius inualiditatis defectus prouenit ex cauſa conſenſus, qui de Iure naturali in omni contractu requiritur, et eſt neceſſarius. Iura præſupponūt donantem vltra ſummam permiſſam abſque inſinuatione, non habere animum deliberatum ad donandum, et ideo aſsignatur tale tempus ad deliberandum, donec ſequatur inſinuatio.

Inſinuationis defectus, cum proueniat ex cauſa deliberatæ voluntatis, ideo poſt mortem donantis facta non tenet, veluti ſi donator in ipſa donatione conſtituerit procuratorem ad inſinuandum, et iſte poſt mortem donantis inſinuauerit perperam agit, quod ampliā etiamſi conſtitutus fuerit procurator irreuocabiliter, quia mandatum morte mandantis expirat,

Inſinuatio cum ſit quædam confirmatio donationis, ideo niſi ea fiat re integra non tenet, et res non poteſt dici integra, quando donās eſt mortuus. Ratificatio contractus de quo tempore fieri debeat. Et non nulla deducuntur an ſolidi antiqui ſint eiuſdē valoris, quām moderni, et quāti erat vncia antiqua, et quālis moderna, & hodie iuxta computum antiquum donatio 500. ſolidorū ad quam ſummā aſcendat.

S V M M A R I V M.

1 *Donatio vltra 500. ſolidos facta, quo ad exceſſum eſt nulla ipſo iure, ſi abſque inſinuatione reperiatur facta.*

2 *ex Teſtamento imperfecto nihil debetur, etiā Imperatori.*

3 *Imperator, licet ſit ſolutus legibus nihil tamen proprium Imperij eſt, quām legibus viuere ſecundum Alex. Imp.*

4 *ex Teſtamento imperfecto, ſicuti nihil debetur, ſic quoque ex imperfecta donatione.*

5 *Solidi accipiantur pro aureis.*

6 *Vncia antiqua auri, an ſit eadē, quām vncia moderna diſſentiunt DD. & in re tā antiqua, & rubigine plena, ſcrupuloſè ſatis ſe inuoluunt & numer. 7.*

8 *L. ſancimus.* C. *de donat. loquens de inſinuā da donatione vltra 500. aureos, de quibus aureis loquatur.*

9 *Aurei moderni, cum ſint minoris ponderis, quām antiqui, ideo qualiter ſit facienda dinumeratio.*

10 *Aurei moderni, ſunt reducendi ad pondus aurei legalis antiqui.*

11 *Donatio vſque ad aureos 700. & paulo plus hodie tenet ſine inſinuatione. & nu. 24.*

12 Solidi 500. *de quibus in l. ſācimus.* C *de donat. conſtituunt aureos 700. noſtri temporis.*

13 *Solidi tempore Iuſtiniani Imperatoris, qui tulit l. ſancimus.* C. *de donat. erat ſexta pars vnciæ, & quotquot conſtituebant vnā librā.*

14 *Donatio, quod hodie teneat abſque inſinuatione, ſi non excedat 800. aureos, multi DD. tenent, & alij etiam vltra tenent, ſed falluntur. & nu. 15. & 16.*

17 *Iudex quidam de Monte Pulciano, reuocauit donationem factam vltra libras trecētas. quatenus excederet ſummam viginti quinque librarum. & num. 18.*

19 *Doctores nonnulli, inauditas ſibi fabricant opiniones, & illis tenaciter inhærent.*

20 *Iudex quidam dum informaretur, cū à ſomno captus fuiſſet. & cum eſſet excitatus a Notario, vt ſententiam proferret, quid reſpondit.*

21 *Doctores etiam inſignes nonnulli in præceptis monetalibus non ſolum abditis, ſed etiam claris, errarunt. & nu. 23.*

25 *in Donatione vltra 500. aureos, lex fingit donatoris conſenſum abeſſe, donec non interuenerit inſinuatio.*

26 *Donatio ante inſinuationis interuentum, non poteſt conſiderari vti talis, nec aliquid ponit in eſſe.*

27 *Dona-*

27 *Donatio, niſi à die, à quo inſinuatur incipit habere ſuum effectum, & ad eam faciendam donator non poteſt cogi.*

28 *Donator ante inſinuationem, poteſt res donatas alteri donare, cum talis donatio pro non ſcripta habeatur.*

Donator, poteſt rem donatam abſque inſinuatione, vltra tamen exceſſum, à donatario repetere condictione ſine cauſa.

29 *Donans, ſi ante inſinuationem omnia ſua bona obliget, ſub tali obligatione, veniunt etiam bona donata, ſed non inſinuata.*

30 *Donatarius ante inſinuationem non poteſt facere fructus ſuos rei donatæ.*

Dominium rei donatæ, vltra ſummam licitã, non dicitur translatum in donatarium, quamuis res tradita ſit, & hoc ante inſinuationem. numer. 30.

31 *Donatio ſicuti ab initio eſt voluntaria, ita & eius inſinuatio.*

32 *Inſinuatio non poteſt fieri poſt mortem donãtis, & hoc quia à principio eſt nulla ex defectu conſenſus.*

33 *Donante mortuo, abſque facta inſinuatione tunc donatio vltra legitimam ſummam remanet prorſus inutilis.*

34 *Inſinuatio debet fieri à donatore, aut ſaltem eo citato, & non contradicente.*

35 *Inſinuatio donationis eſt in poteſtate donatoris, vnde eo mortuo fieri non poteſt.*

36 *Donator ante inſinuationem, inuito donatario recedere poteſt à contractu donationis. limita numer. 37.*

38 *Donatarius ſi vendiderit, vel obligauerit rem donatam ante inſinuationem, & donans moriatur ante inſinuationem, omnia corruunt.*

39 *Donatio, ſi reſaluatur, ex defectu inſinuationis, omnia euaneſcunt, tamquam reſoluta donatione ex defectu conſenſus.*

40 *de Acceſſorio in vanum quæritur, quando principale non ſubſiſtit.*

41 *Donatio, quando eſt nulla ex defectu inſinuationis, cum adſit defectus conſenſus, nihil operatur tranſlatio dominij, vel poſſeſſionis.*

42 *Inſinuatio poſt mortem donantis non poteſt fieri, etiamſi ipſe conſtituerit procuratorem irreuocabilem ad inſinuandum.*

43 *Negotijs ſuis, qui præeſſe non vult, aut non poteſt, procuratorem ad hoc eligere valet.*

44 *Inſinuatio facta per procuratorem poſt mortem donantis, qui eum conſtituit, non valet.*

Mandatum expirat regulariter per mortem mandantis.

45 *Mandatum factum alieni ad donandum ex cauſa remunerationis, intelligitur ſublatum morte mandantis.*

46 *Inſinuatio, eſt quædam confirmatio donationis, vt donans, donec ea non ſequitur poſſit deliberare, an ea, ei expediat.*

Iteratio actus, oſtendit mentis deliberationem. numer. 46.

47 *Actus geminatio ſolet operari ad oſtendendã deliberatam voluntatem facientis.*

48 *Inſinuatio, cum ſit quædam confirmatio donationis, ideo non poteſt fieri poſt mortem donantis.*

49 *Ratificatio de illo tẽpore fieri debet, quo actus poteſt expediri.*

Ratificatio non valet, ſi vnum extremorum ſit inualidum. nu. 49.

50 *Ratificatio contractus, nullatenus fieri valet, mortuo vno ex contrahentibus.*

51 *Ratificatio, numquam operatur, quando res nõ ſunt integræ, & aliqua mutatio eſt facta.*

52 *Ratificatio, quando retrotrahatur vſque ad initium.*

53 *Legitimatio filiorum ſpuriorum abſentium, licet non valeat, ſi tamen ratificetur tenet.*

54 *Sed ſi ea ratificatio fiat poſt mortem patris nõ tenet, cum res non ſit integra.*

55 *Donatio facta abſenti, ſi ea ratificetur per donatarium poſt mortem donantis, an valeat. & numer. 59.*

56 *per Donationem factam abſenti, Notario ſtipulanti pro eo, niſi ſecuta ratificatione acquiritur ius reale, & actio hypotecaria donatario.*

57 *Iuramentum in donatione facta abſenti non ſupplet defectum acceptationis requiſitæ ad effectum acquiſitionis iuris realis, & hypotecariæ.*

58 *Donatio facta abſenti debet ratificari ad effectum tranſmiſſionis.*

59 *Acceptatio donationis non retrahitur in præiudicium eorum, quibus interim fuit ius quæſitum.*

CAPVT XCI.

CELEBRIS apertaq. eſt illa Iuris concluſio, quod donatio vltra quingẽtos ſoli-
1 lidos, abſque inſinuatione facta, quoad exceſſum, nulla eſt ipſo iure, ac pro non ſcripta, et pro non intellecta habetur, vt eſt clarus text. *in l. ſancimus ibi, ſi quid autem ſupra legitimam definitionem, fuerit donatum: hoc, quod ſuperfluum eſt, tantummodo non valere, reliquam verò quantitatem, quæ intra legis tramites conſtituta eſt in ſuo robore perdurare, quaſi nullo alio adiecto, ſed hoc pro non ſcripto, vel non intellecto eſſe credatur &c. C. de donat.* quod etiam habetur *in l. purè. §. ſi donaui ff. de excep. & in §. 1. Inſtitut. de donat.* & communiter comprobant. *Bart.* *Bald.* *Salicet.* cœteriq. ſcribentes ſuper *d. l. ſancimus*, et ſicuti ex imper-
2 fecto teſtamento nihil debetur, etiam Imperatori. *l. ex imperfecto. 3. ibi, nec Imperatorem vindicare poſſe & c. C. de teſtam.* quæ lex. Imp. Alex. aureis literis eſſet conſcribenda, dum ſic
3 concludit, *Licet enim lex imperij ſolemnibus iuris Imperatorem ſoluerit, nihil tamen iam proprium imperij eſt, quàm legibus viuere &c.* O di-

gna vox, verèque digniſſima Alexandri Imp.
iuſtiſsimi, et amantiſſimi, de quo pluries mẽ-
tionem feci, *& præſertim in diſcurſ part. 4. re-
cent. tom. 3. à nu. 146. verſ. ſalua Roma eſt, quia
ſaluus Alexander &c.* Sed ad nos. Dum igitur,
4 vt dixi, ex imperfecto teſtamento nihil debe-
tur, ſic quoque ex imperfecta, ſeu vt dicitur in
d. l. sancimus, ex non ſcripta, & non intellecta
donatione, dicendum eſt, quod nihil debetur,
ſcilicet vltra quingentos ſolidos. Solidos verò
5 accipimus pro aureis, *vt in §. fin. Inſtit. de
pœn. temer. litig & ibi gloſ.* quorum ſolidorum
ſeptuaginta duo faciunt libram vnam auri, *vt
habemus in l. quoties C. de ſuſcept. & arch. præ-
poſit. lib. 10. & ibidem gloſ. & in l. fin ff. de in ius
vocand. et in l. quicumque C. de ſeru. fugit. gloſ. in
§. et iudicare, in verb. ad trecentos. in Auth. de
defenſ. Ciuit.* cum alijs relatis *per Guidopap.
decis. 325 in fin. verſ. quare quantum 72. faciũt
libram &c.* & latius *in decſ. 498. num. 2. verſ
quot aurei faciant libram auri &c.*

6 Diſſentiunt ſanè ſcribentes, an vncia illa an-
tiqua par ſit ponderi noſtro hodiernæ vnciæ,
nam *Budæus* parem eſſe affirmat, *in illo libello
de aſſe lib. 5.* & cõſentiunt *Alciat. lib. 3. diſpũct.
cap. 9. & Leonard. Porc. de numiſmat. ad med.*
Sunt alij allegati *per Couarr. de numiſmat.
cap. 2. num. 5.* rem quidem magis ſcrupuloſè
tractantes, quàm neceſſe eſt, in re tam vetuſta,
7 & cariosa, rubigineque ſpenè exceſſa, & in qua
ſatis eſt, ſi analogia ſiue proportio haud mul-
tùm diſſona ſit ab antiquo pondere, & tetigi
ſupra cap. 19. num. 497.

De quibus enim aureis intelligatur *text. in
d. l. ſancimus fin. C. de donat. & in §. 1. Inſtit.*
8 *eod.* loquens de inſinuanda donatione vltra
500. aureos videatur *Angel. ibi, & Alexand. in
addit. ad Bart. in l. cum de indebito. § fin ff. de
probat.* Vtique cum hodie aurei noſtri, quos
9 in vſu habemus ſint minoris ponderis, debe-
bit fieri dinumeratio aureorum, iuxta põdus
libræ ad rationem ſeptuaginta duorum pro
qualibet libra, & ſic aurei noſtri erunt redu-
10 cendi ad pondus aurei legalis antiqui *prout
ponderant.* Bellon. *in conſil 4. à numer. 5. &
conſil. 71. à num. 11. 10.* Koppen *decis. 5. nu. 16.
et ſeq.* Bocer *in comment. de inſinuat. cap. 3. nu.
65. edit. 2.* Bernard. Græueo *lib. 1. concluſ. 39.
conſiderat. 1.* Vurmſebm. *in pract. obſeruat. titul.
49 de verb. ſignific. obſeruat. 11.*

Quare hodie vſque ad aureos 700. & paulò
11 plus donatio valet ſine inſinuatione. vt firmat
*Natt. in conſil. 28. num. 1 verſ. vnde hodie. lib. 1.
et ſolidè Hieronym* Magon. *decis. Florentin 65.
num. 39* vbi in fine concludit, quod illi ſolidi
12 500 de quibus *in d. ſancimus* conficiunt au-
reos 700. noſtri temporis. Nam ſolidus tem-
pore Iuſtiniani Imperatoris, qui promulgauit
d. l. ſancimus, erat ſexta pars vnciæ, & per cõ-
13 ſequens 72. ſolidi conficiebant vnam libram
auri, hodie verò centum aurei, cum vt dixi,
ſint diminuti concurrunt ad faciendam d.
libram auri, *et vide quæ iam dixi ſupra cap.
19. à numer. 499.*

Vnde 700. ſolidi, ſeu aurei ſat ſunt, vt dona-
ri poſſint ſine inſinuatione, *vt plures alij DD.*
conſentiunt, & præſertim *Ioſeph.* Ludouic. *de-
ciſ. Peruſ. 66. numer. 9. verſic. & ſic hodie donatio
abſque inſinuatione valet vſque ad ſeptingentos
aureos &c.* & iſta eſt communis opinio, quam-
14 uis multi DD, maiorem calculum faciant, vt
latè *per Roland. in tractat. de ſtatut. lucr. dotal.
quaſt 52 in fin.* vbi dicit ex alijs, quod imo
valeret hodie donatio ſine inſinuatione vltra
15 octingentos aureos, ex quo nunc centum, &
ſeptem conſtituunt libram vnam auri. imo
Dueñas in regul. 224. limitat. 19. in fin. dicit
16 quod hodie valet donatio etiam vltra mille
aureos, ſed dubito prædictos DD allucinatos
fuiſſe circa calculum, cum in id facilè erretur.

Curioſè ſunt quidem hæc notanda, ne for-
tè alicui eueniat, pro vt illi Iudici de Monte
17 Pulciano, qui reuocauit quamdam donationẽ
factam vltra trecentas libras, quatenus exce-
debat ſummam vigintiquinque librarum de
quo mentionem facit Io. *Andr. in addition.* ad
Speculat. *in titul. de donat. § porro. in vltima
Apoſtill. circa finem, vbi refert* Roffred. de illo
18 Iudice dicentem, quod non erat Iuriſta, licet
guſtaſſet de brodio iuris. *idemque etiam refert*
Clar. *in §. Donatio. quaſt. 15 ſub nu 1. verſ. quod
nota, ne forte tibi eueniat, ſicut illi Iudici Mon-
tis Pulciani &c.* & ibi *Hieron. Giacbiar. in ad-
dit. in verb. Iuriſta*, inclamat, quod hodie repe-
19 riuntur Iuriſtæ, qui inauditas ſibi fabricant
opiniones, atq. tenaciter illas contra ius ſer-
uant. Expendi etiam hic poteſt lepida illa Iu-
20 dicis dormientis hiſtoria, qui cum informa-
retur, & à ſomno captus non parum dormiſ-
ſet & cum excitaretur à Notario, vt ſententiã
diceret, ſemi ſomnis dixit, *Decolletur*, et cum
reſpondiſset Notarius, Quomodo decolletur,
agitur de prato, at replicauit Iudex. *Defalce-
tur ergo.* Sed de his hactenus.

Cœterum qui plura deſiderat ſcire circa
21 valorem hodiernum ſupra relatorum ſolido-
rum conſulat *Couarr. lib. 1. variar. quaſt. cap.
11. num. 2. et cap. 6 num. 5. et de veter. numiſmat.
collat. cap. 3. num. 3. & 4. et cap. 6. à n. 4.* Gregor.
lib 9. titul. 4. part. 5. in verb. d'oro Marienço *leg.
7. titul. 10 gloſ. 6. n. 12 lib. 1. cap. 5. recop. &* Plac.
*de debit. lib. 1. cap. 2. à num. 11. cum ſeq. Ioann.
Kitzell. in tract. de Iure monetar. claſſ. 1. theo-
rem. 7. & ſeq.* Ant. Fabr. *in tractat. de var. num-
mar ſolut. cap. 1. titul. de var. numm. aeſtimat. &
cap. 2. titul. de aureis conuent. aeſtimat.* Rener.
Budell. *in tract. de monetat. re nummar. cap. 1.
et ſeq. vbi num. 1. ait,*

Ad nauſeam vſque fuiſſe expertum, doctos
22 etiam, & inſignes viros non ſolum in præce-
ptis monetalibus, & ad abdita, & ſecreta hu-
ius artis ſpectãtibus (quem errorem conniuen-
dum, & æquo animo ferendum eſſe ait) verũ
in iis etiam diſcutiendis, ac decidendis, quæ
ipſa

ipſo iure conſtant,& communi DD. ſuffragioſt
23 ſunt recepta, allucinatos fuiſſe. Videndus e
etiam *Ioannes Gutter.in tractat. de iurament.*
confirmat.part.1.cap.7. & Gregor. Lopez *l. 9.*
*titul.4 part.5.*apud quos indubitatum eſt,ſoli-
dum fuiſſe ponderis, & valoris nummi aurei,
alij verò variant.

Donatio ergo (vt ad initium reuertamur
24 excedens hodie ſummam ſeptemcentorum
ſolidorum,vltra exceſſum non valet abſq.in-
ſinuatione,*ex iam allegatis ſupra num.*1.eiuſq.
nullitas pendet à magno illo defectu conſen-
ſus, quia lex fingit donatoris conſenſum
25 abeſſe, donec inſinuatio ſuperuenerit, vt be-
nè probatur per textum *in d. l.ſancimus, ibi,*
*pro non intellecta,*quod aduertit *Bald.in eadem*
l.ſub num.7.verſ.quia lex refiſtit conſenſui, ſiue
fingit abeſſe conſenſum &c. In effectu enim cũ
præfatus inſinuationis defectus, percutiat ip-
ſum conſenſum in donante, ideoque donatio
26 ante illius interuentum non poteſt conſide-
rari vti talis. nec aliquid ponit in eſſe, & ſic
niſi à die,quo inſinuatur,incipit habere ſuum
27 effectum,ad quam faciendam, ſeu perficien-
dam non poteſt cogi,vt dicam infra.

Imo poterit donans eaſdem res donatas
poſtea alteri donare, cum pro non ſcripta. &
pro non perfecta ſit donatio ante inſinuatio-
nem,& inſuper rem traditã (intellige ſemper
28 vltra ſummam 700. ſolidorum) à primo do-
natario poteſt repetere conditione ſine cauſa,
vt aiunt gloſ.& DD. in l.1. ff. de donat. & in l.
contractus.C.de fid.inſtrum.& comprobat. *Re-*
buff.in tractat.de donat. inſinuand.art.1.gloſ.6.
verſ.imo poterit donans alteri donare,et etiam
*repetere rem traditam &c.*Sord. *in tractat. de*
aliment. titul 9.quaſt.42.num.18.verſ quando
reſoluitur donatio ob defectum inſinuationis, ex-
tinguitur omnis obligatio. &c. ſequitur Steph.
Gratian.*diſcept.forenſ. cap.854. num.36. verſ.*
rem traditam primo donatario, repetere &c. &
ſubdit, ſi donans ante inſinuationem obliget
29 omnia ſua bona,ſub tali obligatione veniunt
etiam bona donata,ſed non inſinuata. *et addo*
Ioseph.de Seſſ. *deciſ.Senatus* Aragon.*deciſ. 25. à*
num.23.vers. poterit donans ante inſinuationem
alteri donare &c. vbi etiam ait, quod donata-
rius ante inſinuationem non facit fructus ſuos
rei donatæ, & quod nec per traditionem rei
30 dicitur translatum dominium, ſed eſſe in pẽ-
denti,vſq. ad inſinuationẽ. Omniũ enim præ-
31 dictorũ ratio eſt,quia ſicuti donatio ab initio
eſt voluntaria,itaet eius inſinuatio,vt iã dixi.

Meritoque *poſt Bald.* reſpondit *Gabr. in*
*conſil. 158.n.5 lib.1.*quod inſinuatio non poſ-
32 ſit fieri poſt mortem donantis, & hoc, quia à
principio eſt nulla ex defectu conſenſus,quem
lex fingit abeſſe, vt dixi, donec ſuperueniat
33 inſinuatio,vnde mortuo qui donauit, rema-
net donatio vltra legitimam ſummam pror-
34 ſus nulla,dum inſinuatio à donatore, aut ſal-
tem eo citato, vel non contradicente fieri de-
beat,cum in donatoris poteſtate ſit inſinua-
35 tio,ſicque eo mortuo fieri non poteſt,imo ip-
ſum ſolum.inuito donatario,diſcedere à con-
36 tractu non obſcuri iuris eſt, poſſe, *l in hac.* C.
*de donat.*et eſt text.clarus *in l pure §.ſi donaui.*
de dol.except.cum alijs allegatis per *Gabr.d con-*
ſil.158.num.2. verſ. eoque mortuo &c. quibus
addo R*iminold.Iun. qui.* & alios congerit *in*
conſil.118.num.92.verſ.donatore mortuo non po-
teſt fieri inſinuatio &c. lib.2. & nuper dixit.
Petr.Franciſc de Tondut.*in ſuis quæſtion. et re-*
ſolut. ciuil.cap.57. nu.5. verſ. ſecundum diſpo-
ſitionem iuris communis inſinuatio fieri non po.
teſt poſt mortem donatoris &c. cum ibi allega-
tis, & addo Cyriac *controuerſ forenſ.cap.10. n.*
71.vers. inſinuatio fieri non poſt mortem donã.
tis &c. Ioſeph. Ludouic. *in ſuis commun. con-*
clus.cap.17.§.Limitatur ſecundò. vers. inſinua-
tionem debere fieri in vita donantis, nec ſufficit
interueniſſe mortis impedimentum &c. vbi etiã
37 limitat id non procedere, quando donans
fuiſſet proteſtatus,per ſe nõ ſtetiſſe,quo minus
nõ fuiſſet donatio inſinuata, *et vide Alex. &*
*Beer.*ibi per eum allegatos, et nos perſiſtendo.
in regulis generalibus.

Hinc etiam eſt, ſi donatarius vendiderit
38 vel obligauerit rem donatam ante inſinua-
tionem et donans moriatur ante factam inſi-
nuationem,nulla eſt donatio,et ſic etiam vẽ-
ditio,vel obligatio. quia reſoluta donatione
39 ex dicta cauſa,omnia euaneſcunt, tamquam
ex inſanabili defectu conſenſus, *vt in puncto*
notant Bart.et Bald.in l.2. C.de reſcindend.ven-
dit.et facit.l ſi domus. §.ſi fundum ff.de legat. 1.
et l.vxor.C.de legat l.lex vectigali. ff de pignor.
Bald et Alex. in l ſi res ff de legat. 1. Rebuff. *in*
d.tractat.de donat. inſinuand. artic.1. glos. 7. §.
Quintò.ſi donatarius illam rem donatam vendi-
*derit ante inſinuationẽ &c.*Gratian.*d. cap.854.*
n.36.verſic.ſi donatarius talem rem donatã &c.
& de acceſſorio in vanum, quæritur, quando
40 principale non ſubſtitit.*Bald et Imol.in l. 1. ff.*
de his,qui teſtam.delen Socin.*conſil.2.num. 8. et*
*9.lib.3.*Maſcard.*de probat conclus.1317.nu.40.*
Menoch.*de præſumpt.quaſt.132.numer.78.lib.*
*3. et quaſt.68. numer.12,et 13. lib.1.*et in pun-
41 cto, quod ſtante defectu inſinuationis in
donatione,omnia corruant, tamquam nulla
ex defectu conſenſus, et hoc tàm quoad tran-
ſlationẽ dominij,quàm poſſeſſionis,*poſt Rebuf.*
Honded.Put. & alios dixit *Rota coram bo. mem.*
Durano *dec.155.num.24. verſic. ſtante autem*
defectu inſinuationis &c.

Amplia quoque prædictam opinionem, vt
42 procedat,etiam ſi donans conſtituerit aliquẽ
procuratorem irreuocabilem ad inſinuandum
pro vt de iure poteſt conſtitui, cum inte-
grum cuique ſit, qui ſuis negotijs intereſſe
43 non poteſt,aut non velit, per alios ea agere,
vel conuenire,*vt habetur in l.1.§.vsus.2.de pro-*
*curat.cum ſimil.*latè *Socin.in conſil.49. num.9.*
*lib.1.*tamen ſi talis inſinuatio fuerit facta per
con-

Digitized by Google

conſtitutum procuratorem poſt mortem do-
nantis, perperam dicitur facta, cum regula
44 riter mandatum expiret per mortem man-
dantis l. ſi quidem donationi, et l. inter cauſas. in
princip. ff. mandat. l. mandatum C. eodem titul. l.
vltim. ff. de ſolut. Card. Mantic de tacit. et ambig.
conuent. lib. 7. titul. 23. nu. 1 vbi etiam num. 12.
loquitur de mandato facto alicui ad donandū
ex cauſa remunerationis, quod licet ſit fauo-
rabile tamen intelligitur ſolutū morte. l. ſi qui-
dem n. 8. vbi Bald. nu. 1. in 2. notabil C. de action.
et obligat. Ias. in l. eius, qui in prouincia. §. place-
bat. poſt princip. verſ. in primis tamen amplia.
ff. ſi cert. pet. cum aliis copioſè relatis per Gab in
ſuis comm. conclus. titul. de procuratorib. conclus.
2. sub. Mandatum morte finitur à nu. 1.

Etenim inſinuatio eſt quædam cōfirmatio
46 donationis, vt donans inter donationem, et
inſinuationem poſſit deliberare, an ſibi expe-
diat donationem perficere iuxta text. in auth.
de appell. poſt princip. verſ. hocat coll. 4. iteratio
enim actus oſtendit mentis perdurationem.
l. odioſas. 1. C. de plus petition. ſicut dicitur de
47 actu geminato, qui multum ſolet operari. ad
oſtendendam deliberatam voluntatem alicu-
ius ſecundum text. in l. Baliſta. ff. ad Trebellen.
ſimil. et in terminis donationis dixit Rota co-
ram bon. mem. Manzanedo decis. 377. n. 3. verſ.
geminatio multùm ſolet operari &c. par. 5. recent.
tom. 2. Ideoque vt dixi, cum inſinuatio ſit quæ-
48 dam confirmatio donationis, non poteſt fieri
poſt mortem donantis, quia de illo tempore
non poteſt ratificari.

Nam ratificatio de illo tēpore fieri debet,
49 quo actus poteſt expediri, aliàs ſi vnum ex-
tremorum deficiat, vel ſit inhabile, non valet,
vt eſt text. in l. bonorū. vbi Bart. Alberic. Angel.
et alij ff. rē rat. haber. Rota coram bo. me. Vbald.
decis. 755. num. 3. verſ. qua ratificatio nihil ope-
ratur, cum fieri debeat re integra &c. part. 2.
recent. et coram bo. me. Card. Marquemont. dec.
159. numer. 4. verſ. nec tempore ratificationis res
amplius non erat integra &c. part. 4. recent.

Vtque contractus nullatenus poterit rati-
50 ficari, mortuo vno ex contrahentibus, quia
eo tempore contractus non poteſt fieri, ita
Butr. in cap. fin. num. 7 de confeſſ. Socin. Iun. in
conſil. 77. num. 14. et ſeq. vol. 1. vbi poſt Alex.
Bar. et alios, dicit, quod ratificatio numquam
51 operatur, quando res non ſunt integræ, et
aliqua mutatio rei eſt facta. arg. d. l. bonorum.
Alex. conſil. 78. num. 10. vol. 5. vbi poſt Bart. in l.
ſi quis vxor. §. ſi quis vxorem. ff. ad leg. Iul. de
adulter. et poſt alios per eum allegatos, concludit,
Quod ratihabitio, tunc trahitur retro, quā-
52 do res eſt integra, et in eo ſtatu, in quo erat,
quando ab initio ille actus fuit geſtus, qui ra-
tificatur aliàs non, et latè proſequitur plures
DD. adducendo Oſasc. deciſ. Pedemont. 119. à
num. 27. verſ. talis ratificatio debet fieri tempore
habili &c. vbi probat, quod licet non valeat
53 legitimatio filiorū ſpuriorum facta ipſis ab-
ſentibus, tamen validatur per eorum ratifica-
tionem, quæ certè ſi non fuerit facta re inte-
gra, id eſt ante mortem patris nō validat actū
54 legitimationis &c. cum multis ſimilibus ibi
adductis illudq. perpetuum regulariter eſt. vt
ratificatio re non integra, non ſuffragetur.

In terminis verò donationis, vt ſi fiat ab-
55 ſenti, et per Notarium nomine abſentis ea
ſtipuletur, licet res donata remaneat in bonis
donantis, quouſque abſens id ratum habeat,
& ſecuta ratificatione tranſmittatur, cum, &
56 ſine ea non acquiritur ius reale, neque actio
hypotecaria experibilis contra ſingularem
ſucceſſorem Alciat. in cap. cum contingat. nu.
332. in fin. et ſeq. de iureiur. Couar. in rub. de te-
ſtam. part. 3. num. 13. Honded. conſ. 15. num. 44.
et 45 lib. 1. Cephal. conſ. 440. n. 30. et ſeqq. Imol.
conſ. 76. num. 1. Bero conſ. 4. nu. 34. et 35. lib. 1.
Ciriac controuerſ. 161. n. 2. verſ. cum mihi vera-
cum ſeq. et alios refert Anton. de Amat. Panorm.
variar. reſolut. tom. 1. reſolut. 30. num. 6. Rota
deciſ. 683. num. 4. part. 1. diuerſ. et in recent. de-
ciſ. 142. nu. 6. part. 4. & coram ſa. me. Grog. XV.
deciſ. 367. num. 3. et fuit dictum coram bon. mem.
Card. Panzirolo in cauſa Ariminen. Donatio
22. Iunij 1640. & melius coram R. P. D. Cetto
in cauſa Romana Saluiani. 21. Iunij 1641. §.
Nec releuare. verſ. non tamē acquiritur ius rea-
le &c. vbi etiam ſubditur, quod nec hoc caſu
57 ſuffragaretur interpoſitum iuramētum, quia
illud non ſupplet defectum acceptationis re-
quiſitæ ad effectum acquiſitionis iuris realis,
& dominij. Abb. in cap. ſicuti il. 3. n. 5. de iur. iur.
Alciat. in d. cap. cum contingat. num. 315. in fin.
Guttier. conſ. 41. per tot. Rota deciſ. 27. num. 11.
et ſeq. part. 7. recent. et fuit reſponſum coram
R. P. D. Bicho in Romana Cenſus. 25. Iunij
1640. §. Paritérque verſ. neque per iuramentum
excluditur neceſſitas acceptationis. &c.

Verū ſi donator prius vita decedat, quàm
donatarius abſens eam ratificet, tunc ſi illa
58 fieret, tamquam re non integra, nullatenus
ſuos operaretur effectus talis ratificatio, ſicq.
ipſa donatio extingueretur, vt incogniti iuris
non eſt. ſatiſque demonſtrant innumeri DD.
relati per Cephal. conſil. 440 à num. 30. verſic. ſi
donans prius vita decedat. &c. lib. 3 & perpen-
dit Surd. in conſil. 60. num. 17. verſ. non valebit
donatio ſi decedat donator antequàm dona-
tarius abſens acceptauerit &c. & inſuper aſ-
59 ſerit quod eius hæredes nec poterunt ratifi-
care, vel acceptare, et plures DD. ad hoc addu-
cit. ita quoque ſenſit Rota coram bon. me. Piro-
uano in cauſa Narnien. Bonorum 1. Decembr.
1628. eſt dec. 217. n. 9. part. 5 recent. vbi dicitur,
60 quod donatio facta abſenti debet ratificari
ad effectum tranſmiſſionis, etiam ſi pro ipſa
Notarius fuerit ſtipulatus, quæ tamen ratifi-
catio non poteſt fieri poſt mortem donatarij
per eius hæredem, & ratio eſt iam ſupra rela-
ta, quia cum ratificatio fieri debeat re integra,
perperam ſit poſt mortem alicuius ex cōtra-
hen-

hentibus, quod maximè procederet, quando talis donationis acceptatio, poſt ius alteri
61 acquiſitum eſſet facta, quia non retrohitur in præiudicium tertij, cui interim ius, & dominium fuit quæſitum *Alex. in leg. quod meo. num. 5 ff. de acquir. poſſ.* Dec *in l. contractus. ff. de regul iur.* Couar. *in rubric. de teſtam; 3. nu. 13. verſ. eſt tamen neceſſaria de teſtam.* Caſtr. *conſ. 195. num. 3. part. 2,* Bero. *conſil. 164. numm. 1. & ſeqq. præſertim. num. 6. lib. 1.* Purpurat. *conſ. 366. num 58* Curt. Iun. *conſil 74. num. 9. et conſil. 76. num 6.* Menoch. *conſil. 858. num. 2.* Bellon. *Iun. conſil. 38 num. 13. & conſil 69. nu. 47.* Honded. *conſil. 25. num. 25. et ſeq.* Card. Mantic. *de tacit. & ambig lib. 3 titul. 48. nu. 17.* Rota *deciſ. 124. num. 10 poſt* Zacch. *de oblig. Cameral. et coram bon. mem. Card.* Seraph. *deciſ. 472. num 6.* & ſedulò conſiderauit Rota *in d. cauſa Romana Salaiani 27. Iunij 1641. §. Nec minus. verſ. nec acceptatio ſuperueniens poſt factam alienationem ſuffragari poteſt, quia nõ præiudicat, nec retrotrahitur in præiudiciũ tertij. cui interim ius, et dominium fuit acquiſitũ &c. corã R. P. D. Cerro.*

ARGVMENTVM.

Donatio facta vltra ſummam præſcriptam à iure, in exceſſu eſt ſic nulla, vt ſi moriatur donator antequam illa per inſinuationem recipiat ſuam perfectionem, nõ poterit poſt eius mortem procurator conſtitutus in ea, ad illã inſinuandam, cõplere dictum actum inſinuationis etiam ſi irreuocabiliter ſit conſtitutus, cum mandatum morte expiret.

Donatione non inſinuata, ſi donator moriatur, nemo poterit ſubſtinere, quod res ſit integra, cum Iura interim habeant eam pro nõ facta. & pro non ſcripta Hæredis perſona, quod repreſentet perſonam defuncti, et ſit vna, eademque perſona cum eo, quando id habeat locum diſtinguitur.

Donator moriendo ante cõpletam ſolemnitatẽ inſinuationis, quo ad ſumnam excedentem, dicitur mori in ea voluntate conformi iuri cõmuni, nempe, quod interim cenſeatur pro nõ ſcripta. Donans non poteſt inuitus cogi ad inſinuandum donationem cum id ſtet in eius abſoluta voluntate, & nemo poteſt cogi ad agendum, id quod habetur pro non ſcripto, et qua cautela vti poſſit, vt hoc caſu donans non eludat donatarium.

SVMMARIVM.

60 *Inſinuatio donationis nullatenus bene ſit poſt mortem donantis, licet ipſe ad hoc dederit mãdatum. et n. 67.*
61 *Mandatum, licet poſt mortem expiret tamen poteſt conferri poſt mortem, et durat, et n. 67.*
63 *Mandatum ad donandum fieri poſſit poſt mortem, ita poteſt fieri ad inſinuandum poſt mortem.*
64 *Mandatum inſinuandi donationem etiam poſt mortem donantis, maximè datum in eadẽ donatione, præſumitur proceſſiſſe eadem facilitate qua fuit facta donatio.*
65 *Et ideo ſi illa non valeat, nec valebit dictum mandatum et n. 66.*
68 *Ratificatio debet fieri re integra ad effectũ vt illa ſubſtineatur, aliàs eſt nulla.*
69 *Donatio poſt mortem donantis non dicitur remanere in eodem ſtatu, et re integra.*
70 *Donatio, vltra debitam ſummam, nõ adhuc inſinuata habetur pro non intellecta.*
Inſinuatio reſpicit perfectum conſenſum donantis, eiuſque perſeuerantiam.
71 *Donatio, dum non eſt inſinuata, ſi interim moriatur donans, non poteſt ſubſtineri, quod res ſit integra, cum iura habeant eam pro non ſcripta.*
72 *Donatio dum non eſt inſinuata, non dicitur perfecta, quod procedit etiã ſi res eſſet tradita, nec vllum dominium acquiritur donatario.*
73 *Dominiũ non acquiritur ex actu nullo & imperfecto.*
74 *Donatio, quando eſt perfecta, et cum omnibus iuribus ſolemnitatibus facta per alteram non poteſt alterari.*
76 *Donatio prima præfertur ſecundæ, etiamſi ſit effectuata per traditionem, quando in prima adeſt, conſtitutum, vel hypoteca.*
77 *Poſſeſſio nulla, nec dominium acquiritur per traditionem, quando actus eſt nullus & n. 78*
79 *Donatario acquiritur ius ex ipſa donatione.*
80 *Mandatum datum etiam poſt mortem ad inſinuandam, ſi benè conſideretur, non donatoris bona. ſed hæredis inſinuarentur, & n. 81.*
82 *Inſinuationis defectus adeo obſtat, vt mortuo donatore, non poteſt donatarius inuitis hæredibus obtinere inſinuationem.*
83 *Quemadmodum non poſſet, inuito ipſo donatore vincere.*
84 *Inſinuationem ius petendi non tranſit ad hæredes donatarij.*
85 *Hæres repræſentat perſonam defuncti.*
86 *Hæres, et defunctus ſũt una, et eadẽ perſona.*
87 *Hæres tunc repræſentat defunctum quando ſumus in iure formato actiuè et paſſiuè.*
88 *Obligatio non immutatur ex perſona hæredis, et hoc procedit tam actiuè, quam paſſiuè.*
90 *Hæres tunc non repræſentat defunctum, quãdo non ſumus in iure, iam formato de tempore eius mortis.*
91 *Ius non formatum, impoſſibile eſt vt poſſit tranſmitti ad hæredes.*
92 *Inſinuatio ſi non interuenerit de tempore vitæ donantis, dicitur minimè perfecta donatio.*
93 *Donator donec inſinuatio non habuit ſuum plenarium effectum poteſt reuocare mandatũ datum ad inſinuandum, etiam poſt ipſius mortem collatum.*
94 *Donator, ſi obierit ante inſinuationẽ dubitari*

poterit

poterit an reuocauerit mandatum datum ad inſinuandum, et ſic an ſe mutauerit.

95 *Hominis voluntas ambulatoria eſt vſque ad ſupremum vitæ ſpiritum.*

96 *Mandatum datũ ab hærede alicui ad adeundam hæreditatem non eſt abſolutum ſignum aditionis hæreditatis, et quare.*

97 *Mandatum datum ad adeundam hæreditatẽ, cum poſſit ſuſpendi, pernece ſsè non arguit hæreditatis aditionem.*

98 *Mandati datio ad adeundam hæreditatem, eſt actus ſeparabilis ab ipſa aditione.*

99 *Hæreditas an adita dicatur, per mandatum datum ad eam adeundam eſt quæſtio ardua,*

100 *Hæres tenetur ſtare contractui celebrato à teſtatore, eo modo, ac ſi ipſe teſtator.*

101 *Donator moriendo ante inſinuationem donationis, cenſetur mori in ea voluntate, quæ eſt conformis iuri communi.*

102 *Donatio vltra præſcriptam ſummam, ante inſinuationem, habetur pro non ſcripta.*

103 *Donationis inſinuatio facta per hæredem donatoris non valet, et ſic multò magis per donatarium.*

104 *Inſinuatio debet fieri per donatorem, ſed ad hoc non poteſt cogi, cum conſiſtat in eius voluntate. num. 118.*

105 *Inſinuatio eſt actus voluntariæ iuriſdictionis.*

107 *Actus voluntariæ iuriſdictionis non fiunt in inuitum, cum poſſit pœnitere.*

108 *Donans ſatis dicitur nolle amplius inſinuationem facere, quando renuit tali petitioni annuere.*

109 *Inſinuatio donec non interuenit in donatione excedente ſummam, dicitur donatio in fieri.*

110 *ad Agendum id, quod habetur pro non ſcripto, & pro non facto, nemo cogi poteſt.*

111 *Contractus, quando non eſt completus, vtriq. parti licita eſt pœnitentia.*

112 *Donatio non inſinuata, interim quo ad exceſſum, non poteſt dici perfectè valida, nec perfectè nulla, & quare.*

113 *Donatio interim dum non eſt inſinuata competit donanti, quod non eſt inſinuata*

114 *in Donantis poteſtate non debet eſſe eludere donatarium.*

115 *in Donantis poteſtate ſicuti eſt à principio conferre liberalitatem, ita in ſuis poteſtate manet inſinuatio & n. 116 et 117.*

119 *in Donantis poteſtate ne ſit eludere donatariũ, non conſentiendo inſinuationi, cautela qualis ſit et num. 120 121. et 122.*

120 *Donans poteſt conſtituere procuratorem ad ipſam donationem inſinuandam donatarium, & quatenus donans non reuocauerit mandatum dicitur conſentire inſinuationi.*

123 *Donatarius an poſſit reuocare mandatum datum donatario ad inſinuandum.*

CAPVT XCII.

INſinuatio donationis, eſt adeo indubi-
tarum, quod poſt mortem donatoris per-
60 peram fit, vt procedat, quamtumuis datum
ſit mandatum alicui ad inſinuandam dona-
tionem nam, tunc re non integra, veluti poſt
mortem donatoris ſi fiat inſinuatio nõ teneat
61 ſicuti dictum eſt ſupra, & amplia, etiam ſi il-
lud expreſsè collatum ſit poſt mortem quoq.
donantis, quod fieri poſſe non eſt dubitandũ,
nam licet mandatũ morte mandantis expi-
62 ret, vt dictum eſt, tamen ſi illud diſſertè poſt
mortem conferatur, durat etiam poſt mortẽ,
l. ſi vero. § ſi a. et l. ſeq ff. mandat. & in l. mortis
cauſa. § Titia. ff. de donat. cauſ. mort. vbi decer-
nitur, mandatum fieri poſſe ad donandum
63 poſt mortem, ergo eodem modo fieri poteſt
ad inſinuandum facit *l. vltim. §. ſimiliq. modo.*
ibi nullo obſtaculo. C. de donat. ante nupt. tamẽ
in caſo noſtro aliud videtur firmandum, et
64 maximè ſi prædictum mandatum in eodem
inſtrumento donationis fuerit datum, Quia
eadem facilitate probabiliter videtur proceſ-
65 ſiſſe, qua & donatio ipſa, & ideo non magis,
quàm ea donatio ſubſtineri poteſt. *arg l. doli.*
§. diuerſum. ff. de dol except. & in ſpecie mãdati
66 ad inſinuandum etiam poſt mortem donan-
tis, dati, reſpondit *Franciſc. Becc. in conſil. 66.*
num. 28. verſ mandatum datum ad inſinuandũ
ea facilitate videtur proceſſiſſe &c. lib. 1. Ioſeph.
Ludouic *in ſuis commun. concluſ. cap. 17. §. li-*
mitatur tertio. verſ. non ſufficere mandatum in
contractu donationis factum ad inſinuandam
donationem etiam poſt mortem donatoris, quia
ea facilitate &c. & ſequitur *Stephan. Gratian.*
diſcept. forenſ. cap. 794. num. 23. verſ. mandatum
ad inſinuandum videtur proceſſiſſe ex eadem
facilitate, qua, & donatio ipſa &c.

Vlterius, & ſic perſiſtendo in terminis, nam
67 licet non negetur, mandatum poſſe durare
etiam poſt mortem mandantis, vt dixi, tamen
ſicuti concluſum eſt ſupra de ratificatione, vt
fieri debeat re integra, aliàs nullius eſt robo-
68 ris, ita quoque aſſeuerãdum veniat in termi-
nis prædicti mandati, nam mandatum poſt
mortem collatum valere poſſet rebus in eo-
69 dem ſtatu manentibus, at poſt mortem do-
nantis, nec res in eodem ſtatu, nec re integra
dici poteſt, Nam cum donatio interim pro
70 non ſcripta, et pro non intellecta habeatur,
vt inquit textus rotundus in l. ſancimus. C. de do-
nat. et ſupra num. 1. deduxi, donec non fuerit in-
71 ſinuata, ſicque eueniente, ante inſinuationẽ,
morte donantis, vt dixi, non poteſt ſubſtineri,
quòd res ſit integra, & perfecta cum inſinua-
tio reſpiciat perfectum conſenſum donantis,
et deliberatum animum ad donandum eiuſq.
perſeuerantiam, vt bene ratiocinatur *Rota*
coram bo. me. Manzaned, *deciſ. 456. nu. 2. verſic,*
inſi.

Digitized by Google

inſinuatio reſpicit perfectum conſenſum donan-
tis &c. part. 4. recent. tom. 2. vbi etiam num. 4.
dicitur, quod deficiente inſinuatione, deficit
conſenſus donantis, & quod lex ita præſumit,
vt etiam dixi ſupra. Quare donatio non in-
ſinuata imo non completa, & imperfecta erit
etiam ſi res eſſet tradita, nec vllum dominiũ
interim acquiritur donatario, tamquam ex
73 actu nullo, & imperfecto ſicuti notũ eſt apud
Doctores, et in puncto explicat Rebuff. de inſi-
nuand. donat. artic. 1. gloſ. 6. & iam tetigi, & fa-
cit in ſimili, quod dicimus quando eſt perfecta
donatio, & cũ omnibus ſolemnitatibus de iure
74 neceſſarijs eſt facta, tunc per alterũ alterari, &
immutari non poteſt. § alia autem. Inſtit. de
donat. l. perfecta. C. de donat. quæ ſub mod. Ruin.
conſil. 172. à num. 18. vſque ad finem lib. 1. Rota
coram bon. mem. Duran deciſ. 84. num. 16. cum
ſeqq. & coram Reuerendiſſ. Terracinen in cauſa
Romana Donationis 15. Maij 1641. §. Et tandẽ
verſ. prima donatio dum valida eſt, donator non
poteſt amplius diſponere cum non poſsit per ſecũ-
dam reuocare &c. et coram Reuerendiſſ. Duno-
zetto Decano in cauſa Baren. Donationis 5.
Aprilis 1647. §. Atque ideo. verſ. cum prima dona-
tio solidè, & perfectè facta reuocari non poſſit
per ſecundam donationem &c.

Quæ concluſio procedit etiã ſi primo dona-
tori res donata, nõ fuerit tradita, ſed ſecũdo,
75 nã licet iſta ſecũda tamquã effectuata per tra-
ditionem præferri videatur primæ donationi,
tamquam carente traditione. l. quoties, C. de rei
vindic. et l. final. §. Lucius. ff. de donat. tamen id
nõ procedit, ſi in prima donatione adeſt clau-
76 ſula, conſtituti, vel generalis hypoteca om-
nium bonorum, quia tunc vigore huius hy-
potecæ anterioris, nullum præiudicium in-
fertur primo donatario, qui non obſtante ſub-
ſecuta actuali traditione ſecũdo facta, ipſe de-
bet præferri, vt in terminis tradunt Iaſ. conſil.
244. alids 5. nu. 21 & 22. lib. 3. Socin. Iun. conſil.
118. num. 19. lib. 2. Pariſ. conſ. 69. num. 156. cum
ſeq. lib. 3. Menoch conſil. 1153. numer. 65. et 66.
Theſaur Iun. quæſt. forenſ. lib. 4. quæſt 64. nu. 2.
Gamm deciſ. 5. Luſitan. 130. numer 2. cum alijs
relatis per Rotam deciſ. 539. ſub num 6. part. 4.
recen. et coram Reuerendiſſ. Terracinen. in cau-
ſa Romana Caſalis 11. Ianuarij 1638. cum
pluribus ibi allegatis.

Quare non obſtante tali reali traditione rei
77 donatæ facta donatario ſecundo, tamquam
ex actu nullo, et inualido, nullum dominium,
nullaque poſſeſſio, poteſt dici validè transla-
ta, nec præiudicat primo donatori, vt optimè
firmauit Rota in cauſa Tudertina Donationis
17 Iunij 1652. §. Quia præter quod verſ. primus
donatarius, non obſtante ſubſecuta actuali tradi-
tione ſecundo præferri debet &c. coram R.P.D.
Cerro, et in ipſis terminis noſtris, quod nullũ
78 dominium nec poſſeſſio dicatur translata in
donatariũ ex donatione non inſinuata, quam-
uis res ſit tradita, poſt plures allegatos tradit
Mar. Giurb. in ſuis obſeruat. par. 1. obſeruat. 37.
num. 10. verſ. ex actu nullo, nullum dominium,
nullaque poſſeſsio transfertur &c. qui pariter
79 ſubdit poſt Canar. et Rebuff. quod ex ipſa in-
ſinuatione acquiritur ius donatario.

Firmis igitur his ſtantibus, aliud non re-
80 manet niſi concludere, prædictum mandatũ
ad inſinuandum datum, executioni mandari
nõ poſſe poſt obitum donantis, cum alioquin
81 ſi benè conſideremus, non donatoris bona,
ſed hæredis inſinuarentur, & hoc ſenſit Aretin.
in conſil. 123. num. 1. verſ. nec obſtat præmiſsis, &
optimè Becc. in d. conſil. 66 ſub num. 29. verſic.
non donatricis bonorum, ſed hæredis inſinuatio
fieret &c. Ioſeph Ludouic. d. concluſ. 179. Limi-
tatur tertiò. verſ. aliàs eſſet inſinuare bona hære-
dis, non autem bona donatoris &c. & Gratian. d.
cap. 984. num 26. verſ. alioquin non fieret &c.

Nam & vt paſſim concludunt DD. ferè om-
82 nes, defectus inſinuationis adeo obſtat, vt
mortuo donatore non poſsit donatarius inui-
tis hæredibus illius inſinuationem obtinere,
quemadmodum non poſſet inuito ipſo dona-
83 tore viuente, et iam præmiſſum eſt ſupra, et
latè videatur Corn. in conſil. 71. col. 1. & 2. lib. 2.
& Peregr. conſil. 76. num. 23. lib. 1. vbi etiam
84 probat, quod ius petendi inſinuationem non
tranſit ad hæredes donatarij.

Nec aliquis titubet, animaduertẽdo, quod
85 hæres donatoris repræsẽtet perſonam ipſius,
vnde tunc fieri poterit talis donatio ab eo,
qui prius donauit tamquam ab illo fiat, qui
perſonam eius repræſentat. Nam responde-
tur, non negando, quod hæres repræſentet
86 perſonam defuncti, quia hæres, & defunctus
ſunt vna, & eadem perſona repræſentatiuè.
l. hæres. 22. ff. de vſucap. l. cœptam ff. eodem. l. hæ-
redem. l. qui in ius. & l. qui plus commodi, ff. de
reg. iur. cum ſimil. Magon. deciſ. Lucen 75. nu. 4.
verſ. vti hæres eius perſonam repræſentat. & latè
ibi in annotat. in litera B. vbi abundè Sed ritè
87 conſidero, quod tunc hæres repræſentat de-
functi perſonam, quãdo ſumus in iure actiuè,
& paſſiuè formato in perſonam eiuſdem de-
functi, & tunc quo ad illud tranſfunditur. l. eũ
à matre. ff. de rei vindic. & l. 1. & 2. ff. de hæred.
action. hinc eſt, quod dicimus, obligationem,
88 ſeu conditionem obligationis, non immutari
ex perſona hæredis. l. 2. § ex his ff. de verb. oblig.
vbi Bart. numer. 1. notat hoc procedere tàm
actiuè, quàm paſſiuè, ibi, idem eſſe in hæredi-
89 bus promiſſoris, & in hæredibus ſtipulatoris
& ſatis deduxi in annotat. ad dec. 460. nu. 214.
part. 4. recent. tom. 2. quem locum refert, & ſe-
quitur Rota coram Reuerendiſſ. D. Dunozetto
Decano in cauſa Reatina Caſtrorum 27. Fe-
bruarij 1651. §. Non obſtat verſ. Rubeus in an-
notat. ad deciſ. 460. nu. 214. &c.

Sed quando eſſemus in iure non creato
actiuè, vel paſſiuè tempore mortis in perſonã
90 defuncti, hæres non poteſt repræſentare de-
functum, quia penes defunctum numquam

Eeee tale

Digitized by Google

tale ius fuit, vnde impoſſibile eſt, quod eum
repræſentet in tali iure, quod non fuit in rerū
natura. Meritò cum donationis inſinuatio
nullatenus interuenerit de tempore vitæ do-
91 nantis, nulla ipſo iure fuit, & pro non ſcripta,
nec donãtem ad aliquam ſummam, vltra ex-
ceſſum, obligauerit, liquido apparet, quod ſi
hæres eo caſu conſentiret inſinuationi, de no-
92 uo donaret, & eſſet quædam donatio noua,
& facta ab alio, quàm ab illo primo. *l. ſi ego. 10.*
§. 1 ff. de iur dot. & ſic illud mandatum datum
93 ad inſinuandum poſt mortem donantis de-
nihilo deſeruiet, vt conſtat ex ſupradictis, nec
id leuiter quidem dubitandum venit, Pote-
94 rat ſanè donator donec inſinuatio ſuam per-
fectionem nō receperat, reuocare dictum mã-
datum etiam poſt mortem ipſius collatum,
cum poterat pœniteri, Vnde moriendo ante
95 dictum actum, veriſimiliter poteſt dubitari,
an in eadem permanſiſſet voluntate, eum am-
bulatoria ſit hominis voluntas. *l. 4. ff de adim.*
96 *legat. cum ſimil.* & cōgruit illa concluſio, quod
mandatum datum ab hærede alicui ad aden-
dam hæreditatem, non eſt per ſe ſignum de-
liberationis adeundi, quia interim in poteſta-
te hæredis eſt ſuſpendere voluntatem ſuam,
97 & ſic cum prædicti mandati datio ſit actus,
qui poteſt ſeparari ab ipſa aditione, conſe-
98 quenter non ſufficit per ſe ad probandã adi-
tionem. *l. ei, qui ita 13 ff. de cond inſtit. l. Anti-
ſtius. 62. ff de acquir. hæred. & notant DD. in
in vtroque text.*

Quæſtio tamen iſta grauis eſt, & verè pen-
99 det ex circumſtantijs facti, & verbis conten-
tis in mandato, an ex his colligi poſſit volũ-
tas mandantis, conferendi ipſammet aditionẽ
in tempus aditionis faciendæ per procurato-
rem, necne. *ad text. in l actus legitimi. 78. ff. de
regul. iur.* eſtque in his terminis optima deci-
ſio. *in cauſa Romana, ſeu Vrbeuetana Pecu-
niaria 16. Martij 1646. coram* Reuerendiſſimo
Terraconen. & alibi dicam. Et deinde, vt per-
ſiſtam in terminis, ſi donator inuitus non te-
netur ſtare donationi non inſinuatæ, cum id
100 ſit in eius abſoluto arbitrio, quare idem erit
dicendum de eius hærede, cum in iure ſit
apertum, quod hæres tenetur ſtare contra-
ctui à teſtatore celebrato, eo modo, ac ſi ipſe
teſtator. *l. hæreditas 63. ff de regul. iur l. rẽ alie-
nam. 41. ff de pign. act. l. ſeia. 73. ff. de euict. l ſi ab
eo. 7. C. de liber cauſ. l. ſilium. 31. ff. eodem. l. ſiue
certis. 17. ff. de duob. reis §. hæres Inſtit. de oblig.
ex quas contract. l. cum à matre. 14 ff de rei vēd.
cum alijs allegatis coram bon me.* Coccino *deciſ.
27 num. 2. et ſeq & coram bo. mem.* Argnelles *in
cauſa Ariminen. Pecuniaria 22. Iunij 1646.
§. Non tamquam hæres. verſic. eo modo tenetur
hæres ſtare contractui, ac ipſe teſtator &c.*

Donator enim moriendo ante inſinuatio-
101 nem donationis, cenſetur mori in ea volũ-
tate conformi iuri communi, quod donatio
nulla ſit, & cenſeatur pro non ſcripta, quate-
102 nus ſummam quingentorum aureorum
tranſcendat. *prout concludit* Curt *Iun. in con-
ſil. 224. num. 9.* vbi ſortius tenet *poſt Anton. de
Canar in tractat. de inſinuat. quæſt. 29.* quod
103 donatio talis facta per defunctum non poſ-
ſit inſinuari per hæredem, & ſic multò magis
per donatarium, *& ſequitur Rimnald. in dicto
conſil. 118 num. 93. verſ. non poſſit inſinuari per
hæredem &c.* Indubitatum namque eſt, quod
inſinuatio debet fieri à donatore. *l. in hac ibi,
donator habeat liberam facultatem &c. C. de
donat.* nec inuitus poteſt compelli per dona-
104 tarium ad inſinuandam donationem iam
factam, quoniam id conſiſtit in eius libera fa-
cultate, ſicut ipſa donatio. *d. l in hac. et eſt tex-
tus in l. fin. C. de donat. ante nupt* Nec aliquis
in cōtrouerſiã ponere audebit, quin inſinua-
105 tio non ſit actus voluntariæ iuriſdictionis
*gloſ in §. nulla. auth. de defenſ. Ciuit. Bald. in l.
illud. col. 2. verſ. notandum. C. de tranſact.* Ioan.
Andr. *in addit. ad Specul. in tit. de Inſtrument.
edit. § porro. verſ. donatio.* Sed actus voluntariæ
106 iuriſdictionis, non fiunt in inuitum, ſed tã-
tum qui ſunt cōtentioſæ iuriſdictionis, *l actus,
& ibi notatur. ff. de fer. & l. 1. C. de offic præfect.*
107 *Vrb.* Igitur inſinuatio non poteſt fieri con-
tra donatorem inuitum, cum & interim pœ-
nitere poſſit, quia donatio vltra determinatã
ſummam abſque inſinuatione eſt ipſo iure
nulla, & ſuſpenſa, vnde abſque vlla reuoca-
108 tione ſat eſt ſola pœnitentia donantis, elici-
ta ex recuſatione, ſeu renitentia perficiendæ
donationis, nam ante inſinuationem donatio
109 eſt in fieri, & interim non eſt perfecta, neq;
completa, cum pro non ſcripta, & pro non in-
tellecta habeatur, vt ſupra dixi *ex d l. ſãcimus.*

Si ergo habetur pro non ſcripta, & pro nō
intellecta, non poteſt quis cogi ad agendum,
110 quod non ſcriptum, & non factum eſt, *& de
hoc eſt text. apertus in l. contractus. C. de fid in-
ſtrument. & in l. fin. C. de contrahend. empt §. in
his. Inſtit. eodem,* & notat Cyn. *in d l. contractus.
in 3. quæſt* nam ſine inſinuatione requiſita à
iure non poteſt dici donatio completa, vel ab-
111 ſoluta, vnde nullũ ius ex ea donatarius po-
teſt conſequi, & qualibet partium poteſt à
contractu liberè recedere, vt ex dictis iuribus
patet, et ſicut rectè ſenſit *Hieronym. Magon.*
112 *deciſ. Florent. 65. nu. 47.* Donatio nō inſinua-
ta interim quoad exceſſum, non poteſt dici
perfectè, et abſolutè valida, nec perfectè, et
113 abſolute nulla, cum id pendeat à futuro
euentu inſinuationis, et interim competit
exceptio ipſi donanti, quod donatio non fuit
inſinuata.

Nec iuuat replicare, abſurdum eſſe, quod
114 ſic in poteſtate donantis eludere donata-
rium, quia reſpondetur, cum à principio ſtet
in poteſtate donantis cōferre liberalitatem,
115 quæ vſque ad quingentos aureos valet, et
quod eſt vltra non valet, niſi inſinuetur, igi-
tur non inconuenit, ſi diſponatur, quod non
valeat,

116 valeat, niſi inſinuetur ab ipſo donatore, vt
fraudis ſuſpicio ceſſet; ex parte verò donata-
rij fraudis ſuſpicio ceſſat, nam in fraudem
ipſius donationem factam fuiſſe non eſt dicē-
117 dum, et ideo decet, quod donatoris, et non
donatarij conſenſus, requiratur, ſicque niſi
118 ille interueniat, nihil dicitur actum, et eum
iſte ſit actus voluntarius ad id nō poteſt cogi,
vt poſt Corn. in conſil. 121. lib 1. ratiocinatur
*Alex. Trentacinque variar. reſolut. vol. 1. lib. 3.
titul. de donat. reſolut. 5. num. 3. verſ. nec obſtat
illa ratio, quod ſit in poteſtate donatoris eludere
donatarium &c.*

Quare vt hoc euitetur, et ne ſit in poteſta-
te donantis poſt donationem non conſentiē-
119 do inſinuationi eam in oppoſitum ducere,
ſolet communiter in inſtrumento donationū
apponi facultas, per quam conceditur dona-
tarijs mandatum à donatore, vt poſſit eas in-
ſinuare facere, *vt animaduertit Cancer. va-
riar. reſolut. part 1. cap. 8. titul. de donat. nu. 18.
verſ. communiter in inſtrumētis donationū &c.*
et adde *Guttierez de iurament. cōfirmat. cap. 7.
numer. 14.* vbi ait, donationis inſinuationem
poſſe fieri per donatarium, cui in inſtrumen-
120 to donationis, donator dedit mandatum, et
facultatem coram Iudice comparendi, et do-
nationem inſinuandi &c. Quando igitur per
DD aſſeritur, quod inſinuatio poſſit fieri per
ſolum donatarium, intelligendum eſt, quate-
121 nus in hoc habeat mandatum à donante,
nam tunc non eſt dubitandum de hac pote-
ſtate, & ſat eo caſu erit, quod donans non cō-
tradicat, ne dum permittat, quaſi ceſſante
122 contradictione, cenſeatur donans perſeue-
rare in prima opinione donandi, ideo ſolus
donatarius tunc poteſt inſtare, vt donatio
123 inſinuetur, & ſanè ſi donator noluiſſet, vt
donatio perficeretur, certè reuocaſſet manda-
tū datum ad inſinuandum, vt ſatis notum eſt,
*& videatur Bald. Cephal. Aretin. Riminald.
Sen. & alij relati per Gratian. diſcept. forenſ. cap.
131. n. 46. verſ. apparet, et de dicta facultate &c.*

ARGVMENTVM.

Inſinuatio donationis, cum fuerit à Iure intro-
ducta, non tantum in fauorem donatoris, ve-
rum etiam in fauorem Reipublicæ ne fiant
clandeſtinæ fraudes, & falſitates per callidos
donatarios anxiè rem alienam cupientes, &
ne donatores inconſultò bonis ſuis ſe ſpoliēt,
ideo cum ſolum non agatur de eius commo-
do, ſed mixto non poterit tali ſolemnitati re-
nunciari per donantem.

Inſinuationi donationis, dum Iura reſiſtunt, ne
poſſit per donantē renunciari expreſsè, multo
minus id facere poterit tacitè, veluti ſi in in-
ſtrumento donationis, ponatur, quod ea ſit
propter merita donatarij, quo caſu non ſolet
donatio inſinuari, & ſic actum eſſet de inſi-
nuatione, ſed vt id euitetur, tali aſſertioni me-
ritorum non eſt ſtandum, ſed probanda ve-
niunt, vt effugiatur inſinuatio, niſi merita eſ-
ſent notoria.

Inſinuatio donationis, quando ſit, licet non poſ-
ſit impediri ne ea admittatur per Iudicem cū
ea non fuerit introducta ad tollendam homi-
nibus libertatem donandi, tamen quando ex
circumſtantijs facti prudens, & oculatus Iu-
dex poteſt animaduertere, quod facile in tali
donatione interuenit dolus, fraus, vel metus,
quid facere debeat.

SVMMARIVM.

124 *Donatio excedens 500. ſolidos. eſt adeo neceſ-
ſariò inſinuanda, vt tali ſolemnitati non poſ-
ſit renunciari.*

125 *Solemnitatem aliquam, quando Lex induxit
pro forma, vt actus ſit validus, ei non poteſt
renunciari.*

156 *Legi probibitiua non poteſt renunciari.*

127 *Donans qua facilitate inducitur ad donandū
eadem induceretur ad renunciandum inſinua-
tioni, & ideo non tenet talis renunciatio.*

128 *Inſinuatio donationis eſt inuenta ad euitan-
das fraudes.*

159 *Inſinuationi quod poſſit renunciari per donā-
tem, nonnulli DD. ſubſtinent, ſed falluntur,
& fatentur contrariam opinionem eſſe verio-
rem. & num 130.*

131 *Donationis inſinuatio non ſolum in fauorem
donantis eſt introducta, ſed etiam ne fiant
clandeſtinæ fraudes.*

132 *Inſinuationis donationis renunciatio, tunc
multo magis inualida eſt, quando in ipſo in-
ſtrumento donationis eſt facta.*

133 *Inſinuationi donationis, quod non poſſit renū-
ciari eſt opinio, quæ habet paucos contradi-
ctores.*

134 *Inſinuatio donationis in odium recipientium
clandeſtinas donationes, & ne quis prodiga-
liter abutatur ſubſtantia ſua inuenta eſt.*

135 *Inſinuationi donationis ſicuti expreſsè non
poteſt renunciari, ita multo minus tacitè.*

136 *Inſinuatio non requiritur, quando donatio
ſit ob benemerita.*

137 *Meritorum aſſertio ſola non ſufficit, vt do-
natio dicatur remuneratoria, ad effectum vt
non egeat inſinuatione.*

138 *Meritorum aſſertio debet probari per donata-
rium, vt ea dicatur valida ſine inſinuatione.*

139 *Merita, quando eſſent notoria. tunc non ſunt
neceſsè probanda, vt donatio valeat ſine inſi-
nuatione.*

140 *de Inſinuatione actum eſſet, ſi donatio præſu-
meretur ex meritis facta ex ſola aſſertione
donantis.*

141 *Probibito vno, omnia alia per quæ, ad illud
deuenitur, prohibita dicuntur.*

142 *Notarij ex quodam vſu, ſeu abuſu ſolent in*

omnibus donationibus apponere verba, ob merita &c.

143 *Et qualiter dicta verba ſoleant accipi.*

144 *Donatio ob cauſam licet nõ requirat inſinuationem, debet tamen excludi liberalitas, & induci neceſſitas in donante.*

145 *Inſinuatio donationis quare fuit introducta.*

146 *Donationes efficiunt, vt quis facilè depauperetur.*

147 *Inſinuationis frenum ideo leges inuenerunt, vt magnarum donationum impetum refrenarent.*

148 *Iudex, quando ex circumſtantijs facti, ſuſpicatur quod in donatione interuenerit fraus, vel dolus,*

149 *Tunc ante admiſſionem inſinuationis quid facere debeat & nu. 150. & 151.*

152 *Inſinuatio donationis non fuit introducta, vt tollatur hominibus libertas donandi pro ſuo libito.*

153 *Iudex, dum inſinuatur donatio coram eo, non poteſt impedire eam, dum libera voluntas donantis non controuertitur.*

154 *Inſinuatio, quando fit, nulla cauſa cognitio requiritur, nec Iudicis decretum.*

155 *Inſinuatio eſt actus meræ voluntariæ iuriſdictionis, & non contentioſa.*

156 *ad Inſinuationem donationis; quid tantum fit neceſſarium.*

157 *Iudex aſſiſtendo inſinuationi donationis debet inquirere ſtatum, & conditionem donantis, et qua cauſa mouetur ad donandum.*

158 *Iudex prudens præter dolum, & liberam voluntatem, aliud curioſè non requirit dum coram eo ſit inſinuatio.*

159 *Iudex non poteſt ſine cauſa impedire inſinuationem, & ſi id faciat, facit litem ſuam, & in quo condemnetur.*

161 *Iudicis ſola præſentia non ſufficit in inſinuatione, ſed debet conſtare de eius mandato, vt ponatur donatio apud acta.*

162 *Notarius non poteſt ponere in actis donationem, niſi de mandato Iudicis.*

163 *Inſinuatio, ſi fieret coram Notario. & teſtibus, non eſſet valida, quia requiritur Iudex.*

164 *coram Iudice, ea, quæ fiunt metus, & dolus abeſſe præſumitur.*

CAPVT XCIII.

INdubitatum, certumque eſt, donationem
excedentem ſummam 500. ſolidorum eſſe
124 neceſſariò inſinuandam, vt tali ſolemnitati
renunciari non poſſit per donantem, & eſto
quod in inſtrumento donationis illi renuncietur.
tamen inualida eſt donatio quoad exceſ-
125 ſum, & hoc ea viua ratione, quia legi indu-
centi ſolemnitatem aliquam pro forma, vt
actus ſit validus, non poteſt renunciari, *argument. leg nemo poteſt. ff. de legat. 1.* talis enim
126 eſt *d. l. ſancimus. C. de donat.* de qua loquimur,
& cum ſit prohibitiua, nec pariter poteſt renunciari,
vt in rubric. ne fideiuſſ. dot. dentur, & ibi gloſ. ordinar. & communiter Doctores.
Inſuper non ne etiam aduertimus. eadem fa-
127 cilitate, fraude, & errore, quo quis inducitur
ad donandum, induceretur quoque ad renũ-
ciandum, vnde non debet valere. *argument. text. in l ſi mulier. la 2. C. ad Velleian. cũ ſimil.*
& ſedulò deduxit *Gomeſ variar. reſolut. tom. 2. cap. 4. de donat. num. 7. verſ. nec huic inſinuationi poteſt renunciari &c.* Molin *de iuſtit. & iur. tom. 2. de contract. diſputat* 278 *§. Inſinuationi, legiuè, quæ illam exigit, vt donatio valida ſit, renunciari non poteſt per donantem &c.* & benè
128 *ex text. in l. data C. de donat.* vbi ad falſitates
vitandas ſolemnitas inſinuationis requiritur
comprobat *Fernand. Vaſq de ſucceſſion. lib. 1. § 5 ſub num. 2. verſ. vnde, quoad fœdiſſimum falſitatis delictum euitandum deſideratur, id principaliter intereſt* Reipublicæ, *& conſequenter per partes remitti non poteſt &c.*

Sunt panci, qui contrariam opinionem de-
129 fendunt, tamen ſi id conetur magna aucto-
ritate ſubuertere *Guid de Suza*, quem refert
Alberic. in l. illud. num. 7. C. de ſacroſanct. Eccleſ.
130 nihilominus ingenuè communem opinionẽ
ſequitur, dicens putare eam eſſe veriorem,
quàm etiam ſequitur pluribus relatis *Tiraquell. in l ſi vmquam in præfation. nu. 141. verſ. legibus loquentibus de inſinuatione donationum ſimpliciter renunciari non poteſt &c.* ibique ad
nauſeam vſque DD. allegat, & addo Gratian.
diſcept. forenſ cap. 474. num 7. verſ. ita vt nec ſolemnitati inſinuationis poſſit renunciari &c. tom. 3. vbi ait, cum inſinuatio ſit inducta non
ſolum in fauorem donantis, ſed etiam aliorũ,
131 ne fraudes clandeſtinæ fiant in alterius præ-
iudicium, & conſiderauit *Giurb d. obſeruat. 37. num. 2. verſ fuit enim inſinuatio inuenta, vt fraudibus obuiemus &c. cum ibi allegatis,* & ſen-
ſit *Rota deciſ. 498. num. 158. verſ. inſinuatio in donatione requiritur, ad euitandas fraudes &c. part. 5. recent tom. 2* adde R. P. *Antonin* Dian.
in ſuis moralib. reſolut. part 8. tract. 6. titul. de donat. reſolut. 46. verſ. in bonum Reipublicæ, *ratio inſinuationis eſt, ne homines metu, vel fraude, aut inconſulta temeritate impulſi &c.*

Hac igitur de cauſa, cum fauor publicus
in ſolemnitate inſinuationis adſit, ideoque
ei renunciari non poteſt. *id quoque firmauit idem* Gratian. *cap. 854 numer. 38 verſicul. ita vt non poſſit inſinuationi donationis renunciari &c. et teſtatur de communi opinione. tom. 5.*
Gall. *in tractat. de except. ſucceſſ titul. 4. except. 2. part. 2. num. 26. verſ. cui inſinuationi non poteſt,*
132 *nec renunciari per partes &c.* & amplia mul-
to magis procedere, ſi renunciatio reperiatur
facta in eodem inſtrumẽto donationis *Ioann. Guter. in d. ſolemni repetition. in l nemo poteſt. à num. 339. verſ. legibus requirentibus inſinuationem donantis non poteſt renunciari &c.* & te-
133 ſtatur eam opinionem eſſe communiter, re-

ceptam

ceptam,& paucos eſſe,qui contradicant. Idē-
que aſſerit *Rebuff.in tractat.de donat.inſinuād.*
art.1.gloſ.1.num.41. verſ.non poteſt renunciari
legi diſponenti inſinuationem eſſe faciēdam &c.
eamque expendit rationem, quia inſinuatio
134 non eſt introducta in fauorem donantium,
ſed in odium recipientium clādeſtinas dona-
tiones, & ne quis prodigaliter ſua ſubſtantia
abuiatur, ergo &c. *Gregor. in ſintagm. Iur.*
part.3 lib 28 cap.13. Andreas Fachin. *lib.3. con-*
trouerſ.83. Molin. *de Iuſtitia,& Iur. tractat 2.*
*diſput.278.nu.1.*Fontanell.*in tract.de pact.nup-*
*tial.clauſul.4 gloſ.29.nu.11. ad fin.*Mar.Cultell.
in tract.de donat.cauſ.matrim.tract.2.diſcurſ.1.
ſpec.4.nu.4.verſ.ne donationes huiuſmodi tam
imprudenter fiant &c. Anton.de Canar.in tract.
de Inſinuat.quaeſt.29.num.47. vbi latè, & in
fine teſtatur,communem eſſe Doctorum opi-
nionem, legi inſinuationis renunciari non
poſſit, et latè comprobat *Tiraquell.in l.ſi vn-*
quam.in praefat.num.143.verſ.legibus loquenti-
bus ſimpliciter renunciari non poteſt &c. C.de
reuocand.donat. et adde *Ceuall.commun.cōtra*
commun.quaeſt.282.num.16.verſ.eſt communis
opinio.quod non valeat talis renunciatio &c.

Ita pariter ſenſit *Guidopap.deciſ. Gratianop.*
350.num.1.verſ.non poſſit renunciari iuri, quod
introduxit inſinuationem &c. & Capyc. *deciſ.*
Neapolitan.203.num.10.verſ.nam inſinuationi
partes renunciare non poſſunt &c. vbi etiam
135 ſubditur, quod ſicuti inſinuationi renūciari
expreſsè non poteſt,ideo multò minus tacitè
veluti ſi dicatur facta donatio ob benemerita,
136 nam licet non requiratur inſinuatio in tali
donatione, *iuxta text.in l. Aquilius (aliàs At-*
lius) Regulus.ff. de donat.& ibi gloſ.in verb.nō
meram.& in l.ſi pater.§.ultim ff.eodem, & in l.
*hoc iure.§.ultim.ff eodem,*et intellige iuxta *tex.*
in cap.relatum 2.ibi,aliqua iuxta ſeruitij meri-
tum conferantur &c. extra de teſt.

Tamen dicta merita,aliunde quàm per aſ-
137 ſertionem partium probanda veniunt,vnde
debent eſſe vera, et non ficta,aut aſſerta.*l.etiā*
§. ex praeterito.ff. de manumiſſ. vindic. itaque
meritorum probatio eſt neceſſaria donatario,
vt poſt Bald. et alios concludit *Rebuff. in tra-*
ctat de inſinuand.donat.d.art.1 gloſ.1 num.23.
verſ benemerita tamen debent eſſe vera &c. vbi
138 etiam dicit, quod nec probarentur merita
per inſtrumentum etiam inſinuatum, quam-
uis diſſentiat *Bald in cap.edoceri.num.7. de re-*
ſcript. quidquid eſſet dicendum quando me-
139 rita eſſent notoria,quia tunc nō egent pro-
batione. *Iaſ. in conſ.227.ſub num.37. verſ.etſi*
diceretur,quod iſta benemerita nō apparent &c.
*lib 2.*et dixit *Rota coram bo.me.Coccino in cau-*
ſa Foroſempronien.Emphyteuſis 16.Iunij 1636.
§.Secundo quia. verſ.quorum quidem meritorū
probatio nō eſt neceſſaria, quia ſunt notoria &c.

Coeterum, vt dicebam,regulariter loquen-
140 do dicta merita aliunde, quàm per aſſertio-
nem partium ſunt probanda, nam aliter actū
eſſet de inſinuatione, non enim cōcedendum
eſt per obliquum, quod directo fieri non poſ-
ſet, *contra textum in cap.cum quid vna. de re-*
gul.iur. in 6.& in l.ſcire oportet.§.1 ff de tut.et
141 *curat.dat.ab his.* et prohibito vno, omnia
alia per quae ad illud peruenitur, prohibita
dicuntur. *text.eſt in cap praeterea.de offic. Iud.*
& in l.eos. in fin. C. de vſur. cum ſimil. maxi-
142 meque quia dicta verba, ob merita &c. ex
quodam Notariorum vſu, ſeu abuſu ſolent
apponi in inſtrumentis donantium, & intel-
143 liguntur de meritis obſequialibus, non cō-
penſatiuis, & aequiualentibus, nam vt rectè
dixit Rota *coram Card.Caualer.deciſ.354.nu-*
mer.7. donatio ob cauſam, licet non requirat
144 inſinuationem, debet tamen excludi libe-
ralitas, et induci neceſſitas in donante.

Introducta quippe eſt inſinuatio, tum vt
145 maturius homines conſiderent quid faciūt,
cum ſuper hoc adire debeant Iudicem, eiuſ-
modi maioris momenti donationes efficiant,
146 nec facile qualibet animi leuitate depaupe-
rentur,et ſic vt conſultò,non raptim ſed tem-
poris intercedente mora, de actu donandi
deliberent, Leges enim ideo inſinuationis
147 frenum inuenerunt,vt magnarum donatio-
num impetum reſtenarent.*facit l.ſi pater 2.*
ibi,impetu quodam immenſa liberalitatis profu-
dit &c. C.de offic.donat. Tum etiam ne in do-
148 nationibus interueniat fraus,et dolus,et ne
vi,aut metu fiant,quorum praeſumptio ceſſat,
ſi Iudici manifeſtentur, atque in acta redigā-
tur, *vt in l.data.§.ſi quidem. C.de donat.* apertè
innuitur, et dixi ſupra.

Vnde animaduertendum eſt, cum haec po-
ſtrema ratio, ſit praecipua, quare inſinuatio
149 fuit introducta, ſanè quando ex circumſtan-
tijs ſuſpicio aliqua eſſet,in donatione fraudē,
vim aut metum interueniſſe, teneretur tunc
Iudex non prius donationem pro inſinuata
150 habere,quàm, et donantem ſub iureiurādo
interrogare an vi,metu,vel fraude,ad ita do-
nandum fuerit inductus, et donatarium ſimi-
liter interrogare, num per ſe,vel per alios,ad
151 ſimiliter donandum eum induxiſſet,vel aliā
inquiſitionem, maiorem, ſi ita viderit expe-
dire, Iudex facere debet, *vt poſt Guterr. de*
Gab. Monteroſ diſſerit Ludou. Molin.de Cōtra-
ctib. tractat.2.diſputat.278. §.Vtrum autem.
verſ.quando ex circumſtantijs ſuſpicio aliqua
eſſet in donatione &c. et Anton. de Canar. *in*
d.tractat.de inſinuat.quaeſt.10.num.22. verſic.
aut inſinuationi contradictum eſt, puta per con-
iunctos donantis.puta,quod dicunt donationem
fuiſſe factam doloſè,vel facilitate,vel metu, aut
calore iracundiae &c.

Coeterum regulariter loquendo cum inſi-
152 nuatio non fuerit introducta ad tollendam
hominibus libertatem donandi pro ſuo arbi-
tratu, Iudex non poteſt quidquam facere aut
153 dicere, vt poſſit impedire talē donationem,
dum de libera voluntate donantis non con-
trouer-

procedetur, *prout aſſerit* Gomeſ. *variar. reſo-*
154 *lut. tom. 2. cap. 4. num. 6.* vbi ait, hoc caſu, nul-
lam cauſæ cognitionem requiri, nec Iudicis
licentiam, aut decretum, nec aliam iudicia-
155 riam ſolemnitatem, quia eſt actus merè vo-
luntariæ iuriſdictionis, et non contentioſæ *ad*
text. in l. data. in l donatio, & in l. in donatione.
& in l. donatione. C. *de donat.* Sufficit ergo, vt
donator, vel alius de eius mandato compa-
156 reat coram Iudice loci, & hoc quocumque
tempore poſt donationem, Et voluntatem
ſuam eidem manifeſtet, ſe velle in actis redi-
gere donationem ab eo factam Titio amico
ſuo, eiuſque mentem eſſe, vt ille talem rem
habeat, Tunc enim, quia vt dixi, inſinuatio-
nem iura requirunt, ne cui, dolo, aut fraude
157 donationes fiant, & ne inconſultò ſe bonis
ſuis priuent donatores.

Poterit Iudex inquirere an donatio ſit li-
bera, quis ſit ſtatus donatoris, quæ cauſa do-
nandi, vt ſi dolus, vel iniuria interuenerit, aut
egeſtas inde donatori immineat, illa impedia-
tur, quibus ceſſantibus, ſcilicet quod adſit li-
158 bera voluntas, & abſit dolus, aliud prudens
Iudex non debet inquirere, cum donationẽ
non poſſit impedire, nam ea eſt in libera diſ-
159 poſitione donantis, & non ipſius Iudicis,
dum per illam non læditur, niſi ipſe donans.
Admitto, quod Iudex poteſt impedire inſi-
nuationem, ſed facit litem ſuam, & in duplum
damnum paſſo reſarcire compellitur, alijſque
pœnis ſubditur, *vt in §. Et hoc prouenit. auth.*
vt nulli iudic. collat 9. intellige tamen ſi im-
160 pediat ſine iuſta cauſa, & latè *Anton.* Canar.
d. tractat de inſinuat. part. 1. quaſt. 10. nu. 19.

Verumtamen ſola quidem præſentia
ipſius Iudicis nõ ſufficeret ad donationem in-
161 ſinuandam, ſed inſuper neceſſè eſt, quod de
voluntate Iudicis appareat, quod donationẽ
apud acta referri, atque ita inſinuari eam vo-
luit, & mandauit, Et ita firmant *Bocer. in com-*
ment tit. de inſinuat cap 3. à num. 56. Harm.
Piſtoe. *lib 3. quaſt. 9. num. 15* Harpr. *in addit. ad*
Clar *§. Donatio. quaſt. 17. in litera g. verſ ſola*
162 *præſentia Iudicis non ſufficit &c.* Vnde rectè
dicit *Bald. in l. illud 16. ſub num. 9. verſ. intelli-*
ge tamen C. *de ſacroſanct. Eccleſ.* quod Nota-
rius non debet ponere in actis donationem,
niſi de mandato Iudicis, non propria auctori-
tate, quia talem auctoritatẽ non habent Ta-
163 belliones, ſed Iudices, quare, ſi inſinuatio
fieret coram Notario, & teſtibus, ſine Iudice,
ſufficiens nõ eſſet ad validitatem donationis,
ita tradit *Albric in l. 3. §. cauſa cognita. nu. 4.*
ff. de bon poſſ § Iaſ. *in l fin nu. 13.* C *qui admitt.*
qui ad hoc refert Cin. *Bald. Imol. Caſtren &*
Alex. aliosque congerit Gall. *de exception. ſucceſ.*
titul 4 except 3. part. 2. num 56. verſ ſi inſinua-
tio fiat coram Notario, & teſtibus &c. & adde
Guidopap. deciſ 325. num. 2. verſ fiat inſinuatio
coram Iudice, quia in his quæ coram eo fiũt, me-
tus, & dolus abeſſe præſumitur &c.

ARGVMENTVM.

Donationem, ſi quis faciat, quæ in totum exce-
dat ſummam 500. ſolidorum, & apponat clau-
ſulam in inſtrumento donationis, quod inten-
dit plures donationes non excedentes pro
ſingulis, ſummam 500 ſolidorũ. an talis cau-
tela ad nihil iuuabit pro euitanda inſinuatio-
ne, & negatiuè reſpondetur, et tamquam fal-
lax cautela reijcitur.

Donatio facta alicui diuerſis temporibus. ſi om-
nia ſimul excedant ſummam 500. ſolidorum,
an tunc ſit neceſſaria inſinuatio, et quid ſi ſit
facta diuerſis perſonis. Inſinuatio an requi-
ratur, necne in donatione excedente ſummã
500. ſolidorum, necnon, non habetur ratio
donatoriorum, ſed donantis.

Donationis inſinuatio ſemper debet interueni-
re, quando intrat motiuum, ne Ciues depau-
perentur propter donationes, cum Reipubli-
cæ interſit, ne quis ſubſtantia ſua abutatur.
Ciuium ruina vertitur in maximam perniciẽ
Reipublicæ, et ideo litiũ terminatio dicitur
fauorabilis, quia familiæ in eis conſumuntur.

SVMMARIVM.

146 *Inſinuatio non tantum requiritur, ſi donatio excedat 500. aureos, ſed etiam ſi fuerit dictum tot eſſe donationes, quot ſunt bona donata & nu. 165. 166. & 171.*

166 *in Fraudem legis ea quæ fiunt, vel apponuntur in inſtrumentis, non valent.*

167 *Verba, quod præualeant menti, & fictio veritati, abſurdum eſt, id dicere.*

168 *in Donatione, ſi nominentur plures res, et verè eſſent plures, tamen, quo ad inſinuationem cenſetur vna donatio & quare nu. 169.*

172 *Eccleſia bona, ſi tradantur in Emphyteuſim cum pacto, vt finitis vitis per quas tradi licet, incipiat per alias vitas ex nouo contractu, an id ſit validum.*

173 *Machinationes, quæ fiunt in fraudem legis, non poſſunt habere ſubſiſtentiam. & nu. 174.*

175 *Stipulationes tot eſſe dicuntur, quot ſunt res ſtipulatæ.*

176 *Donationes tot eſſe dicuntur, quot ſunt in dicta donatione capitula, & res donatæ declara vt hic. & nu 177.*

178 *Summa certa, quando pluribus ſimul donatur, quæ excedat ſummam 500. ſolidorum, nõ tenet ſine inſinuatione, licet portio vniuſcuiuſque non aſcẽdat ad 500. ſolidos. nu. 180. et 181.*

179 *Inſinuatio an requiratur, nec ne in donatione non habetur ratio donatoriorum, ſed donãtis.*

182 *Donatio facta alicui diuerſis tẽporibus ſi omnia ſimul excedant ſummam 500. ſolidorum, an requiratur inſinuatio, vide diſtinctionem. num. 183. & 190.*

184 *Inſinuatio donationis ſemper intrat, dũ intrat*

motiuum

Digitized by Google

motiuum, ne ſubditi depauperentur propter donationes.

185 *Reipublicæ intereſt, ne ſua re, quis male vtatur.*

186 *in Litium terminatione verſatur ſummus fauor Reipublicæ.*

Ciuium potentia minuitur per diuturnitatem litium.

187 *Ciuium ruina vertitur in maximam pernicië Reipublicæ.*

188 *Familiæ, quod conſumentur in expenſis, & iurgijs, id prouenit ex diuturnitate litium.*

189 *Litigantium burſa, ſemper debet ſtare aperta.*

Chyragra litigãtis, eſt podragra procuratoris.

191 *L. ſancimus, §. ſi quis autem, C. de donat. qualiter intelligatur et num. 192.*

193 *Inſinuationis defectus an tollatur per iuramẽtum, eſt quæſtio ingens, & ſinuoſa.*

194 *Cæſare, & Põpeio diſſentientibus Marc. Tull. dixit, neſciens quem ſequi. Quem fugiam noui, ad quem fugiam non noui,*

195 *Inſinuatio donationis an ſuppleatur ex iuramento, eſt quæſtio in qua Doctores diuerſimodè ſentiunt.*

196 *Rota Romana in nodoſis iuris quæſtionibus, ſtante opinionum diuerſitate, non ad numerũ Doctorum ſed ad iura, et rationes reſpicit.*

198 *Franciſc. Retanaſt. in conſil. 29. nu. 41. lib. 1. ſtudio bene dicendi, quid dixerit de auctore, & quid poſſit aſſeri, quod ei acciderit. nu. 169.*

201 *Bart. mouit quæſtionem, an inſinuatio donationis ſuppleatur per iuramentum, ſed fecit, vt dicitur, ſicut Sol Martij.*

202 *Salicet, poſtquam valde euoluit, et reuoluit eamdem quæſtionem, eam indeciſam reliquit. Aretin. ſi quoque fecit, ſicuti multi alij. num. 203. & ſeq.*

CAPVT XCIV.

Solemnitas inſinuationis donationis non ſolum eſt neceſſaria quando res donata
164 excedit 500. ſolidos verum etiam ſi ſint plures res ad quæ addita ſit illa clauſula, quod tot ſint donationes, quod ſunt iugera terræ, vel quot ſunt res donatæ, quaſi dicta clauſula ſuppleat inſinuationis defectum, quia ſatis notũ
165 eſt, ſi res donatæ excedant dictam ſummam, nihil prædicta clauſula operatur, tamquam in fraudem legis reſiſtẽtis tali actui appoſita. *vt tenet Speculat. in titul. de donat. verſ. quod ſi aliquis,* vbi ait, talem cautelam eſſe commu-
166 niter damnatam, cum in fraudem legis eam dicatur inuẽta, *et ſequitur Bald. in l. illud verſ. ſexto quæritur. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* et facit in argument. *text. in l. ſi mulier. la 2. C. ad Velleian. et in l. quemadmodum. C. de agric. et cenſit. lib. 11.* abſurdum enim eſſet, quod verba præualeant menti, & fictio veritati, *contra iura in l. ſi forte ff. de pecul. caſtrens. l. filio. ff. de liber. et poſth. cap. commiſſa. §. porro. de elect. cum concordantibus.* Imo etiam ſi plures res nominen-
168 tur in donatione, ita, quod verè eſſent plures donationes ſecundum diſpoſitionem text. *in l. ſcire debemus. ff. de verb. obligat.*

Tamen, quoad inſinuationem, cenſetur vna
169 donatio, ex eo, quod eodem tempore facta eſt. *text. notabilis habetur in l. ſancimus. §. ſin autem. el 1. C. de donat.* et ibi notat, et commendat *Bart. cum multis alijs per Gomes. variar. reſolut. tom. 2. cap. 4 num. 7. relatis,* et hanc eſſe communem opinionem latè atteſtatur *Canar. in tractat. de inſinuat part. 2. quæſt. 25. num. 43. et ſeq. et idem ſentiunt* Molin. *de iuſtit. tom. 2. tractat. 2. diſput. 278. §. Dubium eſt, verſ. dicat, ſe tot facere donationes &c.* Clar. *in §. donatio quæſt. 17. num. 4.* vbi ait, ſi aliquis fecerit do-
171 nationem, quæ in totum excedebat ſummã 500 ſolidorum, ſed in inſtrumento appoſuit clauſulam, quod volebat cenſeri plures donationes non excedentes pro ſingulis ſummam quinquagentorum ſolidurum, talis cautela nihil iuuabit ad euitãdam inſinuationem; quia nihilominus talis donatio non valebit. *& idẽ ſenſit* Roman *in conſil. 26. num 2. verſic. ſi vno, eodemque tempore plurium rerum, quæ inuicem cumulata &c. & in conſil. 305. num. 3. verſic. tamen eo reſpectu, vt requiratur inſinuatio, cenſetur vnica donatio &c. et ibi* Mandos *in addit. in liter. B.* plures Doctores concordantes adducit, eamque ſententiam poſt *Alex. in l. ſi fil. fam. col. fin. verſ. quod aut talis donatio. ff. ſolut. matrimon* teſtatur communiter eſſe receptam. Et ita conſultus pariter reſpondit *Riminald. Iun. in conſil.* 118. *num. 40. verſ. hoc amplius etiamſi in inſtrumento diceretur tot eſſe donationes, quot ſunt ſumma &c.* et affirmat hanc eſſe communem opinionem.

Corroborari ſanè poteſt hæc concluſio *per text. in auth. de non alienat. §. quod autem dictum eſt. verſ. neque illud.* vbi, ſi res Eccleſiæ in
172 emphyteuſim tradatur cum pacto, vt finitis vitis, per quas tradi licet, incipiat per alias vitas ex nouo contractu ſimul ab initio facto, irritus redditur nouus contractus, tamquam
173 machinatio in fraudem legis introducta. Eadem autem ratio eſt de prolongatione tẽporis, multiplicatione contractuum, et de
174 multiplicatione ſummæ per partitas diſtinctas, donationes ſimul factas, *et animaduertit* Gamm. *decis. Luſitan.* 110. *num.* 34. vbi dicitur,
175 quod licet tot ſint ſtipulationes, quot ſunt res, *text. eſt l. ſcire debemus, cum ſimilib. ff. de verb. obligat.* et dixit *Rota coram bon. me.* Motmano *decis. 311. num. 5 verſ. tot eſſe donationes, quot in dicta donatione ſunt capitula, vel res in ea contenta &c part. 7. recent.*
176 Tamen id procederet, quando ex hoc fieret fraus legi. Vnde fit, vt ſi aliquis donet plures res, quarum æſtimatio ſimul iuncta exce-
177 dere ſummam 500. ducatorum aureorum, non erunt tot ſtipulationes, ſeu donationes, quot res, vt dicitur *in d. decis. Gamm.* 110. *n.* 34.

& ad

Digitized by Google

& ad hoc ibi plura allegantur, & iterum fuit
deciſum in eodem Senatu *apud eund. Gamm.*
deciſ. 381.*num* 5.*verſic. non idem dicetur in do-*
nationibus, quæ vno, eodemque tempore imo in
vna, & eadem ſcriptura factæ ſunt &c. et ita
ſuiſſe iudicatum in Prætorio Pinciano. *poſt*
Gabr. Monet. *teſtatur Ludouic. Molin. de iu-*
ſtit. tom. 2.*tractat.* 2. *d. diſput.* 278. *§. Dubium*
eſt. et ibi inſuper proteſtatur, prædictam eſſe
communem Doctorum ſententiam.

Pari rationem idem firmandum eſt, quan-
do pluribus ſimul certa ſumma donatur, quæ
excedit quidem ſolidos quingentos, attamen
portio, quæ ex ea ſumma ad vnumquemque
donatariorum ſpectat, ad ſolidos quingentos
non pertingit, quoniam in exigenda inſinua-
tione, quando ſumma quingẽtos ſolidos exce-
179 dit, non habetur ratio donatoriorum, ſed
donantis, ne temere, & quolibet animi motu,
aut vi, dolo, metu depauperetur, eaque de
cauſa, quando tempus eſt vnum, et actus do-
nandi vnus, exigitur inſinuatio, quamuis do-
180 natarij ſint multi, et donatio ex parte eorũ
ſit etiam multiplex, itaq; aliquid ſingulis pro
rata detrahendum eſt vſque ad eam quanti-
tatem ad quam non requiritur inſinuatio. *vt*
firmat Gamm. *d. deciſ.* 381 *ſub n.* 5.*verſic. quan-*
do vna donatur pluribus perſonis &c.

Vbi etiam ait, propter ſupradictam ratio-
nem idem procedere, quando plures res eo-
181 dem tempore ab eodem donatore multis
donantur, quæ ſimul excedunt ſummam, quã
ſine inſinuatione fas eſt donare, ea verò, quæ
ſingulis donantur, ad eam ſummam non per-
tingunt, et ſubiungit ità à Senatoribus in Lu-
ſitania fuiſſe iudicatum, *& ſequitur* Molin. *de*
de iuſt. d. diſputat. 278 *§. Bart. verſ. quando plu-*
res res eodem tempore &c. & nuper R. P. Anton.
Dian. *in ſuis reſolut moral. part.* 8. *tractat. de do-*
nat. reſolut. 48. vbi poſt Azorium, *Leſſ. & Clar.*
ſic firmat. & in fine plures alios videndos in
hoc puncto allegat, Illud tantum addam, vt ſi
quando diuerſis temporibus, quis abſque in-
ſinuatione donat vni, et eidem plura, eſto om-
nia ſimul excedant 500. ſolidos, ſi tamen
182 quæ ſingulis donationibus ſunt donata eam
ſummam non excedant validæ ſunt donatio-
nes omnes, nam ſic definitũ reperio *in l. ſan-*
cimus § ſi quis autem. C. *de donat.* quare &c. ſi
tamen cõſtaret diuerſas illas donationes fuiſ-
183 ſe factas in fradem legum inſinuationem
requirentium, aliud videtur firmandum, vt
apparet *ex relatis per* Anton. Canar. *d. tractat.*
de inſinuat quæſt. 26, *num.* 44 *verſ. quid ſi in*
fraudem legis diuerſa donationes, diuerſis tem-
poribus &c. Thom Ferrat. *caut* 33. *Donatio ex-*
cedens num. 1 cum alijs allegatis *per Gratian.*
diſcept. forens. cap. 355 *num.* 1. *verſic. ſi in inſtru-*
mento conuentum fuerit quod tot ſint dona-
tiones &c.

Animaduerto enim non ceſſare illud mo-
184 tiuum, quare iura requirunt inſinuationẽ,
ſcilicet, quia conuenit in benè ordinata Re-
publica, vt dixi, ne ſubditi depauperentur, &
prodigaliter vtantur ſubſtantia ſua. *argument.*
text. in auth. vt Iudic. ſine quoquo ſuffrag. §. con-
ſideravimus, ibi, et imperium fiſcus abundauit,
vtens ſubditis locupletibus, et text. in § ſed, et ma-
185 *ior, ibi expedit enim Reipublicæ ne ſua re, quis*
male vtatur. Inſtit. qui ſunt ſui, vel alien. iur.
Pro vt etiam dixi in materia terminationis
litium, *in diſcurſ. part.* 7 *recent. à num.* 131. in
quorum terminatione, ſummus Reipublicæ
186 fauor continetur, dum per diuturnitatem
litium potentia Ciuium diminuitur, quorum
187 ruina, vertitur in maximum detrimentum,
et perniciem Reipublicæ, *vt ratiocinata eſt*
Rota coram bon. mem. Card. Sacrato *deciſ.* 481.
num. 8. *part.* 1. *recent.*

Lites enim ſunt cauſa, vt familiæ conſumẽ-
188 tur in expẽſis, & iurgijs, *& latius exaggeraui*
in prædicto loc. & adde burſam litigantium ſẽ-
per apertam ſtare oportere, quia Chyragra
eſt non dare, et Chyragra litigantis, Podra-
gra eſt Procuratoris cęterorumq; Cauſidicorũ
188 reliqua vide in ſupra relato loco, & in alijs lo-
cis exprobando litiumhorrorem ſupra dixi. *vt*
habes in cap. 64. *num.* 9.

Sed perſiſtendo nos, in terminis, cum Rei-
publicæ interſit ne ſubditi immodica libera-
litate ſeſe donationibus exhaurient, ideo ea-
190 dem ratio militat, quando ſiue quis ſimul
magnam facit donationem, ſiue diuerſis tem-
poribus, vnde Ius idem ſtatui poſſe videtur,
dum apparere poterit animus donantis frau-
dandi leges, & adhoc poteſt allegari *text. in*
l. contra. ff. de leg. & Senatus conſult. & in l. ſi li-
bertus in fin ff. de iurepatr Nec obſtat. text. *in*
d. l ſancimus. §. ſi quis autem. vbi ſancitur, Di-
191 uerſitatem temporum pluralitatem dona-
tionum inducere, vnde niſi vnaquaque de per
ſe excedat 500. ſolidos, inſinuatione non eſt
opus, quia reſpondetur prædictum §. lo-
qui, de his, quæ non fiunt in frandem inſinua-
192 tionis, alias nõ ceſſat. & ſic ſenſit *Simon. Vi-*
cent, in d. § ſi quis relatus à Io, Andr. in addit. ad
Speculat. titul. de donat. num. 5. *in verb. quod*
dicitur.

Nec illud prætereundum puto, in terminis
inſinuationis, vtrum inſinuationis donationis
macula abſtergatur potenti virtute iuramen-
193 ti, heu, quod quæſtio iſta non parum Docto-
rum ingenia fatigauerit, ac extorſerit, à fron-
te enim habet lupos, à tergo præcipitium,
quamobrem an opinioni negatiuæ, vel affir-
194 matiuæ adhæream vix diſcernere valeo, et
poſſum aſſerere, quod Cæſare, & Pompeio diſ-
195 ſentiẽtibus dixit Marcus Tullius apud Plu-
tarch. *in apopht. Quem fugiam noui, ad quem*
fugiam non noui, Itaque philoſophandum mi-
hi erit, poſſem modo hic longum, et quidem
valdè cathalogum Doctorum adducere, corũ
ſcilicet, qui affirmatiuam opinionem ſubſti-
nent, & alium illorum, qui negatiuã tuentur,
& eſ-

Digitized by Google

196 et eſſent veluti duæ formidabiles acies, acri-
ter inter ſe pugnantes, ſed quia bella ſunt vi-
tanda, ideo tam magnam congeriem perſo-
narum facere reformido, itaque melius erit
pugnare rationibus, ſequẽdo laudabilem ſty-
lum Rotæ Romanæ, qui in ſinuoſis, & nodoſis
197 Iuris quæſtionibus, ſtante opinionum diuer-
ſitate, non ad numerum Doctorum, ſed ad Iu-
ra, et rationes reſpicit, *vt animaduerti pluribus
relatis in annotat. ad deciſ.* 460. *num.* 18. *verſic.
longe abeſt à maieſtate* Rotæ *Romanæ &c part.
4 tom. 3.*

Quem locũ ad hoc adduxit *rec. mem Fran-
ciſc.* Redenaſch *in conſil.* 29. *num.* 41. *lib.* 1. vbi
198 vt ſatisfaceret eius benigne menti extollen-
di etiam immeritos, ſic ait ibĩ. *ex quo factum
eſt, vt* Rota *Romana ex laudabili ſtylo in ar-
duis quæſtionibus* Iuris, *ſtante opinionum
diuerſitate non ad multitudinem Doctorum, ſed
ad rationes, & iura reſpiciat, vt animaduertit
Paulus Rubeus ingenioſiſſimus Iuriſconſultus*
Romanus, *et de noſtra Iuriſprudentia benè me-
ritus in annotat, ad deciſ.* 460. *&c.* Puto enim
quod ei euenerit, quod accidit illis militibus,
198 qui de ordine Regis Saulis ſedulò quære-
bant capere Dauid de nocte, *vt habetur in
ſacra ſcriptura* Reg 1. *cap.* 19. et cum vxori
Dauid ſecretò id nunciatum eſſet, eum per fe-
199 neſtrã dimiſit, et ſtatuã poſuit in lecto eius,
eamque cooperuit, & perueneris militibus ad
cubile, dum tutò putabant iam Dauid cap-
100 tum eſſe, diſiectis linteis, non ſine magno
rubore, non Dauid, ſed ſtatuam inuenerunt, *et
latius vt habetur in d. cap.* 19.

Sed iam perſiſtendo in terminis circa per-
plexam quæſtionem, an per iuramentum di-
catur ſuppletum defectui inſinuationi dona-
tionis. Video enim Bart *in l. Modeſtinus. nu.* 11.
ff. de donat. tamquã Solem, vt dicimus, Martij,
mouentem quidem hanc quæſtionem, ſed ni-
201 hil reſoluentem. *Salicet. in l. ſi quis pro redem-
ptione num* 5. C. *eod. titul. de donat.* poſtquam
pro vtriuſque opinionis iudicio, induxit ar-
202 gumenta, ignorando, quorſum ſe vertere,
cautè ſubiungit, cogitandum relinquo, et di-
cit *Angel. Aretin in* § *alia, nu* 9. *Inſtitut. de do-
nat.* quod cum hæc quæſtio ei de facto occu-
riſſet, non fuit auſus ſuper ea conſulere ex al-
203 tera enim parte ſolida perſpiciebat funda-
menta, ex altera verò debiliora, ſed iuramen-
tum maximè timebat, et id cõmemorat *Ber-
trand. conſil.* 30. *Ex caſu. col.* 2. *vers. et reuera
vol.* 3. *in nou. et antea aduertit in conſil.* 206. *Ex
mihi exhibitis ſub n.* 9. *vol* 1. *in nou.* vbi pariter
eiuſdem dicti meminit, ibique tamen ob rei
204 difficultatem, dubium indeciſum relinquit.
Ioan. Guter. in ſolemni repetit. l. nemo poteſt. nu.
340. *vers. ſed vtrum cum iuramento inſinuatio-
ni &c. ff. de legat.* 1. aſſerit prædictam quæſtio-
205 nem indeciſam manere, cum adhuc lis ſuper
ea ſub Iudice ſit. *Cancer. var. reſolut. part.* 1. *cap.*
8. *titul. de donat num.* 3. quæſtionem arduam
hanc eſſe ait.

206 Prout quoque eamdem quæſtionem arduã
nuncupauit Rota *coram bon. mem. Coccino in
cauſa Romana Donationis* 13. *Iunij* 1631. *à me
relata in part.* 5. *recent. deciſ.* 58. *num.* 52. *verſic.
ardua eſt quæſtio an ſtante iuramento, requira-
tur, inſinuatio* &c et ſanè, vt ingenuè fatetur
Iul. Clar. in §. *Donatio quæſt* 18 *num.* 1. in hoc
articulo adeo magnam eſſe cõtrouerſiam Do-
ctorum, vt vix diſcerni poſſit, quæ opinio ſit
207 magis communis, & *Seraph. in tractat. de
priuileg. iurament. priuileg.* 74. *ſub num.* 4. fate-
tur prædictam controuerſiam habere quam-
plurimas difficultates, ita vt vix animi iuue-
num conquieſcant. Innumeri enim ſunt hinc
inde DD. et qui partem negatiuam tenent, &
qui affirmatiuam, et qui vtuntur diſtinctione,
et plerique hanc, & pleriq. aliam communem
prædicant.

ARGVMENTVM.

Donatio quæ excedit ſummam 500 ſolidorum, ſi non fuerit inſinuata, vltra dictum exceſſum, cũ remaneat nulla, et pro nõ ſcripta, et quidẽ inualida ex magno defectu conſenſus ideoq. quatenus reperiatur etiam facta cum iuramẽto, illud non poterit operari, vt talis donatio in totum ſubſtineatur, quia non reperit quid confirmare, et addere robur religionis, cum non poſſit confirmari id non habuit adhuc ſuã perfectionẽ, Nam & donatio exceſſiua ab inſinuatione recipit ſuum eſſe.

Iuramentum induit ſe natura eius contractus ſuper quo imponitur, ita vt ſi ille ſit validus, illud quoque eiuſdem validitatem ſequendo tamquam potens acceſſorium quærit eiuſdẽ validitatem roborare, et vim addere, ſed ſi contractus ſuper quo imponitur, eſt nullus, veluti ſi ſit ſimulatus, et tũc tamquam pictus, & dealbatus non habeat ſubſiſtentiam, remanet nullum cum eodem contractu.

SVMMARIVM.

208 *Donatio vbi reperitur facta vltra exceſſum 500. ſolidorum abſque inſinuatione, in eo præſumitur abeſſe conſenſus donantis.*

209 *Donatio facta abſque inſinuatione, vltra exceſſum eſt adeo nulla, vt ex ea nõ oriatur obligatio, nec naturalis, nec ciuilis.*

210 *Donãs abſque inſinuatione, ſi vltra exceſſum non vult ſeruare fidem.* Iudex *Eccleſiaſticus non poteſt eum cogere ad obſeruationẽ, ratione peccati, ſtante iuramento.*

211 *Iuramenti abſolutio non eſt petenda quoties datur de defectu conſenſus in contractu facto.*

212 *Iuramentum in contractu appoſitum, non validat eum, ſi conſenſus in præſtitus totaliter à iure anullatur.*

213 *Iuramentum nō ſupplet conſenſum, vbi ille non adeſt.*

214 *Conſenſus vbi deficit, ibi iuramentum non obeſt.*

215 *Iuramentum ſequitur naturam contractus, vbi apponitur.*

216 *Actus ſuper quo appoſitum eſt iuramentum ſi corruat, corruit etiam ipſum iuramentum.*

217 *Iuramentum comparatur natura planeta Mercurÿ, qui ſecundum naturam planetarum in quorum domo reperitur, aſſumit naturam.*

218 *Contractus ſimulatus, cum dicatur depictus, & figuratus, nullo modo firmatur iuramento. & num. 219.*

220 *Contractus ſimulatus, quia dicitur pictus, quare ſi in eo apponatur iuramentum aſſertorium, ſiue promiſſorium non attenditur.*

221 *Iuramentum ſi apponatur in cōtractu, in quo nulla eſt ſubſtantia, tunc iuramentum nihil operatur.*

222 *Iuramenta quæ carent conſenſu, non ſunt obligatoria & nu. 224.*

225 *Iuramentum non confirmat, quod non reperit confirmabile. & nu. 227.*

226 *Iuramentum licet ſuppleat defectum ſolemnitatum non tamen ſupplet ſubſtantiam, & conſenſum.*

228 *Iuramentum non auget diſpoſitiones, quibus adÿcitur, ſed tantum addit religionis vinculum.*

229 *Iuramentum, quatenus quis vellit, vt augeat obligationem, qualiter id intelligatur.*

230 *Iuramenti natura, dum eſt fortius aliquid ligare, non poterit ligare, quod non eſt.*

232 *Inſinuatio donationis vltra exceſſum, requiritur pro forma, & conſummatione actus donationis & nu. 233. et 235.*

234 *L. ſancimus § fin. C. de donat. vltra prohibitionem ne fiāt donationes vltra 500. ſolidos abſq; inſinuatione apponit etiam decretum irritans.*

237 *Actus factus forma non ſeruata, actus corruit. Forma, nec partium conſenſu poteſt remitti.*

238 *Obligatio, nec naturalis, nec ciuilis ex cōtractu, qui peccat in forma, oritur.*

241 *Inſinuatio, quod non ſuppleatur per iuramentum eſt opinio vera, alias actum eſſet de inſinuationibus.*

242 *Legibus obedire omnes tenentur. Legis virtus eſt imperare.*

243 *Legis imperium vanum eſſet, ſi eius tranſgreſſio eſſet in manu ſubditorum poſita.*

244 *Legis vera deffinitio, quæ ſit.*

245 *Inſinuationis defectus, quod nullatenus per interpoſitionem iuramenti, tollatur eſt opinio apud plures Doctores indubitata. vt nu. 246. 247. & 248.*

CAPVT XCV.

INſinuationis donationis excedentis ſummam 500. ſolidorum defectus, quod nullatenus tollatur per iuramentum in ipſa donatione appoſitum, ſunt plures Doctores, qui hoc indubitanter tenent, & quidem adducūt rationes penitus nō improbabiles, et Primò,
208 quia vbi donatio reperitur facta vltra ſummā legalem in id, quod ſupereſt, lex remouet, ſeu fingit abeſſe conſensū donantis, *iuxta tex. in d. l. ſancimus*, ibi, *pro non ſcripto, & pro non intellecto &c. C. de donat.* et dixi ſupra, et vſq;
209 adeo ab initio cōſenſus intelligitur abfuiſſe, vt in tali exceſſu, nec naturalis, nec ciuilis obligatio dicatur oriri, ita quod Iudex Eccle-
210 ſiaſticus adiri non poſſit ratione peccati, ex eo, quod donans fidem præſtitam non ſeruet, *vt declarat Bald in d. l. ſancimus ſub numer. 1. verſ. nota. quod hoc eſt adeo verum &c. & poſt Roman.* ponderat *Vital. de Cambanis in tractat. de clauſul. titul. an leg. inſinuat. requirens. poſſ. renunc. ſub num. 16. verſ. ex donatione non inſinuata, non oritur neque naturalis, neque ciuilis obligatio &c.* Hieronym. Magon. *deciſ. Florentin. 65. num. 55. verſ. nec ciuilem, nec naturalem obligationem oriri, ita vt Iudex Eccleſiaſticus adiri nō poſſit &c.* et Peregr. *deciſ. Patauin. 91. num 5. verſ. adeout nec in ſuperfluo oriatur naturalis obligatio &c.*

Et ſic nec hoc caſu petenda eſt abſolutio,
211 quæ generaliter loquendo non dicitur neceſſaria, quoties datur defectus conſenſus in contractu facto, *vt inquit Bald. in l. nec patronis. ante num. 6. verſ. in his etiam. C. de oper. libert.* et benè Socin. *iun. conſil. 48. ſub num. 20. verſ. ſecundo principaliter. & num ſeq. lib. 1.* nec non ſequitur *Rota coram bo. mem. V bald deciſ. 367. num. 3. verſ. dicitur dari de defectu conſenſus, quo caſu non obſtare iuramentum, nec eſſe neceſſariam abſolutionem &c. part. 4. recent.*

Ergo iuramētum non validat talem dona-
212 tionem, ex quo conſenſus in eo præſtitus à lege totaliter annullatur, vt apertè patet *ex*
213 *d. l. ſancimus*. vbi enim non adeſt conſenſus, iuramentū nullatenus illum ſupplet *cap. quintavallis. 23. de iureiur. l. fin. C. de non numerat. pecun.* vbi namque deficit conſenſus, ibi iura-
214 mentum non obſtat. *cap. quemadmodum. 25. de iureiurand. cum ſimil.* & ſatis vulgata eſt il-
215 la iuris regula, quod iuramentum ſequitur naturam contractus, cui apponitur, & ab eo regulatur. *d. l. fin.* & communiter ibi Scribentes, ſicque ſi corruat actus ſuper quo, illud ap-
216 ponitur, corruit quoque, & ipſum iuramentum, vti ſequens illius naturam, nā ſatis apertum eſt, & conſtat *ex relatis à Roſa in cauſa Bononien. Dotis 5. Martÿ 1628. § Minus releuat. verſ. cum confeſſio reprobetur à ſtatuto corruit etiam iuramentum deſuper interpoſitū &c.*

coram

coram Cardin Panzirolo, cum alijs infra alle-
gandis.

Vnde dicere poſſumus, quod iuramentum
217 poſſit comparari Planetæ Mercurij, qui ac-
cipit naturam domus earum Planctarum, in
qua ipſe reperitur, & ſic poteſt aſſeri de na-
tura iuramenti. Præterea videmus, cum con-
218 tractus ſimulatus dicatur figuratus, ſeu de-
pictus. l. ab Anaſtaſio. C. mandat. vbi Bald in
4. notab. & caret omni ſpiritu. Pariſ. conſil. 54.
num. 26. & ſeq. lib. 1. Socin conſil. 56 numer. 14.
lib. 1. & conſil. 264 num. 4. lib 2. Iaſ conſil 170.
219 nu. 3. lib. 2. nullo modo cõfirmatur iuramen-
to, vt patet ex pluribus relatis per Card. Mãtic.
de tacit. & ambig. conuent lib. 21. titul 8. nu. 55.
& ſeq. verſ. contractus ſimulatus non habet cõ-
ſenſum &c. & latius diſcutit Seraph de priuileg.
iuramenti priuileg. 59. à num. 9. verſ. iuramentum
non poteſt facere verum, quod eſt falſum &c. &
deduxi in annotat. ad deciſ. 9 num. 26 verſ. iu-
ramentum non poteſt facere ſubſiſtere, id quod
in rei veritate non eſt &c part. 3 recent. & plu-
ries reſpondit Rota, & præſertim coram Re-
uerendiſſ. Terracinen. deciſ. 55. num 15. verſ. cum
ſit ſimulata, & omnino præſumpta, iuramento
non confirmatur &c. part. 6 recent. & coram
Card. Panzirolo deciſ. 11. num. 20. part. 7. recent.

Vbi dicitur, ob eam rationem, quia contra-
220 ctus ſimulatus dicitur pictus, ſiue iuramen-
tum fuerit aſſertorium, ſiue promiſſorium nõ
attenditur, quoniam cum vtrumque accedat
221 ad contractum, cuius nulla eſt ſubſtantia,
iuramenta prædicta ſequentia eamdem na-
222 turam retinent, & ſic conſenſu carent, vnde
non ſunt obligatoria, & coram eodem Cardin.
Pãzirolo in cauſa Mediolanen. Canonicatus 17.
Iunij 1641. § Minus releuat. verſ. ſed cum ver-
ſemur in actu nullo, eo corruente, corruit etiam
iuramentum &c. & coram R.P.D. Bichio in
cauſa Romana Donationis 16. Martij 1643.
§. Nam ſemper. verſ. non obſtante iuramento re-
nunciationi appoſito, quia non operatur vltra
voluntatem &c.

Ergo, dum donatio legitimam ſummam
223 excedit, reputatur ex defectu inſinuationis
à iure nulla, cum habeat eam pro non ſcrip-
ta, & pro non intellecta, ſequitur in illa abeſ-
ſe conſenſum, vnde iuramentum quatenus
224 interponatur, nihil confirmare poterit, nam
eo caſu donatio deficit in ſubſtãtialibus, imò
cum à iure totaliter annulletur, apertum eſt,
225 quod iuramentum non confirmat, vbi non
reperit aliquid confirmabile. l. fin. ff. qui ſatiſ-
dar. cogan. d. l. fin. C. de non numerat. pecun. Surd.
conſil. 37. num. 9. vbi affirmat poſt plures DD.
ibi relatos, quod licet iuramentum ſuppleat
226 defectum ſolemnitatum, nõ tamen ſupplet
defectum ſubſtantiæ, & conſenſus, nam omniũ
diſpoſitionum ſubſtantia eſt conſenſus, eoque
227 deficiẽte omnis diſpoſitio eſt ipſo iure nulla,
nec confirmari poteſt iuramento, ex quo id
quod nullum eſt, non eſt confirmabile. Nam
iuramenti natura nullatenus eſt augere diſ-
228 poſitiones, quibus adijcitur, ſed eis tantum
intra limites ſuos manentibus, addit religio-
nis vinculum, & quatenus aliqui DD. prætẽ-
dant ſubſtinere, quod iuramentum augeat
229 obligationes, tamen id intelligendum eſt
non extenſiuè, ſed tantum intenſiuè, vt iam
deduxi in annotat. ad deciſ. 523. à num 44 verſ.
iuramentum non auget obligationem &c. par. 4.
recent. tom. 3. Quare dum virtus iuramenti
230 tantum ſit, fortius ligare diſpoſitiones, &
obligationes, certè id quod nullum eſt, & ma-
ximè ex defectu conſenſus, quomodo fortius
231 poterit ſtringere, has enim monſtruoſitates
iura admittere minimè poſſunt, & faciunt à
me tradita in annotat. ad d. dec. 9. in litera D.
num. 28. verſ. nec Omnipotens ipſe DEVS poteſt
ea, quæ implicant contradictionem &c. part. 3.
recentior.

Secundò pro corroboratione dictę conclu-
232 ſionis, quod iuramentum non ſupplet defe-
ctum inſinuationis, potens illa etiam ratio
expenditur, quia talis ſolemnitas pro forma
donationis deſideratur ad eius perfectionem
233 & conſumationem, vt clarè patet ex dicta
leg. ſancimus. §. fin. C. de donat. vbi poſtquam
lex diſpoſuit, donationis inſinuationem eſſe
234 faciẽdam, vltra etiam proceſſit cum decre-
to irritanti, ibi, & aliter minimè conualeſcere,
& in l. illud. ibi. verſ. non aliter valeat niſi actis
intimata fuerit &c. C. de ſacroſanct. Eccleſ. &
quod per decretũ irritãs inducatur forma, vt
dixi in ann. ad dec 542. n. 70 par. 4. rec. t. 3. ac in
235 ſpecie, quod iſta ſolemnitas inſinuationis ſit
de forma ſubſtãtiali donationis, cõprobarunt,
Bald. in l comparationes, C de fid. inſtrum. Dec.
conſil 538 in fin. & in cap. conſuluit. nu. 7. verſ.
& ad facit. ff de offic. delegat. Gozad. conſil. 38.
col penult. in fin. Gratian. diſcept forenſ. cap. 531.
num. 96. verſ. iſta ſolemnitas inſinuationis eſt de
236 forma ſubſtantiali &c. et hæc eſt ratio, qua-
re inſinuationi renunciari non poteſt, vt patet
ex allegatis ſupra num 142.

Quare dum inſinuatio apparet de forma
ſupereſt aſſerere, per interuentum iuramenti
237 ſuppleri minimè poſſe, cum regula ſit gene-
ralis, quod actus factus forma non ſeruata, eſt
omnino nullus, vt in l. Iulianus. ibi. nam mu-
tata forma prope interire ſubſtantiam rei, Mar-
cellus ſcribit &c. ff ad exhibend. itaque nec per
conſenſum partium poteſt remitti. ex addu-
ctis per Surd. deciſ. 268. num. 8. & 9. vbi firma-
238 tur, quod obligatio nec ciuilis, nec natura-
lis oritur ex actu, qui peccat in forma, licet
partium conſenſu fuerit omiſſa, & latè iam
tradidi in annotat. ad deciſ. 542. à num. 58. vſq;
ad 70. vbi abunde part. 4 recent tom. 3. & ſupra
cap. 30. à num. 526. Atque in puncto videatur
Fernand. Vaſq. in tractat. de ſucceſſ. lib. 1. §. 5. ſub
numer. 4.

Vbi poſt plures DD. ibi allegatos, atteſta-
239 tur, quod ſolemnitas inſinuationis pro for-

ma in donatione requiritur ad eius perfectio-
240 nem, et conſummationem, *ita vt per iura-*
mentum nullatenus poterit ſuppleri, *vt tenet*
Bart & communiter DD in l. 1. §. ſi quis ita. ff.
de verb. obligat. et ſubdit, quod prædicta con-
241 cluſio eſt adeo vera, vt otioſa, et vana eſſet,
cura, prouiſio, et ſolicitudo legis, ſi per inter-
uentum iuramenti, ab eius diſpoſitione poſ-
ſent homines diſcedere, *contra text. in l. 2. ff.*
de legib. & in cap ſi quis. 2. ibi qui non obedierit
242 *Principi &c di maior. et obedient.* vbi legibus
obedire, et parere iubemus. Et cum virtus
legis ſit imperare, vt in *l. virtut. ff. de legib.* cer-
tè vanum eſſet imperium, cuius tranſgreſsio
243 in manu eſſet ſubditorum, Nam legis vera
deffinitio alia non eſt, niſi, quod ſit ordinatio,
244 et præceptio rationis, in bonum commune,
ab eo, qui curam Reipublicæ gerit, promul-
gata, et benè diſſerit ad ſatietatem *Auguſtin.*
Morl. in ſuo Empor. Iur. part. 1. titul. 1. de legib.
à num. 14.

Propter has, et ſimiles rationes, quas bre-
245 uitatis ergo non refero, multi DD. inuictè
tenent, nullatenus per iuramentum ſuppleri
defectum inſinuationis in donatione excedē-
te legitimam ſummam, *& præſertim* Bald. *in*
l. illud. 16. num. 14. verſ. quæro an ratione iura-
menti valeat donatio ſine inſinuatione, breuiter
dico, quod non &c. C. de ſacroſanct. Eccleſ. ibiq;
Addentes in litera A. concordantes DD. eam
opinionem ſequentes connectunt, plures ve-
rò alios adducit plena manu *Mandoſ. in ad-*
dition. ad Roman. in conſil. 12. in litera B. verſ.
& ſic donatio non inſinuata iuramento non fir-
matur &c. Addo Anton Gabr. *titul. de donat.*
concluſ. 1. ſub num. 72. verſ. contrarium tamen
tenet Bald &c. vbi pariter aliam DD. cateruā
246 allegat, et teſtatur de communi opinione,
ſicuti pariter ſcribit Crot. *in repetition. l. nemo*
poteſt. num. 44. ff de legat. 1.

Vbi ait, quod ſecundum hanc partem cō-
247 ſuleret, et iudicaret, et conatur demonſtra-
re quod *Bart.* hanc eamdem ſenſerit, et plures
etiam adducit *Petr. Duen. in reg. 224. in verb.*
donatio. in 5. limitation. vbi hanc opinionem
veriorem dicit, et de vera, et communi cōclu-
ſione ſcribit *Fernand. Vaſq. in d. tractat. de*
ſucceſſ. lib. 1. § 5. num. 3. verſ. procedit etiamſi re-
nunciatio fuiſſet iurata &c. et poſt *Caſtren.* de
veriori opinione teſtatur Roland. *in conſil. 19.*
num. 15. verſ. non obſtat ſi dicatur quod defectus
inſinuationis tollatur iuramēto, qui contrarium
concludit Bald. &c. lib. 1. vbi etiam allegatur
Angel. in conſil. 59. Quia filio. in fin. vbi dicit ſe
ita conſuluiſſe in Ciuitate Caſtelli, cum Baldo
248 eius germano, et vide alios allegatos *per*
Seraph. in tractat. de priuileg. iurament. 74. ſub
numer. 4. verſ. contra tamen partem, vbi refert
plures, qui teſtantur de communi, et adde
Ceuall. commun. contra commun. cap. 222. ſub
num. 13. verſ. an per iuramentum in donatione
appoſitum ſuppleatur defectus inſinuationis, &
non ſuppleri &c. Contrariam tamen partem
eſſe veriorem concludam in ſequenti capite,
cum ſuis declarationibus.

ARGVMENTVM.

Iuramentum, quod non ſit potens ad tollendum defectum inſinuationis in donatione excedēte 500. ſolidos, fuit iam communis retroactis temporibus opinio, hodie verò contraria aſſumpſit vires, et ſic nunc tàm in Scholis, quàm in Palatijs communiter amplectitur, et irrefragabiliter eſt tenēda fauore Religionis, et melius eſt offendere Leges Ciuiles, quàm DEVM.

Periurij crimen maximum eſt, graue ſcelus, et peccatum mortale. Periurius punitur exciſione linguæ. Periurius eſt infamis infamia iuris, et facti, et repellitur à limine iudicij, et ſi eſt clericus priuitur beneficijs, et efficitur inhabilis ad alia acquirenda.

In Donatione excedente ſummam 500. ſolidorū abſque inſinuatione, licet iura ſentiāt quoad exceſſum non adeſſe conſenſum donantis tamen iſta eſt fictio Iuris Ciuilis, quæ non eſt valens ad tollēda periuria. Inſinuatio an principaliter dicatur inducta à Iure, fauore publico, vel priuato, et præualet opinio, fauore priuato principaliter fuiſſe introductam, et ſecundariò fauore publico, et ſic intrant vires iuramenti.

SVMMARIVM.

249 *Iuramentum, quod non ſuppleat defectum inſinuationis, retroactis temporibus fuit communis.*

250 *Iuramentum ſupplet requiſitum inſinuationis, et hodie eſt verior opinio.*

251 *Iuramentum vbi adeſt in donatione, non requiritur inſinuatio, quæ opinio eſt tenenda fauore religionis.*

252 *Iuramentum quatuor concurrentibus requiſitis, eſt omnino ſeruandum.*

253 *Primum, quod ſine diſpendio ſalutis æternæ poſſit obſeruare.*

254 *Secundum, quod non ſit contra publicam vtilitatem principaliter.*

255 *Tertium, quod non tendat in præiudicium tertij.*

256 *Quartum, quod non ſit contra bonos mores Canonicos.*

257 *Donationes vltra 500. ſolidos, quod inſinuarentur iuſtis de cauſis ius Ciuile ſanxit.*

258 *Leges Ciuiles ſanctius eſt negligere, quàm violare iuramentum DEO præſtitum, et numer. 259.*

260 *Periurium eſt grande ſcelus, graue peccatum, et quidem mortale etiam in re leui.*

Periurium eſt grauius peccatum, quàm crimen homicidij, et adulterij.

261 *Per-*

261 *Periurius punitur abſciſſione linguæ.*
262 *Periurius eſt infamis infamia iuris, et infamis infamia facti.*
263 *Periurius à limine iudicij procul arcetur cum tamquam infamis à nemine ſit audiendus.*
264 *Periurius Clericus ſuo beneficio poteſt priuari, & eſt inhabilis ad alia obtinenda.*
266 *Aſſerere aliquid parum eſt, et non reſpondere contrarijs.*
267 *Donatio ſupra 500. ſolidos, dum non eſt inſinuata, dicitur ab ea diſſentire donans, quoad exceſſum.*
Conſenſus non ſuppletur per iuramentum.
268 *Conſenſus donantis vltra 500. ſolidos abſque inſinuatione, quod abſit vltra exceſſum, eſt fictio Iuris ciuilis, cum veritas ſit in contrariũ.*
269 *Iuramentum ſupplet defectus ſolemnitatum.*
270 *Iuramentum in defectu inſinuationis donationis vltra legitimam ſummam, non extra conſenſum, ſed ſecundum cõſenſum operatur.*
271 *Donatio vltra 500. ſolidos, donec nõ inſinuetur, quod remaneat in ſuſpenſo, et pro non ſcripto habeatur, iſta eſt tantum fictio Iuris ciuilis.*
272 *de Donantis conſenſu ſatis dicitur conſtare, licet non ſit inſinuata donatio, dum excedit legitimam ſummam, ex ipſamet donatione.*
274 *de Periurio, quando agitur, non eſt attendenda fictio Iuris ciuilis.*
Iuramentum eſt res ſpiritualis.
275 *ad Iuramentum Lex Ciuilis non extendit ſuam fictionem, & poteſtatem.*
Iuramentum, cum ſit res ſpiritualis, ſuper eo, Lex Ciuilis quidquam non poteſt ſtatuere.
276 *in Iuramenti materia, in vtroque foro eſt ſeruandum ius Canonicum.*
277 *Princeps Laicus non poteſt aliquid ſtatuere in materia iuramenti, tam directè, quàm indirectè.*
278 *Iuramentum non poteſt ſupplere defectum inſinuationis, quia iſta eſt de forma ſubſtantiali donationis, & an id ſit verum.*
279 *Inſinuatio eſt ſolemnitas accidentalis principaliter inducta ob fauorem priuatorum, & ſecundariò in fauorem publicum. & nu. 284.*
280 *ad Iuramentum infringendum, non eſt conſiderabilis fauor publicus ſecundarius.*
282 *Inſinuatio non eſt de iure publico quidquid, et male ſenſit Fabr. in ſuo Codice.*
284 *Iuramentum ſupplet defectum inſinuationis, quia non eſt ea de iure publico.*
285 *Iuramentum, quod ſuppleat defectũ inſinuationis, eſt opinio ab omnibus canonizata. & numer. 286.*

CAPVT XCVI.

INſinuationis requiſitum in donatione excedente ſummã 500 ſolidorum, quod per iuramentum non poſſit dici ſupple tũ, ſeu ſublatum, iam deduxi in præcedenti capite, & ſa-
ne rationes adductæ per Doctores, qui eam
249 tenent penitus non videntur reſpuendæ, nã
ea, vt animaduertere valui, retroactis temporibus fuit communis opinio Doctorum, quod
iuramentum non suppleret defectum inſinua-
250 tionis, hodie tamen contraria robur non
leue ſumpſit, & iam Doctores vtriuſq; ſcholæ
communiter amplectuntur, eamque vti ve-
251 riorem, & communiorem prædico, ſaltem
id irrefragabiliter tenendum eſt, militante
magno fauore Religionis.

Ratio quippe fundamentalis prædictæ cõ-
252 munis opinionis ea eſt, ni fallor, quia de
iure Canonico, iuramentum quatuor cõcur-
253 rentibus omninò ſeruandũ eſt. Primò, quod
poſſit obſeruari ſine interitu ſalutis æternæ.
cap. cũ contingat. ext. de iureiur. Secundò quod
254 non ſit contra publicam vtilitatem principaliter, licet ſecundario ſic. *cap. ſi diligenti. de for. competent. l. 1. ff. ſolut. matrimon.* Tertiò,
255 quod non tendat in alterius præiudicium,
quia tunc contineret vinculum iniquitatis.
cap. 2. de pact. in 6. Quartò, & vltimò quod nõ
256 ſit contra bonos mores, ſecundum ius Canonicum. *cap. non eſt obligatorium. de regul. iur. in 6.* Quæ requiſita ſine dubio adſunt in
caſu noſtro, *vt ex iam dictis:* & infra dicendis
liquidò patebit.

Concedo quidem iuſtis de cauſis, ius Ciui-
257 le ſãxiſſe, donationes vltra legitimam ſummam factas eſſe inſinuandas, ſed non tantum
faciendis, quanti religio D E I. Quare alterũ
ex duobus dicendum eſt, vel ſeruandas eſſe
258 leges ciuiles, & violandum iuramentum
DEO præſtitum, vel iuramentum obſeruandum (cum non ſimus in materia, quæ concernat peccatum mortale) & eas leges negligen-
259 das, At quis non videt, niſi penitus cecutiat,
iuſtius eſſe, leges negligere, quàm benignum
DEVM noſtrum periurio offendere.

Maximum quidem ex crimen periurij, gra-
260 ue ſcelus, peccatum mortale etiam in re leuiſſima. *cap. fin. 22. quæſt. 1.* eſtque maius homicidio, *ſecundum S. Thom. in quolib. art. 18.* & adulterio. *Couar in cap. quamuis part. 1. § 7. num. 1. de pact. in 6.* Mancin. *in tractat. de iuramént. part. 3. in princip. nu. 4.* Menoch *de arbitr. iud lib. 2. centur. 4. caſ. 319. num. 2.* Tiber. Decian *in tractat. crimin. lib. 6. cap. 9. nu. 7.* Seraph. *de priuileg. iurament priuileg. 174. ſub numer. 2. verſ. quod maximum eſt crimen &c.* & optimè plures DD. congerens *ibi in addition.* Martin. Benekend. *num. 3. 4. & ſeq.* Vnde non mirum,
261 quod punitur periurius exciſione linguæ,
ſecundum Cuiac. *lib. 7. obſeruat. 17. circa fin.* Decian. *d. lib 6. cap. 13. nu. 32.* Serzer. *in tractat. de iurament lib. 1. cap. 27. num. 13.*
262 Hinc eſt etiam quod periurius ſit infamis
infamia facti, & iuris. *can. infamis 6. quæſt. 1. l. ſi quis maior. 41. & ibi DD. C. de tranſact.* Bart. *in l. aut facta. 41. in princ. ff. de pœn.* Farinac. *conſ. 30. num. 14. lib. 1.* Iul. Clar. *lib. 5. recept. ſentent.*

ſenten. § fin in verb. periur nu. 3. & ibi Baiard.
in addition. dicit eſſe communem opinionem.
Hinc eſt, quod à limine iudicij arcetur, cũ tã-
quam infamis à nemine ſit adiendus, vt notãt
Doctores in d. l. ſi quis, & affirmat Paris. in cõſil
41. num. 24. verſ. eo magis cum ſit periurius, &
infamis &c. Affict. decis. 30 numer. 5. verſ. ipſe
erat &c. Rota coram bon. mem. Pirouano, de-
ciſ. 515 n. 29. verſ. tamquam periurios à limine
iudicij repellendos &c. part. 5. recent. Hinc eſt
etiam, quod clericus periurius ſuo beneficio
264 poteſt priuari, & eſt inhabilis ad alia benefi-
cia obtinenda. cap. ex parte, & ibi Abb. num 3.
Felin 2. & Dec. num. 2. de reſcript. Rota coram
bon. mem. Merlino deciſ. 46. num 15. verſic. per-
iurium impediret collationem beneficiorum &c.
Et vt libentius quis prædictam opinionem
265 affirmatiuam amplectetur, vt iuramentum
suppleat inſinuationem quæram ſatisfacere
rationibus ſupra deductis contrariæ ſententiæ,
quantumuis primo aſpectu videntur ſatis vr-
gere, nam, vt inquit Bald. in notabili ſuo conſil.
ſchiſmatis col. penult. quod habetur in lectura. C,
ſi quis alicui teſt. probib. parum eſt aliquid aſſe-
266 rere, et non reſpondere contrarijs, & ſic quã-
tum ad primum caput, ſcilicet, quando dona-
267 tio eſt ſupra legitimam ſumam, quoad exceſ-
ſum donec inſinuetur, qui conſenſus nullate-
nus poteſt ſuppleri per iuramentum &c. cum
alijs ſupra relatis, nam reſpondetur negan-
do id eſſe verum, quia etiam in ſuperfluo
ſupra legitimam ſummam non deeſt conſen-
268 ſus donantis, imo expreſsè interuenit; ſed
lex ciuilis ob ſolemnitatis omiſſæ defectum
ex ſui poteſtate vult, et ſtatuit pro non ſcrip-
269 to habere, quod ſcriptũ eſt, cum autem iura-
mentum auctoritate canonis ſuppleat defectũ
ſolemnitatum omiſſarum iuxta text. in Auth.
ſacramentum puberũ. C. ſi aduerſ. vendit. Alex.
conſil. 21. num. 17. & conſil 53. numer. 6. lib. 3. &
poſt Io. Andr. Vueſenb. Gabr. Federic de Sen.
Abb. Socin. Pariſ. Franc. Marc. Cancher. Mãcin.
& alios affirmat Martin. Beneken. in addit. ad
Seraph de priuileg. iurament. priuileg. 61. num. 8.
verſ. iuramentum ſupplet omnia ſolemnia &c.
Et iſta eſt vera opinio vt teſtatur Rota coram
Sanctiſſimo D. N. deciſ. 245. num. 2. verſ. ſtante
iuramẽto in contractu appoſito &c. part. 4 recent.
cum alijs allegatis in cauſa Anconitana Nulli-
tatis Concordia 16. Aprilis 1646. coram bo. me.
Arguilles. §. Denique. verſ. iuramentum potens
eſt ſuſtinere contractum celebratum abſque
ſolemnitatibus iuris communis &c.
270 Idciro opponi non poteſt, quod iuramentũ
ſit extra conſenſum, immo operatur ſecundũ
conſenſum. Quinimo cum inſinuatio poſſit fie-
271 ri poſt donationem, vt infra dicam, et vſu
receptum eſt, poteſt quidem dici, quod inte-
rim ante inſinuationem, id quod ſupra legiti-
mam ſummam donatum fuit, remaneat in ſu-
278 ſpenſo, & ſic pro non ſcripto habeatur per
quamdam fictionem, prout ſedulò ponderauit

Rota Patauina penes Peregrin. deciſ. 91. ſub n. 17.
verſ. in ſuperfluo ſupra legitimam ſummam non
deeſt conſenſus donantis &c. Quare dum in caſu
noſtro non poteſt in rei veritate defectus cõ-
273 ſenſus conſiderari, nã de eo dicitur conſtare
per donationem iam factam, non eſt attẽden-
da fictio iuris Ciuilis, dum agitur de effugiẽ-
274 do periurio, & infringendo iuramẽto, maxi-
mè cum iuramentum ſit res ſpiritualis. cap.
fin. de for. competent. in 6. cap. nouit. de iudic. cap.
venerabilem. de elect. et can. vltim. 22. quaſt 2.
Sicque lex ciuilis ad illud ſuam poteſtatem,
275 vel fictionem non extendit, nec ſuper eo
quidquam ſtatuere poteſt, iuxta ea quæ habẽ-
tur, & notantur, in cap. Eccleſia S. MARIÆ.
de conſtitut. & in cap fin. de reb. Eccleſ. non
alienand. Alexand latè in conſil. 18. col. 2. & 3.
vol. 6. & eſt communis opinio, vt per Grat. lib. 1
reſponſ 41. num. 15. & reſponſ. 47. à n. 2. Seraph.
de priuileg. iurament. priuileg. 74. à num. 26. verſ.
Lex ciuilis ad iuramentum ſuam poteſtatem non
extendit, & eſt communis opinio &c. Indubita-
tumque ac palam eſt, ius Canonicum in ma-
276 teria iuramenti, tam in foro poli, ſeu Eccle-
ſiaſtico, quàm in foro fori, ſeu politio obſer-
uari, etiam ſi ius Canonicum contradicat iuri
Cæſareo. cap. licet. 2. de iureiurand. in 6. Afflict.
deciſ. Neapolitan. 322 num. 5. verſic. in in mate-
ria iuramenti ſtandum eſt iuri Canonico &c.
Borgn Caualc. deciſ. Finizan. 9. num. 40. verſic.
in materia iuramenti attẽditur ius Canonicum,
et non ius Ciuile &c. cum alijs allegatis per Ro-
tam coram bon. mem. Coccin. deciſ. 58. num. 28.
verſ. ita vt etiamſi ageretur in terris Imperij eſ-
ſet ſeruandum ius Canonicum in materia iura-
menti &c. part. 6, recent. & hoc procedit tam di-
rectè, quàm indirectè Bero conſil. 176. nu. 59.
277 lib. 1. et poſt eum, Imol. Anchar. Federic. de
Sen aliosque reſpondit Rota coram eodem Coc-
cino deciſ. 212. num 18. verſ. quia ſtatutum
Laicale non poteſt infringere iuramenti vires. ne-
que directè, neq. indirectè &c. part. 4. recent. to. 2.
& fuit dictum in cauſa Neapolitana Penſionis
13. Iunij 1642. §. ob eamdem cauſam. verſ. ſuper
iuramento Princeps Laicus directè, vel indirectè
ſtatuere nõ poteſt &c. coram R. P. D. Bicho, & in
puncto iuramenti interpoſiti in donatione re-
quirente inſinuationem, firmauit Peregr. deciſ.
Patauin. 91. num. 17. verſ. eſt quaſtio iuramenti
iura ciuilia non ſunt exequenda &c. cum alijs
ibi allegatis.
Loquendo nunc de ſecunda ratione addu-
cta ſupra nu. 233. nempe inſinuationis defectũ
ideo non poſſe ſuppleri per iuramentum, quia
278 talis ſolemnitas eſt de forma ſubſtãtiali do-
nationis, ideo &c. Nam reſpondetur, nullate-
nus admittendo inſinuationem eſſe de forma
ſubſtantiali donationis, nam eſt ſolemnitas
279 accidentalis à iure ciuili poſitiuo inducta
principaliter in fauorem priuatorum, licèt ſe-
cundariò ob publicam vtilitatem Alex. conſil.
167. num. 14. lib. 7. poſt Imol. in cap. cum contin-
gat.

Digitized by Google

gat.in 10. *& vltim quæſt. de iurtiur.* Socin. *con-*
ſil. 77. *num.* 8 *verſ. non obſtat. quintum. lib prim.*
Curt, Iun *conſil.* 34. *num.* 2. *ad medium, verſ aut*
vero voluntas, &c. quare iuramento accedcn-
te poteſt renunciari tali fauori, ſeu ſolemnita-
280 ti, dum in caſu non factæ inſinuationis con-
ſideratur fauor publicus ſecundariò, nō prin-
cipaliter, cum ad infringendum iuramentum
281 nullatenus ſit conſiderabilis vtilitas ſecun-
daria. *Socin in ſpecie conſil.* 77. *num.* 16. *vſque*
ad num 19 *lib.* 1. poſt *Bart. in l. ſi quis pro eo, in*
3. *caſ ff. de fideiuſſ.*

Et quamuis multi DD. renuant pugnare
pro validitate dictæ opinionis, tamen conſultò
id non faciunt prout, inter alios DD. annume-
ratur *Anton. Fabr. in ſuo* Codic. *lib.* 8. *titul.* 38. *de*
inſinuand. donat. diffinit. 1. *&* 5. vbi parum fun-
datè tenet, inſinuationē eſſe de iure publico,
282 nam meritò in hoc reprehenditur *à Fonta-*
nell de pact. nuptial. clauſ. 4. *gloſ.* 29. *numer.* 11.
vbi dicit, quod non modicus fuit lapſus in hoc
Fabri, quia magis communis, & receptior eſt
opinio, quod inſinuatio ſit quædam ſolemni-
tas iuris reſpiciens principaliter priuatam do-
nantium vtilitatem, ne domeſticis fraudibus,
283 præſertim coniunctarum perſonarum, pro-
digaliter donando, ſuis bonis priuentur, licet
ſecundariò, & inconſequentiam, in hoc etiam
ius ſit publicum, ne quis re ſua abutatur. *d. l.*
data. C. *de donat.* Eamdem Fabr. cvprobationē
refert, et ſequitur D. *Regens Hector Capyc,*
Latr deciſ Neapolit. 156. *num.* 30. *verſ. non mo-*
dicum fuit lapſus in hoc Faber &c lib. 2. & ſub-
284 dit, quod ideo non mirum, ſi iuramentum
ſuppleat defectum inſinuationis. *nam vt pro-*
bat Rip. *lib.* 3. *reſponſ. rubric. de reuocand. donat.*
cap 3. *col.* 3. *& cap.* 11. *in fin.*

Suprarelata opinio eſt veriſſima, et ab om-
285 nibus ferè canonizata, et refert, et ſequitur
Gratian *diſcept foren ſ cap.* 531 *ſub nu.* 95. *verſ.*
in caſu non facta inſinuationis conſideratur fa-
uor publicus ſecundariò, & nō principaliter &c.
Gaill. *obſeruat. Imperial. lib.* 2. *obſeruat.* 39. *n.* 18
verſ non conceditur. quod inſinuationis neceſſi-
tas principaliter vtilitatem publicam concernat,
ſed tantum in cōſequentiam, & ſecundariò &c.
vnde concludit, tali iuri priuato, ſcilicet inſi-
286 nuationi per donatores poſſe iuramento
validè renunciari, et ita pariter ſenſit *Guido-*
pap. deciſ. 350. *num.* 2. *verſ. contractus non valet*
ratione publica vtilitatis ſecundario &c. Marc.
Anton. Peregr. *deciſ.* 91. *num.* 13. *verſ. ſolemni-*
tas inſinuationis non publico fauore principali-
ter. ſed priuatorum &c.

ARGVMENTVM.

Inſinuatio donationis excedentis ſummam 500. aureorū, quod ea nō ſit de ſubſtantia, & forma ipſius donationis, ſatis deducitur ex eo, quia non eſt neceſſe, vt fiat in ipſomet contractu donationis, cum ſufficiat quod poſtea interueniat, cum alias non poſſet illa interuenire, quia forma in ipſa conceptione actus debet interuenire, nam, et ipſa dat formam contractui.

Inſinuatio donationis an ſpatio 30. annorum præſumatur interueniſſe, & affirmatiua opinio præualet, dummodo tamen cum dicto tempore concurrat obſeruantia, ideſt effectuatio ipſius donationis, vt donatarius ſit in poſſeſſione rerum donatarum.

Inſinuatio, cum ſcripturam de neceſſitate requirat, nā apud acta debet reponi, quo caſu quando ſcriptura debet interuenire, tunc non admittitur probatio præſumptiua, ſed debet exhiberi ipſa ſcriptura, et ſic debet conſtare de veritate, quando ex ipſa donatione apparet, quod inſinuatio non interuenit, et vide ſolutionem in ſeq. capite.

SVMMARIVM.

287 *Inſinuatio donationis non requiritur in ipſo actu donationis.*
288 *Forma eſt inſeparabilis ab ipſo actu.*
289 *poſt Actum, ſi aliquid debeat interuenire, id non poteſt vocari forma.*
290 *Forma eſt illa, quæ dat eſſe rei.*
Forma, ſi in ipſa conceptione actus non interueniat, annullat ipſum actum.
291 *Solemnitas, quæ poſt actum poteſt interuenire, non dicitur formalis, ſed accidentalis, et vide num.* 292.
293 *Inſinuatio longè poſt donationem validè fieri poteſt.*
294 *Inſinuatio in ipſa donatione, & poſt ipſam, & omninò ſeparatè ab ipſa donatione fieri poteſt.*
295 *Inſinuatio manu alterius Notarij, quàm qui donationem ſtipulauit poteſt perfici.*
296 *Inſinuatio non eſt de forma ſubſtantiali donationis, ſed propriè eſt confirmatio.*
297 *Confirmatio poſt actum regulariter fit.*
298 *Inſinuatio donationis ſpatio* 30. *annorum præſumitur interueniſſe et n.* 304.
Forma ſubſtantialis actus. ſpatio 30. *annorum non præſumitur interueniſſe.*
299 *Bald. reprobatur, dum ſenſit. inſinuationem non præſumi interueniſſe ſpatio* 30. *annorum.*
300 *Inſinuatio donationis, vt ſpatio* 30. *annorum præſumatur, requiritur quoque obſeruantia.*
301 *Inſinuatio non ex ſolo tempore* 30. *annorum præſumitur interueniſſe, niſi etiam concurrat poſſeſſio, & patientia, et* 302.
303 *Inſinuatio donationis præſumi non poteſt, ſi donatio non reperiatur effectuata, et donatarius in poſſeſſione.*
305 *Inſinuatio debet fieri in ſcriptis.*
306 *Inſinuationis donationis deffinitio vera, qualis ſit, et nu.* 307. *et* 308.
309 *Deffinitio omnis in iure eſt periculoſa, cum difficile ſit in iure explicare quidditatem, & eſſentiam rerum.*

310 *Phi-*

Digitized by Google

310 *Philoſophi, quare veras definitiones tradere ſolent.*
311 *Inſinuatio donationis, quod fieri debeat in ſcriptis non eſt dubitandum, et quare.*
312 *Inſinuatio donationis realiter eſt facienda apud acta, et non ſufficit mandatum procura ad inſinuandum.*
313 *Actus, ſi fieri debeat in ſcriptis tunc non admittitur probatio præſumptiua, ſed debet exiberi ſcriptura.*
314 *Scripturam, quando actus deſiderat, tunc ſolemnitas ex curſu temporis non præſumitur.*
315 *Rota reijcit petitionem remiſſoricæ, quando aliquid per ſcripturam probandum eſt.*
316 *Inſinuatio, vti ſcripturā requirens, ex diuturnitate temporis, præſumi nequit interueniſſe.*
317 *Solemnitas illa ex diuturnitate temporis tunc non poteſt præſumi, quando negatiua probatur ex inſpectione ipſius ſcripturæ, et nu. 311.*
318 *Veritas, vbi apparet, ceſſant tenebræ præſumptionum.*
319 *Præſumptio omnis ceſſat quando conſtat de veritate.*
320 *Notorium præſumptionis cedit notorio veritatis.*
322 *Præſumptio ſolum procedit in caſu dubio, non autem in claris.*
323 *Probatio euidens melius eſt, quam aperta præſumptio.*
Præſumptio ſuccumbit ſub graui pondere manifeſtæ probationis.
324 *Præſumptio in arbitrio Iudicis eſt, ſed veritas probata cōcludit de neceſſitate Iudici, et parti.*
326 *Præſumptio oriens ex antiquitate temporis, euaneſcit ſtante euidentia facti in contrarium.*
327 *Papa ſi facit actum de ſui natura præiudicialem, non eſt neceſſaria derogatio regulæ de iuris quæſito non tolli.*
328 *Murus poſitus inter duo Curtilia licet præſumatur communis, id tamen non procedit, quādo veritas in contrarium apparet.*
330 *Præſumptio eſt quidam animi motus, per quē cogimur apparentiam ſequi, donec contrariū probetur.*
331 *Veritas eſt baſis, & fundamentū Iuſtitiæ.*
332 *Fundamentum reſultans ex temporum antiquitate, eſt leue, fragile & debile.*
333 *Tempore, qui ſe defendit dicitur vti circumuentione.*

CAPVT XCVII.

INſinuationis ſolemnitas in donatione,
quod non ſit de eius forma ſubſtantiali ex
287 multis patet, ſed ratio illa non parum ſtrin-
git, quia ſi eſſet talis, adhiberi deberet in ipſo
actu, cum noti iuris ſit, formam eſſe inſepara-
288 bilem ab ipſo actu. *iuxta text. in l. Iulianus.
§ ſi quis rem ff. ad exhibend. l. ſi quis legato. ff. de
auth tutor. §. penult. I uſtit. eodem titul.* Quare
ſi poſt actum aliquid debet adhiberi, & obſer-
289 uari, id nullatenus poterit vocari forma,
ſeu ſolemnitas formalis, quoniam poſt actum
formatum interuenit, cum forma ſit illa, quæ
dat eſſe rei, & et ſi in ipſa conceptione actus
290 non interueniat, annullat à principio, quare
dum poſt actum, vt dixi, poteſt interuenire, nō
ſolemnitas formalis, ſed effectualis, ſeu acci-
291 dentalis nuncupatur. ita optimè explicat
*Bald in l. 2. verſ. & ſcias. C quand. prouocat. non
eſt neceſſ.* in hæc verba. *Et ſcias, quod illa eſt
forma, quæ tendit ad eſſe rei, & aduenit rei exiſtenti
in potentia, & dat primum, & principale
eſſe rei, Accidentales autem formæ, ſeu quædam
obſeruantiæ poſtea ſuperueniunt &c.* & idem
quoq. ſenſit *Angel. de V bald. in conſil. 36. incip.
Pro deciſione quæſitorum. num. 2. verſ. poſt actū
nullam imaginor poſſe appellari ſolemnitatem
formalē &c.* Menoch. *conſil. 134. n. 34. verſ. nullo
modo propriè poteſt dici forma cum illa ſit, quæ
in ipſo actu adhiberi debet &c. lib. 2.* & nuper
ratiocinatus eſt *Petr. Franciſc. de* Tondut. *in
ſuis quæſt. & reſolut. ciuil cap 55. num. 16. verſ
quando enim aliqua ſolemnitas debet adhiberi
poſt contractum non dicitur ſolemnitas formalis
&c.* vbi etiam me citat *in annotat. ad deciſ.
542. n. 82. part. 4, recent tom. 3.* vbi aſſerui, quod
intimatio, ſeu regiſtratio non eſt de forma
ſubſtantiali, ſed accidentali, ſi poſt actum per-
292 fectum eſt facienda, intra quindecim dies,
vel aliud tempus, poſt actum.
Quare ex ſupradictis deuorata remanet om-
nis amaritudo in caſu noſtro, dum inſinuatio
neceſſariò non requiritur in ipſo actu, ex quo
293 longè poſt donationem interuenire validè
poteſt, *l. final. § ſimilique modo. C. de donat. ante
nupt. cum alijs allegatis à* Magon. *deciſ. Florentin.
65. num. 43. verſic. inſinuatio non requiritur
in ipſo actu donationis, ſed ſufficit, quod poſtea
vſque ad 30. annos adhibeatur &c.* & dixit *Rota
coram bon. mem.* Pirouano *deciſ. 676. n. 3. part. 1.
recent,* vbi dicitur, quod donationis inſinuatio
poteſt fieri contemporaneè cum ipſo inſtru-
294 mento donationis, et etiam poſt actum, &
ſecundum praxim Curiæ ſeparatum omninò
ab ipſo actu donationis, & iterum firmauit
Rota *coram* S. *D. N. Innocentio X. deciſ. 385.
num. 5. verſic. et poſſint fieri ex interuallo &c.
part. 2 recent.* (& licet ibi dicta deciſio aſcribatur
*bon. mem. Manzanedo, tamen eſt per errorem
vt bene patet, ex Diarijs Rotæ*) *& coram bon.
mem.* Remboldo *deciſ. 121. num 8. verſ. actus inſinuationis
poteſt ſuperuenire poſt actum præſtiti
conſenſus &c. eadem part. 4. recent. tom. 2.*
Facit etiam, quod inſinuatio manu alterius
295 Notarij, quam, qui donationem ſtipulauit,
poteſt perfici, cum iſti actus ſint diuerſi, et di-
uerſo tempore fieri poſſint. *d. l fin § penult.* C.
de donat. ante nupt aduertitque Rota *d. deciſ.
385. ſub numer. 5. verſ manu alterius Notarij
&c part. 2. recent. et latius comprobat. Anton.*
Canar. *de inſinuat. part. 1. quæſt. 50. numer. 49.
verſ. inſtrumentum manu vnius notarij, et inſinuatio
manu alterius &c. cum ibi allegatis.* Ex
qui-

quibus rationibus moti, omninò firmant Do-
296 ctores, inſinuationem non eſſe de forma
forma ſubſtantiali donationis, imo eſſe pro-
priè confirmationem, aiunt, quæ regulariter
297 poſt actum ſolet fieri, et ideo ſi donatio eſſet
ab initio nulla non poſſet confirmari, *l. quod
ab initio, & qua ibi not. Dec. & Cagnol. de re-
gul. iur.* et rerigi ſupra, et in puncto compro-
batur Caciaiup. *inter conſil. Socin. 77. col. pe-
nult. nu. 13. verſ. nec obſtat octauum argumen-
tum. lib. 3.* vbi ait, quod inſinuatio non eſt ſo-
298 lemnitas probatoria, vel formalis, quinimo
non eſt propriè ſolemnitas, ſed eſt quædam
confirmatio, quod etiam voluit Corn. *in con-
ſil. 186. ante numer. 17. lib. 1.* Seraph. *de priuileg.
iuram. priuileg. 73. num 69. verſ. inſinuatio non
eſt propriè ſolemnitas &c.* et Gratian. *diſcept fo-
renſ. cap. 531. numer. 96. verſ. inſinuatio non eſt
ſolemnitas probatoria, vel formalis &c.*

Probari etiam poteſt ex eo, inſinuationem
non eſſe de forma ſubſtantiali, vel formali, ſed
accidentali, ſeu extrinſeca donationis, quia
299 ob lapſum triginta annorum illa interue-
niſſe præſumitur, nam ſi aliter eſſet antiquitas
temporis non releuaret. *Gabr. de præſumpt.
concluſ. 1. num. 59. verſ. ex quo infertur, quod
donatio præſumitur inſinuata &c.* et reprobat
Bald. contrarium ſentientem, et ita animad-
uertit *Gall. de except. teſtament. titul. 4. excep. 2.
part. 2. num. 53. verſ. donatio defectu inſinuatio-
nis non eſt nulla ſi inſinuatio eſſet præſcripta
ſpatio 30. annorum &c.* et ſic ſæpius reſpondit
Rota, et præſertim penes Put. *deciſ. 122. numer. 1.
verſic. erant lapſi triginta anni, quod præſumeba-
tur inſinuata &c. lib. 2. in nou. et coram* Cardin.
Caualer. *deciſ. 575. num. 11. verſic. per quæ om-
nis ſolemnitas, et inſinuatio præſumitur &c. &
coram* Card. Seraph. *deciſ. 742. nu. 4. verſ. quod
dicitur de inſinuatione, tollitur ex curſu trigin-
ta annorum ante litem &c. et coram bon. mem.*
Gypſio *in cauſa Bononien. donationis 21. Octo-
bris 1585. §. Et in omnem euentum. verſ. cũ ante
motam litem quadraginta ferè anni lapſi ſint,
hæſitari nequit pro ipſa inſinuatione præſumen-
da &c. et coram* Card. Sacrato. *in cauſa Nar-
nien. Bonorum 26. Februarij 1616. à me relata
in recent. deciſ. 682. numer 18. verſic. videbatur
poſſe præſumi inſinuatio ex lapſu triginta anno-
rum &c. part. 4. tom. 3. et coram R. P. D.* Peutin-
gero *in cauſa Beneuentana Manutentionis 9.
Iunij 1649. et recentius coram R. P. D.* Alber-
gato *in cauſa Caeſenaten. Bonorũ 15. Maij 1651.
§. Nec obſtat præteſtue. verſic. ceſſatque difficul-
tas ob lapſum 30. et amplius annorum, quo inſi-
nuatio vti ſolemnitas extrinſeca interueniſſe
præſumitur &c.*

Quam concluſionem veram intellige, con-
300 currente quoque ſimul obſeruantia, quia
tota vis talis præſumptionis, non eſt in ſpatio
longi temporis triginta annorum, ſed etiam
301 in poſſeſſione, et patientia *Gabr.* qui teſtatur
de communi. *conſil. 136. num. 52. lib. 1. verſic.
licet dum concurrit poſſeſſio, et patientia &c.*
Surd. *deciſ. 231. num. 19. verſic. et pars reperitur
iuxta eam in poſſeſſione &c. cum alijs allegatis
per* Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 474. numer. 14.
verſic. videlicet tota vis non ſit in ſpatio longi tem-
302 poris &c.* qui loquitur in terminis præſump-
tionis inſinuationis, et poſt Maſcard. teſtatur
de veriori opinione, *et animaduertit Rota corã*
Card. Caualer. *deciſ. 354. num. 6.* vbi dicitur,
303 quod præſumi non poteſt inſinuatio, defi-
ciente obſeruãtia ſubſecuta, nempe effectua-
tione donationis, et poſſeſsione donatarij, *&
idem fuit firmatum coram Card.* Sacraro *d de-
ciſ 682. numer. 19. verſic. vltra lapſum temporis
requiritur etiam obſeruantia donationis &c. et
coram bo. me.* Coccino *deciſ. 301. num. 3. verſic.
non ſufficit curſus temporis, niſi etiam adſit ob-
ſeruantia &c. et deciſ. 364. num 6. verſic. quia
ceſſat obſeruantia, quæ cum curſu temporis re-
quiritur &c.*

Difficultas aliqua videtur ineſſe circa ad-
304 miſſionem prædictæ opinionis, vt ſtante ob-
ſeruantia, & curſu longiſsimi temporis, ſcili-
cet 30. annorum, præſumatur interueniſſe in-
ſinuatio in donatione, & dubium ſtat in eo,
305 quia inſinuatio debet fieri in ſcriptis, nam
inſinuatio nihil aliud eſt, niſi præcedentis do-
306 nationis in ſcripturã redactæ, apud compe-
tentem Iudicem facta publicatio, & eius au-
307 ctoritate in publica monumenta facta re-
dactio, vt perpetuò, & facilius ſit veritatis pro-
batio. *ad text. in l. in hac. C. de donat. et in auth.
vt fratrum filij §. illud col. 9. de defenſ. ciuitat. Et
ſic inſinuationem definiunt Speculat. & alij re-
lati per Anton.* Canar. *in tractat. de inſinuat. p. 1.
quæſt. 1. per tot.* quamuis plures DD. contra
prædictam inſinuationem reclament, *cum &
ſecundum Bart in l. Modeſtinus. num. 1. ff. de
308 donat.* inſinuatio aliud non ſit, quàm facere
donationem in ſcriptis coram Iudice, idque
probatur *per text. in l. donatio. § in fin. et l. dona-
tionibus, et l. ſancimus. C. de donat cum ſim. lib.*
309 ſed in hoc non inſiſtam, quia omnis defini-
tio in iure iudicatur periculoſa, *vulgat. l. om-
nis definitio ff. de regul. iur.*

Cum difficile ſit in iure explicare quidita-
tem, & eſſentiã rei, Philoſophi verò, turã dif-
310 finitionem tradere ſolent, nam iſti perſcru-
tantur quiditatem, & eſſentiam rei definitæ.
Sat mihi in hoc puncto erit firmare, inſinua-
tionem eſſe faciendam in ſcriptis, quia dum
311 oportet eam in actis redigere, vt patet ex
iuribus ſupra allegatis, apud acta, minimè po-
terit redigi, niſi ſcriptura interuenerit, quia
aliter non foret in actis ſcripta. Hinc dixit
Rota coram Card. Caualer. *deciſ. 393. numer. 3.*
quod inſinuatio eſt faciẽda apud acta, & rea-
312 liter, nec ad hoc ſat eſt mandatum ad inſi-
nuandum, *et coram bo. me.* Pirouano *deciſ. 671.
nu. 2. verſ. inſinuationis omiſſio eo ipſo probatur
quod de ea inſtrumentum non facit mentio-
nem &c. part. 2. recent.*

Quare dum inſinuatio opus eſt, vt in ſcrip-
tis fiat, et actus, qui fieri debet in ſcripris non
præſumitur, cum hoc caſu non admittatur
probatio præſumptiua, ſed per ſolam ſcriptu-
ram, *ad notata in l. ſciendum ff. de verb obligat.*
et aſſerunt *Roman. in l. ſciendum in fin. et ibidē*
Iaſ *num. 27,* Alex. *nu. 12. vers. ſecundo limitant.*
ff. eodem titul de verb. obligat. Innocent. *in cap.*
super his. col. penult. verſic. quando autem. et ibi
etiam Io. Andr. *col. 4. verſic. dicit etiam &c. ext.*
de accuſat. Abb. *in cap ſicut. nu. 22. et ibi* Felin.
col. penult. verſic. fallit ſecundo &c. ext. de re iu-
dic. Brun Alciat. et alij relati *per Menoch. de*
præſumption. lib. 3. præſumption. 122. numer. 27.
verſic. quãdo lex requirit actum fieri cum certa
solemnitate in scriptis ad finem probationis. tunc
non ſufficit præſumptio iuris, sed requiritur ipsa
scriptura &c. adde Gabr *de præſūpt. conclus. 1.*
314 *numer. 60. verſic. limita quando actus requirit*
scripturam, quia tunc solemnitas non præſumi-
tur ex diuturnitate temporis &c. et ibi addu-
cit *Caſſan. Felin. Ruin. et alios, quibus annecti*
poteſt Tiraquell. *de præscript § 1 glo. 4. nu. 72.*
verſic. in alijs actibus in quibus requiritur scrip-
tura, solemnitas non præſumitur ex tempore, sed
opus eſt eam probare per scripturam &c. et be-
ne deducit *Surd. in conſil. 28 num. 108 vers. nō*
præſumi ex temporis diuturnitate, quod solemni-
tates interuenerint, quãdo actus talis solemnita-
tis requirit scripturam &c. et ſedulò pondera-
uit *Rota coram bo. me* Baratto *decis. 733. nu. 8.*
verſic. quo caſu non admittitur probatio præſūp-
tiua, sed per solam scripturam &c. part. 2 recēt.
inter eius impreſſ. eſt decis. 120. nu. 15. neenon
315 congruit hic ſtylus Rotæ, dum reijcere ſolet
petitionem remiſſoriæ, quando aliquid per
ſcripturam probandum venit, et ſic paſsim
ſeruatur, limita tamen, et declara, vt aduerti
in annotat. ad decis. 607. num. 50. part. 5. recent.
tom. 2. At ad nos.

Conſequenter aſſeuerandum venit, nulla-
tenus inſinuationem vti ſcripturam requirē-
316 tem, diuturnitate temporis præſumi poſſe
interueniſſe, ad cuius ſententiæ corroboratio-
nem conſiderandum etiam eſt, quod ex tem-
poris curſu non præſumitur ſolemnitas, quan-
317 do talis negatiua probatur ex inſpectione
ipſius ſcripturæ, & ſic ex ipſa ſcriptura appa-
ret talem ſolemnitatem ad aliquem actum
318 requiſitum, non interueniſſe, quaſi tunc nō
attendatur præſumptio, ſed veritas, cui tam-
quam muro ineſpugnabili omnia cedunt, ſa-
319 tiſque vulgatum eſt, quod ceſſat omnis præ-
ſumptio, vbi cōſtat de veritate. *l. final ff. quod*
met. cauſ. l. nuptura. in fin. ff. de iur. dot. l. cum de
indebito. § 1. ff. de probat. cap. is qui fidem. de
ſponſal. can. quicumque 80. diſtinct. & vide quæ
dixi ſupra *cap. 30. à num. 319. verſ. lucerna corā*
Sole non lucet &c.

Hinc quoque dicimus, quod notoriū præ-
320 ſumptionis, cædit notorio probationis, *vt*
poſt Felin. reſpondit Neuizan. *in conſ. 47. nu. 40*
& in conſil. 81. nu. 24. & in terminis præſump-
tionis interuentus ſolemnitatum, reſultantis
ex antiquitate temporis, vt ea penitus eua-
321 neſcat, dum apparet ex inſpectione inſtru-
menti eas non interueniſſe, etiamſi interceſ-
ſerit tempus, cuius initij memoria non extet
322 in contrarium, quia ſolum præſumptio pro-
cedit in caſu dubio, & non in claris, conſule-
runt *Roland in conſ. 1. numer. 13. verſ. illa præ-*
ſumptio, quæ oritur ex antiquitate temporis pur-
gatur, & tollitur per exemplum exhibitū &c.
lib. 1 Cephal. *conſ 238. num. 16. verſ cum ex eius*
ſcriptura inſpectione conſtet non interueniſſe
ſolemnitates omnes, nihil conſiderandum, quod
ſcriptura ſatis videatur antiqua &c. lib. 1. Natta
in conſil. 162. num. 29 verſ. quando ex ipſa facie
inſtrumenti conſtat ſolemnitas non interueniſſe,
ceſſat regula, quod ex diuturnitate tēporis præ-
ſumitur ſolemnitas extrinſeca &c. lib. 1. cū alijs
copioſè allegatis per Surd. *conſ. 28. nu. 110. verſ.*
ex curſu temporis non præſumitur ſolemnitas in-
terueniſſe, quando ex ipſa ſcriptura conſtat de
veritate &c. & copioſius *per Maſcard. de pro-*
bat. concluſ. 1316. num. 33 verſ ſi producatur in-
ſtrumentum, vel acta iudicij in quibus apparet
ſolemnitatem non interueniſſe, tunc præſumptio,
quæ oritur ex antiquitate temporis, eliditur &c.
Vnde conſultò dicimus, melius eſſe euidentē
323 probationem, quàm apertam præſumptio-
nem, cum iſta recipiat probationem in cōtra-
rium, tritumque eſſe, quod præſumptio ſuccū-
bit manifeſtæ probationi, Nam præſumptio
324 in arbitrio Iudicis eſt, ſed veritas probata
concludit de neceſſitate Iudici, & partibus.
Bald. in conſ. 364. num. 2. vol. 3.

Id benè deduxit Rota *coram bo mem.* Piro-
uano *decis. 534. num. 25. ver. ex decurſu tempo-*
ris centum annorum, & vltra præſumitur om-
nes ſolemnitates interueniſſe &c. part 4. recent.
325 *tom. 3.* vbi dicitur, quantumuis verum ſit ex
diuturnitate longiſſimi temporis præſumatur
omnia ſolemnia interueniſſe, tamen id non
procedit, quando ex ipſa euidentia facti con-
326 trariū apparet, quia tunc præſumptio oriens
ex antiquitate temporis, euaneſcit. *& idem*
fuit dictum coram Card. Sacrato *deciſ. 57. nu-*
mer. 14 verſ non eſt locus dubitationi &c. eadē
part. 4 tom. 2. vbi dicitur, ſi Papa faciat actum
327 de ſui natura præiudicialem, tunc non eſt
neceſſaria derogatio regulæ de iure quæſito
non tollend. quæ non habet locum, vbi rei
euidentia eſt in contrarium. *adde deciſ. 253.*
numer. 31. verſ. hoc procedit in dubio &c. part. 7.
recent. vbi dicitur, licet verum ſit, murum
328 poſitum inter duo curtilia eſſe communem
ad Bart. in l. inter quos ff. de damn. infect. tamen
id procedit, quādo ſumus in dubio, ideo aliud
329 eſt dicendum, dum contrarium probatur,
& eſt celebris in hoc *deciſio Cameralis in cauſa*
Romana Eleuationis Muri, 27. Nouemb. 1637.
coram bo. me. Mattheio, quàm retuli in 7. part. re-
cent. deciſ. 253. & vide à nu. 30. Quoties enim
veritas

Digitized by Google

veritas apparet, cedit præſumptioni. *l.fin.ff. quod met.cauſ l.nuptura.in fin ff.de iur.dot.*

Cum præſumptio nihil aliud ſit, niſi quidã
330 motus animi, per quem cogimur apparen-
tiam ſequi, donec contrarium probetur, *ſecũ-
dum Bald per illum textũ in l prima. C ſi ſeru.
exportan.vend.* & tritum eſt, quod præſumptio
331 ceſſat, ſi veritas in oppoſitum oſtendatur, cũ
ea ſit baſis, & fundamentum Iuſtitiæ *vt con-
ſtat ex pluribus relatis per Giurb dec. Siciliæ 94.
num. 18. verſ inſudarunt namque legislatores,
vt veritas in lucem veniat &c.*

Supra relata eò magis intrant in terminis
de quibus agimus, nempe præſumptionis re-
332 ſultantis ex diuturnitate temporis, cum ta-
le fundamentum de temporis antiquitate le-
333 ne, & fragile ſit, vnde, & qui tempore ſe de-
fendit, vti, dicimus, circumuentione, *vt latè
iam deduxi in annotat. ad deciſ. 20. à num. 15.
verſ. qui ſe defendit tempore &c. part. 3. recent.*
Supradictæ enim regulæ, an procedant in ca-
ſu noſtro, nempe præſumptionis interuentus
inſinuationis in donatione excedente ſummã
500. ſolidorum videbimus in ſeq. capite.

ARGVMENTVM.

Inſinuationis donationis defectus quando apparet, ex ipſo inſtrumento donationis, tunc ſanè nõ videtur eſſe locus præſumptioni, quod talis inſinuatio potuerit interuenire, cum ſit aperta ſatis concluſio illa, quod probatio, quæ fit per euidentiam facti, ſuperat omnes alias probationes.

Actus, quando debet fieri in ſcriptis, non præſumitur, quod fuerit factus, niſi oſtendatur ſcriptura, Forma, & ſolemnitas ſubſtantialis alicuius actus non præſumitur ex ipſo curſu temporis, & quare. Quantitas rerum leuioribus probationibus docetur, quando conſtat de eſſentia, ſeu qualitate actus.

De inſinuatione donationis probanda, quando agitur, dum apparet de ipſa donatione, tunc admittuntur leuiores probationes pro illius iuſtificatione.

SVMMARIVM.

334 *Præſumptio ceſſat, vbi conſtare debet de veritate.*

335 *ex Facti euidentia, quando aliquid apparet, ceſſat præſumptio.*

336 *Inſinuatio donationis, quod fuerit facta, id conſtare debet ex lectura ipſius inſtrumenti donationis. & num. 338.*

Probatio nulla maior eſt, quàm ea, quæ fit per euidentiam facti.

337 *Viſum alterius quærere, vbi habemus proprium dementis eſt.*

339 *Actus, quando debet fieri in ſcriptis, non præſumitur factus, niſi ſcriptura oſtendatur.*

340 *de Inſinuatione donationis, quando agitur, non tractatur de ſubſtantia ipſius actus, ſed ſolum de ſolemnitate intrinſeca.*

342 *Actus ſubſtantia non præſumitur ex diuturnitate temporis. & num. 350.*

343 *de Contractu aliquo inter quoſdam celebrato, ſi fiat mentio in inſtrumento, quocumque temporis tractu, non præſumitur ille contractus. & num. 344 & 345.*

346 *Solemnitatum interuentus præſumptio non militat in ſolemnitate ſubſtantiali, ipſius actus.*

347 *Tituli iuſtitia nullatenus præſumitur ex antiquitate temporis.*

348 *Forma, & ſolemnitas ſubſtantialis numquã præſumitur, quia id eſſet præſumere ipſum factum, et non ſolemnitates facti.*

349 *Mandatum ad vendendum, emendum, compromittendum, vel ad ſimilia, non præſumitur ex antiquitate temporis, etiã 100. annorũ.*

350 *de Actus ſubſtantia, quando non agitur, ſed de qualitate, tunc leuioribus probationibus, de ea docetur.*

351 *ad Conſequentis poſitionem, neceſſariò debet dari poſitio antecedens.*

352 *de Mutuo, ſi teſtis deponat, ſed non de quantitate rei mutuatæ, poterit ex coniecturis doceri de quantitate.*

353 *Mutuum, ſi quis probauerit, ſed non quantitatem, poteſt petere, vt ſibi deferatur iuramentum. declara vt num. 354.*

356 *Debitor, ſi quis probetur, ſi ipſe non vult exprimere quantitatem dicitur in dolo. declara vt num. 357 et ſeq.*

361 *Quantitas rerum furto ſubtractarum probatur iuramento Domini, prius probato tamen furto.*

362 *de Actus ſubſtantia, quando non agitur, ſed eius qualitate probanda, admittuntur tunc etiam ſola coniectura.*

363 *de Inſinuatione probanda in donatione, quãdo agitur, quare leuioribus probationibus poſſit de ea doceri.*

365 *Inſinuatio in donatione præſumitur interueniſſe ſtante ſpatio 30. annorum.*

368 *Solemnitas, tunc ex ſpatio 30. annorum non præſumitur, quando de ea eſt conficienda ſcriptura, & declara vt hic.*

369 *Scriptura, quando requiritur ad probandum actum, tunc non admittuntur præſumptiones, ſed ipſa ſcriptura debet exhiberi.*

Scriptura, quando non requiritur ad eſſentiã actus, tunc dato actu, præſumitur eius ſolemnitas, ex curſu temporis. et nu. 381. & 382.

370 *Scriptura in ſententia requiritur.*

Sententia, dum conſtat, quod fuit lata, eius ſolemnitas præſumitur.

371 *Sententia amiſſa poteſt etiam probari teſtibus. licet illa ad eius eſſentiam requirat ſcripturam & num. 372. et 373.*

373 *Actus debet fieri in ſcriptis, ergo non poteſt probare teſtibus, non eſt bona conſequentia.*

374 *Teſtes, vt probent ſententiam eſſe latam quid deponere debeant.*

375 *Sententia, quãdo tranſiuit in rem iudicatam, tunc proea præſumitur.*

376 *Sententia, quando tranſiuit in iudicatum habetur pro veritate, et facit ius inter partes.*

377 *pro Sententia præſumitur ſtante curſu longiſſimi temporis, et probat ſine actis, et hoc tã, quo ad iuſtitiam, quàm quoad validitatem.*

379 *in Donationis inſinuatione, licet requiratur ſcriptura, tamen probari poteſt teſtibus, et ſpatio triginta annorum illa præſumitur, et numer. 379.*

380 *in Donationibus, quæ in actis inſinuantur, an ſint neceſſarij teſtes.*

381 *Teſtimonium priuatum eſt ſuperfluum quãdo adſunt inſtrumenta publica.*

382 *Tempus 30 annorum omnino requiritur ad præſumendam inſinuationem.*

383 *in Solemnitatibus extrinſecis præſumendis, ſpatium triginta annorum eſt omnino neceſſarium. et num. 384. & ſeq.*

CAPVT XCVIII.

Solemnitates in contractibus requiſitæ,
licet ſtante ſpatio 30. annorũ, præſuman-
334 tur interueniſſe, tamẽ prædicta præſumptio
ceſſat, quando aliqua ſolemnitas in ſcriptis
erat redigenda, quia tunc id debet conſtare
per ipſam ſcripturam, vt ſatis latè iam dixi in
præcedenti capite, & nunc perſiſtendo in pũ-
cto caſus inſinuationis, nempe tũc multò ma-
335 gis ceſſare præſumptionem interuẽtus illius
per lapſum 30. annorum, quando ex euiden-
tia facti, ſcilicet ex inſpectione ſcripturarum
appareret talis negatiua, Crot. *in l. ſcundum.
num. 26. de verb. obligat.* Cephal. *in conſ. 171. ſub
num. 6. verſ. vbicumque ex ſcriptura inſpectione
non conſtat de ſolemnitate, illa non præſumi-
tur &c. & latè* Surd. *in conſ. 28. num. 110. verſ.
ex curſu temporis non præſumitur ſolemnitas,
quando ex ſcriptura apparet eam non interue-
niſſe &c.* & in puncto inſinuationis pluribus
alijs relatis ratiocinatus eſt, *Gratian diſcep fo-
rẽſ. cap. 474 nu. 16. verſ. talis negatiua probatur
ex inſpectione ſcripturarum &c.* & dixit *Rota
coram bo me.* Pirouano *deciſ. 671. ſub numer. 2.
part. 1. recent.* vbi aſſeritur inſinuationem non
eſſe in donatione factá ex lectura inſtrumen-
ti colligi poſſe. Nulla enim eſt maior proba-
336 tio, quàm ea, quæ fit per rei euidentiam. *ad
text. in l. emptorem. in princip. ff. de action. empt.
& notat* Innocent. *in cap propoſuiſti de probat.
cum alijs allegatis per* Afflict. *deciſ. 107. num. 6.
verſ. nulla maior eſt probatio, quàm rei euiden-
tia &c. & per* Tiraquell. *de retract. lignag. § 4.
gloſ. 1. num. 36.* & optimè ratiocinatur Rota
coram bon. me. Card. Panzirolo *in cauſa Sancti
Angeli Longobardorũ 26. Aprilis 1641. § Ter-
tiò. verſ. probatio vt facta per euidẽtiam rei, Iu-
dex non habet plus credere dictis teſtium, quàm
337 ipſe poſſit ſuo viſu &c.* & ſubdit etiam, quod
quærere viſum alterius, vbi poſſimus habere
propriũ, dementia eſt, & cõcluditur, quod ma-
ior probatio eſt ea, quæ fit per euidẽtiã facti.

Sed ſupradictis minimè refragantibus non
puto eſſe recedendum ab opininne iam fir-
mata ſupra *à num. 598* ſcilicet inſinuationem
præſumi interueniſſe ſtante lapſu 30. annorũ,
& hoc non obſtante, quod quando in aliquo
338 actu neceſſaria eſt ſcriptura, vt eſt caſus no-
ſter, non admittatur probatio præſumptiua,
ſed vera requiritur, per ipſam ſcilicet ſcriptu-
339 ram, ex eo quia, actus qui debet fieri in
ſcriptis non præſumitur, cum alijs ſupra ad-
ductis *à num. 313.* Reſpondetur enim non ne-
gando veritatem dictæ conclusionis, ſed ſolũ
340 ſpeculando hoc caſu non agi de probatio-
ne ſubſtantiæ actus cum iam de donatione
ipſa dicatur conſtare, ſed ſolum dubitatur, dũ
ea tamen excedat legitimam ſummam, an
341 fuerit, nec ne inſinuata, & ſic non de illius
ſubſtantia controuertitur, ſed de eiuſdem ſo-
lemnitate extrinſeca, qualis eſt inſinuatio, vt
iam probaui ſupra num. 294.

Recepti iuris quippe eſt, licet ex diuturni-
342 tate temporis non præſumatur actus ſub-
ſtantia, *ex adductis per Alex. in conſ. 50. incip.
In cauſa. n. 7. verſ. ſed de aliqua ſubſtantia &c.
lib. 5.* vbi inquit, ſi in inſtrumento aliquo fiat
343 mentio de contractu inter aliquos celebra-
to, quocumq; temporis curſu non præſume-
tur ille contractus, & ſubdit Alex. quod iſta
præſumptio abſit à ſeculo & vide ibi *Adden-
tem in litera I. in verb. ſubſtantia*, vbi allegat
*Dec. in conſ. 442. num. 22. verſ. ſecus vbi non
apparet de ſubſtantia actus &c. lib. 1.* & inſuper
aſſerit prædictũ conſ in graui cauſa allegaſſe,
344 vbi apparebat donationem factam abſenti
Notario non ſtipulante, & poſt longum tem-
pus à morte donantis, donatarius allegabat,
quod ex lapſu temporis, præſumitur tempo-
re debito acceptaſſe, ſed male, quia ad minus
345 ipſa ſubſtantia, & fundamentum intentionis
debet clarè probari, & quia veriſimile eſt, ſti-
pulationem, quæ alioquin non ſolet omitti,
ideo fuiſſe omiſſam quia donator forſitan no-
luit, & ſic quod voluit actũ remanere in fieri,
& præter ibi allegatos, adde Idem *Alex. in l. qui
in aliena. § 1 ff de acquirend. heredit.*

Vbi dicit præſumptionem interuentus ſo-
346 lemnitatis, non militare in ſolemnitate ſub-
ſtantiali ipſius actus, quæ reſpicit iuſtitiam
347 tituli, quia non præſumitur ex antiquitate
temporis, *Oſaſc. deciſ. Pedemont. 173. numer. 4.
verſic. ſecus in ſolemnitate ſubſtantiali, & quæ
reſpicit iuſtitiam tituli, quia tunc non præſumi-
tur ex diuturnitate &c. ibique plures alios DD.
allegat, & poſt* Brun. *in tractat. de form. et ſo-
lemn. col. 4. verſ. vndecimo eſt animaduerten-*

dum

dum &c. aſſerit formam, ſeu ſolemnitatem
348 ſubſtantialem numquam præſumi, quia ſic
eſſet præſumere ipſum factum, non ſolemnita-
tei facti. *addo Surd. deciſ. Mantuan. 231. nu 8.*
verſ. non præſumitur ſubſtantia principalis actus
ex antiquitate, vel curſu temporis &c. & diſcu-
tit *Maſcard de probation tom. 3. concluſ. 1316.*
num. 28. verſ. ſecus quo ad ipſum actum, quia nõ
præſumitur ex antiquitate &c. Hippolyt. de
Marſil. *in ſingul. 323. numer. 2. verſ. tene menti*
349 *perpetuo*, vbi ait, mandatum ad vendẽdum,
emendum, compromittendum, vel ad ſimilia
non præſumitur ex diuturnitate temporis,
etiam ex curſu centum annorum, niſi probe-
350 rut, ibique multa adducit, & ratio eſt, quia
tunc agitur de ſubſtantia actus, & præter ab
eo allegatos addo *Menoch. de præſumpt. lib. 3.*
præſumpt. 133. numer. 77. verſ. ſubſtantia actus
temporis curſu non præſumitur &c. vbi alios
etiam congerit, ſicuti etiam facit *Gratian di-*
ſcept. forenſ. cap. 474. numer. 17. verſ. antiquitas
temporis nihil operatur, dum agitur de ſubſtan-
tia actus &c.

Attamen, vt dixi, vbi agitur non de ſubſtã-
tia actus, ſed de qualitate, tunc facilius, ac le-
uioribus probationibus de ea docetur, *cap.*
per tuas ext. de probat l. ſolet ff. de aliment. et cib.
legat. l. ſi ita ſcripſero ff. de condit. et demonſtrat.
351 cum ad poſitionem conſequentis, neceſ-
ſariò dari debet poſitio antecedentis. *l. illud.*
ff. de acquir. hæred. Hinc voluit *Bart. in l. admo-*
nendi. num. 9. verſic quæro, quid ſi teſtis deficiat.
352 *ff. de iureiur.* ſi teſtis deponat de mutuo, ſed
non de quantitate rei mutuatæ, poterit ex
coniecturis ſuper quantitate iudicari, puta ſi
probaretur per teſtes, quod ille petierit mu-
tuò decem, Imo plus, voluit *Reyn. de Flor. in*
l. 1 ff. de in litem iurand.
353 Quod ſi fuit probatum debitum ex cauſa
mutui, ſed non quantitas, ex quo eſt fundata
intentio creditoris in debito, poterit quan-
titas probari eiuſdem iuramento, quale dictũ
multum extollunt *Cepoll. Dec. Lancellott. &*
alij relati per Natt *in conſil. 102. num. 3. verſic.*
quod ſi probatum fuerit debitum ex cauſa mu-
tui &c eamdemque concluſionem non parũ
magnificat *Hippolyt. de* Marſil. *ſingul. 322. in-*
cip. Iuramentum in ſupplementum, vbi ait, ſi fa-
cta eſt probatio, quod ego tibi mutuaui pecu-
354 niam, non tamen eſt probata quãtitas, cer-
tè hoc caſu poteto petere, quod mihi deſera-
tur iuramentum de quantitate, et ſtabitur in
hoc iuramento meo, et poſt adductos plures
DD idem ſentientes, ſic in fine ait, *Tene menti*,
quia eſt ſingulare verbum in practica, et
multi dicerent contrarium prima fronte,
355 Idem poſtea ſenſit pariter *Surd. in conſ. 94.*
num. 27. verſic. creditor habet intentionem fun-
datam ſuper credito, probabitur quantitas per
eius iuramẽtum &c. vbi etiam abundè plures
DD. citantur, et ſic quoque iudicauit *Senatus*
Pedemont. deciſ. 96. num. 3. verſic. probato debito
ſuper quantitate ſtatur iuramẽto creditoris &c.
vbi in fine aſſeritur, quod Senatus auctorita-
tibus, et rationibus plurium DD. *ibi numer. 3.*
356 allegatorum, ita iudicauit, attento etiam
præſumpto dolo debitoris, qui noluit expri-
mere quantitatem debiti, et inſpecta qualita-
te creditoris viri probi. Et inſuper reſpon-
357 detur ad rationem illam adduci ſolitam per
fautores contrariæ opinionis, dum conſide-
rant, ſi hoc caſu detur locus iuramento ſup-
pletiuo, aperitur ianua iurandi in immenſũ,
quod eſt abſurdum &c.

Quia, vt dixi, reſpondetur, Iudicem poſſe
358 refrenare talem ſummã habita ratione per-
ſonarum, & ſubiectæ materiæ, *vt in ſimili ca-*
ſu voluit Corn. *in conſ. 318. in fin. vol. 4.* Cautè
igitur procedant in his caſibus Iudices, et
359 maxime, quando agitur de magno præiu-
dicio, quia boni Iudices non debent tantum
ad vnam ſpeciem probationis applicare ani-
360 mum, ſed ex ſententia animi ſui exiſtimare
eos oportet, quid aut credant, aut parum
probatum ſibi opinentur, vt inquit *text. in*
l. 3. in princip. verſ. tu magis ſcire potes. ff. de teſt.
et in l. ob carmen. §. fin. eodem titul. nec non in
puncto ratiocinatus eſt *Seraph de priuileg. iu-*
rament. priuileg 39. num. 2. verſic. quia boni Iu-
dices &c. et vide ibi *Martin.* Beneken. *in addit.*
in princip. vbi inter cœtera ait, quantitatem
361 rerũ furto ſubtractarum iuramento domi-
ni poſſe probari. *ex ibi allegatis*, quod intellige
tamen, quando furtum iam fuit probatum.

Semper enim intrat ſuprarelatum Iuris
axioma, quod quando non agitur, de ſubſtan-
362 tia actus, ſed de eius qualitate, ſeu quantita-
te, tũc leniores probationes admittuntur, qui-
nimo ſufficiunt præſumptiuæ, imo ſolæ conie-
cturæ, *vt conſtat ex pluribus relatis per* Surd.
d. conſ. 94. num. 26. & ſeqq. verſ. & ſufficiunt
præſũptiuæ probationes, imo ſola coniectura &c.
& ſic ſæpius reſpondit Rota, & præſertim *corã*
ſa. me. Gregor XV. *deciſ. 468. num. 10. verſ. qua-*
litas facilius probatur, quàm ſubſtantia &c. &
coram Card. Sacrato *deciſ. 548. num. 4. verſ. cir-*
cumſtantia facti facilius probatur quàm ipſa
rei ſubſtantia &c part. 3. recent. & coram bo. me.
Merlino *deciſ. 403. nu. 10. verſ. qualitas facilius*
probatur, et præſumitur etiam ex lenioribus pro-
bationibus, et coniecturis &c part. 4. recent. to. 2.
et coram bon. mem. Vbald. *deciſ. 237. num. 9. verſ.*
cum conſtet de ſubſtantia grani ad probandam
quantitatem debent admitti leniores probationes
&c. eadem part. 4. tom. 2. ibique Rota teſtatur,
irà ſæpè fuiſſe deciſum, *et deinde ita etiam fuit*
dictum coram Card. Vbald. *deciſ. 87. nu. 13. verſ.*
ad probandum poſtea quantitatem ſufficiunt
tantũ præſumptiones, & coniectura &c. part. 6.
recent et coram Reuerendiſſ. D. Terraconen *in*
cauſa Vercellen. Decimarum 31. Maij 1647. §.
Quibus ſtantibus, verſ. nam conſtante ſubſtantia
rei quantitas contentatur leuioribus probatio-
bus &c. cum alijs ibi allegatis.

Quare

Digitized by Google

Quarè nunc perſiſtendo in caſu noſtro, cum
clarum ſit, dum agitur, de probanda inſinua-
363 tione in donatione excedente legitimam
ſummam, non tractetur de probanda ipſa do-
natione, ſed ſolùm de docenda illius ſolemni-
tate, & qualitate, nec ea inſinuatio eſt de for-
364 ma ſubſtantiali ipſius donationis, ſed accidē-
tali, ſeu extrinſeca, vt docui *ſupra à nu.* 287.
ideoque mirum videri non debet, ſi leuiori-
bus, ſeu præſumptiuis probationibus de ea
365 doceri poſſit, et ſic ex lapſu 30 annorum
præſumendum eſt, quod in contractu dona-
tionis interuenerit, *vt benè conſtat ex relatis
ſupra à nu.* 298. Nec pariter obſtat altera op-
poſitio de qua ſupra *nu.* 311. dum cōſideratur
inſinuatio, vti ſcripturam requirens, & ſic non
366 eſt præſumenda, ſed per ipſam ſcripturam
probanda venit, ita vt gratis allegetur præſū-
ptio oriens ex diuturnitate temporis.

Reſpondetur enim talem cōcluſionem ſibi
367 vſurpare locum, quando ſcriptura requiri-
tur ad effectum probandi actum ipſum, nam
368 tunc non admittuntur præſumptiones, ſed
ſcriptura, eſt neceſſaria. Secùs autem, quando
requiritur ad inductionem, ſeu eſſentiam
actus, quia tunc dato actu, præſumitur eius ſo-
369 lemnitas, ad inſtar ſententiæ, in qua requi-
ritur ſciptura, *iuxta text in cap. & ſi ſententia.
5. ibi, poſtquam ſcripta fuerit. ext de ſentent. &
re iudic. & in l. hac lege 2. ibi, ſcriptaſque ex li-
bello partibus legant. & l. ſtatutis, 3. ibi cum
ſcripta nō eſſet, nec nomen quidem ſententia ha-
bere mereatur. C. de ſentent. ex breuic. recitand et
tradunt* Bart. *in l.* 1. *§. fin. num.* 2. *ff. de hared. in-
ſtituend.* Marant. *in prax par.* 6. *titul. de ſentent.
num.* 16 *verſ. ſuper illa nullitate ſententia, qua
non fertur in ſcriptis &c. cum ibi allegatis, adde*
Menoch *de arbitrar. iudic. quaſt.* 60. *à num.* 4.
370 Et tamen data ſententia præſumitur eius
ſolemnitas, *vt inquit Abb. in cap. ſicut nob. t.* 16.
*col fin verſ. vel tertiò ſcriptura de ſentent. & re
iudic.* quem ſequitur *Felin. ibidem circa finem.
verſ. ſigna reſponſionē* Abbatis, *& inſuper* Felin.
in eodem loco, citat nobilem deciſionē Rot. *in nou.
de ſentent. & re iudicat. deciſ* 19. vbi firmatur,
371 ſententiam etiam amiſſam teſtibus proba-
ri poſſe, licet illa ad ſui eſſentiam requirat
ſcripturam, *& videatur ibidem* Add. *in verb.
probari per teſtes, & ſubdit Idē* Felin. *in d. cap.
ſicut num.* 20. *in octaua declaratione, verſic. nec
ſequitur.* Quare nō ſequitur illa concluſio, ali-
quid debet fieri in ſcriptis, ergo non poterit
372 probari teſtibus, dat exemplum in appella-
tione, & ſententia, quæ non poſſunt in eſſe de-
duci abſque ſcriptura, & tamen ſi ſcripturæ
fuerint factæ, teſtibus probari poſſunt, *vt cla-
re per eum, & plures DD. ad hoc citat.* & benè
id deducit *Sebaſtian* Vant. *in tractat de nullit.
titul de nullitat. ex defectu proceſſ. &c. num* 77
vbi etiam magnificat prædictam *deciſionem
16. in nou. de ſentent. & re iudic.*

Et in dubiè tenet, licet de ſubſtantia ſentē-
373 tiæ ſit vt feratur in ſcriptis, tamen poſt quā
lata fuerit, poterit per teſtes probare. Itaque
ſufficit, quod tales teſtes, ſe eam legi audiuiſſe
374 deponant, licet illam non viderint, quia ſo-
lemnitas ſcripturæ tali caſu præſumetur, *per
text. in d. cap. ſicut.* prout præſumeretur, *vt ait
Bald in l. ſtipulatum in fin ff. de verb. obligat* ſi No-
tarius dixiſſet, lata, lecta, ac ſententialiter pro-
375 mulgata quod tamen intellige verum, quā-
do ſententia tranſiuiſſet in rem iudicatā, quia
376 tunc ob authoritatem iudicati ſolemnitas
illius præſumitur. *d. cap. ſicut. ibi, propter autho-
ritatem iudiciariam, & in cap. cum inter.* 13. *ibi,
qua præſumitur rite &c. de ſentent et re iudic. et
in cap. bona.* 23. *ibi, & pro his, qua acta ſunt à
Iudice præſumitur &c. de elect.* & latè diſcutit
Sigiſm. Scacc. *de appellat. quaſt.* 17. *nu.* 65. *et ſeq.*
377 Nam ſententia quæ tranſiuit in iudicatum
habetur pro veritate. & facit ius inter partes,
nec vllam admittit in contrarium probatio-
nem. *l. res iudicata. ff. de reg. iur. l.* 1. *ff. de re iudic.
cum alijs relatis per Rotam coram bon mem.*
Mormanno *deciſ.* 60. *nu.* 4 *verſ. pro veritate
habetur part* 6. *recent.* Et ſtante curſu longiſſi-
mi temporis pro ea præſumendum eſt etiam
378 ſine actis, & hoc tam, quoad iuſtitiā, quam
quo ad validitatem *ex allegatis per Rotam corā
Card* Mantic *deciſ.* 196. *num.* 6. *verſ. quia cum
ſententia ſit antiqua pro ea præſumitur etiam
ſine actis, tàm quoad iuſtitiam quàm, quò ad ſo-
lemnitatem &c. et coram* Card Caualer. *deciſ.
22. num.* 5. *verſ ſententia, cum ſint antiqua. vl-
tra* 30. *annos probant etiam ſine proceſſu &c et
coram bon. mem.* Coccino *deciſ* 1. *num.* 2. *verſic.
pro illa præſumendū eſt etiam ſine actis &c. part.
6. recent. & coram Eminentiſſ. D. Card.* Otto-
bono *in cauſa Ariminen fructuum Cenſus* 10.
Aprilis 1647. *et corā* Reuerend*ſs.* D. Terracon.
in cauſa Vercellen. Decimarum 31 *Maij* 1647.
§. 1. *verſ. qua ſententia cum ſit antiquiſſima
probat etiam ſine actis, etiam contra tertiū &c.*

Argudo nunc ad caſum noſtrum, ſcriptura
in inſinuatione donationis requiritur ad eius
379 eſſentiam, nō enim eſſet inſinuatio, niſi ſcri-
ptura eſſet in actis publicis, igitur dato etiam
quod pro eſſentia fuerit ſcripta, poterit per
teſtes probari, ac etiam præſumi ex lapſu lon-
giſsimi tēporis, *vt firmaui ſupra nu.* 298. *et ſeq.*
quod ſatis clarè probatur *ex l. donationibus. C.
de donat.* vbi dicitur in donationibus, quæ in
380 actis inſinuantur, non eſſe neceſſarium vici-
nos, vel alios teſtes adhibere, nam ſuperfluum
eſt priuatum teſtimonium, cum publica mo-
numenta ſufficiunt, ecce textus non negat, nec
reprobat teſtes tamquam inſufficientes, et in-
habiles ad huiuſmodi probationē, ſed inquit
eos non eſſe neceſſarios, poſtquam enim eſt
381 facta ſcriptura inſinuationis, facilè per eam
poteſt probari, ſed non tollitur quin etiam
poſſit probari per teſtes, vel præſumptionem
ex diuturnitate tanti temporis cauſatam,
pro vt in puncto optimè ratiocinatus eſt Cephal.
in

in conſil. 171. num. 37. verſ. quando ſcriptura requiritur ad effectum probandi actum &c.

Eamdemq. opinionem admiſit *Apoſtill. ad Put. deciſ. 132. num. 1. lib. 2. in nou.* in deciſione
384 enim, vt iam dixi firmatum fuit, inſinuatio-
nem ex lapſu triginta annorum præſumi, et
ſubdit ibi Apoſtill. quod articulus ille iterum
fuit propoſitus in Rota, et iterum fuit reſolu-
385 tum inſinuationem præſumi, ex ibidem al-
legatis, et deinde ſic quoque fuit reſponſum
corã bo. me. Card. Seraph. *dec. 742. n. 3. verſ. quod*
dicitur de inſinuatione, tollitur ex curſu 30. an-
norũ ante litẽ, ex quo præſumũtur omnes ſolem-
nitates à iure requiſita inter veniſſe &c. Vnde
opinio eorum DD. qui tenẽt, quod vbi requi
386 ritur ſcriptura, ſolemnitas non præſumitur
procedit quãdo ſcriptura, requiritur ad proba
tionẽ, non autẽ ad eſſentiam. Item quando vel
nullum tẽpus interuenit, vel ſi interuenit, non
tamen eſt tẽpus 30. annorum, quale tempus
387 omninò requiritur in præſumenda inſinua-
tione *vt conſtat ex pluribus relatis per Anton. de*
Canar. *in tractat. de inſinuat. part. 1. quaeſt. 3.*
num. 7. et ſeq.

Eſt generalis regula, prædictum tẽpus 30.
388 annorum neceſſarium eſſe in præſumendis
ſolemnitatibus extrinſecis, quæ requirũt ſcri-
pturam. *ad text. in cap. peruenit. et ibi communi-*
ter ſcribentes. ext. de empt. & vendit. Ruin. *in*
conſil 70. num. 9. verſ. tractatur de præſumenda
ſolemnitate principaliter, requiritur tunc ſpatiũ
30. *annorum &c. lib. 1.* et plenè tractat *Menoc.*
de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 132. per tot. et in
puncto inſinuationis, fuit reſolutum *in Rota*
coram bon. mem Buratt. *deciſ. 110. num. 28. verſ.*
quod tempus triginta annorum generaliter re-
quiritur in præſumendis ſolemnitatibus extrin-
ſecis, quæ requirũt ſcripturam &c. et decidit ur
cum in caſu illius donationis non eſſent tran-
389 ſacti 30. anni nullatenus præſumi poterat
interueniſſe inſinuationem. Et quando inci-
piat currere tale tempus, vide *apud Put. d. de-*
ciſ. 132 in fine. lib. 2.

ARGVMENTVM.

Inſinuatio donationis, quod præſumatur interueniſſe ſtante ſpatio 30. annorum eſt opinio adeo clara, vt nullatenus obnubiletur, ex eo, quia non reperiatur in inſtrumento donationis appoſita, nam cum poſſit fieri etiam poſtea, ex hoc non probatur talis negatiua.

Negatiua, tunc probatur ex inſpectione inſtrumenti, quando affirmatiua de neceſſitate debet probari ex ipſo inſtrumento, ſicuti è contra dicitur, vbi affirmatiua, aliter probari poteſt, quam per certam ſcriptura, & tunc negatiua non probatur concludenter ex inſpectione eiuſdem, cum poſſit adeſſe in aliqua alia.

Decretũ irritans poſitũ in l. ſancimus, et in l. illud C. de donat. in terminis quod donatio facta 500. vltra ſolidos non teneat, ſi nõ ſit inſinuata, an per illud dicatur inducta forma, ad effectum vt inſinuatio, tamquam de forma ipſius donationis, ex tractu temporis, non poſſit præſumi interueniſſe.

SVMMARIVM.

390 *Inſinuatio quod præſumatur interueniſſe in donatione ſpatio 30. annorum, eſt opinio irrefragabilis.*

392 *Veritas ſemper vincit præsumptionem.*

393 *Veritas eſt filia temporis.*

494 *Solemnitas aliqua, dum debet interuenire in ipſo actu, & in inſtrumento, et ea non reperitur, et tunc negatiua ſatis dicitur probata.*

395 *ex Inſtrumenti inſpectione probatur negatiua, quando affirmatiua de neceſſitate debet probari ex ipſo inſtrumento.*

396 *ex Teſtamenti inſpectione probatur an aliquid ſit relictum* Titio.

397 *in Actis. ſi non legatur citatio, probatur negatiua, quod ea non fuit facta*

399 *Solemnitas aliqua, ſi poteſt interuenire ante, vel poſt ipſum actum, tunc non probatur negatiua. ex inſpectione ſcripturæ ipſius actus.*

400 *Solemnitas dum poteſt interuenire ſeparatim ab ipſo inſtrumento, tunc ſtante antiquitate temporis præſumitur interueniſſe, et quare numer. 401.*

402 *Affirmatiua, vbi probari poteſt aliter, quàm per certam ſcripturam, tunc negatiua non probatur concludenter ex inſpectione eiuſdem.*

403 *Opinio illa, quæ concordat opiniones DD. inter ſe diſſentientes debet amplecti.*

404 *Inſinuatio poteſt interuenire etiam poſt donationem. et num. 405.*

406 *Ex decreto irritanti dicitur inducta forma.*

407 *ad Formam probandam non admittitur probatio præſumptiua.*

408 *Actus annullatiuus eſt ſignum formæ.*

409 *Inſinuatio an ſit de forma ſubſtantiali, vel accidentali donationis.*

410 *Decreti irritantis robur licet valde potens ſit tamen non poteſt immutare naturam actus ſuper quo, apponitur.*

411 *Decretum irritans ſequitur naturam actus ſuper quo imponitur.*

412 *Decretum irritans appoſitum in diſpoſitione nulla, corruit tamquam acceſſorium, ſicuti ipſa diſpoſitio corruit.*

413 *Decretum irritans nihil operatur, dum dubitatur an, inſit diſpoſitio principalis, cum illud ſit acceſſorium.*

414 *Decretum irritans tamquam acceſſorium non poteſt aliquid ad infringendam naturam principalis diſpoſitionis.*

415 *Decretum irritans, quod poſſit inducere formã, id eſt intelligendum de forma accidentali, ſed non ſubſtantiali. et num. 417.*

416 *Forma alia eſt accidẽtalis, et alia ſubſtãtialis.*

418 *Forma, quam inducit decretum irritans, famulatur diſpoſitioni principali.*

419 *De.*

419 *Decretum irritans, cum ſit acceſſorium diſpoſitioni cui adijcitur ideo ei quis poteſt renunciare, ſi talis ſit natura principalis diſpoſitionis.*

420 *Inſinuationis donationis natura non dicitur immutata, ex decreto irritanti, poſito in l. ſancimus, & l. illud. C. de donat.*

421 *Inſinuatio cum non ſit de forma ſubſtantiali donationis, præſumi poteſt interueniſſe ſpatio 30. annorum.*

CAPVT XCIX.

COncluſio illa ſatis celebris, de qua latè
diximus ſupra, quod inſinuatio dona-
tionis excedentis legitimam ſummam, vtique
præſumatur interueniſſe ſpatio 30. annorum
390 vt magis irrefragabilis reddatur, reſpon-
dere putaui valido motiuo illi contrario, de
quo ſupra *nu.305.* nempe ſi ex lectura inſtru-
391 menti donationis appareat nõ interueniſſe
inſinuationem, nullo modo ex curſu cuiuſuis
temporis poteſt præſumi illam interueniſſe,
392 cum per rei euidentiam habeamus verita-
tem, quæ ſemper vincit præſumptionem, et
maximè ex tempore reſultantem, cum & ve-
393 ritas filia tẽporis dicatur. Tamen ſatis vali-
da diſtinctione poterit ſatisfieri tali obiectio-
ni, aut enim aliqua ſolemnitas debet interue-
394 nire in ipſo actu, et tũc ſi in inſtrumento cõ-
tractus de ea non appareat, et hoc caſu nulla-
tenus curſu temporis poterit præſumi, nam
negatiua tunc probatur ex inſpectione in-
395 ſtrumenti, quando affirmatiua de neceſſitate
debet probari ex illo inſtrumento. *ſecundum
Bart. in l. fi. C. de reb. credit.* vbi dicit, quod ex
lectura teſtamenti probatur, quod Titio nihil
396 eſt relictum, ſi eo inſpecto, nihil ei legatum
reperiatur, *et dicit idem Bart. in l. hi, qui ad ci-
uilia. col. 2. in fin. C. de appellat.*

Quod ſi in actis non legatur citatio, proba-
397 bitur ex illorũ inſpectione, aliquem non fuiſ-
ſe citatum *ad textum in cap. quoniam contra.
vbi DD. ff. de probat. Afflict. deciſ. 107. numer. 5.
verſ. ex facie inſtrumenti apparet, quod non in-
terfuit citatio &c.* Rot. *deciſ. 64. num. 2. verſ. ex
inſpectione actorum apparet, quod Monachi non
fuerunt citati &c. part. 2. diuerſ. et coram bon.
mem.* Pirouano *deciſ. 411. num. 1. verſ. defectus ci-
tationis probatur eo ipſo, quod facta reuolutione
proceſſus non reperitur in actis &c. par. 1. recent.
et coram Card.* Sacrato *deciſ. 419. num. 1. verſic.
citationis defectus probatur ex reuolutione acto-
rum &c. part. 3. recent. & ſic ſæpius.* Latè videa-
tur *Herculan. in tractat. quis teneatur probar.
negat. num. 167. et num. 176.* qui plures caſus
caſus ad hoc adducit, et in puncto optimè
398 animaduertit R. P. *D. Ferentill, in annotat. ad
dec.* Buratt. *120. in littera G. n. 41. verſ. ſolemni-
tas debet interuenire in ipſo actu, et tunc in in-
ſtrumento de ea non ſit mentio, curſus temporis
non ſufficit ad præſumendum eam &c.*

Aut verò ſolemnitas aliqua poteſt interue-
nire ante, vel poſt ipſum actum, ſicut eſt caſus
399 noſter, inſinuationis, ſcilicet, in donatione
excedente legitimam ſummam, et tunc quia
talis ſolemnitas poteſt interuenire ſeparatim
400 ab ipſo inſtrumento, negatiua non erit per
inſpectionem ipſius inſtrumenti probata, quia
non probat niſi de tempore, quo illud factum
eſt, ideoque quatenus non legatur in inſtru-
401 mento, præſumitur tamen propter antiqui-
tatem temporis interueniſſe, quia potuit poſt
contractum adhiberi, dum ſeparatim ab ipſo
402 actu potuit expediri, itaque vbi affirmatiua
poteſt probari aliter, quàm per certam ſcrip-
turam, negatiua non probatur concludenter
ex inſpectione eiuſdem, *ita declarant* Bald. *in
l. fin. num. 7. verſ. nam quando. ergo. C. de reb. dub.
& alij relati per Rotam deciſ. 502. num. 8. verſ.
negatiua non probatur concludenter ex inſpectio-
ne ſcripturæ &c. part. 1. recent. & adde* Surd. *in
conſil. 28. num. 16. verſ. ſolemnitas eſt talis, quæ
potuit adhiberi ante, vel poſt contractum &c.* &
& ſubdit, quod hæc opinio, ſeu diſtinctio ſem-
403 per ei placuit, quia eſt rationalis, et eſt te-
nenda tamquam concordans contrarios DD.
opiniones, et in puncto inſinuationis, vt ne-
gatiua illius nequaquam probetur, licet ex
lectura inſtrumenti donationis, appareat non
404 interueniſſe quia ea poteſt etiam poſt dona-
tionem ipſam adhiberi, et ſic præſumi poſſit
interueniſſe ſtante curſu 30. annorum *optimè
ratiocinatus* Cephal. *in conſil. 170. nu. 23. verſ.
per inſtrumenti donationis inſpectionem non pro-
batur negatiua, quod inſinuatio non fuerit fa-
cta &c. et in conſil. 171. nu. 40. verſic. ſolemnitas
poteſt interuenire ſeparatim ab inſtrumẽto, quia
præſumitur licet in d. inſtrumento non contineatur
&c.* et in ſupradictis terminis procedit do-
ctrina Roland. *et aliorum. ab ipſo allegatorum,
in conſil. 99. num. 33. et 34. verſ. non ſequitur, de
ſolemnitatibus non dicitur in inſtrumento, ergo
non interuenerunt &c. lib. 2.*

Demum non reſiſtit, huic noſtræ concluſio-
405 ni, quod ex lapſu 30. annorum præſumatur
interueniſſe inſinuatio, ſi conſideremus ipſam
inſinuationem, vti ſolemnitatem formalem,
ſaltem ex eo, & animaduerti ſupra *num. 232.*
quia *text. in l. ſancimus. C. de donat. & in l. illud
C. de ſacroſanct. Eccleſ.* diſponunt, vt donatio-
nes excedentes legitimam ſummam inſinuẽ-
406 tur, & vltra procedunt annullãdo donatio-
nes aliter factas, Vnde ex tali decreto irritãti
cenſetur inducta forma, *vt dixit Rota coram
bo. me.* Pirouano *deciſ. 277. num. 13. verſ. ex pœ-
na nullitatis colligitur forma &c. part. 6. recent.*
& pleno calamo plures DD. & deciſiones de-
duxi in *annotat. ad deciſ. 342. num. 70. verſ. fa-
teri etiam inuitis dentibus quilibet debet, quia
in eo adeſt clauſula annullatiua, cum decreto
irritanti, ex quibus inducitur forma &c.* Qua-
407 re cum forma omnino probari debeat ad
validitatem actus, quo caſu ſat non eſt pro-

batio

Digitized by Google

bario præſumptiua, ex curſu temporis reſul-
tans &c. Pro reſponſione enim animaduerto,
actum annullatiuum eſſe ſignum formæ, &
408 ſic ſolemnitatis formalis, ſed difficultas ſtat,
vtrum ſolemnitas iſta ſit ſubſtantialis, vel ac-
cidentalis, quod enim inſinuationis ſolemni-
tas non ſit ſolemnitas ſubſtantialis, benè pro-
batur ex eo, quod iam dixi ſupra à *num.* 287.
409 quia poteſt interuenire poſt actum, vnde
non poteſt dici de illius ſubſtantia, cum dona-
tio poſſit ſine ea concipi, *cum alijs, vt in d. loc.*
Decretum verò irritans, quantumuis mira-
bilis virtutis ad roborandum actum ſuper quo
410 imponitur, ſit, multaq; operetur circa illius
annullationem, non tamen eſt tantæ poten-
tiæ, vt poſſit confundere naturam diſpoſitio-
411 nis eius, ſuper qua imponitur, ſed illam ſe-
quitur. Prob. ad Monach. *in cap. tibi, numer.* 21.
de reſcript. in 6. cum alijs allegatis per Gabr. de
clauſ. concluſ. 3. *num.* 82. *& per re.me* Theodo-
ſium Rubeum *Patrem meum tom.* 2. *Singular.*
Rot. Roman. part. 4. *circa clauſul. ex Rot. Rom.*
clauſ. 258 *num.* 21. *verſ. decretum irritans tam-*
quam acceſſorium &c. adde *Caſſador deciſ.* 10.
num. 4. *de regul.* Cancell. *Rota coram Card.* Sa-
crato *deciſ.* 44. *num.* 5 *part.* 3 *recent.* vbi dicitur
412 quod decretum irritans appoſitũ in diſpo-
ſitione nulla, corruit tamquam acceſſorium,
ſicut corruit diſpoſitio, *& idem fuit dictum*
coram eodem deciſ. 523. *num.* 3. *verſ. cum decretũ*
irritans ſit acceſſorium &c. eadem part. 3. *recent.*
413 Quare decretum irritans nihil operatur, dũ
dubitatur an intret diſpoſitio principalis, cũ
illud ſit acceſſorium, vt aduertit *Rota coram*
Reuerendiſſ. Terracinen. *deciſ.* 105. *nu.* 27. *verſ.*
nihil operatur decretum irritans &c par. 7. *rec.*
& coram Reuerendiſſ. Terraconen. *in cauſa Pe-*
ruſina Spolij 18. *Iunij* 1642. *§. Quo vero verſic.*
nec dictum decretum irritans poteſt annullare
proceſſum, nec eludere os Iudici, vel parti &c.
& ita ſæpe ſæpius fuit deciſum in Rota, itaque
414 decretum irritans tamquam acceſſorium
non poterit alterare naturam principalis diſ-
poſitionis.
Quare aut errant qui contrarium firmare
415 intendunt, aut verò intelligendi veniunt,
vt quatenus decretum irritans inducat for-
mam, id verum ſit de forma non ſubſtantiali,
ſed accidentali, *vt diſtinguit Bald. in l.* 2. *nu.* 6.
verſ. & ſcias. C. quand prouocar. non ſit neceſſ. &
tradit *Brun. in tractat. de form. ſub rub. Quotu-*
plex eſt form. & ſolemnit. vbi diſtinguit formã
416 ſubſtantialem, ab accidentali, *& benè conſi-*
derauit Menoch. *in conſil.* 134. *nu.* 35. *verſ cum*
clauſula annullatiua non poſſit immutare natu-
ram actus, cui apponitur &c. & poſtea ſubdit,
417 quod qui dicunt ex decreto irritanti induci
formam, vel errant, vel forma accidentalis eſt
nuncupanda. Et quod forma, quàm inducit
418 decretum irritans famuletur diſpoſitioni
principali, inquit *gloſ. in cap. ſignificantibus. de*
offic. delegat. Put. *deciſ.* 255. *num.* 4. *lib.* 1. *& de-*
ciſ. 213. *lib.* 2. *& fuit dictum coram R. P. D.* Bi-
chio. *in cauſa Romana Vineæ* 23. *Iunij* 1642.
§. Quæ concluſio. verſ. formamque quam inducit.
decretum irritans famulatur diſpoſitioni princi-
pali &c. Vbi etiam aſſeritur, eum decretum
419 irritans ſit acceſſorium diſpoſitioni, cui ad-
ijcitur habet in vẽtre eamdem conditionem
in diſpoſitione facta fauore priuato, tacitè ſub
intellectam, nempe, ſi impetrans vti velit. Co-
uar in cap. quamuis pactum, part. 2. *§.* 2. *num.* 6.
de pact. in 6. *& pract. quæſt. cap* 9. *nu.* 7. Gomeſ.
in regul. de triennal. quæſt. 49. *numer.* 11. *&* 12.
Gonz *ſuper regul* 8. *Cancell gloſ.* 67. *numer.* 52.
& 53. Gratian *diſcept forenſ.* 516. *nu.* 8. Rom.
conſ. 330. *num.* 13. Rebuff. *conſ.* 16. *num.* 3. *&* 4.
Caputaq. *deciſ.* 249. *part.* 1. Put *deciſ* 8. *num* 2.
lib. 2 Creſcent. *deciſ.* 4. *ſub nu.* 3. *de priuil. Card.*
Caual *deciſ.* 404. *num.* 4.
Ex ſupradictis ergo concludi poteſt, inſi-
420 nuationis naturam, non fuiſſe immutatam,
ex decreto irritanti, *de quo in d. l. ſancimus. &*
in d. l. illud. & ſic cum illa non ſit de forma
421 ſubſtantiali donationis, rectè præſumi po-
teſt interueniſſe ex curſu 30 annorum, quale
tempus ſat eſt, ad præſumendam ſolemnitatẽ
extrinſecam, vt ſupra dictum eſt,

ARGVMENTVM.

Defectus inſinuationis donationis excedentis ſummam 500. ſolidorum an dicatur ſanatus per iuramentum, & tunc verè opinio affirmatiua abſque controuerſia tranſit. quando in ſpecie ſolemnitati inſinuationis fuit renũciatum, quidquid ſit, ſi in genere fuerit iuratum non contrauenire donationi.

Statutum, ſi diſponat, quod iuramentum in cõtractibus habeatur pro appoſito, & tunc licet tale iuramentum parturiat effectum ciuilem, quo ad homines, non inducit tamen ſacramẽtum, & religionem iuramenti formalis erga DEVM, nec tranſgrediens efficitur periurius.

Donatio facta Eccleſiæ, vel aliàs ad pias cauſas, ſi excedat 500. ſolidos vtrum inſinuanda veniat, & quamuis multi DD quærant ſatis coloratè demõſtrare, quod talis donatio incluſa etiam ſit ſub diſpoſitionibus requirẽtibus inſinuationem, tamen falluntur, cum veritas ſatis apparenter militet in contrarium, et adducuntur rationes ſatis apparentes.

SVMMARIVM.

421 *Renunciari, an poſſit valide legibus loquentibus de inſinuatione per iuramentum.*

422 *Inſinuationis donationis defectus, quod tollatur iuramẽto eſt opinio irrefragabilis cui aſſiſtit innumera caterua DD. & vide nu.* 423. 424. 425. *& ſeq.*

426 *Iuramentum, quod ſuppleat defectum inſinuationis, tenent diuerſa Orbis Tribunalia,*

& ſic tenet Camera Imperialis. numer. 427. & Rota Romana. num. 428.

429 *Iuramentum, quod ſuppleat defectum inſinuationis eſt opinio verior, & communior. & num. 430.*

431 *Inſinuatio quod ſuppleatur per iuramentum, tunc id tranſit ſine pugna, quando in ſpecie renunciatum eſt tali ſolemnitati.*

435 *Inſinuationis donationis defectus an dicatur ſublatus per ſimplex iuramentum poſitum in donatione de non contraueniendo.*

436 *Donans non obſtante clauſula generali iuramenti, poteſt dare de defectu inſinuationis donationis, et num. 437.*

438 *Iuramentum generale, tunc multo minus ſupplet defectum inſinuationis donationis, dū ex forma ſtatuti iuramentum habetur pro appoſito. & nu. 439.*

439 *Clauſula iuramenti, licet pariat effectum ciuilem iuramenti, erga homines, non tamen pariterga DEVM.*

440 *Iuramentum habitum pro præſtito cum verè non dicatur præſtitum, eius transgreſſor non dicitur periurius.*

Abſolutio iuramenti, non eſt petenda, ſi verè non fuit iuratum, dum tantum fingitur iuramentum.

441 *Inſinuationi, quando fuit renunciatum iuramento, in ſpecie, quid id operetur.*

442 *Inſinuationi donationis, quando fuit renunciatum per iuramentum in ſpecie, tunc ſine dubio, illa ſuppletur per iuramentum.*

443 *Inſinuationis defectus, tunc ſuppletur per iuramentum, quando agitur inter donantem, et donatarium, ſed ſecus in præiudicium tertij.*

444 *Iuramenti natura eſt, quod effectum non producat reſpectu tertij.*

445 *Vltima debent correſpondere primis.*

446 *Donatio ad pias cauſas, ſi excedat 500. ſolidos, an requirat inſinuationem.*

447 *Inſinuatio, quod requiratur in donatione ad pias cauſas excedente 500. ſolidos multi DD. firmiter tenent, ſed reijciuntur.*

448 *Inſinuatio, quod non requiratur in donatione excedente 500. ſolidos, ſi ſit ad pias cauſas, eſt opinio, quæ in vanum ponitur in controuerſiam.*

449 *Inſinuatio donationis, cum ſit inuentio iuris Ciuilis, non attenditur in donationibus pijs.*

450 *ad Finem ſpiritualem ſalutis animæ, ea, quæ ſpectant non attenditur in eis ius ciuile.*

451 *ad Donationes pias faciendas ſine inſinuatione Ius Ciuile non poteſt apponere manus.*

452 *Inſinuationem Ius Ciuile ideo requirit in donationibus, quia ſuſpicatur de aliqua fraude, quæ ſuſpicio ceſſat in donationibus pijs.*

453 *Inſinuatio ideo adhibetur in donationibus, vt compeſcantur effrenatæ donationes.*

454 *in Donationibus ad pias cauſas poteſt quis facere de omnibus bonis ſuis, nec ſubiecta erunt inſinuationibus. & quare.*

455 *Perſonam ſuam, dum quis poteſt vouere alicui monaſterio, ergo multo magis omnia eius bona.*

456 *in Donationibus pijs, cum non poſſit conſiderari aliqua prodigalitas, ideo non requiritur inſinuatio.*

457 *ad Pias cauſas, quando aliquid donatur optima menſura, quæ ſit.*

458 *Donatio ad pias cauſas facta, quod valeat ſine inſinuatione, eſt opinio verior, & communior, vt plures DD teſtantur.*

460 *Inſinuatio, ſi requireretur in donationibus ad pias cauſas eſſet contra præceptum Euangelicum, quod opera charitatis occultè fiant.*

461 *Eleemoſynam, quando quis facit, non debet canere tuba.*

462 *Eleemoſyna, quando fit, ſiniſtra non debet ſcire, quid faciat dextera, & qualiter id intelligatur.*

463 *Donationes ad pias cauſas, ſi eſſent inſinuandæ, facile dum illa publicātur coram Iudice, alijſque perſonis, facile quis ſentiret vanagloriæ fumum.*

464 *Opera pia non præconizanda ſunt, cum tubis armorum, inſcriptionum &c.*

465 *Arma imponere in operibus pijs, quādo ex hoc non perdatur meritum. & nu. 467.*

468 *Meritum perdit, qui facit aliquod opus pium, & inſignia apponit.*

469 *Conſtantinus Imperator, quamuis plura templa ſacra Romæ, & in Orbe Romano ædificauerit, nullibi tamen ſui memoria reperitur. & num. 471.*

471 *Eccleſiam, vel Capellam fundans, ſi ibi apponat nomen, ſiue arma, perdit meritum.*

472 *Eccleſiam, vel Capellam fundans, ſi reſeruet iuſpatronatus ſibi, ſuiſque perdit meritum.*

473 *Fundans, vel dotans Eccleſiam, vel Capellā, nullo ſibi reſeruato iurepatronatus, an argui poſſit illud remiſiſſe, et quare.*

476 *Iuſpatronatus fundans abſque reſeruatione præſentationis, nihilominus ei debetur, & ex effectu id cognoſcetur. & nu. 475. & 476.*

477 *Fundans Eccleſiam, vel Cappellam plus promeretur apud DEVM, ſi nō reſeruauerit ſibi iuſpatronatus, quàm ſi reſeruauerit. et n. 473.*

478 *Eccleſiam, vel Capellam fundans, & dotans ex quo arguatur nō habuiſſe animum, ſibi ratione maioris boni reſeruare iuſpatronatus.*

Iurispatronatus acquiſitioni, quæ rationes, ſiue cauſæ, videantur contrariæ. & nu. 478.

479 *Anima deuota occultat bona ſua, vt laudes non audiat, et ſurda ad hoc eſt, vt aſpis.*

480 *Laudibus quis incantatur, vt mala ſua non videat, & de bonis operibus ſe extollat.*

481 *in India extremis partibus adſūt homines ſine ore, corpore toto hirſuto, ſolo halitu viuentes,*

482 *Et iſti æquiparantur vanagloriæ cupidis. & numer. 483.*

484 *Eleemoſynam ad pompam facientes potius demerentur, quàm merentur.*

485 *Munus abſconditum extinguit iras, & donū in ſinu indignationem maximam.*

486 Opera

486 *Opera pia, ſunt tamquam tuta via, quæ ducit ad Cœlum.*

487 *Vanagloriæ malignis tentationibus magnani eſt reſiſtendum.*

488 *Iſraeliti, dum reedificabant Templum Hieroſolymitanum, timore Samaritanorum, eis inſidiantium quid faciebant.*

489 *Opera pia, ne ſentiant fumum vanagloriæ, quid ſit faciendum.*

490 *Occaſio vanagloriæ omnis eſt tollenda.*

491 *Miracula multa, licet CHRISTVS fecerit, liberando tot perſonas à malo, nullus tamen eorum voluit in ſua ſequela. & num.492. & quare num.494.*

495 *Stultitia humana non riſu, ſed amaro fletu digna.*

496 *Memoria ambitioſa in operibus pijs non eſt, quærenda, & quare.*

497 *Laudari velle, vbi quis non eſt permanſurus, & cruciari, vbi in æternum erit, ſtultitia ſumma eſt.*

498 *Præmium bonorum operum per vanamgloriã factorum facientes, iam receperunt.*

499 *Humana cuncta fumus, vmbra, vanitas, & ſcena imago. & vno verbo, nihil præter amare DEVM.*

500 *Sublunaria omnia tenui filo pendent, & vanitas vanitatis, & omnia vanitas.*

CAPVT C.

TEmpus iam eſt canere tubam receptui.
& ſic liber; ac expeditus de ſupradictis
obstaculis, reaſſumo perplexam illam, ac ſatis
inuolutam controuerſiam, an Iuramento poſ-
421 ſit renũciari validè inſinuationi, ſeu legibus
de ea loquentibus, & iam ſecundum tutiorem
& communiorem opinionem, ſaltem fauore
religionis affirmatiuam firmaui ſententiam,
vt habetur ſupra *à num.250.* quare nunc præ-
ter rationes iam ſupra adductas, quæram eam
circumuallare, & magis tutiorem reddere
422 aſſiſtentia, & auctoritate irrefragabili nu-
meroſæ, ac inuitæ cateruæ Doctorum, atque
Deciſionum diuerſorum Supremorum Orbis
Tribunalium, Recnſo tamen hic annectere
tres, aut quatuor integras columnas Docto-
rum, quorum mirabilis eſt numerus, qui præ-
423 dictæ opinioni opitulantur, cum id potius
laborioſum, quàm vtile exiſtimem, ideoque
ſat erit adducere plures, qui dictam congeriẽ
conſcripſerunt, Vnde videatur *Horat. Man-
doſ. in addition. ad Roman. conſ.26. in litera C.
verb. Iuramento. verſ. alij verò: & quidem prio-
ribus plures tenent inſinuationis defectum iura-
mento ſuppleri &c.* ibique ad nauſeam vſque
adducit DD, ſicuti etiam fecit Tiraquell. *ad
l. g. ſi vnquam. in præfation. num.147. verſ. iura-
mento renunciari legibus loquentibus de inſinua-
tione &c. C. de reuocand. donat. ibiq; integras co-
lumnas DD. ad hoc adducit,* ita pariter ſe geſſit
*Gabr. Rom. in ſuis commun. concluſ. lib.3. titul.
de donation concluſ.1. nu.72. verſ iuramentum
ſupplet defectum inſinuationis &c.* vbi ad ſa-
tietatem quoque. Alios DD. vide *apud* Sera-
phin. *de priuileg. iurament. priuileg.73. num.4.
verſ. ſi in huiuſmodi donatione interuenit iura-
mentum, ſubſtinetur abſque inſinuatione &c.
ibiq;* Martin. Beneк. *in addition. ad num.3. verſ.
donatio iurata, etiam vltra quingentos ſolidos,
valet in totum licet nõ ſit inſinuata &c.* moreq;
ſolito affluentes DD. adducit, inter quos plu-
res de communi, & magis communi teſtãtur,
ſicuti etiam fecit Virg. Boccat. *in Conſtitution.
March. gloſ.5. nu.6* vbi refert omnes ferè Do-
ctores pro, & contra, & de magis communi
teſtatur, *& adde* Ceuall. *commun. contra com-
mun. quæſt.21. ſub num.13. verſ. donationem iu-
ratam non egere inſinuatione &c.* vbi hãc opi-
424 nionem affirmatiuam retinet tamquam ve-
riorem, & cõmuniorem, plenè pariter videa-
tur *apud Gratian. diſcept. forenſ. cap.531. nu.94.
verſ. nam tunc per iuramentum renunciatio in-
ſinuationis confirmatur &c.* vbi copioſè plures
DD. allegantur, & affirmatur, prædictam eſſe
magis communem opinionem, ac veriorem
tàm Legiſtarum, quàm Canoniſtarum. Sicuti
etiam atteſtatur *Fontanell. de pact. nuptial.
clauſ.4. gloſ.29. à num.5.* vbi plura, & benè de-
clarat hanc materiam. adde *Cancer. variar.
reſolut part.1. cap.8 titul de donat. à num.5.* vbi
affirmat licet ardua ſit quæſtio, tamen veritas
425 eſt, quod iuramentum ſupplet defectum in-
ſinuationis, & ad hoc plena manu plures ce-
lebres DD. adducit.

Nec deeſt auctoritas Supremorum Orbis
426 Tribunalium in practica dictam opinionẽ
comprobantium, *& præſertim* in Rota Mace-
raten. *penes Thomat. deciſ.68. num.45. verſ. tol-
litur omnis defectus inſinuationis iuncto maximè
iuramento &c.* in Rota Peruſina *apud Ioſeph.
Ludouiſ. deciſ.66. num.2. verſ. virtute iuramenti
non opus eſt alia inſinnatione &c. & teſtatur
de magis communi opinione, ita pariter iudicauit*
Rota Patauina, *teſte Marc. Anton. Peregr. de-
ciſ.91. num.7. verſ. ſtante iuramento &c. vbi af-
firmat. hanc eſſe communem concluſionem* Ca-
noniſtarum, ac Legiſtarum &c. & in Rota Flo-
rentina, *vt ſcribit Hieronym. Magon. deciſ.74.
num.22. verſ. mediante iuramento, per quod ſup-
pletur inſinuatio &c. & teſtatur de magis com-
muni opinione, ſic quoque fuit firmatum* in Se-
natu Grationopolitano, *vt affirmat Guido-
pap. deciſ.350. num.2. verſ. vbi interuenit iura-
mentum valet, & tenet renunciatio inſinuatio-
nis &c. necnon* in Senatu Neapolitano, *penes
Anton. Capyc. deciſ.159. num.31. verſ. quando
iuramentum eſt interpoſitum in donatione non
obſtat defectus inſinuationis &c. et iterum in
eodem* Senatu Neapolitano *fuit deciſum teſte
D. Regente Hectore* Capyc. *Latr. deciſ.156. nu-
mer.19. verſ. iuramentum ſupplet defectum inſi-
nuationis &c. lib.2. & affirmatur, veriſſimam*

eſſe prædictã concluſionem in iure &c. Idem fuit
iudicatũ in Rota Bononien. penes Caſ. Barz.
deciſ. 25. nu 49. & 53. vbi dicitur, quod pro ea
opinione fuit iudicatũ, & idem tenet Senatus
Cathaloniæ, vt per Ludouic à Peguer dec. 150.
vol. 1. et teſtatur Fontanell. de pact. nuptial.
clauſ. 4. gloſ. 29 num. 6. verſ defectus inſinuatio-
nis ſuppletur per iuramentum, & eſt opinio ap-
probata à noſtro egregio Senatu &c.

· Eamdemque ſententiam approbauit Ca-
427 mera Imperialis, affirmante Andr. Gall. in
ſuis obſeruat. Imperial. lib. 1 obſeruat. 39. nu. 12.
verſ. valere donationem cum iuramento abſque
inſinuatione &c. vbi etiã affirmat, quod om-
nes DD. eam opinionem atteſtantur commu-
nem, & ſimul reſpondet contrarijs. Demum
428 ſic ſæpè, ſæpius reſolutum fuit in Supremo
Rotæ Romanæ Auditorio, & præſertim penes
Caputaquen. deciſ. 286. numer. 1. verſ. donatio
iurata non eget inſinuatione, quia iuramentum
illam ſupplet &c. & aſſeritur hanc eſſe com-
munem opinionem. idemque fuit deciſum corã
bo. mem. Card. Seraph. deciſ. 472. num. 14 verſic.
regulam eſſe, quod iuramentum ſuppleat defe-
ctum inſinuationis &c. & corã eodem deciſ. 801.
num. 5. verſ. obiectum inſinuationis non obſtare,
ſtante iuramento &c. et iterum coram eodem
deciſ 1184. num. 14. verſ. defectus allegatus inſi-
nuationis Rota cenſuit ſuppleri iuramento &c.
& affirmatur, ita ſæpè fuiſſe in Rota deciſum
et deinde idem fuit firmatum coram ſanct. mem.
Gregor. XV. deciſ. 391. num. 5. verſ. non obſtat
defectus inſinuationis ſtante illius iuramẽto &c.
et ibi Beltramin. in annotation. in litera B n. 10.
fidem facit Rotam pluries tenuiſſe prædictã
opinionem. & ad hoc plures deciſiones cumu-
lat, & deinde ſic quoque fuit admiſſum coram
bo. me. Buratt. deciſ. 76 num. 12. verſ. indubitan-
ter ſuppletur, quando inſinuationi fuit renun-
ciatum cum iuramento &c. & teſtatur de rece-
ptiſſima ſententia, & alias deciſiones, qui vi-
dere deſiderat, habentur relatæ per R. P. D.
Ferentillum in annot. 1. ad eumdem Buratt. de-
ciſ. 924. num. 28. verſ. inſinuatio non requiritur
ſtante iuramento &c. vbi ait, veritatem eſſe,
429 iuramentum ſupplere defectum inſinuatio-
nis, & teſtatur de communi, & magis cõmuni,
et quod ſæpiſſimè ſic reſolutum fuiſſe in Rota,
amplè atteſtatum habetur coram bo. me. Cocci-
no, in deciſ. 58. nu. 53. verſ. ſtante iuramento non
requiritur inſinuatio &c. par. 6 recent. vbi etiã
teſtatur de veritate huius opinionis, & poſt
430 relatas plures deciſiones, in fine fidem fa-
cit, ſic ſæpiſſimè fuiſſe deciſũ in Rota. Et quod
præfatam opinionem Rota ſemper ſequatur,
fuit dictum coram bo mem. Pitouano deciſ. 578.
nu. 3. verſ defectus inſinuationis non obſtat ſtan-
te iuramento &c. & deinde ſic quoque fuit iu-
dicatum coram bon. me. Arguelles in cauſa An-
conitana Dotis 17. Iunij 1647. §. et licet inſinua-
tio verſ. ſuppletur iuramento &c. et recentius
coram R. P. D. Albergato in cauſa Cæſenaten.
Bonorum 15. Maij 1651. §. Nec obſtat præten-
ſus inſinuationis defectus. verſ. iuramento, quod
eam ſuppletur &c. ibiq; aliæ deciſiones allegãtur.

Indubitanter quidem, & abſque vlla con-
trouerſia tranſit prædicta opinio, in caſu quo
ſpecialiter fuit renunciatum inſinuationi, quo
caſu ferè nullus eſt, qui dubitet, vt animaduer-
tit Clar. in §. donatio quæſt. 18. num. 2. vbi ait,
tunc ſine dubio inſinuationem ſuppleri iura-
431 mẽto, quando in ſpecie fuit inſinuationi eo
mediante renunciatum, & quod caſus iſte ca-
reat dubitatione, teſtatur cum ibi allegatis
Gabr. lib. 3. titul de donat. concluſ. 1. numer. 73.
verſ. quando eſſet ſolemniter renunciatum inſi-
nuationi, & poſtea ſuper illa iuratum &c. &
comprobat Plot. in conſil 79 num. 6. verſ. iura-
mentum ſimplex non ſupplet defectum inſinua-
tionis &c. & affirmat, prædictam eſſe commu-
432 nem opinionem, et quod ſit tàm Legiſtarũ,
quàm Canoniſtarum receptam cõcluſionem,
atteſtantur Corn. in conſ. 69. num. 16. verſ. quã-
do non eſt renunciatum ſpecificè cum iuramento
videtur magis communis opinio et legiſtarum. et
Canoniſtarũ, quod iuramentum non valeat &c.
et Menoch. conſil 451. num. 28. verſ. hanc eſſe re-
ceptam opinionem Legiſtarum, et Canoniſta-
rum &c. vbi ait, tunc iuramentum tollere
defectum inſinuationis, quando donans ipſe
433 in ſpecie renunciauit inſinuationi adhibito
iuramento, & ſic tenent plures alij allegati
per Magon. d. deciſ Florentin. 64. num. 23. verſ.
niſi ſpecificè renunciatum ſit cum iuramento in-
ſinuationi, et iuribus de inſinuatione loquenti-
bus &c. Et ſupradicta opinio, quod eo caſu
434 ſine pugna trãnſeat, reſtatur Rota coram bo.
mem. Buratt. d. deciſ. 76. nu. 12 verſ indubitan-
ter ſuppletur, quando inſinuationi in ſpecie fuit
renunciatum cum iuramento &c. ibique plures
DD. allegantur.

Verum dubium ingens eſt, quando tantũ
abſque alia renunciatione inſinuationis, in-
teruenit ſimplex iuramentum, illud ſit potens
435 ad tollendum defectũ prædictæ inſinuatio-
nis, in donatione excedente legitimam ſum-
mam, et audacter munitus non improbabili-
bus rationibus negatiuam partem tuetur ad
longum Phan. de Phanucijs in tractat. de inuen-
tar. quæſt. 7. à num. 187. vſque ad nu 195. eſt in
magn. tractatib. tom. 8 part. 2. fol. 317. vbi etiam
ſubdit, quod ita ſententiauit olim Rota Senenſe,
quod donans non obſtante clauſula generali
iuramenti, poteſt dicere de nullitate dona-
tionis ob defectum inſinuationis, quæ ſenten-
436 tia fuit poſtea confirmata per Rotã Floren-
tinam, eamdemque opinionem, quod ſolùm
iuramentum de non contraueniendo nõ ſuf-
ficiat, niſi renunciatũ ſit legibus de inſinua-
437 tione loquẽtibus, quia in tali ſpecie loquitur
primus aſſertor dictæ opinionis, quod iura-
mento poſſit renunciari inſinuationi, qui fuit
Io. Andr. in addit. ad Speculat. in titul. de inſtru-
ment. edit. §. porro. in vltim. addit. plures DD.
tenue-

ten.ierunt, eamque moderatunt, qui recen-
ſentur *per Marc. Anton.* Peregrin.*deciſ.* Patauin.
91.*num.*8.*verſ.plerique tentant,ſolum iuramen-
tum de non contraueniendo donationi,non ſuffi-
cere, niſi ſit renunciatum in ſpetie &c.* alioſque
refert Gratian.*diſcept.forenſ,cap.*531.*num.*34.
verſic ſpecialiter ſit renunciandum &c. et ita
ſenſit D.Regens Capyc.Latr. *deciſ.Neapolitan.*
156.*nu.*24. *verſ. quæ tamen dubia quæſtio pro-
cedit in eo,quando ſimpliciter in donatione appo-
nitur iuramentum &c.* Scio multos DD. con-
trarium ſenſiſſe, ſcilicet per iuramentum ge-
nerale de non cõtraueniendo donationi ſup-
438 pleatur defectus inſinuationis,et præſertim
id ſouet *Fontanell. de pact. nuptial.clauſ.*4.*gloſ.*
29.*nu.*25.*cum pluribus ibi relatis*, et in eandẽ
opinionem videtur inclinatum per Rotam,vt
apparet *in cauſa* Camerinen.*Donationis* 4.*Maij*
1640.*coram bo me.* Pirouano.*§.Neque etiam
obſtat. verſ ex vi iuramenti in eadem donatione
appoſiti per donatorem*]*de non,contraueniendo
ſanatur defectus inſinuationis &c.* et ibi aliæ
deciſiones allegantur.

Sine ſcrupulo tamen ſupra relatam nega-
tiuam concluſionem admitterem, quãdo tale
439 ſimplex, ac generale iuramentum non eſſet
corporale, ſed ex forma alicuius ſtatuti, iura-
mentum in contractibus pro adiecto habere-
tur, quia tunc quantumuis pariat effectum
440 ciuilem iuramenti erga homines,nõ tamen
inducit ſacramentum, et religionẽ iuramenti
formalis erga DEVM, adeout tranſgreſſor
dicatur periurius, et ſic nulla opus eſt abſo-
lutione, *ex traditis per* Natt.*conſil.*479.*nu.*12.
*verſic habet omnes vires iuramenti,præter reatũ
periurij &c.et conſ.*480. *numer.*24.Port.Imol.
*conſil.*19.*num.*37.*in fin.*Surd.*conſil.*154.*num.*2.
*et dec.*108.*ſub nu.*4.Cyriac.*controuers.cap.*232.
*nu.*32.*et cap.*322.*num.*35. *part.*2. et reſpondit
*Rota coram re.me.*Merlino *deciſ.*26. *numer.*49.
*verſic.clauſula iuramenti parit quidem effectum
ciuilem erga homines, ſed non inducit Sacramẽ-
tum erga DEVM, adeout tranſgreſſor ſit periu-
rius,et ſic nulla opus eſt abſolutione &c. part.*6.
rec.inter eius impreſſ.eſt deciſio 49. *num.*506.

Cœterum quoque animaduertendum ve-
nit,quod defectus inſinuationis ſuppletur per
441 iuramentum ſpeciale, ſi agatur inter dona-
torem,& donatarium,ſed ſecus erit,dum age-
retur de præiudicio tertij, quia talis donatio
442 excedens quingentos aureos, licet iurata,
in exceſſu non valebit in præiudicium tertij,
vt puta creditorum donatoris, Cum extra
omnem aleam ſit, quod quando contractus
infirmatur ob fauorem tertij,numquam vigo-
443 re iuramenti contrahentium,in tertij detri-
mentum confirmatur, cum, & hæc ſit natura
iuramenti, quod effectum non producat reſ-
pectu tertij. Quod optimè probatur *ex text.
in cap.cum contingat* 28. *in fin. de iureiur.* & in
puncto caſus noſtri benè deducit *Cancer. va-
riar.reſolut part.*1.*cap.*8. *de donat.ſub numer.*5.
*verſ. hanc concluſionem intellige in præiudiciũ
donantis, nõ autem in præiudicium tertij,veluti
creditorum &c.* & latè id probat, & pluribus
rationibus, & auctoritatibus tuetur *D.Regens*
Capyc, *Latr.deciſ.Neapolit.*156.*à num.*25.*verſ.
renunciatio inſinuationis cum iuramento,non
poteſt donationem validam facere, niſi inter do-
nantem,& donatarium non autem reſpectu cre-
ditorum &c* et pariter in terminis inſinuatio-
nis donationis,vt ſtante iuramento non dica-
444 tur talis defectus ſanatus in præiudicium
tertij, reſpondit *Rota deciſ.*382. *num.*13. *verſ.
dictum iuramentum nihil operatur in præiudi-
cium tertij &c.part.*3.*recent.* et fuit reſolutum
*coram bo, me. Arguelles in d cauſa Anconitana
Dotis* 17.*Iunij* 1647. *§.& licet.verſ.inſinuatio
non ſuppleretur per renunciationem ſactam cũ
iuramẽto, quo ad creditores &c.* Plures alias li-
mitationes ad dictam regulam poſſem addu-
cere, ſed quia fini propero alibi eas referno.

Aſſeuerandum illud tantum mihi eſt,cum
in magna parte huius voluminis tractetur de
445 diſpoſitionibus] ad pias cauſas ordinaris,
ideoque vt vltima correſpondeant primis, et
medijs, curiosè inquiram,an donationes,quę
446 fiunt ad pias cauſas, quatenus excedant sũ-
mam 500.ſolidorum, validæ ſint abſque alia
inſinuatione, militantibus tot earum priuile-
gijs, et prærogatiuis, de quibus latè diximus
447 ſupra. Sunt multi quidem, qui affirmatiuã
opinionem tenentur,et quidem adſunt quam-
plures, quos *refert Tiraquell. de priuileg. piæ
cauſ. priuileg.* 127. *in princip. & adde* Anton.
Gabr.*de donat.concluſ.*1.*ſub num.*26. *verſ.con-
trarium,* vbi alios refert, et ad hoc multum
inſudauit *Riminald. in §.*1. *à num.*96. *Inſtit.
de donat.* vbi prius relata communi opinione
affirmatiua, contrariam pro veriori firmat,
quod omnino requiratur inſinuatio in dona-
tione facta Eccleſiæ vltra exceſſum. vt ibi latè
videre potes, et adde Bocer.*in tract.de donat.
cap.*3.*num.*90. vbi ipſe ſic aſſerit, *Hallucinan-
tur quidem interpretes communiter affirmantes
indiſtinctè,quod valeat donatio collata in Ec-
cleſiam, vel alias pias cauſas inſinuationem re-
cuſat &c.* Hallucinatur ſane ipſe,quia eius opi-
nio apparet erronea,et vti talis poteſt redar-
gui *ex text.in l.illud.* 19. C.*de ſacroſãct Eccleſ.
& in l ſi quis argent.* 35.*§.vltim.in verb. tanto-
que magis.* C. *de donat.* et videatur *Molſeſ. in
ſumm. Theologic.aliàs de contract.tract.*12.*c.*17.
*num.*31.*& ſeq.* vbi benè reſpondit obiectioni
eorum inhiantium contra Eccleſiam, et ad
longum eorumdem argumenta retorquẽdo
bene eoſdem refutat *celebris, & doctus R. P.
Diana in ſuis reſolut. moral.part.*8. *tractat.*6.*re-
ſolut.*49. *vbi vide.*

Quamobrem, quidquid ſupra relati, DD.
tenentes opinionem affirmatiuam dicant, cõ-
448 trouerſiam non puto faciendam, an hoc ca-
ſu inſinuatio requiratur,cum rationes pro ne-
gatiua opinione, quod nullatenus in dona-
tioni-

Digitized by Google

tionibus pijs requiratur inſinuatio, nullo mo-
do poſſint offuſcari. Et ſanè illa generalis eſt,
449 quod cum inſinnatio ſit inuenta per Ius Ci-
uile, *vt per l. ſancimus.* C. *de donat. cum ſimil.*
quæ pro non ſcriptis habentur, quoad diſpoſi-
tiones ad pias cauſas, vt ſæpè ſæpius dixi ſupra
& præſertim cap 1. *nu.* 27. Quare cũ in his quæ
ad finem ſpiritualem ſalutis animæ, et ad pie-
451 tatem ſpectant Leges Imperiales non habẽt
locum cum ea pertineant ad poteſtatem ſpiri-
tualem, et Eccleſiaſticam ergo habentur pro
non latis, vt dixi, ad conſtituendum terminum
ad dictas donationes faciendas.

Alia verò ratio eſt ſpecialis, quia cum inſi-
nuatio reperta fuerit, vt obuietur fraudibus,
452 quæ occultè fieri poſſent in fraudem credi-
torum, vt tetigi ſupra *nu.* 134. Fraudes autem
ceſſant, dum aliquid diſponitur ad pias cauſas,
ſeu Eccleſiæ aliquid donatur, cum ſit Iuſtitiæ,
& veritatis cultrix. *cap. 1. de alienat feud. & cõ-
ſideraui ſupra cap. 1. à num.* 68. et in ſpecie ani-
maduertit *Genuenſ. de Eccleſ. viccnar.* 10.
*quæſt. 296. ſub num. 3 verſ. ceſſante ratione legis
quæ inſinuationem requirit ad remouendas frau-
des, fraus enim ceſſat in Eccleſia &c.* Altera ve-
rò cauſa quare inſinuatio fuit inuenta eſt, vt
453 compeſceret affrenatæ donationes, & ne
homines profuſis donationibus facilè ſe per-
dant, deueniendo ad extrema paupertatem,
& alias vt dixi ſupra *num.* 131.

Quæ quidem conſideratio non procedit in
454 terminis donationis ad pias cauſas, in qui-
bus donans ſequitur ſalubre monitum Salua-
toris Noſtri, dicentis apud Marc cap. 10. *Si vis
perfectus eſſe, vade, & vende omnia, quæ habes, &
da pauperibus, & habebis theſaurum in Cæ-
lo, prout egregiè ratiocinata eſt* Rota *coram
Reuerendiſſ.* D. Dunozetto Decano *in cauſa
Baren. Donationis 5. Aprilis* 1647. *§ Minus re-
leuat,* vbi firmatur, quod valet donatio om-
nium bonorum præſentium, & futurorum li-
cet nihil fuerit reſeruatum cauſa teſtandi, ea
455 ratione, quia cum liceat vnicuique perſonã
ſuam vouere Eccleſiæ, multò magis ei licere,
omnia bona ſua præſentia, & futura donare
& deinde ſubdit Rota, ibi, *confert illud Euan-
gelij, ſi vis perfectus eſſe, vade & vende omnia,
quæ habes, & da pauperibus &c.*

Quare cum in iſtis terminis non poſſit cõ-
ſiderari prodigalitas, nec quod quis abutatur
456 ſubſtantia ſua, mediantibus effreuatis do-
nationibus, vana eſt omnis inſinuatio dum, &
in eis donationibus non conſideratur exceſ-
ſus Quoniam in hac materia. vt inquit Impe-
rator *in Auth. vnam intẽtionem. § ſi minus agi-
458 tur, collat. 1. titul. 1.* optima menſura donata-
rum rerum eſt immenſitas, Quod enim iſta
opinio, ſit verior, & communior atteſtatur
458 præter relatos, *per Tiraquell. dicit priu. leg.*
124. adducti *per Clar in §. donatio, quæſt.* 17.
*ſub num. 1 verſ. tenendum eſt. quod valet dona-
tio facta Eccleſia abſq. inſinuatione &c.* & ſub-
dit, quod ita cõmuniter tenetur. *Card.* Mantic.
*de tacit. et ambig. cõuent. lib. 13. titul 28. cũ alij,
copioſè adductis per* Nouar. *de priuil. miſerabil.
perſ. priu. 66 nu. 4 verſ. cæterũ omiſſa hac pila
&c.* & teſtatur prædictam opinionẽ eſſe com-
muni calculo laudatam, *et addo* Theſaur. *quæſt.
forenſ. cap. 8. num. 9. verſic. in donatione facta
Eccleſia &c. Caſ.* Caluin. *in tractat. de Æquita-
te lib. 2. cap. 105. num. 21. verſ. donatio cum fue-
rit facta fauore Eccleſia, neceſſaria non erat inſi-
nuatio &c.* & pleno calamo multos adducit
DD. ſicuti etiam poſtea fecit *Leoncill. in tract.
de priuileg. paupert. part. 2. priuileg. 51. num. 4.*
vbi refutata contraria opinione, hanc noſtrã
negatiuam vti communiorem, et veriorem
amplectitur *& ſubnecto* Reuerendiſſ. D. Sperel.
*Epiſcop Eugubin in ſuis deciſ. Fori Eccleſiaſt.
deciſ. 10. num 15. verſ in donatione facta Eccle-
ſia, non eſt neceſſaria inſinuatio à iure requiſi-
ta &c. & ita fuit determinatum in Senatu Pe-
459 demontano vt teſtatur Fabr. in ſuo* Codic. *ti-
tul. de donat. reſolut. 12. in princip. verſ. donatio
pia cauſa facta valet, etiamſi non ſit inſinua-
ta &c.* & ſæpius reſpondit Rota, *& præſertim
in recent. deciſ. 458. num 6. verſ. inſinuationem
nõ requiri in donatione facta Eccleſia &c. part.
2. et cum alijs allegatis corã Reuerendiſſ.* D. Du-
nozetto Decano *in d. cauſa Baren Donatio-
nis 5. Aprilis 1647. §. Minus releuat. verſ. nullã-
que in ea donatione ad pias cauſas requiri inſi-
nuationem &c.*

Tandem pro coronide præſentis conclu-
ſionis, & voluminis illud imponam, aliam ad-
460 ducendo rationem, quare inſinuatio in do-
natione ad pias cauſas facta, quantumuis ec-
cedat legitimam ſummam non requiratur, &
ea eſt, quia in his terminis inſinuatio apparet
contra præceptum diuinum, de quo in Euan-
461 gelio apud Matth. 6. ibi, *Te autem faciente
eleemoſyna, noli tuba canere, ſed neſciat, ſiniſtra
tua, quid faciat dextera tua &c.* ſuper quo loco
S Auguſtinus *ſerm. 60 de tẽpor.* inquit, hoc lo-
co dexterã ſignificare amorẽ DEI, & ſiniſtrã
vanã gloriã, *Neſciat, ait, ſiniſtra tua, quod faciat
462 dextra tua, ideſt, quod facit amor* DEI, *nõ cor-
rumpat vanitas, et cupiditas gloria humana* Hinc
ſcripſit Magnus ille Præſul Romanus, & verè
Maximus, Gregorius I. *in homil. ſuper Matth.
cap. 21. Sæpe,* ait, *vos fratres cariſſimos admonui
praua opera fugere, & Mundi inquinamenta
deuitare, ſed hodierna die Sancti Euangelij le-
ctione, compellor dicere, vt, et bona opera, quæ agi-
tis magna cautela, timeatis, ne per hoc quod à
vobis bene agitur, appetitus laudis ſubrepat, &
quod foris oſtenditur, intus à mercede euacue-
tur &c.* Propter ſupradictam ergo potentem
rationem, ſanè dicendum eſt inſinuationem
463 quo ad diſpoſita ad pias cauſas, eſſe contra
præceptum Euangelium, de quo ſùprà, nam
dum palam piè diſpoſita coram Iudice, alijſq.
perſonis, quaſi tuba canerentur, & apud acta
inſinuarentur, tũc donator facili negotio peſ-
ſimum

ſimum vanagloriæ fumum ſentiret, et ſic eua-
cuaretur omne meritum.

Sed ſi vera ſunt ſupradicta prout ſunt ve-
riſſima. Vnde prouenit quæſo inuentio, ſeu
465 chimera illa noſtrorum temporum, incon-
grua Euangelio, incognita Sanctis, & exoſa
Cœlo, ideſt præconizandi eleemoſynas, atq;
opera pia, cum tubis armorum, tropheorum,
& inſcriptionum in marmoribus, & metallis
inſculpeorum, Non tamen me latet, prætendi
466 neſcio, quem zelum, proprio exemplo alios
mouendi, quod quidem id non eſt damnandũ,
quando armorum, vel inſcriptionum appoſi-
tio non fit ex iactantia, vel inani gloria, ſecus,
467 ſi ad alium finem, quia in hoc eſt attenden-
da intentio piè facientis, ſed id prorſus ad
DEI iudicium ſpectat, qui ſolus iudicat, de oc-
cultis *can erubeſcãt in fin. 32. diſtinct gloſ. 1. in
can ſi omnia 6. quæſt. 1.*

Veriitamen regulariter loquẽdo, nam & be-
468 nè ſcimus, quod opus pium facientes, et
imponentes eorum inſignia, perdunt meritũ
cum iam receperint mercedẽ ſuam, vt ex no-
ſtris conſiderant. *Caſſan. in catbal Glor. Mũ-
di. p. 1. conſid. 13. in fin. verſ. aduerte tamen, quod
ponentes arma ſua in Eccleſijs, quas faciunt aut
in ornamẽtis, quæ donant Eccleſijs perdunt meri-
tum &c.* et Thom. Act. *in tract. de Lud. Scacob
quæſt. 10. principal. nu. 45. verſ. plures hac tem-
peſtate Sacella DEO dedicant, vanagloriam
quærunt. ideo ſæpe ex hac ſola inſcriptione nomi-
nis perdunt meritũ &c.* et ratiocinata eſt *Rota
in cauſa Gerunden. Sacriſtiæ 15. Maij 1634.
coram Reuerẽdiſs. D.* Dunozetto *Decano. §. Non
obſtat. verſ. ne teſtator perdat meritum, pro vt
perditur, quando in opere pio apponuntur inſi-
gnia &c. cum alijs ibi allegatis.*

Conſtantinus Romanorum Imperator, ve-
rè Magnus, cum tam celebres præclaraſque
memorias in honorem DEI, ac Sanctorum tũ
469 Romæ, tum in alijs pluribus Romani Orbis
ereverit locis, in nullis tamen modeſtiſſimus
Imperator ſui nominis, memoriæque titulum
470 inſculpſiſſe reperitur, quin contẽpſiſſe, quod
alij tantopere affectant à ſolo DEO retribu-
tionem, expectando, *idque ponderauit Card.
Baru. in Annalib. Eccleſiaſt. tom. 3. ad annum*
324. *numer.* 116, & poſt eum ex noſtris addu-
cit *Loter. in tractat. de re beneſic. tom. 2. lib. 2,
quæſt. 7. num. 9. verſ. Magnus Conſtantinus &c.*

Vbi etiam *num.* 7. arguendo à fortiori, ait
471 ſi Eccleſiam, vel Capellam ſundans, ibi ap-
ponat nomen propriũ, ſiue arma, ſiue inſignia
perdit meritum apud DEVM vt notum eſt,
et dixi iam ſupra *nu.* 468. idque multò magis
472 erit dicendum, ſi Eccleſiam, vel Capellã ſun-
dans, & dotans ſibi, ſuiſq; reſeruauerit iuſpa-
tronatus, hic enim mercedem ſuam videtur
recipere in hoc mundo.

Quare tales Fundatores, dum non ſibi re-
ſeruatunt iuſpatronatus, argui poteſt illud
473 remiſiſſe ratione maioris boni, cum ſit indu-
bitatũ, quod plus promereatur apud DEVM
ſundans Eccleſiam, vel Capellam, eaſque do-
tans, nullo reſeruato patronatu, quàm reſer-
uato. Quæſtio tamen iſta, an ſundans Eccleſiã,
vel capellam, aut beneficium nullo ſibi reſet-
uato iurepatronatus, an illud ad eum ſpectet,
474 et concluſio affirmatiua præualet, itaut fun-
datori quæratur patronatus abſque expreſſa
reſeruatione, et quamuis de hoc dubitauerit
Calderin in conſ 5. ad fin. de Iurepatron. & ne-
gatiuam ſententiam probauerit *Paul. de Cit-
tad. in tractat. de iurepatr. in 3. part. in 2. cauſ. ſub
nu. 13. verſ ſed contra banc opinionem*, Tamen
ſupradicta affirmatiua, eſt veriſſima, & iam
canonizata apparet, *vt conſtat ex latè deductis
per* Lambertin, *de iurepatr. lib. 1. par. 1 quæſt. 2.
art 4. à nu. 1. & à num. 12* refutat argumenta,
quæ in contrarium facere videntur. id etiam
defendit *Garz. de beneſic. part. 5. cap. 9. nu. 62.*
Azor. *inſtit. moral. tom. 2. lib 6 c. 29. in 9 quæſt.
cum alijs allegatis, per* Loter. *in eodem tractat de
beneſic. d. quæſt. 7. num. 4.* vbi teſtatur de veriſ-
ſima, & communiſſima ſententia, *& adde* Viu.
*de iurepatr. lib. 1. cap. 2. à num. 50. verſ. dummodo
expreſſè illud non remiſerit &c.* & ſic paſſim re-
ſpondit Rota, et præſertim *decıſ. 5. de iurepa-
tron. in antiq et deciſ. 517. nu. 2. verſ. etiam ſine
expreſſa fundatoris reſeruatione &c. part. 1. re-
cent. cũ alijs adductis in cauſa Calaritana Ca-
pella 19. Februarij 1644. coram* R. P. D. *Bichio.
§. Quamuis. verſ etiam abſque alia ſpeciali reſer-
uatione iuriſpatronatus, dummodo expreſſè non
remittatur, quia à Canone conceditur reſerua-
tio vt homines &c.*

Verumenimuero, cũ ſimus in materia præ-
ſumptiua, rem ſtatim ab effectu iudicabimus,
vt ſi in prima prouiſione de beneficio, facta
475 à primæua illius erectione fundator præſẽ-
tauerit, et ad eius præſentationem Epiſcopus
prouiderit, ſatis hinc colligitur declarata præ-
exiſtens voluntas fundatoris ſibi tale ius re-
ſeruandi, obſeruantia enim ſubſecuta, bene
indicat, quid geſtum ſit. *l. ſi de interpretatione.
ff. de legib. & in his terminis procedit deciſ* 676.
num. 2. part. 2. recent. Ex diuerſo autem inda-
gabimus, & ſic loquar in caſu noſtro, funda-
torem erga Diuinum Numen liberaliorem
476 fuiſſe mentis, ſi paſſus ſit beneficium proui-
deri, abſque aliqua ſua prouiſione, *vt benè de-
clarat Lãbertin. de Iurepatr. d. art. 4. ſub nu. 19.
verſ. & bene verum &c.* et Loter. *d. cap. 7. nu-
mer. 11. verſ. ſi paſſus ſit beneficiũ prouideri abſq;
alia ſua præſentatione &c.* Quod fortè tranſi-
ret ſine cõtrouerſia, ſi ex verbis fundationis,
477 poſſet etiam voluntas hæc generoſi, pij, ac
liberalis animi argui, veluti, *ſi profeſſus eſſet
fundator in ipſo actu, moueri intuitu eleemoſy-
na, aut ſpei retributionis æternæ, et pro redemp-
tione peccatorum ſuorum, parentum &c.* Iſtæ
478 enim cauſæ videntur directò contrariæ, ac-
quiſitioni Iuriſpatronatus, *Creſcent. deciſ. 1.
num. 3. de iurepatr.* et cenſuit *Rota in Albanen.*

Priora.

Digitized by Google

Prioratus 26. Nouemb. 1588. *coram bon. mem.*
Orano. *eſt deciſ.* 564. *numer. 7. verſ. et eo magis,*
ex quo fundatorem nunquam habuiſſe intentio-
nem &c part. 4. diuerſ. de qua materia alibi fu-
ſius loquar, cum hic non ſit locus.

Quamobrem, dum opera bona fiunt non
eſt canendũ tuba, ſicuti Hippocrytæ faciunt,
vt D E V S, qui videt in abſcõdito retribuat
eis, nam vt inquit *Riccardus Victorinus in*
479 *Cantic. part. 2. cap. 29.* Occultat bona ſua,
anima deuota, vt laudes non audiat, ſurda ad
hæc ſicut Aſpis obturans aures ſuas, ne audiat
480 voces incantationum, Incantatur enim lau-
dibus anima, vt mala ſua non videat, et de
bonis operibus ſallaciter ſe extollat.

Narrat Plinius *lib. 7. natur. hiſtor. cap. 2. pro-
pè fin.* ad extremos fines Indiæ Aſtomorum
gẽtem degere ſine ore, corpore totu hirtam
481 veſtiri frondium languine, halitu tantum
viuentem, et odore, quàm naribus trahunt,
Sic et ſtudioſi vanagloriæ, os nullum habent,
quo DEO laudes debitas pẽdeant à veri ho-
482 noris ornamentis inueſtes ſunt, nec quid-
quam habent præter frondes, hoc eſt huma-
narum laudum quiſquilias, halitu tantum vi-
483 uunt, aura ſcilicet vanægloriæ, quàm auri-
bus trahunt, cum ore careant, et numquam
cenent lautius, quàm dum laudantur.

Sicque omnino eſt fugienda vanagloria,
atque in terminis facientis eleemoſynam ad
484 pompam, vt non mereatur, ſed potius, de-
mereatur. ex noſtris tractãt *Io Andr. in cap. 1.
de coluſ. detegen ad fin. Stephan. de Caet. in repe-
tit. can ad limina 30. quaſt. 1. nu. 495. verſ unde
qui facit eleemoſynam, vel ſubſtinet martyrium
ad pompam demeretur &c.* Concludo hoc re-
quiſitum cum ſententia Sapient. in prouerb.
485 cap 21. *Munus* inquit, *abſconditum extin-
guit iras, & donum in ſinu, indignationem ma-
ximam &c.*

Et ſi in præludio præſentis voluminis in
486 quantũ potui excitaui omnes ad opera pia
peragenda, tamquã tuta via, quæ ducit in Cę-
lum, et hic pro fine ſubiungam, vt quæſo ma-
lignis vanagloriæ tentationibus magna vi
487 reſiſtatur, Et operetur, ſicuti fecerũt Iſraeliti
in reedificando Templum Hieroſolymitanũ,
qui timore Samaritanorum eis inſidiantium,
vna manu ædificabant, et altera ſtrictum gla-
dium tenebant, vt inimicos terrerent, et of-
488 fenderent, quãdo opus erat. Audiamus ver-
ba ipſa ſacrorum annalium 2. *Eſdr. cap. 4.* ibi,
*Vna manu ſua faciebat opus, & altera tenebat
gladium.* Ita, et quilibet Chriſtifidelis vna
manu debet opera pia facere, altera verò te-
489 nere arma reſiſtendi vanagloriæ acutis tẽ-
tationibus, nam et ſecundum Valer. Maxim.
490 *Nulla tãta eſt humilitas, qua dulcedine gloria
non capiatur.* Quare attendendum venit, vt
omnis occaſio vanagloriæ tollatur.

Diſcendum eſt à Saluatore Noſtro, euitare
491 vanagloriã, quot enim miracula ipſe ope-
ratus eſt, quot infirmos ſanauit, quot claudos
curauit, quot cœcos illuminauit, quot mor-
tuos ad vitam reſtituit, et tamen nullos ex
492 eis voluit in ſua ſequela, ideoq; et à ſe ſem-
per abdicabat *Vade in pace.* Luc. cap. 7. *Surge,
& tolle grabatum tuum, & ambula.* Ioan. c. 5.
Et dedit illi matri ſuæ. Luc. cap. 7. *Soluite eum,
& ſinite abire,* Ioann. cap. 11. Imo apud *Mart.
cap. 5.* Quidã, qui à CHRISTO liberatus fuit
493 à dœmone, qui valde eũ vexabat, ſupplici-
ter ab eo petijt admiſſum eſſe ad eius conſor-
tium, ſed renuit, ibi, *Non admiſit eum. ſed ait
illi, Vade in domum tuam &c.* Et quare id au-
diamus S. Ambroſium ſuper d. loc. *Cur,* ait,
494 *nõ recipitur liberatus, ſed domum redire iube-
tur niſi, vt iactantia cauſa vitetur, & fidelibus
daret exemplum.*

Reliquum tantum eſt, vt conſideretur ſtul-
495 titia humana, non riſu, ſed amaro fletu di-
gnam, quod enim proderit alicui, hic in hac
lacrymarum valle, tam anxiè ambitioſam in
496 operibus pijs memoriam quærere, ſi intra
paucos dies ab ea migrauerit in æternum
497 numquam rediturus, *Et vbi erit cruciabi-
tur, vt vbi non laudabitur,* O quam doloroſa
erit expectantibus præmium bonorum ope-
rum ab ALTISSIMO, reſponſio illa, Recepi-
498 ſtis mercedam veſtram. O dementia, quo-
uſque ludis in humanis? Tranſit namque
figura huius Mundi, Humana cuncta, fumus,
vmbra, vanitas, & ſcenæ imago, & verbo, vt
abſoluam, vno, Nihil, præter amare IESVM
CHRISTVM Dominum noſtrum.

Sub cuius glorioſo NOMIME finis ſit im-
499 poſitus huic volumini reſolutionũ legaliũ,
& ſi fortè aliquid in eo boni dixi, eidem ſit
GLORIA, HONOR, ET LAVS Omne enim
datũ optimum ab eo venit, Nam ipſe eſt vita
viuentiũ, ſpes morientium, ſalus, & requies
omnium ad eum peruenientium, & omnium
Chriſtifidelium principium, & finis.

Cæterum, præter amare D E V M, vt mox
500 dixi, omnia ſublunaria tenui filo pendent,
et optimè edoctus ab ipſa experientia Sapiẽ-
tiſſimus Rex ille Salamon, cum abundè om-
nia pretioſiora humana guſtaſſet, tandem
nauſeatus exclamauit, *vt habetur in Eccle-
ſiaſt. cap. 1.*

VANITAS VANITATVM, ET OMNIA VANITAS.

Digitized by Google

I N D E X
RERVM, ET MATERIARVM
LOCVPLETISSIMVS
RESOLVTIONVM PRACTICABILIVM
IN PRAESENTI VOLVMINE
CONTENTARVM
ALPHABETICO TRAMITE DIGESTVS.

A

ABSOLVTIO iuramenti, non eſt petenda, ſi verè non fuit iuratum, dũ tantum fingitur iuramentũ. *cap.*100.*num.*440.

Abyſſus abyſſum inuocat, & abſurdum expectat aliud *cap.*48.*nu.*430.

Abyſſus ſicuti abyſſum inuocat, ita quoque copia voluminum legaliũ iam editorum videtur indigere multitudine edendorum. *in prælud. num.*5.

Acceptatio donarionis nõ retrotrahitur in præiudicium eorum, quibus interim fuit ius quæſitum. *cap.*91.*num.*59. Vide in verb. Donatio.

ACCESSORIVM.

Acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis, etiamſi illud ſit dignius, & prætioſius. *cap.*59. *num.*313.

Acceſſorium, quod ſequatur naturam ſui principalis, id non ſolum procedit in fauoralibus, ſed etiã in materia pœnali. *c.*59.*n.*314.*&* 317.

Acceſſorium ſi ſequitur naturam ſui principalis in odioſis, ideoque multò magis procedit in fauorabilibus. *cap.*59.*nu.*317.

ACCIDENS.

Accidens, quando eſt contra, vel præter naturã, tollit effectum præſumptionis ipſius naturæ. *cap.*14.*nu.*190.*&* 191.

Accidentia non poſſunt ſtare ſine ſubiectis, nec probari, nec intelligi. *cap.*24.*numer.*27.

Accidentis eſt, eſſe, & ineſſe. *cap.*24.*nu.*27.

Accidentia abſurdum eſt, vt quis plus amet, quã ſubſtantiam. *pr.nu.*460.

Accurſius non potuit habere notitiam omnium Curiarum Orbis. *cap.*38.*nu.*84.

Accuſatores, & teſtes minimè eſſe poſſunt, qui ante externũ diem erant inimici accuſari, cũ mutatio ſubitanea nõ pręſumatur. *c.*15.*n.*229

ACTA.

in Actis, ſi non legatur citatio, probatur negatiua, quod ea non fuit facta. *cap* 99.*nu.*397.

Acta habent vim teſtium. *cap.*2.*nu* 147.

ex Actis, quando aliquid liquidò conſtat, tunc id non obnubilatur per ſolam negationem. *cap.*42.*nu.*523.

Acta iudicij, licet non requirant teſtes, tamen procedit in his, quæ verè ſunt de actis. *cap.*2. *numer.* 156.

apud Acta, ſi fiant ea, quæ alibi poſſunt expediri, vt ſunt contractus, teſtamenta &c. an tunc requirantur teſtes. *ibidem. n.*157 *et* 158.

apud Acta, vel coram teſtibus ſeptem, quod ſit factum teſtamentum paria ſunt *cap.*2.*nu.*146.

apud Acta geſta coram Iudice dicuntur notoria, & ideo non egent teſtibus. *cap.*2.*nu.*155.

ACTIO.

Actio omnis vacare debet quidem temeritate, & negligentia. *cap.*71.*nu.*243.

Actione reali, quando agitur, tunc conueniri poteſt hæres, etiam de tempore quo pendet terminus ad conficiendũ inuentarium. *cap.*62 *nu.*76. quia conuenitur vti poſſeſſor. *num* 77.

Digitized by Google

Actio mixta, quare magis ſequatur naturam perſonalis actionis, quàm realis. *cap.* 56. *n.* 93.

Actio non datur, ceſſante intereſſe. *cap.* 88 *n.* 131.

ſine Actione agentem, Iudex ſurda aure poteſt pertranſire, *cap.* 88. *nu.* 145.

Actio perſonalis non tranſit in ſingularem ſucceſſorem. *cap.* 88. *num.* 134.

ſine Actione venientem ad iudicium ſi Iudex non repellat, & id conſtet ex actis, tenetur parti ad intereſſe, dum ipſa id petijt. *cap.* 88. *numer.* 152.

ſine Actione agens, ſi id pateat ex actis, poteſt Iudex eum repellere à limine iudicij, etiam nemine petente. *cap.* 88. *nu.* 147.

Actorem agentem ſine actione, Iudex debet à iudicio propellere, etiāſi reus dediſſet libellum. *cap.* 88. *nu.* 148.

Actor veniens ad iudicium ſine armis, ideſt ſine actione, Iudex etiamſi reus id non petat poteſt ei imponere ſilentium. *cap.* 88. *numer.* 146. & 156.

Actorē non poſſe, ſine actione in iudicio experiri, id importat exceptio tua non intereſt. *cap.* 88. *nu.* 127.

A C T V S.

Actus ſine voluntate factū eſt tamquā Cymbalum tinniens dans ſine mēte ſonum. *c.* 1. *n.* 17.

Actus omnis beneplaciti eſt ſine anima, dum non reperitur formatus conſenſu, & voluntate. *cap.* 1. *nu.* 18.

Actus ad hoc, vt dicatur coactè factus, requiritur aliquod factum præcedens. *cap.* 5 *nu.* 27.

Actus, quando debet fieri in ſcriptis, non præſumitur factus, niſi ſcriptura oſtendatur. *cap.* 98. *num.* 339.

in Actu quantò quiſque aliquando minus proſpexerit, tantò melius à caſu euenire ſolere, non eſt nouum id aſſerere. *cap.* 17. *nu.* 494.

Actus, ſi requirat certam qualitatem ea non probata corruit actus. *cap.* 24. *nu.* 57.

Actus geminatio ſolet operari ad oſtendendam deliberatam voluntatē facientis. *cap.* 91. *n.* 47.

in Actibus humanis magis creditur factis, quā verbis. *cap.* 59. *nu.* 289.

Actus, ſi non ſit à principio nullus, quia nō fuit ſeruata forma accidentalis, conualeſcit ea ſuperueniente. *cap.* 30 *nu.* 552.

Actus geſtus à furioſo, quamuis rectè factus non valet, ſi paulò poſt furorem fuit geſtus, Quia integra mente nō præſumitur ille adhuc eſſe. *cap.* 15. *num.* 221.

Actus geſtus ab eo, qui fuit iam olim furioſus, debet annullari, non docto de ſana mente. *cap.* 14. *num.* 167.

Actus, vt præſumatur validus, ſemper in dubio eſt capienda interpretatio, *cap.* 75. *num.* 182. & 183.

Actus, vt valeat, fingitur omnia præceſſiſſe, quod facit actum valere. *cap.* 42. *nu.* 369.

Actus tribuitur non exequenti, ſed ordinanti. *cap.* 81. *num.* 71.

ad Actum ipſum teſtandi, quando fuit deuentū, an intret concluſio de legendo, & publicando teſtamento per Notarium. *cap* 39. *nu.* 206.

Actus validitas non poteſt dari, quando deficit illius ſubſtantia. *cap.* 17 *nu.* 481.

Actus ſingulorum hominum, ſi benè perpenderentur nullus eſſet ſapiens. *cap.* 19. *nu.* 667.

Actus aliquos furoris, ſi tantum quis fecerit eos per accidens præſumitur feciſſe. *cap.* 15. *n.* 258.

Actus ſi peccet ex defectu deliberatæ voluntatis, in vanum quæritur de eius ſubſiſtentia. *cap.* 7. *num.* 225.

Actum nihil dicitur, quando aliquid ſupereſt agendum. *cap.* 9. *nu.* 432.

Actus attribuitur ordinanti, & executor deſeruit tamquam res inanimata. *cap.* 82. *num.* 98.

Actus quilibet à ſtulto prudenter geſtus valet. *cap.* 15. *nu.* 288.

Actus omnes ſunt indifferentes, vbi deficit voluntas. *cap.* 17. *nu.* 480.

Actus non poteſt dici perfectus, dum ſupereſt aliquid agendi. *cap.* 7. *nu* 235.

Actus contra iuris diſpoſitionem, quando eſt initus ſi pœna iniungatur inualida eſt. *cap.* 50. *numer.* 34.

ex Actu nullo non datur delictum, & conſequēter nec pœna. *cap.* 50. *nu.* 54.

Actus geſtus remanet validus non obſtante cōtradictione teſtium ſupernumerariorū. *cap.* 41. *numer.* 280.

Actus quod præſumatur factus à prudenti, vel à ſtulto ex qualitate ipſius diſpoſitionis, eſt opinio Io. Andr. ſingularis & peregrina. *c.* 15. *num.* 275. & 276.

Et eſt verior, & rationabilior concluſio, & in diuerſis Orbis Tribunalibus recepta. *ibidem. num.* 277. & 280.

de Actu, quando fit mentio, intelligitur de valido. *in prælud. num.* 122.

Actus annullatiuus eſt ſignum formæ. *cap.* 99. *numer.* 408.

Actus voluntariæ iuriſdictionis non fiunt in inuitum, cum poſſit pœnitere. *cap.* 92. *nu.* 107.

Actum agit, qui mortalium mortem deflet. *cap.* 89. *num.* 256.

Actus ſubſtantia non præſumitur ex diuturnitate temporis. *cap* 98. *num.* 342. & 350.

Actus, vbi non eſt neceſſarius, ſi ineptè fiat, non vitiat. *cap.* 32. *nu.* 691.

Actus debet fieri in ſcriptis, ergo non poteſt probari teſtibus, non eſt bona conſequentia. *cap.* 98. *num.* 372.

Actus ipſi non tantum ſunt contemplandi ſimpliciter, ſed in quo ſit contemplatio. *cap.* 70. *numer.* 160.

Actus quando ad vnum pertinet, tunc ſi duo gerant illum, videtur vnus nomine alterius gerere. *cap.* 70. *num.* 180.

Actus, vt ſubſtineatur capienda eſt omnis interpretatio, etiam verba impropriando. *cap.* 42. *num.* 373.

in Actibus pro menteceaptis celebrandis cuncta gratis debent procedere, *cap.* 12. *nu.* 81.

con-

Digitized by Google

contra Actus veritatem non attenditur inſtrumentum, quantumuis publicum. *cap 3.n.192.*

Actus, vt potius valeat, quam pereat pronunciandum eſt. *cap.42.num.367.*

pro Actus validitate fingitur omnia præceſſiſſe, cum omnibus ſolemnitatibus *cap.42.nu.368.*

Actus eo modo, quo naſcitur, eodem modo poteſt diſſolui *cap 11.nu.672.*

Actus, ſi fieri debeat in ſcripturis, tunc non admittitur probatio præſumptiua, ſed debet exhiberi ſcriptura. *cap.97.nu.313.*

ex Actibus inferentibus ad paruam prudentiam non infertur ad dementiam. *cap.19 nu.683.*

Actus quãdo geritur publicè coram Iudice, ceſſant ſuſpiciones falſitatis, & fraudis. *cap.2. numer.162.*

Actus voluntarij non vlterius extenduntur, quã geruntur. *cap.60.nu.372.*

Actus ſuper quo appoſitum eſt iuramentum ſi corruat, corruit etiam ipſum iuramentum. *cap.95.num.116.*

Actus factus à furioſo, ſicut quilibet prudens faceret, nullius eſt roboris. *cap.15.nu.303.*

Adiectione non indiget plenitudo. *pr.num.8.*

A D I T I O.

Aditio hæreditatis, non præſumitur ex mandato ad adeundam hæreditatem dato, cum poſſit illud ſuſpendi *cap.92.num 97.*

Aditio hæreditatis non præſumitur ex mandato dato, ad adeundam hæreditatem, cum iſte ſit actus ſeparatus ab ipſa aditione. *cap.92.n 98.*

Aditio hæreditatis an præſumatur ex mandato dato, ad adeundam hæreditatem, eſt quæſtio ardua. *cap.92.nu 99.*

Aditio hæreditatis confirmat omnia geſta à defuncto, & ipſe hæres obligatur *cap.63.n.136.*

Adminicula poſſunt reddere plenam imperfectam probationem. *cap 18.nu.412.*

Administrator ille præſumitur in dolo, qui procraſtinat librum adminiſtrationis producere. *prælud.nu.243.*

Adminiſtratoris qualitas immediatè agentis nõ ſpectatur, ſed agentis. *cap.82.nu.125.*

Adimplementum formæ neceſſitatis cauſa admittitur per æquipollens. *cap 37.nu.54.*

Adrianus Summus Pontifex aſsiduè exorabat DEVM, vt dexteram apponeret, vt tam graue onus ferè poſſet. *cap.2.nu.110.*

Adrianus Papa nihil ſibi infelicius in vita duxit, quàm imperare. *cap.2.nu.111.*

Adrianus Imperator egregius, quid ordinauerit ex quo ſeruus furioſus in ipſum ruit cũ gladio *cap.17 nu 516.& 517.*

Aduerbium, coram, importat actualem, & naturalem intelligentiam. *cap.37. nu.14.*

Aduerbium, coram, excludit intelligentiam eã, quæ ex ipſa præſentia reſultat. *cap.37. nu.14.*

Aduerbium, omnimodo, quid importet. *cap.37. num.17.& 18.*

Aduerbium, omnimodo, eſt præciſum, & facit, vt quis omnino teneatur ad factum, *cap.37. numer.19.*

Aduerbium, omnimodo, eſt adeo præciſum, vt habeat vim decreti irritantis. *cap.37.nu.20.*

Aduerbium, omnimodo, quamuis habeat naturam præciſam recipit tamen interpretationẽ à iure communi. *cap.37.nu.21.*

Aduerbium, palam, importat exauditionem, ac intelligentiam. *cap.37 num.15.*

A D V L T E R I V M.

in Adulterii crimine nullatenus poteſt procedi ex officio. *cap.23.num.91.*

Adulterij crimen licet quinquennio præſcribatur, id tamen ceſſat, ſi crimen inceſti coniunctum habeat *cap.78 num.362.*

Adulterium ſatis probatur ex nocturna virorũ admiſſione, ad effectum tamen ſeparationis Thori, & amiſſionis dotis *pr.num.240.*

Nõ tamen, vt poſſit criminaliter puniri. *ibidem.*

de Adulterio quilibet de iure 12 tabularum poterat accuſare. *cap.23 num 94.*

Adulterium per vxorem commiſſum, non poteſt à Iudice, vel ab alio extraneo accuſari, nolente marito, & quare. *cap 23.num.92.*

Adulterũ occidere, licet lex generaliter id permittat, non tamen tali caſu poteſt libertus occidere patronum, & quare. *cap 44. nu.105.*

Adulterij, ſi fateatur mulier accuſata de furto, an ex tali confeſſione ſic facta, poſſit condemnari ad pœnam adulterij *cap.23 nu.90.*

A D V O C A T V S.

Aduocati iniqui ſunt ſtellæ, ſed erraticæ, quæ habent duplicem motum, ſcilicet pro, & contra. *prælud.nu.589.*

Aduocatus quidam cum iactaret, ſe multum acquiſiuiſſe pro vna aduocatione alius reſpõdit ego plus acquiſiui, vt tacerem *pr.nu.590.*

Aduocato cum cliens dederit currum, & aduerſarius eidem Aduocato donauerit equos, quid euenerit. *ibid.nu.591.*

Aduocato cuidam cum fuiſſet datum, certum quid à cliẽte, vt pro eo loqueretur, & cum coram Iudice Aduocatus tacitus ſtaret, & interrogatus de ſilentio quid reſpondit. *ibid.n.592.*

Aduocatus non debet creari in Iudicem propter cõſuetudinem ſumendi munera à clientibus. *prælud.nu.162.*

Aduocatus ardere debet, ſi vellit Iudicem aſcendere. *cap.31 nu.620.*

Aduocatus quidam cum recuſaſſet ſumere patrocinium cuiuſdam malæ cauſæ & cum fuiſſet ei oblata magna ſumma aureorum eam ſumpſit, & quid dixit. *in prælud.num.650.*

Aduocatus quidam dum erat in ſæculo omnes cauſas cuiuſdam Monaſterij vincebat, factus poſtea in eo Monachus, & Aduocatus pro eo, tunc omnes illas perdebat. *pr.nu.596.*

De qua re ſummè admiratus Abbas, quid ei reſpondit Aduocatus. *ibidem.*

Aduocatus imperitus ad nihil tenetur, ob damnum ſecutum ob eius imperitiam, ſi clienti nota erat illius ignorantia, vel ſi ipſe cliens ſit etiam Doctor. *pr.nu.22.*

Aduocatus non tenetur habere tantam ſcientiã,

vt ſit alter Bartolus. *ibidem. numer.* 22.

Aduocatus imperitus tenetur ad reſarciendum damnum ob ſuam culpabilem ignorantiam, ſecutum. *pr. num* 20.

Aduocati ignorantia, cum ſit indirectè voluntaria, ſic etiam damnum ſecutum, eſt indirectè voluntarium. *ibidem.*

Aduocatus, vel alius cauſidicus ex vi ſui officij tenetur eſſe ſufficienti peritia inſtructus. *prælud. num.* 21.

Et ſcire ea, quæ communiter ad eius officium ſpectant alias culpæ eius aſcribitur. *ibidem.*

Aduocati, Procuratores &c. eò, ſunt iniquiores, quantò magis auari ſunt. *pr. num.* 621.

Cauſidici auari non ſolum ſpoliant bonos clientes, ſed etiam vulneribus afficiunt. *ibidem.*

Aduocatus an excuſetur à peccato omni defendendo iniuſtam cauſam ſtante eius ignorantia *prælud. nu.* 19.

Aduocati boni ſunt tamquã ſtellæ fixæ, in DEO tantum. *pr. nu.* 588.

Aduocationis officium DEVS in hoc mundo, ſæpius exercuit. *vide in prælud nu.* 664.

Aduocati æqui gloriari poſſunt ſe gerere officiũ Saluatoris noſtri, adeo laudabile, & meritorium. *pr num.* 666.

Aduocati morem gerendo partibus, aliquando nõ curant amplecti veritatem. *cap* 88. *n* 146.

Aduocati nonnulli parabolani ſunt, qui cauſæ victoriam, ſicuti Medici ſanitatẽ promittunt. *cap.* 88. *num.* 139.

Aduocati, & Procuratores iniqui damnantur, in quo peccarunt. *pr. nu.* 610.

Aduocati cuiuſdam famoſi lingua diu putreſacta fuit ante mortem. *pr. nu.* 611.

Aduocatus quidam ſtatim infirmatus loquelam amiſit, quamuis adhuc leuis eſſet infirmitas, & perquæſito ore, nulla erat lingua. *prælud. numer.* 612.

Aduocatus quidam propter eius eloquentiam dicebatur habere linguam auream, & quid acciderit poſt eius mortem. *pr. nu.* 613.

Aduocatis bonis magnum præmium eſt reſeruatum in Cœlo, nã & fulgebunt quaſi ſtellæ. *prælud. num.* 660.

Aduocati pij plus apud DEVM merentur, quàm ſacri verbi Concionatores, ſed quis eſt hic? ſecundùm Marcheſ. ſed reijcitur. *pr. nu.* 661.

Aduocationis officium laudandum eſt, non ſolũ quia eſt licitum, & honeſtum, ſed etiam quia neceſſarium, & meritorium eſt. *pr. nu.* 662.

pro Aduocata ſua, ſi quis ſuſcipiat Beatam Virginem, non dubitet de victoria ſuæ cauſæ. *prælud nu.* 673. & 674.

Aduocati officium CHRISTVS apud Patrem exercet pro genere humano. *vide in prælud. numer* 665.

Aduocatus bonus quaſi in DEVM tranſmutatur. *pr num.* 653.

Æquitas, quod repugnat, numquam cenſetur conceſſum in abſoluto arbitrio. *cap.* 71. *n.* 249.

Æquitas, quando non habet certos terminos conſtitutos à Lege, id religioni iudicantis relinquitur. *cap.* 23. *num.* 99.

Cum impreſſione imaginis Magni Ducis Patrocinium tunc ſumendo quomodo exclamauerit. *in prælud. nu.* 650.

Aer ſicut ſine Sole vmbra eſt. ita eſt ſine virtute percipere dignitatem. *cap.* 10. *nu.* 50.

AFFECTIO.

Affectio ex continua cõuerſatione efficitur maxima. *cap.* 67. *num.* 36.

ſine Affectione non debent eſſe Chriſtiani, deſpiciendo ſuos proximos affines pauperes. *cap.* 73. *num.* 80.

Affectus erga perſonam, vel locum teſtatoris conſiderari debet de tempore conditi teſtamenti. *cap.* 69. *nu.* 106.

Affectio magna eſt potentior, quam conſanguinitas gradus. *cap.* 67. *nu.* 33.

Affectionem ad ſuos propinquos quilibet præſumitur habere. *cap.* 88. *num.* 167.

ad Affectum, & non ad donum dantis, etiamſi minimum ſit, vt de calice aquæ frigidæ, reſpicit DEVS. *cap.* 5. *nu.* 34.

Afflictio non eſt addenda afflicto. *cap.* 18. *nu.* 572.

Afflictio, quod ſit ſuper addenda afflicto, Iura perhorreſcunt id facere. *cap.* 90. *nu.* 293.

Affirmatiua vbi probari poteſt aliter, quàm per certam ſcripturam, tunc negatiua non probatur concludenter ex inſpectione eiuſdem. *cap.* 99. *nu.* 402.

AGENS.

Agens ad ea, quæ ſua, non intereſt, numquam auditur in iudicio. *cap.* 88. *nu.* 155.

Agenti, cuilibet de Mundo poteſt obijci tibi nõ competit ius agendi, quia tua non intereſt. *cap* 88 *num.* 156.

Agens in omnibus cautè, in nihilo damnificatur. *cap.* 58. *nu.* 231.

Agens omnis, agit propter finem, & finis eſt, qui mouet agentem. *cap.* 89. *nu.* 237.

Agere nemo præſumitur velle negotia propria oſcitanter, & incogitatè *cap.* 26. *nu.* 247.

ad Agendum id, quod habetur pro non ſcripto, & pro non facto, nemo cogi poteſt. *cap.* 92. *numer.* 110.

Agens ſine actione officio Iudicis poteſt repelli à limine iudicij. *cap.* 88. *nu.* 127.

Agens cautè, ſi etiam aliquando capitur, & quid erit, ſi ineptè negotietur. *cap* 71. *nu* 239.

ab Agendo, & excipiendo, repellit exceptio tua non intereſt. *cap.* 88. *nu.* 144.

Alciatus qualis fuerit, id magno eius præceptori Iaſoni, referre debuit, ſed incraſſatus recalcitrauit. *cap.* 40. *nu.* 253.

Alciat. cum bellica clade cenſu affligeretur, ſumpſit onus aduocationis, alioquin &c. *cap.* 40. *numer.* 256.

Alciat. neceſſitate impulſus, & marſupij implendi cupidus pro clientibus reſpondebat, &c. *cap.* 40. *nu.* 257.

Alexan-

Alexander Magnus, dum tantum dixit militibus ſe velle eorũ æs alienum perſoluere nullus acceſsit ad eum, & quo facto, omnes acceſſerunt. *cap.59.nu.293.294.& 295.*
Alexander Magnus deriſus fuit à Seneca, de illo ſuo falſo cognomine Magni. *cap.56.nu.130.*
Alexander Magnus morti proximus rogatus deſignare futurum Regem, quid prudenter reſpondit. *cap.45.nu.208.*
Alexander Magnus moriens, & loqui non valẽs, deſignauit Regem futurum per anuli dationem. *cap.45.num.210.*
Alexander Imperator optimus, tantum inuitos, & non ambientes in adminiſtranda Republica admittebat. *cap.76.num.268.*
Alexãder Imperator ſolitus erat aſsignare magna ſtipendia Iudicibus. *pr.nu.563.*
Ne iuſtitiam venderent, neue ipſi contemnerẽtur. *ibidem.*

ALIENATIO RERVM ECCLESIASTICARVM.

Alienatio bonorum Eccleſiæ facta in conſanguineos Prælati, a iure habetur pro ſuſpecta. *cap.73 num.97.*
in Alienatione bonorum Eccleſiæ, euidens, & clara debet eſſe neceſsitas, vel vtilitas, aliàs ſi ſit turbida, nihil fit. *cap.2.num.101.*
in Alienationibus bonorum Eccleſiæ, ſi euidens vtilitas non requireretur, facilè beneficia remanerent de pertica. *cap.2.num.100.*
in Alienatione bonorum Eccleſiæ, quãdo interuenit authoritas Papæ, non requiruntur aliæ ſolemnitates. *cap.2.nu.97.& 98.*
in Alienatione bonorum Eccleſiæ vtilitas non probatur ex aſsignatione rei æqualis valoris. ſicuti nec ex ſolo valore redditũum, ſed etiam proprietaris eſt iuſtificanda. *cap.2.nu.102.*
in Alienatione iuris quærendi Eccleſiæ an requiratur beneplacitum Apoſtolicum. *cap.70. numer.102.*
Alienatio bonorum Eccleſiæ, cum hodie non poſsit fieri ſine beneplacito Apoſtolico vltra illud, requiritur iuſta cauſa. *cap.2.nu.98.*
in Alienatione bonorum vtilitas euidens, vel neceſsitas non probatur ex ſola aſſertione partium, ſed aliundè id eſt iuſtificandũ. *cap.2. numer.103.*

ALIENATIO IN PROPHANIS.

in Alienatione bonorum ſi ſtatutum requirat requirat conſenſum alicuius, dato, quod facta ſit de licentia Principis, valet ſine eo. *cap.2. numer.95.*
Alienari duplici prohibitione, quando aliquid eſt prohibitum, tunc talis prohibitio non præſcribitur *cap.78.nu.361.*
Alienare, quod ſuum eſt, aliud eſt, & aliud non acquirere. *cap.70. nu.193.*
Alienationis prohibitio legis, & hominis, quando ſimul concurrunt, faciunt, vt nec in caſu aliàs permiſsio fiat alienatio. *cap.4.n.364*
Alienari non poſſunt bona eorum vigore auth. res quæ C. commun. de legat. qui non tenentur dotare. *cap.74.num.24.*

ALIMENTA.

Alimenta, quod ius Ciuile deneget ſpuris, hoc intollerabile eſt. *cap.74.nu.128*
Alimenta denegare aliud non eſt, quàm occidere aliquem. *cap.74.num.129.*
Alimenta cum iure naturæ filijs etiam ſpurijs, deaeantur, tolli ea, illis non poſſunt. *cap.74. numer.142.*
Alimenta etiam in terris Imperij filijs ſpurijs debentur. *cap.74.num.143.*
Alimenta filius an recognoſcat à patre, vel à iuris diſpoſitione. *cap.25.nu.142.*
pro Alimentis debitis filijs ſpuriis, quouſque obnoxia ſint bona patris. *cap.74.num.147.*
Alimenta, ſi alicui relinquantur, donec præuideatur de beneficio, qualiter id intelligatur. *cap.84. num.243.*
Alimenta negare eſt hominem occidere, & occidere hominem eſt peccatũ mortale. *cap.73. numer.124.*
per Alium, quod quis facit, per ſe ipſum facere videtur *cap.62.num.305. & cap.76.num.237.*
per Alium ſæpe quis conſequitur, quod per ſe non poſſet. *cap.56.nu.63.*
Ambitionis vertigo non eſt peſtis maior in Ciuitatibus. *cap 76.nu.253.*
Ambitio eſt omnium ſcelerum elementũ *cap.76 numer.253.*
Ambitio eſt peſtis diabolica. *cap.77. numer.346. & 347.*
Ambitio eſt cauſa, vt electio de propria perſona non valeat. *cap.76.nu.265.*
Amens idem eſt, quàm ſine mente. *cap.12. numer.60.*
Amentia, ſeu dementia eſt aſflictio animi lumine carens *cap.12.num.62.*
Amentiæ ſpecies videtur eſſe, dum quis bona ſua incertæ perſonæ relinquit. *cap.67. num.5.*

A M O R.

Amor patris in liberos qualis ſit, verbis conſequi non poteſt. *cap.25.nu.122.*
Amor nullus eſt, quod vincat maternũ. *cap.72. numer.31.*
Amoris ardorem in filios nemo nouit, niſi ſit pater. *cap.25.num 123.*
Amicitia continua, fideli tamen, & dulci, nihil eſt, quod magis delectet animum. *cap. 67. numer.37.*
Amici burſales hodie ferè omnes ſunt ſecundum Ripam. *cap.90.num 275.*
Amicorum fidelium, & dulcium conuerſatio, ſolicitudinem lenit, hilaritatem inducit, & conſpectum delectat. *cap.67.nu.38.*
Amicorum verorum ferè ſemen infelici ſorte, amiſſum eſt. *cap 90.num.275.*
Angelus DEI excommunicato non aſsiſtit ipſaq; animalia irrationabilia, rationabiliter eum abhorrent. *cap.90.num.336.337.& ſeqq.*
Angelis ſuperbientibus DEVS non pepercit, quantò magis hominibus, qui ſunt vermines, & illi ſolum cogitarunt. *cap.76.nu.236.*

ANI-

ANIMA.

Anima cœteris rebus eſt præferenda. *cap.* 35. *numer.* 153.

Animam propriam, quando quis hæredem inſtituit ex hoc oſtenditur pias cauſas eſſe hæredes inſtitutas. *cap.* 50 *num.* 18.

Animam ſuam nemo præſumitur voluiſſe defraudare, in extremis agens, ne diminueret patrimonium. *cap.* 54. *nu.* 278.

Anima defuncti, quod detineatur in purgatorio, donec reſtituantur male ablata, iuxta eius præceptum, ab hærede, eſt opinio falſa, & riſu digna. ſeu cōmiſeratione *cap.* 62. *n.* 94 & 102.

Animæ in Purgatorio exiſtentes, nihil omninò poſſunt in termino, & non in via exiſtentes. *cap.* 62 *num* 96.

Anima omnium humanorum actuum eſt volūtas. *cap* 5. *num.* 29.

Animæ defunctorum eodem modo iuuantur in ſacrificijs Miſſarum quocumque in loco eadicantur. *cap.* 68. *num.* 94.

Animæ in Purgatorio exiſtentes, nec mereri, nec demereri poſſunt. *cap.* 62. *num.* 96.

Animæ defunctorum in gratiam decedentis, ſi in Purgatorio detinerentur ex culpabili culpa hæredum, quale abſurdum ſequeretur. *cap* 62. *num.* 97.

Animæ defunctorum, quod plus prodeſſet factū extrinſecum hæredis, quàm factum proprium, hoc nullatenus aſſerere debemus. *cap.* 62. *n.* 98.

Animalia præſumuntur eius cuius eſt ſignum, ſeu mercum in corpore animalium impreſsū. *cap.* 27. *num.* 335.

ANIMVS.

Animi paſſiones, cum cerni non poſſint, ideoque qualiter probari poſſint. *cap.* 13. *num* 134.

Animus deliberatus in vltimis voluntatibus, tamquàm cauſa efficiens ſi non adſit, nihil ponitur in eſſe. *cap.* 6. *num.* 218.

Animum deliberatum teſtandi, vt probent teſtes, quid requiratur. *cap.* 6 *nu.* 219.

in *Animo* ea, quæ conſiſtunt, aliter probari non poſſunt, quàm per aſſertionem agentis. *cap.* 6. *numer.* 220.

Animum deliberatum alicuius non poſſumus agnoſcere, ſi verba nullatenus id ſuadeant. *cap.* 6. *num.* 221.

ad *Animum* magis, quàm ad datum reſpicit DEVS, cum ſit ponderator ſpirituum. *cap.* 5. *numer* 33.

Animi paſſiones vehementes, durare præſumuntur, niſi contrarium probetur. *cap.* 14. *nu.* 174.

Animi conſilium moribundus, non præſumitur habere, cum tunc lāgueat intellectus. *cap.* 19. *numer* 692.

Annotationes, quæ fiunt in libris ad memoriam confectis, cenſentur potius factæ incidenter, quàm animo diſponendi. *cap* 46. *nu.* 303.

Annus Nouitiatus quare, fuerit inductus. *cap* 5. *numer* 43.

Antigonus Rex, quid reſpondit iuueni petenti ab eo ſtipendium in gratiam ſui patris ſenis, & in militia ſatis gloria clari. *cap.* 62. *nu.* 108.

Apotheca veniunt ſub legato domus, dum non fuerunt exceptæ. *cap.* 5 *num.* 89.

Apothecæ appellatione veniunt etiam remiſſæ. *cap.* 5. *num* 90. 91. & 92.

Apothecæ appellatione an veniant etiam manſiones pro rhedis reponēdis. *cap.* 5. *n.* 80. & 97.

Apotheca dicitur quælibet Cella in qua aliquid reponitur, quæ ſit repoſitorium *cap.* 5 *nu* 98.

Appellatio ab interlocutoria, vt valeat, debet exprimi cauſa, pro forma. *cap* 37. *nu.* 67.

Aqua dum deſideratur ſolitum eſt Cœlum aſpici, ſed non in regione Ægyptij, quorum incolæ numquam Cœlum reſpiciunt. *in pr. nu.* 126.

Arandum non eſt, cū boue, & aſino. *cap* 56. *nu* 60.

ARBITRIVM.

Arbitrium Iudicis multum operatur, in danda fide teſtibus, inſtrumentum reprobantibus. *cap.* 42. *num.* 362. & 359.

Arbitrium quantumuis liberum obligat ad præſtanda illa, quæ quiſque ſolet præſtare in rebus ſuis, vel ſibi fieri vellet. *cap.* 71. *nu.* 245.

Arbitrium non debet eſſe beſtiale. *cap.* 71. *n.* 146.

Arbitrium boni viri in vltimis maximè voluntatibus ſemper poteſt certificari iuxta diuerſitates caſuum, & quantitatem patrimonij. *cap* 80. *num.* 54.

Arbitrium, ſi alicui ſit commiſſum in vltimis voluntatibus, ſi ille non arbitratur, receditur ab illius perſona. *cap.* 80. *nu.* 55.

Quod ſpeciale eſt in vltimis voluntatibus, & ſecus eſt in contractibus. *cap.* 80. *nu.* 56.

in *Arbitrio* alicuius libero quoties aliquid cōmittitur, tunc intelligitur de abſoluto. *cap.* 71. *num.* 209.

Arbitrium liberum conceſſum alicui, vt diſtribuat bona relicta in pauperes, non extenditur, vt poſsit eligere non pauperes. *cap.* 71. *num* 210 & 212.

Arbitrium, vt ſit regulatum à iure in materia diſtributionis bonorum inter pauperes, ſtante ſuper hoc arbitrio cōceſſo à teſtatore executori, plura requirit. *cap.* 72. *nu* 7.

Arbitrium etiam à teſtatore habens executor diſtribuēdi bona inter pauperes, tunc etiam poterit eligere pauperes cōſanguineos teſtatoris. *cap.* 73. *num.* 101. & 102.

Arbitrium ſemper cenſetur annexum tacitè in relictis ad pias cauſas *cap.* 78 *num.* 356.

Arbitrium liberum licet detur alicui ſemper intelligitur æquitate ſeruata. *cap.* 71. *nu.* 248.

Arbitrium ſimpliciter conceſſum, intelligitur de arbitrio boni viri. *cap.* 77. *num.* 2.

Arbitrium boni viri eſt certum *cap.* 80. *nu.* 50.

Arbitratu ſuo teſtator moderatur leges in ſuo teſtamento. *cap.* 86. *nu* 55.

Arbor ſi ad oſtium cuiuslibet viri intereſſe dediti poneretur, omnes Ciuitates cœteraque loca, magna arrea eſſent. *in prælud. nu.* 699.

Argento, qui caret fruſtra vtitur argumento. *in prælud. num.* 168.

ARGV-

Digitized by Google

ARGVMENTVM.

Argumentum incertitudinis à legato libertatis, ad legata pia, quando ſit abſurdũ. *cap.* 78. *numer.* 382.

Argumentum à contrario ſenſu ſumitur per cõiectnras. *cap* 47. *nu.* 347.

Argumentum de libertate ad pias cauſas valet, ſi agatur de eius fauore, ſecus verò ſi de læſione, & euerſione. *cap.* 78. *num.* 389.

Argumentum à contrario ſenſu an admittatur ad correctionem, & deſtructionem Iuris communis. *cap.* 55. *num.* 25.

Argumentum à milite ad piam cauſam valet. *cap.* 61. *num.* 24.

Argumentum ab Eccleſia, & minore in iure ſæpiſſimè ſumitur. *cap* 23. *nu.* 144.

Argumentum ſumptum à correlatiuis valet, vt diſpoſitum in vno, cenſeatur ſic etiam diſpoſitum in alio. *cap.* 25. *nu.* 149.

Argumentum à veriſimilitudine valet, tamquã à ratione naturali. *cap.* 28. *num.* 407.

Argumentum de dote ad pias cauſas valet. *cap.* 66. *num.* 167.

Argumentum de matrimonio carnali ad ſpirituale valet. *cap.* 17. *num.* 519.

Argumentum ineuitabilis ſuperfluitatis non eſt leue, imo validum, & efficax. *c.* 36. *n.* 213. *et* 215.

Argumentum ab alluſione vocabuli in iure eſt frequentiſſimum. *cap.* 83. *nu* 297.

Argumentum de teſtamento pio, ad teſtamentũ in eo liberos abſolutè non valet. *cap.* 44. *n.* 64.

Argumentum de teſtamento inter liberos ad pias cauſas quatenus de iure procedat. *cap.* 59. *numer.* 346.

Argumentum à curioſo ſenſu non eſt æquum admittere ad labefactandum ſupremum elogium pij teſtatoris. *cap.* 78. *nu.* 367.

Argumentum æquiparatorum de vno ad aliud non intrat, quando militant diuerſæ rationes. *cap.* 59. *num.* 348.

Argumentum de libertate ad piam cauſam valet, & è contra. *cap.* 54. *nu.* 249.

Ariſtoteles, cum fuiſſet reprehenſus, quia dedit eleemoſynam homini iniquo, quid prudenter reſpondit. *cap.* 72. *num.* 53.

Ariſtotelis quid tantum lucratus fuit ex ſua philoſophia. *cap.* 1. *nu.* 4.

Arrogantia omnis eſt moleſta, ſed illæ, ingenij moleſtiſſima. *in prælud.*

non Arrogans, ſed togans, ſed eſſe pauper. *cap.* 72. *num.* 43.

Aſſertio alicuius facti intelligi poteſt de facto, & non de Iure *cap* 6. *nu.* 191.

Aſſerere aliquid parum eſt, & non reſpondere contrarijs *cap.* 96. *nu.* 166.

Aſſignatio partis rei non dicitur incerta ad effectum validitatis poſſeſſionis, quando ea fuit facta per verba quotitatiua. *cap* 78. *nu.* 404.

Intellige, quando certa eſt ex parte rei, exiſtentia bonorum. *cap.* 78. *num.* 405.

Athenienſes legem, quam tulerunt auctore Pericle, quod illegitimi non admitterentur ad dignitates, viuo ipſo Pericle, ſpreuerunt. *cap.* 73 *num.* 117.

Imo ipſo Pericle, poſtea inſtante ſublata fuit. *cap.* 73. *num.* 118.

AVARITIA.

Auaritiæ à minori vſq; ad maiorem omnes ſtudent, ſecũdum Ierem. cap. 6. *in prælud. n.* 689.

Auaritia eſt ille magnus Codex vniuerſalis, in quo omnes ſtudent. *in prælud. nu.* 690.

Auaritiæ omnes homines ſubiecti ſunt. *in præ-lud. num.* 682.

Auaritia inuadit omnem ætatem, omnem ſexũ, & omnem ſtatum. *ibidem.*

Auaritia, ſic claudit oculos hominibus, vt deſperata ſit ſpes recuperationis luminis. *in præ-lud. num.* 379.

Auaritia ſi mentem hominum obſtictam tenet, vt nullo tempore reſpirare ſinat. *ibidem.*

Auaritia nonnullorum Medicorum narratur. *in prælud. nu.* 499. 500. 501. *&* 502.

Auaritia copia inflammatur, non extinguitur. *in prælud nu.* 400.

in Auaritiæ foueam ſi quis incidat, væ illi. *in prælud. nu* 398.

Auaritia inſatiabilis lupus eſt. *in prælud. nu.* 393.

Auaritia, vel prodigalitas, quæ ſit tollerabilior, eſt quæſtio ardua inter Academicos. *in prælud. num.* 324.

Auaritia, tantò magis eſt deploranda, quantò magis eſt malum vniuerſale, *in prælud. nu.* 718.

Auaritiæ ſollicitæ quilibet ſeruit. *in pr. nu.* 704.

AVARVS.

Auarus ſemper redditus computat. *in pr. n.* 319.

Auaro charior eſt lux auri, quam Solis. *ibidem.*

Auarorum ſupplicationes ad DEVM, aliæ non ſunt, niſi aurum petere. *in prælud. num.* 320.

Auari non tantum ſibi ipſis moleſti ſunt, ſed cæteris quoque. *in prælud. num.* 321.

Auarus eſt propinquis odioſus, famulis grauis, amicis inutilis, exteris vix affabilis, vicinis moleſtus *in prælud. nu.* 322.

Auarus eſt vxoris malus contubernalis, Liberorum parcus, & ſordidus educator ſui ipſius malignus curator. *in prælud. nu.* 323

Auarus eſt ſemper cogitabundus, & ſæpe ſibi ipſi more furioſorum, loquitur. *ibidem.*

Auaro numquam deficit cauſa negandi. *in prælud. num.* 707.

Auarus quidam, cum in quadam infirmitate imploraſſet auxilium auri, & cum nihil ei reſpõdiſſet, quid ordinauerit. *in prælud. nu.* 708.

Auaro cuidam, cum conquereretur, ſibi aliqua bona fuiſſe furto ſubtracta, fuit reſponſum, ſi tua illa fuiſſent, nullo modo ea perdidiſſet. *in prælud. nu.* 451. *&* 452.

Auaris danda ſunt calcaria, prodigis verò frenum, & quare. *in prælud nu.* 325.

Auaroſq́, cum tam difficile ſit, reducere in viam ſalutis, DEO cui omnia poſſibilia ſunt, remittenda eſt eorum conuerſio. *in pr. num.* 190.

contra Auaros, textus plures morales adducuntur, & ex Iuriſconſultis multi allegantur, qui

auarltiam exprobarunt. *in pr. nu.* 428. *&* 419.
Auari æquari poſſunt illis, qui à canibus rapidis morſi ſunt, & quare. *in præluð. nu* 366.
Auarus, ſi rorum mundum diuitiarum haberet, eſſet ei vnus obulus. *in præluð. nu* 398.
Auarotum excuſationibus, quod ipſi nihil iniuſtum faciunt, dum bona ſua diligentius ſeruant reſpondetur. *in præluð. nu.* 446 *&* 447.
Auari non deterrentur ex memoria, & exaggeratione horroris extremi iudicii. *in pr. n.* 383.
Auaro nihil eſt ſceleſtius, ſecundum Eccleſiaſt. cap. 10. & quàm formidoloſa ſit iſta ſententia. *in præluð. num.* 438. *&* 440.
Auarus, quilibet de iure præſumitur. *in præluð. num.* 686.
Auarus quærit, & inuĉtis miſer abſtinet. *cap.* 75. *numer.* 216.
Auari, quod ſe ſpolient theſauro per ſe accumulato. eſt res rari exempli. *in præluð. nu* 710.
Auarus vellet nullum reperiri hominem, vt ipſe omnia poſſideret. *in præluð nu* 331.
Auarorum diuitiæ ſunt ſicut Sol poſt occaſum. *ibidem. nu.* 331.
Auarus, niſi cum motieut, nihil ratione agit. *in præluð nu* 444.
Auarus diuitias non poſsidet, ſed ipſe à diuitiis poſſidetur. *in præluð. nu.* 445.
Auaris, ſi repente omnia facta eſſent aurea, quid per hæc eis acceder ad beatitudinem. *in præluð. num.* 705. *&* 706.
Auari comparantur hydropicis, & quare. *in præluð. num.* 401.
Audacia reprimendi cauſa in legatario capiente rem propria auctoritate ceſſat, quando non eſt locus detractionis falcidiæ. *cap* 63. *nu.* 163.
Auditus, vbi non eſt, ibi non ſunt effundenda verba. *cap.* 90. *num.* 287.
Aureis compedibus, quando quis ligatur nimis ſeucrè ſtringitur, & ſic difficile ſoluitur. *in præluð num* 711.
Auriculas aſini quilibet habet. *in præluð. nu.* 51.
Aurem, qui rangit rotum corpus tangere videtur. *cap.* 3. *num* 194.
Aurei nummi moderni, cum ſint minoris ponderis, quàm antiqui, ideo qualitet ſit facienda dinumeratio. *cap.* 91. *nu.* 9.
Aurei nummi moderni, ſunt reducendi ad pondus aurei legalis antiqui. *cap.* 9.1 *num.* 10.
Aureum ſeculum expectare, vt redeat inane eſt. *cap.* 52. *nu.* 134.
Aurei nummi antiqui valor hodie diminutus eſt. cum ſcuta 72. conſtituebant libram auri. *cap* 92. *num.* 499.

A V R V M.

Auri libra hodie conſtituitur ex centum, necnõ ſeptem aureis. *cap* 92. *numer.* 489.
Aurum vbi lucet obſcuratur conſcientia *in præluð num* 649.
Auro generi humano nil nocĉtius. *in pr nu.* 716.
Aurum, & opes, & rura donabit amicus, qui velit ingenio cedere nemo erit. *cap.* 77. *num.* 325. 326. *&* 327.
Auro phiſicè conſiderato, ad pluta vtileſt eſt. *in præluð. nu.* 712.
Auri vſus in medicinis rarus eſt. *in præluð. n.* 713.
Aurum ſuaptè natura amat tenebras, eiuſque natalitia domus ſunt ſpeluncæ, & ſpecus. *in præluð numer.* 228.
Aurum poſtquam è ſua cauernoſa domo extrahitur, mox in capſas, arcaſque ferreas includitur. *in præluð. nu* 229.
Aurum vt melius abſcondatur, aliquando etiam in matris gremium redit *ibidem.*
Aurũ nihil prodeſt ad dolorem corporis. *in præluð. num.* 706.
Auri beatitudo dat occaſionem periurijs. *in præluð num.* 707.
Aurum ſi totum ex hac vita poſſet abdicari magna eſſet felicitas, ſecundùm Plin. *in præluð. numer* 717.
Auri pallor, iuncto quod eſt tenebratum amantiſſimum, id aliquid operatur ad conuincendum illius prauam naturam *in præluð. n.* 280.
Aurum, ſi placet, vitium non longe abeſt *in præluð. nu.* 280.
Authorizare vt quis poſsit ad ſui fauorem iura abſolutè recuſant id admittere. *cap.* 76. *nu.* 222.
Authoritas, & conſenſus in facto, & re propria non admittitur. *cap.* 76. *num* 225.
Auxilium legis, in qua quis deliquit, fruſtra implorat. *cap.* 2. *nu.* 185.

B

B*Ald.* numquam ſubtraxit conſcientiam ſuã ab operibus pietatis propter bonum animarum, ſed tamen à rationibus legum, propter ea ait, ſe nõ poſſe recedere. *cap.* 11. *n.* 691.
Baldus ſuis vanis, & mordacibus verbis quæſiuit obtenebrare glorioſam auram Bart. vt ipſe clarior eſſet. *cap.* 52. *numer.* 175.
Baldo nullus obſtabat prçter Bartolum, vt ei deberetur inter celebres Iuris interpretes primatus. *cap.* 52. *num.* 176.
Circa declarationes locorum Bald. vide infra in fine Iudicis, circa declarationes diuerſorum.
Baptiſmus ſecundus eſt eleemoſina. *in præluð. num.* 131.
Baptizatus, & mox baptizandus eodem vtuntur priuilegio *cap.* 81 *nu.* 191.
Barbarus, cum diu ſteriſſet Athenis, & tres tantum literas Græcas didicerit, quid ei acciderit. *in præluð. nu.* 15. *&* 16.
Barba motus, vel aperire os, cũ ſint actus æquiuoci, non ſuffragantur ad inducendum conſenſum. *cap.* 49. *numer.* 473.
Barrataria crimen an poſſit probari coniecturis, & præſumptionibus. *in præluð. nu.* 197.
Barrataria crimen eſt atrociſſimum, & ob id minor probatio ſufficit. *in præluð. nu.* 198.
Bartolus Iuris Lucerna, cũ fuiſſet expoſitus fuit educatus à Petro Pietatis, vt ipſe teſtatur in l. quidã, nu. 8. ff. de verb. oblig. *cap.* 74. *nu.* 161

Eumque

Eumque Petrum, tamquam virum nullius hypocriſis, ſed miræ ſanctimoniæ clarum extollit. *cap.74.num.161.*

Eique gratias agit, & aſſerit dum de tali amabili viro illa ſcribebat, cordis oculus lacrymabatur, & vide ibi, quod Bart. non erubuit, licet magno in honore eſſet, aſſerere ſe fuiſſe expoſitum &c. *cap.74.num.163.& 364.*

Bart. non ouit quæſtionem, an inſinuatio donationis ſuppleatur per iuramentum, ſed fecit, vt dicitur, ſicut Sol Martij. *cap.94.nu.101.*

Declarationes Bart. habes in fine in indice ſeparato declarationum.

Baſilica non dum conſacrata, proximè tamen conſecranda, gaudet priuilegijs Eccleſiarum. *cap.83.num* 190.

Baſilicarum labentium ruinæ, quare non reparentur. *in prælud.nu* 514.

Beatus Amonius cum ad regimen Populi, traheretur inuitus, ſiniſtram aurem ſibi ſecuit. *cap.76. num.259.*

Et cum nihilominus ad id vrgerent, minatus fuit proprijs dentibus linguam ſibi amputare *ibidem.numer.160.161.& 202.*

Bellum, qui volunt diſſipandi ſunt. *in pr.nu* 599.

Benefacere nemo cogitur inuitus *cap.5. nu.64.*

BENEFICIVM.

Beneficium punitionis in inferno citra condignum intercesſioni B. Mariæ attribuitur. *in prælud.num.75.*

Beneficium ſtatuti, vel legis, quis non poteſt acceptare, niſi cum ſuis qualitatibus *c.58.n.143.*

ad Beneficium ſimplex eligens dignum omiſſo digniori id eſt contra præceptum diuinum, prohibens acceptationem perſonarũ. *cap.77. num.198.*

Beneficia conferendi liberè poteſtatem obtinẽs, licet quis habeat, ea intelligitur ſecũdum leges, non autem contra leges *cap.10. nu.565.*

ad Beneficia ſimplicia promotio male facta, non eſt damnoſa, ſicuti illa, quæ fit ad beneficia curata. *cap.77 num.300.*

Beneficia Iuriſpatronatus Laicorum, non cadũt ſub reſeruationibus, non quia Papa non poſſit, ſed quia non vult, ſtante eius pietate. *cap.86 nu.95.*

Beneficium, æquum, nec iuſtum eſt, vt quis recipiat ab eo, quem offendit. *cap.3. nu.191.*

Beneficium vendere inter grauiſſima crimina reputatur. *in prælud num.569.*

in Beneficialibus expectatiuæ ſunt prohibitæ. & ſic ſunt contra Ius. *cap.10.num 565.*

Beneplacitum Apoſtolicum cum hodie requiratur in alienatione bonorum Eccleſiæ, vltra illud requiritur iuſta cauſa *cap. 2. numer.98.*

BONA.

Bona Eccleſiæ alienandi cauſa iuſta, non ſupplebitur per beneplacitum Apoſtolicum. *cap.2. numer.93.*

Bona Eccleſiæ, quando alienantur, ad eius validitatem omninò requiritur beneplacitum Apoſtolicum. *cap 70.nu.190.*

Aliàs talis alienatio corruit ex defectu conſenſus. *cap 70.numer.191.*

Bona Eccleſiarum, quantum fuerint aucta, poſt leg.1.C.de ſacroſan&.Eccleſ.*cap.4. nu.121.*

Bona ingreſſi Monaſterium, quod acquirantur Monaſterio, dũ iuxta id diſponunt, ſunt intelligenda de verè ingreſſis per profeſſionem. *cap.84.numer.244.*

de Bonis ſuis diſponendi, licet quis habeat ampliſſimam poteſtatem à iure tamen qualiter id intelligatur. *cap.90.num.314.*

Bona ſua, ſi quis relinquat diſpoſitioni alterius, is cenſetur inſtitutus hæres nudus, & puro nomine, & ad quid. *cap 50 nu.28*

Bona omnia ſua, ſi quis relinquat diſtribuenda inter pauperes, nullo inſtituto hærede, valet teſtamentum. *cap.50 num.12.*

Bonorum aſſignatio dicitur incerta ſi ſit facta per verba numeralia viginti, vel triginta tot. naturas *cap 78 num.397.*

Bona, quæ capit hæres per ius accreſcendi, dicitur habere ex diſpoſitione legis *c.10.nu* 567.

Bonis ſuis quis propter bellum fuerit ſpoliatus, deinceps non poteſt amplius inſolidum conueniri à creditoribus. *cap.50.nu.305.*

Quale dictum eſt æquum, & pium, & memoriæ tenendum. *ibidem num* 306 *&* 307.

Bona patris ſunt obligata ſpurijs pro alimentis ei debita *cap.73.nu.146.*

Bona ſua omnia quantumuis, quis pauperibus diſtribuerit, tamen quid apud CHRISTVM prætioſus erit. *in prælud num.97.*

Bona nouitij decedentis intra annum nouitiatus, ad quem ſpectent. *c.p.84.nu.140.*

Bona ex fideicommiſſo ſeu el extracta vigore auth res quæ. ad illud amplius non reddeũt, quãuis nullæ ſuperſint reliquiæ matrimonij. *cap.65.num.131.*

Bona ex fideicommiſſo extracta vigore auth.res quæ, quod finito matrimonio ſine filijs, redeãt ad fideicommiſſum, eſt opinio damnata. *cap 65.num.132.*

Bona ſemel extracta ex fideicommiſſo, nullo iure cauetur, quod poſtea ad illud debeant redire. *cap.65.numer.125.*

Bona extracta ex fideicommiſſo, ex iuris remedio ſemper remanent libera. *cap.65. nu* 126.

Bona fideicommiſſaria alienari pro conſtitutione dotium deſcendentium poſſunt etiamſi teſtator id expreſsè prohibuerit. *cap 72.nu.16.*

Bona primogenituræ licitè alienantur pro conſtitutione dotiũ deſcendentium. *cap.72.nu* 17.

Bona, quantumuis ſtricto, & inalienabili fideicommiſſo ſubiecta, licitè alienantur in ſubſidium pro conſtitutione dotium deſcendentiũ *cap.72.nu.15.*

Bona excepta à fideicommiſſo vigore auth. res quæ.C.commun.de legat. an finito matrimonio ſine liberis, illa reddeant ad fideicommiſſum. *cap.65.nu* 119.

Et an id procedat ſaltẽ fauore piæ cauſæ. *ibidem, numer.120.*

Digitized by Google

auaritiam exprobarunt. *in pr. nu.* 428. & 419.
Auari æquari poſſunt illis, qui à canibus rapidis morſi ſunt, & quare. *in prælud. nu* 366.
Auarus, ſi totum mundum diuitiarum haberet, eſſet ei vnus obulus. *in prælud. nu* 398.
Auarorum excuſationibus, quod ipſi nihil iniuſtum faciunt, dum buna ſua diligentius ſeruant reſpondetur. *in prælud. nu.* 446 & 447.
Auari nun deterrentur ex memoria, & exaggeratione horruris extremi iudicii. *in pr. n.* 383.
Auaro nihil eſt ſceleſtius, ſecundum Eccleſiaſt. cap. 10. & quàm formidoloſa ſit iſta leuteutia. *in præl. num.* 438. & 440.
Auarus, qnilibet de iure præſumitur. *in præl. num.* 686.
Auarus quærit, & inuêtis miſer abſtiuet. *cap.* 75. *numer.* 216.
Auari, quod ſe ſpolient theſauro per ſe accumulato, eſt res rari exempli. *in præl. nu.* 710.
Auarus vellet nullum reperiri homiuem, vt ipſe omnia poſſideret. *in præl. nu.* 331.
Auarorum diuitiæ ſunt ſicut Sol poſt occaſum. *ibidem. nu.* 331.
Auarus, niſi cum moritur, nihil ratioue agit. *in præl. nu* 444.
Auarus diuitias non poſsidet, ſed ipſe à diuitiis poſſidetur. *in præl. nu.* 445.
Auaris ſi repente omnia facta eſſent aurea, quid per hæc eis accedet ad beatitudinem. *in prælud. num.* 705. & 706.
Auari comparantur hydropicis, & quare. *in prælud. num.* 401.
Audacia reprimendi cauſa in legatario capiente rem propria auctoritate ceſſat, quando non eſt locus detractionis falcidiæ. *cap* 63. *nu.* 163.
Auditus, vbi non eſt, ibi non ſunt effundenda verba. *cap.* 90. *num.* 287.
Aureis compedibus, quando quis ligatur nimis ſeuerè ſtringitur, & ſic difficile ſoluitur. *in præl. num* 711.
Auriculas aſini quilibet habet. *in præl. nu.* 51.
Aurem, qui tangit totum corpus tangere videtur. *cap.* 3. *num* 194.
Aurei nummi moderni, cum ſint miuoris ponderis, quàm antiqui, ideo qualiter ſit facienda dinumeratio, *cap.* 91. *nu.* 9.
Aurei nummi moderni, ſunt reducendi ad pondus aurei le[g]alis antiqui. *cap.* 9. 1 *num.* 10.
Aureum ſeculum expectare, vt tedeat inane eſt. *cap.* 52. *nu.* 134.
Aurei nummi antiqui valor hodie diminutus eſt. cum ſcuta 72. conſtituebant libram auri. *cap* 92. *num.* 499.

A V R V M.

Auri libra hodie conſtituitur ex centum, necnõ ſeptem aureis. *cap.* 92. *numer.* 489.
Aurum vbi lucet obſcuratur conſcientia *in prælud num* 649.
Auro generi humano nil nocẽtius. *in pr nu.* 716.
Aurum, & opes, & rura donabit amicus, qui velit ingenio cedere nemo erit. *cap.* 77. *num.* 325. 326. & 327.
Auro phiſicè conſideraro, ad plura vtile eſt. *in prælud. nu.* 712.
Auri vſus in medicinis rarus eſt. *in prælud. n.* 713.
Aurum ſuaptè natura amat tenebras, eiuſque natalitia domus ſunt ſpelunca, & ſpecus. *in prælud numer.* 228.
Aurum poſtquam è ſua cauernoſa domo extrahitur, mox in capſas, arcaſque ferreas includitur. *in prælud. nu* 229.
Aurum vt melius abſcondatur, aliquando etiam in matris gremium redit *ibidem.*
Aurũ nihil prodeſt ad dolorem corporis. *in prælud. num.* 706.
Auri beatitudo dat occaſionem periurijs. *in prælud num.* 707.
Aurum ſi totum ex hac vita poſſet abdicari magna eſſet felicitas, ſecundùm Plin. *in prælud. numer* 717.
Auri pallor, iuncto quod eſt tenebrarum amantiſſimum, id aliquid operatur ad conuincendum illius prauam naturam *in prælud. n.* 280.
Aurum, ſi placet, vitium non longe abeſt *in prælud. nu.* 180.
Authorizare vt quis poſsit ad ſui fauorem iura abſolutè recuſanr id admittere. *cap.* 76. *nu.* 222.
Authoritas, & conſenſus in facto, & re propria non admittitur. *cap.* 76. *num* 225.
Auxilium legis, in qua quis deliquit, fruſtra implorat. *cap.* 2. *nu.* 185.

B

B*ald*. numquam ſubtraxit conſcientiam ſuã ab operibus pietatis propter bonum animarum, ſed tamen à rationibus legum, propterea ait, ſe nõ poſſe recedere. *cap.* 11. *n.* 691.
Baldus ſuis vanis, & mordacibus verbis quæſiuit obtenebrare glorioſam auram Bart. vt ipſe clarior eſſet. *cap.* 52. *numer.* 175.
Baldo nullus obſtabat prçter Bartolum, vt ei deberetur inter celebres Iuris interpretes primatus. *cap.* 52. *num.* 176.
Circa declarationes locorum Bald. vide infra in fine Iudicis, circa declarationes diuerſorum.
Baptiſmus ſecundus eſt eleemoſina. *in prælud. num.* 131.
Baptizatus, & mox baptizandus eodem vtuntur priuilegio *cap.* 81 *nu.* 191.
Barbarus, cum diu ſtetiſſet Athenis, & tres tantum literas Græcas didicerit, quid ei acciderit. *in prælud. nu.* 15. & 16.
Barba motus, vel aperire os, cũ ſint actus æquiuoci, non ſuffragantur ad inducendum conſenſum. *cap.* 49. *numer.* 473.
Barrataria crimen an poſſit probari coniecturis, & præſumptionibus. *in prælud. nu.* 197.
Barratariæ crimen eſt atrociſſimum, & ob id minor probatio ſufficit. *in prælud. nu.* 198.
Bartolus Iuris Lucerna, cũ fuiſſet expoſitus fuit educatus à Petro Pietatis, vt ipſe teſtatur in l. quidã, nu. 8. ff. de verb. oblig. *cap.* 74. *nu.* 161

Eumque

Eumque Petrum, tamquam virum nullius hypocriſis, ſed miræ ſanctimoniæ clarum extollit. *cap. 74. num. 162.*
Eique gratias agit, & aſſerit dum de tali amabili viro illa ſcribebat, cordis oculus lacrymabatur, & vide ibi, quod Bart. non erubuit, licet magno in honore eſſet, aſſerere ſe fuiſſe expoſitum &c. *cap. 74. num. 163. & 364.*
Bart. non ouit quæſtionem, an inſinuatio donationis ſuppleatur per iuramentum, ſed fecit, vt dicitur, ſicut Sol Martij. *cap. 94. nu. 101.*
Declarationes Bart. habes in fine in indice ſeparato declarationum.
Baſilica non dum conſecrata, proximè tamen conſecranda, gaudet priuilegijs Eccleſiarum. *cap. 83. num 190.*
Baſilicarum labentium ruinæ, quare non reparentur. *in prælud. nu 524.*
Beatus Amonius cum ad regimen Populi, traheretur inuitus, ſiniſtram aurem ſibi ſecuit. *cap. 76. num. 159.*
Et cum nihilominus ad id vrgeretur, minatus fuit proprijs dentibus linguam ſibi amputare *ibidem. numer. 160. 161. & 162.*
Bellum, qui volunt diſſipandi ſunt. *in pr. nu 599.*
Benefactore nemo cogitur inuitus *cap. 5. nu. 64.*

BENEFICIVM.

Beneficium punitionis in inferno citra condignum interceſſioni B. Mariæ attribuitur. *in prælud. num 75.*
Beneficium ſtatuti, vel legis, quis non poteſt acceptare, niſi cum ſuis qualitatibus *c. 58. n. 143.*
ad Beneficium ſimplex eligens dignum omiſſo digniori id eſt contra præceptum diuinum, prohibens acceptationem perſonarũ. *cap. 77. num. 198.*
Beneficia conferendi liberè poteſtatem obtinẽs, licet quis habeat, ea intelligitur ſecũdum leges, non autem contra leges *cap. 10. nu. 565.*
ad Beneficia ſimplicia promotio male facta, non eſt damnoſa, ſicuti illa, quæ fit ad beneficia curata. *cap. 77 num. 300.*
Beneficia Iuriſpatronatus Laicorum, non eadẽ ſub reſeruationibus, non quia Papa non poſſit, ſed quia non vult, ſtante eius pietate. *cap. 86 nu. 95.*
Beneficium, æquum, nec iuſtum eſt, vt quis recipiat ab eo, quem offendit. *cap. 3. nu. 191.*
Beneficium vendere inter grauiſſima crimina reputatur. *in prælud num. 569.*
in Beneficialibus expectatiuæ ſunt prohibitæ. & ſic ſunt contra Ius. *cap. 10. num 565.*
Beneplacitum Apoſtolicum cum hodie requiratur in alienatione bonorum Eccleſiæ, vltra illud requiritur iuſta cauſa *cap. 2. numer. 98.*

BONA.

Bona Eccleſiæ alienandi cauſa iuſta, non ſuppletur per beneplacitum Apoſtolicum. *cap. 2. numer. 99.*
Bona Eccleſiæ, quando alienantur, ad eius validitatem omninò requiritur beneplacitum Apoſtolicum. *cap 70. nu. 190.*
Aliàs talis alienatio corruit ex defectu conſenſus. *cap 70. numer. 191.*
Bona Eccleſiarum, quantum fuerint aucta, poſt leg. 1. C. de ſacroſanct. Eccleſ. *cap. 2. nu. 321.*
Bona ingreſſi Monaſterium, quod acquirantur Monaſterio, dũ iura id diſponunt, ſunt intelligenda de verè ingreſſis per profeſſionem. *cap. 84. numer 244.*
de Bonis ſuis diſponendi, licet quis habeat ampliſſimam poteſtatem à iure tamen qualiter id intelligatur. *cap. 90. num. 314.*
Bona ſua, ſi quis relinquat diſpoſitioni alterius, is cenſetur inſtitutus hæres nudus, & puro nomine, & ad quid. *cap 50 nu. 18*
Bona omnia ſua, ſi quis relinquat diſtribuenda inter pauperes, nullo inſtituto hærede, valet teſtamentum. *cap. 50 num. 12.*
Bonorum aſſignatio dicitur incerta ſi ſit facta per verba numeralia viginti, vel triginta tornatura *cap 78 num. 397.*
Bona, quæ capit hæres per ius accreſcendi, dicitur habere ex diſpoſitione legis *c. 10. nu 567.*
Bonis ſuis quis propter bellum fuerit ſpoliatus, deinceps non poteſt amplius inſolidum conueniri à creditoribus *cap. 50. nu. 305.*
Quale dictum eſt æquum, & pium, & memoriæ tenendum. *ibidem num 306 & 307.*
Bona patris ſunt obligata ſpurijs pro alimentis ei debita *cap. 73. nu. 146.*
Bona ſua omnia quantumuis, quis pauperibus diſtribuerit, tamen quid apud CHRISTVM prætioſus erit. *in prælud num. 97.*
Bona nouitij decedentis intra annum nouitiatus, ad quem ſpectent. *c. p. 84. nu. 140.*
Bona ex fideicommiſſo ſeu el extracta vigore auth res quæ. ad illud amplius non reddeũt, quãuis nullæ ſuperſint reliquiæ matrimonij. *cap. 65. num. 131.*
Bona ex fideicommiſſo extracta vigore anth. res quæ, quod finito matrimonio ſine filijs, tedeãt ad fideicommiſſum, eſt opinio damnata. *cap 65. num. 132.*
Bona ſemel extracta ex fideicommiſſo, nullo iure cauetur, quod poſtea ad illud debeant redire. *cap. 65. numer. 125.*
Bona extracta ex fideicommiſſo, ex iuris remedio ſemper remanent libera. *cap. 65. nu 126.*
Bona fideicommiſſaria alienari pro conſtitutione dotium deſcendentium poſſunt etiamſi teſtator id expreſsè prohibuerit. *cap 72. nu. 16.*
Bona primogenituræ licitè alienantur pro conſtitutione dotiũ deſcendentium. *cap. 72. nu 17.*
Bona, quantumuis ſtricto, & inalienabili fideicommiſſo ſubiecta, licitè alienentur in ſubſidium pro conſtitutione dotium deſcendentiũ *cap 72. nu. 15.*
Bona excepta à fideicommiſſo vigore auth. res quæ. C. commun. de legat. an finito matrimonio ſine liberis, illa reddeant ad fideicommiſſum. *cap. 65. nu 119.*
Et an id procedat ſaltẽ fauore piæ cauſæ. *ibidem. numer. 120.*

Bona omnia mulieris in dotem data tranſeunt cum ſuo onere. *cap.65. nu.* 122.
ex Bonis datis in dotem, dum alia non adſunt ſemper reijcitur fideicommiſſum. *c.65 n.*135.
Bona data in dotem, ſi ſint extracta à fideicommiſſo, dicitur actus cõſumptus. *cap.65.nu.*128.
cum *Bonis* ambulandum eſt ſecundum Catonẽ. *cap.59.num* 334.
Bonis eſt parcendũ, mali verò puniendi. *cap.*18. *numer* 564.
Bonus licet quilibet præſumatur, non tamen cenſetur omni exceptione maior. *cap.35. numer.* 199. & 200.
Bona ſunt mixta malis, & mala ſunt mixta bonis *cap.26.nu.*275.
ad *Brauium*, ſi currentes duo ſimul peruenerũt, cum iterum ſi faciẽdus curſus, an omnes currere iterum debeant, vel illi duo tantum. *cap.67.nu.*15 & 16.
Bulla Iuris congrui Gregor XIII ceſſat quando non eſt ſimplex venditio, ſed mixta, veluti ſi fiat etiã ex cauſa gratitudinis. *cap.10.nu.*573.
Bulla iuris congrui, cum loquatur in terminis venditionis, ceſſat quando ea eſt mixta. *cap.56.num.*107.

C

C*Adauera* eorum, qui ad inſulam deportati fuerunt, non poſſunt poſt mortem in Ciuitate ſepeliri. *cap.56.num.*67. & 68.
Cadauera excommunicatorum in Eccleſia ſepulta, ſi non poſſunt diſcerni ab alijs, non debent exhumari, & foris proijci. *cap.56.nu.*69.
Cadauera etiam dicuntur capacia, nutibus, ſi cubile forte, aut aliud de induſtria moueatur. *cap.43.num.*39.
Camelum facilius eſt intrare per foramen acus, quàm diuitem intrare in Regnum Cœlorum, & affertur duplex expoſitio. *in præLud. numer.*219.220. & *ſeq.*
Camera, ſeu menſiones ſunt membra eius domus, per cuius ſcalas habent acceſſum. *cap.79. numer.*421.
Canetum tunc continetur ſub appellatione vineæ, quando eſt contiguum, & per eam habetur aditus ad canetum. *cap.79.nu.*422.
Canibus, ſi quis multoties dederit bibere oleũ, ex hoc nõ infertur ad furorem. *cap* 19.*n.*684.

CANONICI.

Canonici, ſi habeant ſtatutum de certo, numero Canonicorum, ſi aliquem vltra recipiant de ordine Papæ, qualiter præſumantur eum admiſiſſe. *cap.60.num.*389.
Canonici, qui fictione iuris reputantur præſentes, eis non accreſcunt portiones aliorum Canonicorum abſentium. *cap.55.nu.*34.
Canonicus iuſtè impeditus figuratur præſens, vt admittatur ad portionem ſibi debitam. *cap.55.num.*35.
per *Capitis* inclinationem cenſetur, quis annuere, conſenſumque præſtare. *cap.49. num.*474.

CAPITVLVM.

Capituli conſenſus requiritur omninò, quando per Epiſcopum fit aliqua vnio. *cap.76.nu.*223.
Quod verum eſt, ſi vnio alteri fiat, quàm Capitulo, ſecus ſi fiat ipſi Capitulo. *ibidem.nu.*224.
in *Capitulis*, ſi adſit aliqua pactio, quæ non reperitur in inſtrumento, cenſetur conſultò in eo omiſſa *cap* 7.*num.*274.
Capitula ſi diſcordent ab inſtrumento, ſtandum eſt capitulis, & quare. *cap.7.num.*275.
Capitula ſunt à partibus inſtrumenta, a Notario, & ideo inhærendum eis. *ibidem.*
à Capitulis datis à parte, ſi recedatur, ſolet de hoc fieri mentio in inſtrumento. *cap.*7 *n.*277.

APTATORIA DISPOSITIO

Captatoria diſpoſitio illa vera eſt quando teſtator ſub ſpe lucri, aliquem inſtituit hæredẽ, vel ei legat. *cap.50.nu.*36.
Captatoria diſpoſitio, quæ ſit improbata. *cap.50. numer.*39.
Captatoria diſpoſitio ad fauorem piæ cauſæ non eſt improbata. *cap.50.num* 48.
Et maxime, quando fuit commiſſa diſtributio bonorum alicui facienda in pauperes. *ibidem.*
Captatoriarum diſpoſitionũ ſpecies plures ſunt, ſicuti earum natura. *cap.50.nu.*35.
Captatoriȩ diſpoſitiones fuerunt prohibitæ per S.C. Libonianum. *cap.50.nu.*64.
Captatoriæ diſpoſitiones indiſtinctè valent ad fauorem piæ cauſæ. *cap* 50 *nu.*65.
Captatoriæ diſpoſitiones poſſunt ſtatuto, aut conſuetudine introduci. *cap.*50 *nu.*67.
Captatoriam diſpoſitionem loca pia non debẽt admittere, & quare, ſed cõtra *c.51.n* 93 *et* 94.
Captatoriarum diſpoſitionum materia hodie ſatis adumbrata reperitur *cap.*50 *nu.*45.
Captatoria diſpoſitio in teſtamẽtis à iure ciuili non eſt improbata, quia ſit peccatum ſed quo capite. *cap.51.nu.*102.
Captatorias diſpoſitiones ſatis conſtat eſſe introductas à iure Ciuili, quia aliàs per idem ius non poſſent corrigi. *cap.51 nu.*82.
Captatoriæ cenſentur diſpoſitiones, ſtante præambula conuentione, & pacto inter ipſos diſponentes. *cap.51.num.*73.
Captatoria diſpoſitio in tantum damnatur, in quantum, id non procedit ex mutua affectione, ſed ex voto captionis. *cap.51.num.*75.
Captatoria diſpoſitio, ideo à iure fuit profligata, vt euitentur fraudes, dolus futurus, & votum captandæ mortis. *cap.51.nu.*104.
Captatoria diſpoſitio, admittitur quando diſpoſitio iuſtam præſefert cauſam. *cap.50.nu.*62.
Captatoriæ diſpoſitiones, quod ſubſtineantur fauore piæ cauſæ, eſt magis communis opinio *cap.51. num.*85.
Captatoriæ diſpoſitiones videntur cõtra bonos mores. *cap.51.nu* 86 & *ſeq.*
Captatoria, vt ſit diſpoſitio, oportet futurum beneficium reſpici, & non præteritum. *cap.51. num.*77. & 78.

CAR-

C A R C E R.

à Carceribus, quis verè liberatus non dicitur, quando relinquit filium pro obſide. *cap.* 25. *numer.* 119.

Carcer eſt mala manſio, & locus immenſorum cruciatuum. *in prælud. nu.* 274.

in Carcere mortuus, dicitur mortuus in cruciatu, & tortura. *in prælud. nu.* 275.

Carceratorũ negotia vocantur deſideria. *ibidem.*

Carceratis miſeris ſubuenire eſt adeo meritoriũ, vt hoc opus æquiparetur martyrio. *in prælud. num.* 276.

Carceratus quidam, cum intraſſet aulam vbi ſtabat corda, præ timore quamuis innocens, cecidit in terram, & minxit, & egeſtionẽ emiſit. *in prælud. num.* 277. & 278.

Carcerati aliqui, dum ad præſentiam Iudicis ducuntur, adeo turbantur, vt loqui non poſſint. *in prælud. nu.* 279.

Carcerati aliqui ita ſunt ſolliciti de honore ſuo, vt quamuis ſint innocentes, tamen ob ſolum timorem, videntur ſemiſtulti. *in pr. num.* 273.

C A R D I N A L I S.

Cardinalem, ſi Papa ſuſpendat, donec interpretentur quædam eius ſcripta, ſuſpecta de hæreſi, ſecuta declaratione, quod ea catholica ſint, quid operetur talis declaratio. *cap.* 83. *nu.* 143. 144. & 145.

Cardinales reſeruatarij penſionum, cum non reperiantur in hoc ſpecialiter priuilegiati, ideoque vt cœteri in eis regulari debent. *cap.* 44. *num.* 112.

Cardinales quando veniant ſub regulis generalibus, & quando ſecus. *ibidem.*

Cardinalis Martinus miſſus Legatus Apoſtolicus in Dacia prouincia abundantiſſima auri, & argenti, redijt ex ea adeo mendicus, vt ex defectu neceſſariorum vix in Curiam redire valuerit. *in prælud. nu.* 156.

Et videatur ſuper hoc præclara exaggeratio Sãcti Bernardi ad Eugenium Papam. *ibid. n.* 159.

Cardinalis Iacobus Corradus extollitur. *in prælud. num.* 253.

Cardinalis Petrus Ottobonus laudatur. *c.* 1. *n.* 45.

C A S V S.

Caſus iuuat plerunque temeritatem. *cap.* 17. *numer* 493.

Caſus, & fortuna nullum cum prudentia commercium habent. *cap.* 17. *num.* 494.

Caſus ſpeciales non debent trahi in conſequentiam ad caſus generales. *cap.* 37. *num.* 54.

Caſus refertur de quadam muliere, qui ſtatim expirato viro, ſubter lectum poſuit, & loco illius alium ſuppoſuit, qui teſtatus fuit ad fauorem dictæ mulieris. *cap.* 43. *nu.* 40.

Sed tale facinus reuelatum fuit, & niſi mulier, & Notarius fugam arripuiſſent, vltimum ſupplicium non euaſiſſent. *ibidem. nu.* 41.

Caſus alius non diſſimilis refertur, ſicuti etiam *cap.* 44. *num.* 42. 43. 44. & 45.

Caſus refertur, ad effectum cognoſcendi, quàm ſit fallax probatio per comparationem literarum, & per teſtes habentes notam manum ſcribentis. *cap.* 32. *nu.* 711. 712. & 713. *Vide infra in verbo. Comparatio literarum.*

Catholici certiori, & ſublimiori titulo non poſſunt decorari, quàm ſub nomine Romanorũ. *cap.* 28. *num.* 383.

Cauens ne decipiatur, vix cauet, etiam cum cauet, nam ſæpe cautor capitur. *cap.* 71. *nu.* 238.

ex *Cauernis* infernalibus Lucifer numquã emiſit magis rabioſum ventum, quam illum intereſſe, auaritiæque. *in prælud. num.* 427.

in *Caupona* cum quidam viſus fuiſſet à Catone, ac in eam ille introſugiens, quid ei dixerit. *in prælud. nu.* 39.

C A V S A.

Cauſæ ſubtiles non ſunt committendæ groſſis Aduocatis, cum ſint ſuſpecti ob iuris ignorantiam. *in prælud. nu.* 18.

Cauſa iuſta alienandi bona Eccleſię non ſuppletur per beneplacitum Apoſtolicũ. *cap.* 2. *nu.* 99.

Cauſa finalis eſt fons, origo, & fundamẽtum omnium rerum, à qua omnia pendent. *cap.* 89. *numer.* 234.

Cauſa finali ceſſante, opus eſt, tamquam deficiente fundamento, omnia labefactentur. *cap.* 89. *nu.* 235.

Cauſa finalis eſt Regina omnium humanorum actuum. *cap.* 89. *nu.* 236.

Cauſa finalis eſt ſpiritus ipſius diſpoſitionis, imo & ipſa diſpoſitio. *ibidem. num.* 236.

Cauſa finalis magis eſt attendenda, quàm factũ ipſum. *cap.* 89. *nu.* 239.

Cauſa finalis eſt illa, quæ totum fac, & omnia dominatur. *cap.* 89. *nu.* 240.

Cauſa quælibet adiecta diſpoſitioni piæ, niſi expreſsè à diſponente dictum ſit aliud, numquã cenſetur cauſa finalis. *cap* 69. *num.* 141.

Cauſa, quo magis eſt fauorabilior, ſic maioribus debet gaudere priuilegijs. *cap* 20. *nu* 60.

à Cauſa prima denominatur effectus. *cap.* 82. *numer.* 102.

ad Cauſas pias relicta, eatenus valent, quatenus habent voluntatem teſtatoris pro ſe, ſecus ſi appareat reuocata. *cap.* 66. *nu.* 218.

Cauſa nulla adeo perdita reperitur, quæ non inueniat Aduocatum. *in prælud. num.* 579.

Cauſæ priuilegiatæ non veniunt ſub genaralibus diſpoſitionibus. *cap.* 29. *nu.* 445.

Cauſa tota, & totum negotium eſt iudicandum iuxta initium. *cap.* 81. *num* 108.

Cauſarum continentiæ, ideo non debent diuidi, ne ſequatur abſurdum, ſi in eadem cauſa variæ ſententiæ ferantur. *cap.* 57. *numer* 159.

Cauſarum continentiæ, quæ dicantur. *cap.* 57. *numer.* 160. & 161.

C A V S I D I C I.

Cauſidici mali audaciores ſunt Marte, qui vt fabulantur Poetæ, timet ſolis aſpectum, ne eius adulteria ad notitiam deueniant. *in prælud. num.* 619.

Cauſidici iniqui, iuſtius canes nunenpari poſſunt, quàm homines, *in prælud. nu* 593.

Digitized by Google

Cauſidici iniqui, ideo vocantur canes, quia tàm ardens eſt eorum ſitis, vt canina videatur. *in prælud num.*594.

Cauſidici iniqui, tamquam canes omne cibum, tàm purum, quàm impurũ deuorant. *ibidem.*

Cauſidici iniqui adinſtar canum, gaudent ſe ſatiare alienis vomitis. Et ſic auidè ſuſcipiunt cauſas à iuſtis Aduocatis reiectas. *in prælud. numer.*595.

Cauſidicorum malorum genus peſtilens, & peſſimum eſt. *in prælud nu.*580.

Cauſidici auari non ſolum ſpoliant bonis, & vulneribus ideſt debitis implent clientes, ſed etiam occidunt. *in prælud. nu.*624.

Cauſidici, qui non ad iuſtitiam, ſed ſolum ad quæſtum oculos vertunt, quid eis eueniet. *in prælud nu.*578

Cautela prodit affectum. *in prælud. nu.*143.

Cautelæ nimiæ, vel inſolitæ arguunt delictum. *ibidem.*

Cauterium bonum eſt, ſed non eſt faciendum vulnus, vt eo quis indigeat. *cap.*4.*num.*297.

Cæcus ad Magiſtratum non eſt eligẽdus. *cap* 90. *numer.*297. ſed ſecus ſi ſit in officio.

Cœcus poteſt ſuccedere patri baroni, vel habẽti aliam dignitatem *cap.*90.*nu.*198. & 199

Cedulam albam ſubſcribens, non videtur approbare ea, quæ poſtea ſcribuntur, quia tunc ſubſcriptio non præiudicat. *cap.*16. *nu.*229.

Cælatores in inſcriptionibus ſepulchrorum, aliquando per oſcitantiam ſolent errare. *cap.*46. *numer.*310.

Cenſus dominus, in emptione cenſus, omnibus debet præferri, & ideo omnes conditiones ei debent denunciari, & per mẽſem debet expectari. *cap.*80.*num.*22.

Cœna peracta, ſicuti reliquiæ circumſtantibus diuiduntur, ſic peracta vita aliquid porrigendum eſt, eis, qui nobiſcum ſemper fuerunt. *cap.*71.*num.*200.

Cerebri carentia maior eſt, quã pecuniæ. *cap.*12. *numer* 83.

Cerebro poteſt acquiri pecunia, at non pecunia cerebrum. *ibidem.num.*83.

Cæſare, & Pompeio diſſentientibus Marc. Tull. dixit, neſciens quem ſequi. Quem fugiam noui, ad quem fugiam non noui. *cap.*94.*nu.*194.

Cæſar Auguſtus pro eius perſona quare emi iuſſerit culcitram (vulgo *matarazzo*) cuiuſdam Equitis Romani mortui, cũ magno ære alieno *in prælud.num.*623.

Cæſar Imp. quid dixerit de quibuſdam Legatis, Romæ ambulantibus catellos brachijs fouentes. *in prælud nu.*128.

C E R T V M.

Certum, quod aliquod ſit per ſe ab initio, vel certificandum per alium paria ſunt. *cap.*81. *numer.*63.

Certũ, & determinatum etiã illud dicitur, quod poteſt poſtea certificari. *cap.*81.*nu.*64. & 66.

Certum, & determinatum etiam illud dicitur, quod certificari poteſt. *cap.*81.*num.*65.

Certum illud dicitur, quod exprimit nomine proprio, vel tali demonſtratione, quod nominis vice fungatur. *cap.*45.*num.*45.

pro Certo formaliter non poteſt id haberi, quod certum per legis interpretationem habetur. *cap.*37.*num.*72.

Certus, quis poteſt eſſe alicui per literas, quamuis de facie omnino ſit ignotus. *cap.*84.*n.*264.

Certa non ſolum dicuntur, quæ incontinenti poſſunt certificari, ſed etiam, ſi non ita facile, & in continenti. *cap.*84.*nu.*223.

Certum, id dicitur, non ſolum, quod proprio nomine appellatur, ſed etiam nomine officij, vel alia deſignatione. *cap.*84.*num.*255.

Certum, id etiam dicitur, cuius ſpecies, vel quantitas nomine proprio, vel digito demõſtratur. *cap.*84 *nu.*256.257. & 258.

Certus non eſt amplius certiorandus. *cap.*58. *numer.*2.

Certum, quod aliquid ſit ab initio, vel ex poſt facto certificetur, aut de facili poſſit certificari, paria ſunt. *cap.*81.*num.*56.61. & 77.

Certitudo, quando eſt in genere, licet incertitudo ſit in ſpecie, tunc ea poteſt facile reduci ad certitudinem. *cap.*78.*num.*392.

Certitudo in legato, quando adeſt reſpectu rei, non poteſt in eo conſiderari dictæ rei incertitudo, & qualiter id intelligatur. *cap* 78.*nu.*374.

C H A R I T A S.

Charitas ordinata plus amat ſe in vngue pedis, quam alium in vertice capitis *cap.*54.*nu.*276.

Charitas eſt fons proprius, cui non communicat alienus. *cap.*1.*nu.*6.

Charitatis ardor omnia vitia conſumit. *in prælud.num.*117.

Charitas cum comparetur igni, quid ex hoc ſequitur. *ibidem num.*117.

Charitatis ordo incipit à ſe, & ſuis. *cap.*73.*n.*71.

Charitas præfert ſuos extraneis. *cap.*73.*nu.*89.

Charitas olim, dum durauit ſeculum aureum, erat communis vinculum. *cap.*53. *num.*233.

C H R I S T I A N I.

Chriſtianus in pluribus virtutibus ſuperatur à Dœmone, ſed ipſe in hoc ſuperatur circa viſcera pietatis. *in prælud.nu.*85.

Chriſtiani primitiuæ Eccleſiæ pugnari cũ Diabolo, nudi, hoc eſt ſine affectu bonorum tẽporalium, deſcendebant in arenam, & quid inde. *in prælud.num.*227.

Et hodie qualiter deſcendatur. *ibidem.*

Chriſtiani non debent eſſe ſine affectione, deſpiciendo ſuos affines egenos. *cap.*73.*num.*80.

CHRISTVS naſciturus, naſcens, natus, & moriens obedire conſenſit Romanis. *cap.*28. *numer.*381.

CHRISTVS, quod ſit præbenda nuſquam legitur. *in prælud.nu.*567.

CHRISTVS apud Patrem in cœlo exercet pro genere humano officiũ Aduocati. *in pr.n.*665.

CHRISTVS aſcenſurus in cœlum, id peragere voluit in Monte Oliueto, & id non ſine magno miniſterio. *in prælud.nu.*215.

CHRI-

Digitized by Google

CHRISTVS, quod non capit, rapit fiſcus. *cap.4. numer.347.*

Chimiſti, & litigantes pari paſſu ambulant in ſtultitia, & tādem ambo in diem incidunt inforrunium miſeriarum. *in prælud. nu. 631.*

Chimiſti cuiuſdam caſus refertur, qui tamquam ingenioſus venatot, quærebat aurum, à Leone X Pont. Max. quia ei dedicauerat librum, de auro conficiēdo è qualibet materia *in præ-lud. num. 632. & 633.*

Sed fuit deluſus à Papa, & quomodo. *in præl ud. numer. 634.*

Cibum, potum, & habitationem, ſi quis alicui reliquerit, an legatarius poſſit prætendere ea in pecunia. *cap. 25. nu. 154.*

Cibi ſuaues, & exquiſiti, ſæpè & eos, qui ſaturi ſunt, ad iterum edendum, alliciunt. *in præ-lud. num. 1.*

C I T A T I O.

Citatio videtur eſſe actus iudicialis, & pertinens ad iuriſdictionem contentioſam, & ſic non poteſt fieri in Eccleſia. *cap. 3. numer. 228.*

Citatio eatenus eſt de proceſſu, quatenus concernit reum, vel Iudicem. *cap. 3. nu. 229.*

Citatio, quo ad Nuncium, eſt quædam nudi facti executio, et ſic ille actus executionis non eſt propriè de proceſſu. *cap. 3. nu. 230.*

Citationis executionis actus, eſt extraiudicialis. *cap. 3. numer. 230.*

Citatio executa in die feriata in honorem D E I nullo modo de iure ſubſtinetur. *cap. 3. nu. 235.*

Et nec valet, ſi pro die non feriata fuerit facta. *cap. 3. num. 236.*

Quæ opinio eſt communis omnium Doctorum, imo et ipſo iure eſt nulla. *ibidem. nu. 237.*

Citatio executa die feriata, ſi cadat in diem iuridicam valet, et ſic ſeruat Rota. *cap. 3. num. 231. & 232.*

Quod intellige ſi feriæ ſint propter hominum fauorem. *ibidem. num. 233.*

Sed ſecus ſi honorem DEI. *ibidem. nu. 234.*

Citatio facta in Eccleſia, valet etiam ſi fiat ad cauſam criminalem. *cap. 3. nu. 260.*

Citatio facta in Eccleſia pro cauſa criminali, tūc non tenet, quando eſt ad mortem, vel ad pœnam corporalem. *cap. 3. num. 261.*

Sed ſecus ſi ad pœnam pecuniariam delicti ſatiſfactoriam. *cap. 3. num. 261.*

Citatio conſiderari poteſt tribus temporibus. *cap. 3. num. 249.*

Citatio ad ſui validitatem etia requirit, ſcilicet commiſſionem Iudicis, executionem, et relationem Nuncij. *cap. 3. num. 250.*

Citationis executio, et relatio poteſt fieri in Eccleſia. *cap. 3. num. 256.*

Cum ſint executiones nudi facti. *ibidem. nu. 257.*

Citatio facta in Eccleſia. licet teneat, tamen ne in hoc Eccleſia vilipendatur. *cap. 3. nu. 266.*

Quid faciunt in iſto caſu prudentes Epiſcopi. *c. 3. numer. 267.*

Citatio alicui in Eccleſia facta, nullus eſt roboris. *cap. 3. nu. 223. & 225.*

Citatio eſt de actis, imo fundamentum totius iudicij. *cap. 3. nu. 224.*

Citationis actus poteſt in Eccleſia valide expediri. *cap 3. num. 226.*

Citationes quocumque tempore feriarum etiā in honorem D E I feriatis poſſunt exequi in Romana Curia. *cap. 3. num. 243.*

Citandi conſuetudo in diebus feriatis in honorem DEI non poteſt induci. *cap. 3. num. 241.*

Cum lex reſiſtat principio talis actus, & potius eſſet conſuetudo Nunciorum, quàm Iudiciorum. *cap. 3. num. 243.*

Ciuitates illæ tamquam piæ extollendæ ſunt, quę habent Hoſpitalia deſtinata ad educandos infantes expoſitos. *cap. 74 num 156.*

Ciuium potentia minuitur per diuturnitatem litium. *cap. 94. num. 186.*

Ciuium ruina vertitur in maximam perniciem Reipublicæ. *cap. 94. num. 187.*

Ciuilitatem acceptans, cenſetur acceptare onera ei annexa quoque. *cap. 58. num. 242.*

Clandeſtinitas facit ceſſare præſumptionē ignorantiæ, & ſimplicitatis, quæ aliàs militat in muliere, in ruſtico &c. *in præl ud. nu 132.*

C L A V S V L Æ.

Clauſulæ complexiuæ, veluti coniunctim, ſimul &c. poſitæ in conſtitutione tutorum, qualiter ſint intelligendæ. *cap. 85. nu. 12.*

Clauſula codicillaris, quando non fuit lecta nihil operatur. *cap. 9. num. 459.*

Clauſula codicillaris, quamuis cenſeatur appoſita de ordine teſtatoris, tamen de tali ordinatione conſtare debet. *cap. 9 num. 460.*

Clauſula codicillaris plerunque ex ſtylo, & capite Notariorum ſolet apponi, *cap. 9. nu. 461.*

Clauſula codicillaris deſeruit de vento, quando voluntas teſtatoris in teſtamento deficit. *cap. 45. num. 176.*

Clauſula codicillaris, quamuis reperiatur in teſtamento condito nutu, nihil tamen operatur ad illius validitatem. *cap. 45. nu. 165.*

Contrarium multi DD. defendunt. *ibidem. n. 166.*

Clauſula codicillaris quid importet, teſtatores multi ſunt, qui neſciunt. *cap. 9 nu. 461.*

Clauſula codicillaris an ſubintelligatur in quolibet teſtamento. *cap. 9. num. 463.*

Clauſula codicillaris non lecta, & publicata nihil operatur, *cap. 8. num 427.*

Clauſula codicillaris eſt penitus fruſtratoria, quando non concurrit mens teſtatoris *cap. 8. numer. 428.*

Clauſula codicillaris ſubſtinet voluntatem defuncti propter defectum ſolemnitatis, ſecus ſi etiam concurreret ſuſpicio falſi. *cap. 40. n. 165.*

Clauſula codicillaris ſubintelligitur in teſtamēto inter liberos, & ad pias cauſas. *cap. 9. n. 466.*

de Clauſulæ codicillaris virtute in vanum quæritur, quando teſtamentum non fuit completum. *ibidem. nu. 466. 467. & ſeq.*

Clauſula codicillaris ſi adſit in teſtamento, quatenus vnus, vel duo teſtes non ſint pro teſtamento; tamen ſi quinque deponant pro eo, ſubſti-

ſubſtinetur in vim codicilli. *cap.40. num.261.*
Clauſula codicillaris operatur, vt ſi teſtamentũ in quo fuerunt adhibiti quinque teſtes non valeat vti teſtamentum, valeat vti codicillus. *cap.40.num 264.*
Clauſulas conſuetas in inſtrumentis apponere cenſentur Notarii à partibus rogari. *cap.9. numer.462.*
Clauſulæ reuocatoriæ amplæ, an ſufficiant pro reuocatione relictorũ ad pias cauſas. *cap.66. numer.219.*
Et concluſio eſt affirmatiua, reprobata contraria opinione. *ibidem.num.220.*
Clauſula in fine poſita, numquam refertur ad ea, quæ fruſtratoriam reddere poſſunt diſpoſitionem. *cap.20.num.33.*
Clauſula, actum, &c. poſita in præcedenti inſtrumento, repetitiua etiam cenſetur in ſequenti. *cap.27. num.295.*
Clauſula, ex certa ſcientia, cum ſimilibus operatur circa ea, quæ ſunt iuris, non autem circa ea, quæ ſunt facti. *cap.16.num.424.*
Clauſula iuramenti, licet pariat effectum ciuilẽ iuramenti, erga homines, non tamen parit erga DEVM. *cap.100.num.439.*
Clauſula motu proprio, non operatur, quando Princeps reuocat à ſe conceſſa, quia præſumitur circumuentus. *cap.16 num 425. & 427.*
Quod procedit etiamſi diceretur, non obſtante conceſſione alteri facta, quia intelligeretur de conceſſione inualida *ibidem.nu.426.*

CLERICVS.

Clerici cauere debent, ne tantum nomen exactoris obtineant in Eccleſia. *in prælud.nu.520.*
Clericus de bonis Eccleſiæ tenetur pauperibus ſubuenire. *cap.4.num.344.*
Clericus æquiparatur vſuario. *cap.4 nu.345.*
Clericus cum de bonis Eccleſiaſticis non poſſit teſtari, ad quem ſpectent. *cap.4.nu.346.*
contra Clericos in ſolutione bonorum temporalium eſt ſemper facienda interpretatio. *in prælud.num.519.*
Clericis valde decorum eſt, vt liberalitate, & pietate ſplendeſcant. *in prælud.nu.535.*
Clericis, & Monachis aliquid relinqui à mulieribus in vltima voluntate prohibitum fuit, & à quo lata fuit hæc lex. *cap.4 nu.296.*
Super qua lege, quid dixerit Sanctus Hieronymus. *cap.4.num.297.*
Clericus confitens ſe commiſiſſe crimen adulterij, ex hoc non priuatur beneficio, ſed ſolum ſuſpenditur. *cap.23.nu.70.*
Clerici, qui à turpi auaritiæ macula non ſunt conſpurgati, valde extollendi ſunt. *in prælud. numer.535.*
contra Clericorum auaritiam Sancti Patres non parum inſurgunt. *in prælud.nu 534.*
Clerici ſunt prohibiti exercere officium Tabellionis. *cap 35.num.166.*
Clericis, & Monachis relinqui olim nõ poterat. *cap.4 nu.294.& 360.*
Clericus, ſi permiſit ſe condemnare à Iudice Laico, & poſtea allegauit priuilegium clericale, debet condemnari in expenſis. *in prælud.num.247.*
Clericis dum poſt mortem auferuntur bona Eccleſiaſtica, puniuntur in eo, quod delinquerunt. *cap.4.num.349.*
Clerici benignius debent exigere, ne videantur lucris temporalibus inhiare. *in prælud.n.522.*
Clericus, ea quæ ex bonis Eccleſiaſticis tenaci parſimonia ſibi theſaurizat, non poteſt de eis teſtari. *cap.4.num.344.*
Clerici, qui non dant pro ouibus ſubſtantiam ſuam, quomodo dabant animam ſuam. *in prælud.num.536.*
Clerici, quidquid habent pauperum eſt. *ibidem. num.536.*
Clericum ſi quis percuſſerit, iter debet arripere Romanum, vt à Summo Pontifice pro incurſa excommunicatione, abſoluatur. *in prælud num.347.*
Clericus regulariter de bonis Eccleſiaſticis inhabilis eſt ad teſtandum. *cap.4 nu.343.*
Clericus per Iudicem ſecularem captus, quando conſtat eſſe talem. Statim abſque cauſæ cognitione, debet remitti ad Iudicem Eccleſiaſticum. *cap 57 nu.152 153.& 154.*
Clericus furioſus aliquem occidens, non peccat, ſed officium exercere non poterit. *c.18.n 544.*
Clericus compellitur ſeruare indemnem ſuum fideiuſſorem per aſſignationem redituũ ſuorum. *cap.75.num.205.*
Clerici regulares, quidquid acquirunt, Monaſterio acquirunt. *cap.86 num.103.*
Clericus ſi iurauerit ſeruare ſtatuta ſuæ Eccleſiæ, an teneatur poſtea ſtatuta nouiter edita ſeruare. *cap.37.num.61.*
Codicilli ſubſtinentur ſi coram quinque teſtibus reperiantur conditi. *cap.40.num.262.*
Collegia Chriſtianorum ante Conſtantinum Magnum damnata erant. *cap.4. nu.292. 293. & 316.*
Colonus non tenetur perſeuerare, quando eius dominus defunctus eſt, & prædium alteri legauit. *cap.88.nu.129.*
Commiſſio facta his verbis, per te, vel per vos, fieri mandamus, cenſetur electa induſtria perſonæ. *cap 49 nu.493.*
Commiſſio de citando, cum ſit actus iudicialis non poteſt fieri in Eccleſia. *cap.3.nu.253.*

COMPARATIO LITERARVM.

in Comparatione literarum generaliter locutus eſt Imp. in l. comparationes. C. de fid. inſtr. *cap.29.num.500.*
Comparatio literarum poteſt eſſe, vt plenè, vel ſemiplenè probet. *cap.31.num.656.*
Comparatio literarum, quod aliter fiat in apocha, libro, epiſtola, alijſque ſcripturis, opinio iſta non eſt vera. *cap.29.nu.494.& 495.*
ad Comparationem literarum non eſt deueniẽdum, ſi teſtes in apocha inſcripti ſint viui, & quare. *cap.30.num.516.*
in Comparatione literarum, tunc ſunt adhibendi

di duo periti, quando illi poſſunt haberi. *cap.32.numer.682.*

Comparationis literarnm vſus, quare fuerit introductus. *cap.29.nu.476.*

Comparationis literarum probatio, eſt ſatis fallibilis, periculoſa, at non parum erroribus, & fraudibus obnoxia. *cap.29.nu.677.*

Comparationis literarum probatio, parum defuit, ne fuerit à Iuſtiniano Imperatore aboleta fuerit. *cap.29.nu 478.*

Comparatio literarũ olim nõ erat in vſu. *cap.29. numer.479.*

Comparatio literarum debet fieri per plures peritos, ita vt vnus non ſufficeret. *cap.32.numer.677 & 680.*

Quamuis gloſ. in §. ſi vero. Auth. de inſtrument. caut. & fid. ſentiat, quod vnus ſufficiat. *cap.32. num.677.* ſed non eſt recepta.

Comparatio ſcriptutarum, quando fit, non eſt neceſſe, vt periti ad hoc electi viderint ſcribere. *cap.29.num.490.*

Comparatio ſola ſcripturarum an inducat plenã probationem. *cap.31.num 642.*

Comparatio literarum, ſi eſſet omnino ſimilis, tunc poſſet plenè probare. *cap.31.num.643.*

Comparatio literarum facit plenam probationem, licet non in omnibus, ſed in maiori adſit ſimilitudo. *cap.31.nu.646.*

Declara tamen ſi adſint adminicula pro adminiculanda veritate. *ibidem. num.648. & 649.*

Comparationi ſimplici literarum, ſcilicet abſque alijs adminiculis, numquam plena fides eſt danda. *cap.31.num.651.*

Comparationem literarum materia, eſt ſubtilis intricata, & difficilis. *cap.29.numer.485.*

Comparatio eſt ad iudicandum difficilis. *cap 29. num.485.*

Comparationis literarum materia, eſt ſic obſcura ob diuerſas conſtitutiones Iuſtiniani Imp. emanatas. *cap.29.nu.486.*

in Comparationis literatum materia, etiam intrat trita regula, ſi non proſunt ſingula, multa collecta iuuant *cap.32.num.725.*

Comparationis literarum probatio, à iure præſumitur erroribus, & fraudibus plena, quæ præſumptio ex contrarijs præſumptionibus eluditur. *cap.32.nu.726.*

Comparatio literarum, vt valdè fiat per peritos, ad quid habere debeant oculum. *cap.32. num.666.*

in Comparatione literarum conſtituitur differẽtia inter apochas, quæ ſunt intra libram auri, & illarum, quæ excedunt. *cap.29.num.496.*

Sed ſecundum ſaltem hodiernam praxim non recipitur hodie talis differentia. *cap.29 n.496.*

Comparationis literarum probatio habet vim confeſſionis. *cap.32. nu.716. & 719.*

ex Comparatione literarum non poteſt reſultare plena probatio, & indubitata, ſed multum fallax. *cap.32.num.708.*

Comparationi literarum nihil eſt tribuendum in materia teſtamentaria, & quare. *c.32.n.709.*

Comparatio literarum faciends per peritos, non valebit, ſi periti partibus ſint ſuſpecti. *cap.32. numer.700.*

Compedibus aureis conſtingi durum eſt. *in præl ud.nu.651.*

COMPENSATIO.

Compenſatio non admittitur de liquido ad nõ liquidum. *cap 83.numer.202.*

Compenſatio non eſt reijcienda de credito etiã non illiquido, quando de proximo poteſt liquidari, & intra quantum tempus. *cap.83. numer.204.*

Compenſationis liquidæ exceptio, poteſt opponi contra ſententiam. *cap.83.num.205.*

Compenſatio tunc dicitur liquida, quoties eſt incontinenti liquidum creditum, vel de proximo liqnidandum. *cap 83.nu 206.*

Compenſatione prohibita, non cenſetur prohibita retentio. *cap.47.numer.358.*

Conceſſio inducitur per lapſum prohibitionis tẽporalis certi diei. *cap.8.num.401.*

Conceſſo vno, cenſetur conceſſũ, omne id. quod ad illud eſt neceſſarium. *cap 57.nu.188.*

Conceſſo, quod plus eſt, cenſetur conceſſum, quod & minus eſt. *cap.33.nu.7.*

Concordia non datur inter principalem, & teſtes *cap.22.nu.5.*

Concurſus ad obtinendum beneficium, quando fit, ſi omnes concurrentes admittãtur ad primum ſcrutinium, & duo tantum reputentur idonei. an in ſecundo ſcrutinio omnes ſint admittendi, vel illi duo tantum. *cap.67.n.18.*

Condemnari, vt quis poſſit, quid requiratur. *cap.23.num.74.*

CONDITIO,

Conditio mixta, quàndo adimpleri non poteſt, vel non ſtat per legatarium quo minus non adimpleatur, tunc habetur pro adimpleta. *cap.69.nu.155.*

Conditio damnum patientis eſt melior, quàm damnum inferentis. *cap 21. nu.126.*

Conditiones contra ius, tunc admittuntur in limine fundationis Iuriſpatronatus ſecus vero, ex interuallo. *cap.86.numer.82.*

Quando nõ ſunt natura impoſſibiles, ſeu turpes, vel contra naturam Iuriſpatronatus, vel aliàs à iure non improbatæ. *cap.86.nu.83.*

Conditiones contra ius poſſunt apponi in fundatione Iuriſpatronatus, quando in limine fundationis apponnntur, ſecus ſi poſt. *cap.86. num 79.*

Conditiones patronus an poſſit imponere iuripatronatus, poſtquam illud eſt in eſſe deductum. *cap.86.nu.80.*

Conditio, quæ omnino eſt exitura habetur pro pura, & pro tali cenſenda eſt. *cap 84.nu 150.*

Conditio niſi purificetur nihil ponit in eſſe. *cap.88.num.161.*

Conductor poteſt expelli per locatorem durante locatione, ſi ipſe domo egeat. *cap.4. num.157.*

CON-

CONFESSIO.

in Confeſſione extraiudiciali, etiam ſecundum æquitatem Canonicam, vt probet, requiritur præſentia partis. *cap.*23.*nu.*102.& 103.

Cōfeſſio extraiudicialis, quod probet de æquitate canonica, ideo Iudex debet eſſe ſatis æquus, & circumſpectus in ea admittenda. *cap.*23. *numer.*97. & 98.

Confeſſio extraiudicialis facta in piam cauſam ad fauorem abſentis, pro quo nemo fuit ſtipulatus, an valeat. *cap.*23.*nu.*101.

Confeſsio extraiudicialis abſente parte facta, & à nemine acceptata non præiudicat. *cap.*23. *numer.*114.

Quod procedit, ſi ſimus in confeſſione rendente ad obligandum principaliter. *ibidem nu.*115.

Confeſſio extraiudicialis non valet abſente parte facta, ſi nullus pro eo ſtipuletur. *cap.*22. *num* 32.& 33.

Confeſſio extraiudicialis probat, etiam abſente parte emanata, ſi emanauerit ad effectum probationis rei geſtæ *cap.*23 *nu.*116.

Confeſſio extraiudicialis probat etiam de iure Ciuili, ſi agatur tantum de probanda veritate rei geſtæ *cap.*23 *nu.*117.

Confeſſio extraiudicialis, quod non probet de æquitate Canonica planè, plures DD. putāt, ſed inaniter. *cap.*22 *num* 65.66 & 67.

Confeſſio extraiudicialis facta abſente parte ſemiplenam inducit probationem, *ibidem. numer.*37.& 40.

Confeſſio extraiudicialis non probat ſecundum æquitatem Canonicam, ſi ea fuerit probata per vnicum teſtem. *cap* 23. *nu.*81.

Confeſsio extraiudicialis de æquitate Canonica, non probat, quando ſumus in criminalibus. *cap.*23 *nu* 68.

Scilicet ad effectum infligendi confitenti pœnā ordinariam. *ibidem. num.*69.

Confeſsio extraiudicialis non tenet alio non recipiente. *cap.*23.*numer* 110.

in Confeſsione extraiudiciali, quod non requiratur præſentia partis, videtur magis vera, & communis opinio *ibidem.num.*110.

in Confeſsione extraiudiciali ius Canonicum non conſiderat præſentiam partis, ſed mentē. *cap.*23 *numer.*111.

in Confeſsione extraiudiciali, an æquitas Canonica requirat præſentiam partis, eſt quæſtio pro amico. *cap.*23.*nu.*112.

Confeſsiones extraiudiciales plerunque ab omnibus fiunt ſine animi deliberatione, oſcitanter, vel ioci cauſa &c. *cap.*23. *nu* 96.

Confeſsiones duæ extraiudiciales, vbi concurrunt, dicitur perfecta probatio. *cap.*22.*nu.*39.

Confeſsio extraiudicialis nihil omnino probat de Iure Ciuili *cap* 22.*nu.*42.& 43.

Confeſsio extraiudicialis quando nō debet mouere Iudicem. *cap.*22 *num.*44.

Confeſsio extraiudicialis abſente parte facta probat ſecundum æquitatem Canonicam. *cap.*22, *num.*46.

Et facit plenam probationem, quæ opinio eſt indubitabilis, & coronata, *num.*48. 49. 51. & 52. & fuit dictum in diuerſis Tribunalibus, *ibidem, num* 48.53 54.55 & 56.

Confeſsio extraiudicialis probat de æquitate Canonica, quod & habet locum in toto Regno, cum ſit feudum Eccleſiaſticum. *cap.*22. *numer.*50.

Confeſsio extraiudicialis facta abſente parte, probat de æquitate Canonica ſi ſit facta Iudice præſente. *cap* 23. *num.*103.

Confeſsio extraiudicialis facta abſente parte valet in foro pœnitētiali, ſeu ſpirituali. *cap.*23. *num.*104.

Confeſsio extraiudicialis incidenter facta, tunc multo minus releuat, quando ſumus in criminalibus *cap.*23.*nu.*89.

Confeſsio extraiudicialis incidenter, & ad alium finem emanata, nec probat, ſecundum æquitatem Canonicam. *cap.*23 *nu* 64.

in Confeſsione propria ius Canonicum non reſpicit, niſi mentem proferentis ſpreto an ſit iudicialis, vel extraiudicialis *c.* 22.*n.*60 & 61.

Confeſsio partis, vbi adeſt, non eſt opus tela iudiciaria *cap* 22 *nu* 9

Confeſsio propria nihil aliud expectat, niſi Iudicis executionem. *cap.*22.*nu.*9.

Confeſſi pro iudicatis habentur, quando pars acceptauit confeſsionem *cap* 22.*nu.*34.

Itaque non ſufficit, ſi ſit pars præſens, & taceat. *ibidem.num* 35.

Confeſsio æquiparatur inſtrumēto, imo illi præfertur. *cap* 22.*nu* 13.

Confeſsio infringit probationem factam per teſtes, vel inſtrumenta. *cap.*22.*nu.*20.

Confeſsio vbi eſt, ibi eſt omne genus probationum, & ſuperat præſumptionem iuris, & de iure *cap* 22.*num.*3.

Confeſsio facta abſente parte probat ad fauorē piæ cauſæ. *cap.*22.*num.*30.

Confeſsio incidenter, & ad alium finem facta non probat debitum. nec poteſt ille, ad cuius fauorem tendit, confeſsio agere ad quantitatem confeſſatam. Vide hic exempla. *cap* 23. *nu* 85.86.& 97.

Confeſsio emanata ad excuſandum confitentē non probat contra eum ad alium finē. *cap.*23. *numer* 88.

Confeſsio ſola inquiſiti, ipſum non condemnat. *cap* 23. *nu.*75.

Confeſſus in criminalibus non habetur pro iudicato ſed pro iudicando, *cap* 23.*nu.*76.

Confeſſo ſpōte delictum, etiam aſsignatur terminus ad ſe defendendum, licet ipſe non petierit illū, & ita ſeruat totus Mundus. *cap.*23. *numer* 77.

Confeſsio probata per idoneos teſtes probat etiam de iure ciuili. *cap* 22.*nu.*41.

Confeſsiones, quæ oriuntur ex productione ſcripturarum, ſunt adeo irrefragabiles, vt probent cōtra producētes, licet ſint nullæ. *cap.*58. *numer.*235.

Con-

Digitized by Google

Confeſſio peccatorum per nutus, tunc valet, quando ſunt talia, vt per eos innoteſcant Sacerdoti peccata. *cap.46.nu.*270.

Confeſſio peccatorũ proprio ore, & verbis proprijs eſt facienda. *cap.46.nu.*262.

ad Confeſsionis ſacramenti eſſentiam propria vox non eſt neceſſaria. *cap.46.numer.*265. Ita vt nutu, & ſignis, aut per ſcripturam, vel interpretem præſenti Sacerdoti, valida ſit. *ibidẽ. num.*266.273.*&* 274.

Confeſſio peccatorum, quod fiat voce humana, nõ eſt de eſſentia Sacramenti. *cap.46. nu.*267.

Confitens in criminalibus non habetur pro iudicato, *cap.23.nu.*72.

Confidere paucis bonum eſt, ſed confidere nulli, melius eſt, *cap.26.nu.*274.

CONFIRMATIO.

Confirmatio poſt actum regulariter fit. *cap.97. numer.*297.

Confirmationes nihil de nouo tribuunt, ſed res prout eſt confirmant, ac robur addunt. *cap.29. num.*453.*&* 454.

Confirmatio non poteſt operari, vt res confirmata extendatur ad id, quod non eſt. *cap* 29. *numer.*460.

Confirmatio Apoſtolica non extendit rem confirmatam, ad ea, quæ non habentur in re confirmata, *cap.*29.*nu.*466.

Confirmatio ſequitur naturam rei, in eiſdem terminis in quibus eam reperit, & in ipſiſmet relinquit. *cap.29.numer.*456.

Confirmatio in forma communi non releuat, quando confirmanda ſunt contra ius commune. *cap.29.nu.*457.

Confirmatio non extendit limites rei confirmatæ, quamuis robur adijciat. *cap.29, num.*473.

Confirmatio ſtatutorum, ſi ſit in forma communi, an valeat, quoad diſpoſita contra ius cõmune. *cap.*33.*nu.*31.

Confirmatio Papæ circa ſtatuta, non poteſt dici in forma communi, ſi ſit facta per verba, volumus, & mandamus. *cap.29.nu.*441.

Confraternitas Laicorum, quando non poſſit dici locus pius. *cap.65.nu.*102.

contra *Confugientes* ad Eccleſiam poteſt procedi ciuiliter, & criminaliter, ſed nõ ad pœnam ſanguinis, *cap.3.num.*262.

CONIECTVRA.

Coniecturæ, & præſumptiones, licet de ſui natura non faciant probationem, tamen ſecus in his, quæ occultè fiunt. *in prælud. nu* 233.

Coniecturæ ſimplices non iuuant, contra præſumptiones naturæ, & iuris. *cap.*14. *num.*211.

Coniecturæ non omnes probant dementiam, & ideo debent eſſe tales, vt moueant omnem ſenſum, & iudicium. *cap.13.num.*120. *&* 121.

Coniecturæ licet plures ſint, quæ inducant donationem. *in prælud.numer.*464. Nihilominus illa præſumptio, quod mulier non donet, tollit omnes alias coniecturas. *ibidem.nu.*465.

Coniectura omnis ceſſat in claris. *cap.30.nu.*518.

Coniectura eſt veſtigiũ veritatis latentis. *ibidem. numer.*518.

Coniecturæ quæ ſint, ex quibus dicatur teſtatorem diſpoſuiſſe, dum protulit verba, volo relinquere. *cap.6.numer.*144. & recenſentur à *num.*145.*vſque ad* 151.

Coniecturæ multæ ſunt, ex quibus colligitur teſtatorem teſtamentum habuiſſe pro imperfecto remiſsiuè. *cap.9. nu.*437.

Coniecturæ non ſufficiunt, quando lex requirit aliquid expreſsè. *cap.*80 *nu.*16.

Coniecturæ ſolæ admittuntur, & habentur pro plena probatione, vbi veritas aliter haberi non poteſt. *cap.*13.*numer.*111.

Coniectura ſanæ mentis nulla maior datur, quã illa, quæ ſumitur ex ipſa diſpoſitione de qua controuertitur. *cap.15. num.*298.

Coniunctioribus melius eſt ſubuenire, quàm alijs *cap.75. num.*169.

Coniunctus pro coniuncto, ſi ſuſcipiat defenſionem cauſæ, abſque ſpeciali mandato, ſi lata ſententia contra eum ſit, quid ſit dicendum. *cap.82. numer.*105.

CONSANGVINEVS.

Conſanguineo pauperi, quis magis tenetur ſubuenire, quàm extraneo. *cap.73.nu.*72.

Conſanguineis egenis, qui ſubuenit, ſub liberalitatis nomine, debitum naturale perſoluit: *cap.73.num nu.*73.

Conſanguinei furioſi, quare veniant puniendi, ſi ille malũ aliquod faciat. *c.18.n.*613.*&* 616.

Conſanguineis indigentibus, qui non ſubuenit, fidem negat, ac infideli deterior efficitur ſecund. Paul. Apoſtol. *cap.73.num.*78.

Conſanguinei furioſi, tunc veniunt puniendi ob delictum ab eo commiſſum, quando eis ſpecialiter fuit commiſſa cuſtodia per Iudicem. *cap.18.nu.*619.*&* 620.

Conſanguinitatis ratio eſt habẽda. *cap.73.n.*92.

Conſanguinitas verè, & per gradus diſtinctos, dum ſumus in odioſis, eſt probanda, *cap.90. numer.*304.

CONSCIENTIA.

Conſcientia nihil aliud eſt, niſi bonus vir, qui intra nos loquitur in corde noſtro, *cap.58. num.*248.

ab Conſcientia alterius, ea quæ pendent, ſtatur eius declarationi. *cap.21.numer.*158.

Conſcientiæ malæ ſignum eſt, dum reus interrogatus, declinat oculos ad terram. *in prælud. numer.*270.

Conſcientia eſt ſpeculum, & lucerna rerũ agendarum. *cap.58.nu.*250.

CONSENSVS.

Conſenſus non ſuppletur per iuramentũ. *cap.96. num.*267.

Conſenſus donantis vltra 500. ſolidos abſque inſinuatione, quod abſit vltra exceſſum, eſt fictio Iuris ciuilis cum veritas ſit in contrarium. *cap.96.nu.*268.

Conſenſus requiritur pro ſubſtantia donationis. *cap.22.numer.*123.

Conſenſus vbi deficit,ibi iuramentum nō obeſt. *cap.95.nu.214.*

Conſenſus numquam porrigitur ad ignotata. *cap.17.num.468.*

Conſenſu ſolo,quoties aliquid perficitur, verba non deſiderātur ad validitatem actus.*cap.46. numer.231.*

de Conſenſu alicuius aliquid diſponens, tunc non ſunt tranſeundi confines talis conſenſus. *cap.60.num.649.368.*

Conſenſu, & voluntate remota,remouetur ſubſtantia actus. *cap.17.num.470.*

Conſenſus præſtitus, vltra ſuos cancellos non admittitur. *cap.60.nu.371.*

Conſenſus nullatenus extēditur vltra expreſſa, & ſic omnē aliū caſum excludit. *c.60.nu.372.*

Conſenſus tacitus neceſſariò ceſſat, ſtante expreſſo diſſenſu. *cap.5.nu.58.*

Conſenſus, voluntas omnibus iuribus vna voce conclamantibus eſt anima omnium diſpoſitionum, *cap.1.num.16.*

ſine Conſenſu nihil ponitur in eſſe. *cap.1.nu.16.*

Conſenſu dempto,omnis ſpiritus ab actu quolibet eradicatur.*cap.1.num.16.*

Conſenſus eſt ſtella Polaris omnium diſpoſitionum, & ſine ea nihil factum eſt. *cap.1.num.23.*

Conſenſus tacitus præſumitur fauore piæ dauſę. *cap.60.num.375.*

Conſenſus, & voluntas remouetur, à quo etiam remouetur iudicium , & animi intellectus. *cap.17.nu.470.*

Conſenſus tacitus in vno actu,nullatenus poteſt extendi ad alium.*cap.60.nu.384.*

Cōſenſus cum ſit de iure naturali, ideo eius defectus non poteſt per Principem ſuppleri. *cap.1.num 22.*

Conſequens,qui vult, cenſetur velle antecedens, quod procedit etiam in materia ſtricta, & exorbitanti.*cap.89.nu.216.*

Conſequens, qui vult cenſetur velle infallibiliter omne neceſſarium antecedens. *cap. 89, numer.212.*

Conſequens non poteſt ſtare ſine antecedenti. *cap.89 num.213.*

ad Conſequentis poſitionem, neceſſariò debet dari poſitio antecedens. *cap.98.nu.351.*

Conſilij moderatione quidquid perficitur, non cōſueuit, pœnitudinis rubore perfūdi.*cap.58. numer 234.*

Conſilio non eſt opus naufragio facto. *cap.9. numer.447.*

Conſtantinus Imperator, quamuis plura templa ſacra Romæ, & in Orbe Romano ædificauerit, nullibi tamen eius memoria reperitur. *cap.100.num.469.& 471.*

Conſtantinus Magnus abrogauit leges latas cōtra Eccleſiam. *cap.4. numer.318.* & ſane illa, præſertim, vt quibuslibet liberè poſſet Eccleſijs alijſq; locis pijs relinquere.*ibidem.nu.319.*

Conſtantinus Imp.in l.1. C.de ſacroſanct. Eccleſ. reddidit licitum , quod antea erat prohibitū, per leges Imperiales. *cap.4.num.320.*

Conſtitutiones exorbitantes, vt euitentur licitū eſt indirectè illud, quod directè non liceret. *cap.10.nu.574. & cap.60.nu.354.*

Circa Declarationem diuerſarum Conſtitutionum, Legum, & Doctorum hab.i in fine in Indice ſeparato.

CONSVETVDO.

Conſuetudo citandi etiam in diebus feriatis in honorem DEI eſt plenè probanda, cū ſit contra ius. *cap.3.nu.245.*

Conſuetudo, ſeu Statutum, iuramētum calumniæ remittentes, non tenent. *cap.30. nu 533.*

Conſuetudo mala , eſt adinſtar falſæ monetæ, quæ ſuam impuritatem , & improbam ligam tractu temporis potius oſtendit,quàm cœlet. *cap.51.num.97.*

contra Conſuetudinem, quæ eſt contra bonos mores ciuiles,valet ſtatutum, & conſuetudo. *cap.51.num.98.*

Conſuetudo non eſt idem, quod ſit contra bonos mores naturales, vel contra bonos mores ciuiles. *cap.51.nu.95.*

Conſuetudines laudabiles ſunt ſeruandæ circa emolumenta funerum. *in prælud. nu.532.* ad quarum obſeruationem, licet quis non poſſit cogi iure actionis, tamen officio Iudicis compelli poteſt. *ibidem.nu.533.*

Conſuetudo generalis, atque vniuerſalis totius orbis eſt ſcita, & tolerata, vt quilibet in diebus feſtinis in qualibet Eccleſia ſatisfaciat audiendo ſacrum. *cap 68 nu.69.* quæ tamen conſuetudo niſi eſſet rationabilis , & licita, à Romanis Pontificibus ſublata fuiſſet. *ibidem. num.70.& 71.*

Conſuetudinis materia mordicè,& ſtrictè interpretatur, & tamen trahitur ad acceſſoria. *cap.59.num.315.*

Contritio magna eſt litigantium,donec lis finiatur. *cap.64.nu 12.*

CONTRACTVS.

Contractua omnes, etiam attento iure poſitiuo, dum aliud ab eodem iure nō reperitur diſpoſitum nutu,& ſignis perfici poſſunt.*cap.46.numer.233.& 234.*

Contractus ſi fiat in Ciuitate,& excedat libram auri, non creditur ſoli comparationi literarū. *cap.29.num.502.*

in Contractibus, in promiſſionibus, & obligationibus, etiam iuramento roboratis ſemper cenſetur excepta perſona Principis.*cap.3.numer. 278.*

Contractus ſimulatus, cum dicatur depictus,[et] figuratus, nullo modo firmatur iuramento. *cap.95.num.218.& 219.*

Contractus ſimulatus, quia dicitur pictus, quare ſi in eo apponatur iuramentum aſſertoriū, ſiue promiſſorium non attenditur. *cap. 95. numer.220.*

in Contractibus,ſcriptura ſui natura non tàm ad rerum ſubſtantiām,quàm ad probationē ſpectat. *cap.8.num.319.*

de Contractu, ſi fiat pactum,vt conficiatur ſcriptura,

peuta partes non pręſumuntur velle eam pro illius ſubſtantia, ſi illa de iure non requiritur. *cap.8.num.315.*

Contractus, quando non requirit ſcripturam, ſi fiat pactum, vt ea interueniat, ante eius cõfectionem, non eſt licita pœnitentia. *cap.8. num.316.& 317.*

in Contractu, quando partes adhibent Notariũ, vt conficiat inſtrumentum, videntur tacitè innuere, vt valeat contractus à die rogitus. *cap.8. num.297.*

Contractum de aliqua re ſi faciant partes, & sũt conuenti de neceſſarijs in eo, ſi ambo conſentiant. Vt conficiantur inſtrumentum, verum ante illius confectionem ſit perfectus, & ſit locus pœnitentiæ. *cap.8. num.301.& 302.*

de Contractu, vt fiat Inſtrumentum, quando partes conuenerunt ſimpliciter, interim contractus non ſtat in ſuſpenſo. *cap.8 num.312.*

in Contractibus licet partes ſint concordes de omnibus, ſi volunt vt de eis rogetur Notarius, interdum non purificatur rogitus eſt locus pœnitentiæ *cap.8.numer.294.296.& 298.*

de Contractu aliquo inter nuoſdam celebrato, ſi fiat mentio in inſtrumento quocumque temporis tractu, non præſumitur ille contractus. *cap.98.nu 343.344.& 345.*

Contractus ante perfectionem non dicitur contractus, ſed ratiocinium. *cap.8. num.302.*

in Contractu quando adhibetur Notarius, quare cenſeatur adhibitus. *cap.8.num.297.*

Contrahentes ſi conſtet ex parte receſſiſſe à capitulis traditis Notario, intrat præſumptio nouæ voluntatis. *cap 7.numer.278.*

Dum cõtrarium expreſſis verbis reperitur cautum in inſtrumento. *ibidem nu.278.*

in Contractu ſcriptura eſt de ſubſtantia quando partes conuenerunt, vt ea fiat. *cap.8.nu.310.*

in Cõtractu, ſcriptura, quãvolunt adhibere partes dupliciter poſsũt moueri, vt fiat. *c.8.n.318.*

Contractus, quando non eſt completus, vtrique parti licita eſt pœnitentia. *cap.91.nu.111.*

in Contractibus regulariter non requiritur ſcriptura, niſi ad eorum maiorem probationem. *cap 8. numer 295 & 315.*

Cõtractus celebratus ſupra libram auri in ſcripris ab imperito literarum quinque teſtium eget ſolemnitate. *cap.29 nu.497.*

Contrahentium verba debent intelligi ſecundum naturam contractus. *cap.8.num.314.*

in Contractibus, verba, volo donare, emere &c. non inducunt diſpoſitionem. *cap.6.num.140.*

Contractus celebratus in Eccleſia quantumuis teneat, tamen contrahentes peccant mortaliter, *cap 3.num.176.*

Contractus factus in Eccleſia non videtur poſſe ſubſtineri, tamquam celebratus in loco prohibito. Nam CHRISTVS eijcit omnes ementes, & vendentes à Templo. *cap 3. nu.277.*

Contraria tamen eſt verior. *ibidem nu.178.*

Contrahentibus inuicem ſeſe decipere iura Ciuilia permittunt. *in prælud. nu.259.*

Contradictor legitimus dicitur, qui ſe offert, in continenti ad quid probandũ. *cap.39 nu.169.*

Contrariorum non ſolum eadem eſt diſciplina, ſed etiam potentia. *cap.11.num.632.*

Controuerſia magna cũ fuiſſet remiſſa ad Areopagum Athenæ, & cum non potuiſſet, illa ibi decidi, quid fuerit reſpõſum. *cap.64.n.3.& 4.*

ad *Conuentionem* originalem ſemper eſt recurrendum, dum contrarium in inſtrumẽto diſponitur. *cap.7.nu.276.*

CONVERSATIO.

Conuerſandum eſt cum illis, qui meliores nos reddere poſſunt. *cap.59.nu.335.*

Conuerſatio continua etiam inter conſanguineos auget affectionem. *cap 67.num.35.*

Conuerſatione bonorũ virorum nihil eſt potentius ad declinãdũ malos mores. *cap.59.n.336.*

Cum quo, quis edat, prius circumſpiciendum eſt, quàm quod edat, vel bibat *ibidem n.337.*

Conuerſatio continua, quod pariat faſtidium, procedit inter ruſticos. *cap.67 nu.36.*

Corda humana magis capiuntur exemplis, quàm verbis. *cap.59.num.288.*

in Corde nemo præſumitur plus habere, quàm quod verbis expreſsit, *cap.8.nu.388.*

Corpore deficiente, deficit intellectus, & ſine corpore intellectus nihil operatur. *cap.19.n.694.*

Corporibus humida carne præditis, imperanda eſt fames. *in prælud. nu 515.*

Corpora humida fames ſiccat. *ibidem.num.515.*

in *Correctorijs* etiam licita eſt extenſio de caſu ad caſum, ex identitate rationis in lege correctoria expreſſa. *cap.11.nu.653.& 654.*

in Correctorijs admittitur extenſio, tunc ex idẽtitate rationis, quando ea eſt expreſſa, aliàs ſecus. *cap.35 num.133.*

in Correctorijs admittitur extenſio ex maioritate rationis. *cap.36.num.248.*

Correctio ſubitanea non eſt admittenda in Legiſlatore. *cap.20.num.*

Corrigere ſe melius eſt, & non expectare, vt ab alijs corrigatur. *cap.56.nu.137.*

Correlatiuorum regula ceſſat, ſtante rationis diuerſitate. *cap.25.num.163.*

Correlatiuorum regula procedit etiã in odioſis. *cap.25.num.158.*

Correlatiuorum regula eſt, vt vnum ſub altero omnino contineatur. *cap.25. nu.150.& 151.*

Correlatiua ea ſunt, quorum vnius poſitio, ſupponit, & alium. *cap.25.num.*

Corruptela, quantò magis ſunt longenæ, eò ſtudioſius ſunt extirpandæ. *cap.51.nu.96.*

Corruptio intelligenda eſt, quidquid offertur Iudici lite pendente. *in prælud.nu.199.*

CREDITOR.

Creditor, licet ſit præſens venditioni pignoris ſui, & non contradicat non dicitur conſentire extinctioni ſui iuris. *cap.60.nu.376.*

Creditor pręſens venditioni ſui pignoris ſi nihil dicat, ſibi non præiudicat, cum ſciat ius ſuum durare. *cap.60.num.377.*

Creditor, & debitor ſunt correlatiua. *c.25.n.153.*

Creditore inuito, ſicuti vnum pro alio ſolui non poteſt. *cap* 25.*num*.152.

Ita nec debitor aliud pro alio ad ſoluendum cogi poteſt. *ibidem*.*num*.152.

Creditor vim facere dicitur debitori, qui ſua, & non Iudicis auctoritate ex re debitoris ſibi ſoluit. *cap*.63.*numer* 142.

Creditor ſi differat agitare pro ſuo credito exigendo, poſtquam eius debitor eſt mortuus, quid ex hoc infeӕtatur. *in præl*ud.*num*.144.

Creditori, ſi detur poteſtas vendendi pignus nõ poteſt ſibimet veodere. *cap*.76.*n*.272.

Creditum, tunc dicitur liquidum, & certũ quando nulla exceptione elidi poteſt. *cap*.83.*n* 203.

Creditum illiquidum, vt de proximo, aut incontinenti dicatur probatum, ad hoc, vt intret compenſatio, quando dicatur. *cap*.83.*nu*.209.

Credulitas, vbi eſt proxima ſenſui, per quã percipitur ratio, valebit tale teſtimonium *cap*.28. *num* 428.429.& 430.

in *Crimine* adulterij oon proceditur ex officio. *cap*.23.*nu*.91.

Crimina omnia ad comparationem ſimoniæ, quaſi pro nihilo habentur. *in prælud*. *nu*.569.

Crimen noo prodere vult, difficile eſt. *in prælud*. *num*.264.

Crudelitas præcibus non mouetur, imo magis obduratur. *cap*.90.*nu*.289.

Crudelitas ſurda eſt, & ſimul ioſenſata. *ibidem*. *num*.289.

Curam aliorum omnes, qui D E I memoriam habent, perdifficulter accipiunt. *cap*. 20. *n*.46.

C V R A T O R.

Curator datur fatuis, qui mente totaliter non ſunt alienati. *cap*.19.*nu*.704.

in Curatores, vel Tutores illi non ſunt admittendi, qui ſe ingeruut, vt creentur. *cap*. 20. *numer*.44.

Curatoris datio non probat furorem ad effectũ, vt quis reddatur inteſtabilis. *cap*.19.*nu*.702.

Curator datur etiam habenti dilucida interualla, & tempore induciarum conquieſcit eius officium. *cap*.19.*num*.703.

Curatoris ſola datio non arguit omnimodo furorem, quando aliud impedimeotum non adeſt. *cap*.19.*num*.705.

Curatoris datio, quatenus argueret furorem, id eſſet intelligendum, quo ad tempus dationis, & non antea. *cap*.19.*num*.706.

poſt Curatoris dationem, quando apparet, quod furioſus deuenerit ad ſanitatem mentis, an declaratio Iudicis ſuper hoc requiritur. *c*.19. *num*.707.

ex Curatoris datione, vt arguatur furor, quid ſit neceſſarium, & præſertim debet abeſſe omnis ſuſpicio doli. *cap*.16.*num*.442.

C V L P A.

Colpa reddit ignorantiam inuincibilem. *cap*.26. *num*.258.

Culpa, & negligentia vnius, alteri pœna eſſe nõ debet. *cap*.62.*num*.95.

Culpa eò graoior eſt, quo maior eſt, in quem culpatur. *in prælud*.*nu*.568.

Cupiditates ſunt inſatiabiles, nam omnia per eam labefactantur. *cap*.75.*nu*.213.

Cupiditas eſt ignis inſatiabilis, nec primo voto numquam quis fuit cootentus *cap* 75.*nu*.214.

Curiales ſolent aliud ſentire, & aliud dicere, & pluſquam ſimplices ſunt, qui eorum verbis creduut. *cap*.8.*num*.363.

Currus male vnctus, quantò plus onus ducit, tantò maiorem ſtrepitus facit. Sic quoque accidit auaro, qui eſt currus diaboli, quãtò enim plus habet, tantò plus ſtridet. *in prælud*. *numer*.402.

Curſores in Vrbe in diebus in honorem D E I, feriatis non ſolent citationes exequi. *cap*.3. *numer*.248.

Mandatarij verò aliarum Curiarum citãt etiam in prædictis diebus. *ibidem*. *num*.248.

D

DAmnari non poteſt ille, pro quo Beata Virgo exorauit, quia eius præces efficaces ſunt. *in prælud*.*num*.674.

Damnificari oon poteſt, qui in omnibus agit prudenter cautè. *cap*.26.*nu*.170.

Damnum, quod quis ex culpa ſua ſenſit illud ſentire ooo videtur. *cap*.71.*nu*. 235. nam ſatis vulgatum eſt, quod qui facit, quod non debet, ei accidit quod noncredit. *ibidem*.*nu*.71.

Dan idem ſignificat, quàm Iudex. *in prælud*.*numer*.574.

David tribus diebus, & tribus noctibus filium ſuum Abſalonem amarè planxit, quamuis eſſent inuicem inimici capitales. *cap*.25 *nu*. 121.

D E B I T A.

Debita eſſe liquida, vel breui tempore liquidanda, paria ſunt in terminis compenſatioois. *cap* 83.*num*.208.

Debitor, ſi quis probetur, dũ ipſe non vult exprimere quantitatem dicitur in dolo. *cap*.98. *num*.356.357 & *ſeq*.

à Debitore inopi quidquid accipi poteſt; ad lucrum ſcribendum eſt. *in prælud*.*nu*.34.

Debitum noo poteſt conſiderari in legatis relictis ad pias cauſas. *cap*.66. *num*.195.

D E C L A R A T I O.

Declaratio non verſatur circa rem claram, quia tunc non eſt declaratio, ſed noua diſpoſitio. *cap*.83.*num*.165.

Declaratio Principis, dicentis ſuæ intentioni nõ fuiſſe, non præiudicat, cui erat iam ius quæſitum. *cap*.83, *num*. 166.

Declaratio illa, quæ tollit ius alteri quæſitum, eſt nulla. *cap*.83.*nu*.167.

Declarationem, quando Papa ſuper aliqua conſtitutiooe facit, non eſt opus derogare regulæ de iure quæſito. *cap*.82.*numer*.134.

Declarans, quod nihil de nouo addat, iſta opinio eſt adeo vera, vt non admittat probationem in contrarium. *cap*. 82.*nu*.135.

Decla-

Declaratio ſola, ſeu nuda electio circa aliquam rem, dũmodo non ſit de ſubſtantia diſpoſitionis, poteſt relinqui in teſtamentis. *cap.* 51. *num.* 110.

Declaratio retrotrahitur ad tempus diſpoſitionis. *cpa.* 83. *numer.* 149.

Declaratio ſuper re dubia admittitur, etiam ſi ea redundet in præiudicium eius, cui fuit ius quæſitum. *cap.* 83. *nu.* 161.

Declarationes, quando dicantur iniquæ, & ipſo iure nullæ, & tribuendæ circonuentioni, & importunitati partium. *cap.* 83. *nu.* 170.

Declaratio alicuius rei, ſi fuerit reſeruata in ipſo actu, ſecuta declaratione, dicitur ineſſe dicto actui. *cap.* 86. *nu.* 81.

Declaratio ſimplex non ſufficit, vt legatum dicatur relictum. *cap.* 6. *numer.* 199.

Declaratio dum verſatur circa rem claram non tollit ius quæſitum. *cap.* 83. *num.* 163.

Declaratio dicitur ſtatim fieri, licet fiat ex interuallo, ſi à principio id fuerit reſeruatum. *cap.* 83. *numer.* 174.

Declarationes Congregationis Cardinalium interpretum ſacri Concilij Tridentini ſeruandæ ſunt etiam in foro conſcientiæ. *cap.* 81. *numer.* 85. & 88.

Declaratio poſt ius quæſitum alicui, non admittitur in eius præiudicium. *cap* 83. *num.* 158.

Declarationes in oppoſitum deducunt omnem incertitudinem. *cap.* 81. *nu.* 74.

Declarans aliquid, facit, ſicut ille, qui granum ex ſpicia excutit, cum nouam ſpeciem non faciat. *ibidem.*

in Declaranda mente teſtatoris, non tempus mortis, ſed potius tempus conditi teſtamenti attendi debet. *cap.* 69. *nu.* 111.

Declaratiuæ virtus, videtur ineſſe ipſi diſpoſitioni. *cap.* 83. *num.* 148.

D E C R E T V M.

Decreti irritantia robur licet valde potens ſit, tamen non poteſt immutare naturam actus ſuper quo apponitur. *cap* 99. *nu.* 410.

Decretum irritans ſequitur naturam actus ſuper quo imponitur. *cap.* 99. *nu.* 411.

Decretum irritans appoſitum in diſpoſitione nulla, corruit tamquam acceſſorium, ſicuti ipſa diſpoſitio corruit. *cap.* 99. *numer.* 412.

Decretum irritans nihil operatur, dum dubitatur an, intret diſpoſitio principalis, cum illud ſit acceſſorium. *cap.* 99. *num.* 413.

Decretum irritans tamquam acceſſorium non poteſt aliquid ad infringendam naturã principalis diſpoſitionis. *cap.* 99. *nu.* 414.

Decretum irritans, quod poſſit inducere formã, id eſt intelligendum de forma accidentali, ſed non ſubſtantiali *cap.* 99. *num.* 415. & 417.

Decretum de citando reputatur ſentẽtia interlocutoria. & quare. *cap.* 3. *num.* 254.

Decretum de citando, cum ſit actus iudicialis, non poteſt fieri in Eccleſia. *cap.* 3. *nu.* 255.

Decretum irritans, cum ſit acceſſorium diſpoſitioni cui adijcitur, ideo ei quis poteſt renunciare, ſi talis ſit natura principalis diſpoſitionis. *cap.* 99. *nu.* 419.

Decretum irritans ſic formam inducit, vt ea nõ ſeruata, corruit actus. *cap.* 49. *num.* 477.

Defalcatio legatorum ob defectum patrimonij, non ſolum fit in legatis non pijs, ſed etiã pijs. *cap.* 66. *num.* 147. *Vide infra in verb. Legata pia.*

Deficere etiam ea dicuntur, quæ numquam fuerunt. *cap.* 5. *numer.* 28.

D E F E C T V S.

Defectus rei, quando adeſt, in ipſa natiuitate difficilè ſanatur. *cap.* 30. *nu.* 547.

ſine Defectu aliquo prudentiæ, & per conſequẽs ſine aliqua particula ſtultitię nemo eſt. *in prælud nu.* 58.

Defectus ſi proueniat à iure naturali, leges in eo non diſpenſant. *cap.* 5. *numer.* 20.

Deficiſſe id dici non poteſt, quod numquam fuit in rerum natura. *cap.* 5. *nu.* 27.

Definitio omnis in iure eſt periculoſa, cum difficile ſit in iure explicare quidditatem, & eſſẽtiam rerum. *cap.* 97. *num.* 309.

Definitio teſtamenti redarguitur, dum in ea dicitur, voluntatis noſtræ, & deinde ſubditur fieri velit, cum ſatisfuiſſet alterũ eorum ponere. *cap.* 6. *num.* 112. ſed reprobatur.

in Definitionibus verba ſatis librata eſſe debẽt. *cap.* 6. *nu.* 113.

D E F V N C T V S.

Defunctorum memoria perit cum ſonitu. *cap* 89. *numer.* 231.

Defunctus, ſi prætermiſerit, quod hæres reſtitueret male ablata, dato quod hæres illa reſtituat, an liberabit eum à pœnis Inferni. *cap.* 62. *num.* 104.

Defunctorum honor, & memoria non conſiſtit in lacrymis hæredum, ſed in eorum ſupremæ voluntatis executionem. *cap.* 89. *numer.* 256.

Defunctorum piam diſpoſitionem negligere iniuria quidem grauis eſt, & id agnouerunt ipſi etiam Gentiles. *cap* 89. *nu.* 254 & 255.

Defunctorum voluntatem violare, ſacrilegium putauit Ariſtoteles. *cap.* 88 *nu.* 170.

Delegatus à delegato conſtitui non valet *cap.* 49. *numer.* 489.

Delegandi poteſtas pendet à iuriſdictione. *cap.* 49. *nu.* 487.

Delinquens ſub ſpe, & fiducia immunitatis Eccleſiæ, ea non debet ei prodeſſe. *cap.* 3. *nu.* 201.

D E L I C T V M.

Delicti immanitate ſtante, poteſt puniri furioſus, qui illud perpetrauit aliqua pœna arbitraria. *cap.* 18. *nu.* 622. & 634.

in Delictis leuioribus ſicuti eſſe debemus mitiores, ſic in atrociſſimis intemperati. *cap.* 18. *numer.* 561.

Delictum commiſſum ab eo, qui iam olim fuit probatum fuiſſe dementem, non eſt puniendum. *cap.* 14. *num.* 168.

Delicti confeſſio à Iudice extorta à reo ſub ſpe immunitatis, an poſſit deinde ex ea cõdemnari, vide diſtinctionẽ. *cap.* 23. *n.* 78. 79. 80 & 81.

in

Digitized by Google

In Delictis probandis probationes debent eſſe clariores ipſaque luce meridiana. *cap.* 23. *numer.* 71.

Delictum alienum tertio non debes officere. *cap.* 46. *nu.* 288.

DELINQVENS.

Delinquentes in Eccleſijs non gaudent immunitate Eccleſiæ *cap.* 3. *nu.* 186.

Delinquentes plures ſi ſint capti, dum adſunt clerici, & laici, omnes ſunt iudicandi per Iudicem Eccleſiaſticum, etiamſi ſint plures Laici, quàm Clerici. *cap.* 57. *nu.* 199.

Delinquens prope Eccleſiam non offendit leges immunitatis, ſed leges prohibentes delictum ab eo commiſſum. *cap.* 3 *nu.* 207.

Delinquens prope Eccleſiam, licet habuerit ſpē confugiendi ad eam, in hoc potuit decipi, & quare. *cap.* 3. *num.* 208.

Delinquentes plures, ſi ſimul ſint capti inter quos vnus clericus reperiatur, & capti ſint omnes à Iudice Laico, omnes debent remitti ad Iudicem Eccleſiaſticum. *cap.* 57. *nu.* 151.

Delinquens prope Eccleſiam, tunc in ea non eſt tutus, ſi ſtudioſè, & ex propoſito, ſeu dicere velimus malis artibus, id fecerit, vt immunitate Eccleſiæ gauderet, ſecus vero ſi caſu. *cap.* 3 *numer.* 103.

Delinquens, qui poſtea effectus fuit furioſus, poſſet eſſe, vt habuiſſe iuſtam cauſam delinquendi, quàm alij ignorent. *cap.* 18. *nu.* 548.

Delirare, qui ſemel cœpit, & fatuum eſſe difficile numquam liberatur. *cap.* 14 *numer.* 176.

DEMENTIA.

Dementia non tam præſumitur in eo, qui ignorat nomen proprium, verum etiā nomen patris ſui. *cap.* 16. *num.* 414. & 415. quoniam infirmitas operatur obliuionem *ibidem. nu.* 415.

Demens, quod quis ſit, & quod loquatur ad propoſitum ſimul ſtare poteſt, *cap.* 16. *nu.* 383.

Demens dicitur, qui habet mentem diminutam, atque mente caret. *cap.* 12. *num.* 63. & 64.

Demens præſumitur, qui propriū nomen ignorat. *cap.* 12. *num.* 65.

ad Dementiam non infertur ex actibus inferentibus ad paruam prudentiam. *cap.* 19. *nu.* 683.

Dementia longè maior eſt, quàm paupertas ipſa. *cap.* 12. *numer* 82.

Dementia eſt, hæredis ſui res procurare, & ſibi negare omnia. *in prælud. num.* 415.

Demonſtratio ſuperuacua eſt, quando conſtat de corpore. *cap.* 45. *nu.* 206. & *cap.* 84. *nu.* 259.

Demonſtrationes indubitabiles poſſunt fieri per qualitates, & inducitur certa cognitio, de eo, quod præſens non eſt. *cap.* 84. *num.* 260.

Demonſtratio non cenſetur cauſa diſpoſitionis appoſita. *cap.* 70. *nu* 175.

Demoſthene tantum loquente tota Græcia bella ſuſcepit, & ſuſcepta depoſuit. *cap.* 59. *nu.* 284.

Democritus, cum in quodam conſeſſu taceret, & cum à quibuſdam interrogatus fuiſſet, an eſſet plane ſtultus, prudenter reſpondit, ſtultos tacere non poſſe. *cap.* 16. *numer.* 366.

Denunciatio, vbi requiritur pro forma, omninò eſt facienda, & non ſufficit, ſi aliunde habeatur talis ſcientia *cap.* 80 *nu.* 23.

Deſiderium, ſeu pruritus edendi volumina eſt inſatiabilis. *in prælud. num.* 6.

Deſperatio longè abeſt, vbi eſt nomen IESV inuocatio. *in prælud. numer.* 65.

Depoſitio teſtium ſuperabundantium contra inſtrumentum non facit vacillare illud. *cap.* 41. *numer.* 301.

ad *Deuolutionem* agens ob non ſolutum canonē, nihil facit, niſi prius doceat ſe eſſe dominum. *cap.* 24. *num.* 30.

Et probatio ad hoc debet eſſe ſatis concludens. *ibidem. nu.* 31.

DEVS.

DEVS pro pauperibus ſemper cenſetur acceptare, & quare. *cap.* 23. *nu.* 124.

DEVS non ſolum iubet, vt largiatur pauperibus, ſed etiam copioſam mercedem promiſit, id exequentibus. *cap.* 23. *num.* 125.

DEO magis placet cor humile in humili Eccleſia, quàm alti muri, in quibus corpora ſunt, corda extra. *in prælud. nu.* 541.

DEVS in hoc mundo ſæpius exercuit officium aduocationis. *in prælud. nu.* 664

DEVS inter Deos iudicat iuxt. Pſalm. 81. & quid pro Dijs intelligere voluit Propheta. *in præl. num.* 557.

DEI perſona, qui eſt Princeps Principum cenſetur excepta in qualibet diſpoſitione. *cap.* 3. *num.* 281.

DEI iudicium nemo putet, ſe poſſe effugere. *cap.* 62. *nu.* 131.

DEVS non curat de mala, vel bona mente hæredis, eiuſque actionibus ad condemnandum defunctum. *cap.* 62. *numer.* 106. Sed attendit tantum quid ipſe defunctus viuendo fecerit, vel ordinauerit. *ibidem. num.* 107.

DEVS non curat de voce, ſed de intentione. *cap.* 45. *num* 228.

DEVS eſt vbique per potentiam per eſſentiam, per præſentiam &c. *cap.* 23. *num.* 120.

DEVS eſt circulus, cuius centrum eſt vbique, & circumferentia nuſquam ſeu nullibi. *cap.* 23. *numer.* 121.

DEVS eſt intra omnia non incluſus, extra omnia non excluſus. *cap.* 23. *num.* 121.

DEVS quamuis vbique ſit, tamen in Cœlo, & in Eccleſia ſtat modo particulari. *cap.* 3. *n.* 222. & ideo in Eccleſia nihil quod terrā ſapiat tractandum eſt. *ibidem. num.* 222.

DEVS non ea, quæ offeruntur, ſed voluntatem reſpicit offerentium. *cap.* 5. *nu.* 32. & *cap.* 54. *numer.* 268.

DEO homines ſimiles ſunt, cum veritatē exercent, ſecundum Pytagoram. *cap.* 56. *nu* 125.

DEI ſolius conſideratione habita, cenſetur quis tantum moueri ad piè diſponendum. *cap.* 70. *numer.* 136.

DEVS, quia vult omnes homines ſaluos fieri ſæpè hortabatur diuites ad pietatē. *in pr. n.* 217.

DEVS voluntaria tantum ſacrificia reſpicit, & ſpernit coacta. *cap.60. numer* 359.

Dicta, vel facta inſana, ex quibus cognoſci poſſint, quod proueniat à viro prudenti, vel ab inſano: *cap.13.numer.*124.125.126.*&* 127.

D I C T I O.

Dictio, ex, per quam componitur verbum illud, exandire, auget ſignificatum. *cap.37. num.*10.

Dictio, ſolum, eſt taxatiua, & cætera excludit. *cap.25.num.*167.

Dictio, ſolum, non excludit caſus ſimiles, vbi eſt eadem ratio. *cap.25.nu.*168.

Dictio, ſolum, ſemper excludit caſus ſimiles, ſtante diuerſitatis, ac inæqualitatis ratione. *cap.25.numer.*169.

Dictio, tantùm, eſt limitatiua, & excluſiua omnium præter expreſſa. *cap.*10.*nu.*536.

Dictio, tantum, operatur, vt vno incluſo, cætera excludantur. *cap.*10.*nu.*536

Dictio, tunc, temporis extremitatem deſignat. *cap.85.nu.*28.

Differētia inter teſtes idoneos, & omni exceptione maiores quæ ſit. *cap.35. num.*186.

Differentiæ inter ius Canonicum, & ius Ciuile non ſunt de nouo introducēdæ. *cap.34.nu.*90.

Differentiæ inter ius Canonicum, & Ciuile ſunt reſtringendæ ad caſus expreſſos. *cap.34.nu.*90.

D I G N V M.

Dignum eligens omiſſo digniori, quod teneatur ad intereſſe ei, eſt dubia quæſtio, & cui relinquatur cogitandum. *cap.77.num.*310.

Dignū eligens omiſſo digniori, an peccet mortiferè anceps quæſtio eſt, quia Ius Canonicū admittit talem electionem. Intellige præter quam in parochialibus. *cap.77.nu.*311.

Dignum, qui omiſſo digniori elegit, aut præſentat, vel beneficium cōfert, peccat in foro poli, & quidem mortaliter. *cap.77.nu.*298.*&* 290.

Dignū, qui elegit omiſſo digniori, intrat acceptatio perſonarum, quæ non fit ſine peccato. *cap.77.num.*291.*&* 293.

Dignum, eſſe meliorem, & digniorem, Iura canonica hoc nullatenus diſponunt. *cap.77.numer.*319.

Dignus omiſſo digniori, quod eligi regulariter poſſit, Iura canonica permittunt conniuentibus oculis, & quare. *cap* 77.*nu.*320.

Dignum magis trahit ad ſe minus dignum. *cap.56.num.*89.

Dignum eligens, vel ei conferens beneficium, omiſſo digniori, tenetur ad reſtitutionem, quanti intereſt, iſti digniori, & quando id ſit verum ſecundū aliquos. *cap.77.n.*307.*&* 308.

Dignius, & melius quis ſit, in foro exteriori, difficile cerni poteſt. *cap.77.num.*333.

Dignitas in indigno amittit dignitatem. *cap.*20. *numer.* 50.

Dignitates, qui ambiunt, tument ſuperbia, ac peſtilentiali morbo laborant *cap.77.nu.*345.

Dignitatem habens, ſi efficiatur cæcus, non debet ab ea amoueri, ne afflictio addatur afflicto. *cap.90.num.*296.

Diligentia nimis aliquando arguit dolū. *cap.*51. *num.*655.

Diligens quilibet, præſumitur in ſuo officio, & & non negligens. *cap.*18.*nu.*615.

Diogenes cum vidiſſet multos officiales Iuſtitiæ ducere furem, exclamauit, Ecce magni fures, ducunt paruum. *in prælud.nu.*506.

Diſcordiarum cum fomentum ſit intereſſe, vnde cum ex legibus Licurgi illud fuiſſet ſublatū, ſopitæ remanſerunt diſcordiæ. *in pr.num.*435.

Diſpendium, quis non debet pati, ex quo meretur proemium. *cap.75.nu.*204.

Diſpenſatio teſtandi habita ab inhabili ad teſtādum, recipit interpretationem à iure communi. *cap.4.num.*351.

Diſponere aliud eſt, & aliud verba dare. *cap.6. numer.*135.

Diſponere, quod quis poſſit liberè de ſuis bonis, abſque vllo freno, aliud eſt, & aliud ſi de conſenſu alicuius. *cap.60.num.*369.

Diſponendi animus ſolus, ſat non eſt, vt dicatur diſpoſitum. *cap.*11.*nu.*628.

Diſponentis mens, & affectio ſemper inſpici debet, conſiderando in quem dirigat eius mentem, & quid contempletur. *cap.70.nu.*159.

D I S P O S I T I O.

Diſpoſitionis vnicæ partem, quis non debet acceptare pro ſe facientem, & in reliquis reprobare. *cap.58.num.*244.

in Diſpoſitione qualibet, cauſa propria, & originalis eſt attendenda. *cap* 82.*nu.*99.

Diſpoſitiones non probantur ex ſola inſcriptione in lapide. *cap.46.nu.*313.

in Diſpoſitione qualibet vltimæ voluntatis adhibendus eſt numerus ad minus quinque teſtium. *cap.47.nu.*324.

Diſpoſitiones ſine voluntate, ſunt tamquam cadauera. *cap.5.num.*29.

Diſpoſitio ſtatuentium commenſurari debet ſecundum eorum poteſtatem *cap.29. nu.*470.

Diſpoſitio fauorabilis non debet extendi vltra perſonam priuilegiatam. *cap.55.num.*5.

Diſpoſitio ex cauſa dotis, quando verè, & ſtrictè dicatur pia cauſa. *cap.23. num.*136.

Diſpoſitio, ſi committatur in meram voluntatē hæredis non valet. *cap.50.num.*55.

Diſpoſitio captatoria à mero iure ciuili prohibita eſt. *cap.50.numer,*56.

Diſpoſitio captatoria à iure eſt improbata. *cap.* 50.*num.*32. *Vide in verb. Captatoria diſpoſitio.*

Diſpoſitiones captatoriæ de Iure non tenent. *cap.50. num.*32.

Diſpoſitiones captatoriæ in tantum non valent, vt nec pœna eis adiecta non teneant, in caſu contrauentionis. *cap.50.num* 33.

Diſpoſitio, quæ in alienæ voluntatis arbitrio, aut alterius mentis ſecretum confertur, non eſt captatoria. *cap.50.numer.*40.

Diſpoſitio dicitur captatoria, quando ſubſtantia vltimæ voluntatis liberè confertur in voluntatem alicuius. *cap.50.num.*41.

Diſpoſitio ſi contineat præciſam formam per

aliam adimpleri non poteſt. *cap.49.num.476.* 478. *&* 479.

in Diſpoſitione, ſi dicatur, quod actus aliter factus non valeat, dicitur inducta forma cui renunciari non poteſt. *cap.31.nu.597.*

Diſpoſitionem importat verbum, volo, iunctum infinito, veluti volo relinquere. *cap.6.nu.136.*

Diſpoſitio vna, & eadem non debet diuerſo iure cenſeri. *cap 58.nu.217.*

Diſpoſitio generalis non comprehendit teſtamēta ad pias cauſas. *cap.3.nu.275.276.& ſeq.*

Diſpoſitio, quando eſt clara, non admittitur declaratio, quæ tollat ius quæſitum. *cap.83. numer.164.*

Diſpoſitio illa dicitur dubia, dum ignoratur de quo loquatur. *cap.83.num.162.*

Diſpoſitiones reciprocæ captatoriæ, an ſint permiſſæ in contractibus, multi tenent negatiuā, alij affirmatiuam. *cap.51.num.83.&* 84.

Diſpoſitionem inducunt verba, hæc eſt volūtas mea, vt ſuccedat Hoſpitale *cap.6. nu.180.*

Diſpoſitiones omnes humanæ proueniūt à verbo, volo, tamquam à fonte, & radice. *cap.6. numer.162.*

Diſpoſitio ſtatutaria generalis non trahitur ad ea, quæ in ſpecie fieri prohibentur. *c.29 n.464.*

Diſpoſitionem validam non important verba prolata non animo diſponendi, ſed adulandi. *cap 8.nu.356.*

Diſpoſitio, quando fieri poteſt nutu, vel ſignis ea etiam poteſt fieri ab eo, qui poteſt perfectè, & articularè loqui *cap.48.nu.384.*

Diſpoſitio in aliquem collata contemplatione alterius, primo deficiente, ea non caducatur, ſi remaneat perſona, cuius cōtemplatione fuit facta. *cap.69.nu* 142.143 *et* 144.

ſub Diſpoſitione generali nō eſt cenſendum ſtatuentes voluiſſe comprehendere, id quod in ſpecie non poſſunt diſponere. *cap.29.nu.471.*

Diſpoſitio facta per vltimam voluntatem eſt ſeruanda tamquam lex. *cap.5.nu.65.*

in Diſpoſitionem quando tranſiuit tacitum, tūc habetur pro expreſſo *cap.6.nu.127.*

Diſpoſitio Iuris ciuilis non attenditur in teſtamentis pijs. *cap.20.numer.67.*

Diſpoſitio imperfecta ratione volūtatis, nec valet ad pias cauſas. *cap 8.num.293.*

Diſpoſitio Iuris Canonici, quod ſpurijs à patre ſint præſtanda alimenta, vbique eſt ſeruanda. *cap.73.num.122.& 123.*

Diſpoſitio, ſi non ſit concluſiua nullatenus attēditur *cap 7. num.239.*

Diſpoſitum de vno, intelligitur idem diſpoſitum de eodem contrario, quando militat eadem ratio, ſpreto an actus contrarius ſit odioſus *cap.11.num.671.*

Diſpoſitio non omnis perficitur, & peruenit ad ſuam perfectionem. *cap.7.nu.273.*

in Diſpoſitionibus pijs cum ius naturale, attendatur, ſpernuntur iuris poſitiui ſolemnitates, quando cōſtat de nuda veritate ex coniecturis habita, *cap.11. num.631.& 632.*

in Diſpoſitis ad pias cauſas, Ius Canonicū nullatenus aſſiſtit, ſi probaretur in eis interueniſſe aliqua fraus. *cap.60.nu.360.*

Diſpoſitionum piarum Fabrica S.Petri eſt executrix, & ſocordes hæredes excitat ad vigilātiam, vt onus ſibi impoſitum exequantur, & quid ex hoc infertur. *cap.83. nu.177. &* 178. Vide *infra in verb. Fabrica S.Petri.*

in Diſpoſitionibus pijs ceſſat iuris ciuilis ſolemnitas. *cap.10.num.591.*

Diſpoſitio pia quando teneat, quamuis de ea, nō ſit facta mentio. *cap 50.nu.21.*

in Diſpoſitionibus pijs, quis non poteſt decedere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus. *cap.9.nu.477. 479.& ſeq.* ſed id non eſt verū.

Diſpoſitio pia qñdo eſt perfecta, reſpectu illius particularis diſpoſitionis non eſt quærendum quidquid reſpectu totius teſtamenti ſit. *cap.5. numer.103.*

in Diſpoſitionibus pijs, Ius ciuile perinde eſt, ac ſi non emanaſſet. *cap.9.nu.450.*

Diſpoſitio ad pias cauſas, quando dicatur fauorabilis. *cap.23.num.133.*

Diſpoſitio ſimplex ad pias cauſas facta, ſine teſtibus, ſi negetur, qualiter doceatur. *cap.24. numer.1.*

Diſpoſitio pia intra limites voluntatis teſtatoris debet conſeruari. *cap.5.nu.59.*

Diſpoſitiones ad pias cauſas, vt validæ ſint, quid ſufficiat. *cap.20.nu.1.& 2.*

in Diſpoſitionibus pijs ceſſat ſuſpicio fraudis, & falſitatis. *cap.1.num* 68.

Diſpoſita ad pias cauſas remanent ſub diſpoſitione iuris naturalis, & ſic non attenditur cenſura ciuilis. *cap.9.nu.498.*

Diſtributiones quotidianæ abſentium nō acquirūtur eis, qui fictè habentur pro præſentibus. *cap.53.nu.38.*

Deteriores omnes ſumus licentia. *cap.90.nu.316.*

D I V E S.

Diues cum dormierit nihil inueniet, ſcilicet poſt mortem. *in prælud num* 728 *&* 730.

Diues etiamſi ſordidè, & malè indutus vadat, ex hoc non infertur ad ſurorem, cum id tendat in auaritiam *cap.19.numer.685.*

Diuitiæ æternæ, vt acquirantur ſpernendæ ſunt temporales. *cap.67. numer.52.*

Diues, ſi quis fuerit, non erit immunis à delicto. *cap.67. nu* 53.

Diuitiæ omnes de iniquitate deſcendunt, & aliquando verificatur ſententia illa, Diues, aut iniquus, aut iniqui hæres. *cap.67.nu.54.*

Diuites opera pietatis ante mortem debent exercere, et inter eleemoſynæ conditiones illa numeratur, vt fiat in vita. *in prælud.nu.* 88.

Diuitiæ mores corrumpunt, et mentem auferunt. *in prælud.nu.729.*

Diuitiæ nihil proſunt ſtulto, cum ſapientiam emere non poſſit. *cap.12.nu.86.*

Diuiniſſimum omnium diuiniſſimorum eſt, cooperari DEO in ſalutem animarum. *cap.18. numer.567.*

Diui-

Digitized by Google

Diuinum ſolum eſt, quod labe vacat mortalia numquam reprehenſore carent. *in prælud. num.* 55.

D O C T O R.

Doctores nonnulli, inauditas ſibi ſabricant opiniones, & illis tenaciter inhærent. *cap.* 91. *n.* 19.

Doctori teſtanti de conſuetudine, tunc creditur, quando ſunt verſati in locis, de quibus teſtātur. *cap.* 38. *numer.* 82.

Doctores etiam inſignes nonnulli in præceptis monetalibus nō ſolum abditis, ſed etiam claris, errarunt. *cap.* 91. *num.* 22. & 23.

Doctor non ſolum tenetur de dolo, ſed etiam de culpa *in prælud. nu.* 21.

Doctor ſublimiori titulo decorari non poteſt, quàm ſub nomine veridici. *cap.* 56. *nu.* 128.

Doctores abſint, quod ſint tam abiecti animi, vt ſuſpecto, & reſpectu aliquo humano, veritatis veſtigia non ſequantur. *cap.* 56. *num.* 128.

Dolores interni reſpirant mediantibus lacrymis. *cap.* 90. *num.* 266.

D O L V S.

Dolus arguitur ex taciturnitate eius, quod potuit exprimi. *in prælud. num.* 235.

in Dolo, nec fauendum eſt piæ cauſæ, quæ indigna ſuis priuilegijs, delinquendo, abutendoque ſe fecit. *cap.* 60. *nu.* 161.

Dolus præſumitur, quando de nocte aliquid fit ſine neceſſitate, dum de die fieri poterat. *in prælud. numer.* 233.

Domine miſerere filio meo, quia lunaticus eſt, vt habetur apud Matth cap. 17. *cap.* 12. *nu.* 78.

Dominis non expedit habere ſeruos lunaticos. *cap.* 12. *nu.* 74.

coram Domino temporali ſi quietè, & modeſtè ſtatur, quantò magis coram Domino Dominorum. *cap.* 3. *nu.* 221.

Dominus directus etiam reluctāte emphyteuta, poteſt in domo, vel poſſeſſione apponere lapides eum ſuis inſignijs. *cap.* 27. *nu.* 337.

Cum exinde nullum damnum inferatur emphyteutæ. *ibidem nu.* 337.

Dominus directus non poteſt ingredi poſſeſſionem emphyteuſis ob lineæ defectum, niſi plenè docto, eam eſſe finitam *cap.* 24. *num.* 33.

Quod procedit etiamſi adeſſet pactum eam ingrediendi propria auctoritate. *ibidem. nu.* 34.

D O M I N I V M.

Dominium rei donatæ, vltra ſummam licitam, nō dicitur translatum in donatarium, quamuis res tradita ſit, & hoc ante inſinuationem. *cap.* 91. *nu.* 30.

Dominium non acquiritur ex actu nullo, & imperfecto *cap.* 92. *num.* 73.

Domo relicta, niſi aliquid ſit exceptum veniunt etiam domui annexa. *cap.* 5. *num.* 85.

Domus appellatione venit; domuncula, hortus, & ſimilia, ſi ab ea pateat aditū ad illa. *cap.* 79. *num.* 423.

Dona infanti data à Compatre, vel à Commatre, tempore quo eum ad Baptiſmum tenuerunt, an debeantur patri, vel matri, vel filio. *cap.* 72. *numer.* 26.

D O N A N S.

Donante mortuo, abſque facta inſinuatione, tunc donatio vltra legitimam ſummam remanet prorſus inutilis. *cap.* 91. *numer.* 33.

Donans abſque inſinuatione, ſi vltra exceſſum non vult ſeruare fidem, Iudex Eccleſiaſticus an poſſit eum cogere ad obſeruationem, ratione peccati, ſtante iuramento, *cap.* 95. *n.* 210.

Donans ſibi detrahit, legans vero detrahit hæredi. *in prælud. nu.* 96.

de Donantis conſenſu ſatis dicitur conſtare, licet non ſit inſinuata donatio, dum excedit legitimam ſummam, ex ipſamet donatione. *cap* 96. *nu.* 272.

in Donantis poteſtate non debet eſſe eludere donatarium. *cap.* 29. *numer.* 114.

in Donantis poteſtate ſicuti eſt a principio conferre liberalitatem, ita in eius poteſtate manet inſinuatio. *cap.* 92. *nu.* 115. 116. & 117.

in Donantis poteſtate ne ſit eludere donatariū, non conſentiendo inſinuationi, cautela qualis ſit. *cap* 92. *numer.* 119. 120. 121. & 122.

Donans poteſt conſtituere procuratorem ad ipſam donationem inſinuandam, donatarium, & quatenus donans non reuocauerit mandatum dicitur conſentire inſinuationi. *cap.* 92. *num.* 120.

Donans non obſtante clauſula generali iuramēti, poteſt dare de defectu inſinuationis donationis. *cap.* 100. *num.* 436.

Donans, ſi ante inſinuationem omnia ſua bona obliget, ſub tali obligatione, veniunt etiam bona donata, ſed non inſinuata. *cap.* 91. *nu.* 29.

Donans ſatis dicitur nolle amplius inſinuationē facere, quando tenuit tali petitioni annuere. *cap.* 92. *nu* 108.

Donans qua facilitate inducitur ad donandum eadem induceretur ad renunciandū inſinuationi, & ideo non tenet talis renunciatio. *cap.* 93. *nu.* 127.

Donans in vita, magis diligit donatarium, quam ſe ipſum. *in prælud. num.* 95.

Donare non præſumitur mulier, nec filio proprio, & maximè ſi filius non indigeat. *in prælud. nu* 463.

D O N A T A R I V S.

Donatarius ſi vendiderit, vel obligauerit rem donatam ante inſinuationem, & donans moriatur ante inſinuationem, omnia corruunt. *cap.* 91 *nu.* 38.

Donatarius an poſſit reuocare mandatum datū donatario ad inſinuandum, *cap.* 92. *nu.* 123.

Donatarius ante inſinuationem non poteſt facere fructus ſuos rei donatæ. *cap.* 91. *nu.* 30.

Donatario acquiritur ius ex ipſa donatione. *cap.* 92. *nu.* 79.

D O N A T I O.

Donatio vltra 500. ſolidos, donec non inſinuetur, quod remaneat in ſuſpenſo, & pro non

ſeripro habeatnr, iſta eſt tantnm fictio Iuris ciuilis. *cap.96.nu.271.*

in Donationibus ad pias cauſas poteſt quis dicere de omnibus bonis ſuis, nec ſubiectæ erũt inſinuationibus.& quare.*cap.*100.*numer.*454.

Donatio vſque ad aureos 700. & paulo plus hodie tenet ſine inſinuatione.*cap* 91 *n* 11.& 24.

Donationes tot eſſe dieuntur, quot ſunt in dicta donatione capitula, & res donatæ, declata vt hic.*cap.94.num.*176 & 177.

Donatio facta alicui diuerſis temporibus ſi omnia ſimul excedant ſummam 500. ſolidorum, an requiratur inſinuatio, vide diſtinctionem. *cap.92.num.*182.183.& 190.

Donatio non inſinuata, interim quoad exceſsũ, non poteſt dici perfectè valida, nec perfectè nulla,& quare.*cap.92.nu* 112.

Donatio interim dum non eſt inſinuata competit exceptio donanti, quod non eſt inſinuata. *cap.92.numer.*113.

Donatio, quando eſt perfecta, & cum omnibus iuribus ſolemnitatibus facta per donantem non poteſt alterari.*cap.92 num.*74.

Donatio prima præfertur ſecundæ, etiamſi ſit effectuata per traditionem, quando in prima adeſt, conſtitutũ, vel hypotheca, *cap* 92.*n.*76.

Donatio omnium bonorum præſentium, & futurorum valet, & tenet ſi facta reperiatur ad pias cauſas.*cap.*3. *nu.*283.

Donatio non inſinuata valet fauore piæ cauſæ, quantumuis excedat ſummam 500. ſolidorũ. *cap.3.numer.*284.

Donatio poſt mortem donantis, non dicitur res manere in eodem ſtatu, & re integra. *cap.92. numer* 69.

Donatio, vltra debitam ſummam, non adhuc inſinuata habetur pro non intellecta. *cap.92. num.*70 & *ſeq.* Cum ſatis clarum ſit, quod inſinuatio reſpicit perfectum conſenſum donãtis, eiuſque perſeuerantiam.*ibidem.num.*70.

Donatio, dum non eſt inſinuata, ſi interim moriatur donans, non poteſt ſubſtineri, quod res ſit integra cum iura habeant eam pro non ſcripta. *cap.92.num.*71.

Donatio dum non eſt inſinuata, non dicitur perfecta, quod procedit etiam ſi res eſſet tradita, nec vllum dominium acquiritur donatario. *cap* 92. *nu.*72.

Donatio, quod hodie teneat abſque inſinuatione, ſi non excedat 800.aureos, multi Doctores tenent, & alij etiam vltra tenent, ſed falluntur. *cap.91.nu.*14.15.& 16.

Donatio facta abſenti, ſi ea ratificetur per donatarium poſt mortem donantis, an valeat. *cap* 91.*num* 55.& 59.

per Donationem factam abſenti, Notario ſtipulanti pro eo, niſi ſecuta ratificatione acquiritur ius reale, & actio hypothecaria donatario.*cap* 91.*nu.*56.

Donatio facta Eccleſiæ an reuocetur per ſuperuenientiam liberorum. *cap.*54 *nu.*265.

Donatio, ſi fiat coram Iudice, eiuſque auctoritate, ceſſat defectus inſinuationis. *cap.*2. *numer.*130 & 134.

Donatio vltra 500. ſolidos facta, quo ad exceſsũ eſt nulla ipſo iure, ſi abſque inſinuatione reperiatur facta, *cap.91.nu.*1.

Donatio, quando eſt nulla ex defectu inſinuationis, cum adſit defectus cõſenſus, nihil operatur translatio dominij, vel poſſeſſionis: *cap.*91 *numer.*41.

in Donatione vltra 500. aureos, lex fingit donatoris conſenſum abeſſe, donec non interuenerit inſinuatio. *cap* 91.*num.*25.

Donatio ante inſinuationis interuentum, non poteſt conſiderari vti talis, nec aliquid ponit ineſſe. *cap.*91. *num.*26.

Donatio ſine inſinuatione valet, quando reſeruationes officiorum, & locorum montium vacabilium alicui donantur, cum non fiant, niſi coram Papa, & non admittantur, niſi approbentur ab eo. *cap.2.nu.*91.& 92.

Donatio, ſeu promiſſio facta mulieri abſenti, ex cauſa dotis valet, & tenet. *cap* 23. *nu* 126.

in Donatione, ſi nominentur plures res, & verè eſſent plures tamen, quo ad inſinuationem, cenſetur vna donatio.& quare.*cap.94.nu.*168. & 169.

Donatio non poteſt dici intuitu matrimonij facta quando ſine ea præceſſerunt capitula matrimonialia. *cap.*8 *num* 336.

Donatio præſumitur inter ſocios ob rei modicitatem, maximè dum impenſum fuit in ratione victus. *in prælud. nu.*477. quod quidẽ limita tamen, dũ ſocius: qui non impedit etat mulier, quia ea numquam præſumitur donare, *ibidem.num* 477.

Donatio ſicuti ab initio eſt volũtaria, ita & eius inſinuatio. *cap* 91.*nu* 31.

Donatio excedens 500. ſolidos, eſt adeoq́ neceſſariò inſinuanda, vt tali ſolemnitati non poſſit renunciari *cap.*93 *numer* 124.

Donatio niſi à die, à quo inſinuatur incipit habere ſuum effectum.& ad eam faciendam donator non poteſt cogi *cap.91.nu.*27.

Donationes efficiunt, vt quis facilè depauperetur.*cap.93.nu.*146.

Donatio vbi reperitur facta vltra exceſſum 500. ſolidorum abſque inſinuatione, in eo præſumitur abeſſe conſenſus donãtis.*cap.*95 *n.*108.

Donatio facta abſque inſinuatione, vltra exceſſum eſt adeo nulla, vt ex ea non oriatur obligatio, nec naturalis, nec ciuilis.*cap.*95. *n.*209.

Donationes quoties fiunt coram Iudice, eoque auctorizante, non eſt opus inſinuatione,& hic eſt ſtylus Bonon. *cap.2.nu.*132.

Donatio facta coram Iudice, tunc non eget inſinuatione, quando propter aliud Iudex non fuit aditus. *cap.2.nu.*133.

Donatio, vel promiſſio facta pauperibus, vt valeat, debent ipſi pauperes eſſe præſentes per ſe, vel per alios. *cap.23.nu.*122.

Donatio, ſi reſoluatur, ex defectu inſinuationis, omnia euaneſcunt, tamquam reſoluta

dona-

Digitized by Google

donatione ex defectu conſenſus, *cap.91.n.39.*
Donationis inſinuatio non ſolum in fauorem donantis eſt introducta, ſed etiam ne fiant clandeſtinæ fraudes. *cap 93. nu. 131.*
Donatio ſupra 500. ſolidos, dum non eſt inſinuata, dicitur ab ea diſſentire donans quoad exceſſum. *cap.96.numer.267.*
Donationes vltra 500.ſolidos, quod inſinuarentur iuſtis de cauſis ius Ciuile ſanxit. *cap.96. numer.257.*
Donatio facta abſenti debet ratificari ad effectũ tranſmiſſionis. *cap.91. numer.58.*
Donatio vltra præſcriptam ſummam, ante inſinuationem, habetur à Iure pro non ſcripta. *cap.92.numer.103.*
Donationis inſinuatio facta per hæredem donatoris non valet, et ſic multò magis per donatarium. *cap.92.num.103.*
Donatio facta coram Principe nõ eget inſinuatione. *cap.2.nu.89.*
in Donationis inſinuatione, licet requiratur ſcriptura, tamen probari poteſt teſtibus, et ſpatio triginta annorum illa præſumitur. *cap.98. num.379.*
in Donationibus, quæ in actis inſinuantur, an ſint neceſſarij teſtes. *cap.98 n.380.*
Donationes ad pias cauſas, ſi eſſent inſinuandæ, facile dum ea publicatur eotam Iudice, aliiſque perſonis, quis ſentiret vanagloriæ fumũ. *cap.100. nu.463.*
ad Donationes pias faciendas ſine, inſinuatione Ius Ciuile non poteſt apponere manus. *cap. 100.nu.451.*
Donatio ad pias cauſas, ſi excedat 500. ſolidos, an requirat inſinuationem *cap.100.num 446.*
Donatio facta Eccleſiæ ſimpliciter, vel pro ſalute animæ, hæc paria ſunt. *cap 21.numer.145.*
in Donationibus pijs, enm non poſſit conſiderari aliqua prodigalitas, ideo non requiritur inſinuatio. *cap.100.nu.456.*
Donatio ad pias cauſas facta, quod valeat ſine inſinuatione, eſt opinio verior, et communior vt plures Doctores teſtantur. *cap.100.nu.458.*
Donatio facta Eccleſiæ, aliiſque alio loco pio an per ſuperuenientiam liberorum reuocetur in totum, vel quo ad legitimã. *cap.21.nu.138.* & opinio, quod reuocetur in totũ videtur prævalere, & quare, et vide diſtinctionem Bald. *ibidem.num.139.140. vſque ad 146.*
Donatio procurata non dicitur pia, nec ad pias cauſas, nec licitè poteſt retineri. *cap.10.nu.51.*

D O N A T O R.

Donator ante inſinuationem, poteſt res donatas alteri donare, cum talis donatio pro non ſcripta habeatur. *cap.91.num.28.*
Donator poteſt rem donatam abſque inſinuatione, vltra tamen exceſſum, à donatario repetere conditione ſine cauſa. *cap.91. num.28.*
Donator donec inſinuatio non habuit ſuum plenarium effectum poteſt reuocare mandatum datum ad inſinuãdum, etiam poſt ipſius mortem collatum, *cap.92.nu.93.*
Donator, ſi obierit ante inſinuationem dubitari poterit an reuocauerit mandatum datum ad inſinuandum, & ſic anſe mutauerit. *cap.92. numer.94.*
Donator moriendo ante inſinuationem donationis, cenſetur mori in ea voluntate, quæ eſt conformis iuri communi. *cap.92.nu.101.*
Donator ante inſinuationem, inuito donatario recedere poteſt à cõtractu donationis. *cap.91. num.36.& 37.*
Donum ei quæſitum cenſetur, cuius contemplatione datum fuit. *cap.70.numer.167.*

D O S.

Dos, quantumuis relicta non pauperi dicitur diſpoſitio ad pias cauſas, & qualiter. *cap.23. numer.137.*
Dos habet naturam pietatis. *cap.66.nu.177.*
Dos ſicuti non patitur diminutionem ob defectum patrimonij teſtatoris, ita nec legata ad pias cauſas. *cap.66.num.178.*
Dos licet adeo priuilegiata reperiatur, tamen venit ſub generalibus regulis, quando nõ habet ſpeciale priuilegium. *cap.44.num.113.*
Dos extracta ex fideicommiſſo, quamuis eſſent reliquiæ matrimonij tamen illa non reddit ad fideicommiſſum, licet pia cauſa ſit ſubſtituta. *cap.65.nu.129.*
pro Dote reſtituenda non ſunt dandi fideiuſſores, cum lex id abhorreat. *cap.33.nu.5.*
Dotis fauore mandatum morte mandantis non finitur. *cap.66.nu.168.*
Quidquid ſit dicendum, quando in mandato adeſſet clauſula releuans. *ibidem num.169.*
Dotium cauſas priuilegiatas non comprehendunt ſtatuta Vrbis de obligationibus ſub certa forma faciendis, & maximè ſi ſint ad pias cauſas. *cap.29.numer.446.& 447.*
Dotis fauore in contractu innominato non admittitur pœnitẽtia re integra. *cap.66.nu.172.*
Dos aſſignata filiæ à ſtatuto eam excludente à ſucceſſione parentum, quando illa dicatur cauſa proxima excluſionis, & quando remota. *cap.66.numer.187.*
Dos, quando non ſortitur naturam legitimæ, quæ à ſe reijcit omne onus, tunc dos poteſt fideicommiſſo grauari. *cap.66.nu.188.& 189.*
Dotis cauſa verè non dicitur pia, ſed ſolum lato ſumpto vocabulo. *cap.23. num.134.*
Dos, non dicitur cauſa pia, præter illam, quæ reſpicit amorem DEI. *cap.23.nu.135.*
Dos ſuccedit loco legitimæ, & maximè, quando adeſt Statutum excluſiuum fœminarũ. *cap.66. num.180.& 190.*
Dotis cauſa nititur naturæ pietatis. *cap.23. numer.131.*
Dos, quando ſuccedit loco legitimæ, tunc ſine dubio legatum eius non patitur diminutionẽ ob defectum patrimonij. *cap.66.nu.194.*
Duo, quando æquiparantur à Iure, Lex ſuperueniens, diſponens in vno eorum, habet etiã locum in altero. *cap.64.num.23.*

Digitized by Google

E

E*brietas* eſt furor momentaneus citò tranſiens *cap*.18.*nu*.541.

Ebrius ſua culpa, dupliciter puniri poteſt, ſcilicet ebrietatis. & delicti. *cap*.18.*numer*.541.

E C C L E S I A.

Eccleſia timet infelices exitus ob coactas nuptias, & ideo rationabili ex cauſa à tali coactione ſe abſtinet. *cap*.5.*num*.45.

Eccleſia cum ſit mater, & fons iuſtitiæ, & puritatis non debet aliquid admittere contra bonos mores, aliàs iniquum eſſet, vnum præcipere, & poſtea contrarium facere. *cap*.51. *num*.90.& 91.

Eccleſia quotidie erat Saluatorem noſtrum, vt ignis litium extinguatur. *cap*.67.*nu*.53.

Eccleſia reſpuit hæreditatem eius, qui vt eam hæredē inſtituerit, filios exhæredauit. *cap*.53. *numer*.218.

In Eccleſia etiam procedit, regula illa, ſine cuiuſque indignatione iuſta, Quod quiſque iuris in alium ſtatuit &c. *cap*.11.*nu*.638.

Eccleſia eſt pietatis, & iuſtitiæ magnum Luminar. *cap*.59 *nu*.277.

Eccleſia quotidie excitat Chriſti fideles ad cæleſtem gloriam, & contemptum humanarum rerum prædicat. *cap*.59.*numer*.277.

Eccleſia æquum eſt, quod ſtatutum, quod non recipit contra ſe ſuper obſeruantia alicuius actus, nō debeat recipere poſtea pro ſe. *cap* 11. *numer*.636.689.& 690.

Eccleſia ſancta non reſpuit famulatum Legum Imperialium *cap*.34.*num*.101.

Eccleſia omnibus prodeſt, & neminem lædit. *cap*.59. *numer*.278.

Eccleſiæ duæ eiuſdem nominis, ſi in aliquo loco reperiantur, & legatum factum ſit ſimpliciter dicto Sancto cui debeatur, & verites ſanè videtur, vt in dubio cenſetur relictum illi Eccleſiæ, in quo teſtator magis verſabat, & frequentius orabat. *cap*.68.*num*.83.& 84.

Eccleſia vna, alicui poteſt eſſe minus dilecta, & tamen plus ab eo frequentata, puta quia eſt propinqua domui. *cap*.68. *nu*.87.

Eccleſiæ quid relinquitur, cenſetur ab initio cōceſſum Romano Pontifici, qui vices D E I retinet. *cap*.79.*numer*.457.

Eccleſia, ſua priuilegia habet propter animam, & contemplationem D E I, & ad idem etiam reſpicit pia cauſa. *cap*.23.*nu*.148.

Eccleſia, vel pauperes, nullis ſpecificatis nominibus ſi ſint instituti hæredes, valet tale teſtamentum. *cap*.67.*num*.41.

Eccleſiæ, ſi aliquid ſit relictum, & Rector illius conueniat, vt ea bona permaneant penes hæredem, ex hoc dicitur adita hæreditas, & facta alienatio. *cap*.70. *nu*. 188 & 189.

Eccleſia, ſeu locus pius, dum vult vti teſtamento in quo eſt inſtituta hæres, debet cū omnibus ſuis partibus illud acceptare, *c*.58.*n*.239.

Eccleſiæ Parochiali, quis aliquid legans ſi accidat, quod duas habeat Parochiales nullibi debetur, *cap*.79.*num*.418.& 435.

Eccleſiæ donans ſemper cenſetur donare, vel relinquere pro ſalute animæ. *cap*.21. *num*.147.

Eccleſiæ eiuſdem nominis, ſi plures ſint in eodē loco, & eidem Sancto ſimpliciter ſit factum legatū: Tunc ſi in vna ex eis Teſtator iubeat ſe ſepeliri, illi debetur legatum in dubio *cap*. 68.*numer*.90 & 91.

Eccleſiæ Parochiali teſtator in dubio præſumitur voluiſſe relinquere potius, quàm paupeiori Eccleſiæ. *cap*.68.*num*.65.

Eccleſia petendo hæreditatem, vel legatum piū ſibi factum, fundando ſe in iure diuino, quo diſponitur, vt credatur duobus teſtibus, debet etiam illud contra ſe admittere, & quare. *cap*. 11 *num*.639 668.& 669.

Eccleſia non conficiens inuentarium hæreditatis, cum illud fuerit inuentum ad obuiandum fraudibus, et in illa ceſſet talis ſuſpicio, nullatenus tenetur vltra vires hæreditarias. *cap*.1. *num*.72.& 73.

In Eccleſia delinquentes, ſi tuti eſſent, Eccleſia præſtaret occaſionē delinquendi, & inimicos facile quilibet in Eccleſia occideret, ſi ibi poſtea eſſet tutus. *cap*.3.*nu*.190.

Eccleſiam, vel Capellam fundans, et dotans ex quo arguatur non habuiſſe animum, ſibi ratione maioris boni reſeruare iuſpatronatus. *cap*.100.*nu*.478.

Eccleſiam, vel Capellam fundans, ſi ibi apponat nomen, ſiue arma, perdit meritum. *cap* 100. *numer* 471.

Eccleſiam, vel Capellam fundans, ſi reſeruet iuſpatronatus ſibi, ſuiſque perdit meritum. *cap*.100.*nu*.472.

In Eccleſia Parochiali Sacramenta recipiunt Parochiani. *cap*.68.*numer*.82.

In Eccleſia dum diuina peraguntur, non debent ſecularibus colloquijs, et actibus impediri. *cap*.3.*nu*.179.

ad Eccleſiam multi melius facerent non venire, quàm diuinam iram contra ſe prouocare. *cap*.3.*num*.180

Eccleſia multoties in ipſa Eccleſia nō reperitur. *cap*.3. *num* 180.

ad Eccleſiam multi accedunt, non vt orent, ſed vt negotientur, et confabulentur. *c*.3.*nu*.181.

Eccleſiæ deſeruiunt ad magis offendendum DEVM. *cap*.3.*numer*.182.

Eccleſiæ appellatione aliquando venit Eccleſia Cathedralis. *cap*.69.*numer*.101.

Eccleſia, et patronus Laicus, ſi ſimul debeant præſentare; ratione communionis, habebit, ſex menſes ad præſentandum. *cap*.56.*n*.72. & id habet locum etiamſi laicus habebat maiorem partem. *ibidem*.*num*.73.

In Eccleſia, qui ſemel deliquit illius immunitate non gaudet. *cap* 3.*numer*.198. etiam pro alijs delictis ante, vel poſt illud extra Eccleſiam commiſſis. *ibidem*.*nu*.199.

Eccle-

Digitized by Google

Eccleſiæ dominium probatur per confeſſionem extraiudicialem. *cap.* 12. *num.* 31.
in Eccleſia debet eſſe humilis, et deuotus ingreſſus, et quietus ſtatus. *cap.* 3. *nu.* 174.
Eccleſia gaudet priuilegijs pupilli, et minoris. *cap.* 23. *nu.* 143. & 145.
Eccleſiæ bona, ſi tradantur in emphyteuſim cū pacto, vt finitis vitis per quas tradi licet, incipiat per alias vitas ex nouo contractu, an id ſit validum. *cap.* 94. *num.* 172.
in Eccleſia vna delinquens, ſi ad aliam confugiat, in ea nec eſt tutus. *cap.* 3. *n.* 192. & 197.
Eccleſia vna eſt per totum orbem vniuerſalis. *cap.* 3. *numer.* 193.
Eccleſia Romana ipſum DEVM repreſentat. *cap.* 79. *numer.* 455.
ad Eccleſiam confugiens, licet inde extrahi non poſſit, tamen pœna pecuniaria poterit puniri.
Eccleſijs ideo olim prohibitum erat relinqui, quia putabantur ſuperſtitiones improbatæ. *cap.* 4. *num.* 191.
Eccleſia tunc maxime cauet à coactis nuptijs, quando pars tenaciter perſiſtit in recuſatione, quod etiam procedit, licet ſponſalia ſint iurata, ſtante tamen iuſta cauſa recuſationis. *cap.* 5. *num.* 47.
in Eccleſia delinquens ſpes eſt certa, quod in ea, ſe reperitur, quæ ſpes certa, non eſt in eo, qui eſt prope Eccleſiam. *cap.* 3. *num.* 209.
Eccleſiam DEI, qui irreuerenter tractant valde timeant, et quare. *cap.* 3. *num.* 212. & 213.
Romana Eccleſia non ab Apoſtolis, vel ab alio Concilio generali, ſed à DEO originem habet. *cap.* 69 *nu.* 100.
Eccleſia Catholica iuſſit, vt in feſtiuitatiaus de præcepto audiretur ſacrum, et nullum verbū fecit de propria Parochia. *cap* 68. *num.* 72.
Eccleſiaſtici contemptores mundanorum eſſe debēt, alias multa mala proueniunt, et præſertim ſcandalum, et malum exemplum. *in prælud. num.* 543.
Eccleſiaſtici iniquum eſſet, ſi vnum docerent, et poſtea ipſi aliud facerent. *cap.* 59. *nu.* 279. 280. & 281.
Eccleſiaſtici benignius vota debent exigere, ne tamquam exactores videantur lucris temporalibus inhiare. *cap.* 5. *nu.* 76.
Eccleſiaſtici verbo, et exemplo debent docere. *cap.* 59. *numer.* 280.
Eccleſiaſticæ poteſtatis proprium eſt dirigere actiones humanas ad ſalutem animarū. *cap.* 1. *numer.* 64.

ELECTIO.

Electio ad ſimplicia beneficia malè facta, poteſt inferri magnum damnum Eccleſia, cui prouidet. *cap.* 77. *num.* 304. & 305.
in Electionibus ad beneficia, deponendus eſt affectus carnalis. *cap.* 77. *num.* 347 & 348.
Electio perſonæ, ſi alicui fuerit commiſſa, quando alteri non poterit id delegari. *cap.* 49. *numer.* 485. & 490.
in Electione digni omiſſo digniori, vt quis non peccet mortiferè, non debet inferri præiudicium, nec iuſtitiæ diſtributiuæ, nec commutatiuæ. *cap.* 77 *numer.* 306.
Electio nulla fieri poſſet, quæ litibus, et controuerſijs vexaretur, ſi ſemper meliores, et digniores eſſent præferendi, nā nodum, qui in ſchirpo quærat, ſemper aliquis eſt. *cap.* 77. *numer.* 334. & 335.
Electio de digno omiſſo digniori, quando id ſit, eſt contra iuſtitiam diſtributiuā. *cap.* 77 *n.* 295.
in Electionibus, ſi ſemper melior, et dignior eſſet eligendus, certè in hoc nemo alteri cederet, ex quo orirentur atra iurgia, inſanæ cōtrouerſiæ, ac rabioſæ, funeſtæq; lites. *cap.* 77. *nu.* 331. 332. & 333.
Electio de digno omiſſo digniori, extra caſum concurſus ad Parochialem, valet, et tenet. *cap.* 77. *nu.* 283. & 284. Quod procedit etiam ſi Electores, ſe aſtringerent ad eligendum digniorem, vel ſi electio alicui eſſet commiſſa, vti bono viro. *ibidem. num.* 285. & 287.
Electio de digno, omiſſo digniori, quod non valeat in concurſu ad Parochiales nemo eſt, qui hoc dubitet. *cap.* 77. *nu.* 297.
Electioni de ſe factæ, quis validè conſentit, et eius vox computatur. *cap.* 76. *num.* 172.
in Electionibus perſonarum, ad earum merita, et non ad ipſarum ambitionem venit reſpiciendum. *cap.* 77. *nu.* 343.
Electio facta de eo, qui ante electionem dedit mandatum ad conſentiendū futuræ eius electioni non valet, et quare. *cap.* 77. *n.* 344.
Electores ad beneficia, officia, quid vigili oculo attendere debeant. *cap.* 77. *nu* 342.
Electus, quod ſit bonus, ſat eſt in foro fori, ſed nō in foro conſcientiæ. *cap.* 77. *num.* 292. & 294.

ELEEMOSYNA.

Eleemoſyna incertis pauperibus relicta, quibus ſit diſtribuenda, an pauperibus vicinis veniat diſtribuenda. *cap.* 71. *nu.* 198 & 199.
Eleemoſyna eſt meritoria, prout etiam in ea ſeruatur ordo charitatis. *cap.* 73. *nu.* 75.
Eleemoſyna eſt tamquā ſpeculum, illud à Cardano receptum, quod deformes ſenes repræſentabat vti venuſtos adoleſcentes, cum occultabat eius deformitates. *in prælud. nu.* 104. & 114.
Eleemoſyna eſt quoadmodum animarum lauacrum. *in prælud. nu.* 115 & 116.
Eleemoſynam, quando quis facit, non debet canere tubam. *cap.* 100. *num.* 461.
Eleemoſyna quando fit, ſiniſtra non debet ſcire, quid faciat dextera, et qualiter id intelligatur. *cap.* 100. *num.* 462.
Eleemoſyna omnibus eſt danda, ſecundum Sanctum Auguſtin. ne cui denegarur ſit CHRISTVS. *cap.* 72. *num.* 65.
Eleemoſyna ſtat ante fores Inferni, et non patitur aliquem eleemoſynarium in carcerem mitti. *in prælud. numer.* 137.
Eleemoſyna à morte liberat, et non patitur animas

Digitized by Google

mas ire ad tenebras. *in prælud.nu.*87.

Eleemoſyna ad peccata delenda nõ eſt medicamentum ſimplex, ſed compoſitum, et quomodo. *in prælud. nu.*120.

Eleemoſynam ad pompam facientes potius demerentur, quàm merentur. *cap.*100.*nu.*484.

Eleemoſyna viri, quaſi ſacculus cum ipſo Eccleſiaſt. cap.17. non dicitur poſt ipſum, vt eleemoſyna eorum, qui poſt mortem illam relinquunt. *in præl ud.num.*98.

Eligens aliquem de iuſſu alterius, nihil de ſuo conferre dicitur. *cap.*75.*numer.*173. & vtrum hoc procedit etiamſi in poteſtate eligentis ſit eligere, quem ipſe voluerit. *ibid.num.*174.

Eligendi aliquem, habens poteſtatem, tunc non poteſt eligere ſe ipſum, quando ſumus in ambitioſis, et an id ſit verum. *cap.*76. *nu.*170.

Elephantibus pluribus ſufficit vna ſylua, et homini auaro, nec tota terrà, nec mare, *in præl ud.numer.*399.

Elogia ſuprema, ne euaneſcant, capienda eſt omnis poſſibilis interpretatio. *cap.*59.*nu.*315. *Vide infra in verb.Teſtamentum.*

Emancipatio abſque conſenſu emancipati non poteſt fieri, fallit tamen ſi ſimus in infante. *cap.*23.*num.*142.

Emens aliquid, non poteſt eius poſſeſſionem capere propria auctoritate. *cap.*63.*nu.*140.

Emolumenta pro exequenda pia mente teſtatorum quando competant Venerabili Fabricæ S.Petri. *cap* 88.*nu.*158.159.*&* 161.

Emolumentum, non debet, quis conſequi ex eo, quod non ſeruat. *cap.*88.*nu.*168.

E M P H Y T E V S I M.

Emphyteuſim alienans, debet præferre omnibus in emptione Dominum directum, et id ei eſt notificandum. *cap.*80.*nu.*24

Itaque niſi conſtet de tali intimatione, ſcientia venditionis in genere non ſuffragatur. *ibidem. num.*25.

Emphyteuta, ſi in defectu generationis habeat facultatem nominandi aliquem, dũ moritur ab inteſtato, an in caſu iſto hæres ſuccedens ab inteſtato dicatur nominatus ad emphyteuſim, & opinio negatiua dicitur verior, & communior *cap* 9 *nu.*431.445.*&* 446.

Emphyteuſis conceſſio, ſi facta ſit à Laico de bonis Laicalibus, includit etiam, & comprehendit extraneos, ſi conceſſa ſit pro hæredibus, & ſucceſſoribus. *cap* 82. *num.*110. Quod procedit, etiamſi poſtea dominium directum perueniret ad perſonam priuilegiatam, prout eſt Eccleſia. *ibidem.num.*111.

Emphyteuſim eſſe apertam ob lineam finitam, nõ poteſt dici, niſi prius doceatur lineam eſſe finitam. *cap* 24 *num* 32.

Emptionis, & venditionis contractus quando dicatur perfectus. *cap.*8.*nu.*331.

Emptor prædij non poteſt cogere colonum ad perſeuerandum in locatione, & quare. *cap.*88. *num.*134.

E P I S C O P V S.

Epiſcopus poteſt viſitare Confraternitates Laicorum, etiam in Eccleſijs Regularium exemptorum. *cap* 88.*num.*183.

Epiſcopus poteſt compellere Miniſtros Confraternitatum Laicorum, etiam in Eccleſia Regularium exemptorum, exiſtentium, ad reddenda computa, & rationes. *cap.*88. *num.*184. *&* 185.

Epiſcopus non poteſt viſitare altaria Confraternitatum Laicorum, intra Eccleſias Regularium exemptorum exiſtentia. *cap* 88.*num.*185.

Epiſcopus dum eſt in quaſi poſſeſſione viſitandi Confraternitates Laicorum, intra Eccleſias Regularium exemptorum, ſi ei claudantur oſtia Eccleſiæ quid ei ſit licitũ. *cap.*88. *nu.*186.

Epiſcopus licet non poſſit viſitare Hoſpitalia Laicalia auctoritate ordinaria, poterit tamen tamquã Sedis Apoſtolicæ Delegatus. *cap.*65. *num* 99.

Epiſcopus ſtante negligentia executorum, quo ad diſpoſita ad pias cauſas, poteſt ſe intromittere in eis, etiam ſtante clauſula annullatiua, quod non ſint legata pia. *c.*90 *nu.*320. *&* 321.

Epiſcopus, quod non niſi data negligentia executorum legatorum piorum poſſit ſe intromittere in executione, pluries fuit deciſum. *cap.*85.*nu.*33.

Epiſcopi non poſſunt ſe intromittere in executione legatorum piorum, etiam data negligẽtia executorum. *cap.*85.*nu.*34. Quando teſtator in caſu negligentiæ eorum, elegit ſubexecutores, quod etiam intellige quoad Fabricã S.Petri. *ibidem.num.*35.

Epiſcopi nullatenus, niſi data negligentia executorum teſtamentariorum poſſunt apponere manus ſuper executione legatorum piorum. *cap* 85.*num.*27.29.31.*&* 32.

Epiſcopus circa executionem legatorum piorũ non ſupplet, niſi negligentiam executorum, non autem aliorum caſuum. *cap.*85.*num.*44.

Epiſcopus tantum poteſt ſupplere negligentiam, & malitiam executorum diſpoſitionum piarũ, ſed non caſum fortuitum. *cap.*85.*nu.*45.

Epiſcopus, quod in cauſis pijs non poſsint ſe intromittere, quando adſunt deſignati à teſtatore ad id exequendum, eſt Sole clarius, qui aliter ſentiunt calumniantur *cap.*85.*nu.*46.

Epiſcopi, in caſibus à iure expreſsis inſomni oculo tenentur pia teſtantium elogia cuſtodire: *cap* 84.*num.*270.

Epiſcopi, etiam tamquam Sedis Apoſtolicæ delegati habent facultatem, quoq; contra exẽptos, & ſic compellere omnes ad adimplenda pia legata. *cap.*84.*nu.*271.

Epiſcopi, quando procedunt tamquam Sedis Apoſtolicæ delegati, ceſſat omnis exẽptio, & poſſunt procedere etiam cõtra Miniſtros hæreticæ prauitatis. *cap.*84 *nu.*271 *&* 273.

Epiſcopus, ſpreto quoque præcepto teſtatoris in contrarium, iuſtè ſe intromittit, dum agitur de peccati materia. *cap.*90.*nu.*343.

Epiſco-

Epiſcopus non ſe intromittit, in locum executorum piorum nolentium, vel morientium, vel non valentium exequi, dum remanet aliquis executor. *cap.85.nu.38.*
Epiſcopus habet generalem curam animarum totius diœceſis ſuæ. *cap.36.nu.242.& 247.*
Epiſcopus quamuis committat curam Parochiæ parochis, adhuc tamen ipſe retinet curam omnium. *cap.36.nu.243.*
Epiſcopi literis eorum ſigillis munitis, ius Canonicum credit, & aliquando non credit eorum diſpoſitionibus. *cap.36. nu.239.*
Epiſcopi ſunt loco duodecim Apoſtolorum, Parochi verè loco ſeptuaginta duo Diſcipulorũ. *cap.36.num.245.*
Epiſcopi an poſsint iubere, vt in diebus feſtiuis audiatur Miſſa, in propria Parochia. *cap.68. numer.73.*
Epiſcopi nec tollere, nec reſtringere poſſunt ius commune. *cap.68 nu.74.*
Epiſcopi præſentia eſt ſufficiens ad authorizandum matrimonium, quamuis nõ interueniat Parochus. *cap.36.num.249.*
Epiſcopi rarò vocantur, vel ſponte accedunt ad infirmos. *cap.36.num. 252.*
Epiſcopus ſi inuitum, & reclamantem, ordinauerit, annali pœnitentiæ ſubditur. *cap.46.numer.236.* Quod procedit ſiue ille reclamauerit, vel voce, vel ſigno, cum vtroque modo declaretur voluntas. *ibidem.nu.237.*
Epiſcopus non poteſt tollere generalem conſuetudinem, cum ea legis vim habeat. *c.68.n.75.*
Epiſcopus, ſi aliquid non poteſt ordinare, & contra inobedientes ferat excommunicationem, eſſet nulla. *cap.68.nu.79 & 77.*
Epiſcopus ſi aſſiſtat teſtantibus, an valeat teſtamentum iuxta text.in cap.cum eſſes.de teſtament factum. *cap.36.num.237.*
Epiſcopus ſi cum conſenſu Capituli poteſt diſtribuere bona certi Monaſterij, nõ poteſt ſuæ menſæ vnire, vel applicare. *cap 76.numer.126.*
Epiſcopus mortaliter peccat, ſi iubeat aliquid fieri ſub pœna excommunicationis, ſi id non poterat ordinare. *cap.68.numer.78.*
Epiſcopus conferendo beneficium cõſanguineo, quando non dicatur cadere in eo, quod adſit acceptatio perſonarum. *cap.73.num 94.& 96.* de conſanguineis plus, quis poteſt confidere. *ibidem. nu.95.*
Epiſcopus ſecundum Concil. Tridentin. poteſt quæcumque Hoſpitalia, & Confraternitates Laicorum viſitare, quibuſcumque non obſtantibus. *cap.88.num.180.*
Epiſcopus poteſt cogere Officiales Hoſpitalium, vel Confraternitatum Laicorum, ſi debitores reperiantur, ad ſoluendum. *cap.88.num.181.*
Epulo ille diues poſt mortem vidit mendicum Lazarum, & tamen quotidie in hac vita, ad illius oſtium ſtabat. *in prælud.nu.731.& 732.*
Equi duo, ſi ambo ſimul peruenerint ad metam, ſeu brauium, nemini debetur premium, ſed iterum currendum eſt. *cap.67. num.10.& 11.*
Equum non aſcendat, qui neſcit equitare. *in prælud.num.18.*
Equus præſumitur eſſe eius, cuius eſt ſignum. *cap.27. num 336.*
Equum, ſi quis vendat, *per vn ſaccho di oſſi*, quid ex hoc veniat intelligendum. *cap.16. nu.373. 374.& 375.*

E R R O R.

Errores alienos, qui poſitus eſt, vt corrigat, non debet pudere proprium errorem corrigere. *cap.56.num.138.*
Error potius præſumitur, quàm falſitas, & hoc albo lapillo eſt ſignandum. *cap.43. nu.6.*
Errores nõ iuuat fateri merſa iam puppi. *cap.26. numer.269.*
Errorem ſuum quantò magis quis inficiatur, tantò magis illum patefacit. *in prælud. nu 40.*
Errorem contra propriam confeſsionem volens probare, indiget efficaciori probatione. *cap. 21. numer.7.*
Errores infiniti proueniunt ex imperitia Tabellionum. *cap.43.nu.22.*
Eſſe aliquid in ſtatu, vel de recenti fuiſſe paria ſunt. *cap.15.num.241.*

E X C E P T I O.

Exceptio incontinenti probãda admittitur etiã contra obligationem Cameralem. *cap. 39. numer.*
Exceptio, tua non intereſt, non ſolum repellit ab agendo, ſed etiam ab excipiendo. *cap. 88. numer.144.*
Exceptio tua non intereſt, litem ipſam perimit. *cap.88.num 128.*
Exceptio tua non intereſt, eſt peremptoria, ſeu litis finitæ. *cap.88.num.128.*
Exceptio tua non intereſt, in effectu importat actorem ſine actione non poſſe agere. *cap.88. numer.127.*

E X C O M M V N I C A T V S.

in Excommunicatum Diabolus qualem habeat poteſtatem. *cap 90. nu.334.*
Excommunicatus, licet non poſſit compenſare, cum id eſſet agere, tamen poteſt retinere. *cap.47. numer.358.*
Excommunicatus, ſi ſepultus reperiatur in Eccleſia, exhumari debet, vt careat ſepultura Eccleſiaſtica. *cap.56.nu.65.*
Excommunicationis pœna præſupponit peccatum mortale. *cap.90.num.328.*
Excommunicationem impoſitam à Canone generali, vel particulari, nemo incurrit, niſi peccando mortaliter. *cap.90. numer.329.& 330.*
Excommunicatio ex maxima pœna in Eccleſia DEI, nec maior reperitur. *cap.90.num.331.*
Excommunicatio cum ſit maxima pœna non debet imponi pro leuibus delictis. *c.90 n.332.*
Excommunicatus traditur Diabolo, & ſeparatur à conſortio fidelium. *cap.90.nu 333.*
Excommunicatus repellitur à limine iudicij, cũ non poſsit ſtare in iudicio. *cap.47.nu.355.*
Excommunicatus ſtare nõ poteſt in iudicio, ſiue in cauſa ciuili, ſiue in criminali. *cap.47.nu.336.*

Excom-

Digitized by Google

Excommunicatus non poteſt agere pro iniuria ſibi illata, vel ſuis. *cap.47. nu.156.*

Excommunicatus poteſt excipere, & retinere. *cap 47 nu 157.*

Excuſatio nulla recipitur, vbi agitur de præſtãda fide. *cap 18.num.628.*

E X E C V T I O.

Executio ſi vigore ſtatuti detur inſtrumentis publicis, eodem modo dabitur, ſi debitor coram teſtibus fateatur debitum, & de tali confeſsione, conficiatur ſcriptura. *cap.22.nu 12.*

Executio citationis, & relatio Nuncij, non valet ſine mandato Iudicis. *cap 3.numer.151.* Limita niſi aliud conſuetudine, vel ſtatuto caueatur, aliàs de iure requiritur. *ibidem nu.152.*

in Executione legatorum piorum, Fabrica Sancti Petri, non ſe intromittit niſi data negligẽtia omnium executorum in teſtamẽto nominatorum. *cap 86.nu.52. Vide in verb. Fabrica.*

in Executione legatorum piorum Fabrica Sancti Petri, non poteſt ſe intromittere, ſtante negligentia executorum, ſi in eo caſu, teſtator elegit alios. *cap.85 num.47.* Quia hoc caſu nõ ſecundum mentem teſtatoris ſe intromitteret, ſed contra, quo caſu nihil poteſt. *ibidem nu.48.*

in Executione legati pij Fabrica S.Petri, ſe poteſt intromittere, non obſtante prohibitione teſtatoris, quando excitat ſocordes hæredes ad diligentiam. *cap. 89 num. 244* cum tunc agat negotium vtile pro defuncto, & pro hærede. *ibidem num.244.*

in Executionem legatorum piorũ Fabricæ Sancti Petri ſe poteſt intromittere, data negligentia omnium executorum. *cap.88. nu.176.*

circa Executionem legatorum piorum, quando Fabrica S.Petri poſsit ſe intromittere tam ſecundum ius commune, cum ſit ſubrogata in locum Epiſcoporum, quàm ſecundum eius priuilegia. *cap 88 num.173.*

in Executionem legatorum piorum, data negligentia omnium executorum à teſtatore relictorum, tunc Fabrica S.Petri, ſe intromittere valet. *cap.88 nu.174* Excitando à ſomno eos, & canendo tubam diligentiæ. *ibidem.nu.175.*

Executionem paratam, ſi ſtatutum det expreſſis in inſtrumẽtis, illam ſanè non dicitur dare, eis quæ ex coniecturis deducuntur. *cap.80. numer.15.*

E X E C V T O R.

Executor, dum ex ordine teſtatoris eligit certas perſonas, iſte actus non eſt tribuẽdus executori, ſed teſtatori *cap.82.numer. 97.*

Executor teſtamẽtarius deſeruit tamquam merum inſtrumentum ad exequendam mentem teſtantis *cap.82 numer.98.*

Executor teſtamentarius facili negotio poteſt ſe informare, dum eligere tenetur pauperes, an illi, quibus aſsignat bona teſtatoris ſint verè pauperes *cap.71 .num.241.*

Executores legatorum piorum negligentes hodie loco Epiſcoporum excitantur ad eorum officium per Fabricã S.Petri de Vrbe. *cap.85. numer.1.*

Executor teſtamentarius, dum de ordine teſtatoris declarat perſonas incertas, perinde eſt, ac ſi ipſe teſtator eas declararet. *cap 82. numer. 131.136 & 137.* Cum executor ipſius tantum voluntatem aperiat, & ad ſpeciem deducat *ibidem.nu 132.* nã declarans nihil de nouo deducit, ſed illud quod ineſt detegit. *ibidem num 133.*

Executores legitimi, niſi in defectum executorum teſtamentariorum intrant. *cap.86 nu.53.*

Executor ſi habeat facultatem à teſtatore diſtribuendi bona inter pauperes, poteſt ſe, vel ſuos eligere, ſi verè ſint pauperes *cap.76 nu.274.*

Executor teſtamentarius deſtinatus ad diſtribuendum bona inter pauperes, eligendo ſe, vti talẽ, in hoc valde cautè procedat. *cap.75. num.209.*

Executori teſtamentario legitimo numquam datur aditus, niſi conſtet de negligentia electi à teſtatore. *cap 85.num.26.*

Executores teſtamentarij ſunt in duplici differentia, quamuis aliqui cõſtituant plures alias ſpecies *cap.85.nu.21.*

Executores teſtamentarij, qui ſint, & qui legitimi. *cap.85. nu 22. & 23.*

Executoribus teſtamentarijs negligentibus, Iura ſubrogãt executores legitimos. *cap.85.numer.24.*

Executores teſtamentarij ſi diſcordent in diſtribuẽdis bonis inter pauperes, atque per Epiſcopum loci concordari nullatenus poſſunt, tunc ſi aliqui ex eis ſint conſanguinei teſtatoris, illorum opinio venit præferenda alijs. *cap.73 nu 98.99.& 100.*

Executor teſtamentarius, quando potius peruerſor eſt vocandus, quàm executor. *cap.71. numer.254.*

Executores teſtamentarij, qui pias teſtantium voluntates non exequuntur grauiſsimè peccant *cap.61.num.127.*

Executores teſtamentarij, ſi malè faciunt, dum citò non exequuntur piam mentem teſtantis, & quid erit de eis, qui numquam eam adimpleuerunt. *cap 62. numer.129.& 130.*

Executor deſtinatus à teſtatore ad diſtribuendum bona ſua inter pauperes, ſi verè ſit pauper poteſt ſe ipſum eligere. *cap.75. num.190.* Quod procedit ſiue fuerit pauper de tempore teſtamenti, & ſic fuerit nota teſtatori eius paupertas, ſiue poſtea inciderit in paupertatem. *ibidem num.191.193 & 195.*

Executori teſtamentario ſi ſit commiſſum arbitriũ, prout ei videbitur, & placebit, non poteſt abuti ea facultate *cap.71.numer 250.*

Executor teſtamentarius in genere deſtinatus à teſtatore ad diſtribuenda bona in pauperes, poteſt eligere filium proprium in pauperem. *cap.75 numer.168.*

Executores teſtamentarij, dum volunt ſibi appropriare bona teſtatoris vti pauperes, niſi

sint

Digitized by Google

ſint tales, caueant id facere. *cap. 76. nu.* 217.

Executores teſtamenrarij, quod poſsint ſibi ipſis tamquam paupetibus eleemoſynam diſtribuendam in pauperes appropriare, id multi Doctores non admittunt. *cap. 76. numer.* 218. Et hoc non obſtante, quod ſint verè pauperes. *ibidem. nu.* 218.

Executores teſtamentarij, dum aliquid declarant de ordine teſtatoris, nihil de nouò faciũt, ſed tantum granũ ex ſpicis exeutiunt. *cap.* 82. *num.* 138. Quare detecta voluntate teſtatoris per eos non poteſt conſiderari aliqua incertitudo, & ſic ſilent priuilegia Fabricæ Sancti Petri, circa legata incerta. *ibidem. num.* 139.

Executor teſtamentarius habens liberum arbitrium eligendi pauperes non tenetur eligere pauperiores. *cap* 71. *nu* 211.

Executores vltimarum voluntarum debent ad vnguem, & formaliter obſeruare præcepta teſtatoris. *cap.* 71. *nu.* 222. & 223.

Executores teſtamentarij, quando poſsint alterare mentem teſtantis. *cap.* 71. *nu* 224 & 225.

Executores teſtamentarii, dum mãdante teſtatore, poſt mortem declarant eius diſpoſitionem dubiam, & incertam, perinde eſt, ac ſi teſtator ipſe eã declaraſſet in teſtamẽto. *cap.* 83. *numer.* 156.

in Executore eligente ſe in pauperem, vt ſibi aſſignet bona, quæ tenetur diſtribuere in pauperes, licet non poſsit conſiderari ambitio, tamen bene poteſt cõſiderari, intereſſe, quod non minus homines exerceat, quàm ambitio. *cap* 76. *num.* 276.

Executor teſtamentatius dum peruertit mentẽ teſtatoris, vno tempore tres offendit, ſcilicet Teſtatorem, Legem, & ſeipſum. *cap.* 76. *n* 277.

Executor teſtamẽtarius peruertens piam diſpoſitionem, peccat, & ſeipſum criminis reum facit, ita vt poteſt excommunicari, & eſt etiã ſacrilegus. *cap.* 76. *numer.* 278. 279. & 280.

inter Executores teſtamenrarios, dum teſtator id non prohibuit intrat ius accreſcẽdi. *cap.* 85. *num.* 39.

Executores teſtamentarii, quando plures ſunt deputati à teſtatore, tunc vnus ſine alio non procedit. *cap.* 75. *numer.* 41. & 42.

Executor teſtamẽtarius vnus ſi tantum citetur, proceſſus eſt nullus. *cap.* 85. *num.* 43.

Executores teſtamentarii non cenſentur in ſolidum conſtituti. *cap.* 85. *num.* 43.

ab Executore capiens, qui aliquid diſtribuit de mandato teſtatoris, non dicitur ab eo capere, ſed à teſtatore. *cap.* 75. *num.* 172.

Executor, qui tenetur ex ordine teſtatoris diſtribuere bona in pauperes non exiſtentes de familia teſtatoris, quos poſſit eligere. *cap.* 75. *numer.* 165. & 168.

Executores teſtamentarii, ſi diſtribuere debent bona defuncti inter pauperes, laudandi ſunt, ſi ea diſtribuant inter pauperes cõſanguineos teſtatoris. *cap.* 73 *num.* 103.

Executor teſtamentarius, an poſſit eligere filium ſpurium teſtatoris pauperem, ſi debet diſtribuere eius bona in pauperes. *cap* 73. *num* 104.

Executor granarus diſtribuere hæreditatem inter pauperes, poteſt etiam in filium ſuum ſpurium aliquid conferre, ſi verè ſit pauper. *cap* 75. *nu.* 170.

Executor teſtamentarius, quoties aliquis eſt, ipſe, & non legitimus debet exequi piam mẽtem teſtantis. *cap.* 88 *nu.* 124.

Executor teſtamentarius in exequenda mente teſtatoris, ſemper videre debet, quid habet in mandatis. *cap.* 71. *nu.* 215.

Executor teſtamenrarius de executione legatorum piorum nihil, (niſi, aliud dixerit teſtator) poteſt prætendere. *cap.* 79. *nu.* 197.

Executor omnium piarum diſpoſitionum eſt Epiſcopus. *cap.* 75. *nu.* 167.

Executor datus à Papa, vt prouideat certæ perſonæ, ſubdelegare poteſt. *cap.* 49. *num.* 491.

Executor ad inquirendam vtilitatem alienationis bonorum Eccleſiæ datus, qualiter ſe gerere debet. *cap.* 2. *numer.* 103.

Executor datus à Papa, vt prouideat Eccleſiæ, non expreſſa perſona, nõ poteſt ſubdelegare. *cap.* 49. *num.* 492.

Executori habenti liberum, & abſolutum arbitrium, non poteſt dici, cur ita facis? *cap.* 71. *numer.* 247.

E X E M P L V M.

Exempla diuerſa, eorum hæredum, verè auarorum, qui neglexerunt piam mentem teſtantium, qui referant. *cap* 89 *nu.* 251. 252. & 253.

Exempla ſunt tamquam ſilices, quæ percuſſæ ab ignerio memoriæ, vel conſideratione, quid operentur. *cap.* 59. *num.* 290. & 291.

Exempla rem manifeſtius declarant. *cap.* 63. *numer.* 176.

Exempla rem ipſam facto demõſtant, ſicuti ſpeculum monſtrat faciem. *cap.* 63. *nu.* 176.

Exempla validiora ſunt, quam verba. *cap.* 63. *numer.* 283.

Exequiarum ſolemnis pompa, & exquiſita ſepulchrorum magnificentia, ſunt potius viuorum ſolatia, quàm mortuorum refrigeriũ. *cap.* 89. *numer.* 257.

Exigens per alium, quod ipſe videatur exigiſſe, procedit etiãſi exigens ſit propoſitus expreſſè, vel tacitè. *cap* 82. *nu.* 127. 128. 129. & 130.

E X P R E S S I O.

Expreſſio explicita vbi requiritur pro forma, nõ ſufficit expreſsio implicita per relationem. *cap.* 37. *nu.* 60.

Expreſsionem ſpecificam vbi Iura requirunt nõ ſufficit aliquid exprimi per relationem ad aliud. *cap.* 80. *num.* 9.

Expreſsio, quando requiritur pro forma non ſufficit, quid eſſe expreſſum per legis interpretationem. *cap.* 37. *numer.* 71.

Expreſſum illud dicitur, quod nominatim fit. *cap* 8. *nu.* 10.

Expreſſum, vt aliquid dicatur, opus eſt, vt oculis proſpici poſsit, quod ſcriptũ eſt. *c.* 80. *nu.* 11.

Expreſſa, ea propriè non dicuntur, ſed impropriè, ſi intellectu tantum percipiantur. *cap.* 8. *num.* 12. *&* 13.

Expreſſum ab initio, vel ex poſt facto paria ſunt, quãdo in ipſo actu fuit reſeruata ſpecificatio facienda. *cap.* 81. *num.* 69.

Expreſſum etiã id videtur proprijs nominibus, quod deinde poteſt verificari. *cap.* 81. *num.* 95.

Expreſſum dicitur, quod ex verbis virtualiter ineſt. *cap.* 86. *nu.* 108.

Expreſſum non eſt dicitur id, quod fit per relationem ad acta. *cap.* 37. *nu.* 67.

Expectatio in rebus omnibus eſt moleſta, & vbi magis expectare oportet, quem in lite, quæ finem neſcit. *in prælud. nu.* 642.

Expectatiua in beneficialibus ſunt prohibitæ. & ſic ſunt contra ius *cap.* 10. *num.* 565.

E X T E N S I O.

Extenſio non admittitur in correctorijs etiam identitate rationis. *cap.* 34. *nu.* 130. *&* 132.

Extenſio admittitur etiam in odioſis, & exorbitantibus, quando ratio eſt generaliter dicto. *cap.* 11. *nu.* 659.

Extenſio in correctoriis admittitur ex maioritate rationis. *cap.* 36. *numer.* 248.

Extenſio, quando fit per rationem expreſſam in lege, non dicitur vere extenſio, ſed comprehenſio. *cap.* 35. *nu.* 136.

Extenſio in cap. cum eſſes. de teſtam. de caſu ad caſum benè fit, propter rationem ibi expreſſam. *cap.* 35. *nu.* 137 Et hoc nõ obſtante, quod ſit materia correctoria iuris communi. *ibidem numer.* 137.

Extenſio in correctoriis, licet non fiat ex identitate rationis, fit tamen ex maioritate. *cap.* 35. *num.* 140.

Extenſio non eſt facienda ad ea, quæ habent diuerſam rationem. *cap.* 38. *num* 89.

Extenſio de caſu ad caſum licita eſt in correctoriis, ex identitate rationis in lege correctoria expreſſa. *cap* 11. *nu.* 653. *&* 654.

Extenſio ad caſum omiſſum, vbi eadem ratio concurrit licita eſt, ex ratione in lege expreſſa. *cap.* 11. *numer* 656. *&* 657.

Extenſio non eſt ſperanda in correctoriis. *cap.* 36. *numer* 229.

Extraneos docere, & ſuos in errore relinquere, turpe eſt. *cap.* 37. *num.* 81.

in *Extremis* exiſtentes non habent perfectam cognitionem rerum. *cap.* 43. *num.* 53.

in Extremis agens in tantum habetur pro mortuo, vt ius ſuccedendi proximioribus videatur quaſi delatum. *cap.* 19. *numer.* 697. Itaque legitimatio de eo tempore facta non teneat. *ibidem. num.* 697.

in Extremis agens, cum perdat memoriam, ideo non debet examinari in teſtem. *c.* 19. *nu.* 695.

Extremitatibus probatis media præſumuntur. *cap.* 15 *nu.* 246.

Eugenij Papæ elegans reſponſio ad quemdam Abbatem, qui eum auaro corrupere tentauit, antequam lis eſſet cœpta. *in prælud. nu.* 200.

F

FABRICA S. PETRI DE VRBE.

FAbricę S. Petri de Vrbe, priuilegia circa legata pia, incerta non intrant, quantumuis legata ſint incerta ab initio, dum ex poſt facto ex ordine teſtatoris per perſonam electã, poſſunt certificari. *cap.* 81. *num.* 78. *&* 90.

priuilegia Fabricæ S. Petri, circa legata, cum cõſiſtant ſuper eorum incertitudine, ideo ſublata incertitudine, ſilẽt talia priuilegia. *cap.* 81. *num.* 79.

Fabricam S. Petri teſtator prohibens, ne ſe intromittat in executione legatorum piorum, ſtante negligentia executorum, hoc non obſtante poteſt ſe licitè intromittere, & quare. *cap.* 88. *num.* 177.

Fabrica S. Petri de Vrbe, non habet in facultate imponendi manus in legatis piis contra voluntatem teſtatoris. *cap.* 84. *nu.* 266.

Fabrica S. Petri de Vrbe, ſi vellet ſe intromittere in executione legatorum piorum, data negligentia primorum executorum, ſi adſint ſubexecutores à teſtatore electi, quomodo poſſit repelli. *cap.* 88. *nu.* 126.

Fabrica S. Petri de Vrbe, ſecuta declaratione legati incerti facta per perſonam ad hoc electã à teſtatore, non habet vnde fundet eius intẽtionem circa legata incerta *cap* 82. *num.* 157.

Fabrica S. Petri de Vrbe, hodie in facultatibus, & ſolicitudinibus Epiſcoporum circa executionem legatorum piorum ſucceſſit, & quando, & quale emolumentũ ei aſſignetur. *cap.* 84. *numer.* 274. 275. 278. *& ſeq.*

Fabricæ S. Petri de Vrbe agentes pro executione legatorum piorum eiuſque emolumentis, non data negligentia ſubexecutorum teſtamentariorum qualiter replicari poſsit. *cap* 88. *nu.* 157.

Fabrica S. Petri non habet in facultatibus, ſibi per Summos Pontifices, conceſsis voluntates defunctorum violandi auctoritatem. *cap.* 83. *nu.* 180. *Vide ſupra in verb. Executio, & Executor.*

F A C T V M.

Facta multa tenent, quæ tamen fieri prohibentur. *cap.* 47 *numer.* 362.

Facta ſunt demõſtrationes mathematicę. *cap.* 59. *numer.* 293.

ex Facti euidentia, quando aliquid apparet, ceſſat præſumptio. *cap.* 98. *nu.* 335.

ad Factum vbi deuenitur, tunc ampla fides verbis adhibetur. *cap.* 59. *num.* 292.

in Factis incontinenti nõ admittitur, nec prius, nec poſterius, quia ſimul facta, & inuicẽ ineſſe videntur. *cap.* 83. *nu.* 214.

Factum incontinenti poſt litem conteſtatam cenſetur factum ante litis conteſtationem. *cap.* 83. *nu.* 215.

Factũ aliquod volens, cẽſetur velle etiam omne id, per quod deuenitur ad illud. *cap.* 89. *n.* 215.

Factum

Factum acceptans, debet illud cum omnibus ſuis annexia, & connexis acceptaro. *cap.* 58. *num.*241.
Factum aliquod de recenti fuiſſe, vel factum nō eſſe, paria ſunt. *cap.*15.*numer.*242.
pro Factis habentur, quæ mox factura ſunt. *cap.* 83. *nu.*185.
Facto plus eſt aliquid declarare, quam verbo, *cap.*69.*numer.*144.
Pacta potentiora ſunt, quam verba. *cap.*16. *numer.*370. 371. 372. *&* 376.
Facto etiam adimitur legatum. *cap.*69.*nu.*146.
in Facto ea, quæ conſiſtunt, non poſſunt certa lege definiri. *cap.*83.*numer.*210.
Facito, vt cunctis lingua videaris amicus, eſt prouerbium antiquum. *cap.*6.*num.*134.
Non fieri penitus, vel non ſortiri effectum paria ſunt. *cap.*67.*nu.*14.

F A L C I D I A.

Falcidia ſicuti non detrahitur de relictis ad pias cauſas, ita nec Trebellianica. *cap.*64. *num.*24. *&* 25.
Falcidia, quæ ex legis diſpoſitione non detrahitur à legatis, puta ad pias cauſas, illa pars nō debet detrahi ab alijs legatis, & talis diminutio cedit in damnum hæredis. *cap.*63.*nu.*175. *&* 176.
Falcidiæ detractio eſt prohibita in relictis ad pias cauſas, *cap.*64.*nu.*1.
Falcidia vbi ceſſat fauore teſtatoris, ceſſare etiā debet Trebellianica. *cap.*64.*nu.*28. 29. 30. 31. *&* 33.
Falcidia eſt fauorabilior, & arctiori vinculo debetur, quàm Trebellianica. *cap.*64. *num.*81.
Falcidiam detrahere ſpectat ad hæredem vniuerſalem *cap.*49. *num.*449.
Falcidia quando ex legatis non detrahitur ex mente teſtatoris, tunc id cedit in damnum Legatariorum, & non hæredis. *cap.*63.*nu.*183. Quæ opinio eſt perpetuo menti tenenda, cum aliàs quis prima fronte teneret contrarium. *ibidem.numer.*184.
Falcidia, quod ex legatis pijs non detrahitur id à pluribus DD. probatur, & ita tenet communis ſchola Doctorum. *cap.*63.*nu.*185. *&* 186.
Falcidia etiam detrahitur de legatis relictis ad fauorem Reipublicæ. *cap.*73. *numer.*187.
Falcidia non detrahitur de legatis pijs, ſiue mediatè, ſiue immediatè ſuerint relicta. *cap.*63. *numer.*188. 189. 190 *&* 192.
Falcidia, quod detraheretur etiam de Legatis pijs, quare antiqui conſtituerunt. *cap.*63. *numer.*169.
Falcidia, quæ ex legis diſpoſitione non deducitur, vt id cedat in damnum non legatariorū, ſed hæredis, exemplo demonſtratur. *cap.*63. *num.*178. *&* 179.
Falcidia tota, quod ſit detrahenda ex legatis nō priuilegiatis, id multi DD. tenent. *cap.*63. *numer.*180. quæ opinio tamen non eſt vera, nec recepta. *ibidem. num.*181.
Falcidia, quæ non detrahitur de legato pio non debet grauare alia legata non pia *cap.*63. *numer.* 174. quia opinio ſuo ſatis eſt, aliquem grauate. *ibidem.nu.*174.
Falcidia ceſſante, ceſſat etiam prohibitio legalis capiendi legata ex ſe. *cap.*63.*nu.*165.
Falcidiæ ratione ceſſante, non eſt prohibitum capere legata propria auctoritate. *cap.*63. *numer.*166.
Falcidia iure nouo poteſt prohiberi, etiam filijs primi gradus. *cap.*64. *num.*80.
Falcidia ſicuti poteſt prohiberi filijs primi gradus, ita & Trebellianica. *cap.*64. *nu.*81.
Falcidia, quod poſſit detrahi, etiam de legatis pijs, nonnulli DD. tenent, ſed improbantur, *cap.*63.*nu.*173.

F A C V L T A S.

Facultas, ſeu poteſtas, ſi pertineat ad executionem, neceſſitas impoſita aſſumit illius naturam. Itaque nullam contineat propriè donationem, itant onus poſſit imponere, *cap.*79. *nu.*175. *&* 176.
Facultate ſibi conceſſa à teſtatore in diſtribuendis bonis ad pias cauſas, quando quis abutitur, Superior id reformare poterit. *cap.*76. *numer.*233.
Facultatē conceſſam ſi quis tranſgrediatur perperam agit. *cap.*55.*num.*29.

F A L S I T A S.

Falſitates vt arceantur in periculoſa materia teſtamenti, ideo in illis ſeptem teſtes requiruntur. *cap.*2.*numer.*77.
Falſitates, vt in teſtamentis euitentur, hæc ratio militat etiam in teſtamentis militaribus. *cap.* 44.*num.*88.
Falſitates æuitandæ ratio, militat tam in teſtamento pagani, quàm militis. *cap.*44.*nu.*96.
Falſitates, machinationeſque ceſſant in relictis ad pias cauſas *cap.*53. *nu.*231.
Falſitates ad libitum Notariorum fabricādi via aperta eſſe non debet. *cap.*42.*numer.*357.
Falſitas excluditur data poſſibili veritate in cōtrarium. *cap.*43.*nu.*10.
Falſitatem, ſi quis in animo haberet committere, id certè non committeret coram multitudine perſonarum. *cap.*2.*nu.*123.
Falſitas in comparatione literarum argui etiam poteſt ex magna ſimilitudine. *cap.*31.*nu.*654.
Falſitates in teſtamentis plerumque ſolent committi. *cap.*43.*nu.*2.
ad Falſum, & non ad falſum, quando verba poſſunt trahi, ad quid ſit trahenda. *cap.*43.*nu.*7.
Falſi probatio concludenter, & neceſſariò debet doceri. *cap.*43.*numer.*8.
Falſi probatio non deducitur ex ſemiplena probatione. *cap.*43.*numer.*9.
Falſariorum fraudibus eſt obuiandum. *cap.*41. *numer.*297.
Falſum committere nemo præſumitur. *cap.*43. *numer.*5.
Falſarium aliquem putare, Iura id abhorrent, *cap.*43.*num.*5.

Fama alicuius dum quis parcere tenetur multò magis id tenetur ſacere eius vitæ, *cap.* 44. *num.* 105.

Familia tota cenſetur exempta, ſi alicui domui eſt conceſſa exemptio *cap.* 57. *nu.* 176.

Familiæ, quod conſumentur in expenſis, & iurgijs, id prouenit ex diuturnitate litiū. *cap.* 94. *numer.* 188.

Famuli, & inſeruientes Epiſcopo gaudent priuilegio fori, *cap.* 57. *nu.* 177. 178 179. *&* 180. Quod procedit tam in ciuilibus, quàm in criminalibus. Et an ad hoc requiratur mens, & dens. *ibidem. nu.* 181.

Fanatici ſunt, qui cum corporis cogitatione ſana proſanantes debacchantur. *cap.* 12. *nu.* 32. *&* 33.

FATVITAS.

Fatuitas aliquando eſt leuis, & aliquādo grauis. *cap.* 12. *numer.*

Fatuitatis probationis materia tota repoſita eſt in diſcreto Iudicis arbitrio, *cap.* 16. *num.* 458. 459. *& ſeq.*

Fatuitas aliquādo à principio eſt leuis, & poſtea ex tempore augetur. *cap.* 12. *numer.*

Fatuitas quaſi conſiſtit in loquela, & nō in operibus. *cap.* 12. *nu.*

FATVVS.

Fatuis, qui etiam mente totaliter non ſunt alienati, datur curator. *cap.* 19 *num.* 704.

Fatuus, vel demens ſi non habeat tantum iudicij, quantum in puero 14. vel in puella 12. annorum, & tunc non poterit teſtari. *cap.* 19. *nu* 686. *&* 687.

Fatuus dicitur, qui quidem caret intellectu, licet integrum animi vigorem non habeat. *cap.* 12. *num.* 34.

Fatuus eſt, qui fatua loquitur. *cap.* 12. *nu.* 35.

Fatuus, ſi ei eſt plus iudicij, quā in puero 14. annorum, & tunc validè teſtatur. *cap.* 19. *nu.* 688. *&* 689.

Fatui, & dementes non ſolum poſſunt condere teſtamentum, ſed etiam ſtulti, & furioſi, ſi habeant dilucida interualla, & de eo tempore teſtentur. *cap.* 19. *nu.* 710. 711. *&* 716.

Fatuus quandoque quis eſt in totum, & quandoque in parte. *cap.* 12. *num.* 39.

Fatuus ille præſumitur, qui ſine cauſa publicè vociferat. *cap.* 16. *num.* 406.

Fatuus ſuum condere poteſt teſtamentum, & valebit. *cap.* 19. *num.* 645.

Fatuus ille propriè dicitur, qui non caret intellectu, quamuis integrum animi vigorem non habeat. *cap.* 19. *nu.* 645.

Fatuus, vel demens, ſi habeat aliquem ſenſum, & intellectum, veluti ſi ſciat aliqualiter diſcernere negotia ſua, poterit teſtari. *cap.* 19. *numer.* 646.

Fatui non ſunt rerum ſuarum Domini, cum à Curatoribus regantur. *cap.* 19. *num.* 664.

Fatui, quod poſſint condere teſtamentum eſt opinio Fabr. communiter recepta, damnata contra Iaſ. *cap.* 19. *num.* 665.

Fatuus, vel demens ſi habeat aliquem ſenſum, poteſt teſtari, & nec eis poteſt fieri exemplaris ſubſtitutio. *cap.* 19. *nu.* 666.

Fatui reguntur à caſibus, quia coguntur facere necnon operari ſecūdum neceſſitatem emergentem. *cap.* 17. *nu.* 493.

Fatuus fatua loquitur, ac deridēda dicit. *cap.* 16. *nu.* 347. *&* 350.

Fatuus eſt, qui omnino deſipit, ſtultus verò, qui aliquid ſapit. *cap.* 12. *nu.* 36.

Fatui, & furioſi reguntur impulſu corporum ſuperiorum. *cap.* 17. *nu.* 492.

Fatuo datur curator, ſicuti furioſo, & mentecapto. *cap.* 19. *numer.* 662.

Fatuus poterit teſtari, quamuis datus ei fuerit curator. *cap.* 19 *nu.* 701.

Fatuus quidam in quæſtione de præcedentia inter Legiſtam, & Medicum, iudicauit, quod Fur, Carnificem præcederet. *cap.* 15. *nu.* 286.

Fatuus, licet non ſit ita ſagax, & prudens, ſicuti cœteri viri oculati, nihilominus poterit teſtari, *cap.* 19. *num.* 681.

Fatuus ex tenore ſententiæ ab eo prolatæ cognoſcitur, an de eo tempore ſit talis. *cap.* 15. *num.* 287.

FAVOR.

Fauore publicæ vtilitatis, multa permittuntur, quæ aliàs non poſſent ſubſtineri, *cap.* 6. *numer.* 186.

Fauoris cauſa ceſſante, ceſſat legis diſpoſitio ad fauorem inducta. *cap.* 52. *nu.* 148.

in Fauorem alicuius, id quod eſt introductum, non debet contra eum retorqueri. *cap.* 11. *numer.* 647.

de Fauore, & odio quando agitur in eodē actu, tunc quid ſit faciendum. *cap.* 56. *numer.*

Furor publicus verſatur in materia probationis *cap.* 18 *num.* 399.

Fauor piæ cauſæ operatur, vt diſpoſitio in dubio ſubſtineatur, non autem vt extendatur. *cap.* 5. *nu.* 73. cum, & legatis pijs etiam intret diſpoſitio regulæ de qua in l. ſemper. ff. de regul. iur. *ibidem. num.* 75.

Fauorabilibus cauſis ita debet fauor exhiberi, vt cœteris non fiat iniuria. *cap.* 24. *nu.* 18.

Fauora bilibus cauſis non eſt exhibendus fauor, ſi aliis fiat iniuria. *cap.* 25. *nu.* 186. 187. *&* 188.

Felicitatis culmen conſiſtit, ſecundum Martialem, vt ſit nox cum ſomno, & ſine lite dies. *cap.* 64. *nu.* 10.

FOEMINA.

Fœminæ de iure Ciuili non poſſunt eſſe teſtes in teſtamento. *cap.* 34. *num.* 107.

Fœminæ ſi teſtes adhibeantur in teſtamento de iure Ciuili nullam fidem faciunt. *cap.* 34. *numer.* 108.

Fœminis periculoſum eſt peregrè proficiſci, & ſe virorum cœtibus immiſcere. *cap.* 72. *nu.* 25.

Fœminis iura compatiendo, ſperuit ſuprema mortuorum elogia, quamuis ipſa aliàs ſint vigiles cuſtodes dictorum elogiorum. *cap.* 72. *numer.* 14.

ex Fœminis pauperibus illæ prius debent eligi quæ in Monaſteriorum clauſtris clauſæ reperiuntur. *cap.72.num.33.*

in Fœminis maior honeſtas requiritur, quàm in maſculis. *cap.72.num.12.*

Fœminæ pauperes in concurſu pauperum debent præferri. *cap.72.num.9.*

Fœminæ ſunt magis dignæ pietate, quàm homines, & hoc propter ſexus fragilitatem. *cap.72. num.10.& 25.*

Fœminis, propter earum fragilitatem, iura multa priuilegia indulxerunt contra iuris regulas. *cap.72.num.1.*

Fœminis Populi Nicenties ſoliti ſunt totam eorum ſubſtantiam tradere pro dote, nihil, aut parum maſculis relicto. *cap.72.nu.18.*

Ferdinandus Hiſpaniæ Rex laudabiliter prohibuit Aduocatum, aut Cauſidicum nullum in Indiam Orientalem ducere, & quare. *in præl. numer.645.*

in *Ferijs* etiam in honorem DEI introductis Ius Canonicum vult, vt ſeruentur conſuetudines locorum. *cap.3.nu.244.*

F E V D V M.

in Feudo ſuccedens, licet de facto illud ſuſcipiat à patre, vel ab agnato, tamẽ verè dicitur illud habere ab illius fundatore *cap.82. nu.112.*

Feudum non apertum, non poteſt concedi, quia inducitur votum captandæ mortis alterius. *in præl.num.394.*
cum ex voto ſæpe peruenitur ad actum facinoris. *ibidem.num.394.*

Feudi appellatione non venit emphyteuſis, & nomen feudi nihil commune habet cum emphyteuſi. *cap.83.nu.171.*

Fictio Iuris de ſimilibus ad ſimilia extenditur, quia non habet locum, niſi in caſibus expreſſis. *cap 55.nu.36.*

FIDEICOMMISSVM.

Fideicommiſſum ſicuti per epiſtolam relinqui poteſt, ita etiam legatum. *cap.46.num.293.*

in Fideicommiſſis naturaliter ineſt prohibitio alienationis. *cap.4.nu.367.*

Fideicommiſſa quod nutu relinqui poſſint, quatenus id ſit verum. *cap.49 nu.438.& 439.*

Fideicommiſſis plenæ eſſent omnium hæreditates, ſi quilibet nutus teſtatoris ſufficeret. *cap.49.numer.440.*

Fideicommiſſum an poſſit induci ex ſola coniectura voluntatis nullis interuenientibus verbis. *cap.49.nu.441.*

Fideicommiſſa vniuerſalia nutu relinqui non poſſunt *cap.49.num.443.*

Fideicommiſſum dum eſt conditionale, detractio Trebellianicæ, quãdo ſit facienda. *cap.65. num.113.*

in Fideicommiſsis pijs, vt non detrahatur Trebellianica, ſufficit certum eſſe piam cauſam eſſe ſucceſſuram. *cap.65. numer.114.*

Fideicommiſſa nutu an poſsint relinqui ab eo, qui loqui poteſt, ſed caſu, & non natura impeditus reperitur. *cap. 47.numer.373.*

Fideicommiſſum relictum Hoſpitali, quantumuis nõ erecto auctoritate ſuperioris Eccleſiaſtici, ex eo non detrahitur Falcidia. *cap.65. nu.86.87.& 89.*

Fideicommiſſum nutu relictum valet dummodo is nutu relinquat, qui loqui poteſt, niſi à morbo impediatur. *cap.48.numer.380.*

Fideicommiſſum, quod pendet non dicitur purificatum. *cap.65. num.136.*

Fideicommiſſum dum pendet, non poteſt dici æs alienum. *cap.65.nu.137.*

Fideicommiſſa nutu tunc poſſunt relinqui, quãdo ſunt particularia. *cap 94. num.437.* Et iſta eſt verior opinio, quidquid dixerit Bald. Caſtr & alij. *ibidem.num.437.*

Fideicommiſſum relictum Confraternitati Laicorum, quæ ſolita eſt ei relicta ad vſum pium conuertere non detrahitur Trebellianica. *cap. 65.numer.100.*

Fideicommiſſum importat verbum, volo, ſi iungatur verbis obliquis. *cap.6. nu.164.*

in Fideicommiſsis conditionalibus, qui non eſt natus, vel conceptus de tempore conditionis, non admittitur ad fideicommiſſum, *cap.69. num.113.*

Fideicommiſſum, vt dicatur relictũ ad pias cauſas, debet reſpici cauſa, & non locus. *cap.65. num.90.*

Fideicommiſſum factum de bonis legatis non debet trahi ad ea, quæ fuerunt legata, & titulo inſtitutionis relicta. *cap.56.numer.106.*

Fideicommiſſa per quæ verba ſoleant relinqui. *cap.47.num.331.*

F I D E I V S S O R.

Fideiuſſor, qui ſoluit pro principali, debet ab eo ſeruari indemnis à ſuo principali, etiam ſi ab eo id expreſsè non fuerit promiſſum. *cap.75. num.206.*

Fideiuſſor ex officio ſuo, & fide ſoluendo pro principali, damnum ſentire nõ debet. *cap.75. numer.206.*

Fideiuſsionem, ſi quis pro alio faciat, & fuit dictum, vt adhiberetur Notarius, tunc ante ſtipulationem eſt locus pœnitentiæ. *cap.8. numer.305.*

Fideiuſſores non ſunt dandi in cauſa dotis, & tali diſpoſitioni, non poteſt renunciari, limita ſtante iuramento. *cap.33.num.6.*

Fideiuſsiones ſtrictè debent intelligi, vt minus obligent, quàm fieri poſsit. *cap.82.nu.128.*

Fideiuſſor contractus celebrati à furioſo ad nihil tenetur cum contractus principalis non ſubſiſtat. *cap.17.nu.520 & 521.*

Fideiſſoriam obligationem mors non ſoluit, licet ipſa omnia ſoluat. *cap.14.numer.157.*

F I D E S.

Fides ferè nulla eſt in pactis, mel in ore, & fraus in factis &c. *cap.29. numer.481.*

Fides nuſquam tuta. *cap.29.numer.481.*

Fides non facit fidem *cap.3.n.246.*

Fidei fauor, quantumuis ſit magnus, non tamen debet præberi cum iniuſtitia. *cap.24.num.19.*

Fidem

Fidem lex adhibet ſecundum varias, & diuerſas circumſtantias. *cap.36. num.240.*

Fidem, mūdo relicto, Cœlum petijſſe, Poetæ fingunt, *cap.29. nu.482.*

Fides mala præſumitur, quando fuerunt omiſſæ debitæ ſolemnitates. *cap.42.nu.18.*

Fidem habendo pecūnia amittitur, diffidendo ſeruatur. *cap.26.numer.173.*

de Fide præſtanda, vbi agitur nulla excuſatio recipitur. *cap.18.nu.628.*

Fidelis, caſtus, ſobrius, &c. licet quis ſit, ſi tamen miſericordiam non habet, miſerationem non meretur. *in prælud.num.81.*

Fideles, ne retrahantur à fundatione Eccleſiarum, aliorumque ſimilium operum piorum cauendum eſt. *cap.86. nu.75.* Et ideo permittitur patronis, vt quaſcumque conditiones in iuriſpatronatus fundatione ponant, *ibidem. numer.76.*

Fidelis, qui reputatur in maiori, multò magis eſt putandus in minori. *cap.33.numer.4.*

Fidelis in maiori, cenſetur & idem in minori. *cap.35.num.*

F I N I S.

Finis potius eſt attendendus, quàm ea, quæ ad finem ſunt ordinata. *cap.5.nu.*

Finis, & effectus bonus non ſuffragatur ad ſubſtinendum actum reprobatum. *cap.50. nu.59.*

ad Finem ſpiritualem ſalutis animæ, ea, quæ ſpectant non attenditur ius ciuile. *cap.100.numer.450.*

Finis dum non correſpondet principio, corruit omne diſpoſitum, intuitu illius finis factum. *cap.89.num.242.*

Finis licet ſit poſterior in executione, eſt tamen primus in intentione. *cap.89.num.218.*

F I L I V S.

Filij, aut neceſſariò ſunt inſtituendi, aut exhæredandi. *cap.43. num.35.*

Filij, quod obſeruent voluntatem parentum, quamuis omni ſolemnitate ſit deſtituta æquitati conſentaneum eſt *cap.25. nu. 110.*

Filij caro dicitur, quemadmodum caro patris augumentata. *cap.25.nu.116.*

Filius apud Hebræos vocatur, Ben, à radice Bana, quod eſt fabricare, quia filius eſt fabrica patris. *cap.25.nu.117.*

Filii omnes æquè cari præſumuntur parentibus. *cap.44.num.80.*

Filiusfamilias ſine conſenſu patris non poteſt aliquid diſponere ad pias cauſas. *cap.55.n.24.* Ergo cum conſenſu poteſt relinquere. *ibidem. numer.24.*

Filiis ſpuriis, tàm à patre viuo, quàm mortuo alimenta ſunt præſtanda. *cap.74 numer.165.*

Filius, quomodo poſsit probare in continenti, quod ipſe fuit à parte in teſtamento præteritus. *cap.39.numer.170.*

Filiis in teſtamento inter liberos, omnino eſt relinquenda legitima titulo inſtitutionis. *cap.52.nu.142.* Et ſic tenet vtraque ſchola tam Legiſtarū, quàm Canoniſtarū *ibid.nu.143.et 144.*

Filius, qui iam legitimam obtinuit in vita nullā querimoniam an habeat, ſi pater eam non reliquat. *cap 52.numer.123.*

Filius vnicus, poteſt à patre exhæredari, non expreſſo nomine. *cap.45. num.212.* Et tamen Iura iubent, vt filiorum exhæredatio fiat nominatim. *ibidem.nu.212.*

Filio ſine dubio cenſetur aliquid relictum, & nō patri, quando id quod fuit datum conuenit ipſi filio. *cap.70 num.176.* amplia quando filii ſunt nati, & proprio eorum nomine ſunt vocati. *ibidem.nu.177.*

Filiis, dum aliquid eſt donatum per eorum conſanguineos, contemplatione patris cenſetur relictum, & quando id ſit verum. *cap.70.numer.178.& 179.*

Filius illegitimus paternæ incontinentiæ labem ſatis abſtergunt propriis virtutibus, ac morū candore. *cap.73.nu.119.*

Filius inſtitutus hæres in re particulari non habetur pro legatario, ne illud rumpatur ob præteritionem. *cap.49.numer.445.*

Filiis ſpuriis, & aliis qualitercumque natis debentur alimenta à patre. *cap.73.nu.106.*

Filii quomodolibet illegitimi quoad ius alimōrorum æquiparantur legitimis *cap.74.n.132.*

Filii ſpurii, dum ius Ciuile iuſsit, ne alantur à patre, id fuit alienum ab omni æquitate. *cap. 74. num.126.*

Filiis ſpuriis, quod pater nihil poſsit relinquere, quamuis velint, & hæc eſt pœna. *cap.73. num.109.* & quod reliquit vadit ad legitimos conſanguineos, & quando intret Fiſcus. *ibid. num.110.& 111.*

Filij, quod naſcantur ex damnato coitu, vitium eſt patris, non filij. *cap. 73.num.112.*

Filius ſpurius, licet ſit ſpurius, tamen eſt filius. *cap.74.nu.136.*

Filii ſpurii ius Ciuile renuit, vt vocarentur, nec etiam filii naturales, quod tolerari poſſet. *cap. 74.numer.127.*

Filios ſpurios ab hæreditate, quod ius ciuile patris arcet ferri poſſet. *cap.74.nu.127.*

Filii ſunt magis fauorabiles, quam pia cauſa, id tamen intelligitur, quoad legitimā. *c.64.n.52.*

Filius in legitima reputatur verus creditor, ſed non in Trebellianica. *cap 64.nu.54.*

Filius in Trebellianicæ detractione reputatur magis priuilegiatus, quàm extraneus. *cap.64. numer.55.*

Filius in Trebellianicam non computat fructus fideicommiſsi. *cap.64.num.55.*

Filii qualiter geniti ſunt, non eſt perpendendū, ſed indiſtinctè paſcendi à patre. *c.74.nu.139.*

Filios ſpurios, ſuſcipiendo pater, licet male faciat tamen quando ſunt geniti, nō male operatur eos educando. *cap.74.num.139.*

Filiusfamilias de conſenſu patris poteſt indiſtinctè teſtari ad pias cauſas. *cap.55.nu.27.*

Filius teſtando ad pias cauſas de cōſenſu patris, licet poſsit, tamen ſi ipſe filius relinquat legata extraneis non valent. *cap.55.num.28.*

Filij illegitimi, ſecundum legem Solonis, non tenebantur alere eorum patres. *cap.73.n.113.*

Filio exhæredato, dum quis Eccleſiã inſtituit, ſic Eccleſia id damnat, vt nihil velit ſibi acquiri, cum id ſapiat iniquitatem. *cap.21.num* 116.

Filius ſi panem petierit, pater certè ei, non dabit lapidem, aut ſi piſcem petierit, non dabit ſerpentem. *cap.74. num.*141.

Filijs ſi non relinqueretur legitima titulo inſtitutionis., eis non competeret ius accreſcendi in hæreditate. *cap.53.nu.*206.

Filij gemelli duo ſi naſcãtur alicui Regi, & ignoretur quis primus fuit, tunc id dirimendum eſt iudicio ſortis, & eſt minus periculoſum. *cap.79 num.*445.

Filij maſculi poſſunt ſua induſtria, & labore ſibi prouidere quod ſic non eſt in fœminis *cap.72. numer.*19.

Filij aliquando corrumpuntur fiducia diuitiarũ paternarum. *cap.72.nu.*20.

Filius, quod in Trebellianica cenſeatur iure extranei, hodie eſt verior opinio. *cap.64. nu.*67. *&* 68.

Filio legitimato debetur legitima in bonis patri clerici, etiamſi ſint bona Eccleſiaſtica. *cap 4. numer.*342. Et etiam ſi clericus habeat liberam facultatem à Papa de illis teſtandi. *ibidem.num.*342.

Filiofamilias ſi ſtatutum permittat, vt poſſit teſtari, intelligitur ſine præiudicio vſusfructus patris. *cap.4.nu.*350.

Filijs, quod ſit relinquenda legitima titulo inſtitutionis, id procedit à iure Ciuili. *cap.53. num.*216.

Filius dicitur diues, vel pauper ſecundum conditionem patris *cap.25.num.*128.

Filius poteſt eligi in officialem, ſtante ſtatuto, quod non poſſit eligi, niſi habeat tot in bonis, ſi pater illa habeat. *cap.25.nu.*129.

Filius, quod nominatim, & expreſsè ſit inſtituendus hæres, vel exhæredandus eſt de forma. *cap.43.num.*136.

Filius dicitur præteritus, qui non eſt expreſsè inſtitutus, vel exhæredatus. *cap.52. num.*153. licet aliàs de eo ſit facta mentio in teſtamento, vel aliquid ei ſit relictum titulo legati *ibidem.num.*153.

Filio relictum quamuis in poteſtate patris exiſtenti eius contemplatione non patris relictũ videtur. *cap.70.numer.*170. *&* 174.

Filio relictum, eius contemplatione cenſetur relictum, quamuis mẽtio patris ſit facta. *cap.70. numer* 175.

Filius habet legitimam, tamquam quotam bonorum non autem hæreditatis. *cap.53.numer.*209.

Filio, quando eſt donatum aliquid ab eius conſanguineo, quod à patre non erat debitum, & tunc contemplatione ipſius filij cenſetur relictum. *cap.70.nu.*182.

Filio relictum ſub commemoratione patris, & patriæ poteſtatis, tunc cenſetur relictum contemplatione ipſius patris. *cap 70. nu.*183. Et ſic fuit deciſũ in Senatu Neapolitano. *ibidem. num.*184.

Filio, quando aliquid relinquitur, vti patri non quæratur vſufructus, requiritur expreſſa prohibitio, & an ſufficiat tacita. *cap.45. num.*214. *&* 216.

Filii, quando concurrunt cum pia cauſa, ad hæreditatem paternam, & ſumus in dubio, & tunc ipſi agunt de damno vitando, & quare. *cap.21 nu.* 127.

Filius eſt, ergo eſt hæres valet conſequentia. *cap.21.nu.* 122.

Filium, de priuando hæreditate paterna, quãdo agitur, qualibet interpretatio fauorabilis eſt ſumenda, dummodo abſit malitia, & dolus. *cap.21.num.*123.

Filius dum detrahit Trebellianicam non eam detrahit vti filius, ſed vti extraneus. *cap.64. nu.*51. *&* 53.

Filiorum conditio, ſi efficiatur deterior, non intrant priuilegia teſtamenti conditi inter liberos. *cap.52.nu.*147.

Filius eſt pars corporis patris, & de eius ſubſtãtia, & cum eo vna caro. *cap.25.nu.*114.

Filii plures eodem partu, ſi Principi naſcantur, & ignoratur, quis fuerit primus, ad effectum ſucceſſionis in Principatu, quid erit dicẽdum. Alii dicunt, quod pulchrior erit eligendus. *cap.79 num.*437. *&* 438.

Filii gemelli duo ſi naſcãtur alicui Regi, & ignoratur, quis primus fuit, tunc ambo debent admitti, & iſta opinio eſt communior. *cap.79. num.*439. 440. *&* 441.

Filius pars viſcerum matris dicitur, quod dici non poteſt de parte. *cap.72.nu.*30.

Filii, quod debeant honorari titulo inſtitutionis eſt inuentio iuris ciuilis. *cap.52.nu.*140.

Filios inſtituendi hæredes in legitima ſolemnitas à Iure Auth. emanauit, & ſic non debet attendi in teſtamento pio. *cap.52.nu.*164.

pro Filiis magis in dubio fauendum eſt, quã pro pia cauſa propter pietatem naturalem parentum in eis. *cap.21. nu.*130.

Filios non habere, vel mortuos eſſe paria ſunt. *cap.65.num.*112.

Filia vidua, quando conſequatur alimenta à patre. *cap.25.num.*132.

Filia, quod hæredem inſtituat matrem, id non eſt à ratione alienum, imo eſt actus ſatis prudens. *cap.19.num.*670. *&* 671.

Filia ſi ſit excluſa à Statuto à ſucceſſione parentum, propter agnationem, licet poſtea mandet eas dotari. *cap 66.num.*185. Tunc dos illa non poteſt dici, quod ſuccedat in locum legitimæ, & quare. *ibidem.num.*186.

Fiſcus eſt ſacchus male ablatorum. *cap.4. n.*

F O R E N S I S.

Forenſis, ſi condat teſtamentum in Vrbe iuxta cap. cum eſſes. de teſtam. tenet tale teſtamentum. *cap.54.nu.*84.

Forenſis teſtando in loco vbi eſt inducta certa forma

Digitized by Google

forma teſtandi, eam tenetur ſeruare. *cap.36. nu.134 & 135* quia quo ad ſolemnia contractus ſemper attẽditur locus in quo actus fuit. *ibid.num.135*.

F O R M A.

Forma d'citur inducta, ſi lex aliquid induceat quod fiat de tempore, quo actus fit, & iſta eſt doctrina Barr. à toto Mundo ſecura, ſecundũ Iaſ. *cap 31. num.602. & 603*. Quæ procedit, etiamſi non adeſſet verbum annullatiuum. *ibidem numer.604*

Forma eſt illa, quæ dat eſſe rei. *cap.97 nu.190*.

Forma, ſi in ipſa conceptione actus non interueniat, annullat ipſum actum. *cap.97.nu.2*.

Forma ſubſtantialis non poteſt per æquipollens ad m̃pleri. *cap.51.nu 136*.

Forma eſt inſeparabilis ad ipſo actu. *cap.97. numer.188*.

pro Forma, quotieſcumque aliud non deſideratur, poteſt adimpleri per æquipollens. *cap.11. numer.162*.

Forma non ſeruata ſemper actus corruit. *cap.30. num.585*.

Formæ omiſſio etiam in qualitate minima vitiat, etiamſi adeſſet iuſta cauſa omittẽdi cam. *cap.30 num.586*.

Forma ſubſtantialis aduenit rei exiſtenti in potentia. *cap.30. nu.548*.

Forma accidentalis aduenit rei exiſtẽti in actu. *cap.30.numer.548*.

pro Forma licet aliquid requiratur, quando eius omiſſio irritet actum. *c.21.n.164 165. & 166*.

de Forma, quod ſit aliquid, & quod poſſit adimpleri per æquipollens, an iſta ſint incompatibilia. *cap.45.num.219*.

Forma quæ dat eſſe teſtamento non ſolùm conſiſtit in inſtitutione hæredis ſed etiam in perfectione ipſius teſtamenti. *cap.9.nu.438*.

Forma ſubſtantialis actus, ſpatio 30 annorum non præſumitur interueniſſe *cap 97. nu.198*.

Forma omnis à iure trad ta, debet cenſeri forma ſubſtantialis, & de eſſentia actus. *cap. 30. num 526*.

Forma dat eſſe rei, & qui ſpernit ſeruare formã, uicitur velle nugari, & non facere actum. *cap 30 num.527*.

Fo ma, & ſolemnitas ſubſtantialis nunquam præſumitur, quia id eſſet præſumere ipſum factũ, & non ſolemnitates facti. *cap.98. n.348*.

Forma, nec partium conſenſu poteſt remitti. *cap 95.num*.

Forma alia eſt accidentalis, & alia ſubſtantialis. *cap.99.num.416*.

Forma, quam inducit decretum irritans, famulatur diſpoſitioni principali. *cap.99.nu.418*.

ad Formam probandam non admittitur probatio præſumptiua. *cap.99 nu.407*.

Forma, quandoque eſt ad eſſe rei, quandoque ad confirmationem rei in eſſe productæ quãdoque ad effectum conſequendum. *cap.30. numer.542*.

Forma, quando requiritur pro eſſe rei, tunc ſi illa non interueniat de tempore cõceptionis actus, expeditum eſt. *cap 30.nu.543. & 544*.

Forma, ſi requiratur pro confirmatione actus, vel ad aliquem effectum, tunc eius omiſſio non vitiat actum ipſo iure, & quare. *cap.30. num.545. 546. & 551*.

Forma, ſi præſcribatur à lege ad conſequendum certum finem, tunc ſi talis finis habeatur per modum æquipollentem non eſt aliud quærẽdum. *cap 21.nu.167*.

Forma, quando non cenſeatur inducta. *cap.49. num.484*.

Forma dicitur conſtituta, quando aliquid conditionaliter traditur. *cap.37.num.32*.

in *Fornace* auaritiæ, quid non conflatur, & non profligatur *in prælud nu.378*.

F O R V M.

Forum iudiciale diſtinguitur à foro pœnitẽtiali. *cap.59 num.164*.

in Foro conſcientiæ nuda veritas attenditur, & ideo valet in eo foro teſtamẽtum abſque vlla ſolemnitate. *cap.33. numer.26*.

in Foro conſcientiæ, perpetuum eſt, vt attendatur veritas iuris naturalis. *cap.59.num.173*.

Fortuna, quidquid expectantibus dat, faciunt ſicuti canes famelici, quando fruſtra panis eis proijcitur. *cap.75 nu 212*.

Fortuna multis dat nimis, ſed nulli ſatis. *in prælud nu 683*.

Fragilitas humana, dum eſt in extremis mortis cogitatione turbata, non ſinit morientem eſſe mentis compotem. *cap.19 num.693*.

Franciſc. Redanaſc in conſil 29. num.41. lib.1. ſtudio bene dicendi, quid dixerit, de auctore, & quid poſſit afferi, quod ei acciderit. *cap.94. numer.198. & 199*.

Frater Doctoris gaudet priuilegijs eius. *cap.57. numer.175*.

Frater habitans cum fratre immuni ab oneribus eadẽ immunitate gaudet. *cap.57.nu.175*.

Fratres duo habentes feudum ab eodem Principe, ſi vnus commiſit feloniam, veluti, quia relinquit Principem periclitantem, alter verò ſua probitate defendit, & hoc caſu vterque retinebit feudum *cap.56.numer.70. & 71*.

F R A V S.

Fraus, & dolus in dubio eum non præſumatur, ideoque non releuat eorum allegatio, dum non probantur. *cap.27.nu.323*.

Fraudis timor ceſſat in teſtamentis conditis coram Principe. *cap.2. nu.121*.

Fraudes, & falſitates potiſſimum in teſtamentis ſolent fabricari. *cap.27.nu.317. & 322*.

Fraudis mera præſumptio, non eſt potens ad labefactandas plures ſolidas iuris regulas. *cap. 60.num.350*.

Fraus aliqua in quocumque negotio ſi probaretur interfuiſſe, illud annullat. *cap.60.n.351*.

Fraus inficit omnem diſpoſitionem quemadmodum venenum omne compoſitum. *cap. 60. numer.352*.

Fraudi-

Fraudibus, & malitijs hominum, omnia Iura tã Canonica, quàm, Ciuilia reſiſtere conantur. *cap* 60. *nu*. 353.

de Fraudis ſuſpicione non eſt quærendum, quãdo aliquid coram Principe geſtum eſt. *cap*. 2. *numer*. 87.

Fraudis, & falſitatis ſuſpicio ceſſat in diſpoſitionibus pijs. *cap*. 1. *num*. 68.

Fraus, quando leges ſunt tutæ, quod non interueniat in teſtamentis, relaxant ſolitum rigorem numeri teſtium. *cap*. 2. *nu* 79.

in Fraudem legis ea, quæ fiunt, vel apponuntur in inſtrumentis, non valent *cap*. 94. *num*. 166.

Fraudes, & falſitates ceſſant in eis quæ geruntur in præſentia Principis. *cap*. 2. *numer*. 82.

Fraudibus, quando aliqua materia eſt ſubiecta, tunc lex quantum valet operatur, vt illis occurrat. *cap* 32. *nu*. 706.

in Fraudem ea, quæ fierent ad euitandas etiam Conſtitutiones exorbirantes, illa probata agendum eſt ad reſciſſionem. *cap*. 60. *nu*. 355.

Fraus, vel dolus ſi interueniret etiam in relictis ad pias cauſas, opus eſſet, vt irreparabiliter deficerent. *cap*. 60 *nu*. 357.

F R E N E S I S.

Freneſis eſt cum febri, & facit ægrotum deſipere, & aliena loqui. *cap*. 12. *nu*. 67.

Freneſis vera paulatim creſcit, nec ſubito mentis alienationem facit. *cap*. 12. *num* 67.

Freneſis propriè qualis dicatur. *cap*. 12. *num*. 69.

Frenetici alij ſunt hilares, alij triſtes, alij facilius continentur, alij conſurgunt, & violenta faciunt. *cap*. 12 *numer*. 71.

Frenetici verba, & actus cõuenientes viris prudentibus dicunt, & faciunt, non tamen ſunt tales. *cap*. 12. *numer*. 72.

Freneticus, ſeu delirus, ſi ſemper non freneticet, vel deliret, de tempore ceſſationis rectè teſtatur. *cap*. . 9 *numer*. 715.

Frenum vitioſi equi, quis caueat ne nimis carè emat. *in prælud*. *num*. 460.

Fructus bonorum fideicommiſſariorum extraneus computat in Trebellianicam. *cap*. 43. *numer* 56.

Fructum, quis ex eo, non debet conſequi, quod nititur impugnare. *cap*. 58. *num*.

Fundamentum reſultans ex temporum antiquitate, eſt leue, fragile, & debile. *cap*. 97. *nu*. 332.

Fundamentum, quando ſolidè, & inconcuſsè manet, tunc omnia ſuper ea ædificata permanent. *cap*. 56. *num* 54.

Fundans Eccleſiam, vel Capellam plus promeretur apud DEVM, ſi non reſeruauerit ſibi iuſpatronatus, quàm ſi reſeruauerit. *cap*. 100. *num* 477.

Fundatoribus iuriſpatronatus, Papa vti benignus Pater, in rebus, quæ ab eius libero arbitrio pendent, applaudit. *cap*. 86. *nu*. 111.

Fundans, vel dotans Eccleſiam, vel Capellam, nullo ſibi reſeruato iurepatronatus, an argui poteſt illud remiſiſſe, & quare. *cap*. 100 *n*. 473.

Funeris occaſione, vel terræ ratione, in qua defunctus eſt ſepeliẽdus, de iure Canonico nihil exigi poteſt. *in præl*ud. *nu*. 530.

F V R O R.

Furor ex multis ſignis arguitur, & ſunt innumeri, & nulli ex eis referuntur confuſim. *cap*. 16 *num*. 442.

Veluti, dum quis à propinquis in carcerem detinetur. *cap*. 16 *num* 443.

Item furor arguitur ex audacia. *ibidem*. *nu*. 443.

Item ſi quis in aliquo negotio fuit enormiter læſus *cap*. 16. *num*. 444.

Item cum poſſit eligere bonum, & eligit malum. *ibidem*. *nu*. 444.

Item ſi à patre furioſus habitus fuerit, & ideo ei fecerit ſubſtitutionem exemplarem. *ibidem*. *nume*. 445.

Item ſi per vicos, & plateas cachinos emittat. *ibidem*. *nu*. 445.

Item ſi per Ciuitatem nudus incedat. *ibidem*, *numer*. 446.

Item, ſi in faciem alterius conſultò expuat, puta Notarij Medici &c. *ibidem*. *num*. 447.

Item ſi in teſtamento ordinauerit, vt corpus ſuũ proijceretur in Mare. *ibidem num* 447.

Item ſi de naturali erga liberos charitate laboret. *ibidem*. *num*. 348. Vide in verb Signum.

Furor argutus fuit in quodam, qui aſſerebat quod aſinus ſuus erat bos, & dum erat in Ciuitate, aiebat, ſe eſſe in pratis cum beſtiis. *ibidem*. *num*. 351.

Item in quodam alio, qui dicebat, vxorem ſui Villici non eſſe mulierem, ſed virum. *ibidem*. *num*. 352.

Item in quadam muliere, quæ aſſerebat, Turres cuiuſdam Eccleſiæ, quæ ob nebulam non videbantur, fuiſſe aſportatas, & poſtea dempta nebula, fuiſſe reportatas. *ibidem*. *num*. 353.

Item de alio, qui dicebat, ſe eſſe Sanctum, & Deũ. *ibidem*. *num*. 354.

Item de alio, qui aſſerebat mortuos viuere, & fratri ſuo iam mortuo legatum reliquit. *ibidem*. *num*. 355. 356 & 357.

Item de alio, qui dicebat, ſe exploratorem ab Inferis miſſum, delaturum dæmonibus hominum peccata. *ibidem*. *num*. 358.

Item de quadam muliere, quæ aſſerebat ſe eſſe infirmam, in vno capillo. *ibid*. *nu*. 359. & 360.

Furor, poſtquam eſt radicatus, durare præſumitur, vt docent Medici, & experientia demonſtrat. *cap*. 14. *num*. 175. & 181.

in Furore perſiſtens, facili negotio prudenter negatiuè, vel affirmatiuè poteſt reſpondere. *cap*. 15. *num* 312.

Furor vbi adeſt, ibi abeſt voluntas, & diſcentſus. *cap*. 15. *num*. 309.

Furor præſumitur durare, quantumuis quis probetur habere dilucida interualla. *cap*. 14. *numer*. 179.

Furor dum eſt probatus ante, & poſt actum qui prætenditur annullari, & tunc aliud non eſt probandum. *cap*. 15. *numer*. 263.

Furor, ſeu dementia eſt quid inuiſibile, & proprie

priè non percipitur vſu,vel auditu, ſed magis mentis ratione. *cap.*13.*nu* 94.& 107.

Furoris ſignum deſumptum ex inordinata memoria eſt ſatis debile. *cap.*16.*nu* 417.& 432.

Furoris probatio, quæ fit per facta, eſt longè potentior, quàm illa, quæ fit verbis. *cap.*16.*numer.*369.

Furoris probatio nihil iuuat, dum fuit probatus de tempore, poſt actum conſumatum.*cap.*14.*num.* 151.

Furor ſuperueniens non annullat actus iam perfectos. *cap.*41.*num.*154.

Furor ſuperueniens nō rumpit matrimonii vinculum.*cap.*14.*numer.*159.

Furor vt arguatur ex curatoris datione quid ſit neceſſarium. & præſertim debet abeſſe dolus, *cap.*16.*nu* 440.& 441.

Furor arguitur, ſi quis tam publicè, quàm priuatim lapides more furioſorum proiiciat, *cap.*16.*num.*396.

Furor præſumitur, quando quis ad propoſitum non loquitur. *cap.*16.*nu.*397. Veluti ſi de vna re interrogetur, & reſpondeat de alia. *ibidem num.*398.

Furor ſuperueniens nullum negotium rectè geſtum perimit.*cap.*14. *nu.*255.

Furorum ſigna propemodum ſunt infinita, *cap.*16.*nu.*335.

Furoris ſignum eſt, quando quis imaginibus fallitur, veluti vnum pro alio accipit *cap.*16.*numer.*408 & 409.

Furoris probatio ideo eſt difficilis probationis, quia paſſim cognita non eſt *cap.*13. *nu.*96.

Furor coniecturis, ſigniſque ex verbis, & factis orientibus probari poteſt.*cap* 13.*nu.*98.

Furor etiā ex vnico actu probari poteſt. *cap* 13.*numer.*99.

Furor benè poteſt probari per teſtes ſingulares, & ſic non eſt neceſsè, vt ſint conteſtes.*cap.*13.*num* 100.

Furor tunc indiciis, & coniecturis probatur, quando ſunt tales, quæ furioſo tantum conueniunt. *cap.*13.*nu.*119.

Furoris vicinitas multum operatur, ad eam præſumendam. *cap.*15 *nu.*217.

Furoris impedimentum ſuperueniens, vinculū matrimonii non diſſoluit *c.*17.*n.*526 & 527.

Furioſus ſicuti matrimoniū carnale contrahere non valet, ita nec ſpirituale. *cap* 17. *nu.*528.

Furor ſemel probatur præſumitur durare, quāuis Notarius atteſtetur, celebrantem teſtamentum, vel alium actum, eſſe ſanæ mentis. *cap.*14 *numer.*92.

Furor in aliquo, quando iam fuit probatus, ſi habeat dilucida interualla, id eſt accidens, quod præſumitur. *cap.*14. *num.*189.

Fauor non maior debetur piæ cauſæ, quàm liberis *cap* 50.*nu.*29.

Furor nihil aliud eſt, niſi animi ægritudo, eſtque moribus latens. *cap.*16 *num.*337.

Furoris morbus non cadit ſub ſenſu noſtro. *cap.*16. *num.*337.

Furoris morbus cum ſit intrinſecus per actus, & ſigna externa probatur. *cap.*16 *numer.*338.

Furoris ſignum eſt, quando alieni eſt datus curator, vt illius curam gerat. *cap.*16. *num.*453. 436. & 702.

Furor arguitur dum quis à propinquis in carcerem detinetur. *cap.*16. *numer.*443.

Furoris accidentia non poſſunt recipi ex momento temporis, ſeu ex tranſitu, ſed ex multitudine actuum. *cap.*13.*nu.*129. & 130.

F V R I O S V S.

Furioſi verbum eſt generale ad plures inſanorū ſpecies. *cap.*12.*nu.*13.

Furioſus non præſumitur ſanæ mentis, quamuis rectè faciat. *cap.*15 *nu.*302.

Furioſorum ſpecies ſecundum Doctores nonnullæ referuntur.*cap.*12 *nu.*21.

Furioſi aliqui non videntur tales, & tamen ſunt magis ſtulti, quàm illi, qui tales apparent. *cap.*12 *nu.*22.& 23.

Furioſus ille eſt dicendus, qui ſpernit ſe mederi, & Medico obedire recuſat, *cap.*16. *num.*386. 387. & 388.

Furioſus non intelligit, quod agit, vnde inualidè teſtatur ad pias cauſas. *cap* 17 *num.*488.

Furioſus cenſetur à Notario, vel à circumſtantibus vocatus ad ſubſcribendum teſtamētum. *cap.*17. *num.*

Furioſus ratione, & intelligentia caret. *cap.*18. *num.*640.

Furioſi mortuis etiam æquiparantur. *cap.*14. *numer.*158.

Furioſus ille propriè dicitur qui furia, ſeu rabie, actus homini non ſanæ menti conuenientia, facit. *cap.*12.*numer.*11.

Furioſus ex eo, quis dicitur, quaſi extra mentē, ſe feratur.*cap.*12.*numer* 12.

Furioſi, et alienati à mente, ſæpè loquuntur ad propoſitum. *cap.*16 *num.*378.& 380.

apud Furioſos adeſt atra mentis cōfuſio, et quid velint, vel nolint, neſciunt exprimere.*cap.*16. *numer.*410.

Furioſi habent memoriam inordinatam.*cap.*16. *num.*411.

Furioſi aliquando nec proprii nominis memoriam habent, ſic adumbrata reperitur eorum mens. *cap.*16.*numer.*512.& 413.

Furioſus eſt incapax confeſſionis, et exhortationum piarum. *cap.*18.*num.*568.

Furioſi voluntas nulla eſt, nec habet velle, nec nolle, et eſt inſtar animalium. Furioſus non poſſidet vſum rationis *cap.*12. *num.*7.

Furioſorum materia eſt ſatis fertilis, et in iure propter varios caſus ſæpè ventilata. *cap.*12. *numer.*7.

de Furioſis quoties Leges mentionem faciunt, de quibus furioſis intelligant. *cap.*19. *nu.*649.

Furioſi, vti perſonæ miſerabiles, gaudent priuilegio fori, cæteriſque priuilegiis miſerabiliū perſonarum. *cap* 12.*nu.*

Furioſus, nec meliorem conditionē ſuam facere nequit in his, quæ ſunt iuris. *cap.*18.*nu.*627.

Furioſi, debent cuſtodiri, ligari, vel incarcerari per eius conſanguineos *cap.18 num 614.*

Furioſi dicuntur pauperes, et ſic illorum priuilegiis fruuntur. *cap.12.num.*80.

Furioſum, ſi quis aſſerat actum geſsiſſe de tempore ſanæ mentis, id probare tenetur. *cap.14. numer.*170.

Furioſus quidam, interrogantibus de aliqua re, omnibus aliud reſponſum non dabat, niſi ſe eſſe Regem Cucchorum, et replicantibus, quid inſulſe dicebat. *cap.16.num* 400 *&* 401.

Furioſus præſumitur, qui interrogantibus, ſibillat. *cap.16.nu* 402.

Furioſi, et mentecapti ſæpe loquuntur prudẽter, et tamen non ſunt tales. *cap.14.nu* 212.

Furioſi licet ratione careant, tamen aliquando faciunt facta, et dicunt verba ſummè prudentia. *cap.17.num,*471.

Furioſus ſemel, præſumitur in eodẽ furore perſeuerare, dum fuerit probatum per aliquod tempus in furore perſeueraſſe. *cap 15 nu.*256.

Furioſus non præſumitur in eodem furore perſeuerare, ſi tantum aliqui actus furoris fecerit. *cap.15.nu* 257.256.*&* 465.

Furioſus olim, hodie etiam præſumitur talis. *cap.14.num.*165.

Furioſus olim, quod etiam hodie non ſit furioſus, id aſſerens probare tenetur *cap 14.n.*166.

Furioſus non præſumitur perſeuerare in eodem furore, ſi iudicio Peritorum probetur, id contingiſſe ex cauſa accidentali. *cap.15. nu.*160. Et ſic ex veriſimili coniectura præſumitur etiã ceſſaſſe furor. *ibidem num.*261.

Furioſus præſumitur continuare in eodem furore ex præſumptione iuris. *cap.14.nu.*173.

Furioſus ſemel, quod ſemper præſumatur talis, iſta præſumptio tollitur alia vehemẽtiori præſumptione. *cap 15.nu.*268.

Furioſus licet deſierit eſſe furioſus tamen, niſi appareat facere actus prudentes, præſumitur in eodẽ furore manere *cap. 5 nu.*219.*&* 210.

Furioſum, quando conſtat quempiam iam fuiſſe ſemper præſumitur eſſe talem. *cap.14.nu.*163.*&* 171.

In Furioſo impoſſibile eſt, vt detur voluntas, & conſenſus, ſine quo omnia fruſtratoria ſunt. *cap.17.nu* 511.

Furioſus habetur loco abſentis, quieſcentis, & mortui. *cap.17.nu.*512.

Furioſus eſt ſimilis dormienti *cap.17.nu* 513.

Furioſus, & mentecaptus nullatenus poſſunt reſignare. *cap.17 num.*514

Furioſus, ſi ſe, ſuaque bona omnia Monaſterio dedicet, inualida eſt talis dedicatio, quia deficit voluntas. *cap.17.num.*482.483.*&* 484.

Furioſus non poteſt contrahere emptionem, & venditionem, etiam cum iuramento. *cap.17. numer.*518.

Furioſi quare ſæpe numero vaticinãtur futura. *cap.17.numer.*

Furioſum eſſe, eſt quid accidentale. *cap.13. numer.*89.

Furioſus habens dilucida interualla, ſi teſtetur ad interrogationem alterius, non poteſt cognoſci, an tunc erat ſanæ mentis. *cap.15. numer.* 314. Et hoc quantumuis prudenter teſtetur, quia talis prudentia ei non poſſit aſcribi, quare ſi dubitetur de hoc, non tenet. *ibidem num.*315.*&* 316.

Furioſus, ſi habeat dilucida interualla, & diſpoſitio ab eo facta, eſt prudenter facta, & tunc non præſumitur, quod de eo tempore fuerit furioſus. *cap 15 num.*265. 267.& 301.

Furioſus, licet habeat dilucida interualla, tamen ſi quis aſſerat actum geſſiſſe de tempore illo, tenetur id ipſe probare. *cap. 14 numer.* 177. 178.180.181 *&* 183.

Furioſus, vt de tempore dilucidi interualli rectè teſtetur, requiritur vt dicta dilucida ſint perfectiſſima *cap.17.nu.*717 *&* 720.

Furioſi de tempore dilucidi interualli cum ſint rationis participes poſſunt præſtare conſenſũ, omnes contractus poſſunt celebrare. *cap.19. num.*710.

Furioſi de tempore dilucidi interualli poſſunt ſponſalia, & matrimonia contrahere. *cap.19. numer.*713.

Furioſus quando præſumatur condidiſſe teſtamentũ de tempore dilucidi interualli. *cap.19. num.*714.

Furioſi ſunt inhabiles ad contrahendum quemlibet contractum, & hoc intellige tàm quoad bona, quàm quoad perſonam. *cap.17. nu* 522.

Furioſus nec matrimonium, nec ſponſalia contrahere poteſt. *cap.17. num.*524.

Furioſus celebrans cõtractus, licet ex verbis videatur ſapiens, tamen id aliunde eſt probandum *cap.14 nu.*184 Cum furor iam probatus, ſemper durare præſumatur, & prædicta concluſio eſt communiter recepta *ibidem.numer* 185 *&* 186.

Furioſus, quamuis non poſſit puniri capitaliter de delicto commiſſo ante furorem, poterit tamen puniri in bonis *cap.18.nu* 630. Intellige quando talis furioſus eſſet condemnatus de tempore ſanæ mentis, ſecus verò ſi iam erat furioſus *ibidem.num.*631.

Furioſus an ſit puniendus ob delictum commiſſum ante furorem, eſt quæſtio pulchra, & nobilis. *cap.18.num.*601. Sicuti inquit Caball. & ipſe tenet negatiuam opinionem, & affirmat numquam vidiſſe tales furioſos puniri pœna corporali. *ibidem.nu* 602.

Furioſus aliquem mutilans, aut occidens, non efficitur irregularis. *cap.18 nu.*

Furioſus non ſolùm non punitur de delicto ab eo commiſſo de tempore furoris, ſed nec etiã de commiſſo ante furorem. *cap.18. num.*545. Quæ concluſio licet ſit ſinuoſa, & nodoſa tamen opinio negatiua præualet. *ibidem.n* 546.

Furioſus, quod nõ poſsit puniri de delicto commiſſo de tempore ſanæ mentis eſt opinio cõmunis, & benignior. *cap.18.nu.*573 *&* 574.

Furioſus poteſt puniri de delicto commiſſo quã-

do mentis ſanitate gaudebat, ſecundum Roman. ſed contrarium eſt verius. *cap.* 18. *n.* 575.

Furioſus, quod non debeat puniri indiſtincte, ob delictum ante furorem commiſſum plures celebres DD. viriliter defenderunt. *cap.* 18. *numer.* 589. 596. 591. *&* 606. Et ſic reſcripſit Senatus Mediolanen. conſito tamen prius an furor ſit verus. *ibidem nu.* 590.

Furioſus ideo non poteſt puniri de delicto commiſſo ante furorē, quia æquiparatur mortuo, & mortuus non poteſt ſuſpendi. *cap.* 18. *numer.* 596.

Furioſus de delicto commiſſo ante furorem, tūc poteſt puniri, ſi poſt latam ſententiam inciderit in furorem. *cap.* 18. *num.* 577. *&* 595.

Furioſus an debeat puniri ex delicto commiſſo ante furorem, conſulendus eſt Princeps, & quando id procedat. *ibidem. numer* 584. 585. *&* 586.

Furioſus, tunc ob delictum commiſſum ante furorem, poteſt vltimo ſupplicio affici, quando paulò ante furorem eius peccata cōfeſſus eſt. *cap.* 18 *numer* 587. Sed iſta eſt opinio noua Ioſeph. Ludouic. quæ habet contradictores. *ibidem. nu.* 588.

Furioſus condemnatus ad mortem, interim dū non apparebit, an ſit verè furioſus, eſt diligētius cuſtodiendus. *cap.* 18. *num.* 610.

Furioſus eſt diligēter cuſtodiendus ad tutelam, & ſecuritatem aliorum. *cap.* 18. *num.* 611.

Furioſo delinquente, poſſunt moleſtari eius cōſanguinei. *cap.* 18. *nu.* 612.

Furioſus, quod capitaliter non poſsit puniri ob delictum commiſſum ante furorē, eſt opinio adeo vera, vt ſi quis contrarium ſentiret, temerarius eſſet. *cap.* 18. *numer.* 597.

Furioſus, ob delictum commiſſum ante furorē, non eſt puniendus, licet nulla ſit ſpes, vt reſipiſcat. *ibidem. nu.* 599.

Furioſus ſatis ſuo furore punitur. *cap.* 18. *nu.* 546.

Furioſus in delicto commiſſo ante furorem non poteſt puniri, ſi ante accuſationem, & ſententiam in illum inciderit. *cap.* 18. *numer.* 578.

Furioſus cum habeatur loco abſentis, non poteſt puniri. *cap.* 18. *num.*

Furioſus, ſi commiſerit peccatum mortale de tempore quo erat ſanæ mentis, & illi non ſatisfecerit, ſi decedat in furore condemnabitur apud DEVM. *cap.* 18 *nu.* 569.

Furioſus delinquendo non punitur, etiamſi in furorem incideret facto proprio. *cap.* 18. *numer* 537.

Furioſum culpa ſua, quod quis velit eſſe, vix poteſt dari caſus. *cap.* 18. *nu.* 538. *&* 542.

Furioſus peccando, vel delinquendo, non ſecus habendus eſt, ac ſi caſu id contigerit. *cap.* 18. *num.* 539.

Furioſus non peccat, etiamſi culpa propria in inſaniam inciderit. *cap.* 18 *nu.* 540.

Furioſus ob delicta commiſſa ante furorem ex quibus cauſis poſsit puniri aliqua pœna arbitraria, *cap.* 81. *numer.* 625. *&* 626.

Furioſus, quod indiſtinctè non poſſit puniri, ob delictum commiſſum ante furorem, eſt verior opinio, *cap.* 18. *num.* 579. 880 581. *&* 583.

Furioſus ſi de homicidio, commiſſo de tempore ſanæ mentis puniretur, quod abſurdum magnum ſequeretur. *cap* 18. *numer.* 565.

Furioſus, de delicto commiſſo ante furorem, licet poſſit puniri in bonis, non tamen poteſt in perſona. *cap.* 18. *numer.* 571.

Furioſus ſi aliquem occiderit, diſſimulanda eſt pœnæ executio. *cap* 90. *numer.* 294.

Furioſus delinquens ſatis ſuo furore punitur. *ibidem. nu.* 294.

Furioſus, homicidium, vel aliud graue delictum committendo, diſſimulandum eſt eum puniri. *cap.* 18. *nu.* 534.

Furioſo curator dari non poteſt ad acta facienda in iudicio. *cap.* 18. *num.* 631.

Furioſo ſi aliquid fuerit relictum, donec permanſerit in furore, videtur teſtatorem voluiſſe legatum reſolui, ſi ad ſanam mentem deuenerit. *cap.* 15. *numer.* 251.

Furioſi teſtamentum non valet, licet ab ipſo reperiatur ſubſcriptum. *cap.* 17. *nu.* 467.

Furioſus per ſubſcriptionem teſtamenti an cenſeatur illud approbaſſe. *cap.* 17. *num.* 467.

Furioſus nō poteſt dici approbare actum, quem gerere ignorat, *cap.* 17. *num.* 468.

Furioſus eadem facilitate, qua inducitur ad teſtandum, eadem quoq; poteſt induci ad ſubſcribendum teſtamentum. *cap.* 17. *nu.* 473.

Furioſi teſtamentum adeo ſubijcit vitio nullitatis, vt nec per Principem, nec per Statutum, ei poteſt reparari. *cap.* 17. *nu* 474.

Furioſum, ſi quis dicat fuiſſe teſtatorem de tempore teſtamenti, id cōcludenter tenetur probare. *cap.* 13. *numer.* 93.

Furioſus, quantumuis piè, & ſanctè ſuum teſtamentum ordinauerit, tunc eneruatis viribus piæ cauſæ, nec valet, nec tenet. *cap.* 17. *nu.* 476. 477. 487. 488. *&* 489.

Furioſi, et mentecapti nullum contractum inire poſſunt, et ſic nec poſſunt teſtari. *c.* 19. *nu.* 644.

Furioſus teſtando ad pias cauſas, tunc dicitur ritè, et rectè teſtatum fuiſſe, ſi conſtet eum habere dilucida interualla, aliàs ſecus, *cap.* 17. *num.* 510.

Furioſus, et mentecaptus ſicuti non poſſunt teſtari, ita nec farui, cum Leges eodem modo, et ratione iſtos habeant. *cap.* 19. *nu.* 663.

Furioſus relinquendo omnia ſua bona pio loco, non dicitur vti homo ſanæ, et bonæ mentis diſpoſuiſſe, ſi nihil reliquerit ſuis propinquis. *cap.* 17. *nu.* 499. 500. *&* *ſeqq.*

Furioſus dum teſtatur ad pias cauſas dicitur ordinatè, et rectè diſponere, vnde de eo tempore præſumitur ſanæ mentis, de qua opinione tamen dubitatur. *cap.* 17. *num.* 485.

Furioſus, ſi teſtetur incaſsè dicitur teſtari, etiā ſi ad pias cauſas diſpoſuerit. *cap.* 18. *num.* 642. quamuis iſte actus ſit prudentis viri, et boni chriſtiani. *ibidem, nu.* 642.

Furioſi

Furioſi teſtamentum ad pias cauſas conditum, quod non valeat, damnata contraria opinione, eſt communis, & veriſſima, ac indubitabilis concluſio. *cap.*17.*num.*496.

Furioſus profitendo religionem, non obligatur, quia conſenſum non habet. *cap.*17.*num.*497.

Furtum vnius ſcuti, non deſinit eſſe peccatum mortiferum, ex eo, quod non ſit tam grande, ſicut furtum mille ſcutorum. *cap.* 77. *nu.*303.

Furem eſſe manifeſtum impoſſibile eſt probare, niſi prius probetur, quod ille ſit fur. *cap.*24. *numer.*26.

G

G*Alenus* fuit magnus Medicinæ reſtaurator. *cap.*52.*num.*176.

Galenus fuit laudis, & gloriæ affectator celebris, laudatoque pauone ſuperbior, quamuis ipſe aliter ſcribat. *cap.*52.*num.*178.

Galenus Medicorum antiquorum memoriam videtur voluiſſe extinguere, vno excepto Hippocrate, & quare. *cap.*52 *nu.*180.

Galenus in aliorum ſcriptis refellendis, fuit ſæpe acrior. *cap.*52.*nu.*180.

Galenus multoties omnes alicuius Ciuitatis Medicos, dente Theonino corrodit. *cap.*52.*n.*181.

Generalibus verbis ſēper inſunt ſpecialia. *cap.*27. *numer.*302.

in *Garrulo* verborum flumen ineſt, mentis verò gutta. *cap.*26. *num.*362.

Gentiles non putabant ad eorum ſomniatum Paradiſum poſſe deuenire diuites. *cap.*67.*nu.*57.

Gentiles in caliginoſa nocte Gentilitatis exiſtētes, ad ſui libitum Numina ſibi fingebant. *cap.*56.*nu.*122. & veritatis Deam qualiter ſibi finxerunt. *ibidem.nu.*123.*&* 124.

Genus parit obſcuritatem. *cap.*69.*num.*98.

Genus idem operatur quoad omnia, ſicut ſpecies quoad ſpeciem. *cap.*27.*numer.* 300.

Genus, ſicuti compræhendit ſpecies, ita generalis ratio includit diuerſas ſpecies caſuū emergentium. *cap.*11.*num.*661.

Gladius conditur, dum aurum ſuſcipitur. *in prælud.nu.*180.

Gloria Eccleſiaſticorum eſt pauperes prouidere, cum eis ignominia ſit proprijs ſtudere diuitijs. *in præludi.nu.*537.

Graccus Romanus in gubernio ſibi commiſſæ prouinciæ, numquam munus aliquod recepit Et quę verba aurea in Senatu protulit. *in prælud. numer.*152.*&* 153.

G R A T I A.

Gratia Principis non debet eſſe fruſtratoria, ac de vento ſeruire. *cap.*4.*nu.*353.

Gratia motu proprio facta alicui de beneficio primùm vacaturo, ſi plura ſimul vacent, de quo ſit intelligendum. *in præludi.num.*518.

Gratia ſingularis, & ſpecialis non eſt producenda ad conſequentiam. *cap.*58.*nu.*37.

Gratis, quæ geri oportet, gerenda ſunt. *cap.*75. *numer.*198.

ad *Gratitudinem* oſtendendam, ea, quæ fiunt, non eſt prohibitum *cap.*51.*numer.*81.

Gregorius Nonus fatetur in proem. decretalium ſe reſecaſſe ſuperfluas decretales. *cap.*33.*n.*41.

Groſſolanus, vt dicitur, quando quis eſt, dummodo non ſit talis, vt credat aſinos volare, poterit teſtari. *cap.*19.*num.*652.

H

H*Abilitas*, vel Inhabilitas inſpicitur de tempore, quo actus recepit ſuam perfectionē. *cap.*69.*nu.*127.

Habitus ſolus non facit Monachum. *cap.* 84. *numer.*246.

Habitus Clericum, Purpura Regem, Stola Sacerdotem, Toga Doctorē, Cuculla Monachum, Marca Mercatorem oſtendūt. *cap.*16. *nu.*339.

Heliotropium Cœlum continuò Solem aſpiciendo contemplatur. *in præludi num.*134.

H Æ R E D I T A S.

ante Hæreditatis aditionem, nec hæres dicitur, nec vlla iura ad eum, nec contra, nec pro, trāſeunt. *cap.*63.*num.*137.

ad Hæreditatem defuncti adeundam, quis ob pietatem, & meritum vitæ æternæ, poteſt induci. *cap.*64 *nu.*171.

Hæreditas an adita dicatur, per mandatum datum ad eam adeundam eſt quæſtio ardua. *cap.*62.*num.*99.

Hęreditatem adire volo, ex his verbis vtrū colligatur animus adeundi hæreditatem. *cap.*6. *numer.*173.

Hæreditas antequam adeatur, legata peti non poſſunt. *cap.*61.*numer.*20.

Hæreditatem adiuiſſe præſumitur, ſi quis dicat, volo eſſe hæres. *cap.*6.*num.*170.

Hæreditas prius aditur, & poſtea inuentarium conficitur. *cap.*62. *nu.* 71.

Hæreditatem, ſi nemo adeat, totum ius teſtamenti corruit. *cap.*61.*num.* 17.

Hæreditas accreſcit hæredibus, quæ eſt ſucceſſio iuris vniuerſi, quando vnus ex hæredibus repudiat. *cap.*53.*num.*226

ad Hæreditatem, vel ad tutelam lex, vocando proximiores, quando teſtator non diſponit, putat procedere ſecundum voluntatem ipſius defuncti. *cap.*88.*numer.*166.

Hæreditatum negotia sūt ſatis ardua, & inſidiarum plena, & quare. *cap.*16.*num.*362.*&* 463.

Hæreditatem totam, non eſt æquum, vt habeat pia cauſa contra mentem teſtantis. *cap.* 11. *num.*633.

Hæreditas parentum liberis debetur inſtinctu naturæ, & communi voto parentum. *cap.*21. *numer.*131.*&* 137.

Hæreditas ex die, vel ad diem dari non poteſt ſed detracta temporis mentione cenſetur purè data. *cap.*10. *num.*518.

HÆRES.

Hæredis nominatio, debet fieri palam, ſeu euidenter, patenter, & nominatim. *cap.37. numer.70.*

Hæredes in teſtamentis nuncupatiuis ſunt palã nominandi, itaut talis nuncupatio à teſtibus audiatur. *cap 37. numer. 59.*

Hæredem nominare debet Teſtator clara, & intelligibili voce. *cap. 37. nu. 1.*

Hæredis nomen ore proprio proferẽdum eſt per teſtatorem, & clarè audiendum per teſtes. *cap.45.nu.197.* Id quidẽ eſt de forma demonſtratina, non autem de forma ſubſtantiali teſtamenti. *ibidem.num.197.*

Hæredis expreſſio facienda per teſtatorem ore proprio, quare requiratur in teſtamentis. *cap.45.num.198.*

Hæredis nominis expreſſio, an ſit neceſſaria in teſtamentis, quando conſtat de eo manifeſtis ſignis. *cap 45num.185. & 193*

Hæredis nomen quamuis non exprimatur, tamen ſi eius deſignatio procedat ex ſana mente id ſufficit *cap.45.num 186.*

Hæredis nomen expreſſio, quando per ſigna poſsit admitti. *cap.45 nu.187.*

Hæredis nomen per quæcumque verba poteſt exprimi, dummodo conſtet de clara voluntate teſtantis. *cap.45.nu.220.*

Hæredis nomen teſtator, aut verbis, aut literis manifeſtare palam debet. *cap. 48.numer.411.*

Hæredis nomen non eſt nuncupandum, quando teſtamentum conditur in ſcriptis, ſed ſufficit illud ſcribere. *cap.38 nu.79.*

Hæredis nomen in teſtamentis ſatis implicitè, & virtualiter, per neceſsè tamen, exprimere permiſſum eſt. *cap 45.nu.103 & 105.*

Hæredis nomen proprio ore teſtatoris expreſſio facienda, quatenus ſit de forma ſubſtantiali. *cap.45.nu.* 04. Tamen modus per quem illud eſt faciendum, non poteſt dici de tali forma. *ibidem num* 204.

Hæredis nomen, ſi per errorem in teſtamento fuerit omiſſum, talis error vitiaret. *cap.80. numer.36.*

Hæres repreſentat perſonam defuncti. *cap.92. numer.85.*

Hæres, & defunctus ſunt vna, & eadem perſona. *cap.92.nu 86.*

Hæres tunc repreſentat defunctum, quando ſumus in iure formato actiuè, & paſsiuè. *cap 92. num.87.*

Hæres eſſe volo, ſi quis dicat, cenſetur adire hæreditatem, ſecus ſi dicat volo adire, & videtur magna ſubtilitas *cap 6.nu.175.*

Hæres eſſe volo ſi quis dicat ſtatim cenſetur adiuiſſe hæreditatem. *cap.6.num.172.*

Hæres, quando eſt incertus, non valet teſtamẽtum. *cap.67.num.1.*

contra Hæredem, pendente termino ad conficiendum inuentarium non poteſt fieri executio ex ſententia lata cõtra defunctum. *cap.62. num.60.* Nec exequi inſtrumenta habentia executionem paratam à ſtatuto, & ſic quotidie practicatur. *ibidem num.60.*

Hæres pendente termino ad conficiendum inuentarium non poteſt inquietari ad ſoluendũ *cap.62.numer.62. & 66.* Quod procedit etiãſi euidenter conſtaret talem hæreditatem eſſe opulentam. *ibidem.nu.65.*

Hæres pendente termino ad conficiendum inuentarium, quare non ſit inquietandus. *cap. 62.num.64.*

Hæres intra tempus datum ad conficiendum inuentarium poteſt conueniri, ſi antea illius lapſum, illud perfecerit. *cap.62.numer.74.* Et ideo cautela eſt, vt ante illud tempus non finiatur. *ibidem.num 76.*

Hæredibus tempus datum ad conficiendum inuentarium, quale ſit. *cap.62 nu 68.*

Hæres, ſi non vult vti beneficio legis, & inuentarij & petierit terminum iuxta formam legis antiquæ. *cap. 7 num.186.* Etiam quod confecerit inuentarium, tenebitur in ſolidum creditoribus *ibidem.nu 186.*

Hæres, ſi nolit adire hæreditatem, quomodo legata pia ſunt ſoluenda *cap.61. nu.35.*

Hæres, quando adit hæreditatem, quaſi contrahit cum legatarijs *cap 6. num 7.*

Hæres, ſi malitiosè differret hæreditatis aditionem, vt ei non curreret tempus ad inuentarium conficiendum. *cap 62.nu 73.* Tunc tempus inciperet de tempore delatæ hæreditatis, & vide cautelam. *ibidem nu.74 & 75.*

Hæres tunc multò magis intra tempus inuentarij, conueniri debet pro legatis pijs ſoluendis ſi ſint relicta pro male ablatis. *cap 61.nu.85.*

Hæres, niſi adeat hæreditatem non poteſt conueniri *cap 61. numer.9.*

Hæreditas ſi non adeatur, omne ius teſtamenti reſoluitur. *cap.61 num.5.*

Hæreditas non adita perſonam defuncti, & non hæredis repræſentat. *cap. 61 numer.6.*

Hæres non poteſt cõueniri exiſtens intra tempus conficiendi inuentarium. *cap.62.num.56. & 57.*

Hæredi ſcripto in teſtamento, vt Iudex det immiſsionem, ſat eſt ſolum teſtamenti apparentiam ſequi. *cap.39.num.159.& 162.*

Hæredi ſcripto in teſtamento, vt impediatur immiſsio, ob vitium viſibile teſtamenti, quid requiratur. *cap.39.numer.166.*

Hæres, vt obtineat immiſsionem vigore l.fin. C.de edict. D.Adr.tollend. debet exhibere teſtamentum non cancellatum &c. *cap.22 numer* 10 Limita, quando ſuper hoc adeſt partis confeſsio, quia tunc non requiritur. *ibidem num.11.*

Hæres ſcriptus in teſtamento, vt obtineat immiſsionem, quid ſufficiat. *cap 39 nu.159.*

Hæredis inſtitutio eſt caput, & fundamentum totius teſtamenti. *cap.56.nu.53.*

Hæredis inſtitutio vt ſuos operetur effectus requiritur, vt fiat palam, & verbis expreſsis. *cap.50.nu.3.*

de

de Hæredis inſtitutione, quando agitur, iſtá eſt materia valde ſubiecta falſitatibus. *cap.* 47. *num.* 368.

Hæredis inſtitutio non poteſt dici factam eſſe palam, quæ nominatim, & explicite non fuit intellecta à teſtibus. *cap.* 37. *nu.* 15.

Hæres non dicitur inſtitutus per ſolam nominis expreſsionem. *cap.* 80. *nu.* 35.

Hæredes extraneos, qui inſtituit, omiſſis cōſanguineis indigentibus, facit contra officium pietatis. *cap.* 73. *num.* 87.

Hæredis vniuerſalis inſtitutio ſi fuerit reſtricta ad certa bona, non deſinit hæredem eſſe particularem. & ſic legatarium *cap.* 10. *num.* 524.

Hæres inſtitutus à patre, poteſt inſtituere ſpurium teſtatoris præmortui, etiam in bonis à defuncto habitis ceſſante fraude. *cap.* 75. *numer.* 84.

Hæredem, ſi quis inſtituat animam propriam, an valeat talis inſtitutio. *cap* 50 *nu.* 15. 16 & 17.

Hæredis inſtitutio in teſtamento nuncupatiuo debet fieri per verba clara. *cap.* 38. *numer.* 101. 102. & 103.

Hæres ſi ſit vxor inſtituta in vſufructu, & nullus alius hæres ſit inſtitutus in proprietate, ipſa omnia habebit. *cap.* 10 *num.* 516.

Hæredis inſtitutio nutu facta. licet non teneat, tamen facta ad pias cauſas de æquitate Canonica, tenet *cap.* 45. *nu.* 227.

Hæredis inſtitutio nutu facta, quod non valeat, apud DD. id non controuertitur. *cap.* 46. *numer.* 278.

Hæredis inſtitutio quando non eſt de tota, vel quota hæreditatis ſemper cenſetur particularis. *cap.* 10. *numer.* 525.

Hæredis inſtitutio, quando redditur certa ex his, quæ antea dixit teſtator, tunc valet teſtamentum per nutus. *cap.* 45. *nu.* 194.

Hæredis nuncupatio clarè, aut verbis, aut literis per teſtatorem debet omninò de forma exprimi. *cap* 45. *nu.* 195.

Hæres inſtitutus in certa re, alio non dato cohærede, capiet totum, quamuis refragaretur mens teſtatoris, *cap.* 10. *nu.* 540. Contrarium tamen tenet Bart. volens, vt hoc caſu, res reducatur ad cauſam inteſtati, ſed in hoc eſt communiter reprobatus, damnatus, & reiectus. *cap* 10. *nu.* 541. 550. & 556.

Heres, ſi ſit inſtitutus in re certa, & alius in quota, nullo ſcripto hærede in reliquis, in his ſuccedet hæres in quota. *cap.* 10. *nu.* 526.

Hæres inſtitutus in re certa, tunc habetur pro legatario, ſi ſit datus hæres vniuerſalis, aliàs ſecus *cap.* 10. *numer.* 527. 528. & 529.

Hæredum inſtitutiones incertæ regulariter non tenent. *cap.* 50. *nu.* 50.

Hæredis inſtitutio, vel legata ad pias cauſas, etiamſi in alterius arbitrio conferantur, valida ſunt. *cap* 50. *numer.* 51. & 54. Quæ opinio eſt communior, & ſequenda, ac ſeruanda in vtroque foro. *cap.* 50. *num.* 52. & 53.

Hæres inſtitutus in certa re, dato quod teſtator de reliquis non diſponat, ille erit hæres vniuerſalis. *cap* 10. *numer.* 514. 519. & *ſeqq.*

Hæres inſtitutus in re certa habetur loco legatarii, *cap.* 10. *num.* 523.

Hæres, ſi inſtitutus ſit cum expreſſa prohibitione, ne bona hæreditaria capiat, teſtamentum corruit. *cap.* 50 *nu.* 7.

Hæres ſi ſit inſtitutus in omnibus, excepto vſufructu, ſi de eo teſtator non diſpoſuerit, ei accreſcet. non obſtante exceptione. *cap.* 10. *numer.* 546. 547. & *ſeq.* In hoc enim præualet ius Ciuile, dum prohibet, ne quis decedat pro parte teſtatus, & pro parte non *ibid. n.* 548.

Hæredis inſtitutio de neceſſitate facienda in teſtamento eſt ſolemnitas Iuris poſitiui. *cap.* 50. *numer.* 13.

Hæredis inſtitutio eſt caput teſtamenti, vnde eo non exiſtente, actum eſt de omnibus in eo contentis. *cap.* 54. *nu.* 245.

Hæres inſtitui non poteſt per coniecturas, cum ſic intraret ambiguitas, in materia ardua. *cap.* 43. *numer.* 31. & 34.

Hæredis inſtitutio, & perfectio teſtamenti, dant formam, & eſſe teſtamento *cap.* 9. *nu.* 438.

Hæredis inſtitutio, quādo fuit à teſtatore omiſſa, vel non ſufficienter expreſſa. vel à teſtibus nō exaudita, teſtamentū minimè ſubſiſtit. *cap.* 37. *numer.* 40.

Hæredis inſtitutio debet probari per ſeptem teſtes. *cap.* 38 *numer.* 114. & quando id procedat *num* 115.

Hæredis inſtitutio neceſſariò debet eſſe clara, & quare vt arceantur omnes ſuſpiciones fraudis. *cap.* 44 *num.* 71.

Hæres inſtitutus ab aliquo, ſi poſtea ipſe eundē ſibi hæredem ſcribat, quo animo cenſetur id facere. *cap.* 51. *numer.* 76.

Hæres quando nemo eſt in teſtamento non tenet illud de ſubtilitate Iuris. *cap.* 50. *num.* 20.

Hæres particularis grauatus reſtituere non detrahit Trebellianicam. *cap.* 49. *num.* 454. Quæ opinio eſt vera, reiecta contraria. *ibid. n.* 454.

Hæres rei particularis nutu poteſt declarari, *cap.* 49. *nu.* 468.

Hæres particularis rei, etiam ſine agnitione acquirit etiam ignoranter, rem relictam. & tranſmittit ad hæredes etiam ſine agnitione. *cap.* 49 *nu.* 459.

Hæredi rei particularis nō competit remedium l. fin. C. de edict. D. Adrian. tollend. pro ea re conſequenda. *cap.* 49. *num* 462.

Hæres particularis an poſſit inſtitui nutu. *cap.* 49. *numer.* 443. & 464.

Hæredes fiduciarij totam hæreditatem vna cum fructibus reſtituere tenentur, nulla ſibi relicta parte. *cap.* 75. *num.* 199.

Hæres fiduciarius non detrahit quartam. *cap.* 75. *num.* 200.

Hæres tenetur ſtare contractui celebrato à teſtatore, eo modo, ac ſi ipſe teſtator. *c.* 91. *n.* 100.

Hæredibus ab inteſtato non fit iniuria, ſi conſtito de voluntate defuncti, validum ſit. dum

aliqnid

aliquid relinquit ad pias cauſas. c.25 nu. 189. & 190.

Hæredes ab inteſtato, ſemper ſunt excluſi, vbicumque locus eſt teſtamentarij. cap. 55. nu. 41.

Hæres ſuccedens ab inteſtato emphyteutæ, an cenſeatur vocatus ad emphyteuſim in caſu de quo hic. cap 9 num. 444. & 445.

Hæres, ſi ſoluat fideicommiſſum in teſtamento minus ſolemni relicto, illud non repetit. c. 58. num. 252.

Hæres debet acceptare hæreditatem cum onere ſoluendi legata, cum tota diſpoſitio teſtamentaria ſit vnica voluntas. cap 58. nu. 216.

Hæredibus nonnullis cadauer defuncti impedimento eſt. & vellent ſtatim expirata anima anxie illud tendere in ſepulchrum. cap. 89. numer. 261.

Hæredibus militum nullum peculiare priuilegium indultũ eſt, circa agnitionem bonorũ. cap. 44. numer. 110.

Hæres capiens bona per ius accreſcendi, dicitur illa habere ex diſpoſitione Legis. cap. 10. numer 567.

Hæres non poteſt cogere colonum ad perſeuerandum, quando defunctus prædium alicui reliquit. cap. 88. nu 130.

Hæres ſuccedit in ea parte hæreditatis, in qua eſt capax, in reliquis venientes ab inteſtato, ſuccedũt. & ſic teſtator ex incapacitate illius, decedit pro parte teſtatus, & pro parte non. cap. 10. numer. 596.

Hæres, ſi ſciat hæreditatem eſſe delatam ex teſtamento, eamdem adire poterit, etiamſi ſit incertus ex qua parte, & quando id procedat. cap. 81 num. 57. & 58.

Hæres tunc non repreſentat defunctum, quando non ſumus in iure, iam formato de tempore eius mortis. cap 92. numer. 90.

Hæredes, qui negligunt adimplere mentem defuncti, cum cadauere ſepeliunt omnem eius memoriam. cap. 89. nu. 233.

Hæredes negligentes piam mentem defunctorum exequi, certo, & manifeſto periculo diuinæ vindictæ, ſe exponunt. cap. 89. nu. 245.

Hæredes illi, qui negligunt, exequi piam mentẽ teſtantis, verè iniqui, & ingrati ſunt. cap. 89. num 229.

Hæredes non exequentes piam mentem teſtatoris qualiter fallant defunctum, cap. 89. numer. 230. & 231.

Hæredes, qui oblationes defunctorum retinent, tamquam infideles ab Eccleſia ſunt abijciẽdi. cap. 90. num. 290.

Hæredes retinentes oblationes defunctorum, vocantur infideles, quia ſunt ſine fide formata, quæ per charitatẽ operatur. cap 90. nu. 291.

Hæres, vel executor dum eſt negligens in exequenda pia mente teſtantium mortaliter peccat. cap 90. nu. 326.

Hæredes retinentes pias teſtantium oblationes excommunicantur. cap. 90. num. 327. & 334.

Hæredum lacrimæ an ſint calidæ, vel frigidæ dubitandum eſt, ſcilicet an fluant ex lætitia, vel dolore. cap. 90. nu. 267.

Hæredum lacrymæ, quando ſunt calidæ, eſt bonum ſignum, quod ſint exequuturi piam teſtantium mentem, ſecus ſi ſint frigidæ cap. 90. numer. 273.

Hieruſalem ſubmerſa fuit ob ſimoniam Sacerdotum. *in præud.* nu 570.

Hieroſolymis aderat porta ita anguſta, quod foramen acus appellabatur, itaque per eam Camelus onuſtus introire nullatenus poterat, niſi demiſſo capite, & ſarcina depoſita, *in præud.* num. 222.

in *Hiſpania* iure Regio, quis pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus poteſt decedere. c. 10. numer. 593.

Homicidium cauſale dicitur, ſi fuerit commiſſum ab infante, vel furioſo. cap. 17. num 530.

Homicidia, vel mutilationes membrorum committentes in Eccleſia, non gaudent illius immunitate. cap. 3. num. 187. & 188.

Homicidium commiſſum à demente nõ eſt punibile. cap. 18. numer 536. Vide ſupra in verb. Furioſus.

H O M O.

Hominibus plerumque accidit, vt morte præuenti, diſponere non valeant de rebus ſuis cap 9. nu. 442. Et ſic eorum bona contra ipſorum voluntatem vadant ad eos, quos numquam voluiſſent hæredes. ibidem numer. 442.

Hominum excreſcente malitia in dies, non ſolũ verba negantur, ſed etiam ipſa documenta publica in dubio ponuntur. cap. 29. num 480.

Hominis ſermo, quaſi figulus animi formam effingit, & profert. cap. 16. numer. 342.

Hominem iniquum, cum Phocio in iudicio defendiſſet, & ob id fuiſſet reprehenſus quid reſpondit. *in præud.* num. 583.

Homo nemo bonus, patrocinio indiget *in præud.* numer 583.

Homines multi facti ſunt contemptores DEI, & religionis. cap. 30. nu 536.

Hominis voluntas ambulatoria eſt vſque ad ſupremum vitæ ſpiritum. cap. 92. num 95.

Homo eſt temporis ſpolium fortunæ luſus, incõtinentiæ imago. *in præud.* num. 131.

Homo eſt inſtrumentum oſſeum, mancipium mortis, terra creditum, phantaſma temporis. *in præud.* nu. 132.

Homo eſt ipſa imbecillitas, ſed vbi amor Cœli illum occupauerit, efficitur ſaxo, ære, vel chalide firmior. *in præud.* nu 133.

Homo beſtialis, eſt omnium aliarum beſtiarum beſtialiſſima. cap 90. numer. 288.

Homines multa dicunt, quæ ad perfectionem nõ deducunt. cap 6. num. 133.

Homines multoties contrarium dicunt, quàm ſentiunt. cap. 6. nu. 133.

Homines ſæpe plus confidunt de ſuo patrimonio, quàm verè eſt. cap. 66 numer. 159.

Hominis memoria labilis eſt, & ſæpiſſimè etiam Principes, non recordãtur de eo. quod paulò ante geſſerunt. cap. 16. numer. 420.

Homi-

Homines nihil agendo male agere diſcunt. *in præłud.nu* 30.

Homo via ex ſermone cognoſcitur an ſit bonus, ſicuti ex ſono cognoſcuntur vaſa fictilia, an ſint bona, & integra. *cap.* 16.*nu.* 343.

Hominem nudum, nec mille homines poſſent ſpoliare. *cap.* 5. *nu.* 24.

Homines antiquitus valde ſtudebant, ſeq; exercebant in adulteratione ſcripturarum, *cap.* 28, *num.* 376.

Homo velox ad loquendum, ſtultitia ſperanda eſt ab eo *cap* 16. *num.* 363.

Hominum malitia legibus anſam dedit. *cap.* 1. *numer.* 2.

contra Homines inculpatæ vitæ Inta aliquando inſurgunt. *cap.* 18. *num.* 619.

Homines facile credunt, quod vellent. *in præłud.nu.* 143.

Homines conuenientius operari poſſunt, quàm fœminæ. *cap.* 72. *num.* 21.

Homines magis credunt oculis, quàm auribus, *cap.* 51. *nu.* 92.

Homine ſeneſcente, ſeneſcunt etiam vitia, ſola verò auaritia iuueneſcit. *in præłud. nu.* 333.

Hominum naturæ prauitati innatum eſt, vitium auiditatis habendi. *in præłud. nu* 687.

Homo melius eſt, qui pecunia indiget, quàm pecunia, quæ indiget homine. *cap.* 12. *nu.* 85.

ad *Honores* illi tantum ſunt promouendi, qui inuiti ad eos trahuntur. *cap.* 76. *nu.* 166.

Hortus poſitus inter duas domus eſt eius, per quam intrinſecus eſt aditus *cap.* 79 *nu.* 424.

Hoſpes turpius eijcitur, quàm quod nō recipitur. *cap.* 30 *num.* 349.

H O S P I T A L E.

Hoſpitalia Laicalia poſſunt contrahere, & alienare bona abſque beneplacito Apoſtolico, cū in illis terminis non intret materia Extrauag. ambitioſæ. de reb. Eccleſ nō alienand. *cap.* 65. *num.* 97.

Hoſpitalia, quamuis Laicalia reddere debent rationem ſuæ adminiſtrationis Ordinarijs locorum. *cap.* 65. *nu.* 98.

Hoſpitale ſi regatur à Miniſtris Laicis, cenſetur Laicale, & priuatum, non autem Eccleſiaſticū. *cap.* 65. *num.* 95.

Hoſpitalis denominatio multum iuuat, ad præſumendam qualitatem Laicalitatis. *cap.* 65. *numer.* 96.

Hoſpitale de iure præſumitur in dubio Laicale. *cap* 65 *nu.* 96.

Hoſpitalia omnia, ſiue publica; ſiue priuata, ſiue Eccleſiaſtica, ſiue Laicalia, tenentur reddere rationem Epiſcopo. *cap.* 88. *nu.* 187.

Hoſpitalia tunc non poſſunt viſitari per Ordinarios, dum id fuit cautum in limine fundationis per fundatorem. *cap* 88. *nu.* 188.

Hoſpitale, vt dicatur pium, quæ opera ibi ſint exercenda. *cap.* 65. *num.* 88.

Hoſpitale, ſi teſtator iuſſerit conſtrui in certo loco. ibi fieri dum non potuerit, vel ſi pecunia legata non erit ſufficiens vel aliud ſimile. Per hoc non extinguitur legatum, ſed in aliam piam cauſam conuerti debet. *cap.* 76. *nu.* 452.

Hoſpitale ſine Miniſtris inſeruientibus infirmis, non poteſt conſiſtere. *cap.* 57. *numer.* 184.

Hoſpitalia omnia ſunt ſub protectione Eccleſiæ, & Epiſcopus debet ea ordinare ad caſum deſtinatum. *cap.* 88. *numer.* 193.

Humilitas nulla eſt tanta, quæ dulcedine gloriæ non tangatur. *cap.* 52. *numer.* 179.

Humor melancholicus qualiter, & ex quibus cauſis poſſit producere inſaniam. *cap.* 12. *num.* 59. 60. 61. *&* 62.

Humana cuncta fumus, vmbra, vanitas, & ſcenæ imago, & vno verbo, nihil, præter amare DEVM. *cap.* 100. *num.* 499.

Hydræ caput, ſi vnum amputetur, ſeptem naſcūtur. *cap.* 48. *nu* 412.

Hypoteca dotalis eſt potior omnium aliarū hypotecarum etiam priorum. *cap* 72. *numer.* 12. Quod intellige, quo ad hypotecas tacitas, nō autem expreſſas. *ibidem num.* 13.

I

I*Acere* cum aliqua, idē eſt dicere, quàm adulterare eam. *in præłud. nu.* 242.

Ianua admittitur probatio ſcripturarum per teſtes habentes notam manum ſcribentis. *cap.* 28. *num.* 415. & hoc de conſuetudine vniuerſali, & notoria. *cap.* 28. *num.* 416.

Iaſonis legum intima peritia quanta fuerit, in omnem terram exiuit. *cap.* 40. *nu* 252.

Icarus, dum ex nouo modo volandi fertur in Cœlum, in marinis fluctibus ſepelitur. *cap.* 76. *numer.* 257.

Idoneus quilibet de iure præſumitur. *cap.* 35. *numer.* 189.

I G N O R A N T I A.

Ignorantia in dubio præſumitur, niſi concurrant coniecturæ pro ſcientia. *cap.* 62. *nu.* 136.

Ignorantia in dubio præſumitur. *cap.* 26. *nu.* 234. *&* 248.

Ignorantia eſt actus putatiuus, habens negatiuā annexam, quæ negatiua eſt de iure improbabilis. *cap.* 26. *nu* 235.

Ignorantia etiam probata, quando ſubſcribens dicatur ſibi præiudicaſſe. *cap.* 16. *num.* 244.

Ignorantia ſemper præſumitur, donec non probetur ſcientia. *cap.* 26. *nu.* 249. id tamen procedit regulariter, ſed non generaliter. *ibidem. num.* 250.

Ignorantia craſſa, & ſupina, habetur loco ſcientiæ. *cap.* 26. *num* 254.

Ignorantiam craſſam, qui allegat, detegit propriam turpitudinem, dum neſcit id, quod tenetur ſcire. *cap.* 26. *nu.* 255.

Ignorantiam ſupinam allegans non eſt audiendus. *cap.* 26. *nu.* 255.

Ignorantia non iuſta, nō veriſimilis, non probabilis, dicitur nequitia. *cap.* 26 *nu.* 256.

Ignorantia non excuſat in facto alieno excuſat, vbi quis tenetur inueſtigare. *cap.16.num.256.* ſeu, vbi quis de facili certior fieri poterat. *ibidem.numer.257.*

I L L E G I T I M I.

Illegitimi liberi, nec in bello ſeculari ſunt fortes, ne in fide conſtantes, nec honorabiles hominibus. *cap.75.nu.188.*

Illegitimi dummodo honeſti ſint, re, & vita ab officijs, & dignitatibus non arcentur. *cap.73. numer.156.*

Illiquidum, vel incertum reputanda ſunt liquida, & certa, quando facili negotio poſſunt liquidari, aut certiorari. *cap.83.numer.220.*

Illiteratus neſciens ſcribere, ſi apponat in ſcriptura aliquod ſignum, quod poſtea recognoſcatur eſſe ſuum, illud probat, ac ſi eſſet facta ſubſcriptio. *cap.26.nu.196.*

Illiteratus non debet eſſe melioris conditionis, quam literatus. *cap.26.nu.197.*

Imaginatiua dum eſt tantum læſa; cum non excludat vſum rationis, & intellectus, ideo non excludit teſtamenti factionem. *cap.19.nu.660.*

Imaginationem læſam, quis poteſt habere, & nihilominus non eſſe in ſtatu dementiæ. *cap.19. numer.653.*

I M M I S S I O.

Immiſſio, vt impediatur hæredi ſcripto in teſtamento, ob vitium viſibile teſtamenti quid requiratur. *cap.39.nu.166.*

Immiſſio conceditur, non ſolum hæredi ſcripto, ſed etiam virtualiter inſtituto ex veriſimili mente teſtatoris,

Immiſſionem non impedit exceptio præteritionis filiorum, cum ſit vitium inuiſibile. *cap.39. num.164.& 165.*

Immunitas ab oneribus ob numerum 12. filiorum an ea iuuet etiam alijs fratribus ſocijs in communione viuentibus. *cap.57.nu.174.*

Immunitas Eccleſiæ, cum ob reuerentiam Eccleſiarum fuerit introducta, abſit, quod ſit incentiuum delinquendi. *cap.3.num.202.*

Imperator, licet ſit ſolutus legibus nihil tamen proprium Imperij eſt, quàm legibus viuere ſecundum Alex. Imp. *cap.81.num.3.*

Imperatores plures, vel Reges, quod ſimul imperarunt, vel regnarunt, plura habentur exempla. *cap.79. nu.442.* Et in Hiſpaniarũ Regnis pluries accidit, & Lud.Molin.& Ioſeph.Vela, DEVM deprecantur, ne amplius caſus iſte eueniat. *cap.79. numer.444.*

Impedimenta duo, quando concurrunt æquè repellentia, quamuis vnum repellatur remanet aliud, & perinde eſt, ac ſi ambo adeſſent. *cap.77.num.305.*

Impedimentum, quando eſt notorium non requiritur proteſtatio, de tali impedimento. *cap.2.num.153.*

Impedimentum ceſſat ceſſante morbo. *cap.15. num.244.*

Impeditus, impedimento facti remanet illæſus. *cap.69.numer.148.*

Impedito impedimento facti facile conceditur reſtitutio in integrum. *cap.69.num.149.*

Improprietatem denotat verbum, quaſi. *cap.37. numer.76.*

Impunitum nocentem ſanctius eſt relinquere, quàm innocentem condemnare. *cap.18. numer 546.& 554.*

Incendiarius Eccleſiæ in morte pœnitens, & abſolutus, vt tradatur ſepulturæ Eccleſiaſticæ, quid requiratur. *cap.62. num.117.*

I N C E R T I T V D O.

Incertitudo, tàm contractus, quam vltimas voluntates anullat. *cap.67.nu.1.*

Incertitudo delinquentium, excuſat. *cap.35.numer.553.*

Incertitudo duplex magis impedit, quam vana. *cap.78.numer.360.*

Incertitudo, quæ certificanda ex poſt facto, ſeu futuro euentu eſt, numquam vitiat diſpoſitionem. *cap.78.nu.394.*

in Incertitudinis materia, rationes iacent, ſilet iudicium, & quid dicatur ignoratur. *cap 67. num.19.*

Incertitudo perſonæ, quando qualitas eſt certa, non impeditur, quin pro res certa habeatur. *cap.84.nu.263.*

Incertitudo tunc ſine dubio anullat actum, quando non venit in futurum certificanda. *cap.78.num.359.*

Incertitudo non habetur in conſideratione, quãdo facili negotio poteſt certificari. *cap.81. numer.19.*

Incertitudo rei, vel ſummæ legatæ, vitiat legatum *cap.90.nu.352.*

Incerta, ſi ex futuro euentu, & competenti tempore poſſunt certificari, perinde eſt, ac ſi ab initio eſſent certa. *cap.84.num.225.*

Incertum non poteſt dici aliquid, ſi determinatum iam eſt. *cap.80. num.51.*

Incertè, ea, quæ relinquuntur DEO, Papa eſt vniuerſalis diſpenſator, & adminiſtrator. *cap.80.num.4.*

Incontinenti, quæ fiunt, videntur ineſſe in ipſo actu. *cap.83.nu.207.*

Incraſſatus, & pinguatus quando quis eſt, recalcitrat. *cap.89. nu. 207.*

in *Indigno* dignitas, dignitatem amittit. *cap.20. numer.50.*

in *India* extremis partibus adſunt homines ſine ore, corpore toto hirſuto, ſolo halitu viuentes. *cap.100. nu.481.* Et iſti æquiparantur vanagloriæ cupidis. *ibidem.num.482.& 483.*

Indigēti melius eſt dare, cœteris paribus. *cap.72. num.41.*

Indirectè non eſt admittendum, quando id directè eſt prohibitum. *cap.45. num.171.& 177.*

ad *Indiſcreta*, numquam traditur arbitrium, quantumuis abſolutum. *cap.71. numer.252.*

Indultum conferendi beneficia reſeruata, non comprehendit beneficia duplici reſeruatione reſeruata. *cap.78.num.363.*

Indu-

Induſtria perſonæ vbi eſt electa, poteſt quis ſeruire per filium. *cap.* 25. *nu.* 118.

Inhabilitas ſuperueniens poſt actum conſumatum, non habetur in conſideratione. *cap.* 30. *numer.* 550.

Infans quamdam teuendi affectionem habet ſi quid ei in manu ponatur, quod tamen ſecus eſt iu furioſis. *cap.* 18. *numer.* 636.

Ingratitudinis fera illa peſſima, inſita eſt mortalitati *cap.* 40. *num.* 254.

inter *Infernum*, & Purgatorium, quæ ſit præcipua differentia. *cap.* 62. *nu.* 100.

Infernum, quidam vidit, & Adnocatorum turbã illic circumſpexit, & quid dixerit. *in præluđ. num.* 584.

Infideles naturali inſtinctu, & pietate, ſuorum curam habent. *cap.* 72. *numer.* 79.

Infinitiuum, eſſe, ſi iungantur, verbo, volo, informat illud, præſenti actus eſſentia abſque expectatione alterius actus. *cap.* 6. *nu.* 177.

Infirmitas ſicut excuſat à lapſu fatalium, ita & decrepitàs, cum ſit magna infirmitas. *in præluđ. num.* 251.

ex Infirmitate eadem dum quis moritur, ſemper præſumitur fuiſſe in extremis. *cap.* 48. *numer.* 408.

Infirmitas reddit infirmos impatientes moleſtiarnm. *cap.* 43. *nu.* 52.

Infirmitatis impedimentum excuſat à lapſu fatalium. *in præluđ. num.* 350.

I N F I R M V S.

Infirmi debent habere præbendæ fructus diſtributioues quotidianas, & etiam anniuerſariorum, *in præluđ. nu.* 361.

Infirmus, quando quis reperitur in aliena parochia, tunc Parochus illius loci, eſt quodammodo ſuus Parochus. *cap.* 36. *nu.* 217. Et maximè ad effectum ei ſubminiſtrandi Sacramenta communionis, extremæ vnctionis &c. *ibid. numer.* 218. 235. & 236.

Infirmis in extremo, memoria turbatur, ac totus languet intellectus. *cap.* 43. *nu.* 55. Nam cũ morte luctat, qui in extremis eſt. *ibidem. numer.* 55.

Infirmus ſi dicat, *io voglio far teſtamento, ò voglio che Sempronio ſia herede*, non dicitur feciſſe teſtamentum. *cap.* 6. *num.* 205. & 206.

Infirmis in extremis corpore deficiente, deficit etiam intellectus. *cap.* 43. *num.* 54.

Infirmus, ſi adſit in aliena parochia, coram quo Parocho valide teſtetur. *cap.* 36. *nu.* 204.

Infirmus ſicuti excuſatur à comparendo, ita etiam excuſatur, ſi de recenti exijt à malo. *cap.* 15. *num.* 243.

Infirmi etiam faciunt multa ſigna ſanitatis, & tamen non ſunt tales, *cap.* 16. *nu.* 381.

Infirmo in aliena parochia, non poteſt proprius Parochus adminiſtrare ſacramenta. *cap.* 36. *num.* 219. Quidquid ſit de Iure ſepulturæ, ſeu Quartæ funeralis. *ibidem. nu.* 219.

Inimicitia non facit indicium ad torturam, quãdo ſecuta eſt reconciliatio, limita ſi de recenti facta ſit. *cap.* 15. *num.* 234. & 235.

Inimico nemo citò venit iu gratiam. *cap.* 15. *numer.* 226.

Inimicus de breni reconciliatus, timendum eſt, ne amicitia ſit vera, & ſic adhuc rancoris veſtigia repullulent. *cap.* 15. *num.* 227.

Inimicus etiam poſt mille reconciliationes nũquam poteſt dici integer teſtis. *cap.* 15. *numer.* 231.

Inimico ſuo in æternum non eſt credendum, & ſi humiliatus vadat curuus, cuſtodiendum eſt ab eo. *cap.* 15. *nu.* 233.

Iniquius nihil eſt, quam iudicare ab euentu, *cap.* 82. *nu.* 107.

Initium cui eſt ſine prudentia, finis eſſe ſolet cũ pœnitentia. *cap.* 54. *num.* 234.

Initium, & non exitus eſt attendendum. *cap.* 82. *num.* 106.

Iniuria illata vni ex conſanguineis, omnibus cõſanguineis cenſetur illata. *cap.* 3. *nu.* 197.

Iniuria illata vni ex conſanguineis cẽſetur rupta pax, & debetur pœna conuenta. *cap.* 3. *nu.* 197.

Iniuriam, qui facit vni Eccleſiæ particulari, omnes offendiſſe videtur *cap.* 3. *num.* 194.

Iniuria non debet naſci ex fonte Iuſtitiæ. *in præluđ. num.*

Iniuſti, fures, rapaces &c. Regnum D E I non poſſidebunt. *in præluđ. nu.* 260.

Iniuſtè petentem, melius eſt, ſi quis correxerit, quàm quod ei indulxerit. *cap.* 77. *num.* 43.

Innocentia uec illic eſt ſecura, vbi defenditur & reſeruatur. *cap.* 3 *nu.* 183. Et videatur ſuper hoc iuſta exclamatio Iuſtiniau. Imp. in §. His quoque Auth. ne liceat matr. vel auiæ. *ibid. num.* 184.

de Innocentia ſua, qui confidit, non vadit per mendicata ſuffragia. *in præluđ. nu.* 249.

Innocens pro nocenti nõ eſt mulctanđus. *cap.* 73. *num.* 107.

Innocentius præclarus ille Canoniſta, quia mirificè dilexit veritatem, inter Canoniſtas, quãto ſit in honore. *cap.* 56. *nu.* 131.

Innocentium, qui in iudicijs allegat coronatur, ſecund. Fab. *cap.* 56. *nu.* 132.

Innocent. in Curia Eccleſiaſtica adoratur, vti Idolum. *cap.* 56. *numer.* 123.

Innocentij dicta vti ſacrum Euangelium Rota Rom. conſueta fuit ſequi ſecundum Roman. *cap.* 56. *numer.* 133.

I N S A N I A.

Inſaniæ gradus plures ſunt, tamen ex Medicorũ ſchola, ad tres gradus reducuntur *cap.* 12. *num.* 16. Scilicet vel ad Frænefim, vel ad Mauiam, vel ad Melancholiam, ſeu fatuitatem. *cap.* 12. *nu.* 17.

Inſaniæ morbo, quis eo laborabat, vt putabat Iauuenſea eſſe eum occiſurum, quia ipſe dixit illos gerere barbam Iudæorum more. *cap.* 19. *numer.* 659. iu reliquis verò erat prudens, & ſapiens, & ſic tantum imaginatiua erat leſa. *ibid. num.* 659.

Pppp 2 Inſa-

Inſania eſtſpecies furoris,quæ ex diuerſis cauſis poteſt procedere.*cap*,12,*nu*.46.

Inſania eſt mens vacua animi tranquillitate, & conſtantia. *cap* 12.*nu*.51.

Inſania dicitur, quaſi inſanitas, hoc eſt non ſanitas. *cap*.12.*nu*.52.

Inſani ex bile ſunt feroces, & furioſi.*cap*.12.*numer*.46.

Inſani ex ſanguine deſipentiam habent cum riſu aſſociatam.*cap*.12.*numer*.47.

Inſani ex melancholia,vacantur circa ſepulchra, noctu ambulant, imitantur lupos, & ſimilia agunt. *cap*.12.*nu*.48.

Inſani ex pituita plorant., nemine moleſtante, aut verberante.*cap*.12.*numer*.49.

Inſani triſtantur ex rebus, quæ nihil ad eos pertinent. *cap*.12. *numer*.50.

Inſanus quis poteſt eſſe, circa aliqua obiecta, circa verò alia eſſe ſanæ mentis. *cap*.19.*nu*.656.

Inſanus eſt Titius, ergo eſt melancholicus, eſt bona conſequentia, non autem è contra. *cap*. 12.*num*.59.

Inſanus qui eſt, melancholicus eſt, quia inſania procedit ex nimia melancholia. *ibid*.*nu* 59.

Inſanum eſſe, minus eſt, quàm eſſe ſtultum. *cap*. 12.*num*.53.

Intelligentia in teſtibus quo ad nomen hæredis requiritur, & clara, & quando ea opinio procedat *cap*.38 *nu* 106.

Iob plus vrget nos, ad tolleranda aduerſa quam tota ſapientia Salamonis planè exagerantis magnitudinem patientiæ.*cap*.59.,*numer*.296.

Io.*Baptiſt*. Coccinus Rotæ Decanus correptus morbo Aphoniæ, ſuperuixit per aliquos dies mutus,ſed mente perfecta. *cap*.48.*num*.399.

Inopia monialium eſt periculoſior,quàm ea religioſorum.*cap*.72. *numer*.37.

INSCRIPTIO.

Inſcriptio ſicut ad omnia ſubſequentia,refertur, ita ſubſcriptio ad omnia præcedentia.*cap*.27. *num*.293.

Inſcriptionibus marmoreis fides adhibetur, dũ ſumus in antiquis.*cap*.49. *nu*.308.

Inſcriptionibus ſepulchrorum in cõcurſu publici, & authentici inſtrumenti, eſt parum deferendum.*cap*.46.*num*.309.

Inſcriptiones in lapidibus fiunt ad conſeruandã memoriam hominum.*cap*.46.*numer*.299.

Inſcriptio facta in lapide, probat ac ſi in membranis eſſet ſcripta diſpoſitio. *cap*.46.*nu*.304.

INSINVATIO.

Inſinuatio non tantum requiritur, ſi donatio excedat 500 aureos,ſed etiam ſi fuerit dictum tot eſſe donationes, quot ſunt bona donata. *cap*.94.*nu*.146,165.166.*&* 171.

Inſinuatio donationis quare fuit introducta.*cap*. 93.*num*.145.

Inſinuatio donationis,quod fuerit facta,an conſtare debeat ex lectura ipſius inſtrumenti donationis. *cap*.98.*num*.336.*&* 338.

Inſinuationis donationis natura non dicitur immutata, ex decreto irritanti, poſito in l.ſancimus, & l.illud.C.de donat *cap*.99.*num*.420.

Inſinuatio, cum non ſit de forma ſubſtãtiali donationis, præſumi poteſt interueniſſe ſpatio 30.annorum *cap*.99 *num*.421.

Inſinuationis donationis deffinitio vera, qualis ſit. *cap* 97.*num*.306.307.*&* 308.

Inſinuationis donationis renunciatio,tunc multo magis inualida eſt, quando in ipſo inſtrumento donationis eſt facta.*cap* 93. *nu*.132.

Inſinuationis donationis, quod non poſſit renunciari eſt opinio, quæ habet paucos contradictores. *cap*.93 *num*.133.

Inſinuatio donationis in odio recipientium clãdeſtinas donationes, & ne quis prodigaliter abutatur ſubſtantia ſua inuenta eſt. *cap*.93. *num*.134.

Inſinuationi donationis ſicuti expreſsè non poteſt renũciari, ita multo minus tacitè. *cap*.93. *num*.135.

Inſinuatio non requiritur, quando donatio fit ob benemerita. *cap* 93.*num*.136.

Inſinuatio donationis nõ requiritur in ipſo actu donationis.*cap*.97 *numer*,287.

Inſinuatio, quando fit, nulla cauſæ cognitio requiritur, nec Iudicis decretum. *cap*.93.*n* 154.

Inſinuatio eſt actus meræ voluntariæ iuriſdictionis,& non contentioſæ. *cap*.93.*numer*.153.

ad Inſinuationem donationis, quid tantum ſit neceſſarium.*cap*.93.*num*.156.

Inſinuationis defectus adeo obſtat, vt mortuo donatore, non poteſt donatarius inuitis hæredibus obtinere inſinuationem. *cap*.92.*n*.82. Quemadmodum non poſſet, inuito ipſo donatore viuente. *ibidem*.*nu*.83.

Inſinuatio donationis, quod fieri debeat in ſcriptis non eſt dubitandum,& quare.*cap*.97.*numer* 331.

Inſinuatio donationis realiter eſt facienda apud acta, & non ſufficit mandatum procuræ ad inſinuandum.*cap* 97.*nu* 312.

Inſinuationem licet donatio ob cauſam non requirat, debet tamen excludi liberalitas, & induci neceſſitas in donante.*cap*.92.*num*.144.

de Inſinuatione donationis,quando agitur,non tractatur de ſubſtantia ipſius actus,ſed ſolum de ſolemnitate intrinſeca.*cap*.98.*num*.340.

de Inſinuatione probanda in donatione, quando agitur, quare leuioribus probationibus poſſit de ea doceri. *cap*.98.*nu*.363.

Inſinuatio, vti ſcripturam requirens, ex diuturnitate temporis præſumi nequit interueniſſe.

Inſinuationem ius Ciuile, ideo requirit in donationibus, quia ſuſpicatur de aliqua fraude, quæ ſuſpicio ceſſat in donationibus pijs.*c*.100. *numer*.452.

Inſinuatio ideo adhibetur in donationibus, vt compeſcantur effrenatæ donationes.*cap*.100. *numer*.453.

Inſinuatione non eget donatio facta corã Principe. *cap*.2.*nu*.89.

Inſi-

Inſinuatio an requiratur, nec ne in donatione non habetur ratio donatoriorum, ſed donantis. *cap.94.num.*179.

Inſinuatio donationis, vt ſpatio 30. annorum præſumatur, requiritur quoque obſeruantia. *cap.97.numer.*300.

Inſinuationis defectus ceſſat, ſi donatio fiat corã Iudice, eiuſq; auctoritate. *cap.*2.*n.* 130. & 134.

Inſinuatio donationis eſt inuenta ad euitandas fraudes. *cap.93.nu.*128.

Inſinuationi quod poſſit renunciari per donantem, nonnulli DD. ſubſtinent, ſed falluntur, & fatentur cõtrariam opinionem eſſe veriorem. *cap.93.numer.*129. & 130.

Inſinuatio poteſt interuenire etiam poſt donationem. *cap.99.nu.*404. & 405.

Inſinuationi quando fuit renunciatum iuramẽto, in ſpecie, quid id operetur. *cap.*100.*nu.*441.

Inſinuationi donationis, quando fuit renunciatum per iuramentum in ſpecie, tunc ſine dubio, illa ſuppletur per iuramentum. *cap.*110. *num.*442.

Inſinuationis defectus, tunc ſuppletur per iuramentum, quando agitur inter donantem, & donatarium, ſed ſecus in præiudicium tertij. *cap.*100.*numer.*443.

Inſinuationis defectus, an tollatur per iuramentum eſt quæſtio ingens, & ſinuoſa. *cap.94. numer.*193.

Inſinuatio, quod non ſuppleatur per iuramentũ eſt opinio vera, aliàs actum eſſet de inſinuationibus. *cap.95. numer.*241.

Inſinuationis donationis defectus, quod tollatur iuramento eſt opinio irrefragabilis, cui aſſiſtit innumera caterua DD. *cap.*100. *numer.*422. 423.424.425. & *ſeq.*

Inſinuatio donationis an ſuppleatur ex iuramẽto, eſt quæſtio in qua Doctores diuerſimodè ſentiunt. *cap.94.nu.*195.

Inſinuatio quod ſuppleatur per iuramentum, tunc id tranſit ſine pugna, quando in ſpecie renunciatum eſt tali ſolemnitati. *cap.*100.*numer.*431.

Inſinuationis donationis defectus, an dicatur ſublatus per ſimplex iuramentum poſitum in donatione de nouo contraueniendo. *cap.*100. *num.*435.

Inſinuationis defectus, quod nullatenus per interpoſitionem iuramenti, tollatur eſt opinio apud plures Doctores indubitata. *cap.95.numer.*245.246.247. & 248.

Inſinuatio donationis ſemper intrat, dum intrat motiuum ne ſubditi depauperentur propter donationes. *cap.94.num.*18.

Inſinuatio longè poſt donationem validè fieri poteſt. *cap.97.nu.*293.

Inſinuatio in ipſa donatione, & poſt ipſam, & omnino ſeparatè ab ipſa donatione fieri poteſt. *cap.97. numer.*294.

Inſinuatio, cum ſit quædam confirmatio donationis, ideo non poteſt fieri poſt mortem donantis. *cap.* 91. *num.*48.

Inſinuatio non eſt de iure publico quidquid, & male ſenſit Fabr. in ſuo Codice. *cap.96.n.*282.

Inſinuatio in donatione præſumitur interueniſſe ſtante ſpatio 30. annorum. *cap.98.nu.*365.

de Inſinuatione actum eſſet, ſi donatio præſumeretur ex meritis facta ex ſola aſſertione donantis. *cap.93.num.*140.

Inſinuatio quod præſumatur interueniſſe in donatione ſpatio 30. annorum, eſt opinio irrefragabilis *cap.99. num.*390.

Inſinuatio eſt quædam confirmatio donationis, vt donans, donec ea non ſequitur poſſit deliberare, an ea, ei expediat. *cap.91.num.*46.

Inſinuationis frenum, ideo leges inuenerunt, vt magnarum donationum impetum refrenarent. *cap.93.num.*147.

Inſinuatio, ſi fieret coram Notario, et teſtibus, nõ eſſet valida, quia requiritur Iudex. *cap.93. num.*163.

Inſinuationem ius petendi non tranſit ad hæredes donatarij. *cap.92.numer.*84.

Inſinuatio donationis non fuit introducta, vt tollatur hominibus libertas donandi pro ſuo libito. *cap 93.num.*152.

Inſinuatio donationis ſpatio 30. annorum præſumitur interueniſſe. *cap 97 nu* 298.

Inſinuatio manu alterius Notarij, quam qui donationem ſtipulauit poteſt perfici. *cap.97.numer.*295.

Inſinuatio non eſt de forma ſubſtantiali donationis, ſed propriè eſt cõfirmatio *c.97.nu.*296.

Inſinuatio non ex ſolo tempore 30. annorum præſumitur interueniſſe, niſi etiam concurrat poſſeſſio, et patientia. *cap.97.nu.*301 & 302.

Inſinuatio donationis præſumi non poteſt, ſi donatio non reperiatur effectuata, et donatarius in poſſeſſione. *cap.97.num.*303.

Inſinuatio debet fieri in ſcriptis *cap.97.nu.*305.

Inſinuatio an ſit de forma ſubſtantiali, vel accidentali donationis. *cap.99.num.*409.

Inſinuatio debet fieri per donatorem, ſed ad hoc non poteſt cogi, cum conſiſtat in eius voluntate. *cap.92.numer.*104. & 128.

Inſinuatio eſt actus voluntariæ iuriſdictionis, *cap* 92. *num.*105.

Inſinuatio donec non interuenit in donatione excedente ſummam 500. ſolidorum, dicitur donatio in fieri. *cap.92.numer.*106.

Inſinuatio debet fieri à donatore, aut ſaltem eo citato & non contradicente. *cap.91. nu.*34.

Inſinuatio donationis eſt in poteſtate donatoris, vnde eo mortuo fieri non poteſt. *cap.91. num.*35.

Inſinuatio poſt mortẽ donantis non poteſt fieri, etiamſi ipſe conſtituerit procuratorem irreuocabilem ad inſinuandum. *cap.91. num.*42.

Inſinuatio donationis nullatenus bene fit poſt mortem donantis, licet ipſe ad hoc dederit mandatum. *cap.92.numer.*60. & 67.

Inſinuatio non poteſt fieri, poſt mortem donantis, & hoc quia à principio eſt nulla ex defectu conſenſus. *cap.91.nu.*32.

Inſinuatio facta per procuratorem poſt mortem donantis, qui eum conſtituit, non valet. *cap.91. numer.*44.

Inſinuatio eſt ſolemnitas accidentalis principaliter inducta ob fauorem priuatorum, & ſecũdariò in fauorem publicũ *c.96. n.*279. *&* 284.

Inſinuatio ſi non interuenerit de tempore vitæ donantis, dicitur minimè perfecta donatio. *cap.*92. *nu.*92.

Inſinuatio, ſi requireretur in donationibus ad pias cauſas eſſet contra præceptum Euangelicum, quod opera charitatis occultè fiant. *cap.*100. *numer.*460.

Inſinuatio donationis vltra exceſſum, requiritur pro forma, & conſummatione actus donationis. *cap.* 95. *numer.*232. 233. *&* 235.

Inſinuationis ſolemnitas cum fuerit à iure introducta, vt euitentur fraudes. *cap.*2. *nu.*131. Satis illis dicitur obuiatũ, ſi donatio fiat apud acta publica coram Iudice. *ibidem. nu.*131.

Inſinuatio, quod requiratur in donatione ad pias cauſas excedente 500. ſolidos multi DD. firmiter tenent. *cap.*100. *numer.*447. ſed reijciuntur *nu* 456.

Inſinuatio quod non requiratur in donatione excedente 500. ſolidos, ſi ſit ad pias cauſas, eſt opinio quæ in vanum ponitur in controuerſiã. *cap.*100. *numer.*448.

Inſinuatio donationis, cum ſit inuentio iuris Ciuilis, non attenditur in donationibus pijs. *cap.*100. *numer.*449.

INSTITVTIO.

Inſtitutionis titulus vtilior eſt, quàm legati, propter ius accreſcendi. *cap.*53. *nu.*105.

Inſtitutio hæredis eſt caput, & forma neceſſaria, et ſubſtantialis teſtamenti. *cap.*50. *num.* 1.

In Inſtitutione hæredis conſiſtit baſis, & ſumma totius teſtamenti. *cap.* 50. *nu.* 1.

Inſtitutio hæredis duplex eſt tacita ſcilicet, & expreſſa. *cap.*52. *nu.*130.

Inſtitutio tacita eſt, ſi teſtator dicat, ſi ille qui ſucceſſurus eſt ab inteſtato, nolit eſſe hæres ſubſtituo Seium. *cap.*52. *numer.* 131.

Inſtitutio expreſſa eſt, dum teſtator dicit, Titiũ hæredem inſtituo. *cap* 52. *numer* 131.

Inſtitutio tacita ſufficit, quando quis de neceſſitate non eſt inſtituendus, & tunc valet teſtamentum. *cap.*52. *nu* 132. *&* 133.

Inſtitutio tacita non ſufficit, quando quis de neceſſitate eſt inſtituendus. *cap.*52. *n.*134. *et* 135.

Inſtitutio hæredis eſt caput, & fundamentum totius teſtamenti. *cap.*80. *nu.*33.

Inſtitutio hæredis debet eſſe certa, clara, & ſpecialis, & non ſufficit ſola nominis expreſſio, ſed etiam alia demõſtratio requiritur. *cap.*80. *num.*24.

Inſtitutio hæredis ore proprio, facienda per teſtatorem eſt ſolemnitas iuris Ciuilis, *cap.*51. *num.*25.

Item vt teſtamẽtum fiat vnico contextu. *ibidem. numer,*25. Item quod Notarius, & teſtes ſint rogati, itẽ quod teſtes ſint liberi, maſculi & c. & alia vt hic. *ibidem numer.*26.

Inſtitutio hæredis vniuerſalis ſi fuerit reſtricta ad certa bona, non deſinit hæredem eſſe particularem, & ſic legatarium. *cap.*10 *num.*524.

Inſtitutio hæredis, quando non eſt de tota, vel quota hæreditatis ſemper cenſetur particularis *cap.*10. *nu.*525.

Inſtitutio hæredis, quamuis Iura anxiè inſiſtant, vt ſit expreſſa, & clara, tamen fauore vltimæ volũtatis admittit nominationem per æquipollens. *cap.*80. *num.*42.

Inſtitutio facta, per verba illa, hic mihi hæres eſto, valet, licet nomen nõ exprimatur. *cap.*80. *numer.*44.

Inſtitutio hæredis facta per reſponſionem interrogationis, an vellet talem hæredem inſtituere, valet, tantum reſpõdendo, quod ſic. *cap.*80. *numer.*45.

Inſtitutio hæredis, ſi admitteretur per nutus lata via aperiretur fraudibus. *cap.*43. *nu.*49.

Inſtitutio hæredis per coniecturas non inducitur ſed per verba expreſſa. *cap.*47. *num.*345.

Inſtitutio ſimplici nutu facta, quod non teneat, nec inter liberos, eſt opinio iuſtior. *cap.*44. *numer.*70.

de Inſtitutione hæredis vbi agitur debet probari per ſeptem teſtes. *cap.*38. *num.*114. Tamen id procedit, quando de teſtamento non fuit confectum inſtrumentum, ſed ſecus ſi fuit facta ſcriptura priuata *ibidem. numer* 115.

Inſtitutus in re certa tantùm, ſuccedet in totũ, alio non dato hærede, vel eo repudiante non obſtante dictione taxatiua tantum. *cap.*10. *numer.*515. 517. *&* 538.

Inſtitutio particularis æquiparatur legato. *cap.* 38. *num.*92.

Inſtitutio vniuerſalis eſt caput, et fundamentum teſtamenti. *cap.* 38. *num.* 93.

Inſtitutio particularis regulatur ſecundum naturam legatorum. *cap.*49. *nu.*446.

Inſtitutio particularis actionem ex teſtamento parit. *cap.*49. *nu.*447.

ex Inſtitutionibus particularibus detrahitur, quoque falcidia, prout de legatis. *cap.*49. *numer.*447.

Inſtitutio particularis æquiparatur legato. *cap.* 49. *num.*444.

Inſtitutio captatoria, ſi fiat per viam liberæ diſpoſitionis, et per modum conſilii tenet pro conſeruatione agnationis. *cap.*50. *numer.*63.

Inſtitutio dicitur captatoria etiam quando non principaliter, ſed per indirectè ponitur inſtitutio in voluntatem alterius. *cap.*50. *nu* 42.

Inſtitutio dicitur captatoria, quando ea fit ſub ſpe alterius inſtitutionis, et diſtingue. *cap.*50. *nu.*43. *&* 44.

Inſtitutiones reciprocæ non ſunt prohibitæ, ſi mutuis affectionibus fiant *cap.*51. *n.*69. *&* 74. Quia per hoc tollitur vitium captionis mortis alterius *ibidem. nu.*70.

Inſtitutionem importat verbum, volo, ſi iungatur verbis communibus. *cap.*6. *nu.*164.

Inſti-

in Inſtitutione hæredis claritas eſt adeo neceſſaria, vt per ſolam nominis expreſſionem, non dicatur quis hæres inſtitutus. *cap.43.nu.33.*

Inſtitutio hæredis, cum ſit teſtamenti fundamentum, ideoque ſtabilis, et inconcuſſum eſſe debet. *cap.50.num.4.*

Inſtitutio hæredis ex coniecturis inducta non valet, et quare. *cap.50.nu.5.*

Inſtitutionis hæredis entitatem non reſpiciens, eius abſentiam cognoſcit. *cap.39. num.171.*

Inſtitutio valet, ſi teſtator dicat, hic mihi hæres eſto, dum eſt præſens, licet non expreſſerit nomen. *cap.45.numer.211.*

Inſtitutio tacita reſultans ex verbis in teſtamẽto expreſſis habetur pro expreſſa. *cap.50. numer.9.*

Inſtitutio directa vniuerſalis contenta in codicillis conuertitur in fideicommiſſum. *cap.45. num.168.*

Inſtitutio tacita non ſufficit, quo ad filios, cum expreſſa requiratur. *cap.43.numer.35.*

ad Inſtitutionis tacitæ effectum, ſufficiunt quæcumque verba etiam æquipollentia. *cap.45. num.221.*

ad Inſtituendum ſe hæredem, quis poteſt aliquẽ allicere beneficijs tacitè, vel expreſsè, et an id ſit peccatum. *cap.51. numer.103.*

Inſtitutio liberorum in teſtamento, eſt ſolemnitas intrinſeca. *cap.52.nu.150.*

Inſtitutionis titulo cum de iure Ciuili ſit relinquenda legitima filijs non eſt dicendum aliud eſſe de iure Canonico. *cap.53.numer.199.*

Inſtitutionis titulus eſt honeſtior, et vtilior. *cap.53.nu.200.*

in Inſtitutione hæredis ſi adſit error, corruit teſtamentum *cap.50.num.6.*

Inſtitutio ad pias cauſas facta in teſtamẽto minus ſolemni, cum valeat, hanc validitatem communicat etiam relictis in eo ad non pia. *cap.59 nu.332.*

Inſtitutiones, et legata prophana relicta in teſtamento pio minus ſolemni accreſcunt ipſi cauſæ piæ. *cap.55.numer 39.40.41.& 44.*

I N S T R V M E N T V M.

Inſtrumentum ſolutionis diu differens producere, non auditur poſtea illud producendo, niſi refectis expenſis. *in prælud. num.246.*

Inſtrumenti confectio alicuius rei venditæ, ſi ſit remiſſa in craſtinum, interim eſt locus pœnitentiæ. *cap.8. nu.309.*

Inſtrumentum, vt fiat de contractu, quando partes conuenerunt ſimpliciter, interim contractus non ſtat in ſuſpenſo. *cap.8. num.312.* Niſi fuerit conuentum, quod contractus aliter non valeat. *ibidem n.313.*

Inſtrumenta publica, hominum fide deficiente, aliquando habentur, vt chimeræ. *cap.18. numer.480.*

Inſtrumentum, ſi ex ſua oculari inſpectione appareat non habere defectum, quando auctoritate Tabellionis faciat probationem. *cap.42. num.317. 322. 334. & 335.*

Inſtrumentum publicum habet pro ſe magnam præſumptionem veritatis. *cap.39. nu.188*

Inſtrumẽtum publicum poteſt ſcribi in tabulis & lapidibus, & probat ac ſi ſcriberetur in chartis. *cap.46. nu.312.*

Inſtrumentum teſtamenti fides, quando penitus eneruetur. *cap.39. nu.176.*

Inſtrumenta, quando penitus nihil operarentur. *cap.39. num.177.*

Inſtrumentum publicum, quãdo eſt confectum ſuper teſtamento, quot bona ex hoc ſequantur. *cap.39.nu.178.179.180.181. & ſeq.*

Inſtrumenta publica fuerunt reperta ad probãdam rei geſtæ veritatem, non autem ad colorandas falſitates, ſub clypeo præſumptionis veritatis. *cap.39. num.183.*

Inſtrumenta publica non fuerũt reperta ad eludendas ipſas leges. *cap.39.numer.184.*

contra Inſtrumentum teſtamenti, ſi nihil poſſet opponi, quæ abſurda poſſent ſequi. *cap.39.numer.185.*

ad Inſtrumenti probationem lex requirit Teſtes magis idoneos. *cap. 35. numer.183.*

ex Inſtrumenti inſpectione probatur negatiua, quando affirmatiua de neceſſitate debet probari ex ipſo inſtrumento. *cap.99. numer. 395.*

Inſtrumentum, quando fit de teſtamento nuncupatiuo, non fit ad illud ſolemnizandum, ſed ad faciliorem probationem. *cap.39.num.200. & 202.*

in Inſtrumento teſtamenti, ſi ſint deſcripti ſeptẽ teſtes, & tunc non poteſt dici, quod careat aliquo ex teſtibus neceſſarijs. *cap.42.num.318.*

Inſtrumentum publicum de teſtamento nuncupatiuo, inualuit conſuetudo, vt de eo fiat. *cap.38.num.105. & 145.*

Inſtrumentum iura non requirunt in teſtamentis nuncupatiuis. *cap.39.num.197. & 203.*

Inſtrumentum, an reddatur ſuſpectum, ſi ſeptem teſtes in eo ſint deſcripti, cum duo ſufficerent, & duo contradicunt illi, reliquis verò ſunt mortui. *cap.42.nu.300.*

Inſtrumentũ non eſt de eſſentia teſtamenti nuncupatiui. *cap.40.num.219.*

Inſtrumentum non poteſt tollere defectus ſubſtantialis teſtamenti *cap.40.nu.220.*

Inſtrumentum teſtamenti an reddatur ſuſpectũ, ſi teſtes in illo deſcripti, dicant ſe non recordari de contentis in eo. *cap.40 nu.223.*

Inſtrumentum eſt quid accidẽtale in teſtamentis. *cap.39.nu.195.*

Inſtrumenti teſtamenti imperfectio non attenditur, quando voluntas teſtatoris probari poteſt teſtibus. *cap. 39.numer.211.*

Inſtrumentum, quantumuis publicum non attenditur contra veritatem. *cap.39.nu.192.*

Inſtrumentum ſi negetur, oportet probari eſſe ſcriptum manu illius, qui eſt inſcriptus, & ſtatur dicto illius. *cap.30. nu.314.*

Inſtrumentum ſi negetur eſſe ſcriptũ à Notario, eſt citandus Notarius, vt deponant, vtrũ illud cõfecerit, & ſtabitur eius dicto. *cap.30.nu.315*

Inſtru-

Inſtrumenti pars eſt publicatio. *cap.39. nu.207.*

contra Inſtrumentum, ſi ſtatuto caueatur, vt nulla poſſit opponi exceptio, poterit tamen opponi, quod non ſit Inſtrumentum. *cap.24. num 51. & 53.*

Inſtrumenti probatio, cum ſit plena, & perfecta, non eliditur per probationem incertam, & dubiam. *cap.40.num.225.*

Inſtrumenti publicatio in dubio non præſumitur. *cap.39. nu 10.*

Inſtrumentum reputabitur falſum, ſi in nullo teſte ſubſtineatur cum inſtrumentum à teſtiũ fide firmetur *cap.42.num,353.*

Inſtrumentum ſi ſit falſum in vno ſubſtantiali eſt ſuſpectum in omnibus. *cap 40. nu.266.*

Inſtrumentum etiam falſum, probat cõtra producẽtem, quod procedit etiamſi vti tale pars aduerſa habuerit illud. *cap.58.num.236.*

Inſtrumentum, ſeu ſcripturam producens fatetur omnia in ea contenta eſſe vera. *cap.58. numer.218.* Quod procedit etiam, quoad ea, quæ contra producentem faciunt. *ibidem num.219. reliqua vide in verb. Scriptura producta.*

Interdictum, quorum bonorum, rationem, qui dicit ſolum eſſe, vt reprimatur audacia, errat. *cap.63 nu.161.*

In Interdicti, quorum bonorum conſtitutione, Prætor, etſi habuerit oculum ad reprimendã audaciam Legatariorum. *cap.63. numer.156.* Tamen creditur id etiam feciſſe, ob quartam falcidiæ detrahendam ab hærede. *ibidem. numer.157.*

Interdictum, quorum bonorum, quare detur legatarijs. *cap 63.num.159. & 160.*

Intellectus deficit deficiẽte corpore, & ſine corpore intellectus nihil operatur. *cap.19.n 694.*

Intellectus ſine corpore nihil agit. *cap.43.nu 54.*

INTERESSE.

Intereſſe deditus, ſi quis non reperiatur inter magna miracula id deſcribi poteſt. *in prælud. num.691.*

Intereſſe, qui eſt viduus, inter Angelos referri poteſt. *in præludio nu 691.*

Intereſſe deditus quilibet præſumitur, ac etiam auaritia delectatur. *in præludio. numer.688.*

Intereſſe ſcelerata illa beſtia, mortales excæcat. *cap 75.nu.110.*

Intereſſe eſt illud ens tranſcendẽtale, quod vbique reperitur. *in præludio num.698.*

Intereſſe dicitur certum, & indubitatum, quando de proximo conſtare poteſt. *cap. 83. numer.186. & 187.*

Intereſſe, ſi quis non habeat in cauſa, & ſic experiatur ſine actione, ei clauduntur fores iudiciales. *cap 88.nu.154.*

Intereſſe eſt illud diabolicum toxicum, quo facile mens humana venenata remanet. *in præludio num.433.*

Intereſſe habetur fere pro Idolo vniuerſali. *in præludio.num.684.*

Intereſſe eſt fomentum omnium diſcordiarum. *in præludio.num.434.*

INTERPRETATIO.

Interpretatio illa legum non eſt admittẽda, quæ eſt contra mentem expreſſam legiſlatoris. *cap.20. numer.31,*

Interpretatio benignior in dubio eſt ſequenda, & id non ſolum iuſtiùs eſt, quam tutius. *cap.1. num.*

Interpretatio latiſſima eſt facienda, quando agitur de relictis ad pias cauſas. *cap.5.nu.51.*

Interpretationi non eſt locus, quando res eſt clara, etiam non obſtante fauore piæ cauſæ *cap.5.num.74.*

Interpretatio, quę tendit ad ſubſtinendum actũ, eſt omnium interpretationũ Regina. *cap.42. numer.371.*

Interpretatio benigna in obligationibus eſt ſumenda. *cap.18 num.550.*

Interrogatus de re grauiſſima, ſi diuerſum reſpondeat, & nihil ſignificans, non præſumitur ſanæ mentis *cap.6. numer.203.*

Inutiliter factum, non impedit vtiliter fieri. *cap. 67.num.12.*

Iram ſupremi Iudicis, ſi quis placare deſiderat, quid omnium potentius ſit *in præludio.nu.141.*

Iſraelitæ, dum reedificabant Templum Hieroſolymitanum, timore Samaritanorum, eis inſidiantium quid faciebant, *cap.100.nu.488.*

Iteratio actus, oſtendit mentis deliberationem. *cap 91. numer.46.*

Iudæus de modico factus Chriſtianus nõ poteſt ad ordines ſacros promoueri, ſed aliquod tempus debet prius currere. *cap.15. nu.236.*

IVDEX.

Iudex plus charitate, quàm poteſtate vti debet. *cap 18.num.556.*

Iudex debet libellum contra veritatem dictatũ dentibus lacerare. *cap 88.nu.149.*

Iudex, ſi non repellat actorem venientem ad iudicium ſine actione, & id ei conſtet ex actis tenetur parti in ſindicatu. *c.88.nu.152. & 153.*

Iudices cauti ſint in examinando teſtes deponentes ſuper perfectione teſtamenti. *cap. 8. num.376.*

Iudices ſint valde cauti, in admittendis conſenſibus per nutus, & ſigna. quia eſt materia ſatis fallax, & periculoſa *cap.49.num.496.* Et ad quid ſedulo debeat animaduertere. *cap.49. numer 498 499.500 & 501.*

Iudex debet eſſe cautus, ne decipiatur, fingendo ſe delinquẽtes furioſos, ne puniantur. *cap.18. numer 607.* Et refertur caſus quod contingit Ioſeph Ludouico dum erat Commiſſarius in arce Spoletana. *cap.18.numer.608. & 609.*

Iudex ſine iuriſdictione dicitur procedere, dum contra hæredem durante termino ad conficiendum inuentarium, procedit. *cap 62.n.67.*

Iudex poteſt calumnioſè agentem non audire, & ſurda aure pertranſire. *cap.88 num.145*

Iudex debet ſemper animaduertere, quid eſt veriſimilius. *cap.42 num 364.*

Iudicis manus numquam Ius ligauit, quoad dãdã, vel detrahendã fidem teſtibus. *c.42.n.366.*

Iudex quidam abſoluit paſtorem ouium, qui vectigal non ſoluit, eò quia eum iudicauit ſu rioſum, quia aliud reſponſum non dabat, niſi ſibilare, *cap.16.nu.401*. Quale conſilium habuit paſtor à quodam Aduocato cauto, ſed paſtor eum poſtea decepit, & quomòdo. *ibid. num* 404.

Iudex aliud in corde gerat, & aliud ſimulet, vti faciunt Bononienſes *in prælud nu.*267.

Iudex, ſi declaret, quem eſſe debitorem, cenſetur eum condemnare ad ſoluendum debitum. *cap.91.nu.89.numer* 217.

Iudex, ſi pronunciet, Titium furtum commiſiſſe ex hoc cenſetur eum condemnare ad pœnam ſtatuti punientis furtum. *cap* 89.*num.*218.

Iudices auaritiæ intuitu, aut differunt, aut peruertunt iudicium. *in prælud.nu.*554.

Iudex, quando ex circumſtantijs facti, ſuſpicatur quod in donatione interuenerit fraus, vel dolus. *cap.93.nu.*148. Tunc ante admiſſionem inſinuationis quid facere debeat. *ibidem.numer* 149.150.*&* 151.

Iudices nonnulli iniqui reperiuntur, qui innocentium iuſtitiam lædunt *cap.2. nu.*164.

Iudici regulariter non creditur, & maximè in materia teſtamentaria, fraudibus valde obnoxia. *cap.2.nu.*164 *&* 165.

Iudex pecunia corruptus timet in aperto iuſtitiam violare. *in prælud.nu.*143.

Iudex ſi recuſet admittere exceptiones incontinenti probandas aduerſus ſententiam, poteſt ab eo appellari. *cap* 83.*numer.*112.

Iudex reijciendo legitimas exceptiones dicitur excedere ſuas facultates. *cap.*83. *numer.*213.

coram Iudice, ea, quæ fiunt, metus, & dolus abeſſe præſumitur. *cap* 93 *num* 164.

Iudices ſequentes opinionem Bart. de qua in l. vtrum. ff. de patricid. ſunt homicidæ. *cap.*52. *num.*172.

Iudex quidam de Monte Pulciano reuocauit donationem factam vltra libras trecentas, quatenus excederet ſummã viginti quinque librarum. *cap.*91.*nu.*17.*&* 18.

Iudici, ſi superueniat cœcitas, non eſt remouendus ab Officio, ne afflictio addatur afflicto. *cap.*90.*num.*300.

Iudex nõ dicitur aliquid fruſtra facere, ſi id tendat ad inquirẽdam veritatem. *cap.*31.*nu.*639. *&* 657.

Iudex ex æquitate poteſt cogere reum ad ſcribendum, vt notitia eius manus habeatur. *cap.*31.*nu.*640.

Iudici, ſi petatur, vt admittat probationem per comparationem literarum, quid debet conſtare. *cap.*31. *numer.*506.

Iudex in comparatione literarum, quando non interuenit vti peritus, & tunc duo periti debent interuenire. *cap.*32 *nu.*695.

Iudex, dum ipſe vult, poteſt deuenire ad comparationem literarum abſque peritis, cum id ab eius arbitrio pendeat. *cap.* 32. *numer.*674.

Iudex tutius agit circa comparationem literarum, ſi adhibeat ſaltem duos peritos. *cap.*32. *numer.*675.

Iudex, tunc non poteſt cogere reum ad ſcribendum ad effectum, vt fiat comparatio literarũ ſi poſtea ea probatio nihil releuaret. *cap.*31. *numer.* 658.

Iudex ex improuiſo poteſt cogere partẽ ad ſcribendum, quando alia ſcriptura non poteſt haberi ad faciendam ſcripturarum comparationem. *cap.*31.*num.*636.

Iudex, tunc fortius poteſt reum, ad ſcribendum, cogere, ad effectum de quo, hic, quando ſumus in criminalibus. *cap.*31.*num.*660.*&* 661. Et hoc de communi obſeruãtia omnium Criminaliſtarum. *ibidem num.*662.

Iudex, quibus bene perpenſis, poterit admittere probationem per comparationem literarum. *cap.*30 *numer.*520.

Iudex antequam permittat, vt deueniatur ad comparationem literarũ debet facere, vt pars petens eam, non ſolum iuret de calumnia. *cap.* 30. *numer.*521. Sed etiam iterum iuret, quod ipſe eſt ſpoliatus omni alia probatione, & quod ſuper hoc nihil doloſè commiſerit. *ibidem.nu.*522.

Iudex tunc tenetur deferre iuramentum parti petenti comparationem literarum, ſi ipſe Iudex id putauerit. *cap.*30 *num* 590.591.*& ſeq.*

Iudex, dum inſinuatur donatio coram eo, non poteſt impedire eam, dum libera volũtas donantis non controuertitur. *cap.*93.*nu.*153.

Iudex aſſiſtendo inſinuationi donationis debet inquirere ſtatutum, & conditionem donantis, & qua cauſa mouetur ad donandum. *cap.*93. *numer.* 157.

Iudex prudens præter dolum, & liberam voluntatem, aliud curioſè non requirit, dum corã eo fit inſinuatio. *cap.*93.*num.*158.

Iudex nõ poteſt ſine cauſa impedire inſinuationem, etſi id faciat. facit litem ſuam, & in quo condemnetur. *cap* 93 *num.*159.

Iudicis ſola præſentia non ſufficit in inſinuatione, ſed debet conſtare de eius mandato, vt ponatur donatio apud acta *cap.*93 *nu.*161.

Iudices in declaranda dementia teſtantium valde circumſpecti ſint, & non ita facilè omnibus credant. *cap.*16.*num.*460.

Iudici, qui dat vnam gallinam dat cum intentione, vt ab eo extorqueat bouem. *in prælud. num.*150.

Iudex, vt iuſtè iudicet, debet ſe ſpoliare omni affectu. *in prælud nu.*161.

Iudex ex diuerſis animi motus, & varijs circũſtantijs deuenit ad perfectam probationem. *cap.*28.*num.*398.

Iudex extra ſuum territorium non poteſt facere decretum de citando aliquem. *cap* 3. *nu* 258.

Iudex in ſuo territorio faciens decretum de citando aliquem, illud poteſt exequi etiam in alieno territorio. *cap.*3.*num.*259.

Iudex dando immiſſionem hæredi, debet ſequi primam apparentiam teſtamenti, *c* 39 *n.*161.

Iudex animarum non minus eſt, quàm Index temporalis. cap.35.num.160.

à Iudicis arbitrio pendet releuãtia probationis. cap.28.numer.401.

Iudex dum remouet tutores à tutela poteſt ſibi bene viſos eligere, excluſis agnatis. cap 85. nu.15. Nam eodem Iudicis miniſterio debet vtrumque fieri. ibidem.numer.16.18.& 19.

Iudex ex officio de iure poteſt procedere ſuper quocumque delicto. cap 23. numer.93.

Iudex iuſtè pronunciat, venditionis contractum eſt validum, & tamen ille, ad cuius fauorem pronunciatur, non poteſt eſſe tutus in conſcientia. cap 59 num 266.

Iudex debet indulgere reo ad mortem condemnato, vt poſſit confiteri ſua peccata. cap.18. num.566.& 593.

Iudex in iudicando non poteſt recedere à communi opinione cap.42. num.376.

Iudex quod quis ſit in cauſa propria, vel quod quis poſſit ad ſui fauorem authorizare, regulariter eſt prohibitum.cap.76.num.275.

Iudex, vel accuſator, vel teſtis non poteſt eſſe ſui inimici, qui poſt modicum tempus eſt reconciliatus. cap.15. num.228.

Iudici ſi mandetur, vt inquirat de aliquo delicto, ſiſuper quo aliàs poteſt cognoſcere, ad quid deſeruiet talis commiſſio, ne aliàs ſit de vento. cap.4.nu.355.

Iudex ſi videat actorem ſine actione experiri, & id ex actis reſultet eum debet ab agendo repellere, nemine petente.cap.88. num.147.

Iudex non poteſt annullare probationem factã per propriam confeſſionem. cap.22. nu.22.

Iudex iuſtè iudicat, teſtamentum eſſe nullum ſi careat ſolemnitatibus debitis,cap.59. nu.262.

Iudices ſæpe coguntur ſuſcipere inanes labores, & id vel auaritia partium, vel facilitate Aduocatorum. cap.88. nu.135.

Iudex ſuper atteſtationibus Medicorum an vulnus ſit lœthale necne, quid ſedulò conſiderare debeat. in prælud.nu.509.& 510.

pro Iudicis decreto præſumitur. cap.16. nu.438.

Iudex Laicus capiendo clericum, de facto reuocare debet, quod de facto fecit. cap.57. numer.154. Quod procedit etiãſi Clericus fuerit citatus, & condemnatus,in contumaciam, vel ſi conſenſerit in iuriſdictionem Laicalem. ibidem.nu.157.

Iudices Laici, dum plures delinquentes capere fecerunt,ſi inter eos adſint clerici, ſolent dicere remittimus clericos,& retinemus laicos, cap.57.numer.195.197.198.& 199.

Index Laicus,quando poſſit iudicare laicos, qui ſimul deliquerunt cum clerico. cap.57.n. 202. 203.& ſeq.

Iudex Laicus etiam in his, quæ veniunt Incidẽter contra Clericos, non habet poteſtatem. in prælud nu.248.

Iudex,vt det immiſſionem hæredi ſcripto in teſtamento ſat eſt ſolam teſtamenti apparentiã ſequi. cap.39. numer.159.& 162.

Iudex auarus nihil putat honeſtum, quod pecunia eſt vacuum. & mediantibus muneribus omnia putat poſſe fieri, in prælud.numer.171. & refertur caſus de quadam muliere litigante, quæ vnxit manum Iudicis. ibidem.nu.172.

Iudex quidam dum informaretur, cum à ſomno captus fuiſſet, & cum eſſet excitatus à Notario, vt ſententiam proferret, quid reſpondit. cap.91.nu.20.

Iudex, qui iuſtitiam omnibus illibatè miniſtrat, laude æterna dignus eſt. in prælud num.207.

Iudex,quæ munera licitè capere poſſit.in prælud. num.208.

Iudex cæleſtis licitè per manus pauperũ poteſt, abſque vllo timore,muneribus flecti, ſeu placari.in prælud.nu.209.210.211.& ſeq.

Iudex Cœleſtis licitè, & abſque vllo timore muneribus placari poteſt,& quomodo.in prælud. num.213.

Iudex, qui donum recepit ab aliqua parte, ab altera poteſt vti ſuſpectus recuſari.in prælud. num.190.

Iudex pecuniam accipiens, vt litem finiat ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè,tenetur pœna.l.Iul.repetũd. in prælud. numer 191.

Iudex pecuniam accipiens, vt ad mortem condemnet innocentem, capite punitur. in prælud.num.193.

Iudex pecunia corruptus, ſi innocentem condemnet, vel abſoluat nocentem, tenetur pœna confiſcationis bonorum.in prælud.nu.194. & 195.

Iudicem donis corrumpens, punitur pœna arbitraria,& præſertim in amiſsione cauſæ.in prælud.num.196.& 197.

Iudicem etiam tentans corrumpere puniendus eſt. in prælud.num.196.

Iudices quidam capite fuerunt puniti, non quia munera receperunt, ſed quia ea non recuſarunt. in prælud num.178.

Iudex à Carolo I. Rege Neapolis iuſſus fuit ſuſpendi,quia homicidam ad manus truncationem ſolum condemnauit. in prælud. nu.178. & egregium factum cuiuſdam Prætoris narratur. ibidem.nu.179.

Iudices illi verè extollendi ſunt, qui ab omni munere excutiunt manus ſuas. in prælud. numer 146.

Iudex,qui excutit manus ſuas ab omni munere in Cathalogo Sãctorum aſcribi poteſt. in prælud.num.147.

Iudicum ſimulacra in publico ponebantur ſine manibus. in prælud.nu.148.

Iudex malus,qui quaſi coluber tortuoſus eſt pro libito leges intorquet. in prælud.nu.575.

Indices æqui ſplendidiſsimis titulis ornandi ſũt. ibidem.numer.576.

Iudices recti ſimulacra DEI dicũtur. ibidem. numer.576.

Iudicare tribuitur DEO. ibidem.num.576.

Iudices dicuntur etiam Dij. ibidem.num.577.

Iudices ne munera, accipiant in pluribus locis

ſtatuit

ſtatuit ſacra Scriptura. *in prælud. numer.* 183. & *nu.* 184.

Iudices non ſolùm debent eſſe non auari, verum tales, vt odio inteſtino proſequantur auaritiã. *in prælud. nu.* 558. & 559.

Iudex munus accipiens, ſiue pro dante, ſiue contra, ſententiam tulerit, ſemper notabitur. *in prælud. nu.* 201.

Iudex munus ſuſcipiens, ſi totus Mundus venire, non poſſet credere, quod Iudex danti non ſit fauorabilis *in prælud. nu.* 201.

Iudices, qui aliquo reſpectu, vel ſuſpecto humano iniquè iudicant, horrendum committunt peccatum. *in prælud nu.* 565.

Iudex, quando accipit munera, optimum eſt ſignum pro victoria cauſæ. *in prælud, nu.* 142.

Iudex, qui accepit munera ſtudendo ſemper inclinabit pro parte, quæ munera dedit. *in prælud. num.* 142.

Iudicis mali, quamuis DEVM verbis fateantur, factis verò negant, & quod peius eſt inducũt alios ad hoc. *cap.* 16. *numer.* 560.

Iudex ab auro expugnatus, redditur plumbeus. *in prælud. nu,* 165.

Iudex auro corruptus eſt alter Iudas, hominibus expoſitus, ſubſanandus, & conculcandus. *in prælud. nu.* 166.

Iudex, ſecundum leges 12. Tabul. ſi ob rem iudicandam pecuniam accipiebant, occidebatur. *in prælud nu.* 176.

Iudices mali, nihil aliud præ oculis habent, quã proprium maledictum intereſſe. *cap.* 18. *numer.* 559.

ob Iudices malos Chriſtiana pietas frigeſcit. *ibidem num.* 559.

apud Iudices munera ſuſcipientes non eſt ita palpabilis iuſtitia, ſicut pecunia. *in prælud. numer.* 180.

in Iudices, qui eligendi ſunt. *in prælud nu.* 557.

Iudicandi munus eſt ſatis ſuperque res periculoſa, maximè ſi perſcrutentur text. in cap. 72. in Apocaliſ. *in prælud. nu.* 573.

I V D I C I V M.

Iudicium mouere differens, quod iam antea mouere poterat præſumitur fouere malam cauſam. *in prælud. nu.* 243.

Iudicium, qui refugit de ſua iuſtitia diffidere præſumitur. *in prælud. nu.* 249.

in Iudicio nemo ſine actione poteſt experiri, quod procedit, vt nec actio ſuperueniens ei proſit. declara vt hic. *cap.* 88 *nu.* 143.

Iudicium omne requirit tres perſonas, actoris, Iudicis, & rei. *cap.* 61. *nu.* 8.

Iudicium iuſtum, quatuor peruertere ſolent, inter qua præcipua eſt cupiditas. *in prælud. numer.* 549.

Iudicium, & animi intellectus à quo remouetur, remouetur etiam conſenſus, & voluntas. *cap.* 17. *numer.* 470.

Iudicio ſortis, ea negotia ſunt committenda, in quibus non valet ingenium humanũ. *cap.* 79. *num.* 448.

Iudicium extremum, ſeu finale eſt valde potens ad incutiendum terrorem iniquis. *in prælud. num.* 380.

Iudicij finalis diſcurſus, ſic homines olim deterrebat, vt præ timore quaſi areſcebant *in prælud. num.* 381. Ideoque M. Aur. Imp. vetuit, ſub pœna relegationis in inſulas, tales diſcurſus. *ibidem. num.* 381.

S. Iuo Cauſidicorum Patronus, poſtquam ad Cœlum peruenit, ſcalas attraxit, & hactenus nullus eorum amplius ad Cœlum peruenit. *in prælud. num.* 604. Sed hoc potius iocoſum, quàm verum dictum exiſtimatur, vtinam pro multis id non eſſet verum. *ibid. nu.* 605. & 606.

I V R A M E N T V M.

Iuramentum quatuor concurrentibus requiſitis, eſt omnino ſeruandum. *cap.* 96. *nu.* 252.

Primum, quod ſine diſpẽdio ſalutis æternæ poſſit obſeruari. *ibidem. num,* 253.

Secundum, quod non ſit contra publicam vtilitatem principaliter. *ibidem. nu.* 254.

Tertium, quod nõ tendat in præiudicium tertij. *ibidem. num.* 255.

Quartum, quod non ſit contra bonos mores Canonicos. *ibidem. num.* 256.

Iuramentum ſequitur naturam contractus, vbi apponitur. *cap,* 95. *num.* 215.

Iuramentum in donatione facta abſenti non ſupplet defectum acceptationis requiſitæ ad effectum acquiſitionis realis, & hypotecariæ. *cap.* 91. *nu.* 57.

ad Iuramentum Lex Ciuilis non extendit ſuam fictionem, & poteſtatem. *cap.* 96. *numer* 275.

Iuramentum, cum ſit res ſpiritualis, ſuper eo, Lex Ciuilis quidquam non poteſt ſtatuere. *cap.* 96 *numer,* 275.

in Iuramenti materia, in vtroque foro eſt ſeruãdum ius Canonicum. *cap.* 96. *num.* 276.

Iuramentum non operatur vltra voluntatem, & conſenſum iurantis. *cap* 60. *numer.* 373.

in Iuramentis requiritur, vt ea, quæ iurantur nominatim, & ſpecialiter exprimantur, vel mente concipiantur. *cap* 37. *num.* 62.

Iuramentum non operatur effectum aliquem, quando non habuit formalem expreſſionem, quam debet habere, *cap.* 37. *nu.* 63.

ad Iuramentum, nec ad periurium, quando quis non teneatur. *cap.* 37. *nu.* 64.

Iuramentum, vt valeat, non debet fieri per relationem ad aliud iuramentum. *cap.* 37 *nu.* 65.

Iuramentum deferens parti, nonnulli ſolent dicere, *Io la robba, e tu l'anima. cap.* 30. *nu.* 538.

Iurans aliquid facere, dum eſt Cardinalis, factus Papa poteſt contrauenire. *cap.* 3 *num.* 279. & præſumitur iuſta cauſa recedere à iuramẽto. *ibidem. nu.* 280.

Iuramentum non auget diſpoſitiones, quibus adijcitur, ſed tantum addit religionis vinculum. *cap.* 95. *num* 228.

Iuramentum, quatenus quis vellit, vt augeat obligationem, qualiter id intelligatur. *cap.* 95. *numer.* 229.

Iuramenti natura, dum eſt fortius aliquid ligare, non poterit ligare, quod non eſt. *cap.95. num.*130.

Iuramentum comparatur naturæ planetæ Mercurij, qui ſecundum naturam planetarum in quorum domo reperitur, aſſumit naturam. *cap.95.numer.*217.

Iuramentum ſupplet defectus ſolemnitatum. *cap.96. num.*269.

Iuramentum, ſi apponatur in contractu, in quo nulla eſt ſubſtantia, tunc iuramentum nihil operatur. *cap.95 num.*218.

Iuramenta quæ carent conſenſu, non ſunt obligatoria. *cap 95.num* 222 *&* 224.

Iuramentum non confirmat, quod non reperit confirmabile. *cap 95.num.*225 *&* 227.

Iuramentum licet ſuppleat defectum ſolemnitatum non tamen ſupplet ſubſtantiam, & conſenſum. *cap.95 nu.*226.

Iuramentum paulò ante, vel paulò poſt ſententiam præſtitum, perinde eſt, ac ſi in ipſa ſẽtẽtiæ prolatione eſſet præſtitum. *cap* 83. *nu.*216.

Iuramentum habitum pro præſtito cum verè nõ dicatur præſtitum, eius tranſgreſſor non dicitur periurus. *cap* 100.*nu.*440.

Iuramentum non immutat diſpoſitionem iuris communis, quamuis violantes ſint periurij. *cap.77.num.*287.

Iuramenti abſolutio non eſt petenda quoties datur de defectu conſenſus in contractu facto, *cap* 95. *numer.*211.

Iuramentum in contractu appoſitum, non validat eum, ſi conſenſus in præſtitus totaliter à iure annullatur. *cap.95.numer.*212.

Iuramenti natura eſt, quod effectum nõ producat reſpectu tertij. *cap.*100.*numer.*444.

Iuramentum non ſupplet conſenſum, vbi ille nõ adeſt. *cap.95 nu.*213.

ad Iuramentum infringendum, non eſt conſiderabilis fauor publicus ſecundarius. *cap.96.numer.*280.

Iuramentum non operatur vltra voluntatem, & mentem iurantis. *cap.17.num* 469.

Iuramentum, quod non ſuppleat defectum inſinuationis, retroactis temporibus fuit communis. *cap.96,numer.*249.

Iuramentum ſupplet requiſitum inſinuationis, & hodie eſt verior opinio *cap.96. numer.*250.

Iuramentum vbi adeſt in donatione, non requiritur inſinuatio, quæ opinio eſt retinenda fauore religionis *cap.96 numer.*251.

Iuramentum non poteſt ſupplere defectum inſinuationis, quia iſta eſt de forma ſubſtantiali donationis, & an id ſit verum. *cap.96.num.*278.

Iuramentum ſupplet defectum inſinuationis, quia non eſt de iure publico *cap.96. nu.*284.

Iuramentum, quod ſuppleat defectum inſinuationis, eſt opinio ab omnibus hodie canonizata *cap.96.nu.*285.*&* 286.

Iuramentum, quod ſuppleat defectum inſinuationis eſt opinio verior, & cõmunior. *cap* 100. *numer.*429. *&* 430.

Iuramentum generale, tunc multò minus ſupplet defectum inſinuationis donationis, dum ex forma ſtatuti iuramẽtum habetur pro appoſito. *cap.*100.*num.*438.*&* 439.

Iuramentum, quod ſuppleat defectum inſinuationis, tenent diuerſa Orbis Tribunaila. *cap.* 100. *nu.*426.

Iuramentum in defectu inſinuationis donationis vltra legitimam ſummam, non extra conſenſum, ſed ſecundum conſenſum operatur. *cap.69.numer.*270.

Iuramentum calumniæ petitum, ſi nõ præſtetur facit corruere omnia acta, vna cum ſententia. *cap.*30.*nu.*569.

Iuramentum præſtandum à petente comparationem literarum, cum ſit eſſentiale, an iunabit allegare, quod nõ fuit petitum ab aduerſario, *cap.*30.*nu.*573.582.583.*&* 584.

Iuramentum calumniæ, ſi à parte non petatur, & omittatur, quare non vitiet proceſſum *cap* 30.*nu* 559.

Iuramentum calumniæ in tantum eſt de forma ſubſtantiali iudicij in quantum à parte petatur, aliàs non. *cap* 30.*nu.*560 561.*&* 563.

Iuramentum calumniæ malitioſus reus ſemper petit in reſponſione ad libellum, & quare. *cap.*30.*numer.*565.

Iurantes de calumnia, potius iurant de ea committenda, quàm vitanda *cap.30.nu.*537.

Iuramentum calumniæ, ideo per ſtatuta nõ poſſunt remitti, quia eſſet contra fauorem publicum, & quare. *cap.*30.*numer.*534.

Iuramentum calumniæ melius eſſet, vt ex toto à iudicijs tolleretur, vt euitarentur periuria. *cap.*30 *num.*535.

Iuramentum calumniæ, hodie non æſtimatur vno obulo. *cap.*30. *numer.*536.

Iuramentum calumniæ, quamuis ſit adeo neceſſarium, & de forma, & nihilominus, ſi non præſtetur, dum non fuit petitum, non vitiat proceſſum. *cap.*30.*num.*529.

Iuramentum calumniæ licet non poſſit remitti expreſsè, tacitè tamen poteſt. *cap.*30.*nu.*540. 539.558. *&* 559.

Iuramentum calumniæ, & iuramentum præſtandum ante comparationem literarum ambo ſunt de forma, & ſubſtantia iudicij. *cap.* 30 *numer.*541.

Iuramentum calumniæ ſi omittatur reddit proceſſum ipſo iure nullum. *cap* 30. *num.*530.

Iuramentum calumniæ non eſt de ſubſtantia ordinis iudiciarij, cum ab initio non eſt neceſſè, vt præſtetur. *cap.*30.*num.*453. *&* 554.

Iuramentum calumniæ in qualibet parte iudicij, & in qualibet inſtãtia poteſt præſtari ante ſententiam. *cap.*30 *nu.*555.

Iuramentum calumniæ ſat eſt, vt etiam in terminis ſubſtãtialibus ſeruetur cum inter alios terminos iſte numeretur. *cap* 30.*nu* 556.

Iuramenti calumniæ omiſſio proſternit vires etiã potentiſſimas obligationis Cameralis. *cap* 30. *numer.*531 *&* 532.

Iura-

Digitized by Google

Iuramentum calumniæ eſt de ſubſtantia iudicij. *cap* 30.*nu* 529.

non Iurare, ſi quis iuran't, tamen tenetur iurare de calumnia, dum pars id petiit, *cap.* 30. *numer.* 567.

Iuramentum partis, quando eſt locus comparationi literarum, quod ipſe non habet aliam probationem;eſt adeo neceſſarium,vt eo non præſtito,nihil fit. *cap.* 30. *nu.* 524 525. & 528.

Iuramentum parti petenti comparationem literarum, ſi ipſe Index id putauerit, tunc Iudex tenetur deferre. *cap.*30.*num.*590. declara vt *num.* 591.

Iuramentum præſtandum à petente comparationem literarũ, quod ab initio illud debeat præſtari ex quo colligatur *cap.* 30. *num.*577.

Iuramentum in comparatione literarum, quod pars non habet aliam probationem, an tunc annullet talem comparationem, ſi ab altera parte illud non fuit petitum. *cap.* 30.*num.*528.

Iuriſconſulti prætereunt, quæ rarò contingunt. *in prælud nu.*697.

Iuriſconſulti officium eſt,iuſtum ab iniuſto, falſum à vero diſcernere. *in prælud.nu.*655.

Iuriſperiti Antiſtites in templo iuſtitiæ Sacerdotes appellantur. *in prælud nu.*203.

Iuriſperiti etiam aliquando per verbum, fortè, ſoliti ſunt decidere *cap.*26 *num.*282.

Iuris dolores aptiùs nonnulli vocari poſſunt, quàm Doctores *in prælud nu.*23.

Iuriſdictiones diſtinctæ ſunt, & hoc tàm in ciuilibus, quàm in criminalibus. *cap* 57. *num.* 295.

Iuriſdictio, quando alicui non dicatur commiſſa; ſed potius certum miniſterium,*cap.*49.*numer* 486.

I V S.

Ius naturale,quale in diſpoſitionibus pijs attenditur, ſpernit iuris ſolemnitates, quando cõſtat. de nuda veritate etiam ex coniecturis habita.*cap.* 11.*numer* 631.& 632.

Ius naturale gentium, & non ciuile attenditur in cauſis pijs, *cap.*51.*numer.*112.

Iuris naturalis ea, quæ ſunt, non poſſunt tolli lege humana *cap.*10 *numer* 600 601.& 602.

de Iure naturali ea quæ ſunt, vlla lege, nec moribus, aut priuilegijs, ſiue hominum diſpoſitionibus, poſſunt tolli, *cap.*10 *num.*

Ius naturale immutabile eſt, & inter omnia iura primatum obtinet. *cap.*74. *num.*138.

Iuris Canonici finis, & ſcopus eſt animarum ſaluti proſpicere. & quantum in ſe eſt arcere peccata. *cap* 77 *nu.*314.

Ius Canonicum,& ius Ciuile potius inter ſe cõcordanda ſunt, quam inter ea inducere diſcordiam. *cap.* 53. *num* 197.

inter Ius Canonicum, & ius ciuile quando adeſt diſcrepantia, tunc in terris Eccleſiæ ſeruandũ eſt ius Canonicum,*cap.*33. *num.*27 Etiam inter Laicos,& in vtroque foro. *ibid nu* 28.

Ius Canonicum licet defendat confugientes ad Eccleſiam,non tamen vult vt remaneant impuniti. *cap.*3.*num.*263; Et omnino iuſtitia pereat, ſaltem eo modo,quo fieri poteſt.*ibidem. num.*264.

Iura canonica permittũt tamquam validas electiones de digno,omiſſo digniori, tamquam bene, & ſine peccato factas. *cap.*77.*nu.*321.

Ius Canonicum diſpoſuit, quod duo teſtes ſufficerent tantum in teſtamentis pijs, ſed circa reuocationem nihil diſpoſuit. & ſic ſtandum iuri communi circa hoc. *cap.*11.*nu.*648.

Ius Canonicum animabus vinculum inijceret, & peccandi anſam electoribus traderet, dum permittit eis eligere dignum omiſſo digniori, cum dignius ſit eligendum. *cap.*77 *nu.*318.

Ius Canonicum, quantum poteſt dirigit humanas actiones ad æternã beatitudinem. *cap.*77. *numer.*316.

Iura Canonica abſurdum eſt,velle aſſerere,aſſẽtire peccatis.*cap.*77.*numer.*317.

Ius Ciuile denegando alimenta ſpurijs cum repugnet id iure naturali, in hoc fuit inciuile. Vnde in hoc æquitas Canonica, quæ contrarium ſtatuit vbique locorum eſt ſeruanda. *cap* 74 *num.*131.

Ius Ciuile, ſi expreſsè reperiatur correctum per Ius Canonicum, tunc ceſſat Statutum Vrbis lib 1 cap 41. *cap.*24 *nu.*82.

Ius Ciuile renuit ſe intromittere inter patrem, & filium,mediante rigoroſa illa teſtamentorũ ſolemnitate. *cap.*25 *nu* 112. 113.145. & 146. Ideoque pacato animo id remiſit ad merum ius naturale.*ibid.n.*112.

Ius Ciuile ſilet in materia ſpirituali.*cap.*34.*n.*81.

Ius Ciuile,quo ad diſpoſitiones pias perinde eſt, ac ſi non eſſet aſſer.*cap.*9 *numer.*450.

Iura Ciuilia nullatenus in teſtamentis pijs ſolemnitatem aliquam remiſerunt. *cap.*4. *numer.*288.

Ius Ciuile dum contradicit Iuri Canonico ſi adſit Statutum in Terris Eccleſiæ, vt tunc ſeruetur ius Ciuile,an valeat,*c.*33 *nu.*29. & 30.

Ius Ciuile, quo ad diſpoſita ad pias cauſas perinde eſt,ac ſi non eſſet ſcriptũ.*c.*20 *n.*19.*et* 61.

Iura excogitata ad euitandas fraudes, & falſitates non ſunt ita facilè euertenda. *cap* 39. *num.*158.

Iura anxie inſiſtunt, ne quis pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus decedat. *cap.* 10. *numer.*583 & 584.

Iura multa priuilegia contulerunt cauſis pijs, ſed non illud,quod legata pia deberentur, nõ adita hæreditate *cap.*61.*num.*14. & 15.

Ius, quando eſt in nomine, tunc diſputatio pertinacibus, eſt relinquenda.*cap.*50.*nu.*46.

in Iure omnia ſatis in peius ruunt. *ibid num.*46.

Iuris correctio in quantum fieri poteſt euitanda eſt. *cap.*55. *nu.*26.

Iuris correctio potius eſt admittẽda, quàm verba ſtent ieiunia, aridaque. *cap.*36.*nu.*214.

Ius publicum nemo valet lædere. *cap.*90.*n.*317.

Iura, quare inſiſtant tàm anxiè,vt teſtator clarè nominet hæredem,& apertè teſtes illud percipiant, *cap.*43. *nu.*1.

Iuris

Iuris apices nullatenus attenduntur de iure Canonico. *cap.22.nu.59.*

Iura, quibus fraudibus obuiatur, ſunt publici iuris, & iuri publico non poteſt renunciari. *cap.37.numer.34.*

Iuris prudentiæ natura, quæ videatur eſſe. *in prælud.nu.7.*

Iura dum permittunt aliqua peccata, vt maiora mala euitentur, dicuntur Iura diſſimulatiua, non autem approbatiua. *cap 77.numer.338.*

Iura, & actiones non veniunt appellatione bonorum mobilium, & immobilium, ſed tertiam ſpeciem bonorum conſtituunt. *cap.71.nu.217.*

Iura aliquando inſurgunt contra homines inculpatæ vitæ. *cap.18 nu.629.*

de Iuris apicibus æquitas Canonica non curat. *cap.23.numer.113.*

Ius poſitiuum per aliud ius poſitiuum poteſt corrigi *cap.50.num.68.*

Iuri liberorum, circa titulum inſtitutionis, per cap. relatum. de teſtam. non fuit in totum derogatum, ſed tantum modificatum *cap.53.numer.227.*

Ius non formatum, impoſſibile eſt, vt poſſit trãſmitti ad hæredes. *cap 92.nu.91.*

ob Iuris præſumptionem, quis liberatur ab onere probationis *cap.53.num.194.*

Iuris congrui Bulla Greg. XIII. ceſſat quando non eſt ſimplex venditio, ſed mixta, veluti ſi fiat etiã ex cauſa gratitudinis. *cap.97 nu.537.*

Ius accreſcendi inductum eſt à lege ex tacita, & coniecturata mente teſtantium. *cap. 10. numer. 556* Ideoque videtur id poſſe ceſſare, quando conſtaret de contraria eius aperta voluntate. *ibidem.nu.557.*

Ius accreſcendi teſtator in inſtitutionibus directis tacitè non poterit prohibere, dum nec expreſsè id facere valet. *cap.10 nu 539.*

Ius accreſcendi, licet à iure proueniat ex tacita mente teſtantis, tamen etiam ab eo id quoq; ſancitum eſt, & quidem principaliter. *cap.10. numer.449. & 560.*

Ius accreſcendi inter cohæredes eſt introductũ de iure poſitiuo. *cap.53.n 225.*

Ius accreſcendi non intrat, quando quis aliquid capit de iure ſpeciali. *cap.55.num.33.*

Ius accreſcendi eſt introductum à iure, ne quis pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus decedat & iſta eſt veritas. *cap 53.num.226.*

Ius accreſcendi primariò, & immediatè procedit à lege. *cap.10 num.565.*

Ius quærendum facilius impeditur, quàm non tollatur ius quæſitum. *cap 30. nu.549.*

Ius redimendi domum, eſt quid diuerſum à domo *cap 10 num 572.*

Ius redimendi domum, cum tali pacto venditã, non cadit ſub Bulla Iuris congrui Greg. XIII. cum loquatur de domo. *cap.10.num.571.*

Iura non reſpiciunt mali miniſtri, ſed pecuniam. *cap 53.num.240.*

Iura præſcripta, habent ſuas tacitas acceſſiones. *cap.59.num.324.*

Iura occultantes, Leges odio proſequuntur, & præſumatur eos fouere malam cauſam. *in prælud.numer.250.*

IVSPATRONATVS.

Iuſpatronatus, eſt Eccleſiaſticum quando de bonis Eccleſiæ, beneficium eſt fundatum. *cap.56. num.75.*

Iuſpatronatus eſt Eccleſiaſticum, ſi à Laico donetur Eccleſiæ, aut ratione Eccleſiæ, alicui competat. *cap.56 nu.76.*

Iuſpatronatus Eccleſiaſticum ſubiacet regul. 8. hodie 9. Cancellar. ac alijs reſeruationibus Apoſtolicis. *cap.56.nu.77.*

Iuſpatronatus mixtum, ideſt partim Eccleſiaſticum, & partim laicale, propter talem communionẽ non cadit ſub reſeruationibus Apoſtolicis. *cap 56 num.78.85 & 135.*

Iuſpatronatus Laicale non comprehẽditur ſub regulis reſeruatorijs. *cap.59.num.79.*

Iuſpatronatus Laicale non comprehenditur ſub regulis reſeruatorijs, etiam in corpore iuris clauſis *cap.56.nu.79.*

Iuſpatronatus fundatum ab Epiſcopo mixtim de redditibus Eccleſiaſticis, & Laicalibus non cadit ſub reſeruationibus Apoſtolicis. *cap.56. num 145.*

Iuſpatronatus, ſi competat alicui Confraternitati Laicorum licet ea ſit annexa loco pio, ſeu Eccleſiæ, nihilominus iudicandum eſt laicale, & non Eccleſiaſticum, ad effectum excludendi reſeruationes. *cap 56. num. 147 & 148.*

Iuſpatronatus Eccleſiaſticum, quod non conſequitur ex ſe, quod non cadat ſub reſeruationibus Apoſtolicis, cõſequitur ex communione, cum patrono Laico, & ſic quando eſt mixtũ, *cap 56. numer. 86. & 112.*

Iuſpatronatus, quando eſt mixtum, ideo magis ſapere debet natura iuriſpatronatus Eccleſiaſtici, quàm Laicalis. *cap.56.num.87. & 113.*

Iuriſpatronatus fundatores in limine fundationis poſſunt apponere quaſcumque conditiones ſibi bene viſas, etiam contra ius commune. *cap.86.numer.67 & 68.*

Iuſpatronatus fundatores poſſunt apponere conditionem, vt poſſint præſentari ad illud etiam illi, qui habent aliud beneficium in eadem Eccleſia. *cap.86.num.69.*

Iuriſpatronatus fundator poteſt apponere conditionem, vt prædeceſſor in beneficio poſſit ſibi eligere ſucceſſorem, etiam nulla ſecuta Ordinarij inſtitutione. *cap.86.numer.70.*

Iuſpatronatus fundãs abſque reſeruatione præſentationis, nihilominus ei debetur, & ex effectu id cognoſcetur. *cap.100.nu.475. & 476.*

Iuſpatronatus relictum Eccleſiæ, licet cadat ſub reſeruationibus, tamen id debet intelligi ſi intuitu ipſius Eccleſiæ ſit relictum, ſecus ſi cõtemplatione alterius, vt hic. *cap.86.num.101.*

Iuſpatronatus relictum Eccleſiæ, quando non ſit Eccleſiaſticum. *cap.86.numer.102.*

Iuſpatronatus Eccleſiaſticum fundans cenſetur voluiſſe cadere ſub reſeruationibus, ſed hoc

procedit

procedit in dubio, ſecus ſi ſimus in claris. *cap.86.numer.*104. 105.*&* 106.

Iuſpatronatus Laicorum, ex benignitate Papæ non cadunt ſub reſeruationibus. *cap.86.numer.*107.

Iuſpatronatus, an ſit Eccleſiaſticum, vel laicale, attenditur perſona apud quam reperitur ius præſentandi. *cap.86.nu.91.*

Iuſpatronatus ſpectans ad Eccleſiaſticos cadit ſub regulis reſeruatorijs. *cap 86 nu.92.*

Iuriſpatronatus fundator, ſi roget Papam, vt ſicuti non derogat iuripatronatus reſeruato laicis, ita nec velit derogare reſeruato Eccleſiaſticis, talis petitio videtur iuſta. *cap.86. numer.98.& 113.*

Iuſpatronatus Laicorum, quod non comprehendantur ſub regulis reſeruatorijs, id procedit ex benignitate Apoſtolica. *cap 56.nu.* 83.

Iuſpatronatus mixtum, ſi comprehēderetur ſub reſeruationibus Apoſtolicis, id redundaret in damnum patronorum Laicorum. *cap.56. numer.144.*

Iuſpatronatus mixtum, tunc cenſetur Eccleſiaſticum ſi agatur de priuilegio patronorum. *cap.56.numer 90.*

Iuſpatronatus mixtum, quando dicatur ſapere naturam Laicalem. *cap.56.numer.91.*

Iuſpatronatus Eccleſiaſticum eſt magis dignum, quàm Laicale. *cap.56. nu.*80.

Iuriſpatronatus acquiſitioni, quæ rationes, ſiue cauſæ, videntur contrariæ. *cap.*100. *num.*478.

Iuſtinianus Imp. quare ſi vocatus fuit. *cap.50. numer.*47.

Iuſtinianus Imp. fuit fide catholicus, in operibus rectus, & in iudicijs iuſtus. *cap.63. numer.*170.

Iuſtinianus Imperator magnam fiduciam repoſitam habebat in precibus B. Virginis. *in præl. num.*79. Eique magnificentiſſimum Templum erexit, & tale, vt nullum aliud ei æquari potuit. *ibidem.num.*80.

Iuſtinianus Imp. centum poſt annos à S. Auguſtini tempore tulit legem de exhæredatione liberorum ex cauſa ingratitudinis. *cap.*21.*numer.*114.

I V S T I T I A.

Iuſtitiæ mater eſt veritas. *cap.*39. *num.*190.

Iuſtitia tamquam res, quæ non videtur, vilipenditur, & pecunia vti res viſibilis amplectitur. *in præl. nu.*180.

ad Iuſtitiā, qui erudiunt multos, fulgebunt quaſi ſtellæ. *in præl. num.*589.

Iuſtitiam vendere, & ſimoniam committere paria ſunt. *in præl. nu.*566.

Iuſtitiæ diſtributiuæ violatio inducit obligationem reſtituendi. *cap.77.nu.*308.

Iuſtitia eſt affectuum ſepultura. *in præl. n.*161.

Iuſtitia exulat, vbi affectus regnat. *in pr. nu.*161.

Iuſtitiam vendere grauius eſt, quàm committere ſimoniam. *in præl. nu.*567.

Iuſtitia dum audit voces munerum langueſcit, eorū clamore æquitas obſcuratur. *in pr. n.*172.

Iuſtitia vera eſt miſereri delinquentium, cum plenitudo virtutum ſit miſericordia. *cap.*18. *num.*539.

Iuſtus nimis quandoque in ſua iuſtitia perit. *cap.16.num.*158.

Iuſtitia, cum virgo pingatur, ideo vt talis Iuriſperiti eam tractare debent. *in præl. n.*204.

Iuſtitia cum virgo incorrupta ſit, ideoque Iudices animi incorrupti, & non conſtrupatæ voluntatis eſſe debent *in præl. nu.*105.

Iuſtitia eſt ſurda, & cœca, & quādo non. *in præl. nu.*167. Auro loquente nihil pollet, quæuis ratio. *ibidem.num.*167.

Iuſtitię veſtigium nullum eſt in eo corde, in quo auaritia habitaculum fecit. *in præl. nu.*550.

Iuſtitiam vendere longè grauius eſt, quàm vendere præbendam. *in præl. nu.*572.

I N V E N T A R I V M.

Inuentarium bonorum hæreditariorum an ſit ſolemniter factum, id videre, ſpectat ad Iudicem, non ad teſtes. *cap* 14.*num.*50.

Inuentarium, niſi fuerit completum intra tempus à iure præfixum, non releuat. *cap.62. numer.*80.

pro Inuentarij confectionis validitate inter alia requiſita numeratur aditio hæreditatis. *c.62. numer.*72.

Inuentario amiſſo, vt quis iuuetur, vltra amiſſionem, debet etiam docere, illud ſolemniter eſſe factum. *cap.*14. *numer.*47 Et ad hoc non iuuant teſtes aſſerentes confuſè, & ſimpliciter dicentes ſolemniter fuiſſe confectum, *ibidem. numer.*48.

ad Inuentarium conficiendum terminus datus, incipit currere ſecundum aliquos à die delatæ hæreditatis. *cap.62.nu.*69. Sed vera opinio eſt, quod à tempore aditionis hæreditatis incipiat currere. *ibidem.nu.*70.

Inuentarium non conficientes bonorum hæreditariorum, etiamſi id ignoranter prætermiſerint, tenentur de proprio, dum hæredicas ſat non eſt &c. *cap.*26.*num.*271.

Inuentarij beneficium cum fuerit inuentum ad obuiandum fraudibus, & cum in Eccleſia talis ſuſpicio ceſſet *cap.*1. *num.*81. Ideo, ſi illud non conficiat, nullatenus tenetur vltra vires hæreditarias, declara tamen. *ibid nu.*72.*&* 73.

Inuentarium dum eſt in fieri dilatoria duplex oritur hæredi. *cap.62.num.*58.

Iuuenes prodigi plures ad terminos liberalitatis ſe reſtringunt, ceſſante iuuenili calore. *in præl. num.*335.

L

L*Abor* mercede fit dulcis. *in præl. nu.*543.

Lacryma mitigant doloris, & mœroris acerbitatem. *cap.90.nu.*265.

Lacrymis expletur dolor, & egeritur. *ibidem.*

Lacrymæ tàm pro lætitia, quàm pro mœrore ſolent fluere. *cap.90.nu.*268.

Lacry-

magis, quando, & quo caſu debeat procedere. *cap.78.numer.381.& 382.*
Legatum libertatis, quod ſit pium, id negari nō poteſt. *cap.20.nu.56.*
Legatum libertatis licet ſit pium, non tamen relinquitur pro anima. *cap.20. nu.57.*
Legatum libertatis, quatenus dicatur pium. *cap.54.nu.255.*
Legatum libertatis, quatenus eſſe pium diceretur in eo, non Ius Ciuile, ſed Canonicum ſeruandum eſſet. *cap.54.nu.256.*
Legatum libertatis, cum ſecundum ius antiquū non valebat, ſi erat incertum, nec id per ius nouum eſt correctum, ideo illud eſt ſeruandū. *cap.78.nu.383.*
Legata ad prophana relicta in minus ſolemni teſtamento ad pias cauſas, quod valeant, multis DD. non placet. *cap.55.numer.22.*
Legata prophana relicta in teſtamento pio minus ſolemni, non verè accreſcunt piæ cauſæ, ſed apud eam remanēt vti caduca. *cap.55.numer.44.*
Legata etiam prophana conſtito de clara mente relinquentis debentur, etiam ſi relicta in teſtamento minus ſolemni, in foro conſcientiæ. *cap.58.num.245.& 246.*
Legata prophana relicta in teſtamento pio minus ſolemni, dum non tenent, an accreſcant piæ cauſæ, vel vadant ad venientes ab inteſtato. *cap.55.num.32.*
Legata prophana in teſtamento pio minus ſolemni relicta, ſi valerent, poſſet aperiri via fraudibus. *cap.60.num.349.*
Legata, tunc per epiſtolam relinqui poſſunt, quādo verba prolata in ea important diſpoſitionem de præſenti, & obligationem præſtandi de futuro. *cap.46.nu.294.*
Legatum relictum in marmore Eccleſiæ, in quā fuit poſitum, abſque teſtamento, vel codicillo an valeat. *cap.46.num.295.& 296.*
Legatum niſi ſit diſpoſitiuè relictum non iuuat, nec debeat. *cap.46.num.297.*
Legatum, vt valeat, debet relinqui in actu ordinato ad diſponendum, aliàs non valet. *cap.46. num.198.*
Legata relicta in teſtamento nullo ex quo filij ignoranter fuerunt præteriti, firma manent. *cap.54. numer. 258.*
Legata etiam relinqui poſſunt ab eo, qui ab inteſtato decedit. *cap.61.numer.44.*
Legata ſicuti poſſunt relinqui per epiſtolam, ita etiam per nuncium. *cap.47.nu-mer.320.*
Legatum relictum cognatis, intelligitur de cognatis, de tempore conditi teſtamēti. *cap.69. numer.114.*
Legatum, quando eſt ambiguum cui debeatur ſemper eſt conſideranda amicitia teſtatoris cum legatario *cap.67.num.34.*
Legata an latam recipiant interpretationem. *cap.5.nu.87.*
Legatum tunc eò magis recipit latam interpretationem, quando eſt pium. *cap.5. nu.88.*
Legatum furioſo relictum, donec permanſerit in furore, videtur teſtatorem voluiſſe reſolui, ſi ad ſanam mētem deuenerit. *cap.15. nu.251.*
Legatum præſumitur relictum alicui, propria eius contemplatione. *cap.70. nu.168.*
Legatum relictum a teſtatore, liberto debetur ei, qui libertus effectus eſt de tempore cedentis legati. *cap.69.num.119.* Etiamſi de tempore conditi teſtamenti nō erat libertus. *ibidem. num.120.& 121.*
Legatum relictum duobus conſanguineis einſdē nominis, nemini debetur. *cap.67. num.29.30. 31.& 32.*
Legatum cenſetur relictum, ſi quis dicat alicui. Vade ad Titium, & dic illi, quod ego relinquo ei talem domum. *cap.47. numer.321.*
Legatum poteſt relinqui per nuncium, dum verba ſint talia, quæ denotent deliberatā voluntatem. *cap.47. nu.322.*
Legatum, quando relinquitur per nuncium, in tali conſtitutione ſunt neceſſarij quinque reſtes. *cap.47 nu.323.& 325.*
Legatum non important verba, *Signor ſi, ſate voi*, dicta à teſtatore interroganti, an certum quid vellet relinquere. *cap.6. numer 198.*
Legata quando pro confirmatione non requirāt aditionem. *cap.52.numer.204.*
Legata, & fideicommiſſa relinqui poſſunt per rōſcturas *cap.47.nu.346.*
Legata etiā ab inteſtato poſſunt relinqui. *cap.49. num.467.*
Legati onus quando tollitur, an tollatur etiam legatum. *cap.69.num.145.*
ad Legati conſecutionem leuiores probationes ſufficiunt. *cap 46. numer.282.& 290.*
Legata non requirunt tantam ſolemnitatem quantam requirit hæredis inſtitutio. *cap.46. num.282.*
Legatum vt non dicatur incertum, nihil intereſt an teſtator vſus fuerit, verbis numeralibus, vel quotitatiuis. *cap.78.nu.406.*
Legatum valet, non deſignata quantitate, ſed relicta in arbitrio tertij. *cap.80. num.53.*
Legatum factum creditoribus pro eorum ſatiſfactione non dicitur pium. *cap.54.numer.287.*
Legato æquiparatur inſtitutio particularis. *cap. 38.num.92.*
Legatum dotis relictum filiæ, ideo non patitur diminutionem ob defectum patrimonij, quia dos ſuccedit loco legitimæ. *cap.66.num.179.*
Legatum dotis non patitur diminutionem ob defectum patrimonij. *cap.66.nu.166.* tum dos filiarum tamquam æs alienum detrahitur. *ibidem.nu 166.*
Legata relicta in teſtamento nullo ob exhæredationem, vel præteritionem filiorum firma remanent. *cap. 54. num.242.* Quod ſine dubio procedit etiam in legatis pijs. *ibidem.nu.243.*
Legata peti non poſſunt, hæreditate non adita. *cap.61. num.4.*
Legatum, ſi ex ſtatuti forma potest probari per duos teſtes, eodē modo poteſt reuocari. *cap.11. numer.677.*

Legata

Legata relicta extraneis in teſtamento inter liberos minus ſolemni, non tenent. *cap.59. numer.339.*

Legata prophana relicta in teſtamento pio minus ſolemni, quod non valeant, nõ eſt opinio adamantina. *cap.55.nu.50.*

Legatum vitiatur ob incertitudinem. *cap.67. numer.3.*

Legata, vt validè nntu dicantnr relicta, eſt probandum teſtatorem poſſe tunc articulatè loqui, & eſt opinio Salicet. paſſim reiecta. *cap.48. numer.391.*

Legata nutu poſſunt relinqui ab eo, qui loquelam amiſit, ſecus ab eo, qui poteſt loqui, & nõ vult loqui. *cap 48. nu.376.*

Legatum nutu factum, vt ſit validum, debet cõſtare, tunc teſtatorem poſſe articulatè loqui. *cap.48.num.377.*

Legare nutu propter morbum impedientem loqui, tunc ſanè quis poteſt, ſi longè diſtet ab extremis. *cap.48. num.396.*

Legata, aut fideicommiſſa, vt nutu relicta dicantur, quid omnino ſit neceſſariũ. *c.49.nu.469.*

Legata, & fideicommiſſa nutu ab eo, relinqui nõ poteſt, qui loqui non valet. *cap.47.num.375.*

Legata, & fideicommiſſa, quod nutu poſſint relinqui, id eſt intelligendum, cum ſuis terminis habilibus. *cap.47.num.369.*

Legata, qnod nutu non poſſint relinqui ab eis, qui loqui poſſunt, eſt opinio damnata Iaſ. quę eſt apertè falſa. *cap.48. num.386 & 387.*

Legata, & fideicommiſſa nutu, & ſignis relinqui poſſunt. *cap.46.nu.279.*

Legata, & fideicommiſſa, quando nutu dicantur relicta. *cap 46.num.280. & 281.*

Legatum relictum conſanguineis in dubio debetur, magis amico ex eis. *cap.68.nu.35.*

L E G A T A P I A.

Legatorum piorum fundamentum, & finis alius non eſt, quàm ipſe DEVS, & ſalus animæ. *cap.69.numer.136.*

Legata pietatis fauore relicta, non requirunt aditionem hæreditatis. *cap.61.nu.37.*

Legata pia non adita hæreditate, petuntur officio Iudicis. *cap.61. num.38.*

Legata pia ſola morte teſtantis confirmantur, & ſic non eſt opus aditione. *cap.61. nu.39.40. & 41.*

Legata pia, quod debeantur non adita hæreditate, eſt opinio, à qua non eſt recedendum, *cap.61.num 42.* Et quod ſit communior fatentur etiam DD. contrarium ſentientes. *ibidem. num.43.*

Legata pia nõ debentur, quando filius fuit ignoranter præteritus. *cap.54.numer.269. & 270.*

Legata pia an dicantur priuilegiata, ſi teſtamẽta in quo ſunt relicta, corruant ex defectu inſtitutionis hæredis. *cap 54.numer.246.*

Legata pia relicta in teſtamento nullo ex defectu inſtitutionis hæredis, nõ debentur. *cap.54. numer 244. & 250.*

Legata omnia pia perſoluenda ſunt, non obſtante inualiditate teſtamenti, & ſic ſenſit Senatus Luſitan. Rota Rom. &c. *cap.60.numer.406.*

Legata pia an debeantur filio ignoranter præterito dubia eſt ſanè quæſtio, & ideo cogitandum relinquunt multi DD. *cap.54.num.263.*

Legata pia debentur quamuis relicta ſint in teſtamento minus ſolemni, in quo ſint inſtituti extranei, *cap 61.num.48.*

Legatum pium relictum conſanguineæ pauperi abſque expreſſione ſummæ qualiter declaretur. *cap.78. numer.355.*

Legata pia, quare tot priuilegiorum cumulo gaudeant. *cap.69.num 138.*

Legatis pijs quãtumuis Ius Canonicum faueat, tamen id procedit, quatenus cõſtet eam eſſe vltimam voluntatem. *cap.66.num.216.*

Legata pia, quæ relinquuntur pro exoneratione conſciẽtiæ, ſunt potentiora, & fauorabilia cœteris alijs legatis pijs. *cap.54 nu.282.*

Legata pro male ablatis potius dicuntur relicta iure debiti, quàm legati. *cap.54.nu.283.* Et ea bona non tàm dari, quàm reſtitui dicuntur. *ibidem, num.284.*

Legata pro male ablatis, ſi quãdo gaudeant priuilegio piæ cauſæ. *cap.54.num.285.*

Legata pia pro male ablatis, quare ſtatim ſint adimplenda, non expectata aditione, nec confectione inuentarij. *cap 61.num 87.*

Legata pia aliquando tacitè fiunt pro reſtitutione, male ablatorum, quod teſtator noluit exprimere, ne ſe infamaret, quod fieri poteſt. *cap.66.nu.200.*

Legata pro exoneratione conſciẽtiæ cenſetur teſtator reliquiſſe etiamſi ſciuiſſet habere certum filios. *cap.74.nu.275.*

Legata pia, maximè relicta pro reſtitutione male ablatorum, ſtatim ſunt perſoluenda, etiam ante aditam, vel inuentariatam hæreditatem, & quare. *cap.62.numer.109. & 110.*

Legata pia relicta pro exoneratione conſcientiæ debentur, etiam filio ignorãter præterito. *cap.54.nu.270.*

Legata pia pro male ablatis, ſtatim ſunt adimplenda, & id iuuat defuncto, nõ principaliter, ſed per accidens. *cap.62.nu.110.*

Legata pia, quamuis non ſint pro male ablatis, celeriter quoq; perſoluenda veniunt, & quare. *cap.62.num.123.*

Legata dum generaliter tantum reuocãtur, ſub ea reuocatione nõ veniunt legata pia. *cap.66. num.212.*

Legata pia non veniunt ſub generalitate verborum, & quid ſi ſint generaliter generaliſſima. *cap.66.nu.213.*

Legata non pia veniunt ſub generali reuocatione legatorum facta à teſtatore. *cap.66.nu.209.*

Legata pia an veniant in generali reuocatione legatorum, dubia eſt quæſtio, & in tenebris verſatur. *cap.66.num.210.*

Legati pij ademptio valet de iure Canonico, ſi ea probetur per duos teſtes. *cap.18.num.643. & 644.*

Legata pia, ſi immediatè ſint relicta, dum hæres detrahit falcidiam ex eo, an in caſu reſtitutionis facienda piæ cauſæ, illam debeat reddere ei. *cap.63. num.*194. Et an hoc caſu, hæres teneatur dare cautionem ſuper tali reſtitutione facienda. *ibidem. numer.*195.

Legata pia, & non pia, ſi ſint relicta, dum falcidia eſt detrahenda, an tota ſit detrahenda à legatis non pijs. *cap.63. nu.*174.

Legata pia non minuunt legitima filiorũ. *cap.21. num.*155.

Legatum pro male ablatis, pium eſt. *cap.21. numer.*156.

Legatum pro male ablatis tunc dicitur pium, quando fuit relictum piæ cauſæ. *cap.11. n.*156.

Legatum pro male ablatis, tunc dicitur pium, ſi aliunde ea probentur, quàm per aſſertionem teſtantis. *cap.21. numer.*157.

Legata pia, an patiantur diminutionem pro rata ſi vires patrimonij teſtatoris non ſufficiant pro omnibus legatis. *cap.66. numer.*141.

Legata, quando tranſcendunt vires hæreditarias, ſit cuilibet legatario diminutio pro parte. *cap.66. num.*142.

Legata, non debentur vltra vires hæreditarias. *cap.66. numer.*142.

Legata, dum reperiuntur facta vltra vires patrimonij debent minui pro rata, quod procedit etiamſi ſint ſoluta, quia poſsũt repeti pro alio legatarios. *cap.66. nu.*143.

Legata pia detrahuntur tamquam æs alienum: intellige quoad Falcidiæ detractionẽ. *cap.66. num.*144.

Legata pia diminuuntur, vbi non ſuppetunt vires hæreditariæ. *cap.66. nu.*145. in Teſtamẽto militari licet ceſſet Falcidia, nihilominus diminuuntur legata ob defectum patrimonij. *ibidem num* 145.

Legata pia diminuuntur propter debitum naturæ. *cap.66. nu.*146.

Legatorum defalcatio, quando fit ob defectum patrimonii, indiſtinctè debet fieri, ſiue legatũ ſit quantitatis, ſiue ſpeciei. *cap. 66. numer.*148. Siue ſit relictum conſãguineis, ſiue extraneis, ſiue ſit ad prophanos vſus, ſiue ad pias cauſas. *ibidem. num.*146.

Legatum ſpeciei venit in contributionem ob defectum patrimonii, ſicut cœtera legata. *cap.66. num.*150. 151. & 152.

Legata tàm ſpeciei, quàm generis cum debeantur ex eodem teſtamento omnia eamdẽ fortunam ſortiri debent. *cap.66. nu.*153.

Legatarii ſpecierum non eſt æquum, vt ſint melioris conditionis, quàm legatarii quantitatum. *cap.66 num.*154. & 155.

Legata pia quando hæreditas non eſt ſoluendo, patiũtur diminutionem, ſicuti cœtera legata.

Legatum non poteſt videri plus, quàm ſit in legantis patrimonio. *cap.66. num.*158.

Legata pia patiuntur defalcationem ob defectũ patrimonii, etiamſi ſint pro male ablatis, vel vſuris reſtituendis. *cap.66. nu.*162.

Legata pia, quando plura concurrunt, & tunc quod omnia ſint diminuenda ex defectu patrimonii, videtur opinio æqua. *cap.66. nu.*163.

Legata pia, quod patiantur diminutionem ob defectum patrimonii in concurſu aliorum legatorum non piorum. *cap.66. numer.*164. Eſt quæſtio ſatis ardua, & Tiraquell. in tractat. de priuileg. piæ cauſ. priuileg. 72. agnoſcendo difficultatem, cautè animum ſuum non aperuit. *ibidem. num.*165.

Legata pia tamquam æs alienum ante omnia ſunt ſoluenda, & quod ſupereſt ſoluenda ſunt legata non pia, ſi hæreditas diminuatur ob defectum patrimonii. *cap 66. nu.*197. & 198.

Legata pia non patiuntur diminutionem ob defectum patrimonii, quia vt æs alienum detrahuntur. *cap.66. numer.*204.

Legata pia relicta pro celebratione Miſſarũ non patiuntur diminutionem ob defectum patrimonij. *cap 66. nu.*205.

Legata pia ſi generaliter non diminuuntur ob defectum patrimonii, multò magis procedit in relictis pro ſuffragiis animæ *cap.66. nu.*206. & 207.

Legata pia an debeantur, an adita hæreditate. *cap.61 num.*1. & 2. Et iſta quæſtio eſt ſatis ardua, & indeciſã reliquit Tiraquel *ibidem. nu.*3.

Legata pia, quod debeantur non adita hæreditate, id magis procedit, ſi ſint relicta pro male ablatis incertis, *cap.61. numer.*46. Vel ſi legata non reciperent dilationem. *ibidem n.*47.

Legata pia, quod debeantur etiam non adita hæreditate, eſt opinio omnino rationabilis. *cap.61. num.*36.

Legata pia ſpeciale eſt, vt debeantur, etiam hæreditate non adita. *cap.61. num.*16.

Legata pia, quod debeantur etiam non adita hæreditate eſt opinio verior, & æquior. *c.61. num.*28.

Legata pia, quod non debeantur, dum non aditur hæreditas, eſt opinio, quæ procedit de rigore Iuris Ciuilis. *cap.61. num.*29

Legata pia non habent dependentiam ab inſtitutione hæredis. *cap.61. nu.*60.

Legata pia, cum non ſint ſubiecta falcidiæ, ideo capi poſsũt propria auctoritate. *cap.63. n.*167.

Legata pia, quod dependeant ab inſtitutione hæredis, ex quo conſtet. *cap.63. nu.*132.

Legata pia cum non dependeant ab hæredis inſtitutione, ideo capi poſſunt propria auctoritate. *cap.63. nu.*133.

Legata pia, per non aditionem hæreditatis non inualidantur, cum poſſint ſtare abſque hæredis inſtitutione. *cap.61. num.*50.

Legata pia non ſubijciuntur ſolemnitatibus Iuris Ciuilis, ſicuti eſt ſubtilitas aditionis hæreditatis. *cap.61. num.*31.

Legata pia, non adita hæreditate, non vadunt ad hæredes ab inteſtato. *cap.61. num.*32. Siue hæreditas non poſſit adiri, ſiue hæredes repudient. *ibid. numer* 33.

Legata pia, ſi non ſit adita hæreditas non tan-

tum

eam actione, quàm officio iuris poſſunt peti. *cap.61.num.34.*

Legata pia, peti poſſunt à legatarijs inuentario etiam non confecto. *cap.62.nu.55.&* 81.

Legati pij cauſa finalis dicitur amor DEI, & ſalus animæ, potius quã aliud intereſſe. *cap.70.num.165.*

Legatum ei debetur, cuius contemplatione factum eſt. *cap.70.num.166.*

Legata pia in teſtamento nullo ex cauſa præteritionis filiorum ignoranter facta, an debeantur. *cap.54 nu.257.*

Legatum relictum diſtribuendum inter pauperes, ſi ſit modici valoris, tunc non eſt facienda tàm rigida diſquiſitio in præferendo magis pauperem. *cap.72. num* 50.51.*&* 52.

Legatum Eccleſiæ in genere relictum, debetur Parochiali, ſi toto tempore vitæ ſuæ habuit tantum vnam parochiam. *cap.69.numer.*102. Si tamen habuit plures Parochias, tunc cenſetur illi reliquiſſe, quæ ſibi magis grata erat. Et ſi id non appareret, debetur Eccleſiæ pauperiori. *ibid.nu.*103.*&* 104.

in Legatis relictis Eccleſijs, ſi fiat mentio in eis de eorum rectore, tunc perſona illa cenſetur nominata demonſtratiuè. *cap.70. numer.*158. 163.*&* 164.

in Legatis relictis Eccleſiæ intrat etiam diſpoſitio. l. ſæpe in obſcuris. ff. de regul. iur. *in prælud.nu.*521.

Legatum relictum Eccleſiæ, non adito nomine, cui debeatur. *cap.69. num.*97.

Legatum relictum pro ſepultura alicui Eccleſiæ, debetur ei, quamuis alibi poſtea teſtator reliquerit, vt ſepelliretur. *cap.69. numer.*139. Quia electio ſepulturæ, cenſetur cauſa impulſiua, & non primaria. *ibid.num.*140.

Legatum pro ſepultura alicui Eccleſiæ relictum ſi fuerit, an ſi teſtator alibi deinde elegerit ſepulturam, cui debeatur illud legatum. *cap.69. num.*135.

Legatum relictum Eccleſiæ pro ſepultura, ſi poſtea alibi ea eligatur, an dictæ Eccleſiæ debeatur legatũ, eſt valdè dubia quæſtio. *cap.69. num.*144.

Legatum factum Eccleſiæ pro ſepultura an debeatur, ſi legans moriatur in Hoſpitali, & ibi ſepeliatur. *cap.69.numer.*147.

Legatum relictum Eccleſiæ pro ſepultura, ſi legans eius culpa non poteſt ſepeliri in Eccleſia debetur. *cap.69. num.*154 Etiam ſi ipſe legans addiderit, quod tale legatum non valeat, niſi ibi ſepeliatur. *ibid.num.*154.

Legatum relictum Eccleſię pro ſepultura, an debeatur, ſi legans excommunicatus moriatur, itaut non poſſit in Eccleſia ſepeliri, vel alia ex cauſa. *cap.69. num.*150.151.*&* 152.

Legatum relictum Eccleſiæ, ſi interim deſtruatur ab inimicis Catholicæ veritatis, nõ extinguitur legatum, ſed alijs pauperibus debetur. *cap.79.num.*454.

Legatum factum Eccleſiæ parochiali, ſi eueniat, quod legans habeat duas ex dictis Eccleſijs. Epiſcopus declarabit, cui debetur. *cap.79.numer.*419.

Legatum relictum parochiali Eccleſiæ, ſi legans habeat duas Parochiales, quia eius domus ſit in confinio earum duarum parochialium. Tunc illi Parochiali debetur, in cuius Parochia eſt illa pars domus, per quam habetur aditus principalis, & frequentatus. *cap.79 numer.*420.

Legatum, quãdo eſt factum Eccleſiæ Parochiali ſi legans habeat duas Parochias, quia eſt in confinio duarum Parochialium, ſi principalis aditus eſt communis, quid ſit faciendum. *cap.79.nu.*425.*&* 426.

Legatum relictum Parochiæ, ſi poſtea teſtator mutet eam, illa prima dicitur quodammodo præ mortua teſtatori. *cap. 69. numer.* 130. Et ideo ſecunda, vel tertia ſucceſſit in locum primæ, & ei debetur legatum Quod eo magis habet locum, ſi legatum ſit tenue, cum cenſeatur factum reſpectu ſepulturæ. *ibid.nu.*131. 132.133.*&* 134.

Legatum relictum Parochiæ, debetur illi Parochiæ, in qua teſtator deceſſit. Et affectio primæ parochiæ cenſetur tranſlata in ſecundam. *cap.69.nu.*117.

Legatum relictum alicui Sancto, ſi in loco Teſtatoris non adſit Eccleſia dicti Sãcti, ſi in territorio eius adſit, illi debetur. *cap 68. nu.*61. Et ſi in territorio non reperiatur Eccleſia talis Sancti, tunc tale legatum aſſignari debet Eccleſiæ Cathedrali. *ibid nu.*62.

Legatum relictum alicui Sancto, & plures Eccleſiæ in eo loco reperiantur eiuſdem Sancti, quando non debeatur pauperiori. *cap.66.numer.*63.*&* 64.

Legatum factum alicui Sancto, debetur illius Eccleſiæ. & quid ſi in diuerſa Eccleſia, adſint eius reliquiæ. *cap 68. numer.*58. Et concluſio eſt, quod debetur Eccleſiæ dicto Sancto dedicatæ. *ibid.num.*59.

Legatum ſimpliciter relictum alicui Sancto, ſi in eo loco adſunt plures Eccleſiæ nominis, cui debeatur. *cap.68. num.*60.

Legatum relictum alicui Sancto, ſi in loco illo plures Eccleſiæ eiuſdem Sancti, in dubio debetur pauperiori Eccleſiæ. *cap.68.num.*61.

Legata pia, quæ relinquuntur, abſque vlla determinatione, & proprijs nominibus perſonarũ non expreſsis, debentur Fabricæ S. Petri de Vrbe. *cap 80.num.*2.

Legata, & fideicommiſſa incertis perſonis olim non poterant relinqui. *cap.78. nu.*395. Hodie tamen ſecus eſt, quando ſunt relicta incertis perſonis de pluribus certis. *ibid.num.*395.

Legata pia incerta, ſiue ſubſtineantur de iure communi, ſiue de iure ſpeciali hoc parum iuuat, dum certum eſt, quod ea ſunt valida. *cap.79.num.*416.

in Legato pio, quãdo adeſt duplex incertitudo, non videtur poſſe ſubſtineri. *cap.78.num.*358.

Lega-

Legatum pium incertum ratione rei, vel ſummę legatę valet. *cap.78.nu.153.& 466.*

Legata incerta relicta pro exoneratione conſcientiæ, dicuntur neceſſaria neceſsitate cauſatiua, & quomodo. *cap.54.numer.271.*

Legata incerta pro bono pacis ſtatutum fuit, vt nullitatis vitio ſubiacerentur. *cap.67.num.24.* Quod eſt verũ etiamſi incertitudo ſit reſpectu rerum legatarum. *ibid.num.25.*

Legatum relictum pro conſtruendo Monaſterio dicitur certum, & validum. *cap.84. nu.251.* Et ſic ſenſit Rota in terminis priuilegiorum Fabricæ S.Petri circa legata incerta. *cap.84. numer.252.& 254.*

Legata pia incerta debentur Fabricæ S.Petri de Vrbe. *cap.80.nu.1.*

Legata pia debentur, quamuis relicta in teſtamento prophano minus ſolemni. *cap 60. numer.397* Quæ opinio eſt verior, & omnino ſequenda, tàm in conſulendo, quàm in iudicãdo. *ibid.num.398.*

Legata pia dicuntur incerta, ſi ſint relicta pauperibus, & executor debet eorum nomen ſpecificare. *cap 80. nu.8.*

Legatum incertum, efficitur caducum. *cap.73. numer.90.*

Legata incerta declarantur ſtante conſanguinitate vnius ex legatarijs *cap 73.numer.91.*

Legata declaranda ab aliquo, de ordine teſtatoris, licet ab initio videantur incerta, tamen per ſecutam declarationem ceſſat omnis incertitudo. *cap 81.numer.80.*

Legata tunc poſſunt dici incerta, quando incertitudo non poteſt reduci ad certitudinem. *cap.81.num.72.*

Legatum non poteſt dici incertum, quando certitudinariè conſtare poteſt de mente teſtatoris ad pias cauſas diſponentis. *cap.81. nu.83.* Quo caſu ceſſant priuilegia Fabricæ S.Petri. *ibid.num.84.*

Legata pia incerta relicta pauperibus puellis in genere, nominandis à quibuſdam perſonis à teſtatore electis, non cadunt ſub priuilegijs conceſsis Fabricæ S.Petri circa legata pia incerta *cap.81. nu.91.* Et hoc conſtat ex declarationibus eiuſdem Sacræ Congregationis Eminentiſsimorum Cardinalium, ex quibus arguitur ad alia legata incerta. *ibid.nu.92.*

Legata tunc videntur incerta, quando non ſunt deſignata proprijs nominibus legatariorum. *cap.81.num.94.*

Legata incerta non valent, ſed ſecus eſt ſi aliunde poteſt conſtare de mente teſtantis. *cap.81, numer.9.*

Legata pia, quod generaliter valeant, quãtumuis ſint incerta, ideo debent impleri, nec eſt eſt recurrendum ad argumenta, vt ea corruant. *cap.78. numer.385.*

in Legatis pijs ambiguis, quattuor veniunt meditanda. *cap.70. numer.162.*

Legatũ relictum incertis perſonis, ex poſt facto certificãdis valet, & ſubſtinetur. *cap.78.n.393.*

in Legatis pijs incertis, non poteſt conſiderari aliqua ſpecialitas, ad hoc vt ſubſtineantur. *cap.78.nu.391.*

in Legatis pijs incertis Fabrica S.Petri de Vrbe habet intentionem fundatam. *cap.83. nu.217.*

Legata pia non poſſunt dici incerta, quando in continenti poſſunt certiorari per executorem teſtamentarium de ordine teſtatoris. *cap.83. num 218.*

Legata pia incerta, quando ex ordine teſtatoris poſſunt ad certitudinem deduci, ceſſant priuilegia Fabricæ S. Petri de Vrbe. *cap.84. numer.265.*

Legiſlatores ſi aliquid voluiſſent id expreſsiſsẽt. *cap.36.numer.230.*

L E G I T I M A.

Legitima non detrahitur de relictis ad pias cauſas, etiamſi grauati ſint filij primi gradus. *cap 64. numer.49.& 50.*

Legitima non debetur, niſi deducto ære alieno. *cap.21.num.150.*

Legitima eſt quota bonorum, & non hæreditatis, & bona intelliguntur deducto ære alieno. *cap.21.nu.150.*

Legitimam minuunt relicta pro male ablatis, cum debeantur tamquam æs alienum. *cap 21. num.151.152.& 153.*

Legitima, vt minuatur pro rebus male ablatis, aliter debet conſtare de eis, quàm per teſtamentum, & quare. *cap.21. numer.154.*

Legitima eſt relinquenda expreſſo titulo inſtitutionis, itaque ſat non ſit tacita. *cap 52.n.126. & 129.*

Legitima tamquam portio ſucceſsionis ab inteſtato, poteſt peti ab his, quibus ſunt reſeruata iura eiuſdem ſucceſsionis. *cap.66.num.182.*

de Legitima non eſt diſputandum in perſona eius, qui excluſus eſt ab inteſtato. *cap.66. numer.183.*

Legitima illi negatur, cui præterito non permittitur impugnare teſtamentum. *cap.66. n.184.*

ad Legitimam ſolum admittuntur filij, ſi pater poſt ingreſſum Monaſterij moriatur non facta diuiſione inter liberos. *cap.21. nu 169.* & reliqua bona Monaſterio competunt. *ibid.*

de Legitima ſi agatur, pia cauſa tunc non eſt fauorabilior liberis. *cap.21.numer.108.*

Legitima eſt portio, quæ debetur filijs. *cap.53. numer.218.*

Legitima filij non ſunt priuandi propter ſolam aſſertionem patris. *cap.21. nu.159.*

Legitima de Iure veteri, quocumque titulo poterat relinqui. *cap.53. nu.219.*

Legitima de Iure veteri, ſi non relinquebatur titulo inſtitutionis non erat locus querelæ inofficioſi teſtamenti. *cap.53.nu.220.*

Legitima, an de quantitate Canonica ſit relinquenda filiis titulo inſtitutionis non eſt definitum. *cap.53.numer.223.*

Legitima filiis omnino relinquenda eſt honorabili titulo inſtitutionis. *cap.52.nu.117.*

Legiti-

Legitima, ſi filijs relinqueretur titulo legati, teſtamentum inualidum eſſet. *cap.25.numer.118.*

Legitima neceſſariò filijs de iure naturæ relinquenda eſt, ſi cauſam ingratitudinis nõ commiſerint. *cap.21.num.112.*

Legitima debetur deducto ære alieno, *cap.53. num.210.*

Legitima, quod ſit relinquenda filijs titulo inſtitutionis, id non procedit ex aliquo contractu, ſed ex mera legum benignitate *cap.53.n.212.*

Legitima, quando eſt relicta filijs alio titulo, quàm inſtitutionis, tunc teſtamentum non dicitur inofficioſum. *cap.52.nu.165.*

Legitima an poſſit relinqui titulo particulari donationis cauſa mortis. *cap.52.nu.120.*

Legitima quando pater filio dat in vita non tenetur tradere titulo inſtitutionis. *cap.60. numer.121.*

Legitima relinquenda eſt filijs titulo inſtitutionis etiam de iure Canonico. *cap 93.num.196. & 222.*

Legitima, quod poſſit relinqui alio titulo, quam inſtitutionis id eſt verum de iure.ff.vel.C.non autem de Iure Authenticorum. *cap.52.nu.124.*

Legitimatio filiorum ſpuriorum abſentium, licet non valeat, ſi tamen ratificetur tenet. *cap.91. num.53.* Sed ſi ea ratificatio fiat poſt mortem patris non tenet, cum res non ſit integra. *ibid. numer.54.*

Lenitas cum ſeueritate miſcenda eſt, & faciendũ ex vtraque quoddã temperamentum. *cap.18. numer.561.*

L E X.

Leges non ſunt ſuperficialiter ſtudendæ, ſed internæ perſcrutandæ. *cap.20.num.22.*

Leges ſunt difficiles, vt intelligantur, quia plerunque aliud videntur velle, quàm velint. *cap.20. num.23.*

in Legum interpretatione ſæpè decipiũtur Magiſtri, & Scholares. *cap.20.nu.23.*

Leges ſcire non eſt earum verba tenere, ſed vim, & poteſtatem. *cap.20.nu 24.*

Leges nouas apud Locrẽſes, qui in Senatu proponebat, in collo habebat inſertum capiſtrum & quare. *cap.42.num.380.*

Legis intentus, ſi obtineatur, & ſic cogitatus ſequatur effectus non eſt curandum de modo. *cap.21.num.163.*

Leges Romanæ, vt à mentibus Iudicum peſſimam vertiginem munerum auerterent, quid eis ſtrictè inhibuerunt. *in prælud. numer 182.*

Lex, ſi lata repeiiatur ſuper materia feudali, ſi poſtea declaretur, legiſlatorem voluiſſe etiam comprehendere emphyteuſim, iſta non poteſt dici declaratio, ſed noua diſpoſitio. *cap.83.numer.172.* Quæ poſt ius quæſitum alicui, non poteſt ei præiudicare. *ibidem.nu.172.*

Leges Ciuiles ſanctius eſt negligere, quàm violare iuramentum DEO præſtitum. *cap.96 numer.258.& 259.*

Lex noua ad præterita, ſi traheretur, qualia abſurda ſequerentur, *cap.83.nu.152.*

Lex, ſi procedat per viam declarationis legis iã latæ, tunc talis declaratio extenditur etiam ad præterita. *cap.83.nu.154.*

Legis declaratio habet maiorem vim, quàm lex noua, quia iſta reſpicit tantum futura, illa verò tàm futura, quàm præterita. *cap.83.n.155.*

Lex capit tamquam ſinonima, Falcidiã, & Trebellianicam. *cap. 64. numer.19.*

Lex Ciuilis, quatenus eſt iuſta, & rationabilis admittitur etiam in foro conſcientiæ, ſed ſecus, ſi repugnet veritati, & legi diuinæ. *cap.58.numer.261.*

Lex, quando loquitur de teſtibus idoneis, intelligit de idoneitate ordinaria. *cap.35.num.*

Lex Ciuilis iuſta, & honeſta, etiam in foro conſcientiæ debet ſeruari, & obligat in eodẽ foro. *cap.58.numer.258.*

Lex Ciuilis introduxit tot ſolemnitates in teſtamentis, vt omnem ſuſpicionem fraudis euitenet. *cap.58.nu.259.*

Lex non poteſt dici correcta, niſi id clarè, & præcisè conſtet. *cap.34.numer.89.*

Lex generaliter loquens generaliter debet intelligi. *cap.61.num.18.*

Lex Ciuilis non nutritiua peccati, ſeruanda eſt in foro Canonico contrarium nõ diſponente. *cap.34. numer. 100.*

Lex adhibet fidem teſtibus ſecundum varias, & diueſas circumſtantias. *cap. 36.nu.240.& 241.*

Lex ciuilis non admittit confeſſionem extraiudicialem. *cap.22. num. 33.*

Lex nõ eſt poſita iuſto, & qualiter id intelligatur ne aliàs actum ſit de legibus, cum quilibet præſumat ſe iuſtum eſſe. *cap.1. nu.2.*

Legibus ciuilibus Papa quando poſſit derogare. *cap.1.nu.61.*

Leges, conſultaque maiorũm, qui ſeruat dicitur vir bonus. *cap.72.num.3.*

Lex generaliter loquens non comprehendit perſonas habentes peculiare priuilegium in illo caſu. *cap.44.num.103.*

Lex generaliter diſponens, nullatenus cenſetur cogitare de iure ſpeciali, niſi in indiuiduo id expreſſerit. *cap.44.num.104.*

Lex ſi requirat teſtes omni exceptione maiores, tunc ea qualitas eſt probanda, aliàs pars ſuccumbet. *cap.35.num.197.& 198.*

pro Legum correctione, in dubio ſemper quantum minus poteſt, iudicandum. *cap.34.nu.87.*

Legum correctio non debet induci, niſi verbis legis id expreſſum inueniatur. *cap.34. nu.88.*

Lex, ſi requirat aliquid pro forma, cauſa ſolemnitatis, & tunc illud poteſt minimè adimpleri per æquipollens. *cap 45.nu.199.& 200.* Secus verò, ſi cauſa certitudinis, & demonſtrationis. *ibid.num.201.& 202.*

Legibus humanis non ſubiacent relicta diuino intuitu. *cap.1.num.1[illegible]*

Lex ceſſare debet, quando ceſſat ratio ab ipſa lege conſiderata. *cap.28.num.396.*

Legum verba non ſunt referenda ad ea, quæ nõ poſſunt ſubſiſtere. *cap.20.num.38.*

Legibus nihil eſt antiquius, quàm in vniuerſum curare, vt ſecundum legem defuncti, omnia exequantur. *cap.88.num.165.*

Leges aliquando allegantur ad ea, quæ non poſſent trahi, etiamſi adhiberentur machinæ Archimedis. *cap.42.nu.344.*

Legum contrarietates in eadem materia numquam dicēdum eſt adeſſe. *cap.33. nu 42.* aliàs maxima eſſet abſurditas. *ibidem.num.43.*

Legum ſuperfluitas in vno, eodem caſu curandum eſt, ne detur, & ſic in vno caſu adeſſe duplicem conſtitutionem. *cap.33.numer.41.*

Legi prohibitiuæ non poteſt renunciari. *cap.93. num,156.*

in Legibus omnino vitāda eſt ſuperfluitas. *cap.6. numer.113.*

Legem iterum ſtatuere ſuper re iam ſtatuta non eſt æquitatem in medio proponere, ſed præteritis calumniam inuenire *cap.83. numer.168.*

ad Legem obſeruandam iuſti nō egent coactione. *cap.77.nu 330.*

Lex generaliter loquens, comprehendit etiam caſus priuilegiatos, quæ in illo caſu nō reperiuntur ſpecialiter priuilegiati. *cap.44.n.109.*

Legum diſpoſitiones, quæ mutatæ non reperiūtur, ſeruandæ ſunt. *cap.78.numer.384.*

Leges, quando ſunt tutæ, quod in teſtamentis nō interueniant fraudes, remittunt rigorem numeri teſtium. *cap 3. nu.270.271 & ſeq.*

Leges non ſemper puniunt omnia peccata, nec punire tenentur. *cap.77.num,339.*

Leges quare denegent actionem læſis intra dimidium. *cap.77.nu.339.*

Legis beneficio, quando quis non vult vti, ſed vult aliter ſibi prouidere, quid eueniet. *cap.7. numer.289.*

Legem, quam quis vult, teſtator poteſt dare in rebus ſuis. *cap.86.nu.54.*

Lex habet oculos ante, & non retro. *cap.83. numer.150.*

Lex non præſumitur velle alicui fauere, cum præiudicio tertij. *cap.24.numer.20.*

Legibus obedire omnes tenentur. Legis virtus eſt imperare. *cap.95.nu.242.*

Legis imperium vanum eſſet, ſi eius tranſgreſſio eſſet in manu ſubditorum poſita. *cap.95.numer.243.*

Legis vera deffinitio, quæ ſit. *cap.95. numer.244.*

Leges ſufficit, vt ea prouideant, quæ ad ciuilem amicitiam, pacem, & tranquillitatem ſpectāt. *cap.77 num.240.*

Legum illa interpretatio non eſt admittenda, quæ eſt contra mentem Legislatoris. *cap.20. num.31.*

Legum præcepta, quod in eius teſtamento non habeant locum, teſtator perperā diſponit. *cap. 74. nu.134.*

Legis verba, quando ſunt clara, & abſoluta eſt poteſtas legislatoris, tunc aliud non eſt quærendum. *cap.80. num.3.*

Lex generalis vtrū comprehendat caſus ſpeciales. *cap.44.num.107.*

Lex Ciuilis, ſi expreſſè non reperiatur immutata à iure Canonico ſeruanda eſt. *cap.34. numer.109.*

Legum fundamentum fundamentorum eſt iuriſdictio. *cap.4.numer.377.*

Lex, quæ fundatur in præſumptione non habet locum in animæ iudicium. *cap.59. num.271.*

Leges proditoriè ſtrangulātur ad impetum munerum, omneque bonū ius ſuffocatur. *in prælud.nu.172.*

Libellus ineptus, & citatio inepta non vitiant proceſſum *cap.32.numer.692.*

L I B E R T A S.

Libertas eſt, vbi ſpiritus DEI eſt. *cap.1.nu.1.*

Libertas ſeruis nominatur eſt relinquenda. *cap. 78. num.378.*

Libertas ſi relicta fuerit poſthumo naſcituro, & ſimul plures naſcantur vno partu omnes liberi erunt. *cap.79.num 435.*

Libertas contra voluntatem teſtatoris, nec eſt danda. *cap.5. num.73.*

Libertas tunc debetur ex teſtamēto imperfecto, ſi ſit tale ex defectu ſolemnitatis, non autem voluntatis. *cap.5.nu.19.*

Libertas omnibus rebus fauorabilior eſt. *cap.5. nu 71.*

Libertas quando abeſt, nihil eſt beatum. *cap 5. num.72.* inter Mortales, quod optimum eſt, libertas eſt. *ibidem.num.72.*

Libertatem recipiēs per fideicommiſſum ob ingratitudinem ab hæredibus non poteſt illa priuari. *cap. 82.num.122.*

Libertas non eſt maior vnius, quàm alterius, cū vna omnium ſit libertas. *cap 78 nu. 373.*

Libertatis legatum non debetur, ſi in teſtamento nullo ſit relictum. *cap.54.nu.247.*

Libertas totalis, nec iure, nec ratione, nec æquitate aliqua regulatur. *cap 4.numer.309.*

Libertas debetur etiam ex teſtamento imperfecto. *cap.5.numer.4.*

Libertatis fauore præſumitur conſenſus tacitus *cap.60.num.381.*

Legio ab eligendo appellata fuit. *cap.44. nu.126.*

Liberalis in vita, magis eſt, qui donat, quam qui legat in morte. *in prælud.nu.94.*

Liberalis de alieno, qui eſt, non dicitur magni animi, ſed qui ſibi detrahit *in prælud. nu 96.*

Liberalitas repugnat naturæ mulierum, & ideo præſumuntur circumuentæ, quando donant. *in prælud.num.461.& 462.*

Liberalitas illa eſt probanda, vt proximi conſanguinei ne diſpiciantur *cap.73. numer.74.*

Liberatio debitoribus relicta à teſtatore intelligitur relicta illis, qui erant debitores non de tēpore mortis, ſed conditi teſtamenti. *cap.69. numer.112.*

L I B E R I.

Liberi quando teſtantur inter parentes, an intret diſpoſitio. l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto. C. de teſtam. *cap.15.num.148.& 157.*

Liberi inter parentes minus ſolemniter poſſunt teſtari, & quomodo. *cap.25.numer 170.*

Libe-

Digitized by Google

Liberorum ſauor prævalet ſauori piæ cauſæ abſolutè, & ſimpliciter abſque diſtinctione legitimæ, vel cœterorum bonorum. *cap.*21. *numer.*110.

Liberos mortalibus gigni an melius ſit, quàm ſterili vita frui, ſatis dubium eſt. *cap* 25.*n.*124.

Liberos, qui non genuerunt, miſeri eſſe videntur, & qui genuerunt nihilo fœliciores videntur, & quare. *cap.*25. *numer.*125.

Liberorum voluptas amara eſt. *cap.*25.*nu.*126.

Libertinorum differentia hodie ſublata eſt. *cap.* 78.*nu.*973.

Libertus ſpecialiter prohibetur occidere patronum. *cap.*44. *numer.*105.

Libris legalibus adhuc editis quilibet nõ ſolum iatur reperitur, ſed etiã hydropicus, & ebrius apparet. *in prælud.num.*8.

Libri vbi reponuntur, dici etiam poteſt apotheca. *cap.*5.*numer.*99.

Licentia Principis ſupplet omnes defectus *cap.*2. *numer.*94.

Licentia conceſſa à Principe pupillo de vendendo bona. debet intelligi ſeruatis debitis ſolemnitatibus.*cap.*4.*nu* 336.

Linea defectus debet clarè, & notoriè conſtare ad hoc vt emphyteota poſſit reijci à petitione manutentionis. *cap.*24. *num.*36. In tantum quod ſufficit, vt poſſit dubitari, an ei competat aliqua defenſio. & ſic eſſe deſtitutum omni auxilio. *ibidem num.*36.37.*&* 38.

Lingua tertia multos commouit, iuxta Eccleſiaſt. cap.28. & quæ ſit iſta lingua tertia, & num.598. *in prælud.n.*597.

Lingua non diſcrepat à mente. *cap.*16. *nu.*344.

Lingua data eſt ab hominibus ad ſignificandum hominibus, cor verò DEO. *cap.*45 *numer.*229.

Linea dum conſtat eſſe vſque ad vltimum punctum ducta, dicitur perfecta. *cap.*7. *num.*236

ad Literarum comparationem, quando deuenitur, quot ſcripturæ requirantur. *cap.*31.*num.* 615.*&* 616.

Literarum recognitio, quando eſt facienda per vnicum peritum, debet eſſe valde excellens. *cap.*32.*nu.*685.

Literis in marmore cœlatis ita cedendum eſt, ſicut ſcripturis publicis. *cap.*46.*nu.*305.

Literaturam ſi quis non agnoſcat, is in potentiam Domini intrabit, *in prælud.num.*647. declata vt *num.*648.

Literis Epiſcopis eorum ſigillis munitis ius Canonicum credit, & aliquando non credit eorum diſpoſitionibus. *cap.*36. *numer.*239.

Literas, qui facilè poteſt contrafacere. *cap.*28. *num.*362.

L I S.

Lis eſt monſtrum horrendum, & quartum DEI flagelum diuitibus reſeruatum. *in prælud.numer.*635.

in Litium terminatione verſatur ſummus fauor Republicæ. *cap.*94.*nu.*186.

Lites ſequuntur naturam ignis, qui omnia in cinerem vertit. *cap.*97.*nu.*22.

Litem cum quis, per decem, & amplius annos ſubſtinuiſſet, vt reſpitare poſſet, profectus fuit ad imminentia belli conflictum. *in prælud.n.*

Litigantes turbantur innumerabilibus ſollicitudinibus. *in prælud.num.*636.

Lites ex litibus gigni graue, & pernitioſum eſt. *cap.*88.*num.*111.

Lis cum ſit fœminini generis facilè litem gignit rarò abortum faciendo. *ibidem.nu.*142.

Lites fœcundæ ſunt, & qualibet habent in ventre aliam, *&* facilè parturiunt. *ibidem.*

Litis ingreſſus eſt infelix, progreſſus infelicior, exitus verò infeliciſſimus, *in prælud.nu.*640.

Litem introducens, debet aſſerere aduerſario, aut tu me perde, aut ego te. *in prælud. nu.*626. Et ſæplus expetitur peius, quia ambo perduntur. *ibidem.numer.*626.

ex Litibus diuites pauperes efficiuntur, & pauperes mendici. *ibidem.num.*626.

Litiget, & ædificet, qui vult citò pauper fieri. *in prælud.num.*637.

Litis comes eſt miſeria, rancor animi, vana ſpes, timor, labor &c. *in prælud.nu.*626.

Lites, illę ſunt acerbiores, & odioſores, quæ oriũtur per comparationem meritorum, & ſcientiarum. *cap.*77.*num.*324.

Litis finis, aliquando ſolet eſſe exordium alterius. *cap.*88.*num.*140.

Lites non ſunt multiplicandæ *cap.*88.*num.*140.

Lis cum hærede non poteſt conteſtari, ſi adhuc pendeat tempus conficiendi inuentarium. *cap.*62.*nu.*59.

Lites perduntur, quæ paupertate reguntur. *in prælud.nu.*169.

inter Litigantes plures, ſeu correi debendi, ſi adſit Clericus, omnes debent trahi ad Iudicẽ Eccleſiaſticum. *cap.*97.*numer.*191. Quæ concluſio ab omnibus eſt approbata, & ſic fuit deciſum in Camera Imperiali, & in Rota Romana. *cap* 97 *numer.*192.*&* 193. Quod procedit etiamſi ageretur de bonis patrimonialibus. *cap.*97.*numer.*194.

Litiganti nunquam apparet lux illius diei, quo lis eſt terminanda. *in prælud. n.*642.

Litigantium burſæ, ſemper debet ſtare apertæ. *cap* 94.*num.*189.

Litigans ſi perdat remanet nudus, ſi verò vincat, remanet ſeminudus. *in prælud. nu.* 628.

Litigantibus potius eſt ſuadenda concordia, quàm iudicium. *cap.*64.*num.*8.

Litigantes ſub ſpe vincendi nõ curant rigorem Iudicum, ſuperbiam Aduocatorum, ambitionem Procuratorum, ſordes Notariorum. *in prælud num* 638.

Litigare nihil aliud eſt, niſi perpetuo ingemiſcere *in prælud. numer.*638.

Litigantes quomodo poterint ſatiare famem caninam iniquorum Procuratorum, eorumq; crumenam implere. *in prælud num.*602. Quæ ſemper inclamat, ſicut Infernus affer, affer. *in prælud. nu.*603.

Litigantes ſunt ſimiles Chymiſtis, qui labORIOſè

quærunt lapides, donec omnia bona dilapident. *in præłud.nu.*630.

Litigator, & luſor æquiparantur, quia vterque ſpem vincendi habet. *in præłud.nu.*637.

Litigantes vana ſpe vincendi ducti, ſtultè viuūt, nec curant aduerſitates. *in præłud. nu.* 637.

Litigans in perpetuo motu eſſe debet, modo Iudicem, modò Aduocatum, modò Procuratorem, modò Notarium inuiſendo. *in præłud. num.*639.

Litigantes multi, dum iurant de calumnia potius iurant de ea committenda, quàm vitanda *cap.*30.*nu* 537.

Litigantes diu, noctuque manet in perpetua animi tortura. *cap.*64 *nu-mer.*11.

Litigantes infeliciſſimam ducunt vitam, dum multo ære alieno contrahunt, *in præłud.num.* 622. Nam qui debitis ſunt onuſti afflictiſſimã ducunt vitam. *ibid.num.*622.

Litigantis chyragra, eſt podagra Procuratoris. *cap.*94.*num.*189.

Litigaturo tribus magnis fatichis opus eſt ſcilicet, pecuniæ, patientiæ, & rationis. *in præłud. num* 628.

Liuorem acerbum, nulla dies poteſt placare. *cap.*35. *num* 233.

in *Locatione* pactum appoſitum, quod eueniente peſtate fiat remiſſio penſionis, quid operabitur tale pactum. *cap.*4.*numer.*359.

in Locatione, ſi expreſsè fuerit cōuentum, quòd conductor vſque ad certum tempus non poſſit expelli. *cap.*4. *numer.* 362. Id tamen eſt intelligendum, niſi in ſolutione penſionis ceſſauerit. *cap* 4.*numer.*362.

Locator non poteſt expelli, etiamſi Dominus egeat domo, ſtante pacto, quod non poſſit expelli *cap.*4.*num.*357.360.*&* 361.

Locator ſi promittat non expellere conductorē durante locatione, quid operetur tale pactū. *cap* 4. *num.*356.

Locator non poteſt cogere colonum ad perſeuerandum, quando ipſe prædium vendidit. *cap.* 88.*num.*133. *&* 137.

in *Locus pijs*, vt tollatur omnis ſuſpicio fraudis, & vſurpationis, curandum eſt vt committatur cura vni, non ſemper ſed variandum. *cap.* 88. *num.*194.

Locus aliud eſt, quod ſit Eccleſiaſticus religioſus, aut ſacer. *&* aliud, quod ſit pius. *cap* 65. *num* 92.

Locus non poteſt dici Eccleſiaſticus, religioſus, aut ſacer niſi ſit erectus, vel approbatus à ſede Apoſtolica, vel ab Ordinario loci, *cap.*65.*n.*19

Locus, vt dicatur pius, ſufficit, vt ibi exerceãtur opera pia. *cap* 65. *num.*93.

Locus, licet ſi non appareat, fuiſſet fundatum auctoritate ſuperioris Eccleſiaſtici, non dicitur Eccleſiaſiaſticus, tamen dum in eo exerceantur opera pia, dicitur pius. *cap.*65.*num* 94

Locis pijs quilibet liberè relinquere poteſt, nec neceſsè eſt, vt quis ſolemnitates ſeruet teſtamentarias, *cap.*4.*nu.*303. Bart. in l.1. nu.73. C. de ſacroſanct. Eccleſ. in hoc æſtuauit ad extremos vſque ſudores ad reſpondendum text. in l.generali. C.eod. & quære.cap.4.num. 305. *ibidem.numer.*304.

Locus in quo actus fuit factus ſemper attēditur quoad ſolemnia contractus. *cap.*36.*nu.*235.

Loquela quem manifeſtum facit. *cap.*16.*n.*345.

Loquelam, quando quis penitus amiſit abſque vlla melioris ſtatus ſpe, tunc intrat *l.* diſcretis C. qui teſt. fac. poſſ. *cap.*40.*num.*424.

Loquelam, ſi quis propter morbum amiſerit, nō tamen ex hoc arguitur, quod amiſerit etiam mentem. *cap.*48. *numer.*397.

Lucifer ex ſola cogitatione ſuperbiæ, ſtatim fuit præcipitatus. *cap.* 76.*numer.*255.

Lucifer, nec Heſperus, non eſt ſic mirabilis, ſicuti eſt veritas. *cap.*56. *num.*134.*&* 305.

Lucius Valerius Conſul Romanus mortuus fuit ſine obulo. *in præłud.nu.*154.

Lucinus Caluus, cum eſſet ſatis ſenex, & rogatus, vt officium Tribunatus militum ſuſciperet, quid reſpondit. *in præłud. num.*344.

Lucra turpia, & illicita omnia rapit fiſcus. *cap.*4 *num.*348.

Luna ſuos curſus ſurda peragit, parum curando de oblatratibus nocturnis canum. *in præłud. num.*348.

Lunatici ſingulis menſibus in eundem morbum incidunt. quo tempore nullius vſu ſunt, imo maximi incommodi. *cap.*12.*num.*74.

Lunatici tempore Lunæ mille faciunt motiua, proijciunt ſe in terram, virtutem quaſi perdunt &c *cap.*12. *num* 74.

Lunatici. licet eadem ſpecie ſint, quàm epiletici. tamen ab illis differunt frequentia, & grauitate. *cap* 12. *num.*75.

Lunaticus dicitur, qui in interlunio natus eſt. *cap.*12. *num.*

Lunatici illi dicuntur, cuius mens propter Lunam, officium ſuum non facit. *cap.*13. *nu.*73.

Lunaticos ſeruos Dominis non expedit habere. *cap.*12. *num.*74.

Luſores dum in ludo incaleſcunt, propriam ſui luſus fortunam non vident. *in præłud.nu.*733. Sed qui adſtant optimè vident, & ipſi luſores peracto tamen ludo. *ibidem. num.*734. 735. *&* 736.

M

MAchinationes, quæ fiunt in fraudem legis non poſſunt habere ſubſiſtentiam. *cap.*4 *num* 173.*&* 174.

Magiſterium periculoſum eſt, diſcipulatus verò ſecurus. *in præłud.numer.*25.

Magiſtratus prudens ſeruus eſt. *cap.*18.*nu.*564.

in *Mala fide*, ſi quis eſt, & ei ſuperueniat furor adhuc, dicitur in eo furore durare mala fides. *cap.*18. *num.*579.

Malum cui aduenit, non venit ſolùm. *cap.*18. *num.*4432.

Malum

Malum omne naſcens facilè opprimitur, inueteratum, plerumque robuſtius efficitur. *cap.41 num.83.*
Malum grauiſſimum eſt verſari inter homines, & eorum carere ſuffragijs *cap.90.num.434.*
in Malis duobus, fugiendum eſt maius, & leuius eligendum. *cap.79 num 447.*
Malè meritus dignus eſt, vt egeſtate laboret. *cap. 72.num.56.*
Mali vnius permiſſio aliquando, quare Iura permittant. *cap.77num.312.*
Malum minus in dubio eſt eligendum. *cap.79. num.446.*
Malè ablata, quando ſunt certa, & certa perſona, cui eſt facienda reſtitutio, non ſunt verè relicta ad pias cauſas. *cap 14.num.186.*
Maledicos qui timet, vilior eſt, quàm qui hoſtes fugit, & quare. *in prælud nu.48.*
Malitia hominum legibus anſam dedit. *cap.1. num.2.*
Malitia humana, quid non tentet, ad effectum acupandi hæreditates. *cap.43. numer. 39.*

M A N D A T V M.

Mandatum datum ab hæ.. de alicui ad adeundã hæreditatem, non eſt abſolutum ſignum aditionis hæreditatis, & quare. *cap.92 num 96.*
Mandatum datum ad adeundam hæreditatem, cum poſſit ſuſpendi, pernecesſè non arguit hæreditatis aditionem. *cap.92.num.97.*
Mandati datio ad adeundam hæreditatem, eſt actus ſeparabilis ab ipſa aditione *ca.92. n.98.*
Mandatum ad vendendum, emendum, compromittendum, vel ad ſimilia, non præſumitur ex antiquitate temporis, etiam 100. annorum *cap 98.num.349.*
Mandatum expirat regulariter per mortem mandantis. *cap.91. num.44.*
Mandatum factum alicui ad donandum ex cauſa remunerationis, intelligitur ſublatum morte mandantis. *cap.91.numer.45.*
Mandatum, licet poſt mortem expiret, tamen poteſt conferri poſt mortem, & durat. *cap 92. numer.62. & 67.*
Mandatum ad donandum dum fieri poteſt poſt mortem, ita poteſt fieri ad inſinuandum poſt mortem, *cap 92.numer.63.*
Mandatum inſinuandi donationem etiam poſt mortem donantis, maximè datum in eadem donatione, præſumitur proceſſiſſe eadem facilitate qua fuit facta donatio. *cap.92. nu.64*
Et ideo ſi illa non valeat, nec valebit dictum mandatum *.ibidem numer 65. & 66.*
andatum datum etiam poſt mortem ad inſinuandum, ſi benè conſideretur, non donatoris bona, ſed hæredis inſinuarentur. *cap.92. numer.*80 *& 81.*
Mandati fines diligenter ſunt cuſtodiendi. *cap. 76.num.*250
Mandatum fauore piæ cauſæ, non expirat morte mandantis. *cap.66 nu.*170.
Mania ſemper eſt cum ira, & cum furore. *cap. 12. numer. 88.*
Manum Summi Pontificis Pij V. quidam ſatis naturaliter ſciebat contrafacere. *cap 18 num. 390.* & qui ei infelici ſorte acciderit, & vide alios caſus. *ibid.n. 391.392. 393. 394 & 395.*
Manum teſtantis ad pias cauſas, ſufficit quod duo teſtes tantum recognoſcant, & quid ſit dicendum, ſi nullus adſit. *cap.14. n 436.*
Manus alienas côtrafaciendi facilitas magna eſt *cap 31.num.653.*
Manum ſuam recognoſcere recuſans, ſi ſimus in Ciuilibus, qualiter procedatur, vt id aſſequatur. *cap.31num.663.*
in Mari, quidã exiſtens & proximus ſubmerſioni carnes ſalſas auidiſſimè commedit, & de auiditate, interrogatus, quid reſpondit. *in prælud num.59.*
Mare ſicuti ſine fluctibus non reperitur, ſic & auarus ſine ſolicitudine, timore, turbidine, curis &c. *in prælud nu.*410.
MARIA eſt Cœli gaudium, Mundi refugium, & Purgatorij ſolatium. *in prælud. nu.74.* Ipſaque in quotidiana oratione Salue Regina, vocatur, Aduocata generis humani, ac mirũ in modum gaudet de ipſo nomine, Aduocatæ *ibidem num.671.672.& ſeq.*
MARIA eſt omnium excellentiarum incomprehenſibilium cõpendium, & pulcherrima pulchritudo omnium pulchritudinum &c. *in prælud.num.71. & 72.*
Marianus Socinus, quid non paruo zelo perſuaſit ſuis diſcipulis, quando fuiſſent Cauſidici. *cap.64.num.9.*

M A R I T V S.

Marito, dum creditur perſona vxoris, rationabile quoque eſt, vt credatur eidem dos. *cap. 31. numer 5.*
Maritus ſemper tenetur ad reſtitutionem fructuum bonorum extradotalium. *in prælud. num.480.& 482.* Niſi euidenter appareat voluiſſe vxorem illos ei donare. *ib d. nu.481.*
Maritus tunc multò magis tenetur ad reſtitutionem fructuum extradotalium, ſi in proprios vſus conſumpſit eos. *in prælud. nu.491*
ſi Maritus fateatur ad ſe excuſandum, ſe commiſiſſe adulterium, vxor non poterit iuuari tali confeſſione, & quare. *cap.23.num 95.*
Maritus conuentus ad reſtitutionem fructuum bonorum extradotalium, caueat hanc quæſtionem ponere in manibus Iudicum *in prælud.num.489.& 490.*
Maritus, ſi ſtatuto caueatur, ne poſſit relinquere vxori proprietatem bonorum, ſed ſolum vſumfructum, illud ceſſabit ſi capiat proprietatem per ius accreſcendi. *cap.10. num.566.*
Maritus ſi ſciente, & patiente vxore percipiat fructus bonorum paraphrenalium, & illi ſint conſumpti, an teneatur illos reſtituere. *in prælud. numer 478.*
Maritus conſumẽdo fructus bonorum paraphrenalium in communem vſum, dicuntur conſumpti ad ſubſtinenda onera matrimonij. *in prælud. num.*479.

Digitized by Google

Maritus, ſi ob quamdam apparentem honorificentiam, fateatur ſe recipiſſe maiorem, dotē, quàm verè recepit, cum abſit conſenſus, id nō attenditur. *cap.8.num.360.* Et tales confeſſiones, vti ampulloſæ, inanes, ac ſimulatæ paſſim per Rotam reijciuntur. *ibidem.nu.361.*

Maritus de tempore cōtractus matrimonij debet certiorari, quod in dote adſit fideicommiſſum. *cap.65. num.140.*

Matri debentur dona data infanti ab illis, qui tenuerunt eum ad baptiſmū, & quare. *cap.72. nu.27.& 32.*

MATRIMONIVM.

ad Matrimonij valorem ſufficit qualitercumque conſenſus exprimatur. *cap.46.nu.249.& 248.*

Matrimonij cauſa, cum ſit temporalis, donec manent reliquiæ matrimonii, ideoque temporalem effectum habere debet. *cap.65. numer.121.*

Matrimonium carnale ſicuti non poteſt contrahere furioſus, ita nec ſpirituale. *cap.17.n.528.*

ad Matrimonium authorizandum ſufficiens eſt præſentia Epiſcopi, quamuis non interueniat Parochus. *cap.36.nu.249.*

Matrimonium, quando ſit validum, quamuis per ſigna tacitè, vel expreſsè exprimentia cōſenſum, ſit contractum. *cap. 46. num.255.* Intellige tamen iuxta ius vetus Canonicum, ideſt ante Cōcil. Trident. & quid poſt dictum Concil. *ibid.numer.256.*

Matrimonij cauſa dicitur ſemper durare, licet ipſum matrimoniū de medio tollatur. *cap.65. num.128.*

Matrimonium à furioſo contractum, cum altero ſanæ mentis, conſcio furoris illius, an valeat. *cap.17.num.524.*

In Matrimonio conſenſus eſt illius cauſa efficiēs, & ſubſtantialis. *cap.46.num.242.*

Matrimonium ſiue conſideretur, vti contractus, ſiue vti ſacramentum, ſemper neceſſarius eſt conſenſus. *cap.46.numer.243.*

Matrimonium contrahentes poſſunt exprimere conſenſum, tàm verbis, quàm nutu *cap.46 numer.244.* Quod procedit, ſiue ſimus in eo, qui loqui nequit, ſiue in illo, qui poteſt loqui. *ibidem.*

Matrimonij vinculum non rumpit furor ſuperueniens. *cap.14.nu.159.*

Matrimonium non diſſoluitur, ſi poſt illud contractum, mulier dæmonibus ſit obſeſſa, vel mente capta. *cap.14.nu 160.*

Matrimonium importans verba, volo accipere in vxorem, quando ſunt deliberatè prolata, iunctis coniecturis. *cap.6.nu.154.*

pro *Me*, qui non eſt, cōtra me eſt. *cap.47.nu.313.*

Melancholia, qui afficiuntur inſania rapiuntur. *cap.12. numer.54.*

Melancholia eſt ſoror furoris. *cap.12.num. 58.*

ad Melanchoniam, propellendam aurum iuuat, & ad alia mala, vt hic habes, *in prælud.n.714. & 715.*

Melancholia, ſeu fatuitas eſt cum metu, & triſtitia ſine cauſa. *cap.12.nu 19.*

Melancholici mortem ſibi inferunt, vel laqueo, vel ferro, aut præcipitiis. *cap.12.nu.55.*

Melancholicus qui eſt non ſemper eſt inſanus, quia vt plurimum ſtudentes, ſunt melancholici ſecundum Ariſtotel. *cap.12.num.57.*

Meropen celebris illa ſtella, quare ſecundum Aſtrologos non comparet cum aliis. *in prælud.num.254.*

Medicinæ aliquando plus damnum, quàm adiumētum ſolent infirmis adferre. *cap.13.nu.144.*

Medicinæ artis inuentor Æſculapius propter auaritiā fulmine à Ione fuit percuſſus. *in prælud.num.496.*

Medicinæ finis ſicuti eſt corpus ſanitas, ita finis iuris Canonici eſt mentes hominum conſeruare ſanas. *cap.77.numer.315.*

MEDICI.

Medici ſatis diſcrepant circa morbum furoris lunaticorum, & maxime circa eius definitionem. *cap.12. numer 76 77.& 78.*

Medicos Romæ exiſtentes de ſuo tempore Galenus, quo titulo proſequatur. *cap 52.nu.181.*

Medicorum magna eſſet fœlicitas, ſi intereſſe eſſet febris. *in prælud.num.700.*

Medici non nulli cœca inuentione medentur. *cap.88.num.138.*

Medici periti, prima excellentia eſt, penetrare cauſam mali. *cap.88 num.134.*

Medicus tenetur curare infirmum recidiuantem pro eodem ſalario, & diſtingue. *cap.15.n.146.*

Medici plus debent Galeno, quàm cœteris, qui hactenus in re medica ſcripſerunt. *cap.52.numer.177.*

Medicus malus gaudet longitudine mali, auaritia ductus. *in prælud. num.503.*

Medico numquam bene eſt, niſi malum ſit, quā plurimis. *in prælud num 504.*

Medicus tres facies haberi dicitur, ſcilicet Angeli, Dei, & Diaboli, & quare *in prælud.n.504.*

Medicum, cum quis in ſomnijs viderit, ſtatim animam exalauit. *in prælud.nu.505.*

Medici, vt plurimum vocantur, quando adeſt morbus febris, non ſic eſt de alijs morbis, niſi ſint grauiſſimi. *in prælud.num.701.*

Medicus Reges regit, & Imperatoribus imperat. *in prælud.nu. 514.*

Medici nonnulli corrupti pecunia, vel gratia, cōtra veritatem atteſtantur, an vulnus ſit læthale, necnè. *in prælud. num.507.* Et quid ſuper hoc in nonnullis locis ſit prouiſum. *ibid. num.508.*

Medicus ille, de quo in l. 3. ff. ver. & extraordinar.cognit. fuit punitus propter eius inciuilē actionem. *in prælud.num.511.* Fabula refertur de quodam Medico, qui poſtquā curauit mulierem morbo oculorum vexatam, ac priſtina ſanitate reſtituta, tunc illa minus videbat, quàm antea. *ibidem. numer.512.*

Medici ſunt extollendi, quia magnam DEI ſimilitu-

Digitized by Google

militudinem gerunt,& vti talem ſe indicauit. *in praelud. num.*513.

Medici,in quo vnum tantum videantur poſſe ſe iactare eſſe ſuperiores I.C.*in praelud.nu.*514.

Melioramenta non ſunt reficienda,niſi prius cõ-ſtet de ſtatu antiquo rei melioratæ. *cap.*24. *num.*39.

Meliora ſemper ſunt expectanda, & non afferere cum vernaculo Poeta, *il mal mi preme, e peggio aſpetto cap.*48. *numer.*430.

Meliores,doctiores &c. omnes ſe putant *cap.*77. *num.*313.

M E M O R I A.

Memoriam inordinatam habere eſt,potius indicium obtuſi ingenij, quam probabile inditium ſtultitiæ.*cap.*16.*numer.*433.

Memoriæ omnis mala inordinatio non ſufficit ad præſumendum quem inſanum. *cap.*16.*numer.*434. Niſi ſit notabiliter confuſa. *ibidem. num.*434.

Memoriæ imbecillitas non infert ad intellectus defectum.*cap.*16.*numer.*418.

Memoria inordinata poteſt venire à caſu, vel à morbo,vel à ſenectute.*cap.*16.*numer.*419.

Memoriam perdit,qui agit in extremis, vel ſaltem redditur imbecillus.*cap.*19.*num.*692.

Memoria læſa neceſſe non eſt lædi etiam ratiocinium,aut phantaſiam.*cap.*48.*nu.*402.

Memoria hominis labilis eſt.*cap.*15. *nu.*420.

Memoria legum, ſicut inter arma intermortua eſt,ſic & in iudicijs dum ſtrepitant munerum ſonitus. *in praelud.nu.*174.

Memoria ambitioſa in operibus pijs nõ eſt,quærenda,& quare. *cap.*100.*num.*496.

Mendacium,& iniquitatem protegere ad excluſionem iuſtitiæ, quid peius? *in praelud. numer.*581.

de Mendacio,ſi ſit conuinctus reſtis, non eſt adhibenda fides, circa eius contradictionem. *cap.*42.*nu.*328.

contra Mendaces,multa à Iure ſtatuta ſunt. *cap.*42.*num.*428.

Mendaces perdunt beneficia legum, condemnantur in expenſis, perdũt feuda,emphyteuſim &c *cap.*42.*num.*329.

Mendacia non puniuntur,niſi in caſibus à iure expreſſis.*cap.*42.*num.*330.

Mendicantes validi,ac nolentes laborare, miſerabilibus perſonis auferunt panem.*cap.*72.*numer* 42.

in Mendicantibus validis aliud non eſt, quam ficta frons,& perpetuum otium.*cap.*72.*nu* 44.

Mendicus non poteſt dici,qui habet patrem,vel matrem diuitem, & quid ſi habeat fratrem diuitem.*cap.*25.*nu.*137.

Mentem alienatam qui per inſaniam habent nõ iam res ipſas vident, ſed ſuæ paſſionis phantaſias aſpiciunt. *cap.*75.*num.*211.

M E N T E C A P T V S.

Mentecaptus ille propriè dicitur, cui mens, & conſilium deficit, licet nullum oſtendat furorem. *cap.*12.*nu.*25.

Mentecaptus ideo ſic vocatur, quia ei capta ſit mens, vel quia captiua mente teneatur. *cap.* 12.*num.*26.

Mentecapti diſcurrunt bene, retinent memoriam, & niſi tangatur illa pars melancholiæ in qua peccant non cognoſcuntur tales. *cap.* 12.*num.*27. Si verò tangatur de facili erumpunt in inſaniam manifeſtam.*ibidem.num.*28.

Mentecaptus eſt cum quieta dementia. *cap.*12. *numer* 30.

Mentis alienatio nequaquam,probatur leuioribus probationibus.*cap.*13.*numer.*122.

Mentis ſanitate, qui non gaudet, alienus eſt à diſcurſu, & iudicio rationis.*cap.*12.*nu.*9.

Mentis ſanitate quilibet præſumitur gaudere. *cap.*13.*numer.*88.

à Mente, qui non eſt penitus alienatus, poterit teſtari.*cap.*19.*nu.*651.

Mens talis præſumitur, qualem verborum proprietas demonſtrat. *cap.*16.*num.*348.

Mente ſanus, quis cenſetur, etiamſi decrepitæ ætatis eſſet. *cap.*13.*nu.*90.

Mentis emotæ dicuntur, qui furore agitantur. *cap.*12 *num.*12.

Mens ſemel alienata fere numquam reſipiſcit. *cap.*18.*nu.*55.

Mentis ſanæ cõiectura nulla maior datur, quàm illa,quæ ſumitur ex ipſa diſpoſitione, de qua controuertitur.*cap.*15.*numer.*298.

Mente,quando aliquid concipi non poteſt,tacẽdum eſt. *cap* 90.*nu.*184.

Mentientibus eſt detrahenda fides, ne vacillare faciant,ea,quæ vera ſunt. *cap.*42. *nu.* 331.

Mentiri velle, nemo præſumitur, vel inaniter loqui. *cap.* 22. *numer.*62.

M E R C A T O R.

Mercatores caueant, ne ſimpliciter confidant ſimplicibus apoſiſis, propter earum periculum ſi à partibus negarentur. *cap.*28. *nu.*352.

Mercatores, qui ſunt probatæ fidei, laude digni ſunt. *in praelud.nu.*261.

Mercaturæ laudibus non officit, dum recenſentur vitia mercatorum.*in praelud.nu* 261.

Mercatores,quare diligant apothecas obſcuras, & opachas. *in praelud.nu.*255.

Mercatoribus ad quid deſeruiet eorum,non per viam rectam acquiſitus theſaurus. *in praelud. num.*256.

Mercatoribus obſcuritas eſt commodiſſima, dũ vendunt pannos vitioſos.*in praelud.nu.*256.

Mercator,quod ſit probus,& induſtrius miraculum eſt, ſecundũ Demoſth. *in praelud. nu.*257.

Mercator non poteſt eſſe ſine mendacio, & periurio.*in praelud.num.*259.

Mercatorum anima,quo vadat, ſecundum Bald. *in praelud. nu.*257.

Mercatura, ſeu negotiatio, quod non ſit ars reprobata,facit auctoritas Diuina apud Matth. Vbi Regnum Cœlorum aſſimilatur homini negotiatori &c. *in praelud num.*262.

Mercurius ſecũdum antiquos Poetas, erat Deus furum,& mercatorum. *in praelud.nu* 258.

Meretrix.

Digitized by Google

Meretrix publica, quod aliqua ſit, non poterit probari, niſi prius doceatur, quod ſit meretrix *cap.24.num.28.*

MERITVM.

Meritorum aſſertio ſola non ſufficit, vt donatio dicatur remuneratoria ad effectum, vt non egeat inſinuatione. *cap 93.num.137.*

Meritorum aſſertio debet probari per donatarium, vt ea dicatur valida ſine inſinuatione. *cap.93.num.138.*

Merita, quando eſſent notoria, tunc non ſunt neceſſe probanda, vt donatio valeat ſine inſinuatione *cap 93.nu 139.*

Merita cauſarum non attendunt mali miniſtri, ſed pecuniarum. *cap 53.nu.239.*

Meritum perdit, qui facit aliquod opus pium, & inſignia apponit. *cap.100. nu.468.*

In Meritis, & ſcientia nemo vult alteri cedere. *cap.60.numer.*

Meritum relictæ eleemoſynæ, pendet ex voluntate, & intentione ordinantis. *cap.62.nu.116.*

Metus non excuſat, vbi præcedit culpa. *cap.20. numer.259.*

Metus iuſta cauſa dicitur, quando adeſt timor amiſſionis omnium bonorum *cap.66 nu.202.*

Metus iuſtus dicitur, quando agitur de ammiſſione honoris *cap.66.numer.203.*

Meum eſt, quod mea contemplatione alicui relinquitur. *cap.70. num.161.*

MILES.

Miles ſurdus, & mutus militaribus functionibus eſt inhabilis, & maximè ſi à natura ſit talis. *cap.44.num.147.*

Miles ſurdus, & mutus à natiuitate non poterit examinari, nec iurare &c. *cap.44 nu.148.*

Miles ſurdus, & mutus Ducis imperium non poterit audire, & ſic ei obedire. *cap.44.nu.149.* Nec etiam poterit intelligere Tubæ claſsici ſignum. *ibidem.*

Milites ſurdi, & muti ordinatiſsimam caſtrorum aciem poſſent cõfundere. *cap 44. nu 150.*

Milites dum ſunt in conflictu, nutibus, & ſignis non ſunt annuendi. *cap 44 num.150*

Miles mutus, & ſurdus à natiuitate non poteſt nutu teſtari. *cap 44 numer.116.*

Miles ſi fiat mutus, & ſurdus ob talem calamitatem efficitur cauſarius. *cap 44.num.145.*

Miles ſi efficiatur mutus, & ſurdus, licentiatur à malitia, & conceditur, vt iure militari poſsit teſtari. *cap.44.num 146*

Milites non reperiuntur inter perſonas prohibitas teſtari. *cap.4 nu.372.*

Miles ſurdus, & mutus non poteſt nutu teſtari, data correctione. *§.*quin imo. Inſtit. de teſtament. milit. *cap 44 numer. 101.*

Miles eſt ſpecialiter priuilegiatus, vt quando eſt mutus, & ſurdus poſsit nutu teſtari. *cap.44. numer.102.*

In Milite ſurdo, & muto à natura, non poteſt conſiderari aliqua miſsio cauſaria. *cap.44.numer.140.*

Miles ſurdus, & mutus ex accidenti tamquam nõ idoneus à malitia licentiari debet. *cap. 44. numer.141.*

Militibus, ſi hodie ſignum cuti adureretur facilius innoteſceret transfugæ *cap.44 nu.131.*

Militum nomina olim in matricula ponebantur *cap.44 numer.132.*

In Militibus eligendis, quæ ſint neceſſaria, & nõ omnes ſunt admittendi. *cap. 44. numer.133. & 134.*

Miles ſurdus, & mutus, non poteſt eſſe, niſi ex accidenti, & quare. *cap 44 numer 138.*

Miles, quãdo eſt aut ſurdus, aut mutus, vel vterque ex accidenti, et neſcit ſcribere, et tunc nutu teſtatur. *cap.44. n.97.* Et hoc priuilegio militari, quæ opinio eſt verior, et receptior. *ibidem.num.98.& 99.*

Militibus cum ſit conceſſa licentia liberè teſtandi, ex hoc dicitur remiſſa eis omnis ſolemnitas iuris Ciuilis *cap.4.num.313 & 357.*

Miles grauiter vulneratus, et decubens, nutu, et ſignis non poteſt teſtari. *cap 44. numer.81.*

Miles requiritur, vt articulata voce teſtetur. *cap 44. num.82.*

Miles ſiue poſsit loqui, ſiue non ex aliquo accidenti, an poſsit teſtari nutu *cap.44 nu.83.*

Miles, ſi poteſt articularè loqui, vel de nutu teſtatur ſecus, ſi non poteſt loqui. *cap.44 nu.85.*

Miles per notas poteſt ſcribere teſtamentum. *cap.44 num 86.*

Milites olim ſe ſupponebãt examini. *cap.44. numer.117.*

Milites quare delecti, olim vocabantur. *cap.44. num.127.*

Milites olim iurabant, ſe non euaſuros mortem pro Republica. *cap.44 numer.128.*

Milites olim aliquo ſigno, aut ſtigmate ſignabãtur. *cap.44. numer. 129.*

Miles, ſi in caſtris, vel in conflictu teſtatus ſit iure militari, valet tãtum intra annum à miſſione honeſta, vel cauſaria. *cap.33. numer.56.*

Miles poteſt quoquo modo teſtari. *cap.44.nu.86.*

Miles, vt per coniecturas poſsit teſtari, quales debeant eſſe. *cap.44. numer.87.*

Miles, quando nõ eſſet in aliquo particulari priuilegiatus, tunc in generali diſpoſitione, ipſe etiam comprehenditur *cap.44. num.108.*

Militum miſsiones tres ſunt, & quæ *c.44.nu.118.*

Milites dum Romani florebant, non omnes pro euiuſcumque libidine recipiebantur. *cap.44. numer.119.*

Miles, vt validè teſtetur, quid ſufficiat. *cap.51. numer 88.*

Milites antiquorum Romanorum, nunquam violenti, aut feroces erant, niſi in hoſtes. *cap. 44.numer.121.*

Milites noſtri temporis, cuius conditionis ſint. *cap.44. numer.122 123.124.& 125.*

Milites ſuis ſtipendijs viuere debent. *cap. 44. numer. 125.*

Miles, qualiter partim teſtatus, & partim inteſtatus poſsit decedere. *cap.10.num.594.*

Milites

Milites ſolent eſſe homines, ad decipiendum, in lapſu linguæ, *cap.21.nu.*80.
Militum priuilegio omnes gaudent, qui inſeruiunt exercitibus pro rebus neceſſarijs. *cap.*57. *numer.*189.
in Milite ſpeciale eſt, vt poſſit pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus decedere, ergo cōtrarium eſt in pagano. *cap.*10.*nu.*549.
Miniſterium nudum habens non ſublegat ad idem, *cap.*49. *num.*488.

M I N I S T R I.

Miniſtri mali non attendunt, quod ratio poſtulat, ſed quod voluntas affectat. *cap.*53.*nu.*239.
Miniſtri mali habent linguam, manus, & animos venales. *cap.*53.*num.*
Miniſtri locorum piorum non debent eſſe vltra triennium, & quid accidat ex frequenti mutatione. *cap.*88 *numer.*195. & 196.
Miniſtri locorum publicorum dum vident ſe perpetuos facilè vertunt ſe in tyrannidem. *cap.* 88.*numer.*197.
Miniſtri Hoſpitalium, vel aliorum locorum piorum non ſunt mutandi, ſi id in fundatione fuit cautum per fundatores. *cap.*88.*num* 201. Quod intelligitur non data diligentia, miniſtrorum, ſecus ſi ſocordia illorum adſit, quia Ordinarius poterit eos mutare. *ibid.nu.*203.
Miniſtri Fabricæ S. Petri, antequam ei acquirātur emolumenta pro exequendis legatis pijs, quid docere debeant. *cap.*88.*numer.*102.
Miniſtri Fabricæ S. Petri, dum veniunt contra mentem teſtantis, quid faciant. *cap.*84. *numer.*269.

M I N O R.

Minori ſi Princeps concedat, vt bona ſtabilia poſſit diſtrahere, ac ſi eſſet maior, tunc nulla requiritur ſolemnitas in eorum diſtractione. *cap.*4. *num.*137.
Minores non poſſunt eorum bona alienare, ſine curatore, vel aliter contrahere validè. *cap.*19 *numer.*
Minores ſi contrahant ſine curatore non obligantur, ſaltem obligatione ciuili, *cap.*19. *numer.*673.
Minor in maiorem non habet poteſtatem. *cap.* 68.*num.*74.
Minor cum tutore, & curatore poteſt facere negotium. *cap.*18. *nu.*634.
Minor non poteſt ſtare in iudicio, & ſententia contra eum lata, eſt ipſo iure nulla. *cap.*19. *num.*674.
Minor ſi in iudicio ſine curatore aliquid fateatur contra ſe, talis confeſſio ei non nocet. *cap.*19.*num* 675.
Minores ſunt inhabiles ad comparendum in iudicio ſine curatore, & id prouenit à iure naturæ, & iure ciuili. *cap.*19. *nu.*676. & 677.
Miracula multa, licet CHRISTVS fecerit, liberando tot perſonas à malo, nullus tamen eorum voluit in ſua ſequela. *cap.*100. *num.*481. & quare *num.*491.
Miſerabiles ſunt, qui habent caput cerebro vacuum. *cap.*19. *num.*79.
Miſericordes beati ſunt, iuxta Oraculum diuinum apud Matth. cap.5. *in præl ud. num.*115.
Miſericordia, nec nimia ſeueritas ſeruanda eſt. *cap.*18. *numer.*555.
Miſericordiam, qui non habet impoſſibile eſt, Cœleſtis Regni, vel veſtibulum quidem attingere, *in præl ud nu.*84.
Miſericordiæ viſcera, qui non habet, quamuis ſpiritualis ſit, legem CHRISTI non adimplet. *in præl ud.num.*83.

M I S S A.

Miſſam pro defunctis, ſi teſtator mandet quotidie celebrari ſeruandum eſt tale præceptum. *cap.*86.*num.*60
Miſſa in qualibet Eccleſia in diebus feſtiuis poteſt audiri, & ſatisfit, dummodo id non fiāt in contemptum proprij Parochi. *cap* 68.*num.*79
Miſſa in quocumque loco audiatur, etiam in domo priuata, ſatisfit præcepto Eccleſiæ, eam audiendi in diebus feſtiuis. *cap.*68. *num.*80. & 81.
Miſſarum iuuamen animabus defunctorum ex ſacrificio Miſſæ non prouenit à loco, ſed à ſacrificio. *cap.*68 *num.*94.
Miſſæ, quod celebrentur in loco, vbi teſtator ſepultus iacet, eſt honeſtius. *cap.*68. *numer.*95. Quod intellige verum, niſi teſtator expreſſerit aliam Eccleſiam, vel aliter non conſtet de mente. *ibid.num.*96 & 97.
Mixtum ſub ſimplici non continetur in fauorabilius. *cap.* 56.*num* 94.
Mixtum in odioſis, & exorbitantibus minimè ſub ſimplici continetur. *cap.* 56. *numer.* 103, 105, & 109.
in Mixtis illud præualet, quod eſt magis fauorabile. *cap.*56.*numer.*92. & 102.
in Mixtis attendenda eſt qualitas magis fauorabilis, & non magis odioſa. *cap.*56.*num.*143.
Morbus dum eſt impedimentum alicui, ne poſſit loqui, non eſt probandum, vt poſſit articulatè loqui. *cap.*48.*numer* 392. & 593.
ad Morbum aphoniæ, ſeu linguæ paralyſin non ſuccedit neceſſariò mentis captura. *cap.*48. *num.*401.
Morbo ceſſante, ceſſat impedimentum. *cap.*15. *num.*244.
Morbus adeo deſperatus reperitur, qui non inueniat medicum. *in præl ud.nu* 691.
Moribundus, & ſic in articulo mortis conſtitutus, & quamuis lingua balbutiat validè teſtatur. *cap* 19.*numer.*692.
Moribundus non præſumitur habere animi cōſilium, cum tunc langueat intellectus. *cap.*19 *numer.*692.

M O R I E N S.

Morientes an dicendum ſit, vt computentur inter viuos, vel inter mortuos. *cap.*43.*num.*56.
Morientes ex quodam vſu, ſolent omnibus interrogantibus, applaudere, annuendo, quod ſic. *cap.*43.*num.*51.
Morientes non poſſunt vti bonis ſuis, nec illa
amplius

Digitized by Google

amplius retinere, aut ſecum ferre. *in prælud. num* 50.

Morientium voluntates non perfectè agnoſcitur ex nutibus, & ſignis. *cap.43. num.59. & 53. & ſeq.*

Moriens, ſi in teſtamento iubeat, & omnia ſua debita perſoluantur. intelligitur voluiſſe, vt etiam debita ea ſoluantur ad quæ naturali etiam ratione, & conſcientia impellente erat obligatus. *cap.54. num.279. &* 280.

poſt Mortem, qui iuris fictione præſumitur manere, in eo ſtatu ſicuti erat tempore mortis. *cap.15. numer.255.*

in Mortis periculo eſſe, aliud eſt, & aliud in mortis articulo. *cap* 48.*nu*.408.

Morti proximus, nihil magis conſolat, quàm ſi ſuprema eius voluntas obſeruari ſperet, & vide ſententiam Taciti. *cap.89. numer.*258. *&* 259.

in Mortis articulo conſtitutus, quilibet extra mentem eſt, cum neminem agnoſcat. *cap.43. num.*58.

Mortui corpus ſicut non poteſt retineri pro debito, ita nec ſenex. *in prælud. num.*355.

Mortuus amplius veritatem tueri non valet. *cap. 43. num.*32.

Mortuos flere non eſt improbum, dummodo fletus ſit pius. *cap.*80.*numer.*162.263.*&* 264.

Mortuus cenſetur manere in eo ſtatu, in quo decidit. *cap.15 numer.*253.

MONASTERIVM.

Monaſteria non debent abundare diuitijs, & alijs rebus, ſed florere omnium Fratrum bonis moribus, & virtutibus. *in præl∣ud.nu.*245

Monaſterium ſi quis tantum ingrediens, eius bona acquirerentur Monaſterio, pauci certe ſecundum Bald. ad Monaſteria accederent. *cap.*84. *num.*245.

Monaſterium aliquod, ſi inuadatur ab hæreticis, tunc illius bona tranſeunt in poteſtatem Romanæ Eccleſiæ, ſub adminiſtratione Romani Pontificis. *cap.79.num.*456.

Monaſterio in genere, ſi ſit factum legatum nō expreſſo nomine, potius Monaſterio Monialium venit aſſignandum quam virorum. *cap. 72. numer.* 34. *&* 36.

Monaſteria Monialium ſunt magis pia, quam Monaſteria virorum. *cap.72.num.*35.

Monialis quædam iudicata fuit fatua, quia tempore ſilentij vociferabat. *cap.16. num.*407.

Moniales pauperes, & egenæ, fodere neſciunt, & mendicare non poſſunt, cum debeant manere ſub perpetua clauſura *cap.72.num.*38.

Morſis à canibus rabidis periculum ineuitabile manet. *in præl∣ud.num.*367.

Morſis à canibus rabidis nemo ſeruatus fuit, ſecundum Dioſcorid. & miratur de illis, qui ſcribunt nonnullos conualuiſſe. *in præl∣ud. num* 368. Remedia multa contra morſus canis rabidi ſcribuntur, ſed nullum eſt tutum. *ibid.num.* 369.

Morſus canis rabidi, quot mala poſſit generari. *in præl∣ud. num.*370. Nam morſi ab eis retinente eandem vim infrigēdi talem morſum. *ibidem num* 371.

M V L I E R.

Mulier aliqua, quod ſit vidua, & nupta, & quod quis ſit liber, & ſeruus, monſtruoſum eſſet id aſſerere. *cap.59.nu.*58.

Mulieres violentas manus in clericos inijcientes, etiam ſubiacent formidali vinculo excōmunicationis. *cap.72. numer.*23.

Mulier clericum percutiens, non tenetur arripere iter Romanum, ſed ab Ordinario eſt abſoluenda, & hoc cuiuſcumque ætatis, & conditionis ſit. *cap.72.nu.*24.

Mulier cenſetur rogata reſtituere fideicommiſſario, quod ſuper eſt vltra dotem. *cap.65. numer.*124.

Mulier, ſi ignoretur, à quo fuerit nupta, in dubio præſumitur à parentibus. *cap.59 num.*111

Mulieres pauperes exiſtentes in hoſpitali, vel in carcere præferendæ ſunt maſculis *cap.72.n*40.

Mulier pro liberatione mariti, poteſt dotem exigere, & ſoluere, & an id ſit verum. *in præl∣ud. num.*473.

Mulier, ſi fateatur, duxiſſe maritum, & omnia bona ei dediſſe in dotem, iſta verba enunciatiua ſatis probant. *cap.*23*num.*128.

Mulierum auaritia, & malitia vſque quo progreſſa ſit. *in præl∣ud.num.*494. Nempe extrahendi mortuos è lecto, ac viuos loco eorum ſupponere, & ſimulare, vt illi ad eorum fauorem condant teſtamentum. *ibidem,num.*494.

Mulieres ſolent eſſe loquaces, & ſecreta pandere dicuntur. *cap.43. num.*43.

Mulieribus credendum ſolum eſt, vt dum mortuæ ſunt ne reuiuiſcant. *cap.43.num.*43

Mulier, quæ intra annum luctus prioris mariti nupſit, quantum poſſit relinquere ſecundo viro. *cap.*10.*num.*598.

Mulier de furto accuſata, ſi fateatur ſe adulterium commiſiſſe, ex tali confeſſione non poterit damnari. *cap.13. num.*90.

Mulier ſi maritetur à parentibus, non cadit in pœnam Statuti iubentis, vt ſe forenſibus non poſſit nubere. *cap.56. num.*110.

Mulier, quæ peperit, eſt digna, vt compatiatur. *cap 72. num.*28.

Mulier quædam prudens, cum vidiſſet turbam magnam ſtudentium in Legali ſcientia, & omnes erant eiuſdem patriæ ex hoc prædixit illius loci exterminium, & quare. *in præl∣ud. num.*643.& 644.

Mulier facilius inducitur ad ſe obligandum, quàm ad ſoluendum. *in præl∣ud.nu.*470.

Mulieres propter earum puſillanimitatem ſemper trepidant, nè forte terra eis deficiat. *in præl∣ud num.*476.

Mulieres quædam, quarum patriæ mores non ſuadeant liberalitatem, anxiè ſtant, ne earum pecunia momento ſtent otioſæ. *in præl∣ud. num.*454. *&* 455.

Mulieres vitta dotem regulariter aliud patrimonium habere non præſumuntur. *in prælud. num.*456.
Mulieres dum poſſunt habere reſtitutionem dotis in bonis liberis, non eſt præſumendum velle eã in bonis fideicommiſſarijs. *in prælud. num.*457.
à Muliere etiam iuſtè,vix quidquam extorqueri poteſt. *in prælud.num.*458.
Mulieres, quæ viro magnam aſſignant dotem, euadunt inſolentes, audaces &c. *in prælud. num.*459.
Mulier ſuſcipiens alienam obligationem propter fragilitatem ſexus ſubuenitur. *in prælud. num.*466.
Mulieres ſæpius contra propria commoda laborant. *in prælud num.*467.
Mulieri donanti non ſuccurritur, *in prælud.numer.*468.
Mulier facilius ſe obligat, quàm donet. *in prælud.num.*468.
Mulier, accepta pecunia à ſecundis hæredibus mariti, fecit abortum, & morte damnata fuit *in prælud. num.*495.
Mulier fecit obortum, ne inimico marito filium pareret, & temporario exilio punita fuit. *in prælud.num.*495. Delictum idem grauius efficitur mediante pecunia. *ibidem num.*495.
Mulier ſi reperiatur in aliquo loco ſecreto alloqui cum extraneo de nocte, an ex hoc poſſit torqueri. *in prælud.num.*237 & 239. Adulterium ſatis probatur ex nocturna virorum admiſſione. *ibidem. nu.*238.
Mulieres omnes ex ſpeciali natura fœminini ſexus omnes dicuntur auaræ. *in prælud.nu.*488. Et nemo ex his præſumitur velle diſcrepare à ſuo genere. *ibidem nu.*588 490. & 493.
Mulier ſibi imputet, dum liberè paſſa fuit, vt maritus in communem vſum conſumeret fructus bonorum extradotalium. *in prælud. numer.*489.
in *Mundum*, quando quis venit, nihil ſecum portat. *in prælud.num.*447.
Multa facta tenent. *cap.*30.*num.*549.
in *Multitudine* perſonarum facilè minimè eſt, falſitatem occultare. *cap.*2. *num.*123.

M V N V S.

Munera, quæ dat moriens, hæc munera non ſunt, nam donat, quod deſinit eſſe ſuum. *in prælud.num.*91.
Munera per Principem Ambaſciatoribus data, cuius contemplatione cenſeantur data. *cap.*70. *num.*169.
Munera ſunt Aduocati ingenioſi, & eruditi ad perſuadendum Iudici quicquid volunt. *in prælud.num.*144.
Munerum vis miraculoſa eſt, quia reddit reum innocentem, innocentem reum, diligentem, moroſum. *in prælud num.*144.
Munerum miraculis ideo eripitur admiratio, quia crebra ſunt. *in prælud. num.*144.
Munera imitantur naturam Coruorum, qui vt accedunt ad cadauera, ſtatim effodiunt eorũ oculos. *in prælud. num.*144.
Munerum proprium eſt excœcare oculos recipientium. *in prælud.num.*145.
Munera excœcant oculos Iudicum. *in prælud. num.*145.
Munera incantant homines, & placant homines, Deoſque. *in prælud.num.*175.
Munera, quæ dantur Iudicibus, non dantur ex charitate, ſed ob corruptionem. *in prælud. num.*149.
Munera auferunt lumen oculis ſapientium, & mutant verba iuſtorum. *in prælud. num.*185. Et quod operabunt in illis Iudicibus, qui officia, & Magiſtratus venantur ad effectum dictandi. *ibid. nu.*186.
Munus abſconditum extinguit iras, & donum in ſinu indignationem maximam. *cap.*100. *num.*485.
Munera ſunt occulta mundi Tyranni. *in prælud. num.*198.
Mus quidam ridiculus, ex quo cogitabat ſe poſſe numerari inter molendinarios. *in prælud.numer.*13.
Muſca cum vidiſſet Elephantem, ſtatim cogitauit ſe illi æqualem facere, ſed incipiendo ſe tumeſcere, erepuit. *in prælud.num.*12.
Mutanda non ſunt ea, quæ interpretationem certam ſemper habuerunt. *cap* 4.*numer.*289.
Mutationem repentem non patitur natura. *cap.*15.*num.*218.249.&250.

M V T V S.

Mutus non eſt, quem infirmitas lingua priuauit *cap.*48.*num.*428
Mutus, & ſurdus miles à natura, quod poſſit teſtari iure militari, eſt opinio gloſ. paſſim reprobata. *cap.*44.*numer.*154. Immemorabilis, & impoſſibilis prædicatur, necnon paradoxa exiſtimatio. *ibidem.numer.*155. & 156.
Mutus, & ſurdus à natura, quod poſſit teſtari, id capi nequit, cum ille ignoret, quid ſit teſtamentum, quid legata &c. *cap.*44. *nu* 156.
Mutus, & ſurdus à natura ignorat omnia idiomata, nec quidquam aliud intelligit, niſi quæ ratio naturalis ſubminiſtrat. *cap.*44.*num.*157 & 158.
Mutus & ſurdus à natura, an poſſit intelligere per ſigna. *cap.*44.*numer.*159. & 160.
Mutus, & ſurdus, ſi ſcribere neſciat regulariter non poteſt teſtari. *cap.*44.*num.*137.
Mutus, & ſurdus in militem recipi non poteſt, quia ſi fiat talis in caſtris licentiari debeat. *cap* 44. *numer.*142.
Mutus ex accidenti, fideicommittere tunc poteſt, dum ſcribere ſcit, & id literis mandauit. *cap.*48. *num.*420.
Mutus, qui morbo, vel alio accidenti loquelam amiſit, poteſt nutu fideicommittere. *cap.*48. *num.*421.
Muto ex infirmitate quatenus concedatur, vt nutu poſſit legare, & fideicommittere. *cap.*48. *num.*422.

Digitized by Google

Mutus ex infirmitate ſpes eſt, quod poſſit recuperare loquelam. *cap.48.num.423.*

Mutus, & ſurdus, an poſſit adhiberi pro fideiuſſore. *cap.46.numer.240.*

Mutus teſtandi ius non habet, quia ille, qui omnino non loquitur, & literas ignorat, inteſtabilis eſt. *cap.47.num.174.*

Mutus, quilibet efficitur in mortis articulo. *cap.43.num.57.*

Muti de peccatis, ab Eccleſia abſoluuntur, & tamen niſi nutibus peccata, confitentur. Item abſoluit morituros, qui aliter quam nutibus peccata declarare non valent. *cap.46. numer.268. & 269.*

de Mutuo, ſi teſtis deponat, ſed non de quantitate rei mutuatæ, poterit ex coniecturis doceri de quantitate. *cap.98.numer 352.*

Mutuum, ſi quis probauerit, ſed non quantitatem, poteſt petere, vt ſibi deferatur iuramentum. *cap.98.num.353. & 354.*

N

N*Atura* non patitur repentem mutationem *cap.15.numer.218.249. & 250.*

Natura producit homines ſanæ mentis. *cap.13. num.88.*

Naturaliter, quod debetur, ſoluendum eſt. *cap. 58.num.256.*

Nauis præſumitur eſſe eius, cuius ſunt arma, vexilla, ſeu inſigna. *cap.27.numer.336.*

ad Nauem armandam videtur eſſe conuerſum id, quod impenſum eſt in alimenta nautarum. *cap.57 num.186.*

poſt *Naufragia* tentanda ſunt maria, & poſt malam ſegetem, ſerendum. *in prælud num.36.*

Naufragio facto, non eſt opus conſilio, *cap.9. num.447.*

Neceſſitatis cauſa admittitur adimplementum formæ, per æquipollens. *cap.37.num.54.*

Neceſſitas facit valere actum, omiſſa omnino forma, & ſolemnitate à iure requiſita, *cap.37 numer.55.*

Neceſſitas eſt Tyranna mundi, & non ipſa, ſed Lex ei ſubeſt. *cap.37.nu 56.*

Neceſſitas deſtruit pietatem. *cap 54.num.290.* in Legatis pijs non poteſt conſiderari neceſſitas. *ibidem numer.290.*

contra *Negantes* principia non eſt arguendum. *cap.82.num.107*

Negare quicquam maieſtati oranti, difficile eſt. *cap.47.nu.332.*

in *Negligentia* executorum piarum diſpoſitionū conſiſtit fundamentum, facultatum Fabricæ S. Petri de Vrbe. *cap.45.num.2.*

Negligentibus nullatenus eſt ignoſcendum. *cap. 26. nu.2.* Commodum ex propria culpa quis non debet ſentire. *ibidem. nu.262.*

contra Negligentes omnia iura clamant. *cap.26. numer.261.*

Negligens in arte, vel officio ſuo, qui eſt, dicitur eſſe in lata culpa. *cap.14.num.205.*

Negligentibus æquitas nulla ſubuenit. *cap.26. numer. 261*

Negotia aliena agentes, omnia rimari debent, quamuis omnia in eorum voluntate poſita ſint. *cap.71.num.244.*

Negotijs ſuis, qui præeſſe non vult, aut non poteſt, procuratorem ad hoc eligere valet. *cap.91 num.43.*

in Negotijs alicuius ponderis non eſt dormiendum. *cap.71.num.340.*

Neophitus ideo ad ordines ſacros nō poteſt promoueri, quia ex tempore, & ſignis debet conſtare an in fide perſeueret. *c.15. n.237 & 240.*

Neophitus nullus ad Sacerdotium debet promoueri. *cap.15.nu.239.*

Nepos emancipatus, per alium nepotem in poteſtatem exiſtentem, conſequitur à patruo, quòd aliàs ſolus non obtineret. *cap.56 nu.64*

Nequam, qui ſibi eſt, nemini poteſt eſſe bonus. *in prælud. num.327.*

Nihil habet, qui totum cupit. *in prælud. n.399.*

Nigrum aliquando eſt magis generale, quam rubrum. *cap.64.num.21.*

Nilus Aegyptij, quod alijs regionibus Cœlum pluuijs operatur, ipſe aquis ex imo aſcendentibus in Ægypto facit. *in prælud.num.125.*

Nobilitate vera ille gaudet, qui eam proprijs virtutibus, ac proprio Marte generoſè adeptus eſt. *cap.73. num.120.*

Nocentibus dum ignoſcitur, innocentium ſalus non poteſt cuſtodiri. *cap.18.num.562.*

Nocentium remiſſio improborum ſtudia ad peccatum excitat, *cap.18.nu.563.*

Nocentem melius eſt dimittere, quam innocentem condemnare. *cap.73.nu.115.*

Nocentium proprium eſt trepidare. *in prælud. num.205.*

Nocte vagatur adulter, *in prælud.num.263.*

Noctuarum ſacrificium DEVS in veteri teſtamento abhorrebat, quia talia animalia lucem abhorrent. *in prælud. num.100.*

Nomen IESV eſt potentiſſimi auxilij, etiam ſi quis in deſperationis abyſſo ſubmerſus eſſet, vt alter Iudas. *in prælud.num.63.*

Nomen Domini quicumque inuocauerit ſaluus erit. *in prælud. num.68.*

ex Nominis diuerſitate arguitur diuerſitas rerū *cap.5 num.81.*

Nomina, cognomina, præ nomina, ideo fuerunt inuenta, vt omnis tolleretur obſcuritas. *cap. 67.num.21.*

Nomen auaritiæ, Paul. Apoſt. iubet vt nec inter Chriſtianos nominetur. *in prælud. num.411.* *Vide ſupra in verb. Auaritia.*

NOMINATIO.

Nominatio facta ad emphyteuſim nutu, & ſignis quando valeat. *cap.48.nu.434.*

Nominatio, quatenus pro forma requireret miniſterium nominantis, non tamen importat talem formam, vt ea debeat voce ipſius fieri. *cap.49.numer.494.*

Nominatio ſolo nominantis conſenſu perficitur cum non egeat loquela, ſoloque nutu fieri poteſt. *cap.49. num.495.*

Nominationem perſonarum incertarum, dum teſtator alicui reſeruauit, ſtatim ſecuta nominatione deuoratur omnis incertitudo. *cap.81. num.71.*

Noſtra omnia facimus, quibus auctoritatem noſtram impartimur. *cap.26.numer.*208.

NOTARIVS.

Notarius præſumitur ſcire leges vulgatas. *cap. 43.num.*18.

Notarius præſumitùr ſcire leges, quæ ſpectant ad eius officium. *cap.43.num* 19.

Notariorum imperitia deſtruit Mundum, & conſcientiam bonorum virorum ſæpe in periculum deducit. *cap.43.nu.*20.

Notarij, quia neſciunt, quid ſcribunt plerumque teſtantium voluntates peruertunt, *cap. 41. num.* 21.

Notarij ſimiles ſunt picis, & pſittacis, & quare. *cap.43.num.*23.

Notarius non poteſt rogari, niſi de his, quæ eo præſente dicuntur, aut fiunt. *cap.8.num.*300.

Notarij dum ſtipulantur diſpoſitiones, quæ per nutus & ſigna fiunt, quid aſſerere debeant in inſtrumentis. *cap.49. numer.*502.

Notarius eſt citandus, vt deponat vtrum confecerit illud Inſtrumẽtum, quod negatur eſſe ſcriptum ab eo, & ſtabitur eius dicto. *cap.30. num.*515.

Notarius, qui ſcripſit inſtrumentum, ſi ſit viuus, & præſens, & dubitatur an ſit eius, debet ſuper hoc examinari. *cap.30. num.*512. Et nullatenus tunc eſt deueniendum ad comparationem literarum. *ibidem. num.*513.

Notarius, quando vti teſtis poſſit examinari ad validitatem inſtrumenti ab eo rogati. *cap.42. num.* 334.

Notarij caueant non conficere inſtrumenta de nocte, niſi vigente neceſſitate, & tunc id exprimant. *in prælud.numer.*236.

Notarius ſat eſt, quod roget teſtes, quod ſine præſentes, & quod ipſi potuerint audire, quãuis non audiuerint. *cap.37.numer.*4.

Notarius occultans iura in actis producta, tenetur pœna falſi. *in prælud.nu.*251.

Notarius non exhibens ſcripturas, tenetur ad intereſſe. *in prælud.nu.*251.

Notarius amittens ſcripturas, non auditur aſſerẽdo eas fuiſſe furto ſubtractas. *in pr.nu.*251.

Notarius, quando adhibetur in contractu quare cenſeatur adhibitus. *cap.8.numer.*297.

Notarij præſentiam non requirit cap. cum eſſes. de teſtament. *cap.* 35. *num.*168.

Notarius in dubio non præſumitur falſum commiſiſſe. *cap.43. num.*11. *&* 14.

In Notario nõ præſumitur falſitas, etiamſi aliud reperiatur dictum, & aliud ſcriptum, & declara vt hic. *cap.43. num.*12.

Notarius numquam punitur de falſo, niſi de eius dolo conſtet. *cap.43.num.*13.

Notarius ſi in confectione inſtrumenti teſtamẽti omittat debitas ſolemnitates præſumitur in dolo. *cap.43.num.*15. *&* 25. Et hoc, quantumuis dolus in dubio nõ præſumatur. *ibid.nu.*16.

Notarius ſi omittat ea, quæ ſpectant ad eius officium, præſumitur in dolo. *cap.43.num.*17.

Notarij ex quodam vſu, ſeu abuſu ſolent in omnibus donationibus apponere verba, ob merita &c. *cap.93.nu.*142. Et qualiter verba ſoleant accipi. *ibidem.numer.*143.

Notarij iurant fideliter exercere ſuum officium. *cap.14.nu.*206.

Notarij aſſertio de ſana mente teſtantis, inducit vehementem præſumptionem ad eam probandam. *cap.14.numer.*267.

Notario tamquam officiali publico credendum eſt. *cap.14 num.*208.

Notarius non poteſt ponere in actis donationẽ, niſi de mandato Iudicis. *cap.93.num.*162.

Notarij cenſentur a partibus rogati apponere in inſtrumentis clauſulas conſuetas. *cap.9.numer.*462.

Notario non creditur, aſſerenti ſe feciſſe falſum inſtrumentum, quod rogauit, vt per hoc annulletur inſtrumentum. *cap 42. numer.* 340.

Notario non creditur, niſi de eo, quod ſibi mandatur. *cap.14.numer* 193.

Notarius de qualitatibus, & rebus naturalibus, quæ nec dependent à voluntate partium, non poteſt condere inſtrumentum. *cap.* 14 *nu.* 194.

Notarius, quando rogatur de aliquo actu ſimpliciter, vti Notarius, & de re, quæ non ſunt propriè de actis, & tunc requiruntur teſtes, ſed ſecus ſi de commiſsione Iudicis id faciat. *cap.2.nu.*160. *&* 161.

Notarius ſi non ſcripſerit totam diſpoſitionem, quam teſtator declarauit coram ſeptem teſtibus, quid ſit dicendũ. *cap.39. nu.*213. *&* 214.

Notarius ſi omittat aliquid, de contentis in l. iubemus. C. de teſtament. potius præſumitur falſitas, quàm error. *cap.43 num.*25. Et ideo puniendus eſt de falſo *ibid.num.*25.

Notarius in teſtamento, cenſetur vocatus ad maiorem cautelam, non autem ad illud ſubſtantiandum. *cap.8. num.*339.

Notarius, ſi voluntatem teſtatoris in ſcripturam redegit, quare omninò recitatio neceſſaria ſit. *cap.7. numer.*230.

Notarius, dum in ſcripturam redigit voluntatẽ teſtantis, totum illud tempus ante ſtipulationem teſtator habet liberum ad addendum, minuendum &c. *cap.7.num.*231.

Notarius, ſi inſtrumentum teſtamenti nõ publicauerit, talis imperfectio, reſpicit Notarium, & non teſtatorem. *cap.39.num.*210.

Notarius non poteſt corrigere errorem teſtamenti, circa omiſsionem nominis hæredis. *cap.80. nu.*39. Quia id eſſet non corrigere, ſed falſum fabricare, cum talis nominatio debeat fieri coram teſtibus. *ibidem.num.*40. *&* 41.

Notarius, ſi petat à Teſtatore, an velit teſtamẽtum in publicam formam redigere, ſi reſpondeat,

Tttt 2

deat, quod vult in aliam formam redigere, quid inferatur. *cap.*8.*num.*405.*&* 406.
Notarium quemdam, ſi teſtator iubeat vocari pro ſtipulando eius teſtamento, & illo accendente, & redeunte ſemper diſtulit, dicendum non eſt deliberatè velle teſtari *cap.* 7. *nu.* 247. *&* 282.
Notarij iudicium de habendo teſtamẽtum pro imperfecto, non attenditur *cap* 8. *num.* 254.
Notarius non probat ſanam mentem teſtantis, quamuis fuerit rogatus ab eo, vt id atteſtaretur. *cap.* 14. *numer.* 195.
Notarij verba enunciatiua, ſanus mente &c. quare non diſponant. *cap.* 14. *nu.* 196.
Notario deponẽti de ſana mente teſtantis, quod non credatur, eſt verior, & receptior opinio, immo, & veriſsima. *cap.* 14. *nu.* 197. *&* 198.
Notarius, ſi timeat propter vim mali non poſſe teſtatorem explicare ſuam voluntatem, & renuat conficere ſcripturam, quod ſit dicẽdum. *cap.* 8. *numer.* 353. Et ſic an tunc voluntas teſtatoris poſsit probari per teſtes. *ibid. nu.* 354.
Notario conficienti teſtamentum alicuius dementis, magnum damnum ei id poteſt afferri. *cap.* 14. *nu.* 203.
Notarij antequam teſtamenta ſcribant, pro debito ſui officij, et honoris, quid perquirere deberent. *cap.* 14 *nu.* 204.
Notarius excuſatur, condendo teſtamentum furioſi, dum in eo actu non vidit ſigna manifeſta furoris. *cap.* 14. *numer.* 213.
Notarij atteſtatio, de ſana mente teſtatoris, quãdo inducat vehementem pręſumptionem pro ea. *cap.* 14. *num.* 214.
Notario atteſtanti de ſana mente, eò magis videtur credendum, cum dicter ſecundum ius commune. *cap.* 14. *nu.* 209.
Notarij atteſtatio, quod teſtator erat ſanæ mentis non attenditur, quando verè, vel præſumptiuè erat furioſus, et quare. *cap.* 14. *num.* 209. *&* 210.
Nota apud milites, quæ erant *cap.* 44. *nu.* 86.
Noua potius, quàm bona deſiderantur. *cap.* 45. *numer.* 381.
Nouitas ſemper eſt in periculo. *cap.* 42. *nu.* 378.
Nouitas eſt mater temeritatis, ſoror ſuperſtitionis, et filia leuitatis. *cap.* 42. *nu.* 379.

N O V I T I V S.

Nouitius, dũ animo deliberato nõ profitendi diſcedit à Monaſterio, ſi animo mutato redeat, eget noua probatione. *cap.* 5. *numer.* 44.
in Nouitium manus violentas inijciens, incidit in excommunicationem cap. ſi quis ſuadente 17. quæſt. 17. *cap* 84. *num.* 228.
Nouitium percutiens, vel inuadens perinde eſt, ac ſi religioſum percuteret, cum ſit ad religionem deſtinatus. *cap.* 84. *numer.* 229.
Nouitius gaudet priuilegio fori, cum habeatur tamquam profeſſus. *cap.* 84. *num.* 230. *&* 231.
Nouitius gaudet priuilegio fori, etiamſi prima tonſura non ſit initiatus. *cap* 84. *nu.* 232.
Nouitius à ſolo ſuo Prælato puniẽdus eſt, etiam pro homicidio, et quouis alio graui delicto. *cap.* 84. *nu.* 233. Quod procedit etiamſi delictum eſſet patratum extra clauſtrum. *ibidem, numer.* 234.
Nouitius an condendo teſtamentum, teneatur ſeruare ſolemnitates Iuris Canonici, vel Ciuilis. *cap.* 84. *num.* 249.
Nouitij gaudent priuilegijs, et gratijs conceſsis ipſis religioſis profeſsis, quidquid ſit in odioſis. *cap.* 84. *num.* 235. *&* 236.
Nouitius intrans religionem præſumitur intrare, et eo animo eſſe, vt velit eſſe religioſus, niſi facto aliud doceat. *cap.* 84. *num.* 236
Nouitius non præſumitur abſolutè, quod voluerit mutare vitam. *cap.* 84. *nu.* 237. *&* 239.
Nouitius durante anno profeſsionis non dicitur verè ingreſſus monaſteriũ, et cum effectu. *cap.* 84. *numer.* 246.
in *Notorijs* nõ eſt opus probatione. *cap.* 2. *n.* 151.
Notorium præſumptionis cedit notorio veritatis *cap.* 97. *num* 320.
Notoria dicuntur geſta apud acta coram Iudice, et ideo non egent teſtibus. *cap.* 2. *nu.* 155.
Notorium habet vim ſententiæ *cap* 2. *nu.* 154.
Nox nulla reperitur ſic atra, et caliginoſa ad præcipitãdum in profundas foueas ſicuti nox intereſſe. *in prælud. nu.* 416.
Nubes qui obſeruat non metit. *in prælud. nu.* 47.
Nullum, quod eſt, nullum producit effectum. *cap.* 67. *nu.* 13.
Numerus teſtium, ſicut eſt de ſubſtantia teſtamenti, ita eorum perfecta exauditio. *cap.* 37. *numer.* 35.
Nuncius validè non poteſt excommunicari ob executam citationem in Eccleſia. *cap.* 3. *numer.* 227.
quoad Nuncium, citatio eſt quædam nudi facti executio, & ſic ille actus executionis, non eſt propriè de proceſſu. *cap.* 3. *num.* 230.

N V T V S.

Nutu tunc poſſunt relinqui legata, et fideicommiſſa, quando teſtator, qui eſt in extremis, loquelam, et non intellectum amiſit. *cap.* 47. *num.* 370.
Nutus omnis regulariter eſt dubius. *cap.* 44. *numer.* 75.
Nutu, et ſignis ſufficit docere de voluntate, vbi res agitur ſolo conſenſu. *cap.* 46. *numer.* 32.
Nutus, et ſigna non concludentia, non admittuntur in re graui ad ſignificandum conſenſum. *cap.* 49. *nu.* 380. 48. *&* 482.
Nutus, et ſigna in alia materia graui, tunc multò minus admittitur, ſi dubitetur de ſanitate mentis. *cap.* 49. *nu.* 483.
Nutu ſi quis legat, quia morbo impeditus loqui non valet, ſi ex ea infirmitate moriatur, an valeat tale legatum *cap.* 48. *num* 415. Eo quia vana eſt ſpes poſſe loquelam recuperare. *ibid. numer.* 426.
ex Nutu, et ſignis euidentibus poteſt declarari mutuus conſenſus in matrimonio, *cap.* 46. *numer.* 245, 147. *&* 272.

Digitized by Google

O

OBLIGATIO.

Obligationem fideiuſſoriam mors nõ ſoluit, licet ipſa omnia ſoluat. *cap.* 14. *numer.* 157.
Obligationem aliquam non inducunt, nec probant verba adulatoria tamquam extrinſecè prolata. *cap* 8. *numer.* 362.
Obligatio non immutatur ex perſona hæredis, et hoc procedit tàm actiuè, quàm paſsiuè. *cap* 92. *nu.* 88.
in Obligationibus interpretatio benignior eſt ſumenda *cap.* 18. *numer.* 550.
Obligatio, initum capere debet à perſona contrahentium *cap.* 23. *nu.* 108.
Obligatio, nec naturalis, nec ciuilis ex contractu, quæ peccat in forma, oritur. *cap.* 95. *numer.* 238.
Obligatio fideiuſſoria, non perimitur ob ſuperuenientem furorẽ fideiuſſoris. *cap.* 14. *nu.* 156.
contra Obligationem Cameralem admittitur exceptio incontinenti probanda. *cap.* 39. *numer.* 169.
Obligatio Cameralis regulariter non impeditur per exceptionem compenſationis. *cap.* 47. *numer* 363.
Obligatio Cameralis non infringit vires exceptionis retentionis. *cap.* 47 *nu.* 364.
Obligationis Cameralis natura eſt, vt trahatur ad omnia etiam incidenter deducta in inſtrumento. *cap* 80. *nu.* 17.
Obligatio Cameralis præſupponit, quòd illa, ad quæ quis vult ſe obligare, ſint iam ſcripta, et ideo apponitur clauſula, Pro quibus omnibus &c. *cap.* 26. *num.* 231.
Obligatio Cameralis non competit pro his, quę veniunt ex interpretatione iuris. *cap.* 80. *numer.* 18.
Obliuio in teſte magis præſumenda eſt, quàm dolus. *cap.* 16. *nu.* 421.
Obliuio præſumitur in Supremo Principe propter multitudinem negotiorum, et ſic enim fallit in obliuio. *cap.* 16. *numer.* 422.
Obliuio non præſumitur in facto proprio, quod tamen non procedit in viro valde negotijs dedito. *cap.* 16. *num.* 428.
Obliuio in ſenibus naturaliter contingit. *cap.* 16. *numer.* 429.
Obſeruantia cum in facto conſiſtat, ideoque probanda venit. *cap.* 33. *numer.* 22.
in *Obſidione* Caſilini, tanta inopia perplexi fuerunt ciues, vt centum denarijs conſtat, fuiſſe venditum murem. *in prælud. nu.* 328. Et ille, qui eum vendidit fame perijt, et emens vixit. *ibidem. num* 328.
Occaſio vanægloriæ omnis eſt tollenda. *cap.* 100. *numer.* 490.
Occidiſſe aliquem, ſi quis id fateatur, & non conſtet de corpore occiſo, talis confeſſio illi non præiudicat, nec pro eo punitur. *cap.* 23. *nu.* 71.
Occidendi aliquem à Iure habens licentiam poteſt etiam conuocare amicos, vel ſocios ad id peragendum *cap* 57. *numer.* 188.
Occidendi aliquem animum habere aliud eſt, & aliud habere animum deliberatum ad eum occidendum. *cap* 6. *nu.* 222.
Occidens, vel mutilans membra prope Eccleſiã, vt ſtatim aufugiat in eam, non eſt tutus in ea, *cap* 3 *nu.* 200. Contra vide *nu.* 405.
Octauianus Imperat. aliud ſolamen non recipiebat, niſi cogitare ſuam magnitudinem deponere. *cap.* 2. *num.* 114. 115. & 116.
Oculi nõ poſſunt videre noctem, cũ nox ſit mera lucis priuatio, vnde tenebræ, niſi per priuationem cognoſcuntur. *cap.* 39. *num.* 172.
Oculorum motus, affirmatiuam, vel negatiuam reſponſionem non arguunt. *cap.* 49 *numer.* 472.
Oculus noctuæ ſicuti ſe habet ad Solem, ſic ſe habet intellectus humanus ad manifeſtiſsima naturæ. *cap* 90. *num.* 285.
Oculi Thobię ſicuti ex ſtercore hirundinum excæcati fuerunt, ſic oculi auarorum excæcãtur à bonis temporalibus. *in prælud. nu.* 377.
Oculatus ducit cæcum, & non cæcus cæcum, nã aliàs ambo in foueam cadebũt. *cap.* 31. *nu.* 627.
Occultè aliquid faciens, doloſè facere præſumitur, quod procedit etiamſi ſimus in perſona aliàs excuſabili. *in prælud. num.* 231.
in *Occultis*, & in rebus difficilis probationis, admittuntur leuiores probationes. *cap* 13. *numer.* 109.
Occultans probationes alterius partis punitur in amiſsione cauſæ. *in prælud nu.* 250.
Odio vnius, quod alter poſsit grauari, hoc eſt iniquum, et iniuſtum. *cap.* 90. *num.* 302.
Illuſtriſs. D. *Odoardus* Vecchiarellus Cameræ Apoſtolicæ Auditor Generalis, laudatur. *cap.* 74. *nu.* 154.
per *Offenſionem* factam à furioſo, nec pax, nec cautio de non offendẽdo rupta dicitur. *cap.* 17. *num* 517.

OFFICIALES.

in Officialibus, & præſertim Terrarum præſumitur fraus, & voracitas. *in prælud. nu.* 548.
Officiales perpetui ſunt magis formidabiles, quã temporales. *cap* 88. *nu.* 198.
Officiales publicos, an ſit bonum mutare. *cap.* 88. *num.* 199. 200 & 201.
Officium ſibi impoſitũ, nemini debet eſſe damnoſum. *cap.* 75. *num.* 196.
ad Officium aliquod electus, ſi nihil ex eo lucratur, non tamen id ei debet eſſe damnoſum. *cap.* 75. *num.* 201. 202. & 203.
in Officio ſuo, quilibet præſumitur diligens. *cap.* 14. *numer.* 204.
Officium officialium eſt hodie iura confundere, lites ſuſcitare, tranſactiones reſcindere, *in prælud. nu.* 553.
Officium publicum procuratum nihil prodeſt, nec præſtat aliquam immunitatem. *cap.* 20. *numer.* 48.

in

In Officio ſibi commiſſo ,qui eſt negligens, puniendus venit. *cap.* 18. *numer.* 618. *&* 620.

Oleum prodeſt canibus, ne fiant ſcabioſi. *cap.* 19. *numer.* 684.

Olla ænea ad pugnam prouocans ollam luteam, ipſa quare recuſauit ſumere certamen *in prælud. num.* 46.

Oliua eſt ſimbolum miſericordiæ, & niſi per eam ad Paradiſi gloriam ingreſſus paratur. *in prælud. num.* 216.

Omne, qui dicit, nihil excludit. *cap.* 78. *num.* 369.

Omnia, qui ſubiecit, nihil dimittit non ſubiectum. *cap.* 78. *nu.* 370.

Omne, quod dicit, nihil excludit, eſtque verbũ effrenatum. *cap.* 64. *numer.* 20.

Omne dicit, qui penitus nihil excludit. *cap.* 27. *num.* 307.

ad *Onus*, qui eligitur, non debet repelli à mercede. *in prælud. num.* 563.

Opera pia exercentibus, dum DEVS promiſit tot præmia, quare non omnes ea exercent. *in prælud. num.* 225.

Opera pia non præconizanda ſunt, cum tubis armorum, inſcriptionum &c. *cap.* 100. *nu.* 464.

Opera pia proſunt ad ſalutem animæ. *cap.* 86. *num.* 113.

Opera pia dilata in ſupremas mortis tenebras, atque anguſtias an DEVS reſpiciat. *in præl. num.* 101. *&* 102.

Opera pia, ſunt tamquam tuta via, quæ ducit ad Cœlum *cap.* 100. *nu.* 486.

in Operibus pijs, qui ſe numquam exercent, cœleſtia numquam conſiderant, ſed terram tantum intuentur. *in præl. num.* 127.

Opera pia, ne ſentiant ſumum vanagloriæ, quid ſit faciendum. *cap.* 100. *numer.* 489. *Vide in verbo Pia opera.*

O P I N I O.

Opinio vnius Doctoris ſanens teſtamento præferenda eſt communi opinioni, intellige tamẽ Doctoris præclari. *cap.* 42. *numer.* 382. Intellige etiam id verum in terminis matrimonij, et libertatis. *ibidem. num.* 383.

Opinio illa, quæ concordat opiniones DD. inter ſe diſſentientes debet amplecti. *cap.* 99. *nu.* 403.

Opinioni ſingulari contra communem, qui inhæret, dicitur ſecundum imperitiam iudicare. *cap.* 42. *num.* 377.

Opinionum nouarum, quis non debet eſſe inuentor ſecundum Fabr. *cap.* 42. *num.* 378.

Opiniones nouæ videntur fruſtratoriæ, *cap.* 42. *numer.* 378.

in Opinione illa Doctor præſumitur reſidere, quam vltimo loco refert. *cap.* 38. *nu.* 80.

Opinio, quæ fauet animæ, tamquam fauorabilior omnino eſt retinenda. *cap.* 67. *numer.* 86.

Opinio benignior amplecti debet in pęnalibus. *cap.* 18. *nu.* 551. *&* 552.

Opiniones erroneæ pedibus terendæ ſunt, ac funditus eradicandæ. *in præl. nu.* 31. *&* 32.

Opiniones duæ, quando ſunt equè communes, quæ ſit præferenda. *cap.* 64. *numer.* 59.

in Opinionem conflictu adhærere bonum eſt opinionibus DD. diſtinguentium. *cap.* 66. *numer.* 211.

Optimus cum quis non præſumatur, ideo id probandum venit. *cap.* 35. *nu.* 201.

Oratio quotidie facienda ponitur. *cap.* 43. *nu.* 24.

O R D I N A R I V S.

Ordinarius ſi conſentiat fundatori Hoſpitalis, et hoc in limine fundationis, quod erit liberum à viſitione eius, validum quidem eſt, et nec ipſe, nec eius ſucceſſores poterint viſitare illud. *cap.* 88. *nu.* 189. *&* 190.

Ordinarius ſtante pacto inter ipſum, & fundatorem, quod non viſitabit Hoſpitale ab eo erectum, & qualiter id intelligatur. *cap.* 88. *num.* 191. Sed ſecus in caſu negligentiæ, quia tunc id poterit facere, tamquam in caſu à teſtatore relicto. *ibidem. nu.* 192.

Ordinarius licitè conſentit conditioni poſitæ in limine fundationis iuriſpatronatus, quod iuſpatronatus pertineat ad Eccleſiaſticos, & tamen non cadat ſub reſernationibus. *cap.* 86. *nu.* 93. Nec ſuper hoc putandum eſt fundatorem voluiſſe derogare facultatibus Romani Pontificis. *ibidem. numer.* 94.

Ordinarij conſentiendo conditionibus appoſitis in limine fundationis Iuriſpatronatus, quamuis ſint contra ius, nihil faciunt contra ipſum ius. *cap.* 86. *nu.* 87. Quod procedit etiamſi res ipſas, Eccleſiaſticas ſeruituti ſubijcerent, & an poſſint cõſentire in præiudicium Papæ circa reſernationes. *ibid. num* 88. *&* 89.

Ordinarius tenetur conſentire conditionibus appoſitis in limine fundationis iuriſpatronatus etiamſi ſint contra ius, & quare. *cap.* 86. *num.* 84. Et quatenus nollet conſentire, quid ſit faciendum. *ibidem. num.* 85.

Ordinarij conſenſus in approbatione conditionum apponendarum, in limine fundationis iuſpatronatus licet ille ſint contra ius, quare requiratur. *cap.* 86. *num.* 86.

Ordinarium remedium tamquã potentius proſternit vires remedii extraordinarii. *cap.* 30. *num* 508.

Otium eſt peſſima beſtia, & omni aſpide nocentiùs ſepulturaq; hominis viuentis. *in præl. num.* 30.

Ouo, quid fragilius, & tamen inter robuſtiſsima numeratur, & ſuperat humanas vires, & quomodo. *in præl. num.* 129. *&* 130.

P

PActa ſecundùm ius commune debent ſemper aliquid operari vltra dictum ius. *cap.* 4. *num.* 358.

Pactum nudum de Iure Canonico actionem, & obligationem inducit, & eſt vera, & communis opinio. *cap.* 22. *numer.* 63. *&* 64.

Pagani inſeruiẽtes militibus, militariter etiam poſſunt teſtari in ipſo conflictu. *cap.* 24. *nu.* 75.

Palam

Palam non dicitur relictum.quod ex teſtamento ſciri non poteſt, cum recitatum eſt.*cap.37. numer.12.*

Palam non eſt dictum,quidquid euidentibus,& manifeſtis verbis non eſt dictum, *cap.37.numer.13.*

Palato omnium ſatisfacere, homini vix datum credibile eſt. *in prælud nu.50.*

Palliditas, & trepidatio iunctis alijs indicijs, tūc eſt conſiderabilis aliàs non.*in præluđ.nu.280.*

Pallor, titubatio, trepidatio &c. eum ſint ſigna malæ conſcientiæ an faciant indicium ad torturam. *in præluđ.num.268.269.& 271.*

Pallor,titubatio &c.ſola,dum non adeſt variatio in ſubſtantialibus eſt ſallax, & debile indiciū ad torturam *in præluđ. num 272.*

Pannorum ballæ Mercatorum,præſumūtur eius, cuius eſt mercum, *cap.27.num.336.*

Parentes liberos habentes,nnmquam ſolent priuare eos ſuis bonis,vt hęredem inſtituant Eccleſiam.*cap.21.numer.119.*

Parentes magis torquentur in liberis, quàm in ſeipſis. *cap.25.nu.120.*

P A P A.

Papa eſt Oraculum Cœli, Dictator diuinus,Orbis lumen,Srella polaris nauigationis Orthodoxæ. *cap.80.nu 6.*

Papa ex benignitate non intendit comprehendere iuſpatronatus partim laicalia, & Eccleſiaſtica ſub reſeruationibus,& quare. *cap. 86. numer.118.*

Papa beneficium iuriſpatronatus mixti poteſt conferre, vti reſeruatum iuxta deciſ.46. de præbend.in antiq. *cap.56. numer.113.*

Papæ tota mens concedendo beneplacitum circa alienationem bonorum Eccleſiæ, quæ ſit, *cap.2.nu 100.*;

Papa ſi vellet,poſſet omnia iurapatronatus laicalia comprehendere ſub reſeruationibus. *cap 86.nu.96.*

Papa ſi vellet poſſet derogare etiam Iuripatronatus Laicorum *cap.86.num.97.*

Papa poteſt tollere ea,quæ curſum, & ſtudium bonorum operum poſſunt impedire.*cap.1.numer 65.*

Papæ authoritas quādo interuenit in alienatione bonorum Eccleſiæ, non requiruntur aliæ ſolemnitates.*cap.2.nu.97 & 98.*

Papa quando poſſit derogare legibus Ciuilibus, *cap.1.nu.61.*

Papa non præſumitur voluiſſe reſeruare beneficia iuriſpatronatus Laicorum.*cap.56.nu.82.*

Papa ſi alicui concedat legata pia incerta,non comprehēdit ea legata incerta, quæ per perſonas à teſtatore electas', ſunt declaranda, vt eſt caſus Oldrad.conſ.61. *cap.81.nu.75.& 76.*

Papa ſi ſcienter ſalutet excommunicatum cenſetur eum abſoluere ab excommunicatione. *cap 89.num.226.*

Papa in Principes ſeculares habet pleniſſimam poteſtatem,quatenus finis ſupernaturalis,bonumq; animarum id poſtulat. *cap.1. num.62.*

Papa ſi reſeruet omnia beneficia vacantia ad collationem cuiuſcumque ſpectantia in certa Diœceſi præter attinentia ad Epiſcopum, an ſub ea comprehendantur,quæ ſunt ſimultaneæ collationis interEpiſcopum,& Capitulum. *cap.56. numer.95.& 101.*

Papa in reſeruationibus comprehendendo iuſpatronatus reſeruatum Eccleſiæ, diſponendo de eo,non videtur facere cōtra mentem fundatoris,& quare.*cap. 86. num.99.*

Papa eſt caput Eccleſiæ vniuerſalis, & Gubernator ſupremus,& bona, iuraque cuiuslibet Eccleſiæ Orbis ad eius nutum manent. *cap.86. num.100.*

Papa dum ſua omnipotentia vtitur in beneficialibus abſoluta, nemini facit iniuriā.*cap.17.numer.110.*

Papa,qua benignitate alliciat perſonas ad fundationem Iuſpatronatus,& ſimilium operum piorum,*cap 86 nu.112.*

Papa, ſi ſcienter conferat beneficium puero, vel aliàs inhabili, cenſetur eum eo diſpenſare, & habilem reddere.*cap.89.nu.222.& 223.*

Papa, ſi aliquid concedat contra ius commune, cenſetur tollere omnia impedimenta, eo ipſo, quod obſtant. *cap.89.nu.224.*

Papa,ſi ſcienter donet aliquid infami, cenſetur cum eo diſpenſare.*cap. 89. numer.225.*

Papa, tamquam bonus Paſtor ſedulò curat, vt fideles per viam ſalutis ambulent.*cap.86.numer.114.*

in Papæ Bullis,& Priuilegijs quare non apponātur teſtes. *cap.2.numer.120.*

Papa, verbo, & exemplo, vigilat omnes ad promiſſas terras Cœleſtes, deducere. *cap.86. numer.116.*

Papa, tām Catholicos tàm infideles, tàm hæreticos curare debet in viam ſalutis dirigere. *cap.86. num.117.*

Papa ſi faciat actum de ſui natura præiudicialē, non eſt neceſſaria derogatio regulæ de iuris quæſito non toll.*cap.97.num.327.*

Paria ſunt aliquid omnino non facere,vel nulliter facere *in præluđ.nu.121.*

in *Parochia* aliena, quando quis reperitur infirmus, tunc Parochus illius loci, eſt quodammodo ſuus Parochus. *cap 36.numer.217.*

Parochiæ curam licet Epiſcopus Parocho committat, adhuc tamen ipſe retinet curam omnium.*cap.36.numer.243.*

P A R O C H V S.

Parochus habet curam immediatam ſuorum omnium exiſtentium in Parochia. *cap.36. numer.238.*

Parochi poteſtas eſt imperfecta reſpectu Epiſcopi cum ipſe ſubdatur curæ ipſius Epiſcopi. *cap.36.num.244.*

Parochi frequenter aſſiſtunt eorum parochianis in periculo, & conflictu vitæ exiſtentibus. *cap. 33. numer.49.*

Parochi præſentia eſt omnino neceſſaria, ſi ſine teſta-

Digitized by Google

teſtamentum iuxta cap. cum eſſes. de teſtam. *cap.34 nu.116.*

de Parochi præſentia in cap.cum eſſes.de teſtam mentio fit, non in narratione caſus, ſed in reſponſione. *cap.35 nu.117.*

Parochi præſentia, ſi quis aſſereret non eſſe neceſſaria, iuxta cap. cum eſſes. de teſtam. id eſſet temerarium. *cap.35.nu.118.119.& 120*

Parochus ſi non ſit adhuc Sacerdos, an poſſit authorizare teſtamentum, de quo in cap. cum eſſes. de teſtam. *cap 36.num.253.*

Parochus electus, ſi non ſit Sacerdos, habet annum à collatione ad illum ſuſcipiendum. *cap. 36.num.254.& 256*

Parochus, quamuis non Sacerdos, eſt tamen verus parochus, & dicitur habere actu curam animarum. *cap.36.numer.254.& 255.*

Parochus adhuc non Sacerdot, omnia poteſt exercere in ſua parochia, quæ non dependent à poteſtate Ordinis. *cap.36.num.257.*

Parochus, quod poſſit interuenire teſtamentis, ad hoc non requiritur Sacerdotium. *cap.36. numer 258.*

in Parocho etiam non Sacerdoti, intrat etiam confidentia illa, de qua in cap.cum eſſes. de teſtam. *cap.26.numer.259.*

Parochi debent monere populum, vt frequenter ad ſuas parochias, ſaltem diebus Dominicis accedant. *cap.68.numer.67.*

Parochiani, quod non audiant Miſſam in diebus feſtiuis in parochia eſt de generali conſuetudine. *cap 68.numer.68.*

Parochum non Sacerdotem, non excludit, text. in cap. cum eſſes de teſtam. *cap.36 num.262.*

de Parocho, cum Ius Canonicum confidat, propter curam animarum, idem ergo erit dicendum de Epiſcopo. *cap 36.nu.246.& 250.*

Parochi pręſentia an neceſſariò requiratur vltra duos, vel tres teſtes, ſi fiat teſtamentum, iuxta cap cum eſſes.de teſtam. *cap.35.num.112.113 & 114.*

Parochis iura Canonica non paruam fidem præſtant *cap.33.num.2.*

Parocho eſt commiſſa cura animarum, & earum Iudex deputatus. *cap 33.nu 3.*

Parochus dum reputatur fidelis in graui pondere animarum, multò magis eſt reputandum in temporalibus. *cap 33. num.4.*

Parochis duobus non eſt inconueniens, vt quis ſubſit, quo ad diuerſos effectus. *cap.36.n.220*

Parochus alicuius parochiæ, dicitur talis, quoad omnes, qui ſubſunt ſub eius parochia, quamuis adſint ex accidenti, *cap.36.num.221.222. & 234.*

Parochus dum cenſetur fidelis in anima ſuorum parochianorum, multò magis cenſetur talis in bonis temporalibus. *cap.36. numer 221.*

Parochi præſentia, de qua in cap. cum eſſes. de teſtam. non poteſt alterari. *cap.35.num.128.*

Parochi ſolent eſſe promptiores ad aſſiſtendum parochianis in ſuis extremis infirmitatibus. *cap.36.nu.252.*

Parochi proprii præſentia ſi non requireretur in teſtamento condito iuxta cap. cum eſſes. de teſtam. fruſtra eſſet in eo facta mentio proprij Presbyteri. *cap.36 numer.211.*

Parochus non ſemper aſſumit curam animæ teſtatoris, nec eius animam iudicat. *cap.35.numer.154.*

ſub Parochi nomine, de quo in cap. cum eſſes. de teſtamen. qui etiam poſſint venire. *cap.36. num.227.& 228.*

Parochum non Sacerdorem non excludit Conc. Trid. cap.1. ſeſſ. 24. requires ad validitatem matrimonij præſentiam Parochi cum duobus teſtibus. *cap.36.nu.261.*

Parochi præſentia, quando non poteſt haberi iuxta cap. cum eſſes. de teſtam. recurrendum eſt ad ius commune. *cap.35. n.131.*

Parochi præſentiam ſolum requirit, text.in cap. cum eſſes. de teſtam. & ſic in eo non interuenit, vti teſtis. *cap.35 numer.163.*

Parochus iuxta cap. cum eſſes. de teſtam. ſufficit interuenire, vti Notarium rogatum de teſtamento. *cap.35.n.164.*

Parochi in teſtamentis, an connumerentur inter perſonas publicas. *cap.35.nu.165.*

Parochus proprius, non poteſt ſubminiſtrare Sacramenta infirmo in aliena parochia. *cap.36. num.219.*

de Parocho, quare cap. cum eſſes. de teſtam. fecit mentionem. *cap 36.numer.251*

Pars, quando fuit citata ad electionem peritorũ ad effectum comparationis literarum, ſi recuſauerit eligere ſuũ, quid Iudex facere debeat. *cap.32.nu 701.*

Partes, quando conſtet voluiſſe contrahere in ſcriptis. *cap.8. nu.306.*

Partes tunc eo magis non cenſentur voluiſſe adhibere ſcripturam pro ſubſtantia contractus, quando ad executionem dicti cõtractus hinc inde deuenerunt ante illius confectionem. *cap.8. numer.324.*

P A S T O R.

Paſtor non excuſatur, ſi lupus oues comedat, cum teneatur eas cuſtodire, & tunc in vanum allegatur ignorantia. *cap.26.num.252.*

Paſtor quidam quamuis præditus ratione nihilominus à pluribus exquirebat chirographum, nec eos cogerent ad ſuſcipiendum habitum Monachalem, *cap.19.nu.657.& 658.*

P A T E R.

Pater, & filius, quod ſint correlatiui, indubitatum eſt. *cap.25 nu.155.*

Pater ſemper ſupponit filium alias non eſſet pater, & filius ſemper ſupponit patrem, alias non eſſet filius. *cap.25.num.156.*

Pater, quando reliquit hæreditatem ſuam liberis, iſta pietas eſt. *cap.21.num.124.*

Pater, quando poteſt loqui, ſi nutu teſtetur inter liberos non valet teſtamentum, ſecus ſi caſu non poſſit loqui. *cap.44.num.67.*

Pater rarò contingit, vt relicta liberis legitima omnia bona donet Eccleſiæ. *cap.21.num.120*

Pater

Pater, ſi relinquat filio legitimam, his verbis, ſi filius meus, me viuo morietur, nepos ex eo ſit hæres, an id ſuſſiciat quoad inſtitutionem in legitima. *cap.52.numer.*127.

Pater non poteſt præiudicare filijs in legitima, cum ea illis iure naturæ ſit debita. *cap.64 numer.*70.

Pater excepta legitima, ad libitum poteſt diſponere de bonis ſuis, etiam ea proijciendo in Mare, nec filij de eo conqueri non poſſunt. *cap 64. num.*71.

Pater non fungitur officio paterno, ſi vni tantum legitimam reliquerit, alio filio ex aſſe hærede inſtituto. *cap 44.numer.79.*

Pater non poteſt filio naturali, exiſtentibus liberis legitimis plus relinquere, quàm vnciam bonorum, *cap.10.num.*597.

Pater, ſi habeat plures filios, & vnum ex eis impuberem, & ita ſubſtituat, Filio meo impuberi, ſubſtituo Caium iſta ſubſtitutio non eſt pupillaris, & quare. *cap.70.num.*173.

Patri, & non filio, ſi quis voluiſſet aliquid relinquere, certè non filio, ſed patri reliquiſſet. *cap.70.num.* 175.

Pater nutu teſtans inter liberos, tum tenet tale teſtamentum, ſi æqualiter eos hæredes inſtituat *cap.44.num.*79

Pater teſtando inter liberos, ſatis eius teſtamẽtum iuſtificatur, quamuis aliena manu ſcriptum, ſi illud proprio ſigillo muniat. *cap.27. num.*347.

Pater, ſi grauatus ſit reſtituere aliquid filio, id non poteſt ei imputare in legitimã, quamuis id filius de facto habeat à patre. *cap.*82.*n.*123.

Pater, ſi relinquat filijs illam quantitatem pecuniæ, quæ videbitur, & placebit eius hæredibus valebit talis inſtitutio. *cap.*82. *nu* 52.

Pater ſi ſit executor teſtamentarius, & diſtribuat aliquid filijs vti pauperibus non poteſt in eo, quod dat prætendere aliquem vſumfructum. *cap.76.num.*228.

Pater non debet priuare filium ſua hæreditate, vt hæredem inſtituat Eccleſiam; nam non debeat hunc ſuum malum animum tali mẽdicato colore tegere, ſecundum S. Auguſtinum. *cap.21.numer.*115.

Pater permittendo, vt de bonis aduentitijs filius poſſit diſponere ad pias cauſas, agitur de eius præiudicio. *cap.60. numer.*369. Et ideo talis permiſſio nõ eſt trahenda ad caſum diuerſum, ſcilicet, vt etiam extraneis poſſit legare. *ibid. num.*370.*&* 383.

Pater, quod non poſſit prohibere filijs primi gradus Trebellianicã iſta opinio ſit æquior licet retorqueatur tamen. *cap.64. numer.*82.

Patri an acquiratur vſusfructus, ſi teſtator partem eius reliquerit tantum, vt præſtaretur ab eius filio. *cap.45.numer.*218.

Patris bona adeo ſunt obnoxia pro alimẽtis debitis filijs etiam ſpurijs, vt decedente eo, ad quoſcumque cum dicto onere illa tranſeant. *cap.74.nu.*147. Quod procedit etiam ſi ob aliquod delictum patris dicta bona tranſiret in fiſcum, & ſi fiſcus illa, alicui cederet, ipſe ceſſionarius tenetur ad tale onus. *ibidem. n.*148.

Pater, ſi poſt ingreſſum Monaſterij moriatur nõ facta diuiſione inter liberos, filij ſolùm admittuntur ad legitimam, & reliqua bona Monaſterio competunt. *cap* 21. *nu.*169

Pater ſi committat delictum, propter quod cõfiſcentur feudalia, id intelligitur vita eius durante. *cap.*82. *nu.*114. Et ſi eius filij nihil habeant, ex illis bonis in vita patris ſunt alendi cum poſt patris mortem, feuda liberè tranſeãt in eos. *ibidem numer.*616.

Pater, ſi filio dedit plures tutores ſimpliciter, tunc quantumuis ex eis remaneat vnus, tunc ſilet qualibet alia tutela. *cap 85. num 6. & 7.*

Pater in bonis aduentitijs filij habet vſumfructum. *cap 4. num.* 530

Patri ſi fiat violentia, & filius aliquid fecerit, vt liberaret patrem, actus ille dicitur factus per metum. *cap.25.num.*227.

Patris amor in filios, licet ſit magnus, non tamen eſt æqualis eorum fœlicitas. *cap.25.num.*122.

Pater, & mater, ſi ſimul promittant dotem filiæ, mater cenſetur promittere vt fideiuſſor mariti, & non animo donandi. *cap.70.num.*

Patris ignoti abeunt cum ſemine mores *cap.75. num.*187.

Pater peccat, ſi filio, quamuis ſpurio alimenta, deneget, dum paupertate non excuſatur. *cap.* 74. *num.*140.

Pater, quod quoſcumque filios alere non teneatur, id nec pacto, nec lege, nec conſuetudine, nec ſtatuto induci poteſt. *cap.74.num.*137.

Pater Illephons Perez I.C. quàm laudabiliter ſe exercuerit in cura infantium expoſitorum. *cap.74.numer.*159.*&* 160

Patrimonia, quando ſunt diuerſa, poſita in diuerſis locis habentibus diuerſa ſtatuta, tunc quis poteſt, quo ad vnum patrimonium decedere teſtatus, & ſecus quoad alterum. *cap.* 10. *num.*599.

Patrimonium grande alicit homines, ad faciendas amplas diſpoſitiones. *cap.66 numer.*160.

Patrimonio ſuo aliquando homines plus imperant, quàm ferre poteſt, ſecundum Senecam Nihil cui datur, ipſe verba reddat. *cap.66 numer.*161.

P A T R O N V S.

Patroni, dum eligunt ſe ad beneficium, ſi digni ſunt, incidunt in peccatum ſuperbiæ, ſe ipſum exaltando. *cap.76 num.*254.

Patronus in limine fundationis, an poſſit apponere pactum, vt fructus beneficij vacantis vadant ad patronos, vel ad alios. *cap.86. numer.*74.

Patronus an in limine fundationis poſſit apponere cõditionem, vt habeat facultatem amouendi præſentatos. *cap.86.num.*72.

Patronus ad beneficium poteſt præſentare quẽlibet ad ſui libitum, dummodo habeat neceſſaria requiſita, *cap.76.n.*234.

Patronus ſe ipſum non poteſt prçſentare, quamuis habeat omnia requiſita neceſſaria. *cap.76. num.235.*

Patronis Laicis Iura indulxerunt vt liberè poſſent conferre. *cap.56.num.144.*

Patronus, vt poſſit obtinere beneficium, & ſibi illud conferatur, debet per viam ſupplicationis petere ab Ordinario, vt illud ſibi conferat. *cap.76.numer.244.* Et quid ſit faciendum ſi adſint alij compatroni, qui alium præſentarunt, cum Ordinarius non poſſit derogare iuribus compatronorum. *ibidem num.245.*

Patronus ſicuti per ſe ipſum non poteſt ſe præſentare, ita nec per procuratorem. *cap.76. numer.238.*

Patronus præſentando ſe ad beneficium, ſi non habeat omnia requiſita, & ſic eo ſit indignus, incidit in peccatum iniuſtitiæ. *cap.76.nu.263.*

Patronus præſentando ſe ad beneficium, dum eo non eſt dignus lædit iuſtitiam diſtributiuam, & commutatiuam. *cap.76.num.264.*

Paulus Apoſtolus dicebat ipſum non eſſe ſub legibus. *cap.1.num.3*

Pauor ineſt illis qui operatur mala. *in præludi. numer 263.*

Paupertas ſecundum naturam non eſt turpis, illa verò, quæ ob turpem cauſam euenit infamiã iniurit. *cap.72.nu.57.58.& 59.*

Paupertas operatur ne emphyteuta cadat in commiſſum ob non ſolutionem canonis. *cap.5 numer.25.*

P A V P E R.

Pauperum generalis inſtitutio, ſi valet, ergo multò magis tenet, ſi ea reſtringatur ad arbitrium alicuius. *cap.51.num.113.*

Pauperum electio, ſi ſit commiſſa in liberum arbitrium alicuius, eo non eligente, quiſi ſit faciendum. *cap.51.numer.114.*

Pauperibus ſi quis deliberauerit bona ſua diuidere, ſui conſanguinei egenei primum locum habere debent, *cap.73.num.82.83.& 84.*

Pauperes domicilij teſtatoris in primis ſunt eligendi, quando ipſe reliquit aliquid diſtribuẽdum inter pauperes. *cap 72 n.81*

Pauper debet eſſe rogans, non arrogans. *cap.72 num.43.*

Pauperi in neceſſitate, eſt ſubueniendum, quomodocumque paupertas obuenerit. *cap.72. num.65.66. & 67.*

Pauperibus in genere relictum, debet diſtribui inter pauperes domicilij teſtatoris. *cap.71. num.201. & 202.*

Pauperes dicuntur furioſi, & ſic illorum priuilegijs fruuntur. *cap.12. nu 80.*

Pauperes eligendi habens facultatem, in foro externo ſat eſt, ſi eligat pauperes relictis pauperioribus. *cap.77. num.281.* Tamen ſecundum forum internum non eſt tutus in conſcientia, ſecundum quem tenetur facere electionem de pauperioribus. *ibidem.nu.202.*

Pauperes maſculi, & fœminæ, ſi ſimul concurrant, & maſculi ſunt pauperiores, ipſi ſunt prçferendi. *cap.72.num 46.*

à Paupere nullo eſt auertenda facies, ne à nobis auertatur facies Domini *cap.72.num.54.*

Pauper ex propria culpa vix eſt dignus pietate. *cap.72.num 55.*

Pauper in iudicio dum clamat, nemo exaudit, & ſi loquatur diues, quilibet applaudit. *in præludi.numer. 170.*

Pauperes grauius lacerãtur à Iudicibus iniquis, quàm à cruentiſſimis hoſtibus, & quare. *in præludi num.170.*

Pauperum electio, ad quid eis diſtribuendum, poteſt committi in libera diſpoſitione alicuius. *cap.51 numer.111.*

per Puaperes manus ſupremi Iudicis oſtium eſt pulſandum, nam ſic ipſe munera accipit, eiſque mediantibus leges quaſi adulterar, & veritati miſericordiam anteponit. *in præludi. num.214.*

Pauper dum petit eleemoſynam, perinde eſt, ac ſi ipſe CHRISTVS eam peteret. *in præludi. num.139.*

Pauperes illi, qui fingunt ſe eſſe diuites ob iſtam ſimulationem ſunt pauperiores. *in præludi.numer.41.*

Pauper, quis in dubio præſumitur. *cap.71. numer.258.*

Peccator, qui DEO in pauperes donat, ſeu munera tribuit, non dubitet ſe fauorabilem non reportaturum ſententiam. *in præludi.num.213*

P E C C A T V M.

Peccatum non datur ſine voluntate, quæ deficit in furioſo, & ſic iſte non peccat. *cap.17.n.531*

Peccatum vſque adeo eſt voluntarium, itant non ſit peccatum, niſi ſit voluntarium. *cap. 17. num 532.*

Peccatum actuale committi non poteſt ſine voluntate. *cap.17. nu.533.*

à Peccatis omnibus, quamuis quis ſit alienus, ſi tamen auarus ſit, parricidis, inceſtuoſis, idolatris non erit melius. *in præludi.nu.439.*

Peccatorum confeſſio facta per literas, vel per inter nunciũ confeſſario abſenti. & ab eodem abſenti petere abſolutionem eſt opinio damnata. *cap.46.numer..275.*

pro Peccato commiſſo ſi quis lachrymando guttatim Iordanem per oculos emmitteret, nunquam ſatisfaceret. *in præludi.num.107.*

Peccatum factum contra iuſtitiam, vt ſit mortiferum, ſufficit per illud afferre damnum notabile. *cap 77. num.302.*

Peccatum nullatenus ille committit, qui aliquid auctoritate Iuris Canonici facit. *cap.77. numer.313.*

Peccatum eſt magnum retrahere homines à benè faciendo. *cap.56 numer 85.*

Peccatum vnum, quod alio peccatto grauiori abſtergi poſſit, hoc eſt abſurdum aſſerere. *cap. 74. num.130.*

Peccata omnia voluntaria, à quo procedant. *in præludi. num.43.*

pro

pro Peccatis quilibet efficitur debitor DEO. *cap.66.numer.199.*

Peccatorum cartula reperta penes delinquētem non probat contra ipſum ad pœnam ipſi infligendam. *cap.22. num.33.*

Peccata contra iuſtitiam diſtributiuam ſunt mortifera *cap.77.numer.296.*

Peccatum auaritiæ mentem ipſam inficit, & ita grauē reddit, vt ad ſublimioria tolli nequeat. *in præl ud num.376.*

Peccatum non committit, qui iuris auctoritate aliquid facit. *cap.77. numer.517.*

Peccat mortiferè, qui peccat in iuſtitiam diſtributiuam, & commutatiuam. *cap.77.num.299.*

Peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum, & qualiter procedat id. *cap.62. num.89. & 90.*

Peccat contra charitatis ordinem, qui ſuis conſanguineis non ſubuenit. *cap.73. numer.70.*

Peccat plus ille, de quo plus confidit teſtator, ſi non adimpleat per eum diſpoſita. *cap.22.numer.29.*

Peccare in nullis, potius eſt diuinitatis, quàm humanitatis. *in præl ud num.53.*

P E C V N I A.

Pecunijs quis debet eſſe dominus, & non ſeruus. *in præl ud. n.445.*

Pecuniarium ſtudium ſi tolleretur, omnia mala ſublata eſſent. *in præl ud nu.434.*

Pecuniam accipere ob ſententiam ferendam omnium turpiſſimum, & nefarium eſt, ſecundum Marc. Tul. *in præl ud. nu.189.*

Pecuniam ſi quis accipiat alienam, palam, & bona fide, non animo contrectandi, non incidit in crimen furti. *cap.2. nu.136.*

Pecunia poteſt acquiri cerebro, at non pecunia cerebrum. *cap.12.numer.83.*

Pecuniam, ſi quis alicui tradiderit, vt det cui voluerit, non poteſt ſibimet tradere. *cap.76. num.272.*

Pelagus legalis hodie ſic in immenſum exereuit, vt ſine ſundo ſit. *in præl ud. num.3.*

in Pœnis ſequenda eſt minor pars, vbi ſunt diuerſæ opiniones. *cap.18.numer.583.*

Pœna digni non ſunt, qui alieno potius, quàm proprio laborant vitio. *cap.73.numer.114.*

in Pœnalibus opinio benignior amplecti debet, & habes exemplum. *cap.18. nu.551.& 552.*

Pœnitentia admittitur in contractu innominato re integra. *cap.66.nu.173.* Quidquid fit, quādo interuenit iuramentum. *ibidem. num.174.*

Penſiones an per nutus poſſint transferri. *cap.49. num.470.*

Penſiones, quatenus nutu poſſint transferri, vt validè transferantur quid ſit neceſſè. *cap.49. numer.411.*

Penſio non eſt ſoluenda per eum, qui numquam habuit poſſeſſionem beneficij. *cap.90.nu.295.*

Perdere, vel non accipere par non eſt ratio. *cap.70.numer.194.*

Periculum, vbi eſt maius, ibi cautius eſt agendum. *cap.30. num.575. & in præl ud. nu.469.*

Periculo manifeſto, quis non debet ſe exponere. *cap.58. numer.232.*

Perfectio teſtamentorum conſiſtit in voluntate teſtantium. *cap.12. num.5.* Reliqua vide infra in verb. Teſtamentum, in verb. Teſtator, & in verb. Voluntas Teſtatoris &c.

Perfectum id dicitur, quod ex omnibus partibus ſuis conſtitit. *cap 9. n.433.*

P E R I T V S.

Periti electi ad comparandas ſcripturas, quid peragere tantum debeant. *cap.29. num.491.*

Periti electi ad faciendam comparationem literarum debent iurare, ſecundum formam traditam; quamuis ſummariè procederetur, & omiſſis iuris ſolemnitatibus. *cap 31. nu.601.*

Periti poſt factam comparationem literarum debent referre in actis eorum peritiam, & ſinguli de per ſe ſuam relationem facere, aliàs nihil fit. *cap.32.numer.696.& 698.*

Periti electi ad faciendam comparationem literarum, qualiter iurare debeant. *cap 31. numer 594*

Periti electi ad faciendam comparationem literarum ſi non iurent, vel ſi iurent, alia forma hic tradita, comparatio eſt nulla. *cap.31.numer.565 & 596.*

Periti ea, quæ ſedulo conſiderare debent circa comparationem literarum, ſunt de forma. *cap.32 numer.671.*

Periti deueniunt ad comparationem literarum de conſuetudine, abſque Iudicis præſentia. *cap.32.numer.676.*

Periti ad comparationem literarum faciendam, qui etiam eſſe poſſint. *cap.32.numer.687.688. & 689.*

Peritus, ſi vnus tantum reperiatur in loco vbi eſt facienda comparatio, & agatur de re graui, quid ſit faciendum. *cap.32.num.689.*

Periti ad comparationem literarum electi, debent conſiderare modum, & formam ſcribendi, & alia vt hic. *cap.32. num.667.* Item quo tempore fuit ſcripta. *ibidem.num.668 & 669.*

Periti electi ad comparationem literarum faciēdam, ſi ſemel iurent iuxta formam traditam, non eſt neceſſè, vt alias iurent. *cap.31.nu.613* Sicuti faciunt cæteri periti, tempore ſcilicet relationis. *ibidem. num.614.*

Periti omnes electi ad aliquid iudicandum ſecundum eorum peritiam, debent iurare. *cap 31. num.665.*

Periti electi ad faciendam comparationem literarum debent non ſimpliciter iurare, & qualiter alias nihil fit. *cap.31.num.606.607.611. & 612.*

Periti in arte, quando ſunt eligendi in aliquo actu, ſaltem duo eſſe debent. *cap.32.nu.679. & 690.*

Peritus vnus, quando ſolùm adeſſet in aliquo loco, tunc ille ſolus ſufficeret. *cap.32.nu.681.*

Periti, quando ſunt eligendi, & pars ad hoc citetur, ſi renuat eligere ſuum, tunc Iudex officio eligit. *cap.32.nu.702. & 703.*

Digitized by Google

PERIVRIVS.

de Periurio, quando agitur, non eſt attendenda fictio Iuris ciuilis. Iuramentum eſt res ſpiritualis. *cap.96. num.*174.

Periurius punitur abſciſſione linguæ, *cap.96.numer.*261.

Periurius eſt infamis infamia iuris, & infamis infamia facti. *cap.96. nu.*262.

Periurius à limine iudicij procul arcetur cum tamquam infamis à nemine ſit audiendus. *cap.96. num.*263.

Periurius clericus ſuo beneficio poteſt priuari, & eſt inhabilis ad alia obtinenda. *cap.96 n.*264.

Periurium eſt grande ſcelus, graue peccatum, & quidem mortale etiam in re leui. *cap.* 96. *num.*260.

Periurium eſt grauius peccatum, quàm crimen homicidij, & adulterij. *cap.96 num.*260.

PERSONA.

Perſona ſufficit, quod ſemel fuerit demonſtrata, licet illa qualitas cum qua fuit demonſtrata, non perdurauerit. *cap.69.nu.*109.

Perſona vna, & eadem, & vna eademque diſpoſitio. non debent diuerſo iure cenſeri. *cap.56. numer.*57.

Perſona planè incerta non poteſt hęres inſtitui. *cap.67.numer.*5.

Perſonam ſuam, dum quis poteſt vouere alicui Monaſterio ergo multò magis omnia ſua bona. *cap.*100.*num.*455.

Perſonas nominandas teſtator cenſetur nominaſſe, dum ipſe reſeruauit nominationem rei incertæ alicui. *cap.*81.*num* 72.

de Perſonis intereſſe non debitis, quando tractatur, eſt tanquam loqui de re prodigioſa. *in prælud.num.*696.

Perſona patris, & filij à iure reputantur vna eadem perſona. *cap.* 25.*nu.*115.

Perſonæ inhabiles ad teſtandum quæ ſint remiſſiuè. *cap.*4.*num.*329.

Perſonalis actio non tranſit in ſingularem ſucceſſorem. *cap.*88.*numer.*134.

Petens id, quod aliquis ſibi debet, non dicitur illud mendicare. *cap.*15.*numer.*241.

Petitio alicuius rei, dum alicui ſit facta, ſi ille reſpondeat, non ſolum prædictam rem tibi concedo, ſed etiam omnia bona mea, iſta vltima verba, non ſunt attendenda; quia vt dicitur, *Corteſia di bocca molto vale, e poco coſta*, adagium ſatis vulgatum. *cap.* 8. *nu.*364.

B.Petri Apoſtol. vltima mentio fuit, vt ſuper omnia auaritia fugeretur, & quare. *in prælud. num.*436. *&* 437.

Petrus Apoſtolus, quando cognouerit, quod ille, qui eum liberauit tam miraculosè à carcere, Angelus DEI eſſet. *in prælud.nu* 693.

Petr. Franciſc. Tondut. laudatur. *cap.*63.*nu*-182

Phantaſia læſa non infertur ad læſionem memoriæ. *cap* 48.*nu* 403.

Philoſophi, quare veras definitiones tradere ſoleant. *cap.*97 *num.*310.

Philoſophus quidam, cum vellet inquirere de quodam viro, an eſſet vir frugi, nec ne, dixit illi, loquere, vt te videam. *cap.* 16. *numer.*146.

Philoſophus quidam, cum non fuiſſet ad audientiam cuiuſdam Principis admiſſus, reuerſo poſtea eum melioribus veſtimentis, ſtatim fuit admiſſus, & quid fecerit. *cap.*53. *nu.*237. *&* 238.

Phreneſim ſemper eſt cum febri, cum ſit morbus acutus. *cap* 12. *nu* 18. *&* 67.

Plato lib.2. de legib. iuſſit vt Iudex pecunia corruptus, necaretur. *in prælud.num.*177.

Plenitudo Eccleſiaſticę poteſtatis eſt in Romano Pontifice. *cap.t. nu* 63.

Pictores ſolent pingere quatuor, ſcilicet, Iudicem, Militem, Agricolam, & Mulierem, & cũ inſcriptione, *in prælud. nu.*547.

Pictor quidam cum in perexigua tabella pingere deberet decem millia milites armatos, quid fecerit *cap.*12. *nu.*24.

Pignori res obligata, ſi ſciente, & patiente creditore fuerit alienata in piam cauſam, dicitur reſoluta hypotheca. *cap.*60.*num.*382. *&* 383.

PIA CAVSA.

pro Pia cauſa tunc eſt facienda latiſſima interpretatio, quando ſumus in dubio. *cap.*5. *numer.*50. Sed ſecus eſt, ſi conſtet de cluta, & indubitata mente teſtantis. *ibidem.num.*53. 70 *&* 78.

Pia cauſa diuerſum eſt, quod reſpiciat amorem DEI, vel pietatem humanam. *cap.*20.*nu.*58.

Pia cauſa, quæ reſpicit ſalutem eſt longè fauorabilior altera, circa pietatem humanam. *cap.* 20. *num.*59.

Piæ cauſæ fauore aliquid donans, vel promittens, videtur DEO, qui vbique eſt præſens, & acceptans, promittere. *cap.*23. *numer.*118.

Pia cauſa, quando concurrit cum liberis ad aliquam hæreditatem, & ſumus in dubio, ipſa agit de lucro captando, & quare. *cap.*21. *num.*129.

Pia cauſa, quando incertum eſt, an ſit ſucceſſura ſi grauatum detrahat Trebellianicam, an teneatur præſtare cautionem, in caſu euenientis conditionis, eam reſtituere loco pio. *cap.*65. *num.*115. *&* 117.

Piæ cauſæ fauor non poteſt abſtergere maculam defectus voluntatis, in diſponentibus ad eius fauorem. *cap.*12. *num.*4.

ad Pias cauſas, quando aliquid relinquitur DEO relinquitur & DEO, quis magis tenetur, quã liberis. *cap.*21. *numer.*106.

ad Pias cauſas diſpoſita, vt debeantur opus eſt, vt teſtator, ita deliberatè voluerit. *cap.*5.*numer.*101.

Pia cauſa, vel liberi, qui ſint fauorabiliores, eſt opinio ſatis ardua propter rationes vtriuſque partis ſatis vrgentes. *cap.*21.*num.*117.

Pias cauſas, quatenus debet acceptare hæreditatem ſibi relictam in teſtamento minus ſolemni, *cap.*58.*num.*215.

cauſæ

cauſę Piæ priuilegia ceſſant, quando apparet de reuocatione voluntaris. *cap.66. numer.*218.

Pia cauſa ſpiritu DEI ducitur. *cap.*23. *num.*132.

Piæ cauſæ fauori, præualet fauor liberorum abſolutè, & ſimpliciter abſque diſtinctione legitimæ, vel cæterorum bonorum. *cap.*21. *num.*110.

Piæ cauſæ fauore quis poteſt decedere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus. *cap.*10. *numer.*590.

ad Pias cauſas relicta, vt teneant non debet cõſtare de inſanitate mentis, quia tunc non tenerent. *cap.*17. *numer.*506.

Pię cauſæ ratio eſt religio, & pietas erga DEVM. *cap.*5. *num.*31. *&* *cap.*54. *num.*267.

Pia cauſa. & Eccleſia æquiparantur, & gaudent eiſdem priuilegijs. *cap.*23. *num.*146.

pro Pia cauſa in dubio iudicandum eſt. *cap.*21. *num.*131.

Piæ cauſæ priuilegia non debent præualere dotibus deſcendentium fideicommittentium. *cap.*65. *num.*130.

Pijs cauſis non eſt fauendum, contra expreſſas iuris regulas. *cap.*54. *num.*246.

Pia cauſa, non eſt æquum, vt habeat totam hæreditatem contra mentem teſtantis. *cap.*11. *numer.*633. Veluti ſi ipſe intendebat, poſt inſtitutam hæredem ipſam piam cauſam, aliquid relinquere alicui, ſed non valuit, quia fato ceſſit, & id conſtet ex coniecturis. *ibidem. num.*634.

Pia cauſa dum intendit vti iure naturali in acquiſitione hæreditatis, eodem etiam debet vti, circa accidentia talis acquiſitionis *cap.*11. *num.*635.

Pia cauſa, ſi reuocat teſtamentum ſolemne, & hoc cum duobus teſtibus, quare id quoque ipſa non debet ſeruare. *cap.*11. *nu.*680.

Pia cauſa, ſi ſit hæres inſtituta, et conſtet teſtatorem voluiſſe aliqua legata relinquere, ſed non potuit morte præuentus. Quid in his terminis ſit reſpondendum, et vide plures diſtinctiones. *cap.*11. *num.*611. 612. 627. 629. *&* 632.

ad Pias cauſas, quando aliquid donatur optima menſura, quæ ſit. *cap.*100. *nu.*457.

Pia cauſa tunc præualere debet, quando aliud ex veriſimili mente, et coniecturata voluntate diſponentis non apparet. *cap.*21. *nu.*134.

ad Pias cauſas relicta debentur quantumuis in teſtamento nulla iuris ciuilis ſolemnitas ſeruata ſit. *cap.*1. *numer.*7.

ad Pias cauſas relicta, quando aliquid dicatur *cap.*1. *numer.*8. 9. *&* 10.

ad pias cauſas relicta non dicitur aliquid ex ſolo nomine pietatis. *cap.*1. *num.*11.

ad Pias cauſas, quando aliquid relinquitur, pro anima dicitur relictum, quæ charior eſt liberis. *cap.*21. *numer.*107.

Pia cauſa, et dos in iure æquiparantur. *cap.*23. *numer.*130.

Pia cauſa non eſt valens, et apta ad extinguendum amorem naturalem in ſuos. *cap.*50. *numer* 31.

Pia cauſa ſi ſit hæres inſtituta, et in eodem teſtamento legitima non ſit relicta filijs titulo inſtitutionis, an valeat. *cap.*52. *num* 161.

Piæ cauſæ ſunt ſub protectione Eccleſiæ. *cap.*1. *numer.*61.

Piæ cauſæ fauore non admittitur pœnitentia in contractu innominato re integra. *cap* 66. *numer.*175. *&* 176.

Piarum diſpoſitionum priuilegia tunc intrant, quando conſtat de voluntate diſponentis. *cap.*46. *nu.*319.

Piæ cauſæ fauore non cenſetur derogatum fauori liberorum. *cap.*53. *num.*184.

Pia cauſa, tunc non eſt fauorabilior liberis, ſi agatur de legitima. *cap.*21. *nu.*108.

Piæ cauſæ fauore non ſunt admittenda ea, quæ ſunt contra bonos mores. *cap.*50. *nu.*58.

in Pium vſum, ſi quis bona aliena vellet cõuertere abſque voluntate Domini, id ſine dubio non æquitas, ſed iniquitas eſſet. *cap.*5. *nu.*61.

à Pijs diſpoſitionibus, ne homines retrahantur Iura Canonica id timendo, multa tollerant contra proprias ſanctiones. *cap.*86. *num.*59.

Pia elogia, non debent improba mente violari, quod ſanè abſurdum eſſet. *cap.*78. *num.*368.

P I E T A S.

Pietas, & feruor in in Chriſtianis, primitiuæ Eccleſiæ ardens erat, in modernis verò tepeſcit, & quare *in prælud. numer.*227.

Pietas operoſa erga calamitoſos, eſt ſcelerum noſtrorem apta medicina. *in prælud. num.*86. Eſtque ſcala ſecura, quæ in Cœlum vſq; porrigitur. *ibidem numer* 86.

Pietatis opus educandi infantes expoſitos, quantum laudabile, & meritorum ſit apud DEVM, remiſſiuè *cap.*74. *num.*158.

Pietas magis viua eſt, quæ à viuente *fit*, quàm ab eo, qui proximus ſepulchro iubet in teſtamẽto aliquid inter pauperes diſtribui. *in prælud. nu.*89.

Pietas eſt, quando teſtator reliquit bona ſua ad pias cauſas. *cap.*21. *numer.*124.

Pietatis opera, qui exercuit libenter, mala morte non legitur perijſſe. *in prælud. nu.*138.

ſine Pietate difficulter ad ſalutis portum deuenitur. *in prælud. num.*218.

Pietas non conſiſtit in ſolo nomine pietatis, ſed in ſubſtantia charitatis, & pietatis. *cap.*1. *numer.*11.

Pietatis vincula violare nihil eſt execratius. *cap.* 90. *num.*342.

Pietas erga pauperes ſemper meritoria eſt. *in prælud. nu.*59.

Pius V. non eſt vmquam cogitandum, cum fuerit adeo pius, vt voluerit tollere alimenta filijs illegitimis, per eius Bullam contra eoſdẽ. *cap.*74. *num.*150. *&* 155.

Pius V. glorioſ. mem. edidit Conſtitutionem cõtra colloquentes, confabulantes, deambulantes, & cœteros, qui ſcandala operantur in

Eccleſia

Eccleſia, *cap.3. nu.217.* Et præter diuinæ vitionis acrimoniã pœnam etiam vigintiquinque ducatorum impoſuit. *ibidem. nu.*218.

Pompeius Magnus noluit obedire Medicis, qui iuſſerunt in quadam infirmitate, vt ſe veſceretur ſolis turdibus, & quare. *cap.16. num.*394. *&* 395.

Pompeius Magnus, ne vitam à delitijs recognoſceret ſpreuit conſilium Medicorum. *cap.*16. *numer* 395.

Pontifices Summi, vt plurimum ſenes eliguntur. *cap* 16 *nu.*429.

Populo Hebræo tempore Theodoſij Imperatoris quid acciderit, allucinato à loquacitate cuiuſdam falſi Prophetæ. *cap.59. num.286.*

Poſſeſſionem rei emptæ, ſi quis capiat propria auctoritate, dicitur prædo, & iniuſtus detentor *cap 63. numer.*141.

Poſſeſſio partis rei incertè traditæ, quando potens ſit ad probandum primum extremum in iudicio ſpolij *cap.78 num.*403.

Poſſeſſionem qui capit in angulo prædij, dicitur cœpiſſe poſſeſſionem totius *cap.3. num.*195.

Poſſeſſio nulla, nec dominium acquiritur per traditionem, quando actus eſt nullus. *cap.92. num.*77. *&* 78.

Poſſeſſionem non transfertur, per venditionem, vel aſſignationem rei incertæ ratione loci, & quoræ ſimul. *cap.78. nu.396.*

Potentia, quæ eſt facilis reducibilis ad actum, habetur pro ipſo actu. *cap.*84 *numer.*226. *&* 249.

Potentia non deducta ad actum, non iuuat. *cap. 46. numer* 318

ſine Potentia nihil ad actum deducitur. *cap.5. num 6.* ſine Voluntate nihil conſenſu perficitur. ſine Modo nihil in finem ſuum deducitur *ibid nu,6.*

Potentius, & dignius trahit ad ſe minus potentem, & dignum *cap* 57. *nu.*162.

Poteſtatis Eccleſiaſticæ plenitudo eſt in Romano Pontifice *cap.1. numer.*63.

Poteſtas diſponendi in quolibet actu humano perpendi debet. *cap.*53 *num.*7.

Præcauere melius eſt, quàm pauere. *cap.9. numer.* 449.

Præcepto inualido non eſt obediendum. *cap.68. num.77.*

Prædicationis continuum genus eſt, vitam exẽplarem ducere, *cap* 59 *num.*182.

Prædilectio benè colligitur ex frequenti conuerſatione. *cap.*68 *num.*85.

Prælati non ſunt domini, ſed diſpenſatores beneficiorum Eccleſiaſticorum. *cap.77. num* 349.

ad *Præiudicij* effectum requiritur plena, certa, & indubitata ſcientia. *cap.26. num* 232.

Præiudicare tertio, quando conſtat Principem voluiſſe, id procul dubio cenſetur in paruo, & non in magno. *cap* 52. *num.* 195.

Premium bonorum operum per vanamgloriam factorum facientes, iam receperunt. *cap.*100. *num* 498.

Premium ſi ſit aſſignatum primo inſtanti arcem obſeſſam, & duo, vel tres intrent, ſi non poteſt diſcerni, quis fuit primus, tunc premium inter omnes eſt diuidendum. *cap.79. num.*127. Quod verum eſt, ſi premium illud commodè poteſt diuidi, ſecus dum id non poteſt, veluti ſi Dux pollicetur filiam ſuam in vxorem primo occupanti Caſtrum. *ibid. num.*328. 429. *&* 431.

Premium, ſi promittatur primò aliquid facienti, ſi plures id faciant, diuiditur inter eos, quod verum in actu non reiterabili, ſed ſecus in reiterabili, vt in currentibus ad brauiũ. *cap.79. num* 430.

Præparatio ad teſtandum non poteſt dici teſtamentum, quantumuis illud eſſet pium. *cap.7. numer.*242. 246 *&* 258.

de *Presbytero* parochiali, quare ſit facta mentio in cap. cum eſſes de teſtament. *cap.36. nu.*240.

Præſcriptionis materia non admittitur in foro conſcientiæ. *cap.50. num.*267.

Præſcriptio, vti materia, odioſa eſt ſtricto interpretationis, quaſi fræno, inter expreſſorum metas, coercenda. *cap.59. numer.*320.

Præſcriptum tantum dicitur, quantum poſſeſſũ, eſtque materia iniqua præſcriptio. *cap.59. numer.*322.

in Præſcriptionibus etiam intrat regula, quod acceſſorium ſequitur naturam principalis. *cap.59. nu.*323.

Præſcribens fundum, cenſetur etiam præſcribere ſeruitutem fundo inhærentem. *cap.59. numer.*323.

Præſcribens venam minieriæ in vna parte, totã præſcripſiſſe cenſetur. *cap* 3. *numer.*196.

Præſens alicui actui, quis non poteſt dici, niſi intelligat. *cap.37. numer.6.*

de Præſentia teſtium, quando ſit mentio intelligitur de morali, & non de aſinina. *cap.42. numer.*338.

Præſentia, licet arguat Intelligentiam, & audiẽtiam, non tamen id procedit in teſtibus teſtamentarijs. *cap.42. num.*346.

Præſentati ſi ſint duo æquè idonei, & alter ex eis eſt conſanguineus fundatoris iuriſpatronatus, iſte eſt præferendus. *cap.73. num.93.*

PRÆSVMPTIO.

Præſumptio ſolum procedit in caſu dubio, non autem in claris. *cap.97. nu* 322.

Præſumptio non eſt plena probatio, nec habetur pro veritate. *cap.41. nu.*295.

Præſumptio debet cedere legitimæ probationi. *cap.41. nu* 299.

Præſumptio, quæ ſtat pro validitate actuum, vt remoueatur nullitas, eſt ſic potens, vt omnes præſumptiones ſuperet. *cap.42. num.*370.

Præſumptiones quot oriantur ex Inſtrumento publico. *cap.38. numer.*135.

Præſumptionibus præualent probationes. *cap* 15. *nu.*327.

ex Præſumptione Iuris, furioſus ſemper præſumitur durare in eodem furore. *cap.14. num.*137.

Præſumptio imitatur naturam, cum non poſſit veri-

verificari. in quibus natura, ſeu veriras nihil poreſt præſtare. *cap.39.num.*189.

Præſumptio vna tollitur per validiotem. *cap.*39. *numer.*193.

inter Præſumptiones datur gradus, & violentior minus violenta eſt fortior. *cap.39.num.* 194.

Præſumptio ſuccumbit ſub graui pondere manifeſtæ probationis. *cap.* 97. *nu.* 323.

Præſumptio in arbitrio Iudicis eſt, ſed veriras probata, concludit de neceſſitate Iudici, et parti. *cap.*97. *nu.*324.

Præſumptio oriens ex antiquitate tẽporis, euaneſcit ſtante cuidentia ſacti in contrarium. *cap.*97.*numer.*326.

Præſumptio ſemper ſtat pro Inſtrumento publico, niſi deducantur probationes euidentiſſimæ *cap.* 38.*numer.*125.

Præſumptio fraudis, & ſalſitatis ſicut ceſſat in teſtamento pio, ſic ceſſat quoque præſumptio iocandi, & blandiendi. *cap.*21. *nu.*88.

Præſumptio ſtat pro Principe, vt ſit iuſtitia plenus, & rectitudo in eo claro lumine perſulgeat. *cap.2.num.*83.

Præſumptio cedit veritati, cum veritas præualeat præſumptioni. *cap:*39.*nu.*191.

Præſumptio eſt quidam animi motus, per quem cogimur apparentiam ſequi, donec contrariũ probetur. *cap.*97. *num.* 330.

Præſumptio pro validitate actus, potiſſimum locum debet ſibi vſurpare in teſtamentis. *cap.* 42.*num.*374.

Præſumprio ceſſat, vbi conſtare debet de veritate. *cap.*98.*numer.*334.

Præſumptio vna, ab alia validiori præſumptione vincitur *cap.*32.*nu.*727.

Præſumptio illa dicitur fortior, ſi tendat ad tollenda ea, quæ de iure non præſumũtur, veluti error, fraus, dolus, &c. *cap.*32. *nu.*728. *&* 729.

contra Præſumptionem naturæ, & iuris requiritur probatio exactiſſima. *cap.*13. *nu.*95. *&* 97.

Præſumptioni Inſtumenti multum deferendum eſt, ſed vſque ad certum ſignum. *cap.*39. *num.* 157. *&* 184.

Præſumptio Iuris eſt in poteſtate legis, & vbi nõ vult, non præſumit. *cap* 43. *numer.* 259. Arbitrium liberum habens, habet præſumptionẽ pro ſe. *cap.*71. *num.*260.

Præſũprio validitatis actus, ſuperat omnes alias præſumptiones. *cap.*75. *num.*181.

Præſumptio omnis ceſſat quando conſtat de veritate. *cap.*97 *nu.* 319.

Præteritionis filiorum exceptio, cum ſit vitium inuiſibile, non impedit immiſsionem. *cap.*39. *num.* 164. *&* 165.

Præteritionis vitium dicitur inuiſibile directè, non autem indirectè. *cap.*39. *nu.*171.

Prætor iuſtus, & ſupremus curat etiam de minimis, prout ſunt paruuli expoſiti. *cap.*74. *numer.*

Primogenitura inſtitura à furioſo habente dilucida interualla, non tenet, niſi probetur facta de tempore dicti dilucidi interualli. *cap.*14. *num.*187. *&* 188.

à *Primordio* tituli formatur poſterior euentus. *cap.*82.*numer.*101.

PRINCEPS.

Princeps vbi eſt, nõ poteſt eſſe ſine multis. *cap.*2. *numer.*106.

Princeps vbi eſt, ibi multi nobiles ſunt. *cap.*2. *num.*107.

Principes, ſecundum Alphonſum Aragoniæ Regem, ſunt iumentis deterioris conditionis, & quare. *cap.*2. *num.*108.

pro Principe ſtat præſumptio, vt ſit iuſtitiæ plenus, & rectitudo in eo claro lumine perſulgeat. *cap.*2.*num.*83.

Princeps eſt DEI Miniſter. *cap.2.num.*83.

Princeps ſi concedat liberam facultatem alicui teſtandi, qualiter cenſeatur talis conceſsio data. *cap.* 4. *numer.*326.

Princeps, cum iura tueatur, nõ cenſetur voluiſſe euertere ſolemnitates teſtamentarias *cap.*4. *num* 327. Et quando id procedat. *ibidem. numer.*328.

Princeps dando abſolutam poteſtatem alicui teſtandi alias inhabili, quid id operer. *c.*4.*n* 340.

Princeps, quando procedit ex certa ſcientia videtur tollere omne obſtaculum. *cap.*2.*nu.*93.

Princeps nuſquam eſt ſuus, nuſquam liber, ſeu tutus, et vbique premit eum, iugum ſuæ ſeruitutis. *cap.* 2. *numer.*109.

Princeps derogando priuilegio ex mera gratia conceſſo, pro iuſta cauſa talis derogationis, poteſt allegare ipſam gratioſam conceſsionẽ, ſi libet, licet, antiquum prouerbium. *cap.*53. *numer.*214.

penes Principem ſemper præſumitur adeſſe multitudo perſonarum probatarum. *cap.*2. *numer.*119.

in Principe potius præſumitur obliuio, vel reſcriptum ſalſum quàm quod voluerit tertio, cui ſuit ius quæſitum, præiudicare. *cap.*53. *numer.*194.

Princeps Laicus non poteſt aliquid ſtatuere in materia iuramenti, tàm directè, quàm indirectè. *cap.*96.*nu.*277.

Princeps, ſi diſpenſet minori, vt abſque ſolemnitatibus ſtatutarijs diſtrahat bona ſtabilia, an teneatur ſeruare ius commune. *cap.*4. *numer.*338.

Princeps non poteſt condere legem alimenta quibuſuis filijs negantem. *cap.*74. *numer.*144.

Princeps, quamuis omnia iura habeat in ſcrinio pectoris, tamen priuilegia ſingularum perſonarum ignorare præſumitur. *cap* 44.*num.*106.

coram Principe ſupremo quando aliquid fit nõ eſt aliud quærendum, circa validitatẽ. *cap.*2. *nu.*84 *&* 85.

Princeps, vbi adeſt, ibi tota legalis philoſophia concurrit ad teſtimonium peribendum. *cap.*2. *numer.*86.

coram Principe, quando aliquid geſtum eſt, nõ

Digitized by Google

eſt quærendum de ſuſpicione fraudis. *cap. 2. num 87.*
Principis præſentia, et ſcientia ſupplet defectū cuiuslibet ſolemnitatis iuris poſitiui. *cap. 2. num. 88.*
Princeps in dubio numquam cenſetur voluiſſe præiudicare tertio. *cap. 53. nu. 186.*
Princeps in dubio non præſumitur voluiſſe tertio præiudicare, etiamſi vellet conſulere publicæ vtilitati. *cap. 53. num. 187. & 190.*
Princeps multa, et infinita propemodū poſſunt. *cap 53. numer. 191.*
Princeps licet multa poſsint, tamen prçſumuntur Iuſtitię pleni, et legū viuæ fontes. *cap. 53. numer. 191.*
Principes plus debent gloriari titulo Optimi, quàm Maximi. *cap. 53. nu. 192.*
Principes, niſi id exprimant, numquam cenſendum eſt, voluiſſe alicui tertio pręiudicare. Ius ſuum vnicuique prçſumitur Princeps voluiſſe tribuere *cap. 53. numer. 193.*
Princeps ſi concedat ſpecialiter pupillo licentiā alienandi eius bona, an requiratur decretum Iudicis. *cap. 4 num. 330.*
Principis licentia ſupplet omnes ſolemnitates. *cap. 4. num. 331.*
Princeps eſt omnium tutor, ac ſpecialis pupillorum protector. *cap. 4. numer. 332.*
Principis beneplacitum ſupplet omnes ſolemnitates requiſitas in contractibus minorum. *cap 4 num. 333.*
Princeps quamuis cōcedat licentiam pupillo vēdendi eius bona, tamen cauſa, quare ſint ea vendenda, debet inquiri coram Iudice. *cap. 4. num 334 & 335.*
Princeps ſi concedat teſtandi facultatem, alias ad hoc habili, id debet aliquid operari, & quid *cap. 4. nu. 352. & 354.*
in Principis præſentia ea, quæ geruntur ceſſant fraudes, & falſitates. *cap. 2. num. 82.*
Princeps nō præſumitur voluiſſe, vt ipſe ius præſentia aliquid fraudulenter fieret. *cap. 2. numer. 83.*
Princeps cum ſit ſupra extra, & contra ius poſitiuum, non ligatur tali iure, ligatur tamen legibus Hypocratis. *in prælud. nu.*
Princeps nudato enſe ſupplicat, eiuſque preces neceſſitatem inducunt *cap. 47. num. 334.*
Princeps propter multitudinem negotiorum præſumitur obliuiſci de his, quæ alias reſcripſit. *cap. 16. num. 413.*
Principibus adaptatur impreſſa illa, nempe pharetra ſagittis vacua, cum inſcriptione, Herent ſuo corde ſagittæ. *cap. 2. numer 113.*
Princeps tamquam creatura rationalis ſubeſt iuri naturali. *cap 1. num 22.*
Principis licentia ſupplet omnes defectus. *cap. 2. numer. 94.*
Princeps non præſumitur velle præiudicare tertio. *cap 83. num. 151.*
Principum gratiæ à iure communi recipere debent interpretationem. *cap. 83. num. 222.*
Principali deficiente corruit acceſſorium. *cap. 54. numer. 245.*
Principium, eſt de eſſe, & iure principiantis, ſicut pars de eſſe totius, & fundamentum de eſſe ædificati. *cap. 82. num. 100.*
de *Priuatione* ad habitum non datur regreſſus. *cap. 65. num. 127.*

PRIVILEGIVM.

in Priuilegijs, & Bullis Papæ, quare non ponantur teſtes. *cap. 2. num. 120.*
Priuilegio dignitatem decorare in maleficijs non conuenit. *cap. 60. num. 361.*
Priuilegia in genere conceſſa Eccleſijs competunt etiā Capellis, omnibuſq; locis pijs. *c. 23. num. 147.*
ex Priuilegio, vel conſuetudine, id quod poteſt induci, multò fortius poteſt admitti ex volūtate fundatoris iuriſparronatus, in primæua eius fundatione. *cap. 86. numer. 71.*
Priuilegia numquam cenſentur conceſſa cum præiudicio tertij. *cap. 53. num. 185.*
in Priuilegiorum conceſſione, ſemper remanere debet inconcuſſum ius tertij. *cap. 53. nu. 185.*
Priuilegium idem debetur rei, quæ eſt in fieri, rei iam factæ. *cap 83. numer. 191.*
Priuilegium, ſi alieni competat, competere etiā debet omnibus, ſine quibus illud priuilegiū illi non ſuffragaretur. *cap. 57. numer 182.*
Priuilegium conceſſum, quoad bona Hoſpitalis, intelligitur etiam cōceſſa quoad illa bona, quæ deſeruiunt Miniſtris. *cap. 57. nu. 183.*
Priuilegiati duo, quando ſimul concurrunt, ille præfertur, qui agit de damno vitando *cap. 21. num. 125.* Et ſic præualet ille, qui eſt potentior altero, qui inquirit de lucro captando, *ibidem num. 126.*
Priuilegium piæ cauſæ, in præiudicium piæ cauſæ non eſſe conſiderabile. *cap. 50. num. 30.*
Priuilegia exemptionum extenduntur etiam ad bona, & quidem poſtea acquiſita ſtantibus verbis vniuerſalibus. *cap. 27. numer. 311.*
Priuilegia, quod in correctorijs, & exorbitantibus non extendantur ad acceſſoria eſt opinio improbata. *cap. 59. nu. 318.*
Priuilegium conceſſum piæ cauſæ, non debet excedere eius limites. *cap. 59. nu. 310.* Intellige ſi id principaliter prætendatur ſecus ſi acceſſoriò. *ibid. num. 311.*
Priuilegium, ſi ſit conceſſum alicui ex mera benignitate, liberè, imò etiam ſine cauſa, poteſt moderari, imò in totum tolli. *cap. 52. numer. 13*
Priuilegia conceſſa pijs cauſis, tunc intrant quādo ceſſat ſuſpicio inſanæ mentis, inopportunæ ſuggeſtionis. *cap. 5. n. 49.* necnō conſtat ita deliberatè teſtatorem voluiſſe diſponere *ibid. numer. 50.*
Priuilegia, quæ proueniunt filijs, ex inſtitutione in legitima proueniunt, a iure poſitiuo. *cap. 53. num 224.*
Priuilegia piæ cauſæ tunc intrant, quando conſtat de determinata mente diſponentis.

PRO-

PROBATIO.

Probatio ea, quæ aliàs non admitteretur, admittitur tamen ſtãte veriſimilitudine. *cap.* 28. *numer.* 404. & 405.

Probatio, quę fit per confeſsionem partis pręualet etiã depoſitionibus mille teſtium. *cap.* 22. *numer.* 4. & 19.

Probatio an fiat incontinenti, vel expectatis probationibus, id multũ refert in iure: *cap.* 39. *num* 166.

Probatio clara, quod non ſit commiſſa fraus inducitur ex actu publicè facto. *cap.* 2. *nu.* 127.

Probatio ſcripturarum per teſtes habentes notam manum ſcribentis admittitur Ianuæ. *cap.* 28. *num.* 415.

Probatio nulla maior eſt, quàm ea, quæ fit per euidentiam facti. *cap.* 98. *numer.* 336.

Probationem imperfectam, adminicula poſſunt reddere plenam. *cap* 28. *nu* 412.

Probatio euidens melius eſt, quàm aperta præſumptio. *cap.* 97. *nu-mer.* 323.

Probatio incontinenti facienda, quæ ſit, in religione iudicantis, poſitum eſt. *cap.* 83. *nu* 111. Qui longius, vel breuius tempus ad hoc iudicabit eſſe habile, iuxta qualitates perſonarum, & exceptionum. *ibid. num.* 133.

Probatio illa non eſt admittenda, quæ deſeruit de vento *cap.* 31. *nu.* 659.

Probationibus paribus exiſtentibus, libertatis probationes præualere debent. *cap.* 21, *nu.* 132. Quod procedit non ſolum in cauſis libertatis, ſed etiam in omnibus rebus, quæ pietatem continent. *ibidem. num.* 133.

Probari in continenti, quando aliquid dicatur remiſsiuè *cap.* 39 *num.* 173.

In Probationum materia verſatur fauor publicus. *cap* 28. *num.* 399.

Probationum materia non debet coanguſtari. *cap.* 28 *num.* 400.

Probationes in genere ſuo, adeo perfectæ non requiruntur, vbi agitur de materia difficilis probationis. *cap.* 13 *nu.* 110.

Probatio certior, quando poteſt haberi, nunquam admittitur probatio per comparationẽ literarum. *cap.* 30. *nu.* 507.

Probatio in continenti facienda admittitur etiã in terminis. l. fin. C. de edict. D. Adrian. tollend. *cap.* 39. *numer.* 168.

Probatio Inſtrumenti cum ſit plena, & perfecta, non eliditur per probationem incertam, & dubiam. *cap.* 40. *nu.* 225.

Probationis materia eſt arbitraria, & repoſita in religionem iudicantis. *cap.* 28. *num.* 397.

Probatio, quando eſt de proximo, perinde eſt, ac ſi eſſet facta. *cap.* 39. *nu.* 167.

Probatione non eſt opus in notorijs. *c.* 2. *nu.* 151.

Probatio, quæ non poteſt haberi per teſtes, ſatis eſt, dum abunde habetur. *cap.* 21. *numer.* 161.

Probatione omni ſublata, non cenſetur ſublata probatio per confeſſionem *cap.* 22. *nu.* 6.

Probatio apparens dicitur, quæ ſua prima facie, ac fronte ſe ſe oſtendit. *cap.* 39. *numer.* 161.

Probare non eſt neceſsè, quod patet expreſsè. *cap* 2. *num.* 152.

Probatio furoris eſt difficilis, quia paſſim cognita non eſt. *cap.* 13. *num.* 96.

Probationes leuiores admittuntur in rebus occultis, & difficilis probationis. *cap.* 13. *nu.* 109.

Probationes pręualent præſumptionibus. *cap.* 15. *numer.* 327.

Probatio, quæ fit per confeſſionem ſuperat omnes probationes. *cap.* 22 *num.* 2.

à Probationis onere quis liberatur, ob Iuris præſumptionem. *cap.* 35 *num.* 194.

Probatio per comparationem literarum in teſtamentis pijs, quãdo abſque ſcrupulo intret. *cap.* 32. *numer.* 723. Et præſertim, quando talis comparatio fomẽtum ſumeret ab aliquo adminiculo. *ibidem numer.* 724.

Probatio per comparationem literarum, nihil operatur, ſi periti referant, quod non per omnia, ſed in aliquibus eſſe ſimilitudinem literarum. *cap.* 32. *num.* 699.

Probationi comparationis literarum in materia teſtamentaria, tunc multò magis non eſt adhibenda fides, dũ aliud non concurrit. *cap.* 32. *numer.* 714.

Probatio per comparationem literarum eſt tantum ſubſidiaria. *cap.* 30. *nu.* 505. & 511.

Probatio per comparationem literarum in teſtamento pio, & inter liberos, an admittatur. *cap.* 32. *nu* 715.

Probatio illa innalida eſt, quæ fit per teſtes vitroneos. *cap.* 20. *numer* 40.

Probationem per comparationem literarum, ſi Iudici petatur, vt admittat, quid debeat conſtare. *cap.* 30. *nu* 506.

Probatio, quæ fit per comparationem literarum dicitur coniecturalis, & fallax. *cap.* 30. *nu.* 517.

Probatio per comparationem literarum eſt ſatis periculoſa. *cap.* 30. *num.* 576.

Probatio, quæ fit per teſtes dicitur viuæ vocis, vnde ſemper debet præualere alijs. *cap.* 30. *numer.* 517.

Probatio exactiſſima requiritur contra præſumtionem naturæ, & iuris. *cap.* 13. *num.* 95. & 97.

in Probationum concurſu, quod magis ſit ſtandum teſtibus deponentibus de inſania, quàm de ſana mente, id ratio nulla naturalis ſuadet. *cap.* 15. *nu.* 320.

Proceſſio omnis ab initio eius. *cap.* 82. *nu.* 114.

Proceſſus ipſo iure redditur nullum, ſi omittatur iuramentum calumniæ. *cap.* 30. *nu.* 530.

Proceſſus quare non vitietur ſi iuramentum calumniæ à parte non petatur, & omittatur. *cap.* 30. *nu.* 559.

Proceſſus non poteſt fieri cum furioſo, quia nullum negotium facere poteſt, nec cum eo fieri. *cap.* 18. *num.* 632.

PROCVRATOR.

Procurator ſubſtitutus à procuratore habente mandatum nominandi ad beneficium, non poteſt, nec patronum, nec procuratorem, nec ſeipſum præſentare. *cap.* 76. *num.* 252.

Procurator quando conſtituitur à patrono ad præſentandum, & præſentat patronum, tunc patronus acceptando talem præſentationem, quid faciat. *cap.76 num.239.*

Procuratot producens teſtamentum cenſetur illud habuiſſe à parte, & poſtea præſumitur, quod ipſe procurator certiorauerit Dominũ ſuper productione *cap.58 num 238.*

Procurator conſtitutus à patrono ad præſentãdum, quem voluerit, non poteſt ipſum patronum conſtituentem præſentare. *cap 76. numer 236.*

Procuratores malitioſi iuramentum calumniæ à parte petunt, in parte iudicij non ponderãda. *cap. 30. numer. 566.*

Procurator conſtitutus ad præſentandum, vel ad reſignandum non poteſt ſe ipſum præſentare, vel procurare ſibi fieri reſignationem. *cap.76. numer* 247. Quamuis in eius arbitrio poſita ſit electio perſonæ nominandæ, vel cui ſit faciẽda reſignatio, & iſta eſt verior opinio. *ibidem nu.* 248. 249 *&* 251.

Procurator habens mandatum ad cambiandum cum quibuſuis Mercatoribus, non poteſt ipſemet dare ad cambium pecuniam propriam. *cap.76. num.* 250.

Procuratores mali, re venales exponunt, frondes habentes in capite, ſicut equi venales. *in prælud nu* 600.

Procuratores mali, cum canibus comparentur, ideo dum ſequuntur vmbram, amittunt veritatem, ſicuti accidit cani Æſopi. *in prælud. numer.* 601.

Procurator litigioſus, & cauilloſus pro idoneo fideiuſſore non habetur. *in prælud. num.* 608.

à Procuratoribus cauilloſis, & fori confractus expertibus, perdifficulter exigitur, quod debent ſoluere. *in prælud nu.* 609.

Procuratores, & ſollicitatores peſſimi inſtruunt clientes ad negãdas poſitiones. *in prælud. numer* 6 0.

Procuratores iniqui veritatis lucem abhorrent, vt cæteri Latrones, celando eam ſub falſis interpretationibus. *in prælud. numer.* 618. Vt Iudices illam non aſpiciant. *ibidem. num.* 618.

Procuratores iniqui in hoc non imitantur Latrones, quia iſti in tenebris furantur, illi verò in luce meridiana *in prælud. num* 619.

Productio, quando fuit facta cum proteſtatione, quod in parte, & partibus &c. quando releuet, talis proteſtatio, & quando non *cap.* 58. *num.* 218. 229. *&* 230. Vide infra in verb. Scriptura producta.

Productio dat robur ſcripturis, & auctoritatem. *cap* 58 *numer.* 236.

Prodigalitas eſt melior auaritia, quia illa magis corrigibilis eſt. *in prælud. num.* 334.

Prodigus eſt auaro melior, quia ille pluribus prodeſt, iſte vero nemini, imo nec ſibi ipſi. *in prælud. numer.* 126.

Profeſſio, ſi prætendatur nulla ex defectu conſenſus, tunc interpretatio facienda in dubio pro libertate perſonæ. *cap. 5. numer.* 38.

Profeſſio religioſa, vt ſuſtineatur facienda eſt interpretatio. *cap. 5. num.* 36. Quod eſt verum, quando nullitas prætenditur ex alio capite, quam conſenſus. *ibid nu.* 37.

Profeſſionis actus eſt prudentis viri, & tamen ſi eam faciat furioſus, non tenet. *cap. 17. numer.* 498.

Prolem ſpuriam Ius Ciuile non parum inſectatur. *cap.74 num.* 126. Vide in verb. Spiritus.

PROHIBITIO.

Prohibitio alienationis ad tempus adiecta ſubſtitutioni elapſo dicto tempore, quando tollat præcedentem ſubſtitutionem, ſatis ardua eſt quæſtio. *cap.4 num* 368 369. *& ſeq.*

Prohibitionis cauſa, ceſſante, ceſſabit, & ipſa prohibitio. *cap 90. num.* 276 278 *&* 279.

Prohibitio, quod Epiſcopus, vel Fabrica S. Petri non ſe intromittat in legatis piis, etiam in caſu negligentiæ, eſt contra bonos mores; *cap.90 num* 323. 324. *&* 325.

Prohibitio pœnalis, ne pecunia publica poſſit expendi in alios vſus, quàm in emptione frumenti, in tempore neceſſitatis imminentis, ea extenditur etiam ad lucrum proueniens ex dicta pecunia. *cap. 59. num.* 317.

Prohibitio temporalis certi diei, per eius lapſum inducitur conceſſio *cap.8. nu.* 103

Prohibitio vno, omnia alia per quæ ad illud deuenitur. prohibita dicuntur. *cap 93. num.* 141.

Promiſſio de dando alicui, puta centum, an valida ſit talis promiſſio *cap. 23. num.* 105.

Pronomina meum, & tuum, poſtquam, fuerunt inuẽta, actum fuit de aureo ſeculo. *cap. 53. numer.* 235.

Proteſtatio in productione ſcripturarum, quod producens non intelligit ſibi præiudicare, ad nihil deſeruit *cap* 58 *num.* 225.

Proteſtatio, ſeu declaratio præcedens derogat ſequentibus, ne contra præcedentem declarationem operentur qualiacumque verba ſequantur. *cap* 20 *num* 32.

Proteſtatio, quæ non pendet à voluntate proteſtantis non releuat. *cap. 58. numer.* 227.

Proprium quis non debet nuncupare, quod cõmune eſt. *in prælud num.* 448.

in *Protbocollis* nõ eſt neceſſe, vt in ſingulis inſtrumentis apponatur ſubſcriptio, ſed ſatis eſt, ſi in fine reperiatur, & quare. *cap.27 num.* 244.

Protbocollũ, ſi quis intendat probare fuiſſe amiſſum, debet prius docere re vera illud fuiſſe factum. *cap. 24. nu.* 42.

Proximitas grauati, vel grauantis qualis in dubio ſit attendenda, eſt opinio ſic dubia, vt multi putent gladio eſſe decidendam. *cap.* 82. *num.* 121.

ſine *Prudentia* aliquo defectu rari repetiuntur, qui ſint. *cap. 19. num.* 650.

Prudens licet quis appareat ex verbis, tamen ſi facta eum oſtendant furioſum talis eſt iudicandus. *cap.16. num.* 377.

Prudens non dubitat, ſed expectat, non ſuſpicatur, ſed cauet. *cap.9. nu.448.*
Prudens homo tacet. *cap.16. numer.364.*
Puella antiquitus vnguebãt fores ſponſi oleo, ſeu lupino adipe, vt inde malum omne arcerent, ipſaque vna cum viro fauſtè viuerent. *cap.83. numer.200.*
Pueri quatuordecim annorum,& puellæ duodecim annorum adhuc non habet perfectum,& integrum iudicium. *cap 19. numer.672.*
Puero, ſi moriatur pater, non dolet, non conqueritur, quia neſcit, quid amiſerit, *in præl. num.109.*
Pueri multa agunt,& faciunt vti prudentes viri, & tamen carent vſu rationis. *cap.17. nu.491.*
Pueri 14. annorum, & puellæ 12. validè teſtantur, licet adhuc non habeant plenum, & integrum iudicium. *cap.19. numer.678 & 679.* Quod procedit etiam ſi ſi dies illorum annorum ſint incœpti quia habentur pro completis. *ibid. num 680.*
Puerorum expoſitorũ nutritores exercent magnum pietatis opus, cum in tali pietate omnia opera pietatis exerceantur. *cap 74 numer.157.*
Publicationis, & ſtipulationis teſtamenti defectus, cum ſit iuris poſitiui, non attenditur in teſtamento pio. *cap.7. numer.234.*
Publicatio teſtamenti, quando ſit neceſſaria. *cap.8. numer.373.*
Punibile aliquid, quando quis intendit facere, id principaliter quærunt, vt quàm occultè poſſunt, Id committant. *cap.2. nu.124.*
Puniendus non eſt, qui peccatum nullatenus cõmiſit. *cap.73. num.107.*
Puniri quis debet, in eo, quod deliquit. *cap.3. num.189.*
Punitur fruſtra ille, qui ſupplicium non ſentit, nec habet velle, nec nolle. *cap.18. numer.547.*
Punitur quis per ea, per quæ peccat, videatur exemplum. *cap.72. numer.60 61.62.63.& 64.*
Pupillus proximus pubertati habetur pro pubere, quantum adhoc, vt ſuo tutore non præſtet executionem, quoad ſuſcipiẽdas alias tutelas. *cap 83. nu.289.*
Purgatorium animæ defuncti, quod poſſit conuerti in Infernum, vanitas eſt id cogitare, cum veritas ſit in contrarium. *cap.61. nu.99.*
Pyrrhus Epirotarum Rex, cum ſemel, atque iterum Romanos glorioſè viciſſet, ſed adeò diminutis viribus ſe poſtea reperit, vt exclamaſſe fertur, ſi tertiò Romanos viciſſet, erat vltimum exterminium eius, & Regni. *in præl. num.617.*
Pytagoras apud ſuos ſectatores fuit tantæ venerationis, vt non audebant, ea quæ ab eo acceperant, in diſputationem deducere. *cap.10 numer.543.* Et ſat erat dum aliquis aſſereret, ipſe dixit, quia ſolum replicabant, ergo eſt verum. *ibidem num 544.*
Pytagoras alter, Bartolus fuit olim apud I.C. *cap.8 nu 542.*

Q

QVALITAS.

Qualitas, ſuperueniens poſt delictum commiſſum non mutat pœnam. *cap.18. numer 576.*
Qualitas præſupponit ſubiectum. *cap.85. nu.138.*
Qualitatem requiſitam à teſtatore, quando reperitur, quod vnus tantum habet de tempore conditi teſtamenti, illud tantum tempus eſt attendendum. *cap 69. num.107.& 108.*
Qualitas non poteſt ſtare ſine ſubiecto. *cap.24. num.24.*
Qualitatem, qui vult probare, prius debet probare ſubſtantiam, in qua illa qualitas fundatur. *cap.24 nu.25.*
in Qualitate aliqua fundans ſuam intentionem, plenè, & præciſè debet de ea docere, & non ſufficit præſumptinè. *cap.24. nu.55. & 56.*
Qualitas ſemper cenſetur adiecta diſpoſitioni, & perſonæ cauſa tantum demonſtrationis. *cap. 70. num.172.*
Qualitas adiecta verbo, debet intelligi ſecundũ tempus verbi. *cap.30. numer.578.*
Qualitas requiſita à teſtatore, quando requiratur, vt adſit de tempore ſucceſſionis. *cap. 69. num.115.& 116.*
Qualitatem aliquam à teſtatore, ſi nullus habeat de tempore conditi teſtamenti, dum aliquis eam habeat de tempore mortis illius, tunc illud tempus attenditur. *cap 69. nu.118.*
Qualitas illa, quæ ſemel cœpit rei ineſſe ſemper perdurat. *cap.81. numer.109.*
Qualitas quoties determinat verbum, quo ſignificatur ipſe actus, tunc attenditur tempus, quod illud conficitur. *cap 69. num.110.*
Qualitatem aliquam, quando lex ponderat, tunc non ſufficit adeſſe factum, niſi adſit illa qualitas. *cap.24. nu.58.*
Quantitas rerum furto ſubtractarum, probatur iuramento Domini, prius probato tamen furto. *cap 98 num.361.*
Querela omnis ceſſat, ſi nullam querimoniæ cauſam, quis non habeat. *cap.52. num.123.*

R

Radix portat feudum ad poſteros ſuos, velut ad palmites proprios, & ſicut fons ad riuulos. *cap 82. num.113.*
Radice amputata, neceſſè eſt, ramos deficere. *cap.60. num.304*
Radix roſæ ſilueſtris eſt valde potens, & vnicum remedium pro ſanandis morſibus canis tabidi. *in præl. num.372.& 373.*

RATIO.

Ratio illa eſt ſumma, quæ facit pro Religione. *cap.78. num.390.*
Ratio à communiter accidentibus concludit veritatem. *cap.28. num.426.*

Ratiónem reddere ob miſericordiam mellus eſt quám ob crudelitatem, *cap.18. num.555.*

Ratio generalis efficit, vt dictum extendatur ad caſum, ad quem alias non adaptantur verba, quod procedit etiamſi eſſemus in ſtricta materia. *cap.34. numer.35.*

cõtra Rationem naturalem vix aliquid fit quod conſcientiam non remordeat. *cap 59. nu.274.*

Ratio adducta per DD. quando eſt generalis, quid operetur. *cap.65. num.111.*

Rationes non cenſentur redditæ, niſi reſtituatur reliquatum. *cap.88.numer.182.*

Ratio extendit, & ampliat diſpoſitionem. *cap.35. num.134.*

Ratio generalis efficit, vt dictum extendatur, *cap.35.num.135.*

Ratio conſiderata á lege, quando ceſſat, quoque ceſſare debet ipſa Lex. *cap.28.num.396.*

Ratio generalis tamquam genus, omnes caſus, tamquam ſpecies complectitur. *cap.11.n.662* Quod procedit etiamſi lex, vel ſtatutum loqueretur reſtrictiuè, vel eſſet etiam pœnale, *ibidem.num.663.664. & 665.*

Rationem reddendi obligatio de exactis, comprehẽdit etiam exacta ab alio de eius ordine *cap.82 nu.126.* Exigiſſe videtur, qui per alium exigit. *ibidem.numer.130.*

Ratio in lege expreſſa, habetur pro lege, licèt aliás ſecus *cap.11.num.655.*

á Rationibus reddentibus, ſi teſtator liberet tutorem, vel alium adminiſtratorem, id non intelligitur in totum, ſed á ſcrupuloſa tantũ, redditione rationum. *cap.90. num.318.*

Ratio, quæ pro religione facit, ſumma tempus in omne fuit. *cap.64.num 88.*

Ratio generalis includit diuerſas ſpecies caſum emergentium. *cap.11.nu.661.*

ex Ratione in lege expreſſa, licita eſt extenſio ad caſum omiſſum, vbi eadem ratio concurrit, *cap.11.nu.656. & 657.* Et tunc non dicitur extenſio, ſed comprehenſio. *ibidem. num. 658. & 666.*

Ratio, quando eſt generalior dicto admittitur etiam extenſio in odioſis, & exorbitantibus, *cap.11. num.659.*

RATIFICATIO.

Ratificatio, quando non inducatur per verba, eam importantia *cap.6. num.186. & 187.*

Ratificandi animus, quando longè abeſt, non ſunt trahenda verba ad inducendam ratificationem, *cap.6.nu.188.& 189.*

Ratificatio non inducitur, per verba ad alium finem prolata *cap.6. numer.190.*

Ratificatio de illo tẽpore fieri debet, quo actus poteſt expediri. *cap 91. numer.49.*

Ratificatio non valet, ſi vnum extremorum ſit inualidum. *cap.91. num.49.*

Ratificatio contractus, nullatenus fieri valet, mortuo vno ex contrahentibus. *cap.91. n.50.*

Ratificatio nunquam operatur, quando res nõ ſunt integra, & aliqua mutatio eſt facta. *cap. 91. numer.51.*

Ratificatio, quando retrotrahatur vſque ad initium. *cap.91.nu.52.*

Ratificatio debet fieri re integra ad effectum vt illa ſubſtineatur. aliás eſt nulla, *cap.92.nu.68*

RECOGNITIO.

in Recognitione ſcripturarum priuatarum tres teſtes requirit ſtatut. Vrb. lib.1. cap.84. *cap. 29. num.436.*

Recognitio manu ſcribentis, in omnibus caſibus in quibus admittitur, quoque intrat probatio per comparationem literarum. *cap.32. numer.721.*

in Recognitione ſcripturarum ſecundum ſtrictã iuris cenſuram, an generaliter ſit ſublata. *cap. 28. numer.372.*

Recognitio ſcripturarum, quando non ſit neceſsè vt fiat, ſecundum diſpoſitionem Iuris communis. *cap.28.numer.366. & 367.*

Recognitio ſcripturarum in Vrbe fit per teſtes deponentes ſibi eſſe notam manum ſcribentis *cap 28. numer.364.*

Recognitio ſcripturarum per teſtes habentes notam manum ſcribentis, quare admittatur á ſtatuto, & vſu Vrbis. *cap.28.num.370.374. & 377.*

Recognitio ſcripturæ, facta per teſtes tantum habentes notam manum ſcribentis, ideo non valet, quia ſic teſtes facilè poſſunt decipi. *cap. 28. numer.362.389. & ſeq.*

inter Recognitionem, & comparationem literarum adeſt differentia, & multi DD confundunt hos terminos. *cap.29.num.488.*

in Recognitione ſcripturarum non admittuntur teſtes regulariter, niſi viderint ſcribere ſcripturam. *cap.29.numer 489.*

Recognitio ſcripturæ facta per teſtes, quando nihil releuet. *cap.28. num.355. & 356.*

Recognitio ſcripturæ facta per teſtes, tunc releuat, quando teſtificantur ſe fuiſſe præſentes, in confectione talis ſcripturæ. *cap.28.nu.357.* Et iſta probatio eſt efficacior cęteris, quia magis complectitur identitatem ipſius ſcripturę *ibidem.num.358.& 359.*

Recognitio ſcripturarum per teſtes habentes notam manum ſcribentis, Rota non admittit, niſi concurrentibus adminiculis. *cap.28 num. 386.387.402.403.409.& 413.*

Rectori alicuius Eccleſiæ relictum, intuitu Eccleſiæ, ipſe non poteſt renunciare, nec aliquo modo tranſigere, quantumuis Eccleſiæ non fuerit adhuc tradita. *cap 70. nu.187.*

Rectori alicuius Eccleſiæ. ſi aliquid relinquatur tunc cenſetur ipſi, & non Eccleſiæ relictum, quando relinquens eſt conſanguineus Rectoris. *cap.70. numer.196.*

Refrigerium pauperis eſt refrigerium DEI, ipſe enim eſt lapſus, ipſe infirmus, ipſe carceratus &c. *in præl.ad num.*140.

Regnare ſi tám graue eſt. & oneroſum, ſed quare omnes tám anxiè regnare affectant. *cap.2. numer.117.*

Regiminis locus deſiderantibus eſt denegandus, fugien-

fuglentibus offerendus. *cap.76.numer.177.*
Regina Caſtellæ punire fecit quemdam furioſum, qui vulnus intulit eius marito Regi.*cap.18.numer.624.*

R E G V L A.

Regula, quod quiſque iuris in alium, ſtatuit, ipſe quoque eo vtatur, ſecundum Ariſtotelem eſt lex Radamontis, quæ maximam continet æquitatem. *cap.11.nu.137.*
Regula diligendi proximum ſanè incipit prius à ſe ipſo. *cap.54.num.277.*
Regula, Nihil tam naturale &c. non procedit vbi agitur de correctione iuris communis, eſt euitanda. *cap.11.num.650.& 678.*
Regulis generalibus eſt ſtandum, etiam in materia pia, vbi non reperitur ſpecialiter priuilegiata. *cap.60.nu.404.*
Regulæ Cancellariæ ſtrictè veniunt interpretandæ. *cap.56.num.97.*
Regulæ Cancellariæ cum ipſo conditore expirant. *cap.56.num 99. & 100.*
Relatio non fit ad diuerſa. *cap.38. num.100.*
Relatiua expreſſionis genus non admittitur, quando requiritur aliquid eſſe ſimul certum, & ſimul expreſſum. *cap.37.nu.68.*
in *Relato* contenta, dicuntur propriè ineſſe in referente, *cap.37.numer.73.*
Relatum, quod fit in referente, aliud eſt, & aliud an contenta in relato dicantur nominata à referente. *cap 37. numer.75.*
in *Relictis* ad pias cauſas nulla intercedit falcidia. *cap.64.nu.17.*
Relicta pro malè ablatis certis, non dicuntur ad pias cauſas. *cap.54. nu.189.*
Relicta diuino intuitu, humanis Legibus non ſubiacent. *cap.1. numer.1.*
in Relictis Eccleſiæ proceditur non ſecundum ius ciuile, ſed ſecundum canones, duobus, vel tribus teſtibus requiſitis. *cap.1.nu.24.*
Relictum Rectoribus alicuius Eccleſiæ, ſub intuitu, & contemplatione ipſius Eccleſiæ, non ipſis, ſed ipſi Eccleſiæ cenſetur relictum. *cap.70.n.185.* Quare non poſſunt dicta bona relicta ſic Eccleſiæ alienare. *ibid.nu.186.*

R E L I G I O.

Religioni iudicantis remiſſum eſt, quando æquitas non habet certos terminos à lege conſtitutos. *cap.23. nu.99.*
in Religionem ingreſſus ante profeſſionem, dicitur improprius. *cap.84.num.241.*
Religionem ingreſſus, ſi poſt annum nouitiatus moriatur, an eius bona vadant ad Monaſterium. *cap.84.n.247.*
ad Religionem Chriſtianam conuerſus nemo ante bieunium debet tonſurari. *cap.15. numer.238.*
Religionem ingrediens, quamuis non ſit religioſus, tamen habetur pro tali. *cap.84. numer.227.*
Religioſi qui altas, & magnas domos erigũt &c. acre reprehenduntur à S. Bonauentura. *in praelud.num.542.*
Religioſi, qui toti inteuti manent in conſtruendis magnificis Templis, quid alta mente attendere debent. *in praelud. num.539. & 540.*
in Religioſis nonnullis quanta vigeat cupiditas circa Eccleſias, & Monaſteria miro modo ędificandas, *in praeld. num.540.*
Reliquia præcedentis cauſæ, etiamſi de recenti ceſſaſſet cauſa, adhuc durare præſumuntur. *cap.15 numer.247. & 248.*
ad *Remedium* ſubſidiarium non eſt recurrendũ, quando adeſt ordinarium. *cap.55.num.43.*
Remedium ordinarium, tamquam potentiùs proſternit vires remedij extraordinarij; quid quid ſit dicendum, quando ea ex diuerſis fontibus originem trahunt. *cap.30.nu.508.*
Remedia duo ſubſidiaria quando ſimul concurrunt, quale vincat. *cap.30.num.509.*
Remedia ſubſidiaria dicuntur fundata in æquitate, ideo, vt ei detur aditus, quid requiratur. *cap.30. numer 510.*
Remiſſoriam Rota numquam concedit, quando prætenditur aliquid probari, quod poſtea nõ releuat. *cap.22. num.11.*
Remiſſoriæ petitionem Rota ſolet reijcere, quãdo eſt contra propriam confeſſionem. *cap.22. numer.18.*
Renunciari, an poſſit validè legibus loquentibus de inſinnatione per iuramentum. *cap.100. num.421.*
Renunciatio facta verbis generalibus trahitur etiam ad incognita. *cap.4.n.451.*
Renunciantes caueant effuſis ſermonibus renſiciare, quia non ſufficit poſtea, ſtultè dicere, non putabam. *cap.4.num.450.*

R E S.

Res præſumitur eius, cuius eſt ſigillum. *cap.27. num.334.*
Res, quando eſt in actu, difficilius reſcinditur, quàm à principio impediretur. *cap 30.n.547.*
Res, quæ differunt nomine, differunt etiam ſubſtantia. *cap.5. nu.82.*
Rei demonſtratæ demonſtrationem addere fruſtra. *in praelud.num.8.*
de Rebus humanis, actum eſt, ſi ſola ſeruetur vtilitatum fides. *in praelud. num.179.*
in Rebus ſuis quilibet poteſt apponere legem, quam vult. *cap.86 numer.97.*
de Rebus alienis non eſt licitum facere eleemoſynam. *cap.15. numer.62.*
Rem, qui ab euentu iudicant, carere deberent ſucceſſibus. *cap.92. numer.104.*
Rem propriam, qui occupat, vel ſibi obligatam non cadit à iure ſuo, niſi interuenerit violentia. *cap.63. numer.148.*
ſine *Reprehenſione*, aut peccato nemo viuit. *cap.18. num.556.*
Repudiationem non important verba, nolo adire vel non volo adire. *cap.6.nu.175.*
Reſcripta Principum ad proprios intellectus debent ſemper extendi. *cap 83. num.221.*
Reſeruationes beneficiorum an ſit materia odioſa. *cap.56. num.96.*

Reſer-

Reſeruatio declarationis faciendæ, in ipſo actu facta, quid operetur. *cap.83. nu.183.*
Reſeruationes Officiorum, & Locorum Montiũ vacabilium, cum non fiant niſi coram Papa, & cum non admittantur, niſi approbentur ab eo, & ideo ſi alicui donentur, valet donatio ſine inſinuatione. *cap.1. nu.92.*
R*eſponſio* generalis ſufficit ad omnia interrogata. *cap.27.nu.99.*

R E S P V B L I C A.

Reſpublica Spartanorum ferè euerſa remanſit, propter reſpõſum Oraculi, illum ſcilicet debere eam regere, qui optimus erat. *cap.45.n.109.*
Reipublicæ intereſt, vt Iudices, & Officiales cõgrua ſtipendia habeant. *in præl ud. num.543.*
Reipublicæ intereſt, vt quantum poſſibile ſit teſtamenta ſuſtineantur. *cap. 35. n.141.*
Reipublicæ intereſt, ne ſua re, quis malè vtatur. *cap 94. num.185.*
Reſpublica Chriſtiana, tota maximis acerbiſſimis litibus arderet, niſi permitteretur, vt electio de digno valeret omiſſo digniori. *cap.77. numer.323.*
Reipublicæ intereſt, ne quis inuitetur ad delinquendum. *cap 90.nu.316.*
Reſtituere, quamuis aliquid quis teneatur, tamen contingere poteſt, quod ſtatim mortuus in Cœlum euolet. *cap.65.nu.91.*
Reſtitutio malè ablatorum, in teſtamento relictorum, dum non fit, an anima teſtatoris detineatur in Purgatorio. *cap.62 num.*88.
Reſtituere ſufficit malè ablata, conſeruando bonam famam. *cap.66 num.*301.
Retentio facilius conceditur, quam petitio. *cap. 4.num.*354.
Retentionis materia eſt ſatis priuilegiata. *cap. 47.num.*355.
Retinentur multa honeſtè, quæ inhoneſtè petuntur. *cap.47.nu.*359.
Retentionis exceptio eſt tantæ potentiæ, vt etiã in executione ſententiæ opponi poſſit, & quare. *cap.47. numer.*360.
Retentio nõ datur pro melioramentis, niſi prius doceatur ſtatus antiquus, & quare. *cap.54. num.*30.
Rex Perſarum excoriati iudicem pecunia corruptum fecit, & pellem affici mandauit, tabernaculo ſedis iudicialis. *in prælud.num.*181
Riuus, quo fluit, terram cauat, ſic decurſus bonorum temporalium conſcientiam rodit. *cap. 67.num.*56.
Rogitus teſtium in teſtamentis ideo fit, vt certũ ſit, verba à teſtatore prolata, fuiſſe animo deliberato dicta, & nõ perſunctoriè. *cap.21.n.83.*
Rogitus teſtium in teſtamento eſt mera ſolemnitas iuris Ciuilis. *cap.21. num.*78 *&* 85
Rogitus teſtium, cum in dubio non præſumatur ideo probandus venit. *cap.34. num.*105.
Rogitus Notarij, ſiue publicationis teſtamenti defectus, tunc teſtamenta in oppoſitum ducit dum agitur de eo probando per ſcripturam. *cap.8. numer.*370.

R O M A.

Romæ non ſeruatur æquitas Canonica, niſi in deficientiam Iuris Ciuilis. *cap.34.num.*76
Romæ, cum ius Canonicum non ſit ſeruandum in concurſu ſtatutorum, & Iuris Ciuilis, per implicitam negatiuam intrat per repugnantiam. cum non poſſint ſeruari ſtatuta, & ius Canonicum. *cap.34. num.*79.
Romæ adeſt ſtatutum, quod deficientibus ſtatutis ſeruetur ius Ciuile. *cap.34. num.*75.
Romana Ciuitas cæteris alijs Ciuitatibus auctoritate, & præheminentia præfulget. *cap.34. numer.*72
Romani antiqui, dum perſiſtebant in caliginoſa nocte gentilitatis de merito futuræ gloriæ in alia vita non cogitabant. *cap.63. num.*167.
Romanorum ardens zelus bonitatis, & odor ſanctitatis de tempore primitiuæ Eccleſiæ erat ſatis notus. *cap.28. nu.*378.
Romani etiam antequam Catholicam pietatem amplexi fuerint, propter eorum virtutes à DEO ad Mundi Monarchiam ſublimati fuerunt. *cap.28. nu.*179. *&* 180.
apud Romanos antiquos, nulla excuſatio etiam iuſtiſſima recipiebatur à decoctoribus, ſed omnes illos indiſtinctè puniebant, & quare. *cap.18.num.*627.
in Romanorum Caſtris, quare iuſtitia, caſtitas, & innocentia habitababt. *cap.44. nu* 120.
Romanorum hoſtes ſunt, omnes, qui Catholicã pietatem non agnoſcunt. *cap.28.nu* 384.
Romani Centurionis fides, CHRISTVS, quodammodo admiratus fuit. *cap.28. numer.*382.
Romanus Pontifex quale officium gerat in Orbe Terrarum. *cap.*80. *nu.*5.

R O T A R O M A N A.

Rota Romana à ſplendore veritatis capta, non curat recedere ab eius placitis, dum videt veritatem eſſe in contrarium. *cap.*10 *num.*63.
Rota Romana in nodoſis iuris quæſtionibus, ſtante opinionum diuerſitate, non ad numerum Doctorum, ſed ad iura, & rationes reſpicit. *cap* 94. *nu.*196.
Rotæ Romanæ auctoritas maxima eſt. *cap* 56. *num.*118.
in Rota Romana præſunt viri 12. ex toto Orbe Catholico ſelecti, morum candore, eminentique legum ſcientia, inſignes. *cap.56. nu.*119.
Rotæ Romanæ Auditores, tamquam 12. luminaria ſupra montem poſita, vniuerſo Orbi iura reddunt. *cap.56. num.*120.
Rotæ Romanæ Tribunal eſt omnium Iuriſconſultorum auriga, & magiſtra. *cap.22.num.*57.
Rota Romana eſt iuris lucerna, totum illuminans Orbem. *cap* 22. *numer.*58.
Rota Romana contra communem, habentem in ſe rigorem ſolet iudicare, cum æquitatem potius, quam rigorem ſoleat amplecti. *cap.22. num.*58.
Rota tenet, quod cap. cum eſſes, de teſtam. loquatur in terminis teſtamenti ad cauſas prophana. *cap.33.numer.*44. *&* 47.

Rota

Rota reiicit potitionem temiſſoricæ, quando aliquid per ſctipturam probandum eſt. *cap. 97. num* 315.

Ruſticus ſi ruti ſuum condidit teſtamentum cũ quinque teſtibus non itritarur, licet poſtea efficiatur Ciuis, & moriatur in Ciuitate. *cap. 33. num.*58.

S

SACERDOS.

SAcerdotes in omnibus exhibere debent ſe veros miniſtros DEI. *in præludi. num* 535.

Sacerdos adhibitusin teſtamenro iuxta cap.cum eſſes. de teſtam.ſi ille non erat verè Parochus ſed communiter habebatur pro tali quid ſit dicendum *cap.*33. *numer.*14.

Sacerdos proprius dicitur Parochus, qui eſt pater ſpititualis. *cap.*35. *nu.*148.

Sacerdos, cui eſt commiſſa cura generalis Sacramentorum, licet non ſit Parochus, rectè interuenirin teſtamento ſecundum cep cum eſſes. de teſtam. *cap.*35. *nu.*149.

Sacerdos vicem duorum teſtium obtineat. *cap.* 21, *num.*96.

Sacerdos quidam, ſolitus ſingulis anni diebus celebrare Miſſam pro defunctis, cum fuerit ſuſpenſus ab Epiſcopo, quid euenerit ipſi Epiſcopo, ac ſtatim illum teſtituit. *cap.*86. *n.*61. & 62.

Sacerdos miſſus ad reum cõdemnatum ad mortem, quod ei perſuadere debẽt. *cap.*18 *n.*566

ad Sacerdotium nullus Neophitus debet promoueri. *cap.*15. *numer.*239.

Sacerdotium nõ requiritur, ad hoc vt Parochus poſſit interuenire teſtamentis. *cap.*36 *nu.*258

Sacrificia poſſunt eſſe cauſa, vt citius defunctus à Purgatorij pœnis liberetur. *cap.*62. *numer.* 124. & 127.

Sagittarius nemo eſt tam peritus, qui aliquando non erret. *cap.*76. *num,*

Salamoni non profuit ædificaſſe tam ſumptuoſum Templum, dum diligere neglexit illum propter quem ædificauit. *in prælud num.*541.

de *Salute* animæ, ac peccatorum redemptione, quando agitur, lata eſt facienda interpretatio, etiamſi ſimus in correctorijs. *cap.* 53. *numer* 229 & 230.

de Salute animę vbi tractatur ſubitaneè eſt operandum. *cap.*62. *num.*84.

Samuel vt ſibi populum proprium redderet, in memoriam ei reuocauit, quod in indicãdo ab aliquo nunquam munera ſumpſit. *in prælud. num.*155.

SANCTVS.

Sancto alicui, puta S. Petro, quando aliquid relinquitur, intelligitur non ipſi Sancto relictũ, ſed ipſius Eccleſiæ. *cap* 67. *num.*46.

Sanctorum conuerſatio non eſt hic, ſed in Cœlis *cap* 67. *num.*47.

Sancti, quod egeant bonis temporalibus ſi quis id diceret, ſanè deliraret. *cap.*67. *numer.*48. & 49.

Sancti ſunt gloria circumamicti, & diuitijs pleni *cap.*67. *numer.*50.

Sancti, dum erant in hoc Mundo bona temporalia, vt ſtercus exiſtimabant. *cap.*67 *num.*51.

Sancti plures officium Aduocationis exercuerũt. *in prælud. num.*667.

Sanctum, & munitum nihil tam eſt, quod pecunia non violari, & expugnari poſſit. *in prælud. num.*164.

Sanguinis claritas, potentia, & diuitię, & ſimilia, dona ſunt fortunæ, quæ vaga, fragilis, incerta, cœca, & perfida eſt. *cap.*73. *nu.*121.

Sapere nimis, aliquando nocet. *cap.*7. *num.*288.

SAPIENS.

Sapiens, vel ſtultus quis in dubio debet cenſeri, ſecundum qualitatem ipſius diſpoſitionibus, quæ opinio menti tenenda eſt. *cap.*15. *numer.* 270. & 273.

Sapientes rari ſunt. *cap.*19 *numer.*682

Sapientes ſua prudentia regunt caſus. *cap.*17. *num.*495.

Sapiens dominatur Aſtris. *cap.*17. *num.*

Sapientes etiam aliquando proijciunt lapides, cum id iuſta de cauſa fieri poſſit, veluti pro tuitione corporis ſui, vel alterius, aut relaxandi animi gratia, vel corpus ſuum exercẽdi cauſa. *cap.*13. *num.*140.

cum Sapientibus, qui graditur, ſapiens erit, amicus ſtultorum ſimilis eis efficitur, ſecundum Salamonem. *cap.*59. *num.*333.

Sapientia maior eſt, quàm pecunia, *cap.*12. *numer.*82.

Scientia ponit, & affirmat, & ſic probari poteſt. *cap.*26. *num.*235.

Scientiam, quod ſubſcribens habuerit de contentis in ſcriptura, ſi quis aſſerat, id per aſſerentem eſt probandum *cap.*26. *n.*238.

Scientia eo ipſo præſumitur in ſubſcribente, dũ ſe ſubſcripſit tali ſcripturæ. *cap* 26. *num.*242. & 243.

Scientia, quæ miſericordiam negat fugienda ſanè venit. *cap.*18 *num.*557.

Scipio Affricanus, cum fuiſſet accuſatus, quod munera receperat in Affrica, quid generosè reſpondit. *in prælud. num.*153.

Scipio Romanus, dictus Affricanus in omnibus prudentiſſimus fuit. *cap.*79. *num.*432. & 433. & 434.

Scire, id quis præſumitur, quòd aliàs indagare tenetur, de qua concluſione nunquam eſt obliuiſcendum. *cap.*26. *numer.*251.

Scire eſt rem per cauſam cognoſcere. *cap.*88. *num.*139.

Scire, vel ſcire debere paria ſunt. *cap.*26. *n.*253.

Scire, quod debet, ſi quis non inueſtigauerit id allegando, allegat ignorantiam craſſam, & ſupinam. *cap.*26. *nu.*254.

Scribendi forma vnicuique eſt particularis. *cap.* 32. *num.*672.

Scribendi formam, qui etiam ſtudio vix poteſt

mutare

Digitized by Google

mutare, præſertim ſi ſcribat velociter. *cap.32. num 672.*

Scribendi variatio ex quibus cauſis poſſit procedere. *cap. 32. numer. 673.*

Scribendi forma mutatur ex ſenectute, vel ex infirmitate. *cap. 32. numer 670.*

Scribere aliud eſt, & aliud ſubſcribere. *cap. 26. num. 202.*

Scribere, & ſubſcribere per ſe, vel per alium ipſius nomine paria ſunt, *cap. 26. num. 199.*

Scribentibus facilè ignoſcēdum eſt, ſi nullatenus profiteantut ſe perſectè ſcribere, ſed ſolum ſcribendo proficere, & proficiendo ſcribere. *in prælud. num. 37.*

Scriptor ille non eſt argueedus, qui veniam tantum pro laude poſcit. *in prælud. num. 38.*

Scriptum non cenſetur, quod facit contra ſcriptum. *cap 71. num. 251.*

SCRIPTVRA.

Scriprura ſimplex regulariter nihil probat. *cap. 24. numer. 3.*

Scriptura ſimplex non approbata à parte, nec contra ipſum ſcribentem probat. *cap. 24 nu. 4.*

Scriptura ſimplex, nec plenam, nec ſemiplenam facit probationem. *cap. 24. nu. 5.*

Scriptura ſimplex, quod faciar ſemiplenam probationem DD. qui hoc dicunt, reprobantur. *cap. 24. num. 6.*

Scriptura ſimplex facit aliqualem præſumptionem, & quare. *cap. 24. nu. 7,*

Scriptura ſimplex nec plenè, nec ſemiplenè probat. *cap. 24. nu. 8.*

Scripturæ ptiuatæ dicuntur recognitæ per tres teſtes, quamuis non fuerint per præſentes illatum confectioni, vt diſponir ſtatur. Vrb. lib. 1 cap. 84. *cap. 28. num. 368.*

Sctiptura priuata non probat pro ſcribente, nec pro eius ſucceſſore, ſiue ſit Ecleſia, ſiue Fiſcus. *cap. 24. num. 9.*

Scripturæ perſcrutandæ ſunt. *cap. 56. num. 117.*

Scriptura priuata teſtamenti in ſcripris oportet coadiuuari per dicta teſtium. *cap. 42. nu. 335.*

Scriptura ptiuata, vt dicatut recognira per teſtes, quid requiratur. *cap. 28. nu. 353. & 354*

Scripturis priuatis, licet non credatur, creditur tamen inſcriprionibus marmoreis in loco publico poſitis. *cap. 46. numer 307.*

Scripturis marmoreis poſitis in publico, conſuerudo tribuit fidem. *cap. 46. nu. 307.*

Scripturæ priuatæ, quando conficiuntur, ratò vocantur teſtes *cap. 18. numer. 371.*

Scripturam eſſe amiſſam non poteſt doceri, niſi prius conſtet, illam eſſe factam *cap 24. nu. 41.*

Scriptura amiſſa, vt quis iuuari poſſit, vltra caſum amiſſionis, debet probare illam eſſe ritè, & rectè factam. *cap. 24. n. 44. & 45.* Et teſtes ſuper hoc deponentes debent eſſe valdè inſtructi, & periti. *ibidem. nu. 46.*

ad Scriptutarum cuſtodiam, qui tenetur, non auditur, volens probare, amiſſionem illarum per ſolum iuramentum. *in prælud. numer. 253*

ad Scriprurarum productionem, quando quis tenetur, gratis allegat illarum amiſſionem, quia cum ſit ad factum obligatus, fruſtra prętendit ſe liberari verbis tantum. *in prælud. num. 253.*

Scripturas antequam quis in actis producat, ſedulò perpendat, an ea, quæ contra eum in illa ſunt poſſint ſibi graue præiudicium inferre. *cap. 58. num. 231.*

Scriptutam ad cauſam facientem, producens poſtquam lis diu fuit agitata; id prebet magnam cauſam ſuſpicionis. *in prælud. n. 245.*

Scriptura producta efficitar communis. *cap. 58. numer. 226.*

Scripturam aliquam, licet producens poſſit eam non producere, tamen non poteſt poſt productionem à ſe factam operari, vt ea non probet contra ſe. *cap. 58. num. 227.*

Scripturæ productæ contra producentem probant, etiam quo ad ea quæ incidentet, & enunciatiuè ſunt in eis prolata. *cap. 58. nu. 221* Quæ concluſio licet habear ſuos contradictores non eſt tamen ab ea recedendum in iudicando. *ibidem num. 222.*

ex Scripturarum productione oritur confeſſio præiudicialis contra producentem. *cap. 58. numer. 220.*

Scriptura contra aduerſarium facientem, ſi quis producat, eoque citato ad recognoſcendam eam cum declaratione, quod alias declarabitur illam haberi pro recognita, ſi Iudex pronunciet. abſque alia declaratione an id valeat. *cap. 89. numer. 219.*

Scriptura in actis producta, probat etiam contra producentem, non obſtante proteſtatione. quod in partibus præiudicialibus, non intelligir ſibi præiudicare. *cap. 58. nu. 223.*

ad Scriprurarum cuſtodiam, qui tenetur, ſi aſſerar eas non habere, tenetur nedum illarum amiſſionem probare, ſed etiam iuſtificare, quod ſine culpa ſua ſubtractio earum contigerit. *in prælud. numer. 251. & 252.*

Scripturam ſubſcribens, tunc cenſetur eam approbare, quando conſtat per eum fuiſſe lectā. *cap. 26. num. 224.*

Scriptura ſubſcripta, ſemper contra ſubſcribentem loquitur, donec ipſe concludenter non probabit errorem. *cap. 26. numer. 265.*

Scriptura manu teſtatoris ſcripta, ſi contineat diſpoſitionē inter liberos, talis ſcriptura ſimplex probat; & iſta eſt magis communis opinio. num. 91. nec in iudicando, nec in conſulendo eſt ab ea recedendum. *cap. 22. numer. 89*

Sctiptura defuncti à teſtibus non ſubcripta, nullatenus releuat, ſi in controuerſiam deducatur. *cap. 24. numer. 10.*

Scriptura eſt de ſubſtantia contractus, quando partes conuenerunt, vt ea fiat. *cap. 8. nu. 310.*

Scriptura. quam volunt adhibere partes in contractu, dupliciter poſſunt moueri, vt fiat. *cap. 8. numer. 318.*

Sctiptu-

Scriptura in contractibus ſui natura non tam ad rerum ſubſtantia, quàm ad probationem ſpectant. *cap.8 num.*319. Et quatenus partes velint eam conficere intelligitur quoad probationem, cum ita ſit de iute, quæ opinio eſt veriſſima, atque ita ſæpe ſæpius reſpondit Rota Romana. *ibidem num.*320.331. *&* 328.

de Scriptura conficienda, ſi id dixerunt partes quando habuerunt contractum pro perfecto, & tunc non dicitur petita pro illius ſubſtantia, ſecus ſi ante. *cap.8 nu.*330.332. 334 335. *&* 336.

Scriptura, quando requiritur ad probandum actum, tunc non admittuntur præſumptiones, ſed ipſa ſcriptura debet exhiberi. *cap.*98. *num.*369.

Scriptura, quando non requiritur ad eſſentiam actus, tunc dato actu, præſumitur eius ſolemnitas, ex curſu temporis. *cap.*98. *nu* 369.381. *&* 382.

Scriptura in ſententia requiritur. *cap.98.nu.*370.

Scriptura in contractu, ſi de iure non requiritur, & fiat pactum, vt ea conficiatur, partes non præſumuntur velle eam pro illius ſubſtantia. *cap.*8. *numer.*315.

Scriptura non eſt neceſſaria in teſtamento nuncupatino. *cap.*39. *numer.*196.

Scriptura de contractu, dum partes conueniunt, vt fiat, hoc debet intelligi ſecundum iuris diſpoſitionem. *cap* 8. *nu.*314.

Scriptura, quando de contractu conuentum fuit, vt fiat, & aliter nõ valeat, quid ſit dicendum. *cap.*8. *num.*325.

Scriptura in multis contractibus de Iure requiritur remiſſiuè *cap.8.nu.*333.

Scriptura regulariter in contractibus nõ requiritur, niſi ad eorum maiorem probationem. *cap.8.nu* 295 *&* 315.

Scripturam, quãdo actus deſiderat, tunc ſolemnitas ex curſu temporis non præſumitur. *cap.* 97. *num.*314.

Scriptura ſi partes conuenerunt, vt fiat, ante illius effectuationem, non videntur habere animum ſe obligandi. *cap.8.numer.*304.

Scriptura non requiritur in teſtamento nuncupatino. *cap.8.num,*352.

Scriptura non requiritur in teſtamento nuncupatiuo, niſi ad probationem. *cap.38.nu* 107.

Scriptura, ex qua, eſt facienda comparatio literarum, vt ſit certa, debet id conſtare Iudici, & non peritis. *cap.*31. *numer.*764. Cum periti in hoc nullam habeant iuriſdictionem. *ibidem. nu* 665.

Scriptura ex qua eſt facienda comparatio literarum, vti magis obnoxia fraudibus debet conſtare, vt omnino ſit indubitata. *cap.*31. *numer.*622.

Scripturæ ex quibus petenda eſt comparatio literarum, debent eſſe authẽticæ, & quomodo. *cap.31.nu.*623. *&* 624.

Scriptura ad quam eſt facienda comparatio literarum, & quæ negatur per partem, non debet eſſe omnino certa, & quare. *cap.*31. *numer.*625.

Scriptura ad quam eſt facienda comparatio literarum ſi eſſet certa, non eſſet opus recognitione. *cap.31.numer.*626.

Scriptura certa, ex qua, petenda venit comparatio literarum, ſi haberi non poſſit, an Iudex poſſit debitorem ad ſcribendũ cogere. *cap.*31. *numer.* 633.634 *&* 635.

Scriptura, ex qua, eſt facienda comparatio literarum, niſi eſſet omnino certa, quale abſurdũ ſequeretur. *cap.*31. *numer.*628.

Scripturarum comparatio non eſt facienda ex ſcriptura priuata, quamuis à parte confeſſa. *cap.* 31. *numer.*629.630. *&* 631.

Scriptura, ex qua, eſt facienda comparatio literarum, debet eſſe certa, & infallibilis. *cap.*31. *num* 617. *&* 618.

in Scripturarum recognitione debet exuberare officium Iudicis, in cuius arbitrio pendet releuantia probationis. *cap.*28. *nu* 401.

Scriptura, ſicuti probatur per confeſſionem alicuius, quod ſit ſua, ita, & per comparationem literarum. *cap.32.num.*717.

Scripturarum recognitio in Vrbe fit per teſtes deponentes ſibi eſſe notam manum ſcribentis. *cap.*28. *numer.*364. Quamuis non fuerint præſentes, quando indiuidua illa ſcriptura fuit ſcripta. *ibid.nu.*365.

Scriptura communiter in matrimonijs, ſeu ſpõſalibus confici ſolet, etiam ab antiquiſſimo tempore. *cap.45.num.*261.

Scripturæ recognitio facta per teſtes, tunc releuat, quando teſtificantur ſe fuiſſe præſentes in confectione illius. *cap.*28. *num.*357.

Seculum aureum, quatenus poſſit dici, quod etiã duret. *cap.*53. *num.*236.

Sedes Apoſtolica DEO iubente ab Antiochia Romæ tranſlata fuit, & caput totius Orbis effecta fuit. *cap.*34. *num.*73.

Semimortuus, & ſic ſemialienatus à mente, cum iura permittant, vt validè teſtetur, quid ex hoc inferatur. *cap.19.num.*699. *&* 700.

Seminare in petra nemo præſumitur voluiſſe. *cap.89.num.*208.

Senatus Romanus approbauit teſtamentum cuiuſdam furioſi, ex eo, quia illud prudenter reperiebatur factum, vbi quod hoc eſt mirabile. *cap.*15. *num.*271.272.274.278. *&* 300.

Senectutem, dum quis optat, quid ſibi optet. *in præluд.nu.*352.

S E N E S.

Senes dicuntur infirmi, cum ſenectus ipſa ſit morbus. *in prælud.num.*349.

in Senibus naturaliter contingit obliuio. *cap.*16. *num.*429.

Senio confecti regulariter ſolẽt delirare. *cap.*13. *numer.*18.

Senis vita in occaſu eſt. *cap.*13 *num.*90.

Senes præſumitur ſanæ mentis, etiamſi eſſet cẽtum annorum. *cap.*13. *numer.* 91.

Senectutis maximum vitium eſt auaritia. *in prælud. nu* 338.

Senex ſi percutiat clericum, non tenetur arripere iter Romanũ, & poteſt abſolui à ſuo Epiſcopo. *ibidem. nu* 348. Quod procedit etiamſi validus repetiatur ad ambulandum. *ibid. numer.* 348.

Senex non eſt amplius homo, ſed *vmbra*, & nomen eius, quod fuit. *in præl. nu.* 344.

Senis obſtinatio inter abuſiones huius ſeculi maior eſt & quare. *in prælud. num.* 340.

Senex ſemper videtur eſſe in morte. *in prælud. num.* 341.

Senectus eſt vitæ occaſus. *in prælud. num.* 341.

Senis vita in primioribus labijs habitat. *in prælud. numer* 342.

Senex non ſolum eſt infirmus, ſed etiam delicus. *in prælud. num.* 343.

Senex æquipacatur mortuo, hinc Indi conſueuerunt ſenes interficere, quaſi inter eos, & mortuos nullam adeſſe differentiam conſtet. *in prælud num.* 354.

Senes ſoliti ſunt laudare præterita, & præſentia deſpicere. *cap.* 29. *numer.* 485.

Senex dicitur, quaſi ſeminex, hoc eſt ſemimortuus. *in prælud. num.* 353.

Senes habent priuilegium, infirmorum circa acquiſitionem diſtributionum quotidianarũ. *in prælud. num.* 363. Intellige tamen ſi dum erant iuuenes ſoliti erant intereſſe diuinis, ſicuti dicitur de infirmis. *ibidem. numer.* 364. *&* 365.

Senſum bonum, & diſcenſum optimum, quis poteſt habere, & tamen falſam imaginationẽ poſſidere. *cap.* 19. *numer.* 655.

Senſus recti quis poteſt eſſe, & tamen ex vi morbi non poſſe loqui. *cap.* 48. *num.* 398.

S E N T E N T I A.

Sententia, dum conſtat, quod fuit lata, eius ſolemnitas præſumitur. *cap.* 98. *num.* 370.

Sententia amiſſa poteſt etiam probari teſtibus, licet illa ad ſui eſſentiam requirat ſcripturã. *cap.* 98. *nu.* 371. 372. *&* 373.

Sententiæ non liquidæ executio peti poteſt, vbicumque liquidatio fieri poteſt in executione. *cap* 81. *numer.* 188

Sententia, vt valeat, verba ſunt etiam improprianda, maximè ſtãte clauſula omni meliori modo. *cap.* 89 *num.* 221.

Sententia reuocatoria dationis Curatoris quatenus requireretur ad effectum validitatis teſtamenti conditi ab eo, qui erat olim furioſus. *cap.* 19. *num.* 708. Etiam poſtea ferri poteſt cum retrahatur ad diem conditi teſtamenti. *ibid. nu* 709.

Sententia, quando tranſiuit in rem iudicatam, tunc pro ea præſumitur. *cap.* 89. *numer.* 375.

Sententia, quando tranſiuit in iudicatum habetur pro veritate, & facit ius interpretes. *cap.* 89. *nu.* 376.

pro Sententia præſumitur ſtante curſu longiſſimi temporis, & probat ſine actis, & hoc tam quoad iuſtitiam, quàm quoad validitatem. *cap.* 98. *num* 377.

Sententiæ vim, habet notorium. *cap.* 1. *nu.* 154.

Sententia Angeli Epiſcopi Recanaten. de qua hic valde redditur dubia, & quare. *cap.* 6. *numer.* 208. 209. *&* 210.

Sententia cuiuſdam fatui Pariſienſis refertur, quæ in quodam caſu, qui refertur. *in cap.* 15. *num.* 281. 282. *& ſeq.* Fuit adeo iuſta, & prudens, ita vt multi DD. de ea admirentur, cũ ipſe Gratianus, vel Cato melius non poterant iudicare. *ibidem. nu.* 285.

Sentẽtia Romanorum Senatorum ſuper approbatione teſtamenti à furioſo prudenter facti, ex quo valuit. *cap.* 15. *numer.* 304.

Sepulturæ inſcriptiones fiunt pro conſeruanda memoria mortuorum. *cap.* 46. *numer.* 300.

Sermonis generalis natura eſt, vt omnes actus, & perſonam includat Etiamſi maior ratio ſit in vno, quàm in alio *cap.* 9. *numer.* 452.

Seruitutis ſpecies ſi ſapiat præceptum Teſtatoris debet reijci, à legato, & inſtitutione. *cap.* 5. *num.* 72.

Seruus ad ſacros ordines ordinatus, patiente Domino, cenſetur ei libertatẽ donare. *cap.* 89. *num.* 229.

Seruus pignori obligatus, ſi à debitore ſciente, & patiente creditore fuerit manumiſſus, tacitè pignus videtur remiſſus. *cap.* 60. *num.* 380.

Seueritas nec nimia, nec nimia miſericordia ſeruanda eſt. *cap* 18. *num.* 555.

Seruitia coacta DEVS contemnit. *cap.* 5. *num.* 40.

Septuagenarius non poteſt retineri in carcere pro debitis *in prælud. nu.* 357. *&* 361. Et ita paſſim obſeruatur in Viſitatione carcerum. *ibidem. num.* 358 *&* 360.

Sexagenarij ne dum poſſunt condemnari ad triremes; ſed nec torqueri. *in prælud num.* 359.

Sicilia fere tota cucurrit poſt linguam cuiuſdã vocati Cuni, & parum defuit ne ſubiecta remaneret proprijs ſeruis. *cap.* 59. *numer.* 285.

S I G I L L V M.

Sigillum idem operatur, quàm ſubſcriptio, ipſumque robur ſcripturæ addere. *cap.* 27. *numer.* 324.

Sigillum plenam fidem facit contra ſigillantem. *cap* 27. *num.* 325.

Sigillum, eſt imago ſubſtantiæ hominis, & ſic habetur pro perſonali præſentia. *cap.* 27. *numer.* 326.

Sigillum ideo habet vim ſubſcriptionis, quia ex eius appoſitione cõſenſus arguitur. *cap.* 27. *num.* 327.

Sigillum, vt habeat vim ſubſcriptionis requiritur, vt conſtet eſſe illius cuius nomine dicitur appoſitum. Item, quod ſit impreſſum ab eo, vel ab alio, de eius tamen voluntate. *cap.* 27. *numer.* 328.

Sigillum ſolum quando nõ probet, itaut requiratur etiam ſubſcriptio. *cap.* 27. *numer.* 329. *&* 330.

Sigilli probatio, eſt mortua, & abuſiua repræſentatio

ſentatio, & plerumque fallax, & incerta. *cap. 27. numer. 331.*
Sigillum alicui, facili negotio clam poteſt ſurripi, & ſic cum eo committere fraudes, & doloſè illud apponere. *cap. 27. numer. 332.*
in Sigilli appoſitione, quod non fuerit commiſſa aliqua fraus, quando ſatis conſtet, & tunc ſanè probat. *cap. 27. num. 333.*
Sigillum ſpecialiter non loquitur, & tamen omnia cõtenta in ſcriptura approbat. *cap. 27. numer. 291.*
Sigillum ſcripturæ appoſitum, an in dubio cenſeatur appoſitum de voluntate Domini ſigilli, eſt dubia quæſtio. *cap. 27. numer. 339.*
Sigillum, quod cenſeatur appoſitum de voluntate Domini, eſt opinio validior. *cap. 27. numer. 340. & 348.*
Sigillum tunc multo magis cenſetur appoſitum de voluntate Domini, dum ſcriptura non cõtinet aliquid ad fauorem familiarium dicti Domini. *cap. 27. num. 341.*
Sigillum abſque ſubſcriptione tunc non probat, quando actus pro ſui forma, & ſolemnitate requirit ſubſcriptionem. *cap. 27. numer. 342.*
Sigillum tunc abſque ſubſcriptione an releuat, quando quis erat oblitus vltra ſigillum apponere etiam ſubſcriptionem. *cap. 27. nu. 344.*

S I G N V M.

Signum lætitiæ eſt paſſi dolores merces. *cap. 72. num. 19.*
Signa, quæ faciunt teſtatores per manus, vel caput, ant oculos, non poſſunt dici certa. *cap. 43. num. 38.*
Signa omnia, quæ non conueniunt viro prudenti, & ſanæ mentis, ſunt ſigna furoris. *cap. 16. num. 457.*
Item, ſi timenda non timeat, vel non timenda timeat. *cap. 16. nu. 449.*
Item per vẽditionem bonorum ſuorum vili pretio. Item per crebras donationes. *ibidem. numer. 450.*
Item ſi turpia, & inhoneſta faciat, & publicè oſtẽdat pudibunda. *ibidem. nu. 451.*
Item ſi quis ſemper de fuga cogitet, timendo ne Cœlum cadat. *ibid. num. 453.*
Item ſi patrem, vel matrem verberet. *ibidem. numer. 453.*
Item ſi quis tentaret ſeipſum occidere, & hoc eſt magnum furoris ſignum. *ibidem. num. 455.*
Signum militum, an vocabatur augulũ. *cap. 44. nu. 129.*
Signa, vel ſtigmata militaria cuti militum adurebantur. *cap 44. numer. 130.*
Simoniam non habere locum in Curia Romana, qui dicunt, videantur text. in can. iudices. 1. q. 1. *in præl. num. 571.*
Simonia, vel confidentia, vt probetur, neceſsè eſt docere, pactum, ſeu tractatus præcedẽtes. *cap. 51. num. 78. & 80.*
Simonia, ſecluſa omni pactione, non probatur ex his, quæ fiunt poſt reſignationem. *cap. 51. num. 79.*
Simulatio quando eſt in perſona, & veritas in actu, ius quæritur veræ perſonæ, & non fictæ. *cap. 3. numer. 362.*
Sitientibus ſat eſt, fontem digito monſtrare. *cap. 16. num. 336.*

S O C I E T A S.

Societas ſi inita reperiatur ſuper aliqua re principaliter, extenditur etiam ad omnia eius acceſſoria. *cap 59 nu. 326.*
Societatis bonæ, ea eſt natura, vt communicet naturam ſuæ bonitatis. *cap. 59. nu. 328.*
Societatis bonæ ratione, qui præſumitur bonus. *cap 59. nu. 329.*
Societatis malæ ratione, quis præſumitur malus, & hoc eſt prouerbium Florentinum. *cap. 59. numer. 330.*
Societas tacitè contracta inter fratres in vno actu, non extenditur ad alios. *cap. 60. nu. 385.*
inter Societatem tacitam, & expreſſam, quæ ſit differentia. *cap. 60. numer. 387.*

S O C I V S.

Socius criminis non admittitur in teſtem cõtra ſocium, etiam quando veritas haberi non poteſt, ſi alios etiam patiatur defectus. *cap. 13. nu. 115.* Et tunc nec ſat eſſet ad inquirendum, nec in crimine læſæ maieſtatis *ibid. num. 116.*
ex Socio cognoſcitur, qui non cognoſcitur ex ſe, antiquum prouerbium *cap. 59. num. 331.*
Socius criminis non admittitur ad teſtificandũ contra ſocium. *cap. 13. nu. 112.*
Socius criminis admittitur ad teſtificandum contra conſocium, quando veritas aliter haberi non poteſt. *cap. 13. num. 113*
Socius criminis non admittitur in teſtem, licet veritas aliter haberi non poſſit, ſi duo ſint tãtum defectus. *cap. 13. numer. 117.*
ex Socio criminis teſtimonio patiẽte plures defectus, nullatenus deueniendum ad torturã. *cap 13. nu. 118.*
Sodalem nimis nulli quis ſe facere debet, nam gaudebit minus, ſed minus dolebit. *cap. 59. nu. 338.*
Sol, & Luna, & reliquæ influentiæ cœleſtes agũt in fiſcum fatuam, & inde eſt, quod aliquando vaticinantur futura. *cap. 17. numer. 493.*

S O L E M N I T A S.

Solemnitas, quæ requiritur in faciendo eadem ſat eſt in diſſoluendo. *cap. 11. num. 642.*
Solemnitas, quando à iure requiritur de temporeactus fiendi, debet in ipſo actu interuenire, ſub pœna nullitatis. *cap. 30. numer. 584.*
Solemnitas omnis, & forma ſubſtantialis eſt publici iuris. *cap. 37. num. 34.*
Solemnitas aliqua, ſi poteſt internenire ante, vel poſt ipſum actum, tunc non probatur negatiua, ex inſpectione ſcripturæ ipſius actus. *cap. 99. nu. 399.*
Solemnitas dum poteſt interuenire ſeparatim ab ipſo inſtrumento, tunc ſtante antiquitate temporis præſumitur interueniſſe, & quare. *cap. 99. num. 400. & 401.*

Digitized by Google

Solemnitas maior in teſtamentis non inducit maiorem perfectionẽ, vbicumque vtrumque eſt perfectum. *cap.* 11. *num.* 683.

Solemnitatum interuentus præſumptio non militat in ſolemnitate ſubſtantiali, ipſius actus. *cap* 98. *nu.* 346.

Solemnitas, tunc ex ſpatio 30. annorum nõ præſumitur, quando de ea eſt conficienda ſcriptura, & declara vt hic. *cap.* 98. *nu.* 368.

Solemnitas aliqua qualitercumque in teſtamẽto fuerit omiſſa, vitiat illud *cap.* 80. *nu.* 17.

Solemnitas aliqua, dum debet interuenire in ipſo actu, & in inſtrumento, & ea non reperitur, & tunc negatiua ſatis dicitur probata. *cap.* 99 *nu.* 494.

In Solemnitatibus extrinſecis præſumendis, ſpatium triginta annorum eſt omnino neceſſariũ. *cap.* 98 *num.* 381. 384. *& ſeq.*

Solemnitas ſuperflua, & non neceſſaria non attenditur. *cap.* 11. *num.* 684.

Solemnitas publicationis teſtamenti, eſt quid diuerſum ab ipſo teſtamento. *cap.* 8. *num.* 413.

Solemnitates iuris naturalis ſeruare in teſtamẽtis pijs ſat eſt. *cap.* 1. *numer.* 37.

Solemnitas nulla reperitur remiſſa de Iure ciuili in teſtamento pio. *cap.* 1. *nu.* 44.

Solemnitas, quæ poſt actum poteſt interuenire, non dicitur formalis, ſed accidentalis. *cap* 97. *numer* 291. *&* 292.

Solemnitas iuris ciuilis requirẽdo ſeptem teſtes in teſtamento, impedire poſſet curſum bonorum operum, & ſic id per Papam potuit tolli. *cap.* 1. *num* 66.

Solemnitates omnes à Iure requiſitæ ſunt obſeruandæ in teſtamentis, quantumuis ſuper eis conficiantur inſtrumenta. *cap.* 39. *nu.* 199.

Solemnitas illa ex diuturnitate temporis, tunc non poteſt præſumi, quãdo negatiua probatur ex inſpectione ipſius ſcripturæ. *cap.* 97. *num.* 317. *&* 321.

Solemnitatem aliquam, quando Lex inducit pro forma, vt actus ſit validus, ei non poteſt renunciari. *cap.* 93. *num* 125.

Solidi accipiuntur pro aureis. *cap.* 91. *num.* 5.

Solidi 100. de quibus in l. ſancimus. C. de donat. conſtituunt aureos 700. noſtri temporis. *c.* 91. *numer* 13.

Solidus tempore Iuſtiniani Imperatoris, qui tulit l. ſancimus. C. de donat. erat ſexta pars vnciæ, & quot ex eis conſtituebãt vnam libram. *cap.* 91. *num.* 13.

S O L V T I O.

Solutio non poteſt dici facta metu cenſurarum, ſi nulla præceſſerit coactio. *cap.* 5. *num.* 25.

Solutio dicitur ſpontanea, dum nulla præceſſit coactio ad id. non obſtante proteſtatione ſoluentis, quod ſoluit coactè. *cap.* 5. *numer.* 26.

Soluere, & promittere, quando paria ſint. *in præl.* *nu.* 472.

Soluti repetitionem impedit obligatio naturalis. *cap.* 58. *num.* 254.

Specialitas non debet extendi, ad ea quæ in dicta ſpecialitate non fuerunt expreſſa. *cap.* 55. *num.* 4.

in *Speculis* ſicuti figura propria aſpicitur, ita in verbis, & ſermonibus, animi natura cernitur. *cap.* 16. *numer.* 342. *&* 341.

Speculum quodam tali artificio ſuit compoſitũ, vt ſi in eo ſe inſpexiſſet ſenes pallidus, rugoſus &c. ea diſſimulans vultum venuſti adoleſcentis repreſentabat. *in prælud. numer.* 104. *&* 105.

Splendor non ex candela ſopita, ſed ab accenſa haberi poterit. *cap* 31. *num* 619.

S P O N S A.

Sponſa etiamſi moriatur ante conſummatum matrimonium, ſponſus lucratur quantum dotale, & eſt vera opinio. *cap.* 83. *num.* 201.

Sponſa poſt nuptialem benedictionem, ſi antequam ſequatur copula, moriatur, an ſponſus acquirat lucrum dotale, ardua eſt quæſtio. *cap.* 83. *num.* 194. *&* 196.

Sponſalia denotant verba, volo accipere in vxorem, non matrimonium. *cap.* 6. *nu.* 151.

Sponſalia non ſunt indiſſolubilia ſicut matrimonium. *cap.* 5. *numer.* 46.

S P V R I I.

Spurij plerumque cenſentur imitatores paternæ incontinentiæ. *cap.* 75. *num.* 186.

Spurij, vt plurimum ſunt odioſi legibus, & hominibus, niſi morum candore abſtergant talem maculam. *cap.* 75. *num* 185.

Spurius poteſt inſtitui hæres, ſi legitimabitur. *cap.* 84. *nu.* 261. pro certo illud habetur, quod licet incertum nunc ſit, tamen dubium non eſt, quod certificetur. *cap.* 84. *numer.* 262.

Spurius quoties non capit ex iudicio patris teſtatoris, eſt capax cuiuſcumq; relicti. *cap.* 75. *num.* 178. Quod intellige niſi fiat in fraudem legis, quod bene colligitur ex reciproca donatione, & quomodo. *ibid. num.* 179. *&* 180.

Spurius ex bonis patris, licet aliquid non poſſit conſequi, tamen ab alijs poteſt conſequi. *cap.* 75. *numer.* 271. *&* 177.

Spurij ſecundum ius 12. tabular. nec à patre erant alendi, et ſic ius antiquum caſtitatem adamauit. *cap.* 73. *nu.* 105.

Spurius eſt capax cuiuſcumque relicti, et ſucceſſionis præterquam paternæ. *cap.* 75. *num.* 177.

Status melior ſemper eſt ſperandus, triſtis verò numquam. *cap.* 48. *num.* 429.

S T A T V T V M.

Statutum diſponens, locationes tacitè cenſeri tàm in vrbanis, quàm in ruſticis renouatas, pro eodem tempore, et pactis &c. *cap.* 10. *numer.* 575.

tale Statutum ceſſabit; ſi locatio ſit mixta, ideſt cum pacto de affrancãdo. Et prædicta opinio eſt magis communis, & verior, nec ab ea eſt recedendum. *cap.* 10. *numer.* 576.

Statutum etiamſi requirat conſenſum alicuius in alienatione bonorum, dato quod illa ſit facta de licentia Principis, valet ſine eo. *cap.* 2. *num* 91.

Statu-

Statutum prohibens marito, ne poſſit relinquere vxori proprietatem bonorum, ſed ſolum vſumfructum, illud ceſſabit ſi capiat proprietatem per ius accreſcendi. *cap.*10. *num.*566.

Statutum, ſeu conſuetudo remittentes iuramẽtum calumniæ non tenent. *cap.*30. *nu.*533.

Statuta nonnulla in teſtamento mulierum requirunt conſenſum propinquorum, ſed dubitatur de eorum validitate. *cap* 1. *numer.*69.

Statutum quod non poſſit induci contra bonos mores, qualiter id intelligatur. *cap.* 51. *numer.* 99.

Statuentes Laici non eſt præſumendum voluiſſe comprehendere Clericos ſub eorum ſtatutis, & quare. *cap.*29. *nu.*465.

Statutum de apotheca ſi loquatur; extenditur ad omnia ſimilia repoſitoria. *cap.*5. *nu.*100.

Statutum, ſi iubeat nomen, & cognomen contrahentium poni in inſtrumentis, nõ poterint per alia ſigna demonſtrari. *cap.*80. *numer.*14. 19.20. *&* 21.

Statutum iubens, quod mulier non nubat ſe forenſibus, aliàs non poſſit ſuccedere Ciuibus, an valeat. *cap.*56. *numer.*109.

Statutum requirens conſenſum alicuius in aliquo contractu, talis conſenſus, eſt loco auctoritatis. *cap.*76. *num.*230.

Statutum non debet extendi ad caſum non expreſſum. *cap.*10 *numer.*568.

Statutorum verba in proprio caſu, ſunt intelligenda. *cap.*10. *num.*568.

Statuta ſunt ſtricti iuris, et ſterilia, vt mulæ, & multò magis, ſi ſint exorbitantia à iure communi *cap.*10. *nu.*569.

Statutum, ſi tollat liberam teſtandi facultatem eſt exorbitans à iure naturali, & ciuili. *cap.*10. *num.*569.

Statutum loquens in caſu ſimplici, non comprehendit caſum mixtum. *cap.*10. *num.*570.

Statutum generale comprehendit etiam caſus priuilegiatos, dummodo non ſint illo caſu ſpecialiter priuilegiati. Quæ regula menti retinenda eſt, ſecundum Bald. *cap.*44. *num.*111.

Statuta, ſi prohibeant filiosfamilias non poſſe ſe obligare ſine conſenſu patris. Non intrant, quando contractus verteretur in fauorem ipſius patris. *cap.*76. *num.*228.229 *&* 231.

Statuta dum ſint confirmata a Papa, &. de eius ordine reformata, non eſt dubitandum de eorum validitate. *cap.*34. *num.*76. *&* 77.

Statutum, quod Eccleſia non recipit contra ſe, ſuper obſeruantia alicuius actus, non debet recipere poſtea pro ſe. *cap.*11. *num.*636. 689. *&* 690.

Statuentium diſpoſitio commenſurari debet ſecundum eorum poteſtatem. *cap.*29. *nu.*470.

Statutum, ſi admittat ſolùm probationem per ſcripturam, & non per teſtes, non reiicit probationem per confeſſionem. *cap.*22. *num.*14.

Statutum, ſi loquatur de ſcribente, locum etiam habet in ſcribente. *cap.*26. *nu.*207. Et quamuis multi DD. contrarium ſentiant, cum ſtatuta ſint ſtrictè intelligenda, tamen paſſim reiiciuntur. *ibidem. num.*207.

Statutum ſi permittat teſtari mulieri abſque conſanguineis, dum eſt in periculo mortis, qualiter intelligatur. *cap.*48. *num.*409.

Statuta requirentia conſenſum propinquorum in teſtamento mulierum, cum cenſeantur facta ad euitandas fraudes. Ideo ceſſant, quando teſtamenta prædicta canonicè reperiuntur facta. *cap.*1. *num.*70.

Statuta ſuæ Eccleſiæ ſi Clericus ſeruare iurauerit, an teneatur poſtea ſtatuta noniter edita ſeruare. *cap.*37. *numer.*61.

Statutum ſi prohibeat, vt contra ſententiam nõ detur aliqua exceptio poterit tamen excipi, quod non ſit ſententia. *cap.*24. *numer.*54.

Statutum contra bonos mores naturales non valet, ſicuti nec conſuetudo. *cap.*51. *num.*95.

Statuta Vrbis, tamquam confirmata à Papa, tũc ligant Clericos, quando de eis, in illis fit mentio. *cap.*29. *numer.*461. *&* 467.

Statutum Vrbis, tunc ligant Clericos, quando ſi non ſint in eis nominati, veniunt tamen ſub aliquibus verbis generalibus aptis eos comprehendere. *cap.*29. *num.*462.

Statuta Vrbis, dum mentionem, nec virtualiter faciunt de clericis, tunc confirmatio Apoſtolica, eos non comprehendit ex duplici cauſa. *cap.*29. *num.*463.

Statuta Vrbis ſunt amplè, & motu proprio confirmata à Papa, imo & condita de eius mandato. *cap* 29 *nu.*442.

Statuta Vrbis tamquam Papalia comprehendũt etiam Eccleſias, & Eccleſiaſticos. *cap.*29. *numer.*443.

Statuta Vrbis licet amplè confirmata, de nouo nihil in eis tamen eſt ſubintelligendũ. *cap.*29. *numer.*458.

Statuta Vrbis, quantumuis Papalia non intrant quoad diſpoſita ad pias cauſas. *cap.*29. *nu.*444.

Statuta Vrbis tamquam confirmata à Papa videntur etiam comprehendere pias cauſas. *cap.*29. *numer* 438.

Statuta confirmata à Papa, perinde habenda ſunt, ac ſi eſſent Papalia. *cap.*29. *num.*439.

Statuta confirmata à Papa ſeruari etiam debent à Clericis. Et tunc eo maximè, quando confirmatio non eſt in forma communi, ſed in forma ſpecifica. *cap.* 29. *numer.*440.

Stigmata oſtendunt militem. *cap.* 16 *num.*

Stimulus naturalis vrget patrem ad charitatem liberorum. *cap.*16. *num.*446.

Stipendia Iudicibus conſtituenda ſunt à Principibus. *in prælud. num.*562.

Stipulatio, niſi ſit certa, & clara, nõ valet. *cap.* 81 *numer.*60.

Stipulatio, licet ſit ab initio incerta, & non valeat, tamen ſi ex poſt facto certificari poterit valet, & tenet. *cap.*81. *num.*61.

Stipulatio non tenet, alio non recipiente. *cap.*23 *num.*109.

Stipulatio, & publicatio teſtamenti non eſt neceſſaria,

ceſſaria, cum illud poſſit fieri ſine ſcriptura. *cap.7.nu.*234.

Stipulationes tot eſſe dicuntur, quot ſunt res ſtipulatæ. *cap* 94. *num.*175.

Stipulatio, nec publicatio eſt neceſſaria in teſtamentis pijs. *cap.*8. *num.*414.

S T V L T I T I A.

Stultitia magis deplorabilis eſt, quàm mors, *cap.*72. *num.*87.

Stultitia humana non riſu, ſed amaro fletu digna. *cap.*100. *numer.*495.

Stulti per quam loquaces ſunt *cap.*16. *num.*359.

Stultitia eſt inconſtantia ſanitate vacans, eſtque nomen generale. *cap.*12. *num.*40.

Stultus dicitur, qui ſtulta facit. *cap.*12. *num.*

Stulti inſania leuior eſt, quam ea fatui. *cap.*12. *numer.*41.

Stultum eſſe minus eſt, quàm inſanum. *cap.*12. *num.*41.

Stultus eſt, qui imprudens, incautus, vel ineptus eſt. *cap.*12 *num.*42.

Stultus, & mentecaptus æquiparantur. *cap.*12. *num.*43.

Stultus dicitur a ſtupore, quia non ſtupenda ſtupet, & ſtupenda non ſtupet. *cap.*12. *nu.*45.

Stultorum infinitus eſt numerus, ſecundum Salamon. *cap.*12. *nu.*9.

Stultorum plena ſunt omnia, ſecundum Oratorem Romanum. *cap* 12. *nu.*10.

Stulti putantur, qui regnare neſciunt, & ſtultũ nemo ſe putat. *cap.*2. *num.*118.

Stultorum genus ad vnum, Ius ciuile reduxit, conſtituens, ſtultos omnes ſub nomine furioſorum nuncupare. *cap.*12. *num.*14. 15 & 20.

Stultus ſi parum loquatur, ipſe etiam videbitur ſapiens. *cap.*16. *num.*364.

Stultus a ſapiente non differt, niſi dum loquitur. *cap.*16. *num.*365.

Stultus a fatuo diſcernitur, quia fatuus cognoſcitur ex verbis, ſtultus ab operibus. *cap.*12. *num.*36.

Stultum eſſe, leuius eſt, quam eſſe fatuũ. *cap.*12. *numer.*37.

Stultorum plena ſunt omnia, eorum ſpecies ſunt infinitæ. *cap.*12. *num.*1.

Stulto nihil proſunt diuitiæ, cum ſapientiam emere non poſſit. *cap.*12. *num.*86.

Stultus verba multiplicat. *cap.*16. *num.*363.

Studium humanum vacillat, vbi pro fundamento non habetur IESVS. *in præl ud. numer.*61.

ad Studium magis paucorum charitate quis debet ſe prouocare, quam multorum detractione deterreri *in prælud. num.*42.

Stylus, & obſeruantia Vrbis tamquam Magiſtra ab omnibus eſt ſequenda. *cap.*28 *num.*373.

Sublunaria omnia tenui filo pendent, & vanitas vanitatis, et omnia vanitas. *cap.*100. *n.*500.

Subrogatus debet ſapere eamdem naturam rei, in cuius locum ſubrogatur. *cap.*84. *nu.*276.

Subrogatus gaudet omnibus priuilegijs, et iuribus, eius in cuius loco fuit ſubrogatus. *cap.* 66 *num.*190. Quod procedit etiam in materia correctoria. *ibidem numer.* 192. & 193.

S V B S C R I B E N S.

Subſcribens debet legere, vel legi facere ſcripturam ab eo ſubſcribendam. *cap.*26. *num.*263. Aliàs ei incumbit onus probandi, quod non legit, ſed fidem habuiſſet verbis eius ad cuius inſtantiam ſubſcripſit. *ibid. nu.*264.

Subſcribens, ſi ſcripturæ tenorem ignorauerit, ſibi nõ præiudicat ſubſcriptio. *cap.*26. *nu.*225. Et id poteſt prodeſſe innocẽtibus Aduocatis, qui aliquando ſubſcribunt, abſque eo, quod perlegant Iuris reſponſiones. *ibidem. nu.*226.

Subſcribens cedulam albam, niſi ſit monitus de ſubſcribendis in ea, non cenſetur aliquid confirmare. *cap.* 26. *num.*227 Quod eſt notandum pro Ciuitatibus & Terris mittẽtibus cedulas vacuas ſubſcriptas ſuis Dominis. *ibidem. numer* 228.

Subſcribens, ſi abſque lectura ſubſcribat ſcripturam, quia credidit valde proximo, vel magno amico an excuſetur, ſi poſtea reperiatur deceptus. *cap.*26. *numer.*276. 277. & 278.

Subſcribens cenſetur habere notitiam omnium contentorum in ſcriptura, quod non ſic eſt in deſcripta in ea ab alio. *cap.*42. *nu* 357.

Subſcribens, ſi fuit negligens in perſcrutando id quod cõtinebatur in ſcriptura ab eo ſubſcripta, id ſibi imputet. *cap.* 26. *nu* 260.

Subſcribens cenſetur propriè ſcribere. *cap.*26. *numer.*200. & 205.

Subſcribens perinde habetur, ac ſi totam ſcripturam ſcripſiſſet. *cap.*26 *nu.*201. & 216.

Subſcribens præſumitur habuiſſe notitiam omnium contentorum in ſcriptura, & ſi ipſe alleget ignorantiam, id ipſe tenetur probare. *cap.*26. *nu.*239.

Subſcibens, niſi docuerit ſe fuiſſe deceptum ad ſubſcribendum, ſemper ei obſtabit ſubſcriptio. *cap.*26 *numer.*240. & 241.

Subſcribens ſe in folio albo in dubio præſumitur habuiſſe ſcientiam de ſcribendis in eo. *cap.*26. *num.*241.

Subſcribens folium album non tenetur executiuè vigore obligationis Cameralis, & quare. *cap* 26. *num.*230.

Subſcribens ſcripturæ ſe, vti teſtis, non cenſetur approbare eam, nec ſibi præiudicat. *cap.*26. *num.*209.

Subſcribens, quod ignorauerit contenta in ſcriptura ſubſcripta ab eo, cui incumbat onus id probandi. *cap.*26. *num.*233.

Subſcribens præſumitur habuiſſe ſcientiam contentorum in ſcriptura, ſi in ſubſcriptione aſſerat viſis, & lectis &c. *cap.*26. *nu.*137.

Subſcribentes non ita facile credant, ne inſcie poſtea obligationibus, alijſque infortunijs ſe reperiant illaqueati. *cap.*26. *numer.*272.

Subſcribẽtes abſque lectione ſcripturas multi in diuerſis præcipitijs ceciderũt. *cap.*26. *nu.*268.

Subſcribenti, dum conquæritur ſe fuiſſe deceptũ ad ſubſcribendum, ſemper obſtat turpis macula negligentiæ. *cap.*26. *num.*266.

Subſcri-

Digitized by Google

Subſcribentes vigili oculo ſtent, dum ſubſcribunt, & quare. *cap.26. nu.367.*
Subſcribens aliquam ſcripturam, cenſetur approbare omnia in ea contenta *cap.39.nu 193.*
Subſcribens cedulam, quæ partim eſt in fauorē ſui, & partim in fauorem alterius, an per ſubſcriptionē generalem ſibi præiudicet. *cap.27. numer.285.& 286.*
Subſcribens, idem eſt, quoad approbationem, quām ſcribere. *cap.26.numer.303.& 304.*
Subſcribens nemo cenſetur voluiſſe ſcripturam abſque præuia lectione. *cap.36.nu.348.*

SVBSCRIPTIO.

Subſcriptio generalis, ad quæ referatur. *cap.27. num.287.*
Subſcriptio generalis quæ ſit, & quæ ſpecialis. *cap.27 numer.283.*
Subſcriptio vt valeat, ſecundum Bart. debet eſſe ſpecialis *cap 27. nu.284.*
Subſcriptio generalis ſufficit, quo ad approbationem totius ſcripturę. *cap.26.num.283.*
Subſcriptio generalis ſat eſt in teſtamentis factis per relationem ad cedulam, *cap.27.num.312* Et hoc multò magis procedit in terminis teſtamenti pij, & dubitatur quo ad teſtamenta inter liberos condita. *ibidem nu.313.& 314.*
Subſcriptio vt operetur ſuos effectus, ſufficit etiam vt fiat per apices veborum, quæ denotent nomina ſubſcribentium, *cap.26 nu.194.* Quod maximè procedit, de ſtylo Mercatorum *ibidem.nu.195.*
Subſcriptionem vbi lex requirit pro forma tunc ſat non eſt generali ſubſcriptio, ſed ſpecialis requiritur. *cap.27.num.315.*
Subſcriptiones ſpeciales in ſcripturis, ideo fiunt ne aperiatur via fraudibus, & quomodo. *cap.27. num 316.*
Subſcriptio generalis valida eſt, etiam ſi aliqua quæ continentur in ſcriptura, eſſent contra ſubſcribentem. *cap.27.num.290.& 305.*
Subſcriptio vna, & vnum ſigillum authorizaret etiam mille contractus præcedentes. *cap.27. numer.291.*
Subſcriptio ſpecialis, quando videatur neceſſaria. *cap.27. num.298.*
Subſcriptio facit, quod propria ſubſcribentis ſcriptura dicatur. *cap.26.nu.202.*
Subſcriptionis actus, licet conueniat viro prudenti conuenire tamen etiam poteſt ſurioſo, in quantum decipiatur. *cap.17.nu.471.*
de *Subſtantia* actus, quando non agitur, ſed eius qualitate probanda, admittuntur, tunc etiam ſolæ coniecturæ. *cap.98.nu.302.*
Subſtantia vna, & eadem, diuerſo iure non debet cenſeri. *cap.56.nu.59.*
Subſtitutio pupillaris excluditur matrem à legitima, & quid in foro conſcientiæ. *cap.59. numer.268.*
Subſtitutio in locum primi inſtituti, dato quod ipſum nunquam fuit in rerum natura, an admittatur ad ſuccedendum. *cap.5. num.28.*
in *Succeſſionibus* ab inteſtato capacitas, requiritur de tempore delatæ hæreditatis, ita ut qualitas ſuperueniens de tempore, quo ius eſt quæſitum alteri, de illo medio tempore non retrotrahitur *cap.69.n.128.& 129.*
Summa certa, quando pluribus ſimul donatur, quæ excedat ſummam 500. ſolidorum, non tenet ſine inſinuatione, licet portio vnuſquiſque non aſcendat ad 500. ſolidos. *cap.94.nu. 180. & 181.*
Superfluitas in legibus omnino vitanda eſt. *cap. 6. num.113.*
Superfluitas eſt potius tolleranda quām extenſio in præiudicialibus. *cap.60.num.214.*
Superiores illi raligiosè ſe gerunt, dum ſumme cordi eſt, vt ſolum Eccleſiæ deſeruiant, ad colendum DEVM. *cap.3.n 14.*
de Superioris mandato, ſi quis aliquid faciat, ſi ſit in contrarium id ſuis priuilegijs cenſetur id feciſſe, vt ſuo ſuperiori obtemperaret, non vt ſibi præiudicaret. *cap.60 num.390.*
Superioris verbum qui habet, non indiget verbo inferioris. *cap.2.num.96.*
Surdus, & mutus, quod non poſſit teſtari id prouenit à iure ciuili. *cap.44. num.73.*
Surdi, & muti non poſſunt eſſe teſtes in teſtamentis. *cap.37.num.24.*
Surdus, & mutus ſi ſit miles à natiuitate, an nutu poſſit teſtari. *cap.44.num.114.115.& 116.*
Suſpitio mala omnis ceſſat, quando aliquid palam, & publicè fit. *cap.2. num.135.*
Suſpiciones fraudis, & falſitatis ceſſant, quando actus geritur publicè coram Iudice. *cap. 2. num.129.*
Suſpecti tenebras amant. *cap.2.num.125.*
Suſpectus eſt omnis, qui ſe ingerit. *cap.20. numer.43.*
Sylua non eſt ita capax plantarum, non planta ſic fœcunda foliorum, ſicut eſt abundans erorum mens auarorum. *in prælud.numer.410. 431. & 432.*

T

Tabernacula Iudicum qui libentur munera accipiunt ignis deuorant. *in prælud.n.188*
Taciturnitas non habetur pro conſenſu quando agitur de præiudicio tacentis, niſi expreſsè conſentiat. *cap.60. numer. 379.*
Taciturn etiam habetur pro expreſſo, quando in diſpoſitionem tranſiuit. *cap.6. num.127.*
Talentum ſuum, quis improbè non debet ſupprimere. *in prælud.numer.26.*
Tardita partis non producentis iura releuantia, vt ea abſoluatur, non debet nocere aduerſario. *in prælud. num.*
Tebani Iudices pingebant ſine manibus, & cum oculis conniuentibus. & quare. *in prælud. numer.555.*
Temeritas eſt coram perſonis inſignibus in aliqua arte, velle diſputare, ſi ipſe ſit ignarus. *in prælud num.13*
Temerarius eſt ille, qui cum potuit, noluit, & delibe.

deliberationem conjecit ad extrema. *cap.* 9. *num.* 447.

Templo, ſi quis aliquid offerat ad eius ornatum valet donatio quamuis nullus acceptet. *cap.* 32. *num.* 138.

In Tẽplo Delphico aureis literis conſcriptum erat, Æris alieni, & Litis miſeriam, fac vt effugias. *in prælud. num.* 629.

T E M P V S.

Tempora profeſſionis coniunguntur egreſſo, & regreſſo ad Monaſterium, *cap.* 5. *nu.* 41.

Tempora profeſſionis, non coniunguntur egreſſo de Monaſterio, & poſtea per vim redacto ad illud. *cap.* 5. *numer.* 42.

Tempore, qui ſe defendit dicitur vti circumuentione. *cap.* 97 *numer.* 333.

Tempora priora fuiſſe meliora, quàm præſentia non eſt dicendum, ſecundum Salamonem. *cap.* 29. *numer.* 483.

Tempus determinato modo prolatum alterius temporis, non recipit functionem. *cap.* 30, *num* 579.

Tempus, quando eſt præciſum, differri non poteſt. *cap.* 30 *num.* 580.

Tempus inducit formam *cap.* 30. *num.* 581,

Tempus, quando eſt fundamentum intentionis alicuius, præciſè tenetur illud probare. *cap.* 14 *num.* 150.

Tempus præciſum teſtes non probant, ſi deponant generaliter, & incertè. *cap.* 14. *nu.* 151.

Tempus, quando eſt fundamentum intentionis alicuius, probari etiam debet de hora confecti actus. *cap.* 14. *numer.* 152.

Tempus 30. annorum omnino requiritur ad præſumendam inſinuationem *cap.* 98 *numer.* 381

Tenebræ inuitant ad delinquendum; nam de nocte qui vadit non habet legitimam excuſationem, niſi ad malum. *in prælud. n.* 137.

Tenebras amant, qui ſuſpecti ſunt. *cap.* 1. *n.* 125

Terram coctam, quis ſe eſſe credebat, & quid obuiãtibus aſſerebat, ne ſe rumperet. *cap.* 19. *numer.* 654.

Terrere plus ſolet, quod ſpecialiter dicitur, quàm quod generaliter. *cap.* 30. *num.* 574.

Terminum habens ad ponendum, vel articulandum poteſt declarare poſitionem, vel articulum poſt lapſum termini. *cap.* 83, *num.* 147.

T E S T A M E N T V M.

Teſtamenti forma duplex eſt, nempe intrinſeca, & extrinſeca. ſeu alia eſt ſubſtantialis, & alia probatoria. *cap.* 1. *num.* 13.

Teſtamenti forma ſubſtantialis conſiſtit in ipſa voluntate, & conſenſu teſtatoris. *cap.* 1. *num.* 14

Teſtamenti forma ſubſtantialis in nullo quantumuis priuilegiato teſtamento remiſſa eſt. *cap.* 1. *num.* 14.

Teſtamentum totum dependet à voluntate teſtatoris. *cap.* 6. *n.* 15.

Teſtamenti materia eſt ſatis periculoſa, ipſiſque legiſlatoribus multum ſuſpecta, nec in ea fiãt fraudes. *cap.* 32. *nu.* 705. & 707.

Teſtamenti morbus, quando eſt intrinſecus, inanis eſt omnis medicina. *cap.* 41. *num.* 303.

ad Teſtamenti eſſentiam non ſufficit veritas ſine ſolemnitate, ſed ſolemnitas cum veritate omnino copulatiuè requiritur. *cap.* 41. *nu.* 304.

Teſtamentum factum ſine intelligibili voce non valet. *cap.* 43. *numer.* 3.

Teſtamentum factum ſine intelligibili voce ſubiacet præſumptioni falſitatis. & iſta eſt præſumptio iuris, & de iure. *cap.* 43. *numer.* 4.

Teſtamenti partem qui fecit, nihil feciſſe dicitur *cap.* 56. *num.* 55

Teſtamenti perfectio conſiſtit in vltimo puncto. *cap.* 56. *num.* 56.

Teſtamentum eſt indiuiduum, aut valet in totũ, aut corruit in totum. *cap.* 56. *numer.* 57.

Teſtamenti forma intrinſeca in quo conſiſtat, *cap.* 5. *num.* 1.

Teſtamentum redditur falſum, in quo legitur ore proprio fuiſſe nominatum hæredem, ſi teſtator reſpondit per interrogationem, declaratamen. *cap* 43. *nu.* 26. 27. 28. & 29.

in Teſtamentis claritas eſt neceſſaria, ne aliquid occultè fiat. *cap* 43. *numer.* 30.

in Teſtamentorum probatione maior probatio eſt neceſſaria propter maius periculum. *cap.* 32. 10. *num* 710.

Teſtamenti definitio redarguitur, dum in ea dicitur, voluntatis noſtræ, & deinde ſubditur fieri velit, cum ſatis fuiſſet alterum eorum ponere. *cap.* 6. *nu.* 112.

Teſtamentum, quando noctu conditur, requiruntur tria luminaria. *cap.* 33. *num.* 15.

in Teſtamento condito de nocte, quare Iura, requirant tria Lumina. *cap.* 33. *numer.* 16.

in Teſtamentis, quare leges ciuiles requirunt tot ſolemnitates. *cap.* 55. *num.* 21.

Teſtamentum non poteſt dici ſine voluntate. *cap.* 5. *numer.* 54.

Teſtamentum diu occultatum præſumitur falsũ. *in prælud. nu.* 245.

Teſtamentum ſubſcribens cenſetur habuiſſe omnem notitiam omnium contentorum in eo. *cap.* 16, *num.* 245. Quæ concluſio multò magis procedit, quando conſtat teſtatorem eſſe virum ſatis diligentem, & cautum in perſcrutandis negotijs ſuis. *ibidem num.* 246.

in Teſtamento mulierum nonnulla ſtatuta requirunt conſenſum propinquorum, ſed dubitatur de eorum validitate. *cap.* 1. *num.* 69.

forma Teſtamenti probatoria verſatur circa ſolemnitates à iure ciuili introductas. *cap.* 1. *num.* 14.

Teſtamenta ab alieno arbitrio non debent pendere. *cap.* 50. *num.* 49.

Teſtamentum, vt ſubſtineatur contra voluntatem teſtatoris, id eſſet irrationabile. *cap.* 5. *num.* 54.

Teſtamentum non ita debet ſeruari, & ſic mordicè, intelligi, vt extra voluntatem, ſumatur. *cap.* 5. *num* 60.

Teſtamentum eſt validum in foro conſcientiæ ex ſola

Digitized by Google

ex ſola ſimplici voluntate, certa tamen. *cap. 59. num. 1. 751*
Teſtamenta magis ſunt inſpicienda, quàm quod quis in ea ſcripſerit. *cap. 15. numer. 771.*
Teſtamentum momento perficitur, cum ad extraneos actus detinetur, vel licentiantur teſtes, vel Notarius. *cap. 8. n. 384.*
pro Teſtamenti validitate, quid præſumatur adeſſe. *cap. 10. num. 3.*
ex Teſtamenti inſpectione probatur an aliquid ſit relictum alicui. *cap. 99. num. 390.*
Teſtamentum vt fiat vnico contextu eſt ſolemnitas iuris ciuilis. *cap. 1. num. 25.*
in Teſtamento, ſi adſit clauſula codicillaris, quatenus vnus, vel duo teſtes non ſunt pro teſtamento, tamen ſi quinque deponant pro eo, ſubſtinetur in vim codicilli. *cap. 40 num. 261*
in Teſtamento quolibet an ſubintelligatur clauſula codicillaris. *cap. 9. num. 463.*
Teſtamentum manu teſtatoris, quamuis priuilegiati, ſcriptum nullum eſt, ſi à parte negatur illam eſſe manum illius. *cap. 24. num. 13.*
Teſtamentum ex officio pietatis, qui non facit, à iure vocantur imprudens. *cap. 73. num. 86.*
Teſtamentum producens, cenſetur omnia, & ſingula in eo contenta approbare. *cap. 58. numer. 237* Quod procedit etiamſi talis productio ſit facta per procuratorem. *ibid. num. 138.*
Teſtamentum, vt plurimum homines ſolent cōdere, quando ſunt in periculo mortis, & non dum ſunt ſani. *cap. 33. num. 63.*
Teſtamento, quod ſubſtineantur, & ſuum effectum ſortiantur, iura omnia conclamant, cum Reipublicæ interſit. *cap. 42 num. 375.*
Teſtamentum eſt indiuiduum, & ideo in totum eſt adimplendum. *cap. 58. num. 240.*
Teſtamentum, quando conditur de nocte, debent adhiberi tria lumina. *in prælud. num. 234*
Teſtamentum dum fuit conditum de nocte, & Notarius id non expreſſit, ex hoc arguitur dolus. *in prælud. num. 235.*
in Teſtamētis maximus ſubeſt falſitatis, & fraudis timor *cap. 21. num. 80*
Teſtamentorum iura firma eſſe oportet, & non ex alieno arbitrio pendere. *cap. 80. num. 28.*
de Teſtamentis dum agitur, eſt materia grauis præiudicij. *cap. 40. num. 241.*
Teſtamentorum ſumma perfectio conſiſtit in voluntate teſtantium. *cap. 12. num. 5.*
Teſtamentum non dicitur perfectum, licet teſtator fecerit inſtitutionem, ſi confeſſt factum eſſe legata. *cap. 9 num. 454.*
Teſtamentum non dicitur perfectum, quamuis teſtatori remanebat facere vnum tantum legatum. *cap. 9. num. 455.*
Teſtamenti ſubſtantialia eſſent ſubmerſa dum de eo fuerit confectum inſtrumentum, ſi contra illud, nihil poſſet opponi. *cap. 39. num. 174*
Teſtamentum abſque hæredis inſtitutione eſt nullum, nihilque in eo ſcriptum valet. *cap 49 num. 466.*
Teſtamentum ſine inſtitutione particulari, & ſine legatis, ſatis validum eſt. *cap. 49. nu. 467.*
ex Teſtamento minus ſolemni oritur obligatio naturalis. *cap. 58. num. 265.*
Teſtamenti forma eſſentialis conſiſtit in puncto indiuiſibili, & in vltima litera concluſiua, ſicuti in baptiſmate. *cap. 9. num. 436.*
pro Teſtamento in dubio eſt iudicandum. *cap. 45. num. 167.*
Teſtamētum, ſi careat inſtitutione hæredis nihil in eo diſpoſitum tenet. *cap. 50. num. 2.*
Teſtamentum ad effectum concedendi immiſſionem, qualitercumque poteſt toletati pro eo præſumendum eſt. *cap. 39. num. 160.*
Teſtamenti primam apparentiam Iudex debet ſequi in dando immiſſionem hæredi. *cap. 39. num. 163.*
Teſtamentum ſi incontinenti, doceatur eſſe nullum, tunc non intrat immiſſio. *cap. 39. numer. 163.*
Teſtamenti forma probatoria verſatur circa ſolemnitates à iure ciuili introductas. *cap 1. numer. 24.*
in Teſtamentis maximè verſantur ſuſpiciones, inſidiarum, & aucupationum hæreditatum. *cap. 2. num. 78.*
Teſtamentum recipit ſuam perfectionem ab vltimo puncto. *cap. 5. num. 105.*
Teſtamentum, ſi conſtet teſtatorem non perfeciſſe, quamuis in eo adſit clauſula codicillaris, non ſubſtinetur. *cap. 9. num. 458.*
in Teſtamentis ſolemnitas maior non inducit maiorem perfectionem, vbicumque, vtrumq. eſt perfectum. *cap. 11. num 68 3.*
Teſtamentum, quando eſt verum, & ſincerum ſatisfactum eſt menti iuris ciuilis, requirendo tot ſolemnitates. *cap. 58. num. 260.*
Teſtamenti caput, & fundamentum eſt hæredis inſtitutio vniuerſalis. *cap. 38. num. 93.*

Teſtamentum quando dicatur perfectum, vel imperfectum.

Teſtamentum à quo formam, & ſubſtantiam accipiat. *cap. 37. num. 36.*
ex Teſtamento etiam ad prophana, minus ſolemni, non ſolum impeditur repetitio, ſed etiam habet effectum exceptionis, & id oritur ex obligatione naturali. *cap. 58. num. 257.*
Teſtamentum, de quo in caſu conſ. 119. Oldrad, an dicitur nullum ex defectu ſolemnitatis, ve voluntatis. *cap. 7. numer. 263.*
Teſtamentum omnem ſuam perfectionem recipit à tempore mortis teſtatoris. *cap. 69 n. 22.*
Teſtamentum dicitur in completum, quando fuit probatum, quod teſtator volebat aliud addere, vel detrahere. *cap. 9. num. 434.*
Teſtamentum, in quo, quis ad ſui fauorem fundat, iuſtum eſt, quod illud in totum debita executioni mittat. *cap. 58. num. 213.*
Teſtamentum dicitur perfectum, quando teſtator totam ſuam voluntatem coram teſtibus aptè expreſſit, etiamſi illud per Notarium vocatum non fuerit publicatum. *cap. 8. n. 346.*

Teſtamentum habetur pro publieato in odium eius, qui illud ſubtraxit. *cap.46. num.*288.

Teſtamenta tunc in oppoſitnm ducuntur, quando agitur de eo probando per ſcripturam ſed adeſt defectns rogitus Notarij, ſine publicationis teſtamenti. *cap.8. nu.*370. *&* 371.

Teſtamentum non probat, ſi non ſit publicatum quod eſt verum contra illud, qui fuit in culpa, ne publicaretur, aliàs ſecus. *cap.46. numer.*289.

Teſtamentum, vt valeat, non debet laborare vitio nullitatis, quoad aperitionem, & publicationem illius. *cap.46. num.*284.

Teſtamento non officit vitium publicationis, quando tempore mortis illud fuit ſubtractũ, & deinde ſola ſcriptura, mediantibus excommunicationibus fuit habita. *cap 46.num.*285. *&* 286.

in Teſtamentis ſunt ſeruandæ omnes ſolemnitates à iure requiſitæ, quamuis ſuper eis conficiantur inſtrumenta. *cap.39. n.*199.

Teſtamentum capit vires à publieatione, cæteriſque actibus in fine factis, & non tantum à principio geſtis. *cap.56. numer.*57.

in Teſtamentis Inſtrumentum eſt, quod accidentale. *cap.39.n.*195.

Teſtamenti ſchedula à Notario ſcripta etiam dictante teſtatore, non probat, ſi non fuerit lecta, nec publicata. *cap.9. numer.*208. Quod procedit etiamſi fuerit facta, ſed non publicata. *ibidem. n.*209.

Teſtamenti inſtrumentum ſi Notarius non publicauerit, talis imperfectio reſpicit Notariũ, non teſtatorem. *cap.39 nu.*210.

Teſtamentum per inſtrumentum, quando quis vult probare, debet docere de illius publicatione cum publicatio pars inſtrumenti. *cap.39 numer.*207.

Teſtamenti publicationis ſolemnitas eſt quid diuerſum ab ipſo teſtamento. *cap.8.num,*413

Teſtamentum, quod ſit perfectum, & quod teſtator velit altera die, aliquid addere per viam codicillorum, iſta poſſunt ſtare ſimul. *cap.8.numer.*410.

Teſtamentum in ſcriptis, requirit pro form ſubſcriptionem. *cap.27. n.*343.

ex Teſtamento, quod iure non valet, nihil valet niſi aliud teſtator exprimat. *cap 61. num.*25.

Teſtamentum etiam integrum, & perfectum, non ex hoc dicitur imperfectum, quamuis teſtator poſſit illud mutare, & in totum reuocare. *cap.9 num.*488.

Teſtamentum, ex quibus coniecturis colligatur teſtatorem habuiſſe pro imperfecto remiſſiuè *cap.9. num.*437.

ex Teſtamento imperfecto, ſicuti nihil debetur, ſic quoque ex imperfecta donatione. *cap.91. num.*4.

Teſtamentum non dicitur feciſſe infirmus, ſi dicat, *io voglio far teſtamento, e voglio che Sempronio ſia herede.* *cap.6. numer.*205. *&* 206.

Teſtamentum, quando eſt perfectum, non ita facilè ſuſpendenda eſt eius perfectio. *cap.8. nu.*417.418. *& ſeqq.*

Teſtamentum imperfectum ratione ſolemnitatis. quod valeat inter liberos, id fuit factum in fauorem liberorum. *cap.52.num.*146.

Teſtamenti perfectio eò clarior redditur, ſi teſtator dixerit, *ſia ringratiato DIO adeſſa ſono contento, che ho aggiuſtate le coſe mie.* *cap.8.numer.*365 *&* 405.

Teſtamentum, quando eſt nullum ex defectu ſolemitatis, Iudex iuſtè adiudicat legitimis hæredibus. *cap.59. numer.*263.

Teſtamenti imperfectio an inferatur ex verbis dictis à teſtatore Notario, *tenete coſi non fate altro, tornate domani,* & quid inferatur. *cap.8. num.*402.

Teſtamenti inſtrumenti imperfectio non attenditur, quando voluntas teſtatoris probari poteſt teſtibus. *cap.39 numer.*211.

Teſtamentum, ſi ſit imperfectum ratione voluntatis non poteſt valere, nec vt codicillus, etiãſi adeſſet clauſula codicillaris. *cap.8.n.*426

ex Teſtamento imperfecto nihil debetur, etiam Imperatori. *cap.91. numer.*2.

Teſtamentum incompletum, quia ante teſtator deceſſit, quã illud compleuit, quare non teneat quo ad diſpoſita, nec inter liberos, *cap.9. numer.*497.

Teſtamentum factum à duobus fratribus conditum ſub eadem die, per eumdem Notarium præſentibus iiſdem teſtimonijs, inuicem ſe intuendo; quando dicatur validum. *cap.51. numer.*72.

Teſtamentum dicitur nullum ex defectu voluntatis, quando teſtator non potuit illud perficere. *cap.9.numer.*429 *&* 465.

Teſtamenti validitatem *ille*, non poteſt impugnare, ex quo tamquam valido, ſe iuuat. *cap.* 58. *num.*214.

Teſtamentum ad prophanas cauſas conditum non dicitur materia pia. *cap.34.numer.*82.

Teſtamentum, ſi ſit nullum, ex quo complere non valuit illud teſtator, verum ſubſtineatur quoad diſpoſita ad pias cauſas, punctus vbi ſtet. *cap.9.nu.*484. *&* 485.

Teſtamentum corruit ex defectu inſtitutionis hæredis, quando ea omnino caret. *cap.50.numer.*8.

Teſtamentum, ſi ſit perfectum ratione voluntatis, attenditur licet ſit imperfectum ratione ſcripturæ. *cap.8.nu.*350.

Teſtamentum non ſubſiſtit, quando à teſtatore fuit omiſſa hæredis inſtitutio, vel non ſufficienter expreſſa, aut à teſtibus non exaudita. *cap.37.num.*40.

in Teſtamento imperfecto diſpoſita, quia teſtator non valuit illud implere, dicuntur in ſua ſpecie perfecta attento iure naturali: *cap.9. num.*489.

Teſtamenti tota vis, & ſubſtantia ſecundum terminos iuris gentium conſiſtit in ipſa voluntate, & conſenſu teſtantis. *cap.1. numer.*40.

Teſta-

Digitized by Google

Teſtamentum inualidum ratione voluneatis, eſt nullum, etiamſi tenderet ad pias cauſas. *cap. 5. numer. 12.*

Teſtamentum vt dicatur validum ſecundum terminos iuris naturalis, ſufficit, vt conſtet de voluntate. *cap. 20. numer. 4.*

Teſtamentum, quod in dubio perſectum non ſit non poteſt admitti talis concluſio. *cap 8. numer. 387.*

Teſtamentum, ſi non poteſt ſubſtineri, vti tale, ex deſectu voluntaris, nec valebit vti codicillus *cap. 45 nu. 180.*

Teſtamentum non dicitur imperſectum, quando teſtator facta publicatione teſtamenti dicat, reuertimini cras, quia volo addere, vel diminuere. *cap. 8 nu 403.*

Teſtamentum, quando non fuit completum in vanum quæritur, de clauſulæ codicillaris. *cap. 9. num. 466 & 467.*

Teſtementum quo ad teſtes.

in Teſtamento ſolemnitas Iuris Ciuilis requirēdo ſeptem teſtes, impedire poſſet curſum bonorum operum. *cap. 1. n. 66.*

de Teſtamento, ſi ſit conſectum publicum documentum probat, etiamſi omnes teſtes ſint mortui. *cap. 38. num. 142.*

de Teſtamento ſi non ſuit conſectum inſtrumētum, quale magnum abſurdum, poteſt accidere. *cap. 38. num. 143.*

Teſtamentum redditur ipſo iure nullum ex deſectu numeri teſtium. *cap. 37. nu. 38.*

in Teſtamentis ideo ſit rogitus teſtium, vt certū ſit verba à teſtatore prolata ſuiſſe animo deliberato dicta, & non perſunctoriè. *cap. 21. num. 83.*

in Teſtamento rogitus teſtium eſt mere ſolemnitas iuris ciuilis. *cap. 21. num 78. & 85.*

Teſtamentum nullum. quod non recipiatur ſine teſtibus, quantumuis priuilegiatum qualiter intelligatur. *cap. 25 num. 178. 170. 180 & 181.*

Teſtamentum illud validum eſt, ſactum cum quinque teſtibus, quando inſtituuntur veniētes ab inteſtato. *cap. 25 nu. 171. & 172.*

in Teſtamentis non poſſunt eſſe teſtes ſurdi, & muti. *cap. 37. n. 24.* quia non poſſunt audire. *ibid. nu. 25. & 26.*

Teſtamentum illud dicitur imperſectum, quod teſtibus non ſuit ſubſcriptum. *cap. 15 num 99*

Teſtamentum dum ſit teſtator, necnō nominat hæredem, teſtes debene perſectè eius nomen audire. *cap. 40. n. 121.* & hoc procedit, quantumuis de teſtamento nuncupatiuo fuerit cōſectum inſtrumentum publicum. *ibidem. numer. 222.*

Teſtamenta vt plurimum conduntur remotis alijs, & ſolum adhibitis ſeptem teſtibus. *cap. 42. num. 306.*

in Teſtamentis quod ſint rogati Notarius, & teſtes, item quod ſint liberi, maſculi &c. eſt ſolemnitas iuris ciuilis. *cap. 1. num. 26.*

Teſtamentum conditum coram quinque teſtibus tempore peſtis, tenet etiam ſi teſtator conualuerit, & ſemper valebit, dum non reuocatur. *cap. 33. nu. 59. & 60.*

de Teſtamenti forma, quod non ſit exauditio teſtium, qui hoc firmat, ſundatur in inualidis rationibus, *cap. 38. numer 94. & 95.*

in Teſtamentis ſeptenarius numerus teſtium eſt de forma. *cap. 37. numer. 37.*

Teſtamentum poteſt debilitari ex minori numero teſtium viuorum deponentium expreſse contra ipſum teſtamentum. *cap. 41. nu. 298.*

Teſtamenta abſurdum eſt, quod poſſint ſubuerti propter dolum, vel oſcitantiā vnius teſtis, ſi dicat non audiuiſſe teſtatorem. *cap. 42. numer 307.*

Teſtamentum nuncupatiuum ſi ſimpliciter fuit conditum, & tunc donec auctoritate Iudicis non redigatur in ſcriptis, non dicitur ineſſe productum. *cap 42. numer. 308. 310. & 336.*

in Teſtamento teſtes ſecundum ius ciuile non ſolum debent interuenire, ſed etiam rogari. *cap. 20. num. 29. & 30.*

in Teſtamentis, qui teſtes non admittantur virtute. *cap. 37. numer. 17.*

in Teſtamentis quare iura mordicè requirant teſtium intelligentiam. *cap. 37. nu. 30 & 31.*

Teſtamentum non poteſt dici ea voluntas, quæ teſtibus non reperitur roborata. *cap. 15. numer. 95.*

in Teſtamento ſi adhibeantur plus, quam ſeptem teſtes, veluti 10. ſi tres reprobent illud, & ſeptem approbent, quid ſit dicendum. *cap. 41. numer 279.*

Teſtamentum redditur ipſo iure nullum ex deſectu exauditionis, & intelligentiæ in teſtibus *cap. 37. nu 39.*

in Teſtamentis, quando Leges ſunt tutæ, quod non interueniat ſraus relaxant ſolitum rigorem numeri teſtium. *cap. 2. nu. 79.*

Teſtamentum probari an poſsit per teſtes non teſtamentarios. *cap 41. nu. 305.*

in Teſtamentis non ſufficit præſentia teſtium *cap. 37 numer 3.*

Teſtumentum, quando recipit robur firmitatis, ſi careat ſolemni numero teſtium, actum eſt de eo. *cap. 42 numer. 315.*

inter Teſtamenti ſolemnia lex licet requirat præſentiam ſeptem teſtium, non tamen requirit eorum intelligentiam. *cap. 37. num. 42.*

in Teſtamentis, teſtium intelligentia nōn ad ſubſtantialia teſtamenti pertinet, ſed tantum ad probatoria. *cap. 37. numer. 43.*

in Teſtamento, quando fuerunt adhibiti quinque teſtes, tunc ſi non valet vti teſtamentum valebit vti codicillus, ſtante clauſula codicillari. *cap. 40. nu. 163.*

in Teſtamento, quando fuerunt adhibiti ſeptem teſtes, & vnus, vel duo teſtes contradicant ei ſaciunt vacillare fidem teſtamenti, nec ſubſtinetur ex alijs quinque teſtibus, tanquam codicillus. *cap. 40. numer. 264.*

Teſtamenta infinita poſſent malignè, & facilè deſtrui, ſi eſſet in facultate vnius ex teſtibus teſtamentarijs illud deſtruere, per ſolam aſſertionem, quod non audiuit, vel non recordatur. *cap 40.num.243.& 244.*

in Teſtamentis, quare Ius Ciuile requirat rogitum teſtium. *cap.21. numer.81.*

Teſtamentum remanet probatum ſi teſtes teſtamentarijs fateantur intelligentiam, & ſuper ea affirmatiuè deponant. *cap.38.num.109 & 110.*

in Teſtamentis teſtes non omnes admittuntur ſine delectu. *cap.37. numer 22.*

Teſtamentum, quod teſtator dictauit Notario qui illud non ſcripſit, poteſt per teſtes probari, licet ſcriptura non probetur. *cap 8. n.351.*

in Teſtamento illud eſt ſummum vitium, ſi teſtibus careat. *cap.35.nu.100.*

Teſtamentum eſt nullum, ſi adſint teſtes inuiti. *cap.37.numer.27.*

Reliqua vide infra in verb. Teſtis, quoad Teſtamentum.

De teſtamento condito coram Parocho, & duobus teſtibus.

in Teſtamento condito iuxta cap. cum eſſes. de teſtamen. ſi non requiretur præſentia proprij Parochi, fruſtrà eſſet in eo facta mentio proprij Presbyteri. *cap.36num.211.*

Teſtamentum ſi fiat coram Parocho ſine teſtibus an cap. cum eſſes. de teſtam. admitrat æquipollentiam. *cap.35.numer.169.*

Teſtamentum ſauè factum coram duobus teſtibus, & Parocho, valet ſecundum terminos, cap. cum eſſes.de teſtam. *cap.33.num.1.*

Teſtamentum factum coram Confeſſario, non ſubſtinetur, iuxta cap.cum eſſes. de teſtamen. quia ibi loquitur textus de Parocho. *cap.35. numer.158.*

Teſtamentum iuxta cap.cum eſſes.de teſtam.niſi fiat coram proprio Parocho non valet. *cap.36 num.105.*

Teſtamentum conditum in Vrbe, ſecundum cap cum eſſes. de teſtam. non valet. *cap.34. num. 71. & 74.*

ad Teſtamenta ſubſtinenda cum tendat text. in cap. cum eſſes. de teſtamen. & ratio in eo habetur expreſſa, vnde in eo amarè non eſt ſumendus verbum illud ſuum, & quomodo. *cap. 36. nu.125. & 126.*

Teſtementum non valet iuxta terminos cap. cum eſſes. de teſtam. ſi non conſtet de rogitu teſtium. *cap.34. num.98.*

Teſtamentum iuxta cap. eſſes. de teſtam, rectè fit, ſi fiat coram eo, qui gerit curam animarũ in Oppido. *cap.35.num.150*

Teſtamentum factum ſecundum cap. cum eſſes. de teſtam. an valeat, ſi fiat coram Confeſſario teſtatoris. *cap.35. nu.152.*

Teſtamentum conditum ab infirmo iuxta cap. cum eſſes. de teſtam. an ſi conualeſcat vtrum valeat. *cap.33.num 53.* Vel ſi aliud teſtamentum ſit faciendum cum ſolemnitatibus Iuris Ciuilis. *ibidem numer.54.*

Teſtamentum an valeat iuxta cap. cum eſſes. de teſtam, ſi teſtantibus aſſiſtat Epiſcopus. *cap. 36. numer.337.*

Teſtamentum, quando eſt ſcriptum à Parocho quid requiratur, vt valeat. *cap.35. num.166.*

Teſtamentum cõditum coram Parocho, & duobus teſtibus, valet, quamuis ſit ſcriptum non à Notario, ſed à Parocho, & hoc ſecundum cap.cum eſſes. de teſtam. *cap.35.num.167*

Teſtamentum ſi fiat coram proprio Parocho, cap. cum eſſes. de teſtam. quia remiſit ſolemnitatem Iuris ciuilis. *cap 36. nu 206.*

in Teſtamento condito iuxta cap. cum eſſes. de teſtamen ſe fundans, non tenetur probare teſtium idoneitatem, & quare. *cap.35. numer. 191 & 192.*

Teſtamentum ſecundum cap. cum eſſes. de teſtamen. non poterit comprehendi ſub verbis, quod poſſit fieri teſtamentum coram alieno Parocho. *cap.36. nu. 209.*

Teſtamentum factum in terris Eccleſiæ coram duobus teſtibus ſine Parocho valet. *cap.35. nu.124.126.127.138.142.& 143.*

Teſtamentum conditum ab infirmo, iuxta cap. cum eſſes. de teſtam, conualeſcentia ſecuta, cenſetur irritum, vel ſaltem poſt annum à conualeſcentia. *cap.33.num.55.*contra nu.57. & verius.

De Teſtamento nuncupatiuo.

in Teſtamento nuncupatiuo ſcriptura requiritur ad probationem. *cap.38 nu.107.*

Teſtamentum nuncupatiuum mutaret ſuam naturam, ſi de eo fuerit confectum inſtrumentũ, & contra illud non admitterentur exceptiones in petitorio. *cap 39. numer 198.*

in Teſtamento nuncupatiuo non eſt neceſſaria ſcriptura. *cap.39.nu.196.*

in Teſtamentis nuncupatiuis hæredes palã ſunt nominandi, itaut omnino talis nuncupatio à teſtibus audiatur. *cap.37 numer.59.*

in Teſtamentis nuncupatiuis explicitis in teſtibus requiritur vera, actualis, & naturalis exauditio. *cap.37 num.7.* Nec ſufficit interpretatiua, quæ aliàs deducitur in conſequentiã præſentiæ. *ibid.num.8.*

in Teſtamentis nuncupatiuis confectis coram teſtibus non intelligentibus idioma teſtatoris. an habeat etiam locum l.qui teſtamento. §.fin.ff.de teſtam. *cap.37 num.50.*

in Teſtamento nuncupatiuo, non eſt neceſſe, vt ab ore teſtatoris, teſtes audiant nomen hæredis et quamobrem. *cap.38.numer.97.*

in Teſtamentis nuncupatiuis Iura non requirũt inſtrumentum. *cap. 39 num.197.& 203.*

Teſtamentum nuncupatiuum, cum non requirat ſcripturam, ita nec publicationem ad eius eſſentiam. *cap.8.numer.348.*

Teſta-

Teſtamentum nuncupatiuum pendet à depoſitione teſtium, quamuis de eo ſit facta ſcriptura. *cap.38.nu.108.*
in Teſtamento nuncupatiuo explicito, hæredis inſtitutio debet fieri per verba clara. *cap.38. nu 101.102.& 103.*
Teſtamentum cum pendeat ab hæredis inſtitutione, ideoque cautè eſt peragendum. *cap.38. numer. 104.*
de Teſtamento nuncupatiuo quando fit inſtrumentum, non fit ad illud ſolemnizandum; ſed ad faciliorē probationem. *cap.39. nu.100. & 101.*
in Teſtamentis in ſcriptis loquitur l. qui teſtamento § fin.ff.de teſtam. *cap.37.num.48.*
Teſtamentum, quando conditur in ſcriptis, tunc non eſt nuncupandum nomen hæredis, cum ſufficiat illud ſcribere. *cap.38.nu 79.*

De Teſtamento nutu facto.

Teſtamenta per nutus condita, ideo non valent, quia per eos non dicitur conſtare de perfecta voluntate teſtantis. *cap.45.num.173.*
Teſtamenta nutu condita Lex numquam recipit ob ſuſpicionem falſi. *cap. 45.num 169.*
Teſtamentum nutu conditum, ſi ſubſtineretur in vim fideicommiſſi, eſſet aperta via fraudibus. *cap. 45. numer 170.*
Teſtamentum nutu factum, an de æquitate Canonica teneat. *cap.45.nu 178.*
Teſtari liberè quantumuis quis poſſit, non tamen poteſt nutu, aut humeris teſtari, et fuit iudicatum *cap.44.nu.91.*
Teſtator, ſi nutu relinquat legata, valent, ſine ille poterat loqui, ſiue non. *cap.48. num 385.*
Teſtamentum nutu factum inter liberos, quando valeat. *cap.44.nu.75.*
Teſtamentum nutu conditum inter liberos indiſtinctè non tenet. *cap.44.nu.68.* Quæ opinio eſt communis, et periculoſum eſt ab ea recedere. *ibidem num 69.*
Teſtamentum nutu factum nō valet. *cap.44.numer.60.*
Teſtamentum nutu factum, quod non valeat, nec inter liberos, ita plura Orbis Tribunalia ſanxerunt *cap.44.nu 72.*
Teſtamentum, quantumuis nutu factum, tunc tenet, quando conſtat, de præambula voluntate, et quomodo. *cap.45.num.181.182.183.192.& 203.*
Teſtamentum pium nutu factum valet, ſecus verò inter liberos. *cap.44. num.65.*
Teſtamentum nutu factum inter liberos, quod valeat multi DD. comprobarunt. *cap.44.numer.66.*
Teſtamentum nutu, ſignisque factum, non valet, nec inter liberos, *cap.44.num.62.*
Teſtamenta nutu, vel ſignis condita non valent. *cap.43.num.36.& 37.*
Teſtamentum ſigno factum, quod valeat qualiter intelligatur. *cap.43.num.38.*
Teſtamentum condendi incapax eſt, qui morbi acerbitate prorſus loquelā amiſit. *cap.48. numer410.* Etiamſi conſenſum, et intellectum retinuerit. *ibid.nu.414.*

De Teſtamento coram Iudice, vel apud acta confecto.

Teſtamentum, quando non eſſet factum coram Iudice, ſed ſolum coram eo productum, ſine repetitum, tunc quidem non quadrat diſpoſitio l. omnium. C. de teſtament. *cap. 2. numer.137.& 138.*
in Teſtamento coram Iudice apud acta condito, licet nullus omnino teſtes requiratur, tamen multi DD. contrarium ſentiunt. *cap.2.nu.140.*
in Teſtamento condito apud acta coram Iudice, quod nullus teſtis requirantur, eſt verior, & magis in iure fundata. *cap. 2. numer. 145.*
in Teſtamento militum nulla ſolemnitas iuris Ciuilis attenditur. *cap.61 num.22.*
Teſtamentum, quando quis condit in actis iudicij coram Iudice, nullus teſtis ad illius validitatem requiritur. *cap.2. nu.178.*
Teſtamentum coram Iudice factum minimè tenet, ſi in loco priuato fiat, & quare. *cap.2. numer.167.& 168.*
Teſtamentum coram Iudice apud acta confectum, debet per Notarium in ſcripturam redigi, & apud acta referri. *cap.2.nu.169.*
Teſtamentum, ſi fieret apud acta coram ſolo Iudice, non valeret, & quare. *cap 2. numer.162. & 166.*
Teſtamentum coram Iudice conditum, an valeat, ſi adſint duo teſtes. *cap.35 numer.161.*
Teſtamentum, quod fiat apud acta, vel coram ſeptem teſtibus paria ſunt. *cap.2.num.146.*

De Teſtamento condito in Eccleſia.

Teſtamentum conditum in Eccleſia, vbi & quādo diuina celebrantur, tenet ſine teſtibus. *cap.3.numer.170.& 173.*
in Teſtamento condito in Eccleſia, dum diuina celebrantur, totus populus eſt teſtis. *cap.3. num.171.*
in Teſtamento condito in Conſilio publico, vel alio quocumque loco publico, teſtes non requiruntur. *cap 3. numer.172.*
Teſtamentum conditum in Eccleſia, licet valeat, non tamen videtur ad hoc ille locus congruus. *cap.3.numer.175.*

De Teſtamento Militis.

Teſtamenta militum ſunt abſoluta ab omni ſolemnitate iuris poſitiui *cap.51.num 87.*
Teſtamenti militis ſolemnitas ſubſtantialis, & eſſentialis, in quo conſiſtat. *cap.24. numer.76. 77.& 78.*
in Teſtamento militis, ſi lex aſſignet aliquam ſolem-

ſolemnitatem, id non ad formam inducẽdam, ſed ad probationem, cenſetur inductũ. *cap.* 24. *num.* 79.

Teſtamentum militis, ſine ſolemnitate iuris ciuilis, in vagina, vel clypeo conſcriptum eius ſanguine, valet, & tenet. *cap.* 24. *nu.* 74.

Teſtamentum militis, quod valet tantum intra annum à miſſione, hoc eſt ſpecialiter conſtitutum in militibus. *cap.* 33. *num.* 65.

Teſtamentum militis, quod nuda voluntate poſſit perfici, non valet, niſi fiat verbis expreſſis *cap* 44. *num.* 92.

in Teſtamento militum, quod non attendantur ſolemnitates iuris Ciuilis, ſed iuris naturalis, qualiter id intelligatur. *cap.* 44. *nu.* 161. 162. *& ſeq.*

in Teſtamento militum rogitus teſtium non requiritur ad eius ſolemnitatem, ſed demonſtrationẽ, quod miles voluerit teſtari. *cap.* 21. *numer.* 87.

in Teſtamento militis valent relicta in eo, quãuis hæreditas non ſit adita. *cap.* 61. *nu.* 23.

In Teſtamento militis, licet iura non requirant, ſolemnitates, tamen inſiſtunt ſuper veritate ſuæ voluntatis. *cap.* 44. *numer.* 93.

De Teſtamento furioſi.

Teſtamentum furioſi rectè diſponentis valet, ſicuti quilibet actus à ſtulto prudenti geſtus. *cap* 15. *numer.* 288.

Teſtamentum furioſi non tenet, quantumuis ritè, et rectè conditum ſit. *cap.* 17 *num.* 475.

à Teſtamenti factione omnino arcetur, qui mẽtis, animique furore opprimitur. *cap.* 17. *numer.* 466.

Teſtamentum factum à furioſo habente dilucida interualla, ſi laudabiliter fuerit factum, tenet, quia præſumitur factum de tempore ſanæ mentis. *cap.* 15. *num.* 289. Et ſic in diuerſis Orbis Tribunalibus fuit deciſum, approbando ſententiam Romanorum Senatorum, de qua. *ibidem. num.* 271. *&* 290.

Et præſertim in Conſilio Neapolitano. *ibidem. num.* 291.

In Auditorio Lituanico. *ibidem. nu.* 292.

In Senatu Burdegal. In Senatu Luſitano. *ibidem numer.* 293.

In Rota Peruſina. *ibidem num.* 294.

In Senatu Pedemontano. *ibidem. num.* 295.

In Camera Imperiali. *ibidem. nu.* 296.

Et ſæpius in Supremo Rom. Rotæ Tribunali. *ibidem. num.* 297.

Teſtamentum conditum à furioſo habente dilucida interualla rectè factum tenet. *cap.* 15. *num.* 310. Quando deliberatè, & ſpontè fuit conditum, et ideo ſecus ſi ad alterius interrogationem. *ibid. num.* 311. *&* 313.

Teſtamentum conditum ab eo, qui non habet vſum rationis, non eſt dubium quin ſit nullũ etiam de iure naturali. *cap.* 17. *num.* 579.

Teſtamenta ſtultorum rectè condita, ſi valerẽt, multæ fraudes poſſent committi. *cap.* 15. *numer.* 305. *&* 320.

Teſtamentum furioſi laudabiliter conditum, quando valet, et quando non, vide diſtinctionem. *cap.* 15. *nu.* 306. 307. 308 *& ſeq.*

Teſtamenta plurima deſtruerentur, ſi argueretur furor teſtantium, ex eo quia nolunt obedire Medicis, et qualiter id procedat. *cap.* 16. *nu.* 389. 390. *&* 391.

Teſtator, quando verè, vel præſumptiuè erat furioſus, tunc atteſtatio Notarij, quod erat ſanæ mentis, non attenditur. *cap.* 14. *nu.* 210.

Teſtamentum condere non prohibetur, qui eſt ſemineciſ, et balbutiens linguæ, dummodo mentis ſanitas accedat. *cap.* 45. *num.* 189.

De Teſtamento condito coram Principe.

in Teſtamentis conditis coram Principe ceſſat timor fraudis, et quare. *cap.* 2. *nu.* 121. *&* 122.

Teſtamentum coram Principe factum nullum omnino requirit teſtẽ pro ſolemnitate. *cap.* 2. *nu.* 149. Quare id quoque eſt dicendum de teſtamento condito coram Iudice apud acta.

in Teſtamento condito coram Principe nullus teſtis requiritur pro eius ſolemnitate. *c.* 2. *numer.* 80.

in Teſtamentis conditis coram Principe perperã quæritur de ſolemnitatibus. *cap.* 2. *num.* 80.

Teſtamentum coram Principe conditum, vel apud acta coram Iudice factum, æquiparatur. *cap.* 2. *numer.* 148.

Teſtari, quando quis dicatur coram Principe. *cap.* 2. *num.* 81.

Teſtamentum conditum coram Principe, ideo quoque non requirit teſtes, quia penes eum præſumitur ſemper adeſſe multitudo nobiliũ. *cap.* 2. *numer.* 104.

De Teſtamento inter liberos.

in Teſtamento inter liberos, & ad pias cauſas ſubintelligitur clauſula codicillaris. *cap.* 9. *numer.* 466.

in Teſtamento condito inter liberos, ſi nullus requiritur teſtis ad eius ſubſtantiam, multò magis, id dicendum eſt in teſtamento pio. *cap.* 21. *num.* 103.

in Teſtamento inter liberos, quod non requiratur inſtitutio filiorum in legitima, eſt opinio vera tamquam Euangelium ſecundum Iaſ. *cap.* 52. *num.* 141.

in Teſtamento inter liberos, quamuis libero à vinculis iuris poſitiui, tamen ſolemnitas inſtitutionis in legitima, eſt neceſſaria. *cap.* 52. *numer.* 137. Quæ opinio eſt magis verior, & magis communis *ibid num* 138.

in Teſtamento condito inter liberos, ſi extranei in eo fiant cohæredes, id nullatenus ſubſiſtit. *cap.* 55. *nu.* 17.

Teſtamentum inter liberos, valet conditum coram

coram duobus teſtibus, & tamen ſeptem requiruntur ad eiuſdem reuocationem. *cap.11. num.649. & 673.*
in Teſtamento condito inter liberos ſufficiunt duo teſtes. *cap.21.num.91.* Quæ opinio eſt cōmunis, & verior, & ſic in diuerſis Tribunalibus fuit deciſum. *ibidem. numer.92.95.96 97. & 98.*
Teſtamentum conditum à filiofamilias de conſenſu patris ad pias cauſas valet, ſitamen relinquantur in eo legata extraneis non valent. *cap.60.numer.366.*
in Teſtamento condito inter liberos ſufficiunt duo teſtes, quamuis pater ſit cœcus. *cap 21. num.93.*
Teſtamētum paternum ſi ſit nullum ex eo, quia pater morte præuentus non potuit illud perficere, nec valet inter liberos. *cap.9.num.469. & 473.* Et hoc eſt valde vtile liberis, quando ſunt inæqualiter inſtituti. *ibidem. nu.473.*
Teſtamētum vbicumque eſt nullum ex defectu præteritionis, non habet locum diſpoſitio l. hac conſultiſſima. §.ex impefecto, C.de teſt. *cap.52.numer.151.*
Teſtamentum conditum inter liberos, ſicuti coram duobus teſtibus fieri poteſt, ita, & reuocari poteſt, ſed aliud ſtatutum fuit per Imperat.in auth.hoc inter liberos. C.de teſtament. *cap.11.nu.675.& 676.*
in Teſtamento condito inter liberos ſufficit ſubſcriptio patris, quod illud ſit ſuum teſtamentum, & quare. *cap.27.nu.319.*
in Teſtamento condito inter liberos, non requiritur ſpecialis ſubſcriptio, quando alio argumento apparet, quod eſt, talc. *cap.27.nu.320.*
in Teſtamento condito inter liberos ſufficit eriā ſubſcriptio generalis, ſecundum alios Doctores *cap.27.num.321.*
in Teſtamento inter liberos quid ſtatuerit text. in l.fin.C. famil.erciſc. *cap.25. numer 96.*
Teſtamentum eſt ipſo iure nullum, in quo non ſunt inſtituti hætedes filij in legitima, vel exhæreditati. *cap.52.nu.154.*
Teſtamentum tunc eſt nullum ex defectu inſtitutionis filiorum in legitima ſi ipſi loquātur, aliàs ſecus, ſed contra. *cap.52. num.155. 156. 159.& 160.*
Teſtamentum non poteſt dici factum, contra officium pietatis paternæ, ſi filijs relinquatur legitima. *cap.53. numer.217.& 221.*
Teſtamentum inter liberos, & ad pias cauſas nō per omnia à pari procedunt. *cap 59.num.347.*
in Teſtamento inter liberos non eſt ſublatum omne vitium. *cap.25 nu.100.*

De Teſtamento per relationem ad cedulam.

Teſtamentum per relationem ad cedulam, quare multi DD. timent admittere talem opinionem. *cap.38. numer.76.& 77.*
Teſtamentum eſt validum, ſi fiat per relationem ad cedulam, etiam penes tertium exiſtētem. *cap.37. numer.44.* Et tamen teſtes penitus nō audiunt quis ſit in eo hæres. *ibidem. num 45.*
Teſtamentum, quod valeat per relationem ad certam ſcripturam, eſt opinio verior, & etiam vti æquiorem ſequitur Rota Romana. *cap.37. num.46.*
Teſtandi modus per relationem ad cedulam, eſt quid diuerſum ab illo ſolito, quod fieri per relationem ad cedulam, ſolet. *cap.38. nu.97.*
Teſtamentum per relationem ad cedulam eſt ſpecies teſtandi, inter teſtamentum nuncupatiuum explicitum, & inter teſtamentum in ſcriptis. *cap.38.num.99.*
Teſtamentum, quod non valeat per relationem ad ſcripturam, qui hoc defendit ſatis apertū habet textum pro ſe. *cap.38.numer.90.*
Teſtamentum factum per relationem ad cedulā penes tertium exiſtentem an valeat. *cap.80. numer.47.& 48.*
in Teſtamentis ſpecialiter permiſſum eſt, admitti expreſſionem per relationem, quamuis iura requirant ſpecificam expreſſionem. *cap.80. numer.27.& 28.*
Teſtamentum factum per relationem ad cedulā valet, & tenet, & iſta opinio eſt æquior. *cap.26. nu.212.& 213.*
Teſtamentum per relationem ad cedulam, vt valeat, debet eſſe ſcriptum manu teſtatoris, & quare, *cap.26. num.214.& 215.*
Teſtamentum per relationem ad cedulam, valet etiamſi tantum ſit ſubſcriptum per teſtatorem. *cap.26. numer.215.*
Teſtamentum factum per relationem ad cedulam, quod valeat innumeri Doctores tenent, et putant veriſſimum. *cap.38.numer.96.*
Teſtamentum per relationem ad cedulā, quod non valeat, plures DD. ingenuè fatentur. *cap.38.numer.80.*
Teſtamentum factum per relationem ad cedulam non videtur poſſe ſubſtineri per dictam relationem ad cedulam, *cap.37. nu.99.*
Teſtamentum per relationem ad cedulam non valet, niſi probetur talis conſuetudo. *cap.38. numer.81.*
Teſtamentum per relationem ad cedulam ſatis valet, et tenet, dum ex legitimis probationibus ſatis conſtat de identitate cedulæ. *cap.26. num.219.*
Teſtamentum, quod valeat per relationem ad cedulam, eſt opinio, quæ tenui filo pendet. *cap.37. num.58.*
Teſtamentum per relationem ad cedulam an poſſit ſubſtineri ex illa ratione. Quia bonum eſt, ne teſtes ſciant nomen hæredis. *cap.38. numer.78.*

De Teſtamento pio.

Teſtamentum pium, quod non poſſit reuocari, coram duobus teſtibus, multi DD. tenent, ſed incaſsè. *cap.11. numer. 685.* Cum contraria opinio

opinio ſit verior, & communior. *ibidem. numer.* 687.

Teſtamentum ſolemne ad pias cauſas, reuocatur pariter per ſecundum ad pias cauſas, quãtumuis ſit conditum coram duobus teſtibus. *cap.* 11. *numer.* 682.

Teſtamentum conditũ ad pias cauſas, ſi ſit ſcriptum, vel ſubſcriptum à teſtatore, qualiter probetur, quod illa ſit illius. *cap.* 28. *numer.* 349. & 350.

Teſtator, ſi ſuum pium teſtamentum conſcribat, licet illud non fuerit publicatum, conſtito de eius manu, tenet. *cap.* 7. *num.* 265. Et hoc procedit, quando teſtator aliud non dixit, vel nõ fecit. *ibidem. num.* 266.

in Teſtamentis pijs non leges ciuiles, ſed decretorum ſtatuta ſunt ſeruanda. *cap.* 4. *num.* 378. Et hoc ſub anathematis interminatione. *ibid. num.* 379.

ex Teſtamento ad pias cauſas, & milites, an recte inferatur ad teſtamentum de quo in cap. cum eſſes de teſtam. *cap.* 35. *nu.* 170.

Teſtamentum pium, quod ſit nullum ex defectu inſtitutionis filiorum in legitima, eſt falſum. *cap.* 53. *num.* 183.

Teſtamentum, ſi non ſit ſolemne, & ſic factum ad prophana, & in eo fuerunt relicta legata ad pias cauſas, ea debentur. *cap.* 60. *num* 392.

Teſtamentum ad pias cauſas conditum valet, etiamſi in eo non ſit inſtitutus hæres filius in legitima. *cap.* 53. *numer.* 116.

Teſtamentum conditum ad pias cauſas ab eo, cui mens ægrotat, an valeat. *cap.* 12. *numer.* 2. Et opinio abſolutè eſt negatiua. *ibidem. numer.* 3.

de Teſtamento pio, quando conſtat non requiruntur teſtes. *cap.* 21. *nu.* 160.

Teſtamentum, ſi non valeat, nec ex eo legata debentur. *cap.* 60. *numer* 393.

Teſtamentum ſolemne ſi reuocat pia cauſa, & hoc cum duobus teſtibus, quare id quoque non debet ſeruare in caſu proprio. *cap.* 11. *numer.* 680. & 681.

in Teſtamento pio circa formam ſubſtantialem ipſius teſtamenti nihil immutatum reperitur. *cap.* 1. *num.* 15.

in Teſtamento ad pias cauſas minus ſolemni, ſi ſint conſtituti cohæredes, vel legata relicta, non valent. *cap.* 55. *num.* 30. Quæ opinio an ſit verior. *ibid. num.* 31.

Teſtamentum pium, an ſit exemptum à forma eſſentiali. *cap.* 5. *num* 2.

Teſtamentum pium, quod valeat, etiamſi nullũ ſit ex defectu voluntatis, eſt communior opinio, ſecundum Tiraquell. *cap.* 5. *num.* 3.

in Teſtamento minus ſolemni ad pias cauſas, ſi valerent etiam diſpoſita ad prophana quale abſurdum poſſet ſequi. *cap.* 55. *num.* 20.

in Teſtamentis ad pias cauſas ceſſat timor falſitatis. *cap.* 55. *num.* 20.

Teſtator, ſi pium teſtamentum ſcripſit, & antequam teſtes accederent deceſſit, & incertum eſt, an aliquid voluerit addere, quid ſit dicendum. *cap.* 8. *num.* 391.

in Teſtamentis pijs, Ius Canonicum diſpoſuit, vt duo teſtes tantum ſufficerent, ſed circa reuocationem nihil diſpoſuit, & ſic ſtandum Iuri communi circa hoc. *cap.* 11. *numer.* 648. e contra *num* 651.

Teſtamẽtum minus ſolemne, ſicut valet ad pias cauſas, an idem procedat in legatis ad prophana in eis relicta. *cap.* 55. *num.* 1.

Teſtamentum minus ſolemne valet fauore ſpiritualis, & piæ cauſæ, & ideo ad alia non debet extendi. *cap.* 55. *num.* 3.

Teſtamentum, in quo teſtator aliquid diſpoſuit ad pias cauſas, dum poſtea facto illud complere non valuit. dicitur completum attento iure naturali. *cap.* 9. *num.* 486.

Teſtamentum ad pias cauſas, inter liberos, & militare, ſicuti valet ſi ſit tantum ſcriptum, ſubſcriptum ab eis, abſque teſtibus. *cap.* 32. *num.* 718. Ita, & valebit, ſi per legitimam cõparationem literarum, de eo conſtabit. *ibid. nu.* 719. & 720.

Teſtamentum, quando eſt incompletum, non ſolum ratione totius integralis, ſed etiam ratione relicti ad pias cauſas, tunc ſine dubio non tenet, nec quoad illam partem relicti ad pias cauſas. *cap.* 9. *numer.* 501. & 502.

Teſtamentum conditũ ad pias cauſas ſatis probatur per confeſſionem partis, aſſerendo fuiſſe confectum, ſed ſine ſolemnitatibus. *cap.* 22. *numer.* 1.

Teſtamentum pium nutu factum valet, ſi teſtator loquelam, ſed non intellectum amiſit. *cap.* 45. *num.* 224. Intellige dummodo ex nutibus, & ſignis poſſit percipi eius pia voluntas, quæ opinio eſt communis, & vera, & à pluribus Tribunalibus ſecuta. *ibid. num.* 225. & 226.

Teſtamentum nullum recipitur, niſi munitum ſit duobus teſtibus. *cap* 24. *nu.* 11. 14. 15. & 19. ſiue conditum ſit à milite, ſiue ad pias cauſas inter liberos. *ibid. num.* 12.

Teſtamentum pium, quod ſit validum, licet in eo, non ſit relicta filijs legitima titulo inſtitutionis, eſt opinio Bart. ſatis ſolida. *cap.* 53. *numer.* 211.

Teſtamentum militis, & ad pias cauſas, æquiparantur cum ambo ſint exempti à vinculis iuris ciuilis. *cap.* 24. *nu.* 84.

Teſtamentum conditum ad pias cauſas, valet licet in eo, nullus ſit inſtitutus hæres. *cap.* 50. *num.* 10.

Teſtamentum totum, quando reuocatur, tunc etiam cenſentur reuocata legata pia. *cap.* 66. *numer.* 214. & 216.

Teſtamentum piæ cauſæ ambiguum, pro pia cauſa in dubio eſt ſuſtinendum *cap.* 5. *nu.* 89.

in Teſtamentis pijs ceſſant ſuſpiciones fraudis, & falſitatis. *cap.* 3. *numer.* 274.

Teſtamentum pium, ſi ſit nullum ex defectu voluntatis, quantumuis ſit adhibita omnis ſolemnitas non tenet. *cap.* 8. *nu.* 340.

Teſta-

Teſtamentum pium ſi ſit imperfectum ratione furoris, vel ratione illius particularis diſpoſitionis piæ, non tenet. *cap.* 5. *num.* 107.

in Teſtamentis pijs non attenduntur iuris ſolemnitates, & præſertim an legitima ſit relicta titulo inſtitutionis. *cap* 54. *numer.* 241.

Teſtamentum pium, vt valeat etiam ſi ſit imperfectum ratione voluntatis, id tenere eſt ſtultiſſimum. *cap.* 5. *num.* 7. 9. & 15.

Teſtamentum pium imperfectum ratione volũtatis, quod non valeat *cap* 5. *nu.* 10. eſt opinio vera, & canonica, & qui contrarium ſentiunt, peſſimè loquuntur *ibidem. num.* 11 & 17.

in Teſtamento ad pias cauſas, indubitatum eſt, quod ſunt neceſſarij duo teſtes, ſecundũ Aret. & alios. *cap* 20. *numer.* 7 9. 10 & 16.

Teſtamentum incompletum, quia teſtator non valuit illud complere, vt nec valeat ad pias cauſas multi DD. tenent, alij vero contrariũ, & vide concordiam. *cap* 9. *nu.* 506. 507 & *ſeq.*

Teſtamentum pium eſt exemptum à vinculis iuris poſitiui. *cap.* 21. *num.* 104

Teſtamentum pium æquum eſt, & congaudeat eiſdem priuilegijs teſtamenti conditi inter liberos *cap* 21. *numer.* 105.

Teſtamentum, quantumuis pium non ſubſtinetur, dum probatur in teſtatore adfuiſſe defectum deliberatæ voluntatis. *cap.* 1. *nu.* 19.

in Teſtamẽtis ad pias cauſas admittitur probatio per recognitionem manus, per teſtes habentes eam cognitam. *cap.* 32. *numer.* 722.

Teſtamentum ſpeciali fauore piæ cauſæ, ſubſtinetur, ſi filio non ſit relicta legitima titulo inſtitutionis, ſi alio titulo fuerit relicta *cap* 52. *nu.* 162. & 163.

Teſtamentum pium nuen factum, quod valeat, quare non ſit dubitandum *cap.* 46. *nu.* 177.

in Teſtamento minus ſolemni relicta, perſoluenda ſunt, & maximè dum pius locus, vel Eccleſia in eo inſtituta eſt hæres. *cap* 59 *nu* 276.

Teſtamentum conditum ad pias cauſas. tunc dicendum eſt fauorabile, ſi de illo conſtet. *cap.* 24. *numer.* 12.

Teſtamentum conditum ad pias cauſas ſcriptũ per teſtatorem valet abſque alia ſolemnitate *cap.* 16. *num.* 121.

Teſtari, qui non poteſt, nec legare, nec fideicõmittere poterit. *cap.* 47. *nu.* 372.

Teſtamentum inter liberos probari poteſt per recognitionem manus teſtatoris, vel per confeſſionem partis. *cap.* 15. *num* 87. & 91.

in Teſtamento inter liberos, non ſunt adhibendæ ſolemnitates Iuris Ciuilis. *cap.* 52. *nu.* 149. Quod eſt intelligendum de ſolemnitatibus extrinſecis, non autem de intrinſecis. *ibidem. nu.* 149.

in Teſtamento condito inter liberos eſt ſublata omnis ſolemnitas iuris, vnde etiam interuentus teſtium. *cap.* 25. *num.* 101.

in Teſtamento condito inter liberos non requiruntur teſtes, ſed ſi aliquid in eo relinquatur vxori, aut extraneis, quid requiratur *cap.* 25. *numer.* 109.

in Teſtamento matris inter liberos ſufficiunt, etiam duo teſtes. *cap.* 21. *nu.* 94.

in Teſtamẽto patris inter liberos ſufficit etiam aſſertio Sacerdotis, cum iſte vicem duorum obtineat. *cap.* 21 *nu* 96.

Teſtamentum patris, licet poſſit probari duobus teſtibus tamen cum illud ſit redactum ad ius gentium. *cap.* 21. *numer.* 99 Ideo non ad eius ſubſtantiam, ſed ad probationem requiruntur, vnde aliter quàm per teſtes poteſt probari. *ibidem. numer* 100.

in Teſtamento patris inter liberos, ſi nullus interuenerit teſtis valet, & tenet, cum, & aliter poſſit probari. *cap.* 21. *numer* 101. & 102.

Teſtamentum patris inter liberos conditum nõ ſolemne, licet valeat, tamen à iure habetur pro imperfecto *cap* 59. *numer.* 343.

Teſtamentum inter liberos conditum, ſicuti valet ſine teſtibus, dum aliter nõ probatur, ita & teſtamentum ad pias cauſas, & quare. *cap.* 25. *numer.* 173. 174. & *ſeq.*

in Teſtamento inter liberos ceſſant ſolemnitates iuris poſitiui, & ſolum attenditur ius gentium. *cap.* 52 *num.* 139.

Teſtamentum inter liberos validum eſt, quantumuis ſit imperfectum. *cap.* 9. *numer.* 470 & 495. Quod tamen intelligendum eſt, ſi ſit inualidum ratione ſolemnitatis, non autem voluntatis, quale eſt, quando minime fuit completum teſtamentum. *ibidem. num* 471.

Teſtamentum inter liberos eſt ſic priuilegiatũ, vt in eo non ſeruentur ſolemnitates iuris poſitiui. *cap* 44. *num.* 61. & 71.

Teſtamẽtum pium, quod poſſit probari duobus teſtibus, & illius reuocatio non poſſit doceri pariter duobus teſtibus, non valet aſſignari bona diuerſitatis ratio. *cap.* 11. *num* 670.

Teſtamentum conditum à filiofamilias de conſenſu patris valet ad pias cauſas. *cap.* 55. *numer.* 13.

in Teſtamento condito à filijs inter parentes non ſunt remiſſæ ſolemnitates, & ita eſt communis opinio. *cap.* 25. *nu.* 159. & 160 Et quæ ſit talis concluſionis principalis ratio. *ibidem. nu.* 161.

in Teſtamento condito à patre inter filios quãtumuis ſit immune à vinculis iuris poſitiui. *cap.* 55 *numer.* 9. Tamen ſi in eo aliquid relinquatur extraneis, id non tenet. *ibid. numer.* 10.

in Teſtamentis pijs quamuis ſint caſſæ diſpoſitiones iuris poſitiui, tamen ſecus eſt ſi ſint iuris naturalis *cap.* 17. *num* 478.

Teſtamentum pium, quod non valeat, niſi adſint duo teſtes, eſt opinio reprobata, & adultera. *cap.* 20. *num.* 19 Nec eis aliquod adiuuamen verba text. in cap. relatum de teſtam. afferunt. *ibidem. numer.* 20.

Teſtamentum pium imperfectum ratione vo-

Digitized by Google

luntatis, vt valeat abſit à ſeculo iſta opinio. *cap* 5 *nu*. 5.
in Teſtamento pio, quod ad eius validitatem requirantur duo teſtes, tenent plures DD. allucinati à verbis, text. in cap. relatum, de teſtam. *cap*. 20. *num*. 5. Dum ibi dicitur. tribus, & duobus teſtibus requiſitis. *ibidem n*. 6.
Teſtamentum pium, quando non ſit nullum, quamuis non fuerit confectum inſtrumentũ, vt teſtator deſiderabat. *cap*. 8. *nu*. 368. & 369.
Teſtamentum conditum ad pias cauſas ſatis probatur, ſi reperiatur à teſtante tantum appoſitum eius ſigillum. *cap*. 27. *nu*. 345. & 346
Teſtamentum conditum ad pias cauſas, ſcriptũ vel ſubſcriptum a teſtatore, qualiter ſufficiat, vt recognoſcatur eius manus. *cap*. 28. *num*. 434. & 435.
Teſtamentum etiam pium conditum ab eo, qui iam olim erat furioſus non releuat, non docto de ſana mente. *cap*. 14. *numer*. 171.
Teſtamentum pium, ſicuti de Iure Diuino probari poteſt duobus teſtibus, eodem modo, etiam probari poteſt illius reuocatio. *cap*. 11. *num*. 6, 0. Et ſic Eccleſia, vel locus pius id admittere debet, cum ratio aſſignata in cap. relatum el 1. de teſtam. eſt communis ad confectionem, & deſtructionem teſtamenti. *ibidem num* 641.
in Teſtamento condito ad pias cauſas, ſola ſubſcriptio teſtatoris ſufficiens eſt. *cap*. 26. *num*. 220. & 221. Quod procedit, quamuis nulla alia ſolemnitas interuenerit. *ibidem nu*. 222.
de Teſtamenti pij validitate non eſt dubitandũ, ſi illud reperiatur ſubſcriptum à teſtatore, quamuis nullus adſit teſtis. *cap*. 26. *num* 223.
in Teſtamento nullo diſpoſitiones piæ relictæ valent, quia totum non fuit completum. *cap*. 10. *num*. 511.
Teſtamentum conditum ad pias cauſas iuſtitia naturali fauorabiliter eſt ſubſtinendum. *cap*. 24 *num*. 17.
Teſtamentum pium, licet deſtitutum omnibus iuris ſolemnitatibus valet etiam de iure ciuili ſecundum Bart. *cap*. 4. *nu*. 287.
Teſtamenta pia redacta ſunt ad terminos iuris naturalis, ſeu gentium. *cap*. 24. *num*. 66.
Teſtamenta pia ſecundum ius naturale qualiter ſufficiat, vt probetur. *cap*. 24. *num*. 67. *vſque ad* 73.
Teſtamenta pia non minus ſunt ſoluta à vinculis iuris poſitiui, quam teſtamenta militaria. *cap*. 51. *num*. 89.
in Teſtamentis pijs non attenditur diſpoſitio iuris ciuilis. *cap*. 20 *num*. 67.
Teſtamentum ad pias cauſas conditum, ſi manus teſtantis ſit recognoſcenda per comparationem literarum, per quæ adminicula dicta probatio ſatis coadiuuetur, *cap*. 32. *num*. 730. 731. & *ſeq*.
Teſtamentum ad pias cauſas, quando dicitur nullum ex defectu publicationis, & ſtipulationis. *cap*. 7. *numer*. 253.
Teſtari ad pias cauſas eſt actus, qui conuenit cuilibet bono Chriſtiano, & homini ſanæ mẽtis. *cap* 17. *nu*. 486 & 509.
in Teſtamentis conditis ad pias cauſas ſpecialiter loquitur cap. relatum el 1. de teſtament. *cap*. 53. *n*. 36.
Teſtamentum pium etiam manu teſtatoris cõſcriptum non tenet ſine duobus teſtibus. *cap*. 20. *num*. 10.
Teſtamentum pium, quod valeat etiam ſine vlla certe conditum, eſt opinio adamantina. *cap*. 20. *n*. 11. & 12.
Teſtamentum pium poteſt probari duobus teſtibus. *cap* 20. *n* 13.
Teſtamentum pium conditum coram tribus, aut duobus teſtibus validum eſt, *cap*. 20. *num*. 14. & 15.
Teſtamentum pium minus ſolemne valet, & tenet etiam quoad legata in eodem teſtamento laicis relicta, quo ad prophana. *cap*. 59 *n*. 302 quę opinio palmam reportat, vt teſtãtur grauiſſimi DD. de quibus multi recenſentur, itaque tutum non ſit ab ea recedere, & ſic tenent plures Thelogi, & deciſum reperitur in aliquibus Tribunalibus, *ibidem numer* 303. 304. 305. 306. & 308.
de Teſtamento pio, ſiue conſtet per confeſſionẽ partis, ſiue per teſtes, *cap*. 1. *numer*. 31. Siue per ſcripturam, ſiue per quodcumque alia inditia legitima validum eſt. *ibid. numer*. 32.
Et ſic tenet numeroſa caterua Doctorum.
Et plures Theologi. *ibidem num*. 34.
Necnon diuerſa Orbis ſuprema Tribunalia, & præſertim.
Senatus Mantuanus. *ibidem num*. 36.
Senatus Luſitanus *ibidem num*. 36. & 39.
Senator Burdegal. *ibidem. num*. 38.
Senatus Cathaloniæ. *ibidem num*. 40.
Senatus Neapolitanus. *ibidem num*. 41.
Rota Ferrarienſis. *ibidem num*. 42.
Curia Friſiorum. *ibidem num*. 43.
Rota Piſana. *ibidem*.
Rota Romana ſupremum Tribunal, ſæpius firmauit prædictam opinionem eſſe veriorem, æquiorem, tutiorem, ac etiam communiorẽ. *ibidem num*. 43. & 44.
Teſtamenta pia fuerunt redacta per Ius Canonicum ad tempus illud aureum, quando ſola veritas mortalibus iuſtitiam ſanciebat. *cap*. 53. *num* 232.
Teſtamentum conditum ad pias cauſas, non poteſt dici eſſe fauorabile, niſi legitimè conſtet de tali voluntate. *cap* 24 *n*. 60.
Teſtamentum, ſeu legatum vt dicatur pium, requiritur pietas in perſona, & in cauſa. *cap*. 1. *numer*. 15.
Teſtamentum pium, vt ſit validum, ſat eſt ſeruare ius gentium. *cap*. 50. *nu* 14.
Teſtamenta ad pias cauſas ordinata, quantumuis ſint incerta, debentur. *cap*. 67. *num*. 40.

in

in Teſtamento pio de iure Ciuile nulla ſolennitas remiſſa reperitur. *cap.1. num.44* Quid quid parum cautè, & in hiſtorijs non bene informatus, dixerit Bart. *ibidem num.46.*

in Teſtamentis pijs ſat eſt ſeruare ſolemnitates iuris naturalis, & diuini. *cap.1. numer.27.* Et iſta opinio verior, & communior, quidquid nonnulli DD. recalcitrent, ſed contra ſtimulum. *ibidem numer.28.*

Teſtamentum, quando non eſt factum contra pietatem, valet ad pias cauſas. *cap.51.nu.166.*

in Teſtamento pio non attenditur, niſi ius naturale, & gentium. *cap 53. num.215.& 217.*

in Teſtamentis pijs, ne illius ſtipulatio, nec publicatio eſt neceſſaria. *cap.8. num 414.& 417*

Teſtamentum pium, cum ſit redactum ad ius gentium, & naturale, ideo in eo non requiritur rogitus teſtium. *cap.21.num.77.& 79.*

in Teſtamento pio, ſicuti ceſſat præſumptio fraudis, & falſitatis, ſic ceſſat quoque præſumptio iocandi, & blandiendi. *cap.21.n.88.*

Teſtamentum pium factum à furioſo non valet, etiamſi ſuper hoc adeſſet ſtatutum, vt valeat. *cap.17. numer.503.*

Teſtamentum pium factum à furioſo non tenet, etiam ſi ipſe furioſus iuſtum putet, quod fecit *cap.17.nu 504.*

in Teſtamentis pijs teſtes non ſont de eſſentia ipſius teſtamenti. *cap.35.num.177.*

Teſtamentum conditum cum omnibus ſolemnitatibus, reuocatur per teſtamentum pium cum duobus teſtibus conditum. *cap. 11. numer.679.*

in Teſtamento pio teſtes non ad ſubſtantiam, ſed ad probationem adhibentur, & quid ex hoc inferatur. *cap 21.numer.75 76.& 90.*

in Teſtamento pio de iure Canonico requiruntur duo teſtes, *cap.20.num.62.*

Teſtamentum ad pias cauſas ſecundum cap. relatum de teſtam. conditum, de iure reputatur ſolemne. *cap.59. numer.344.*

Teſtamentum conditum ad pias cauſas ſine vllis teſtibus à teſtatore conſcriptum, valet, & tenet in vtroque foro. *cap.24.numer.63.* Intellige, ſi recognoſcatur, vt maius teſtatoris, & iſta eſt veritas, & opinio verior, æquior, & tutior. *ibidem nu.64.65.& 83.*

in Teſtamento pio; quod teſtes debeant eſſe rogati, DD. qui hoc ſentiunt, reprobantur. *cap.21. num.72.*

in Teſtamento pio, quo teſtes non ſit neceſsè, vt rogentur, eſt verior opinio. *cap.21. num.73. & 74.*

in Teſtamento pio, ſi teſtes adhibeantur, non eſt neceſsè, vt ſint rogati; & ſufficit, ſi caſu, aut fortuito fuerint præſentes, & probè perciperint voluntatem teſtantis. *cap.21. nu.71.*

Teſtamenta etiam pia corruunt, ſi teſtamentum ſit nullum ex defectu ſolemnitatum. *cap.60. numer.395.& 396.*

TESTATOR.

Teſtator, quod non ſit excludendus liberos propter piam cauſam, in dubio eſt facienda interpretatio, & quare. *cap.21. numer.236. & 237.*

Teſtator non dicitur prudenter teſtamentum ordinaſſe, qui minus coniunctum præfert magis coniuncto. *cap.72. numer 85.*

Teſtator non poteſt liberè diſponere, de his quæ ab eius voluntate nō pendent. *cap.10.n.563.*

Teſtator, quamuis habeat abſolutam à lege facultatem, vt poſſit diſponere de rebus ſuis non tamen id efficit, vt contra leges poſſit diſponer. *cap. 10. num. 164.*

Teſtator, qui ſcribere neſcit, atque articulatè loqui non valet, non poteſt nutu legare. *cap. 48.nu.394 & 395.*

Teſtator dum non facit, id quod facere deſtinanerat, cenſendum eſt penituiſſe. *cap.8. numer.400.*

Teſtator, dum relinquit legata, ignorando ſe habere filios, ea corruunt ex defectu voluntatis. *cap.54. num.264.*

Teſtator faciendo plura legata, ignorando ſe habere filios, quo animo præſumatur eſſe. *cap.54. numer.262.*

in Teſtatoris diſpoſitione quid veniat, id optimè percipitur ex ipſius vſu, & conſuetudine. *cap.5. num.93.*

Teſtatoris ſubſcriptio generalis, vel ſpecialis an requiratur in ſcripturis. *cap.17. num.383.*

Teſtator, ſi hæredi prædium prælegauerit, & poſtea dicat accipias in cohæredem in eo Sēpronium, an iſte veniat vti cohæres, vel legatarius. *cap.49 numer.448.450.& 451.* Et qui non guſtaſſet, ſecundum Roman. de brodio Iuris qualiter reſponderet. *ibid.num.449.*

Teſtatoris voluntas, ſi poſt poſſeſſorium ad petitorium in controuerſiam ponatur, tunc præſumptio, quæ militat pro inſtrumento nihil operatur. *cap.39 num.175.*

Teſtator dicitur, iacturam pati, ſi vel in minimo eius voluntas non ſeruetur. *cap. 88. nu.172.*

Teſtatoris voluntas in dubio non præſumitur perfecta, ſecundum Bald. niſi ea probetur, ſed iſta opinio eſt falſa. *cap.8 numer.378.& 379.*

Teſtator mutaſſet teſtamentum, poſt illius confectionem ſuperuiuendo, dum nollet in eo relicta, valere. *cap.69. numer.124.& 125.*

Teſtator, ſi vocauit agnatum, qui erat talis de tempore teſtamenti, qui deinde deceſſit, & alter ſuperuenit de tempore mortis, an iſte cenſeatur vocatus. *cap.69.num.126.*

Teſtator præſumitur voluiſſe, legata ſequi fortunam teſtamenti, vt ſi illud pereat, omnia pereant. *cap 61.num.10.*

Teſtator, dum legat centum, ſi qua ſibi nata filia ſit, & naſcantur plures, vnicuique debentur illa centum. *cap.79 num.436.*

Teſtator, quod veriſimiliter cogitauit, id exequendum venit, cum in eo præſumatur prudens conſilium. *cap.73.num.102.*

Teſtator ſine dubio tacitè in inſtitutionibus directis non poterit prohibere ius accreſcendi,

dum nec expreſsè, id facere valet. *cap.* 10. *num.*519.

contra Teſtatoris mentem, & voluntatem, quid quid ſit, nullum inuiolabiliter eſt. *cap.*71. *numer.*213.

Teſtator, ſi dicat, velle inſtitutioni hæredis imponere quaſdam conditiones, ſi deinde nihil in actu ipſo dicat, cenſetur mutaſſe voluntatem. *cap.* 8. *nu.*389.

Teſtator ſi alienationem bonorum prohibuerit vſque ad certum tempus, poſt dictum tempus cenſetur permiſſa alienatio. *cap.*4. *num.*365. Tamen id non procedit in bonis fideicommiſſarijs, & quare. *ibidem. numer.*366.

Teſtator, quando ſemel habuit pro perfecta ſuã voluntatem, licet dicat, velle aliquid addere, non ex hoc redditur imperfecta. *cap.*8. *num.* 399 *&* 404.

Teſtator non poteſt in teſtamento prohibere, ne alimenta præſtentur ſpurijs, & hoc eſt valdè notandum. *cap.*74. *n.*133. *&* 135.

Teſtator referens ſe ad ſcripturam ab eo tantum ſubſcriptam, valet tale teſtamentum, tamquam totum eſſet ab eo ſcriptum. *cap.*26. *num.*217.

Teſtatoris mens expreſſa, ſemper præferenda eſt tacitæ. *cap.* 10. *num* 557

Teſtator, quod poſſit prohibere expreſsè ne hæres inſtitutus in re certa, poſſit capere totum, ſi de eo non diſpoſuit; tenentes hanc opinionem, à quo textu fuerint allucinati. *cap.*10. *num.*558.

Teſtator habens diuerſa patrimonia poſita in diuerſis locis, habentibus diuerſa ſtatuta, tunc quoad vnum patrimonium poteſt decedere teſtatus, & ſecus quoad alterum. *cap.*10. *numer.*549.

Teſtatoris voluntatem, ſi impium eſt peruertere, quantumuis in meliores vſus vertatur. *cap.*71 *nu.*226. Quid erit dicendum, ſi ſit clara ad pias cauſas, & conuertatur in prophanos vſus. *ibidem. nu.*227.

Teſtator, quando coram ſeptem teſtibus, & Notario dictauit ſuum teſtamentum, & Notarius illud non ſcripſit, tunc Teſtamentum dicitur fuiſſe in facto quo ad ipſum teſtatorem, licet eſſet in fieri, quoad officium Notarij. *cap.*39. *numer.*216. *&* 217. Quæ opinio eſt verior, & eo libentius amplectanda, ne pereant vltima elogia teſtantium. *ibid. num.*218

Teſtator, ſi iubeat, vt vendantur bona mobilia, & immobilia, & in his terminis non poſſunt vendi iura, & actiones. *cap.*71. *nu.*216.

Teſtator dum aufert hæredibus ab inteſtato hereditatem viuente vxore, præſumitur voluiſſe, vt poſt illius mortem ad eam iret. *cap.*10. *num.*517.

Teſtator, ſi dicat inſtituere velle quatuor hæredes, ſi duos tantum inſtituat, iſti erunt hæredes. *cap.*6. *nu.* 119.

Teſtator non ſufficit, vt dicat, ſe certum quid velle diſponere, niſi actu id diſponat. *cap.*6. *num.*120. 121. *&* 122.

Teſtator, dum aliquid dixit in principio teſtamenti, ſi non reperiatur id diſpoſuiſſe quid ſit dicendum *cap* 6. *num.*223. *&* 224.

Teſtator ſi caſu loqui non poſſit, dato, quod ſcribat nomen hæredis, & conſignet Notario, id ſufficit, & quando. *cap.*44. *num.*77.

Teſtatoris mens non probatur per ea, quæ non inducunt diſpoſitionem. *cap.*46. *nu.*314.

Teſtator, ſi dixerit filio ſui debitoris, plus tibi reliquiſſem, ſi pater tuus, mihi ſolniſſet, quod mihi debebat, an inducatur liberatio legatarij, & quando. *cap.*47. *nu.*348. 349. *&* 350.

Teſtator ſi dicat, quod legatum, præſtetur intra menſem à die ſuæ mortis, debet tamen ſubintelligi à tempore aditæ hæreditatis. *cap.*61. *numer.*19.

Teſtator, ſi leget in genere, quod debet, legatũ dum nihil debet, corruit ob incertitudinem. *cap.*67. *num.*26.

Teſtator, aliquid ſi reliquerit Titio, vbi duo ſunt Titij, non valet tale legatum, licet vnus ex eis cedat ius ſuum alteri. *cap.*67. *numer.*6. Itaque nec ad diuiſionem deueniri poteſt, quia mens teſtatoris recalcitrat, dum vni tantum reliquit. *ibidem num.*7.

Teſtatoris, mens, quando non concurrit, clauſula codicillaris eſt penitus fruſtratoria. *cap.*8 *num.*428.

Teſtator, ſi teſtamentum ſubſcripſerit, perinde eſt, ac ſi in totum eſſet ſcriptum. *cap.*26. *numer.*231.

Teſtator, ſi conſtet in ſcriptis voluiſſe teſtari, & coram Notario, & teſtibus aperuit ſuam voluntatem, ſi ſcriptura de ea non fuit facta, quando valeat. *cap.* 8. *numer.*343. 344. 345. *&* 346.

Teſtator, quando totam ſuam voluntatem coram teſtibus aptè expreſſit, & id fuerit probatum; tunc valet, & dicitur perfectum teſtamentum, etiamſi per Notarium vocatum non fuerit publicatum. *cap.*8. *num.*346.

Teſtator, quando adhibuit Notarium cenſetur ex more voluiſſe, vt publicaretur teſtamentum. *cap.*7. *nu.*284.

Teſtator, ſi coram competenti numero teſtium aptis verbis, declarauit ſuam voluntatem, ſi poſtea iubeat vocari Notarium, quid ex hoc inferatur. *cap.* 8. *nu* 337.

Teſtator, quando habuit teſtamentum pro perfecto, tunc vocatio Notarij non infert ad illius imperfectionem. *cap.*8. *numer.*338. Nam cenſetur vocatus ad maiorem cautelam, & non ad illud ſubſtantiandum. *ibidem nu.*339.

Teſtator, quando declarauet ſuam voluntatem, & voluit. quod ea expediretur per Notarium, quo animo cenſeatur facta dicta declaratio. *cap.*7. *numer.*237.

Teſtator, quando voluit, vt adhiberetur Notarius dicitur ſuſpenſa voluntas eius in futurum Notarij rogitum. *cap.* 8. *nu.*311.

Teſtator in dubio cenſetur velle adhibere Notarium

rium

rium, non ad ſubſtantiam teſtamenti, ſed ad effectum probationis *cap.19.num.212.*

Teſtator, quando poſt ſcriptam, vel declaratam eius piam voluntatem, iuſſit vocari Notariũ, & id nõ perfecit, tunc intrat conſ. Oldrad. 119 cum tunc ſit imperfectio voluntatis, & non ſolemnitatis. *cap.7. numer.268.& 270.*

Teſtatores inter legẽdum teſtamentum per Notarium ſæpè, pleraque mutant, *cap.7. n.232. & 272.*

Teſtator, ſi teſtamentum dictauit Notario, qui illud non ſcripſit, poteſt tamen teſtibus probari, licet ſcriptura non probetur. *cap.8. numer.351.* Quia teſtamentum fuit in facto, quo ad officium teſtandi, licet eſſet in fieri, quoad officium Notarij. *ibidem.nu.352.*

Teſtator, quando voluit vni tantum relinquere libertatem, & non declarauit cui, cuinam voluerit, tunc nullus efficitur liber, nè fortè is quem voluit liberum eſſe, ſeruus remaneat *cap 78.num.376. & 377.*

Teſtatorum preces, ſunt tamquam preces Principum. *cap.47.nu.334.*

Teſtator ſi prohibeat alienationem bonorum fideicommiſſariorum, cum etiam de iure adſit talis prohibitio, ea quid operabit. *cap.4. num.*

Teſtatoris vſus, & conſuetudo eſt tanta potentia & præualet etiam proprietati verborum. *cap.5. num 94.*

Teſtator, ſi de aliquo fuiſſet interrogatus, certum quid veriſimiliter reſpondiſſet id ſeruãdum venit. *cap.89.num 243.*

in Teſtatoribus prudens conſilium iura animaduertunt. *cap.72.numer.6.*

Teſtator ſi aliquid noluiſſet, id certè non expreſſiſſet. *cap 89. num.210,*

Teſtator non ſufficit, quod aliquid velit, niſi diſponat. *cap.46.num.317.*

Teſtator, quod non dixit, cum id erat in eius poteſtate non præſumitur voluiſſe, *cap.75.numer.192.*

Teſtator, ſi quia reſpondiſſet veriſimiliter, ſi fuiſſet interrogatus id pro lege debet haberi. *cap.75.nu.194.*

Teſtator clara, & intelligili voce debet nominare hæredem. *cap. 37.num.1.*

Teſtatorem hæredis nomen nominantem, teſtes debent intelligere, per verba dilucida, clara, & indubitata. *cap. 37. num.2.*

Teſtator dum iuſſit vnum ex pluribus ſeruis manumitti, nec apparet de quo ſenſerit, tunc libertas impeditur, & quare ſecundum Bart. & hoc non obſtante, quod legatum libertatis ſit pium. *cap.78. numer.371, & 372.*

Teſtator, ſi relinquat vni ex pluribus ſeruis libertatem, & non apparet de quo ſenſit, an hic adſit duplex incertitudo. *cap.78.n.372.*

Teſtatorum voluntates prout iacent ſunt ſeruandæ. *cap.71.nu.218.*

Teſtator quod iuſſit non ſufficit facere, niſi fiat, vt iubet. *cap.71.num.218.*

Teſtator, quod voluit attendendum eſt, & non quod melius eſt. *cap.71 num.219.*

Teſtator, quãdo incœpit teſtari, ſed facto non valuit illud perficere, perinde eſt, ac ſi non incœpiſſet illud. *cap.9.num.430. & 441.*

Teſtator de illis quæ ab eius voluntate liberè pendent poteſt facere quidquid vult. *cap.10. num.562.*

Teſtator dum rogat teſtes, vt interſint ſuo teſtamento, ex hoc colligitur eius animi deliberatio. *cap.2.num.84.*

Teſtatoris voluntas, quando ſemper dicatur imperfecta. *cap.9.num 435.*

Teſtator, quando conſtat, quod in ſcriptis voluit teſtari, quo caſu dicitur perfectum tale teſtamentum. *cap.7.num.257.*

Teſtator, ſi teſtamentum dictauerit Notario, qui illud non ſcripſit, poteſt tamen probari teſtibus. *cap.39.num.215.*

Teſtator ſi fecerit hæredis inſtitutionem, ſi dum velit pronunciare ſubſtitutionem decedat, nihil dicitur feciſſe. *cap.9.num.456 & 457.*

Teſtator fiduciam, quàm habuit in executore teſtamento id non debet ei in damnum verti. *cap.75.num.207 & 209.*

Teſtator, quado petit teſtamentum iam factum publicari de nouo dicitur teſtari. *cap.2.numer.139.*

Teſtamentum non dicitur probatum, ex non probatione, cum ex hoc nõ deducatur adeſſe. *cap.38. num.112.*

Teſtator videtur ipſe declaraſſe ſuam voluntatẽ ab initio, dum de eius ordine ad lucem deducitur. *cap.83. numer.175.*

Teſtator in extremis laborans ſi intellectum amiſerit, nec legata, nec fideicommiſſa poteſt relinque. *cap.47.numer.371.*

Teſtator, quando præſumatur non poſſe articulatè loqui. *cap.48.num.379.*

Teſtator, licet probetur, quod fuerit parui iudicij, & vt dicitur, ſciocarello, & ſic quod erat ſimplex. *cap.19.num.668.* Non tamen ex hoc infertur, quod non erat habilis ad teſtandum *ibidem num.669.*

in Teſtatore non requiritur perfectus ſenſus, & omnimoda mentis ſanitas, quia aliàs nemo poſſet teſtari. *in prælud.num.57.*

Teſtator in extremis exiſtens, mortis cogitatione turbatus, ad omnia animaduertere non poteſt. *cap.42. nu 50.*

Teſtator præſumitur ſanæ mentis etiam eſſet moribundus, & quaſi agonia poſitus. *cap.13 numer.92.*

Teſtatorem dicitur non fuiſſe ſanæ mentis, ſi interrogetur ſuper re grauiſſima, & reſpondeat. inſulſe de alia re. *cap.17 num.507.* Et hoc ſufficit, vt diſpoſitio non valeat, quamuis ad piã cauſam. *ibidem num 509.*

Teſtatorem, ſi quis dicat tempore teſtamenti fuiſſe furioſum, id concludenter tenetur probare. *cap.13.nu.93.*

Teſtator ſi pium ordinauerit teſtamentum, & poſtea

Digitized by Google

poſtea dixit, quod ſibi placebat, & addit quod volebat adhibere Notarium, & id differre vſque ad veſperas, dato, quod ante dictum tempus moriatur, tale teſtamentum non ſubſtinetur. *cap. 7. numer. 243. & 244.*

Teſtator, ſi propalauerit ſuam voluntatem, & volebat eam ſtipulari per Notariũ, & inde diſtulit in aliud tempus, quale ſignum id ſit. *cap. 7. num. 245.*

Teſtator, ſi conſtet habuiſſe animum deliberatũ teſtandi, tunc per verba volo relinquere, dicitur diſpoſuiſſe. *cap. 6. num. 152.*

Teſtator, ſi non defeciſſet incompleto teſtamẽto aliud diſpoſuiſſet, vel iam diſpoſitis conditiones adieciſſet, *cap. 9. num. 431.*

Teſtator, ſi poſtquam compleuit teſtamentum, dicat, *non farò altro ſino à dimani*, quid ex dictis verbis inferatur *cap. 8. nu. 397.* Et quid ſi poſt dictum tempus nihil diſpoſuerit. *ibidem 198. & 199.*

Teſtator, ſi facta publicatione teſtamenti, dicat, *reuirtimini* eras, quia volo addere, vel diminuere, ex hoc non dicitur imperfectum teſtamentum *cap 8 numer. 403.*

Teſtator, ſi poſt ſcriptam teſtamenti ſubſtantiã, dicat Notario, *tenete così, non fate altro tornate dimani* a, n ex his verbis inferatur neceſſariò imperfectio teſtamenti, & negatiuè reſponderur, & quid inferatur. *cap. 8. num. 402.*

Teſtator, ſi habuerit teſtamentum pro perfecto, & dixit Notario, vt cras rediret, quia volebat aliud addere, & detrahere. Ex hoc neceſſariò non infertur, quod habuerit teſtamentum pro perfecto. *cap. 8 num 409.*

in Teſtatoris voluntate adimplenda non habet locum regula illa, qui plus facit, idem facere videtur. *cap. 71. numer 221.*

Teſtatoris voluntas an poſſit probari per teſtes. *cap. 8. num. 354.* Diſpoſita iam in teſtamento imperfecto, quia teſtator non valuit illud complere, dicuntur in ſpecie perfecta attento iure naturali. *cap. 9 nu 489.*

Teſtator, ſi committat omnia ſua bona diſpoſitioni alicuius, quid ex hoc videtur voluiſſe inferre. *cap 50 num. 22.*

Teſtator, ſi committat bona ſua diſpoſitioni alicuius cenſetur inſtitutus hæres ad diſtribuẽda omnia eius bona in pias cauſas. *cap. 50. numer. 23.*

Teſtator, ſi dicat amico. Amice hic remanent omnia bona mea, de illis fac, quod ego facerem, quid ex hoc veniat inferendum. *cap. 50. numer. 24 & 25.*

Teſtator, dum aliqua bona reliquit alicui, & grauet hæredem certum, quid expendere in operibus pijs, necnon vlterius de reliquis bonis, quæ ſuperſunt, faciat quod ei viſum fuerit, & ipſe teſtator faceret, an teneatur ea diſtribuere in pias cauſas *cap. 50. nu. 25 & 27.*

Teſtator ſi iuſſerit, vt executor certum quid diſtribuat inter Hoſpitalia, ſufficit, vt inter illa relictum diſtribuat. *cap. 72. num 67.* Et non habet neceſſe inquirere, an ſint erecta auctoritate Ordinarij, necne. *ibidem. nu 68.*

Teſtator, ſi mandet, vt eius bona diſtribuantur pro maritandis puellis, non ſunt aſſignanda ingredientibus Monaſterium. *cap. 71. nu. 214.*

Teſtator ſi dixerit ſimpliciter, quod bona diſtribuantur, nihil addito, quid hoc caſu ſit faciẽdum. *cap 67. numer. 42.*

Teſtator, ſi hæredem inſtituat Eccleſiam non addito nomine, de qua Eccleſia cenſeatur intellexiſſe. *cap. 67. nu. 43.* Et ſecundum veriorem cenſetur inſtituta Eccleſia ipſius domicilij. *ibid. num. 44.*

Teſtator, ſi aliquid reliquerit faciendum in foro, nec apparuerit de quo foro, quid ſit dicẽdum. *cap. 67. numer. 45.*

Teſtator licet ſimpliciter dixerit, lego pro anima, & non expreſſerit quid, vel quantum, valet tale legatum. *cap. 78. num. 357.*

in Teſtatoris voluntate declaranda, verba eius ſunt perſcrutanda, quia per ea multa poſſunt apparere. *cap 71. numer. 206.*

Teſtator, quando commiſit executori teſtamentario diſtributionem bonorum in pauperes plenè, & liberè, & tunc ſine difficultate cui vult poteſt gratificari, quia teſtator duo cõmiſit, ſcilicet expreſsè diſtributionem, & tacitè, cui voluerit executor. *c. 71. n. 207 & 208.*

Teſtatoris honeſtum præceptum ſpernens dicitur ſibi teſtatoris odium prouocare. *cap. 88. num. 171.*

Teſtator ſi aliquid reliquerit ad pias cauſas, & dum adhuc teſtamentum erat in fieri deceſſit, illud non debetur. *cap. 9. numer 476.*

Teſtamentum nullum, quia non fuit completũ, ſi in eo adſint diſpoſita ad pias cauſas, valet quoad eas. *cap. 9. num. 491. & 493.* Et iſta eſt opinio magis iuſta, & æqua *ibid. 492.*

Teſtator an ſentiat aliquod detrimentum ex eo quod Eleemoſynæ, quas mandauit dari, retardantur. *cap. 62. num. 125.*

Teſtator ſi iubeat ſingulis annis celebrari tot miſſas, & non dicat vbi, in qua Eccleſia cenſeatur velle illas celebrari. *cap. 68. numer. 93.*

Teſtatoris piam mentem, quia quis neglexit adimplere à diuina iuſtitia, quomodo fuerit punitus, & teſtis oculatus fuit Petr. Rebuff. *cap. 89. num. 246. 247. vſque ad 250.*

Teſtamenta, vel legata pia, cum ad eorum fauorem de Iure Canonico fuerit introductum, vt probarentur duobus teſtibus. *cap. 11. numer. 646.* Si etiam illorum reuocatio eiſdem teſtibus poſſet probari, id in piæ cauſæ præiudicium redundaret. *ibid. num. 647.*

Teſtator non præſumitur voluiſſe, vt legata pia ab eo relicta diminuerentur ex defectu patrimonij, *cap. 66 num. 196.*

Teſtamentum, quod ſit indiuiduum iſta eſt ſolemnitas iuris ciuilis, & ſic non attenditur in cauſis pijs. *cap. 10. nu. 610.*

Teſtator ſi iuſſerit executori, vt diſtribuat ſua bona in pauperes, ſi det nullatenus in pauperes

peres quid hoc caſu ſit faciendum. *cap 71 numer.* 228. 229. & 230. Et quando talis executor teneatur de ſuo, ſi bona data in non pauperes, fuerunt per eos conſumpta. *ibidem numer.* 231.

Teſtator executori teſtamentario, quando conceſſit facultatem eligendi pauperes, tunc non tenetur eligere pauperes domicilij teſtatoris. *cap.* 71. *num.* 203. cum in ſua poteſtate ſit talis electio. *ibidem num.* 204.

Teſtator, quando non declarauit ſuam voluntatem, tunc ſi ea reperiatur declarata à Iure, ea declaratio eſt amplectenda. *cap.* 71. *nu* 205.

Teſtator, ſi dicat, velle inſtituere Hoſpitale, dũ conſtat, de tali voluntate velle conficere inſtrumentum publicum, ſi ante moriatur, nihil fit. *cap.* 7. *nu* 248 & 249.

Teſtator, quando vocat Notarium, vt ſuam voluntatem ſcribat, quid ex hoc inferatur. *cap.* 7. *num.* 252.

Teſtator ſi iuſſerit, vt nemo prorſus mortalium, poſſit quærere rationem ab eius executore teſtamentario, circa executionem legatorum piorum, tunc nõ valet ſe intromittere. *cap.* 83. *numer.* 181. & 183.

Teſtator tempore teſtamenti circumdatus à religioſis, & ad eorum fauorem teſtando, quid ſit præſumendum. *cap* 60. *numer.* 365.

Teſtator præſumitur omni firmiori modo voluiſſe ſubſtineri legata pia. *cap.* 61. *nu.* 27.

Teſtator, dum diſpoſuit, vt aliquid piè fieret, neceſſariò dicendum eſt, velle, vt ad actum ipſũ executionis is deduceret. *cap.* 89. *numer.* 214.

Teſtator, quando prohibuit ne in executione legatorum piorum ſe intromittat Epiſcopus, vel Fabrica, quo caſu nihilominus poſſit ſe ingerere. *cap* 89. *nu* 204. & 205.

Teſtator, an præſumatur, vel voluiſſe, vt eius pia voluntas exequatur, vel potius ineptè negligatur *cap.* 80 *numer.* 106. & 208.

Teſtator relinquendo legata pro incertis pro exoneratione conſcientiæ, potius cogitauit de anima quàm de alijs. *cap.* 54. *numer.* 274.

Teſtator, ſi aliquid ordinauerit ad piam cauſam, id non poteſt mutari in magis piam, & proficuam cauſam. *cap.* 5. *num*, 66. & 68.

Teſtator non præſumitur velle defraudare animam ſuam de ſuffragiis relictis. *cap.* 61. *nu* 26

Teſtator, ſi diſponat, vt bona ſua diſtribuantur inter pauperes, cenſetur executor nomine eorum conſtitutus hæres. *cap.* 50. *numer.* 19.

Teſtator proſpectando negligentiam primorum executorum in exequenda eius pia voluntate, ſi prouideat de aliis, tunc ſi Epiſcopus, vel Fabrica illis ſpretis, ſe intromitteret, id poſſet operare auerſionem teſtatoris à tali opere pio. *cap* 86. *numer.* 58.

Teſtator prohibens ne Epiſcopus, vel Fabrica S. Petri poſſit ſe intromittere in executione eius legatorum piorum, qualis ſit cauſa finalis huius prohibitionis. *cap.* 89. *nu.* 228.

Teſtator, ſi aliquid in genere reliquit Eccleſiæ, vel pauperibus diſtribuendi ad electionem alicuius, an id ſit certum. *cap.* 81. *num* 67.

Teſtator, ſi leget ad pias cauſas, & non exprimat quid, vel quantum, & tunc eius hæres, qualiter ſe gerere debeat. *cap.* 78. *num.* 354.

Teſtator, ſi imperfectè diſpoſuit ad pias cauſas, quia morte præuentus fuit, non valet talis diſpoſitio. *cap* 9. *num.* 594. Quia talis imperfectio eſt reſpectu voluntatis, & non ſolemnitatis. *ibid nu*, 505.

Teſtator, quando aliquid reliquit fauore piæ cauſæ, tunc fauore animæ cenſetur reliquiſſe, & hæc cenſetur cauſa finalis *cap.* 78. *num*, 386.

Teſtatoris intentio, pia, aliquid incertè relinquentis pauperibus in genere, ſatis fit, cuicũque pauperi, detur. *cap.* 78. *numer.* 387. quod non ſic eſt in legato libertatis incertæ perſonæ relicto. *ibid*, *nu* 388.

Teſtator ſi reuocet inſtitutionem factam de pia cauſa, & non faciat alium heredem, hæc reuocatio valet de iure Diuino. *cap.* 11. *num* 645.

Teſtator, ſi fraudulenter, & doloſè inducatur ad relinquendũ locis piis id non tenet. *cap.* 60. *num.* 362. 363. & 394.

Teſtator, ſi iubeat hæredi, vt reſtituat male ablata, dato quod non reſtituat, id non eſt imputandum defuncto, quia ſufficienter prouidit. *cap.* 62. *num* 92. & 93.

Teſtator, quando aliquid reliquit alicui, Eccleſiæ, id non cenſetur relictum ipſi Rectori, ſed ſed in vtilitatem ipſius Eccleſiæ. *cap.* 70. *numer.* 156. & 157.

Teſtator, ſi piè teſtari intendat, ſed id non diſponat, nihil agit *cap.* 7. *num.* 224.

Teſtantium pias voluntates, quando quis multò magis cauere debet, ne lædat. *cap.* 88. *numer.* 167.

Teſtatoris mens, quando non concurrit, non attenditur fauor piæ cauſæ. *cap.* 5. *nu.* 96.

Teſtator, ſi nihil relinquat conſanguineis pauperibus, & extraneos diuites hæredes inſtituat, illi tuta conſcientia, non poſſunt retinere talem hæreditatem. *cap* 73. *num.* 88.

Teſtator, dum ordinauit vt pro ſubleuatione animæ ſuæ, ſacrificia Miſſæ offerantur, ſi ipſe forte, reperiatur in purgatorio, dum ea differuntur, quid id operetur. *cap.* 90 *numer.* 280. & 282.

Teſtator poteſt euitare Epiſcopi, vel Fabricæ iuriſdictionem à ſuo teſtamẽto in caſu negligentiæ executorum, & quomodo. *cap.* 85. *numer.* 36.

Teſtatoris piam mentem, quoties adeſt aliquis, qui poſſit, vel velit exequi, numquam poteſt ſe intromittere Ordinarius, *cap.* 85. *num.* 37.

Teſtator, ſi iubeat, vt in relicto pio, non ſe intromittat Epiſcopus, nihilominus in caſu negligentiæ executorum poteſt ſe intromittere cum caſus iſtæ negligẽtiæ fuerit omiſſus à teſtatore. *cap.* 88. *num.* 178. & 179.

Teſtator non poteſt prohibere, ne Epiſcopus ſe intromittat in diſpoſitis per eum piè, quia

ſtante

ſtante negligẽtia hæredum, licitè ſe intermittit. *cap* 90. *numer.* 308. 309. & 311.

Teſtator ſicut ſi viueret, non poſſet ſe eximere à poteſtate Epiſcopi, ita non poteſt poſt mortem eximere à tali poteſtate hæredem. *cap* 90. *numer.* 312.

Teſtator eò ipſo, quod diſponit ad pias cauſas obligatur ad leges, quæ de eis loquuntur. *cap.* 90. *num* 313.

Teſtator, dum excludit Epiſcopum, vel Fabricã S. Petri, ne ſe intromittat in executionem legati pij, eius cauſa finalis eſt ſuppoſitũ, quod eius pia voluntas fuiſſet adimpleta per hæredem *cap* 89. *numer.* 241.

poſt Teſtatoris mortem ſtante incertitudine legatorum piorum, dicitur acquiſitum ius Fabricæ Sancti Petri de Vrbe, ſtantibus eius priuilegijs. *cap* 83. *num.* 159. Itaque nullatenus poſſunt executores teſtamentarij talem incertitudinem declarare, licet ſuper hoc habeant auctoritatem à teſtatore. *ibid num.* 160.

Teſtator, ſi quid aſſignauerit Monaſterio, incerto loco de eius pecunia ædificando, dicitur incertus talis locus, cum non ſit in rerum natura *cap* 84. *nu* 224.

Teſtator ſi aliquid diſpoſuit ad pias cauſas, dum poſtea fato, non valuit complere teſtamentũ, quoad iam diſpoſita, dicitur completum, attento iure naturali. *cap.* 9. *nu.* 486. Et prædicta opinio procedit, etiamſi teſtator ante perfectionem dicti teſtamenti, diſpoſita potuerit mutare *ibidem. nu.* 487.

Teſtator, ſi ordinauerit ſuam voluntatem, & iuſſit, vt vocaretur Notarius, & teſtes & antequam conuocarentur deceſſit, quid inde, ſi eſſemus in caſu piæ diſpoſitionis. *cap.* 26. *numer* 216 & 229.

Teſtator, ſi ſimpliciter iuſſerit executori teſtamentario, vt diſtribuat bona aliqua inter egenos, tunc debet procedere prout de iure. *cap* 72. *num.* 1.

Teſtator ſi dixerit amico ſuo, animam meam dimittam in manibus tuis, nec aliud addiderit, quid ſit faciendum, *cap.* 79. *numer.* 449. & 450.

Teſtator, ſi iubeat, bona inter aliquos diuidi, an ex hoc argui poſſit virtualiter, vt eoſdem hæredes inſtituerit. *cap.* 45 *nu.* 122.

Teſtari quamuis poſſit ſemimortuus, id tamen intelligitur, quatenus articulatè loqui poſſit. *cap.* 48. *num.* 412.

à Teſtatore dicitur declaratum, quid ab initio, dum ipſe in teſtamẽto incerti declarationem alicui reſeruauit. *cap.* 81. *num.* 70.

Teſtator præſumitur eleemoſynam reliquiſſe omni meliori modo. *cap.* 72. *num.* 47. 48. & 49.

Teſtator præſumitur habuiſſe affectionem ad Eccleſiam parochialem, in qua diuina audiebat. *cap.* 68. *nu.* 66

Teſtator ſi aliquid reliquit Parochiæ, & poſt cõditum teſtamentum mutauit parochiam, an debeatur illi parochię, vbi mortuus eſt. *cap.* 69 *numer.* 510.

Teſtator, ſi certam ſummam in funere erogari mandet, poterit tamen hæres plus expendere, & quare. *in prælud num.* 525.

Teſtator, ſi mandet ſe ſepelliri cum duobus tãtum cereis, & totidem presbyteris, quando id ſit obſeruandum. *in prælud. num.* 527.

Teſtatoris mens, niſi concurrat in piis diſpoſitionibus, nullatenus admittitur interpretatio *cap* 5. *nu.* 55.

Teſtator, dum ſtatuit, vt bona diſtribuantur inter pauperes, præſumitur in dubio conſulere caſui magis neceſſario, voluiſſe. *cap.* 72. *numer.* 39.

Teſtator dum teſtamentum ſuum imperfectum relinquit, idem eſt, ac ſi ab inteſtato deceſſiſſet *cap* 9 *num.* 440.

Teſtator, ſi legata minuat in codicillis, talis diminutio nõ extenditur ad legata pia. *cap.* 66. *numer.* 208.

Teſtator, ſi iuſſerit eius bona diſtribui inter pauperes, tunc ſi eius conſanguinei ſint pauperes iſti ſunt præferendi aliis. *cap.* 72. *nu.* 70.

Teſtator, ſi commiſſerit executori, vt eius bona diuidat inter pauperes, & eiuſdem teſtatoris ſi ios ſpurios egent, poteſt eis aliquid aſſignare. *cap* 74 *num.* 166.

Teſtator non poteſt pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus, nec fauore piæ cauſæ decedere. *cap.* 10 *numer.* 585 & 606 Quæ opinio, ſecundum Bald. adeo vera eſt, vt contrarium aſſerere, eſſet ridiculum. *ibidem. nu.* 586.

Teſtator dum incœpit teſtari, ſi teſtamento nondum perfecto, deceſſerit, dicitur mori ab inteſtato *cap.* 6. *nu.* 103.

Teſtator, ſi poſt inſtitutum hæredem deceſſerit, an præſumatur aliud voluiſſe addere teſtamẽto. *cap* 8. *num.* 392 393. & 394.

Teſtator non poteſt decedere pro parte teſtatus, & pro parte non, licet hæres inſtitutus ſit prohibitus certum quid petere. *cap.* 10. *numer* 530 & 533.

Teſtator pro parte teſtatus, & pro parte non decedere poteſt, ex incapacitate hæredis inſtituti. *cap* 10. *num.* 595. Quia in ea parte, in qua eſt capax, ipſe ſuccedit, in reliquis vero venientes ab inteſtato. *ibidem. num* 596.

Teſtator, quando apparet, quod non habuit teſtandi animum, & tunc ſi aliquid expreſſerit, id potius demonſtrabit velleitatem, quàm voluntatem. *cap* 8 *numer.* 422

Teſtator tacitam illam voluntatem, non decedendi pro parte teſtatus, & pro parte non, licet poſſit mutare per expreſſam contrariam. *cap* 10. *numer.* 560 Non tamen poterit derogare diſpoſitioni legis, quæ ſic interpretata fuit mentem teſtatoris. *ibid num.* 461. & 462.

Teſtator ſi inter diſponendum moriatur, nihil valent diſpoſita per eum, quãuis fecerit inſtitutionem, & ſubſtitutionem. *cap.* 9. *num.* 453.

Teſtator quando dicatur potius ſe præparaſſe ad teſtandum, quàm actu teſtamentum condidiſſe. *cap.* 7. *nu.* 227.

Teſtator

Teſtator, quando videatur complementum ſuæ voluntaris, ſuſpendiſſe, vſque ad ſtipulationem Notarij. *cap.7.num.*228.

Teſtator piè diſponens, ſi vt intendebat, non valuit, vt Notarius teſtamentum ſtipularetur, iſta quæ impercſtio ſit. *cap.7. numer.*229.

Teſtari, vt quis poſſit, vel aliter diſponere de rebus ſuis, iura non requirunt perfectiſſimum intellectum, & quantum ſufficiat. *cap.*19.*num.* 648. 668 *&* 690.

Teſtator facientes teſtamentum nuncupatiuum probat, quamuis factum ſine ſcriptura, ſi teſtibus doceri poſſit. quod procedit etiamſi adeſſet Notarius, licet ipſe voluerit conficere inſtrumentum, vel ipſe confecto, recuſauerit illud publicare. *cap* 39. *num.*104. *&* 205.

Teſtari poteſt loqui valens, & non mutus. *cap.* 47 *num.*375.

Teſtator dum non compleuit teſtamentum, illud non tenet, nec quo ad diſpoſita ad pias cauſas *cap.9.num.*474.

Teſtator, ſi totam ſuam diſpoſitionem diſpoſitiuè coram ſeptem teſtibus declarauit, quid ſit dicendum ſi Notarius nihil ſcripſerit. *cap.*39 *num.*213.

Teſtator ſi antequam teſtamētum perfecerit, moriatur, nihil ex eo debetur, & nec legata pia. *cap.6 num.*528.

Teſtator, quod pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus decedere valeat, id repugnat iuri naturali. *cap.*10.*nu* 588. *&* 695.

Teſtatoris manum ad pias cauſas teſtantis, ſi nemo repetiatur, qui eam recognoſcat, quid tunc ſit faciendum. *cap.29.num.*474. *&* 475.

TESTATVS.

Teſtatus pro parte, & pro parte inteſtatus fauore piæ cauſæ, quis decedere valet. *cap.*56 *numer* 61. Id tamen procedit, quando teſtator non diſpoſuit de alijs bonis, ſecùs verò quando diſpoſuit. *ibidem numer.*62.

Teſtantis iudicium debet eſſe certum. *cap.*67. *num.*4.

in Teſtantibus nihil magis requiritur, quàm mentis integritas. *cap.67.num.*4.

Teſtatus pro parte, & pro parte non, vt quis nō decedat, id eſt inductum à iure ciuili. *cap.*10. *num* 609

Teſtatus pro parte, & pro parte inteſtatus, quis fauore piæ cauſæ poteſt decedere. *cap.*52.*numer.*42.

Teſtatus, vt quis per omnia decedat, id non eſt neceſsè ſecundum naturalem æquitatem. *cap.* 10. *numer.*592. *&* 608.

Teſtatus per omnia, ſi naturaliter quis non poſſet decedere, nulla lege, aut ſtatuto poſſet diſpenſari; & tamen id per legem, aut ſtatutum contrarium diſponitur *cap.*10.*num.*593

Teſtatus pro parte, & pro parte inteſtatus decedere miles poteſt, ſed non paganus. *cap.*10. *num.*549.

Teſtatus pro parte, & pro parte non in Hiſpania Iure Regio, quis poteſt decedere. *cap.*10.*numer.*593. *in fine.*

Teſtati cauſa eſt fortior, & fauorabilior, quam cauſa inteſtati, & ideo eam vincit. *cap.*10 *numer.*532.

TESTES.

in Teſtium conflictu coadiuuantium, vel reprobantium inſtrumentum, Iudex debet attendere, quæ ſunt veriſimiliora, & quæ alia. *cap.42.num.*363.

Teſtes deponentes, ſuper nota manu ſcribentis, an probent ſemiplenè, vel paulò minus. *cap.* 28.*numer.*410. *&* 411.

Teſtes deponentes ſuper recognitione ſcripturarum qualiter ſufficiat, vt deponant. *cap.*28. *num.*419. *&* 420.

Teſtes deponentes ſuper recognitione ſcripturarum æquiparantur peritis in arte. *cap.*28 *numer.*421. *&* 422.

Teſtes recognoſcentes ſcripturas non tenentur deponere de veritate, ſed de credulitate. *cap.* 28. *num.*423.

Teſtis deponens ſuper negatiua non probat ſi ſimpliciter dicat, nō audiui, non intellexi &c. *cap* 40. *numer* 237.

Teſtes, vt probent contra ipſum inſtrumentum teſtamenti qualiter debeant deponere. *cap.*40 *num.*238.

Teſtes inſtrumentarij teſtamenti, dicendo non audiuiſſe nomen hæredis, tunc probant, ſi addant, non audiuiſſe, quia non fuit nominatus qui ſi fuiſſet nominatus, ipſe intellexiſſet. *cap.* 40. *num.*240. 241. *&* 242.

Teſtis aliud eſt, ſi deponat ſuper negatiua actus & aliud ſi deponat ſuper negatiua ſenſus. *cap.* 40. *num.*230.

Teſtis dum dicit. ſe non recordari de contentis in inſtrumento, remanet inconcuſſa fides inſtrumentis, & quare. *cap.40.nu.*231 *&* 232.

Teſtis, ſi aſſerat, non recordor, vel non audiui, nihil probat, quia neſciens aliquid non firmat *cap.40.num.*233. E ideo ſi teſtis inſtrumentarius teſtamenti dicat non audiuiſſe, vel non recordari, non reprobat inſtrumentum. *ibid. num.*234.235. *&* 239. quod procedit, etiamſi dicat, ſe fuiſſe propinquum teſtatori &c. *ibidem numer.*236.

Teſtes, vt probent negatiuam debent remouere actum à ſenſu, non autem ſenſum ab actu. *cap* 40.*num.*242.

Teſtes rogati ſolum idonei exiſtimantur ſecundum Ius Ciuile. *cap.34. num.*102.

Teſtibus rogatis magis creditur, nam eorum fides cēſetur à parte approbata. *cap.34.n.*102

Teſtium rogitus omnino eſt neceſſariùs ad validitatem teſtamenti. *cap.34.num* 103.

Teſtes ſi teſtamento ſe ſubſcribant, cenſentur rogati. declara. *cap.34. numer.*104.

Teſtes idoneos dum lex requirit, tunc ea qualitas in teſtibus eſt iuſtificanda. *cap.35. nu.*196.

de Teſtibus idoneis lex quando loquitur, intelligit de identitate ordinaria, *cap.35. nu.*180.

Teſtes in ſuperlatiuo gradu idoneos, quando lex videatur requirere. *cap.35.num.*179.184. *&* 185.

Teſtes idoneos, quando lex requirit, non tamen intelligit eos velle eſſe tales in ſuperlatino gradu. *cap.35.nu.*180. *&* 182.

Teſtes, quod præſumantur omni exceptione maiores, ita eſt opinio nonnullorum Doctorum, reprobata. *cap. 35.num* 102.

Teſtis idoneus, quilibet præſumitur, dum contrarium non docetur, id enim à natura procedit. *cap.35. num.*190.

Teſtes omni exceptione maiores requiruntur ad probandum errorem contra propriam cõfeſſionem. *cap.22.num.*8.

Teſtium idoneitatem non tenetur probare, ille qui ſe fundat in teſtamento condito iuxta, cap. cum eſſes. de teſtam. *cap 35.numer.*392.

Teſtes omni exceptione maiores ſi lex requirat tunc ea qualitas eſt probanda, alias pars ſuccumbet. *cap 35.num.*197. *&* 198.

Teſtes magis idoneos lex requirit ad inſtrumẽti reprobationem. *cap.35.numer.*183.

Teſtium idoneorum appellatione, ſi venerint illi, qui ſunt omni exceptione maiores, quale abſurdum ſequeretur. *cap.35. numer.*185.

inter Teſtes idoneos, & omni exceptione maiores, quæ ſit differentia. *cap.35. n.*186.

Teſtes idoneum, quando Iura tantum requirunt, quis magno gaudet commodo, & quare *cap 35. n.*187 *&* 188.

Teſtis inuitus non præſumitur habere animum applicatum ad audiendum *cap.37.nu.*28.

Teſtium præſentia, quando non ſufficiat ſine intelligentia. *cap.37. numer* 26.

Teſtes, vt validè deponant, debent inquiri, & non debent ſe ingerere ex ſe. *cap.20. n.*39.

Teſts, qui ex ſe volunt ſe ingerere ad examinandum, non carent ſuſpicione. *cap.20.num.*

Teſtis deponens de credulitate, tunc probat, quando talis credulitas eſt cauſata à ſenſu, inferente ſic credi poſſe. *cap.28.num.*425.

Teſtis, ſi dicat, ſe ſcire, quia fuit præſens, optimè probat, licet non dicat, quod audiuerit, intellexerit &c. *cap.37. numer.*5.

Teſtis deponens per verbum, forſitan, nihil concludit, quia videtur dubitatiuè deponere, *cap.26 num.*281.

Teſtis deponens per verbum, credo, vel videtur non probat. *cap.28. nu.*425.

Teſtes inſtrumentarij ſi incertè loquantur, ſumenda eſt interpretatio, & cum ipſo inſtrumento conueniant. *cap.40. numer.*226. Et iſta eſt communis opinio, & multum in hoc poteſt Iudicis arbitrium, & quid cõſiderare debeat. *ibidem num.* 227. *&* 228.

Teſtes inſtrumentarii, dicendo ſe non recordari, vel non audiuiſſe contenta in inſtrumento, quid ex hoc inferatur. *cap.40.numer.*229.

Teſtes non probant aliquam ſcripturam eſſe manu alicuius, ſi ſimpliciter aſſerant eam ſibi eſſe notam. *cap.28.numer.*351.

Teſtes, ſi recognoſcendo ſcripturam, aſſerant ſe illis notam eſſe manum illius, deponunt de proprio iudicio. *cap.28 num.* 360. 417. *&* 418.

Teſtes, vt probent, debent deponere per ſenſum corporis, & non per iudicium intellectus, & *cap.28. num.*361. *&* 414.

Teſtis de breui reconciliatus, tunc multò magis non admittitur contra inimicum, quãdo poſt reconciliationem, ſequuta eſt aliqua cauſa odij *cap.15.numer.*229. Quia tunc non videtur teſtis idoneus, quamuis reconciliatio non eſſet de breui. *ibidem. num.*230.

Teſtes, qui prius erant inimici, & poſtea reconciliati, admittuntur contra olim inimicos, quia attenditur tempus depoſitionis. *cap.15. numer.*222. *&* 223.

Teſtis reconciliatus, tunc admittitur cõtra olim inimicum, ſi longum tempus poſt reconciliationem intercesſerit, *cap.15. nu.*224.

Teſtis quantumuis reconciliatus non admittitur contra inimicum, quando modicum temporis interceſſit poſt reconciliationem, quia adhuc reliquiæ præcedentis odij, ſeu rancoris præſumuntur durare. *cap.15.nu.*225.

Teſtes, & accuſatores minimè eſſe poſſunt, qui ante externum diem erant inimici accuſati. *cap.15.numer.*226.

Teſtis ſi ſe ſubſcribat inſtrumento an poſſit reprobare actum, ſua ſubſcriptione roboratum, dubium eſt. *cap 42.numer.*358. Quod eò magis intrat, dum teſtis ſubſcripſit non lecto tẽnore inſtrumenti, & an ſit probandum, teſtem hoc caſu fuiſſe deceptum. *ibidem. num.*359. *&* 360.

Teſtis ſi dicat ſe fuiſſe præſentem, ſed non intellexiſſe, arguit ſe ipſum, & ſic ei non videtur credendum. *cap.42.numer.*339.

Teſtes non ſunt neceſſarij in actis iudicialibus. *cap.2. num.*155.

Teſtibus duobus legalibus magis eſt credendũ, quàm Parocho. *cap.35.numer.*122.

Teſti vni non creditur etiam Epiſcopo, vel quãtumuis magnæ auctoritatis. *cap.35.num.*123.

Teſtes, ſi aſſerant ſe eſſe pauperes, non ideo dicuntur non eſſe idoneos, ſi ſint probatæ vitæ, & honeſtis nominis. *cap.35.nu.*181.

Teſtis inſtrumentarius, ſi dicat inſtrumento non interfuiſſe, vel rem non fuiſſe ſic geſtam, an ei credatur. *cap.41.num.*341.

in Teſte magis præſumenda eſt obliuio, quam dolus. *cap.16. numer.*421.

Teſtes inſcripti in apocha, ſi ſint viui non eſt deueniendum ad comparationem literarum, & quare. *cap.30.nu.*516.

Teſti vnico, quod ſit magis deferendum, quam pluribus hoc eſſet abſurdum. *cap.40. numer.*245.

Teſtes, vt probent confeſſionem extraiudicialem debent eſſe conteſtes. *cap.23. nu.*83.

Teſtes inter ſe contrarij, & varij nihil probant, quia vnus alteri fidem detrahit. *cap.41. numer.*285.

Teſtes

eſtes inter ſe contrarij, vel falſarij poſſunt puniri, & non probant etiamſi eſſent mille. *cap. 41. numer. 287.*

'eſtes contrarij tunc vnus alteri fidem non detrahit, quando contradicentes ſunt ſupernumetarij, *cap 41. nu. 288.*

'eſtes, vt probent paupertatem quid requiratur *cap. 25. numer. 136.*

'eſtes tunc obſunt, quando ſunt neceſſarii alias ſecus. *cap. 41. num. 281.*

'eſtes ſupernumerarij, quidquid deponant, cõtra actum probatum per teſtes in numero à iure requiſito, non attenditur *cap 41 nu. 283*

Teſtis non citatus, vltrò ſe offerens eſt ſuſpectus & poteſt torqueri. *cap. 20. num. 41.*

Teſtis vltrò ſe offerens, præſumitur habere malum animum contra eum, aduerſus quem ſe offert ad teſtificandum *cap 20. num 42.*

Teſtis, qui interſuit tractatui, & non concluſioni, non probat. *cap. 7 nu. 274.*

Teſtes dicuntur falſi, ſi deponant contra confeſſionem partis. *cap. 22. num. 19.*

Teſtes nihil probat, ſi deponant inſimul, & in confuſo per eundem ſermonem. *cap. 32. numer. 697.*

Teſtes, vt probent, diſiunctum debent examinari. *cap. 32. nu. 607.*

Teſtes, ſi deponant generaliter, & incertè non probant tempus præciſum. *cap. 14. num. 151.*

In teſtibus opus eſt ſcientia. & memoria, & moriens in vltimo ſpiritu perdit, & ſcientiam, & memoriam. *cap. 19 numer 696.*

Teſtes quare non ponantur in priuilegijs, & bullis Papæ. *cap. 2. numer. 120.*

Teſti deponenti in cauſa propria non creditur *cap. 14. numer. 199.*

Teſti non creditur deponenti ſuper facto alieno quando ex eo reportaret aliquod commodũ, vel vituperium. *cap. 14. numer. 200.*

Teſtis infirmitate grauatus, non eſt examinandus. *cap. 19. numer. 698.*

Teſtis deponens de credulitate, quando probet *cap. 18 numer. 325.*

Teſtis ſuperfluus ſi deponat contra actum, ſuper quo deponit, nõ inualidat, eius iam probatam validitatem. *cap. 32. n 693. & 694.*

Teſtes requiruntur in actibus ſimpliciter factis à Notario, quæ non ſunt propriè de actis, ſed ſecus ſi de commiſſione Iudicis id faciat *cap. 2 numer. 160. & 161.*

Teſtium probatorum multitudo præſumitur adeſſe penès Principem. *cap. 2. numer. 105.*

Teſtes, vt probent ſententiam eſſe latam, quid deponere debeant. *cap 98. num. 374.*

Teſtes ſingulares admittuntur, quando agitur ad effectum probandi aliquid ex multiplicatis, & ſucceſſiuis actibus. *cap. 13. numer. 101. & 103.*

Teſtium præſentia, quando non requiratur. *cap. 25. num* [illegible]

Teſtes raro vocantur, quando conficiuntur ſcripturæ priuatæ. *cap. 18. num. 371.*

Teſtes regulariter, niſi ſit interrogatus, non tenetur reddere rationem ſui dicti. *cap 13. numer 123*

Teſtes non debet eſſe verboſus, nec tenetur dicere ea, de quibus non interrogatur. *cap. 13. num. 133.*

Teſtis, quando deponit ſuper his, quæ iudicio intellectus percipiuntur, tunc etiam non interrogatus tenetur reddere rationem ſui dicti. *cap. 13. n. 134. & 135.*

Teſtes deponentes ſuper furore.

Teſtes mille ſi deponerent quem fuiſſe furioſum ante teſtamentum, & duo deponant de ſana mente de tempore teſtamenti, iſti prænalent. *cap. 15. numer. 326.*

Teſtes deponens, quod aliquis proijciebat lapides, vt probet furorem, quid addere debeat *cap. 13 numer. 141.*

Teſtis non probat furorem alicuius, ſi ſimpliciter aſſerat, eum vidiſſe ligatum in carcere, & inſuper quid teneatur addere. *cap. 13. nu. 142*

Teſtis non concludit ſuper furore, ſi dicat, quem noluiſſe obtemperare Medico, quia id potuit fieri ex cauſa. *cap. 13 num. 143.*

Teſtes deponentes de furore ante tempus celebrati actus, an releuent. *cap. 14 numer. 161. & 162.*

Teſtes dum deponunt ſuper furore diligens inquiſitio eis venit facienda, & ſic interrogari debent quid viderint, quæ ſigna, quos actus, quos motus, quas demonſtrationes &c. *cap. 13. numer. 128.*

Teſtes, vt probent furorem, neceſſè eſt, vt attingant tempus præciſum ipſius. *cap. 14. n. 147.*

Teſtes, niſi deponant ſuper tempore furoris, eorum probatio deſeruiet de vento. *cap. 14 numer. 147.*

Teſtes probando furorem, parum releuant deponendo in genere quem eſſe ſtultum. *cap. 14 num. 148.*

Teſtes non probant furorem, ſi deponant quem poſtea die celebrati actus fuiſſe dementem. *cap. 14. num. 146.*

Teſtis deponens ſuper furore debet reddere rationem talem, per quam appareat ipſum nullatenus erraſſe. *cap. 13 nu. 136.*

Teſtes, vt probent furorem ſat non eſt, ſi ſimpliciter aſſerant talem eſſe furioſum, & quid requiratur. *cap. 13. numer. 137.*

Teſtis deponens ſuper furore, niſi reddat ſatis concludentem rationem ſui dicti, præſumitur pro ſana mente. *cap. 13. numer. 138.*

Teſtis non probat furorẽ alicuius, ſi ſimpliciter aſſerat, quod proijciebat lapides per viam. *cap. 13. numer. 139.*

Teſtes deponentes ſuper furore nõ releuant, niſi etiam non interrogati reddant rationem ſui dicti. *cap. 13. num. 131.*

Teſtes, quando dicantur deponere in ſpecie de actibus ſanæ mentis. *cap 15. num. 328. & 329*

Teſtibus deponentibus de ſana mente in ſpecie

& aliis deponentibus de inſania, pariter in ſpecie ſtandum eſt maiori numero, *cap.* 15. *numer.* 330.
Teſtibus paucioribus deponentibus de inſana mente in ſpecie, magis ſtandum eſt, quam ponentibus de ſana, in genere *cap.* 15. *nu.* 331
Teſtibus deponentibus de ſana mente, vel de inſania, quando interet quæſtio quibus magis ſit ſtandum. *cap.* 15. *num* 332. 333 *& ſeq.*
Teſtibus deponentibus de ſana mente magis credendũ eſt, quam deponentibus de inſania. *cap.* 15. *numer.* 317. Illis enim aſſiſtit ius commune quæ opinio negari non poteſt, quin non ſit communior. *ibidem num.* 318.
Teſtibus deponentibus de inſania, quod magis ſit ſtandum, quam deponentibus de ſana mẽte, eſt opinio nonnullorum DD. ſed damnata. *cap.* 15. *num.* 319.
Teſtibus duobus deponentibus de ſana mente magis eſt ſtandum, quàm mille negantibus. *cap.* 321. *numer.* 322. *&* 323.
Teſtibus paucioribus deponentibus de ſana mẽte, tunc eſt ſtandum, quando ſunt melius informari, quam teſtificantes contrarium. *cap.* 15. *nu.* 324. Item ſi illi deponant in ſpecie, & iſti in genere, *ibidem. nu.* 325.
Teſtes dum probant ſurorem de tempore poſt actum conſumatum, non releuãt. *cap.* 14. *n.* 153.

Teſtes quoad Teſtamenta.

Teſtes adhibendi ſecundum text. in cap. cum eſſes. de teſtam. debent carere exceptionibus *cap.* 32. *numer.* 106.
Teſtes idonei dum requiruntur in cap. cum eſſes de teſtam. ſatis eſt vt ea adſit idoneitas, quæ à iure præſumitur. *cap.* 35. *num.* 193. *&* 204.
Teſtes de quibus in cap. cum eſſes de teſtament. ſunt de forma eſſentiali teſtamenti. *cap.* 35. *num.* 176.
Teſtes in teſtamentis pijs non ſunt de eſſentia ipſius teſtamenti, & quare. *cap.* 35. *num.* 177.
Teſtis deponens ſuper cauſa ex qua commodum aut damnum ſpectat illa dicitur cauſa propria. *cap.* 14. *num* 20 *&* 202.
Teſtes non omnes admittuntur ſine delectu in teſtamentis, & quare. *cap.* 37. *num.* 22.
Teſtes, qui non admittantur in teſtamentis. *cap* 37. *num.* 23.
Teſtes rogati ad audiendum voluntatem teſtãtium, diligentius ad omnia aduertunt. *cap.* 21. *num.* 82.
Teſtes non eſt neceſsè vt ab ore teſtatoris audiant nomen hæredis in teſtamento nuncupatiuo & quamobrem. *cap.* 38. *num.* 97.
Teſtes ſi adhibeantur in teſtamento pio, non eſt neceſsè vt ſint rogati, & eſt verior opinio. *cap.* 21. *num.* 71. 73. *&* 74.
Teſtes in diſpoſitione pia nullatenus requiruntur ad eius validitatem, & ſic per alias probationes poteſt doceri. *cap.* 20. *nu.* 52.
Teſtes debent intelligere teſtatorem hæredis nomen nominantem per verba dilucida, clara, & indubitata. *cap.* 37. *num.* 2.
Teſtes an requirantur in contractibus, teſtamentis &c, apud acta factis, quæ alibi poſſunt expediri. *cap.* 2. *num* 157. *&* 158.
Teſtium intelligentia in teſtamentis, non ad ſubſtantialia. ſed tantum ad probatoria teſtamẽti pertinet. *cap.* 37. *num.* 43.
Teſtium numerus, ſicut eſt de ſubſtantia teſtamenti, ita eorum perfecta exauditio. *cap.* 37. *numer.* 35.
Teſtes ideo non requiruntur in teſtamento condito coram Principe, quia penès eum ſemper præſumitur eſſe multitudo nobilium. *cap.* *num.* 104.
Teſtes deponentes ſuper voluntate teſtatori, neceſſariò quid debeant teſtari, *cap.* 6. *nu.* 12
Teſtium defectus numeri reddit ipſo iure teſtamentum nullum. *cap.* 37 *numer.* 38.
Teſtes, ſi videant teſtatorem noctu tempore, an ſint neceſſaria tria illa lumina. *cap.* 3. *num* 17.
Teſtes aſſiſtentes teſtamento, ſi non intelligant idioma teſtatoris, verba debent eis exprimi per interpretem. *cap.* 37. *nu.* 52.
Teſtium numerus ſeptenarius in teſtamentis eſt de forma. *cap.* 37. *numer.* 37.
in Teſtibus teſtamentarijs intelligentia eſt de forma ſubſtantiali in teſtamentis. *cap.* 37. *numer.* 47.
Teſtes deponentes ſuper perfectione teſtamenti Iudices cauti ſint in examinando. *cap.* 8. *n.* 76
à Teſtibus ſubſtantia nominis teſtamenti deducitur. *cap.* 25. *num.* 100.
Teſtes in teſtamento pio non ad ſubſtantiam, ſed ad probationem adhiberetur, & quid ex hoc inferatur. *cap.* 21. *num.* 75. 76. *&* 90.
Teſtis vnus deponens contra teſtamentũ quando non annullet illud. *cap.* 40. *num.* 271.
Teſtis, ſi deponat contra teſtamentum, bene poteſt reprobari per alios teſtes non teſtamentarios. *cap* 40. *nu.* 272. *&* 277.
Teſtis teſtamentarij contradictio coniuncta de falſo, non attenditur. *cap* 40 *n.* 273.
Teſtis inſtrumentarius coniunctus de falſo, videtur poſſe operari, vt teſtamentum corruat, cum remaneat cum ſex teſtibus, cum quibus non tenet *cap.* 40. *numer.* 274. *&* 278
ſine Teſtibus non poſſunt relinqui fideicommiſſa licet nutu ea poſſint relinqui. *cap.* 25. *n.* 98.
Teſtis teſtamentarius, ſi non audiat teſtatorem loquentem, debet adhoc admonere Notariũ, vel teſtatorem, & etiam recedere ſi opus ſit. *cap.* 42. *num.* 348.
Teſtis, ſi dicat non audiuiſſe teſtatorem hæredis nomen nuncupantem, quando ſe ipſum non notet oſcitantia. *cap.* 42. *numer.* 349.
Teſtis, quando dicit, ſe non audiuiſſe teſtatorem, id non aduerſatur ſcripturæ Notarij, cum ſola quæſtio ſit de ſolemnitate. *cap.* 42. *numer.* 350.
Teſtis teſtamentarius, ſi dicat non fuiſſe expreſ- ſum

ſum nomen hæredis à teſtatore, teſtamentum remanet reprobatum, deficiente numero legitimo teſtium. *cap.42. numer.351.*

Teſtes ſeptem, quando fuerunt adhibiti in teſtamento ſi contradicant illi, non dicitur nullum ex defectu numeri teſtium, ſed quomodo. *cap.42. num.319.*

Teſtes teſtamentarij, ſi viua voce deponant pro teſtamento, conuincuntur de falſo, per cōtrarium aſſerentes. *cap.42. num.320.* Et ſic ſubſtinetur robur publicæ ſcripturæ, & remanet in priori forma probanti *ibid. num.321.*

Teſtis teſtamentarius, ſi moriatur antequam teſtamentum redigatur in ſcriptis, perimit ipſum teſtamentum. *cap.42. num.309.*

Teſtis vnus, vel plures teſtamentarii, ſi recognoſcendo ſcripturam priuatam teſtamenti, illi contradicant, quid ex hoc inferatur. *cap.42. num.311.*

Teſtis vnicus contradicendo teſtamento, quanmon ſit mirum, quod in totum illud proſternet. *cap.42. num.312.* & 313.

Teſtes omnes teſtamentarii ſi contradicant teſtamento poſſunt id facere ex calumnia, & ſic non eſt dicendum illud abſolutè falſum. *cap.42. num.354.*

Teſtis aliud eſt, quod ſit ſubſcriptus teſtamento, & aliud, quod in eo à Notario ſit deſcriptus. *cap.42. num.355.* Et ſi quis de vno caſu, ad alium vellet arguere, talis argumentatio eſſet fruſtra, & quale abſurdum ſequeretur, *ibidem. num.356.*

Teſtes non poſſunt clarè, & perfectè audire nomen hæredis, ſi teſtator loquatur per nutus, & ſigna. *cap.45. num 196.*

Teſtis ſi patiatur ſe deſcribi vti talis in teſtamento, deponendo non audiuiſſe hæredis nomen ei non creditur, & ſic non deficit ſolemnitas. *cap.42. nu.337.*

Teſtis nullus requiritur pro ſolemnitate teſtamenti conditi coram Principe. *cap.2. nu.80.*

Teſtes contradicendo teſtamento, an probent, nec ne, in hoc non poteſt conſtitui certa regula, & quare. *cap.42. num.361.*

Teſtis nullus requiritur ad teſtamenti validitatem, quando illud fuit conditum in actis iudicij coram Iudice. *cap.2. nu.128.*

Teſtes duo, quod ad teſtamenti pij validitatem requirantur tenent plures DD. allucinati à verbis text. in cap. relatum de teſtam. dum ibi dicitur tribus, aut duobus teſtibus requiſitis. *cap.20. nu.5. & 6.*

Teſtis, vnus, vel duo ex inſcriptis teſtamento, ſi negent ſe illi interueniſſe, licet adſint multi alij inſcripti, qui non poſſunt examinari, tunc non attenditur tale teſtamentum. *cap.41. numer.296. & 297.*

Teſtis vnicus, quod poſſit facere corruere teſtamentum, quamuis alij pro eo deponant, hoc eſſet abſurdum, qualiter procedat. *cap.40. numer.258. 259. & 260.*

Teſtes teſtamentarij nō infringunt illud, quam uis aſſererent ſe non audiuiſſe teſtatorem, ita dicentem, & aliter non poſſe eſſe, &c. *cap.41. numer.283. & 284.* Limita niſi numerus negantium maior eſſet, quàm affirmantium. *ibid. num.285.*

Teſtes reprobantes teſtamentum, quando dicātur deponere falſum. *cap.42. numer.321.* Probatio fortior vincere debet. Probatio non eſſicitur dubia per negationem, *ibid. num.322.*

Teſtes teſtamentarij ſupernumerarii contradicentes teſtamento, tunc non releuant, quando teſtes neceſſarii pro eo deponunt. *cap.41. num.290.*

Teſtibus examinatis pro teſtamento ſtandum eſt, potius quam contrariis. *cap.41. nu.291.*

Teſtes dum non examinantur pro teſtamento, illud non ſubſtinent. *cap. 41. numer.292.*

Teſtes ſupernumerarii, ſi deponant contra teſtamentum, veluti non interfuiſſe &c. faciunt fidem illius vacillare, *cap.41. num.293.*

Teſtes teſtamentarii donec non examinantur, præſumuntur pro teſtamēto ſtare. *cap.41. numer.294.*

Teſtes duo ſufficiunt in teſtamento inter liberos condito. *cap.21. num.91.* quæ opinio eſt communis & verior. *ibidem. num.95. 99. 97. & 98.*

Teſtes ſurdi, & muti non poſſunt exaudire, & ideò longè arceantur à teſtamentis. *cap.37. numer.25 & 26.*

Teſtes teſtamentarii ſi fateantur intelligentiam, & ſuper ea affirmatiuè deponant, tunc teſtamentum remanet probatum. *cap.38. num.109. & 110.*

Teſtes teſtamentarii ſi negent intelligentiam, nuncupationis nominis teſtatoris, non releuant. *cap.38. num.111.*

Teſtes ſunt de eſſentia formali teſtamentorum. *cap.25. num.97.*

Teſtes in teſtamento omnino debent interuenire ſecundum ius Ciuile. *cap.20. numer.19.*

Teſtes in teſtamento ſecundum ius ciuile non ſolum debent interuenire, ſed etiam rogari. *cap.20. num.30.*

Teſtis deſcriptus in inſtrumento teſtamenti, ſi neget id quod fatentur alii teſtes teſtamentarii, tunc vti mendax non nocet teſtamento. *cap.42. num.324.*

Teſtes vnus teſtamentarius, ſi dicat ſe non fuiſſe præſentem teſtamento, poteſt conuinci aliis ſex teſtibus, quod erat præſens. *cap.42. n.325. 326. & 327.*

Teſtes duo ſunt neceſſarii in legato libertatis, quantumuis teſtamentum ſit ſcriptum manu teſtatoris. *cap.20. num.8. 54. & 55.*

Teſtes pro eſſentia teſtamenti, an requirat cap. cū eſſes de teſtament. *cap.35. numer.171. 172. & 173.*

Teſtes licet aſſerant, teſtatorem non eſſe ſapientem, ex hoc non arguitur, quod ſit furioſus. *cap.19. num 682.*

in Teſtes teſtamentarios, qui non poſſint adhiberi *cap.39. numer.187.*

Teſtium intelligentia qnoad nomen hæredis requiritur clara.*cap.38.numer.*106.

Teſtium rogitum quare in teſtamentis Ius ciuile requirat *cap.*21.*numer.*81.

Teſtes deſcripti in inſtrumento teſtamenti,ſi dicant ſe non recordari de contentis in eo, an ex hoc inſtrumentum reddatur ſuſpectum. *cap.*40. *numer.*223.

Teſtes deponendo ſe non recordari de contentis in inſtrumento, dubitatiuè loquuntur. *cap.*40.*nu.*224.

Teſtium dubitatio non habet vim, ad arguendum inſtrumentum falſum. *cap.*40. *num* 224.

Teſtes duo ſi in ſubſtantialibus teſtamento contradicant,teſtamentũ reddant falſum.*cap.*40. *num* 269.

Teſtis vnus ſi contradicat teſtamento,facit illud vacillare, ſi verò omnes contradicant, reputatur falſum *cap.*42.*num* 353.

Teſtes in teſtamento inter liberos non requiruntur ad ſolemnitatem; ſed ad probationem, qnando veritas aliter haberi non poteſt. *cap.* 25.*nu* 88.

Teſtes debent nomen hæredis perfectè audire. *cap.*40. *numer.*181.

Teſtium intelligentiam in teſtamentis, quare iura adeo mordicè requirant. *cap.*57.*num.*30. & 31.

Teſtes non probant manum teſtatoris, niſi deponant ſe fuiſſe præſentes, quando teſtator ſcripſit,vel ſubſcripſit. *cap* 28. *numer* 363.

Teſtes inuiti ſi adſint teſtamento,tunc teſtamẽtum eſſe nullum.*cap.*37.*numer.*27.

Teſtes ſeptem, ideo ius Ciuile requirit in teſtamentis, vt procul arceantur falſitates in hac periculoſa materia.*cap.*2. *numer.*77.

Teſtes teſtamentarii dum deponunt ſuper verbis prolatis à teſtatore debent eſſe omnino conteſtes, ita ut, ſi in vno deficiant, tota diſpoſitio coruit *cap.*38 *nu.*113.

Teſtes teſtamentarii ſæpe, cum ſua non interſit non attendunt,quid dicant teſtatores.*cap.*42. *numer.*301.

Teſtes, quando debeant deponere ſuper toto tenore teſtamenti. *cap.* 38. *nu.*116.

Teſtes probant manum teſtantis, ſi deponant eam habere notam quamuis non interuenerint quando fuit ſcriptum, vel ſubſcriptum. *cap.*28. *nu* 431.

Teſtium præſentia ſola licet in cœteris actibus ſufficiat, ſecus tamen eſt in teſtamentis, & quare.*cap* 37 *numer.*3.

Teſtis, quando eſt vnicus, & contradicit teſtamento, ſi alii ſint pro eo, tunc non ſine cauſa poteſt præſumi in eo calumnia. *cap.* 42. *numer* 358.

Vide reliqua in verb.Teſtamentum. quoad teſtes.

Teſtimonium duorum teſtium videtur fortius cuiuſcumque auctoritatis *cap* 35. *nu.*125.

Teſtimonium priuatum eſt ſuperfluum quando adſunt inſtrumenta publica.*cap* 08. *nu.*381.

Textum vbi habemus non eſt curandum de Doctorum altercationibus.*cap.*60 *numer.*405.

Theſaurizare quilibet quærit vltra proprias neceſſitates. *in prælud.nu* 216.

Theſauri multi in lucem dennò emergunt, & plurimi alii hodie profunda nocte ſepulti iacent. *in prælud.nu.*230.

B.Thomas Cantuarienſis Epiſcopus,cum ſuſpendiſſet Sacerdotem quia quotidie Miſſam de B.VIRGINE celebrabat,quid ei acciderit. *cap* 85.*nu.*62.63.64.& 66.

Thori ſeparatio, vt poſſit fieri ſufficit probare adulterium præſumptiuè.*in prælud num.*241.

Timor diuinus,quod non reuocat à malo, pœna ſaltem temporalis id operatur.*cap.*1.*numer* 4.

Tinnula rationes præcipuam habẽt vim ad perſuadendum *in prælud. numer.*168.

Tituli iuſtitia nullatenus præſumitur ex antiquitate temporis.*cap.*98.*num.*347.

Titulus procuratus nõ eſt verus titulus. *cap.*20. *num.*47.

Titus Veſpeſianus Imp iactabat, ſe eſſe potuiſſe magnum falſarium circa adulterationem ſcripturarum *cap.*28. *nu.*389.

Torquetur quis in ſe, vel in liberos paria ſunt. *cap.*25. *numer.*120.

Tortura ſupplet ſolum vnum defectum. *cap.*23. *numer.*118.

ex *Tractatu* non infertur ad cõcluſionem. *cap* 7. *numer.*273.

Tranſactiones ſubſtinentur, quando prætenſiones ſunt incertæ. *cap.*84.*numer* 167.

de Tranſactionis validitate perperam inquiritur, dum ſumus in caſu claro *cap.*48. *nu.*268.

TREBELLIANICA.

Trebellianicam detrahit tantum hæres vniuerſalis. *cap.*49 *num.*353.

in Trebellianicam computãtur alienata per grauatum & quatenus id ſit verum. *cap.*65. *numer.*103.

Trebellianica, quando non poteſt detrahi, tunc alienata bona per hæredem non imputantur in eam, ſed debent reuocari.*cap.*65.*n.*104.

Trebellianicæ prohibitio fieri poteſt extraneis, quæ opinio eſt magis communis, & hodie canonizata *cap.*64.*nu.*64 & 65.

Trebellianica ſicuti prohiberi poteſt extraneis, ita etiam filiis. & quare.*cap.*64 *num* 69.

Trebellianica nõ poteſt filiis primi gradus prohiberi. *cap.* 64 *numer.* 57. Quæ opinio inter moderniſsimos Doctores amplius non controuertitur. *ibidem numer.*58.60.& 61.

Trebellianica venit ſub lata ſignificatione vocabuli falcidiæ. *cap.*64 *nu.*15.& 16.

in Trebellianica diſpoſita procedunt etiam in Falcidia, & è contra *cap.*64.*num.*12.

Trebellianica, ſi lege permittente, iam fuit detracta, & excepta à fideicommiſſo non recidit amplius in fideicommiſſum. *cap.*65 *numer.*117.& 118.

Trebellianica non detrahitur de fideicommiſſo pio, etiamſi ſimus in filiis grauatis reſtituere. *cap.*64.*num.*47.

Trebel-

Trebellianica ſub nomine ſalcidiæ venit, quidquidquid ſit in pœnalibus *cap.64.nu.*18.

Trebellianica, quod pater poſsit prohibere filiis primi gradus, hodie eſt opinio coronata, *cap.64.n.*83. Eamq; perpetua conſtantia ſecuta eſt Rota Romana, & propter eius auctoritatem, venit omnino ſequenda. *ibidem.num.*85.

Trebellianicæ detractio, in fideicommiſſo relicto ad pias cauſas ſemper ceſſat. *cap.64.nu.*87.

Trebellianica, quod non detrahatur de fideicõmiſſo ad pias cauſas, ſic fuit deciſum in diuerſia Orbis Tribunalibus, & præſertim

in Rota Peruſina. *cap.64. num.*35.*&* 36.

in Rota Patauina. *ibid.nu.*37.

in Capella Tholoſana. *ibid.num.*38.

in Audientia Baren. *ibidem. nu.*39.

in Regio Conſilio Neapolitano. *ibid. nu.*40.

in Senatu Pedemontano. *ibidem.nu.*41.

in Senatu Cathaloniæ *ibid.num.*42.

in Parlamento Grationopolitano. *ibid.num.*43.

in Regno Franciæ *ibidem.nu.*44.

in Camera Imperiali. *ibidem num.*45.

in Supremo Orbis Areopago Rotæ Romanæ. *ibidem.nu.*46.

Trebellianicæ detractio, an ſit facienda, quando fideicommiſſum pio loco venit reſtituẽdum, quæ controuerſia eſt ſatis inuoluta. *cap.64. numer.*2.

Trebellianica, an poſsit detrahi ex fideicõmiſſo relicto ad pias cauſas, eſt alterum Gordii nodum. *cap.64.nu.*4.*&* 6.

Trebellianica, vt non detrahatur de fideicommiſſo Confraternitati alicuius loci, relicto, quid ſufficiat. *cap.65.numer.*101.

Trebellianica, vt cenſeatur prohibita ex fideicommiſſo pio, neceſſe eſt, quod pia cauſa, ſit ſubſtituta mediatè, vel immediatè. *cap.65.numer.*105. Intellige tamen, ſi ſit certa, quod ſit ſucceſſura, alias dum id eſt incertum, contrarium eſt dicendum, & quare. *ibidem.num.*106. 107.108.109.*&* 110.

Trebellianica, quod non detrahatur ex fideicõmiſſo pio, eſt verior opinio & reprehenduntur, qui vacillant in ea admittenda. *cap.64. numer.*25.26.27.*& ſeq.*

in *Tribunalibus* veritas acrius torquetur. *cap.64. num.*33.

in Tribunali virorum auarorum, quæ tantum memorialia legantur. *in prælud.num.*298.

Tumultum in Eccleſia mouentes, aut impetum, vel conuenticula facientes &c. vltimo ſupplicio ſubiacent. *cap.3.nu.*210.

Tutela teſtamentaria non expirat per mortem vnius ex contutoribus, ſed durat in perſonam contutoris, etiamſi dati ſint cum clauſula ſimul. *cap.85. numer.*11.

T V T O R.

de Tutoribus, quod dicitur habet, etiam locum in executoribus teſtamentariis. *cap.5.nu.*20.

Tutori legitimo numquam eſt locus, quando adeſt teſtamentarius. *cap.85.num.*23.

Tutor, qui ſe ingerit, vt creetur tunc redditur ſuſpectus, & quid ſi aliàs eſt idoneus, & an ſit verum. *cap.20 numer.*45.

Tutor cum tenetur ſcire facta pupilli, an audiatur allegando ignorantiam. *cap.16.num.*522.

Tutor quilibet ex pluribus poteſt agere, & reſpondere pro pupillo. *cap.85. numer.*13.

Tutor, ſi obtineat à Iudice, ſe eximi ab onere tutelæ, vel Iudex eum remoueat tamquam ſuſpectum tunc non eſt locus tutelæ legitimæ *cap.85.num.*14.

Tutores teſtamentarii ſemper præferuntur omnibus aliis. *cap.85.num.*3.

Tutores teſtamentarii, quando adſunt numquã intrãt legitimi, etiamſi eſſent mater, vel auia. *cap.85. num.*4.

Tutor teſtamentarius præfertur legitimo, etiam dato in teſtamento minus ſolemni, cum iſte ſit confirmandus. *cap.85.num.*5.

Tutores regulariter habent poteſtatem in ſolidum, & vſum poteſtatis quilibet de per ſe. *cap.85.num.*8.

Tutores in ſolidum cenſentur conſtituti, quod procedit etiam ſtantibus clauſulis complexiuis in conſtitutione eorum poſitis. *cap85.numer.*9.*&* 12. Declara, niſi etiam concurrat prohibitio teſtatoris, ne vnus ſine alio adminiſtrent. *ibid.nu.*10.

Tutores, executores &c. teſtator non poteſt diſponere, ne teneantur ad redditionem rationum, & quare. *cap.90.num*315.

in Tutores, vel curatores illi non ſunt admittẽdi, qui ſe ingerunt, vt creentur. *cap.20.nu.*44.

in Tutores, & curatores Magiſtratus numquam debent eos eligere, qui ſe ipſos ingerunt, vt creentur. *cap.76. num.*269.

Tutor deputatus à Iudice, in locum tutoris teſtamentarii, gaudet eiuſdẽ priuilegiis. *cap.85. num.*19.

Tyrannus potentiſſimus eſt error communis. *cap.76.num.*242.

V

VAletudinarij non tenentur cõparere in iudicio, cũ ex reliquiis præcedentis morbi poſsint reincidere in morbum. *cap.15.nu.*145.

Validum ſæpè aliquod iudicatur ſecundum forũ externum, quod ſecundum forum internum reſpuitur. *cap.59. num.*265.

Vanagloria malignis tentationibus magna vi eſt reſiſtendum. *cap.100. num.*487.

Vaſcula innania maximè tinniunt, ita eni minimum ineſt mẽtis, hi ſunt loquaciſsimi. *cap 16. num.*361.

Vaſa fictilia, ſicuti ex ſono cognoſcuntur an ſint bona, & integra, ita homo ex ſermone cernitur. *cap.16.num.*341.

Velleitas aliud eſt, & aliud voluntas *c.7. nu.*181.

Velleius Paterculus Romanus, quid reſpondit Fabro murario, volenti domum ſuam accommodare, ne oculis vicinorum eſſet ſubiecta. *cap.59 num.*298. 299.300.*& ſeq.*

Vendens

Vendens, ſi in aſsignatione partis rei venditæ conſtituit, ſe nomine emptoris poſſidere, tunc transſertur poſſeſsio, quamuis pars rei venditæ, non exprimatur. *cap.78.numer.*401. Et ſic dicitur acquiſita generica poſſeſsio pro indiuiſo raræ partis aſsignandæ, cum ſemper illa pars dicatur ineſſe in qualibet parte. *ibidem. num.*402.

VENDITIO.

Venditionis, & emptionis contractus, quando dicatur perfectus. *cap.*8.*num.*331.

Venditio alicuius rei, ſi facta ſit, & inſtrumenti confectio ſit remiſſa in craſtinum, interim eſt locus pœnitentiæ. *cap.*8.*numer.*309.

de Venditione ſi partes côueniant, vt fiat ſcriptura publica, tunc ante illius confectionem, vêditio potius dicitur cœpta, quàm perfecta. *cap* 8.*num.*307. Itaque renuens vendere, aut emere improbe argui non poterit, quod non ſeruet conuenta, & quare. *ibid. num.*308.

Venditio dicitur incerta, ſi fuerit facta de tanta parte domus, quantum capiat ſumma numeralis centum, vel mille, *cap.78. n.*398.*&* 399.

Venditor, ſi rem venditam redimat, ex pacto de retrouendendo, dicitur rem habere ex primo pacto de retrouendendo *cap.*82 *num.*103.

Venena duo diuerſa, ſi quis ſumat, non nocent. *cap.78.num.*364.*&* 365.

Veneti, ex eo, quod permiſerunt Ianuenſibus, vt poſsēt nauigare in gulfo Venerorum, quid dicatur etiam eis permiſſum. *cap.*57 *nu.*188.

DD Veneti quomodo mulctarunt quemdã adoleſcentem, qui in veſtitu muliebri, in Eccleſia inter fœminas vagabat. *cap* 3.*nu.*215.

Ventum, qui obſeruat non ſeminat, *in prælud. num.*

Ventis vela date ſecundis, facile eſt. *cap.6. numer.*99.

ad *Veniam* conſequendam alicuius delicti, eredi non poteſt, quod quis velit inſanire. *cap.*18. *numer.*54.

VERBA.

Verba Legum iudaicè non ſunt accipienda. *cap.* 20. *nu.*21.

Verbo ſolo, olim dum hominum fides eluceſcebat, ſe obligant tantum contrahentes. *cap.*29. *num.*479.

Verba in abſentes ſolita ſunt eſt volitare ſicut vmbræ, circa vllam loquentis deliberationẽ. *cap.*23. *numer.*100

Verba contrahentium debent intelligi ſecundũ naturam contractu. *cap* 8. *numer.* 314.

Verba conditionalia non diſponunt. *cap.47. numer.*351.

Verba negatiua important etiam neceſſitatem; Et actum aliter contra geſtum, priuant potẽtia. *cap.*31.*num.*609.*&* 610.

ex Verbis ſapientibus, quis non præſumitur talis, niſi etiam faciat actus ſapientiæ conſentaneos. *cap.*16.*num* 382.384.*&* 385.

Verbo, vnius Iudicis cuiuſcumque etiam dignitatis ſit, non eſt ſtandum. *cap.*2. *numer.*363.

Verba legum non ſunt referenda ad ea, quæ nõ poſſunt ſubſiſtere. *cap.*20.*numer.*38.

Verba iocoſa, & blandiendi animo dicta non important vltimã voluntatem. *cap.*8.*nu.*355. Et refertur caſus de quodam, qui animo blãdiendi teſtatus fuit. *ibid numer.*355.

Verba non animo diſponendi, ſed adulandi prolata, non important validam diſpoſitionem. *cap.*8. *numer.*356.359 360, *&* 361.

Verba adulatoria, tamquam extrinſecè prolata non probant, nec obligationem aliquam inducunt. *cap.*8.*nu.*362.

Verba adularoria non ſunt appiciaatoria, cum verba curialia dicantur. *cap* 8. *num* 363.

Verbis facilius in valentibus loqui exprimitur voluntas, quàm alijs ſignis. *cap.*46 *num.*260.

Verba cum effectu ſunt accipienda. *cap.*84. *numer* 242.

Verba ſunt valde conuenientia ad mentis ſenſum explicandum *cap.*46. *num.*263.

Verba ſunt valde adæquata ad confeſſionem peccatorum, eorumque circumſtantias plenius explicandas. *cap.*46.*numer.*264.

Verba, quod præualeant menti. & fictio veritati, abſurdum eſt, id dicere. *cap.*54. *num.*167.

Verba in definitionibus debent eſſe ſatis librata. *cap.*6. *num.*114.

Verba, quod non debeant ſtare otioſa, & deſeruire de vento, eſt conclusio, quod in omni materia procedit. *cap.*36.*nu.*212.

Verba in dubio præſumunrur ſtare demonſtratiuè, & non taxatiuè. *cap.*81. *numer.*96.

ex Verbis, licet quis appareat prudens, tamen ſi facta eum oſtendant furioſum, talis eſt iudicandus *cap.*16.*num.*377.

Verba proteſtantis nõ debent operari effectum contrarium intentioni eius. *cap.*58. *nu* 214.

Verba clarius declarant voluntatem, quàm nutus, aliaque muta ſigna. *cap* 46.*num.*253.

Verba non propriè, ſed latè ſumpta, comprehẽdunt etiam nutus, & ſigna *cap.*46. *num.*254.

Verba ſtatutorum in proprio caſu ſunt intelligenda *cap.*10. *num.* 568.

Verba enunciatiua fauore piæ cauſæ ſatis probant, etiã parte abſente prolata. *c.*23.*nu.*129.

Verba enunciatiua fauore dotis prolata probãt, *cap.*23.*num.*127

Verba neceſſaria ſunt in côtrahendo matrimonium, quoad Eccleſiam, cum ea non iudicet de occultis. *cap.*46.*num.*250.*&* 251.

Verborum nuda, & ſimplex enunciatio non ſufficit ad deteſtandum, nec ad pias cauſas, cum deliberata voluntas requiratur. *cap* 7.*nu.*238.

Verba generalia generaliter producant. *cap.*27. *numer* 303.

Verba non ſunt effundenda, vt capra ſtercus. *cap.*27. *num.*304.

per Verba generalia, quis in genere cenſetur cogitaſſe de omnibus. *cap.*27.*num.*306.

Verba generalia ſi ſint apta comprehẽdere plures caſus, generaliter veniunt intelligenda, etiam in materia odioſa, *cap.*27.*n.*309.*&* 310.

Verba

Digitized by Google

Verba generalia poſita in ſubſcriptione habent relationem, ad id omne, quod continetur in ſcriptura. *cap.27. num.301.*

Verba generalia non poſſunt plus reſtringi ad vnum caſum, quàm ad alium *cap 27. nu 308.* Quod procedit etiamſi maior ſit ratio, in vno quàm in altero. *ibidem. nu. 308.*

Verba, *ab his*, denotant pluralitatem. *cap.32. numer.678.*

Verbum, *abſolutè*, quid præſupponat. *cap. 84. numer. 238.*

Verbum, *accipere*, & ſimilia apta ſunt comprehēdere omne tempus, ſic præteritum, præſens, & futurum. *cap.6. num.135.*

Verba, *dare*, aliud eſt, & aliud diſponere. *cap.6. num.135.*

Verba, *dari, reſtitui, ſolui, obuenire &c.* ſunt executiua. *cap.6 nu.198.*

Verbum, *dilucidum*, quid importet, ſecundum veros Gramaticos. *cap.19 num.718. & 719.*

Verbum, *exaudire*, poſitum in l. hæredes palam. ff. de teſtam. quare pluries geminetur. *cap.37. num 9.*

Verbum, *exaudire*, idem importat, quàm perfectè intelligere *cap 37. nu 9.*

Verbum *fortaſſe*, importat dubitationē. *cap.26. num.280.*

Verba, *hæc eſt voluntas mea, vt ſuccedat Hoſpitale*, inducunt diſpoſitionem *cap 6 nu. 180.*

Verbum, *liberè*, importat liberum, & abſolutum arbitrium diſponendi. *cap 4. numer. 310.*

Verbum *liberè*, latè paret, & ideo implicat etiam peritorium, licet de ſolo poſſeſſorio actum ſit. *cap.4. nu.312.*

Verbum, *liber*, poſitū in l. 1. C. de ſacroſanct. Eccleſ. quid ſignificet *cap 4 nu.306 & 307.*

Verbum, *liber*, eſt abſolutum, ac omnimodam libertatem, & diſpoſitionem concernit. *cap.4. num.308.*

Verbum, *liber*, à quacunque neceſſitatis obſeruantia abſtractum eſt. *cap.4 nu. 308.*

Verbum, *manifeſtare*, denotat claritatem qualibet alia expreſſione maiorem. *cap.37. nu 16.*

Verba, *nolo adire, vel non volo adire*, non important repudiationem. *cap.6. numer.175.*

Verba, *non aliter*, ſunt taxatiua. *cap. 31. num 608.*

Verba, *non aliter*, inducunt formam. *cap.31 numer.598.*

Verba, *non aliter*, ſunt adeo præciſa, vt non admittant aliquam modificationem, ſeu interpretationem præter quam ipſa verba ſonant. *cap.31. num. 599 & 600.*

Verbum, *quaſi*, denotat improprietatem. *cap.37. num.76.*

Verbum, *requiſitis*, poſitum in cap. relatum de teſtament. multi DD ſumunt pro rogatis, ſed male. *cap. 21. numer.80.*

Verbum, *requiſitis*, in cap. relatum, de teſtament. non fuit appoſitum ab Alexandro III. *cap. 20. numer.26.*

Verbum, *relinquo*, importat ſine dubio quoque legata particularia. *cap. 60. num. 400.*

Verbum, *relinquo*, ſi adijciatur vniuerſitati bonorum, importat inſtitutionem, quod procedit etiam quando adeſt neceſsitas inſtituendi, prout habet pater inſtituendi filium in legitima. *cap.60. num. 401.*

Verbum *relinquo*, eſt commune, & poteſt importare tám legata, quàm inſtitutionem. *cap.60. numer.492. & 495.*

Verba, *ſanus mente &c* cum ſint enunciatiua Notarij, quare non diſponant *cap 14. nu 196.*

Verbum *ſuo*, de quo in cap. cum eſſes. de teſtam. ad quid referatur. *cap. 36 numer 208. & 224.*

Verbum, *ſuccedat*, eſt executiuum. *cap 6. numer. 179.*

Verbum, *tractetis*, eſt futuri temporis. *cap.20. num.36.*

Verbum, *valeat*, poſitum in cap. in literis. de ſepultur legi debet, valeant *cap.62 num. 118.* Et ſic legitur in antiquioribus Codicibus & qualiter poſſit ſaluari, ſi legatur cum verbo, valeat *ibidem. nu. 120. 121 & 122.*

Verbum, *videtur*, importat arbitrium boni viri. *cap. 71. num 261.*

Verbum, *videtur*, aliquando denotat veritatem. *cap. 18. numer. 418.*

Verba, *volo eſſe hæres*, ſi quis dicat, cenſetur adire hæreditatem, ſecus ſi dicat, volo adire, & videtur magna ſubtilitas *cap.6. nu. 175.*

Verba, *volo inſtituere, adire &c.* quando quis dicit nō cenſetur ſtatim inſtituere, adire, & quare. *cap.6. nu. 184.*

Verba, *volo hanc rem*, ſi quis dicat, ſtatim cenſetur illam elegiſſe. *cap.6 numer. 171.*

Verbum, *volo*, eſt præſentis temporis, & reſoluitur in participium *cap 9 nu 194.*

Verba, *volo*, relinquere, idem ſonant, quàm volens ſum relinquere. *cap.6 nu. 195.*

Verba, *volo* relinquere, futurum reſpicit tempus & caſus cuiuſdā refertur, qui deliberatam non habebat voluntatem ad diſponendum ad pias cauſas. *cap.6. n. 196. 197. 201. & ſeq.*

Verba, *volo accipere in vxorem*, denotant ſponſalia, non autem matrimonium. *cap.6. numer. 153.*

Verba, *volo accipere in vxorem*, quando ſunt deliberatè prolata, iunctis coniecturis, importāt matrimonium. *cap. 6. numer. 154 & 155.*

Verbum, *volo*, quoties habet adiunctum infinitiuum eſſe, ſemper diſponit *cap.6. numer.*

Verbum, *volo*, ſi non iungantur verbo non ſubſtantiuo nequaquam diſponit. *cap 6 nu 185.*

Verbum, *volo*, ſi iungatur infinitiuo ſignificanti actus initium, veluti, volo facere, relinquere &c. quid ſignificet. *cap.6 nu. 18., 18. & 192.*

Verbum, *volo*, quando denotet ſolum animi motum, ſeu affectum faciendi in futurum. *cap.6. num. 183.*

Verba, *volo* relinquere, prolata à teſtatore, quādo, & ex quibus coniecturis, dicatur ex his diſpoſuiſſe. *cap.6. nu.44.* Et quæ ſint iſtæ coniecturæ *ibidem num. 145. vſque ad 151.*

Verbum, *volo*, quoties adiungitur verbis exe-

eutluis, ſemper diſponit. *cap 6.numer.* 178.
Verba, *volo donare, emere* &c ſicuti in contractibus, non inducunt diſpoſitionem, ita nec in vltimis voluntatibus. cum bona ratio diuerſitatis non poſſit aſſignari. *cap.6.num.* 140. & 141.
Verba *io voglio far teſtamento*, non ſunt diſpoſitiua, ſed enunciatiua. *cap 6.numer.* 207.
Verbum, *volo*, iniunctum infinito, veluti volo relinquere, importat diſpoſitionem *cap 6 numer.* 136. Sed iſta eſt opinio Bart. damnata, *ibidem nu.* 136. & in hoc communiter reprehenditur. *ibidem num.* 142. & 158.
Verba, *volo* relinquere, cum habeant pendentiam à futuro euentu, conueniunt vltimæ voluntati. *cap 6.numer.* 138.
Verba, *volo* inſtituere, reſpiciunt potentiam. & non actum, & ſic non diſponunt, ſed deſtinãt aliquid facere. *cap 6.num.* 138.
à Verbo, *volo*, tamquam à fonte, & radice proueniunt omnes diſpoſitiones humanæ. *cap.6. num* 162.
Verbum, *volo*, eſt informe, & deſtinatur ſecundum naturam verbi, cui adiungitur. *cap 6. num.* 163. 165, & 166.
Verbum, *volo*, ſi iungatur verbis obliquis importat fideicommiſſum, ſi verbis communibus inſtitutionem. *cap.6. nu* 164.
Verbum, *volo*, ſi referatur ad factum grauati, veluti, *volo, vt reſtituat* &c, ſine dubio tunc inducit fideicommiſſum. *cap 6.num.* 167.
Verbum, *volo*, quando importet animum deliberatum, & quando præparationem. *cap. 6. num.* 168.
Verbum, *volo*, ſi iungatur verbo adiectiuo ſignificantem rem ipſam. & non expectanti poſt ſe actum alterius voluntatis, importat perfectũ conſenſum. *cap 6.nu.* 167. & 168.
Veriſimilitudo pro lege habetur. *cap.* 28. *nu* 248.
Veriſimilitudo eſt cognata naturæ. *cap.6 numer.* 406.
Veriſimilitudo habet imaginem veritatis. *cap.* 28 *num.*
à Veriſimilitudine argumentum valet tamquã à ratione naturali. *cap.* 28 *nu.* 497.
à Veriſimili, qui arguit, dicitur allegare textum rationis cum veriſimilitudo pro legé habeatur. *cap* 28. *numer,* 408.

V E R I T A S.

Veritas eſt mater iuſtitiæ. *cap.* 39. *num.* 190.
Veritatis latentis veſtigium eſt coniectura. *cap. num.* 5 8.
Veritas, vbi apparet, ceſsãt tenebræ præſumptionum *cap.97 num.* 318.
contra Veritatem non attenditur inſtrumentũ quantumuis publicum. *cap.* 39. *nu.* 292.
Veritas ſemper vincit præſumptionem. *cap.99. num.* 362.
Veritas eſt filia temporis. *cap.* 99. *numer.* 393.
Veritas magis eſt attendenda, quàm quæ ſimulatè, fictitiè, & immaginatiuè fiunt. *cap.*8. *numer.* 361.
Veritatis maieſtas, fulgor, & potentia non habent comparationem. *cap.*56. *n.* 121.
Veritas præualet præſumptioni, ideo præſumptio cedit veritati, *cap.* 39. *num.* 191.
Veritas, quando aliter haberi non poteſt, tunc ſocius criminis admittitur contra conſocium ad iuſtificandum. *cap* 13. *num.* 113. Quod intelligendum eſt, quando id depoſuit in tortura. *ibid. num* 113.
Veritas alicuius concluſionis, vt aſſequatur, non ſufficit eam legere, & percurrere, & quid requiratur. *cap.*56 *nu.* 116.
Veritati potius eſt ſtandum, quam honorifico verborum cortici *cap.*8. *numer* 362.
Veritate nuda contentetur conſcientia. *cap.*58. *num.* 251.
Veritas eſt baſis, & fundamentum Iuſtitiæ. *cap.* 97. *numer.* 331.
Vtritas facit præſumptionem omnem ceſſare. *cap.*59 *numer.* 272.
Veritas aliud non timet, niſi quod aſcondatur. *cap.*24. *num.* 2.
Veritas eſt CHRISTVS ipſomet atteſtante apud Ioan. cap. 14 *cap.*56. *n.* 126. & 127.
Veſtitus malè, & ſordidè, ſi quis vadat, id eſt non dementiæ, ſed auaritiæ tribuendum eſt. *cap.*19. *num.* 685.
Veſtiri quis non debet ex lana, & lino, *cap.*56. *num.* 60.
Viam duplicem, quando quis habet, ſi eligat vnam, ſed nulliter, non poterit deinde vti altera. *cap.*7. *num.* 285.
Via vna probationis amota, non tollitur alia. quæ non reperitur amota. *cap.*8. *num.* 349.
in Via conſcientiæ cauendum eſt, ne erretur perniciosè ſub ratione iuris Ciuilis. *cap.*59 *num.* 269.
Via antiqua non eſt dimittenda propter nouam *cap.*7. *num* 290. 191. & 192.
Via conſcientiæ eſt arcta, quia ducit ad Cœlum. *in prælud. num.* 261
Viam eam nemo cenſetur voluiſſe eligere per quam eius intentio, & maximè pia ſubmerſa maneret. *cap.*89. *nu.* 211.
Viator vacuus cantabit corã latrone. *cap.*5. *n.* 23.
Victoria illa eſt infœlix, quæ magno acquiritur diſpendio. *in prælud num.* 628
Vidiſſe ſemel aliquam difficultatem ſat non eſt, iuuat eam perſcrutare. *cap.*56. *num.* 117.
Villa quædam, cum fuiſſet legata mulieri nomine Dorotheæ, & cum in ea Ciuitate plures eſſent eo nomine, quid ſecutum fuerit ob talem factum incertitudinẽ. *cap.*67. *n.* 21. & 22.
Vinea appellatione non venit canetum. *cap.* 79. *num.* 421.
Vineæ appellatione tunc non venit canetum, ſi eſt ſeparatum, & dictans à vinea, neque à vinea eſt tranſitus ad illud. *cap.*79 *num* 421.
Vina ſpauia, & fragrantia etiam eos, qui ſitim expleuerunt ad bibendũ, ſolent exſtimulare.
D. Vincentius Compagnus extollitur. *in prælud. num.* 663.

VIR

VIR.

Vir præſtantiſſimi malancholia vexantur. *cap. 12. num.* 57.
Vir bonus nullis legibus ſibi dominaturis indiget. *cap* 1. *numer.* 3.
Viri prudentes, & ſapientes dicunt, & faciunt aliquando pluta quæ niſi furioſis conueniunt; & non tamen ſunt tales. *cap.* 13. *num.* 123.
Vir probo non conuenit, vt id quod ſemel dixit poſtea infringat. *cap.* 12. *num.* 17.
Vir quidam doctiſſimus, ictu lapidis in capite percuſſus, literarum quarum erat peritiſſimus memoriam penitus amiſit, ſeens quoad reliqua, *cap.* 16. *numer.* 416.
Virorum intereſſe deditorum proprium eſt ſua tenaciter poſſidere abſque ſpe communicationis eum aliquo. *cap.* 75 *num.* 215.
Viri boni penitus abhorrent ab honotum gradibus. *cap.* 76. *num.* 258.
Vir veſtirus veſte fœminea abhominalibis eſt apud DEVM. *cap.* 3. *nu.* 116.
Vir bonus eſt vbique ſanctus, vbique caſtus, honeſti cultor, pius, et integer. *cap.* 72. *nu.* 4.
Virorum malitia legibus anſam præbuit. *cap.* 1. *num.* 2.
virtutibus pollens coactus ad regimen venit.
V *icap.* 76. *num.* 267.
s ius menſurat, nec iuta potens homo eurat.
V *iin prælud. num.* 175.
Viſco cupiditatis mens alligata, citò à veritate deuiat. *in prælud. num* 201.
Viſum alterius quęrere, vbi habemus proprium dementia eſt. *cap.* 98 *num.* 337.
de *Vita* hominum dum tractatur res dilationē non recipit. *cap* 62 *num* 82.
Vita erunt donec aurum, nobiſque reſtringit portam Paradiſi. *in prælud. num.* 717.
Vitium non eſt, quod reddat aliquem magis cōtemptibilem ſicuti auaritia, & refertur exemplum Rachel. *in prælud. num.* 419.
Virium inuiſibile admittitur etiam ad impediēdum remedium l fin. C de edict. D. Adr. toll. ſi ſtatim fiat viſibile per euidentiam facti. *cap.* 39. *num.* 173.
Vitium nullum tetrius eſt, nec ſceleſtius, quàm auaritia ſecundum Marc. Tull. *in prælud. numer* 441.
Vitia Mercatorum non ſunt artis Mercaturæ, ſed hominum. *in prælud. num.* 262.
Vide in verb. Mercator.
Vnicuique creato natura dedit vitium ſuum. *in prælud. num.* 52.
Vitrum, ſicuti eſt inter lapides, ita ſtultus inter prudentes, & quare. *cap.* 16. *numer.* 367.
Vitri natura eſt pateſacere exterius, quidquid habet interius. *cap.* 16. *nu.* 368.
Viuens quando dat eleemoſynam, magis meretur, quàm ſi det moriens. *in prælud. num.* 94
Viui ſi quid iuſſerint poſſunt ipſi exequi, vel exequi facere, ſed non mortui. *cap* 71. *num.* 256.
Viuis quibus non communicamus, non communicamus mortuis. *cap.* 56. *num* 66.
in *Vltimis* voluntaribus poſteriora derogant prioribus. *cap.* 66. *num.* 217.
Vltimæ voluntatis natura eſt pendere vſque ad mortem. *cap.* 6. *numer.* 137.
in Vltimis volunraribus, quod poſſit, nec ne aliquid pendere, declarandum ab extraneo eſt articulus ſatis intricatus. *cap.* 80. *n.* 32.
in Vltimis voluntatibus ſpeciale eſt, admitti expreſſionem per relationem, quamuis iura ſpecificam expreſſionem requirant. *cap.* 80. *num.* 26. & 27.
Vmbra eſt aer carens Sole, & fit quando aliquid Solis obijcitur radijs. *cap.* 10. *numer.* 49.
Vncia antiqua auri, an ſit eadem, quàm vncia moderna diſſentiunt DD. & in re tam antiqua & rubigine plena, ſcrupuloſè ſatis ſe inuoluūt *cap* 91. *numer.* 6.
Voce ſua, quod quis affirmauit, indignum eſt, vt id poſtea infringat *cap.* 12. *nu.* 15. & 16.
Voce, nutu, ſcriptura, ſigno &c. voluntatem declarare paria ſunt. *cap.* 46. *nu.* 139. 141. & 176
Voluminorum iuris moles ita multiplicata reperitur, vt ad ſummum videatur perueniſſe. *in prælud. num.* 3.

VOLVNTAS.

Voluntas teſtatoris tunc eò magis venit adimplenda ad vnguem, ſi diſpoſuerit ad pias cauſas. *cap* 86. *num.* 57.
Voluntas libera, & abſoluta vbi deficit etiam in relictis ad pias cauſas, actum eſt. *cap.* 56 *numer.* 357.
Voluntate ſublata in relictis ad pias cauſa actū eſt de earum priuilegijs. *cap.* 54 *numer.* 266.
contra Voluntatem teſtatoris facere pium non eſt, ſed potius impium, & inhumanum eſt, etiam ſi in magis pius vſus fiat. *cap.* 71. *n.* 210.
Voluntatis repugnantia vbi eſt clara, tunc admittere extenſionem, etiam in pijs cauſis, id potius impietas, quàm pietas eſſet. *cap.* 5. *numer.* 57.
Voluntatis defectus quando adeſt de priuilegijs piæ cauſæ actum eſt. *cap* 9. *numer.* 419.
Voluntas deliberata, ſi in aliquo actu requiritur id ſanè requiritur in diſpoſitione pia. *cap* 5. *numer.* 21. & 44.
Voluntatem teſtatoris contra piam cauſam ſeruare, id magnam habet æquitatem. *cap* 5. *numer.* 69.
Voluntatem defuncti ſeruare, pium eſt. *cap.* 5. *numer.* 70.
Voluntas pia interna, quoquomodo innoteſcat omnino debito fini mittenda eſt. *cap* 45. *n* 230
Voluntas libera, & abſoluta, ſi in aliquo caſu opus eſt, ea requiritur in relictis ad pias cauſas, & quare. *cap* 60. *num.* 358.
Voluntas teſtatoris tunc vti fauorabilis eſt adiuuanda, quando de ea conſtat. *cap.* 24 *n.* 23.
Voluntas teſtatoris tunc dicitur imperfecta, quādo appareret, teſtatorem voluiſſe aliquid plus dicere. *cap.* 8. *numer.* 383.
de Voluntate teſtatoris, quando conſtat, ſiue ea

Voluntatis perfectæ, & concluſiuæ defectus, vbi adeſt, nihil ex ea ſpetandum venit quantumuis caſus ſit priuilegiatus *c 8. n.423.424.541.* fuerit per eum declarata, ſine ab alio, de eius ordine ſeruanda eſt. *cap.83.numer.*176.

Voluntas dicitur imperfecta; ſi teſtator de ea feeerit minutam, & ante ſtipulationem deceſſit. *cap.6. numer.*108.

Voluntas imperfecta non poteſt dici voluntas, cum careat ſua eſſentia. *cap.6. numer.*129.

Voluntas, & diſcurſus abeſt, vbi adeſt furor. *cap.15. num.*309.

Voluntas imperfecta ratione incompletę voluntatis non habetur in conſideratione. Apparere non poteſt, quod non eſt, & hoc ex quonis facto humano. *cap.5. num.*23.

Voluntas vbi deficit, tunc omnes actus ſunt indifferentes. *cap.17. num.*480.

Voluntas, eſt illud ſubſtantiale, quod in teſtamento, omnibuſque alijs diſpoſitionibus voluntarijs humanis requiritur *cap.17.nu.*481.

Voluntatis defectu procedit à iure naturali in quo Lex non diſputat. *cap.1 num.*10.

Voluntatis vulnus eſt incurabile & ac protanto morbo nō reperitur medicamen. *c.1.n.*21.

Voluntas, vbi non adeſt, ibi nec adeſt propoſitum ad delinquendum. *cap* 18.641.

Voluntatis priuatio vbi adeſt, ibi nihil adeſt, *cap.12.num* 4.

Voluntas, quæ conſiſtit in fieri nullatenus venit attendenda *cap 6 num.*110.

Voluntas ſignificata per nutus, per quos ea clarè poteſt percipi, eſt ſeruanda. *cap.45.nu.*188.

à Voluntate teſtatoris totum teſtamentum dependet. *cap 6.num.*115.

Voluntate ab actis humanis dempta, omnes actiones indifferentes. *cap 6.num.*119.

Voluntas coniuncta cum poteſtate, humanis actibus eſſentiam dat. *cap.6. num.*130.

Voluntas imperfecta dicitur abortina. *cap.6. num.*131.

Voluntas teſtatoris, dicitur deficere, tam ſi conſtet teſtatorem noluiſſe teſtari, quàm non conſtet de eius deliberata voluntate. *cap.45. numer.*175. Sine voluntate deliberata nihil ponitur ineſſe. *ibidem numer.*215.

ex Voluntate omni teſtatoris agi non poteſt, ſed ex ea tantum, quæ tranſiuit in diſpoſitionem. *cap.6 num.*125. *&* 125.

Voluntas teſtatoris iſta eſt, non ſatis eſt dicere, quomodo ſit dicendum. *cap.6.numer.*118.

Voluntas teſtatoris, quando ſemper dicatur imperfecta. *cap.6.nu* 435.

Voluntas, & conſenſus, ſine quo omnia fruſtratoria ſunt impoſſibile eſt vt in furioſo detur. *cap.17.numer.*511.

Voluntatem manifeſtam teſtatoris mutare durū eſt. *cap.5.num.*67.

Voluntatem defuncti, qui ſubuerrit violat iura pietatis, acerīā peccat mortaliter. *cap 5 n* 71.

Voluntas delinquendi vbi abeſt, ibi ceſſat poteſtas puniendi. *cap.18.num.*535.

Voluntas teſtatoris in dubio, non præſumitur perfecta. ſecundum Bald. niſi ea probetur, & iſta opinio eſt falſa. *cap.8.num.*378 *&* 379.

Voluntas defunctorum decet ad vnguem ſeruari. *cap.86 numer.*56.

Voluntas illa eſt priuilegiata, quæ eſt verè cognita, ideſt conſtat per legitimas probationes *cap.24 num.*62.

Voluntatem defuncti, qui deſtruit, abſit vt aliquid ei ex hoc conſequatur. *cap.88.num* 169

Voluntate teſtatoris deficiente, corruit ſubſtantia relicti. *cap.5.numer.*30.

à Voluntate teſtatoris omnia illa quæ liberè pēdet, ipſe poteſt facere quidquid vult. *cap.10. num.*562.

de Voluntate teſtantis inter liberos, qualitercumque conſtet, non eſt de alio curandum. *cap.25.nu* 86 *&* 102.

Voluntas tacita non extenditur vltra quam ex ipſo actu deducitur. *cap.60. numer* 388.

Voluntas teſtatoris non ita debet conſeruari. vt trahatur ad id quod teſtator non intellexit. *cap.5. numer.*60.

Voluntas alicuius, vt perfectè habeatur an ſat ſint nutus, & ſigna. *cap.44 numer.*90.

præter Voluntatem, multoties ægroti in extremis exiſtentes, reſpondent interrogantibus, vt ſe liberent ab eis. *cap.6 numer.*102.

de Voluntate teſtantis clarè debet conſtare etiā inter liberos, *cap.44 nu* 74.

Voluntas defuncti. vt obſeruetur ratio naturalis id ſuadet. *cap.58 numer.* 47

Voluntas nutu non declaratur. niſi coniecturali modo. *cap 43.num* 47 Inſtitutio hæredis per nutus non eſt recipienda *ibid, num.*43.

Voluntas defuncti citra conſcientiam læſam nō poteſt ſperni. *cap.58. numer.*253.

Voluntates teſtatorum, quamuis omnia iura ſtrepitent, vt ſeruentur, tamen ideſt verum, quando de ea apparet *cap 6 num* 128.

Voluntas hominis ita nutu ſignificatur, ſicutī verbis. *cap 46 numer.*235. *&* 262.

Voluntas liberorum inter parentes, non eſt voluntas parentum in liberos. *cap.25. num* 162.

Voluntatem teſtatoris non ſeruare iniquius eſt, quàm excluſis pro timoribus bona in extraneos deferre. *cap.5.num.*70.

Voluntas. quando deficit, omnia corruunt. *cap 5. numer* 29.

Voluntas teſtatoris eſt potentior, quàm fauor piæ cauſæ, & religionis. *cap.21 num* 135,

Voluntas hominum eſt ambulatoria vſque ad ſupremum vitę ſpiritum, quod procedit etiam de Iure Canonico *cap.65 n.*215.

Voluntatis defectu omnia corruunt. *cap.45.n.*172.

Voluntatem teſtatoris fuiſſe debitam, & ordinatam, vir bonus debet iudicare. *cap.77.numer.*5.

Voluntas teſtatoris non poteſt dici plena, dum etiam aliquid addere, vel minuere poteſt. *cap 7. numer.*235.

Voluntas à poteſtate regulari ſolet. *c.29.nu.*465.

Volun-

Voluntarium militem ſibi elegit DEVS, *cap.5. num.35.*

Votum de nunquam peccando non valet. *in præl ud.num 54.*

Vrbanus Septimus, quoties lineam veſtem ſuperinduebat ad purpuratos Princeps couerſus, quid grauiter afferebat. *cap.2. nu.112.*

Vrbis incola, vt quis poſſit dici, quid requiratur remiſſiuè. *cap.34. num.85.*

Vrbini Statutum diſponens, quod ius etiam reddi poſſit in Hebdomada ſancta, non tenet, quamuis ſit confirmatũ à Papa. *cap.29. n.455.*

Vſuarius ab vſuario conſtitui non poteſt *cap.49 numer.488.*

Vſurarum reſtitutio iuſſa à teſtatore, ideo eſt celeranda, ne careat ſepultura. *cap.62. n.113.* Et ſic medio illo tempore, ſuffragijs illis in funere fieri ſolitis priuaretur. *ibidem num.114. 115. & 116.*

in Vſurarum reſtitutiones fauorabilis cauſa ad validitatem ſtipulationis requiritur perſona publica. *cap.23. num.107.*

Vſurarius manifeſtus, quamuis iubeat, vt vſuræ reſtituantur, nihilominus in loco ſacro non eſt ſepeliendus, quouſque fiat talis reſtitutio. *cap.62. numer.111.*

Vſurarius manifeſtus, quando quis dicatur. *cap 62. numer.112.*

Vſurarius manifeſtus an poſſit dici, qui coram Sacerdote, & teſtibus publicè falſus eſt, ſe fuiſſe vſurarium, & vſuras reſtitui mandauit. *cap.62. numer.113.*

Vſus loquendi particularis teſtatoris, facit vt teſtamentum aliàs æquiuocum, & erroneum, iuxta eius formam recipiat interpretationem. *cap.5. num.95.*

in Vſum pauperum infirmorum verè dicitur cõuerti, quod in neceſſarium vſum deſeruientium ipſis impenditur. *cap.57. nu.185.*

Vtile per inutile, quando non vitietur, & quàm latè pateat d. regula. *cap.65. num.52. & 53.*

V T I L I T A S.

Vtilitas publica, quamuis magna ſit, non tamen propter eam eſt inferendum præiudicium alicui. *cap.24. num.21.*

Vtilitas fuit ſemper, fide ſanctior apud Parthos. *cap.29. num.48.*

Vtilitas, & neceſſitas in alienatione bonorum Eccleſiæ debet eſſe clara, & euidens. aliàs ſi ſit turbida nihil ſit. *cap.2. numer.101.*

Vtilitas euidens in alienatione bonorum Eccleſiæ non probatur, ex aſſignatione rei æqualis valoris. Sicuti nec ex ſolo valore redditũ, ſed etiã proprietatis, eſt iuſtificanda. *cap.2. n.102*

Vtilitas euidens, vel neceſſitas in alienatione bonorum nõ probatur ex ſola aſſertione partium, ſed aliunde idest iuſtificandum. *cap.2. num.103.*

Vtilitas publica præfertur priuatæ. *cap.53. n.188*

ex Vtilitate publica receditur à regulis iuris cõmunis. *cap.53. num 189.*

Vulnus, quod ſit mortale, non poteſt dici, niſi prius conſtet de vulnere. *cap.24. nu.29.*

Vulnus an ſit læthale, necnon, ſtandum eſt indicio Medicorum. *in prælud. num.506.*

Vultus eſt ſermo quidam tacitus mentis. *in prælud. num.266.*

V X O R.

Vxor Iob reprehendit eum de tanta patientia, & quid ei dixerit, ac replicauerit Iob. *cap.16. num.349.*

Vxor bona facit bonum virum. *cap.50. nu.319.*

Vxor non præſumitur in dubio voluiſſe donare fructus bonorum extradotalium marito, quia mulierum genus eſt auariſſimum. *in prælud. numer.484. & 486.*

Vxor inopia laborans ſuccedit marito diuiti in quarta, & quid ſi relinquat vltra tres filios. *cap.25. nu.130.*

Vxori, ſi per interpoſitam perſonam, fuit ei reſtituta dos, nihilominus cenſetur eam præcepiſſe à marito, & quare. *cap.81. nu.124.*

Vxor dicitur, quaſi viri vſus, vnde niſi fuerit in vſu viri, non poteſt dici vxor, nec eius appellatione venit. *cap.83. nu.198.*

Vxoris appellatione venit etiam ſponſa poſt nuptialem benedictionem, quamuis carnalis copula non ſit ſecuta *cap.83. num.193.*

Vxor non dicitur ab vſu viri, ſed ab vnguendo tale nomen deriuat. *cap.83. numer.199.*

Vxor inops, etiam indotata, non conſequitur quartam in bonis mariti, quando habet patrem diuitem. *cap.25 numer.131.*

Vxore viuente dum teſtator aufert hæreditatem hæredibus ab inteſtato, præſumitur voluiſſe, vt poſt illius mortẽ ad eam iret. *cap.10. n.517*

Vxoris voluntas, quando eſt dubia, an tunc maritus lucretur fructus bonorum extradotalium valde anceps eſt quæſtio. *in prælud. numer.482.* Et ſic obſcura, & vix diſcerni poſſit quæ ſit verior. *ibid. num.483.*

Vxor, ſi ſit inſtituta hæres in vſufructu, donec vixerit, ſed alio non dato hærede, quid ex hac inſtitutione veniat detrahendum, vt ſit pura. *cap.10. numer.520.*

Vxor, quod teneretur reſtituere hæreditatem venientibus ab inteſtato mariti, ſi ipſe hoc nõ dixit nullo iure cauetur. *c.10. n.521. 522.*

Vxor tenetur ſubuenire neceſſitatibus mariti. *in prælud num. 485.*

Vxores, Conſules in eorũ prouincijs, ſecundum leg.4. ff. de offic. proconſul. ſecum non ducere hortantur. *in prælud. num.474.* Ne ſcilicet illæ, earum auaritia, & rapacitate prouinciales diſpoliarent. *ibid. num.475.*

Vxor ſi egerit contra maritum ad ſeparationem thori ob eius impotentiã. ſi maritus fateatur ad ſe excuſandum ſe commiſiſſe adulterium, vxor non poterit iuuari tali confeſſione, & quare. *cap.23. num 95.*

Vxori ſi maritus relinquat, quod eius cauſa parata ſunt, cedunt in legatum etiam ea, quæ parata erunt ad vſum ancillæ, vxori, inſeruientis. *cap.57. nu.187.*

INDEX DECLARATIONVM

Circa varia Capitula, Iuris Canonici, circa Leges Cæſareas, circa diuerſos Doctores &c.

Circa Ius Canonicum.

TEXT. in can. furioſus 32. quæſt. 7. qualiter veniat intelligendus. cap. 17. numer. 525.

Cap. cum eſſes. de teſtament. videtur fundatum in iure diuino, & quare. cap. 34. numer. 92. & 93.

Cap. cum eſſes. de teſtament. an reijciat ſolemnitates ſecundum leges humanas circa teſtamentorum ordinationes. cap. 34. num. 94.

Cap. cum eſſes. de teſtam. quod derogeret omnibus ſolemnitatibus teſtamentarijs Iuris Ciuilis, eſt opinio, quæ ſaluari non poteſt. cap. 34. num. 95.

Cap. cum eſſes. de teſtament. non ſunt in puris terminis iuris naturalis, cum vltra duos, vel tres teſtes, requirat Parochum. cap. 34. numer. 96.

in Cap. cum eſſes. de teſtament. procedit etiam in terminis codicillorum. cap. 33. numer. 10. Codicilli ſint pars teſtamenti.

Cap. cum eſſes. de teſtament. cum loquatur de Presbytero ſuo an poſſit extendi ad presbyterum alienum. cap. 36. num. 115.

Cap. cum eſſes. de teſtam. vt intret quid requiratur. cap. 36. nu. 116.

Cap. cum eſſes. de teſtament. non tollit omnes ſolemnitates iuris Ciuilis, nec vbique. cap. 33. num. 46.

Cap. cum eſſes. de teſtament. quod loquatur ſolum in teſtatoribus in extremis conſtitutis, eſt opinio Guidopap. Cened. quæ non ſubſiſtit cap. 33. num. 47

in Cap. cum eſſes. de teſtament. verba illa, ibi, in extrema fecerint voluntate, qualiter interpretentur à nullis, & qualiter ab alijs. cap. 33 numer. 48. 51. & 52.

Cap. cum eſſes. de teſtament. procedit etiam in teſtantibus corporis ſanitate gaudentibus. cap. 33. numer. 50.

Cap. cum eſſes. de teſtam. dum requiruntur teſtes idonei, ſatis eſt, vt adſit, ea idoneitas, quæ à iure præſumitur. cap. 35. numer. 193. & 104.

Cap. cum eſſes. de teſtam. videtur etiam poſſe loqui in terminis Presbyteri Confeſſarij teſtatoris, & quare. cap. 35. n. 155. 156. 157.

Cap. cum eſſes. de teſtam. corrigit Ius Ciuile, quantum ad numerum teſtium. cap. 34. numer. 86. 89. & 93.

Cap. cum eſſes. de teſtam. requirens idoneos teſtes de qua idoneitate eſt intelligendum, cum aliud non exprimet. cap. 34. nu 99.

Cap. cum eſſes. de teſtam. an habeat locum in terris Eccleſiæ ei mediatè ſubiectis, cap. 33. numer. 66. 67. & ſeq.

Cap. cum eſſes. de teſtam. quod loquatur tantum in terminis ad pias cauſas teſtantis, eſt damnata opinio. cap. 33 numer 35 & 36.

Cap. cum eſſes. de teſtam. non requirit præſentiã Notarii. cap. 35. nu. 168.

Cap. cum eſſes. de teſtam. an admittat æquipollentiam, ſi fiat teſtamentum coram Parocho, ſine teſtibus. cap 35. numer. 169.

Cap. cum eſſes. de teſtament. cum loquatur de Presbytero ſuo, an intret ſi interueniat alius Presbyter. cap. 35. num. 240.

Cap. cum eſſes. de teſtam. ſatis intrat in ditionibus Eccleſiæ, quoad vtramque iuriſdictionem cap. 33. num. 1. 18. & 19.

Cap. cum eſſes. de teſtam alterauit diſpoſitionem Iuris Ciuilis circa numerum teſtium. cap 35. nu. 175. & 176.

Cap. cum eſſes. de teſtam. remiſit ſolemnitatem iuris Ciuilis, ſi teſtamentum fiat coram proprio Parocho. cap. 36. nu. 106. & non coram quocunque Parocho, ſeu Presbytero. cap. 35. nu. 107.

Cap. cum eſſes. de teſtam. requirens Parochum in teſtamento, an id fuerit per accidens. cap. 35. numer. 114. & 115.

Cap cum eſſes de teſtam. cum ſit correctorium Iuris communis, ideo eius diſpoſitio non poteſt extendi. cap. 35. numer. 29.

Cap. cum tibi. de teſtam. loquitur de commiſſione diſtributoria, non autem de voluntate diſpoſitoria. cap. 50. nu. 61.

Cap. cum tibi, de teſtam. verus intellectus, qualis ſit. cap. 51 numer. 106.

Cap. cum tibi. de teſtament. loquitur quando diſtributio relicta fuit in arbitrium tertij non autem quando ſubſtantia diſtributionis. cap. 51. numer. 107.

Cap. cum tibi. de teſtament. eſt ruminandum ad dignoſcendum an teneat diſpoſitio captatoria ad pias cauſas. cap. 51. nu. 100.

Cap. quicumque 17. q. 11. an loquatur de exhæredatione facta à patre de legitima, vel quo ad

ad reliqua bona. *cap.* 11. *numer.* 111.

Cap. quoniam. §. cœterum, de offic. & poteſtat. deleg. in quibus caſibus loquatur. *cap.* 49 *numer.* 487.

Cap. relatum el 1. de teſtam. in quo ſundatur, & corrigat ius ciuile. *cap.* 11. *num.* 652.

in Cap. relatum de teſtam. verb. illud, requiſiſitis, non fuit appoſitum ab Alexand. III. *cap.* 20. *numer.* 25. Sed à Sancto Raymundo decretalium compilatore. *ibidem.* *nu.* 26. *&* 71.

Cap. relatum de teſtament. mandat cauſas pias tractari ſecundum decretorum ſtatuta. *cap.* 20. *num.* 18.

Cap. relatum 11. de teſtament. ex quo teſtamenta pia eximuntur à vinculis iuris ciuilis. *cap.* 1. *num.* 47. Etiam in foro Cæſaris, ac etiam extra diſtrictum temporalem Eccleſiæ, & ſic in toto Orbe ſeruandum eſt. *ibidem nu.* 48. Quæ opinio verior eſt, & ita pronunciatum fuit per Innocentium Quartum in publico Conſiſtorio. *ibidem num.* 49. 50. 51. *&* 52. Et ita tenuerunt plures Theologi.

In Cap. relatum de teſtam. verba illa, teſtibus requiſitis, ad quid ſupra ſint referenda. *cap.* 20. *num.* 33. *&* 53.

Cap. relatum. de teſtam. non extenditur ad aliã materiam, quàm piam. *cap.* 55. *nu.* 6.

Cap. relatum de teſtam. cum loquatur ſolum in relictis ad pias cauſas, ergo in reliquis caſibus ſeruandum eſt ius commune. *cap.* 55. *numer.* 8.

Cap. relatum de teſtam non diſponeret, leges ciuiles non eſſe ſeruandas in teſtamentis pijs, dum ſeruandum ipſas Leges Ciuiles ille non requirerentur. *cap.* 4. *numer.* 300.

Cap. relatum 12. de teſtamen. ſi quis aſſereret in terris Imperii non ligare, eius opinio vti temeraria eſt reijcienda. *cap.* 1. *num.* 62.

Cap. relatum de teſtament. loquitur generaliter de relictis ad pias cauſas. *cap.* 60. *numer.* 397.

in Cap. relatum. de teſtam. qualiter verè, & ſolidè poſſit interpretari. *cap.* 20. *num.* 37.

Cap. relatum, de teſtam. & cap. cum eſſes eodem titul. loquuntur in diuerſis terminis, nam primum loquitur in cauſis pijs, ſecùs verò ſecũdum. *cap.* 33. *num.* 38. A qua opinione quam & conſuerudo approbat, temerarium eſſet recedere. *ibidem. nu.* 39.

Cap. relatum. 11. de teſtament. intrat vbique locorum. *cap.* 4. *numer.* 285.

Cap. Ioannes de teſtament. declaratur. *cap.* 54. *num.* 288.

Cap. tuæ fraternitati de ſponſal, declaratur. *cap.* 40. *numer.* 240.

Cap. tuæ fraternitati. de ſponſal. quamuis dicat verba neceſſaria eſſe in matrimonio, non tamen excludit, alia ſigna conſenſus. *cap* 46. *numer.* 251.

Cap tuæ. de ſponſal. qualiter intelligatur, dum dicit, verba non eſſe neceſſaria ad validitatẽ matrimonii, & poſtea ait eſſe neceſſaria. *cap.* 46 *numer.* 258. *&* 259.

Circa varias Conſtitutiones.

Bulla Pij Quinti contra illegitimos, non iuri naturali, ſed ſcandolis dumtaxat, & fraudibus obuiare, quæſiuit. *cap.* 74. *nu.* 151.

Bulla Pij Quinti contra illegitimos tantum iura ſpecialia illegitimis non autem beneficia iuris communis ſubſtulit. *cap.* 74. *num.* 152. Et ſic etiam ſenſit Camera Apoſtolica. *ibidem num.* 153.

Bulla Pii Quinti contra illegitimos, non tollit alimenta, quæ iure naturali, & canonico quibuſcumque filijs, etiam ſpuriis debentur. *cap.* 74. *num.* 149.

Clemens Octauus ſanct. mem. declarauit, quod delinquentes propè Eccleſiam ſub ſpe immunitatis, non eſſent in ea tuti. *cap.* 3. *nu.* 210.

Bulla Iuris congrui, cum loquatur in terminis ſimplicis venditionis, ceſſat, ſi ea ſit mixta. *cap.* 10. *nu.* 156. *& cap.* 56. *nu.* 107.

Concil. Trident. cap. 1. ſeſſ. 24. requirens ad valorem matrimonij præſentiam Parochi cum duobus teſtibus non excludit Parochum non Sacerdotem. *cap.* 36. *numer.* 261.

Conſtitutio Ægidiana priuans alimentis prolem ſpuriam receſſit ab Aula, imo nec ea inter alias Conſtitutiones Ægidianas reperitur. *cap.* 74. *numer.* 145.

Circa Ius Cæſareum.

L. alumna. 30. §. fin. ff. de adimend. legat. quid diſponat. *cap.* 48. *num.* 404. 405. *&* 407.

L. diſcretis. C. qui teſtam. facer. poſſ. concordatur cum l. nutu. ff. de legat. 3. *cap.* 48. *nu* 419.

L. diſcretis. C. qui teſtam. facer. poſſ. loquitur in caſu certo, quando conſtat, eſſe penitus deperditam ſpem recuperandi linguæ vſum. *cap.* 48. *numer.* 434.

L. ex facto. ff. de hæred. inſtituend loquitur in hæredis inſtitutione. *cap.* 47. *numer.* 344.

L. habeat. C. de ſacroſanct. Eccleſ. an loquatur tantum in teſtatoribus infirmis per illa verba decedens &c. *cap.* 33. *num* 61.

L. habeat. C. de ſacroſ. Eccleſ. dat liberam licentiam vnicuique, vt poſſit relinquere locis pijs. *cap.* 4. *num.* 286.

L. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto. C. de teſtament. in parte fuit correcta. *cap.* 59. *numer.* 341.

L. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto. C. de teſtam. intrat, quando teſtamentum eſt nullum ex defectu ſolemnitatis. *cap.* 52. *num.* 152

L. hac conſultiſſima C. de teſtam. defraudaretur ſi in relictis ad prophana non requirerentur ſeptem teſtes. *cap.* 55. *numer.* 18.

L. iubemus. C. de teſtam. cum loquatur in terminis inſtitutionis hæredis, non eſt trahenda ad legata. *cap.* 48. *num.* 417.

L. iubemus. C. de teſtamen. loquitur in eo, qui mortuo eſt ſimilis, ac mentis ſenſu deperditus eſt. *cap.* 45. *num.* 121.

L. iube-

L.iubemus, & l.hæredes palam.C.& ff de teſtam. loquuntur in terminis inſtitutionis hæredis vniuerſalis,& non particularis *cap.49.nu.465.*

L.iubemus C.de teſtam.loquitur in eo,qui morbo loquela priuatus, omnino teſtari deſiderat. *cap.48.num.409 & 418.*

L.iubemus.C.ad Trebellian. declaratur *cap.64. nu.73.74.75.78.& 79.*

L.iure militari.ff de teſtament.milit.declaratur. *cap.44.num 127.136.137.143.151.& ſeq.*

L.ius noſtrum.77.ff.de regul.iur. dũ dicit, quod naturaliter, quis non poteſt pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus decedere veniat, qualiter intelligenda ſit, & quo caſu capiat verbum illud naturaliter. *cap.10.numer.603. 606.& 607.*

L.legata inutiliter.ff.de adimend legat. quando procedat *cap.47.numer.341.*

L.mulieri. ff.de condit. & demonſtrat. quo caſu loquatur *cap.55.nu.45.46.47.& 48.*

L.mulier.22.§.cum proponeretur.ff.ad leg.Trebellian.quid diſponat *cap 65.num.123.*

L.mulier bona 37.ff.de iur.dot. qualiter intelligatur *cap.65.numer.133.134.138 & 139.*

L.nemo.ff.de hæred.inſtit.quid diſponat *cap.45. numer.184.*

L.nutu.ff.de legat.3. declaratur ſicuti etiã text. in l.& in epiſtola ff.de fideicomm.*cap.48. numer.382.*

L.Papinianus. §.ſi quis morte ff. de inoffic. teſtament.quid præſupponat *cap.52. num.122.*

L.Papinianus §.ſi quis morte.ff.de inoffic teſtam. eſt correctus per §.aliud quoque. Auth.vt cũ de appellat.cognoſc *cap.52. num 124.*

L.qui teſtamento. §.fin ff de teſtam.loquitur in teſtamentis in ſcriptis *cap 37.num.48.*

L.qui teſtamento. §.fin. ff. de teſtam. an habeat etiam locum in teſtamentis nuncupatiuis cõfectis coram teſtibus non intelligẽtibus idioma teſtatoris. *cap.37.num.50.*

L.qui teſtamento §.fin.ff.de teſtam. declaratur. *cap.37 num.41.*

L.quoniam indignum. C.de teſtam. loquitur de eo,qui morbo grauatus, loqui non valet, ſed ſana mente conſiſtit *cap 45. num.190.*

L.quoties.§.ſi duo.ff de hæred.inſtituend videtur deſtruere opinionem, quod teſtator non poſſit ius accreſcendi prohibere. *cap.10. numer.578.* Et refertur verus ſenſus d.l.ſecundũ communem ſcholam DD. ibi ſcribentium. *ibid num.579.580 581.& 582.*

§.Quinimo.Inſtit. de teſtam. milit. an ſit correctus per l.diſcretis, C.qui teſtament. fac. poſſ. *cap.4 num.100.*

L.ſancimus.§ ſi quis autem.C,de donat.qualiter intellig. tur. *cap.94. num.191.& 192.*

L.ſancimus.C.de donat.loquens de inſinuanda donatione vltra 500 aureos,de quibus aureis loquatur *cap.91.num.8.*

L.ſancimus. § fin. C.de donat. vltra prohibitionẽ ne fiant donationes vltra 500 ſolidos abſq; inſinuatione apponit etiam decretũ irritans. *cap.95. num.234.*

L.Scæuola.ff.ad Trebell. quo caſu loquatur, *cap. 45 num.179.*

L fin.C.famil.erciſcund.qualiter procedat *cap.9. num 472.*

L ſi ergo.§.1. ff. de iur. dot. ad omnem cauſam piam extenditur *cap.66.num.171.*

L.ſi duobus.§.ſi autem.ff de bonor. poſſeſſ. contra tabul.quo caſu loquatur *cap.52. num.158.*

L.ſi quis ſeruum.§.ſi inter duos.ff.de legat.2.nõ procedit in legatis pijs. *cap.79. numer.418.*

Auth.ex complexu.de inceſtuoſ nupt.quare fuerit lata *cap.73. num.108.*

Auth excipitur.C.de bon quæ libet. eſt in viridi obſeruantia *cap 45. nu.215.*

Auth. Præterea. C.vnde vir, & vxor,eſt odioſa. *cap.25.nu.132.*

Auth.Præterea.C.vnde vir,& vxor,nõ intrat,niſi in ſubſidium.*cap.25.num.133.*

Et non habet locum, niſi vxor cogatur mendicare,itaque ſufficit,vt habeat panem,& aquã. *cap 25.numer.134.137.138.& 139.*

Auth.præterea.C vnd.vir, & vxor, quare fuit introducta. *cap 25 num.130.*

Auth. quod ſine. C:de teſtam. an corrigat l. hac conſultiſſima. §.ex imperfecto. C.de teſtam, *cap 55.numer. 12.*

Et fœdere diſtinctionis cõciliantur dicta iura,ſicuti etiam §.Nos igitur. Auth. de teſtam, imperfect. *cap.55.numer.13.14.15.& 16.*

Circa Statuta.

Statutum Peruſinum lib.1.cap.135. diſponens in teſtamentis requiri quinque teſtes, an ſtante confirmatione generali Apoſtolica dicatur derogatum etiam cap.cum eſſes, de teſtamẽt. *cap.33.nu.32.*

Statutum Vrbis lib 1.cap.42. non ligat forenſes, & non intrat in materia ſpirituali *c.34 nu.80.*

Statutum Vrbis lib. 1. cap 42, ſubordinat formã teſtandi, ad quid. *cap.34. nu.78.*

Statutum,Vrbis lib.1.cap.84 habet bonam opinionem de Romanis, & quare. *cap.28. numer.377.*

Statutum Vrbis lib.1.cap.84.diſponit,vt ſcripturæ priuatæ dicãtur recognitæ per teſtes tres, quamuis non fuerint præſentes illarum confectioni. *cap 28.numer 368.*

Et intelliguntur recognitæ etiam quoad illarum executionem petendam. *cap.28. num.369.*

Statutum Vrbis lib.1.cap.84. requirit in recognitione ſcripturarum priuatarum tres teſtes. *cap 29.numer.436.*

Statutum Vrbis lib.1.cap.84. nõ eſt deciſoriunt, ſed ordinatorium. *cap.29. numer 436.*

Statutum Vrb.lib.1.cap.84.non habet locum in vltimis voluntatibus, maximè ad pias cauſas. *cap.29.numer.437.450.468 & 472.*

Statuta Vrbis de obligationibus ſub certa forma faciendis non comprehendunt cauſas priuilegiatas dotium, & maximè ſi ſint ad pias cauſas &c. *cap. 29.numer.446.& 447.*

Statu-

Index Declarationum.

Statutum Vrbis lib. 1. cap. 142 iuris ſolemnitates exquirens in teſtamentis nullatenus comprehendit pias cauſas. *cap. 19. nu. 448.*

Statutum Vrbis lib. 1. cap. 142. diſponens, quod in caſu deficientiæ Statutorum ſeruetur Ius Ciuile, intelligitur de Iure Ciuili non correcto per Ius Canonicum. Ius Ciuile correctũ per ius Canonicum, non dicitur amplius Ciuile. *cap. 19. numer. 459.*

Statutum Vrbis lib. 1. cap 145 excludit parentes à ſucceſſione parẽtum fauore ſolius agnationis. *cap 66. nu. 181.*

Statutum Vrb. lib. 1. cap. 151. requirens conſenſum proximiorum in contractibus mulierum, vel minorum excipit eos conſanguineos, qui habent intereſſe in contractu. *cap. 76 nu. 232.* Quod tamen eſt intelligendum de intereſſe primario, non autem ſecundario. *ibid. nu. 233. & 234.*

Circa Deciſiones.

Rota à deciſ. 46. de præbend. in antiq. receſſit, & quare. *cap. 56. num. 140. & 141.*

Rota deciſ. 74. num 5. part. 2. diuerſ. declaratur in eadem deciſ. à num. 12. *cap. 20. num. 69.*

Rota deciſ. 173. num. 5. part. 2. diuerſ. quando intret. *cap 8. nu 372.*

Put deciſ. 97. lib. 3. firmat, quod in teſtamento pio de Iure Canonico requiruntur duo teſtes. *cap. 20. numer. 62.*

Put. deciſ. 97. lib. 3. vel eſt corrupta, vel non eſt vera, & ex quo appareat *cap. 20. nu. 64. & 65.*

Circa Doctores.

A

Æneas de Falcon & Staphil. opinio refutatur, dum fundatur in deciſ. Rotæ reuocata. *cap. 56. num. 142.*

Alciat loquitur in teſtamentis in ſcriptis in l. coram. 209. num. 2. ff de verb. ſignif. *cap. 37. numer. 49.*

Alciat. in l. 1. C. de ſacroſãct. Eccleſ. improbatur. *cap. 4. nu. 295. & 298.*

Alciat in conſil. 123. & 124. lib. 9. declaratur. *cap 41 nu. 289.*

Alciat. oblocutus fuit de Caſtr. Socin. Lap. Rip. And Pariſ. &c. *cap. 40 num 248.*

Alciat tamquam omnia faſtidiens, nec ipſi Magiſtro ſuo, Iaſoni, pepercit, & ſæpiùs eum inſecutus fuit. *cap. 40. numer. 249. 250. & 251.*

Andras Alciat damnatur, dum ſentit cap. cum eſſes. de teſtament. procedere in foro conſcietiæ tantum. *cap 33 num. 24.* cum penitus id falſum ſit. *ibidem. nu. 25.*

Alex. I.C. egregius, glorioſior eſt Alexãdro Magno, qui extat decoratus glorioſo titulo, Patris veritatis. *cap. 56. num. 129.*

Alex. in l. cum filio. ff. de legat. 1. ſatis iudaite interpretat ut auth. excipitur. C. de bon. qui fil. ab opinione communi non eſt recedendum. *cap 45. numer. 217.*

Alex. in conſil. 136. num. 13. lib. 2. reprobatur ab eius Addent *cap 58. numer. 227.*

Alex. in conſil. 76, num. 15, lib. 3. paſſim improbatur. *cap. 25, nu. 182 & 183.*

Alex. in conſil. 76. num. 15. vol. 3. confutatur, & reprobatur per Rotam *cap. 20. num. 66.*

Alex. conſil. 168. lib. 5. eſt falſum, ſed nõ eſt Alexandri. *cap. 52. nu. 145.*

Alex. Rauden. deciſ. Piſan. 1, num. 12. reprobatur. *in prælud. num. 480.*

Alexand. Raudin. deciſ. 46. valde dubitatur, an poſſit ſubſiſtere, num. 212. & quæritur ſaluari. *cap 6. numer. 211. & 213.*

Angel in l comparationes circa med. C. de fid. inſtrum. non bene locutus eſt. *cap. 31. nu. 641.*

Apoſtilla ad Alexand. conſ. 122. num. 16. in lit. M. lib. 4. refutatur. *cap. 57. nu. 200.*

Apoſtoli auctoritas, quod Lex non eſt poſita iuſto, qualiter intelligatur. *cap. 77. numer. 3 38. 329. & ſeq.*

S. Auguſtinus in can. quicumque 17. quæſt. 1r. non poteſt loqui de exhæredatione facta à patre ex cauſa ingratitudinis, & quare. *cap. 21. num. 113.*

B

Bald. ſæpè loquitur de Bartolo perfecto Legum organo, ac veraci Iuris interprete. *cap 52. numer. 169.* Et multoties contra eamdem verba grato modeſtiæ odore non redolentia, effudit. *ibidem num. 170.*

Bald. ioci graria vocat Bartolum virum ſaturninum, & quare. *cap 4 numer. 302.*

Baldus apertis oculis ſomniandò ſcripſit animã Bartoli ſepultam eſſe in cauerna Infernali, & quare. *cap. 52. num. 171.*

Bald. reprobatur, dum ſenſit, inſinuationem nõ præſumi interueniſſe ſpatio 30. annorum. *cap. 97. num. 299.*

Bald. in l, quæſtio. num. 56. C. de fideicommiſſ. aliter ſaluari non poteſt, niſi aſſerere id eueniſſe in curia Typographi. *cap. 8 numer. 370.* Et id ex multis redditur veriſimile *ibidem. nu. 381. & 382.*

Bald. in l, 1. num. 142. C. de ſacroſanct. Eccleſ. refutatur, dum acriter reprehẽdit Bart. *cap. 52. numer. 168.*

Bald. in conſil. 74 lib. 2. & in conſil. 221. eodem lib. dubiũ eſt, quomodo poſſiut ſaluari. *cap. 6. nu. 216. & 218.*

Bald. Nouell. in tractat. de dote in 8. part. priuileg. 6 non benè loquitur. *cap. 59. numer. 310.*

Barboſ. de iure Eccleſiæ lib. 3. cap. 27. num. 95. re j:itur, dum ſenſit, nullo iure caueri, Legata pia deberi, ſi teſtamentum ſit nullum. *cap. 60. num. 403.*

Bart. non præſumitur fuiſſe inſtructus de conſuetudine aliarum Curiarum, in quibus non fuit verſatus. *cap. 38. num. 83.*

Bart. diſtinctio circa reſtitutionem fructuum bonorum

bonorum paraphrenalium, reijcitur, *in prælud.num*.480.

Bart.& Tiraquell.opinio, de qua hic,adeo damnata, quo caſu poſſit ſaluari. *cap*.5. *num*.22.

Bart.irridetur à Baldo, quia fuit allucinatus in intellectu cap.eum tibi de teſtam. *cap*.50.*numer*.60.

Bart.male allegatur, dum deducitur ad probãdum hæredis inſtitutionem valere per relationem, cum loquatur in terminis legati, vel fideicommiſſi. *cap* 38. *nu*.87.*&* 88.

Bart.in l.1.nu.37. C.de ſacroſanct.Eccleſ. ex quo arguit teſtamenta pia eſſe exempta à ſolemnitatibus &c. *cap*.4. *nu*.314. 315.322.*&* 323.

Bart.in l.1.C.de ſacroſanct.Eccleſ. numer.73. eſt communiter reprobatus, tàm in Scholis, quã in Palatijs *cap*.4 *nu*.299.*&* 301.

Bart.in l.Diuus §.item Senatus.ff.ad leg.Cornel. de falſ.communiter damnatur, dum ſentit,vt valeat ſubſcriptio debet eſſe ſpecialis. *cap*.27. *num*.289.

Bart.more furioſorum, ſe ipſum laceſſat in l.1. num.73. C.de ſacroſanct. Eccleſ cõtra ea,quæ dixit in d.l.1.in prim. lectur. in fin. *cap*.4. *numer*.290.

Bart.nõ bene guſtauit text.in l.Pamphilio.§.propoſitum.ff.de legat.3. *cap*.6.*num*.143.

Bart. opinio in l. in teſtamento. ff. de fideicommiſſ.libertat.ſi eſſet vera, eſſet ſingulariſſima. *cap* 5.*num*.8.Communiter tamen talis opinio damnatur,cum ſit falſa. *ibidem*·*nu*.9.13.*&* 16.

Bart.in l.qui teſtamento. ff.de fideicõmiſſ.libert. iniuſt. reprobatur communiter à DD. *cap*.9. *nu*.494 *&* 495.

Bart.in l.ſcripturas in fin. C.qui potior. in pign. hab reijcitur. *cap*.24.*numer*.9.

Bart.in l.1.num.16. ff.de vulg. & pupill.communiter reprobatur.*cap* 52. *num*.128.

Bart.in l teſtamento. ff. de fideicommiſſ. libert. comuniter damnatus, quæritur ſaluari.*cap*.5. *num*.102.

Bart. in auth. at ſi contractus. num.3. C.de fid. inſtr repellitur.& quidem paſſim. *cap*.31. *numer*.637.*&* 638.

Bart. in auth. at ſi contractus. num.3. C.de fid. inſtrum.communiter damnatur.*cap*.31.*n*.632.

Boſſ.de falſit. num.11.male allegatur, & intelligitur à Manent conſ.7.8.*&* 9 *cap*.42.*nu*.342.

Boſſ.de falſit. num.11. paſſim à DD. inſequitur, verum etiam apud eum meſſis erat adhuc in herba,& quando poſſet procedere.*cap*.42.*numer*.343.*&* 345.

Butr.reprobatur, dum ſentit, quod iuxta cap.cũ eſſes.de teſtam. non ſit neceſſarius Parochus in teſtamento. *cap*.35.*numer*.115.

Butr.Salicet.Iaſ.& alij refutantur dum ſentiunt, legata pia relicta in teſtamento inualido pro phano non deberi. *cap*.60. *nu*.407.

C

Caſtren.in l.contractus.num.1. ff.de fid.inſtrum. refutatur, *cap*.8.*nu*.323.*&* 326.

Caſtren.opinio in l.Papinianus.§. ſi quis. ff.de inoffic.teſtam.refutatur, tamquã diuinatina. *cap*.52.*nu*.125.

Caſtr. in conſil 412. in fin. part.1. ſentit in terris Eccleſiæ in practica non ſeruari cap. cum eſſes de teſtam.improbatur.*cap*. 33. *num*.21.

Caſtrenſ.dubitans, quid conſulere, in terminis detractionis Trebellianicæ, dum agitur de fideicommiſſo pio, ſuaſit parti concordiam. *cap*.64. *num*.7.

Cepoll.in conſil.ciuil.17.improbatur, dum facit differentiam inter ſolutionem,& promiſſionẽ. *in prælud.num*.471.

Cephal.in conſil.454.num.39.cõfutatur. *cap*.39. *nu*.589.

Clar. in prax.lib.3.quæſt.12.reijcitur. *cap*.25. *numer* 165.*&* 166.

Crot.in l.1.§.ſi quis ita.ff.de verb. obligat.reijcitur. *cap*.48. *num*.428.

Cuiac in prima eius conſultatione reijcitur.*cap*. 25.*nu*.94.101.102.*&* *ſeq*.*vſque ad nu*.107.

Curt.Iun in l.hac conſultiſſima. §.ex imperfecto. nu.4.C.de teſtam,paſſim improbatur *cap*.25. *numer*.164.

D

Dec.in auth.præterea.numer.20. C.vnde vir, & vxor improbatur. *cap*.25. *nu*.140.141.*&* 143.

E

Emanuel Soarez.in addit.ad Gomeſ.vat.reſolut. cap.12.titul. de legat. in littera A. refutatur. *cap*.48.*numer*.388.*&* 389. Et dum ipſe redarguit Gomeſ.vti falſam opinionem tenentem, ipſe cadit in foueam quam alijs fecit. *ibidem*. *nu*.390.

F

Fachin. controuerſ. int. lib.6. cap.50. caueatur. *cap*.6.*num*.173.

Felin. in cap. multorum de iudic. iniuſtè arguitur ab Ænea de Falcon.& in quo fundetur. *cap*.56. *num*.114.115. *& ſeq*. Et ipſe reijcitur. *nu*.116.*& ſeq*.

Franc.in cap.1.num.37.de teſtam.clamat contra illos, qui ponunt diuerſitatem inter ius Canonicum, & ius Ciuile.*cap*.53. *numer*.198.

Franch.in cap.ſi pater.nu.63. de teſtament.in 6. & Barboſ.reijciuntur.*cap*.51. *numer*.108.*&* 111.

Fulgoſ.in conſil.29. num.1. & 2. reijcitur, dum firmat in terris Eccleſiæ, non valere teſtamẽtum ad pias cauſas, niſi ſeruata ſolemnitate iuris ciuilis. *cap*.33.*nu*.33.

à Fulgoſ.in conſil.29.num.1. non eſt curandum, cum loquatur contra ferè omnes DD.*cap*.33. *num*.40.

G

Genuenſ.practica b.Eccleſiaſt.cap.275.numer.2. improbatur dum male tribuit Corn. in conſ. 149.lib.2. *cap*.8.*numer*.357.

Gloſ.ratio in cap.cum eſſes.de teſtam. quod dicto cap.loquatur in caſu teſtamenti pij explo ditur.*cap*.33.*num* 45.

Gloſ.opinio in cap.cum eſſes, in verb.improbamus.de teſtam.confutatur. *cap*.33. *numer*.34.

Gloſ.

Index Declarationum.

Gloſ.in ean.quoties,in verb.& per te.quæſt.7. eſt communiter improbata.*cap.23. numer.106.*
Gloſ.in l.filio præterito· verb. tuebitur. ff.de iniuſt.rupt teſtam.reprobatur.*cap.51.num.158.*
Gloſ.in l.nam.in verb.præteritum.ff.de inoffic.teſtam refutatur.*cap.52.numer.119.*
Gomeſ.ad leg.Tauri 3.num. 105. reijcitur, dum ſentit in dubio præſumi teſtatorem voluiſſe aliquid addere teſtamento, ſi interim moriatur.*cap.8. numer.350.*

I

Iaſ.in conſil.124.num.16.lib.1.acriter reprehenditur ab Alciat. & præſertim aſſerit eius verba eſſe ad Epheſos &c.*cap.40. nu.246.& 247.*
Iaſ.opinio in l.ſi quis.nu.38.ff.de legat.1.côgnaſcatur ex verbis textus inl.nutu. ff. de legat.3. *cap 48.numer.381.*
Iaſ.& Menoch.benigna interpretatione defenduntur.*cap.40. num.270.*
Imol.in l. ſi ita ſtipulatus. §.Chryſogonus. ff.de verb.obligat.communiter reprobatur.*cap.26. nu.279.*
Io.Aloyſ.Ricc.in prax.for.Eccleſiaſt. circa iuſpatronat.deciſ.197.num.216.erravit, excuſatur ab aliquibus, quod fuerit error Typographi. *c.76.nu.240.& 242.*

M

Mantic.de conie&ur vltim.volunt. lib 6 titul.1. num.18.dum ſentit in teſtamento militis eſſe neceſſarios duos teſtes, nô bene ſentit.*cap.24. nu.80.81.& 81.*
Mantic.de coniectur.vltim.volunt.lib.6.titul.3. num.9.refellitur.*cap.25 num.191.*
Mart.vot.8.num.25.reprobatur, dum ſentit Oldrad.conſ 119.communiter eſſe damnatum. *cap.7.numer.279.*
Matth.Brun.conſ.97.numer.33.lib.1.toto Cœlo errauit. *cap.6 numer.214.*
Menoch.de arbitrar.Iud.caſ.105.num.19.reprehenditur à Farinac.*cap.40.numer.267.*
Menoch.dum videbat a difficultatibus non poſſe ſe extricari, & non valere veritatem tueri, arbitrio Iudicis,ſe remittebat.*cap.40.nu.268.*
Menoch.aduerſus Ioſeph.Ludouicum ſe tuetur. *cap.32. numer.683.& 684.*

O

Oldrad.conſil.119.eſt ſatis famigeratum, & perpetuò menti retinendum.*cap.7.nu.254.*
Oldrad. in conſil.119. in quo caſu loquatur, refertur.*cap.7.num.240.& 241.*
ab Oldrad conſil. 119. quantumuis ſie famigerato, nonnulli DD.receſſerunt.*cap.7. nu.260.*
Oldrad conſil.119. intrat, quando non conſtat de deliberata mente teſtantis.*cap.8. nu.328.*
Oldrad. conſil.119. in quo caſu non procedat. *cap.7 num.267.*
Oldrad.conſ.119 quâdo ſine dubio ceſſet. *cap.8. num.366.*
Oldrad.conſil.119. ſecundum aliquos eſt communiter damnatum.*cap.7.num.264.*

P

Pariſ.in conſil.24.num.14.parr.3.reijcitur, dum ſentit in terminis cap. cû eſſes. de teſtament. requiri in ſuperlatiuo gradu teſtes idoneos. *cap.35.num.178.*
Pariſ.in conſil.12.num.124. lib.2. toto aberrauit Cœlo, & quare.*cap.27. nu.296.* & ipſe ita reſpondit,vt cauſæ ſuæ inſeruiret. *ibid.num.297.*

R

Rebuff.reprobatur, dum teſtatur de conſuetudine Curiæ Romanæ.*cap.38.num.85.*
Rebuff.numquam fuit in Curia.*cap.38 n.85.*
Rip.Ruin. Riminald. Rota Lucen. refutantur à Rota in caſu hic.*cap.78 numer.400.*
Roman.in l.furioſum.C.de teſtam. fac. poſſ.carpitur à Gul.de Benedict.*cap.18. num.582.*
Romanus ſtudio côplacendi.conſuluit Cardinales, non venire ſub diſpoſitionibus generalibus. *cap.44 numer.112.*

S

Salicet.in l.hac conſultiſſima. §.ex imperfecto. in princip. C.de teſtament. communiter improbatur. *cap.25.numer.90.*
Sarmient.ſelect.interpretat.lib.2.cap.4.numer.2. reijcitur. *cap.51.num.71.*
Socin.in l.ſi cognatis. ff.de reb.dub. dum ſenſit, quod ſuccedês per fideicommiſſum ſuccedat grauato paſſim damnatur. *cap.82.num.118.*
Socin.Iun.in conſil.189.num.74.lib.2. manifeſtè conuincitur de falſo.*cap.25.num.185.& 186.*

T

Tiraquell.in tractat. de nobilit.cap.3. innehitur contra Medicos.*in prælud.num.497.*
Tiraquell.de priuileg.piæ cauſ.priuileg 7. à quo fuerit allucinatus ad firmandum, teſtamenta pia valida eſſe, etiam ex defectu voluntaris. *cap.5. num.18.*
Tiraquell.de priuileg.piæ cauſ.priuileg.7.reprobatur eum loquatur contra veriorem, & magis receptam ſententiam. *cap.5. num.2.*
Tiraquell.more ſolito plures quæſtiones indeciſas reliquit. *cap.10.num.589.*

V

Vaſq.de ſucceſſ.creat.lib.1.§.7.num.17 reprobatur. *cap.90.num.322.& 324.*
Vital. Nemau. in cap.Ioannes. in 3. notabil. de teſtam.fallitur. *cap.54.num.287.*

GLORIA IN EXCELSIS DEO, ET IN TERRA PAX.

Digitized by Google

REGESTVM

✻ a b c d A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

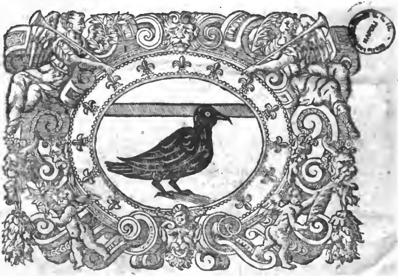
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii KK Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii KKK Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sſſ Ttt Vuu Xxx Yyy Zzz.

Aaaa Bbbb Cccc Dddd Eeee F fff Gggg Hhhh Iiii KKKK Llll Mmmm Nnnn Oooo Pppp Qqqq Rrrr Sſſſ Tttt Vuuu Xxxx Yyyy Zzzz;

Aaaaa Bbbbb Ccccc.

Omnes ſunt Duerniones, præter a, & Ccccc qui ſunt Terniones.

ROMÆ, Typis Hæredum Franciſci Corbelletti, M. DC. LIV.

Superiorum permiſſu.

Sumptibus Ioannis Baptiſtæ, & Ioſephi Corui Bibliopol.

Digitized by Google

Prem[illegible]
ACH[illegible] [illegible]ORE
Via [illegible] Napoli
[illegible] Google

Digitized by Google